

MILAN VUJAKLJA

leksikon

STRANIH REČI I IZRAZA

REDAKTORI

Dr SVETOMIR RISTIĆ i dr RADOMIR ALEKSIĆ

DOPUNILI, PROŠIRILI I REDIGOVALI Š IZDANjE Dr RADOMIR
ALEKSIĆ i REDAKCIJA »PROSVETE«

PROSVETA-BEOGRAD

PREDGOVOR OVOM IZDANjU

Prvo izdanje **Leksikona stranih reči i izraza** Milana Vujaklije objavljeno je 1937. godine. Drugo izdanje, u redakciji dr Svetomira Ristića i dr Radomira Aleksića, izišlo je 1954. godine i štampane, do danas, u tiražu od preko 200.000 primeraka. Dobar prijem na koji je **Leksikon** naišao u najši-rim krugovima korisnika podstakao je Redakciju **Prosvete** da pripremi ovo novo, popunjeno i ažurirano izdanje **Leksikona M.**

VuJaklije.

!^>feA 5*>G'7^G^£~ .4 - ^&;.m/^

U razdoblju od pojave drugog izdanja **Leksikona M.** Vujaklije do danas razvoj nauke dostigao je velike razmere i stvoren je niz novih reči i izraza koji je ušao u upotrebu. Kao plod naučne, tehničke i kulturne saradnje u svakodnevni govor svih naroda postepeno prodire nova terminologija, pa je osavremenjavanje i obogaćivanje **Leksikona M.** Vujaklije rečima iz najnovijih tekovina tehnike, medicine, ekonomije, političkih nauka kao i novih naučnih oblasti i grana bilo neminovno. Stoga je dr Radomiru Aleksiću, koji sada nije više među živima, povereno da sačini izbor dopuna i obradi nove reči i izraze, što je on većim delom obavio. Ovo izdanje bogatije je od prethodnoga za

svežinu. Pri tom nisu izostavljene stare reči, koje danas nisu više u upotrebi, ali se nalaze u literaturi.

Posebna pažnja posvećena je turskim i madžarskim rečima, kao i rečima iz drugih istočnih jezika. One su ponovo utele, u većem broju nego što ih je bilo u prvom izdanju, znatno savremenije i određenije objašnjene. Iako su one odomaćene u našem jeziku, ima krajeva na srpskohrvatskom jezičkom području u kojima ta terminologija nije tako dobro poznata, i posvećivanje pažnje tim rečima, jedna je od posebnih vrednosti dopuna.

Radi lakše upotrebe i praćenja porekla raznih oblika jedne iste reči, kod prvog objašnjenja u nizu dato jedpdžJInije fayeae te reči v jeziku iz kojeg je preuzeta. Grčka ortografija transkribovana je latinicom, što je danas u rečnicima takve

*Prilikom rada na ovom, trećem, dopunjrenom izdanju Redakcija se služila, pre svega, novim rečnicima i priručnicima koji su joj bili dostupni: **Rječnik stranih riječi** Bratoljuba Klaića (Zagreb, 1978), **Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvat-skošrpskom jeziku** Abdulaha Škaljića (Sarajevo, 1973), **Rečnik stranih reči i izraza Radomira Aleksića** (Beograd, 1978), **Mala enciklopedija Presveta** (Beograd, 1978) i dr.*

Radom na ovom izdanju rukovodio je, rano preminuli, urednik, književnik Momčilo Milankov.

1980. godine

REDAKCIJA

SKRAĆENICE

	A				
<i>avij.</i>	— avijacija —	<i>geograf.</i>	— geografije	<i>ind.</i>	— indijski
<i>agr.</i>	— agronomija —	<i>geol.</i>	— geologija —	<i>indian.</i>	— indijanski —
<i>adm.</i>	— administracija —	<i>geom.</i>	— geometrija —	<i>instr. ir.</i>	instrumental —
<i>ak.</i>	— akustika	<i>germ.</i>	— germanizam —	<i>isl.</i>	— irski — islandski
<i>akuz.</i>	— akuzativ	<i>gl.</i>	— glagol		
<i>akc.</i>	— akcenat —	<i>god.</i>	— godina	<i>ist.</i>	— istorija
<i>alb.</i>	— albanski	<i>got.</i>	— gotski —	<i>ital. itd.</i>	— italijanski —
<i>alhem.</i>	— alhemija —	<i>grad.</i>	— gradičinarstvo		i tako dal,e
<i>amer.</i>	— američki	<i>gram.</i>	— gramatika		
<i>amh.</i>	— amharski	<i>graf.</i>	— grafika		
<i>znat.</i>	— anatomija	<i>grč.</i>	— grčki		
<i>anels.</i>	— anglosaksonski				
<i>antrop.</i>	— antropologija —				
<i>aram.</i>	— aramejski —	D			
<i>arap.</i>	— arapski —	<i>dan.</i>	— danski —	<i>jav.</i>	— javanski
<i>vrh.</i>	— arhitekture —	<i>dem.</i>	— deminutiv —	<i>jal.</i>	— japanski
<i>arheol.</i>	— arheologija —	<i>dijal.</i>	— dijalekat —	<i>jah.</i>	— jahanje —
<i>astr.</i>	— astronomija	<i>dipl.</i>	— diplomatička —	<i>jevr.</i>	— jevrejski —
<i>astrol.</i>	— astrologija	<i>DR-</i>	— drugo	<i>jedi.</i>	— jednina
<i>astron.</i>	— astronautika				K
	B				
<i>bank.</i>	— bankarstvo —	<i>eg.</i>	— eginatski	<i>kavk.</i>	— kavkaski
<i>bask.</i>	— baskijski —	<i>ekon.</i>	— ekonomija	<i>kald.</i>	— kaldejski
<i>beng.</i>	— bengalski —	<i>el. eng.</i>	— elektrotehnika —	<i>l.</i>	— kilogram
<i>berz.</i>	— berza —	<i>est. etim.</i>	— engleski — estetika	<i>kelt.</i>	— keltski
<i>biol.</i>	— biologija —	<i>etip. etn.</i>	— etimološki —	<i>kin.</i>	— kineski
<i>bot.</i>	— botanika — broj	<i>euf.</i>	— etiopski —	<i>kip. km</i>	— kiparstvo —
			— etnologija —	<i>kozm.</i>	— kilometar —
<i>hr</i>				<i>kor.</i>	— kozmetika —
<i>braz.</i>	— brazilske —			<i>kosmogr.</i>	— koreografija —
<i>brod.</i>	— brodarstvo —			<i>kuv.</i>	— kosmografija —
<i>bug.</i>	— bugarski				kuvarstvo
	v				
<i>v</i>	— vidi · vek	3			
<i>vaj.</i>	— vajarstvo	<i>zam.</i>	— zamenica	L	
<i>vet.</i>	— veterina	<i>zan.</i>	— zanatstvo	<i>I</i>	— latinski
<i>voi.</i>	— vojska	<i>zast.</i>	— zastarelo	<i>l.</i>	— lingvistika
<i>BOK.</i>	— vokativ	<i>zb.</i>	— zbirno	<i>linev.</i>	— literatura
<i>vulgo.</i>	— vulgarno	<i>zend.</i>	— zendski	<i>lit.</i>	— litvanski
	*	<i>zool.</i>	— zoologija	<i>litv.</i>	— lovački
	g			<i>lov.</i>	— logika
<i>g</i>		<i>i d.</i>	— i dal>e	<i>log.</i>	— lokativ
		<i>i dr.</i>	— i drugo,		
<i>g</i>			— i drugi	M	
<i>g</i>		<i>izg.</i>	— izgovor	<i>m</i>	— metar
<i>g</i>		<i>mzr.</i>	— izraz	<i>mad.</i>	— mađarski
<i>g</i>		<i>im.</i>	— imenica	<i>mal.</i>	— malajski
<i>g</i>		<i>imn.</i>	— imperativ	<i>mat.</i>	— matematika
				<i>mac.</i>	— M^IS.H.O^

medicina	<i>predl.</i>	— predlog	<i>tzv.</i>	— takozvani
meksički	<i>prez.</i>	— prezrivo	<i>tip.</i>	— tipografija
meteorologija	<i>prel.</i>	— prelazak	<i>ti.</i>	— to iest
metrika		— glagol	<i>trg.</i>	— treovina
mehanika	<i>privr.</i>	— privreda	<i>tur.</i>	— turski
minut	<i>pril.</i>	— prilog		u
mineralogija	<i>psih.</i>	— psihologiji		
mitologija			<i>uz.</i>	— užvik
mletački			<i>um.</i>	— umetnost
milimetar	<i>rab.</i>	— rabinistički	<i>UP.</i>	— uporedi
množina	<i>rad.</i>	— radno		F
moda	<i>ret.</i>	— retorika	<i>fam.</i>	— familija,
monočolski	<i>rib.</i>	— ribarstvo —		familjarno
moreplovstvo	<i>rim.</i>	starorimski	<i>farm.</i>	— farmacija,
muzika	<i>rlg.</i>	— religija		farmakologija,
N	<i>rom.</i>	— romanski	<i>fig.</i>	— figurativno
naročito	<i>rsl.</i>	— ruskoslovenski	<i>fiž.</i>	— fizika
novovisokone-	<i>RUD-</i>		<i>fiziol.</i>	— s daziologija
mački	<i>rum.</i>	— rudsarstvo	<i>fil.</i>	— s filozofija
novogrčki	<i>RUFI-</i>	— rumunski	<i>filol.</i>	— filologija
nemački		— ruski	<i>fin.</i>	— finansije
neprelazan			<i>fin.</i>	— s danski
olatol	<i>svrš.</i>	— sekunda	<i>fon. fort.</i>	— s >onetika —
nepromenljiv		— svršeni glagol —	<i>fot.</i>	fortifikacija
novolatinski	<i>sem.</i>	semitski	<i>fr.</i>	— fotografija
novinarstvo	<i>sijam.</i>	— sijamski		— francuski
nominativ	<i>sin.</i>	— sinonim		
norveški	<i>sing.</i>	— singular		
nordijski	<i>sir.</i>	— sirijski		
numizmatika	<i>skand.</i>	— skandinavski		
P	<i>skr.</i>	— skraćenica	<i>h</i>	— sat, čas
w	<i>sl.</i>	— slično	<i>hald.</i>	— haldejski
onomatopeia	<i>slik.</i>	— slikarstvo	<i>hebr.</i>	— hebreiski
optika	<i>slov.</i>	— slovenski	<i>hem.</i>	— hemija
orientalski	<i>soc.</i>	— sociologija	<i>hig.</i>	— higiëna
N	<i>sp.</i>	— sport	<i>hip.</i>	— hipokoristika,
paleontologija	<i>sskr.</i>	— sanskrt		odmila
paleografija	<i>st.</i>	— stari	<i>hir.</i>	— hirurgija
nedačnija	<i>stvnem.</i>	— starovisokone-	<i>hol.</i>	— holandski
pejorativno	<i>sten.</i>	mački	<i>hotent.</i>	— hotentotski
peruanski	<i>stil.</i>	— stenografska		
persijski	<i>stnem.</i>	— stilistika		C
plural	<i>stnord.</i>	— staronemački	<i>st crksl.</i>	— centimetar —
pogrdno	<i>stpers. stol.</i>	— staronordijski —		crkvenosloven-
poetika	<i>stfr.</i>	staropersijski —		
pozorište	<i>sunr.</i>	staroslovenski		ski
nokrajinski	<i>SC.</i>	— starofrancuski		
politički		— sunrotno		Č
polinezijski		— scilicet,		
noliski		to iest		
poljoprivrede	<i>t</i>	T		
nomorstvo	<i>tt</i>	— tona		x
portugalski	<i>tahit.</i>	— tatarski	<i>čatr.</i>	— čatrvavački
poslovica		— tahićanski	<i>šv.</i>	— švedski
pridev	<i>tek.</i>	— tekstil	<i>švaic.</i>	— švaicarski
pravo	<i>teol.</i>	— teologija	<i>šp.</i>	— španski
praznoverje	<i>teh.</i>	— tehnika	<i>štamp.</i>	— štamparstvo
	<i>tehnol.</i>	— tehnologija	<i>šum.</i>	— šumarstvo

A

A, a prvo slovo latinske, čirilske i grčke abzuke; kao skraćenica: a = godine (lat. appo), pre (lat. ante), *alt.*, *ar.*; a. na menicama= akceptirana; a. a.= *ad akta*; A.. a. S. = až? *ante Hristum*; A. Ch. n. = *ante Hristum natum*; čuz. šesti ton osnovne lestvice; mag., fiz. pravac (a), tačka (A), *amper* (A); *hen.* Ag= *argentum* (srebro), Al = *aluminijum*, At = *američijum*, Ag = *argon*, As= *arsen*, At=iacrар, l=aurum (zlato), As = *aktinijum*.

a- (grč. a -) tzv. alpha stereotikon, lat. alpha privatum=onpe4Ho alfa (ili a); u složenicama označava lišenost čega, nemanje čega, kadšto i suprotnost onome sa čim je složene, a prevodi se sa: *bez*, *ne*-, npr.: amorfan bezobličan, apetalan bezlisni, amoralan nemoralan, abulija bezvoljnost, lišenost sposobnosti htenja; kad se složi s rečju koja počinje samoglašnikom, umeće se *n*, npr. analfabet (a-n-alphabet) nepismen.

a (fr. a) za, po (tu i tu cenu).

A=A u logici: *zakon (princip) identiteta* po kome se jedan pojam mora u toku jedne misaone celine upotrebljavati u istom značenju; *up. principijum identitatis*.

ab (hebr.) jedanaesti (po starom računanju peti) mjesec jevrejske godine; pada u mesece juli—avgust.

ava (arap. 'aba, tur aba) gruba vunena tkani-na; gornja haljina, bez rukava, od takve tkanine. a ba! (fr. a bas) dole! ua!

abažur (fr. abat-jour) štit na lampi od hartije, tkanine i dr. za zaklanjanje očiju od svjetlosti.

abazija (grč. a- ne, basis korak) ned. nesposobnost hodanja.

abakus (lat. abacus, grč. abaks) 1. svećani sto za skupoceno posude kod starih Rimljana; 2. daska za igru; 3. sto posut peskom za matematičke crteže i radove, daska na kojoj se računa, računaljke; 4. u kat. crkvi: sto pored oltara; 5. arh. četvrtasta ploča koja pokriva glavicu (*kapitil*) stuba.

abakcija (lat. abactio partus) med. pobačaj, pobacivanje, pomet; *up. abortus*.

abalienacija (lat. alienatio) *prav.* otudivanje, otuđenje, odstranjivanje, odstra-njenje.

abalienirati (lat. alienare) *prav.* lišiti, otuditi, otudivati; *fig.* odvratiti koga od nekoga, otuditi.

abancacija (lat. ab od, annus godina) *prav.* progonstvo iz zemlje na jednu godinu.

abandon (fr. abandon) odstupanje, odricanje od svog prava; pravo osiguranika da osigu-raču ustupi robu ili brod i sve na njemu uz isplatu iznosa na koji su roba ili brod bili osigurani. abas (pere.) jedinica za merenje bisera u Persiji, nešto manja od harata=OD458 g.

abasimento (ital. abassimento) snižavanje, smanjivanje, obaranje, spuštanje.

abasimento di voće (ital. abassimento di voće) *muz.* spuštanje glasa.

abasimento di mano (ital. abassimento di mano) *muz.* spuštanje ruke pri udaranju takta; metanje jedne ruke pod drugu (pri sviranju na klaviru).

abasimento di prezzo (ital. abassimento di prezzo) *trg.* spuštanje cene, obaranje cene.

abat (ital. abate), opat, iguman, starešina manastira; *up. abe.*

abataža (fr. abbattage) seča drva; klanje ili ubijanje stoke; *fig.* oštari ukor.

abaton (grč. abatos nepristupačan) deo hrama, svetišta ili crkve u koji ne smeju ući obični vernici, inoverci i svetovnja-ci; *up. aditon.*

a batuta (ital. a battuta) *muz.* prema udaru takta, po tempu.

abapi (tur. abaci) mjesec avgust kod Turaka, po sirijskom kalendaru.

abadžija (tur. abaci) zanatlija koji izrađuje odeću od abe, grube vunene tkanine.

abviljen (fr. abbevillien) najstarija faza paleolitika (naziv prema franc. gradu Abvili).

abgregacija (lat. abgregatio) izdvajanje, isključivanje, isključenje.

abd (arap.) u arapskim složenim osobnim imenima: sluga, rob, npr. *Abd-alah* sluga Alahov; *Abd-el-kader* sluga svemogućeg boga; *Abd-el-medžid* sluga preslavnog (boga); *Abd-ur-rahman* sluga milosrdnog itd.

abderitizam glupost, ograničenost, budalaština; *up. Abderičani.*

Abderičani (grč. Αβδερίται) stanovnici starog trakijskog grada *Abdere*, koji su bili čuveni sa svoje ograničenosti i gluposti; otuda: glupi, ograničeni ljudi.

abdest (pere. abdest) muslimanski verski običaj da pre svake molitve Peru ruke, lice i noge; pranje vodom.

abdikacija (lat. abdicatio) davanje ostavke na položaj ili zvanje, odricanje.

abdicirati (lat. abdicare) odreći se nečega, zahvaliti se na čemu, podneti ostavku na neki položaj ili zvanje.

abdomen (lat. abdomen) *aiat.* trbuš, stomak; *zool.* zadak, zadnji deo tela (kod insekata).

abdominalan (lat. abdominalis) *aiat.* trbušni; *abdominalna* trudnoća vanmaterična trudnoća.

abdominale (lat. abdominales) *pl. zool.* ribe mekoperke, slatkodovne i morske, npr. somovi, šarani, štuke, pastrmke, sledevi (haringe) i dr.

abdominoskopija (lat. abdomen stomak, grč. skopeo gledam, posmatram) med. ispitivanje stomaka radi utvrđivanja uzroka oboljenju.

abduktor (lat. abductor) *anat.* mišić odmi-cač.

abdukcija (lat. abductio) 1. odvoćenje, odvlačenje, odstranjenje; 2. *log.* silogizam čiji je drugi sud (premissa minor) samo verovatan, te je i zaključak verovatan; *hir.* razmicanje zglobova.

abe (fr. abbe) spat, sveštenik; *up.* abat.

abevakuacija (lat. ab evacuatio) evakuacija praznjene, delimično praznjene, ispraznjiva-nje.

abela (lat. albellus beličast) *vot.* bela topola (*Populus alba*).

abelardizirati uškopti, ujaloviti (po slučaju koji se desio čuvenom sholastičaru *Pjeru Abelaru*, 1079–1142, od rođaka njegove ljubaznice *Eloize*).

abelmošus (arap. abu-el-misk) mošusna zrna jedne orijentalne biljke, upotrebljavaju se u parfimerijama.

a beneplacito (ital. a beneplacito) *kuz.* po volji.

aber v. *haber.*

aberacija (lat. aberrare odlutati, aberratio) 1. *opt.* nesticanje svetlosnih zrakova u jednu žiju; *sferna ili monohromatska aberacija* nesticanje svetlosnih zrakova u jednu tačku pri odbijanju o loptno izdube-no ogledalo ili pri prelamanju kroz sočivo loptnog oblika; *hromatska aberacija* nesticanje u jednu tačku bele svetlosti usled različite prelomljivosti raznobojnih svetlosti koje sačinjavaju belu svetlost, prolaskom kroz sočivo; 2. *astr.* prividno pomeranje nebeskog tela kao posledica kretanja Zemlje i netrenutnog prostriranja svetlosti; 3. *fig.* skretanje, odstupanje od normalnog tipa, lutanje, zabluda.

aberacio kriminis (lat. aberratio criminis) *prav.* zabluda u izvršenju zločina, npr. kad se utvrdi da je zločin koji je izvršio *Edip* bio, u stvari, ocoubistvo, a ne ono što je on želeo da učini.

aberdar v. *haberdar.*

aberirati (lat. ab-errare) odlutati, zablude-ti, skrenuti, skretati; varati se, prevariti se.

abest (lat.) koji nije došao, odsutan.

ab eterno (lat. ab eterno) oduvek, od ikona, od pamтивка.

abeceda 1. sva slova u našoj latinici pore-đana po utvrđenom redu; naziv je dobiven objedinjavanjem imena za prva četiri slova, s tom razlikom što je poslednji član, koji je ušao u sastav naziva, dobio završetak a: a-be-ce-d(a) = abeceda, umesto završetak e(a-be-ce-de); *azbuka, alfabet, Z. fig.* osnova, osnovna znanja iz neke nauke ili veštine.

abecedar (rec sa latinskim oblikom, sastavljena od prva četiri glasa latinske azbuke a, b, c, d) početnik u nekoj struci; bukvarec.

abzac (nem. Absatz) u proznom i pesničkom tekstu: počinjanje nove rečenice novim redom tako da se prva reč te rečenice uvlači malo udesno; stav, stanka, usek, odsek, prelom, cezura (u stihu); *up. ali-neja.*

abijetin (lat. abies jela) nem. smolasta materija koja se dobiva iz *terpentina.*

ab inicio (lat. ab initio) od početka.

ab inkunabulis (lat. ab incunabulis) od kolevke, od ranog detinjstva, od malih nogu, odmalena.

ab instancija (lat. ab instantia) *prav.* v. pod *instancija.*

ab intestato (lat. ab intestato) *prav.* bez testamenta.

abiogeneza (grč. a- bez, ne, bios život, gene-sis postanak) *biol.* postajanje živoga od nežive materije (*spontana generacija*; uveo prof. Haksle).

abioenergija (grč. a-, bios, ergon delo) nedostatak ishrane.

abioza (grč. a-, bios) nesposobnost za život.

abiologija (grč. a-, bios, logfa nauka) nauka o mrtvoj, anorganskoj prirodi.

abiostatika (grč. a-, bios, statika, v.) nauka o beživotnim telima.

abiotrofija (grč. abios bez -sredstava za život, oskudan, trophe hrana) nemanje sposobnosti za život, prevremeno nestajanje, prevremeno izumiranje.

abitracija (vlat. abirritatio) «ed. smanjenost nadražljivosti (tkiva).

abisal (grč. abyssos bezdan) zona najvećih morskih i okeanskih dubina (preko 1000–1200 t).

abisodinamika (grč. abyssos, dynamis sila) grana geologije koja proučava unutrašnjost Zemlje i istražuje sile koje u njoj dejstvuju, kao posledice delanja tih sila.

- abisopelagijal** (grč. abyssos, pelagos more) zona slobodne vodene mase otvorenog mora koja se prostire ispod dubine od 1000 m (ali i ispod 1500, odnosno 2000 t).
- abiturijeng** (lat. abire otići, odlaziti) onaj koji namerava da ode, naročito sa niže škole na višu posle položene g ispita zrelosti (*mature*).
- abiturij(um)** (nlat. abitum) ispit zrelosti na srednjoj školi, viši tečajni ispit, *matura*.
- abjudi kapija** (lat. ab-judicatio) *prav.* poricanje, odricanje, nepriznavanje. **abjudicirati** (lat. abjudicare) ne priznati, ne priznavati, poricati.
- abjuracija** (lat. abjuratio) *prav.* odricanje pod zakletvom.
- abjurirati** (lat. abjurare) *prav.* pod zakletvom odricati, odreći.
- ablaktacija** (nlat. ablactatio) *med.* odbijanje deteta od sise; *fig.* odvikavanje.
- ablaktirati** (lat. ablactare) odbiti (ili: odbijati) od sise, dojenja; *bog.* kalemiti jedno plemenito drvo na drugo obližnje bez odsecanja kalema.
- ableta** (lat. ablatus odnesen) *pl. prav.* oduzete (ili: otete, ukradene) stvari.
- ablativ** (lat. afferre odnositi, odvajati, abstuli, ablatum) *gram.* padež odvajanja, kretanja odnekud, poticanja; v. *ablativni*.
- ablativni** (lat. ablativus koji odnosi, odvaja) *gran.* koji se tiče ablativa ili pripada *ablativu*: *ablativni genitiv* genitiv kojim se kazuje otkuda nešto potiče, ili, od čega se rastavlja ili udaljava, npr.: Treba se kloniti rđavim prijateljima; Srećno smo se oslobođili neprijatelja.
- ablaut** (nem. Ablaut) liži. promena samoglasnika u sklopu istog korena ili osnove koja se javlja kao unutrašnja fleksija, prevoj vokala: *plesti — plot, radati — rodi* sl.; *up*. apofonija.
- ablacija** (nlat. ablatio odnošenje, uklanjanje) *hir.* odsecanje, odrezivanje; *geol.* odnošenje (ili: skidanje) lednika ili stene to-pljenjem ili dejstvom vode.
- ablegat** (lat. ablegatus) poslanik drugog reda, naročito papin za pojedinačne slučajeve (za razliku od delegata); u Mađarskoj: zamenik jednog magnata u parlamentu; prognanih, lice koje je negde poslato da bude uklonjene s položaja.
- ablegacija** (lat. ablegatio) *prav.* progonstvo, udaljivanje na jednu godinu.
- ablegirati** (lat. ablegare) odaslati, oda-šiljati, udaljiti, udaljivati; prognati na godinu dana.
- ablendati** (nem. abblenden) zaseniti svetlo, podesiti jačinu svetlosti na farovima.
- ablepsija** (grč. ablepsia) duhovno slepilo, zaslepljenost.
- ablefarija** (grč. a-, blepharon očni kapak) »ed. nemanje očnih kapaka (posledica kon genitalnih poremećaja u razvitku oka,
- naročito posle gangrene, lupusa, tumora i dr. ozleda).
- ablokacija** (lat. ab-locatio) davanje pod zakup, u najam, iznajmljivanje.
- abluirati** (lat. ab-luere) oprati, ispirati, isprati, oprati, očistiti.
- ablutomanija** (lat. abluere spirati) *med.* bolesni nagon za stalnim pranjem i kupa-njem.
- ablucija** (lat. ab-lutio) pranje, umivanje, či-pićeњe; običaj katoličkih sveštenika da posle pričešća Peru ruke; ispiranje pu-tira posle pričešća.
- abnsgacija** (lat. ab-negatio) poricanje, odricanje, odbijanje.
- abnormalan** v. *abnorman*.
- abnormaliost** v. *abnormitet*.
- abnorman** (lat. ab-normis) nepravilan, neobičan, koji odstupa od običaja, reda ili pravila; neobičan, neprirodan; koji predstavlja, izuzetak; bolestan, nezdrav; *abnormalan*.
- abnormitet** (nlat. abnormitas) odstupanje od pravila, neprirodnost, nepravilnost, neobičnost; *tih.* veći stepen odstupanja od uobičajenog ponašanja s obzirom na neki kriterijum; *abnormalnost*.
- ab ovo** (lat. ab ovo od jajeta) ispočetka, sasvim ispočetka, iznova, iz osnova.
- abolirati** (lat. abolere uništiti) *prav.* prekinuti nad nekim sudski postupak bez ikakvih posledica po optuženoga; ukinuti, ukidati, poništiti, poništavati.
- abšćija** (lat. abolitio uništenje) *prav.* oproštaj kazne, pomilovanje; ukidanje, uki-nuće, poništenje.
- abolicionizam** (lat. abolitio) pokret kome je cilj *abolicija*, tj. ukidanje nekog običaja, sudskog postupka i uopšte nekog zlog stanja; naročito, ranije: pokret za ukidanje ropstva u Severnoj Americi; pokret za ukidanje državnog nadzora i za priznanje *prostitucije*.
- abolicionisti** (lat. abolitio) *pl.* politička stranka u Sev. Americi koja je radila na ukidanju ropstva; pristalice pokreta za ukidanje nadzora nad prostitucijom i javnim kućama.
- abominalan** (lat. aboroinalis) odvratan, mrzak.
- abominacija** (nlat. abominatio) gnusoba, užas, gadost, sramno delo, skvrnavno delo; skrnavljenje, oskvrenjenje. **abondandija** (fr. abundans, lat. abundantia) izobilje, obilnost, obilatost; *fig.* bogatstvo reči, rečitost. **abovent** (fr. abonner preplatiti, prepla-ćivati), preplatnik na hranu. **abovirati** (fr. abonner) preplatiti, pret-plaćivati, preplatiti se. **abovman** (fr. abonnement) preplate. **abonus** (pere. ebonos, ebusus) vot. v. *ebenos*. **abordaža** (fr. abordage) napad (na neprijateljsku ladu); sudar dveju lađa; *fig.* oslo-vljavanje.

aboriginalan

- aboripšalan** (vlat. aboriginalis) prvotni, prvočit; starosedelački, domaći, samonikao.
- aboripši** (nlat. aborigines, lat. ab od, origo poreklo, početak) *pl.* starosedeoći, prstanovnici, urođenici (za razliku od kolonista).
- abortiva** (lat. abortiva) *pl. med. v. abortivum.*
- abortivan** (nlat. abortivus) prevremen, nezreо, nedozreо; *med.* koji izaziva pobaci-vanje, pobačajni; *fig.* skraćen, brzo završen, ugušen u samom začetku, u k lici; zakržljao, neplodan, jalov; *abortivni postupak* skraćeni postupak, skraćivanje.
- abortivno lečenje** *med.* lečenje kod koga se prouzrokovalo bolesti uništava u samom početku bolesti (naročito pri lečenju veneričnih bolesti).
- abortivum** (lat. abortivum) *med.* pobačajno sredstvo, sredstvo za izvršavanje pobačaja; *al. abortiva.*
- abortirati** (lat. abortare) izvršiti *abor-tus*, pobaciti, pobacivati, pometnuti, po-metati; *bog.* ne doneti plod.
- aborticidij(um)** (nlat. aborticidium) ubijanje ploda u materino] utrobi; nasilno ili veštačke izbacivanje začetka (zametka) iz materice.
- abortus** (lat. abortus) pobacivanje, pobačaj.
- aboco** (ital. abocco) prvi nacrt, skida jedne slike; *ebot.*
- abradirati** (lat. abradere) ostrugaTM, sastru-gati; odnositi tarenjem, odroniti, odro-njavati.
- abrazivi** (lat. abrasio) materije velike tvrdće koje služe kao sredstvo za brušenje, poliranje i čišćenje tvrdih površina, npr. korund, dijamant, kvarc.
- abrazijsa** (lat. abrasio) sastrugavanje, čišćenje struganjem; *med.* čišćenje nagriz-nim sredstvima; *geod.* odnošenje tarenjem, odronjavanje.
- abrakadabra** (hebr.) madjiska reč, bez značenja, koja se, napisana na jednom ravnostranom trouglu u jedanaest redaka (svako slovo u jednom redu), nosila oko vrata kao amajliju protivu groznice; danas se upotrebljava samo u šali, kao i „*hokusopus*“.
- abrahija** (grč. a- ne, brachfon ruka) *ned.* bezrukost, nedostatak ruku od rođenja.
- abraš** (tur. abras, šaren, pegav) 1. čovek pegava lica; 2. konj sa belim pegama na gubici ili ispod repa; 3. vet. ospa po koži kod nekih domaćih životinja.
- ab re** (lat. ab ge od stvari) bez uzroka, bez razloga.
- abbrevijator** (nlat. abbreviator) skraćivan, skratilac, npr. nečije knjige, nečijeg spisa; papinski pisar koji izrađuje papinske *breve*.
- abbrevijatura** (nlat. abbreviare skratiti, nem. Abreviatur) *v. abbrevijacija.*
- abbrevijacija** (nlat. abbreviatio) skraćenica, kratica; skraćivanje, skraćenje (naročito knjige, spisa, članka itd.); *abbrevijatura.*
- abreže** (fr. abrege) izvod, kratak sadržaj (naučnog ili umetničkog dela), sažet sadržaj.
- abritirati** (fr. abrutir) poživotinjiti, za-glupiti, izjednačiti sa stokom; ubiti u nekome svakomoralno osećanje.
- abrihotovati** (nem. abrichten) obučiti, obuča-vati, izvežbati, doterati, izmupgrati; *up. dresirati.*
- abrogacija** (lat. abrogatio) opozivanje, ukinjanje, ponipggjenje, ponipggaj.
- abrogirati** (lat. abrogare) ukinuti, ukidati, opozvati; *trg.* poništiti, povući nalog.
- abruptav** (lat. abruptus otkinut) strm, odsečen; nagao, iznenadan.
- abruptiv** (lat. abruptus) odsečeni suglasnik, tj. takav koji je artikulisani s istovremenim, ili približno istovremenim gr-kljanskim zatvorom (npr. u kavkaskim jezicima).
- abrupcija** (lat. abruptio) otkidanje, otpa-danje, npr. početnog ili poslednjeg sloga ili dela reči; jedan od načina skraći-vanja reči. abs ... v. pod aete. . .
- abuzemzem** (pere., ab voda, arap. Zamzam ime izvora u blizini Cabe u Meki) voda sa izvora Zemzem; *fig.* dragocene, retka, stvar.
- abuzivan** (lat. abusivus) sklon zloupotreba-ma, sklon da se ogreši o postojeće zakone i običaje, protivpravan.
- abuzija** (lat. abusio) pogreša upotreba reči; *up. katahareza.*
- abuzus** (lat. abusus) *prav.* zloupotreba, pogreška, zabluđa; rdava upotreba.
- abulija** (grč. abuHa) bezvoljnosc, odsustvo volje.
- abuna** (arap.) „naš otac“, najviši crkveni dostojanstvenik u Etiopiji, poglavica hrišćanske koptske crkve.
- abundantan** (lat. abundans) bogat, obilan, obilat; preteran.
- abundancija** (lat. abundare obilovati) 1. obilje, obilnost, bogatstvo. 2. *lingv. sup-stantiua abundancija* imenice koje se menjaju po različitim deklinacijama (npr. u lat. jeziku: *plebs*, -*is* i *plebes*, -*en*); imenice koje u množini imaju dva roda ili drukčiji rod nego u jedinimi (npr. u lat.: *loci*, -*orum* mesta u knjigama; *loca*, -*orum* mesta na zemljji); *pleonazam.*
- ab hink** (lat. ab hinc) *prav.* otada, počevši od toga dana, od toga vremena.
- ab hodierno** (lat. ab hodierno) od danas, od današnjeg dana.
- ABH rat** (eng. skrać. za atomic, biologieal, chemical) skraćeni naziv za rat u kome bi se upotrebljavale atomsko, biološko i hemijsko oružje. ava v. *haha.*

aval (fr. aval) *trg.* menično jemstvo, potpis jemca na menici. **avalirati** (fr. avaler) potpisati menicu
kao jemac. **avalist(a)** (fr. avaliste) *trg.* potpisnik, jemac
na menici. **avalit** mineral koji se nalazi na brdu
Avali, kod Beograda.
avan (tur. havan, pere, hewen) metalan sud sa tučkom za tucanje kafe, bibera, šećera i DR-
avanguarda (fr. avant-garde, avant napred, garde straža) 1. *voj.* prethodnica, izvidnica; prvi borbeni red jedne vojske; 2. ono što krči put, što prednjači nekoj ideji, pokretu i sl.
avangvardija (ital. avanguardia prethodnica) u Italiji, u vreme Musolinijeve diktature: fašistička omladinski organi-zacija, čiji su članovi (*avangvardisti*) bili omladinci-ke od 14—18 god. **avanziрати** (fr. avancer) napredovati, ići napred; biti unapređen; unaprediti, una-prediveti; dati (ili: uzeti) predujam, predujimiti, predujmljivati; o časovniku: ići napred, izmiciti.
avanzman (fr. avancement) unapređenje, napredovanje u službi; napredak, napredovanje: isplate unapred, plaćanje unapred. **avanzovati** *v.* *avanziрати.* **ananija** (fr. avanie, ital. avania) uvreda, ponjenje, sramota; iznudavanje novca, naročito globljenje hrišćanskih trgovaca u bičoj Turskoj; *trg.* smenjivanje dobitka, zarade u nekom poslu. **avankor** (fr. avant-corps) *voj.* prethodnica, predstraža; *arh.* istaknuti deo gradevine. **avans** (fr. avance) predujam, isplate unapred, pozajmica; *arh.* istaknuti deo kuće, ispust, izbočenje; preimćstvo, prednost; prvi korak, pokušaj; izlaženje u susret.
avansen (fr. avant-scene) *poz.* prednji deo pozornice (između zavese i orkeстра). **avantaža** (fr. avantage) vajda, dobitak, korist; nadmoćnost, prevaga, preimćstvo, predaos, fora Vs vtrpw\ -UA. ^ljeddaaa. **avantažer** (fr. avantageur) onaj koji ima prednost, prevagu: *voj.* onaj koji čeka da bude unapređen za oficira, zastavnika. **avantura** (fr. aventure, nlat. adventura) redak doživljaj, pustolovina; smelo predučeće, smeо trgovacki pokušaj.
avanturizam (nlat. adventura, fr. aventure) sklonost pravljenju *aventura*, ljubav prema pustolovinama.
avanturisati (fr. aventurer) živeti kao pustolov, stavlјati na kocku, oslanjati se na sreću, izlagati se opasnostima, usudit se, usuđivati se.
avanturist(a) (fr. aventurier) pustolov, lovac na sreću.
avanturistički (fr. aventureux) pustolo-van, koji stavlja sve na kocku, ostavljen sreći ili slučaju, smeо, drzak, odvažan; *avanturistički roman* vrsta romana u ko-

me je glavna stvar opisivanje neobičnih doživljaja i podviga glavnog junaka. **avanco** (ital. avanzo) *trg.* pretek, dobitak, zarada; predujam; *up.* *avans.* **avarija** (fr. avarie, ital. avaria) kvar; *trg.* šteta pretrpljena na brodu prilikom bure; obalarina; *avarirana roba* roba oštećena na brodu usled bure i dr.; *up.* *havarija.*

avgust (lat. augustus uzvišen) *v.* *august.* **avdes(t)** *v.* *abdest.* ave (lat. ave) zdravo, pomozi bog; zbogom,

u zdravlju!

Avelj (asirski habal sin) *rlg.* mlađi sin Adama i Eve (I Moje., 4) koga je iz zavisti ubio brat *Kain;* *fig.* nevin ubijen čovek. **Ave-Marija** (lat. Ave-Maria „zdravo da si, Marijo!”) reči kojima je andeo pozdravio Mariju nagoveštavajući joj da će roditi Isusa; u katoličkoj crkvi: početak molitve „Bogorodice devo”; večernje zvonjenje u katoličkoj crkvi.

avenije (fr. avenue) pristup, prilaz; drvoređ; staza, velika široka ulica oivičene drvećem i cvećem. a **verbis ad verbera** (lat. a verbis ad verbera)

od reči na batine (preći). **averzija** (lat. aversio) odvratnost, gnušanje, mržnja; *pet.* figure koja se sastoju u tome da govornik polako odvrti onoga kome govoriti od glavne stvari, ali tako da ove j to ne primeti.

averzionalna suma (lat. aversus licem okrenut od, ostrag, summa svota) *trg.* *v.* *averzio-nalni kvantum.*

averzionalni kvantum (lat. quantum količina, iznos) *trg.* suma novca kojom se đuture plaća, a ne po pojedinačnoj proceni svake stvari koja se prodaje.

averziova trgovina (lat. emtio per aver-sionem) kupovine ili prodaja odoka, đuture. **averoizam** *med.*, *fil.* pravac koji je osnovao arapski misličar Averr(h)oes u HP v.; njegovo učenje nagnije materijalizmu i patžteizmu i odriče besmrtnost duše, zbog čega ga je osudila Rimska kurija. **avers** (lat. adversus okrenut ka, spreda, ital. awerso) *nuh.* gleva, lik, lice (kovano) novca; *supr.* revera.

avet (arap. aft, tur. afet nesreća, mitološko biće u obliku krilatog leve) sablast, prividjenje, utvara, prikaza. **Ave Cezar** (**Imperator**), **morituri te salu-tant** (lat. Ave Caesar (Imperator), morituri te salutant) zdrevo Cezare (care) pozdravljaju te oni koji će umreti. Reči kojima su rimski gladijatori pozdravljeli cara prolazeći ispred njegove lože u ereni, pre nego što će započeti borbu. a vi (fr. e vue) *trg.* *v.* *a vista.* **avivirati** (fr. aviver) oživiti, oživljava-

ti, osvežiti boje.

avidan (lat. avidus) lakom, gramžljiv; žu-den, željan; pohlepan; proždrljiv.

- aviza** (ital. awiso, lat. ad za, visus gledanje, pogled) *trg.* izveštaj o poslatoj robi ili novcu; *avizna lada* poštanska lada za brzo prenošenje važnih vesti.
- avizacio de perjurio vitando** (nlat. avisatio de perjurio vitando) *prav.* opomena sudiće kojom se nekome savetuje da se kloni polaganja lažne zakletve.
- avizirati** (nlat. avisare, ital. avisare, fr. aviser) izvestiti, izveštavati, obaveštavati, javiti, javljati.
- avizo** (ital. awiso) ladica (ili: čamac) za izvepggavan>e, izvidnički brod, avizna lada; v. *aviza*.
- avijarij(um)** (dat. aviaryum) ptičnjak, kavez za ptice, krletka.
- avijatika** (nlat. aviatica) v. *avijacija*.
- avijatičar** (nlat. aviacicus, fr. aviateur) vazduhoplovac, zrakoplovac, letiličar.
- avijacija** (fr. aviation, lat. a vis ptica) kretanje po vazduhu pomoću aparata koji su teži od vazduha (avion, helikopter i sl.); vazdušna flota, vazdušne snage.
- avikultura** (lat. avis ptica, cultura gajen>e) gajenja ptica, gajenje živine.
- avilirati** (fr. avilir, lat. vilis jevtin) *trg.* pobiti vrednost (robi), pojedvintiti, po-jevtinjavati.
- aviobiologija** (lat. avis ptica, *biologija*, v.) grana biologije koja proučava mogućnosti života na velikim visinama.
- aviokonstruktor** (lat. avis, constructio građenje) stručno lice koje se bavi gradnjom aparata za letenje.
- aviomehaničar** (lat. avis, grč. mechanikos) stručno lice koje sklapa i popravlja aparate za letenje.
- avion** (fr. avion, lat. avis ptica) naprava za letenje teža od vazduha; *aeroplan*.
- aviopark** (lat. avis, eng. park) svi avioni neke vazduhoplovne institucije,
- aviostrada** (lat. avis, ital. strada put, drum) vazdušni put (koridor).
- aviofon** (fr. avion, grč. phone glas) ani/ telefon od gumenih cevi koji služi, kad je avion u letu, za vezu između piletina i izviđača.
- a vista** (ital. a vis ta) *trg.* po videnju (na menicama); *a vi*.
- avitaminoza** (grč. a- bez, lat. vita život, amini, v.) *pl. med.* bolesti koje dolaze usled nedostatka vitamina u hrani: *skorbut*, *pelagra*, *beriberi*, *engleska bolest* (rahi-tis) i dr.
- avitum bonum** (lat. avitum bonum) *prav.* devosko, tj. porodično imanje.
- aviceptologija** (lat. avis ptica, capio hvatam, grč. logia nauka) vještina hvatanja ptica.
- avlija** (tur. avli) 1. kućno dvorište ogradieno zidom.
- avlija** (tur. havh u brus) 2. velika bela marama kojom žene pokrivaju lice; čaršav; ubrus, peškir.
- avoar** (fr. avoir, ital. a vere, lat. habere imati) kao imenica, u francuskim *trg.* knjigama: potraživanje, *aktivna*.
- avokado** (šp. avocatero) *bog.* tropsko drvo i plod iz familije Lauraceae; gaji se i kao ukrasno drvo; plodovi se jedu sveži ili preradeni naročito kao salata (*Persea gratissima*).
- avokatorijum** (nlat. avocatorium) naredba kojom se pozivaju podanici jedne države da napuste službu stranoj državi.
- avokacija** (lat. *avocatio*) opozivanje, odazivanje; *prav.* zahtev da se akta vrate od nižeg suda višem.
- avocentur akta** (lat. *avocentur acta*) *prav.* neka se traže spisi, akta.
- avocirati** (lat. *avocare*) odazvati, odazivati, opozivati, opozivati; tražiti da se nešto pošalje, npr. spisi.
- a voće sola** (ital. a voće sola) *muz.* samo za jedan glas.
- avulzija** (lat. *avulsio*) *ned.* vađenje, čupanje zuba; *prav.* komad zemljišta koji reka otrgne i odnese na drugu obalu.
- aga** (tur. aga) 1. vlasnik zemlje (nekada u Turskoj); 2. vojni starešina (u nekadašnjoj Turskoj); 3. titula kod muslimana; gospodar, gospodar, gazda.
- agava** (grč. agauos, nlat. *agave americana*) *bog.* tropska biljka, poreklom iz Juž. Amerike, stablo joj izraste do 10 m visine; upotrebljava se, naročito lišće, u narodnoj medicini.
- agalaktija** (grč. a- bez, gala mleko) «*ed.* bezmlečnost dojke, oskudica u mleku kod matere.
- agalma** (grč. agalma) lik, kip, slika, ukras, naročito u hramu.
- a ga lu k** (tur. agirlilik) dostojanstvo agino.
- agame** (grč. a- bez, *gamos* brak) *pl. vot.* biljke gimnosporne čije se čelijice razmnožavaju samostalno, bez uticaja drugih oplodnih čelija.
- Agamemnon** (grč. Agamemnon) mit. sin Atri-jev, unuk Pelopsova, vrhovni zapovednik grčki pod Trojom, posle povratka ubijen od *Egksta*, ljubavnika svoje žene Klitem-nestre.
- agamija** (grč. a- bez, gameo ženim se) bezbračnost; *bog.* bespolnost cvetova, *kriptogamija*; *zool.* partenogenetično razmnožavanje.
- agamist (a)** (grč. a- gameo) neženja, momak, bećar.
- agamogoneza** v. *agamogonija*.
- agamogonija** (grč. a- bez, *gamos* brak, gone radanje) *biol.* radanje bez oplođavanja, tj. putem poprečne deobe (način razmnožavanja, kod praživotinja); *supr. gamogonija*.
- agape** (grč. agape ljubav) *pl.* večere ljubavi kod prvih hrišćana kao znak opštег bratstva i ljubavi; sit-, hrišćanska ljubav.
- agar-agar** (mal.) vrsta algi u kineskim i japanskim morima; pomešana sa vodom

daje bezbojnu pihtijastu masu koja se upotrebljava u kuvarstvu, u *apreturi* (kao sredstvo za lepljenje) i u *bakteriologiji* (kao hranljiva podloga za gajenje bakterija).

Agarjani (hebr.) *pl.* naziv za Turke i muslimane u starih srpskim spomenicima, po imenu jednog arapskog plemena koje je, prema St. zavetu, stanovalo u doba jevrejskih careva u Arabiji i napadalo susedna jevrejska plemena.

agastronomija (grč. *a-* bez, *gaster* trbuš, *mos zakon*) *med.* uzetost stomačnih živaca.

agatobiotika (grč. *agathos* dobar, *bios život*) *fil.* učenje o dobrom i pravilnom životu.

agatodemón (grč. *agathos* dobar, *daiménion* duh) *mit.* dobar duh, duh zaštitnik.

agatologija (grč. *agathós* dobar, *logia nauka*) *fil.* deo etike koji uči o najvišem dobru.

agewda (lat. *agenda*) dnevnik, beležnik; spisak stvari koje treba obaviti; knjiga koja sadrži bogoslužbene obrede evangelističke crkve, zbornik propisa koji se odnose na vršenje službe božje.

agezija (grč. *a-* brz, *genesis* radanje) »seneka neplodnost, nesposobnost za radanje; *fiziol.* nepotpune embrionalna razvijenost ili nedostatak izvesnog dela organizma; *teol.* učenje hrišćanske crkve, po kome bog nema početka, bespočetnost boga.

agens (lat. *agens*) *fil.* delotvorni, radni princip, ono što je uzrok nečemu, snaga; pokretna sila.

agent (lat. *agens* koji dela, radi) poslovoda; posrednik; predstavnik firme, zastupnik; potajnik, tajni policajac.

agent provokator (lat. *agens*, *provocator* izazivač) plaćeni izazivač nereda, podstrekac nemira, buškaralo za tuđ račun, plaćeni bukač; naročito: tajni policijski organ kome je zadatak da stekne poverenje politički sumnjičivih ili nepovoljnijih osoba, pa da ih onda navede na vršenje kažnjivih dela.

agentura (nl. *agentura*) posao; poslovna oblast jednog agenta; biro jednog agenta, poslovница.

agencija (lat. *agentia*) poslovница nekog većeg preduzeća čiji je delokrug ograničen; novinarske preduzeće za davanje novosti dnevnim listovima.

ager (lat. *ager*) polje, oranica; *ager publikus* (lat. *ager publicus*) 1. zemljište koje pripada državi i služi za javnu upotrebu; 2. osvojena zemlja koja se poklanjala isluženim vojnicima.

agerasija (grč. *ageraos* koji ne stari) nestarenje, izgledanje mlađim, staračke svežina.

ageracija (lat. *aggeratio*) nagomilavanje, gomilanje.

agestija (lat. *aggestio*) dovlačenje na gomilu, gomilanje, nagomilavanje.

ageuzija (grč. *a-* bez, *geusia* ukus) *med.* odsustvo ili oštećenje čula ukusa.

ageustija v. *ageuzija*.

agijazma (grč. *agiasma*) osvećena voda, vodica.

agilan (lat. *agilis*) brz, lak, hitar, spretan, okretn; živ, preduzimljiv, ustalački, pregalački, vredan.

agilitet v. *agilnost*.

agilnost (lat. *agilitas*) brzina, okretnost, hitrost, lakoća; preduzimljivost, usta-laštvo, pregalaštvo.

aginija (grč. *a-* gyne »sena) neženjenost, život bez žene.

aginičan (grč. *a-* gyne) ne(o)ženjen.

agirati (lat. *agere*) raditi, poslovati, trgovati; glumiti na pozornici.

agitakl (nl. *agitaculum*) *farm.* štapić ili batić za mešanje pri spravljanju raznih hemikalija ili lekova.

agitata res (lat. *agitata res*) stvar o kojoj se često govori ili raspravlja, koja je često na dnevnom redu; svršena stvar, rešena stvar.

agitato (ital. *agitato*) *muz.* užurbano, uzrujano.

agitator (lat. *agitator*) čovek koji se revnosno zauzima i radi za neku ličnost, stranku ili ideju, ili protiv neke ličnosti, stranke ili ideje; buntovnik, bundžija, podbadač, podstrekac, smutljivac.

agitacija (lat. *agitatio*) pokret, kretanje, nemir; revnosno zauzimanje i rad u jednoj užoj ili široj sredini za neku ličnost, stvar ili protiv neke ličnosti ili stvari; podbadanje, podstrekavanje.

apggirati (lat. *agitare* podsticati) revnosno raditi za neku ličnost, stvar, ili protiv neke ličnosti, stvari, naročito u političkom smislu; podsticati, podstrekava-ti, bunuti, podbunjivati; *fr. h.* mešati, mučkati.

agitovati v. *agitirati*.

agitolalija (lat. *agito* pokrećem, podstićem, grč. *laleo* brbljam) v. *agitofazija*.

agitofazija (lat. *agito* pokrećem, podstićem, grč. *phasis* govor) zbrkan i preterano brz govor sa glasovima nejasno izgovorenim, ispuštenim, ili izopačenim; *agitolalija*.

agitprop (rus. skrać. od reči: agitacija i propaganda) odeljenje za agitaciju i propagandu pri političkim i drugim organizacijama.

aglobulija (grč. *a-* ne, bez, lat. *globulus* loptica) *med.* siromaštvo, nedovoljnost krvnih zrnaca.

aglomerat (lat. *agglomeratum*) 1. skupina raznorodnih elemenata; 2. gusto naseljeno mesto, mesto gde je mnogo osoba na okupu; 3. min. slepljen kamen.

aglomeracija (nl. *agglomeratio*) skupljanje, gomilanje, nagomilavanje raznorodnih elemenata.

aglomerirati (lat. agglomerare) gomilati, nagomila(va)tī, skupljati.

aglosija (grč. a- bez, glossa jezik) *ned.* nemost, mutavost; aglosostomija.

aglosostomija (grč. aglossos nem, stoma usta) *med. v. aglosija.*

aglutinancije (lat. agglutinantia) *pl. med.* lekovi koji pomažu brzo zarappšvanje rana; sredstva za slepljivanje.

aglutinativan (lat. agglutinare prilepiti) koji srašćuje, koji zarašćuje, koji zaleći; koji se prilepljuje, prilepni, s pri-lepcima; *aglutinativni jezici* *liigv.* jezici kod kojih se gradienje reči vrši dodavanjem gradivnih elemenata na koren reči, npr. turski i dr.

aglutinacija (lat. agglutinatio, nem. Agglutination) zgomilavanje, čisto spoljašnje spa j anje; *fil.* najniži stepen aper-ceptivnog spajanja predstava, pri čemu, doduše, nastaje jedna nova zbirna predstava, ali njeni sastavni delovi ipak ostaju samostalne predstave, npr. vojskovođa; *med.* svojstvo imunogkrvnog serumu da skuplja bakterije u gomilice (npr. kod tifusa); slepljivanje rana pomoću tečnosti koja ponovo spaja rasečene delove (*limfa*); *gram.* dodavanje gradivnih elemenata na koren reči.

aglutinimi (lat. agglutinare prilepiti) *pl. med.* tvari koje nastaju u krvi pod uticajem bakterija i koje krvnom serumu daju sposobnost da izaziva aglutinaciju.

aglutinirajući jezici *pl. liigv.* jezici kod kojih se gradienje reči vrši dodavanjem gradivnih elemenata na koren reči, npr. turski i dr.; *aglutinativni jezici.*

aglutinirati (lat. agglutinare) slepiti, prilepiti, prilepljivati, sastaviti, spolja spojiti, srasti.

agluticija (nlat. aglutitio) *med. v. aglucija.*

aglucija (nlat. aglutio) *med.* nemogućnost gutanja; *agluticija.*

agnat (lat. agnatus) srodnik s očeve strane, srodnik po krvi.

agnatija (grč. a- bez, gnathos vilica) nedostatak vilice, bezviličnost.

agnatičan (lat. agnatus) srodan po očevoj strani, po ocu.

agnacija (lat. agnatio) krvno srodstvo, srodstvo po ocu.

agnec (stsl.) jagnje; u pravoslavnoj liturgiji parče hleba koje se prinosi kao žrtva.

Agni (sskr. Agni) *mit.* staroindijski bog vatre.

agnozija (grč. a- bez, gnosis saznanje, spoznaja) *psih.* nesposobnost raspoznavanja, razumevanja i označavanja pojmovima onoga što se oseti pomoću čula, npr. kada bolesnik predmete vidi, ali ih ne raspoznaće i dr.; *fil.* polazna tačka Sokratove filozofije: Znam da ništa ne znam.

agnominacija (lat. agnominatio) *v.* *anomina-cija.*

agnosticizam (grč. agnostos nepoznat; nesaznatljiv) izraz koji obuhvata veoma različite pravce (transcendentalni idea-lizam, pozitivizam i dr.) koji zastupaju gledište da je nemogućno stvarnost saznati.

agnostičar (grč. a- ne, gnosis saznanje, spoznaja) *fil.* pristalica *agnosticizma.*

agnoscirati (lat. agnoscere) priznati (npr. potpis, menicu i sl.).

agnus Dei (lat. agnus Dei) jagnje božije, jedno od imena Hristovih (Jov. 1,29).

agogika (grč. ago vodim) *muz.* nauka o muzičkom tempu, tj. o postupnim modifikacijama u cilju što življeg i plastičnijeg izvođenja muzičkog dela.

agometar (grč. ago vodim, metron mera) *fiz. v. reostat.*

agon (grč. agon borba) međan, takmičenje u viteškim igrama kod starih Grka.

agona (grč. agonus jalov, neplodan) *geogr.* linija na karti koja spaja mesta čija je magnetska deklinacija jednaka nudi.

agonizam (grč. agon) borba, utakmica.

agonija (grč. agom'a borba) samrtna borba; samrtnе muke, izdisaj, ropac, sve pojave koje sačinjavaju laganu smrt i prethode joj; samrtni strah, očajanje.

agonist(a) (grč. agonistes) borac, međandžija, takmičar u viteškim igrama starih Grka.

agonistarh (grč. agonistes, archos) nadzornik na viteškim utakmicama (međanima) kod starih Grka.

agonistikā (grč. agon borba) nauka o borenu, takmičenju; boračka, gimnastičke, rvačka veština.

agonografija (grč. agon borba, graphia opis) opis(ivanje) borbe.

agonotet (grč. agonothetes) relitelj viteških utakmica i međana kod starih Grka, sudija u borbi.

agora (grč. agora trg) 1. u starogrčkim gradovima: glavni trg; 2. narodna skupština starih Atinjana; mesto gde se ta skupština sastajale.

agorafobia (grč. agora trg, phobeo bojim se) med. nervozni strah od prelaženja preko trgovca, ulica i uopšte praznih prostora.

agravacija (lat. aggravare otežati) otežavanje, otežanje, pogoršanje; uvećanje, popunjavanje, npr. kazne.

agrama (tur. ograma) velika, teška bolest.

agramatizam (grč. a- ne, gramma slovo) nesposobnost stvaranja ili razumevanja rečenica.

agramatist(a) (grč. a-grammatos) onaj koji ne zna pisati, nenaučenjak.

agrar (grč. a groš, lat. ager njiva, polje) opšti izraz za pojmove koji obuhvataju poljoprivredu, zemlju, zemljишne odnose, zemljишne reforme, zakone i dr.; *Lasti pod agrar* biti obuhvaćen odredbama zakona o agrarnoj reformi.

agrarac (lat. agrarius) zemljoradnik; pristalica zemljoradničke politike.

agrarizam (grč. agros, lat. ager njiva, polje) ekonomsko-politički pokret kome je cilj unapređenje i zaštita poljoprivrede i poljoprivrednika od drugih grana proizvodnje (industrije i dr.).

agrarije (lat. ager njiva, polje, agraria) *pl.* poljoprivredni proizvodi.

agrarni (lat. agrarius) koji se tiče zemlje, zemljoradnički, poljoprivredni; *agrarna reforma* reforma kojoj je zadatak da izmeni, iz socijalnih i nacionalnih obzira, srazmeru malih i velikih poseda parcelacijom ovih poslednjih, i da ukloni preostatke feudalnog zemljišnog uređenja, tj. da pomogne onima koji nemaju svoje zemlje da dodu do nje; *agrarni zakoni* zakoni kojima je cilj popravke društve-no-privrednog položaja zemljoradničkog staleža.

agrarni protekcionizam skup zakonskih i drugih mera koje država preduzima radi zaštite i razvijanja domaće poljoprivrede (kreditna politika, visoke carine ili zabrana uvoza poljoprivrednih proizvoda, garantovane cene itd.).

agrafa (grč. agraphos nenapisan) 1. *pl. teol.* pojedine rečenice koje se navode kao božje reči, ali ih nema u kanonskim izvorima; takođe: reči Hristove kojih nema ni kod jednog od četiri evanđelista, ali ih navode drugi apostoli i crkveni oci (npr. *Djela apostolska* XX, 35).

agrafa (fr. agraffe) 2. kopča, spojka (kao nakit).

agrafija (grč. a- bez, grepho pišem) *med.* gubljenje sposobnosti pisanja, bolest koja se javlja usled izvesnih oboljenja mozga.

agracijacija (lat. aggratiatio) pomilovanje.

agracijacio publika (lat. aggratiatio publi-sa) pomilovanje koje daje vladar o velikim državnim praznicima i proslavama, opšta amnestija.

agreaža (fr. agreage) *trg.* posredničke, sen-zalska nagrada; *up. kurtaža*.

agregat (lat. aggregatum skupina) *kič.* masa koja je nastala putem sjedinjavanje više jednovrsnih stvari, masa koja sadrži u себи različne sastavne delove; *mat.* zbir, iznos; *teh.* dinamomašina i motor, genera-tor i motor.

agregatno stanje *fiz.* stanje u kome se neko telo javlja, način spajanja i zbijanja delova po kome se tela dele na čvrsta, tečna i gasovita, a ponekad se pominje i tzv. četvrtog agregatno stanje *plaža*.

agregacija (lat. aggregatio) nagomilavanje, nakupljanje, zbijanje; pridruživanje, primanje u neko društvo; vanredna profe-sura.

agregirati (lat. ad pri, grex stado, aggregare) primiti u neko društvo, pridružiti; gomilati, nagomilati, zbiti, spojiti u jedno telo.

agreže (fr. agrégé) vanredni profesor, pomoćni učitelj na višoj školi.

agreman (fr. agreement pristanak) pristanak jedne države da primi izvesno lice za diplomatskog predstavnika druge neke države.

agregografija (grč. agrés njiva, ergon delo, graphia pisanje) opisivanje poljoprivrednih sprava.

agresivan (lat. aggressivus) nasrljiv, nale-tljiv, kidisav, koji kidiše, sklon da napada, napadan.

agresija (lat. aggressio) napad, napadanje, kidisanje; nasrljivost; neizazvan napad u cilju potčinjanja, osvajanja.

agresini (lat. aggredi) *pl. ned.* neutrovne materije kojima bakterije, proizvodeći ih, savladaju otpornost organizma.

agresor (lat. aggressor) nasrljivac, napa-dač, napadačka ili izazivačka strana.

agrest (lat. agrestis divlji) sok isceden od nezrelog grožđa, upotrebljava se za sirće, limunadu i dr.

agrestan (lat. ager njiva, polje, agrestis) seljački, seoski; poljski; *fig.* geački, grub, neuglađen, neobrazovan.

agrestija (lat. agrestis poljski, seoski) seljaštvo, prostota; grubost, neuglađe-nost, neobrazovanost.

agrikultura (lat. agricultura) zemljoradnja, ratarstvo, zemljodelstvo.

agrikulturni (lat. agricultura) koji se tiče zemljoradnje, poljoprivredni; *agrikulturni sistem v. fiziokratski sistem; agri-kulturna hemija* deo primenjene hemije koji se bavi hemijskim uslovima života korisnih biljaka (žitarice) i domaćih životinja; *agrikulturna fizika* fizika primenjena na zemljoradnju; *agrikulturne države* države u kojima su zemljoradnja i stočarstvo glavna privredne grana (*supr. industrijske države*).

agriotimija (grč. agrios divlji, thymos duše) divlještvo, divlječnost, divlja čud; ludačka sklonost ubistvu.

agriofag (grč. agrios divlji, phagem jesti) divljak koji se hrani sirovim mesom životinja, naročito divljači.

Agripa (lat. Agrippa) 1. rimske osobno ime; 2. *ned.* neprevilan porodaj, kad dete dolazi ne svet najpre nogeme mesto glavom; teko-de: *agripinski porodaj*.

agripnija (grč. egrypnfe) *ned.* budnoća, nesenicica, nespavanje.

agripnokoma (grč. agrypnia, kome neprirodne pospenost) *ned.* nesanica praćena velikom željom za spavanjem.

agro- (grč. agros, lat. ager) predmetak u složenicama se znečenjem: polje, poljski, poljo.

agrobiolog (grč. agros, polje, bi'os život, logos reč, govor) onaj koji se bavi prouča-venjem razvitka biljnog i životinjskog svete i mogućnostim upravljanja tim ra-zvitkom u poljoprivrede

agrobiologija (grč.) grana biologije koja se bavi pitanjima razvitka biljnog i živo-

- tinjskog sveta i mogućnostima upravljanja tim razvitkom u zemljoradnji i stočarstvu.
- agrobotanika** (grč. agrōs, botane trava) nauka koja proučava morfološke i fiziološke osobine kulturnih biljaka.
- agrogeologija** (grč. agros, ge zemlja, logia nauka) deo geologije koji skuplja i podrobno obraduje one delove geologije koji se tiču poljoprivrede.
- agroekologija** (grč. agros polje, oikos kuća, dom, logos reč, govor) nauka o položaju, smeštaju poljoprivrednih površina.
- agrokemiјa** v. *agrohemija*.
- agromaksimum** (lat. agro, maximum) najveći, zakonima i uredbama dozvoljen, zemljšni posed.
- agroianija** (grč. agros polje, mama pomama, ludilo) strasna ljubav prema zemljoradnji.
- agrometeorologija** (grč. agros polje, meteorologa) grana meteorologije koja se bavi pitanjima uticaja meteoroloških pojava na razvijak biljnog sveta.
- agrominimum** (lat. agro, minimum) propisane mere koje sadrže osnovna znanja iz agronomije i određenu tehničku opremljenju¹, čija primena pretpostavlja donju granicu rentabilne produktivnosti.
- agronom** (grč. agronomos) poljoprivredni stručnjak koji je završio studije na poljoprivrednom fakultetu ili njemu ravnoj poljoprivrednoj školi.
- agronomija** (grč. agronomia) nauka o obradovanju zemlje, racionalna zemljoradnja.
- agropedologija** (grč. agros, pedon zemlja, tle, logia nauka) nauka koja proučava fizička, hemijska i biološka svojstva zemljишta u vezi sa racionalnim podizanjem kulturnih biljaka.
- agrostemin** (nlat. agrostemma) *hen.* alkaloid koji se nalazi u semenu kukolja.
- agrostografija** (grč. agros polje, grapho pišem, opisujem) opisivanje trava.
- agrostologija** (grč. agros, logia nauka) nauka o travama.
- agrosfera** (grč. agros, sphaira lopta) deo antropsfere namenjen neposredno poljoprivrednoj proizvodnji.
- agrotehnika** (grč. agros, techne veština) obradivanje polja primenom tehničkih sredstava (traktori, kombajni, veštačka dubriva i dr.).
- agrofitotehnika** (grč. agros, phytos biljka, techne veština) *agr.* veština obradivanja i podizanje biljaka, naročito kulturnih biljaka.
- agrohemija** (grč. agros, chōe lijem, sīpam, chēmeia), deo hemije koji, na osnovu ogleda, ispituje mogućnosti oplemenjivanja zemljишta za ishranu kulturnih biljaka, kao i njihov razvoj.
- agrocenoze** (grč. agros, koinēs zajednički) *biol.* životne zajednice koje čovek namerno stvara za duže ili kraće vreme (npr. njive, livade, plantažne šume itd.).
- agrumi** (ital. agrumi, agro, kiseo) *vot.* opšti naziv za južno voće nakisela ukusa roda Citrus (limuni, narandže, mandarine i dr.).
- ad** (lat. ad) *predl.* k, ka, na, do, kod, pri, uz; do, oko, u; za; s obzirom na; prema, po (*ad naturam* prema prirodi); uz, pored, osim, povrh.
- Ad** (grč. Hades) mit. bog podzemnog sveta kod starih Grka; podzemni svet; *fig.* grob, smrt; *Hades, Had.*
- ada** (tur. ada) rečno ili jezersko ostrvo.
- ad absurdum** (lat. ad absurdum) do nesmisla, tj. voditi, dovesti do besmisla, *apsurda*.
- adagij(um)** (lat. adagium) poslovica.
- adagiologija** (lat. adagium poslovica, grč. logfa zbirk) zbarka poslovica; nauka o poslovicama.
- adadeto** (ital. adagietto) *muz.* malo sporije; muzički komad koji treba izvoditi manje lagano; *adadžeto*.
- adadisimo** (ital. adagissimo) .itz veoma lagano, što laks; *adadžisimo*.
- adado** (ital. adagio) *muz.* blago, lagano, tih; ozbiljno, dostojanstveno; muzički komad koji treba izvoditi blago i lagano; *adadžo*.
- adado asai** (ital. adagio assai) *muz.* veoma lagano; *adado di molto*.
- ad akta** (lat. ad acta) ostaviti predmet kao svršen u akta, u arhivu; neku stvar kao svršenu ili nepotrebnu odstraniti.
- adaktilija** (grč. a- bez, daktylos prst) *ned.* nemanje svih prstiju na ruci ili nozi.
- adakcija** (lat. adactio, adigere) upornost, prisiljavanje, primoravanje.
- Adam** (hebr. adamah zemlja, čovek napravljen od zemlje) *nit.* po jevrejskom i hrišćanskom verovanju, prvi čovek, koga je Bog napravio od zemlje i udahnuo mu besmrtnu dušu.
- adamant** (grč. adamas, adamantos) v. *adamas*.
- adamas** (grč. adamas) kaljeno gvožde, čelik; dijamant.
- adamelit** (po planini Adamelo u Tirolu) šš. dubinska eruptivna stena, sastavljena od kremena, ortoklasa i plagioklasa; obično ga nazivaju i granit.
- adamiti** pripadnici jedne starohrišćanske sekte čiji su članovi, muški i ženski, prisustvovali obredima potpuno goli.
- adamsit** (po pronalazaču Amerikancu Rodže-ru Adamsitu) vrsta gasa koji naročito deluje na kožu i disajne kanale; bojni otrov.
- adaptator** (lat. adaptator) onaj koji prilagodava, podešava, preraduje nešto prema izvesnim prilikama i potrebama, prila-godavač, podešavač.
- adaptacija** (lat. adaptatio) prilagođavanje, prilagodenje, prilagodenost; podešavanje; primena; *adapcija*.
- adapter** (lat. adaptare) uređaj za prilagođavanje elemenata, aparata i dr. nekim novim funkcijama (npr. televizora da bi primaо više programa, radija da prima stereo-emisije i sl.).

- adaptivan** (lat. adaptare) prilagodljiv.
- adaptivnost** (lat. adaptare) sposobnost prilagodavanja, prilagodljivost.
- adaptirati** (lat. adaptare) prilagoditi, prilagodavati; podesiti, podešavati, preu-rediti, preuređivati; primeniti, pri-menjivati.
- adapcija** (lat. adaptio) v. *adaptacija*.
- ad arma!** (lat. ad arma) k oružju! *fig.* na posao!
- a dato (lat. a dato) od dana pisanja, od danas, od sada.
- ad bene placitum** (lat. ad bene placitum) prema dopadanju, prema nahodenju, po volji; *eks bene placito*.
- ad valorem** (lat. ad valorem) prema vrednosti.
- advent** (lat. adventus dolazak) predstojeći dolazak spasitelja; kod katolika: poslednje četiri nedelje pred Božić.
- adventivan** (lat. adventivus) slučajan; sporedan, pridošao; *bog.* koji ne raste na svom pravom mestu, npr. *adventivni koren* onaj koji se razvija na samoj stabljici (bršljan, divlja jagoda i dr.).
- adventizam** (lat. adventus dolazak) učenje i pokret adventista; v. *adventisti*.
- adventisti** (lat. adventus dolazak) sledbeni-ci verske sekte koju je osnovao u Americi V. *Miler*, koji je proricao da će Hristos po drugi put doći 1843. god. Praznjuj subotu, čitaju Sv. pismo i veruju da će Hristos po drugi put doći čim njihova seka preovlada. Ima ih i kod nas, naročito u Vojvodini, gde ih zovu *subotarša*.
- adverb** (lat. adverbium) *gram.* prilog.
- adverbijal** (nlat. adverbiale) *gram.* priloška odredba, priloška oznaka (vremenska, merna, načinska, uzročna).
- adverbijalizacija** (lat. adverbijum) *lipti.* prelaz reči iz neke gramatičke kategorije u kategoriju priloga (adverba); npr. dom: *doma* (kod kuće); jutro: *jutros* i sl.
- adverbijalni** (lat. adverbialis) *gram.* priloški.
- ad verbum** (lat. ad do, verbum reč) od reči do reči, doslovno.
- adverzarije** (lat. adversaria) *pl.* knjige ili sveske u koje se privremeno unose građa i beleške koje će tek docnjije biti sredene ili obradene.
- adverzativan** (lat. adversativus) *gram.* suprotan, protivan; *adverzativna konjunkcija* suprotna svezica; *adverzativna rečenica* suprotna rečenica, tj. nezavisna rečenica koja kazuje radnje koje su jedna drugoj suprotne, npr.: Ja govorim, ali on ne sluša.
- adversiv** (lat. adversus) *gram.* palež koji znači cilj prema kome je upravljeno neko kretanje.
- advokat** (lat. advocatus onaj koji je dozvan u pomoć) pravozastupnik, pravobranilac, branitelj, odvetnik.
- advokatisati** v. *advocirati*.
- advokatura** (lat. advocatura) pravobranilapggvo, pravozastupnppgvo, branilaš-tvo, braniteljski poziv i rad.
- advokatus dei** (lat. advocatus dei) u rimokatoličkoj crkvi lice koje, prilikom obreda kanonizacije, pobija dokaze *advokatusa diaboli*.
- advokatus diaboli** (lat. advocatus diaboli) u rimokatoličkoj crkvi lice koje se, prilikom obreda kanonizacije, zvanično određuje da istupa protiv opravdanost čina posvećenja; *fig.* osoba koja zastupa nepopularno gledište.
- advocirati** (lat. advocare) baviti se adyo-katskim poslovima, braniti druge pred sudom; služiti pravu; *fig.* zauzimati se za nekoga ili nešto.
- ad gloriјai** (lat. ad gloriam) na slavu.
- ad-datur** (lat. addere dodati, addatur) neka se doda, dodaj, dometni.
- ad-de** (lat. addere dodati, adde) *med.* dodaj! dometni! (na receptima).
- ad depositum** (lat. ad depositum) dati ili uzeti nešto na čuvanje, u pohranu.
- ad-dukcija** (nlat. adductio dovodenje) *anat.* privlačno kretanje mišića.
- ad egzemplum** (lat. ad exemplum) na primer.
- adekvatan** (lat. adaequatus) izjednačen, jednak; podudaran, odgovarajući, podesan; *adekvatan pojam* log. onaj koji tačno izražava suštinu svoga predmeta; *adek-vatno* saznanje ono koje je u punoj saglasnosti sa suštinom saznatoga.
- adekvativ** (lat. adaequare izjednačiti) nepravilna funkcija komparativa prideva u konstrukcijama s „paležom poređenja“ imenice koja svojim leksičkim značenjem označava predmet koji ima najviši stupanj date osobine (npr. „A on ljući njegda guje ljute“).
- adekvacija** (lat. adaequatio) izjednačenje, podešavanje, podešenost.
- ad ekstremum** (lat. ad extremum) na kraju, konačno.
- adelopodi** (grč. adelos prikriven, nejasan, PUS, podos nogu) *zool.* životinje koje izgledaju kao da nemaju nogu, tj. u kojih su noge skrivene.
- adelfizam** (grč. adelphos brat) bratstvo, zbratimljavanje, bratimstvo.
- adelfija** (grč. adelphos brat) zbratimlje-nost; *bog.* sraslost prašničnih niti.
- adelfoktonija** (grč. adelphos brat, adelphe sestra, Kteino ubijem) bratoubistvo ili sestroubistvo.
- ademcija** (lat. ademptio, adimere) *prav.* oduzimanje, uklanjanje, uskraćivanje.
- ademicio bonorum** (lat. ademptio bonorum) *prav.* oduzimanje imanja.
- ademicio civitatis** (lat. ademptio civitatis) *prav.* oduzimanje prava građanstva, prote-rivanje iz grada.
- adenalgija** (grč. aden žlezda, algos bol) *med.* bolest žlezda.
- adend** (lat. addendus) *mat.* sabirak.

adenda (lat. addenda) *pl.* dodaci, prilozi, domeci. **adenitis** (grč. aden žlezda) *med.* zapaljenje žlezda. **adeno-** (grč. aden) predmetak u složenicama sa značenjem: žlezda, žlezdani. **adenogeneza** (grč. aden, genesis postanak) *fiziol.* postajanje, stvaranje žlezda. **adenografija** (grč. aden, graphfa opis) *fitol.* opisivanje žlezda. **adenozan** (grč. aden, nlat. adenosus) žlezdani, koji se tiče žlezda. **adenoid** (grč. aden, eidos vid, oblik) *med.* žlezdasti izraštaji. **adenoidan** (grč. aden, eidos vid, oblik) žlez-dolik, žlezdast. **adenologija** (grč. aden, logfa nauka) *fizial.* nauka o žlezdama. **adevom** (grč. aden) *ned.* žlezdasti izraštaj koji se sastoji od epitelnih cevčica i vezivnog tkiva. **adenopatiјa** (grč. aden, pathos bolest) *med.* bolest žlezdanog sistema. **adenoskleroza** (grč. aden, sklerēs tvrd) *med.* stvrđnjavanje, zakrečavanje limfnih sudova, prouzrokovano obično sifilisom. **adenotomija** (grč. aden, tome sečenje, rezanje) *med.* operativne odstranjivanje žlezdanih izraštaja, adenoida. **adenoflegmon** (grč. aden, phlego gorim) *ned.* prelaženje zapaljenja limfne žlezde na okolna tkiva. **adeps** (lat. adeps) mast, salo. **adept** (lat. adeptus, adipisci dostići, zadobiti, steći) onaj koji je nešto postigao; u alhemiji: onaj koji je stekao veliku tajnu alhemije; vatreń sledbenik, pristalica nekog učenja ili sekte. **adesiv** (lat. adessivus biti prisutan, biti tu) *lingv.* u ugrofinskim jezicima: padež koji znači da je nešto kod nekoga ili nečega ili da mu je blizu. **adespoton** (grč. adespoton) imanje bez gospodara; delo kome se ne zna tvorac. **adet** (arap. 'adat, tur. adet) običaj, navika, tradicija; šerijatsko pravo, običajno pravo kod islamskih naroda. **adefagija** (grč. adephagia) med- proždrliji-vost, prevelika želja za jelom. a di (ital. a di) *trg.* istog dana (platiti menicu), tj. po viđenju; *up. a vista.* **adidar** (tur. yadigar uspomena) skupocen ukras koji služi kao nakit; predmet bogato ukrašen; *fig.* vrlo lepa stvar ili osoba. **adizomizam** *ned.* vrsta tuberkuloznog oboljenja nadbubrežnih žlezda, praćena mrkim ili mrkocrnim prebojavanjem onih delova kože koji su izloženi svetlosnom ili mehaničkom nadražaju; obično smrtono-sna (nazvana po eng. lekaru Adisonu, koji ju je prvi opisao); *Adisonova bolest, bron-zana bolest.*

adija-aktinski (grč. a- ne, dia kroz, aktis, aktinos zrak) *om.* koji ima svojstvo da ne propušta aktske zrake. **adijabata** (grč. a- ne, diabaino prolazim) *fiz.* kriva linija koja prikazuje toplotni proces bez promene ukupne količine toplove. **adijabatski procesi** *fiz.* toplotni procesi pri kojima količina toplove u sistemu ostaje stalna (sažimanje i sirenje gasova). **adijabatičav** v. *adijabata.* **adijabatnica** v. *adijabata.* **adijagnostičan** (grč. adiagnostikos) *med.* koji se ne da (ili: ne može) razlikovati, raspozнатi, utvrditi. **adijantum** (grč. adianton) *bog.* viline vlasi, gospina kosa. **adijarea** (grč. a- ne, diarheo protičem) *med.* nevršenje nužde, zatvorenost. **adijaterman** (grč. a- bez, dia kroz, thermafno zagrevam) *fiz.* koji ne propušta toplovne zrake; *aterman.* **adijatetičan** (grč. a- ne, dia kroz, tithe mi mećem, stavim) *med.* koji nije sklon bolesti. **adijafan** (grč. a-diaphafno) neproziran, ne-providan. **adijafon** (grč. adiaphonos koji se ne slaže u glasu) *muz.* 1. instrumenat sa dirkama, sličan harmonici; 2. klavir koji umesto žica ima viljuške. **adijafora** (grč. ta adiaphora) *pl. fil.* stvari koje su sa etičkog gledišta beznačajne, tj. ni dobre ni rđave; stoici su učili: ima samo jedno dobro, vrlina, i samo jedno зло, porok; sve ostalo — život, zdravlje, lepota, bogatstvo itd. — beznačajno je, *adijafora.* **adijaforav** (grč. a-diaphoros) ravnodušan, ni dobar ni rđav; *indiferent.* **adijaforija** (grč. a-diaphorfa) ravnodušnost; *up. indiferentizam.* **adijaforist(a)** (grč. a-diaphoros) ravnodušan čovek, slobodni mislilac, slobodan duh; *indiferentist.* **adikcija** (lat. addictio) *prav.* dosućivanje, do-deljivanje. **adinamija** (grč. adynamia) *med.* nemoć, slabost, malaksalost, iznemoglost, klonulost; nesposobnost. **adinamičan** (grč. adynamikos) nemoćan, slab, iznemogao, klonuo; nesposoban. **ad inferos** (lat. ad inferos) kod mrtvih; u podzemnom svetu; *fig.* u miru. **ad infinitum** (lat. ad infinitum) u beskraj, u nedogled. **adio!** (ital. addio) zbogom, u zdravlju! **adipoza** (lat. adeps, adipis) *fizial.* stvaranje masti u telu. **adipozan** (nlat. adiposus) mastan, pretio, gojazan. **adipoznost** (lat. adeps, adipis) *fiziol.* gojaz-nost, pretiost. **adipocera** (lat. adeps, adipis mast, sega vosak) *hem.* masni vosak, vosak od lešine.

adipsija (grč. a- ne, bez, dipsa žed) *ned.* neosećanje žedi.
adipson (grč. a- ne, bez, dipsa žed) *med.* sredstvo za gašenje žedi.
adirati (lat. addere) sabrati, sabirati, dodati, zbrojiti, zbranjati.
adirato (ital. adirato) *kuz.* srdito, ljutito, sa uzbudnjem.
a diritura (ital. a dirittura) *trg.* pravim putem, neposredno, najbližim putem, bez pretovarivanja, npr. poslati robu; *a dri-tura.*
Adisonova bolest v. *adizonizam.*
aditiv (lat. aditivus) u baskijskom, turskom i dr. jezicima: padež koji označava kretanje prema nekome ili nečemu.
aditivan (mlat. additivus) koji ima da se doda.
aditivi (lat. additivus) **hen.** supstance koje se u malim količinama dodaju raznim proizvodima radi poboljšanja njihova kvaliteta.
aditon (grč. adyton) ono što je nepristupač-no; najsvetiji, unutarnji deo grčkog hrama u koji je samo sveštenik smeо stupiti.
adicija (lat. additio) dodavanje, sabiranje, zbrjanje; umnožavanje.
adicionalan (klat. additionalis) naknadan, dodan, pridodan, koji služi kao dodatak; adicionalni zakon novi, dopunski zakon.
adicirati (ad-dicere) *prav.* priznati, dosuditi, dodeliti.
adjektiv (lat. adjectiveum) *gram.* pridev.
adjektivacija v. *adjektivizacija.*
adjektivizacija (lat. adjectiveum) *lingv.* po-pridevljavanje, pretvaranje drugih reči u kategoriju pridevskih reči (kamen — *ka-menit*, glava — *glavati* sl.).
adjektivni (nlat. adjectiveus) *gran.* pridevni, pridevski.
adjekcija (lat. adjectio) pridevanje, prila-ganje; *prav.* povećanje, dodatak ponuđeno] sumi novca.
adjuvans (lat. adjuvans) *farm.* pomoćno sredstvo, sporedni lek čije je dejstvo slabije.
adjuvant (lat. adjuvans) pomoćnik, pomagač; pomoći učitelj.
adjuvancije (lat. adjuvantia) *pl. farm.* v. *adjuvans.*
adjudikatar (nlat. adjudicarius) *prav.* kupac na javnoj prodaji; onaj na kome ostaje nadmetanjem, dražbom prodavana stvar, najbolji ponuđač.
adjudikativan (nlat. adjudicativus) dosudan, kojim se dosuduje.
adjudikacija (lat. adjudicatio) *prav.* sudsko priznanje, dosudivanje, dosuda.
adjudicirati (lat. adjudicare) dosuditi, dosudivati, odobriti.
adjudment (lat. adjumentum) pomoćno sredstvo, pomoć.
adjungirati (lat. adjungere) pridodati, dodeliti na rad, dati nekome nekoga za pomoćnika i budućeg naslednika.

adjunkt (lat. adjunctus) pomoćnik; pomoćni službenik, mlađi činovnik.
adjunktura (nlat. adjunctura) pomoćno zvanje, pomoćno nadleštvo.
adjunkcija (lat.' adjunctio) vezivanje, pri-druživanje, dodeljivanje, dodavanje, spaja-nje.
adjuracija (lat. adjuratio) zaklinjaše; *prav.* polaganje zakletve; preklinjanje.
adjustaža v. *adustaža.*
adjutatorij(um) (nlat. adjutatorium) *znat.* ramena kost, ramenjača.
adjutor (lat. adjutor) pomoćnik, pomagač.
adjutorij(um) (lat. adjutorium) pomoćno sredstvo, pomoć.
adjutum (lat. adjutum) pomoć, potpora, dodatak.
ad kalendas grekas (lat. ad calendas graecas o grčkim kalendama) nikada, na kukove leto, kad na vrbi rodi grožde.
akredulirati (nlat. adcredulare) odreći pod zakletvom neki dug.
adlatus (lat. ad-latus) pomoćnik, mlađi činovnik; naročito činovnik ili oficir koji je dodeljen na službu nekom višem činovniku ili oficiru.
adlenimenti (lat. adenimenta) *ned.* sredstva, lekovi za ublažavanje.
adlerizam učenje austrijskog psihologa Al-freda Adlera (1870—1937) = indivi-dualna psihologija.
ad libitum (nlat. ad libitum, lat. libitus prohtev) *iuz.* po volji, tj. svirati ili pevati; takođe: znak da se instrumenti ili glasovi sa ovim dodatkom, u nekom muzičkom komadu, mogu i izostaviti.
ad literam (lat. ad litteram) doslovce, doslovno, bukvalno.
ad majorem Dei gloriam (lat. ad maiorem Dei gloriam, skr. A. M. D. G.) deviza isusovačkog reda: za veću slavu božju.
adminacija (nlat. adminatio) *prav.* pretnja (kao simbolična uvreda).
adminikulator (lat. adminiculator) u katoličkoj crkvi: lice koje ima da se stara o udovicama, siročadi i sl.
adminikulum (lat. adminiculum) pomoćno sredstvo, pomagalo.
administrativa (lat. administrare upravljati, nlat. administrativa) uprava, upravna vlast.
administrativni (nlat. administrativus) u pravni, koji se tiče ili potiče od upravne vlasti, ustanove itd.
administrator (lat. administrator) 1. onaj koji upravlja, vodi neku ustanovu, upravljač; 2. onaj koji rukovodi kancelarijskim poslovima neke ustanove; 3. onaj koji obavlja materijalno poslovanje u redakciji časopisa, novina i sl.
administracija (lat. administratio) upravljanje, uprava; upravna vlast, vlada; činovništvo, službeništvo; opsluživanje.
administrirati (lat. administrare) upravljati, rukovati; otpravljati poslove nekog

- nadleštva, neke ustanove; voditi posao za račun nekoga drugog; opsluživati (parohiju, eparhiju).
- admiral** (arap. amfr al-bahr, fr. amiral), najviši čin u ratnoj mornarici; *zool.* leptir (*Vanessa atalanta*).
- admiralitet** (nem. Admiralitat) pomorske vlast; vrhovna komanda pomorske vojne sile; svih admirala jedne pomorske vojne sile.
- admiralštab** (nem. Admiralstab) u nekim državama naziv za generalštab ratne mornarice.
- admirativ** (lat. admirari diviti se, čuditi se) *JŠGV.* 1. vrsta načina u albanskom jeziku koji označava čuđenje povodom neočekivanog događaja; 2. upotreba pridева s leksičkim značenjem najvišeg stupnja svojstva u obliku pozitiva u uzvičnim rečenicama; npr.: *divna stvar*.
- admirativan** (lat. admirari diviti se) koji pokazuju, izražava ili izaziva divljenje, čuđenje, obožavanje.
- admiracija** (lat. admiratio) divljenje; čuđenje.
- admisibilan** (nlat. admissibilis) primljiv; prihvatljiv.
- admisibilitet** (nlat. admissibilitas) pri-mljivost, prihvatljivost.
- admisija** (lat. admissio) primanje, prijem.
- admodijator** (lat. admodiator) onaj koji daje zemlju pod zakup, iznajmilac.
- admodijacija** (nlat. admodiato) давanje zemlje u zakup.
- admonitivan** (lat. admonitivus) koji opominje, ukoran.
- admonicija** (lat. admonitio) opominjanje, ukoravanje zbog nevršenja dužnosti.
- adnad** (mad. hadnagy) poručnik graničarske vojske; žandar.
- adnakolka** (rus. odnokblka) dvokolice, čeze; bolničke dvokolice za prenos ranjenika u ruskoj vojski.
- adneks v. aneks.**
- adneksi** (lat. adnexa) *pl. ked.* privesci mate-rice, tj. jajnici i jajovodi.
- adneksija** (lat. adnexio) pripojenje.
- adneksitis** (lat. adnectere svezati, spojiti) *med.* zapaljenje adneksa, tj. jajovoda i jaj-nika.
- adnominalan** (lat. ad ka, nomen imē) *lipti.* koji ide uz ime, *adnominalna konstrukcija*.
- ad normam** (lat. ad normarn) prema propisu, po pravilu.
- ad notam** (lat. ad notam) *uzeti ad notam* zabeležiti, zapamtiti, primiti k znanju.
- adnotanda** (lat. adnotanda) *pl.* stvari koje treba zabeležiti, zapamtiti, značajne stvari.
- adnotata** (lat. adnotata) *pl.* zabeleške, primedbe, napomene.
- adnotator** (lat. adnotator) beleškar, pisac ili stavljajući primedaba; tumač, objašnjavač.
- adnotacija** (lat. adnotatio) zabeleška, primedba, napomena, obja!pnjenje; *prav.* popis; *anotacija*.
- adnotirati** (lat. adnotare) pribeležiti, zapisati, zapamtiti, uzeti k znanju.
- ad okulos** (lat. ad oculos se. demonstrare), jasno prikazati, očigledno prikazati.
- adolescent** (lat. adolescens) mladić; *fig.* žutokljunac.
- adolescencija** (lat. adolescentia) mladost, mladičko doba, mladičstvo; mladež, mladići, omladina.
- Adonaj** (hebr. Adonai moj gospodin) naziv kojim su Jevreji, vrativši se iz vavilon-skog ropstva, označavali svog boga Jahvea, čije je ime bilo zabranjeno izgovarati.
- adonizacija** (nlat. adonisatio) nameštanje, doterivanje, kićenje.
- adonijski stih** (lat. versus adonius) *poet.* antički stih koji se sastoji iz daktila i troheja ili spondea: U U—U.
- Adonis** (grč. Adonis) *kit.* legendarno lep mladić, o čiju se ljubav otimale boginje Afrodita i Persefona; simbol lepote i proleća; *zool.* vrsta lepog plavog leptira (*Polyomatus Adonis*); *vot.* gorocvet.
- adoptant** (lat. adoptans) podsvojilac, usvoji-lac; *adoptator*.
- adoptat** (lat. adoptatus) usvojene dete, pod-svojče, podsvojak, posinak.
- adoptator** (lat. adoptator) v. *adoptaat*.
- adoptacija** (lat. adoptatio) v. *adopcija*.
- adoptivan** (lat. adoptivus) uzet pod svoje, usvojen, podsvojen, usinjen.
- adoptirati** (lat. adoptare) uzeti pod svoje, usvojiti, podsvojiti; priznati za svoje, prisvojiti.
- adopcija** (lat. adoptio) uzimanje pod svoje, usvojenje, podsvojanje, usinovljenje.
- adorapija** (lat. adoratio) obožavanje, veliko pophtovanje, klanjanje; silno voljenje, bezgranična ljubav.
- ad perpetuam memorijam** (lat. ad perpetuam memoriam) za večnu uspomenu, za večno sećanje (npr. događaj, stvar).
- ad primam materijam** (lat. ad primam materiam) u prvobitno stanje (vratiti).
- adrapovac** (grč. andrapodon, nem. Haderlump odrpanac) 1. rđavo odevan, pocepan, odrpan čovek, odrpanac; 2. propalica, skitnica, probisvet; 3. *fig.* onaj koji je male vrednosti, neugledan; 4. obešnjak, oka-čenjak (za dete).
- ad ratifikandum** (nlat. ad ratificandum) za potvrđivanje, što treba (ili: ima) da se potvrdi (ili: odobri).
- ad rem** (lat. ad rem) prema stvari, što odgovara stvari (a ne ličnosti); prilično, zgodno, korisno, uputno, upotrebljivo.
- adrenalin** (lat. ad u, cep bubreg) *med.* supstan-ca (ili: tvar) koju nadbubrežna žlezda luči neposredno u krv; upotrebljava se za smenjivanje krvnog pritiska, kod slabosti srca, bronhijalne astme, morske bolesti itd.; *epinefrin, epirenon, suprarenin*.

adresa (fr. adresse) 1. natpis na pismu i dr. koji tačno kazuje mesto stanovanja i ime onoga kome se pismo upućuje; 2. pismena predstavka, molba skupštine vladaru; svečana čestitke jednog udruženja ili kolegijuma slavljeniku; *adresa po potrebi ban**, pozivaše izvesnog lica da akceptira ili isplati menicu za slučaj neakcepti-ranja ili neisplate menice.

adresant (fr. adresser) lice ili telo koje upućuje ili preporučuje, pisac pisma, predstavke, molbe i sl.; *baik.* menični potpisnik koji upućuje poziv izvesnom licu da akceptira ili isplati menicu.

adresar (fr. addresser) spisak lica sa naznačenjem mesta i ulice gde stanuju; knjiga sa spiskom stanovnika jednog mesta (po zanimanjima, ulicama i dr.).

adresat (fr. adresser) lice ili telo kome se upućuje pismo, primalac pisma; *baik.* lice na menici kome se sopstvennik menice treba da obrati u slučaju da je primalac (*trasat*) ne plati.

adresirati (fr. adresser) v. *adresovati*.

adresovati (fr. addresser) označiti na pismu, pošiljci i dr. ime i mesto stanovanja lica ili ustanove kojima se pismo ili pošiljka upućuje, napisati adresu.

adresografi (fr. adresse, grč. grapho pišem) mašine i aparati za brzo i pouzdano ispisivanje adresa na pošiljkama.

ad referendum (lat. ad referendum) na izveštaj, na mišljenje.

Adrijatik Jadransko more.

a dritura (ital. a drittura) *trg.* v. *a diritura*.

adrogacija (lat. adrogatio) *prav.* usvojenje; prisvajanje, posinovljenje onoga koji je već punoletan,

adrogirati (lat. adrogare) *prav.* uzeti pod svoje, podsvojiti, podsvajati, usvojiti, posinuti, posinovljavati; *up. adoptirati*.

adskriptor (lat. adscriptor) sapotpisnik.

adskripcija (lat. adscriptio) pripisivanje; pismeni dodatak.

adsorbensi (lat. adsorbens) hemijske sup-stance (koštani ugalj, isitnjen kaolin i dr.) koje imaju svojstvo da na svojoj površini fizički vežu mnogobrojna hemijska jedinjenja, koja se kasnije pogodnim hem. rastvorom mogu skinuti.

adsorbent (lat. ad-sorbere) *hen.* sredstvo koje upija gasove.

adsorbirati v. *adsorbovati*.

adsorpcija (lat. adsorptio) *f., 3.* zadržavanje gasova, para ili tečnosti na čvrstoj površini, usled privlačnih veza sa površinom.

adstant (lat. adstans) pomoćnik, pomoćni učitelj.

adstipulacija (lat. adstipulatio) bezuslovno pristajanje, potpuna saglasnost.

adstrat (lat. ad, substratum podložen, podstr) *lipti*, termin koji znači uzajamni uticaj dvaju susednih jezika ili dijaleka-ta, ili uticaj jednoga jezika na drugi,

susedni; ili elementi dve jezičke grupe koje istovremeno žive na jednom području te utiču jedna na drugu, ali nijedna od njih ne preovlađuje; понекad, osobito u romanskoj lingvistici, sinonim za super-strat.

adstrikcija (lat. adstrictio) *med.* stezanje, skupljanje, zatvaranje, npr. rane.

adstringens (lat. adstringens) *ned.* sredstvo koje ima svojstvo da steže površinu slu-zokože i povredene kože.

adstringentan (lat. adstringens) stezav, koji steže, koji skuplja, koji zatvara.

adstringirati (lat. adstringere) stegnuti, stezati, skupiti, skupljati, zatvoriti.

aduktor (lat. adductor) *znat.* mišić koji vrši pokrete primicanja, privlačenja.

adukcija (lat. adductio) *znat.* primicanje, privlačenje (mišića).

adular (po Aduli, masivu u Alpima) *min.* mineral, vrsta ortoklasa (v.).

adult (lat. adolescere odrasti, adultus) odrastao, spolno zreo čovek i svako živo biće uopšte.

adultan (lat. adultus) odrastao, stasao; punoletan; spolno zreo.

adulter (lat. adulter) preljubnik, preljubo-činac.

adultera (lat. adultera) preljubnica.

adulteracija (lat. adulteratio) falsifikovanje, krivotvorena, patvorenje (naročito novca).

adulterij(um) (lat. adulterium) *prav.* brakolostvo, preljuba.

adultna pedagogija (lat. adultus odrastao) grana pedagogije koja se bavi obrazovanjem odraslih.

ad ultra (lat. ad ultra) do kraja, do krajnih granica, potpuno.

adulturizam (lat. adultus odrastao) skup tendencija u dece da se prikazuju odrasli-jim nego što u stvari jesu.

adumbracija (lat. adumbratio) rad u glavnim potezima, načrt, skica.

ad unum (lat. ad unum) svi do jednoga, do jednoga, do poslednjeg.

adurens (lat. adurens) med. sredstvo za paljenje ili nagrizanje; *pirotikum*.

adurencije (lat. adurentia) *pl.* sredstva za paljenje ili nagrizanje.

adusirati (fr. adoucir) sladiti, zasladići; ublažiti, utoliti, razblažiti, olakšati; glaćati; omekšati, postati KOBNIJIM; SJŠK. razblažiti boje.

adut (fr. a tout u sve, na sve) u kartama: najjača boja, tj. karta koja tuče i nosi sve ostale; najjače sredstvo, najjači razlog.

adutirati (fr. a tout u sve, na sve) u kartama: početi igru adutima; *seći adutom* baciti adut na kartu druge boje i time je odneti; *izadutirati se* izbaciti u igri sve adute, ostati bez aduta; *fig.* izgubiti, potrošiti sve, ostati bez sredstava; is-crpti sva sredstva, sve najjače razloge.

- aducirati** (lat. ad k, ka, ducere voditi) primicati, privlačiti.
- adhezivan** (nlat. adhaesivus) prionljiv, koji prijanja; koji spaja, spojki.
- adhezija** (lat. adhaesio) prijanjanje, privlačnost; fiz. sila kojom se privlače molekuli raznih tela (suprotno: *kohezija*); *prav.* vezivanje jednog privatnopravnog dela uz neko krivično delo; *alat* bolesna sraslost delova tela, sraslica.
- adhezioni postupak** *prav.* mešoviti ili pri-družni postupak kod koga se uz neko krivično delo vezuje i jedan privatno-pravni građanski predmet; v. *athezija*. • **adherevt** (lat. adhaerens) pristalica, pri-vrženik, pripadnik; učesnik.
- adherencija** (nlat. adhaerentia) prijanjanje; srašćivanje, sraslost; pripadnost, naklonost, privrženost.
- adherirati** (lat. adhaerere) prionuti, pri-janjati; biti prilepljiv; nadovezivati se, graničiti se; održati se, biti uz; odobra-vati, pristajati uz neko mišljenje.
- adhibenda** (lat. adhibere, adhibenda) *pl.* pomoćna sredstva; prilozi uz spise.
- adhibicija** (lat. adhibitio) primena, upotreba, korišćenje; prizivanje, privodenje.
- ad hoc (lat. ad pos) samo za sada, samo za ovaj slučaj, samo za ovu priliku, samo za ovu svrhu, samo za ovu zgodu.
- ad hominem** (lat. ad hominem) ono što odgovara ljudskom shvatanju, lako razumljivo; *up. argumentum ad hominem*.
- ad honorem** (lat. ad honorem) u čast, iz počasti.
- adhuk sub judide lis est** (lat. adhuc sub judice lis est) *prav.* stvar je još pred sudom, spor još nije rešen.
- adcitat** (nlat. adcitatus) *prav.* pozvani na sudenje, parnicu.
- adcitacija** (nlat. adcitatio) *prav.* prizivanje, pozivanje na parnicu.
- aćustaža** (lat. adjustare) *tehi.* doterivanje, udešavanje izradenih delova za neku mašinu ili instrumenat radi uglobljavanja.
- adustirati** (lat. adjustare) doterati, doteri-vati, namestiti, udesiti; obično: *adustirati se*.
- adutant** (lat. adjutans) pomoćnik; mladi oficir dodeljen na službu višem oficiru, pratilac višeg oficira.
- aćutantura** (nlat. adjutantura) zvanje, služba i kancelarija *adutanta*.
- aed** (grč. aoid6s) pevač i pesnik slobode u herojekom periodu starih Grka.
- aer** (grč. aeg vazduh, lat. aeg) vazduh; u pravoslavnoj crkvi: „vazduh“ (pokrivač kojim se pokrivaju putir i diskos).
- aerat** (nlat. aeratum) *hen.* voda u kojoj ima ugljične kiseline.
- aerauto** (grč. aeg vazduh, auto sam, samo) mali avion s krilima koja se mogu sklopiti ili uvući i tako se vazduhoplov pretvara u vozilo (automobil); *up. aeroau-tomobil*.
- aeracija** (lat. aeratio) proizvodjenje vazduha; snabdevanje svežim vazduhom; izlaganje hemijskom dejstvu iz vazduha.
- aerenhim** (grč. aeg vazduh, ep u, chyma tečnost, sok) *bog.* čelijsko tkivo sa velikim vazduhom napunjениm, medučelijskim prostorima, naročito kod vodenih biljaka.
- aerizirati** (grč. aeg, fr. aeriser) pretvoriti, pretvarati u vazduh, gas, plin.
- aerifikacija** (nlat. aerificatio) punjenje vazduhom; *hen.* pretvaranje u vazduh, gas, plin.
- aeriforman** (nlat. aeriformis) vazdušast.
- aeričan** (lat. aeg, grč. aeg) vazdušni; vazdušast.
- aero-** (grč. aeg, lat. aeg) predmetak u složenicama sa značenjem: vazduh, vazdušni, koji je u vezi sa vazduhom.
- aeroautomobil** (grč. aeg, autos sam, lat. mobilis pokretan) automobil koji može i leteti; *ua. aerauto*.
- aerobat** (grč. aeg, baino idem) igrač u vazduhu, igrač na konopcu; koji ide po vazduhu; mudrijaš.
- aerobe** (grč. aeg, bios život) *zool.* v. *aerobnk*.
- aerobije** (grč. aeg bios) *pl. biol.* v. *aerobni*.
- aerobionti** (grč. aeg, bios) *pl. zool.* v. *aerobni*.
- aerobi** (grč. aeg, bios) *biol.* kome je za život potreban kiseonik; *aerobne bakterije* (*aerobije*) bakterije truljenje koje mogu da se razvijaju samo kada imaju na raspolaganju slobodnog kiseonika iz vazduha ili iz vode, *supr.* anaerobni.
- aerobomba** (grč. aeg, bombos dubok, potmuo zvuk) *voj.* vazdušna, avionska bomba.
- aerobus** (grč. aeg, lat. omnibus svima) aeroplana za prevoz putnika.
- asrogen** (grč. aeg, gennao stvaram, proizvodim) koji se stvara pomoću vazduha, koji dolazi od vazduha; *aerogena tuberkuloza* infekcija koja nastaje unošenjem u pluća tuberkulognog bacila sa udahnutim vazduhom.
- aerograf** (grč. aeg, grapho pišem) sprava koja se upotrebljava pri povezivanju knjiga za prskanje boje na obreze knjiga.
- asrografija** (grč. aeg, grapho), opisivanje vazduha.
- aerodin** (grč. aeg, dynamis sila) *avij.* vazduhoplov teži od vazduha, koji se održava u letu uglavnom pomoću aerodinamičkih reakcija.
- aerodinamika** (grč. aeg, dynamis sila) *fiz.* nauka o zakonima kretanja gasovitih tela.
- aerodinamičan** (grč. aeg, dynamis sila, snaga) podešen za lakše savladavanje vazduha.
- aerodrom** (grč. aeg, dromos putanja) mesto gde stoje, odakle polaze i gde se spuštaju avioni i vazdušne lade.
- aeroduktur** (nlat. aeroductor) *med.* instrumenat kojim se, pri porođajima, dovodi vazduh.
- aeroelektrana** (grč. aeg, elektrana) električna centrala sa pogonom na veter.

aeroembolija (grč. aeg, emballo ubacim) stvaranje gasnih, plinskih mehurića u tkivima i krvi usled izlaganja organizma sniženom pritisku koji vlada na većim visinama.

aeroza (grč. aeg) *ned.* razvijanje vazduha u telu.

aerozoe (grč. aeg, zoon životinja) *zool.* v. *aerobije*.

aerosoli v. *aerosoli*.

aeroidan (grč. aeroeides) koji ima vid vazduha, vazduholik; maglovit.

aerokar (od grč. aeroplan, eng. sag) vrsta vozila (konstruisanog u SAD) koje se može kretati i po vazduhu i po zemlji.

aerokarpija (grč. aeg, karpos plod) v. *geokarpija*.

aerokartograf (grč. aeg, kartograf, v.) aparat za izradu topografskih karata na osnovu fotografija snimljenih iz vazduha.

asroklinoskop (grč. aeg, klinein nagnjati, skopeo gledam) sprava za merenje vazdušnih strujanja.

asrokub (grč. aeg vazduh, eng. club) društvo za unapredivanje i popularisanje avija-cije.

aerokonvoj (grč. aeg, fr. convoi pratinja) grupa aviona koji prate neki vazdušni transport u cilju njegove zaštite.

aerolit (grč. aeg, lithos kamen) meteor, kamen koji pada iz vazduha, meteorski kamen.

aerolog (grč. aeg, Ičgos reč, govor) onaj koji se bavi aerologijom, stručnjak u *aerolo-giji*.

aerologija (grč. aeg, logia nauka) nauka o vazduhu i njegovim svojstvima, nauka o atmosferi i njenom ispitivanju.

aeromagnetometrija (grč. aeg, Magnes, metron mera) otkrivanje ruda iz vazduha (avionom, helikopterom i dr.).

aeromantija (grč. aeg, manteia proricanje) proricanje po pojавama u vazduhu.

aeromedicina (grč. aeg, lat. medicina) grana medicine koja se bavi proučavanjem i lečenjem bolesti koje nastaju kao posledica letenja avionima i raketama.

aerometar (grč. aeg, metron mera) sprava za merenje gustine i pritiska vazduha.

aerometrija (grč. aeg, metrfa) merenje vazduha; nauka merenju gustine i pritiska vazduha.

aeromshanika (grč. aeg, mechanike) *fiz.* nauka o zakonima kretanja i ravnoteže vazdušastih tela; *pneumatika*.

aeromitng (grč. aeg, eng. meeting, zbor, skupština) javna priredba na aerodromu sa izvođenjem vazduhoplovnih veština.

asronavigacija (grč. aeg, lat. navigatio) plovidba po vazduhu; veština upravljanja avionom određenom *maršrutom*.

aeronaut (grč. aeg, nauš brod, nautikos brodski, pomorski) vazduhoplovac, onaj koji se vozi vazdušnom lađom.

aeronautika (grč. aeg, naus, nautikós) nauka o vazduhoplovstvu; vazduhoplovstvo.

aerotitis (grč. aeg, us, uvo) *ned.* oboljenje srednjeg uva koje nastaje pri većim i brzim promenama atmosferskog pritiska (uzletanje ili sletanje avionom, skok padobranom itd.).

aeropauza (grč. aeg, pausis) slojevi atmosfere iznad 25 km gde je vazduh toliko razređen da ne može podržati let aviona.

aeroplán (grč. aeg, planos koji luta, koji krstari) sprava za plovљenje vazduhom teža od vazduha; *avion*.

aeroplast (grč. aeg, plasso obrazujem, oblikujem) vepggacki materijal kojim se prekriva rana da bi se sprečila infekcija.

aeroport (grč. aeg, lat. portus luka) vazdušna luka, veliki aerodrom; čvorište vazdušnih linija.

aeroskop (grč. aeg, skopeo gledam) aparat za merenje količine prašine u vazduhu.

aeroskopija (grč. aeg, skopeo gledam) pregled (ili: ispitivanje) vazduha.

aerosoli (grč. aeg, lat. solvere rastaviti) čvrste ili tečne čestice koje lebde u vazduhu, u vidu magle ili dima.

aerostat (grč. aeg, statís stajaći, koji stoji, od istemi postavim, stanem) sprava za letenje lakša od vazduha, koja se drži potiskom.

aerostatika (grč. aeg, istemi) nauka o ravnoteži gasova, naročito vazduha.

aerostacija (lat. aerostatio) veština dizanja balona i upravljanja njima, vazduhoplovstvo.

aerotaksi (grč. aeg, taxis uredenje) vazdušni taksi, avion za prevoz putnika na kraćim rastojanjima.

aerotaksija (grč. aeg, taxis uredenje) *zool.* kretanje organizama koji se slobodno kreću, npr. bakterija u vodi, prema mestima najveće (*pozitivna aerotaksija*) ili najmanje (*negativna aerotaksija*) sadržine kiseonika, gde se onda ti aerotaksički mikroorganizmi skupljaju.

aeroterapija (grč. aeg, therapefa lečenje) *med.* lečenje udisanjem veštački zgusnutog ili razređenog vazduha.

aerotermodynamička (grč. aeg, terme toplota, dynamis sila) nauka koja proučava probleme toplote kod letenja pri velikim (nadzvučnim) brzinama (trenje, izgaranje, zagrejavanje letilica itd.).

aeroterorizam (grč. aeg, lat. terror strah, užas) bombardovanje iz vazduha gradova i naselja u cilju zastrašivanja, užnemiravanje i demoralizovanja građanskog stanovništva.

aerotehnika (grč. aeg, techne veština) grupa srodnih naučnih disciplina koje se bave razvojem letelica (konstrukcijom, eksploracijom i istraživanjima).

aerotonometar (grč. aeg, ténos napon, metron mera) sprava za merenje napona krvnih sudova.

aerotopografija (grč. aeg, tépos mesto, gra-pho pišem) najnoviji metod u geodeziji: izrada geodetskih planova i karata pomoću snimaka iz vazduha.

aerotropizam (grč. aeg, trépos obrt, pravac bog, pokreti biljaka prema mestima gde ima najviše (pozitivni aerotropizam) ili manje (negativni aerotropizam) vazduha, odnosno kiseonika).

aerotunel (grč. aeg, nem. Tunnel) naročito napravljen hodnik u kojem se ispituju avioni i avionski modeli.

aeroturbina (grč. aeg, lat. turbo vrtlog) sprava za pretvaranje energije vetrova u električnu energiju.

aerofagija (grč. aeg, phagem jesti) med. gutanje vazduha, oboljenje koje se javlja naročito kod neuropata i histeričnih osoba, pa i kod tuberkuloznih.

aerofilatelija (grč. aeg, filatelija, v.) skupljanje samo onih maraka koje se upotrebljavaju u vazdušnom saobraćaju.

aerofilter (grč. aeg, lat. filtrum) filter u obliku rezervoara napunjeno šljakom kroz koji se propušta voda u cilju *aera-cije*.

aerofite (grč. aeg, phytēn biljka) bog. biljke koje rastu sasvim u vazduhu (supr. *geofite*); takođe: *epifite*.

Aeroflot (grč. aeg, ital. flotta) „vazdušna flota“, naziv sovjetske vazduhoplovne kompanije.

aerofobija (grč. aeg, phobeo bojim se, plašim se) strah od vazduha, izbegavanje vazduha.

aerofon (grč. aeg, phoneo zvučim) instrument, koji je pronašao Edison, pomoću koga se ljudski glas može prenositi i čuti na 6—9 km.

aerofoni instrumenti (grč. aeg, phone glas) kuz. duvački instrumenti.

aerofor (grč. aeg, phoros koji nosi) donosač vazduha, sprava koja omogućava disanje i u inače otrovnom ili zagušljivom vazduhu, kao i pod vodom.

aerofotogrametrija (grč. aeg, phos svetlost, gramma slovo, metrfa merenje) 1. premeravanje zemljišta iz aviona naročitim fotografskim kamerama; 2. celokupan rad oko izrade karata i planova na osnovu snimaka terena iz vazduha.

aerofotografija (grč. aeg, phos svetlost, grapho pišem) perspektivno snimanje raznih objekata, naročito zemljišta (terena), iz vazduha (aviona) fotografskim putem.

aždaja (tur. ejderha) zmaj, ala, neman, čudovište.

ažija (fr. agio) trg. doplata, višak, veća vrednost jedne vrste novca, hartije od vrednosti i sl. od nominalne vrednosti; razlika između nominalne i kursne vrednosti, npr. jedne deonice, akcije.

ažio-kovo (fr. agio-conto) trg. račun o dobitku odnosno gubitku pri promeni jedne vrste novca, hartija od vrednosti i sl.

ažiotaža (fr. agiotage) špekulacija, trgovanje novcem, hartijama od vrednosti, deo-nicama i sl., igranje na berzi, berzanske zelenap!enje.

ažioter (fr. agioteur) lice koje se profesionalno bavi špekulacijom hartijama od vrednosti, profesionalni igrač na berzi.

ažiotirati (fr. agioter) špekulisati hartijama od vrednosti,igrati na berzi, baviti se ažiotažom.

ažistaža (fr. ajustage) određivanje (ili: udešavanje) propisne težine novca; pomeranje, udešavanje mere; nameštanje, doterivanje.

ažur (fr. ajour) šupljika (na ženskom ruč-nom radu).

ažuran (fr. a jour) tačan i brz u poslu, onaj koji svršava povereni mu posao na vreme.

ažurirati (fr. ajour) šupljikati, praviti šupljike; obaviti posao na vreme. , **azbest** (grč. asbestos neugasan) mm. jedna vrsta nesagorljivog minerala, magneziju-mov silikat, končastog sastava; od njegovog konca izrađuju se tkanine za odela vatrogasaca, zavese u pozorištima i dr.; inače, služi kao rđav toplopološa, za izolaciju.

azbestozna (grč. asbestos neugasan) med. vrsta profesionalne bolesti koja se javlja u radnika koji su dugo vremena udisali azbestnu prašinu.

azgin (tur. azgm besan) 1. pun života, bujan, silovit, besan (obično o konju); 2. osion, plahovit čovek.

azelija (grč. azelia) neljubomornost, nezaviljivost; pr. azelicai.

azigija (grč. a-, zygon jaram) neženjenost, neudatoš; sloboda, nezauzetost.

azijanizam ret. antički besednički stil, stvoren u maloazijskoj Joniji, koji je imao dve karakteristične odlike: 1. tzv. „stil iseckanih rečenica“ sa jakim ritmičkim naglagavanjem, i 2. visokoparnost (bombastičnost) i preteranu kitnjastost.

Azijat (lat. Asia, Asianus) stanovnik Azije; ret. bombastičan, preterano kitnjast govornik.

azil (grč. a-sylos neopljačkan, neprikosno-ven, a-, syle pljačka hrama) sigurno sklonište, utočište, pribežište; neprikosnoven mesto na kome proganjeni nalaze utočište; dom za smeštaj i izdržavanje sirotinja; pravo azila u međunarodnom pravu: pravo političkih krivaca, vojnih begunaca i sl. na utočište u nekoj stranoj državi.

azilum ignorancije (lat. asylum ignorantie utočište neznanja) fil. pojam kome čovek nepromišljene pribegava kad mu se znanje iscrpe te ne može više da mu posluži. Takvi su pojmovi npr.: bog, metafizičke, životna sila, entelehija i mnogi drugi. „Volju božiju izvoditi kao uzrok ne znači ništa drugo nego bežati u azilum ignorancije“ (Spinoza).

- azima** (grč. a- bez, zyme kvasac, kiselo testo) jevrejski pashalni beskvasni hleb; *pl.* praznik beskvasnog hleba.
- azimut** (arap. as-samt strana) *astr.* uglovno odstojanje nekog nebeskog tela od severne ili južne tačke podnevna.
- azo-bojs** (grč.-tur.) grupa veštačkih boja koja sadrži jednu azo-grupu vezanu za aromatični ugljovodonik.
- azolik** (grč. a- bez, zoon život) *kol. v. arhaik.*
- azojski period** (grč. a-, zoon živo biće, periodos) *geol.* najstariji period Zemljine kore, slojevi bez organskih ostataka.
- azoogenija** (grč. a-zoon, gfgnomai nestajem, radam se) nauka o stvaranju anorganskoga, ili organskoga iz anorganskog.
- azoodinamija** (grč. a-zoon, dynamis snaga, sila) *med.* nedostatak snage za život, slabljenje, malaksavanje.
- azoospermija** (grč. a-zoon, sperma seme) *med.* potpuni nedostatak muških oplođnih ćelija (*spermatozoida*) u izbačenom semenu, jedan od glavnih uzroka nesposobnosti oplođavanja.
- azot** (grč. azotos, a-, zoo živim; Lavoazijeov naziv za *nitrogen*, koji nije u stanju da održava život) *hem.* dušik, element atom-ske mase 14,067, rednog broja 7, znak N, jedan od glavnih sastojaka vazduha (4/5).
- azotemija** (grč. azotos, naima krv) *med.* umnožavanje azotnih jedinjenja u krvi.
- azotometar** (grč. azotos, metron) aparat pomoću koga se utvrđuje koliko neka zemlja oranica sadrži u sebi *amonijaka*.
- azoturija** (grč. azotos, urem mokriti) *med.* prisustvo velike količine jedinjenja azo-ta u mokraći.
- azur** (fr. azur, ital. azzurro) 1. plavetnilo, plava boja neba, nebesko plavetnilo.
- azur** (tur. hazir) 2. spremam, gotov, pripravan; *azuran*.
- azurala** (arap., tur. hazir ola) spremajte se, budite pripravljeni, na noge!
- azurii** (arap.) vrsta plave boje.
- azurit** (fr. azur, grč. nastavak ites) *tin.* plav mineral, karbonat bakra.
- air** (tur. hayir) sreća, dobro, korist; dobrovorne ustanova, zadužbina.
- airli** (tur. hayirli) srećan, dobar, čestit.
- aitiologija** (grč. aitfa uzrok, logia nauka) *v. egiologija.*
- ajam** (tur. oyum prorez) deo ama koji se stavlja konju na vrat, ogrlina.
- Ajas (grč. Aias) *kit.* sin Telamona, kralja salaminskog, najveći i posle Ahila najhrabriji grčki junak pod Trojom; posle Ahilove smrti uzalud je želeo da dobije njegovo oružje, te je, zbog toga, poludeo i ubio se od žalosti.
- ajvan** (tur.) *v. hajvan.*
- ajvar** (tur.) *v. hajvar.*
- ajgir** (tur. aygir) pastuv, ždrebac.
- ajdamak** (tur. haydamak) batina, motka.
- ajzenaši** pristalice Karla Marks-a, nazvana po gradu Eisenachu u Tiringiji, gde su držali kongres 1869, kada je osnovana Nemačka socijalistička radnička partija.
- ajkuva** (tur.) draga, ljubavnica.
- ajluk** (tur. aylık) dohodak, plata.
- ajman, ajmana** (tur. haymania) 1. domaća životinja; marva, stoka; 2. neradnik, skitnica, gotovan, bitanga.
- ajnakter** (nem. ein jedan, lat. actus čin) pozorišni komad u jednom činu.
- ajnzac** (nem. Einsatz umetak, uložak) *muz.* upitanje, umetanje jednog muzičkog odjeljka u drugi.
- ajnleger** (nem. einlegen staviti) *štamp.* 1. radnik koji stavlja hartiju u štamparsku mašinu; 2. deo mašine za štampanje koji služi za stavljanje hartije; 3. radnik koji stavlja drvo pod testeru, pilu.
- ajnc** (nem. eins jedan) *v. vent-en.*
- ajnštajnij(um)**, hemijski element, znak Es, redni broj 99, atomska masa 254, radioaktivan, trovalentan. Otkriven 1954, ime dobio u čast Alberta Ajnštajna (1879 — 1955).
- ajsberg** (nem. Eisberg) ledeni breg, ledenjak (plovi po moru iz koga mu viri samo 1/7—1/4 zapremine, a ostali je deo pod vodom).
- ajskastn** (nem. Eis led, Kasten sanduk) hladnjaca (za rashladivanje pića i životnih namirnica podložnih kvarenju usled više temperature).
- Ajša** (tur. Ayse živa) muslimansko žensko ime; »sena ljubimica Muhamedova.
- akademac** popularan naziv za pitomce Vojne akademije (nekada u Srbiji); *ua. akademija.*
- akademizam** (grč. aKademia. Axademeia) u likovnim umetnostima: pravac kod koga je težište u tome da se strogo pridržava tradicionalnih (antičkih) umetničkih oblika i pravila, bez unošenja samostalnih ličnih osećanja i shvatanja; dakle, više-manje, ropsko podražavanje antičkih uzora.
- akademija** (grč. aKademia od osobnog imena AKademos; ovaj čovek je bio sopstvenik vrta o kojem je reč pod 1). 1. vrt u blizini Atine gde je Platon poučavao u svojoj filozofiji; 2. Platonova škola, GGlato-nova filozofija; 3. visoka škola za nauku ili umetnost; 4. naziv za najvišu naučnu i umetničku ustanovu; 5. svečana priredba u slavu nekog značajnog dogadjaja ili neke ličnosti.
- akademik** (grč. aKademik's) član odgovarajućeg udruženja za unapređenje nauke i umetnosti (akademije); *akademičar.*
- akademičar** (grč. aKademik's) *v. akademik.*
- akademski** (grč. aKademikos) koji pripada visokoj, velikoj školi (univerzitetu), koji se tiče ove; koji pripada akademiji, koji se tiče akademije; obrazovan na visokoj školi, školski; *fig.* usiljen, krut; akademska rasprava strogo naučna rasprava

va; akademski građanin slušalac, student univerziteta.

akairologija (grč. aKairos nezgodan, u nezgodan čas, logia govor) nezgodan, nepriličan, neprikladan govor.

akalkulija (grč. a- ne, fr. calcul račun), nesposobnost vršenja bilo kakvih račun-skih operacija.

akampsija (grč. axampsfa) negipost;

ned. zgr-čenost, ukrućenost udova.

akantoza (grč. axantha bodlja) *ned.* promena kože usled neprirodno sluznoga sloja pokožice, praćena hipertrofičnim promenama na koži, kao što su bradavice, papilomi i dr.

akantologija (grč. axantha bodlja, logia govor) lit. zbirka satiričnih, podrugljivih pesama.

akantopelvis (grč. akapLja bodlja, lat. pelvis karlica) *med.* bodljikava karlica, koštani izraštaji u karličnoj duplji koji sužava ju karlicu i otežavaju porodaj.

akaparer (fr. accapareur) nakupovalac, zakupac robe radi cphekulacije, zelenaš koji zakupljuje robu u velikim količinama radi spekulacije.

akaparisati (fr. assarageg) zakupljivati radi dobiti, zelenaški nakupovati robu radi spekulacije.

a kapele (ital. a capella) *kuz.* horsko pevanje bez pratinje instrumenata.

a kapričo (ital. a capriccio) *nuz.* samovoljno, po svom ēefu.

akardiјa (grč. a-, Kardfa srce) *fiziol.* nemanje srca; *fig.* malodušnost, mukuoštvo.

akarecevole (ital. accarezzevole) *muz.* umiljato, ljupko.

akarecevolmente (ital. accarezzevolmente)

tuz. v. akarecevole.

akarpija (grč. akagrJa) neplodnost.

akatagrafija (grč. a-, Kata, graphfa pisanje) *med.* nemogućnost sredivanja reči u rečenice (pri pisanju).

akatalektičan stih (grč. a-Katalektos) *poet.* stih klasičkih pesnika kod koga je poslednja stopa potputna.

akatalepsija (grč. axatalepsfa) nesposobnost shvatanja suštine neke stvari, nepoi-manje; neshvatanje, nedostatak razumevanja; *med.* potres mozga.

akataleptičan (grč. aKataleptos) nedokumentljiv, nepojmljiv, neshvatljiv.

akatapozis (grč. a-, Kataposis pijenje) *med.* nemogućnost pijenja ili gutanja.

akatarzija (grč. aKathars(a) necistoća; nena-klonost prema čistoći; *med.* nečistoća krvi).

akastastičan (grč. a-Kastastatos) nepostojan, nestalan; *med.* neuredan, nepravilan (za groznicu).

akatist (grč. a- ne, bez, Kathtzo sednem) u pravoslavnoj crkvi: pohvalna pesma Vogođodici, Hristu i svetiteljima, koja se peva, naročito na Veliku subotu, stoeći.

akatističan (grč. a-, Kathfzo) ne sedeći, tj. koji se ne peva sedeći, nego stoeći ili u hodu.

akatolik (grč. aKatholikēs) hrišćanin koji ne pripada katoličkoj veri, naročito protestant.

akaustičan (grč. a-Kaustos) nesagorljiv, ne-zapaljiv.

akacija (grč. akak!a) *bog.* omanje trnovito drvo koje raste u ist. Africi, Etiopiji, od koga se dobija *gumarabika*; upotrebljava se i u farmaciji kao sredstvo za ublažavanje nadražaja sluzokože; kod slobodnih zidara: simbol čednosti i nevinosti (po tome što grč. reč *akak!* znači nevinost).

akasa (ind.) *fil.* po učenju Upanišada: etar, tj. prostor predstavljen kao materijalni elemenat, kao „prostorna supstancija“.

„Akaša je ono iz čega sva bića proističu i u što se vraćaju, akaša je starija od svih njih, ona je poslednje ishodište“ (Dojsen).

akva (lat. aqua) voda.

akvabatik (lat. aqua, grč. bathys dubok) plovilo napravljeno od stakla i plastike na električni pogon, snabdeveno reflektorima, kamerama i dr., služi za posmatranje i proučavanje života u velikim dubinama (roni do 50 metara).

akva Bineli (nlat. aqua Binelli) *farm.* voda za umirivanje krvi (nazvana po pronalazaču Bineliju).

akvagij(um) (lat. aqua voda, agere voditi) *prav.* pravo odvodnja vode, pravo isuši-vanja zemljišta; *akvatikum.*

akva destilata (lat. aqua destillata) *hen.* *destilacijom* prečišćena voda, prekapnica.

a kvadro (ital. a quadro) *muz.* u četiri glasa, četvoroglasno.

akvadukt v. akvedukt.

akvalung (lat. aqua, eng. lung pluća) aparati koji roniocima omogućava disanje pod vodom.

akvamarin (lat. aqua, marinus morski) *min.* providan poludragi kamen koji ima zelenu boju morske vode, vrsta *berila.*

akvamarinski koji ima zelenu boju morske vode.

akvonautika (lat. aqua, *nautika*, v.) ronjenje i ispitivanje najdubljih delova okeana.

akvaped (lat. aqua, pes, pedis noga) podvodni bicikl.

akvaplan (lat. aqua, planus ravan) *sp.* široka daska vezana za motorni čamac koja služi za vožnju po vodi.

akvaplaning (eng. aquaplaning) *sp.* vrsta skijanja na vodi akvašgadodgkoj vuče motorni čamac.

akvarel (ital. acquerello) slika izrađena vodenim bojama.

akvareliратi (ital. acquerellare) slikati vodenim bojama.

akvarelist(a) (fr. aquarelliste) slikar koji radi vodenim bojama.

akvarij(um) (lat. aquarium) staklena posuda s vodom u kojoj se čuvaju vodene biljke i vodene životinje (ribe i vodozemci); mesto u apoteci gde se drži voda.

Akvarij(us) (lat. aquarius) *astr.* Vodolija (jedan od dvanaest nebeskih znakova).

akvaterarij(um) (lat. aqua, terra zemlja) posuda u kojoj se drže i taje vodozemci (*amfibije*).

akvatikum (lat. aquaticum) *prav. v. akvagijum*.

akvatilije (lat. aquatilia) *zool.* slatkovodne životinje.

akvatinta (lat. aqua, ital. tinta boja) grafička tehnika duboke štampe slična ba-kropisu po načinu štampanja.

akvatičan (lat. aquaticus) podvodan, vlažan, močvaran, barovit; koji živi u vodi, pokraj vode, voden; *akvatične biljke* one koje rastu po barovitim mestima, vodene biljke.

akvafortis (lat. aqua, fortis jak) *hen.* snažna voda, spravlja se od šalitre i razređene sumporne kiseline.

akvedukt (lat. aqua, ducere voditi) 1. vodovod, vodovodna cev; kanal; 2. građevina podignuta preko reka ili dolina radi prevođenja kanala za snabdevanje naselja vodom. 3. stari rimski vodovod; *akvadukt*.

akvestus konjugalis (nlat. acquestus conjugalis) *prav.* zajednička tekovina muža i žene.

akviziter (lat. acquisitor sticalac) *trg.* 1. ovlašćeno lice koje, uz platu ili proce-nat, prikuplja narudžbine za robu i mušterije; 2. skupljač oglasa (za novine), pretplatnika (na knjige i časopise) i sl.; 3. lice koje prikuplja i nalazi nove osiguranike (za osiguravajuće zavode).

akvizitor (lat. acquisitor) čovek koji nešto stiče, zarađuje, nabavlja ili zadobiva.

akvizitum (lat. acquisitum) nešto što je zadobiveno, nabavljenе, stečeno.

akvizicija (lat. acquisitio) tekovina, stečeno dobro, zarada; nabavljanje; z,adobivanje, sticanje.

akvijescnacija (lat. aquiescentia) umirenje, umirivanje.

akvijescrati (lat. aquiscere) umiriti, zadovoljiti.

akvila (lat. aquila) *zool.* orao; *astr.* ime jednog sazvežđa; *arth.* ukras u obliku orla na zabatu kuće.

atiline (lat. aquila) *pl. zool.* orlovi (orao suri i orao krstaš).

akvozan (lat. aquosus) pun vode, bogat vodom; *kišovit*.

akvozitet (lat. aquositas) bogatstvo vodom; *kišovitost*.

akedija (grč. aKedeia) *v. acedija.*

akezija (grč. aKesis) *v. acezija.*

akenonoet *v. acenonoet.*

aksridi *pl. farm. v. aceridi.*

akefalos (grč. aKephalos bezglav) sanjalica; čovek koji ne trpi ničiju vlast.

aki (fr. acquit) plaćanje, izmirenje nekog dugovanja; priznanica.

akianoblepsija (grč. a-, kuapbv zagasito-plav, blepo vidim) *ned.* slepilo za plavu boju.

akizam (grč. aKizomai pretvaram se) pretvaranje; *ret.* kad se neko pravi da nešto ne mari, npr. kad lisica kaže da je grožđe kiselo, a medved za žute kruške, do kojih ne može: „Nisu ni bile zrele“.

akiježis (grč. a-, Kyesis trudnoća) *ned.* nesposobnost »sene da bude oplodena.

akik (tur. ak!k) crveni poludragi kamen koji se upotrebljava za prstenje i derdane.

akinezija (grč. aKinesfa) nepokretljivost; *med.* ukočenost jednog uda ili više udova, uzetost živaca.

akirija (grč. akugfa) neprava upotreba jedne reči, tj. upotreba reči u prenesenom smislu.

akiurgija (grč. ake lečenje, ergon delo) *ned.* nauka o lečenju sećenjem, nauka o hirurškim operacijama.

aklamacija (lat. acclamatio) vršenje izbora prostim izvikivanjem, bez pojedinačnog glasanja; *klicanje, uzvikivanje; par aklamasjon* (fr. par acclamation) izvršiti izbor, ili usvojiti kakav predlog, jednoglasno, pristankom svih, bez pojedinačnog glasanja.

aklamirati (lat. acclamare izvikati) odo-bravati uzvikivanjem; izabrati bez pojedinačnog – glasanja; pozdravljati klicanjem.

aklastičan (grč. adestos nezavoren) *opt.* koji ne prelama, ne lomi zrake.

aklimatacija (nlat. acclimatatio) *v. aklimatizacija.*

aklimatizacija (nlat. acclimatisatio) prilagođavanje tuđem podneblju, navikavanje na tuđu klimu; prilagođenje biljki i životinja nekom dottle stranom podneblju, *fig.* odomaćivanje; *aklimatacija, aklimacija, aklimatiziranje.*

aklimatizirati (nlat. acclimatisare) prila-goditi, prilagođavaTM podneblju, naviknuti na neku tuđu klimu; *fig.* odomaćiti.

aklimacija (nlat. acclimatio) *v. aklimatizacija.*

akmak (tur. aćtak) glupan, budala.

akme (grč. akte vrhunac, šiljak) *med.* kri-tično, prelomio stanje u razvoju bolesti.

akmeizam stanje u ruskoj literaturi nastalo posle revolucije 1905. god., oblik ruskog *larpurlartizma*; glavni predstavnik pesnikinja Ana Ahmatova.

anne (grč. akpe) *med.* opšti naziv za veći broj kožnih oboljenja koja su međusobno slična samo po spoljnem izgledu; gnojnica, bubuljica.

akognozija (grč. akov lek, gnosis poznavanje) *med.* poznavanje sredstava za lečenje rana.

akoemtar (grč. akio čujem, metron mera) *med.* sprava za merenje stepena jačine čula sluha; *akumetar.*

akolada (lat. accolata, collum vrat, fr. accolade zagrljaj) svečani udarac mačem po

- ramenu novoproizvedenog viteza; *tip.* zagrada; *kuz.* znak koji spaja više nota koje treba istovremeno svirati.
- akolast** (grč. aKolastos) neumeren čovek, proždrljiva[!], žderonja.
- akolirati** (fr. accoler) obgrliti, zagrliti; vezati za ggritke, tačkati; staviti u za-grade, zagradići; *trg.* spojiti više stavova u trgovačkoj knjizi.
- akolit** (grč. aKCluthos) pomoćnik, pomagač pri vršenju svećanih službi u katoličkoj crkvi.
- akologija** (grč. akoz lek, logia nauka) nauka o lekovima, o sredstvima za lečenje rana.
- akomija** (grč. a-, kote kosa) *ned.* čelavost, bezvlačnost.
- akomodacija** (lat. accommodatio) udešavanje, po dešavanje; akomodacija oka podešavanje očnog sočiva na razne dallne videnja.
- akomodirati** (lat. accommodate, fr. assogl-moder) podešiti, udesiti, urediti; porav-nati, izravnati, izgladiti; *akomodirati se,* namestiti se udobno, udesiti se; namiriti se; poravnaTM se, npr. o plaćanju nekog duga.
- akomodman** (fr. accommodement) udobno uređivanje kuće, sobe i dr.; udešavanje; vandsko poravnanje, sporazum.
- akompanjirati** (fr. accompagner) pratiti, sprovoditi; *kuz.* pratiti nečije pevanje (*solo*) instrumentom.
- akompanjist(a)** (fr. accompagner) pratilac, sprovodnik.
- akompli** (fr. accompli) završen, svršen, dovršen, okončan; *fet akompli* (fr. fait accompli) svršen čin.
- akonitin** (grč. akdmiton jedić, nl. Aconitum napellus) *hem.* alkaloid koji se nalazi u korenju raznih vrsta jedića; upotrebljava se kao sredstvo protiv reumatizma i neu-ralgičnih bolova.
- akontacija** (ital. a conto) uzimanje na račun, na ime zarade ili primanja, uzimanje unapred, uzimanje predujma; suma koja se uzima na račun, predujam.
- akontirati** (ital. a conto) uzeti (ili uzimati) na račun, unapred, na ime zarade ili primanja, predujmiti.
- a kong»** (ital. a conto) *trg.* na ime, na račun, u ime predujma; unapred; akonto.
- akord** (ital. accordo, fr. accord, nlat. aceordium) *kuz.* prijatno sazvučje tri tona ili više tonova; slaganje, sloga, saglasnost; ugovor, pogodba, poravnanje; *voj.* do-brovollo predavanje nekog utvrđenja opsa-divaču; naročiti način plaćanja radnika, po svršenom parčetu, a ne nadnicom, otuda: *dati neki posao u akord,* plaćati taj posao po parčetu, ne nadnicom.
- akordamento** (ital. accordamento) *muz.* zglašavanje, udešavanje instrumenata i glasova.
- akordando** (ital. accordando) *kuz.* zglašava-jući, udešavajući.
- akorder** (fr. accordeur, ital. accordatore) *kuz.* zglasilac, onaj koji udešava (*stimu-je*) instrumente, „štimer”.
- akordion** (ital. accordo) ručna harmonika za razvlačenje, pronađena 1829. god.
- akordirati** (fr. accorder) zglasiti, zglasiti, udesiti (glasove, žice); složiti, slagati; sporazumeti se, poravnati se, na-goditi se sa zajmodavcem u slučaju nemogućnosti urednog plaćanja duga; dati posao u rad s tim da se plaća po svršenom poslu, a ne nadnicama; *voj.* pregovarati i sporazumeti se o uslovima predaje nekog grada, utvrđenja i sl.; odobriti, dopustiti, priznati.
- akordoar** (fr. accordeoir) *muz.* zglasilo, viljuška za zglasavanje, udešavanje muzičkih instrumenata.
- akorporacija** (nlat. accorporatio) sjedinjenje, pripadanje, združenje.
- akorporirati** (nlat. assogrogage) prisajedi-niti, spojiti, pripojiti, pridružiti, priseo jiti.
- akosmizam** (grč. a-, kosmos vasiona) filozofsko shvatanje po kome postoji, kao jedino što doista živi, samo bog, dok su sve ostale stvari, pa i sam svet, samo modifikacije božanstva, bez istinske stvarnosti; suprotno: *ateizam*.
- akosmija** (grč. a-, kósmos uredan) neurednost, nečistoća; *med.* bledilo, bolestan izgled lica.
- akotiledone** (grč. a-, kotyledon udubljenje) *il. bog.* bilže koje nemaju razgovetnih kotiledona.
- akr** (eng. asge) engleska mera za površinu, = 4840 kvadratnih jardi (4046,8 t²).
- akranija** (grč. a-, kranfon lubanja) *fiziol.* urođena nakaznost glave, kad se dete rodi bez jednog dela ili bez cele lubanje.
- akratija** (grč. a-, krateia nemoć, slabost) nedovoljna sposobnost vladanja samim sobom.
- akratoterme** (grč. akratos jak, koji je u punoj snazi, terme, v.) tople lekovite vode sa vrlo malo mineralnih materijala u sebi.
- akreditiv** (nlat. accreditivum) punomoćstvo, punomoćje, overenje; otvoreno pismo kojim se primalac pisma umoljava da predavaču, tj. *akreditiranom*, do izvesne visine stavi na raspolaganje novac na račun izdavača toga pisma (akreditivno pismo); *čkrku-larni akreditiv* akreditivno, kreditno pismo koje glasi na više lica ili trgovačkih kuća u raznim mestima.
- akreditirati** (nlat. accreditare) ovlastiti, opunomoćiti; dati kredit, poverenje; ove-rići; *akreditirati se* steći ime, glas, uvaženje, poverenje.
- akrement** (lat. accrementum) poraštaj, priraštaj.
- akrep** (arap. 'aqrab, tur. akrep) škorpija, uopšte svaka otrovna životinja; *jakrep*.
- akrescenzija** (lat. ad- crescere rasti) priraštaj, povećanje.

- akribija** (grč. akribēia) tačnost, brižlji-vost, savesnost, temeljitošć.
- akribologija** (grč. akribologemai biti tačan ili temeljiti u istraživanju) savesnost, tačnost u govoru, pisanju, istraživanju i, uopšte, u životu.
- akribometar** (grč. akribēs, metron merim) sprava za tačno merenje veoma malih predmeta.
- akribometrija** (grč. akribēs, metron) tačno merenje.
- akridofag** (grč. akrfs skakavac, phagos žderač) skakavcojed, onaj koji se hrani skakavcima.
- akrizija** (grč. akrīsfa) nerasudnost, nedostatak u sposobnosti rasuđivanja i oceni-vanja; neodlučnost; med. neodređenost stanja bolesti.
- akrije** (lat. aseg ljut) farm. ljuti, opori lekovi.
- akrilna kiselina** *hen.* bezbojna tečnost $\text{SN}_2=\text{SN}$ -SOON; njeni esteri i drugi de-privati daju polimerizacijom prozirne plastične mase (poliakrilne smole).
- akriminacija** (nlat. accriminatio) optužba, optuživanje, okrivljavanje.
- akrimonija** (lat. acrimonia) oštrina, oporost, gorčina; kiselina, ljutina.
- akritičan** (grč. akritos neodlučan) koji nema sposobnosti sudeњa, rasuđivanja; nekritičan.
- akro-** (grč. akros) predmetak u složenicama sa značenjem; krajnji, gornji, šiljat.
- akroazis** (grč. akrēsis) slušanje; čitanje, predavanje.
- akroama** (grč. akroama) nešto što se čulo ili pogao treba da se čuje, razgovor koji prija uvu (naročito za vreme jela kod starih Grka); predavanje.
- akroamatičan** (grč. akroamatikos) koji je određen za slušanje; usmen, u obliku predavanja; kome je potrebno usmeno objašnjenje, tj. teško razumljiv; akroamatično predavanje strogo naučio predavanje za razliku od popularnoga), predavanje koje se sluša bez prekidanja (za razliku od onoga koje je u pitanjima i odgovorima).
- akrobata**) (grč. akrobateo idem na prstima) igrač na konopcu; veštak u skakanju i prevrtanju u vazduhu, pelivan, prevrtač.
- akrobatika** (grč. akrobateo idem na prstima) veština izvođenja telesnih vežbi kojima je cilj razvijanje snage, otpornost, gipko-sti i okretnosti.
- akrobacija** (grč. akrobateo idem na prstima) veština koju izvodi akrobat; avij. namerno izvedeno kretanje u vazduhu koje ne spada u ona kretanja koja se vrše u toku normalnog letenja.
- akrobistija** (grč. akrobystfa) v. akropostija.
- akrogrami** (grč. akro, -gramma slovo) pesme kod kojih stihovi počinju poslednjim slovima prethodnog stiha.
- akrografija** (grč. akros, graphfa, pisanje) tip postupak pri radu kiselinama.
- akrodinija** (grč. akros, odyne bol) *ked.* zarazno oboljenje koje se sastoji u bolu i utru-nosti udova, naročito krajnjih.
- akrokarpičan** (grč. akros, karpos plod) *bog.* koji nosi plod na vrhu.
- akrocefalija** (grč. akros, kephale glava) *znat.* šiljatost glave.
- akrokolije** (grč. akros, kolon ud) *št. znat.* krajnji udovi tela.
- akrolein** (lat. aseg oistar, oleum ulje) *hen.* bistra i veoma ljuta mirisa tečnost koja se stvara suvom destilacijom glicerina i nekih masti.
- akroliti** (grč. akros, Hthos kamen) drveni kipovi kod kojih su krajnji delovi (glava, ruke i noge) od kamena.
- akromazija** v. ahromazija.
- akromatin** v. ahromatin.
- akromatopsija** v. ahromatopsija.
- akromegalija** (grč. akros, megas velik) *med.* urođena uvećanost udova koja se sastoji u nezgrapnosti i izobličenosti lica, donje vilice, usnica, jezika, nosa, ruku i nogu; takođe: bolesno zadebljanje kostiju i meka-nih delova tela.
- akromikrija** (grč: akros, mikrós mali) *med.* kratkoća jednoga ili više udova.
- akromion** (grč. akromion, akromfa) *znat.* lopatica, pleće, plečka.
- akromonosilabike** (grč. akros, monos jedini, syllabe slog) stihovi koji počinju poslednjim sloganom prethodnog stiha.
- akronim** (grč. akros, oputa ime) veštačka skraćenica sastavljena od početnih slova ili početnih slova neke složene reči ili više reči, npr.: *Granap=Gradsko na-bavljačko preduzeće.*
- akropatijsa** (grč. akros, pathos bolest) *med.* opšti naziv za bolesti na krajnjim delovima ruku i nogu, kao i ostalih perifer-nih delova tela.
- akropetalan** (grč. akros, petalon list) *bog.* koji se (o novim organima) pojavljuje pri vrhu stabla (stabljike); <upr. *bazipetalan*.
- Akropolis** (grč. akros, polis grad) gornji grad, gradska tvrđava u Atini i ostalim grčkim gradovima.
- akropostija** (grč. akroposthi'a) gornji deo kožice na muškom udu, koji se, pri obrezanju, odseca; stanje pre obrezanja (kod Jevreja); *akrobistija.*
- akrosofija** (grč. akros, sophia mudrost) najviša mudrost.
- akrostih** (grč. akros, stfchos niz, redak) pesma kod koje početna, a katkada i krajnja slova stihova daju neko ime ili neku reč.
- akroterija** (grč. akroterion vrh, glavica) *ark.* gornji deo, vrh zgrade, biljke i životinje kao ukrasi na vrhu, slemenu građevina; kljun lađe (kao pobedni znak na novcu).
- akrotizam** (grč. akros) *fil* istraživanje prauzroka, poslednjeg uzroka stvari; težnja za onim što je najviše u saznanju (teorijski akrotizam) i delanju (praktični akrotizam).

- akrofobija** (grč. akros, phobeomai bojim se) strah od pogleda s visine u nizinu.
- akroholija** (grč. akrécholos jarostan, razjaren) jarost, razjarenost.
- akrocijanoza** (grč. akros, cijanoza, v.) *med.* bolest da bolesnicima poplave neki delovi tela (nos, šake, stopala, uši, usta).
- aksenija** (grč. aheša) negostoljubivost, negostoprimstvo; *up. akseničan*.
- aksenjalni** (lat. axis oca, osovina, os) osni, osovinski.
- aksilarni** (lat. axilla pazuho) pazušni.
- aksinomantija** (grč. axine sekira, bradva, manteia proricanje) proricanje po sekirama.
- aksiologija** (grč. axios vredan, koji vredi, logia nauka) *fil.* teorija vrednosti, učenje o vrednostima; *timologija*.
- aksiom** (grč. axioma ugled, autoritet sam po sebi) sama sobom uvidljiva naučna istina, očevidna istina, nedokažljiva istina, istina koja se ne može dokazati (npr.: Nijedno tvrdjenje ne može biti istovremeno i tačno i netačno; Kad su dve količine jednakе trećoj, onda su i među sobom jednakе).
- aksiomatika** nauka o aksiomima; *v. aksiom*.
- aksiomatičan** (grč. aksiomaticos) sam sobom uvidljiv, očevidan, istinit, koji se ne dokazuje.
- aksist** (nem. Achse osovina) „osovinaš”, pristalica Hitler—Musolinijeve politike tzv. „osovine Berlin—Rim—Tokio”, koja je uvikla svet u strahote drugog svetskog rata.
- aksonometrija** (grč. ahbp oca, osovina, metrfa) merenje osovine kod geometrijskih tela.
- aksungija** (lat. axis osovina, ungere mazati) mazivo za osovine ili kola; *farm.* mast, salo.
- akt** (lat. actus, eng. act, fr. acte) delo, radnja; svaka svečana javna radnja, naročito sudska radnja, rasprava, pretres; *poz.* čin; u likovnoj umetnosti: položaj u koji se namesti živ čovek kao pregled; crtež ili slika nagog čovečjeg tela; javni spis.
- akta** (lat. actum, *pl.* acta od agere delati, raditi) *pl.* dela, radnje; spisi koji se tiču nečega, naročito u sudu, državnim nadleštvinama itd.; *ostaviti u akta* ili ad *akta* priključiti aktima, tj. neku stvar ili molbu smatrati svršenom, odstraniti je, ne raditi po njoj ništa; *designacija akata* spisak akata koji se nalaze u jednoj svesci; *akta apostolorum* (lat. acta apostolorum) *pl.* dela apostola; *akta publika* (lat. acta publica) *pl.* javne radnje, one koje se tiču države.
- aktentašna** (nem. Aktentasche) torba za spise.
- akter** (fr. acteur, lat. actor vršilac, izvršilac) glumac; učesnik u nekoj radnji ili u nekom događaju.
- aktiv** (lat. activus delatan, radan, koji radi; radni, koji označava delatnost) 1. *gram.* radno stanje (suprotno: *pasiv*); 2. skupina najdelatnijih članova neke organizacije.
- aktivna** (lat. activa) *trg.* imovina, imanje (novac, hartije od vrednosti, nekretnine); potraživanje (suprotno: *pasiva*).
- aktivan** (lat. activus delatan) radan, vredan, živ, okretan, pregalački, ustalački; još u službi, u dejstvu; *trg.* onaj čija su potraživanja veća od dugovanja; *gram.* radni.
- aktivator** (lat. activus) hemijska supstanca koja pokreće ili pojačava delovanje neke druge supstance.
- aktivacija** (lat. activus delatan, radan) 1. stavljanje u delovanje, pojačavanje delatnosti; 2. *hem.* metoda za određivanje tragova elementa pomoću ozračivanja uzorka neu-tronima u nuklearnom reaktoru.
- aktivne** (lat. activa) *trg.* pozitivni sastavni delovi jednog imanja, od kojih sopstvenik ima koristi, za razliku od *pasiva*, tj. objekata koji sopstveniku ne donose nikakvu korist, ili su mu čak od štete.
- aktivni** (nlat. activi) *pl.* 1. u studentskom životu: članovi studentskog odruženja koji obavezno moraju da učestvuju u svima priredbama i pojavama svog udruženja; suprotno: *inaktivni*; 2. *v. aktiv 2.*
- aktivizam** (lat. activus, agere delati, raditi) *fil.* shvatanje da je za napredak čovečanstva od naročite važnosti razuman i stalni uticaj čovečjeg znanja i htjenja na kulturu i život uopšte; praktično, aktivizam je etički zahtev da čovek ne sme da miruje sve do sledećeg priroda čovekova, njegovim stalnim nastojanjem, ne dospe do potpunog samosaznanja i samostalnosti.
- aktivirati** (nlat. activare) staviti u dejstvo; uvesti u aktivnu službu; ubrzati, ubrzavati, pospešiti, pospešavati, pogurnuti.
- aktivisati** (nlat. activare) *v. aktivirati.*
- aktivist(a)** (lat. activus delatan) onaj koji je delatan, koji dejstvuje, radi u nekoj oblasti (npr. politički aktivist); *fil.* pristalica *aktivizma*.
- aktivitet** (nlat. activitas) živost, okretnost; delatnost, radinost, marljivost, revnost; delanje, delovanje, dejstvo; *aktiv-nost.*
- aktivna trgovina** ranije: izvozna trgovina.
- aktivnost** (lat. activus) *v. aktivitet.*
- aktinidi** (grč. aktis, aktinos) *hek.* grupa radioaktivnih elemenata koji u periodnom sistemu dolaze iza *aktinijuma*.
- aktinizam** (grč. aktfs, aktinos sunčani zrak, zrak) *fiz.* svojstvo sunčanih, nadljubičastih, zrakova da izazovu hemijske promene; hemijsko dejstvo sunčanih zrakova.
- aktinije** (grč. aktfs, nlat. actinaria) 3001. morske životinje iz porodice *anto-zoa*, mekanog tela, bez kostura, žive obično pojedinačno i često se odlikuju lepim bojama.

aktinij(um) (grč. aktis) *hen.* radioaktivni element, atomska masa 227, redni broj 89, znak As.

aktinimetar (grč. aktis, metron metar) *fiz.* aparat za merenje jačine Rendgenovih zrakova pomoću *selena*.

aktinična energija (grč. aktis, energiea delo, rad, zajednički naziv za energiju svih mogućih vrsta zrakova; *med.* lečenje prirodnim i veštačkim svetlosnim i rend-genskim zracima, zatim zracima iz raznih nuklearnih izvora (radijum i njegovi izotopi) i dr.; talasi niže frekvencije primenjuju se uglavnom zbog svog toplotnog dejstva na žive organizme.

aktinogram (grč. aktfs, gramma slovo) rendgenska slika; *rentgenogram*.

aktinograf (grč. aktis, grapho pišem) *fiz.* instrument za merenje jačine hemijskog dejstva nekog svetlosnog izvora (*aktinometar*); takođe: instrument koji beleži promene (varijacije) u jačini sunčanih zrakova.

aktinografija (grč. aktis, graphia opis) nauka o zracima; ispitivanje pomoću Rendgenovih zrakova.

aktinoelektricitet (grč. aktis, elektron) elektricitet što ga u kristalima izazivaju svetlosni ili toplotni zraci.

aktinoidi v. aktinidi.

aktinometar (grč. aktis, metron mera) *fiz.* sprava kojom se meri j anina toplotnog zračenja Sunca.

aktinometrija (grč. aktis, metron mera) 1. grana meteorologije koja proučava Sunčevu energiju u atmosferi; 2. grana astro-fizike koja proučava skupino zračenje nebeskih tela na gornjoj granici atmosfere.

aktinomikoza (grč. aktis, mykes gljiva) *ned.* zarazna bolest najpre opažena kod konja, goveda i svinja, prenošljiva i na ljude, koju prouzrokuje jedna gljivica zvezdasta oblike; ispoljava se na organima za va-renje, u plućima (zbog udisanja zarazne prašine gljivica) ili na površini kože ako je na njoj bilo ozleda.

aktinomicete (lat. *Actinomyces*) *biol.* konča-sti mikroorganizmi na prelazu između bakterija i gljiva, prouzrokovali aktino-mikoze (v.).

aktinomorfan (grč. aktis, morphe oblik) *bog.* zrakast.

aktinon (grč. aktis, aktinos zrak) radioaktivni izotop radona; hem. znak Ap, redni broj 86, atomska masa 219; zrači *H-zrake*; poluvreme raspada 3,92 sek.

aktinoskopija (grč. aktis, skopeo gledam) *med.* ispitivanje, prozračavanje *rendgenom*.

aktinoterapija (grč. aktis, therapeia lečenje) *med.* lečenje zraca.

aktinski (grč. aktis gen. aktinos zrak) *fiz.* koji hemijski dejstvuje, koji hemijski razlaže; *aktinski zraci* zraci sa hemijskim dejstvom; *ultravioletni nadljudiča-sti* zraci, nevidljivi, jesu aktinski.

aktiti (grč. akte strma obala) *pl.* oni koji stanuju na obali, primorci.

aktovka (lat. actus radnja) pozorišni komad u jednom činu.

aktor (lat. actor) *prav.* tužilac, izdavalac punomoća; advokat, zastupnik.

aktrisa (fr. actrice) glumica.

aktu (lat. actu) u istini, stvarno, odista.

aktualan (lat. actualis) v. *aktuuelan*.

aktualizam (lat. actualis) *fil.* princip prirodne istorije, naročito geologije i bio-logije, po kome su sile i zakoni koji sada dejstvuju one iste sile koje su dejstvovali i u ranijim periodima Zemljine istorije.

aktualizacija (lat. agere raditi, nlat. actualisatio) privodenje u delo, ostvarenje, ostvarivanje.

aktualizirati (fr. actualiser) v. *aktualizo-vati*.

aktualizovati (fr. actualiser) činiti ili učiniti aktuelnim, ostvariti, ostvariva-ti, privesti ili privoditi u delo.

aktualitet (lat. actualis) sadašnjost, stvarnost, savremenost, današnjica; sadašnja važnost, današnja zanimljivost; *teorija aktualiteta psi**. Vuntovo shvatanje da je suština duše doživljaj svesti, a ne nešto supstancijalno; danost; *aktuelaost*.

aktuar (lat. actuarius) sudski pisar, pisar koji vodi arhivske knjige nekog nadleštva i stara se o aktima koji dolaze i odlaze.

aktuacija (nlat. actuatio) *med.* dejstvo nekog leka na organizam.

aktuuelan (nlat. actualis, fr. actuel) sadašnji, današnji, savremen; stvaran, istinit, činjenički; koji je na dnevnom redu; koji se odnosi neposredno na današnjicu; dat, dan; *aktuuelna energija* živa sila, kinetička energija.

aktuelnost (fr. actuel) v. *aktuualitet*.

aktus (lat. actus) radnja, delo, čin, svečan čin, svečanost, školska svečanost; spol-no sjedinjavanje, sparivanje.

akužabilan (lat. accusare optužiti, accusa-bilis) tužljiv, optužljiv; kažnjiv.

akužativ (lat. accusativus) *gram.* četvrti pa-dež (na pitanje: koga, što).

akužator (lat. accusator) tužilac, tužitelj, optužilac; suprotno: *akužatus*.

akužatorski (lat. accusatorius) *prav.* tuži-lački, optužni; *akužatorski krivični postupak* optužni postupak, onaj koji se vodi na osnovu neke tužbe (suprotno: *inkvizitorski krivični postupak*).

akužatus (lat. accusatus) tuženik, optuže-nik, *supr. akuzator*.

akuzacija (lat. accusatio) tuženje, optuženje, optuživanje.

akujet (nlat. acuitas) šiljatost, oštrina; naročito: oštrina tona.

akuleiforman (lat. aculeiformis) žaokast, bodljikast.

akulturacija (eng. acculturation) 1. modernizacija (primitivne) kulture; 2. preuzimanje i usvajanje elemenata tudiših kultura.

akumetar (grč. akou čujem, metron mera) v. *akoemetar*.

akumulator (lat. accumulator gomilač, nago-milavač) fiz. aparat za skupljanje električne energije; skupljач, nagomilavač.

akumulacija (lat. accumulatio nagomilava-nje) 1. ret. nagomilavanje (reči i izraza); 2. *akumulacija kapitala* uvećavanje kapitala time što se deo profita ili kamate dodaje kapitalu da bi se preuzeće ili poslovi proširili; kod nas: odvajanje od postignutog nego dohotka izvesnog dela radi stvaranja rezervnih fondova ili proširenje preuzeća i investicija.

akumulirati (lat. accumulare) nagomil(av)-ati, sticati, steti, novac.

akupiktura (nlat. acupictura) vezenje, vez.

akuplirati (fr. accoupler) sparavati, spa-riti; vezivati dva po dva; spajati, spojiti.

akupresura (lat. acupressura pritisak iglom) med. zaustavljanje krvit pritiskom krvnog suda metalnom iglom.

akupunktura (lat. acus igla, nlat. punctura bod) med. način lečenja nekih bolesti, primljen od Kineza i Japanaca, koji se sastoji u tome da se u obolelo mesto zabadaju igle.

akuratan (lat. accuratus) brižljiv, tačan, uredan, savestan, ispravan.

akustika (grč. akustikos, akuo čujem, slušam) fiz. nauka o zvuku.

akustičan (grč. akuo čujem) koji odgovara zahtevima *akustike*, podesan za primanje i prenopljenje zvuka (npr. dvornice, pozorište, crkva), sagraden tako da se reči i topovi mogu svuda lepo i jasno čuti; *akustična sredstva* sredstva koja služe poboljšanju ili pojačanju slabog sluba.

akut (lat. acutus accentus) gram. znak koji se stavlja na samoglasnik i time ga obeležava kao naglašena, oštri akcent.

akutan (lat. acutus) oštar, prek, koji prisiljava na brzo rešenje; *akutan bol* iznenadan i veoma jak bol; *akutna bolest* ona koja će se brzo završiti ili ozdra-vljenjem ili smrću, a obično traje do 40 dana.

akutangularan (lat. acutus oštar, angularis ugaoni) kom. oštrogli.

akuseza (fr. accoucheuse) babica, primalja.

akušer (fr. accoucheur) lekar stručnjak za sve poslove koji su u vezi sa trudnoćom i porođajem.

akušersko odeljenje med. odeljenje bolnice u kome se vrše porođaji.

akušerstvo (fr. accoucher) babištvo, primaljstvo; nauka o trudnoći, porođaju i babinjama.

akuširati (fr. accoucher) pomoći ženi da rodi, poroditi, babičiti; poroditi se, poradati se.

akcelerativan (nlat. accelerativus) ubrzavan, koji ubrzava, ubrzavajući.

akceleracija (lat. acceleratio) fiz. ubrzanje, ubrzavanje.

akcelerirati (lat. accelerare) ubrzati, ubr-zavati.

akcelerometar (lat. accelerare ubrzavati, grč. metron mera) aparat za merenje ubr-zanja.

akcen(t)a (lat. accentus) gram. naglasak (sloga ili reči); znak za obeležavanje naglasaka.

akcentovanje (lat. accentus naglasak) gram. v. *akcentuacija*.

akcentovati (lat. accentus) u izgovoru naglašavanjem naročito istaknuti jedan glas, slog ili neku reč; staviti, stavljati ak-cente na reči.

akcentologija (lat. accentus naglasak, grč. logia nauka) gram. nauka o akcentima; up. *akcent*.

akcentuacija (fr. accentuation) gram. naglašavanje, isticanje, pri izgovoru, jednog glasa, sloga ili neke reči putem naglašavanja; stavljanje znakova za naglašavanje reči (*akcenata*).

akcentus akutus (lat. accentus acutus) gram. oštri naglasak; *akut*.

akcentus gravis (lat. accentus gravis) gram. teški naglasak (u grč. i fr. gramatici); *gravis*.

akcentus cirkumfleksus (lat. accentus circumflexus), gram. izvijeni naglasak (u grč. gramatici, kao u molra; *cirkumfleks*).

akcept (lat. acceptus primljen, prihvaćen) primanje menice, koje se vrši na samoj *trasiranoj* menici i izražava rečima „primljena”, „prihvaćena”, „sprejeta”, a kojim onaj na koga je menica vučena izjavljuje da će na sebe vučevu sumu o roku plaćanja isplati; reč kojom se izražava primanje menice; primljena menica.

akcepta (lat. accepta) pl. prihodi, dohoci.

akceptabilan (nlat. acceptabilis) primljen, prihvatljen, usvojljiv.

akceptant (lat. acceptans) primalac (kod svakog ugovora, od dveju ugovoračkih strana, *paciscenata*, jedna je *promitent* — ponu-đač, a druga *akceptant* — primalac); primalac jedne na sebe vučene menice, *trasat*.

akceptacija (nlat. acceptatio cambii) primanje menice, *akcept*.

akceptibilitet (nlat. acceptibilitas) pri-mljivost, prihvatljivost.

akceptilacija (lat. accepti latio) trg. uno-šenje u knjigu nekog duga kao plaćenog pre no što je stvarno plaćen.

akceptirati (lat. acceptare) primiti, prihvatiti, priznati, odobriti; *akceptirati menicu* obvezati se na plaćanje menice plamenom zabeleškom na samoj menici.

akceptovati (lat. acceptare) v. *akceptirati*.

akceptor (lat. acceptare) primalac, odobra-valac.

- akcpcija** (lat. acceptio) primanje, prihvatanje, usvajanje; usvojene značenje neke reči.
- akces** (lat. accessus, accedere) pristup, pri-laz; stupanje u neko nadleštevo radi sti-canja prakse u poslovima; primanje nekog praznika u sud radi praktičnog vežbanja; *med.* napad groznice.
- akcesija** (lat. accessio) pristupanje, prila-zak, priraštaj; ono što još pripada glavnoj stvari; stupanje na vlast.
- akcesist(a)** (lat. accessus pristupanje, pristup) početnik, pripravnik u službi ili zvanju; čovek koji je primljen u službu kao pripravnik, na probu.
- akcesit** (lat. accedere pristupiti, accessit) pohvalnica (učeniku pri razdeljivanju nagrada u školi), druga nagrada, sporedna nagrada.
- akcesoran** (nlat. accessorius) sporedan, uzgredan, pomoćni.
- akcidens** (lat. accidens, accidere dogoditi se, desiti se) nebitna, slučajna osobina nečega (za razliku od *esencije* ili *supstan-cije*); slučaj.
- akcidetalan** (nlat. accidentalis) v. *akciden-cijalan*.
- akcidentalije** (lat. accidentalia) slučajnost; slučajne osobine neke stvari, koje nisu bitne; sporednosti.
- akcidence** (lat. accidere) pl. *tip.* fini, naročiti štamparski poslovi za koje se traži stručno spremni slagači, izrada tablica, obrazaca, hartija od vrednosti i sl.
- akcidacija** (lat. accidere, accidentia) ono što u jednoj stvari nije bitno, što je promenljive ili slučajno u njoj, a što bi moglo biti i drukčije pa da se suština te stvari ne promeni; sporedan posao, sporedna, slučajna zarada.
- akcidencijalan** (nlat. accidentalis) nebitan, sporedan, slučajan, koji nema veze sa suštinom stvari.
- akciza** (fr. accise, nlat. accisia, lat. accidere događati se) prirez; trošarina.
- akcizant** (fr. accise) onaj koji plaća prirez, trošarinu.
- akcizirati** (fr. accise) odrediti prirez, trošarinu, oporezovati.
- akcizor** (fr. accise) trošarinac; poreznik.
- akcija** (lat. actio, fr. eng. action) radnja, delatnost, delanje, dejstvo, preduzimljivost; *trg.* ideo, deonica, učešće sa izvesnim kapitalom u kakvom privrednom ili trgovinskom preduzeću i dokument o tome učešću.
- akcionar** (fr. acctionnaire) *trg.* deoničar, sopstvenik deonica nekog trgovčkog ili industrijskog preduzeća, član nekog *akcionarskog društva*.
- akcionarsko društvo** u kapitalizmu društvo sopstvenika akcija nekog preduzeća kojima je cilj zajednički rad i zajedničko privređivanje; društvo osnovano na podlozi uplaćenih akcija.
- akcionator** (nlat. actionator) tužitelj, tužilac; posrednik, senzal.
- akcioni** (lat. actio rad, delanje) radni, de-latni, koji se tiče dejstva; *akcioi iradi-jus avij.* odstojanje koje može avion da pređe i da se vrati na polaznu tačku bez spuštanja i uzimanja pogonskog materijala.
- akcionirati** (lat. actio tužba) tužiti, op-tužiti, optuživati.
- akcipirati** (lat. accipere) primiti; opaziti, opažati, osetiti, osećati, čuti; shvatiti, razumeti, naučiti.
- akšam** (tur. akşam) 1. prvi mrak, zalazak sunca, prvi deo večeri neposredno posle zalaska sunca; 2. vreme četvrte molitve muhamedanaca, po zalasku sunca.
- al** (tur. al) otvoreno crven, rumen, ružičast; *alev.* al- (ar. al-) arapski član, npr. *al-kali, al-kohol, Al-kuran* itd.; često se upotrebljava i *el i ul.*
- a la (fr. a 1a) kao, poput (čega), po, po ugledu na nešto.
- alabandizam** umetničko ošljarenje, umetnička drljotina (po karijskom gradu *Ala-banda*, gde je vladao rđav umetnički ukus).
- alabastar, alabaster** (grč. alabastros, lat. alabastrum) št. naročita, veoma tvrda vrsta gipsa, u vodi teško rastvorljiv; *alabastersko staklo* mutno, poluprovodno staklo.
- a la bon-er** (fr. a la bonne heure) u dobro čas.
- ala breve takt** (ital. a la breve takt) takt od četiri četvrtine koji se broji, odn. diri-guje na dva poteza umesto na četiri.
- Aladin** glavni junak u priči o čarobnoj svetiljci (objavljenoj u poznatoj arapskoj zbirci priovedaka „Hiljadu i jedna noć“), koja onome koji je poseduje ispunjava sve što zaželi, *Aladnnova lampa*.
- Aladinova lampa** v. *Aladin*.
- alaj** (tur. alay) vojska, odeljenje konjanika; parada, svećana povorka; gomila, svetina, mnoštvo.
- alaj-barjak** (tur. alay bayragi) glavna vojnička zastava.
- alaj-beg** (tur. alay-beyi) zapovednik nad odeljenjem pešadije (*bataljonom*) ili konjice (*eskadronom*).
- alajbegova slama** ono što nema vlasnika, ono o čemu niko ne vodi računa.
- alajka** (tur. halayik) 1. robinja, sluškinja; 2. »sena opaka jezika, jezičara; 3. pokvarena, raspusna, nemoralna žena.
- a la kart** (fr. a la carte) prema jelovniku, izbor jela po jelovniku.
- alal,** (arap. halal, tur. helal ono poggo je pravedno) blagoslov, sreća; u izrazima: *neka mu je alal neka mu je prosto; alal im (mu) vera bravo!* odlično!

- alalija** (grč. a-, lalein brbljati) *med.* nemogućnost izgovaranja artikulisanih glasova usled poremećaja u govoriim organima.
- alaliti, halaliti** (tur. od helal) 1. oprostiti se, pozdraviti se, oprostiti se na rastanku; 2. pokloniti.
- alaman** (nem. Alemanne) gladnica, gramežljivac; neobuzdan čovek, pustahija.
- alamanka** (tur. Alman Nemac) vrsta sablje nemačke izrade.
- ala marna** (ital. alla marcia) *iuz.* oznaka da kompoziciju treba izvesti u tempu marša, koračnice.
- alantijazis** (grč. allas, allantos kobasica) *med.* oboljenje usled trovanja kobasicom; *botulizam*.
- alantoida** (grč. allas, eidos izgled, vid, oblik) *zool.* začedna bešika, začednica, omotač zametka kod viših kičmenjaka (sisara, riba i gmizavaca), pomaže kod gmizavaca i ptica disanje, a kod sisara još i ishranjivanje zametka.
- alantoidna tečnost** *zool.* tečnost koja se nalazi između *alantoide i amniona*.
- alantotokson** (grč. allas, allantos kobasica, toksikon otrov) *hem.* otrov koji se razvija u pokvarenim džigernjačama i krvavicama.
- ala prima** (ital. alla prima) *slik.* odmah, najednom slikati, tj. bez prethodnog grunitranja.
- alarm** (fr. alarme, ital. all'arme) *voj.* uzbuna, poziv ili znak ka oružju; nemir, nespokojstvo, zabrinutost; strah.
- alarmantan** (fr. alarmant) uznemiravan, koji uznemiruje, uznemirujući, koji izaziva ili stvara nespokojstvo i zabrinutost, obespokojavajući.
- alarmirati** (fr. alarmer) uzbuniti, u zburnjivati, praviti uzbunu, pozvati ka oružju; uznemiriti, zastrašiti, obespokojiti.
- alarmist** (fr. alarmiste) raznosač uznemiru-jućih vesti.
- alas** (mad. halasz) onaj koji se bavi ribolo-vom, ribar; *halas*.
- alat** (tur. al crven, at konj) alatast konj, riđan, alat (arap. alat, tur. alat) pribor, sve što je potrebno za rad, naročito ručni, orude.
- alata** (lat. afferre doneti, donositi, allatus doneesen) *pl.* sve ono što »sena doneše sobom kad se udaje, miraz, prćija.
- alativ** (fr. allatif) u ugro-finskoj jezičkoj grupi naziv za padež kojim se obeležava predmet kome je upućena neka radnja, na kome će se ostvariti neka radnja.
- alatracija** (nlat. allatratio) lajanje na; napad na nekog grdnjama.
- alatura** (nlat. allatura, afferre donositi) *prav.* miraz; dodatak u novcu za izdržavanje kuće.
- alaturka** (ital. alla turca) na turski način, po turski (za razliku od evropskog, zapadnjačkog); *supr.*: *alafržnika*.
- alaun** (nem. Älaun, lat. alumenum) stipsa.
- alafranka** (ital. alla franca) na evropski način, po evropski, po zapadnjački (za razliku od turskog, orijentalskog, islamskog); *supr.*: *alaturka*.
- alah** (arap. a-ilah) bbg, pravi bog.
- alacija** (nlat. alatio, lat. alatus krilat) davanje krila; *fig.* ubrzanje, požurivanje.
- alba** (lat. albus beo) duga bela tunika kod starih Rimljana; bela, do zemlje duga, košulja katoličkih sveštenika za vreme mise.
- Alba Greka** (lat. Alba Graeca) jedan od starih naziva za Beograd.
- albanolog** stručnjak za albanologiju.
- albanologija** nauka koja se bavi proučavanjem albanskog jezika, književnosti i kulture.
- albatros** (eng. albatross) *zool.* velika bela morska ptica koja nagoveštava buru.
- albacija** (nlat. albatio) beljenje, sjajanje metala, naročito bakra; posrebravanje metala; tobožne pretvaranje bakra u srebro; *albifikacija*.
- albedo** (lat. albus beo, svetao, sjajan) broj koji pokazuje moć odbijanja svetlosti od tela koje samo ne svetli; potpuno belo telo imalo bi albedo =1, jer bi odbilo svu svetlost.
- albertotipija** *tip.* izrada tipografskih ploča fotografskim putem, nazvane po pronalažaču, minhenskom fotografu Jozefu Albertu (1825—1886).
- Albertina** zbirka crteža i gravira u Beču, jedna od najbogatijih u Evropi (preko 600.000 listova); osnovao je vojvoda Albert od Saksen-Tešena (1738—1822).
- albinizam** (lat. albus beo) *med.* nasledio odsustvo bojene materije, pigmenta u koži kod ljudi i životinja, usled čega koža i kosa izgledaju bele, a oči crvenkaste.
- albino** (um. albino, lat. albus beo) *med.* onaj koji boluje od *albinizma*.
- Albion** (kelt. „brdska zemlja“) staro, danas samo pesničko ime Velike Britanije.
- albit** (lat. albus beo) *min.* beli feldspat.
- albitifikacija** (nlat. albification) v. *albacija*.
- albolit** (lat. albus beo, grč. Hthos kamen) vrsta odličnog belog cementa.
- albugo** (lat. albugo) *med.* bela mrlja na rožnjači oka.
- album** (lat. album belo) belina, knjiga sa belim listovima, koju treba ispuniti slikama u boji, crtežima i sl.; spomenar, spomen-knjiga; knjiga za skupljanje fotografija, poštanskih karata sa slikama, maraka itd.
- albumen** (lat. albumen belance) *hem.* belančevina.
- albumin** (lat. albumen) *hem.* belančevinasta materija, belančevina.
- albuminat** (lat. albumen) *hem.* materija koja u sebi sadrži belančevine.
- albuminimetar** (lat. albumen, grč. metron mera) *hem.* instrument za određivanje količine belančevine u mokrači.

- albuminozan** (nlat. albuminosus) koji sadrži belančevinu, belančevit.
- albuminoidi** (lat. albus beo) *med.* supstancije po sastavu i poreklu slične pravim belančevinama, od kojih se razlikuju uglavnom po tome što im nedostaju neke amino-kiseline i što su nerastvorive.
- albuminska hartija** fotografска hartija za čiju se izradu upotrebljava iz jaja izvađena i na topлом vazduhu osušena belančevina.
- albuminurija** (lat. albumen, grč. ureo mokrim) *med.* izlučivanje belančevine mokraćom, kao znak šećerne bolesti, bolesti bubrega i dr.
- albumoze** (lat. albus beo) *fiziol.* supstance između belančevina i *peptona* koje se stvaraju u želucu i gušterići za vreme varenja.
- alva** (tur. helva) v. *halva*.
- alvaluk** (tur. helvahk) napojnica, nagrada, čast koju daje obično onaj koji obuče nešto novo.
- alvadžija** (tur. helvaci) onaj koji pravi i prodaje *alvum* napitak od kajmaka, kukuružnog brašna i dr. (*boza*); slastičar.
- alvearij(um)** (lat. alvearium) košnica, pče-lanik, trnka; jedan deo ušne šupljine u kojoj se skuplja ušna mast.
- alveolaran** (nlat. alveolaris) koji se tiče zubnih ležišta; čelijast, čelijski; *al-veolarni živci* vilični živci.
- alveole** (lat. alveoli) 1. *anat.* male duplje, jamice i mehurići u pojedinim delovima tela, npr. ležišta za zube u vilicama, šgućni mehurići u kojima se vrši izmena gasova za vreme disanja i dr.; 2. voštane čelije u pčelinjem saču.
- alvus** (lat. alvus) *anat.* trbuh; *med.* stolica, izmet.
- algaritam** (arap., grč. rythmos) v. *algoritam*.
- alge** (lat. algae) *bot.* okreni, kriptogamne vodene biljke, bescvetnice, *talofite* sa bilnjim zelenilom (*chlorofilom*).
- algebra** (arap. al-gebr) *kat.* „sastavljanje razdvojenih delova”, deo matematike koji istražuje odnose i svojstva brojeva pomoću opštih znakova; račun simbolima po određenim zakonima; udžbenik algebре.
- algebrist(a)** onaj koji se bavi algebrrom, znalac algebре.
- algama** (grč. algema) *med.* bol.
- algetičan** (grč. algeo osećam bol) bolan, bolešljiv, nastao usled bola.
- algija** (grč. algeo osećam bol) *med.* bol živaca, neuralgija.
- algivitom** ugalj stvoren od ostataka vodenih biljaka, najčešće algi; otuda i naziv.
- algolagnija** (grč. algos bol, lagneia obljuba) *med.* uživanje u bolu, požuda za bolom, izraz koji obuhvata *mazohizamm sadizam*.
- algologija** (lat. alga, grč. logia) *bog.* nauka o *algama*, okrecima.
- algonkij(um)** "(prema nazivu grupe indijanskih plemena Severne Amerike —
- Algonki) pretkambrijsko doba u razvitku Zemlje iz kojeg su poznati prvi tragovi života.
- algorizam** (arap.', grč. rythmcs) v. *algoritam*.
- algoritam** (arap., grč. rythmos odnos) 1. veština računanja, četiri osnovne računske radnje i udžbenik o tome (izraz potiče od arapskog matematičara Mohameda ibn Musa Alharizmi); 2. *logički algoritam pokušaj* da se logičke operacije zamene ciframa i računskim metodama, dakle, pokušaj jedne matematičke ili *simbolič-ke logike*; opšte usvojen način pripreme za digitalne računare; u srednjem veku upotrebljavali su se i izrazi *algorizam*, *algoritam*.
- algpazmus** (grč. algos bol, spasmos grč) *med.* grč mišića praćen bolom.
- algofon** (grč. algos bol, phonos ubistvo) *med.* sredstvo protiv Zubobolje od slačičinog ulja i špiritusa.
- algrafija** (grč. graphfa) *tip.* postupak pri ravnom štampanju aluminijskim mesto kamenim pločama, koji odgovara *litogra-fiji*.
- Aldebaran** (arap.) *astr.* „volovsko oko”, zvezda prve veličine, jasno crvene svetlosti, u sazvežđu „Bika”.
- aldehid** (nlat. alcohol, dehydrogenatus li-šen vodonika) *hen.* alkohol lišen jednog dela vodonika, organska hemijska tečnost ljuta mirisa.
- aldobrandinska svadba** rimska zidna slika pronađena 1606. god.; pripadala je kardi-nalu Aldobrandiniju.
- aldum** (tur. aldim) zlato.
- aldumaš** (tur. aldim akcesi) čašćenje koje čini kupac nakon kupovine na pazaru ili u čaršiji; napojnica.
- ale!** (fr. allez) hajdete, idi, napred!
- alea jakta est** (lat. alea jacta est) *posl.* kocka je bačena, tj. konačno sam se odlučio na neko delo, sad kud puklo da puklo! Cezare-ve reči kada je prešao *Rubikon*.
- aleatiko** (ital. aleatico) vrsta odličnog slatkog toskanskog crvenog vina od muska-tovog grožđa.
- aleator** (lat. alea kocka, aleator) igrač kockom, igrač na sreću, kockar.
- aleatorij(um)** (lat. alea kocka, aleatorium) igračnica, kockarnica.
- aleatorika** (lat. alea kocka) *muz.* izvođenje koje se temelji na slučajnosti; nastala je u novoj muzici svoćenjem kompozicije na niz obrazaca čiji se poredak prepusta volji izvođača.
- aleatori** (lat. alea kocka) slučajan; *mat.* aleatorna promenljive: slučajna promenljive.
- alev** (pere.) crven, plamene boje.
- alegat** (lat. allegatum) navedeno mesto, na-vod, izvođenje, pozivanje na neki zakon.
- alegata** (lat. allegata) *pl.* mesta navedena iz drugih dela, uputstva.

- alegacija** (lat. *allegatio*) navođenje, pozivanje na spis, delo ili pisca; navodenje činjenica; tvrdjenje.
- alegorizirati** (grč. *allegoreo* drukčije izražavam, drukčije prikazujem) v. *alegorisati*.
- alegorija** (grč. *allegoria*) *poet.* govor u kome se pojmovi i misli iskazuju drukčije, a ne rečima koje ih direktno izražavaju, slikovit govor, slikovito objašnjenje pojma ili misli.
- alegorisati** (grč. *allegoreo*) slikovito govoriti ili pisati; izražavati misli zavijeno, u slikama, a ne direktno.
- alegorist(a)** (grč. *allegorikēs*) onaj koji prikazuje nešto u slikama, slikovito.
- alegoričan** (grč. *allegorikos*) iskazan slikom, slikovit, zavijen.
- alegramente** (ital. *allegramente*) v. *alegro*.
- alegretino** (ital. *allegrettino*) *muz.* umereno *alegretto*.
- alegretto** (ital. *allegretto*) *muz.* manje živo, manje veselo, manje brzo nego u *alegro*.
- alegrisimo** (ital. *allegrissimo*) *muz.* vrlo »sivo, vrlo veselo, što življe; *alegro asai, alegra di molto*.
- alegro** (ital. *allegro*) *muz.* veselo, »sivo, brzo; kao imenica: komad koji treba izvoditi veselo, živo i brzo; *alegramente*.
- alegro asai** (ital. *allegro assai*) *muz.* v. *alegrisimo*.
- alegro vivače** (ital. *alegro vivace*) *muz.* živahno.
- alegro di molto** (ital. *allegro di molto*) *muz.* v. *alegrisimo*.
- alegro kon brio** (ital. *allegro con brio*) *muz.* vrlo veselo, sa žarom, vatreng; *alegro kon spirito, alegra kon fuoko*.
- alegro kon mogo** (ital. *allegro con moto*) *muz.* užburkano, hitro, brzo.
- alegro kon spirito** (ital. *allegro con spirito*) *muz.* v. *alegra kon brio*.
- alegro kon fuoko** (ital. *allegro con fuoco*) *muz.* v. *alegra kon brio*.
- alegro maestoso** (ital. *allegro maestoso*) *muz.* odmereno hitro, sa dostojanstvom.
- alegro ma non troppo** (ital. *allegro ma non troppo*) *muz.* ne odviše brzo.
- alegro moderato** (ital. *allegro moderato*) *muz.* umereno veselo, umereno brzo.
- alegro non tanto** (ital. *allegro non tanto*) *muz.* ne mnogo brzo.
- alegro furioso** (ital. *allegro furioso*) *muz.* strasno i brzo.
- aleja** (fr. *allee*) drvore; šetalište između dva reda drveća; uzan prolaz.
- alejikum selam** (tur. 'alaykum-u-ssalam) muslimanski pozdrav: mir među vama!
- aleksandrijski** koji se dogodio u *Aleksandriji*, koji potiče iz *Aleksandrije*, po-morskog grada u Donjem Egiptu, koji je osnovao 331. pre n.e. Aleksandar Veliki i bio je u prvim vekovima pre i posle naše ere glavno sedište grčkog obrazovanje i grčke književnosti; otuda: *aleksandrij-*
- ska biblioteka, aleksandrijski gramatičari, aleksandrijski filozofi** (*aleksandrijska škola*), i dr.
- aleksandrina** svili slična tkanina od lana i pamuka.
- aleksandrinac poet.** dvanaesterac, šesto-stopni stih sa cezurom posle šestog sloga, nazvan po velikom starofrancuskom romanu o Aleksandru Velikom, iz HP veka; klasičan stih Francuza.
- aleksandrinci** ovim se imenom zove 70 aleksandrijskih naučnika-tumača; up. *Septua-ginta*.
- aleksandrinstvo** naučio sitničarstvo, suva učenost radi učenosti, bez ikakve veze sa stvarnim životom, kao npr. u HUP veku.
- aleksandrit** (grč.) *min.* vrsta dragog kamena.
- aleksija** (grč. a-, *lexis* govor) *psih.* patološka nesposobnost da se pisane ili štampane reči čitaju sa razumevanjem (dolazi usled povrede velikog mozga).
- aleksin** (grč. *alexo pomažem, štitim*) *hem.* svaka materija krvnog seruma koja rastvara strane ćelice.
- aleksipiretikon** (grč. *alexo branim, rug vatru*) *med.* sredstvo protiv groznice.
- aleksit** (grč. *alexo branim*) *med.* sredstvo za spasavanje i pomoć, naročito protivotrov; *aleksiterijum*.
- aleksiteričan** (grč. *alexeterios*) koji dejstvuje kao protivotrov, protivotrovni.
- aleksifarmakon** (grč. *alexo branim, pharmakon lek*) *med.* lek protiv trovanja, protivotrov.
- aleksifarmacija** (grč.) nauka o protivotrovima.
- alektacija** (lat. *allectatio*) mamljenje, primamljivanje, izazivanje draži; čist rad (u bakrorezu).
- alektriomantija** (grč. *alektryon petao, man-tef a proricanje*) proricanje po pevanju petlova.
- alektriomahija** (grč. *alektryon petao, mache borba*) borba petlova (kao slika istinske borbe kod starih Grka bila veoma omiljena-zabava).
- alelopatiјa** (grč. *allelon naizmeničan, pat-hos doživljaj, delovanje, uticaj*) nauka koja se bavi proučavanjem biohemijskih uticaja između biljaka.
- aleloftorija** (grč. *allelon medusobni, uzaja-mni, phtero unittavam, allelophthorfa*) *fil.* izraz kojim je Aristotelio nazvao nagon, u prirodi i životinjskom svetu, za nemilosrdnom medusobnom borbom i uništavanjem.
- aleluja** (hebr. *hallal, hilel jah hvalite boga*) pripev u crkvenim pesmama; pesma u slavu boga; *aliluja*.
- alem** (arap. *alam znak, simbol*) neki dragi kamen „sram koga se vidi večerati, u ponoči kao u po dana“ (nar. pesma); u arapskom, pored ostalih mnogih značenja, ova reč znači i pozlaćene jabuka na vrhu minareta.

- alemanda** (fr. allemande) *muz.* igra u 2/4 ili 4/4 taktu, umerenog tempa (nemačkog porekla).
- Alemani** (nem. Alemannen) staronemački naziv glavnog i najvećeg dela stanovništva južne Nemačke, za razliku od vladajućih *Franaka* (otuda Francuzi i danas zovu Nemačku „Alemanj”, tj. zemlja u kojoj žive Alemani).
- alentando** (ital. allentando) *muz.* popuštajući, zadržavajući, usporavajući; *alen-tato*.
- alentato** (ital. allentato) *muz.* v. *alentando*.
- aleiteza** (grč. allos drugi, thesis položaj, metanje) *med.* prisustvo stranih tela u čovečjem organizmu i bolest koja usled toga nastaje.
- aleopat** (grč. alloios drukčiji, pathos bolest) lged. v. *alopat*.
- aleopatijska bolest** (grč. alloios, pathos) *ned.* v. *alopatijska bolest*.
- alergeni** (grč. allos drugi, ergon delo) *ned.* supstancije životinjskog ili biljnog porekla koje u preosetljivih osoba izazivaju *aleriju*.
- alergija** (grč. allos, ergon) *med.* promjenjena sposobnost reakcije organizma na neku vrstu zaraznih klica kojima je taj organizam već jednom ranije bio zaražen.
- alergičan** (grč. allos, ergon) *med.* koji pati od *alergije*.
- alet** (arap. hhilat) odelo; svečana, počasna haljina kojom je sultan darivao vezire.
- aletiologija** (grč. aletheia istina, logia) nauka (ili: učenje) o istini.
- aletofil** (grč. alethes istinit, philos prijatelj) prijatelj istine, onaj koji voli istinu; *filaret*.
- aleuromantija** (grč. aleuron pšenično brašno, mantefa) proricanje iz brašna koje se prinosi na žrtvu.
- aleurometar** (grč. aleuron brašno, metron mera) instrument za ispitivanje valjano-sti i čistoće brašna.
- aleuron** (grč. aleuron pšenično brašno) *bog.* okruglasta i kristalizovana organska tvar, slična zrncu, u biljnim čelijama, sastavljena od kristalizovane belanče-vine.
- aleuronat** (grč. aleuron pšenično brašno) *bog.* belančevina koja se nalazi u pšenici.
- alef** (hebr. aleph) prvo slovo jevrejskog i feničanskog pisma; *up. alfa*.
- alibi** (lat. alibi) *prav.* drugde, na drugom mestu, stvarna neprisutnost jedne osobe na nekom mestu, gde je ta ista osoba, prema tvrđenju neke druge osobe, u određeno vreme tobože bila; *dokazati svoj alibi* znači: dokazati da u izvesno vreme nisam bio na izvesnom mestu.
- aligator** (ital. alligatore, šp. el lagarto) *zool.* američki krokodil; *kajman*.
- aligacija** (lat. alligatio) mešavina metala nejednakе vrednosti u jednu masu, slitina,
- smesa, legura; *fig.* primesa, primesak, dodatak; *alijaža*.
- aligirati** (lat. alligare) sliti, slivati, smešati; *legirati*.
- alizari** (šp. alizari) *bog.* levantinske broć; koren broća.
- alizarin** (šp. alizari) *hen.* lepa crvena boja koja se danas dobiva iz *antracena*, dok je ranije dobivana iz korena broća; *aliza-rinsko modrile** najlepša i najpostojanija alizarinska morska boja, iste vrednosti kao i *indigova* modra boja; *ua. alizari*.
- aliirati** (fr. allier) vezati savezom, sklopiti savez, udružiti; svezati brakom, oprijeteljiti; obično: *aliirati se*.
- alija** (arap. 'aliya) prazna i nenaseljena spa- hajska zemlja.
- alijaža** (fr. alliage) v. *aligacija*.
- alijansa** (fr. alliance) spajanje, udruživanje; savez; orodavanje, prijateljstvo; bračna veza; *Sveta alijansa* (fr. belle alliance), lepi ili sveti savez između Rusije, Pruske i Austrije 1815. god.
- alijas** (lat. alias) inače, sem toga, drugim putem, drukčije.
- alijevacija** (lat. alienatio) otuđivanje, otuđenje; razmena, prodaja, zalog; *med.* odstupanje od prirodnog stanja; duhovno rastrojstvo (lat. alienatio mentis).
- alienizam** (lat. alienus tuđ, fr. alienisme) *med.* duševno rastrojstvo, ludilo.
- alienirati** (lat. alienare) *prav.* otuđiti, otuđivati, ustupiti drugom (pravo ili svoji-nu); odvratiti, premamiti (mušterije); poludeti.
- alienist(a)** (fr. alieniste) lekar za duševne bolesti.
- alikante** (šp. alicante) vrsta španskog vina iz okoline grada Alikante.
- alikvaitan** (lat. aliquantum) *mat.* koji se sadrži u većem broju, ali ovaj nije njime deljiv bez ostatka, npr. 5 i 7 su *alikvante* ili alikvantni delovi broja 12; *supr. alkvetan*.
- alikvota** (lat. aliquoties) *mat.* broj koji se sadrži u drugom broju bez ostatka, npr. 2, Z, 4, 6 su *alikvote* broja 12.
- alikvotan** (lat. aliquoties) koji se sadrži u većem broju bez ostatka.
- aliluja, v. aleluja**.
- aliment(a)** (1. alimenta) *pl.* novac za izdržavanje i vaspitanje vanbračne dece.
- alimentar** (lat. alimentarius) *prav.* onaj koji po nekom zaveštanju prima izdržavanje.
- alimentarna intoksikacija** *med.* trovanje hranom.
- alimentacija** (lat. alimentatio hranjenje) ishrana; izdržavanje, npr. vanbračne dece.
- alimentirati** (nl. alimentare) ishranjiva-ti, izdržavati, snabdevati, snabdevaTM hranom.
- a limine** (lat. a limine, s praga) odmah, smesta, odlučno (npr. odbiti neki predlog, ponudu, savet i sl.).
- alimfija** (grč. a- ne, bez, lat. lynnpha voda) *med.* nedostatak limfnih žlezda.

- al ingroso** (ital. ali ingrosso) *trg.* na veliko; *up. an gro.*
- alineja** (lat. a od, linea red) nov red, novi pasus, novi paragraf; odeljak koji počinje novim, nešto uvućenim redom.
- alinjirati** (fr. aligner, lat. a linea) poređati u jednom pravcu, poravnati po koncu, doterati pod konac, postrojiti, urediti, svrstati.
- alipitika** (grč. alepho mažem, trljam) veština masiranje, nauka o lečenju trljanjem.
- alir(a)** (fr. allure) hod, način kretanja; trag divljači; *fig.* način hoda i držanja nekog čoveka, ponašanje, vladanje.
- aliskaf** (lat. ala krilo, grč. skaphos lada) vozilo s krilima, hidrokrilac, vodokri-lac.
- aliteracija** (nlat. aliteratio) *poet.* pesnička figura koja se sastoji u tome da više reči u jednom stihu počinju jednim istim su-glasnikom, npr.: „Ona pojti po putu putnike“.
- aliterirati** (lat. ad littera slovo) praviti aliteraciju; slučajno ili hotimično ponavljavati ista slova, iste slogove.
- alitura** (lat. alere hraniti, alitura) hranje-nje, ishrana, sposobnost tela da hranljivim sokovima nadoknadi ono što je izgubilo.
- alifatična jedinjenja** hem. organska je-dinjenja u čijim su molekulima atomi ugljenika povezani među sobom u vidu jedinstvenog ili razg^anatog lanca.
- alka** (tur. halka) v. *halka*.
- alkazar** (arap.) dvorac, dvor, palata.
- alkalescencija** (nlat. alcalescentia) hem. preovladavanje jednog alka lij a: razvijanje alkalija koji se brzo isparava tj. *amoni-jaka*.
- alkalescirati** (nlat. alcalescere) *hen.* razvijati alkalij koji se brzo isparava (*amoni-jak*).
- alkali** (arap. halkah) *hem.* so koja se dobija iz pepela morskih biljaka; *potaša*.
- alkalizacija** (nlat. alcalisare) hem. proizvođenje (ili: dobivanje) lužne soli.
- alkalizirati** (lat. alcalisare) *hen.* proizvoditi (ili dobijati) lužnu so.
- alkalij** (arap. halkah) *hen.* so koja se dobija iz pepela morskih biljaka; *potaša*.
- alkalije** (arap.) *pl. hem.* hidroksidi *alkalnih metala*, imaju bljutav ukus i veoma su otrovni.
- alkalimetar** (arap. halkalf, grč. metron mera) *hem.* sprava kojom se određuje količina čistih ili sa ugljenom kiselinom spoje-nih alkalija u potaši ili soli.
- alkalimetrija** (arap. halkah, grč. metron mera) *he», nauka o ispitivanju sode ili potaše; ispitivanje sode ili potaše pomoću alkalimetra.*
- alkalni metali hem.** metali prve grupe pe-riodnog sistema: litrijum, natrijum, ka-lijum, rubidijum, cezijum i francijum;
- elektropozitivni su, hemijski najreak-tivniji, razlažu vodu; vodenii rastvori njihovih hidroksida i oksida imaju al-kalno dejstvo.
- alkaloidi** (arap. halkali, grč. efdos) *hem.* azot-ni organski spojevi biljnog porekla, otrovni i gorka ukusa; do danas ih je u hemiji poznato više od sto (kinin, ko-kain, kofein, atropin, morfin, nikotin, strihnin, teobromin i dr.), od kojih su neki veoma lekoviti.
- alkatifa** (arap., šp. alcatifa) fini orijen-talski cílim, sa osnovom od vune i svile, a šarom od zlatnog i srebrenog konca.
- alkejski stih** (grč. Alkalos) *poet.* stih od pet stopa, od kojih su prve tri i poslednja *jambi*, a četvrta anapest i-i-i i-i-), po slavnom grčkom liričaru *Alkeju*, iz Mitilene na Lezbosu, koji je živeo 600. god. pre naše ere; *alkejska strofa* strofa od četiri stiha, od kojih dva jedanaester-ca, jedan deveterac i jedan deseterac.
- alkovn** (arap. al-qubeh, pš. alcoba) odeljenje određeno za spavanje koje ne prima svetlost direktno spolja, nego tek iz drugih odeljenja, kroz staklena vrata i prozore; udubljenje u sobi sa posteljom; ložnica.
- Alkoran** (arap. Al-qur' ap) v. *Korav*.
- al korzo** (ital. al corso) *trg.* po kursu, po sadašnjoj vrednosti novca.
- alkotest** (kovanica od delova reči alkohol i lat. testis svedok) provera količine alkohola u nekom organizmu.
- alkohol** (arap. al-qohhlu) 1. najbolji, savršeno prečišćen prah, npr. od kore kina-- drveta, zeleza i dr.; 2. potpuno prečišćen spiritus izlučen iz vina, piva, rakije i dr.; opojno piće.
- alkoholat** (arap.) čvrsto hemijsko jedinjenje alkohola sa nekom soli.
- alkoholatura** (arap.) *hem.* mešavina svežih biljnih sokova sa alkoholom.
- alkoholi** (arap.) *pl. hem.* organska hemijska jedinjena ugljenika, vodonika i kiseonika.
- alkoholizam** (arap.) opšti naziv za sve štetne uticaje na čovečji organizam i društvo koji dolaze usled prekomerne upotrebe opojnih pića, naročito rakije.
- alkoholizacija** (arap.) *hem.* oslobođenje špirituse od vode, prečišćavanje alkohola; mešan>e alkohola sa nekom tečnosti.
- alkoholizirati** (arap.) *hem.* prečistaTM do stepena najveće finoće, npr. neki prah; izlučiti špiritus iz neke tečnosti; oslobođiti od vode; pomešati sa alkoholom.
- alkoholičar** (arap.) čovek koji je suviše odan uživanju alkoholnih pića, pijanica.
- alkoholometar** (arap., grč. metron mera) sprava za određivanje količine alkohola u nekom opojnom piću.
- alkoholometrija** (arap., grč.) nauka o određivanju količine alkohola u nekom opojnom piću.
- Alkuran** (arap. Al-qur' ap) v. *Koran*.

- almaviva** vrsta kratkog ogrtača, nazvanog, verovatno, po grofu *Almavivi*, junaku Bo-maršeove komedije i Mocartove opere „Figarova ženidba”.
- Almagest** (arap. al, grč. megfste, syntaxis) naslov arapskog prevoda astronomskog dela Ptolomejevog; grč. megale syntaxis, lat. magna constructio veliki sklop.
- almada, almadet** (arap. al ma'dijat) crnački čamac od kore drveta; vrsta brze jedrili-ce u istočnoj Indiji.
- almaz** (grč. asamas, tur. elmas, arap. almas) dijamant.
- alma mater** (lat. alma mater mati koja hrani) „časna majka”, naziv za univerzitet i veliku školu.
- almanah** (arap. al-manakh) kalendar; godišnjak, zbornik koji izlazi godišnje.
- almandin** (po gradu Alabanda u Maloj Aziji) min. crvenoljubičasti granat (drugi kamen).
- amarada** (tl. almarada) bodež sa tri reza.
- al marko** (ital. al marco) *trg.* prema čistoj težini zlata i srebra.
- almoraham** (arap.) prvi mesec u godini po arabljanskom kalendaru.
- almukantarat** (arap.) *astr.* krug na nebu para-lelan sa vidikom, horizontom.
- alo-** (grč. allos) predmetak u složenicama sa značenjem: drugi, drukčiji, različit, npr. alogen; *up. alotigen*.
- alogandromelin** (grč. allos drugi, apeg, ap-dros čovek, melos ud) *zool.* nakaznost koja se sastoji samo u tome što neka životinja ima udove slične čovečjim.
- alogen** (grč. allos drugi, genos rod) stranac, tudenac.
- alogija** (grč. alogfa) nerazumnost, nesmišlje-nost, besmislica, glupost.
- alogičan** (grč. a-, logos um, razum) koji nije u skladu sa zdravim razumom, nerazuman, nelogičan.
- alogotrofija** (grč. alogos protivan svrsi, trepho hranim) *ned-* nesrazmerna ugojenost pojedinih delova tela; nesrazmernost u razvitku udova usled nejednakе i nesrazmerne ishrane pojedinih delova tela.
- alograf** (grč. allos drugi, grapho pišem) tuđ rukopis, tuđ potpis.
- alodijalan** (nl. allodialis) slobodan od plaćanja danka.
- alodijalna dobra** (stnem. al-, 6t) imanja koja su postala od lenskih — feudalnih, no s tom razlikom što je sopstvenik mogao njima slobodno raspolagati, zadužiti ih, prodati ili ostaviti nekome u nasleđstvo.
- alodij(um)** (stnem. al-6t) slobodno dobro, tj. ono koje nije dobiveno u *leno*, nego koje je potpuna sopstvenost, nasleđeno dobro.
- alodoksija** (grč. allos drugi, doxa mišljenje) drukčije (ili: pogrešno) mišljenje ili učenje; *up. heterodoksija*.
- aloin** (grč. aloe) *hen.* materija koju sadrži u sebi lišće biljke *aloje*.
- aleja** (grč. aloe) *vot.* istočnjačke, naročito afrička, biljna vrsta iz čijeg se lišća cedi gorak sok, od koga se spravljuju lekovi.
- alokacija** (nl. allocatio) dodavanje, dodatak; *trg.* odobravanje nekog računa, ili stavke docnije unesene u račun.
- alokvij(um)** (lat. alloquium) v. *alokucija*.
- alokvirati** (lat. alloqui) osloniti, oslovljavati.
- alokucija** (lat. allocutio) oslovljavanje; kratka beseda, kratak govor, naročito govor kojim papa pozdravlja kardinalski sabor; *alokvijum*.
- alolalija** (grč. allos drugi, laleo brbljam, govorim) *ned.* pravljenje omašaka u govoru, pogrešan govor.
- alomorfizam** (grč. allos, morphe oblik) sličnost ili identičnost strukture dveju supstancija sa različitim kristalnim oblicima.
- alomorfija** (grč. allos, morphē oblik) *hen.* v. *alotropija*.
- alon** (fr. allons) hajdmo!, napred!, ura!
- alonž** (fr. allonge) *trg.* list koji se prilaže uz menicu, a na koji se stavlja *indosa-menti*; produžak, produžetak, nastavak (npr. na nekom stolu); dug konopac pomoću koga se konji uče kasanju.
- aloniman** (grč. allos drugi, bputa ime) pod drugim (ili: tudim) imenom.
- alopat** (grč. allos, pathos bolest) *med.* lekar koji leči pomoću *alopatiјe*; prijatelj, pristalica alopatici; *up. aleopat*.
- alopatiјa** (grč. allos, pathos) *ned.* metoda lečenja kod koje se bolest s jednog dela tela prenosi na neki drugi deo; *alopateki metod lečenja*, upotreba lekova koji izazivaju bolesti suprotog dejstva, metod koji se danas uopšte primenjuje u naučnoj medicini (*supr.: homeopatiјa*); *aleopatiјa*.
- alopekiјa** (grč. alopecia opadanje dlaka, kose) *ned.* bolest opadanja kose, čelavljenje, čelavost; *alopecija*.
- alopecija** *ned.* v. *alopekiјa*.
- aloplastika** (grč. allos drugi, plassein uobličiti, uobličavati) *med.* zamenjivanje jednog izgubljenog dela tela drugim uzetim od nekoga drugog; *transplantacija*.
- aloteza** (grč. allos, thesis postavljanje) lslv. prelaženje jednog glasa u drugi.
- alotigen** (grč. allothi na drugom mestu, gen-pab radam) koji je postao drugde.
- alotrije** (grč. allotrios tuđ) *pl.* sporedne (ili: tuđe) stvari, tuđa zanimanja; nered, nepri-stojnost.
- alotriodontija** (grč. allotrios, odontis Zub) nameštanje tuđih, vepgačkih zuba.
- altriologija** (grč. allotrios, logos govor) mešanje (ili: umetanje) stranih stvari u govor.
- alotriofagija** (grč. allétrios, phagein jesti) *ned.* bolesna želja za jedenjem stvari koje nisu za jelo.

- alotropav** (grč. allos drugi, tropos način) *heh.* koji se pojavljuje u više različitih oblika ili stanja.
- alotropija** (grč. allos, tropos) *he**, svojstvo tvari, supstancije, elementa da se poja-vl>uje u posve različitim oblicima, npr. ugljenika da postoji kao grafit i dijamant; *alomorfija; up. izomerija*.
- alotrofija** (grč. allos, trophe hrana) *bkol.* osobina ljudi, životinja i beshlorofil-nih biljaka da ne mogu živeti od anorgan-skih jedinjenja, nego im je potrebna organ-ska hrana; *supr. autotrofija*.
- alohorija** (grč. allos, choreo idem, raspro-stirem se) *bkol.* rasproatiranje plodova i semena posredstvom spoljašnjih faktora: vetrom, životinjama, vodom.
- alohtroizam** (grč. allochroos promenjene boje) menjanje (ili: prelivanje) boja.
- alohtročav** (grč. allohroos) koji menja boje, koji se preliva.
- alohton** (grč. allos drugi, chthon zemlja) koji je porekлом iz nekog drugog mesta ili kraja.
- allaka** (per. alpacca) I. *zool.* vrsta peruaanske *late*, veoma cenjene po svojoj odličnoj vuni; 2. kordiljerska tkanina od alpakine vune; 3. *hen.* galvanski posrebrena elitna, novo srebro.
- al- pari** (ital. al pari) *trg.* jednak, koji ima jednaku vrednost, iste vrednosti ili sadrzine; jednakost nominalne i stvarne vrednosti, naročito kod novca.
- alpijski** (lat. Alpes, alpinus) koji pripada Alpima, koji ima oblik Alpa; *alpijska rasa*, mali, kratke lubanje i smede boje lica ljudi koji žive oko Alpa, u istočnoj i južnoj Evropi.
- alpini** (ital. alpini) *voj.* *alpijski lovci*, italijanske i francuske trupe, od 1872, za čuvanje i zaštitu alpijskih dolina.
- alpinizam** (lat. Alpes) poznavanje i proučavanje Alpa, naročito: penjanje na Alpe; u širem smislu: sva naučna i sportska bavljenja visokim planinama; planinski sport, planinarstvo.
- alpinist(a)** proučavalac Alpa, penjač na Alpe; planinar.
- alpinistika** (lat. Alpes) v. *alpinizam*.
- alpinum** (lat. alpinum) vrt zasaden alpijskim biljkama, naročito veštacki brežuljak u vrtu zasaden alpijskim biljkama.
- al pjačere** (ital. al piacere) *muz.* po volji, prema dopadanju, kako se hoće.
- al pjačimento** (ital. al piacemento) *muz.* v. *al pjačere*.
- alporama** (lat. Alpes, grč. orao gledam, vidim) posmatranje (ili: razgledale) visokih planina, pogled na glečere, lednja-ke.
- al punto** (ital. al punto) u tačku, savršeno tačno, potpuno saglasno; *apunto*.
- alrauna** (stnem. alruna, nem. Alraune) u nemačkoj mitologiji: duh koji proriče, docnije neko malo demonsko biće u čovečjem obliku; po tome nazvan koren mandragore, koji je sličan čovečjem liku, iz koga su, po starom verovanju, postali ti patuljci--proroci; gatalica, čarobnica.
- al rigore di tempo** (ital. al rigore di tempo) *muz.* strogo u taktu.
- al seko** (ital. al segno) *nuz.* ponavljanje jednog odeljka od izvesnog znaka.
- alster v. ulster**.
- alt** (lat altus, ital. alto) *muz.* drugi glas, viši srednji glas; pevač koji peva alt; *mezosoprano*.
- altan(a)** (lat. altus, ital. altana) *apx.* balkon, isggust, doksat na gornjim spratovima neke gradevine.
- alta otava** (lat. alta ottava) *muz.* izraz kojim se označuje da treba izvoditi za oktavu više.
- altar** (lat. alta aga visok žrtvenik) v. *oltar*.
- alteja** (grč. althaia, lat. althaea) *vot.* beli slez, biljka čiji se koren upotrebljava kao lek protiv kašla.
- alterancije** (nlat. alterantia) *pl. med. v. alte-rativa*.
- altera pare** (lat. altera pars drugi deo) druga strana, protivna, protivnička strana.
- alterativa** (nlat. alterativa) *pl. ned.* lekovi koji izazivaju promenu, koji postepeno poboljšavaju sokove.
- alteracija** (nlat. alteratio) menjanje na gore, promena, izmena, preobraćanje, preina-čenje; *pogor!anje; oštećenje; uzbudivanje; uzbudnje, užasanje, gnev; muz.* akord ili ton povišen ili snižen hromatskim znakom.
- alter ego** (lat. alter ego drugi ja) 1. lice koje je od drugog nekog lica ovlašćeno da može potpuno u njegovo ime raditi, zamenik, zastupnik; 2. čovek po mišljenju i osećanju potpuno blizak i srođan drugom nekom čoveku, istomišljenik.
- alterirati** (nlat. alterare) menjati, promeniti, izmeniti na gore; kvariti, pokvariti, pogoršati; uplašiti, zbuniti; uzbuditi, rasrditi.
- alterkacija** (lat. altercatio) prepirk, ra-spra, svada; raspravljanje, diskusija.
- alternativa** (lat. alternativa) izbor između dvoga, opredeljivanje za jednu od dve odluke, težak izbor jedne od dve mogućnosti; *log.* *alternativni sudovi* su 1. oni koji se mogu jedan drugim zameniti a da se njihov smisao ipak ne izmeni, npr.: „Galilej je otkrio zakone padanja”, ili: „Zakone padanja otkrio je Galilej”; 2. oni *disjunk-tivni* sudovi čiji se predikat sastoji samo iz dva pojma koji jedan drugi isključuju, npr.: „Jedno električne telo je ili pozitivno ili negativno električne”.
- alternativan** (nlat. alternativus) naizmeničan.
- alternator** (nlat. alternator) *fiz.* mašina za proizvodnje naizmenične struje.
- alternacija** (lat. alternatio) smenjivanje, odmenjivanje; smena, odmena; smenjenost, od-

- menjenost; *ped.* 1. neizmeničnost u rasporedu časova između težih i lakših predmeta; 2. ako u jednom razredu ima više grupa, onda dok se jednoj predaje, druge imaju tzv. tih zanimanje, npr. da nešto prepisuju, crtaju i sl.; *gram.* prevoj (kvalitativni, kvantitativni, samoglasnički, suglasnički).
- alternirati** (lat. *alternare*) smenjivati se, odmenjivati se; kolebiti se; *med.* *alterni-rajuća grozničica* povratna groznička.
- alterum tantum** (lat. *alterum tantum*) još jednom toliko, dvostruko; *trg.* kamate koje su se popele do visine glavnice.
- altes** (fr. *altesse*) visočanstvo, visost, svetlost (titula).
- altimetar** (lat. *altus visok*, grč. *metron me-rilo, mera*) visinomer, sprava za merenje visina.
- altimetrija** (lat. *altus*, grč. *metrfa*) veština ili nauka merenja visina.
- altin** (tur. *altın*) 1. zlato, turski zlatni novac, dukat; 2. ruski bakreni novac.
- alting** (dan.) islandski parlament.
- altiora** (lat. *altiora*) *pl.* više stvari, viša znanja, više nauke; *ići od altiora (alciora)* ići napred, ići naviše, težiti za višim stvarima; *alciora*.
- altist(a)** (ital. *alto*) »uz. pevač koji peva *alt*.
- altokumulusi** (lat. *altus visok, cumulus gomila*) kumulusni oblaci na visini od 4—8 km; *up. cumulus*.
- altostratusi** (lat. *altus, stratus prostr*) stratusni oblaci na visini od 4—8 km; *up. stratus*.
- altruizam** (od ital. *altrui* drugi, lat. *alteri huic ovom drugom*) *fil.* način osećanja, mišljenja i delanja koji se upravlja obzirima na dobro svojih bližnjih, pa i celoga čovečanstva; ljubav prema bližnjima, nesebičnost; termin potiče od O. Konta; *tuzam*.
- altruist(a)** čovek koji se u svom mišljenju i radu upravlja ljubavlju prema bližnjima, čovekoljubac.
- atum silencijum** (lat. *altum silentium*) duboka tišina, duboko čutanje.
- aluvijalan** (nlat. *alluvialis*) nanosni.
- aluvij(um)** (lat. *alluvium naplava, naplavljeno*) *geol.* najgornji, tj. najmlađi slojevi Zemljine kore koji su postali nanosom.
- aluvio** (lat. *alluvio naplavljene*) *prav.* povećanje obalskog zemljipgga usled postepe-nog nanosa zemlje i peska plavljenjem; ovo povećanje pripada sopstveniku obalskog zemljišta na osnovu tzv. *aluvionog prava*.
- aludirati** (lat. *alludere*) smerati, nišaniti, ciljati na koga ili što; posredno rugati se ili prebacivati nekome nešto, bocka-ti.
- aluzija** (lat. *allusio, alludere smerati*) nišanjenje, ciljanje na koga ili što; govorka figura u kojoj se, mesto prave stvari, kazuje njoj slična koja lako može da podseti na onu pravu; *pr. aluzivan*.
- alumen** (lat. *alumen*) *min.* stipsa.
- alumin** (lat. *aluminium*) *min. v.* *aluminijum*.
- aluminat** (lat. *aluminari* vaspitavati, odgo-jiti) zavod u kome se učenici, pored vaspitanja, i hrane, pansion; *alumneum*.
- aluminijum** (lat. *alumen stipsa*) *hem.* element atomske mase 26,98, redni broj 13, znak Al, metal po boji i sjaju stoji između srebra i platine, tvrdi od cinka a meksi od bakra, tegljiv i kovan, u tehnicu veoma u upotrebi zbog male specifične težine; *alumin*.
- aluminozan** (lat. *aluminosus*) stipast, stip-sat.
- alumneum** (nlat. *alumneum*) *v.* *aluminat*.
- alunirati** (lat. *luna mesec*) pristati leteli-com na Mesec, sleteti na Mesec.
- alfa** (grč. *alpha*) prvo slovo u grčkoj azbuci; *fig.* početak; *alfa i omega* (a, š) prvo i poslednje slovo grčke azbuke, tj. početak i kraj nečega, sve i sva; *alfa-zraci* vrsta radioaktivnih zraka, potiču iz atomskog jezgra radioaktivnih elemenata u tzv. procesu alfa-raspada; sastavljeni su od dva protona i dva neutrona, odnosno jezgra atoma helijuma (alfa-čestice).
- alfabet** (prva dva grčka slova alpha, beta) *gram.* latinska ili koja druga slova, osim čirilskih i glagoljskih, u određenom redu; *alfabetski red* red slova kakav je u alfabetu, tj. a, b, c, d ...
- alfabetar** (grč. *alpha a, beta b*) 1. spisak izrađen alfabetskim redom; 2. početnik u čitanju i pisanju; 3. *fig.* početnik u čemu (u nekoj nauci, veštini, zanatu i dr.).
- alfa-zraci** *v. pod alfa*.
- alfenid** metalna smesa od 60 delova bakra, ZO delova cinka i 10 delova nikla, gal-vanskim putem posrebrene novo srebro; naziv po pronalazaču, fr. hemičaru *Al-fenu*.
- alfitomantija** (grč. *alphiton* ječmena pre-krupa, ječmeno brasno, mantefa) gatanje u ječmeno brapšo.
- al fresko** (ital. *al fresco po svežem*) *slik.* slikano posnim bojama po sveže malteri-sanom zidu.
- Alhambra** (arap. *Al-hamrah*) „crvena kuća“, mavarške kraljevske palata u Granadi, najslavniji spomenik mavarške arhitekture.
- alhemija** (arap. *al-qimia*) naziv za najstariju hemiju, naročito kod Arabljana; docnije, u Evropi srednjeg veka; nenaučno bavljenje hemijom; tobožnja veština pravljenje zlata; *alhimija*.
- alhidada** (arap. *al-hadat*) *re.v.* pokretni lenjir, deo nomijsusa, za merenje uglova.
- alhimija** (arap. *al-qimia*) *v.* *alhemija*.
- alhimist(a)** (arap. *al-qimia*) onaj koji se bavi *alhimijom*, onaj koji pravi zlato veštač-kim putem; tajanstveni srednjovekovni naučenjak.
- alciora** (lat. *altiora*) *v.* *altiora*.

- alčak** (tur. alcak niskog rasta) nikakav čovek, lopov, varalica, prepredenjak.
- aldžamija** (arap. al-gami) velika muhamedanska bogomolja.
- amabile** (ital. amabile) *kuz. ljupko*, umilno, nežno; *amabilmente, amorevole, amorozo*.
- amabilmente** (ital. amabilmente) *muz. v. amabile*.
- amagazinaža** (fr. emmagasinage) smeštanje u magazin; taksa koja se plaća za ležarinu u magazinu.
- amagazinirati** (fr. emmagasiner) smeštati u magazin, ostaviti na čuvanje.
- Amadis** (fr. Amadis de Gaule) *lit. junak jednog velikog starofrancuskog kruga priča; fig. junak iz romana, ljubavnik koji se ponaša kao vitez.*
- amazezis** (grč. a-, masaomai žvaćem) *med. nemogućnost žvakanja hrane.*
- amazon** (grč. Amazon) *sp. žensko odelo za jahanje, amazonско odelo.*
- amazonke** (grč. a- ne, bez, mazos dojka, Amazon) mit. „one koje nemaju dojki“, legendarne hrabre stanovnice ženskih država u kojima se nisu trpeli muškarci, sem ukoliko je bilo potrebno radi obnavljanja ženskog stanovništva. Po priči, njima je u detinjstvu spaljivana desna dojka da bi lakše mogle rukovati lukom i streлом; bile su veoma ratoborne, hrabro su branile svoju državu, čak i pravile upade u tude zemlje i vršile osvajanja. U ovome mitu sačuvani su tragovi koji ukazuju na postojanje država sa ginekokratским režimom, tj. sa vladavi-nom majke i žene; *fig. junakinja, ratobor-na žena, junak žena, muškobanja, smela jahačica.*
- amazonско odelo** *sp. v. amazon.*
- amajlija** (tur. hamail, hamayli) amulet, talisman; predmet koji sujeverni ljudi nose stalno sa sobom da ih tobože štiti od zla; *hamajlija.*
- amaksofobija** (grč. ataha kola, phobos) *med. strah od vožnje.*
- amalgam** (arap. grč. malagma olakšavne sredstvo, malassein smekšati) *hem. spoj, slitina, legura žive sa drugim metalima, npr. sa kalijumom, natrijumom, bakrom, zlatom, srebrom i dr.*
- amalgamacija** (nlat. amalgamatio) *hen. spa-janje metala sa životom; fig. stapanje.*
- amalgamirati** (arap. armagan, grč. malassein smekšati) *hem. spojiti sa životom, sliti živu sa drugim metalima (v. amalgam); fig. združiti, tesno otopiti (u jedno).*
- amalgamisati** (arap. armagan grč. malassein) *v. amalgamirati.*
- amalin** (arap. hammal, tur. hamal) nosač tereta.
- amam** (arap. hammam, tur. hamam) tursko kupatilo s parenjem.
- amandin** (fr. amandine) bademov sapun.
- amandirati** (fr. amender) poboljšati, poboljšavati, popraviti; predložiti izme-nu ili dopunu zakonskog predloga.
- amandman** (fr. amendement) dodatak već gotovom zakonskom predlogu kojim se taj predlog dopunjaje ili popravlja; poboljšanje, popravka.
- amanet** (tur. emanet) preporuka, okrilje, bezbednost; poverenje, čuvanje, zavet, svetinja; predmet koji se daje na čuvanje, ostava.
- a manko** (ital. a manco) *trg. traženje preduj-ma, predujam, potraživanje; gubitak, manjak, dug.*
- amans-amens** (lat. amans-amens) koji je zaljubljen, budala je.
- amanšman** (fr. emmanchement) *slik. prilagođavanje delova celini.*
- amara** (lat. amara) *pl. farž. gorki lekovi, gorka sredstva.*
- amarant** (grč. amarantos neuvenljiv) *bog. krasuljak, južnoamerička biljna vrsta čiji cvetovi zadrzavaju svoju boju i kada se sasuše.*
- amarela** (ital. amarella, lat. amarus gorak) *bog. vrsta višnje koja se odlikuje svojom krupnoćom i nakiselim ukusom vina.*
- amarin** (nlat. amarinum) *hem. gorka materija.*
- amari&a** (etiop.) današnji zvanični državni jezik u Etiopiji, inače jezik vlada-jućeg i najkulturnijeg etiopskog plemena, Amharaca.
- amartija** (grč. amartia) grepšost, nečistota; krivica tragičnih junaka; *hamartija.*
- amarulentan** (lat. amarulentus) gorak, pun gorčine.
- amasirati** (fr. amasser) gomilati, nagomi-lat, nagomilavati, nakupiti.
- amatér** (fr. amateur, lat. amator koji voli) onaj koji se bavi nečim, npr. naukom, umetnošću, veštinom itd., iz ljubavi, a ne profesionalno, diletant, ljubitelj.
- amatija** (grč. amathia) neznanje, neobrazovanost.
- amatrisa** (fr. amatrice, lat. amatrix) ljubiteljka, prijateljica umetnosti, amaterka.
- amaurozis** (grč. amaurosis zamračenje) *med. zamračavanje vida; crna mrena u očima, slepilo, slepoča.*
- amaurotičan** (grč. a-mauros mračan, taman) bolestan u očima; slep.
- ambažura** (fr. embouchure) *muz. pisak na gornjem delu limenog duvačkog instrumenta; u širem smislu: usnik kod svih duvač-kih instrumenata u kojem se ton stvara preterenjem usana.*
- ambalaža** (fr. amballage) pakovanje, upakivanje; pribor za pakovanje, sargija; nagrada za pakovanje, pakovarina.
- ambasada** (fr. ambassade, lat. ambactus sluga, kletvenik) poslanstvo, predstavništvo neke strane zemlje u jednoj državi; stanište ambasadora.

ambasador (fr. ambassadeur) poslanik najvišeg ranga, opunomoćeni predstavnik jedne države kod druge države.

ambi- (lat. ambo) predmetak u složenicama sa značenjem: i jedan i drugi, oba, obadvo-jica, oboje.

ambivalentan (lat. ambo oboje, valere vredeti) koji ima dvojaku vrednost.

ambivalencija (lat. ambo oboje, valere vredeti) *pst.* dvostruka privlačnost; isto-vremena pojava duševnih osećanja (npr. ljubav i mržnja) prema istoj osobi.

ambiguitet (lat. ambiguitas) dvosmislenost, dvosmislicina.

ambidekster (nlat. ambidexter) dešnjak u obe ruke, čovek koji se podjednako služi i desnom i levom rukom; *fig.* licemer, onaj koji živi po načelu: pomozi bog, čaršije, na sve četiri strane.

ambideksteritet (nlat. ambidexteritas) dešnjaštvo u obe ruke, podjednaka sposobnost u služenju desnom i levom rukom; *fig.* licemerstvo.

ambijenat (lat. ambire obilaziti; opkoljava-ti) sredina, okolina, društvo u kome neko živi i radi.

ambijent (lat. ambiens) onaj koji obilazi i moli za mesto ili rad; molilac.

ambilogija (lat. ambo oba, grč. logia) dvo-smislen izraz, dvosmislica.

ambilokvija (lat. amb, loqui govoriti) dvo-smislen govor.

ambirati (lat. ambire) tražiti *službu*, obilaziti nekoga i moliti za mesto; ići za čim, težiti za čim.

ambis (grč. ambyssos) bezdan, ponor, provalija; *fig.* propast.

ambiskada (fr. embuscade) zaseda, busija.

ambitus (lat. ambitus) obilaženje; traženje čega, naročito nedozvoljenim načinom, putem podmićivanja i sl.; pokriven hodnik oko crkve; opticaj, kružna putovanja.

ambicija (lat. ambitio) častoljublje, slavoljublje, težnja za nečim, stremljenje čemu.

ambiciozan (lat. ambitiosus) častoljubiv, slavoljubiv.

ambl (fr. amble) *jax.* ravan hod konja.

amblem (grč. emblema, fr. embleme) znak; znamenje, obeležje, simbol; *emblem.*

amblijafija (grč. amblys tup, slab, arće pipanje) *med.* neosetljivost, slabost čula pipanja.

amliopija (grč. amblys, ops, 6p6s vid, oko) *med.* slabovidost.

amblozis (grč. amblosis pobačaj) *med.* v. *ambloma.*

amblooma (grč. ambloma pobačaj) *med.* pobacivanje, pobačaj, abortus; *amblozis.*

amblotika (grč. amblosko pobaciti) *pl. med.* sredstva za izazivanje pobačaja; *abortiva.*

ambo (lat. ambo oba) u tomboli: pogodak dva broja, od pet, u istom redu jedne tombolske karte.

ambonoklast (grč. ambon katedra, predikacionica, klasis lomljenje) protivnik crkvene muzike.

ambra (arap. 'anbar, tur. amber, sskr. ambara) mirisna smola kojom na Istoku kade sobe i koju puše sa duvanom.

ambrasirati (fr. embrasser) zagrliti, obgr-liti, celivati, poljubiti; *voj.* dovesti između dve vatre.

ambrel(a) v. *amrel.*

ambrinirati (fr. embrunir) *slik.* prevući tamnom bojom, potamniti.

ambrožija (grč. ambrosfa) *kit.* jelo koje daje besmrtnost, hrana višnjih bogova; *fig.* jelo koje okrepljuje, izvrsno jelo; *up. nek-tar.*

ambrožijski (grč. ambrosis) bogovski, koji pripada bogovima, natprirodan; božanski, divan.

ambroid (arap. 'anbar, sskr. ambara mirisna smola, grč. eldos izgled) presovan čilbar, koji se dobiva u krupnim komadima tako što se veliki broj sitnih komada čilbara pod velikim pritiskom i na visokoj temperaturi slije u jednu masu.

ambrotipi *pl.* fotografije na staklu koje štiti lak i druga fina staklena ploča.

ambulant (lat. ambulare hodati, ambulans) *trg.* lice koje se bespravno bavi trgovaćkim posredovanjem!».

ambulanta (lat. ambulantia) *med.* pokretna ili poljska bolnica; bolesnička stanica, ustanova za pružaše prve i hitne pomoći.

ambulantni (lat. ambulans, ambulare hodati, ići) putujući, pokretni; nestalan; *ambulantni bolesnik* bolesnik koji ne mora da leži u postelji, nego dolazi lekaru na lečenje; *ambulantna pošta* putujuća, železnička pošta.

ambulanca, ambulancija (ital. ambulanza, nem. Ambulanz) v. *ambulanta.*

ambulatorija (lat. ambulatoria) *ned.* ustanova gde se pregledaju i leče bolesnici koji ne moraju da leže u postelji, nego dolaze na lečenje po potrebi.

ambusta (lat. ambusta, amburere ogoreti, opaliti) *pl. med.* opekomine.

ambušman (fr. embouchement) utok, ušće (reke); otvor klanca ili tesnaca; *voj.* usta topovske ili puščane cevi; *muz.* dulac, pisak na rogu, svirali itd.

amvon (grč. ambon izbočenje na štitu) u pravoslavnoj crkvi: uzvišeno mesto ispred oltara, na *soleji*, sa koga se čitaju Sveti pismo (apostol i evandelje), molitve, propovedi i pomeni; amvon simbolički predstavlja kamen koji je andeo odvalio sa groba Hristovog.

amebv (grč. amoibe promena) *zool.* mikroskopom vidljiva životinjiće (jednoćelijski organizam) koja stalno menja svoj oblik.

ameblirati (fr. ammeubler) kuću snabdeti nameštajem, kuću namestiti potrebnim stvarima.

- amebni** (grč. amoibe promena) koji potiče od *amebe*, prouzrokovani amebama.
- ameboidno kretanje** *zool.* kretanje ćelija u čovečjem telu pomoću *pseudopoda*; nazvane po tome što je najpre viđeno kod *ameba*.
- amelioracija** (nlat. *amelioratio*) poboljšanje, poboljšavanje, popravljanje, doterivanje, npr. zemljišta, imanja.
- ameliorirati** (lat. *meliōr bolji*, fr. *améliorerer*) poboljšati, poboljšavati, popraviti (zemljište).
- amen** (hebr. amen) v. *amin*.
- amenija** (grč. a-, men mesec) *ned. v. amenorea*.
- amenomanija** (grč. a-, men, manfa) *ned.* duševni poremećaj kod žena kao posledica izostajanja mesečnog pranja.
- amenoreja** (grč. a-, men, rheo tečem, curim) *med.* izostajanje ženskog mesečnog pranja; *amenija*.
- amentes** *cit.* reč kojom su stari Egipćani nazivali podzemni svet.
- amencija** (lat. *amentia*) *med.* ludilo.
- amencija aktiva** (nlat. *amentia activa*) *med.* naglo ludilo.
- amencija okulta** (nlat. *amentia occulta*) *med.* potajno, skriveno ludilo.
- amencija parcialis** (nlat. *amentia partialis*) *ned.* delimično ludilo.
- amencija senilis** (nlat. *amentia senilis*) *med.* staračka slaboumnost.
- amencija simpleks** (lat. *amentia simplex*) *med.* jednostavna, opšta duševne slabost.
- amerikav** (fr. *americanaine*) otvorena kola na četiri točka; vrsta platna.
- amerikanizirati** (fr. *americaniser*) poameričiti, poameričavati.
- amerikanizmi** *pl.* osobenosti engleskog jezika kojim se govori u Americi.
- amerikanka** *agr.* 1. vrsta vinove loze; 2. vrsta košnice američkog tipa; 3. vrsta lubenice.
- americij(um)** *hem.* hemijski elemenat, znak At, redni broj 95, atomska masa 243; pripada grupi trans-urana; vepgački napravljen 1946. god.
- metabolan** (grč. a- ne, bez, metabole promena, preobražaj) koji se ne menja, nepromenljiv; *metabolni insekti* *zool.* insekti koji nisu podložni *metamorfozi*.
- metabolija** (grč. a-, metabole) *biol.* razvitan insekata u kome mlade jedinke u potpunosti liče na odrasle oblike i ne pokazuju nikakve vidljive znake preobražaja.
- metaboličan** (grč. a-, metabole) *biol.* koji nije podložan metamorfozi, nepromenljiv.
- metelist** (grč. a-, methystos koji dejstvuje protiv pijanstva) dragi kamen ljubičaste boje (po verovanju starih Grka čuva od pijanstva).
- metista** (grč. a-methystos) *pl. med.* sredstva koja sprečavaju pijanstvo.
- metodist** (grč. a-methodikos) onaj koji radi bez reda i nenaučno, ošljari.
- ametodičan** (grč. a-methodikós) koji nije rađen po jednom utvrđenom redu, planu; nenaučan, koji je bez reda i načela.
- ametrija** (grč. a-metría) neravnomernost, ne-srazmernost, nejednakost, nepravilnost.
- ametričan** (grč. a-metríká) neravnomeran, ne-srazmeran, nejednak, nepravilan.
- ametropija** (grč. a-metron, ops vid, oko) *med.* zajednički naziv za kratkovidnost i dalekovidnost oka, mana oka u prelamanju svetlosti.
- amigdalín** (grč. amygdalon badem) bademova gorčina, glikozid u gorkom bedemu, jezgru šljiva, kajsija, bresaka, trešnja; otrovan.
- amigdalitis** (grč. amygdale badem) *med.* zapaljenje krajnika.
- amid** (nlat. *amida*) *hen.* amonijak čiji je vodonik zamenila kiselina.
- amidin** (nlat. *amida*) *hen.* unutarnji glavni sastojak zrnca skrobnog brašna.
- amizantan** (fr. *amusant*) zabavan, zanimljiv, prijatan, razonordan.
- amizeta** (fr. *amusette*) zabavica, razonoda; igračka; *voj.* vrsta lakog poljskog topa.
- amizirati** (fr. *amuser*) zabavljati, zanimati, uveseljavati, razonodavati.
- amikabili mode** (lat. *amicabili modo*) na prijateljski način, na lep način.
- amikabilis kompozicio** (lat. *amicabilis compositio*) *prav.* prijateljski sporazum, prijateljska nagodba.
- amikalán** (lat. *amicus* prijatelj, *amicalis*) prijateljski, drugarski.
- amiksija** (grč. a-, tuha sluz) *ned.* nedostatak (ili: nemanje) sluzi.
- amilacea** (nlat. *amylacea*) *pl. farn.* lekovi koji sadrže u sebi skrob.
- amiloza** (grč. *amylon* skrob) *hen.* organsko jedinjenje $S_2N_{10}O_5$, ili mnogogubo toga; *ned. v.* *amiloídna degeneracija*.
- amiloidva degeneracija** *med.* skupljanje belančevine između ćelija svih organa, naročito slezine, jetre, bubrega i creva, koji usled toga postaju nesposobni za obavljajne svojih funkcija.
- amilum** (lat. *amylum*, grč. *amylon*) *hen.* skrob, štruk, skrobovno brašno.
- amimetičan** (grč. a-mfmetos) nepodražljiv.
- amimija** (grč. a-, *mfmesis* podražavanje) *med.* nesposobnost igranja crtama lica kod obo-lelih od mozga.
- amin** (hebr. amen) tako neka bude! reč kojom se obično završavaju molitve; otuda: *reći amin* privesti kraju, završiti; *amen*.
- amivi** *hem.* opšti naziv za derivate amonijaka koji nastaju zamenom atoma vodonika organskim radikalima.
- aminokiseline** *hen.* organske kiseline koje nastaju kao krajnji proizvodi razlaganje belančevina u varenju; neophodne su za izgradnju organizma i za normalne životne procese.

- aminterije** (grč. atupb branim, odbranjujem, nlat. amynteria) *pl. med.* zaštitna sredstva, lekovi koji služe za predohranu.
- amiotrofija** (grč. a-, mys mišić, trophe ishrana) *med.* veoma teška i neizlečiva dečja bolest, kao posledica teških promena u rtenjačnoj moždini.
- amirante** (tl. amirante) vrhovni zapovednik suvozemne i pomorske vojne sile u Španiji.
- emisija** (lat. amissio) gubitak, gubljenje.
- amitoza** (grč. amyutto param, razdirem) *biol.* direktna deooba jédra u životinjskoj ili biljnoj celiji.
- amitotičan** (grč. amyutto param, razdirem) *biol.* kod koga postoji amitoza.
- amidža** (tur. amica, amca) stric; *fig.* starac, deda.
- amnezija** (grč. a-, mnesia sećanje) *med.* kratkotrajan, dugotrajan ili stalani, delimičan ili potpun gubitak sposobnosti sećanja.
- amnestija** (grč. amnestia zaboravljanje) *prav.* predavanje zaboravu neke krivice i potpun oproštaj kazne koju ta krivica povlači.
- amnestika** (grč. amnestike) sposobnost ili veština zaboravljanja neprijatnih doživljaja i uspomena.
- amnestirati** (grč. amenesteo zaboraviti) pomilovati, oprostiti kaznu, predati zaboravu krivicu.
- amnikolist(a)** (lat. amnicola) stanovnik pokraj reke.
- amnion** (grč. amnos jagnje) *med.* vodenjača, veoma nežna i providna maramica od ljušpastih ćelija koja sačinjava unutrašnji ovoj oko začetka u materici, koju odvaja od začetka tzv. *amnionova voda*.
- amnitis** (grč. amnos) *med.* zapaljenje vodenjače, *amniona*.
- amok** (mal.) neobična i strašna vrsta ludila kod malajskih urođenika koje se ispoljava u nagonu za ubijanjem (klanjem) svih bez razlike koje takav ludak u svom trčanju sretne.
- Amon** (hebr. Amon, grč. Ammon) *kit.* glavno božanstvo starih Egipćana, koje su predstavljali sa ovnuijskim rogovima; simbol stvaralačke snage i rada.
- amoniemija** (grč. ammoniakon amonijak, haima krv) med. trovanje krvi amonijakom.
- amonijak** (grč. ammoniakén, lat. salammoniacus) *hem.* jedinjenje azota i vodonika, bezbojan gas, ljutog i neprijatnog mirisa koji izaziva suze, otrovan i nagriza kožu (naziv po Amoniji, oblast u Libiji, koja je dobila ime po eg. bogu Amon-u).
- amonij(um)** (lat. ammonium) *hem.* jedinjenje azota i vodonika, kao sastavni deo nišadora i dr. složenih jedinjenja.
- amoniti** (hebr. Amon, grč. nastavak -ites, nlat. cornu Ammonis Amonov rog) *geol.* poput ovnuijskih rogova savijene okamenotine jedne izumrle vrste glavonožaca; *up.* Amon.
- Amor** (lat. Atog) *mit.* bog ljubavi, radosti i šale kod starih Rimljana (odgovara grčkom Erosu); *fig.* ljubav.
- amoralan** (lat. a-, mos, moriš običaj) koji je bez moralu, koji ne zna za moral, bezmora-lan.
- amoralizam** (lat. a-mos, moriš) *fil.* bezmoralnost (ovako je nemački filozof Niče nazvao svoje etičko shvatanje, koje odbacuje dotadanji moral).
- amor vicit omija** (lat. amor vincit omnia) *posl.* ljubav sve pobeduje, ljubav je jača od svega.
- amorevole** (ital. amorevole) *muz. v.* *amabile*.
- amoreti** (ital. amoretti) *št.* slike malih bogova ljubavi u staroj rimskoj umetnosti i umetnosti renesanse i novog doba: ljupki likovi krilate dećice zabavljene raznim poslovima; *amoriti*.
- amoriti** (lat. amor ljubav) *v.* *amoreti*.
- amorozo** (ital. amoroso) 1. *muz. v.* *amabile*; 2. ljubavnik, zaljubljeni.
- amore** (fr. amore) mamač, vab (za divljač); barut za poprašivanje, poprašljač; kap-sla za paljenje mina; *grad.* zupčasta ivica zida.
- amorsirati** (fr. amor cer) metnuti mamač, vabiti, mamiti; potprašiti, potpraši-vati (pušku), staviti kapelu.
- amortizacija** (nlat. amortisatio) 1. postepeno, po zakonom utvrđenom planu izvedeno vraćanje duga, naročito državnih zajmo-va; 2. sudski postupak kojim se izgubljene hartije od vrednosti i dokumenta oglašuju za nevažeće (*mortifikacija*); 3. poste-peni otpis vrednosti investirane imovine; 4. otuđenje nepokretnog imanja iz sve-tovnih ruku i predavanje crkvi („mrтvoj ruci“); *amortizman*.
- amortizer, amortizator** (lat. amortisare) *tehn.* sprava za ublažavanje potresa (obično kod motornih vozila).
- amortizirati** (nlat. amortisare) 1. otplaći-vati, vraćati neki dug postepeno; 2. izgubljenu hartiju od vrednosti ili dokument sudskim putem oglasiti nevažećim; 3. prodati ili ustupiti imanje crkvi („mrтvoj ruci“); *amortirati*.
- amortizman** (fr. amortissement) 1. *v.* *amortizacija*; 2. *vrh.* ukras na vrhu gradevine.
- amortizovati** (nlat. amortisare) *v.* *amortizirati*.
- amortirati** (fr. amortir) *v.* *amortizirati*.
- amorf** (grč. a-, morphe oblik) bezobličan, nakazan; *min.* bezobličan, nekristalisan; *supr.* kristalan. **amorfizam** (grč. a-morphos) bezobličnost, nakaznost; *min.* bezobličnost, nekristalnost; *supr.* kristalnost. **amorfija** (grč. a-, morphe) bezobličnost, nakaznost. **ampatman** (fr. empatement) *slik.* slikanje debelim slojem boja.

ampelografija (grč. ampelos čokot; vinograd, graphia) nauka o vrstama vinove loze i grožđa.

ampelurgija (grč. ampelurnfa) vinogradarstvo. **ampér** fiz. jedinica za merenje jačine električne struje, nazvana po slavnom franc. matematičaru i fizičaru A. Amperu (1775—1836); jačina struje koja prolazeći kroz dva pravolinjska paralelna provodnika na međusobnom odstojanju od 1 m uzrokuje između njih silu $2 \cdot 10^{-8}$ nijutna. **ampermeter** (fr. Ampere, grč. metron mera) fiz. tehnički instrument za merenje jačine električne struje; galvanometar čija skačaljka neposredno, na jednoj skali, pokazuje broj ampera koji protiču kroz kalem žice.

ampir (fr. empire) carstvo, carevina, naročito francuska za vreme Napoleone I i Napoleone Š; **ampir-stilski** francuske umetnosti za vreme Napoleone I, koji je podražavao staru rimsku umetnost iz doba careva.

ampirans (fr. empirance) trg. popuštanje ili pogoršavanje kvaliteta robe; šteta na brodu. **amplektivan** (vlat. amplexivus) koji obuhvata, obuhvatan.

amplifikativ (lat. ampliativus, ampliare povećati, proširiti) veoma visok stepen nekog svojstva ili neke osobine, za razliku od *superlativa*, najvišeg stepena.

amplifikacija (lat. ampliare proširiti) širenje, proširivanje; *prav.* odgadjanje sudskega procesa o čijem se predmetu još ne može doneti presuda; izrada nekog akta u du-plikatu radi bolje sigurnosti.

amplitude (lat. amplitudo obimna veličina, širina) *geogr.* luk na horizontu između izlaska i zalaska sunca; prostranstvo; fiz. najveće udaljenje od ravnotežnog položaja; *meteor.* najveća razlika u vazdušnom pritisku; *ret.* način izražavanja nadugačko i naširoko.

amplifikativan (nlat. amplificativus) proširivan, koji proširuje, koji uveličava, uveličavajući.

amplifikacija (lat. amplificatio) proširivanje, proširenje, razvijanje, razgranjavaњe, pojačavanje, uveličavanje; razrada, šira obrada; iscrpio govorničko izlaganje.

amplifikovati (lat. amplificare) v. *amplififikirati*.

amplificirati (lat. amplificare) proširiti, proširivaTM, razviti, razvijati, razgranato, razgranavati, opširno izlagati, izložiti; uvečati, uveličati.

amplioaje (fr. employe) službenik, niži činovnik; nameštenih, pomoćnik, kalfa.

amportiranje (fr. emporter) voj. zauzimanje, otimanje, osvajanje.

amportirati (fr. emporter) voj. oteti, zauzeti, osvojiti; *anportirati se*, planuti, ri-srditi se, žustriti se.

ampule (lat. ampulla boćica) ispučena, bokasta boćica za mast, ulje, belilo; crkve--ni sud u kome se drži vino i voda za pričešćivanje (u katoličkoj crkvi); *inat.* bokasto proširenje na cevkastim organima, npr. na po jednom kraju polukružnih kanala uva itd.; *teh.* staklo električne sijalice.

ampule (lat. ampullae) pl. nadute, bombaste reči, razmetanje.

amputacija (lat. amputatio odsecanje) med. potpuno odvajanje, odsecanje ranjenih, razmrskanih, spaljenih i uopšte neizlečivih delova tela; fig. potpuno i nasilno odvajanje jednog dela od neke celine.

amputirati (lat. amputare odsedati) med. odvojiti, odseći; fig. otcepići, nasilno odvojiti.

amrel, amrela (ital. ombrello) računi štit od kiše i sunca, kišobran, suncobran; *ambrel, ambrela*.

amuzija (grč. amusfa) nenaklonost muza, oskudica u smislu i osećanju za ono što je umetničko i lepo; neobrazovanost.

amuzičan (grč. amusia) koji ne uživa ljubav muza, tj. koji je bez smisla i osećanja za ono što je umetničko i lepo, nepesnički; neobrazovan.

amulet (lat. amuletum) amajlja, predmet koji tobože ima čarobnu moć da štiti od bolesti i svake druge nesreće, zbog čega ga sujeverni ljudi nose stalno sa sobom, obično na vratu.

amundizam (grč. a-, lat. mundus svet) fil. shvatnje po kome samo bog postoji, a svet ne postoji; bog je apsolutni duh, a svet je samo treperenje, igra toga duha.

amureta (fr. amourette) mala, prolazna ljubav, ljubav bez strasti.

amfi (grč. amphī) predl. oko, okolo, unaokolo; u složenicama: s obe strane, sa svih strana, na oba načina.

amfibija (grč. amphī, bios život) *aaij*. avion snabdeven i točkovima i čamcima, te tako sposoban da uzleće i da se spušta i na suvo i na vodu; *up. amfibije*.

amfibije (grč. amphibios) koji žive na suvu i u vodi pl. *zool.* vodozemci.

amfibijski (grč. amphibios) vodozemski; fig. dvojak, prevrtljiv.

amfibioliti (grč. amphibios, Hthos kamen) pl. okamenjeni vodozemci ili njihovi pojedini delovi.

amfibilog (grč. amphibios, logos) *zool.* onaj koji se bavi proučavanjem amfibija.

amfibijologija (grč. amphibios, logfa) nauka o amfibijama.

amfiblestroditis (grč. amphiblestron mreža) ned. zapaljenje mrežnjače oka.

amfiblestroida (grč. amphiblestreides mrežast)

anat. mrežnjača oka.

amfibol (grč. amphibolos dvosmislen, sumnjiv) *min.* vrsta minerala iz reda složenih silikata, zelene i crvenkaste boje i tvrd kao čelik.

amfibolija (grč. amphibolfa) dvosmislenost, dvosmislica.

amfiboličan (grč. amphibolos) dvosmislen.

amfibrah (grč. amphibrachys) *poet.* metrička stopa od dva kratka i jednog dugog sloga: kratak-dug-kratak (U—U).

amfigeneza (grč. amphi, genesis radanje) *zool., bog.* v. *amfigonija*.

amfigonija (grč. amphi-gignomai) *zool., bog.* spolno množenje, spolno sjedinjavanje u obliku stapanja dveju različitih ćelija; *amfigeneza*.

amfigurija (grč. amphi, gyrcs krug) prosi-panje reči uzalud, besmisleno brbljanje, zbrka reči i pojmove; *amfiguričan*.

amfigurist(a) (grč. amphi, gyros) onaj koji govori bez repa i glave, smetenjak, baljez-galo, tručalo.

amfideum (nlat. amphideum) *ned.* otvor (ili: usta) materine.

amfidiplopija (grč. amphi, diploos dvostruk, ops oko) *med.* dvostruko gledanje na oba oka.

amfikarpičan (grč. amphi, karpos plod) *bog.* koji rađa plodom iznad i ispod zemlje.

amfilogija (grč. amphilogia) spor, prepirka; protivrečnost.

amfilogičan (grč. amphlogos) sporan, sumnjiv.

amfimakros (grč. amphimakros) *poet.* metrička trosložna stopa: dug-kratak-dug (—U—); *amfimacer, kretikus*.

amfimacer (grč.) *poet.* v. *amfimakros*.

amfimetori (grč. amphi, meter mati) *pl.* sinovi dveju matera a jednog oca.

amfimiksis (grč. amphi, meignymi mešam) *biol.* spajanje raspolodnih ćelija.

amfioks (grč. amphi, oxys oštar) *zool.* naj-prostiji kičmenjak, ribolika morska životinja, velika nekoliko santimetara, veoma važna za nauku, jer je njen prosti sastav pomogao da se mnogošta u složenom telu kičmenjaka objasni; od pravih kičmenjaka razlikuje se po tome što nema koštanog ni hrskavičavog skeleta, srca ni pravog mozga.

amfipatori (grč. amphi, pater otac) *pl.* deca dvaju očeva a jedne majke.

amfipneuma (grč. amphi, pneuma dah, disanje) *med.* teško disanje, sispnja, astma.

amfismila (grč. amphi, smile nož za sečenje i reskanje) nož sa dva reza, naročito za anatomsku upotrebu.

amfisciji (grč. amphi, skia senka) *pl. geogr.* stanovnici žarkog pojasa koji svoju senku u jedno godišnje doba bacaju prema severu, ^a U Drugo prema jugu.

amfiteatar (grč. amphi-theatron) polukružna pozornica; uzvišeno mesto prema pozornici, slušaonica polukružna oblika koja liči na stepenice i na kojoj su

sedišta za gledaće; zgrada u kojoj su stari Rimljani priređivali gladijator-ske predstave; *fig.* gledaoci.

amfiteatralan (grč. amphi-theatron) koji je polukružna oblika i koji se stupnjevito penje.

amfitomičan (grč. amphitomos) dvorez, sa dva reza (nož).

amfitropičan (grč. amphi, trépos obrt) koji se obrće na obe strane.

amfora (grč. atrćogeLj) kod starih Grka i Rimljana: ispućen glineni krčag sa uza-nim grlićem i dve drške u kome su držali vino.

amfoteran (grč. amphoteros) *hem.* dvojak, i lužni i kiseo; *amfoterna tela* tela koja su i baze i kiseline u isto vreme; *amfo-terne tvorevinu kol.* stene koje su postale i uticajem vode i uticajem vatre, koje su, dakle, istovremeno i *neptunske pluton-ske*.

amfoterodiplopija (grč. amphoteros, diploos, ops) *med.* dvostruko gledanje, ali svakim okom drukčije.

amšir (tur.) šesti mesec u turskom kalendaru.

an- (grč. ap) u grčkim složenicama, ispred samoglasnika, daje reči odrično značenje, odgovara našem *ne-*, latinskom *in-*, nemackom *il-* itd.

ana (grč. apa) *predl.* na, po, uz; kroz, duž; do, oko.

anabaza (grč. ana-basis penjanje, uzlaženje) iz nižih predela u viši, ili kretanje od mora prema unutrašnjosti zemlje; naročito: Ksenofonova istorija vojnog pohoda Kira Mladeg protiv svoga brata; *med.* razvijanje i jačanje bolesti.

anabaptizam (grč. ana-baptizo ponovo zaronjavam) verski pokret koji zahteva ponovno krštenje u zrelim godinama.

anabaptist(a) (grč. ana-baptizo) pristalica ponovnog krštenja u zrelim godinama; *pr. ana baptistički*.

anabatičan (grč. anabafno uzlazim) koji se penje, koji napreduje, koji raste; *anaba-tična groznica* med. groznica koja hvata svakog dana, stalna groznica.

anabioza (grč. apa, bfos život) ponovno oživljavanje susušenih ili promrzlih životinja.

anabolizam (grč. anabole uzlazak, penjanje, uspon) *biol.* procesi prometa materije u toku kojih organizam izgrađuje hemijske sastojke ćelija i tkiva pri rastenu, razvoju i obnavljanju tkiva.

anaglipti (grč. anaglypta) *pl. um.* polureljefni umetnički radovi; *anagliifi*.

anagliptika (grč. anaglyptike) veština rađenja reljefnih ili polureljefnih ukrasa, slika i sl.

anagliffi (grč. anaglypha) v. *anaglipti*.

anagnozma (grč. anagnosma) štivo.

- anagnoriza** (grč. anagnorisis) ponovno prepoznavanje (rođaka, prijatelja) kao sastavni deo starogrčke drame.
- anagvosti** (grč. ana-gnostes) *pl.* obrazovani robovi ili slobodnjaci kod starih Grka i Rimljana koji su služili kao čitači ili prodavači po boljim kućama; u starije hrišćanske vreme: oni koji su, za vreme službe, čitali pojedine glave iz Sv. pisma.
- anagnostici** (grč. ana-gnóstēs) *pl.* tragični pesnici koji su svoja dela pisali samo za čitanje, a ne za prikazivanje.
- anagoga** (grč. an-ago) uzdizanje; svodenje na nešto opštije ili duhovno; alegorično tumačenje Biblije (*up. anagogija*); *ned.* kašljivanje krvlju, bacanje krvi.
- anagogija** (grč. an-ago uzvodim) tajni smisao, alegorično značenje; oduševljenje, uzdizanje duha apstraktnom razmišljanju i sl.
- avagram** (grč. anagramma) najpre: obratno čitanje jedne ili više reči, npr. *rob* je anagram od *bor, mir od Rim; zagonetka* koja se sastoji u tome što se slova jedne reči napišu različitim redom; reč napravljena premeštanjem slova druge reči različitog značenja.
- anagraf** (grč. ana-grapho napišem) sprava koja, radi ponovnog otiska i umnožavanja, piše obratno.
- anagrafa** (grč. ana-grapho) *med.* propis leka, *recept.*
- anadema** (grč. anadema) glavni ukras na kraljevoj glavi; *v. dijadema.*
- anadiploza** (grč. ana-diplō udvojiti, udvostručiti) udvajanje; *ret.* ponavljanje reči, retroska figura koja se sastoji u tome što se naredna rečenica počinje rečima kojima je prethodna završena; *med.* udva-janje napada grozničnih bolesti.
- avadoza** (grč. ana-dosis) *fiziol.* srazmerna podela sokova i hrane celom telu, varenje, probava.
- anaerobe** (grč. apa, aeg vazduh, bfos život) *pl. zool.* bakterije koje mogu živeti bez kiseonika, klice koje se mogu razvijati i raz-množavati tek kad im se otkloni kiseonik.
- anaerobionti** (grč. ap-, aeg, bfos život) *pl. zool. v. anaerobe.*
- anakalipterija** (grč. ana-kalypto otkrivam) svečano skidanje vela sa mlađe.
- anakampteria** (grč. ana-kampto savijam, skrećem) sklonište za sirotinju, obično pored crkava i manastira.
- anakamptika** (grč. ana-kampto) *ont.* nauka o dobijanju svetlosti, *katoptrika; ahust.* nauka o odbijanju zvuka.
- anakamptičan** (grč. ana-kampto) o d bojni, koji odbija (svetlost, zvuk).
- anakatabat** (grč. apa, kata odozgo dole, bai'no idem, dolazim) *meteor.* uspostavljanje ravnoteže među slojevima vazduha: kada, pri duvanju jakog vetra, velika količina vazduha pojuri odozdo naviše, onda se ista
- tolika količina spušta iz visine k zemlji.
- anakatarzis** (grč. ana-kathafro očistim) *med.* čišćenje grudi od sluzi, iskašljavanje.
- anakatartika** (grč. ana-kathafro) *pl. med.* sredstvo za čišćenje grudi od sluzi; *anaka-tartična sredstva.*
- anakefaleoza** (grč. ana-kephalaićo ponoviti u glavnim tačkama; sjediniti u celinu) združivanje u celinu; kratko ponavljanje nečega; *rekapitulacija.*
- avaklaza** (grč. ana-klasíis prelamanje) *ont.* prelamanje svetlosnih zrakova.
- anaklastika** (grč. anaklastos prelomljen) *ot.* nauka o prelamaju svetlosnih zrakova, *diopgrika.*
- anakliza** (grč. ana-klfno nasloniti se) *med.* naslanjanje ledima, poluležeći položaj bolesnika.
- anakojnoza** (grč. ana-koinćo saopštiti kome što ocene radi) zajedničko savetovanje i dogovor, sporazumevanje.
- anakolema** (grč. ana-kollao nalepiti) *med.* mast za zarašćivanje rana.
- anakolut** (grč. anakoluthon) *gram. v. anakolutija.*
- anakolutija** (grč. anakoluthia nedostatak u vezi, nemanje veze) *gram.* nedostatak u pravilnosti rečenične konstrukcije koji nastaje usled iznenadne promene ili prekida naročito posle dužih umetnutih rečenica, ili usled izostavljanja reči, koje se onda moraju po smislu dopuniti; *anakolut.*
- anakolutičan** (grč. anakoluthos) nepravilan, bez veze.
- anakovda** *zool.* najveća zmija tropске Amerike.
- anakreontika** (grč. Anakreon) pesme ispevane u duhu i stilu Anakreonta, s tematikom o prolaznosti života i o uživanju u vinu i pesmi.
- anakreontičari** *pl.* grupa nemačkih pesnika XVIII veka koji su, po ugledu na Anakreonta, pevali ljupke, katkada i frivolne pesmice.
- anakriza** (grč. anakrisis) ispitivanje, prethodna istraga.
- anakruza** (grč. anakrusis) *četr.* naglašavanje, udaranje glasom na slog.
- anakteza** (grč. anaktesis) *med.* okrepljenje, ozdravljenje.
- anakuza** (grč. apa, akuo čujem) *med.* gluvoča usled oboljenja slušnog živca.
- anakufizma** (grč. anakuphismá dizanje, podizanje) telesna okretnost koja se stiče vežbanjem.
- analan** (lat.) koji se odnosi na *anu s; inat.* čmarni; *analni otvor* zadnji otvor creva.
- analgezija** (grč. analgesia) *med.* bezbolnost, neosetljivoć, prestanak (ili: gubitak) osećanja bola; *analgija.*
- analgetik** (grč. ap-, algos bol) *med.* sredstvo za ublažavanje odnosno su zbi j anje osećaja bola.

- analgija** (grč. ap-, algos bol.) *ned.* v. *analgezija*.
- analđija** (grč. ap-, aldafno potpomažem, hramim, jačam) *med.* prestanak rastenja i razvijanja, zakržljavanje.
- avalekta** (grč. analekta) *pl.* odabrana štiva.
- analepsija** (grč. analepsis, analambano podizem, uspostavljam) *ned.* ozdravljenje, oporavljanje, jačanje.
- analeptika** (grč. ana-lambano) 1. *ned.* nauka o popravljanju zdravlja; 2. *pl. med.* sredstva za jačanje i okrepljenje.
- analeptičan** (grč. analeptikos) osvežavan, okrepan, okrepljujući, osvezavajući.
- avali** (lat. annales, annus godina) *pl.* godišnjaci, letopisi.
- analize** (grč. analysis) raščlanjavanje, razglabljaj, razlaganje celine na njene delove; *logična analiza* razlaganje pojma u njegove oznake, suda u njegove delove; *psi-hološka analiza* razglabljaj jedne predstave u njene elemente; prikaz, ocena, ocenjivanje; *kvalitativna analiza* hek. određivanje sastojaka nekog tela; *kvanti-tativna analiza* hek. određivanje sastojaka jednog tela po njihovoj težini; *mat. stara analiza* dokazivanje nekog stava raščlanjavanjem na prostije stavove već dokazane ili kao istinite prihvaćene; *moderna analiza* rešavanje problema svodenjem njihovim na jedna čine; *supr. sinteza*.
- analizator** (lat. analysator) *fiz.* onaj deo polariskopa koji služi utvrđivanju činjenice da je svetlost polarizovana (ogledalo, Nikolova prizma); *up. polari-zator*.
- analizirati** (grč. ana-lyo) rastaviti, rasta-vljati, rapgčlaniti, raščlanjavati, ra-zložiti, razlagati, razglabati nešto (u njegove najmanje sastavne delove); ispitati, ispitivati potanko.
- analisati** (grč. ana-lyo) v. *analizirati*.
- analist(a)** (lat. annales) 1. letopisac, pisac godišnjaka.
- avalist(a)** (grč. apa-Gub) 2. v. *analitičar*.
- analistika** (fr. analistique) rad na analima, letopisima.
- avalhika** (grč. analytike) teorija *analize*; veština i metoda raščlanjavanje misli i pojmove u njihove sastavne delove; elementarna logika koja se bavi pojmovima, sudovima i zaključcima.
- analitičan** (grč. analytikos) raščlanjavan, koji raščlanjava, razglaban, koji razgla-ba; koji je postao putem *analize*, koji se osniva na analizi; *analitičan sud* onaj koji se osniva na tome što se subjektu pridaje predikat koji se u njemu već nalazi, tj. sa njime je identično vezan, npr. sva su tela rasprostrta; *analitična definiciјa* određivanje pojma pomoću njegovog najbližeg roda i njegove specifične razlike; *supr. sintetičan*.
- analitičar** (grč. analytikos) filozof, hemi-čar i dr. koji se bavi razglabanjem, raš-
- članjavanjem na sastavne delove (misli, tela itd.); *analist(a)*.
- analitički** (grč. analou rapgčlanjavam, razrešavam) koji se zasniva na metoda analize; koji se odnosi na analitiku; *analitički jezici IKKD*. jezici u kojima se odnosi jedne reči prema drugim delovima u rečenici izražavaju u najvećem broju slučajeva tzv. analitičkim oblicima, tj. oblicima sastavljenim od više reči (npr. srpskohrv. *nožem* — sintetički oblik i nem. mit dem Messer — analitički oblik).
- analog** (grč. analogon sličan, odgovarajući) *lingv.* reč jednog jezika koja, semantički, etimološki, morfološki itd., odgovara reči drugog jezika.
- analogan** (grč. analogos) sličan, podoban, saglasan, odgovarajući, srođan, istovrsan; koji odgovara nekom zakonu, pravilu, tipu ili obrascu.
- analogizam** (grč. analogismos) *fil.* dokaz (ili: zaključak) na osnovu sličnosti.
- analogizirati** (grč. ana-logizomai) uporediti, upoređivati, sravniti, sravnjivati; dokazivati ili zaključivati na osnovu sličnosti.
- analogija** (grč. analogia) sličnost, istovr-snost, istovetnost ili saglasnost u osobinama i odnosima; *zaključak po analogiji* log. zaključak iz pojedinačnog ili posebnog o pojedinačnom ili posebnom kao sličnom; *fizičke analogija* delimična sličnost između zakona jedne oblasti pojava sa zakonima neke druge oblasti pojava, koja doprinosi da se te dve oblasti uzajamno objašnjavaju (Maksvel).
- analogija jurio** (nlat. analogia juriš) sličnost pravna, saglasnost sa pravnim načelima.
- analogisti** (grč. analogi) predstavnici pravca u klasičnoj filologiji koji su *analogiju* smatrati kao prirodnu tendenciju koja čuva podudarnost između misli i govora.
- analogičan** (grč. analogon) koji je u skladu sa nekim pravilom, tipom, obrascem; sličan, odgovarajući, podoban.
- analogon** (grč. analogon) sličan ili odgovarajući predmet (ili: događaj), slično (ili: odgovarajuće) stanje; *analogon rationis* (nlat. analogon rationis) nešto što odgovara razumu, što je u skladu sa razumom.
- analfabet** (grč. ap-, alpha, beta) onaj koji ne zna abzuku, tj. koji ne zna ni čitati ni pisati; nepismen, neznanica.
- analfabetizam** (grč.) nepismenost.
- anamarteziјa** (grč. an-amartesfa) bezgrešnost, nepogrešnost.
- anamartetičan** (grč. an-amartetos) bezgrešan, nepogrešan.
- anamneza** (grč. anamnesis sećanje) *fil.* Platonovo učenje po kojem je duša preegzistovala, ranije postojala u čistom stanju i tu stekla svoje ideje; *ned.* podaci koje bole-

- snik daje lekaru o ranijem stanju svog zdravlja pre sadašnje bolesti.
- anamnestika** (grč. anamnesis sećanje) *fil.* veština sećanja i pamćenja; jačanje pamćenja.
- anamnestican** (grč. ana-mimnesko sećam se) koji se tiče sećanja, koji pripada sećanju, pamćenju; *anamnistična sredstva med.* lekovi za jačanje pamćenja.
- anamorfičan** (grč. apa, morphe oblik) izokrenut, izopaćena oblika, naopak, iskežen, nakazan; *anamorfotičan*.
- anamorfoza** (grč. ana-morphosis preobražaj, preinačenje) preobražaj; *fiz.* po optičkim zakonima unakaženo nacrtane slike nekog predmeta, ali tako da izgleda onako kakva treba da je kad se gleda sa izvesne tačke (*optička anamorfoza*), ili odbijanjem od pogodnog ogledala (*katoptrična anamorfoza*) i kroz brušena stakla (*dioptrična anamorfoza*); *bog.* nenormalno preobražavanje usled izopaćenja ili promene u navici biljke.
- anamorfotičan** v. *anamorfičan*.
- ananas** (nlat. ananassa sativa) *vot.* južnoamerička biljka sa veoma ukusnim i mirisnim plodom težine 3—4 kg.
- anandrija** (grč. an-andria) nemušnost; nemuževnost, plašljivost, kukavičluk.
- anandričan** (grč. an-andros) koji je bez muškosti, plašljiv; *bog.* koji nema prašničkih niti.
- ananeozija** (grč. ana-neosis) podmladivanje.
- anankofagija** (grč. ananke nužnost, phagein jesti) *med.* uzimanje hrane po propisu, po dijeti.
- anantapdoton** (grč. anantapdoton nedovršena rečenica) *ret.* prečutkivanje završne rečenice, npr.: Ako li ne učiniš, — videćeš što će ti biti.
- aianičan** (grč. an-anthes) *bog.* bez cveta, koji ne cveta.
- anapest** (grč. anapaistos) metrička stopa od dva kratka i jednog dugog sloga: ii —, obrnut *daktil*, zbog čega se zove i *anti-daktilos*.
- anapetija** (grč. anapetes raširen, otvoren) *med.* proširenost krvnih sudova.
- anaplazis** (grč. ana-plasso preobrazim, uobičim) *med.* preobražavanje, nameštanje slomljenih kostiju, popravljanje oštećenih delova tela hirurškim putem; *plastična hirurgija*.
- anaplastika** (grč. ana-plasso preobrazim) *med.* veština nameštanja slomljenih ili uganutih kostiju, pokrivanje i uklanjanje raznih telesnih nedostataka hirurškim putem; *plastična hirurgija*.
- anaplastična sredstva** *med.* sredstva koja se upotrebljavaju i primenjuju u *anaplastici*.
- anapleroza** (grč. anaplerosis) dopunjavanje, zamenjivanje izgubljenih ili oštećenih delova tela i udova.
- anavlerotika** (grč. ana-pler66 ispunim) *pl. med.* sredstva koja pomažu naknadu izgubljenih delova i stvaranje, rastenje mesa.
- anaplerotičan** (grč. ana-plerco ispunim) koji pomaže naknadno rastenje; koji dopunjuje, zamenjuje.
- anapneuzija** (grč. anapneusis) *med.* duboko disanje; odušak, odmor.
- anapnoika** (grč. apa-rpeb) *pl. ned.* sredstva koja pomažu disanje, *anapnoična sredstva*.
- anaprozelit** (grč. apa, proselytos) onaj koji je ponovo obraćen u veru, koji je ponovo zadobijen za nešto.
- anaptiza** (grč. ana-ptyo isplijujem) *med.* ispljuvanje, iskašljavanje, izbacivanje sluzi.
- anaptiksis** (grč. anaptyksis razvitak, razvoj) *lingv.* umetanje vokala između dva suglasnika (npr. srpskohrvatsko dijalekatsko *par-vi* mesto *prvi* i sl.).
- anaptoza** (grč. an-apto obesim) utučenost, pogruženost.
- anarea** (grč. anarroiia) *med.* penjanje sokova, naročito krvii, prema gornjim delovima tela.
- an arijer** (fr. en arrière) nazad, unazad, natrag, ostrag; u odsustvu, iza leđa.
- anarmonija** (grč. ap, charmom'a) *kuz.* v. *dis-harmonija*.
- anartrija** (grč. apa, arthron ud) *med.* 1. nedostatak (ili: nemanje) udova.
- anartrija** (grč. ap-, arthron) 2. *med.* povećane *disartrija*, kada bolesnik govori potpuno nerazumljivo; dolazi usled uzetosti mišića za govor (jezika, grla, ždrela, usana, lica kao posledica moždane kaplje, progresivne i bulbarne paralize).
- anartros** (grč. apa, arthron) bezudnik, čovek koji je toliko ugojen da mu se više ne razaznaju zglobovi.
- anarhizam** (grč. ap-, arche vlast) bezvlače, bezvlašće; nepriznavanje autoriteta, reda, discipline, samovolja, marksizmu neprijateljska, malograđanska teorija za koju je karakteristične svako poricanje države i koja u svom konceptu revolucije negira stadijum diktature proletarijata, organizovane političke borbe, i rukovo-deće uloge proleteretske partije; osnivači su Prudon, Bakunjin i Stirner.
- anarhija** (grč. anarchia) bezvlaše, stanje društva u kome potpuno prestaje vlast zakona i svakog autoriteta; *fig.* potpun nered.
- anarhista** (grč. an-archos bez poglavara, bez voće) pristalica mišljenja da je potrebno srušiti postojeći državni i društveni poredek; čovek koji ide za tim da svim mogućim sredstvima, bez ikakvih obzira, sruši postojeći poredek i zavede stanje potpunog bezvlašća; *up.* *anarhičan*.
- anarhističan, anarhistički** v. *anarhičan*.
- anarhičan, anarhički** (grč. ap-, arche) koji se odnosi na *anarhiju*; haotičan, nesre-den, neorganizovan, nedisciplinovan.

- anarhoidan** (grč. anarchla bezvlašće, eiods izgled) sličan bezvlašću (anarhiji).
- anarhoindividualizam** (grč. a-, archos, lat. individuum jedinka) pokret u okviru anarhizma koji razvija tezu o otuđenju čoveka i društva, i njegovom vraćanju svojoj ljudskoj prirodi na bazi unutrašnje pobune protiv svih spoljašnjih pritisaka na individuu koje vrše država i pravo; njegovo „ja“ shvaćeno je kao sebično i izolovano, pa nije imao mnogo pristalica sem u SAD; prvi teoretičar bio je Maks Stirner (1806—1856).
- anarhosindikalizam** (grč. a-, arche, syndikos zastupnik) sitnoburžoaski oportuni-stički pravac u međunarodnom sindikalnom pokretu prema kome radnici treba da se bore samo za poboljšanje svog položaja bez učešća u političkoj borbi.
- anasarka** (grč. apa, sarx meso) *ned*, kožna vodena bolest.
- anaseizam** (grč. apa, seismos trus, zemljotres) *geol.* svojstvo zemljotresa kod kojih bivaju velika vertikalne pomeranja tla.
- anason** (nlat. anisum) *bog*, biljka iz porodice štitara, čiji se osušeni plodovi upotrebljavaju kod nas, u Makedoniji, kao začin za hleb i opojna pića, naročito rakiju (*anasonlja*).
- anasonlja** (nlat. anisum) rakija u koju je pomešan, radi mirisa, osušen plod *ana-sona*.
- anaspazis** (grč. ana-spaō izvlačiti) *med.* v. *anaspazmija*.
- anaspazmija** (grč. ana-spaō) *med.* stezanje želuca, grč želuca; *anaspazis*.
- anastaza** (grč. anafstemi, anastasis ustajanje) uskrsavanje, uskrsnuće; *ned.* ustajanje iz bolesničke postelje, ozdravljenje, oporavljenje (*rekonvalescencija*); umnožavanje, prenopljenje, npr. bakroreza; *tip*, spremanje novog izdanja neke knjige time što se prefotografiše ranije štampali tekst.
- anastaltika** (grč. ana-stello suzbijam) *pl. med.* sredstva za zaustavljanje krvi.
- anastaltičan** (grč. ana-stello) koji zaustavlja krv, koji zasušuje ranu.
- anastatičan** (grč. anastatikós) koji odvodi ono što je nezdravo; koji podmlađuje, koji obnavlja; prenosan, prenosim; pomoći pre-fotografisanja ranije štampanog teksta pripremljen za novo izdanje knjige.
- anastigmat** (grč. apa, stigma tačka) *ont.* fotografski objektiv od naročito kombinovanog sočiva koji daje slike koje sve do ivica pokazuju veliku oštrinu.
- anastigmatičan** (grč. apa, stigma) *opt.* koji daje punu oštrinu slike; *med.* oštrovid, koji je bez poremećaja u oštrini vida.
- anastomizirati** (grč. apa, stéma usta) sastaviti otvore, ušća; ujediniti, spojiti.
- anastomoza** (grč. apa, stoma) *med.* spojnica koja vezuje dva krvna suda ili dva živca; protivprirodno otvaranje krajnjih delova krvnih sudova.
- anastomotika** (grč. apa, stoma) *pl. med.* sredstva za otvaranje zapašenih ušća krvnih sudova i dr.
- anastrofa** (grč. anastrophe) *ret.* okretanje, izvrtanje reči, menjanje mesta rečima, npr. „drugi neki čovek“; mesto „neki drugi čovek“; *med.* izvrstanje materice i mokraćne bešike.
- anatema** (grč. anathema) prokletstvo, crkve-no progostvo ili prokletstvo nekog čoveka ili stvari; isključenje iz crkve; *fig.* prekljinjanje, kletva; *anatema esto* (lat. anathema esto), neka je proklet!
- anatematizirati** (grč. anathematizo) prokleti, baciti prokletstvo na koga ili što; isključiti iz crkve.
- anatematisati** v. *anatematizirati*.
- anatimijaza** (grč. ana-thymasis) isparavanje, dimljenje; *med.* podrigivanje.
- anatolijski** (grč. anatole istok) istočni, istočnjački.
- anatom** (grč. anatomikos koji raseca) naučnik koji se bavi anatomijom (stručnjak u anatomiji).
- anatomizirati** (grč. " ana-temno rasecam) v. *anatomirati*.
- anatomija** (grč. anatomia rasecanje) nauka koja se bavi proučavanjem sastava sklopa tela »sivih bića, životinja i biljaka; veština rasecanja lešine ili biljke u cilju naučnog ispitivanja; patološka anatomija ona koja proučava sve promene, koje se dešavaju na telесnim organima pri raznim oboljenjima; telegrafska, hi-rurgijska ili primenjena anatomija ona koja proučava pojedine delove tela i njihov raspored; uporedna anatomija ona koja upoređuje građu i sastav čovečjeg tela sa telom životinje.
- anatomirati** (grč. ana-temno rasecam) para-ti, raščlanjavati, razudivati, rastavlja-ti na sastavne delove; *fig.* proučavati u tančine, do sitnica; *anatomizirati*.
- anatocizam** (grč. tokizo dajem pod kamatu, zelenišim) *prav.* naplaćivanje interesa na interes; uglavničenje interesa; *pr.* anatocistički.
- anatreza** (grč. anaresis) *med.* otvaranje bušnjem, prevrtanje; *up.* trepanacija.
- anatrepis** (grč. ana-trepho) *med.* oporavljenje (ili: o jačanje) pomoći hrane.
- anatripsis** (grč. ana-tribo trljam) *med.* trljanje udova; češanje kože.
- anatripsologija** (grč. ana-tribo trljam, logia) nauka o unošenju lekova u telo kroz kožu, tj. trljanjem.
- anatriptika** (grč. ana-tribo) *med.* 1. lečenje trljanjem; 2. nlat. ana-triptica *pl.* sredstva za trljanje; anatriptična sredstva.
- anatropa** (grč. ana-trope preokret, obrt) *ret.* pobijanje protivničkih navoda jednostavnim odricanjem; *med.* prevrtanje želuca, jako povraćanje.

- anafija** (grč. ap-, arće pipanje) *ned.* neose-tljivost (ili: smanjena osetljivost) kože, poremećaj u čelu pipanja.
- anafilaksija** (grč. apa, phylaxis čuvanje, zaštićavanje) *ned.* postajanje organizma preosetljivim prema ponovnom ubrizgavanju belančevine koja mu je ranije već jednom bila ubrizgana.
- anafoneza** (grč. anaphonesis) med. vežbanje i jačanje pluća i govornik organa glasnim govorenjem i pevanjem.
- anafora** (grč. anaphora) *poet.* „iznošenje spreda“, ponavljanje istih reči u početku rečenice ili rečeničnih delova npr.: *Kulu gradi* crni Arapine, — *Kulu gradi* od dvadest tavana; *Kosu reže* ostarela majka, — *Kosu reže* pa vinograd veže (*up. epifora*); *med.* izbacivanje kašljanjem ili povraćanjem; *astr.* pojavljivanje znakova na nebu.
- anaforeza** v. *elektroforeza*.
- anafrodisija** (grč. ap-, aphrodisia ljubavno uživanje) *med.* bolesni nedostatak ili umanjenost spolnog nagona.
- anafrodisijaka** (grč. ap-, aphrodisiakcs koji pripada ljubavnom uživanju) *pl. ned.* sredstva za otklanjanje i sprečavanje spolnog nagona i prohteva.
- anafrodit** (grč. an-aphroditos) *med.* onaj koji nije sposoban da oplodi.
- anahoret(a)** (grč. anachorétes) čovek koji se povukao od sveta; pustinjak, isposnik, usamljenik; *pr.* *anahoretski*.
- anahronizam** (grč. anachronismos) pogreška u računanju vremena, datuma, događaja, ono što je u protivnosti sa hronologijom, vremenska poremećenost, nesavremenost; zanemarivanje onoga što odgovara duhu i prilikama vremena, npr. topovi u Kosovskoj bici, Cezar na automobilu itd.; zaostalost, zastarelost; *pr.* *anahronističan*.
- an blan** (fr. en blanc) *trg.* blanko žiro, neispunjene, otvoreno, neispisano mesto za cifre na novčanim uputnicama.
- an blok** (fr. en bloc) naveliko, ucelo, čitu-re, odsekom, jedno na drugo.
- anvelopa** (fr. enveloppe) zavoj, omot; vrsta ženskog ogtača; *voj.* nisko utvrđeno, uzano spoljno utvrđenje; mag, nepomična kriva na koju neka ravna pomična kriva u svojoj ravni ostaje stalno darka (tangenta).
- anvsr** (fr. envers, lat. inversus) naličje; *a l'anver* (fr. a l'envers) naopako, natraške, na naličje.
- anversen** (fr. enversins) *trg. pl.* grub vuneni serž.
- anyoaje** (fr. envoye) izaslanik, poslanik drugog reda, otpisnik poslova.
- angažirati** (fr. engager) obavezati, uzeti u službu, pogadati, pogoditi, najmiti; po-buditi, nagovoriti, navesti, skloniti koga našto; obećati, obavezati obećanjem, npr. za ples; upustiti se u nepggo, pustiti se, uplesti se u borbu; *angažirati se*
- zauzeti se, zauzimati se, založiti se, zalagati se (za kota ili što); *angažovati*.
- angažman** (fr. engagement) obvezivanje, obaveza, obaveznost, npr. za ples, neko plaćanje itd.; zalaganje, davanje u zalog; stupanje u službu, pogodba, najmljivanje; služba, redovna dužnost; *voj.* čarka, sudar, sukob, boj.
- angažovan** (fr. engager) obavezan, koji se obećao, koji je uzet u službu; *voj.* zapleten u borbu.
- angažovati v.** *angažirati*.
- angarija** (lat. angaria) kuluk, kulučenje; kola, brod i dr. uzeti u kuluk.
- angarijapija** (nlat. angariatio) upotreba privatnih stvari (kola, brodova i dr.) protiv volje sopstvenika u službu državi, npr. za ratne svrhe.
- angarirati** (lat. angaria) uzeti u kuluk, obvezati na besplatni rad za državu.
- angejologija, antologija** (grč. angeion, logia nauka) *fiziol.* v. *angiografija*.
- angelika** (grč. - angelos andeo) *bot.* andeoski koren; *kuz.* engleski muz. instrumeneg sličan gitari; jedan registar na orguljama.
- antiekfazija** (grč. angeion sud, ektasis pa-stezanje) *med.* proširenje krvnih sudova.
- angitis** (grč. angeion sud, krvni sud) *med.* zapaljenje krvnih sudova; *angitis*.
- angina** (lat. angere suziti, stesniti) *med.* gušobolje, zapaljenje vrtala, naročito krajnika.
- angina pektoris** (lat. angina pectoris) *med.* stezanje grudi, jaki bolovi u oblasti srca, praćeni smrtnim strahom; *pektoralna angina*.
- angiografija** (grč. angeion sud, grapho pišem) *fiziol.* opis krvnih sudova; nauka o krvnim sudovima ili o tečnosnim odnosima u čovečjem telu.
- angiokarp** (grč. angeion, karpēs plod) *bot.* plod zatvoren u plodište i biljka sa takvim plodom.
- angiom** (grč. angeion) *med.* pega ili izraštaj na koži ili sluzokoži usled nenormal-nog namnožavanja i širenja krvnih ili limfnih sudova.
- angioneuroza** (grč. angeion, neuron živac) *med.* oboljenje živaca krvnih sudova.
- angiopatija** (grč. angeion, pathos bol) *med.* opšti naziv za sve bolesti sistema krvnih sudova.
- angiosarkom** (grč. angeion, sarx meso) *med.* opasan rak krvnih sudova.
- angiospermus** (grč. angeion, spasmos grč) *med.* grč krvnih sudova.
- angiospermije** (grč. angeion, sperma seme) *bot.* skrivenosemenjače, biljke čije su semenke zatvorene u plodište.
- akgiostenzoza** (grč. angeion, stenos tesan, uzan) *med.* sužavanje (ili: stešnjavanje) krvnih sudova.
- angioteničan** (grč. angeion, temo zatežem) koji je u vezi sa zategnutogpcu krvnih sudova.

- angiotomija** (grč. angeion, temno režim) *med.* sečenje, operacija krvnih sudova.
- angitis** (grč. angeion) *med. v. angititis.*
- ngleza** (fr. anglaise) živahan engleski ples u 2/4 i 3/4 takta.
- anglizirati** (fr. anglaiser) potkusiti konju rep, semenjem mišića spuštača učiniti da konjski rep ostane stalno u vodoravnom položaju.
- anglikan, anglikanac** pripadnik anglikanske, tj. protestanske crkve.
- anglikanska crkva** engleska reformirana narodna crkva kojom upravljaju dva mitropolita i 24 episkopa; *episkopatna crkva.*
- anglist** (lat. Anglia Engleska) naučnik koji se bavi proučavanjem engleskog jezika i književnosti.
- anglicizam** (nlat. anglicismus) engleska reč koja je ušla u neki tuđ jezik i odomaćila se u njemu; izvesna osobina engleskog jezika prenesena u neki strani jezik; osobenost engleskog jezika.
- anglicizirati** (fr. angliciser) poengleziti, poengležavati.
- angloman** (nlat. Anglia, grč. mania strast) preteran ljubitelj svega što je englesko.
- anglomajja** (nlat. Anglia, grč. mama strast) preterano oduševljenje Englezima i ugledanje na njih i sve što je englesko.
- anglofil** (nlat. Anglia, grč. philos prijatelj) prijatelj svega što je englesko: politike, kulture, jezikâ itd.
- anglofob** (lat. Anglia, grč. phēbos strah, bekstvo) neprijatelj svega što je englesko; onaj koji mrzi Engleze, ili se boji Engleza i njihovog kulturno-političkog uticaja.
- anglofobija** (lat. Anglia, grč. phobos) strah od Engleza ili mržnja na Engleze.
- angora-vuna** odlična vuna koja se dobiva od angorske koze i oplemenjenog angorskog zeca; ima tanka i duga vlakna svilaste sjaja.
- angostura-kora** v. *angustura-kora.*
- angošjozamente** (ital. angosciosamente) *muz. v. angošjozo.*
- angošjozo** (ital. angoscioso) *ran.* brižno, bolno, pečalno.
- an gro** (fr. en groš) *trg.* naveliko, naviše, na kvantum; uglavnom (ispričati nešto).
- angster** (ital. angustara, nlat. angustrum) visoka boca ili vrč za pijenje sa uzanim grličem.
- angularan** (lat. angulus, ugao, angularis) uglast, čoškast, rogljast.
- angulus** (lat. angulus) ugao, kut.
- avgusta** (lat. angusta) *muz.* jedan registar na orguljama.
- angustacija** (lat. angustatio sužavanje) med neprirodno sužavanje krvnih sudova u čovečjem telu.
- angustura-kora** gorka kora jedne južnoameričke biljke, nazvane po gradu *Angostura*, koja se upotrebljava kao lek protiv po-vratnik groznica; sada se upotrebljava i za spravljanje jedne vrste likera; *angostura-kora.*
- andaluzit min.** aluminijev silikat (nazvan po *Andaluziji*, gde je pronađen).
- andamento** (ital. andare ići, andamento) hod; *muz.* deo jedne *fuge.*
- andana** (ital. andana) niz brodova povezanih u luci.
- andante** (ital. andante) *muz.* kao u hodu, lagano; kao imenica: komad u laganim tempu.
- andantino** (ital. andantino) *muz.* malo laganje, umereno.
- andarini** (ital. andarini) *pl.* duguljasto--okrugli rezanci u obliku graška.
- andezit min.** vrsta vulkanske stene olovno-cinkane rude (naziv po planinama Andama).
- an detaj** (fr. en détail) potanko, podrobno, opširno, iscrpio, do tančina, do sitnica; *trg.* namalo (*supr. an gro.*)
- andosirati** (fr. endosser) *trg.* potpisati me-nicu na poledini i time je preneti na drugog.
- andosman** (fr. endossement) *trg.* potpis menice na poledini, prenos menice.
- andragatija** (grč. andragathia) muževnost, hrabrost; vrlina, čestitost.
- andrak** (pere. andrek tuga, nesreća, jad) davo, vrag; nevolja, nesreća, zlo.
- andramolje** (grč. chondromallon gruba vuna) stvari bez vrednosti, prnje, dronjci, drangulije.
- andreceum** (grč. apeg, andros čovek, muž, oikion kuća, stanište) *bog.* skup svih prašnike u cvetu.
- andristi** (grč. apeg, andros) *pl. fil.* oni sled-benici Aristotela koji su odricali besmrtnost čovečjeg duha; glavni predstavnik bio Pomponacije (1462—1525).
- andro-** (grč. apeg, andros) predmetak u složenicama sa značenjem: čovek-muškarac.
- androgamija** (grč. apeg, andros, gamos brak) *biol.* oplođenje muškoga gameta ženskim.
- ancrogenija** (grč. apeg, genos rođenje) v. *androgenija.*
- androgin** (grč. andro-gynos) dvospolnik, dvo-spolač, hermafrodit; uškopljenik; slabici, ženskonja, šonja.
- androginija** (grč. apeg, gyne žena) dvospol-nost, hermafroditizam.
- androgenija** (grč. apeg, gone rađanje) stvaranje čoveka, naročito prvog čoveka; rasplodavanje ljudskog roda; *adrogenija.*
- android** (grč. apeg, eidos lik) veštački napravljen, pokretan čovečji lik.
- androidan** (grč. apeg, eidos) sličan čoveku, napravljen u čovečjem obliku.
- androkefaloid** (grč. apeg, kephale glava) *min.* kamen koji ima oblik čovečje glave ili nekog dela čovečjeg tela.
- androliti** (grč. apeg, lithos kamen) *pl. geol.* okamenjene ljudske kosti.
- andrologija** (grč. apeg, logi'a nauka) *med.* nauka koja se bavi proučavanjem bolesti svoj-

- stvenih muškarcima (za razliku od *ginekologije*).
andromanija (grč. andro-mara'a) čežnja za muškarcima, upaljenost »sene za muškarcima; *nimfomanija*.
Andromaha (grč. Andromache) *mit.* žena najvećeg trojanskog junaka *Hektora*, mati Astijanaksova. Posle Hektorove pogibije bila robinja Ahilovog sina Pira i s njim rodila tri sina. Tragedije od Euripida i Rasina.
Andromeda (grč.) *mit.* kći etiopskog kraja Kefeja i Kasiopeje; naljutivši bogove, žrtvovana je morskom čudovištu; spasao je Perzej; *astr.* sazvezde na severnoj nebeskoj hemisferi, u kome se nalazi nama najbliža spiralna maglica (galaksije).
andromolje v. andramolje.
androsteron (grč.) muški spolni hormon.
androtomija (grč. apeg, temno sećem) *znat.* sećenje čoveka, naročito ljudskog leša radi naučnog ispitivanja.
androfag (grč. andro-phagos) ljudožder; *up. antropofag.*
androfob (grč. apeg, phobos strah, bekstvo) onaj koji zazire od ljudi, koji se plaši ljudi, muškaraca.
androfobia (grč. apeg, phobos) strah od ljudi, od muškaraca.
androfonomanija (grč. apeg, phonos ubistvo, mama strast) *med.* ludilo koje goni ljudе na vršenje ubistava.
andeо (grč. angelos vesnik) *teol.* božji glasnik, polubožansko biće.
anegdota (grč. anekdotos neizdan) 1. spis koji, ma iz kog razloga, još nije objavljen, ili je namerno zadržan od štampanja; u novije vreme anegdotama se nazivaju dosada neštampani stari spisi ili pojedini odlomci iz njih; 2. *lit.* priča o kakvom zanimljivom događaju; nova i kratka priča, šaljiva ili duhovita pričice.
anegertika (grč. an-egeiro probudim) vestina da se obamrli povrate u život.
aneza (grč. anesis) *med.* popuštanje, olakšavanje, slabljenje, npr. bolesti.
aneklogist(a) (grč. an-eklogistos bez obračuna) onaj koji je oslobođen od polaganja računa.
aneks (lat. annexus) prilog, dodatak; nastavak; prinadležnost; sve što je dodano ili vezano za nešto.
aneksan (lat. annexus) zavisan, vezan za, pridodan, sporedan; pripremni.
aneksije (lat. annexio) prisajedinjenje, pri-pajanje, pridruženje, utelovljenje.
aneksionist(a) (lat. annexio) prijatelj ili pobornik uvećanja države putem prisajedinjenja tudihih pokrajina.
anektirati (lat. annexere) prisajediniti, pripojiti, pridružiti, uteloviti, utelo-vljavati; šaljivo: krasti, ukraсти, pri-svojiti.
anekumena (grč. a-, ap- ne, o!kšpepe nastanjena zemlja) *pl.* oblasti i predeli na zemlji na kojima se ljudi ne mogu stalno nastanjujivati (npr. pustinje, močvari itd.).
anelektričan (grč. ap-, elektron čilbar) *fiz.* neelektričan (o telima koja izgleda kao da nemaju elektriciteta, npr. metali).
anematoza (grč. a-, haima krv) *med.* oskudno ili nedovoljno stvaranje krvi u telu.
anematurgija (grč. a-, haima, ergon delo) *med.* nauka o beskrvnim operacijama.
anemidrija (grč. a-, haima, hydor voda) *med.* nedostatak krvne vode ili krvnog *seruma*, npr. kod *kolere*.
anemija (grč. a-, haima) *med.* malokrvnost; beskrvnost, oboljenje koje dolazi usled smanjenja količine krvne boje (*hemoglobin*) ili usled smanjenja broja crvenih krvnih zrnaca.
anemičan (grč. a-, haima) beskrvan, malokrvan, bled, slab; *fig.* nesposoban za život.
anemo- (grč. anemos) predmetak u složenicama sa značenjem: vetar.
anemobarometar (grč. anemos, barys težak, metron mera) sprava koja pokazuje, odnosno meri, jačinu vetra.
anemobat (grč. anemos, baino idem) igrač na konopcu, prevrtač.
anemogaman (grč. anemos, gamos brak) *bog.* *anemogamne biljke*, biljke koje se oplodjavaju pomoću vetra, tj. kod kojih vetar prenosi cvetni prah (*polen*).
anemogame (grč. anemos, gamos) *pl. bog.* biljke kod kojih vetar, prenoсеći cvetni prah (*polen*) igra važnu ulogu pri oplodavanju.
anemograf (grč. anemos, grapho pišem) sprava koja beleži na hartiji brzinu i pravac vetra: *anemometrograf*.
anemografija (grč. anemos, grapho) opisivanje (ili: proučavanje) vetrova.
anemologija (grč. anemos, logfa nauka) nauka o vetrovima, proučavanje vetrova.
anemometar (grč. anemos, metrōn mera) sprava za merenje brzine kretanja, strujanja vazduha, odnosno vetra, vetromer.
anemometrija (grč. anemos, metron) merenje, veština merenja brzine i jačine vetra.
anemometrograf (grč. anemos, metron, grapho) v. *anemograf*.
anemopatiјa (grč. anemos, pathos bol) *med.* lečenje vazduhom, metod lečenja koji se sastoji u udisanju prečišćenog vazduha.
anemoskop (grč. anemos, skopeo gledam, vidim) vetrokaz, sprava koja pokazuje pravac davanja vetra.
anemostat (grč. anemos, statos postavljen) uređaj za raspršivanje struje vazduha, pri čemu se može regulisati smer izlaza vazduha i njegova količina.
anemofilan (grč. anemos, phflos prijatelj) *bog.* koji voli vetar (o biljkama kod kojih vetar vrši opršavanje, tj. oplodavanje).
anemofilija (grč. anemos, phflos) *biol.* opršavanje biljaka posredstvom vetra.
anenergija (grč. an-energeia) neradnost, tromost, lenjost, oskudica u snazi.

avenkefalija (grč. a-, enkephalos mozak) *ned.*
urođeni nedostatak mozga. **anenkefalon** (grč. a-, enkephalos) *med.* nakaza
rođena bez mozga. **aneorobni** (grč. a- ne, aeg
vazduh, blos život)
bial. koji »sivi u sredini bez kiseonika; v.
anaerobni; supr. aerobni. **anepigraf** (grč. ap-,
epi na, grapho pišem)
spis koji nema naslova. **anspija** (grč. ap-,
epos reč) *med.* nesposobnost
govorenja, nemoća, slabost. **anepitimija**
(grč. ap-, epithymia požuda)
psih. ugasnuta sposobnost »suđenja za čim.
ansrvija (nlat. anervia) *ned.* uzetost, tromost
žila; *anervičan.* **energija** (grč. ap-, ergon
delo) *med.* odsustvo
alergijs tamo gde bi trebalo da je ima
(česta pojava kod teških tuberkuloznih
oboljenja). **aiereza** (grč. anairesis) *ret.*
odricanje ili
pobijanje onoga što je protivnik pokušao
da dokaže. **aneretizija** (grč. apa na, erethfzo
dražim) 1.
med. uzbudenje, uzbudjenost, uzrujanost.
aneretizija (grč. ap- ne, erethfzo) 2. *med.*
nedostatak (ili nemanje) razdražljivosti.
aneritropsija (grč. ap-, erythros crven, brz
oko) *med.* nesposobnost očiju da vide i
raspoznačaju crvenu boju. **aneroid** (grč. a-,
neros tečan) *fiz.* barometar
pomoću elastične metalne ploče na kutiji
iz koje je iscrpen vazduh. **an espes** (fr. en
espece) *trg.* u zvečećem novcu,
u gotovu. **anestezacija** (grč. anaistheteo ne
osećam) *med.*
opijanje čula tako da postanu neosetljiva
prema bolu. **anestezije** (grč. an-aisthesfa)
med. neosetljivi-
vost prema bolu; *fig.* ravnodušnost, tupo-
glavost; nesposobnost jednog čula da primi
čulne nadražaje. **anestezilog** (grč.
anaesthesia, logos, reč,
govor) *med.* lekar — specijalist koji je
osposobljen da obavlja opštu i lokalnu
anesteziju. **anestezirati** (grč. anaistheteo ne
osećam) *med.*
opiti, učiniti neosetljivim. **anestetika** (grč.
anaistheteo) *pl. med.* sredstva
koja izazivaju neosetljivost (pri hirur-
škim lečenjima). **anestetičan** (grč. an-
aisthetos) koji čini
neosetljivim prema bolu, koji je bez bola,
bezbolest; *fig.* tupoglav, neosetljiv; ne-
pažljiv, nemaran, rasejan. **aneurija** (grč. a-,
neuron živac) *med.* slabost
(ili: malakslost) živaca. **anžambman** (fr.
enjambement) *poet.* prelaženje, prenošenje
smisla iz jednog stiha u drugi.
anže (fr. enjeu; jeu) ulog u igri. **an ženeral**
(fr. en general) uopšte, općeni-
to; obično, najčešće. **aniverzarija** (lat.
anniversarium) godišnji-
ca, godišnja proslava, pomen i dr.

anidrija (grč. anydria) v. *anhidrija.*
anidroza (grč. ap-, idros znoj) *med.* potpuno
odsustvo izlučivanja znoja usled nedostatka
znojnih žlezda.
anizeta (fr. anisette) rakija začinjena *ani-som,*
liker od anisa (*onajsaž*).
anizokorija (grč. a-, i'sos jednak, kore zenica)
med. ne jednakost zenica.
anizometričan (grč. ap-, isos, metron mera)
neravnomeran.
anizometropija (grč. a-, *isos*, metron, ops vid)
med. nejednakost sposobnosti ova oka za prela-
manje svetlosti.
anizotropan (grč. a-, *isos*, tropos obrt) koji nije
u svima pravcima u jednoj tački nerazličan
(kristali, kao islandski kristal).
anizofilija (grč. a-, *isos*, phyllon list) *bog.*
nejednaka veličina listova na istoj grani.
anizohromija (grč. a-, *isos*, chroma boja) *med.*
nejednakost bojenja crvenih krvnih zrnaca.
anizurija (grč. ap-, *isos*, uron mokraća) *med.*
nejednako lučenje mokraće, znatno veće
mokrenje jednog dana nego drugog.
ani kurentis (lat. anni currentis). TeKyhe, ove
godine; *ano kurente.*
anil (arap. an-nil, šp. anil) *bog.* indigo biljka u
Indiji, od koje se dobiva *anilin.*
anilan (lat. anilis) bapski.
anilizam (arap. an-nil) *med.* trovanje anili-nom.
anilin (arap. an-nil) *hem.* bezbojno, aromatično
ulje, od koga se spravljuju razne lepe boje,
tzv. *anilinske boje;* dobiva se od indigo-biljke
(*anil*); *benzidam, kristalni, kijanol.*
anilitet (lat. anilitas) bapskost, bapska starost,
bapsko ponašanje.
anima (lat. anima) duša, duh; *anima mundi* (lat.
anima mundi) *fil.* duša sveta; *anima-rum dices*
(lat. animarum dies) dan pomena mrtvim u
katoličkoj crkvi, zadušnice, svisveti.
animal (lat. animal) živo biće, živi stvor;
životinja.
animalan (lat. animalis) životinski; *ani-malna*
hrana meso, mleko, jaja itd.
animalizam (lat. animalis) životinska priroda;
naročito poštovanje svih ili samo nekih
životinja.
animalizacija (nlat. animalisatio) pretvaranje
hrane u životinsku materiju, građu;
poživotinjenje; *proces animalizacije*
pretvaranje anorganskih tvari u telu; način
ishranjivanja tela.
animalizirati (nlat. animalisare) *zool.* hra-nljivu
materiju koju sadrži u sebi hrana pretvoriti, u
organima za varenje hrane, u materije živog
tela; pamuk udesiti tako da se može
bojadisati kao vuna; *fig.* poži-votinjiti,
poživotinjivati.
animalije (lat. animalia) *pl.* životinska tela;
jela od mesa; *supr.: vegetabilije.*

animalist(a) (lat. animal životinja) *um* umetnik (slikar ili vađar) koji radi životinje.

animalitet (nlat. animalitas) životinjstvo, životinjska priroda.

animalkula (nlat. animalculum životnjice) *pl. zool.* mikroskopske životnjice, naročito tobožne semene čelije (animalcula spermatica).

animalkulizam (lat. animalculum) *zool.* staro učenje da se životinjski zametak sastoji od mikroskopeTM sitnih semenih čelija.

animalkulisti (nlat. animalcula životnjice) *pl.* prirodnjaci XVII i HUŠ veka koji su bili pristalice *animalkulizma*.

animativizam (lat. anima duša) učenje i verovanje da sve što postoji ima dušu, da je živo (kod primitivnih naroda).

avimato (ital. anima to) *muz.* živahno, oživljeno, oduševljeno.

animacija (lat. animatio) oživljavanje, oživljajanje, davanje duše; živost, životna svežina; vatrenost, žestina, ljutnja; trenutak od koga se zametak u utrobi smatra živim; kod crtanog filma oživljavanje slika.

animizam (lat. anima duh, duša) *fil.* 1. veoma raširene verovanje primitivnih naroda o delovanju duša i duhovnih sila u prirodi; 2. metafizičke shvatanje duše i duhovnoga kao životnog principa od koga zavisi svaka delatnost tela; 3. vera u duhove.

animirati (lat. animare) dati dušu ili duh, oživiti; podstaknuti, obodriti, pobudi-ti, oduševiti, zagrejati, podstrekavati, podbadati.

animist(a) (lat. anima) *fil.* pristalica *ani-mizma*.

animo (lat. animus duh, duša) *prav.* s preduvišnjajem, u nameri.

animozan (lat. animosus strastan) ozlojeden, ogorčen, srdit, razdražen, neprijateljski.

animozitet (lat. animosus, fr. animosite) *v.* *animoznost*.

animoznost (lat. animosus) strastvenost; ljutina, ogorčenost, mržnja, srdžba; raz-draženost, žestina; neprijateljsko ra-spoloženje prema kome ili čemu.

animozo (ital. animoso) *muz.* srčano, hrabro, živahno.

animus (lat. animus) duh, duša; srce, osećanje, karakter; svest; nazor, mišljenje; samopouzdan[^], odvažnost; namera, nakana; *uno animo* (lat. ipo animo) jednodušno, složno.

animus ivjurandi (lat. animus injurandi) *prav.* namera nanošenja uvrede, poruge.

animus nocendi (lat. animus nocendi) *prav.* namera pričinjavanja štete.

ani prezentis (lat. anni praesentis) ove godine.

ani preteriti (lat. anni praeteriti) *v.* *ani precedentis*.

ani precedentis (lat. anni praecedentis) prošle godine.

aniridiјa (grč. ap-, iris dužica) *med.* nedostatak dužice u oku.

anis (lat. pimpinella anisum) *bog.* onajs, biljka čiji se plod upotrebljava kao začin, kao dodatak lekovima i kao lek protiv kašla.

ani futuri (lat. anni futuri) iduće, naredne godine.

anihilacija (nlat. annihilation) poništa-vanje, ukidanje, opovrgavanje.

anihilirati (lat. annihilare) poništiti, ukinuti, opovrći, opovrgavanje.

av>on (grč. anienai peti se, uzlaziti) pri elektrohemijском razlaganju: sastojak elektrolita koji se pojavljuje na *anodi* (Faradejev naziv za elektronegativni delić); *spr.: katjon*.

ankvizicija (lat. anquisitio) *prav.* predlaganje kazne.

ankvirirati (lat. anquirere) *prav.* povesti sudsku istragu; tražiti (ili: predlagati) kaznu.

anker (lat. apsoga, grč. ankyra) *brod.* kotva, lenger; *fiz.* u dinamomašinama: kalem od namotaja bakarnih žica koji se obrće u magnetnom polju.

ankeser (fr. encaisseur) *sp.* veoma čvrst i otporan bokser, tj. onaj koji može da primi i podnese mnogo udaraca.

anketa (lat. inuestia, fr. enquête) istraga koja se određuje za ispitivanje činjenica i okolnosti samo za jedan slučaj; naročito: komisija (*anketna komisija*) koju bira parlament, vlada ili neka ustanova, i koja ima da prikupi najpotrebnije i stvarne podatke na osnovu kojih bi se mogao doneti zakon, odluka i sl.

anketirati (fr. enqueter) vršiti, izvršiti anketu, istraživati, ispitati, ispitivati činjenice o nečemu.

ankiloglosa (grč. ankylos kriv, glossa jezik) *med.* delimična ili potpuna sraslost jezika.

ankiloza (grč. ankylos kriv) *med.* ukočenost i sraslost zglobova.

ankilometar (grč. ankylos kriv, metron mera) sprava za merenje krivine.

anklav(a) (fr. enclave) *prav.* zemljište koje nalazi u tuđu državu ili tuđe imanje.

ankoneji (grč. ankon lakat) *pl. znat.* mišići opružači ruke.

avkora (ital. apsoga) *muz.* još jednom, ponovo.

ankrije (fr. encrier) divit, mastionica; sanduče za boje; *tip.* rezervoar na mašini za stamparsku boju.

anlaser (nem. anlassen puštati u rad, pustiti u rad, Anlasser) *teh.* pokretač (ili elektromotorni pokretač) je u motorna kola ugrađen elektromotor koji svoju struju uzima iz akumulatorske baterije; pri zatvaranju električnog kola nazupčenom za-majcu motora sa unutrašnjim sagorevanjem

- saopšti nekoliko obrtaja dok ovaj sam ne stupi u rad; *starter*.
- anlevaža** (fr. enlevage) skidanje jedne oštećene slike sa platna na kome je bila, radi prenošenja na novo platno.
- an mas** (fr. en masse) u masi, u gomili, skupa, duture, svi zajedno.
- an minijatir** (fr. en miniature) u malom, u maloj srazmeri, smanjen.
- ano** (lat. aḡo) godine, u godini.
- ano ante Hristum** (lat. anno ante Christum) godine pre Hrista, pre Hristova rođenja.
- anoblirati** (fr. anoblier, ennoblier) dati plem-stvo, plemićku titulu; oplemeniti, obla-godariti.
- anvarija** (grč. ap-, nlat. ovarium jajnik) *med.* urođeni nedostatak jajnika.
- anogev** (grč. apo naviše, ἔγνωμαι postati) *ar. tal.* stene čiji je materijal postao kretanjem odozdo gore, tj. eruptivne stene; *supr.: katgen*.
- anogena metamorfoza** *kol.* promene na mineralima izazvane uticajem vode ili vazduha.
- anoda** (grč. an-odos uzlaz, put naviše) *fiz.* put kojim električna struja napušta po-zitivni pol i ulazi u elektrolit na svome putu ka negativnom polu (Faradej); po-zitivni pol; *supr.: katoda; up. elektroda*.
- anodija** (grč. anodia) nevezan, neslikovan način govora.
- anodinija** (grč. ap-, odyne bol) *ned.* bezbol-nost, nemanje porođajnih bolova.
- anodinum** (grč. ap-, odyne bol, nlat. apodinum) *med.* sredstvo za ublažavanje bola i za uspavljivanje.
- anodonti** (grč. ap-, odus) *pl. zool.* sisari koji nemaju zuba.
- anoksija** (grč. ap bez oksys kiseo, oštar, genesis postanak) smanjenje, odnosno nedostatak kiseonika u krvi i tkivima organizma.
- anomalan** (grč. anomalous) neredovan, nepravilan, protivan pravilu, koji odstupa od pravila, neobičan.
- anomalija** (grč. anomalia) (nepravilnost, odstupanje od pravila ili zakona, izuzet-nost, neredovnost, neobičnost; *astr.* nepravilnost u kretanju planete).
- anomalistički** (grč. anomalous) nepravilan, koji odstupa od pravila, protivan pravilu.
- anomalologija** (grč. anomalous nepravilan, logia) *gram.* nauka o nepravilnostima u jeziku; *up. anomalon*.
- anomaloi** (grč. anomalon) *gran.* nepravilni glagol.
- anomeomerija** (grč. ap-, omos sličan, istovr-san, meros deo) sastavljenost od nejedno-rodnih delova.
- anomizam** (grč. a-, némos zakon) *v. antinomizam*.
- anomija** (grč. anomfa) bezakonje, nezakonitost, neobuzdanost.
- anominacija** (lat. annominatio) *ret.* namerno izjednačavanje reči, stavljjanje jedne pored druge dveju reči koje glase jednakou ili slično, a imaju različito značenje, npr.: Tišina je postala još tiša; *paronoma-zija*.
- anomičan** (grč. ariomos) nezakonit, neuredan, zločinački.
- anonaran** (lat. annonarius žitni) koji se tiče prometa i dobijanja žita, žitni, npr. anonarni zakoni.
- anoniman** (grč. anonymos) bezimen, bez potpisa, nepotpisan; nepoznat.
- anonimitet** (nlat. anonymitas) *v. anonimnost*.
- anonimno društvo** *trg.* u kapitalizmu bezimeno, akcionarsko, deoničarsko društvo.
- anonimnost** (grč. anonymous) bezimenost, ne-poznatost; *anonimitet*.
- anovimus** (nlat. anonymous) nepoznati, nepotpisati, pisac koji objavljuje svoje stvari bez potpisa.
- anonsa** (fr. annonce) oglas, objava, obznanja.
- anonsirati** (fr. appopseg, lat. annuntiare) oglasiti, oglašavati, objaviti, objavljavati, obznaniti, obznanjivati.
- anorganizam** (grč. ap- bez, organon) neživa ili mrtva priroda.
- anorganogenija** (grč. ap-, organon, genos) nauka o postanku nežive (anorganske) prirode.
- anorganognozija** (grč. ap-, organon, gnosis saznanje) nauka o poznavanju neživoga.
- anorgavografija** (grč. ap-, ὄργανον, grapho pišem) nauka o kamenju, opisivanje kamenja.
- anorgavologija** (grč. ap-, organon, logia) nauka koja se bavi proučavanjem anorganske, tj. mrtve prirode, naročito minerala.
- anorganski** (grč. ap-, organon) neživ, mrtav; nesposoban za fiziološke i psihološke funkcije; koji je bez života; *hen.* koji ne ulazi u sastav organskih tela; nastao bez dejstva životnih sila; *anorganska hemija* deo hemije koji se bavi postajanjem anorganskih jedinjenja.
- anoreksiya** (grč. a, oreksis želja, žudnja) nemanje apetita, nedostatak volje za jelo, naročito uživanje u jelu.
- anormalan** (grč. a-, lat. norma pravilo) nepravilan, koji odstupa od pravila, zakona, običaja.
- anorhija** (grč. ap-, orchis mudo) bezmudost.
- avosmija** (grč. anosmia) med. delimično ili potpuno neosećanje mirisa.
- avotacija** (lat. annotatio) napomena, primedba, beleška; objašnjenje; popis zaplenjenih stvari; *adnotacija*.
- anotirati** (lat. annotare) *v. adnotirati*.
- avofeles** (grč. anopheles beskoristan, škodljiv) med. komarac maličar (jedini prenosnik maličije kod čoveka).
- anoftalmija** (grč. ap, ophthalmos oko) *med.* nemanje očiju, slepilo.

- an pasan** (fr. en passant) u prolasku, uzgred, uzgredno, mimogred.
- an pat** (fr. en pate) u obliku testa ili kate, npr. bojene materije.
- an profil** (fr. en profil) sa strane, gledan sa strane, u profilu.
- ansambl** (fr. ensemble) celina, skup, zajednica; sklad, slaganje, sloga; *ansambl-igra* zajednička igra više glumaca (suprotno: *solo-igra*); *ansambl-partija kuz* operske partije u kojima pevaju više od četiri glasa.
- consent** (fr. enceindre, enceinte) voj. obim, nasip, bedem, pojas nekog utvrđenja, spoljašnji delovi jedne tvrđave; *lov*. opkoljavanje divljači, zagrađeno (ili: opkoljene) zemljište.
- ansilaža** (fr. silo, ensilage) smeštanje žita u podzemne rupe, u silose, radi čuvanja, utravljanje voća i povrća.
- ant- (grč. anti) predmetak u složenicama sa značenjem: protiv (npr. *antagonizam*); *up. anti*.
- antablman** (fr. entablement) *apx.* pervaz na vrhu stuba, opšivnica pod krovom.
- antagonizam** (grč. antagonismos opreka) oprečnost; suparništvo; suprotna težnja, delanje u suprotnom smislu, suprotnost, protivnost; neprijateljstvo; borba, trve-nje.
- antagonizirati** (grč. ant-angomzomai boriti se protiv, takmičiti se) biti u opreci s nekim ili nečim, raditi u suprotnom pravcu, boriti se protiv koga ili čega.
- antagonist(a)** (grč. antagonistes) protivnik, suparnik, takmac.
- antalgika** (grč. antl, algos bol) *pl. ked.* sredstva za ublažavanje bola.
- antalgičan** (grč. antl, algos) koji ublažuje, umanjuje bol.
- antanagota** (grč. anti, an-ago uzvodim) *ret.* odbijanje optužbe i vešto izvedeno optuživanje onoga koji ju je podigao.
- antanaklaza** (grč. anti, anaklasis uzvijanje) *ret.* ponavljanje iste reči u drugom ili suprotnom značenju, npr. taj čovek je nikakav čovek.
- antanta** (fr. entendre, entente) sloga, sporazum, savez (između država); *Velika antanta* savez Rusije, Francuske i Engleske koji je (1914) ušao u rat protiv Nemačke i Austro-Ugarske; *Mala antanta* savez između Jugoslavije, Čehoslovačke i Rumunije, sklopljen posle prvog svetskog rata u cilju čuvanja i održavanja stanja otvorenog ugovorima o miru, naročito u srednjoj Evropi i na Balkanu.
- antapodoza** (grč. anti, apo-didomi predati, izneti, izložiti) *poet.* dodavanje pouke, naravoučenja, priči; *ned.* ponovan napad groznice.
- antapoplektika** (grč. anti, apo, plesso udaram) *pl. med.* sredstva protiv srčane kapi.
- antapoplektičan** (grč. anti, apo, plesso) koji služi kao lek protiv srčane kapi.
- Antarktik** (grč. anti, arktos sever, antarktikos južni) *geogr.* oblast Zemlje oko Južnoga pola. **antarktičan** (grč. antarktikos) *geogr.* koji leži nasuprot Severnom polu, tj. južni, koji leži na Južnom polu. **antartritika** (grč. anti, arthron zglob) *pl. ned.* sredstva protiv zglobobolje. **antartritičan** (grč. anti, arthron) koji služi kao lek protiv zglobobolje, koji leži zglobobolje. **antastmatičan** (grč. anti, asthma) *med.* koji služi kao lek protiv sipnje. **antatrofičan** (grč. anti-, atrophos nehranjen) *ked.* koji pomaže kao lek protiv slabljenja usled oskudne hrane. **antafrodičan** (grč. anti, Aphrodite) koji utišava spolni nagon. **antacida** (grč. antf, lat acidum kiselina) *pl.* *med.* sredstva protiv kiseline, naročito protiv kiseline u želucu. **ante** (lat. ante) *predl.* pre, ranije; pred, ispred, napred. **anteakt** (lat. anteactum) ranije delo, raniji čin.
- antedatirati** (lat. ante, datum) mesto današnjeg datuma staviti na pismo ili spis raniji datum; *antidatirati*. **ante dijem** (lat. ante diem) pre vremena, pre suđenog dana. **antediluvijumski** (lat. ante, diluvium potop) prepotopni; *supr.: postdiluvijumski*.
- antediluvijumci** (lat. ante, diluvium potop) *pl.* prepotopni ljudi. **anteza** (grč. anthe cvet bog, cvetanje, doba cvetanja). **antejustinijsko pravo** rimske pravo pre cara Justinijana. **antelogijum** (lat. ante, grč. logos govor) pred- • govor. **antelokvijum** (lat. ante, loquor govorim) predgovor; pravo nekoga da prvi govori. **anteludij(um)** (lat. ante-ludium) predogra. **antemeridijanski** (lat. antemeridlanus) pre-podnevni. **antemion** (grč. anthemion) cvet; *arh.* pužast zavijutak na jonskim stubovima. **antena** (lat. antenna motka za koju se vezuju jedra; stubovi sa obe strane vrata) 1. žica ili metalna šipka za hvatanje ili za slanje elektromagnetskih talasa na radio-stanicu ili TV; 2. pipak kod insekata. **antenaTM ju m** (lat. antenagium) *prav.* prvenstveno pravo prvorodenog deteta. **antenat** (lat. ante, natus rođen) prvoroden; predak, pradeva. **antenatalni** (lat. ante, natalis koji se tiče rođenja) *ked.* koji se nalazi u toku trudnoće, preporodajni. **anteniforman** (nlat. antennif ormis) u obliku pipaka, kao pipci. **antenupciJalni** (lat. antenupialis) pred-svadbeni, predbračni.

- anteokupacija** (lat. anteoccupatio) *rat.* pobijanje prigovora koje je govornik sam sebi učinio.
- antepenultima** (lat. antepenultima) *gram.* do-pretposlednji slog neke reči, treći slog od kraja.
- antepileptičan** (grč. antf, epileptikos), *nea.* koji pomaže protiv padavice.
- antepozicija** (nlat. antepositio) stavljanje ispred, davanje prvenstva, pretpostavljanje.
- anteponirati** (lat. ante-ponere) staviti ispred, pretpostavljati, pretpostaviti, dati (ili: davati) prvenstvo.
- antimaterija** (grč. anti, lat. materia) sup-stanca sačinjena od atoma i molekula u kojima su sastavne čestice — antičesti-ce; jezgra atoma u antimateriji su sasta-vl>ena od antineutrona (neutralnih) i an-tiprotona (negativnih), a atomski omotač od pozitivnih elektrona (pozitrona).
- antereta** (grč. anthera) *bat.* prašnica.
- antere** (grč. antheros) *pl. bat.* prašnici, muški spolni delovi cveta.
- anteridija** (grč. antheros) *bog.* muški spolni organ u bescvetnicama.
- anterija** (tur. entari, arap. 'antari) vrsta starinske gornje (muške i ženske) haljine s dugačkim rukavima.
- anteriora** (lat. anteriora) *št.* raniji događaji, raniji život, prošlost.
- anteriores** (lat. anteriores) *pl.* prethodnici; preci; *supr.: posteriores.*
- anterioritet** (nlat. anterioritas) prethod-nost, prethodenje, prvenstvo u vremenu; *prioritet.*
- anterotika** (grč. ant-erotikēs) *pl. med.* sredstva protiv ljubavi, sredstva za obuzdavanje spolnog nagona.
- anterotična sredstva** *ned. v. anterotika.*
- antestat** (lat. antestatus) *prav.* lice kome je testansom ostavljeno zaveštanje.
- antestacija** (lat. antestatio) *prav.* pozivanje za svedoka.
- antestirati** (lat. antestari, ante-testari) *prav.* pozivati koga za svedoka pre podnošenje tužbe sudu.
- antefleksija** (lat. anteflexio) *med.* savijenost napred, npr. materice.
- ante Hristum natum** (lat. ante Christum natum) pre Hristova rođenja.
- antecedens** (lat. antecedens) prethodnik, preteča; raniji događaj; *gram.* prethodni slog.
- antecedencija** (nlat. antecedentia) ono što prethodi, prethodnost, raniji odnos u nekoj stvari; *fil.* *antecedencija* — konzekvenci/a=uzrok — posledica, subjekt — predikat, itd.
- antecedencije** (lat. antecedentia) *pl.* ranije stvari, raniji događaji ili odnosi; raniji život.
- antecedirati** (lat. antecedere) prethoditi, ići napred; preteći, preticati, nadmašiti, nadmašivati.
- antecesor** (lat. ante-cessor) prethodnik, putovođa; učitelj, prethodnik u nekom poslu ili zvanju.
- anteci** (grč. ant-, oikos kuća) *pl. geotr.* stanovnici pod istim podnevkom i na istom odstojanju od polutara, a na suprotnim poluloptama Zemlje.
- anti-** (grč. antf) predmetak u složenicama sa značenjem: protiv, prema, iza, mesto, umesto.
- antabolicionist(a)** (grč. antf, lat. abolitio ukidanje) protivnik ukidanja nečega, naročito rostva, prostitucije itd.
- antiadijaforist(a)** (grč. antf, a-, diaphoros različit) protivnik moralne ravnodušnosti; *up. adiјaforist.*
- antiaditits** (grč. antias krajnik) *med.* zapaljenje krajnika.
- antalkoholičar** (grč. antf, arap. al-kohhlu) protivnik pijenja alkoholnih pića, trezvenjak.
- antianfilaksija** (grč. antf, apa, phylatto čuvam, branim) *ned.* neosetljivost prema *anafilaksi.*
- antianeksionist(a)** (grč. antf, lat. annexio) protivnik *aneksije.*
- antiapeks** (nlat. antf, areh) *astr.* tačka na nebuh pravcu od koje se vrši kretanje; *supr.: apex.*
- antiaristokrat** (fč. antf, aristokratos) protivnik plemstva, neprijatelj *aristikra-tije.*
- antiartritičan** (grč. antf, arthron zglob) *med.* koji služi protiv zapaljenja zglobova.
- antiasteničan** (grč. antf, a-, sthenos Janina, snaga) *med.* koji povećava životnu snagu, koji služi protiv slabosti.
- antiastmatičan** (grč. antf, asthma sipnja) *med. v. antiastmatičan.*
- antibarbarus** (grč. anti, barbaros negrčki, tudinski) knjiga koja uči kako treba izbegavati grube jezičke pogreške, tzv. *barba-rizme* ili *varvarizme;* čistunac u pogledu jezika; protivnik upotrebe stranih reči; *antivarvarus.*
- antibahijus** (grč. anti, Bakchios) *poet. v. palimbahijus.*
- antibiotik** (grč. anti, bfos život) supstanca biološkog porekla koja sprečava razvijanje nekih kliča i ubija ih. U antibioti-ke spadaju, pored ostalih, i lekovi koji se dobijaju iz nekih vrsta gljivica, naročito: aureomicin, penicilin, streptomycin, hloromicetin i dr.
- antibiotički** (grč. anti, bfos život) koji je protiv života, koji uništava život, koji ubija.
- antiborejski** (grč. anti, boreios severni) okrenut prema severu.
- antivarvarus** (grč. antf, barbaros) *v. antibarbarus.*
- antivenerea** (grč. anti i lat. Venus boginja ljubavi; spolna ljubav) *pl. med.* sredstva protiv spolnih, veneričnih bolesti.

- avtigal** (grč. anti, lat. Gallus) protivnik, neprijatelj Francuza (jezika, kulture, politike itd.).
- avtigen** (grč. anti, gέnos rođenje) naziv za sve supstance koje unesene u telo čoveka ili životinje izazivaju obrazovanje protiv-materija.
- antigorit** (po nalazištu Antigori u Italiji) mat. vrsta tamnozelenog *serpentina*; nastaje metamorfozom ampfibola; kod nas ga ima u Fruškoj gori.
- antidaktilos** (grč. anti, daktylos prst) *cetr. v. anapest.*
- antidatirati** (grč. anti, lat. datum) v. *ante-datirati*.
- antidemokratski** (grč. anti, demokratikos) koji je protiv vladavine naroda, protiv *demokratiјe*.
- antidiegeza** (grč. anti, diexeimi prikazivati, izneti) ret. prikazivanje nekog događaja ili stvari od strane protivnika, događaj ili stvar posmatранa s protivničke strane; *up. diegeza*.
- antidizenterika** (grč. anti, dysenterikos srđoboljan) pl. med. lekovi koji služe protiv proliva.
- antidijabetikum** (grč. anti, diabetes šećerna bolest, diabaino prolazim) med. lek protiv šećerne bolesti.
- antidinastičan** (grč. anti dynastes vladar, vlastodržac) neprijateljski raspoložen prema vladajućem domu.
- antidinika** (grč. anti, dine, vrtlog, okretanje) pl. med. sredstva protiv nesvestice; *antidinična sredstva*.
- antidolorozum** (grč. anti, lat. dolor bol) med. sredstvo protiv bola.
- antidoron** (grč. anti, doron dar) uzdarje; nagrada; u grčkoj pravoslavnoj crkvi: deljenje vernima posvećenog hleba (*na-forē*) koji je preostao posle obavljenog priče šćivanja.
- antidotarij(um)** (grč. antidoton protivsred-stvo) knjiga o lekovima; *farmakopeja*.
- antidoton** (grč. antidoton) ned. sredstvo, lek protiv čega; protivotrov; fig. protivsred-stvo, utuk.
- antidramatičan** (grč. anti, drama) koji je u suprotnosti sa dramskim zakonima i pravilima.
- antimentalizam** (fr. antimentalisme) lingv. pravac koji polazi od date reči, ne vodeći računa o mentalnim, umnim procesima koji prate jezičku realizaciju, jezičko ostvarenje.
- antiemetika** (grč. anti, emeo povraćam) pl. med. sredstvo protiv povraćanja, *anteme-tika*.
- antiemetici** (grč. anti, emeo) med. sredstva protiv povraćanja.
- antiemetičan** (grč. anti, emčo) koji suzbija nagon za povraćanjem.
- antiepileptika** (grč. anti, epilepsia) pl. med. sredstva protiv padavice, *epilepsija*; pr. *antiepileptičan*.
- antieutanazist(a)** (grč. anti, eu, dobro thana-tos smrt) protivnik *eutanazista*.
- antizimotikum** (grč. anti, zyme kiselo testo, kvasac) hem. sredstvo koje sprečava vrenje; *up. antiseptikum*.
- antiinkrustator** (grč. anti, lat. incrustare dobiti koru) aparat koji čuva parni kazan od hvatanja kamenog taloga i krećne naslage.
- antiinokulist(a)** (grč. anti, lat. inoculare kalemiti) protivnik kalemljenja, pelco-vanja.
- angina** (lat. antiquus stari) kultura i filozofija klasične starine; umetnost i va-spitni ideal starih klasičnih naroda, Grka i Rimljana; predmet stare umetnosti; fig. umetnička retkost.
- antikankroza** (grč. anti, lat. sapseg rak) pl. med. sredstva protiv bolesti raka.
- antikariozan** (grč. anti, lat. cariosus kvaran, truo) med. koji služi kao lek protiv razje-danja kostiju.
- antikataralije** (grč. anti, katarroos stakanje) pl. med. sredstva protiv kašlja.
- antikategorija** (grč. anti-kategoreo) *prav.* protivtubža.
- antikatoda** (grč. anti, kathodos put na niže) fiz. platiniski lim kod *Rendgenovog aparata*, koji je namešten u cevi i na koji padaju *katodni* zraci, čime se dobivaju snažnija dejstva.
- antikatolički** (grč. anti, katholikos) koji je protiv katoličke vere.
- antikahektičan** (grč. anti, kakos rđav, eksis svojstvo, stanje) med. koji služi kao sredstvo za popravku rđavih sokova što izazivaju slabljenje.
- antikva** (lat. antiqua) staro pismo, latini-ca; tip. uspravna latinska slova (*supr. kurziv*).
- antikvar** (lat. antiquarius) istraživalac i proučavalac starina, poznavalac starina i starih spomenika; kupac i prodavac starina, starinar; kupac i prodavac starih i upotrebljenih knjiga.
- antikvaran** (lat. antiquarius) stari, starinski; polovan, upotrebljavao
- antikvarijat** (lat. antiquus stari) trgovina starim knjigama.
- antikvarnica** (lat. antiquarius) prodavnica polovnih knjiga i retkih umetničkih predmeta.
- antikvizirati** (lat. antiquus) ugledati se na stare, podražavati ukus starih, raditi prema antičkim uzorima; proglašiti nešto zastarelim.
- antikvirati** (lat. antiquare) zastareti; proglašiti za zastarelo; odbaciti, npr. zakon.
- antikvitet** (lat. antiquitas) starina, starodrevnost, stari svet, stari vek; stare, odnosno zastarele stvari ili ustanove, stara ili zastarela uredenja i sl.
- antikvus** (lat. antiquus) stari, starinski, starovremenski; *up. antički*.

antiklimaks (grč. anti, klimax stepenice; postupnost u izrazu) *ret.* prelaženje od jače predstave na slabiju tako da se prava postupnost i ne vidi, npr.: „Ako smo veliki, veliki smo svuda, na prestolu, u padati, u kolibi.“

antiklinala (grč. anti, klinč nagnjem se, spuštam se) *kol.* položaj slojeva koji su naslonjeni jedni na druge tako da grade hrbat ili sleme, a padaju u suprotnim pravcima; *suar. sinklinala*.

antikolika (grč. anti, kolike trubolja) *pl. med.* sredstva, lekovi protiv trubolje.

antikonvulzivan (grč. anti, nlat. convulsivus grčevit) *med.* koji služi protiv trzaja i grčeva.

antikonstitucionalan (grč. anti, lat. constitutio ustav) protivustavan.

antikonstitucionist(a) (grč. anti, lat. constitutio) protivnik ustava.

antikontagioza (grč. anti, lat. contagiosus prilepičiv, zaravan) *pl. med.* sredstva za predohranu od zaraznih bolesti.

antikonyulzivan (grč. anti, nlat. convulsivus koji služi kao predohrana od zaraze).

antikosmetičan (grč. anti, kosmeo ukrasim) koji uništava (ili: narušava) lepotu.

antikreza (grč. anti, kresis mešanje) *prav.* dopunski ugovor o zalozi po kome založim poverilac, umesto interesa na dug, ima pravo da se služi i koristi založenim predmetom.

antikritika (grč. anti, krino sudim) odgovor na kritiku, protivkritika; odgovor na napade; odbrana.

antikritičan (grč. anti, krino) koji odgovara na kritiku, napad itd.; *ned.* koji protivreči očekivanoj krizi (pojav); koji sprečava nastup krize (uticaj).

antikritičar (grč. anti, krino) pisac odgovora na kritiku; pisac odbrane od napada.

antilegomena (grč. antilego protivim se, povijam) *pl. teol.* delovi Sv. pisma čija se originalnost osporava ili u koju se sumnja, npr.: „Otkrivenje Jovanovo“; *supr.-homolotumena*.

antilemičan (grč. anti, loimos kuga) *med.* koji služi protiv kuge, protivkužni.

antiletargičan (grč. anti, lethargfa dremež-nica, bolest spavanja) *med.* koji služi protiv obuzetosti dubokim snom, protiv obamrlosti.

antilisa (grč. anti, lyssa pseće besnilo) *pl. med.* sredstva protiv psećeg besnila.

antilogija (grč. antilogia) protivrečnost, prigovor, pobijanje; odbrana pred sudom.

antilogičan (grč. antilogikcs) nedosledan, protuslovan; koji je u protivnosti sa zakonima mišljenja, tj. sa *logikom*.

antilopa (grč. anthélops) 3007. „cvetno oko“ (zbog lepih očiju te životinje), veoma rasprostranjena vrsta rogatih sisara, žida u stadima po toplijim kopnjima; u Evropi od ove vrste postoji samo *gazele*.

antimaterija (grč. anti, lat. materia) sup-stanca sačinjena od atoma i molekula u kojima su sastavne čestice — antičesti-ce; jezgro atoma antimaterije sastavljeno je od antineutrona (neutralnih) i anti-protona (negativnih), a omotač od pozitivnih elektrona (pozitrona); u laboratoriji su ostvareni atomi antivodonika i antilitijuma.

antimelanholičan (grč. anti, melancholikcs) koji razbija tugu, koji razvedrava raspoloženje.

antimentalizam (grč. anti, *mentalizam*) *lingv.* pozitivizam u lingvistici, ograničenje predmeta lingvistike na ono što je neposredno dato u govoru, ne vodeći računa o umnim (mentalnim) procesima vezanim s primenom jezika.

antimerija (grč. anti, *meros deo*) *ret.* zamenjivanje jednog dela govora drugim.

antimetabola (grč. anti-metabole) retorska figura koja se sastoji u tome što se izrazi koji su bili u prvom delu rečenice pojavljuju i u drugom, ali drugim redom, npr.: „Jedemo da živimo, a ne živimo da jedemo“; *antimetalepsija*.

antimetalepsija (grč. anti, metalepsis zamenjivanje, razmena) *ret. v. antimetabola*.

antimetateza (grč. anti, metatithemi premestiti) retorska figura koja se sastoji u tome da se iste reči ponavljaju i u drugom delu rečenice, ali u protivnom smislu, npr.: „Jedi da živiš, a ne živi da jedeš.“

antimilitarizam (grč. anti, fr. militarisme) protivnost militarizmu; pokret protiv rata i pripremanje za rat.

antimon (nlat. antimonium) *hem.* elemenat, atomska masa 121,75, redni broj 51, znak Sb (stibium), metal srebrnobele boje, kristalan i veoma krt tako da se može stucati u prah.

antimonarhičan (grč. anti, monarhia) koji je protiv monarhijskog oblika vladavine.

antimovid (lat. antimonium) mineral, sul-fid antimona, važna njegova ruda.

antimoralan (grč. anti, lat. moralis) koji je u opreci sa moralom, protivan moralu.

antimoralizam (grč. anti, lat. mos, moriš običaj) *fil.* učenje koje ne priznaje nikakvu razliku između dobra i zla, i koje sve ljudske postupke jednakovo procenjuje „s onu stranu dobra i zla“.

antinarkotika (grč. anti, narke ukočenost, ukočenje) *pl. med.* lekovi protiv narkotičnih trovanja.

dntinacionalan (grč. anti, lat. nationalis), nenarodni, protivnarodni.

antiiefritika (grč. anti, nephritis bubreg) *pl. med.* sredstva i lekovi protiv bubrežnih bolesti.

antinomazija (grč. anti, onoma ime) zamenjivanje imena, upotreba osobnog imena mesto vrste, npr. „Demosten“ mesto „govornik“.

- antmnomizam** (grč. anti, nomos zakon) 1. *teal.* •c>JOŽnja protivrečnost između starozetskog zakona i hrišćanskog učenja; 2. načelno nepriznavana bilo kakvih utvrđenih zakona; *anomizam*.
- antinomija** (grč. antinomia protivrečnost zakona sa samim sobom, tako da obe strane mogu ga tumačiti u svoju korist) *log.* protivrečnost, suprotnost dvaju sudova ili zakona — *teze k antiteze* — koji se uzajamno isključuju, npr.: „Svet ima svoj početak u vremenu, a i s obzirom na prostor on je ograničen” (*teza*); „Svet nema ni početku u vremenu niti granica s obzirom na prostor, nego je i u jednom i u drugom pogledu bezgraničan” (*antiteza*); *fil.* kod Kanta: protivrečnost koja se javlja pri primeni zakona čistog razuma na čulni svet.
- antipapizam** (grč. anti, lat. papa) neprijateljstvo i borba protiv pape.
- antiparagraf** (grč. anti-paragraphos) odgovor na kritiku, utuk; *replika*.
- antiparazitik** (grč. anti, parasitos gotovan) *pl.* sredstva protiv biljnih i životinjskih parazita koji se nalaze na ljudima i životinjama.
- antiparalelan** (grč. anti, parallelos) dve linije koje sa drugim dvema linijama zaklapaju međusobno jednake uglove ali suprotnim pravcima, jedna budući spoljašnja a druga unutrašnja.
- antiparaleogram** (grč. anti, parallelos, gramma) *geom.* ravnokraki trapez.
- antiparalitika** (grč. anti, para-lyo) *pl. med.* sredstva protiv uzetosti (*paralize*).
- antipatičija** (grč. antipatheia) neraspoloženje prema nekome, osećanje odvratnosti ili nenaklonosti, nemarenje; *supr.: simpatija*.
- antipatičan** (grč. antipathikos) koji izaziva neraspoloženje ili odvratnost neprijatelan, nemio, nesimpatičan.
- antipatriot** (grč. anti, patrioticos) neprijatelj domovine, nerodoljub.
- antiperistaza** (grč. anti, peristasis spoljašnje okolnosti) opreka ili suprotnost okolnosti (ili: prilika), dejstvo dveju suprotnih sila u prirodi.
- antipiretike** (grč. anti, pyr vatra) *pl. med.* lekovi protiv vatre, groznice.
- antipiretičan** (grč. anti, pyr) *ned.* koji suzbija vatu, groznicu, npr. *aspirin*, *antipy-rink* dr.
- antipirin** (grč. anti, rug) *med.* sredstvo protiv groznice, vatre, glavobolje.
- anpšlatonska ljubav** čulna, spolna ljubav.
- antiplenisti** (grč. anti, lat. plenus pun) *fil.* pristalice teorije o praznom prostoru (za razliku od *plenista*).
- antipleuritika** (grč. anti, pleuron bok, rebro) *pl. med.* sredstva protiv zapaljenja plućne maramice; *pr. antipleuritičan*.
- aatipneumoničan** (grč. anti, pneumon pluće) *med.* koji služi protiv zapaljenja pluća.
- antipod** (grč. anti, pus, podos noga) čovek koji u odnosu prema nekom drugom predstavlja suštu suprotnost; protivnik, suparnik; *geogr.* onaj koji živi na suprotnoj tački prečnika Zemlje, protivnožnik.
- antipodan** (grč. antipus) sasvim suprotan, oprečan; koji se nalazi na suprotnoj tačci prečnika Zemlje.
- antiprotaza** (grč. antiprotasis protivpred-log) *ret.* nagoveštavanje pobijanja nekog tvrdenja, koje se obično izražava jednim pitanjem.
- antipsihologizam** (grč. anti, psyche duša) *fil.* stav nekih *logičara* i *gnoseologa* protiv primene psihologije u logičkim i saznanjoteorijskim razmišljanjima.
- antiracionalizam** (grč. anti, lat. ratio razum) *fil.* shvatanje da razum, odnosno čovečje mišljenje, nije apsolutni izvor saznanja; *teal.* neslaganje sa trezvenim, razumnim pravcem u proučavanju pitanja vere.
- antirevolucionar** (grč. anti, nlat. revolutionarius) pristalica i pobornik *antirevo-lucije*, protivnik revolucije.
- antirepublikanac** (grč. anti, lat. res publica) protivnik republikanskog oblika vladavine; *pr. antirepublikanski*.
- antireumatičan** (grč. anti, reuma) *med.* koji služi protiv reumatizma.
- antiroyalizam** (grč. anti, fr. royalisme), ne-naklonjenost monarhijskom obliku vladavine i kraljevske vlasti uopšte.
- antisemit** neprijatelj Jevreja i njihovog načina rada (*up. Semiti*).
- antisemitizam** pokret kojem je cilj borba protiv učešća Jevreja u privrednom, političkom i duhovnom životu, antisemit-ski, protivjevrejski pokret.
- antisepsa** (grč. anti, sepsis *trulež*) *med.* uništavanje truležnih klica hemijskim i fizičkim sredstvima.
- antiseptikum** (grč. anti, sepsis) *heš.* sredstvo koje uništara klice što izazivaju truljenje; *pl. antisepтика*.
- antiseptičan** (grč. anti, septikos) *med.* koji sprečava truljenje.
- antiracionalizam** (grč. anti, lat. ratio razum) *fil.* shvatanje da razum, odnosno čovečje mišljenje, nije apsolutni izvor saznanja; *teal.* neslaganje sa trezvenim, razumnim pravcem u proučavanju pitanja vere.
- antiskabioza** (grč. anti, lat. scabies šuga) *pl. med.* sredstva protiv šuge.
- antiskepticizam** (grč. anti, skepsis nedoumica, dvoumica) *fil.* neslaganje sa onim *gnoseološkim* stanovištem koje sumnja u mogućnost ma kakvog saznanja uopšte, i koje smatra da se ne može doći ni do kakvih opštevažećih istina.
- antisocijalan** (grč. anti, lat. socialis društven) protivan društvenom poretku; koji svojim radom i ponašanjem šodi

ljudskom društvu i nezgodno strči u njemu.

antispazmodika (grč. anti, spasmos) *pl. ned. v. antispastika.*

antispast (grč. antispastos vući na drugu stranu) *metr. četvorosložna stopa u koje je prvi i četvrti slog kratak, a drugi i treći dug: U ----- U.*

antispastika (grč. anti, spastikos koji vuče, trzav) *pl. med. sredstva koja ublažuju grčeve; antispazmodika.*

antispektrologija (grč. anti, logia, nauka lat. spectrum avet, pričina) naučio pobijanje verovanja u duhove i aveti.

antispiritualizam (grč. anti, lat. spiritus duh) *fil. odricanje duhovnosti i duhovne prirode uopšte = materijalizam.*

antistrateg (grč. anti-strategos) zamenik vojskovođe; komandant neprijateljske vojske.

antistrofa (grč. antistrophe) u drami starih Grka: ples hora, koji je potpuno odgovarao ranijoj strofi; otpev koji je odgovor pre toga pevanju strofi.

antiscii (grč. anti, skia senka) *pl. geogr.* ljudi sa suprotnim senkama, tj. stanovnici na istom podnevku, ali na suprotnim stranama polutara tako da njihove senke u podne padaju na suprotne strane; *anteci.*

antiteza (grč. antithesis suprotnost, suprotno) 1. suprotnost između značenja dvaju pojmljova ili dvaju sudova (može biti *kon-tradiktorna*, protivrečne, ili *kontrarna*, oprečna); 2. oprečnost dvaju karaktera, dveju težnji i sl.; 3. u transcendentalnoj filozofiji Kantovoj i dijalektici Hege-lovoj: suprotnost prema tezi; 4. ret. iskazivanje jedne misli pomoću dva suprotna pojma, npr.: „Ide ludo, progovara mudro“; 5. *loet. slovenska antiteza* poetsko nabranjanje više predmeta ili pojmljova koji imaju zajedničko svojstvo sa upoređivanim predmetom, a zatim negiranje tih predmeta ili pojmljova; npr.: Šta se b'jeli u gori zelenoj? / Al' je snijeg, al' su labudovi? / Da je snijeg, već bi okopnio, / labudovi već bi poletjeli. / Nit' je snijeg nit' su labudovi, / nego šator age Hasan-age; (*Hasanaginica*); *up. teza, sinteza.*

antitermika (grč. anti, thermos topao) *pl. ned.* sredstva i lekovi koji snižavaju temperaturu, a istovremeno smanjuju ili ot-klanjaju bolove.

antitetičan (grč. antithetikos) protivan, suprotan, koji je u suprotnostima.

antitip (grč. anti, typos) otisak, prepis, prototip.

antitipijska (grč. antitypia protivudar, odboj) *fil. kod Lajbnica: ono usled čega je jedno telo neprobojno za drugo.*

antitireoidin (grč. anti, thyreos štit, eidos izgled) *farm.* lek koji sadrži sekret šti-taste (*tiroidne*) žlezde; služi za lečenje Bazelovlje bolesti.

antitoksin (grč. anti, toxikon, otrov) *med.* protivotrov, telo koje ima svojstvo da neutrališe određene otrove, *toksine.* antiunionist(a) (grč. anti, lat. unio sjedi-njenje) protivnik jedinstva, protivnik ujedinjenja, zajednice.

antifebrilan (grč. anti, lat. febris groznica) *med.* protivgroznični.

antifebrilije (grč. anti, lat. febris) *med.* lekovi protiv groznic.

antifebrin (grč. anti, lat. febris) *farm.* sredstvo protiv groznic, *antipirin.*

antifermenenti (grč. anti, lat. fermentum) *med.* fermenti koji svojim uticajem poništa-vaju dejstvo drugih fermentata.

antiflebotomist (grč. anti, phleps žila, tome sećem) *med.* protivnik lečenja pu-štanjem krv.

antiflogistička (grč. anti, phlox, phlogos plamen) 1. *hek.* teorija franc. hemičara Lavoazjea kojom je pobjio tzv. *flogističku teoriju* o postojanju neke hipotetične materije koja pri sagorevanju tela ne sagoreva; *up. flogiston;* 2. *pl. med.* lekovi protiv zapaljenja.

antiflogističan *hem. v. antiflogistička* 1; *med.* koji ublažava zapaljenje ili vatru; *up. antiflogistička.*

antiflogističari (grč. anti, phlox) *pl. hem.* pristalice *antiflogistike;* *med.* lekari koji u svima bolestima upotrebljavaju *antiflogistička* sredstva.

antifon(a) (grč. anti, phone glas) otpev; stranica od gume koja se stavlja u uši da bi se onemogućilo dopiranje suviše jakih šumova i buke.

antifonarij(um) (grč. antiphoneo odgovaram) zbirka gregorijanskih melodija koje je početkom VII v. odabrao papa Grgur Veliki; ove pesme su izvodili pevači ili narod za vreme mise.

antifonnija (grč. anti, phone glas) logička protivrečnost, besmislica; takođe: otpevanje, otpev.

antifraza (grč. anti, phrasis govorenje) re-torska figura koja se sastoji u tome da se jedna reč upotrebljava u smislu koji je potpuno suprotan njenom osnovnom značenju; npr.: „To bi bilo vrlo pametno“, u smislu „vrlo ludo“.

antifrizi (grč. anti, eng. freeze zamrzavati, smrzavati) supstance koje se dodaju vodi da bi se sprečilo njenje smrzavanje na niskim temperaturama.

antiftizika (grč. anti, phthisis sušica) *pl. med.* sredstva protiv sušice, tuberkuloze; *pr. antiftizičan.*

antihektika (grč. anti, ektikos jektičav) *pl. med.* sredstva protiv sušice, jektičke; *pr. antihektičan.*

antihelminтика (grč. anti, elmis elmintos glista) *pl. med. v. anthelmintika.*

antihemoragičan (grč. anti, haima krv, regnimi probijam) *med.* koji služi kao lek protiv krvolijenja.

- antihemoroidalan** (grč. anti, hafma, rheo curim) lged. koji služi kao lek protiv šuljeva, *hemoroida*.
- avtihipnotika** (grč. anti, hypnos san) *pl. med.* sredstva protiv bolesnog nagona za spavanjem; *pr. antihipnotičan*.
- avtiholerika** (grč. anti, cholera bolest sa povraćanjem i žitkom stolicom, cholias utroba) *pl. med.* sredstva protiv *kolere*.
- avtihereza** (grč. anti, hresis upotreba) *prav.* ugovor o zalozi na osnovu koga poverilac ima pravo da upotrebljava u zalogu primljen predmet.
- antikrist** (grč. anti Christos) protivnik (ili: neprijatelj) Hrista ili hrišćanstva; *fig.* bezbožan čovek; davo, sotona.
- antihronizam** (grč. anti, hrēnos vreme) pogreška u računanju vremena; upotreba jednog vremena umesto drugog.
- antihtonim** (grč. anti, chthon zemlja, tle) *pl. geogr.* oni koji stanuju na istom stepenu geografske širine, samo na suprotnim stranama polutara.
- anticivičan** (grč. anti, lat. civis gradanin) negrađanski, protivgrađanski.
- anticiklon** (grč. anti, kyklos krug, kružno kretanje) *meteor.* predeo na kome vlada visok atmosferski pritisak; naziv po tome što se na predelu visokog pritiska javljaju meteorološke pojave suprotne onima na predelu niskog pritiska (*ciklonu*).
- anticipaido** (lat. anticipando) unapred, u obliku predujma; pre vremena.
- anticipacija** (lat. anticipatio primanje unapred) uzimanje unapred, predujam na robu; stvaranje suda ili dobivanje predstave o nečemu unapred; *fil.* prihvatanje nekog suda unapred kao da je istinit, s tim da će se kasnije dokazati; *ret.* predupredujuće postavljanje i obaranje prigovora protivnikovog.
- anticipirati** (lat. anticipare) unapred uzeti (ili: uzimati), unapred primiti (ili: primati), preduzeti, preduzimati; preduj-miti, predujmljivati; dobiti predstavu ili stvoriti sud o nečemu unapred.
- antički** (lat. anticus, antiquus) stari, starinski, starovremenski, starodrevni, starog kova; po starinskom ukusu; koji potiče iz starog veka, naročito iz vremena starih Grka i Rimljana; *fig.* redak.
- antišambr** (fr. antichambre) pred soblje kod kakvog velikog gospodina.
- antišambrirati** (fr. antichambre) zadržavati se u pred soblju, čekati prijem, džonja-ti pred čijim vratima za prijem; činiti podvorenje starijim i moćnjim od sebe.
- antoalaža** (fr. toile, antoilage) fina tkani-na sa čipkama.
- antografija** (grč. anthos cvet, grapho pišem) pisanje pomoću cveća.
- antodoitalgika** (grč. anti, odus Zub, algos bol) *pl. med.* sredstva protiv Zubobolje.
- antozoe** (grč. anthos cvet, zoon životinja, živo biće) *pl. zool.* korali.
- antoksantin** (grč. anthos, ksanthos žut) *hem.* cvetno žutilo, žuta bojena materija koja se nalazi u cveću.
- antoliti** (grč. anthos, Ifthos kamen) *pl. kol.* okamenjeni cvetovi ili otisci cvetova u kamenu; *antotipoliti*.
- antologija** (grč. anthologia) branje cveća, cvetnjak; zbirka odabranih, naročito lirskih pesama; uopšte: zbirka svakog štiva odabranog prema naročitim meri-lima i svrhamu; zbirka na j lepšega.
- antonimi** (grč. anti, oputa ime) *pl. liig.* reči suprotne po značenju, npr. leto-zima, laž-istina, dobar-rđav, tvrd-mek i dr.; *up. sinotši, paronimi, homonimi*.
- antonimija** (grč. anti, oputa) *lkngv.* svojstvo suprotnoga značenja nekoj drugoj reči; *up. antonimi*.
- antonoor** (fr. entonner, entonnoir) levak; levkasta rupa od eksplodirane mine; *kol.* kotlina, vrtača.
- antonomazija** (grč. antonomasia drugi naziv) *reg.* opisivanje kada se mesto zajedničkog imena u govoru upotrebni vlastito ime, npr. *Demosteni Ciceron* mesto „veliki besednik“.
- antorgastična sredstva** *med.* sredstva protiv navale krvi; *up. orgazam*.
- antos** (grč. anthos) cvet, cvat; govorni ukras; *ned. osip, krasta*, naročito na licu.
- antotipoliti** (grč. anthos, typos otisak, lit-hos kamen) *pl. geol. v. antoliti*.
- antoftalmika** (grč. anti, ophthalmos oko) *pl. ned.* sredstva protiv očnih bolesti.
- antoftalmika** (grč. anti, ophthalmés oko) *pl. ned.* sredstva protiv očnih bolesti.
- antocijanini** (grč. anthos cvet, kyanos zatvorenenoplav) *hem.* biljni pigmenti koji se nalaze u ćelijskom soku mnogih biljnih ćelija i koji daju plavu, crvenu ili ljubičastu boju — cvetovima, plodovima, listovima, stablu itd.
- antr** (fr. entre, lat. inter) među, između, u, usred; *antr* lu (fr. entre nous) među nama, u četiri oka, u poverenju.
- antrakoza** (grč. anthrakéo pretvarati u ugalj) pretvaranje u ugalj; *med.* slaganje ugljenog praha ili gara u tkiva i zbog toga njihovo crno obojenje.
- antrakolit** (grč. anthrax ugalj, lithos kamen) min. krečnjak obojen ugljenom.
- antrakometar** (grč. anthrax, metron mera) *hem.* sprava za određivanje količine ugljenika.
- antrakonit** (grč. anthrax, lithos kamen) *min. v. antrakolit*.
- antraks** (grč. anthrax ugalj) *med.* crni prišt, zlič, prostrel, nepomenik, travnjak, be-drenica, opasna zarazna bolest koju izaziva tzv. *Davežšbacil* (*Bacillus anthracis*) *antraksne bolesti* one koje se prenose putem posrednog ili neposrednog dodira sa životinjama, npr. besnilo itd.
- antr-akt** (fr. entr'acte) *poz.* odmor između činova; *fig.* odmor, počinka, stanka, privremen prekid u nekom poslu.

- antracen** (grč. anthrax ugalj) **hen.** složen ugljenički vodonik, $S_{14}N_{10}$, koji se dobiva iz katrana kamenog ugalja; upotrebljava se za spravljanje *alizarina* i drugih bojenih materija.
- antracit** (grč. anthrax, nastavak ites) **min.** najstariji fosilni ugalj, najbolja vrsta ugalja.
- antre** (fr. entree) ulazak, ulaženje; ulaz; ulazna soba, pred soblje, predvorje; pristup; predjele, prvo jelo pri obedima, naročito svećanim; ulazna cena, ulazni-ca, ulaznina; uvozna carina; *muz* upadanje jednog glasa; uvod, komad kojim počinje opera ili koncert; pojava glumca na pozornici.
- avtreozoid** (grč.) vot muški *gamet* kod biljaka.
- antricid** (grč. anthrax ugalj, lat. occidere ubiti) lek protiv ujeda ce-ce muve.
- antrkolon** (fr. entrecolonne) *apx.* razmak, odstojanje između stubova, prostor između dva stuba, *antrpilastr*.
- antrkot** (entrecote) *kup.* meso između dva rebra (kod stoke), krmendla.
- avtr nu** (fr. entre nous) v. pod *antr*.
- antropareskija** (grč. anthropareskeia) želja ili slabost nekoga da se dopada ljudima; *supr.: teosebija*.
- antropizam** (grč. anthropos) *fil.* očoveča-vanje, oppggi naziv za sve one predstave koje stavljuju čoveka prema celoj ostaloj prirodi, i koje ga shvataju kao smišljen krajnji cilj organskog stvaranja; pogled na svet i život koji u pitanju o položaju čoveka u prirodi stoji na gledištu da je „čovek mera svih stvari“.
- antropijatrika** (grč. anthropos, iatros lekar) nauka o lečenju ljudi.
- antropinski** (grč. anthropinos) čovečji, koji se tiče ljudi; zemaljski.
- antrop-** (grč. anthropos) predmetak u složenicama sa značenjem: čovek.
- antropobiologija** (grč. anthropos, bios život, logia nauka) deo antropologije koji se bavi životnim izražajima čovečanstva i njihovim zakonima proučavajući pitanje nasleđa, uticaja okoline, ukrgavanja, plo-denja, množenja, opadanja itd.
- antropogeneza** (grč. anthropos, genesis) deo *antropologije* koji proučava razvoj ljudskog tela.
- antropogenetika** v. *antropogenija*.
- antropogenija** (grč. anthropos, genesis) nauka o postanku i razvitku čoveka i ljudskih vrsta.
- antropogsografija** (grč. anthropos, geogra-phia) deo geografije koji ispituje koliko prirodnji položaj zemljista na kome ljudi žive utiče na obrazovanje ljudske zajednice, i koliko je čovek uopšte kadar da izvestan prostor tako preobradi da bi mu mogao biti od koristi; kao podvrste su: *istorijska, kulturne, saobraćajne, pri-vredna, trgovачke i politička geografije*.
- antropoglot** (grč. anthropos, glotta jezik) životinja sa jezikom sličnim jeziku čoveka, npr. papagaj.
- antropognozija** (grč. anthropos, gnosis poznavanje) nauka o poznavanju čoveka, poznavanje čoveka.
- antropognost** (grč. anthropos, gnostes poznavač) poznavač ljudi.
- antropogonija** (grč. anthropos, gone rađanje) nauka o postanku čoveka.
- antropografija** (grč. anthropos, graphia) opis (ili: ispisivanje) čoveka; nauka o čovečjem telu.
- antropozoik** (grč. anthropos, zoon životinja) *geol. antropozojski period*.
- antropozojski period** *geol.* period u istoriji Zemlje u čijem se početku javlja čovek, počinje sa *diluvijalnim periodom*, dobowm kada čovečji govor počinje da se razvija, po traje još i sad, otprilike jedan milion godina.
- antropozofija** (grč. anthropos, sophla mudrost) *fil.* učenje koje je osnovao *Rudolf Štajer*, a koje hoće da „duhovnim očima gleda“ i neposredno opaža i opšti sa „višim svetovima“. Put ka tim višim svetovima ima tri stepena: „priprema“, „prosvetljenje“ i „posvećenje“; telo je podložno zakonu nasleđa, duša sudbini koju sama stvara, a duh zakonu *reinkarnacije*.
- antropoidan** (grč. anthropos, eidos vid, oblik) čovekolik, sličan čoveku (o majmuni).
- antropolatrija** (grč. anthropos, latreia služba) obožavanje čoveka; shvatanje da je čovek biće slično bogu.
- antropolog** (grč. anthropos, Iégos) naučnik koji proučava čoveka sa gledišta anatom-skog i fiziološkog, psihološkog i filozofskog, istorijskog i sociološkog, arheološkog i dr.
- antropologizam** (grč. anthropos, logismos) *fil.*
 - shvatanje po kojem je religija rezultat čovečjih nazora, želja, težnji i idea;
 - shvatanje da je saznanje (i oblici u kojima se ono javlja) uslovljeno čovečjem prirodom.
- antropologija** (grč. anthropos, logia) nauka koja proučava čoveka na osnovu anatomije, fiziologije, psihologije, istorije, socio-logije, filozofije, arheologije i nauke o jeziku).
- antropomantija** (grč. anthropos, manteia proricanje) proricanje (ili: gatanje) po čovečjoj utrobi.
- antropometar** (grč. anthropos, metron mera) sprava za merenje visine čoveka.
- antropometrija** (grč. anthropos, metron) merenje čovečjeg tela; nauka o merenju čoveka, tj. o odnosima između čovečjih udova, njihovoj razvijenosti i drugim osobinama.
- antropomorf** (grč. anthropos, morphe oblik) kamen sličan čoveku ili nekom delu njegovog tela; majmun sličan čoveku.

- antropomorfan** (grč. anthropo-morphos) sličan čoveku, koji ima čovečji oblik.
- antropomorfizam** (grč. anthropos, morphē oblik) *fil.* shvatanje i tumačenje stvari i prirode u odnosu na čoveka, tj. svako rasuđivanje ili svako učenje koje radi objašnjenja onoga što nije čovek (npr. bog, fizičke pojave, biološki život, ponašanje životinja itd.) upotrebljava pojmove uzajmljene od prirode ili ponašanja čoveka; *religiozno antropomorfizam* smatra da je bog sličan čoveku, tj. da misli, oseća i radi kao čovek, počovećenje boga; *antropomorfoza*.
- antropomorfoza (grč. anthropos, morphe) *fil. v. antropomorfizam.*
- antropomorfizirati** (grč. anthropos, morphē uboličavam) počovečiti, počovečavati, tj. zamišljati i predstavljati boga kao čoveka, sa ljudskim osobinama, vrlinama, slabostima i dr.
- antropomorfologija** (grč. anthropos, morphē, logia) nauka o oblicima čovečjeg tela.
- antronomija** (grč. anthropos, onoma ime) *lingv.* deo nauke o jeziku koji proučava lična imena.
- antroponomija** (grč. anthropos, nomos zakon) *fil.* nauka o zakonima koji vladaju u čovečjem životu; po Kantu: zakonodavni razum čovekov.
- antropopatizam** (grč. anthropopathēta) *fil.* shvatanje da je bog biće koje ima sve ljudske osobine, koje oseća i »seli isto kao čovek; *antropopatija*.
- antropopatija** (grč. anthropopathēta) *fil. v. antropopatizam.*
- antropopeja** (grč. anthropo-poia) stvaranje čoveka.
- antropoplastika** (grč. anthropos, plastike) slikanje (ili: vajanje) čoveka.
- antroposkopija** (grč. anthropos, skopeo posmatram) veština da se po crtama lica zaključi o umnim i karakternim osobinama čoveka; *up. fiziognomika.*
- antroposomatologija** (grč. anthropos, soma telo, logia) nauka o sastavu i osobinama čovečjeg tela.
- antropospeleologija** (grč. anthropos, spe-laios pećina, logia nauka) naučna disciplina koja proučava veze između čoveka i pećine; u užem smislu, antropospeleologija je nauka o pećinskom čoveku.
- antroposfera** (grč. anthropos, sphaira kugla, lopta) deo životnog prostora koji je pod uticajem čoveka.
- antropoteizam** (grč. anthropos, theos bog) obogočovećenje, obožavanje čoveka, smatrjanje onoga što je čoveče božanskim.
- antropoteka** (grč. anthropos, theke pričuvnište, sanduk) dvorana zaslužnih ljudi, dvornica slave.
- antropoterapija** (grč. anthropos, therapeuo lečim) nauka o lečenju čoveka i o negovanju čovečjeg zdravlja.
- antropotizija** (grč. anthropos, thysia žrtva) prinošenje ljudi na žrtvu.
- antropotomija** (grč. anthropos, tome sečenje) med. razudivanje, rezanje čovečjeg tela u cilju naučnog ispitivanja.
- antropofag** (grč. anthropos, phagēm jesti) onaj koji jede ljudsko meso, ljudožder; *kanibal.*
- antropofagija** (grč. anthropophagia) ljudožderstvo; *kanibalizam.*
- antropofiteja** (grč. anthropos, phytēfa sađenje; rađanje) *biol.* rađanje čoveka, nauka o spolnom životu čoveka.
- antropofobija** (grč. anthropos, phēbos strah) strah (ili: zaziranje) od ljudi.
- antropofonika** (grč. anthropos, phone glas) nauka o ljudskim glasovima.
- antropohemija** (grč. anthropos, chēmia) nauka o materijama koje sačinjavaju čoveče telo.
- antropohistorija** (grč. anthropos, istoria) nauka o razvitku ljudskog roda, istorija čovečanstva.
- antropohorija** (grč. anthropos, choreo p-a-sprostirem se) *zool.* rasproatiranje plodova i semena od strane čoveka.
- antropocentrizam** (grč. anthropos, lat. sep-trum središte) filozofski pogled na svet koji smatra da je čovek središte sveta i krajnja svrha njegova razvitka.
- antrpa** (fr. entrepas) poluravan, hod konja, polukas.
- antrpilastr** (fr. entrepilastre) *apx.* razmak između stubova, odstojanje između dva stuba; *antrkolon.*
- antrpo** (fr. entrepot, lat. interpositus metanje između, umetanje) *trg.* stovarište, skladište, magacin za smeštaj robe koja dolazi iz inostranstva, a pod uslovima koje zakon određuje (roba, dok leži u njemu, ne plaća carinu); u antrpo se može smestiti svaka roba kojom se može manipulisati, koja se može razvrstavati, popravljati, deliti, i odatle uvoziti, izvoziti ili upućivati, pridržavajući se pritom propisa koji se odnose na svaku od tih radnji; — *an antrpo* (fr. en entrepot) necarinjen, neocarinjen.
- antrtaj** (fr. talile, entretaille) u bakrorezu: fini međuzarez; *ples:* figura u igranju kada se jedna noga stavi na mesto druge, a ova se pruži napred.
- antrfen** (fr. entrefins) *pl.* tkanine osrednje finoće i kakvoće.
- antrfile** (fl-entrefilet) nagoveštaj nečega vešto upleten u govor, vest ili saopštenje koje treba pročitati između redaka; kratak članak, obično zvanično, saopštenje vlade, u bačen u redakcijski deo lista.
- antrša** (fr. entrechat, ital. intrecciato salto) umetnički skok u plesu, udaranje noge o nogu u skoku pri igranju.
- an-tu-ka** (fr. en tout čas) amrel srednje veličine koji može poslužiti i kao ki-

- šobran i kao suncobran, amrel za svako vreme; *fig.* čovek koji se može upotrebiti za svaki posao.
- anthelmintika** (grč. anti, helmins, helmintos glista) *pl. med.* sredstva za isterivanje glista; *pr. anhelminthicān.*
- anthiperidrotikon** (grč. anti, yper nad, iznad, preko, idros znoj) *med.* sredstvo protiv prekomernog znojenja nogu.
- anthipnotika** (grč. anti, hypnos san) *pl. med. v. antihypnotika.*
- anthipofora** (grč. anti, hypo-phero snositi) *ret.* izvođenje i nabrajanje prigovora, da bi se posle jedan po jedan pobijali.
- anualni** (lat. annualis) godišnji, koji se događa svake godine; koji traje godinu dana.
- anuarij(um)** (lat. annuarium) letopis, godišnjak, kalendar.
- anuitet** (nlat. annuitas, annus godišnji) godišnja otplata duga; godišnji prihod, godišnji dohodak, godišnja renta.
- anulacija** (nlat. annullatio) poništenje, ponistiavanje, ukinuće, opovrgnuće, opovrgavanje; oglašavanje nevažećim.
- anulirati** (nlat. nullare) poništiti, po-ništavati, ukinuti, ukidati, opovrći, opovrgavati; uništiti; ništavati; oglasiiti nevažećim.
- anulus** (lat. annulus) prsten; *aiulus magikus* (lat. annulus magicus) čarobni prsten; *anulus palacii* (lat. annulus palatii) kraljevski prsten pečatnjak; *anulus pi-skatorius* (lat. annulus piscatorius) papin prsten pečatnjak na kojem je predstavljen sv. Petar u ribarskom čamcu, ribarski prsten.
- anumeracija** (lat. annumeratio) pribrajanje, dobrajanje, uračunavanje.
- anumerirati** (lat. app̄spēgagē) pribrojiti, pribrojavati, dobrojiti, dobrojavati; uračunavati, ubrajati.
- anuncijacija (lat. annunciatio) nagovešta-vanje, objavljuvanje, naročito Devi Mariji da će roditi sina, Blagovesti.
- anurija** (grč. ap., uron mokraća) *med.* potpun prestanak lučenja mokraće.
- anus** (lat. anus) *anat.* čmar, završetak zadnjeg creva; *per anum* (lat. per anum) *med.* kroz čmar.
- anus** (lat. annus) godina; *anus eklezijastikus* (lat. annus ecclesiasticus) crkvena godina; *anus interkalaris* (lat. annus intercalaris) prestupna godina; *anus komunis* (lat. annus communis) prosta, neprestupna godina; *anus kurens* (lat. annus currens) tekuća godina; *anus solaris* (lat. annus solaris) sunčana, obična julijanska godina; *anus civilne* (lat. annus civilis) gradanska godina, od 1. januara do 31. decembra.
- anfan** (fr. enfant) dete; *anfan perdi* (fr. enfants perdus) *na.* vojnici koji se sami javе da izvrše neko opasno delo, mrtva straža; *anfan teribl* (fr. enfant terrible) brbljivo dete pred kojim se ne sme svašta
- govoriti zbog toga što hoće da oda; nestas-ško, davolan, vragolan.
- an fas** (fr. en face) spreda, s lica; oči u oči, pravo u oči.
- anfilada** (fr. enfilade) dug red, npr. red soba u jednom pravcu; *voj.* tučenje topovima uzduž, po dužini, s boka.
- anfilirati** (lat. filum konac, fr. Š, enfile) udenuta, udevati; nizati, nanizati, npr. biser; zapodenuti razgovor; zaplesti nekoga u neko preuzeće, u opasnost; *voj.* tuči topovima po dužini, s boka; napraviti čupriju (u *trik-traku*).
- anfraktuozan** (nlat. anfractus) krivudav, iskrivulan, vijugast; neravan, džombast; zaobilazan.
- anhelacija** (lat. anhelatio) kratko, teško udisanje vazduha, dahtanje, zadihanost.
- anhidrid** (grč. ap. hydor voda) *hem.* jedinjenje kiseonika sa nekim elementom bez vodonika, ali koje izloženo vodi apsorbuje, upija, vodonik i postaje kiselinom.
- anhidrija** (grč. ap, hydor) bezvodnost, nestasica vode, suša; *anidrija.*
- anhidrit** (grč. ap, hydor voda) *hem.* sumporno-kiseli kreć kome je oduzeta voda.
- anhidričan** (grč. ap, hydor voda) *hem.* slobodan od vode, kome je oduzeta voda, npr. *soli i oksidi.*
- anceps** (lat. anceps) dvostruk; dvostran; kolibljiv, nesiguran; dvomislen; *metr.* oznaka za kvantitet jednog sloga koji može biti dug ili kratak.
- anšantirati** (fr. enchanter) očarati, oča-ravati, općiniti, općišavati, zadiviti, zadivljavati, ushititi, ushićivati; *pr. an-šantiran.*
- anšer** (fr. enchere) *trg.* bolja ponuda na javnoj prodaji; podizanje cene, poskuplji-vanje, poskupljenje.
- anšerirati** (fr. encherir) *trg.* nuditi više, dati više pri nadmetanju; poskupl-jivati, podizati cenu.
- anšlus** (nem. Anschluss) priključenje, pripajanje, prisajedinjenje, pridruženje, spa-janje; *pol.* prisajedinjenje Austrije hitle-rovskoj Nemačkoj 1938. god.
- aorist** (grč. a-oristos neograničen, neodređen) *gram.* predašnje svršeno vreme, prošlo trenutno vreme.
- aorta** (grč. aorte) *znat.* glavna srčana žila, žila srčanica, najvažnije arterijsko stablo od koga potiču sve arterije u čovečjem telu.
- aortitis** (grč. aorte *med.* zapaljenje *aorte.*
- aosmičan** (grč. a, osme miris) bezmirisan.
- apage!** (grč. ap-ago odvesti; otići, lat. apage) odlazi, idu, čisti se!
- apagogika** (grč. apagogē) *log.* posredan dokaz; *apagogičan* *dokaz* indirektan, posredan dokaz, tj. onaj koji dokazuje tačnost jednog tvrđenja pokazivanjem nemogućnosti ili pogrešnosti tvrđenja koje ga odrice.
- apanaza** (fr. apanage, nlat. apanagium) imanje dato na doživotno uživanje; godi-

- šnja plata bližih vladaočevih rođaka (dece, braće); godišnji prihod, obezbeden prihod.
- apanažirati** (fr. apanager) dati kome imanje na doživotno uživanje; odrediti stalan godišnji prihod.
- apanteza** (grč. apantesis) odgovor, odvraćanje, pobijanje.
- apantropija** (grč. apanthropia zaziranje od ljudi) nečovečnost, svirepost; zaziranje (ili: strah) od ljudi; odvratnost među ljudima; *up. antropofobija*.
- aparat** (lat. apparatus spremu; oruđe) sprava, naprava, stroj; ceo pribor, sva oruđa, pomoćna sredstva i dr. koja su potrebna za neki posao ili neku službu.
- aparatoriј(um)** (nlat. apparatorium) odeljenje (ili: orman) za smeštaj oruđa, sprava i sl.
- aparatura** (lat. apparatus) svi aparati jednog tehničkog preduzeća; sva mehanička postrojenja (npr. neke radionice, bioskopa, pozorišta i dr.).
- aparentan** (lat. apparens) vidljiv, vidan; očigledan, očevidan, jasan; prividan (npr. odstojanje, veličina i sl.).
- aparenčija** (lat. apparentia) privid, privid-nost, izgled, spoljašnjost; verovatnoće; *trg.* spoljašnji izgled neke robe.
- apartan** (fr. apart naročit, jedinstven) naročit, neobičan, nesvakidašnji; pun draži, dražestan.
- apartman** (fr. appartement) stan, soba, odeljenje, stan sa više odeljenja.
- apartheid** (eng. apart odvojeno, izdvojeno, podeljeno) naziv za doktrinu rasne superiornosti bele u odnosu na crnu rasu koju na najbezobzirniji način praktikuje Južnoafrička Republika odričući svaku političko pravo svojim podanicima crne kože.
- apasionato** (ital. appassionato) *kuz.* strasno, sa puno osećanja.
- apatetičan** (grč. apatao, apatetikos prevaran, lažljiv) lažljiv, lažan, prevaran, za-pleton, zamršen, npr. zaključak.
- apatijske** (grč. apatheia) neosetljivost, utrnu-lost osećanja, ravnodupost, nemarnost; stanje u kome kod čoveka ništa ne može izazvati ni radost ni žalost (u normalnim prilikama obično nastupa usled za-morenosti mozga); mltavost pokreta sa težnjom nekretanju.
- apatit** (grč. apatao zavodim) št. kalcijev fosfat s fluorom, veoma rasprostr., boje sive, ljubičaste ili zelenkaste, tvrdine 4 po Mosovoj lestvici.
- apatičan** (grč. apathes) neosetljiv, ravnodušan, nemaran, utrnulih osećanja.
- apatrij** (grč. a-, lat. patria domovina) lice koje nema državljanstva.
- apaš** (fr. arasče) velegradski razbojnik, lopov, zločinac, otimač.
- apedeužija** (grč. apaideysia) nevaspitanost, neobrazovanost, neznanje usled slabog školovanja; *apedeugizam*.
- apedeutizam** (grč. a-, paideyo vaspitavam, odgojim) v. *apedeužija*.
- apedeutičan** (grč. a-, paideytikos vaspitni; odgojni) neobrazovan, nevaspitan, neškolovan.
- apeirokalija** (grč. apeiros neiskusan, kalén lepo) nepoznavanje lepote, neupućenost u ono što je lepo; nedostatak ukusa; *ret.* usiljena težnja za lepim i kitnjastim izražavanjem.
- apeiron** (grč. apeiros neograničen, beskrajan) *fol.* početak, prauzrok iz koga su sve stvari izašle i u koji se ponovo vraćaju (ovaj pojam uveo Anaksimander).
- apeks** (lat. areh vrh, šiljak) kupasta kapa starorimskih sveštenika; *geom.* vrh kupe; *astr.* tačka neba u pravcu koje se vrši neko kretanje, npr. pri Zemljiniom obrtanju; *apeks Sunčanog sistema* tačka ka kojoj se kreće Sunce sa svojim pratiocima (planetama); *supr.:* *antiapeks;* *gran.* znak za dužinu ili naglašavale nad samoglasni-kom.
- apel** (fr. appell) poziv, pozivanje, doziv, znak; *prav.* žalba višoj vlasti, pozivanje na viši sud; *voj.* zbor; *mač.* kratak i oštar udar napred isturenom nogom; poslušnost kod pasa, npr. taj pas nema apela, tj. ne odaziva se na poziv gospodara.
- apelant** (lat. appellare, appellans) *prav.* onaj koji se u pravnim ili sudskim poslovima obraća, posle nižih, višim sudovima i traži njihovu pomoć.
- apelat** (lat. appellatus) *prav.* lice protiv koga ili presuda nižeg suda protiv koje *apelant podnosi* priziv višem суду.
- apelativ** (lat. nomen appellativum) *gran.* zajedničko ime, reč koja označava rod ili vrstu, npr.: drvo, čovek, životinja.
- apelativan** (lat. appellativus) *gram.* koji označava zajedničko ime, rod, vrstu.
- apelatorija** (lat. appellare) viši, prizivni sud za crkvene sporove.
- apelacija** (lat. appellatio) viši sud (između prvostepenog i hasacionog suda); priziv višem суду; poznавanje; kazivanje, imenovanje.
- apelacio admisibilis** (lat. appellatio admissibilis) *prav.* dopustljiv i prihvatljiv priziv, priziv koji se može dopustiti i prihvati.
- apelacio dezerta** (lat. appellatio deserta) *prav.* prepušten, zadocneo priziv.
- apelacio inadmisibilis** (lat. appellatio inadmissibilis) *prav.* nedopustljiv priziv, neprihvatljiv priziv.
- apelacio temerarija** (lat. appellatio temera-ria) *prav.* neosnovan priziv, nepromišljen priziv.
- apelacio frivola** (lat. appellatio frivola) *prav.* beznačajan i ništavan priziv.

- apelirati** (lat. appellare) moliti koga za pomoć; pozivati se na nešto; obraćati se (ili: obratiti se) prizivom višem sudu, uložiti (ili: ulagati) priziv; uložiti (ili: ulagati) protest.
- alelovati** (lat. appellare) v. *apelirati*.
- apendiks** (lat. appendix) dodatak, dopuna, prilog knjizi ili delu; alat, izdužen produžetak sa površine nekog organa, naročito: crvoliki produžetak na donjem delu slepog creva, crvuljak.
- apendikularije** (lat. appendicula mali pri-vezak) pl. zool. mali prozirni morski pla-štaši sa repom za veslanje.
- appendicit** (lat. appendix) ned. zapaljenje crvolikog produžetka na donjem delu slepog creva, crvuljka (pogrešno se kaže: zapaljenje slepog creva).
- apepsija** (grč. a- ne, bez, pepsis probava, varenje) med. loša probava, slabo varenje u organizam unete hrane.
- apeptičan** (grč. a-peptos nevaren) nesvar-ljiv, neprobačljiv; koji pati od slabog varenja želuca.
- aperantologija** (grč. aperantologia) preterana brbljivost, bujića praznih reči.
- aperkat** (ept. irreg. gornji, čut udarac) sp. u boksu: udarac pesnicom tako da je onaj deo ruke gde je šaka okrenut prema sopstvenom licu i ruka ima zamah odozdo na gore.
- aperijens** (lat. aperire otvoriti) med. sredstvo za čišćenje; pl. *aperijencije*.
- aperijentan** (lat. aperiens) koji otvara volju za jelom; *aperitivan*.
- aperijencije** (lat. aperientia) pl. med. v. *aperijens*.
- aperiodičan** (grč. a-, perfodos) fiz. slobodan od njihanja, koji se ne klati oko svoga ravnotežnog položaja.
- aperitiv** (nlat. aperitivum) sredstvo koje izaziva volju za jelom, rakija ili drugo piće kao sredstvo za otvaranje apetita.
- aperitivan** (lat. aperire otvoriti, nlat. aperitivus) v. *aperijentan*.
- apersi** (fr. aperfu kratak pregled, letimičan pregled; suština, kratko i pregledno izlaganje, sažetak).
- apertura** (lat. apertura) anat. otvor npr. na prečaga, vetrilima (*dijafragma*) za prolaz jednjaka itd.; opt. otvor (izdubenog ogledala, zaklona na optičkim aparati-ma).
- apercepcija** (lat. ad-perceptio) fil. za-pažanje, shvatanje, jasno shvatanje predmeta pomoću akata, pažnje, odnosno mi-šljenja; oni akti parenje, odnosno mišljenja, pomoću kojih se jedan predmet shvata, saznaje i tumači; po Vuntu: prvo akt ili proces kojim se psihički sadržaji dovode do jasnog shvatanja, drugo, načelo na kojem počivaju druge, više veze duševnog života, a ne one koje počivaju na asocijacijama.
- apercipirati** (lat. ad-percipere) zapaziti, zapažati, uvideti, jasno shvatiti; sa- držaj jedne predstave jasno shvatiti i tim je staviti na pravo mesto u svesti.
- apetalan** (grč. a-petalos) bog, bez lišća; čiji cvetovi nemaju kruničnih listića, beskrunični, koji su bez latica.
- apetencija** (lat. appetentia) čežnja, požuda, nagon, sklonost, težnja za čim.
- apetit** (lat. appetitus) prohtev za jelom, volja za jelom, ješnost, osećanje gladi; prohtev, želja, žudnja za nečim.
- apetitivan** (nlat. appetitivus) željan, požu-dan, pohotan.
- apetitlih** (lat. appetere, nem. appetitlich) ukusan, tečan, sladak, primamljiv, koji izaziva želju za jelom, da se jede, da ga (ili: je) pojedeš.
- apeticija** (lat. appetitio) težnja za čim, težnja, žudnja, naklonost.
- apehema** (grč. ap-echema) odjek; med. suprotna pukotina na povređenoj kosti (*kontraktura*); suprotno dejstvo pada, tj. kada se bol prouzrokovani tim padom oseti na suprotnoj strani.
- apijarij(um)** (lat. apiarium) pčelanik, pčelinjak.
- apikultura** (lat. apis pčela, cultura gajenje) pčelarstvo.
- apireksija** (grč. a-, rug vatra) med. stanje bez groznice, stanje bolesnikom između napada povratnih groznica.
- apireničan** (grč. a-, rugep kopggica) bog. koji nema koštice (o plodu).
- apiretičan** (grč. a-, rug) med. bez visoke temperature, bez groznice.
- apirija** (grč. apeiria) neiskusnost.
- apiričan** (grč. a-pyros, a-, rug vatrica) 1. nezapaljiv, siguran od vatre.
- apiričan** (grč. apeiros, a-, peira iskustvo) 2. koji nema iskustva, neiskusan, nevičan.
- apirman** (fr. apurement) trg. zaključak, ove-ravanje, proveravanje računa.
- Alis mit.** sveti bik, crn sa belom negom na čelu koga su starci Egipćani poštivali kao božanstvo; simbol zemljoradnje.
- apis** (lat. apis) zool. pčela.
- apistija** (grč. apistia) neverovanje, podozre-vanje, sumnja.
- apices juris** (lat. areh, apices juriš) pl. prav-ničke dosetljivosti.
- aplazija** (grč. a-, plašš obrazovanje, uobli-čenje, tvorenje) anat. nemanje ili nedovoljna razvijenost jednog organa ili više njih.
- aplanat** (grč. a-, planao lutam) fotografski objektiv, konstruisan 1866, koji nema sferne aberacije; *linkejoskop*.
- aplanatičan** (grč. a-, planao) opt. bez (sferne) aberacije, kao složene sočivo; *aplanazi-ja*: nemanje (ili: nepostojanje) sferne aberacije.
- aplanirati** (fr. aplanir) poravnati; dovesti u red; otkloniti smetnje, zagladiti.
- aplaudira™** (lat. applaudere) tapšati, pljeskati u znak odobravanja; primiti nešto sa bučnim odobravanjem, živo odobravati.

- aplauz** (nlat. *applausus*) tapšanje, pljeskanje u znak odobravanja, pljesak, glasno odobravanje, pohvala.
- aplikabilan** (nlat. *applicabilis*) primenljiv, podesan; koji se može lako namestiti na, priljubljiv; *aplikativan*.
- aplikant** (lat. *applicans*) v. *kandidat*.
- aplikata** (lat. *applicata*) *geoi.* ordinata (kod kupinih preseka); treća oca u prostornom koordinatnom sistemu.
- aplikativ** (lat. *applicare* približiti; dodati, združiti) *liši.* u nekim kavkaskim, afričkim i dr. jezicima izvedeni glagol koji glagolskoj radnji daje značenje naklonosti prema nekome (objektu).
- aplikativan** (nlat. *applicativus*) v. *aplikabilan*.
- aplikatorika** (lat. *applicare*) objašnjavanje teorijskih pitanja pomoću praktičnih primera, naročito u vojnim naukama.
- aplikatura** (nlat. *applicatura*) *kuz.* pravilan položaj prstiju pri sviranju.
- aplikacija** (lat. *applicatio*) način izvođenje, primenjivanje, primena; metanje, nameštanje, stavljanje, utiskivanje, prilepljivanje, npr. ukrasa od druge materije na neku tkaninu; *ned.* upotreba spoljnih sredstava, zavoj, oblog; marljivost, vrednoća, prilježnost; *aplikacione boje šare* (ili: mustre) u boji koje se utiskuju u tkaninu; *aplikaciona škola* viša vojna škola u Francuskoj i Italiji za pripravnike za generalstab.
- aplicirati** (lat. *applicare*) namestiti, staviti, metnuti; primeniti, upotrebiti; dati npr. lek; brižljivo izučavati, obraća-ti jaku pažnju na nešto, statati se, prio-nuti za neki posao; prišiti, prilepiti, npr. ukras na haljinu; *mat.* uneti, ucrtati.
- apnea** (grč. a-, rpeo dahćem) *ned.* nedisanje, kraći ili duži zastoj u disanju usled poremećaja centra za disanje.
- apo-** (grč. arb.) predmetak u složenicama sa značenjem: od, raz-, opet, natrag.
- apogamija** (grč. arb., gameo ženim se) *zool.* razmnožavanje bez oplođavanja kod koga se razviće vrši samo pomoću jedne vegetativne ćelice; pojавa opažena kod naj-nižih jednoćelijskih životinja.
- apogej** (grč. *apo-gaion*) *acrp.* tačka na putanji Meseca, itd. u kojoj je on najudaljeniji od Zemlje; takođe: najveće udaljenje Sunca od Zemlje u *afelijuznu*; *supr.- perigej*; oba izraza su iz astronomije Ptolomeja, kada se još smatralo da je Zemlja središte, a ne Sunce (*up. afelijum*); danas se upotrebljavaju samo u odnosu na Mesec.
- apograf** (grč. arb., *grapho* pišem) prepis, kopija izvornog dokumenta.
- apoda** (grč. a-, pus, podćs., noga) *zool.* beznožni vodozemci.
- apodan** (grč. a-, pus) koji nema nogu, beznožan.
- apodejktičan** (grč. *apodeiktikos*) v. *apodikti-čan*.
- apodemijalgija** (grč. *apodemia* boravak u tuđini, *algos* bol) bol ili tuga za zavičajem.
- apodija** (grč. a-, pus noga) *med.* rađanje bez nogu, nemanje nogu od samog rođenja, beznožnost.
- apodiksis** (grč. *apodeixis*) prikazivanje, izlaganje; ogledni govor; *log.* dokazivanje, neopovrgljiv dokaz.
- apodiktičan** (grč. *apodeiktikos*) koji dokazuje, dokazan, neopovrgljiv, neoboriv, neminovan, bezuslovan; *apodiktičan sud log.* sud koji izražava logičku nužnost, npr.: „U ravnostranom trouglu moraju sva tri ugla biti jednak”; *up.* *asertoran, proble-matičan, modalitet*.
- apodoza** (grč. *apodosis*) *et.* drugi, poslednji deo složene rečenice, za razliku od prvog dela (*protaze*); *gran.* završnica.
- apodatura** (ital. *appoggatura*) *muz.* predudar, ukrašavanje melodije sitnim notama.
- apoen** (fr. *appoint*) *fin.* menica koja izmiruje neki dug ili duguje izvesnu sumu; svaka, naročito inostrana, menica; sitan novac za potkusurivanje, papirna novčanica kao sredstvo plaćanja u platnom prometu; *apunto*.
- apoentirati** (fr. *appointer*) odrediti platu, plaćati; poravnati se u nečemu; odrediti ročište; sravniti račun sa trgovačkim knjigama.
- apozitiv** (lat. *aropege* priložiti, *appositi-vum*) *gran.* pridev koji stoji uz imenicu kao apoziciju, npr.: Dete *bolesno* mora da leži, Čovek *pošten* ne bi to nikad uradio.
- apozitivan** (nlat. *appositivus*) *gran.* koji stoji kao dodatak, kao *apozicija*.
- apozicija** (lat. *appositio*) *gram.* dodavanje, jedna atributivna imenica kao dodatak nekoj drugoj imenici; zamena subjekta koja ga kazuje drugim imenom, može da ga zameni (npr. Dušan, *tvoj mladi brat*, čita knjigu).
- apojovijum** (nlat. *apojovium*, grč. arb od, Jov-od Jupiter *gei. Jovis*) *astr.* tačka na putanji jednoga od Jupiterovih pratlilaca u kojoj je on najudaljeniji od planete, Jupitera.
- Apokalipsa** (grč. *Apokalypsis*) 1. Otkrovenje Jovana Bogoslova, poslednja knjiga Novog zaveta, jedan od najdragocenijih dokumenata i izvora za istoriju prvih dana hrišćanstva; 2. religiozni pravac koji sve pojave tumači kao neko predskazanje o svršetku sveta.
- apokaliptika** (grč. *apo-kalypto* otkrivam) jedna grana pozniye jevrejske književnosti koja hoće da prikaže, u obliku simboličkih slika i čudesnih vizija, budućnost božjeg carstva i dolazak obećanog Mesije.
- apokaliptičan** (grč. *apo-kalypto* otkrivam) u duhu ili stilu *Apokalipse*, tj. tajanstven, mračan, zagonetan; *apokaliptični broj* mistični broj h?5 — 666 u *Apokalipsi* (13, 18); *apokaliptični konjanici* četiri simbolične prilike iz *Apokalipse* (6, 1—8): kuga, rat, glad i smrt.

apokaliptičari (grč. apo-kalypto otkrivam) oni koji veruju da *Otkrivenje Jovanovo* sadrži proročanstvo o budućem ispunjenju i ostvarenju carstva božjeg; istraživači Otkrovenja; religiozni zanesenjaci.

apokapnizam (grč. arb. kapnos dim) *ned.* kadenje kao predohrana od zaraznih bolesti; *sufumigacija*.

apokarpija (grč. arb. karpés plod) *bog.* plod iz jednog cveta sa više slobodnih tučko-va, od kojih se svaki razvija u po jedan plodić (npr. kod ljutića).

apokartereza (grč. apo-kartereo ubijam se glađu) svojevoljno uzdržavanje od jela; svojevoljna smrt od gladi.

apokatastaza (grč. apo-katastasis vraćanje u ranije stanje) vraćale u predašnje stanje; u dogmatičnom smislu: obraćanje svih ljudi u Hristovu veru i njihov ulazak u večno blažene zo; učenje o vraćanju svih stvari i o ksnačnom ulasku u carstvo nebesko čak i grešnika (*palingenezija*); *astr.* povratak u isti prividni položaj; *ned.* potpun prestanak neke bolesti, vraćanje zdravlja, ozdravljenje; *fil.* učenje o većitom ponavljanju stvari (Heraklit, stojici, pitagorejci).

apoklazma (grč. aro-Mab slomim, skrham) *med.* prelom kosti.

a poko a poko (ital. a rosso a rosso) *nuz.* malo po palo, postupno, postepeno.

apokspa (grč. apo-kopte odsecanje, odrezivanje) *gram.* izostavljanje poslednjeg slova ili sloga neke reči.

apokopirati (grč. apo-kopto odsečem) skratiti reč na kraju izostavljanjem jednog glasa ili više glasova; skratiti, skraći-vati.

apokriza (grč. apokrino izlučujem, izdvajam) 1. *med.* izbacivanje (ili: izlučivanje) suvišne tečnosti iz tela.

apokriза (grč. apo-krinomai obavestim, odgovorim) 2. odgovor, odluka, rešenje, obaveštenje.

apokrizijar (grč. apo-krinomai) „onaj koji treba da govori i da odgovara“, od IV veka titula biskupskog, naročito rimskog, poslanika na carskom dvoru u Carigradu; na franačkom dvoru: titula najvišeg sveštenika koji je, u isto vreme, bio i vrhovni starešina dvorske kancelarije.

aikritičan (grč. apo-kromo izlučujem) *med.* koji luči, koji pomaže lučenje i izbacivanje suvišne tečnosti.

apokrifan (grč. apo-krypto skrivam) nesiguran, sumnjiv, nepravi, lažan, podmetnut, mračan s obzirom na svoje poreklo; *apokrifni spisi* spisi ili knjige koje crkva ne priznaje kao prave (za razliku od *kanonskih*); takođe: dela nepoznatih pisaca.

apokrifi (grč. apo-krypto skrivam) *pl.* spisi ili knjige čije je pravo poreklo tajanstveno, koje nisu prave, otkrivene, *kanoi-ske*.

apolepsa (grč. apolepsis zadržavanje, aralambano zadržavam, sprečavam) *med.* pre-lsid (ili: smetnja, poremećaj, prestanak, izostanak) neke organske funkcije, npr. disanja, govora, bila.

apolid (grč. apolis, apolidos koji je bez zavičaja ili bez otadžbine) *prav.* lice koje je izgubilo državljanstvo svoje, a nije pri-mljeno u državljanstvo druge neke države.

apoliza (grč. apo-lysis odvajanje) otpust vernih u grčkoj pravoslavnoj crkvi; *med.* odvajanje.

apolitoza (grč. apolithyo skameniti) *kol.* skamenjavanje, pretvaranje u kamen.

apolog (grč. apólogos priča) *poet.* poučna pričina, poređenje u priči, izmišljena priča kojoj je cilj da predovi neku moralnu istinu ili pouku.

apologema (grč. apolégema) odbrana, odbrambena tačka.

apologet (grč. apologetikós) onaj koji govori ili piše odbranu, branilac; naročito: branilac hrišćanstva od napada never-ničkih i jevrejskih.

apologetika (grč. apologeomai branim) *teol.* nauka o tome kako treba braniti veru, naročito hrišćanske učenja.

apologetičan (grč. apologeomai) odbrambeni govor i dr., koji ima karakter odbrane, npr. spis.

apologizirati (grč. apologeomai) braniti, zauzimati se za, držati odbrambeni govor.

apologija (grč. apologfa) odbrana, odbrambeni govor ili spis u korist nekog čoveka ili učenja.

apologist(a) (grč. apologeomai branim) v. *apologet*.

Aiolon (grč. Apollon) *nit.* sin Zevsa i Lato-ne, bog sunca, poezije, muzike, lekarstva, recitosti itd.

apolonikon (grč. Apollon) muzički instrumenat, sličan orguljama, pronađen 1828. u Engleskoj.

apolonian (grč. Apollon) *nuz.* vrsta *fortepi-jana*, pronađena u Darmštatu.

apomiksija (grč. arb. mixis mešanje, sparivanje) *zool.* razmnožavanje bez oplođavanja putem *partenogeneze* ili *apogamije*.

aponeuroza (grč. arb. neuron žila; živac) *znat.* babušina, beličasta čvrsta i jako otporna opna koja obavija, poput navlake, mišiće, grupe mišića i cele udove; sastavljena je od vezivnog žiličastog tkiva.

aponija (grč. aponia) bezbolnost, zdravlje, snošljivo stanje, spokojstvo.

apopleksija (grč. apoplexia) *ned.* naprasan prekid delatnosti nekog važnog organa (pluća, srca ili mozga) redovno praćen onesvešćenjem, kaplja.

apoplektičan (grč. apoplesso udarcem oduzmem) *ned.* sličan kaplji, krvokapni; sklon kaplji; *apoplektična sredstva* sredstva protiv kaplje; *apoplektični habitus* telesni sastav sklon kaplji.

apoplektičar (grč. apoplōsso udarcem oduzmem) *med.* onaj koji je sklon kapljici.

apopsihija (grč. apo-psycho izdahnem) izdisanje, ispuštanje duše; *med.* duboka nesvestica, obamrllost.

apor (fr. apport prinos, ulog) *trg.* doprinos jednog lica u neko preduzeće u stručnoj spremi, nepokretnostima ili pokretno-stima, ali ne u gotovom novcu; *prav.* imanje doneto u brak.

aporem (grč. apérema, arogbs u zabuni sam) sumnja, teškoća, težak zadatak; logička teškoća, sporno pitanje; popuštanje dvaju suprotnih sudova u spornom pitanju; *aporizma*.

aporematičan (grč. arogeb) zagonetan, težak za razumevanje, nejasan.

aporeta (grč. a-poreutos neprohodan, neprolazan) *pl.* stvari zabranjene za izvoz, roba zabranjena za izvoženje.

aporetika (grč. arogeb biti u nedoumici, kolebiti se, aporus neprohodan) *fil.* „veština“ raspravljanja o problemima a da se pri tom ne želi da se pošto-poto dođe do njihovog rešenja; metod da se problemi pre njihovog teorijskog obradivanje i nezavisno od mogućih rešenja čisto sami u sebi ispituju, da se nepojamno od pojarnog odvoji, da se teškoće i protivrečnosti datih fenomena radi njih samih ističu.

aporetičan (grč. a-poreutos) zabranjen, nedopušten.

aporetičar (grč. aporetikos) onaj koji sumnja, *skeptičar*.

aporizma (grč. arogeb) v. *aporem*.

aporija (grč. aporia) zbumjenost, bespomoćnost, nejasnoća; logična teškoća; sumnjiva (ili: sporna) stvar.

aport! (fr. apporte) daj ovamo, donesi! (kod obučenih pasa).

aportirati (lat. apportare, fr. apporter) doneti, donositi, prinositi, naročito kod obučenih pasa.

aposiopeza (grč. apo-siopesis zanemljenje) *ret.* prečutkivanje, zatajivanje misli: preki-danje govora npr. „Ja ču tebi“ . . .!

apostazija (grč. apostasia) odvajanje, odmetanje, otpadništvo, naročito od hrišćanske vere ili crkve.

apostazirati (grč. apostateo otpadam) otpasti, preveriti, odmetnuti se, odvojiti se od pravog učenja ili vere, prevrnuti verom, odreći se vere, načela.

apostat (grč. apostates, lat. apostata) otpadnik, odmetnik od pravog učenja ili prave vere, naročito hrišćanske, npr. *Julija Apostata*.

apostematozan (grč. apo-stema čir, nlat. apostematosus) koji ima oblik čira, koji se gnoji, gnojav.

apostemacija (nlat. apostematio) *med.* gnojenje, zagnojavanje.

aposterioran (lat. a posteriori) *fil.* zavisan od iskustva, stvoren na osnovu iskustva; *ua. a posteriori*.

a posteriori (lat. a posteriori) *fil.* zavisan (ili: zavisio) od iskustva, na osnovu iskustva; *supr.: a priori*.

apostil (nlat. apostillus) opropggajno ili otpusno pismo; dodatak nekom pismu ili povelji; preporuka priložena uz pismo ili molbu; beleška (ili: primedba) sa strane ili ispod teksta.

apostilator (nlat. apostillator) pisac beležaka sa strane ili ispod teksta.

apostilirati (nlat. apostillus) pisati (ili: praviti) beleške sa strane ili ispod teksta.

apostol (grč. apostolos odaslan) poslanik, onaj koji širi neko učenje; Hristov učenik; propovednik hrišćanstva; bogo-službena knjiga pravoslavne crkve koja sadrži knjige Sv. pisma koje su napisali apostoli, tj. Dela apostola, saborne poslanice i 14 poslanica apostola Pavla; *fig.* oduševljen pobornik i prvorac za pobedu neke nauke, učenja, ideje i sl.

apostolat (nlat. apostola tuš) propovedanje (ili: širenje) vere; zvanje propovednika vere; apostolsko dostojanstvo; papinska vlast.

apoetolikum (nlat. apostolicum) zajednički naziv za apostolske spise Novog zaveta, tj. Dela apostola, Poslanice i Otkrivenje Jovanovo.

apostolicam (grč. apostolos) sistem neograničene crkvene vlasti.

apostolicitet (nlat. apostolicitas) *teol.* saglasnost prave Hristove crkve sa tzv. čistim učenjem apostola.

apostolski (grč. apostolos) koji potiče od apostola, koji odgovara učenju apostola; papski; *apostolska stolica* (lat. sedas apostolica) papska stolica u Rimu, koju je osnovao apostol Petar.

apostrof (grč. apostrophos) *gram.* znak kojim se obeležena da je jedan samoglasnik ispušten (').

apostrofa (grč. apostrophe odvraćanje, otklanjanje, pribegavanje) *ret.* 1. figura u kojoj govornik ili pisac iznenadno zastane u svom izlaganju i obrati se nekoj ličnosti, bilo prisutno j ili odsutno], ili nekoj stvari; 2. figura kojom se neko obraća odsutnim licima ili stvarima koje zamišlja kao žive, npr.: Jao, majko moja! — Posestrimi goru i planinu. Bogom sestro, goro i planino; 3. *bog.* zbijanje protoplazme i hlorofilnih zrnaca na celjskim zidovima susednim sa drugim celijama; 4. *fig.* ukor, grdnja.

apostrofirati (grč. apo-strepho odvratiti, okrenuti) *gram.* označiti *apostrofom* da je u nekoj reči ispušten samoglasnik ili suglasnik; osloniti nekog življim, oštrijim tonom; u govoru odjednom se obratiti kome ili čemu; *fig.* ukoriti, grditi.

aposfragizma (grč. aro, sphragis pečat) lik urezan u prsten, kao pečat.

- apotanazija** (grč. aro, thanatos smrt) potpun prestanak života, nesumnjiva smrt.
- apoteza** (grč. apothesis odvajanje, skidanje, ukidanje, apotithemi odvojim, skinem, ukinem *lipit*, gubljenje glasa).
- apoteka** (grč. apothekē, apotithemi ostaviti na stranu, skloniti, sačuvati) radnja (ili: trgovina) lekovima; kutija u kojoj se drže lekovi; npr. kućna, putnička apoteka.
- apotekar** (grč. apothekē) stručno lice koje ima prava da spravlja lekove po lekarskim receptima; trgovac lekovima.
- apotema** (grč. apo-tithemi) *geom.* linija upravio povučena iz središta pravilnog mnogougaonika na jednu njegovu stranu; *hen.* nerastvorljiv talog koji se obrazuje u biljnim ekstraktima izloženim vazduhu.
- apoteoza** (grč. ar. theos bog) uzdizanje umrlog junaka i! velikog čoveka do božanstva; obožavanje, veličanje.
- apoteozirati** (grč. aro, theos) uzdizati do božanstva, obožavati, veličati.
- apoterapija** (grč. aro, therapefa) *ned.* potpuno izlečenje, produženje lečenja i posle bolesti.
- apotoma** (grč. apotemno odsecam) *mat.* razlika između dva veličina samer>ivih samo kao stepenovanih, tj. podignutih na kvadrat itd. kao između $\sim U-2p$ 1, koja je razli: ; a između dijagonale i strane kvadrata; *kuz.* razlika između celog i narednog polutona.
- apotropejon** (grč. apotropaion) amajlja, sredstvo za zaštitu od nesreće, uroka i sl.
- apofaza** (grč. apophasis) davanje saveta, ali tako da ne izgleda da se to hoće; pori-canje; popis imetka, *inventar*.
- apofiza** (grč. apophysis izraštaj, mladi-ca, izdanak) *med.* koštani izraštaj, naročito na završetku zgloba cevastih kostiju, sa košću spojen koštanom masom (*up. epi-fiza*); *min.* prisustvo jedne rude u nekoj drugoj u obliku grane ili korena (*ramifi-kacija*); *apofize pl. kol.* žice koje odražavaju vezu između intruzivnih masa iz kojih izbijaju.
- apofonija** (grč. aro, phone glas, fr. apophonie) *lingv.* promena samoglasnika u bilo kom delu reči, prevoj; *up. ablaut*.
- apoftegma** (grč. apophthegma) kratka i duhovita izreka, misao, poslovica; *up. sentencija*.
- apoftegmatičan** (grč. apophthegmatikos) u obliku duhovite izreke, kratak a misao, duhovit.
- apohometrija** (grč. apōche odstojanje, metria) merenje odstojanja, razdaljine.
- apohromat** (grč. aro, chroroa boja) *opt.* objek-tiv za mikroskope sa potrebnim okularima koji otlanja hromatsku i sfernju abe-raciju, jer zrake triju boja skuplja u jednoj tački.
- apohromatičan** (grč. aro, chroma) *opt.* kaže se za sistem sočiva kod koga su tri boje sjedinjene u jednoj tački.
- alodžato** (ital. appoggiato) *nuz.* vezano, sliveno.
- apopatura** (ital. appoggiatura) *kuz.* predudar; vezivanje, slivanje tonova.
- apraksija** (grč. apraxia besposlenost) *pskh.* nesposobnost izvođenje izvesnih običnih pokreta bez postojanja oduzetosti (parali-ze) i tačnog shvanja značenja nekih stvari.
- apre** (fr. apres) posle, potom, zatim; *im.* igrač koji u igri dolazi posle drugog igrača, npr. *moj apre*.
- aprekacija** (lat. apprecari, nlat. apprecatio) prekljinjanje, usrdna molba.
- apretirati** (fr. apprete) doterati (ili: doterivati) razno tekstilno gradivo tako da dobije izgled i svojstva finijeg tj. dati mu glatkoću, sjajnost itd.
- apretura** (fr. appreter) rad oko doterivanja i popravljanja kojim neki industrijski artikli (tkanine, hartija, koža, krvno) dobijaju izgled i svojstvo finije robe (glatkoću, sjajnost), ili svojstva koja im daju veću trgovinsku vrednost, takođe nova svojstva koja ti artikli dobijaju ovakvim doterivanjem; *muz.* pravilna srazmerna u gradi jednog muzičkog instrumenta.
- aprehenzija** (lat. apprehensio) *fil.* usvešči-vanje sadržaja jedne predstave, razumevanje, pojam, predstava; *prav.* uzimanje u posed, u državinu; hapšenje, zatvor; strah, strahovanje, zabrinutost.
- aprecijacija** (nlat. appretiatio) određivanje cene, vrednosti nečemu, procene, pro-cenjivanje; ocena, ocenjivanje.
- a prima nista** (ital. a prima vista) *trg. v. prima nista*.
- aprioran** (lat. a priori) *fil. v. a priori*.
- a priori** (lat. a priori) *fil.* nezavisno od iskustva, nezavisno od iskustva (*supr.: a posteriori*) te, prema tome, označava lo-gičku prethodnost značenja, a ne vremensku prethodnost (psihološku); u običnom životu: unapred.
- apriorizam** (lat. a priori) filozofska pravac koji prima nešto *a priori*, bilo u teoriji saznanja, bilo u etici.
- aprobativan** (nlat. approbativus) odobravan, koji izražava odobravanje; *aprobatoran*.
- aprobator** (lat. approbator odobravalac) lice koje vrši stručan pregled i odobrava puštanje u promet proizvoda u naučno-is-traživačkim zavodima, stanicama, poljo-privrednim dobrima, fabrikama itd. (»sita, brašna, vina, mlečnih prerađevi-na i dr.).
- aprobatoran** (nlat. approbatorius) *v. aproba-tivan*.
- aprobacija** (lat. approbatio) odobravanje, odobrenje, pristanak; povoljan sud o nečemu, pohvala; dopuštenje, npr. da se knjiga štampa; priznanje nekomu sposobnosti za

- nešto; dozvola biskupa (vladike) da sveštenik vrši isповест i drži propovedi.
- aprobirati** (lat. approbare) odobrati na osnovu prethodnog ispitivanja, povoljno oceniti, povaliti; dopustiti; priznati nekome sposobnost za nešto.
- aprovizacija** (lat. a-providere) snabdevanje životnim namirnicama.
- aprovizionirati** (fr. approvisionner) snab-deti (ili: snabdevati) životnim namirnicama.
- aproksimativa** (lat. approximativa) tačka zbljenja, dodirna tačka.
- aproksimativan** (lat. approximativus) pri-bližan.
- aproksimacija** (nlat. approximatio) pri-bližnost; mat. približno iznalanje korena; približno izračunavanje; približna ocena, ocenjivanje otprilike.
- aproksimirati** (lat. approximare približavaTM se) približiti, približavati.
- aproksimitet** (nlat. approximitas) približ-nost.
- apropinkvacija** (lat. appropinquatio) približavanje, naročito nekog trenutka ili događaja.
- apropinkvirati** (lat. appropinquare) približiti, približavati.
- a prope** (fr. a propos) zgodno, u zgodan čas, baš kad treba, kao poručen, kao poručeno; tim povodom, povodom toga.
- apropijacija** (lat. appropriatio) prisva-janje, prisvojenje; udešavanje, prilagodavanje; hemijsko sjedinjavanje dvaju tela pomoću trećega.
- apropirati** (lat. appropriare) prisvojiti, prisvajati; udesiti, prilagoditi; saobra-ziti, podesiti prema čemu.
- aproseksija** (lat. aprosexia) med nedostatak koncentracije misli, rasejanost.
- aprofiter** (fr. approfiter koristiti se) v. profitant.
- aproš** (fr. approche) voj. prokop, rov, saobraćajni rov koji vodi iz pozadine u prvi borbeni red.
- aproširati** (fr. approcher) približiti se, primicati se, imati pristup; voj. praviti prokope, rovove.
- apsens** (lat. absens) odsutan, o osobi koja nije prisutna u razgovoru ili reči koje nema u tekstu, iako se u njemu podrazumeva; up. abest.
- apsentan** (lat. absens) odsutan, udaljen.
- apsenteri** (eng. absenterS) pl. v. pod *apsenti-zam*.
- apsentizam** (lat. absens, eng. absentism) odsutnost od mesta na kome neko stvarno pripada, naročito boravak irskih posrednika van Irske (*apsenteri*).
- apsida** (grč. apsis, apsidos okruglina, svod) 1. astr. jedna od dveju tačaka na eliptičnoj putanji nebeskog tela u kojoj se ono nalazi na najvećem odnosno na najmanjem odstojanju od tela oko kojeg optiče, dakle, *afelijum* i *perihelijum* za planetu, neku kometu i *apogej* i *perigej* za Mesec; 2. u srednjovekovnoj crkvenoj arhitekturi: zadnji, polukružni delovi crkava, naročito onih koje su građene u romanskom stilu.
- apsidiola** (nlat. apsidiola, grč. apsis) vrh. mala horska kapela, naročito u crkvama romanskog stila.
- apsidna linija** astr. velika oca eliptične putanje, tj. duž koja spaja obe *apside*.
- apsint** (grč. apsmthion) bog. pelen; rakija sa pelemom, peljenjača, gorka rakija.
- apsintizam** (grč. apsmthion) ned. bolest živaca kao posledica prekomernog pijenja *apsinta*.
- apsihija** (grč. apsychfa) nesvestica; nepri-sustvo duha, neprisebnost; strašljivost; up. *apopsihija*.
- apsolvirati** (lat. absolvere završiti) lice koje je provelo na univerzitetu ili nekoj drugoj visokoj školi propisano vreme i time steklo pravo na polaganje završnog (diplomskog) ispita.
- apsolvirati** (lat. ab-solvere odrešiti) razrešiti, oslobođiti od (greha ili krivice); svršiti, završiti, npr. školu.
- apsolut** (lat. absolutum) 1. fkl. prvi osnovni uzrok svim pojавama, večno i nepromenljivo (idealistički: bog, duh; materijali-stički: materija); stvar po sebi; 2. pril. bezodnosno; bezuslovno, neuslovljeno; neograničeno; savršeno; prost, naprost, prosto-naprosto; supr. relativno.
- apsolutan** (lat. ab-solutus) slobodan od svih odnosa (ili: obaveza, uslova, ograničenja) nezavisan, bezuslovan, neograničen, neu-slovlj-en; čist, potpun, savršen; *absolutni alkohol* hen. alkohol čist od vode; *absolutni broj, absolutna vrednost* mat. broj, vrednost bez obzira na znak + ili —; fiz. *absolutne mere* koje imaju za osnovne jedinice centimetar, gram i sekundu; *absolutni sistem mera* sistem u kojem su osnovne jedinice za dužinu: centimetar, za masu: gram, za vreme: sekunda; *absolutna težina* težina tela koja se dobija običnim merenjem, bez obzira na njegovu zapreminu; u *filozofiji religije*: *absolutno biće*, bog; agr. *absolutno tle* ono koje se ni za koju drugu kulturu ne može racionalno upotrebiti, no samo za jednu, npr. za vinograd i sl.; fiz. *absolutna temperatura* ona čija se nulta tačka nalazi na -273°S.
- apsolutan** (lat. absolvire razrešiti) gram. v. *indikativ*; supr. relativ.
- apsolutivirati** (lat. absolvire završiti, absolutum) činiti, učiniti nešto apsolutnim; fkl. razumevaTM, shvatati, ili predstavljati nešto kao apsolutno, u ap-solutnom smislu.
- apsolutizam** (lat. absolvire) neograniče-nost; samovolja; oblik vladavine kod koga vladaočeva vlast nije ograničena ustavom, samodržavlje, samovlašće, neogra-ničena vladavina jednog čoveka.

- apsolutizirati** (lat. absolvere, absolutum) v. *apsolutivira ti.*
- apsolutist(a)** (lat. absolvere) pristalica ili vršilac neograničene vladavine.
- apsolutnost** (lat. absolutus) bezodnosnost; bezuslovnost, neuslovjenost; neograniče-nost; savršenost; *supr.: relativnost, relati-vitet*.
- apsolutoran** (lat. absolutarius) koji oslobodava, koji razrešava, razrešni, otpusni.
- apsolutorij(um)** (lat. absolutorium) razre-šenje, oslobodenje; svedodžba da je neko završio studije na visokoj školi i stekao pravo na polaganje završnog, diplom-skog ispita; razrešio pismo, razreš-nica.
- apsolucija** (lat. absolutio) oproštenje grehova ili krivice; oslobodenje; pomilovanje.
- apsorbencija** (lat. absorbentia) pl. hen. sredstva koja upijaju vlažnost iz drugih tela.
- apsorbirati** (lat. ab-sorbere) usisati, usisa-vati, upiti, upijati, progu-tati, uvlačiti u se; trošiti, potrošiti; obuzeti, obuzimati, ovladati; sasvim zauzeti poslom nekoga, potpuno zaposliti.
- apsorbovati** (lat. ab-sorbere) v. *apsorbirati*.
- apsorptivan (nlat. absorptivus) sposoban da upije ili usisa, upojan, usisan.
- apsorpacija** (lat. absorptio) fiz. usisiavanje, upijanje, primanje u sebe (*supr.: emisija*); fiziol. prolazak svarene hrane kroz drevnu sluzokožu u krvotok, čin kojim se u želucu završava varenje hrane; *fig.*, potpuna zauzetost (poslom, mislima i sl.).
- apsorciometar** (lat. absorptio, grč. metron mera) fiz. sprava pomoću koje se određuje sposobnost tečnosti za upijanje gasova.
- apstencija** (nlat. abstentio uzdržavanje) prav. odustajanje od nasledstva.
- apstergevan** (lat. abstergens) med. v. *apster-zivan*.
- apstergencije** (lat. abstergentia) pl. med. sredstva za čišćenje spolja, sredstva za ispiranje rana.
- apstergirati** (lat. abstergere otiti) prati, ispirati, čistiti (ranu).
- apsterzivan** (nlat. abstersivus) med. koji služi za ispiranje, koji čisti (ranu).
- apterozija** (nlat. abstersio) med. pranje, ispiranje, čišćenje (rana).
- apstinent** (lat. abstiens) pristalica *apsti-nencije*, trezvenjak.
- apstinentan** (lat. abstinent) koji se uzdržava od uživanja u alkoholu, mesu, duvanu, spolnom opštenju, trezven.
- apstinencija** (lat. abstinentia uzdržavanje) trezvenost, uzdržljivost, uzdržavanje od alkoholnih pića, duvana, mesa, spolnog opštenja itd.
- apstinirati** (lat. abstinere) uzdržavati se od alkohola, duvana, mesa, spolne ljubavi, živeti trezveno.
- apstraktan** (lat. abstractus) log. zamišljen, koji postoji ili je zamišljen da postoji odvojen od materijalnih predmeta, misao-
- ni, mislen, koji postoji samo kao pojam (*supr.: konkretan*); teorijski, čist; težak za razumevanje, viši, dubok, dubokomi-slen; rasejan; *apstraktan broj mat.* neime-novani broj; *apstraktne nauka* čista nauka (za razliku od primenjeno); *in apstrak-to* (lat. in abstracto) u opštem, samo u mislima, mis leno (*supr.: in konkreto*),
- apstraktne** (nlat. abstractivum) xex. ekstrakt nekog soka ili alkohola.
- apstraktum** (lat. abstractum) log. ono pggo je u mislima, pojmovno odvojeno, čist pojam, čista misao; gram. misaona imenica; *apstraktum pro konkreto* (lat. abstractum rgo concreto) opšti pojam mesto stvarnog predmeta.
- apstrakcija** (lat. abstractio) log. odvajanje, gradenje pojnova, misaonih predstava; čista misao, čist akt mišljenja, mudrovanje; udubenost u misli, zamišljenost; raseja-nost; negledanje, neosvrтанje na.
- apstrahirati** (lat. abs-trahere) odvojiti, odvajati u - mislima, graditi misaone predstave; radi pggo boljeg uočavanja i pojimanja onoga što je u nečemu glavno, opšte, nužno i bitno namerno zanemari-vati (i ne obazirati se na) ono što je u tome sporedno, specijalno, slučajno ili nebito: *od nečega apstrahiratine* voditi o tome računa, ne obazirati se na to, okaniti se toga.
- apstrahovati** (lat. abs-trahere) v. *apstrahirati*.
- apstruzan** (lat. abstrusus) skiven, zatvoren, teško razumljiv, taman, nejasan, zamršen.
- apsumpcija** (lat. absumptio) trošenje; istrošenost, izmučenost.
- apsurd** (lat. absurdum nemoguće) v. *apsurdi-ut*.
- apsurdan** (lat. absurdus) logički nemoguć, besmislen, nerazložan; nepodoban, nepriličan, smešan; *otici ad absurdum* (lat. ad absurdum) otici u besmislenost tj. doći u sukob sa zdravim razumom.
- apsurditet** (lat. absurditas) logička nemogućnost, besmislenost, besmislica, nera-zložnost, glupost.
- apsurdnost** (lat. absurdum nemoguće) v. *apsurditet*.
- apscedirati** (lat. abs-cedere) odlaziti, otici, udaljiti se, udaljavati se; med. prelaziti u gnoj, zagojavati se.
- apsces** (lat. abscessus) odlazak, odvajanje; med. gnojno zapaljenje tkiva, zagoj, gnojnik, gnojnica, napon, ispolj. usov; *metastatični apses*, zagoj koji se pojavi daleko od mesta prvobitnog oboljenja, što biva usled *piemije*; *fiksacioni apses*, zagoj izazvan namerno hemijskim nadražajem, npr. ubrizgavanjem mleka i dr., radi lečenja sepse, gonoreje, progresivne parali-ze itd.
- apscisa** (lat. abscissa tj. linea, abscindere otgnuti, odvojiti, odseći) geom. u (Dekartovom) koordinatnom sistemu: merni broj

- (+ ili —) odstojanja ma koje tačke u ravni do *ordinatne* osovine; *apscisna linija* prava linija koja je uzeta radi određivanja položaja neke tačke ili osobine jedne krive; *apscisna osovina* prava koja obično zauzima horizontalan položaj.
- apscisija** (lat. abscissio) odsecanje, otkidanje, odvajanje; *ret.* prekidanje.
- apterologija** (grč. a-pteros beskrilan, logfa) *zool.* nauka o beskrilnim kukcima (paucima, buvama i dr.).
- aptijalizam** (grč. a, ptyalon pljuvačka) *ned.* smanjeno lučenje ili odsustvo lučenja pljuvačke.
- a punta darko** (ital. a punta d'arco) *kuz.* vrhom gudala.
- apunto** (ital. appunto) *trg.* menica za izmi-rene nekog duga.
- apcigovati** (nem. abziehen) l. oduzimati, odbijati (npr. od plate na ime otplate duga); 2. otakati, pretakati (vino); 3. *tip.* uzimati prvi otisak složenog *šifa* (radi obavljanja korekture); 4. *fig.* povraćati, blju-vati.
- ar** (lat. aega površina) jedinica za merenje površina = 100 t^2 .
- ara** (lat. aga) oltar, žrtvenik.
- arabeska** (ital. arabesco) 1. *slik.* ukras u arapskom stilu, zapravo slike iz biljnog sveta, pošto je Arapima vera zabranjiva-la da slikaju ljude i životinje; fantastične linije u slikarstvu; 2. u baletu: figura kad igrač(ica) stoji na jednoj nozi.
- arabizam** osobenost arapskog jezika; reč uzeta iz arapskog jezika.
- arabizirati** udesiti po arapski; govoriti arapski; upotrebljavati u govoru arapske reči; ugledati se na Arabljane, npr. u umetnosti.
- arabist(a)** znalac arapskog jezika, arapske književnosti i umetnosti; naročito: čuveni medicinari srednjeg veka koji su bili pod uticajem arapskih lekara.
- arabicitet** (nlat. arabicitas) suština, osobenost, i poznavanje arapskog jezika, arapske književnosti i dr.
- arabotedesko** (ital. arabotedesco arapsko-nemački) mešavina mavarskog, rimskog i gotskog stila u slikarstvu i vajarstvu.
- aragonit** poš. bezbojan ili žućkast mineral, karbonat kreča, kristališe po rombskom sistemu (naziv po Aragoniji, pokrajini u Španiji).
- arak** (lat. arcus luk) 1. *ten.* arka tabak (hartije).
- arak** (arap.) 2. *gen.* *zraka* vrsta jake rakije od pirinča, šećera ili od soka kokosovog oraha, rum (od ove je postala reč *rakija*).
- aram** v. *haram*.
- araneografija** (lat. agapea pauk, grč. grapho pišem; opisujem) opisivanje pauka.
- araneologija** (lat. agapea, grč. logfa) *zool.* v. *arahnologija*.
- aranžer** (fr. arrangeur) upravljač, uređivač, priredivač, udešavač.
- aranžirati** (fr. arranger) urediti, uređiva-ti, srediti, sredivati, rasporediti; udesiti, udešavati; spremiti, prirediti, priredivati; izravnati, verovnike zadovoljiti, poravnati; složiti, napraviti sporazum.
- aranžman** (fr. arrangement) uređivanje, uređenje, red, raspored; sporazum, poravnanje, izmirenje; *kuz.* obrada, udešavanje.
- arancivi** (ital. arancini) *pl.* male, osušene i pošećerene naranče.
- aratura** (lat. aratura) rad na njivi pod kuluk (u srednjem veku).
- arahnide** (grč. arachne, lat. agapea pauk, grč. eldos vid, oblik) *pl. zool.* paucima slične životinje, pauci; *arahnoide*.
- arahniti** (grč. arachne pauk) *pl. kol.* v. *arahnoliti*.
- arahnitis** (grč. arachne) *med.* v. *arahnoditis*.
- arahnodaktilija** (grč. arachne, daktylos prst) *ned.* prekomerna dužina prstiju na ruci i nozi.
- arahnoliti** (grč. arachne) med. zapaljenje paučinaste moždane opne; *arahnitis*.
- arahnoidea** (grč. arachne, eidos vid, oblik) *zool.* paučinaste moždana opna.
- arahnoide** (grč. arachne, eidos) *pl. zool.* v. *arahnide*.
- arahnoliti** (grč. arachne, lithos kamen) *geol.* kamenje sa otiscima morskih zvezda; *arahniti*.
- arahnolog** (grč. arachne, logos) poznavalač (ili: proučavalač) pauka; *araneolog*.
- arahnologija** (grč. arachne, logfa) *zool.* nauka o paucima; veština da se po paučini predviđi kakvo će biti vreme; *araneologija*.
- arač** v. *harač*.
- arba, araba** (tur. araba) orijentalska kola na dva točka, naročito za »sene».
- arbjia** (tur. harbi) šipka od gvožđa ili tvrdog drveta kojom se nabija naboј u cevi pušaka kremenjača.
- arbiter** (lat. arbiter) izborni sudija, izabrani sudija, sudija u nekom sporu; prisutni svedok, posmatrač; neograničeni gospodar, despot; glavna, najuticajnija, naj-merodavnija ličnost u spornim pitanjima (umetnosti, ukusa, mode i dr.).
- arbitraža** (fr. arbitrage, lat. arbitrari presudjivati kao izabrani sudija) izborni ili izabrani sud; sudjenje izbornim sudom; presuda izbornog suda; *trg.* deviznovalutna radnja po kojoj se vrši razmena jedne valute za drugu valutu, a po utvrđenom kursu za obe takve valute; *pol.* radnja kojom zavađene države rešavaju spor pomoću komisije u kojoj su pored predstavnika zavađenih strana i delegati neutralnih strana.
- arbitražni posao** (lat. arbitrari) *fin.* posao kojim se traži način kako bi se najbolje izmirio dug u inostranstvu, ili kako bi

se najpovoljnije naplatilo neko potraži-valje.
arbitralan (lat. *arbitralis*) koji se tiče izbornog suda, izbornosudskega.
arbitraran (lat. *arbitrarius*) izbornosudska, koji presudjuje i postupa prema svom ličnom nahodenju i svojoj volji, svojevoljan, samovoljan, proizvoljan, približan.
arbitrator (lat. *arbitra tor*) sudija koga biraju zavađene strane radi rešavanja nekog svog spora, izborni sudija, izabrani sudija.
arbitracija (lat. *arbitratio*) cenjenje (ili: precenjivanje) po svom nahodenju; proizvoljna procena, duture procena.
arbitrij(um) (lat. *arbitrium*) presuda, sud, izbornog sudije; ocena, mišljenje, shvatanje; volja, samovolja; slobodan izbor, sloboda opredeljivanja.
arbitrijum liberum (lat. *arbitrum liberum*) slobodna volja, slobodno opredeljivala.
arbitrati (lat. *arbitri*) cenići, pro-cenjivati, rešavati po svom mišljenju i nahodenju; suditi, presudjavati kao izabrani sudija; *trg.* menjati (ili: razmenjiva-ti) domaću valutu za drugu valutu po utvrđenom kursu.
arbor vite (lat. *arbor vitae*) *aiat*, „životno drvo“, moždana masa malog mozga koja je u preseku slična drvetu.
arbor genealogika (nlat. *arbor genealogica*) rodoslovno stablo, porodično stablo, rodoslov.
arborescencija (nlat. *arborescentia*) rastenje (ili: razvijanje, razgranjavanje) u obliku drveta (o kristalima); odrvenjavanje, pretvaranje u drvo, odrvenjenje.
arborescirati (lat. *arborescere*) pretvarati se u drvo, odrvenjavati.
arboretum (lat. *arboretum*) škola u kojoj se uči poznavanje drveća; zbirke drveća, vrt (rasadnik) sa drvećem.
arborizacija (nlat. *arborisatio*) prirodno stvaranje oblika drveta na kamenju; biljni otisak.
arborikultura (lat. *arbor* drvo, *cultura* gajenje) podizanje (ili: gajenje) drveća (ili: voća).
arborin (lat. *arbor*) tečnost za prskanje rastinja i drveća u cilju zaštite od zaraznih bolesti.
arborist(a) (lat. *arbor*) onaj koji se bavi gajenjem drveća.
arboriforman (nlat. *arboriformis*) koji je u obliku drveta, kao drvo.
arvikultura (lat. *arvus* njiva, *cultura* gajenje) poljoprivrede, zemljodelstvo.
argat (tur. *argit*) puškarnica.
argental (lat. *argentum*) v. *pakvon*, *argantan*.
argantan (lat. *argentum* srebro) legura bakra, cinka i nikla; *argental*, *pakvon*, *pakföng*.
argentometar (lat. *argentum*, grč. *metron mera*) sprava za ispitivanje srebra.
argentum (lat. *argentum*) srebro; novac.

argentum vivum (lat. *argentum vivum*) živo srebro, živa.
argentum folijatum (lat. *argentum foliatum*) lisnate srebro.
argirizam (grč. *argyron* srebro) *ned.* pojave hroničnog trovanja srebrom: *argirijaza* i degeneracija pluća, bubrega i jetre.
argirija (grč. *argyron*) dged. v. *argirijaza*.
argirijaza (grč. *argyron* srebro) *ned.* modro-siva ili crnkasta boja kože koja se ponekad javlja posle duže unutarnje upotrebe srebrnih preparata.
argiroza (grč. *argyron*) *med.* v. *argirijaza*.
argiroida (grč. *argyron*, *efdos* vid, oblik) veštačko srebro, metalna smesa slična srebru.
argirokratija (grč. *argyron*, *kratos* jačina) vladavina (»*li:* gospodarstvo) srebra, tj. vladavina novca.
argiromania (grč. *argyron*, *mam'a* pomama, *ludilo*) želja (ili: žđ, strast) za novcem, bogatstvom.
argo (fr. *argot*) jezik pariske ulice i polu-sveta; lopovski, mangupski, šatrovački govor; govor ljudi jedne klase ili jednog zanata.
argon (grč. *argos* nedelatan, neradan, lenj) *hen* elemenat, atomska masa 39,948, redni broj 18, znak Ag, plemeniti (inertni) gas bez boje, mirisa i ukusa, otkriven 1894. god.; upotrebljava se za reklamne lampio-ne i daje sivkastu svetlost; *up.* *neon*, *krip-ton*, *ksenon*.
argonaut (grč. Argo, nautes brodar) *zool.* vrsta glavonožaca.
argonauti (grč. Argo, nautes) *kit.* stari grčki junaci, nazvani po svojoj ladi Argo, koji su se pod Jazonovim vodstvom bili uputili na more da donesu iz Kolhida zlatno runo.
argonautika (grč. Argo, nautes) istorija pohoda argonauta u Kolhidu, koju su Apolo-nije s Roda i Valerije Flakus obradili kao epsku pesmu.
argotizam (fr. *argot*) izraz ili osobenost šatrovačkog govora.
argotirati (fr. *argoter*) govoriti šatrovačkim jezikom, govoriti jezikom koji svako ne razume.
argumen(a)t (lat. *argumentum*) dokazno sredstvo, dokaz, razlog; onaj deo dokaza na kome se taj dokaz osniva, obrazloženje; sadržaj ili izvod iz nekog dela.
argumentativan (lat. *argumentum* dokaz) koji daje (ili služi kao) dokaz (razlog, obrazloženje), dokazni.
argumentator (lat. *argumentator*) onaj koji navodi dokaze, koji obrazlaže, koji zaključuje; raspravljen.
argumentacija (lat. *argumentatio*) dokazivanje, zaključivanje, obrazlaganje; veština dokazivanje, zaključivanja; način dokazivanja, zaključivanja.

- argumentirati** (lat. argumentari) navoditi kao dokaz, dokazivati, zaključivati, obra-zlagati.
- argumentisati** v. *argumentirati*.
- argumentozan** (lat. argumentosus) bogat građom, bogat razlozima, dokazima.
- argument ad veritatem** (lat. argumentum ad veritatem) dokaz koji izlazi iz opštete priznatih i naučio utvrđenih istina.
- argumentum ad hominem** (lat. argumentum ad hominem) 1. dokaz koji nije strogo logičan nego više udešen prema sposobnosti razumevanja ili interesu slušaoca, lako razumljiv, popularan dokaz; 2. dokaz koji se ne zasniva na samoj stvari, već na osobinama ili položaju onih koji je iznose, npr.: „Taj predlog nije dobar, jer je predлагаč rđav čovek“.
- argumentum bakulinum** (lat. argumentum baculinum dokaz batinom) kad neko, nemajući drugih dokaza, dokazuje nešto batinom, tj. silom.
- argumentum e konsenzu gentium** (lat. argumentum e consensu gentium) *log.* dokazivanje nekog tvrđenja na osnovu toga što su svi oduvek to tvrđenje smatrali istinitim.
- Argus** (grč. Argos, lat. Argus) mit. sin Zevsov i Niobin, stooči čuvar Zevsove ljubavnice Ione (od Here u kravu pretvorene) koga je, po Zevsovom zapovesti, ubio Hermej; *fig.* veoma oprezan i revnosan čuvar; uhoda, špijun; *Argusove oči vrlo* budne, pažljive, uvek otvorene oči kojima ništa ne može promaći.
- ardasa** (fr. ardasse) *trg.* vrsta grube svile iz Smirne.
- ardasina** (fr. ardassine) *trg.* vrsta fine per-sijske svile.
- ardentan** (lat. ardens) gorući, vreo, usijan, zažaren, žarki; vatreñ, silan, plah, žustar, revnostan; strastan.
- ardit** (ital. ardito) *voj.* u italijanskoj vojsci: vojnik jurišnih odreda, naoružan ruč-nom bombom i kamom.
- ardito** (ital. ardito) *muz.* smelo, plaho, sr-čano.
- arduitet** (lat. ardus strm) strmost; *fig.* velika teškoća, tegoba, muka.
- arsa** (lat. agea) površina; gradilište; tr-kalište u cirkusu; gumno.
- areal** (lat. areale) oblast na kojoj je neka biljna ili životinjska vrsta (rod i sl.) rasprostranjena na Zemlji.
- Arej** (grč. Ares) *mit.* sin Zevsa i Here, bog rata; simbol surove hrabrosti, rata i ratnih užasa; *Ares.*
- arena** (lat. arena) borilište posuto peskom, poprište borbe i igara u cirkusu (*amfiteatru*) kod Rimljana; *fig.* poprište, polje borbe, rada i sl.
- arenant** (lat. arena) borac na areni, rvač.
- arenacija** (lat. arenatio) med. kupanje u pesku, peščano kupatilo.
- arena** (nlat. arrenda) zakup zemljišta, ugovor o davanju zemljišta u zakup.
- arendar** (nlat. arrendarius) onaj koji daje zemljište u zakup.
- arendator** (nlat. arrendator) zakupac zemljišta.
- arendirati** (nlat. arrendare) dati >li uzeti zemljište u zakup, zakupiti.
- areola** (lat. agea, areola) malo, slobodno mesto; *znat.* prsten oko bradavice na sisi; mala šupljina između tkivnih snopica; *med.* crven krug oko zapaljenog mesta; *astr.* krug oko Meseca.
- areometar** (grč. araios redak, metron mera) *fiz.* sprava za merenje gustine i specifične težine tečnosti; *gravimetar, hidrome-tar.*
- areometrija** (grč. araios, metria) *fiz.* određivanje gustine i specifične težine tečnosti.
- Areopag** (grč. Areios pagos) 1. brežul>ak posvećen bogu rata *Areju*, zapadno od *Akropolisa*, u Ateni; 2. najstariji i najugledniji sud u Ateni; čije je sedište bilo na tome brežuljku; 3. *fig.* zbor uglednih i nepristrasnih sudija.
- areotektonika** (grč. Areios Aresov, boga rata Aresa, tekoniki) *voj.* veština, nauka o napadanju i odbrani utvrđenih mesta.
- areraže** (fr. arrerages) *pl.* zaostala plaćanja, dugovi; neplaćene zakupnine; neplaćena kamata.
- areražirati** (fr. arrerager) biti u zaostat-ku s primanjem, ne biti isplaćen.
- Ares** (grč. Ares) *mit. v. Arej.*
- arest** (ital. arresto, nlat. arrestum) zatvor, haps; *up. rest.*
- arestant** (nlat. arrestans) uhapšenik, kažnenik, zatočenik; *prav.* lice koje sudskim putem traži stavljanje zabrane.
- arestat** (nlat. arrestatus) *prav.* lice protiv koga se traži stavljanje zabrane.
- arestatori(j)um** (nlat. arrestatorivun se-mandatum) *prav.* naredba o hapšenju; javno prozivanje poverilaca (kod stečaja).
- arestacija** (nlat. arrestatio) hapšenje, zatvaranje; haps, zatvor.
- arestirati** (nlat. arrestare) v. *aretirati*.
- aretirati** (fr. arreter) zaustaviti, zaustavlјati, zadržati, zadržavati; obustaviti, obustavlјati; uhapsiti, zatvoriti, uzaptiti, staviti zabranu na.
- aretologija** (grč. arete vrlina, logia) *fil.* nauka (ili učenje) o vrlini, deo *etike*.
- arza** (grč. arsis) *metr. muz.* dizanje glasa; udaranje glasom pri čitanju na izvestan slog; *supr.-teza.*
- arzi-mahzar** (tur. arz-mahzar) pišmeno, kolektivno javljanje, molba, optuživanje; peticija upućena iz naroda višim turskim vlastima (ova reč se nekad upotrebljavale u Srbiji u službenom jeziku).
- arivaža** (fr. arrivage) pristajanje, dolazak lada u pristanište; dolazak; dovoz robe; dovezena roba.

- arivizam** (fr. arriver postići) osobina onih koji, bez ikakvih obzira, love zvanja i položaje, gurgurstvo, laktašto.
- arivist(a)** (fr. arriver postići, arriviste) bezobziran lovac na zvanja i položaje, karijerist, gurgur, laktaš.
- aridan** (lat. aridus) suv, sušan, spržen; jalov, neplodan, mršav; *fig.* suvoparan.
- ariditet** (lat. ariditas) suvoča, sušnost, suša; mršavost; neplodnost, jalovost; *fig.* suvoparnost.
- aridura** (nlat. aridura) *med.* sušenje, mršavljenje; mršavost, slabost.
- arizacija** (sskr. aqua) pretvaranje u *Arije*; naročito: prevođenje pojedinih preduzeća iz jevrejskih u arijevske ruke (ovo je na strahovito nečovečan način sprovodio Hitlerov nacistički režim u Nemačkoj pre i za vreme drugog svetskog rata).
- arija** (ital. aria, fr. air) pesma lirskog sadržaja koja se peva; način pevanja, na-pev, melodija.
- Arijadna** (grč. Ariadne) *mit.* kći kritskog kralja Minosa i Pasifaje, pomogla Tezeju, pošto je ubio *Minotaura*, pomoću jednog klupka konca da izade iz *lavirinta* i pobegla s njim, ali ju je on ostavio na ostrvu Naksu; otuda: *Arijadnin konac*, sredstvo da se čovek izvuče iz nekog teškog položaja.
- arijanizam** učenje aleksandrijskog sveštenika *Arija*, iz IV veka, koji je tvrdio da Hristos nije bog, nego običan čovek.
- arijanci** *pl.* pristalice i pobornici *aria-nizma*; *arijevcii*.
- arijevci** *pl. v. arijanci.*
- Arijevci** (sskr. aqua) *pl. v. Arijci.*
- arijer-ban** (fr. arriere-ban) *voj.* poslednja odbrana.
- arijergarda** (fr. arriere-garde) *voj.* zaštitno odelenje, zaštitnica, odstupnica.
- a rijeđa** (ital. arietta) *muz.* mala arija, pesmica.
- Arijci** (sskr. aqua, pere. arija) *pl.* ime kojim su indoevropski (arijski) stanovnici Indije, Persije i ist. Irana sami sebe nazivali; u novije doba, ovim se imenom nazivaju svi Indoevropljani; *Arijevci*; *arijski jezici* svi indoevropski jezici.
- Ariman** (pere. Ahriman) *ion-*, u zendskoj reli-giji i Zaratuštrinom učenju: simbol nega-tivnog principa, bog i praizvor svega zla, poglavica zlih duhova, večni protivnik *Ormuzda*.
- ariozo** (ital. arioso) *muz.* pevajući, u vidu arije; *ih.* kratak melodičan komad koji se umeće u *rečitativ*.
- Aristarh** (grč. Aristarchos) najveći aleksandrijski gramatičar, čuven kao kritičar pesama Homerovih i Pindarovih; *fig.* strog i pravedan sudija u pitanjima umetnosti; *pr. aristarhski.*
- aristodemokratija** (grč. aristos najbolji, de-mos narod, kratos moć, vlast) vladavina plemstva i naroda.
- aristokrat(a)** (grč. aristokrates) plemić po rođenju ili položaju; prijatelj i član aristokratije, vladavine plemića.
- aristokratizam** (grč. aristokrateomai imam aristokratski ustav) aristokratski sistem vladavine; ljubav prema aristokratiji i aristokratskim načelima.
- aristokratija** (grč. aristokratia) vladavina plemstva; plemički stalež, plemstvo.
- aristolohika** (grč. aristos najbolji, locheia poradjanje) *pl. ned.* sredstva koja pomažu poradjanje, naročito čišćenje porodilje.
- aristotelizam** (grč. Aristoteles) *fil.* učenje grčkog filozofa Aristotela (384[–]322. pre naše ere), učenika Platonova, učitelja Aleksandra Velikog i osnivača *pe-ripatetičke škole*, i njegovih pristalica.
- aritmetike** (grč. arithmos broj, e arithmetike tj. techne) *mat.* veština računanja, nauka o brojevima; nauka o računanju određenim brojevima koji se pišu ciframa; *politička arimetika* primena aritmetike na društvene i državne ustanove (npr. osiguranje života, lutrije i dr.).
- aritmetičar** (grč. arithmeticos) onaj koji se bavi aritmetikom ili zna aritmetiku; veštak u računanju.
- aritmetički** (grč. arithmeticcc) koji spada u računanje, koji se može predstaviti ili rešiti brojevima, računski; *aritmetička sredina* nekih brojeva jeste zbir tih brojeva podjelen brojem od onoliko jedinica koliko je tih brojeva; *up. geometrijska sredina*; *v. progresija.*
- aritmije** (grč. arythmia) nedostatak ravnomernosti, nepravilno kretanje; neskladnost; *med.* nepravilnost u ritmu srčanih otkucaja.
- aritmograf** (grč. arithmos broj, gryphos zagonetka) zagonetka izražena brojevima.
- aritmologija** (grč. arithmos, logla) nauka o brojevima, naročito o tajanstvenim i čudnim svojstvima brojeva.
- aritmomanija** (grč. arithmos, mania ludilo) *med.* neodoljivi nagon za stalnim brojanjem i prebrojavanjem svega i svačega.
- aritmomantija** (grč. arithmos, manteia npo-ricanje) vraćanje (ili: proricanje) iz brojeva.
- aritmometar** (grč. arithmos, metron mera) sprava (ili: mašina) za računanje, računaljka.
- aritmus** (grč. a-, rythmos takt) *med.* nepravilnost, naročito kucanja bila, *pulsa.*
- arka** (lat. agsa kovčeg, sanduk) 1. *mit.* kovčeg u kome se starozavetni Noj spasao od potopa i koji se ploveći zaustavio na vrhu planine Ararat; 2. u starohrišćanskoj crkvi: posuda u kojoj su čuvane euharisti-ja, relikvije i dr. dragocenosti.
- arkada** (fr. arcade) 1. *arhit.* niz lukova na stubovima; 2. *anat.* deo čeone kosti (očna).

arkadski (grč. Arkadla, arkadikćs) koji je iz Arkadije, tj. pastirski, seoski, naivan; *idiličai*.
Arkadani (grč. Arkadoi) *pl.* stanovnici *Arkadije*, pastirskog pređela u sredini Pe-loponeza; *fig.* pesnici pastirske poezije.
arkanist(a) (lat. arcanus tajanstven, tajan) poznavalac tajni u pojedinim strukama, npr. kako se prave sredstva za ulepšavanje, podmlađivanje itd.
arkanum (lat. arcanus) tajni lek, tajno sredstvo.
arkapija (tur. art kapi stražnja vrata) vrata koja ne vode u kuću sa ulice, nego iz avlje, pozadi kuće; *fig.* zaobilazan, nepravilan, nepropisan put.
arkato (ital. arcato) *muz.* prevlačeći guda-lom.
arkbutan (fr. arc-boutant) *arh.* potporni poluluk, lučni stub, stub podupirač.
arko (ital. agso, lat. arcus luk) *nuz.* gudalo, potez gudalom; *kol' arko* (ital. so!G agso) gudalom.
arkoza (grč. arkeo izdržavaš) *geol.* peščar od trošaka granitnih i gnajsnih stena.
arkosolij(um) (lat. arcus luk, solium mrvtački sanduk od kamena) umetnički izrađen starohrišćanski grob u katakombama sa svodom u obliku luka.
arktacija (nlat. arctatio) *ned.* sužavanje, suženost utrobe i zatvor kao posledica toga; stezanje nekog dela tela zavojem.
Arktik (grč. arktikos severni) Severno Ledeno More.
arktički (grč. arktikos severni) koji se nalazi oko Sev. Pola; tj. onaj koji je u vezi sa sazvežđima Velikog i Malog Medveda.
arktos (grč. e arktos Veliki Medved, Velika Kola) *astr.* Veliki i Mali Medved (grupe zvezda); sever.
arktura (lat. arctura) *med.* uraslost nokata u mesu.
arkuacija (lat. arcuatio) *med.* krivljenje kostiju u obliku luka.
arkcijus jus (lat. arctius jus) *prav.* bliže (ili: preće) pravo, pravo prvenstva.
arkcijus mandatum (lat. arctius mandatum) *prav.* pooštrena zapovest (ili naredba).
arkcior citacio (lat. arctior citatio) *prav.* opggrijji (ili: pooštren) poziv pred sud.
arlekin (ital. arlecchino) lakrdijaš, šaljivčina; čovek koji često menja mišljenje, prevrtljivac, vrdalama.
arlekinada (fr. arlequinade) šala, lakrdija, poza; prevrtljivost, vrdanje.
arma (lat. agta) *pl.* oružje; od srednjeg veka: porodični grb.
armada (šp. armada) oprema; u Španiji: oružana sila, naročito ratna flota (ovako se u XVI veku zvala „nepobedive“ flota Filipa II koju je 1588. god. poslao protiv Engleske).
armadilja (šp. armadilla) *kor.* mala ratna flota; mali naoružan brod, naročito carinski.

armalisti (mađ. armalis, lat. agta oružje) *pl.* mađarski plemići koji nisu imali svog imanja, nego su »sivedi samo od službe u vojsci.
armater (fr. armateur) *mor.* naoružan trgovачki brod; gusarska lađa; zakupac broda koji priprema svoj brod na daleki put; sopstvenik gusarske lađe, gusar, morski razbojnički.
armatura (lat. armatura) *voj.* naoružanje, ratna spremna; *mor.* naoružavanje i snabdevanje posadom jednog broda; *fig.* pojačavanje snage magneta umetanjem gvožđa; *grad.* povećanje nosivosti zida gvožđem; *muz.* krstovi i bemojog početku kompozicije.
Armida *lit.* ime lepe i moćne čarobnice u Tasovom spevu „Oslobodenii Jerusalim“; *fig.* »sena sposobna da zavede.
armija (lat. agta oružje, fr. agtee) 1. oružana sila, vojska; 2. strategijska operativna jedinica čija jačina zavisi od uloge koja joj je namenjena, najčešće ima u sastavu 3-4 pešadijske divizije, tenkove, vazduhoplovstvo, artiljeriju i dr.; 3. *fig.* veliko mnoštvo, npr. „armija nezaposlenih“, „armija beskućnika“ itd.
armirati (lat. armare) *voj.* oružati, naooružati, snabdeti ratnom spremom, opremiti; *fig.* pojačati snagu magneta pomoću gvožđa; *grad.* povećati nosivost zida gvožđem i cementom; *muz.* staviti (ili: stavljati) znake u početku muzičkog komada; *fig.* jačati, snažiti.
armorijal (fr. armorial, nlat. armoriale) knjiga sa grbovima.
armorist(a) (nlat. armorale) poznavalac grbova, onaj koji se razume u grbove.
arogantan (lat. arrogans) nadut, nadmen, naduven, gord, ohol, razmetljiv, uobražen, bezobrazan, drzak.
arogancija (lat. arrogantia) nadmenost, nadušnost, oholost, drskost, bezobzirnost.
arogirati (lat. arrogare) usudit se, drznuti se; prisvojiti, prisvajati; *prav.* uzeti pod svoje, usiniti.
arozaža (fr. arrosage) zalivanje, navodnjavanje njiva; podливанje ulica; *voj.* metodično bombardovanje, obasipanje vatrom.
arozija (lat. arrodere, nlat. arrosio) *med.* najeđanje, nagrizanje kostiju.
arozirati (fr. arroser) zalivati, polivati, navodnjavati; *voj.* metodski bombardovati, obasuti (ili: obasipati) vatrom, granatama, bombama; *trg.* doplatiti, naknadno platiti.
arozman (fr. arrosement) zalivanje, polivanje; ovlažavanje, osvežavanje; *trg.* doplaćivanje, naknadno plaćanje.
aroma (grč. aroma) miris, prijatan miris što ga puštaju od sebe eterična ulja; sočna materija kod biljaka; vinski cvet.
aromatizacija (grč. aroma) metanje mirisa (ili: začina) u lekove, jela i dr.

- aromatizirati** (grč. aroma) namirisati, metnuti mirisa u nešto; začiniti, za-činjavati.
- aromatika** (grč. aroma, nlat. aromatica) *al.* mirišljave materije, začini.
- aromatičan** (grč. aroma) mirišljav, mirisan, koji prijatno mirše, sa začinom.
- arondismav** (fr. arrondissement) zaokrugljanje, zaokrugljenje, zaokruživanje, zaokruženje, zaokrugljenost; uvećanje, proširenje; srez, deo grada, kvart.
- arostema** (grč. arrostema slabost) *med.* slabost uma, ludilo; *arostija*.
- arostija** (grč. arrostia) *med.* v. *arostema*.
- arpaneta** (itzl. arpanetta) *muz.* mala harfa, harfica.
- arpantaža** (fr. arpantage) zemljomerstvo; premeravanje (ili: merenje) zemlje.
- arpadžik** (tur. arpaci) sitan crni luk za presadvanje.
- arpedato** (ital. arpegiato) *muz.* kao na harfi, tj. u razlomljenim akordima.
- arpedatura** (ital. arpeggiatura) *muz.* niz razlomljenih akorada.
- arpedirati** (ital. arpeggiare) *muz.* svirati na harfu; tonove jednog akorda svirati raz-lomljeno ali brzo jedne za drugim; podrugljivo: tandrkat.
- arpedo** (ital. arpeggio) *muz.* lomljenje tona kao na harfi.
- arpikord** (ital. apicordo) muzički instrumenat po zvuku sličan harfi, spinet; *arpihord*.
- arpihord** (ital. agra, grč. chorde žica prevara, struka) *muz.* v. *arpikord*.
- are** (lat. ars) umetnost, veština; zanat, posao; teorija (ili: osnov) umetnosti ili nauke.
- are angina** (lat. ars antiqua) stara umetnost; *muz.* muzički stil koji se razvio u Parizu od kraja HP do početka XIV v.
- arsen** (grč. arsen muški, jak) *hen.* sičan, elemenat atomske mase 74,9216, redni broj 33, znak As, jedinjenja su mu jako otrovna; *up.* arsenik.
- arsenal** (fr. arsenal, nlat. arsenia, ital. arsenale) oružnika; magacin za smeštaj ratne spreme, naročito u morskim pristaništima.
- arsenijati** (grč. arsenikćn) *pl. žeš.* soli arse-nikove kiseline.
- arsenik** (grč. arsenikćn) *hem.* arsenitrioksid (As_2O_3), jak otrov; trovanja akutna i hronična.
- arseniti** (grč. arsenikćn) *pl. hem.* jedinjenja arsenove kiseline sa bazama.
- arsenogonija** (grč. arsen muški, gone radanje) radanje muške dece, muški porod.
- arsevofagizam** (grč. arsenikćn, phagein jesti) *med.* navika uzimanja inače otrovnih količina arsenovih jedinjenja radi ja-čanja telesne snage ili spolne sposobnosti.
- are longa, vita brevis** (lat. ars longa, vita brevis) umetnost je duga, a život kratak.
- are mnemonika** (nlat. ars mnemonica) veština pamćenja.
- are vova** (lat. ars nova) nova umetnost, muzički stil u XIV i XV v. koji predstavlja prekretnicu u razvoju muzike i reakciju na *are antiku*.
- arsonvalizacija** (nlat. arsonvalisatio) v. *darsonvalizacija*.
- are silogistika** (lat. ars syllogistica) srednjovekovni naziv za Aristotelovu logiku.
- artelj** (rus. artelB) radna zadruge; zanatlj-ska radna zajednica.
- arteriektažis** (grč. arterfa žila, ektasis pomeranje) *med.* proširenje arterija.
- arterieurizma** (grč. arterfa, eurys širok) *med.* v. *arteriektažis*.
- arterija** (grč. arterfa žila) *anat.* damar, bilo, krvna žila, žila odvodnica (opšti naziv za krvne sudove koji nose krv bilo iz srca u pluća, bilo iz srca u ostale delove tela); *fig.* glavna ulica i saobraćajnica u gradu i sl.
- arterijalizacija** (nlat. arterialisatio) *fiziol.* obnavljanje (ili: oksidacija) krvi.
- arterijalitet** (nlat. arterialitas) *fiziol.* bogatstvo u arterijama; nadmoćnost sistema arterija i njihovog uticaja u jednom telu; *arteriozitet*.
- arterijski** (grč. arterfa žila) koji se tiče arterije; *arterijska krv* otvoreno crve na, oksidisana krv, krv koja je prošla kroz pluća i primila kiseonik.
- arteriografija** (grč. arterfa, graphia) *anat.* opis (ili: opisivanje) arterija.
- arteriozitet** (nlat. arteriositas) *fiziol.* v. *arterijalitet*.
- arteriole** (nlat. arteriolae) *pl. fiziol.* najsitnije arterije, posle kojih dolaze *kapi-lari*.
- arteriologija** (grč. arterfa, logfa) *anat.* nauka o arterijama.
- arterioreksis** (grč. arterfa, rexis kidanje, prskanje) *med.* prskanje arterije.
- arterioekleroza** (grč. arteria, sklerēs krt, tvrd) *med.* zadebljanje i zakrečavanje zidova arterija.
- arteriostenoza** (grč. arterfa, stenēs tesan) *med.* sužavanje (ili: suženost) arterija.
- arteriotomija** (grč. arterfa, tome sečenje) *med.* operativne otvaranje arterija.
- arteritis** (grč. arteria) *med.* zapaljenje arterija.
- arteski bunari** bunari koji se dobivaju odvesnim bušenjem u sinklinalan nabor slojeva odakle stalno ističe voda (nazvana po bivšoj francuskoj oblasti Artoa, gde je veoma rano bilo takvih bunara).
- artes liberales** (lat. artes liberales) *pl.* slobodne umetnosti, lepe veštine.
- artefakt** (lat. artefactum) veštački proizvod, ono što je veštački napravljeno, rukotvorina (za razliku od prirodnog proizvoda).
- artizam** (lat. ars, artis umetnost) način umetničkog, naročito knlževnog, izražavanja

koji je više posledica veštine i znanja nego čistog talenta i osećanja, te se stoga više koristi spoljnim sredstvima (rečju, stilom, kompozicijom i dr.); preterana sklonost poljašnjem obliku umetničkog dela, „igra reči“.

artizan (fr. artisan) zanatlija; glumac; fig. osnivač, pokretač, vinovnik.

artik(a)l (lat. articulus zglob, članak) članak, napis; tačka ugovora; *anat.* zglavak; *trg.* predmet, stvar, roba u trgovini; *gran.* član; sastavni deo jednog spisa, odsek, poglavlje, paragraf; bog, čvor, kolence.

artikularni (lat. articularis) zglobni.

artikulacija (lat. articulatio) *anat.* zglob, zglavak, pregib; *liigv.* nameštanje (sme-štanje) govornih organa pri obrazovanju pojedinih glasova; jasno i razgovetno iz-govaranje reči i slogova; *slik.* pravilan i tačan izražaj svih delova slike.

artikulirati (lat. articulare) uzglobiti, uzglobljavati; *LiŠD.* nameštati govorne organe pri obrazovanju pojedinih glasova; reči i slogove jasno, jedan po jedan, izgovarati; izneti, iznositi nešto član po član; *artikulisati.*

artikulatisi v. *artikulirati.*

artiljerac, artilerac (fr. artilleur) vojnik koji rukuje topom, tobdžija.

artiljerija (fr. artillerie, nlat. artillaria) prvo bitno: svaka ratna sprava uopšte; docnije: topovi, topništvo, rod vojske naoružan topovima.

artist(a) (ital. artista, fr. artiste) umetnik, veštak, poznavalac umetnosti; glumac; veštak u jahanju, igrač na konopcu (u cirkusu).

artistički (fr. artistique) umetnički, veštački.

artificijelan (lat. artificialis) veštački, umetnički; neprirodan, izveštačen.

artificiozan (lat. artificiosus) umetnički, veštački; lukav, preprednen.

artišoka (ital. articiocco, fr. artichaut) *vot.* glavočika sa cevastim cvetovima, gaji se kao veoma cenjeno povrće.

artokarpi (grč. artos hleb, karpos plod) *pl. bog.* hlebno drveće i hlebne bilke.

artolatrija (grč. artos, latreia poštovanje) služba za hleb; poštovanje (ili: obožavanje) hleba (*hostije*).

artofag (grč. artos, phagos) hlebojed.

artralgija (grč. arthon zglob, algos bol) *med. bol* zgloba, trganje u zglobovima.

artremboleza (grč. arthron, emballo ubaciti, umetnuti) kec. nameštanje iščašenih zglobova.

artritizam (grč. arthon zglob) *med.* sastav tela koji je sklon gojaznosti, šećernoj bolesti, kostobolji, kamenu u žuci i mo-kraćnom mehuru, prevremenoj arterio-sklerozi, neuralgiji, astmi i dr.

artritis (grč. arthon) *med.* zapaljenje zglobova, trganje u zglobovima; *up.* *giht.*

artritičan (grč. arthron) koji je u vezi sa zapaljenjem zglobova; koji je protiv zapaljenja zglobova (sredstvo, lek).

artro- (grč. arthon) predmet u složeni-cama sa značenjem: zglob, zglobni.

artrodimija (grč. arthon, odyne bol) *med. bol* (ili: trganje) u zglobu.

artroze (grč. arthon) *med. bol* u zglobu, zglobobolja.

artrozoa (grč. arthon zglob, zoon životinja) *zool.* životinje sa zglobovima, opšte ime za kukce (insekte), pauke rakove i crve.

artrokarcinom (grč. arthon, karkinos rak) *med. rak* u zglobu.

artropatija (grč. arthon, pathos bol) *med. bol* zgloba, zgloboljuba.

artropioza (grč. arthon zglob, ruop gnoj) *med. gnojenje* (ili: zagojavljivanje) zgloba.

artropoda (grč. arthon, pus, podčs nogu) *pl. zool.* zglavkari.

artrotomija (grč. arthon, tome sečenje) *med. operativno* otvaranje zgloba.

artrofima (grč. arthros, phima izraštaj, otok) *med. mehanički otok* zgloba.

artrofioza (grč. arthon, phyto stvaram) *med. gnojenje* zglobnih kostiju, zagnojavanje zglobova.

arun v. *harun.*

arundinozan (lat. arundinosus) trskovit, bogat trskom, obrastao trskom.

arhaizam (grč. archaios stari, prastari) *gram.* zastarela reč, oblik ili izraz, npr. pro-či (drugi), jestastvo (priroda), polza (korist), priključenje (doživljaj) itd.

arhaizirati (grč. archaios star, starinski) upotrebljavate u govoru i pisanju *arhai-zme, da(vati) arhaičan oblik.*

arhaističan v. *arhaičan.*

arhaičan (grč. archaios star, prastari) star, starinski, zastareo; prastari.

arhajski period v. *azojski period.*

arheget (grč. arch-egetes) voda, poglavari; titula spartanskog kralja u Likurgovom zakonu.

arhegonije (grč. arche početak, gonos) *pl. vot.* ženski spolni organi kod nekih bescvet-nica i mahovina.

arhejski (grč. archakos) starinski, tj. koji odista potiče iz starog vremena; *up.* *arhaičan.*

arheologija (grč. arche početak, logia) početna nauka; osnovi nauke o čoveku.

arheografija (grč. archaios star, grapho pišem) opisivanje starina.

arheolog (grč. archaios star, drevan, logos reč, govor) onaj koji se bavi starinama i poznaje starine, naročito antičku umetnost i nauku.

arheologija (grč. archaios star, drevan, logos reč, govor) nauka koja se bavi iskopavanjem i proučavanjem predmeta starih kultura.

arheornis v. *arheopteriks.*

arheopteriks (grč. archaios star, drevni, pterix pero, krilo) *zool.* fosilni kič-

- menjak, veličine goluba, po izvesnim delovima sličan reptilijsama, a po drugim opet ptici; potiče iz preistorijskog doba.
- arhesporijum** (grč. arche početak, spora sejanje, setva) *bog*, čelija od koje postaje tkivo što stvara *spore* kod paprati.
- arhetip** (grč. archetypon prauzorak) prasljika, prauzor; prapismo; naročito: prvi otisak; original; *arhetipi otisci* (ili: primerci) prvog izdanja; *arhitip*.
- arhi-** (grč. archo prednjačim, počinjem) predmetak koji u složenicama znači: glavni, prvi nad, pra-.
- arhiblast** (grč. archo prednjačim, počinjem, blastos klica, zametak) *zool.* prazmetak.
- arhiv(a)** (lat. archivum, grč. archeion vladino nadleštvo, gradska večnica) mesto gde se drže i čuvaju dokumenta, spisi ili akta.
- arhivalije** (nlat. archivalia) spisi koji se nalaze u arhivu, povelje, dokumenti.
- arhivar** (lat. archivarius) upravnik (ili: nadzornik) arhiva; službenik arhiva ili archive; *archivist*.
- arhivist(a)** (nlat. archivista) v. *archivar*.
- arhivolt** (ital. archivolto glavni luk) *vrh.* polukružni luk koji spaja dva stuba (u helenističkoj, rimskoj, renesansnoj i baroknoj arhitekturi); u gotskoj i romanskoj arhitekturi: niz lukova glavnog crkvenog portala, koji su često ukrašeni kipovima.
- arhivski** (lat. archivum) koji se tiče arhiva, koji pripada arhivu, koji se nalazi u arhivu, koji radi u arhivu.
- arhigonija** (grč. archo početak, *gfgnomai* stvaram) *biol.* spontano postanje života, postanak života u njegovim najprostijim počecima iz tzv. anorganske materije, prapočetak, prastvaranje; *up. abiogeneza*.
- arhidićeza** (grč. archo, dioikesis gospodinstvo, uprava) duhovna oblast *arhiepiskopa*, nadbiskupa.
- arhidakon** (grč. archos, diakonos sluga) monaški čin koji se daje *dakonu* kad se odlikuje u službi; prvi služitelj jedne crkve; zastupnik vladike — biskupa u upravi dijecezom; u protestantskoj crkvi: titula dvojice sveštenika glavnih crkava u velikim gradovima.
- arhiepiskop** (grč. archos, episkopos) prvi vladika, mitropolit, nadbiskup; prvosveštenik.
- arhiepiskopija** (grč. archos, episkopeo) oblast koja stoji pod duhovnom upravom *arhiepiskopa*.
- arhijater** (grč. archos voda, iatros lekar) prvi lekar, viši lekar; lični lekar; dvorski lekar.
- arhijerej** (grč. arch-iereus) vladika; vrhovni sveštenik kod Jevreja.
- arhilohijski** (grč. Archilochos) *poet.* tako se zove više vrsta stihova koje je prvi pronašao najstariji grčki liričar i jampske pesnik *Arhiloh* (između 680. i
640. pre n. e.); fig. zajednički, žučan, područni u govoru ili pisantu.
- arhimagija** (grč. archi-mageia) vrhovno čarobnjaštvo, tobožnja veština pravljenja zlata i srebra; *up. alhimija*.
- arhimandrit** (grč. archimandrites) starešina manastira; najviši svešteno-monaški čin do vladike u pravoslavnoj crkvi.
- arhipelag** (grč. archi-pelagos more) ostrvljje; prvo bitno: ostrva u Egejskom moru, između Grčke i Male Azije.
- arhitekt** (grč. architekton) onaj koji se bavi gradevinarstvom, tj. radi planove za gradevine i rukovodi njihovim podizanjem, školovan gradevinar, neimar.
- arhitektonika** (grč. architekton) gradevinska umetnost, nauka o gradevinarstvu, neimarstvo; veština izradivanja jednog naučnog sistema, nauka o sistemu.
- arhitektonski** (grč. architektonikos) gradevinski, gradevinarski, koji odgovara pravilima gradevinske umetnosti; koji se tiče jednog naučnog sistema.
- arhitekture** (grč. architekton, lat. architectura) gradevinska umetnost, gradevinarsko neimarstvo; način zidanja, raspored i građenje jedne gradevine; gradevinski stil.
- arhitip** (grč. archetypon) v. *arhetip*.
- arhitrab** (grč. archo, lat. trabs greda) *ar**, v. *arhitrav*.
- arhitrav** (grč. lat.) *arh.* glavna greda koja vezuje dva stuba ili više stubova i leži na njima; *arhitrab*.
- arhijerarh** (grč. archi-ierarches) vrhovni sveštenik, prvosveštenik, episkop.
- arhijerarhija** (grč. archi-ierarchia) dostojanstvo prvosveštenika; visoko sveštenstvo.
- arhont** (grč. archon) vladalac, poglavac; najviši državni činovnik u Ateni posle propasti starog kraljevstva.
- arhoptozia** (grč. archos čmar, ptosis pad) *med.* spadnutost zadnjeg creva.
- arhoragija** (grč. archos čmar, regnimi prsnem) krvarenje iz zadnjeg creva.
- arhocela** (grč. archos, kele prosutost) *med.* prosutost, prodror zadnjeg creva.
- arsin** (tur. arsin) stara mera za dužinu: lakat, rif.
- aršlama** (tur. arslama) *bog.* trešnja (plod i stablo); vrsta crnog luka.
- as** (lat. as, assis) 1. kod starih Rimljana: novac, u početku od pola kg bakra; 2. u novije doba: apotekarske funte od 12 un-ca, sada potisnuta tzv. metričkim me-renjem; 3. najmanja jedinica za merenje zlata; 4. najjača karta, „kec“ na francuskim kartama; 5. prvak, najbolji u nekoj struci, naročito u ajifikaci i raznim granama sporta.
- asai** (ital. assai, fr. assez) *kuz.* veoma, vrlo.
- a salve** (ital. a salvo) *trg.* dobro očuvano, neoštećeno (na tovarnim listovima).

asamar (lat. assus pečen, amarus gorak) *hen.* proizvodi raspadanja koji se stvaraju pri zagrevanju životinjskih ili biljnih materija i daju im začinski ukus, npr. kora od hleba, površina pečenja i dr.

asanacija (lat. sanus zdrav, fr. assainir) smišljen rad na podizanju zdravljaja pojedinaca, u nekom gradu, kraju (ili državi), pozdravljanje naselja, pozdravljavanje i poboljšavanje oppggih zdravstvenih prilika, čišćenje od zaraze, isušenje moč-varnih mesta itd.

asanzer (fr. ascenseur) dizalica, uspinjača, lift; *up. ascenzor.*

asanrati (lat. sanus, fr. assainir) popraviti (ili: popravljati) opšte zdravstveno stanje u nekom mestu, kraju, nekoj državi i zavodenjem niza higijenskih mera: čistoće, isušivanja podvodnih mesta itd.

asasinat (nlat. assassinatum) *prav.* mučko ubistvo, umorstvo; nasilje.

asasinator (nlat. assassinator) *prav.* podstrekac na izvršenje mučkog ubistva.

asacija (nlat. assatio) kuvanje jela i lekova u njihovom sopstvenom soku.

asebij (grč. asebeia) bezbožnost, bezverstvo, nepriznavanje bogova.

aseverativan (lat. asseverare dokazivati) potvrđan, dokazni.

aseveracija (lat. asseveratio) ozbiljno uveravanje ili tvrdjenje nečega, dokazivanje, za-klinjanje u nešto.

aseitet (nlat. aseitas, a se esse biti tj. postojati sam sobom) samostalnost, osobina ljudi koji rade samo po svom sopstvenom, unutarnjem nagonu, bez ikakvog podsticaja spolja; po sholastičkoj teologiji: svojstvo boga koji uzrok svog bića ima u samom sebi, dakle, postoji sam sobom ili kroz sebe sama (a se est); u novije doba: jači izraz za slobodnu volju.

aseksualan (grč. a- bez, lat. sexus spol) bespolan, koji nema spola, kome je oduzeta mogućnost oplođavanja.

aseksualizacija (grč. a- bez, nlat. sexualis-a-tio) uništenje, oduzimanje sposobnosti oplođavanja; *up. kastracija.*

asekuran (nlat. assecurans) osiguravač.

asekurancija (nlat. assecurantia) osiguranje, npr. protiv požara, smrti i sl.

asekurat (nlat. assecuratus) osiguranik.

asekuracija (nlat. assecuratio) v. *asekuran*.

asekuriратi (lat. ad-, securus bezbedan, nlat. assecurare) osigurati, obezbediti.

aselgija (grč. aselgeia) razvratnost, razvrat, pohotljivost.

aseleničan (grč. a-selenos) bez Meseca, npr. *aselenična noć* za planete Merkur i Veneru kaže se da su „aselenične”, bez pratioca, bez trabanta.

asemija (grč. a- ne, zeta znak) *ned.* nesposobnost razumevanja znakova.

asemičan (grč. asemos) koji nema znaka, koji je bez oznake, bez obeležja.

asenzija (lat. assensio) odobravanje, pristajanje uz koga; *fil.* primanje nečega kao istinitog.

asentacija (lat. assentatio) laskanje, udvoranje; ulagivačko odobravanje.

asepsija (grč. a-, sepsis trulež;) *ned.* otklanjanje mogućnosti da zarazne klice, npr. pri vršenju operacije, zagade mesto koje se operite (ovo se postiže upotrebot *antiseptičnih* sredstava za pranje ruku, bolesnikove kože i dr.).

aseptin (grč. a-, sepsis) *hem.* sredstvo koje čuva mleko i jela da ne uskisnu i ne pokvare se; sastoji se od stipse pomešane sa bornom kiselinom.

aseptičan (grč. a-septikos) koji nije sklon truljenju; koji nema zaraznih klica; *up. antiseptičan.*

aseptol (grč. a-, sepsis trulež; lat. oleum ulje) *hen.* rastvor kiseline kao sredstvo za sprečavanje truljenja, dobiva se mešavinom sirove karbolne kiseline ili krezo-la sa koncentrisanom sumpornom kiselinom.

aservat (lat. asservatum) ono što je ostavljeno na čuvanje, u pohranu.

aservacija (lat. asservare) čuvanje, pohranu; ostavljanje u pohranu.

aservirati (lat. asservare) čuvati, sačuvati, pohraniti.

asertivan (nlat. assertivus) v. *asertoran.*

asertoran (lat. assertorius) kojim se tvrdi, potvrđan; *fil. asertoran sud* sud u kojem se odnos između subjekta i predikata iskazuje kao činjenica (*up. problematican, apodiktičan*); *asertorna zakletva prav.* zakletva koja se polaže posle datog iskaza (za razliku od *promisorne zakletve*, tj. one koja se polaže pre davanja iskaza).

asercija (lat. assertio) tvrdjenje, tvrdnja; *prav.* zvanično tvrdjenje da je neko slobodan.

asesor (lat. assessor pomoćnik u službi) prisuditelj, pomoćnik sudijin; pomoćnik starešine nadleštva.

asesorat (nlat. assessoratum) prisuditeljstvo, zvanje pomoćnog sudije; sudska pomoćništvo; *asesura.*

asibilacija (nlat. assibilatio) *gram.* spajanje jednog glasa sa šuštavim glasom (ž ili š), ili pretvaranje nekog glasa u šušta-vi glas.

asibilirati (lat. assibilare) *gram.* spojiti neki glas sa šuštavim glasom (ž ili š).

asignant (lat. assignans) onaj koji šalje novac, doznačilac.

asignat (lat. assignatus) lice na koje glasi uputnica, doznačka, nalog; uputnica na primanje godišnjeg dohotka od nepokretnog imanja; papirni novac za vreme francuske revolucije (19. aprila 1790) kojem su služila za podlogu nepokretna imanja uzapćena u korist države.

asignatar (nlat. assignarius) lice na koje glasi uputnica ili doznačka, primalac novca po uputnicu ili nalogu.

- asignatura** (nlat. *assignatura*) v. *asignacija*.
- asignacija** (lat. *assignatio*) d oznaka, uputni-ca, nalog za isplatu.
- asignirati** (lat. *assignare*) upugnicom dozna-čiti (ili: doznačivati), izdati (ili: izdavati) nalog za isplatu neke sume.
- asiduitet** (lat. *assiduitas*) tačnost, trudolju-bivost, revnost, marljivost, vrednoća; po-stojanost, istrajnost.
- asilabija** (grč. a- ne, syllabe slog) nesposobnost sleganja viđenih slova u slogove.
- asilogističan** (grč. a-, *syllogismos* posredni zaključak) *log.* iz koga se ne može izvesti zaključak.
- asimetrija** (grč. a-, *symmetria* nesimetrič-nost) nesrazmernost, neskladnost, nejedna-kost, neravnomernost.
- asimetričan** koji nema *simetrije*, nesrazme-ran, neskladan, nejednak.
- asimilacija** (lat. *assimilatio*) izjednačenje, izjednačavanje; *gram.* jednačenje glasova (po zvučnosti, mestu ili načinu tvorbe); *psih.* primanje u svest novog sadržaja (doživljaj) i njegovo prilagođavanje sastavu svesti; *fiziol.* zbivanje kojim ćelije preo-braćaju hranu u materije od kojih se same sastoje (*proces asimilacije*).
- asimilirati** (lat. *assimilare*) izjednačiti, izjednačavati, prilagoditi, prilagodava-ti; *gran.* jednačiti; *fiziol.* primiti u se, primati u se, preobratiti hranu u organ-sku materiju.
- asimilovati** v. *asimilirati*.
- asimpatija** (grč. a-, *sympatheia*) nenaklonje-nost; nedovoljno saosećanje, nemanje saučešća prema kome ili čemu.
- asimptota** (grč. a-, *symptotos* koji se ne poklapa) *mat.* prava koja u odnosu prema jednoj krivoj leži tako da se njih dve ako se produžuju sve više približuju jedna drugoj, ali se nikad ne dodiruju, npr. *hiperbolu* ima dve *asimptote* (simbol beskrajne čovečje težnje koja nikad ne postiže svoj cilj; Lajbnic je nazvao čoveka „asimptom božanstva“).
- asimptotičan** (grč. a-, *symptotos* koji se ne stiče) koji se ne poklapa, nepoklopljiv.
- asimulacija** (lat. *assimulatio*) pretvaranje, pritvorstvo, licemerstvo.
- asimfonija** (grč. a-, *symphonia*) nesklad, neskladnost, pr. *asimponičan*.
- asindezija** (grč. *asyndesia*) nevezanost, ne-spojenost; *ret.* nedostatak veze u rečenicama, nevezanost; *ua. asindet(on)*.
- asindetičan** (grč. a-syndetos nevezan) koji je bez veze, bez sveza, bez svezica.
- asindet(on)** (grč. a-syndeton) *pong.* pesnička figura u kojoj se izostavljaju veze između dveju ili više rečenica, ili između članova jedne rečenice, npr.: „Misli mlada, (da) niko je ne čuje, — (ali) Slušale je momče čobanine, — (pa) Strijeli joj u skutu jabuku“.
- asinhraoičan** (grč. a-, syn sa, chronos vreme) neistovremen, nejednovremen, neistodo-ban.
- asiriologija** nauka koja proučava književ-nost, jezik, istoriju i starine Asirije i Vavilonije.
- asistent** (lat. *assistens*) lice koje pomaže profesoru u radu sa studentima i koje se sprema za profesora; pomoćnik, pomagač uopšte.
- asistencija** (nlat. *assistantia*) pomaganje, pomoć, potpora; prisustvo.
- asistirati** (lat. *assistere*) pomagati nekome u poslu; pratiti nekoga; prisustvovati čemu.
- asistolija** (grč. a-, *systole* skupljanje, stezanje) *ned.* opšti naziv za sve one teške poremećaje u organizmu usled radne nedo-voljnosti srčanog mišića, nestezanje srca.
- asitia** (grč. *asitia* nejedenje, gladovanje) *post:* nedostatak volje za jelom, neješnost; nedostatak hrane.
- asjeraža** (fr. *acierage*) galvansko počeličavanje bakarnih ploča.
- asjeracija** (fr. *acierung*) pretvaranje u čelik, čeličenje.
- askaride** (grč. *askaris*) pl. *zood.* bubine, detinje gliste.
- askariodoza** (grč. *askaris*) med. prisustvo glista u stolici.
- askeza** (grč. *askesis*) isposništvo, pokajniš-tvo, ugadanje bogu do krajnjeg samoodricanja; mučenje tela radi što uspešnijeg ubijanja čulnih strasti i prohteve, da bi duša bila što nezavisnija od tela i time se mogla posvetiti svome pravom opredeljenju.
- asker** (tur. asker) vojska; vojnik.
- asket(a)** (grč. *asketes*) isposnik, pokajnik, onaj koji svojevoljnim gladovanjem i mučenjem tela ubija u sebi strasti i prohteve.
- asketizam** (grč. *askeo* staram se) način mišljenja i življena *asketa*, isposništvo, pokajništvo u mučenju tela odricanjem.
- asketika** (grč. *askeo*) učenje o *askezi*.
- asketičar** (grč. *askeo*) pisac pobožnih, bogougodnih spisa, dela.
- asketski** (grč. *asketos*) isposnički, pokajnički, bogougodan; vaspitni.
- asklepijadска strofe** četr. veza *asklepijad-skog stiha* sa drugim vrstama stihova.
- asklepijadski stih** četr. vrsta klasičnog stiha, nazvanog po grčkom pesniku *Akse-pijadu*; sastoji se od dva (*mali asklepijadski stih*) ili tri horijamba (*veliki asklepijadski stih*), u početku sa trohejom ili spondejom, i sa jambom na završetku.
- asli** (arap. asli, tur. ash) pravi, isti, supši; doista, upravo, zaista, verovatno, moguće.
- aso** (fr. *assaut*, ital. *assalto*) napad, juriš; napad, udarac u dvoboju; vrsta vežbe u mačevanju.

asodičan (grč. as-6des koji oseća gađenje, koji izaziva gađenje, ase prezasićenost) *med.* *asodična groznica* groznica sa povraćanjem.

asolirati (fr. assoler) zasejana ti zemlju naizmenično raznim usevima.

asomatičan (grč. a-somatos) bestelesan.

asomnija (grč. a-, lat. somnus san) *med.* nesonica.

asonavea (nlat. assonantia) *post.* samoglasničko podudaranje, stih u kome se slikaju samo samo glasnici, nepotpun slik; *muz.* jednakost tonskih figura u jednoj muzičkoj misli.

asonancija (nlat. assonantia) v. *asonanca*.

asomirati (lat. assonare) biti sličan po zvuku ili glasu, slično zvučati.

asortiman (fr. assortiment) potpuno i sredeno slagalište robe; zbirka razne robe iste vrste (npr. knjiga); biranje, odabiranje.

asortirati (fr. assortir) srediti (ili: sređivati) po vrstama, odabrati stvari jedne prema drugima; radnju ili slagalište snabdeti prikladnom robom; opre-miti.

asortisaža (fr. assortissage) trg. izdvajanje (ili: sređivanje) robe po vrstama.

asosje (fr. associe) drug (ili: ortak) u poslu; *asosje an komandit* (fr. associe en commandite) trg. tajni ortak, ortak koji samo ulaze novac u posao a sam ne radi.

asotija (grč. asoti'a) razvratnost, razvrat, raskalašnost, pust život.

asocijalan (grč. a-, lat. socialis) nedostatak osećanja za društvenu zajednicu.

asocijativan (nlat. associare zdržiti, associativus) koji zdržuje ili sjedinjuje, koji nadovezuje na nešto.

asocijacija (nlat. associatio) udruživanje, spajanje, vezivanje; društvo, udruženje; *fil. asocijacija ideja* vezivanje predstava na taj način što jedna predstava, kada se pojavi, izazove u svesti i neku drugu; *asociacionistička psihologija* pravac u psihologiji koji hoće sve duševne pojave da objasni iz predstava i njihovih meha-ničkih veza, i da svu duhovnu delatnost svede na asocijaciju ideja.

asocirati (lat. associare) pridružiti, udružiti; spojiti, vezati; primiti za ortaka, člana, zadrugara; *asocirati se* združiti se, uortići se.

asparagus (lat. asparagus) *bog.* rod biljaka iz fam. Convallariaceae; ima ih više vrsta, od kojih se neke taje u stanovima kao ukrasno bilje; *up. špargla*.

aspek(a)t (lat. aspectus) izgled, pojava, vid; gledište, strana nečega; *astr.* položaj planeta jedne prema drugoj kakav nam izgleda

kad ih posmatramo sa Zemlje; *fig.* dobro znamenje.

aspergilozna *med.* oboljenje izazvano naročitom vrstom gljivica poznatom pod imenom Aspergillus fumigatus; javlja se obično kod osoba koje rukuju zrnavljem i brašnom.

aspergioloza (lat. aspergillus) *med.* oboljenje izazvano gljivicom Aspergillus fumigatus, u organizmu ljudi i životinja, naročito kod osoba koje imaju posla sa žitom i brašnom; kod ljudi se pojavljuje u obliku plućne tuberkuloze (*pseudo-tuberkuloza*).

asperitet (lat. asperitas) hrapavost, neravnina; oporost, surovost, grubost, neotesa-nost; tvrdoca, krutost.

asperifolmja (nlat. asperifolia) *pl. bog.* biljka sa hrapavim lišćem.

aspermatizam (grč. a-, sperma seme) *med.* v. *aspermizam*.

aspermicatan (grč.) v. *aspermicjan*.

aspermizam (grč.) *ned.* urođena ili stečena nemogućnost izlučivanja semena iz spolnih žlezda; *aspermizam*.

aspermija (grč.) med. v. *aspermizam*.

aspermicjan (grč. aspermos) *med.* koji nema semena, koji ne može da izlučuje seme.

aspida (grč. aspi's. aspidos) *zool.* guja otrovni-ca, egipatska naočarka; *fig.* oštrokonda, zla i opaka žena, rospija.

aspik (fr. aspic) *kup.* pihtije, hladetina.

aspirant (lat. aspirans) kandidat, onaj koji teži za nečim (položajem, zvanjem); činovnički pripravnik.

aspirata (lat. aspirata se. littera) *pl. gram.* suglasnici s dahom.

aspirator (lat. aspirator) sprava za usisa-vanje prašine, gasa ili tečnosti, usisač, usisaljka; *up. ventilator*.

aspiracija (lat. aspiratio) *gram.* izgovaranje s hukom, s dahom, pri čemu se čuje glas sličan glasu *h*; sisanje, usisavanje, udi-sanje, uvlačenje u sebe; težnja, želja za nečim; čežnja.

aspirin *farm.* fabrički naziv za acetilo-salicilnu kiselinu (77%), prašak koji otlanja vatrui izaziva znojenje, upotrebljava se kao lek protiv glavobolje, reumatizma, nazeba i sl.

aspirirati (lat. aspirare) tražiti nešto, težiti za nečim; udisati, uvlačiti u sebe, usisavati; *gram.* izgovarati iz grla, sa dahom, s hakom; *muz.* u pevanju: udahnuti vazduh tako da se čuje.

aspra (grč. aspros beo) najmanja novčana jedinica u Turskoj, para.

astazija (grč. astateo, astasia) nemir, nepo-stojanost; *med.* bunilo, bacakanje teškog bolesnika.

astakolit (grč. astakos rak, Kthos kamen) *geol.* okamenjeni rak.

astatičan (grč. astatos nestalan, nepo-stojan) koji nema pravca, koji se u svakom položaju nalazi u ravnoteži, bez odredene orientacije; *astatične igle fiz.* dve pod-jednake magnetne igle utvrđene tako jedna

nad drugom da su im polovi suprotno obrnuti, čime su zaštićena od uticaja Zemljinog magnetizma, te tako mogu slobodno sledovati svakom spoljnjem dejstvu.

asteizam (grč. asteismos utančan, dosetljiv govor, uglađene radnja, asty grad) velikovođarsko ponašanje, fini ton u ophođenju; duhovit govor; ret. kada neko tobiože hoće nešto da prečuti pa, ipak kaže; zadirki-vanje, zadevanje.

astenija (grč. astheneia slabost) med. nemoć, slabost, neotpornost prema naporu (kao posledica preležane bolesti ili kao predznak opasnih bolesti).

asteničan (grč. asthenes) nemoćan, slab, oronuo; koji potiče od slabosti; *astenična groznička živčana groznička*; psih. *asteničan afekt* duševni pokret kojim se slabe telesne radnje, npr. tuga; *supr. steničan afekt*.

astenologija (grč. astheneia nemoć, oronu-lost, logia nauka) ned. nauka o uzrocima u lečenju slabosti, nauka o *asteničnim* bolestima.

ostenomakrobiotika (grč. asthenes, makros dug, bios život) veština da se slab organizam održi dugo u životu.

astenopija (grč. asthenes, orao vidim, gledam) med. slabost vida, slab vid, lako zama-ranje očiju.

asterizam (lat. asterismus, grč. aster zvezda) fiz. svetlosna pojava kod koje od izvesne svetleće tačke izbijaju svetlosni zraci, npr. osobina nekih vrsta liskuna koje, usled *interferencije* svetlosti, pokazuju zvezdaste zrake kad se kroz njih gleda.

asterizma (grč. aster) sazvežđe, grupa zvezda.

asteriskus (grč. asteriskos) zvezdica u knjigama (*), kao znak kojim se čitalac upućuje na primedbu ispod teksta koja je obeležena istim takvim znakom.

asteričan (grč. asteroeis) zvezdast; zvezdan, pun zvezda; zvezdani, koji potiče od zvezda, npr. uticaji.

asteroidan (grč. asteroeides) zvezdolik, u obliku zvezde; sjajan.

asteroidi (grč. aster, eidos oblik, vid) pl. astr. male, prostim okom nevidljive planete između Marsa i Jupitera, npr. Ceres, Palas, Juno, Astrea, Vesta i dr.; up. *plane-toidi*.

astigmatizam (grč. a- ne, stigma bocka, tačka) fiz. mana preslikavanjem prola-skrom zrakova kroz sočiva usled toga što lik površinskog elementa oko osne tačke leži uopšte na dvema krivim površinama, tj. što svakoj tački predmeta odgovaraju upravo dve tačke lika; med. mana oka koja počiva na različitoj zakrivljenosti rožnjače u raznim meridijanima i na neležanju simetrično oko iste ose rožnjače i kristalnog sočiva.

aetigmatičai (grč. a- ne, stigma) koji ima svojstvo *astigmatizma*.

astigmometar (grč. a-, stigma, metron) optička sprava za određivanje jačine astigmatizma (v.).

astigrafija (grč. asty grad, grapho pišem) opisivanje gradova.

astilon (grč. a- ne, stylos stub) vrh. građevina bez stubova.

astinomiјa (grč. asty grad, nomos zakon) upravljanje gradom, uprava grada; nadzor nad kućama.

astma (grč. asthma) med. sipnja, zaptivanje, teško i kratko disanje u nastupima; up. *astmatičan*.

astmatičar (grč. asthma) sipljivac, onaj koji pati od sipnje ili zaptivanja (živča-nog, srčanog, želudačnog).

astragal (grč. astragalos) kocka; alat. skočna kost, piljak, gležnjača; vrh. obruč, venac na gornjem delu stuba koji odvaja kapitl od donjeg dela.

astragализам (grč.) igra kockom, kockanje.

astragal omanti ja (grč. astragalos kocka, manteia proricanje) proricanje iz kocaka na kojima stoje slova iz kojih se, posle svakog bacanja kocaka, sastavlja odgovor na postavljeno pitanje.

astragan krvno mrtvojagnjenih ili veoma mlađih jaganjaca iz Astrahana u Rusiji, veoma skupoceno krvno sa crnosjajom i kovrčastom vunom.

astralit (lat. astrum zvezda, grč. lithos) tamnocrvene staklo sa iverjem plavkasta sjaja, služi za pravljenje raznih ukrasa.

astralni (lat. astralis) koji se tiče zvezda, koji potiče od zvezda, zvezdani, zvezdast, oblika zvezde; *astralna svetlost*, zvezdana svetlost, naročito prizračak između zvezda Kumove slame, slabija no na ostalom nebu, koja izgleda da potiče od bezbrojnih, veoma udaljenih i pojedinačno nevidljivih zvezda nekretnica; *astralni duhovi*, u starom istočnjačkom verovanju u zvezde: duhovi zvezda zamišljenih kao živa bića; u srednjem veku: pali andeli, duše umrlih, duhovi postali iz vatre koji lebde između neba, zemlje i pakla; *astralno telo*, telo bez zemaljskih, telesnih osobina, koje uzimaju na sebe duhovi kad se pojavljuju; drugo, eterično telo čoveka, po učenju *okultizma*; *astralni svet*, svet zvezda, zvezdano nebo.

astratija (grč. astrateia) oslobođenje od vojne obaveze; izbegavanje vojne obaveze.

astrafobija (grč. astron sazvežđe, zvezda, phobos strah) med. preterano velik strah od groma ili grmljavine.

astro- (grč. astron) predmetak u složenica-ma sa značenjem: zvezda.

astrobolizam (grč. astrobolismós, astron, balio bacam) udarenost (ili: pogodenost) zvezdom; ned. udar sunčanice, sunčanica; smrt ili obamrllost od udara munje.

astrogeodezija (grč. aster zvezda, geodezija, v.) geol. grana astronomije koja se bavi određivanjem oblika zemlje.

astrognosija (grč. astron, gnosis spoznaja, poznavanje) poznavanje zvezda, nauka o zvezdama s obzirom na njihov položaj, podjelu na sazvežđe i nazive.

astrognost (grč. astron, gnostes poznavalac) poznavalac zvezda, onaj koji se bavi *astrotozijom*.

astrograf (grč. astron, grapho pišem) dogled koji služi za fotografiske snimanje zvezda.

astrografija (grč. astro, grapho) opisivanje zvezda.

astrodiktikum (grč. astrodeiktikon) pokazivač zvezda, sprava pomoću koje se svaka na nebeskoj lopti pokazana zvezda može lako naći i na nebu.

astrolabijum (grč. astro, labi's držak, drška) nekadašnja astronomска sprava za merenje visine Sunca i zvezda.

astrolatrija (grč. astro, latrei'a obožavanje (ili: poštovanje) zvezda, služba zvezdama).

astrolit (grč. astro, Ifthos kamen) zvezdast kamen, okamenotina u obliku zvezde.

astrolog (grč. astrologos) onaj koji ume da čita i proriče sudbinu po položaju i kretanju zvezda; zvezdočatac, zvezdozna-nac.

astrologija (grč. astrologia) kod starih Grka i Rimljana *aetronomija*. Oslanjajući se na Aristotelovo mišljenje, po kome su zvezde bića sa natčovečanskim inteligencijom i koja, zbog svojih čistijih i božanskih oblika, vrše izvestan uticaj na ovoze-maljski život, stvorili su srednjovekovni astrolozi praznovericu o jakom uticaju *astralnih* duhova na čovečji život; tako je astrologija postala čitanje iz zvezda, tj. veština da se sADBudina čovekova čita iz položaja zvezda (ima i danas pristalica).

astromavtija (grč. astron, manteia prori-canje gatanje) proricanje budućnosti iz zvezda.

astrometar (grč. astron, metron mera) zvezdomer.

astrometeorologija (grč. astron, meteorolo-gia, v.) nauka o (nekom) uticaju na vreme, podneblje, itd. položaja planeta, kometa, Sunčanih pega itd. i tobožnje predskazi-vanje vremena na osnovu toga.

astrometrija (grč. astron, metron) nauka o određivanju položaja nebeskih tela.

astronautika (grč.) v *kosmonautika*.

astronom (grč. astronomos) naučenjak koji se bavi *astronomijom*.

astronomija (grč. astronomia, astron, nemein upravljati, némos, zakon) nauka o kretanjima, veličini nebeskih tela, o onome što je geometrijsko kod nebeskih tela; *up. astrofizika*.

astronomski (grč. astron, némos) koji se tiče nauke o zvezdama ili koji spada u nauku o zvezdama; *astronomska jedinica* odstojanje Zemlje od Sunca, tj. 149,500.000 km; *astronomski* mesec tačno izračunato vreme op-

ticanja Meseca; vreme koje Sunce provede u jednom znaku Životinjskog kruga; *astronomsко poznavanje* je potpuno poznavanje nekog zbivanja; *fig.* vrlo velik, ogroman.

astroskop (grč. astron, skopeo gledam) dogled za posmatranje zvezda.

astroskopija (grč.) veština posmatranja zvezda; posmatranje zvezda pomoću velikih dogleda.

astrosofija (grč. astron, sophfa mudrost) nauka o zvezdama; *up. aetronomija*.

astroteologija (grč. astron, theés bog, logla nauka) vera u postojanje boga na osnovu postojanja zvezda i reda koji među njima vlada.

astrofizika (grč. astron, physike) deo *astronomije* koji se služi fizičkim metodama u ispitivanju sastava i kretanja nebesnih tela, naročito *astrofotografijom*, *astro-fotometrijom* i *spektralnim analizom*.

astrofit (grč. astron, phytēn) zool. morska zvezda slična biljni.

astrofičan (grč. a., strophe spoj više stihova u metričku celinu) poet. naziv za ritmičku pesmu koja nije podeljena na strofe.

astrofotografija (grč. astron, phos, photēs svjetlost, graphfa) fotografsko snimanje zvezda; primena fotografije u posmatranju nebeskih tela.

astrofotometrija (grč. astron, phos, photēs, metria) merenje jačine svjetlosti nebeskih tela.

astrum (lat. astrum, grč. astron) zvezda; *sik itur ad astra* (lat. sic itur ad astra) ovako se ide do zvezda, tj. do časti, slave (Vergil).

asumirati (lat. assumere) preuzeti, uzeti k sebi, uzeti na sebe, primiti odgovornost; *fil.* postaviti u *silogizmu* drugu (*minor*) premisu; shvatiti, razumeti, npr. neku misao; *ret.* glavni zaključak protivnikov ponoviti pa onda preći na njegovo opovr-gavanje.

asumiti (tur. hasimak) žestiti se, srditi se, rasrditi se.

assumpsit (lat. assumpsit) primio je na sebe; *prav.* formula kojom neko dobровoljno obećava i prima obavezu da će za drugoga nešto platiti, obaviti kakav posao i sl.

asumcija (lat. assumptio, assumptio) primanje, užimanje; primanje duše na nebo; dan smrti nekog svetitelja; *fil.* druga (*minor*) premissa u silogizmu.

asuplirati (fr. assouplir) učiniti gipkim, okretnim; slomiti (volju, karakter) ukrotiti, načiniti popustljivim.

asura (tur. hasır) prostirač od rogoza.

asurdirati (fr. assourdir, lat. surdus gluv) zaglušiti; umeriti, ublažiti (svetlost, glas); *slik.* dati blaži karakter.

asfalt (grč. asphaltos) *hem.* zeml>ina smola, paklina, smesa raznih ugljovodonika u kojoj ima i kiseonika, azota i sumpora; pomešan sa krečnjakom, upotrebljava se za

- pravljenje *trotoara* i za izolaciju zidova od vlage.
- asfaltirati** (grč. asphaltos) kalsmisati smesom asfalta i krečnjaka.
- asfiksija** (grč. a-, sphyxis bilo) *med.* prestanak ili usporenošć kucanja srca usled neke mehaničke prepreke, obamrost, najviši stepen nesvestice.
- asfikičan** (grč. a- sphuktos) *ned.* koji je u dubokoj nesvestici, polumrtav, obamro.
- ascendentī** (lat. ascendentes) *pl. prav.* srodnici po uzlaznoj liniji, preci kao rodi-tell, dedovi, pradedovi; suprotno: *des-cendentī*.
- ascendencija** (nlat. ascendentia) prava, uzlazna linija srodstva; *astr.* penjanje, uzlazak; nadmoćnost, pretežnost; *mat.* ra-stenje.
- ascenzija** (lat. ascensio) penjanje, uzlazeće-nje, uzdizanje, uzlazak; Vaznesenje Hristovo, Spasovdan; napredovanje, polet; *astr.* penjanje, uzlaženje nebeskog tela; *fiz.* penjanje tečnosti u kapilarnim cevima; penjanje igrača na konopac.
- ascenzor** (lat. ascensor) v. *asanzer*.
- asciji** (grč. a-, skia senka) št. *geogr.* „besenča-ni“, tj. stanovnici žarkog pojasa koji dvaput godišnje ostaju u podne *bez senke*, naime u dane kad Sunce kod njih prolazi kroz zenit.
- ascites** (grč. askites tj. nosos, askos koža) *ned.* trbušna vodena bolest.
- at (tur. at) konj.
- atavizam** (lat. atavus napredak) sličnost sa precima; slučaj kada se kod potomaka pojave izvesne duševne i fizičke osobine njihovih predaka; naslede, osobina predaka.
- atavistika** (lat. atavus) nasleđen od predaka (fizičke i duševne osobine).
- atavistički** (lat. atavus) nasleđen od predaka (fizičke i duševne osobine).
- atak**, (fr. attaque) *voj.* napad, napadanje, navala, juriš, naročito konjice; *med.* udar, napad neke bolesti.
- ataka** (ital. attaccare, attaccā) *kuz.* neposredno veži, priključi! (kada između završetka jednog i početka drugog odeljka ne treba da bude počivke).
- atakirati** (fr. attaquer) napasti, napadati, navaliti, udariti na nekoga; *med.* spopasti, spopadati, najedati, nagrizati; *fig.* napasti, napadati, vredati, ustati otvoreno protiv koga.
- ataksija** (grč. ataxia) *med.* nepravilnost, neurednost u toku bolesti; drhtanje, nepravilno kretanje (kod obolelih od leđne moždane).
- ataktičan** (grč. a-taktos) neureden, nepravilan, neuredan, npr. *ataktična grozница*.
- atalsko blago** ogromno, neizmerno bogatstvo koje je, 133, pre naše ere, ostavio pergam-ski kralj Atalos Rimljanim u nasledstvo.
- ataman** (rus. ataman-v, nem. Hauptmann) vođa jednog odreda kozaka, obično u činu pukovnika; kozački harambaša; *up.* *hetman*.
- atambija** (grč. athambfa) neplašljivost, neutrašljivost.
- atanazija** (grč. athanasfa) besmrtnost, neumrlost.
- atanatizam** (grč. a-thanatos besmrtn) verovanje u besmrtnost duše; *up.* *atanizam*.
- atanatologija** (grč. a-thanatos besmrtn, 10-gia nauka) učenje o besmrtnosti duše.
- atanizam** (grč. athanasfa besmrtnost) v. *atanatizam*.
- ataraksija** (grč. ataraxia) *fil.* duševni mir, duševno spokojsstvo, stanje bez strasti.
- ataumazija** (grč. a-, thaumazo čudim se, divim se) nećudenje ničemu, neiznenadenje, ravnodušnost.
- ataše** (fr. attache) na rad dodeljeni službe-nik, npr. kod vojske, nekog poslanstva; *fig.* odan čovek, privrženik.
- ataširati** (fr. attacher) pridati, dodeliti na rad; primamiti; naviknuti se na nešto, zavoleti nešto.
- ateizam** (grč. atheos bezbožan) bezbožnost, bezbožništvo; odricanje da postoji bog ili božanski poredak u svetu.
- ateist(a)** (grč. atheos bezbožan) bezbožnik, onaj koji ne veruje u postojanje boga.
- ateknija** (grč. ateknfa bezdetnost) besplod-nost, brak bez poroda, nemanje dece.
- atelaža** (fr. attelage) zaprega; zaprežni pribor, amovi; *voj.* topovski pribor.
- atelija** (grč. ateleia) besvrhnost, besciljnost, necelishodnost; oslobođenje od poreza i državnih nameta.
- atelje** (fr. atelier) umetnikova soba za rad; radionica slikara, vajara, lekara i dr.
- a tempera** (ital. a tempera) slikati vodenom bojom, po staroitalijanskom načinu.
- atempirirati** (lat. attemperare) umeriti, umeravati, ublažiti, ublažavati, utišati, utišavati.
- a tempo** (ital. a tempo), *muz.* u pravi čas, tačno po taktu.
- atemporirati se** (lat. a tempore) upravljati se prema vremenu, prema prilikama, prilagodavati se duhu vremena.
- Atena** (grč. Athena) *mit.* kći Zevsova, po legendi nikla iz njegove glave, boginja, zaštitnica umetnosti i veština, naročito ženskih, zaštitnica junaka i gradova, naročito grada Atena (Atine), boginja rata; (kod Rimljana: *Minerva*).
- Ateneum** (lat. Athenaeum) viši vaspitan zavod u Rimu, koji je osnovao car Hadrijan radi letovanja nauke i umetnosti i nazvao ga po gradu Ateni, kao središtu celokupne obrazovanosti onoga vremena; otuda: učeno društvo, viša škola; u novije doba i kao naslov književnih časopisa.
- atentat** (lat. attentatum od attentare, attemp-tare napasti, pokušati) protivpravan napad na život, imanje ili cast nekoga; zločin, zločinački napadaj; pokušaj ubi-

- stva; **atentata krimina** (lat. attentata crimina) *pl. prav.* pokušani ali neizvršeni zločini.
- atentator** (nlat. *attentator*) onaj koji pokuša da protivpravno udari na život, čast ili imovinu nekoga.
- atentirati** (lat. *attentare*) pokušati nešto protiv koga ili čega, izvršiti zločinački pokušaj, nasrnuti na tude pravo, napasti, napadati.
- ateoretičan** (grč. *a-theoretes*) koji ne zna, neupućen, nevičan čemu.
- ateraža** (fr. *atterage*) *mor.* mesto pristajanja, pristan, pristanište.
- ateramnija** (grč. *a-, teramnos* tvrd) *med.* teško varenje hrane, rđava probava.
- aterirati** (fr. *atterir*) *avij.* spustiti se avionom, aeroplonom ili balonom na zemlju; *mor.* pristati, priterati zemlji, obali, priploviti obali.
- aterisaža** (fr. *atterrissage*) *avij.* sletanje, spuštanje avionom, aeroplonom ili balonom na zemlju; *mor.* pristajanje, priterivanje obali.
- aterman** (grč. *a-, thermaino*) *fiz.* v. *adjater-man.*
- atest** (lat. *attestari* posvedočiti) pismena potvrda, svedodžba, uverenje; a gesta t.
- atestat** (nlat. *attestatum*) v. *atest.*
- atestacija** (lat. *attestatio*) overavanje, potvrđivanje; svedočanstvo, svedodžba, uverenje, pismena potvrda.
- atestirati** (lat. *attestari*) potvrditi, overiti, posvedočiti; izdati svedodžbu, uverenje, potvrdu; pozivati (ili: pozvati) za svedoka.
- atezeza** (grč. *athetesis*) odbacivanje, poništavanje, poništaj, ukidanje, proglašenje nevažećim.
- atehnija** (grč. *atehnfa*) neumešnost, neveštost, nespretnost (npr. jednog lekara); nerazumevanje neke umetnosti ili veštine.
- atehničan** (grč. *atehnikos*) neiskusan, nevešt, neumešan, nespretan.
- atika** (nlat. *attica*, fr. *attique*) *ark.* karakteristične odlike starog atičkog građevinskog stila; naročito: ukrašavanje građevina stubovima.
- atila** kratak konjički ogrtač opšiven gajtanima, nazvan po imenu hunskega kralja *Atile*.
- atimija** (grč. *atimia*) lišavanje časti (vrsta kazne kod starih Atenjana koja se sastojala u lišavanju svih gradanskih prava).
- atimirati** (grč. *atimazo*) lišiti (ili: li-šavati) časti, ne popgovati, prezirati; lišiti koga gradanskih prava.
- atipija** (grč. *a-, typos* oblik; *uzor*) *med.* nepravilnost u razvoju neke bolesti.
- »**tipičan** (grč.) neuredan, nepravilan, koji odstupa od utvrđenog obrasca; *atipične bolesti* bolesti koje se ne razvijaju pravilno.
- atitida** (fr. *attitude*, ital. *attitudine*), položaj, držanje tela; stav; ponašanje; u baletu: stav na jednoj nozi.
- aticizam** (grč. *attikismos*) atički način govora; atički fini ukus u načinu mišljenja i izražavanja; atička duhovitost i doseljivost.
- atički** (lat. *atticus*) svojstven atičkom duhu, tj. tanan, uglađen, duhovit, doseljiv; *atička so* duhovit i fini način izražavanja.
- Atlant** (grč. *Atlas*) *mit.* v. *Atlas.*
- atlanti** (grč. *Atlas*) *ark.* stubovi u čovečjem obliku koji drže opšivnicu, sime.
- Atlantida** (grč. *Atlantis*) legendarne ostrvo koje je, po Platonu, ležalo u Atlantskom okeanu, oko 9000 godina pre njega, i bilo „veće nego Azija i Lidija zajedno“, pa potonulo u more.
- Atlantik** (eng. *Atlantic*) Atlantski okean, nazvan po džinu *Atlasu* koji, po grčkoj mitologiji, drži na svojim plećima kuglu zemaljsku.
- atlantski** (lat. *atlanticus*) gorostasan, divovski, velik i snažan; koji pripada planini *Atlasu*; otuda koji pripada Zap. Africi, zapadnoafrički.
- Atlas** (grč. *Atlas*) *mit.* titan koji, po verovanju starih Grka, drži na svojim plećima nebesni svod (*Atlant*); *geogr.* planina u severozapadnoj Africi.
- atlas** (grč. *Atlas*) *geogr.* knjiga sa geografskim kartama svih delova sveta; *znat.* prvi vratni pršljen, pršljen-nosač; *trg.* sjajna svilena tkanina.
- atlete** (grč. *athletes*) takmičar na javnim gimnastičkim utakmicama kod starih Grka i Rimljana; čovek koji se bavi *atle-tikom*, borac, rvač; *fig.* veoma jak i lepo razvijen čovek.
- atletika** (grč. *athletike*) skup viteških narodnih igara, koje su mnogo negovali još i stari Grci, naročito na *olimpijskim* i drugim igrama, a koje se i danas u celom svetu mnogo neguju po utvrđenim međunarodnim pravilima; *teška atletika* rvanje, pesničenje, dizanje tereta i natezanje konopca; *laka atletika* trčanje, hodanje, plivanje, bacanje, skakanje i dr.
- atletski** (grč. *athletikos*) koji se tiče *atlete* ili koji pripada *atlet*, koji ima osobine jednog *atlete*, lepo i pravilno razvijen, veoma snažan; *atletske igre*borba.
- atlotet** (grč. *athlo-thetes*) sudija u borbi i razdeljivač nagrada.
- atman** (ind. *atman*) dah, životni dah, duša; u indijskoj fil.: duša, pravo ja, najunutar-njija sушти ličnosti ili stvari uopšte, duša sveta, princip sveta.
- atmidijatrija** (grč. *atmis, atmidos para, ia-treia* lečenje) *med.* v. *atmijatrija.*
- atmidijatrika** (grč.) *med.* v. *atmijatrija.*
- atmidometar** (grč. *atmis, metron mera*) sprava za merenje količine isparavanja vode.

- atmidoskop** (grč. atmīs, skopeo gledam) v.
atmidometar
- atmijatrija** (grč. atmīs, iatreia lečenje) ned.
lečenje pomoću pare, parnih kupatila; lečenje
inhalacijom; up. *atmidijatrija, at-mijatrika*.
- atomologija** (grč. atmos, logia) nauka o isparavanju, o pretvaranju vode u paru.
- atmomētar** (grč. atmos, metron mera) v.
atmidometar.
- atmosfera** (grč. atmos, sphaira lopta) vazdušni
omotač, vazdušni okean koji obvi-ja našu
Zemlju i prostire se do 3.000 km debljine; fiz.
fizičke atmosfera pritisak koji vrši živin stub
visine 76 st na 0°S na morskom nivou
geografske širine 45° na lem², što iznosi
oko 1,033 kg na 1 st²; atmosferski pritisak
dolazi od težine vazduha; tehnička atmosfera
oz-načuje pritisak jednog kilograma na
1 st², a u praksi te dve atmosfere znače isto;
fig. sredina u kojoj jedan čovek živi i razvija
se; up. *troposfera, stratosfera, hevisajd*.
- atmosferilije** (nl. atmosphaerilia) pl. padavine: kiša, sneg, grad itd.
- atmosferografija** (grč. atmos, sphaira,
graphia) opisivanje (ili: opis) atmosfere.
- atmosferologija** (grč. atmos, sphaira, logia)
nauka o atmosferskim pojavama.
- atmosferski** (grč. atmos, sphaira) koji se tiče
vazdušnog omotača Zemlje ili pripada
vazdušnom omotaču Zemlje; *atmosferski
vazduh* obični vazduh koji udišemo;
atmosferski elektricitet v. *elektricitet*.
- ato (ital. atto) poz. čin, pojava; *ato di kaden-ca*
(ital. atto di cadenza) muz. završetak
muzičkog komada, naročito komada za
pevanje, *kadencem*.
- agonija** (grč. a-tokos koji ne rađa, neplodan,
jalov) med. v. *atocija*.
- atoksičan** (grč. a-, toxikos otrovan) koji ne
sadrži u sebi otrova, neotrovan.
- atoli (mal.) kol. niska ostrvca, prstenastog
oblika, koja su postala usled naslojavanja
korala; u njihovoj se sredini nalazi plitka
laguna, a strane im padaju strmo ka
morskem dnu.
- atolmija** (grč. atolmia) strašljivost, bo-
jažljivost, kukavičluk.
- atom (grč. atomos nedeljiv) 1. fiz. najmanji delić
hem. elementa za koji se, sve do početka
XX veka, mislilo da je nedeljiv; savremena
fizika utvrdila je da je atom deljiv i da
predstavlja složen sistem, koji se sastoji iz
pozitivno napunjene jezgra i *elektrona* koji
se, sa negativnim nabojem električnog
elementarnog kvantu-ma oko njega kreću;
jezgro ima isto tako složen sistem; ono se
sastoji iz *progona i neutrona*. Pri sudaru vrlo
brzih delića (protoна, deutrona, alfa-čestica,
neutrona i dr.) dolazi do cepanja
(deziintegraci-je) atomske jezgra i
pretvaranja atoma u
- druge oblike; u takvim zbivanjima to ce-
panje dovodi do izdvajanja ogromne količine
energije (*atomska energija*); 2. fig. najsitniji
delić nečega, veoma slična stvar.
- atomvolum** (grč. atomos, lat. volumen
zapremine) fiz. odnos atomske težine prema
gustoći.
- atomizam** (grč.) fil. učenje po kome su sve
stvari sastavljene od izolovanih elemenata
(*atoma*), i po kome se sve što postoji osniva
na spajanju i razdvajaju tih elemenata.
- atomizacija** (grč.) fig. rasparčavanje,
razdvajanje u sitne delove; up. atom. **atomizirati**
(grč.) fig. rasparčavaTM, raz-
dvajati u sitne delove; up. atom. **atomistika**
(grč.) fiz. nauka o *atomima*, tj. o najsitnjim
delicima iz kojih su tela sastavljena;
atomologija. **atomističar** (grč.) filozof,
pristalica
atomizma.
- atomologija** (grč. atomos, logia) fiz. v. *atomistika*.
- atomska bomba** bomba čije strahovito razorno
dejstvo počiva na cepanju atomskog jezgra
urana (izotopa 235 ili 233) ili plutonijuma
239 pri čemu se oslobođa ogromna količina
energije (nuklearna energija).
- atomska masa** fiz. broj koji kazuje koliko je
puta atom nekog elementa teži od atoma
vodonika. **atomski** (grč.) koji se tiče *atoma*; fig.
veoma
sitan, nedeljiv.
- atonija** (grč. atonia) bezglasnost; med. mlitavost,
klonulost, malaksalost, slabost tela; gram.
nenaglašenost.
- atonifikacija** (grč. atonus olabavljen, lat. facere
činiti) med. omilitavljenje, uspavljivanje.
- atoničan** (grč.) bezglasan; klonuo, malaksao,
slab, umoran, mltav; gram. nenaglašen.
- atonon** (grč. atonon) gram. nenaglašena reč.
- agonija** (grč. atopia) nepristojnost, nepri-
ličnost, protivrečnost. **atopičan** (grč. atopos)
koji nije na pravom
mestu, nepriličan, neobičan. **atofai hedg**, fenil-
hinolin-karbonska kiselina, žućkasti kristali
gorka ukusa; upotrebljava se kod oboljenja
zglobova, reumatizma i dr.
- atocija** (grč. atokos) ned. nesposobnost
radanja, neplodnost, up. *atokija*. **atocije** (nlat.
atocia) pl. čep. sredstva koja
čine nesposobnim za radanje. **atrabilitet** (lat.
atra tamna, crna, bilis žuč,
nlat. atrabilitas) med. žutica. **atraktibilan**
(nlat. attractibilis) privla-
čljiv, primamljiv. **atraktibilitet** (nlat.
attractibilitas) privla-
čljivost, privlačnost, primamljivost.
- atraktiván** (nlat. attractivus) privlačan,
primamljiv; supr.: repulzivan. **atraktoran**
(nlat. attractorius) privlačan.

- atrakcija** (lat. attractio privlačenje) privlačnost, privlačna sila; stvar koja privlači, privlačan predmet, zabava, zanimljivost; znamenitost; uzajamno privlačenje; *supr.*: *repulzija*.
- atrahencije** (lat. attrahentia) *med.* sredstva za izvlačenje, melemi (npr. koja izvlače gnoj).
- atrahirati** (lat. attrahere) privlačiti; pri-mamljivati.
- atrezija** (grč. a-, tressis bušenje) *med.* nedostatak prirodnog otvora; sraslost zadnjičnih ili spolnih delova.
- atremija** (grč. atremia nepokretnost, mir; neustrašivost) mirnoća, mir; pouzdanost, čvrstina, odlučnost.
- atremičan** (grč. atremes koji ne dršće, nepokretan, miran) miran, tih, nepomičan, koji se ne koleba.
- atremograf** (grč. atremeo ne dršćem, ne uzrjavam se, grapho) sprava za sprečavanje grča pri pisanju.
- atrepisia** (grč. a-, trepho hranim) *med.* atro-fija kod odojcadi; *up.* *atrofija*.
- atribut** (lat. attributum, attribuere pridava-ti, pripisivati) svojstvo, kakvo ča, znak, obeležje, oznaka; *gram.* reč koja bliže određuje neku imenicu; *fil.* bitna, trajna osobina nečega, glavna osobina (od beskrajnog broja atributa beskrajne supstancije čovečjem saznanju pristupačna su samo dva: prostornost i mišljenje, po Spinozi).
- attributivan** (nlat. attributivus) koji se odnosi na atribut, koji vrši službu atributa.
- atribucija** (lat. attributio) davanje (ili: u stupanje) ono što nekome pripada; pravo, nadležnost.
- atrij(-um)** (nlat. atrium) predsoblje u starorimskoj kući; dvorana za primanje posetilaca; prednji deo hrama; *med.* srčano pret-komorje, predsrde.
- atrijum mortis** (lat. atrium mortis) predsoblje smrti, predznaci (ili: vesnici) smrti.
- atrihija** (grč. a- ne, thrix dlaka, kosa) *med.* nedostatak kose, dlaka, bezdlačnost.
- atrihičan** (grč.) koji nema kose, dlaka, bez-dlačan.
- atricija** (lat. attritio) *med.* trenje, ojedanje, ojedenost kože; prividno kajanje, spoljašnja pogruženost samo zbog straha od kazne (*supr.*: *kontricija*).
- atropa** (grč. atropos neotklonjiv, neumitan) *vot.* velebilje, paskvica, kurjača, vinika (veoma otrovna biljka); *up.* *beladona*.
- atronin** (grč. atropos) *hem.* otrovan biljni alkaloid koji sadrži biljka *atropa* (upotrebljava se mnogo u medicini kod nekih stomačnih, kataralnih, astmatičnih, očnih i spazmodičnih oboljenja).
- atrotomija** (grč. arthron zglob, tome sečenje) *med.* operativne otvaranje zgloba.
- atrofija** (grč. atrophia) zakržljalost (ili: slabost, mršavost) usled slabe ishrane; *med.* kopnjjenje, sušenje, sasušivanje.
- atrofima** (grč. arthron zglob, phyma izraštaj, otok) *med.* mekani otok zgloba.
- atrofičav** (grč. a-, trophe hrana) zakržljao, slab, mršav; svu, cacynieH.
- atrocitet** (lat. atrocitas) grozota, strahota, užas; strogost, surovost, nemilost, svire-post.
- ath-** v. pod *adh-*.
- Augije** (grč. Augeias) *mit.* kralj u Elidi, čiju je štalu, u kojoj je bilo 3.000 grla stoke i koja nije nikako čišćena ZO godina, *Her-kulo* očistio za jedan dan; otuda: *Augijeva štala* mučan i neprijatan posao oko dovođenja u red nečega što je bilo dugo vremena zapušteno i zanemarivano.
- augirati** (lat. augere) v. *augmentirati*.
- augnt** (grč. auge sjaj, zrak) *min.* bledozen dragi kamen, sastoji se iz silicija, magne-zija, gvožđa i kreča, ponajviše kao sasto-jak vulkanskih stena; zove se i *tirkiz*, *piroksen*.
- augment** (lat. augmentum) povećanje, prirappgaj, dodavanje, dodatak, umnožavanje; *gram.* predmetak pomoću koga se, kod grčkih i staroindijskih glagola, obrazuju prošla vremena; *med.* pogoršanje bolesti.
- augmentativ** (nlat. augmentativum) *gram.* reč koja uvećava ili pojačava prvobitno značenje jedne reči, npr. kućetina, volina itd. (za razliku od *deminutiva*, koji umanjuje i slabiti osnovno značenje, npr. konjić).
- augmentacija** (lat. augmentatio) umnoženje, umnožavanje, uvećanje, uvećavanje, pojačavanje, pojačanje; loviti ca, dodatak, povećanje.
- augmentirati** (lat. augmentare) umnožiti, umnožavati, dodati, dodavati, pojačati, pojačavati, povećati, povećavaTM, povisavati, npr. cenu; *up.* *augirati*.
- augur** (lat. augur, avi-gur) rimski sveštenik koji je po letu i graji ptica tumačio i proricao što će se dogoditi; prorok, gatar, pogadač, predskazivač, tumač znamenja.
- auguralan** (lat. auguralis, fr. augural) proročki, predskazivački; *up.* *auguriozan*.
- augurij(-um)** (lat. augurium) proricanje budućnosti po letu ptica; *fig.* predskazi-vanje, predznak.
- auguriozan** (nlat. auguriosus) v. *auguralan*.
- augurirati** (lat. augurare) gatati (ili: proricati) po letu, broju i graji ptica; slutiti, naslućivati, predskazivati.
- august** (lat. augustus uzvišen) 1. počasno ime rimskega careva; 2. avgust, kolovoz, osmi mjesec u godini, mesec žetve, ima 31 dan (nazvan po rimskom imperatoru Ceza-ru Oktavijanu Augustu, 31. pre n. e. — 14. n. e.).

augustinizam srednjovekovna hrišćanska filozofija i teologija koje su se razvile iz učenja sv. Augustina.

augustinijanizam *teol.* učenje o milosti sledbenika sv. Augustina po kojem čovek može dobiti milosti tek kada u njemu ljubav prema carstvu nebeskom nadjača ljubav prema carstvu zemaljskom. **augustovsko doba** doba cvetanja književnosti i umetnosti (kao za vreme rimskog cara Augusta).

augustus (lat. *augustus*) svet, osvećen, uzvišen, veličanstven (pridev rimskih cezara); carski.

audacem fortuna juvat (lat. *audacem forturia juvat*) *poet.* hrabrome pomaže sreća, tj. ko sme taj i uspeva, pregaocu bog daje mahove.

audacitet (nlat. *audacitas*) srčanost, smelost, hrabrost, pregalaštvo. **audače** (ital. *audace*) «uz. srčane, smelo, hrabro.»

audijatur et altera pare (lat. *audiatur et altera pars*) neka se sasluša i druga, tj. protivna strana. Smisao: нико не може и не сме бити осуђен пре него што буде саслушан (основно судско наčело). **audijencija** (lat. *audientia*) zvanica prijem; *prav.* saslušanje, saslušavanje; судска седница, заседање, роčиште.

audimutizam (lat. *audire čuti, mutus nem*) *ned.* vrsta nemosti, kad чovek нормално чује, а не може да говори. **audiometar** (lat. *audire čuti, grč. metron mera*) med. sprava za određivanje stepena gluvoće neke osobe; *up. sonometar.* **audiometrija** (lat., grč.) *kec.* метод за испитивање слуха или глувоће помоћу нaročito konstruisanog radio-aparata (*audio-metra*).

audion (lat. *audire slušati*) elektronske cev koje služi za појачавање glasa i zvuka u prijemnom radio-aparatu. **auditivan** (lat. *audire čuti, slušati, nlat. auditivus*) koji se тиче чујења i слуха, слушни, чујни; *auditivni tip* psih. onaj koji лакше памти ствари које је чуо него one које је проčitao ili video.

auditor (lat. *auditor* slušalac, судија koji saslušava) војни иследник, војни судија; slušalac. **auditorij(-um)** (lat. *auditorium*) слушаonica,

учionice; судница; слушаoci. **auditus** (lat. *auditus sluh*) слушно чуло, чуло слуха; чуvenje; *de auditu* (lat. *de auditu*) po чuvenju po rekl-a-kazala. **audifon** (lat. *audire čuti, grč. phone glas*) *med.* aparat помоću којег глуви могу слушати, слушалица за глуве.

audicija (lat. *auditio*) чуvenje, слушање; *nuz.* probio pevanje, probio sviranje, proba глумца, opernog pevača, svirača i dr. pre no što ће бити angažovan (vrsta прије-mnog ispita pred članovima uprave i stručnjacima).

a uzo (ital. a uso) *trg.* po običaju, plaćanje menice o normalnom, redovnom roku.

auksanomstar (grč. *auxano umnožavam, metron mera*) sprava koja beleži napredovanje u rastenju, naročito biljaka.

aukszeza (grč. *auxesis*) *ret.* govorničko preveličavanje i preterivanje; *med.* porast (ili: napredovanje) болести.

auksilijaran (lat. *auxiliaris*) помоћни, помажуći; *auksiljarne knjige* помоћне тргovačке knjige; *auksiljarne trupe* помоћне trupe; *auksiljarne mašine* помоћне машине (na brodu).

auksin (grč. *auxesis rast, množenje*) *biol.* organska materija koja deluje na rastenje biljnih ćelija.

auksometar (grč. *aihapb uvećavam, metron mera*) *opt.* sprava za određivanje sposobnosti dogleda za uveličavanje.

auktor (lat. *auctor*) v. *autor.*

auktor delikti (lat. *auctor delicti*) *prav.* vinovnik krivičnog dela, prestupa.

auktoritate kuratoris (lat. *auctoritate curatoris*) *prav.* po odobrenju (ili: sa pristankom) staratelja (ili: staraoca).

auktorativan (nlat. *auctoritativus*) v. *autoritativan.*

aukcija (lat. *auctio*) *trg.* javna prodaja, javno nadmetanje; *up. licitacija.*

auktionator (nlat. *auctionator*) nadmetać pri javnim kupovinama i prodajama.

auktionirati (lat. *auctionari*) *trg.* držati licitaciju, javno prodavati, prodavati najpovoljnijem ponuđaču, prodavati nad-metanjem.

auktionis lege (lat. *auctionis lege*) putem javne prodaje, javnim nadmetanjem.

aula (grč. *aulē lat. aula*) dvorište, predvorje; zborio mesto, prostrana dvorana; svečana dvorana univerziteta, velika slušaonica.

aulet (grč. *auleo sviram u frulu, frulaš.*) svirač u frulu, frulaš.

auletika (grč. *auletike*) veština sviranja u frulu. *auleum* (lat. *auleum*) prostirka, čilim; nebo, baldahin; zavesa, naročito pozorišta.

aulizam (lat. *aula dvor, dvornice*) dvorjanstvo, dvorski život i običaji; laskanje, ulagivanje.

aulodija (grč. *aulos frula, ode pesma, pepevanje*) *čuz.* pevanje uz pratnju frule.

aulodika (grč.) *muz.* nauka o pevanju uz pratnju frule.

auns (eng. ounce) v. *unca.*

aura (grč. *aura*) prijatan vazduh, mirisan, prijatan povetarac.

aura vitalis (lat. *aura vitalis*) životna snaga, životni dah.

aura popularne (lat. *aura popularis*) naklonost svetine (nestalna).

auraran (lat. *aurum zlato, aurarius*) koji se

tiče zlata, zlatni.

auratura (lat. *auratura*) pozlata, pozlači-vanje.

aureatav (lat. aureatus) zlatan, odličan.
aureola (lat. aureola tj. sogopa) svetli venac, krug oko glave svetaca; *fig.* sjaj, slava, velik ugled.
auriga (lat. auriga) kočijaš; *astr.* „Vozar“ (sazvežđe).
aurikula (lat. auricula) uvence, uvce, deo uva za vešanje obodaca, minduša; *znat.* spoljašnje uvo, ušna školjka.
aurikularan (nlat. auricularis) koji se tiče uha ili je u vezi s uhom, ušni.
aurin (lat. aigšp zlato) *hen.* žuta boja koja se dobiva zagrevanjem fenola sa oksal-nom kiselinom i koncentrisanom sumpor-nom kiselinom.
auripigment (lat. aurum, pigmentum) *mm.* žut ili crven mineral arsenov sulfid.
auripunktura (nlat. auripunctura) *ned.* ubod u bubnu, bubanjsku opnu.
auri sakra fames (lat. auri sacra fames) prokleta žed za novcem, odvratna žudnja za zlatom.
auriskalpijum (l. auriscalpium) *med.* kašiči-ca za uvo.
auriskop (lat. auris uho, grč. skopeo) *med.* sprava (ili: ogledalo) za pregled uva.
aurist(a) (lat. auris) lekar za uši.
auriforman (nlat. auriformis) uvast, u obliku uva, kao uvo.
aurozan (lat. aurum) zlatovit, koji sadrži u sebi zlata, zlatan.
aurora (lat. aurora) zora, jutarnje rumenilo; istok.
Aurora (lat. Aurora) *mit.* boginja zore i jutarnjeg rumenila kod Rimljana.
aurora muzis amika (lat. aurora, musis amica) zora je prijateljica muza, tj. jutarnji časovi vrede zlata za umni rad, „ko rano rani dve sreće grabi“.
aurum (lat. aurum) zlato.
auskulant (lat. auscultans) slušalac; početnik, sudski pripravnik, pomoćni sudija bez prava glasa; *up.* *auskultator*.
auskultator (lat. auscultator) *v.* *auskulant*.
auskultacija (lat. auscultatio) *ned.* osluškivanje, ispitivanje šumova unutrašnjih delova kod bolesnika, bilo samim uvom ili pomoću naročite slušalice, *steto-skopa*.
auskultrati (lat. auscultare) slušati, prisluškivati; *med.* ispitivati šum pluća slušanjem, pomoću *stetoskopa*.
auslaut (nem. Auslaut) *lingv.* završni glas, kraj reči.
auspeks (lat. auspex) prorok po letu ptica kod starih Rimljana, augur; *fig.* zaštitnik, pokrovitelj.
auspicij(um) (lat. auspicium, avispicium posmatranje ptica proročica) predskazi-vanje po letu i grajanju izvesnih ptica kod Rimljana, znamenje, znak; vrhovna uprava i zapovedništvo; moć, vlast; okrilje, zaštita; sreća, srećan početak; *sub austi-ccjus* (lat. sub auspiciis) pod okriljem, pod zaštitom, pod pokroviteljstvom.

auspiciozan (nlat. auspiciosus) koji nagoveštava i predskazuje sreću.
auspicirati (lat. auspicari) tumačiti budućnost po letu ptica, proricati.
Australazija Indijski Arhipelag.
australopitek (lat. australis južni, pfthekos majmun) fosilni čovekoliki majmun,
australopitek (lat. australis južni, pithekos majmun) fosilni čovekoliki majmun, živeo u *pliocenu*.
austrijacizam (nlat. Austria) osobenost nemačkog jezika i govora kojim se govori u Austriji.
austromantija (lat. auster južni vetar, grč. manteia) proricanje (ili: gatanje) po du-vanju vetra.
austromarksizam skup teorijskih reformističkih shvatanja o društvenim i političkim problemima koja su se formirala u Socijaldemokratskoj partiji Austrije u periodu od kraja 19. veka do 1938. god., kad je s nacističkom okupacijom partija prestala da postoji kao organizacija.
austrofobija (nlat. Austria, grč. phobos) mržnja na Austriju.
ausštafirati (nem. aus iz, o, ital. stoffa materija) opremiti, udesiti, namestiti (stan), iskititi.
aut (eng. out) *sp.* kod nogometa (fudbala) i tenisa: kad lopta izide van igrališta, pa je protivnički igrač ubacuje obema rukama (u fudbalu), ili kada se lopta ne odbije pravilno ili odleti suviše daleko, te se zbog toga isključuje iz igre (u tenisu).
autadija (grč. authadeia, authadia) samodopadanje, uživanje u samom sebi, zadovoljstvo samim sobom.
autarkija (grč. autarkeia) dovoljnost samom sebi, zadovoljstvo samim sobom, samostalnost, nezavisnost od spoljašnjih stvari; *trg.* sposobnost jedne zemlje da se izdržava samo svojim sredstvima, bez uvoza sa strane; *fil.* ideal starih *kiničara* i *stoičara* po kome je stoički mudrac „dovoljan sam sebi“.
autarh (grč. autos sam, archo vladam) samovladar, samodržac, despot; *up.* *apsolutist*.
autarhija (grč.) samovlada, samodrštvo; *up.* *apsolutizam*.
aut — aut (lat. aut — aut) ili — ili.
autemeran (grč. autos sam, emera dan) *med.* istodnevni, koji prolazi još istog dana.
autemeron (grč.) *ned.* lek koji dejstvuje već onoga dana kad se upotrebii.
autevtike (nlat. authentica) *pl. prav.* docnije dopune i dodaci nekom starijem zakoniku; *up.* *autentikum*.
autevtikum (nlat. authenticum) izvorno delo, *original*; prav. prvobitni, originalni spis ili dokumenat.
autentificirati (grč. authentikos pouzdan, lat. facere) potvrditi, overiti.

- autentičan** (grč. authentikós) zakonit, pravovažan, istinit, izvestan, izvorni, pravi, nepatvoren, verodostojan.
- autentičnost** (grč. autentikós) istinitost, izvornost, nepatvorenost, pravovažnost, verodostojnost.
- autizam** (grč. autos sam) *psih.* pretežno razvijen fantastičko-sanjalački unutrašnji život, nasuprot poslovanju i učešću u životu spoljašnjeg sveta.
- auto** (grč.) ubičajena skraćenica za *automobil*.
- auto-** (grč.) predmetak u složenicama sa značenjem: sam, samo-,
- autobaza** (grč. autos, basis) prostor za smeštaj automobila.
- autobiograf** (grč. autos, bios život, grapho pišem) samoživotopisac, pisac *autobiografije*.
- autobiografija** (grč.) samoživotopis, književni rod u kome pisac opisuje svoj život, bilo da priča samo svoje doživljaje, ili da, radi što boljeg prikazivanja svoje ličnosti, iznosi uslove pod kojima je živeo i radio.
- autobus** (grč. autos, lat. omnibus svima) automobil-omnibus; v. *omnibus*.
- autovakcina** (grč. autos, nlat. vaccina) *med* lekovita maja za ubrizgavanje, spravljena od klica koje su uzete od samog bolesnika.
- autogamija** (grč. autos, gamia) *bog.* samooplodljivanje kod biljaka, samooprašivanje.
- auto-garaža** (grč. autos, fr. garage) sklonište (ili: mesto za sklanjanje) automobila.
- autogen**, (grč. autos, gennao radam) *fkziol* koji se sam porađa; din. koji je postao tame gde je i nađen (kamen, stena); *supr.*: *alogen*.
- autognozija** (grč. autos, gnosis) samoispitivanje, poznavanje samog sebe.
- autogol** (grč. autos, eng. goal) *sp* u fudbalu: *gol* koji igrač nepažnjom ili slučajno da svom sopstvenom *timu*; računa se u korist protivnika.
- autogonija** (grč. autos, gignomai radam) *biol.* postanak života u njegovim najjednostavnijim počecima iz tzv. anorganske materije: proizvodnje živih bića veštackim putem.
- autogram** (grč. autogramma) v. *autograf*.
- autograf** (grč. autographon) reč ili spis koje je izvesna osoba svojeručno napisala, svojeručan potpis; mašina za umnožavanje rukopisa; *up.* *autogram*.
- autografija** (grč. autos, graphia) veština umnožavanja rukopisa, umnožavanje rukopisa (sa kamena ili metalne ploče).
- autografirati** (grč. autos, graphein pisati) izraditi pomoću kopiranja, umnožiti, umnožavati.
- autografomanija** (grč. autos, grapho, mania) strast za prikupljanjem svojeručnih potpisa i rukopisa velikih i čuvenih ljudi.
- autografski** (grč. autos, graphikos) svojeručan, svojeručno napisan; izrađen putem kopiranja pomoću tzv. *autografskog mastila*.
- autodafe** (port. auto-da-fe, lat. actus fidei) jeretički sud, svečano spaljivanje jereti-ka, bezbožnika, Jevreja i věstica u srednjem veku (naročito u Španiji), izvršenje inkvizicijske presude; *autodefē*.
- autodeterminizam** (grč. autós, lat. determi-nare opredeliti, odrediti) *fil.* učenje o samodeterminaciji, tj. o samoodrećivanju delanja i htenja putem zakonitosti koja je u našoj svesti, putem razumne volje, ličnosti i ideje.
- autodefē** (šp. auto-de-fe) v. *autodafe*.
- autodigestija** (grč. autós, lat. digestio va-renje) *fkziol.* samovarenje, razmekšavanje organskog tkiva, posle smrti, pod uticajem želudačnog soka.
- autodidaksija** (grč. autos, didakso, učim, proučavam) samouštvo.
- autodidakt** (grč. autos-didaktos) samouk.
- autodikija** (grč. auto-díkos koji samom sebi sudi) pravo nekoga da sam sebi sudi.
- autodinamičan** (grč. autos, dynamikos moćan, jak) koji dejstvuje sam od sebe, sam sobom.
- auto-dres** (grč. autos, eng. dress) odelo za automobiliste.
- autodrom** (grč. autos, dromos put) automobilske trkalište, vežbalište (ili: put) za automobile.
- autoerotizam** (grč. autos, eros ljubav) *psih.* zadovoljenje *erotičnih* nagona pomoću svoga sopstvenog tela, pri čemu telo služi samo kao zamena drugog *seksualnog oojek-ta*, na koji onaj što vrši to zadovoljenje pri tom misli (za razliku od *narcizma*, kod koga je sopstveno telo krajnji seksualni cilj).
- autožir** (grč. autos, gyros krug, fr. autogyre) ali/vazduhoplov namenjen uspravnom penjanju i spuštanju, čiji je glavni sastav naročito vodoravni vijak (helisa) koji se obrće pod pritiskom vetra.
- autointoksikacija** (grč. autos, toxikon, lat. in) *med.* trovanje usled nagomilavanja materije koja se prirodno stvara u organizmu i izdvaja iz njega.
- autoinfekcija** (grč. autos, lat. infectio) med. oboljenje od zaraznih klica koje su se već nalazile u organizmu čovekovu i došle u mogućnost da izazovu bolest.
- autokar** (grč. autos, eng. sag, ital. saggo kola) otvoreni autobus za 40 i više osoba.
- autokataliza** (grč. autos, kata-luo drešim, odrešim) hem pojava da neki proizvod koji se stvara pri nekoj *reakcija* ubrzava sam proces te reakcije.
- autokefalan** (grč. autos, kephale glava) samostalan, nezavisani, sam svoj.
- autokefalnost** (grč.) samostalnost, nezavisnost od drugih, naročito u crkvenom pogledu.
- autoklav** (grč. autos sam, lat. clavis) *fiz* zatvoren sud čija se sadržina zagreva pod

- pritiskom većim od atmosferskog; *med.* aparat za sterilizaciju lekova, hirurških instrumenata i dr.; *Papinov lonac*.
- autokrat(a)** (grč. autos, kratos vlast, moć) samodržac, samovladar, neograničeni vladalac ili gospodar.
- autokratizam** (grč.) neograničena vladavina, samodržstvo, sistem apsolutističke vladavine; *fig.* vladanje samim sobom, go-spodarenje razuma nad čulima.
- autokratija** (grč.) v. *autokratizam*.
- autokratski** (grč.) u gospodarstvu neograničen, samodržački.
- autokritika** (grč. autos, kritike) samokritika, ocenjivanje samoga sebe, ocenjivanje svojih sopstvenih spisa, tvorevina, postupaka.
- autoliza** (grč. autos, lub rastvaranje) samorastvaranje; *hem.* rastvaranje i fermentativno razlaganje mrtvih životinjskih tkiva, pri čemu ne dolazi do truljenja.
- autolitotom** (grč. autos, h'thos kamen, temno sečem) *med.* sprava koja, tako reći, sama sobom razbijja kamen u mokračnom mehuru (u bešici).
- autologaja** (grč. autos, logia) *ret.* stvarni govor, za razliku od slikovitog; odnos prema samom sebi, vladanje sobom, samostalnost.
- automat** (grč. automatos koji se kreće sam od sebe, autos sam, maomai tražiti žudeti) *fiz.* samokret, aparat koji sam dejstvuje pod izvesnim uslovima, npr. vaga, kisobran, nož, puška; za čoveka: onaj koji liči na stvar, bezvoljnik, besvesnik, glu-pak; zvekan; *fil.* biće koje nema duše, tj. životinja (kod Dekarta).
- automatizam** (grč. automatos) nauka o samokretanju, učenje da se radnja i kretanja životinja ne upravljaјu sveštu, već čisto fiziološkim uzrocima; samokretljivost, samokretanje; *up. automatija*.
- automatizacija** v. *automacija*.
- automatizirati** (grč., fr. automatiser) pretvoriti u mašinu, učiniti da neko radi kao automat, lišiti samoradnje.
- automatija** v. *automatizam*.
- automatika** (grč. automatikos koji se kreće sam od sebe) naučno-tehnička disciplina koja proučava sisteme za regulisanje i upravljanje tehničkim procesima.
- automatograf** (grč. autos sam, maomai, grapho) *pskh.* aparat koji automatski beleži nehotične pokrete.
- automatski** (grč. automatos) samokretan, mahnalan, mehanički, koji sam od sebe radi, koji radi bez učešća svoje volje i razuma; *automatski pokreti pskh.* nehotični i nesvesni pokreti, koji nastaju usled neposrednog nadražaja jednog nervnog centra.
- automahija** (grč. autos sam, »nahomai protivrećiTM) protivrečnost sa samim sobom (u govoru, mišljenju i pisanju).
- automacija** (grč. automatos koji se kreće sam od sebe) tehnika upravljanja i regulisanja proizvodnog procesa *automatima*.
- automobil** (grč. autos, lat. mobilis pokretan, pokretljiv) kola koja se tobože sama kreću, tj. kola koja se kreću pomoću motora kojeg pokreće benzin, nafta ili elektricitet; motorni čamac; *up. auto*.
- automobilizam** (grč. autos, lat. mobilis) sve što se odnosi na građenje automobila; putovanje automobilom, teranje automobila, automobilski sport.
- automobilist(a)** (grč., lat.) onaj koji tera automobil, koji radi automobile, koji se bavi automobilem kao sportom.
- vutomorfoza** (grč. autos, morphe oblik) *biol.* jedan od načina postajanja biljnog i životinjskog oblika; *up. morfogeneza*.
- autoniktobatija** (grč. autos, puh, nyktos noć, baino idem) *med.* v. *autosomnambulizam*.
- autonoman** (grč. autonomos) samoupravni, samostalan, slobodan, koji se upravlja i živi po svojim sopstvenim zakonima.
- autonomni nervni sistem** v. *vegetativni živčani sistem*.
- autonomija** (grč. autonomfa, autos sam, nomos zakon) samozakonodavstvo, samouprava, politička nezavisnost, samostalnost; *fil.* pokoravanje svojim vlastitim zakonima (suprotno: *heteronomija*).
- autonomist(a)** (grč.) pristalica samouprave, pristalica samozakonodavstva.
- autopatija** (grč. autos, pascho iskusim, autopadeia) sopstveno osećanje, lično iskustvo.
- autoportret** (grč. autos, fr. portrait slika ličnosti) *um.* slika, skulptura ili crtež na kom je umetnik izradio sam sebe. (Najpoznatiji: Rafael, Rembrant, Tici-jan, Tintoreto i dr.).
- autopsija** (grč. autos, oopsis gledanje, viđenje) 1. samo gledanje, gledanje (ili viđenje) svojim (ili rođenim) očima, lično posmatranje; 2. *med.* pregled, otvaranje ili rase-canje leša da bi se utvrđio uzrok smrti.
- autopt** (grč. autoptes) očeviđac.
- autoptički** (grč.) *pril.* sopstvenim očima, na osnovu viđenja svojim ili rođenim očima; na osnovu ličnog posmatranja; *med.* putem otvaranja i pregleda leša (*ua. autopsija*).
- auto-put** v. *auto-strada*.
- autor** (lat. augere, auctor tvorac, začetnik, fr. auteur) pisac, tvorac nekog književ-nog, naučnog ili umetničkog dela; pronalazač; *authorsko pravo* isključivo pravo književnika, umetnika, naučenjaka, pro-nalazača da mogu moralno i ekonomski iskoriscavaš svoje duhovne tvorevine (s obzirom na objavljivane, prevođenje i umnožavanje njihovih dela); *up. auktor*.
- autorizacija** (lat. auctor, fr. autorisation) ovlašćenje, ovlašćivanje; odobrenje, odobravanje.
- autorizirati** (lat. auctor tvorac, fr. auto-riser) v. *autorizovati*.

autorizovati (lat., fr.) ovlastiti, odobri-ti, opunomočiti; autorizovan prevod, prevod nekog književnog ili naučnog dela sa dopuštenjem njegovog pisca.

autoritativen (lat. auctor, tvorac, začet-nik) koji se osniva na *autoritetu*, koji hoće i može da nametne svoju volju ili mišljenje; merodavan, nadležan, pozvan, ugledan; autoritativni *država* nedemo-kratsko državno uređenje kod koga se vlada po principu vojne discipline, sa autoritetom *odozgo* i sa poslušnošću *odozdo*: narednjima vođstva mora se bezuslovno pokoravati, čak kad su i pogrešna, jer je održavanje reda važnije od suzbijanja po-grešnosti; takve su, npr., države bile: Musolinijeva fašistička Italija i Hitlerove nacistička Nemačka.

autoritet (lat. auctoritas ugled, fr. autorită) 1. ugled, uticaj; nadmoćnost (duhovna, morala, pravna), zakonita vlast, zakon koji je na snazi; 2. priznata veličina (u nekoj struci), priznat stručnjak.

autorotacija (grč. autos sam, lat. rotatio okretanje) samookretanje, samoobrtanje; *autorotacija krila* *aaij.* obrtanje krila oko vertikalne ose, npr. kod akrobatskog leta „kovit“.

autoseroterapija (grč. autos sam, lat. serum) *ned.* lečenje ubrizgavanjem seruma uzetog od samog bolesnika, npr. kod zapaljenja plućne maramice itd.

autos efa (grč. autos, epha) „on, tj. Pitagora, je to rekao“, formula kojom su *pitagorej-ci* rešavali svaki spor koji bi se meću njima pojavio usled razlike u mišljenju o nekom pitanju, pozivajući se na autoritet učitelja.

autoskopija (grč. autos, skopeo gledam) v. *autopsija*.

autosomnambulizam (grč. autos, lat. somnus san, ambulare hodam) med. sama od sebe nastala magnetična budnoća za vreme spavanja; *up. autoniktobatija*.

autostabilnost (grč. autos, lat. stabilis čvrst, nepomičan) fiz. automatsko održavanje stabilnosti.

auto-strada (grč. autos, ital. strada drum) moderno izrađen drum za automobile.

autosugestija (grč. autos, lat. sugerere ulti-te kome što u glavu, nadahnuta koga čim) samouplivisanje, samoubećivanje, uticanje na samoga sebe; sticanje pogrešnog, nametnutog suda na osnovu sopstvenih pogrešnih predstava; *psih.* sadržaji svesti koji se pojavljuju putem *autohipnoze*.

autosediastički (grč. autoschediazo bez pripreme učinim) bez pripreme, na brzu ruku, *improvizirano*.

autoteizam (grč. autos sam, thec bog) obožavanje samoga sebe, smatranje sebe samoga bogom.

autotelija (grč. auto-teles nezavisan) samostalnost, neograničenost, neuslovljenost.

autoterapija (grč. autēs sam, therapeia lečenje) *ned.* lečenje samoga sebe prirodnim sredstvima.

autotip (grč. autēs, typos otisak) pojedinačni otisci spisa nekoga ranijeg pisca otisnuti još za njegova života; novija fak-similna izdanja; prvi otisak.

autotipija (grč.) jedan od najvažnijih pronalazaka u oblasti *grafike*: prenošenje slika urezivanjem u cink ili drvo, i njihovo umnožavanje; *up. hemografija, he-mitipiјa*.

autotomija (grč. autēs sam, tome seći, rezati) pojava koja se često može videti kod nekih životinja; osakačivanje samoga sebe u slučaju opasnosti po život, npr. kad gušter žrtvuje svoj rep.

autotransfuzija (grč. autos, lat. transfusio pretek) *ned.* kod velikog gubitka krvi: potiskivanje krvi iz perifernih delova tela (ruk, nogu) u srce i mozak u slučaju kada u srce i mozak ne dolazi krvi koliko je potrebno; vrši se na taj način što se ruke i noge dignu uspravno, pa se, od vrha prstiju, omotaju elastičnim vrpama.

autotrofan (grč. autēs, trophe hrana) koji sam sebe hrani; *autotrofne biljke bog.* v. pod *heterotrofija*.

autotrofija (grč.) *biol.* svojstvo svih hloro-filnih (zelenih) biljaka i malog broja bakterija da se mogu ishranjivati i izgra-ćivati isključivo iz anorganskih je-dinjenja sredine u kojoj žive; *supr. alstro-fija, heterotrofija*.

autofagija (grč. autēs, phagein jesti) *ned.* jedenje samog sebe, tj. mršavljenje usled šećerne bolesti.

autofizioterapija (grč. autos, physis priroda, therapeia lečenje) med. lečenje samoga sebe prirodnim sredstvima, samolečenje.

autofnljija (grč. autēs, philia naklonost, ljubav) samoljublje, ljubav prema samom sebi, zaljubljenost u samog sebe.

autofonija (grč. autos, phonos ubistvo) 1. v. *autohirija*.

autofonija (grč. autēs, phone glas) 2. *ned.* kod zapušenosti ušne trube (*Eustahijeve*) ili spoljnog ušnog kanala: osećaj kao da nam naš sopstveni glas odjekuje glasnije i zvonkije baš u zapušenom uvu.

autohemoterapija (grč. autēs, haima krv, therapeia) med. lečenje ubrizgavanjem bolesnikove krvi neposredno posle vadenja iz vene.

autohipnoza (grč. autēs, hypnco uspavam) dovoćenje (ili: uspavljanje) samoga sebe u hipnotično stanje; *up. hipnoza*.

autohirija (grč. autocheiria) dizanje ruke na sama sebe, samoubistvo.

autohorija (grč. autēs sam, choreo idem, rasprostirem se) *bog.* rasprostiranje plodova i semena sopstvenim sredstvima biljke.

autohton (grč. autēs-chthon) prastanovnik, starosedelac uročenik.

- autohtoni** (grč. auto-chthonos) urođen, urođenički, starosedelački; samonikao, samobitan.
- autohtonija** (grč. auto-chthon) prastanovništvo, urođenipggvo, starosedelaštvo; samoniklost, samobitnost.
- autsajder** (eng. outsider) onaj koji je izvan čega, koji je po strani, nepućen čovek, onaj koji je daleko od čega; kod trka: konj koji nema nimalo izgleda na pobedu; kla-dilac koji se kladi nasumice; konj trkač nepoznatog porekla, na koga zbog toga niko ne računa; fig. čovek koji se ne osvrće na druge u životu, nego i ce svojim putem.
- aut Česar, aut nihil** (lat. aut Caesar, aut nihil) ili biti Cezar, tj. nešto veliko, ili ne biti ništa.
- auf (nem. auf) *predl.* na; gore! ustaj! diži se! dižite se! na noge! diži! dižite!
- afabible** (ital. affabile) *muz.* prijatno, ljubazno, umiljato.
- afagija** (grč. a-, phagem jesti) *med.* nemogućnost gutanja hrane.
- afazija** (grč. a-, phasko govorim) *med.* nemoc (ili: nemogućnost) govora; zanemelost od užasa; *psih.* bolesna smanjenost sposobnosti govora usled zaboravljanja pojedinih reči ili celih vrsta reči.
- afazičar** (grč.) čovek koji boluje od afazi-je, koji nije sposoban da izgovara pojedine reči.
- afakija** (grč. a-, phakos sočivo) *med.* nedostatak očnog sočiva; *up.* afakičan.
- afamirati** (fr. affamer) mučiti (ili: moriti) glađu; *up.* afamiran.
- afanato** (ital. affanato) *muz.* bolno, tužno, plašljivo.
- afanija** (grč. aphaneia) glupost, koještarije.
- afgani** novčana jedinica Avganistana (1 afgani=100 pul).
- afeza** (eng. aphesis) *lii™*, gubljenje delova reči ili grupe reči u njihovom razvitu; npr. naše: *podrug* (jedan i po) od *pol drugi*.
- afek(a)t** (lat. affectus, afficere uplivisati na nekoga ili nešto) *psih.* vrlo jako osećanje koje većinom nailazi najednom, iznenadno, traje obično samo kratko vreme i u jednom trenutku dostiže toliku jačinu da gotovo posve zavlada svešću; duševni pokret, uzbudjenje, stanje razjare-nosti, razjarenost.
- afektacija** (lat. affectio delovanje) izveštajnost, neprirodnost, usiljenost, pretvaranje, mlaćenje, prenemaganje, ačenje.
- afektivan** (nlat. affectivus) uzbudljiv, čuvstven, osetljiv, osećajan.
- afektivnost** (lat. affectio delovanje) osećaj-nost, stanje raspoloženja, način na koji izražavanje osećanja prati psihička zbivanja.
- afektirati** (lat. affectare) biti izveštachen, praviti se, pretvarati se, prenemagati se,
- aćiti se, mlatiti se; hteti vešto prikazati nešto onakvim kakvo u stvari nije. **afektuozan** (nlat. affectuosus, fr. affec-tueux) usrdan, ljubazan, veoma naklonjen.
- afektuozitet** (nlat. affectuositas) usrdnost, velika naklonjenost, strasnost.
- afekcija** (lat. affectio uticanje) naklonost, nežnost, odanost, ljubav, srdačnost; svako uzbudjenje i promena u telesnom ili duševnom stanju; *med.* svaki utisak na telo, oboljenje, obolelost, bolest; osećaj, oset; *up.* aficiranje.
- afekciona (afektivna) vrednost** vrednost koju neka stvar ima za određeno lice ali ne za druge (porodična uspomena, poklon i sl.).
- afeleja** (grč. apheleia) *ret.* prostota, jednostavnost, prirodnost (u govoru).
- afel(ijum)** grč. arb od, helios sunce) *astr.* tačka planetske ili kometske putanje u kojoj je ona najdaljenija od Sunca; *supr perihel(ijum)*.
- afemija** (grč. aphe dodirivanje) *lingv.* gubitak sposobnosti izgovaranja glasova sa čuvanjem predstave o njihovom značenju.
- afera** (fr. affaire) stvar, posao; parnica, sporna stvar, spor; težak položaj; zamršena stvar; neprijatan doživljaj; krupan događaj; sukob.
- aferaš** (fr.) onaj koji ima ili pravi *afe-re*, koji se bavi prljavim poslovima, naročito na račun države.
- afjer d-oner** (fr. affaire d'honneur) stvar časti, dvoboja.
- afereza** (grč. aphairesis oduzimanje, skidanje) *gram.* skraćivanje početka, skraći-vanje jedne reči time što joj se izostavi početak, prvo slovo, prvi slog; *med.* ukla-njanje suvišnog ili onesposobljenog dela čovečjeg tela.
- afetuozisamente** (ital. affettuosissamente) *muz.* v. *afetuozismo*.
- afetuozismo** (ital. affettuosissimo) *muz.* vrlo osećajno, veoma strasno.
- afetuozo** (ital. affettuso) *muz.* uzbudljivo, ganutljivo, dirljivo, toplo, strasno; *up.* *kon afeto.*
- afefobija** (grč. aphe dodirivanje, phobos strah) *med.* bolestan strah od dodira.
- afidavit** (lat. affidavit) *mor.* iskaz pod zakletvom o tovaru nekog broda.
- afidat** (lat. affidat) klevetnik, vazal.
- afijun** (stgrč., arap., tur.) v. *afion.*
- afine** (lat. affigere pričvrstiti, prikovati, affixum) *gram.* dodatak korenu, osnovi ili reči.
- afiksacija** (lat. *lingv.* dodavanje afiksa korenima ili osnovama reči).
- afilantropija** (grč. a-, phflos prijateljski, antropos čovek) nedostatak ljubavi prema bližnjima; mržnja na ljude.
- i afiliacija** (nlat. affiliatio) usvojenje, usinjenje, usinovljenje; primanje u neki red

- ili društvo; bratstvo, sveza; družba, društvo, tajno udruženje.
- afilirati** (lat. *affiliare*) usiniti, usvojiti nekoga za sina ili čerku; zbratimiti; primiti nekoga u neki red, bratstvo ili društvo; pridružiti, združiti; *afili-rana loža* slobodnozidarska loža koja je ušla u sastav neke veće lože.
- afilican** (grč. *aphyllos*, a-, *phyllon* list) *bog.* bez listova, bez čašičnog listića.
- afinaža (fr. *affinage*) profinjavaže, prečišćavanje, npr. plemenitih ruda; doterivanje, glaćanje, stanjivanje.
- afinerija** (fr. *affinerie*) prečišćavaonica, radionica za prečišćavanje plemenitih ruda i dr.; radionica gde se prave žice; ta *rafinerija*.
- afinirati** (fr. *affiner*) prefiniti, profini-niti, napraviti lepšim; očistiti, prečistiti, prečišćavati; doterati, stanji-ti.
- afimiranje** (fr.) odvajanje zlata od srebra koncentrovanom sumpornom kiselinom.
- afinis** (lat. *affinis*) rodak po ženi, zet, tast, šurak, priatelj.
- afinimet (lat. *affinitas*) srodstvo, srodnost, orodavanje, prijateljstvo (suprotno: *kognacija*); *hen.* stepen lakoće kojom se dva razna elementa spajaju, težnja za sjednjavanjem između dva hemijska elementa ili više njih; *fig.* srodnost, sličnost.
- afion** (stgrč. oplon, arap. afyun, tur. afyon) mak; opijum, dremak.
- afirmativa** (nlat. *affirmativa*) potvrđno mišljenje; potvrđivanje, potvrda.
- afirmativav** (nlat. *affirmativus*) potvrđan; odlučan, odsečan; pokazni; *log. affirmati-van sud*, potvrđan sud (S je R), npr. zlato je skupoceno.
- afirmacija** (lat. *affirmatio*) potvrđivanje; potvrda; tvrđenja, iskaz dat pod zakletvom.
- afimirati** (lat. *affirmare*) tvrditi, potvrđiti, potvrđivati, uveriti; *afimirati se* uspeti održati se kao takav.
- afitaža** (fr. *affutage*) *voj.* nameštanje topa na lafet, puške na kundak; pripremanje topova za pucanje; oštrenje alata.
- afitirati** (fr. *affuter*) *voj.* namestiti (ili: nameštati) top na lafet ili pušku na kundak; top ili pušku pripremiti za paljbu; *biti afitiran* biti u pripravno-sti. imati pri ruci.
- aficiranje** (lat. *afficere*) v. *afekcija*.
- aficirati** (lat.) uticati, napraviti utisak, uzbuditi, dirnuti, ganuti, rastužiti, doj-miti se.
- afiš** (fr. *affiche*) oglas, javna objava, prilepjena (ili: prikovana) cedulja.
- afitirati** (fr. *afficher*, lat. *affigere* priku-cati, prikovati, prikačiti) prilepiti (ili: prikovati) objavu, oglas; nesto putem oglasa objaviti; *fig.* rastrubiti, udariti na sva zvona.
- aflikcija (lat. *afflictio*) utučenost, ožalošćenost, ucvelenost; žalost, bol, tuga, jad, muka; nesreća, nedača.
- aflito** (ital. *afflitto*) *nuz.* bolno, tužno, nujno; *kon afflictione*.
- aflogističan** (grč. a-, *phlogizo* zapalim, sagorim) koji gori bez plamena, npr. *aflogistična lampa*.
- afluencija** (lat. *affluentia*) priticanje, pri-livanje, nagomilavanje, umnožavanje, izobilje, obilje, obilnost.
- afluks (lat. *affluxus*) priticanje, priliv, navala cega, obilje; *up. afluxsija*.
- afluxsija** (lat. *affluxio*) v. *afluks*.
- afobija** (grč. *aphobia*) neosećanje straha, neplašljivost, nebojažljivost.
- afonija** (grč. a-, *phone glas*) *ned.* bezglasnost; gubljenje (ili: gubitak) glasa usled oboljenja mišića i živaca koji pokreću i zatežuju glasne žice; *up. afoničan*.
- aforizam** (grč. *aphorismos*) kratka i u određenom obliku nekazana izreka, koja kratko i veoma jasno izražava jednu misao; mudra, poučna izreka.
- aforija** (grč. a-, *phorus plodan, rodan*) *ned.* neplodnost, jalovost.
- aforistički** (grč. *aphorismos*) kratko i jezgrovito, u obliku izreke.
- aformacija** (nlat. *afformatio*, lat. ad *forma-ge* obrazovati, uoblikiti, graditi) građenje novog oblika pridodavanjem; u jevrejskoj gramatici: građenje ličnih oblika glagolskih dodavanjem skraćenih zameni-ca (*aformativa*).
- afresco** v. *alfresco*.
- afretando** (ital. *affrettando*) *muz.* sve brže, ubrzavajući; *up. afretozo*.
- afretozo** (ital. *affretoso*) *nuz.* v. *afretando*.
- afrikavist** naučnik koji se bavi proučavanjem afričkih jezika i književnosti.
- afrikanistika** nauka koja proučava afričke jezike i književnost.
- afrikata** (lat. *affricare natr>ati*) *pl. gram.* složeni suglasnici, npr. c, č.
- afretiranje** (fr. *affrement*) *kor.* zakuplji-vanje lade; zakupnina.
- afrodizija** (grč. *aphrodisiazo* sladim se ljubavlju) *med.* ljubavni bes, ljubavno ludilo, preterano razvijen spolni nagon; *up. afrodizijazam*.
- afrodizijazam** (grč.) *med.* v. *afrodizija*.
- afrodizijaka** (grč. *aphrodisios* ljubavni) *pl* sredstva za izazivanje spolnog nagona.
- Afrodisija** (grč. *Aphrodite*) mit. boginja ljubavi i lepote kod starih Grka, koja se rodila iz morske pene (kod Rimljana: *Venera*); *fig.* ljubavno uživanje, spolna ljubav, obljuba, parenje; draž, ljupkost; *hol.* morska gusenica.
- afroditografski** (grč. *Aphrodite, grapho*) koji opisuje ili prikazuje predmete ljubavi; *astr* koji opisuje planetu *Veneru*.
- afroditksi** (grč.) ljubavni.

- afometar** (grč. aphros pena, metron mera) sprava za merenje pritiska pene, sprava za merenje vrenja.
- afront** (fr. affront) otvoren napad, uvreda, sramota.
- afronterija** (fr. affronterie) javna pogrda; bezobrazna i drska prevara.
- afrosinija** (grč. aphrosyne) bezumlje; *med.* besmislenost, buncanje u groznicu.
- afte** (grč. aphthai, lat. aphtae) *pl. ned.* obolenje na sluzokoži usne duplje; beli ili žućasti mehurići sa crvenim rubom.
- aftezan** (grč. aphtha, nlat. aphthosus) mehurast; *med.* koji ima *afte* na sluzokoži usne duplje.
- after-diner** (eng. after-dinner) odmaranje odmah posle ručka.
- aftong** (grč. a-, phthongos zvuk, glas, ton) *gram.* bezvučni suglasnik.
- afuzija** (lat. affundere doliti, dosuti) dosi-panje, dolivanje.
- afunde** (lat. affundere, affunde) *fari.* na receptima: sipaj na to!
- aharistija** (grč. aharistia) nezahvalnost.
- Ahasfer** (hebr. Achaschverosch) starozavetni oblik imena persijskog kralja Kserksa, koji u knjizi Jestririnoj igra izvesnu ulogu. Doinije je ovim imenom nazvan i *Večiti Juda*, tj. čovek koga je bog prokleo da ne može nikad umreti ni smiriti se, nego mora večito lutati.
- ahat** (grč. achates) št. vrsta dragog kamena, mineral sastavljen od više vrsta kvarca (kalcedona, karneola i dr.), sa kalcedon-skim slojevima veoma poroznim, tako da mogu upijati boje, zbog čega su u trgovina-ma najčešće veštacki obojeni; služi za nakit.
- ahatizirati** (grč.) dati nečemu prelive boja i šara kao u *ahata*, izraditi da izgleda kao ahat.
- ahemav** (grč. a-, cheo sipam, chemeia) *pr. fiz.* koji slabo ili nikako ne propušta onaj deo svetlosnih zrakova koji izaziva hemijske promene na nekom telu.
- ahemanzija** (grč. a-, chemeia) *fiz.* svojstvo nekog tela da slabo ili nikako propušta svetlosne zrake koji imaju hemijsko dejstvo.
- Aherov** (grč. Aheron) *kit.* reka žalosti u donjem, podzemnom svetu; podzemni, donji svet.
- ahidrija** (grč. a-, hydor voda) nedostatak vode, oskudica u vodi, bezvodnost.
- Ahil** (grč. Achilleus) *mit.* najveći grčki junak u Trojanskom ratu, sin Peleja i božice Tetide.
- ahilija** (grč. a-, chylcs sok) *ned.* obollnje želuca usled nenormalnog lučenja želu-dačnog soka; sastoji se u tome što u želudačnom soku nema dovoljno sone kiseline i nekih fermenta.
- Ahilova peta** Ahil je mogao samo na jednom mestu biti ranjen, i to na peti; otuda:
- slabost, slaba strana, mana jednog čoveka; *Ahilova žila* inat, najjača nožna »sila koja se spušta od zadnjeg, mesnatog dela gnjata (lista), do pete.
- ahipnija** (grč. a-, chypnos san) *med.* besanica, nemanje sna; *up. ahipničan.*
- Ahitofel** (hebr.) ime mudrog savetnika kralja Davida; *fig.* dobar i mudar saveto-davac.
- ahlis** (grč. achlys) tama; *med.* pomračenje vida, magličaste mrlja na rožnjači oka.
- ahmedija** (arap. ahmadiyya, tur. ahmedije) beli šal kojim se obavija fes, turban, čalma.
- aholija** (grč. achoros) *med.* oskudica u žuci, bežučnost.
- ahrea** (grč. a-, chros koža; boja kože) *med.* bledilo, malokrvnost.
- ahromazija** (grč. a-, chroma boja) *opt. v. ahromatizam.*
- ahromatizam** (grč.) *opt.* otklanjanje boja, po-ništaj boja (ahromatičnim prizmama, ahromatičnim sočivima) čistoća boja; bezbojnost, bledo; *up. ahromazija.*
- ahromatin** (grč.) *biol.* materija u čelijskom jezgru koja ne boji; *up. akromatin.*
- ahromatičan** (grč. achromatos) bezbojan; *opt.* koji propušta (prelamanjem) belu (slože-nu) svetlost ne razlažući je u njene sa-stavnice boje (komponente).
- ahromatopsija** (grč. a-, chroma boja, orao vidim) *med.* potpuno slepilo za boje, nesposobnost razlikovanja boja.
- ahronija** (fr. achronie) *liti.* isključenje vremenskog činioca iz jezičkog ispitivanja.
- ahronican** (grč. a-, chronos vreme) koji ne zavisi od vremena, koji nije u svoje vreme, nesavremen; koji se dešava uveče ili kad se spušta noć, večernji.
- acedija** (grč. akedie) duhovna tromost, zatupelost, ravnodušnost prema nekom dobru, prema životu; *up. akedija.*
- acezija** (grč. akesis) lečenje; *up. akezija.*
- acenonoet** (grč. a-, koinos zajednički, ntis, noos razum, um) čovek bez zdravog čovečijeg razuma; *up. akenonoet.*
- acera** (lat. aserra) kutija s tamjanom, kadionica; *acera turarija* (lat. acerra thuraria) crkvena posuda u kojoj se drži tamjan; *acera filologika* (nlat. acerra philologi-sa) zbirka filoloških rasprava; *acera historika* (nlat. acerra historica) zbirka odabranih istorijskih rasprava (kao naslov knjiga).
- acerban** (lat. acerbus) gorak, opor; ogorčen; grub, surov, strog.
- acerbacija** (nlat. acerbatio) zagorčanje, ogorčenje, pogoršanje.
- acerbitet** (lat. acerbitas) oporost; gorčina, grubost, surovost, strogost.
- acervacija** (lat. acervatio) nagomilavanje, gomilanje.
- aceridi** (grč. a-, Keros vosak) *pl. farm.* melemi u masti u kojima nema voska; *up. akeridi.*

acerirati (lat. aseg, fr. asegeg) čeličiti, očeličiti, okaliti.

acsscencija (nlat. acescentia) *hen.* prokišnjivost, sklonost prokišnjavanju.

acescencije (lat. acescere, acescentia) *pl.* jela i lekovi koji lako prokisnu.

acetabulum (nlat. acetabulum) sud (ili: boca) za sirće; *anat.* zglobna čaša.

acetaldehid *hen.* lako isparljiva tečnost S_2NNO ; nastaje destilacijom etil-alko-hola; upotrebljava se u proizvodnji veštačkih smola.

acetati (lat. acetum sirće, ocat) *pl. hen.* soli sirćetne, ocatne kiseline.

aceterin (lat. acetum) *farm.* sredstvo, lek protiv žuljeva i bradavica.

acetil (lat. acetum) hem. radikal sirćetne (acetilne) kiseline.

acetilen (lat. acetum) *hem.* gasovit ugljovodo-nik S_2N_2 , bezbojan i otrovan, upotrebljava se za osvetljenje; *acetilenska lampa* lampa u kojoj gori acetilen.

acetilceluloza (lat. acetum) *hen.* acetate-star celuloze; služi za dobivanje lakova i acetatne svile.

acetičan (lat.) sirćetovit, koji sadrži sirće, sirćetno kiseo.

acetoza (lat.) 1. *bog.* kiseljak; 2. mineralna, kisela voda.

acetometar (lat. acetum, grč. metron mera) hem. sprava za merenje kiseline sirćeta.

acstometrija (lat. acetum, grč. metrfa) *hem.* merenje jačine sirćeta.

aceton (lat. acetum) *hem.* bezbojna tečnost prijatna mirisa dobiva se iz vodenog destilata suva destilacija drveta (dime-tilni keton).

acetonomemija (lat. acetum, grč. haima krv) *med.* prisustvo acetona u krvi, naročito kod šećerne bolesti težeg oblika.

acetoiurija (lat. acetum, grč. Uron mokraća) *med.* prisustvo acetona u mokraći, naročito kod šećerne bolesti.

acetum (lat. acetum) sirće, ocat.

acefalalan (lat. acephalus, grč. akephalos bezglav) u starogrčkoj metriči: metrički niz ili stih kome nedostaje početni slog; acefalna se često zove i knjiga (ili zbornik i sl.) kojoj nedostaje naslov ili prve strane.

acefalija (lat.) u metriči ili stihu: nedostajanje početnoga sloga.

acid (lat. acidum) *hem.* kiselina.

acidacija (nlat. acidatio) *hem.* uskišnjavanje, npr. hrane u želucu.

acidimetar (lat. acidum, grč. metron) sprava za merenje jačine kiseline.

acidimetrij (lat. acidum, grč. metrfa) merenje jačine kiseline.

acidirati (nlat. acidere) hem. ukiseliti, pretvoriti u kiselinu.

aciditet (nlat. aciditas) *hen.* kiselost; ljutina.

acidifikacija (nlat. acidificatio) hem. stvaranje kiseline, pretvaranje u kiselinu.

acidoza (nlat. acidosis) med. samotrovanje kiselinom usled nagomilavanja u organizmu acetonskih tela, naročito kod šećerne bolesti.

acidofilan (lat. acidus kiseo) koji podnosi kiselost.

acijanoblepsija (grč. a- ne, kyanos plav, blepin gledati) slepoća za plavu boju, nesposobnost očiju da zapazaju plavu boju.

aciniformav (nlat. aciniformis) v. *acinozan*.

acinozan (lat. acinosus) pupast, koji ima oblik zrna grožđa, npr. Žlezde.

ačakatura (ital. acciaccatura) *nuz.* stapanje, sazvučanje ranije udarenog tona sa narednim glavnim tonom; takođe: dodavanje jednog intervala akordima radi pojačanja harmonije.

adžitato (ital. agi ta to) *muz.* uzburkano, dirl-vo, tronuto; *kon adžitacione*.

adžustamente (ital. aggiustamente) *muz.* tačno, potpuno, sasvim tačno.

aškovati (tur. asik) voditi ljubav.

B

B, b drugo slovo naše cirilice i naše latince (V, b); kao skraćenica: b= *bene*, *bonus*, *beatus*, ba so; V. S.= *vaso kontinuo*; **Vso**= *banko*; **Bto**= *bruto*; log. V=predikat (dok A označava subjekat); *huz.* V=sniženi ton N; fiz. Bq = jedinica za merenje ra-dioaktivnosti; *hen.* D=bor, Da=barijum, Ve= beril, Bi=bizmut, Bk=berklcjum, Vg=bor.

bab (pere.) vrata, kapija; moreuz.

baba-kan (pere.) kraljev otac; naročito u upotrebi kao počasna titula visokog sveštenstva.

babel (hebr. babel) nered, zbrka, zabuna; bezbožnost, izopačenost, razvrat.

Babilon, v. *Vavilon*.

babiola (fr. babiole) dečja igračka; fig. detinjarija, sitnica, koještarija.

ba-ble (fr. bas-bleu) plava čarapa; fig. uče-na gospa, vajna spisateljka.

babo (tur. baba otac, pere. baba otac, deda otac).

baborak (češ. baborok) omiljena češka narodna igra, češka brza *mazurka*.

ba-breton (fr. bas-breton) keltski dijalekat kojim se govori u Bretanji.

babu (ind.) indijska titula: gospodar, knez.

babuvizam socijalno-politička doktrine koju je osnovao veliki franc. revolucionar *Fransoa Noel Babef* (1760—1797): svaki čovek ima jednakopravo da zadovolji svoje potrebe i da uživa sva dobra prirode; društvo je cilj da pojača i održi tu jednakost.

Bav (lat. *Bayius*) v. *Bavijus*.

bavela (ital. bavella, bava) trg. otpaci od svile.

Bavijus (lat. *Bayius*) ime dvojice rđavih pesnika i drskih kritičara koji su pre-tenciozno kritikovali Horacijeve pesme; otuda: rđav pesnik i pakostan kritičar.

bavoš (fr. bavoche) nečist štamparski otisak; nečisto izrađen bakrorez; nečista izrada.

bavosirati (fr. bavocher) praviti nečiste otiske, nečisto štampati.

bagav (tur. bagmak) hrom, čopav; *bangav*.

bagavata (ind. bhagavata) v. *pančaratra*.

bagaža (fr. bagage, nlat. *baggagium*) prtljag, stvari; fig. ološ, grad, nevaljalstvo, manguparija.

bagasa (fr. bagasse) iscedeđena šećerna trska; otpaci koji ostanu pri fabrikaci-ji šećera; kom od grožđa, šljiva, maslin-ki i dr.

bagat, pagat (ital. bagata) u taroku: prvi od 22. taroka ili aduta.

bagatela (fr. bagatelle, ital. bagatella) sitnica, malenkost, igračka, tričarija, sit-narija; jevtina cena: mali i lak muzički komad.

bagatelisati (fr.) ne mariti za nekoga ili nešto, ne obzirati se na . . . , potcenjiva-ti, uzimati koga ili što suviše olako, nipođaštavati.

bagdalin vrsta šarene pamučne tkanine, slične bagdadskim šalovima, po čemu je i na zvana.

bager (hol. bagger) jaružar, sprava za vadjenje peska sa rečnog dna, za čišćenje rečnog korita i dubenje prokopa, kanala i sl. radi isušivanja zemljišta.

bagerovati (hol.) jaružariti, vaditi pesak iz reke; čistiti rečno korito od peska, mulja.

baget (fr. baguette štap, motka) vrsta dugačkog tankog hleba.

badava (tur. bedava) besplatno, vrlo jevtino; uzalud, uzaman.

badavadisati (tur.) besposlkčiti, lenstvo-vati, tračiti vreme uludo, ne radeći ništa.

badem (tur. badem) bog. poznato drvo i plod iz porodice kamenika.

badminton v. *bedminton*.

baždar (tur. bacdar od pere. bagdar, baždar) naplačivač carine trošarinac, carinik; merač, kantardžija; kontrolor mera.

baždarina (tur. bacdar od pere. baždar) 1. taksa baždaru, meraču; 2. carina.

baza (grč. basis) osnova, temelj, podloga jedne stvari; arh. podnožje stuba, kipa ili svoda; mat. osnova stepena, potencije ili loga-ritma; geom. strana ili površina na kojoj zamišljamo da leži poligon ili polie-dar; geod. prava linija duga više kilometara, koja se, pomoću motaka za merenje, tačno izmeri i koja onda služi kao osno-

va triangulacije; *četr.* uvodna stihovna stopa; *hen.*, tvar (materija, supstanca, elektropozitivna) koja se jedini sa kiselinom i neutrališe je gradeći so; *up.* baze; *voj.* mesto ili zemljiste sa koga jedinice neke vojske napreduju, odakle dobivaju pojačanja i potrebe svake vrste, i odakle svi putevi vode ka raznim oružanim odeljenjima kako ova napreduju; određen put na zemlji (npr. dužine od 3000 t) koji služi za merenje brzine leta aviona, brzine automobila ili drugog motornog vozila; *fil.* po Marksu: ukupnost proizvodnih odnosa u ljudskom društvu, koji „čine privrednu strukturu društva, realnu bazu, na kojoj se podiže pravna i politička nadgradnja i kojoj odgovaraju određeni društveni oblici svesti“.

bazalt (lat. basaltes, po Pliniju reč afrič-kog porekla) vulkanska stena sastavljena od plagioklasa, augita, i magnetita, javlja se u obliku sливова, купа itd., odličan materijal za građevine

bazana (fr. basane) učinjena ili obojena jagnjeće, ovčija, ili teleća koža za kori-čenje knjiga; konta na konjičkim čakširama.

bazanirati (fr. basaner) obojiti ili učiniti kožu (jagnjeću, ovčiju, teleću) za kori-čenje knjiga; obojiti crno.

bazanit (grč. basanos probni kamen) tvrd crni kamen od koga su stari Egipćani izradivali kipove.

bazar (pere. bazar) pijaca, vašarište, pokrivena čaršija na Istoku; u Evropi: radnja naročito sa luksuznom robom; dućan sa svakovrsnom robom; modni list sa mustrama za haljine.

bazarn (fr. bazarne) vrsta finog burgund-skog vina.

baze (grč. basis) *pl. hen.* jedinjenja koja sa kiselinama obrazuju soli (njihovi rastvori u vodi pokazuju većinom alkalnu reakciju); *up.* *baza*.

Bazedovljeva bolest *ned.* hronična bolest kao posledica oboljenja štitaste žlezde, sa znacima: uvećana štitasta žlezda, krupne buljave oči, ubrzani rad srca, drhtanje prstiju, znojenje, proliv, pojačana probava materija, mršavljenje i dr. (nazvana po nem. lekaru K. Bazedovu, 1799—1854, koji ju je prvi utvrdio i opisao).

bazeitet (grč. basis) *hen.* svojstvo kiselina da se sa izvesnim količinama baznih oksida pretvaraju u soli; prisustvo jedne hemijske baze.

bazen (fr. bassin) *v. basen*.

bazen (fr. basin, bombasin) *trg.* vrsta finog i jakog porheta, koji se upotrebljava naročito na Istoku.

bazeologija (grč. basis, logia) nauka o osnovi-ma tela; osnovno učenje.

bazilika (grč. basilike) prvobitno kod starih Grka: dvorana sa sedištem arhonta basileusa u Ateni; potom, kod Grka i

Rimljana: zgrada za trgovanje i pravne poslove koja se sastojala iz dve dvorane na stubovima, jedne za publiku, a druge za sudsije (*tribunal*); tip prvih hrišćanskih crkava; saborna, glavna crkva (takođe: *vasilika*); *aiat*, glavna vena na pakoru-čici.

Bazilike (grč. Basileus) *pl.* zakonik cara Bazilijusa (Vasilija) Velikog za grčko carstvo, objavljen 887. god.

bazilikalan (grč. basilike) u obliku *bazili-ke*, sličan bazilici.

basilisk (grč. basiliskos) *zool.* kraljevski zmaj, vrsta neškodljivog guštera u Južnoj Americi i Aziji; *mit.* legendarni kraljevski zmaj koji je, tobože, svojim pogledom zadavao smrt.

baziotrib (grč. basis, tribe trljanje) *med.* akusherski instrumenat za lomljenje detinje glave u materici i za izvlačenje deteta (upotrebljava se kod teških porođaja kada je to jedini izlaz); *baziotriptor, kefalo-trib, kefalontripzor*.

baziotripsija (grč. basis, tripsis trljanje) *ned.* u slučajevima naročito teškog porođaja: lomljenje detinje glave u materici i vađenje deteta *baziotribom*.

baziotriptor (grč. basis, tribo trljam) *med.* v. *baziotrib*.

bazirati (grč. basis) osnovati, osnivati, zasnovati, utemeljiti; osloniti se, oslanjati se na koga ili što, pouzdati se, pouzdati se u, počivati.

bazicitet (grč. basis) *ži. v. bazeitet*.

baziti (grč. basis) *pl. kol.* eruptivno kamenje sa nešto malo bazalta, dolerita itd.; *bazno kamenje*.

bazicitet (grč. basis) *hen. v. bazeitet*.

bazni (grč. basis) *pr. v. bazalni*.

bazrdan (tur. bazırgan od pere. bazergan) starešina trgovaca, predstavnik trgovaca.

bazrdan-basa (pere.-tur. bezirganbasi) starešina trgovackog esnafa.

bazuka *voj.* ručni reaktivni bacač.

baitilje (grč. baitylia, sem. bethel) *pl.* nebesno kamenje, meteori koje su stari po-svećivali bogovima ili ih samo obožavali (nazvano po kamenu na kome je Jakov spavao i usnio andela, Moje. I, 28, 19); *betilje*.

bajagi (tur. bayagl) toboze.

bajadere (port. bailadeira) *pl.* javne igračice i pevačice u Indiji, koje su, u isto vreme, i javne ženske; igračice na službi u ind. hramovima (ind. dewa-dasis = služavke bogova) koje se odmahena posvećuju službi bogovima i u svakom hramu ih ima 8—12; vrsta malih marama.

bajat (tur. bayat) koji više nije svež, ustajao, stari.

bajaTM (tur. baymak) vračati, opsenariti (u svrhu lečenja); varati.

- bajaco** (ital. bajaccio) lakrdijaš, šaljivčina, arlekin, klovni u napuljskoj narodnoj komediji, pajac.
- bajdaki** (rus. baidaki) *pl.* lade sa neobično velikim krmama na Dnjepru, Dnjestru i Bugu.
- bajdara** (rus. baidara) mali sibirski čamac od riblje kosti ili lakog drveta, prevučen kožama.
- bajlbrief** (hol. Bylbrief) pismeni ugovor o gradnji broda; uverenje graditelja broda ili nadležnih vlasti da je brod propisno izrađen; priznanice o novcu primljenom za gradnju broda.
- bajonet** (fr. baionnette) *voj.* dug nož sa dva reza ili više rezova, koji se meće na pušku (pronaden u Bajoni 1640. god.)
- bajrak** (tur. bayrak) *v. barjak.*
- Bajram** (pere. bejram) *v. Ćarjam.*
- bajroiičam** shvatanje života i umetnosti koje odgovara shvatanju velikog engl. pesnika *Džordža Gordona Bajrona* (Vugop 1788—1824), naročito njegovom pesničkom shvatanju sveta i života.
- bajc** (nem. Beize) *hem.* 1. močenje, luženje; 2. močilo, rastvor neke kiseline ili soli u koji se zamače ili kojim se premazuje neki predmet da bi se boja za nj učvrstila.
- baka** (nem., hol. Bake) znak (obično komad drveta, fenjer ili bure) koji pliva na vodi i označava ladi put po opasnim mestima; *up. boja.*
- baka** (lat. bacca) *bog.* bobica, jagoda.
- bakalaureat** (nlat. baccalaureatum) dostojanstvo *bakalaureusa.*
- bakalaureirati** (nlat. baccalaureatum) pola-gati (ili: položiti) *bakalaureus.*
- bakalaureus** (nlat. baccalaureus, bacca laurus lovoroja bobica) na nem., fr. i eng. univerzitetima: najniži akademski stepen, ispit koji prethodi *licencijatu, ma-istriranju i doktoratu;* ispit zrelosti.
- bakalin** (tur. bakkai) trgovac namirnicama.
- bakana** (ital. Vasso Ćahuš, baccana) obična vinarnica, rakidžinica, krčma.
- bakara** (fr. baccarat) francuska hazardna igra karata.
- bakbord** (engl. backboard) *mor.* leva strana broda kad je čovek okrenut licem pramcu.
- bakvuds** (engl. backwoods) *pl.* prašume, divljji i neobrađeni krajevi na zapadu Sjedinjenih Američkih Država; *up. bakvuds.*
- bakvudsmeni** (engl. backwoodsmen) *pl.* gorštaci, belci naseljeni po divljim i neobrađenim krajevima Sjedinjenih Američkih Država; *up. bakvuds.*
- baklave** (tur. baklava, arap. baqlawa) vrsta slatkice pite sa dosta meda i rastopljenog šećera, mlevenih oraha, lešnika i dr.
- baklaža** (fr. baclage) *mor.* taksa koju plaćaju brodovi za pristajanje u luku.
- bakter** (fr. bacleur) zatvarač luke, pristaništa.
- bakrač** (tur. bakraf od bakir bakar) posuda od bakra, bakreni kotao (i uopšte kotao).
- bakračlje** (tur. bakraclz) stremen, uzengija, ono na čemu jahač drži nogu kad jaše konja.
- baksuz** (tur. bahtsız) nesrećan, zlosrećan čovek; čovek koji drugome donosi nesreću; nesreća, nevolja, baksuzluk.
- bakteriemija** (grč. bakteria palica, haima krv) *med.* prodiranje bakterija kroz krvne i limfne sudove u krvotok.
- bakterije** (grč. bakteria) *biol.-med.* najmanja, jednoćelična živa bića, prostim okom nevidljiva i slična štapiću, koja »sive kao gotovani i izazivaju rastvaranje i često teške bolesti; pripadaju biljnrom carstvu, a ima ih pokretljivih i nepokretljivih.
- bakterioze** (grč. bakterion štapić, *dem.* od bakterfa batina) *pl.* opšti naziv za biljne bolesti koje prouzrokuju bakterije.
- bakterioliza** (grč. bakteria, lysis rastvaranje) *hem.* rastvaranje bakterija imunim serumom.
- bakteriolizini** (grč.) *pl. hem.* sastojni imunog seruma koji imaju moć da rastvaranjem ubijuju bakterije.
- bakteriolog** (grč. bakterfa, logos) naučnik koji proučava osobine i život bakterija.
- bakteriologija** (grč. bakterfa, logfa) nauka koja se bavi proučavanjem osobina i života bakterija (osnivači: Luj Paster i Robert Hoh).
- bakterioterapija** (grč. bakterfa, therapefa) lečenje pomoći bakterija.
- bakteriofagi** (grč. bakterfa, phagos) *pl. biol.* kličožderi, veoma sitna, mikroskopski nevidljiva bića koja žive u telu i uništavaju zarazne klice.
- bakteriocidi** (grč. bakterfa, lat. caedere ubiti) *biol.* klicomori, uništači zaraznih klica; *up. bakteriocidnost.*
- bakteriocidnost** (grč. bakterfa, lat. caedere) *biol.* osobina nekih živih bića, materija i sokova u telu da uništavaju zarazne klice; *up. bakteriocidi.*
- bakteriurija** (grč. bakteria, uron mokraća) *med.* prisustvo bakterija u mokraći, mokrenje zaraznim klicama.
- bakulacija** (nlat. baculatio) batinjanje, kažnjavanje batinom, štapom.
- bakulometrija** (lat. baculum štap, grč. metra) merenje pomoći štapa, motke.
- bakulus** (lat. baculus) štap, prut, palica, batina.
- bakfiš** (nem. Backfisch pržena riba); *fig.* mlada devojka, šiparica.
- Bakhus** (grč. Bakchos) *kit. v. Bahus.*
- bakciferan** (lat. bacca bobica, fero donosim) *bog.* koji rodi bobicama.
- bakciforman** (nlat. bacciformis) u obliku bobice, bobičast, jagodičast.
- bakšiš** (tur. bahsiş) dar, poklon, napojnica, nagrada za učinjenu uslugu.
- bal** (fr. bal, ital. ballo, nlat. ballare igrati) igranka, zabava sa igrankom; *bal an mask* (fr. bal en masque) igranka pod maskama;

- krabuljii** ples, igranka pod obrazinama; *bal pare* (fr. bal rage), otmena igranka, bal u svečanom rahu; *balšažgetr* (fr. bal champetre) igranka u polju.
- bala** (fr. balle) denjak, svežanj.
- balagan** (rus. balagan, pere. balabane) daščara, baraka, šatra, naročito cirkuska.
- balada** (fr. ballade, ital. ballata pesma uz igru) *džoet*. prvo bitno: pesma koja se uz igranje pevala (balar=igrati); docnije se razvila u pesmu lirske-epske sadrzine, koja, služeći se i dijaloškom formom, priča neki događaj i u isto vreme izaziva lirsko raspoloženje; pesnička pripovetke.
- baladen** (fr. baladin) šaljivčina, lakrdijaš; glumac; baletski igrač.
- baladine** (grč. balio, nlat. ballare) *pl.* služavke u azijskim hramovima, vrsta *hlerodula*, koje se posetiocima hramova nude za novac; *up. bajadere*.
- balazor** *trg.* vrsta istočnoindijske pamučne tkanine.
- balalajka** (rus. balalaika) *muz.* ruski narodni instrumenat, sličan gitari, sa trou-glastom kutijom, dugim vratom i tri žice u koje se udara prstima.
- balander** (hol. Balander) plitka dereglijia sa jednom katarkom (u Holandiji).
- balanitis** (grč. balanos žir) *med.* zapaljenje glavića i unutrašnje pokožice muškog spolnog organa.
- balanoblenoreea** (grč. balanos, blenna sluz, geb curim) zagojavanje glavića.
- balanoidan** (grč. balanos, ejdos) koji ima oblik žira, žirolik.
- balanopostitis** (grč. balanos, posthion kapi-ca) *med.* zapaljenje glavića i kapice.
- balanofag** (grč. balanos, phagos) *zool.* onaj koji se hrani žironom, žirožder.
- balave** (fr. balance, lat. bilanx) ravnoteža; nedoumica, kolebanje, neodlučnost; korak u igri kad telo стоји na jednoj nozi, figura u plesu (u lansu i kadrilu); *astr.* Terazija u Zodijaku; *trg.* bilans, konačni račun; *kor.* podaci mornara o robi koju su natovari li.
- balanse** (fr. balance) u plesu: igračevo njihanje s noge na nogu u mestu.
- balansiranje** (fr. balancement) kolebanje; ravnoteža; *muz.* drhtanje, treperenje; njihanje, ljuhanje.
- balansirate** (fr. balancer) uravnotežavati, uravnotežiti, držati u ravnoteži; kole-bati se, uteszati se, biti neodlučan; *slik.* delove slike skladno predstaviti i ra-sporediti; *trg.* praviti (ili: napraviti) zaključni račun; *up. bilans.*
- balansje** (fr. balancier) šetalica, klatno; sprava čije kretanje određuje pokret neke mašine; motka za održavanje ravnoteže kod igrača na užetu; izradivač terazija, vaga, kantara.
- balast** (kelt. bal pesak, lasd tovar) teške mase peska ili kamena u lađi radi održanja ravnoteže; džakovi peska koji se stavlaju u vazdušne lađe radi regulisanja dizanja balona; *fig.* svaki nepotreban i suvišan teret, stvar za odbacivanje.
- balata** (nlat. balata) 1. materija veoma slična kaučuku i gutaperki, ali elastičnija od ovih, upotrebljava se za električne izolatore, mašinske kaiše, donove i u zubarstvu (dobiva se od sasušenog mlečnog soka gujanskog drveta mimusops balata).
- balata** (ital. ballata) 2. *muz.* pesma uz igranje.
- balboa** novčana jedinica Paname (=100 centimos).
- bal-boj** (eng. ball-boy) ot. dečko koji, kod tenisa, kupi lopte i donosi igračima.
- balbutirati** (lat. balbutire) med. tepati, mucati, zamuckivati, nejasno izgovarati, preplitati jezikom.
- balbucijes** (nlat. balbuties) *ned.* mucanje, zamuckivanje, preplitanje jezikom.
- baldahin** (ital. Baldacco, baldacchino) pokrivač nad prestolom ili krevetom od skupocene materije; „nebo“ koje stoji pred oltarom i nosi se na litijama (naziv po zlatotkanoj materiji koja se najpre izradiovala u Bagdadu).
- balena** (fr. baleine, lat. balaena) *zool.* kit; vitka šipka iz kitovih usta (*fišbajn*).
- balenologija** (lat. balaena, grč. logfa) *zool.* opis, proučavanje kita i njegovih osobina, nauka o kitovima.
- baleioptera** (lat. balaena, grč. pterén) *pl. zool.* kitovi koji imaju samo jedno ledno peraje.
- balerina** (ital. ballerina) umetnica u igra-nju, baletska igračica.
- balerine** (ital. ballerino) učitelj igranja; umetnik u igranju, baletski igrač.
- balet** (fr. ballet, ital. balletto) umetnički ples, igra na pozornicu, bilo kao umetak u operi, ili u vezi sa pantomimom, samostalna radnja u kojoj se nemim pokretima i ritmičnim kombinacijama pokušavaju umetnički da prikazuju ljudska osećanja i strasti.
- baleteza** (fr. balleteuse) pozorišna, baletska igračica; *up. ballerina*.
- balet-majster** (fr. ballet, nem. Meister majstor) vođa baleta; prvi igrač u baletu.
- balet-tancer** (fr. ballet, nem. Tanzer igrač) igrač u baletu, baletski igrač.
- balzam** (grč. balsamon) *xex.* prirodna smesa biljnih smola sa eteričnim uljima, a delom i aromatičnim kiselinama, jaka i većinom prijatna mirisa; takođe: veštačka kompozicija radi ublažavanja bolova i lečenja rana.
- balzamika** (nlat. balsamica) *pl.* far», balzam-ska sredstva, balzamski lekovi.
- balzaminke** (nlat. balsaminaceae) *pl. bog.* biljna vrsta, u kojoj je naročito poznat tzv. „lepi čovek“ (nazvana po tome što su neke od nje nekada upotrebljavate kao lek za rane).
- balzamirati** (grč. balsamon, biljka roda Bal-samodendron i mirisljave smola tih

- drveta) namazati mirisnim mastima i uljima; naročito, po običaju starih Egi-pćana, Asiraca i Persijanaca: učiniti da tela umrlih budu sačuvana od truljenje (danas se ubrizgava u arterije sublimatov rastvor i dr., utroba se ispere karbolnom kiselinom, a telesna šupljina napuni svežim drvenim ugljem).
- balzamovati** v. *balzamirati*.
- balzamum anodinum** (nlat. balsamum anodynum) farc, balzam za uminjavanje, utišavanje bolova.
- balzamum kordijale** (nlat. balsamum cordi-ale farc, balzam za jačanje srca.
- balzamum oftalmikum** (nlat. balsamum ophthalmicum) fark, balzam za oči.
- balizam** (grč. ballizo, ballismos „igranje“) bolesna, histerična želja za igranjem kod pojedinaca ili masa (u revolucionarnim vremenima); med. trzanje, drhtanje, grčenje, bacanje.
- Balila** (ital. Balilla) fašistička omladinske organizacija za dečake od 8—14 godina, nazvana po dečaku Ba I ili, koji je 1746. godine u Denovi, prvi poveo odlučnu borbu talijanskog naroda protiv Austrijanaca.
- belina** (fr. balle, baline) vunena materija za pakovanje, sargija od vune.
- balista** (lat. ballista, grč. balio bacam, hitam) bacačica, ratna sprava starih Rimljana za bacanje kamena.
- balistike** (grč. balio bacam) voj. teorija bacanja, gađenja; nauka o kretanju bačenih tela (puščanog ili topovskog zrna), nauka koja se bavi proučavanjem kretanja zrna od trenutka kad ono, pod pritiskom barutnih gasova, napusti svoje ležište i kreće kroz cev pa sve do pogotka cilja.
- balistički** (grč. balio) koji se tiče balistike, koji spada u balistiku; *balistička kriva* (linija) fiz. linija kojom se kreće telo bačeno u atmosferu i koja, usled dejstva vazdušnog otpora, kosije pada nego što se penje;
- balistički problem* zadatak da se odredi putanja tela bačenog u neku otpornu sredinu;
- bavlističko klatno* na-prava koja služi za određivanje valjano-sti baruta i početne brzine zrna.
- balistogram** (grč. balio bacam, gramma slovo) u sudskoj medicini: snimak napravljen pomoću *balistoskopa*, koji služi kao identifikacija između oružja (puške, revolvera) i ispaljenog zrna.
- balistoskop** (grč. balio bacam, skopeo gledam) u sudskoj medicini: aparat pomoću koga se utvrđuje iz kojeg je vatrenog oružja ispaljen metak (u slučajevima gde je u pitanju više oružja istog modela i istog kalibra).
- balkanijada** sp. takmičenja u atletici predstavnika balkanskih naroda (Albanije, Bugarske, Grčke, Jugoslavije, Rumunije i Turske); održavaju se od 1929. god.
- balkanistika** v. *balcanologija*.
- balkanologija** nauka o Balkanu, naročito nauka koja se bavi proučavanjem zajedničkih pojava u jeziku, književnosti, fol-kloru, društvenom i istorijskom razvitku balkanskih naroda.
- balkon** (ital. balcone) *apx.* nepokriven, ista-knut deo na spratu neke građevine; doksat; *poz.* produženje prve i druge galerije do pozornice; *mor.* zadnji deo velikog parobroda.
- balneografija** (lat. balneum kupatilo, grč. grapho) opisivanje banja, kupališta.
- balneologija** (lat. balneum, grč. logfa) proučavanje banja, nauka o mineralnim izvorima koji služe kao lek (pijenjem, kupanjem i dr.).
- balneoterapija** (lat. balneum, grč. therapeia) primenjivanje mineralnih izvora u lečenju bolesnika, banjsko lečenje.
- balneotehnika** (lat. balneum, grč. technike) veština podizanje i celishodnog uredenja banja, banjsko građevinarstvo.
- balneum** (lat. balneum) banja, kupatilo.
- balneum arene** (lat. balneum arenae) peščano kupatilo.
- balneum vaporis** (lat. balneum vaporis) nap-no kupatilo, kupanje u pari.
- balneum lakovnikum** (lat. balneum laconicum) znojno kupatilo, kupanje znojenjem.
- balneum cineris** (lat. balneum cineris) ne-pelno kupatilo, kupanje u toplopm pepelu.
- balio** (fr. ballon) vrsta burgundskog vina.
- balio** (ital. balio) 1. igranka, ples, bal; muzički komad za ples.
- balio** (fr. balle, ballot) 2. denjak, svežanj, bala trgovačke robe.
- balon** (fr. ballon) šuplje, okruglo telo, naročito vazdušni balon napoljen gasom lăksim od vazduha (*aerostat*); okrugla, bokasta boca za tečnost; geogr. čuvik, glavica; Igred. besika od gume ili svile prot-kane gumom, za olakšanje porodaja; *balon d'ese* (fr. ballon d'essai) mala vazdušne lopta za ispitivanje pravca vetra; fig. novinski članak koji se objavljuje da bi se opipalo raspoloženje i mišljenje javnosti; *balon kaptif* (fr. ballon captif) vezani balon, kojim se može popeti samo do izvesne visine i spustiti na mesto polaska.
- balota** (fr. ballotte) kuglica za glasanje, glasačka kuglica.
- balotada** (fr. baliotade) skok konja ispruženim nogama.
- balotaža** (fr. balio ttage) biranje (ili: glasanje) pomoću kuglica razne boje; izbor kod koga nijedan kandidat nema potrebnu većinu, zbog čega se mora ponovo glasati.
- balotirati** (fr. ballotter) ubacivanjem bele ili crne kuglice u posudu ili kutiju glasati „za“ ili „protiv“, glasati kugli-cama.
- baluster** (fr. balustre, ital. balustra, grč. balaustrion cvet divljeg nara) *vrh.* lepo izrađen stubić, sojica.

- balustrada** (grč. balaustion, fr. balustrade) *arh.* naslon, priručje, ograda na altanima, balkonima, stepenicama.
- balustrirati** (fr. balustrer) ograditi stu-bičima, postaviti *balustradu*.
- balhornizirati** (nem. ballhornisieren) hteti nešto popraviti, pa napraviti gorim no što je bilo (po Johanu Balhornu, štampa-ru, 1531—1599).
- balčak** (tur. balčak) drška od sablje ili mača.
- bambino** (ital. bambino) detence, malo dete, lutka; naročito drvena lutka koja predstavlja malog Hrista, u crkvi Ara Coeli na Kapitolu u Rimu.
- bambocade** (ital. bamboccia) *pl.* rđave, neuspele slike holandskih slikara koje predstavljaju seoske krčme, vašare, seljačke igranke i sl.
- bambus** (malaj. bambu, mambu, eng. bamboo) vrsta trske, često visoka do 20 m i po 60—70 st debela, raste u Indiji.
- banalan** (fr. banale) običan, izveštao, otr-can, svakodnevni, opšti; *banalna fraza* otrcana, suviše ponavljana rečenica.
- banalizirati** (fr. banaliser) načiniti otrcanim, svakidašnjim.
- avalitet** (fr. banalite) v. *banalnost*.
- banalnost** (fr. banalité) otrcanost, svakidašnjost; *banalitet*.
- bavana** (šp. banana) *bog.* malajsko ime poznate istočnoazijske zeljaste biljke, čiji je plod po obliku sličan krastavcu, a po ukusu dinji.
- banarij** (nlat. bannarium) pravo prisiljavanja, prinudno pravo (različito od *jus kogens*).
- banauzija** (grč. banausia) bavljenje naukom ili umetnošću samo zanatski, bez ljubavi prema samoj stvari i bez nekog višeg cilja; *filistarstvo*.
- banauzijski** (grč. banausos) zanatski, filistarski, prosto, obično.
- banda** (ital. banda) četa, odred; gomila, družina (lopoljske); putujuće društvo svirača, glumaca; vojna muzika.
- bandaža** (fr. bandage) *med.* zavoj; zavijanje, previ j anje; utega (kod mačevalaca i boksera); obruč na naplatku, okov na točku; veza, spojnica.
- bandažirati** (fr. bandager) *ned.* zaviti, pre-viti, previjati; *sp.* staviti utege (u mačevanju i boksu); metnuti obruč na naplatak, okov na točak.
- bandažist** (fr. bandagiste) proizvodač, prodavac hirurških aparata, naročito zavoja, utega i sl.
- banderilja** (iš. banderilla) kopljje sa zastavicom, koje se upotrebljava u borbi s bikovima.
- banderiljero** (šp. banderillero) borac s bikovima naoružan *banderiljom*.
- banderola** (fr. banderole) kita ili gajtan na trubi; konjička zastavica; zastava na ka-
- tarci; vetrokaz; čovek koji se upravlja prema vetrui; remnik na pušci; opasač na kome стоји fišeklijja, redenik; omotač na cigarpapiru i na kutiji sa cigaretama; unakrstan povez na poštanskim pošiljkama; reklamna traka na omotu knjige; *trg.* tablica sa cenom neke robe.
- bandist(a)** (ital. banda) član (svirač) u vojnoj muzici; *up.* *banda*.
- bandit** (ital. bandito) razbojnik, drumske razbojnik, plaćeni ubica; pustahija, nevaljalac, propalica, skitnica.
- banditizam** (fr. banditisme) razbojnikovanje, hajdukanje, hajdučija; pustahij-stvo, nevaljalstvo.
- bandleta** (fr. bandeletette) uzan zavoj, zavojić; mala traka, tračica; pruga u boji; *grad.* pljosnata mala šipka.
- bandola** (ital. bandola, šp. el bandola) *muz.* gitari sličan muz. instrument sa 4 do 10 metalnih žica, upotrebljava se naročito u Sjevernoj Americi i Meksiku; *up.* *mandora, mandola*.
- bandolin** mast za kosu, da bi bila glatka i sjajna.
- bandoneon** *muz.* v. *bandonion*.
- bandonion** *muz.* četvorougaona harmonika za razvlačenje sa većim brojem glasova (130 tonova) nego običan *akordeon* (nazvan po pronalazaču, Hajnrihu Bandu); *bandoneon*.
- bandura** (rus. bandura) muzički instrument Ukrayinaca i Poljaka, sličan gitari i balalaicji, samo sa više žica (8^24).
- bank** (ital. banco, fr. banque) uplaćeni novac svih igrača u hazardnoj igri karata; *up.* *banka*.
- banka** (ital. banco, fr. banque, nem. Bank) novčani zavod, ustanova koja radi s novcem; posreduje u kreditnim poslovima, prima novac na štednju, daje zajmove uz kamatu, kupuje i prodaje hartije od vrednosti, strani novac itd., štedionica; kod nas i novčanica od 10 dinara; zgrada u kojoj se nalaze prostorije jednog novčanog zavoda; *up.* *bank*.
- bankar** (fr. banquier) lice koje se bavi novčanim, kreditnim i efektnim poslovima, sopstvenik banke, menjač, saraf; igrač koji drži *bank*.
- bankvaluta** (ital. banco, valuta) bankovni novac kao fingirana novčana jedinica.
- banket** (fr. banquet, ital. banchetto) svečani obed nekome i nečemu u čast, gozba; oproštajna gozba.
- banketa** (fr. banquette) *voj.* stupnjevita uzvišica iza grudobrana za strelce; uzvišena pešačke staza pored kolovoza na putu; unutrašnji naslon na prozoru.
- bankijeri** (ital. banchieri) *pl.* v. *lazaroni*.
- baikir** (fr. banquier, nem. Bankier) v. *bankar*.
- banknota** (ital. banco, nota) vrsta menice koju neka novčana banka izdaje na samu sebe, obavezujući se da će njenom donosio-cu isplatiti u metalnom novcu iznos na

koji ta uputnice glasi; papirni novac, novčanica.

banko-konto (ital. banco-conto) *trg.* knjiga u koju trgovac beleži svoje poslove sa bankom radi obračunavanje.

bankokrat (ital. banco, grč. kratos snaga) pristalica vladavine i uticaja novčanih ljudi i predstavnika novčanih zavoda na javni život i poslove.

bankokrat (ital., grč.) zastupnik shvatanja da banke odnosno njihovi predstavnici treba da imaju odlučujući uticaj u državi i da određuju njenu politiku; sprovodilac vladavine banaka i novčanih ustanova.

bankokratija (ital. banco, grč. krateo vladam, gospodarim) gospodareve banaka državnim poslovima, vladavina velikih novčanih zavoda i njegovih predstavnika.

bankrot (ital. bancarotta, nlat. badius klupa, rumpere slomiti) slom banke, obustava plaćanja, nesposobnost plaćanja i odgovaranja svojim novčanim obavezama, postradalost; *fig.* potpuna propast, stradanje; *bankrotstvo*.

bansek (nem. Band-sage) *zan.* mašinska testera tračara; *bonsk*.

bantam (eng. bantam petlić) *sp.* bantam kategorija bokser, rvač i dizac tereta težak između 50,75 i 53,5 kg (nazvan po *bantamskoškama* najsjitnijoj vrsti kokošaka, možda poreklom sa Jave).

bandžo (eng. banjo) *kuz.* v. *bendžo*.

baobab (amh.) *bog*, džinovsko hlebno drvo, visoko do 20 m i debelo do 9 t, sa osvežavajućim plodovima, raste u žarkim krajevima Afrike; plod, lišće i kora služe i kao lek, naročito protiv groznice (nlat. Adansonia digitata).

baptizirati (grč. baptizo, fr. baptiser) krstiti, krštavati; nadenuti ime.

baptizma (grč. baptismata) crkvena tajna krštenja; krštenje, krštavanje.

baptisterij(um) (grč. baptisterion) krstioni-ca, kapele pored crkve ili deo crkve u kome se obavlja krštenje.

baptisti (grč. baptizo) *pl.* članovi hrišćanske sekte koji odbacuju krštavanje dece, traže da se krštavaju samo odrasli, tj. oni koji su svesni akta koji se nad njima vrši.

bar (grč. baros težina, pritisak, teret) 1. dinamička jedinica za merenje atmosferskog pritiska.

bar (eng. bar) 2. krčma, livnica, kafana sa alkoholnim i drugim pićima; *amerikan--bar* krčma bez stolova i stolica, u kojoj se piće i jede stojeći.

bara (fr. barre) poluga; motka, šipka; pregrada, brana u sudnici; gomila peska ili stenja na ušću reke ili na ulazu u prista-nište, sprud naslaga; pregrada između konja u konjušnici.

baraž (fr. barrage) brana, ustava; pregrada, greda kojom se zaprečava put, rampa; kaldrmarina; taksa za prelazak preko mosta,

mostarina; *voj.* *baražna vatra* zaprečna vatra, preprečna vatra.

baražist(a) (fr. barragiste) čuvare brane, rampe.

baraka (fr. baraque) daščara, trošna kućica, straćara; dučan od dasaka, obično u blizini vojničkih logora i mesta gde radi veći broj radnika itd.

barakan (arap. barakan, ital. barracano, fr. bouracan) tkanina od kostreti i vune ili kamilje dlake, veoma gusta i teška, slična platnu; široka arabljanska haljinu od te tkanine; *up.* *berkan*.

barakirati (fr. barquer) smestiti u barake; stanovati u logorskim kolibama, daščarama.

baranda (tl. barranda) ograda u areni gde se izvode borbe s bikovima.

barat (ital. baratto, fr. barat) trgovanje, razmena, trampa.

baraterija (ital. baratteria) *kor.* svaka nepoštena ili protivzakonita radnja kapetana ili mornara koja ide na štetu sopstvenika broda i ostalih zakonitih interese-nata; podvala, prevara, potkradjanje, kri-jumčarenje.

baratirati (ital. barattare) trgovati davanjem robe za robu, trgovati razmenom, trampiti.

barato-trgovina (ital. baratto) razmena, trampa, trgovina kod koje se daje roba za robu, naročito uobičajena u knjižarstvu.

barba (lat. barba, ital. barba brada) čika, čiča (u Dalmaciji); *in barbam* (lat. in barbam) u bradu, tj. u brk, u lice.

barbakana (fr., ital. barbacane, nlat., nm. barbacana) *voj.* spoljašnji zid utvrđenja sa puškarnicama; stražarske kula; propust za vodu, za svetlost.

barbar (grč. barbaros) v. *varvarin*.

barbarizam (grč. barbarismos) *gran.* upotreba stranih reči i izraza u govoru i pisanju, naročito za ona značenja za koja imamo našu reč, npr.: šnajder, šuster; bez da sam znao, pola tri, imate li što za jesti, nazvati telefonom itd., grubu jezičku grešku, na štetu jasnosti i čistote jezika; kovanica, pogrešno upotrebljene reči; *varvarizam*.

barbarizirati (grč. barbarfzo) učiniti nešto barbarskim, pobabarbiti; grešiti se o previla i čistotu jezika, govoriti u kovanicama, iskvareno, nepravilno; *var-'varizirati*.

barbarin (grč. barbaros) kod starih Grka: svaki onaj koji nije znao da govori grčki, dakle tuđinac, stranac; kod Rimljana: narodi koji nisu imali grčkog ni rimskog obrazovanja; danas: neobrazovan, grub, surov čovek, divljak; *barbar, varvarin*.

barbarski (grč. barbarikos) prvobitno: strani, tuđinski; nečovečan, grub, surov, divlji; protivan duhu i pravilima jezika; *barbarski ornament* gotski, keltski i

- ovima slični oblici ornamenata; *varvarska*.
- barbarstvo** (grč. *barbaros*) neobrazovanost, neuljudenost; grubost, surovost, divljaštvo; *varvarstva*.
- barbirati** (fr. *barbe*, *barbifier*) brijati, ši-šati; *kuv.* skidati krljušt sa ribe.
- barbiton** (grč. *barbiton*) muzički instrument starih Grka sa mnogo žica, sličan liri; *ua. polihord*.
- bard** (eng. *bard*, kelt. *bardd*) pesnik i pevač starih Gala i ostalih keltskih naroda, koji je pevao, uz pratnju harfe, u slavu junaka i bogova; pesnik.
- bardak** (tur. *bardak*) zemljani sud za vodu; drveni, zemljani ili bakarni sud u kome se drži rakija ili vino.
- bardiljo** (ital. *bardiglio*) vrsta veoma tvrdog belog florentinskog mramora.
- bardit** (nlat. *barditus*) ubojna pesma *barda*. guslarska pesma.
- bardo** (fr. *bardot*, ital., šp. *barda*, arap. *albarda*) tovarna životinja, mlada mazga; *fig.* čovek koji izvlači sve na svojim leđima, pepeljuga.
- bardelo** (ital. *bargello*) ranije: palata guvernera (*podestata*) u Florenci; zatim: sedište kapetana policije i zatvor; danas: narodni muzej za talijansku umetnost i kulturnu istoriju.
- barez** (fr. *barege*) prvobitno: laka vunena tkanina, na zvana po mestu *Barez* u Pirinejima; sada: sve slično tkane materije od vune, svile i pamuka.
- barel** (eng. *barrel bure*, *burence*) anglosaksonska jedinica zapremljene za merenje tečnosti (163,55 l u Engleskoj, 158,98 l u SAD)
- bareljef** (fr. *bas-relief*) pliči, slabije ispušćen vajarski rad na ravnoj površini; *up. relief*.
- bereta** (fr. *barrette*, ital. *berretta*, nlat. *barretum*) kapa uopšte; čoškasta ili okrugla kapa bez štita, kakvu nose na službi sudije, sveštenici itd.
- bari-** (grč. *barys*) predmetak u složenicama sa značenjem: težak.
- baribal** *zool.* vrsta malih, crnih medveda u Sev. Americi, Japanu i dr.
- bariglosija** (grč. *barys težak*, *glossa jezik*) *med. v. barilalija*.
- barijera** (fr. *barriere*) pregrada, brana, branik; pregrada od rešetaka; granica, meda; pogranične utvrde; zaklon, odbrana; varoška kapija, ulaz gde se plača troša-rina, *deram*; *fig.* smetnja, prepona, prepreka.
- barij(um)** (nlat. *baryum*, grč. *barys težak*) *hem.* element, atomska masa 137,34, redni broj 56, znak Va.
- barikada** (fr. *barricade*) brana, pregrada uzanih mesta (ulica, mostova) u cilju odbrane; *fig.* građanski rat, ulična borba; smetnja, prepreka.
- barikadirati** (fr. *barricader*) pregraditi, preprečiti, zatvoriti uzane prolaze (ulice, mostove) u cilju odbrane; dizati (ili: praviti) barikade; *barikadirati se* ograditi se, zatvoriti se dobro; *fig.* izdvojiti se, usamiti se.
- barilalija** (grč. *barys težak*, laleo govorim) *med.* teško, otežano govorenje, teško izgo-varanje reči.
- barilja** (um. *barilla*) *hen.* nečista pšanska soda koja se dobiva sagorevanjem morskih biljaka.
- barimetrija** (grč. *barys težak*, *metria*) *v. barometrija*.
- bariolaža** (fr. *bariolage*) šarenilo, naša-ranost; neukusno, suviše šareno slikarstvo.
- bariolirati** (fr. *barioler*) šarati, našara-ti, prošarati, protkati šarenilom.
- barioni** *fiz.* opšti naziv za dve grupe elementarnih čestica, i to za: *nukleone* i *hiperone*.
- barisomatija** (grč. *barys težak*, *soma telo*) *med.* tromost, ugojenost, gojaznost.
- barister** (eng. *barrister*) titula engleskih advokata koji vode sporove pred visokim sudovima.
- barisfera** (grč. *barys sphaira lopta*) *geol.* Zemljine jezgro, sastoji se, verovatno, od teških elemenata, nikla, gvožda i dr.
- baritimija** (grč. *barythymfa*) zlovolja, seta, tuga, neraspoloženje.
- bariton** (grč. *barys jak*, *dubok*, *tonos ton*) *muz.* duboki tenor ili visoki bas, muški glas između basa i tenora, koji se kreće otprilike između „A“ do „a“; muzički instrument sa žicama, *eufonijum* (u vojnoj muzici).
- baritonirati** (grč. *barytoneo naglasim gravisom*) *gram.* jedan slog, narocito poslednji slog reči, ostaviti nenaglašen; *muz.* pevati *bariton*.
- baritonist(a)** (grč. *barys, ténos*) *muz.* pevač koji peva *bariton*.
- baritonon** (grč. *barytonon*) *gram.* reč kod koje je poslednji slog nenaglašen.
- barifon** (grč. *barys, phone glas*) *muz.* pevač koji peva dubok glas, tj. bas, basist.
- barifonija** (grč.) *muz.* dubok glas, bas; *med.* teškoća govorenja kao bolesno stanje.
- baricentrum** (grč. *barys, kéntron*) *fiz.* težište.
- barjak** (tur. *bayrak*) zastava, steg; četa vojnika; *bajra*.
- Barjam** (pere. *bejram*) dva velika muhamedanska praznika u godini; prvi se slavi odmah posle posnoga meseca *ramazana*; drugi, *kurban bar jam*, praznik žrtve, zove se zbog toga što se tada kolju ovnovi koji se dele sirotinji, a slavi se 70 dana posle prvog barjama; *Bajram*.
- barka** (ital. *barca*, fr. *barque*) čun, mali čamac, lađica; velika trgovачka lada sa tri katarke.
- barkarola** (ital. *barcaruola*) vesela pesma venecijanskih *gondolijera*; pesma u še-

- tnjama po vodi (peva se uz pratnju gitare, mandole i dr.); takođe: *barkerola*.
- barkasa** (tl. barcaza) *hor.* najveći čamac na ratnim brodovima, sa katarkama, jedrima i malim topovima.
- barkerola** (ital. barcherolla) štetni čamac bez katarke, *gondola; up. barkarola*.
- barketa** (ital. barchetta) čun, mali čamac, ladica, barkica.
- barmen** (eng. barman) vlasnik ili poslovođa bara; kelner u baru.
- barne** (nem. Vaggep, fr. barres) *al.* gimnastičke sprava: dve okrugle, paralelne (i vodoravne) motke, svaka učvršćena na dva stuba, razboj.
- baro-** (grč. baros) predmetak u složenicama sa značenjem: težina, pritisak.
- barogram** (grč. baros, gramma slovo, pismo), hartija na kojoj je *barograf* ispisao liniju vazdušnog pritiska.
- barograf** (grč. baros, grapho) *četeor.* aparat koji beleži promene u vazdušnom priti-sku, *barometar* koji sam sebe registruje praveći tzv. *barografsku krivulju; up. barogram*.
- barok** (port. barrocco) *apx. v. barokni stil.*
- barokan** (port.) nepravilan, nastran, čudan, smešan; *baroknim* naziva ju se one pojave u životu i umetnosti koje svojim preteranostima, iskrivljenostima i protivreč-nostima između sredstava i cilja, materije i forme, izazivaju utisak nečega na-stranog i ludog; *barokna poezija* učena, dvorske, visokoparna poezija koja je cvetala za vreme trajanja *baroknog stila* u arhitekturi i umetnosti.
- barokni stil** (port. barrocco, grč. styllos) epoha u istoriji umetnosti koja obuhvata kraj XVI, HUP vek i prvu polovicu HUŠ veka, dobila ime po nazivu koji su Portu-galci dali biseru nepravilna oblika (barrocco); ovaj stil je potisnuo *renesansu* i predstavlja njenu degeneraciju, pri-bližujući se gotskoj umetnosti XV veka sa njenim prepostavljanjem krive linije pravoj; *barok*.
- baromakrometar** (grč. baros, metron) *fiz.* sprava za merenje vazdušne težine, vazdušnog pritiska.
- barometarski** (grč.) koji se tiče *barometrije*; *barometarski maksimum* najviši vazdušni pritisak, najviše stanje *barome-tra*; *barometarski minimum* najniži vazdušni pritisak, najniže stanje *barome-tra*.
- barometrija** (grč. b̄ros, metrfa) merenje vazdušnog pritiska; veština rukovanja barometrima; *barimetrija*.
- barometrograf** (grč. baros, metron, grapho) barometar koji sam registruje promene u vazdušnom pritisku; *up. barograf*.
- baron** (nlat. baro, fr. baron, ital. barone) plemićka titula, stepen plemstva između grofa i plemića; *fig.* jak, hrabar čovek, junak, vitez.
- baronat** (nlat. baro) posed za koji je Vezana baronska titula; *baronija*.
- baronesa** (ital. baronessa) baronova kći.
- baronet** (eng. baronet) titula engleskog naslednog plemstva; član nižeg plemstva, između barona i viteza.
- baronija** (fr. baronnie) v. *baronat*.
- baroskop** (grč. baros, skopeo) stariji naziv *barometra*; danas: naročita vrsta barometra (sa kamforom, nišadrom i šalitrom koji su preliveni alkoholom) kod koga se po talogu poznaje hoće li vreme biti vedro ili mutno; *up. dazimtar*.
- barotermometer** (grč. baros, thermos topao, metron) termometar za merenje tačke ključanja vode, koja je niža što je visina na kojoj se ona određuje veća; *up. hipsotermostar*.
- barotropizam** (grč. baros, tr̄pos obrt, pravac) *bog. v. geotropizam*.
- barofon** (grč. baros, phone glas) čovek koji ima dubok ili grub glas.
- bartolini** med. zapaljenje bartolinijskih, usminskih žlezda.
- Bartolomejska noć** ili *Pariski krvavi pir*, noć od 24. avgusta 1572, na dan sv. Bartolomeja, kada su hugenoti pobijeni u Parizu.
- barut** (tur. barut) prah za vatreno oružje.
- bas** (ital. basso, grč. basson, dorski kompa-rativ od bathys dubok) *kuz.* najdublji muški glas; najdublji glas u višeglasnim vokalnim i instrumentalnim komadima, osnova harmonije; instrument koji proizvodi bas-tonove.
- basamak** (tur. basamak) prečaga na lestvama, stepenica na stepeništu.
- basă otava** (ital. bassa ottava) *pl. čuz.* mesta koja treba izvoditi za jednu oktavu niže.
- basen** (fr. bassin, ital. batino) rečno korito; voda veštački ograđena (u parkovima i sl.); mesto u pristanisu gde stoje lađe; kotlina; *bazen*.
- baset** (ital. bassetto) *kuz.* mali kontrabas sa tri žice.
- baseto** (ital. bassetto) *kuz.* duboki tenor, bariton; *up. bastaj*.
- basileus** (grč. basileus) kralj; titula drugog arhonta u staroj Ateni.
- basist(a)** (fr. bassiste) pevač koji peva bas; svirač koji svira bas.
- basketbol** (eng. basket-ball) *sp.* košarka.
- bas-lis** (fr. basse-lisse) vrsta vunenih ili svilenih zidnih tepiha sa dubokom osno-vom.
- basma** (tur. basma) 1. tanka šarena pamučna tkanina, cic; 2. štampa, štampana knjiga.
- bason** (fr. basson) *muz.* v. *fagot*.
- baso obligato** (ital. basso obbligato) mu?, glas basa koji vodi melodiju.

- baso ostinato** (ital. basso ostinato) *muz.* stalno ponavljanje jedne teme u basu.
- baso profondo** (ital. basso profondo) «ta dubok glas.
- baso ripijeno** (ital. basso ripieno) *kuz.* bas koji prati.
- basta!** (ital. basta) dosta! dosta o tome!
- bastaj** (fr. bassetaille) *muz.* glas između bari-tona i basa, dubok bariton; takođe: *ba-relief*.
- bastard** (ital., nm. bastardo) vanbračno dete, kopile; *zool.* melez koji dolazi od spari-vanja različitih vrsta (npr. konja i magarca, vuka i psa); *vot.* biljka koja je postala spolnim ukrštanjem dveju različitih biljnih vrsta; *trg.* vrsta fine i gустe pamučne tkanine; *bastardna vuna*, najslabija vuna na ovčijem krznu; *bastardna menice* lažna menica, sa potpisom lica koje ne postoji; *bastardni prozor* prozor sa jednakom ili manjom visinom nego širinom.
- bastardirati** (ital. bastardo) *bog.* razmnožavati se putem ukrštanja različitih vrsta.
- bastilja** (fr. bastille) tvrđava, kula, utvrđen zamak s kulama koji služi kao tamnica; *Bastilja* čuvena pariska tamnica koju je podigao u XIV veku Karlo V i koja je razorenata 14. jula 1789. za vreme Ljuga XVI.
- bastion** (fr. bastion) *fort.* utvrđenje, grudo-bran.
- bastionirati** (fr. bastion) *voj.* utvrditi, podignuti utvrđenje (ili grudobran).
- bastonada** (fr. bastonnade) batinjanje; batinjanje po tabanima u Turskoj.
- bastovirati** (ital. bastonare) batinati, naročito po tabanima.
- bat novčana jedinica u Tajlandu (1 bat=100 satanga).
- batavija** polusvilena tkanina koja se izrađuje na Javi; ime dobila po gradu Bata-viji.
- bataliti** (tur. battalmak) pokvariti nešto, poremetiti; *fig.* okaniti se čega, napustiti (neku namenu, zamisao i sl.).
- bataljon** (lat. battuere biti se, tući, fr. bataillon) *voj.* odred vojske koji predstavlja, prema formaciji, trećinu ili četvrtinu pešadijskog puka, obično sa 800—1000 vojnika, podeljenih u 4 čete.
- batard** (fr. batarde) pokrivena laka bečka kola na gibnjevima, federima; *voj.* vrsta starih topova; borbeni mač koji se u borbi držao u jednoj ruci; *tip.* poluležeća francuska slova između *rond* i *anglez*.
- batardo** (fr. batardeau) *voj.* privremen zaklon, nasip od kamena.
- batarizam** (grč. battarizo mucam) *med.* mucanje, zamuckivanje, brzoplet govor.
- batelaža** (fr. batelage) opsenarstvo, madio-ničarstvo, prevara; *hor.* tovarenje i istovarivanje lade čamcima; brodski saobraćaj; brodarina, prevoznina.
- baterija** (fr. batterie) *voj.* više topova (4—8) iste vrste, sa potpunom opremom i priborom, koji predstavljaju jednu borbenu jedinicu; kremen, ognjilo na starim puškama; *električna baterija* više lajdenskih boca koje se, radi većeg električnog punjenja, spoje tako da su sve spoljašnje obloge s jedne strane i sve unutrašnje obloge s druge strane među sobom povezane; *galvan-ska baterija* spoj više galvanskih elemenata u istom provodniku radi dobijanja jače struje ili višeg napona (paralelne ili uzastopno spajanje).
- batibij(us)** (grč. bathys dubok, bios život) *biol.* onaj koji živi u dubini, izraz koji je napravio engleski prirodnjak Tomas Hak-sli (Huxley 1825—1895) i njim nazvao organsku prasluz, koje ima u morskim dubinama i koja ne spada ni u životinje ni u biljke, nego predstavlja neko neutralno međucarstvo prabića ili *protista*, jedno jednoćelijsko organsko biće u morskoj dubini.
- batimetrija** (grč. bathys metron) merenje dubine; *batometrija*.
- batirati** (fr. battre, ital. battere, lat. battuere udariti, lupiti) *mač.* *izbiti* protivniku mač iz ruke.
- batiskaf** (grč. bathys dubok, skaphos brod, lada) „dubinski brod”, uređaj valjkastog oblika na samostalni pogon opremljen specijalnim aparatima za proučavanje mora i okeana na velikim dubinama.
- batist** (fr. batiste) vrsta veoma finog i gustog platna.
- batisfera** (grč. bathys dubok, sphalra lopta, kugla) 1. morska dubina; 2. aparat za merenje i ispitivanje morskih dubina; 3. morski omotač Zemlje.
- batifon** (grč. bathys phone) *muz.* duvački instrument sa dubokim tokovima (pronađen 1829. u Berlinu).
- batli** (pere.-tur. baht) srećan; koji donosi sreću.
- batman** (fr. battement) udaranje ruku i nogu pri igranju; lupanje srca; *mač.* udar po protivnikovom maču; *nuz.* dvostruki udar; zamajni udar klatna na časovniku.
- bat-metal** beložuta mešavina od 55 procenata bakra i 45 procenata cinka (upotrebljava se za svećnjake i druge predmete).
- batoar** (fr. battoir) mlat, tučak za loptu; pljosnata maška, prakljača.
- batoliti** (grč. bathos dubina, lithos kamen) *pl. geol.* potpuno kristalisanje najdublje gromade plutonskih stena, ponajviše grani-toidnih.
- batologija** (grč. bāttologia) nepotreban govor, lupetanje, trućanje, naklapanje.
- batomstar** (grč. bathos dubina, metron) sprava za merenje morske dubine.
- batometrija** (grč. bathos, metrfa) v. *batimetrija*.
- baton** (fr. baton, nlat. basto) štap, prut, palica, naročito maršalska palica; *muz.*

- dirigentova palica za davanje takta; znak za mirovanje.
- batovda** (ital. battere) u cirkusu: *saltomor-tale* preko konja; *up. batuta*.
- batos** (grč. bathos dubina) niskost, prostota u govoru i pisanju.
- batofobija** (grč. bathos, phēbos strah) *med.* strah od dubine ili visine, obično praćen vrtoglavicom.
- batrahi(j)um** (grč. batrachos žaba) *med.* v. *batratus*.
- Batrahomiomahija** (grč. Batrachomiomachfa) „Boj žaba sa miševima“, čuveni grčki komični junaka ep, koji se pogrešno pripisuje Homeru, parodija *Ilijade*.
- batrahus** (grč. batrachos žaba) *med.* prišt ispod jezika; *batrahi(j)um*.
- batrij(u)m** (grč. bathron postolje; klupa, sedište) *med.* hirurška postelja, klupa; sprava za nameštanje iščašenih udova.
- batrum** (grč. bathron) *med.* v. *batrijum*.
- batuta** (ital. battuta) *muz.* udarac za takt; *mač*. jak udarac duž protivnikovog mača kome je cilj da se protivnikov mač izvede iz napadne linije ili da se napravi mesta za izvođenje udara na protivnika; skok pri kome konj samo malo dodiruje zemlju kopitama; *saltomortale* napravljen preko konja.
- bauer** (nem. Bauer seljak) u šahu: pešak, *pion*.
- Bauhaus** (nem. Bauhaus) škola za arhitekturu i umetničko odlikovanje koju je 1919. god. u Vajmaru osnovao arhitekt V. Gro-pijus sa ciljem da se ostvari jedinstvo likovnih umetnosti i da se one, a naročito arhitekture, tešnje približe zanatstvu i funkcionalnosti. Po dolasku na-cista na vlast 1933. škola je raspunjena i 1937. nastavila rad u Čikagu.
- baft** (pere. baft) *trg.* vrsta istočnoindijskih, obično belih katunskih tkanina.
- Bah (grč. Bakchos) *kit.* v. *Bahus*.
- bahaizam** napredni pravac u *babizmu*, koji ima pristalica i u Evropi i Americi.
- bananalije** (lat. Bacchanalia) *pl.* kod starih Rimljana: orgijske i mistične svečanosti u čast boga Baha; *fig.* pijanke, terevenke, burno veselje.
- bahant** (grč. Bakchos, lat. bacchans) Bahov sveštenik kod starih Rimljana.
- bahanti** (grč. bakchos, lat. bacchans) *pl.* kod Rimljana: učesnici u Bahusovim svečanostima; u srednjem veku: putujući daci (*vaganti*).
- bahija** (šp. bahio) zalin; vrsta finog duvana koji se dovozi iz brazilijske pokrajine Bahija.
- bahijus** (grč. Bakchēios) metrička stopa od jednog kratkog i dva duga sloga (*bahijski stih* upotrebljavan je naročito u himnama bogu Bahu).
- bahur** (hebr. bachur) jevrejski student koji se bavi proučavanjem *Talmuda*, poznavalač hebrejskih zakona.
- Bahus** (lat. Bacchus, grč. Bakchos) *mit.* bog vina, sin Zeusa i Semele; *fig.* vino; dobar vinopije, pijanica, bekrija (Grci su ga zvali i *Dionizos*).
- bacilarije** (nlat. bacillaria) *pl. v. bacili*.
- bacili** (lat. bacillum prutić, štapić) *med.* bakterije koje imaju oblik štapića, iza-zivači tifusa, tetanusa, srđobolje; vrenja buterne kiseline i dr.; *bacilarije*.
- bacilosfobija** (lat. bacillum štapić, grč. phēbos strah) *med.* preteran strah od zaraznih klica (*bacila*), osobina onih koji su u stalnom strahu da će se zaraziti klicama bolesti (pri rukovanju, dodiru nekog predmeta, vožnji javnim saobraćajnim sredstvima i dr.).
- baca** (tur. baca, pere, bage) dimnjak; puškarnica.
- baš** (tur. bas) 1. prednji kraj lade; 2. u polu slože nicama: glavni, najstariji: baš-knez; baš-čaršija i dr.
- baša** (tur. basa) starešina, poglavari.
- bašiboz(l)uk** (tur. basibozuk) *ist.* vojnici neredovne turske vojske; nedisciplinovana vojska.
- baška** (tus. baska) napose, odvojeno, zasebno, posebno.
- bašlik** (tur. başhk) marama koja pokriva glavu, vrat i ramena.
- bašmalik** (tur. basmaklik) „novac za papuče“, deo prihoda sultanije koji se sastojao od novčanik kazni za šumske krivice.
- bašta** (tur. bahce) v. *bašča*.
- baštovav** (tur. bahcivan) onaj koji se bavi gajenjem povrća, vrtar, povrtar.
- bašča** (tur. bahce) vrt, gradina; *bašta*.
- baščarsija** (tur. başçarşız) glavni trg, obično pokriven.
- baš-čauš** (tur.) narednik u turskoj vojsci.
- bdeometar** (grč. bdella pijavica, metron) *med.* staklena sprava za isisavanje krvi, koja zamenjuje lekarsku pijavicu.
- bdeletomija** (grč. bdella, temno sećem) zasecanje lekarske pijavice koja se nasisala krvi ispred završetka repa sa trbušne strane, radi ispravnjanja i održanja životinje.
- beanizam** (nlat. beanus) glupo i neotesano držanje (ili: ponašanje).
- beanus** (nlat. beanus, fr. bec-jalune, bejaune) novajlija, žutokljunac, početnik; student prve godine, brucos; glup i neotesan čovek.
- beata** (lat. beata) blažena, srećna; *im.* bogomoljka.
- beata virgo** (lat. beata virgo) blažena devica, tj. majka božja, bogorodice.
- beate memorije** (lat. beatae memoriae) blažene, svete uspomene (pokojnik).
- beatizam** (lat. beatus blažen) pravljenje svecem, tobožnje svetost, licemerstvo.
- beatikum** (lat. beaticum) poslednja pomast, pričest samrtnika kod katolika.

beati posidentes (lat. beati possidentes) srećni su oni koji imaju, blago onima koji imaju.

beatitudo vestra (lat. beatitudo vestra) Vata Svetosti (oslovljavanje pape).

beatifikacija (lat. beatificatio) posvećivanje, proglašenje za sveca, uvršćenje u red blaženih od strane pape, posle čega dolazi akt *kanalizacije*; *fil. električna beatifikacija* električni eksperiment koji se sastoji u stvaranju svetlog sveti-teljskog vanca (*aureole*).

beatifikovati v. *beatificirati*.

beatificirati (lat. beatificare) posvetiti, proglašiti svecem, uvrstiti u red svetitelja.

bebi (eng. baby) malo dete, detence, beba.

bevanda (ital. bevanda) vino, naročito crno, pomešano s vodom (u Dalmaciji).

beg (tur. bey) 1. veliki posrednik i vlastelin, plemić u staroj Turskoj; 2. zapovednik, upravnik jedne oblasti, knez; 3. titula, koja se stavlja obično iza imena, gospodin, gospodar.

begevisati (tur. begenmek) 1. svideti se, dopasti se, dopadati se; 2. izabratiti, oda-brati nešto po svom ukusu; 3. odobriti, odobravaTM, biti saglasan s nečim.

beging (eng. begging) platno za pakovanje.

beginie (nlat. baga, eng. beggar) pl. vrsta katoličkih kaluderica naročito raširenenih u XI i HŠ veku, najstariji red posvećen bogougodnom radu, negovanju bolesnih itd.; fig. bogomoljke, one koje se prave sveticama; *betuine, begute*.

beglerbet (tur. beylerbeyi) vrhovni zapovednik vojni i građanski, starešina neke oblasti, pokrajine u staroj Turskoj.

begluk (tur. beylik) 1. tursko državno imanje; 2. begov posed (dobiven od sultana); 3. besplatan rad raje na begovom imanju; 4. stočni trg.

begoglija (tur.) begov sin.

beguine (eng. beggar) pl. v. *beginie*.

begum (tur.) udova-carica, udovica velikog gospodina; titula jedne indijske kneginje.

begute (eng. beggar) hi. v. *beginie*.

bedak (pere. bedak tur. bedaf) glupak, luda, budala; pr. *bedast*.

bedevija (arap. badawiy, tur. bedevi beduinski) kobila dobre pasmine, obično arapske.

bedecker putni vodič, knjiga, priručnik za turiste (prema imenu nemačkog izdavača K. Baedecker-a).

bedinerka (nem. Bedienerin) kućna pomoćnica samo u odredene dane ili sate; *bedine-. rica*.

bediverica v. *bedinerka*.

bedlemit (eng. Bedlam, bedlamite) ludak, onaj koji živi u ludnici (po velikoj london-skoj ludnici *Bedlem*).

bedminton (eng. badminton) sp. igra slična tenisu; igra sa reketima i lopticama sa

usađenim perima na jednoj strani, preko mreže razapete 155 st od zemlje.

beduina (arap. badawiyyun) kod. ženski ogrtač sličan arabljanskoj nošnji.

beduivi (arap. badawiyyun) pl. stanovnici pustinje, skitalačka arapska pleme u arabijskim, sirijskim i severoafričkim pustinjama, koja su živela od stočarstva i pljačke.

Be-dur (ital. Bé-dur) kuz. tvrdo zvučanje sa osnovnim tonom b; suprotno: *Be-mol*.

bež (fr. beige) koji je bledosmeđe boje; neobojen, prirodne boje.

bez (hebr. beth-din) 1. jevrejska sudnica, tribunal koji sačinjavaju rabineri radi religioznih i obrednih pitanja.

bez (tur. bez) 2. platno.

bezbeli (tur. besbelli) dabome, zaista, naravno.

beze (fr. baiser) poljubac; kuv. vrsta kolača punjenih pentom od jaja i šećera.

bezemsion (hol. bezemschoon) trg. odbitak na ime onoga što ostaje u sanducima ili burićima pri ispražnjavanju, naročito kod neprerađenog šećera.

bezeta (fr. bezette) crvena šminka, fino tanko platno, jako obojeno *košenilom* boja koju upotrebljavaju poslastičari za bo-jadisanje kolača.

bezistan (pere. bezistan) trg, tržište, deo trga pod krovom, pokrivena čaršija, naročito u Carigradu; *bezisten*.

bezisten (pere. bezistan) v. *bezistan*.

bezmen (fr. baisemain) celivanje ruke, rukoljub; vazalsko, klevetničko celivanje ruke gospodaru u znak poniznosti ili kao dvorski ceremonijal.

bezoan (fr. besoin, ital. bisogno) potreba, potrebnost, nužda, oskudica, siromaštvo; o *bezoan* (fr. au besoin) u slučaju potrebe, kad bude nužno; *adres o bezoan* (fr. adres-se au besoin), *trg.* na menicama: adresa po potrebi, tj. upućivanje menice na treće lice, ako bi trasat odbio primanje.

bezoar (fr. bezoard, pere. padzehr) *fark*. vrsta protivotrova sastavljena od konkre-cija iz stomaka raznih sisavaca.

bezoardika (nlat. bezoardica) pl. *far*», protivotrovi.

bejzbol (eng. base-ball) nacionalna sportska igra u SAD loptom i palicom, u kojoj na svakoj strani igra devet igrača; lopta za tu igru.

bek (eng. back) sp. igrač iz uže odbrane fudbalskog tima (svaki tim ima dva *beka*, levog i desnog).

bekasina (fr. becassine) zool. barska šljuka, ritska šljuka.

Be-kvadrat muz. četvoroulasto „V“, razravajući znak kojim se jedna povиšena ili snižena nota vraća na prvobitni stepen.

bekerel (skr. Bq) fiz. jedinica za merenje aktivnosti radioaktivnih supstanci u Medunarodnom sistemu; predstavlja jedan

- radioaktivni raspad u sekundi; naziv po francuskom naučniku A.—A. Bekerelu (1852—1908); ranija jedinica *kiri*.
- bekon** (eng. bacon) kora slanine, osušena polovina (strana) svinje, bez glave, kičme, butne kosti i lopatice.
- bekuordežn** (eng. backwardation) *trg.* u trgovini državnim hartijama: interes koji prodavac mora da snosi; *up. deport.*
- bekrija** (arap. bukraiy, tur. bekri) pijanica, lola.
- bel jedinica za merenje jačine zvuka (po Aleksandru Grahamu Belu, izumitelju telefona); oznaka b; *up. decibel.*
- beladona** (ital. bella donna „lepa žena“) *bog.* (Atropa Belladonna) velebilje, bun, balan, paskviza, kurjača, vinika, ludača; *bela-dona-ekstrakt* sok koji se spravlja od svežeg soka lišća ove biljke, glavni sastojak *atropina*.
- beladonin** (ital. bella donna) *hen.* organska baza koja se dobija od korena i lišća velebilja; upotrebljava se, kao sredstvo za ulepšavanje, radi povećanje zenica.
- belaj** (arap. bala tur. bela) 1. nesreća, zlo, jad, nevolja, patnja, muka; 2. *fig.* đavo, vrag.
- belanda** (ital. belanda, fr. belandre) *mor.* vrsta nordijskih plitkih jedrilica.
- belvedere** (ital. belvedere lep izgled) kula, čardak na kući, letnjikovcu ili kakvom uzvišenom mestu odakle je lep izgled (*belvi*); deo Vatikana u kome se nalazi čuveni kip Apolonov.
- belvi** (fr. bellevue) v. *belvedere.*
- belegija** (tur. belegi) brus za oštrenje kose.
- beledin** *trg.* vrsta levantskog pamuka slabog kvaliteta.
- belelaks *trg.* vrsta istočnoindijske svilene tkanine, slične taftu.
- belemniti** (grč. belemnon oružje za hitanje, strela) *geol.* fosilni ostaci izumrlih se-pija iz perioda Jure i Krede.
- belenzuka** (tur. bilezik) 1. narukvica, grivna; 2. karika, pavta; 3. *al.* okovi na nogama, lisice.
- bel-espri** (fr. bel-esprit) lep duh, tj. pametan i duhovit čovek.
- beletrist(a)** (fr. belles lettres, belletriste) onaj koji se kao pisac bavi beletristikom, zabavni pisac.
- beletristica** (fr. belles-lettres književnost) ona grana literature koja ne služi ni religioznim, ni naučnim, ni praktičnim ciljevima, dakle pesnipođvo u stihu i prozi, zabavna književnost svake vrste, felhton, estetska i književna kritika.
- Belzebub** (hebr. Baal-Sebub) mit. božanstvo starih Filistinaca; kod Jevreja i u Novom zavetu: arhidavo, đavolski poglavica.
- beli** (arap. bala, tur. bellı) poznato, jasno, izvesno, bez sumnje.
- belikozan** (lat. bellicosus) ratoboran, ratnički.
- bel kanto** (ital. bel canto) *kuz.* lepo pevanje; pravac u muzici koji teži za što savre-
- menijom reprodukcijom tona i za virtuoznošću izvođenju.
- belmontin** *hen.* čist *parafin* koji se dobija od petroleuma; upotrebljava se naročito za pravljenje sveća.
- belogardejac** (rus. belogvardieec) „beli gar-dist“, nezvaničan i podrugljivo-preziv naziv za vojnika Denjikinove, Vrangelove i dr. vojske koja se, za vreme građanskog rata u Rusiji, borila protiv boljševike; *fig.* vojno lice koje se smatra kao protivnik sadašnjeg režima u SSSR.
- belomantija** (grč. belos strela, manteia) gatanje (ili: proricanje) iz strela (na Istoku).
- Belona** (lat. Bellona) mit. boginja rata kod Rimljana, »sena Marsova.
- belt** (skand. Belt) tesnac, moreuz.
- belćim** (tur. belki) možda, valjda, verovatno.
- beluga** (rus. beluga) *zool.* riba jesetra-mo-runa; kao kamen tvrda masa koja se u veličini kokošjeg jajeta ponekad nalazi u bubrežima velikih jesetrimoruna; *beluga kavijar* najfinija vrsta kavijara.
- belum internečinum** (lat. bellum internečinum) rat do istrage.
- belum omnijum kontra omnes** (lat. bellum omnium contra omnes) rat sviju protiv svih, opšti rat; *fil.* prvobitno prirodno stanje čovečanstva, pre obrazovanje društva (Hobsova pretpostavka).
- belčite** (šp. belchite) vrsta španske vune, nazvane po gradu Belčite.
- bema** (grč. bema uzvišenje) pregrađeno mesto za sveštenike u grčkim pravoslavnim crkvama, naročito vladičin sto.
- bematin-sveće** *pl.* sveće izradene od neke mešavine parafina i stearina.
- Bembaša** (tur. bend-baci) glavna brana predgrade Sarajeva gde reka Milacka ulazi u grad (nekad je na tom mestu postojala velika brana koja je služila za dovod vode).
- Be-mol** (ital. Be-moll) «uz. zvučanje sa osnovnim tonom b; suprotno: *Be-dur.*
- ben** (hebr. ben sin) kod semitskih osobnih imena stavlja se pred ime očevo; npr. Solomon ben David=Solomon, Davidov sin.
- bena** (tur. bon) budala, luda, glupan.
- benares** (ind. Benares) istočnoindijska srebrna tkanina, brokat, nazvana po gradu Benaresu.
- bengal** (eng. bengal) polusvilena tkanina, mus-lin sa prugama u više boja.
- bengali** (eng. Bengal) *pl.* engleske trupe u Indiji sastavljene od urođenika.
- Bengalija** (eng. Bengal) oblast u severoistočnom delu Indije.
- bengalo** (beng. bangla, eng. bungalow) jednospratna kuća, na Dalekom istoku, od lakog materijala (bambuševe trske ili dasaka), s krovom od slame ili crepa; služi za turiste, lovce itd.

bengalske vatra poznata vatometna smesa šalitre i sumpora, gori lagano crvenim, žutim, zelenim ili belim plamenom.

bengal strajp (eng. bengal stripe) *trg.* muslin sa prugama u više boja.

bendi (eng. bandy) *sp.* igra na ledu palicama i tvrdom lopticom, preteča hokeja; igra se u Skandinaviji i SSSR.

bendeluk (pers.-tur. bengilik, bencilik) 1. opojava trava (napitak); 2. madije, *čini*.

bene (lat. bene) dobro, valjanu, lepo.

bene va lete! (lat. bene valete) živeli! budite zdravo!

beneventana (po ital. kneževini Benevento) vrsta latinskog srednjovekovnog pisma; javilo se (u drugoj polovini UŠ v.) u benediktinskom samostanu u Monte Kasi-nu, odakle se proširilo najpre u kneževini Benevento, a onda i po celoj južnoj Italiji; to pismo je iz Italije prešlo i u Dalmaciju, gde se u mjestimičnoj upotrebi zadržalo do XTV v.

benevole lektor (lat. benevole lector) blagonakloni čitaoče!

benevolentan (dat. benevolens) blagonaklon, naklonjen, odan.

benevolencija (lat. benevolentia) blagonaklonost, naklonjenost, milostivost.

benevreke (alb. benevrek) uske suknene čakšire; *benevreci*.

benediktiner (fr. benedictin, nem. Benediktiner) vrsta finog likera (nazvane po tome što su ga najpre počeli spravljati kaluđeri jednog benediktinskog manastira u Francuskoj).

benediktinci *al.* kaluđerski red sv. Bene-dikta (480—543), osnovan u VI veku u Monte Kasinu.

benedikpija (lat. benedictio) u katoličkoj crkvi: blagoslov, blagosiljanje.

benedikpija apostolika (lat. benedictio apostolica) apostolski blagoslov koji papa, praveći znak krsta, daje triput godišnje celom katoličkom svetu.

benedicrati (lat. benedicere) blagosloviti, blagosiljati.

benedicite (lat. benedicite) molitva pre obreda u katoličkim manastirima; blagosiljanje, blagoslov.

benemerit (lat. bene meritus) vrlo zaslužen čovek.

benefaktor (vlat. benefactor) dobrotvor, dobročinilac.

benefakcija (lat. benefactio) dobročinstvo, dobrotvorstvo, *beneficancija*.

benefis (fr. benefice) predstava u korist nekog glumca.

benefic (lat. beneficium) dobit, zarada, korist; prihod; prvenstvo, povlastica; predstava u korist nekog glumca ili kakvog dobrotvornog cilja, korisnika.

bensficija (lat.) dobit; povlastica.

beneficjalni (nlat. beneficialis) koji pripada crkvenim prihodima ili se tiče crkvenih prihoda.

beneficijant (nlat. beneficians) dobročini-lac, dobrotvor.

beneficijar (nlat. beneficiarius) onaj koji prima prihod od nekog *benefica*, napr. od neke predstave korisnice; primalac prihoda crkve; *up. beneficijat*.

beneficijat (nlet. beneficiatus) v. *beneficijar*; takođe: dak koji prima stipendiju, blagodejanje, blagodejanac.

beneficij(um) (lat. beneficium) v. *benefic*.

benzin (nlat. bezoē) *hen.* tečna i lako zapaljiva smeša ugljovodonika, dobija se iz nafta, rastvara se u alkoholu, služi kao pogonsko gorivo kod eksplozivnih motora i u hem. industriji.

benzol *hem.* tečan, bezbojan, aromatičan ugljovodonik, S_6N_6 , lako isparljiv i za-paljiv, dobija se iz katrana kamenog uglja.

benignitet (lat. benignitas) dobrota, dobrodošnost, darežljivost; *med.* bezopasnost, prolaznost bolesti.

ben-mari (fr. bain-marie) *kuv.* zagrevalo vodom, posuda vrucne vode u koju se stavlja sudovi sa jelom da bi se održala toplosti.

bentonit (po Fort Benton-, SAD) vrsta gline, sadrži više od 50% montmorilonita; upotrebljava se pri vadenju nafte, izradi kalupa za livnike, čeličane i dr.

bentos (grč. bentlos dubina) *biol.* životinje i biljke koje žive na morskom dnu.

bendžo (eng. banjo) gitari sličan severnoamerički crnački muz. instrument sa 5—7 crenih žica; naročitu ulogu danas ima u *džez muzici*.

belje (fr. beignet) *kuv.* uštipak, priganica, krofna.

benjovr (fr. baignoire) 1. kupalište, kupatilo, banja; *poz.* lože u parteru građene u obliku kade, tj. spreda uzane, a pozadi široke; 2. kada za kupanje.

beotski (grč. Boiotcs) *pril.* iz Beotije, tj. glupo, nespretno, tromo.

Beočani (grč. Boiotos) stanovnici starogrčke pokrajine Beotije koje su stari smatrali tromim i glupim ljudima; otuda: ne-spretšakovići, glupaci.

berat (arap. bara t) carsko pismo ili povelja kojom se nekom daju naročite povlastice; carsko pismo kojim se neko postavlja na neki položaj; pismo kojim se davala *eg-zekvatura* evropskim diplomatskim predstavnicima u Turskoj.

beraha (hebr. beracha) jevrejska molitva zahvalnicu.

berberiva (nlat. berberis) žuta boja koja se dobija iz korena biljke žutike.

berberis (nlat. berberis vulgaris) *bog.* žutika.

bergami (ital. bergamo) *pl.* zidni tepisi izrađeni u talijanskoj pokrajini *Bergamo*.

bergamota (ital. bergamotto) carska kruška, vrsta plemenitih krušaka koje su iz Turske preneseno u Italiju.

bergonizacija med. v. *elektrogimnastika*.

berdanka (eng. Berdan) puška ostraguša, nazvana po pronalazaču Amerikancu Berdanu (+ 1893), ranije upotrebljavani u ruskoj i srpskoj pešadiji.

bere (fr. beret) plitka i okrugla francuska kapa; *beretka*.

berekin (ital. birichino) raspušten dečak, deran, mangup.

bereta (ital. berretta) v. *bere*.

beržera (fr. bergere) pastir ka; široka, postavljena naslonjača; ukras za glavu; *fig. ljubavnica, dragana*.

beržerak (fr. Bergerac) vrsta finog francuskog vina, nazvana po istoimenom de-partmanu na Dordonji.

beržerija (fr. bergerie) tor za ovce; ovčar-stvo; pastirska pesma i igra.

berza (fr. bourse, ital. borsa, nlat. bursa koža, krzno; tulum za vino) mesto gde se redovno sastaje poslovni i trgovacki svet radi zaključivanja poslova, naročito sa menicama i hartijama od vrednosti (*efek-tma berza*), zatim sa robom: žitom, ugljem i sl. (*produktna berza*); novčana pijaca, novčanik; *berzijanck* ljudi koji se bave berzanskim poslovima, koji trguju na ber-zi; *berza rada* ima za zadatak da utiče na tržiste radne snage time što usredstvuje ponudu i tražnju i, na taj način, utiče na suzbijanje besposlice; *up. burza*.

berzanski uzvisi *trg.* mesni običaji koje je utvrdila uprava jedne berze, a koji važe za poslove obavljenje na toj berzi.

berzerkeri (nord. ber-serkr) *tig.* „oni koji se pojavljuju u koži medveda“, polumitske ličnosti u Norveškoj i na Islandu, ljudi koji, kada pobesne, dobiju snagu za dvanaest ljudi: strahoviti junak i njegovih dvanaest sinova koji su išli u boj bez oklopa, samo u medvedoj koži, i odlikova-li se u borbi divljim besom; *fig. besni, plahovita ljudi i ratnici*.

berzijanci (fr. bourse, nem. Bersianer) *pl. v. pod berza*.

beriberi (ind. beri) *med-* veoma raširena krvna bolest u Sev. Africi, Australiji i ist. Indiji, koja se javlja kao posledica hranjenja samo kuvanim pirinčem, koji nema u sebi vitamina „be“; glavni joj je znak: potpuno rasulo u funkcionalanu živčanog sistema koji se javlja u kočenju donjih delova tela i slavljenju srca; = beli skorbut, *beavitamknoza*.

beril (grč. beryllos) min. heksagonalni mineral, neprovidan, mutnozelene boje; *plemeniti beril* je ili divne zatvorenozelene boje (*smaragd*), ili zelenkastoplave (*akva-marii*).

berili(j)um (grč. beryllos, nlat. beryllium) *hem.* element, atomska masa 9,02, redni broj 4, znak Ve; beo metal koji ulazi u sastav berila.

berilištika (grč. beryllos) gatanje, prori-canje budućnosti iz čarobnog ogledala (napravljenog iz berila).

berit-mila (hebr. berit savez, zavet, mila od glagola mal obrezati pokožicu *penisa*) crkveno-verski obred kod Jevreja; uvođenje u zavet praoča Avrama, zavet obrezanja.

beriçet (arap. baraka, tur. bereket) l. letina, plod, rod; 2. sreća, napredak.

berkan (ital. berracano) gusta i teška tka-nina od vune, kostreti ili kamilje dlake za prevlačenje nameštaja.

berkelijum v. *berkljum*.

berkljum *hen.* transuranski element, proizведен veštački u laboratoriji Kali-fornijskog univerziteta u Berkliju (Veg-kley), otuda i naziv; redni br. 97, hem. znak Bk.

berkovec (rus. berkovec) *mor.* ruska mornarska mera od 10 puda = 400 ruskih funti = 163,805 kg.

berkšir (eng. berkshire) po eng. gradu *Berk-širu* nazvana rasa crnih svinja, proizvedenih ukrštanjem sijamske, kitajske i napolitanske rase.

berlengo (fr. berlingot) polu-berolina, lake karuce sa dva sedišta, bez prednjeg sedišta; *up. brelengo*.

berlina (fr. berline) vrsta lakih kola sa četiri sedišta i sa zavaljenim arnjevima, berlinska kola.

berlingoca (ital. berlingare, berlingozza) italijanski narodni ples.

berma (lat. firmare) krizma, crkveni čin kojim se krštenje potvrđuje miropoma-zanjem; *up. birma*.

bermet (nem, Wermut) aromatično desertno vino s pelenom, pelinkovac; *up. vermut*.

berna (fr. berne) *kor.* zastava kojom se mornari pozivaju da se vrate s kopna na ladu; zategnute čebe kojim se neko bacca uvis (stara francuska igra).

bernardinac (nem. Bernhardiner) rasa pasa između doge i ovčarskog psa, duge dlake, crvene i bele; upotrebljuju ih kao putovode kroz snežne mećave na Sv. Bernhardu (Švajcarska) i za spasavanje putnika nastralih u snežnim vejavicama.

bernardinci *pl.* bela braća, kaluđeri katoličkog kaluderskog reda, osnovanog 1098. u Francuskoj.

berneskan (ital. bernesco) v. *bernjeskan*.

bernjeskan (ital. Berni, bernesco) čudljiv, nastran (po načinu pisanja ital. pesnika Bernija, koji je preradio Bojardov ep „Zaljubljeni Rolando“).

bersaljeri (ital. bersagliieri) *pl.* strelczi (vrsta pešadije u Ital. vojsci, osnovana 1836. god.).

berseza (fr. berceuse) *kuz.* uspavanka.

bert-brodovi (hol. beurt) *pl.* holandski poštansko-trgovački brodovi koji vrše redovan saobraćaj na određenim linijama i imaju povlasticu za prevoženje putnika i robe.

bertijonaža (fr. bertillonage) u kriminalistički utvrđivanje istovetnosti (*identi-*

- fikacija*) neke ličnosti putem antropometrijske metode (naziv po fr. antropologu *Alfoisu Bertijonu*, 1853—1914).
- besa** (fr. *baisse*) 1. *trg.* padanje cena i kurseva državnih papira, akcija i drugih hartija od vrednosti, kao i robe koja se kotara na berzi.
- besa** (alb.) 2. kod Albanaca: tvrda vera, tvrd reč; *nekome dati besu* dati nekome tvrdnu reč da mu se neće nikakvo zlo dogoditi od onoga koji je dao besu.
- besar** (fr. *baisser*) *trg.* v. *besje*.
- bes-bol** (eng. base-ball) sp. severnoamerička narodna igra loptom, igra se na igralištu u obliku romboida čije su strane duge 27 t, i sa dva tima sa po devet igrača.
- beseže** (po fr. skrać.: BCG od bacil Calmette-Guerin) vakcina protiv tuberkuloze.
- Besemerov aparat** aparat za proizvođenje čelika i bakra.
- Besemerova metoda** postupak pri pročišća-vanju sirovog gvožđa pomoću toplog vazduha; v. *Besemerov čelik*.
- Besemerov čelik** čelik koji se dobija oksidacijom sirovog gvožđa, nazvan po švedskom hemičaru *Henri Besemeru* (Nepgu Bessemelu, 1813—1898).
- besje** (fr. *baissier*) *trg.* igrač na berzi koji špekuliše padanjem vrednosti berzanskih artikala; *besar*.
- beskompromisan** (lat. *compromissum*) koji ne pravi kompromise, nepopustljiv, nepomirljiv.
- bestija** (lat. *bestia*) zver, životinja; grubo, divlje; nečovek, zver-čovek.
- bestijalan** (lat. *bestialis*) zverski, životinjski; grub, divlji, surov, nečovečan.
- bestjalost** (lat. *bestia*) životinjstvo, zver-stvo, zverska priroda, skotstvo, skotsko ponašanje, nečovečnost; skotološtvo.
- bestijarij(um)** (nlat. *bestiarium*) knjiga sa slikama životinja, knjiga sa pričama iz životinjskog sveta.
- bestijarijus** (lat. *bestiarius*) borac sa zver-vima u areni (kod starih Rimljana).
- bestseler** (eng. best najbolji, seli prodavati, trgovati) delo koje u određenoj vrsti postigne najveći broj prodatis primeraka.
- beća** (grč. *beta*) ime drugog slova grčkog alfabetu (R=naše „b“); *beta-zraci fiz.* vrsta radioaktivnih zraka, potiču iz atomskog jezgra radioaktivnih elemenata u tzv. procesu beta-raspada, a sastavljeni su od beta-čestica, elektron ili pozitron koji izleće iz atomskog jezgra zajedno s neutronom ili antineutronom; up. *alfa-zraci, gama-zraci*.
- beton** (lat. bitumen, fr. beton) smesa od šljunka i cementa koja ima svojstvo, pošto se ovlaži, da se stvrde kao kamen (u novijoj gradevinskoj tehnici igra jednu od najvažnijih usluga); *armirani beton* kada se u betonsku smesu doda još i gvožđe, radi pojačanja; *prednapregnuti beton ar-*
- mirani beton prethodno napregnut na pritisak zatezanjem čelične armature (nosi-vost mu je veća od armiranog). **bećar** (pere. bi-kar bez posla, tur. bekar) 1. neoženjen čovek, neženja, momak; 2. lola, bekrija; mangup; 3. najamni radnik, nadničar; 4. *ist-* najamni vojnik.
- dehaizam** napredni pravac u *babizmu*, koji ima pristalica i u Evropi i Americi. **behar** (tur. behar proleće, list i cvet voćke) cvet, naročito cvet ia voćkama. **behika** (grč. *bex, bexos kašalj*) pl. *med.* sredstva, lekovi protiv kašlja. **becirk** (lat. cirkus, nem. Bezirk) srez, kvart, odeljak.
- beća** (tur. besa) mana, nedostatak, greška.
- bešika** (tur. besik) detinja kolevka; mehur.
- bešlja** (tur. besli) 1. stražar; 2. pripadnik plaćene konjice. **beštek** (nem. Besteck) pribor za jelo: nož, viljuška, kašika, tanjiri i ubrus. **bi-** (lat. *bis*) predmetak u složenicama koji kazuje da se značenje drugog dela složeni-ce dvaput javlja, npr. *biandrija, bilupa* itd. **biangularan** (lat. *angularis* ugljovni, kutni) dvougli.
- biandrija** (lat. *bi-, bis*, grč. aner, andros muž) zakonom zabranjeni brak jedne žene sa dva muža u isto vreme. **bianuelan** (lat. *bi-, annus* godina, fr. *biannuel*) koji izlazi dvaput godišnje, npr. časopis. **biarda** mašina za tkanje, razboj (naziv po pronalažaču). **biartikularan** (lat. *bi-, articulus zglob*) koji ima dva zgloba, dvoglobalan. **biarhija** (lat. *bis, grč. arhe vlada*) dvovlašće, istovremeno vladanje dvojice vladara u jednoj zemlji; up. *diarhija*. **bibacitet** (nlat. *bibacitas*) želja ili: strast) za pićem, sklonost piću. **bibere** (lat. *bibere* pitī; *bibere greko stope* (lat. *bibere graeco more*) piti po grčkom običaju (tj. kada se u čije zdravlje piće onoliko čaša koliko njegovo ime sadrži slova ili koliko mu se još želi godina života); *bibere ad numerum* (lat. *bibere ad numerum*) ispita uz zdravnicu određen broj čaša. **biberon** (fr. *biberon*) pijanac, vindžija; sisaljka, boca sa cuclom.
- bibi** (fr. *bibi*) ženski šešir sa malim štitom; muški šešir sa uzanim obodom. **Biblijia** (grč. *biblion knjižica, knjiga, biblia knjižice, knjige*) Sveti pismo, knjige koje sačinjavaju *Stari* (na hebrejskom) i *Novi zavet* (na grčkom); *biblijska arheologija* nauka koja ispituje način uređenja i života, običaje, umetnost i sl. onih naroda koji se u *Biblijii* pominju. *biblio-* od grč. *to bibliion* u značenju knjižica, knjiga.
- bibliognozija** (grč. *biblion, gnosis* poznavanje) poznavanje knjiga, razumevanje u knjige.

- bibliognost(a)** (grč.) poznavalac knjiga, onaj koji se razume u knjige.
- bibliograf** (grč. biblion, grapho pišem) poznavalac knjiga; pisac (ili: sastavljam) spiska knjiga jedne struke.
- bibliografija** (grč.) poznavanje knjiga, pomoćna nauka koja se bavi što potpunijim sakupljanjem i opisivanjem štampanih dela ili jedne naučne oblasti, ili celokupne književnosti jednog naroda; ona može biti azbučna, hronološka ili sistemat-ska; obično se sastoji u jednostavnom ispisivanju naslova dela, a rede donosi i kritičke napomene.
- bibliolater** (grč. biblion, latreuo služim) čovek koji voli i ceni knjige; čovek koji preterano poštuje Svetu pismo.
- bibliolatrija** (grč. biblion, latreia služba) preterano i zanesenjačko poštovanje Svetog pisma; slepo verovanje svemu što je napisano ili štampane.
- biblioliti** (grč. biblfon, Ifthos kamen) pl. geol. okamenotine lišća; otisci lišća na kamenu; rukopisi koje je Vezuv (vulkan) zatrpaо u Herkulanimu i Pompejima, pa su dobili mineralan izgled.
- bibliologija** (grč. bibliologia) nauka o knjizi i knjižarstvu uopšte, poznavanje Svetog pisma (*Biblike*); nauka o Svetom pismu; rasprava o raznim izdanjima Biblike.
- biblioman** (grč. biblion, mafnesthai ushići-vati se) onaj koji strasno skuplja knjige iz čisto spoljnih obzira, npr. radi originalnosti štampe, starosti, retkosti, tehničke opreme, njihove sudbine itd.
- bibliomanija** (grč. biblion, mania ushićenje) bolesna strast za skupljanjem knjiga iz čisto spoljnih obzira, knjigoljublje.
- bibliomantija** (grč. biblion, manteia proricanje) proricanje iz mesta na koja najpre padne oko kad se knjiga, naročito Svetu pismo, nasumice otvorí.
- bibliopeja** (grč. biblfon, poie činim) veština sastavljanju (ili: pisanja) knjiga, spisateljstvo; pravljenje (ili: izrada) knjiga.
- bibliopol** (grč. bibliopoles) knjižar, prodavac knjiga.
- bibliotaf** (grč. biblfon, taphos grob) „sahranjivač knjiga”, tj. onaj koji svoje knjige nerado pozajmljuje.
- biblioteka** (grč. bibliothike zbirka knjiga) knjižnice, zbirka knjiga.
- bibliotekar** (grč.) knjižničar, upravnik, rukovalac *bibliotekom*.
- bibliotekografija** (grč. bibliothike, grapho opisujem) opisivanje biblioteka; nauka o uređenju biblioteka.
- bibliotekonomija** (grč. bibliothike, nomfa) nauka o uređenju biblioteka i upravljanju bibliotekama.
- bibliofil** (grč. bibliophilos ljubitelj knjiga) onaj koji strasno skuplja knjige radi njihove stvarne, bitne vrednosti za nauku ili predmet koji skupljača posebno interesuje.
- bibliofilija** (grč. biblfon, philia ljubav) ljubav prema knjigama radi njihove stvarne vrednosti.
- biblist(a)** (nlat. biblista) poznavalac Biblije, objašnjavač Biblike; onaj koji se drži samo Biblije, bez obzira na predanje.
- biblioteka** (grč. biblfon) stručno poznavanje Svetog pisma; nauka o Svetom pismu.
- biblicizam** (grč.) pravac u evangeličkoj teologiji koji shvata Bibliju kao po sebi jedinstven otkriven sistem misli ili života.
- biblicitet** (grč.) neodstupanje od Svetog pisma (u propovedima).
- bibron** (fr. biberon) v. *biberon*.
- biva** Jiuz. japanski narodni instrumenat, sro-dan lauti, sa 4 žice, po kojima se udara drvenim maljicem.
- bivak** (fr. bivouac) voj. poljski logor; stanovanje vojske pod malim šatorima.
- bivakirati** (fr. bivouquer) okolovati, biti u okolu, logorovati u polju; provesti (ili: provoditi) noć pod vedrim nebom.
- bivalentan** (nlat. bi-, valens koji vredi, valere vredeti) *he**, dvovredan, od dve vrednosti, koji ima dve vrednosti, naziv za sve one elemente kod kojih se jedan atom spaja sa dva atoma vodonika, odnosno dva atoma drugog nekog jednovalentnog elementa, ili se zamenuje dvama atomima vodonika, kao npr. kiseonik, sumpor, bakar, cink, olovo, železo i dr.
- biver** (eng. beaver) trg. engleska pamučna materija, tkana kao čoja (upotrebl-ava se za zimske čakšire).
- bivertin** (eng. beaverteen) trg. grub vuneni porhet.
- bivijum** (lat. bivium) mesto gde se stiču dva puta, raskršča, raskrsnice.
- bigamija** (lat. bis, grč. gamos brak) dvobračnost, stupanje u nov brak pre no što je prvi razveden, dvoženstvo, dvomužištvo.
- bigamist(a)** (lat. grč.) čovek koji ima dve žene, dvoženac.
- bigamisti&a** (lat. grč.) žena koja ima dva muža, dvomužica.
- bigarirati** (fr. bigarrer, nlat. bivariare) šarati, išarati, ukrasiti šarama.
- bigeneričan** (lat. bis, genus rod, bigener), dvospol, koji ima dva spola; *up. hermafroditski*.
- biglisati** (grč. biglao, biglizo) pevati, izvijati melodiju (ptice, naročito slavuji).
- bigot** (fr. bigot) onaj koji slepo veruje; bogomoljac; onaj koji se pravi da je strogo religiozan, licemer.
- bigotan** (fr.) koji preteruje u pobožnosti, verski zatucan; licemeran.
- bigoterija** (fr. bigoterie) verska zatucanost, preterana pobožnost, bogomoljstvo; licemerstvo.
- bigotizam** (fr. bigotisme) tobožnja svetost, licemerstvo; bogomoljstvo.
- bigotirati** (fr. bigot) praviti se svecem, pretvarati se, licemeriti.

bigotnost (fr.) v. *bigotizam*.

bide (fr. bidet, ital. bidetto) sud za intimno ispiranje »sena; kada u kojoj se kupa sedeći; konjče, mali konj.

bidens (lat. bi-dens) dvozubac, dvozube vile, dvozube rogulje.

biduum (lat. biduum) vreme od dva dana; rok od dva dana; *intra biduum* (lat. intra biduum) u roku od dva dana.

bižu (fr. bijou) nakit, ukras, dragocenost, dragulj, dragi kamen.

bižuterija (fr. bijouterie) trgovina dragocenostima, zlatarske radnja, juvelirska radnja; nakit, dragocenost, dragulji; juvelirska roba.

bižugje (fr. bijoutier) trgovac dragoceno-stima, zlatar, juvelir.

bizam (nlat. bisimum, hebr. besem) gust sok jaka i prijatna mirisa koji se nalazi kod nekih životinja, naročito u moškavcu, u jednoj kesi u blizini čmara (upotrebljava se kao miris, i kao lek za jačanje živaca); *up. mošus*.

bizantijski (grč. Byzantikon) koji se tiče grčkog ili istočnorimskog carstva; *fig.* koji kadi, koji se ulaguje starijima od sebe, ulagivački, udvorički, puzavački; *vizantijske*

bizantinizam (grč. Byzantion) 1. bizantijska umetnost; 2. sistem vladavine sličan onome u Istočnorimskom Carstvu, gde je neo-graničeni vladar bio u isto vreme glava države i crkve, i dopuštao svojim dvorana-nima i ljubimcima da vrše uticaj na najvažnije državne poslove; 3. *fig.* pokorno služenje i udvaranje vladarima i njihovim prohtevima, puženje pred nitima a nadmenost prema nižim od sebe; *Bizantinizam*.

bizantinci (grč.) 1. *pl.* grčki pisci koji su pisali od vremena Konstantina Velikog (325) pa do pada Carigrada (1453), tj. do propasti Bizantijskog Carstva, i radili na istoriji, analistici, geografiji, ar-heologiji, filozofiji, teologiji, retori-ci i poeziji; 2. zlatnici grčkih careva; *vizantinci*.

bizantolog (grč. Byzantion, logos) naučnik koji se bavi proučavanjem duhovne i materijalne kulture u staroj Bizantiji; *vi-zantolog*.

bizantologija (grč. Byzantium, logia) nauka koja se bavi proučavanjem celokupnog života (duhovne i materijalne kulture) u staroj Bizantiji; *vizantologija*.

bizar (fr. bizarre) čudak, osobenjak, nastran čovek.

I

bizaran (fr.) čudljiv, nastran, osoben; čudnovat, čudesan, neobičan.

bizarerija (fr. bizarerie) čudnost, neobičnost, osobnost; *up. bizarnost*.

bizarnost (fr.) v. *bizarerija*.

bizmut (lat. bismutum) *hen.* element, atomska masa 208,980, redni broj 83, znak Bi (upotrebljava se i kao antiseptično sred-

stvo, pri lečenju od sifilisa i dr.); *vizmut*.

biznis (eng. business) posao, trgovачki posao.

bizon (grč. bfson) *zool.* divlji bivo, zuber (u Evropi); bufalo, američki divlji bivo.

bizoalan (lat. bi-, grč. zone pojas, oblast) koji je podeljen na dve zone, koji se sastoji od dve zone.

bizonjo (ital. bisogno, fr. besoin) nužda, potreba; *al bizonjo* (ital. al bisogno) trg. u slučaju potrebe (na menicama).

bije (fr. billet) *trg. v. bilet; bije a ordr* (billet a ordre) vlastita menica, menice koja se isplaćuje samo izdavaocu; *bije o porter* (billet au porteur) priznanica ili menica koja se isplaćuje donosiocu; *bije d' bank* (billet de banque) banknota, novčanica.

bijenala (lat. biennis) dvogodišnji.

bijenale (lat. biennale) kulturne manifestacija koja se održava svake druge godine.

bijenalijske (lat. pl. bog. dvogodišnje biljke.

bijenij(um) (lat. biennium) vreme od dve godine.

bijon (fr. billon) legura od srebra i bakra, ali sa znatno više bakra, od koje je ranije pravljen sitan novac; bakarni novac sa nešto srebra; srebrni novac bez propisne količine srebra.

bijonaža (fr. billonnage) nedopuštena trgovina novcem male vrednosti; krivotvo-renje novca; proturanje lažnog novca.

bijoner (fr. billonneur) proturivač nepropisnog ili lažnog novca.

bijonirati (fr. billonner) proturati nepropisan ili lažan novac.

bikamerizam (lat. bi-, camera) dvodomni sistem uređenju države.

bikarbonat (nlat. bicarbonas) *hen.* karbonat sa dva ekvivalenta ugljene kiseline prema jednom baznom, npr. bikarbonat sode.

bikvadrat (lat. bi-quadratus) *kat.* četvrti stepen (četvrt potencija) jedne veličine; *bikvadratne jednačine* jednačine četvrtog stepena; *bikvadratii koren* četvrti koren neke veličine.

bikefalan (lat. bis, grč. kephale glava) dvolav; *up. bicefalan*.

bikini (po ostrvu Bikini u Tihom oceanu, na kome su 1946. vršeni optiti atomskom bomboom) vrsta dvodelnog ženskog kupaćeg kostima čija je veličina svedena na najmanju meru.

bikoloran (lat. bicolor) *bog.* dvobojan, u dve boje.

bikonveksan (nlat. bi-convexus) *om.* dvogubo ispučen, ispučen s obe strane, npr. *bikonveksno sočivo*.

bikonjugiran (lat. bi-conjugatus) dvostruko sparen, dvogubo spregnut.

bikonkavan (nlat. bi-concavus) *om.* dvogubo izdubljen, s obe strane izdubljen, npr. *bikonkavno sočivo*.

- bikornaa** (lat. bi-cornis) *zool.* dvorog, sa dva roga.
- biksín** (nlat. bixa) *ham. v. orlean.*
- bil** (eng. bili, fr. bille, nlat. billa, lat. bulla) predlog, zakonski predlog (u Engleskoj), koji se, tek pošto bude triput pročitan i primljen u oba doma, podnosi kralju; takode: pisamce, cedulja, priznanice, menica.
- bilabijal** (lat. bi-, labium usna) *gran.* sugla-snik koji se izgovara s obe usne, dvousneni suglasnik (b, p, m).
- bilabijalan** (lat. bilabialis) *gram-* koji se izgovara uz učešće obeju usana, dvousneni (suglasnik).
- bilans** (fr. bilan, ital. bilancio, lat. bi-lanx sa dva tasa) *trg.* poređenje prihoda i rashoda u trgu, knjigama; zaključiti neki posao, izvesti zaključak o svršenom poslu.
- bilanca** (nem. Bilanz) *v. bilans.*
- billardirati** (fr. billarder) na bilijaru: jednim udarcem *takom* loptu dvaput dodirnuti; jednim udarcem udariti dve lopte; o konju: izbacivati prednje noge napolje.
- bilateralan** (lat. bis, latus strana, nlat. bilateralis) dvostran, obostran, upravljen na suprotne strane; *bipateralnikontrakt* ugovor koji obavezuje obe ugovaračke strane.
- bilboke** (fr. bilboquet) igra u kojoj se lopta hvata na štap; figurice od zovine srži sa olovom na dnu, tako da uvek stoji uspravno; *tip.* sitni štamparski poslovi (karte, posetnice i sl.); drveni prutić kojim se meće zlato pri pozlaćivanju.
- bilet** (fr. billet) pisamce, cedulja; *trg.* priznanica; ulaznica; železnička (ili: tramvajske) karta; etiketa.
- bileta** (fr.) *v. bilet.*
- biletar** (fr. billetter) *poz.* prodavac ulaznica za predstave; izdavalac karata (železničkih itd.); *up. bilerter.*
- biletnica** (fr. billet) blagajna, mesto gde se izdaju karte, ulaznice.
- bileter** (fr. billetter) *v. biletar.*
- biletrati** (fr. billetter) stavljati na robu ceduljice sa cenom; izdavati ulaznice, železničke karte i dr.
- biletura** (fr. billet) izdavanje ulaznica, železničkih karata; prodavnica ulaznica, železničkih karata itd.
- biliverdin** (lat. bilis žuč, fr. vert zelen) *hen.* žučno zelenilo, zelena bojena materija žuči.
- bilieran** (lat. bilis, fr. bilaire) koji se tiče žuči, žučni.
- biljar** (fr. billard) vodoravna tabla na četiri kratke noge, prevučena zelenom
- čojom, četvrtasta i zarubljena, na kojoj dve osobe ili više njih igraju loptama od slonove kosti koje udaraju takovima (*keovima*); igra na bilijaru. **bilijarda** (fr. billiarde) hiljadu *bilionu*. **bilijariti** (fr. billard) igrati na bilijaru. **bilin** (lat. bilis) *hen.* glavni sastojak žuči. **bilingvizam** (lat. bilinguis dvojezičan) *v.* *bilingvitet*. **bilingvitet** (lat. bis, lingua jezik) dvojezič-
nost; upotreba dvaju jezika u govoru; *fig.* pritvornost, preprednost, dvoličnost.
- bilingvičan** (lat. bilinguis) dvojezičan; koji govori dva jezika; *fig.* pritvoran, dvoličan, prepredan. **biliozan** (lat. biliosus, bilis) žučan, pun žuči; žutozelen; *fig.* žustar, prek, naprasit, razdražljiv, mrzovoljan. I **bilion** (fr. billion) milion miliona j (1.000.000.000.000). **bilirubin** (lat. bilis, nlat. rubinus) *he», žuč-* no crvenilo, crvena bojena materija žuči. **bilis** (lat. bilis) med. žuč, *fig.* gnev, jed, ljutina. **bilifulvin** (lat. bilis, ulvus, mrkožut) hen. žučno žutilo, crvenožuta bojena materija žuči. **bilokacija** (lat. bi-, locus) istovremena prisutnost na dva mesta. **bilten** (fr. bulletin, ital. bullettino) dnevno saopštenje; kratak, zvaničan dnevni izveštaj (npr. o stanju zdravlja, o stanju na frontu, o sednici ministarskog saveta, o aktuelnim političkim pregovorima i sl.); izborni listić; listak, cedulja; potvrda, priznanice. **bilupa** (lat. bis, fr. loupe) *opt.* lupa sa dva sočiva. **bildž** (eng. bilge) *mor.* ravno dno u sredini lade, donji deo lađe. **biljur** (ar. ballur) kristal, lat. beryllus, grč. beryllos beril) gorski kristal; kristalno staklo. **biman** (lat. bis, manus, nlat. bimanus) dvo-
bimbaša (tur. binbaşı) komandant po evropskom uzoru uredenih trupa u Turskoj, zapovednik tabora koji je obično imao hiljadu vojnika; major.
- bimembričan** (lat. bimembris) koji ima dva uda; sa dva člana, dvočlan.
- bimenzan** (lat. bimensis) dvomesecni.
- bimensis** (lat.) vreme od dva meseca, dvomesecje; *up. bimester.*
- bimester** (lat. bimestre, se. tempus) *v. bimensis.*
- bimestran** (lat. bimestris) dvomesecni.
- bimetализам** (lat. bis, dvaput, metallum) dvojni novčani sistem jedne zemlje, po kojem zlato i srebro imaju stalnu i određenu vrednost u međusobnom odnosu, i oboje služe kao podloga papirnom novcu; *nepot-duniili hropot bimetizam onaj* kod koga i zlatni i srebrni novac važi kao kupovno i platežno sredstvo s tim što zlato

- važi kao osnova i što se može neograničeno kovati, dok je kovanje srebrnog novca zakonom ograničeno; suprotno: *monometalizam*.
- bin v. ibn.**
- bina** (nem. Bijnhe) pozornica; pozorište.
- binaran** (lat. bini po dva, binarius koji sadrži dva, od dva) dvojki, od dva dela, koji se sastoji od dve jedinice, dvojedinični; *up. bineran*.
- binda** (nem. Binde) veza, vrpca, povoj, zavoj; petlja; okovratnik; pojaz.
- binen-regulator** (nem. Biinne, nlat. regulator) *poz.* aparat za udešavanje svetlosti na pozornici i u pozorištu.
- binerav** (lat. bini, fr. binaire) v. *binaran*.
- binokl** (fr. binocle) *cvikar*, naočari; dogled za oba oka; med. zavoj za oba oka.
- binokularan** (lat. bini, oculus oko) sa oba oka, koji je udešen za oba oka u isto vreme.
- binom** (lat. bi-, grč. nomos zakon) mat. veličina koja se sastoji iz dva dela, npr. *a + br, padinom* od dva člana, dvočlani izraz.
- bivomizam** (lat., grč.) *fil.* shvatanje da postoje dve vrste zakonskih odnosa: kauzalni (uzročni) odnosi, na kojima se osnivaju prirodne pojave, i njima odgovarajući zakoni na kojima se osnivaju duševne (psihičke) pojave.
- binomski** (lat., grč.), mat. sa dva člana, dvočlani; koji se tiče *binoma*.
- binub** (lat. binubus) čovek koji se dvaput ženi.
- binjektaš** (tur. binek tasi) veliki kamen kod stepenica koji služi konjaniku da se lakše popne ili siđe sa konja.
- binjiš** (tur. bini?) građanski veliki ogrtač od crvene čohe bez ukrasa, nosila ga je poglavito turska konjica, a i Srbij.
- bio-** (grč. bfos) predmetak u složenicama sa značenjem: život, životni.
- bioaritmetika** (grč. bfos, život, arithmetike) nauka koja se bavi sračunavanjem prosečnog trajanja čovečjeg života.
- biobiблиografija** (grč. bios, bibliion knjiga, graphfa) spisak dela i knjiga koje se odnose na život i rad nekog čoveka (pesnika, filozofa, vlastaoca i dr.).
- bioblasti** (grč. bfos, blaste klica) *pl. biol.* životne jedinice manje od ćelija živih bića, poslednja sedišta svih životnih pojava (ćelija je, po učenju Altmana, kolo-nija bioblastera); *up. biofobi*.
- biogen** (grč. bfos, genos poreklo) *biol.* ovako je nazvao profesor Maks Fervorn (1903) veoma komplikovana belančevinasta tela koja su pravi i glavni nosioci života: život se sastoji u neprestanom raspadanju i obnavljanju tih biogena.
- biogeneza**, (grč. bfos, genesis postanak, poreklo, rađanje) razvitak života.
- biogenetičan** (grč. bios, genos) koji se tiče razvitka života; *biogenetični zakon* zakon po kome je „ontogeneza ili razvoj jedinke kratko i brzo, zakonima nasleđa i prilagođavanja uslovljeno, ponavljanje filogeneze ili razvoja svih predaka, koji čine predački lanac dotične jedinke“ (Hekl).
- biogenija** (grč.) istorija razvitka života.
- biogeografija** (grč. bfos, ge zemlja, graphfa), nauka o geografskoj rasprostranjenosti živih bića; deli se u *fitogeografiju* (geografiju bilja), *zoogeografiju* (geografiju životinja) i *antropogeografiju* (geografiju čoveka).
- biograf** (grč. bfos, grapho pišem) onaj koji opisuje život, životopisac, pisac *biografije*; *opt.* fotografски prikazivač stvari i osoba u kretanju (*kinematograf*).
- biografija** (grč. biographfa) opisivanje (ili: opis) života, životopis.
- biografika** (grč. bfos, grapho) veština opisivanja života, veština pisanja biografija.
- biodinamika** (grč. bfos, dynamis sila) nauka o životnim silama i životnoj delatnosti; *pr. biodinamički*.
- bioenergetika** (grč. bfos, energēfa) *fil.* energetika svega živoga, svih životnih procesa, zbivanja.
- biozofija** (grč. bfos, sophfa) v. *biosofija*.
- bioinžinjering** (grč. bfos, eng. engineering) v. *genetički inžinjering*.
- biokibernetika** (grč. bfos, kibernetos upravljam, krmanim) deo kibernetike koji proučava tokove informacija i sisteme regulacije u živim organizmima.
- bioklimatika** (grč. bfos, to klima nagib; predeo u pogledu geografskog položaja) nauka koja proučava uticaje atmosferskih promena, raznih zrakova na čovečji organizam i uopšte na sve što živi.
- bioklimatologija** (grč. bfos, klfma, logfa) nauka koja proučava uticaj klime na živa bića, kao i uticaj živih bića, posebno biocenoza i vegetacije, na klimu.
- bioliti** (grč. bfos, Ifthos kamen) *kol.* kamenje koje je uglavnom postalo od okamenjenih ostataka životinja i biljaka.
- biolog** (grč. biologos) naučnik koji se bavi proučavanjem porekla i uslova života.
- biologizam** (grč. bfos, logos) *fil.* pravac u teoriji saznanja koji smatra saznavanje kao akt održanja i unapređenja života, kao sredstvo u borbi za opstanak; ona filozofija koja na pojmu „života“ hoće da izgradi celokupni pogled na život i svet; pravac sociologije koji postupa po biološkim *analogijama*.
- biologija** (grč. biologfa) nauka o životu, naročito nauka koja se bavi proučavanjem organskih prirodnih tela i pojava koje su za njih vezane (zoologija i botanika); *elektrobiologija* nauka o električnim uslovima života biljaka i životinja.
- biologista** (grč. bfos, logos) *fil.* pristalica *biologizma*.

bioluminescencija (grč. bios, nlat. lumines-centia hladno svetljenje) *biol.* pojava hladnog i vidljivog zračenja svetlosti kod tzv. svetećih organizama iz biljnog (neke bakterije i neke gljivice) i životinjskog (neke ribe i neki insekti, npr. svitci) sveta; ova pojava biva usled oksidacije luciferina pomoću kiseonika iz vazduha.

biomagnetizam (grč. bios, magnes) magnetska sila koja se nalazi u organskim bićima; *pr. biomagnetski*.

biomantija (grč. bios, manteia proricanje) 1. sudskolekarsko utvrđivanje, prema izvesnim znacima na telu, da li se novorođenče rodilo živo ili mrtvo; 2. šarlatan-sko predskazivanje trajanja života na osnovu kucanja bila, crta na dlanu i drugih nekih simptome.

biomatematika (grč. bios, mathe'ma) matematička disciplina prilagođena potrebama bioloških nauka.

biometrija (grč. bios, metria) grana biologije kojoj je cilj da matematički izračuna i odredi razne životne pojave, naročito pojave nasleđa; u širem smislu: proučavanje i merenje životnih sposobnosti čoveka, tj. njegovih fizičkih i psihičkih osobina.

biomehanička (grč. bios, mechanike) nauka o mehaničkim procesima na živim bićima i u njima.

bionegativan (grč. bios, lat. negare odricati) koji je nepravilan i nepovoljan po život i životne funkcije ili po potomstvo (nakaze, poremećaji u razvitku, nepovoljne varijacije duhovnih sposobnosti i sve što je izrazito bolesno ili bolešljivo).

bionika (skrać. od biologija — elektronika — tehnička) nova naučna disciplina, nastala u XX veku, koja se bavi proučavanjem grade i funkcije bioloških sistema i njihovih sastavnih elemenata radi prime-ne dobivenih znanja u tehnici, odnosno radi usavršavanja postojećih i stvaranja novih tehničkih sredstava i sistema — novih mašina, pribora, aparata, grade-vinskih objekata čije osnovne osobine treba da budu što približnije osnovnim osobinama živih sistema.

bionomija (grč. bios, nomos zakon) nauka o zakonima koji vladaju životom.

bionti (grč. bios, to, on, tu onost postojće biće) *pl. biol.* ovako je nazvao 1866. nem. prirodnjak Ernst Hekl fiziološke jedinke koje su većinom sastavljene od morfoloških jedinki i koje predstavljaju jedinstveno živo biće.

bioontologija (grč. bios, on, ontos, logia) nauka o živim bićima.

biopsija (grč. bios, orao vidim) *med.* način kliničkog ispitivanja uzimanjem, operativnim putem, delića nekog organa sa živog čoveka kad se sumnja na kakav tumor (rak, sarkom).

biopsihizam (grč. bios, psyche duša) *fil.* pretpostavka da sve životne pojave imaju svoje psihičke procese; *up. panpsihizam*.

biopsihologija (grč. bios, psyche, logia) *fil.* v. *psihobiologija*.

biorizator (grč.) v. *biorizacija*.

biorizacija (grč. bios) 1912. god. pronađeni metod sterilizovanja mleka tako da zadrži i posle karakter sirovog mleka: veoma brzo zagrevanje mleka do 75° i naglo rashladivanje pomoću naročitog aparata, *biorizatora*.

biosinteza (grč. bfos, synthesis sastavljanje) stvaranje organskih hemijskih jedinjenja u ćelijama živih organizama; osnovni oblik je *fotosinteza*.

bioskop (grč. bios, skopem gledati) aparat koji pokazuje žive slike, tj. slike stvari i bića koje se kreću kao da su žive; dvorana u kojoj se prikazuju takve slike (*filmovi*).

bioskopija (grč.) ispitivanje da li jedno telo ima sposobnosti za život; ispitivanje da li je u nekom telu bilo života; *električna bioskopija* utvrđivanje smrti pomoću električne struje.

biosofija (grč. bios, sophfa) životna mudrost, učenje o praktičnoj mudrosti u životu; *up. biozofija*.

biosociologija (grč. bios, lat. socius drug, grč. logia) deo *sociologije* koji proučava društveni značaj dužine čovečjeg života, razmnožavanja itd., a čoveka, člana društvene zajednice, kao animalno biće.

biostatika (grč. bios, statike) nauka o zdravstvenom stanju i prosečnom trajanju života ljudi koji žive pod izvesnim okolnostima, npr. stanovnika nekog grada, neke oblasti, države itd.

biosfera (grč. bios, sphaira lopta) celokupan prostor na našoj planeti koji je naseljen živim bićima, životni prostor (obuhvata: *atmosferu*, *litosferu* i *hi-drosferu*, jer živih bića ima i u vazduhu, i u zemlji, i u vodi).

biotehnika (grč. bios, technike) deo tehnike koji se tiče živih bića i života uopšte: nasleđa, prilagodavanja, mehanike razvijka, praktične eugenike i medicine.

biotehnologija (grč. bios, techne, logia) proučavanje i primena životne delatnosti najmanjih životinjskih i biljnih bića (*mikroorganizama*) na privrednu delatnost, npr. organizama koji izazivaju vre-nje itd.

biotika (grč. bios) praktično učenje o životu.

biotip (grč. bios, typos) čist tip, čista rasa, životinje i biljke koje potiču od jedne jedine jedinke i pokazuju ujednačene i postojane odlike.

biotit min. heksagonalni ili magnezijin li-skun (nazvan po francuskom naučniku Biot-y).

- biotičan** (grč. bios) koji se tiče života, životni.
- biotomiја** (grč. bios, temno sečem) nauka o raščlanjivanju, razuđivanju živih tela; nauka o stanju u kojem se telo nalazi u razna doba života.
- biotop** (grč. bios, topos mesto) mesto življenja jedne životne zajednice (*bioce-noze*).
- biofеноменологија** (grč. bios, ta phainomena pojave, logia) nauka o životnim pojavama.
- biofизика** (grč. bfos, physis) deo *biologije* koji se bavi stvarnim međusobnim odnosima živih bića; deo *fiziologije* koji se služi fizičkim metodama u ispitivanju životnih pojava.
- biofon** (grč. bios, phone glas) aparat za prikazivanje fotografskih slika koje u isto vreme i govore ili pevaju.
- biofori** (grč. bios, phoros koji nosi) *pl. biol.* nosioći života, *bioblasti*.
- biohemija** (grč. bios, chemeia) deo *fiziologije*, nauka o hemijskom sastavu živih bića i o hemijskim procesima u zdravom i bolesnom organizmu.
- biocenoza** (grč. bios, koinos zajednički) životna zajednica, skup živih bića koja žive u jednom određenom delu „životnog prostora“ (*biotopa*).
- biocenologija** (grč. bios, koinos zajednički, logia nauka) *v. biocenotika*.
- biocevotika** (grč.) nauka koja se bavi proučavanjem *biocenoza*, deo *ekologije*.
- biocentrično posmatranje** (grč. bios, lat. centrum središte) *fil.* jednostrano posmatranje prirode i njenog razvitka, posmatranje prirode samo sa stanovišta čoveč-jeg života i njegovih vrednosti.
- biparticija** (nlat. bipartitio) deljenje na pola, polovljenje, razdvajanje.
- biped** (lat. bis pes nogu, bi-pes) dvonožna životinja, dvonožac.
- bipedalan** (lat. bipedalis) dug ili širok dve stope, dvostopni.
- bipsdan** (lat. bi-pes, bipedes) koji ima dve noge, dvonog.
- biplan** (lat. bis, planum ravan, ravna površina) *avij.* letelica (ili: aeroplans) sa dvema ravnim ili glavnim podržnim površinama, od kojih je jedna iznad druge.
- bipolarav** (lat. bis, polus stožer) dvopolan, sa dva suprotna pola.
- bira** (fr. burat) *trg.* vrsta polusvilene, polu-vunene tkanine.
- birato voj.** vrsta lakih poljskih mostova, nazvala po pronalazaču, austrijskom inžinjerijskom oficiru, *Karlu Birago* (1792—1845).
- biraj** (fr. burail) *trg.* glatka ili kešgovana polusvilena tkanina sa pamukom, vunom ili kostreti.
- biratina** (fr. buratine) *trg.* vrsta puplina od fine svile i vune.
- birger** *v. purger.*
- birgermajster** (nem. Burger-Meister) gradonačelnik, predsednik opštine, predsednik mesnog odbora.
- birema** (lat. biremis) čamac sa dva vesla; antička ratna lada sa dva reda vesala koji su stajali jedan nad drugim.
- biren** (fr. burin, ital. burino) bakrorezačka rezaljka, vajalica, dleto; bakrorezac; bakrorez.
- birenirati** (fr. buriner) rezati rezaljkom, vajati; praviti grbove; *fig.* slikovito pričati.
- bireta** (fr. burette) *hem.* staklena cev sa lestvicom, skalom (upotrebljava se za merenje malih količina tečnosti, naročito u analitičkoj hemiji).
- birzeman** (tur. bir-zeman) staro vreme, davnina.
- biro** (fr. bureau, ital. burato) pisači sto; kancelarija; pisarnica; nadlepgovo; odjeljenje; kancelarijske osoblje.
- birokrat(a)** (fr. bureaucrate) službenik koji je u dužnosti strog, krut i nadmen; službenik koji misli da se sve rešava samo za kancelarijskim stolom.
- birokratizam** (fr. bureau, grč. krateo jak sam) *v. birokratija.*
- birokratija** (fr., grč.) tesnogruda vlada činovništva za zelenim stolom, koja ispravnoet forme prepostavlja stvarnoj celishodnosti u opštenju sa stražama; ukočenost, cepidlačnost i tesnogrudost u zvaničnoj dužnosti; sistem upravljanja u kome vlast drži činovništvo ne vodeći računa o stvarnim interesima masa; *birokratizam*.
- birokratski** koji se tiče *birokratije*.
- biromanija** (fr. bureau, grč. mania) želja (ili: težnja, navika) da se svi upravni poslovi urede u kancelarijskom, tj. pretežno formalističkom duhu.
- birotehnika** (fr. bureau, grč. techne umetnost, veština) skup metoda, pravila, kojih se treba držati da bi se kancelarij-ski poslovi najuspešnije obavili.
- biroutenzilije** (fr. bureau, lat. utensilia) *pl.* kancelarijske potrebe, kancelarijski pribor.
- birtija** (nem. Wirtshaus) *v. bircaus.*
- bircaus** (nem. Wirtshaus) krčma, gostionica; *birtija.*
- bis** (lat. bis) dvaput; *muz.* po drugi put, još jedanput, ponovo.
- bisage** (fr. bissac) *pl.* dvostruka torba (u Lici); torba na sedlu.
- bisegment** (lat. bis, segmentum odsečak) *mat.* polovina, kao odsečak jedne linije ili površine.
- bisegmentabilan** (lat. bis, segmentum) *mat.* koji se može podeliti na dvoje, polovljiv.
- bisegmentacija** (lat.) *mat.* deljenje na polovine ili na dva (obično jednakata) odsečka, polovljenje.
- biseksan** (lat. bis, sexus, spol) *v. bigeneri-čan.*

bisekstilan (lat. bisextilis) prestupni, sa jednim prestupnim danom; *bisekstilna godina* prestupna godina (sa 366 dana); *up. bisektus*. bisektus (lat. bisextus) prestupni dan tj. onaj dan koji se svake četvrte godine, posle 28. februara, domeće.

biseksualav (lat. bis, sexus spol) koji ima oba spola, dvospol, hermafrodiski.

bisekcija (lat. bis, sectio) deljenje na dva (obično jednakaka) dela, polovljene.

biserijalan (lat. bi-, series red, niz) koji ima dva reda, u dva niza, dvoredan, dvoni-zan.

bislabičav (lat. bis, grč. syllabe slog) *gram.* dvosložan, od dva sloga.

biskvit (fr. biscuit, ital. biscotto, lat. bis coctus dvaput pečen, dvaput kuvan) dvopek, peksimit; šećerni dvopek; dvaput pečen porculan bez glazure.

biskoten (fr. biscotin, ital. biscottino) mali, okrugao kolačić, okrugao dvopek.

biskroma (ital. biscroma) *kuz.* trideset drugi deo jedne note.

biskup (grč. epfskopos nadzornik, čuvan) od P veka: predsednik prezvitorskog kolegija katoličke crkve, docnije: starešina *dije-ceze (biskupije)*; po rimokatoličkom učenju biskup je naslednik apostola.

biskupije (grč. episkopfa) v. pod *biskup*.

bisolit (grč. byssos pamuk, Ifthos kamen) *min.* sa azbestom srođan mineral svilasta sjaja.

bista (fr. buste, ital. busto, nem. Brust) poprsje, naročito kip koji predstavlja glavu i gornji deo grudi.

bistoke (fr. bistoquet) biljarski štap.

bistrirati (fr. bistrer) slikati (ili: boji-ti, obojiti) čađavom akvarelnom bojom.

bisturi (fr. bistouri, ital. bistori) *hir.* nož sa pokretnim sečivom koje se može zatvoriti, obično dug 7—8 st.

bisus (grč. byssos pamuk) veoma fina i skupocena pamučna ili lanena tkanina starih naroda, naročito Egipćana.

bit (eng. bit) 1. sitan severnoamerički novac od 5 pensa.

bit (eng. beat udarac) 2. u engleskoj muzičkoj terminologiji, metrička jedinica takta; u džezi muzici bit označava stalno, ravnometerno pulsiranje uvek jednako naglašenih metričkih jedinica. Bit je uvek pa-ran, a izvode ga udaraljke.

bit (eng.) 3. u teoriji informacija, jedinica informacije koja odgovara rezultatu izbora između dve jednakopravne al-ternative.

bitva (ital. bitta) *brod.* stubić na pristanišnoj obali ili na pramcu broda koji služi za privezivanje brodova.

biteizam (lat. bis, grč. thecs bog) verovanje u dva boga, dvoštvo.

Bitlsi (eng. The Beatles) *nuz.* engleski vokalno-instrumentalni ansambl (od četiri člana) iz Liverpula, koji je svojim naročitim izvođenjem *pop-muzike* i svo-

jim spoljašnjim izgledom (duga kosa, osoben način odevanja) zadobio simpatije omladine širom sveta. Članovi grupe danas nastupaju odvojeno; *fig.* (bitlsi) čupavci, mladići s dugom i neurednom kosom.

bit-muzika (eng. beat udarac) vrsta zabavne muzike u kojoj je bit ritam jedan od bitnih elemenata afroameričkog folklora i džezi muzike.

bitnih (eng. beatnik) 1. pripadnik američke književne grupe Beat generation (A. Ginzberg, Dž. Keruak), koja istupa protiv konvencija građanskog društva; 2. lice sklo-no neuobičajenom ponašanju i odevanju koje često zastupa i nastrane poglede.

bitometrija (grč. bythcs dubina, metron) merenje dubine (pomoću niska ili proračunanjem).

bitumen (lat. bitumen zemljana smola) ime izvesnih zapaljivih tvari koje se javljaju u zemlji, naročito ugljovodoničnih materija smolasta mirisa, npr. petrolej, naf-ta, asfalt i sl.

bituminizacija (lat.) pretvaranje u zemljanoj smoli, u asfalt.

bituminirati (lat.) prevući (ili: pokriti, premazati) zemljjanom smolom, asfalti-rati.

bitumivozav (lat. bituminosus) sličan zemljanoj smoli, koji sadrži u sebi zemljanoj smolu.

bife (fr. buffet, ital. buffetto) tezga u krčmi, sto po železničkim stanicama, u bioskopima ili na zabavama na kojem stoje razna jela i pića; orman za stono posuće, orman sa srebrninom; radnjica sa jelom i pićem bez stolova, krčmica.

biferan (lat. bifer) *vot.* dvorodan, koji dvaput godišnje nosi plod ili cveta.

bičepija (fr. buffet) sopstvenik *bifea*.

bifilaran (lat. bis, filum nit, konac) dvoni-tan, koji visi o dva konca (kod fizičkih aparata).

biflorav (lat. bis, flos, floris cvet) *bog.* sa dva cveta, koji ima dva cveta.

bifluvcija (lat. bifluere) račvanje reke.

bifoličan (lat. bis, folium list) *bog.* dvolist.

biformai (lat. biformis) sa dva oblika, dvoobličan.

biformitet (nlat. biformitas) dvoobličnost, dvoličnost.

biftek (eng. beefsteak) *kuv.* parče govedeg mesa od poledine (slatke pečenice), u debljini od 4 st, prženo upola na jakoj vatri.

bifti (eng. beef-tea) vrlo jaka čorba od iseckane govedine.

bifurkacija (nlat. bifurcatio) račvanje, grananje ili cevanje na dvoje, deljenje na dva kraka, npr. reke.

biheviorizam (eng. behaviour vladanje, ponašanje) *psih.* pravac u psihologiji, osnovao ga Amerikanac Watson 1912, koji svoja saznanja crpe iz pažljivog posmatranja

ponašanja ljudi u raznim uslovima i na temelju tih opažanja objašnjava duševne procese.

bihер-шrank (nem. Bucherschrank) orman za knjige.

bihromatičav (lat. bis, grč. chroma boja) dvobojan, od dve boje; *bihromatični harmoniju!* sprava za postizavanje četvrtine tonova kod klavirske rasporeda dirki.

bicarija (ital. bizzarria) muz. brz skok iz jedne vrste tona u drugu.

biceps (lat. biceps) koji ima dve glave, dva lica (nadimak rimskog boga *Janusa*); *alat*. dvoglavi ručni mišić.

bicefalān (lat. bi-, grč. kephale glava) v. *bikefalan*.

bicikl (eng.-fr. bicycle, lat. bis, cyclus krug) točak, velosiped.

biciklist(a) (eng. bicyclist) onaj koji tera točak, točkaš, velosipedist.

bicinij(um) (lat. bicintum, bis, canere pevati) *huz.* kompozicija za dva glasa.

bišof (nem. Bischof biskup) piće od crnog vina, pomorandžine kore i soka, cimeta, karanfilica i šećera.

bjanko (ital. bianco belo, belina) *trg.* prazno, tj. nepotpunjeno mesto na menici ili punomoći; *bjanko menica* čista, nepotpunjena menica (samo sa potpisom).

blaziran (fr. blaser, blase) otupelih osećanja, zasićen i presičen, preživeo, neosetljiv.

blaziranost (fr.) otupelost, zasićenost, neosetljivost, preživelost.

blazon (fr. blason) grb; nauka o grbovima, heraldika.

blamaža (fr. blamage) sramota, bruka, rđav glas; ukor, prekor; kudenje.

blamirati (fr. blamer) osramotiti, obrukati, izneti na rđav glas; korita; kudititi, pokuditi, grditi.

black (fr. blanc, blanche) *pr.* beo, čist, neispisan; *im.* belo, beloča, belina; bela boja, belilo.

blanket (fr. blanc beo) neispisano ovlašćenje, punomoć samo sa potpisom; čist formulär, obrazac priznanice ili ovlašćenja (pre no što se ispuni).

blanko (ital. blanco) v. *bjanko; blanko-kre-dit* otvoreni kredit, onaj koji se osniva na ličnom poverenju, kredit bez pokrića; *blanko-akcept* primanje menice na kojoj nisu ispisani suma i rok plaćanja; *blanko-ovlašćenje* neograničeno ovlašćenje; *blanko-trgovanje* prividno, tobožnje trgovanje, radi špekulacije razlikom u cenama; *blanko-menica* čista (ili: nepotpunjena) menica.

blanš (fr. blanche) beo, čist, neispisan; *kart blanš* (fr. carte blanche) čista bela neispisana karta, hartija, tj. neograničeno punomoćstvo, potpuna sloboda rada, potpuno odrešene ruke; vrsta šampanjca; v. *karta bjanka*.

blašpe (fr. blanche t) apotekarske cedilo od belog suknja, sukno za filtriranje.

blastem (grč. blastemia) *vot.* klica, mladica; *fiziol.* tečnost iz koje postaju čvršći sastojci u organizmu.

blastema (grč. blastema) *biol.* grupa ćelija od koje se razvija nova organizovana struktura ili organizam.

blastoderm (grč. blastos klica, izdanak, derma koža) *fiziol.* kožica zametao g mehura, *blastule*.

blastozoid (grč. blastos, eidos vid, oblik) *biol.* životinjska jedinka koja nastaje be-spolnim ili vegetativnim razmnožavanjem (deobom, pupljenjem).

blastomere (grč. blastos, meros deo) *biol.* ćelije koje nastaju od oploćene jajne ćelije u toku perioda brazdanja.

blastomikozna (grč. blastos, mykes gljiva) *ned.* akutno i hronično oboljenje kože izazvano naročitim gljivicama (blastomycetes). i

blastocistis (grč. blastos, kystis mehur) *fiziol.* zametni mehurić.

blastula (grč. blastos, nlat. blastula) *fiziol.* zametni mehur.

blasfeman (grč. blasphemos) bogohulan, obesvetilački, pogrdan.

blasfemija (grč. blasphemfa) pogrda, huljenje, psovka, grdnja; bogohuljenje, huljenje na boga, obesvećivanje.

blasfemist(a) (grč. blasphemcs) bogohulnik, obesvetilac.

blejzer (eng. blazer) kratki muški i ženski sportski kaputić.

blekvud (eng. blackwood) crno abenosovo drvo na Madagaskaru.

blena (grč. blenna) *kec.* sluz; lučenje sluzave tečnosti.

blenadenitis (grč. blenna, aden žlezda) *med.* zapaljenje sluzokožnih žlezda.

blenda (nem. Blende) *apx.* deo dodan zidu sa spoljašnje strane; udubljenje u zidu sa svodom; slepi prozor, slepa vrata; španski zid; *opt.* mali otvor na fotografском aparatu pomoći koga se otvor *objektiva* može smanjiti i povećati, prema potrebi, radi odstranjivanja. svetlosti sa strane; *min.* sulfid cinka.

blenemeza (grč. blenna sluz, eteb povraćam) *med.* povraćanje sluzi.

blenengerija (grč. blenna, enteron utroba) *med.* sluzni proliv, sluzna srđobolja.

blenometritis (grč. blenna, metra materica) *med.* zapaljenje materice sa lučenjem sluzi.

blenoragija (grč. blenna, regnimi izbijam, procurim) *med.* kapavac, kapavica.

blenorea (grč. blenna, rheo tečem) *med.* lučenje sluzavognojne tečnosti iz nekog organa (npr. očiju, spolnih organa i dr.).

blenotorea (grč. blenna, us, *gei.* 6t6s uho, rheo curim) *med.* curenje iz ušiju.

blenoftalmija (grč. blenna, ophthalmos oko) *med.* zapaljenje veznice očnih kapaka.

- blenurija** (grč. blenna, uron mokraća) med. sluzave mokrenje.
- blestrizam** (grč. blestrizo bacakam, bacam tamo-amo) med. nemir kod teških bolesnika, prevrtanje, bacakanje.
- blesura** (fr. blessure) ozleda, povreda, osobito u sportu.
- blef** (eng. bluff) izmišljotina kojom se hoće da se nekome baci prašina u oči pa da se time lakše prestraši, prevari, zavara, obmane; zastrašivanje, obmanjivanje, obmana, bacanje prašine u oči.
- blefaradenitis** (grč. blepharon očni kapak, aden žlezda) *ked.* zapaljenje žlezda očnih kapaka.
- blefarizam** (grč. blepharon očni kapak) med. žmirkanje, treptanje.
- blefaritis** (grč.) med. zapaljenje očnih kapaka.
- blefaroptoza** (grč. blepharon, ptosis pad) med. spadnutost očnih kapaka.
- blefarospazmus** (grč. blepharon, spasmos grč) med. grč očnih kapaka.
- blefarotomija** (grč. blepharon, tome sečenje, rezanje) med. zasecanje spoljnog ugla očnog kapka.
- blefarofimoza** (grč. blepharon, phimosis suženje) med. suženost očnih otvora.
- blefartoftalmija** (grč. blepharon, ophtalmos oko) med. zapaljenje ivica i veznica očnih kapaka.
- blefirati** (eng. bluff) plašiti, zaplašiti, varati, zavaravati, obmanjivati; pretvarati se, praviti se, hvalisati se; zbuđivati razmetljivom reklamom, hvatati na zbuđivanje, bacati nekom prašinu u oči u cilju obmanjivanja.
- bleh** (nem. Blech) lim (kod nas u upotrebi i pleh).
- blista** (fr. bluette) varnica, iskra; *fig.* iskrica duha, dosetčica, duhovita sitnica; mali pozorišni komad pun desetaka, poza; *up. farsa*.
- blindaža** (fr. blindage) *fort.* zaštićivanje od zrna (projektila); ojačavanje rova, šanca gredama; oklop (na ratnoj ladi, čamcu, automobilu, avionu); okloplji-vanje, oblaganje čeličnim pločama.
- blindirati** (fr. blinder) *fort.* osigurati od zrna, ojačati rov, šanac gredama; čelikom ili gvožđem oklopiti (ratnu ladu, čamac, automobil, avion).
- blinji** (rus.) *pl.* ruski kolači, slični palačinkama, od finog pšeničnog brašna, priseni u puteru i premazani kavijarom i DR-
- blic** (nem. Blitz munja) v. *fleš*.
- blickrieg** (nem. Blitzkrieg) *voj.* munjeviti rat tj. rat koji se vodi munjevitom brzinom i silnom, i zbog toga treba da se vrlo brzo završi potpunim porazom neprijatelja.
- blok** (fr. bloc) veliki komad (npr. mermerna); gomila (knjiga); velika količina (robe); mnoštvo, gomila; celina; panj, klada, trupac; zajednica, udruženje više raznih stranaka iz taktičkih razloga, naročito o izborima i radi sprovodenja izvesnih zahteva; naslaga listova hartije koji se mogu otkidati; sveska za pisanje ili crtanje; *kol.* veliki odlomak stene; *an blok* (fr. en bloc) naveliko, đuture, hrpmice, ucelo.
- blokada** (fr. blocus, ital. bloccata) *voj.* opsada, zatvaranje jedne luke ili cele obale pomoću ratnih brodova u cilju sprečavanja svakog uvoza i izvoza; opsada, zatvaranje sa svih strana grada, tvrdave, zatvaranje železničke skretnice; *up. bloki-ranje*.
- blokaža** (fr. blocage) odlomci kamenja ili opeke za popunjavanje praznina u zidovima; *tip.* slaganje izvrnutim slovima radi popunjavanja redova ili radi docnije zamene pravim slovima.
- blokiranje** (fr. bloquer) v. *blokada*.
- blokirati** (fr.) *voj.* zatvoriti neku luku ili obalu ratnim brodovima i na taj način sprečiti svaki uvoz i izvoz (životnih namirnica, vojske, muničije i sl.); trupama zatvoriti pristup nekom gradu; zatvoriti skretnicu; u bilijaru: jakim udarcem loptu oterati u rupu u uglu; *grad.* ispuniti šupljinu kameničićima i komadima cigle; *tip.* slagati izvrnutim slovima radi docnije zamene pravim.
- blokflauta** (nem. Blockflöte) *nuz.* drveni duvački instrument jednostavne konstrukcije, sličan svirali.
- blokhauz** (nem. Blockhaus) *voj.* kulica, karaula, tvrdavica (obično na planinskim prevojima i granicama); zatvor, hapsana.
- blomba** (fr. plomb) pogrešno, treba: *plomba*.
- blombirati** (fr. plomber) pogrešno, treba: *plombirare*.
- blond** (fr. blond, ital. biondo) plav, otvorene boje, žučkast; svetao, npr. pivo.
- blonda** (fr. blonde) čipka od sirove svile, nazvana zbog žučkastog sjaja.
- blondin** (fr. blondin) plavušan, mladić plave kose; *fig.* kicoš, udvarač ženama.
- blondina** (fr. blondine) devojka ili žena plave kose, plavojka, plavuša.
- blondinka** (fr. blondine) v. *blondina*.
- Blu buk** (eng. Blue Book) „Plava knjiga¹, knjiga koju izdaje britanske Ministarstvo spoljnih poslova, a koja sadrži diplomatsku prepisku britanske vlade sa drugim državama o kakvom važnom pitanju međunarodne politike.
- bluza** (fr. blouse) laka gornja haljina kod žena; kočijaška (ili: šoferska) košulja u boji; vojnički koporan.
- bluming kondišn** (eng. blooming condition) *sp.* dobro, povoljno stanje u kojem konj stigne na cilj (u trkama).
- blumirati** (nem. Blume cvet, blumieren) snabdeti neku tkaninu cvetnim šarama, mustrama od cveća.
- blumistika** (nem. Blume) poznавanje cveća; podizanje cveća; cvećarstvo.

- blu-stoking** (eng. blue-stocking) „plava čarapa”, podrugljivo ime za žene koje za ljubav svojih duhovnik sklonosti zanemaruju svoje domaće poslove i obaveze, ili koje vole da iznose na pazar svoje znanje i da se razmeću njime (izraz postao u HUŠ veku u Engleskoj po plavim čarapama jednog uglednog društva intelektualaca).
- boa** (nlat. *boa constrictor*) *zool.* zmjski car, udav (najveća zmija u Africi i ist. Indiji); ženska oglica u obliku zmije od krvna i perja.
- boabab** (amh.) *bog.* v. *baobab*.
- boatu** (fr. *boit-tout*) čaša bez postolja, koja se ne može ostaviti dok se tečnost iz nje ne ispije; *fig.* ispičutura, drevna pijanica.
- bob** (eng. to bob) v. *bobslej*.
- bobadiljizam** nepravedno, lažno optuži-vanje (po šp. plemiću *Bobadilji* — Fran-cisco de Bobadilla, + 1502. god. — koji je lažno optužio Kolumba kod kralja Ferdinanda i kraljice Izabele da namerava da otcepi od Španije deo Amerike koji je otkrio. Zbog toga je Kolumbo bio uhapšen i okovan, ali se potpuno opravdao i dobio puno zadovoljenje).
- bobbi** (eng. *bobby*) *pl.* nadimak londonskih policijaca, koji su im dali Londonci po imenu organizatora londonske policije ser *Robert Pila* (ime Bob je, kod anglosaksonskih naroda, deminutiv imena *Robert*).
- bobina** (fr. *bobine*) kalem (za konac); *fig.* kalem od namotaja bakarne žice; *induk-cioni kalem*.
- bobinet** (eng. *bobbinet*, fr. *bobine*) tkanine od čelijastih šestougaonih petll, engleski til, pamučni til.
- bobslej** (eng. *bob-sleigh*) američke saonice sa više sedišta i dva para salinaca, od kojih je prednji par pokretan i služi za upravljanje; skraćeno: *bob*.
- bova** (ital. *boa*, fr. *boue*) ukotvljeno bure na vodi (moru) za vezivanje brodova i kao oznaka dubine vode.
- bogaz** (tur. *bogaz* grlo) grlo, guša, ždrelo; klanac, planinski tesnac; moreuz.
- bogatiri** (tur., pere. bahader) *pl.* junaci iz velikog ruskog narodnog epa.
- bogdo-lama** (mont. *bogdo-lama*) vrhovni sveštenik, duhovni poglavatar u Tibetu koji, zajedno sa *dalaj-lamom*, upravlja zemljom.
- bogomili** *pl.* v. *bogumili*.
- bogumili** *pl.* dualističko-manihejska reli-giozna sekta u HP i HS veku u Trakiji, Makedoniji, Bugarskoj, Bosni, Dalmaciji, Hrvatskoj; *up. patareni*.
- bogus** (ir. *bogus*) irsko narodno piće od vode, rakije, šećera i drugih dodataka.
- bodega** (šp. *bodega*) podrum, vinara, krčma; iznos berbe grožđa; *kor.* magazin s robom u luci; na ladi: deo koji se nalazi ispod palube.
- bodmeraj** (nem. Bodmerei, eng. bottomry) *trg.* uzimanje zajma na ladu ili na njen tovar, ili na oboje ujedno.
- Bodriti** *pl. v.* *Obotriti*.
- bodul, boduo** (ital. *bodolo*) ostrvljanin, otočanin (u našem primorju obično u pejorativevnom značenju).
- boemerija** (fr. boheme) način življenja boe-ma, neuredan život, život od danas do sutra.
- boemi** (fr. *bohemes*) *pl.* književnici, umetnici, studenti i dr. koji »sive svojim naročitim, prirodnim životom, po pravilu neuredno, od danas do sutra, po nače-lu: dok traje nek laje; čergari.
- boetetika** (grč. *boetheo* pritrčim u pomoć poznavanje pomoćnih nauka.
- bozole** (fr. *beaujolais*) vrsta francuskog vina, proizvodi se u predelima severno odиона.
- božur** (arap. *busur*) *bog.* dugogodišnja zelja-sta biljka (*Paeonia officinalis*) iz familije *Paeoniaceae*, u narodnom lekarstvu upotrebljavaju se koren i cvet; *kosovski božur* divlji božur, crven kao krv; raste na Kosovu, po legendi nikao iz krvi kosov-skih junaka.
- boza** (pere. buza, tur. boza) poznato piće od kukuruznog brašna, kajmaka i šećera; *bu za*.
- boiler v. bojler**.
- boi-najf** (eng. *bowie-knife*) veliki lovački nož oštar s obe strane, pronalazak američkog pukovnika Džemsa Boi.
- boj** (eng. boy) dečko, dečak; momče, sluga.
- boja** (hol. *boei*) v. *baka*; takođe: sprava za namotavanje brodskih konopaca, kablova.
- bojar** (rus. *bonrin*) plemić koji je i ratnik; savetnik velikih ruskih kneževa i careva u staroj Rusiji; u Rumuniji: plemić; naročito plemić veleposednik.
- bojer** (hol. *Vojeg*) mala holandska lada sa jakom katarkom, upotrebljava se naročito za postavljanje *boja* (*baka*).
- bojkot** (eng. *boycott*) jedna od prinudnih mera na tržištu rada kojoj je cilj da se poslo-davac prima na prihvatanje izvesnih u slova: sastoji se u tome što radnici neće da kupuju proizvode nekog fabrikanta ili trgovca, ili što neće kod njih da stupe u posao (ovakav način borbe primjenjuje se često i inače, npr. kod bojkota strane robe u nekoj državi); *fig.* prekid svakog op-štenja s nekim. Izraz potiče od imena upravnika jednog velikog poseda u Mrskoj, *Džemsa Bojkota*, protiv koga je prska Zemaljska liga 1880. organizovala ovakav način borbe i upropastile ga. **bojkotovati** (eng. *boycott*) proglašiti protiv nekoga *bojkot*; *fig.* prekinuti s nekim svaku vezu i opštenje.
- bojler** (eng. *boiler kazan*) kazan, kotao, rezervoar za toplu vodu pri kupatilima i štednjacima (običnim i električnim).

- boka** (ital. bocca, fr. bouche, lat. bucca) usta; ulaz, otvor; ušće, moreuz, zaliv.
- bokaža** (fr. bocage, ital. bosco, nlat. bascagium) šumarak, šumica, lug; jedan deo pobunjenika iz Vandeje za vreme francuske revolucije.
- bokal** (fr., šp. bocal, ital. bocciale, ngrč. bokalion sud sa uskim grlićem) pehar, vrč, veća čaša s poklopcom.
- bokasin** (ital. bocassino, fr. boucassin) vrsta pamučnog sukna s muštrama iz Jer-menije i Persije.
- boks** (eng. box) 1. sp. pesničanje u rukavicama razne težine, po ugledu na antičke borbe pesnicama kod Grka i Rimljana. U ovoj borbi zabranjeni su grifovi: udaranje niže od pojasa i iza leđa, guranje i udaranje nogama, glavom i ledima; up. *bok-sovanje*.
- boks** (eng. boxcalf) 2. v. *bokskaf*.
- boks** (eng. box) 3. kutija; loža u pozorištu; zatvor za potkivanje nemirnih konja; odeljenje u štali samo za jednog konja u kojem se slobodno kreće.
- boksat(i) se v. *boksovati* se.
- bokser** (eng. boxer) 1. sp. pesničar, onaj koji je stručno obučen uvežban u pesničanju, tzv. „plemenitoj veštini”; bokseri se dele s obzirom na težinu, u 8 kategorija: od kategorije „muva” (50,800 kg), do *tetke kategorije* (preko 79,378 kg).
- bokser** (nem. Voheg) 2. *buldogu* slična rasa nemačkih pasa, živa i okretna, srednje veličine.
- Bokseri** (kin. Ta-chuan) „udruženje saveznih prijatelja otadžbine”, kineska tajna organizacija, osnovana oko 1890, koja je 1900. digla ustanic protiv hrišćana i Evropljana u Kini i time izazvala intervenciju stranih sila.
- boksit** min. hidrat čiste gline, jedan od glavnih izvora aluminijuma; naziv po mestu *Bo* (Les Baux, Francuska).
- bokskaf** (eng. boxcalf) učinjena i obojena teleća koža za obuću i dr., boks.
- boks-meč** (eng. box-match) javna utakmica u pesničenju amatera ili profesionalnih *boksera* (traje od 3 do 15 rundi, svaka runda 2–3 minute, sa 1 minutom odmora između svake runde).
- boksovanje** (eng. box) sp. v. *boks*.
- boksovati** se (eng. box) pesničati se, tući se pesnicama u rukavicama.
- bol** (lat. bolus, grč. bolos) v. *bolus*.
- bola** (eng. bowle) staklena ili porculanska zdela sa pićem od rashlađenog vina, šećera, nekog aromatičnog voćnog soka i dr.
- bolas** (šp. bolas) zamka za bacanje opterećene olovnim i dr. lopticama (kod južnoameričkih urodenika i gauča).
- bolero** (šp. bolero) španski narodni ples u 3/4 takta, praćen pesmom, kastanjetima, gitarom ili tamburinom; pod. kratak, do struka, ženski prolećni ogrtač sa rukavima ili bez rukava.
- boleta** (ital. bollo, bolletta, bulletta) cedulja, priznanice.
- bolstít** (lat. boletus pečurka, rudnjača, grč. bolites pečurka za jelo) kol. okamenjena gljiva.
- bolívar** novčana jedinica Venecuele (=100 centimosa).
- bolivijano** (šp. peso boliviano) novčana jedinica u Bolivijskoj=100 centavosa.
- bolidi** (grč. bolis, boldlos hitnuto, oružje za bacanje, strela) pl. astr. vatrene lopte koje se od padalica ili meteorskih rojeva razlikuju samo svojom veličinom, a sjajem nadmapguju najlepše planete i najveće zvezde, zbog čega se mogu i danju videti.
- boling-grin** (eng. bowlinggreen) igralište za kuglanje u zelenilu; up. *bulengren*.
- bolometar** (grč. bole zrak, metron) fiz. zračni termometar, sprava za merenje veoma malih razlika u temperaturi (do 0,000001 * °S), osnovana na činjenici da električni otpor metalna raste što je temperatura viša.
- bolonjska škola** slikarska škola koju je, potkraj XVI veka, osnovao u Bolonji Lodoviko Karači (Carracci, 1555—1619), i koja je težila da u sebi sjedini odlike starih majstora.
- bolonjske boćice** fiz. staklene boćice kruškasta oblika, brzo hlađene na vazduhu i sa veoma debelim dancetom (vrlo otporne spojnom pritisku, ali se raspadaju u sitne parčiće kad se u njih baci komadić kremena, koji zapara površinu i time otklanja otpor kojim se površina u nepo-vredenom stanju protivi unutrašnjem naponu mase).
- bolus** (lat. bolus, grč. bolos) hem. lemnoska zemlja, mrk ili crven mastan glineni silikat koji se upotrebljava kao boja, kit i za obloge radi zaustavljanje krvii; up. *bol*.
- boljševizam** (rus. boljševizam) teorija i taktika revolucionarne borbe proletarijata, razredene od strane Lenjina, sa ciljem pretvaranja kapitalističkog poretka u komunistički; naziv je nastao posle P kongresa Ruske socijal-demokrat-ske radničke partie (RSDRP) održanog u Londonu 1903, gde je došlo do rascpa na dva krila: jedno, većina, prihvatio je Lenjinove ideje (*boljševici*) i drugo, manjina, Martovljevu konцепциju partie (*menjševici*).
- boljševici** (rus. boljševiki „članovi većine”, pristalice *boljševizma*; oktobarska revolucija (1917) dovela je u Rusiji boljševike na vlast.
- bomba** (fr. bombe, ital. bomba, grč. bombos potmuo, dubok ton) voj. železna ili čelična lopta, oblica ili kutija ispunjena eksplozivom; ručna granata; atomska bomba; vodoiščna bomba ispunjena eksplozivom čije je razorno dejstvo jače od atomske bombe; velika bokasta boca, balon.

- bombaža (fr. bombage ispučenost) ispučenost pokvarene konzerve; ispučenost velikih staklenih površina na specijalnim prozorima pojedinih zgrada.
- bombazen (fr. bombasin, lat. bombycinus, grč. bombyx svilena buba; svila) pamučna svila, vrsta keplovane svilene tkanine; vrsta pamučne tkanine za podstavu.
- bombarde (fr. bombardier) voj. onaj koji vrši bombardovanje, naročito: vrsta teških aviona za nošenje velikih količina avionskih bombi i vršenje bombardovanja.
- bombardirati (fr. bombarder, nlat. bombardare) voj. tući (ili: gađati) iz topova neprijateljske položaje ili utvrđenja; bacati avionske bombe; fig. gađati (ili: obasipati) nekoga (cvećem, konfetama); osoliti koga, dosadivati kome (molbama, ljubavnim izjavama, svojim pesmama i sl.); up. bombardovati.
- bombardje (fr. bombardier) voj. tobodžija; bacac bombi, vojnik bombaškog odeljenja, bombaš.
- bombardovati v. bombardirati.
- bombast (eng. bombast, grč. bemyx) 1. pamuk, vata za ispunjavanje haljina i sl.; 2. dit. bujica reči, koja unakaradjuje jezik i stil svojom preteranošću i neumešnošću.
- bombastičan (eng. bombast) lit. preteran, preterano kitnjast, krupnorečiv, visoko-paran, nadmen, naduvan (način pisanja, izražavanja).
- bombaš (fr. bombe) v. bombardje.
- bombikometar (grč. bombyx pamuk, metron) u pamučarstvu: tablica za određivanje fi-noće (*numere*) konca prema težini izvesne dužine konca.
- bombski (grč. bombyx, lat. bombyx pamuk) zool. sviloprelja, svilena buba; svila, svi-lasta materija.
- bombe (eng. bombo) vrsta rakije od ruma, muskata i šećera u Sev. Americi.
- bombona (fr. bonbon) šećerlema, poslastica od istopljenog, aromatiziranog i oboje-nog šećera, često sa dodatkom želatina, brašna, slada (*malcbombona*) ili voća.
- bombonjera (fr. bonbonniero) kutija ili kor-pica, obično ukusno i luksuzno izrađena, u kojoj se drže bombone; fig. vrsta ženske kape; ukusno nameštena soba, ukusno namešten stan i sl.
- bon (fr. bon) trg. nalog za plaćanje; nalog za izdavanje neke robe; priznanice, potvrda prijema; bonz a vi (fr. bons a vue) pl. nalozi koji se isplaćuju odmah, po viđenju.
- bona (lat. bonum dobro, bona dobra) 1. pl. dobra, imanje, imetak; ostavština.
- bona (fr. bonne) 2. dadilja, devojka za decu; služavka.
- bona adventicia (lat. bona adventitia) pl. prav. naknadno pridošle dobra, delovi imanja koji nisu ostali od oca, nego potiču od neke druge strane.
- bona mente (lat. bona mente) u dobroj nameri, dobronomerno.
- bona minorum (lat. bona minorum) pl. prav. dobra (ili: imanje) maloletnika.
- bonapartizam odanost dinastiji Bonaparte; odobravanje Bonapartinog načina vladavine; politika koja ima za cilj da dovede porodicu Bonaparta na presto u Francuskoj.
- bonaparte™ pl. pristalice dinastije Bonaparta u Francuskoj.
- bona fide (lat. bona fide) dobronomernost, u dobroj nameri (učiniti, kazati).
- bona hereditaria (lat. bona hereditaria) pl. prav. nasledena dobra, nasledna dobra, imanja.
- bonaca (ital. bonazza) stanje mora kada je potpuno tiho i mirno (izraz koji se upotrebljava u Dalmaciji).
- bonbon, bonbona v. bombona.
- bonvivan (fr. bonvivant) veseli brat, veseljak, onaj koji traži u životu prvenstveno uživanja i razonode.
- bond (eng. bond) pismeno jemstvo, obaveza; priznanice; menica.
- bondirati (fr. bondir) skakati, proneti se, propinjati se, podskakivati (na konju).
- bondruk (nem. Wandriegel, metateza od Riegelwand) kućni zid izgrađen od direka i greda između kojih je stavljen čerpič (nepaćena cigla).
- bonsek, v. bansek.
- boneta (fr. bonette) voj. zemljišni nasip na grudobranu za zaštitu oruđa ili strelaca od bočne vatre i rikošeta.
- bonze (jap.) pl. sveštenici Budini u Japanu, Kini i istočnoindijskim zemljama, istočno-indijski kaluderi; fig. sujeverni popovi, zatucane popeskare.
- bonitet (lat. bonitas) dobrota, valjanost, unutarnja vrednost; izvrsnost (u smislu izrade); trg. platna sposobnost; sigurnost nekog potraživanja (*supr. veritet*).
- bonifikacija (nlat. bonificatio) naknada, odšteta; poboljšanje, poboljšavanje, popravka; popust u ceni.
- bonificirati (lat. bonum, facere, fr. bo-nifier) naknaditi, odštetiti; poboljšati, popravljati.
- bonom (fr. bonhomme) dobričina, prostosrdačan čovek, naivčina, čičica.
- bonomija (fr. bonhomme) prostosrdačnost, dobrošušnost; preterana prostota, naivnost, poverljivost.
- bono modo (lat. bono modo) dobrim načinom, na lep način, mǐrnim putem.
- bon pur (fr. bon pour) dobar za . . ., važi za . . .
- bon-sans (fr. bon sens) zdrav (čovečji) razum, prirodna obdarost.
- bonton (fr. bon ton) dobar ton, fino ponašanje i lep način izražavanja dobrova-spitanih i obrazovanih ljudi, otmeno držanje.

- bonum** (lat. bonum) dobro, sreća, preim秉stvo, dar, vrlina, korist; *pl. bona*.
- bonum publikum** (lat. bonum publicum) dobro države, državna korist, opšte dobro.
- bor** (nlat. borax) *hen.* element atomske mase 10,811, redni broj 5, znak V, nemetalno čvrsto telo, tačka topljenja 2030°, mrke boje; *borna kiselina* jedinjenje bora sa kiseonikom (upotrebljava se kod očnih bolesti za obloge).
- bora** (ital. bora) žestok i hladan severni vetar na Jadranskom moru, dolazi od brda iz Hrvatske i duva naročito zimi.
- boraks** (nlat. borax, arap. buraq) *hen.* jedinjenje bora, natrijuma i kiseonika ($\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$), nalazi se rastvoren u vodi nekih planinskih jezera u Tibetu, sred. Aziji i Kaliforniji, važan za industriju, kozmetiku i medicinu.
- boranija** (arap. buraniyya, tur. borani, burani zelen mlad pasulj, mahune; *fig.* nešto sitno, nevažno, zeleno, neiskusne.
- borati** (nlat.) *pl. hen.* soli borne kiseline.
- borgis** (nem. Borgis) vrsta štamparskih slova, veća od *pešta*, a manja od *garmonda*.
- bord** (eng. board) 1. sto, daska; *fig.* kolegijum koji se skuplja oko jednog stola, odbor; hrana, kost, novac za hranu; sto za kojim se drže sednice, savetovanja; sud, sudnica, nadleštvo.
- bord** (nem. Bord, fr. bord) 2. okrajak, ivica, rub; *kor.* ivica lade, lada.
- borda** (fr. borde) 1. gajtan za opšivanje, širit, pervaz; *up. bortna*.
- borda** (arap.) 2. vrsta sure vunene tkanine koja se izrađuje u Egiptu; Muhamedov ogrtić; *up. bordat*.
- bordaža** (fr. bordage) oblaganje lade daskama; materijal za oblaganje lade; opšivanje, porubljivanje; pervaženje.
- bordat** (arap.) *v. borda 2.*
- bordel** (fr. bordel, ital. bordello) javna kuća, javna radnja; *up. burdelj*.
- bordižati** (ital. bordeggiare) jedriti protiv vетra tamo-amo, krstariti.
- bording** (dan. boarding) *kor.* manja lađa u Ist. moru, obalska lađa koja prima deo tereta sa velikih brodova time ih olakšava kako bi mogli da preplave gošća mesta.
- boarding-haus** (eng. boarding-house) pansion sa stanom i hranom, gostionica, javna kuhinja.
- bordirati** (fr. border) ogoliti, opšivati, porubiti, porubljivati, oivičiti; obložiti lađu daskama; u slikarstvu: prema-zati platno osnovnom bojom, *grundirati*.
- bordo-boja** (fr. bordeaux) boja crnog vina, tj. tamnocrvene.
- bordo-vino** (fr. Bordeaux) opšti naziv za sva vina koja se šalju u trgovinu preko Bordoa.
- bord ov tred** (eng. board of trade) trgovačke komora.
- bordro** (fr. bordereau) *trg.* knjiga u kojoj su računi; izvod, lista, spisak računa, me-
- nica, novčanik vrednosti; sprovodio pismo.
- bordura** (fr. bordure) ivica; porub, pervaz; okvir, venac.
- borealjan** (grč. boreiaios, lat. borealis) severni.
- boreas** (grč. boreas) severac, severni veter, sever.
- bore]** *v. boreas*.
- borer** (nem. Bohrer) burgija.
- bor-mašina** (nem. Bohrmaschine) naprava za bušenje, buši lica.
- borniran** (fr. borne) ograničen, mali; *fig.* ograničen, skučen, glup.
- bornirati** (fr. borner) ograničiti, omediti, postaviti granične belege, kamene medaš; *fig.* umeravati, umeriti želje, ograničavati, ograničiti se.
- bortna** (nem. Borte) *v. borda 1.*
- borusomanija** (nlat. Borussia Prusija, grč. mama) preterana ljubav prema Prusima i svemu što je prusko.
- borusofobija** (nlat. Borussia, grč. phobos strah) strah od Prusa, mržnja na Pruse i sve što je prusko.
- borsč** (rus. борщ) omiljeno rusko narodno jelo: čorba od prosenog brašna i razne zeleni.
- bosa** (fr. bosse, ital. bozza) grba, čvrga, kvrga; ispušten vajarski rad izliven od gipsa; okrugle vajarske figure koje stoje same (za razliku od onih koje stoje na reljefu, u grupi).
- bosaža** (fr. bossage) *arh.* način otesavanja kamena, pri čemu su sastavci (fugne) jako ispušteni a površina grubo otesana (lat. opus rusticum).
- boselaža** (fr. bosselage) rad na ispuštenim, brežuljkastim, talasastim figurama, šarama.
- boselirati** (fr. bosseler) ulubit, ulublji-vati; raditi ispušteni, talasaste figure, šare.
- bosirati** (lat. bossare) praviti plastične predmete od ilovače, voska, gipsa.
- bosokteriti** (od nem. was sagt er) podrugljivo: govoriti nemački, tj. nerazumljivo.
- bostan** (tur. bostan) lubenice i dinje; vrt, bašta.
- boston** (eng. boston) 1. igra karata slična *vistu*, sa četiri igrača, ili sa manjim brojem karata i tri igrača (*tri boston*), nazvan po gradu Bostonu u Sev. Americi; 2. jedna vrsta plesa, igre (američka, nešto uprošćenija vrsta *valcera*).
- botanizirati** (grč. bosko napasam, botane trava) skupljati biljke; baviti se biljkama.
- botanika** (grč. botanike) nauka o biljnem svetu, o biljkama i rastinju.
- botaničar** (grč. botanikos travni, biljni) poznavalac bilja i rastinja, onaj koji se bavi proučavanjem bilja i rastinja.
- botano-** (grč. botane krmna trava) predmetak u složenicama sa značenjem: biljka, trava.

botanograf (grč. botane, grapho) opisivač bilja i rastinja.

botanografija (grč. botane, graphfa) opisivanje bilja i rastinja.

botanoliti (grč. botane, lithos kamen) *pl. geol.* okamenjene biljke.

botanolog (grč. botane, logos) poznavalac i proučavalac bilja i rastinja.

botanologija (grč. botane, logia) poznavanje i proučavanje biljaka, nauka o biljkama; *botanika*; *pr. botanološki*.

botanomantija (grč. botane, manteia) gatanje (ili: proricanje) sudbine iz biljaka.

botanofag (grč. botane, phagos) *zool.* biljojeda životinja, biljožder.

botanofil (grč. botane, philos) ljubitelj bilja, onaj koji voli da se bavi *botanikom*.

botarga (nm. bota larga, botarga, ital. bottarga) jelo slično *kavijaru*, od usoljene i kre morskog lipena, tunjevine i dr., u južnoj Evropi i na Levantu.

botega (ital. bottega, fr. boutique, lat. apotheca) dućančić, mala trgovina; krčma, vinara; sluga, kelner.

botel (od nem. Boot čamac i (ho)tel) ustanova za snabdevanje i opravku različitih plovila (jedrilica, čamaca i dr.).

botelar (nlat. botella, botellarius) šef kuhinje, čuvat životnih namirnice na brodovima.

botriiti (grč. botrys grozd, -ites) *pl. geol.* okamenotine grozdasta oblike.

botriitičan (grč. botrys) grozdast, u obliku grozda; *up. botriotičan*.

botriokefalus (grč. bothrion jamica, kepha-le glava) *zool.* širokočlana trakulja, 2—8 m dugačka i sa 3—4 hiljadom članaka, živi u tankom crevu čoveka, psa i dr.

botriomikoza (grč. botrys grozd, mykes gljiva) *med.* crven izraštaj na ruci ili nozi, velik kao zrno graška do sitnijeg lešnika, pričvršćen na kožu jednom pe-teljkom.

botriotican v. *botriotičan*.

botroilit (grč. botrys grozd, Mthos kamen) min. kamen grozdasta oblike.

botulizam (lat. botulus kobasicina) *ned.* trovanje pokvarenom hranom, naročito pokvarenim mesom (u kobasicama) i ribom.

bolf (ital. bavella, nem. Bafel) *trg.* otpaci; rđava, pokvarena roba, roba za odbacivanje, furda.

boča (ital. boccia) italijanska i naših primoraca igra u kojoj učestvuju dve partije sa raznobojnim drvenim kuglama: jedna crvena kugla izbací se i služi kao cilj, a ostali igrači trude se da svoje kugle bace što bliže onoj crvenoj; *up. balota*.

boš (fr. boçne) ime kojim Francuzi područljivo i prezivo nazivaju Nemce.

bošerija (fr. bocherie) Nemci; nemačke nevaljalstvo (francuski izraz).

bošonerija (fr. boche) v. *bošerija*.

bošča (pere. bogče, tur. bohca) 1. četvorouglasto platno za uvijanje ili pokrivanje nečega; 2. platno kojim muslimanke skrivaju lice; 3. pregača; 4. povezača, marama, šamija; 5. vrsta duvana.

boščaluk (pere.-tur. bohfalik) svadbeni dar mladin (obično košulja, gaće, čarape) uvijen u bošču.

Brabansona (fr. Brabanconne) belgijska nacionalna pesma, „Marseljeza“ belgijske revolucije.

brabansoni (fr. brabancons) *pl.* brabantski vojnici koji su, naročito u HP veku, bili u engleskoj ili francuskoj službi, čuveni zbog svojih pljačkaških izgrede po Francuskoj.

brabant (fr. brabante) *trg.* vrsta holandskog platna.

bravissimo (ital. bravissimo) usklik u znak odobravanja: vrlo dobro, vrlo lepo, sjajno, odlično!

bravo (ital. bravo) 1. usklik u znak odobravanja, odlično, valjano, tako je!

bravo (ital.) 2. junak, delija; valjan i vredan čovek; najmljeni ubica, mučki ubica (onaj koji je majstor u svom zanatu i siguran u svoj udarac).

bravura (fr. bravoure, ital. bravura) valjanost; hrabrost, junaštvo, neustrašivost; junačko delo; nešto izradene ili izvedeno sa velikom veštinom i stručnošću; tehnička veština i okretnost izvođenje naročito u muzici.

bravur-arija (fr. bravour, ital. aria) »uz. muzički komad (za sviranje ili pevanje) sa naročito velikim tehničkim teškoćama.

brageridizam (eng. braggard) razmetljivost, hvatisavost, hvastanje.

bragoc (ital. bragozzo) *pop.* lak ribarski brod sa dva jarbola.

bragura (stnord. bragr) pesnička umetnost, pesništvo.

bradičkoja (grč. bradys spor, akuein slušati) *med.* gluvoča, teško slušanje.

bradikardija (grč. bradys, kardfa srce) *med.* bolesna usporena delačnost srca.

bradilalija (grč. bradys, lalia govor) *med.* spor i težak govor usled mane u govornom organu; *up. bradilogija*.

bradilogija *med.* v. *bradilalija*.

bradimaseza (grč. bradys spor, masaomai žvakati) *med.* teško žvakanje.

bradipepsija (grč. bradys, pepsis kuvanje; varenje) *med.* teško, sporo prokuvavanje hrane, rđava probava.

bradispermatizam (grč. bradys, sperma seme) *med.* teško, sporo izlaženje semena (pri spolnom snošaju).

bradisurija (grč. bradys, uron mokraća) *med.* v. *stranturija*.

bradifazija (grč. bradys, phemi kažem, govorim) *med.* težak, usporen govor usled nepotpunog savladavanje izvesnih smetnji (npr. pri mucanju).

- bradifrazija** (grč. *bradys, phrasis* govorenje) *med.* težak govor usled nekog duševnog nedostatka.
- brad-sajd** (eng. broad-side) *kor.* strana broda; svi topovi na jednoj strani ratnog broda; paljba iz topova sa jedne strane broda.
- braziljin** v. *brazilin*.
- brazilin** crvena boja koja se pravi od brazilskega drvetra; *brazilejin*.
- braziletina** (fr. bracelet, lat. *brachiale*) naručica, grivna.
- Brajov sistem** međunarodna azbuka za slepe, koja se sastoji od svega šest jagodicama prstiju opipljivih tačaka (pronalazač slepi francuski učitelj slepih Louis Braille).
- Brajtova bolest** (nlat. *morbis Brightii*) *med.* akutno i hornično zapaljenje bubrega sa izlučivanjem belančevine u mokrači (*nephritis*), nazvano po engleskom lekaru Ričardu Brajtu (Bright, 1789—1858), koji ju je prvi objavio.
- brakadabra** fbracadabra) v. *abrakadabra*.
- braktea** (lat. *bractea* list) *bog.* list u čijem se pazuhu nalazi cvat, priperak.
- Brama** (sskr. *Brahma*) v. *Brahma*.
- bramaizam** (sskr. *Brahma*) v. *brahmanizam*.
- bramani** (sskr. *brahmana*) pl. v. *brahmanac*.
- bramanizam** (sskr. *brahma*) v. *brahmanizam*.
- Bramarbas** (šp. *bramar*) hvalisavac, junak na jeziku, smesani razmetljivac (po imenu glavnog junaka nekih komedija).
- bramarbasirati** (šp.) hvalisati se, biti junak na jeziku.
- Bramahova brava** brava sigurnosti kod koje ima više šipova, obično 6 do 7, nejednake veličine, koji moraju biti jednakom daleko pomereni da bi se brava mogla otvoriti (nazvana po svom pronalazaču, engleskom mehaničaru *Bramah-y*, 1749—1814).
- Bramehova presa** fiz hidraulična presa koja radi pod pritiskom vode; v. *Bramahova brava*.
- brand** (nem. Brand) *med.* lokalne izumiranje jednog dela tela; *gangrena, nekroza*.
- brander** (nem. Brand požar) brod na jedra, napunjen lako upaljivim materijalom (smola, barut, šalitra i sl.) koji se palio neposredno pred sudarom sa neprijateljskim brodom da bi se na njega preneo požar.
- brandi** (eng. brandy) v. *brendi*.
- braňa** (fr. *branche*, ital. *branca*) grana; deo, odsek, ogrank (jedne nauke, nekog posla), struka; poziv, naročita, uža oblast zanimanja; up. *brašna*.
- brankar** (fr. *brancard*, *branche*) nosila; rukunice (na kolima); *brankar-kola* teretna kola bez lotri.
- branhije** (grč. *branchion*) pl. zool. škrge.
- branthus** (grč. *branchos*) *med.* promuklost; zapaljenje krajnjika.
- brašna** (fr. *branche*) v. *branža*.
- braon** v. *braun*.
- braun** (nem. braun) otvoreno mrk, kestenjast, smed.
- braunianizam** *med.* učenje engleskog lekara Džona Brauna (John Brown, 1735—1788), po kojem se živa bića od neživih stvari razlikuju po tome što imaju sposobnost nadraživanja, tj. sposobnost da spoljnim uticajima „nadražajima“ bivaju pokretana na delatnost; poreklo bolesti je, prema tome, nemanje ili postojanje suviše velike nadražljivosti organizma.
- braunijanci** pl. *med.* pristalice učenja Džona Brauna; v. *braunianizam*.
- brauning** (eng. *browning*) automatski revolver belgijskog sistema sa 7 i više metaka u šaržeru, koji je smešten u kundaku, kalibra različitog (nazvan po pronalazaču, Amerikancu Dž. M. Brauningu).
- brahi-** (grč. *brachys*) predmetak u složeni-cama sa značenjem: kratak, mali, sitan, nizak.
- brahibiotika** (grč. *brachys, bfos* život) težnja ili veština skraćivanja života; suprotno: *makrobiotika*.
- brahibiotičan** (grč.) kratkovek, koji živi malo vremena.
- brahigraf** (grč. *brachys, grapho* pišem) onaj koji ume brzo da piše služeći se skraćenicama; up. *stenograf*.
- brahigrafija** (grč. *brachys, graphfa* pisanje) vepggina pisanja pomoću skraćivanja uopšte; u užem smislu isto što i *stenogra-fija* i *tahigrafija*.
- brahidaktilia** (grč. *brachys, daktylos* prst) *ampon.* urođena kratkoća prstiju.
- brahidromičan** (grč. *brachys, dromikés* sposoban za trčanje) koji kratko trči, koji je kratke staze.
- brahijalan** (grč. *brachlon* mišica, ruka, lat. *brachialis* mišićni, ručni) mišićni, ručni; fig. nasilan, nasilnički.
- brahijum** (lat. *brachium*, grč. *brachfon*) mišica, ruka, naročito donji deo ruke, od prstiju do lakta; moć, sila.
- brahikatalektičan** (grč. *brachy-katalekti-kés*) četr. nepotpun, tj. stih koji na kraju nema jedne stope ili dveju stopa.
- brahikefal** (grč. *brachys, kephale* glava) *ampon.* čovek koji ima kratku lubanj, kod koje je najveći poprečan presek gotovo jednak uzdužnom preseku.
- brahilog** (grč. *brachys, logos*) koji ume biti kratak u govoru i pisanju.
- brahilogija** (grč. *brachy-logia*) veština kratkog izražavanja u govoru i pisanju; ret. figura pri kojoj je prividno i formalno izostavljen kakav za izlaganje misli važan element, ali se krije u samom smislu rečenice.
- brahimetropija** (grč. *brachys, me* tron, orao vidim) *med.* kratkovidnost.
- brahiodonti** (grč. *brachys, odus, odéntos* Zub) zool. zubi sa niskom krunom i dobro razvijenim korenom, npr. u sisara.

- brahiometar** (grč. brachfon, metron) *med.* sprava za merenje mišice, ruke.
- brahiopode** (grč. brachfon, pus, podos nogu) *zool.* veoma rasprostranjene morske životinje, imaju dva kapka, i po tome liče na školske, ali se po sklopou tela od njih znatno razlikuju.
- brahiotomija** (grč. brachfon ruka, temno sečem) *hir.* odsecanje ruke.
- brahipetalan** (grč. brachys, petalon list) *bog.* koji ima kratke cvetne listiće, kratke latice, kratkih latica.
- brahipneja** (grč. brachys, rpeb dišem) *med.* uzetost grudi, tesnoća grudi i sporo disanje kao posledica toga.
- brahipneuma** (grč. brachy-pneuma) *med.* kratak dah, sipnja, astma.
- brahipodav** (grč. brachys, pods, podos nogu) kratkonog, kratkih nogu.
- brahiptera** (grč. brachys, pteron krilo) *pl. zool.* životinje kratkih krila; insekti koji imaju kratka krila.
- brahipteron** (grč. kratkokrilan, kratkih krila; četr) koji ima kratke metričke stope.
- brahisillabus** (grč. brachys, syllabe slog) metrička stopa koja se sastoji samo od kratkih slogova.
- brahistohrona** (grč. brachys, brachistos naj-kraći, chronos vreme) *kat.* linija pada za najkraće vreme, točkanica; *up.* cikloida.
- brahiscijan** (grč. brachys, skia senka) *geogr.* koji ima kratku senku (kaže se za stanovnike najtopljih delova sveta — *brahis-cii*, tj. za ljude koji bacaju kratku senku zbog toga što im sunčani zraci padaju na teme gotovo vertikalno, uspravno).
- brahit** *opt.* skraćen naziv za brahiteleskop.
- brahiteleskop** (grč. brachys, tele daleko, na razdaljini, skopeo gledam) *opt.* vrsta kratkih dogleda sa ogledalima koji se odlikuju svojom praktičnošću.
- brahihroničan** (grč. brachys, chronikos vremenski) kratkotrajan, kratkovremen.
- brahicfal** *antrop.* v. brahikefal.
- Brahma** (sskr. Brahma) u indijskoj filozofiji *Beda* ovako se zove vrhovno indijsko božanstvo.
- brahmaizam** (sskr. Brahmi) starije učenje o *Brahmi*, onako kako je izloženo u *Upani-śadama* (za razliku od učenja izloženog u *Vedanti*).
- Brahman** (sskr. Brahman) *ind. fil.* apsolutno Biće i Nebiće u isto vreme.
- Brahmana** (sskr. Brahma) zbirka dela koja predstavljaju dogmatsko-spekulativne rasprave indijske književnosti, neku vrstu komentara *Vedama*.
- brahmani** (sskr. brahmana) članovi najviše i najuglednije kaste u Indiji, koji su, dajući oduvek sveštenike, pesnike, nauč-nike i političare, vazda zauzimali najviši položaje i uživali velik re-ligiozni ugled.
- brahmanizam** (sskr. brahma) indijska religija, osnovana, otprilike osam vekova pre naše ere, koja je tražila od svojih pristalica visoko moralan život; brahmani-zmom se i danas naziva religija koja vlada u Indiji, ali tačnije ju je zvati *neobrah-manizami hinduzam*.
- brač** (ital. viola di braccio) *muz.* viola, nešto veća violina čije se četiri žice zглаšavaju, štimaju u s, g, d', a'; vrsta tambure za pratnju.
- breve** (ital. breve) svaki zvanični pismeni akt, naročito papino pismo državama, vladacima i dr. koje nema strogo formalni oblik (za razliku od *bule*); (fr. brevet) diploma, povelja, dekret; pismo, povlastica, patent; *breve d'envansjon* (fr. brevet d'invention) pronalazačka povelja, patent.
- brev(e)tete** (fr. brevete) *pr.* sa diplomom, sa poveljom; sa patentom, patentiran.
- brev(e)tirati** (fr. breveter) dati, izdati dekret, diplomu, patent, povelju.
- brevijar** (lat. breviarium) v. *brevijarij*.
- brevijarij(um)** (lat. breviarium) kratak pregled, kratak izvod, kratak spisak, kratak izveštaj; molitvenik, trebnik katoličkih sveštenika za dnevna bogosluženja; *up.* *brevijar*.
- brevijatura** (nlat. breviatura) v. *brevijacija*.
- brevijacija** (nlat. breviatio) skraćivanje, skraćenje; *up.* *brevijatura*.
- brevilokvij(um)** (lat. brevis, loqui govoriti) kratak, sažet i jezgrovit govor.
- brsvi manu** (lat. brevi manu) otvoreno, bez uvijanja, odmah, kratkim putem.
- breviotipija** (lat. brevis kratak, grč. typos otisak) *ouz.* štampanje nota.
- brevipedan** (lat. brevis, pes nogu) kratkonog, kratkih nogu.
- brevis** (lat. brevis kratak) *muz.* nota koja vredi za dva cela takta.
- bregma** (grč. bregma) *anat.* srednji deo lubanje, teme.
- breda** vrsta mašinske puške, mitraljez (po italijanskoj fabriči oružja Breda).
- bredizam** *med.* = *hipnotizam*, nazvan po engleskom lekaru Džemu Brediju (James Brai-de, 1795—1860), koji ga je prvi otkrio i ukazao na vezu između hipnoze i sugestije.
- brek** (eng. break) otvorena kola na 4 točka, lovačka kola sa 3-6 sedišta, sa dve klupe nameštene po dužini ili popreko i sa visokim bokom; *muz.* kraća improvizirana fraza u džezu, a izvode je obično trubači i saksofonisti; *sp.* komanda za prekid borbe u boksu.
- brekfest** (eng. breakfast) doručak.
- bremza** (nem. Bremse) *teh.* kočnica.
- bremzaTM** (nem. bremsen) *teh.* kočiti, ukočiti, zakočiti.
- bremzovati** (nem. bremsen) v. *bremzati*.
- brendi** (eng. brandy) rakija prepečenica; *brandi*.

- brener** (nem. Brenner) deo karbidske lampe koji daje plamen.
- brenovati** (nem. brennen) 1. kovrdžati kosu vrćim gvožđem; 2. obzirati se na nekoga, voditi računa o nekome, zarezivati nekoga.
- breskva** (pere.) *bog.* poznato drvo i voćka iz familije ružičastih biljaka (*prunus persica*).
- bretanja** (fr. bretagne) stari francuski ples udvoje; vrsta odličnog francuskog platna (naziv po Bretanji, pokrajini u severnoj Francuskoj).
- bretela** (fr. bretelle) uprta, remen, kaiš za nošenje tereta; *voj.* kosi položaj koji vezuje dva uzastopna položaja; — *št.* *bretelle* naramnice, prekoramnik, oramenice za držanje čakšira, *hozntregeri*.
- bretona** (fr. bretonne) vrsta ženskog ogrtača za kišu, nazvanog po francuskoj pokrajini Bretanji.
- brefotrof** (grč. *brepbos* novorođenče, *tropheus* hraničar) nastojnik, upravnik *bre-fotrofea*.
- brefotrofeum** (grč. *brepbos*, *tropheus*) zavod za nahoćad, zavod za ishranu i podizanje dece; *up. brefotrofij*.
- brefotrofij(um)** (grč. *brepbos*, *tropheus*) v. *brefotrofeum*.
- breča** (ital. *breccia*) *kol.* stena sastavljena od slepljenih uglastih komada.
- breša** (fr. *breche*, ital. *breccia*) *voj.* prołom, prođor (u zidu, bedemu, utvrđenju); *fig.* šteta, uštrba.
- brig** (eng. brig, *brigg*) mor. laka jedrilica sa dve katarke ili sa veslima, za sto naoružanih ljudi; ranije vrsta ratnih brodova sa 10-20 topova.
- brigada** (fr. *brigade*, ital. *brigata*) 1. *voj.* jedinica sastavljena obično od dva puka istog roda vojske; 2. grupa radnika koji rade na izvršenju nekog zadatka.
- brigadir** (fr. *brigadier*) 1. *voj.* komandant brigade; 2. konjički podoficir u francuskoj vojsci; 3. rukovodilac radne brigade; *up. brigadist*.
- brigadist** (fr. *brigade*) član radne brigade.
- brigant** (ital. *brigante*) drumski razbojnik, pljačkaš, hajduk, buntovnik.
- brigantina** (eng. *brigg*, fr. *brigantine*, nem. *Brigantine*) *tor.* mala jedrilica sa dve katarke.
- brigma** (grč. *brycho* škrgećem, *brygmos* škrget) med škrgetanje Zubima; *brigmos*.
- brigmos** (grč. *brygmos*) med. v. *brigma*.
- briza** (fr. *briše*, ital. *brezza*) blag morski vetar, vetrić, povetarac.
- brizantan** (fr. *briser*, *brisant*) koji lomi, rasprskava, razara, rasprsan, rasprska-van, koji razmrskana.
- brizantnost** (fr. *briser*) rasprsnost, sposobnost rasprskavanja, razornost, razorna snaga.
- brizer** (fr. *briseur*) lomilac, razbijac; prednji valjak na spravi za predanje.
- brizomant** (grč. brizo spavam, *mantis* prorok) veštak u tumačenju snova.
- brizomantija** (grč. brizo, *manteia* prorica-nje) veština tumačenja snova.
- brik** (eng. *brig*) *mor. v. brig*.
- brikabrak** (fr. *bric-a-brac*) starudija, starež; razne umetničke stvarčice, naročito starinske; telalnica, starinarica.
- briket** (fr. *briquette*) nešto u obliku cigle, lopte ili jajeta; naročito sitan ugalj veoma upotrebljiv kao gorivo, sabijen u obliku opeke, cigle, lopte, jajeta i sl.
- briketaža** (fr. *briquetage*) bojenje zida tako da izgleda kao zid od cigle; izrada lica građevine (*fasade*) tako da se vide cigle; *up. fugovanje*.
- briketirati** (fr. *briqueter*) popločati ciglama; obojiti zid tako da izgleda kao zid od cigala; presovati u obliku opeke, cigle sitan, u prah pretvoren materijal.
- brikola** (nlat. *bricola*, fr. *bricole*) srednjovekovna ratna sprava za bacanje kamenja; kod biljara: odskok, odboj lopte od ograde; *udariti par brikol* udariti loptu sa strane od ograde odbijenom loptom, otuda *fig. par brikol* (fr. *par bricole*) posredno, zaobilazno, sa strane, lukavo.
- brikolirati** (fr. *bricoler*) odbiti, odskočiti; učiniti da se nešto odbije, odskoči; pomoći odbi j anja pogoditi sa strane; *fig. ne raditi časno, vrdati, raditi zaobilazno*.
- brilaite** (ital. *brillante*) *iuz.* veoma vatreno, živahno, plahovito.
- brilijant** (fr. *brillant*) dijamant uglačan dijamantskim prahom tako da ima oblik dvostrukog (osnovama spojene) kupe, odozgo jače odozdo slabije zatupljene, a sa strane podeljene u mnogobrojne trougle i četvorougle (*facete*).
- briljant v. brilijant**.
- briljantan** (fr. *brillant*, *briller* sjati, *blistati*) sjajan, svetao, blistav; *fig.* odličan, divan, krasan, veličanstven.
- briljantin** (fr. *brillantine*) *kozi.* vrsta mirišljave masti za kosu, bradu brkove.
- briljantina** (fr. *brillantine*) gusto tkana pamučna materija u mustrama.
- briljantirati** (fr. *brillanter*) od dijamana glaćanjem praviti brilijante; ukrasiti (ili: optočiti) dragim kamenjem, naročito brilij aktima.
- briljantnost** (fr. *brillant*) sjaj, blistavost, raskoš, velelepnost; *fig.* divota, veličanstvenost, odličnost.
- briljirati** (fr. *briller*, ital. *brillare*) sjati, sijati, blistati, svetleti se, prelivati se u svetlosti; *fig.* vidno se isticati, odskačati od ostalih.
- brimada** (fr. *brimade*) kod francuskih studenata: teranje šege sa novajlijama, „krštenje“ brucoša na taj način poggo ih stariji drugovi zgrabe za noge i ruke i bacaju uvis.

brimer (fr. brumaire, lat. bruma najkraći dan) u republikanskom francuskom kalendaru: drugi mesec u godini, od 23. oktobra do 24. novembra, magleni mesec (18. brimera UŠ god. — 9. novembra 1799 — uzeo je Bonaparta kao prvi konzul, vladu u svoje ruke).

brinet (fr. brunet) crncurast, crnomanjast muškarac, garavko.

brinete (fr. blonde) garavuša, crnka.

brinirati (fr. brunir) metalne predmete mrko uglačati, usjajiti i na taj ih način sačuvati od rdanja; bojiti (ili obojiti) mrko, pocrnići.

briožo (ital. brioso) *muz.* živahno, šumno, bučno, plameno; *up. kon brio.*

briožoe (grč. bryon, zoon životinja) *zool.* morske, ređe slatkodovne, životinje iz porodice „pamekušaca“, žive u kolonijama i mahovinasto su razgranate.

briodian (grč. bryon, eidos oblik) *bog.* sličan mahovini, mahovinast.

biologija (grč. bryon, logia nauka) *bog.* nauka o mahovina ma.

brion (fr. brion) vrsta dobrog francuskog vina.

briskirati (fr. brusquer) brecati se, obrec-nuti se, oseći se na nekoga; hteti nešto brzo sprovesti, prenaglići čime, prebiti preko kolena.

britanija-metal u Britaniji (Engleskoj) pronađena legura od cinka, antimona i nešto bakra ponekad i nikla i bizmuta, bele, srebrnaste boje; upotrebljava se, mesto srebra, za izradu stonog pribora.

Britiš mjuzeum (eng. British Museum) veliki narodni muzej u Londonu, osnovan 1753, sa veoma bogatim naučnim i umetničkim zbirkama.

bridž (eng. bridge) igra karata, slična *vistu*, jedna od najzanimljivijih igara sa veoma mnogo kombinacija.

brnistra (ital. ginestra) *bog.* šib žuta cveta od čije se like izraduju grube tkanine za omotače i prekrivače.

broajon (fr. broyon) tučak za mrvljenje, trljanje boja.

Brodvej (eng. Brodway) „široka ulica“, glavna saobraćajne i trgovачka ulica Nju-jorka, kulturno središte.

brodsrija (fr. broderie) vez, vezivo; vezenje; trgovina vezivom; *fig.* kićenje, ulepšavanje.

brodet (ital. brodetto) vrsta riblja papri-kaša.

brodirati (fr. broder) vesti, izvesti zlatom, srebrom, svilom; *fig.* krasiti, ulepšavati izmišljenim dodacima.

brojler (eng. broiler) vrsta pileteta za pečenje, obično industrijske proizvodnje.

brokanter (fr. brocanteur) trgovac starim umetničkim predmetima, naročito slikama; starinar, telalin.

brokantirati (fr. brocarter) trgovati umetničkim stvarima, naročito slikama; ku-

povati i preprodavati stare stvari, tela-liti.

brokat (ital. broccato) zlatotkanica, srebrotkanica, teška, zlatnim i srebrnim kopćima protkana svilena tkanina; grub metalni prašak od legure bakra i cinka; fini liskun u prašku i bojadisan (obe vrste ovog praška upotrebljavaju se za bronzane boje); *brokatna hartija* hartija u boji sa mustrama, figurama i sl., utisnutim u zlatu i srebru.

brokatel (ital. broccatello) brokatu slična polusvilena tkanina, od svile i pamuka, ili samo od pamuka, sa utkanim krupnim cvetovima; vrsta žutog, crvenkastog ili ljubičastog italijanskog mermara. **broker** (eng. broker) trgovački posrednik; *up.*

makler, sezal.

brokeraza (eng. broker) *trg.* nagrada koju trgovački posrednik dobiva za posredovanje; *up.* *makleraža, senzarija.* **brokule** (ital. brocoli) vrsta karfiola sa mesnatim i sočnim cvetovima i stablji-kama.

Brokhaus (nem. Brockhaus) veliki nemački konverzacioni leksikon sa mnogo izdanja, poslednje u 20 knjiga zaključeno 1935, nazvan po izdavaču, velikom nem. izdavačkom preduzeću u Lajpcigu, osnovanom 1805. god.

brom (grč. bromos smrad, nlat. bromium) *xex.* element, nemetal atomske mase 79,909 redni broj 35, znak Vg, crvenkastomrka teška tečnost, jako nadražajnog mirisa. **bromatika** (grč. broma jelo) nauka o spravljanju jela po naučnim i ekonomskim načelima.

bromatografija (grč. broma jelo, graphein opisivati) opisivanje jela i sredstava za ishranu.

bromatologija (grč. broma jelo, logia) nauka o jelima, nauka o sredstvima za ishranu.

bromatometar (grč. broma jelo, metron) sprava za odmeravanje količine dnevne hrane. **bromid** (grč. bromos smrad) *hem.* so bromovodonične kiseline.

bromizam (grč. bromos) *ned.* trovanje *bromom.*

bromoform (nlat. bromoformium) *farm.* tečnost veoma slična *hloroformu*, upotrebljava se kao sredstvo protiv velikog (magarećeg) kašila.

bromural (grč. bromos) *fark.* bromov preparat, poznati lek za živce. **bronza** (fr. bronze, ital. bronzo, nlat. bronzium) tuč, legura (slitina) bakra, cinka i gvožđa.

bronzana bolest med. tuberkulozno oboljenje nadbubrežnih žlezda praćeno velikom malokrvnošću i mrkom bojom kože. **bronzano doba** rani istorijski period (3500-1000. god. pre n. e.) poznat po upotrebi bronce kao osnovnog materijala za izradu oruđa i oružja; razdoblje koje karakteriše nastavak prvih država i

upotreba pisma (hijeroglifi, klinasto pismo i dr.). **bronzirati** (fr. bronzer) obojiti bronzanom, tj. mrkom, crnom, bakarnom bojom (drvo, gips, kožu i dr.); obojiti modrikastim prelivima na vatri. **bront** (nem. Brand) *med.* izumiranje tkiva pod uticajem truležnih bakterija, tako da tkivo truli i raspada se, jako zaudara i dobiva prljavocrvenu ili zelenocru boju. **bronteum** (grč. bronte grmljava) sprava za izvođenje veštačke grmljavine na pozornicama. brontologija (grč. bronte grmljavina, logia)

nauka o grmljavini, o nepogodama uopšte. **brovtosaurus** (nlat. brontosaurus) *kol.* ogromni kičmenjak, iz perioda krede, dug preko 18 t. **brontoterij(um)** (nlat. brontotherium) *kol.* džinovska nosorozima slična vrsta sisara iz srednjeg *tercijara* Severne Amerike. **brontofobija** (grč. bronte, phobeo plăsim se) strah od grmljavine i nepogode. **bronhijalni** (grč. brénchos dušnik) dušnički, koji se tiče dušnika ili dušnice, npr. *bronhijalni katar* = *bronhitis*. **bronhije** (grč. brénnchia) *pl. anat.* dve cevi, leva i desna, koje postaju račvanjem dušnika od trećeg lednog pršljena. **bronhitis** (grč. brénnchia) *med.* zapaljenje *bronhija*, bronhijalni katar. **bronho-** (grč. bronchos) predmetak u složenica sa značenjem: dušnik, dušnice. **bronhoblenorea** (grč. bronchos, blesna, sluz, rheo tečem) *med.* gnojavo zapaljenje dušnice. **bronholitija** (grč. bronchos, lithos kamen) *med.* stvaranje kamena u dušnicama. **bronhomikoza** (grč. brénchos, mykes glijiva) *med.* zapaljenje dušnica izazvane raznim glijivicama. **bronhoplegija** (grč. bronchos, pleso udarim) *med.* uzetost (ili: paraliza) dušnica. **bronhopneumovija** (grč. bronchos, pneuma dah) *med.* zapaljenje *bronhija* koje prelazi na plućno tkivo i izaziva zapaljenje pluća, tuberkuloze pluća. **bronhoragija** (grč. bronchos, regnumi skrham, polomim) *med.* krvarenje dušnica. **bronhorea** (grč. brénchos, rheo tečem) *med.* preterano lučenje sluzi kod hroničnog zapaljenja dušnica. **bronhoskop** (grč. bronchos dušnik, skopeo gledam) *med.* aparat za pregled sluznice bronhija. **bronhoskopija** (grč. brénchos, skopeo gledam) *med.* pregled dušnika ili dupšica pomoću naročitog ogledala. **bronhospazmus** (grč. bronchos, spasmés grč) *med.* grč u dušnicama. **bronhostenoza** (grč. brénchos, stenos tesan) sužavanje (ili sunsenošt) dušnica. **bronhotomijsa** (grč. brénchos, temno sečem) *med.* operativne otvaranje dušnica; *bron-*

hotom instrument za veštačko otvaranje dušnica. **bronhofonija** (grč. brénchos, phone glas) *med.* piskutavost glasa (kod promuklosti). **bronhocela** (grč. brénchos, kele posutost) *med.* posutost dušnika, guša. **bronhus** (grč. brénchos) *alat.* dušnik, grkljan; *up. bronhije*. **brorc, bronce** (ital. bronzo) *v. bronze*. **broš** (fr. broche) zapinjača, luksuzna igla za skopčavanje ženskih haljin (obično na grudima ili pod vratom). **brošira** (fr. brochure) *v. brošura*. **broširati** (fr. brocher) prošiti, prošivati (knjigu), povezati knjigu u mek povez; protkati, protkivati tkaninu (zlatom, srebrom, svilom); *fig.* uraditi nešto na brzu ruku. **brošura** (fr. brochure) sveska, meko povezana knjižica; knjižica o aktuelnim dnevним pitanjima. **brošurist(a)** (fr. brochurier) pisac brošura. **bruderschaft** (nem. Bruderschaft) bratstvo, bratimstvo. **brujar** (fr. brouillard) *v. brujon*. **brujon** (fr. brouillon) koncept, nacrt, prvi sastav; knjiga dnevnog troška, dnevnik pazara, štraca u koju se unose, na brzu ruku i privremeno, trgovacke beleške; *up. brujar*. **brum** (eng. brougham) zatvorena laka kočija sa dva sedišta i jednim konjem, nazvana po imenu čuvenog engleskog državnika *Bru-ma* (1778—1868). **brumalan** (lat. brumalis) zimski. **brunirati** (nem. briinieren) davati nečemu (metalu, drvetu, nameštaju) mrku boju. **brusit** (po prezimenu Brus Bruce) *min.* mine-ral, magnezijumov hidroksid ($Mg(OH)_2$), cedfastog sjaja. **brustbild** (nem. Brust-bild) poprsje, slika ili kip koji predstavlja glavu i gornji deo grudi, bista. **brust-halter** (nem. Brust-halter) prslučić ženski za pridržavanje grudi. **brutalan** (nlat. brutalis, fr. brutal) živo-tinjski; skotski, grubijanski, grub, surov, neotesan, divljački, zverski. **brutalizirati** (fr. brutaliser) zlostavlјati, zverski (ili: grubo) postupati s nekim; poživotinjiti, osuroviti. **brutalitet** (nlat. brutalitas) surovost, grubost, divljaštvo; životinjsko ponašanje prema kome, životinjska požuda. **brutalnost** *v. brutalitet*. **brutificirati** (nlat. brutificere) napraviti nekoga stokom, učiniti da podivlja, potpuno zanemariTM. **bruto** (ital. brutto) *trg.* težina robe zajedno sa težinom onoga u što je ta roba upakovanu; **brutoprihod** celokupan prihod, bez odbitka troškova; suprotno: nego. **bruh** (nem. Bruch lomljenje) *med.* *v. hernija*.

- bruhgold** (nem. Bruchgold) izlomljeno, nepre-radeno zlato.
- bruceloze** opšti naziv za oboljenja domaćih životinja i ljudi, koja prouzrokuju bakte-rije: Brucella abortus Bang, Br. suis i Vg. melitensis.
- brucin** ha* veoma otrovan alkaloid koji se nalazi u semenu biljke pih vomica (nazvan po engleskom putniku Vgise).
- bubalis** (grč. biibalos) zool. afrički jelen, antilopa.
- bubikopf** (nem. Bubikopf) „dečačka glava“ kratka ženska frizura kao u dečka.
- bubonadenitis** (grč. bubon preponske žlez-de, aden žlezda) med. zapaljenje žlezda u preponama.
- bubonalgija** (grč. bubon, algos bol) med. bolest prepona.
- buboni** (grč. bubon) pl. ned. zapaljenje limf-nih žlezda u preponama (obično u vezi sa mekim šankrom), micine, nicine, bub-njice.
- bubonocela** (grč. bubon, kele) med. prosutost prepona, kila.
- .bubonulus** (grč. bubon, nlat. bubonulus) med. limfatični triper (kapavac).
- bubreg** (tur. bogurek) bubreg.
- bugzirati** (hol. buksiren) mor. vući lađu pomoću parnog broda, pomoću čamca na vesla za koji je lada vezana konopcima.
- Buda** (sskr. Buddha) v. *Budha*.
- budala** (tur. budala) ludak, glupak.
- budizam** (sskr. Buddha) v. *Budhizam*.
- budisti** (sskr. Buddha) pl. v. *budhisi*.
- budoar** (fr. boudoir) mali elegantno namešten salon jedne dame za oblaćenje i doterivanje (obično u blizini spavaće sobe); soba u kojoj dame primaju bliže poznanike.
- Budha** (sskr. Buddha) „probudeni, prosveće-ni“, osnivač po njemu prozvate religije (*budhizma*), rođen oko polovine VI veka pre naše ere u staroj plemičkoj porodici, u Indiji poštovan kao bog, „sveti mudrac“, i kao devete otelovljenje boga Viš-«U, up. *budhizam*.
- Budhizam** (sskr. Buddha), učenje Gautame Budhe (oko 557–447 pre naše ere); ind. religija koju je osnovao Budha, čija se filozofija sadrži u dve tačke: patnja i spasenje. Život je patnja, uzroci patnje su strasti (tj. žed za životom, volja za život), oslobođiti se tih strasti znači oslobođuti se patnje, put ka oslobođenju vodi ka *nirvani*, tj. stanju blaženog mira, bez strasti i patnje; up. *budizam*.
- budhisti** (sskr. Buddha) pl. pristalice religije i filozofije *budhizma*.
- bud** (tur. biige) plesan; *buda*.
- buzija** (fr. bougie, nm., ital. bugia sveća) med. valjkasta šipka od voska, gume, kaučuka i sl. za proširivanje suženih kanala naročito mokraćnih, zatim zadnjeg creva i jednjaka; fiž. električna svećica.
- buzdovan** (tur. bozdogan) vrsta starinskog oružja, topuz; fig. glupak.
- buj** (fr. bouille) carinski žig koji se udara na vunenu robu; vrsta tkanine.
- bujatrica** (grč. bus, govedo, iatrike lekarstvo) stočno lekarstvo, lečenje goveda.
- bujirati** (fr. bouille, bouiller) snabdeti robu carinskim žigom, *bujom*.
- bujon** (fr. bouillon) kup. v. *buljon*.
- bujrum** (tur. buyurmak zapovedati, narediti) izvolite, zapovedajte!
- buk** (eng. book) knjiga; književno delo; spisak, lista.
- bukagije** (tur. bukagi) pl. okovi na nogama zatvorenika.
- bukanir** POJL. pustolov koji se u Zapadnoj Indiji borio protiv Spanaca (naziv potiče od francuske reči: boucan divlje govedo, jer su se ti pustolovi hranili mesom divljih goveda).
- bukanirati** (ind.) sušiti komade mesa na suncu ili nad vatrom.
- bukanje** (fr. boucanier) lovac na bivole; zverokradica u Sev. Americi; morski razbojničar, gusar.
- bukardija** (grč. bus, kardia srce) med. uvećanje, *hipertrofija* srca, kao posledica jačanja srčane muskulature.
- bukasen** (fr. boucassin) vrsta krutog francuskog platna; pamučna tkanina za postavu.
- buket** (fr. bouquet) lepo probrana i uređena kita prirodnog ili veštačkog cveća; cvet, miris od vina; pena na pivo; figura u vatrometu; um. uspeo i harmoničan sastav boja na slici.
- Bukefal** (grč. bus govedo, kephale glava, „volovska glava“) ime konja Aleksandra Velikog.
- bukiner** (fr. bouquinier, bouquin) ljubitelj i sakupljač starih knjiga; onaj koji voli da rije po stariim knjigama.
- bukinerija** (fr. bouquinerie) trgovina stariim knjigama, antikvarnica.
- bukinist(a)** (fr. bouquiniste) prodavac starih knjiga, antikvar.
- bukmeker** (eng. book-maker) onaj koji na konjskim trkama priređuje kladjenja ili se sam kladi, posrednik pri kladjenju; profesionalni kladilac.
- bukmeking** (eng. book-making) sastavljanje knjiga, tj. običan način kladjenja na konjskim trkama, za razliku od *totalizatora*.
- bukoliazmos** (grč. bukoliasmos) pastirska pesma, pastirske pevanje.
- bukolika** (grč. bukolike) post. pastirska pesma, *idila* (naročito kod rimskog pesnika Vergila).
- buvoličar** (grč. bukolikos) poet. pisac pa-stirskih pesama.
- bukolski** (grč. bukolikos) poet. pastirski, seoski, u duhu ili u obliku pastirskog pesništva; *bukolska cezura četr.* uobičajena cezura na kraju četvrte stope u heksa-metru grčkih bukoličara.

- **bukranije** (grč. bus, kranion lubanja) *arh.* ukraši, naročito na dorskom *frizu*, u obliku golih lubanja na žrtvu prinese-nih volova.
- buke** (eng. books) *pl.* prozirna i laka tkanina od finog pamuka.
- bukskin** (eng. buckskin) „jelenska, jagnjeća koža”, vrsta jake vunene tkanine za čakšire i sportska odela.
- bucinatator** (lat. buccinator) trubač; *anat.* obrazni mišić, mišić duvač.
- bukša** novčana jedinica Jemena (bughas), četrdesete deo rijala.
- bul** (eng. buli) 1. bik; *fig.* neotesanost, glupost; napomena ili kratka priča, kod koje je šaljivā poenta u tome što joj nedostaje dosledno« glavne misli; *Džon Bul*, oličenje engleskog naroda kao celine, tj. njegovih karakternih osobina: preterane ukočenosti, hladnokrvnosti i dr.
- bul (fr. boule, lat. bulla) 2. lopta, kugla, jedna društvena igra na bilijaru ili igrati kuglama; rad od drveta sa metalnim umecima, nazvan po francuskom rezbaru A. Ch. Boule (1642—1732).
- bula** (lat. bulla) 1. prvobitno: mala zlatna kutija u kojoj su se nosile amajlike; kap-sla koja služi kao pečat koji visi o vrpci, npr. na povelji; pečat od voska ili metala na povelji; povelja sa takvim pečatom; zvanična papina povelja ili raspis o važnim pitanjima snabdeven velikim crkvenim pečatom (za razliku od *vreve*, koja ima samo otisak pečata sa prstena s ribom); *zlatna bula* (lat. *bulla aurea*) zakon koji je 1356. god. izdao nemački car Karlo IV.
- bula** (lat. bulla) 2. *ned.* okruglo i jajoliko izdignuće pokožice ispod koga se skuplja čista seriozna, mutna, krvava ili gnojna tečnost, plik.
- bula** (tur. bula, bola strina, tetka) 3. verski obrazovana muslimanka; muslimanska žena, udata žena; bulom zove šegrt majstorovu ženu.
- bularij(um) (nlat. bullarium) zbirka papskih bula ili odredaba.
- bulbiferan** (lat. bulbus lukovica, f ero donosim) bog. koja rada lukovičastim podzemnim stablim.
- bulbiforman** (lat. bulbus, forma) koji ima oblik lukovice, glavičast.
- bulbozan** (lat. bulbosus) lukovičast, glavičast, krompirast, čvornovat.
- bulbul** (arap. bulbul) slavuj; *Bulbulder Slavujev do.*
- bulbus** (lat. bulbus) lukovica, glavica; luk; *bulbus okuli* (nlat. bulbus oculi) *anat.* očna jabučica.
- buldog** (eng. bul dog) 1. veliki engleski pas širokih grudi, kratke i duboko usečene njuške, tako da mu se vide prednji zubi; 2. vrsta džepnog revolvera sa 6 i više metaka.
- bulevar** (fr. boulevard) šetalište, široka i lepa ulica zasađena drvećem, glavna ulica; *voj.* tvrdava, bedem.
- bulengrev** (fr. boulingrin) v. *boling-grin.*
- buleuterion** (grč. buleuterion) večница, saborica, skupštinska zgrada.
- bulimija** (grč. bulimfa) med. velika, neodoljiva, životinjska glad.
- bulinirati** (fr. bouliner) mor. ploviti ukoso (kad vetr duva sa strane); *fig.* nepošteno trgovati, pljačkaš, krasti.
- buliran** (lat. bulla, bullatus) zapečaćen, potvrđen pečatom, snabdeven bulom.
- bulist(a)** (lat. bulla) pisac papskih bula.
- bulicija** (lat. bullire, nlat. bullitio) ključanje, talasanje, vrenje, izbacivanje mehu-rova.
- buljen** (eng. bullion) nepreradeno zlato ili srebro u šipkama, pločama ili grudiyama; tudi, stran novac, onaj koji nije u opticaju.
- bulterijer** (eng. butlerier) vrsta engleskih pasa, postala ukrštanjem bulldoga i terijera, odličan lovac na miševe i pacove.
- bulumenta** (ital. foltamente gusto, zbijeno) 1. gomila ljudi, rulja; metež, vreva, urnebes; 2. velika količina (nečega), gomila.
- bul-finč** (eng. bull-finch) sp. gusta trnovita živica kroz koju konj, na trkama s preponama, mora da projuri.
- buljon** (fr. bouillon) kup. čorba, supa od povrća i mesa u kojoj se obično razmuti jaje; up. bujon.
- buljuk** (tur. boliiik) 1. četa pešaka ili eska-dron konjanika u nekadašnjoj turskoj vojsci; 2. velika gomila, mnoštvo (obično stoke).
- buljuk-baša** (tur. boltikbasi) četovoda, zapovednik pešadijske čete u nekadašnjoj turskoj vojsci, kapetan, zapovednik jednog buljuka; *buljubaša*.
- bum** (eng. boom) engleski naziv za nagli uspon i polet privredne delatnosti u nekoj kapitalističkoj državi.
- bumaški** (rus.) *pl.* hartijice, papirići; sitan papirni novac u Rusiji.
- bumerang** (austral. woomera) bacaljka australijskih domorodaca za borbu i lov; uzana, oko 60 st dugačka daščica od tvrdog drveta, na krajevima pljosnata a u sredini kolenasto savijena. Služi kao oružje, a odlikuje se naročito time što se, ako ne pogodi u cilj, vraća onome koji ju je bacio.
- bungalov** (eng. bungalow) drvena kućica (obično prizemna) sa verandom.
- bungur** (tur. bulgur) prekrupa od kukuruza ili pšenice; jelo od nje.
- bund** 1. (nem. der Bund) savez, društvo, liga; 2. (nem. daš Bund) svežanj, smotak, zavežljaj, mera za staklo, mera za konac.
- bunda** (mađ. bunda kaput) krzneni kaput; zimski kaput postavljen krznom.
- Bundesver** (nem. Bundeswehr) oružane snage SR Nemačke.

Bundesrat (nem.) savezno veće, jedan od dva doma parlamenta u SR Nemačkoj i Republici Austriji; sačinjavaju ga zastupnici federalnih jedinica; *up. Bundestag*.

Bundestag (nem.) savezna skupština SR Nemačke, predstavnički dom parlamenta; *up. Bundesrat*.

bunker (nem. Bunker) 1. *voj.* mali betonski fortifikacioni objekat stalne fortifikacije sa dubokim podzemnim zaklonima za posadu; 2. betonsko sklonište (kućno, ulično) od napada iz vazduha; 3. *kor.* prostor, spremište na brodu za ugalj („ugljenica”), cement, pesak i dr.; 4. deo *kombajna*: sanduk u koji padaju zrna.

bunt (nem. Bunt savez) buna; nezadovoljstvo.

bundruk (nem. Buntdruck) štampanje u više boja.

bunting (eng. bunting) engleska laka vunena tkanina za pravljenje zastava.

bura 1. (fr. Bourre, ital. borra) otpaci od dlake, vune; dlaka za punjenje stvari.

bura 2. (ital. bora) severistočni vjetar s kopna na severnom Jadranu.

burag (rum. buricu pupak) želudac životinje.

burazer (pere. birader, tur. birader) brat.

buranj (rus. buraš.) žestok vihor sa (snežnom) vejavicom u stenama Rusije i Sibira.

buraska (ital. burrasca, fr. bourrasque) bura, iznenadna nepogoda, nagao vihor; *fig.* izliv zlovolje, ljutine.

burg (nem. Burg) zamak, dvorac; mala tvrđava.

burgija (tur. burgu) alatka sa spiralnim vrhom za bušenje; *fig.* besmislica, izmišljotina, podvala.

burgundška vina čuvena crna i bela francuska vina iz pokrajine *Burgundije*.

burgundška smola prečišćene žuta omorikove smole.

burda (arap. burda) Muhamedov ogrtić; docnije: osobeni znak abasidijskih kalifa; takođe: naziv jedne arabljanske religiozne pesme.

burdalu (fr. bourdalou) traka, gajtan na šeširu sa kopnjom; vrsta šarenog francuskog platna.

burdelj (fr. bordel) *v. bordel*.

burdižati *v. bordižati*.

burdon (fr. bourdon) *ouz.* duboki bas na orgulji; *tip.* izostavljanje reči pri slaganju.

burek (tur. borek) vrsta pite sa sirom, mesom, jabukama.

buret (fr. bourrette) tkanina od otpadaka svile.

buržoa (fr. bourgeois, od bourg varoš ili selo pod okriljem grada, zamka, tvrdave, nemački Burg; *v. burg*) 1. prvobitno: (francuski) građanin ili stanovnik grada za razliku od kmeta, seljaka i plemića; 2. pripadnik buržoaske klase (*v. buržoa*-

zija 2); 3. malogradanin, čifta (u ovom značenju više je u upotrebi *buržuj*).

buržoazija (fr. bourgeoisie, bourg, nlat. burgus; *up. buržoa*) 1. prvobitno: naziv za građanstvo nasuprot višim staležima feudalnog društva (plemstvu i sveštenstvu). S ekonomskim jačanjem buržoazije jača i njen politički položaj: ona ukida feudalne društvo i sama uzima vlast; 2. danas: sav onaj deo društva koji živi od eksplatacije najamnih radnika i siro-mašnih radnih seljaka koji deo društva, prema tome, čini u ekonomskim odnosima jednu društvenu klasu, kapitalističku, nasuprot radničkoj klasi — proletarijatu. Engels: „Današnji kapitalistički način proizvodnje ima za pretpostavku postojanje dveju društvenih klasa; s jedne strane kapitalista, koji poseduju sredstva proizvodnje i života, i s druge strane proletera, koji isključeni iz ovog posedovanja imaju da prodaju samo jednu jedinu robu: svoju radnu snagu.“

buržuj *v. buržoa*.

buržujka građanka, varošanka; imućna žena, gazdaška žena; čiftinica.

burza (fr. bourse, grč. byrsa) *v. berza*.

burze muskoze (nlat. bursae muscosae) *pl. med.* sluzne kesice.

Buri (hol. boer) „seljaci“, stanovnici Juhe. Afrike holandskog porekla.

Buridanov magarac *fil.* čuveni primer za nemogućnost slobodne volje, koji se pripisuje francuskom sholastičkom filozofu Žanu Buridanu (1300—1358): gladan magarac koji stoji između dva potpuno jednakata i podjednako od sebe udaljena snopa sena mora neminovno skapati od gladi, pošto se, zbog potpune jednakosti i ravnoteže pobuda ne može odlučiti da pride njednom od ova dva snopa.

bu-rime (fr. bouts-rimes) *pl.* unapred napisani slikovi za koje tek posle treba da se nađu stihovi; pesme kod kojih su najpre napisani slikovi, a tek posle stihovi.

burka (rus. burka, pere. barak) čupav krvne-ni kaput bez rukava, sa dlakom okrenutom napolje i oborenom tako da se voda ne može zadržavati (nose ga svi kavkasci narodi).

burlak (rus. burlak) seljak koji traži posla van svoga mesta, pečalbar, naročito kao lađarski radnik na Volgi.

burleska (nlat. burra, ital. burla, burlesco, fr. burlesque) *poet.* šaljivo prikazivanje velikih i ozbiljnih stvari, šala, lakr-dija; muzički komad humorističkog karaktera; veselo i nestasan muzički komad za ples.

burleskni (fr. burlesque) smešan, šaljiv, nakaradan, lakrdijaški.

burleta (ital. burletta) mala vesela igra, mala burleska.

burma (tur. burma od burmak zavrjeti, usukati) 1. jednostavan prsten bez ukra-

- snog kamenja, venčani prsten, vitica; 2. zavrтанj, šraf.
- burmut** (tur. burunotu) sitan duvan i dr. za ušmrkivanje.
- burnetizirati** (eng. burner) natopiti drvo u rastvoru hlor-cinka i time ga učiniti otpornim prema truljenju.
- burnetirati** v. *burnetizirati*.
- burnonit** (po prezimenu Burnon) olovna i bakarna ruda ($PbCuSbS_3$).
- burnus** (arap. burnus, fr. bournous) ogrtač bez rukava, sa kapom, obično od bele vunene tkanine, koji Arabljani (beduini) nose preko odela.
- burova voda** farm. bezbojna tečnost, sirčetna mirisa, sladunjava i opora ukusa, rastvor baznog aluminijevog silikata; upotrebljava se za obloge kod rana, čireva, otoka i dr.; nazvana po nem. chirurgu *Burovu* (1809—1874).
- bursa** (ital. borsa) kesa.
- bursitis** (fr. bourse) med. akutno ili hro-nično zapaljenje sluznih kesica.
- burš** (nlat. bursa, nem. Bursch) u Nemačkoj: slušalac univerziteta koji je član nekog dačkog udruženja; neobuzdan, veseo, pun života student ili mladić uopšte; momak, detić; sluga; posilni, kurir.
- bus** (eng. bus, lat. omnibus svima) v. *omnibus*.
- busola** (ital. bussola kutijica, nlat. buxula, lat. puxis kutija, grč. puxis kutija od šimširovine) fiz. mornarski kompas, naročito podešena magnetna igla za određivanje pravca., **busija** (tur. pusu) zaseda.
- bustrofedon** (grč. biis govedo, strophe okret, obrtaj) naziv za pisanje na epitafskim spomenicima starih Grka i Feničana, kod koga redovi teku naizmenično: jedan red sleva nadesno, a drugi — obrnuto, kao što idu volovi pri oranju.
- but** (eng. boot čizma) sprava za mučenje u obliku čizme; futrola za karabin.
- butada** (fr. boutade) duhovita šala, doset-ka; nagao i neobičan nastup čudi i čefa; brzi soloples bez pripreme; neobuzданo¹ iz čudljivosti i čefa; *muz.* = *kapričo*; *par butad* (fr. par boutades) prema čefu, na mahove.
- butan** (grč. butyron maslo, buter) hen. vrsta gasa, zasićeni ugljovodonik (S_4N_{10}).
- butelja** (fr. bouteille, ital. bottiglia) boca, flaša, staklo.
- buter** (grč. butyron, lat. butyrum, nem. Butter) maslo, maslac; *up. puter*.
- butiga** (ital. bottega) prodavnica, dućan.
- butik** (fr. boutique) prodavnica, dućan, trgovina na malo.
- butikaža** (fr. boutiquage) torbarenje, trgovanje na malo.
- butirin** (lat. butyrum) hai. maslena kiselina, kiselina putera.
- butirometar** (grč. biityron, metron) sprava za određivanje masnoće mleka.
- button** (fr. bouton, ital. bottone) dugme, puce; stvarčica slična dugmetu; pupoljak; bubuljica, bradavica; (krupan) brilijant u obocu, minduši.
- butonjera** (fr. boutonnierre) rupica za dugme; med. operativne otvaranje sužene mokraće cevi kod muškaraca da bi se omogućilo puštanje mokraće.
- butonomantija** (fr. bouton, grč. manteia proricanje) gatanje u dugmeta; prebrojavanje dugmeta na kaputu („hoće-neće“) da bi se video da li će nešto biti ili neće.
- butrola** (fr. bouterolle) sprava za ubijanje stoke.
- butsel** (fr. bouteselle) voj. trubni znak za sedlanje (kod konjice).
- butum, butun** (tur. butuin) sav, ceo, potpun.
- bufa** (ital. buffa) šala, lakrdije; *opera buffa* komična opera.
- bufalo** (eng. buffalo) zool. bivol, bik.
- bufer** (eng. buffer) odbojnik (na vagonu).
- bufeta** (fr. bouffette) kićanka, mappš, temnjak.
- bufo** (ital. buffo) komični pevač u italijanskoj operi; *bufo karikato* (ital. buffo caricato) preteranost u lakrdijašenju ital. komične opere; *up. bufon*.
- bufov** (ital. buffone) šaljivčina, lakrdijaš, komičar; dvorska budala.
- bufoverija** (fr. bouffonnerie) šala, lakrdija, laka komedija; lakrdijanje.
- buftalmičan** (grč. biis vo, ophthalmos oko) ned. sa volovskim očima, volook, buljook.
- buda** (ital. boccia) okrugao pljosnat drven sud za tečnost.
- Bucefalus** (grč. Bu-kephalas) „volovska glava“, najmiliji konj Aleksandra Velikog, kojem je, radi uspomene, sagradio grad *Bukefala* (danas Džalalpur, u Indiji); *up. Bukefalon*.
- bucov** (mađ. buczó) zool. vrsta rečne košljoribe, Aspina gaga i Alburnus mento.
- budžak** (tur. bucak) ugao, kut, čošak.
- budžet** (eng., fr. budget, ital. bolgia, lat. bulga kožna kesa, novčanik) jednogodišnji zakon kojim se predviđaju, prethodno odobravaju i prethodno raspoređuju svi državni (kao i gradski, neke ustanove i dr.) prihodi i rashodi u jednoj budžetskoj godini; predračun prihoda i rashoda uopšte; *budžetska godina* godina trajanja pri-ml>enog budžeta, računska godina.
- budžetirati** (eng. budget) 1. sastaviti, sastavlјati budžet, 2. finansirati po budžetu.
- bušel** (eng. bushel) engleska mera za žito, merov, merica, 36,349 l (u SAD 35,239 l).
- bušerizirati** (fr. Bucherie) telegrafske stubove natopiti u bakarnom vitriolu (nazvan po pronalažaču).
- buton** (fr. bouchon) zapušač, zatvarač, čep; neravnina (na svili).
- buš-tru** (fr. bouche-trou) prišipetlja (beznačajna sporedna ličnost, ili sporedna uloga u pozorišnim komadima).

V

V, v treće slovo naše cirilice, dvadeset osmo naše latinice (V, v); kao skraćenica: V= votum; \.= vide vidi, verne prevr-ni; val.— valuta; vol.= volumen; v. v. = vi-ce versa; fiz. \=volt, \C=vat, UP> = veber; hem. \=aanadijum, \9=volfram.

va! (fr. va) vredi, važi, može; u hazardnim igrama: izraz koji se upotrebljava kada se stavlja novac na neku kartu.

va bank (fr. va banque) „važi za ceo bank”, tj. kada se igra u celu sumu koja leži u banku (pri kocki); fig. igrati va bank staviti sve na kocku, tj. ili ostati ili propasti.

Vavilon (hebr. Babel, prema akadskom Babilu vrata boga) drevni grad u Mesopotamiji na Eufratu, prestonica Vavilonije, jedan od najstarijih kulturnih, trgovacačkih i političkih centara; sagradili su ga Sumeri u XXIV v. pre n. e.; *Vavilonska kula* stepenašta kula-piramida, tzv. zigurat, po *Biblijii*, Mojsije kn>. I, zidana s namerom da dopre do neba, a čije je zidanje prekinute zbog „jezičke pometnje”; fig. zbrka, nerед, metež, pometnja, haos; *vavilonsko ropstvo* 1. robovanje Jevreja u Vaviloniji 586—536. god. pre ne. e.; 2. prinudno bavljenje papa u Avinjonu 1309—1378. god.

vaga (nem. Wage) sprava za upoređenje nepoznatih masa sa poznatim (tegovima) tj. za određivanje težine tela; terazije, kantar.

vagabund(a) (lat. vagabundus) skitnica, probisvet, latalica, beskućnik, tumarale, protuva; bitanga, leventa.

vaganti (lat. vagari skitati se, lutati) u srednjem veku daci (studenti) koji su išli od škole do škole, skitnice, latalice; imali su i svoju satirično-ljubavnu poeziju.

vagati (nem. wagen) odreditati težinu tela na terazijama, meriti na kantar.

vagas (mad. vagas) 1. dubok usek točkova u vlažnoj zemlji, kolovoz; 2. rov, jarak.

vagina (lat. vagina) alat, kanal između grlića materice i spoljnje otvora ženskog spolnog organa (služi za sparivanje i za izlazak ploda pri porođaju), rodница, ro-dulja, jaža, stidnica.

vaginalni (nlat. vaginalis) koji se tiče *vagi-ne*, stidnični.

vaginizam (lat. vagina) *ned.* grčevito stezanje mišića vaginalnog ulaza i karličnog dna, čisto živčana pojava koja dolazi, naročito kod mlađih žena, usled preterane osetljivosti vaginalnog ulaza.

vaginitis (lat. vagina) *med.* zapaljenje *vagine*.

vaginoskopija (lat. vagina, grč. skopeo gledam) *med.* pregled *vagine* pomoću naročitog ogledala (*spekuluma*).

vagon (eng. wagon) železnička ili tramvajska kola.

vagonet (eng. waggon, fr. wagonnet) mala teretna kola koja se kreću po pružnicama (šinama), mali wagon.

vagon-li (fr. wagon-lit) (železnička) kola za spavanje.

vagon restoran (fr. wagon-restaurant) (železnička) kola za ručavanje.

vagon-salon (fr. wagon-salon) salonski vagon, salonska železnička kola.

vademekum (lat. vade mecum) „hajde sa mnom”, obično naslov za knjige koje služe kao pomoćne knjige, tumači, uputstva, putovode ili savetnici za razne struke i ciljeve u životu; zbirka priča (ili: anegdota); podsetnik.

vadij(um) (nlat. vadium, lat. vas, vadiš jemac) *prav.* novac koji se polaže na ime jemstva, jemčevina.

vadimonij(um) (lat. vadimonium) *prav.* jemčenje, jemstvo (naročito da će neko u određeni dan doći na sud); dolazak na sud; rok dolaska na sud; *vadimonii desercio* (lat. vadimonii desertio) propuštanje obećanog dolaska na sud.

vadla (nem. Wade) list noge.

vaza (lat. vas sud, posuda, fr. vaše) uzan sud za cveće, za ukras, naročito antički umetnički izrađeni sudovi od ilovače; *vazna*.

vazal (nlat. vasallus, fr., eng. vassal) klevetnik, knez (vladar) koji je bio podređen nekom drugom knezu (vladaru) ili zavisan od nekog drugog kneza (vladara); podanik.

vazalagijum (nlat. vasallgium) va za 1 ska dužnost i obaveza, klevetička zakletva; novac koji je vazal dužan da plaća vladaru kome je podređen.

vaza sakra (lat. vaša sacra) *pl.* sveti sudovi, sveto sasude.

vazektomija (lat. vas posuda, grč. ektome isecanje) *kec.* odstranjivanje semenih kanala kod muškaraca da bi se sprečilo oploćavanje (uškopljenje).

vazelin (fr. vaseline) he», mineralna mast bez mirisa i boje, ili žučasta smesa poluvrstih ugljovodonika, dobija se pre-čišćavanjem sirovog petroleum-a (nafte); upotrebljava se mnogo u farmaciji, tehnici itd.

vazna (lat. vas, fr. vaše) v. *vaza*.

vazodilatatori (lat. vasodilatatores) *pl. znat.* živci koji izazivaju širenje (*dila-taciju*) krvnih sudova.

vazodilatacija (lat. vasodilatatio) *med.* širenje krvnih sudova (sa opadanjem krvnog pritiska, pojačanim krvotokom, povišenom temperaturom).

vazokonstriktori (lat. vasoconstrictores) *pl. znat.* živci što sužavaju krvne sudove.

vazokonstrikcija (lat. vasoconstrictio) *med.* stezanje krvnih sudova (sa povećanjem krvnog pritiska, usporenjem krvotoka, opadanjem temperature).

vazomotori (lat. vasomotores) *pl. znat.* živci što izazivaju proširivanje i sužavanje krvnih sudova.

vazomotorna neuroza *ned.* bolest živaca koja je došla kao posledica poremećaja u živcima koji izazivaju proširivanje i sužavanje krvnih sudova, npr. Bazedova bolest i dr.

vazoneuroza (lat. vas sud, grč. neuron živac) *med.* oboljenje živaca krvnih sudova.

vaiz (arap., tur. vaiz) propovednik, poznavalac verske literature (kod muslimana).

vaišja (ind. Vaisya) treća indijska kasta, u koju spadaju trgovci, zemljoradnici i zanatlije.

vaišnave (ind.) *pl.* obožavaoci i poštovao-ci boga *Bitnu; up. višnuit.*

vajandotka (eng. Wyandotte) vrsta kokoši, poreklom iz Amerike, zbog svojih odličnih osobina raširena po celoj Evropi: bela, srednje veličine, noge žute, kresta ružičasta, teška do 3 kg, nosi 140—160 jaja godišnje.

vajat (arap. hayat, tur. hayat) 1. omanja, obično drvena zgrada u dvorištu seoske kuće za noćivanje mlađenaca i za držanje spreme, voća i sl.; 2. trem, doksat (u seoskoj kući).

vajda (arap. fa'ida, tur. fayda) korist, dobit; interes; *fa j da*.

vajzbratna (nem. Weissbraten) belo meso sa obe strane kićme.

vajkaunt (eng. viscount) v. *vikont*.

Vajl-Feliksova reakcija, <•> reakcija koja služi za utvrđivanje postojanja pegavog tifusa (pegavca).

Vajnbergova reakcija med. serumska reakcija koja služi za utvrđivanje postojanja žednjaka (*ehinokokusa*).

vajsmanizam *biol.* učenje poznatog nemačkog biologa Avgusta Vajsmana (August Weis-

sman, od 1834—1914) čija se teorija nasleda osniva na njegovoj tzv. teoriji kli-cine plazme.

vajtbet (eng. whitebait) mlada haringa iz Temze koja se smatra kao naročita poslastica.

vajtbojs (eng. whiteboys) *pl.* beli momci, od 1760. tajna organizacija siromašnijih katolika u Mrskoj, koja je kažnjavala preterano stroge posednike, činovnike i dr. (nazvane po tome što joj je kao simbol bila bela boja).

Vajt star lajn (eng. White Star Line) „Linija bela zvezda“, prekoceanska parobrodska linija između Liverpula i Njujorka.

Vajthol (eng. Whitehall) ranije: kraljevska palata na Temzi u Londonu; sada: široka ulica u zal. delu Londona u kojoj su zgrade ministarstava.

Vajtčepel (eng. Whitechapel) najsiromašniji i najzapušteniji deo u istočnom kraju Londona.

vakant (lat. vaccus nezauzet, sloboden) imanje bez vlasnika.

vakantan (lat. vacare biti prazan, vacans) prazan, upražnjen, nezapremljen, nezauzet, nepopunjen; *vakantno imanje prav.* imanje bez zakonitog gospodara, naslednika.

vakancija (nlat. vacantia) upražnjenost, nepopunjenoš, prazno mesto (naročito parohijsko); školski odmor, raspust; sudski odmor.

vakat (lat. vacat, vacare) 1. prazno je, slobodno je, nezauzeto je; nedostaje, nema; kao *ii.* kod knjiga: čista, neštampana strana (iza naslovne).

vakat (arap. waqt, tur. vakit) 2. vreme, čas, određeni čas kad treba nešto da se uradi; vreme muslimanske molitve — namaza, sama molitva.

vakatura (nlat. vacatura) upražnjavanje, upražnjenje, upražnjenost (npr. nekog mesta).

vakacija (lat. vacatio) oslobođenje, oslobođenost od neke obaveze, poreza, nameta i dr.

vakeri (šp. vaqueros) *pl.* pastiri, čuvari stoke u španskoj pokrajini Ovijedo, potomci rimskih robova, po nekim Mavara, i kao takvi prezreni.

vaktile (arap.-tur. vaktyle) u staro vreme, nekada.

vakuirati (lat. vacuare) isprazniti, ispraznjavati; *up. evakuirati.*

vakuišt(a) (lat.) onaj koji veruje u postojanje praznog prostora u prirodi; osmatrač vakuuma kod mašina i dr.

vakuitet (lat. vacuitas) praznoća, praznina; upražnjenost; ništavost, sujeta, taština.

vakuo (nlat. vacuolae) *pl. bog.* mehuraste šupljne u protoplazmi biljnih ćelija, ispunjene vodnjikastom tečnošću, iz kojih se stvaraju nove ćelije; *zool.* meščići u pihtijastoj masi nekih mikroskopski sitnih morskih životinja.

vakuum (lat. *vacuum*) prazan prostor; praznina, bezvazdušni prostor; *vakuum-apar-ati* aparat za destilisanje osetljivih teč-/-nosti pod sniženom temperaturom, npr. pri uklanjanju vode iz mleka radi dobi-janja „mleka u prahu“.

vakuum-metar (lat. *vacuum* prazan prostor, grč. *metron*) sprava za merenje razređeno-sti vazduha (kod *vakuum-aparata*); v. *vakuum*.

vakuf (arap. *waqf*, tur. *vakif*) kod muslimana: zadužbina za opšte religiozne i humanе svrhe, sa ciljem da podiže i izdržava džamije, škole, javne biblioteke, bolnice, sirotišta, vodovode i dr.

vakcina (lat. *vacca* krava, nlat. *vaccina* sc. variola kravljа boginja) *med.* kravljа majа protiv velikih boginja; serum za cepljenje protiv zaraznih bolesti, cepivo.

vakcinacija (nlat. *vaccinatio*) *med.* kalemljenje boginja, pelcovanje, cepljenje, ubrizgavanje seruma kao predohrana protiv raznih bolesti, unošenje u organizam *antigena* koji ga podstiču na proizvodnju zaštitnih tela; *animalna vakcinacija* kalemljenje životinjskom limfom.

vakcinirati (nlat. *vaccina*) *med.* kalemiti, cepiti, pelcovati, ubrizgavati u organizam *vakcini* u cilju aktivnog imuniziranja od zaraznih bolesti.

vakcinisati= vakcinirati.

vakcinoida (nlat. *vaccina*, grč. *eidos* vid, oblik) *med.* lažne, neprave kravljе boginje, vodene boginje.

vakcinoterapija (nlat. *vaccina*, grč. *thera-peie* lečenje) *med.* lečenje *vakcinama*, cepljenje da bi se organizam podstakao na što jaču proizvodnju tela koja će ga zaštiti od izazivača bolesti.

val (fr. *voile*) 1. veo od tanke prozračne tkanine za nevestu pri venčanju; 2. providan pokrivač za lice.

vala (stnord. *vala*) 1. vidovita žena, tatarica, čarobnica.

vala (ital. *valle*) 2. dugačka uska dolina; uvala; zaliv.

valabilan (fr. *valable*, lat. *valere* vredeti) *valjan*, vredan, koji važi; *prav.* pravio valjan, u propisnom obliku, punovažan.

valah (arap. *wa-llah*, tur. *vallahi*) bogme, zaista, odista, baš, e baš.

valansjen (fr. *valenciennes*) *pl.* valanske čipke različite vrste, naročito uzane (nazvane po istoimenom francuskom gradu u Flandriji).

valahi bilahi talahi tri muslimanske naj-svetije formule za zakletvu.

valacija (nlat. *vallatio*) *voj.* ošančavanje, podizanje bedema, utvrđivanje u polju; podizanje nasipa.

valva (lat. *valva*) krilo vrata; *bog.* ljudska, košuljice, mahuna; ljuštura (u školjke).

valvacija (nlat. *valvatio*) *fin.* određivanje vrednosti ili cene nečemu, naročito zvanično utvrđivanje vrednosti izvesnih

vrsta novca prema državnoj novčanoj stopi.

valvaciona tabele *fin.* spisak raznih vrsta novca sa naznačenjem njihove vrednosti.

valvirati (nlat. *valvere*) ocepitи, odrediti vrednost, utvrditi cenu nečemu; *up.* *valui-rati*, *valutirati*.

valvula (lat. *valvula*) *znat.* zaklopac, zatvarač, zalistak (na srcu, venama, crevima); *valvule intestinales* (lat. *valvulae intestinales*) *pl.* crevni zalisci.

valdenzeri *pl.* reformatorska sekta, koju je osnovao 1176. u Lionu *Petri s Valdus*, kao udruženje za propovedanje evanđelja i reformu katoličke crkve putem vraćanja apostolskom siromaštvu i jednostavnosti: *up. leonisti, sabatati*.

vale! (lat. *vale*, *valere* biti zdrav, biti jak) zdrav bio, živeo!

valedikcija (nlat. *vale-dictio*) pozdrav na rastanku, oproštajni govor.

valensija (šp. *valencia*) vrsta pianskih veoma jakih zimskih tkanina, nazvanih po šp. gradu Valensiјi.

valenca hen. v. valencije.

valencije (nlat. *valentia*) vrednost, važnost; *hen.* sposobnost atoma nekog elementa da se veže s jednim atomom, sa dva atoma, do sedam atoma jednovalentnog elementa; izražava se empirijskim brojem koji označava koliko se atoma vodonika jedini sa jednim atomom nekog elementa.

valer (fr. *valeur*, nlat. *valor*, ital. *valore*) vrednost, cena; hartija od vrednosti; *muz.* trajanje note; hrabrost, junaštvo; *valer an atant* ili *valer an rekuvman* (fr. *valeur en attente*, v. *en recouvrement*) *trg.* vrednost koja se očekuje, eventualne buduća vrednost.

valerijana (nlat. *valeriane officinalis*) *bog.* odeljen, jedna lekovita biljka.

va lete! (lat. *valete*) budite zdravo, ostajte zdravo! *bene valete!* (lat. *bene valete*) ostajte u dobrom zdravlju! (pozdrav kojim se završavaju pisma i koji pape, u obliku monograma, stavljaju ispod svojih *buli*).

valetudinarij(um) (lat. *valetudinarium*) bolnica, bolesnička soba.

valida (arap. *validet*) roditeljka, mati; mati bivšeg turskog sultana.

validan (lat. *validus*, *valere*) jak, krepak, snažan, zdrav; *prav.* pravio važan, važeći, punovažan.

validacija (nlat. *validatio*) potvrda, potvrđivanje; overa, overevanje, priznanje pravne važnosti nekog akta.

validirati (nlat. *validare*) overiti, potvrditi, izvršiti pravnu formu overevanje; biti previo voljen, biti punovažan.

validitet (nlat. *validitas*) *prav.* prevna važnost, prevna vrednost, valjenost jedne stvari ili nekog postupka. valiža v. *valiza*.

valiza (fr. *valise*) putnička ručne kožna torba.

valija (arap. wali, tur. vali) guverner, carev namesnik, turski vojno-administrativni starešina jedne oblasti.

valkire (stnord. valkyrja, nem. Walkuren) *pl.* u nordijskoj mitologiji i pesništvu: bozkanske levice, vile, boginje bitaka i suda je boraca, koje odlučuju koji će junaci u borbi poginuti; one su, kao vesnice, u službi boga Odana i, po njegovoj zapovesti, donose pobedu, doveđe mu one koji hrabro poginu i, u *Valhalli*, dvore i služe pićem bogova one koji su u nju primljeni; *up. Valhala*.

valkover (eng. to walk over the course) na trkama: laka pobeda, usled toga što je protivnik postao nesposoban.

valovvica (mad. vallomas iskaz) poreska prijava.

valor (nlat. valor) vrednost, cena; hartija od vrednosti; *ad valorem* (nlat. ad valorem) prema vrednosti; *valor ekstrinsekus* (nlat. valor extrinsecus) spoljašnja vrednost jednog novca; *valor intrinsekus* (nlat. valor intrinsecus) unutarnja vrednost nekog novca.

valorizacija (lat. valor vrednost) *trg.* određivanje vrednosti, procena, takođe praksa držanja ili podizanje relativne vrednosti (*revalorizacija*).

valorizirati (nem. walorisieren) izvršiti, izvršavati *valorizaciju*, procenititi, procenjivati veću vrednost.

Valpurga (nem. Walpurga) svetiteljica katoličke crkve čija se uspomena proslavlja 1. maja, zaštitnica od vratžbina i veštice; došla sa svojom braćom iz Engleske u Nemačku, gde je kao opatkinja jednog manastira, umrla oko 780; *valpurgijska Hoh* prva majska noć (v. Gete, „Faust“).

vale (fr. valse) v. *valcer*.

valuirati (fr. valuer) v. *valvirati*.

valuta (ital. valuta) „vrednost“; *fin.* zakonom utvrđeni novčani sistem jedne države, tj. novac koji je, u svom sastavu i obliku, priznat kao zakonito sredstvo plaćanja; s druge strane, *valuta* je odnos između nominalne vrednosti novčanica i uopšte hartija od vrednosti jedne države i njihovog kursa u inostranstvu; vrsta novca, novac.

valuta per dato (ital. valuta per dato) *trg.* vrednost ili obračunavanje kamata od danas, vrednost od danas.

valutirati (ital. valutare) v. *valvirati*.

valutni damping (eng. dumping) devalvacija novca; zakonska promena odnosa novčane jedinice prema zlatu ili prema drugim valutama.

valutni papiri *fin.* hartije od vrednosti koje glase na inostranu *tonetu*, zbog čega im je kurs nestalan.

Valhala (stnord. Valholl, nem. Walhalla) u nord. mitologiji: raj u koji dolaze u bici poginuli ratnici *Odinovi*, sedište bogova i junaka; *up. Valkire*.

valcer (nem. Walzer) popularne okretne igra u 3/4 takta; muzički komad za ovu igru; *up. vale*.

valjenke (rus. valenki) čizme od sukna.

vami (eng. vamp od vampyr) naziv za ženu bez skrupula; zavodnica, „žena-demon“.

vampir (slov., ital. vampiro, fr. vampire) po narodnom verovanju južnih Slovena, Grka i Rumuna, mrtvac koji noću ustaje iz groba i siše ljudima krv; po tome *zool.* (nlat. *vampyrus spectrum*) veliki južnoamerički slepi miš koji, u nedostatku hrane, napada sisare, ptice, pa i čoveka pri spavanju, i sisa im krv.

vampirizam *med.* prekomerno puštanje krvi; *up. vampir*.

vanadij(um) (nlat. vanadium) *hen. v. vanadin*.

vanadin (lat. Vanadis) *hen.* element, metal, pronađen 1830. u rudama gvožđa i olova, atomska masa 50,942, redni broj 23, znak V; *vanadijum*.

Vandali (lat. Vandali) *pl.* germanskogotsko pleme koje je, od Š veka n. e., ratovalo s Rimljanim na Rajni, docnije sa nastanile u Panoniji (Ugarskoj), u V veku pustošilo Galiju, Španiju i Italiju, a 455. pljačkalo Rim četrnaest dana uništavao-jući sva umetnička dela i spomenike; otuda *fig.* divlji i surovi varvari, skloni uništavanju svega lepog i dobrog.

vapdalizam (lat. Vandali, ital. vandalismo) vandalska čud, tj. divljaštvo, divljačka strast za rušenjem i uništavanjem umetničkih predmeta i dr.; *up. Vandali*.

vandal(in) *fig.* čovek sklon divljačkom uništavanju, naročito kulturnih vrednosti (prema germanskom plemenu *Vandala*).

vandemijer (fr. vendémiaire, lat. vendemia) „mesec berbe“, prvi mesec nekadašnjeg francuskog revolucijskog kalendara, od 22. IX do 21. H.

vandla (nem. Wanne kada, kaca) širok kuhinjski limeni sud, pri dnu uži, za pranje posuda.

vandrovati (nem. wandern putovati) lutati, skitati, otisnuti se na *vandrovku*.

vandrovka (nem. wandern) lutanje po svetu radi trgovine, zanata i sl.; skitnja; pesma o vandrovanju, pesma vandrovaca.

vandrovkaš (nem. wandern) čovek koji putuje, luta po svetu radi trgovine, zanata i sl.; skitnica, probisvet.

vavdrokaš v. *vandrovkaš*.

vapila, vanilija (fr. vanille, šp. vainilla) *bog.* vrsta tropske biljke čiji se mirisavi plodovi upotrebljavaju kao začin.

vanilizam (fr. vanille) *med.* trovanje vanil-lom, naročito u jelu, sa pojavom proliva, grčeva, povraćanja i sl.

vanilin (fr. vanille) *hen.* aromatična materija vanilinog ploda, koja iskristalisiše na površini kada plod duže stoji; dobiva se i u veštačkim putem, kao zamena prirodne vanile.

- vanilokventnost** (lat. vaniloquentia) hvalisanje, razmetljivost, prazan govor, brbljanje; *up. vanilokvencija.*
- vanilokvencija** v. *vanilokventnost.*
- vanitas** **vanitatum** (lat. vanitas vanitatum) taština nad taštinama, tj. sve je tašto, ništavno, prazno, prividno.
- vanitet** (lat. vanitas) taština, sujeta, ništavnost, prividnost, praznina, prolaznost; hvalisavost, uobraženost, naduve-nost, slavoljubivost.
- vanstep** (eng. one jedan, step korak) v. *uan-step.*
- vantoz** (fr. ventose) „mesec vetra”, šesti mesec francuskog republikanskog kalendara, od 19. P do 20. Š.
- vantuza** (fr. ventouse) *ned.* kupica, mala čaša od debelog stakla koja se stavlja na obolelo mesto da bi se, razređivanjem vazduha u njoj, krv privukla u potkožno tkivo i time unutrašnji organi oslobođili navale krvi (*ventuza*); rupica na šeširu za obnavljanje vazduha, oduška.
- vancaga** (nem. Bandsage) 1. stara, tupa sekira, nož, ili britva; 2. hulja, nevaljalac, propalica, probisvet.
- vanjkuš** (mađ. vankos) jastuk.
- vanjkušnica** (mađ. vankos) jastučnica.
- napor** (lat. vapor, ital. vapore para) parobrod, parna lada.
- vaporacija** (lat. vaporatio) isparavanje, vetrjenje; *up. evaporation.*
- vaporizater** (fr. vaporisateur) sprava za izbacivanje tečnosti (mirisa, sredstava za pročišćavanje vazduha) u obliku tečne prašine; prskalica, štrcaljka, raspršivač.
- vaporizacija** (nlat. vaporisatio) isparavanje, pretvaranje u paru.
- vaporizirati** (fr. vaporiser) ispariti, pretvoriti u paru; razbiti u kapljice, poprskati prskalicom, raspršivačem.
- vaporimetar** (lat. vapor, grč. metron) instrument za određivanje zapremine ili pritisaka pare.
- vaporirati** (lat. vaporare) pušiti se, isparavati, pretvarati se u paru; isparavati, pretvarati u paru.
- vaporozan** (nlat. vaporosus) parovit, pun pare, parni; maglovit, nejasan, mutan.
- vara** (port.=lakat) stara mera za dužinu u nekim romanskim zemljama (Portugaliji, Španiji i Južnoj Americi); jedna vara iznosi 0,84 t.
- varak** (arap. varaq, tur. varak) list, listić, pismo, pisamce.
- varant** (eng. warrant) *trg.* espapna založnica, onaj deo smestisne priznance kojom sopstvenik deponovane robe zalaže tu robu i na taj način dolazi do potrebnog kredite; punomoć; naredba, nalog za hapšenje.
- varanted** (eng. warranted) oznaka na engleskim fanrikatima = garantovano.
- varvarizam** (grč. barbaros) v. *barbarizam.*
- varvarin** (grč. barbaros) v. *varvarin.*
- vardati** (ital. guardare) *pokr.* 1. paziti, čuvati se; 2. vrebati.
- varzilo** (prema zemlji Brazilu, odakle je poreklok) crvena boja koja se dobiva od drveta Caesalpinia brasiliensis.
- varia** (lat. varia, varius različit) *pl.* pome-šane stvari, raznolikosti, svakovrsno-sti, svaštine.
- varijabilan** (nlat. variabilis) promenljiv; sklon menjaju, nestalan, nepoetojan.
- varijabilitet**, v. *varijabilnost.*
- varijabilnost** (nlat. variabilitas) promenljivost; pasivna sposobnost organizama da se menjaju pod uticajem prilika i sredine u kojim žive (jedna od osnovnih i opštih osobina živih bića).
- varijabl** (fr. variable) promenljive vrednost, promenljive količina; podeljak koji pokazuje promenljive vreme.
- varijanta** (lat. varius) 1. *lit.* različit tekst (v. *varijante*); 2. nešto što ima različit oblik od nečega a što ima sa tim isto poreklo ili stoji u prisnoj vezi.
- varijante** (lat. variae lectiones, variantes) *pl. lit.* mesta u rukopisima jednog dela koja nisu jednakna, koja se razlikuju jedna od drugih.
- varijato** (ital. variato) *muz.* promenljive, preinačeno.
- varijacija** (lat. variatio) promena, menjanje; *astr.* odstupanje ili promena u glavnom kretanju ili putanji nekog nebeskog tela; *muz.* delimično odstupanje od jedne teme; *arh.* delimično odstupanje od jednog plana ili nacrta; *biol.* odvajanje jedne biljne ili životinske jedinke od vrste kojoj pripada sa jednom osobinom ili sa više osobina, koje su kod ove odvojene jedinke drukčije razvijene nego kod ostalih jedinki iste vrste; *fiz.* kolebanje, nejednakost, npr. u stanju barometra, magnetne igle i DR-
- varijacio delectat** (lat. variatio delectat) *posl.* promena veseli, promena je prijatna.
- varijacioni kompas** *fiz.* v. *deklinatorijum.*
- vari jete** (fr. variétés) pozorište koje neguje laku muziku, pesmu, ples, gimnastičke produkcije, žonglerske veštine i sl.
- zarijetet** (lat. varietas) različnost, raznolikost, raznovrsnost; *bog., zool.* podvrsta, odlika.
- verijeteti** (lat. varietates) *pl.* različitosti, raznovrsnosti, razne stvari; svaštarije, svaštice.
- varikozan** (lat. varicosus) *med.* proširenih vena, otečenih vena; kvrgav.
- varikozitet** (nlat. varicositas) *med.* bolesno oticanje vena, proširenost vena.
- varikomfalus** (lat. varix proširenje vena, grč. omphalgos pupak) *med.* proppfenje pup-čanih vena.
- varikocela** (lat. varix, grč. kele) *med.* pr-skanje (ili: prosutost) vena u mišićima.
- variks** (lat. varix) *med.* proširenje vena, oticanje vena.

varinas (tl. varinas) najfiniji američki duvan, nazvan po gradu Varinas (Venezuela).

variolacija (nlat. variolatio) *med.* cepljenje sadržinom pravih boginja kao zaštita od boginja (način lečenja boginja pre uvođenja cepljenje kraljim boginjama); *up.* variolizacija.

variole (nlat. variolae, šp. viruela) *pl. med.* prave boginje, velike boginje.

variole vakcive (nlat. variolae vaccinae) *pl ned.* kralje boginje.

variolizacija (nlat. variolisatio) *med.* v. variolacija.

variolis (nlat. variolis) *ned.* obolenje od velikih boginja, velike boginje.

variolozav (lat. variolosus) *ned.* boginjav, bolestan od boginja, rošav.

varioloide (nlat. variola, grč. eidos vid, oblik) *pl. ned.* blaži oblik velikih boginja, sa manjom groznicom (naročito kod ranije cepljenih osoba).

variometar (lat. varius različit, grč. métron) *fiz.* svaki aparat pomoću koga se mogu meriti kolebanja jedne fizičke veličine, naročito aparat za merenje geo-magnetskih varijacija; *avij.* aparat za merenje brzine uzdizanja ili spuštanja (aviona ili balona) u vertikalnom (uspravnom) pravcu.

varirati (lat. variare) biti različit, razlikovati se; biti raznog ili drugog mišljenja, ne slagati se, razilaziti se u mišljenju; imati promenljiv uspeh; delimično odstupati od čega; unositi izmene u što; menjati se, promeniti se; *nuz.* razvijati ariju ne menjanjući osnovni motiv.

varicelle (nlat. varicellae) *pl. ned.* male boginje, vodene boginje.

varices (lat varix, varices) *pl. ned.* proširenje vena, proširene vene; *up.* flebektazija.

varmede, varmedija (mad. varmegye) župani-ja, nekadašnja upravna oblast u Ugarskoj; županijski ured; zgrada u kojoj se on nalazio.

vasa *sp.* najduža skijaška trka na svetu (86 km); održava se u Švedskoj kao uspomena na skijaški podvig Guegava I Vase (1523), donijeg švedskog kralja.

vaservaga (nem. Wasserwage) *zan. v. libela* (ravnjača).

vaserdruk (nem. Wasserdruck) voden otisak na hartiji (naročito na novčanicama), vodotisak.

vaserkopf (nem. Wasserkopf) vodena bolest u glavi; čovek s takvom glavom; *fig.* glupak.

Vasermanova reakcija *ned.* reakcija krvnog seruma kojom se može utvrditi obolenje od sifilisa.

vasilik v. bazilika.

Vasilike (grč. Basilikos) veliki Bizantijski zakonik u 60 knjiga iz IX veka, najopsežnija i najvažnija prerada Justinianovog prava na grčkom jeziku.

vaskularan (lat. vas sud, vascularis) alat. koji se tiče krvnih sudova, pun krvnih sudova; *bog.* sastavljen od sudova ili kanala.

vaskularizacija (lat. vas, nlat. vasculari-satio) *biol.* stvaranje krvnih sudova; prot-kanost krvnim sudovima.

vaskulitis (lat. vasculum mali sud, sudić) *ned.* zapaljenje krvnih sudova.

vaskuloza (nlat. vasculosa) *bog.* glavni sasto-jak biljnih sudova.

vaskulozan (nlat. vasculosus) *zool., bog.* sudov-ni, bogat sudovima, sudovit.

vaskulum (lat. vasculum) alat-, mali sud, sudić, žilica.

vastitet (lat. vastitas) praznina, pustogl; prostranstvo, neizmernost.

vat (skr. W) *fiz.* jedinica za snagu u Međunarodnim sistemu jedinica; to je snaga koja za 1 sekundu izvrši rad od 1 džula; 1000 W čini 1 kilovat (kW); naziv po škotskom fizičaru Džemsu Vatu.

vata (nem. Watte) higijenski pamuk, izgrebenata i prečišćena vlakna finog pamuka složena kao listovi.

vatelin (nem. Watte) tkanina (obično pamuč-na) prošivena i podešena za postavu; *fatelin.* *

vater-balast (eng. water-ballast) odeljenje lade, naročito podmornice, u kojem se nalazi voda za održavanje ravnoteže lade.

vater-klozet (eng. water-closet) moderni higijenski nužnik, sa porculanskom šoljom i vodom za ispiranje nečistoće, engleski nužnik.

vater-linija (eng. water-line) crta na boku broda koja pokazuje normalan gaz broda.

vaterman (eng. Waterman) prekomorski trgovac devojkama, belim robljem.

vater-mašina (eng. water, grč. mechanē) mašina za predenje koju kreće voda.

vaterpolist(a) (eng. water polo) igrač *vater-pola.*

vaterpolo (eng. water-polo) *sp.* rukomet u vodi sa sedam igrača u svakom timu.

vaterpruf (eng. waterproof) materija koja ne propušta vodu; kišni ogretač od takve materije.

vater-twist (engl. water-twist) konac izrađen na *vater-mašini.*

Vatikan (ital. Vaticano) papina palata u Rimu na *Vatikanskom Bregu*, početa u VI veku i stalno proširvana, tako da sada ima 11.000 soba; *fig.* papska vlada, papska politika; vrhovna uprava rimokatoličke crkve.

vatikanska dogma dogma katoličke crkve o nepogrešivosti pape.

Vatikanski koncil najmlađi ekumenski sa-bor katoličke crkve (od 8. HP 1869 — 18. UP 1870), održan u Vatikanu, na kome je proglašena dogma o nepogrešivosti pape.

vatirati (nem. wattieren) podmetnuti vatu, postaviti vatom.

- vatmen** (eng. wattman) vozovoda na električnom automobilu, lokomotivi ili tramvaju.
- vatmetar** (eng. watt, grč. métron) fiz. sprava za merenje efekta električne struje.
- vatoni** (nem. Watte) pl. jastučići, umeci od vate za popunjavanje oblika tela.
- vatsat** (eng. watt) el. jedinica za merenje električnog rada i energije; znak 1 Wh; vatčas.
- vatsekunda** (eng. watt, sekunda, v.) jedinica za merenje rada i energije, osobito električne; znak Ws.
- va tu (fr. va tout) igram u sve, tj. u sav novac (pri kartanju); fig. stavljam sve na kocku, sve rizikujem.
- vahabiti** (arap.) pl. pristalice religioznog pokreta u Arabiji koji su, pod vođstvom Muhameda ibn Abd el-Vahaba, polovinom XVII veka težili da povrate islam prvočitnoj čistoti i jednostavnosti; *vehabiti*.
- vahtmajstor** (nem. Wachtmeister) voj. starešina straže, narednik.
- načeto** (ital. vaccetto) muz. umereno, umerenom brzinom.
- vačilante** (ital. vacillante) muz. trepereći, kolebljive, ljljavajući se.
- vadžibi** (arap.) pl. stroge verske dužnosti muslimana, ali manje obavezne nego farzovi.
- vaška** (tur. vaşak ris) pas, pseto.
- ve** (eng. wey, weigh) staro engleska mera za vunu, U upotrebi i danas = 82,554 kg.
- veber** (skr. Wb) fiz. jedinica za merenje magnetnog fluksa; naziv po nemačkom fizičaru V. E. Veberu (1804—1891).
- ve viktis** (lat. vae victis) jao si ga pobedjenima, teško pobedenima!
- vegetabilan** (lat. vegetabilis) biljni, koji pripada biljnemu carstvu; napravljen od bilja; sposoban da raste; *vegetabilki* život život biljaka; *vegetabilna zemlja* zemlja na kojoj uspevaju biljke, tj. zemlja vrtova i njiva; *vegetabilna hrana* biljna hrana, povrće.
- vegetabilije** (lat. vegetabilia) pl. rastinje, biljke; biljna hrana.
- vegetabilitet** • (lat. vegetabilitas) biljna priroda, osobenost biljaka, sposobnost rastenja.
- vegetabilni pergament** v. *pergament-papir*.
- vegetalan** (lat. vegetalis) biljni, koji raste, koji je sposoban da raste.
- vegetarijanac** (nlat. vegetarianarius) čovek koji jede samo biljnu hrana, a obično i ne piće i ne puši; *strogi vegetarijanac hrani* se isključivo biljem; *umeren vegetarijanac* jede i mleko, jaja, puter i sir.
- vegetarijavizam** (lat. vegetus živahan, čio) ishrana hransom isključivo biljnog porekla; obično: ishrana bez mesa i životinjske masti, mlekom, mlečnim prerađevinama i jajima.
- vegetarijanstvo** v. *vegetarijanizam*.
- vegetativan** (lat. vegetus) 1. koji čini te bilje raste, koji ima sposobnost rastenja (vegetativni sistem biljaka je suprotan reproduktivnom sistemu); 2. koji se tiče rastenja, u vezi sa rastenjem; 3. koji unagrećuje rastenje ili vegetaciju (vegetativna tla); 4. fig. koji životari, bez duha.
- vegetativni živčani sistem** znat. deo nerv-nog sistema koji reguliše aktivnost unutrašnjih organa; sastoji se od *parasimpa-tikusnogi simpatikusnogcela*, koji međusobno dejstvuju suprotno; *autonomni nervni sistem*.
- vegetativno rasplodavanje** bog. nespolno rasplodavanje biljaka (pomoću kalema, pelce-ra, lozice i sednice).
- vegetacija** (nlat. vegetatio) bog. život i rastenje biljaka, životna snaga biljaka; biljni svet, bilje, rastinje; fig. bujanje, bujnost; ned. izrasline na telu biljaka i životinja; *vegetaciona tačka* najjače rastenje na vrhu jednog organa.
- vegetirati** (lat. vegetare oživeti) živeti, rasti kao biljka, živeti o biljnoj hrani; fig. životariti, živeti koliko da se živi; živeti životom biljke, tj. uhvatiti koren u nekom mestu i tu ostati ne radeći ništa.
- vedanta** (sskr.) „kraj Beda“, jedan od šest sistema ind. filozofije, najpopularniji u Indiji; propoveda apsolutno jedinstvo svih bića.
- vedantizam** učenje Vedante (Bede); jedan od velikih filozofskih sistema Indije.
- Bede (sskr. Veda, vid) „znanje“, najstariji spomenici sanskrtske književnosti, svete knjige brahmina u Indiji; imaju četiri dela: *Rig-, Sama-, Yajur-* i *Atharva-veda*; u užem smislu, pod Vedama se često misli samo na *Rig-vedu*.
- vedeta** (fr. vedette, ital. vedetta, lat. videre) voj. konjanik stražar, konjička izvidnica; izviđač (ratna ladica), mali torpiljer za stražu oko pristaništa; stražar na bedemu tvrđave; poz. čuven, slavan glumac ili čuvena glumica, pozorišta „zvezda“.
- vedska religija** najstarija faza indijski* religija, naročito ona koja je izložena u *Rig-vedi* i u kojoj su bogovi podeljeni na četiri klase.
- **veduta** (ital. veduta) izgled; slika grada ili predela kojog je cilj da predmet što vernije predstavi; *up, prospekt*.
- vezika** (lat. vesica) *aiat.* mehur, bešika, naročito mokračni mehur, (nlat. vesica urinaria); *vezikalne arterije* arterije mo-kraćnog mehura.
- vezikancije** (lat. vesicantia) pl. med. sredstva za izazivanje plikova na koži radi odstranjivanja zapaljenja u unutrašnjem delu tela, npr. slačica i sl.
- vezikator** (nlat. vesicatorium) farm. bešičnik, vrsta melema u obliku šipke, neprijatna mirisa i crnkaš, sastoji se od praha istucanih zelenih bubaka (špan-

skih buba), terpentina, žutog voska, smole, mastiksa; ima svojstvo da na zdravoj koži bez bola izvlači mehurove, a u narodu se upotrebljava kao lek protiv zapaljenja plućne maramice, reumatizma i

DR-

vezikularan (lat. vesicularis) mehurast, u obliku mehurića.

vezir (arap. wazer, tur. vezir) na Istoku: titula visokog državnog činovnika; u bivšoj Turskoj Carevini: titula mini-straps predsednika (*veliki vezir*).

vezirat (arap.) zvanje i vlast *vezira*.

veker (nem. Wecker) budilnik (časovnik).

vekio koito (ital. vecchio conto) trg. stari račun.

vekna (nem. Wecke) hleb duguljastog oblika, štruka.

veksacija (lat. vexatio) zlostavljanje, kinje-nje, mučenje; uz nemiravanje, dosadivanje, zadirkivanje, peckanje.

veksir (lat. vexare mučiti) ono što služi za *veksiranje*, mučitelj, naročito naprava za osiguranje na veštačkim bravama, tako da se brava ne može otvoriti ni pravim ključem ako se ne ume rukoveti tom napravom; tako postoji i veksir-doza, veksir-kocka, veksir-ogledalo, veksir-pehar i DR-

veksirati (lat.) kinjiti, zlostavljati; uzne-miravati, dosadivati.

veksla (nem. Wechsel) menica.

vektor (lat. vector) kat. veličina koja ima svoju brojem određenu vrednost i pravac, upravljena veličina, npr. brzina, ubrzanje, sila, električna struja itd.; *supr. skalar*.

velament (lat. velementum) pokrivalo, veo; izgovor, izmišljen razlog; honorar koji prima umetnik za svoje delo.

velar (fr. velaire) *gram.* zadnjonepčani glas (g, k, h).

velaran (fr.) *gram.* zadnjonepčani; *up. velar*.

velarizacija (fr.) *fon.* pretvaranje u *velar* približavanje izgovora nekog suglasni-ka izgovoru (artikulaciji) zadnjonepča-nih su glasnika.

velarij(um) (lat. velarium) veliko platno u starorimskom amfiteatru, razatrto radi zaštite od sunca; cilim kao ukras nad altanima i na fasadama o svećanim prilikama; *velarije pl.* zastavice na konopcima razapetim između katarki jednog broda.

velveret (eng. velvet) *trg.* v. *velvetin*.

velvet (eng. velvet, nlat. *veluetum*) *trg.* somot, kadifa.

velvetin (eng. *velveteen*) *trg.* teška, somota-sta pamučna tkanina, vrsta nekeplovanog mančestra; *velveret*.

veleitet (nlat. *velleitas*, fr. *velleite*) *tih.* volja koja još nije prešla u akciju, rudi-mentarno htjenje, želja na čijem se ostvarenju ne radi, slaba i nejasna težnja, prohtev.

velen (fr. velin, lat. vitulus) pergament od teleće kože; fina i glatka, pergamentu slična hartija; fina alansonska čipka.

velo (fr. velot) koža i pergamenat od mrtvo oteљenog teleta ili jagnjeta.

velodrom (lat. *velox* brz, grč. *dromos* trka-lište) trkalište za bicikliste (točka-še), staza za velosipedske trke.

velosimetar (fr. *všloce* brz, grč. *metron*) sprava za merenje brzine aviona, brzino-metar.

velosiped (fr. *velocipede*) točak, bicikl; *up. velociped*.

velosipedist(a) (fr. *velocipediste*) onaj koji se vozi na točku, točkaš.

velosport (lat. *velox* brz, eng. sport) v. *biciklizam*.

velociped (lat. *velox* brz, pes, *pedis* nogu) v. *velosiped*.

velocitet (lat. *velocitas*) brzina, hitrina.

veloče (ital. *veloce*) *nuz.* brzo, hitro.

veločisimo (ital. *velocissimo*) *kuz.* vrlo brzo.

velter (eng. welter velika težina) *sp. velter* kategorija boksera *tetkina* 63,5 do 67 kg.

velum (lat.) *anat.* zadnje, meko nepuce.

velur (fr. *velours*) somot, kadifa; vrsta štora sa dugom dlakom; *velur de koton* (fr. *velours de coton*) pamučni somot; *velur satane* (fr. *velours satiné*) atlanski somot.

velutina (fr. *veloutine*) *kozi.* šminka od bizmuta i pirinčanog brašna.

velutirati (fr. *velouter*) raditi (ili: izraditi, tkati, otkati) u vidu somota, dati tkanini izgled somota.

velutoar (fr. *veloutoire*) *slik.* somotska četkica za rovašenje glatkih tonova na slikama u masnim bojama.

vena (lat. *vena*) anat. opnasta cev kojom se vraća u srce krv, koja je kružila po raznim organima i koja je jedan deo svojih hranljivih materija i kiseonika predala tkivima, dovodnica; *supr. arterija*.

vena arterioza (lat. *vena arteriosa*) *anat.* plućna vena, ona koja dovodi iz pluća u levu pretkomoru srca arterijsku (oksidi-sanu) krv.

vena kava (lat. *vena cava*) *anat.* šupljia vena, ona koja dovodi neprečišćenu krv iz donjeg dela tela u desnu pretkomoru srca.

venalitet (nlat. *venalitas*) potkupljenost, podmitljivost; kupljivost, prodajnost.

vena poetika (lat. *vena poetica*) pesnička žica, pesnički dar, pesnička snaga.

vena porta (lat. *vena porta*) *anat.* vena koja donosi krv iz organa za varenje u jetru.

venatoran (lat. *venatorius*) lovni, koji se tiče lova, ili lovca, lovački.

ven brile (fr. *vin brule*) kuvano vino, mešavina od crnog ili crvenog vina, šećera, kore muškatnjaka, cimeta i paprike (*korijandra*), nad kojom se zapali kašika ruma.

vendeta (ital. *vendetta*, lat. *vindicta* osveta) krvna osveta (na Korzici).

Vendi (nem. Wenden) najstariji naziv za Slovene u istorijskim izvorima; kod Nemaca naziv za Slovence i Lužičke Srbe (Vendi, Vindi).

vendita (ital. vendere prodavati, vendita prodaja) mesto gde se trguje, trg, pijaca; zborio mesto, loža; *alta vendita* (ital. alta vendita) visoka loža karbonara.

vendicija (lat. venditio) prodaja, predavanje, otuđenje putem prodaje.

Venedi v. *Vendi*.

Venedik (tur. Venedik, nem. Venedig) stari naziv u našem narodu za današnju Venečiju (Mletke).

venedički mletački, v. *Venedik*. **venedjena** (fr. venedienne) trg, fina vrsta tkanine *grodet*.

venevozan (lat. venenum otrov, nlat. *venenosus*) otrovan, koji truje. **venerolog** (lat. Venus, grč. logos govor, reč)

med. lekar za venečne bolesti. **venetromboza** (lat. vena, grč ep- u, thrombos grumen, grudva) *med.* zgrušavanje krvi u venama.

venenum (lat. venenum) otrov. **Venera** (lat. Venus) mit. v. *Venus*. **venerabilan** (lat. *venerabilis*) veoma poštovan, častan, dostojan poštovanja, časni; prečasni, veledostojni.

venerabile (lat. venerabile) ono što je dostoјno visokog poštovanja; posvećena hostija u katoličkoj crkvi koja se pokazuje vernima da bi joj odali poštovanje. **veneracija** (lat. *veneratio*) duboko poštovanje, strahopoštovanje, obožavanje. **venerija** (lat. Venus Venera, boginja l>ubavi) 1. *med.* naziv za polne bolesti, tj. one koje se najčešće prenose snošajem, naročito sifilis, triper i meki šankri.

venerija (fr. *venerie*, lat. *venari* loviti) 2. lov, l>ovl>enje, hajka; lovačka kuća. **veneričan** (lat. *venereus*) *med.* polio bolestan, polio zaražen; koji dolazi kao posledica neke polne bolesti. **venerologija** (lat. Venus Venera, boginja lju>bavi, grč. logia) deo medicine koji se bavi venečnim bolestima. **venesekcija** (lat. *vena*, *sectio* sečenje, rezanje)

med. puštanje krvi iz vene. **venefik** (lat. *venenum facere* otrov spravljeni, *veneficus*) onaj koji spravlja otrove, spravljač otrova. **veni, vidi, vici** (lgt. *veni*, *vidi*, *vici*) „Dodo, videh, pobedih!”, reči kojima je Cezar javio u Rim svoju победu u Pontijskom ratu; *fig.* kad se hoće da kaže kako je neka stvar brzo svršena.

venija (lat. *venia*) odobrenje, dopuštanje, dozvola; *kum venija* (lat. *sit venia*), sa dopuštenjem; *bona venija* ili *kum bona venija* (lat. bona *venia*, *cum bona venia*) sa ljubaznim dopuštenjem, odobrenjem; *sit venija verbo* (lat. *sit venia verbo*) neka bude reči dato dopuštenje, tj. neka je dopušteno reći.

venija docendi (lat. *venia docendi*) dozvola za držanje predavanja (na univerziteti-ma); *venija legendi*.

venija etatis (lat. *venia aetatis*) *prav.* proglašenje punoletstva pre zakonom utvrđenog vremena.

venija legendi (lat. *venia legendi*) v. *venija docendi*.

venijat (lat. *venire* doći, *veniat* neka dođe) *prav.* naredba, poziv pred sud.

venozan (lat. *venosus*) alat. venski, koji pripada venama, koji se tiče vena; bogat venama; *venozna krv* neoksidisana krv tamnocrvene boje; *venski*.

venski (lat. *vena*) *znat.* v. *venozan*.

venta (šp. *venta*, lat. *vendere* prodavati) usaml>ena drumska krčma, mehana.

ventarola (ital. *ventarola*, lat. *ventus* vetar) sprava koja pokazuje pravac duvanja vetra, vetrokaz; mesto gde se ostavljaju jela i pića radi hladnoće, ledeničica.

vent-en (fr. *vingt-et-un*) „dvadeset jedan”, poznata hazardna igra sa francuskim kartama, ajni.

venter (lat. *venter*) *znat.* trbuš, zadak.

ventil (lat. *ventus* vetar, nlat. *ventile*) oduška, mehanička naprava, obično od metala, pomoću koje se vrši otvaranje i zatvaranje propusta za vazduh, tečnosti, gasove, pare i dr., zalistak.

ventilator (lat. *ventilator*) vetrilo, sprava za obnavljanje, tj. za isisavanje i usisa-vanje vazduha, sprava za pokretanje vazduha i drugih gasova.

ventilacija (lat. *ventilatio*) obnavljanje vazduha u zatvorenim prostorijama, vretenje, provetranje; *fig.* prethodno pretresanje, temeljno razmatranje nekog pitanja (pre donošenja konačne odluke), precenjivanje imanja koje treba deliti; *ventiliranje*.

ventiliranje v. *ventilacija*.

ventilirati (lat. *ventilare*) obnavljati vazduh, vetriti, provetratati; rpaj. snabdeti ventilom, načiniti odušku na čemu; *fig.* neko pitanje pretresati, svestrano razmatrati, objašnjavati u tančine.

ventilogij(um) (lat. *ventus* vetar, grč. *logion*) sprava koja pokazuje pravac duvanja vetra, vetrokaz.

ventozan (lat. *ventosus*) vetrovit, pun vetra; *med.* koji nadima, koji izaziva vetrove u želucu (za jela).

ventozitet (lat. *ventositas*) *med.* nadimanje, nagomilanost vetrova u želucu, vetrovi-tost; *fig.* vetropirstvo.

ventralan (lat. *ventralis*) *aiat.* trbušni, koji se tiče trbuha, koji pripada trbušu; koji se nalazi na trbušnoj strani.

ventrikulus (lat. *ventriculus*) *anat.* želudac; uopšte svaka šupljina na telu; *ventrku-li kordis* (lat. *ventriculi cordis*) *pl.* komore srca (desna i leva).

ventriloščenja (lat. *venter* trbuš, *loqui* govoriti) veština tobožnjeg govorenje iz trbuha; *ventriloščenja*.

ventrilokvija v. *ventrilokvencija*.

ventrilokvist(a) (lat. venter, loqui) onaj koji ume da govori iz trbuha.

ventuza (fr. ventouse) ned. v. *vantuza*.

venula (lat. venula) znat. mali krvni sud, mala vena, venica.

Venus (lat. Venus, gei. Veneris) mit. boginja ljupkosti i ljubavi kod starih Rimljana (kod Grka *Afrodita*), »sena Vulkanova, mati Kupidonova; fig. polna ljubav, obliju-ba, parenje; požuda, pohotljivost, nečed-nost; ljubavnica; lepotica; astr. druga po redu planeta u Sunčanom sistemu, koja se vidi i po danu, zvezda Danica, Zornica, Zornjača (Fosforus), Večernjače (Hespe-rus); *Medičijeva Venera* najlepši prikaz boginje Venere, jedno od najvećih vajar-skih dela starog veka, koje se nalazio u umetničkoj zbirci florentinske porodice Medići; *Miloska Venera* veličanstveni mramorni kip Venere, rađen u P veku pre naše ere, pronađen 1820. na ostrvu Milosu, sada u pariskom Luvru; *Venera*.

Venus vulgivaga (lat. Venus vulgivaga) obična pohota, ljubav koja se svuda skita, ulična ljubav, svačija »sena, razvratnica; *Venus pandemos*.

Venus pandemos (lat. Venus, grč. pan-demos) v. *Venus vulgivaga*.

venusto (ital. venusto) muz. prijatno, umilno, ljupko.

Venus uranija (lat. Venus, grč. uranus nebeski) visoka, uzvišena Venera, tj. čista, uzvišena, nepohotna ljubav.

veka (mad. feny, fenyii) bog. kleka, klekinja (drvo i plod).

veo (ital. velo) 1. komad tanke providne ili mrežaste tkanine kojim žene pokrivaju lice ili ga nose preko glave i niz pleća, kao znak žalosti; poduži komad bele tkanine koji, prebačen preko glave i niz pleća, neveste nose na venčanju; 2. tanji sloj nečega, zastor (od magle, oblaka, mraka i sl.); 3. fig. nešto što prikriva stvarnost, što ometa da se nešto sazna, kao plašt, omotač oko nečega.

veranda (eng. veranda, iš. baranda, sskr. varanda) doksat, otvoreni trem na kući.

veras (lat. versus) poet. v. *vere*.

veratrin (lat. veratrum) hem. mešavina raznih veoma otrovnih alkaloida koji se nalaze u soku nekih biljki iz porodice čemerika; služi, u obliku masti, kao lek protiv živčanih bolesti i reumatizma.

veracitet (lat. verax koji istinu govori, nlat. veracitas) istinitost, istinoljubi-vost, ispravnost, verodostojnost, ljubav prema istini.

verba (lat. verba) pl. gram. v. *verbum*.

verbalan (lat. verbalis) koji se sastoјi od reči, usmeni; koji se tiče reči; doslovan bukvalan, od reči do reči; gram. glagolski.

verbalizam (lat. verbum reč) prazno razmetanje rečima i rečenicama, u cilju da se

pred slušaocima pokažeš učen i pametan, mlaćenje gloginja, trućanje.

verbalizacija (lat. verbum reč, nlat. verbalisatio) *prav.* sastavljanje protokola, pišmeno saslušanje; *fig.* pričanje utaman, trošenje reči uludo, naklapanje.

verbalizirati (lat. verbum, nlat. verbali-sare) *prav.* sastavljati protokol, pišmeno saslušavati; usmeno raspravljati; *fig.* pričati utaman, govoriti u vetrar, nakla-pati.

verbalist(a) (lat. verbum) pričalo, prekla-palo, trućalo, onaj koji više drži do reči nego do njihove sadržine.

verbaliter (lat. verbaliter) *pril.* od reči do reči, doslovno, bukvalno; usmeno.

verbalitet (nlat. verbalitas) doslovnost, bukvalnost, blagoglagoljivost.

verbalna definicija objašnjenje reči, odredba reči.

verbalna egzegeza objašnjenje reči, tumačenje reči.

verbalna injurija *prav.* uvreda nanesena rečima; *supr.* *realna injurija*.

verbalna nota *pol.* nota jedne vlade drugoj, koju poslanik one prve samo usmeno saopštava ovoj i koja ima karakter poverljivog saopštenje.

verbalnost v. *verbalizam*.

verbatim (lat. verbatim) *pril.* od reči do reči, doslovno.

verberacija (nlat. verberatio) batinanje, šibanje, šamaranje; *fiz.* potres vazduha usled kojeg nastaje zvuk.

verberirati (lat. verberare) šibati, batina-ti, tući; potresati.

verbigeracija (nlat. verbigeratio) med. besmisleno ponavljanje reči.

verbi gracija (lat. verbi gratia) v. *verbi kauza*.

verbi kauza (lat. verbi causa) na primer, radi primera; *up.* *verbi gracia*.

ver blan (fr. vers blancs) pl. poet. stihovi bez slike; *veran liberi*.

verbozan (lat. verbosus) rečit, pun reči, opširan (u pričanju ili izlaganju).

verbozitet (nlat. verbositas) prekomerna rečitost, bujica reči, opširnost u izlaganju, razvučenost (stila).

verbum (lat. verbum) gram. glagol, glagolska reč; *verbum dicendi* — glagol govorjenje: reči, govoriti, kazati i sl.; *verbum fini-tum* — lični glagolski oblik; *verbum infinitum* — neodređeni glagolski oblik (infinitiv).

verbum aktivum (lat. verbum activum) gram. radni glagol.

verbum anomalum (lat. verbum anomalum) gram. nepravilan glagol.

verbum auxiliare (lat. verbum auxiliare) gram. pomoći glagol.

verbum deponens (lat. verbum deponens) u grčkoj i latinskoj gramatici: glagol koji ima pasivne oblike a aktivne značenje, odložim glagol.

- verbum defektivum** (lat. verbum defectivum) *gram.* nepotpun glagol, tj. onaj koji nema svih oblika.
- verbum impersonale** (lat. verbum imperso-nale) *gram.* bezličan glagol.
- verbum intranzitivum** (lat. verbum intransiti-vum) *gram.* neprelazni glagol.
- verbum inchoativum** (lat. verbum inchoati-vum) *gram.* glagol kojim se iskazuje početak neke radnje.
- verbum passivum** (lat. verbum passivum) *gram.* trpni glagol.
- verbum primitivum** (lat. verbum primitivum) *gram.* V. *primitivum.*
- verbum transzitivum** (lat. verbum transiti-vum) *gram.* prelazni glagol.
- verv** (fr. verve) polet, zanos, zamah, žar.
- vergija** (tur. vergi) porez, danak, harač.
- vergl** (ital. vergula) *kuz.* mehanički instrumen-t sa jednom melodijom ili dvema na koji se svira skretanjem ručke.
- verdikt** (lat. veredictum, eng. verdict) *prav.* presuda, odluka, porotska odluka.
- verem** (arap. waram, tur. verem) 1. sušica, tuberkuloza; 2. tuga, jad.
- verenda** (lat. verenda) *pl. zool.* polni organi.
- veresija** (tur. veresi) kupovina ili prodaja na veru, prodaja na kredit.
- veretizav** (arap. waram, grč. phthisis) onaj koji izgleda kao da ima tuberkulozu.
- verz** (lat. versus) *poet. v. vere.*
- verzali** (lat. versus) *pl. tip. v. versali.*
- verzacija** (lat. versatio) okretanje, obrtanje; menjanje, promena.
- verzija** (nlat. versio, lat. vertere obrnuti, okrenuti) inačica jedne pripovetke, oblik (ili: način) pričanja o nekom događaju; prevod na maternji jezik, prevod; *o tome tata mnogo verzija* o tome se različito priča; *med.* (nlat. versio uteri) obrt deteta u materici, obrnutost materice.
- verzikolorav** (lat. versicolor) raznobojan, šaren.
- verzio in rem** (nlat. versio in rem) *prav.* upotreba stvari u tuđu korist bez punomoći sopstvenika upotrebljene stvari, ili kad neko upotrebni u tuđu korist svoju sopstvenu stvar ne znajući da je njegova (u oba slučaja sopstvenik ima pravo da traži stvar natrag, ili, ako stvar nije moguće izdvojiti bez povrede njene suštine, da zahteva naknadu vrednosti).
- verzio in utilitatem** (nlat. versio in utilitatem) *prav. v. verzio in rem.* **verziran** (lat. versatus) upućen u nešto, vičan čemu, iskusan, obavešten, izvež-ban, vešt.
- verziran»** (lat. versari) dolaziti u dodir, družiti se; baviti se, zanimati se čim, raditi na čemu.
- verzifikacija** v. *versifikacija.*
- verzo folio** (lat. verso folio) na drugoj strani, na obratnoj strani (lista).
- verzo šoltó** (ital. verso sciolto) v. *versi liberi.*
- verzura** (lat. versura) *trg.* mešanje poverioca, pravljenje zajma da bi se njim pokrio neki drugi dug, plaćanje duga zajmom; promet, obrt, proda robe.
- verzurirati** (lat. versura) vršiti promet robe, obrtati robom; pokriti (ili: pokrivati) dug zajmom.
- verizam** (lat. versus istinit, ital. vero, verismo) krajnje naturalistički pravac koji je od početka sedamdesetih godina XIX veka počeo uzimati maha u plastiци, slikarstvu, književnosti i muzici moderne Italije. Cilj mu je da prikazuje život onakvim kakav je, sa svima njegovim ružnim i lepim stranama. Osnivač i vođa mu je romansijer *Dovani Verga.*
- verikl** (fr. vericle, lat. vitriculum, vitrum staklo) lažan dragi kamen.
- verist(a)** (fr. veriste) umetnik pristalica *verizma.*
- veritas** (lat. veritas) istina; *up. veritet.*
- veritas juridika** (lat. veritas juridica) *prav.* pravna istina.
- veritet** (lat. veritas, fr. verite) istina, istinitost, stvarnost, npr. veritet nekog potraživanja.
- verifikator** (nlat. verifierator) utvrđivač istine, overilac; sprava za ispitivanje jačine metala.
- verifikacija** (nlat. verificatio) proverava-nje, overavanje, utvrđivanje pravog stanja, istine; *fil.* utvrđivanje tečnosti jedne pretpostavke, hipoteze, putem iskustva.
- verificirati** (nlat. verifierare) proveriti, proveravati, overiti, utvrditi istinitost čega i zatim je potvrditi; pregledati (račune, dokumente, punomoći i dr.), pa onda potvrditi ispravnost.
- verkštat** (nem. Werkstatt) radionica.
- ver-librizam** (fr. vers-librisme) upotreba slobodnih stihova; književna škola koja propoveda upotrebu slobodnih stihova.
- ver-librist(a)** (fr. vers-libriste) pobornik slobodnih stihova; pesnik koji piše slobodnim stihovima.
- vermati** (tur.) poštovati, zazirati, bojati se; *fermati.*
- Vermaht** (nem. Wehrmacht odbrambena snaga) naziv za nemačku vojsku za vreme naci zma.
- vermej** (fr. vermeil, ital. vermiclio) rumena (ili: crvena) boja; u vatri pozlaćeno srebro; pozlaćen bakar; vatrencrven dragi kamen.
- vermes** (lat. vermis, vermes) *pl. zool.* gliste.
- vermijon** (fr. vermillion) jako crvena slikarska boja (*cinober*, rumenica); rumenilo (za usne, obraze).
- vermikularan** (nlat. vermicularis) crvast, crvolik.
- verminacija** (lat. verminatio) *med.* glisna bolest, bolest od glista.
- verminozan** (lat. verminosus) *med.* pun glista; koji boluje od glista, glistav.

- vermičeli** (ital. vermicelli) *pl.* crvići; vrsta finih talijanskih rezanaca.
- vermiforman** (nlat. vermiformis) u obliku crva, crvast, crvolik.
- vermifuga** (nlat. vermifuga, se. remedia) *pl. ned.* lekovi za isterivanje glišta.
- vermug** (fr. vermoute, nem. Wermut pelin) dessertno vino s pelenom i drugim zači-nima.
- vernalan** (lat. vernalis, ver) *pr.* prolećni.
- vsrnacija** (lat. vernatio) podmladivanje, obnavljanje, izbijanje mladica u proleće; presvlačenje nekih životinja, skidanje svlaka, npr. zmija.
- vernije** (fr. vernier) *geom.* vrsta *nonijusa*, nazvana po svom pronalazaču, matematičaru Vernier-y (1580—1637).
- vsrnilitet** (lat. vernilitas) ropsko ponašanje, ulagivanje; prostota, neotesanost; pravljjenje glupih šala.
- vernirati** (fr. vernir) lakovati, premazati firnajzom, glazirati; *fig.* dati (ili: davati) sjajan izgled.
- vernisaž** (fr. vernissage) svečano otvaranje umetničke (slikarske ili vajarske) izložbe.
- verol** (fr. verole, nlat. variola) *tec.* sifilis; šuga, svraž.
- veronal** *farb.* fabričko ime za sintetičku dietil-barbiturnu kiselinu; služi kao sredstvo za uspavljanje.
- verotipija** (fr. verre staklo, grč. typos oblik, lik) prenošenje fotografija na staklo.
- verofon** (fr. verre staklo, grč. phone glas) muzički instrument koji se sastoji od dva reda vinskih čaša razne veličine koje se sipanjem vode u njih hromatski štimuju, i onda udaranjem ovlaženim prstima po njima proizvode tonovi.
- vere** (lat. vertere, versus) *poeg.* stih, tj. niz metrički sredenih ritmova koji, pomoću rimovanja, asonancije ili aliteracije, predstavljaju celinu; *veras, verz.*
- Versaj** (fr. Versailles) veličanstveni dvorac sa parkom koji je sagradio Luj XIV; 1672—1789. prestonice francuskih kraljeva; 1871—79. sedište republikanske vlade; u Versaju je potpisani mir između Nemačke i saveznika 28. VI 1919 (Ver-sajski mir).
- vsrsali** (lat. versus) št. *tip.* velika početna slova.
- versatilan** (lat. versatilis, versare okretati, obratiti) prevrtljiv, promenljiv; okretan, vešt.
- . versatilitet** (nlat. versatilitas) prevrtlj-vost, kolebljivost, promenljivost; okretljivost, dovitljivost.
- verseto** (ital. versetto, fr. verset) kitica, strofa.
- versija v. verzija.**
- versikul** (lat. versiculus) mali stih, izreka iz Biblije.
- versi liberi** (lat. versi liberi) *pl.* slobodni stihovi, tj. stihovi bez slika.
- versifeks** (nlat. versifex) nadripesnik, stihoklepac.
- versifikator** (lat. versificator) stihotvorac, pesnik, pisac stihova.
- versifikacija** (lat. versificatio) stihotvor-stvo, stavljanje u stihove, pravljenje stihova; nauka o stihovima.
- versificrati** (lat. versificare) staviti u stihove, praviti (ili: pisati) stihove.
- versta** (rus.) v. *vrsta.*
- versus kankrinus** (lat. versus cancrinus) *post.* račji stih = *palindromos*.
- versus memoriales** (lat. versus memoriales) *pl.* stihovi pomoću kojih se lakše pamte izvesna gramatička pravila (npr. predlozi koji se slažu sa nekim padežom složeni u stihove).
- vertatur** (lat. vertatur) neka se okreće, neka se obrne (list).
- verte** (lat. verte) okreni, obrni (list).
- vertebralan** (nlat. vertebralis) *zool.* kičme-ni, rtenjačni, pršljenski; *vertebralni sistem* deo živčanog sistema koji polazi iz leđne moždane.
- vertebrata** (nlat. vertebrata) *pl. zool.* kičmenjaci.
- verteks** (lat. vertex) vrtlog, vir; teme, glava; stožer na nebū; vrh, vis, breg.
- vertiginozan** (lat. vertiginosus) 1. kovitlav; vrtoglav, koji izaziva vrtoglavicu; 2. koga je uхватila vrtoglavica, koji pati od vrtoglavice.
- vertigo** (lat. vertigo) *ned.* vrtoglavica, nesvestica.
- vertikale** (nlat. verticalis) *kat.* uspravna, prava linija, vertikalni položaj.
- vertikalan** (nlat. verticalis) uspravan, u pravcu dejstva Zemljine teže, okomit, odvesan; *up. perpendikularan.*
- vertiko** (nem. Vertiko) vrsta malog ormana sa sastavkom, nazvan po pronalazaču, berlinskom stolaru Vertikou.
- verticitet** (nlat. verticitas, fr. verticite) *fiz.* moć opredeljivala, upravljanja (npr. magnetne igle).
- verthajmovica** (po Nemcu Wertheim-y) 1. brava; 2. kasa koja se ne može otvarati bez naročitog ključa; *verthajmovača, verthajmica.*
- veruka** (lat. verruca) med. bradavica, naročito na oku.
- verukozan** (lat. verrucosus) med. bradavičav, pun bradavica.
- verukozitet** (nlat. verrucositas) med. bradavičavost.
- verfen** *geol.* početak geološkog perioda *tri-jasa.*
- vesnjanka** (rus. vesna proleće) prolećni ples Ukrajinaca.
- vesper** (lat. vesper „veče“) u katoličkoj crkvi: večernja, pretposlednji kanonski čas; užina; astr. zvezda Večernjača.

- Vesta** (lat. Vesta) *mit.* rimska boginja ognjišta, domaće slove, čednosti, blagoslova i sigurnosti u gradovima i državama; *astr.* planetoid otkriven 1807. g. (Ceres 1801, Palas 1802, Juno 1804, Vesta).
- vestalinks** (lat. vestales) *pl.* device koje su morale ZO godina služiti u hramu božice Beste i stalno održavati svetu vatu; za to vreme morale su živeti najčednjijim životom, a posle su mogle istupiti iz službe i udati se; ako se koja ogrešila o nevinost, bila je živa zakopana; *vestalke*.
- vestalke** (lat. vestales) *pl.* *vestalinke*.
- western** (eng. western zapadni) popularni naziv za filmove u kojima se prikazuje američki „divlji zapad“; junaci tih filmova su kolonizatori — pioniri, kauboji, revolveraši, šerifi, pustolovi, Indijanci.
- vestibil** (fr. vestibule) *v.* *vestibul*.
- vestibul** (lat. vestibulum, fr. vestibule) trem, predvorje, ulaz u kuću; predoblje; *vestibil*.
- vestigije** (lat. vestigium, vestigia) *pl.* stope, tragovi nogu, tragovi.
- vestijar** (lat. vestiarius, vestis odelo, odeća) trgovac haljinama, haljinari; kod katolika: nadzornik svešteničkih odežda i crkvenih utvari.
- vestijarij(um)** (lat. vestiarium) soba gde stoje haljine, haljinarnica; oblačionica i svlačionice, garderoba.
- vestitura** (lat. vestitura) oblačenje, odevanje; zakalućivanje, svečano oblačenje manastirsko? iskušenika u kaluderske odelo (kod katolika).
- vetativ** (lat. veto zabranjujem) *lipti*, zabran-ski način, način zabrane.
- veteran** (lat. veteranus, vetus star) stari vojnik, isluženi vojnik, naročito onaj koji je učestvovao u ratu, stari ratnik; *fig.* čovek ostareo u službi, čovek koji je stekao iskustvo u nekom poslu.
- veteranstvo** *v.* *veterancija*.
- veterancija** (plat. veterantia) odmor posle isluženog punog roka službe, stanje jednog veterane; *veteranstvo*.
- veterina** (lat. veterina) nauka o marvenim bolestima, marveno lekarstvo; škola za marvne lekare, veterinarski fakultet.
- veterinar** (lat. veterinarius) marveni lekar, živinar, onaj koji je svršio veterinarski fakultet ili ravnopravnu visoku školu i dobio diplomu marvenog lekara.
- veterinus** (lat. veterans dremljivost) *med.* bolesna želja za spavanjem, dremljivost, mrtvilo, mlitavost, *letargija*.
- veto** (lat. veto) zabranjujem, ne primam, odbacujem; u starom Rimu: formula kojom su narodni tribuni oglašavali odluke senata za nevažeće; u ustavnim državama vlasti imaju, u odnosu prema narodnom predstavništvu pravo na neograničeno (*apsolutno*) ili samo na ograničeno (*suspensivno*) *veto*; *liberum veto* (lat. libe-rum veto) pravo slobodnog odricanja, ili odbijanje.
- Vetus testamentum** (lat. Vetus Testamentum) Stari zavet, spisi St. zaveta.
- večil** (arap. wakil tur. vekil) punomoćnik, zastupnik; nekad turski ministar.
- vehabiti** (arap. Vahabi) *up.* *vhahabiti*.
- vehementan** (lat. vehemens) žestok, plah, vatren, strastan, neobuzdan, žustar.
- vehementnost** *v.* *vehemencija*.
- vehemencija** (lat. vehementia) žestina, vatrenost, žustrine, plahovitost, silovi-tost, neobuzdanost; *vehementnost*.
- vehikl** (lat. vehiculum) kola, prevozio ili prenosio sredstvo; *fig.* sredstvo za prenošenje, prenosilac; sprovodnik; *farm.* dodatak tečnim lekovima koji treba da im dade masu, oblik i dr., obično destilovana voda; *fiz.* provodnik, vod.
- vehter** (nem. Wachter) čuvar, stražar.
- vecozamente** (ital. vezzosamente) *muz.* *v.* *ve-cozo*.
- vecozo** (ital. vezzoso) *muz.* nežno, blago, meko; *vecozamente*.
- vedžvud** (eng. wedgwood) vrsta engleskog poluporculana, fajansa, nazvana po pronalaču Dž. Vedžvudu (1730—1795).
- veš** (nem. Wasche) rublje, preobuka; *fig.* iznositi prljav veš.
- vešplav** (nem. Waschblau) plavilo za rublje.
- via** (lat. via) *v.* *vija*.
- vibrabilitet** (nlat. vibrabilitas) *fiz.* svojstvo (ili: sposobnost) tela da trepere, da se njihaju, treperav, njihavost; *fiziol.* iaizmenična napetost i labavost delova tela.
- vibrant** (lat. vibrare tresti, drhtati) glas čija je bitna osobina treperenje; takav je, npr., srpskohrv. glas *r*, koji se stvara treperenjem vrha jezika na alveolama gornjih sekutiće.
- vibrantan** (fr. vibrant) ustreptao, treptav, drhtav.
- vibrater** (lat. vibrare vitlati, njihatiti; tre-pereti, njihatiti se) 1. *med.* hirurški in-strument koji se upotrebljava za bolest ženskih polnih organa; 2. *teh.* pneumatič-na mašina za nabijanje zemljista, bušenje betona i dr.
- vibrato** (ital. vibrato) *muz.* dršćući, trepereći.
- vibrator** (lat. vibrare) 1. telo koje vrši mehaničke ili električne treperenje; 2. sprava koja neki predmet stavlja u brzo treperenje.
- vibratoran** (lat. vibrare, nlat. vibratorius) treperav, njihav, koji se sastoji u trepe-renju, njihanju, treptajTM.
- vibrafon** (lat. vibrare trepereti, grč. phone glas) *muz.* džez-instrument sastavljen od metalnih ploča nanizanih na pokretnom stalku; udaranjem batića o pločice proizvodi se karakterističan treperav zvuk.

- vibracija** (nlat. *vibratio*) *fiz.* treperenje, treptaj; klaćenje, njihanje (šetalice); drhtanje, podrhtavanje; *up. oscilacija*.
- vibrioni** (lat. *vibrare* trepereti, nlat. *vibrones* *pl.* kratke, zavojite bakterije, npr. izazivači kolere.
- vibrirati** (lat. *vibrare*) drhtati, trepereti, klatiti se, njihati se; vitlati, mahati.
- vibrogram** (lat. *vibrare*, grč. *gramma* crta) *fiz.* zvučna krivulja koja se dobije pomoću *vibrografa; fonautogram*.
- vibrograf** (lat. *vibrare*, grč. *grapho*) *fiz.* sprava koja automatski beleži treptaje zvučnih tela posredstvom slobodnog vazduha; *up. fonautograf*.
- vibrografija** (lat. *vibrare*, grč. *graphia*) *fiz.* nauka o treperenju zvučnih tela.
- vibroskop** (lat. *vibrare*, grč. *skopeo* gledam) *fiz.* sprava za posmatranje treperenja.
- viva** (ital. *viva*) živeo!
- viva voks** (lat. *viva vox*) živi glas; živa reč, usmeno poučavanje.
- viva voks docet** (lat. *viva vox docet*) živi glas poučava, tj. živa reč ima poučnu snagu.
- viva voce** (lat. *viva voce*) živim glasom, živom rečju, tj. usmeno.
- vivandje** (fr. *vivandier*) trgovac koji prati vojsku i prodaje joj jelo i piće, pukovski krčmar; *up. marketender*.
- vivandjerka** (fr. *vivandiere*) vojnička, pukovska krčmarica; *up. marketenderka*.
- vivant!** (lat. *vivant*) »siveli!»
- vivarium** (lat. *vivarium*) mesto gde se drže i taje životinje (suvozemne i vodene), zverinjak, zoološka bašta.
- vivat** (lat. *vi vat*) živeo!
- vivat, kreskat, floreat** (lat. *vivat, floreat*) živeo, rastao, cvetao! (uzvik pri zdravi-cama i sl.), da živi, da raste, da cveta.
- vivacitet** (lat. *viva čitaš*) životna snaga; živahnost, živost, žestina, žar.
- vivace** (ital. *vivace*) *ouz.* živahno, vatreno, sa žarom; *vivo, kon viveca*.
- vivacissimo** (ital. *vivacissimo*) *kuz.* vrlo živo, što življe, veoma brzo.
- vive r** (fr. *viveur*) onaj koji voli dobro da »sivi i da se provodi; *up. bonvivan*.
- vivipar** (lat. *vivipar*) *hol.* životinja koja se živa rada (za razliku od životinja koje se legu iz jaja); *eupr. ovipar*.
- viviparan** (lat. *vivus živ*, *ragege radati*) koji rada žive mладунче (a ne nosi jaja); *up. oviparan*.
- viviparizam** *zool.* v. *viviparija*.
- viviparija** (lat. *vivus živ*, *ragege radati*) *zool.* radanje živih mладунaca (za razliku od životinja koje se legu iz jaja); *up. viviparizam*.
- vivisektor** (lat. *vivus živ*, *sector* koji seče) naučnik koji para, razduže »sive životinje u cilju proučavanje.
- vivisekcija** (lat. *vivus živ*, *sectio* sečenje) otvaranje tela živih životinja u cilju
- naučnog, naročito medicinskog ispitivanja.
- vivisecirati** (lat. *vivus »siv, secare seći*) otvarati (ili: razudavati) »sive životinje u cilju fizioloških ogleda.
- vivifikacija** (nlat. *vivificatio*) oživljavanje, oživljavanje.
- vivo** (ital. *vivo*) *kuz. v. vivače*.
- vivos voko, mortuos plango, fulgura frango** (lat. *vivos voço mortuos plango, fulgura frango*) „Žive dozivam, mrtve oplakujem, munje lomim”, ubičajeni natpis na zvonima: moto poznate Šilerove pesme „Daš Lied von der Glocke” („Pesma o zvonu”).
- vigjam** koliba ili šator severnoameričkih Indijanaca, obično od bivolskih koža.
- vigizam** (eng. *whiggism*) načela i program *vigovaca*.
- vigilant** (lat. *vigilans*) strašar, čuvar, nastojnik, nadzornik.
- vigilantan** (lat.) budan, oprezan, pažljiv, smotren, obazriv, brižljiv.
- vigilantibus leges sunt skripte** (lat. *vigi-lantibus leges sunt scriptae*) pravničko načelo: zakoni su pisani za oprezné, tj. zakone treba poznavati da se ne bi o njih grešile, ili: da bi čovek mogao štititi svoje pravo, treba da ga budno čuva.
- vigilancija** (lat. *vigilantia*) budnost, pažljivost, opreznost, brižljivost.
- vigilija** (lat. *vigilia*) bdenje, noćno straža-renje; kod Rimljana: vojnička noćna straža koja je stražarila od zalaska do izlaska sunca; kod katolika: služba uoči nekog velikog praznika, dan uoči praznika, navečerje; bdenje; noćna molitva pre sahrane za dušu umrlog.
- vigovci** (eng. *whigs*) *pl.* slobodnjaci, prijatelji slobode, članovi engleske liberalne stranke, protivnici *torijevaca*; u Sje-dinjenim Američkim Državama: pristalice američke nezavisnosti za vreme re-volucionarnih ratova u XVIII veku.
- vigonja** (fr. *vigogne*) peruanska ovca, lama; fina, svilaste vuna ove ovce.
- vigor** (lat. *vigere, vigor*) »sivotna snaga, živahnost, kreplost; *fig.* silina, jačina.
- vigorozamente** (ital. *vigorosamente*) *kuz. v. vigorozo*.
- vigorozan** (nlat. *vigorosus*) snažan, jak, silan, krepak, pun »sivotne snage, sve».
- vigorozo** (ital. *vigoroso*) *muz.* snažno, krepko, živahno, silno; *vigorozamente, kon vi-gore*.
- Vidalova reakcija** *med.* krvna reakcija za utvrđivanje postojanja crevnog tifusa, paratifusa, srdobolje, kolere, sakagine i dr.
- vide** (lat. *vide, videre*) vidi, pogledaj, sravni, uporedi.
- videant konzules ...** (lat. *videant consules ne quid res publica detrimenti capiat*) neka konzuli obrate pašnju da država ne pretrpi kakvu štetu (formula kojom je rimski senat, u opasnim vremenima, donosio odluku da se konzulima dade veća vlast); da-

nas: izraz kojim se preporučuje vlasti opreznost.

videatur (lat. videatur) neka se vidi, treba videti, tj. mesto navedeno iz neke knjige i slično.

vide infra (lat. vide infra) vidi dole, vidi niže, vidi docnije (u knjigama).

videlicet (lat. videlicet =videre licet) *pril.* kao što se lako može videti, očevidno, jasno, razumljivo, naravno.

vide supra (lat. vide supra) vidi gore, vidi napred, vidi ranije (u knjigama).

videtur (lat. videtur) izgleda, čini se; kao *kh.* mišljenje, nalaženje, shvatanje, npr. *dati svoj videotur* dati svoje mišljenje o nečemu.

vidi (lat. vidi) video sam; video.

vidimacija (lat. vidimatio) zvanično srađenje i potvrda, overavanje, overa jednog akta, naročito potvrda da je prepis veran originalu; *kopija vidimata* (lat. copia vidimata) overen prepis; *pro vidimacione* (lat. rgo vidimatione) taksa za pregled, za overu.

vidimirati (lat. vidimus, fr. vidimer) staviti na nepggo **vidi**, zvanično potvrditi da je prepis akta ili dokumenta veran originalu; *pr. vidimiran*.

vidimus (lat. vidimus) videli smo, sravnili smo; kao im. uverenje o srađenju s originalom; overen prepis.

vidit (lat. vedit) video je, sravnio.

vidualicij(um) (lat. vidua udova, nlat. vidualitum) *prav.* udovički deo, koji po zakonu pripada ženi posle smrti muža.

viduitet (lat. viduitas) udovanje, udovištvo, udovičko stanje, obudovelost; *fig.* osamljenost, moralne beda.

viza (lat. visum viđeno, pregledane, fr. visa) overavanje potpisom i pečatom da je nešto viđeno i pregledane (naročito za putne isprave, pasoše), zvanična overa; u kartanju: osnovni ulog (kod *farbla*).

vizavi (fr. vis-a-vis) lice u lice, prema čemu, spram čega, naspram, sproću čega; prekoputa; osoba koja se nalazi nasuprot drugoj osobi, preko puta od druge osobe; uzana kočija sa dva sedišta, preko puta jedno od drugog; malo kanabe za dve osobe tako da su, kad sede, okrenute jedna drugoj.

vizantinizam (grč. Byzantium) v. *bizantini-zam*.

vizibilan (lat. visibilis, videre videti) vidljiv, očevidan, očigledan, primetan.

vizibilitet (nlat. visibilitas) vidljivost, očevidnost, očiglednost, primetnost.

vizija (lat. visio, videre) viđenje, gledanje; *psih.* halucinacija čula vida, predstava koju smatramo, usled bolesne razdražljivosti centralnog organa (u polusnu ili u hipnotičkom stanju), za stvaran opažaj; prikaza, pričina, prividenja, opsena, utvara; uobraženja, sanjarija.

vizionar (nlat. visionarius, fr. visionnaire) vidovnjak, vidovit čovek, onaj koji može

duhom da vidi; *fig.* zanesenjak, sanjalica, pesnik.

vizionoskop (lat. visio gledanje, grč. skopeo gledam) specijalna konstrukcija kinematografa.

vizir (ital. visiera) 1. deo šlema: rešetka koja pokriva lice a ne smeta gledanju i koja se može, prema potrebi, dići i spustiti; 2. naprava na vatrenom oružju pomoću koje se nišani, nišanska gajka, nišan; 3. na instrumentima za merenje uglova: zadnji dioptar.

vizirati (lat. visere gledati, zagledati, fr. viser) 1. nišaniti, gađati, uzeti na nišan; 2. imati u vidu što, smerati nešto, težiti za nečim; 3. odrediti zapreminu posude; 4. overiti putne isprave, staviti vizu na pasoš i dr.; 5. delove i figure jednog grba opisati i označiti prema pravilima heraldičke umetnosti.

vizis aktis (lat. visis actis) *prav.* pošto su viđena, pregledava akta.

vizita (fr. visite) poseta, pohoda; lekarska poseta; pregled, pregledanje (lekarske, carinsko); kratak ženski ogretac za posete.

vizitator (nlat. visitator) posetilac, poho-dilac, polaznik; pregledač, nadzornik imanja; kaluder koji obilazi manastire svog reda ili svoje oblasti.

vizitacija (lat. visitatio) posećivanje, poha-đanje, poseta; pregled, pregledanje, smotra; naročito: pregled stanja u kojem se nalazi neka ustanova ili neko nadleštvo; *voj.* mali odred vojnika koji je pod nadzorom jednog podoficira.

vizitira™ (lat. visitare, fr. visiter) pregledati, izvršiti pregled; pretresa™, izvršiti pretres; posetiti, posećivati, poho-diti, pohađati.

vizitkarta (nem. Visit-karte) posetnica, pri-javnica, karta sa imenom, prezimenom, zvanjem i mestom stanovanja.

vizorij(um) (nlat. visorium) *tip.* sprava koja drži rukopis sa koga slagač slaže, pri-državač listova; *up.* tenakl.

vizualan (lat. visualis) *ont.* vidni, koji se tiče vida; *vizualno pamćenje* ono koje se poglavito oslanja na predstave dobijene čulom vida; *vizuelan*.

vizuelan (fr. visuel) v. *vizualan*.

vizum (lat. visum) ono što je viđeno, pojava, prizor, slika; predstava, slika uobrazilje; takode: *viza*.

vizura (lat. videre videti, visum) *opt.* zamišljena crta koja polazi iz posmatračeva oka i ide kroz durbin pravo do predmeta posmatranja.

vija (lat. via put) sredstvo, način; na adre-sama: preko, npr. *vija Beograd preko Beograda; in vija jurio* (lat. in via juriš) putem prava, praznim, zakonskim sredstvima; *via*.

vija gracie (lat. via gratiae) *prav.* putem milosti, putem pomilovanje.

vijadukt (nlat. viae-ductus) most iznad doline, puta, barovitog mesta i sl.

vijatikum (lat. viaticum) putni trošak, putnina; kod starih Rimljana: novac koji se metao mrtvacu u usta da plati Haronu prevoz preko reke *Stake*; kod katolika: poslednja pričest koja se daje samrtniku; poslednja pomast.

vijatorij(um) (lat. viatorium) putomer; *up. hodometar*.

vija fakti (lat. via facti) *prav.* nasilno, silom, samovoljno, samovlasno.

vikar (lat. vicarius) zastupnik, zamenik, namesnik (pape, patrijarha) u jednoj oblasti, biskupiji, dijecezi itd.; u Engleskoj: niži sveštenik, kapelan.

vikarija (nlat. vicaria) zvanje i vlast jednog vikara, namesništvo, delokrug namesni-kov; kapelanstvo; *vikarijat*.

vikarijat (nlat. vicariatus) *v. vikarija*.

vikarijus apostolikus (nlat. vicarius apostolicus) „apostolski namesnik”, visoko svešteno lice u rimokatoličkoj crkvi.

vikarni (lat. vicarius) namesni, zastupajući, odmenjujući; namesnički; *vikarna krvarenja med. krvarenja na nos mesto menstrua-cije*.

vikend (eng. week-end) nedeljni odmor, počinje subotom po podne i traje do ponedeljka ujutro, a obično se provodi van mesta stanovanja.

vikendica kuća za odmor, *vikend*.

viking (stnord. vikingr) borac, ratnik, junak, naročito junak na moru, gusar; ime germanских stanovnika Skandinavije koji su, od UŠ—XI veka, bili na zlu glasu kao gusari.

vikler (nem. wickeln omotavati, savijati) svitak za kovrčanje kose; *up. papijota*.

viklifi *pl.* pristalice engleskog teologa Džona *Viklifa*, prethodnika reformacije u XIV veku, koji se istakao u borbi protiv zloupotreba u katoličkoj crkvi i tražio čistotu hrišćanskog učenja.

vikont (nlat. vicecomes, fr. vicomte, eng. viscount) francuska plemićka titula između grofa i barona; podgrof, titula grofovog sina koju nosi za očeva života; posednik vlastelinstva u Francuskoj.

vikontesa (fr. vicomtesse) žena ili čerka *vikonta*.

vike (nem. Wichse) mast za obuću, *imalin*.

viksati (nem. wachsen) čistiti obuću mašću za čišćenje (*viksom*).

Viktorije (lat. Victoria) *nit.* boginja pobjede kod starih Rimljana (kod Grka: *Nike*), koju su predstavljali sa krilima i lovovim vencem ili palmovom grančicom u ruci; *astr.* asteroid otkriven 1850. god.

viktorije (lat. victoria) letnja otvorena kola sa jednim ili dva konja i sa 3—4 sedišta. **viktorija-orandž hen.** zlatnožuta boja izrađena od kreozota i šalitrene kiseline, za bojenje vune i svile.

viktoriozan (lat. victoriosus, fr. victorieux) pobedonosan, pobednički.

viktualijanci (nlat. victualia) *pl.* opasni morski razbojnici u XIV i XV veku u Istočnom i Severnom moru, prvobitno građani iz Rostoka i Vizmara koji su, po naredbi svog vojvode (hercoga), sačekivali brodove i oduzimali im *viktualije*, koje su posle nosili opsednutim Stokholmlja-nima; *vitalijanci*.

viktualije (nlat. victualia, vivere živeti) *pl.* životne namirnice, hrana.

viktus (lat. victus, vivere živeti) način života; sredstvo za život, izdržavanje; *victus et amictus* (lat. victus et amictus) hrana i odelo.

vikunja (šp. vicuna) *v. vigonja*.

vila (lat. villa, fr. ville) letnjikovac, kuća izrađena u obliku letnjikovca.

vilajet (arap. wilaya, tur. vilayet) mesto rođenja, zavičaj; pokrajina, provincija, oblast kojoj stoji na čelu *valija* (u Turskoj).

vilajetlija (arap.-tur. vilayetli) zemljak.

vilavela (fr. villanelle, ital. villanella) pastirska pesma sastavljena iz neparnog broja *terceta* i završena strofom od četiri stiha; pesma uz koju se igra, seoska igra.

viledatura (ital. villeggiatura) letnje vreme koje se, radi razonode i odmora, provodi na selu, život na selu radi razonode; letnja svežina.

vilis (lat. vilis jevit) prost, male vrednosti, bez vrednosti, neznatan, rđav; *vilio-ris kondicionis* (lat. vilioris conditionis) slabijeg sastava, neznatnije vrednosti; *korpus vile* (lat. corpus vile) ogledni obje-kat bez vrednosti.

vilifikacija (nlat. vilification) pobijanje (ili: obaranje) cena, smanjivanje vrednosti; unižavanje, vredanje.

vilstek (eng. vealsteak) pržen ili pečen komad telećeg mesa, engleska teleća imi-cla.

vilj (tur.) *zool.* slon.

vi mandati (lat. vi mandati) *prav.* po zapovesti, na osnovu naredbe.

vina (ind.) *muz.* najstariji indijski muzički instrument od bambusove trske i sa 4 žice, sličan mandolini.

vinalije (lat. vinalia) *pl.* svetkovine vina koje su u starom Rimu slavljenе dva puta godišnje: 19. IX u čast Venere i 22. IV u čast Jupitera.

vina medicata (lat. vina medicata) *pl. farm.* medicinska (ili: lekovita, biljna) vina.

Vindi v. Vendi.

vindikativan (nlat. vindicativus) osvetolju-biv, osetljiv, željan osvete, kazneni, od-mazdni.

vindikacija (lat. vindicatio) osveta: uzimanje u zaštitu, zaštićivanje; *prav.* zahtev za povraćaj stvari sopstveniku.

- vindikaciona tužba** *prav.* tužba za zaštitu svojine; takođe: *vindikta*.
- vindikaciono pravo** *prav.* pravo traženja da se isporučena roba vrati sopstveniku ako je kupac, pre no što je isplatio, postao insolventan.
- vindikta** (lat. *vindicta*) osveta; kažnjavanje; *prav.* tužba zbog nanesene štete; zakonsko progonjenje i kažnjavanje prestupnika; kod starih Rimljana: štap slobode kojim je pretor dodirivao roba i tako ga oslobođao.
- vindicirati** (lat. *vindicare*) osvetiti, kažnjavati; štititi, braniti; *prav.* pola-gati na nepggo pravo kao na sopstvenost, sudskim putem tražiti svoje natrag; dosuditi; doznačiti sudske.
- windjak(n)a** (nem. *Windjacke*) kratak sportski kaput od lake nepromočive tkanine kroz koju vetar ne može da prodre.
- Vindobone** (lat. *Vindobona*) starorimsko ime za Beč.
- vinifikator** (nlat. *vinificator*) proizvođač vina, naprava pomoću koje vino može previrati i kad je zatvoreno.
- vinifikacija** (nlat. *vinificatio*) proizvođenje (ili: proizvodnja) vina, veština spravljanje vina.
- vinkl** (nem. *Winkel ugao*) ime većeg broja instrumenata za merenje, naročito zanatlijskih.
- alinka** (nem. *Winkelhaken*) *tip.* vrstač, sla-galjka (mala metalna pregrada, u širini štampanog retka, koju ručni slagač drži u levoj ruci i u nju, desnom rukom, slaže slova), slagačica.
- inklura** (lat. *vinctura*, *vincire*) vrpca, vez, spona; spa janje, združivanje.
- inkulacija** (lat. *vincula* okovi) vezivanje; ograničenje prava raspolaganja hartijama od vrednosti i njihova prenošenja na drugo lice.
- inkulirati** (lat. *vincere*, nlat. *vinculare*) spojiti, svezati, združiti; obavezati se, primiti obaveze; fin. hartije od vrednosti isključiti iz kursa.
- inkulum** (lat. *vinculum*) konopac, uže, veza, petlja, vrpca.
- inkulum konjugale** (lat. *vinculum conjugale*) bračna vez, brak.
- inkulum matrimonii** (lat. *vinculum matrimonii*) *inkulum konjugale*.
- vinovnik** (rus. *виновник*) krivac; izazivač, prouzrokovac.
- violentan** (lat. *violentus*) pijan od vina; sklon piću, koji se opija; izmešan s vinom.
- violencija** (lat. *violentia*) pijanstvo, gđja-nost; sklonost piću, opijanje.
- vinometar** (lat. *vinum vino*, grč. *metron*) sprava za merenje jačine vina, vinomer.
- vino seko** (ital. *vino secco*) italijansko vino od suvog grožđa; *up. sekt*.
- vino tinte** (šp., ital. *vino tinto*) v. *tinto*.
- vinofrbija** (lat. *vinum*, grč. *phobeo* bojim se) strah od vina, mržnja na vino, gadjenje od vina.
- vint** (nem. *Gewinde*) ručna dizalica sa zupčanicom; *up. gvint*.
- vinum misale** (lat. *vinum missale*) pričesno vino (u katoličkoj crkvi).
- vincilir** (mad. *vinczeller* od nem. *Winzer*) stručan vinogradar; čuvac vinograda, pu-dar.
- vinčesterka** (po imenu američkog konstruktora Vinčestera — Winchester) vrsta vojničke i lovačke puške.
- vinja** (fr. *vigne*, ital. *vigna*) vinova loza, vinograd; poljska kuća, letnjikovac.
- višega** (fr. *vignette*) šara koja služi kao ukras (u knjigama, na pismima, maramica-ma); mali bakrorez ili drvo rez kao ukras na koricama, u početku ili na kraju knjige; monopolski zavoj sa pečatom (na duvanu, papiru, žigicama); *up. etiketa*.
- viola** (ital., šp. *viola*, fr. *viole*, nlat. *vitula*) 2. muz. opšti naziv za veći broj muzičkih gudačkih instrumenata.
- viola alta** (ital. *viola alta*) muz. v. *viola di brano*.
- viola d'amore** (ital. *viola d'amore*) muz. ljubavna violina, braču sličan muzički instrument veoma ljupkih tonova, ranije sa 12—14 žica, od kojih su neke bile metalne, davnije samo sa sedam drevnih žica.
- viola di bračo** (ital. *viola di braccio*) muz. alt-violina, brač-violina; *viola alta*.
- viola di gamba** (ital. *viola di gamba*) muz. violončelo.
- violare jus teritoriale** (lat. *violare jus territoriale*) *prav.* povrediš sopstveničko ili zemljишno pravo.
- violata** (lat. *violata*) obešaćena, silovana devojka.
- violacija** (lat. *violatio*) *prav.* povreda prava, prestup zakona; oskrvnenje, osramoćenje; obesvećenje.
- violentan** (lat. *violentus*) silan, žestok, naprasit, plahovit, goropadan, preteran, prekomoran; nasilan, prinudan.
- violentnost** (lat. *violentia*) v. *violencija*.
- violencija** (lat. *violentia*) silna, žustrina, žestina, naprasitost, plahovitost, neobuzdanost, preteranost; sila, nasilje, prisiljavanje.
- violet** (ital. *violetto*, fr. *violet*) ljubičast; mešavina plave ili crvene boje; u vidljivom spektru: boje sunčanih zrakova koje se najjače lome.
- violeta** (tal. *violetta*) nuz. violica, mala violina; bog. ljubičica.
- violetan** (fr. *violette*) koji je boje ljubičice, ljubičast.
- violin** (nlat. *violinum*) hem. materija koju sadrže mnoge vrste ljubičica i koja izaziva povraćanje.

- violina** (ital. violino) *muz.* čemane, najvažniji orkestarski instrument sa četiri žice (g, d, a, e), u današnjem obliku izrađen u Italiji u XVII veku.
- violistički** (ital. violinista) *muz.* svirač u violinu.
- violine pikolo** (ital. violino piccolo) *muz.* najmanja violina, četvrtina violine.
- violine primo** (ital. violino primo) *muz.* prva violina.
- violine sekundo** (ital. violino secondo) *muz.* druga violina.
- violirati** (lat. violare) povrediti, prestu-piti zakon; narušiti, pogaziti ugovor, obavezu; silovati, obepgčastiti; oskrna-viti, obesvetiti.
- violon** (fr. violon) *muz. v. violina;* po ital., *violone* (violone): bas-violina u HUD i HUŠ veku najdublji gudački instrument u basu, današnji *kontrabas*.
- violonist(a)** (ital. violone) *muz.* svirač u *violon*.
- violončelist(a)** (ital. violoncello) *muz.* svirač u *violončelo*.
- violončelo** (ital. violoncello) *muz.* mali violinski bas koji se za vreme sviranja drži između kolena; *viola di gamba, čelo*.
- vii** (eng. whip) toplo piće od belog vina, jaja, limunova soka, šećera i začina.
- viper-in** (eng. whipper-in) nadzornik i gonilac levačkih pasa; *pol.* istaknut član stranke koji drugove iz stranke zbira za glasanje u engleskom Donjem domu.
- vi presidii** (lat. vi praesidii) na osnovu predsedničkog prava, na osnovu prava koje daje predsednički položaj.
- viraginitet** (nlat. viraginitas) *fiziol.* poremećaj u polnom razvitku kod žena, koji se sastoji ne samo u nepotpunu razvitku unutarnjih polnih organa, sa slabom ili potpuno izostalom *menstruacijom*, nego i u tome što takva žena i u razvitku sekundarnih spolnih obeležja liči na muškarca: male grudi, bradatost, dubok glas, promene u karakteru; *ginandrija, virilizam*.
- virago** (lat. virago) muškobanja, muškarača, žena koja izgleda i ponaša se kao muškarac.
- viraž** (fr. virage) *ani j.* nagao zaokret, kružno spuštanje aviona.
- virignal** (lat. virga grančica) *muz.* instrument sličan klaviru; *up. spinet*.
- virginalan** (lat. virginalis) devojački, devičanski; *fig.* čist, čedan.
- virgineus morbus** (lat. virgineus morbus) *med.* devojačka bolest, malokrvnost, bledilo.
- virpinija** vrsta duvana i cigara; potiče iz severnoameričke države Virpinije (Virginea).
- virginitet** (lat. virginitas) *med.* netaknutost ženskog devičnjaka (*himena*), devičanstvo, devojapggvo, spolna nevinost; *fig.* čednost, čistota.
- virgo** (lat. virgo) *med.* devojka, devica; *virgo intakta* nevina devojka.
- vi reskript** (lat. vi rescripti) *prav.* na osnovu naredbe, po zapovesti.
- viribus unitis** (lat. viribus unitis) sjedinje-nim silama, celokupnom snagom.
- viridarij(um)** (lat. viridarium) vrt za uživanje i zabavu, gradila, bašta.
- viridin** (lat. viridis zelen) *bog.* zelena bojena materija u biljkama; *up. hlorofilin*.
- virilan** (lat. virilis, vir muze) muški, muže-van; odvažan; *virilni glas v. votum virile*.
- virilescencija** (nlat. virilescentia) *zool.* pojavljuvanje muških osobina kod ženskih životinja u starosti, naročito kod ptica.
- virilizam** (lat. vir muž, virilis) *v. viraginitet*
- virilist(a)** (lat. virilis) *pol.* član nekog političkog tela po položaju a ne po izboru.
- virilitet** (lat. virilitas) muškost, mužev-nost; zrelost, zrelo doba; *fig.* odvažnost.
- virilna porcija** (lat. virilis portio) *prav.* deo nasledstva koji pripada pojedincu.
- viripotencija** (lat. viri potentia) muška snaga, sposobnost, muškost; »seneka sposobnost za stupanje u brak.
- virman** (fr. virement) *fin.* isplata koja se vrši bez gotovine, prostim knjiženjem; prenošenje novca s jedne budžetske partije ili pozicije na drugu; *trg.* uzajamno obraćunavanje; *mor.* obrtanje (ili: okretanje) lade.
- virmanisati** (fr. virement) *fin.* prebacivati (ili: prebaciti, preneti, prenositi) iz jedne budžetske partije ili pozicije na Drugu; C>JG-vršiti obračun; *mor.* okretati lаду.
- viroze** (lat. virus otrov) *med.* zarazne bolesti izazvane virusima.
- virola** (fr. virole) spiralni svitak u satu; čelični kalup za kovanje novca.
- virologija** (lat. virus otrov, logos reč, govor) nauka o virusima.
- virtualan** (nlat. virtualis) *v. virtuelan*.
- virtualitet** (nlat. virtualis) sposobnost za rad, noć delovanja, mirujuća ili drema-juća snaga; bitna ili pojamna važnost.
- virtuelan** (fr. virtuel, lat. virtus sposobnost, valjanost, snaga) snažan; mogućan; sposoban za dejstvo, nastrojen za delovanje, koji je sposoban za rad, ali se tom sposobnošću ne koristi, sa prikrivenom snagom; *fiz.* koji se dobija presekom produženja stvarnih zrakova na suprotnu stranu, prividan, uobražen; *princip virtuelnih pomeranja:* načelo mogućih pomeranja; *supr. realan*.
- virtuelan lik** *ont.* lik nekog predmeta dobi-jen odbijanjem svetlosti o ogledalo ili prelamanjem kroz sočivo, nastaje produženjem na drugu stranu stvarnih odbije-nih ili prelomljenih zrakova. Lik predmeta u ravnom ogledalu je virtuelan.

virtuelna brzina *fiz.* princip ili načelo virtuelnih brzina ili virtuelnih pome-ranja: ako je neka veza materijalnih tačaka na koje napadaju sile u ravnoteži, onda je zbir virtuelnih, tj. mogućih, radova ovih sila jednak nuli za sva mala pri danoj vezi virtualna, tj. moguća, pome-ranja napadnih tačaka.

virtuelna žiža *ot.* kod izdubenih sočiva ona tačka iz koje izgleda da polaze zraci koji napuštaju sočivo po prelamanju pavši na nj paraleline.

virtuož (nlat. *virtuosus*, ital. *virtuoso*) čovek koji je u nekoj veštini ili umetnosti, naročito u muzici, dostigao savršenstvo, poglavito u tehničkom pogledu.

virtuožan (nlat. *virtuosus*) valjak, odličan, savršen.

virtuoznost (nlat. *virtuositas*) savršena veština, naročito u muzici.

virtuoskinja (ital. *virtuosa*) majstorica u svojoj veštini, velika umetnica.

virtus (lat. *vir, virtus*) muška snaga, muškost, snaga koja dejstvuje, valjanost, hrabrost; vrlina, kreplost.

virulentan (lat. *virus* otrov, *virulentus* otrovan) *med.* pun ljutih i opakih sokova, otrovan, gnojav; *fig.* jedak, zagrižljiv, pun zestine.

virulencija (nlat. *virulentia*) *med.* gnojenje rane, otrovnost, sposobnost patogenih bakterija da prodrū u stran, živ organizam, da luče otrovne proekte i da, na taj način, izazivaju oboljenja; *fig.* jetkost, zagrižljivost.

virus (lat. *virus* otrov) *med.* izazivač bolesti, zarazna klica, otrov, naročito otrov što ga luče mrtve ili žive bakterije.

viršafteterica (nem. *Wirtschafterin*) žena koja vodi domaćinstvo neženjena čoveka.

viršla (nem. *Wurstel*) vrsta male kobasice.

vis (lat. *vis*) sila, snaga, moć, vlast.

vis apsoluta (lat. *vis absoluta*) *prav.* apsolutna sila (kad je neko prisiljen da nešto učini ili ne učini zbog apsolutne sile, od koje se nije moglo braniti niti je odbiti).

vis armata (lat. *vis armata*) oružana sila, vojska.

vis atraktivna (lat. *vis attractiva*) *fiz.* privlačna sila.

vis viva (lat. *vis viva*) *fiz.* živa sila, kinetička energija.

vis vitalis (lat. *vis vitalis*) životna snaga.

vis inercije (lat. *vis inertiae*) *fiz.* sila lenivosti, lenivosna sila.

viskača (šp. *viscacha*) *zool.* zecu slična južnoamerička životinja, ukusna mesa i veoma cenjenog krvzna, koje predstavlja važan trg. artikl.

viski (eng. *whisky*) engleska rakija od žita; visoke otvorene dvokolice sa jednim konjem.

viskoza (lat. *viscum lepak*) *hem.* celulozna masa (za izradu vešačke svile i filmova).

viskozan (lat. *viscosus*, *viscum lepak*) te-gljiv, lepljiv (za telo koje pod dejstvom pritiska na njegovu površinu stalno menja svoj oblik kaže se da je viskozno).

viskozimetar (lat. *viscum*, grč. *metron*) aparat za merenje viskoznosti neke tečnosti, naročito lakova, ulja i dr.

viskozitet (nlat. *viscositas*) *fiz.* lepljivost, tegljivost, svojstvo viskoznog tela; *vi-skognost.*

viskoznost *fiz.* v. *viskozitet.*

vis legne (lat. *vis legis*) *prav.* zakonska sila, sila zakona.

vis major (lat. *vis maior*) viša sila, ona sila protiv koje se čovek ne može boriti niti je otkloniti; *up. fore mažer.*

vispren (rus.) 1. oštrouman; vešt, snalažljiv; duhovit; 2. plemenit, uzvišen.

vis probandi (lat. *vis probandi*) dokazna snaga, snaga dokaza.

vist (eng. *whist*) engleska igra karata sa četiri igrača i 52 kartice; piće od čaja, šećera, limuna i crnog vina.

višta (ital. *vista*) *trg.* viđenje, uvid, pokazi-vanje menice; *a vista* (ital. a vista) odmah po viđenju, tj. menice.

viscera (lat. *viscera*) *pl. med.* unutrašnji organi životinjskog tela; utroba, nutrica, drob, naročito srce, pluća, creva, jetra itd.

visceralan (nlat. *visceralis*) utrobeni, dro-ban, koji se tiče unutrašnjih organa životinjskog tela.

viscidan (nlat. *viscidus*) židak, gust, lepljiv; *fig.* otporan, tvrdoglav.

vita (lat. *vita* život) životopis, tok života, *kurikulum vite.*

vita brevis, ars longa (lat. *vita brevis, ars longa*) život je kratak, umetnost je duga (latinski prevod početka Hipokratovih „Aforizama“).

vitalan (lat. *vitalis*) životni, koji se tiče života; živahan, sposoban za život, sa životnom snagom; oživljavajući, koji pomaže život; *fig.* veoma važan, bitan, neophodan.

vitalizam (lat. *vitalis* životni) teorija po kojoj se život ne može objasniti samo hemijsko-fizičkim procesima u njemu, nego treba uzeti pri tom u obzir i izvesne nematerijalne principe (*vis vitalis*).

vitalijanci (lat. *vita*) v. *viktualijanci.*

vitalist(a) *fil.* pristalicu *vitalizma.*

vitalitet (lat. *vitalitas*) životna snaga, životnost, sposobnost za život; prosečne trajanje života (npr. kod jednog naroda), verovatnoće življjenja.

vitalni osećaj *psih.* opšti osećaj života, tj. onaj u kome se ogleda, u našoj svesti, opšte stanje našeg organizma, celokupne zdravstveno stanje.

vitalnost (lat. *vitalitas*) v. *vitalitet.*

vitamini (lat. vita život) *pl. biol.* razne hranljive materije, još neispitane dovoljno, koje su za ishranu organizma veoma potrebne; nalaze se u većini namirnice, naročito u zelenim delovima biljaka, svežim plodovima i semenju, u svežem mesu, žumancetu, mleku i dr. Upotreba hrane u kojoj nema vitamina izaziva razne bolesti (skorbut, rahič, beriberi, pela-gru itd.).

vitelus (lat. vitellus, vitulus) žumance.

vi testamenti (lat. vi testamenti) *prav.* silom oporuke, na osnovu poslednje volje, testamenta.

vitiligo (lat. vitiligo lišaj) *med.* nestajanje *pigmenta* u koži, tako da se na tim mestima pojavljuju bele mrlje.

vitlejzam sistem radničkih zajednica koji je postao u Engleskoj posle prvog svetskog rata, sa ciljem da u industrijskim preduzećima učestvuju, pored poslodavaca, i radnici u srazmernom delu dobiti; ime po prvom predsedniku odbora koji se bavio ovim pitanjem Dž. H. Vitleju.

vitraž(a) (fr. vitrage) staklena vrata; staklena pregrada; prozorske zavese; prozori.

vitraj (fr. vitrail) dekorativne slike od komada stakla u boji povezanih olovnim trakama.

vitrezan (lat. vitreus staklen, fr. vitreux) staklast, kristalast; providan, sjajan.

vitrescibilan (lat. vitrescibilis) koji se može pretvoriti u staklo, pretvorljiv u staklo.

vitrescibilitet (nl. vitrescibilitas) pretvorljivost u staklo.

vitrine (fr. vitrine) staklen orman za smeštaj sitnih jih umetničkih predmeta; dučanski izlog; prozor.

vitriol (lat. vitreolus dei. od vitreus staklen, fr. vitriol, šp. vitriolo) *hen.* sulfat (tj. so sumporne kiseline) svakoga od raznih metala, bakra (zvani plavi vitriol, plava galica), gvožđa (zvani zeleni vitriol, zelena galica), cinka itd.

vitriolesirati (nl. vitriolescere) *hen.* pretvarati se u vitriol.

vitriolizacija (nl. vitriolisatio) *hem.* pretvaranje u vitriol.

vitrifikacija (nl. vitrificatio) postakla-vanje, pretvaranje u staklo, postakljenje.

vitrificirati (nl. vitrificare) postakli-ti, pretvoriti (ili: pretvarati) u staklo.

vitrometar (lat. vitrum staklo, grč. metron) *ont.* aparat za merenje jačine lomljenja zrakova.

vitrotipija (lat. vitrum staklo, grč. tipos) veština izradivanja fotografiskih slika na staklu.

vitrum (lat. vitrum) staklo; kristal.

vic (nem. Witz) desetka, dosetljivost, oštromnost; duhovita šala.

vice (lat. viče) u složenim rečima znači: pod-, zamjenjivanje, zastupanje nekoga, npr.

vice-admiral, vice-direktor, vice-kon-zul.
vice verza (lat. viče versa) obratno, obrnuto, u protivnom slučaju.

vicedom (lat. vicedominus) namesnik, zamenik vladara; upravnik crkvenih dobara.

vicezimacija (nl. vicesimatio) dvadesetkovanje, izdvajanje svakog dvadesetog člana kakve velike čete pobunjenika radi pogubljenja (kod Rimljana).

vicezimirati (nl. vicesimare) dvadesetko-vati, svakog dvadesetoga po redu isključiti, izdvojiti, osuditi, kazniti smrću (u pobunama i sl.).

vicenalan (lat. vicies dvadeset puta, analis godišnji) dvadesetogodišnji, koji se vrši ili događa svakih dvadeset godina.

vicenij(um) (lat. vicennium) vreme od dvadeset godina.

vi cessionis (lat. vi cessionis) *prav.* silom, tj. putem prenošenja ili ustupanja.

vicia etatis (lat. vita aetatis) *pl.* mane, gresi (mladićkog) doba, gresi mladosti.

vicijum (lat. vitium) mana, nedostatak; pogreška, promašaj, omaška; zabluda, greh, krivica, porok; *pl. vicia*.

vicijum kanonikum (nl. vitium canonicum) telesna mana zbog koje je neko nesposoban da bude sveštenik.

vicijum kordis (lat. vitium cordis) *med.* mana srca.

vicijum nature (lat. vitium naturae) *med.* prirodni (ili: urođeni) nedostatak.

vicinalan (lat. vicinalis susedski) opštinski, seoski; *vicinalne železnica*, želez-nica, obično uzanog koloseka, koja vezuje samo obližnja mesta, sporedna železnica; *vicinalni put* opštinski, seoski put, onaj koji vezuje samo susedna selja.

viciozan (lat. vitiosus) pogrešan, pokvaren; poročan, nevaljao; *med.* koji ima manu, koji je sa ned ostatkom; *viciozan posed prav.* posed koji nije bez zamerke, bez mane.

viciozitet (lat. vitiositas) pokvarenost, po-ročnost, rđavost; *vicioznost*.

vicioznost (lat.) v. *viciozitet*.

vicemaher (nem. Witz, machen činiti) ša-ljivdžija, duhovit čovek.

Višva-karmā (ind.) „Tvorac vasione“; *fil.* oličenje stvaralačke sile u prirodi, veliki arhitekt indijskog panteona (odgovara grčkom *Vulkanu*).

eiter (nem. wischen brisati) brisač, otirač; sprava na vozilima za otklanjanje kiše ili snega sa stakla.

Višnu (ind.) jedan od tri glavna božanstva u *brahmanizmu*, prvo bitno bog Sunca; najpopularniji bog u brahmanizmu, sa sve većim brojem poštovalaca (*vaišnava*). Da bi oslobodio bogove ili ljude od zla, on je uzimao na sebe razne oblike (devet) i pojavljivao se u njima na Zemlji, a njegovu desetu inkarnaciju (*kalki*) očekuju tek u budućnosti, i tada će uništiti sve svoje

- neprijatelje i oslobođiti svoj narod od tuđinskog gospodarstva.
- višnuizam** (ind.) vera u učenje *višnujita*.
- višnujiti** (ind.) *pl-* obožavaoci i poštovao-ci boga *Bitnu*.
- Vlaška** nekadašnja rumunska pokrajina između Karpata i Dunava; stariji naziv za Rumuniju.
- voal** (fr. voile) prevez, veo, koprena, zastor; vrsta tanke materije za ženske haljine, naročito za veo.
- Vodai** (nem. Wodan) mit. najglavniji bog svih germanskih naroda (skandinavski *Odin*), bog vetra, mrtvih, pobede, dobre žetve i lekarstva; *Vuogan*.
- vodvilj** (fr. vaudeville) prvobitno: francuska narodna pesma satirične sadržine; danas: veselo, mali poz. komad sa *kupleti-ma*; pozorište u kojem se prikazuju ovakvi komadi.
- vodviljist(a)** (fr. vaudevilliste) pisac *vod-vilja*.
- vokabula** (lat. vocabulum) *lingv.* reč, naziv, ime, pojedina reč (kao predmet leksikolo-gije i leksikografije).
- vokabular** (nlat. vocabularium) rečnik, sveska u koju se pišu reči nekog tuđeg jezika i njihova značenja radi lakšeg učenja napamet.
- vokabulist(a)** (lat. vocabulum reč) pisac rečnika.
- vokal** (lat. vocalis, vox glas) *gram.* samogla-snik (kod nas glasovi: a, e, i, o, u); *supr. konsonant*.
- vokalan** (lat. vocalis) *gram.* samoglasnički; glasni, koji se tiče glasa; izgovaran, u smeni (dokaz); *vokalna muzika* pevanje; *vokalni koncert* koncert u kojem su samo tačke pevanja.
- vokale** (ital. vocale) *muz.* pevajući.
- vokaliza** (nem. Vokalize, ital. vocalizzo) *muz.* vokalna kompozicija (vežba) bez teksta sa pevanjem na jedan isti vokal.
- vokalizam** (fr. vocalisme) *gram.* teorija samoglasnika; samo glasnici jednoga jezika ili jedne reči s obzirom na njihove međusobne odnose.
- vokalizacija** (nlat. vocalisatio) *gram.* pretvaranje suglasnika u samoglasnike; *muz.* izgo-varanje samoglasnika pri pevanju; *vokali-ziranje*.
- vokalize** (ital. vocalizze) *muz.* vežbe u pevanju sa slogovima ut, ge, mi, fa itd. (*solmiza-cija*).
- vokalna harmonija** (lat. vocalis, grč. harmo-nia sklad) skladnost dva sloga ili više slogova koji dolaze jedan za drugim, s obzirom na boju zvuka, naročito kad vokal jednog sloga zavisi, u ovom pogledu, od vokala prethodnog sloga (osobito u uralsko-altajskim jezicima).
- vokalski** (lat. vocalis) *gram.* samoglasnički.
- vokativ** (lat. vocativus) *gram.* peti padež, dozivni padež; *fig.* obešenjak, spadalo,
- nestašno, onaj koga čovek često mora prekorno da doziva.
- vokacija** (lat. vocatio) poziv, pozivanje na neki položaj; dar, sklonost (nekom zanimanju, zanatu, struci).
- voki-toki** (eng. walkie talkie) prenosni radio-telefon, konstruisan 1933. god. u SAD.
- voks** (lat. vox) glas, zvuk, ton; reč, izraz; *ad vocem* (lat. ad voćem) uz reč, pri toj reči (pade mi na pamet); *asa vode* (lat. assa voće) samim glasom, tj. bez pratnje nekog instrumenta; *sub hak voce* (lat. *sub hac voće*) pod ovom reči (pri upućivanju na rečnik).
- voks akuta** (lat. vox acuta) *muz.* visok (ili: oštar) glas.
- voks virginea** (lat. vox virginea) *muz.* devojački glas (za jednu oktavu viši i umilniji orguljski registar no što je *voks humana*).
- voks klamatis in dezerto** (lat. vox claman-tis in deserto) glas vapijućeg u pustinji, tj. Jovana Krstitelja; *fig.* glas istine koji nema dejstva, uzaludno opominjanje.
- voks populi, voks dei** (lat. vox populi, vox Dei) *posl.* glas narodni je glas božji, tj. što narod hoće, to je svetinja.
- voks hibrida** (lat. vox hybrida) melez-reč, tj. reč sastavljena od reči dva ili više jezika, npr. *za-interesovati*.
- voks humana** (lat. vox humana) *muz.* čovečji glas (na orgulji).
- volabilitet** (nlat. volabilitas) povrpšost, nestalnost.
- volan** (fr. volant) pernata lopta; krilo vretenjače; *fig.* točak zamajac; točak za upravljanje automobilom; deo lista koji se cepta (u priznaničkoj knjizi); karner na ženskoj haljini.
- volantai** (lat. volans, fr. volant) koji leti, leteći, koji je u letu, lepršav.
- volapik** (volapuk = eng. world svet, speak govoriti) međunarodni, svetski jezik, prethodnik *esperanta*, pronalazak nemačkog sveštenika J. M. Šlajera (Schleyer, 1831—1912).
- volat** (ital. volta) zidni svod; zasvođena prostorija.
- volatilan** (lat. volatilis) *hem.* koji može da se pretvori u gas ili u paru, isparljiv.
- volatilizacija** (nlat. volatilisatio) *hem.* isparavanje, pretvaranje u paru.
- volatilizirati** (nlat. volatilisare) *hem.* ispa-riti, isparavaTM, pretvoriti (ili: pretvarati) u paru ili gas.
- volatilitet** (nlat. volatilitas) isparljivost; nestalnost, promenljivost.
- volva** (lat. volva) *bog.* opna na mladim pečurkama.
- volvulus** (lat. volvulus) *med.* zavezanost (ili: zaplenostenost) creva, uvrtanje delova tankog ili zadnjeg creva oko osovine svoga opor-njaka.
- vole** (fr. volee) let, letenje (ptica); *fig.* položaj, rang; *pucati iz voleja* u fudbalu; udariti loptu u letu; *ou vole* (fr. haute

- volee) ljudi visoka položaja, najugledniji ljudi nekog mesta.
- volej** (eng. *volley*) *sp.* udarac lopte (u tenisu reketom, u fudbalu punom nogom) dok je u letu, pre nego što dodirne tle.
- volens-nolens** (lat. *volens-nolens*) „hteo-ne hteo“, tj. kad se nešto u svakom slučaju mora učiniti, bez obzira na lično raspoloženje.
- volenti non fit injuria** (lat. *volenti pop f it iniuria*) onome koji hoće ne čini se nepravda, ko hoće da mu tako bude, tome je pravo.
- volitivan** (lat. *volitio*) 1. voljni, koji potiče od (ili iz) volje; 2. *gran.* dopusni, željni.
- volicija** (lat. *volitio*) *psih.* htjenje, volja, pojedinačni akt volje, izraz volje.
- volo** (lat. *velo hoću*) *sik volo, sikjubeo*(.: at. *sic volo, sic jubeo*) tako hoću, tako zapove-dam, tj. umesto svih razloga neka važi moja volja (po jednom stihu iz Juvenalovih satira).
- vol-o-van** (fr. *vol-au-vent*) *kup.* lisnate testo punjeno ribom, mesom, gljivama i dr., lisnata pasteta.
- volunter** (fr. *volontaire*, lat. *voluntarius*) onaj koji služi dobrovoljno i besplatno; dobrovoljac (vojnik).
- volt** (skr. V) *fiz.* jedinica za merenje napona u Međunarodnom sistemu jedinica; predstavlja onaj napon na homogenom žičanom provodniku kroz koji prolazi struja od 1 *ampera*, a utrošena snaga između te dve tačke iznosi 1 *vat*; naziv po italijanskom fizičaru Alesandru Volti.
- volta** (fr. *volte*, ital. *volta*, lat. *volutus valjan, kotrljan*) u školi jahanja: jahanje u malom krugu, teranje konja u krug; u kartama: veština u mešanju karata tako da izvesna karta tačno dode na ono mesto koje se želi.
- volta-elekrometar** (A. Volta, grč. elektron, metron) *fiz.* v. *voltametar*.
- voltaža (fr. *voltage*) napetost, napon struje merene u vo l tima, električni napon.
- voltaizam** (A. Volta, fr. *voltaisme*) *fiz.* galvanski elektricitet, *galvanizam*.
- volta-indukcija** (A. Volta, lat. *inductio*) *fiz.* pojava izazivanja (indukovanja) električne struje u zatvorenom provodniku pomoću kretanja u njegovoj blizini drugog provodnika kroz koji prolazi struja, ili pomoću spajanja i prekidanja struje u bliskom provodniku, ili pomoću pojačavanja ili slabljenja struje u tom provodniku.
- voltametar** (A. Volta, grč. metron) *fiz.* sprava za merenje elektrolizom izdvojenih količina supstanca; izmeri li se istovremeno vreme prolaska struje, onda deoba izdvojene količine vremenom daje u jedinici vremena izdvojenu količinu, a odatle se dobija u jedinici vremena kroz aparat protekla količina elektriciteta, tj. jačina struje (pod pretpostavkom da je za sve vreme zbivanja struja stalna); dakle, vol-
- tametar služi i za merenje jačine struje; *up. voltmetar*.
- voltamper** (A. Volta, A. M. Ampere) *fiz.* proizvod iz jednog *volta* i jednog *ampera*; služi za merenje prividne snage kod nazimenične struje.
- voltera** (fr. *voltaire*) velika naslonjača s niskim sedištem a visokim naslonom za glavu, nazvana po francuskom pesniku i filozofu *Volteru*.
- volterizam** filozofija i način mišljenja francuskog filozofa *Voltera* (1694— 1778); frivolan, epikurejski način mišljenja, kao kod Voltera; *volterianizam*.
- volterianizam** (fr. *voltaireianisme*) *fil.* v. *volterizam*.
- voltizer** (fr. *voltigeur*) veštak u skakanju; igrač na konopcu; vrlo vešt konjanik, jahač vešt u skakanju na konja; konj obučen jahačkom vežbanju; laki pešak, strelac (u francuskoj vojsci).
- voltižirati** (fr. *voltiger*, ital. *volteggiare*) vešto se baciti na konja ili sa konja; praviti veštačke skokove; igrati na konopcu; *fig.* brzo prelaziti s predmeta na predmet.
- Voltin elemenat** *fiz.* galvanski elemenat sastavljen od cinka, bakra i sumporne kiseline.
- Voltin stub** *fiz.* stub sastavljen od mnogo elemenata naslaganih jedan preko drugog redom bakar — tečnost (razređene H_2SO_4) — cink.
- volti subito** (ital. *volti subito*) *muz.* brzo okreni (na notama).
- voltmetar** (A. Volta, grč. *metron*) *fiz.* instrumenat za merenje potencijalne razlike, naponske razlike; *up. voltametar*.
- voltfas** (fr. *volte-face*, lat. *volvere* okretati, *facies lice*) *voj.* poluokret, poluobrt; nagla promena mišljenja; *napraviti voltfas* iznenada se okreuti i isprišiTM pred neprijatelja koji te goni; *fig.* naglo promeniti mišljenje.
- volubilan** (lat. *volubilis*, *volvere* okretati, obrtati) gibak, vitak, savitljiv, okretnan; nepostojan, nestalan, promenljiv; tečan, slatkorečiv, govorljiv.
- volubilitet** (lat. *volubilitas*) gipkost, pokretljivost, savitljivost, okretnost; tečnost u govoru, slatkorečivost; nestalnost, promenljivost.
- volumen** (lat. *volumen*, *volvere*) rukopis, spis ovijen oko štapića, svitak; knjiga, sveska; *fiz.* prostor što ga zauzima jedno telo, zapremine; *muz.* obim, jačina, punoča (glasa, zvuka).
- volumenometar** (lat. *volumen*, grč. *metron*) sprava za merenje zapremine čvrstih i tečnih tela.
- volumetar** (lat. *volumen*, grč. *metron*) fiziološki aparat za merenje promena u zapremini pojedinih delova živog čovečjeg ili životinjskog tela.

- volumetrija** (lat. *volumen*, metria) veština merenja zapremine; *fizkol-* merenje promena u zapremini pojedinih delova čovečjeg ili životinjskog tela; *hem.* određivanje količine rastvorene materije.
- voluminozan** (nlat. *voluminosus*) koji se sastoji iz više delova, koji je sastavljen iz više svezaka; u mnogo knjiga; velik, obi-man, opsežan, glomazan, kabast, debeo.
- voluminozitet** (nlat. *voluminositas*) obi-mnost, opsežnost, glomaznost.
- voluminoznost** v. *voluminozitet*.
- volum-teorija** (lat. *volumen* zapremina, grč. *theoria*) hek. shvatanje po kojem se količine tela spojenih u hemijska jedinjenja ne zamišljaju prema njihovoj težini, nego prema zapremini.
- voluntarizam** (lat. *voluntas* volja) fčl. filozofski pravac (psihološki i metafizički) koji smatra za bitno svojstvo duće volju, a ne intelekat, koji, dakle, objašnjava bitnost života pomoću volje kao osnovne funkcije duševnog života (Šopenhauer, Bunt).
- voluntaristi** (lat. *voluntas* volja) fil. pristalice voluntarizma.
- voluntaristička psihologija** pravac empi-rijske psihologije koji naglašava bitni značaj procesa volje i osećanja; *sulr. intelektualistička psihologija*.
- voluntas** (lat. *voluntas*, volo hoću) volja; *stat pro ratione voluntas* (lat. stat pro ratione voluntas) važi umesto razloga volje.
- voluntas ultima** (lat. *voluntas ultima*) *prav.* poslednja volja, testamenat.
- voluntativ** (lat. *voluntas volja*) *liigv. v. vo-litiv.*
- voluptuozan** (lat. *voluptuosus*, *voluntas* pohota) sladostrasan, strasan, pohotljiv; zabavan, priјatan, pun veselja.
- voluta** (lat. *voluta*) *apx.* ukras na stubovima u obliku zavojice, spirale, šara u obliku puža, uvojnica; *zool.* uvijeni puž.
- volutacija** (lat. *volutatio*) valjanje; *fig.* nepostojanost, nestalnost.
- volfram** (nlat. *wolframium*) *hem.* veoma tvrd i otporan metal, atomska masa 183,85, redni broj 74, znak W, topi se na 3400°; upotrebljava se za dobijanje volfram-če-liku i za vlagku električnih sijalica; *tungstem*.
- volšeban** (rus.) natprirođan, čudotvoran, madjiski.
- volšebnik** (rus.) čarobnjak, madiioničar.
- vomika** (lat. *vomica*) kec. čir, prišt; naročito: čir u plućima.
- vomikozan** (lat. *vomicosus*) ned. pun čireva, gnojav.
- vomirati** (lat. *vomera*) med. v. *vomitirati*.
- vomitiv** (nlat. *vomitivurn*) med. sredstvo koje izaziva povraćanje.
- vomitirati** (lat. *vomitare*) med. povraćati, bljuvati; *vomirati*.
- vomitus** (lat. *vomitus*) ned. povraćanje, bljuvanje.
- von** novčana jedinica Severne Koreje (1 von = 100 sena).
- voracitet** (lat. *voracitas*, vorax proždrlijiv) proždrlijivost; *fig.* gramžljivost, nezačajljivost.
- voštro konto** (ital. *vostro conto*) *trg.* na vaš račun.
- votant** (lat. *votans*, votvere) glasač.
- votacija** (lat. *votatio*) glasanje, izglasavanje, skupljanje glasova; *votiranje*.
- Votergejt afera** (eng. Watergate) politički skandal u SAD 1972-73. nastao otkrivanjem uredaja za prisluškivanje u izbor-nom štabu Demokratske stranke u zgradici Votergejt (Watergate) u Washingtonu; prisluškivanje su organizovale pristalice Republikanske stranke uz znanje najodgovornijih ličnosti te stranke; ova je afera kompromitovala i same vrhove američke državne uprave.
- votiv** (lat. votvere) zavetovati, votivum) *etm.* zavetna žrtva ili dar božanstvima, sve-cima, crkvama i dr.; prinosi se u poljo-privrednim proizvodima ili u izradevi-nama od gvožđa, zlata, srebra ili voska.
- votivan** (lat. *votivus*) zavetovan, zavetni.
- votiranje** (lat. *votatio*) v. *votacija*.
- votirati** (lat. *votum*, ital. votare, fr. voter) dati svoj glas za nešto, glasati za, izgla-sati, glasanjem odobriti.
- votka** (rus. vodka) popularne ruske rakije.
- votum** (lat. *votum*, votvere) zavet, obećanje; glas koji se daje za nešto, protiv nečega; glasanje, izglasavanje; *pl. vota*; *kum vot* (lat. sit voto) s pravom glasa; *kum vogovo ilimitato* (lat. sit voto illimitatio) sa neograničenim pravom glasa; *meo voto* (lat. teo voto) po mojoj želji, po mom nahodenju, što se mene tiče; *sub voto remisionis* (lat. sub voto remisionis) sa željom za povraćaj.
- votum virile** (lat. *votum virile* virilni glas) kneževski pojedinačni glas, za razliku od kurijalnog glasa, predata, gro-fova u starom nemačkom parlamentu.
- votum decizivum** (lat. *votum decisivum*) *prav.* odlučujući glas.
- votum konzultativum** (lat. *votum consultativum*) *prav.* savetodavni glas.
- votum kurijatum** (lat. *votum curiatum*) ukupan, zajednički glas; *up. kurijski glas*.
- vohajnit** (nem. Wochein) min. sinonim za mineral *boksit*, nazvan po mestu *Bohinja* (nem. Wochein) u Sloveniji, gde ima ležišta boksita.
- voće** (ital. voće) *kuz.* pevački glas; *a voće sola* (ital. a voće sola) samo za jedan glas.
- voće di peto** (ital. voće di petto) *muz.* pun glas, glas iz grudi.
- voće di testa** (ital. voće di testa) *muz.* glas iz grla.
- vražda** (rus. vražda) 1. svadba, zavada, neprijateljstvo; 2. krvnika; 3. plemenski mirovni sud (tzv. krvno kolo).

vrak (nem. Wrack) oštećena lađa koja se više ne može opraviti; *fig.* olupina, ruševina, neupotrebljiva stvar.

vrba mineral nađen među arsenskim ruda-ma u Makedoniji, nazvan po češkom mine-ralogu *Vrbí*.

vrsta (rus. versta) ruska mera za dužinu (1,066,78 km); *versta*.

vulva (lat. vulva) *nat.* spoljašnji delovi ženskog spolnog organa, stidvdšd, sra-mnica.

vulvitis (lat. vulva) *med.* zapaljenje spoljašnjeg dela ženskog spolnog organa.

vulvo-uterinski (lat. vulvus, uterus) *ašt.* stidično-materični, koji pripada stid-nici i materici ili se tiče stidnice i materice.

vulvula (nlat. vulvula) *zool.* materica kod životinja.

vulgaran (lat. vulgaris opšti, svakidašnji) nizak, prostački.

vulgarizam (lat. vulgaris opšti svakidašnji) prost, nepristojan izraz; nepristojnost, prostakluk.

vulgarizator (lat. vulgaris običan, svaki-dašnji) onaj koji vulgarizuje, preterano uproščava naučne pojmove.

vulgarizacija (nlat. vulgarisatio) uproščanje, uprošćenje; činjenje opštim, zajedničkim, činjenje da bude svima razumljivo.

vulgarizirati (lat. vulgare učiniti opštim, opšte poznatim, nlat. vulgarisare) uprostiti nešto; učiniti nešto opštim, zajedničkim, objaviti, obnarodovati, učiniti da nešto bude svima razumljivo; *vulgirati*.

vulgaritet (nlat. vulgaritas) običnost, prostakluk, prostaštvo, niskost; prostački način izražavanja; *vulgarnost*.

vulgarnost v. *vulgaritet*.

Vulgata (nlat. Vulgata) latinski prevod Svetog pisma koji je katolička crkva priznala kao autentičan na Tridentinskom crkvenom saboru 1546. god.

vulgo (lat. vulgo) *pril.* kod naroda, u narodu; uopšte, obično, u običnom životu, narodski, jezikom prostog sveta, prosto rečeno.

vulgo kvezitus (lat vulgo quaesitus) *prav.* dete bludnice.

vulgus (lat. vulgus) narod, puk, svetina, gomila.

Vulkan (lat. Vulcanus) *kit.* staroitalski bog ognja (naročito njegove razorne snage) i metalских radnika ili kovača, sa radionicom u vulkanu Etni; sin Jupitera i Junone, muž Venerin (odgovara grčkom *Hefestu*).

vulkan (lat. vulcanus) *kol.* mesto na Zemlji, gde je ona toliko duboko otvorena da iz njene vrele unutrašnjosti mogu izbijati na površinu tople pare i gasovi, vruć

pepeo, usijano kamenje i rastopljene stene; vatreni breg (naziv po bogu *Vulkanu*).

pulkanizam (lat. vulcanus) *kol.* sve vulkan-ske radnje i njihove posledice koje su u tesnoj vezi sa poremećajima u Zemljinoj kori; shvatanje da je Zemlja dobila svoj oblik dejstvom vatre (<*upr. neptunizam*). **vulkanizator** v. *vulkanizer*.

vulkanizacija (lat. vulcanus, nlat. vulcanisatio) postupak pri zagrevanju gume, kaučuka i gutaperke, pomešanih sa sumporom, na temperaturu od 130—140°C. Na taj način ove materije, koje su inače na 0° tvrde kao drvo a koje na višoj temperaturi omekšaju, postaju, usled visoke temperature, elastične i ne rastvaraju se, kao obično, u etru, benzolu, terpentinu i dr. **vulkanizer** onaj koji *vulkanizira*.

vulkanizirati (lat. vulcanus, nlat. vulca-nisare) kaučuku i gutaperku dodavati (ili: dodati) sumpora, pa ih onda na visokoj temperaturi učiniti da postanu elastični i nerastvorljivi.

vulkanisti (lat. vulcanus) *pl. kol.* pristalice teorije da je Zemlja svoj današnji oblik dobila dejstvom vatre (*supr. ieptu-nisti*); *pr. vulkanistički*.

vulkanitet (nlat. vulcanitas) *kol.* postanak (ili: poreklo) vulkana; svojstvo nekog tela dobijeno dejstvom vatre.

vulkani-TM (lat. vulcanus) *kol.* vulkanske stene (koje su postale erupcijom vulkana).

vulkanolog (lat. vulcanus, grč. logos reč, govor) naučnik koji se bavi *vulkanologijom*.

vulkanologija (lat. vulcanus, grč. logia) *kol.* nauka koja do sítinica izučava sve vulkanske pojave.

vulkanski (lat. vulcanius) koji se tiče boga Vulkana; koji blijuje vatrnu, koji potiče od vulkana; koji je postao ili preobražen dejstvom vatre.

vulkord (eng. woolcord) vrsta jake engleske vunene tkanine, naročito za čakšire.

vulnerabilai (nlat. vulnerabilis) ranljiv, obranljiv, koji se može raniti, povredljiv, ozledljiv; *fig.* slab, neotporan.

vulnerabilitet (nlat. vulnerabilitas) ranljivost, obranljivost, povredljivost, ozle-dljivost; neotpornost, sklonost bolestima.

vulneraria (lat. vulneraria) *pl. med.* sredstva za lečenje rana.

vulnus (lat. vulnus) rana; *vulnus letale* (lat. vulnus letale) smrtonosna rana.

vultispeks (nlat. vultispex, lat. vultus izraz lica, lice, specere gledati) veštak u poznavanju ljudi po crtama lica; *up. fizio-gnom.*

vunderkind (nem. Wunder čudo, Kind dete) izvanredno obdareno dete, čudo od deteta.

Vuotan (stnem. Vuotan) mit. v. *Vodai*.

G

- G, g četvrto slovo naše cirilice, jedanaesto naše latinice (G, g); kao skraćenica: *g=ipaia; muz.* *G*=peti ton u dijatonskoj skali; *fiz.* *g*=skraćenica za *gravitaciju*; *hen.* *Ga = galijum,* *Gd=gadoliniјum,* *Ge= germanijum.*
- gabarden** (fr. *gabardine*) fina tkanina od češljane vune ili pamuka: vunena tkanina se upotrebljava za ogrtache, odela i ženske tkanine, a pamučne za lake haljine i, natopljena gumom, za kišne ogrtache.
- garbit** (fr. *garbit*) kalup, model u prirodoj veličini ili umanjen, prema kome se nešto oblikuje.
- gabion** (fr. *gabion*) *voj.* koš koji se puni zemljom za brzo podizanje grudobrana.
- gabionada** (fr. *gabionnade*) *voj.* grudobran od koševa punjenih zemljom.
- gabro** (ital. *gabbro*) *mn.* krupnozrna erup-tivna stena, tamnozelene boje.
- gavaz** v. *kavaz.*
- gavan** vrlo bogat čovek (po Tavanu, ličnosti iz narodnih pesama i priča — nemilosrdan čovek, tvrdica).
- gavijal** (lat. *gavialis*) *zool.* vrsta indijskog krokodila sa uzanom i dugačkom njuškom.
- gavota** (fr. *gavotte*) starinski veseli ples sa raznim figurama; muzička pratinja za taj ples u 4/4 takta.
- gavun** (ital. *gavone*) *zool.* vrsta morske ribe, *Atherina hepsetus.*
- gagat** (grč. *gagathos*) min. mrki ugalj, krt, kao smola crn i voštanog sjaja, vrsta crnog cilibara; u preistorijsko doba upotre-bljavam za izradu nakita.
- gadoliniј(um)** *hem.* hemijski element, metal, hem. znak *Gd*, redni broj 64, atomska masa 157,25; pripada grupi retkih zemalja, *lan-tanida.*
- gaeta** (ital. *gaeta*) vrsta velikog čamca na jedro.
- gaža** (fr. *gage*, ital. *gaggio*) zaloga, jemstvo; plata, stalna nagrada, stalna zarada.
- gažiranje** (fr. *gage*) davanje plate (ili: stalne nagrade).
- gažist(a)** (fr. *gagiste*) plaćenik, najamnik, službenik; *prav.* onaj koji drži zalogu, primalac zaloge.
- gaza** (fr. *gaze*) providna i tanka materija od pamuka ili svile, veo; vrsta gjitana od zlatnog ili srebrnog tkiva i svile; dged. sterilna providna tkanina za zavoje i previjanje rana.
- gazal**, **gazel** (arap. *gazal*, tur. *gazel*) vrsta arapsko-persijske lirske pesme, poglavito ljubavne, koju je naročito negovao persijski pesnik Hafis.
- gazela** (arap. *gazal*, šp. *gazela*, ital. *gazzella*) 1. *zool.* afrička antilopa, stanovnik pustinje, slična srni, ali od nje mnogo lepša i nešto manja; naročito se odlikuje velikom brzinom.
- gazela** (arap. *gazal*) 2. vrsta lirske ljubavne pesme, sastavljena iz strofa od po dva stiha, osobito česta u književnosti istočnih naroda.
- gazeta** (ital. *gazzetta*, fr. *gazette*) dnevni list, novine; *fig.* torokuša, alapača.
- gazi** (arap. *gazi*) ratnik, junak, vojnik musliman; borac za veru; pobednik, osvajač (titula muhamedanskih vladalaca i zaslužnih vojskovođa).
- gazirati** (fr. *gazer*) pokriti (ili: prevući) velom; uviti (ili: uvijate) gazom.
- gazifikacija** pretvaranje čvrstog goriva (kamenog uglja, lignita, drveta) u gas za gorivo.
- gazolin** *hen.* tečni deo sirovog petroleuma, ključa između 70—80°S, služi za grejanje i osvetljenje.
- gaip** (arap. *ga'ib*, tur. *gayb*, *gayp*) ono što je nevidljivo, skriveno, tajno; duhovna stvar; *gajib.*
- gajba** (ital. *gaibba*) 1. krletka, kavez, živi-, narnik; 2. rešetkasti sanduk za prenošenje voća, staklenih boca i druge robe.
- gajde** (arap. *qai'da*, tur. *gayda*) *nuz.* narodni muzički duvački instrument; sastoji se iz kožnog meha, duvaljke kojom se duva u meh i cevi kroz koju izlazi vazduh, stvarajući zvuk; *up. gadlje.*
- tajo** (ital. *gaio*) *muz.* veselo, živahno, čilo; *up. geman.*
- gajret** (arap. *gayra*, tur. *gayret*) revnost, srčanost, plemenitost.
- gajtan** (grč. *gaietan* tur. *gaytan*, *kaytan*) 1. pamučna ili svilena upredena ili pletena vrpca za porubljivanje i ukrašavanje odeće; 2. dve ili više izolovanih žica za

- sprovodenje električne struje, spletenih slično vrpci; 3. fig. tanak mlaz.
- gala** (ital., fr., šp. *gala*) svečani ukras; dvorska, svečana nošnja; svečanost, svečan obed itd. (pojavljuje se naročito kao sastavni deo reči, npr. *gala-predstava*, *gala-večera* i sl.); *an gala* (fr. em *gala*) ili *in gala* (ital. in *gala*) u svečanom odelu, u paradnom odelu.
- galabija** (arap.) beli ogrtac kod Egipćana, Arapa i dr.
- Galaksije** (grč. *gala mleko*, *galaxias*) *astr.* Mlečni Put, Kumova Slama, naš zvezdani sistem koji se sastoji od više desetina milijardi najraznovrsnijih vaskonskih tela (zvezda, sistema zvezda, maglina, jata, kosmičke prasine i dr.) raspoređenih u obliku ogromnog spljoštenog daska. Pored naše galaksije u svemiru postoje i bezbrojne druge galaksije koje u proseku sadrže mase od 1 do 100 milijardi Sunaca; dokle dopiru naši teleskopi u svemiru je izbrojano oko 100 milijardi galak-sija.
- galaktogoga** (grč. *gala*, *galaKtos mleko*, *ago proizvedem*) *med.* lekovita ili hranljiva materija koja pomaže lučenje mleka.
- galaktokratija** (grč. *gala*, *akratia neumerenost*) *med.* prekomerno gubljenje mleka.
- Galaktika** (grč.) *astr. v. Galaksije.*
- galaktit** (grč. *gala mleko*, *lithos kamen*) mlečni kamen, mlečni jaspis.
- galaktički** (grč.) *pr. od galaksije ili talak-tike.*
- galako-** (grč. *gala*, *galaktos*) predmetak u složenicama sa značenjem: mleko, mlečni.
- galaktogen** (grč. *gala*, *genos rođenje*) hranljivi preparat koji se izrađuje od mlečnog *kazeina*, prijatna ukusa.
- galaktografija** (grč. *gala*, *graphem*) proučavanje (ili: opisivanje) mlečnih sokova.
- galaktoza** (grč. *gala*) vrsta šećera koja se dobiva od mlečnog šećera pomoću razređenih kiselina.
- galaktozidi** v. *glukozidi.*
- galaktologija** (grč. *gala*, *logia*) nauka o mlečnim sokovima.
- galaktometar** (grč. *gala*, *metron*) instrument za ispitivanje gustoće mleka, naročito za utvrđivanje stepena razređenosti mleka vodom.
- galaktometrija** (grč. *gala*, *metria*) merenje mleka, utvrđivanje valjanosti mleka.
- galaktometrijski** (grč. *gala*, *metron*) instrument za merenje masnoće mleka.
- galaktopira** (grč. *gala*, *rug vatra*) *med.* mlečna groznica (kod porodilja).
- galaktorea** (grč. *gala*, *rheo curim*) *med.* bolesno povećanje lučenja mleka u dojke i njegovo curenje i kad dete ne sis.
- galaktoskop** (grč. *gala*, *skopem gledati*) 1. aparat za ocenjivanje valjanosti i masnoće mleka prema stepenu njegove prozirnosti;
2. fini *areometar* za određivanje specifične težine putera.
- galaktostaza** (grč. *gala*, *stasis zastoj*) *med.* zastoj mleka kod dojilja. **galaktotag** (grč. *gala*, *phagem jesti*) mleko-jed, čovek koji se hrani poglavito mlekom. **galaktofora** (grč. *gala*, *phoreo nosim*) *pl. med.* sredstva za izazivanje mleka, tj. koja pomažu stvaranje mleka u organizmu.
- galaktocela** (grč. *gala*, *kele*) *med.* otok mlečne žlezde sa mlečnom sadržinom.
- galakturija** (grč. *gala*, *uron mokraća*) *med.* mlečni sastav mokraće (najčešće kod trudnica i dojilja).
- galalit** (grč. *gala*, *lithos kamen*) *hem.* mlečni kamen, celulooidu slična veštačka materija izradena od mlečnog kazeina i formaldehida, tvrda, elastična i sjajna, može se bojadisati, te se upotrebljava za pravljenje dugmeta, češljeva, klavirske dirke itd.
- galantan** (fr. *galant*, ital., šp. *galante*) uslužan, uglađen, *fin*; častan, učitiv, pristojan; prijatan, svidljiv, dopadljiv, ljubazan; ukusan, doteran, lepo odevan; izdašan, koji je lake ruke; *galantan stil muz.* svetovni stil u muzici (za razliku od duhovnog ili crkvenog stila); *galantna bolest* venerična bolest.
- galanterije** (fr. *galanterie*) predusretljivost, uslužnost, uglađenost, učitivost, fino ponašanje, naročito prema ženskom polu, udvaranje ženama, ašikovanje, la-skane; *trg. radnja* sa tzv. „kratkom robom“ (bijuterija, rukavice, lepeze, tapše, maramice itd.).
- galanterist(a)** (fr. *galanterie*) trgovac galanterijskom robom; v. *galanterija.*
- galantizam** (fr. *galante*) nadriobrazovanje, prividna učenost.
- galantirati se** (fr. *galante*) pokazivati se darežljiv, izdašan, trošiti ne štedeći.
- galantnost** (fr. *galante*) izdašnost, otmenost; ljubaznost.
- galvanizam** fiz. nauka o elektricitetu i elektricitet koji nastaje putem dodira (kontakta) nejednakih elemenata (npr. bakra i cinka sa kiselinom), elektricitet dobijen iz hemijske akcije; pronalazak bolonjskog profesora anatomije *Luidija Galvanija* (1737—1798), koji ga je nazvao „životinjskim elektricitetom“.
- galvanizacija** lečenje električnom strujom galvanske baterije; upotreba galvanske struje, pomoću usijane žice, kao sredstvo za nagrizanje; pokrivanje slojem metala pomoću galvanskog elektriciteta; fig. veštačko oživljavanje.
- galvanizirati** uticati (ili: lečiti) pomoću galvanske struje; pokriti (ili: pokrivati) slojem metala pomoću galvanskog elektriciteta (obično se upotrebljava za „pocinkovati gvožde“); fig. veštački oživeti.
- galvanisati** v. *galvanizirati.*

- galvano** (ital. galvano) predmet od bakra koji je izrađen putem galvanoplastike, naročito takav kliše.
- galvanoglijija** (Galvani, grč. glypis zarez, urez) izrada reljefnih crteža i bakroreza na metalnoj ploči hemijskim sredstvima pomoću galvanizama (metoda prvi put primenjena 1856).
- galvanografizirati** (Galvani, grč. grapho) izradivati štamparske ploče i slike pomoću galvanske struje.
- galvanografija** (Galvani, grč. graphia) izrada štamparskih ploča na taj način što se crtež u obliku paste (testa) utisne na metalnu ploču, zatim se pospe grafitom i onda, galvanoplastičkim putem, pobakri
- galvanokaustika** (Galvani, grč. kausis gorenj, sagorevanje) *hir.* sečenje čревa i iz-raštaja pomoću galvanskog strujom usijane platinske žice.
- galvanomagnetizam** (Galvani, grč. magnetes) B. elektromagnetizam.
- galvanometalurgija** (Galvani, grč. metallur-gi'a) izrada i dobijanje metala pomoću galvanske struje.
- galvanometar** (Galvani, grč. metron) fiz. instrumenat za određivanje pravca i jačine galvanske, električne, struje; *up.* galvanoskop.
- galvanoplastika** (Galvani, grč. plassein obrazovati, uobičiti) postupak osnovan na elektrolitičkom taloženju metala: prevlačenje metalom, galvanskim putem, predmeta (od drveta, gipsa, voska i dr.), da bi na taj način postali bolji i trajniji; izrada vernih otiska u metalu od plastičnih predmeta (novca, medalja, plaketa i dr.).
- galvanopunkturna** (Galvani, lat. punctura bojenje, bod) med. primena galvanizma u vezi sa akupunkturom.
- galvanoskop** (Galvani, grč. skopeo posmatram) fiz. instrument koji pokazuje postojanje struje; *up.* galvanometar.
- galvanostegija** (Galvani, grč. stego pokrijem) galvansko prevlačenje metalnih predmeta drugim nekim metalom (npr. pozlaćivanje srebra, posrebravanje bakra, poniklavanje gvožđa itd.).
- galvanoterapija** (Galvani, grč. therapeia lečenje) med. lečenje pomoću galvanske struje i nauka o tome.
- galvanotehnika** (Galvani, grč. technike) prevlačenje predmeta metalom pomoću galvanske struje.
- galvanotipija** (Galvani, grč. typos lik, slika v. galvanoplastika).
- galvanotropizam** (Galvani, grč. tropos obrt) bog. povijanje vodenih biljaka prema električnoj struci.
- galvano-faradizacija** (Galvani, Faraday) med. istovremeno pokretanje jednog mišića ili živca galvanskom i Faradejevom, tj. indukcionom strujom.
- galvanohromija** (Galvani, grč. hroma boja) bojadisanje metala galvanskim putem.
- galvainska baterija** fiz. spoj više galvanskih elemenata, da bi se dobila jača struja ili viši napon; *up.* Voltin stub.
- galvanska struja** (po L. Galvaniju) istosmerna električna struja.
- galvanski elektricitet** fiz. istosmerna električna struja koja teče između dveju ploča (elektroda) različitih metala kad su u kontaktu preko nekog elektrolita (nazvan po L. Galvaniju, koji ga je otkrio).
- galvanski element** fiz. sprava za proizvodnju trajne električne struje putem hemijske energije.
- galgnhumor** (nem. Galgenhumor) humor čoveka koga vode na vešala; fig. usiljena šala.
- galenizam** med. načela i način lečenja čuvenog starogrčkog lekara Klaudijusa Gale-nusa.
- galenika** (nlat. galenica) pl. farm. v. galenski lekovi.
- galenik** pl. med. pristalice starogrčkog lekara Klaudijusa Galenus (131—200 n. e.) koji je dugo vremena važio kao najveći autoritet za sve medicinske škole.
- galenit** (grč. galene olovna ruda) min najbogatije olovna ruda, sulfid olova sa 86% olova i do 1% srebra.
- galenski lekovi** farm. lekovi spravljeni prostim apotekarskim postupcima od droga i hemikalija, a ne hemijskim putem (naziv po starogrčkom lekaru Galenu, koji je prvi skupio i objavio propise o zgotovljavanju ove vrste lekova).
- galeonist(a)** (ital. galeone vrsta velikog broda) trgovac koji radi sa Amerikom.
- galeot** (šp. galeote, ital. galeotto) veslač (ili: robijaš) na galiji; *up.* galijaš.
- galeota** (ital. galeotta, šp. galeota) mala galija sa 16—20 veslava; veoma brza ratna lada srednje veličine; *up.* galiota.
- galera** (fr. galere, šp. ital. galera, nlat. galea) vrsta srednjovekovne duge i uzane galije sa 25—50 veslačkih klupa na kojima je veslalo po 3—5 robova; robijaška lada.
- galerija** (nlat. galeria, ital. galleria) dugačka i uzana prostorija koja je, zbog svojih dugih zidova, naročito podešna za izlaganje umetničkih dela; zbirka umetničkih dela, naročito slika; dug hodnik, kori-dor; pokriven balkon (u pozorištu, parlamentu); u utvrđenjima: pokriven hodnik; u rudnicima: prokop; fig. slušaoci, gledaoci, publika (u pozorištu, parlamentu i dr.).
- galeta** (ital. galletta) 1. mornarski dvopek; 2. čahura svilene bube.
- Gali** (lat. Galli) pl. ime najstarijih stanovnika današnje Francuske (Galije), koji su bili keltskog porekla.
- galizirati** popravljati slabo vino doda-vanjem vode i šećera i na taj način

sadržinu vinske kiseline smanjiti na 5 do 7 procenata (pronalažak hemičara *Lu-dviga Gala*, 1791—1863).

Galija (lat. *Gallia*) Francuska.

galija (ital., šp. *galera*, nlat. *galea*, ital. *dijal. galia*, arap. *halifjak*) v. *galera*.

galijambus (lat. *galli*, grč. *iambos*) megr. katalktični analastični tetrametar, nazvan po tome što su sveštenici boginje Kibele (*gali*) u takvim stihovima pevali svoje pesme prinoсеći žrtve.

golijat (ital. *galea*) veslač na galiji; robi-jaš; *galeot, galiot*.

galiot (ital.) v. *galeot, galijaš*.

galiota (ital. *galeotta*) v. *galeota*.

galijun v. *galion*.

galikanizam (fr. *gallicanisme*) ideje i težnje francuske crkve za što većom samostalnošću; težnja za nezavisnijim odnosima prema papstvu.

galikanska crkva katolička crkva u Francuskoj ukoliko je, u odnosu prema papi, uspela da zadobije izvesnu nacionalnu samostalnost.

galikanski (lat. *gallicanus*) francuski (izraz koji upotrebljava još samo katolička crkva u Francuskoj); *up. galski*.

galikomanija (lat. *Gallia*, grč. *mania*) v. *galomanija*.

galikus morbus (lat. *gallicus morbus*) galska (francuska) bolest, tj. sifilis, vrenga.

galilej (po G. Galileju, znak gal) jedinica ubrzanja u CGS-sistemu; 1 gal=1 cm/s².

galimatijas (lat. *Gallus Mathiae*, fr. *galimatias*) zbrka od reči, nejasan i nerazumljiv govor, reči bez smisla.

galina (lat. *gallina*) kokoš.

galion (ital. *galeone*) lom. vrsta starinske morske lade; ratni i trgovački brod na jedra u XVI i HUP veku; služio osobito za putovanja u prekomorske zemlje.

galionizam ravnodušnost prema religiji po rimskom prokonzulu *Galiju*, Galliu, koji je apostola Pavla uzeo u zaštitu od Jevreja i za koga se mislilo da je bio potpuno ravnodušan i prema jevrejstvu i prema neznabotvju).

galionist(a) čovek ravnodušan prema religiji; *up. galionizam*.

galicizam (lat. *Gallia*, fr. *gallicisme*) osobenost francuskog jezika, naročito s obzirom na konstrukciju rečenica i dr.; pri-mjenjivanje tih osobenosti u nekom drugom jeziku; francuska reč u nekom tuđem jeziku.

galicisti (fr. *gallicistes*) pl. pristalice francuske književnosti u Spaniji (za razliku od *gongorista*).

galoman (lat. *Gallus*, grč. *mania pomama*, ludilo) preteran obožavalac svega što je francusko.

galomanija (lat. *Gallus*, grč. *mama*) preterana ljubav prema svemu što je francusko; *galikomanija*.

galon (eng. *gallon*, nlat. *galona*) jedinica za merenje tečnosti i žita. U Engleskoj = 4,546 l, u SAD=3,785 l.

galoni (fr. *galons*, ital. *galoni*) pl. gajtani, širiti, rojte; gajtani u boji na spoljašnjem šavu čakšira.

galop (fr. *galop*, ital. *galoppo*) 1. trk konja pri čemu se konj kreće napred u skokovima; 2. brza okretna igra (*polka*) u 2/4 takta.

galopada (fr. *galopade* trčanje skokom) jahanje u galopu, jahanje u trku; igranje polke; v. *galop*.

galopen (fr. *galopin*) slušče za trčkanje; onaj koji objavljuje kurs na berzi; *voj. ordonans-oficir*; spoljni konj u „trojci“.

galopira™ (fr. *galoper*) jahati u galopu (ili: trku); trčati u skokovima; igrati polku; fig. raditi nešto vrlo brzo, razvijati se vrlo brzo.

galo-romansko (l&~. *Gallus, Romanus*) ono što je postalo spajanjem galskog i roman-skog (duha, jezika itd.).

galofil (lat. *Gallus*, grč. *philos* priatelj) priatelj Francuza i Francuske.

galofob (lat. *Gallus*, grč. *phobos* strah) onaj koji se preterano plaši Francuza; onaj koji mrzi na Francuze i na sve što je francusko.

galofobija (lat. *Gallus*, grč. *phobos*) preteran strah od Francuske, mržnja na Francuze i sve što je francusko.

galosne (fr. *galoche*, ital. *galoscia*, nlat. *galochia*) kaljače, gornje cipele od gume za sneg i vodu.

galski (lat. *gallicus*, fr. *gallique*) koji se tiče Galije ili Gala; francuski.

galski petao petao kao simbol Francuske, zbog istozvučnosti latinskih reči *gallus* (petao) i *Gallus* (Gal).

tama (grč. *gamma*) ime trećeg slova grčke abzuke (*f*=naše „g“); *muz.* niz od osam tonova, leštlica, skala; *med.* *gama-globulin* belančevina krvnog seruma, s funkcijom antitela; *fiz.* elektromagnetski zraci koji potiču iz atomskog jezgra, nastaju u procesu radioaktivnosti ili pri nuklearnim reakcijama, vrlo su prodorni.

gama-zraci (grč. *gamma*) *fiz.* elektromagnetni treptaji kao Rendgenovi zraci, ali mnogo kraće talasne dužine. Imaju ogromnu prodirnost; njihovo dejstvo pokazalo se najkobnijim na organizme u Hirošimi i Nagasakiju, po eksploziji dveju atom-skih bombi. Ne skreću pod uticajem mag-netnog polja.

gamar (arap.) vrsta crvenog istočnjačkog vina. **gamarografija** (grč. *kammaros* rakušac obični, *graphia*, lat. *gammarus*) *zool.* proučavanje (ili: opisivanje) ljudskara (rakova).

gamarologija (grč. *kammaros*, logia) *zool.* nauka o ljudskarima (rakovima).

- gamašne** (fr. gamache) *pl.* dokolenice, uvi-jači, kamašne.
- gamba** (ital. gamba) *v. viola da gamba.*
- gambit** (ital. dare il gambetto) otvaranje šahovske partije u kojem se žrtvuje pešak radi bržeg razvijanja figura i izvođenja kakvog vešto smišljenog napada.
- gambusija** (nlat. gambusia) *zool.* vrsta veoma sitnih severnoameričkih ribica koje rađaju živ rod i brzo se razmnožavaju; naročito su značajne kao sredstvo u borbi protiv malarije, jer, uništavajući larve, sprečavaju razvitak komaraca, a time i prenošenje malarije.
- gambusino** (šp. gambusino) pustolov koji traga za zlatom, u Meksiku.
- gamelan** (mal.) javanski narodni orkestar; sastoji se od velikog broja različitih instrumenata (drvenih zvona, bronzanih ploča, bambusovih svirala i dr.).
- gamen** (fr. gamin) slušće u kuhinji, šegrt; deran, ulični mangup, skitnica, bespri-zorni, obešenjak, čapkun.
- gamet** (grč. gametes) *biol.* spolna ćelica, jaje ili spermatozoid kod "životinja" jajna ćelica ili *polenovo zrno kod*, biljaka; *up. zigot.*
- gametogeneza** (grč. genesis) *biol.* proces stvaranja polnih ćelija kod višećelijskih organizama.
- gamogonija** (grč. gamos brak, gone rađanje) *biol.* rađanje putem spolnog oplođavanja; *supr. agamogonija.*
- gamologija** (grč. gamos brak, logia nauka) nauka o braku, rasprava o braku.
- gamonomija** (grč. gamos brak, nomos) *em.* proučavanje (ili: poznavanje) svadbenih običaja.
- gang** (eng. gang) razbojnička družina, banda; *up. gangster.*
- ganglija** (grč. ganglion mrtva kost) *zool.* nervni čvor ili zadebljanja kakva se nalaze na zadnjim korenima ledne moždane; *med.* mrtva kost, rskavičav izraštaj.
- ganglijski sistem** *zool.* svi živci u živčnim tkivima trbušne duplje.
- ganglionitis** *med. v. ganglitis,*
- ganglitis** (grč. gagglion) *med.* zapaljenje živčanih čvorova; *ganglionitis.*
- gangrena** (grč. gangraina, graino glođem, jedem) *med.* truljenje mehanih delova tela, vrsta izumiranja tkiva ili organa, živa rana, vučac, gnjilež.
- gangrenescencija** (nlat. gangraenescientia) *med.* prelaženje u *trulež*, razvijanje vučca.
- gažgrenescirati** (nlat. gangraenescere) *med.* prelaziti u truljenje, izazivati vučac na nekom delu tela; *fig.* pokvariti, zaraziti; *gangrenira ti.*
- gavgrevizovanje** *v. gangrenescencija.*
- gangrenizovati** *se v. gangrenescirati.*
- gangrenozan** (nlat. gangraenosus) *med.* koji boluje od vučca, gangrene, koji je u truljenju, koji trune, gnjiležan.
- gangster** (eng. gangster) član razbojničke i ucenjivačke družine u Americi.
- ganiluk** (arap.-tur. ganilik) bogatstvo, obilje.
- ganoidi** (nlat. ganoidei) *pl. zool.* štitonoše (vrsta riba).
- ganojin** (grč. ganos sjaj) tvar od koje krljušti ganoidnih riba, štitonoša, imaju srebr-nast sjaj.
- gant** (nem. Gant, fr. encant, ital. incanto) *trg.* sudska prodaja zbog prezaduženosti, licitacija; stečaj.
- garaža** (fr. garage) mesto gde se sklanjaju automobili, vagoni, čamci; *mor.* pristajanje broda u mestu podešenom za ukrštanje, da bi se propustio drugi brod.
- garansin** (fr. garance) broćni ugalj, preparat izvađen iz korena broća, koji sadrži čistu bojenu materiju.
- garant** (fr. garant, ital. guarento jemstvo) jemac, jamac.
- garantija** *v. garancija.*
- garantirati** (fr. garantir) jamčiti za koga ili što, primati odgovornost za nekoga ili nešto.
- garantno pismo** *bank.* pismena obaveza koju banka daje svojim komitentima jamčeći, prema trećem licu, za izvršenje izvesnog posla, i kojim se obavezuje da će ona sama dati obeštećenje za svog komitenta u visini iznosa na koji glasi „garantno pismo“ ako on sam ne izvrši obavezu.
- garantovati** *v. garantirati.*
- garantol** (fr. garant, lat. oleum ulje) *hek.* preparat od gašenog kreča za konzerviranje jaja.
- garancija** (fr. garantie) jemstvo, osiguranje, sigurnost.
- garbin** (ital. garbino) jugozapadni vetar na Jadranskom moru.
- garbo** (ital. garbo) pristojnost, učtivost; *kon garbo* (ital. con garbo) *muz.* pristojno.
- gargalizam** (grč. gargarismos) *med.* golicavost, svrab, nadraženost kože.
- gargarizam** *med. v. gargarizacija.*
- gargarizacija** (grč. gargarismos) *med.* grljanje, grgotanje, ispiranje guše i usta grljanjem; *gargarizam.*
- gargarizirati** (grč. gargarizo) *med.* grljati, grgotati, ispirati usta i gušu grljanjem.
- gargarizma** (grč. gargarismos) *med.* voda za ispiranje guše i usta grljanjem.
- gargija** (tur. kargi) kopljje.
- gargujada** (fr. gargoüillade) cifrast, izuvijan korak u plesu.
- garguran** (fr. gargouran) *trg.* vrsta teških istočnoindijskih i kineskih svilenih tkanina; *gurguran.*
- gard** (eng. guard, fr. garde) *sp.* odbrambeni stav u boksu, mačevanju i sl.
- garda** (fr. garde, ital., šp. guardia) straža, telesna straža jednog vlastaoca; naročito odabrana, elitna trupa svih robova vojske kao zasebna vojna jedinica; *fig.* odane i pouzdane pristalice, npr. nekog političkog prvaka, vode i sl.

gardedama (fr. garder čuvati, dame) pra-tilja, družbenica nekoj ženskoj osobi prilikom izlazaka.

garde la ren (fr. gardez la reine) u šahu: šeh kraljici!

gardeijia vot. tropска azijska biljka Garde-nia florida iz fam. Rubiaceae, koja se gaji zbog mirisnog cveta.

garderoba (fr. garderobe) soba ili orman gde se čuva odelo ili rublje; u pozorištu: soba gde se glumci oblače; svi kostimi pozorišta; odeljenje gde posetoci ostavljaju šešire, gornje kapute i dr. (u pozorištu, koncertnoj dvorani itd.); sve odelo i sve rublje jedne osobe; nužnik, zahod.

garderobar v. garderoba.

garderobarka (fr. garderobiere) čuvarica garderobe.

gardina (nlat., ital. cortina, fr. courtine, nem. Gardine) prozorska (ili krevetska) zavesa.

gardist(a) (fr. garder čuvati) vojnik koji služi u gardi, telesni stražar; pratilac.

gard-kot (fr. garde-cote) obalski brod; čuvar obale.

garden-parti (eng. garden-party) sastanak društva u bašti, svečanost koja se proslavlja u bašti, gradini.

garmon (fr. garmond) tip. vrsta štamparskih slova srednje veličine (od 10 tačaka) iz kojih se obično slažu knjige (naziv po francuskom pečatorescu Claude Garamond, 1499—1561).

garmond til. v. garmon.

garnet (eng. garnet) mor. vitlo sa užetom za utovarivanje i istovarivanje brodskog tovara.

garnizon (fr. garnison) voj. posada, vojska koja boravi u jednoj varoši; varoš u kojoj boravi vojska.

garnizonirati (fr. garnison) voj. biti u garnizonu.

garnijerit min. ruda nikla, silikat nikla i magnezijuma (po francuskom geologu Garni jeu).

garnir (fr. garnir) dodatak povrća uz neko meso i jelo.

garnirati (fr. garnir, ital. guarnire) snabdeti, ukrasiti; ulepšati izgled jela time što se oko njega ukusno stave razni dodaci (peršun, salata, krompir, pirinač i dr.); začiniti.

garnirung (nem. Garnierung) ukrašavanje jela, naročito mesa, raznim povrćem i sl.; up. garnirati.

garnitura (fr. garniture) oprema, spremi, pribor; ukras, nakit, dodatak; izvestan broj istovrsnih predmeta koji spadaju zajedno (kućni i kuhinjski pribor, nameštaj, dugmeta i dr.); teh. sva oruđa koja su potrebna za jednu vrstu posla; svi delovi odela i ostalih stvari koji su potrebni jednom vojniku.

garota (šp. garrotte, fr. garotte, ital. garretto) zavrтанj za davljenje, sprava kojom se nekada izvršavala smrtna kazna u Španiji i njenim nekadašnjim kolonija-ma; smrtna kazna davljenjem.

garoteri (fr. garrotteurs, eng. garrotters) pl. vrsta opasnih uličnih razbojnika, naročito u Londonu, koji svoj pljačkaški posao počinju time što svoje žrtve prethodno davljenjem onesveste.

garotirati (fr. garrotter) udaviti pomoću garote; opljačkati žrtvu koja se, pomoću zamke bačene na vrat, prethodno onesvesti (u Engleskoj i Sev. Americi).

garofal v. garofan.

garofan (ital. garofano) bog. karanfil.

garočon (itš. garrocha, garrochon) malo kopanje kojim su naoružani borci s biko-vima.

garson (fr. garç>n, nlat. garcio) mladić, dečko, dečak; momak, bećar, neženja; konobar, kelner; pomoćnik, kalfa.

garsonirati (fr. garconner) ponašati se kao muško, biti muškobanja; biti odan pedrastiji.

garsonjera (fr. garconniere) devojka koja se ponaša kao muškarac, muškobanja; mali jednosobni (retko dvosobni) stan, obično bez kuhinje; momački stan, momačka soba.

garter Orden (eng. garter) čuveni engleski orden „podvezice“.

gas fiz. i hem. plin, telo koje, zbog stanja svojih molekula, nema ni samostalnog oblika niti stalne zapremine, vazdušno telo, telo koje teži da se neograničeno širi (reč prvi upotrebio 1610. holandski hemičar i fizičar J. B. Helmont, + 1644, prema grčkoj reči chaos nered).

gas-automat (grč. chaos, automatos) naprava za automatsku prodaju svetlećeg gasa.

gas-generator (grč. chaos, lat. generator) naprava za proizvodnju gorećeg gasa od kamenog uglja i drugih gorivih materijala.

gas-dinamo (grč. chaos, dynamis sila) fiz. vrsta dinamomašine koja se pokreće pomoću gasne mašine.

gasifikacija (nlat. gasificatio) fiz. obrazovanje (ili: stvaranje) vazduha (gasa), razvijanje vazduha; pretvaranje u vazdušasto (ili: gasovito) telo, uplinjavajuće, uplijenje.

gas-koks (grč. chaos, eng. coaks) koks koji se dobiva pri spravljanju svetlećeg gasa, upotrebljava se za gorivo.

gaskonada (fr. gasconnade) hvalisavost, razmetljivost, razmetanje.

gasmotor (grč. chaos, nlat. motor) teh. mašina koja se kreće sagorevanjem izvesne mešavine gase i vazduha.

gasometar (grč. chaos, metron) fiz. sprava za merenje količine gase koji struji; sprava za primanje, čuvanje i ispuštanje gasova, naročito gase za osvetljenje; gasara.

gasohemija (grč. chaos, chemeia) hemija o gasovima.

gasteralgija med. v. *gastralgiJa*.
gasteranaks med. v. *gastranaks*.
gasteropoda pl. zool. v. *gastropoda*.
gastralan (grč. gaster trbuh, nlat. *gastralis*) *anat.* koji pripada trbušnoj duplji, trbušni, želudačni, stomačni.
gastralgija (grč. gaster, *algos* bol) *med.* bol u želucu, nervozno obolenje želuca, grč u želucu; *gasteralgija*.
gastranaks (grč. gaster, *apah* gospodar) *med.* varanje, probava hrane u želucu, probavna delatnost želuca.
gastrektazija (grč. gaster, *ektasis* proširenje) *med.* proširenje želuca.
gastrenteritis (grč. gaster, *enteron* crevo) *med.* zapaljenje želuca i creva.
gastrenteričan (grč. gaster, *entera* creva) koji se tiče želuca i creva.
gastrepatitis (grč. gaster, *epar* jetra) *med.* zapaljenje želuca i jetre.
gastrepatičan (grč.) koji se tiče želuca i jetre.
gastrizam (grč. gaster) *med.* pretrpavanje želuca hranom.
gastrilog (grč. gaster, *logos*) onaj koji može da govori iz želuca, tj. koji može, ne pokrećući usta, da govori tako da izgleda kao da mu glas dolazi iz daljine.
gastrologija (grč. gaster, *logi'a*) veština govorjenja iz želuca.
gastrimargija (grč. *gastrimargia*) proždrliji-vost, prekomerna ješnost.
gastritis (grč. gaster) *med.* zapaljenje želuca, želudačna grozница.
gastricizam (grč.) *med.* bolesno stanje želuca, pokvarenost želuca, rđavo varenje, rđava probava.
gastičan (grč. *gastrikos*) stomačni, koji se tiče varenja, naročito želuca; *gastične bolesti* one koje škode i smetaju varenju; *gastična grozница* grozničavi katar stomaka.
gastro- (grč. gaster) predmetak u složenica-ma sa značenjem; želudac, želudačni.
gastroadenitis (grč. gaster, *aden* žlezda) *med.* zapaljenje želudačnih žlezda.
gastrobrozis (grč. gaster, *brosis* razjedanje) *med.* razjedenoš (ili: probušenost, progrzenost) želuca.
gastrodijafanija (grč. gaster, *diaphaneia* providnost) *med.* prosvetljavanje želuca radi utvrćivanja želudačnih i trbušnih obolenja i poremećaja.
gastrodinija (grč. gaster, *odyne* bol) bol u želucu, grč želuca.
gastroenteritis med. v. *gastrenteritis*.
gastroenterolog (grč. gaster želudac, *enteron* crevo, *utroba*, logos reč, *govor*) lekar specijalist za bolesti creva i utrobe uopšte.
gastroza (grč. gaster) *med.* opšti naziv za sva obolenja želuca.
gastrozofija (grč. gaster, *sophfa* mudrost) veština pametnog i razboritog jedenja dobrih jela.

gastrokriza (grč. gaster, *krisis*) *med.* napad bolova u želucu, praćen povraćanjem (kod sušenja kičmenjače).
gastrolater (grč. gaster, latreno obožavam) onaj koji služi želucu tj. koji živi da jede i piće; *gastroman*.
gastrolatrija (grč. gaster, latreia) služenje želucu, shvatanje da se život sastoji u jeću i piću; *up. gastromanija*.
gastrolitol (grč. gaster, *lithos*, logia) sve ono što se odnosi na kuvanje, kuvarsku veštinu i što je s tim u vezi; takođe: gurman-luk, sladokustvo.
gastrologija (grč. gaster, *logi'a*) sve ono što se odnosi na kuvanje, kuvarsku veštinu i što je s tim u vezi; takođe: gurmanluk, sladokustvo.
gastromalacija (grč. gaster, *malakia* mekoća) *med.* razmekšavanje želudačnog zida.
gastroman v. *gastrolater*.
gastromanija (grč. gaster, *mania*) preterano uživanje u jelu piću.
gastromantija (grč. gaster, *manteia prorica-nje*) proricanje po želucu (način proricanja kod starih Grka po figurama trbušastih, vodom napunjениh i svećama opkoljenih čaša).
gastronom (grč. gaster, *nomos* zakon) sladokusac, gurman, onaj koji voli dobra jela; veštak u spremaju finih jela.
gastronomija v. *gastrologija*.
gastropatiča (grč. gaster, *pathos* bolest) *med.* opšti naziv za sve bolesti želuca.
gastroplikacija (grč. gaster, lat. *plicatio*) *med.* v. *gastrorafija*.
gastropoda (grč. gaster, *piis* noga) pl. zool. puževi, tj. životinje koje se kreću na trbuštu, odnosno pomoću mesnatog organa na trbuštu, koji se zove „stopalo“; *gasteropoda*.
gastroptoza (grč. gaster, *ptosis* pad) *med.* spa-lost (ili: spuštenost) želuca, spad želuca.
gastroragija (grč. gaster, *regnum* prsnem, puknem) *med.* krvarenje iz želuca.
gastrorafija (grč. gaster, *raphe* šav) *med.* operacija koja se sastoji u šivenju želuca radi smanjivanja njegove zapremine; *gastroplikacija*.
gastrorea (grč. gaster, *rheo tečem, curim*) *med.* povraćanje sluzi iz obolelog želuca; prekomerno lučenje želudačnih sokova.
gastroskop (grč. gaster, *skopeo* gledam) *med.* aparat za pregledanje želuca time što se njegova unutrašnjost osvetli. **gastroskopija** *med.* ispitivanje želuca i utrobe pomoću *gastroskopa*. **gastrosofija** v. *gastrozofija*. **gastrospazmus** (grč. gaster, *spasmos* grč) *med.* grč u želucu.
gastrostenoza (grč. gaster, *stenos* uzan) *med.* suženost želuca.
gastrostomija (grč. gaster, *stoma* usta) *med.* otvaranje rupice na želucu.

- gastrotomija (grč. gaster, temno sečem) *med.* operativne otvaranje želuca radi odstranjivanja raznih stranih tela (čira, raka i dr.)
- gastrofil (grč. gaster, philos prijatelj.) lju-bitelj želuca = *gastrolater*.
- gastrocela (grč. gaster, kele) *med.* prodor (ili: prosutost, kila) želuca.
- gastrula (lat. gastrula) *visa*. treći stepen u razvitku životinjskog jajeta, drugi stepen u razvitku *blastoderma*.
- gater (nem. Gatter) *teh.* u strugarama: mašinska višestruka okvirna testera sa više sečiva (do 10), koja balvan jednovremeno raseca u više dasaka.
- gatirati (nem. gatten, gattieren) razne vrste ruda, pre topljenja, izmešati tako da se dobije povoljnija prosečna sadržina i lakše izvrši topljenje.
- gatmetje (fr. gate-metier) *trg.* onaj koji kvari cenu robi dajući je jevtinije; *fig.* ošljar, rđav radnik, rđav zanatlija, majstor-kva-riš.
- gatofobija (lat. catus mačka, grč. phobos strah) bolestan strah od mačaka.
- gatre (nem. Gater) gvozdene šipke u rešetki prozora; *giter*.
- gaudeamus (lat. gaudeamus) budimo veseli, veselimo se! (početak i naslov poznate stare studentske pesme „Gaudemus igitur...“).
- gaudijum (lat. gaudium) radost, veselje, uživanje.
- gaulajter (nem. Gau župa, oblast, Leiter voda, upravnik) pokrajinski voda, župski starešina bivše Hitlerove nacional-socialističke stranke u Nemačkoj.
- gaus fiz. po matematičaru i astronomu K. Fr. Gausu (1777—1855) nazvana jedinica jačine magnetnog polja.
- gaučo (iš. gaucho) *pl.* *gauči*, seljaci jahači u *lampama*, naročito argentinski koji se bave stočarstvom i žive nestalnim pa-stirskim životom, obično u službi velikih odgajivača stoke (potomci su Spanaca i gotovo svi *mestici*); naročito su poznati kao odlični jahači.
- gaf (fr. gaffe) 1. greška, nesmotrenost; glupost; 2. gvozdena motka sa kukom za privlačenje čamca obali.
- gaširati (fr. gacher) praviti malter, gasiti kreč; rđavo slikati, drljati; sman-drlijati, upropastiti nešto rđavim radom; prodati (ili: prodavati) ispod cene, dati u bescenje.
- gvajak (šp. guayaco, nlat. Guaiacum officina-le, sanctum) *bot.* drvo koje raste u tropskim krajevima Južne Amerike i Indije, visoko do 15 t; sadrži smolastu materiju od koji se dobiva *gvajakol* i *gvajacen* (kora mu se ranije upotrebljavale kao lek protiv reumatizma i sifilisa); smola toga drveta.
- gvajakol (šp. guayaco, lat. oleum ulje) *farm.* materija koja se dobiva od smole *gvajaka*,
- najvažniji sastojak *kreozota*; lek protiv tuberkuloze pluća.
- gvako (šp. guaco) *bot.* biljka u Novoj Granadi, služi kao protivotrov od zmijskog ujeda.
- gvanako (šp. guanaco) *zool.* vrsta lame-kami-le u Južnoj Americi, živi još i sad u divljem stanju.
- gvano (šp. guano) izmet od morskih ptica, ptičje dubrivo, žutosmeda i zemljasta masa, upotrebljava se kao odlično sredstvo za dubrenje, zbog čega se, kao trgovачki artikl, od 1840, vozi u Evropu i Sev. Ameriku sa malih ostrva Južnog mora; *huano, tuzno*.
- gvaraja (šp. guarana) *farm.* mrka pasta koja se spravlja od semena južnoameričke biljke *Paullinia sorbilis* i služi kao lek protiv glavobolje, a razredena u vodi kao piće za okrepljenje, slično kafi i čaju.
- gvarani novčana jedinica Paragvaja (1 gvarani = 100 santimosa).
- gvaranin (šp. guarana) h₂i. alkaloid koji se nalazi u *gvarani*; *up. kafeni*.
- gavarapo (šp. guarapo) prevreo sok šećerne trske, pivo Južnoamerikanaca.
- gvardijan (ital. guardiano, nlat. guardianus) čuvar, stražar; nastojatelj u franjevačkim i kapucinskim manastirima; zastupnik biskupov za vreme *vakancije* (u Engleskoj).
- gvardinfante (ital. guardinfante) „čuvar deteta“, široka ženska gornja haljina koja čini da se ne primećuje trudnoća.
- gvaš (ital. guazzo, fr. goauche) *slik.* slika radena vodenim bojama koje su pomešane sa gumom i sa nešto meda.
- Gvelfi (ital. Gueffi) v. *Gibelini*.
- gvineja (eng. guinea) ramji engleski zlatnik u vrednosti od 21 šilinga, nazvan po zlatom bogatoj Gvineji (Afrika), zato što su prvi zlatnici kovani od zlata donese-nog iz nje; vrsta pamučne indijske tkanine; *med.* vrsta groznice koja vlada u Gvineji i koja je slična tzv. žutoj groznici.
- gvint (nem. Gewinde) *meh.* loza (na zavrtnju, u navrtiju), uvojak.
- Gea (grč. ge) *mit.* „Zemlja“, kosmološko božanstvo starih Grka.
- gebri (pere. gabr) *pl.* sveštenici obožavao-ci vatre, magi; obožavaoci vatre uopšte, pristalice staropersijske religije Zara-tustrine, larslukod muhamedanaca: nevernici, krivoverci.
- geg (eng. gag) 1. *poz.* šala u slici, s neочекivanim, neobičnim, paradrksalnim, a često i fantastičnim obrtom događaja koji nas nezadrživo nagone na smeh. 2. *fig.* prevara, laž, podvala, smicalica.
- gedal (tur.) rat protiv nevernika, „sveti rat“ muhamedanaca.
- geež izumrli stari etiopski (semitohamit-ski) jezik; sačuvao se do danas u crkvenoj liturgiji.
- gein (grč. ge zemlja) *agr.* crnomrki glavni sastojak zemlje oranice.

geistika (grč. *ge*) nauka o zemlji i poznavanju zemlje, opisivanje čvrstih masa sa Zemljine površine.

gejzir (isl. *geysir*) *geol.* vreo izvor koji izbacuje mlaz vode na mahove u veliku visinu, na Islandu, u Sjevernoj Americi i Novom Zelandu.

gejša (jap. *geissha*) vrsta igračice i pevačica u japanskim čajdžinicama.

gekoni *zool.* gušteri koji proizvode zvuk („gek, gek“).

gelazmus (grč. gelao smejem se) smeh, smejanje, naročito grčevit smeh.

gelacija (lat. *gelatio*) mržnjenje, smržnja-vanje, gštijanje, stezanje.

gelender (nem. *Gelander*) ograda na stepenicama, mostu i sl.

geloskopija (grč. gelao smejem se, skopeo gledam) *psih.* promatranje (ili: proučavanje) smeha.

gelsonimo (ital. *gelsonimo*) kicoš, fičfi-rić; po tome: ke-rektema uloga na italijanskoj pozornici.

gem (eng. game) *sp.* deo odigrane igre u tenisu; zbir poena u igri tenisa.

gem (mad. gem) *zool.* nesit, pelikan.

tema (lat. *gemma*, nem. *Gemine*) skupocen dragi kamen sa urezanim figurama, naročito omiljen ukras u staro vreme; lep dragulj (bela zvezda) u skandinavskoj kruni.

gemacija (nlat. *gemmaatio*) *bog.* pupljenje, istirivanje pupoljke; doba pupljenja.

gemeli (lat. *gemelli*) pl. blizanci.

gemza (nem. *Gemse*) *zool.* divokoza, vrsta antilope, velika kao koza, teška 40-45 kg, živi u Alpima.

geminata (lat. *geminare* udvostručiti) *lingv.* udvojeni suglasnik, npr. u nemačkom: kommen, francuskom: immense.

geminacija (lat. *geminatio*) udvajanje, udvostručavanje; dvojnost, udvojenost, postojanje udvoje, po dva; *fig.* zbližavanje, zblizenost.

geminirati (lat. *geminare*) udvojiti, udvaja-ti, udvostručiti, udvostručavati.

gemiš (nem. *mischen*, *gemischt*) ono pogđe je pomešano, smesa; naročito: razne vrste prerađevina od mesa u narezu.

gemogliptika (lat. *gemma*, grč. *gtypho* režem, urezujem) veština brušenja dragog kamenja.

gemula (lat. *gemmaula* pupoljčić, *dem* od *gemma* pupoljak) *zool.* zametao telašće u slatkovodnih spužvi; klica koja pomaže razmnožavanje; nevidljiva klica u ćelijama organizama koja se, po Darvinu, dobiva nasleđem.

gen (gr. *genos* rod) strukturalne i funkcionalne jedinice naslede, nasledne supstencije; hemijsku gradu gena čine veći ili manji delovi makromolekula dezoksiribonukleinske kiseline, a kod nekih mikroorganizama (virusa) i ribonukleinske kiseline; *pl.* ledi.

geng (eng. *gang*) razbojničke družina; *up. gangster.*

genge (fr. *guinguet*) *trg.* vrsta tkanine od kamilje dlake.

genealog (grč. genea pokolenje, rod, logos) rodoslovac, poznavalac (ili: proučava-lac) rodoslovlja.

gevealogija (grč. genealogie) rodoslov, rodo-slovje, nauka o postanku, poreklu i razvitku porodica.

genealogist(a) v. *genealog.*

gsnealoški (grč. genea, logos) koji se odnosi na rodoslovje, postanak, poreklo, rodo-slovnji.

geneza (grč. genesis) rođenje, postanak, poreklo, stvaranje; praistorija; *Septuaginta:* prva knjiga Mojsijeva, Knjiga postanja.

gevezimantija (grč. genesis rođenje, manteia proricanje) proricanje sudsbine deteta iz naročitih okolnosti pod kojima je rođeno.

geier; - at. genera) *pl.* v. *genus.*

general „šat. generalis“ najviši vojnički čin ispod maršala, u svim vojskama ima više stepena i rođova; *deneral.*

generalat (nlat. *generalatus*) generalski čin; vojni okrug koji spada pod jednu generalnu komandu; više zapovedništvo; *deneralat.*

generali ja (lat. *generalia*) *pl. prav.* okolnosti i pitanja opšte prirode (za razliku od specijalnih okolnosti i pitanja); opšti podaci.

generalizacija (nlat. *generalisatio*) uopšta-vanje, uopštenje; uopštenost.

generalizirati (nlat. *generalisare*, fr. *generaliser*) uopštavati, uopštiti; prime-niti (ili: primenjivati), uopšte na sve slučajevе bez izuzetka; generalisati.

generalisati v. *generalizirati.*

generalisim (nlat. *generalissimus*) *voj.* vrhovni zapovednik, glavnokomandujući vojske.

generalisti (lat. *generalis*) *pl.* hrišćani koji neće da budu pripadnici nijedne od postojećih hrišćanskih veroispovesti.

generalitet (lat. *generalis*) opštost, javnost; *voj.* svi generali jedne vojske.

generalne proba (lat. *generalis, probare*) *poz.* glavna proba.

generalne punomoć *prav.* punomoć koja se ne izdaje samo za jedan pravni posao ili više pravnih poslova, nego kojom se jedno lice ovlašćuje da zastupa prava drugog lica u svima datim slučajevima.

generalni (lat. *generalis*) opšti; glavni, vrhovni; rodni, koji se tiče roda (za razliku od specijalnog).

generalni vikar (lat. *generalis, vicarius*) opunomoćeni zastupnik biskupa u njegovoj administrativnoj vlasti.

generalni guverner (lat. *generalis, fr. gouverneur*) u bivšoj Rusiji: visok dosta-janstvenik kome je bilo povereno da samostalno upravlja u više gubernije; *voj.* general koji za vreme rata, komanduje svima vojnim snagama jedne oblasti ili pokrajine (Nemačka).

generalni prokurator (lat. generalis, procurator) vrhovni državni pravobranilac u Francuskoj; glavni pravobranilac kod nekog višeg suda; predsednik svih državnih pravobranilaca jedne države.

generalni sekretar (lat. generalis, secreta-rius) titula stalnih poslovoda u velikim trgovackim i poljoprivrednim preduzećima; glavni sekretar partije u Francuskoj; šefovi kancelarija u ministarstvima i prefekturama.

generalstab (lat. generalis, nem. Štab) voj. odabrani oficiri iz svih redova vojske, sa potpunom stručnom spremom, koji su dodeljeni, kao pomoćnici i savetnici, višim komandantima.

generativan (nlat. generativus) koji služi radjanju, stvaranju, koji je u vezi sa radanjem, stvaranjem; proizvodan, tvorački, rodilački.

generator (lat. generator) rađan, rodilac, proizvođač, stvaralac; fkz. sprava za proizvođenje gasova elektriciteta; *dinamo-električni generator* mašina za proizvođenje elektriciteta indukcijom.

generatiks (lat. generatrix) roditeljica, stvaralica, stvoriteljka, pramajka; mat. tačka, linija ili površina koja svojim (zamišljenim) kretanjem proizvodi liniju, površinu ili telo.

generacija (lat. generatio) radanje, proizvođenje, postajanje; naraštaj, pokolenje, koleno, svi ljudi koji žive u isto vreme i istih su godina; jedan čovečji vek (obično period od 10 godina).

generacio ekvivoka (lat. generatio aequivo-sa) biol. radanje bez semena, prastvaranje, samozačeće, postanak živih bića iz mrtvih (anorganskih) tvari, materija (učenje koje se oslanja na činjenicu da u sastavu organske sastancije nema nikakvih elemenata koji se ne bi mogli naći i u sastavu anorganske — jedinstvo materije — kao i na učenje o razvoju uopšte).

gsneracionizam (lat. generatio) teološka teorija po kojoj dete dobiva „dušu“ od svojih roditelja u vreme začetka.

generacio spontanea (lat. generatio sponta-pea) biol. v. *generacio ekvivoka*.

gsnerifikacija (nlat. generificatio) log. obrazovanje (ili: stvaranje) rodnih pojmovra.

generičan (lat. genus rod, fr. generique) koji pripada rodu ili se odnosi na rod, rodninu; *generički*.

generički (lat. genus, fr. generique) v. *generičan*.

generozan (lat. generosus) plemenit, velikodusan; izdčšan, darežljiv.

generozitet (lat. generositas) plemenitost, blagorodnost, velikodusnost; izdašnost, darežljivost, podatljivost.

genitiv (lat. genitivus) gram. v. *genitiv*.

genetika (grč. gignomai radam se, rodim se) nauka o nasledju.

genetičan (grč. genetikos) fil. koji se odnosi na postanak (*genezu*), koji se tiče istorije postanka i razvitka biljaka i životinja; koji se tiče nasledja i nauke o nasleđu.

genetičar (grč. genetikos od genesis postanak, rađanje) stručnjak za genetiku.

genetička definicija log. ona koja određuje pojam time što izlaze put i način na koji jedan stvarni ili zamišljeni predmet postaje.

genetička metoda fil. metoda koja ide za tim da prouči i shvati jednu stvar u njenom postanku (za razliku od *deskriptivne metode*, koja opisuje stvar kao gotov proizvod, tj. onaku kakva je sad).

genetička psihologija *psihologija razvića*, zajedničko ime za životinjsku, dečju i socijalnu psihologiju.

genetički inžinjering (grč. bios, eng. engineering) oblast primenjene biologije koja, koristeći rezultate molekulare ge-netike, biohemije, biofizike i citologije, direktno utiče na formiranje i prenošenje naslednih osobina; *bioinžinjering*.

genetlijakon (grč. genethlos rođendan) pesma o rođendanu; pesma za uspavljanje dece, uspavanka.

genetliolog (grč. genethlos dan rođenja, logos) veštak u proricanju dana i časa rođenja.

genetliologija (grč. genethlos dan rođenja, logia) proricanje dana i časa rođenja.

genijalan (lat. genialis) koji je po svojim urođenim duhovnim osobinama izvanredno jak, velik duhom, stvaralački izvanredno darovit; up. *genije*.

genijalitet (nlat. genialitas) v. *genijalnost*.

genijalnost (lat. genius duh) duhovna osobina i odlika jednog *genija*, velika stvaralačka snaga duha, izvanredna darovitost; *genijalitet*.

genije (lat. genius, fr. genie) čovek urodene snage duha, koja dolazi do izražaja, kao originalna moć shvatanja (*intuicije*), kombinovanja (*fantaziJe*) i prikazivanja.

genijus (lat. genius) genije; duhovna osobenost, karakter, oznaka, obeležje; u grčkoj i rimsкоj mitologiji *geniji* su niža krilata božanstva (andeli).

genijus loci (lat. genius loci) duh zaštitnik nekog mesta; osobenost nekog mesta koju mu daje njegov duh zaštitnik; opšti duh koji vlada u nekom mestu i daje mu svoje obeležje.

genijus patrije (lat. genius patriae) dobri duh otadžbine.

genijus seku li (lat. genius saeculi) duh vremena ili veka, osobenost javnog mišljenja nekog doba.

genikulacija (lat. geniculatio) klečanje, izražavanje poštovanja klečanjem.

genikuliran (lat. geniculatus) savijen u obliku kolena, kolenast, čvornovat.

geniografija (lat. genius, graphia) opisivanje duhova, učenje o duhovima božan-stvima.

geniologija (lat. genius, grč. logi'a) nauka o velikim, genijalnim ljudima i o biološkim i sociološkim elementima koji uslovjavaju njihovu pojavu.

genioplastija (grč. geneion brada, plasso obrazujem, uboličujem) *med.* operacija koja se sastoji u krpljenju, popravljanju ozleda na bradi putem *autoplastije*.

genitalan (lat. genitalis) koji se tiče spolnih organa, spolni.

genitalije (lat. genitalia, gignere radati) *pl. biol.* spolni organi, organi koji služe rasplodavanju.

genitet (grč. genos vrsta) *lingv.* vrsta specifične artikulacije pojedinačnog glasa.

genitiv (lat. genitivus) *gram.* drugi padež koji obično znači pripadanje nečemu, deo nečega ili poticanje od nečega.

genitura (lat. genitura) rođenje, rađanje; proizvođenje, stvaranje; oplođio seme; čitanje sudbine po konstelaciji zvezda u času rođenja, *nativitet*.

genom (grč. genos) *biol.* ukupan potencijal naslednih osobina (genetskih informacija) koji se prenosi na potomstvo.

genoplastika (lat. gena obraz, grč. plasso obrazujem, uboličujem) *med.* operacija koja se sastoji u popravci oštećenog oblika obraza i usta.

genotip (grč. genos, typos) *biol.* skup svih naslednih osobina koje jedan organizam sadrži i koje pod određenim uslovima dovode do razvića jedne određene individue (organizma). Svaka individua ima jedan jedini, neponovljivi i specifični genotip.

genocid (grč. genos pleme, narod, lat. caedere ubiati, cecidi ubio sam) uništavanje naroda ili plemena.

gens (lat. gens) rod, koleni, porodica; vrsta, rod; pleme, narod.

gentilizam (lat. gens, gentis) neznabotvo, mnogobroštvo.

genualni (lat. genu koleno, genualis) koji se tiče kolena, kolenski.

genuinitet (lat. genuinus, nlat. genuinitas) istinitost, stvarnost, tačnost, vernost, nepatorenost.

genus (lat. genus) rod; *gram.* rod.

genufleksija (nlat. genuflexio) klečanje; klanjanje, poklon pred kim; ponizno odavanje poštovanja, poniznost.

gencijanin (lat. gentiana) hem. gorka materija koju sadrži u sebi gencijana, lincura.

geo- (grč. ge) predmetak u složenicama sa značenjem: zemlja, zemaljski.

geobiologija (grč. ge, bi'os život, logia) nauka o životu Zemlje.

geoblasti (grč. ge, blassios klica, izdanak) *pl. bot.* biljke čiji prvi klicini listići (*kotiledoni*) pri klijanju ostaju pod zemljom.

geobotanika (grč. ge, botanike) biljna geografija.

geogenija (grč. ge, gignomai) v. *geogenija*.

geognozija (grč. ge, gnosia) nauka o sklopu i gradi Zemlje kao vaskonskog tela koje se sastoji iz anorganskih masa, naročito o sastavu i gradi čvrste Zemljine kore; *geognostika*.

geognost (grč. ge, gnōstēs) poznavalac (ili: proučavalac) sastava i gradi čvrste Zemljine kore; *pr. geognostički*.

geognostika v. *geognozija*.

geogenija (grč. ge, gignomai postajem) postanak Zemlje, nauka o postanku, obrazovanju i razvitku zemlje; *geogenija*.

geognost(a) (grč.) naučnik koji proučava postanak Zemlje.

geograf (grč. ge, graphos) poznavalac (ili: proučavalac) *geografije*.

geografija (grč. ge, graphia) zemljopis, nauka o položaju, kretanju, veličini, obliku i životu Zemlje i njene površine, same po sebi i s obzirom na čoveka; *biološka geografija* proučava rasprostranjenost i značaj biljnog i životinjskog sveta na Zemlji; *matematička geografija* ili *astronomski geografija* proučava Zemlju kao nebesko telo i način njenog predstavljanje na kartama; *politička geografija* prikazuje društvene i državne odnose na Zemlji; *fizikalna* ili *fizičke geografija* opisuje prirodne oblike i pojave na Zemljinoj površini.

geografski (grč. geographikos) zemljopisni, koji spada u geografiju; *geografske dužina (longituda)* nekog mesta je luk uporednika (paralela) toga mesta od početnog podnevka (meridijana) u pravcu istoka (*potočna*) ili u pravcu zapada (*zapadna dužina*); *geografske širina (latituda)* nekog mesta je podnevački (meridijanski) luk toga mesta od polutara (ekvatora) u pravcu severa (*severna*), ili u pravcu juga (*južna širina*).

geodezija (grč. ge, daiein deliti, podeliti) grana primenjene matematike koja određuje oblike i površine velikih delova Zemljine površine i oblik Zemlje kao celine; zemljomerstvo, tj. kartografsko pri-kazivanje površine Zemlje. geodet (grč.) čovek sa potpunom geodetskom spremom i kvalifikacijama, zemljomer.

geodinamika (grč. ge, dynamis sila) *geol.* nauka koja proučava pojave koje se danas dešavaju na Zemlji, sile koje te pojave izazivaju i posledice rada tih sila u pogledu održavanje, stvaranja i menjanja Zemljine kore; *up. dinamička geologija*.

geoid (grč. ge, eidos vid, oblik) istinski oblik Zemlje, geometrijsko telo gotovo istovetno sa Zemljinim sferoidom, ali mu je površina u svakoj tački upravna na pravac teže.

geoizotermne (grč. ge zemlja, i'sos isti, jednak, thermos topao) linije ili površine koje

- spajaju mesta jednake temperature zemljišta ili unutrašnjosti Zemlje.
- geokarpija** (grč. ge, karpos plod) *vot.* osobina nekih biljaka da svoje opršene cvetove zariju u zemlju i tako ih zaseju.
- geolit** (grč. ge, lithos kamen) veštačka smola; upotrebljava se, kao zamena rožine, za izradu dugmeta.
- geolog** (grč. ge, logos) poznavalac (ili: proučavalac) sastava i građe Zemlje, onaj koji se bavi *geologijom*.
- geologija** (grč. ge, logia) nauka o postanku, sastavu i gradi naše Zemlje, kao tela koje je sastavljeni iz anorganskih masa; sastavni delovi geologije su *geognosija* i *geogenija*.
- geomagnetizam** (grč. ge zemlja, Magnes, lithos) magnetizam Zemlje, zemaljski magnetizam.
- geomagnetika** (grč. ge zemlja, Magnes) nauka koja proučava magnetska polja Zemlje.
- geomant** (grč. mantis prorok, vrat) tobožnji poznavalac *geomantije*, naročito kod Arabljana.
- geomantija** (grč. ge, manteia proricanje) proricanje po tačkama, nasumce napravljenim u zemlji, i po njihovom broju, položaju i slikama koje slučajno predstavljaju, ili po slici koju dobijemo kada na neku ploču ili sto bacimo nasumce šaku zemlje.
- geometar** (grč. ge zemlja, metron mera) poznavalac *geometrije*; onaj koji se u praksi bavi merenjem zemlje, zemljomer.
- geometrija** (grč. geometria zemljomerstvo) deo matematike koji se bavi proučavanjem osobina i međusobnih odnosa prostornih oblika tj. geometrijskih tela, površina, linija i tačaka.
- geometrijski** (grč. geometrikós) koji se tiče geometrije, koji spada u geometriju; v. *progresija*; *geometrijska sredina* kvadratni koren iz proizvoda dva broja (UBs); *up. aritmetička sredina*.
- geometričar** (grč. ge zemlja, metron mera) onaj koji se bavi *geometrijski*; *up. geometar*.
- geomehanika** (grč. ge, mechanike) mehanika čvrstih tela.
- geomicin** antibiotik proizveden od mikroorganizma *Streptomyces xanthophaeus*; deluje protiv gram-negativnih bakterija.
- geomontografija** (grč. ge, graphia, lat. morvs, montis breg) veština izradivanja reljefnih karata u više boja od presovane hartijске mase.
- geomorfologija** (grč. ge, morphē oblik, logia) nauka koja proučava kako se stvarao i preinačivao reljef Zemlje energijom unutrašnjih, terestričnih i solarnih sila i njihovim kombinovanim dejstvom.
- geonom** (grč. ge, nomos zakon) poznavalac (ili: proučavalac) vrsta, obradivanje i iskorišćavanje zemlje. **geonomija** (grč. ge, nomfa) nauka o vrstama zemlje i o načinu obradivanja i iskorišćavanja zemlje.
- geoplastika** (grč. ge, plastike) reljefno prikazivanje Zemljine površine. **geopolitika** (grč. ge, politike) razmatranje političkih pitanja sa geografskog gledišta, tj. imajući u vidu celu Zemlju; nauka o uticaju spoljne prirode na društveni i politički život. **geponija** (grč. geponos trud) obrađivanje zemlje, zemljoradnja.
- georama** (grč. ge, horama pogled, prizor) gorostanski geoplastični reljefni *globus*, potpuno slikovit prikaz Zemljine lopte. **georgika** (grč. geōgeo obradujem zemlju, lat. georgica) *pl.* idilične pesme, naročito pesme o zemljoradnji (Vergilove). **georgina** bog. lep i krupan cvet, sličan ruži, donet pre sto godina iz Meksika (nazvan po botaničaru *Georgiju*).
- georghif** (grč. geōrgos zemljoradnik, philos prijatelj) prijatelj zemljoradnje, ljubitelj poljoprivrede. **geoskop** (grč. ge, skopeo gledam) posmatrač Zemlje; v. *geoskopija*.
- geoskopija** (grč.) posmatranje (ili: proučavanje) Zemlje, naročito u meteorološkom pogledu.
- geostatika** (grč. ge, statizo stavim, postavim) nauka o ravnoteži (*statici*) čvrstih tela.
- geotektonika** (grč. ge, tektonike) *kol.* nauka koja proučava kako su stene u kori Zemljinoj raspoređene i na koji način sklapaju celu njenu gradevinu.
- geotermika** (grč. ge, thermos topao) *geol.* deo *geologije* koji ispituje toplotna stanja koja vladaju u dubini Zemlje. **geotermalna energija** unutrašnja toplota naše planete, koja se može, pri povoljnim uslovima, preobraziti u pogonsku snagu za dobivanje električne energije.
- geotermometar** (grč. ge, thermos, metron) sprava za određivanje Zemljine temperature na raznim tačkama njene dubine. **geotropizam** (grč. ge, tropos obrt) bog. osobina biljnih organa da pod uticajem Zemljine teže zauzmu izvestan određen pravac prema vertikalni; on može biti: *pozitivan*, kad organ raste u pravcu dejstva teže (koren), *negativan*, kad organ raste suprotno pravcu dejstva teže (stablo), i *transversalan*, kad raste upravo na pravac teže (list i neka podzemna stabla).
- geotroposkop** (grč. gr, tropos okret, smer, skopeo gledam) v. *giroskop*. **geofag** (grč. ge zemlja, fagin jesti, žderati) onaj koji jede zemlju (kod nekih plemena na Javi, Martiniku, u Sibiru), zemljožder. **geofagija** (grč. ge, fagem) jedenje, gutanje zemlje, zemljožderstvo; *up. geofag*. **geofaktori** (grč. ge, lat. factor činilac) *pl.* *geogr.* činioci od kojih zavise geografske pojave i promene na površini Zemlje. **geofizika** (grč. ge, physike) nauka o fizičkim pojavama u unutrašnjosti Zemlje, naročito o njenoj temperaturi, gustoći, nje-

nom magnetizmu i o telurskim pojavama u vazduhu.

geofon (grč. ge zemlja, phone glas) geoakustički detektor, aparat za primanje zvukova koji prolaze kroz slojeve Zemlje; služi npr. pri proučavanju zvukova ili za otkrivanje zatrpanih osoba.

geohemija (grč. ge, cheo tečem, ističem, chemeia) nauka koja proučava raspored hemijskih elemenata i atoma u Zemljinoj kori, kao i njihovu istoriju i kretanje u prostoru i vremenu (glavni elementi su: vodonik, kiseonik, silicijum, aluminijum, gvođe, kalcijum, kalijum, natrijum, magnezijum).

geohidrograf (grč. ge, hudor voda, graphos) proučavalac vode na Zemljinoj kori.

geohidrografija (grč. ge, hudor, graphia) deo fizičke geografije koji ispituje i proučava vodu na Zemljinoj kori.

geohozija (grč. ge, choo sipam, nasperm, zaspem) med. zemljano kupatilo, lečenje time što se oboleli delovi zatrpuju zemljom (ruka, noge i dr.).

geohronologija (grč. ge zemlja, chronos vreme, doba, logos reč, govor) grana istorijske geologije koja se bavi proučavanjem starosti Žemlje; *geokronologija*.

geocentrizam (grč. ge, lat. centrum središte) astr., fil. nekadašnje pogrešno shvatanje da je Zemlja središte cele vasiione i da oko nje kruže sva ostala nebeska tela; *supr. heliocentrizam*.

geocentričan (grč. ge, lat. centrum središte) fil. naziv za shvatanje koje uzima Zemlju kao središte vasiione i za astro-nomsko određivanje mesta koje se upravlja prema središtu zemlje (*geocentrizam*); koji se tiče središta Zemlje.

geocentričnost v. *geocentrizam*.

geociklika (grč. ge, kyklos krug) fiz. mašina koja očigledno prikazuje kretanje Zemlje oko Sunca; *geociklička mašina*.

geocikličan (grč.) koji prikazuje kretanje Zemlje oko Sunca.

gepard (fr. guepard, nem. Gepard) zool. veoma brza grabljive životinja iz plemena mačaka, dosta slična psu, može se obučiti i loviti, živi u Aziji i Africi.

gepek (nem. Gepack) prtljag.

geranij(um) (nlat. geranium, grč. geranos ždral) vot. iglica, jedna mnogobrojna biljna vrsta; tek. dizalica.

gerant (lat. gerans) v. *žerant*.

gerbelirati (ital. gerbellare) gvozdenu rudu isitniti i time je pripremiti za topljenje.

gerbulirati (nlat. garbellare) prebrati robu i očistiti od prljavštine.

gerbulura (nlat. garbellare) nečisti i oštećeni delovi neke robe; odbitak izvesnog procenta od pogodene cene zbog nečistoće robe.

gerijatrija (grč. geron starac, iatrepha lečenje) med. nauka koja proučava starost u svim njenim oblicima.

gerila (šp. guerrilla mali rat) naoružane čete seljaka i pastira u Španiji koje su, prilikom neprijateljskih upada ili unutrašnjih borbi, ratovale na svoju ruku; *partizani*.

geriljero (iš. guerrillero) voda *gerile*.

gerla (eng. girl) devojka, naročito devojka vitka, okretna i odana sportu; igračica u grupi, baletna igračica.

gerlin (ital. gherlino) vrlo debelo uže na velikim brodovima.

germa (nem. Germ) kvas, kvasac.

Germani (lat. Germani) ime kojim su Rimljani i Gali nazivali stare Nemce. Narodno-sna grupa u koju ulaze Nemci, Austrijanci, Danci, Holandani, Flamanci, Švedani, Norvežani i Anglosaksonci; up. *Nemci*.

germanizam (lat. Germani) osobenost nemačkog jezika s obzirom na sklop i red reči; vladavina (ili: moć) nemačkog duha, nemačke kulture i političke sile.

germanizacija (fr. germanisation) ponemčavanje, nemčenje, ponemčenje.

germanizirati (fr. germaniser) nemčiti, ponemčiti, ponemčavati; upotrebljavati u govoru ili pisanju nemačke izraze ili oblike napravljene u duhu nemačkog jezika.

germanizovati v. *germanizirati*.

Germanija (lat. Germania) rimski naziv za Nemačku; deo Evrope između Severnog mora, Dunava, Rajne i Labe koji je u rimsko doba bio naseljen germanskim plemenima; Nemačka predstavljena u obliku žene koja štiti.

germanist(a) naučnik koji se bavi proučavanjem nemačkog jezika, nemačke književnosti, nemačkih starina i istorije Nemaca.

germanistika nauka koja proučava jezike germanskih naroda (naročito nemački), književnost, starine i istoriju.

germanitet (lat. germanitas) rođeno bratstvo, rođeno sestrinstvo.

germanoman (lat. Germani, grč. mama) onaj koji preterano voli Nemce i sve što je nemačko.

germanomanija (nem. Germani, grč. mani'a ludilo) preterana, slepa ljubav prema Nemcima i svemu što je nemačko.

germanofil (lat. Germani, grč. philos) onaj koji voli Nemce, nemački jezik, nemačku kulturu itd.

germanofilija (lat. Germani, grč. phileo volim) ljubav prema Nemcima i onome što je nemačko.

germanofob (lat. Germani, grč. phobos strah) onaj koji se plaši Nemaca, "koji mrzi Nemce."

germanofobia (lat. Germani, grč. phobeo bojim se) strah od Nemaca, mržnja na Nemce i sve što je nemačko.

germanski (lat. germanicus) svojstven Germanima, koji pripada Germanima, nemački; *germanski jezici*, jezici germanskog porekla (gotski, gornjonemački i donjonemački, holandski, anglosaski, nordijski ili skandinavski jezici).

germinalan (lat. germinalis) *vot.* klični, koji spada u klice ili se odnosi na klice, spolne delove, npr. *germinalna selekcija* spolno odabiranje.

germinativan (lat. germinatus) *vot.* koji kljija, koji proklijava, koji niče, koji izaziva klijanje.

germinacija (lat. germinatio) *bog.* klijanje, proklijavanje; vreme klijanja.

gsrminirati (lat. germinare) *bog.* klijati, proklijavati, micati.

gerok (nem. Gehrock) pripjen ulični kaput sa dugim leševima; vojnički kaput, koporan.

gerokomija (grč. geron starac, komeo negujem) *med.* veština negovanja starih ljudi; naročito: podmladivanje preživelih staraca u neposrednoj blizini mlađih osoba.

gerokomij(um) v. *gerontokomijum*.

geromarazmus (grč. geron starac, maranein gasiti, slabiti) *med.* staračka slabost, staračka iznemoglost.

geromorfizam (grč. geron, morphe oblik) *med.* boranje kože, zboravanje, zbrčavanje.

geronti (grč. geron) *pl.* u herojskom periodu grčke istorije: najstariji ili najplemenitiji predstavnici naroda, kod Homera knezovi; docnije, naročito u dorskim državama: članovi *gerusije*, veća staraca, koje je, pored kraljeva i *efora*, imalo vrhovnu vlast.

gerontokomij(um) (grč. geron, komeo negujem) dom staraca, zavod za negovanje i zbrinjavanje starih ljudi; *gerokomij(um)*.

gerontokratija (grč. geron, kratia vlada) vlada jednog saveta (veća) sastavljenog od najstarijih ljudi senata.

gerontologija (grč. geron starac, logia) naučio ispitivanje procesa starenja, njegovih pojava i oboljenja koja se javljaju kod starih osoba.

gerontofilija (grč. geron starac, phileo volim) *med.* postojanje spolnog prohteva (ili: nagona) za starijim osobama suprotnog spola.

gerundiv (lat. gerundivum) u latinskoj gramatici: pridevski upotrebljen particip futura pasivnog, npr. *res addenda* stvar koju treba dodati.

gerundij(um) (lat. gerundium) u latinskoj grama tii: glagolski oblik koji glasi kao zavisni; padežni oblici participa futura pasivnog (na srpskohrvatski se prevodi imenicom, npr.: *venia legendi*, dozvola čitanja).

gerusija (grč. gerusia) veće staraca u staroj Sparti; *senat*, državni savet u novoj Grčkoj.

gesims (nem. Gesims) *apx.* istaknuti ukrasni deo na licu (*fasadi*) gradevine ispod krova, iznad vrata itd., pervaz, opšivni-ca; *up. sime.*

geslo (češ. heslo) osnovno načelo, krilati-ca, lozinka, *parola, mogo*, životna *deviza*.

gest (lat. *gestus*, nem. *Geste*) pokret koji se pravi

celim telom ili samo rukom pri govoru;

junačko delo; delo koje neko učini ne

spontano nego da bi izazvao dopadanje (*lep*

gest, ili nedopadanje (*ružan gest*) kod

drugih).

gestacija (lat. *gestatio*) *med.* nošenje, trudnoća, bremenitost, zdetnost; vreme trudnoće (ili: bremenitost, zdetnosti).

gestikulator (lat. *gesticulator*) onaj koji pri govoru maše, mlatara rukama, koji pravi testove; opsenar, varalica.

gestikulatorski (lat. *gesticulari*) izražen (ili: iskazan) pokretima (ne govorom).

gestikulacija (lat. *gesticulatio*) pravljenje pokreta pri govoru celim telom, naročito ramenima i rukama; opsenarstvo, glušenje.

gestikulirati (lat. *gesticulari*) praviti testove pri govoru, mahati, mlatarati rukama.

gestikulisati v. *gestikulirati*.

gestio pro herede (lat. *gestio pro herede*) *prav.* primanje nasledstva.

gestoze (lat. *gestare*) *med.* oboljenja povezana s trudnoćom (povraćanje, prekomerno luchenje pljuvačke, gorušica i dr.).

geteandum (nem. Goethe, nlat. Goetheanum) visoka antropozofska škola za duhovne nauke u Dornahu (Švajcarska), koju je osnovala voda antropozofskog pokreta Rudolf Štajer.

geter (eng. get-up udesiti, doterati) *fiz.* materija kojom se postiže visoki vakuum u elektronskim cevima.

getto (ital. ghetto) deo varoši koji su, u Italiji, Nemačkoj i dr., vlasti određiva-le Jevrejima za stanovanje; ovaj deo varoši bio je, u srednjem veku, sasvim odvojen od drugih delova.

geuziodisforija (grč. *geysis* ukus, *dysphoreo* teško podnosim) *med.* bolesni nadražaj živaca od ukusnih, prijatnih stvari.

geumatika (grč. *gyma* okušane) nauka o ukusu; *geustika*.

geustika (grč.) v. *geumatika*.

gefirofobija (grč. *gephyra* nasip, most, *phobos strah*) *med.* bolestan strah od prelaska preko mosta ili preko neke vode.

gefrajter (nem. Gefreiter) vojni starešina najnižeg čina (između redova i kaplara) u austrougarskoj ili nemačkoj vojsci.

Gibelini (ital. Ghibellini) *pl.* ovako su se u srednjem veku u Italiji zvali pristalice partije nemačkih careva, za razliku od *Gvelfa*, koji su pripadali papinoj parti-

- ji. Borba između ovih dveju partija trajala je gotovo kroz ceo srednji vek.
- gibon** *zool.* antropoidni majmun, živi u jugoistočnoj Aziji, odlikuje se naročito veoma dugim rukama.
- gig** (fr. gigue, eng. gig, ital. giga) *l. v. žig.*
- gig** (eng. gig) *2. lak i uzan čamac, naročito za komandanta ratnog broda; sp. širok i dosta težak školski čamac, vrsta jole, sa metalnim drškama za vesla izvan čamca; lake otvorene dvokolice sa jednim konjem.*
- giant** (grč. gigas) gorostas, džin, div.
- giganteskan** (grč. gigas, ital. gigantesco, fr. gigantesque) *v. gigantski.*
- gigantizam** (grč. gigas) *ampon.* veličina tela koja znatno premaša prosečnu veličinu čovečijeg tela; *up. makrosomija.*
- gigan ki rafi ja** (grč. gigas, graphi'a) opisivanje ili istorija džinova; *tip.* postupak pri štampanju velikih plakata kada se normalan autotipski slog odštampava znatno uvećan.
- gigantologija** (grč. gigas, logia) nauka o džinovima uopšte, a naročito u životinjskom i biljnem svetu.
- gigantomahija** (grč. gigas, machia boj) boj giganata (omiljen predmet umetničkog prikazivanja).
- gigantosaur(us)** *zool.* rod ogromnih izumrlih gmizavaca (najveće kopnene životinje na Žemlji); živeo u mezozoiku.
- gigantosteologija** (grč. gigas, osteon kost, logia) zool. nauka o kostima gorostasnih životinja.
- gigantociti** (grč. gigas, kytos) *pl. med. v. makroci.*
- gigantski** (grč. gigas) gorostasan, orijaški, divovski, džinovski, ogroman rastom i veličinom; *giganteskan.*
- gigerl** (nem. Gigerl) kicoš, gizdavac, onaj koji preteruje u doterivanju, tako da često ostavlja utisak budale.
- gidon** (fr. guidon) barjačić (za ravnanje i davanje signala); *mor.* trouglasto bar jače; mušica, nišan na pušći; ručice, upravljač na velosipedu.
- gijotina** (fr. guillotine) *v. gijotina.*
- gioše** (fr. guilloche) rad u vijugavim šarama; crtež izrađen u vijugavim šarama; izukrštana, isprepletana šara; *up. gijo-širati.*
- gioširati** (fr. guillocher) metalne površine ukrasiti simetrički graviranim linijama (pri štampanju hartija od vrednosti, meničnih formulara i dr.); vijugavo išarati, ukrasiti isprepletenim šarama.
- gilda** (nem. Gilde ceh, esnaf) srednjovekovni savez trgovaca ili zanatlija u zapadnoj Evropi, esnaf, udruženje, društvo, organizacija uopšte.
- gildhol** (eng. guildhall) esnafski dom; opštinski dom u Londonu.
- giltati** (nem. gelten) vredeti, važiti; *gulta* vredi, važi (kod pogodbici, opklada).
- giljotina** (fr. guillotine) po francuskom lekaru J. I. Guillotin-y nazvana sprava za izvršenje smrtne kazne odsecanjem glave (uvedena 1792. za vreme francuske revolucije); *gijotina.*
- giljotinirati** (fr. guillotiner) izvršiti smrtnu kazugu (ili: pogubiti) gilotinom.
- giljotomanija** (fr. guillotine, grč. mania) strast za izvršavanjem smrtne kazne.
- gimkana** (grč. gym skrać. gymnazo vežbam, ind. khana igralište) *sp.* takmičenje u savladavanju raznih neočekivanih, šalji-vih prepreka.
- gimnaestrada** (od *gymnastika* i *estrađa*) međunarodna gimnastička priredba; održava se svake četvrtre godine od 1953. god.
- gimnazija** (grč. *gymnasion*) prvobitno, kod starih Grka: mesto gde su mladići i odrasli goli (*gymnos = ro*) vršili telesna vežbanja; docnije: središte celokupnog duhovnog života; danas: srednja škola, tj. škola između osnovne i visoke, koja priprema učenike za univerzitet.
- gimnazijarh** (grč. *gymnasiarchos*) nadzornik, upravnik *gimnazije* kod starih Grka.
- gimnazista** (grč. *gymnasion*) dак gimnazije.
- gimnastika** (grč. *gymnastike*) kod starih Grka: veština telesnog vežbanja (skakanja, skretanja, rvanja i plivanja); danas: veština telesnog vežbanja radi higijen-sko-estetskih ciljeva.
- gimnastičar** (grč. *gymnazo vežbam*) onaj koji se bavi gimnastikom, vežbom.
- tamnički** (grč. *gymnikos*) koji se tiče telesnog vežbanja ili pripada telesnom vežbanju.
- gimnoptera** (grč. *gymnos, pteron krilo*) *pl. zool.* golokrilci, insekti sa golidim krilima.
- gimnosofisti** (grč. *gymnos go, nag, sophos mudar*) naziv za indijske i druge istočne asketske filozofe.
- gimnosperme** (grč. *gymnos go, sperma seme*) *pl. vot.* golosemenice, biljke sa ogolićenim semenovim pupoljčićem, npr. bor, jela, smrča, kleka i dr.
- ginander** (grč. gyne žena, apeg čovek, muž) dvospolnik, hermafrodit.
- ginandrija** (grč. gyne, aner) *vot.* osobenost monokotilnih bilaka čiji su prašnički sudovi srasli sa *gineceumom* (orhideje i dr.); osobina žena koja imaju muški izgled i muško držanje; *pr. ginandričan.*
- ginandroid** (grč. gyne »sena, apeg čovek, eidos lik, izgled) *med.* ženska osoba s nekim muškim osobinama.
- ginandromorfizam** (grč. gyne žena, apeg čovek, muž, morphe oblik) *fizčol.* pojava kod osoba koje imaju grudi razvijene kao u »sene, a u isto vreme izražene brkove i bradu.
- gingan** (eng. gingham, fr. gingan) *trg.* fina engleska, prvobitno istočnoindijska pru-gasta, karirana i šarena pamučna tka-nina.

- gingivitis** (lat. giiigiva desni) *med.* zapaljenje desni. gine- (grč. gyne) predmetak u složenicama sa znacenjem: žena, ženski.
- ginekizam** (grč. gynaikismos) ženstvenost, žensko draganje i ponašanje uopšte (u strahu, ljubavi i dr.).
- ginekokratija** (grč. gynaikokratia) vlast (ili: vladavina) žena, nadmoćnost žena u odnosu prema muškarcima.
- ginekolog** (grč. gyne, logos) *med.* lekar-specijalist za bolesti ženskih spolnih organa.
- ginekologija** (grč. gyne, logia) *med.* nauka o osobenostima ženskog tela i o njegovim funkcijama, a naročito o bolestima ženskih spolnih organa.
- ginekološki** (grč. gyne, logikos) koji se tiče bolesti ženskih spolnih organa i njihovog lečenja; *ginekološki institut* zavod za porađanje i za lečenje bolesti ženskih spolnih organa.
- giiekoman** (grč. gyne, mania ludilo) čovek lud za ženama, preterani ženskar.
- ginekomanija** (grč. gynaiko-marua) strast junjena za ženama, ludilo za ženama, preterano ženskarstvo.
- giiekomast** (grč. gyne, mastos dojka) muška-rac kod koga su dojke razvijene potpuno kao kod žene, tako da luče, u nekim slučajevima, čak i mlečnu tečnost.
- giiekomorfan** (grč. gyne, morphe oblik) po obliku sličan ženi, ženskog oblika.
- ginekofob** (grč. gyne, phobos) ženomrzac.
- ginekofobijska** (grč. gyne, phobeo bojim se) mržnja na žene.
- ginekofoničan** (grč. gyne, phone glas) koji ima ženski, tj. tanak glas.
- gineologija** v. *ginekologija*.
- gineceja** (grč. gynaikeia) *med.* mesečno pranje kod žena; *ginecija*.
- gineceum** (grč. gynaikēion, lat. ginaeicum) odjeljenje za žene u unutrašnjosti kuće starih Grka i Rimljana; čest naziv ženskih srednjih škola; *bog.* ukupnost ženskih spolnih organa kod *angiosperma* (skrivenosemenjača).
- ginecizam** (grč. gynaikismos) v. *ginekizam*.
- ginecija** (grč. gynaikeia) *med.* v. *gineceja*.
- ginko** (kin. kinko, nlat. gingko biloba) *bog.* „drvo sa zlatnim plodom“ vrsta drveta iz porodice *gymnosperma*, visoko i jako (u Kini i Japanu često ga sade pored hramova kao ukras).
- ginus** (grč. ginnos, lat. ginnus) *zool.* životinja, bastard koji se dobije ukrštanjem mulca i kobile.
- gipira** (fr. guipure) čipka kod koje su crteži i pojedine figure ispušćeni zbog toga što se radi debelim koncem (svilenim, zlatnim, srebrnim); ispušćen vez.
- gips** (grč. gypsos) št. sadra, kalcijumov sulfat sa vodom u vodi teško rastvor-ljiv.
- gipsovati** (grč. gypsos) učiniti da vino pomoću gipsa postane bistrije i plamenije; biljke, naročito leptirnjače, posuti gip-som u prahu da bi bolje rasle; zakrpiti (ili: popuniti) gipsom.
- gipsoteka** (grč. gypsos sadra, theke kovčeg) muzej ili odeljenje muzeja sa modelima vajarskih radova izlivenih u gipsu.
- giradol(a)** (fr. girandole) svećnjak koji ima dva ili više krakova; *dirandola*.
- giracija** (nlat. gyratio) *med.* vrtoglavost, metiljavost.
- giri** (lat. gyri, grč. gyros) *pl. znat.* zavijuci, vijuge, naročito vijuge na površini mozga, moždane vijuge.
- girlanda** (fr. guirlande, ital. ghirlanda) venac od lišća i cveća; vreža, loza; niska dragog kamenja.
- girlandima** (fr. guirlandine) vrsta engleske tkanine u raznim bojama.
- girozan** (nlat. gyrosus) zavijen, prstenast.
- girom** (grč. gyroma) stvar u obliku tanjira ili činije; *bog.* činjast plodonosa kod biljaka.
- giromantija** (grč. gyros, manteia) gatanje iz kruga koji napravi onaj što tata.
- girometar** (grč. gyros, metron) *fiz.* aparat za merenje brzine obrtanje, naročito kod rotacionih mašina.
- giroskop** (grč. gyros, skopein) *fiz.* aparat za očigledno prikazivanje i dokaz da se Zemlja okreće oko svoje osovine.
- girostat** (grč. gyros, statikos) *fiz.* naprava koja prikazuje dinamiku obrtnog tela.
- gitara** (šp. guitarra, fr. guitare, ital. chitarra) *muz.* instrument sa šest do deset žica, koji su Mavri doneli u Španiju; danas u celoj Evropi veoma rasprostranjen za pratnju pri pevanju.
- gitarist(a)** (fr. guitariste) svirač u gitaru.
- giht** (nem. Gicht) 1. *med.* kostobolja, ulozi, gaba, podagra; 2. količina rude ili uglja što se odjednom metne u peć.
- giše** (fr. guichet) vratanca koja se nalaze u velikim vratima, naročito u tvrdavama, zatvorima i sl.; ulazna vratanca; prozorče sa zatvorom (u vratima, zidu i dr.); *šalter*.
- gladijator** (lat. gladiator, gladius mač) onaj koji se bori za platu, profesionalci borac, borac u areni; kod Rimljana: borci, obično robovi ili ratni zarobljenici, koji su se u cirkusima međusobno borili i bili vrlo rado gledani.
- gladiola** (lat. gladius mač) *bog.* sabljičica, ukrasna biljka, slična perunici, Gladio-lus illyricus.
- glazba** (češ. hlasba) muzika.
- glaze** (fr. glace) uglačan, sjajan; smrznut; svila protkana zlatom ili srebrom; vrsta sjajnog konca; *glaze dvoboja* dvoboja bez zaštiti sredstava na rukama i grudima; *glaze koža* najfinija sjajna koža za izradu rukavica (*glaze rukavice*); *glaze karti-*

- ja** fina, sjajna hartija; pravilan bi izgovor bio *glase*.
- glazirati** (nlat. *glaciare*, fr. *glacer*, nem. *glasieren*) postakliti, predmetima napravljenim od zemlje, kože i dr. dati sjajan izgled; jela prevući *glazurom*, ostaklicom (npr. pečenje gustim sosom, kolače belančetom, šećerom i dr.); *glasirati*.
- glazure** (lat. *glacies*, nem. *Glasur*) gled, klinja, ostaklica; *fig.* spoljašnji sjaj.
- glajhstrom** (nem. *Gleichstrom*) fiz. jednosmislena (ili: jednosmerna) struja; *glajh-strom-motor* električni motor koji pokreće jednosmislenu struju.
- glandiforman** (nlat. *glandiformis*) u obliku žira, žirast. •
- glandula** (lat. *glandula*) med. žlezda, vratna žlezda, obično krajnik.
- glandularan** (nlat. *glandularis*) žlezdan.
- glandulozan** (lat. *glandulosus*) žlezdovit, žlezdan.
- glandulozitet** (nlat. *glandulositas*) žlezda-vost, žlezdovitost.
- glanc** (nem. *Glanz*) sjaj, sjajnost; svjetlost.
- glancaTM** (nem. *glanzen*) sjajati, davati sjaj, naročito koži; *glancati* sv blistati se, sjajiti se. glase (fr. *glace*) v. *glaze*.
- glasija** (fr. *glacis*) fort. kod utvrdenja, naročito stalnih: nasip od zemlje s one strane rova ili skrivenog puta, koji se blago spušta prema strani s koje se očekuje napad.
- glasijalist(a)** (fr. *glacialist*) poznavalac (ili: proučavalac) ledenih bregova, ledenika, glečera.
- glasirati** (fr. *glacier*) v. *glazirati*.
- glauberit, Glauberova so** hem. natrijumsul-fat s kristalom vodom ($\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$), gorkog ukusa; upotrebljava se za čišćenje i isterivanje drevnih glista (po pronala-začu Johana Glauberu, 1604—1668).
- glaukom** (grč. *glaykos* plavkast, plavozelen) med. zelena mrena, opasna očna bolest koja se sastoji u povećanom pritisku u unutrašnjosti očne jabučice (nazvana po tome što zenica pri tom često izgleda zelenasta).
- glaukoma** (grč. *glaykos*) med. v. *glaukom*.
- glaukomatican** med. v. *glaukomatozan*.
- glaukomatoza** (grč. *glaykos*) med. postojanje (ili: razvijanje) zelene mrene u očima; v. *glaukom*.
- glaukomatozan** (grč.) med. koji boluje od zelene mrene u očima; *glaukomatican*; v. *glaukom*.
- glaucedo** (nlat. *glaucedo*) med. v. *glaukom*.
- glacijal** (lat. *glacies led*) kol. ledeno doba u razvitu Zemlje.
- glacijalan** (lat. *glacialis*) geol. koji pripada ledenom dobu.
- glacijalin** (lat. *glacies led*) hem. preparat sastavljen od borne kiseline, boraksa, glicerina i dr. (služi za održavanje mesa, mleka itd. u svežem stanju).
- glaciolog** (lat. *glacies led*, grč. *logos reč, govor*) naučnik koji proučava geološke probleme ledenih doba.
- glaciologija** (lat. *glacies led*, grč. *logia*) geol. nauka koja izučava leđnike u prošlosti i sadašnjosti.
- gledičija** vot. drvo slično bagremu, sa jakim trnovima po stablu, *Gleditschia triacanthos*, koje se često sadi kao živa ograda, a varijetet bez trnova kao ukrasno drvo.
- glena** (grč. *glene*) zenica, gledaće; znat. čašica (na kosti).
- glenitis** (grč. *glene*) med. zapaljenje zenice.
- glenoidan** (grč. *glene, eidos*) blago uduben, koritast, sličan čašici (kost).
- gleukometar** (grč. *gleykos* slatko vino, šira, metron) sprava za ispitivanje vina, naročito za određivanje šećerne sadržine u slatkom vinu; *glikometar*.
- glečer** (lat. *glaciarium*, nem. *Gletscher*) led-nik, veliki ledeni kompleksi koji se obrazuju od snega regelacijom (ponovnim smrzljavanjem) u blizini polova i po visokim planinama.
- glivajn** (nem. *Gluhwein*) crno vino kuvano sa šećerom, cimetom i korom od limuna (kao lek protiv nazeba).
- glikemija** (grč. *glykys* sladak, *halma krv*) med. prisustvo šećera u krvi.
- glikiskop** (grč. *glykys* sladak, *skopeo* gledam) hem. instrument za određivanje količine šećera u nekoj materiji.
- glikogen** (grč. *glykys, genos vrsta*) zool. ugljene hidrat, skrobu slična, bezbojna, bezkuksna i bezmirisna supstanca u životinjskom telu, naročito u mišićima i jetri, važna rezervna materija životinjskog tela, postaje iz suviška groždanog šećera u krvi.
- glikoza** (grč. *glykys* sladak) hem. groždani šećer; *glukoza, dekstroza*.
- glikozidi** (grč. *glykys* sladak) hem. jedinjenja šećera sa biljnim i životinjskim, većinom kiselim jedinjenjima, koja, posredstvom materija koje izazivaju vrenje, luče šećer; *glukozidi*.
- glikozurija** (grč. *glykys* sladak, uron mokraća) med. privremena pojava šećera u mokraći (a ne hronična kao kod šećerne bolesti).
- glikoliza** (grč. *glykys* sladak, *lysis rastapa—nje*) razlaganje (razgradivanje) šećera.
- glikometar** (grč. *glykys, metron*) v. *gleukometar*.
- glikoneus** (lat. *glyconeus*) metr. antički katalektički stih koji se sastoji od tri tro-heja i jednog daktila, nazvan po nekom grčkom pesniku *Glikou*.
- glikopeksija** (grč. *glykys* sladak, *pexis grusanje*) med. nagomilavanje šećera u krvi.
- glikopenija** (grč. *glykys* sladak, *penia oskudica*) med. nedostatak šećera u krvi.

glikohalofite (grč. glykys sladak, hals so, phytos biljka) *bat.* biljke koje uspevaju u slanim i suvim zemljištima.

glikohol (grč. glykys sladak) *hem.* aminosirčetna kiselina ($\text{NH}-\text{CH}_2-\text{COOH}$), jedan od proizvoda raspadanja belančevina; gusta bezbojna tečnost sladunjava ukusa.

glimerica (nem. glimmen tinjati) tinjalica, ispitivač struje, električna sijalica punjena plinom, služi za ispitivanje prisustva struje u električnom strujnom kolu.

gliom (grč. glia) *med.* izraštaj u mozgu i kičmi, nekad i u živcima mozga ili kičme, nastaje bujanjem ćelija živčanog tkiva; vrsta tumora.

glipti (grč. glyptos) *pl.* figure izrađene u metalu ili kamenu.

gliptika (grč. glyptos u drvetu, kamenu re-zan) veština pravljenje ili urezivanja figura u kamenu ili metalu; plastične umetnosti, kamenorezačka veština, vajarstvo; *glifika*.

gliptognozija (grč. glyptos, gnosis) poznavanje izvajanog (rezanog) kamenja.

gliptografija (grč. glyptos, graphein) opisivanje vajarskih dela, naročito izvajanog (rezanog) kamenja.

gliptodon (grč. glyptos izrezak, urezan, graviran, odus *gen.* odontos Zub) *kol.* rod izumrlih bezubih sisara u koji spadaju džinovske životinje iz američkog *kwartara*.

gliptoteka (grč. glypton, theke) zbirka izvajanog (rezanog) kamenja; takođe: zbirka vajarskih dela (npr. poznata velika zbirka u Minhenu).

glisada (fr. glissade) kliženje mačem pri mačevanju; kliženje nogom pri plesu; ali/, klijanje na jedno krilo; klizalica, kli-zaljka, tociljajka.

glisando (ital. glissando) *muz. v. glisato.*

glisantan (fr. glissant) klizav; *fig.* opasan, sumnjiv, tugaljiv.

glisato (ital. glissato) *muz.* blago prevlačeći; brzo prevlačeći gornjom stranom prsta preko donjih dirki na klaviru; *glisando, glisikato.*

gliser (fr. glisser kliziti) *sp.* motorni čamac s ravnim dnom koji pri većoj brzini klizi po površini vode.

gliskato (ital. gliscato) *v. glisato.*

glif (grč. glypho) *apx.* udubena, užlebljena pruga (u zidu, stubu i dr.).

glifanon (grč. glypho dubem, režem) rezbar-sko (ili: kamenorezačko) dleto, dubač.

glifika (grč. glypho) *v. gliptika.*

glifički (grč. glypho) rezbarski, vajarski, kamenorezački.

glifogen (grč. glypho dubem, režem, genos) *teh.* sredstvo za nagrizanje ćelika.

glifografija (grč. glypho, graphia) *teh.* veština izrađivanja ispuščenih slova ili ploča galvanskim putem za štampanje kao drvorez (jedan deo galvanoplastike).

glicerin (grč. glykys sladak) *hem.* žitka, sirupasta i bezbojna tečnost, prirođeni sastojak masti, slatka ukusa (hemski sastav: $\text{S}_3\text{N}_8\text{O}_3$).

glicinija (grč. glykys sladak) *vot.* ukrasna biljka iz fam. leptirnjača, puzavica s ljubičastim cvetovima prijatna mirisa, *Wistaria sineusis.*

glicifag (grč. glykys sladak, phagos koji jede) onaj koji voli da jede slatkije, sladokusac, oblaporac.

glob (lat. globus) *geogr. v. globus.*

globalan (lat. globus, fr. global) celokupan, ukupan.

globozan (lat. globosus) loptast, kuglast, grudvast; sastavljen od loptica, zrnast; *globulozan.*

globozitet (lat. globosistas) loptastost.

globositi (nlat. globositi) *pl. kol.* okrugle i zavojite okamenotine puževa.

globoid (lat. globus, grč. eldos vid, oblik) lopti slično telo, na polovima spljoštena lopta.

globtroter (eng. globetrotter) čovek koji, sporta i zadovoljstva radi, putuje oko sveta, putnik oko sveta.

globulini (lat. globulus) *pl. hem.* vrste belančevina koje se ne mogu rastvarati u čistoj vodi, nego u razblaženim sonim rastvori-ma (kiseline koje se nalaze u krvi, mleku, jajima i semenju).

globulozan (nlat. globulosus) *v. globozan.*

globus (lat. globus) *geogr.* slika Zemljine lopte; *astr.* lopta na čijoj je površini prikazana prividna nebeska lopta; Zemljina lopta, Zemljin šar; *glob.*

globus imperijalis (lat. globus imperialis) carska jabuka (kao jedan od simbola državne, kraljevske vlasti).

globus histerikus (lat. globus hystericus) *med.* bolesno osećanje histeričnih osoba kao da im se jednjakom, od želuca ka guši, penje neka lopta.

glorija (lat. gloria) slava; čast; sjaj; u katoličkoj crkvi: andeoska himna koja počinje sa Gloria in excelsis Deo (Slava vo višnjih bogu); kod Francuza: crna kafa sa konja-kom; tkanina od ibrišima i konca; svetao krug oko svetištejske glave, *oreol;* *um.* slika otvorenog neba s bogom i andelima.

glorija mundi (lat. gloria mundi) slava sveta, čast sveta; *sik transit glorija mundi* (lat. sic transit gloria mundi) tako prolazi slava ovoga sveta.

glorijett(a) (fr. gloriette) kućica, mali paviljon u vrtu.

gloriola (lat. gloriola) svetištejski sjaj, obeležje božanskih i svetih lica u hrišćanskoj umetnosti: svetao krug oko glave (*nimbus*) ili oko celog tela (*aureola, oreola*); *fig.* sićušna sujeta, taština u malim stvarima, bedna slava.

glorifikator (lat. glorificare, slaviti, ve-ličati, fr. glorificateur) onaj koji nekoga

- ili nešto slavi i veliča, slavilač, uzno-silac.
- glorifikacija** (nlat. *glorificatio*) slavljenje, proslavljanje, veličanje, obožavanje, uzdizanje hvalama.
- glorifikovati** v. *glorificirati*.
- glorificirati** (nlat. *glorificare*) slaviti, veličati, uzdizati hvalama.
- glosa** (grč. *glossa*, *glotta* jezik; govor) prvo bitno: tamna, nejasna reč koju treba protumačiti; zatim: tumačenje, objašnjenje; u običnom životu: pokudna ili zlobna primedba; *poet.* pesma od četiri strofe čija poslednja četiri reda čitava zajedno, daju samu za sebe razumljivu slikovanu strofu; napomena, primedba (naročito sa strane u knjizi).
- glosalgija** (grč. *glossalgia*) *med.* bolest jezika i sluzokože usta, kao posledica oboljenja simpatičkog živčanog pribora; *glosodi-nija*.
- glosar** (nem. *glossarium*) v. *glosarij(um)*.
- glosaret** (eng. *glossaret*) vunena, polusvilena tkanina iz Norviča (Norwich) u Engleskoj.
- glosarij(um)** (lat. *glossarium*) knjiga sa primedbama, napomenama; rečnik u kojem su objašnjena značenja reči, naročito zastarelih i nepoznatih; rečnik.
- glosator** (nlat. *glossator*) onaj koji objašnjava nejasne reči; pisac rečnika; pisac napomena u knjizi sa strane; u srednjem veku: bolonjski tumači dela Corpus iuriū civilis.
- glosem** (grč. *glossa* jezik) nejasna reč kojoj je potrebno objašnjenje; samo to objašnjenje; *glosema*.
- glosema** (grč.) v. *glosem*.
- glosirati** (grč.) radi objašnjavanja dodavati nekom tekstu napomene, beleške; praviti *glose*; objašnjavati, tumačiti; *fig.* praviti pokudne, pakosne primedbe; davati koncu sjaj.
- glositis** (grč.) *med.* zapaljenje jezika, upala jezika.
- glos-** (grč.) predmetak u složenicama sa značenjem: jezik, jezika.
- glosograf** (grč. *glossa*, *graphem*) pisac *glosa*.
- glosografija** (grč.) *anat.* opisivanje jezika; pisanje *glosa*.
- glosodinija** (grč. *glossa*, *odyne* bol) *med.* *glosalgija*.
- glosolalija** (grč. *glossa*, *laleo* tepam) *lete.* osobena pojava religioznog ushićenja, koja se sastoji u govorenju nerazumljivim glasovima bez učešća svesti; govorenje stranim jezicima; *up.* *glotolalija*.
- glosoliza** (grč. *glossa*, *lysis*) *med.* v. *glosople-gija*.
- glosolog** (grč. *glossa*, *logos*) *gram.* znalač jezika, poznavalac jezika.
- glosologija** (grč. *glossa*, *logia*) *anat.* nauka o jeziku; *gram.* nauka o jezicima, lingvisti-ka; v. *glotologija*.
- glosomanija** (grč. *glossa*, *mania*) strast za govorenjem stranim jezicima; v. *glotoma-nija*.
- glosomantija** (grč. *glossa*, *manteia*) prori-canje (ili predskazivanje) prema obliku i sastavu jezika.
- glosonomija** (grč. *glossa*, *nomos* zakon) nauka o jezičkim zakonima; *up.* *gramatika*.
- glosoplegija** (trč. *glossa*, *plege* udar, rana) *med.* uzetost jezika; *glosoliza*.
- glosoragija** (grč. *glossa*, *regnymi* pucam, prsnem) *med.* krvarenje jezika.
- glososkopija** (grč. *glossa*, *skopeo*) *med.* pregled (ili: ispitivanje) jezika.
- glosospazmus** (grč. *glossa*, *spasmos* grč) *med.* grč u jeziku.
- glosotomija** (grč. *glossa*, temno sečem, režem) *hir.* razućivanje (ili: sečenje) jezika.
- glotis** (grč. *glossa* jezik) *anat.* glasnica.
- glotisedem** (grč. *glossa*, *oidao* otek nem, nabubrim) *med.* v. *larinksedem*.
- glotognija** (grč. *glotta* jezik, *gone* rođenje) *liigv.* poreklo jezika; deo lingvistike koji se bavi pitanjem porekla i razvitka jezika.
- glotograf** (grč. *glotta* jezik, *grapho* pišem) aparat za ispitivanje ljudskog glasa, naročito pevanoga.
- glotolalija** (grč. *glossa*, *laleo* govorim) govorenje stranim jezicima; *up.* *glosolalija*.
- glotologija** (grč. *glossa*, *logia*) nauka o jeziku, o jezicima, *up.* *lingvistika*.
- glotomanija** (grč. *glossa*, *mania*) strast za govorenjem stranim jezicima.
- glukoza** (grč. *glykys*) *hem.* v. *glikoza*.
- glukozidi** (grč. *glykys*) v. *glikozidi*.
- gluten** (lat. *gluten*) lepak, lepljiva tečnost u životinjskim telima; *hem.* smeša više hemijskih tela, svi proteinii iz pšenice; od njega zavisi kakvoča hleba.
- glutin** (lat. *glutinium*) biljni lepak; lepak od životinjskih kostiju i žila.
- glutinancija** (lat. *glutinantia*) *pl. med.* sredstva za slepljivanje, srašćivanje.
- glutinativan** (lat. *glutinatus*) koji sleplju-je, spaja, srašće.
- glutinacija** (lat. *glutinatio*) lepljenje, slepljivanje, lemljenje.
- glutinozan** (lat. *glutinosus*) lepljiv.
- gnajs** (nem. *Gneiss*) *geol.* vrsta kristalastog škriljea, po sastavu mešavina kvarca, feldspata i liskuna.
- gnatoneuralgija** (grč. *gnathos*, vilica, obraz, neuron živac, algos bol) *med.* bol lica, obraza.
- gnatospazmus** (grč. *gnathos*, *spasmos* grč) *med.* grč lica i vilica.
- gnozis** (grč. *gnosis*) *fkl.* znanje, saznanje; kod aleksandrijskih Jevreja i starih hrišćana: dublje poznavanje Biblije i religije (za razliku od verovanja prostog naroda), filozofija religije u prvim vekovima hrišćanstva.

- gnom** (fr. gnome, nlat. gnomus) *kit.* zemaljski ili brdski duh koji živi pod zemljom i čuva blago; *pl. tomi.*
- gnoma** (grč. gnome) kratka, obično u ritmičkoj formi napisana mudra izreka, pouka i sl., npr.: „Poznaj samoga sebe”; *up. sengen-cija.*
- gnomida** (fr. gnome) *mit.* ženski *gnom.*
- gnomicar** (grč. gnome) pisac mudrih izreka (Solon, Teognis, Fokilides i dr.).
- gnomologija** (grč. gnomologia) zbirka mudrih poučnih izreka (*gnoma*); govorenje mudrih izreka.
- gnomon** (grč. gnomon) kazaljka na sunčanom satu, tj. uspravan prutić koji je dužinom svoje senke pokazivaо doba dana; sunčani časovnik, sunčanik.
- gnomonika** (grč.) veština (ili: nauka) o konstruisanju sunčanika.
- gnomski** (grč. gnome) mudar, poučan; *gnomski pesnici* pesnici gnomi.
- gnoseologija** (grč. gnosis saznanje, logia) *fil.* teorija saznanja; deo filozofije koji se bavi proučavanjem izvora, puteva i formi saznanja.
- gnostik** v. *gnostičar.*
- gnostika** (grč. gnostike) *fil.* teorija saznanja.
- gnostici** (grč. gnoses) *pl. fil.* v. *gnostičari.*
- gnosticizam** (grč. gnosis, gnoses) *fil.* učenje *gnostičara.*
- gnostičari** (grč.) *pl.* hrišćanski filozofi iz prvih vekova koji su pokušali da pomoću kosmogonijskih teorija i orijen-talske mitologije, apsolutno utvrde hrišćansku religiju i postave hrišćanstvo kao najviši princip sveta; *gnostici.*
- gnostologija** (grč. gnostos saznatljiv; poznat, logia) mudrijaštvo, sveznalaštvo.
- gnoti seauton** (grč. gnothi, seayton) *fil.* „poznaj samoga sebe!”.
- giu** (hotent. gnu, eng. gnuo, fr. gnou) *zool.* vrsta afričke antilope, liči na vola ili bivola.
- go** nacionalna igra Japanaca; igraju dva igrača crnim i belim kameničićima na kvadratnoj dasci 19X19 (361) polja.
- gobelín** (fr. gobelin) v. *goblen.*
- goblen** (fr. gobelins) umetnički izrađen čilim sa slikama predela ili figuralnim scenama za zastiranje zidova nazvan po čuvenom bojadisaču *Goblenu*, koji je živeo u prvoj polovini XVI veka.
- governo** (ital. governo) uprava, upravna vlast; *trg.* pravilo, propis, pravac (koga se npr. jedan komisionar ima da drži u svom radu).
- Gog i Magog (hebr.) opasan neprijatelj koji sve uništava. Po proroku Jezekilju, *Gog* je vladalač naroda *Magog* koji je sa Severa prodro u zemlju Izraeljevu i bio potučen; kod Mojsija, *Mafioigje smi* Jafetov. **godron** (fr. godron) izbočena kvrga na zla-tarskim radovima; *arh.* izbočen, izvijen ukras na ivici.
- godronirati** (fr. godronner) praviti kvrge; *arh.* praviti izbočene ukrase na ivici.
- goleta** (fr. golette) tip francuske i italijanske manje ratne laće od 50—100 tona; mala ratna jedrilica.
- goetiјa** (grč. goeteia opsena) dozivanje zlih duhova pomoću vradžbina; čarobnjaštvo, čarolija, opsena.
- goetičan** (grč. goeteno opsenujem) volšebar, čaroban, opsenarski.
- goj** (hebr.) onaj koji nije Jevrejin, Židov (lagani za Jevreje, Zidove).
- gojzerica** teška, dobro okovana cipela za planinare i skijaše.
- gojim** (hebr. goj, gojim) *pl.* neznabušci, hrišćani (izraz kojim su Jevreji nazivali sve one koji nisu Jevreji).
- gol** (eng. goal) *sp.* kapija kod fudbala i ostalih igara loptom; ubacivanje lopte u kapiju pri fudbalskim i drugim loptač-kim utakmicama; *up. golman.*
- golgeter** (eng. goal-getter) *sp.* u fudbalu: onaj koji daje najveći broj golova, najbolji navalni igrač.
- Golgota** (grč. Golgotha, hebr. Gulgulta) „lubanjište”, brdo kod Jerusalima na kojem je Hristos razapet i gde su izvršavane smrtne kazne uopšte.
- Golijat** *mit.* filistinski dij koga je, po Starom zavetu, mladi David u dvoboju ubio iz prake; *fig.* gorostas, orijaški razvijen čovek, džinčovek.
- golman** (eng. goal-man) *sp.* čuvar vratnica, branilac kapije u fudbalu (jedan od najvažnijih igrača u *timu*); *up. gol.*
- golu bec** (rus. go lu bec) ruski narodni ples koji se izvodi uz pratnju lire i roga, ili uz melodiju jedne narodne pesme.
- golf** (grč. kolpos nedra, ital. golfo, nlat. colpus) 1. morski zaliv, zaton; pristanište, luka; *Golfska struja* topla morska struja u severnom delu Atlantskog okeana, polazi iz Meksičkog zaliva.
- golf** (eng. golf) 2. škotska narodna igra loptom, u kojoj se lopta naročitim pali-cama (clubs) uteruje u rupu.
- golš** (nem. Golsch) vrsta porheta koji se izrađuje u okolini Ulma; mera = oko 41 t.
- gomaristi** *pl.* pristalice Kalvinovog učenja o predstinaciji, a protivnici učenja Ar-minijusa, osnivača sekte *remonstranta*, zbog čega se zovu i *kontraremonstranti*; nazvani po *Francu Gomarusu* (1536—1641).
- gomba** (madž. gomb) puce, dugme.
- gomenol** *farm.* prečišćeno etarsko ulje, dobiva se od lišća jednog drveta koje raste u predelu *Gomena* (Nova Kaledonija); upotrebljava se kao blago antisepsičko sredstvo i za ublažavanje bolova.
- Gomora** (hebr.) *mit.* grad u Palestini koji je, zbog svojih grehova, zajedno sa *Sodomom* izgoreo u sumporu i smoli; otuda: *fig.* grad ogrezao u grehu.
- gonagra** (grč. gony koleno, agra plen) *med.* reuma u kolenima; *up. hiragra i podagra.*

gonade (nlat. gonades) *zool.* spolne žlezde.
gonalgija (grč. gony koleno, algos bol) *med.* bol u kolenu, kolenobolja; *gonatalgija*.
gonartritis (grč. gemy, arthron) *med.* zapaljenje kolena.
gonatalgija (grč. gony, gonatos, algos) *med.* v. *gonalgija*.
gong (kin.) ručni doboš Kineza i Indijana-ca; muz. orkestarski instrument u koji se udara drvenom maljicom, ima oblik zdele, sliven od 78% bakra i 22% cinka; zvučni tanjur koji se, u kućama, na brodovima i dr. mestima udara i tim, mesto zvonom, daje znak za obed i dr.
gongorizam pretrpan slikama, bombastičan i suviše kitnjast stil, nazvan po špan-skom pesniku *L. de Gongori* (1561—1627).
gongoristi *pl.* učenici i pristalice španskog pesnika *Gongore*, koji su pisali po ugledu na njegov način pisanja; *up. gongorizam*.
gongrona (grč. gongros) *med.* izraštaj na vratu, guša.
gongros (grč. gongros) *med.* okrugao čvornovit izraštaj.
gondola (ital. gondola) uzan venecijanski čamac sa veslom; rečni čamac za uživanje; korpa na vazdušnom balonu.
gondolijer (ital. gondoliere) onaj koji tera *goidolu*.
gondolijera (ital. gondoliere) pesma venecijanskih gondolijera; *up. barkarola*.
goniometar (grč. gorua, ugao, metron) instrument za merenje uglova, uglomer.
goniometrija (grč. gonia, ugao, metria) geom. nauka o merenju i izračunavanju uglova, deo trigonometrije i matematičke analize.
gonitis (grč. gony koleno) *med.* zapaljenje kolena.
gonokoka (nlat. gonococcus) *med.* vrsta bakterija koje izazivaju *triper* (kapavac), nalazi se u gnoju tripernog oboljenja.
gonoreja (grč. gone seme, geo curim, tečem) *med.* kapavac, *triper*.
gonohorizam (grč. gone, chorizo odvojim, rastavljam) *biol.* odvojenost spolova, pojava kad biljka, ili životinja ima samo muške ili samo ženske spolne organe (za razliku od dvospolnosti).
gonfalonijski (ital. gonfaloniere) zastavnik, barjaktar, stegonoša; poglavari ital. republike San Marino u srednjem veku; policijski činovnik u pokrajnjama bivše crkvene države.
gopak (ukr. gopak) ukrajinska narodna igra.
gorgona 1. *mt.* fantastično žensko biće u grčkoj mitologiji sa zmijama umesto kose i vrlo ružnog izgleda 2. *zool. pl.* red zoofita koje žive u račvastim kolonijama pričvršćenim za morsko dno.
gorgoncola, gorgonzola (fr. gorgonzola, ital. gorgonzola) vrsta mekog sira s glji-vicama plesni (prema ital. gradiću Gorgonzola, u kome se proizvodi).

Gordijev čvor (lat. nodus Gordius) teškoća koja izgleda nesavladljiva, zadatak koji se može samo silom rešiti (frigajski kralj *Gordije* uvezao je rudu i jaram na svojim kolima čvorom koji нико nije mogao razdrešiti, dok ga nije Aleksandar Veliki rasekao mačfi).
gorž de pižon (fr. gorge de pigeon) boja golubijeg vrata.
gorila *zool.* najveći čoveku sličan majmun, visok preko 2 t, živi po prašumama srednje i zap. Afrike, među današnjim majmunitima najjači i najdivljačniji; ranije su ga zvali „šumski čovek“.
gota (nem. Goths) veliki nemački vojni aeroplani za bombardovanje, nazvani po fabriči vagona u Goti koja ih je izrađivala za vreme prvog svetskog rata.
gotika umetnički stil koji se, polovinom HP veka, pojavio u Francuskoj i odatile, postepeno, raširio po celoj Zapadnoj Evropi. Glavna karakteristika gotske umetnosti, koja se oslobodila od tradicija *antike*, jeste: veliko bogatstvo mašte, šiljatost formi i umetnički individualizam, koji je često prelazio u bizarnost i u grotesku (slikarstvo, plastike, gračevi-narstvo i pismo- *gotica*).
gotica nemačka abzuka koja je, pod uticajem *gotskog stila*, postala u HS veku i koja ima tako ornamentalan karakter; *pr. go-tički*.
gotski *pr.* koji pripada *Gotima* ili se tiče *Gota*, starogermaškog naroda; starone-mački, *Gotima* svojstven; *gotski jezik* sta-ronemački jezik od XI—XV veka; *gotski stil* v. *gotika*; *fig. starinski*.
gotski stil v. *gotika*.
gouda punomasni sir, obično obložen crvenim voskom, iz holandskog grada Goude; *gauda*.
gofraža (fr. gaufrage) utiskivanje šara, mustre na tkaninu; utisnute šare, mustre; *up. gofrirati*.
gofrirati (fr. gaufrer) pomoću zagrejanih metalnih ploča ili valjaka u koje je urezana neka šara, izvesna mustra, udariti šare na tkaninu, kožu, hartiju, tapete i sl., naročito tzv. *gofrir-mašinom*.
goč (alb. *goc*) buben, doboš (obično veći).
grabelaža (fr. grabelage) *trg.* čišćenje robe, trebljenje robe.
grabe (fr. grabeau) *trg.* v. *fusti*.
grav (fr. grave) l. *gram.* v. *gravis*.
grav (fr. graves) 2. vrsta belog i crnog bordoskog vina, nazvana po kraju *Grav* u departmanu Žirond.
gravamen (lat. gravamen) *prav.* žalba, tužba; teret, namet; *pl. gravamina*.
gravancija (lat. gravare otežavati, gravantia) *pl. prav.* otežavajuće okolnosti.
gravat (lat. gravatus) *prav.* podnosilac žalbe, uvređeni; takođe: okrivljeni, osumnjičeni.

gravacija (nlat. *gravatio*) *prav.* otežavanje, terećenje, opterećivanje.
grave (ital. *grave*) 1. *muz.* ozbiljno, veoma lagano, svečano, dostojanstveno; *grave-mente*.
grave (lat. *grave*) 2. teško; važno, ozbiljno; o tonu: duboko.
gravemente (ital. *gravemente*) v. *grave* 1.
graveolentan (lat. *gravis* težak, olero mirisati, *graveolens*) jaka i neprijatna mirisa.
graver (fr. *graveur*) rezač, onaj koji *gravira* (drvorezac, kamenorezac, čelikorezac, bakorezac, pečatorenac).
gravida (lat. *gravida*) trudna, teška, bremenita, zdetna žena.
gravidirati (lat. *gravidare*) oploditi, za-trudniti, obremeniti; zatrudneti, ostati bremena, biti u drugom stanju.
graviditet (lat. *graviditas*) trudnoća, bremenitost, zdetnost.
gravimetar (lat. *gravis* težak, grč. *metron mera* *fiz.* v. *areometar*).
gravimetrija (lat., grč.) deo geofizike koji se bavi proučavanjem Zemlje in teže.
gravira (fr. *gravure*) v. *gravura*.
gravirati (fr. *graver*) 1. rezati, urezivati, praviti razne crteže, u drvetu, metalu, dragom kamenu i dr.
gravirati (lat. *gravare*) 2. teretiti, optere-titi, opterećivati; *fig.* stavljati na teret, zadužiti, zaduživati.
gravis (lat. *gravis*) *gram.* teški akcenat, akcenat koji ide s leva na desno (), u grčkoj i francuskoj gramatici.
gravissimo (ital. *gravissimo*) *muz.* veoma ozbiljno; *up. grave* 1.
gravitacija (nlat. *gravitatio*) *fiz.* teža, privlačna sila između materijalnih delića u vasioni, pod čijim se uticajem vrše kretanja nebeskih tela.
gravitet (lat. *gravitas*) ozbiljnost, dostojanstvenost, svečano držanje, važnost; kru-tost, ukrućenost, pridavanje važnosti samome sebi; *muz.* dubina; *kon gravita* (ital. *sol gravita*) *muz.* sa dostojanstvom, ozbiljno.
gravitetski (lat. *gravitas*) ozbiljan, dostojanstven, svečan; koji se pravi važan, sa usiljenim dostojanstvom.
gravitirati (nlat. *gravitare*) *fiz.* težiti, biti težak, ispoljava™ težu, svojom masom težiti, približava™ se nekom drugom telu; *fig.* težiti nečemu, biti naklonjen kome ili čemu.
gravura (fr. *gravure*) rezbarstvo, rezbarska veština; urezak, lik (ili: slovo, znak) urezani u drvetu (ili: metalu, kamenu i dr.).
grad (lat. *gradus*) stepen, stupanj; mat. trista šezdeseti deo puno ga ugla; *fiz.* podeljci lestvice, skale fizičkih instrumenata (termometara, areometara, elektrometara i dr.); čin, klasa (u službi).
gradacija (lat. *gradatio*) postepenost, postupnost, stupnjevitost; *rel.* postupnost, način izlaganja u kojem se predstave reda-

ju postupno jedna za drugom po jačini: od slabijih se prelazi ka jačim, sve do najjače, da bi se na nju obratila što veća pažnja i izazvao što jači utisak (*klimaks*); *slik.* neprimetno prelaženje iz boje u boju.

gradevole (ital. *gradevole*) *muz.* ugodno, priyatno, privlačno.

gradele (ital. *gratella*) gvozdena rešetka za pečenje mesa, ribe i sl.; *up. roštilj*.

gradijacija (nlat. *gradatio*) podela na stepene (geografskih karata); podela na stepena (termometra i dr.).

gradijent (lat. *gradi* koračati, tresti) 1. stepen (ili: stupanj) pada, stepen (ili: stupanj) uspona (puta, koloseka), iznos nagiba prema vodoravnom pravcu; 2. deo nevodoravnog puta; 3. srazmerni iznos po-rasta ili pada barometra ili termometra pri prelasku iz jednog mesta u drugo.

gradijenta (lat. *gradi* koračati) visinska linija železničke pruge.

gradirati (lat. *gradus*) oplemeniti, popraviti, poboljša™ vrednost čemu (npr. *gradirati* zlato dati zlatu jaču boju); u sola-rama: od prirode slanu vodu postepeno *koncentrisati* i dati joj veću slanoću; izmeriti stepene (grade) jačine, npr. rakije.

graditamente (ital. *graditamente*) *muz.* priyatno, usrdno, dopadljivo.

gradl (nem. *Gradel*) vrsta pamučne tkanine sa utkanim šarama, mustrama, upotrebljava se za rublje.

grado (ital. *grado*) *muz.* postepeno, postupno (kada note idu od jedne linije drugoj).

gradualan (nlat. *gradualis*) postepen, postu-pan; koji se odnosi na stepen ili: čin, položaj.

gradualizam (lat. *gradus* stepen) postepenost, postupnost; "ol." izraz kojim se obe-ležava politika >* taktika engleske radničke stranke (*laburista*) koja teži ostvarenju socijalizma putem reformi.

gradualna disputacija učeno raspravljanje ili polemičan spis u cilju postignuća nekog čina na velikim školama Zap. Evrope.

gradualni sistem *prav.* određivanje reda nasledstva prema stepenu srodstva.

graduat (nlat. *graduatus*) onaj koji je dobio neku akademsku titulu (*bakalareus*, *licencijat*, *magistrat*, *doktorat*).

graduator (nlat. *graduator*) onaj koji ili ono što deli na stepen (ili: stupnjeve); na-prava koja deli neku liniju, krivu na male pravilne delove; *med.* aparat koji podešava dužinu varnica pri lečenju električnom strujom.

graduacija (nlat. *graduatio*) deljenje (ili: podela) na stepene, stupnjeve; *gram.* poredba prideva, *komparacija*; davanje akademске titule na velikim školama.

graduelan (lat. *gradus* stepen, fr. *graduel*) v. *gradualan*.

graduirati (nlat. graduare) podeliti na ste-pene (ili: stupnjeve), obeležiti stepene (na termometru i dr.); dati nekome izvesnu akademsku titulu, neko zvanje; *fiz.* postepeno menjati jačinu nečemu navise ili naniže, postepeno povećavaTM, pojačava-ti, smanjivati itd.

gradus kognacionis (lat. gradus cognitionis) *prav.* stepen srodstva.

gradus prohibitus (lat. gradus prohibitus) *prav.* zabranjeni stepen, stepen srodstva u kojem se ne može sklopiti brak.

gram (grč. gramma mala težina, fr. gramme, nem. Gramm) *masa* kubnog centimetra de-stilovane vode na 4°S; *težina* koju ima jedan gram jeste sila kojom gram-masa pritiska na podlogu koja je drži ili kojom vuče konac o koji je obesena; jedinice veće od grama su: *dekagram=10 g, hektogram=100 g, kilogram= 1000 g, miri-jagram= 10000 g ili 10 kg; milion grama ili 1000 kg= 1 tona;* jedinice manje od grama su: *decInram=1/10 g, centigram= 1/100 g, miligram= 1/1000 g.*

gramatizirati (grč. gramatike) formalistički proučavati jezik, zanemarujući se-mantičku (značenjsku) i funkcionalnu stranu jezičkih pojava; suvoparno predavati ili učiti gramatička pravila.

gramatik (grč. grammaticos) v. *gramatičar.*

gramatika (grč. grammaticē) nauka o jeziku i njegovim zakonima (može biti: opisna, uporedna i istorijska).

gramatikalvi (lat. grammaticalis) koji se tiče nauke o jeziku ili spada u nauku o jeziku; *up. gramatički.*

gramatičar (grč. grammaticos) onaj koji proučava zakone jezika; poznavalac jezika; učitelj jezika; *gramatik.*

gramatički (lat. grammaticus) koji je u skladu sa zakonima i pravilima nauke o jeziku; *up. gramatikalni.*

gramatolatrija (grč. gramma, lat. *trefa* obožavanje) obožavanje slova, tj. slepo verovanje svemu što je napisano i naštampano sa zapostavljanjem slobodne delatnosti duha.

gramatologija (grč. gramma, logia) načela i uputstva o sastavljanju jedne gramatike; nauka o poznавању rukopisa po njegovim bitnim osobinama.

gram-atom, *fiz.* masa nekog elementa ili jedinjenja jednaka njegovoj atomskoj masi izraženo} u gramovima.

gramina (lat. gramen trava, gramina) pl. *bot. v. graminee.*

graminee (nlat. gramineae) pl. *bot. trave.*

graminozan (lat. graminosus) travan, obrastao travom, bogat travom.

gram-kalorija *fiz. v. kalorkja.*

gramofon (grč. gramma, phone glas) usavršeniji oblik *fonografa*, aparat kojim se čovečji glas ili topovi muzičkih instrumenata upisuju na obrtni voštani valjak ili obrtnu voštanoj ploču, tako da se

docnije mogu po volji, ponovo proizvesti (reprodukovati).

gran (lat. granum zrno, zrnce) zrno, grumičak; ranja, jedinica za merenje malih težina, naročito u apoteci= 0,073 g; *up. gren.*

granalie (nlat. granalia) pl. metalna zrnca, metalna sačma, naročito *granuliranjem* isitnjeno gvođe i bakar.

granat (lat. granum, nlat. granatus zrnat, koji ima zrnca *se lapis* kamen) št. veoma rasprostranjeno mineral, velike tvrdoće, lepog staklastog sjaja, crvenkast; ima ga više varijeteta.

granata (lat. granum, ital. granata, nem. Granate) voj. valjkasto artiljerijske zrno sa jakim razornim punjenjem koje se, kad je bačeno iz topa i udari u zemlju ili kakav drugi čvrsti predmet, rasprskava na mnogo sitnih delova i ima razorno dejstvo.

granatina (nem. Grana+ine) vrsta jake svile, naročito za crne čipke.

granginjoleskan (po imenu pariskog pozorišta Grand Guignol) uzbudljiv, jeziv, strašan.

granginjolstvo poz. negovanje uzbudljivih i nastranih pozorišnih komada (kakve naročito prikazuje parisko pozorište Grand Guignol).

grand (šp. grande) 1. velikăš, dostojanstvenik, član visokog plemstva u Španiji; v. *grandi.*

grand (fr. grand velik) 2. igra karata u kojoj se, bez aduta, pravi najveći broj bodova (štihova); *grando.*

grand (fr. grand, lat. grandis) 3. veliki, važan, otmen.

grandeca (šp. grandeza, ital. grandezza) dostojanstvo jednog granda; oholost, gordost, oholo držanje; *kon grandeca* (ital. sop grandezza) muz. sa dostojanstvenošću, ponosito, gordo.

grandi (šp. grandes) pl. od HŠ veka članovi najvišeg naslednog plemstva u Španiji, sa mnogim povlašćicama, privilegijama; *up. grand 1.*

grandiozan (nlat. grandiosus) veličanstven, uzvišen, velikolepan.

grandiozitet (nlat. grandiositas) veličanstvenost, uzvišenost, veliko lepnost; *grandioznost.*

grandioznost v. *grandiozitet.*

grand mod (fr. grande mode) velika moda, tj. ono što je najnovije u modi.

grando (ital. grando) 1. v. *grand 2.*

grande (1. grando) 2. grad, tuča; med. čmičak u oku.

grandoman (lat. grandis- velik, grč. marua ludilo) v. *megaloman.*

grandomanija (lat., grč.) v. *megalomanija.*

granirati (nlat., ital. granare) zrnati, praviti (ili: izradivati) u obliku zrna (npr. kožu); u bakrorezu; dati površini zrnast izgled.

- granit** (lat. granum, fr. granit) min. najrasprostranjenija složena gromadna stena, čiji su glavni sastojci: kvarc, feldspat i liskun.
- granolit** (ital. grano zrno, grumičak, grč. lithos kamen) smesa od granita i cementa koja se upotrebljava za popločavanje, kal-drmisanje ulica.
- gran pri** (fr. grand prix) velika nagrada, tj. prva nagrada.
- grai-senjer** (fr. Grand-Seigneur) „veliki gospodar“ (titula turskih sultana).
- granu laci ja** (nlat. granulatio) zrnjenje, pretvaranje u zrna, pravljenje zrna, prerada (npr. metala) u zrna; med. zamlačivanje rana, stvaranje granulacionog tkiva, zanimal; *granuliranje*.
- grailaciono tkivo** med. tkivo koje se razvija pri zaceljivanju rane u obliku crvenka-stih, jedrih i nabubrelih bradavičica i krvica.
- granuliranje** v. *granulacija*.
- granulirati** (nem. granulieren) pretvarati, pretvoriti u zrnasto staše; *granulirati se* zarasta, zarastati putem *granulacije*,
- granulirati** (nlat. granulare) zrniti, pretvarati (ili: preradivati) u zrna; med. zamladiti, zamladivati, zaceljivati stva-ranjem na rani granulacionog tkiva; pr. *granuliran*.
- gravuliforman** (nlat. granuliformis) bog. u obliku zrna, zrnast.
- granuloza** (lat. granulum zrnce) čep- granulozno zapaljenje očiju, egipatska okobilja, trahoma.
- gravulozan** (lat. granum, nlat. granulosus), zrnast, zrnat.
- granulozitet** (nlat. granulositas) zrnost, zrnastost.
- granulom** (nlat. granuloma) med. otok koji se sastoji od *granulacionog tkiva*, zamlad-nik.
- granului** (lat. granulum) zrnce; *in granulis* (lat. in granulis) u zrcicima.
- granum salis** (lat. granum šališ) zrno soli, tj. malčice pameti, razboritosti, rasudivanja; *kum grano salis* (lat. sit grano šališ) sa zrnom soli, tj. zdravim, pravilnim razumevanjem, sa malo duha (soli u glavi) „posoljeno“, a ne bukvalno (shvatiti nešto).
- granceola** (ital. grance(v)o) kol. vrsta morskog raka, Maja squindo.
- gras** (fr. grace, lat. gratia) milost, pomilovanje, oproštaj; ljubav, naklonost; ljup-kost, milina, draž.
- grasirati** (lat. grassari) uzimati maha, preovladivati, pustošiti, širiti se, rasprostirati se (za bolesti). **gratakež** (ital. grattacacia) rende, trenica, ribež.
- graten** (fr. gratin) kup. način gotovljenja jela tako da se uhvati kora preko jela; jelo zgotovljeno na taj način, jelo s korom.
- gratinirati** (fr. gratiner) kup. peći tako da se uhvati kora, da se zapeče.
- gratis** (lat. gratis) badava, besplatno, džabe.
- gratist(a)** (lat.) dak koji dobiva besplatno hranu, blagodejanac; *gratuist*.
- gratifikacija** (lat. gratificacio) poklon, dar, darivanje, nagrada.
- gratificirati** (lat. gratif icari) darovati, obdariti, počastiti.
- gratuist(a)** (lat. gratuitus) v. *gratist*.
- gratuit** (lat.) v. *gratist*.
- gratuitet** (nlat. gratuitas) nezaslužena ljubav ili milost; besplatnost.
- gratulant** (lat. gratulans) onaj koji čestita; *gratulator*.
- gratulator** (nlat. gratulator) v. *gratulant*.
- gratulacija** (lat. gratulatio) čestitanje, čestitka.
- gratuirati** (lat. gratulari, gratus) čestitati, izjaviti radost zbog čega.
- graf** (nem. Graf) prvično: viši činovnik; docnije: visoka plemićka i nasledna titula; *grof*.
- gračaž** (fr. graf f age) utiskivanje šara i figura na tkaninu pomoću vrućih ploča.
- graſma** (grč. grapho pišem) lingv. pismena predstava glasa, slovo.
- grafija** (grč. grapho pišem, opisujem) za-vršna reč u složenicama, znači: opis, opisivanje, nauka (npr. geografija, biografija, etnografija itd.).
- grafijato** (ital. graffiato) v. *grafito*.
- trafika** (grč. graphike) veština pisanja (ili: crtanja, slikanja); postupak pri umnožavanju književnih i umetničkih dela.
- grafit** (grč. grapho pišem) min. tamnosive do crne boje, mek, mastan i jako metalne sjajnosti ugljenik.
- grafito** (ital. graffito) mozaičko ukrašavanje podova i zidova od mermera; bojadi-sanje zidova sivom vodenom bojom, tako što se na zid, koji je prethodno premazan crnom bojom pa potom okrećen belo, ugrebe neka šara tako da crna osnova prosijava; *grafijato*.
- grafičke veštine** svi postupci pri reprodukovajući umnožavanju pisma, slika ili crteža pomoću ploča ili pečata: drvore-stvo, litografisanje, bakrorezačka i če-likorezačka veština, zatim: fotolito-LJafija, cinkografija, autotipija i dr.
- grafički** (grč. graphikos) koji pripada veštini pisanja, crtanja, slikanja, ili se tiče veštine pisanja, crtanja ili slikanja; pisan, predstavljen slovima, prikazan crtežno.
- grafičko prikazivanje** slikovito, crtežno prikazivanje rezultata dobivenih proučavanjem izvesnih činjenica, koje, mesto cifara i niza cifara (*tabela*), prikazuje dobivene rezultate pomoću crteža i pro-storne slike; podvrste su: *dijagram*, *kar-Torpaia* i dr.

- grafodrom** (grč. grapho pišem, dromos trčanje, trk) veštak u brzom pisanju.
- grafodromija** (grč.) brzo pisanje, veština brzog pisanja.
- grafolog** (grč. grapho pišem, logos) stručnjak (ili: veštak) u poznavanju karaktera jednog čoveka po njegovom rukopisu; u kriminalistici: veštak u utvrćivanju istovetnost izvršioca falsifikata, navršenih menjanjem sopstvenog rukopisa, pisanjem levom rukom, podražavanjem tudeg rukopisa itd.
- grafologija** (grč. grapho, logia) nauka (ili: veština) da se po rukopisu čoveka objasni njegov karakter, moralne i intelektualne osobine uopšte.
- grafomanija** pomama ili strast pisanja.
- grafometar** (grč. grapho pišem, metron) naziv raznih matematičkih instrumenata, naročito uglomera.
- grafospazmus** (grč. grapho, spasmos grč) med. pisarski grč; *up. mogografija*.
- grafostatika** (grč. grapho, statizo stavim) teh. grafičko ispitivanje, pomoću crtanja, postojanosti jedne konstrukcije, koje se odlikuje velikom jednostavnosću i pregleđenošću (za razliku od računske, ana-litičke metode).
- Grahamov hleb** po lekaru i vegetarijancu Silvestru Grahamu (Graham, 1794—1851) nazvali hleb od pšenične i ječmene jar-me, bez kvasca. Upotrebljavaju ga oni koji pate od želuca, naročito od šećerne bolesti.
- gracija** (lat. gratus, gratia, ital. grazia) zahvalnost, blagodarnost; milost, naklonost, ljubav koja se nekom ukazuje; lepota, ljupkost, milina, dražesnost; *kon. gracija* (ital. con grazia) *kuz.* sa ljupkoštu, umilno.
- Gracijani dekretum** (lat. Gratiani decretum) prav. prvi deo Corpus iuriš canonici, nazvan po italijanskom kaluderu *Gracijanu* koji je, oko 1150, skupio i priredio zbirku svih dotadašnjih izvora crkvenog prava.
- gracije** (lat. Gratiae) pl. mit. tri ljuš.e pra-tilice Venerine, boginje ljupkosti i miline kod starih Rimljana: Aglaja, Eufro-sina i Talija; *up. haritine*.
- gracilan** (lat. gracilis) vitak, tanak, suvonjav, mršav; nežan, tanan.
- gracilitet** (lat. gracilitas) vitkost, suvonja-vost; nežnost, tananost.
- graciozamente** (ital. graziosamente) muz. v. *gracioso*.
- graciozav** (lat. gratiosus) ljubak, mio, umi-lan, prijatan, umiljat.
- gracioznost** (lat.) ljupkost, umilnost, prijatnost, umiljatost.
- gracioso** (ital. grazioso) muz. ljupko, umilno, dopadljivo; *graciozamente*.
- grev** (fr. greve) peskovita obala; negdašnje gubilište u Parizu (za vreme revolucije); zborio mesto besposlenih radnika; *fig.* obustava rada, štrajk.
- grevis(a)** (fr. greviste) radnik koji je napustio posao, štrajkač.
- gregorijanski kalendar** v. pod *julijanski kalendar*.
- grež** (fr. grege) trg. sirova, neprerađena svila.
- grejpfrut** (eng. grape fruit) bog. vrsta voća dobivena ukrštanjem limuna i narandže.
- greka** (lat. graecus grčki, graeca) pl. grčke stvari, grčki spisi, grčka dela.
- greka fides** (lat. graeca fides grčka vernost) u poslovičnoj upotrebi za verolomstvo, nedržanje reči, prevrtljivost.
- grekoman** (lat. Graecus Grk, grč. mania pomama, ludilo) preteran poštovalec ili po-dražavalac onoga što je grčko.
- grekomanija** (lat., grč.) preterana naklonost i ljubav prema svemu što je grčko; slepo ugledanje na ono što je grčko.
- gremij(um)** (lat. gremium) krilo; sredina, društvo, udruženje, kolegijum.
- gren** (fr. grain, lat. granum zrno) jedinica za merenje finih i sitnih stvari (dijamanata, bisera, medicinskih stvari i dr.); jaje od svilene bube; *up. gran.*
- grenadina** (fr. grenade) gruba pamučna, vunena ili svilena tkanina za gornje ženske haljine; crne svilene čipke iz Liona; vrsta platna tkanog slično damastu.
- grenadir** (fr. grenadier) voj. prvobitno: pešak određen za bacanje bombi, bombaš; docnije: jezgro pešadije.
- grenaza** (fr. grenade) zrnasto pozlaćivanje, naročito delova časovnika.
- trenirati** (fr. grain) v. *granirati*.
- grefirati** (fr. greffer) med. kalemiti, nakalemiti, npr. zdravu kožu na ranu.
- grecizam** (lat. Graecus Grk) osobenost grčkog jezika, ono što je samo za grčki jezik karakteristično; oblik u nekom drugom jeziku napravljen prema grčkom obliku; *up. helenizam*.
- grecizirati** (lat. Graecus) pogrčiti, pogrča-vati, napraviti Grkom, pojeliniti; raditi u grčkom duhu; govoriti ili pisati grčki; osobenosti grčkog jezika unositi u drugi jezik, davati grčki oblik.
- grecist** stručnjak za grčki jezik i grčku književnost.
- grecistika** nauka o grčkom jeziku, književnosti i grčkom životu.
- grecitet** (lat. graecitas) grčki način pisanja; poznavanje grčkog jezika; osobenost grčkog duha i jezika.
- grešlja** (nem. Groschel) stari austrijski bakarni novčić, grošić.
- gri** (fr. gris, nem. grau) siv, sur; sed; *gri d'len* (fr. gris de lin) lanena boja, boja lana.
- griveliran** (fr. grivele) poprskan sivim i belim pegama kao drozd, pirlav.
- grivenik** (rus. grivennik) stari ruski srebrni novac od 10 kopejki.
- griz** (nem. Gries) krupno samleveno brašno; vrsta jela od tog brašna.

grizaj (fr. grisaille) slikanje sivom bojom sa raznim osenčavanjima; mešavina sive i bele kose u vlasuljama (perikama); beo i crn sitno kariran štof.

grizeta (fr. grisette) 1. sirota devojka koja živi sa kakvim mlađim čovekom, naročito studentom, u divljem braku, ali mu je verna i odana drugarica (izraz postao po haljinu od običnog sivog štora — grisette — kakve su nosile mlađe radnice); 2. vrsta vunene tkanine pomešane sa lanom, svilom i dr.; siva domaća haljina.

grijada (fr. grillade) *kuv.* meso pećeno na roštilju, čulbastija.

grijaža (fr. grillage) rešetka; zagrevanje metaala pre topljenje; sagorevanje (na vazduhu); prženje; roštilj s mesom; prženi bademi.

grijer (fr. gruyere) vrsta finog švajcar-skog kravljeg sira (po istoimenom selu u kantonu Frajburg).

gril (eng. grill, fr. gril) roštilj za pećenje; prženica.

grilrum (eng. grillroom) gostonica u kojoj se jela (meso) pred očima gostiju peku na roštilju, čevabdžinica; lokal za doručko-vanje.

grimasa (fr. grimace, lat. grimacea) kreveljenje, bekeljenje; iskrivljeno (ili: iscereno) lice; *fig.* pretvaranje, pritvorstvo, licemerstvo.

grimasisrati (fr. grimacer) kreveljiti se, bekeljiti se, praviti iskrivljeno lice, grimase; *fig.* pretvarati se.

grünbeks (eng. greenbacks) *pl.* novčanice, bankote Sjedinjenih Američkih Država (zbog zelene poledine).

Grinič predgrađe Londona, kroz koje, na mestu gde se nalazila stara opservatorija, prolazi početni Zemljin meridijan.

Grin-park (eng. Green-park) Zeleni zverinjak (šetalište u Londonu).

grün-rum (eng. green-room) „zelena soba”; u engleskom pozorištu: soba za glumce koji nisu zauzeti na pozornici, nazvana po tome što su nekada glumci čekali na red da izidu na pozornicu u jednoj zelenoj senici.

grinta (nem. Grind) *med.* parazitna, zarazna kolena bolest kod dece, s krastama na glavi i opadanjem kose, strup.

grün horn (eng. green horn) novajlja, početnik, žutočlunac.

grincajg (nem. Gruinzeug) *kuv.* zelen, naročito za supu.

grip (fr. grippe) *med.* vrsta kataralne, pri-lepčive i veoma zarazne groznice sa visokom temperaturom, vrled, vrlesija, kunja-lica, rorina; *influenca*.

gripoza (grč. grypos kriv, kukast) *med.* krvljenje noktiju u obliku kandži; *grifoza*.

gris (nem. Griess) žito mleveno u zrnca sa prečnikom 0,2-1,5 mm bez mekinja.

grif (nem. greifen, hvatati, Griff) 1. sp. hvatanje, hvataj, način hvatanja (protivnika u

borbi, naročito u rvanju i boksovanju); drška, držalje, rukohvat, balčak.

grif (fr. griffe) 2. potpis žigom; žig sa potpisom. **grif** (grč. grypos) 3. *kit.* životinja sa lavljim telom a orlovsom glavom i krilima, često kao motiv u vajarstvu i umetničkom zanatstvu.

grif (grč.) 4. 3007. beloglavi sup.

grifoza (grč. grypos) *ned. v. gripoza*.

grifon (fr. griffon) pas ptičar čupave dlake, a dugačkih i klempavih ušiju.

gro (fr. groš, grosse) glavni deo, najveći deo nečega, npr. gro posetilaca, prihoda itd.; glavni deo zgrade; glavni deo vojske, glavna vojska, glavnina; naziv teških svilenih tkanina; *an gro* (fr. en groš) *trg.* naveliko.

grobijan (nem. Grobian, der grobe Jan) grub, surov čovek; *grubijan*.

grobijanizam (nem. Grobian) grubost, surovost, divljaštvo.

grog (eng. grog) piće od tople vode, šećera i ruma ili konjaka (nazvane po nadimku — Old Grog — pronalazača, engleskog admiraala Bernona, iz sredine HUŠ veka, koji je svojim matrozima davao rum pomešan sa vodom).

grogi (eng. groggy) koji je u polusvesnom stanju, ošamućen (obično bokser koji dobije teške udarce).

grogirati (eng.) dovesti u polusvesno stanje, ošamutiti, potpuno savladati, pobediti nekoga.

gro-de-Tur (fr. groš de Tours) jaka svilena tkanina, koja se izrađuje u francuskom gradu *Turu; up. pti-gren.*

gromade (rus. gromade) velika gomila, masa, mnoštvo; *geol.* velika masa neke magmatske stene, obično nepravilna oblika.

gromatik (lat. groma) zemljomer; *up. groma - tika.*

gromatika (lat. groma zemljomersko merilo) *voj.* veština uređenja i utvrđenja poljskih logora; veština zemljomerenja; obeležavanje (kamenjem, koljem), omeđavanje.

grombi (eng. crombie) vrsta punije vunene tkanine za zimske kapute; kao pridev: koji je od takve tkanine; *krombi*.

gropalan (fr. groš krupan, plan) ono što je snimljene iz neposredne blizine, snimak izbliza, uvećan detalj neke scene.

gros (nem. Groš) *trg.* 144 komada neke robe: 12 tuceta.

gross-veit (eng. gross-weight) *trg.* bruto težina.

grosjerija (fr. grosserie) trgovina naveliko, velikoprodaja; grubi predmeti od gvožđa, gvožđarska radnja.

grosotto (ital. grossetto) *trg.* polovina jednog grosa.

grosist(a) (nem. Grossist, fr. grossier) trgovac koji se bavi kupovinom i prodajom robe u velikim količinama, naveliko, veletrgovac.

- grosmama** (prema nem. Grossmutter) baka, baba.
- grosso modo** (nlat. grosso modo) *farm.* grubo isticano ili isećeno (na propisima za pravljenje lekova); *fig.* bez tančina, u naj-glavnijim potezima.
- groshandl** (nem. Grosshandel) trgovina naveliko, velikoprodaja, veletrgovina.
- groshandler** (nem. Grosshandler) trgovac naveliko, velikoprodavac.
- grotesk** (fr. grotesque) vrsta stilizovanih štamparskih slova.
- groteska** (ital. grotta, grottesco) fantastično sastavljen ukras iz životinjskih, biljnih i drugih oblika, prvo bitno upotre-bljavan u antičkim termama i grobnicama (grotta pećina) a od kraja XV veka u dekorativnom i plastičnom slikarstvu; lit. duhovita, oštro poentirana kratka priča ili drama koja prikazuje neobične događaje i ličnosti (Šo, Vedekind, Evers); ekstreman i neprirođan pokret pri igranju (izraz postao odatle što su u ruševinama Titove palate u Rimu, koje su se zvalе *grote*, nađene svakovrsne fantastične slike).
- groteskan** (ital. grottesco, fr. grotesque) fantastičan, neobičan, čudan, preteran, neprirođan; smešan, nastran; *groteski igrač* baletni igrač koji pravi komične pokrete i skokove.
- grof** (nem. Graf) v. *graf*.
- groš** (nlat. grossus debeo novac, nem. Groschen) naziv za srebrni novac razne vrednosti kod Francuza, Nemaca, Čeha i dr.; u Srbiji groš je vredeo 20 para
- grubijan** (nem. Grobian) v. *grobijan*.
- grum** (eng. groom) hotelski momak, sluga (obično dečak); konjušar.
- grund** (nem. Grund) osnova, podloga, temelj; zemljišta, zemlja za obradivanje; *slik.* prvo premazivanje bojom, površine na kojoj će se raditi slika; *grunt*.
- grundirati** (nem. grundieren) napraviti osnovu (ili: temelj) u slikarstvu: površinu (platno, zid) prvi put premazati i na taj način pripremiti je za primanje boja; *gruntirati*.
- grunt** (nem. Grund) v. *grund*.
- gruntritati** v. *grundirati*.
- gruntvonica** (nem. Grund) zemljišna, baštinska knjiga sa podacima o nepokretnim imanjima jedne katastarske opštine; vodi se u sudu.
- trup** (fr. group) zapećaćen oveći paket sa novcem, novčano pismo.
- grupa** (fr. groupe, ital. gruppo) skupina, skup, gomila, hrpa.
- grupacija** (fr. groupe, nem. Gruppe) grupa, skup; grupisanje; prestrojavanje, pregrupisanje.
- grupirati** (fr. grouper) skupiti, skupljati u gomilu, sastavljati u izvesnu celinu, skupinu; *grupisati*.
- grupisati** (fr. grouper) v. *grupirati*.
- gu (fr. gout, lat. gustus) ukus; miris; *fig.* sklonost, naklonost, odanost, ljubav prema čemu; *a son gu* (fr. a son gout) po svom ukusu.
- gua-- (šp. gua...) v. *gva...*
- guano** (šp. guano, fr. guano) v. *gvano*.
- guas-slikarstvo** (fr. gouache, ital. guazzo) slikanje (ili: bojadisanje) gumiranim vodenim bojama (naročito se primenjuje u bojadisanju tapeta, lepeza i dr.); *gvaco*.
- guba** (arap. quba, tur. kuba) poznata kožna bolest, lišaj, lepra.
- gubernator** (lat. gubernator) krmar, krma-noš; upravitelj, upravljač = *guverner*.
- gubernije** (nlat. gubernium) oblast, pokrajina, provincija.
- guvernador** (ital. governatore) zastupnik mletačke vlasti u doba protektorata Mletaka nad Crnom Gorom (kao glavni svetovni starešina; kasnije nasledio zvanje u plemenskoj hijerarhiji).
- guvernanta** (fr. gouvernante) vaspitačica, domaća učiteljica; na dvorovima: domopraviteljka, namesnica.
- guverner** (fr. gouverneur) glavni komandant vojnog okruga (ili: provincije, kolonije, grada ili tvrdave); u Sev. Americi: najviši državni službenik, upravnik npr. banke; namesnik; vaspitač (prinčeva itd.).
- guvernirati** (fr. gouverner, lat. gubernare) krmaniti, upravljati; rukovati, rukovo-diti; vladati; vaspitavati.
- guvernman** (fr. gouvernement) vlada, oblik vladanja; uprava; uprava jedne pokrajine, namesništvo, upravnštvo; upravna oblast, vojni okrug; stan Zgpravnika, name-snika i sl. gud baj! (eng. good bye = good be uoi) zdravo, zbogom.
- gudok** (rus. gudbuk) ruski muzički instrument (violina) sa tri žice.
- gudron** (fr. goudron) 1. *hem.* katran, gust crn ostatak pri destilaciji parafinskog ulja; upotrebljava se mesto *asfalta*.
- gudron** (fr. goudronne) 2. katranom namazana hartija za izolovanje vlage.
- gudronirati** (fr. goudronner) katranisati, mazati (ili: namazati) katranom.
- gudtemplerski red** (eng. Order of Good Templars) „red dobrih hramovnika”, po ugledu na slobodno zidarstvo sprovedena organizacije za najstrože uzdržavanje od alkoholnih pića.
- gud form** (eng. good form) prikladan oblik, tj. lepo i pristojno ponašanje, ton koji vlada u finom društvu, lep način ponašanja i izražavanja u društvu; pitomost i vasgštanost u ličnom ophodenju.
- gulanfer** (arap.-pere. gulambare, tur. gulam-rage homoseksualac) beskućnik, skitnica, probisvet; spadalo, mangup.
- gulaš** (mad. gulyás) *kup.* manji komadi goveđeg mesa upirjanjeni sa dosta crnog luka, paprike i kima.

gulden (nem. Gulden) prvobitno zlatan, a posle i srebrn novac u Holandiji i Austriji.

guma (grč. komini, lat. gummi) biljka materija koja u vodi postaje sluzasta i lepljiva, ima je u biljnim sokovima i čelijičnim tkivima; upotrebljava se u čvrstom i elastičnom stanju za brisanje hartije, a u tečnom za lepljenje; med. naročita vrsta granulacionog tkiva izazvanog *spiroheta-ma* sifilisa, javlja se u obliku sitnih čvorica ili čvorova u veličini kokoši-jeg jajeta, sifilični izraštaj, *sifi-lom*.

gumalastika v. *gumilastika*.

gumarabika v. *gumi-arabika*.

gumi-arabika (lat. gummi arabicum) arapska guma, lepak.

gumigut (lat. gummi, mal. getah) sasušen crvenkastožut mlečni sok nekih tropskih biljaka (upotrebljava se u slikarstvu za pravljenje žute boje, a u medicini kao jako sredstvo za čišćenje).

gumielastika v. *gumilastika*.

gumilastika (grč. kommi, elauno vučem rastežem) vrlo elastična, rastegljiva guma; predmet izrađen od takve gume; tkani-na protkana gumenim vlaknima.

gumina (ital. gomena) debelo uže kojim se vezuju brodovi.

gumirabika v. *gumi-arabika*.

gumipasta (lat. gummi, nlat. pasta) *farm.* pasta od gumi-arabike, belančevine i šećera; upotrebljava se kao lek protiv kašlja.

gumirati (lat. gummi) prevući (ili: prema-zivati, premazati) rastvorenom gumom (npr. poštanske marke); zalepiti.

gumoza (lat. gummi, nlat. gummosis) *bog.* biljna bolest koja se sastoji u velikom lučenju gume usled raspadanja čelijičnog tkiva.

gumozan (lat. gummosus) sličan gumi, kao guma; med. sifiličan, vrengav.

gungula (pere. gulgule, tur. sulgule) gužva, metež; gomila, mnoštvo; buka, vika, graja.

gurabija (arap. gurabiyya ptičji kolač, vra-nin kolač, tur. gurabiye) 1. kolačić od brašna, jaja, šećera ili meda i masla. 2. vrsta sitnih zimskih dinja.

gurguran (fr. gourgouran) *trg.* v. *garguran*.

gurd novčana jedinica Haitija (1 gurd=100 santima). **gurman** (fr. gourmet) onaj koji voli mnogo

da jede, ješnik, proždrljivac; obično u značenju: onaj koji voli dobra jela i pića, sladokusac.

gurmandiza (fr. gourmandise) ješnost, proždrljivost, oblaporost; naklonost prema dobrim jelima i pićima; slatkiš, poslastica, prislačak, preslačak.

gurme (fr. gourmet) poznavalac dobrih jela i vina, dobar vincijski; *up. gurman*.

gust (lat. gustus) ukus; volja, čef, raspoloženje prema čemu; *up. gustus*.

gustati (ital. gustare) 1. probati, kušati (jelo, piće i dr.).

gustati (ital.) 2. dopadati se, svidati se, prijati, goditi, biti po volji (nekome).

gustiozan (lat. gustus) ukusan, prijatan, koji izaziva dopadanje i volju, npr. jelo, odelo itd.

gu starati (lat. gustare) kušati, okušati (jelo); nalaziti zadovoljstvo, uživati u posmatranju nekoga ili nečega (jela, odela, karata pri igri i dr.); lagano sladiti; izazivati ili hteti izazvati dopadanje kod koga za nešto, za koga.

gusto (ital. gusto) ukus; *kon gusto* (ital. sop gusto) *muz.* v. *gustozo*.

gustozo (ital. gustoso) *muz.* sa puno ukusa; *kon gusto*.

gustus (lat. gustus) ukus; *de gustibus non est disputandum* (lat. de gustibus pop est disputandum) *posl.* o ukusima ne treba raspravljati, tj. svakom je slobodno da misli i voli ono što hoće i što mu se svidi.

guta (fr. goutte, lat. gutta) kap, kapljica; trunka, malčice; med. kostobilja, *up. giht*.

gutaperka (mal. guttah, percha) kaučuku slična, ali neelastična guma sa Sumatre, koja omekša i postane elastična u vreloj vodi; upotrebljava se za mašinske kaiše, cevi, donove i dr., a u medicini, u obliku hartije za zavoje i, rastvorena u hloro-formu, za premaživanje i zatvaranje rana; *gutaperka satin* koža od gume.

gutati» (lat. guttatum) *med.* u kapima, kapljicama, kap po kap, kapljući.

gutacija (lat. gutta kaplja) *vot.* izdvajanje vode iz biljke u vidu kapljica, naročito noću (večernja rosa).

gut d'or (fr. goutte d'or) zlatna kapljica, vrsta belog burgundskog vina.

gutolin (lat. gutta kaplja) mast od voska, terpentinskog ulja i dr. (za obuću).

gutural (lat. guttur grlo, grkljan) *gram.* grleni glas.

guturalan (lat. guttur, nlat. gutturalis) grleni, koji se tiče grla; *guturalni glasovi* *gram.* grleni glasovi.

guc (ital. gozzo) vrsta malog čamca sa oštrim pramcem i ostrom krmom; manji parobrod.

d

D, d peto slovo naše cirilice, šesto naše latinice (D, d) kao skraćenica; d=dinar; A,—da ili *datur* (lat. da, datur) daj, neka se dade (na receptima); d. t. d. — *da tales dozes* (lat. da tales doses) daj takve doze; dr, dr=doktor; **dr med.**=doktor medicine; *At phil, dr fil.*~ doktor filozofije; del =*deleatur* (lat. deleatur) neka se briše; d. t.=*dekstra manu* (lat. dextra manu) desnom rukom; *muz.* drugi ton S-dur lestvice; *fiz.* d = skraćenica za *dioptriju*; *hem.* Dy =*disprozijum*.
daba (arap.) davo, nečastivi; čudovište.
dana (tur. dava) parnica, tužba, potraži-vanje.
davudžija (tur. dabaci) tužilac, žalilac.
dag (tur. dag) brdo, planina, gora; zemlja koja ništa ne donosi; *up. Karadag*.
dageropš (fr. Daguerre, grč. typos otisak) *phot.* naprava, koju je 1838. pronašao Dager, koja trajno zadržava sliku stvorenu uticajem svetlosti na hemijski priređeno] metalnoj ploči.
dagerotipija pravljenje fotografija na jod-nom srebru pomoći žive; *up. dagerotip*.
dadaizam (prema fr. dada) nazvani pravac u književnosti i likovnoj umetnosti koji obraduje predmete iz oblasti besmisleno-ga, primitivnoga i sl. na naročit način.
dazimtar (grč. dasys gust, metron mera) *fiz.* aparat za merenje gustine vazduha.
daire (arap. da'ira krug, tur. daire) *muz.* vrsta udaračkog instrumenta — udaraljka, obruč s nategnutom kožom i praporcima po ivici; *def.*
dajak (tur. dayak) potporanj; motka; dugačak štap za potiskivanje rečnog čamca.
dajm (eng. dime) severoamerički novac, deseti deo dolara.
dajmonion (grč. daiménion) *fil.* ovako Sokrat naziva onaj unutarnji glas koji on smatra božanskim nadahnucem, a koji ga odvraća i opominje da ne učini nešto što bi bilo nepravično, nekorisno ili rđavo.
dajning-kar (eng. dining-car) kola za ručavanje; *dajning-rum* (eng. dining-room) trpezarije, ručaonica.
da kapo (ital. da capo) *muz.* ispočetka, iznova, tj. celu muzičku partiju ponoviti do toga znaka.

daktrijadenalgija (grč. dakryon suza, aden žlezda, algos bol) *med.* oboljenje suznih žlezda.
dakrijadenitis (grč. dakryon, aden) *med.* zapaljenje suznih zklezda.
dakriorea (grč. dakryon, geo tečem, curim) *med.* odviše jako suženje.
daktiil- (grč. daktylos) 1. predmetaku složenicama sa značenjem: prst.
daktil (grč. daktylos) 2. poet. stihovna stopa od tri sloga od kojih je prvi dug, a druga dva kratka (-UU).
daktilioglifika (grč. daktylos prst, gly-phein rezati, urezivati) veština rezanja kamenja za prstenje.
daktilografija (grč. daktylos, grapho pišem) opisivanje prstenja.
daktiliografika (grč. daktylos, grapho) v. *daktilioglifika*.
daktiliomantija (grč. daktylos, manteia proricanje) proricanje iz prstenja, prori-canje pomoći čarobnog prstenja.
daktilioteka (grč. daktylos, tithenai staviti) zbirka kamenja za prstenje (*gema*) naročito grčkog; zbirka otiska takvog kamenja; juvelirska sanduče.
daktilitis (grč. daktylos) *ned.* zapaljenje prsta, čir na prstu.
daktilogram (grč. daktylos, gramma crta) otisak prstiju.
daktilograf (grč. daktylos, grapho pišem) onaj koji piše na pisaćoj mašini.
daktilografska (grč. daktylos, grapho) pisanje na pisaćoj mašini.
daktilografskinja (grč. daktylos, grapho) ona koja ume da piše na pisaćoj mašini.
daktilografska (grč. daktylos, logia) govor pomoći prstiju, veština iskazivanje misli pomoći prstiju.
daktiliomantija (grč. daktylos, mantei) proricanje (ili: vračanje) iz prstiju.
daktilonomija (grč. daktylos, nomizo mislim, dragim) veština računanja na prste, računanje na prste.
daktilosimfiza (grč. daktylos, simphyia) sraslost prstiju na ruci ili nozi.
daktiloskopija (grč. daktylos skopeo gledam, posmatram) metod prepoznavanja zločina-ca po individualno] razlici finih liii-

- ja na unutarnjoj strani prstiju, na jagodicama; ispitivanje otisaka prstiju.
- daktiloteka (grč. daktylos tithemi stavljam) *med.* zavoj kojim se održava povređeni prst u pravom položaju.
- daktilotip (grč. daktylos typos otisak) pisaća mašina.
- dalaj lama vrhovni budistički sveštenik u lamaizmu: obožavani poglavari duhovne i svetovne vlasti u Tibetu.
- dalak (tur. dalak) 1. slezina; 2. otok slezine.
- dalasi novčana jedinica Gambije; deli se na 100 bututa.
- dalga (tur. dalga) talasi, talasanje.
- dalija *vot.* ljubičasta georgina, nazvana po švedskom botaničaru *Dalu* (Dahl +1789).
- Delila (hebr.) v. pod *Samson*.
- dalmatika (lat. dalmatica) 1. odeća koja se nosila u P. veku u starom Rimu; 2. duga gornja odeća pape, biskupa i sveštenika u katoličkoj crkvi.
- dal senje (ital. dal segno) »uz. v. al senjo.
- daltonizam slepilo za boje, nesposobnost čula vida da razlikuje boje, naročito crvenu (naziv po engleskom hemičaru *Dal-tonu*, koji je opažao samo tri boje i prvi opisao ovu pojavu).
- dama (lat. domina gospoda, fr. dame, ital. dama) gospoda, gospa, žena iz višeg staleža; plemičkinja, vlastelinka; otmena žena koja ume da drži do sebe; figura na kartama za igranje; „kraljica“ u šahu.
- damar (tur. damar) krvna žila.
- damasen (fr. damassin) poludamast; materija slična *damastu*.
- damasirati (fr. damasser) tkati na damast-ski način, šarati (ili: išarati) cvetovima tkaninu.
- damasket (fr. damasquette) bogata damastska materija sa cvetnim šarama na atlasnoj osnovi.
- damaskini (po grčkom piscu Damaskinu Suidrtu) zbornici propovedi i beseda pisani na narodnom jeziku, koji se od XVH do HGH v. javljaju kod Srba, Makedonaca i Bugara.
- damast (ital. damasto) svilena, vunena ili platnene materija sa cvetovima.
- damasciran išaran, izvezen; *up. damast*.
- damascirati (fr. damasquiner) gvožde ili čelik naročito sećivo noževa i mačeva, zašariti, pa onda zlatom i srebrom išarati (postupak nazvan po sirijском gradu Damasku).
- damnatur (lat. damnatur) odbacuje se, zabranjuje se, cenzorska formula kojom se zabranjuje da se neka knjiga, ili neko mesto u njoj štampa.
- damnatus (lat. damnatus) osuđen; osudenik.
- damnacija (lat. damnatio) osuda na večne muke, prokletstvo.
- damnacio memorije (lat. damnatio memoriae) *prav.* uništavanje (ili: oštećivanje ili pogrda) uspomene nekog imena, slike, grba i dr.
- damnifikat (nlat. damnificatus) onaj koji je pretrpeo štetu, oštećeni.
- damnifikacija (nlat. damnificatio) nanošenje štete, oštećivanje.
- damnificirati (nlat. damnificare) naneti štetu, oštetiti.
- damnum (lat. damnum) šteta, gubitak.
- Damoklo ime jednog laskavca koji je tirani-nu Dioniziju pozavideo na sreću. Da bi mu pokazao kakva je to sreća, naredio je Dionizije da ga počaste za njegovom trpezom kao kakva kralja, ali mu je obesio iznad glave mač o konjsku dlaku. Otuda *Damoklov mač* opasnost koja čoveku stalno preti.
- damper (eng. dump-car) v. *kiper*.
- damping (eng. dumping) *trg.* v. *demping*.
- dampfer (nem. Dampfer) parobrod.
- Danaide (grč.) *kit.* pedeset kćeri kralja Da-naja koje su po zapovesti oca pobile svoje muževe, zbog čega su osudene od bogova da u podzemnom svetu nose vodu u *amfore* bez dna; *fig. rad.*, *posao Danaida* težak, neuspešan posao.
- daijaski poklon opasan poklon iz neprijateljske ruke, poput onoga drvenog konja, napunjeno najboljim grčkim junacima, koji su Grci (*Danaci*) ostavili u svom logoru da bi ga Trojanci, smatrajući ga poklonom, uvukli u svoj grad (Vergil: *Timeo Danaos et dona ferentes*. Bojim se Danajaca i kad darove donose, tj. neprijatelja se treba bojati i kad darove donosi — uvek).
- Danajci (grč. Danaoi) antički stanovnici Arga na Peloponezu; kod Homera — Grci.
- dano (ital. danno) *trg.* šteta, gubitak.
- danre (fr. danrees) *pl. trg.* životne namirnice, roba; *danre kolonijal* (fr. denrees coloniales) kolonijalna roba.
- dane (fr. danse) ples, igra, igranje.
- dansiv (eng. dance igrati, dancing) igranka, ples; mesto, lokal (kafana, restoran i dr.) u kome se posetioci mogu zabavljati i plesom.
- dantel (fr. dentelle) čipka; šara oko strane na knjizi; sve što je izrezane u obliku čipke.
- dara (tur. dara) težina materijala za pakovanje koja se odbija od celokupne (bruto) težine neke robe.
- darbizam hiljastička sekta, koju je 1840. osnovao u franc. Švajcarskoj / N. Darby, koja proročta Starog i Novog zaveta bukvalno shvata i tumači; pristalice se zovu: *darbisti, darbihriščani; pr. dar-bistički*.
- daryinizam učenje engleskog prirodnjaka Carla Darvina o razvitku i preobražaju u životinjskom i biljnem carstvu, po kome su se sve vrste u organskom svetu razvile, jedne iz drugih, iz prostijih u složenije u borbi za opstanak, prirodnim odabi-ranjem (*seksualnom selekcijom*) n prilagođavanjem okolnostima u kojima su imale

- da žive i s kojima su se morale boriti; *up-descendentna teorija*.
- darvinist(a)** pristalica Darvinovog učenja; v. *darwinizam*.
- dardanarijat** *prav.* zelenanje, lihvarenje, kupovanje životnih namirnica, naročito *žita*, da bi im se isterala visoka cena. Izraz potiče od nekoga feničanskog ča-robnjaka *Dardanusa*, koji je, svojom čarob-nom veštinom, skupljao žito u svoje ambare, pa ga prodavao kad mu je cena bila najviša.
- dardanarius** (nlat. *dardanarius*) onaj koji zelenasi žitom; v. *dardanarijat*.
- dardaneli** (grč. *Dardanos*) pl. dva zamka s obe strane *Helesponta*, nazvani po starom azijskom gradu *Dardaniji*, koji je osnovao *Dardanos*; otuda i ime poznatog moreuza *Dardanela*.
- darik** staropersijski zlatnik, nazvan po kralju Dariju I.
- darling** (eng. *darling*) ljubimac, miljenik, dragan.
- darmar** (pere. *tarmar*, tur. *tarumar*) zbrka, nered, metež.
- darsonvalizacija** med. kada se naizmenično struje vrlo visokog napona (Tesline struje) upotrebljavaju za lečenje nervnih i dr. oboljenja, metod nazvan po franc. fi-zilogu Ž. D'Arsonvalu (1851—1940).
- daskal** (grč. *didaskalos*) učitelj.
- data** (lat. dare dati, data) pl. dano, ono što je dano; *tat.* ono što je poznato; *ist.* podaci, poznate i utvrđene činjenice.
- data et akcepta** (lat. *data et accepta*) pl. trg izdaci i primici, izdavaše, i primanje.
- datar** (nlat. *datarius*) upravnik papske komore za molbe i žalbe, *datarie*.
- datarija** (nlat., ital. *dataria*) papska komora za molbe i žalbe koja daje crkvene dozvole i zabrane, npr. *dispenzaciju*, zabranu sklapanja brka i dr.
- dativ** (lat. *dativus se. casus*) *gram.* treći pa-dež, padež namene pravca.
- datizam** (grešenje u jeziku, naročito kod onoga kome taj jezik nije maternji; naziv po Datisu, vojskovođi persijskog kralja Darija I, koji je govoreći grčki upadao u takve greške).
- datirati** (fr. *dater*) stavljati na akt (ili: pismo i dr.) mesto, dan, mesec i godinu kad je pisano; poticati, imati svoj početak, trjati od.
- dato** (ital. *dato*) *trg.* danas, od danas, od dana potpisa (naročito na menicama, kod određivanja dana plaćanja).
- dato-menica** *trg.* ona kod koje se rok plaćanja računa od dana izdavanja.
- datula** (ital. *dattolo*) urma.
- datum** (lat. *datum*, dare, dati) podatak o vremenu, mestu, danu i mesecu (na aktima, pismima itd.).
- datum ut retro** (lat. *datum ut retro*) na menicama: naznačivanje istog vremena i mesta kao i na prednjoj strani.
- datum ut supra** (lat. *datum ut supra*) na menicama: mesto, dan i godina kao gore.
- daturin** (pere. ta turah) *hen.* alkaloid koji se spravlja od semena tatule.
- Dauning-strit** (eng. Downing-street) ime londonske ulice u kojoj se nalazi britanske Ministarstvo spoljnih poslova i Ministarstvo finansija; često se upotrebljava, u diplomatskom i novinskom jeziku, mesto imena ovih britanskih ministarstava.
- dafnin** (grč. *daphne lovor*) *hem.* alkaloid koji se nalazi u kori daphne mezereum.
- dafnomantija** (grč. *daphne manteia*) prori-canje iz lovoroze grane baćene u vatru.
- dahija** (tur. *dayi* ujak, junak, janičarski starešina) silnik koji je nedisciplina-van u odnosu na vlast i državne zakone, a tiranin prema narodu.
- dahiluk** (tur. *dayihk*) dahijiska vlast, nasilne, zulume.
- dacit** min. eruptivna površinska stena, por-firske strukture.
- dadžaz** v. *dadžazmač*.
- dadžazmač** (etiop.) vojna titula u etiopskoj vojsci, manja od titule *ras*, a znači što i *general*; takođe: zapovednik pokrajine; upotrebljava se obično u skraćenom obliku: *dadžaz*.
- de** (fr. *deux*, lat. *duo*) dva, *dez-a-de* (*deux a deux*) kod bilijara: dva po dva, dva i dva, par i par.
- de-** (lat. *de*) predmetak u složenicama sa značanjem 1. odvajanje, rastavljanje, uklanjanje (npr. *demobilizacije*); 2. padanje, srožavanje, snižavanje (npr. *devalvacija*, *degradacija*).
- dealbacija** (lat. *de-albare* pobeliti, ubeli-ti) pobeljivanje (ili: beljenje) metalra.
- deartikulacija** (nlat. *de-articulatio*) med. iščašenje, uganuće.
- deauracija** (lat. *de-aurare* pozlatiti) pozlaćivanje, pozlata.
- debakl** (fr. *debacle*) prolom leda; fig. propast, slom, krah.
- debaklaža** (fr. *debaclage*) *mor.* krčenje pristaništa, sklanjanje istovarene robe, brodova itd.
- debaklirati** (nlat. *de-baculare*, fr. *debacier*) raskrčiti; očistiti, raskrčiti prista-nište, tj. istovarene brodove ukloniti iz luke.
- debalža** (fr. *deballage*) *trg.* raspakivanje denjkova i sanduka s robom.
- debalans** (lat. *de-*, fr. *balance* ravnoteža) nesaglasnost, neujednačenost, poremećaj ravnoteže.
- debalirati** (fr. *deballer*) *trg.* raspakovati denjkove, sanduke s robom.
- debandada** (fr. *debandade*) *voj.* borba bez ikakvog reda; rastrojstvo, rasulo; odstupanje u najvećem neredu.
- debandirati** (fr. *debander*) rasturiti se. rasuti se, prsnuti kud koji.
- debankirati** (fr. *debanquer*) dobiti ceo *bank* (u kartama).

debarasiranje (fr. debarrassement) uklanja-n>e smetnji (ili: prepreka); oslobođenje od neke brige (ili: tereta).

debarasirati (fr. débarrasser) raskrčiti, raspremiti; oslobođiti, otresti (nečega).

debarbarizirati (lat. de, grč. barbaros) ulju-diti, lišiti grubosti i surovost.

debarkiranje (fr. débarquement) pristajanje, iskrcavanje iz lađe; istovarivanje robe.

debarkirati (fr. débarquer) istovariti, istovarivati, iskrcati na kopno; pristati uz obalu.

debata (fr. débat) raspravljanje, prepiska, rasprava.

debatovati (fr. débattre) pretresaTM, raspravl>ati; prepirati se; učestvovati u debati.

debent (lat. debens) *trg.* dužnik.

debentura (lat. debentur, eng. debenture) *trg.* troškovi, carinski predujam koji se zadržava; potvrda prijema.

debet (lat. debet) *trg.* dugovanje, duguje, dug koji neko ima da plati za robu, ili čije plaćanje prodavac očekuje; *supr.* potraživanje, potražuje.

debi (fr. debit) 1. *trg.* prodaja, promet robe; nekog glumca ili pevača na pozornicu, pristupna uloga u kojoj se umetnik prikazuje publici; pristupni govor.

debi (fr. debit) 1. *trg.* prodaja, promet robe; prodavanje na malo, krčml>enje.

debilitacija (lat. debilitatio) slabljenje, postajanje nemoćnim.

debilnost (lat. debilis) *med.* maloumnost, slaboumnost, umna zaostalost.

debiskirati (fr. debusquer) *voj.* oterati (ili: potisnuti) sa boljeg položaja.

debitant (fr. debutant) onaj koji prvi put javno nastupa, naročito na pozornici.

debitirati (fr. debuter) 1. prvi put se pojaviti; svoju prvu ulogu igrati; držati prvi govor.

debitirati (fr. debiter) 2. *trg.* prodavati, krčmiti; uračunati nešto u dug, optere-titi račun; proneti glas, razglasiti.

debito (ital. debito) *trg.* dug, dugovanje.

debitor (lat. debitor) *prav.* dužnik.

debitum (nlat. debitum) *trg.* dug, dugovanje.,

deblejirati (fr. deblayer) ukloniti (ili: raskrčiti) otkopanu zemlju; *voj.* rovove i prokope posle opsade porušiti.

deblokiranje (fr. débloquement) *voj.* oslobođenje od posade; *up.* *deblockirati*.

deblokirati (fr. débloquer) *voj.* oslobođiti od opsade; nagnati neprijatelja da prestane s opsadivanjem; *nm.* obrnuta slova, privremeno upotrebljena pri slaganju mesto pravih, opet izvaditi i zameniti ih pravim.

debri (fr. débris) ruševine; *voj.* ostaci trupa, preostala momčad.

debrujirati (fr. débrouiller) razmrsiti, raspeljati, rasvetliti, srediti.

deburziranje (fr. déboursement) *trg.* isplaćivanje; davanje predujma, kaparisanje.

deburzirati (fr. débourser) *trg.* isplatiti, izvršiti isplatu, dati predujam, kapari-sati.

debuširanje (fr. débouchement) *voj.* izlaz (ili: izlaženje) iz nekog tesnaca; *trg.* pro-đa.prodaja robe; put i način da se roba proda.

debuširati (fr. déboucher) nešto zapušeno otvoriti, izvaditi zapušać; *voj.* izvući se iz tesnaca; *trg.* naći priliku za dobro prodaju robe.

dev (pere.) zao duh koji stoji u službi Arimana, boga tame i izvora svega zla u zendskoj religiji i učenju Zaraostra.

dova (tur. deve) kamil.

devalvacija (nlat. de-valvatio) *fin.* smenjivanje nominalne vrednosti jedne vrste novca; potpuno povlačenje jedne vrste novca; *supr.* *revalvacija*.

devalvirati (lat. devalvere) *fin.* smanjiti (ili: smanjivati) vrednost novcu.

devalizirati (fr. dévaliser) krasti, ukrasti, porobiti, opljačkati.

devalutacija (lat. de-, valuta) napuštanje zvanično utvrđenog kursa po kojem se nacionalna novčana jedinica zamjenjivala za zlato ili druge novčane jedinice da bi se posle nekog vremena odredio novi kurs.

devanagari (sskr.) „božansko pismo“; pismo kojim se služi više indijskih jezika, među njima sanskrт i hindi.

devaporacija (nlat. devaporatio) *fiz.* pretvaranje pare u tečnost.

devastacija (nlat. devastatio) pustošenje, opustošavanje, uništavanje, razaranje; opustošenje, opustošenost.

deveksan (lat. devehere, devexus) nagnut napred, nizbrdan, nizvodan; kos, strm.

developman (fr. développement) razvijanje, npr. jednog odreda vojske, jedne armije; *teh* dužina predena jednim obrotom podnožni-ka točka; *arh.* izlaganje (ili: predstavljanje) građevine, u planu, sa svima njenim delovima.

deverbativan (lat. de, verbum glagol) *gram.* koji je izveden od glagola.

devergencija (lat. divergentia) nagnutost, nagnjanje.

devergirati (lat. divergere) nagnuti se, na-ginjati se.

devestitura (lat. devestire) lišavanje čina, feudalnog prihoda.

deviza (nlat. cš. devisa) lozinka, geslo, načelo; kratka izreka na grbu, zastavi itd.; *trg.* strana menica, tj. ona koja glasi na stranu valutu i koja treba da se isplati u inostranstvu.

deviirati (lat. deviare) skrenuti (ili: okretati) s pravog puta, okretati, skrenuti, odstupiti, udaljiti se.

devijater (fr. deviateur) *avij.* pogonska kotva kod vazdušnih lada.

- devijacija** (vlat. *deviatio*) odstupanje nekog tela od svoje putanje ili pravca; skretanje (ili: odstupanje) magnetne igle (kod kompasa) na brodu zbog gvozdenih masa broda.
- devirginacija** (lat. *devirginare*) oduzimanje (ili: lišavanje) devičanstva (ili: nevinosti); *deflorisanje*.
- devirginirati** (lat. *devirginare*) razdevičiti, lišiti devičanstva (ili: nevinosti); *deflora ti*.
- Devisov kup** takmičenje u tenisu ekipa svih država; borbu rešava pet takmičenja: četiri pojedinačna (*sngl*) i jedno udvoje (*dubl, dbl*). Osnivač Amerikanac Dvajt Devis, 1900. god.
- devitalizacija** (lat. *de vita* život) lišavanje života, umrtvljivanje; *devitalizacija zuba med. umrtvljivanje i vađenje srži zuba* (pomoću lokalne anestezije).
- devitifikacija** (lat. *de, vitrum* staklo, facere činiti) pretvaranje stakla zagrevanjem u neku vrstu porculana (*Reomirov porculan*).
- devitificirati** (lat. *de, vitrum*, facere) staklo putem jakog zagrevanja pretvoriti u neprozorno, porculanu slično telo (*Reomirov porculan*).
- devits** (eng. *davits*) *mor.* železne dizalice za izvlačenje kotle; pokretnе dizalice o kojima vise čamci za spasavanje na brodu.
- devolvirati** (lat. *devolvere* svaliti) neku pravnu stvar izneti pred viši forum; preneti nešto na koga drugog, naročito: ostaviti u nasledstvo.
- devolutivno sredstvo** pravilo sredstvo kojim se jedna sporna stvar sa nižega suda iznosi pred viši sud.
- devolucija** (lat. *devolutio* svaljivanje) *prav.* ostavljanje u nasledstvo nekog naslećenog prava ili imanja.
- devoluciono pravo** (lat. *jus devolutionis*) pravo prenošenja nasledstva po kojem, ako umre jedan supružnik, celokupne imanje pripada deci, a drugi supružnik ima samo pravo doživotnog uživanja toga imanja.
- devomirati** (lat. *devovere*) *med.* bljuvati, izbljuvati, povratiti, izbaciti.
- devon** (po engleskoj grofoviji Devonshire) *geol. v. devonski period.*
- devonski period** *geol.* u razvitku Zemljine kore doba u kojem je *transgresija* mora trajala veoma dugo, vulkanski rad bio veoma snažan, a organski svet raznovrsni, ji i obilniji nego ranije; formacija koja se obrazovala između *silurskei kar-boniferske, karbonske*.
- devoracija** (lat. *devoratio*) gutanje, žderanje, prožiranje.
- devotan** (lat. *devovere, devotus*) bogu posvećen ili odan, pobožan, smiren; pun poštovanja, skrušen, ponizan; prezrivo; pritvorio pobožan, licemeran, pokoran, puzavičav, ponizan.
- devotizam** (lat. *devovere*) v. *devocija*.
- devocija** (lat. *devotio*) kod starih Rimljana: dragovoljno posvećivanje, žrtvovanje života, u znak pokajanja, podzemnim bogovima; danas: pobožnost, smirenost, skruše-nost; veliko poštovanje, potpuna odanost; licemerstvo, pritvorna pobožnost; puza-vost, poniznost (*devotizam*).
- degažiran** (fr. *degagé*) sloboden, neusiljen, otvoren, okretan.
- degažirati** (fr. *degager*) oslobođiti, izvući iz neprilike, razrešiti, rešiti; otpustiti iz vojske; u stanu napraviti tajni izlaz; *mač*, oslobođiti mač od protivnika-vog mača; *sp.* izbaciti (vati) loptu u polje, u igru (obično o golmanu).
- degažman** (fr. *degagement*) sloboda, lakoća, spretnost, neusiljenost; oslobođenje od neke obaveze; sporedan tajni izlaz; *mač*, oslobođenje mača od protivnikovog mača.
- degarnirati** (fr. *degarnir*) ogoliti, skinuti ukras s nečega, odvojiti; *degarnirati tvrdavu voj.* izvući ratnu opremu i vojnike iz tvrđave.
- degenek** (tur. *degnek*) batina, udarac batinom po tabanima.
- degeneracija** (lat. *degeneratio*) izrođavanje, izmetanje, izopačavanje; izrođenje, izrođeno-st, izopačenje, izopačenost; opadanje, propadanje, kvarenje.
- degenerisan** (lat. *degenerare*) izrođen, izmet-nut, izopačen; pogoršan, koji se nalazi u stanju opadanja.
- degenerisati** (lat. *degenerare*) izrodit se, izrodati se, izmetnut se, izmetati se, izopačiti se, izopačavati se; opadati, propadati, pogoršavati se.
- degluticija** (nlat. *deglutitio*) gutanje, žderanje.
- degolizam** politika i pogledi francuskog generala de Gola (Charles de Gaulle); privrženost de Golu.
- degomirati** (fr. *degommer*) oslobođiti od lepljive materije; skinuti gumu sa nečega; gumastu materiju na svilenim koncima iskušavanjem u sapunjavoj vodi odstraniti; *degumirati*.
- degoržiran** (fr. *degorger*) sa duboko iseče-nim haljinama.
- degoržirati** (fr. *degorger*) očistiti od mulja, pročistiti.
- degradacija** (nlat. *degradatio*) poniženje, vraćanje sa višeg položaja na niži po kazni (naročito u vojsci i kod svešten-stva); lišavanje čina i zvanja; svodenje na niže stanje razvoja; *fiz.* svodenje na stupanj manje sposoban za pretvaranje (energije).
- degradiran** (nlat. *degradare*) zapostavljen, lišen čina i zvanja, potcenjen.
- degradirati** (nlat. *degradare*, fr. *degrader*) zapostaviti, lišiti nekog čina i zvanja; uniziti, potceniti.
- degrasirati** v. *degresirati*.
- degresija** (lat. *degradior*) v. *digresija*.

degresirati (fr. degraisser) očistiti od masti, masnih mrlja (vunu); *kuv.* skinuti penu, openiti; *detrasirati.*

degrossirati (fr. degrossir) doterati, ugladiti, utanjiti (srebro, čelik).

degu (fr. degout) odvratnost, gadenje, gnušanje; nemanje volje za jelo, nevoljenje izvesnih jela; nezadovoljstvo, neraspoloženje.

degumirati v. *degomirati.*

degustator (lat.) lice koje proba pića.

degustacija (nlat. degustatio) kušanje, probanje; *degustacija vina* određivanje ukusa, mirisa, boje i izgleda vina pomoću čula ukusa, mirisa i vida.

degustirati (lat. degustare) okusiti, okušati, oprobati; samo površno dodirnuti, npr. jelo.

degitirati (fr. degouter) 1. ogaditi (nekome nešto), odvratiti nekoga od nečega, pokvariti nekome volju za nešto; 2. (fr. degoutter) skapati (u fabrikaciji svile).

Dedal (grč. Daidalos) u helenskoj mitologiji savremenik Tezeja i Mineja, vešt vajar i neimar, graditelj laverinta na Kritu; otac *Ikarov*, sa kojim je zajedno poletio sa Krita na krilima sačinjenim od voska i perja.

dedaleum (grč. Daidalos) *fil.* „živi točak”, zootrop, jedna vrsta *fanakistoskopa* ili *stroboskopa.*

dedalski (grč. daidaleos) umetnički, lepo izrađeni, šaren, kitnjast.

dedekoracija (nlat. dedecoratio) sramoćenje, bešašćenje, kaljanje.

dedignacija (lat. deditgnatio) preziranje, potcenjivanje, nipođavatanje.

dedikator (lat. dedicare posvetiti, nlat. dedicator) zaveštač, posvetilac.

dedikacija (lat. dedicatio) posveta, posvećivanje; poklanjanje, zaveštavanje.

dedirati (lat. dare dati, dedi) trg. uneti nešto u knjige kao plaćeno, brisati neki dug; *deditrati.*

dedit (lat. dedit, dare dati) *trg.* dao je, platio je, izmirio je.

deditrati (lat. dare) *trg.* v. *dedirati.*

dedicija (lat. deditio) predaja, kapitulacija.

dedicirati (lat. dedicare) posvetiti, po-svećivati; pokloniti (npr. nekome neku knjigu) zaveštati, nameniti.

dedomažirati (fr. dedommager) obešteti-ti, obeštećivati, naknaditi štetu, dati otštetu.

dedublirati (fr. dedoubler) voj. jedan odred vojske smanjiti na pola.

dedukovati (lat. deducere) v. *deducirati.*

deduktivna metoda v. *dedukcija.*

deduktivnost (lat. deductivus) *log.* kakvoća postojanja kao deduktivan.

deduktis deducendis (lat. deductis deducen-dis) po odbitku onoga što treba da se odbije; pošto se dokaže ono što treba dokazati.

deduktis impenzis (lat. deductis impensis) po odbitku troškova.

dedukcija (lat. deductio) *log.* izvođenje, zaključivanje iz opštega o posebnom, metod mišljenja kod koga se od opšteg zakona dolazi do posebnih; *trg.* odbijanje od neke sume.

deduplovanje (fr. dedoublement) *psih.* udavanje, udvostručavanje svoga bića, tako da jedan deo posmatra rad drugog dela; sposobnost da se čovek odvoji od svojih osećanja, pa da ih posmatra i analizira.

deducirati (lat. deducere) izvesti, izvoditi, zaključiti (ili: zaključivati) iz opštega o posebnom; pokazati, dokazati, izložiti, objasniti; pravni dokaz izvesti iz drugih, već dokazanih činjenica.

ded hit (eng. dead heat) sl. „mrtva trka”, tj. nerešene trka, kad oba konja stignu na metu istovremeno.

deetatizacija (fr.) slabljenje uloge države; izdvajanje i prenos određenih funkcija sa klasične državnih organa na društvene u socijalistički!» zemljama; *supr. etati-zacija.*

dežurati (fr. de jour) biti na službi, vršiti službu (naročito za oficire, lekare itd.).

dežurni (fr. de jour) koji je na službi, koji vrši službu; v. *dežurati.*

dez- (fr. des-) predmetak u složenicama koji označava neko uništavanje, iskorenjivanje, otklanjanje, sprečavanje (npr. *dez-in-sekcija, dezodoracija.*)

dezabije (fr. deshabille) noćna haljina, domaća haljina, naročito »seneka; *an dezabije* (fr. en deshabille) u-domaćoj, kućnoj haljini.

dezavantažirati (fr. desavantage) oštetiti, zakinuti, zakidati, okrnjiti.

dezavuirati (fr. desavouer) poricati, poreći, odricati, odreći, ne priznavati, osporavati nešto, ne priznati svoju vezu sa nekom osobom ili radnjom.

dezavuisanje (fr. desavouer) odricanje, poricanje, nepriznavanje, opozivanje.

dezavuisati v. *dezavuirati.*

dezakordirati (fr. desaccorder) izazvati neslogu, zavaditi, uneti razdor; *muz.* pokvariti skladnost; poremetiti zglasenost.

dezanbalaza (fr. desemballage) *trg.* ispaki-vanje, raspakivanje.

dezanbalirati (fr. desemballer) ispakovati, raspakovati (npr. robu).

dezaneksija (fr. des-, lat. annexio) ukidanje (ili: obustavljanje) *aneksije* (izraz koji su stvorili Francuzi pri ponovnom zauzimanju Alzas-Lorena, 1919).

dezanektirati (fr. des-, lat. annexere) ukinuti (ili: prekinuti) *aneksiju*, odreći se *aneksije,*

dezapoantirati (fr. desappointer) lišiti nekoga koristi koja se osnivala na nečemu utvrđenom i sigurnom; naročito: oduzeti nekome zasluženu nagradu, platu; brisati

- vojnika iz spiska; prevariti u sigurnom očekivanju ili nadi; smesti, pomesti, zbunuti, razočarati.
- dezaproprijacija** (fr. desappropriation) otudivanje sopstvenosti, svojine; odricanje (ili: napuštanje) svojine.
- dezarmiranje** (fr. desarmer) razoružavanje, raspuštanje vojske, smanjivanje stalnog kadra.
- dezarmirati** (fr. desarmer) razoružati; rasputiti vojsku; smanjiti stalni kadar; položiti oružje.
- dezasortirati** (fr. desassortir) razdvojiti, rastaviti ono što treba da bude zajedno, raspariti, razdružiti, napraviti nered, zbrku.
- dezafekcija** (fr. desaffection) nenaklonost, nemilost; gubljenje ljubavi.
- dezekipirati** (fr. desequiper) raspremiti brod.
- dezen v. desen.**
- dezertan** (lat. desertus) nenastanjen, nenašljen; pust, opusteo.
- dezarter** (fr. deserter) begunac iz vojske, vojni begunac; prebeglica.
- dezertirati** (fr. deserter) napustiti vojsku, pobeći iz vojske, ispod zastave.
- dezertor maliciozus** (lat. desertor malitio-sus) *prav.* onaj koji zlonamerno napusti neku zajednicu, naročito ženu.
- dezercija** (lat. desertio) *voj.* napuštanje vojske, bekstvo ispod zastave; *prav.* propuštanje da se učini neka pravna radnja, npr. propuštanje zakonskog roka za podnošenje priziva višem суду (desertio ap-pellationis).
- dezinsekcija** (fr. des-, lat. insectum buba, kukac) uništavanje (ili: taman-< nje) škodljivih insekata (naročito po kućama i stanovima).
- dezintegrator** (fr. des-, lat. integrare uspostaviti, obnoviti) sprava za usitnjavanje raznih nežiličastih materija, sprava za vrcanje meda (vrcaljka) itd.
- dezintegracija** (fr. des-, lat. integratio uspostava, obnova) uništavanje veze, narušavanje neke celine; *dezintegracija a toma fkz.* razbijanje atoma; *up.* dezorganiza-cija.
- dezinteresiran** (fr. desinteresse) nekoristljubiv, nesebičan; nepristrastan, iskren, prostodušan.
- dezinfektor** (fr. des-, lat. inficere zaraziti) sprava za utamanjivanje i čišćenje od zaraznih klica i materija; lice koje taj posao vrši.
- dezinfekcija** (fr. des-, lat. inficere) čišćenje vazduha (ili: tela, odela, stana i dr.) od zaraznih isparavanja i materija, utamanjivanje zaraznih klica, otkuživanje.
- dezinficirati** (fr. des-, lat. inficere) oslobođiti (ili: očistiti) od zaraznih klica i materija, npr. stan, odelo, vazduh, ruke itd., otkužiti, otkuživati.
- dezinflacija** (fr. des, lat. inflatio nadimanje) *fin.* smanjivanje količine novca u opticaju u cilju sprečavanja skakanja cena robi (što biva kad je na tržištu više novca nego robe, tj. kad novac traži robu, a ne roba novac); *up.* deflacija, inflaci-ja, reflacija.
- dezinformacija** (fr. des-, lat. informatio objašnjenje) zlonamerno pogrešno i lažno obaveštavanje ili obaveštenje.
- dezinjolni barut** (fr. designolles) *voj.* mešavina sumporne i pikrinske kiseline, koju su Francuzi upotrebljavali naročito za punjenje torpeda.
- dozmalgija** (grč. desmos vez, žila, algos bol) *med.* bol u žilama zglobova.
- dezmitis** (grč. desmos) *med.* zapaljenje zglob-nih »sila.
- dezmografska** (grč. desmos, grapho) *zool.* opisivanje žila i spletov.
- dezmolologija** (grč. desmos, logfa) nauka o spletovima, žilama, vezama itd.; sindezmologija.
- dezmpatija** (grč. desmos, pathem patiti, pretrpeti) *med.* bol žila i spletov.
- dezmpatologija** (grč. desmos, pathos patija, bol, logia) *med.* nauka o bolestima žila i spletova.
- dezmotomija** (grč. desmos žila, tome sečenje) *med.* razdvajanje, sečenje žila i spletov.
- dezodoransi** (fr. des-, odeur miris, lat. odoratio mirisanje) sredstva pomoću kojih se odstranjuje neprijatan miris.
- dezodorizacija** (fr. des-, odeur, lat. odoratio) oduzimanje neprijatnog mirisa nečemu; *hig.* v. dezodorizirati.
- dezodorizirati** (fr. des-, odeur) učiniti da nešto izgubi miris; *hig.* ugušivati neprijatne i škodljive mirise koji se razvijaju usled hemijskih i bioloških procesa.
- dezoksidator** elemenat koji izdvaja kiseonik od jedinjenja.
- dezoksidacija** (fr. des-, grč. oxys oštar, ljut) *hen.* osloboćavanje od kiseonika, izvlačenje (ili: izdvajanje) kiseonika.
- dezoksidirati** (fr. des-, grč. oxys) *hem.* oslobođiti od kiseonika, reducirati.
- dezolantan** (fr. desolant) vrlo tužan, vrlo žalostan, neutešan; nesnosan, dosadan.
- dezolatan** (fr. desoler) opustošen, vrlo bedan, jadan, u rastrojstvu.
- dezopstruktiva** (fr. des-, lat. obstruere zapušti, obstructum) *pl. med.* sredstva protiv zatvora, rđave stolice.
- dezorganizacija** (fr. desorganisation) poremećaj ili uništavanje žive, organske veze među sastavili delovima, npr. u čovečjem telu; rastrojavanje; rasulo, rastroj-stvo, nered; potpun preobražaj i poremećaj čulnih organa kod nekog čoveka usled tzv. magnetiziranja.
- dezorganizirati** (fr. desorganiser) rastroji-ti, rastrojavati, rasturiti, raskinuti, dovesti u nered, uneti rasulo.
- dezorganizovati** v. dezorganizirati.

dezorientacija (fr. desorientation) nemanje (ili: gubljenje) sposobnosti snalaženja i opredeljivanja u prostoru, u nekom mestu, u nekoj prilici, u izvesnim prilikama; zavodenje sa pravog puta, zbunjivanje, pometnja.

dezorientiran (fr. desorienter) koji ne može da se snađe i opredeli u nekoj prilici ili u prostoru, u nekom mestu; zaveden s pravoga puta, izveden na pogrešan put, smeten, zbumjen, pomenet, bez orientacije.

dezorientirati (fr. desorienter) smesti u snalaženju u prostoru, pomesti u nekoj prilici; pomesti, navesti na pogrešan put, zabuniti.

dezorientisan v. dezorientiran.

dezorientisati v. dezorientirati.

dei gracija (lat. dei gratia) po milosti božjoj (uobičajena formula u vladalačkim poveljama, titulama itd., u upotrebi od Karla Velikog).

deizam (lat. deus bog) *fil.* mišljenje koje dopušta da je bog prauzrok i tvorac sveta, ali ne priznaje nikakva čuda niti kakav božji uticaj na tok sveta, naročito ne priznaje neko božansko otkrivenje. Deizam je igrao glavnu ulogu u filozofiji HUŠ veka; glavni predstavnici: Volter, Russo, Lesing, Mendelson i dr.; *dejizam; up. teizam.*

deiktičan (grč. deiktikos) koji se osniva na primerima, na dokazima.

deinoza (grč. deinos strašan) *ret.* preteri-vanje, preveličavanje.

deinoterij(um) (grč. deinos, therion divlja životinja, zver) *zool.* orijaška pretpotpona životinja, sisar, nađena u okamenotin-skim ostacima.

deintegrirati (lat. deintegrare) oduzeti od celine, smanjiti, suziti.

deist(a) (lat. deus) *fil.* pristalica *deizma; up. tekst.* deitet (lat. deitas) božanstvo.

deifikacija (nlat. deificatio) obožavanje, odavanje božanske počasti.

deificirati (lat. deus, facere učiniti) obožavati, ukazivati čast kao bogu, ceniti više svega.

dejektorij(um) (nlat. deectorium) *med.* sredstvo za otvaranje i regulisanje stolice.

dejekpija (lat. deiectio) *prav.* oterivanje; udaljivanje s položaja ili poseda; *med.* ispršnjavanje stolice; izmet, izdvajanje, lučenje.

dejizam (lat. deus) *fil.* v. *deizam.*

de jure (lat. de jure) po pravu, s pravnog gledišta; *up. de fakto.*

deka (nem. Decke) 1. pokrivač, pokrov, čebe; guber.

deka (grč. deka deset) 2. deset; mera od deset grama; u Međunarodnom sistemu jedinica predmetak za označu deset puta većeg (dekalitar — 10 1, dekametar — 10 m i dr.); skr. da.

dekabristi (rus. dekabristi) mladi ruski plemići — oficiri koji su, 26. decembra 1825, podigli u Petrogradu ustanak protiv apsolutizma.

dekaginican (grč. deka, gyne žena) sa deset žena; *bog.* cvetovi sa deset stubića ili usta plodnice.

dekagon (grč. deka, gonia ugao) *geom.* desetougaonik, telo od deset uglova, strana.

dekagram (grč. deka, gramma) težina (ili: teg) od 10 grama.

dekada (grč. dekas, dekados desetina) desetorica; broj deset; deset komada; period od deset godina; zbirka ili delo od deset knjiga, npr. Livijeva „Rimska istorija”; u kalendaru francuske revolucije: nedelja od deset dana (od *primidi, du odi* itd. do *dekadi*); mat lecimalni sistem.

dekadent (nem., fr.) pristalica *dekadencije.*

dekadencije (lat. de-cadere opadati, ital. decadenza) opadanje, propadanje, raspad, pogoršavanje, propast; opšti izraz za razne fenomene društveno-istorijskog i kulturnog zbijanja kad se oni karakterišu gubljenjem vitalnih i stvaralačkih energija, ili bivaju zahvaćeni dezinte-grišćim procesima koji su praćeni sla-bljenjem moći postojećih sistema vrednosti.

dekadika (grč. dekas, dekados desetina) mat. decimalni sistem; v. pod *decimalan.*

dekadni sistem mat. desetni sistem, brojni sistem koji ima za osnovu broj 10; v. pod *decimalan.*

dekaed;-; grč. deka, hedra, sedalo, osnova

geom. poliedar sa deset površina.

dekalvacija (nlat. decalvatio) očelavljava-nje, očelavljenje, jedna od sramnih kazni u srednjem veku, koja se sastojala u tome što je osuđenik bio očelavljen.

dekalirati (ital. de-calare) *trg.* izgubiti u težini usled sušenja, curenja itd.

dekalitar (grč. deka, litra) mera od 10 litara.

dekalkirati (fr. decalquer) prenositi otiske, npr. sa bakra ili kamena na drvo itd.; preneti crtež na providnu hartiju.

dekalkomanija (lat. de-calcare ugaziti, tucati, grč. mania pomama, strast) veština da se slike u bojama, štampane na naročitoj hartiji koja je prevučena jednim lako rastvorljivim slojem, ovlažavanjem zadnje strane prenose na drvo, staklo, metal, porculan, kožu, lim i dr.; v. *metahroma-tipija.*

dekalo (ital. decalo) *trg.* gubitak u težini neke robe usled sušenja, curenja itd.

dekalog (grč. dekalogos) deset božjih zapovesti.

Dekameron (ital. Decamerone, grč. deka, he-mera dan) deset dana, istorija o deset dana (naslov poznate zbirke novela ital. pesnika Bokača).

dekametar (grč. deka, metron) mera za dužinu od 10 metara.

dekan (lat. decanus) 1. u rimskom logoru: starešina štora u kojem je bilo 10 vojnika; 2. danas: starešina jednog fakulteta na univerzitetu; predsednik fa-kultetskog saveta; 3. više svećeno lice, odmah posle biskupa, u rimokatoličkoj i protestantskoj crkvi; 4. u Italiji: najstariji sluga u kući nekog kneza, kardinala itd.

dekanat (nlat. decanatus) dekanstvo, zvanje i položaj dekana; mesto službovanja dekana.

dekandrija (grč. deka, aner čovek, *muž*) *bat.* hermafroditne biljke sa deset slobodnih prašnikovih končića, u Lineovom sistemu deseta klasa.

dekanski jezici (ind. Dekham) v. *dravidski jezici*.

dekantacija (fr. decantation) *hem.* lagano otklanjanje i odvajanje bistre tečnosti od taloga.

dekantirati (lat. decantare, fr. decanter) *hem.* očekiti, ocediti, neku tečnost odvojiti od taloga koji se nalazi na dnu; razbi-striti.

dekapirati (fr. decaper) površinu metala — zagrevanjem, kuvanjem u sodi, luženjem i ribanjem — očistiti i tako je prirediti za galvanoplastiku.

dekapitacija (fr. decapitation) odsecanje glave; obezglavljenje.

dekapitirati (lat. caput glava, fr. deca-piter) odseći glavu, obezglaviti.

dekapod (grč. deka, piis stopa) mera za dužinu od deset stopa.

dekapsulacija (lat. de-, capsula) *med.* operativne skidanje kapsule (površinske prevlake) s bubrega (kod uremije) ili s drugih organa.

dekar (grč. deka, lat. agea površina) mera za zemljište od deset ara.

dekarbirirati (fr. decarburer) v. *dekarbonizirati*.

dekarbonizirati (lat. carbo) oslobođeni (ili: oslobođavaTM) od ugljena ili ugljene kiseline; *dekarbirirati*.

dekartirati (lat. de-charta, fr. carte) *pošt.* utvrđivati sadržinu pošiljki na osnovu karata.

dekaster (fr. decastere) deset kubnih metara, deset etera.

dekastilon (grč. deka, stylos) *apx.* građevina na deset stubova ili svodova.

dekastih (grč. deka, stichos) *lit.* strofa od deset stihova.

dekatirati (fr. decatir) obraditi sukno pomoću vodenе pare da bi mu se dao blag i postojan sjaj i sprečilo docnije skupljanje.

dekatisaža (fr. decatissage) postupak pri dekatiranju, pronađen 1822. u Parizu; *up. dekatirati*.

deklamando (ital. declamando) *muz.* veoma izrazito, sa puno izražaja.

deklamator (lat. declamator) umetnik u govorenju (stihova), majstor u izlaganju: viso-koparni besednik; knjiga sa pesmama za deklamo valje.

deklamatorij(um) (nlat. declamatorium) vežbanje u deklamovanju; knjiga koja sadrži pesme za deklamovanje.

deklamatorika (lat. declamare) uputstvo (ili: nauka) o lepom izlaganju, čitanju, ili o veštini lepog besedenja.

deklamatorski (lat. declamare) besednički, rečito; što odgovara deklamatorskoj veštini; visokoporno.

deklamacija (lat. declamatio) veština usme-nog izlaganja, govorenje sa puno izrazitosti, umetničko govorenje neke pesme; vežbanje u govoru u školi; preterivanje u izrazitosti govorenje i u besedničkom tonu.

deklamiraTM (lat. declamare) umetnički i sa puno izražaja govoriti neku pesmu: govoriti besedničkim tonom; besedničkim i odviše vatrenim tonom govoriti o beznačajnim stvarima.

deklamovati v. *deklamirati*.

deklarativan (nlat. declarativus) koji ima karakter objavljivane (ili: objašnjavanja), objavni, izjavni, iskazni; *deklara-tivna ili iskazna rečenica* zavisna rečenica kojom se kazuje šta se izriče glago-lom glavne rečenice, npr.: Mislim da ćeš poslati.

deklaracija (lat. declaratio) objava, izjava, izjašnjenje; izlaganje, npr. nekog zakona preko osoba ili tela za to ovlašćenih; objavljivane, npr. veridbe; *trg.* prijave (ili: prijavljivanje) carinskim vlastima robe radi carinjenja (*carinska deklara-cija*); >izjava o sadržini poštanskih paketa (*poštanska deklaracija*); lično prijavljivanje poreskim vlastima visine i izvora imanja i prihoda itd.

deklareš ov rajts (eng. declaration of rights) izlaganje prava, objava engleskog parlementa 1689. o osnovnim načelima engleskog ustava.

deklarirati (lat. declarare) objaviti, objavljivati; izjaviti, izjavljivati, izraziti se, obznaniti svoju odluku; *trg.* prijaviti carinskim vlastima robu radi carinjenja.

deklasirati (lat. de-classis, fr. déclasser) brisati (ili: izbrisati, isključite) iz jednog društvenog staleža, reda, razreda, klase; udaljiti, odstraniti; poniziti.

deklinabilan (nlat. declinabilis) *gram.* prome-nljiv (po paděžima); skretl>iv, sposoban za skretanje, odstupanje.

deklinabilitet (lat. declinabilitas) *gram.* promenljivost; skretljivost, sposobnost skretanja, odstupanja.

deklinator (lat. declinare okretati) *fiz.* v. *deklinotorijum*.

deklinatoran (lat. declinare) koji odstupa, skreće, odbija; koji osporava.

deklinatorij(um) (lat. declinare) *fiz.* sprava za merenje magnetne deklinacije.

deklinacija (lat. declinatio) *gram.* imenska (ili: padežna) promena; *fiz.* odstupanje (ili: skretanje) magnetne igle od geograf-skog podnevka (ili: meridijana) nekog mesta; *astr.* upravio odstojanje nebeskog tela od nebeskog polutara, ekvatora; *med.* išča-šenje; takođe: opadanje, popuštanje neke bolesti.

deklinirati (lat. declinare okretati) *gram.* menjati po padežima (imenice, pridjeve, zamenice i brojeve); skretati, savijati, odstupati; *prav.* ne priznavati, odbijati.

deklinograf (lat. declinare, grč. grapho pišem) *astr.* instrumenat za automatske beleženje deklinacije zvezda končanič-nim mikrometrom.

deklinometar (lat. declinare, grč. metron mera) *fiz.* instrumenat za merenje magnetne deklinacije; *astr.* instrumenat za posmatranje i beleženje deklinacije.

delovati (nem. decken) pokriti, prekriti, poklopiti, zastrti; *trg.* pokriti, izmiriti dugove; postaviti sto.

dekokt (lat. decoquere) *fark.* odvarak, ukuvak, ukuvan sok od trava (služi kao napitak za lečenje).

dekokt-infuzum *fark.* lek koji se pravi kada se vrelim ukuvanim sokom prelije drugi kakav lek.

dekoktor (lat. decoctor) onaj koji prekvavava, ukuvara; *prav.* lice koje je prenelo na drugog svoje imanje da bi tim ostetilo svoje poverioce; rasipnik.

dekoktor bonorum (lat. decoctor bonorum) *prav.* rasipnik svog imanja.

dekoktor dolozus (lat. decoctor dolosus) *prav.* rasipnik svog sopstvenog i uzajmno-enog imanja.

dekokcija (lat. decoctio) iskuvavanje, ukuvanje, prokuvavanje.

dekolaža (fr. decollage odlepljivanje) *avkj.* završavanje uzletanja aviona, odvajanje aviona od zemlje, polet, uzletanje, poletanje, polazak aviona.

dekolacija (lat. decollatio) odsecanje (ili: odrubljivanje) glave.

dekolirati (lat. decollare) odseći (ili: odrubiti) glavu; *hem.* vrat retorte otkinuti zapal>enim sponzom koncem ili usi-janom žicom.

dekolonizacija (lat. de, colonisatio) oslobanjanje zemalja od kolonijalne zavisnosti.

dekoloracija (lat. decoloratio) obezbojenje, gubljenje boje, popuštanje u boji, bleđenje; obezbojenje, oduzimanje boje; *fig.* bezbojnosc.

dekolorimetar (lat. decolorare obezbojiti, grč. metron mera) aparat za određivanje sposobnosti gubljenja boje, obezbojenja izvesnih tvari.

dekoloriran (lat. decoloratus) obezbojen, koji je izgubio boju, izbledeo; kome je oduzeta boja; *fig.* koji je izgubio draž.

dekolorirati (lat. decolorare) obezbojiti se, izgubiti boju, izbledeti, oslabeti u boji; obezbojiti, oduzeti boju; *fig.* izgubiti draž.

dekolte (fr. decolleter) izrez na haljinama, naročito ženskim, tako da se vide grudi, ramena, vrat; obnaženost.

dekoltiran (fr. decollete) sa izrezom na haljini; obnažen, nag; v. *dekolte*.

dekoltirati (nem. dekoltieren) obnažiti, razgolititi vrat i grudi.

dekoltovati (fr. decolleter) obnažiti vrat.

dekombinirati (nlat. de-combinare) rastaviti, odvojiti; *up.* *kombinirati*.

dekompozitum (lat. decompositum) telo koje je rastavljene u svoje sastojke, sastavne delove; *med.* lek koji je sastavljen iz više raznih lekova; *gran.* reč sastavljena od više reči.

dekompozicija (lat. decompositio) rastavljanje (ili: raščinjanje, rastvaranje) nekog tela na njegove sastojke, sastavne delove, raščlanjavanje; raspadanje; truljenje.

dekompionirati (lat.) rastaviti, raščiniti, rastvoriti neko telo na njegove sastavne delove.

dekompionovati v. *dekompionirati*.

dekont (fr. decompte) *trg.* otpis, odbitak od duga ili računa; uzajamni, kontrolni račun; ostatak, kusur.

dekontirati (fr. decompter) *trg.* odbiti od duga ili >ačuna, otpisati.

dekor (lat. decor, fr. decor) ukras, ures, lepota, ukras u boji; kićenje, naročito u keramici; *poz.* sve *dekoracije jedne pozornice*.

dekorater (fr. decorateur) onaj koji ukrašava ili boji sobe, radnje i dr., naročito koji ukrašava draperijama, umetnički izrađenim nameštajem itd.; pozorišni slikar.

dekorativni (lat. decorativus) ukrasan, ure-san, koji krasiti, koji resi, koji služi za ukrašavanje; ukrasni, uresni, koji ima prirodu ukrasa (ili: uresa); *ark.* koji služi samo za ukras (suprotno *konstruktivan*); *slik.* koji teži samo za spoljnjim dejstvom boja, bez udubljivanja u formu i značaj.

dekoracije (nlat. decoratio) ukrašavanje nekog predmeta, kićenje neke prostorije (vešanje čilima ili goblena po zidovima, nameštanje stilski izraženog namešataja itd.); *poz.* nameštanje pozornice pomoću kulisa, pozadine i dr.; ukras, ures; orden, odličje, počasni znak.

dekorirati (nem. dekorieren) 1. ukrasiti, ukrašavati; 2. odlikovati ordenom.

dekorisanje v. *dekoracija*.

dekorisati (lat. decorare) ukrasiti, ukrašavati, uresiti, urešavati, nakititi, ulepšati; odlikovati ordenom; *biti de-korisan* dobiti orden, imati na sebi orden.

dekort (lat. de-curtus, ital. de-corto) *trg.* odbitak od računa za neku robu, naročito zbog slabe mere ili rđave kakvoće; uobičajeni odbitak zbog toga što se odmah plaća u gotovom.

dekreditirati (fr. decrediter) lišiti poverenja, potkopati (ili: ubiti) nekome kredit, poverenje, ugled, čast.

dekrement (ital. decrementum) smanjitan, opadak, iznos izgubljen postugšim smanjivanjem, opadanjem; *mat.* mala veličina za koju se promenljive smanji; *supr.* inkrement.

dekrepitacija (ital. decrepitatio) *hen.* pr-skanje kristala, usled zagrevanje, koji imaju u sebi mehanički zatvorenu vodu, npr. kuhinjske so; praskanje, prštanje, puckaranje.

dekret (lat. decernere, decretum) odluka, rešenje, naredba vlasti, svaka viša naredba uopšte.

dekretali (lat. decretales) pl. papske odluke ili naredbe i razne zbirke takvih odluka; naročito: odluke koje je izdao Grgur IX i koje, kao panonski zakonik, predstavljaju drugi deo crkvenog prava (*Corpus iuri canonici*).

dekretirati (lat. decretare) odlučiti, rešiti, zaključiti; narediti, odrediti, izdati naredbu.

dekretisti (lat. decrescere) *pl.* u srednjem veku: učitelji i pisci kanonskog prava, za razliku od *legista*, učitelja i pisaca rimskog prava.

dekre goran (lat. decretorius) odlučujući, rešavajući; *dekretoran* (<*Iez* decretorius) bio je, u Vestfalskom miru, 1. januar 1624. za sekularizacije, koje su toga dana već stupile na snagu.

dekrešendo (ital. decrescendo) *muz.* postepeno tiše, sve slabije; mesto koje se tako svira.

deksiografija (grč. deksios desni, grapho) pisanje s leve strane na desnu.

deksiografski (grč. deksios, grapho) pisano sleva nadesno.

deksiokardija (grč. deksios, kardia srce) *med.* neprirodna pojava u gradnji čovečjeg tela kada srce, mesto na levoj, stoji na desnoj strani.

dekstralan (lat. dextralis) desni, koji je s desne strane.

dekstrin (lat. dexter desni) *hem.* telo koje se dobije kada se skrob greje na 160°; rastvara se u vodi i tim se rastvorom može lepiti kao gumom; *up.* *dekstroza*.

dekstroza (lat. dexter desni) naziv od svoj-stva obrtanje polarizacione ravni nadesno; *hem.* grožđani šećer; *glikoza*; *v.* *dekstrin*.

dekubitus (nlat. decubitus) *med.* ležanje, način (ili: položaj) ležanja; razranavljenje ležanjem (ili: od ležanja), projed od ležanje; taloženje sokova na nekom mestu.

dekuver (fr. decouvert) otkriven, neza-štićen, bez pokrića; *a dekuver* (fr. e decouvert) *berz.* prodavati robu koje nema; *kredit a dekuver* kredit bez pokrića koji bankar daje izdavaocu menice; *im. deficit*, manjak, nemvnej; *berz.* nemenje jedne hartije od vrednosti koje je beš potrebna radi pokrića.

dekujus (lat. de cujus od koga) *prav.* lice posle čije smrti ostaje nasleđe.

dekuražirati (fr. decourager) obeshrabriti, obeshrabljiveti, uplesiti, poplešiti, ubiti nekome hrabrost ili volju za nešto.

dekurzus (lat. decurrere, decursus) tok, npr. neke bolesti; opadanje bolesti.

dekurija (lat. decuria) klese, odeljak, odeljenje od deset članova, desetina (u vojsci starih Rimljana).

dekurion (lat. decurio) starešina nad deset ljudi, desetar, vodnik (u vojsci starih Rimljana).

dekurt (fr. de-court) *trg.* v. *dekort*.

dekurtirati (fr. decourter) *trg.* odbiti, smanjiti, skratiti; smanjiti račun za izvestan procenat zbog slabe mere ili rđave kakvoće robe.

dekusorij(um) (lat. decutere, nlat. decussarium) *med.* aparat za pritisikivanje moždane opne pri bušenju lobanje.

delabijalizacija (lat. de-, labium usna) *lingv.* gubljenje usnenog dela izgovora pojedinih glasova.

delakrimacija (lat. de, lacrima suza) *med.* suženje, suze u očima.

delaktacija (lat. de, lac mleko) odbijanje deteta (od materinjeg mleke).

delat (lat. deletus) *prav.* optuženik.

dela gor (lat. delator) dostavljač, potkazivač, potajni tužilac.

delatoran (lat. deferre, delatum) potkazivač-ki, dostavlječki, izdejnički; klevet-nički.

delatura (klet. delature) potkazivanje, dostavljanje, klevetanje, ocrnjivanje.

delacija (lat. delatio) dostavljanje, potkazivanje; *prav.* pozivanje nekog de primi na sledstvo.

delacio juramenti (lat. delatio iuramenti) *prav.* nametanje zakletve.

delacio hereditatis (lat. deletio hereditatis) *prav.* prelaženje u nasledstvo imanja usled nečije smrti ili po poslednjoj volji; sud-sko prenošenje nasledstva na najbližeg srodnika.

dele (lat. delere uništiti, dele) briši, izbacuj!

deleatur (lat. deleatur) neke se briše, da se izbací (slovo ili reči, naročito u korekturi).

delegant (lat. delegens) izdavalac neredbe (ili: neloge); *trg.* dužnik koji svome zaj-modavcu ustupa potraživanje preko duga kod neke treće osobe.

delegat (lat. *delegatus*) izaslanik, poslanik, predstavnik; član delegacije.

delegatar (nlat. *delegatarius*) *trg.* poverilac koji je upućen na neko treće lice radi traženja nekog duga.

delegatski sistem po Ustavu SFRJ od 1974. predstavlja ukupnost odnosa, načela i ustavnih ustanova kojima se omogućava i obezbeđuje radnim ljudima, samoupravne i politički organizovanim, da putem dele-gata i delegacija učestvuju u odlučivanju na svim nivoima, od osnovne organizacije udruženog rada do federacije i o svim pitanjima o kojima se odlučuje.

delegacija (lat. *delegatio*) poslanstvo, izaslanstvo; *prav.* ustupanje potraživanja nekog duga ili nalog za plaćanje jednog dužnika na neko drugo lice sa pristan-kom ovoga poslednjeg; po Ustavu SFRJ od 1974. god. radni ljudi u osnovnim samou-pravnim organizacijama i zajednicama i društveno-političkim organizacijama obrazuju svoje delegacije radi neposrednog ostvarivanje svojih prava, dužnosti i odgovornosti i organizovanog učešća u vršenju funkcija skupština društveno--političkih zajednica.

delegirati (lat. *delegare*) odrediti, poslati, izaslati; ovlastiti, opunomoći; preneti na koga (pravo, dug itd.).

delekcija (lat. *deligere* odabrat, izabrat, *delectum*) biranje, izbor.

delenimenti (lat. *delenimentum*, *delenire* ublažiti) *pl. med.* sredstva za ublažavanje (ili: uminjavanje, umirivanje); laskave reči, maženja.

deleterij(um) (grč. *deleomai* uništavam, *deleterion* otrov) *med.* materija koja truje i uništava život, otrovna materija.

deli (tur. deli) lud, mahnit; hrabar, smeо, srčan; *im. delija.*

delibal (tur.) otrovni ili opojni med koji pčele kupe sa biljke Daphne pontica na Crnom moru.

delibacija (lat. *delibatio*) smanjivanje, pričaćivanje; *prav.* *delibacio hereditatis* (lat. *delibatio hereditatis*) smanjivanje nasledstva.

delibaša (tur. *delibasi*) starešina delija.

deliberativan (lat. *deliberativus*) koji savetuјe, rešavajući, većajući.

deliberato (ital. *deliberato*) *muz.* odlučno.

deliberacija (lat. *deliberatio*) savetovanje, premišljanje, razmišljanje, dogovaranje.

delivrans (fr. *delivrance*) oslobođenje; *trg.* isporuka, predaja, izdavanje.

delivrezon (fr. *delivraison*) *trg.* isporuči-vanje, predaja, izdavanje robe.

delivrirati (fr. *delivrer*) oslobođiti, izbaviti; *trg.* isporučiti, poslati, predati, izdati robu.

deligatura (lat. *deligatura*) *med.* zavoj; zavijanje, previjanje rane.

deligacija (lat. *deligatio*) *med.* zavijanje rane, previjanje.

delija (tur. *deli*, junak) 1. turski konjanik; 2. junak.

delikanija (tur. *delikanh*) mlad momak, mladić plahе krvи.

delikatamente (ital. *delicatamente*) «uz. v. *delikato*.

delikatan (lat. *delicatus*) nežan, ljubak, mio; fin, lep, ukusan; veoma obazriv, pažljiv, osetljiv; koji treba pažljivo raditi; tugajiv, škakljiv, težak, neprijatan (npr. položaj, stvar).

delikatese (fr. *delicatesse*) kao etička osobina: nežnost, osetljivost, obazrvost, pažljivost; u umetnosti: prefinjen ukus, smisao za lepo, kitnjastost; kao predmet za uživanje: poslastica, prislačak, jelo priređeno naročito lepo i ukusno.

delikato (ital. *delicato*) *muz.* sa nežnošću, nežno; *delikatamente.*

delikvent (lat. *delinquere*) v. *delinkvent.*

delikvescentan (lat. *deliquescent*) topljiv, rastopljiv.

delikvescencija (nlat. *deliquescentia*) topljenje, utečnjavanje; svojstvo postajanja tečnim na vazduhu.

delikvescirati (lat. *deliquescere*) topiti se (ili rastapati se, utečniti se, utečnjavati se) upijanjem vlage iz vazduha; gubiti se, topiti se.

delikvij(um) (lat. *deliquescere*) topljenje (ili: rastvaranje) na vazduhu; *per delik-vijum* (lat. *per deliquium*) ili skraćeno: r. d. *med.* rastvaranjem na vazduhu, da se na vazduhu rastvoriti; *delikvijum animi* (lat. *deliquium animi*) nesvestica.

delikt (lat. *delinquere*, *delictum*) *prav.* istup protiv zakona, prestup, zločin.

delimitirati (lat. *de, limes, limitis*) graničenje, omeđavanje, ograničavanje, obeležavanje ili postavljanje granice.

delimitirati (lat. *Ae, limes, limitis*) graničiti, ograničiti, omediti, omedavati, obeležavati ili postavljati granicu.

delineavit (lat. *delineavit*) on je to crtao (na crtežima i bakrorezima).

delineacija (lat. *delineatio*) crtanje, nacrt, skica.

delineirati (lat. *delineare*) crtati, skici-rati.

delinkvent (lat. *delinquere*, *delinquens*) optuženi, prestupnik, zlikovac; *delinkventinja* prestupnica.

delirant (lat. *delirans*) onaj koji bunca, trabunja, ludak, onaj koji boluje od *delirijuma.*

deliracija (lat. *deliratio*) *med.* v. *delirijum.*

delirij(um) (lat. *delirium*) *med.* ludilo, bunilo, buncanje usled bolesnih duhovnih predstava, koje dolazi kao posledica izvesne prenadraženosti mozga i moždane opne; *deliracija.*

delirijum tremens (lat. *delirium tremens*) *med.* pijaničko ludilo, dolazi od prekomerne upotrebe alkoholnih pića, pojavljuje se sa

- nemirom i drhtanjem udova, završava se obično smrću.
- delirirati** (lat. delirare) buncati, trabunja-ti, biti lud, besneti, zanositi se.
- delitescencija** (lat. delitescere) med. iznenadno gubljenje (ili: naglo iščezavanje) bolesnih materija.
- deliciozan** (nlat. deliciosus) divan, sladak, ukusan; mio, umilan, bajan.
- delkredere** (ital. delcredere) *trg.* jemstvo posrednika (ili: agenta) da će roba koju je on prodao na kredit biti plaćena u određenom roku.
- delkredere-provizion** *trg.* nagrada koju posrednik prima za svoje jemstvo; v. *delkredere*.
- deložiranje** (fr. délogement) izlazak, odlazak, pokret, npr. logora ili trupa; iste-rivanje sa nekog položaja ili iz stana; potiskivanje neprijatelja, sa položaja, *deložman*.
- deložirati** (fr. déloger) izbaciti, isterati iz stana; *voj.* potisnuti neprijatelja sa njegovog položaja; izići, odseliti se.
- delta** (grč. delta) 1. četvrt slovo grčke abzuke Δ, 5= D, d; 2. trouglasto ostrvo u Donjem Egiptu koje prave rukavci reke Nila (otuda svako ostrvo koje prave rukavci neke reke, ušće reke oblika delte); 3. muzički instrumenat starih Grka i Rimljana u obliku slova delta.
- delta-zraci** fiz. radioaktivni zraci, koji se uvek pojavljuju zajedno sa *alfa-zracima*, ako *beta-zraci* imaju veoma malu brzinu.
- delta-metal** zlatu slična legura (56% bakar, 41% cink, 1% gvožđe, 1% olovo, 1% mangan i nešto fosfora) za okivanje brodova, brodske zavrtne, mašinske delove i oruđa.
- deltoid** (grč. delta, eidos oblik) kom. četvorougaonik simetričan u odnosu prema jednoj dijagonali, i sa dijagonalama koje se upravio seklu.
- deltoidan** (grč. deltoeiaes) u obliku *delte*, trougaon.
- deltoides** (grč. delta, eidos oblik) med. delti sličan mišić gornjeg dela ruke.
- deluvij(um)** (lat. de-, luere prati) geol. proizvodi od raspadanja stena koji se spiranjem prenose sa viših brdskih položaja i talože na padinama i u podnožju.
- delfijsko proročište** v. *Delfi*.
- Delfi** (grč. Delphoi) čuveno proročište Apolonovo u Fokidi, na podnožju *Par-nasa*.
- delfin** (lat. delphinus) morska životinja, slična kitu, kojoj se pripisuje odanost ljudima i ljubav prema muzici, morska svinja, pliskavica.
- delfis** (grč. delphys) med. materica.
- demagog** (grč. demos narod, agein voditi, demagogos) vođa naroda; u staroj Grčkoj tako su zvali ljudi koji su ličnim ugledom, rečitošću itd. vršili velik uticaj na narodne skušptine; danas se upotrebljava u prekornom smislu, kao zavodnik naroda, tj. kao onaj koji laskajući narodu dolazi do vlasti.
- demagogizam** (grč. demos, agein) mišljenje i način rada jednog *demagoga*.
- demagogija** (grč. demos, agein) vođenje naroda; zapravo: zavodenje naroda; sistem i metodi kojima se služe *demagozica* bi došli do svog cilja, tj. vlasti.
- demagoški** (grč. demos, agein) koji rovari, podbada, buškara; *up. demagog*.
- demaj** (eng. demy) vrsta hartije maloga formata.
- demanti** (fr. dementi) opovrgavanje, odricanje, poricanje, ispravljanje neke neisti-ne ili netačnosti.
- demandovati** (fr. dementir) opovrgnuti, poreći, poricati, odreći, odricati, ispraviti neistinu ili netačnost.
- demarkacija** (fr. demarquer) ograničavanje, omeđavanje, obeležavanje granične linije; *mor.* određivanje mesta na kojem se nalazi brod na otvorenoj pučini.
- demarkaciona linija** granična linija, naročito radi utvrđivanja ranije spornih granica; *med.* kod gangrene: linija na kojoj se ova zaustavlja.
- demarkacione trupe** pogranične trupe, graničari.
- demarkacioni kordon** granični lanac.
- demarkirati** (nem. Marke, fr. demarquer) ograničiti, obeležiti granicu, povući graničnu liniju.
- demarš** (fr. démarches) korak, postupak; *ucinili* demarš preduzeti potrebne mere, preduzeti korake, postupati po nekoj stvari.
- demaskirati** (fr. demasquer) skinuti (ili: zderati) obrazinu (ili: masku); raskruti, otkriti, prikazati u pravoj boji, onako kako jest, razgolitiTM, razgolićavati, ra-skrinkati; *voj.* trupe u pokretu otkriti neprijatelju i time ih izložiti njegovoj artiljerijskoj ili puščanoj vatreni.
- dembel** (pere. tenbel, tur. tembel) lenština, neradnik.
- dembelija** (pere., tur. tembelhane) zemlja dembela.
- dembelisati** (pere.) provoditi vreme u neradu, lenstvovati.
- dome** (grč. demati, tur. demet) naramak, snop.
- demeblirati** (fr. demeubler) ukloniti (ili: uklanjati, iznositi, izneti) namešta.
- demegorija** (grč. demegoria, demos narod, agoreyo govorim) javni govor, govor pred narodom, u narodnoj skupštini; *fig.* uti-canje na narod govorom.
- demelek** (tur. dernek) dakle, recimo, na primer; što bi se reklo . . .
- demembrirati** (lat. demembrare) raskomadati, rasparčati, izuditi, rastrgati, rastaviti na delove.
- demens** (lat. demens) ludak, maloumnik.
- demenčija** (lat. dementia) med. ludilo; *demen-cija* paralitika (nlat. dementia paralyti-

sa) progresivna paraliza ludaka; *demen-cija prekokis* (lat. dementia praecox) mladalačko ludilo, zajednički naziv za duševne bolesti koje počinju za vreme ili odmah posle puberteta; *demencija senilis* (lat. dementia senilis) ludilo koje dolazi sa godinama, kao posledica starosti.

demerzija (lat. demergere, demersio) potapanje, zagnjurivanje.

demeritirati (fr. demeriter) skriviti, zgrešiti, ogrešiti se o nešto.

demeritni dom u katoličkoj crkvi: zavod za popravku i kažnjavanje sveštenika koji učine kakvu krivicu.

demefitizacija (lat. de, mephitis kužio isparenje) *med.* čišćenje od škodljivih isparavanja, od zagušljivog vazduha.

demefitizirati (lat. de, mephitis, fr. demephitis) provetriti, čistiti, očistiti od škodljivih isparavanja.

demeškinja v. *dimiskija*.

demibastion (fr. demi-bastillon) *voj.* malo utvrđenje, polutvrđenja.

demivolt (fr. demivolte) *jax.* poluoptok, ja-hanje u polukrugu.

dimije v. *dimije*.

demikoton (fr. demi-coton) jaka polupamučna tkanina.

demilitarizacija (lat. de-, militaris) *voj.* razoružanje, razoružavanje; raspушtanje, smanjivanje na najpotrebniju meru vojske i uklanjanje vojnih objekata u nekom mestu, nekoj oblasti ili državi; uvodenje civilne mesto vojne uprave; *supr. militariza-cija*.

domilitarizirati (lat. de-, militaris) *voj.* razoružati, razoružavati; naročito: ra-spustiti (ili: znatno smanjiti, ne držati) vojsku i porušiti vojne objekte u nekom mestu, nekoj oblasti ili državi; uvesti (ili: uvoditi) civilnu upravu mesto vojne uprave; *supr. militarizirati*.

demilitarizovati v. *demilitarizirati*.

demimond (fr. demimonde) polusvet, tj. samo po spolašnjem sjaju otmeno društvo javnih žena, kockara i drugih pustolova u Parizu (po jednoj drami A. Dime-Sina).

demimontkinja (fr. demimondaine) dama iz polusveta, javna žena.

de minimis (lat. deminuere umanjivati) *gram.* v. *de minimis*.

de minimicija (lat. deminutio) v. *diminucija*.

demiparalela (fr. demi-parallele) *voj.* polušanac, polurov.

demir (tur. demir) gyožde, željezo; *demir-kapija* gvozdena kapija.

demirelief (fr. demirelief) poluispupčen rad, polureliefni rad.

demisija (lat. demissio) skrušenost, utuče-nost, klonulost; ostavka; *up. dimisija*.

demisionar (fr. demissionnaire) primalac ustupljenih dobara, imanja; službenik u ostavci.

demisionirati (lat. dimittere, fr. demissi-onner) dati ostavku, zahvaliti se na službu ili zvanje; otpustiti.

demiskija v. *dimiskija*.

demitur (fr. demitour) polukrug, poluobrt (nalevo ili nadesno).

demiurg (grč. demiurgos) *fil.* tvorac (ili: neimar) sveta. Ovako naziva Platon boga, kao tvorca sveta. *Gnostičari* su nazivali demijurgom tvorca materijalnog sveta, za razliku od najvišeg boga, i izjednačavali ga sa bogom Jevreja.

demidžon (eng. demi-john, fr. dame-jeanne) opletena staklena boca za vino, sirće itd. razne veličine (do 60 l), koja je u nekim zemljama utvrđena.

demo- (grč. demos narod) predmetak u složnicama sa značenjem: narod, narodni.

demoazel (fr. demoiselle) gospodica; devojka.

demobilizacija (fr. demobilisation) *voj.* razoružavanje vojske, vraćanje vojske na mirnodopsko stanje.

demobilizirati (fr. demobiliser) *voj.* razo-ružati, svesti vojsku na mirnodopsko stanje; *demobilisati*.

demobilisan v. *demobilizirati*.

demograf (grč. demos narod, grapho pišem) po starosti i dostojanstvu; senatori u današnjoj Grčkoj.

demograf (grč. demos narod, grapho pišem) onaj koji se bavi *demografijom*.

demografska (grč. demos, grapho) grana statistike koja proučava kretanje i razvoj stanovništva.

demodoksologija (grč. demos, doksa mišljenje, logos reč, govor) proučavanje javnog mišljenja naroda.

demodulator v. *detektor*.

demokrat(a) (grč. demos, krateo moćan sam, vladam) pristalica i zastupnik demo-kratskog uređenja države i odnosa u zajednici uopšte; čovek slobodoljubivih, širokih pogleda.

demokratizam (grč. demos, krateo) v. *demokratija*; u običnom govoru slobodoljubivost.

demokratizirati (grč. demos, krateo) uvesti ili sprovoditi mere koje oslobadaju sve ljude i daju im ravnopravnost, bez obzira na imovno stanje, položaj, poreklo itd.; učiniti jednu stvar pristupačnom sredstvima i shvatanjima širokih narodnih slojeva, npr. nauku.

demokratizovati v. *demokratizirati*.

demokratija (grč. demos, krateo vladam, krateos vladavina, vlast, demokratia) pojam koji obično označava vlast naroda. Građansko-formalističko shvatanje tumači demokratiju kao režim formalne jedna-kosti i prava svakog građanina da učestvuje u odlučivanju o javnim, državnim poslovima; ovo shvatjanje razlikuje samo dva tipa demokratije: neposrednu (skupština svih punopravnih građana) i po-srednu (skupština predstavnika koje na-

rod bira na duži ili kraći period). Marksizam shvata demokratiju kao oblik klasne vladavine i stoga, pored razliko-vanja formalnih oblika, razlikuje demo-kratije po njihovom društveno-istorij-skom i klasnom sadržaju. Socijalistička demokratija zasnovana na društvenoj svojini i na učešću proizvođača i gradana u upravljanju privrednim i društvenim poslovima, je kvalitativno nov oblik demo-kratije, koja područljivo i same političke oblike ubrzavajući proces odumiranja države stvaranjem autonomne društvene organizacije radnih ljudi.

demoliranje (fr. *demolir*) rušenje, razvaljivanje, uništavanje, upropastičavanje, obaranje; *demoliran*.

demolirati (lat. *demoliri*, fr. *demolir*) rušiti, porušiti, razvaliti; upropastiti, uništiti; *pr. demoliran*.

demolicija (lat. *demolitio*) v. *demoliranje*.

demolicioni sistem fort sistem utvrđivanja po kojem se objekti, kad ih neprijatelj zauzme, mogu odmah razoriti minama.

de.mologija (grč. *demos, logia*) nauka o narodu i njegovom duhovnom životu.

demon (grč. *daimon*) natprirodno biće, duh, naročito zao duh, sotona; zla kobi.

demonetizacija (fr. *demonetiser*, lat. *de-moneta novac*) *fin.* povlačenje novca iz opticaja, bilo da bi se sasvim izbacio iz opticaja, bilo da bi se pretoplo ili prekovoao.

demonetizirati (lat. *moneta*, fr. *demonetiser*) *fin.* jednoj vrsti novca ukinuti vrednost i time je povući iz opticaja.

demonizam (grč. *daimon*) verovanje u duhove i natprirodne bića uopšte.

demonolatrija (grč. *daimon, latreia* obožavanje) poštovanje duhova, obožavanje đavola i klanjanje (ili: služenje) đavolu.

demonologija (grč. *daimon, logia*) učenje o duhovima, demonima.

demonomagaja (grč. *daimon, mageia*) gatanje (ili: vračanje) pomoću duhova.

demonomanija (grč. *daimon, mania* pomama, ludilo) verovanje da je u nekoga ušao đavo i da je zbog toga poludeo; verovanje u aveti.

demonomantija (grč. *daimon, manteia proricanje*) vračanje pomoću demona koji se nalazi u onome koji vrača.

demonomelanholija (grč. *daimon, melanco-b'a*) ludilo čoveka koji veruje da su u njega ušli zli duhovi.

demonicki (grč. *daimonios*) đavolski; soton-ski; natprirodan.

demonstrant (lat. *demontrans*) tumač, izla-gač, pokazivač; onaj koji javno daje izraza svojoj nameri, koji ispoljava mišljenje ili raspoloženje.

demonstrativan (lat. *demonstrativum*) koji ukazuje na nešto, koji nešto pokazuje; *gram. demonstrativna zamenica* pokazna za-menica, npr. ovaj, onaj, taj, i dr.

demonstrativno (lat. *demonstrare*) javno, otvoreno, očigledno, izrazito, živo, slobodno; *up. demonstracije*.

demonstrativum (lat. *demonstrativum*) *gram.* pokazna zamenica, npr. ovaj, onaj, taj i dr.

demonstrator (lat. *demonstrator*) dokazivač, izlagач; onaj koji tumači, prikazivač, objašnjivač.

demonstracije (lat. *demonstratio*) dokaz, dokazivanje, očigledno prikazivanje, naročito eksperimentiranje u prirodnim naukama; javno ispoljavanje, pojedinaca ili gomile, svog raspoloženja; *voj. akcija*, prividan tobožnji napad da bi se izazvao neprijatelj da otkrije svoju snagu, ili da mu se odvrti pažnja od neke druge operacije.

demonstrira™ (lat. *demonstrare*) pokazivati, dokazivati, izlagati, tumačiti; vidno ispoljavati raspoloženje.

demonstraža (fr. *demonstage*) rastavljanje na sastavne delove, raspletanje: onesposobljenje za rad; *up. demontirati*.

demontrati (fr. *demonter*) jednu mašinu rastaviti na njene sastavne delove; *voj.* oboriti s konja, narediti da se sjaše; učiniti neupotrebljivim (ili: nesposob-nim) za odbranu (npr. neku tvrdavu ili bateriju razoriti zrnima); učutkati top, razoriti mu lafet ili ga na drugi način ošteti; pokvariti neku spravu, most itd.

demontrirna baterija *voj.* baterija koja frontalnom vatrom uništava neprijateljske topove.

demoralizacija (fr. *demoralisation*) kvarenje, pokvarenost morala (ili: naravi); razvratnost; gubljenje hrabrosti; malodušnost; v. *demoralizirati*.

demoralizirati (fr. *demoraliser*) napraviti razvratnim, lišiti MOJ. ala, pokvariti, upropastiti nekoga, lišiti nekoga osećanja sopstvene vrednosti; *voj.* lišiti vojsku hrabrosti i vere u pobedu, uterati joj strah.

demoralizovati v. *demoralizirati*.

demoralisati v. *demoralizirati*.

demos (grč. *demos*) narod; u demokratskoj Atini: opština, odsek jedne *file*.

Demosten (grč. *Demosthenes*) najslavniji starogrčki besednik u Atini (384—322); otuda: *demostenika rečitost* izvanredna, ubedljiva i silna rečitost.

demotičan (grč. *demotikos*) koji pripada narodu, narodni, naklonjen narodu.

demofil (grč. *demos narod, philos prijatelj*) onaj koji voli narod, narodoljubac.

demping (eng. *to dump* frljiti, preturiti; prodavati po niskoj ceni, izvoziti robu i prodavati je ispod cene koštanja ili ispod cene domaćeg tržišta, dumping) *trg.* predavanje robe u inostranstvu ispod cene koštanja, obično u cilju konkurenčije i osvajanja tržišta; predavanje robe, naročito fabričkih proizvoda, po jevtinijoj

ceni inostranstvu nego domaćim potrošačima, u cilju da se da oduške hiperprodukciji, ili da se za sebe obezbede kartel-ski i trustni monopolji, *damping*.

demulencija (lat. *demulentia*) *pl. med.*, sredstva (ili: lekovi) za umirivanje bolova.

dempfer (nem. Dampfer) prigušivač, naprava za oslabljivanje i ublažavanje jačine tonova na muzičkim instrumentima, muzički češalj.

denazalizacija (lat. de-, nlat. *nasalisatio*) *lingv.* gubljenje nosne artikulacije; prelaz praslovenskih nosnih samoglasnika e i o u samoglasnike bez nazalne artikulacije.

denarijus (lat. *denarius*) stari rimski srebrni novac, koji je najpre sadržavao 10, docnije 16 asa ili 4 sestera; *denar*.

denaro (ital. *denaro*) bakarni novac različite vrednosti u bivšim provincijama severne i srednje Italije; *trg.* ideo jednog trgovca u nekom brodu ili njegovom tova-ru; mera za svilu i zlato.

denatalitet (lat. de-, *natalis* koji se tiče rađanja) opadanje broja rađanja (u nekom narodu, državi itd.) i, u vezi s tim, smanjivanje broja stanovništva.

denaturalizacija (fr. *denaturalisation*) otpuštanje iz podanstva, gubljenje gradanskog ili zavičajnog prava, lišavanje podanstva, zavičajnosti.

denaturalizirati (lat. *natura*, fr. *denatura-liser*) otpustiti iz podanstva, lišiti nekog gradanskog ili zavičajnog prava.
denaturisati (fr. *denaturer*) svoju prirodu izmeniti; prirodu neke stvari promeniti, izpačiti; robu inače podložnu raznim dažbinama i porezu (npr. so, spiritus i dr.) dodavanjem drugih materija (gasa, zejtina), učiniti neupotrebljivom za ljude, da bi za poljoprivredne i industrijske ciljeve bila oslobođena nameta.

denacionaliziranje (fr. *denationalisation*) odrođivanje, odnarodavanje.

denacionalizirati (lat. *natio* narod, fr. *denationaliser*) oduzeti narodni karakter, lišiti nekoga bitnih osobina naroda kome taj pripada, odrodit, odnaroditi.

denacifikacija (fr. de, lat. *natio* narod, facere raditi) nastojanje i rad pobedničkih savezničkih sila, po svršetku drugog svetskog rata, da u Nemačkoj potre sve tragove Hitlerove antidemokratske i ne-humane nacionalsocijalističke vladavine.

denga (arap.) *med.* vrlo zarazna bolest; javlja se povremeno u toplim krajevima, samo leti, kao nagao nastup groznice.

dendi (eng. dandy) kicoš, fičirić, pomo-dar.

denpi-valjak (eng. dandy) u fabrikaciji hartije: valjak za utiskivanje vodenih znakova.

dendizam (eng. dandy) kicoštvo, kačiper-stvo, pomodarstvo.

dendritičan (grč. *dendron* drvo) u obliku drveta, sličan drvetu, kao drvo.

dendrografija (grč. *dendron*, *gaphnia*) opisivanje drveta; *pr. dendrografički*.

dendroidan (grč. *dendron*, *eidos* oblik, lik) v. *dentriticān*.

dendroliti (grč. *dendron*, *lithos* kamen) *pl. min.* okamenjene biljke i okamenjena drveta.

dendrolog (grč. *dendron*, *logos*) poznavalač drveća, onaj koji proučava drveta, njihovo podizanje i praktičnu primenu.

dendrologija (grč. *dendron*, *logia*) poznavanje drveća, nauka o drveću podizanju i praktičnoj upotrebi.

dendrometar (grč. *dendron*, *metron*) instrumenat za merenje visine i jačine drveća, kao i za određivanje njegove zapreme.

dendrometrija (grč. *dendron*, *metron*) veština merenja drveća; nauka koja određuje količinu drvne mase, prirasta i starosti pojedinih drveta i čitavih šuma; *up. dendrometar*.

denegacija (lat. *denegatio*) odlučno poricanje (pred sudom), odbijanje, uskraćivanje; *denegacio audijencije* (nlat. *denegatio audienciae*) prav. uskraćivanje saslušanja; *denegacio debiti konjugalis* (nlat. *denegatio debiti coniugalis*) prav. neizvršavanje bračne dužnosti.

denegirati (lat. *denegare*) odlučno poricati, odbijati, uskraćivati.

denzimetar (lat. *densus* gust, *zbijen*, grč. *metron*) fiz. naprava za merenje specifične težine i gustoće tečnosti, vrsta *areo-metra*.

denikotinizirati (lat. de-, fr. Nicot) oduzeti duvanu *nikotin* i time ga učiniti manje škodljivim po zdravlje.

de nihilo nihil (lat. de *nihilo* *nihil*) v. *eko nihilo nihil*.

denominativ(um) (nlat. *denominativum*) *gram.* reč koja je izvedena neposredno od nekog imena, npr. „ribati“ od „riba“.

denominator (lat. *denominare*) kat. imenitelj, imenilac (u razlomku); *denominator ra-cionis* (nlat. *denominator rationis*) broj koji kazuje odnos, količnik, *kvocijent*.

denominacija (lat. *denominatio*) imenovanje, naimenovanje; prijava, objavljuvanje.

denominirati (lat. *denominare*) nazvati; imenovati, naimenovati.

de **non** prejudikando (lat. *de pop paejudicando*) prav. ne nanoseći štetu, bez štete po prava nekog drugog.

denotacija (lat. *denotatio*) označavanje, obeležavanje, davanje podataka.

denotirati (lat. *denotare*) naznačiti, obeležiti, dati podatke.

dentalni (lat. *dentales*) *gram.* zubi glasovi, tj. oni kod kojih vrh jezika, pri izgovaranju, dodiruje zube u gornjoj vilici (t, d, s, z, c).

dentalni (lat. *dentalis*) zubi.

dentarpag (lat. *dens* zub, grč. *arpazo* zgrabim, ščepam) *med.* instrumenat za vadenje zuba.

- dentikuli** (lat. denticuli zubići) *pl. arh.* ukrasi na svodovima i stubovima u obliku zuba.
- dentin** (lat. dens, dentis Zub) *zool.* Zubna kost, glavna masa iz koje se sastoji Zub.
- dsntiekaliij(um)** (lat. dens, Zub, scalpere grepsti) sprava za čišćenje zuba.
- dentist(a)** (lat. dens) Zubni tehničar, Zubni lekar, zubar.
- dentifricij(um)** (lat. dentifritium) sredstvo (ili: prašak) za čišćenje zuba.
- denticija** (lat. dentitio) *med.* Dobijanje (ili: nicanje) zuba kod male dece.
- dentura (nlat. dentura) zubi, Zubalo, stanje u kome se zubi nalaze kod nekoga.
- denudacija** (lat. denudatio) otkrivanje, ogolićenje; odvajanje kostiju od mesa; *kol.* zajednička delatnost erozije i raspadanja, zbog koje, usled odnošenja zemlje, dolazi do snižavanja tla.
- denuncijant** (lat. denuntians) dostavljač, potkazivač, prokazivač, tužitelj.
- denuncijant** (alt. denuntians) dostavljač, potkazivač, prokazivač, *tužitelj*.
- denuvcijat** (lat. denuntiatus) dostavljenik, potkazanik, optuženi.
- denunpijator** (lat. denuntiator) *v.* *denuncijant*.
- denunpijacija** (lat. denuntatio) dostavljanje vlasti nekog kažnjivog dela, potkazivanje, prokazivanje, optužba.
- denuncirati** (lat. denuntiare) dostaviti sudu, potkazati, prokazati, optužiti.
- deontologija** (gr. deon dužnost, iogia nauka) 1. *fil.* nauka o dužnostima (izraz potekao od engleskog filozofa Bentema); 2. učenje o lekarskoj etici, tj. o etičkom ponašanju lekara u svima odnosima i oblicima lekarske delatnosti.
- deontološki** (grč. deon, deontos dužnost, logia) *teol.* deontološki dokaz za postojanje boga, nazvan još i moralnim dokazom, smatra da je potreba našeg uma da prepostavi postojanje boga kao osnov moralnog sveta.
- depalatalizacija** (lat. de-, palatum) *lingv.* gubljenje palatalne artikulacije, što dovodi do pretvaranja nekih umekšanih su-glasnika u tvrde.
- dependans** (fr. dependances) *pl. prav.* prinalježnost; *v.* *pertinencije*.
- deparalizirati** (lat. de, grč. paralyein klonuti) *med.* otkloniti uzetost, izlečiti od paralize.
- departicija** (nlat. departitio) podela, raz-dela.
- departman** (fr. département) podela izvesnih poslova među razna lica jednog kolegijuma;odeljenje, delokrug; srez, okrug; soba, odelenje (stana).
- depauperacija** (lat. de, pauper siromah) osiromašavanje, osiromašenje.
- depauperirati** (lat. de, pauper) osiromašiti, osirotiti.
- depedikulacija** (lat. de, pediculus vaš) *hig.* razvašljivanje, uništavanje (ili: utamanjivanje) zašiju i gnjida.
- depedikulirati** (lat. de, pediculus) *hig.* razvašljivati, uništavati (ili: utamaniti) vaši i gnjide.
- dependencije** (lat. dependere) *pl. prav.* prinalježnost; *v.* *pertinencije*.
- depenirati** (lat. reppa pero, ital. dipennare) *trg.* račune u trgovackoj bežežnici precr-tati i time ih poništiti; povuci analog.
- depeša** (fr. depeche) vest najhitnjim putem dostavljena, npr. brzjav, bežični brzo-jav; zvanično pismo, npr. ministarstva spoljnih poslova svojim predstavnicima u inostranstvu, koje se obično šalje najhitnjim putem, po naročitim kuririma.
- depeširati** (fr. depecher, lat. dis- u pange-ge pričvrstiti) hitno poslati ili otpremi, brzo dostaviti; brzjav™, telegra-fisati.
- depilatoriј(um)** (nlat. depilatorium) *med.* sredstvo za skidanje kose i dlaka.
- depilacija** (nlat. depilatio) opadanje kose; skidanje dlaka.
- depilirati** (lat. depilare) skinuti kosu (ili: dlake), lišiti kose; *fig.* lišiti nekoga imanja.
- de plavo** (lat. de plano) *prav.* prosto, jednostavno, ukratko, bez okolišenja.
- deplantacija** (nlat. deplantatio) presadi-vanje, rasadišvanje (bilja drveća).
- deplantirati** (lat. planta bil>ka, deplanta-ge) presaditi, rasaditi.
- deplasiran** (fr. deplace) neumestan, koji nije na svom mestu, pogrešno ili rđavo postavljen; koji se događa ili radi kada mu nije vreme.
- denlasirati** (fr. deplacer) premestiti, ukloniti, sa svog mesta, promeniti mesto, smeniti nekoga sa njegovog položaja; *farm.* što potpunije izdvajati jednu biljnu sup-stanciju pomoću čegnčeg dolivanja sredstva za rastvas--. (etra), pri čemu neza-sičeni ili manje ;sičeni rastvor potiskuje potpuno zasićen rastvor.
- deplasman** (fr. deplacement) premecJtanje, smenjivanje, potiskivanje; naopako (ili: pogrešno rđavo) postavljanje, rđav položaj; *mor.* zapremina dela broda pod vodom, zapremina istisuća.
- deplecija** (lat. deplere isprazniti, depletio) pražnjenje, ispraznjavanje.
- deplajiranje** (fr. déploiement) *voj.* razvijanje, postrojavanje za borbu.
- deplajirati** (fr. deployer) razvijati, raširiti, rasprostirati; *voj.* prelaziti iz marševskog porekla u borbeni poredek, razvijati se, postrojavati se za borbu.
- deploracija** (lat. deploratio) oplakivanje, sažaljevanje, žaljenje.
- deplorirati** (lat. deplorare) oplakivati, sažaljevati, »saliti.
- depo** (fr. depot) stovarište, magacin za robu, sklonište; *voj.* vojska koja služi za

dopunu ostalih jedinica; vojni materijal koji služi za dopunu; mesto gde se čuvaju topovi i ostali ratni materijal; *an depo* (fr. en depot) na čuvanje.

depozit (lat. depositum) povereno dobro, ono što je dato na čuvanje, ulog; *dati, primiti ad cepositum* (lat. ad depositum) dati ili primiti na čuvanje; *in depozito* (lat. in deposito) na čuvanju, u pohrani; talog, nanos.

depozitar (lat. depositarius, fr. depositeur) čuvar, onaj kome je nešto dato ili povereno na čuvanje.

depozitna bavka zavod koji prima novac uz manji interes, da bi ga davao drugima uz veći, i na toj razlici zasniva svoju zaradu.

depozitna menica ona koja se izdaje na novac uzet i uložen u radnju.

depozitni novac novac koji se polaže sudu radi čuvanja; novac uzet uz interes radi proširivanja posla.

depozitor (lat. depositor) v. *deponent*.

depozitorij(um) (nlat. depositarium) odelje-nje za čuvanje, mesto u sudu gde se stvari i novac čuvaju, *arhiv*.

depozitum v. *depozit*.

depozicija (lat. depositio) ostavljanje stvari na čuvanje, ulaganje, zalog; naročito: ostavljanje stvari i hartija od vrednosti u banku na čuvanje; iskaz pred sudom.

depolarizator (lat. de poius, grč. polos stožer) fiz. hemijska tvar (supstanca) koja sprečava slabljenje galvanskih elemenata usled polarizacije.

depolarizacija (lat. de, polus, grč. polos stožer) fiz. uništavanje polarizacije galvanskom elementu.

depolarizirati (lat. de polus, grč. polos) fiz. lišiti polarizacije galvanski elemenat.

depolarizati (fr. depolir) oduzeti sjajnost, glatkoću.

dspolitizacija (nlat. depolitisatio) oduzimanje političkih prava nekom staležu ili grupi ljudi, npr. službenicima, či-novništvu, vojsci itd.

depolitizirati (lat. de, nlat. politisare baviti se javnim poslovima) odstraniti od politike, neki stalež ili grupu ljudi lišiti političkih prava, npr. službe-nike, činovništvo, vojsku itd.

deponens (lat. deponens) gram. glagol koji ima pasivni oblik a aktivno značenje, dakle, koji tobože napušta svoje prvobitno značenje, deponentni glagol.

deponent (lat. deponens) polagač, ulagač, onaj koji daje nešto na čuvanje u ostavu; svedok pred sudom.

depoviranje (lat. deponere) v. *depozicija*.

deponirati (lat. deponere) odložiti; položiti, uložiti; dati na čuvanje, u ostavu; prav. pred sudom iskazati; bank. ostaviti u banci potpis radi sravnjivanja; *depono-vati*.

deponovati (lat. deponere) v. *deponirati*.

depo-posao bank. kad vanka prima na čuvanje, u sefovima, razne stvari od vrednosti (dragocenosti, hartije od vrednosti i dr.), za šta naplaćuje od *deponenta* nagradu.

depoiularizirati (lat. de, popularis narodni) otuditi nekoga od naroda, lišiti nekoga narodne naklonosti.

depopulacija (lat. depopulatio) raseljavanje; opadanje stanovništva.

depopulirati (lat. depopulari opustošiti, opljačkati) raseljavati, raseliti (stanovništvo).

deport (ital. fr. deport) u trgovini berzan-skim hartijama: razlika između sadašnje-ga i docnjega nižegcura hartija (razlika između sadašnjega i docnjeg višeg cursa zove se report).

deportacija (lat. deportatio) progonstvo, proterivanje, izgnanje, prisilno upući-van>e u logore, upućivanje po kazni u neku koloniju, npr. Engleza u Tasmaniju, Rusa (za vreme carizma) u Sibir, Francuza u Novu Kaledoniju itd.

deportiran (lat. deportatus) prognan, pro-teran, izgnan, poslan u zatočenje ili po kazni u koloniju.

deportirati (lat. deportare) prognati, proterati, izgnati; poslati u zatočen>e, poslati po kazni u koloniju; baciti u bedu.

deposedirati (lat. de-possidere, fr. deposse-der) prav. lišiti nekoga posedovanja neke stvari ili zemlje, prognati, oterati; *de-posedirani* npr. vladalač koji je zbačen s prestola.

depositirati (fr. deposter) voj. oterati sa mesta, potisnuti sa položaja.

depravacija (lat. depravatio) moralno kvarenje, pokvarenost, iskvarenost, razvrat-nost, izopachenost, pogoršanje.

depreverbacija (fr. depreverbation) lingv. v. *deprefiksacija*.

deprekacija (lat. deprecatio) molba za koga ili za što; svečano preklinanje sa pri-zivanjem božjeg suda, preklinanje; zauzimanje za nekoga, posredovanje.

depresivna oblast meteor. oblast najnižeg vazdušnog pritiska.

depresija (lat. deprimere, depressio) psih. utu-čenost, potištenost, klonulost psihičke energije, poglavito osjetljivosti, naročito u zajednici sa izvesnim afektima (briga itd.) i melanholijom; med. operaciją oka pri kojoj se živac potiskuje naniže; ulegnuće, spuštanje; kol. oblast koja leži niže od morske površine; meteor. padanje žive u barometru usled slabog pritiska vazduha; nizak pritisak vazduha; trg. padanje cena, opadanje cena; fiz. kapilarno pritiskivanje zkive u kapilarnim cevima; astr. uglavno odstojanje zvezde ispod horizonta.

depresirati (lat. depressio) voj. topovsku cev upraviti niže; nešto, npr. knjigu, izvaditi iz prese.

depresorij(um) (nlat. *depressorium*) *med.* instrumenat za svlačenje, potiskivani moždane opne.

depresorii nervi *biol.* nervi koji šire krvne sudove i time smanjuju pritisak krvi.

deprefiksacija (fr. de, prefixe predmetak) *lingv.* oduzimanje predmetka (*prefiksa*) od glagola sa predmetkom da bi se dobio, po značenju i obliku, nov prost glagol. Npr. od glagola *zalatati* (živinu) dobiva se, oduzimanjem predmetka za-, nov glagol *patiti*.

deprecijativan (lat. de-, pretium, cena, vrednost) koji izaziva prezir, omalovažava-

deprimirati (lat. *deprimere*) pritiskivati, utući, pogružiti, oneraspoložiti; sla-bit, ugnjetavati, tlačiti; oduzimati snagu, iznuravati; *med.* kod *katarakta*; nerv povući naniže, pritisnuti, oslabiti; *de-primiran puls* pritisnut, tj. slab puls, koji znači oslabelost; *deprimirana kapi-larnost fiz.* niže stanje »sive u uzanim cevima nego u širim sudovima koji opkoljavaju cevi.

de profundis (lat. *de profundis*) „iz dubina“ (početak 130. psalma, u katoličkoj crkvi pokajna i žalosna pesma).

depuracija (lat. *depurantia*) *pl. med.* sredstva za čišćenje, naročito lekovi koji čiste krv.

depurativan (fr. *depuratif*) koji čisti, naročito koji pomaže čišćenje krvi.

depuratoran (nlat. *depuratorius*) v. *depurativan*.

depuracija (nlat. *depuratio*) čišćenje krvi.

depurgativan (lat. *depurgatus*) koji čisti (ili pročišćava) creva.

depurgatoran (nlat. *depurgatorius*) v. *depurgativan*.

depurgacija (lat. *depurgatio*) čišćenje, pročišćavanje; trebljenje.

depurgirati (lat. *depurgare*) čistiti, očistiti; trebiti, otrebiti.

depurirati (fr. *depurer*) čistiti, pročisti-ti, očistiti krv.

deputat (lat. *deputatum*) utvrđeni prihod koji neko, pored plate, prima godišnje u stvarima, u naturi, npr. drva, žito, stan i dr., kao jedan deo svojih prinadležnosti.

deputatist (lat. *deputatum*) onaj koji prima *deputat*.

deputacija (lat. *deputatio*) izaslanstvo, poslanstvo, lica koja, u ime neke veće organizacije, imaju ovlašćenje da obave izvestan posao; poslanici; odbor određen da pripremi sve što je potrebno za rešavanje nekog krupnijeg pitanja.

deputirati (lat. *deputare*) odrediti, naznačiti; izabrat, uputiti.

deputirac (lat. *deputatus*) zastupnik, predstavnik, poslanik (naročito: onaj koga je narod izabrao za svog predstavnika u političkom predstavništvu zemlje); *ko-*

mora deputaraca narodno predstavništvo, narodna skupština.

dsradenitis (grč. dere vrat, aden žlezda) *med.* zapaljenje vratnih žlezda.

deranžirati (fr. *deranger*) uznemiravati, uznemiriti, remetiti, zadržavati (koga), smetati kome; pomeriti, pokvariti, poremetiti, pobrati; poremetiti svoje imovno stanje, pasti u dug, zadužiti se.

deranžman (fr. *derangement*) smetanje, uznemiravanje u poslu; poremećenost, poremećaj, nered.

deratizacija (fr. de, rat pacov) ubijanje (ili: utamanjivanje) pacova, miševa.

derbi (eng. *derby*) sl. klasična trka u Engleskoj, koja se održava, u sredu posle Trojice, obično na čuvenom trkalištu u Epsomu, jugozapadno od Londona, na stazi od preko 2400 m i sa konjima starim tri godine (ime dobila po svom osnivaču, lordu *Derbiju*, koji ju je osnovao 1779).

derbi-krek (eng. *derby-crack*) prvoklasan konj trkač koji učestvuje u *derbiju*.

derviš (pere. *derwisi*, tur. *derviš*) pripadnik derviškog reda, sekte (tarika).

dereglijija (mad. *dereglye*) dugačak čamac širokog i ravnog dna za prevoz raznih predmeta.

derelikta (lat. *derelicta*) *pl. prav.* napušteno stvari, stvari bez gospodara.

derelikcija (lat. *derelictio*) *prav.* napuštanje, ostavljanje.

derivancija (lat. *derivare odvodi*, *derivan-tia*) *pl. med.* derivirajuća sredstva, tj. ona koja odvode sokove.

derivat (lat. *derivare*, *derivatum*) *gram. v.* *derivatum*.

derivati (lat. *derivare*, *derivata*) *pl. hem.* jedinjenja koja su nastala iz drugih jedinjenja zamenom izvesnih elemenata.

derivativan (lat. *derivare*, nlat. *derivatus*) izveden, koji je postao izvođenjem, iz nečega; koji odvodi na drugu stranu.

derivativum *gram. v.* *derivatum*.

derivatum (lat. *derivare izvoditi*, *derivatum*) *gram.* izvedenica, reč koja je postala od neke druge reči, izvedena reč, npr. stanovati — stanovnik.

derivacija (lat. *derivatio*) *gram.* izvođenje, npr. jedne reči iz druge; *mat.* izvođenje, izvod, radnja prelaska od jedne funkcije ka nekoj izvedenoj funkciji, diferencijacija; odstupanje od pravog puta; *avij.* skretanje aviona sa kursa svoje putanje usled vetra; *voj.* pravilno odstupanje du-guljastih zrna ustranu, izazvane njihovim obrtanjem, i promena vazdušnog pritiska koju to odstupanje izaziva.

derivirati (lat. *rivus potok*, *derivare izvoditi*) dolaziti, proizlaziti, postati od, voditi poreklo od; izvesti, izvoditi.

derivometar (lat. *derivare*, grč. *metron mera*) *avij.* instrumenat pomoću koga izviđač utvrđuje pravac i silu vetra i, prema tome, vrši popravku kursa.

derma (grč. ἔρμα koža, dermatos) predmetak u složenicama sa značenjem: koža, kožni, u vezi sa kožom.

dermalni (grč. ἔρμα) kožni, koji pripada koži, koji je u vezi s kožom.

dermaskop (grč. ἔρμα, skopeo gledam) aparat, u obliku naročitog ogledala, pomoću koga se može videti svaka, pa i najmanja promena na koži, svaka pora, bora, dlačica i dr. (upotrebljava se u zavodima za ulepšavanje).

dermatalgija (grč. ἔρμα, algos bol) *med.* bol kože; *dermatodelija*.

dermatijatrija (grč. ἔρμα, iatrela lečenje) *med.* lečenje kožnih bolesti.

dermatitis (grč. ἔρμα) *med.* zapaljenje kože.

dermatičan (grč. ἔρμα) kožni, koji se tiče kože.

dermatografija (grč. ἔρμα, grapho pišem) opisivanje kože.

dermatodinija (grč. derma, odyne bol) *med.* v. *derma talsja*.

dermatoze (grč. ἔρμα, zoon životinja) *pl.* gotovani koji žive na koži, kožni para-ziti.

dermatoid (grč. ἔρμα, eldos vid, oblik) kožasta masa koja se upotrebljava za povozivanje i korišćenje knjiga.

dermatol (grč. ἔρμα, lat. oleum ulje) *farm.* žućkast, bezmirisan bizmutov prašak koji ima antiseptičko dejstvo i koji leči rane.

dermatoliza (grč. ἔρμα, Guo labavim) preterana rastegljivost i militavost kože.

dermatolog (grč. ἔρμα, logos) onaj koji se bavi proučavanjem kože; lekar za kožne bolesti.

dermatologija (grč. ἔρμα, logia) nauka o koži, nauka o kožnim bolestima.

dermatom (grč. ἔρμα) *med.* otok kože.

dermatomikoza (grč. derma, mykes gljiva) *med.* bolest kože koju prouzrokuju parazitske gljive, gljive gotovanke.

dermatonoza (grč. derma, nēsos bolest) *med.* v. *dermatopatija*.

dermatopatija (grč. ἔρμα, pathēn patiti) *med.* bolest kože; *dermatonoza*.

dermatopatologija (grč. ἔρμα, pathos bol, logia) nauka o kožnim bolestima.

dermatoplastika (grč. derma, plastike veština uobličavanja) *med.* deo hirurške plastike koji se bavi veštačkim obnavljanjem i popravljanjem obolelih delova kože.

dermatotilus (grč. derma, tylos žulj) *med.* kožni žulj.

dermijatrija *med.* v. *dermatijatrija*.

dermo- (grč. ἔρμα) v. *derma*.

dermografizam (grč. ἔρμα, grapho pišem) *med.* pojave na koži kod nekih, naročito nervoznih, osoba (nastaju trljanjem, udarom, prevlačenjem kakvog predmeta ili

pisanjem po koži kakvim tvrdim predmetom), koje ostavljaju trajan i jasan trag.

dsrmologija v. *dermatologija*.

dermoplastika (grč. ἔρμα, plastike veština uobličavanja) 1. presadivanje zdrave kože hirurškim putem na mesto gde je ona uništena; 2. veština ggujenja životinja.

dermoskopija (grč. ἔρμα, skopeo gledam) *med.* način ispitivanja kože i njenih oboljenja posmatranjem, pomoću naročitog uveičava jućeg aparata, površine ili dubljih slojeva kože.

dermotilus *med.* v. *dermatotilus*.

dermotomija (grč. derma, tome sečenje) *med.* rasecanje kože.

dernek (tur. dernek, dirnek) sabor, vašar; veselje, svadba.

dernije kri ((fr. dernier eri) poslednji krik, naročito u modi, tj. ono što je najnovije u modi, poslednja novost.

derogativan (lat. derogatus) koji krnji, šteti, radi na uštrbu; opozivan, koji opoziva, ukidan, koji ukida, stavljavan snage.

derogacija (lat. derogatio) krnjivanje, okrnjivanje, zahidanje, oduzimanje, zakinuće, smanjenje, ograničavanje, odstupanje (npr. od ugovora); stavljavan snage, opozivanje, ukidanje neke naredbe, zakona.

derogirati (lat. derogare) krnjiti, okrnjivati, zakidati, zakinuti, oduzimati, smanjiti, povrediti, činiti krivo, raditi na uštrbu; ukinuti, opozvati, staviti van snage, npr. neki zakon.

derospazmus (grč. dere vrat, spasmos grč) *med.* grč u vratu.

dert (pere. derd, tur. dert) tuga, žalost, jad, briga, bol.

derut (fr. deroute) neredit, propast; *voj.* bežanje u neredu razbijene vojske, rasulo.

derutirati (fr. derouter) skrenuti nekoga s pravoga puta, zavesti, smesti, zbuti, pobrati nečije namere, osujetiti; *voj.* razbiti, rasturi!??.

des, deses *muz.* za pola stepena sniženi ton *de*, odnosno za pola stepena sniženi ton *des-*

desant (fr. descente) silaženje, silazak, spuštanje; tovar jednog broda; iskrcavanje vojske na neprijateljsko zemljište, neprijateljski upad u neku zemlju; vojska dovedena vodenim, vazdušnim putem na neprijateljsko zemljište; *fort.* tajni hodnik u nekoj tvrđavi koja vodi u rovove ili ka minama; padina, nagib.

desantni brod (fr. descente) specijalno građeni brod za iskrcavanje na neuredenoj neprijateljskoj obali.

desen (fr. dessein, ital. disegno, lat. desig-nare obeležiti) namera, cilj; plan, nacrt; (fr. dessin) *trg.* uzorak, šara, vrsta; *muz.* osnova jedne kompozicije.

desenater (fr. dessinateur) crtač mustara, uzoraka.

- desenzibilizator** (nlat. desensibilisator onaj koji otklanja osjetljivost) v. pod *desenzi-bilizacija*.
- desenzibilizacija** (nlat. desensibilisatio otklanjanje osjetljivosti) *med.* radnja kojom se otklanja ili smanjuje preosetljivost izvesnih organizama na neke tvari, supstan-cije (kod koprivnjače i dr.); *for.* smanji-vanje osjetljivosti emulzija ploča i filmova pomoću naročitih boja (*desenzibi-lizatora*), rastvorenih u vodi.
- desen-mašina** mašina za izradu tkanina po mustri; mašina za *deseniranje* mašina koja se upotrebljava u fabrikaciji tkanina, i koja mustru, taru tkanine koja treba da se izradi najpre izbocka na tvrdoj hartiji (kartonu).
- deser** (fr. dessert) prislaćni, poslednji deo obeda (sir, voće, poslastice).
- deservit** (lat. deservitum) braniočeva (ili: zastupnikova) prinadležnost, honorar.
- desert** (fr. dessert) v. *deser*.
- desertna vina** vina koja se piju posle obeda (obično fina, slatka i jaka vina).
- desertni tanjur**, tanjur za voće i poslastice.
- designativan** (nlat. designativus) označavan, obeležavan, odredan, koji označava, obeležava, određuje.
- designator** (nlat. designator) razvodnik, re-dar, onaj koji pokazuje mesta (u pozorištu itd.); dosuđivač nagrada pri javnim igrama i utakmicama.
- designatus** (lat. designatus) neko koji je određen za neki položaj, a koji još nije uveden u dužnost.
- dssignacija** (lat. designatio) označavanje, označenje, određivanje, imenovanje, naimenovanje; naznačenje, ime.
- designaciona presuda** prav. presuda po kome će se redu isplaćivati poverioci kod nekog stečaja.
- desigvirati** (lat. designare) označiti, naz-načiti, odrediti (nekoga); imenovati, nai-menovati (nekoga za nešto).
- designogram** v. *decigram*.
- desiderat** (lat. desideratum) nešto što je poželjno, dakle, nešto što nedostaje, čega nema, potreba, nedostatak, praznina koju bi trebalo popuniti.
- desiderata** (lat. desiderata) pl. stvari kojih nema, nestale stvari, stvari koje su potrebne, koje su poželjne, npr. za popunjavanje zbirk.
- desiderativan** (nlat. desiderativus) koji izražava želju, potrebu; *verba desiderativa* (nlat. verba desiderativa) *gram.* glagoli koji iskazuju neku želju ili potrebu.
- desideracija** (lat. desideratio) nemanje, nedostajanje; potreba, želja.
- desiderija pija** (lat. desideria pia) pl. skromne, dobronamerne želje (koje se obično ne ispunjavaju), puste želje.
- desiderij(um)** (lat. desiderium) želja, žudnja, čežnja; molba, zahtev.
- desiderirati** (lat. desiderare) želeti, žude-ti, čeznuti (za čim).
- desikacija** (lat. siccus, svr. nlat. desiccatio) sušenje, isušivanje.
- desimetar** (fr. decimetre) v. *decimetar*.
- desine** (fr. dessine) crtano, nacrtano; crtao, nacrtao.
- desinencija** (lat. desinere završiti se, fr. desinence) *gran.* kraj, završetak reči.
- desinirati** (fr. dessiner, ital. disegnare) crtati, skicirati.
- desistirati** (lat. desistere) odustati (ili: odustajati) od čega, okaniti se nečega, prestati s čime.
- deskvamacija** (lat. desquamatio) ljušćenje, gubljenje ljuške, *med.* ljušćenje kože posle kožnih bolesti.
- deskvamirati** (lat. desquamare) oljuštiti, ostrugati l>uske; gubiti ljušku.
- deskriptiva** (lat. describere opisivati) *mat.* nacrtna geometrija.
- deskriptivan** (lat. describere, fr. descriptif) opisan, koji opisuje, koji prikazuje, ocrtava, prikazan, ocrtavan.
- deskrintivna lingvistika** grana lingvisti-ke koja se bavi izgradnjom metoda za objektivno opisivanje jezičke strukture u jednom vremenskom preseku.
- deskripcija** (lat. descriptio) opisivanje, prikazivanje, ocrtavanje; opis.
- desolacija** (lat. desolatio) pustošenje, razo-renje, rušenje, duboka tuga, očajanje, neu-tešnost.
- desoliran** (lat. desolare) opustophen, razoren, uništen; očajan, bezutešan.
- desolirati** (lat. desolare) pustošiti, opu-stošiti, razoriti, uništiti; baciti u očajanje, teško ožalostiti, ucveliti.
- despekt** (lat. despicer prezirati, despectus) preziranje, prezir, grdnja, poruga.
- despektirati** (lat. despectare) potcenjivati, omalovažavati, prezirati.
- despekacija** (lat. despectio) v. *despekt*.
- desperado (šp. desperado očajnik) razbojnik; revolucionar koji je stavio sebe van zakona.
- desperatan** (lat. desperatus) očajan, klonuo duhom, bez nade; krajnje ogorčen.
- desperatist(a)** (lat. desperare) čovek bez nade, očajnik; krajnje ogorčen čovek.
- desperacije** (lat. desperatio) očajanje, bezglavost, osećanje bezizlaznosti; krajnje ogorčenje.
- desperirati** (lat. desperare) očajavati, pasti u očajanje, klonuti duhom, gubitit svaku nadu.
- desnog** (grč. desp̄tes gospodar) prvobitno: gospodar roba ili sluge; neograničeni gospodar, neograničeni vladalac, samodržac, tiranin; samovoljan gospodar; titula grčkopravoslavnih vladika; titula nekih srpskih vladara posle Kosova.
- despotizam** (grč. desp̄tes) neograničeno gospodarstvo, neograničena vladavina, samovolja, tiranstvo despotizam. Podanici

stoje pravio prema despotu u istom odnosu kao ma koji predmet poseda. Despotizam se razlikuje od apsolutizma nepostojanjem neke uredene uprave.

despotizirati (grč. *despotes*) vladati neograničeno i samovoljno; ponašati se kao tiranin ili nasilnik, postupati nasilnički, vršiti nasilje.

despotija (grč. *despotes*) neograničeno gospodarstvo, neograničena i samovoljna vladavina; država neograničenog i samovoljnog vlastaoca.

despotski (grč. *despotes*) samovoljno, neograničeno, nasilnički, tiranski.

destilat (lat. *destillatus*) *hen.* tečni proizvod destilacije, prekapnica.

destilator (fr. *distillateur*) onaj koji prečišćava, poboljšava, izdvaja; onaj koji peče rakiju, fabrikant likera.

destilacija (lat. *destillatio*) *hen.* proces prikazan pod *destilirati*, isparavanje tečnosti i ponovno zgušnjavanje u tečnost; isparavanje; pečenje rakije; *suva destilacija* zagrevanje organskih tela (drveta, kostiju i dr.) u zatvorenim sudovima da bi se iz njih dobili tečni i gasni proizvodi.

destilacioni aparat sprava za vršenje destilacije, kazan za pečenje rakije.

dsstiliran (lat. *destillare*) destilacijom do bijen, prečišćen, popravljen.

destilirati (lat. *destillare* kapati, de- i stilla kap) ispariti, izlaptiti; *hem.* neku tečnost, putem zagrevanja u zatvorenim sudovima (retortama i dr.), pretvoriti u paru, a potom ovu, rashladivanjem, ponovo napraviti tečnom, isparavanjem prekapaći, prekapavati; prečistiti.

dosti dovati v. *destilirati*.

destinater (nlat. *destinarius*, fr. *destina-taire*) *trg.* onaj kome zapovednik lađe ima da preda robu, primalac, *adresat*, *konsig-nator*.

destinativ (lat. *destinare* odrediti) lingv. padež cilja u najopštijem značenju.

destinacija (lat. *destinatio*) određenje, opredeljenje, namena, krajnji cilj, posvete.

destinirati (lat. *destinare*) odrediti, name-niti, opredeliti, posvetiti.

destra (ital. *destra* desnica) *kola destra* (ital. *colla destra*) *kuz.* desnom rukom.

destruktibilan (lat. *destructibilis*) razor-ljiv, uništljiv, razrušljiv.

destruktibilitet (lat. *destructibilitas*) razorljivost, uništljivost, razrušljivost.

dsstrukтиван (lat. *destructivus*) razoran, rušilački.

destruktivnost (lat. *de-struere*) razornost.

destruktur (nlat. *destructor*) rušilac, razo-rilac, unipggilac, prevratnik.

destrukcija (lat. *destructio*) rušenje, raza-ranje, unipggavanje, prevrat.

desublimacija (lat. *de-*, *sublimatio*) proces obrnut procesu sublimacije, pri kojem neke materije prelaze neposredno iz gaso-

vitog u čvrsto stanje, ako se ohlade do određene temperature.

desugestija (lat. *de-suggestio*) oslobođavanje od sugestije i njene moći.

desudacija (lat. *sudor* znoj, *desudatio*) znojenje, preznojavanje.

descendent (lat. *descendens*) potomak, izdanak (dete, unuk, praušnik itd.).

descendentna teorija *bkol.* učenje o postanku; učenje o prirodnom razvitku životinjskih i biljnih vrsta u toku istorije Zemlje, o činjenicama koje na taj razvitak ukazuju i koje ga dokazuju, i o uzrocima toga i takvog razvijatka. Tvorci ove teorije su: stari grčki mislioci Anaksimandar i Empedoklo, a, u novije vreme, naročito Lamark (v. *lamarkizam*), Darwin (v. *darvi-nizam*) i Hekl.

descendencija (nlat. *descendantia*) potomstvo; poreklo, koleno.

descendirati (lat. *de-*, *scendere*) silaziti, sići, spuštaći se, skidati se; voditi poreklo, poticati.

det (fr. *dette*) podužica, dug, naročito državni dug; *det flotant* (fr. *dette flottante*) leteći dug; *det publik* (fr. *dette publique*) državni, javni dug.

detaksacija (nlat. *detaxatio*) v. *taksacija*.

detalj (fr. *detail*) pojedinost, podrobnost, sitnica; opširno pričanje (ili: opisivanje, izlaganje) nabranje do sitnica; *an detalj* (fr. en detail) *trg.* prodaja namalo, nasitno, na parče, na komad.

detaljiran (fr. *detailler*) opširan, iscrpan u izlaganju (ili: pričanju, opisivanju); osamljen, rasparčan.

detaljiranje (fr. *detailler*) opširno (ili: podrobno) izlaganje, pričanje (ili: opisivanje) do sitnica.

detaljirati (fr. *detailler*) rasparčavati, komada ti, usitnjavati; potanko, opširno, do sitnica pričati (ili: izlagati, opisivati); *trg.* prodavati namalo (ili: nasitno, na parče), krčmiti.

detaljisati v. *detaljirati*.

detaljist(a) (fr. *detailleur*) trgovac namalo, nasitno, sitničar; onaj koji je suviše opširan u izlaganju (ili: pričanju, opisivanju).

detant (fr. *detente*) popuštanje zategnutosti u odnosima; poboljšanje u odnosima između dveju država; opuštenost.

detaše (fr. *detache*) *muz.* naziv za potez gudala pri sviranju na gudačkom instrumentu.

detaširan (fr. *detacher*) odvojen od celine, otcepljen od celine, otcepljen, bez veze sa ostalim delovima; pridodatak, dodeljen.

detaširati (fr. *detacher*) od celine odvojiti pojedine delove i odaslati, otcepliti; *voj.* otkomandovati, odvojiti odred vojske ili flote i poslati ga da izvrši neki zadatak; do deliti, pridodatak.

detašman (fr. *detachement*) *voj.* odred vojske (manji od divizije) odvojen od celine i

upućen radi izvršenja nekog naročitog zadatka.

detektiv (lat. *detegere* otkriti, eng. *detective*) potajnik, službenik koji otkriva zločine i njihove izvršioce, tajni policajac; *privatan detektiv* lice koje, po poružbini i za nagradu, potajno motri rad pojedinih ličnosti.

detektiv-aparat vrlo mali fotografski aparat kojim se mogu, sasvim neprimetno, praviti snimci.

detektor (lat. *detegere* otkriti, eng. *detector*) u radiotelegrafiji i telefoniji: aparat koji namešten u prijemnoj stanicu, prima elektromagnetske talase i slušalac ih naročitim uređajem čuje; sprava koja otkriva bojne otrove u atmosferi; sprava na veštačkim bravama koja pokušaje obijanja objavljuje i sprečava.

detektor laži uređaj koji beleži fiziološke promene (krvotoka, pulsa, disanja, znojenja itd.) koje se zbivaju kod optuženog ili osumnjičenog lica za vreme njegovog saslušavanje; te zabeležene promene prilikom saslušavanje koriste se pri utvrđivanju istinitosti izjava optuženog.

detekcija (nlat. *detectio*) otkrivanje, obelodanjivanje, iznošenje na video.

detevtor (lat. *detentor*) *prav.* pritežalač; onaj koji raspolaže nekom stvari, tobožnje sopstvenik.

detencija (lat. *detentio*) zadržavanje, nezakonito zadržavanje, obustava; *prav.* stvarno raspolaganje nekom stvari, npr. zakup-ca, za razliku od sopstvenosti; lišavanje slobode putem zatvora ili pritvora.

detergirati (lat. *detergere*) obrisati, otrti, otirati, čistiti, očistiti.

deterziv (lat. *detergere* čistiti) *med.* sredstvo za čišćenje.

deterzija (nlat. *detersio*) čišćenje.

deterzorij(um) (lat. *detorsorium*) *med. v. deterziv.*

deteriorativan (lat. *deterior gori*) *v. pejora-tivan.*

deterirati (lat. *deterrire*) zastrašiti, za-plašiti.

detericija (nlat. *deterrittio*) zastrašivanje, odvraćanje od zla pretnjom kazne.

determinabilan (nlat. *determinabilis*) odre-dljiv, rešljiv, odlučljiv, ograničljiv.

determinabilitet (nlat. *determinabilitas*) odredljivost, rešljivost, odlučljivost, ograničljivost.

determinanta (lat. *determinare* odrediti) *fkl.* presudan faktor, činilac koji određuje pravac i cilj.

determinante (lat. *determinare* odrediti) mat. izvesni spojevi veličine koeficijenata koji se javljaju pri rešavanju linearnih algebarskih jednačina sa više nepoznatih.

determinativ (lat. *determinativus*) *gram.* odrednica, u s loženoj reči (složenici) onaj deo kojim se drugi određuje.

determinativan (nlat. *determinativus*) odre-dan, koji određuje; *gram.* odredbeni; *up.* *determinativ.*

determinato (ital. *determinato*) *muz.* odlučno, oštrosaglašeno.

determinacija (lat. *determinatio*) određivanje, određenje, određenost, opredeljivanje, opredeljenje, opredelenost; odluka; odredba; odlučnost, rešenost; *ldg.* sužavanje obima pojma proširivanjem njegove sadržine, čime se dolazi od opštijih do maše opštih pojmovima; sinteza opštih pojmovima u posebne.

determinizam (lat. *determinare*) *fil.* učenje o određenosti ljudskog delanja i htenja i uslovjenosti njihovoj spoljnim i unuta-rnjim uzrocima i motivima, pobudama, prema čemu ni čovečja volja ne može biti slobodna, nego određena i uslovljena tim uzrocima i motivima; *supr. indeterminizam.*

determiniran (lat. *determinatus*) određen, opredeljen; ograničen.

deterimirati v. determinisati.

determinisati (lat. *determinare*) ograničiti; odrediti, odreditivati, opredeliti, opredeljivati, odlučiti, utvrditi.

determinist(a) (lat. *determinare* odrediti) *fkl.* pristalica *determinizma;* *supr. inde-termunist.*

deterđzent (lat. *detergere*, eng. *detergent* očistiti) hemijsko sredstvo (prašak, tečnost i dr.) za čišćenje i pranje raznih predmeta (rublja, posuda i dr.).

deto (ital. *detto*, lat. *dictum*) rečeno, pomenuto, napred imenovano, to isto, npr. 6 kg brašna 9 kg deto, tj. toga istog; *trg. a deto* (ital. a detto) istoga dana.

detoksinizacija (lat. de- grč. *toxon* otrov) uklanjanje otrovnih sastojaka iz neke tvari, materije, organizma i dr.

detonator (lat. *detonator*) upaljač, lako upaljiv eksploziv kao sredstvo za paljenje teže upaljivih eksploziva.

detonacije (lat. *detonatio*) pucanj, tresak, prasak, grmljavina, eksplozija; *muz.* pogrešno pevanje, ispadanje iz tona.

detonirati 1. (fr. *detoner*) *muz.* uzeti odviše visok ili odviše dubok ton, pogrešno pevati, *distonirati;* 2. (lat. *detonare*, fr. *detoner*) puknuti, prasnuti, tresnuti, *eks-plodirati.*

detraktor (lat. *detractor*) opadač, klevetnik, panjkalo.

detrakcija (lat. *detractio*) odbijanje, oduzimanje, npr. krvi otvaranjem vene; smenjivanje; klevetanje, panjenje; *jus detrakcio-nis* (lat. *jus detractionis*) pravo odlaska (ili: udaljivenje).

detranp (fr. *detrempe*) vodena boja pomešana sa tutkalom i belančevinom (služi

- istim ciljevima kao i *gvaš*); slika raće-na vodenim bojama.
- detranspozicija** (nlat. de-transpositio) *til.* ispravljanje izmešanih strana.
- detransponirati** (lat. de-transponere) *tip.* izmešane strane ponovo dovesti u red, ponovo rasporediti.
- detransportacija (lat. de-transportatio) *tip. v. detranspozicija.*
- detransportirati** (lat. de-transportare) *tip. v. detransponirati.*
- detrahirati** (lat. detrahere) odbiti, odbijati, oduzeti, oduzimati, uskratiti, ukloniti; oklevetati, obediti, opanjkati.
- detritus** (lat. detritus) oblatak, šljunak, istrošen kamen; proizvodi raspadanja, rušenja.
- detricija** (lat. detritio) trljanje; *med.* rana napravljena trljanjem, mešanjem.
- detronizacija** (lat. de, grč. thronos presto) lišavanje prestola, svrgavanje (ili: zbacivanje) s prestola.
- detronizirati** (lat. de, grč. thronos) lišiti prestola, svrgnuti s prestola.
- detronirati** (lat. de, grč. thronos, fr. detroner) *v. detronizirati.*
- detruzorij(um)** (nlat. detrusorium) *med.* hirurška sprava za potiskivan* tela koja se zadrže u žđrelu.
- detumescencija** (lat. detumescere) *med.* splašnjavanje, popuštanje (ili: prestajanje) oticanja.
- detumescirati (lat. detumescere) *med.* splašnjavati, prestati da otiče, popustiti (otok).
- detur (lat. detur) neka se da, da se da.
- detur kopija** (lat. detur copia se. protocolli prav. prilaže se prepis rasprave).
- deus (lat. deus, grč. theos, sskr. dēwa, dewas) bog; *dni* (lat. dii) *pl. bogovi.*
- deus eks mahina** (lat. deus eh machina) *lit.* „bog iz mašine”, iznenadno posredovanje koga boga u nekom kritičnom položaju, koji je, u antičkoj tragediji, pomoću naročite sprave (mašine) bio spuštan na pozornicu; *fig.* neočekivana sila koja se iznenadno pojavljuje i rešava stvar; iznenadna pomoć; neočekivano posredovanje u nekoj stvari.
- deuterij(um) (grč. deuteros drugi po redu) *hem., fiz.* teški vodonik, znak D.
- deutero-** (grč. deuteros) predmetak u složenicama sa značenjem: drugi po redu, potonji.
- deuterogamija** (grč. deuteros, gamos brak ženidba (ili: udaja) po drugi put, drugi brak.
- deuterogonist(a)** (grč. deuteros) drugi glumac po važnosti u starogrčkoj tragediji.
- deuteroza (grč. deuteros) ponavljanje.
- deuterokanbske knjige** kanonske knjige Sv. pisma, drugog ranga, koje su tek docnije primljene u *kanon*.
- deuteroksid** (grč. deuteros, oxys) *hem.* oksid drugog stepena.
- deuteroni** (grč. deuteros) *hem. fiz.* jezgra teškog vodonika, *deuterijuma.*
- deuteronomija** (grč. deuteros, nomfa) drugo zakonodavstvo (u odnosu prema nekom ranijem).
- deuteronomion** (grč. deuteros, nomos zakon) peta knjiga Mojsijeva (kao ponavljanje zakona sadržanih u 2–4 knjizi); *deuteronomijum.*
- deuteropatija** (grč. deuteros, pathein patiti, podnosit) *med.* bolest koja dolazi kao posledica druge neke bolesti.
- deuteropatičan** (grč. deuteros, pathos bol) *med.* koji dolazi kao posledica neke ranije bolesti.
- deuteroskop** (grč. deuteros, skopeo gledam) vidovit čovek, vidovnjak.
- deuteroskopija** (grč. deuteros, skopeo) drugi vid, tj. sposobnost da se vidi i ono što nije tu (izvesno dejstvo poremećene ili prenaražene delatnosti nerava koja es pojavljuje kao vidovitost); *up. deuteroskop.*
- def (arap. daff, tur. def, tef) v. daire.**
- defakto** (lat. de facto) *v. pod fakat.*
- defalcirati** (lat. de, faix srp) požneti srpom, ukloniti; *prav.* uzeti napred, odbiti, npr. jedan deo nasledstva.
- defamirati** (lat. diffamare) izneti na rđav glas, ozloglasiti; *defamirati.*
- defanziva** (fr. defensiva) odbrana, stanje u kojem je jedna strana samo u stavu odbrane; *supr. ofanziva.*
- defanzivan** (lat. defensus, fr. défensif) odbrambeni, koji je za odbranu, zaštitni.
- defanzivni položaj** *voj.* odbrambeni položaj, onaj na kojem se očekuje napad.
- defanzivni rat** *voj.* odbrambeni rat, tj. rat koji se vodi samo radi odbrane.
- defanzivni ugao** *voj.* mesto izloženo unakrsnoj, topovskoj ili puščanoj, vatri.
- defanzivno oružje** *voj.* odbrambeno oružje (koje služi samo za odbranu).
- defanzivno sredstvo** (lat. defensivum) *med.* spoljašnje zaštitno sredstvo, radi zaštite od škodljivih uticaja.
- defekacija** (lat. defaecatio) čišćenje od šljama, taloga; *hem.* precišćavanje, naročito šećernog soka pomoću kreća; *biol.* izbacivanje izmeta.
- defekt** (lat. defectus) nedostatak, mana, nepotpunost, praznina, greška; kvar, npr. na motoru; manjak, npr. u kasi.
- defektan** (lat. defectus) krnj, manjkav, nepotpun, oštećen, sa prazninama.
- defektiv** (lat. defectivum) *gram.* reč koja nema svih oblika svoje promene, npr. imenica *doba*, glagol *jesam itd.*
- defektivan** (lat. defectivus) nepotpun, koji nema svih delova i oblika.
- defektivitet** (nlat. defectivitas) krnjost, manjkavost, nepotpunost.
- defektivni glagoli** (lat. verba defectiva) *gram.* nepotpuni glagoli, tj. oni koji nemaju svih oblika.

defektivum (lat. defectivum) *gram.* imenica ili glagol kod kojih se ne upotrebljavaju svi oblici.

defektirati (lat. deficere) pogreške u računanju tražiti i koriti; zameravati, ma-nisati nečemu; dopunjavati, popunjavati, ponovo naručivati; proneveriti; u poštì: javiti da je nešto nestalo.

defektologija (lat. defectus, grč. logia) nauka o uredenim telesnim i psihičkim ne-dostacima (gluvonemost, umna zaostalost i DR-)

defektoskop (lat. defectus, grč. skopeo gledam) uređaj za otkrivanje defekata u proizvodima (najčešće otkrivanje grešaka u materijalu pomoću rendgenskog snimanja, snimanja gama-zracima ili pomoću ultrazvuka).

defektoskopija (lat. defectus, grč. skopeo gledam) *tehn.* skup metoda za pronaalaženje grešaka u nekom materijalu.

defektuozitet (nlat. defectuositas) v. *defek-tivitet*.

defektura (nlat. defectura) *fark.* snabdevanje, ispunjavanje laboratoriju ma;, ispitivanje, dopunjavanje.

defekcija (lat. defectio) otpadanje, odme-tanje; slabljenje, popuštanje u snazi, iznu-renje, iznurenost, malaksalost.

defemivacija (nlat. defeminatio) *pete.* gubljenje spolne razdražljivosti kod »sene; *supr. efemiracija*.

defendend (lat. defendantus) optuženi koga treba braniti, klijent, štićenik.

defendent (lat. defendens) v. *defenzor*.

defenziva v. *defanziva*.

dsfenzija (lat. defensio) odbrana.

defenzor (lat. defensor) branilac, zaštitnik, zastupnik; pravobranilac.

deferent (lat. deferens) onaj koji traži zakletvu, koji nekome drugom nudi zakletvu; dostavljač, na novcu: znak mesta ko-vanja i majstora koji je pravio novac.

defetizam (fr. defeatisme) mišljenje i politika izvesnih ličnosti u Francuskoj koje nisu verovalo u pobedu u prvom svetskom ratu 1914—1918, nego su tražile da se zaključi mir po svaku cenu; *fig.* malodušnost, klonulost, neverovanje u uspeh ili pobedu.

defetirati (fr. defaire) praviti maloduš-nim, klonulim; oduzimati (ili: slaviti) veru u uspeh ili pobedu.

defetista (a) (fr. defeatiste) pristalica *defe-tizma*, tj. zaključenja mira pre pobede; *fig.* čovek malodušan, bez vere u uspeh ili pobedu; *pr. defetiščki*.

defiguracija (lat. defiguratio) kvarenje, nagrdivanje, unakaživanje.

defigurirati (lat. de-figurare) pokvariti, unakaziti, nagrditi, naružiti.

defile (fr. defile) tesnac, klanac, svaki tesan put po kojem trupe mogu da se kreću samo po jedan ili dva u redu (usek, klanac,

čuprija, kapija itd.); svečan prolazak, paradni marš.

defilirati (fr. defiler) pojedinačno prolaziti kakyim tesnim putem; *voj.* prolaziti paradnim maršem, svečano prolaziti; *defilirati rov* podignuti i udesiti rov tako da neprijatelj ne može u njega videti i gadati.

defilman (fr. defilement) *voj.* uređivanje, obezbedivanje jednog fortifikacionog objekta od neprijateljske vatre; *horizon-talni defilman* rov udešen tako da se u njega ne može gadati ni upadati; *ver-tikalni defilman* rov udešen tako da neprijatelj ne može u njega gledati ni gadati.

definisati (lat. definire ograničiti, odrediti) *log.* pojam odrediti, pojam objasniti drugim pojmovima; v. *definicija*.

definitiva (lat. definitiva) završni ispit, praktični učiteljski ispit.

definitivan (lat. definitivus) odlučan, pre-sudan, određen, izričan, konačan, zaklju-čen; dril. *definitivno*.

definitiva seitencija (lat. definitiva sen-tentia) konačni sud, konačna presuda.

definitivni traktat konačni (ili: zaključni) ugovor.

definitivum (lat. definitivum) konačno objašnjenje, završne redakcija ugovora; konačno uredenje (*supr. provizorijum*).

definitor (nlat. definitor) odredilac, onaj koji određuje: viši član jednog kaluder-skog reda, starešina manastira; pomoćnik dekana u katoličkoj crkvi.

definitum (lat. definitum) nešto određeno, tačno, određen pojam.

definicija (lat. definitio) *log.* određenje (ili: odredba) pojma, objašnjenje jednog pojma drugim pojmovima, svodenje jednog pojma na druge pojmove; to biva naznačenjem najbližeg roda (*genus proximum*) toga pojma i njegove specifične razlike (*differentia specifica*), tj. specijalnih oznaka koje pripadaju samo onome pojmu koji treba definisati; npr.: Kvadrat je paralelogram (*genus proximum*) sa jednakim stranama i jednakim uglovima (*differentia specifica*). To je rodna, generička, definicija; *up. genetička definicija*.

deficijent (lat. deficiens) otpadnik, odmetnik; dužnik; onaj koji ima manjak u računu, kasi itd.; onaj koji usled slabosti ili bolesti nije više sposoban da vrši svoju dužnost.

deficijentan (lat. deficiens) 1. manjkav, nedovoljan, nejak, slab; 2. *kec.* slabouman, mentalno (duševno) slab.

deficit (lat. deficit nedostajati, deficit nema, nedostaje, nije tu) manjak, manji iznos u jednom računu, suma za koju su prihodi manji od izdataka; manjak u kasi.

deficitan (fr. deficitaire) koji ima deficit, nepotpun, manjkav u nečemu; *defici-taran*.

deflagracija (lat. deflagratio) *hen.* čišćenje (ili: prečišćavanje) pomoću vatre.
deflagrirati (lat. deflagrare) sagoreti, izgoreti, obgoreti, vatrom očistiti.
deflacija (lat. deflatio) *fin.* smenjivanje novčanica u opticaju i time podizanje kupovne vrednosti novca; *up.* *inflacija*.
deflacionisti (lat. deflatio) *fin.* pristalice finansijske politike kojoj je cilj da smenjujući broj novčanica u opticaju, naročito onih za koje nema pokrića i podloge, podigne kupovnu moć novca; *supr.* *inflacionisti*.
deflegmacija (lat. de, grč. phlegma sluz) *hem.* osloboćavanje alkoholnih tečnosti, tekućina, od vode; *deflegmirati*.
deflegmirati (lat. de, grč. phlegma) han. oslobođiti od vode; neku tečnost putem isparavanja ili destilisanja oslobođiti od nebitne i nepotrebne vodene sadržine.
defleksija (lat. deflexio) skretanje, savi-janje, odstupanje.
deflektirati (lat. deflectere) savijati, saviti, skretati, skrenuti.
deflektor (lat. deflector)" naprava na dimnjaku radi zaštite od vetra i dima, dimovuk; naprava za dovođenje vazduha (kod petrolejskih lampi).
deflorata (lat. deflorata) devojka kojoj je oduzeta nevinost, obeščaćena.
deflorator (lat. deflorator) onaj koji je oduzeo devojci nevinost.
defloracija (lat. defloratio) obeščaćenje, oduzimanje nevinosti devojačke.
deflorisati (lat. deflorare) oduzeti devojci nevinost, obeščastiti.
defluksija (lat. defluxio) oticanje, opadanje, gubljenje; *med.* *katar*.
defo (fr. def aut) oskudica, mana, nedostatak, pogreška; neopravdan izostanak; *prav.* izostanak sa ročišta, nedolazak na sudenje.
defolijacija (nlat. defoliatio) opadanje lišća, listopad; kidanje lišća sa drveća i dr.
deforman (lat. deformis) pokvarena oblika, narušen, unakažena oblika; *deformisan*.
deformacija (lat. deformatio) kvarenje oblika, unakaživanje, unakaženje, nagrdjava-nje, nagrđenje;; pokvarenost oblika, unaka-ženost, nagrdenost.
deformisan (lat. deformis) v. *deforman*.
deformisati (lat. deformare) kvariti (ili: pokvariti) oblik, unakaziti, naružiti, nagrditi, iskvariti oblik.
deformitet (lat. deformitas) unakaženost, nakaznost, pokvarenost, oblika.
defraudant (lat. defraudans) proneverilac, varalica, utajivač, krijumčar.
defraudator (nlat. defraudator) v. *defraudant*.
defraudacija (lat. defraudatio) pronevera, prevara, utaja, krijumčarenje.

defraudirati (lat. defraudare) proneveriti, proneveravati, prevariti, utajiti; naročito: prikriti porez, carinu itd.
defter v. teftter.
defterdar v. teftterdar.
defuncija (lat. defungere) prestanak života, smrt.
dehidratacija (lat. de-, grč. hydor voda) oduzimanje ili gubljenje vode; *ned.* stanje u organizmu koje nastaje usled velikog gubitka vode; *dehidracija*.
dehidracija v. *dehidratacija*.
dehidrogenacija (lat. de-, grč. hydor voda, genesis postanak) han. oduzimanje vodonika iz hemijskih jedinjenja.
dehiscentan (lat. dehiscens) koji zjapi (seme-ne čaure).
dehiscencija (nlat. dehiscentia) *bog.* zjap-ljenje.
dehiscirati (lat. dehiscere) raspuci se, otvoriti se, zjapiti.
dehortacija (lat. dehortatio) odvraćanje, savetovanje da se nešto ne učini.
decem (lat. decem) deset.
decembar (nlat.) dvanaesti mesec u godini, prosinac; zapravo deseti mesec po najstarijem rimskom kalendaru, brojeći od marta.
decembristi pristalice Luja Napoleona i pomagači tzv. državnog štrajka 2. decembra 1851. god.
decemvir (lat. decemvir) član kolegija od 10 članova; najpoznatiji su, iz stare rimske istorije, *decemviri za pisanje zakona* (Decemviri legibus scribebndis) ili zakonodavna deseterica koji su objavili tzv. „Zakon na deset tablica”.
decemviralan (lat. decemviralis) koji se sastoji od deset članova.
decemvirat (lat. decemviratus) vladavina desetorice, tj. *decemvirata*.
decempeda (lat. decem, pes stopa) motka za merenje, od 10 stopa, nešto više od 3 t.
decenij(um) (lat. decennium) vreme (ili: period) od deset godina.
decentan (lat. decere, decens) pristao, prikladan, pristojan; pošten, čestit; uzdržljiv (u umetničkom smislu).
decentralizacija (lat. de, centrum središte, fr. decentralisation) labavljenje jednog političkog tela i, kao posledica i cilj toga, veća samostalnost pojedinih delova; ostavljanje izvesnih poslova nižim organizma; upravni sistem koji svima upravnim odeljenjima daje što veću samostalnost, naročito u državnoj upravi.
de centra lizirati (fr. decentraliser) podeliti poslove na razna odeljenja i odseke, naročito u državnoj upravi.
decentralisati v. *decentralizirati*.
decencija (lat. decentia) pristojnost, prista-lost, prikladnost, skladnost.
deceptivan (lat. decipere varati) varljiv, obmanljiv, lažljiv, koji podvaljuje.

deceptor (lat. deceptor) lažov, varalica, podvaladžija.

decep goran (nlat. deceptorius) v. *deceptivan*.

decepčija (lat. deceptio) varanje, laganje, prevara, podvala.

decernat (nlat. decernatus) delokrug, krug poslova, nadleštvo i nadležnost jednog *decernenta*.

decernent (lat. decernens) *prav.* sastavljač (ili: pisac) presude; izvestilac, referent po nekoj stvari, struci ili vrsti poslova; načelnik jednog nadleštva ili upravnog odeljenja.

decernirati (lat. decemere) sudskim putem odlučiti, rešiti; v. *dekret*.

deder! ani ja (lat. decertatio) završna (ili: presudna, odlučna) borba (ili: bitka).

decertirati (lat. decertare) boriti se odsudno, biti odlučnu bitku.

decessija (lat. recessio) odlazak, odilaženje, odstupanje.

decesor (lat. decessor) onaj koji odlazi, prethodnik u službi.

deci- (lat. decem) predmetak u složenicama sa značenjem: deseti deo (neke jedinice za meru).

decibel jedinica jačine zvuka; oznaka dl (jačina zvuka tihog govora iznosi 8—10 decibela); up. bel.

decigram (lat. decem, grč. gramma) deseti deo grama; up. *dekagram*.

decidencija (lat. cadere pasti, decidere pasti, spasti) pad, opadanje, nazadak u pogledu imovnog stanja; popuštanje, npr. vatre u bolesti.

decidirati (lat. cadere, decidere svršiti, rešiti, fr. decider) rešiti, rešavati, presuditi, odlučiti, odlučivati; *deci-dendi raciones* (lat. decidendi rationes) *prav.* razlozi sudske presude.

decizivan (nlat. decisivus) odsudan, presu-dan, odlučan; odsečan, oštar.

decizivan glas (lat. votum decisivum) *prav.* glas koji odlučuje, presudan glas.

decizija (lat. decisio) *prav.* sudska odluka, naročito u sumnjivim slučajevima.

decizor (nlat. decisor) *prav.* izborni sudija.

decizum (lat. decisum) sud, presuda, sudska odluka.

decilitar (lat. decem, grč. litra) deseti deo litra; up. *dekalitar*.

decima (lat. decima) muz deseti ton računajući po redu od osnovnog tona; *poet.* strofa od deset stihova (španskog porekla).

decimala (lat. decimus deseti) *mat.* desetno mesto; desetni razlomak.

decimalan (lat. decem, decimus) desetni, koji se sastoji od deset delova; *decimalni* razlomak mat. desetni razlomak, tj. običan razlomak čiji je imenitelj *dekadna* jedinica; *decimalni račun* račun sa decimalnim razlomcima; *decimalni* sistem brojni sistem čija je osnova broj 10; *decimal-na mera* podela mera na deset jedinica; *decimalna vaga* vaga sastavljena od dvo-

krake raznokrake poluge, kod koje održava ravnotežu sa telom koje se meri deset puta lakši teg.

decimator (nlat. decimator) desetar, onaj koji skuplja desetinu.

decimacija (lat. decimatio) pravo na desetinu, skupljanje desetine; desetkovanje, izdvajanje svakog desetog čoveka radi *deci-miranja*.

decimtar (lat. decem, grč. metron) deseti deo metra; up. *dekametar*.

decimirati (lat. decimare, fr. decimer) svakog desetog izazvati; desetkovati, svakog desetog kazniti, naročito smrću, kada su svi podjednako krivi; stanovništvo biva *decimirano*, npr. kakvom velikom zaraznom bolešću, tj. biva veoma osetno smanjene.

decimola (ital. decimole) *mu-j.* notna figura koja naznačuje da jednu grupu od deset tonova treba odsvirati u vremenu za koje bi se inače odsviralo osam normalnih tonova.

dečizo (ital. deciso) *muz.* odredeno.

dešarž (fr. decharge) *mor.* istovarivanje lađe, iskravljivanje; vraćanje duga ili neke obaveze i priznance o tome, razrešnica; *voj.* jednovremeno ispaljivanje, skupna palj-ba, plotun; *arh.* nosač svoda, podupirač.

dešaržirati (fr. decharger) stavariti, istovariti; dati razrešnicu, razrešiti; odužiti, podmiriti, izravnati, npr. dug ili obavezu; *voj.* ispalj™ (puški ili top).

dešarmirati (fr. decharmer) lišiti draži (ili: čari, lepote).

deše (fr. dechet) *trg.* manjak (ili: gubitak) u težini koji neka roba pretrpi usled odvajanja prašine, peska i dr. što se u toj robi nalazi, usled sasusijivanja, oticanja itd.; v. *dekalirati*.

dešendendo (ital. descendendo) *kuz.* v. *dekresendo*.

dešifrer (fr. déchiffreur) onaj koji rešava tajno pismo, koji čita *šifre*.

dešifriranje (fr. déchiffrement) odgone-tanje, tumačenje nekog tajnog pisma, proči-tavanje *šifri*.

dešifrirati (fr. déchiffer) odgonetnuti, protumačiti, rešiti znake — *šifru* — nekog tajnog pisma; *fig.* prokljuvit, dokučiti; *dešifrirati se* kazati se, dati se prepoznati.

dešosoar (fr. dechaussoir) sprava zubnih lekara za odvajanje desni od zuba.

di- (grč. dia) grčki predlog, po našem pravopisu *dija-*, znači: kroz, skroz, u, na, duž, preko, za, iza, raz-, pro-, itd.; javlja se i kao di-, npr. di-optrika.

diagometar (grč. di-agein provoditi, metron) *fiz.* aparat pomoću koga se nalazi i utvrđuje sposobnost pojedinih tela za provođenje elektriciteta.

diadelfija (grč. di-, adelphos brat) *pl. bog.* biljka sa hermafroditnim cvetovima, čiji su prašnici srasli u dva snopića (u *Lineovom* sistemu XVD. klase).

diakustika (grč. diakuo) *fkc.* nauka o prelamanju zvuka.

diandrija (grč. diandria) dvomuževnost; *bat. pl.* biljke sa dva prašnika u jednom hermafroditnom cvetu, npr. maslina (P klasa u *Lineovom* sistemu).

diantus (grč. dianthes) *bat.* koji ima dva cveta, koji bujno cveta (tj. karanfil, karavilje).

diartroza (grč. di-artron) stajanje zglobova tako da budu sposobni za kretanje; sasta-vak zglobova.

diarh (grč. di-archo vladam) član vlade dvojice, član dvovlade, savladar, poluvladar, polugospodar.

diarhija (grč. di-archo) vlada dvojice, dvovlada; upravljanje dvojice gospodara; *v. duumvirat*.

diarhičan (grč. di-archo) sa dva vladara; koji ima dva gospodara.

diba (pere. diba, tur. diba) svilena tkanine protkana zlatom.

diblovati (eng. dibble) *agr.* sejati *dibl-ma-šinom*, koja pravi rupe u zemlji i pušta sema da u njih pada.

dibrabis (grč. di-brachys) *metr.* stihovna stopa od dva kratka sloga: ii.

dibuk (hebr. dibbug) u jevrejskom narodnom verovanju: zao duh koji opseđa čoveka.

div (pere. diw, zao duh, davo, tur. dei) mitološko biće: gorostas, gigant, oličenje jakosti i snage.

diva (lat. diva) božanska, obožavana; da nas: čuvena i slavna glumica, naročito pevačica; kod ital. pesnika: ljubaznica, dragana.

divagacija (nlat. divagatio) tumaranje, lutanje; *med.* govorenje bez veze, trabunjanje (naročito kod umio obolelih); *ret.* udaljavanje od predmeta (u govoru i pisanju).

divagirati (lat. di-vagari) tumarati, otuma-rati, lutati; *med.* govoriti bez veze, tra-bunjati; *ret.* udaljavati se od predmeta o kome se raspravlja.

divan (pere. diwan, tur. divan) turski državni savet; tajni savet bivših sultana; carinarnica; popis poreskih obvezni-ka; istočnačke sofa s jastucima (za sedenje i spavanje); *lit.* zbirka spisa ili članaka, naročito pesama (npr. Gетеov: „Zapadno-istočnački divan“).

divarikacija (nlat. di-varicatio) *fiziol.* razgranjavanje, granasto razvijanje jedne žile.

divergentan (lat. divergens) razlazan, koji ide u različitom pravcu, koji se razlazi; *divergente linije* linije koje se udaljuju jedna od druge; *fig.* koji odstupa, koji se razlikuje; *kat.* čiji se zbir članova neograničeno povećava ukoliko se više članova uzimaju; *supr.* konvergentan.

divergencija (fr. divergence) razilaženje, udaljavanje jedan od drugog; *fig.* odstupanje, udaljavanje.

divergirati (lat. di-vergere) razilaziti se, razmicati se, odstupati, udaljavati se jedno od drugog; biti drugog mišljenja.

diverzan (lat. diversus) različit, raznolik, raznovrstan, svakovrstan (*diverzna roba*).

diverzije (nlat. diversio) odvraćanje, skretanje, promena pravca; *voj.* neočekivan napad zboka ili s leđa; skretanje neprijateljske pažnje na drugu stranu; osujeći-vanje izvesnih namera; *med.* razderba vlage po telu; razonoda, razgaljivanje, zaboravljanje neprijatnih misli i briga.

diverzant (lat. diversio) čovek koji vrši *diverziju*.

diverzitet (lat. diversitas) različitost, raznovrsnost, raznorodnost, raznolikost.

diverzifikacija (nlat. diversificatio) menjanje, različnos-[^], promena, unošenje promena.

diverziforman (lat. diversus, forma) nejednakog oblika, različit oblikom.

divertimento (ital. divertimento) *kuz.* lak i prijatan muzički komad, zabavna kompozicija.

divertirati (lat. divertere) odvojiti, odvratiti; razonoditi, razonodavati, razveseliti, zabavljati.

divertisman (fr. divertissement) zabava, razonodenje; *poz.* ples na pozornici, mali balet, igra i ples između činova; *divertimento*.

divide et impera (lat. divide et impera) v. pod *dividirati*.

dividend (lat. dividendus) *kat.* deljenik.

dividenda (lat. dividenda) *trg.* udeo u dobitku koji, u određeno vreme, pripada svakom udeoničaru u nekom trgovачkom ili akcionarskom društvu, prema broju njegovih udeonica, akcija ili uloga, od dobitka koji se ima podeliti; udeo u podeli duž-nikova imanja.

dividirati (lat. dividere) deliti, razdeliti, podeliti; *mat.* jedan broj podeliti nekim drugim brojem; *divide in partes equeales* (lat. divide in partes aequales) *med.* podeli na jednakе delove (na receptima); *divide et impera* (lat. divide et impera) podeli pa vlasta j! (princip starorimskih osvajače i savremenih imperijalista).

dividualitet (nlat. dividualitas) mogućnost deljenja, deljivost.

dividuum (lat. dividuum) ono što se može deliti, ono što je deljivo.

diviz (lat. dividere deliti) znak za deljenje reči.

divizibilan (nlat. divisibilis) deljiv.

divizibilitet (nlat. divisibilitas) deljivost.

divizivan sud (lat. dividere) *log.* sud u kojem se subjektu (S) pridaje više predikata (P₁, P₂ . . .); oblik: S je delom R_a, delom R₂ . . . , npr.: Tela su delom čvrsta, delom tečna, delom gasovita.

divizije (lat. *divisio*) deljenje, podela; *mat.* deljenje brojeva (jedna od četiri osnovne računske radnje); *log.* podela obima jednog pojma, dakle, naznačivanje svih vrsta jednog roda putem determinacije jedne i iste oznake rodnog pojma; *voj.* viša taktička i združena jedinica za samostalno izvršavanje zadataka u borbi; postoje pešadijske, konjičke, oklopne, mehanizovane, artiljerijske, vazdušno-desantne, pomorsko-desantne i vazduhoplovne divizije.

divizionar (fr. *divisionnaire*) *voj.* komandant divizije.

divizionizam (lat. *divisio deljen>e*) *um.* način slikanja francuskih impresionista iz druge polovine XIX v.: tonovi se stavljuju na platno jedan pored drugoga, umesto da se mešaju na *paleta*. Tako, npr. da bi se dobio zelen ton, stavlja se jedno pored drugog plavo i žuto; na taj se način, u oku posmatrača, izvrši optičko sjedinjavanje, a boje dobivaju veću svežinu i život.

divizor (lat. *divisor*) *mat.* delitelj, delilac, broj kojim se deli.

divizorij(um) (nlat. *divisorium*) instrument za deljenje; brojčanik (ili: cifarnik) kod časovničara; *tip.* viljuška za deljenje slova.

divizura (nlat. *divisura*) odsek, odeljak.

Divina komedija (ital. *Divina commedia*) *lit.* „Božanstvena komedija”, spev. ital. pesnika Dantea.

divinator (nlat. *divinator*) onaj koji može da predviđa, vidovnjak, pogadač, gatar, vrat, prorok.

divinatoran (lat. *divinare pogadaTM*, *prori-cati*) koji vrača, predviđa, predskazuje, proriče, predviđački, proročki.

divinacija (lat. *divinatio*) pogadanje, predviđanje, predskazivanje budućnosti po snovima i raznim pojavama u prirodi, prori-canje, gatanje, vračanje, slučenje.

divinizacija (fr. *divinisation*) oboženje, obogovorenje, stavljanje nekoga u red bogova, obožavanje.

divinizariti (fr. *diviniser*) obožavati, stavljati u red bogova, dizati do neba, poštovati kao boga.

divit (arap. *dawat*, tur. *divit*) pernica sa mastionicom zajedno.

divorcijum (lat. *divortium*) prekid, raspust, rastanak; razvod braka.

divotamente (ital. *divotamente*) *muz.* pobožno, sa pobožnošću, svećano.

divulgacija (lat. *divulgatio*) iznošenje na velika zvona, razglašavanje, raznošenje, rasprostiranje.

divulgirati (lat. *divulgare*) razglasiti, ra-strubiti, izneti na velika zvona.

divulzivan (nlat. *divulsivus*) rastrzan, raskidan, koji kida, rastrže, raskida.

divulzija (nlat. *divulsio*) kidanje, raski-danje, rastrzanje.

divus (lat. *divus*) božanski, nebeski.

digama (grč. di-, *gamma* „dvostruko tama“) slovo u najstarijem grčkom alfabetu, koje se čitalo kao „v“ (ime dobilo po tome što je imalo oblik dvostrukog „g“: F).

digamija (grč. di-, *gamos* brak) drugi brak, druga ženidba, druga udaja.

diger (eng. *digger*) kolač, naročito kopač zlata u Australiji.

digerencija (lat. *dirigentia*) *pl. med.* sredstva za rastvaranje i varenje.

digerirati (lat. *digerere*) razdeljivati, razdeliti, rastvoriti; variti, svariti, probaviti, probavljati; tvrdvu materiju u zagrejanoj tečnosti umekšati i rastvoriti.

digesta (lat. *digesta*) *pl.* zbirka spisa koja je razdeljena na pojedine odseke; *prav.* poveća zbirka odlomaka iz spisa starijih rimske pravnika (*Pandekta*), podeljena po knjigama, naslovima i paragrafima, koju je priredio car Justiniyan.

digestibilan (nlat. *digestibilis*) svarljiv, probavljiv.

digestiv (nlat. *digestivus*) med. sredstvo koje pomaže varenju; sredstvo koje pomaže izlučivanje gnoja.

digestivna mast *farm.* sa terpentinom pomešana mast za lečenje opeketotina.

digestija (lat. *digestio*) varenje, svarivanje, probavljvanje, probava; med. pomaganje lječenja gnoja; *hem.* rastvaranje čvrstog tela u nekoj tečnosti na umereno] temperaturi (u tzv. *digerirnoj peći*).

digestor (lat. *digestor*) Papinov lonac, lonac za brzo kuhanje jela; autoklav.

digestorij(um) (nlat. *digestorium*) u hemijskim fabrikama, laboratorijsama itd.: aparat za kuhanje koji se zagrevaju vrelom vodom ili, običnije parom; peć za zagrevanje peščanih kupatila; parna kuhinja.

diginija (grč. di-, *gyne* žena) *bog.* osobina biljaka koje imaju dva tučka; *pl.* dvožene biljke, tj. biljke sa dva tučka (drugi red većeg broja klasa u Lineovom biljnem sistemu).

diginičan (grč. di-, *gyne*) *bog.* sa dve žene, tj. sa dva tučka.

digitalan (lat. *digitalis*) prstni, koji se tiče prstiju (noge i ruke).

digitalin (nlat. *digitalis*) hem. alkaloid koji se nalazi u biljci napretku.

digitalis (nlat. *digitalis*) *bog.* besnik, bumbarečija, pustikara.

digitata (lat. *digitata*) *pl. zool.* životinje sa prstima, tj. sisari koji imaju slobodne prste na nogama.

diglotka (grč. di-, *glossa* jezik) knjiga napisana na dva jezika; *biglotka*.

dignitar (nlat. *dignitarius*) nosilac visokog zvanja, velikodostojnik.

dignitet (lat. *dignitas*) dostojanstvo, ugled; dostojanstvenost; visoko zvanje.

digram (grč. di-, *gramma* slovo) dva slova koja se čitaju kao jedan glas (u našoj latinici: *lj, nj* i *dž*).

digredirati (lat. *digredi*) odstupati, udalja-vati se od predmeta (naročito u govoru).

digresija (lat. *digressio*) odstupanje, udaljavanje od predmeta (npr. u govoru); *astr.* najveće istočno ili zapadno udaljenje unutrašnjih planeta (Merkura, Venere) od Sunca.

didaktika (grč. *didasko* učim, poučavam, *didaktikos*) veština obučavanja, tj. nauka o uređenju i sprovođenju nastave kao sredstva duhovnog razvitka, nauka o nastavnim metodama.

didaktičan (grč. *didaktikos*) poučan; *didak-tična lirika* ona koja nas ne poučava pričajući nam neki događaj, nego nam u kratkim rečenicama neposredno kazuje pouku (gnoma, epigram, zagonetka); *didak-tična pesma* poučna pesma; *didaktična poezija* pesništvoto koje ne gleda svoj zadatok samo u umetničkoj obradi nekog doživljaja, nego s tim spaja i iznošenje nekog saznanja, neke pouke.

didaktičar (grč. *didaskein* poučavati) veštak u obučavanju, onaj koji ume dobro i uspešno da predaje.

didaskalije (grč. *didaskalia*) *pl.* izlaganja, objašnjenja, uputstva.

didaskalski (grč. didasko poučavam) poučio; što dokazuje, neoborive; *apodiktički*.

Didache (grč. *didache*) „Učenje dvanaest apostola“, stari hrišćanski spis, napisan oko 100. god. na Istru, izdat 1883, iz koga vidimo kako se živilo i mislilo u prvima danima hrišćanstva.

didekaedar (grč. di-, deka deset, *hedra* osnova, sedište) *kom.* poliedar koji ima dvaput po deset, tj. dvadeset, površina.

didekaedarski (grč. di-, deka, *hedra*) koji ima dvaput po deset (20) površina.

didelfis (grč. di-, *delphys* materica) *med.* dvostruka materica; *zool.* torbar.

didimitis (grč. *didymos* s dva muda) *med.* zapaljenje jaja.

didimos (grč. *didymos*) bliznac, blizanac.

didinamija (grč. *didynamis*) *pl. vot.* XIV klasa u Lineovom biljnem sistemu (dvomoćne biljke, sa četiri prašnika u jednom hermafroditnom cvetu od kojih su dva duža).

didinamičan (grč. di-*dinamikos*) *vot.* dromoćan, tj. hermafroditni cvet (kod koga su od četiri prašnika dva duža).

di-di-ti (eng. DDT, skr. od dihlor-dife-nitrihloretan), otrov za borbu protiv insekata i za spremavanje zaraza, otkrio ga švajcarski hemičar P. Miler (dobio Nobelovu nagradu 1948).

didodekaedar (grč. di-, dodeka dvanaest, *hedra* osnova) *geom.* poliedar koji ima dvaput po dvanaest površina, tj. dvadeset četiri površine.

didrahma (grč. di- drachme) srebrni novac koji je nekada bio u opticaju u Grčkoj i u Sredozemlju.

diegeza (grč. *diegesis*) *ret.* pričanje od početka do kraja, opširno izlaganje.

dielektrikum (grč. di-, elektron čilbar) *fiz.* tvar (materija, supstanca) koja nije samo neprovodnik elektriciteta (*izolator*), već učestvuje kao sredina (međutvar) u prostiranju električne sile, npr. vazduh, ulje, čvrst sumpor, staklo, porculan, parafin, alkohol, voda.

dielektrin (grč. di-, elektron) *hem.* mešavina sumpora i parafina.

dielektricitet (grč. di-, elektron) *fiz.* konstanta dielektriciteta dielektrična konstanta.

dielektričan (grč. di-, elektron) koji ne provodi elektricitet, koji izoluje a učestvuje u prostiranju električne sile; *dielektrična tela* dielektrici; *dielektrična konstanta* jednog izolatora a naziva se broj koji pokazuje koliko je puta kapacitet jednog istog kondenzatora veći kada su u njemu obloge razdvojene tim izolato-rom, nego kad je izolator vazduh; *dielektrična polarizacija* električna podela pojedinice; *dielektrični kapacitet*, v. *induktivitet*.

divni *hem.* nezasićenu ugljovodonici koji u svojim molekulima sadrže dve dvostrukе veze (di-eni) između S-atoma; tehnički najznačajniji je *izopren*.

diereza (grč. diaireo razdvajam, diairesis) *gram.* razdvajanje, raščlanjavanje jednog dvovalasnika (*diphongi*) na dva samoglasnika, npr. ae u ae; *med* razdvajanje, rastavljanje, naročito krvnih sudova.

dies (lat. dies dan) lrv. dan suđenja, rok, termin. d i ča j n (eng. design nacrt) grana primenjene umetnosti koja se bavi likovnom stranom oblikovanja predmeta industrijske proizvodnje.

dmzajner (eng. design) pronalazač, umetnik koji se bavi *DIZZINOM*.

dizargrijia (grč. dys-, arthro raščlanjavam) *med.* poremećaj govora koji se ispoljava smetnjama u stvaranju glasova.

dizgin (tur. *dizgin*) jedan od dva kaiša na uzdi kojim kočijaš ili jahač upravlja konjem odnosno konjima; *kajao*.

dizdar (tur. dizdar, pere. diz tvrdava, dar od dasten držati, imati) zapovednik tvrdave utvrđenog grada, gradski zapovednik.

dizel-motor *teh.* pogonska sprava kod koje se tečno gorivo ne pretvara prethodno u gas, nego uštrcava i, usled jakog pritiska i visoke temperature, pali samo sobom; upotrebljava se za pogon brodova, automobila, železnice i dr. (naziv po pronalazaču, nem. inženjeru *Rudolfu Dizelu* 1858—1913).

dizenterija (grč. dys- predmetak koji označava nešto nesrećno, teško, ne-, zlo-, enteron crevo, dysenteria) *med.* srđobolja, zaražna bolest koju karakteriše zapaljenje crevne sluzokože, zaražni proliv.

- dizenteričan** (grč. dys-, enteron) *med.* srđoboljan, koji ima zarazno zapaljenje drevne sluzokože, zarazni proliv.
- dizmenoreja** v. *dismenoreja*.
- dizurija** (grč. dys, uron mokraća) *med.* otežano mokrenje, nastaje zbog mehaničkih i psihičkih smetnji (npr. kod tumora pro-state).
- dija-** (grč. dia) predmetak u složenicama sa značenjem: kroz, skroz, u, na, duž, preko, za, uza, raz-, pro-, i dr.; *up. dia-*.
- dijabaz** (grč. diabasis) *geol.* mineral iz starijeg paleozojskog doba, obično gust i tamno-zelen.
- dijabaza** (grč. diabamo prolazim, diabasis) prolaz, prelaz, gaz, brod, most.
- dijabetes** (grč. diabamo, diabetes) *med.* šećer-na bolest koja je vezana sa znatnim izlučivanjem mokraće, koja je ili normalno sastavljena (diabetes insipidus) ili ima u sebi šećera (diabetes mellitus); u težim oblicima izaziva veliko mršavljenje i malakslost.
- dijabetin** (grč. diabetes) *med.* levuloza koja se upotrebljava kod *dijabetičara* mesto običnog šećera.
- dijabetičar** (grč. diabetes) *med.* bolesnik koji pati od šećerne bolesti, šećeraš.
- dijabetometar** (grč. diabetes, metron) *med.* sprava za određivanje količine šećera u mokraći (u šećerne bolesti).
- dijabl** (fr. diable, grč. diabolos klevetnik, lat. diabolus) vrag, davo.
- dijablerija** (fr. diablerie) đavolija, vrago-lija, čarolija, *magija*.
- dijabola** (grč. diabole) potvora, kleveta, opadanje; *ret.* okrivljavanje protivnika sa naznačivanjem kazne koja ga očekuje.
- dijabolizam** (grč. diabolos) đavolsko delo, đavolski posao.
- dijabolo** (grč. diabalo) prebacujem, prevedem, ital. diabolo) vrsta igre, poreklom iz Kine, slična igri *jo-jo*.
- dijabolski** (grč. diabolos) đavolski, soton-ski.
- dijabotanum** (grč. dia, botane biljka) *med.* biljni melem, biljni flaster.
- dijaglipti** (grč. diagliptos izrezak, diagly-phein) *pl.* figure izrezane ili izdubene u ploči.
- dijaglifican** (grč. diaglyphein izrezati) iz-duben, izrezak, isećen.
- dijagnoza** (grč. diagignoskein, diagnosis) *med.* raspoznavanje i utvrđivanje kod bolesnika izvesne bolesti po njenim bitnim oznakama i pojavama.
- dijagnozirati** (grč. diagignoskein razaznati, raspozнати) *med.* utvrditi kod bolesnika znake i simptome neke bolesti i na osnovu njih samu bolest; odrediti prirodu bolesnog stanja.
- dijagnostika** (grč. diagnostike) *med.* nauka ili veština raspoznavanja i utvrđivanja bolesti.
- dijagnosticirati** (grč. diagnostikein raspozнати) *med.* v. *dijagnozirati*.
- dijagnostičar** (grč. diagnostikos) lekar koji ume da raspoznaže i utvrđuje bolesti prema njihovim bitnim oznakama ili simptomima.
- dijagnostički** (grč. diagnosis) *med.* što je osnovano na pouzdanim znacima ili simptomima; *dijagnostički znaci* bitni znaci ili simptomi neke bolesti.
- dijagonalala** (grč. diagonia, lat. diagonalis) *geom.* duž povučena iz jednog temena ugla, četvorougla ili mnogouglu u teme nesusednoga ugla; *dijagonali* fine vunene tkanine sa kosim šarama.
- dijagonalan** (grč. diagonios, lat. diagonalis) u pravcu dijagonale, kos, poprek, poprečan.
- dijagram** (grč. diagraphein nacrtati, diagramma) figura ili geometrijski crtež; crtež (ili: nacrt, skica) radi objašnjenja nekog činjeničnog stanja, radi očigled-nog predstavljanje izvesnih odnosa, grafičko (ili: crtežno) predstavljanje nekog stanja, statistike, razmera itd.; pre-sek, prosek, slika rada ili snage, plan; *muz.* note od pet linija; kod *gnostičara*: dva međusobno ukrštena trougla u kojima je upisano neko mistične ime boga, i koji su im služili kao amajlja (Solo-monovo slovo).
- dijagraf** (grč. diagraphein nacrtati) aparat za mehaničke crtanje *perspektive* prema prirodi.
- dijagrafija** (grč. dia, graphia) umnožavanje na litografskom kamenu crteža prenese-nih na guminirani *taft*.
- dijagrafika** (grč. diagraphein) veština pravljena skica, veština skiciranja.
- dijada** (grč. dyas, dyados dvoje, dvojina) *mat.* veliki*:- određena proizvodom dvaju *vek-tora*.
- dijadeksis** (grč. diadechomai preuzimam) naslede, nasleđstvo; *med.* prelazak ili preobražaj jedne bolesti u neku drugu; *dija-doha*.
- dijadema** (grč. diadeo vežem oko, s obe strane, diadema) plava ili bela traka oko čela koju su, kao znak vladarskog dostojanstva, nosili persijski kraljevi i grčki carevi; kruna; ženski ukras za glavu; vladarsko dostojanstvo i vlast.
- dijadični sistem brojeva** Lajbnicova najjednostavnije podela brojeva u klase, kod koje se upotrebljuju samo dve cifre (1 i 0).
- dijadoza** (grč. diadidomi razdajem) *med.* razdeba (ili: razilaženje) hranljivih tvari kroz telo; popuštanje ili prestanak neke bolesti.
- dijadoh** (grč. diadochos) naslednik prestola; naročito: naslednici Aleksandra Velikog (*dijadosi*) u raznim delovima njegove države.
- dijadoha** (grč. diadechomai preuzimam) *med.* v. *dijadeksis*.

- dijakinema (grč. diakinema) *med.* razmicanje, razdvajanje kostiju.
- dijaklaza (grč. diaklao prelamam) *fiz.* prelamanje svetlosti, prelamanje zrakova; pukotina u s loju neke stene.
- djaklastičan (grč. diaklao) *fiz.* prelomni, koji je nastao putem prelamanja.
- djakliza (grč. diaklyzo ispiram) ispiranje usta; voda za ispiranje usta.
- djaklizma (grč. diaklyzo) *med.* voda za ispiranje usta.
- djakrizma (grč. diakrisis) procenjivanje, raspoznavanje (naročito stupnjeva bolesti).
- djakritičan (grč. diakrino raspoznajem) raspozajni, koji je osnovan na raspoznavanju, razlikovanju; *djakritički* 31/aci znaci za raspoznavanje pravilnog izgovora slova i reči (npr. akcenti); *med.* znaci za raspoznavanje bolesti.
- dijalekat (grč. dialegesthai razgovarati se dialektos) *filol.* narečje, svaki način govora koji odstupa od opšteg književnog govora, i koji je, kao takav, u izvesnim oblastima izražen u utvrđenim oblicima.
- dijalektizam (grč. dialektos) reč, oblik ili izraz ograničen na uže jezičko područje, najčešće na dijalekat koji ne ulazi u osnovicu književnog jezika.
- dijalektike (grč. dialogomai razgovaram, dialekтике) veština razgovaranja (bilo sa drugima ili sa samim sobom); veština naučnog raspravljanja, disputovanja; dose-tljivost, dovitljivost, doskočljivost u govoru; *fil.* nauka o kretanju mišljenja kroz protivrečnosti, koje se, u toku mišljenja, ponovo ukidaju (Hegel: „Uviđanje da je priroda samoga mišljenja dijalektika, da ono kao razum mora dopasti negativnoga samoga sebe, protivrečnosti, sačinjava jednu stranu logike“. Enzykl joadie der philosophischen Wissenschaften im Grun-drisse, § 11); Marks: „Za Hegela je proces mišljenja, koji on štaviše pod imenom ideje pretvara u samostalan subjekt, demiurg (tvorac, stvoritelj) stvarnoga . . . Kod mene, obrnuto, idealno nije ništa drugo do u ljudskoj glavi preobraćeno i prevedeno materijalno“. Lenjin: „Prema tome po Marksu je dijalektika „nauka o opštim zakonima kretanja kako spoljašnjega sveta tako i ljudskoga mišljenja.“ Okretnost i veština u govoru koja logički pogrešne zaključke ume da naoko prikaže kao tačne.
- dijalektičan (grč. dialektikos) koji odgovara nauci o mišljenju, koji je u skladu sa tom naukom; dovitljiv, doskočljiv; koji je u narečju, *dijalektu*.
- dijalektičar (grč. dialektikos) veštak u govoru i raspravljanju; veštak u mišljenju; učeni kavgađija; *fil.* onaj koji ume da se vešto služi dijalektikom, koji primenjuje dijalektičku metodu.
- dijalektolog (grč. dialektos narečje, logos) *filol.* onaj koji ispituje i proučava dijalekte, poznavalac *dijalekata*.
- dijalektologija (grč. dialektos, logia) *filol.* nauka o dijalektima.
- dijalektomanija (grč. dialektos, mania strast) preterivanje u upotrebi pokrajinskog jezika u književnim delima.
- dijalelon (nlat. od grč. diallelon, dia pomoću, allelon uzajaman) *log.* definicija u krugu, tj. određivanje pomoću pojma koji ima da se odredi; *dijalela*.
- dijalelus (nlat. od grč. tropos diallelos) *log.* zaključak u krugu.
- dijadema (grč. dialeipo ostavljam razmak, dialeimma) prekid, razmak, međuvreme; *med.* bolesno, naročito grozničavo stanje kod nastupne groznice.
- dijaliza (grč. dialyo raščinjavam, razdva-jam, rastvaram, dialysis) *med.* razlučivanje, raščinjanje, rastvaranje; smrt; gubljenje ili iscrpljivanje snaga; *fiz.* odvajanje *kristaloida* od *koloida* putem *osmoze*; izmena tečnosti; *filol.* i *rel. v.* *dieresa* i *asindeton*.
- dijalitičan (grč. dialyo) rastvoran, razoran, uništavan, koji rastvara, razara, uništava; *dijalitični dogled* vrsta dogleda koji odstranjuje boje, *ahromatičan dogled*.
- dijalog (grč. dialogos) razgovor (ili: govor) u dvoje; literarna umetnička forma u an-tičkoj filozofiji koju su stvorili *so-fisti*, Sokrat i naročito Platon; *pr. dijaloški*.
- dijalogizam (grč. dialogos) *lit.* figura u kojoj su udruženi gštanje odgovor: pisac samoga sebe pita i odgovara, ili drugog pita, a sam odgovara.
- dijalogizirati (grč. dialogomai) dati nečemu oblik razgovora, izložiti neku misao itd. u obliku razgovora.
- dijalogirati (grč. dialogomai) uvoditi na scenu više lica koja razgovaraju.
- dijamagnetizam (grč. dia kroz, magnes magnetni kamen) svojstvo nekih supstanci (bakra, bizmuta i dr.) da im je magnetski permeabilitet manji od permeabiliteta vakuma.
- dijamagnetometar (grč. dia, magnes, metron) *fiz.* aparat za merenje i ispitivanje dijamagnetizma.
- dijamant (fr. diamant, lat. adamas, grč. adamas) *mm.* kristalisan ugljenik, najtvrdi, najgušći, najsjajniji i najskupoceniji dragi kamen, koji se može brusiti samo svojim sopstvenim prahom; *tip.* najsitnija vrsta štamparskih slova; *fort.* rov bez dna (veoma dubok) za sprečavanje upada neprijatelja u zaklon.
- dijamantin (fr. diamant) vunena tkanina sa figurama i krstićima.
- dijamantska boja mešavina lanenog ulja i grafita, služi za premazivanje gvozdenih predmeta (ograda, kapija itd.).

- dijambus** (grč. di-, iambos) *četr.* dvostruki *jamb*, stihovna stopa od četiri sloga: U-U-.
- dijametar** (grč. diametros) *geom.* prečnik, najveća tetiva, tj. duž koja prolazi kroz središte kruga, krive (npr. elipse) i vezuje dve tačke obima.
- dijametalan** (grč. diametros) *pr.* prečnički, koji pripada prečniku; *pril.* sasvim, posve, potpuno, npr. *dijametalno suprotan* sasvim, skroz, potpuno suprotan.
- dijamorfoza** (grč. dia, morphe oblik) formiranje, pretvaranje u određen oblik.
- dijanasologija** (grč. dianassein puniti logia) nauka o punjenju životinjskih tela.
- dijanoeognija** (grč. dianoia mišljenje, gona rađanje) *fil.* nauka o poreklu i izvoru saznanja.
- dijanoetičan** (grč. dianoia razum) *fol.* ruko-vođen razumom, razuman; *dijanoetične vrline* su, kod Aristotela, one u kojima dolazi do izražaja razum (znanje, razbojstvo, mudrost, umetnost), za razliku od *etičkih vrlina*, kod kojih se razum pojavljuje kao gospodar želja i strasti.
- dijanoja** (grč. dianoia) *fil.* mišljenje, sposobnost mišljenja, razum; značenje.
- dijapazon** (grč. dia, pas sav) *muz.* kod Grka: oktava; danas: obim jednog glasa ili instrumenta; zvučna viljuška — mala metalna viljuška koja daje stalno utvrđen ton *a*.
- dijapasma** (grč. diapassein posipati između) biljni prašak za posipanje rana.
- dijapedezis** (grč. diapedao probijem, izbijem, diapedesis) *med.* krvavo znojenje, probijanje krvi kroz opnu venu, procurenje krvi kroz vene.
- dijapente** (grč. dia, pente pet) *muz.* kroz pet tonova, tj. *kvinta*.
- dijapijeza** (grč. dia, pyein gnojiti, zagojiti, pyesis gnojenje, zagojenje) v. *dijapijema*.
- dijapijema** (grč. dia, pyein) *med.* zagojavanje, naročito pluća, čir u grudima.
- dijapijetika** (grč. dia, pyein) *pl. med.* sredstva koja pomažu gnojenje.
- di japije gičan** (grč. dia, pyein) *med.* koji pomaže stvaranju gnoja, zagojavanju.
- dijaplasiz** (grč. diaplasis) *med.* nameštanje uganulog ili prelomljennog uda, prelomljene kosti.
- dijaplažma** (grč. dyaplasma uobičeno) *med.* kišni oblog; oblaganje ili mazanje celog tela.
- dijaplegija** (grč. dia, plegma udarac) *med.* opšta klonulost, uzetost.
- dijapnoika** (grč. diapneo isparavam) *pl. med.* sredstva koja pomažu isparavanje kože, sredstva koja izazivaju umereno znojenje.
- dijapnoja** (grč. diapneo ishlapim) *med.* blago isparavanje kože, slabo znojenje.
- dijapozitiv** (grč. dia, lat. positivus) *opt. slika* na naročitoj staklenoj ili celuloidnoj ploči koja se, pomoću tzv. projekcione
- lampe (*skioptikona*), baca uvećava na platno.
- dijaporeza** (grč. diaporesis zabuna, nedoumica, sumnja) neodlučnost, neizvesnost, sumnja (naročito kao retorska figura).
- dijarea** (grč. diarreo protičem) *med.* proliv.
- dijarizam** (grč. dyao unesrećim, upropastim) *ret.* figura u kojoj se naročito izvrgava ruglu nečija neprilična ili nepriličnost, npr.: Liči mu kao magarcu sedlo; Videla žaba gde se konj potkiva, pa i ona digla nogu, i dr.
- dijarija** (lat. diaria febris) *med.* svakodnevna groznica.
- dijarij(um)** (lat. diarium) kod Rimljana: dnevni obrok, naročito za kućnu poslugu; danas: dnevnik, knjiga u koju se unosi dnevni pazar.
- dijas** (grč. dyas) dvojstvo, dvojnost.
- dijasirm** (grč. diasyrmos) ruganje, ismevanje; retorska figura koja se sastoji u preteranom umanjuvanju predmeta; *supr. hiper-bola*.
- dijaskeuast** (grč. diaskeuastes, diaskeuakso prerađujem) onaj koji kritički prerađuje neko staro delo, naročito Homerove pesme.
- dijaskopija** (grč. diaskopeo svestrano *ispitujem*, razmatram) *med.* pregledanje bolesnika pomoću prosvetljavanja rendgenovim zracima.
- dijaskopska nprojekcija** *opt.* prikazivanje providnih predmeta, naročito prozračnih slika, na staklu (*dijapozitivu*) u propuštenoj svetlosti.
- dijasostika** (grč. diasozo spasem) *med.* veština održavanje života, negovanje i održavanje zdravlja; *pl.* sredstva za održavanje zdravlja i života.
- dijasostičan** (grč. diasozo) *med.* koji čuva, spasava, predupreduje, predohranjuje.
- dijaspazma** (grč. diaspasma razdvojenje, praznina, diaspao razvlačim, razdvajim) razdvajanje, pauza, stanka između dva stiha jedne pesme.
- dijaspora** (grč. diaspeiro rasipam, diaspora) rasipanje, rasutost, rasejanost; u Novom zavetu: Jevreji prognani iz Judeje i rasejani po drugim zemljama; u bratstvima: članovi koji stanuju odvojeno.
- dijastaza** (grč. diastasis razdvojenost) *hem* enzim (encim) ili ferment nađen u životinjama i biljkama koji dejstvuje na uglje-ne hidrate i čini da se skrob pretvara u šećer, te znatno doprinosi *metabolizmu*.
- dijastazis** (grč. diastasis) razilaženje, rastajanje, razdvajanje, cepanje; *zool.* protivprirodno razdvajanje kostiju ili rskavi-ce; bog. odrođivanje, degenerisanje biljaka.
- dijastaltičan** (grč. diastello razdvajam, rastavljam) koji se rastavlja, razdvaja; koji se rasteže, razvlači, širi.
- dijastatičan** (grč. diastasis) *hem.* koji pretvara skrob u šećer.

dijastema (grč. diastema) razmak, odstojanje, međuprostor; *muz.* interval.

dijastematican (grč. diastema) *muz.* sa međuprostorima, sa intervalima.

dijastil (grč. dia, stylos stub) *vrh.* velika dvornice sa mnogo stubova; kod starih Grka: dvornica u kojoj su stubovi bili daleko jedan od drugog za tri debljine stuba.

dijastimometar (grč. diastema razmak, te-tron mera) aparat za merenje udaljenosti, odstojanja.

dijastola (grč. diastello) razdvajam, rastavljam) *poet.* rastezanje, produžavanje, naročito sloga koji je inače, sam po sebi, kratak; *fiziol.* širenje srca pri radu srčanog mišića; ritmički se smanjuje sa skupljanjem (*sistolem*); u grč. gramatici: znak za rastavljanje.

dijastolni krvni pritisak minimalni (donji) krvni pritisak.

dijashiza (grč. diashizein cepati) med. cepaše, odvajanje, rastavljanje.

dijashizma (grč. diashizein) med v. *dijashiza*.

dijateza (grč. diatheresis, diatithemi) raspoređivanje, uređaj, ustrojstvo, sastav; med. sklonost nekoj bolesti; *up. dispozicija*.

dijateze (grč. diathesis) *med.* tzv. „osnovne bolesti“ ili podobnosti za bolesti.

dijateka (grč. diatithemi) savez, ugovor; Stari i Novi zavjet.

dijatermazija (grč. dia, thermasia toplosta) *fiz.* osobina tela da propuštaju toplocone zrake.

dijaterman (grč. dia, thermaino grejem) *fiz.* koji propušta toplocone zrake; *slur.* *ater-man, adijaterman*.

dijatermanzija (grč. diathermamo progrevjem) *fiz.* svojstvo tela da propuštaju toplocone zrake.

dijatesaron (grč. dia, oi ili ai tessares, ta tessara cetiri) *muz.* čista kvarta; naziv za prevede četiri evangelja, tzv. *evangelij-ske harmonije*.

dijatoman (grč. diatomos podeljen) *min.* koji se može samo u jednom pravcu lako deliti; *fiziol.* jednoćeličan.

dijatomeje (grč. diatomos razdeljen, rastavljen) *pl. bot.* silikatna alga koja stoji između životinskog i biljnog carstva (od njihovih ljušturica i nitroglicerina pravi se dinamit).

dijatonika (grč. diatonikos) *muz.* tonski sistem od stupnjeva u okviru oktave, poređanih jedan za drugim u razmacima od celih stepena i polustepena, koji moraju biti na određenim mestima.

dijatonska skala (grč. diateino istežem, lat. scala leštvice) *muz.* skala u kojoj tonovi stoje u istom odnosu prema svome osnovnom tonu u kojem stope odgovarajući tonovi druge skale prema osnovnom tonu, koji je oktava za osnovni ton prve skale; dakle, intervali u dijatonskoj skali nisu jednaki.

dijatriba (grč. diatribe) zanimanje, zabava, razgovor, obuka; kritički polemički spis; ljutnja, preterano oštra kritika, pamflet; *paskvila; fil.* omiljeni metod *kiničara i stojika* po kome su izlagali svoja učenja: čas ozbiljno, čas šaljivo, veoma satirično i sa grubim pikantnerijama.

dijafan (grč. diaphaino prosijavam, prosvet-lim) providan, proziran; *dijafane slike* providne slike na staklu za ukrašavanje prozora; *dijafano posude* stakleno posude, obloženo ili išarano zlatnim listićima, pa postakljeno; *dijafano radiranje* fotografsko kopiranje bakroreza itd. na naročitoj *dijafanoj*, tj. providnoj hartiji.

dijafanitet (grč. diaphaino) providnost, prozirnost.

dijafanometar (grč. diaphaino, metron) *fiz.* sprava za merenje i određivanje providnosti atmosferskog vazduha.

dijafanorama (grč. diaphaino, orao gledam, vidim) providna slika.

dijafanoskop (grč. diaphaino, skopeo gledam) *med.* aparat za osvetljavanje mehura (bešike) pomoću električne svetlosti.

dijafnza (grč. diaphyein prorasti, iznići) *bog.* pupljenje, okce, mesto sa koga u biljke izbjaja grana; *zool.* deo duge kosti između dve jambućice; *kol.* među sloj.

dijafonija (grč. diaphoneo ne slažem se, u raskladu sam, diaphonia) prvobitno, kod Grka: neslaganje u glasu, nesklad, disharmonija, disonanca; *fig.* neslaganje, nejednakost; u novoj muzici, pod *dijafonijom* se, pogrešno, razumeva kompozicija za dva glasa.

dijafonika (grč. diaphoneo) v. *diakustika*.

dijafonski (grč. diaphoneo) koji se ne slaže u glasu, koji zvuči nejednako.

dijafora (grč. diaphero) razlika, različnost; nejednakost, nesloga, spor; *ret.* ponavljanje jedne iste reči različitog značenja u jednoj rečenici.

dijaforeza (grč. diaphoresis) znojenje; med. isparavanje kože, preznojavaњe.

dijaforetikum (grč. diaphoreo raznosim) *med.* sredstvo koje pomaže isparavanje kože, preznojavaњe.

dijaforetičan (grč. diaphoreo) koji pomaže isparavanje kože, preznojavaњe.

dijafragma (grč. diaphragma) *znat.* mišićna prečaga koja odvaja grudnu od trbušne duplje; *bog.* prepona u semenoj čauri; *ot.* pokretni limeni prozorčić (blenda) za otklanjanje ivičnih zrakova kod velikih dogleda.

dijaphragmalgija (grč. diaphragma, algos bol) med. bolest *dijafragme*.

dijaphragmitis (grč. diaphragma) med zapaljenje *dijafragme*.

dijaftoroskop (grč. diaphthei'ro kvarim, skopeo posmatram) aparat za ispitivanje pokvarenosti vazduha.

- dijahoreza** (grč. diachoreo imam proliv) *med.* stolica, ispražnjavanje creva.
- dijahoretičan** (grč. diachdreo) *med.* koji pomaže urednu stolicu; *dijahoretični orga-ni* organi za ispražnjavanje creva.
- dijahronija** (grč. dia, chronos vreme) *lingv.* istorija, povest jezika.
- dijahronička lingvistika** pravac u nauci i o jeziku čiji su metoda ispitivanja usme-reni na istoriju jezika, tj. na ispitivanje uzastopnih jezičkih pojava.
- dijeza** (grč. di-iemi, fr. diese) *muz.* razlika između velikoga i malog polutona, četvrtnica tona; svaka mala promena u tonu; „krstić“ kao znak da se jedna nota povišava za pola tona.
- dijeta** (grč. diaitao lečim, diaita, lat. diaeta način života) *med.* uredan način života (s obzirom na hranu, piće, spavanje i odmaranje); negovanje zdravlja, naročito: hrana koju u tu svrhu propiše lekar, bolesnička hrana; *držati dijetuživeti* jednostavno i umereno; *ist.* vreme zasedanja narodnih predstavnika (npr. dijeta u Regensburgu).
- dijetalan** koji je u vezi sa *dijetom*.
- dijetar** (nlat. dietarius) v. *dijetist*.
- dijetarski** (lat. dies dan) koji prima dnevni-cu, dnevničarski; *pril.* dnevno, na dan.
- dijete** (lat. dies dan, nlat. dieta) *pl.* nadnice, dnevnice koje prima službenik, narodni poslanik itd. mesto stalne plate na ime vanrednih poslova; sednice narodnih poslanika.
- dijetetika** (grč. diaitetike se. tehne) nauka o načinu života korisnom po održavanje zdravlja.
- dijetetičar** (grč. diaitao lečim) onaj koji uči kako treba čuvati zdravlje, prijatelj urednog i umerenog načina života.
- dijetetski** (grč. diaitao) umereno, korisno po zdravlje; *dijetetski propisi* propisi kojih se valja pridržavati da bi se očuvalo zdravlje; *dijetetska sredstva* sredstva korisna po zdravlje.
- dijetet(a)** (lat. dies dan) sluga ili službenik koji radi samo za dnevnicu, dnevni-čar; u katoličkoj crkvi: sveštenik koji služi jutrenju.
- dijecan** (grč. di-, ofkos kuća, dom) sa dva doma, dvodom.
- dijeceza** (grč. dioikesis gazdinstvo, kućenje) gospodarstvo, uprava, uređenje; od Dioklecijana naziv za 14 glavnih delova rimskog carstva; danas se upotrebljava samo u crkvenoj upravi (kod pravoslavnih: vlađičanstvo; kod katolika: biskupija; kod protestanata: parohija koja stoji pod jednim superintendantom); *dijecez(alno) pravo zvanično pravo*, nadležno pravo vladike, biskupa.
- dijecezan** (grč. di-oikeo gazdujem, kućim, upravljam) vladika ili biskup (kao upravnik *dijeceze*; pripadnik (ili: član) *dijeceze*.
- dijecije** (grč. di-, oikos) *vot.* dvodome biljke, tj. one kod kojih jedna stabla nose samo muške, a druga samo ženske cvetove, npr. topola, vrba i dr.
- dijurna** (lat. dies dan, diurna) dnevna plata ili nagrada, dnevница.
- dijurnist(a)** (lat. diurnus) dnevničar.
- dik** (fr. duc, lat. dux) 1. vojvoda, hercog; u Francuskoj: stepen plemstva između princa i markiza; 2. luksuzna laka kola za dame, bez sedišta za kočijaša, a sa sedištem za slugu pozadi.
- dike** (grč. dike) pravo, pravda, pravičnost; *mit.* Dike grčka boginja pravde i pravedne odmazde.
- dikearhija** (grč. dike, arho vladam) vladavina prava, pravna država; *supr. despotica*.
- dikeokratija** (grč. dike, krateo vladam) v. *dikearhija*.
- dikeologija** (grč. dike, logia) pravo, nauka o pravu.
- dikeopolitika** (grč. dike, politike) pravično učenje o državi, državna mudrost.
- diklinije** (grč. di-, kline legalo, postelja) *vot.* biljke kod kojih se prašnici i tučko-vi ne nalaze u jednom cvetu, nego su podeljeni na razne cvetove, jednospolne biljke koje imaju ili samo muške ili samo ženske spolne organe.
- dikokičan** (grč. di-, kokkos jezgro) *vot.* koji ima dva jezgra, dvojezgrena.
- dikolon** (grč. di-, kolon deo, odeljak) *poet.* pesma koja se sastoji iz dve vrste stihova, *dikolička pesma*.
- dikotiledone** (grč. di-, kotyledon udubljenje, pijavčicaj) *vot.* biljke kod kojih se, pri klijanju, javljaju dva klicina listića.
- dixi** (lat. dicere reći, kazati, dixi) rekao sam, reko-., završio sam što sam htio reći, gotov sam; *dixi et animam meam salvavi* (lat. dixi et animam meam salvavi) rekoh i spasoh dušu svoju, tj. sad mi je savest mirna.
- diktando** (lat. dictando) kazivanjem u pero; zadatak rađen po kazivanju u pero.
- diktat** (lat. dictatum) 1. kazivanje u pero, zadatak rađen po kazivanju u pero; *diktando, diktate*; 2. naredenje, zapovest; ono što nalaže, sugerira (neke postupke i sl.).
- diktator** (lat. dictator) 1. u starorimskoj državi: najviši službenik sa neograničenom vlašću, koja je mogla trajati najviše šest meseci, a koga su birali u izuzetno teškim prilikama po državu; 2. onaj koji neograničeno vlasti, koji zapoveda, koji traži poslušnost bez pogovora.
- diktatura** (lat. dictatura) zvanje i vlast *diktatora*; režim koji zavodi diktator; neograničena vlast.
- diktatura proletarijata** državni oblik vlasti radničke klase (proletarijata) koji ona mora uspostaviti da bi obezbedila ukidanje kapitalističke eksploracije i kapitalizma i ostvarenje komunističkog društva. — „... Između kapitalistič-

kog i komunističkog društva leži period revolucionarnog pretvaranja prvoga u drugo. Tom periodu odgovara i politički prelazni period, i država tog perioda ne može biti ništa drugo osim *revolucionarne diktatura proletarijata.*" (Marks, *Kritika gotskog programa.*) — Stvar je u tome da su zakoni o najdemo-kratki buržoaske države sračunata na očuvanje buržoaskog društvenog uređenja i kapitalističkih ekonomskih odnosa. Otud radnička klasa ne može bez gaženja tih zakona sprovesti ni jednu meru uki-danja kapitalizma. Prema tome njena vlast i njene mere moraju nužno biti nasilne — blaže ili oštije (već prema uslovima) — protiv starih odnosa i zakona, „jer *slomiti otpor eksploataatora-kapitalista nema ko drugi i nemoguće je drugim putem.*” — „A diktatura proletarijata, tj. organizovanje avangarde ugnjetavanih u vladajuću klasu radi ugnjetavanje ugnjetača, ne može dati prosto — samo proširenje demokratija. Zajedno sa ogromnim proširenjem demokratizma, koji *prvi put* postaje demokratizam za siromašne, demokratizam za narod, a ne demokratizam za bogate, diktatura proletarijata donosi niz ograničenja u odnosu na slobodu ugnje-tača, eksploataatora, kapitalista . . .” (Lenjin, *Država i revolucija.*)

diktafon (lat. *dictare*, grč. *phoneo* zvučim) aparat koji, slično *fonografu*, prima ono što se govori i ponavlja kad treba da se zapiše (služi mesto *stenograma*).

dikgivan (lat. *dicere* govoriti, *dictus*) *gram.* izjaviti, iskazati, izrečati.

diktiitis (grč. *diktyon* mreža) *med.* zapaljenje mrežnjače.

diktira mi mir mir koji se sklapa po *diktatu drugih* sila, čiji se uslovi imaju samo da prime i potpišu, bez ikakve diskusije.

diktira™ (lat. *dictare*) kazivati u pero, govoriti nekome s tim da onaj kome se govoriti to zapisuje; govoriti nekome šta treba da radi, savetovati, zapovedati; prepisivati, propisati, npr. kaznu.

diktovati v. *diktirati.*

diktum (lat. *dictum*) izreka, poslovica, mesto iz nekog dela.

diktum de omni et nulo (lat. *dictum de omni et nullo*) *log.* osnovno pravilo zaključivanja: što važi za sve, važi i za neke i pojedine; što ne važi za neke i pojedine, ne važi ni za sve.

diktum faktum (lat. *dictum factum*) rečeno-učinjeno, kako je rečeno onako se i desilo.

diktus (lat. *dicere* reći, kazivati, *dictus*) imenovani pomenuti, napred pomenuti.

dikcija (lat. *dictio*) jezik ili stil jednog pisca; način izražavanja, izražavanje.

dikcioner (nlat. *dictionary*) rečnik koji ne sadrži samo pojedine reči nego i frazeologiju jednog jezika.

dilatabilan (nlat. *dilatabilis*) protegljiv, rastegljiv, proširljiv.

dilatator (nlat. *dilatator*) *med.* otvarač, sprava za proširivanje, npr. rane.

dilatatoran (nlat. *dilatatorius*) koji proširuje, rasteže, razvlači.

dilatacija (lat. *dilatatio*) rastezanje, širenje, proširivanje; *med.* proširenje srca.

dilatometar (lat. *dilatare*, grč. *metron*) *fiz.* aparat za merenje zapreminskog širenja pojedinih tečnosti.

dilatoran (lat. *dilatorius*) koji razvlači, odugovlači, oteže, odlaže.

dilatoriј(um) (lat. *dilatorium*) *prav.* propis (ili: naredba) o odgadjanju roka.

dilacija (lat. *differre* odgoditi, *dilatio*) odgovlačenje, odgadjanje; produženje roka.

dilber (tur. *dilber*, pere. *dil* srce, *ber* od *burden* nositi) dragan, leptan, miljenik, onaj koji privlači i osvaja srca.

dilekcija (lat. *diligere*, voleti, *directive*) ljubav, sklonost, odanost.

dilema (grč. *dilemma*) neprijatan položaj u kojem se čovek nalazi kad treba ili mora da bira između dve podjednako neprijatne stvari; *log.* zaključak u kojem je prva pre-misa hipotetičan sud, a druga disjunkti-van (*polilela*).

diletant (ital. *dilettante*) prijatelj (ili: ljubitelj) umetnosti, onaj koji se bavi nekom umetnošću ili veštinom samo iz ljubavi prema njoj ili radi prekraćivanja vremena (za razliku od umetnika kao *znač-a*, stručnjaka); *fig.* onaj koji je u nekoj struci površan, nedoučen, bez stručne spreme.

diletantizam (ital. *dilettare*) ljubav prema umetnostima ili veštinama, bavljenje nečim iz ljubavi a ne po pozivu, profesionalno; *fig.* nestručnost, površnost.

diletantsko pozorište pozorište u kojem igraju oni kojima gluma nije struka.

diligencija (lat. *diligentia*) brižljivost, pažljivost; revnost, marljivost; *prav.* brižljivo izbegavanje nehatnosti u poslovima; *kon diliđenca* (ital. con diligenza) *muz.* brižljivost, pažljivo.

diližans(a) (fr. *diligence*) brzina, hitrina; ustanova za prevoz putnika, tzv. brza pošta; poštanska kola.

dilogija (grč. *dilogia*) dvojako značenje, dvo-smislica.

dilogičan (grč. *dilogs*) koji se može dvojako razumeti, dvomislen.

diluvijalan (lat. *diluvialis*) potopski; po-plavljen; *diluvijalno tle* tle poplavljeno zemljišta; *diluvijalni minerali* oni koji su postali usled poslednjih velikih promena u Zemljinoj kori koje su došle kao posledica poplave; *diluvijalni čovek* preistorijski čovek, pračovek.

diluvij(um) (lat. *diluvium* spiranje zemlje) poplava, potop; poplavljena zemlja; *geol.* doba u razvitku Zemljine kore kada su

lednici počeli da se tope, a koje je neposredno prethodilo današnjem dobu.

diludij(um) (lat. diludium) odmor pri gladijatorskim borbama; *paz.* vreme između činova.

diluendo (ital. diluendo) *muz.* gaseći se, sa postepenim oslabljivanjem jačine tona dok se potpuno ne izgubi.

diluencije (nlat. diluentia) *med.* sredstva za razblaživanje.

diluirati (lat. diluere) razblažiti, npr. vino vodom; rastvoriti, rastopiti, oprati, zbrisati, razbiti (npr. sumnju, podozrenje).

dilucida intervala (lat. dilucida intervalla) *il. med.* svetli trenuci, tj. trenuci svesti i prisebnosti kod bolesnika, naročito umno obolelog; običnije: *lucida intervala*.

dilucidacija (nlat. dilucidatio) *prav.* objašnjenje, tumačenje.

dilucidirati (lat. dilucidare) osvetliti, ra-svetliti; objasniti, protumačiti.

dilucija (nlat. dilutio) razblažavanje, rastvaranje, umanjivanje jačine.

dimenzijsa (lat. di-metiri izmeriti, dimensio) merenje, prostranstvo, pružanje; zamišljene prave linije pomoću kojih se prostranstvo nekog tela i njegovih granica (površine, linije), ili nekog dela prostora koji predstavljamo kao prazan, mogu odrediti i meriti. Da bismo to mogli odrediti, potrebne su nam tri dimenzije, tri prave koje se sekut pod pravim ugлом: dužina, širina i visina (ili dubina). Telo ima tri dimenzije, ono je trodimenzijalno, površina dve, a linija jednu dimenziju. Po teoriji relativiteta četvrta dimenzija je „vreme”; *up.* koordinatni sistem.

dimenzioniranje (lat. dimensio) odmeravanje, preračunavanje veličine, jačine, preseka.

dimenzionirati (lat. dimensio) odmeriti, izmeriti presek, npr. *dobro dimenzioni-rani zidovi* zidovi čija je jačina dobro proračunata; *dimenzionirano drvo* drvo za građu, građa.

dimeran (grč. di-, meros deo) koji se sastoji od dva dela, dva člana, dvočlan.

di meta r (grč. di-, metron) *metr.* stih koji se sastoji od dve stope ili dva stihovna takta, npr. jedan jampski stih od četiri stope, *kvaternarius*.

dimije (tur. dimie, grč. dimitos) ženske široke čakšire koje se nose umesto suknce; *up.* *šalvare*.

diminuendo (ital. diminuendo) *muz.* postepeno tiše, sve slabije (tj. smanjivati jačinu tonova); *dekrešendo*.

diminuirati (lat. diminuere) smanjiti, smanjivati, umanjiti, suziti, skratiti, popustiti (npr. u snazi, jačini).

diminutiv (lat. diminutivum) *gram.* umanjavna reč tj. reč koja svojim završetkom (*diminutivnim sufiksom*) izražava pojma

umanjivanje, npr. prst-prstić, kuća-kućica, dete-detence; tačnije: *diminutiv*.

diminutivan (lat. diminutivus) umanjavan, koji smanjuje, umanjuje, sužava, skraćuje.

diminuto (nm. diminuto) u španskoj inkviziciji: optuženi za jeres koji nije, po nahodenju inkvizitora, sve priznao, naročito onaj koji je izdao pre malo sukrivaca (posle temeljnog mučenja, ovakvi su krivci spaljivani na lomači kao nepopravljivi grešnici).

diminutor (nlat. diminutor) *mat.* umalilac, umalitelj, oduzimak; *suprahend*.

diminucija (lat. diminutio) smanjivanje, smanjenje, umanjivanje, umanjenje, smanjenost, umanjenje, umanjenost; *trg.* odbijanje od sume; *diminu-cio kalitis* (lat. diminutio capitis) *prav.* građanska smrt; *gram.* izvođenje, stvaranje *diminutiva*.

di mis ja (lat. dimissio) smanjivanje s po-ložaja, otpuštanje; ostavka, zahvaljivanje na službi; *up.* *demisija*.

dimisionar (nlat. dimissionarius) onaj koji daje ostavku na zvanje ili položaj.

dimiskija (arap. Dimiṣq-iyy, tur. dimiski) sablja kovana u Damasku, u srednjem veku.

dimisorij(um) (nlat. dimissorium) akt o otpuštanju, smanjivanju.

dimitirati (lat. dimittere) otpustiti, isterati iz službe; zahvaliti se, dati ostavku, odstupiti.

dimlije v. *dimije*.

dimorfan (grč. di-, morphe oblik) koji ima dva oblika, dvoobličan; *dimorfne biljke* biljke čiji se cvetovi javljaju u dva oblika; v. *dimorfizam*.

dimorfizam (grč. di-, morphe) dvoobličnost; *biol.* javljanje jedinki iste vrste u dva različita oblika (u biljnem i životinjskom svetu); *min.* svojstvo nekih tela da se mogu, i pored istovetnog sastava, pojavljivati u bitno različitim kristalnim oblicima; *dimorfija*.

dimorfija v. *dimorfizam*.

din (grč. dynamis sila) 1. *fiz.* jedinica sile u apsolutnom sistemu mera: sila koja jedinici mase (gramu) u jedinicu vremena (sekundi) saopšti brzinski priraštaj od jednog centimetra u sekundi, ili sila koja masu od jednog grama u jednoj sekundi pomeri iz mira za jedan centimetar; po Međunarodnom sistemu jedinica danas se za silu kao jedinica upotrebljava *njutn*.

din (skr. od Deutsche Industrie-Normen) 2. nemačke industrijske norme, služe kao osnova za industrijske norme i u mnogim drugim zemljama (npr. u fototehnici i štamparstvu).

din (pere., tur. din) 3. vera (obično muslimanska), islam.

dina (grč. dynamis) 1. *fiz.* v. *din*.

dina (nem. Diine, fr. dune, prema kelt. din) 2. *geol.* peščani brežuljak, dug po nekoliko

stotina a visok po nekoliko metara, sipi-na, peščani prud.

dinametar (grč. dynamis sila, metron) *opt.* instrumenat za merenje moći uveličavanja teleskopa.

dinamizam (grč. dynamis) v. *preanimizam*.

dinamika (grč. dynamike) *fiz.* 1. nauka o silama i o kretanjima koja te sile proizvode (deo mehanike); 2. sile koje deluju (ili sile, energija koja deluje), proizvode dejstvo i upravljuju njime u ma kakvom obliku; *muz.* mera kojom se označuje jačina izvođenja.

dina mi s (grč. dynamis) sila, snaga, sposobnost; (u Aristotelovoj filozofiji nasuprot *energiji*, stvarnosti) mogućnost; *po-tencija*.

dinamistika (grč. dynamis) učenje koje materiju i pojave u prirodi izvodi iz sila prirode.

dinamit (grč. dynamis) razorna materija, mešavina 75 delova nitroglicerina sa 25 delova nekog drugog, elastičnog, poroznog, ali neeksplozivnog tela, obično sa *infuzorijskom* ili *dijatomejskom zemljom*; ako se, mesto sa infuzorijskom zemljom, pomeša sa prahom slabo pečenog drvenog uglja, mešavina se tada zove *celulozni dinamit* (pronalazač švedski hemičar Alfred Nobel, 1833—1896).

dinamičan (grč. dynamis) koji se osniva na dinamicici; sposoban, koji ima jako dejstvo, koji ima svoju snagu, koji slobodno dejstvuje, koji deluje sopstvenom unutarnjom i životom silom, koji je stalno u pokretu; *supr. statičan*.

dinamičar (grč. dynamis) pristalica *dina-mistike*. **dinamička geologija** v. *geodinamika*.

diname (grč. dynamis) maplina za proizvođenje električne struje mehaničkim radom obrtanjem provodnika kroz magnet <;o polje.

dinamogen (grč. dynamis, genos poreklo) *fiz.* koji raditi, koji proizvodi silu. **'dinamograf** (grč. dynamis, grapho pišem) pokazivač sile, naprava za automatske beleženje upotrebljene sile.

dinamoelektrična mašina v. *dinamo*.

dinamozoizam (grč. dynamis, zoon »sivo biće» fil. učenje o snazi obdarenoj svešću i voljom.

dinamologija (grč. dynamis, logia) nauka o pojedinim prirodnim silama.

dinamomašina v. *dinamo*.

dinamometamorfoza (grč. dynamis, metamorphosis preobražaj) *geol.* preobražavanje ruda u velikim dubinama kamene kore pod uticajem velikog pritisaka, visoke temperature i vode u nove rude. **dinamometar** (grč. dynamis, metron mera) *fiz.* naprava (obično sa oprugom) za merenje sile, silomer.

dinamometrija (grč. dynamis, metria) *fiz.* merenje sile; *pr. dinamometrijski*.

dinar (lat. denarius) novčana jedinica u SFRJ, Alžiru, Bahreinu, Iraku, Jordanu, Kuvajtu, Libiji i Tunisu, a u Iranu stoti deo *rijala*.

dinast (grč. dynamai mogu, dynastes) vladar, gospodar; u srednjem veku: posednik viteškog imanja, vlastelin, boljar.

dinastizam (grč. dynastes vladalac) odanost vladaru, odnosno vladajućem domu, privrženost dinastiji.

dinastija (grč. dynasteia vlast, moć) vlasta-lačka loza, niz vladara iste loze.

dinastičan (grč. dynastes) koji pripada nekoj vladalačkoj lozi; koji je pristalica neke vladalačke loze, *dinastije*.

dinas-pigle prema vatri veoma otporno kamenje od čistog kvarca, sa malom primesom kreča, gvozdenog oksida i ilovače; služi za unutarnje oblaganje peći sa visokim temperaturama.

din-dušman (pere., tur. dindusman) verski neprijatelj, zakleti neprijatelj, zakleti protivnik.

dine (fr. diner ručak; današnje značenje večera) glavni obrok, u podne ili oko 5—6 sati po podne; svečan ručak, gozba.

dinika (grč. dinos vrtoglavica) *pl. med.* sredstva protiv vrtoglavice; tačnije: *antiidi-nika*.

dinosaurus(us) (grč. deinos užasan, strašan, jak, sauros gušter) *zool.* gorostasan prepotopski gmizavac, do ZO m dug, čiji kostur pokazuje znake ptice i sisara.

dinoterij(um) (grč. deinos, then'on zver) izumrla vrsta prepotopskog gorostasnog sur-laša.

dinofonitet (grč. deinos, phone glas) *lingv.* jačina glasa.

dio (ital. Dio, lat. deus) bog; *per Dio!* (tal. reg Dio) zaboga, pobogu!

Diogen (grč. Diogenes „onaj koji vodi poreklo od Zevs-a“) filozof iz Sinope u M. Aziji (404—323. pre n. e.), nazvan „pas“. Sokratov pojam *autarkije* podigao je do *askeze* koja, odbacujući svaku životnu udobnost, traži krajnje odricanje želja; nije priznavao postojeće zakone i bio prototip kiničnog filozofa. O njemu se priča: da je stanovao u jednom buretu, da je Aleksandra Velikog, kad ga je ovaj posetio i rekao mu da kaže jednu želju, zamolio da mu se skloni sa sunca, da je u podne po Atini svečom tražio „ljude“ itd.; „fig. onaj koji prezire svet, *mizantrop*“.

dioktaedar (grč. di-, okto osam, hedra sedište, osnova) *geol.* polieder sa dvaput po osam, tj. šesnaest, površina; *pr. dioktae-darski*.

diolefini hem. v. *divni*.

dionizije (grč. Dionysia) *pl.* svetkovine u slavu boga Dioniza kod starih Grka, koje su se poglavito sastajale u orgijanju i pijančenju; *up. bahanalije*.

dionizijska epa računanje vremena od Hristovog rođenja, koje je uveo *Dionizije Ma-*

- dionizij** (grč. Dionysius exiguus), naučnik iz VI veka; po njemu, Hristos se rodio 754. god. od osnivanja Rima.
- dionizijski** (grč. Dionysos) *fil.* izraz kojim Niče naziva elemenat pun snage i stra-stvenosti u životu i volji; *supr.* apoli-nijski.
- Dionizos** (grč. Dionysos) *mit.* prijatelj muza, bog vina i vinogradarstva kod starih Grka; *Bahus*.
- diopter** (grč. dia kroz, bgab gledam, vidim, to di'optron, e dioptra) *opt.* sprava pomoću koje se jedna *vizirna linija* upravlja na određenu tačku, naročito na aparatima za merenje; sastoji se od dva dela, od kojih je jedan okrenut oku onoga koji vizira, a drugi predmetu koji treba vizirati.
- diopterski lenjir** mesingani lenjir sa dve tanke metalne pločice sa prorezima kroz koje se gleda (zastareo geodetski instrumenat za određivanje pravca na stolu za merenje).
- dioptrija** (grč. dioptron sve kroz što se vidi) *opt.* jedinica za merenje jačine sočiva (jačina sočiva jednaka je recipročnoj vrednosti žižne daljine), jačina sočiva čija je žižna daljina jedan metar. Sočivo jako 5 dioptrija ima zkižnu daljinu 0,20 t.
- dioptrika** (grč. dia, orao gledam) *opt.* nauka o prelamanju svetlosnih zrakova kroz vodu, staklo i dr.; *anaklastika*.
- dioptričan** (grč. dioptrikos) koji spada u *dioptriju*; *dioptrične boje* boje koje nastaju usled prelamanja svetlosti.
- diorama** (grč. di-orao gledam kroz) providna slika, okrugla slika na providnoj materiji koja, pomoću veštačkog osvetljavanja, pokazuje promenljive svetlosne tonove (dnevne i večernje pejsaže) ili tonove boja (zima, alpinsko bujno zelenilo), ponekad sa figurama u pokretu; pronašao *Dager* 1822. god.
- dioreksin** (grč. dioryssso potkopavam) eks-plozivni prah, mešavina pikrinske kiseline, drvenog uglja, strugotine, šalitre i sumpora; *heraklin*.
- diorizam** (grč. diorismos ograničavanje, odredba) *fil.* određivanje pojma.
- dioristički** (grč. diorizo) ograničavam,odeljujem, razlikujem) koji objašnjava, tumači, određuje.
- diortoza** (grč. diorthosis uređivanje) popravljanje, poboljšavanje; *med.* nameštanje, ispravljanje uganutih ili iskrivljenih udova.
- diortotičan** (grč. diorthoo ispravljam) koji ispravlja, koji služi za ispravljanje (ili: nameštanje, doterivanje).
- Dioskuri (grč. Dios-kuroi sinovi Zevsovi) mit. grčki polubogovi Kastor i Polideuk (Poluks) blizanci; *fig.* nerazdvojni prijatelji; *astr.* Š zodijski znak (Blizanci) i sazvezde na severnoj nebeskoj hemisferi.
- diosmoza** (grč. di-, dia-, osmos guranje, tiskanje) *fiz.* v. *osmoza*.
- diostoza** (grč. di-, osteon kost) med. pomeranje kostiju.
- dioteleti** (grč. dyo, thelo hoću) *pl. teol.* pristalice učenja o dve prirode i dve volje u Isusu Hristu; *up.* monoteleti.
- diofiziti** (grč. dyo, physis priroda) *pl.* pristalice hrišćanske sekte koja je smatrala da su u Hristu bile dve prirode, božanska i čovečanska; *supr.:* monofiziti.
- dipetalan** (grč. di-, petalon list) *bog.* sa dva lista, sa dva cvetna listića.
- dipigus** (grč. di-, pyge zadnjica) dvojka nakaza koja ima jednu glavu i jedan grudni koš, ali se telo ispod pupka udvaja, tako da nakaza ima dve zadnjice i dva para nogu, dvodupac.
- dipirihijus** (grč. di-, pyrriche) *metr.* dvostruki *gširihijus*, stihovna stopa od četiri kratka sloga: i i U U.
- diplazija** (grč. diplasios dvostruk) *muz.* dvostruki pijanoforte, sa dve klavijature koje stoje jedna prema drugoj.
- diplazijazam** (grč. diplasios dvostruk) udvostručenje, podvostručenje.
- diple** (grč. diple) 1. kritički znak oblika položenog velikog slova ipsilona za označavanje pogrešnog načina čitanja, kao i sumnjivih mesta u pesničkim delima, naročito u drami, da bi se glumac upozorio, da ne pogreši u interpretiranju.
- diple** (grč. diploos dvostruk) 2. dvojnice, vrsta frule.
- diploja** (grč. diplon) *fiziol.* mečuploče, će-lijski sloj između dve tanke koštane ploče, naročito kod kostiju lubanje; *bot.* unutarnja celična masa lišća i oplod-nice.
- diploma** (grč. diploo, diploma) povelja, naročito ona kojom se daju dostojanstva, slobode, povlastice, prava itd.; povelja o ime-novanju, postavljenju, oslobođenju ili po-milovanju; povelja kojom se ukazuje počast, odlikovanje; svedodžba o položenom ispitу, naročito na visokim školama.
- diplomat(a)** (grč. diploo, diploma) lice koje u međunarodnim odnosima predstavlja jednu suverenu državu, državnik; *fig.* oprezan i predstrožan čovek.
- diplomatarij(um)** (grč. diploma) zbirka povelja.
- diplomatizirati** (grč. diploma) održavati vezu sa stranim dvorovima; voditi pregovore, pregovarati sa stranim dvorovima i vladama; *fig.* na uglađen način kriti svoje mišljenje i namere, ponašati se oprezno, mudro i uglađeno.
- diplomatija** (grč. diploma) formalno posredovanje u međusobnom opštenju između država, načela i pravila koja u tome pogledu važe; zvanični organi koji se tim poslom bave; umetnost u javnom i tajnom vođenju pregovora između pojedinih vlada.

diplomatika (grč. diploma) pomoćna istorijska nauka, nauka o poveljama, tj. veština čitanja i pravilnog tumačenja starih povelja, utvrđivanja njihove izvornosti, originalnosti, vremena kad su izdane itd.; ponekad = *diplomatiјa*.

diplomatičar (grč. diploma) poznavalac i veštak u čitanju i tumačenju starih povelja.

diplomatski (grč. diploma) poveljno, dokumentirano, što se osniva ili dokazuje na osnovu povelje; što se tiče pregovora i veza između država, što spada u poslove jednog poslanika na strani; državnički, poslanički, ambasadorski; *fig.* mudro, oprezno, učitivo, uglađeno, sa puno takta; *diplomatski kor* (fr. corps diplomatique) svi predstavnici stranih država akrediti-vani na jednom dvoru, kod neke vlade, diplomatske telo.

diplomacije v. *diplomatiјa*.

diplomiram (grč. diploma) koji je dobio pismenu potvrdu o nekoj počasti, svedočanstvo o položenom završnom ispitu, povelju o postavljenju na neki položaj ili neko zvanje.

diplomirati (grč. diploma) položiti poslednji i završni ispit na visokoj školi ili na fakultetu univerziteta.

diploija (grč. diploos dvostruk, ops, opos oko) *med.* poremećaj vida pri kome se jedan predmet vidi dvostruko; *diplosija, ditop-sija*.

diplosomija (grč. diploos dvostruk, ops, opos oko) v. *diplopija*.

diplosomija (grč. diploos, soma telo) rađanje dvostrukih nakaza (npr. sijamski blizanci).

dipodan (grč. di'-pus) *metr.* sa dve stope, od dve stope, dvostopni.

dipodija (grč. di-, pus, podos stopa) *metr.* dvostruka stopa, spajanje dveju metričkih stopa u osnovni metar ili takt jednog stiha; *siziga*.

dipol (grč. di-, polos) *fiz.* sa dva *pola*.

diprosopus (grč. di-, prosopon lice) nakaza sa dve sljubljene glave, ali tako da se na njoj razlikuju dva lica.

dipsakus (grč. dipsa žed, dipsakos) *med.* bolest žedi.

dipsetičan (grč. dipsao žednim) koji žedni, koji voli da piće; koji izaziva žed.

dipsodičan (grč. dipsao) v. *dipsetičan*.

dipsomanija (grč. dipsa, mania pomama) *med.* strast za pićem; pijaničko ludilo.

diptera (grč. di-, pteron krilo) *pl. zool.* dvo-krilci, insekti sa dva neobrasla krila (muve, obadi, komarci i dr.).

dipterálni hram arh. v. *dipteros*.

dipterologija (grč. di-, pteron, logi'a) *zool.* nauka o dvokrilcima.

dipteron arh. v. *dipteros*.

dipteros (grč. di-, pteron) *apx.* hram ograden sa dva reda stubova; *dipterálni hram, dipteron*.

diptihon (grč. dfptychon) dvostruko presavijeno) dvostruka tabla na sklapanje; kod starih naroda: dvostruka tabla za pisanje; kod starih hrišćana: spisak rođenih, krštenih, umrlih itd.; *um.* slika u dva dela, na dve table ili dva platna, koja se može sklapati.

diptoton (grč. di-, piplo padam) *gram.* reč koja ima samo dva padeža.

direk (tur. direk) greda; drveni stub.

direkt (directus prav) *sp.* u boksu: udarac ispruženom rukom tako da ruka pode najkraćim putem u pravcu tela protivnika.

direkstan (lat. directus) prav, koji je u pravoj liniji, bez posrednika, neposredan; koji radi bez okolišavanja; *per direktum* (lat. per directum) pravim putem; *direktne poreze* neposredni porezi npr. porez na prihod; *indirektne poreze* posredni porezi, npr. na životne namirnice itd.; *direktna trgovina* kupovanje robe iz prve ruke od proizvođača.

direktive (nlat. directiva) uputstvo, propis, pravilo o držanju u nekoj stvari, pravac rada, smernica; pravac delovanja, toka, razvoja, linija po kojoj se neko kreće ili nešto razvija; vodstvo, rukovođenje; *voj.* uputstvo za rad (u obliku naredbe).

direktoar (fr. directoire) upravni savet, *direktorijum*; u francuskoj revoluciji: najviša upravna vlast, osnovana 26. II 1795. a oborenna 9. XI 1799; ceo period dok je ta vlast trajala; moda i način u odevanju, nameštaju i dr. koja, se tada pojavila i imala klasicističko-antički karakter.

direktor (nlat. director) upravitelj, upravnik, rukovodilac; v. *dirigent*.

dirsktorat (nlat. directoratus) upravništvo, upraviteljstvo, zvanje i nadležnost jednog upravitelja; stan i kancelarija upravitelja.

direktorijalni (nlat. directorialis) koji dolazi od direktora ili direktorijuma (npr. *direktorijalno rešenje*).

direktorij(um) (nlat. directorium) vrhovna uprava, vrhovni upravni i nadzorni savet nekog preduzeća, zavoda, ustanove i dr.; v. *direktoar*.

direktrisa (fr. directrice) upravnica, upraviteljica, direktorka, rukovodilja; *mat.* linija vodilja.

direkcija (lat. directio) uprava, vrhovno upravio ili nadzorno telo u nekom preduzeću, društvu i sl.; rukovodstvo neke ustanove ili preduzeća; zgrada ili prostorija u kojoj se nalazi uprava preduzeća.

direkciona linija voj. linija pravca, npr. putanja jednog zrna.

dirigent (lat. dirigens) upravljač, upravnik, rukovodilac, rukovalac; *muz.* onaj koji upravlja izvođenjem muzičkog dela; u po-

- morskom pravu: poslovođa parobrodskog društva.
- dirigira™** (lat. dirigere) upravljati, ruko-voditi, upućivati; *muz.* upravljati izvođenjem muzičkog dela.
- d i ri **ža bl** (fr. dirigeable) vazdugpna lađa; *aerostat* sa motorom za kretanje i aparatima za upravljanje.
- dirižer** (fr. dirigeur) rukovodilac igara.
- dirimencije** (lat. dirimentia) *prav.* razlozi za razvod braka, prepreke za brak.
- dirimirati** (lat. dirimere) rastaviti, razve-sti, ukinuti, poništitи.
- dirinpiti** (tur. der renc, pere, der u, reng muka, tegoba) mučiti se, raditi težak posao bez odmora.
- dirita** (ital. diritta) *muz.* tonska skala; *ala dirita* (ital. alla diritta) po tonskoj skali, tj. postepeno od jednog tona do drugog.
- dirupcija** (lat. disruptio) probijanje, probor, prolamanje.
- dirham** (grč. drachme) novčana jedinica Abu Dabia i Maroka.
- dis (dis) *muz.* poloton koji leži između tonova d i e.
- Dis** staroitalski bog podzemnog sveta.
- dis- (grč. dis) 1. *prid.* u mnogim složenicama: dvaput, dvostruko.
- dis- (lat. dis-) 2. predmetak koji odgovara našem *raz-* i izražava razilaženje, razdvajanje, suprotnost uopšte.
- dis- (grč. dis-) 3. predmetak kojim se iskazuje rđavo stanje, smetnja, neprijatnost ili teškoća (u mnogim, naročito medicinskim, izrazima), odgovara našem *ne-*.
- disažija** (ital. disagio) razlika po kojoj je kurs neke valute niži od njene nomina čne vrednosti; *up. ažija*.
- disakordirati** (ital. disaccordare) ne slagati se, ne saglašavati se; ne zvučati skladno.
- disborzo** (ital. disborno) *trg.* predujam, izda-tak, trošak.
- disgenika** (grč. dys-, genos rod, poreklo) radanje duševno i telesno zaostale dece; *supr.: eugenika*.
- disgregacija** (nlat. disagregatio) raščinjava-vanje, raspadanje, raspad na sastojke.
- disgresija** v. *digresija*.
- disdijaklaza** (grč. dia-, diaklao prelamam) *opt.* dvostruko prelamanje zrakova.
- disdijaklastičan** (grč. dis-, diaklao) *om.* koji pokazuje dvostruko prelamanje zrakova.
- disdijapazon (lat. dis, grč. dia, pas sav) *muz.* jedan interval od dve oktave.
- disčiri** (ital. disgori) *tehnol.* otpaci od svilenih konaca.
- disektacija** (lat. dissecare) v. *disekcija*.
- disektor** (nlat. dissector) onaj koji vrpli *disekciju*.
- disekcija** (nlat. dissectio) rasecanje nekog tela; raščlanjavanje (ili: otvaranje) leša.
- disemija** (grč. dys-, haima krv) *med.* bolestan sastav krvi, raspadanje krvi.
- diseminacija** (lat. disseminatio) sejanje, rasejanje semena živilih bića po vazduhu; *fig.* rasprostirala (ili: raznošenje, širenje) nekog glasa, vesti.
- diseminirati** (lat. disseminare) rasejati, rasejavati, rasipati, rasturati; *rasprosti-rati*, raznositi, prinositi glas, naročito: širiti lažno učenje.
- disenter** (eng. dissenter) „onaj KOJA drukčije misli”, odstupnik, jeretik (ovako se nazivaju u Engleskoj pristalice svih protestantskih crkava koji su se, ne toliko po učenju koliko po ustrojstvu i obredima, odvojili od državne, episkopalne crkve, kao *prezbiterijanci, independenti, meto-distii, baptisti, kvekeri, nonkonformisti* i dr.).
- disencija** (lat. dissentio) razlika (ili: razilaženje) u mišljenju; nesporazum, razdor, nesloga.
- diserirati** (lat. disserere) v. *disertirati*.
- disertant** (lat. dissertare raspravljati) v. *disertator*.
- disertator** (nlat. dissertator) pisac naučne rasprave; podnosič *disertacije* univerzitetu.
- disertacija** (nlat. dissertation) naučna rasprava, naročito ona koja se podnosi univerzitetu radi *habilitacije* ili dobi-janja doktorske titule (*inauguralna disertacija*).
- disesteza** (grč. dys-, iasthesia oset, osećaj) *psnh.* neosetljivost, tupoglavost.
- disecirati** (lat. dissecare) rasecati, razudi-vati, raščlanjavati sećenjem.
- disident** (lat. dissidens) otpadnik, odmetnik, onaj koji se odvaja u mišljenju, jeretik.
- disidencija** (lat. dissidentia) rascep, ceapa-nje, pocepanost; razdor, nesloga; različnost u mišljenju, naročito religioznom.
- disidij(um)** (lat. dissidium) razdor, rascep, nesloga, različnost u mišljenju.
- disilabum** (grč. di-, syllabe slog) *gram.* reč od dva sloga, dvosložnica.
- disimilaritet** (nlat. dissimilaritas) nesličnost, različnost, raznorodnost.
- disimilacija** (nlat. dissimilatio) *gram.* razjednačavanje, tj. pretvaranje jednog od dva jednaka suglasnika u neki drugi suglasnik, naročito suglasnik s dahom (*as-pirat*) u odgovarajući *tenuis*, npr. *Bakhus* mesto *Bah-hus*, *Sapfo* mesto *Saf-fo*; *bog.* rastvaranje organske hrane u listu; *biol.* razaranje metabolizma, katabolizam, razaranje promena tvari u organizmu, raspadanje žive supstancije; *up.* asimila-cija.
- disimilirati** (lat. dissimilis) ne biti sličan, razlikovati se; *gram.* razjednačavati.
- disimulator** (lat. dissimulator) onaj koji nešto taji ili krije, prikrivalac, tajilac, pritvorica, licemer.

disimulacija (lat. dissimulatio) zatajivanje; pretvaranje, pretvorstvo, prikrivanje; dvoličnost, licemerstvo.

disimulirati (lat. dissimulare) kriti, prikrivati, tajiti, zatajivati; pretvarati se, licemeriti. d i si ivo l to (ital. disinvolto) muz. neusiljeno, prirodno.

disipator (nlat. dissipator) raspikuća, rasipnik; dimnjak sa više postranih otvora na gornjem delu radi ravnomerne podele gasova.

disipacija (lat. dissipatio) rasipanje, razbacivanje; rasejanost, nepažnja; rasturanje, npr. magle, dima; rasipanje energije i njeno pretvaranje u oblike koji se više ne mogu ponovo iskoristiti za rad, npr. toploota iz parne mašine koja zagreje vaz-DUH dis jek i an (lat. disjicere, disjectur Jazbacan, rasturen, rasteran, razasut).

disjungirati (lat. disjungere) odvojiti, ode-liti, rastaviti, razvesti.

disjunktivan (lat. disjunctivus) razdvojan, odvojak, isključan, rastavan, koji razdvaja, odvaja, isključuje; protivan, suprotan; gram. disjunktivne ili rastavne rečenice nezavisne rečenice koje kazuju radnje od kojih se jedna može dogoditi, a druga ne, npr.: „Ili dođi, ili piši“; disjunktivni veznik ili . . . ili . . .; log. disjunktivni pojmovi oni koji su po svom obimu odvojeni jedan od drugog, ali oba pripadaju, kao rodni, nekom višem, opštijem pojmu, npr.: čovek — žena, pas — mačka; disjunktivni sudovi sudovi sa disjunktivnim pojmovima, tj. sa pojmovima koji se međusobno isključuju (npr. Š je ili RJ ili R₂); disjunktivni silotizam (ili zaključak) zaključak u kojem je prva premissa disjunktivni sud, a druga potvrđuje ili odriče jednu od alternativa postavljenih u prvoj premisi.

disjunkcija (lat. disiunctio) razdvajanje, isključenje; protivnost, suprotnost; logično razdvajanje.

diskant (nlat. discantus) najviši glas (kod dece i žena), soprani; registar orgulje, koji obuhvata gornju polovinu klavijature.

diskantist(a) (lat. dis-cantare) pevač koji peva najviši glas, soprani.

diskantni ključ muz. ona oznaka tonskih skala, lestvica, koja naznačuje da s (ce) pada na prvu liniju.

diskatapozija (grč. dys-, katapinein progutati, kataposis progutanje) med. teškoća (ili: smetnja) pri gutanju hrane ili pića.

diskvalifikacija (lat. dis-, qualis kakav, facere učiniti) onesposobljavanje, činjenje nesposobnim (ili: nepodesnim) za vršenje kakve službe, nekog rada; onesposobljenost za vršenje naročitog rada, nedostatak sposobnosti, nemanje važnosti; isključivanje; isključenje.

diskvalifikovani! (lat. dis-, qualis, facere) v. diskvalificirati.

diskvalificirati (lat. dis-, qualis, facere) onesposobiti, učiniti (ili: načiniti) nesposobnim (ili: nepodesnim) za vršenje kakve službe; proglašiti nesposobnim ili nevažećim; sp. nekoga isključiti iz takmičenja zato što ne odgovara propisanim uslovima takmičenja; obeležiti nekoga kao nedostojnog, nepodobnog; diskvalifikova ti.

disklamacija (nlat. dis-clamatio) odricanje, nepriznavanje; prav. lažno poricanje svojih obaveza.

disklamirati (nlat. dis-, clamare) poricati, odricati, ne priznavati.

diskobilija (grč. diskos, kolut bole hitac) bacanje diskosa.

diskobolos (grč. diskos, bole) bacač diskosa.

diskografija (grč. diskos, grapho pišem) popis proizvođača gramofonskih ploča.

diskoidan (grč. diskos, eidos vid, oblik) sličan diskusu, sličan tanjurju, tanjurast, pločast.

disko-klub (grč.-eng.) obično zatvoreno mesto u kome se skuplja omladina da bi slušala modernu muziku sa ploča i igrala.

diskolija (grč. dyskolia) nezadovoljstvo, neraspoloženje, turobnost, seta; sklonost izvesnih ljudi da sve stvari i pojave tumače i gledaju u crnoj boji; supr.: euko-lmja.

diskoloran (lat. discolor) različite boje, raznobojan, šaren.

diskoloracija (lat. discoloratio) obezbojenje, gubljenje boje, bledenje.

diskonvenijencija (nlat. inconvenientia) nepriličnost, nepristojnost, neprikladnost, neskladnost.

diskont (ital. discoito) trg. v. diskonto.

diskontant (ital. disconto) trg. lice koje daje menicu u eskont.

diskontar (ital. disconto) trg. lice koje prima menicu u diskont, koje je diskontuje.

diskontinuiran (lat. dis-, continuere) prekinut, kod koga je prestala veza, bez veza; prekidan, neprodužan, koji nije u vezi sa zakonom kontinuiteta.

diskontinuitet (lat. dis-, continuitas nprodužnost, neprekidnost) prekid, prestanak, prekidanost, neprodužnost.

diskontirati (ital. disconto) trg. odbiti, odračunati; naročito: menice pre isteka roka, po odbitku izvesnih procenata, za gotov novac kupiti ili prodati; diskontabilna menica ona koja se izdaje pouzdanim trgovackim firmama, u koje se ne sumnja da će ih tačno i na vreme regulisati.

diskontni posao bank kupovanje kratkoročnih tražbina, naročito menica, čiji rok plaćanja još nije dospeo; up. eskontni posao.

diskontni račun *trg.* izračunavanje sadašnje vrednosti, u gotovom, izvesne sume (tražbine) čije plaćanje tek, docnije, dospeva.

diskonto (ital. disconto, fr. decompte, escompte) *trg.* odračunavanje, odbijanje procenata pri isplaćivanju menica kojima još nije dospeo rok plaćanja; naknada.

diskordantan (lat. discordans) neskladan, nesložan, nesaglasan, nejednak.

diskordantnost (lat. discordare ne slagati se, fr. discordance) nesklad, neskladnost; nesloga, nesaglasnost; *geol.* neskladno (ili: neparalelno) ležanje jednog sistema mlađih slojeva na nekom starijem sloju ili pored nekog starijeg sloja.

diskordancija (lat. discordia nesloga) neslaganje, nepodudaranje.

diskordija (lat. discordia) nesloga, razdor, nesaglasnost.

diskordirati (lat. discordare) *muz.* odstupati od pravilnog tona, ne slagati se, ne ići uporedo sa drugim tonovima, ne biti u skladu.

diskos (grč. diskeuo, diskos) *sp.* okrugla ili obla, u sredini odebela ploča od kamena, železa ili drveta za bacanje, igra kod starih Grka već u Homerovo doba veoma poznata i omiljene; u savremenoj lakoj atletici bacanje diskosa ponovo je ožive-lo: moderni diskos, obično od drveta ili železa ima 22 st u prečniku, a težak je 2 kg; u pravoslavnoj crkvi: tanjur na kojem stoji lugar (deo crkvenih utvari); *bat.* unutarnji krug složenih cvetova, npr. sunčokreta.

diskofil (grč. diskos, philos prijatel>) lju-bitelj i poznavalač kvaliteta gramofonskih ploča; pasionirani skupljač intere-santnih primeraka starih i savremenih gramofonskih ploča.

diskrazija (grč. dys-, krasíš mešavina) *med.* rđavo mešanje sokova u telu.

diskredit (nlat. dis- creditare, fr. discredit) nepoverenje, rđav glas, gubitak kredita; gubitak ugleda (ili: vrednosti).

diskreditiranje (fr. discrediter) lišavanje poverenja ili ugleda, ozloglašenje, iznošenje na rđav glas, nanošenje štete nečijem dobrom glasu.

diskreditirati (fr. discrediter) lišiti poverenja ili ugleda, izvikati, ozloglasiti, ubiti nekome dobar glas, ugled ili poverenje.

diskreditovati v. *diskreditirati*.

diskreptan (lat. discrepans) koji odstupa, odudara, koji se razlikuje od nekoga ili nečega, koji nije u skladu.

diskrepancija (lat. discrepantia) nesaglasnost, neslaganje, neskladnost, nesrazmer-nost, razlika.

diskretan (lat. discernere razdvjiti, odvojiti, discretus razdvoden, odvojen; različit) 1. po sebi različit ili odvojen; *mat., fil., hem.* diskretna veličina veličina kod koje deo prethodi celini, veličina čiji

deo služi kao mera (stotina kao celo sastoje se od 100 jedinica), *supr. kontinui-rana veličina*, tj. veličina kod koje celina prethodi delovima, veličina koja nema mere u sebi (jedinica se ne sastoji iz razlomaka); 2. koji ume razborito da pravi razliku među stvarima i sl., uzdržljiv, pažljiv, smotren, čutljiv, koji ume da čuva tajnu, pouzdan, poverljiv, obazriv, mudar, oprezan; 3. *diskreto, kon diskrecione* (ital. discreto, con discrezi-ope) *muz.* oprezno, vodeći računa o glavnom glasu i o nameri kompozitora.

diskrecija (nlat. discretio, fr. discretion) smotrenost i obazrvost u govoru i ponašanju, pažljivost, uzdržljivost, vodenje računa o osetljivosti drugoga; neprolive-nost, čutljivost; nahodenje, velikodušnost ili uvidavnost (pobedioca); *predati se na diskreciju* predati se na milost i nemilost; *a diskresjon* (fr. a discretion) prema nahodenju, na milost i nemilost; *diskrecione godine* godine zrelosti, godine punoletnosti; *diskreaciono doba* doba u kojem neko ima pravo da se odluči kojoj će veroispovesti pristupiti; *diskreacioni dani* *trg.* vreme koje se može još čekati od dana kada menici dođe rok pa do njenog slanja na protest.

diskrecionaran (fr. discretionnaire) ostavljen uvidavnosti i ličnom nahodenju; *diskreacionarna vlast* slobodno, neograničeno pravo i vlast suda, naročito pred-sedavajućeg, da u toku pretresa po sopstvenom nahodenju bira sredstva koja mu se čine celishodna; *diskreacioni*. **diskreacioni** v. *diskreacionaran*. **diskrimen** (lat. discernere, discrimen) nešto što odvaja, meda, granica, međuprostor; razlika, razmak, različnost; odsudan ili kritičan trenutak, najveća opasnost, kriza.

diskriminanta (lat. discriminare) *mat.* kod određivanja korena ($h_1 h_2$) kvadratne jed-načine; izraz koji se nalazi pod korenom.

diskriminacija (lat. discriminare odvajati, praviti razliku, nlat. discriminatio) u međunarodnim odnosima: davanje manjih prava pripadnicima jedne države nego što se daju pripadnicima drugih država; *rasna diskriminacija* socijalnopravni odnos u nekim državama koji pripadnicima drugih rasa (npr. Crncima i Jevrejima) i nacionalnim manjinama osporava ona prava i građanske slobode što ih uživaju pripadnici vladajućeg naroda; obespravljenje kolonijalnih, polukolonijalnih naroda ili narodnih manjina od strane vladajućeg naroda.

diskriminirati (lat. discriminare) deliti, odvajati, razlikovati; smanjivati prava, prikraćivati prava, obespravljavati; graničiti.

diskulpacija (nlat. disculpatio) opravda-vanje, dokazivanje nevinosti.

diskulpirati (nlat. dis-culpare) pravdati, opravdavati, dokazati nevinost.

diskurzivan (nlat. discursivus) *log.* onaj koji je čisto misaone, pojmovne prirode (*supr.: intuitivan*); razgovoran, u razgovoru, uzgredan.

diskurirati (lat. dis-currere, fr. discourir) govoriti, razgovarati se.

diskurs (lat. discursus, fr. discours) razgovaranje, razgovor; govor, beseda, predavanje, izlaganje.

diskus (lat. discus, grč. di'skos) v. *diskos*.

diskusivan (nlat. discussivus) koji pretresa, objašnjava; koji razlaže, razdeljuje.

diskusiji (lat. discussio) pretresanje, raspravljanje, istraživanje razgovorom, objašnjavanje putem izmene misli i raznih gledišta.

diskutabilan (lat. discutere raspravlјati) raspravlјiv, pretrep!ljiv, koji je sposoban da se o njemu pretresa, raspravlja.

diskutirati (lat. discutere) v. *diskutovati*.

diskutovati (lat. discutere) pretresati, objašnjavati, raspravlјati.

disk-džokej (eng. disc-jockey) lice koje bira i pušta ploče zabavne muzike na priredbama, disk-klubovima ili na radiju uz propratni komentar.

dislalija (grč. dys-, lalein tepati, govoriti) *med.* poremećaj u izgovaranju reči usled oboljenja ili kakvog nedostatka na spoljnim organima za proizvođenje govora (na jeziku, usnama, zubima ili grkljanu).

disleksija (grč. dys-, lexis govorenje) *med.* nesposobnost čitanja kada bolesnik može samo da počne čitanje teksta a nije sposoban da čita do kraja.

dislogija (grč. dys-, logos) *psih.* poremećaji u govoru usled nedostatka inteligencije.

dislokacija (lat. dislocatio) premeštanje, razmeštanje; podela, razdeoba; *voj.* razmeštaј trupa po izvesnoj oblasti; *geol.* pucanje Zemljine kore i poremećaji koji su s tim u vezi; *med.* ipgčašenje, uganuće; *dis-lokaciona karta* mapa iz koje se vidi kako su trupe razmeštene u nekoj oblasti.

dislocirati (lat. dislocare) premestiti, pre-meštati, razmestiti, razmeštati, npr. vojsku; *med.* uganuti, icgčapJiti.

dismembrator (lat. dis-, membrum ud; član, deo) *dezintegrator* za žito.

dismembracija (lat. dismembratio) rasparčavanje, raskomadavanje, rapčlanjavanje; naročito: podela jednog kompleksa zemljишta na manje delove (parcele); izdvajanje crkvene opštine iz njene dosadanje paro-hije.

dismembrirati (lat. dis-, membrum) odvajati delove iz neke celine, rasparčavaTM, raskomadavati, raskomadati, raščlanja-vati.

dismenorrea (grč. dys-, men mesec, geb tečem) *med.* menstruacija praćena bolovima (kao posledica nedovoljne razvijenosti ili nepravilnog položaja materice; kod žena i

kao posledica nekog oboljenja unutarnjih spolnih organa).

disolvenciјa (lat. dissolventia) *pl. med.* sredstva za rastvaranje (ili: razblaživanje, omekšavanje, rastavljanje).

disolvirati (lat. dissolvere) rastvoriti, ra-stvarati, rastopiti; raspustiti, rastaviti.

disolubilan (lat. dissolubilis) rastvorljiv, rastopljiv, rastavlјiv.

disolutan (lat. dissolutus) rastvoren; neobuzdan, lakomislen, razuzdan.

disolutivan (lat. dissolutivus) rastvaran, koji rastvara, rastavan, koji rastavlja, rastopan, koji rastapa; rastorni, rastop-ni, koji je prirode rastvora (ili: rastava, rastopa), koji pripada rastvoru (ili: ra-stavu, rastopu).

disolucija (lat. dissolutio) rastvaranje, raspadanje jednog tela; raspad (npr. društva, države, braka); neobuzdanost, raspušte-nost, razvratnost; *disolucioni kont-rakt* trg. ugovor o razortačenju.

disonantni interval *muz.* onaj čije jednovremeno zvučanje tonova ne zadovoljava naš sluh.

disoianca (nlat. dissonantia) nesklad, nesloga, nesaglasnost, neslaganje, razdor; *muz.* odnos dvaju ili više tonova čije zvučanje ne može da zadovolji, nego traži veću konsonanciju (u sekundi, septimi, noni i dr.) tj. prijatniji utisak na uvo.

disonirati (lat. dissonare) ne zvučati skladno, ne slagati se u glasu, biti nes-kladan; razlikovati se.

disopija (grč. dys-, opsis viđenje) *med.* slabovidnost, slabost vida; *disopsija*.

disopsija (grč. dys-, opsis) *med.* v. *disopija*.

disocijabilan (lat. dissociabilis) nespojljiv, nezdržljiv.

disocijacija (lat. dissociatio) razdvajanje, rastajanje, rasturanje (nekog društva); *hem.* razlaganje hemijskog jedinjenja u njegove sastavne delove naročito dejstvom toploće; *elektrolitična disocijacija* *fiz.* raspadanje molekula rastvora u prostije sastojke (*jope*).

disocirati (lat. dissociare) rastaviti, raz-družiti, rasturiti, razdvojiti.

dispanzer (eng. dispensary) socijalna ustanova za besplatno lečenje sirotinje.

disparagij(um) (nlat. dis-paragium) nepriličan brak (sa osobom iz nižeg staleža, naročito članova vladarske kuće); v. *me-zalijans*.

disparatan (Lat. disparatus) iz osnova različan, nejednak, neskladan; *disparatiј pojmovi log.* oni koji ne pripadaju zajedničkom rodnom pojmu te nemaju nikakvih zajedničkih ozнакa, npr. razum i biljka, jabuka i vrlina.

dispareuniјa (grč. dys-, pareunos suprug, supruga) *med.* slabo, nedovoljno raspoloženje žene za spolno opštenje.

disiaritet (lat. dis-par) nejednakost, različitost, neskladnost.

dispaširati (fr. dispacher) *mor.* štetu pre-trpljenu na ladi proceniti ili naknaditi.

disienzarij(um) (lat. suspendere) zano d za besplatno davanje lekova sirotinji, sirotinska apoteka.

dispenzator (lat. dispensator) razdavalac, delilac, priložnik; upravnik, nastojnik (naročito u manastirima).

dispenzatorij(um) (nlat. dispensatorium) apotekarska knjiga sa propisima za spravljanje lekova koju izdaje sanitetski savet; apotekarski zbornik.

dispensacija (lat. dispensatio) razdvajanje, deljenje; razrešavanje od neke obaveze ili smetnje u pojedinačnom slučaju, naročito kod prepreka za brak; oslobođenje, oproštaj; *dispenzacioni troškovi*, novac koji treba platiti za jedno ovakvo razrešavanje ili oproštaj.

dispenzirati (lat. dis-pensare) podeliti, razdeliti, razdati; *farm.* lekove praviti i izdavati; oslobođiti od obaveze, kazne ili nevolje; oprostiti.

dispepsija (grč. dys-, pepsis varenje, probava) *med.* poremećaji u organima za varenje (želucu i crevima), naročito: slabo varenje želuca usled poremećaja u lučenju sokova za varenje.

dispeptičan (grč. dys-, pepsis) koji teško vari, teško prekuvara.

dispeptičar (grč. dys-, pepsis) onaj koji pati od slabog varenja.

dispergirati (lat. dispergere) rasipati, rasuti, rasturati, rasturiti.

disperzivan (nlat. dispersivus) rasipan, rasturan.

disperzija (lat. dispergere, dispersio) *opt.* rasturanje svetlosti, pojava da se složena svetlost može prizmom razložiti na svoje sastavne, elementarne, homogene, svetlosti, boje, rasturanje boja.

dispermatičan (grč. di-, sperma seme) *fiziol.* dvosemen, sa dva semena.

dispescirati (lat. dis-pescere) rastaviti, razdvojiti; sporne sume, naročito u vezi sa štetom na moru, podeliti među zainteresovane (v. *dispaširati*); teške račune regulisati.

dispečer (eng. dispatch hitno obaviti) 1. službenik koji reguliše kretanje vozova na jednom delu pruge; 2. službenik koji vrši razdeobu električne energije na više električnih stаницa međusobno povezanih; 3. službenik koji upravlja celim tokom proizvodnje nekog mehanizovanog preduzeća iz jednog središta snabdevenog potrebnom signalnom aparaturom i sredstvima veze.

displantacija (lat. dis-plantatio) presadivanje, rasadivanje; premeštanje.

disscenčija (lat. displicantia) nedopadanje, nesvidanje; *displicencije pactum* (lat.

displcentiae pactum) *prav.* ugovor o raskidanju zaključenog trgovackog posla, ugovor o pišmanluku.

displicirati (lat. displicere) ne dopadati se, ne svidati se, ne biti po volji.

dispnoja (grč. dys-, pneo dišem, rpoe disanje) *med.* zaptiv, zaptivljivanje, teško disanje (kod težih oboljenja organa za disanje, srca, izvesnih živčanih poremećaja, groznice, mehaničkih smetnji i dr.).

dispositiv (nlat. dispositiva) *prav.* odluka, rešenje, formula presude.

dispositivian (nlat. dispositivus) koji se tiče raspolažanje nečim ili uređenja nečega; koji nareduje, prepisuje, odlučuje.

dispozicija (lat. dispositio) raspored, raz-meštaj; sredivanje, uređivanje, pripremanje; plan (npr. za bitku); skica, nacrt (rasprave, članka, predavanja); raspolažanje, rukovanje novcem, imanjem; *med.* na-strojenost za izvesne bolesti, sklonost izvesnim bolestima; duševno raspoloženje, dobra volja; nastrojenost, naročita sposobnost za nešto (npr. muziku, nauku, zločin, kradu); *dispozicioni fond* novac stavljén nekome na raspolažanje u izvesne svrhe, i o kojem se ne mora polagati račun.

dispoziciona sposobnost *prav.* sposobnost raspolažanja nečim, sposobnost za pravne radnje ili poslove, sposobnost za samostalno obavljanje poslova.

dispoziciono dobro *trg.* roba koju poručilac neće, zbog rdave kakvoće ili zadocnjenja, da primi, nego je stavlja prodavcu na raspolažanje.

dispoziciono ograničenje *prav.* ograničenje slobode primanja obaveza, zaduživanja ili otudivanja imovine.

dispondej (grč. di-, spondeios) *metr.* dvostruki *spondej*, stihovna stopa od četiri duga sloga: — — — —.

disponenda (lat. disponenda) *pl.* ono što je stavljeno na raspolažanje, naročito u knjižarstvu; knjige koje je knjižar primio radi rasprodaje, ali ih nije prodao te ih, stoga, ponovo stavlja izdavaču na raspolažanje.

disponent (lat. disponentis) upravnik, poslovoda, lice koje je ovlašćeno da upravlja poslovima jedne trgovacke kuće; lice koje raspolaže.

disponibilan (nlat. disponibilis) raspoložljiv, na raspolažanju, kojim se može raspolagati.

disponibilitet (nlat. disponibilitas) stanje nečega što je na raspolažanju, raspoložljivost; *voj.* vreme između aktivne službe i penzije (dok se prima akontacija penzije).

disponiran (lat. disponens) raspoložen, vedar, dobre volje.

disponirati (lat. disponere) razmestiti, razmeštati, raspoređivati, tamo-amo postaviti, razrediti; srediti, urediti, pri-

rediti, udesiti, spremi (članak, predavanje); raspolagati, rukovati (novcem, imanjem); skloniti, raspoložiti, pobudi-ti nekoga na nešto, nagovoriti.

disposesija (nlat. *dispossessio*) *prav.* lišavanje poseda, lišenje poseda.

disposesirati (ital. *dispossessare*) *prav.* od-straniti (ili: ukloniti, oterati) sa poseda, lišiti poseda.

dispraksija (grč. *dispraxia*) *psh* mala *aprak-sija*, tj. mala nespособност vršenja izvesnih kretanja, tačnog poimanja i razumevanja značenja stvari, nedostatak razumevanja za praktičnu upotrebu pojedinih predmeta.

disprozijum *hen* elemenat iz grupe retkih zemalja, redni broj 66, atomska masa 162,5, znak Dy.

disproporcija (nlat. *dis-proportio*) nesrazmernost, nejednakost.

disproporcionalav (nlat. *dis-proportionalis*) nesrazmeran, nejednak.

disput (lat. *disputare*) prepirk, spor, raspravljanje, nadmetanje rečima.

disputabilan (lat. *disputabilis*) sporan, kome je potrebo objašnjenje.

disputant (lat. *disputans*) v. *disputator*.

disputator (lat. *disputator*) raspravljač, pretresan, učesnik u disputovanju.

disputacija (lat. *disputatio*) nadmetanje (ili: borba) rečima, naročito: javna naučna rasprava u kojoj jedna strana (*oponent*) gleda da pobije ono što je druga (*respondent* ili *defendant*) tvrdila; danas se još vrši radi dobijanje akademskih počasti (*inauguralna disputacija*, *habilitacio-na disputacija*, *promociona disputacija*, lat. *disputatio* pro gradu).

disputirati (lat. *disputare*) prepirati se, sporiti se; naročito; voditi naučnu prepirku.

disrekomandacija (lat. dis-, fr. *recommandation*) rđavo preporuka, kudenje.

disrekomandirati (lat. dis-, fr. *rekommander*) rđavo preporučitiTM, pokuditi.

disrenome (lat. dis-, *renomée*) *ružan* glas, izvikanost, ozloglašenost; *disreputa-cija*.

disrenomiran (lat. dis-, fr. *renommé*) izvikan, ozloglašen, na rđavom glasu.

disrenomirati (lat. dis-, fr. *renommer*) izvikati, izneti na rđav glas.

disreputacija (lat. dis-, fr. *reputation*) v. *disrenome*.

disreforma (lat. dis-, fr. *reforme*) rđav (ili: neuspeo) preobražaj ili preokret.

disruptivno pražnjenje (lat. *disrumpere*) *fiz.* naglo pražnjenje elektriciteta, kratkotrajno električne pražnjenje (za razliku od *električne struje*, kod koje se električne mase kreću ravnomerno i trajno utvrđenom putanjom).

distanazija (grč. *dys-thanatos*) teško umiranje, borba s dušom; *supr.- eutanazija*.

distanca (lat. *distantia*) odstojanje, razdalji-na, razmak; *držati distancu voj.* pri mar-ševanju: držati propisno rastojanje: *ja-hanje na distancu* dugo jahanje (kad se konj ne zamenuje); *distantna menica* menica na drugo mesto, kod koje su, dakle, mesto izdavanja i mesto plaćanja različiti.

distancirani (lat. *distans*) na odstojanju; *sp.* izraz za konja koji još nije stigao ni do *distantnog stuba* (koji stoji na 200 metara ispred mete) kada je pobjednik već prešao metu.

distancometar (lat. *distantia odstojanje*, grč. *metron mera*) instrument za određivanje odstojanja.

disteleologija (grč. *dys-*, *teleios* savršen, potpun, *logia* fil. učenje koje poriče ce-lishodnost i savršenstvo sveta: odnosi u prirodi i kulturi su necelishodni i po život štetni, te, kao takvi, apsolutno protivreće *teleološkom* shvatanju života i prirode.

distendirati (lat. *dis-tendere*) *med.* silom istegnuti, rastegnuti.

distanzija (lat. *dis-tendere*) zategnutost, napregnutost; obim, opseg; *distencija*.

distencija (lat. *distentio*) v. *distanzija*.

distingviran (lat. *di-stinguere*) koji se razlikuje od drugih, odličan, otmen, ugledan, istaknut.

disting(v)irati (lat. *di-stinguere*) odvajati, razlikovati nešto od nečega; ukazivati nekome naročitu pažnju, odlikovati; *distinguiri* se odlikovati se, isticati se.

distinktan (lat. *distinctus*) odvojen, zaseban, različit; jasan, razgovetan, razumljiv.

distinktivan (nlat. *distinctivus*) označan, koji odvaja, razlikuje; koji odlikuje; koji slusli da obeleži razliku u značenju.

distinkcija (lat. *distinctio*) razlikovanje, razlika; log. tačno razlikovanje pojmoveva; odlikovanje, otmenost, položaj; *osoba od distinkcije*, osoba od položaja ili ugleda.

distih (grč. *distichon*) *metr.* v. *distihon*.

distihija (grč. di-, *stichos red*) 1. *med.* dvostruki red, naročito trepavica.

distihija (grč. *dystychfa*) 2. nesreća, nedača, zla kob, nesrećan slučaj.

distihijaza (grč. di-, *stichos*) *med.* stvaranje dvostrukog reda trepavica (kao bolest).

distihican (grč. di-, *stichos*) dvored, sa dva reda, dvoredan.

distihon (grč. *distichon*) *metr.* dvostih, dva stiha zajedno, tj. *heksametar i pentametar* (koji dolaze jedan za drugim).

distokija (grč. dis-, *tikto rodim*) *med.* rađanje dvojaka, blizanaca.

distomatoza (grč. di-, *stoma usta*) *med.* truljenje jetre koje dolazi od crva u jetri (*Distomum hepaticum*), metiljavost.

distonirati (ital. *distonare*) *muz.* iziKi iz prvog tona, odviše visoko ili odviše nisko (pevati, svirati).

distorzija (lat. distortio) *med.* iskrivljavanje, iščašenje, uganaKe nekog uđa, prevrtanje (očiju), krivljenje.

distrakcija (lat. distractio) rasejanost, napažnja; raznoda, raznodenje, zabavljanje, zabava; *med.* odvajanje slomljenih ili oštećenih udova; *prav.* otudivanje, prodaja.

distrahirati (lat. distractere) rasejati, razvući, odvući; zbuniti, skrenuti pažnju sa nečega; raznooditi, zabavljati, zabaviti, razgaliti; *med.* odvajiti, odvajati polomljene ili oštećene udove.

distribuent (lat. distribuens) razdavač, razdelilac, razdeljivač; darodavac.

distribuirati (lat. distribuere) razdeliti, razdeljivati, razdati, razdavati, podeliti; razvesti, razvoditi; raspoređiti, raz-mestiti.

distributivan (lat. distributivus) razdelan, rasporedan, razmešten, koji deli, raz-deljuje, raspoređuje, razmešta; razdelni, razdeobni, rasporedni, razmeštajni; *distributivan pojam log.* pojam koji se odnosi na svaki član neke skupine ili klase (*supr.*: *kolektivan pojam*); *distributivno rešenje prav.* sudsko rešenje o podeli ste-čajne mase među poverioce; *distributivni broj* broj koji kazuje koliko na svakoga dolazi (po jedan, po dva itd.); *adverbija distributiva* (lat. adverbia distributiva) *gram.* deoni prilozi, npr. delom — delom, čas — čas itd.

distribucija (lat. distributio) podela, raz-deoba, raspored; *lit.* kad se jedna opšta slika ili jedan pojam ne predstavlja jednom reči, nego se razlaže na svoje sastojke, npr. „Te on tursku silu razgleduje, pregleduje kakvi su čadori, pregleduje konje i junake“.

distrikt (nlat. districtus) sudski srez; srez, okrug, oblast; deljenje; nadležnost, delo-krug.

distringas (lat. distractere, distingas) *prav.* naredba o pozivaju pred sud; punomoć za popisivanje stvari.

distrhijaza (grč. dys-, trix, trichos dlaka, vlas) *med. v.* *distihijaza*.

distrofija (grč. dys-, trophe hrana) *med.* poremećaji u ishrani jednog organa ili nekog njegovog dela.

distrofon (grč. di-, strophe) *poet.* pesma koja se sastoji od dve strofe.

disunija (ital. disunire) razjedinjenje, otcepljenje; razdor, nesloga.

disunionisti (ital. disunire) *pl.* pristalice stranke kojoj je cilj razjedinjenje Sever-noameričke Unije.

disuniran (ital. disunire) razjedinjen, rastavljen, odvojen.

disunirati (ital. disunire) razjediniti, rastaviti, razdvojiti; pocepati.

disurija (grč. dys-, uron mokraća) *med.* teškoća mokrenja; bolestan sastav mokraće; *disurija psihika* (nlat. disuria psychica)

nemogućnost puštanja mokraće u prisustvu drugih, zbog stidljivosti.

disfagija (grč. dys-, phagein jesti) *med.* teško gutanje hrane, teškoće i jaki bolovi pri gutanju.

disfazija (grč. dys-, phasis izreka, phemi kažem) *psih.* smetnja u govoru usled nesposobnosti da se za predstave nađu odgovarajuće reči.

disfiguracija (lat. dis-, figuratio) unakažavanje, unakaženje, nagrdivanje, nagrđenje, kvarenje oblika, nakaza.

disharmonija (lat. dis-, grč. harmoma) *mus.* neslaganje tonova, nešklađ, pogrešan ton (*disonancija*, *kakofonija*); nesaglasnost, neslaganje, razdor, rascep.

disharmonirati (lat. dis-, grč. harmozo slažem se) ne biti skladan, grešiti u tonu; ne slagati se, ne biti složan.

disharmoničan (lat. dis-, grč. harmonia sklad) neskladan, pogrešan u tonu; koji remeti saglasnost.

dishemija *med. v.* *disemija*.

dishidrozis (lat. dis-, grč. hydor voda) *med.* kožno oboljenje na prstima ruku i nogu; javlja se u obliku mehurića (sitnih plikova), napunjениh bstrom tečnošću i praćenih svrabom.

dishimija (grč. dys-, chymos sok) *med.* rđav (ili: nepopoljan) sastav sokova u telu (poglavitno usled rđave hrane).

dishromatopsija (grč. dys-, chroma boja, 6r-sis vid, viđenje) *med.* slepiло za boje, nesposobnost čula vida da u podjednako j meri opaža sve boje spektruma.

disceptator (lat. disceptator) presudilac, sudija u sporu.

disceptacija (lat. disceptatio) rasprava, raspravljanje o pitanju koje još nije izvedeno načisto, pretres, *debata*.

disceptirati (lat. disceptare) raspravlјati, pretresati, *debatovati*.

discernirati (lat. discernere) odvajati, razlikovati, raspoznavati, uviđati, saznavati.

descesija (lat. discessio) odlazak, odvajanje; razvod braka.

discidij(um) (lat. discidium) raskidanje, razdvajanje; razvod braka.

disciplina (lat. disciplina) stega, red, poredak, zapt (školski, vojni, crkveni); kod kaluđera: bić, bičevanje; nauka, grana nauke, učenje, naučna struka; naučni predmet, nastava, nastavni metod; *disciplina arkana* (lat. *disciplina arcana*) tajna nauka; *teol.* uredba o tajnama.

disciplinabilan (nlat. disciplinabilis) sposoban da se obući ili dovede u red, koji se može nečem naučiti.

disciplinarni (lat. disciplina) koji se tiče stege, reda, zapta, zaptni; *disciplinarna vlast* pravo da se potčinjeni silom i strogošću nateraju na vršenje dužnosti; *disciplinarni postupak* istraža pretpo-stavljene vlasti protiv službenika zbog

nesavesnog vršenja dužnosti i određivanje *disciplinarne kazne*.

disciplinirati (lat. *disciplina*) naviknuti (ili: navikavati) na stegu, na red, na zapt; držati u stezi, u redu, u zaptu, u strogosti; *disciplinirane trupe* izvežbani i dobro obućeni ili na red naviknuti vojnici.

disciplinski v. *disciplinarni*.

dita (ital. *ditta*) *trg.* potpis na pismu; menice trgovca koje ima u radnji; ime pod kojim se radnja vodi, *firma*.

diteizam (grč. di-, *theos* bog) verovanje u dva boga, dvoboštvo.

diteist(a) (grč. di-, *theos* bog) onaj koji veruje u dva boga, dvobožac.

ditetraedar (grč. di-, tetra četiri, *hedra* površina, osnova) *geom.* polieder sa dvaput po četiri površine, *oktaedar*.

ditirambo (grč. *dithyrambos*) nadimak boga Baha, zbog njegovog tobožnjeg dvostrukog porekla od Semele i Zevsa; *poet.* prvo bitno: burna i oduševljene pesma u slavu boga Dionisa, Baha, boga vina i uživanja; danas: lirska pesma u kojoj neogramičeno vlađa mašta i dovodi pesnika kao u neko bunilo, te u najvećem zanosu opeva i slavi zemaljsku sreću i uživanja (npr. neka mesta u *Ca čkom rastanku* Branka Radićevića).

ditirampska (grč. *dithyrambos*) oduševljeno, zanosno, burno, kao u ditirambu.

dito (ital. *ditto*) v. *deto*.

ditomija (grč. di-, temno sečem) razdvajanje, rastavljanje na dva dela.

ditonus (grč. *ditonus*) *muz.* interval koji se sastoji iz dva cela tona, velika *terca*.

ditopsija (grč. *dittos* dvostruk, *orao* gledam) v. *diplopija*.

ditrohej (grč. di-, *trochafos*) *metr.* dvostruki *trohej*, stihovna stopa od četiri sloga: -i-i.

diurezis (grč. di-, *uron* mokraća) *med.* izdvajanje (ili: lučenje) mokraće.

diuretikum (grč. di-, *uron*) *med.* sredstvo koje goni na mokrenje; *pr.* diuretičan.

difalko (ital. *difalco*) *trg.* odbitak od celokupnog iznosa.

difamator (lat. *diffamator*) opadač, klevetnik, panjkalo.

difamatorski (lat. *diffamare*) opadački, klevetnički, pogrdan.

difamacija (nlat. *diffamatio*) širenje ružnih glasova, klevetanje, opadanje, ogovaranje; *difamacio civilne* (lat. *diffamatio civilis*) *prav.* kada se neko hvali i razmeće kako ima na nešto veće pravo no neko drugi.

difamija (lat. *diffamare*) klevetanje, potvaranje, opadanje, ogovaranje.

difamiran (lat. *diffamatus*) ozloglašen, izvikan, iznesen na ružan glas.

difamirati (lat. *diffamare*) izneti (ili: iznositi) na rdav glas, ozloglasiti, ozlo-glašavati; razglasiti, razglašavati.

diferetan (lat. *differens*) različit, nejednak, drukčiji, raznolik.

diferentizam (lat. *differre* razlikovati se) v. *determinizam*.

diferencija (lat. *differentia*) razlika, različnost; netačan iznos; *mat.* razlika, deo za koji je neka veličina veća ili manja od druge; višak, manjak, deficit; nesuglasice; neslaganje.

diferencijal (lat. *differere* razlikom, -i se) *mat.* beskrajno mala (infinitesimalna) razlika između uzastopnih vrednosti neprekidno promjenjive veličine; *teh.* kod motornih vozila: spona (veza) između motora — menjачke kutije (razvodnika brzine) — i točkova.

diferencijalna bremza *teh.* kočnica sa dvostrukim dejstvom.

diferencijalna psihologiji nauka koja se bavi razlikama u duševnim sposobnostima pojedinaca, npr. psihologijom razlika u spolu, u sposobnostima, psihologijom tipova, razlika u starosti itd.; psihologija individualnih razlika, individualnih varijacija duševnog života i njihove uzročne zavisnosti.

diferencijalna tarifa sistem u obračuna-vanju naplate podvoza na železnicama, po kojem, kod preveza u masama (žita, drva, uglja i sl.), što je veće odstojanje podvozni stavovi bivaju srazmerno sve manji; izuzetan podvozni stav.

diferencijalne carine *trg.* carine koje se za robu iste vrste različito, tj. po nejedna-kom carinskom stavu, obračunavaju; cilj im je pomaganje domaće trgovine (smanjivanje carinskog stava za domaće trgovce), ili olakšavanje odnosno otežavanje uvoza iz izvesnih država; izuzetna (ili: po-vlašćena) carina.

diferencijalni posao *trg.* berzanski posao (ili: trgovanje vrednosnim hartijama) pri čemu se hartije stvarno ne izdaju, nego se samo prima ili nadoknađuje razlika, ukoliko su skočile ili pale u vrednosti.

diferencijalni račun *mat.* deo više analize koji uči kako se iznalazi vrednost *diferencijala*.

diferencijalni ton *fiz.* treći ton koji se čuje kada istovremeno zvuče podjednako jako dva tona različite visine i čija je visina jednak sa razlikom broja treptaja ona dva tona.

diferencijalni carinski sistem *trg.* sistem po kojem se carinski stavovi za uvozne i izvozne artikle za pojedine zemlje, u koje se ti artikli uvoze ili iz kojih se izvoze, različito regulišu i obračunavaju.

diferencijalno plaćanje isplata razlike pale vrednosti državnih hartija ili akcija.

diferencija specifika (lat. *differentia specifica*) *log.* v. pod *definicija*.

diferenciranje (lat. *differre*) *fil.* stvaranje razlika i različnosti iz istovrsnoga,

- odvajanje, raščlanjavanje nečega istovr-snog u raznovrsne delove; kat. iznalaženje vrednosti količnika dveju beskrajno malih veličina ili *diferencijala*.**
- diferencirati** (lat. differre razlikovati se) razlikovati, praviti razliku; mat. iznalaziTM *diferencijal*.
- diferirati** (lat. differre) biti različan, razlikovati se, ne slagati se.
- difesija** (nlat. diffessio) nepriznavanje; sud-sko nepriznavanje važnosti ili originalnosti jednog dokumenta.
- difesiona zakletva** (lat. diffessio jurata) prav. nepriznavanje i odricanje zakletvom nekog dela, naročito originalnosti rukopisa ili potpisa.
- difidencija** (lat. diffidentia) nepoverenje, podozrevanje, neverovanje.
- difizer** (fr. diffuseur) aparat za izvlačenje repinog soka (u fabrikaciji šećera).
- difilan** (grč. di-, phyllon list) sa dva lista, dvolist.
- difindirati** (lat. diffindere) cepati, rascepići; prav. prekinuti parnicu i odložiti je za drugi dan.
- diffisija** (lat. diffissio) cepanje, rascepljivanje; prav. odlaganje pretresa.
- dificilan** (lat. difficultis) težak, mučan, nezgodan, koji pravi teškoće, koga je teško zadovoljiti, npr. *dificilan čovek*; strog, uporan, jogunast, tvrdoglav.
- difluentan** (lat. diffluens) koji se razliva, raspada, rastvara.
- difluencija** (lat. diffluere) razlivanje, raspadanje, rastvaranje.
- difonij(um)** (grč. di-, phone glas) muz. kompozicija sa dva glasa.
- diforman** (fr. diforme) nagrdan, nakazan, ružan; neskladan.
- diformirati** (fr. diforme) napraviti na-kaznim, nagrditi, naružiti.
- diformitet** (fr. difformite) nakaznost, nakanost; nesrazmernost, nesklad.
- difrakcija** (nlat. diffraction) lomljenje, prelamanje savijanje; fiz. spajanje svetlosti usled prolaska kroz uzan procep, otvor ili poređ uskog neprovidnog tela i nastajanje pojave koje počivaju na *interferenciji*.
- difterija** (grč. diphteria odrana i učinjena koža) med. akutna i veoma zarazna bolest koja se odlikuje zapaljenjem sluzokože dušnika, ždrela.
- difteritis ned. v. difterija.**
- diftong** (grč. di-, phthongos glas) gram. dvo-glasnik, tj. dva razna samoglasnika koji su spojeni u jedan slog (npr. ao, eo, io, itd.).
- diftongiranje** (grč. di-, phthongos) gram. pretvaranje prostog glasa u dvoglasnik.
- difuzan** (lat. diffusus) rasut; opširan, razvučen; *difuzna svetlost* rasuta svetlost, u svima pravcima odbijena (reflek-tovana) svetlost.
- difuzija** (lat. diffusio) razlivanje, širenje, rasprostiranje; preterana opširnost i razvučenost u govorenju i pisanju; fiz. međusobno mešanje raznih gasova i tečnosti.
- difuziometar** (lat. diffusio, grč. metron mera) aparat za merenje brzine mešanja raznih vrsta gasova.
- difuzionizam** (lat. diffundere raširiti, rasprostirati) učenje koje poreklo kul-turnih pojava u nekom području tumači njihovim prenošenjem i primanjem saj. strane.
- difuzioni postupak** način dobijanje soka putem osmoze iz veoma sitnih režnjiča repe (uveden 1865. u fabrikaciju šećera).
- difundirati** (lat. diffundere) izliti, razliti, rasturiti, raširiti; mešati se *di-fuzijom*; pročerdati, spiskati (novac, imanje).
- diheksaedar** (grč. di-, hex šest, hedra površina) geom. poliedar sa dvaput po šest, tj. dvanaest, površina; pr. diheksaedarski sa dvaput po šest površina; *diheksagonalna piramida* v. *didodekaedar*.
- dihogamija** (grč. dicha dvostruko, gamos brak) vot. dvostruki brak, način oploda-vanja kod biljaka pri kojem se spolni organi razvijaju jedni za drugima, dakle, ne u isto vreme: kod *proterandrije* pre sazrevaju muški, a kod *croteroginije* ženski spolni organi.
- dihordijum** (grč. di-, chorde žica) muz. instrumenat sa dve žice.
- dihotoman** (grč. dicha dvostruko, temno šećem) podeljen na dvoje, račvast.
- dihotomija** (grč. dichotomia, dicha na dva, temno) podela na dva dela, podela koja sadrži dva člana, podela roda na dve vrste; mesečeva mena (faza) kada se vidi polovina njegovog osvetljenog koluta; *lsih.* podela čovečjeg bića na dušu i telo; log. podela na dve vrste, pozitivnu i negativnu; vot. račvanje.
- dihroizam** (grč. dichroos, di-, chros boja kože, mast) dvobojnost, dvostruko menjanje boja.
- dihromatičan** (grč. di-, chroma boja) u dve boje, dvoboj an.
- dihromija** (grč. di-, chroma) biol. različita obojenost istih organa.
- dihroskop** (grč. dichroos, skopeo gledam) instrumenat za posmatranje i utvrđivanje *dihroizma* kristala itd.
- dicefaljan** (grč. di-, kephale glava) dvoglavljanje.
- dicefalij(um)** (grč. di-kephalos) med. nakaza rođena sa dve glave.
- dicijan hem. v. cijan.**
- dici s gracijā** (lat. dičiš gratia) v. *dicis kauza*.
- dicis kauza** (lat. dičiš kauza) radi forme, za ljubav forme, koliko da se kaže, samo izgleda radi; *dicis gracijā*.
- djus (eng. deuce) dvojka u kartama i u kocki; u tenisu: jednak broj bodova, tj. kad su obe

- strane jednako jake, npr. kad obe imaju „četrdeset” (forty).
- do** (lat. dare davati, dati, do dajem) *do ut des* (lat. do ut des) *prav.* dajem, da bi i ti dao; *do ut facias* (lat. do ut facias) ja dajem, a ti da radiš.
- doajen** (fr. doyen) starešina, najstariji po redu primanja u nekom društvu, nekoj ustanovi, najstariji po godinama; dekan, starešina fakulteta; *doajen diplomat-skog kora* strani poslanik koji je najduže akreditovan na nekom dvoru ili pri vr-hovnoj upravi neke države; najstariji po službi.
- doalij(um)** (nlat. doalium) *prav.* imanje koje ostaje, posle muževljeve smrti ženi na uživanje, udovički deo; *doarijum*.
- doarij(um)** (nlat. doarium) *prav. v. doalijum.*
- doberman** plemenita rasa pasa, ukrštanje nemackog ovčarskog psa i velikog *pjice-ra*, odličan policijski pas (nazvan po odgajivaču A. A. Dobermanu).
- dova** (tur. dua, arap. du'a) molitva; blagoslov.
- doga** (eng. dog) rod velikih i snažnih pasa; *engleska, nemacka doga, buldog* i dr.
- dogana** (ital. dogana) carinarnica.
- doger** (hol. dogger) holandski ribarski čamac.
- dogesa** (ital. dogessa) duždevica.
- dogma** (grč. dokeo mišlim, dogma mišljenje) pravilo, pouka; u klasičnoj književnosti Grka: filozofsko pravilo; u Novom zave-tu: carska naredba, zakonska odredba, za-kl>učak crkvenog sabora (koncila); *hrišćanske dogme* formu lisača hrišćanska načela koja sadrže saznanja o bogu, svetu i o božanskim odredbama koje su u vezi sa spasenjem čoveka.
- dogmatizam** (grč. dogma) *fil.* slepo prihvatanje nekog učenja kao istine koju ne treba ili nije dozvoljeno proveravati. U političkoj teoriji i praksi pod ovom se rečju podrazumeva takav način mišljenja i de-lovanja koji teži da svoja shvatanja i poglede na svet pretvorи u nepromenljive istine, a svoju praksu prikazuje jedino ispravnom i jedino mogućom, a sve to u cilju zaustavljanje progresivnih i revolucionarnih kretanja.
- dogmatizirati** (grč. dogmatizo donosim odluku, određujem) postavljati naučna tvrđenja; predavati o dogmama; govoriti odlučnim, odsečnim i ubedljivim tonom; govoriti o nečemu s visine.
- dogmatika** (grč. dogma mišljenje) celina ili sistem učenja jedne filozofske ili religiozne škole; naročito: sistematsko naučio izlaganje hrišćanskih učenja o bogu ili veri, isključujući učenja o dužnostima i moralu (deo sistematske teolo-gije).
- dogmatist(a)** (grč. dogma) *fil.* pristalica *dogmatizma*; fig. onaj koji nešto uporno i odlučno tvrdi.
- dogmaticizam** *fil. v. dogmatizam.*
- dogmatičan** osnovan na dogmi, koji se tiče dogme, učenja o veri; neispitan, nekritičan, bez dokaza; koji prima ili tvrdi nešto jednostavno, bez obrazloženje i dokaza.
- dogmatičar** (grč. dogma) onaj koji uči pravilima vere; *fil.* prvobitno: onaj filozof koji je, za razliku od *skeptičara* koji su u sve sumnjali, uopšte postavljao pozitivna tvrđenja i učenja; po Kantu, dogma-tičari su oni koji postavljaju pozitivna *metafizička* tvrđenja ne pitajući da li čovečji razum uopšte ima prava na takva tvrđenja; fig. onaj koji postavlja tvrđenje bez dovoljnog opravdanja i koji se, uprkos protivrazlogu, uporno pridržava tih tvrđenja.
- dogmatolatrija** (grč. dogma, latreia obožavanje) slepa i nekritična privrženost nekom teološkom ili filozofskom učenju ili metodu.
- dogmatologija** (grč. dogma, logia) „nauka“ o dogmama.
- dotarij(um)** (nlat. dodarium) *v. dotarijum.*
- dodeka- (grč. dodeka) predmetak u složenici sa značenjem: dvanaest.
- dodekaginja** (grč. dodeka, gyne žena) *pl. bot. red* Lineovog sistema biljaka koje imaju jedanaest ili dvanaest tučkova.
- dodekagon** (grč. dodeka, gom'a ugao) *kol.* dvanaestougaonik.
- dodekadaktilon** (grč. dodeka, daktylos prst) *znat.* dvanaestopalacno crevo, dvanaesnik; *up.* duodenum.
- dodekadika** (grč. dodeka) *hat.* sistem računanja dvanaesticama, a ne deseticama kao u *dekadnom ili decimalnom sistemu.*
- dodekaedar** (grč. dodeka, hedra površina, osnova) *geom.* telo ograničeno sa dvanaest pravilnih petouglova (*pentagonalni dodekaedar*).
- dodekandrija** (grč. dodeka, andria muškost) *bot.* XI klasa u Lineovom sistemu biljaka: cvetovi sa 12 do 19 prašnikovih končića u jednom hermafroditnom cvetu.
- dodekapetalan** (grč. dodeka, petalon list) *bot.* koji ima dvanaest cvetnih listića.
- dodekarh** (grč. dodek-archos) član vlade dvanaestorice.
- dodekarhija** (grč. dodeka, archo vladam) vladavina dvanaestorice.
- doza** (sv. dosa, dan. daase, arap. tassah) 1. kutija za čuvanje suvih tvari, supstanca (šćera, duvana i dr.).
- doza** (grč. didomi dajem, dosis davanje) 2. davanje, naročito: davanje leka; količina materije (tvari) koja ulazi u sastav nekog leka; količina leka koju treba *dati* bolesniku; *dosis.*
- doziologija** (grč. dosis davanje, logia) *med.* nauka o davanju lekova s obzirom na količinu.
- doziranje** (grč. dosis) *ned.* određivanje količine tvari, materije koja treba da uđe u

sastav jednog leka: određivanje količine leka koji treba dati bolesniku.

dozirati (grč. dosis) *med.* odrediti količinu materije koja treba da uđe u sastav jednog leka: odrediti količinu leka koju treba davati bolesniku.

dozis (grč. didomi, dosis) v. *doza* 2.

dozni telefon telefon u obliku *doze*.

dok (eng. dock) najunutarniji deo pristaništa, vodeni bazen snabdeven vranama i ustavama kako bi mogao stalno imati duboku vodu radi prijema natovarenih brodova; *suvi dok*, radionica za građenje i opravku brodova, ozidan bazen, toliko dubok da može primiti brod. Kada brod uđe u takav dok, voda se iz njega iscrpe, a brod se spusti i zadrži na naročitom postelju. Pošto ga oprave, voda se ponovo pusti u bazen i brod opet isplovi. *Plivajući dok* podiže se tamo gde ne može biti suvi. Takav dok se pomoću vode potopi i brod na njega nasedne; zatim se voda iscrpe i on, zajedno sa brodom, izide na površinu.

doker (eng. docker) lučki radnik koji radi na utovaru i istovaru brodova.

donet, (eng. docket) *trg.* pismo sa spiskom poslane robe; spisak, lista robe.

doketizam (grč. dokein činiti se, dokema privid) učenje da je Hristos imao samo prividno telo, i da su celo njegovo zemaljsko postojanje i patnja bili samo privid.

dokimazija (grč. dokimasia) ispitivanje, istraživanje; u staroj Atini: naročiti ispit kandidata za neki položaj u državnoj službi s obzirom na njihove građanske sposobnosti i spremu; *hem.* veština ispitivanja (*dokimaziologija*; *dokimastika*).

dokimaziologija (grč. dokimazo, ispitujem, logia) *hen.* v. *dokimazija*.

dokimastika (grč. dokimazo) *hem.* v. *dokimazija*. dokjard (eng. dockyard) pomorski magazin u pristaništu ili u brodogradilištu.

dokovati (eng. to dock) *mor.* dovesti lađu u *dok*.

doksografi (grč. doxa, grapho pišem) *pl. fil.* pisci koji služe kao važan izvor za poznavanje antičke filozofije.

doksozofija (grč. doxa, sophia mudrost) umišljena mudrost, mudrost naoko.

doksologija (grč. doxa slava, glas, ugled, mnenje, logia) slavljenje i veličanje boga, završna formula svih istočnopravno-slavnih propovedi i evangeličkog oče-naša.

doksomanija (grč. doxa, raania pomama, ludilo) preterano častoljublje.

doktor (lat. doctor) učen čovek, naučnik; titula najvišeg akademskog dostojanstva (u teologiji, pravnim naukama, filozofiji, naročito u medicini); u običnom životu: lekar; *doktorska diploma* svedodžba o dobijenoj doktorskoj tituli.

doktorand (lat. doctorandus) onaj koji se sprema da polaže doktorski ispit; kandidat za doktora.

doktorat (lat. doctoratum) doktorski ispit, doktorska titula.

doktorirati (lat. doctor) položiti doktorski ispit, tj. s uspehom odbraniti doktorsku *disertaciju*, biti proglašen za doktora jednog fakulteta.

doktrine (lat. doctrina) učenost; nauka, učenje o nečemu izloženo kao sistem; naučio tvrdjenje koje ne vodi računa o stvarnosti ili se ne osvrće na nju; u crkvenom smislu: poučavanje u hrišćanskoj religiji, *katihizam*.

doktrinar (lat. doctrina) čovek koji svoja shvatanja i svoje nazore zasniva na peć usvojenim principima (načelima), koji za njega, a da ih ponovo i ne ispituje, važe kao sigurni i nesumnjivi; onaj koji teži da konzekvence svojih shvatanja ostvari, privede u delo bez obzira da li je stvarnost za to već dozrela, ili bez obzira što je uopšte i očevidno nemoguće da se ti principi ostvare.

doktrinaran (lat. doctrina) učen; koji ima više poverenja u svoje mišljenje nego u ono čemu ga uče iskustvo i život; preterano tačan, *pedantan*.

doktrinarizam (lat. doctrina) sklonost odlučivanju samo na osnovu apstraktnih teorija, bez obzira na stvarnost; *doktrinar-stvo*.

doktrinarstvo v. *doktrinarizam*.

dokumen(a)t (lat. docere poučavati, pokazivati, documentum) pismen dokaz, isprava, povelja; *dokumentum privatum* (lat. documentum privatum) privatna isprava, tj. ona koju nije izdala vlast; *dokumentum publikum* (lat. documentum publicum) javna isprava, tj. ona koju je izdala vlast.

dokumentaran (nlat. documentarius) ispravni, poveljni, koji se osniva na ispravama, poveljama; činjenički dokazan, koji može dokazati (ili koji dokazuje) na osnovu činjenica.

dokumentarno film vrsta filma u kome se bezigrane radnje i glumaca prikazuju pojave i događaji iz života.

dokumentirati (nlat. documentare) pismeno posvedočiti, podneti dokaz, potkreptiti dokazima; otkriti.

dolama (tur. dolama) vrsta starinske muške i ženske nošnje od čohe sa dugim rukavima koji su zatvoreni ili razrezani.

dolan vrsta hemijskog (sintetičkog) vlakna.

dolap, dolaf (pere. dulab, tur. dolap) 1. ormar sa policama, u zidan ili pričvršćen uza zid; 2. uređaj za navodnjavanje — točak koji pokreće konj; 3. sanduk, kovčeg.

dolar (eng. dollar) novčana jedinica SAD = 100 centi; upotrebljava se i u: Australiji, Kanadi, Liberiji, Novom Zelandu, Rodezi-ji, Trinidardu i Tobagu.

dolentemente (ital. dolentemente) *muz. v. dolento.*

dolento (ital. dolento) *muz.* sa bolom, bolno, tužno, žalosno.

dolihocefalija (grč. dolichos dugačak, ke-phale glava) svojstvo lubanja kojih je širina manja od četiri petine dužine; *doli-hokefali* ljudi koji imaju takvu lubanju.

dolihocefalija *v. dolihokefalija.*

dolozan (lat. dolosus) prevaren, zlonameran, koji namerno nanosi štetu.

dolomit *oin.* bezbojan kristalast krečnjak, ali ga ima i bela, žuta, siva, smeđa i crna; ima redovno primesa železa i man-gana, a u nekim i kobalta; *Dolomiti* dolo-mitske planine, naročito u južnoj Tirolskoj.

dolor (lat. dolor) bol; *dolores* (lat. dolores) *pl.* bolovi, patnje.

dolorozo (ital. doloroso) *muz. v. dolento.*

dolus (lat. dolus) prevara, lukavstvo; zlonamerana prevara, pakost, zloba.

dolče (ital. dolce) *muz.* slatko, umilno.

dolče vita (ital. dolce-vita) sladak život, zabavljanje, uživanje.

dolče kon utile (ital. dolce con utile) ugodno s korisnim, spojiti lepo i korisno.

dolče far niente (ital. dolce far niente) sladak nerad, blažena besposlica.

dom (lat. domus, nlat. doma, fr. dome, ital. duomo) 1. saborna crkva, stolna (ili: glavna) crkva (nadbiskupa, biskupa ili kaptola); glavna crkva u gradu, naročito ona čiji je krov izrađen u kubetima; u širem smislu: svaki krov izrađen u kubetima i svaka građevina sa takvim krovom; *teh.* skupljač suve pare.

dom (port. dom) 2. *v. don.*

doma (nlat. doma) krov u obliku kubeta.

domanjalan (lat. dominium, nlat. domani-um) koji se tiče krunskih, vladarskih ili državnih dobara.

domanjalizirati (nlat. domanium) pretvoriti u vladarsko, krunsko ili državno dobro.

domen(a) (lat. dominium, fr. domaine) vladarsko, krunsko dobro; *pl.* krunska imanja, zemljišta i posedi koji su određeni za izdržavanje vlađaoca, njegovog dvora i za podmirivanje njegovih specijalnih izda-taka; državna dobra; krug delanja, delo-krug, polje rada, oblast, područje, struka.

domestikacija (nlat. domesticatio) pripitomljavanje, ukroćavanje, navikavanje na poslušnost.

domestiks (eng. domestics) vrsta grube i jake pamučne materije.

domestikus (lat. domesticus) domaći, kućni, kućevni, porodični; zavičajni, unutarnji, npr. rat.

domina (lat. domina) gospoda; domaćica; vladarka; nastojnica vaspitnog zavoda, opatkinja, igumanija.

dominanta (ital. dominante) *muz.* peti ton u dijatonskoj skali tonova, tj. glavni ton;

fil. glavna komponenta nekog zbivanja koja mu određuje pravac.

dominantan (lat. dominans) koji vlada, gospodari, nadmoćan, glavni, pretežak.

domina g (lat. dominatus) vlast, vladanje, gospodarstvo; oblik vladavine što ga je imperator Dioklecijan bio zaveo u starom Rimu.

dominator (lat. dominator) vladar, gospodar.

domina griks (lat. dominatrix) vladarka, gospodarica.

dominacija (lat. dominatio) vlast, vlada, vladanje, gospodarstvo; nadmoćnost.

domine (ital. domino) *pl.* kamene ili koštane pločice kojima se igra poznata društvena igra domino; *v. domino 5.*

dominij(um) (lat. dominium) pravo vladanja; posed, svojina, pravo svojine; slobodan posed, rittersko imanje.

dominika (lat. dominica se. dies) dan gospodnji, nedelja; biskupski dvori, rezidencija.

dominikalan (nlat. dominicalis) gospodarski, vlasteoski; gospodnji, gospodov; *dominikalni porez* porez koji plaćaju na svoje prihode posednici i sveštenici, i koji je,obično, manji od poreza ostalih poreskih obveznika (u nekim državama Zapada).

dominikalije (nlat. dominicalia) odseci iz evangelja ili poslanica koji se, o nedelj-nim i prazničnim danima, čitaju i tumače; *perikope, dominikalne lekcije.*

dominikalist(a) (lat. dominicalis) onaj koji plaća *dominikalni porez; v. pod dominikalan.*

dominikanac katolički kaluđer iz reda Dominikusa de Guzmana (red osnovan u Tuluzi 1215).

dominikat (nlat. dominicatum) gospodarski dvor, vlastelinski dvor.

dominikum (nlat. dominicum) crkvene imanje, dragocenosti koje su svojina crkve; ranije: sama crkva; misa.

dominion (eng. dominion) suverenstvo, vlast; zemlja ili oblast kojom se upravlja; zvaničan naziv za britanske kolonije koje imaju svoju samoupravu, tj. svoj zakonodavni parlament (one su u svojoj upravi potpuno samostalne, samo što im engleski kralj postavlja guvernere i ima pravo *veta* protiv donesenih zakona).

dominirati (lat. dominari) vladati, gospodariti, zapovedati; uzvišivati se nad kim ili nad čim, praviti se gospodin; biti na čelu, biti na prvom mestu, isticati se, vladati nad kim ili nad čim, nadviši-vati.

domino (ital. domino) 1. gospodin, naročito sveštenik; 2. zimska odeća sveštenikova koja pokriva glavu i lice; 3. svileni ogrtić za maske, odelo za balove pod maskama, obrazinama, krabuljama; 4. lice obučeno u domino (na balu pod obrazinama); 5. igra u kojoj se 28, 36 ili 45

pločica, obeleženih dvostrukim brojevima od 1—12, deli među igrače, koji ih slažu naizmenično, jednu do druge tako da svuda dva- ista broja stoe jedan pored drugog (ko najpre izda sve svoje pločice — domine, taj je *domino*, tj. gospodar igre).

dominus (lat. dominus) gospodar, domaćin, posednik, vlasnik; vladar; gospodin.

domicelar (nlat. domicellus) mlađi katolički sveštenik koji još nema pravo da prisustvuje sednicama kaptola.

domi ci l (lat. domus kuća, dom, domicilium) zavičaj, stalno mesto stanovanja, prebivalište, stan; trg. mesto u kome treba da se platiti jedna menica.

domicilat (lat. domicilium) trg. označeni platilac jedne *domicilirane menice*.

domicilijant (lat. domicilium) trg. lice na koje se trasira jedna *domicilirana menica*.

domiciliran (lat. domicilium) koji stanuje, nastanjen; *domicilirana menica* ili *domicilna trata* (fr. effet a domicile, eng. domiciliated bili) menica koja se ne isplaćuje u mestu gde je izdata, nego u nekom drugom.

domicilirati (lat. domicilium) stanovati, biti nastanjen, boraviti, prebivati; odrediti nekom mesto stanovanja, nastaniti nekoga; trg. označiti mesto plaćanja menice.

don (tl. don) gospodin, počasno ime uglednih ljudi u Španiji i Portugaliji, kao i titula kneževa, kneževskih sinova i sveštenika u Rimu i Napulju (uvek ispred krštenog imena, npr. don Karlo, don Huan itd.).

dona (lat. dona) 1. pl. od *donum* (poklon, dar).

dova (ital. donna) 2. gospoda; gospodarice, vladarka.

donarij(um) (lat. donarium) žrtvenik.

donatar (nlat. donatarius) onaj koji prima poklon, primalac, obdarjeni.

donator (lat. donator) davalac, darodavac, onaj koji nešto poklanja ili zaveštava (crkvama, ustanovama itd.); *donator vodo-nika hem*: davalac, predavalac vodonika drugim molekulima.

donacija (lat. donatio) poklanjanje, naročito sudskim putem; akt o davanju poklona.

dong novčana jedinica Socijalističke Republike Vjetnam, deli se na 100 sua.

donzon (fr. donjon) glavna, najjača kula u nekom zamku ili tvrđavi.

Don Zuan (šp. Don Juan) pogrešan, po francuskom, izgovor, mesto pravilnog španjolskog *Don Huan*, imena legendarnog, drskog zavodnika žena, kakav je, po staroj španjolskoj tradiciji, bio plemić *Don Huan Tenorio* (iz XIV v.); motiv je korišćen u literaturi (Tirso de Molina, Molijer, Bajron, Hofman, Mise, Puškin, Tolstoj i dr.) i muzici (Gluk, Mocart, R. Straus).

Don Kihot (šp. Don Quijote de la Mancha) ime viteza lutalice u čuvenom istoime-nom satiričnom romanu španskog pisca Miguela Servantesa: tip avanturiste--zanesenjaka, pustolova.

donkihoterije (šp. Don Quijote) pl. pusto-lovski (avanturistički) ludi podvizi, pustolovska preduzeća, pustolovine; *don-kihotijade*.

donkihotizam (šp. Don Quijote) sklonost pustolovinama, avanturama, pustolovstvu.

donkihotijade pl. v. *donkihoterije*.

don-premija (fr. dont, lat. praemium) berz. naknada štete koja se polaze na dan kada bi trebalo izvršiti plaćanje, kod poslova zaključanih na ograničen rok (ako roba nije mogla biti isporučena ili primljena).

Dontov sistem izborni sistem kod srazmernog predstavnjištva, po kojem se ne deli ukupan broj glasača svake liste ukupnim brojem poslanika, nego se deli broj glasova svake kandidatske liste prvo sa 1, zatim sa 2, pa sa 3, te se tako dobijeni rezultata sređuju, a za izborne količnike uzima onoliko najvećih rezultata koliko ima da se izabere poslanika. Tvorac ovoga sistema je Belgijanac *D'Ont* (D'Hondt).

Don Huan (šp. Don Juan) v. *Don Žuan*.

dopio (ital. doppio) kuz. dvostruko.

dopione (ital. dopione) velika čaura sa dve svilene bube.

dopio uzo (ital. doppio uso) trg. dvostruki rok plaćanja.

dopl-igl (nem. doppel, eng. eagle) „dvostruki orao“, severnoamerički zlatnik od kalifornijskog zlata, 20 dolaru.

Dorado (šp. el Dorado) v. *Eldorado*.

doraža (fr. dorage) pozlaćivanje, pozlata; u fabrikaciji šešira: prevlačenje pusti (filca) finom dlakom.

dorat (tur. doru at) konj mrke boje, mrkov.

dorzalan (nlat. dorsalis) znat. leđni.

dorzetin (eng. dorsette) vrsta vunene tkanine sa svilenim umecima.

dorziventral (lat. dorsum leda, venter trbuha *anat.* leđnotrušni, koji ide od kičme u pravcu trbuha).

dorzualan (nlat. dorsualis) v. *dorzalan*.

dorzum (lat. dorsum) leda, kičma, hrbat; *reop.* greben, planinski prevoj; zadnja, obratna strana; *in dorzo* (lat. in dorso) ili *in tergo* (lat. in tergo) s druge strane, s obratne strane (npr. jedne menice).

dorizam (grč. Doris) snažno, tvrdo i grubo naređje (*dorski dijalekat*) i karakter *Do-rana*, jednog starogrčkog plemena; *supr.-aticizam* i *jonizam*.

dorirati (lat. de-aurare, fr. dorer) pozlatiti, pozlaćivati; pust (filc) za šešire prevući finom dlakom.

dormeza (fr. dormeuse) spavača ili noćna kapa; putnička kola u kojima se može i spavati; kanabe za spavanje.

dormiol (lat. dormire, olemn) *hem.* amilinski hloral, zejtinjava i kao voda bistra tečnost, služi kao sredstvo za uspavljivanje.

dormitiv (nlat. dormitivum) *med-* sredstvo za uspavljivanje.

dormitorij(um) (lat. dormitorium) spavača soba, dvorana za spavanje (naročito u manastirima); groblje.

doronga (mad. dorong motka) 1. duže drvo, greda, ili debela motka; visoka nezgrapna osoba; 2. uže, konop.

dorski (grč. doriakos) svojstven Doranima; *dorski stubovi* po plemenu Derana nazvana najstariji i najjednostavniji starogrčki stubovi sa običnim *kapitima* i u frizu sa *triglifima* i *metopima*.

Dorćol (tur. dort yol raskrše, mesto gde se sastaju četiri puta) naziv jednog dela Beograda.

dos (lat. dos, dotis) u starorimskom pravu: miraz, prćija; u pravu nekih srednjovekovnih država: udovički deo (koji muž ostavlja ženi).

dosije (fr. dossier) naslon; zavoj, korice od akata; svežanj akata; svih spisa i sva aktova koji se tiču jednog predmeta; prilog uz aktu.

dosluk (pere.-tur. dostluk) prijateljstvo.

dost (pere. dost, dust, tur. dost) prijatelj.

dotalan (lat. dotalis) mirazni, prćiski, koji se tiče miraza (ili: prćije), koji spada u miraz (ili: prćiju); *dotalia pacta* (lat. *dotalia pacta*) sklapanje braka, ugovori o mirazu.

dotali (lat. *dotales*) pl. lica obavezna da plaćaju porez crkvi ili svešteniku.

dotalij(um) (nlat. *dotalium*) *prav.* v. *dotari-jum*.

dotalicij(um) (nlat. *dotalitium*) *prav.* v. *dotz-rijum*.

dotarij(um) (nlat. *dotarium*) *prav.* deo imanja koji pripada ženi posle muževljevo smrti, udovički deo imanja.

dotacija (lat. *dotatio*) miraz, prćija; poklon u zemljištu zaslužnim državnicima, vojskovođama, počasni poklon, narodni dar; dar crkvi ili dobrotovornoj ustanovi; prinos. Davanje iz budžetskih sredstava pojedinim društvenim, kulturnim, prosvetnim i sličnim organizacijama radi unapređenja njihove društvene delatnosti.

dotirati (lat. *dotare*) opremiti, dati miraz, davati prćiju; darovati, obdariti (crkvu, školu, dobrotovornu ustanovu). **dofen** (fr. *dauphin*) titula francuskih prestolonaslednika (1349—1830).

dohmijus (grč. dochmios) *metr.* stihovna stopa sastavljena od pet slogova, jednog jamba i kretikusa: U - - U - .

docent (lat. docens) učitelj, naročito na visokim školama (jedan od stupnjeva uni-verzitetskih nastavnika).

docentura (lat. docens) docentski stepen; docentsko zvanje.

docilan (lat. docilis) poučljiv, koji lako uči i shvata; poslušan.

docirati (lat. docere) poučavati, učiti drugoga, upućivati; *docendo discimus* (lat. docendo discimus) učeći drugoga i sami učimo; fig. govoriti suviše učeno i nadmeno; gnjaviti svojim tumačenjima.

dravidski jezici (sskr. dravida) jezici kojima su govorili presanskrtski prastanov-nici Indije, koji i danas predstavljaju glavni deo stanovništva poluostrva *De-kana: dekanski jezici*.

drager (fr. dragueur) *mor.* pomoćni bojni brod za čišćenje mora od mina kod svoje obale i ispred svojih većih brodova.

dragirati (fr. draguer) *mor.* čistiti morske puteve od podmorskih mina radi obezbeđenje plovidbe i kretanja drugih brodova; *up. drager*.

dragoman (arap. targuman) tumač, prevodilac, naročito pri stranim poslanstvima u Turskoj.

dragonada (fr. dragon) prisilno prevodenje protestanata u katoličku veru pod Lujem XIV, 1681. pomoću *dragonera*, prisilno nailačivanje poreza pomoću *dragonera*, vojske; vojnička vlast; svaka odluka vlade koja se izvršava pomoću vojne sile.

dragoneri (fr. dragon) laki konjanici koji se, po potrebi, bore i kao pešaci; prvobitno, kod Francuza: pešaci, koji su se služili konjima samo kad je trebalo da se brzo kreću; *dragoni, dragui*.

dragstor (eng. drug-store) prvobitno (u SAD) naziv za specijalizovane prodavnice lekova, kemikalije potrebnih u domaćinstvima, sanitariog materijala i nekih životnih namirnica, v novije vreme, u evropskim zemljama, prodavnice ili odeljenja robnih kuća u kojima se u svaku dobu dana ili noći mogu kupiti prehran-beni proizvodi, kao i raznovrsni predmeti lične potrošnje.

draže (fr. dragee) šećerno voće, ušećereni badem; sačma, gmiza; lek u tabletama koje su obložene šećerom.

draj (eng. dry) suv; *draj doks* (eng. dry docks) mor. suvi dok; *skstra draj* (eng. extra dry) „naročito suv”, vrsta šampanjca opora ukusa.

Drakon (grč. Drakon) atinski zakonodavac iz UP veka pre n. e., čiji se zakoni, zbog preterane strogosti („krviju pisani”) nisu mogli održati; otuda: *drakonski preterano* strog, neumol.igz, svirep.

drakonski v. *Drakon*.

dram (grč. drachme, tur. dirhem) turska mera za težinu, = 1/400 oke, tačnije 3,207 g.

drama (grč. drač činim, radim, drama radnja) radnja; poet. pesnička vrsta koja prikazuje događaje iz ljudskog života, kao da se u sadašnjosti i pred našim očima zbivaju: lica koja učestvuju, govoru i rade, svako prema svom karakteru; pri tom uvek mora da postoji borba dveju suprotnosti — konflikt, sukob, a naročito jedinstvo dramske ideje. Pošto se, u ekspoziciji, prikaže razlozi konflikta i čvor zape-tlja, razvitak radnje dostiže, u peripeti-jih, svoj vrhunac, posle čega, u katastrofi, dolazi rešenje konflikta. Drama je podeljena na činove (1,3 ili 5), a činovi na pojave ili scene. Vrste: žalosna igra ili tragedija, komedija (sa šalom i lozom) i pozorišna igra, tj. drama u užem smislu; fig. događaj ili doživljaj koji je po svojoj uzbudljivosti sličan drami.

dramatizacija (grč. drama) pravljenje drame, давanje dramskog oblika (priči, događaju, misli), udešavanje za prikazivanje na pozornici.

dramatizirati (grč. drama) praviti dramu, jedan predmet, događaj, ili jednu misao obraditi kao dramu, dati dramski oblik, udesiti za prikazivanje na pozornici.

dramatika (grč. drama) dramska poezija, nauka o drami i dramskoj umetnosti.

dramatičan (grč. drama) koji se odnosi na dramu, koji se zbiva kao u drami, tj. sa puno radnje, živo i u razgovoru (*dija-loški*).

dramatičar (grč. dramatikos) dramski pesnik, pisac drame.

dramatomanija (grč. drama, mam'a pomama, ludilo) preterana ljubav prema drami, strast za pozorištem.

dramatopeja (grč. drama, poieo pravim) pisanje i prikazivanje pozorišnih komada.

dramaturg (grč. drama, ergon delo, dramaturgos) onaj koji poznaje dramsku poeziju i kritički piše o njoj i o prikazivanju drama na pozornici; stručni savetnik uprave pozorišta koji čita dramska dela, predlaže njihovo prikazivanje i udešava ih za pozornicu.

dramaturgija (grč. dramaturgfa) nauka o biću i suštini dramskog pesništva, teorija drame; nauka o ustrojstvu i uređenju pozornice.

dramaturgika (grč. dramaturgike) v. dramaturgija,

dramaturški (grč. dramaturgikos) koji (ili: što) se tiče dramaturgije, što je u vezi sa dramaturgijim (npr. članci, prikazi i sl.).

dramlija (grč.-tur. dirhemli) krupna sačma za patrsne levačkih pušaka.

dramolet (grč. drama) mali pozorišni komed, mala drama koja samo u jednom činu prikazuje dramatizovan događaj.

drang nah osten (nem. Drang nach Osten) prodor na istok; lozinka nemačke eksplativne politike i tendencije ka osvajanju istočnih, poglavito slovenskih, teritorija.

drap (ital. drappo, fr. drap) čoha, sukno; drap boja prljavožuta, otvorenomrka boja.

draca (nord. drapa, pl. drapur) u staroj nordijskoj poeziji: pesma, naročito pohvalna, s pripevom.

draperija (fr. draperie) fabrika čuhe, tvornica sukna; čoharstvo, suknarstvo; trgovina čohom; čohana roba; zavesa, zastori.

drapirati (fr. draper) slčk., vaj. izraditi na figurama odelo, prikazati odelo; dvoranu ukrasiti zavesama; namestiti zavesu.

drastika (grč. drač delujem, delam, radim) pl. med. jaka sredstva za čišćenje.

drastičan (grč. drastikos) koji ima jako, snažno dejstvo; grub, neotesan, strog; neposredan, opipljiv, očevidan.

draft (eng. draft) trg. menica, traga.

drahma (grč. drachme) stari srebrni novac Grka i Jevreja veoma različite vrednosti; današnja grčka novčane jedinica sadrži 100 lepti; stara atinska mera za težinu, od VI do P veka pre n. e. = 4,32 g.

drebank (nem. Drehbank) strugarska tezga, tokarska tezga, strug.

drebina (nem. drehen okretan, Buhne pozornica, Dreh-buhne) okretna pozornica koju je 1896. pronašao poz. tehničar Karl Lautenšleger, i pomoću koje se može vršiti brzo menjanje scena; dok je jedan deo velike okretnе ploče okrenut publici kao gotova scenarija, dotele se drugi može priređivati za narednu scenu.

drednot (eng. dreadnought) „nebojša”, „smoli”, vrsta gorostasnih i veoma jako sklopjenih ratnih brodova, preko 20.000 t, sa teškim dalekometnim topovima.

dreksler (nem. Drechsler) strugar, tokar, „traksler”.

drekslovati (nem. drechseln) strugati, na strugarskoj tezgi, dre&lku/izradivati od drveta, roga, kostiju, slonovače i dr. razne predmete.

drem (eng. dram) jedinica za merenje težine u Engleskoj i SAD = 1,7718 g.

dren (fr. drain) isušivanje pomoću odvodnih cevi; podzemne cevi od ilovače za iszŠivanje vlažnih i barovitih zemljišta da bi se napravila plodnijim; med odvodna cevčica.

drenaža (fr. drainage) isušivanje vlažnog ili barovitog zemljišta pomoću podzemnih cevi za odvođenje; med. čišćenje gnoja putem odvođenja.

drener (fr. draineur) onaj koji postavlja cevi za isušivanje podvodnog zemljišta.

drenirati (eng. to drain) odvesti (ili: odvo-diti) suvišnu vodu pomoću podzemnih cevi.

dres (eng. dress) odelo, uniforma; odelo neke organizacije, naročito sportskog društva.

- tva; *ful dres* (eng. f uli dress) društveno odelo, balsko odelo, gala-odelo.
- dresina** (fr. draisine) mašina za samovožnju pomoću nogu, sa dva točka koji stoje jedan za drugim, prethodnica današnjeg točka, velosipeda (pronašao je, 1816, K. *Dres* iz Virtemberga, po kome je i dobila ime); danas: mala i laka kola, na četiri točka, koja l>udi sami teraju po železničkom koloseku, upotrebljava se za prevoz železničkog osoblja koje pregleda i opravlja prugu; *motorna dresina* ona koju tera motor.
- dressing-rum** (eng. dressing-room) soba za oblačenje, soba za ulepšavanje (ili: doterivanje).
- dresiran** (fr. dresser) obučen, školovan, uvežban, doteran, ukroćen.
- dresiraTM** (fr. dresser) obučiti, obučavati (npr. psa veštinama, konja jahanju, pticu da peva kad joj se naredi itd.); uvežbavati, uvežbati; doterati, podšišati, npr. kosu.
- dresir-mašina** (fr. dresser, grč. mechanē) presa za šešire.
- dresura** (fr. dresser, nem. Dressur) obučavanje, uvežbavanje (pasa, konja, ptica i dr.).
- driblaTM** v. *driblovati*.
- driblovati** (eng. dribble) varakati; u futba-lu, nogometu: varakati protivničkog igrača i držati ga u neizvesnosti u kojem će pravcu lopta biti proterana pored njega.
- drijada** (grč. Dryas) mit. šumska nimfa koja je zajedno živela i umirala sa drvetom, u kojem je stanovala, gorska vila, vila na-gorkinja.
- driker** (nem. Drticker) pritiskač; kvaka; obarač na pušci; sitno metalno (iz muškog i ženskog dela) dugme na ženskoj haljini; sp. navijač. **dril** (lat. trilix trožičan, nem. Drill) v. *drilih*.
- drilih** (nem. Drillich, lat. trilix trožičan) platno od tri žice, trojnik (jaka lanena, kudeljna ili pamućna tkanina); služi za posteljne stvari, radnička odela i rublje; *dril, civilih*.
- dril-kultura** (eng. drill, lat. cultura) sejanje ili sađenje po brazdama u cilju povoljnijeg i boljeg prinosa.
- dril-mašina** (eng. drill, grč. mechanē) mašina za sejanje ili sađenje po brazdama, se j zlica.
- drilovati** (eng. drill) sejati (ili: saditi) po brazdama; *vaj.* obučavati regrete; *mor.* prevesti lađu preko plitkih mesta. **drimifagija** (grč. drimys ljut, opor, fageo jedem) *med.* jedenje ljutih, gorkih ili kiselih jela. **droga** (fr. drogue) lekarija, neprerađen lek; farbarska roba.
- drogerija** (fr. droguerie) *farm.* životinjske, biljne i mineralne sirovine od kojih apotekari spravljaju oficinalne lekove, apotekarska roba; radnja koja prodaje gotove lekove.
- drogerist(a)** (fr. drogue) v. *drogist*. **drogist(a)** (fr. droguiste) trgovac, lekarija-ma i drogama; *drogerist*. **drozometar** (grč. drosos rosa, vлага, metron mera) instrumenat za merenje količine rose koja padne.
- drozometrija** (grč. drosos, metron) merenje količine rose koja padne. **drombulja** (mad. doromblya, nem. Trommel) *Muz.* mali metalni instrumenat u obliku potkovice u dnu koje je ugrađena elastična čelična opruga koja vibrira i stvara zvuk.
- dromedar** (grč. dromas, nlat. dromedarius) obična jednogrba kamila; vrsta brze je-drilice.
- dromos** (grč. dromos) trka, na kolima ili peške, koju su stari Grci držali o gimnastičkim igram; staza koju je na takvoj trci trebalo pretrčati. **drops** (eng. drops) vrsta sitnih voćnih bombona; sp. udubljenje na trkačkoj stazi. **drosirati** (fr. drosser) v. *drusirati*. **droška** (rus. drožki) laka, otkrivena ruska kola sa tri sedišta i niskim točkovima. drud (hol. druf) veštac, volševnik, zao duh, vilovnjak. druda (hol. druf) veštica, volševnica, ča-robnica. **druza** (nem. Druse) mala šupljina u steni ispunjena kristalima.
- Druzi** pl. ratnički narod u Siriji, govoril jednim arabljanskim narečjem, a religija mu je neka mešavina paganstva, muhame-danstva i hrišćanstva.
- druid** (lat., kelt. druides) sveštenik svetog hrasta kod starih Kelta (u Galiji, Britaniji itd.), starokeltski sveštenik. **drukovati** (nem. drucken) štampati; sl. navi-jati za (igrača, konja i dr.). **drusirati** (fr. drousser) u predenu: vunu namazati zejtinom.
- dual** (lat. duo dva, dualis dvojan) *gram.* dvojni-na, osobina nekih jezika (npr. sanskrtskog, grčkog, gotskog, srpskohrvatskog) koji imaju, pored jednine i množine, još jedan broj za gramatičko menjanje imenica i glagola, a koji označava dvojstvo stvari ili radnju udvoje.
- dualizam** (lat. duo, dualis) *fil.* učenje o dvojstvu, deljenje na dvoje, učenje o postojanju dvaju različitih, potpuno suprotnih stanja, principa, načina mišljenja, pogleda na svet, pravaca volje itd., npr.: bog i davo (dobar i zao princip), bog i svet, duh i materija, priroda i duh, duša i telo, anorganska i organska priroda, sub-jekat i objekat, čulno saznanje i razum, ovaj i onaj svet, itd.; politička pocepa-nost jednog naroda na dva dela koji deluju jedan protiv drugog.

dualist(a) (lat. *dualis*) pristalica *duali-zma*; pristalica deljenja upravne vlasti na dva samostalna dela.

dualistički (lat. *dualis*) koji se osniva na *dualizmu*.

dualitet (lat. *dualis*) dvojstvo, dvojina; *log.* zakon logičkog raščlanjivanja misaone sadržine na dva dela (subjekat — predikat).

dubijum (lat. *dubium*) sumnja; *in dubio* (lat. in *dubio*) u sumnji, u sumnjivom slučaju, u slučaju neizvesnosti.

dubioza (lat. *dubiosa*) nešto što je sumnjivo, neizvesno; naročito: sumnjivo istraživanje, neizvesna i nesigurna naplata nekog duga.

dubiozan (lat. *dubiosus*) sumnjiv, podozriv, neizvestan, koji je u pitanju.

dubitivan (lat. *dubitare* sumnjati, fr. *dubitatif*) sumnjiv, podozriv, sklon sumnjanju, koji sumnja; koji pokazuje (ili: izražava) sumnju.

dubitacija (lat. "dubitatio") sumnjanje, dvoumljenje, dvoumica, neizvesnost; dvoumljenje, kolebanje, oklevanje, neodlučnost.

dubitirati (lat. *dubitare*) sumnjati, dvoumiti se, ne biti u što siguran, *biti* u neizvesnosti.

dubl (fr. double) dvostruk, dvogub; na filmu: svaki kadar u ponovnom snimanju iste slike.

dublaža (fr. *doublage*) udvajanje, udvostručavanje; *mor.* drugo oblaganje broda daskama; *tip.* pogrešno dvostruko slaganje jedne reči ili celog reda; upredanje svile.

duble (fr. double) 1. u bilijaru: udarac lopte s leđa, tako da se odbije od jedne ivice i udari u drugu; 2. zlatni ili srebrni predmeti koji se sastoje od dva metala i kod kojih je samo spol>na prevlaka zlatna ili srebrna, dok glavnu masu sačinjava metal znatno manje vrednosti, metalna stvar pozlaćena ili posrebrene; 3. (fr. doublet) *isti* broj *poena*, bodova pri kockanju.

dubleza (fr. *doubleuse*) mašina za upredanje (u tkačkoj industriji); *dupler*.

dubler (fr. *doubleur*) 1. lice koje u pozorištu a naročito na filmu zamjenjuje glavnog junaka u izvođenju opasnih scena (*kaskader*); 2. v. *dubleza*.

doublet (fr. *doublet*) 1. dva primerka iste stvari u zbirici; 2. lažan dragi kamen, dvostruki kamen od kristala između čijih pola leži jedna *folija*; 3. vrsta karanfila čija je glavna boja prevučena dugim prugama druge boje; 4. *gram.* reči istog korena, istovetne po značenju a vrlo malo različne po glasovnom sklopu, npr.: čuli-ti — ču liti (uši), muha — muva, dovoziti — dovažati itd.; 5. *muz.* orguljski registar, za oktavu viši od principala; 6. *lov.* *napraviti doublet* iz dvocevke dve zverke oboriti neposredno jednu za drugom.

dublir v. *duplir*.

dublirati (fr. *doubleur*) udvojiti, udvajati, udvostručiti, udvostručavati; umnožiti; postaviti (hal>inu), metnuti postavu (otuda: *dubl-stof*, materijal za postavu); biljar: udariti loptu tako da se od jedne ivice odbije i dođe do druge; *mor.* oploviti, obići (npr. greben); *voj.* ugurati u borbenu liniju; *tek.* preradivati više konaca ili traka u jednu celinu na *dublirmašini*; u juvelirstvu: spajati dva kamena u jednu celinu; zamenjivati glavnog glumca na filmu u opasnim situacijama.

dubl-skul (eng. double-scull) sp. vrsta uskog trkačkog čamca, *skulera* koji voze dva veslača sa po dva vesla.

duvak (tur. *duvak*) pokrivač kojim se pokriva nevesta kad je vode mladoženjino} kući.

duvan, duhan (arap. *duhan*, tur. *duhan* dim, para) biljka iz porodice pomoćnice; osušeni listovi služe za pušenje.

duvar (pere. *diwar*, tur. *duvar*) zid.

digme (pere. *tukme*, tur. *diigme*) puce na odevnom predmetu; tapka za zvonce, tapka na kakvom aparatu.

dugong (malaj. *duyong*) *zool.* morska krava, sisar u Indijskom oceanu iz porodice kitova (*cetacea*).

dugung (jap. *duyung*) *zool.* v. *dugong*.

dud (tur. *dut*, pere. *tut*) drovo iz fam. *Mogaseae*, murva; beli i crni dud.

Duden poznati nemački pravopisni rečnik (nazvan po svom piscu, filologu Konradu Dudenu, 1829—1911).

duduk (tur. *dudiik*) 1. čobanska svirala, frula; 2. fig. ograničen čovek, glupak, blesan; trom, lenj čovek, lenština.

due (ital. *due*, lat. *duo*) dva; *muz. due volte* (ital. *due volte*) dvaput; *a due ili a due voći* (ital. a *due voci*) za dva glasa, dvoglasno; *a due korde* (ital. a *due corde*) na dve, sa dve žice.

duel (lat. *duellum*, fr. *duel*) dvoboј, međan.

duelant (lat. *duellans*) onaj koji vodi dvoboј, međandžija.

duelirati se (lat. *duellare*) imati s nekim dvoboјu, tući se u dvoboju.

duet (ital. *duetto*) *muz.* pevanje u dva glasa; sviranje udvoje.

duecento (ital. *duecento*) u italijanskoj istoriji umetnosti naziv za HS v.

dužd (ital. *doge*, lat. *dux*, *ducis vođa*) vojvoda; titula nekadašnjeg poglavara Mletačke i Denovske Republike; *duždevstvo*, zvanje i dostojanstvo dužda.

duka (ital. *duca*, lat. *dux*) vojvoda, herceg.

dukat (grč. *Dukas*, ital. *duca* to) po imenu vizantijskih careva (dukas) nazvan zlatni i srebrni novac razne vrednosti, naročito u Italiji, bivšoj Austro-Ugarskoj i Francuskoj.

duks (lat. *dux*) vođa, zapovednik jednog odreda vojske, vojvoda.

duktilan (lat. *ducere vući, izvlačiti duo tiliis*) izvlačl>iv u vrlo tanke konce, te-gljiv (npr. platana).

duktilitet (nlat. *ductilitas*) izvlačljivost u vrlo tanke konce, tegljivost.

duktilnost v. *duktilitet*.

duktor (lat. *ductor*) donosač, dovodač (kod neke mašine).

ductus (lat. *ductus*) vođenje, upravljanje; put, tok; potez pera, rukopis.

dukacija (lat. *ductio*) vođenje, upravljanje.

dulek (tur. *dolek*) tikva, bundeva; mala nena rasla tikva, tikvica u vrtu.

du lui, v. *dunum*.

dulcin (lat. *dulcis*) hem. bezbojan prašak, 200 puta sladi od šećera.

dulcifikacija (nlat. *dulcificatio*) slađenje, zasladivanje.

Dulčineja (šp. *Dulcinea*) ime ljubaznice *Don Kihotove*; otuda, u podrugljivom smislu: ljubavnica, dragana; nezgrapna i zdepasta seoska devojka.

dum (eng. *doom*) sud, presuda, osuda.

duma (rus. *duma*) ruska narodna skupština, sabor, parlament; skupština staleža; *muz.* vrsta maloruskih narodnih pesama, koje se pevaju uz pratnju *bandure*, instrumenta sličnog mandolini.

dumdum-metak puščane zrno veoma strašnog dejstva zbog toga što mu je vrh pljosnat i širi se u predmetu u koji udari (nazvan po indijskom gradu *Dum-Dum*, blizu Kal-kute, gde se najpre izradivao).

dumendžija (tur. *dumenci*) kormilar, krma-noš.

duna v. *dina*. 2.

dunalma (tur. *dowanma*) turski narodni praznik koji se slavio sedam dana i sedam noći (posle velike pobede, kad bi se rodio princ, sultanov prvi ulazak u grad, itd.).

dundar (tur. *dumdar*, mad. *dandar*) zaštitnica (u vojsci); komandant zaštitnice; rezerva.

«under (pere. *durger*, tur. *diilger*) starinski stolar i graditelj (drvodelja, tesar i zidar istovremeno); *dundžerin*.

dunst (nem. *Dunst*) 1. para (u kojoj se nešto ukuvava); 2. kompot, ukuvano voće.

dunum (tur. *doniim*) komad zemlje od 1000 t², *dulum*.

duo (lat. *duo*) dva; *muz.* komad za pevanje ili sviranje udvoje; v. *duet*.

duodenalan (nlat. *duodenalis*) adat. dvanaesnični, koji pripada dvanaestopalačnom crevu; koji se tiče dvanaestopalačnog creva.

duodenitis (lat. *duodenum* dvanaesnik, dvanaestopalačno crevo) *med.* zapaljenje dvanaestopalačnog creva.

duodenostomija (lat. *duodenum*, grč. *stoma*) •*med.* rasecanje, otvaranje dvanaestopalačnog creva u izvesnim oboljenjima, naročito u slučaju sužavanja.

duodenotomija (lat. *duodenum*, grč. *tome sećenje*) *med.* rasecanje (ili: operacija) dvanaestopalačnog creva.

duodenum (lat. *duodeni*, nlat. *duodenum*) *aiat.* dvanaestopalačno crevo, dvanaesnik.

duodec (lat. in *duodecimo*) dvanaestina, oblik dvanaestine, naročito: format knjige kod koje je jedan štampan tabak podeljen na dvanaest listova; nešto što je naročito malo, npr. *duodecimalno me-renje* merenje dvanaestinama; *duodecimalni sistem* v. *dodekadika*.

duodecima (lat. *duodecim* dvanaest) *muz.* dvanaesti ton, počevši od osnovnog tonsa.

duodecimola (ital. *duodecimola*) *muz.* figura od 12 nota koja se ima smatrati kao figura od samo osam nota.

duodrama (lat. *duo* dva, grč. drama radnja) *poet.* melodrama u kojoj igraju dva lica.

duole (lat. *duo*) *muz.* dve note koje se izvode za isto vreme za koje bi se izvele tri takve note.

duileks (lat. *duplex* dvostruk) 1. stan na dva nivoa sa spavačim sobama obično gore na spratu; 2. televizijske ili radio-emisije koja se emituje uživo, istovremeno iz dva centra; 3. v. *homo dupleks*.

duplicika (lat. *duplicere* udvojiti, udvostručiti) pravo optuženika da odgovori na *re-pliku* tužilaca ili njihovih branilaca; pismeni odgovor optuženog na repliku.

duplicat (lat. *duplicatum*) prepis nekog spisa u dva istovetna primerka.

duplicator (nlat. *duplicator*) 1. *fiz.* skupljač elektriciteta; 2. aparat za umnožavanje, pravljenje kopija, pismenih sastava.

duplicatura (nlat. *duplicatura*) v. *duplica-cija*.

duplicacija (lat. *duplicatio*) udvajanje, udvostručavanje; udvojenje, udvojenost, udvostručenje, udvostručenost; *duplicatura*.

duplicir (lat. *duplicare* dvostruko, dvostruka količina, dvogubo) velika i debela voštanica, slavška sveća; *dublir*.

duplicirati (lat. *duplicare*) udvojiti, udvajati, udvostručiti, udvostručavati, podvostručiti.

duplicirati (lat. *duplicare*) udvojiti, udvostručiti; previti na dvoje; *prav.* pisati ili dati drugi odgovor (odgovor na odgovor); *ad duplikandum* (lat. *ad duplican-dum*) u cilju odgovora na *repliku* tužioca, ili radi davanja poslednje reči optuženoga pre izricanja presude.

duplicitet (lat. *duplicitas*) udvojenost, dvostručnost, - dvogubost; *fig.* dvoličnost, neiskrenost, licemerstvo, prevrtljivost.

duplo (lat. *duplum*) *pril. v. duplum*.

duplum (lat. *duplum*) u dva primerka, dvostruko, dvogubo, *duplo*.

du r (lat. *durus* tvrd, jak) *muz.* jedan od dva glavna tonska roda, lestvica od osam dijatonskih stepena (*supr. mol.*).

durabilan (lat. *durabilis*) trajan, istrajan, postojan, izdržljiv.

durak (rus. *durak*) ludak, šaljivčina, lakrdijaš; kao psovka: budala.

dura leks, sed leks (lat. *dura lex*, *sed lex*) surov zakon, ali je zakon; kaže se kad je

neki zakonski propis suviše strog, ali mu se moramo pokoravati.

duraluminijum (lat. durus tvrd, aluminijum) laka, vrlo čvrsta i postojana legura aluminijuma, sadrži oko 4% bakra, oko 0,5% mangana, oko 0,5% magnezijuma i do 0,7% silicijuma; upotrebljava se za građenje aviona, automobila i železničkih vagona.

duracija (nlat. duratio) *ked.* stvrdnjavanje, otvrdnjavanje.

durban (pere. durbin, tur. durbini) optički instrument za osmatranje udaljenih predmeta; može biti za jedno oko (monokularan) ili za oba oka (binokularan).

durina (fr. dourine) spolna zaraza konja, prouzrokovana protozoom Trypanosoma equiperdum.

duritet (lat. duritas) tvrdoća; strogost, oko-relost, surovost, nečovečnost.

durus (lat. durus) tvrd; *znat.* dura mater v. *mater*; *prav.* in durijus (lat. in durius) ili *in pejus* (lat. in pejus) *optuziti*, nekome optuzkenom, na narednom pretresu, staviti

na teret krupnije otežavajuće okolnosti no što su mu stavljene na prethodnom.

dustabai (tur. diiztaban) ravan taban, ravno stopalo; onaj koji ima ravno stopalo, *du sta banija*.

dučan (tur. dukkan) trgovačke radnja.

duumvir (lat. duumvir) član vlade dvojice; član komisije od dva člana.

duumvirat (lat. duumviratus) zvanje i dostojanstvo *duumvira*.

duče (ital. duce) vođa.

duš (fr. douche, lat. ducitare) kupanje polivanjem, prskanjem; ispiranje; cevi za oticanje vode iz rezervoara; *tuš*.

dušek (tur. došek) vunena postelja (madrac) koja se, u vreme dok još kreveti nisu ušli u upotrebu, stavlja na pod i na njoj se spavao.

duširati (fr. doucher) kupati podizanjem, prskanjem; *tuširaš*.

dušman, dušmanin (pere. dušmen, tur. dii?man) neprijatelj, protivnik; *din-dušman* verski neprijatelj, zakleti neprijatelj.

D

- Đ, đ šesto slovo naše cirilice, osmo naše latinice (Đ, đ).
- đavo** (grč. diabolos) zao duh, satana, vrag, nečastivi.
- dakon** (grč. diakonos sluga) upravnik opštinskih dobara i staralac sirotinje i bolesnika u najranije hrišćanske doba; docnije: crkveni sluga i pomoćnik pri bogosluženju; najniži, početni svešte-nički čin u pravoslavnoj crkvi (ne može sam obavljati bogosluženja, već samo pomaže svešteniku), pomoćni sveštenik.
- dakonat** (grč. diakonos) čin, zvanje, dostojanstvo i stan nemoćnog sveštenika, *dakona*.
- dakonija** (grč. diakonos) delokrug jednog đakona; pomoć, potpora; posluženje (jelom i pićem), poslastica.
- dakonik** (grč. diakomkos) u pravoslavnoj crkvi; sasudohramilnica, udubljenje u zidu ili zasebna soba na desnoj strani svetog prestola, u oltaru, gde se čuvaju sveti sasudi.
- dakonikon** (grč. diakonos, nlat. diaconicum) u pravoslavnoj crkvi: kratka molitva koju čita ili peva đakon.
- dakonisa** (grč. diakonos) s *.užitel>ica crkve; u najstarijoj hrišćanskoj crkvi, sve do VI veka: starija žena koja se stara-ja o sirotinji, negovala bolesnike i vodila nadzor nad ženskim članovima crkvene opštine; danas, u evangelističkoj crkvi: bolničarka, naročito obrazovana za taj poziv; u manastirima: sestra koja služi oko oltara.
- dakonisati** (grč. diakonos) obavljati posao đakona; obavlјati oko oltara posao pomoćnog sveštenika.
- đakon-flaster** med. v. *dijahilon*.
- dalo** (ital. giallo) žuta boja, žuto; *dalo antiko* (ital. giallo antico) žučkasti mramor koji se nalazi samo na spomenicima stare arhitekture.
- đalorino (ital. giallorino) *napuljsko žutilo*, lepa i veoma žuta zemlja oko Napulja, no većinom veštački spravljenja (za slikanje uljanim i masnim bojama).
- daur** (tur. gaur, gavur) nevernik, krivover-nik, jeretik (pogrdno ime kojim Turci nazivaju hrišćane); *daurin*. *daurin* (tur.) v. *daur*.
- đebra (tur. gebre) kesa od kostreti koja se navuče na ruku, pa se onda timare i čiste konji.
- devair** (tur. cevahir, arap. gawahir) nakit, drago kamenje, dragulji.
- devdir** (tur. kevgir, pere. kef pena, giriften uhvatiti, uzeti) metalna ili zemljana po-suda za cedenje, cediljka.
- devrek** (tur. gevrek) vrsta peciva u obliku kolutića.
- đeisija (tur. giysi od giymek obući) odelo, košulja, preobuka.
- đel! (tur. gel od gelmek doći) dođi, hodi, pridi!
- đem (tur. gem) žvale, uzda, gvožđe na uzdi što ga konj drži u ustima.
- demija** (tur. gemi) lađa, brod.
- denaza** (arap.) molitva za umrlog kod muslimana; *dženaza*.
- dene** (tur. yine) opet, i opet; *đene-đene* prilično, tako-tako.
- deneral** (lat. generalis, fr. general) voj. v. *general*.
- deneralism** (nlat. generalissimus) v. *generalism*.
- denerozo** (ital. generoso) muz. plemenito, u plemenitom zanosu.
- đenuška** (rus. dengoška od denvga) ruski bakarni novac od pola kopejke.
- deram** (grč. geranos ždral, tur. germek) naprava, poluga za izvlačenje vode iz bunara, takođe bunar sa ovakvom napravom; poluga kod velikih dizalica, vaga; rampa.
- derdan** (tur. gerdan vrat) grlo, guša, prednji deo vrata; nakit što ga žene nose o vratu.
- Derdan (pere. girdab, tur. girdap vrtlog, brzica) 1. fig. opasno mesto, teška situacija; 2. klisura na Dunavu, najveća u Evropi (duga oko 150 km).
- derdek** (tur. gerdek) soba u kojoj mladenci provedu prvu bračnu noć; ložnica; prva bračna noć.
- derdef** (tur. gergef od germek rastegnuti, potegnuti) dryvana naprava, okvir okruglog ili četvrtastog oblika na koji se razapne platno po kome se veze.
- derz** (pere. giirbuž odvažan, okretan, juna-čan) soko, mlad jastreb; kod nas: momak, naročito momak za ženidbu.
- deriz** (tur. geriz, pere. kariz) kanalizacija.

- derček** (tur. gercek) doduše, zapravo, uistinu, zbilja.
- dečerma** (tur. gecirme) grudnjak bez rukava, prsluk, jelek.
- dedželuk** (tur. gecelik) spavaća kapa; vrsta muške pidžame; duga muška kućna haljina, noćna haljina.
- didija, dide** (tur. gidi) obešenjak, živahan mladić, junak.
- dilas** (arap. dilaz) 1. borba, sukob, bitka; 2. trkač, skakač; 3. raspusnik, razvratnik.
- dilkoš** (mađ. gyilkos ubica) vetropir, kicoš, danguba, neradnik, kavgadžija.
- dinduva** (mađ. gyongy) stakleni biser, naušnica, minduše.
- dirandola** (ital. girandola, fr. girandole) v. žirandola.
- dirant** (ital. girare) trg. v. žirant.
- dirat** (ital.) trg. v. žirat.
- dirirati** (ital.) trg. v. žirirati.
- diro** (ital. giro) trg. v. žiro.
- Diro d'Italija** (ital. Giro d'Italia) biciklistička trka oko Italije, održava se svake godine.
- Dovineca** (ital. Giovinezza) „Mladost”, himna fašističke stranke u Italiji.
- dogat** (tur. gok plav, otvorene boje, bistar, at konj) konj bele boje, belac; fig. neznanica, glupak.
- dogatast** (tur.) bele boje, bele dlake, beo.
- dogin** (tur.) v. dogat.
- doja** (tur. guya, pere. guya) kobajagi, tobože.
- dojozeto** (ital. gioiosetto) muz. v. dokozo.
- dojozo** (ital. gioioso) muz. v. dokozo.
- dokozamente** (ital. giocosamente) muz. v. dokozo.
- dokozo** (ital. giocososo) cuz. šaljivo, veselo, nestošno; dojozo, dojozeto.
- Dokonda** (ital. Gioconda) elt. čuveni portret *Monalize*, žene firentinskog plemića Frančeska Deldokondo, rad *Leonar-da da Vmnčija* (1911. ukradena iz Luvra, 1913. pronađena u Firenci i vraćena Francuskoj).
- dokondamente** (ital. giocondamente) muz. prijatno, ljupko, umilno; dokondevole, dokon-dozo.
- dokondevole** (ital. giocondebole) muz. v. dokondamente.
- dokondozo** (ital. giocondoso) muz. v. dokondamente.
- dorda** (pere.) v. čorda.
- dornale** (ital. giornale) dnevni list, novine.
- dorno di pagamento** (ital. giorno di pagamen-to) trg. dan plaćanja.
- dornut** (tur. kormek) mrtav pijan, trešten pijan, pri piću.
- dornuti se** (tur. kormek) napiti se kao tresak, i
- dor čutuk** (tur. kor kotek) mrtav pijan, pijan kao tresak.
- dubre** (tur. giibre) gnoj, smeće, stajno gnojivo.
- duvegija** (tur. giiveyi) mladoženja, muž.
- duveglija** (tur.) v. duvegija.
- duvez** (tur. gvivez) rumen, tamnocrven, crve-no-ljubičast.
- duvendija** (tur. giivende) raskalašna žena, bludnica.
- duveč** (tur. giivec) 1. vrsta jela: meso pomešano sa pirinčom, lukom i dr. koje se peče u zemljanim sudu; konzervirano meso pomešano sa raznim povrćem; 2. zemljani sud u kome se peče duveč i slična jela.
- dugum** (tur. giigum) bakreni sud za vodu.
- duz** (arap.) trideseti deo Kurana.
- duzel** (tur. gjizel lep) lep, elegantan, kit-njast, divan, gospodski; leptotica, dragana.
- dul** (pere. gul, tur. giil) ruža, ružica.
- dulabija** (pere. gul ružica, ab voda) vrsta slatkice crvene jabuke koja je veoma sočna; vrsta slatkih kolača.
- dul-baklava** (pere. giil baklava) vrsta kolača koji ima oblik ruže.
- dulgandže** (pere.) ružin pupoljak.
- dule** (tur. giille, giirle) topovske tane, zrno, metak.
- dulistán** (pere. gulistan, tur. gulistán) ružičnjak, gradina sa ružama, leja od ruža.
- dulić** (tur. gill) mlada ruža, ružin pupoljak; up. dul.
- dulnar** (arap.) šipak, šipkov cvet, trešnja.
- dulsa** (pere.-tur. giilsuyu) ružina voda.
- dumbir** (mađ. gyomber) zeljasta biljka čiji se koren upotrebljava za začin i kao lek, Zingiber officinalis.
- dumišli** (tur. gumuslii) od srebra, srebrn.
- dumruk** (tur. gumriik carina) trošarina, carina; taksa za prolaz.
- dumrukane** (tur. giimriikhane) trošarska stanica, carinarnica.
- dumrukčija** (tur. gumrukci) trošarinac, ca-rinik.
- dunija** (tur. giiniye) spoljašnji izgled, oblik; sredstvo, način.
- dunta** (ital. giunta) udruženje savetnika koje postoji pored državnog saveta u Italiji.
- duoko pijano** (ital. gioco piano), „tiha igra”, tzv. „talijanska partija” u šahu.
- dusto** (ital. giusto) odmereno, srazmerno, po-desno, zgodno.
- duture** (tur. gotiiru) sve ukupno, sve zajedno, u celini, jedno na drugo.

V. B g l d i z k

iSSif

N. O . P R S T, U, F H

100/ 2>02>d

E

E, e sedmo slovo naše cirilice, deveto naše latinice; kao skraćenica: E na kompasu = istok (eng. East, fr. est); Ed. = *edicio* (lat. editio) izdanje; ed. = *editit* (lat. edidit); e. o. = *eks oficio* (lat. eh officio) po dužnosti; *muz.* treći ton S-dur lestvice; *fiz.* oznaka za energiju, elektro-motornu silu i dr.; *astr.* numerička oznaka za heliocentričnu putanju; *mat.* osnova prirodnih logaritama, = 2, 7182 . . . , *Nepe-rov broj*; *hem.* Eg=erbijum, 'E& = ajnštaj-nijum, Ei=europijum.

e latinski predlog = iz; eks.

ibanisterija (ital. ebano abonus, ebaniste-ria) fina stolarija, umetnički izradeni predmeti od drveta, naročito od abonosa.

ebenirati (nlat. ebenare) obložiti abonovi-nom; obojiti crnom bojom da izgleda kao abonus.

ebenist(a) (fr. ebeniste) stolar koji radi sa abonosom, koji radi fine stolarske poslove.

ebenos (hebr. eben, grč. ebenos, lat. ebenus) bot. eben, abonus, abonovina, crno, veoma čvrsto i teško drvo istočnoindijskog i afričkog drveta Diospyros ebenum.

ebn (arap.) sin (pred nekim drugim imenom, npr. *ebn Mustadča*=Mustafin sin, između dva imena piše se *ben*, npr. *Ali ben Mohamed*=Ali sin Muhamedov)

ebonit (eng. ebony) vrsta veštacke abonovi-ne; hem. vulkanit, jedinjenje ugljenika i vodonika koje se, mešenjem i zagrevanjem sa sumporom, *vulkanizira* pa zatim *hor-nizira*, hornizirani kaučuk, tvrda guma (ova tvrda i sjajna masa upotrebljava se, npr. za razni nakit od *džeta*).

«boš (fr. ebauche) prvi nacrt, prva skica (slike, crteža, naučnog rada).

ebosirati (fr. ebaucher) izraditi u glavnim potezima, bez pojedinosti, skicira-ti; *abocirati*.

ebrijljava (fr. ebriade) *jax.* trzanje uzdom ako konj neće da se okreće.

ebriozitet (lat. ebriositas) sklonost piću, strast za pićem.

ebriometar (lat. ebrius pripit) sprava za utvrđivanje stepena pijanstva, naročito kod vozača automobila; *alko-test*.

ebulioskop (lat. ebullire izbijati ključa-jući, grč. skopeo gledam) 1. *hem* instrument za merenje tačke ključanja radi određivanja sadržine alkohola u spirituoznim tečnostima posmatranjem njihove tačke ključanja; 2. aparat za brzo određivanje količine alkohola u vinu; *up. maligan*.

ebulirati (lat. bulla, ebullire) ključati, ki-peti, vreti.

ebulicija (nlat. ebullitio) ključanje, vrenje, uzaviranje tečnosti (usled topote); *med.* izbijanje sitnih bubuljica po telu usled vatre.

ebur (lat. ebur, sskr. ibha) slonova kost, slonovača.

eburin (lat. ebur slonovača) smesa koštanog praha i belančevine načinjene pod pritiskom.

ev- (grč. ev) v. pod *eu-*.

Eva (grč. Eva, hebr. Chawwah „majka života“) prva žena po Bibliji; *fig.* žena uopšte, naročito: radoznala i čulna žena.

evadirati (lat. evadere) izići, izmaći, uteći, izbeći, uskočiti.

evazivan (lat. evadere, nlat. evasivus) uvijen, zaobilazan, okolišan, koji izvrdava, npr. da dade kategoričan odgovor, katego-ričnu izjavu i sl.

evazija (lat. evadere, nlat. evasio) bežanje, bekstvo, izbeglištvo; izbegavanje; vadenje, dvosmislica, izmigoljavanje; *pr. evazivan* izmigoljan, pobegljiv, koji se teško hvata, koji se teško uhvati, koji se teško shvata; uvijen, vrvad (odgovor).

svakuancija (lat. evacuantia) *pl. med.* sredstva za čišćenje, za ispražnjavanje.

evakuativan (lat. evacuare) *med.* koji čisti, koji pomaže čišćenje.

evakuacija (lat. evacuatio) *voj.* dolazak iz, napuštanje, naročito kada neku operativnu zonu, za vreme rata, napuste: stanovništvo, bolnice, razna vojna i druga sl-a-gališta kojima bi se neprljatelj, u slučaju uspeha, mogao koristiti itd.; *med.* čišćenje, ispražnjavanje izmeta, izbacivanje škodljivih tvari iz tela.

svakuirati (lat. evacuare) *voj.* isprazniti, izići iz, napustiti (kasarnu, varoš, zau-

zeti kraj itd.); *med.* čistiti, iščistiti, isprazniti, izbaciti iz tela nečistoću.

evakuisati v. *evakuirati*.

evalvacija (nlat. evalvatio) određivanje (ili: precenjivanje) unutarnje vrednosti neke stvari; *up.* *evaluacija*.

evalvirati (nlat. evalvere) ocenjivati, procenjivati vrednost; *up.* *evaluirati*.

evaluacija (fr. evaluation) određivanje vrednosti, vrednost novca.

evaluirati (fr. evaluer) ceniti, ocenjivati, odrediti vrednost.

evangel ... v. pod *evangel*

evangelizacija (grč. euangelisomai) v. *evangeliziranje*.

evangeliziranje (grč. euangelisomai) dobru vest donosim) širenje evanđeličke crkve i učenja; *evangelizacija*.

evangelizirati (grč. euangelisomai) objaviti (ili: objavl>ivati) radosnu vest; širiti evansko ili evanđeličko učenje i crkvu evanđeliku.

evangelist(a) (grč. euangelistes, nlat. evangelista) objavljuvač spasenja; opisivač života, rada i stradanja Isusa Hrista; *četiri evandelista*: Matej, Marko, Luka i Jovan, pisci tzv. kanonskih *evangelja*, tj. onih koje crkva priznaje kao autentične i verne (za razliku od velikog broja *apo-krifnih*, tj. onih koje crkva ne priznaje kao autentične).

evangelistar (lat. evangelium izborio evanđelje) knjiga koja sadrži evanđelje.

evanđelički (grč. euangelizomai) v. *evangel-ski*; koji priznaje evanđelje kao jedini pravi izvor vere, npr. evanđelički hrišćani, evanđelička crkva i dr.

ovandelski (grč. euangelizomai) koji odgovara učenju Hristovom, hrišćanski; *up.* *evanđelički*.

evanđelje (grč. euangelion radosna vest, dobra vest, nlat. evangelium) 1. dobar glas, radostan glas ili dobra vest, radosna vest koja u hrišćanskom učenju prikazuje Isusa kao obećanog mesiju i spasioču ljudskog roda; 2. Novi zavet ili objavljuvane spasenja; 3. *evangelja* pl. opisi života, rada i stradanja Isusa Hrista.

evanescirati (lat. evanescere) iščeznuti, iščezavati, izgubiti se, nestati.

evans-gambit počinjanje igre na šahu koje je uveo engleski mornarski kapetan *Evans* 1829, koje se sastoji u tome što se žrtvuje *pion* da bi se napad mogao brže i lakše izvesti; *up.* *gambit*.

evanđelikel f ren d s (eng. evangelical friends) prijatelji evanđelja ili hrišćanske društvo prijatelja (religiozna sekta u Sev. Americi koja sama sebe ovako naziva, dok je ostali obično zovu imenom *kve-keri*).

evaporator (nlat. evaporator) isparivač, sprava pomoći koje se vrši isparavanje slane vode u solanama.

evaporacija (lat. evaporatio) isparavanje, pretvaranje u paru.

evaporirati (lat. vapor para, evaporare) isparavati, ispariti, pretvoriti (ili: pretvarati) u paru.

evekciјa (lat. evehere izvesti; uzvesti, uz-dići, evection) uzdizanje, penjanje, uzlaže-nje; *astr.* nejednakost koju pokazuje putanja Mesečeva u kretanju oko Zemlje usled re-mećenja od strane Sunca za vreme koje ne odstupa mnogo od vremena optičaja Meseča oko Zemlje.

evenka (pere, awenk, tur. hevenk) grožde obešene radi sušenja i čuvanja za zimu.

eventilacija (lat. eventilatio) vetrenje, pro-vetranje.

eventilirati (lat. eventilare) izvetriti, provetriti, provetravati.

eventracija (lat. eventratio) *med.* velika prosutost kod pupka, pri kojoj se prospe velik deo utrobe.

eventualan (nlat. eventualis) slučajan, mogućan; uslovan, povremen, sporedan.

eventualija (nlat. eventualia) pl. sporedne (ili: nepredviđene) stvari, sporedna (ili: nepredviđena) pitanja, stvari koje se još mogu pojavit (obično poslednja tačka dnevnog reda na skupštinama u kojoj se raspravljaju pitanja koja nisu bila na dnevnom redu).

eventualitet (nlat. eventualitas) nastupanje mogućeg slučaja, mogućan slučaj, mogućnost, slučajnost; *eventualnost*.

eventualno (nlat. eventuale) *pril.* po mogućnosti, u slučaju potrebe, po potrebi, u slučaju da, ako se desi, slučajno.

eventualnost v. *eventualitet*.

everglas (eng. ever uvek, glass staklo) vrsta tkanine od plastične mase.

evergrin (eng. evergreen) uvek zelen, zimze-len; u zabavnoj i džez muzici: trajne, neprelazne melodije.

everzivan (nlat. eversivus) prevratničku rušilački, razoran.

everzija (lat. eversio) obaranje, razorenje, prevrat, uništenje.

everlasting (eng. everlasting večit) vrsta veoma jake vunene tkanine sa poprečnim prugama; *up.* *eternal*.

evza (tur. ecza, arap. egza) 1. kapsla, čahura, upaljač; 2. hemijsko jedinjenje, lek; *evza-džana*= apoteka.

evzon (grč. euzonos okretan, vešt, spreman za bitku) grčki vojnik iz roda lake pešadije.

eviva! (ital. ewiva, lat. vivat) živeo!

evigilirati (lat. evigilare) probdeti; izraditi nešto brižljivo i savesno.

evidentan (lat. evidens, videre videti) očigledan, očevidan, očit; po sebi jasan i razumljiv; *log.* neposredno mišljenjem ili opažajem uvidan kao istinit.

evidentirati (lat. evidens očevidan, jasan) upisati, upisivati, zabeležiti u knjigu

- evidencije; imati, praviti pregled nečega.
- evidentičar** (lat. *evidentia* očevidnost, oči-tost) onaj koji se stara o pregledu onoga što se zbilo, što je urađeno.
- evidencija** (lat. *evidentia*) očiglednost, očevidnost; *log.* svojstvo nekih sudova koji su po neposrednom opažanju i misaojnoj nužnosti istiniti; pregled iz koga se vidi da je nešto postojalo, da se nešto zbilo, da je nešto urađeno; *držati u evidenciji* imati u vidu, vodi' i o čemu računa dok se ne ukaže mogućnost da se izvrši.
- evikcija** (lat. *evictio*) *prav.* JEMSTVO, davanje jamstva, obezbedba, kaucija; *evikciona tužba* tužba kojom se traži otuđenje nečijeg imanja.
- evincent** (lat. *evincens*) *prav.* onaj koji, u toku jednog pravnog spora, drugoj stranci nešto osporava.
- evincioilan** (nlat. *evincibilis*) koji ima da se dokaze, koji je za dokazivanje.
- evincirati** (lat. *evincere*) dokazati, ubediti, izložiti, prikazati; ispoljiti; *prav.* jam-čiti, biti jamac; pravo lišiti dobra, oduzeti nekome imanje sudskim putem.
- eviracija** (lat. *eviratio*, vir čovek, muškarac) oduzimanje muškosti, uškopljavanje; prerano gubljenje muškosti.
- evirirati** (lat. *evirare*, vir) oduzeti muškost, uškopiti.
- eviscerati** (lat. *eviscerare*) *med.* izvaditi utrobu, npr. iz leša.
- evlad (arap. awlad, tur. evlad) deca, porod.
- evlek (tur. evlek) mera za površinu, 1/4 *dunu ma*.
- evlija** (arap. waliyy, tur. evliya) svetac, svetitelj, božji ugodnik.
- evnuh** (grč. eune legalo, postelja, eséb imam, držim, eunuchos) „čuvar kreveta”, onaj koji je lišen svojstava muškosti, uško-pljenik, naročito: nadzornik žena u ha-remima, čuvar žena.
- evnuhizirati** (grč. eunuchos) uškopiti, uštropiti, oduzeti muškost.
- evnuhoid** (grč. eunuchos, eidos vid, oblik) osoba sa urodenim ili usled obolenja nedovoljno razvijenim funkcijama spolnih žlezda, te zbog toga slična uškopljenoj čovjeku (*evnuhu*).
- evnuhoidizam, evnuhizam** (grč. eunuchos, eldos, lik, izgled) stanje prouzrokovano oboljenjem ili nedovoljnim razvojem mošnica, sa smanjenjem lučenja muškog polnog hormona.
- evokabilan** (nlat. *evocabilis*) koji se može dozvati, prizvati.
- evokativan** (lat. *evocare* izazvati, pozvati) izazovan, uzbudljiv.
- evokatorij(um)** (nlat. *evocatorium*) *prav.* pismeni poziv, akt o pozivanju na sud.
- evokacija** (lat. *evocare* dozvati, *evocatio*) dozivanje (ili: prizivanje) duhova; podsećanje i ozivljavanje uspomena na nekoga ili na nešto; prenošenje parnice na viši sud; pozivanje pred neki spoljni sud, naročito u srednjem veku, papino pravo da pozove nekoga u Rim na suđenje.
- evolventa** (lat. *evolvere* razvijati, *evolvens*) *geom.* evolventu jedne krive, krivulje (osnovne krive) opisuje tačka dirke (*tangen-te*) osnovne krive kada se prva kotrlja po poslednjoj bez kliženja.
- evolvirati** (lat. *evolvere*) razviti, razvijati, ODBITI; razložiti, objasniti, opisati.
- evoluirati** (lat. *evolvere*, fr. *evoluer*) razvijati se (od nižega višemu, od prostoga složenom itd.); *fig.* napredovati.
- evoluta** (lat. *evolvere*, *evoluta* se. linea) *geom.* neke krive, krivulje (osnovne krive) zove se envelopa njenih normala, istovremeno mesto njenih krivinskih središta.
- evolucija** (lat. *evolutio*) razvijanje, razvitak, razvoj, razviće višega, savršenijeg i komplikovanijeg iz nižega, nesavršenijeg i jednostavnijeg; *voj.* zaobilazeње, menjanje pravca; *muz.* prebacivanje (ili: premeštanje) glasova u dvostrukom *kon-trapunktu*; *supr. involudrija*.
- evolucionarna eskadra** *voj.* flota koja čestim menjanjem položaja teži da se približi i ugrozi neprijatelja.
- evolucionarna teorija** *fil.* ideja o razvojnom karakteru svih pojava (kod Kanta, H Spensera i dr.), ideja koja se proteže na sve fenomene pa i na samu osnovnu fenome-na; u nauci: primjenjuje se u objašnjenju nastanka galaksije, zvezda, Sunčevog sistema i sl., u objašnjenju istorijskih i socijalnih fenomena, kao i u objašnjenju duhovnih, kulturnih fenomena i sl.; *biol.* nauka o razvoju organskog sveta, od prostijih oblika ka složenijim, koji nastaje putem dugotrajnog menjanja pod dejstvom faktora spoljne sredine i prirodnog odabiranja organizama (Carls Darvin: *Postanak vrsta putem prirodnog odabiranja*, 1859); *up.* *darwinizam*.
- evolucioni** (lat. *evolutio*) razvojni, koji se tiče razvoja, koji je u vezi sa razvitim.
- evolucionizam** (lat. *evolutio*) 1. pogled na svet koji se zasniva na *evoluciji*; v. *evolucionarna teorija*; 1. podvrgavanje zakonima razvitka, naprednosti.
- evolucionigt(a)** (lat. *evolutio*) pristalica *evolucion teorije*; *up.* *evolucioni*.
- evolucionistički** v. *evolucioni*.
- evomirati** (lat. *evomere*) *med.* povratiti, povraćati, bljuvati, izbljuvati.
- evorzija** (lat. *ertere* oboriti, izbaciti, evorsio) *kol.* erozija vode koja se kreće u kovitlac i tako stvara tzv. „džinovske lonce”.
- evocirati** (lat. *evocare*, voćare) prizivati, dozivati, npr. duhove; *prav.* žaliti se višem sudu; prizvati, oživeti uspomenu na koga ili na što.
- Evrazija** v. *Eurazija*.
- Evroazija** v. *Eurazija*.

Evropa (semit. ereb zapad) *geogr.* naziv kontinenta; *mit.* (grč. Europe) kći feničanskog kralja Agenora i sestra Kadnova. Zevs, pretvorivši se u bika, ukrade je i na svojim ledima odnese na Kreto (Krit) gde mu postane ženom i rodi Minosa, Sarpe-dona i Radamantisa; po njoj je i naš kontinent dobio ime.

Evroatom evropska zajednica za atomsku energiju koju čine članice Zajedničkog tržišta.

Evrovizija tehničko-programska zapadnoevropska organizacija, organ Evropske unije za radio-difuziju, osn. 1953; sedište u Ženevi, a režijski centar u Bri-selu.

europijum v. *europijum*.

evulzija (lat. evulsio, evellere čupati) ču-panje, iščupavanje.

evh- v. *euh-*.

egav (tur. egri) kriv, iskrivljen, krivonog.

egagropila (grč. aigagros, lat. pila) v. *bezoar*.

egal, sgalan (fr. egal) jednak, jednoobrazan; ravan, vodoravan.

egalizator (fr. égaliser) izjednačitelj.

egalizacija (fr. égaliser) izjednačavanje, izravnavanje.

sgalizacioni fond u bupetskim ustanovama novac koji vita ustanova dodeljuje nižoj da bi ova nadoknadila svoje gubitke; način izravnavanja gubitaka u spoljnoj trgovini zbog razlike u cenama.

egalizirbavk (fr. égaliser, nem. Bank) strugarska tezga za fine radove.

egalite (fr. égalité) jednakost; *up. fraterni-te, liberte*.

egalitet (fr.) jednakost, jednolikost, ravnomernost.

egbeta (arap. ayba, tur. heybe) *pl. bisage*.

Egej (grč. Aigeos) u grčkoj mitologiji atinski kralj, otac Tezejev. Kada se njegov sin Tezej, u bivši Minotaura na Kritu, vraćao kući, zaboravio je da na ladi zameni crna jedra belima, kako su se dogovorili, Egej je od tuge za sinom skočio u more i udario se. Po njemu je nazvane Egejsko more.

egendija (tur. egindi) prah ili strugotina od metala.

Egerija (lat. Egeria) staroitalska izvorska nimfa, proročica po čijim je savetima i uputstvima izdavao svoje zakone Numa Pompilije, drugi rimski kralj; posle njegove smrti bila pretvorena u izvor; *fig.* poverljiva savetnica jednog vladaoca; *astr.* jedan asteroid, otkriven 1850. godine.

egestija (lat. egestio) *med.* isprážnjavanje, čišćenje creva urednom stolicom.

egzageracija (lat. exaggeratio) preterivanje, preuveličavanje, precenjivanje.

egzagerirati (lat. exaggerare, agger) prete-rati, preterivati, preuveličavati, pre-cenjivati.

egzagitacija (nlat. exagitation) drmanje, uznemiravanje, draženje, podraživanje.

egzagi~irati (lat. exagitare) terati, isterati; prodrmati, probuditi; uznemiravaTM, ne dati mira, dražiti.

egzaimatoza (grč. eh iz, hairna krv) *med.* stvaranje krví; krvarenje; *egzematoza*.

egzaimija (grč.) *med.* oskudica u krvi, malokrvnost; gubljenje krvi; iznemoglost usled gubljenja krvi.

egzaimozan (grč.) malokrvan; iznemogao usled gubitka krvi.

egzaimon (grč.) *med.* punokrvan čovek.

egzaireza (grč. egzairo vadim) *med.* vađenje, npr. utrobe; *egzereza*.

egzaktan (lat. exigere iziskivati, exactus tačan) tačan, brižljiv, savestan, potpun, brojno određen; *egzaktne nauke* nauke koje teže za tačno određenim saznanjima, koja bi se mogla matematičkim i eksperimentalnim putem izložiti i dokazati, npr. matematika, fizika, hemija, astronomija i dr.

egzaktvost (lat. exactus) tačnost, ispravnost, pravilnost, određenost.

egzaktor (lat. exactor) *trg.* potraživalac; sopstvenik menice, onaj kod koga se menica nalazi; *fig.* ucenjivač, iznuđivač.

egzakcija (lat. exactio) naplaćivanje, npr. poreza, nameta i sl.; globljenje, iznući-vanje, otimanje.

egzalza (grč. exalsis iskakanje, ex-allomai iskočim) *med.* iskakanje, ispadanje; *egzalma*.

egzalma (grč. ex-allomai) *med.* v. *egzalza*.

egzaltacija (lat. exaltatio) uzdizanje, uzno-šenje, veličanje, slavljenje; ushićavanje, oduševljavanje, zanos, duhovni polet; razdraganoš, razdraženost, ushićenost.

egzaltiran (lat. exaltus vrlo visok) zanesen, ushićen, oduševljen, uzbuden; *u egzaltira-nom stanju* u velikom duševnom uzbudenju.

egzaltirati (lat. exaltus, exaltare) uznositi, veličati, slaviti; raspaliti, ushititi, ushićivati, oduševiti, uzbudititi, uzbudi-vati.

egzambloza (grč. examblosis pobacaj, ehat-bloo pobacim) *med.* pobacivanje, pobacaj.

ekzambloma (grč. exambloma) *med.*, pobacaj.

egzamen (lat. exigere, exagimen, examen) ispit, ispitivanje; istraživanje, saslušavanje; *egzamen rigorozum* (lat. examen rigorosum) strogi ispit na visokim školama.

egzaminirati (lat. examinatio) ispitivanje, istraživanje, saslušavanje; *egzaminacio-na komisija* ispitni odbor, komisija koja vrši ispitivanje.

egzanastomoza (grč. eh iz, apa na, stoma usta) *med.* upadanje jednog krvnog suda u drugi.

egzanija (lat. eh iz, anus čmar) *med.* spuštanje (ili: spuštenost) zadnjeg creva.

egzanimacija (lat. exanimatio) padanje duhom, zastrašenost, duhovna klonulost; *med.* duboka nesvestica.

egzanimirati (lat. anima duh, duša, exanimare) oduzeti dušu (ili: život);

- obeshrabriti, obeshrabrivati, uplašiti, i zastrašiti.
- egzanteza** (grč. exanthem procvetati) *med.* izbijanje ospi na koži, osipanje, osip.
- egzantem** (grč. exanthema) *med.* ospa, koja može različito izgledati i zahvatiti samo jedan deo kože ili celu kožu.
- egzantematičan** (grč. exanthema) *med.* osipan, ospičav, bubuljičav; *egzantematične bolesti* osipne bolesti, npr. šarlah, pegavi tifus itd.; *egzantematična grozica grozica* praćena osipanjem kože.
- egzantematologija** (grč. exanthema ospa, logia) *med.* nauka o osipnim bolestima.
- egzantlacija** (lat. exantlare) iscrpljivanje, crpenje.
- egzantropija** (grč. eh iz, anthropos čovek) zaziranje od ljudi, strah od ljudi.
- egzantropičan** (grč.), koji zazire od ljudi, koji se plasi od ljudi, divlji.
- egzapotezoa** (grč. eh, apotheosis obožavanje) lišavanje božanstvenosti, lišavanje veličanstvenosti (ili: božanskog ugleda).
- egzartikulacija** (nlat. exarticulatio) *med.* iščašenje, uganuće; hirurške odvajanje jednog uda u zglobu otvaranjem zgloba i rasecanjem zglobnih veza.
- egzartikulirati** (lat. eh iz, articulus zglob) *med.* izvaditi ud iz zgloba.
- egzartrema** (grč. eh, arthron zglob) *med.* v. *egzartikulacija*.
- egzartroza** (grč.) *med.* v. *egzartikulacija*.
- egzartroma** (grč. eh iz, arthros zglob) *med.* v. *egzartikulacija*.
- egzarh** (grč. exarchos kolovođa; predvodnik, starešina) ranije: namesnik vizantijskih careva u Gornjoj Italiji; u pravoslavnoj crkvi: episkop kao zastupnik patrijarha, kojem je ovaj ustupio jedan deo svojih prava.
- egzarhat** (grč. ex-archo predvodim, nlat exarchatus) zvanje, dostojanstvo i oblast jednog egzarha, naročito *egzarhat raven-ski* koji je, posle propasti države Istočnih Gota (555), obuhvatao celu Italiju; u pravoslavnoj crkvi: dostojanstvo i delo-krug patrijarhovog namesnika u nekoj po-krajini.
- egzarhija** (grč. exarchos) samostalna nacionalna crkva (npr. bugarska) na čijem čelu stoji egzarh.
- egzasperacija** (lat. exasperatio) ogorčenje, razdraženje; zaoštrenje, pogoršavanje jednog zlog stanja.
- egzauguracija** (lat. exauguratio) oduzimanje (ili: ukidanje) svetosti nečega; supr. *inauguracija*.
- egzaugurirati** (lat. exaugurare) oduzeti nekom posvećenom predmetu svetost, ukinuti osvećenje, učiniti ga običnim; supr. *inaugurirati*.
- egzacerbacija** (nlat. exacerbatio) ogorčavanje, ogorčenje, razdraživanje, razdraženje; ogorčenje, ogorčenost, razdraženje, razdraženost; pogoršavanje, pogoršanje, pogoršanost; zaoštrenje, zaoštrenost; supr. *remisija*.
- egzeat** (lat. ex-ire izići, exeat) „neka izide, neka odstupi, neka ide!”, dozvola za izlazak ili odsustvo; u katoličkoj crkvi: akt kojim biskup dozvoljava svešteniku prelazak u drugu parohiju.
- egzegeza** (grč. egzegesis) izlaganje, objašnjenje, tumačenje (nekog spisa); naročito, u teološkom smislu: izlaganje i tumačenje Biblije.
- egzegezirati** (grč. egzegeomai izlažem, tumačim) izlagati, objašnjavati, tumačiti.
- egzeget** (grč. exeges poučavalac) onaj koji stručno tumači, objašnjava, izlaže (neki spis, naročito Vibliju).
- egzegetika** (grč. exegesis tumačenje, objašnjavanje) veština izlaganja i tumačenja, naročito Biblije.
- egzededa** (grč. ex-oideo oteknem, nateknem) *med.* otok, oticanje; *egzoideda*.
- egzedencija** (lat. ex-edere izvesti, izgristi, exedentia) *pl. med.* hemijska sredstva za uništavanje organskog tkiva, npr. arsenik; sublimat, kiseline, usijano gvožđe, galvanokaustika i dr.
- egzedra** (grč. eh, hedra) pokriven ili nepokriven hodnik za sedenje, naročito: poluokrugla dvorana, kao produženje hodnika, na stubovima, za razgovor ili predavanja u otmenim rimskim kućama; soba za razgovor; u katoličkoj crkvi: mesto za biskupa.
- egzekvatur** (lat. exequatur) *prav.* neka izvrši, neka se izvrši!
- egzekvatura** (lat. exequatura) naredba za izvršenje presude; dozvola kojom jedna vlast daje odobrenje konzulu strane države, koji je kod nje akreditovan, da može vršiti svoje funkcije; vladarska potvrda papskih bula.
- egzekvacija** (lat. aequus jednak, exaequatio) izjednačena, izjednačavanje.
- egzekvent** (lat. exequi) v. *egzekutor*.
- egzekvije** (lat. exsequiae, exsequi ispratiti) *pl.* pogreb, mrtvački sprovod, pratnja, potrebne svečanosti; u katoličkoj crkvi: mise za pokoj duše, obično 1, 3, 7, ZO. dana i o godišnjici smrti pokojnika; *eksek-vije*.
- egzekvirati** (lat. exequi, exsequi) izvesti, izvršiti naplatu dugova putem *egzekuci-je*, popisati ili zapleniti stvari za dug; *eksekvirati*.
- ekzekracija** (lat. exsecratio) svečano preklinjanje, prokletstvo; oskvrenjenje, gnušoba; *eksekracija*.
- egzekrirati** (lat. exsecrari) proklinjati, prokleti; *eksekrire*.
- egzekutant** (lat. exsequi) v. *egzekutor*.
- egzekutiva** (nlat. executiva) izvršna državna vlast (za razliku od *legislative*, tj. zakonodavne i sudske vlasti).
- egzekutivan** (nlat. executivus) izvršni, koji izvršuje; *egzekutivna komanda voj.* odred

vojnika koji se upućuje radi izvršenja neke kazne ili presude; *egzekutivni proces prav.* kratak pravni postupak u cilju izvršenja donesene zakonske presude.

egzekutirati (fr. executer) izvršiti, izvršavati, izvesti, izvoditi, obaviti, obavljati, uraditi; izvoditi muzički komad; izvršiti zapovest, naredbu, presudu; izvršiti naplatu duga prisilnim putem po sudskoj odluci, izvršiti popis nečijih stvari radi naplate duga; izvršiti nad kim smrtnu presudu, pogubiti.

egzekutor (lat. executor) izvodilac, izvršilac sudske presude, onaj koji izvršuje presudu prisilnim putem; izvršilac smrtne kazne, dželat, krvnik; *egzekutor testamenti* (executor testamenti) *prav.* izvršilac poslednje volje, testamonta.

egzekutoran (vlat. executorius) izvršan, putem prisilnog izvršenja, putem prisilne naplate.

egzekutorijale (nlat. executoriale) *prav.* pismena naredba o izvršenju neke sudske odluke.

egzekucija (lat. ex-sequi izvršiti, sprovesti, executio) izvršavanje putem zakon-skog prisiljavanja, naročito: prisilno izvršenje sudske presude (u gradanskoj ili krivičnoj parnici), prisilna naplata duga na osnovu zakonske odluke, popisi-vanje stvari zbog duga; izvršenje presude, naročito telesne ili smrtne kazne, pogubljenje osušenog na smrt; početi nešto *ab egzekucione* (lat. ab execuzione) pravni postupak početi otpozadi, naime, prisilnim izvršenjem i bez prethodnog pravnog saslušavanje; *voj-* posedanje neke zemlje vojnom silom da bi se prisilno izvršili postavljeni zahtevi.

egzem(a) (grč. egzein proključati, provreti) *med.* koleno oboljenje sa crvenilom, OTOKOM i sitnim plikovima (mehurićima), praćeno, u najčešće slučajeva, sigabom; *up. ek-cem.*

egzematoza (grč. eh iz, naima krv) *med.* v. *egzaima to za.*

egzemija (grč.) *med.* v. *egzaimija.*

egzempl (lat. exemplum, pl. exempla) primer; primerak, uzorak, uzor, ugled, propis; *eg-zempladocent* (lat. exempla docent) *posl.* primari su poučni, primari objašnjavaju.

egzemplar (lat. exemplaris) primerak, uzorak, pojedinačan otisak (knjiga, bakroreza); jedan jedini primerak u zbirci.

egzemplaran (lat. exemplaris) primeran, uzo- ran, uzorit; koji treba da posluži kao primer, prima radi, zastrašujući; *eg-zemplarna kazna* kazna koja treba da posluži kao zastrašujući primer drugima.

egzemplifikacija (nlat. exemplificatio) objašnjavanje ili dokazivanje pomoću primera (ili: na primerima); *egzemplifika-cio dokument* (nlat. exemplificatio documenti) overavanje prepisa svedočanstva ili isprave.

egzemplificirati (nlat. exemplificare) pomoću primera nešto izložiti (ili: objasniti, dokazati); ukazivati na nešto što treba da posluži kao primer.

egzemplum (lat. exemplum) v. *egzempl.*

egzemtan (lat. exemptus, izuzet) v. *egzimiran.*

egzemti (lat. exemptus, exempti) pl. oni koji imaju pravo da budu oslobođeni od neke, inače opšte, obaveze.

egzemcija (lat. exemptio) razrešavanje, izuzimanje, oslobođavanje od neke, inače opšte, dužnosti ili obaveze; *egzemciona pretenzija* polaganje prava na oslobođenje od neke obaveze.

egzenteracija (lat. exenteratio) vađenje utrobe, unutrašnjih delova; *med.* vađenje (*egzenteriza, egzenterizam*).

egzenteriza (grč. exenterizo vadim utrobu, unutrašnje delove) *med.* v. *egzenteracija.*

egzenterizam (grč. exentheritho, lat. exente-gage) *med.* v. *egzenteracija.*

egzenterirati (grč. exenterizo, lat. ehep-terare) *med.* vaditi utrobu.

egzencefalija (grč. eh, egkephalos) *med.* dečja bolest kod koje, na gornjem i zadnjem delu lubanje i kičmenog stuba, postoji urođeni nedostatak kostiju, usled čega se mozak nalazi van lubanje; takva deca su, inače, veoma kratka veka, prave nakaze.

egzergazija (grč. exergazomai izrađujem, obradujem, exergasia) izrađivanje, obradivanje, obrada.

egzereza (grč. exairo) *med.* v. *egzaireza,*

egzersis (fr. exercice) vežba; *muz.* komad za vežbanje.

egzercir (lat. ehegsege vežbati, nem. Exerzier) skupio izvođenje vojnih vežbi.

egzercirati (lat. ehegsege, fr. ehegseg) vežbati, vršiti vežbe, naročito: vojne vežbe, vežbe sa oružjem.

egzercirište (lat. ehegsege) vežbalište, mesto gde se vojnici vežbaju u rukovanju oružjem i u ratnoj službi.

egzercitor (lat. exercitor) učitelj u vež-banju, uvežbavač.

egzercicij(um) (lat. exercitium) vežba, vežbanje; školsko vežbanje, jezičko vežbanje, telesne vežbanje; *egzercicijum religio-nis* (lat. exercitium religionis) slobodno vršenje verskih dužnosti; *egzercicijum Salamandri* (lat. exercitium Salamandri) na studentskim komersima: *nazdraviti* nekome time što se čaše, po komandi pred-sedavajućeg na komersu, krenu u krugu po stolu, zatim se ispiju, posle toga se njima zadoboša po stolu, pa se onda najednom udare o sto i ostave.

egzeunt (lat. ex-ire izići, exeunt) pl. odlaze, idu (izraz koji, u pozorišnim komadima, kazuje da glumci odlaze sa pozornice); *egzeunt omnes* odlaze svi.

egzibicija v. *ekshibicija.*

egzgent (lat. exigens) zahtevalac, potraživalac, iziskivalac.

egzibilan (nlat. *exigibilis*) potražljiv, zahtevljiv, koji se može s pravom zahtevati, tražiti.

egzibilitet (nlat. *exigibilitas*) potražljivost, zahtevljivost, mogućnost zahtevanja ili potraživanja, naplatljivost, mogućnost naplate.

egziantan (fr. *exigeant*) koji mnogo traži ili zahteva, koji polaze veliko pravo na, koji mnogo iziskuje.

egzil (lat. *exilium*) izgnanstvo, progonstvo; mesto boravljenja u progonstvu; u užem značenju: vavilonsko robovanje Jevreja, otuda: *postegzilno doba* doba jevrejske istorije posle vavilonskog robovanja.

egzimiran (lat. *eximere* oslobođeni) oslobođen, rešen, slobodan od službe, oslobođen poreza, razrešen obaveza; naročito: oslobođen od inače nadležnog suda; *egzimira-ni* pl. v. *egzemi*.

egzimirati (lat. *eximere* izuzeti) izuzeti, oslobođiti.

egzinanicija (lat. *exinanitio*) ispražnjavaњe; med praznoća krvnih sudova; preko-merno i stalno ispražnjavaњe; teol. omalovažavanje božanstvenosti ili božanskih osobina Isusa Hrista.

egzistencija (lat. *existentia*) postojanje, bivstovanje, bitisanje, življenje, život; suštavovanje, stvarnost; izdržavanje, način života; *egzistencijalni sud log.* sim-tetičan sud, sud koji iskazuje neko postojanje, npr. život postoji.

egzistencijalizam (lat. *existentia* postojanje) fil. učenje danskog filozofa Kjerkegara (Kierkegaard, 1813—1855), koje „egzistenciju“ smatra osnovom tzv. „egzistencijalne filozofije“; „Ima nešto što se ne može zamisliti, a to je egzistencija“. Cilj filozofije nije saznanje stvarnoga u oblasti apstraktnih pojmove, nego pitanje o postojanju onoga koji pita. „Održanje egzistencije je osovina filozofiranja“. Glavni predstavnici ovog učenja su K. Jaspers, M. Hajdeger, Z. P. Sartr, G. Marsel i dr.

egzistencijalist(a) (lat. *existentia*) pristalica, pristaša *egzistencijalizma*.

egzistira (lat. *existere*) biti, postojati, živeti, nalaziti se, trajati; izdržavati se.

egzitus (lat. *exitus*) izlazak, odlazak; ishod, svršetak, kraj, uspeh; *egzitus letalis* (lat. *exitus letalis*) smrt.

egzo- (grč. echo) predmetak u složenicama sa značenjem: izvan, spolja, napolju.

egzogamija (grč. echo, gameo ženim se) v. *eksogamija*.

egzogen (grč. echo spolja, napolju, genos rod) koji je spolja izrastao, koji spolja raste, *egzogvničan*, supr.: *endogen*, *endogeničan*.

egzogeničan (grč.) v. *egzogen*.

egzoderm (grč. echo, derma koža) zool. spoljašnji list u zametku.

egzodinamika (grč. echo iz, *dynamis* sila), *geolo* deo geologije koji obuhvata geološke pojave i promene što ih na Zemljinoj kori vrši atmosfera svojom toplotom, sastoj-cima, pokretima, i promene na kori i u njoj koje vrši tekuća, stajaća, zaleđena, nadzemna i podzemna voda.

Egzodus (grč. exodus, lat. Exodus) 1. izlazak, ishod; naziv druge knjige Mojsijeve (kod nas *Ishod*), po tome što se u njoj poglavito opisuje izlazak Izraeljaca iz Egipta; 2. *egzodus* iseljavanje Iraca u masama; deo tragedije iza poslednjeg hora (kod starih Grka); lakrdije (kod Rimljana); *Eksodus*.

egzodeza (grč. ex-o-video) med. v. *egzedeza*.

egzokanibalizam (grč. echo, šp. canibal ljudožder) etn. običaj nekih ljudožderskih plemena da jedu meso samo ljudi van svoga plemena; c.; np.: *endokanibalizam*.

egzokrini (grč. eh iz, krmo lučim) pr. koji luči napolje; *egzokrine žlezde fiziol.* žlezde koje luče i izbacuju svoje proizvode u naročite kanale, koji ih odvode ili na površinu tela ili u duplike ostalih organa (ima ih *prostih* i *složenih*); up *endokrini*.

egzometer (grč. echo napolju, meter materica) med. ispadanje materice.

egzomfalus (grč. eh iz, *omphalos* pupak) med. otok na pupku, oticanje pupka.

egzorabilan (lat. *exorabilis*) umoljiv, izmo-ljiv, koji se može izmoliti.

egzorbitantan (lat. *exorbitans*) prekomeren, preteran; vanredan, ogroman.

egzordij(um) (lat. *exordium*) početak govora; uvod.

egzorcizam (grč. exorkizo zaklinjem) isterivanje zlih duhova iz čoveka ili iz kuće (u st. veku običaj kod Jevreja, neznabožaca i starih hrišćana).

egzorcizirati (grč.) molitvama isterivati zle duhove, nečastive (iz čoveka ili iz kuće).

egzorcist(a) (grč.) onaj koji isteruje zle duhove; jedan od nižih svešteničkih redova u katoličkoj crkvi.

egzosmoza (grč. echo napolje, *osmos* guranje) fiz. stanje pri pojavi *osmoze* (pri prolasku dveju različnih tečnosti kroz opnu) kada se nastalom strujom smanjuje zapremine tečnosti; supr. *endosmoza*.

egzostoza (grč. eh iz, *osteon* kost) med. neprirodan izraštaj koji se stvara na površini kostiju, čvoruga.

egzosfera (grč. echo izvan, *sphalra* lopta) jedno od područja izvan zemaljske sfere.

egzoterik (grč. *exoterikos* spoljašnji) onaj koji nije upućen u najviša tajna učenja nekog društva.

egzoteričan (grč.) spoljnji, spoljašnji; narodski, shvatljiv, javni, opšti, određen za one koji nisu posvećeni, tj. za nestručnjake, za laike, supr.: *ezoteričan*.

egzoterman v. *egzotermičan*; supr. *endoterman*.

- egzotermičan** (grč. echo napolje, thermos topao) *fiz., hem.* koji daje toplotu okolini; *supr. endotermičan*.
- egzoteromanija** (grč. exoteros vite napolje, tata pomama, strast) ljubav prema inostranstvu, strast za inostranstvom; naročita sklonost onome što je inostrano i tude; *egzotikomanija*.
- egzotizam** v. *egzotika*.
- egzotika** (grč. exotikos inozemski, tud) *pl. inostrani* (ili: tudi) predmeti, inozemne (ili: tude) stvari.
- egzotikomanija** (gr. exotikos, mania) v. *egzoteromanija*.
- egzotikosimfiza** (grč. exotikos tud, syn sa, physis priroda) *med.* sraslost jednog organa sa nekim stranim telom.
- egzotični** (grč. exotikos) inostrani, tudi, koji pripada drugim, naročito toplijim delovima sveta, npr. *egzotične biljke*.
- egzoftalmus** (grč. eh iz, ophthalmos oko) *med.* buljookost, buljavost, ispadanje očne jabučice usled zapaljenja, nakupljanja gnoja, otoka ili prekomernog razvijanja masti u očnoj duplji.
- egzuberantnost** (lat. exuberantia) pretrpa-nost, bombastičnost, obilje, prekomernost, prebjunost.
- egzudat** (lat. exudatum) *med.* izliv, tečnost koja se skuplja u dupljama tela kad se pojavi neki zapaljivi proces na marami-cama koje ih oblažu (zavisi od vrste i jačine zapaljenja, a može da bude serozna, gnojava ili krvava).
- egzudativan** (lat. exsudare) *med.* izlivni, koji se tiče *egzudata*.
- egzudacija** (nlat. exsudatio) *med.* izlivanje egzudata u duplje tela; *up.* egzudat.
- egzudirati** (lat. exsudare) iznojiti se, preznojavati se, pomoći; znojenja izbaciti (ili: isterati) iz tela.
- egzultacija** (lat. exsultatio) likovanje, klicanje, razdraganost, prevelika radost, skakanje od radosti i ushićenja.
- egzultirati** (lat. exsultare) likovati, klicati, skakati od radosti.
- egzulceracija** (lat. ex-ulceratio) *med.* zapaljenje sa zagojavanjem, dobijanje čira, čir.
- egzulcerirati** (lat. ex-ulcerare) *med.* prouzrokovati čireve, gnojiti se, zagojavati; ogrepsti, ubesti.
- egzundacija** (lat. exundatio) izlivanje reke iz korita.
- egida** (grč. aigis) *mit.* bronzani štit Zevsov koji je okovao Hefest i koji mrakom, gromom i munjom zadaje strah; nadimak boginje Atene i simbol zaštite bogova; zaštita, okrilje, branič; *biti pod čijom egidom* biti pod čijom zaštitom, okriljem.
- egijet** (fr. aiguillette) na voj. uniformi: vrpca kao ukras na ramenu; *ur.* egiljeta.
- egilops** (grč. aigilops) *med.* čir u uglu oka.
- egiljeta** (fr. aiguillette) voj.kaiš za zakopčavanje; vrpca s okovanim krajevima; vrpca kao ukras na ramenu.
- egiptolog** (grč. Aigyptos, logia) istraživač (ili: poznavalac) egipatskih starina, egipatske umetnosti, egipatskog jezika itd.
- egiptologija** (grč.) nauka koja se *bavi* istraživanjem i proučavanjem starog Egipta, naročito njegove kulture, umetnosti, jezika i dr.
- eglandirati** (lat. glans, žir, glandula žlezda) *med.* iseći (ili: izvaditi) žlezdu.
- eglen** (tur. eglen) razgovor radi zabave, zabava, provođenje vremena.
- ego** (lat. ego) ja.
- egoizam** (lat. ego ja, fr. egoisme) sebičnost, svešebica, samoživost, samoljublje; *fil.* shvatanje koje se, u praktično-etičkom pogledu, upravlja samo osećanjem svoga *ja* i ima koren u pranagonu sopstvenog samoodržanja; *navini egoizam* samoljublje koje opažamo kod životinja, primitivnih ljudi i dece; *supr.: altruizam*.
- egoist(a)** (lat. ego, fr. egoiste) sebičnjak, svešebica, svojko, samoživac; *fil.* pristalica *egoizma*.
- egoističan** (fr. egoiste) sebičan, samoživ, svešeban, koji se u životu i radu rukovodi samo sopstvenom korišću.
- egoikt** (lat. ego ja) v. *egoizam*.
- egolatrija** (lat. ego ja, grč. latreia služba, obožavanje) kult prema sebi; preterana ljubav prema samom sebi, samoljublje.
- egologija** (lat. ego ja, logia nauka) *fil.* nauka, učenje o *ja*.
- egoteizam** (lat. ego, grč. theos bog) obožavanje samoga sebe, samoobožavanje.
- egotizam** (lat. ego) grubo samoljublje, *egoizam* u najružnijem obliku.
- egotist(a)** (lat. ego ja) preterano samoljubiv čovek.
- egotističan** (fr. egotisme) koji smatra sebe središtem sveta.
- egofonija** (grč. aix, aigos koza, phone glas) *med.* kozji glas, kad neko, zbog bolesti govornog organa, govori kao da vreći.
- egocentrizam** v. *egocentričnost*.
- egocentrīcan** (dat. ego ja, centrum središte) koji u svom mišljenju i delanju, svesno ili nesvesno, u središte svega stavlja svoje sopstveno ja i samo svoje koristi, koji sebe smatra središtem svega.
- egreneza** (fr. egraineuse) mašina za krunje-nje kukuruza, krunjača, krunjačica.
- egres** (lat. egredi iziNi, egressus) izlazak, istupanje, odlazak; izlaz; *uzeti egres* otići, istupiTM iz čega.
- egreta** (ital. egretta, fr. aigrette) ukras za glavu od perja (za šešir i sl.).
- ed** (fr. aide, nlat. adiutare) pomoć, pomaganje; u vistu: saigrač, partner; *ed memoar* (fr. aide-memoire) spis koji treba da posluži kao podsetnik.

Eda (Edda) *lit.* naslov dvaju dela stare islandske književnosti: *Mlada* ili *Snora-edda* (između 1220. i 1230. god.) je udžbenik za mlade *skalde*, sadrži izlaganje nordijske mitologije, opisivanje i pesničke izraze, kao i jednu pesmu posvećenu dvojici kneževa; *Starija eda* (između 1240. i 1250) je zbirka sa trideset pesama iz IX—HP veka, sadrži nordijsku mitologiju i priče o stariim junacima i herojima.

edacitet (lat. *edacitas*) ješnost, preteranost u jelu, proždrljivost.

edeitis (grč. *aidos* zazor, sramljenje, stid) *med.* zapaljenje stidnih delova.

edem (grč. *oidao* stičem, natičem, oidema) *med.* otok koji postaje prelaženjem tečnosti iz krvi u potkožno tkivo.

edematezan (grč. *oidao*) *med.* v. *edematican*.

edematizirati (grč.) *med.* oticati, patiti od vodene bolesti.

edematiča (grč. *oidema*) *med.* oticanje kože.

edematican (grč. *oidao*) *med.* otečen, koji ima otok, sa OTOKOM.

eden (hebr.) raj, vrt slasti; *fig.* uživanje, slast, naslada.

edentata (lat. *edentata*) *pl. zool.* bezupci, sisari bez prednjih zuba, npr. lenjivci, lju-skari i dr.

edeoblenoreja (grč. *aidos* stid, blenna sluz, geo tečem) *med.* žensko belo pranje.

edeolatrija (grč. *aidos* zazor, stid, latreia obožavanje) obožavanje stidnih delova, (spolnih organa) kao simbola plodnosti, npr. kod Indijanaca.

edeotomija (grč. *aidos* stid, temno sečem, režem) *med.* operativno lečenje spolnih organa.

edikt (lat. *edicere*, *edictum*) kod starih Rimljana: javna objava pretora u kojoj saopštava plan svog rada u idućoj godini, tzv. „pretorski edikt“ (jedan od najvažnijih izvora rimskog prava); službena objava, obznana, službeno naređenje; *Nantski edikt* povelja kojom je francuski kralj Anri IV dozvolio 13. aprila 1598. huge-notima slobodu veroispovesti.

ediktale (lat. *editale*) *prav.* zvaničan ili sudski javni poziv, *edikalna citacija*, *edikalni poziv*; *pl.* *edikalna* (*editalia*); *per ediktates* (lat. *per editales*) *prav.* putem javnog poziva.

edikaliter (lat. *edicaliter*) *prav.* putem javnog poziva, putem poziva preko javnosti; *edikaliter citirati* pozvati službeno, putem javnosti.

edikalna citacija *prav.* v. *ediktale*.

edil (lat. *aedilis*) viši činovnik u starom Rimu koji se starao o građevinama, hramovima, o redu i bezbednosti na trgovima i ulicama, narodnim veseljima; bilo ih je dve vrste: *plebejskih* koji su se starali o javnim igrama (ludi romani), i *kurilskih*, tj. *pitricejskih*; edilima se i danas u nekim gradovima nazivaju opštinski od-

bornici koji se staraju i vode nadzor nad građevinama.

edilitet (lat. *aedilitas*) čin i zvanje *edila*, edilstvo.

Edip (grč. Oidipus) *mit.* sin tebanskog kralja Laja i Jokaste, razrešio zagonetku Sfinx-ge i time oslobođio Tebu od toga čudovišta, u neznanju ubio oca i oženio se rodom materom, sa kojom je imao decu: Eteokla, Polinika, Ismenu i Antigonu. Kada im je proročiše otkrilo ovaj greh, Jokasta se ubila, a Edip u očajanju sam sebe oslepio i, u pratnji odane kćeri Antigone, došao na antički breg Kolon i tu se upokojio; predmet mnogih umetničkih i pesničkih dela (tragedije od Sofokla, Eshila, Voltera, Korneja i dr.); *Edi-pov kompleks u psihoanalizi:* duševni poremećaj usled sukoba između spolnog nagona prema roditeljima suprotnog spola i etičke savesti.

edirati (lat. *edere*) izdati, objaviti, npr. knjigu, spis.

editor (lat. *edere* izdati, editor) izdavač; knjižar-izdavač.

editorijalan (lat. editor) izdavački, koji potiče od, koji se tiče izdavača.

edifikacija (lat. *aedificatio*) zidanje, podizanje građevine, građenje; podizanje, podržava vanje.

edificirati (lat. *aedificare*) graditi, zidati, podizati građevinu; poučiti, podići na noge; podržati, ukrepiti, umiriti, utešiti.

edicija (lat. *editio*) izdavanje; izdanje (knjige); *prav.* sudski izveštaj i saopštenje; *editio princeps* (lat. *editio princeps*) prvo izdanje, najstarije (ili prvo) štampane izdanje nekog starog pisca posle pronađala štamparstva; glavno izdanje, najbolje izdanje.

ed-memoar (fr. aide-memoire) v. *ed.*

edukator (lat. *educator*) vaspitač; odgajivač, hraničar.

edukacija (lat. *educatio*) vaspitanje, odgoj, odgajivanje, podizanje.

edukt (lat. *educere* izvesti, izvaditi, *eductum* izvod, izvadak, ono što je izdvojeno iz nečega); *hem* tvar koja je izdvojena iz nekog tela i koja je u njemu, kao sasto-jak, već postojala, a ne proizvedena tek u toku hemijskog procesa; *supr.*: *produkt*.

edukcija (lat. *eductio*) *hem.* izdvajanje luženjem.

edulkoracija (lat. *dulcis* sladak, nlat. *edulcoratio*) *farm.* dodavanje leku kakve slatke tvari da bi mu se popravio ukus, zasladijanje, ublažavanje gorčine ili oporosti; izvlačenje soka.

edulkorirati (lat. *dulcis* sladak, nlat. *edulcare*) *hem.* talog, dodavanjem i ponovnim odstranjivanjem izvesne tečnosti, oslobođiti od sastojaka koji su se u njemu rastvo-rili; zasladići, razblažiti, izvući sok.

- ezan** (arap. adan, tur. ezan) poziv na molitvu, koji mujezin upućuje s minareta.
- ezempio** (ital. esempio, lat. exemplum) primer, pozorišni komad koji se veoma izrazito odnosi na stvarni život.
- ezito** (ital. esito, lat exitus) *trg. izvoz; ezito-roba* roba za izvoz; *ezito-carina* izvozna carina.
- Ezop** (grč. Aisopos, lat. Aesopus) duhoviti, zajedljivi i grbavi rob iz Frigije, u VI veku pre n. e., koji se smatra kao tvorac basne u prozi.
- ezopski** (grč. aisopeios) duhovit, šaljiv; zajedljiv, zagrižljiv; ružan, gadan.
- ezoterik**, v. *ezoteričar*.
- ezoteričan** (grč. eso unutra, esoterikos unutarnji) unutarnji, tajni, nerazumljiv za svakoga, namenjen samo posvećenima; strogo naučan, učen, stručan; *supr. egzoteričan*.
- ezoteričar** (grč. esoteros koji je više unutra, unutarnji) onaj koji je upućen u tajne nekog društva; onaj koji je posvećen u bitnost i suštinu nekog učenja ili nauke.
- ezofag** (grč. oisophagos) *znat. v. ezofagus*.
- ezofagektomija** (grč. oisophagos jednjak, ek-tome isecanje) *med.* vađenje celog ili samo jednog dela jednjaka.
- ezofagizam** (grč. oisophagos) *med. v. ezofago-spasmus*.
- ezofagitis** (grč. oisophagus) *med.* zapaljenje jednjaka.
- ezofagodinija** (grč. oisophagos, odyne bol) *med.* osećanje bola u jednjaku.
- ezofagomalacija** (grč. oisophagos, malakos mek) *med.* omekšanje jednjaka.
- ezofagopatiјa** (grč. oisophagos, pathos patnja) *med.* oboljenje jednjaka.
- ezofagoragiјa** (grč. oisophagos, regnimi prsnem) *med.* krvarenje iz jednjaka.
- ezofagorea** (grč. oisophagos, rheo curim) *med.* lučenje sokova iz jednjaka.
- ezofagoskop** (grč. oisophagos, skopeo gledam, posmatram) *med.* instrumenat za pregledanje jednjaka.
- ezofagoskopija** (grč. oisophagos, skopeo) *med.* pregledanje jednjaka, naročito pomoću *ezofagoskopa*.
- ezofagospasmus** (grč. oisophagos, spasmos grč) *med.* grč jednjaka; *ezofagizam*.
- ezofagotomiјa** (grč. oisophagos, tome sečenja, rezanje) *med.* prorezivanje jednjaka, operativne otvaranje jednjaka.
- ezofagocela** (grč. oisophagos, kele prosutost, kila) *med.* prosutost jednjaka, jednjakova kila.
- ezofagus** (grč. oisophagos) *inat.* jednjak.
- end-** (grč. eidos) vid, izgled, oblik; slika, lik.
- eidetizam** (grč. eidos vid, oblik, slika) sposobnost ponovnog doživljavanje utiska i duže vremena posle opažanja.
- eidetika** (grč. eidos vid, oblik, slika) *psih.* deo psihologije koji ispituje svet opažanja i početni stepen obrazovanja predstava
- u ranom detinjstvu i kod primitivnih naroda.
- eidetski** (grč. eidos lik izgled) koji se tiče lika i izgleda.
- eidograf** (grč. eidos slika, grapho pišem), mašina za kopiranje slika.
- eidografija** (grč.) postupak pri izrađivanju slika na metalnim pločama za štampanje.
- eidologija** (grč. eidos, logia nauka) *psih.* nauka o slikovitom predstavljanju stvari u čo-večjoj predstavi.
- eidos** (grč. eidos) vid, slika, lik, oblik; biće, ideja.
- ekr v. akr.**
- eipatija** (grč. aie uvek, pathos patnja, bol, aeipatheia) *med.* stalna bolest, neprestano pobolevanje.
- eirometar** (grč. eidos vuna, metron) instrumenat za merenje debljine vunenih dlaka prema stepenu kovrčavosti vune.
- eisantema** (grč. eis, anthema očna) *med. v. enantem*.
- ejakulacija** (nlat. ejaculatio) izbacivanje; *fiziol.* izbacivanje muškog semena u *vagi-nu* ženke; kratka usrdna molitva.
- ejakulirati** (lat. ejaculari) *fiziol.* izbaciti, izbacivati (naročito seme u *vaginu* ženke); ejalet (tur. ejale) oblast u bivšoj Turskoj, kojoj je stajao na čelu jedan činovnik (*valija, mutesarif*) sa titulom *paša*, zbog čega se zvala i pašaluk; delila se u više sandžaka; posle 1865. više elajeta sačinjavale je jedan *vilajet*.
- ejvala** (tur. eyvallah) reč koja se upotrebljava kao pozdrav pri rastanku: zbogom, uzdravlju; kao zahvaljivanje: hvala, Bog ti platio!
- ejd- v. end-**.
- ejektor** (lat. ejicere izbaciti) sprava za crpenje i usisavanje pare, gasa ili tečnosti.
- ejekcija** (lat. ejectio) *prav.* izbacivanje; istirivanje, proterivanje sa poseda.
- ejicirati** (lat. jacere, ejicere) izbaciti; isterati, izgurati, oterati (sa poseda), proterati, izagnati.
- ejurirati** (lat. ejurare) odreći se nečega pod zakletvom.
- ek-** (grč. ek-) grčki predlog sa značenjem: iz, od (dolazi u složenicama).
- eka-aluminij(um)** *hem.* stari naziv za element *galijum*.
- eka-bor hen**. stari naziv za element *skandi-jum*.
- ekaj** (fr. ecaille, ital. scaglia) ljušturasto bojenje na porculanu u tapetama; kornjačevina; kornjačina kora za držanje nakita i DR-
- ekar** (fr. ecart) u igri karata: odbačene i umesto njih kupljene druge karte; *berz.* razlika između dnevног kursa i kursa isporuke.
- ekarlat** (fr. ecarlate, sskr. surakta) skrletno crvenilo, skrletna boja.

ekartirati (fr. e Carter, ital. scartare) u kartanju: neke karte odbaciti da bi se druge uzele ili kupile; ukloniti, uklanjati, udaljiti, odvojiti, metnuti u stranu.

eka-silicijum *hen.* stari naziv za element *germanijum*.

ekber (arap.) najveći, najstariji.

ekblefaron (grč. ek-, blepharon očni kapak) *med.* veštačko oko.

ekbole (grč. ek-ballos izbacim, ekbole uganuće; pobačaj) *ned.* uganuće, potpuno iščašće; pobačaj.

ekbolia (grč. ekbole) *pl. med.* sredstva kojima se vrše pobačaji; *abortiva*.

ekbolika (grč.) *med.* v. *ekbolia*.

ekval (lat. aequalis) isti, jednak, ravan, ravnomeran.

ekvalitet (lat. aequalitas) jednakost; ravnomernost; jednaka starost.

ekvanimitet (lat. aequus, animus, equanimitas) ravnodušnost.

ekvator (lat. aequare izjednačiti, aequator) *geogr.* polutar, linija Zemljine lopte koja je od oba Zemljina pola podjednako udaljena i koja deli Zemlju na severnu i južnu poluloptu.

ekvatoreal (lat. aequare izjednačiti) astronomski dogled za određivanje *deklinacije i rektascenzije* jedne zvezde.

ekvatorealan (lat. aequatorealis) v. *ekvatorijalan*.

ekvatorial v. *ekvatoreal*.

ekvatorijalan (lat. aequatorialis) koji pripada polutaru, koji se tiče *ekvatora*, polutarski.

ekvacija (lat. aequatio) izjednačavanje, izjednačenje; *mat.* jednačina, jednadžba.

ekves (lat. eques) *pl.* *ekvites* konjanici, jahači, vitezovi; u rimskoj državi: rod vojske u kojem su služili najmučniji plemići kao konjanici; docnije se od ovih stvorio zaseban, veoma uticajan i moćan stalež koji je stajao između senata i naroda; u doba carstva, *ekvites* su bili samo još kao oficiri paradnih trupa i carski upravni činovnici.

ekvestrika (lat. equester konjički) veština jahanja, jahačka veština, naročito u cirkusima.

ekvi- (lat. aequus) predmetak u složenica-ma sa značenjem: jednak, isti.

ekviven(a)t (lat. aequi-valens podjednako vredeći, jednakovredan) isto značenje, jednak vrednost, ista vrednost; stvar iste vrednosti, zamena za vrednost, odšteta, naknada; u mehaničkom smislu: sila koji proizvodi isti rad kao i neka druga sila; *elektroheminski ekvivalent*: količina nekoga elementa izdvojenog iz rastvora prolaskom količine elektriciteta jednog *kulona*, npr. struja od 1 *ampera*, tj. kulona u 1 sekundi, izdvoji na katodi 0,001118 g srebra iz srebra nitrata, te elektroheminski ekvivalent srebra je 1,118 mg;

mehanički ekvivalent topline: količina rada, 427 kilogramometara, koja je jednak količini topline potrebne da se 1 kg vode (kilogram-kalorija) zagreje za 1°C; *hemijski ekvivalent* nekog elementa je količnik iz atomske težine i valence toga elementa.

ekvivalentan (nlat.) jednakovredan, jednakne vrednosti; *ekvivalentna težina* nekog elementa jeste količnik iz atomske težine i vrednosti toga elementa; koji ima jednakdejstvo; koji ima isto značenje.

ekvivalencija (nlat. aequi-valere) jednakost vrednosti, jednakost; jednakost (ili ista) vrednost, odgovarajuća vrednost.

ekvivalirati (nlat.) jednakovo vredeti, imati jednaku vrednost; biti istog značaja kao i, imati isto značenje sa čim.

ekvivoka (lat. aequivoca) *pl.* reči koje imaju više raznih značenja; dvosmislenosti, sumnje, podozrenje; v. i *generacio ekvivoka*.

ekvivokan (lat. aequivocus, fr. equivoque) dvosmislen, sa dva značenja: koji daje maha nezgodnom tumačenju i razumevanju, podozriv, sumnjiv.

ekvivokacija (lat. aequivocatio) dvosmislenost, dvosmislica.

ekvidistanta (lat. aequus jednak, isti, dista-ge odstojati) *mat.* prava koja u svim svojim tačkama ima jednakodistanco od druge prave.

ekvidistantan (lat. aequi-distans) jednakodistančan, na jednakom odstojanju.

ekvilateralan (lat. aequus jednak, isti, 1-a-teralis bočni) sa jednakim stranama, isto-stran, ravnostran.

ekvilibrizam (lat. aequus jednak, isti, I-bra vaga) nauka o ravnoteži; u etičkom pogledu: učenje po kojem čovek u svojim postupcima i delima može samo onda imati pravu slobodu kada postigne potpunu ravnotežu pobuda, motiva.

ekvilibrij(um) (lat.) ravnoteža.

ekvilibrijum indiferencije (lat. aequi-li-brium indifferentia) *fil.* ravnoteža dvaju suprotnih motiva, dveju suprotnih pobuda; *up. Buridanov magarac*.

ekvilibrirati (lat. aequus jednak, isti, C-bra vaga) uravnotežiti, uravnotežavati, ujednačiti.

ekvilibrist(a) (lat.) veštak koji ume da održava ravnotežu u vazduhu (igrac na konopcu i drugi skakači u vazduhu).

ekvilibristika (lat.) veština održavanje ravnoteže u vazduhu; *pr. ekvilibristički*.

ekvinocijalan (lat. aequus jednak, isti, pih noć) koji pada u vreme kada su dan i noć jednakog dugi; *ekvinocijalie* burebure koje nastaju za vreme proletnje i jesenje ravnodnevice (21. marta i 23. septembra); *ekvinocijalna zona* žarki pojasi, tropske oblasti.

ekvinocij(um) (lat.) ravnodnevica, dva dana u godini kada su dan i noć jednakog dugi (po 12 časova), 21. marta i 23. septembra, zato

- što Sunce tada preseca nebeski polutar (ili: ekvator): *prolećna i jesenja ravnod-nevica.*
- ekvinocio** (lat.) v. *ekvinocijum.*
- ekviparirati** (lat. aequiparere izjednačiTM) izjednačiTM, izjednačavati, isporediti, uporediti, uporedivati.
- ekvipotentan** (lat. aequipollens) jednake važnosti; jednakog značenja; jednake vrednosti; *ekvipotentan pojmovi log.* jednaki pojmovi samo sa različitim imenima, npr. j. „ravnostani paralelogram“ i „romb“, „Aristotel“ i „osnivač naučne logike“; *ekvipotentni sudovi log.* sudovi koji na različite načine i u različitom obliku kazuju isto, npr. „Aristotel je bio vaspitač Aleksandra Velikog“ i „Aleksandar Veliki je bio vaspitanik Aristotelov“.
- ekvipolencija** (nlat. aequipollentia) jednaka važnost; jednak značenje; jednakost; *log.* jednakost značenje pojmoveva ili sudova.
- ekvipotencijalan** (lat. aequus, nlat. poten-tialis moćan da izvrši rad) koji ima isti potencijal; *ekvipotencijalna površina* ili *nivoska površina* je geometrijsko mesto svih tačaka koje imaju jednak potencijal, npr. *elektrostaticna ekvipotencijalna površina* površina čije tačke imaju isti električni potencijal; *magnetna ekvipotencijalna površina* površina čije tačke imaju isti magnetni potencijal.
- ekvitas** (lat. aequitas) *prav.* osećanje pravičnosti kojim sudija ima pravo da se ruko-vodi kad ga zakon direktno upućuje na to, ili pri tumačenju zakona i otklanjanju zakonskih praznina.
- ekvitacija** (lat. equus konj, equitatio) veština jahanja, jahanje.
- ekvites** (lat. equites) pl. v. *ekves.*
- ekvitet** (lat. aequitas) jednakost, ravnopravnost; pravednost, pravilnost.
- ekvus** (lat. aequus) jednak, ravan, prav; pravedan; *ekvo animo* (lat. aequo animo) ravnodušno, mirno, spokojno; *eko ekvo* (lat. eh aequo) s jednakim pravom.
- ekdemiomaaija** (grč. ekdemeo idem van zemlje, van zemlje sam, mania ludilo, strast) strast za seljakanjem, ljubav prema putovanju.
- ekzibicija** (lat. exhibitio) pogrešno, treba *ekshibicija.*
- ekiklema** (grč. ekkyklema) u starogrčkom pozorištu naprava koja je služila otprilike kao današnja pokretna pozornica.
- ekipa** (fr. equipie) sp. izvršujući članovi jednog sportskog kluoa KOJI učestvuju na nekoj utakmici; grupa radnika na nekom poslu; povorka lada povezanih jedna za drugu.
- ekipaža** (fr. equipage) pribor koji je potreban za putovanje; konji, kola i posluga; naročito: konji i kola; sve ono što jedan oficir mora da ima; *mor.* celokupne ljudstvo u službi na brodu, posada jednog broda.
- ekipiranje** (fr. équipement) opremanje, spremanje; naročito: snabdevanje broda ljudstvom i svima potrebnim stvarima.
- ekipirati** (fr. équiper) spremati, spremi, sna bdati; sna bdati priborom za putovanje i svim što je potrebno; snabdeti ljudstvom i potrebnim stvarima, npr. brod.
- ek-katarza** (grč. ek-, katharsis čišćenje) med. iščiščavanje, čišćenje, uredna stolica.
- ek-katartika** (grč. ek-, kathartikos koji služi za čišćenje) pl. med. sredstva za čišćenje koja dejstvuju kroz kožu.
- ek-klizis** (grč. ek-, klisis savijanje, naginga-nje) med. razilaženje kostiju, iščašenje; razmicanje krajeva kod preloma kostiju.
- ek-koproza** (grč. ek-, kopros izmet) med. izbacivanje izmeta.
- ek-koprotikum** (grč. ek-, kopros izmet) med. lek koji pomaže čišćenju, koji izbacuje, izbacivanje izmeta.
- ek-koprotičan** (grč. ek, kopros izmet) med. koji pomaže čišćenju, izbacivanju izmeta.
- ek-kriziologija** (grč. ek-, krino lučim, izdvajam, logia) med. nauka o lučenjima čoveč-jeg tela.
- ek-krizis** (grč. ek-, krino lučim) med. izluči-vanje bolesnih materija kroz znoj, mokraču itd.
- eklampsija** (grč. eklampein zasvetleti, zasijati) med. jedna od najtežih bolesti kod trudnih žena, obično za vreme porođaja; iznenadno ugbljenje svesti, grčevi i trzaji po celom telu, prestanak disanja (ovakvi grčevi se ponavljaju veoma često).
- eklatantan** (fr. eclatant) sjajan, odličan, izvanredan, slavan; očigledan, očit, jasan; javan; zvonak, zvučan.
- eklezijska** (grč. ekklesia narodna skupština, lat. ecclesia) ranije; narodna skupština; posle: crkva; *eklezija metropolitana* (lat. ecclesia metropolitana) saborna, nad-biskupska crkva.
- eklezijarh** (grč. ekklesia predvodim, rukovodim) starešina, nastojnik crkve, nadzornik crkava, onaj koji se stara o redu bogosluženja u grčkoj pravoslavnoj crkvi.
- eklezijarhija** (grč. ekklesia, archo) crkvena vlast; nadzor crkava.
- eklezijast** (grč. ekklesiastes) sveštenik, crkveni sluga; *eklezijastik.*
- eklezijastik** (lat. ecclesiasticus) v. *eklezijast.*
- eklezijastika** (grč. ekklesia) 1. crkvene učenje, učenje crkve; 2. *eklezijastika* (lat. ecclesiastica) pl. crkvene stvari, crkveni poslovi.
- eklezijastički** (grč. ekklesia) crkveni, duhovni, sveštenički.
- eklektizam** v. *eklekticizam.*

eklekticizam (grč. eklego odabirao, eklektikos odabiraš, koji odabira) *fil.* način mišljenja kada neko ne stvara svoj sopstveni sistem, nego bira iz drugih sistema ono što mu izgleda tačno i zgodno, pa onda od toga gradi celinu i sistem.

eklektičar (grč. eklego, eklektikos) *fol.* „odabirač“, onaj koji ne stvara svoj filozofski sistem, niti pristupa samo jednom filozofskom sistemu, nego od raznih sistema uzima ono što mu izgleda kao tačno i dobro, pa onda sve to spaja u celinu; svaki onaj koji od svega što ga opkoljava i što se oko njega zbiva prisvaja себи ono što odgovara njegovoj prirodi.

eklektički (grč. eklektikos) birajući, odabi-rajući, koji odabira i uzima od drugih ono što mu izgleda tačno i dobro; nestvara-lački, neoriginalan.

ekleraža (fr. clairage) osvetljenje, osvetljavanje; ulog u igri.

eklerer (fr. eclaireurs) *pl. voj.* trupe prethodnice, čarkaši, četnici; naročito: lako naoružani konjanici za izviđanje; brodovi za izviđanje.

eklerirati (fr. clairer) osvetliti, obasjati, posvetliti; *voj.* izvidati, izvideti, biti u izvidnicu.

sklizne (grč. eklysis slabljenje, slabost, ek-lyo oslabim) *med.* slabost, nemoć, nesvestica.

eklipsa (grč. ekleipsis) *astr.* pomračenje nekog nebeskog tela usled toga što se između njega i Sunca pojавilo drugo nebesko telo; pomračenje, mrak, tama; *med.* prolazna nesvestica, nemoć.

ekliptika (grč. ekleipsis izostajanje, pomračenje) *astr.* Sunčeva putanja, najveći krug na nebeskom svodu koji Sunce u godini dana prividno pređe (nazvan zbog toga što se u blizini toga kruga događaju pomračenja Sunca i Meseca); *kosina ekliptike* ugao od 23V₂ stepena pod kojim Sunčeva putanja na dvema tačkama, *ekvinocijama* (u *Ovnu* i *Terazijama*) preseca nebeski polu-tar.

ekloga (grč. eklego odabiram, ekloge) *poet.* izabrana pesma; obično: pas-gdrska pesma, pesma iz prirode, idilična pesma (po tome što Vergilijeve idile nose naslov „Ekloga“).

eklogit (grč. ekloge biranje, izbor)», meta-morfna stena sastavljena od granata i piroksena ili amfibola.

ekmečija v. ekmedžija.

ekmedžija (tur. ekmekfi) pekar, hlebar.

eko (ital. esso) gle, evo ga, evo, ovde je!

ekografija (grč. oikos kuća, grapho opisu-jem) opisivanje kuće.

ekolog (grč. oikos kuća, logia) stručnjak za *ekologiju*.

ekologija (grč. oikos, logia) biologija i fiziologija u užem smislu, nauka o odnosima životinja i biljki prema svojoj mrtvoj i živoj okolini, kao i jednih prema

drugima. U ekologiju spada, na primer, ishranjivanje, stanovanje, mesto stanovanja, rasprostranjenost, porodični i društveni život, negovanje mladunaca, oplodavanje biljki, *simbiotični* odnosi itd.

ekonom (grč. oikonomos) domaćin, gazda, privrednik, domaćin koji ekonomično organizuje obradu svoga imanja ili poslovanje svoga preduzeća: privredni stručnjak, organizator pri-vrednog poslovanje preduzeća.

ekoiomat (grč.) odeljenje u preduzećima i ustanovama koje nabavlja, čuva i raspoređuje potrošni materijal; vodenje kućnih poslova, domaćinstvo.

ekonometrija (grč. oikonomia upravljanje kućom, metron mera) naunna disciplina koja ispituje ekonomske i društvene pojave primenom statističko-matematičke analize.

ekonomizam (grč. oikonomia) oportunistička struja u međunarodnom socijal-demokratskom pokretu prema kojoj radnici treba da vode samo ekonomsku borbu protiv kapitalizma a ne i političku.

ekonomizer (grč.) *maš.* grejač vode u uređaju parnog kotla.

ekonomizirati (grč. oikonomeo upravljam kućom, rukovodim, vladam, naredujem) voditi domaćinstvo, baviti se racionalnom privredom ili poljoprivredom; živeti razumno i štedljivo; *ekonomisati*.

ekonomija (grč. oikonomia, oikos kuća, nomos zakon) upravljanje kućom, domaćinstvo, celishodno uređenje; gazdinstvo, imanje, dobro; štednja, štedljivost, razumno isko-riščavanje dobara i snage; privreda, poljoprivreda; nauka o privredi, o organizaciji proizvodnje, po načelu: što veći uspeh što manjim sredstvima, tj. postizavanje cilja što manjom upotrebom snage.

ekonomika (grč. oikonomike) 1. ekonomija, češće praktična primenjena, praćenje i proučavanje privrednih lojava; 2. privreda, privredni sistem; 3. ekonomisanje, štednja, ušteda, racionalna upotreba.

ekonomisati v. *ekonomizirati*.

ekonomist(a) (grč. oikonomikos) pristalica fiziokratskog sistema (v. *ekonomski sistem*); stručnjak, proučavalac privrednih pojava i problema.

ekonomičan (grč. oikonomos domaćin, gazda, privrednik) koji ne iziskuje velike troškove, koji donosi upggedu, celishodan, racionalan.

ekonomičnost (grč. oikonomia) poslovanje koje uz najmanje troškove postiže najveći privredni učinak, racionalnost.

ekonomski (grč. oikonomikos) domaćinstven, kućanstven, gospodarstven, koji je po načelima ekonomije; (poljo)privredni; domaćinski.

ekonomski sistem privredne uređenje; shvatanje *fiziokrata* po kojem je zemlja jedini

- izvor bogatstva i blagostanja jednog naroda i države.
- ekopa** (grč. ekkope isek) *med.* povreda kosti, naročito lubanje.
- ekosaedar v. ikozaedar.**
- ekoskopija** (grč. oikos kuća, skopeo gledam) proricanje po slučajnim pojavama u kući ili na kući.
- ekpijezis** (grč. ek-, pyon gnoj) 1. *med.* izlučivanje gnoja, potpuno zagnojavanje.
- ekpijezis** (grč. ek-piezo istiskam) 2. istiskivanje, cedenje sokova iz biljaka; *med.* zgnječavanje lubanje.
- ekpijezma** (grč.) sok isceden iz biljke, biljnji sok; *med.* razbijenost lubanje.
- ekpiroza** (grč. ek-rug66 izgorim, sagorim) spaljenje, sagorenje; *fil.* po učenju Hera-klita i stočara: propast sveta od požara, posle čega će se opet obnoviti, da bi periodično proživljavao isti proces.
- ekpleksija** (grč. ekplexis) zgranutost, zapunjenošć, zaprepašćenost.
- ekrazantan** (fr. ecraser zdrobiti, smrviti, satrti) razoran, eksplozivan, snažan; veoma nadmoćan.
- ekraze** (fr. ecrase) dug korak u plesu; sjajna koža, lak.
- ekrazer** (fr. ecraseur) hirurški instrument za uništavanje obolelih delova silom.
- ekrazirati** (fr. ecraser) zgaziti, zgnječiti, smrviti, zdrobiti, uništiti.
- ekrazit** (fr.) razorni materijal kojim se pune bombe, pikrinska kiselina.
- ekran** (fr. esgap) 1. platno na koje se projektuju slike s filmske trake; 2. deo televizora na kome se pojavljuje slika, prednji deo katodne cevi; 3. pomičan zid, zaklon, pregrada.
- ekranizacija** (fr. ecranisation) snimanje, pretvaranje u film.
- ekranizirati** (fr. esgap) platno na kome se prikazuju filmovi roman, epopeju, pozorišno delo i dr. obraditi kao *scenario* prema kome će se snimati film.
- ekrem** (arap. akram, tur. ekrem) najveći, najplementiji, najmilostiviji.
- ekritir** (fr. écritures) *pl.* spisi; *trg.* računi, pisma.
- eks** (lat. eh) 1. *pril.* naiskap, do dna, nadušak; (u imeničkoj službi) čaša koja se tako ispija; 2. prvi deo složenica u značenju: viši, nekadašnji, raniji: *ek-sministar, ekskralj;* inače znači: *iz, od.*
- eksa-** v. pod *vgza-* (po pravopisu našeg književnog jezika, grčko i latinsko *h ke*, kad stoji među samoglasnicima, piše se i čita kao *gz*).
- eks** abrupto (lat. eh abrupto) iznenada, najednom; bez pripreme.
- eksangvinacija** (lat. eh, sanguis krv) krvarenje do smrti. eksarkoma (grč. eh, sarx, sarkos meso) *med.*
- izraščivanje divljeg mesa.
- eksartikulacija** (lat. exarticulatio) odsecanje, amputiranje udova ili njihovih delova u zglobu.
- eks-archijater** (grč. eh, archo upravljam, predvodim, iatros lekar) pomoćnik glavnog lekara, pomoćnik ličnog lekara; bivši lični lekar.
- eks voto** (lat. eh voto) na osnovu zaveta, po zavetu, po zaveštanju.
- ekse- v. pod *egze-* (v. napomenu pod *eksa . . .*).**
- eksekacija** (lat. ex-sectio) isecanje, odsecanje; škopljene, štrojenje.
- ekselencija** (lat. excellentia) *D.ekscelenciJa.*
- ekser** (tur. ekser) gvozdeni klin, čavao.
- eksecirati** (lat. ex-secare) iseći, isecati, odseći; uškopiti, uštrojiti.
- eksi- v. pod *egzi-* (v. napomenu pod *eksa-*).**
- eksik** (tur. eksik) nepotpun, manjkav, faličan, neispravan.
- eksikancije** (lat. exsiccantia) *pl. farm.* sredstva za isušivanje (ili: sušenje).
- eksikativan** (nlat. exsiccativus) isušivan, koji suši, koji isušuje.
- eksikator** (nlat. exsiccator) isušivač, laboratorijska sprava za čuvanje hemikalija, snabdevena tvarima koje jako upijaju vodu, — kako što je hlor-kalcijum, sumporna kiselina i dr. — u cilju sušenja; proces isušivanja ubrzava se iscrpljivanjem vazduha iz eksikatora (*vakuum-eksikator*).
- eksikatorij(um)** (nlat. exsiccatio) *farm.* sušnica.
- eksikacija** (nlat. exsiccatio) *farm.* sušenje, isušivanje.
- eks improvizo** (lat. eh improviso) nehotice, iznenada, neočekivano, nepredviđeno, neslućeno.
- sksitovati** (lat. excitare) podstaći, podsticati, pobuditi, pobudivati, uzbuditi, uz-budivati, nadražiti(vati).
- eksicirati** (lat. ex-siccare) isušiti, osušiti.
- eks jure** (lat. eh jure) *prav.* s pravne strane, po pravu, s pravnog gledišta.
- eksk.** (lat. exc. = excudit) skraćenica na bakorezima koja stoji iza imena umetnika-vog = iskovao je, izradio.
- ekskavator** (nlat. excavator) bager jaružar, mašina za kopanje i vadenje zemlje; *med.* Zubarska burgija za odstranjivanje natrulje zubne kosti.
- ekskayacija** (lat. excavatio) dubenje, iskopavanje.
- ekskavirati** (lat. excavare) izdupsti, iskopati, iskopavati.
- ekskapitulant** (nlat. ex-capitulans) onaj koji je islužio svoj rok, onaj koji traži razrešenje od službe.
- ekskapitulacija** (nlat. excapitulatio) isluženje, dosluženje; traženje razrešenja od službe.
- ekskapitulirati** (nlat. ex-capitulare) biti islužen, izvršiti rok *službe*; tražiti razrešenje od službe.

ekskarnacija (lat. eh, sagr meso, carnis) skidanje mesa, deranje; mučenje.

eks katedre (lat. eh cathedra) sa katedre; tj. sa merodavnog, nadležnog mesta; učeno; *eks katedri Petri* (lat. eh cathedra Petri) reč sa Petrove, tj. papinske stolice, koja je, po dogmi objavljenoj 1870, nepogrešiva.

ekskvizicija (lat. exquisitio) izbor; istraživanje, ispitivanje.

eksklava (lat. eh, clavis ključ) 1. deo državnog područja koji je kao posed druge države isključen iz matice zemlje; 2. bot. poja-vljivanje izvesnih biljaka ili životinja na mestima ili područjima u kojima ih inače normalno nema.

eksklavacija (lat. excavare izdubiti) način vaćenja ruda ili zemlje uz pomoć *ekskavatora* ili miniranjem.

eksklamativan (lat. exclamare uzvikivati) gram. uzvičan (npr. rečenica).

sksklamacija (lat. exclamatio) uzvik, usklik, uzvikivanje.

eksklamirati (lat. exclamare) viknuti, uzviknuti, dreknuti.

ekskludirati (lat. excludere) isključiti, isključivati, izuzeti, izuzimati, izdvojiti, odvojiti.

ekskluzivan (lat. exclusivus) isključen, koji isključuje, koji je isključiv, koji ne pušta (*supr. inkluzivan*); *ekskluzivne rečenice gram.* one nezavisne rečenice od kojih se druga javlja kao izuzimanje od prethodne, npr.: Došao je, samo nije doneo knjigu; *ekskluzivno društvo* društvo u koje nije slobodan pristup onima koji nisu jednaki po položaju ili po rođenju sa ostalim članovima; *ekskluzoran*.

ekskluzive (nlat. exclusive) *pril.* isključivo, isključio, isključujuće.

ekskluzivizam (lat. exclusivus) v. *ekskluzi-vitet*.

ekskluzivitet (nlat. exclusivitas) isključi-vost, isključnost; povučenost, zatvore-nost.

ekskluzivnost (lat. exclusivus) v. *ekskluzivitet*.

ekskluzija (lat. exclusio) isključenje, isključivanje, izuzimanje, izdvajanje.

ekskluzoran (lat. excludere) v. *ekskluzivan*.

ekskomunikacija (nlat. excommunicatio) isključenje, isterivanje iz nekog društva ili zajednice; naročito; isključenje iz crkve, anatema.

ekskomunicirati (nlat. excommunicare) isključiti iz crkvene zajednice, baciti anatemu, anatemisati.

eks koncessis (lat. eh concessis) *prav.* prema odobrenju, na osnovu priznatog i stečenog prava.

ekskorijacija (lat. exoriatio) *med.* površinska povreda (ogrebota) na koži ili sluznici.

ekskorporacija (lat. eh, corpus telo) izdvajanje, izuzeće; izlučivanje iz nečeg; *supr. inkorporacija*.

ekskralj bivši kralj, svrgnuti monarh.

ekskreacija (lat. excreare, excreatio) *med.* iskašljavanje, iskašljaj.

ekskremens (lat. ehsegpege izdvojiti, izlu-čiti, excrementum izmet) izmetina.

ekskrescencija (lat. excrescere) *med.* izraštaj, grba, bradavica i dr.

ekskrescirati (lat.) izrasti.

ekskreti (lat. ehsegpege) izlučiti, excreta) *pl. zool.* izlučci, izlučevine, tj. hemijski sastojci neupotrebljivih materija koje, dejstvom (*ekskrecijom*) naročitih žlezda, luči i izbacuje životinjske telo.

ekskretirati (lat. ehsegpege) izlučivati, lučiti, izbacivati.

ekskretoran (nlat. excretorius) izlučan, koji izlučuje, koji luči, koji pomaže i izaziva lučenje.

ekskrecija (nlat. excretion) izlučivanje, lučenje, odvajanje, izbacivanje; izlučenje, izlučevina.

ekskudit (lat. excludit) v. *eksk.*

ekskurz v. ekskurs.

ekskurzivan (lat. excurrere istrčati) odstu-pan, koji odstupa, koji se udaljuje, koji se tiče *ekskursa*.

ekskurzija (lat. excursion) izlet, kratak put, putovanje radi provodnje; *voj.* upad, prepad; *fig.* malo udaljavanje od glavnog predmeta.

ekskurs (lat. excurs) odstupanje; zasebno objašnjenje nekog predmeta koji je sa glavnom temom naučnog ili umetničkog dela u ma kakvoj vezi; dodatak knjizi koji sadrži iscrpno izlaganje samo jednog predmeta.

ekskusija (nlat. excusio) *prav.* podnošenje tužbe radi naplate duga; ispitivanje da li je dužnik još u stanju da odgovara obavezama.

ekskutirati (lat. excutare pretesti) *prav.* podneti tužbu radi naplate duga; sudskim putem ispitati stanje dužnika ili njegovu sposobnost plaćanja i odgovaranja obavezama.

eksleks (lat< eh 1eh) izvan zakona, nepodvrgnug zakonu, lišen svih zakona, bez zaštite zakona.

ekslibris (lat. eh libris) „iz knjiga“, znak na knjigama radi označavanja sopstvenika, obično se nalazi na zasebnom listu u početku knjige, sa imenom vlasnika i sa grafičkim crtežima i ukrasima, alego-rijama itd.

eksmatrikulacija (nlat. exmatriculatio) brisanje, ispisivanje iz spiska ili iz upi-snice (*matrikule*), odlazak sa univerzitet.

eksmatriku lira ti (lat. eh, matrix spisak, matricula) brisati iz spiska, naročito iz spiska građana, studenata i dr., ispisa™ koga iz upisnice.

eksmisija (lat. exmissio, exmittere izbaciti) izbacivanje, isterivanje (sa poseda, iz kuće, stana) od strane vlasti, prisilno iseljavanje, ispražnjavanje prostorija.

ekso- v. pod *egzo-* (v. napomenu pod *eksa-*).
eksogamija (grč. echo, gameo oženim se) brak između pripadnika raznih plemena; *supr. endogamija*.
eksgogen v. *egzogen*.
eksonim (grč. echo, onoma ime) drukčija upotreba naziva nekog geografskog pojma kod nas u odnosu na upotrebu u dočinju] zemlji (npr. Beč prema nemačkom Wien).
eks oficio (lat. eh officio) po dužnosti, po službenoj dužnosti, službeno.
ekspander (lat. expandere raširiti, razapeti) sp. gimnastičke sprava sa rastegli-vim vrpcama, koja služi za jačanje ručnih mišića.
ekspanzer v. *ekspander*.
ekspanzibilan (nlat. expansibilis) širljiv, raširljiv, rastegljiv.
ekspanzibilitet (nlat. expansibilitas) šir-ljivost, raširljivost, rasprostranljivost.
ekspanzivan (lat. expansivus) koji se širi, širljiv, raširan, raširljiv; *ekspanziv-na sila* sila kojom se nešto širi, naročito: sila kojom gasovita tela teže da se šire; naponska sila; med. psihopatsko stanje u kojem postoji uvećanost samo-osećanja, npr. kod megalomanije, golemaš-tva.
ekspanzivnost (lat. expansivus) osobina onoga što je ekspanzivno, sklonost širenju; osvajačke težnje, osvajački karakter.
ekspanzija (nlat. expansio) širenje, raširivanje, raširenje, proširenje; raši-renje, raširenost; napon.
ekspanzionisti (nlat.) panonski.
ekspanzionizam (nlat.) sklonost ekspanziji, širenju; ekspanzivna politika.
eks parte (lat. eh parte) delom, delimično, delimice; od strane, npr. te i te vlasti, toga i toga čoveka.
ekspatriacija (nlat. expatriatio) izgnanje iz otadžbine; napuštanje otadžbine, istupanje iz podanstva.
ekspedirati (lat. expedire odrešiti) slati, poslati, otpremati, otpremiti, отправити, отправљати, упутити.
ekspeditan (lat. expeditus) v. *ekspeditivan*.
ekspeditivan (nlat. expeditivus) hitar, brz, okretan u svršavanju poslova.
ekspeditor (lat. expeditor) otpremilac, onaj koji otpравља pošiljke, pošiljalac, ot-pravljac; carinski posrednik; špediter.
ekspedicija (lat. expeditio) slanje, odašiljanje, otpравljanje, otpremanje; pohod više lica sa izvesnim ciljem, npr. naučnim; vojno preuzeće, pohod; mesto u pošti gde se pošiljke pripremaju za odašiljanje i odakle se šalju;odeljenje u administraciji nekog lista odakle se list šalje na poštu i gde se izdaje prodavci-ma; trg. v. *špedicija*.
ekspetkan (lat. expectans) iščekivalac nekog mesta (ili: položaja), onaj koji se nada nekom mestu ili koji čeka neko

mesto, kandidat za neki položaj ili zvanje.
ekspektirati (lat. ex-spectare) čekati, iščekivati, očekivati, nadati se, npr. nekom položaju, zvanju i sl.
ekspекторans (lat. expectorans) med. lek za čišćenje grudi, lek koji pomaže izbacivanje sluzi iz grudi.
ekspекторacija (nlat. expectoratio) med. izbacivanje iz grudi, iskašljavanje; ispljuvak iz grudi, iskašljaj, fig. izlivanje srca, olakšavanje duše.
ekspекторancije (lat. eh, pectus prsa, grudi) med. sredstva koja olakšavaju iskašljavanje (obično u obliku sirupa ili čajeva).
ekspекторirati (lat. expectorare) med. izbaciti (ili: izbacivati) iz grudi, ispljuva-ti, iskašljati, izbaciti sluz; *ekspекторirati* se otvoriti srce, reći što je na duši, ispovediti se.
ekspenzarij(um) (nlat. expensarium) spisak troškova, račun o učinjenim troškovima, troškovnik.
ekspenze (lat. expense sc. pecuniae) pl. troškovi, izdaci, naročito: sudski troškovi.
ekspanzivan (lat. expendere platiti, nlat. expensivus) skup, skupocen.
ekspenzijsa (nlat. expensio) isplata, isplaćivanje, izdatak.
ekspenziacija (lat. expensi latio) unošenje nekog izdatka u knjigu računa; prividan, fiktivan izdatak; up. *akceptilacija*.
eksprijencija (lat. experiri pokušati, experientia) iskustvo.
eksperimentat (lat. experimentum) ogled, opit, pokus: pokušaj, proba.
eksperimentalan (lat.) iskustven, ogledni, opitni, pokusni, osnovan na iskustvu, po-tvrđen opitima; *eksperimentalna fizika* fizika sa ogledima; *eksperimentalna hemija* hemija na osnovu opita.
eksperimentator (lat.) onaj koji vrši ogle-de ili opite, onaj koji „prirodi postavlja pitanje i primor za je da mu se otkrije“ (*Kivije*).
eksperimentirati (lat. eksperiri pokušati, ogledati, experimentum) vršiti oglede ili opite, učiti iz iskustva, učiti na osnovu ogleda.
eksperimentisati v. *eksperimentirati*.
ekspert (lat. expertus) stručnjak, znalac, veštak u čemu, naročito: onaj koji vrši veštacije čega.
ekspertan (lat.) iskusni, vešt, vičan, stručan.
ekspertize (fr. expertise) prav. upotreba ve-štaka u iznalaženju materijalne i objek-tivne istine u privatnopravnim i Javno-pravnim odnosima, veštacije; iskaz ve-štaka, zapisnik o izvršenom veštacenju.
ekspertizirati (fr. expertiser) prav. istraživati nešto putem veštacenja, veštačiti.

ekspijacija (lat. expiatio) okajavanje pogreške prestupa i sl., ispaštanje.

ekspilator (lat. expilator) kradljivac tudeg nasledstva; drumski razbojnik.

ekspilacija (lat. expilatio) pljačkanje, krađa, naročito tudeg nasledstva.

ekspiratoran (lat. expirare) 1. koji se odnosi na izdisanje, na fazu disanja kojom s^o odstranjuju iz organizma nepotrebni gasovi; 2. fon. koji se odlikuje snagom fona-cione struje.

ekspiracija (lat. expiratio) izdisanje, umiranje, smrt; prav. isticanje izvesnog vremena ili raka, dan plaćanja.

ekspirirati (lat. ex-spirare) izdisati, izdahnuti, ispustiti dušu, umreti; minuti, prohujati, prestati, ugasiti se; isteći, doći, dospeti (za dan plaćanja).

eksplanacija (lat. explanare) objašnjavanje, razjašnjavanje, izlaganje.

eksplantacija (nlat. explanatio iščupa-vanje iz zemlje) fiziol. osobina živilih organskih tkiva da mogu, u podešnim hranljivim rastvorima, rasti i napredovati i izvan tela.

eksplement (lat. explementum) sredstvo za ispunjavanje (ili: popunjavanje); dodatak (u govoru).

eksplicantivum (lat. explentivum) gram. umetnu-ta reč; pl. ekspletiva.

ekspletivan (lat. explere) koji dopunjuje, upotpunjuje.

eksplikabilan (nlat. explicabilis) objašnjiv, koji se može objasniti.

eksplikativan (nlat. explicativus) objašnjava-van, koji služi za objašnjavanje, koji objašnjava, objašnjavajući.

eksplikacija (lat. explicare, explicatio) objašnjavanje, razjašnjavanje, objašnjenje, razjašnjenje, tumačenje, prikazivanje, izlaganje.

sksplicirati (lat. explicare) razjasniti, razjašnjavati, objasniti, objašnjavati, tumačiti, izlagati, prikazati; privesti kraj, završiti.

eksplicit (fr. explicit) završni deo teksta u kome se iznosi zaključak, sažeti sadržaj onoga što je napred rečeno.

eksplicitan (nlat. explicitus) izrečan, otvoren; supr. implkitan.

eksplicite (nlat. explicite) izrečno, jasno, razumljivo; supr. implicate.

eksploataator (fr. exploiter) iskorišćavati) iskorišćavalac tude radne snage.

eksplatacija (fr. exploitation) iskorišćavanje; iskorišćavanje tude radne snage; vadenje, kopanje (rude).

eksploatirati (fr. exploiter) iskorišćavati, koristiti se; upotrebljavati; izradi-vati, obavljati, obdelavati; vaditi, kopati (rudu).

eksploatisati v. eksplatiirati.

eksplodiraTM (lat. explodere) rasprsnuti se uz pucanj, rasprskavati se, raspući se, prasnuti.

eksploziv (lat. explosivus) opšti naziv za sve tvari koje imaju svojstvo rasprska-vanja uz pucanj (barut, dinamit, ekrazit itd.); gram. praskavac (glas).

eksplozivan (lat.) rasprsan, koji se rasprskava, koji ima svojstvo rasprskavanja, praskav; eksplozivna zrna zrna sa razornim punjenjem.

eksplozija (lat. explosio) prasak, pucanj, rasprskavanje uz pucanj; fig. nagao i jak izliv, npr. gneva, srditosti dr.

eksplorater (fr. explorateur) voj. izvidnik, izviđač, uhoda; istraživač.

eksplorativan (nlat. explorativus) istraži-van, istraživački, izviđački, izvid-nički.

eksploracija (lat. exploratio) istraživanje, ispitivanje, izviđanje; med veštacke pregleđanje bolesnika pomoću fizičke eksplorativne metode (gledanjem, kucanjem, slušanjem, pipanjem, termometričkim, hemijskim, mikroskopskim pregledanjem).

eksploracija (lat. exploratio) istraživanje ispitivati, izviđati.

ekspozite (fr. expose) izveštaj, izlaganje, prikazivanje nekog stanja, npr. izveštaj koji ministar podnosi skupštini o nekom važnijem pitanju ili stanju u svom po-DRUČJU, resoru.

ekspozimetar (lat. expositio, grč. metron mera) fot. sprava za određivanje ekspozi-cije potrebne za snimanje.

ekspozitura (nlat. expositura) ispostava, odeljak neke ustanove, npr. suda; u katoličkoj crkvi: od neke parohije odvojena crkva, koja je uglavnom samostalna i ima svog sveštenika (ekspozitusa).

ekspozitus (nlat. expositus) v. ekspozitura.

ekspozicija (lat. expositio) izlaganje, izložba umetničkih stvari i dr.; položaj prema vazduhu i suncu, izlaganje svetlosti; pričanje, izlaganje, razlaganje, prikazivanje, razvijanje jednog pojma, objašnjenje, tumačenje; u drami: prvi od tri glavna dela drame, u kojem se upoznajemo sa povodom dramske radnje i sa licima koja se u drami pojavljuju.

ekspolirati (lat. expolire) ugladiti, uglača-ti, kititi, ulepšati.

ekspolitura (nlat. expolitura) glađenje, doterivanje, ulepšavanje, npr. nekog izraza kitnjastim frazama.

ekspedicija (lat. expeditio) v. ekspolitura.

eksponat (lat. ehropege) predmet koji se prikazuje na izložbi, u muzeju i sl., izloženi predmet.

eksponator v. eksponent.

eksponent (lat. exponentis) čovek koji radi za račun nekog drugog, naročito u političkom životu, poverljiva ličnost, poverenik; mat. izložilac, izložitelj (stepenov a³, 3 je eksponent).

eksponencijalan (lat. exponentialis) mat. koji se tiče iz ložite lja, izložiteljni; ekspo-

- nenciJalna Jednačina jednačina u KOJOJ je nepoznata u izložiocu, eksponentu.*
- eksponibilan** (nlat. exponibilis) izložljiv, objašnjiv, koji se može objasniti.
- eksponirati** (lat. ehropege) izložiti, izla-gati, prikazati, objasniti; izložiti čemu, npr. nekoj opasnosti; fot. ploču u fotografskom aparatu izložiti za kratko vreme uticaju svetlosti otkrivanjem sočiva na aparatu; izložiti svetlosti.
- eksport** (eng. export) *trg.* izvoz, izvoženje robe u inostranstvo; izvezena roba (*eksportacija*); *eksport-pivo* pivo koje se spravlja samo za izvoz u inostranstvo; *supr. import*.
- eksportabilan** (nlat. exportabilis) *trg.* izvožljiv, koji se može izvoziti, koji je za izvoz.
- eksportater** (fr. exportateur) *trg.* izvoznik, onaj koji izvozi robu na strana tržišta.
- eksportacija** (lat. exportatio) *trg.* v. *eksport*.
- ekporter** (lat. exportare) onaj koji se bavi izvozom, izvoznik.
- ekspotirati** (lat. ex-portare) *trg.* izvoziti (robu u inostranstvo, na strano tržište); *supr. importirati*.
- eksportni** (eng. export) *trg.* izvozni, u vezi sa izvozom; *eksportna bonifikacija* carin-ske, podvozne i dr. povlastice za izvoženje robe u inostranstvo, koje se daju u cilju pomaganja izvoza domaće robe; *eksportna kuća* izvoznička kuća, tj. trgo-vačka kuća koja se poglavito bavi izvoženjem domaće robe (u inostranstvo).
- ekspres** (lat. expressus) 1. hitno, vrlo brzo, što je brže moguće (pismo, telegram); 2. brzi voz; parobrod.
- ekspresan** (lat.) izrečan, jasan, tačan; naročit, nameran, hotimičan, navlašan; hitar, brz; hitan; brzovozni; *ekspresno pismo* = hitno pismo; *ekspresna pošiljka* = hitna pošiljka.
- ekspresivan** (nlat. expressivus) izrazit, izražajan, pun izraza, silan izrazom.
- ekspresivnost** (lat. expressus istinit; jasan, očit) osobina onoga što je ekspresivno, izrazitost, izražajnost, upečatljivost.
- ekspresija** (lat. expressio) izraz, izražavanje, izrazitost, izražajnost, prikazi-vanje; *SJŠK*. pojačavanje boja, izbor boja.
- ekspresionizam** (lat. exprimere izraziti, izražavati, expressus) umetnički i književni pravac od početka XX veka (1912) kojem je glavno ishodište i glavni cilj da prikaže i izradi ono što je iznutra, umetnikovom vizijom doživlje-no, dakle — izražavanje subjektivnih raspoloženja i osećanja, bez obzira na „objektivne“ ili konvencionalne vrednosti, sudove i istine; prema tome, ekspressionizam smatra da podražavanje i repro-dukovanje prirode ne samo da nije zadatak umetnosti nego direktno odriče svaku vezu između umetnosti i prirode, koje nema-
- ju ničega zajedničkog i koje su potpuno suprotne; *supr. impresionizam*.
- ekspresionist(a)** (lat. exprimere, expressus) *um.* pristalica *ekspressionizma*.
- ekspres-restoran** restoran sa samoposluživanjem.
- eksprimirati** (lat. exprimere) izraziti, izražavati, opisati, prikazivati nešto (bojama ili rečima).
- ekspromisija** (nlat. expromissio) *trg.* primanje tuđeg duga na sebe tako da potpuno prestaje obaveza plaćanja stvarnog dužnika.
- ekspremisor** (nlat. expromissor) *trg.* lice koje prima na sebe tudi dug.
- ekspromitirati** (lat. expromittere) *trg.* oslobođiti nekog obaveze primajući na sebe njegov dug.
- ekspromptno** (lat. expromptus) gotov, pri ruci bez pripreme, iznenada, odjednom.
- eksproprijator** (lat. eh, proprius) onaj koji vrši *eksproprijaciju*.
- eksproprijacija** (nlat. expropriatio) *prav.* prisilno oduzimanje imovine od privatnih lica, u opštem interesu, naročito zemljišta, fabrika i svih drugih sredstava proizvodnje; *zakon o eksproprijaci-ji* *zakon* po kojem se vrši prisilno oduzimanje imanja u opštem interesu; *pravo eksproprijacije* pravo oduzimanja od privatnih lica imanja u opštem interesu.
- eks proprijis** (lat. eh propriis) iz sopstvenih sredstava; po svom sopstvenom naho-denju, iz sopstvenih pobuda.
- eksproprijirati** (lat. expropriare) *prav.* oduzeti (ili: oduzimati) posed ili imovinu, naročito zemljište koje će se upotrebiti za opšte ciljeve, izvršiti eksproprijaciju.
- eks profeso** (lat. eh professo) temeljno, znalački, stručno, sa stručnim poznavanjem stvari.
- ekspulziva** (nlat. expulsiva) *pl. med.* sredstva za proterivanje (ili: čišćenje).
- ekspulzivan** (nlat. expulsivus) koji isteruje, koji preteruje, koji čisti.
- ekspulzija** (nlat. expulsio) isterivanje, izguranje, iskl-^čenje.
- ekspurgac*č..** lat. expurgatio) čišćenje, pročišćavanje; opravdavanje, opravdanje, izvinjenje.
- ekspurgirati** (lat. expurgere) očistiti, pročistiti; ispraviti, npr. rukopis; opravdati, izviniti.
- eksreks** (lat. eh, geh kralj) bivši (ili: nekadašnji, svrgnute) kralj; *up. ekskralj*.
- eksrotulacija** (nlat. exrotulatio) *prav.* sudski postupak, kada se otvaraju vraćena akta koja su bila razaslata radi donošenja presude.
- eks specijali mandato** (lat. eh speciali mandato) po naročitom nalagu.
- ekstabulacija** (nlat. extabulatio skidanje, brisanje sa table) *prav.* brisanje hipotekar-nog meničnog duga, skidanje *intabulacije*.

ekstaza (fč. ek iz stasis pomeranje) zanos, ushićenje, oduševljenje, osećanje beskrajne radosti; najviši stepen ushićenosti, blizak ludilu, u kojem se postojanje čoveka stapa u jedno jedino osećanje kada se duša sjedinjuje sa bogom; u tome stanju, po Plotinu, čovek postaje čisto duhovno biće koje je došlo u neposredan dodir sa božanstvom, sa apsolutnim.

ekstatičan (grč.) zanosan, koji zanosi, ushi-tan, koji ushičava; zanošljiv, ushitljiv.

ekstatičnost (grč.) osobina onoga što je ekstatično, zanetost, zanos.

ekstemporale (lat. extempore) prevod izrađen odmah, bez pripreme, probni rad (ili: probni zadatak) koji se radi bez pripreme; *paz. govoriti ekstemporale* govoriti na sceni ono što se ne nalazi u tekstu uloge, improvizovati.

ekstemporacija (lat. eh. tempus) izvođenje nečega što nije bilo predviđeno, pripremljeno (naročito u glumačkim ulogama); *improvizacija*.

eks tempore (lat. eh tempore) smesta, odmah, bez pripreme.

ekstemporirati (nlat. extempore) raditi bez pripreme (npr. držati govor, pisati o čemu, pevati i sl.); *up. improvizirati*.

ekstenzibilan (nlat. extensibilis) istegljiv, koji se može rastezati, rastegljiv, raši-rljiv, proširljiv.

ekstezibilitet (nlat. extensibilitas) iste-gljivost, rastegljivost, raširljivost, proširljivost.

ekstenzivan (nlat. extensivus) istezan, koji isteže, rastezan, koji rasteže, proširen, koji proširuje; rasprostr; *ekstenzivna veličina* prostorna veličina, veličina u prostoru; obiman, opširan, prostran; *supr. intenzivan*.

ekstenzija (lat. extensio) istezanje, raste-zanje, pružanje, ispružanje; širenje, pro-širivanje; proširenost; rasprostiranje, rasprostrrost; obim, opseg; med. kod prelo-ma kosti: održavanje okrajaka prelomljene kosti u najpovoljnijem položaju za zaraščivanje pomoću potezanja.

ekstenzitet (lat. extendere ispružiti) širina, obimnost.

ekstenzor (lat. extendere, nlat. extensor) znat. mišić opružač.

ekstenzum (lat. extendere, extensum) trg. iscrpio i zametne nabranjanje uzroka zbog kojih je nemoguće izvršiti plaćanje, sa davanjem podataka o svojim dužnicima i istraživanjima; *in ekstenzo* (lat. in extenso) veoma iscrpio, u potpunosti, nadugačko naširoko, posve opširno.

ekstenuancije (lat. extenuantia) pl. farm. sredstva za razblažavanje.

eksteran (lat. externus) spoljnji, spoljašnji; tuđ, stran; *supr. interan*.

eksterijer (fr. extérieur) 1. spoljašnji izgled, spoljašnjost; 2. filmska scena snim-

ljenja izvan studija; 3. slika sa motivom iz spoljašnjeg, otvorenog prostora.

eksteritorijalan (lat. eh. terra zemlja, territorium zemljiste, oblast) koji se nalazi van zemlje ili države), inostran, spoljni.

eksteritorijalitet (lat. eh. territorium) prognanost iz otadžbine; pravo diplomat-skog predstavnika u stranoj državi da on i područno mu osoblje žive i upravljaju se po zakonima svoje zemlje i da budu oslobođeni od svih nameta i poreza; pravo ratnih brodova da u vreme mira ostanu pod sudsakom nadležnošću svoje države; sloboda od plaćanja državnih nameta i poreza koju uživa papa u Italiji.

eksteritorijalnost v. *eksteritorijalitet*.

eksterminacija (nlat. exterminatio) proterivanje, izgnanje; istrebljivanje, istrebljenje, utamanjivanje, utamanjanje, isko-renjivanje, iskorenjena, uništavanje, uništenje; istrebljenje, istrebljenost, utamanjivanje, utamanjenost, uništenje, unište-nost.

eksterminirati (lat. exterminare) proterati preko granice; istrebiti, istrebljivati, iskorenjivati, iskoreniti, utamaniti, utamanjivati, uništiti, uništavati.

eksternat (lat. externus spoljap!nji) škola u koju daci samo dolaze na predavanja, a ne stanuju u njoj; *supr. internat*.

eksterni (lat.) pl. spoljnji, spoljašnji; naročito: pomoći lekari u Francuskoj koji ne stanuju u bolnici; pitomci koji ne stanuju u školi, nego samo dolaze na predavanja.

eksternist(a) (lat.) med. bolesnik koji ima spoljnu ozledu; bolesnik koji nije primljen da leži u bolnici, ali dolazi da se leči i prima lekove; dok koji ne stanuje u *internatu*.

ekstinktivan (nlat. extinctivus) ugasan, koji gasi, uništavan, koji uništava; *ekstink-tivna zastarelost* prav. zastarelost koja poništava neku tužbu.

ekstinktor (nlat. extintor) gasilac, onaj koji gasi, vatrogasac; sprava za gašenje vatre.

ekstinkcija (lat. extinctio) gašenje, uništavanje; fiz. gubljenje svetlosnih trepta-ja, naročito usled njihove hemijske delatnosti.

ekstirpator (lat. extirpator) iskorenjivač, utamanjivač; poljoprivredna sprava za čišćenje korova i za riljanje zemlje, naročito vrsta pluga.

ekstirpacija (lat. extirpation) iskorenjivanje, iskorenjenje, isčupavanje iz korena, istrebljivanje, istrebljenje; uništavanje u klici; iskorenjenje, iskorenjenost, istrebljenje, istrebljenost; med. iskorenjivanje, vadenje putem operacije raznih bolesnih tvorevina na čovečjem i životinjskom telu (npr. guka, naraslica i dr.).

ekstirpirati (lat. extirpare) iskoreniti, iskorenjivati, čupati iz korena; trebiti, istrebiti, istrebljivati, tamaniti, pota-maniti, uništiti u klici.

ekstra (lat. extra) spolja, izvan, van; naročit, osobit, izvanredan, odličan; ono što se učini više i bolje no što je određeno i što se traži; *prkl.* izvanredno, osobito, naročito.

ekstrablat (lat. extra, nem. Blatt list) vanredan list, vanredan prilog nekim novinama.

ekstravagantan (lat. extra, vagans lutajući) koji odstupa od uobičajenog, koji za-stranjuje, nastran, preteran; čudan, čudnovat; lud, budalast.

ekstravagantnost (nlat. extravagantia) odstupanje od uobičajenog, zastranjivanje, nastranstvo, preteranost; budalaština; ludost.

ekstravagancija v. *ekstravagantnost*.

ekstravazat (lat. extra izvan, van, vas sud) med. izlivena krv, izliv krvi ili drugih tečnosti u telu.

ekstravazacija (lat.) med. izlivanje (krvi ili drugih tečnosti); izliv.

ekstravazirati (lat.) med. izliti se (ili: izlivati se) iz svojih sudova.

ekstraverzija (lat. extra, vertere okretati) prilagodavanje.

ekstravertan (lat. extra, vertere okretati) upravljen, okrenut napolje; *ekstravertne ličnosti psih.* po Jungu, to su aktivne ličnosti, one koje vole da se mešaju sa svetom, koje vole i traže društvo i stvarnost (*supr. intravertne ličnosti*).

ekstravertan v. *ekstravertan*.

ekstradirati (nlat. ex-tradere) izdati, izda-vati, predati, predavati; *prav.* izdati krvica nekoj drugoj državi; *trg.* isporuči-ti, isporučivati.

ekstradicija (nlat. extraditio) izdavanje; predaja; *prav.* izdavanje krvaca, koje se sastoјi u tome što vlasti jedne države predaju vlastima druge države izvesno lice radi vođenja kriвиčnog postupka protiv njega ili radi izvršenja kazne nad njim.

ekstradobit v. *ekstraprofit*.

ekstraesencijalan (lat. extra izvan, essen-tialis bitan, sušinski) nebitan, nesu-štinski, nevažan, nepotreban.

ekstrajudicijalan (nlat. extrajudicialis) vansudski, npr. troškovi, pretres.

ekstrakt (lat. extractum) 1. izvadak, ono što je izvađeno, izvučeno; farmaceutski pre-parati koji se spravljuju tako što se razne *droge* (biljke, meso i dr.) pomešaju sa vodom, alkoholom ili etrom da bi se iz njih izvukli njihovi farmakološki aktivni sastojci; 2 (nlat. extractus) izvod, izvadak (iz knjige ili spisa); 3. srž jezgro čega, ono što je najbolje ili najlepše u nekoj stvari.

ekstraktivan (nlat. extractivus) izvlačan, koji izvlači, koji vadi; *ekstraktivna materija* sastojci organskih tela koji se, pomoću vode i alkohola, mogu izdvajati i vaditi iz njih.

ekstraktor (lat. extrahere izvlačiti, eh-tractor) v. *ventilator*; izvlačilac, vadi-lac; jaružar, bager.

ekstrakcija (lat. extractio) vađenje, izvlačenje; *mat.* izvlačenje korena; med. vadenje nekog predmeta čije bi dalje prisustvo u telu moglo biti štetno (npr. puščanog zrna, pokvarenog zuba itd.); izvlačenje rukom deteta iz porodajnog kanala da bi se što pre dovršio porodaj; *fig.* poreklo, rod, naročito; dobro poreklo; *čovek od ekstrakcije* čovek iz dobre porodice, lepo vaspitan, uglađen i obrazovan, ugledan čovek.

ekstraliberalan (lat. extra, liberalis darežljiv) veoma darežljiv, veoma izdašan, vrlo podatljiv.

ekstramentalan (lat. extra, mens razum, pamet, svest) *fil.* koji se nalazi van svesti, vansvestan.

ekstranac (lat. extra, extraneus) onaj koji je spoljnji, koji ne stanuje (naročito koji ne stanuje u vaspitnom zavodu); *up. ekster-nist*.

ekstraordinaran (lat. extraordinarius) izuzetan, neobičan; neredovan, vanredan.

ekstraordinarij(um) (nlat. extraordinarium) vanredni prihodi i rashodi jedne države.

ekstraordinarjus (lat. extraordinarius) vanredni profesor (na visokoj školi, univerzitetu); *supr. ordinarijus*.

ekstraparohijalan (lat. extra, grč. paroikia) vanparohijski.

skstrapolacija (lat. extra, nlat. interpolare uvrstiti) primena onih zakonitosti koje su utvrđene u jednom području na širu, još neispitanu oblast; *mat.* određivanje vrednosti neke funkcije izvan intervala u kojem je definisana ili poznata; *astr.* određivanje pomračenja Sunca ili Meseca za stotine godina unapred.

ekstraprofit (lat. extra izvan, van, fr. profit) *ekon.* višak iznad prosečnog profita, posebna zarada ostvarena na osnovu razlike između postignute i normalne, realne cene proizvoda.

ekstrasistola (lat. extra, systole stezanje) med. poremećaj u pravilnosti srčanog rada.

ekstrauterina (lat. extra, uterus materica) vanmaterična trudnoća.

ekstrauterinski (lat.) med. vanmaterični (npr. ekstrauterinska trudnoća).

ekstrafajn (lat. extra, nem. fein) naročito fin, izvanredno fin.

ekstrahent (lat. extrahens) onaj koji pravi izvod iz čega; *prav.* onaj koji nešto traži ili moli, odnosno koji daje povoda da se nešto izradi.

ekstrahirati (lat. ex-trahere) vaditi, izvaditi, izvući, izvlačiti; praviti izvod iz četa', prav. izdejstvovati (poziv, naredbu).

ekstracug (lat. extra, nem. Zug voz) vanredni voz, specijalni voz, naročita železnička kompozicija.

ekstrem (lat. extreum) krajnost, kraj, krajnja tačka; ono što je najviše, vrhunac, najviši stepen; preteranost; pl. ekstremi suprotnosti; preteranosti; ad ekstrema (lat. ad extrema) do krajnosti, do krajnjih granica.

ekstreman (lat. extremus) krajnji, poslednji, najviši; prekomeren, preteran.

ekstremizam (lat.) preteranost, nepopustljivost, nepomirljivost (u držanju, u nekom gledištu i sl.).

ekstremist (lat.) pristalica ekstremnih mera, sledbenik ekstremizma (v.).

ekstremitet (lat. extremitas) krajnost, krajnja tačka; poslednji trenutak, poslednji čas; preteranost, nepomirljivost, nepopuštljivost (u gledištu na neko pitanje), ekstremizam; krajnja zbumjenost, krajnja nevolja; poslednje utočište; pl. ekstremi-teti krajnji delovi tela (naročito ruke i Kiore); krajnja sredstva, nasilne sredstva.

ekstremnost (lat. extremus krajnji) v. ekstremizam.

ekstrofija (grč. eh iz, trophe ishrana, hrana) med. izvraćenost mokraćnog mehura (bešike), usled čega bolesnik nije u stanju da zadrži mokraću.

ekstuberancija (nlat. extuberantia) med. v. ekstuberacija.

ekstuberacija (lat. extuberatio) med. otok, tuka, micina, izraštaj; ekstuberancija.

ekstuberirati (lat. ex-tuberare) med. oticati, nateći, oteći.

ekstumescencija (nlat. extumescentia) med. otok, nažulenost, naročito kosti.

ekstumescirati (lat. ex-tumescere) med. oticati, oteći.

eksu- v. pod egzu- (v. napomenu pod egzo...).

eksukcija (nlat. exsuctio) izvlačenje sokova, isisavanje.

eksucirati (nlat. exsuccare) isisati, isisa-vati, oduzimati sokove.

eksfolijativ (lat. eh, folium list) med. lek protiv ljušpanja kostiju ili" kože.

eksfolijativan (lat.) ljuspav, ljuskav.

eksfolijacija (nlat. exfoliatio) jvfe?. ljušpanje, odvajanje u obliku listića izvesnih delova kostiju, žila i dr. koje su u zapaljenju; ljušćenje kože.

eksfolirati (lat. eh, folium list) med. lju-spati se, ljuiskati se, cepati se.

ekshalacija (lat. exhalatio) izdisanje, odi-sanje, isparavanje; para.

ekshalirati (lat. halare, exhale) odisati, izdisati, isparavati.

ekshastgija (lat. exhaustio) iscrpljivanje, izvlačenje, isisavanje (naročito vazduha).

ekshaustor (nlat. exhaustor) mašina za iscrpljivanje (ili: isisivanje) vazduha ili gasa; šmrk za isisivanje nužničkih jama.

eksheredat (lat. exheredatus) onaj koji je isključen iz nasledja.

eksheredacija (lat. exheredatio) isključenje iz nasledja, lišavanje nasledja.

eksheredirati (lat. exheredere) isključiti iz nasledja, lišiti nasledja.

ekshibent (lat. exhibens) prav. predavalac, podnositac (spisa, isprave itd.).

ekshibirati (lat. exhibere) izdati, izdavati, isporučiti, predati, predavati, izložiti, pokazati, npr. menicu; ekshibirati se pokazivati se, pokazati se, istaći se.

ekshhibit (lat. exhibitum) predat spis, predana isprave i sl.; pismena predstavka.

ekshibicija (lat. exhibitio) sp. javno pokazivanje, propagandno takmičenje; prikazivanje, izlaganje, podnošenje (isprava i sl.); ekshibiciona tužba prav. tužba zbog izdavala neke stvari ili pokazivanja neke isprave.

ekshibicionizam (lat. med. nagon kod duševno obolelih da pokazuju i razgoličuju javno inače pokrivene delove tela (geni-talije i dr.).

ekshibicionist(a) (lat. exhibitus) med. bolesnik koji pati od ekshibicionizma.

ekshorta (lat. exhortari podsticati) kratak govor za bodrjenje, pouka; školska propo-ved.

ekshortativan (lat. exhortari obodravati, podsticati) obodravan, koji obodrava, koji podstiče, koji služi za podstrek.

ekshortacija (lat. exhortatio) obodravanje, podsticaj, hrabrenje.

ekshortirati (lat. exhortari) obodravati, bo-driti, sokoliti; podsticati, nagovarati.

ekshumacija (lat. eh, humus zemlja) iskopavanje leša iz groba izvesno vreme posle sahrane, bilo radi prenošenja na drugo mesto, bilo pak, na zahtev sudskih vlasti, radi naknadnog utvrđivanja pravog uzroka smrti.

ekshumirati (nlat. exhumare) iskopati iz groba leš; fig. otrgnuti od zaborava.

ekscedent (lat. excedens) onaj koji pravi izgrede, izgrednik, prestupnik, istupnik, razuzdan čovek.

ekscedirati (lat. excedere) prekoračiti, napraviti ispad, prelaziti granicu dopuštenog, razuzданo živeti.

ekscelentan (lat. excellens) izvrstan, odličan, sjajan, veoma istaknut.

ekscelencija (lat. excellentia) odličnost, izvrsnost; kao titula ministara: uzviše-nost, preuzvišenost; par ekselans (fr. rag excellence) pril. naročito, osobito, izvanredno, po prevashodstvu; u pravom smislu reči, pravi; ekselencija.

ekscelzior (lat. excelsus uzvišen, excelsior) viši, uzvišeniji.

ekscelzitet (lat. excelsitas) uzvinjenost.

- ekscelirati** (lat. excellere) isticati se, odlikovati se, biti u čemu odličan.
- ekscentar** (lat. eh centrum središte) fiz. kod parne mašine: ekscentrična ploča, tj. glavni deo, pored razvodnila, sprave koje pušta u stublinu paru čas s jedne čas s druge strane klipa i ispušta je; *ekscen-trikum, ekscentrika*.
- ekscentrikum** fiz. v. *ekscentar*.
- ekscentricitet** (lat. eh. centrum središte) odstojanje (ili: udaljenost, odstupanje) od središta; odstupanje (krive, krivulje) od kružnog oblika; *numerički* (brojni) *ekscentricitet* (kupinog preseka): odnos između žižne daljine i odstojanja od linije vodilje (direktriks); *fig.* nastranost, zanesenjaštvo, fantastičnog.
- ekscentričai** (lat. eh, centrum, fr. eh-centrique) vansredišni: (krug) koji nema isto središte sa drugim krugom; koji ima svoju tačku oslonca itd. van središta; koji ne prolazi kroz središte; koji nije kružni, koji odstupa od kružnog oblika; *fig.* nastran, jednostran, preteran; *ekscentrična glava* usijana glava; *ekscentričan udarac* udarac čiji pravac ne prolazi kroz težište tela.
- ekscentričnost** (lat. eh, centrum) neuravnotezenost, nesredenost, nastranost.
- ekscetivian** (lat. exceptivus) izuzetan, iznimani, koji sadrži izuzetak, isključujući, uslovan.
- ekscetive** (lat. exceptive) pril. isključujući, izuzimajući, uslovio.
- eksccepto** (lat. excepto) izuzev, izuzevši, izuzimajući, osim.
- eksccepција** (lat. exceptio) izuzimanje, izuzeće; prav. prigovor, izuzeće u tehničkom smislu, odbrana optuženog u kojoj tvrdi neko svoje pravo koje stoji nasuprot po sebi osnovanom pravu tužiočevom, i kojom ističući ga kao svoje pravo, hoće posve ili delimično da isključi važnost i dejstvo tužiočevog prava.
- ekscceptionalan** (lat. exceptionalis) izuzetan, iznimani, izvanredan.
- ekscserpirati** (lat. sagrege brati, ehsegrege) vaditi iz, izvlačiti, praviti izvode iz čega, npr. iz neke knjige.
- ekscscript** (lat. excerptum) izvadak, izvod (iz knjige, udžbenika).
- ekscses** (lat. excessus) prekomernost, preteranost; ispad, izgred, prestup, istup; nasilje, svirepost; *ekscesus in modo* (lat. excessus in modo) prav. greška u načinu izvođenja ili u obliku neke radnje.
- ekscesivan** (lat. excessivus) prekomeren, preteran, neobuzdan, razuzdan.
- ekscidencija** (lat. excidentia) med. ispadanje zgloba.
- ekscidirati** (lat. excidere) ispadati; med. sečenjem vaditi; izvaditi, iseći.
- e ke ci zi.j a (lat. excisio) med. vađenje sečenjem, isecanje, odstranjivanje čega.
- ekscizura** (nlat. excisura) med. isečak, izrezak.
- ekscipirati** (lat. excipere) izuzeti, izuzi-mati, isključiti; prav. primetiti, prigovoriti, odgovoriti na tužbu.
- ekscitabilan** (nlat. excitabilis) nadražljiv, razdražljiv, uzbudljiv.
- ekscitabilitet** (nlat. excitabilitas) razdražljivost.
- ekscitancije** (lat. excitantia) pl. med. sredstva za razdraživanje.
- ekscitat** (lat. excitatus) prav. dužnik koji je pao pod stečaj.
- ekscitativan** (nlat. excitativus) nadražan, koji nadražuje, nadražujući; podbodljiv, podstrekljiv, koji podbada, koji podstre-kava, koji podstiče.
- ekscitacija** (lat. excitatio) nadraživanje, razdraživanje, nadraženje, razdraženje; nadraženost, razdraženost; podsticanje, podstrekavanje, podbadanje; podsticaj, podstrek; uzbudivanje, uzbudenje, izazivanje.
- ekscitirati** (lat. excitare) podsticati, pod-badati; nadraživati, pobudivati, dražiti; bodriti, sokoliti; uzbudit, uzbudi-vati, izazivati, izazvati.
- eksčendž** (eng. exchange) trg. razmena, menjanje, trampajenje; londonske berza; bil ov
- eksčendž** (eng. bili of exchange) menično pismo, menica.
- ektaza** (grč. ektasis istezanje, protezanje, ek-teino istezem, protežem) protezanje, produžavanje, npr. slogova.
- ekteza** (grč. ek-tithemi) izlaganje, objašnjavanje, tumačenje.
- ektetotrofeum** (grč. ek-tithemi napustim, ostavim, tropheion hranarina, izdržavanje) zavod za nahodčad.
- ektilotika** (grč. ek-, tylos žulj) pl. farm. sredstva protiv žuljeva, kurjih očiju.
- ektima** (grč. ek-thyo izbijam) med. gnojnoraž jedno zapaljenje kože koje izaziva gnojna streptokoka (obično na butinama i, kod dece, na debelom mesu).
- ektimiza** (grč.) med. navala krvi.
- ektipi** (grč. ek-, typos otisak; lik) pl. otisci brušenog kamenja; fini, umetnički radovi od drveta, kamenja, mramora itd.
- ektipografija** (grč. ek-, typos, grapho) fino graviranje u metalu na jakoj vatri; štampa za slepe, koja se čita pomoću pipanja naročito ispuštenih slova, reljefna štampa.
- ektlipsa** (grč. ek-thlibo istisnem) istiski-vanje; gram. izbacivanje jednog slova ili više slova da bi se izbegao *hijatus*.
- ektoblast** (grč. ektos napolju, izvan, blatsos klica) fiziol. v. *ektoderm*.
- ektoderm** (grč. ektos napolju, izvan, derma koža) fkztl. spoljašnji od tri klicina listića na životinjskom zametku, embri-ju; *ektoblast, epiblast*.

sktoparazit (grč. ektos, parasitos) spoljašnji, gotovan, gotovan koji uzima hranu sa kože; *supr. endoparazit*.

ektoparazitizam (grč. ektos, parasiteo) *biol.* parazitski odnos u kome parazit živi na površini tela domaćina.

ektopizam (grč. ek-, topos mesto) *med.* iščašenje; promena položaja jednog organa kada taj organ leži van duplje za njega određene, obično na površini tela; *ekto-pija*.

ektopija *med.* v. *ektopizam*.

ektoplazma (grč. ektos izvan, plasma) *biol.* spoljašnji sloj citoplazme, čelijske protoplazme.

ektoplazma *prazn.* naročita supstancija koja, pod određenim uslovima, tobože izlazi iz tela spiritističkog medija.

ektrima (grč. ek-tribo istrem) *med.* oziljak (ili: rana) na koži usled trljanja ili pritiskivala.

ektroza (grč. ek-, titrosko ozledim) *med.* rađanje pre vremena, pobacivanje, pometanje.

ektroma (grč.) *med.* pobacivanje, rađanje pre vremena, *abortus*.

ektropija (grč. ek-trepo odvraćam; pretvaram) presuvraćenost, posuvraćenost.

ektroij(um) (grč.) *med.* posuvraćenost, naročito očnih kapaka.

ektrotika (grč. ek-, titrosko ozledim) *pl. med.* sredstva koja izazivaju i pomažu pobacivanje.

ektrotičan (grč.) *med.* pobačajni, pometni, koji se tiče pobacivanja (ili: pometanja).

ekumena (grč. oikumene) naseljeni deo Zemlje; ceo svet, vaseljena.

ekumenizam (grč.) pokret za zbliženje svih hrišćanskih crkava.

ekumenski (grč. oikumenikos) koji se tiče cele nastanjene Zemlje, koji pripada celoj nastanjenoj Zemlji, opšti, vaseljenski, opštećovečanski, svećovečanski; npr. *ekumenski sabor ili koncil* opšti vaseljenski crkveni sabor; *ekumenski pa-trijarhitula* carigradskog pravoslavnog patrijarha.

ekut (fr. ecoute) voj. osluškivalište, mesto za osluškivanje, za osmatranje.

ekfizis (grč. ekphysis izraštaj) *med.* v. *ek-fima*.

ekfima (grč. ekphyma) *med.* izraštaj, grba; *ekfizis*.

ekfoneza (grč. ekphensis) *ret.* užvik, usklik, poklič.

ekfraktika (grč. ekphrasso otčepim, otvorim) *pl. med.* sredstva za otvaranje, rastva-ranje, razređivanje.

ekfronija (grč. ekphron izbezumljen, van sebe) bezumlje, ludost, ludilo.

ekhiloma (grč. ek-, chylos sok) iscedeni sok biljaka, biljni ekstrakt.

ekhimoza (grč. ek-cheo izlijem) *med.* izliv krvi u čelično tkivo.

ekhimoma (grč. ek-chymos tečnost) *med.* krvavi otok, krvavi mladež.

ekcezma *med.* v. *ekcem*.

ekcem (gr. ekzem proključati, provreti) *med.* kožno oboljenje koje se sastoji u pojavi crvenila, otoka i malih mehurića (plikova), iz kojih izlazi sukrvasta tečnost a prati ga ljušćenje pokožice.

ekce homo (lat. eeee homo) „evo čoveka!“ reči kojima je Pilat predstavio Hrista Jevrejima (Jov., 19,5).

ekcehomo (lat. eccehomo) *um.* slika Hrista sa trnovim vencem na glavi u trenutku kada ga Pilat, rečima *eeee homo!* predstavlja Jevrejima.

elaborat (lat. elaboratum) nešto izrađeno, obradeno, rad, naročito pismeni, pismena izrada.

elaboracija (lat. elaboratio) izrađivanje, izrada, obrađivanje, obrada; *elaboraciona knjiga farm.* knjiga koja sažrzi uputstva o spravljanju lekova.

elaborirati (lat. elaborate) izraditi, izrađivati, obraditi, obrađivati.

elain (grč. elaiion maslinovo ulje) *hem.* uljana materija koju sadrže vrste životinjskog ulja i loja, kao i ulja i masti biljaka u svežem stanju; *elein, olein*.

slan (fr. elan) polet, zamah, ushićenje, zanos, oduševljenje.

elapsi termini (lat. elapsi termino) po iste-ku roka.

elaržirati (fr. elargir) raširiti, proširiti, razvući, rastegnuti.

elastiks (grč. elauno udaljavam, nlat. elas-ticus) rastegljivo tkivo od gume i vune, koja je prethodno pretvorena u neku vrstu vate, i iz koje se zatim prede konac za pravljenje čojastih tkanina; *supr. kamgarn*, koji se pravi od fine češljane vune.

elastin (grč., nlat. elasticus) glavni sastojak elastičnog tkiva u životinjskom organizmu, materija slična belančevina

elasticitet (grč. elauno, fr. elasticite) svojstvo nekih tela da pod uticajem spoljnje sile mogu menjati svoj oblik, deformisati se, ali čim ta sile prestane delovati, opet se vraćaju u svoj prvobitni oblik; pružljivost, gipkost, rastegljivost; okretnost, spretnost, lakoća pri radu i kretanju; *koeficijent elasticiteta* razlomak za koliko se istegne žica popreč-noga preseka jednog kvadratnog milimetra pri isteznom opterećenju od težine jednog kilograma; *elastičnost*.

elastičan (grč. elauno, nlat. elasticus) pružljiv, gibak, rastegljiv; okretnan, spretan, lak pri radu i kretanju; *elastič-na granica* granica do koje tela mogu, kad prestane dejstvo spoljnje sile na njih, da ponovo prime svoj prvobitni oblik, a kada se ta granica pređe, onda zauvek ostaju po obliku promenjena; *elastični modusreci-pročna vrednost koeficijenta elastičnosti*.

elastičnost v. *elasticitet*.

elastomehanika (grč. elauno, mehanao veštački radim) *fiz.* nauka koja ispituje one mehaničke pojave tvrdih tela koje zavise od njihove elastičnosti.

elaterij(um) (grč. elater terač, gonilac) *med.* zgušnuto sok divljeg krastavca (Ecballi-um), lek za čišćenje veoma jakog dejstva.

elaterin (grč.) *hen.* gorka tvar koja sadrži *elaterij*.
elaterit (grč.) *min.* elastičan asfalt, prirodni ugljovodonik, lepljiva i poput kaučuka elastična zemljana smola.

elaterometar (grč. eláuno pokrećem, teram, elater onaj koji tera, ono što tera, raetron) aparat za merenje pare.

elativ (lat. elatius užvišen, visok) *gram.* oblik kojim se u nekim jezicima iskazuje visok, pojačan stepen neke osobine bez poređenja sa drugim pojmovima, absolutni superlativ, npr. latinski *maximus* — vrlo velik, italijanski *benissimo* — vrlo dobro itd.

elativ u ugro-finskim jezicima padež kojim se označava kretanje iz unutrašnjosti prema spoljašnjosti nečega.

elacija (lat. elatio) uzdizanje, gordost, naduvanost, oholost.

elgersburški poluporculan (nem. Elger-burg) *trg. v. emiljan.*

Eldorado (šp. el Dorado) ovako su u Evropi nazivali, na osnovu pričanja Pizarovog saputnika Franciska Orenjana, tobožnju zlatom bogatu oblast oko nekog jezera Parime, u tadašnjoj španskoj Gvajani (Južna Amerika), koja u stvari nije ni postojala a koju su, naročito u XVI i HUP veku, mnogi pustolovi išli da traže, u želji da se obogate; *fig.* zemlja u kojoj teče med i mleko, zemlja srećnog življena u najvećem izobilju, zemaljski raj.

eleati (po grčkoj koloniji Bleji u južnoj Italiji) pristalice *elejske škole* (540—460 pre n. e.), čiji je osnivač *rapsod* Ksenofan, a najznačajniji predstavnici Parmenid i Zenon; osnovna im je teza: Biće je jedno, nedeljivo, večito i nepromenljivo.

eleatizam (po grč. gradu Bleji u južnoj Italiji) učenje *elejaca*.

elevator (nlat. elevator) *znat.* mišić podi-zač; dizalica za lakše saobraćanje između pojedinih spratova u visokim građevinama, *lift*; dizalica za prenošenje velikih tereta.

elevacija (lat. elevatio) dizanje, uzdizanje; podizanje; *astr.* visina zvezde nad horizontom, naročito visina pola; uzdizanje *hostije* u katoličkoj crkvi; *voj.* *elevacija topa*, *elevacioni ugao* nagibni ugao, onaj koji pravac bacanja zrna zaklapa sa vodo-ravnom, horizontalnom ravni; *vrh.* nacrt, plan (građevina); *poz.* polet, lakoća; *fig.* užvišenost, veličina, plemenitost.

elevirati (lat. elevare) dignuti, podignuti, uzdignuti, uzvisiti; *v. levirati.*

elegant (lat. eligere izabratiti, elegans) otmen gospodin, kicoš, pomodar u odevanju i ophodenju.

elegantan (lat. elegans) za ljude; otmen, gospodski, lep, fin, sa puno ukusa; o stvarima: lepa, ukusna, otmena, kitnjasta; *elegantan* svet obrazovan, fino, otmeno društvo.

elegante (ital. elegante) *muz.* kitnjasto, gospodstveno, otmeno; *elegantemente*, *elegantemente* (ital. elegantemente) *muz.* v. *elegante*.

elegancija (lat. elegantia) odabran i ukusan spoljašnji izgled, otmenost, gospodstvenost, dostojanstvenost, uglađenost, finoća, fin ukus; *kon eleganca* (ital. sop eleganza) *muz.* v. *elegante*; *eleganstnost*.

elegija (grč. elegeia) *poet.* kod starih Grka i Rimljana: svaka lirsко-epska pesma napisana u *distisima*; docnije; umetnička pesma u kojoj pesnik iznosi svoja osećanja, naročito tihu tugu i bol zbog toga što je u svetu sve nestalno i prolazno; žalobna pesma, tugovanka, žalopoke; predstavnici kod nas: J. St. Popović, D. Jakšić, J. J. Zmaj, V. Ilić.

elegičan (grč. elegos) tužan, setan, žalostan, bolan, žaloban; sklon razmišljanju, osetljiv; *elegičan* stih onaj koji se sastoji od *distiha*, tj. koji je napisan u *heksa-metru* i *pentametru* (koji dolaze jedan za drugim); *elegična pesma* svaka pesma u distisima.

elegičar (grč. elegefón) onaj koji peva elegije, pisac elegija.

elein (grč. elaión maslinovo ulje) *hem.* v. *elain*.

elejci v. *eleati*.

elekta (lat. electa) vrsta najodabranije i najfinije vune.

elektivan (nlat. electivus) izborni, izvršen putem izbora.

elektor (lat. elector) birač; izborni knez u Poljskoj i Nemačkoj, *kurfirst*.

elektorat (nlat. electoratus) dostojanstvo izbornog kneza; izborio kneževstvo.

Elektra (grč. Elektra) *kit.* kći Agamemnona i Klitemnestre, sestra Ifigenije i Oresta, posle očevog ubistva spasla Oresta bek-stvom u Fokidu, pomogla mu da izvrši osvetu nad Egistom i Klitemnestrom i posle se udala za Orestovog prijatelja Pilada; motiv obradili Sofokle i Euripid u istoimenim tragedijama, Eshil u drami „Hoefore“ (Choephroi), a Rihard Straus u operi.

Elektra kompleks (po migu o Elektri) lak. psihanalitički termin za potisnutu želju čerke da uspostavi rodoskrvne odnose sa ocem (Frojd).

elektrana (grč. elektron čilibar) fabrika koja proizvodi električnu energiju, „munjara“.

elektrizacija (grč.) *punjene električnom strujom, elektriziranje; med. v. elektrote-rapija.*

elektrizirati (grč.) izazivati elektricitet; *med. prodirati električnom strujom u telo čoveče, lečiti elektricitetom; u saobraćaju: sa parnog pogona preći na električni; fig. oduševiti, zaneti, raspaliTM, ushititi, učiniti da neko živahne.*

elektrike *v. elektricitet.*

elektrisati *v. elektrizirati.*

elektrifikacija (grč. elektron, lat. facere raditi) uvođenje elektrike za osvetljenje i pogon, potelektrisanje.

elektrifikovati *v. elektrificirati.*

elektrificirati (grč. elektron, lat. facere) uvoditi, uvesti elektriku radi osvetlja-vanja i pogona, potelektrisati, potelektri-savati.

elektricitet (grč. elektron, lat. electricitas) vrsta sile u prirodi, ona osobena sila koja se pojavljuje u raznim telima (čilibaru, staklu, smoli, sumporu itd.) i na razne načine (trljanjem, dodirom, za-grevanjem itd.), čije se dejstvo pokazuje u privlačenju i odbijanju, svetljenju, svetlu-canju i raznim oblicima; izraz *elektricitet* uveo je engleski lekar Gilbert (1600. g.) po tome što je ova čudna sila najpre primećena na čilibaru (grč. „elektron“).

elektricitet atmosferski elektricitet koji se nalazi u vazduhu, *vazdušni elektricitet.*

elektricitet galvanski strujni elektricitet koji se izaziva hemijskim procesom u Voltinim elementima.

elektricitet životinjski elektromotorne sile koje se razvijaju između mišića i živaca, ili između različitih delova pojedinih mišića i pojedinih živaca, i time proizvode galvansku struju.

elektricitet medicinski elektricitet koji se primenjuje radi lečenja nekih oboljenja čovečjeg tela.

elektricitet negativni zvani „smolni elektricitet“, onaj koji se izaziva na ebonitu, i smolama kada ih taremo krznom; *minus elektricitet (−E).*

elektricitet pozitivni zvani „stakleni elektricitet“, onaj koji se izaziva na staklu kada se ono trlja svilom; *plus elektricitet (+E).*

električan (grč. elektron čilibar) koji ima svojstvo električnog stanja, koji ima u себи elektriciteta.

električar majstor, tehničar, kvalifiko-vani radnik za poslove oko električne struje, električnih instalacija i sl.; stručnjak za elektricitet i elektrotehni-ku; naučnik koji proučava električne pojave.

električna influenca *v. influenca.*

električna centrala fabrika koja proizvodi električnu struju (energiju) za javnu upotrebu.

električni elementarni kvantum *fiz.* za jednovredni (monovalentni) ion vezana količina elektriciteta (zvana i *elementarno opterećenje*¹⁹ ili *elementarni naboј*) koja iznosi 1,6 XI O^{−19} kulona.

električne kolo sistem električnih izvora i potrošača povezan električnim provodnicima u zatvoren krug.

električne polje *fiz.* prostor u okolini nanelektrizovanog tela u kojem se ispoljava privlačno ili odbojno dejstvo toga tela prema drugim nanelektrizovanim telima; *up. influenca.*

elektro- (grč. elektron čilibar) predmetak u složenicama sa značenjem: elektrike, putem elektriciteta.

elektroakustika (grč. elektron, akyo čujem) grana primenjene akustike koja se bavi ispitivanjem zvučnih pojava i promena izazvanih električnim putem.

elektroanaliza (grč. elektron, analysis razlaganje) hemijska analiza putem *elektrolize.*

elektrobiologija (grč. elektron, bios život, logia nauka) nauka o električnim procesima u životinjskom organizmu (npr. kod jegulja, u mišićnim živcima itd.).

elektrobus (grč. elektron, lat. omnis sav, omnibus svima) omnibus sa električnim pogonom.

elektrovegetometar (grč. elektron, lat. vege-tare, rasti, grč. metron) instrument za ispitivanje uticaja elektriciteta na ra-stenje biljaka.

elektrogimnastika (grč. elektron, gymnazo vežbam) med. lečenje talasima istosmisle-ne ili naizmenične struje na taj način što uzeti i oslabljeni mišić struja održava u određenom ritmu; pronalazak francuskog rendgenologa Ž. Bergonjea (Jean Bergonie, 1856—1925); otuda i: *bergo-nizacija.*

elektrogvožde gvožđe koje se proizvodi u električnim visokim pećima.

elektrogen (grč. elektron, genos rod, gignest-hai rodit se, nastati) *fiz.* uzrok koji izaziva električne pojave i električna dejstva.

elektrogenerator (grč. elektron, lat. generator) *v. dinamo-mašina.*

elektrogravura (grč. elektron, fr. gravure) pravljenje čeličnih pečata pomoću elektriciteta.

elektrografija (grč. elektron, grapho pišem) *med. v. elektro-kardiografija.*

elektrografit (grč.) sintetički, veštački grafit; dobiva se od osnovne mase praha petrolkoksa.

elektrode (grč. elektron, odos put) *pl. fiz.* „putevi elektriciteta“, polne ploče kroz koje struja ulazi i izlazi, i to: pozitivna

elektroda — *anoda* („put naviše”), i negativna elektroda — *katoda* („put naniže”).

elektrodiJagnostika (grč. elektron, diagno-stikos vičan razlikovanju) *med.* upotreba jednosmislene (galvanske) i naizmenične (faradične) električne struje radi raspoznavanja i utvrđivanja bolesti.

elektrodinamika (grč. elektron, dynamis sila) *fiz.* nauka o zakonima elektriciteta u stanju kretanja, ili o dejstvu električnih struja jednih na druge.

elektrodinamičan (grč.) koji proizvodi električnu struju.

elektrodinamometar (grč. elektron, dynamis, metron) vrsta *galvanometra* koji meri jačinu električne struje elektrodinamičkih mašina.

elektrodistribucija (grč. elektron, lat. distributio) organizacija i sistem raspodele električne energije potrošačima (privreda, domaćinstva i sl.).

elektroencefalogram (grč. elektron, enkephalos mozak, gramma pismo) *med.* snimak, grafički prikaz toka struje u mozgu i njegovih promena.

elektroevcefalograf (grč. elektron, enkephalos, grapho pišem) aparat za grafičko prikazivanje električnog strujanja u mozgu.

elektroeicefalografska (grč.) *med.* metoda za proučavanje izvesnih oboljenja mozga; grafičko proučavanje oscilacija električnog potencijala koje se stalno događaju u kori mozga, pošto se svi psihički na-dražaji i poremećaji u moždanoj funkciji ispoljavaju u promenama tih oscilacija.

elektroindustrija (grč. elektron, lat. industria) industrijske grana koja proizvodi opremu za proizvodnju, prenos i potrošnju električne energije, kao što su: turbine, generatori, elektromotori, transformatori itd.

elektroinstalater (grč. elektron, fr. insta-lateur) stručnjak za izvođenje i popravku električnih instalacija.

elektrokar v. *elektrokardiogram*.

elektrokardiogram (grč. elektron, kardi'a srce, gramma linija, crta) *med.* kriva linija koja prikazuje električne promene što se događaju u srcu za vreme raznih perioda njegovog rada; ova linija se dobiva pri pregledu srca *elektrokardiogra-fom*.

elektrokardiograf (grč. elektron, kardi'a, grapho pišem) *med.* vrsta *galvanometra* koji sprovodi i beleži električne struje što postaju pri radu srca, prenose se kroz telo i izbijaju na površinu. **elektrokardiografija** (grč.) *med.* metod ispitivanja srčanog rada kojim se lekar služi da bi dobio tačnu predstavu o radu čoveč-jeg srca, a koji se sastoji u beleženju srčanih električnih struja što ih proizvodi, svojim skupljenjem, srčani mišić;

ova ispitivanja se vrše pomoću *elektrokardiografa*.

elektrokaustika (grč. elektron, kausis, paljenje) *med.* paljenje tkiva žicom usijanom pomoću električne struje.

elektrokemijska v. *elektrohemija*.

elektro-kinetičan (grč. elektron, kineo krećem) proizveden elektricitetom u kretanju.

elektro-kultura (grč. elektron, lat. cultura gajenje) uvećavanje žetvenog prinose poljoprivrednih proizvoda pomoću dejstva električne struje, bilo da se pušta u samo tle ili iznad plodova; takođe: nego-vanje biljaka pri električnoj svetlosti, za vreme noći, koja zamenjuje dnevnu svetlost.

elektrokucija (od *elektro* i *egzekucija*) izvršenje smrtnе kazne pomoću električne stolice.

elektroliza (grč. elektron, lysis razlaganje) *heh.* razlaganje neke tečnosti na njene sastojke pomoću električne struje.

elektrolit (grč. elektron, lyo razlažem) *hem.* svaka tvar, supstanca, sposobna da se ra-zloži *elektrolizom*.

elektrologija (grč. elektron, logia nauka) nauka o elektricitetu, kojoj je poglavito cilj da unapreduje razvoj naučnih istraživanje u oblasti elektriciteta.

elektroluminiscencija (grč. elektron, lat. luminescentia) pojava svetljenja nekih materija pod uticajem električnog izbijanja (npr. kada se nalaze u polju naizmenične struje).

elektromagnet (grč. elektron, magnetis) *fiz.* uređaj pomoću kojeg se mogu dobiti jake magnetne polja.

elektromagnetizam (grč. elektron, magnetis, líthos) *fiz.* veza između električnih magnetnih pojava i nauka o uzajamnom uticaju elektriciteta i magnetizme.

elektromagnetna teorija svetlosti gledište koje je, 1865. godine, prvi izneo Džems Klerk Meksvel, po kojem se svetlost se-stoji od elektromagnetsnih talase.

elektromagnetski talasi talasi koji se keo jedan deo energije vrlo brzih električnih treptaja prostiru, izručuju u okolnu sredinu; radio-talasi, infracrvene, svetlost, obična vidljiva svetlost, ultravijo-, letne svetlost, rendgenski zreci, gema--zreci.

elektromedicina (grč. elektron, let. medicina) primena elektriciteta u lekarstvu (obuhvata; elektroterapiju, elektrodiag-nostiku, rendgenoterapiju, elektrofoto-grafiju, elektroendoskopiju, zatim upotrebu električne struje keo sile koja kreće aparate za masiranje, maštine za bušenje zuba itd.).

elektrometalurgija (grč. elektron, metallon kovine) dobijanje metale *elektrolizom*.

elektrometar (grč. elektron, mētron) *fiz.* instrument za merenje razlika elektrosta-tičkog potencijala; *up.* elektroskop.

elektrometeori (grč. elektron, meteoron ono što je na visini) pojave u atmosferi koje su električnog porekla ili koje prati razvijanje elektriciteta, kao: bura, elm-ska vatra, polarna svetlost i dr.

elektromehanika (grč. elektron, mechanike) upotreba električne energije u mehanici.

elektromobil (grč. elektron, lat. mobilis pokretan) motorna kola sa električni!« pogonom.

elektromonter (grč. elektron, fr. monteur) onaj koji montira električna postrojenja.

elektromotor (grč. elektron, lat. movere kretati) mašina koja pretvara električnu energiju u mehanički rad.

elektromotorna sila *fiz.* sila koja održava ili teži da održi električnu struju kroz provodnik i koja vrši rad samo kad se elektricitet kreće, koja, dakle, teži da pokreće izvesnu količinu elektriciteta u kolu.

elektron (grč. elektron) ova reč je kod starih Grka imala više značenja (ćilibar, neka mešavina zlata i srebra, ponekad sjajan dragi kamen uopšte); ime jednoga novog sjajnog metala, neke legure magnezijuma srebrno-bele boje, lakše od aluminijuma, koja se naročito upotrebljava za pravljenje delova mašina; *fiz.* glavno značenje u modernoj fizici; vidi pod elek-troni.

elektron-volt jedinica za energiju (i rad) oko bilion puta manja od erga (v.); upotrebljava se u atomskoj i nuklearnoj fizici.

elektronegativan (grč. elektron, lat. negati-vus) negativno električan ($-E$).

elektroni (grč.) *pl. fiz.* delovi atoma negativno nanelektrisanu Naziv je 1891. god. dao Džonston Stone.

elektronika (grč.) deo elektrotehnike koja se bavi problemima kretanja elektrona u električnom i magnetskom polju i primenom tih pojava u praktične svrhe.

elektroničar (grč.) stručnjak za elektro-niku.

elektronika (grč.) elektronske cev, radio-cev.

slektro-metal (grč. elektron, metalon) legu-ra magnezijuma, cinka i bakra; upotrebljava se u avionskoj industriji, mašino-gradnji i dr.

elektronske muzika muzika od zvukova i šumova dobivenim elektroakustičkim putem; snimljena na magnetofonsku vrpcu, reproducuje se preko zvučnika; javlja se oko sredine ovog veka.

elektronski zraci *fiz.* zraci koji se sastoje od elektrona.

elektronski mikroskop *alt.* instrument u kojem se snop elektrona sjedinjuje u »sižu pomoću okolnog električnog ili magnet-nog polja (elektronskog sočiva) te se proi-

zvede uvećan lik sićušnog predmeta na fluorescentnom zaklonu ili fotografiske ploči slično stvaranju lika u složenom mikroskopu.

elektrooptika (grč. elektron, optike nauka o viđenju, o svetlosti) nauka o pojавama pomoću kojih se može dokazati bliska veza između elektriciteta i svetlosti, naime da su svetlost i elektricitet u suštini isto; nauka o dejstvu električnog polja na optička svojstva tela.

elektroosmoza (grč. elektron, osmos guranje, tiskanje) proticanje tečnosti kroz porozne dijafragme zbog delovanje električnog polja; primenjuje se za čišćenje vode.

elektropatologija (grč. elektron, pathos bol, logia nauka) *med.* nauka o poremećajima u zdravstvenom stanju koje izaziva elektricitet.

elektropireksija (grč. elektron, pyrexis groznicu) *med.* izazivanje veštačke groznice putem elektriciteta, poglavito putem ultrakratkih talasa.

elsktropozitivan (grč. elektron, lat. positivus) pozitivno električan (+ E).

elektropunktura (grč. elektron, nlat. punctu-ga bodenje, ubod, bod) *med.* vrsta akupunktu-re, koja se sastoji u tome što se igle, zabodene u obolelo mesto, spoje sa jednim malim Voltinim stubom.

elektrorafinacija (grč. elektron, fr. raf-finer) čišćenje metala elektrolizom.

elektroskop (grč. elektron, skopeo gledam, posmatram) *fiz.* osetljiva sprava pomoću koje se može veoma lako poznati ne samo da li je neko telo nanelektrisano, nego i kojom je vrstom elektriciteta nanelektrisano (*up.* elektrometar); medicinski aparat za osvetljavanje električnom sijali-com kao izvorom svetlosti.

elektrostatika (grč. elektron, statikos koji prouzrokuje stajanje) nauka o zakonima elektriciteta u stanju mirovanja.

elektrostaticka jedinica količine elektriciteta *fiz.* količina elektriciteta koja postavljena na odstojanje od jednog centimetra (u vazduhu) od istovrsne i jednake količine odbija je silom jednoga dina.

elektroterapeut (grč. elektron ćilibar, the-rapeia opsluživanje, dvorenje, negovanje; lečenje) *med.* stručnjak za elektroterapiju.

elektroterapija (grč.) *med.* upotreba raznih oblika električne struje — galvanske, faradične i visokofrekventne — za lečenje bolesti.

elektrotermija (grč. therme toplota) deo tehnike koji se bavi pitanjima pretvaranja električne energije u toplotnu energiju u raznim otpornicima.

elektrotehnika (grč. elektron, technike) naučna istraživanje i praktične primene u oblasti nauke o elektricitetu ukoliko se oni odnose na proizvodnje i svestrano iskorišćavani električne sile.

slektrotehničar (grč.) onaj koji se bavi elektrotehnikom, koji se posvetio elektronom.

elektrotipija (grč. elektron, typos utisak, trag; slovo) galvanoplastička izrada slova, stereotipskih ploča, drvoreza itd.

elektrotipirati (grč.) galvanoplastički izradivati slova, stereotipske ploče, dr-voreze i dr.

elektrotonus (grč. elektron, tonos zatezanje, snaga) med. menjanje stanja jednog živca na taj način što se kroz taj živac pusti električna struja; up. *anelektrotonus* i *telektrotonus*.

elektrotropizam (grč. elektron, trepo obr-ćem, okrećem) med. svojstvo protoplazme da je elektricitet može odbijati ili privlačiti.

elektrofiziologija (grč. elektron, physis, priroda, logia nauka) deo fiziologije koji proučava električne procese i pojave u životu organizma (biljaka i životinja).

elektrofilter (grč. elektron, lat. filtrum) aparat koji propušta odredene frekven-cije naizmenične struje a sve druge zadržava.

elektrofor (grč. elektron, phoreo nosim) fiz. najprostija mašina pomoću koje se influencom ili elektrostatičkom indukcijom može dobiti radom neograničen broj električnih naboja iz jednog naboja iši-bavši prethodno, radi dobijanja tog jednog naboja, ploču od smole ili tvrde gume vunenom krpom ili krznom.

elektroforeza (grč. elektron, foreus nosač) pojava kretanja čestica prema katodi ili prema alodi koja se javlja kad se propusti jednosmerna električna struja kroz neki sol ili kroz neku suspenziju ili emulziјu. Pojava kretanja čestica prema katodi zove se kataforeza, a pojava kretanja čestica prema anodi anaforeza.

elektrohemizam (grč. elektron, chemeia) shvatanje osnivača moderne hemije J.J. Bercelijusa (1779—1848), da hemijsko srodstvo dolazi od elektriciteta koji se stvara dodirom materija.

elektrohemija (grč.) nauka o uticaju električne struje na hemijska jedinjenja.

elektroheminski ekvivalent količina nekog jona izdvojene dejstvom jedinice jačine struje (1 amper) u jedinici vremena (1 s).

elektro-hemi-tipija (grč. elektron, chemeia, typos) nagrizanje cinka pomoću galvanske struje i rastvora sulfata bakra.

elektrohirurgija (grč. elektro . . . , cheir ruka, črgon delo, posao, rad) med. primena visokofrekventne električne struje u hirurškim operacijama.

elektročelik čelik dobijen električnim putem (u električnoj peći).

elektrošok (grč. elektron, fr. choc) med. šok izazvan električnim putem (pri lečenju nekih psihoz).

elekacija (lat. eligere izabrati, electio izbor) biranje, izbor.

element(a)t (lat. elementum) gram. osnovni glasovi jezika, slova, azbuka, alfabeta; obično u pl.: osnove, načela, počela, bitni delovi jedne nauke ili umetnosti; fiz. v. *galvanski element*; hem. svako ono prosto telo koje se nikakvim sredstvima ne može razložiti na kakve sastojke, pratvar, osnovna materija, osnovni sastojci tela (stari su, na osnovu neposrednog opažanja, smatrali da postoje četiri kvalitativna elementa: vatra, voda, vazduh i zemlja, dok današnja hemija poznaje, dosad, 105); element elektriciteta je *električni elementarni kvantum*; psih. sadržina svesti; fig. ono što je glavno, uslov života, npr. „to je njegov element”, tj. on bez toga ne može da živi; „on je u svome elementu”, tj. on je u sredini koja najbolje odgovara njegovoj prirodi i sklonostima.

elementaran (lat. elementarius) koji spada u elemente, početni, prapočetni, osnovni, bitni, glavni; *elementarna vatra* prava-tra, glavni izvor toplore; *elementaran događaj* onaj koji izazivaju prirodne sile, npr. provala oblaka; *elementarna knjiga* osnovna knjiga, početnica, bukvare; *elementarne funkcije psih.* osnovne delatnosti duše; *elementarna znanja* osnovna (ili: početna, bitna) znanja; *elementarne sile* prirodne sile.

elementarna analiza hemijsko razlaganje jednog tela u njegove bitne, osnovne sastojke, naročito nekog organskog tela u kiseonik, vodonik, azot i ugljenik.

elementarni naboј fiz. v. *električni elementarni kvantum*.

elementarno opterećenje fiz. v. *električni elementarni kvantum*.

elsnktika (grč. elenchos dokaz) veština dokazivanje, ubedivanja ili pobijanje; nauka o crkvenom polemisanju.

elenhus (grč.) sadržaj, pregled sadržine, registar; log. *ignoracio elenhi* (lat. igno-ratio elenchi) pogreška u dokazivanju koja se sastoji u tome što se ono što treba dokazati ili pobjiti prenebregava, igno-riše, a dokazuje se ili pobjija nešto drugo.

eleografija (grč. elaiion maslinovo ulje, grapho pišem, slikam) slikanje masnim? bojama.

eleometar (grč. elaiion, metron) aparat za merenje specifične težine masnih ulja.

eleuteriomanija (grč. eleutheria sloboda, mam'a pomama, ludilo) zanos za slobodom, preterano oduševljavanje slobodom.

elefant (grč. elephas, lat. elephantus) slon.

elefantijazis (grč. elephas slon) med. znatno uvećanje zapremine jednog uda ili jednog dela tela izazvano tvrdim i hroničnim edemom kože, najviši stepen krastavosti, bolest kod koje su noge prevučene nekom koricom sličnom slonovoj koži.

- elefantofag** (grč. elephas, phagos žderač) onaj koji jede slonove, slonožder.
- elzevir** naziv za izdanja antičkih klasika, Viblje, i dr. u XVI i HUP v. (prema čuvenoj holandskoj porodici izdavača i štampara *Elzevir*).
- eligibilan** (nlat. eligere birati, eligibilis izbirljiv) koji se može birati, koji ima pravo na izbor.
- eligibilitet** (nlat. eligibilitas) izbirlji-vost, pravo na biranje, pravo po kojem neko može da bude biran.
- elidirati** (lat. elidere) izostaviti, izosta-vl>ati, izbaciti, izbacivati; naročito jedno slovo radi blagoglasnosti; *up. eli-zija*.
- Elizej** v. *Elizijum*.
- elizivan** (nlat. elisis) izostavan, koji izostavlja, izbacivan, koji izbacuje; *eliziv-ni artikli prav.* stavovi protivdokaza u kojima se izlaže baš suprotno onome što protivnička strana hoće da dokaže.
- elizija** (lat. elision) izbacivanje, izosta-vljanje, radi blagoglasnosti, nepotrebnih samoglasnika, naročito gde nastaje zev (hijat), koji treba ukinuti ne samo kad je u jednoj reći nego, često, i kad je među dvema, tj. kada se jedna reč svršava, a druga neposredno za njom počinje samoglasnikom, npr.: Da j' u mene što j' u cara blaga!
- slizijski** (grč. Elysion) divan, bajan, čaro-ban, rajske; *up. Elizijum*.
- Elizijum** (grč. Elysion) *mit.* po najstarijim pesnicima, naročito Homeru, blagosloveni kraj u koji odlični junaci odlaze a ne umiru; docnije: boravište blaženih u podzemnom svetu, tj. u *Adu*; *fig.* divno boravište, prekrasan kraj, bajna zemlja; ime mesta za proizvodnju, naročito u prirodi; *elizijска polja* (*supr. Tartar*).
- elikvacija** (dat. eliquatio) topljenje, rastopljavanje; bistrenje, razbistranje.
- elikvirati** (dat. eliquer) utečniti, utečnja-vati, napraviti tečnim, topiti, rastopiti; bistriti, razbistriti.
- eliksacija** (lat. elixare, elixatio) barenje, iskuvanje na lakoj vatri; razmekšavanje kuvanjem.
- eliksivacija** (nlat. elixivatio) izluženje, luženje, parenje cedem.
- eliksir** (arap. el-iksir) najfiniji ekstrakt neke materije; kamen mudrosti; ranije: napitak sastavljen od većeg broja jedno-stavnih lekova i prokovan, lekovit napitak; danas: lek u nešto gušćem obliku koji se daje u kapljama.
- eliminacija** (nlat. eliminatio) izbacivanje, isterivanje; izbačenost, isteranost; udaljivanje, odstranjivanje, udaljenje, odstranjenje, udaljenost, odstranjenost; *kat.* izbacivanje, uklanjanje; *med.* odstranjivanje izumrlih delova organizma; brisanje, naročito iz nekog spiska npr. umrlih, pre-seljenih itd.
- eliminirati** (lat. limen prag, eliminare s one strane praga staviti, isterati iz kuće) isključiti, isključivaTM, izbacivati, izbaciti; isterati, udaljiti; izostaviti, izostavljati, brisati, izbrisati.
- eliminisan!** v. *eliminirati*.
- elipsa** (grč. elleipsis izostavljanje, lat. ellipsis) 1. *stil.* izostavljanje manje važnih reči, delova rečenice, pa i celih rečenica koje se iz ostale sadržine mogu razumeti, da bi se što jače istaklo ono što je glavno npr.: Ispod mire devet vire; 2. *geom.* jajasta kriva linija, geometrijsko mesto svih tačaka čiji je zbir odstojanja od dve dane tačke (žive) stalna veličina i jednak velikoj osi te krive.
- elipsograf** (grč. elleipsis elipsa, grapho pišem) instrument za crtanje, opisivanje *ellipse* sa datim osama.
- elipsoid** (grč. elleipsis elipsa, eldos oblik, vid) *geom.* telo čiji svi ravni preseci kroz jednu od oca jesu elipse, a svi drugi preseci elipse ili krugovi; *rotacioni elipsoid* telo koje postaje kada se elipsa obrće oko jedne od svojih oca.
- elipticitet** (grč. elleiptikos eliptičan) oblik elipse; stupanj odstupanja (neke putanje itd.) od kružnog oblika, ili sferoidea od loptnog oblika; *kol.* splošte-nost Zemlje (1/298,257).
- eliptičan** (grč. elleiptikos izostavljen, skraćen) jajast, duguljasto okrugao.
- eliptičnost** v. *elipticitet*.
- elisa** (fr. helice, grč. elix zayojica, zavoj-nica) vijak (brodski zavrtanj za pokretanje brodoga; vazdušni zavrtanj za pokretanje aeroplana i vazdušnih brodova); *propeler*.
- Elisejska palata** v. *Jelisejska palata*.
- Elisejska pol>a** (grč. Elysion pedion) v. *Jelisejska polja*.
- elita** (lat. eligere izabratiti, fr. elite) ono što je najbolje, najodabranije, kita, cvet nečega, naročito društva; *voj.* najodabra-nija vojska, jezgro vojske.
- elitan** (fr. elite) biran, odabran, otmen.
- elitritis** (grč. elytron materica) *med.* zapaljenje materice.
- elitronkus** (grč. elytron, onkos masa, veličina teškog tela) *med.* otok na materici, oticanje materice.
- elitroptoza** (grč. elytron, pthosis pad) *med.* poremećaj u materici.
- elitroragija** (grč. elytron, regnimi prskam, pucam) *med.* krvarenje iz materice.
- elitrotomija** (grč. elytron, tome sečenje) *med.* sečenje (ili: prosecanje) materice.
- elitrocela** (grč. elytron, kele prosutost) *med.* prosutost (ili: kila) materice.
- elmska vatra** prameni svetlosti koji se pri jakoj nepogodi u vazduhu i snežnim veja-vicama pokazuju na šiljcima gromobrana, katarki, tornjeva, na vrhovima drveta i uopšte visokih predmeta, a koji potiču od elektriciteta što izlazi iz tih

šiljaka (naziv po tome što su sicilijan-ski mornari zvali u pomoć svetog Elma); *u nas: svetlost svetog Ilije.*

Eloah (hebr. Eloah) jevrejske ime boga; *up. Jehova.*

elogij(um) (grč. logos reč, lat. elogium) izreka, iskaz; natpis, nadgrobni natpis; odredba u testamentu; *up. elož.*

elož (fr. eloge) hvala, pohvala, pohvalni-ca, pohvalna beseda.

elokacija (nlat. elocatio) iznajmljivanje, iznajmljenje, davanje pod najam, pod zakup; devojačka spremu.

elokventan (lat. eloquens) rečit, krasnorečiv.

elokvencija (lat. eloquentia) rečitost, krasnorečivost.

elokucija (lat. elocutio) govorničko izražavanje, govornički stil, izvođenje i razvijanje misli pri govoru.

elongacija (nlat. elongatio) produžavanje, rastezanje, razvlačenje; produženje, produženost; udaljavanje, udaljen>e; *astr.* uglavno odstojanje planete od Sunca, ili pratioca, satelita, od svoga središnjog, centralnog tela; *fiz.* odstojanje između položaja stabilne ravnoteže i početnog položaja treptavog, oscilujućeg sistema.

elongirati (nlat. elongare) odužiti, produžiti, odul>iti, produl>iti, otegnuti, protegnuti, rastegnuti.

elron (fr. aileron) vrh krila; pero na vodeničnom točku; *voj. pl.* mala spol>ašnja postrojenja kod utvrđenja.

eluvij(um) (lat. eluere oprati, nlat. eluvium) *geol.* proizvodi nepogoda koji su se zadržali ia svom mestu postanka na Zemljinoj površini (ilovača, blato i dr.); *supr. alu-vijum.*

eludirati (lat. eludere) vep!to odbiti, na fin način izbeći; mimoći (ili: obići) zakon; osujetiti, ne dati da dode do čega; izigrati, izraditi, podvaliti, obmanuti.

eluzivan (lat. eludere, nlat. elusivus) izbega-van, mimoilazan, osujetan, koji izbegava, mimoilazi, osujeće; izigravan, koji izigrava, koji podvaljuje.

eluzija (lat. eludere, nlat. elusio) izbega-vanje, obilaženje, mimoilaženje, osujeći-vanje; izigravanje, izradivanje, podvalji-vanje.

eluksacija (lat. luxare, nlat. eluxatio) *med.* iščašenje, uganuce (kosti).

elukubrirat (lat. elucubrare) raditi pri svetlosti, noću; marljivo, revnosno proučavati (ili: obrađivati).

elutrijacija (nlat. elutriatio) *hem.* ispiranje, čišćenje zemljanih delova ispiranjem.

elucija (lat. eluere, ispirati, očistiti, elutio) *hem.* v. *elutrijacija;* *elucioni postupak* način dobijanja šećera putem za-luživanja poroznim krećom zamenjene me-lase pomoću alkohola.

elf (eng. šved. elf, stnord. alfr, dan. elv, nem. A1r) *mit. pl.* duhovi kod germanskih

naroda, oličenja prirodnih sila, mali i nestašni duhovi koji, kao dobra i lepa bića, žive na nebesima, ali, kao opaka i ružna, kao noćni duhovi, borave pod zemljom.

elfer (nem. Elfer) *sp.* kazneni udarac sa 11 metara, pravo u gol, u fudbalu.

elčija (tur. elci) diplomatski predstavnik, poslanik, izaslanik, ambasador; pismonoša, poštar.

eljen (mađ. eljen) živeo, da živi, ura!

emailj (fr. email, ital. smalto, nem. Schmelz) caklina, gled, gleda, caklo, savat; stakla-sta masa (feldspat, kvarc, boraks i dr.) kojom se prevlače metalni predmeti, naročito kuhinjsko posude, radi boljeg održavanja ili zbog ukrašavanja, vrsta belila za žene; *emailj-boje* staklaste boje za bojadisanje metaala, stakla, porculana i dr.; *emailj-lak* mastan lak, beo ili u boji, za davanje sjaja već obojenim predmetima; *emailj-staklo* neprozirno staklo za ukrašavanje stvari od stakla, ilovače i metaala.

emalj (fr. email) v. *emailj.*

emaljer (fr. emailleur) onaj koji radi gle-dom, veštak u gledosanju.

emaljirati (fr. emailler) gledosati, savat-leisati; raditi (ili: išarati, šarati) gledom.

emanatizam (lat. emanare isticati, proizi-laziti) *teol.* učenje o proisticanju svega iz jednog najvišeg prabića (po indijskom, persijskom i egipatskom religijskom sistemu).

emulator (lat.) *med.* aparat za pravljenje i proizvodjenje radiogenskih preparata različite jačine; *up. emanaciona terapija.*

emanatorija (lat.) *med.* v. *emanaciona terapija.*

emanacija (lat. emanatio) izlaženje, oda-vanje (od sebe), izviranje, isticanje, ispa-ravanje, isparjenje, npr. veoma finih i od tela odvojenih delića (mirisa i dr.); *fiz.* gasovita tvar, supstanca koja strujanjem izlazi iz radioaktivnih materija i koja je i sama radioaktivna; *prav.* objavljuvanje neke naredbe i sl.; *fil.* po učenju novopla-toničara i gnostičara, svet je emanacija božanstva, tj. izlazak jednog manje savršenog bića iz nekog višeg i savršenijeg principa, a da se pri tom ovaj viši princip nije izmenio.

emanaciona teorija *fiz.* teorija koju je, 1678, izneo Njutn, no koja je docnije (u XIX stoljeću) napuštena, po kojoj svetlost, kao beskrajno fina materija, izlazi putem strujanja iz svetlog tela; *korpuskularna teorija, emisiona teorija,* *u novije doba došla do izražaja u talasnoj mehanici i izmirena sa Hujgensovom undulacionom teorijom.*

emanaciona terapija *med.* lečenje bolesnika emanacijom radija u obliku *radiogenskih preparata* (vode za piće i kupanje, blata za

- parenje), ili udisanjem u zatvorenim prostorijama (*emanatorijama*), u kojima se razvija emanacija.
- emanacioni sistem** teol. v. *emanatizam*.
- emanirati** (lat. emanare) isticati, proisti-cati, izlaziti, poticati; odavati, zračiti; izvirati, isparavati se.
- emancipator** (lat. emancipare) oslobođilac, spasilač.
- emancipacija** (lat. *emancipatio*) kod Rimljana: oslobođenje jednog člana porodice od vlasti starešine porodice; u današnjem pravu: oslobođenje dece od očinske ili starateljske vlasti, postajanje punolet-nim; fig. oslobođenje stanja zavisnosti i ograničenja slobode, npr. robova, Jevreja, žena, škole od crkve, crkve od države itd.
- emancpcionist(a)** (lat. *emancipare* oslobođiti) protivnik robovanja crnaca; pristalica i pobornik svake emancipacije uopšte.
- emancipirati** (lat.) oslobođiti rovpstva ili zavisnosti od nekoga, oslobođiti dete očeve i staraočeve vlasti i nadzora oca ili staraooca, proglašiti punoletnim, oglasi-ti za samostalnog; izjednačiti u pravima; oslobođiti nekoga od građanskih ili crkvenih ograničenja; *emancipirati* se oslobođiti se od ograničenja slobode, postati jednak u pravima; postati preteran u slobodi.
- emaskulator** (lat. *eogex*, *masculus* muž, mužjak) sprava za škopljene mužjaka kod životinja.
- emaceracija** (lat. *emaceratio*) med. mršavljenje, slabljenje, sušenje, ispijenost.
- emacerirati** (lat. *etasegare*) med. mršaveti, sušiti se, postajati ispijen.
- emaciacija** (lat. *emaciatio*) kć. v. *emaceracija*.
- embalofrazija** (grč. *emballo* ubacujem, *frazia*, v.) ubacivanje tzv. parazitskih reči (*ovaj, onaj, dakle, eto* i dr.) u govoru mucavih i nekih drugih *logopata*.
- embargo** (šp. *embargar*) uzapćenje brodova sa robom koji se nalaze u jednoj luci, stavljanje zabrane na jedan brod ili više brodova u luci; zatvaranje luke, zabrana brodovima da ulaze u pristanište; uzapćenje na brodu.
- emblem** (grč. *emblema* ukrasni umetak) umetnut rad; simvol, znamenje, znak, obeležje; up. *amblem*.
- emblematizirati** (grč.) prikazivati u slikama, izlagati slikovito, simvolizirati, alegorisati.
- emblematičan** (grč.) znamenjevit, simvoličan, alegoričan, prikazan u slici, slikovit.
- emblemizirati** (grč.) v. *emblematizirati*.
- embol** (grč. *embolos* uturak, ugurak, klin) med. tvrdo telo koje se prenosi krvotokom i zatvara zjad krvnog suda, odnosno srčanu duplju, začep, začepak; kundak na štrcaljkama i vazdušnim pumpama.
- embolizam** (grč. *emballo* ubacim) 1. umetanje; up. *interkalacija*; 2. med. začepljenje krvnog suda *embolom*.
- embolija** (grč.) med. prodiranje stranih, tvrdih predmeta krvotokom i zatvaranje, začepljavanje z jalova krvnih sudova tim tvrdim telima.
- emboliforman** (grč. *embolos* klin, čep, lat. forma, oblik) up. *emboličan*.
- emboličan** (grč.) u obliku čepa, zapušaća, klina, čepast, klinast.
- embregma** (grč. *embrecho*) med. lagano sipanje tečnosti na oboleli deo tela, lečenje mokrim oblozima; trljanje tečnim lekom; *embroha*, *embrokacija*.
- embrio** (grč. *bryo* ničem, teram, *embryon* zametak) biol. životinjsko i biljno oplo-deno jaje, zametak, začetak; up. *fetus*.
- embriogenija** (grč. *embryon*, *genos* rođenje) biol. postanak zametka, *fetusa*.
- embriografija** (grč. *embryon*, *grapho* opisu-jem) biol. v. *embriologija*.
- embriotkovija** (grč. *embryon*, *kteino* ubijam) ubijanje, uništavanje zametka, ploda (u utrobi).
- embriologija** (grč. *embryon*, *logia*) biol. nauka o razvitku zametka (*embrija*) u materinoj utrobi počevši od jajne ćelije do napuštanja jajnih ovoja ili do poroda; up. *embriografija*.
- embrialan** (grč. *embryon*) zametni, začet-ni, koji se odnosi na *embrio*, koji ima izgled embrija, kl!š, ast, semenast; fig. koji se nalazi tek u začetku, još neizrađen.
- embriotlazis** (grč. *embryon*, *thlao* zgnječim, *zdruzgam*) med. zgnjećenje ili smravljanje ploda u slučajevima teškog porođaja.
- embriotlast** (grč. *embryon*, *thlao* zgnječim, *zdruzgam*) *hir.* instrumenat za zgnjećenje i razdrobljavanje glave mrtvog deteta u utrobi.
- embriotomija** (grč. *embryon*, *tome* sečenje) med. rasparčavanje (ili: sečenje) deteta u materici, u veoma teškim slučajevima poradanja, da bi se lakše izvuklo iz matere.
- embrokacija** (grč. *embroche*) v. *embregma*.
- embroha** (grč. *embroche*) med. v. *embregma*.
- emezija** (grč. *emesia*) med. sklonost povraćanju (ili: bljuvanju).
- emeziz** (grč. *emesis* povraćanje, eteb povraćam) med. povraćanje, bljuvanje.
- emezma** (grč. eteb povraćam, *emesma*) med. ono što se povraća, izbljuvavak.
- emenagoga** (grč. *em-menos* mesečni, ta emmet'a mesečno pranje žena, *agogos* odvodan, koji odvodi) pl. med. v. *emeniagoga*.
- emenda** (nlat. *emenda*) naknada štete, novčana kazna zbog protivpravne radnje ili protivpravnog postupka, koja se plaća da bi se izbegla veća šteta.

emendanda (lat. emendanda) *pl.* ono što u jednom spisu treba popraviti (ili: ispraviti), popravke, ispravke. **emendantor** (lat. emendantor) onaj koji popravlja greške, ispravljam, popravljač.

emendacija (lat. emendatio) popravljanje, ispravljanje; popravka, ispravka. **emendirati** (lat. emendare) popraviti, popravljati, ispraviti, ispravljati. **emeniagoga** (grč. ta emmēma) mesečno pranje žena, agogos odvodan, koji odvodi) *pl. med.* sredstva koja pomažu mesečno čišćenje žena, koja izazivaju menstruaciju: *emena-goga*.

ementaler (nem. Emmental) *trg.* čuveni švajcarski sir u velikim kolutovima.

emergencija (lat. emergere pojavit se, izroniti) 1. *fil.* spontano pojavljivanje novog stupnja na nižem prethodnom; 2. *bog.* izraslina na biljnim organima (npr. *tri*). emergirati (lat.) izbiti na površinu, izaći na javnost, pročuti se, istaknuti se. **emerzija** (lat. emersio) izbijanje na površinu, pomaljanie; *astr.* izronjenje, izlazak jednog nebeskog tela iz senke drugog nebeskog tela, usled čega postaje vidljivim. **emeri** (eng. emery) rapava hartija za čišćenje metala, *šmirgl*. emerit (lat. emeritus) onaj koji je islužio, koji je napunio godine službe, koji je u penziji. emeritirati (nlat. emeritare) ili nekoga proglašiti *pro emerito* (nlat. rgo emeri-tio) penzionisati, staviti u mirovinu. **emeritura** (lat. emerere odslužiti, stetići pravo na ...) penzija, mirovina. **emetatrofija** (grč. eteb povračam, trophe ishrana) *med.* slabljenje (ili: oslabelost) usled čestog povraćanja. **emetikum** (grč. eteb) *med.* sredstvo koje goni na povraćanje; *pl. emetika*. **emetin** (grč.) *farm.* materija u biljci *ipeka-kuanha*, zbog koje ova ima svojstvo da izaziva povraćanje. emetičan (grč. emetikos) *med.* sklon povraćanju; koji izaziva povraćanje.

emetokatarza (grč. emetos povraćen, kathairo čistim) *med.* čišćenje s obe strane u isto vreme, tj. i povraćanjem i stolicom. **emetokatartičan** (grč.) *med.* svojstvo leka koji istovremeno goni na povraćanje i na pražnjenje creva prirodnim putem. emetologija (grč. eteb povraćam, logia) *med.*

nauka o sredstvima za povraćanje.

emetomanija (grč. eteb tata) preterana sklonost nekog lekara da preporučuje bolesnicima lekove za povraćanje.

emetofobija (grč. eteb, phobos strah) preterano zaziranje i strah od lekova za povraćanje.

emigrant (lat. emigrans) onaj koji se iseljava, iseljenik; onaj koji pobegne iz otadžbine, naročito iz političkih ili verskih razloga, izbeglica.

emigracijski (lat. emigratio) iseljavanje (ili: iseljenje) iz zemlje; sve izbeglice iz neke države.

emigrirati (lat. emigrare) iseliti se, iseljavati se; izbeći, pobeći iz države (iz političkih ili dr. razloga).

smiljan *trg.* belo, žućkasto ili plavičasta zemljano posude, slično poluporculanu (*fajansu*), koje dolazi iz sela Elgersburga u Nemačkoj, zbog čega se zove i *elgersburški poluporculan* (služi za hemijske posude).

emin (arap. amin, tur. emin siguran, veran, pouzdan) visoki činovnik u nekadašnjoj Turskoj; zakletva (*emin* ili *jemin učinili zakleti se*).

eminantan (lat. eminentia) istaknut, odličan, vanredan, osobit, veoma velik.

eminencijski (lat. eminentia) istaknutom¹, odlučnost, uzvišenost; kao titula: preuzvijšenost; med. strčaše, ispuštenje, ispuče-nost, npr. neke kosti.

eminirati (lat. eminere) isticati se, odlikovati se, biti primetan.

emir (arap. amfr, tur. emir) arabljanski poglavica, vladalac, knez; zapovednik i guverner oslobođene pokrajine.

emir-al-mumenin (arap.) vladalac vernih, titula kalifa koju je prvi imao kalif Omar.

emir-al-omara (arap.) zapovednik, titula prvog ministra kod kalifa i indijskih mogula; titula pojedinih upravnika pokrajina u Turskoj.

emir-al-umara (arap.) v. *emir-al-omara*.

emirat (arap. emir) oblast pod vlašću *emira*.

emisar (lat. emissarius) 1. izaslanik, poverljiva ličnost koju neki čovek, grupa ljudi ili stranka šalje u nekoj poverljivoj stvari; 2. (lat. emissarium) u hidroteh-nici: odvodi, mahom podzemni, kanal za odvođenje vode ili za isušenje nekog jezera.

emisija (lat. emissio) slanje, izašiljanje, odašiljanje, odavanje, izbacivanje, ispuštanje; puštanje, isticanje tečnosti; iz-davanje novih hartija od vrednosti: novčanica (banknota), desnica (akcija) itd.; fiz. odašiljanje, ispuštanje u okolini prostora (toplote); zračenje, puštanje radio--talasa, puštanje preko radija govora, muzike i dr.

emisiona teorija fiz. v. *emanaciona teorija*,

emisioni (lat. emissio) koji se tiče emisije ili je u vezi sa *emisijom*; *emisiona vanka fin.* banka koja izdaje hartije od vrednosti, naročito koja ima povlašticu i pravo da izdaje papirni novac; *emisioni kurs* vrednost koju su hartije od vrednosti imale kad su se pojavile u opticaju, tj. nominalna vrednost; *emisiona sposobnost* fiz. sposobnost jednog tela da zračenjem pusti iz sebe izvesnu količinu toplotne;

emisiona stanica predajna radio-stanica;
emisioni spektar spektar usijanih tela.

emisioni sistem teol. v. emanatizam.

emitent (lat. *emittens*) onaj koji šalje izaslanika; onaj koji izdaje ili pušta u opticaj hartije od vrednosti, naročito papirni novac.

emiter (eng. *emitter*) 1. odašiljač; 2. elek-troda nekih poluvodoničkih naprava.

emitirati (lat. *emittere*) poslati, izaslati, izašiljati, odašiljati, odaslati; izdati (ili: izdavati) hartije od vrednosti, pustiti (ili: puštati) u opticaj hartije od vrednosti, naročito papirni novac (ban-knote).

emitovati v. emitirati.

emitor v. emitent.

emovirati (lat. *emovere*) izazvati emociju, uzbuditi.

emoliens (lat. *emolliens*) med. sredstvo za umekšavanje; pl. *emoliencia*.

emolirati (lat. *emolire*) smekšati, umekšati, ublažiti.

emotivan (lat. *emovere*, *emotum*) sklon *emo-cijama*, osećajan, osetljiv; up. *emocionalan*.

emotivitet v. *emotivnost*.

emotivost (lat. *emovere* uzbuditi, nlat. *emotivitas*) osobina i stanje onoga ko je emotivan, onoga što je emotivno; sklonost uzbudivanju i uzrujavajuću, osećajnost, uzbudljivost; up *emotionalnost*.

emocija (nlat. *emotio*) uzbudnje, uzbudenost, uzrujanost, uzavrelost; *psih.* čuvstvo, duševni pokret, afekat; buna, pobuna.

emocionalan (lat.) čuvstven, osećajan; uzbudan, koji lako uzbuduje; uzbudljiv, dirljiv, potresan, ganutljiv; *emocionalna etika* fil. etički pravac koji pobude (motive) etičkog htenja i delanja gleda i traži u osećanjima, sklonostima i afektima.

emocionalizam (nlat.) fil. pravac koji smatra da celokupan duševni život čoveka počiva na emocionalnim osnovima.

emocionalnost (nlat.) osobina i stanje onoga što je emocionalno, osećajnost; up. *emotivnost*.

emocionirati (nlat. *emotio*, fr. *emotionner*)

uzbuditi, uzbudivati, potresati, potresti, dirnuti, ganuti, izazvati jako čuvstvo. **empazma** (grč. *empasso* usipam, posipam) med.

prah (ili: pudjer) za posipanje. empaistika (grč. *empao* utisnem, utiskujem) veština pravljenje metalnih predmeta sa ispušćenim figurama i ukrasima (tj. *reljef*a).

empajabl (fr. *impayable* nenaplativ, ne-isplativ) dragocen, nenaplativ, prekrasan.

empijezis (grč. *empyesis* čir, plućni čir)

med. stvaranje gnojnog čira. empijema (grč. *empyema*) med. unutarnje zagno-javanje,

naročito: čir u grudima, zagoja-vanje pluća.

empijetičan (grč. *empyetikos*) med. koji pati od unutarnjeg zagnojavanja, naročito od čireva u plućima; *empijičan*.

empijičan med. v. *empijetičan*.

empirej (grč. *empyros* ognjen) najuzvišeniji deo neba, ispunjen svetlošću i vatrom, boravište bogova (po grčkom) ili svetitelja (po hrišćanskom verovanju); fig. vrhunac, visina.

empirizam (grč. *empeiria* iskustvo) filozofija iskustva, gnoseološki pravac koji celokupne saznanje izvodi iz iskustva; u metodološkom pogledu: princip da sve nauke treba da se osnivaju na iskustvu (osnivač gnoseološkog empirizma je Con Lok, a metodološki Fransis Bekon); supr. *racionalizam*.

empirie (grč.) iskustvo, poučavanje putem posmatranja činjenica, nauka o iskustvu.

empirijski (grč. *empeirikos* iskustven) fil. v. *empiričan*; *empirijski pojmovi log.* iskustveni pojmovi, oni pojmovi koji potiču iz iskustva (supr. *apriorni*); *empirij-ska psihologija* ona koja polazi od činjenica duševnog života.

empirokriticizam (grč. *empeiria* iskustvo, krino sudim, presudujem, odlučujem) „filozofija kritičkog (ili: čistog) iskustva“, subjektivnoidealistički pravac koji se pojavio u drugoj polovini XIX v. u Nemačkoj i Austriji, a osnivači su mu Rihard Avenarijus (1843—1896) i Ernst Mah (1838—1916), po kome se zove i *mahi-zam*. Ovo učenje odriče realnost svega što nije neposredno dato u iskustvu, za jedinu realnost smatra subjektivne osećaje, a za pravu stvarnost samo ono što je neposredno dato u opažaju. Elementi stvarnosti su, npr. osećaji crvenog, gorkog i dr.; materija, tela, stvari samo su „kompleksi“ osećaja i ne postoje van osećaja, van naše svesti. Na taj način sve fizičko svodi se na psihičke elemente, na osećaje. Po Avenarijusu, mišljenje i biće u stalnoj su vezi, u tom smislu što nema mišljenja bez bića i obratno. Osnova te veze je, po njemu, svest, a svest ne može postojati bez subjekta koji misli. U svom delu „Materijalizam i empiriokriticizam“ Lenjin je ovo učenje podvrsgao veoma oštrog kritici.

empirokritičar (grč. *empeiria*, kritikos) pristalica *empirokriticizma*.

empriomonizam (grč. *empeiria*, monos sam, jedan) pravac u filozofiji, podvrsta empiriokriticizma, koji je osnovao A. Bogdanov, a u kome je pojam individualne svesti zamenjen pojmom kolektivne.

empriosimbolizam (grč. *empeiria*, symbo-lon) pravac u filozofiji, podvrsta empiriokriticizma, čiji je predstavnik bio P. Juškjević, a prema kome su naše forme saznanja simboli naših osećaja, a ne slike spoljnog sveta.

empirist(a) (grč. empeiria) *fil.* pristalica *empirizma*, tj. onaj koji dolazi do saznanja na osnovu čulnog opažanja i iskustva, dakle *aposteriorno*; *up.* empiričar.

empiričan (grč. empeirikos) *fil.* iskustven, na osnovu iskustva, dat iskustvom, koji se odnosi na iskustvo (tynp. *racionalan*, *aprioran*, *transcendentalan*); *up.* empirički.

empiričar (grč. empeiria) onaj koji se u radu i mišljenju oslanja na iskustvo, koji dolazi do znanja putem iskustva i ogleda, ne upravljujući se spekulativnim mišljenjem; *fig.* veštak u korišćenju iskustvom, npr. lekar; *supr.* teoretičar.

empirozis (grč. empyros u vatri) *med.* vatra, zapaljenje, opeketina.

emplastikum (grč. emplasso zaputim, zatvorim) *med.* sredstvo za zatvaranje; *pl.* *emplastička*.

emplastičan (grč.) *med.* koji zatvara, steže, skuplja.

emoplastacija (lat. emplastratio) kalemljenje biljke.

emplastrirati (lat. emplastrare) kalemiti biljku, *okulirati*.

emplastrum (lat. emplastrum, grč. emplastron) *med.* melem za rane, *flaster*.

empneumatoza (grč. empneumatosis nadimanje) *med.* v. *emfizem*.

empora (grč. emporion) bočna galerija, balkon u crkvi.

emporij(um) (lat. emporium, grč. emporion) trg, tržište, pomorske trgoviste.

empresmomanija (grč. empresmos paljevina, manla pomama, ludilo) zločinačke sklonost paljevini (kao patološki nagon).

emprostotonija (grč. emprosthen ispred, tei-po izdužim, prostrem) *med.* povijenost tela napred pri oboljenju od tetanusa; *empro-stotonus*.

emprostotonus (grč.) *med.* v. *emprostotonija*.

empsihoza (grč. empsychos obdaren dušom, živ) oduhovljavanje, tobožnje putovanje duša, ulaženje duša u telo *embrija*.

emptor (lat. emptor) *prav.* kupac.

empcio (lat. emptio) *prav.* kupovanje, kupovina; kupovina, kupljena stvar.

emu (eng. emu) *zool.* krupna ptica, vrsta noja (*Dromaeus novaehollandiae*), živi u Australiji.

emulgator *hem.* tečnost koja potpomaže stvaranje *emulzije*.

emulzivan (lat. emulsio) prirode *emulzije*, mlečast, mlečan, koji je kao mleko, uljasto tečan a sličan sa mlekom po boji i gu-stini.

emulzija (lat. emulgere izmusti, emulsio) uljasta tečnost koja ima boju i gustinu mleka, mleko od semena, mleko dobijeno od stucanih badema u vodi itd.; *farm.* lek spravljen da liči na takvu tečnost.

emulzin (lat. emulsio) *hem.* belančevinasta supstanca koju sadrže slatki i gorki

bademi i koja izaziva vrenje; v. *amigdalina*.

emundancija (lat. emundantio) *med.* čišćenje spolja (rana i čireva).

emundirati (lat. emundare) *med.* iščistiti, čistiti, npr. rane, čireve.

emunktorija (nlat. emunctorium) *pl. med.* sudovi za odvajanje ili odvodjenje, organi za čišćenje, npr. nozdrve.

emfaza (grč. emphasis prikazivanje, pokazivanje; snaga izraza, naglašenje) očigledno izlaganje i prikazivanje; preterivanje u tonu ili u izrazima, izveštačena svečanost u govoru, visokoparnost.

emfatičan (grč.) jak u tonu i izrazima, koji tako naglašava izraze želeći im time povećati važnost, uzbudan, visokoparan; *up.* *emfaza*.

emfizem (grč. emphysema, emphysao uduvam, naduvam) *med.* nagomilavanje vazduha u tkivima, naročito ispod kože (kao posledica povrede pluća i dušnika); *emfizem pluća* preterano proširenje plućnih mehurića, praćeno gubitkom njihove elastičnosti, ometa izmenu vazduha u plućima, usled čega dolazi do kratkog i otežanog disanja, do sijepje.

emfizematezan (grč. emphysema) v. *emfizematičan*.

emfizematičan (grč.) naduven, ponosan, gord; *med.* tesnogrud, sipljiv, sa teškim disanjem.

emfiteuza (grč. emphyteuo usađujem, uvodim) u rimskom pravu: vrsta naslednog zakupa po kojem neko ima pravo potpunog uživanja zakupljenog zemljišta, pa čak i pravo da ga otudi i ostavi drugom u naslede, s tim da se sopstveniku plaća godišnja zakupnina po *emfiteutskom ugovoru*.

emfiteut (grč.) nasledni zakupac.

emfraksis (grč. emphrasso učepim, začepim) zatvorenost (ili: začepljenošć) krvnih sudova i creva.

emfraktikum (grč.) *med.* sredstvo za zatvaranje; *pr.* *emfraktičan*.

enalaga (grč. en-allasso zamenim, enallage) *ret.* zamenja, zamenjivanje jedne reči drugom, naročito: zamenjivanje govornih delova jedne vrste s obzirom na njihovo poreklo ili njihov oblik, npr. zamenjivanje apstraktnе imenice konkretnom, jednine množinom, sadašnjeg vremena prošlim vremenom.

enantem (grč. ep- u, antheo ničem, izbijem) osip na sluzokoži, najčešće kod osipnih zaraznih bolesti, obično pre no što ospa izbjije na koži, unutarjni osip.

enantiosis (grč. enantiosis) *fil.* suprotnost, protivrečno« (u kojoj je, po Pitagori, osnovni zakon života).

enantiologija (grč. enantiologia) protivljenje, protivrečnost.

- enantiomorfan** (grč. enantios suprotan, morphe oblik) suprotna oblika, sa suprotnim oblikom; *supr. ortomorfan*.
- enantiopatija** (grč. enantios, pathos bol) *med.* prenošenje bolesti s jednog dela tela na drugi; *alopatija, aleopatija*.
- enantiofanija** (grč. enantios, phaino pokazujem, objavim) prividno neslaganje, to-božnja protivrečnost.
- enargit** (grč. enarges svetao, jasan; savršen) mineral sulfoarsenijat bakra; kristali obično pritkastog oblika sive ili gvožđano-crne boje.
- enartroza** (grč. ep- u, arthron zglavak, zglob *med.* nameštanje (ili: umetanje) zglavaka u njegovu šupljinu.
- enartron** (grč.) *ned.* neko strano telo u zglobu, članku.
- envajronment** (eng. environment) sredina; skup objekata i okolnosti u kojima nastaje i razvija se neka pojava ili biće.
- engareb** (arap.) istočnačke postelja za odmaranje (sofa) koja se sastoji od čvrstog drvenog okvira, u kome je razapeta elastična mreža od kožnih kaiša po kojoj je razasrti čilim.
- engastrilog** (grč. en-, gaster trbuh, želudac, logos govor) onaj koji govor i želuca; *engastrimit, ventrilokvist*.
- engastrimant** (grč. en-, gaster, manteuo proričem) onaj koji proriče iz želuca, tj. pomoću veštine da govor i želuca.
- engastrimantija** (grč. en-, gaster, manteia proricanje) proricanje iz želuca (pomoću govorenje iz želuca).
- engastrimit** (grč. en-u, gaster trbuh, želudac, mytheio kazujem, pričam) v. *engastrilog*.
- Engil** (tur.) naziv Novog zaveta u Koranu.
- engimetar** (grč. engys btizak, metron mera) instrumenat za merenje malih odstojanja.
- engiskop** (grč. engys, skopeo gledam, posmatram) uveličavajuće staklo.
- englizirati** (eng. english) v. *anglizirati*.
- engonade** (grč. ep- u, gony koleno) *pl.* egipatske figure predstavljene u klečećem stavu.
- engram** (grč. en-, gramma urezak) *psih.* trajna promena organske supstance koja dolazi kao posledica uticaja nadražaja, čulnih utisaka.
- end ek** v. *jendek*.
- endem** (grč. en, demos narod) biljka ili životinja koja živi samo u jednoj geografskoj oblasti.
- endemizam** (grč.) *biol.* pojava ograničenog rasprostranjenja biljaka i životinja na jednoj određenoj, obično maloj teritoriji.
- endemija** (grč.) *med.* domaća, lokalna (ili: mesna) bolest, tj. ona koja naročito vlada u nekom mestu ili u nekoj oblasti i koja obično dolazi od vazduha, načina ishrane i životnih prilika uopšte (npr. povrat-na groznica u močvarnim krajevima, gu-
- šavost u brdskim predelima, azijska kolera u Indiji itd.); *supr. epidemija*.
- endemičan** (grč.) mesni, domaći, zavičajni; *med.* koji snalazi jedan narod ili jednu oblast (za bolesti).
- endsrmatizam** (grč. en, derma koža) *med.* lečenje ogoljene potkožice, potkožnog tkiva, tj. tkiva sa kojeg je skinuta pokožica.
- endermatika** *pl. med.* v. pod *endermatičan*.
- endermatičan** (grč. ep- u, derma koža) *med.* koji leži u koži; koji se upotrebljava za kožu, naročito za potkožicu, npr. *ender-matična sredstva = endermatika*.
- endermičan** *med.* v. *endermatičan*.
- endijada** (grč. ep dia dyoin jedno pomoću dvoga) *poet.* govorka figura u kojoj se jedan pojam iskazuje dvema rečima skopčanim jednom svezom, npr. dvema imenicama sa svezom i, umesto jednog prideva i jedne imenice, npr. *sila i ordija* mesto *silna ordija, kita i svatovi* mesto *kiceni svatovi*.
- endlovati** (nem. enden) opšivati, praviti, ivice na ženskim radovima, ivičiti, naročito pomoću maštine *endlovače*.
- endlovača** (nem. Ende) v. pod *endlovati*.
- endo-** (grč. endon) predmetak u složenicama sa značenjem: unutra, kod kuće.
- endoblast** (grč. endon, blastos klica) *fiziol.* v. *endoderm*.
- endogamija** (grč. endon, gameo ženim se, udajem se) brak između pripadnika istog plemena ili istih plemenskih grupa; *supr. eksogamija*.
- endogen** (grč. endon, genos, gignesthai roditi se, nastati) *fiziol.* unutarnji, koji raste iznutra, koji je postao iz unutarnjih po-dobnosti ili uzroka; *supr. egzogen*.
- endogene pojave** *geol.* pojave kojima je središte u glavnoj masi Žemlje, u njenoj unutrašnjosti, i koje potiču posredno ili neposredno od topotele mase i od njenog hlađenja.
- endogeničan** (grč.) v. *endogen*.
- endoderm** (grč. endon, derma koža) *biol.* spoljni list *gastrule*, tj. jednog stadijuma u embrionalnom razviću.
- endodinamika** (grč. endon, dynamis sila) deo geologije koji obuhvata sve pojave u kojima se obelodanjuje i troši unutarnja topota Žemljina.
- endozis** (grč. endosis popuštanje, endidomi popuštam) *med.* popuštanje, slabljenje neke bolesti.
- endokanibalizam** (grč. endon, šp. caniba'l ljudožder) *eti.* običaj nekih ljudožder-skih plemena da jedu meso svojih srodešnika; *supr. egzokanibalizam*.
- endokardijum** (grč. endon, kardia srce) *med.* unutrašnja površina srca.
- endokarditis** (grč.) *med.* zapaljenje unutarnje površine srca.
- endokarp** v. *endokarpijum*.
- endokarpiJum** (grč. endon, karpos plod) *bog.* unutarnja kožica ploda.

- endokrin** (grč. endon, krino lučim, izdvajam) koji luči unutra; *endokrine žlezde fiziol.* žlezde sa unutrašnjim lučenjem.
- endokrinologija** (grč. endon, krino, logia nauka) deo medicine koji proučava osobine i rad žlezda sa unutarnjim lučenjem (*endokrinih žlezda*).
- endolimfa** (grč. endon, lat. lympha) alat. tečnost u laverintu unutrašnjeg uha, unutrašnja slušna vodica.
- endometritis** (grč. endon, metra materica) *med.* unutarnje zapaljenje materice.
- endomitoza** (grč. endon, mitos nit, vlakno) deoba ćelije pri kojoj se dele samohromosomi a ćelijsko jezgro ostaje nepodeljeno.
- endomorfoze** (grč. endon, morphosis ubličenje, oblik) kol. promene koje se dešavaju u još nekonsolidovanoj eruptivnoj masi, pri dodiru sa drugim stenama, u strukturi i u mineralnim sastojcima.
- endoparazit** zool. životinja koja živi i nalazi hrani u unutrašnjim organima druge životinje; ^, *parazit*.
- endoparazitizam** biol. parazitski odnos u kome parazit živi u unutrašnjosti tela domaćina, npr. u crevima, krvotoku itd.
- endoperikarditis** (grč. endon, peri oko, kar-dia srce) med. zapaljenje unutarnje i spoljne površine srca.
- endoplazma** (grč. endon, plasma tvorevina) biol. unutrašnji deo ćelije.
- endopleura** (grč. endon, pleura bok, rebro) bog. unutarnja semenčina kožica kod biljaka.
- endorizon** (grč. endon, riza koren) bog. biljka ili seme koji niču iz klince korena.
- endoskop** (grč. endon, skopeo gledam) hir. instrument sa napravom za osvetljavanje pomoću koga se vrši pregled uzanih kanala u šupljinama.
- endoskopija** (grč.) med. vrgpenje pregleda pomoću *endoskopa*.
- endosmoza** (grč. endon, osmos guranje) fiz. dve različite tečnosti odvojene jedna od druge poreznom opnom (membranom) mešaju se (difunduju) kroz ovu, ali jedna tečnost prolazi više nego druga, tako da nastaje povećavanje grude (supstance) na jednoj strani, a smanjenje na drugoj strani. Struja koja je tako upravljena da povećava zapreminu zove se endosmoza; *supr. egzo-smoza*.
- endosmometar** (grč. endon, osmos, tel'gop)fiz. aparat za merenje i ispitivanje *endosmoze*.
- endosperm** (grč. endon, sperma seme) vot. semenska pričuve.
- endotel** (grč. endon, thele bradavica na dojci) zool. fina i nežna koža na unutarnjoj površini krvnih sudova i šupljina na telu, *epitel* sastavljen od jednog reda ljuspastih ćelija.
- endoteliom** (grč.) med. tumor građen od ćelija krvnih ili limfnih sudova, obično be-nigni.
- endoterman** (grč. endon, thermē toplota) fiz., hen. endotermna reakcija kada se pri obra-
- zovanju jedinjenja prima toplota od okoline, tj. spolja, npr. pri obrazovanju jodovo-donika; *supr. egzotereman*.
- endotermija** (grč. endon, thermos topao) *med.* metod lečenja pri kojem se oboleli delovi tela, pomoću električne struje, zagrevaju koliko je potrebno, usled čega se menja pritisak krvi, leči reumatizam, ishijas (ili: išijas) i dr.
- endotermički** v. *endoterman*.
- endoternski** (grč.) koji zavisi od toplote, koji deluje toplotom, koji se leči toplo-tom.
- endspert** (nem. Ende, kraj, eng. spurt) sl. kod konjskih trka: neočekivan i iznenadan jak napor konja i jahača pri kraju trke.
- enda** (tur. yenge) »sena koja vodi mlađu u mlađoženjinu kuću, starija jetrva; ./enđa.
- eneagon** (grč. eppea devet, gonia ugao) *geom.* devetougaonik, poligon koji ima devet uglova.
- eneandria** (grč. ennea, aner, andros čovek, muž) pl. *bog.* deveta klasa u Lineovom bilj-nom sistemu: biljke čiji hermafroditni cvetovi imaju devet slobodnih prašnika.
- eneapetalan** (grč. ennea, petalon list) *bog.* sa devet cvetnih listova.
- Eneja** (lat. Aeneas, grč. Aineias) *mit.* čuveni trojanski junak, sin Anhize i Afrodite, koji se, sa malim brojem Trojanaca, spasao posle propasti Troje i, nakon mnogih pustolovnih doživljaja, došao u Italiju i osnovao državu; praočac rimskog naroda.
- Enejida** (lat. Aeneis).mrr. spev rimskog pesnika Publijia Vergilija Marona u 12 knjiga, u kojem se opevaju doživljaji Enejini (od propasti Troje do dolaska u Italiju); v. *Eneja*.
- enemon** (grč. henaimon tj. pharmakon koji zaustavlja krv, tj. lek) *med.* lek protiv krvarenja.
- eneolitik** (lat. aeaneus, grč. lithos kamen) prva, sporadična upotreba bakra, pri kraju kamennog doba.
- enervant** (fr. enervant) koji enervira, uzbudjuje, razdražljiv; koji se odnosi na enervaciju, živčanu rastrojenost, razdražljiv.
- enervacija** (lat. enervatio) rastrojavanje, rastrojenje; rastrojenost; iznuravanje, izmoždavanje, slabljenje; izmoždenje, izmoždenost.
- enervirati** (lat. enervare) učiniti nervoz-nim, istrošiti; rastrojiti; izmožditi, izmoždavati, iznuravati, iznuriti, oslabiti.
- energana** naziv nastao kod nas za pogonsko odjeljenje u industriji u komunalnoj privredi koje proizvodi električnu i to-plotnu energiju.
- energetizam** (grč. energeia delatnost, radinost) idealističko učenje prema kome se sve materijalne i duhovne pojave svode na ispoljavanje energije.

energetika (grč.) *fiz.* nauka o energiji, deo mehanike koji proučava prenošenje i pretvaranje energije, tj. ekonomske iskorišćavanje sila koje nam stope na raspolažanju; *fil.* pogled na svet koji sve što postoji i sve što se zbiva svodi na energiju, čak i materiju i duh, koji u stvari nisu ništa drugo do oblici u kojima se energija pojavljuje.

energida (grč. en-ergeia) *fiziol.* jezgro i telo ćelije ili pojedina jezgra u *sincitijumu* zajedno sa protoplazmom; ćelija kao fi-ziološka jedinica.

energizam (grč. energeia) *fil.* etičko shvatanje koje najviše dobro ne gleda u subjektivnim pokretima i uzbudnjima, nego u objektivnoj sadržini života, u izvesnoj afirmaciji života, u punom razvitku i potpunoj delatnosti svih vrlina i svih stvarnih vrednosti.

energija (grč. ep- u, ergon delo, rad, energeia) 1. delatnost, radinost; 2. *fiz.* sposobnost za vršenje rada; *kinetička ili aktuelna energija* energija kretanja, tj. sposobnost mase da izvrši rad usled svoje pokretnosti; *potencijalna energija* sposobnost za vršenje rada koju ima masa na osnovu svoga položaja, kad je dignuta iznad tla i sposobna da pada. Oblici energije su: *toplotna, magnetna, električna energija. Princip* (ili: zakon) *održanja energije:* ... Priroda kao celina ima zalihu energije koja se nikako ne može ni povećati ni smanjiti, dakle, količina energije u neorganskoj prirodi... je večna i nepromenljive" (Helmholc); 3. *fil.* Aristotel razlikuje energeia (lat. actus) što znači: stvarnost, oblik, suština, i dynamis (lat. potentia) što znači: mogućnost, materija.

energičav (grč. energon delo, rad, energos delatan, delotvoran) koji pokazuje ili ima energiju; radan, delatan, delotvoran, krepak, odlučan, jak, silan.

enehem (grč. ep- u, echo zvuk, jeka, enechema) "ed." zujuće u ušima.

enzim v. *encimi.*

enziforman (lat. ensis mač, nlat. ensiformis) *bog.* u obliku mača, mačolik.

enzootija (grč. ep-, zoon životinja) *vet.* domaća stočna zaraza, ona koja se ponajčešće javlja na stoci nekoga kraja; lr. enzoo-tičan; *up. endemija, endemičan.*

-nigma (grč. ainigma) zagonetka, zagonetan govor.

enigmatika (grč.) vještina u sastavljanju i rešavanju zagonetaka.

enigmatičan (grč. ainigmos) zagonetan, taman, mračan, nejasan.

enigmatičar (grč. ainigma zagonetka) onaj koji se bavi sastavljanjem i rešavanjem zagonetaka.

enistron (grč. enystron) *zool.* četvrti odeljak želuca kod preživara, sirište (u kome se dovršava varenje).

enkantis (grč. ep-, kanthos očni kut, oko) *med.* oticanje suznih žlezda.

enkatizma (grč. ep-, kathisma sedište, kathi-zo posadim) kupanje u sedećem stavu, kupanje do pola; parenje u sedećem stavu.

enkauma (grč. ep-, kaio palim, sagorim, kalima sagorevanje, saživanje) *med.* oticanje rožnjače.

eikaustika (grč. ep-, kaio) tehnika slikanja starih Grka, koja se sastojala u tome da se voštane boje, putem zagrevanja, prenose na osnovu slike, obično na drvo.

enkaustirati (grč.) nagorevanjem utisnuti boje; voskom ili sgear/ogolgimpregnirati (prožeti), naročito gipsane otiske, usled čega ovi otisci dobijaju žučkasto glatku površinu.

enklava (grč. ep, lat. clavis ključ) 1. manje područje jedne države opkoljene sa svih strana stranim zemljишtem; 2. imanje potpuno okruženo tudim; *up. eksklava.*

enklizis (grč. en-klinō nagnjem, enklisis nagnjanje) *gram.* naslaganje jedne reči na prethodnu reč, na koju baca i svoj naglasak; *up. enklitika.*

enklitika (grč. ep-, klinč) *gram.* reč koja baca svoj naglasak, akcenat na prethodnu reč i koja se izgovara s rečju ispred sebe kao jedna reč (npr. sam, si, je, smo, ste, su; bih, bi, bi, bismo, biste, biše; ču, čes, će, čemo, čete, če; me, mi, te, ti, se, si, ga, je, ju, joj, nas, nam, vas, vam, ih, im), naslonje-nica, naglašena reč; *up. enklizis.*

enklitičan (grč.) *gram.* nenaglašen; *up. enklitika.*

enklitički v. *enklitičan.*

enkolpija (grč. ep-, kolpos grudi) nešto što stoji u grudima ili na grudima; otuda: kutijica sa relikvijama (obično krstić, medaljon, Hristov monogram i dr.) koja se nosi o vratu, amajlja; krst na grudima vladika i biskupa.

enkomijastika (grč. enkomastiros slavilač-ki) vještina zaslužne ljudi hvaliti i slaviti u govoru (*enkomionu*) ili u pesmi (*enkomija stikonu*).

enkomijastikon (grč. en-komiazo veličam, slavim) pesma u slavu zaslužnog čoveka.

enkomion (grč. enkomion) pohvalna beseda, govor u slavu zaslužnog čoveka.

enkopa (grč. enkope) *med.* rana od udarca, naročito na lubanji.

enkratija (grč. en-krateia) uzdržljivost, umerenost, savlađivanje samoga sebe.

enografija (grč. omos vino, grapho opisu-jem) opisivanje aina. enoidan (grč. oinos, eidos vid, oblik, slika)

poput vina, koji je kao vino, sličan vinu.

enolog (grč. oinos, logos) poznavalac vina, onaj koji ume stručno obraćivati i negovati vino. enologija (grč. oinos, logia nauka) poznavanje vina; nauka o kultivisanju, tj. cedenju, previranju vina i postupanju sa vinima.

- enološki** (grč. ofnos, logos) što se tiče poznavanja vina, što je u vezi s naukom o vinu.
- enomanija** (grč. oinos, mam'a ludilo) vinske besnilo, vinsko ludilo; pijanično ludilo.
- enomantija** (grč. omos, manteia) proricanje iz vina, naročito žrtvenog.
- enometar** (grč. oinos, metron) instrument za određivanje vremena kada se šira nalazi u najvećem previranju.
- enopolij(um)** (grč. omos, poleo dajem) vinara, krčma u kojoj se toči vino; pravo točenja vina.
- enoptromantija** (grč. en-optron ogledalo, manteia proricanje) proricanje iz ogledala.
- enorman** (lat. enormis) ogroman, grdno velik, prekomoran, nečuven, nesrazmerno velik.
- enormitet** (lat. enomitas) ogromnost, prekomernost, grdna (ili: vanredna, nečuvena) veličina.
- enostoza** (grč. en-, osteon kost) *med* unutarnji izraštaj u kostima.
- enofil** (grč. omos vino, philos koji voli) ljubitelj vina, prijatelj vina, vindžija.
- enocijanin** (grč. omos, kyanos modar) *hen.* boja izvučena iz grožđane pokožice.
- enprimir** (fr. imprimure) *slik.* premazivanje platna (na kojem će se raditi slika) osnovnom bojom; *grundiranje*.
- enritmičan** (grč. en-, rythmos) *post.* koji je u ritmu, napisan (ili: sastavljen) u ritmu, skladan, skladno udešen.
- ens** (lat. ens, šum jesam, esse biti) stvar, biće.
- entaza** (grč. enteino zapinjem, zatežem, entasis zapinjanje, zatezanje) *arh.* u antičkoj arhitekturi: visoki dorski stubovi su u sredini nešto širi nego pri dnu i pri vrhu, a stupnjevi širokih grčkih stepenica su u sredini malo uzdignutiji nego na oba kraja. Antički arhitekti su primetili da stubovi iste širine i vodoravni stupnjevi stepenica izgledaju, zbog jedne optičke varke, u sredini ulegnuti, te su, ovim proširivanjem (entazom), taj estetski nedostatak otklanjali.
- entalpija** (grč. en-, thalpos toplota, jara) *fiz.* „toplotna sadržina“, kako je nazvao R. Mollier veličinu: zbir unutrašnje energije (U) i spoljašnjeg reda r. v (proizvoda iz pritiska i promene zapremine). Gibbs naziva ovu veličinu „toplotna funkcija pri stalnom pritisku“.
- entvikler** (nem. Entwickler razvijač) *hem.* rastvor pomoći koga se izaziva slika na fotografskoj ploči.
- entega** (grč. entheke ulog) u pomorskom pravu: ugovor o podeli dobiti između vlasnika, posade i trgovca čiju robu prevoze; javlja se u starom Dubrovniku.
- enteizam** (grč. ep u, theos bog) *fil.* učenje po kome je sve u bogu, tj. da izvan boga ništa ne postoji.
- entelehija** (grč. entelecheia) *fil.* neprekidna radinost ili delatnost, naročito duha; stvarnost, realnost; kod Aristotela: aktivni princip koji ono što je moguće stvara, zatim usavršava i, najzad, od toga pravi cilj svog života; viša *energija* koja sama sebi određuje pravac, ili viša delatnost koja svoj cilj ima u sebi (za razliku od materije koja nosi u sebi samo mogućnost postojanja).
- entelogeneza** (grč. entellomai naručim, gene-sis, postanak, rođenje), veštačke oplo-đenje; *inseminacija*.
- enteomanija** (grč. entheos oduševljen bogom, maru'a pomama, ludilo) versko ludilo, verska zaslepljenost.
- eiter- v. enter-**
- enteradenografija** (grč. enteron creva, aden žlezda, grapho opisujem) opisivanje crevnih i želudačnih žlezda.
- enteradenologija** (grč. enteron, aden, logi'a) nauka o crevnim i želudačnim žlezdam.
- enteralgija** (grč. enteron, algos bol) *med.* bol u crevima, bol u utrobi, ko lik.
- enteralni** (grč. enterikos utrobni, crevni) utrobni, koji dolazi od želuca i creva, koji se tiče utrobe.
- enterijer** (fr. interieur, lat. interior unutrašnji) unutrašnjost, unutarnja strana; *um.* prikazivanje unutrašnjosti neke sobe ili građevine; *supr.* eksterijer.
- enterijerist** (fr. incréieur unutrašnji) slikar koji prikazuje *enterijere*.
- enteritis** (grč. enteron utroba, creva) *ned.* zapaljenje creva, crevni katar.
- entero-** (grč. enteron) predmetak u složenicama sa značenjem: creva, utroba.
- em-erozoa** (grč. enteron utroba, creva, zoon životinja) *pl.* gliste koje žive u crevima.
- enterokliza** (grč. enteron, klyzein opirati) *med.* ispiranje creva.
- enterokolitis** (grč. enteron) *med.* zapaljenje, upala tankog i debelog creva.
- enterologija** (grč. enteron, logi'a) nauka o crevima i o utrobi uopšte.
- enteroptoza** (grč. enteron, ptosis pad, padnuto) *med.* spadanje utrobe usled slabljenja veza, pantlike (*ligamenata*) naročito posle trudnoće, jakog mršavljenja itd.
- enteroragija** (grč. enteron, regnimi prskam, pucam) *met.* krvarenje iz creva (kod crevnog tifusa, izraštaja na crevima ili drugim trbušnim organima, kod oboljenja krvnih sudova, hroničnog zapaljenja bubrega, raznih trovanja itd.).
- enteroskop** (grč. enteron, skopeo gledam) *ked:* instrumenat, ogledalo za osvetljavanje i pregledanje creva.
- enteroskopija** (grč.) *med.* pregledanje i ispitivanje creva, pomoću *enteroskopa*.
- enterostenozija** (grč. enteron, stenosis suženje) *med.* sužavanje creva.
- enterotomija** (grč. enteron, tome sečenje) *med.* rasecanje creva, rasecanje želuca.

entimem (grč. enthfmema) *log.* skraćen zaključak u kojem se jedna premisa izostavlja i ne iskazuje, ali se u mislima (en thymo) može da dopuni, npr.: Svaki čovek je smrtan; dakle: i Dušan je smrtan (izostavljena premisa je: Dušan je čovek).

entitet (lat. ens biće, šum jesam, esse biti) *fil.* bitnost, suština.

engleza (grč. enthlaugnječim, ulubim) *med.* nagnječenost, ulubljenost, naročito lu-banje.

entoderm v. *endoderm*.

entozoa (grč. entos unutra, zoon životinja) *pl. v. enterozoa.*

entoksizam (grč. en-, toxikon otrov) *med.* trovanje, otrovanje; *entoksicizam.*

entoksicizam *med. v. entoksizam.*

entomogamija (grč. entomos usećen, urezan, gamos brak) *bog.* opravišvanje biljaka posredstvom insekata.

entomograf (grč. entomos entoma zoa insekti, grapho opisujem) *zool.* onaj koji se bavi opisivanjem insekata.

entomografija (grč. entomos, grapho) *zool.* opisivanje insekata.

entomoliti (grč. entomos lithos kamen) *geol.* okamenjeni ostaci insekata.

entomolog (grč. entomos logos) *zool.* poznavalac insekata, proučavalac insekata.

entomologija (grč. entomos logia nauka) *zool.* nauka o insektima; *pr. entomološki.*

entomon (grč. en-temno usećem, urežem, entomos usećen, urezan) *zool.* insekt; *pl. entoma.*

entomofag (grč. entomos phagem jesti) *zool.* sisar koji se hrani insektima (npr. jež, krtica, slepi miš itd.).

entomofil (grč. entomos philos ljubitelj) onaj koji voli insekte (za biljke koje insekti opravišvajujem oplodavaju).

en gomofi li ja (grč. entomos, phileo voleti) *zool.* opravišvanje biljaka posredstvom insekata.

entonija (grč. en-teino zategnem) *med.* naprezanje, napetost, zategnutost.

entopičan (grč. en-topos mesto, entopios domaći) domaći, zavičajni.

entoptican (grč. entos unutra, brz, oroz oko) koji leži (ili: postoji) u samom oku; *entopticne boje* obične boje (za razliku od *dioptričnih boja*).

entostozna (grč. entos osteon kost) *med.* unutarnje oticanje kosti.

entotični šumovi (grč. entos, ous, otos, oti-kos ušni) *med.* subjektivni šumovi (u uhu) koje čuje samo sopstvenik obolelog uha.

entofiton (grč. entos, phyton biljka) *vot.* biljka gotovanka, parazitna biljka.

entrata (ital. entrata) prediga, uvod, introdukcija; ulazna cena, ulaznica.

entripsologija (grč. entripsy utrijavanje, lo-gi'a nauka) *med.* nauka o unošenju lekova u telo trljanjem.

entropija (grč. en-, trope pretvaranje, entro-pfa sadržina pretvaranja) *fiz.* funkcija čija veličina služi kao mera za verovat-

noću danog stanja tela ili sistema tela. Entropija tela ili sistema tela jeste količnik iz zbiranja povećanje unutrašnje energije i spoljašnjeg izvršenog rada pri širenju toga tela i apsolutne temperature. Pri svakom procesu u prirodi zbir energija ostaje stalan, ali to pretvaranje energije iz jednog oblika u drugi vrši se u pravcu povećanje zbiranja entropija svih tela koja učestvuju u procesu. U graničnom, zamišljenom, slučaju, za povratni proces, ovaj zbir entropija ostaje nepromjenjen. U prirodi svi procesi su nepovratni, ireverzibilni. Otuda, pored principa održanja energije, u prirodi važi princip povećanje entropije. Prvi princip je *nužan* objašnjenje zbivanja u prirodi, ali nije *dovoljan*. U tu svrhu dopunjaje ga drugi princip.

entuzijazam (grč. ep- u, theos bog, entheos oduševljen bogom, enthusiasmos božansko oduševljenje, ushićenje) prvo bitno (u paganskim kultovima): stanje nekog čoveka koji je „pun boga“; docnije: zanos, oduševljenje, ushićenje, razdraganost; naročito: strasna zagrejanost za neku ideju, neki ideal.

entuzijast (grč. enthusiasmos) zanesenjak, oduševljen čovek, strastan obožavalac ili poštovalač koga ili čega.

enudacija (lat. enudatio) razgoličavanje, razgoličena, otkrivanje.

enudirati (lat. nudus go, nag, enudare) ogoliti, razgoliti, otkriti.

enukleacija (nlat. enucleatio) vadenje jezgra; razvijanje, objašnjavanje, razjašnjavanje, prikazivanje; *med.* odstranjuvanje nekog članka iz zgloba. **enukleirati** (lat. nucleus jezgro, jedro, enucleare) izvaditi jezgro čega; brižljivo obraditi, razviti, objasniti, razjasniti, prikazati. **enula** (grč. ep- u, Šop desni) *med.* unutarnja strana Zubnog mesa (desni). **enumeracija** (lat. enumeratio) brojenje, nabranje, prebranjanje; redanje. **enumerirati** (lat. enumerere) nebrojiti; pobrojiti; srečunati, izračunati. **enunciativan** (lat. enuntiare iskazati) iskazan, koji sedrži neki iskez; iskezni, koji iskazu pripade; *prav.* suprotno od *dispositivan.* **enuncijatum** (lat. enuntiatum) iskaz, izreka; stav, sud, presuda. **enuncijacija** (lat. enuntatio) iskaz, sud, izreka; objeve, obznana, saopštenje.

enuncirati (lat. enuntiare) izreći, izriciti, iskezivati, iskazati, izgovoriti, izjaviti, objeviti.

enureza (grč. ep- u, uron mokraće) *med.* nesposobnost zadržavanja mokraće usled belosti mokraćnog mehura. **enformel** (fr. informel apstrakten) stil u modernom slikerstvu koji traži isklju-

čivu izražajnost u boji, ignorišući li-kovno prikazivanje predmeta.

enharmonija (grč. en, harmonia) u antičkoj muzici jedan od tri tonska sistema (dijatonika, hromatika, enharmonija); *enharmonijski tonova* — tonovi koji se različito zovu i beleže, a zvuče isto.

enharmonika v. *enharmonija*.

enharmoničan (grč. enarmonikos) *muz.* koji je u harmoniji i koji zavisi od nje; zgodan, podesan; skladan; *enharmonični tonovi* tonovi koji igraju dvostruku ulogu, prema tome da li pripadaju jednom ili drugom nizu tonova, usled čega se, njihovom sklad-nošću ili bojom, menja u isto vreme i njihovo ime, kao cis ili dis, gis ili as; *enharmonični glasovi* oni kojima isti ton pripada pod raznim imenima, kao dis-moll ili es-moll.

enheiridion (grč. encheiridion) ručna knjiga, priručnik, pregled, kratak udžbenik neke nauke.

enhimozis (grč. enchymosis) *med.* izlivanje sokova u delove tela.

enhiridion v. *enheiridion*.

enhondroma (grč. enchondros rskavičav) *fi-ziol.* rskavica koja se stvara na račun koštane srži, a ponekad i jedrog košta-nog tkiva, orskavičavanje, orskavičenje, *hondroma*.

enorijjsko pismo (grč. enchydrios domaći, domorodni) narodno pismo starih Egipćana; *demotično pismo*.

encelialgija (grč. enkoilia utroba, creva, algos bol) *med.* bolest želuca ili utrobe.

enceliitis (grč. enkoilia) *med.* zapaljenje creva.

encefal- (grč. enkephalos mozak) predmetak u složenicama sa značenjem: mozak, koji se tiče mozga.

encefalalgiјa (grč. enkephalos algos bol) *med.* oboljenje mozga, bol u mozgu.

encefalitis (grč. enkephalos) *med.* zapaljenje mozga.

encefalograf (grč. enkephalos, grapho pišem) *med.* aparat koji automatski beleži (registruje) rad mozga.

encefalografija (grč.) *med.* specijalni metod snimanja mozga pomoću rendgenskih zrakova.

encefalologija (grč. enkephalos, logfa nauka) nauka koja se bavi proučavanjem mozga, nauka o mozgu.

encefalomalaciјa (grč. enkephalos, malakia razmekšavanje) *med.* razmekšanje mozga; nastaje usled začepljenja arterije.

encefaloskopija (grč. enkephalos, skopeo gledam, posmatram) ispitivanje (ili: pregledanje, proučavanje) mozga; *up. kranioskopija*.

encefalotomija (grč. enkephalos, temno sečem, režem) *med.* sečenje (ili: rasecanje) mozga.

enciklij(um) (grč.) v. *enciklika*.

enciklika (grč. eg-kykl66 u krugu okrećem) enciklično pismo, poslanica; poslanica papina svim nadbiskupima i biskupima.

encikličan (grč. eg-kykllos) kružni, okrugao, koji obilazi u krugu, koji ide redom, opšti.

enciklopedizam (grč. eg-kykllos kružni; opšti, običan, paideia obrazovanje) filo-zofska shvatanja, naročito slobodnjačka i donekle ireligiozna mišljenja francuskih *enciklopedista*; enciklopedijski način izlaganja nauke.

enciklopedija (grč.) prvobitno: krug pri-premnih i opštih naučnih predmeta s kojima se treba upoznati pre početka stručnog obrazovanja za poziv u životu; krug naučnog obrazovanja uopšte; pregledno izlaganje nauka i umetnosti u celovitosti ili delimično, obradeno u organskoj vezi (*sistematska enciklopedija*) ili po azbučnom redu (*azbučna-, alfabetска-, realna enciklopedija, stvarni ili realni rečnik*).

enciklopedijski (grč.) pregledan (ili: obaveštajan) u naučnom pogledu; izrađen u obliku *enciklopedije*, tj. sa svim opštепotrebnim i korisnim znanjima i obaveštenjima.

enciklopedisti (grč.) *fil.* izdavači i saradnici velike francuske enciklopedije („Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des metiers“) koji su, od 1751-1772, izdavali francuski filozofi prosvećenosti *Dalamber i Didro*, uz saradnju Monteskija, Voltera, Rusoa, Trima, Holbaha, Marmontela i dr. (sadrži celo-kupno stvarno znanje toga doba); sve pristalice filozofskih, religioznih i državnih shvatanja koja su našla izraza u toj *Enciklopedija*.

encimi (grč. ep- u, zyme kvasac) *pl. hem.* neorganizovani fermenti, organski azotni spojevi koji su, po svojoj građi, slični belančevinama, npr. *dijastaza, pepsin, ptijalin, lipoliza*.

encimologija (grč. en, zyme, logos reč, govor) nauka o encimima (fermentima).

encimohemija (grč. en, zyme chemeia) grana hemije koja se bavi proučavanjem delovanja *encima*.

eozin (grč. eos jutarnja rumen, zora) bledocrvena fluorescentna boja koja služi, između ostalog, bojenju mikroskopskih predmeta.

eozinofilija (grč. eos zora, phileo volim) povećan broj eozinofilnih belih krvnih ćelija.

eozičik (grč. eos zora, osvit, zoon živo biće) razdoblje u razvoju Zemlje kada se javljaju prvi tragovi živih bića.

eojski (grč. eos zora) koji potiče sa Istoka, istočni, koji je došao ili dospeo sa Istoka (tj. u Grčku).

eo ipso (lat. eo ipso) samim tim, samo sobom, samo sobom razumljivo.

- Eol** (grč. Aiolos) *kit.* bog i gospodar vetrova kod starih Grka.
- coliti** (grč. eos zora, lithos kamen) *pl.* kamenje koje neki naučnici smatraju za oruđa i posude preistorijskih ljudi iz *tercijarne periode*.
- Bolova harfa** cev sa žicama od creva koja se, poput sprave što pokazuje pravac duvanja vetra, na vetr u okreće, pri čemu žice, pod uticajem vetra, zvuče obično u akordima; *up. Eol.*
- eolska ero zija** *geol.* mehanički rad veta na prenošenju materijala i odiranju zemljišta, naročito u pustinjama, stepama i drugim predelima sušne klime.
- eolski** (grč. aiolos) vetrovit, buran, nagao, brz.
- eolski dijalskat** najstarije od tri glavna grčka narečja; *up. Eolci.*
- eolski talozi** *geol.* talozi koji se stvaraju kada vjetar donosi sa površine stena sitan kameni i mineralni prah, pa ga razno-si kao prašinu u velike daljine, a kada snaga veta malakše, onda ta prašina pada na zemlju i stvara taloge.
- Eolci** (grč. Aiolels) jedno od četiri glavna plemena starih Grka u Tesaliji i zap. Grčkoj, po mitologiji poreklom od *Eola*, sina Helenovog.
- eon** (grč. aion) dug period vremena, neizmerno dugo vreme, nepromenljivo trajanje, večnost; period sveta.
- eonije** (grč.) *pl.* proslave stogodišnjica, ju-bilarne proslave.
- eonomantija** (grč. eionos ptica, manteia proricanje, gatanje) proricanje po letu i glasu ptica.
- Eos** (grč. Heos, Eos) *mit.* boginja zore kod starih Grka.
- eosin** v. *eozin.*
- eocen** (grč. eos zora, kainos) *geol.* starija tercijarna formacija, nazvana zato što u njenim okamenotinama ima veoma malo onih koje bi se moglo dovesti u vezu sa danas živim vrstama, te se pojavljuje kao *zora* (eos) novog stvaranja; posle ove dolaze: *oligocen*, *miocen* i *pliocen*.
- ep** (grč. epefin kazivati, reći, epos junačke pesma, herojska pesma) *poet. up. epopeja.*
- epagoga** (grč. epagoge dokazivanje izvođenjem sličnih primera i slučajeva) *log. v. in-dukcija; pr. epagoški.*
- spagomeni** (grč. ep-ago dodajem, umećem) u kalendaru naroda koji imaju dvanaest meseci po trideset dana; pet dana koji se, na kraju, dodaju ovim mesecima da bi se navršilo 365 dana.
- epakma** (grč. epakmos zašiljen, zaoštren, epi na, za, akme vrh, vrhunac) *med.* pogoršavanje bolesti.
- epakmastičan** (grč. epakmastikos koji raste u sili) koji raste, koji se pojačava, koji se zaoštvara.
- epakti** (grč. ep-ago umetnem, dodam, epaktos uveden, umetnut) *pl.* broj dana za koliko Sunčana godina premašuje Mesečevu godi-
- nu od dvanaest meseci; broj dana Mesečeve starosti prvoga dana godine (danasa prvog januara, nekada prvog ili dvadeset drugog marta).
- epanadiploza** (grč. ep-anadiplosis udvostručenje) *poet.* udvostručavanje, kada se jedna rečenica završava istom reči kojom je i počela; *med.* češće vraćanje napada groznice; prelaženje jedne proste bolesti u komplikovanu.
- epanalepsa** (grč. epanalepsis ponavljanje) *poet.* kada se jedna reč ili više njih, posle duže umetnute rečenice, ponovi na kraju, često sa jačim naglaskom; kada istom reči kojom se neka rečenica ili neki stih završava druga rečenica ili drugi stih počinje.
- epanastrofa** (grč. epanastrophe) *poet.* izmena mesta reči, premeštanje reči, npr.: sumnje nema, mesto: nema sumnje; figura u kojoj se krajnjom reči jedne rečenice počinje sledeća rečenica; *med.* izvrštanje materice ili mokraćnog mehura (bešike); *up. anastrofa.*
- epanafora** (grč. epi-, apa-, phero nosim) *poet. up. anafora.*
- epanodos** (grč. epanodos povratak) *ret.* vraćanje glavnog predmeta posle malog udaljavanja od njega; ponavljanje reči obrnutim redom, npr.: „Ko ne može ono što želi, neka želi ono što može“ (Leonardo da Vinči).
- epanortoza** (grč. epanorthoo popravljam, era-narthosis popravka) popravljanje, vraćanje u ranije stanje ili raniji položaj; *ret.* popravljanje samoga sebe u govoru, popravljanje ili dopunjavanje rečenoga kakvim izrazom koji jasnije i tačnije iskazuje neku misao; opominjanje, savetovanje.
- eparma** (grč. eparma otok, tuka) *med.* otok, oticanje, osipanje.
- eparh** (grč. ep-archos) poglavatar, zapovednik, upravnik pokrajine u vizantijskom carstvu.
- eparhija** (grč. eparchia) oblast i delokrug jednog *eparha*; u pravoslavnoj crkvi: oblast koja stoji pod upravom jednog episkopa ili arhiepiskopa.
- epafereza** (grč. epaphairesis) *med.* ponovno oduzimanje, naročito krvli.
- epegzegeza** (grč. ep-exegesis) *gram.* dodato objašnjenje, dalje dopunska objašnjenje, dodatak koji treba da objasni; *up. apozicija.*
- epengl** (fr. epingle) *pl.* bakšiš, napojnica; *a katr epengl* (fr. a quatre epingles) doteran, kao iz kutije.
- ependima** (grč. ependyma gornja odeća) *znat.* fina tanka kožica kojom su prevučene moždane šupljine.
- epenteza** (grč. epenthesis) *gram.* umetanje jednog slova ili sloga u neku reč (u grčkom, nemackom i dr. jezicima).
- epi-** (grč. er!) predmetak u složenicama sa značenjem: na, nad, po.

epiblast (grč. epi, blastos klica) *fiziol.* v. *ektoderm*.

epigamiја (grč. epigamia) druga ženidba ili druga udaja; brak između članova različitih staleža.

epigastrij(um) (grč. epigastrion, gaster trbuh) *anat.* gornji deo trbuha, deo *abdomena* koji se nalazi neposredno iznad želuca.

epigastričan (grč. epi-, gaster) koji pripada epigastriju, koji je u vezi sa epigastrijem.

epigeneza (grč. epigignomai rodim se posle, nastajem posle) *biol.* shvatanje po kome se razvoj organskog sveta osniva na obrazovanju organske klice kao novog proizvoda; *up. preformacija*.

epigenema (grč. epigenema posle rođeno, posle stvoreno) nešto što je naknadno prinošeno, naknadno stvoreno ili rođeno; *med.* bolest koja se pridružila nekoj ranijoj bolesti.

epigevetika (grč. epi, gignomai radam se) *biol.* nauka koja ispituje uzročne mehanizme koji dovode do razvitka individua.

epigenija (grč. epi-gignomai posle nastajem, pridolazim) *geol.* rečna dolina klisura-stog oblika koja je usećena u uzvišenje iznad nižeg zemljišta.

epiginičan (grč. epi, gyne »sena) bog. cvet kojega čašica, krunica, i prašnikovi sudovi stoje iznad plodnika, tj. koji se sam oplodava (npr. cvet u jabuke i ružičastih biljaka uopšte).

epiglotis (grč. epiglottis) *anat.* grkl>ani poklopac (koji zatvara grkljan).

epmglotitis (grč. epi, glotta jezik) *tea. zapaljenje* grkljanog poklogša.

epigoni (grč. epi-gonoi) mig. potomci, naročito sinovi sedmorce grčkih junaka poginulih u prvom ratu protiv Tebe, koji su, deset godina posle njihove pogibije, osvetili smrt svojih očeva i razorili Tebu; *ist.* sinovi naslednika Aleksandra Velikog (*dijadoha*); deca iz drugog braka; potomstvo uopšte, naročito potomci jedne velike epohe; *lt-*, pokolenje pisaca koji, u nedostatku sopstvene stvaralačke snage, rade u duhu ideja i oblika svojih velikih prethodnika; *fig.* podražavaoci, *tra-banti*.

e pi gram (grč. epigrapho, epigramma) *poet.* prvo bitno, kod starih Grka: natpis na umetničkim delima, nadgrobnim spomenicima itd., obično napisan u *distisima*; docnije: kratka lirska pesma koja nam, zbijeno i jasno, kazuje neku istinu, koja nas iznenaduje, ali koju odmah osetimo kao tačnu i umesnu, pečkalica. Epigram treba da ima ove polovine: *očekivanje i objašnjenje*; u objašnjenju se nalazi tzv. *žaoka* (poenta), pošto je danas svaki epigram zajedljiv. Kod nas su se, u ovom vrsti, najviše istakli: J. St. Popović, Br. Radičević, Lj. Nenadović, P. Preradović, D. Jakšić, J.J. Zmaj i dr.

epigramatist(a) (grč. epigramma) v. *epigra-mist*.

epigramatologija (grč. epigramma, logia) zbirka natpisa; zbirka epigrama; nauka o epigramu kao pesničkom rodu.

epigramist(a) (grč. epigramma) *poet.* pisac epigrama, epigramske pesnik.

epigramski (grč.) u obliku epigrama; *fig.* zajedljivo, satirično; kratko i jasno, kao u epigramu.

epigraf (grč. epigraphe) natpis na nekoj kući, nadgrobnom ili drugom spomeniku; naslov na knjizi; geslo, *mogo*.

epigrafika (grč. epi-grapho) poznavanje natpisa, deo nauke o starinama koji tumači i rešava antičke natpise urezane u kamen, metal ili drugi trajan materijal, što je od velike i sigurne važnosti za poznavanje državnog i privatnog života starih naroda.

epigrafički (grč.) koji je u vezi sa epigrafikom ili se tiče *epigrafike*; koji ima natpis, npr. *epigrafička strana* dinara, strana na kojoj je natpis (za razliku od strane na kojoj je lik).

epideiktičan (grč. epideiktikos pokazan) koji se pokazuje, koji se *istiće*, sjajan; *epideiktičan govor* sjajan, uzoran, umetnički govor.

epidemija (grč. demos narod, epidemia raši-rene bolesti) med. bolest koja vlada nekim krajem, zarazna bolest, zaraza, rednja, narodna bolest; u užem smislu: bolest koja je došla spolja i neko vreme vladala u nekom kraju, no bolest od koje taj kraj inače ne pati; *supr. endemija*.

epidemiolog (grč. epidemia, logos) *med.* proučavac postanka, širenja i suzbijanja zaraznih bolesti.

epidemiologija (grč. epidemia, logia) med. nauka o zarazi i zaraznim bolestima; *pr. epidemiološki*.

epidemičav (grč. epidemem biti raširen u narodu) *med.* koji vlada u nekom kraju, zarazan.

epidendroi (grč. epi na, dendron drvo) *beč.* biljka gotovanka (parazitna biljka) koja raste po drveću.

epiderm(a) (grč. epi, derma koža) *zool.* pokožica, najgornji sloj čovečje i životinjske kože; *bog.* kod viših biljaka: najgornji sloj ćelija (*pokorica*), koji prvo bitno zatvara sa spoljne strane sve delove biljke, a docnije se često zamjenjuje sekundarnim tkivom.

epidermoid (grč. epi, derma koža, eidos vid, oblik) *biol.* pokožično tkivo, pokorično tkivo.

epidermski (grč. epi, derma) koji pripada pokožici ili pokorici, koji je u vezi sa pokožicom ili pokoricom; *up. epiderma*.

epididimis (grč. epididymis) *zool.* pasemnik.

epididimitis (grč.) med. zapaljenje pase-mnika.

- epidijaskop** (grč. epi, dia kroz, skopeo gledam) *opt.* aparat koji i prozire i nepro-zirne objekte dovoljno jasno projicira.
- epidiktičan** (grč. epideiktikos) *v. epideikt-čan.*
- epidoza** (grč. epidosis) dodatak; med. neobično uvećavanje jednog dela tela; napredovanje (ili: zaoštravanje) neke bolesti.
- epidozit** (grč.) stena iz grupe kristalastih škriljaca, sastavljena pretežno od epi-dota i kremana.
- epidot** (grč.) lvi mineral, silikat alumini-juma, gvožđa i kalcijuma, čiji se providni primerci prerađuju u dragu kamenje.
- epidrom** (grč. epidrome) *med.* navala sokova, naročito krvii>17. *kongestija.*
- epizuksis** (grč. epizeuxis) *ret.* ponavljanje jedne reči, sa naglaskom, u govoru, npr. „Davno, davno je to bilo.“
- epiziotomija** (grč. episeion stidnik, tome sećenje, rezanje) med. rasecanje završnog prstena porodajnog kanala da bi se proširio sramnični procep, kako bi se pre izvršio porodaj i sprečio rascep medice.
- epizoda** (grč. ep-eis-6dion umetak, dodatak) dijaloški deo između horskih pesama u starogrčkoj tragediji; šaljivi umeci u komediji; samostalni, tj. bez jače veze sa glavnom radnjom, delovi u romanu, epskoj pesmi, drami ili govoru; *fig.* sporedna radnja, uzgredan događaj, nešto umetnuto što je u slaboj ili ni u kakvoj vezi sa glavnim predmetom.
- epizodan** (grč.) umetnut, sporedan, uzgredan, u slaboj ili ni u kakvoj vezi sa celinom; *epizodna pesma* sporedna pesma, umetnuta pesma.
- epizona** (grč. epi na, zone pojas) najviša zona preobražava stena u Zemljinoj kori sa niskom temperaturom u kojoj deluju stalno bočni potisci; ispod nje leži mezozona, a još dublje katazona.
- epizoon** (grč. epi-, zoon životinja) *zool.* goto-van koji živi na spoljnoj površini kože; *pl. epizoa; entozoon.*
- epizootiologija** (grč. epi-, zoon, nosos bolest, logia) nauka o stočnoj zarazi.
- epizootija** (grč. epi-, zoon) životinjska, naročito stočna zaraza većih razmera, pomer stoke.
- epizootičan** (grč.) zarazan, koji ima oblik zaraze (kod životinja).
- epizootiologija** (grč. epi-, zoon životinja, logia nauka) nauka o parazitima i zaraznim bolestima domaćih životinja.
- epik** (grč. epos junaka pesma) pisac epskih pesama, epski pesnik; *up. epski.*
- epika** (grč. epos, fr. epique) *pong. epsko pesništvo* pesništvo koje lagano i opširno priča ono što se desilo ili što se moglo desiti nekada u životu, ne ističući pri tom i osećanja koja ti događaji u nama izazivaju, kao što je to slučaj kod druge dve glavne pesničke vrste (*lirskog i dramskog pesništva*).
- epikarpi)(um)** (grč. epi-, karpos plod) *med.* flaster za puls; zavoj oko tačnog korena; *bog.* pokorica oplodnice, spoljna koža ploda; *supr.* *endokarpij(um).*
- epikauma** (grč. epi-kaio palim na površini) med. mehur od opekotine; otok zenice ili otok na rožnjači.
- epikerastika** (grč. epi-kerastika) *pl. ubla-žavna sredstva,* sredstva za ublažavanje, za razblažavanje.
- epikranijum** (grč. epi-, kranion lubanja) *zool.* gornji deo lubanje.
- epikriza** (grč. epikrisis procena, odluka) med naučio objašnjenje i utvrđivanje jednog slučaja oboljenja s obzirom na njegov postanak, tok i ishod.
- epikureizam** (grč. Epikuros) filozofska škola starogrčkog filozofa Epikura (341-270. pre n.e.); svetovi se bez božanskog upravljanja razvijaju time što se atomi, sem kojih ne postoji ništa do prazan prostor, skupljaju i ponovo rastva-raju; isto tako postaju i nestaju živa bića i duša, koja se sastoji od najfinijih atoma; vrednost saznavanja prirode sastoji se u tome što oslobada čoveka od užasa praznoverice, religije i straha od smrti; ovo oslobođenje je potrebno radi sticanja blaženstva, koje nije u čudnom uživanju, nego u tome što se telo oslobađa od bolova a duša od nespokojsztva (u netačnom i pogrešnom smislu, koje su proširili protivnici, epikureizam je želja za uživanjem i čulnom nasladom).
- epikurejac** (grč. Epikuros) pristalica Epikurove filozofije, koja u osećanju duhovnog blaženstva, što dolazi kao posledica oslobođenja duše od nespokojsztva a tela od bola, gleda najviše dobro; no kako su Epikurovi učenici i protivnici njegova načela izopćili odajući se više čudnim uživanjima i nasladama, *epikurejcem* se obično smatra čovek odan čudnim nasladama, dakle: razvratnik, sladostrasnik i sl.Jlr *epikurejski.*
- epilator** (fr. epilatoire) sredstvo za skidanje, čupanje dlaka.
- epilacija** (fr. epiler, epilation) čupanje, vađenje, skidanje dlaka naročitim prepara-tima ili pomoću električne struje radi lečenja ili ulepšavanje.
- epilema** (grč. epi, lemma dobitak) *ret.* pitanje ili napomena koju govornik sam sebi postavi, pa odmah na nju odgovori.
- epilepsija** (grč. epi-lembano, epilepsia) med, padajuća bolest, padavica, gora, velika bolja, gorska bolest.
- epileptika** (grč. epileptika padavica) *pl. med.* lekovi protiv padavice.
- epileptičan** (grč.) koji se odnosi na epilepsiju, bolestan od epilepsije.
- epileptičar** (grč. epileptikos) med. onaj koji pati od padavice, padavičar. **epilion** (grč. *epyllion*) *poet.* mali epos, mala pesma, pesmica.

- epilog** (grč. epi-logos) završna reč, pogovor; završni govor na kraju nekog pozorišnog komada kojim se glumac obraća gledaocima; fig. završetak ili neposredna posledica nekog dogadaja ili radnje; *sutr. prolog*.
- epilogizam** (grč.) *log.* na osnovu poznatih činjenica i okolnosti zaključivanje o činjenicama i okolnostima koje još nisu poznate.
- epimeleti** (grč. epimeletes) *pl.* u staroj Grčkoj, naročito u Atini: upravnici i starešine raznih upravnih zvanja.
- epimenija** (grč. epimenios mesečni) žrtva koja se prinosila svakog meseca kod starih Grka; *fiziol. menstruacija*.
- epimitij(um)** (grč. epimythion) *poet.* završetak pesme, priče ili basne koji sadrži moralnu pouku koja se iz toga može izvesti, „naravoučenije“.
- epimona** (grč. epimone zadržavanje, epimeno zadržavam) *ret.* zadržavanje na jednom predmetu da bi se što iscrpjše izložio i objasnio.
- epivefrin** (grč. epi, nephros bubreg) *med. v. adrenalin*.
- epiviklion** (grč. epi-, ruke pobeda, epirakcion) proslava pobjede, svečanost u slavu pobjede; povednička pesma u čast povednika u narodnim i olimpijskim utakmicama (kod starih Grka).
- epinikijski** (grč. epi-, nika) koji pripada pobjedi, pobedim, pobednički.
- epinomis** (grč. epi-, nomos zakon) dodatak zakonu; dodatak uopšte.
- esšedometrija** (grč. epipedon ravan) *geom. v. planimetrija*.
- epipetalan** (grč. epi-, petalon list) *bog.* sa natcvetnim tučkom.
- epiplazma** (grč. epi-plasso) *med. oblog, melem* za lečenje rana.
- epipleksija** (grč. epiplexia) *med. uzetost jedne strane usled udara kapljice;* *pr. epiplekti-čan*.
- epiplektičar** (grč.) *med.* onaj kome preti opasnost od kaplje.
- esšleroza** (grč. epiplerosis prepunjivanje) *med. bolesna punokrvnost, prekomerno punjenje arterija krvljiju.*
- epirater** (fr. epurateur) prečišćavač, mašina za prečišćavanje pamuka.
- eiirenon** (grč. epi, lat. gep bubreg) *med. v. adrenalin*.
- episemazija** (grč. episemasi'a pokazivanje, pojavljivanje bolesti) *med. predznaci bolesti.*
- episemema** (eng. episememe) *liigv.* najsitnija sintaksička jedinica.
- episilogizam** (grč. epi-, sillogismos posredni zaključak) *log.* silogizam koji sadrži kao jednu *premisu* zaključeni sud, *konkluziju*, drugog silogizma; zaključak koji dolazi kao posledica nekog drugog zaključka.
- episkop** (grč. episkopos posmatrač) *opt.* aparat koji može da projicira i neprozirne objekte pomoću jake svetlosti.
- episkop** (grč. episkopos nadzornik, episkopeo nadgledam) vladika, biskup.
- episkopalni** (grč. episkopos) *pl. članovi episkopne ili biskupske (avglikaiske) crkve u Engleskoj.*
- episkopaliziranje** (grč. episkopos nadzornik) uvođenje episkopskog dostojanstva i episkopske vlasti.
- episkopalist(a)** (grč. episkopos) katolik koji ne priznaje papu kao vrhovnog predstavnika crkve, nego biskupe skupljene u jednom opštem koncilu.
- episkopalni** (grč. episkopeo nadgledam) vlađanski, biskupski; *episkopalni sistem* shvatanje po kojem najviša crkvena vlast treba da je u rukama svih biskupa i njihovog opštег koncila, za razliku od *papalnog* ili *kurijalnog sistema*, koji danas vlađa u katoličkoj crkvi i po kojem svu vlast ima papa (u pravoslavnoj crkvi važi i danas *episkopalni sistem*); *epi-skopalna crkva* engleska anglikanska crkva.
- episkopat** (grč. episkopos) vlađanstvo, biskupstvo; zvanje i dostojanstvo vladike ili biskupa; sve vladike ili svi biskupi, kao celina.
- episkopija** (grč.) zvanje i oblast koja stoji pod upravom jednog episkopa.
- episkopokratija** (grč. episkopos nadzornik, kratica vlast) vladavina (ili: svemoć) episkopa i sveštenstva (npr. u nekoj državi).
- episkopska projekcija** *opt.* prikazivanje slika ili predmeta pomoću odbijanje svetlosti.
- epispadija** (grč. epi-, spao vučem) *med.* urođena anomalnost koja se sastoji u ispuštanju mokraće kroz poledinu muškog spolnog organa; gornji procep uda.
- epispazmus** (grč. epispao privlačim) veštačke izvlačenje obrezane gornje kože na muškom spolnom organu da bi se time dokazalo nejevrejsko poreklo (što su, u doba rimskih careva, često radili odrođeni Jevreji); takav Jevrejin zvao se *epi-spast*.
- epispast** (grč.) *v. pod epispasmus.*
- epispastikum** (grč.) *med.* sredstvo, flaster za izvlačenje.
- epispastičan** (grč.) *med.* opšti naziv za supstance koje proizvode plikove na koži, npr. za slačicu, kantarijan i dr.
- epistaksis** (grč. epistazein nanovo kapati) *ned.* curenje krví iz nosa.
- epistemologija** (grč. episteme znanje, saznanje, nauka, logija) *fil.* teorija saznanja; nauka o aksiomima filozofije.
- epistemoničan** (grč. epistemonikos) koji spada u nauku, naučni.
- epistil** (grč. epistylis, epistylon, epistylos stub) *arh.* greda koja stoji povrh stubova i

spaja ih, *arhitrav*; glava ili venac na stubu.

epistola (grč. epistole, lat. epistola) pismo, poslanica, pismena poruka; u Novom zave-tu: apostolsko pismo, poslanica; fig. grdnja preko pisma, vakela; *poetska epistola* pismo u obliku pesme, poslanica u stihovima.

epistolarij (nlat. epistolarius) u katoličkoj crkvi: sveštenik koji na bogosluženju čita apostolske poslanice. **epistolarij(um)** (nlat. epistolarium) knjiga u kojoj su pobeležene biblijske poslanice, zbirka biblijskih poslanica.

epistolarni (grč. epistole) pismeni, u obliku pisma; *epistolski*. **epistolij(um)** (lat. epistolium) malo pismo, pisamce. **epistolograf** (grč. epistole, grapho) onaj koji pite pisma, pisac pisama. **epistolografija** (grč. epistole, graphia) veština sastavljanja pisama (ili: poslanica).

epistolski (grč. epistole) v. *epistolarni*.

epistomij(um) (grč. epi'-stomizo zapušim usta) *tea* žvale na ustima. **epistrof** (grč. epi-strepho okrećem) *zool.* drugi vratni pršljen, koji pomaže okretanje glave.

epistrofa (grč. epistrophe okret) *med.* vraćanje bolesti, slučaj kada se bolest, koja je bila već pri kraju, povrati. **epistula** v. *epistola*.

episcenij(um) (grč. epi-, skene, lat. scena) *poz.* gornji deo pozornice.

epitaza (grč. epitasis, pojačanje, porast, epi-teino) *med.* pojačanje, pogoršanje u stanju neke bolesti, porast vatre; *poz.* za-plet u pozorišnom komadu. **epitalam** (grč. epi-, thalamos ložnica) svad-bena pesma kod starih Grka i Rimljana koja se, obično u horu, pevala pred ložnicom (thalamos) mladenaca, svatovac.

epitaf (grč. taphos, epitaphion) nadgrobni natpis (na spomeniku); nadgrobni spomenik, spomenik uopšte.

epitafijus (grč. epitaphios) posmrtni govor, naročito govor u slavu boraca poginulih za otadžbinu.

epitafist(a) (grč. epitaphion) pisac nadgrobnih natpisa, pisac epitafa. **epiteza** (grč. epithesis dodatak) *gram.* prira-stak, tj. dodavanje na kraju reči jednog slova ili sloga radi jačeg artikulisanja te reči, npr. -ka (u meneka), -na (oCdž,ena), -r (tadarj itd.).

epiteza (grč. epi, thesis postavljanje) *mom.* postanak glasa.

epitel (grč. epi, thele bradavica, dojka) *fi-zkol.* nežno površinsko tkivo na sluzo-koži, npr. na usnama, sisama itd.; *pl.* *epiteli* delići kože.

enitelijalan (grč.) koji se odnosi na *epitel*.

epiteliom (grč.) *med.* epitelijalni rak.

epitem(a) (grč. epithema) *med.* oblog, naročito oblog za želudac; *epitema*.

epitet (grč. epithetos) *poet.* pridev ili prilog koji dolazi uz glavnu reč kao pomoć da bi predstava bila što življa, potpunija i lepša, npr. beli dvori, rusa kosa, carsko grlo; *epiteton ornans* (lat. epitheton ornans) ukrasni pridev, ukrasni prilog.

epitimija (grč. epithymia) *med.* žudnja, požuda, želja, jak prohtev za jelima što ga oseća žena za vreme trudnoće.

epitimija (grč. epitimia) kazna kojom više crkvene vlasti kažnjavaju neko svešteno lice za učinjenu krivicu; *poslati na epitimiju* poslati sveštenika u manastir da izdrži kaznu na koju je osuđen.

epitogij(um) (grč. epi-, lat. toga) gornji ogrtač; *med.* zavoj za rame.

epitoma (grč. epitome) kratak izvod iz nekog većeg dela, pregled sadržine.

epitomirati (grč.) dati (ili: izraditi) kratak pregled nekog dela, napraviti izvod.

epitrahilj (grč. epi-, trachelos vrat) deo odežde pravoslavnih sveštenika koji se nosi o vratu i stoji ispod glavne gornje odežde (*stihara*).

epitrit (grč. epitritos) *metr.* stihovna stopa od četiri sloga koju sačinjavaju jedan *spondej* i jedan *jamb* ili *spondej i trohej*, tako da oba para slogova stoje u ritmičkom odnosu tri prema četiri: i — (prvi), - U - - (drugi), - - i - (treći), ----- U (četvrti) epitrit.

epitropa (grč. epitrope) *ret.* privremeno ustupanje, dopuštenje.

epitrohazam (grč. epi-trochazo ovlaš dodirnem) površno dodirivanje; *ret.* nago-milavanje većeg broja misli u jednom periodu govora.

epifanija (grč. epi-phainamai, epiphaneia) pojavljivanje, naročito: pojavljivanje nekog boga i praznovanje u ime toga; u hrišćanskoj crkvi: dolazak Spasitelja među ^UDe; u katoličkoj crkvi: proslava dolaska triju kraljeva novorođenom Isusu; u pravoslavnoj crkvi: Bogojavljenje.

epifenomen (grč. epiphaino pojavljujem se posle) *fil.* pojava koja ide kao pratičja važnijih procesa, zbivanja, npr. svest, psihičke pojave; *med.* uzgredna (ili: sporedna) pojava kod neke bolesti.

epifiza (grč. epiphysis priraštaj, pro-dužak, epi-phyomai) rastem na, uhvatim se za; *znat.* koštana jabučica, okrajci dugih kostiju; mala endokrina žlezda koja se nalazi na zadnjem delu srednje komore mozga, važna za razvijanje telesnih i spol-nih osobina čoveka, naročito po tome što reguliše i koči prerano razvijanje spol-nih obeležja.

epifilosperma (grč. epi, phyllon list, sperma seme) *pl. bot.* biljke čiji se cvetovi nalaze na listovima.

epifiti (grč. epi-phyomai rastem na) *pl. bot.* gotovanske biljke koje rastu na drugim

biljkama, ali ne oduzimaju od njih hranu kao što je slučaj kod ostalih gotovana (*parazita*).
epifonema (grč. epiphonema) uzvik, poklik; *ret.* krepka završna misao u govoru.
epifora (grč. epiphora) zaključak, završetak; *ret.* ponavljanje jedne reči ili više reči na kraju rečenice; *med.* suženje (očiju).
epiheirema (grč. epicheirema) mog. zaključivanje, dokazivanje; *ret.* nagomilavanje zaključaka ili dokaza na kraju govoru, završetak govoru u kojem svaki stav ima i svoj dokaz; *epiherema*.
epiherema (grč. epicheirema) v. *epiheirema*.
spihoričan (grč. epichorios) domaći, običajan, domorodan; *up.* *enoemičan*.
epihroza (grč. epfchrosis prebojenje) *med.* osip po koži u boji.
epicentar (grč. epi-, kentron, lat. centrum središte) površinsko središte; *kol.* ono mesto na površini kamene Zemljine kore koje se nalazi vertikalno iznad *hypocen-tra*, tj. mesta u kamenoj Zemljinoj kori u kojem je izvor zemljotresa.
epicenum (grč. epikoinos, lat. epicoenum) *gram.* reč koja vredi za oba roda, i muški i ženski.
epicikl (grč. epi-, kyklos krug) *astr.* mali krug čije se središte kreće obimom nekoga drugoga kruga (u Ptolomejevu geocen-tričnom sistemu taj drugi krug je veći, zvani *deferent*); geocentrična putanja planete; *pr.* *epicikličan*.
epicikloida (grč. epi-, kyklos eidos oblik) kriva linija koju opisuje jedna tačka na obimu kruga koji se kotrlja sa spoljne strane jednog nepomičnog kruga.
epod (grč. epodos) čarobnjak, gatalac, onaj koji pomoću carolijskih pesama, izreka, gatalica i natprirodnih sredstava pomaže i leči; *up.* *magnetizer*.
epoda (grč. epado pripevam, epode) *poet.* pri-pev, refren, umetnuti stih, završna pesma koja dolazi posle strofe i antistrofe u starogrčkim hanskim pesmama; vrsta lirske pesme kod *Horacije* kod koje naizmenično dolaze jedan kraći stih (versus epodus) i jedan duži.
epodičan (grč. epodos) *poet.* koji se pripeva, umetnut; sa refrenom, pripevom.
epoleta (fr. epaulette) *voj.* naramenica na kojoj stoji znak oficirskog čina; *dobiti epolete* dobiti oficirski čin, postati oficir; *izgubiti epolete* prestati biti oficir, biti lišen oficirskog čina.
epolirati (fr. epauler) *voj.* zakloniti grudobranom, opkopom; zaštiti krila vodom, baruštinom itd.
epolman (fr. epaulement) *voj.* grudobran napravljen od nabacane zemlje, džakova peska i dr.
eponim (grč. eponymos) onaj po kojem je nešto nazvano, koji daje nekoj stvari ime (kao što je npr. u Atini bio *prvi arhont*,

po kome je tekuća godina dobijala ime, u Sparti *prvi efor*, u Tebi *prvi beotarh*).

eponimičav (grč.) nazvan, prozvan, istoime-ni; kada smisao i značenje imena odgovara karakteru ili sudbini onoga koji nosi to ime.

epopeja (grč. eipein kazivati, reći, epopoia) junački spev, jedinstveno pesničko prikazivanje izvesnog niza znatnih događaja okupljenih oko jednog središta, tj. oko glavnog junaka; epopeja može biti *narodna*, koja je uglavnom sastavljena od narodnih pesama i priča („Kosovo“ od St. Novakovića, „Lazarica“ od Sr. Stojkovića, „Ilijada“, „Odiseja“ i dr.) i *umetnička* koju je napisao samo jedan pesnik; ova poslednja ima četiri vrste: *istorijska epopeja*, koja opeva znatne istorijske događaje, *romantična epopeja*, koja opeva junačke i ljubavne pustolovine čuvenih vitezova, *pobožna epopeja*, sa sadržinom iz Svetog pisma, i *komična epopeja*, u kojoj mašta dolazi u sukob sa razumom ili osećanjem; *ep*, *epos*, *epska pesma*.

epos (grč. eipem, epos) *poet.* v. *epopeja*.

epoha (grč. ep-echo, epochē) doba, vreme nekoga znatnog događaja od koga se počinje brojati izvestan niz godina, odsek ili period vremena; *činiti epohu* stvarati jedno novo i značajno doba, učiniti sebe ili doba u kojem se živi značajnim, izazvati velik ugled, biti značajan; *astr.* proizvoljno utvrđen datum za koji su uneti u tablice elementi nužni za izračuna-vanje mesta nekog nebeskog tela.

epohalan (grč. epochē) znatan, veoma značajan, velik, koji čini *epochu*, koji svojom vrednošću i značajem nadmašava sve što se u tom vremenu dogodilo i daje mu svoje obeležje (npr. epohalan pronalazak, uspeh i sl.).

epohant (grč. epochē, nlat. epochans) onaj koji izvrši nešto krupno i značajno, onaj koji predstavlja, koji čini *epochu*.

e profundis (lat. e profundis) iz dubine, npr. pevati.

epruveta (fr. eprouvette) zadnivena staklena cev za vršenje hemijskih optika, ogleda.

epsilon (grč. e, psilos go, nag) ime petog slova grčke alfabete = kratko *e*; *up.* *eta*.

epsilontika (grč. epsilon) mat. među matematičarima uobičajen naziv za rigorozno izlaganje matematičke analize; izraz je potekao otud što se u mnogim dokazima čiste analize upotrebljava grčko slovo Ē (*epsilon*) kao oznaka za protivoljno malu pozitivnu veličinu.

epsilontičar (grč.) matematičar koji smatra da se matematika mora uvek izlagati u potpuno strogoj formi, čak i za nematema-tičare; *fig.* preterano strog matematičar.

epski (grč. epos) koji se tiče *epske poezije*; *fig.* junački, opširan; *epska pesma* v. *epopeja*; *epska plastičnost* pričanje koje u epu mora biti tako živo i očigledno kao

da se događa pred našim očima; *epska poezija v. epika; epski pesnik=epik; epska širina ili opširnost* lagano pričanje mnogih dogadaja u kojima učestvuje, pored glavnog junaka, veći broj junaka, opisivanje svega nadugo i naširoko; *epski stih* stih kojim se ponajčešće pišu epske pesme (deseterac i heksametar.)

epsomit (po eng. gradu Epsomu) gorka so, mineral, magnezijumov sulfat s kristalnom vodom $MgSO_4 \cdot 7H_2O$.

epulis (grč. *epulis*) *med.* mehani izraštaj na desnima.

epuloza (grč. *epulosis*) *med.* zarašćivanje, zarašćenje, zamlačivanje, zamladjenje, npr. rana.

epulotikon (grč. *epulotikos* koji pomaže za mlađenju, zarašćivanju) *med.* lek za skupljanje i sušenje rana.

epulotikum *med.* v. *epulotikon*.

epurativan (nlat. *epuratus*) koji čisti (ili: trebi, prečišćava).

epuracija (nlat. *epuratio*) čišćenje, prečišćavanje, trebljenje.

epurirati (lat. *purus* čist, nlat. *erigere*) očistiti, prečistiti, otrebiti, prebrati.

Epur si muove (ital. Eppur si muove) „Pa ipak se kreće“ (tj. Zemlja), reči koje je uzviknuo Galilej pred inkvizicionim sudom kad su ga primorali da se odrekne Kopernikovog učenja.

epa (nlat. *aega*) računanje vremena, način računanja vremena od nekog znatnog događaja; *hrišćanska epa, naša epa* računanje vremena od početka hrišćanstva, od rođenja Hristova; kod muslimana od Hidžre-ta, Muhamedovog bekstva iz Meke (622. god. n. e.); kod starih Rimljana od osnivanja Rima (753. god. pre n. e.).

eradijacija (nlat. *eradiatio*) izračivanje, izračenje, zračenje, puštanje zrakova svetlosti i toploste.

erantan (lat. *eggae lutati, errans*) koji luta, koji je u zabludi, koji greši; skitalački.

erar (lat. *aerarium*) državna blagajna starog Rima u Saturnovom hramu na Kapitolu; državna imovina (za razliku od *fiskusa* ili privatne imovine careva); otuda, danas: državna imovina, državna (ili: zemaljska, gradska) blagajna.

erare humanum est (lat. *eggae humanum est* u ljudskoj prirodi je da greši).

sarajalni (nlat. *aerarialis*) v. *erarni*.

erarij(um) (lat. *aerarium*) v. *erar*.

erarni (lat. *aerarius*) koji se tiče državne kase; *erarni prihodi i rashodi*, prihodi i rashodi državne blagajne.

erata (lat. *eggae grešiti, erratum, errata*) *pl.* štamparske greške; spisak štamparskih grešaka koji, obično, dolazi na kraju knjige; *up. eratum*.

erata korige (lat. *errata corrigere*) ispravi štamparske greške (obično se stavlja na kraju knjige, kao naslov spiska štamparskih grešaka).

eratičan (lat. *erraticus*) koji luta, koji se premešta; nepostojan, nepravilan, neredovan, nastupni; *eratične stene geol.* putu-juće stene, lutajuće stene, tj. one koje se nalaze na površini Zemlje daleko od mesta na kojem su postale; *eratične bolesti med.* nepravilne, neredovne, nastupne, atipične bolesti, npr. groznicica.

Erato (grč. Erato) *mit.* jedna od devet muza, zaštitnica poezije, naročito lirske (ljubavne), i erotične muzike; u umetnosti obično prikazivana sa lirom; *up. muza*.

eratum (lat. *erratum*) greška, zabluda, omaška; naročito: štamparska greška; *pl. erata*.

erbij(um) (lat. *erbium*) *hem.* element, red. br. 68, atomska masa 167,26 metal iz grupe retkih zemalja (lantanida).

erg (grč. *ergon* rad, delo) 1. *fiz.* jedinica rada u apsolutnom sistemu mera: rad koji jedinica sile (jedan *din*) izvrši kad napadnu tačku pomeri za jedinicu dužine (1 st); *kiloerg* rad od hiljadu erga; *megaerg* rad od milion erga; deset megaerga zove se *džul* (eng. joule), tj. rad koji je potreban da se teret od 1,02 kg podigne na visinu od 10 st.

erg (arap. *erg*, *pl. areg*) 2. *geogr.* naziv za izvesne oblasti u Sahari pokrivene peščanim dinama, nasuprot stenovitim zaravnima ili „hamadama“.

ergastika (grč. *ergazomai* radim, delam) učenje o radu i radinosti.

ergativ (grč. *ergon* rad, delo) *liigv.* padežni oblik u nekim jezicima (baskijskom npr.) koji pokazuje od koga potiče stanje u kome se nalazi subjekat.

ergela (pere. *hargele*, tur. *hergele*) 1. odgajalište konja, stočarska ustanova za unapređenje konjarstva; 2. čopor, krdo, mnoštvo (najčešće konja).

ergo (lat. *ergo*) dakle, stoga, prema tome.

ergograf (grč. *ergon* rad, *grapho* beležim) aparat za beleženje rada što ga mogu izvršiti mišići prstiju.

ergometar (grč. *ergon metron*) *med.* sprava za merenje rada što ga izvrši jedan mišić ili grupa mišića.

ergometrin *hem.* jedan od alkaloida ražane glavnice (*Secale cornutum*) kao i *ergota-min*, upotrebljava se za zaustavljanje krva-vljenja iz materice posle porođaja.

ergonomija (grč. *ergon*, *nomos* običaj, red, zakon) nauka koja proučava odnos između čoveka i sredstava za proizvodnju i koja pokušava da iznade najpogodnije uslove u psihičkom i fizičkom pogledu odnosa čovek — mašina.

ergostat (grč. *ergon* rad, istemi stavim, stanem) *med.* aparat za terapeutičko iskorisćivanje rada mišića, kod koga bolesnik, obrćući jednu ručicu, može da izvrši tačno određenu količinu rada.

ergosterin v. *ergosterol*.

ergosterol hem. provitamin vitamina D₂, koji nastaje zračenjem ergosterola ultraljubičastim zracima; *ergosterin*.

ergotamin (fr. ergotine) hem jedan od alka-loida raževe glavnice (*Secale cornutum*); upotrebljava se, uglavnom, za zaustavljanje krvavljenja iz materice; up. *ergometrin*.

ergotizam (fr. ergot glavnica) med. trovanje raževom glavnicom, naročito posle pokušaja nasilnog pobačaja.

ergotin (fr. ergotine) med. važan sastojak raževe glavnice ili izrodice, koji izaziva skupljanje krvnih sudova i nekih mišićnih snopica, naročito kod materice; *ergotonin*.

ergotinin (fr. ergotine) v. *ergotin*.

Ereb (grč. Erebos) mit. božanstvo mraka; kod Homera: carstvo mrtvih, podzemni svet, pakao; kod Hesioda: mitsko biće, sin Hao-sov, otac Etera (nebeskog prostora) i He-mera (dana).

erekcija (lat. *erectio*) podizanje, uspravljanje, uzdizanje, *fiziol.* dizanje, nabreknuće, krućenje muškog spolnog organa kao posledica spolne razdraženosti; osnivanje, ustanovljavanje, podizanje, izvođenje, gradenje.

eremit (grč. eremites, lat. eremita) pustinjak, usamljenik, isposnik, *anahoreta*.

eremitaža (fr. eremitage) pustinjakovo obitavalište, isposnička celija; usamljeno mesto, usamljena kućica; kućica u parkovima izrađena od drveta ili kamena, naročito bila omiljena kao ukras u HUŠ veku; ime čuvene galerije slika u Lenjin-gradu; vrsta finog burgundskog vina.

eremitzam (grč. eremos pust, usamljen) pustinjaštvo, usamljeništvo, isposništvo; pustinjački (ili: usamljenički, ispo-snički) život.

erepsin (grč. ereipo obaram, raskidam) *fiziol.* ferment sluzokozhe tankoga creva koji rastvara belančevine.

eretizam (grč. erethi'ho) med. v. *eretizija*.
eretizija (grč. erethitho nadražim, raz-dražim) med. uzinemirenost, razdraženost, npr. mozga; bolesno uvećana uzbudljivost; *eretizam*.

eretičan (grč. erethitho nadražim) uzbuden, uzinemiren, razdražen.

ereuksis (grč. ereigomai podrignem, rigam) med. riganje, podrigivanje; *eruktacija*.

erzak (arap. arzaq, tur. erzak) hrana, jelo.

Erida (grč. Eris) mit. boginja svađe i razdora kod starih Grka. Na svadbi Ahilovih roditelja Peleja i Tetide bacila među goste zlatnu jabuku, na kojoj je pisalo: *Najlepšoj* (te kalliste), i time izazvala među učesnicima svađu i mržnju, što je, posredno, dovelo do Trojanskog rata.

Eridina jabuka jabuka razdora, seme razdora; up. *Erida*.

erizipel (grč. erysipelas, erythros crven, pel-kaža) med. zarazna bolest: vrbanac, vr-

bolac, plamenik, brnka, crveni veter, jar-bolac, plamac, požarica, gronici. **erizipelatezan** (grč. erythros pella) med. sličan sa crvenim vetrom, u vezi sa vrban-cem, crvenim vetrom; koji boluje od *erizi-pela*.

erina (grč. en-, ris, rinos nos) pl. med. sredstva protiv kijavice.

erinija (grč. erinys) pl. erinije boginje osvete kod starih Grka, koje su, kao izvrši-tejljice Pravde, naročito vršile osvetu nad zločincima; kod Rimljana *furije*.

eriometar (grč. erion vuna, metron) v. *eiro-metar*.

erir (tur. harir) svileno platno.

eristika (grč. eris svađa, prepirkica, razdor, eristike) veština prepiranja (ili: raspra-vljanja, polemisanja, diskutovanja).

erističan (grč. eristikos) sklon svađanju i prepiraju; sporan, koji se može osporavati, koji je za osporavanje.

erističari (grč. eristike veština prepiranja, raspravljanja) pl. oni koji vole da se prepiru, da raspravljaju; fil. pristalice starogrčke megarske filozofske škole (zbog sklonosti prepiranju i rasprav-ljanju).

eritema (grč. erythema) med. crvenice, opšti naziv za pojavu crvenila na koži, na većem ili manjem delu kože, kao reakcija kože na štetno dejstvo spoljnog činioce; *eritrema*.

eritrazma (grč. erythros crven) med. zarazno oboljenje kože oko pleća i prepona.

eritrema (grč. erythros) med. v. *eritema*.

eritremija (grč. erythros crven, haima krv) med. v. *eritroza*.

eritrizam (grč. erythros) pojava da se u narodu koji inače ima crnu kosu rađaju i lica sa crvenom kosom (ova pojava naročito je česta kod evropskih Jevreja, dok je kod crnaca uopšte nema).

eritrijaza (grč.) med. crvenilo kod novorodenčadi.

eritrin (grč.) hem. crvena ruda koja nastaje atmosferskim trošenjem (oksidacijom) kobaltnih arsenida i arsenosulfida, ko-baltov cvet.

eritro- (grč.) predmetak u složenicama sa značenjem: crven, koji je crvene boje.

eritroblaste (grč. erythros, blastos klica) *fiziol.* ćelije koje stvaraju crvena krvna zrnca.

eritroblastemija (grč.) med. povećanje broja eritroblasta u krvi, obično kod anemičnih osoba.

eritroblastoma (grč.) med. izraslina od eritroblasta, slična tumoru.

eritrodermija (grč. erythros, derma koža) med. jako i prostrano crvenilo kože, praćeno jačim ili slabijim ljuštenjem.

eritroza (grč. erythros) med. 1. crvenilo kože i sluznice; 2. bujanje tkiva koje stvara crvena krvna zrnca.

- eritrozin** (grč.) *hek.* organska bojena materija koja se dobija iz *fluoresceina* i kojom se bojadišu svila i vuna žutocrveno i modrocrveno.
- eritromelalgija** (grč. erythros, melos ud, al-gos bol) med. crvene i dosta jako natečene belege, praćene bolom, koje se povremeno javljaju po rukama i, rede, po nogama, pa se izgube; poreklo im je u oboljenju živaca.
- eritropoeza** (grč. erythros, poieo činim, stvaram) *zool.* stvaranje crvenih krvnih zrnaca.
- eritropsija** (grč. erythros opsis gledanje) med. stanje čula vida pri kome se sve vidi kao kroz crveno staklo.
- eritrofil** (grč. erythros, phylon list) *vot.* lisno crvenilo.
- eritrofitoskop** (grč. erythros, phyton biljka, skopeo posmatram, gledam) crvene naočari, aparati kroz koji se lišće u biljaka vidi u purpurnoj crvenoj boji.
- eritrofobija** (grč. erythros, phobos strah) med. bolestan strah stiđljivih osoba da će u određenoj situaciji pocrveneti i na taj način odati svoje duševno stanje.
- eritrohloropija** (grč. erythros, chloros otvorenog, žućkast, opsis vidjenje) med. nesposobnost da se vidi modrožuta boja.
- eritrocijanoza** (grč. erythros kyanos modar) med. oboljenje koje dovodi do modrica i mestimičnih crvenkastih tačkica na koži.
- eritrociti** (grč. erythros, kytos šuplje telo, bokast sud) *pl. zool.* crvena krvna zrnca.
- eritrocitoza** (grč. erythros, kytos ćelija) med. povećan broj crvenih krvnih zrnaca, zbog različitih uzroka.
- eritrocitometar** (grč. erythros, kytos, metron mera) instrument za merenje eritrocita u krvi.
- erker** (nem. Erker) isturen deo zgrade sa prozorima, zatvoren balkon.
- erl** (eng. earl) grof, treći stepen plemstva u Engleskoj, između *markiza i vajkaunta*.
- erlkonig** (dan. ellerkonge, nem. Erlkonig) *kit.* vilinski kralj, bauk.
- ermenevtika** (grč. ermeneutike tumačenje) v. *hermeneutika*.
- ermitaž** v. *eremitaža*.
- erogator** (lat. erogator) *prav.* izdavalac, izvršilac poslednje volje.
- erogacija** (lat. erogatio) *prav.* izdavanje, isplaćivanje; deljenje, podela.
- erogen** (grč. eros ljubav, genes, gignesthai roditi se) koji izaziva spolni nadražaj, spolnu strast.
- erodirati** (lat. erodere) razjesti, razjedaTM, nagrizati, najedati; *geol.* odnositi, skidati.
- erozivan** (lat. erodere, erosivus) razjedan, nagrizan, najedan, koji razjeda, nagriza, najeda.
- erozija** (lat. erosio) razjedanje, najedanje, nagrizanje; razjedenost, nagrizenost, najedenost; *geol.* odnošenje, skidanje; razjedeno mesto; med. površinski, najčešće prugasti i vidno ograničeni nedostaci u sluzo-koži pojedinih organa, npr. želuca, ma-teričnog grlića, rožnjače i dr.
- eroikamente** (ital. eroicamente) *muz.* v. *eroiko*.
- eroiko** (ital. eroico) *muz.* herojski, junakački, tj. pojačanom silinom.
- eror** (lat. eggog) zabluda, greška, omaška; *eror fakti* (lat. error facti) stvarna zabluda; *eror in fakto* (lat. error in facto) *prav.* zabluda odnosno činjeničnog stanja, tj. zabluda o postojanju krivičnog dela; *eror in judikando* (lat. error in judicando) *prav.* kada pravni lek tvrdi da je napadnut odluka materijalno netačna zbog rđave primene krivičnog zakona; *eror in proce-dendo* (lat. error in procedendo) *prav.* kada pravni lek tvrdi da postupak na osnovu koga je odluka donesena ne odgovara zakonu.
- Eros** (grč. Eros) *nit.* bog ljubavi kod starih Grka (kod Rimljana: *Amor, Kupidon*): *fig.* ljubav; *fil.* ljubav prema idejama, nagon za saznanjem (kod Platana); *astr.* planetoid koji se nekad približi Zemlji više nego ikada Mars, zato što njegova putanja leži između putanja Zemlje i Marsa.
- erotsmatika** (grč. erotao pitam) veština zgodnog postavljanja pitanja.
- erotematički, erotematski** (grč. erotemati-kos u vidu pitanja, erotema pitano, pitanje) zove se nastavim metod u kome jedan pita a drugi odgovara, kako je npr. radio Sokrat; *supr. akroamatski*.
- erotizacija** (grč. eros spolna ljubav) dovo-denje u erotično stanje, povećanje erotič-nog nagona.
- erotiziranje** (grč. eros) *fiziol.* specifično spolni uticaj materija koje spolne žlezde luče u krv (*seksualnih hormona*) na centralni nervni sistem, središni živčani pribor.
- erotik** (grč. erotikos) pisac ljubavnih pesama, ljubavni pesnik.
- erotika** (grč eros spolna ljubav) veština vođenja ljubavi, nauka o ljubavi; ljubavno pesništvo.
- erotičan** (grč. erotikos) ljubavni; sklon ljubavi, zaljubljiv, zaljubljen; *erotična poezija* ljubavno pesništvo.
- erotomanija** (grč. eros spolna ljubav, mama pomama, ludilo) ljubavno ludilo; med. duševni poremećaj kod nekoga koji je obuzet stalnim ljubavnim zanosom: sve svodi na spolnu radnju i strast, svuda vidi samo spolne pojave, odaje se prekomerno spol-nom uživanju, samo o tome misli i govori; takođe: kada bolesnik uobrazi da je neko u njega ili on u nekoga zaljubljen (erotomanija kod žena = *ninfomanija*, kod muškaraca = *satirijaza*).
- erpetologija** (grč. erpeton gmizavac, logia) *zool.* v. *herpetologija*.

erested (po imenu danskog fizičara Oers-ted-a) fiz. jedinica za merenje jačine mag-netskog polja; oznaka Oe.

erćek (tur. erkek) muško; mužjak kod ptica.

erćelije (tur. ersekli) pl. toke.

eruginirati (plat. aeruginare) staviti bakar u rđu; bakar ili bronzu prevući na izgled starim slojem bakarne rde (patine).

erugo (lat. aerugo) rđa na bakru, bakarni oksid. erudit (lat. eruditus) učenjak, naučio obrazovan čovek, znanac.

eruditan (lat.) obrazovan, načitan, učen, naučni.

erudicija (lat. eruditio) načitanost, učenost, obrazovanost, naučnost.

eruktacija (lat. eructatio) med. v. ereuksis.

eruktirati (lat. eructare) med. rigati, izri-gati, izrigivati, podrigivati.

eruptivan (lat. erumpere izbijati, izbiti, eruptivus) koji je postao izbijanjem iz unutrašnjosti Zemlje; eruptivno stenje stenje koje je postalo od magme ili lane; eruptivna grozница grozница sa ospama, koprivna grozница.

erupcija (lat. eruptio) izbijanje, izliv (gneva, ljubavi); geol. izbacivanje, npr. nekog vulkana; nasilno izbacivanje; iznenadno i obilno proizvođenje nečega; med. nenadan izliv krvi, gnoja ili vode; osi-panje, izbijanje ospica.

erc v. herc.

erceg (madž.) v. herceg.

esap (arap. hisab, tur. hesap) račun; broj; procena.

esapiti (tur. hesap) 1. računati, brojati, ubrajati; 2. misliti, smatrati, prepostavljati.

esaул (rus. esaul od turkmenskog nsaul) reč koja je u staro-ruskim kozackim jedinicama označavala čin kapetana.

ese (lat. esse) biti, postojati; kao imenica; biće, postojanje.

esej (eng. essay, fr. essai, ital. saggio, lat. exagum) lit. posle pojave Montenjevih „Essais“ (1580) naziv za kraću raspravu o nekom naučnom, umetničkom, književnom ili javnom pitanju, koja je pisana tečno, lako razumljivo, strogo književno i nimalo površno, ogled, pokušaj.

esejist(a) (eng. essayist) pisac kraćih rasprava, ogleda, eseja; publicist.

esen (hebr. haššajin oni koji čute) pripadnik starojevrejske sekte u I v. n. e; odbacivali su privatnu svojinu, novac i porodicu.

esencija (lat. esse biti, essentia) bitnost, suština, bit, glavno, glavna stvar; hem. glavni tečan sastojak što se dobije iz nečega destilisanjem; alkoholni i bitni sastojak plodova, biljki itd.; miris; mirisavo ulje.

esencijalan (lat. esse, essentialis) bitan, suštven, suštinski, pravi, glavni, osnovni, neophodan.

esencijalizam (lat. essentialia) pravac u savremenoj filozofiji u Americi koji teži da održi dostignuća zapadnjačke kulture.

esencijalizacija (lat.) ostvarenje, realizacija onoga što je suštinsko.

esencijalije (lat.) pl. bitnosti, bitne stvari, glavne stvari, bitni sastojci; esenci-jalia konstitutiva (lat. essentialia constitutiva) pl. glavni sastojci.

esencijalitet (lat. essentia) bitnost, suštvenost, suština.

esencijelan (fr. essentiel) v. esencijalan.

eseri (od skr. SR = socijalni revolucionari) pripadnici sitnoburžoaske partije u Rusiji na početku XX v. koja je propovedala da je seljaštvo revolucionarnija klasa od proletarijata, zastupala teoriju „seljačkog socijalizma“ i ogorčeno se borila protiv boljševika.

esesovac (prema transkribovanom izgovoru skraćenice SS, od početnih slova nemacke reči Schutzstaffel zaštitni odred) pripadnik zloglasne policijsko-vojne organizacije u fašističkoj Nemačkoj.

eskablon (fr. escabelon, lat. scabellum) postolje na kojem stoji bista.

eskadra (fr. escadre, šp. escuadra, lat. exquadra) voj. odeljenje ubojnih brodova pod istim zapovednikom.

eskadrila (fr. escadrille) voj. malo odeljenje ubojnih brodova pod istim zapovednikom, mala eskadra; grupa vojnih aviona.

eskadron (fr. escadron, ital. squadrone, šp. escuadron) voj. taktičke jedinice konjice od 120–150 konjanika u ratnom stanju, pod komandom komandira eskadrona; svadron.

eskalada (fr. escalade, lat. scala) so/ penjanje na zidove i bedeme utvrđenja pomoću ju-rišnih lestava.

eskaladirati (fr. escalader) voj. popeti se na bedeme pomoću jurišnih lestava, jurišati sa lestvama.

eskalarator (fr. escalader) automatske pokretne stepenice u velikim trgovinskim kućama, metrou i sl.

eskalarorna klauzula (fr. escalade) klauzu-la koja u kratkotrajnom ugovoru daje mogućnost da se, pod određenim uslovima, odstupi od ugovorenih cena i da se one, zbog nestalih promena, ponovo utvrde.

eskalacija (fr. escalader penjati se, popeti se) 1. penjanje, stepenovanje; juriš na kulu uz pomoć lestava; 2. naziv za jedan element američke ratne doktrine, tzv. elastičnog odgovora; podrazumeva postepeno nara-stanje vrste, obima i intenziteta berbenih dejstava.

eskalirati (fr. escaler) mor. uploviti u pri-stanište u koje ne treba.

eskalop (fr. escalope) kuv. tanak režanj pržena mesa, bečka šnicla.

eskamotaža (fr. escamotage) izvodjenje madioničarskih trikova, opsenjivanje, opse-

- na; brzo i vešto skrivanje nečega, vešto izvedena krađa.
- eskamoter** (fr. escamoteur) madioničar, opsenar.
- eskamotirati** (fr. escamoter) izvesti, izvoditi madioničarske trikove; nešto pri-kri(va)ti; ukloniti, uklanjati, odba-ci(va)ti.
- eskampirati** (fr. escamper) *voj.* umaknuti, pobeći, uhvatiti maglu.
- eskapada** (fr. escapade) *jax.* pogrešan skok u stranu školskog konja; *fig.* nepromi-šljen i nestrašan podvig, nestrašluk.
- eskarpa** (fr. escarpe, šp. escarpa) vo/ unuta-rnji bedem, najdonji grudobran jednog rova, opkop.
- eskarpirati** (fr. escraper) *voj.* napraviti, iskopati bedem (ili: opkop).
- eskvajr** (eng. esquire) štitonoša, paž; titula nižeg plemstva kod Engleza; danas: titula kojom se oslovljava svaki ugledniji čovek (odgovara našem „poštovanii“ „blagorodni“).
- eskivaže** (fr. esquierer izbeći) *sp.* izbega-vanje protivnikovih udaraca u boksu.
- eskivirati** (fr.) u sportu, naročito boksu: vešto izbeći protivnikov napad, iskra-sti se, neprimetno se izvući iz teškog položaja.
- eskiza** (fr. esquisse) skica; površan nacrt.
- eskont** (fr. escompte) *trg.* v. *diskonto*.
- eskontirati** (fr. escompter, nlat. escompu-tare) *trg.* v. *diskontirati*.
- Eskorijal** (šp. Escorial) ime jednog kraljevskog dvorca kod Madrija; *eskorijal* — vuna fina španska vuna.
- eskorta** (fr. escorte, ital. scorta) oružana pravnja, svita; *fig.* povorka.
- eskorteri** (fr. escorteurs) *pl. voj.* tip ratnih brodova („pratioci“) koji služe kao zaštita oklopničama i krstaricama.
- eskortirati** (fr. escorter) pratiti, sprovodi™ pod oružanom pratnjom.
- eskortovati** v. *eskortirati*.
- eskudo** (port. escudo) novčana jedinica Portugalije i Čilea (= 100 centavosa).
- Eskulap** (lat. Aesculapius) *mit.* bog veštine lečenja, sin Apolonov i Koronidin; *fig.* lekar.
- eskulentan** (lat. esca jelo, esculentus) koji je za jelo, koji se može jesti.
- eskulin** (lat. aesculus gorun, lužnik, hrast) tvar koja se nalazi u kori divljeg kestena ($S_{21} N_{24} O_{13}$).
- eslinger** (naziv po nemačkom industrijskom gradu Eslingenu) čvrsta i gusta drvena zavesa na prozorima, roletna.
- esmeralda** okretna igra u 3/4 takta, slična brzoj polki.
- esnaf** (arap. asnaf, tur. esnaf) nekadašnja staleška organizacija zanatlija iste strune; član esnafa, zanatlija.
- espada** (šp. espada) mač; mačem naoružan borac, naročito u borbi s bikovima.
- espadilja** (šp. espadilla, espada, ital. spada grč. *spathē* širok mač) mali mač.
- espadon** (šp. espadon) veliki širok mač za obe ruke i sa dva reza.
- espadrila** (fr. espadrille) laka, od kanapa pletena cipela sa kožnim ili drvenim donom.
- espadron** (šp. espada) ot. mač koji služi za učenje mačevanja.
- espanjol** (fr. espagnol) španski duvan za šmrkanje, španski burmut.
- espanjola** (fr. espagnole) španska igra, ples.
- espanjolet** (fr. espagnolette) fina vunena tkanina; gvozdena zapinjača na prozorima i dr.; običnije: *spanjolet*.
- espar (arap. asbab, tur. espap, esbab)** roba, proizvod za tržište, predmet trgovine; odeća.
- esparagosa** (šp. esparagossa) vuna od špan-skih ovaca.
- esparzeta** (fr. esparcette) *vot.* vrsta deteline, grahorika *Onobrychis viciaefolia* iz fam. Papilionaceae, koja se gaji za ishranu stoke.
- esparto** (šp. esparto) končasti listovi jedne trave (nlat. *stipa tenacissima*) koja dolazi iz Španije i Alžira, a služi za pravljenje asura, za uvijanje cigara, u fabri-kaciji hartije i dr.
- esperantido** (lat. sperare nadati se) veštacki jezik, uproščen oblik *esperanta*.
- esperantist(a)** (fr. esperance nada) onaj koji veruje i nada se da će *esperanto* postati, jednog dana, opšti jezik; pristalica esperanta; onaj koji uči esperanto.
- esperanto** (fr. esperer nadati se, esperance nada) „jezik za koji se može nadati da će postati jezik budućnosti“, jezik koji je ruski lekar dr *Zamenhof* veštacki sastavio od najrasprostranjenijih, pretežno romanskih, svetskih jezika; jednostavan, pravilan i lak za učenje, i koji bi, jednog dana, trebalo da postane opšti svetski jezik.
- esperto** (ital. esperto, lat. expertus vešt) veštak, znalač, stručnjak, onaj koji ima iskustva u nečemu; onaj koji je posvećen u tajne nekoga političkog udruženja.
- espes** (fr. espece, lat. species) vrsta, rod; vrsta novca, zvečeći novac; *an espes* (fr. en especes) *pl.* u gotovu, u zvečećem novcu.
- espion** (fr. espion) uhoda, špijun, vrebalo; ogledalo koje se stavi van prozora pa se pomoću njega, neopaženo, posmatra kretanje na ulici.
- espionaža** (fr. espionage) uhođenje, vrebanje, špijunisanje.
- espirando** (ital. spirando) *muz.* zamirući, umirući, izdišući.
- esplanada** (fr. esplanade, šp. esplanada, lat. *planus ravan*) slobodno i ravno mesto, prazan prostor pred velikim građevinama i utvrđenjima; vežbalište, egzerciri-šte, gradsko polje; *voj.* krov na grudobranu.

espresivo (ital. espressivo) *muz.* sa puno izražajnosti, izražajno.

espresso (ital. espresso) 1. mali ekspresni restoran; 2. vrsta crne kafe.

espri (fr. esprit, lat. spiritus) duh, um, razum; oštromlje, dosetljivost, duhovitost; smisao nečega, sadržina nekog dela; najfiniji tečan sastojak neke materije koji se dobije putem destilacije, esencija; narav, karakter; *bel esprit* (fr. bel-esprit) lep duh, čovek koji se bavi umetnošću i naukom, onaj koji polaže pravo na duhovitost; *espr d kor* (fr. esprit de corps) drugarstvo, drugarska solidarnost; *espr de loa* (fr. esprit des lois) duh zakona.

est (fr. est) istok.

establišment (eng. establishment) ustanovljenje; naziv za ustanove koje imaju državni karakter (npr. državna crkva). Danas najčešći naziv, naročito u društvenim naukama, za celokupni društveni sistem u njegovoj organizacionoj, institucionalizovanoj formi. Naziv se odomačio naročito u američkoj sociologiji.

estavela (fr. estavelle) *kol.* otvor ili ponor u karstu u koju u vreme suše voda ponire, a u kišno doba iz njega izbjija.

estakada (šp. estacada, ital. steccata, nem. Staken proščac, motka) poboden stubovi, pobodeno kolje, brana; drveni most, skela.

estamento (uni. estamento, nlat. stamentum, lat. stare stajati) stalež; narodna ili staleška skuppggina u Španiji; *pl.* esta-mentos (estamentos), oba tela španskog narodnog predstavninstva.

estampa (fr. estampe, ital. stampa, nem. stampfen, Stempel žig) slika kao otisak ploče, snimak, utisnut lik, bakrorez; izrezana gvozdena ploča; pečat, žig.

estancija (šp. estancia) u Juž. Americi: posedi na kojima se neguje stoka; manje seosko imanje; stan, boravište.

estancijero (šp. estanciero) posednik (ili: sopstvenik) *estancije*.

estar v. *esteri*.

estafeta (fr. estafette) ulak, skoroteča, glasnik na konju; *up.* *štafeta*.

estezilogija (grč. aisthesis osećaj, oset, logia) nauka o čulima, nauka o čudnim organima.

estezometar (grč. aisthesis osećaj, oset, metron) *psih.* instrument za ispitivanje osetivosti kože za osećaj prostora putem određivanja najmanjeg odstojanja na kojem se dva mesio odvojena čulna na-dražaja mogu osetiti upravo kao odvojeni; instrument za merenje zamorenosti.

estezometrija (grč. aisthesis, metron mera) *med.* metod kojim se ispituje čulo dodira.

estezis (grč. aisthesis) osećaj, oset, čulno opažanje; osećanje.

Ester (pere. stareh zvezda) lepa Jevrejka, žena persijskog vladara Kserksa koja je spasla jevrejski narod od persijskog po-

kolja. U njenu čast Jevreji slave praznik *Purim*.

esteri (grč. aither čist, gornji sloj vazduha) *pl. hem.* „složeni eteri“, jedinjenja kiselina sa alkoholima (naziv dao nemački hemičar Gmelin, možda da podseća na zvuk Essigather, u ono doba najobičniji predstavnik grupe).

esterifikacija (grč.) dobijanje *estera* iz alkohola i kiselina.

esterovanje v. *esterifikacija*.

esteta (grč. aisthetikos opažajni) v. *esteti-čar*; onaj koji posmatra život i svet jednostrano, samo sa estetskog gledišta.

estetizam v. *esteticizam*.

estetizirati (grč. aisthetike) govoriti ili pisati o lepoti, o ukusu, o umetničkim pitanjima i stvarima; oplemenjivati osećanja.

estetika (grč.) nauka o čulnom opažanju; u užem smislu: nauka o lepoti, naročito o umetnosti kao najpotpunijem izražaju onoga što je lepo, nauka o smislu za umetnost i o umetničkom ukusu.

esteticizam (grč. aisthesis osećaj, oset, aisthetike) estetsko shvatanje života, shvatanje po kojem u estetskom uživanju i stvaranju leži najviša vrednost, i po kojem je *lepo* pretežno činilac pri svakom rasučivanju i delanju (ovoga shvatanja najviše su se držali *romantičari*); *supr.* *intelektualizam* i *moralizam*.

estetičan (grč. aisthetikos opažajni) opažajni, koji spada u oblast čula i čudnog opažanja; koji se tiče dobrog ukusa; veoma ukusan, lep, koji odgovara zakonima lepog; *estetično osećanje* smisao za ono što je lepo, smisao za umetnost, osećanje i ukus za lepo; *estetski*.

estetičar (grč. aisthetike) filozof umetnosti, poznavalac umetnosti, sudija u pitanjima ukusa; čovek koji o svemu sudi samo sa gledišta *lepo*; čovek koji voli lepo, uživa u lepoti.

estetski (grč. aisthetikos) v. *estetičan*.

estivacija (nlat. aestivatio) *bot.* doba pu-pljenja, položaj cvetnih listića pre ras-cvetavanja.

estimator (lat. a estimator) onaj koji određuje čemu vrednost, procenitelj.

estimatoran (lat. a estimatorius) procenski, koji se tiče precenjivanja; *estimatorna zakletva* (lat. juramentum a estimatorium) *prav.* kada se neko zaklinje da će savesno izvršiti procenu neke stvari čija je vrednost sporna; *estimatorija akcija* (lat. a estimatoria actio) *prav.* tužba protiv procene vrednosti neke stvari.

estimacija (lat. a estimatio) procena, precenjivanje, ocenjivanje; cenjenje, uvažavanje, poštovanje.

estimirati (lat. a estimare) proceniti, oce-niti; držati, smatrati; ceniti, uvažava-ti, poštovati.

- est modus in rebus** (lat. est modus in rebus) v. *modus*.
- estokada** (fr. estocade) bod mačem, udar mačem bodimice; *fig.* nametljiva i drska molba za zajam, otmeno prosjačenje; varanje, prevara.
- estomih** (lat. esto mihi) poslednja nedelja pred veliki post kod katolika, nazvana po lat. početku psalma 71,3; Esto mihi in Deum protectorem (Neka mi Bog bude zaštitnikom).
- estompa** (fr. estompe) u slikarstvu: ra-strljivač, trljalica od kože ili hartije za ravnomernu podelu i osenčavanje boja u crtežima kredom i pastelom; crtež ra-strljivanjem; *a l'estomp* (fr. a l'estompe) rađen rastrljivačem, tj. crtež.
- estompirati** (fr. estomper, nem. stumpf tup) *slik.* staviti, na crtež; debeo sloj boja pa onda rastrljivanjem udesiti svetlost i senke, rastrljati, trljalicom boje razmazati; *desen estompe* (fr. dessein estompe) crtež izrađen trljanjem, rastrljivačem.
- estrada** (fr. estimde, lat. via strata pločnik, popločan put) prvobitno: put, drum; uzvišenje, podijum, uzvišeno mesto na podu (kod prozora, prestola, amvona, u crkvi, katafalka itd.); mala koncertne ili po-zorišna priredba.
- estradni** (fr. estrade put, cesta) koji se odnosi na estradu, binski, scenski.
- estramadura** (šp. estramadura) prvobitno: španska vunica, konac od vune; danas: sestostruk konac.
- estrapada** (fr. estrapade, šp. estrapada) vrsta mučenja: vešala za secanje, iščašavanje ruku i nogu, čengele, točak; naročit skok veštaka u skakanju; *jah.* kada se konj propne pa istovremeno pojuri.
- estrapadirati** (fr. estrapader) secati (ili: cimati) na vešalima za ruke i noge, mučiti; *jah.* proleti se i u isto vreme pojuriti (za konja).
- ssromanija** (grč. oistros strast, ljubavni bes, mama pomama, ludilo) spolno besnilo, nezasitljivost u zadovoljavanju spolnog nagona.
- estropirati** (fr. estropier, lat. turpis ružan, extupiare) osakatiti, obogaljiti, načiniti bogaljem, naružiti; kod slikara i vaja-ra: pokvariti, naružiti, pokvariti, unakaziti.
- estuarij(um)** (lat. aestuarium) morska bara, laguna; ušće velikih reka slično morskom zatonu (*supr. delta*); *med.* znojnica, soba za znojenje.
- estuacija** (lat. aestuatio) talasanje mora, penusanje mora; *fig.* uzburkanost strasti, plahovitost.
- estuirati** (lat. aestuare) talasati se, peniti se, besneti; za reku: širokim ušćem ulivati se u more ili reku.
- estuozan** (lat. aestuosus) strastan, strašću ustalasan, plahovit, žustar.
- eshatologija** (grč. eschatos krajnji, poslednji, logia) u crkvenoj dogmatici: učenje o tzv. poslednjim stvarima, tj. o onome što, posle smrti, čeka pojedince, čovečanstvo i ceo svet, dakle: učenje o smrti, besmrtnosti duše, strašnom суду, smaku sveta, večnom blaženstvu i paklu.
- escajig** (nem. Essen, Zeug) pribor za jelo.
- eta** (fr. etat, lat. status stanje) stanje, položaj, svojstvo; stalež, poziv; državno gazdinstvo, predračun o ggrihodima i ras-hodima u državnom gazdinstvu; domaćinstvo, gazdovanje; *voj.* propisano brojno stanje trupa; država; *l'eta se moa* (fr. l'etat, c'est moi) „država, to sam ja!”, čuvena izjava francuskog kralja Luka XTV pred parlamentom 1655., koja izražava vrhunac apsolutističke svesti jednog vla-daoča; *etatna godina* računska, budžetska godina.
- eta** (grč. η) sedmo slovo grčke abzuke, dugo e.
- etabliirati** (fr. etablir, lat. stabilire) utvrditi, osnovati, ustanoviti, zavesti, otvoriti, npr. trgovinu, fabriku i sl.; *etabliirati se* otvoriti sebi radnju, radionicu, fabriku; smestiti se, odomaćiti se, naseliti se, okućiti se, oženiti se.
- etablisman** (fr. établissement) postavljanje, nameštenje, nameštanje; ustanovljavanje, podizanje, osnivanje, otvaranje (radnje, radionice, fabrike, poslovnice itd.); ustanova, radnja, radonica; veća elegantna gostionica, mesto za provodnju.
- staž** (fr. etage, ital. staggio, lat. stare stajati) sprat, kat, boj kuće (zapravo samo gornji spratovi jedne kuće, bez prizemlja); *etažna svojina* svojina samo jednog stana ili samo jednog sprata u jednoj više-spratnoj zgradbi; egažnispратni, u vezi sa spratom; *etažno grejanje* grejanje po spra-tovima u modernim građevinama (kada se jednom peći zagreva ceo sprat).
- eta ženero** (fr. etats généraux) glavni sta-leži, skupština triju staleža: plemstva, duhovništva i građanstva, koja se sastaja-la u Francuskoj od 1302. do 1614; posle nesastajanja od 175 godina, Luj XVI ponovo je sazvao 5. maja 1789, čime je otvorena velika francuska revolucija.
- etažer** (fr. etagere) polica, raf, stakleni ormar sa više pregrada za ostavu staklenog posuda, knjiga itd.
- etažni** (fr. etage) v. pod *etaž*.
- etalon** (fr. etalon) pramera, osnovna mera, osnovna težina; *voj.* kalibar, kalibarska mera.
- etalon pastuv**, ždrebac.
- etalonirati** (fr. etalonner) baždariti, žigosati mjeru ili teg i dovesti u sklad sa zakonskim odredbama; sravnjivati merenja kod instrumenata.
- eta-mažor** (fr. etat-major) *voj.* štab.
- etamin** (fr. etamine) tanka i retka pamučna tkanina, gazi slična, koja se stavlja u postavu odela; platno za sita i cediljke;

prozirna tkanina od kamgarna za ženske haljine; *estaLat.*

etan (grč. aitho gorim) *hem*, zasićeni ugljovodonik iz reda parafina (S_2N_6), bezbojan gas, bez mirisa; javlja se u gasovima naftinih izvora; upotrebljava se u rashladnim uredajima za postizanje niskih temperatura.

Btavin (arap.) *asgr.* jedna od dve jasne zvezde u glavi „Azdaje“, koje stoje u našem zenitu na severnom delu neba.

etapa (fr. etape, nem. Stapel) stepen, stupanj, stepen razvitka; *voj.* konak, danište, postaja, drumska stanica, odmorište; dan marša; slagalište, spremište, skladište, magacin robe; dnevni obrok.

etapje (fr. etapier) *voj.* upravnik intendant-skog slagališta, tainpija.

etar (grč. either čist, gornji sloj vazduha) u grčkoj predstavi: plameni vazduh u kome zvezde lebde u bogovi stanuju, dakle nebeski prostor i svetlosne tvar ujedno, nebeski vazduh, nebo; u grčkoj filozofiji: najfinija pratvar (Anaksagora, Empedo-kle, Platon), peti element — kvintesenca — koji ispunjava nebeski prostor iznad Meseca (Aristotel); *hen* fina, bistra, bezbojna, lako pokretljiva tečnost karakteristične mirisa, specifično lakaša od vode ($S_4N_{10}O$); *fkl.* tvar koja, sem materije u prostoru, po pretpostavci postoji kao sredina u kojoj se zbivaju izvesne pojave u prirodi; npr. energija koju Sunce zrači u prostor prenosi se poprečnim talasima kroz elastičnu sredinu etar, koja je ne-težljiva, imponderabilna; *eter.*

etarska narkoza *med.* v. *eterizacija.*

etarska ulja *hem.* lako isparljivi sastojci mnogih biljaka koji se dobijaju destilaci-jom ovih biljaka vodenom parom; imaju važnu i mnogostruku primenu u medicini.

etarski (grč. aithrios) v. *eteričan.*

etas (lat. aetas) doba, čovečji vek, doba života, život.

etatizam (fr. etat država) jačanje državne intervencije u privredi; u širem značenju, tendencija da se sve sfere društva podrede državi, što vodi povećanju uloge činovničkog aparata (birokratije) koji se osamostaljuje u rukovoćenju društvenim, a naročito ekonomskim aktivnostima.

etatizirati (fr. etatiser) podržaviti, podržavljivati, prevesti u državnu svojinu ili pod državnu upravu; utvrditi stavove prihoda i rashoda u državnom budžetu.

etacizam (grč.) izgovaranje grčkog slova (*eta*) kao dugog e, koje je uveo humanista Erazmuz iz Roterdama (1467—1536); *supr. itacizam.*

etveš (mađ. eotvos; oznaka e) jedinica za merenje promene gravitacije ($IO^{''6}$ g na 10 km); po mađarskom fizičaru R. Etvešu (1848—1919).

etezije (grč. etos godina, etesios godišnji, etesiai) *pl.* vetrovi u oblasti Sredozemlja

koji duvaju sa severozapada oko 40 dana godišnje, i to leti; *etezijski vetrovi.*

etezijski vetrovi v. *etezije.*

etelizam (grč. ethelo hocu) *fkl.* v. *voluntari-zam.*

eter (grč. aither čist, gornji sloj vazduha) v. *etar.*

eterizam (grč.) v. *eterizacija.*

eterizacija (grč.) *med.* udisanje sumpornog etra radi privremenog opijanja; *up.* *eteri-zirati.*

eterizirati (grč. aitho zapalim, sagorim, aither med. dati da se udiše para čistog sumpornog etra sa primesom atmosferskog vazduha da bi se osetljivost čulnih nera-va za neko vreme oslabila i na taj način nervi učinili neosetljivim prema bolovima.

eteričan (grč. aitherios) nebeski čist, oduhovljen, nežan, duhovni; *hem.* sličan etru, koji ima svojstva etra; *eterična ulja* v. *etarska ulja.*

eternal (lat. aeternalis večit) tanka, valjana i prugasta veoma fina tkanina od češlja-ne vune.

eternalan (nlat. aeternalis) večan, večit, neprolazan, trajan.

eternizirati (fr. eterniser) ovekovečiti; produžiti u večnost.

eteriirati (lat. aeternare) ovekovečiti, obe-smrtiti.

eternit (lat. aeternus večit) *grad.* smesa od cementa i azbesta koja se upotrebljava za pokrivanje krovova.

eteroman (grč. aither etar, mama strast) onaj koji je odan strasti pijenja ili udisanje etra.

eteromanija (grč.) bolesna strast za pijenjem ili udisanjem etra.

etehijatu (arap.) kod muslimana: molitva obavezna pri klanjanju u sedećem stavu.

etivaža (fr. etuver sušiti) sušionica, sušara, npr. mesa, šljiva itd.

etivirati (fr.) sušiti (šljive, meso i dr.) da bi isparila preostala voda i da bi se izvršila sterilizacija, a time i otklopila mogućnost kvarenja.

etida (fr. etude, lat. studium) *muz.* studija, komad za tehničko vežbanje, naročito za uvežbavanje prstiju; *slik.* crtež kao studija, ogled.

staja (fr. etui) 1. korice, futrola; 2. kutijica za čuvanje neke stvari od vrednosti.

staka (grč. ethos običaj, ethike) *fcl.* deo filozofije koji proučava i procenjuje moralne vrednosti (što je dobro ili što je rđavo, što treba da bude ili što ne treba da bude), poreklo i načela moralno-sti (još se zove: *moralna filozofija, praktična filozofija, nauka o moralu;* *hrišćanska etika* nauka o moralu osnovana na hrišćanskim dogmama; *senzualna etika* shvatanje po kojem je „dobro“ ono što se čulnom opažaju pokaže kao takvo: radost trenutka.

etiketa (fr. etiquette) 1. cedulja (ili: listić) sa natpisom, natpis na robi na kojem je označena količina, kakvoća, cena i dr.; 2. cedulja na lekovima sa uputstvom o vremenu*i načinu upotrebe toga leka; 3. Dvorski običaji, dvorski propisi; ukrućenost i usiljenost društvenih formi, pravila društvenog ophodenja; formalnosti u titulisanju pri pisanju molbi.

«etikecija (fr. etiquette) ugleđeno društveno ophodenje; pravila o lepom ponašanju; ukočeno držanje u društvu, na javnom mestu i sl., ceremonijalnost.

etikoteologija (grč. ethike, theologia nauka o bogu) *fkl.* pokušaj da se postojanje i osobine boga izvedu i dokažu na osnovu postojanja moralne i moralnog poretku u svetu, učenje o bogu zasnovano na učenju o moralu; *moralna teologija*.

stil (grč. aitho gorim) jednovalentni radikal, nalazi se u mnogim organskim je-dinjenjima. Važna jedinjenja: etil-alko-hol ($S_2N_4O_2$) i etil-hlorid (S_2N_3Si — monohlor-etan).

etilen hem gas bez boje, mirisa i ukusa, S_2N_4 ; sastavni deo gasa za osvetljenje; upotrebljava se za izradu *iperita*.

etimolog (grč. etymologos) onaj koji istražuje poreklo i značenje reči.

etimologizirati (grč. etymon pravo značenje neke reči prema njenom poreklu, logos) proučavaTM poreklo reči, baviti se ispitivanjem porekla reči.

etimologija (grč. etimologi'a) nauka koja istražuje poreklo, koren i osnovna značenja reči; nauka o tvorbi reči.

etimologikon (grč. etymon pravo značenje neke reči prema njenom poreklu, logos) delo koje ispituje poreklo i koren reči; rečnik sa naznačenjem porekla reči.

etimologikum (grč.) v. *etimologikon*.

etimološki (grč.) korenski, koji spada u oblast *etimologije*.

etimon (grč. etymon) koren, poreklo i osnovno (ili: pravo) značenje reči.

etiolizacija (fr. etioler ispijati) *biol.* gubljenje zelenila i svežine lišća usled nedostatka svetlosti; bledoča.

etiolman (fr. etiolement) *vot.* naziv za promene koje nastaju kod biljaka kad se ove uzgajaju u potpunoj tami.

etiologija (grč. aitia uzrok, aitologia) *fil.* nauka o uzrocima i posledicama stvari; nauka o logičnom obrazložavanju i doka-zivanju, npr. u *hrijii*; *ned.* deo medicine koji istražuje i proučava uzroke bolesti.

etiologiski (grč. aitia, logikos) uzročan, kauzalan.

etiološki (grč. aitia logos reč, govor) koji se odnosi na etiologiju, koji se zasniva na etiologiji, uzročan.

etiopizam (grč. Aitiops) religiozno-poli-tički pokret među crncima hrišćanima u Južnoj Africi kojem je cilj dobijanje crkvene samostalnosti.

etičar (grč. ethike) učitelj (ili: propoved-nik) morala; onaj koji se bavi etikom ili praktičnom filozofijom; onaj koji živi u skladu sa moralnim zakonima i propisima.

etički (grč. ethikos) koji spada u etiku, koji se tiče etike ili je u vezi sa *etikom*, moralan, moralno čist.

etički dativ (lat. dativus ethicus) *gram.* osećajni dativ, tj. dativ kojim se kazuje da lice koje govori ima interesovanja za onoga s kim govori ili za ono o čemu govori, ili izvesnu naklonost prema onome s kim govori ili o čemu govori, npr. Jesi li mi zdravo i veselo? — Lepa tije u Alage ljuba, — Čudna timigodinica dode, — Spavaj čedo, *svojoj majci*, — Jadna ti sam i čemerna.

etmoidalan (grč. ethmoeides sitast, ethmos cedilo, sito, eidos oblik) v. *etmoidan*; **etmoidalna kost** v. *etmoideum*. **etmoidan** (grč. ethmos cedilo, sito, eidos oblik) koji je u obliku sita, sitast; *etmoidalan*. **etmoideum** (grč.) znat. sitasta kost (jedna od lubanjskih kostiju).

etmolit (grč. ethmos rešetka, cediljka) oč-vrsla *magma* u unutrašnjosti Zemljine kore.

etnarh (grč. ethnos narod, archo vladam) namesnik, upravitelj, vladar u pokrajini.

etnarhija (grč. ethnos, archo vladam) kneže-vina, pokrajina, namesništvo. *Etnarhna*-mesnik pokrajine.

etnici (grč. ethnea) pl. neznabوšci; *up. etnički*.

etnicizam (grč.) neznabоštvо, mnogobоštvо, vera u postojanje više božanskih bića koja su međusobno jednakа ili jedna drugim podređena.

etnički (grč. ethninos) prvobitno: neznabоžаčki (zato što su hrišćanski pisci srednjeg veka sve nehršćane i nejevreje nazivali ethnea, lat. gentes = narodi); danas: narodni, narodnosni, svojstven narodu, poreklom iz naroda, u vezi s narodom.

etaobiologija (grč. ethnos narod, bios život, logos reč, govor) nauka koja proučava bio-loška svojstva jednog naroda. **etnogeneza** (grč. ethnos, genesis postanak) proces stvaranja i nestajanja naroda (proučava se na osnovu arheoloških, lingvi-stičkih i istorijskih podataka). **etnogenija** (grč. ethnos, gene rođenje, postanak) grana paleontologije koja nastoji da rekonstruiše formiranje preistorijskih rasa.

etnograf (grč. ethnos, graphos) onaj koji se bavi proučavanjem načina života i običaja jednog naroda; *etnolog*. **etnografija** (grč. ethnographia) nauka o životu, verovanjima i običajima jednog naroda; *etnologija*.

etiografski (grč. ethnos, grapho) koji je u vezi sa običajima naroda; *etnografski muzej* zbirka umetničkih proizvoda, oruđa, odela, domova u minijaturi i dr. jednog naroda, iz čega se može donekle dobiti slika i jasnija predstava o životu i običajima toga naroda; *etnološki*.

etnoliza (grč. ethnos, analyo razrešavam) proučavanje izdvajanja pojedinih ljudskih grupa i kultura iz širih ljudskih zajednica i kultura u pojedinim vremenskim razdobljima.

etnolingvistika (grč. ethnos, lingvistika) deo lingvistike koji proučava odnos između jezika i naroda, kao i uzajamno dejstvo lingvističkih i etničkih faktora u funkcionalisanju i razvitku jezika.

etnolog (grč. ethnos, logos) v. *etnograf*.

etnologija (grč. ethnologfa) v. *etnografija*.

etnoloski (grč. ethnos, logos) v. *etnografski*.

etnomuzikologija deo muzikologije koji se bavi proučavanjem narodnog folklora.

etnopsihologija (grč. ethnos narod, psyche duša, logia nauka) nauka koja proučava duševne osobine (tzv. „narodnu dušu“) većih zajednica i pojedinih naroda. Kod nas se najviše i najuspešnije njom bavio Jovan Cvijić.

etnos (grč. ethnos) pleme, narod.

etnocentrizam (grč. ethnos narod, lat. centrum) *soc.* uzdržanje nacionalne ili druge etničke zajednice kojoj se pripada nad drugim nacionalnim ili etničkim grupama.

etognozija (grč. ethos običaj, gnosis poznavanje, znanje) nauka o običajima, navikama.

etografija (grč. ethos, graphia) v. pod *etolo-gija*.

etografski (grč.) v. *etnološki*.

etokratija (grč. ethos, kratfa vladavina) vladavina morala ili vrline, idealno državno ustrojstvo u kojem bi moralnost bila jedini zakonodavac i vladalac.

etolog (grč. ethos, logos govor, reč) onaj koji se bavi etologijom, koji proučava običaje ili način života organizama.

etologija (grč. ethos, logia) prikazivanje (ili: crtanje) karaktera jednog čoveka ili moralnih shvatanja i običaja jednog naroda, *karakterologija* (izraz C. St. Mila); *etografija* zool. nauka o životnim navikama životinja.

etološki (grč. ethos, logos) koji je u vezi sa *etologijom; etografski*.

etopeja (grč. ethos, poiem činiti, praviti) crtanje (ili: prikazivanje) karaktera.

etos (grč. ethos) običaj, čud, narav; zbir stalnih osobina što ih jedan čovek poseduje, karakter (za razliku od *patosa*, tj. trenutnog i promenljivog stanja duše).

etrioskop (grč. aithria vedrina, vedro nebo, skopeo gledam) aparat pomoću koga se određuje koliko je nebo čisto od oblaka (parabolično izdubeno ogledalo u čijoj se

žiži nalazi crno bojadisana lopta ose-tl>ivog termometra).

et-hom (eng. at home) kod kuće, u kući, u zavičaju; mala *monodrama* koja satirički prikazuje domaći život; takođe: dan primanja.

et cetera (lat. et cetera) i tako dalje; kao skraćenica: *etc.* = itd.

eu (grč. eu) grčki prilog, pojavljuje se kao predmetak u mnogim složenicama i označava nešto dobro, valjano, pravo, lako, povoljno: *supr. dis.*

euanalepsa (grč. eu, analepsis) med. lako, brzo ozdravljenje (od bolesti).

euanaleptičan (grč. eu, analeptikos) *med.* koji lako i brzo ozdravlja.

euantan (grč. euanthes) *pr. bog.* sa lepim cvetovima, koji lepo cveta.

eubiotika (grč. eu, bios život) nauka o dobrom životljenju; *up. dijetetika*.

eubulija (grč. eubulia) mudrost, razboritost, uviđavost.

eugenetika (grč. eu, genea potomstvo) jedna od najvažnijih grana socijalne politike: rasna higijena, tj. nauka o uslovima koji vode stvaranju telesne i društveno zdravog potomstva, odnosno koji sprečavaju rađanje nezdravog i za život nesposobnog potomstva; težnja da se ovakvi uslovi stvore.

eugenija (grč. eugeneia) v. *eugenetika*.

eugenika (grč. eu, gennao rađam) v. *eugenetika*.

eugenol (grč. eugenēs dobrog porekla, lat. oleum ulje) *hem.* bezbojna i lepa mirisa tečnost, sastavni deo karanfilovog ulja, služi za spravljanje veštačkog vanilina i kao lek protiv jekitike.

euglena (grč. eu, glene zajednica) vrsta alge (lat. euglena viridis).

eudemonizam (grč. eu-daimon srećan, blažen) *fil.* etički pravac koji smatra sreću i blaženstvo kao glavni motiv, pobudu i svrhu svih naših težnji (*pr. eudemoni-stički; eudemonologija*).

eudemonija (grč. eudaimonia) sreća, blaženstvo; kao osobna imenica: boginja sreće i blaženstva kod starih Grka.

eudemonisti(a) (grč. eudaimon srećan, blažen) *fil.* pristalica *eudemonizma:* Demo-krit, Sokrat, Epikur, Spinoza, Lok, Lajb-nic, L. Foyerbah, D. F. Štraus, i dr.; *eudemonolog*.

eudemonolog (grč. eudaimon, logos) *fil.* v. *eudemonist*.

eudemonologija (grč. eudaimon, logia) *fil.* v. *eudemonizam*.

eudinamija (grč. eu, dynamis sila) *ned.* krep-kost, snažnost; *up. eukrazija*.

eudiobiotika (grč. euidios tih, miran, vedar, bios život) veština, živeti vedro i udobno; *eubiotika*.

eudiometar (grč. eiidios, metron) instrument za ispitivanje vazduha, tj. za utvrđivanje sadržine kiseonika u vazduhu.

- eudiometrija** (grč.) ispitivanje (ili: mere-nje) kakvoće vazduha.
- eudiometrijski** (grč.) koji se tiče *eudiometrije*, koji je u vezi sa *eudiometrijom*.
- eueksija** (grč. eu-echo, euexia) *med.* zdrav i lep izgled, dobro osećanje u zdravstvenom pogledu, zdravlje.
- euemija** (grč. eu, haima krv) *med.* dobro (ili: povoljno) stanje krvi, dobar (ili: povoljan) sastav krvi.
- euzemija** (grč. eusemie, sema znak) *med.* dobar predznak, povoljni simptomi u razvoju neke bolesti.
- euzitija** (grč. eu, sfos hrana, jelo) *med.* raspoloženje za jelo, volja za jelom.
- eukaliptus bog** vrlo visoka (do 150 t) drve-nasta biljka Eucaliptus iz fam. Myrtaceae poreklom iz Australije i Tasmanije, iz čijih se mahuna izvlači etarsko ulje koje se upotrebljava kao antiseptikum i za inhalaciju, a drvo služi za železničke pragove i sl.
- eukinetika** (grč. eu, kineo krećem se) nauka o lepom i pravilnom kretanju; u baletu: nauka o izrazu u igri.
- euklidska geometrija** geometrija po grčkom matematičaru *Euklidu* (oko 300. pre n. e.), tj. geometrija u kojoj je zbir uglova u trouglu u ravni 180° .
- eukolija** (grč. eukolia) *fil.* veselost, vedrina, sklonost da se sve stvari i pojave u svetu gledaju i primaju povoljno; kod stoika: karakteristika njihovog mudraca; *supr. diskolija*.
- eukrazija** (grč. eu, kerannymi mešam) *med.* dobro (ili: povoljno) mešanje sokova (*supr. diskrazija*); dobro (ili: prijatno) raspoloženje, srećan i vedar temperamenat.
- eukratija** (grč. eu, krateo vladam) dobra uprava, dobra vlada.
- eulaksin** (grč. eu dobro, lat. laxare otvarati, olakšati) sredstvo za regulisanje varenja i stolice.
- eulogizam** (grč. eu, logos) delanje (ili: postupanje) prema razlozima verovatnoće kada su gledišta i shvatanja nekog pitanja različita.
- eulogija** (grč. eu, logos, eulogia) razboritost u govoru i delanju; verovatnoća, sla-vljenje; blagoslov, posveta; u pravoslavnoj crkvi: tajna večera, pričest; *eulogije pl.* osvećeni hlebovi, proskurice (u pravoslavnoj crkvi).
- eumenide** (grč. Eumenides) *mit.* drugo, blaže i lepše ime starogrčkih boginja osvete *erinija* ili *furijsa*, čije pravo ime — *erinije* — нико nije voleo da izgovara.
- eumetričan** (grč. eumetros) dobro odmeren; *poet.* metrički dobar.
- eumorfija** (grč. eumorphia) lepota, oblina, lep oblik, lepota.
- eumuzija** (grč. eumusi'a) osećanje za lepo, smisao za umetnost.
- sunomija** (grč. eunomia) zakonitost, pravičnost; *Eunomija mit.* boginja zakonitosti kod starih Grka, jedna od *hora*; *up.* *Temida*.
- eunuhi v. evnuh**.
- eupatija** (grč. eupatheia) udobnost, zdravlje; velika prijemljivost za spoljne utiske; *med.* velika sklonost pobolevanju; strpljivost u bolu i patnji; *pr.* *eupatičan*.
- eupatridi** (grč.) u staroj Atini, rodovsko plemstvo, aristokratija.
- eupatridizam** (grč. eu, pater otac) prepostavljanje plemstva, davanje preimručstva plemićkom staležu.
- eupepsiјa** (grč. eupepsi'a) *med.* dobro, lako varenje hrane u želucu, dobra (ili: laka) probava.
- eupeptičan** (grč. eu, pepsis) *med.* probavan, koji lako vari (želudac); lako svarljiv, lako probavljiv, koji se lako vari (hrana).
- euplastika** (grč. eu, plasso uobličavam, gradim) *pl.* hranljiva sredstva koja goje i jačaju telo.
- eupneja** (grč. eupnoia, pneo dišem) *med.* dobro i lako disanje.
- euporija** (grč. euporia) okretnost, spretnost, lakoća; zdravlje; *pr.* *euporičan*.
- eupraksija** (grč. eupraxia, euprasso učinim, uradim) dobro račenje, uspeh u radu, dobro i povoljno stanje.
- Eurazija zajednički naziv za dva kontinenta: Evropu i Aziju.
- eurazijići** melezi u Indiji od oca Engleza i majke Indijke (ima ih oko 100.000).
- eureka** (grč. eureka) pogodio sam! pronašao sam! — uzviknuo je grčki matematičar i fizičar Arhimed kad je, sedeći u kupatilu, otkrio zakon da svako telo potopljene u tečnost gubi od svoje težine onoliko kolika je težina njime istisnute tečnosti (ili gasa); kaže se kad neko najzad reši neki problem.
- Euridika** (grč. Euridike) *mit.* »sena legendarnog grčkog pevača *Orfeja* koju je ovaj, kad mu je umrla od zmijinog ujeda, pokušao iz podzemnog sveta da vrati na gornji svet.
- euriterman** (grč. eurus širok, prostran, thermos topao) sposoban da izdrži velike promene temperature u sredini u kojoj živi (za živa bića); *supr.* *otenoterman*.
- euritmija** (grč. eu, rythmos ritam) pravilno i lepo držanje u kretanju, ravnomernost, skladnost (npr. u plesanju, muzici, pe-sništву itd.); pravilna i lepa srazmer-nost među delovima jedne celine uopšte; *med.* pravilnost krvotoka ili bila.
- euritmika v. euritmija**.
- euritop** (grč. eurus širok, prostran, topos mesto) *biol.* organizam (biljka ili životinja) sposoban da se prilagodi životu u različitim klimatskim uslovima.
- euritopan** (grč.) koji ima široku rasprostranjenost, zbog toga što može da živi i uspeva i pod različitim klimatskim uslovima (naročito o biljkama i životnjama); *supr.* *stenotopan*.

eurifagi (grč. eurys, phagos koji jede) *zoal.* svastojedi, tj. životinje koje se hrane raznovrsnom hranom biljnog i životinjskog porekla.

Eurovizija v. *Evrovizija*.

eurobij(um) (lat. Europium) hemijski element iz grupe retkih zemalja (lantanida), red. broj 63, atomska masa 151,96; siv metal.

euros (grč. euros) *med.* plesan, trulež; truljenje kostiju.

eusebija (grč. eusebeia) strah božji, pobožnost, smirenost.

eusplanhnija (grč. eu, splanchnon iznutrice, utroba) *ned.* dobro zdravstveno stanje utrobe.

eustazija (grč. eu, stasis stanje) ravnomerne dizanje i spuštanje morske površine.

Eustahijeva truba (lat. tuba Eustachiana) *zool.* ušna truba, kanal, poluoopnast a polurskavičav, spaja bubanj (srednje uvo) sa posnim delom ždrela, nazvana po lekaru i anatomu *Eustahiju* (1524—1574); *Eustahijeva cev*.

eutanazija (grč. euthanasia) lako i blago umiranje, gašenje života bez samrtnik bolova; ublažavanje smrti time što se bolesniku dadu narkotična sredstva (koja lekar sme da pruži samo da bi ublažio umiranje a nikako da bi ga ubrzao).

eutanazist(a) (grč. eu, thanatos smrt) pristalica shvatana po kome lekar treba, iz čisto čovečnih obzira, da prekrati patnje neizlečivih bolesnika zadavanjem brze i luke smrti; *supr. antie⁸anazist*.

eutermija (grč. eu, thermaino grejem) stanje organizma čoveka i toplokrvnih životinja kada telo ima normalnu temperaturu (kod čoveka 36—37°S).

Euterpa (grč. Euterpe) *lit.* jedna od devet muza, muza zaštитnica sviranja u frulu i tragičnih horova, zbg čega u umetnosti uvek prikazivana sa frulom (*up. muza*); vrsta tropske palme; *astr.* asteroid otkriven 1851. god.

eutimetrija (grč. euthys prav, metria) me-renje pravolinijskih figura.

eutimija (grč. euthymia) duševno spokojstvo, veselost, dobra volja.

eutihija (grč. eutychia) sreća, blaženstvo, spokojstvo.

eutokija (grč. eutokia) *med.* lako porađanje, lako porodaj.

eutonija (grč. eutoni'a) *med.* krepkost, snaga; *fil.* krepkost, naponska sila duše (kod *stoika*), moralni *turgor*.

eutocija v. *eutokija*.

eutrofija (grč. eu, trepho hranim) *med.* dobra uhranjenost; zdrava, obilna ishrana.

eutrofičan (grč.) koji povoljno utiče na ishranu i razvoj.

eufemizam (grč. euphemismos) *poet. trop.* pseuđekog stila koji postaje kada se mesto pravog izraza za nešto neprljativo, strašno, ružno ili rđavo upotrebi

blaža i lepša reč, ponekad i suprotnog značenja, npr. *obilaziti istinu* umesto *lagati, rastaviti nekog s dušom* umesto *ubiti*.

eufemija (grč. euphemia) ublažavanje i ulepšavanje neprljatnog i ružog izraza blažim i lepšim izrazom.

eufemistički (grč. euphemeo govorim reč koju je prijatno čuti) koji ublažava, koji ulepšava (izraz, reč).

eufijizam (grč. euphyes stasit, naočit) *lit. v. eufijizam*.

eufijistički (grč., v. *eufijistički*).

eufonija (grč. euphonia milozvučnost, blagoglasnost) blagoglasnost u rečima, tj. potreba dobrog književnog stila da se reči mogu lako izgovarati i dobro čuti; *supr. kakofonija*.

eufonion (grč. euphonos milozvučan, blagoglasan) *muz.* instrument koji se sastoji od izvesnog broja čaša od kojih svaka, različito punjena, ima svoj ton; svira se prevlačenjem gu dala preko ivica čaša.

eufonist(a) (grč. eu, phone glas, ton, zvuk) onaj koji piše po zakonima fonetike, fonetski; *up. fonetički*.

eufoničan (grč. euphonos) blagoglasan, milozvučan; *eufonično slovo* slovo koje se stavlja u neku reč samo radi blagoglasnosti.

euforija (grč. euphoria lako podnošenje, strpljenje) osećanje prijatnosti, stanje u kojem se bolesnik oseća neobično prijatno, zadovoljan je sam sobom, misli i osećanja puni su mu spokojstva i vedrine; ovakvo osećanje se javlja obično kod raznih duševnih i živčanih oboljenja, zatim kod tuberkuloznih bolesnika, morfini-sta, kokainista i alkoholičara; po *Flisu* (Fliesz) naročito se javlja pred samu smrt.

eufradija (grč. euphradeia) rečitost.

eufrazija (grč. euphrasia) veselost, dobro raspoloženje (naročito pri gozbi).

eufrosine (grč. euphrosyne) dobra volja, radost, veselost; *mit.* jedna od tri gracie: ona koja daje radost.

eufujizam (grč. euphyes stasit, naočit, lep, eng. Euphues) *lit.* bombast i preterano kitnjast književni stil u Engleskoj, nazvan po romanu Dž. Lili: „Euphues“ (1580); *eufijizam*.

eufujistički (grč. euphyes, eng. Euphues) *lit. bombast,* izveštaćen, preterano kitnjast; *eufijistički*.

euharistija (grč. eucharistia) zahvaljivanje, zahvalnost; u staroj hrišćanskoj crkvi: molitva zahvalnica pre osvećivanja hleba i vina prilikom pričešćivanja; tajna pričešća; tajna večera; osvećeni hleb (*naftora*).

euharistika (grč. eucharisteo zahvaljujem) učenje o proslavi tajne večere.

euharistički (grč. eucharistos zahvalan; dobrotvoran) koji se tiče svete tajne pričešća; *euharistički kongres* međunarod-

ni zbor katoličkih sveštenika i vernih radi unapredivanja i širenja poštovanja prema tajni pričešća.

euhemerizam *fil.* učenje kirenajčara *Euhemerosa* iz Mesene (oko 300. g. pre n. e.) po kojem mitološki bogovi prvobitno nisu bili ništa drugo nego heroji i uopšte znatni i istaknuti ljudi, koje je narodna mašta, posle njihove smrti, proglašila bogovima.

euhilijsa (grč. eu, chylos sok) *med.* dobar sastav mlečnog soka; *hilus*.

euhimija (grč. eu, chymeia mešavina) *med.* dobra (ili: povoljna) mešavina sokova u telima.

euholija (grč. eu, hole) *ned.* normalno stanje žući.

euhologij(um) (grč. euchologion molityvenik, euche molitva) molitvenik pravoslavne crkve.

euhreja (grč. euchroia) *med.* dobra, zdrava boja kože, zdrav izgled.

efe (fr. effet) u bili j zru: dejstvo svakog udarca koji nije upravljen u sredinu lopte, dakle: dejstvo visokog, niskog udarca u loptu i udara u loptu sa strane.

efeb (grč. ephebos) lep mladić, uzor telesne skladnosti i lepote.

efedrin *hen.* i *med.* glavni alkaloid raznih biljaka iz fam. Ephedraceae; beli kristalni prašak toplijiv u alkoholu i etru; slano-kisela so ephedrium hydrochlori-cum koja se u medicini upotrebljava kao lek protiv astme, bronhitisa i dr.

efekt (lat. efficere, effectus) dejstvo, učinak, uspeh; *fiz.* rad u jedinici vremena (sekundi), rad koji može da izvrši radna sposobnost jednog čoveka, mašine, vodopada itd. u jedinici vremena, tj. u jednoj sekundi; *nominalki efekat* dobitak ili rad po predračunu; *totalni efekat* ukupno dejstvo, ukupan učinak.

efekti (lat. effectus, fr. effets) *pl.* dobra, imanje, pokretno imanje, prtljag; *trg.* menice, pokretnina, pokretna imovina jednog trgovca (u robi, menicama, založnicama i dr.); *državni efekti* državne hartije od vrednosti; *trgovina efektima* trgovina državnim hartijama od vrednosti, koju obavljaju *komisionari* i *makleri* (senza-li, posrednici), a čiji je instrument *kur-sni list*.

efektivan (lat. effectivus) stvaran, istinski, koji je odista izvršen ili postoji; *efektivno stanje* npr. vojske, vojnici koji su odista na licu mesta, tj. koji se stvarno nalaze pod zastavom; *efektivni dobitak* stvaran dobitak, čist dobitak; *efektivna roba* *trg.* roba koju prodavac može ili treba da isporuči odmah po zaključenju kupovine.

efektni (lat. effectus) stvarni, istinski; koji je u vezi sa efektima, koji se tiče efekata; *efektna berza* mesto gde trgovci

zaključuju poslove sa hartijama od vrednosti i menične poslove; *efektni posao* ili *efektna trgovina* v. *efekti*.

efeldi (grč. ephelus) *pl. med.* pege na licu od sunca; pege po telu.

efemera (grč. eph-, emera dan) med jedno dnevna grozница; *efemera uterina* (nlat. ephe-mera uterina) grozница kod porodilje, naročito u prvoj nedelji, usled velikog na-gomilavanja mleka u dojci.

efemeran (grč. ephemeros, emera) koji traje jedan dan, jednodnevni; kratkotrajan, privremen, prolazak.

efemerida (grč. eph-, emera dan) dnevniči; novine i periodični spisi uopšte; *astr.* godišnjaci u kojima su izračunate promene koje će nastupiti položaju nebeskih tela.

efemeron (grč. ephemeron tj. zoon jednodnevna životinja) *zool.* insekt koji živi samo nekoliko časova.

efeminator (lat. effeminare razmikušiti) *vet.* hirurška sprava za vadenje spolnih žlezda (škopljenje) kod ženskih grla.

efeminacija (lat. effeminatio) *med.* pojava ženskih osobina kod homoseksualnih muškaraca, naročito u ponašanju, načinu hoda, odevanju itd.; *fig.* razneženost, mukušto.

efendi (grč. authentes neograničen gospodar, BOK. afthendi, afendi, tur. efendi) gospodin, gospodar, titula koju Turci daju učenim ljudima, naročito sveštenicima, pravnicima, službenicima; *rejs-efendi* turski državni kancelar i ministar spoljnih poslova.

efendija (tur. efendi) v. *efendi*.

efervescentije (lat. effervescentia) *pl.* materije koje kipte, uzaviru; sredstva koja izazivaju uzaviranje, kipljenje.

efigijes (lat. effigies) slika, lik; nekoga *in effigie spaliti*, obesiti nečiju sliku, umesto njega samog, spaliti ili obesiti.

efidrijade (grč. eph-, hydor voda) *mit.* vodene nimfe, boginje izvora i bunara kod starih Grka.

efidroza (grč. epi-, idroo znojim se) *med.* prekomerno znojenje.

Efijalt (grč. Ephialtes) Grk koji je 480. pre n. e., Persijancima pred Termopliskim klancem pokazao put i doveo ih iza leda hrabrom spartanskom kralju Leonidi i njegovim Spartancima; simbol odvratnog i prezrenog izdajnika otadžbine.

efijaltes (grč. ephialtes) *med.* mora, osećanje pritiska pri spavanju, koje uliva strah i gotovo daví bolesnika.

efikasan (fr. efficace) dejstven, uspešan, snažan, od dejstva, delatan.

efikasnost (lat. efficacitas) dejstvenost, delatnost, radinost, uspešnost.

eficijentan (lat. efficiens) dejstven, uspešan, delatan, izvršan; *kauza eficijens* (lat. causa efficiens) v. pod *kauza*.

- eficijencija** (lat. efficientia) dejstvenost; delatnost, radinost.
- eflorescencija** (nlat. efflorescentia) *vot.* procvetavanje, doba cvetanja; *med.* pojavljivala bubuljica na koži, ospičanje; *hem.* izbi-janje sonih kristala na površini čvrstih tela, npr. na zidovima koji su podesni za stvaranje šalitrenih soli.
- eflorescencijski** (lat. efflorescere) *bat.* cvetati, procvetavati; *med.* izbijati na koži, bubuljičati se, osipati se.
- efluviografija** (lat. effluere izići, obelo-daniti se, grč. grapho pišem) pravljenje fotografiskih slika u mraku.
- efluksijska** (nlat. effluxio) isticanje, oticanje, izlivanje.
- efor** (grč. ephorus) nadzornik, čuvan, poglavar; naročito: čuvan hramova; u Sparti: najviša vlast od pet lica koju je narod birao svake godine.
- eforat** (grč. ephorus, nlat. ephoratus) zvanje i vlast jednog efora; *up.* *efor.*
- eforija** (grč. ephorus) delokrug jednog efora, naročito kao nadzornika crkava i hramova; *up.* *efor.*
- efraktor** (nlat. effractor) prestupnik; onaj koji je izvršio krađu obijanjem, obijač, provalnik.
- efrakturna** (nlat. effractura) *med.* nasilne povreda lubanje; *efrakcija.*
- efrakcija** (lat. effringere provaliti, razbiti, effractum) *med.* *efrakturna.*
- efta** (tur. hafta) sedmica, sedam dana.
- efuzivno kamenje** *kol.* izlivno kamenje, ono koje se razvilo iz vulkanske lave.
- efuzija** (lat. effusio) izliv, izlivanje; *fig.* izliv, izbijanje strasti.
- efuziometar** (lat. effusio izliv, izlivanje, grč. metron mera) aparat za određivanje gustine gasova na osnovu brzine *efuzije*,
- efuzor** (lat. effusor) levak za isticanje.
- efulguracija** (lat. fulgurare, nlat effulgura-tio) osvetljavanje, prosvetljavanje; sevanje, sevkanje, zablistavanje.
- ehinodermi** (grč. echinos jeze, derma koža) *zool.* bodljokošći.
- chinoidi** (grč. echinos, eidos oblik) *pl. zool.* morski ježevi, jabučaste morske životinje sa bodljikama i krečnom ljuštrom.
- ehinokokus** (grč. echinos, kokkos zrno, bobica) *zool.* jetrena trakulja, gotovan koji živi ponajčešće u jetri, a redje u mozgu ili bubrežima čovečjim, prelazi sa psa (žednjak, komuška, mehurica, pasja glista, klobučasta glista, komunisti crv).
- ehinoftalmija** (grč. echinos, ophthalmos oko) *med.* zapaljenje očiju.
- ehinus** (grč. echinos) jež; morski jež; *arh.* ukras na jonskim stubovima ispod *aba-kusa*.
- eho** (grč. echo zvuk, ton, šum) jeka, odziv, odjek.
- Eho** (grč. Echo) *mit.* nimfa koja se, od žalosti zbog nesrećne ljubavi prema lepom Narcisu, toliko razbolela i oslabila da je, napisetku, mogla da ponavlja samo poslednji glas reči; otuda: *eho.*
- ehografski** (grč. echo, grapho) uredaj za automatsko beleženje dubine mora.
- ehografska** (grč. echo odjek, grapho pišem) *med.* bolestan nagon da se napisane reči ponove više puta jedne za drugim.
- ehokinezija** (grč. echo, kinesis kretanje) *med.* bolesno stanje u kojem bolesnik mora više puta da ponovi iste pokrete; *up.* *ehomi-mija.*
- eholalija** (grč. echo, lalia govor) bolesno stanje u kojem osoba automatski ponavlja reči koje čuje u svojoj okolini; *up.* *eho-frazija.*
- eholot** (grč. echo, nem. Lot) sprava za merenje morskih dubina zvukom, zvučni dubino-mer.
- ehomatizam** (grč. echo, matos traženje, istraživanje) *med.* bolesni nagon za ponavljanjem zvukova i reči.
- ehometar** (grč. echo, metron) instrumenat za merenje trajanja zvukova i utvrđivanje njihovih intervala i odnosa.
- ehometrija** (grč. echo, metria) merenje zvuka, jeka, odjeka, glasa.
- ehomimija** (grč. echo, mimos podražavanje) *ned.* bolesno stanje u kojem bolesnik mora da ponovi pokrete koji se izvrše u njegovom prisustvu; *up.* *ehokinezija.*
- ehopraksija** (grč. echo, praxis radnja, postupak) *med.* v. *ehokinezija.*
- ehoskopa** (grč. echo, skopeo posmatram) *med.* *up.* *auskultacija.*
- ehoskopij(um)** (grč.) *med.* slušalica, *steto-skop.*
- ehofrazija** (grč. echo zvuk, ton, šum, phrasis govorenje, izraz) *med.* bolesno stanje u kojem osoba besmisleno i nepotrebitno ponavlja pojedine reči ili čitave rečenice koje čuje u svojoj okolini; *up.* *eholalija.*
- ehšak** (arap.) uzbuđenost, ekstaza.
- ehšampirati** (fr. echampir) *slik.* svetlošću i senčenjem pojačati sliku na njenoj osnovi.
- ehšanada** (fr. echappade) pogrešan potez, pogrešan zarez kod bakrorezaca (kada se rezaljke oklizne pa ode ustranu); *fig.* nestalnost, površnost, brzopletost.
- ehšarpa** (fr. echarpe) *voj.* oficirski opasač kao znak dežurstva ili kakve druge, naročito svećane, dužnosti; pojas, tkanica, opasač; kosi udarac; uzani šal od flora ili slične materije; *pucati an ešarp* (fr. en echarpe) pucati koso (ili: sa strane, zboka).
- ehšaflo** (fr. echafaud) skela, gubilište, *giljotina*; smrtna kazna.
- ehšafodaža** (fr. echafaudage) podizanje (ili: građenje, nameštanje) skele; *voj.* skela, skela od kolja.
- ehšvo** (fr. echeveau) v. *eše.*
- eše** (fr. echee) povesmo; francuska mera za konac=1000 t; *ešvo.*

ešeans (fr. echeance) *trg.* dospelost, rok plaćanja menice.
 ešek (fr. echec) 1. šah; udar, poraz, neuspeh, šteta, gubitak; (echecs) *pl.* igra šaha, figure za šah.
 ešek (tur. e\$ek) 2. magarac.
 ešekluk (tur. eseklik) magareći posao, magareća posla, magareština.
 ešel (fr. echelle) lestvica, muzička skala; *geogr.* merilo po kome se izrađuje neki crtež, razmara; *pl.* glavna trgovачka mesta i stovarišta na Istoku (echelles du Levant).
 ešelon (fr. echelon) prečaga na lestyama; *fig.* stupanj, stepen; *an ešelon* (fr. ep echelon) *voj.* postepeno, pomalo, tj. u manjim odredima, jedan za drugim (maršovati ili nastupati).

ešelonirati (fr echelonner) *voj.* rasporediti trupe po ešelonima.
 ešikje (fr. echiquier) šahovska tabla; *voj.* raspored trupa kao na šahovskoj tabli, gde zadnji odredi zauzimaju praznine u prednjim odredima; *an ešikje* (fr. ep echiquier) *voj.* nastupati ili povlačiti se kao na šahovskoj tabli.
 eškile (arap.) *pril.* rado, drage vol>e, s ljubavlju.
 eškut (mad. eskut kletvenik) seoski sudija, porotnik; zapovednik.
 ešofiran (fr. echauffer) zagrejan, razdražen; izведен iz strpl>enja.
 ešofirati (fr. echauffer, lat calefacere) zagrejati, raspaliti, razdražiti, naljutiti, izvesti iz strpljenja, napraviti nestrpljivim.

Ž

Ž, ž osmo slovo naše cirilice, tridesete naše latinice (Ž, ž).
žabo (fr. jabot, lat. gibba) muški i ženski ukras od muslina ili čipke koja se nosi preko košulje u vidu *plastrona*.
žad (fr. jade) bubrežni kamen, *nefrit* vrsta minerala od kojeg se izrađuju ukrašni predmeti, poludragulj.
ž'adub (fr. j'adoube) izraz koji se, po šahovskim pravilima, upotrebljava kada igrač samo dodirne ali ne pokrene fi-GURU
žakar (fr. jacquard) platnena tkanina izrađena na *Žakarovoj mašini*.
Žakarova mašina mehanički razboj za izradu naročito finih tkanina, nazvan po pronalažaču, lionskom tkaču, *Žoze--Mari Žakaru* (J.-M. Jacquard, 1752—1834).
žake (fr. jacquet) v. žakonet.
žakerija (fr. jacquerie) seljačka buna u severnoj Francuskoj 1358. god., kojoj je bio cilj uništavanje plemstva (nazvano po nazivu Jacques bonhomme, tj. budalina Žak, kako su plemići prezriivo zvali seljake); otuda: seljačka buna, pobuna siromašnih staleža protiv bogatih.
žaket (fr. jaque, jaquette) dugačak muški crni kaput (za svećanje prilike); kratak ženski gornji kaput; dečji kaputić.
žakonet (fr. jaconat) vrsta istočnoindij-skog, većinom glatkog muslina; žake.
žalon (fr. jalou, galon) voj. kolac za odmeravanje odstojanja, tačka smera, pravca; kočić za premeravanje, premerni kočić sa barjačićem.
žaloner (fr. jalonneur) voj. onaj koji kočićima sa barjačicima obeležava krilne tačke kuda pešadija treba da promaršuje.
žalonirati (fr. jalonne) obeležiti (ili: obeležavati) koljem (ili: kočićima, premernim motkama); zabadati (ili: udarati) kočice, premerne motke.
žaluzan (fr. jaloux, nlat. zelosus, grč. zelos) ljubomoran, nenavidan, zavidljiv, koji gleda popreko na, neraspoložen, sure-vnjiv.
žaluzija (fr. jalouse) ljubomora, surevnji-vost, zavidljivost; rešetka na prozoru (koja se stavljala iz ljubomore da bi spre-

čila radoznaile poglede), vitak prozorski kapak, zavesa od tankih daščica; žaluzina, žaluzina (fr. jalouse) v. žaluzija.
žalfija (lat. salvia) bot. zeljasta biljka, mirošljavih listova i cvetova, *Salvia officinalis*; upotrebljava se u lekarstvu.
žanbaža (fr. jambe, jambage) grad. temeljni zid, zid temeljac; dovratak.
žandarm (fr. gens d'armes, gendarm) prvobitno, u Francuskoj: konjanik u teškom oklopu; docnije: naziv za pojedine konjičke pukove; u bivšoj Jugoslaviji: čuvar javnog poretku i bezbednosti, policajac, redar, pozornik, pandur.
žandarmerija (fr. gendarmerie) u bivšoj Jugoslaviji i danas u mnogim zemljama — na vojničkoj osnovi organizovane trupe za održavanje javnog poretku i bezbednosti u državi.
žanr (fr. genre) rod, vrsta; način pisanja, stil; *dernije žanr* (fr. dernier genre) poslednja moda; žanr-slika slika koja prikazuje prizor ili radnju iz svakidašnjeg života (za razliku od istorijske slike, čiji je predmet neki istorijski događaj); žanr-slikar onaj koji radi žanr-slike; žanr-umetnost umetnost koja prikazuje jedinku kao predstavnika svoje vrste u krugu delanja koje karakteriše tu vrstu (bila u modi u XIX v. u svim evropskim zemljama).
žara (ital. giara) 1. posuda (od zemlje, kamena ili metalâ) za držanje i čuvanje ulja, vina, žita i dr., čup; vrč; 2. kutija s malim otvorom na gornjoj strani za ubaci-vanje novaca, kuglica i sl., kasica; 3. sud s pepelom pokojnika, urna; 4. kotarica, korpa, košarica.
žargon (fr. jargon, ital. igergone) 1. pokvaren (ili: nerazumljiv, pogrešan) govor; naročit govor, poseban govor nekog društvenog reda; osobenost jednog govora; 2. sitno, kao čiodina glava, hijacintu slično kamenje žute i ljubičaste boje (upotrebljava se za ukras).
žardinijera (fr. jardinière) vrtarka, baštovanka; stalak, stočić za cveće; vez na zaponcima i koliru.

žbir (ital. sbirro, šp. esbirro) ranije u Italiji, naročito u crkvenoj (papskoj) državi: vojnički organizovani stražari i panduri; kod nas se upotrebljava u značenju: uhoda, špijun.

ždanovizam (prema sovjetskom političaru A. A. Ždanovu, 1896—1948) postupanje u javnom životu, osobito u oblasti umetnosti, nauke i kulture, u duhu krutih, dog-matskih načela.

že (fr. jeu) igra, igranje, šala.

želatin (fr. gelatine, lat. gelare slediti; slediti se) čisto tutkalo, čisti lepak, bez boje i ukusa, koji se dobija kad kuvamo u vodi kosti, kožu, krvne sudove i rskavi-ce; pihtije, ladetina.

želatinezan (fr. gelatinéux) pihtijast, koji je kao pihtije.

želatinizirati (fr. gelatiner, geler) spihti-javati se, pretvarati se u pihtijastu masu, stezati se usled hlađenja, stinjavati se, smržnjavati se.

žele (fr. gelee, ital. gelata) voćni sok ukuvan sa šećerom koji se, zato što sadrži pektinske supstance, pri hlađenju steže i spihtija, sulc; sok od raskuvana mesa spihtjan, pihtije, ladetina.

ženantan (fr. genant) dosadan, tegoban, mučan, nepriličan, nezgodan; koji se usteže, stidljiv, snebivljiv.

Ženevska konvencija međunarodni ugovor, sklopljen 22. V. 1864. u Ženevi, u cilju poboljšanja sudsbine ranjenih i bolesnih na bojnom polju; ovaj ugovor, obnovljen i dopunjjen 6. VI 1906, proteže se na negovanje i zaštitu bolesnih zarobljenika, a potpisalo ga je mnogo država. Posle II svetskog rata, 12. UŠ 1949., donete su četiri nove Ženevske konvencije: 1. Konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu, 2. Konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru, 3. Konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima, 4. Konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata.

ženeral (fr. général) voj. v. general; ženeral an ſef (fr. général en chef) vrhovni komandant, glavnokomandajući.

ženeralan (fr. général) v. generalan; an ženeral (fr. en general) uopšte.

ženerozan (fr. généreux, lat. generosus) v. generozan.

žsnerozitet (fr. générosite) v. generozitet.

ženes (fr. jeunesse) mladost, mladičko doba; omladina, mladići, mlad svet; ženes dore (fr. jeunesse doree), „zlatna omladina“ bogata rojalistička omladina za vreme francuske revolucije; otuda: lakomisle-na omladina iz otmenog sveta.

ženijalan (fr. genial) v. genijalan.

ženirati (fr. gener) stešnjavati, smetati, ograničavaTM; ženirati se ustezati se, ustručavati se, stideti se.

ženšen (nlat. Panax ginseng) v. šinseng.

žerant (fr. gšrant) trg. poslovoda, delovoda, predstavnik trgovачke firme; odgovorni urednik ili predstavnik uredništva (redakcije) nekog lista.

žerve (fr. gervais) vrsta masnog francuskog sira nazvanog po prvom proizvođaču Žer-veu (Gervais).

žerminal (fr. germinal, lat. germinare klijati) mesec klijanja, sedmi ili prvi prolećni mesec u francuskom republikanskom kalendaru, od 21 (22) marta do 18 (19) aprila.

žerzej (fr. jersey) vrsta pletene svilene materije za haljine.

žeton (fr. jeton) tantuz za obračun, za kocku; nm. štamparski lenjur za merenje teksta.

žig (fr. gigue, ital. gige) živahan francuski ples u 8/8 takta i muzički komad kao pratnja za taj ples; *gig*.

žigolo (fr. gigolo) mlad čovek koji uglavnom živi od ljubavnih veza sa starijim imućnjim gospadama, u čije kuće ponajčešće ulazi kao učitelj igranja; profesionalni igrač koji daje časove igranja po kućama.

žile (fr. gilet) prsluk, prsnik, jelek; ha-zardna igra sa kartama.

žilet nožić za brijanje (nazvan po imenu pronalazaca, Gillete, 1855—1932).

žip (fr. jire, nlat. jirra, ital. giubba) kratak, naročito ženski, deo odela, prsluče, jeleče, steznik; donja sukњa.

žip-kilot (fr. jupe-culotte) šalvarasta sukњa, šalvare.

žipoj (fr. jupon) donja sukњa.

žirado v. žirardi-šešir.

žiraida (fr. girande, lat. gyrus) vodoskok sa mnogo cevi iz kojih vodeni mlazovi skaču u uvis i, zbog vazduha zatvorenog u cevima, prave velik šum; veliki vatreni točak koji sipa iskre iz raketa; vatromet kod koga u isti mah sune uvis mnogo raketa u raznim pravcima.

žirandola (fr. girandole, ital. girandola) uspravan svećnjak na krakove; vatreni točak, vatreno sunce (u vatrometima); naročito: čuveni vatromet koji se priređuje 6 velikim praznicima, u Rimu, kada po hiljadu raketa najednom poleti uvis; obo-ci, minduše od dragog kamena, dijamanta.

žirant (ital. girante) trg. lice koje menicu, na sebe vučevu (trasiranu), prenosi na nekog drugog, prenosilac menice; *indo-sant*.

žirardi-šešir po bečkom glumcu Aleksandru Žirardiju (Girardi) nazvan pljosnat slarni šešir.

žirasol (fr. girasol) dragi kamen, jedan od naziva za opal; sunčokret.

žirat (ital. giratario) trg. lice na koje se menica prenosi; žiratar, indosatar; supr.: žrant.

žiratar (ital. giratario) trg. v. žirat.

- žirator** (ital. giratario) *trg.* lice na koje se prenosi menica.
- žirafa** (fr. girafe, arap. zarafa, eg. sor-aphe) *zool.* poznata dugovrata afrička životinja; *kod.* vrsta ženske frizure; *nuz.* vrsta pijana, tzv. klavir-harfa; *fig.* motka, visoka i suva žena, visok i svu muškarac.
- žire** (fr. jure, lat. jurare zakleti se) onaj koji je zaklet; *prav.* član porotnog suda, porotni sudija, porotnik.
- žirela** (fr. girelle) *zool.* vrsta šarene morske ribe toplih mora, *Julis vulgaris*.
- žiri** (fr., eng. jury, lat. jurare zakleti se) porotni sud, porota; ocenjivački sud ili odbor za dodeljivanje nagrada na umetničkim, književnim, naučnim i sl. konkursima, stecajima.
- žirirati** (ital. girare) *trg.* menicu ili neko istraživanje na nekog drugog prenositi ili preneti, prepisati, doznačiti (takva menica zove se *žirirana menica*).
- žiro** (ital. giro, lat. gyrus, grč. gyros krug) *trg.* optičaj novca; prepisivanje (ili: pismeni prenos) menice ili bankovnog potraživanja sa jednog sопstvenika na drugog; mesto gde se trgovci sastaju radi zaključivanja poslova, berza; *žiro obaveza* obaveza žiranta da će platiti iznos menice na kojoj stoji njegovo ime.
- žiroautopilot** (grč. gyros krug, autos sam, fr. pilote) uređaj za automatske upravljanje avionom pomoću žiroskopa.
- žiro-banka** (ital. giro, fr. banque) *trg.* banka u kojoj se novac prenosi sa jednoga na drugog prostim dopisivanjem i otpisi-vanjem.
- žiroklinometar** (grč. gyros krug, kline nagi-bam, metron mera) *avij.* aparat koji automatski pokazuje svaku promenu nagiba, odnosno težnju za naginjanjem u toku leta.
- žironda** (fr. gironde) umerena republi-kanska stranka za vreme velike francuske revolucije (1791—1793), nazvana po tome što su vodi te stranke bili iz departmana *Žironda*.
- žirondisti** (fr. girondins) *pl.* pristalice *žironde* (oni su takođe glasali za smrt kralja Luja XVI, ali su gledali da ga, apelom na narod, spasu); 2. jun 1793. oborili su ih *jacobinci*, a 31. oktobra već je 21 žirondist bio giljotiniran.
- žiroplan** (fr. gyroplane) *avij.* motorni vazduhoplov kod koga se, sem *eliseia* prednjoj strani, postavlja elisa i iznad krila, sa ciljem da, obrćući se oko uspravnih osovina, omogući strmije uzletanje i sletanje.
- žiropter** (grč. gyros krug, pteron krilo) *avij.* vazduhoplov teži od vazduha sa krilima iznad trupa koja se obrću oko vertikal-nog, uspravnog stuba, ima istovremeno svojstva i *aviona* i *helikoptera*.
- žiro-poslovi** aktivni kratkoročni ban-karski poslovi u kojima banka na zahtev svog komiteta žirira njegove menice.
- žiro-račun** (ital. giro) račun na kome pravna lica drže svoja novčana sredstva kod banke.
- žiroskop v. giroskop.**
- žiskobutizam** (fr. jusqu'au bout do kraja) politika koja ide u sprovodenju svojih ciljeva do krajnjih granica, politika re-vanša i osvetničkog rata, politika nepo-mirljivosti.
- žiskobutist(a)** (fr. jusqu'au bout) pristalica politike *žiskobugizma*.
- žitiće** (stsl.) životopis svetaca, hagiogra-fija; opis nečijeg života uopšte, biografija; doživljaji iz nečijeg života.
- žovijalan** (fr. jovial, ital. gioviale, lat. Jovialis) rođen pod Jupiterom, tj. pod srećnom planetom; otuda: vedar, radostan, veselo, vesele naravi.
- žovijalnost** (fr. jovial, lat. Jovialis koji se tiče Jupitera) veselost, razdrajanost.
- žokej v. džokej.**
- žongler** (fr. jongleur, lat. joculator šaljivčina) u srednjem veku: muzičar ili svirač koji je pratyo trubadura; docnije: komedijaš, lakrdijaš, pajac; opsenar, veštak koji baca uvis pa dočekuje lopte, noževe, baklje i dr.; varalica, izmota-valo.
- žonglerija** (fr. jonglerie) komedijaštvo, opsernarstvo; prevara, varanje.
- žonglirati** (fr. jongler) pokazivati veštine, opsenariti, bacati u isto vreme uvis više stvari pa dočekivati ih u ruke; *fig.* izmotavati se.
- žoržet** (fr. georget) tanka svilena tkanine zrnaste površine; upotrebljava se za fine ženske haljine; takode: *krep-žoržet*.
- žrec** (rus.) mnogobožacki, paganski sveštenik; *fig.* istaknuti, uticajni predstavnik kulturnog ili javnog života uopšte.
- žužu** (fr. joujou, jouet) vrsta igračke.
- žuisans** (fr. jourir, jouissance, lat. gaudere) uživanje, nasladivanje; *prav.* uživanje, upotreba; bezobrazna pesma.
- žur** (fr. jour, ital. giorno, nlat. jornus) dan; poslepodnevna sedeljka i zabava.
- žurnal** (fr journal, ital. giornale, nlat. giornale) dnevnik, delovodnik; dnevnik, dnevni list, časopis, novine; modni list; *trg.* dnevni beležnik, dnevnik, štraca.
- žurnalizam** (fr. journalisme) novinarstvo; novinarski stalež.
- žurnalizirati** (fr. journaliser) pisati po novinama, baviti se novinarstvom; *trg.* unositi u poslovne knjige, knjižiti.
- žurnalist(a)** (fr. journaliste) novinar, onaj koji živi od novinarstva; pisar dnevni-čar; dnevničar uopšte.
- žurnalistika** (fr. journal) novinstvo, novinarstvo.
- žurnata** (ital. giornata) nadnica, dnevница.
- žur-fiks** (fr. jour fixe) u otmenim kućama: utvrđeni dan primanja u nedelji kada se može doći u posetu i bez poziva, dan primanja.

Z

Z, z deveto slovo naše cirilice, dvadeset deveto naše latinice (Z, z); *astr.* Z = položaj zenita, z = zenitna daljina; *mat.* z = treća oca u prostornom pravolinjskom koordinatnom sistemu, oca *aplikata*.

zabejizam v. *sabejizam*.

zabijci pl. v. *sabejci*.

zavije (arap.) osama, samica, isposnička ćelija, manastir; sirotinjski dom kod muslimana.

zagar (tur. zagar, mađ. agar) lovački pas, hrt, *ogar*.

zaira (arap. dahira, tur. zahire) hrana, rezervna hrana.

zajim (tur. zaim vođa) v. *zijamet*.

zak (hol. Zak, nem. Sack) stara holandska mera za žito = 83,4 l; holandski naziv za *hektolitar*.

zalf (arap.) v. *zarf*

zambo (šp. zambos) melez od američke Crnkinje i američkog Indijanca.

zamet (tur. zahmet) nevolja, teškoća, napor, trud, muka.

zamp (tur.) naziv u nekim našim krajevima za arapsku gumu.

zanana (pere. zananeh) odelenje za žene u kući običnih Persijanaca.

zanat (arap. san'at, tur. sanat) majstorijska, veština; obrt.

zani (ital. zanni) lakrdijaš, pajac, opsenar (u ital. komediji); v. *bufon*.

zapateado (šp. zapateado) prilično slobodan španski ples, pri kome se takt udara cipelom. *zapt* (arap. dapt, tur. zapt) 1. stega, disciplina; 2. zaustavljanje daha u prsimu kod astmatičara; 3. *prav.* sekvestriranje, za-plenjivanje.

zaptija (arap.) v. *zapčija*.

zapčija (tur. zaptiye, arap. dabtiyya) upravnik, guverner; onaj koji održava red i disciplinu, stražar, redar; *zaptija*.

zar (arap. izar, tur. zar kožica, opna) 1. veo, koprena koju u nekim krajevima nose preko lica muslimanske žene; zavesa, zastor; 2. kocka u nekim igrama; sreća u igri.

Zaratustra (stpers. Zarathustra) učitelj mudrosti kod starih Persijanaca i osnivač jedne dualističke religije (660—oko 580 g. pre n.e.); postoje dva principa, dva duha:

dobri duh (*Ahrimarazde*) i zli duh (*Ahriman*) Ahrimarazdeu pomaže šest dobrih duhova: Istina, Dobrota, Mudrost, Vlast, Zdravlje i Dugovečnost, a Arimanu dva: Laž i Gnev. Njegovo učenje održalo se do danas kod *Rebara* u Persiji i Indiji: *Zoroaster*, *Zerdušt*.

zarzuela (šp. zarzuela) starinski pozorišni komad u kome se smenuju govorne i muzičke tačke, vrsta operete.

zarf (arap. zarf, tur. zarf posuda) duh, veština, oštromnost; elegancija; korice, zamotak; ukrašena metalna čašica u kojoj, pri služenju kafe, stoji fildžan.

zahmet (tur. zahmet, arap. zahma) trud, muka.

zbaljo (ital. sbaglio) trg. omaška, greška; pogreška u računanju; popravka greške davanjem odštete.

zbićen (rus. zbitenB) rusko narodno piće od vode, meda i karafilića, koje se piće kao čaj.

zborzirati (ital. sborsare) trg. isplatiti, položiti novac, akotirati.

zborzo (ital. sborso) trg. izdatak, isplata, užimanje unapred, akonto.

zvekir (tur. zekir) metalni predmet za lupanje u vrata, obično u obliku prstena, alke, koluta.

zgvardio (ital. sguardo) najviši sud reda malteških vitezova, kome je podložan i sam veliki majstor.

zgraffito (ital. sgraffito) molovanje grebenjem na golom kreču ili gipsu.

zgura (ital. scoria) šljaka.

zdenjozo (ital. sdegnoso) muz. prkosno, srdito, neraspoloženo; kon zdenjo.

zdrucciolando (ital. sdrucciolando) muz. klizeći preko dirki.

Zebaot (hebr. zebaoth) pl. nebeske čete, tj. sva nebeska tela, zvezde, svet; otuda: *Bog Žebaot* (kod, nas, po staroslovenskom i novo-grčkom izgovoru: *Savaot*).

zebra (šp., port. zebra, ital. zebro) zool. životinja iz roda konja, sa lepim prugama po telu, živi u Africi, afrički magarac; *zebra-drv* palmovo drvo sa šarama.

zebu istočnoindijska i afrička vrsta domaćeg bivila; Indusi ga poštuju kao svetu životinju.

zevzek (tur. zevzek) blesavko, glupak.

Zeus (grč. Zeus) *mit.* najstariji i najpoštovaniiji bog kod starih Grka, otac bogova i ljudi, bog neba, nebeske vatre (munje) i svetlosti, ozbiljni, svemoćni i sveznajući gospodar sveta, pravzvor pravde i poretku, zaštitnik doma, grada i gostoprim-stva, spasilac i oslobođitelj od zla (kod Rimljana; *Jupiter*).

Zedekilj (hebr. Zedekiel) *mit.* andeo božanske pravde kod Jevreja.

zeilitoid (grč. zeia žito, lithos kamen, eidos vid, oblik) žitni kamen, tvrda materija koja se spravlja od žita i od koje se, rastvaranjem i prekuvavanjem, dobiva pivo.

zein (grč. zeia žito) *hem.* osoben biljni sastojak, dobiva se od semena zea mays (kukuruz).

zejtin (arap. zaytun, tur. zeytin) maslina, ulje, **zejtinlik** (arap.-tur. zeytinlik) maslinjak; kraj kod Soluna sa grobljem srpskih vojnika, umrlih i poginulih u borbama na solunskom frontu, 1915—1918.

zekat (arap. zaka(t)) v. *zekijat*.

zekijat (arap. zaka(t)) četrdesete deo prihoda u novcu i svaki četrdeseti komad sitne stoke koji, po propisima *Korana*, treba davati na pomaganje sirotinje, vrsta muslimanskog verskog poreza; *zekat*.

zelenkada (pere.-arap., tur. zerrin kadeh zlatna časa) vot, baštenske lukovična biljka levkastih, mirišljavih cvetova, belih i žutih; *narcis*.

zeloga (grč. zelos, zelosis) revnost, usrdnost, marljivost, vrednoća, žar.

zelozo (ital. zeloso, grč. zelos) muž, usrdno, sa žarom, vatreno.

zelot (grč. zelotes takmac, podražavala») član ekstremne jevrejske narodne stranke koja se, između 66—70. n.e., pobunila protiv Rimljana; *fig.* onaj koji s netrpeljivošću prima suprotno mišljenje, naročito u religijskim i drugim pitanjima.

zelotizam (grč. zelotes) preterana revnost, netrpeljivost (naročito u verskim i crkvenim stvarima); *up. zelot*.

zelotipija (grp. zelotypia) ljubomora, zavist; strasna revnost, preterana revnost, netrpeljivost.

zelotičan (grč. zetotos) preteran u verskim pitanjima, preterano revnostan u vršenju verskih obreda itd.

zeman (arap. gamap, tur. zeman) vreme; vek, stoljeće; smrt, umiranje.

zembil (pere. zenbil, tur. zembil) torba izrađena od rogoza, trske, platna, kože i sl., koja obično služi za nošenje namirnice.

Zemzem (arap. Zamzam) sveti bunar u Meki koji je, po prastaroj arabiljanskoj legendi, sam Bog stvorio; muslimani smatraju vodu sa toga bunara čudotvornom.

Jemstvo (rus. zemstvo) oblasna ili sreska skupština u carskoj Rusiji, ustanovljena reformom od 1864. god.

zenana (pere. zenaneh) v. *zanana*.

zen-budizam v. *zenizam*.

zend (pere. zend) stari persijski jezik, onaj kojim je napisana *Zend-Avesta*, najstariji iranski jezik (spada u grupu *arijskih* jezika).

Zend-Avesta (pere. zend vasta) „živa reč”, sveta knjiga zendskog naroda, tj. starih Persijanaca i njihovih potomaka — Par-za i Rebara, — u kojoj je izloženo reli-giozno-filozofska učenje *Zaratustre*.

zondil (tur. zengin) imućan, bogat.

zendiluk (tur. zenginlik) bogatstvo, blagostanje.

zenit (arap. samt) najviša tačka na nebu, ona koja stoji vertikalno nad temenom posmatračevim; *fig.* najviša tačka, vrhunac čega; *sopr.* nadir.

zenitalan (arap.) koji se nalazi u zenitu, tj. tačno nad temenom posmatrača, npr. *zenitalna zvezdi*.

zenitizam (zen — japanski izgovor kineske ideogramske transkripcije sanskrtskog termina dhyana - na kineskom č'an - koji označava meditaciju, samoponiranje) filozofija jedne, u V veku u Kini osnovane, a u HS presadene u Japan, budističke sekete, koja spaja u sebi taoističke i budističke ideje; odbacivanje knjiškog znanja i, naročito, naglašavanje razmišljanja; svaki čovek nosi božanstvo u srcu.

zeoliti (grč. zeo, ključam, lithos kamen) pl. *min.* grupa većinom belih, sjajnih i lisnatih minerala, uglavnom silikati sa vodom, natrijumom i kalijumom; *zeolitne ploče grad*. nezapaljive ploče za pokrivanje građevina.

zera (tur. zerre, arap. darra, fr. zero) neki veoma mali mrav; sićušni delić, trunči-ca; kod nas: nešto vrlo malo i sitno; *nema ni zere*, nema ništa.

zerdav (tur. zerdeva, pere. zerd) *zpol.* samur.

zerdast (pere. zerd) žut, plave kose, bled, Šafranaste boje.

zerdenlija (tur. zerdali) vrsta sitne i slatke kajsije sa gorkom jezgrom.

Zerduš (pere.) v. *Zaratustra*.

zero (fr. zero) nula, ništa.

zetetika (grč. zeteo tražim, istražujem; pitam) veština da se pomoću veštog po-stavljanja pitanja dođe do istine (metod Sokratov).

zetetičan (grč. zetetikos) koji traži, koji pita, ispitivački, istraživački.

zeugma (grč. zeugma most, čuprija; jaram) ret. figura pri kojoj se jedan predikat (glagol), koji zapravo pripada samo jednom subjektu, odnosi na više subjekata, ili kad se subjekat koji pripada samo jednom predikatu odnosi na dva ili više predikata, npr.: „Moje oči gledaju na pravedni-ke, a uši na njihove vapaje.”

Zeus (grč. Zeus) *mit.* v. *Zeus*.

zefir (grč. zephyros) zapadni vetar, blag i prohладан vjetrić, povetarac (vesnik pro-

- leća); *mit.* bog vetra kod starih Grka, sin *Astreja* i boginje *Έօσ*(kod Rimljana: *Favo-nijus*); *trg.* fina muselinska tkanina, naročito za košulje; *voj.* v. *zefiri*.
- zefiri** (fr. *zephyrs*) *pl.* nekadašnji rod lako naoružane francuske vojske u Alžiru.
- zeher** (pere. zehr, tur. zehir) otrov.
- Zigija** (grč. *Zygos*) *kit.* boginja braka kod starih Grka, nadimak Junonin.
- zigoza** (grč. *zygosis*) *zool.* sljubljivanje.
- zigoma** (grč. *zygoma*) *znat.* jabučna kost, jago-dična kost, jagodičnača.
- zigomatičan** (grč. *zygoma*) *znat.* jagodičnačni, jagodnjačni, koji pripada jabučnoj ili jagodičnoj kosti.
- zigmorfan** (grč. *zygos* jaram, *morphe* oblik) *znat.* ovako se naziva grada nekog organizma kada se može samo jednom ravnim podeliti na simetrične polovine, npr. kod zmije, lista ljubičice i dr.; *zigmorfan cvet bog.* simetričan cvet.
- zigostat** (grč. *zygostateo* terazijama merim) onaj koji meri, koji ispituje težinu metalnog novca.
- zigostatičan** (grč. *zygostateo*) terazijama izmeren, odmeren, ispitani merenjem, određen.
- zigot** (grč. *zygon* spoj, veza) *fiziol.* oplođeno jaje, koje postaje spajanjem jajne celice i *spermatozoidea*, odnosno spajanjem muškog i ženskog *gameta*.
- zigerat** (asirsko-vavilonski *zikkurat* vrh, vrhunac) vrsta stepenaste piramide-hram-a građene u starom Vavilonu; jedna od takvih piramide poznata je kao Vavilon-ska kula.
- zijamet** (tur. ziamet, arap. *za'a'ma*) vojnički feud sa godišnjim prihodom od 2000 aspri najmanje; sopstvenik takvog feuda zove se *zajim*.
- zijafet** (tur. *ziyfet*, arap. *diyafa*) gostoljubi-vost, doček gosta, gozba, čast; *kad mu vidiš kijafet dao bi mu zijafet*, kad ga vidiš kako je lepo odevan, primio bi ga u kuću kao gosta (tj.: prevario bi se čovek kada bi nekoga cenuo samo po spoljašnjem izgledu).
- zikr** (tur. zikir, arap. dikr) spominjanje Boga kod muslimana; verski obredi derviša.
- zile** (pere., tur. zil) 1. dve okrugle pločice, u obliku tanjirića, koje zveče udaranjem jedne o drugu; služe kao sastavni delovi defa i daira, ili kao samostalni muzički instrument; *ćinele, kastanjete*; 2. praporac, zvonce.
- zima** (grč. *zyme*) kvasac, kiselo testo.
- zimaza** (grč. *zyme*) *biol.* skup fermenta koji izazivaju anaerobni raspad ugljenih hidrata (pri vrenju i glikolizi).
- zimičan** (grč. *zymoo* mešam sa kvascem, zyme kvasac) koji je nastao usled previranja, kiseo, uskisao.
- zimogen** (grč. *zyme*, -genes, *gignesthai* roditi se, nastati) koji stvara i izaziva vrenje, koji proizvodi vrenje.
- zimoza** (grč. *zyme*) *hem.* promenjivanje organskih tela pod uticajem fermenta, vrenje; *fermentacija*.
- zimoze** (grč. *zymosis* vrenje) *pl. hem. v. encimi.*
- zimozismetar** (grč. *zyme metron mera*) instrument za merenje različitih stepena vrenja (*fermentacije*).
- zimologija** (grč. *zyme, logia*) *hem.* nauka o vrenju, tj. o rastvaranju organskih supstancija u jednostavije spojeve pod uticajem fermenta (mikroskopski sitnih gljivica koje svojim razvijanjem prouzrokuju vrenje).
- zimoma** (grč. *zymoma*) *pl. hem.* sredstva za izazivanje vrenja; *fermenti, encimi*.
- zimoskop** (grč. *zyme, skopeo* gledam) aparat za ispitivanje kvasca.
- zimotehnika** (grč. *zyme, tehne*) v. *zimoteh-nika*.
- zimotehnika** (grč. *zyme, tehnike*) veština izazivanja i iskorisćavanja vrenja, nauka o privrednom iskorisćavanju vrenja ili fermentacije, npr. u proizvodnji piva, špirituše, sirčeta i dr.
- zimotehničar** (grč. *zyme, technikos*) poznavalač vrenja, onaj koji se bavi privrednim iskorisćavanjem vrenja.
- zimotikum** (grč. *zyme*) *hem.* sredstvo za izazivanje vrenja, *ferment, encim*.
- zimotičan** (grč. *zymotikos*) koji izaziva vrenje; *zimotične bolesti raniji* čest naziv za infekcione bolesti.
- zimurgija** (grč. *zyme, zymurgia*) hemija vre-nja, nauka o vrenju.
- zindan** (tur. zindan, pere. zindan) tamnica.
- zindikiti** (arap.) *pl.* slobodoumnići i atei-sti kod muhamedanaca.
- zip** (eng. zip) v. *rajsferšlus*.
- ziratiti** (arap. *ziraa'*) obradjavati zemlju, orati.
- ziratni** (arap.) *zemljoradnički, orački, za oranje;* *ziratna zemlja* zemlja dobra za oranje, oranica.
- zitogala** (grč. *zythos* ječmeno pivo, gala mleko) *hem* pivska i sirčetna surutka.
- zitopeja** (grč. *zythos, polem* praviti) spravljanje piva, kuvanje piva.
- zitos** (gr. *zythos*) piće spravljeno putem vrenja, pivo; sirče.
- zitoteknika** (grč. *zythos* teknike veština) veština kuvanja piva, kuvanje piva.
- zift** (tur. zift) crna gar od duvana na unutrašnjoj strani čibuka, lule, muštilke i sl.
- ziher** (nem. sicher siguran) pouzdan, siguran.
- ziheraš** (nem. sicher) naziv za nekog koji ide nasigurno, bez rizika.
- ziherica** (nem. sicher siguran) v. *zihernadla*.
- zihernadla** (nem. Sicherheitsnadel) spučani-ca, spučaljka, spuča, skopčanica, igla osigurača, osiguračica.
- zicer** (nem. Sitzer) položaj u igri bilijara iz kojeg se može postići siguran pogodak.
- zicflajš** (nem. Sitzfleisch) *fig.* strpljenje, dugo naporno učenje ili drugi rad.

- zlot** (polj. zlot) novčana jedinica Poljske = 100 groša.
- zoantropija** (grč. zoon životinja, anthropos čovek) *med.* vrsta ludila u kojem čovek uobražava da se pretvorio u neku životinju.
- zograf** (grč. zographos) v. *zoografija*.
- zografija** (grč. zographia) v. *zoografija*.
- Zodijak** (grč. zodium životinjica; slika, lik) *astr.* „Životinjski krug“: ovako se zovu, još od najstarijih vremena, zvezde koje se nalaze na *ekliptici* i koje su podeljene na dvanaest jata u tom krugu, nazvana većinom životinjskim imenima (Ovan, Bik, Blizanci, Rak, Lav, Devica, Terazije, Škorpija, Strelac, Kozorog, Vo-dolija, Ribe).
- zodiјаčki** Životinjskog kruga; v. *Zodijak*.
- zotrop** (grč. zde život, trope obrt) *opt.* v. *zotrop*.
- zoidofilija** (grč. zoidion životinjica, phileo volim) *vot.* prenošenje *polena* pomoću životinja (insekata); *zoidofilne biljke* one čiji polen prenose životinje, naročito insekti.
- zoizam** (grč. zoe život) život životinja, životni proces kod životinja.
- Zoilos** (gr. Zoilos) grčki govornik iz Amfi-pola, u Trakiji, živeo u Š veku pre n.e., poznat kao pakostan kritičar Homerovih pesama, zbog čega se i danas njegovim imenom obeležava pakostan kritičar i kudilac.
- zoican** (grč. zoikos životinjski) životinjski, koji potiče od životinja; životni, koji održava život, koji hrani.
- zojater** (grč. zoon životinja, iatros lekar) marveni lekar, veterinar.
- zojatrija** (grč. zoon, iatreia lečenje) marveno lekarstvo, lečenje životinja, veterinarstvo.
- zojatrika** (grč. zoon, iatreia) v. *zojatrija*.
- zona** (grč. zone) „pojas“, svaki deo loptine površine koji je zatvoren između dva paralelna kruga; naročito: klimatske zone Zemljine površine koje su zatvorene između uporednika (*žarka*, *umerena*, *hladna*, *suprotska zona*); krug, oblast; društvena klasa; med. pojavljivanje sitnih me-hurića samo na jednoj polovini tela ili duž pojedinih nerava, praćeno svrabom i neuralgičnim bolom.
- zonar** (grč. zone, zonarion) pojas od crne kože koji su Jevreji i hrišćani morali nositi oko tela da bi se mogli razlikovati od Turaka.
- zoničan** (grč. zone) pojasni, koji se tiče Zemljina pojasa, koji je u vezi sa Zemljiniim pojasom; v. *zona*.
- zoo-** (grč. zoon životinja) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: životinja, životinjski.
- zoo** (grč. zoon životinja) 2. skraćen naziv za *zoološki vrt*.
- zoogeja (grč. zoon, ge zemlja) životinjska zemlja, kao konačan proizvod (produkut) raspadanja i truljenje životinjskih tela.
- zoogen** (grč. zoon, genes, gignesthai roditi se, nastati) pihtijasta masa (*želatin*) koja se dobiva iz kostiju hemijskim putem.
- zoogenija** (grč. zoon, genos, gignesthai roditi se, nastati, postajati) nauka o postojanju živih bića; *up. filogenija*.
- zoogenij(um)** (grč. zoon, genos) v. *zoogen*.
- zoogeografija** (grč. zoon, geographia) grana geografije ili zoologije koja proučava i opisuje rasprostranjenost životinja na Zemlji.
- zooglitit** (grč. zoon, glypho dubem, izdubem, urežem) *geol.* kamen u obliku životinje, životinjski otisak u kamenu; *zoomorf*.
- zoogonija** (grč. zoon, gignomai rađam se, nastajem) rađanje živilih mladunaca.
- zoograf** (grč. zoon, grapho opisujem) opisivalac životinja; slikar životinja, živo-pisac; *zograf*.
- zoografija** (grč. zoon, grapho pišem) opisivanje životinja, proučavanje životinja; slikanje životinja; *pr. zoografski*.
- zoodinamija** (grč. zoon, dynamis sila, snaga, moć) životna sposobnost i moć organizma.
- zooemija** (grč. zoon, naima krv) epidemija kod životinja; *up. endemija*.
- zooerastija** (grč. zoon, egab žudim, želim) v. *sodomija*.
- zooza** (grč. zoosis) oživljavanje; spasavanje ili održavanje života.
- zoozofija** (grč. zoon, sophia znanje) v. *zoološija*.
- zooid** (grč. zoon, eidos vid, oblik) jedinka u životinjskim kolonijama.
- zoojazis** (grč. zoon, iasis lečenje) v. *zojatrija*.
- zojatrika** (grč. zoon, iatreia) v. *zojatrija*.
- zooksantela** (grč. zoon, xanton žut) *zool.* v. *zoohlorela*.
- zookultura** (grč. zoon, cultura) gajenje životinja.
- zoolater** (grč. zoon, latreuo obožavam, poštujem) obožavalac životinja, poštovac životinja.
- zoolatrija** (grč. zoon, i resa obožavanje) religiozno poštovanje izvesnih živo-tinja (kod većine mnogobožačkih naroda), zasnovano na verovanju da se u njima kriju duhovi predaka.
- zoolit** (grč. zoon, lithos kamen) *geol.* okamenjena životinja, ostatak fosilnih životinja.
- zoolog** (grč. zoon, logos) poznavalac i učitelj nauke o životu i prirodi životinja.
- zoologija** (grč. zoon, logia) nauka o životinjama s obzirom na njihovu spoljnu i unutrašnju građu, na njihove međusobne odnose i odnose prema ostalom svetu; *zoozofija*.
- zoološki** (grč. zoon, logos) zoologiski, koji se odnosi na nauku o životnjama; *zoološka stanica* zavod za ispitivanje i proučavanje životinjskog sveta, naročito mor-

- skih životinja; **zoološki vrt** vrt u kojem se podižu i taje životinje, radi posmatranja i proučavanja.
- zoomagnetizam** (grč. zoon, magnes magnet) životni magnetizam, tobožnji uticaj živčanog, nervnog života jednog čoveka na živčani, nervni život nekog drugog čoveka u cilju lečenja; zove sei *biomagne-tizamk magnetoterapija*.
- zoomorfav** (grč. zoon, morphe oblik) koji ima oblik životinje.
- zoomorfi** (grč. zoon, morphe oblik) *pl.* two-revine (ili: stvari) izrađene u obliku životinja.
- zoomorfizam** (grč. zoon, morphe) zamisljavanje i predstavljanje u obliku životinja.
- zoomorfit** (grč. zoon, morphe) *v. zooglifmt*.
- zoomorfoze** (grč. zoon, morphe oblik) *pl. geol.* okamenjene životinje iz ranijih geoloških perioda.
- zoon** (grč. zoon) životinja.
- zvonom** (grč. zoon, onoma ime) *Ikngv.* ime koje nosi životinjska vrsta.
- zoooze** (grč. zoon, nosos bolest) *pl. med.* zarazne bolesti domaćih životinja koje mogu preći i na ljude koji dolaze u dodir s njima ili sa njihovim izmetinama (bed-renica, besnilo, sakagija i dr.).
- zoonozologija** (grč. zoon, nosos, logia nauka) nauka o životinjskim bolestima.
- zoonomija** (grč. zoon, nomos zakon) nauka o životu, o zakonima i načelima kojih se treba držati da bi se očuvala životna sposobnost.
- zoopaleontologija** (grč. zoon, palaios star, drevni, on, ontos biće, logia) *v. paleozoologija*.
- zooparaziti** (grč. zoon, parasitos gotovan) *pl.* životinjski paraziti.
- zoopark** (grč. zoon, eng. park) zoološka bašta, zoološki vrt.
- zoopatologija** (grč. zoon, pathos bol, logia) *v. zoonozologija*.
- zooplanktoni** (grč. zoon, planktos koji luta tamo-amo) životinjski organizmi koji plutaju po vodi nošeni strujama
- zooplast** (grč. zoon, plasso uobičavam, izradujem) onaj koji ume da izrađuje životinske oblike.
- zooplastičan** (grč. zoon, plasso) koji se tiče radova zooplasta, koji sadrži radove zooplasta, npr. zooplastični kabinet ili muzej zbirka ispunjenih životinja.
- zoopsisja** (grč. zoon, opsis viđenje) *med.* prividjanje životinja.
- zoopsihologija** (grč. zoon, psyche duša, logia) nauka o duševnim pojавama kod životinja.
- zoosperma** (grč. zoon, sperma seme) *fiziol.* životinjske seme, semena ćelija.
- zoospora** (grč. zoon, sporos seme, plod, usev) *fiziol.* bespolne ćelije koje vrše umnožavanje.
- zooteizam** (grč. zoon, theos bog) *v. zoolatrija*.
- zooterapija** (grč. zoon, therapeia lečenje) nauka o lečenju životinja.
- zootehnika** (grč. zoon, techne veština) nauka o gajenju domaćih životinja i njihovom prilagođavanju određenim potrebama.
- zoopoliti** (grč. zoon, typos otisak, lithos kamen) *pl.* kamenje sa životinjskim otiscima.
- zootokija** (grč. zoon, tikto rađam, tokos rađanje) rađanje »sivih mладунaca, npr. kod sisara itd.
- zootoksin** (grč. zoon, toxikon otrov za strele) otrov koji luče životinje višeg reda (zmije, pčele, muve, škorpioni i dr.).
- zootomija** (grč. zoon, teme sečenje, rezanje) životinjska anatomija, anatomija životinja.
- zootrop** (grč. zoon, trope obrt, povrat) *opt.* živi točak, aparat osnovan na načelu zakašnjavanja svetlosnih utisaka: na unutrašnjoj površini jednog doboša nalazi se niz slika koje predstavljaju razne uza-stopne položaje jednog tela koje se kreće (npr. konja u trku). Kada se doboš brzo okreće, pa se gleda kroz prorene na toj površini u unutrašnjost, izgleda kao da se to telo zaista kreće: *stroboскоп*.
- zootropejon** (grč. zoon, trepho hranim) mesto gde se podižu i taje životinje.
- zoofag** (grč. zoon, phagem jesti) onaj koji se hrani mesom, mesožder.
- zoofagija** (grč. zoon, phagem) hranjenje mesom, mesožderstvo.
- zoofagičan** (grč. zoon, phagem) koji jede meso, koji se hrani mesom.
- zoofarmakologija** (grč. zoon pharmakon lek, logia) nauka o sredstvima za lečenje bolesti kod životinja.
- zoofenomenologija** (grč. zoon, phainomenon pojava, logia) nauka o životnim pojavama kod zdravih i bolesnih životinja.
- zoofizika** (grč. zoon, physis priroda) nauka o hemijskim svojstvima u životinji.
- zoofiziologija** (grč. zoon, physis, logia) nauka o životnim pojavama u životinjskom i čovečjem telu.
- zoofilan** (grč. zoon, philos prijatelj) koji se rado hrani krvlju životinja (npr. komarci).
- zoofilija** (grč. zoon, phileo volim) spolna naklonost prema životnjama; slučaj kad milovanje životinja izaziva spolni na-<-gon.
- zoofit** (grč. zoon, phyton biljka) životinja sa telom sličnim biljci, polip.
- zoofitoliti** (grč. zoon, phyton, lithos kamen) *pl. kol.* okamenjeni polipi.
- zoofitologija** (grč. zoon, phyton, logia) nauka o životnjama sličnim biljkama, nauka o polipima.
- zoofobija** (grč. zoon, phobeomai bojam se) *med.* bolestan strah od životinja.
- zoofor** (grč. zoon, phoros, phero nosim) *arth.* stub ili svod koji drži na sebi životinju.

zoohemija (grč. zoon, chemeia) nauka o hemijskim materijama u životinjskom telu, tj. nauka koja ispituje hemijske procese u živom organizmu.

zoohigijena (grč. zoon, hygainein biti zdrav) nauka koja proučava uslove života domaćih životinja, njihovu ishranu i korišćenje radi bolje zdravstvene zaštite, odgajivanja, rasplodavanja i dr.

zoohirurgija (grč. zoon, cheirurgia) veština lečenja životinjskih rana.

zoohlorela (grč. zoon, chloros otvorenozelen, zelenožut) *biol.* jednoćelijska alga koja živi u simbiozi sa životnjama; *zooksan-tela*.

zoohrežija (grč. zoon, chresis upotreba) nauka o stočarstvu, stočarstvo.

zor (tur. zor, pere. zor, zur) sila, snaga, moć; nasilje, bes.

zoran (pere., tur.) silan, snažan, moćan, napastan, besan.

zorba (tur. zorba, pere. zor sila, bahten igrati) buna, ustakan; nasilje.

zorli (tur.-pere.) jako, snažno, silno, silovito, žestoko.

Zoroaster (grč. Zoroastres) grčko ime za *Zara tustru*.

zort (tur. zort, arap. dart) strah, plašljivo-st.

zotika (grč. zotike, sc. dynamis) životna snaga životinja.

zotičan (grč. zotikos životvoran; živ, životinjski) koji živi, koji unaprećuje život, koji se tiče života.

Zohar (hebr.) Knjiga Svetlosti, najvažnija knjiga *Kabale*. Isto se ime odnosi na sve ezoteričke knjige koje ovu dopunjaju.

Zuavi (arap. Zwawa, tur. zuaf, fr. zouave) *pl.* stanovnici okruga Zuavije u pokrajini Konstantini koji su nekada za novac stupali u vojnu službu gospodara Alžira, Tunisa i Tripolisa; po njima svojevreme-

no nazvana francuska kolonijalna pešadija u Alžiru.

zubun (tur. zibin, arap. gubba) gornja haljina sa kratkim rukavima ili bez rukava, sastoje se od tri dela, razne veličine i sa ukrasima.

zulkade (arap., tur. zilkade) ime jedanaestog meseca po muslimanskom kalendaru.

zulum (arap. zulm, tur. zuliiim) nasilje, ugnjetavanje; tiranski postupak.

zulumčar (pere.-tur. zulumkar) nasilnik, tlačilac, ugnjetatač.

zulumčariti (tur. zuliiim) činiti zulum, nasilje, ugnjetavati, tlačiti, tiranisati.

zulufi (tur. zilliif, pere. zulf) *pl.* kudrava kosa koja visi niz uvo, uvojci, *zulovi*.

zulhidže (arap., tur. zilhicce) ime dvanaestog meseca po muslimanskom kalendaru.

zum (eng. zoom zajati, brzo se približavati i udaljavati) *fot.* približavanje i udaljavanje objekta pomoću sočiva.

zumba (pere. sunbe, tur. zimba) sprava za poništavanje taksenih maraka bušenjem.

zumbul (pere. sunbul, tur. sumbul) *bog*, divlja i baštenska lukovična biljka, najčešće bele, ružičaste ili plavičaste boje, vrlo mirišljave cveta, *Hyacinthus orientalis*.

zurle (pere. surna, tur. žurna) *muz.* narodni drveni duvački muzički instrument sa dvostrukim jezičkom; svira se obično uz pratnju *tupana*.

zurne v. *zurle*.

zuher (nem. suchen tražiti, Sucher) 1. *astr.* sa velikim dogledom za posmatranje spojen i s njim paralelan mali dogled sa velikim vidnim poljem (služi za traženje npr. jedne zvezde, koja se, kad je ovaj mali pronade, pojavi u velikom); 2. na foto-grafskim aparatima: ogledalu slična na-prava koja predmet snimanja jako umanjuje i pomaže da aparat, pri snimanju, bude u pravilnom položaju.

B V G D Đ Z K L M N

318/ 318eG T>1<K UOlj 2>2,&a. a&ft. Š/ 52,8/ 335o,

O P R S T Ć F H Š Z,

iiffo. ifcSOGS/ ^ ^a. ^1/ 16«?/ 2)6?/ 310/ 32Zcx

I

I, i deseto slovo naše cirilice, trinaeste naše latinice (I, i); kao skraćenica: **ib** ili **ibid.** = *ibidem*; id. = *idem*; i. e. = *id est* (lat. id est) to jest, tj.; i. f. = *in fine* (lat. in fine) na kraju; i. m. = *in medio* (lat. in medio) u sredini, sredinom; i. m. = *in margina* (lat. in margine) na ivici; imi. = *imperativ*; imp. = *imprimatur*; **inči. ili inclus.** = *inkluzive*; inv. = *invenit*; ind. = *indikativ*; inf. = *infuzum*; i. q. = *id kvod* ili *idem kvod* (lat. id, idem quod) isto što; it. = *item*; mat. I = rimski broj 1,1 = oznaka za imaginarnu veličinu ;ft. = intenzitet dejstva ;hem. In = *indijum*, Ir = *iridijum*, Y = *itrijum*, Yb = *iterbijum*.

Iberija (grč. Iberia lat. iberia) zemlja kojom teče Mbep (danas Ebro), dakle stara Hispanija, tj. celo Pirinejsko poluostrvo (Španija i Portugalija); takođe stari naziv zaistočnu Gruziju.

ibermenš (nem. iiber nad, Mensch čovek) natčovek, pojam iz filozofije Fridriha Ničea. Ovim su se pojmom koristili nemački rasisti pod Hitlerom označavajući njime svoju, navodno višu rasu.

iberciger (nem. Uberzieher) ogrtač, prolećni ili jesenji mantil.

ibidem (lat. ibidem) na istom mestu, u istom delu, na istoj strani neke knjige; obično se pojavljuje, kao skraćenica, u naučnim delima: *ib.* ili *ibid.*

I bik (grč. Ibykos) starogrčki lirski pesnik iz VI veka pre n.e.; jednom, kada je putovao radi takmičenja na *istmijskim igramama*, ubili su ga razbojnici, koje su, posle toga, prokazali ždralovi (*Džibikovi ždralovi*, poznata balada Fridriha Silera).

ibis (eg. hippen, grč. ibis, lat. ibis) egipatska baroka ptica, veoma slična rodi, koju su stari Egipćani obožavali kao simbol boga mudrosti i nauke *Tata* ili *Tauta*.

iblis (arap. iblis, tur. iblis) đavo, satana; starešina davola; biće natprirodne veličine, džin, div.

ibn (arap. ibn, tur. bin, ibin) patronimski dodatak pred arapskim ličnim imenima; označava obično oca (ređe deda ili nekog ranijeg pretka), npr. *Ali ibn Hasan* = Alija sin Hasanov; *bin*.

ibrik (pere. abnz, tur. ibrik) bokast bakren sud sa uskim grlom i poklopcem, za vodu, rakiju i kafu.

ibrishim (pere. ebrium, tur. ibrisim) svileni konac.

ivning (eng. evening) veče; *ivning-dres* (eng. evening-dress) večernje odelo, dugačko salonsko odelo (*gerok*) sa dva reda dugmeta.

ivoar (fr. ivoire, lat. eboreus) slonova kost, slonovača.

ivorit (eng. ivory, fr. ivoire slonovača) u Americi pronađena, sa hartijom spojena i izmešana bela masa na kojoj se piše olovkom ili mastilom, a posle se napisano može lako izbrisati vlažnom krpi-com.

igalo (grč. aigialos) morska obala.

igelit (trgovački naziv) plastična masa od polivinil-hlorida; upotrebljava se za izradu kišnih kaputa, cipela, torbi, štitova lampi, za izolaciju žica i dr.

iglu (eng. igloo) eskimska koliba načinjena od isečenih komada snega i leda.

ignescantan (lat. ignescens) zapaljiv, ra-spaljiv, koji se lako pali.

igni et fero (lat. igni et ferro) ognjem i mačem.

ignikola (nlat. ignicola, fr. ignicole) poštovac, obožavalac vatre.

ignipunktura (lat. ignis organj, vatra, punctu-ga bodenje, bod) *med.* zabadanje usijanih igala u obolele delove tela (npr. kod lečenja čireva), izgorevanje; *ignipuik-cija*.

ignipunkcija *med.* v. *ignipuktura*.

ignis (lat. ignis) vatra, *organj*; *ignis Antoni-ji* (lat. ignis Antonii) *med.* crveni veter (nazvan po sv. Antoniju); *ignis persicus* (lat. ignis persicus) *med.* persijska vatra, vrsta opasnog čira; *ignis fatuus* (lat. ignis fatuus) varljiva svetlost, svetlost lutalica.

ignis et akve interdikcio (lat. ignis et aquae interdictio) formula osude na progonstvo kod Rimljana: zabrana upotreblja-vanja vatre i vode.

ignispicij(um) (lat. ignis, spectio gledanje, ignispicium) proricanje (ili: vračanje) po načinu goreњa vatre.

ignitron (lat.) usmerivač struje kod visokog napona.

igniferan (lat. ignifer) vatronosan, koji prenosi vatru, vatre.

ipšćija (nlat. ignitio) sagorevanje u kreč i pepeo, pretvaranje u kreč; usijanost, usi-javanje.

ignominija (lat. ignominia) sram, stid, obeschašće, beščašće.

ignoramus et ignorabimus (lat. ignoramus et ignorabimus) fil. čuvena izreka nem. fiziologa Di Boa-Rejmona (1818—1896): „Ne znamo, a nećemo nikada ni znati”, tj. nikada nećemo moći prekoračiti ljudskom duhu postavljene granice saznanja prirode; bivome nasuprot postavio je nem. prirodnjak Ernst Hekel *lozinku: impavidi pro-gredijamur* (lat. impavidi progrediamur) „Poćimo bez kolebanja napred!”

ignorant (lat. ignorans) neznanica; onaj koji se pravi da ne zna, onaj koji prelazi preko nekoga ili nečega kao da i ne postoji.

ignorantan (lat. ignorans) neznanalački, neuk, koji ne zna, koji je bez znanja.

ignorancija (lat. ignorantia) neznanje, neznaštašvo; *ignorancija jurio* ili *legne* (lat. ignorantia juriš, legis) nepoznavanje prava ili zakona; *ignorancija supina* (lat. ignorantia supina) hotimčno neznanje; *ignorancija fakti* (lat. ignorantia facti) nepoznavanje činjenice ili događaja.

ignoracio elenhi (lat. ignoratio elenchi) *log. v. elenhus*,

ignorirati (lat. ignorare) ne znati, ne hteti znati za što, praviti se da ne znaš za koga ili za što, prelaziti preko čega kao da i ne postoji.

ignorisati v. *ignorirati*.

ignoscibilan (nlat. ignoscibilis) oprostljiv; *ignoti nula kupido* (lat. ignoti nulla cupi-do) posl. znano voljeno, neznano nevoljeno.

ignoscirati (lat. ignoscere) ne pamtitи više, oprostiti, zaboraviti, smatrati kao da se što nije ni dogodilo.

iguava (šp. iguana, lat. iguana tuberculata) *zool. v. leguan*.

iguman (grč. egeomai predvoditi, rukovoditi, egiimenos) starešina (pravoslavnog) manastira, opat; *igumanija* nastojnica ženskog manastira.

Ida (grč. Ide) velika planina kod Troje, glavno mesto kulta boginje *Kibele*, mesto gde je *Parne* napasao stado i odakle je Ganimed odnesen na nebo.

ide (lat. idus) pl. u starorimskoj mesečevoj godini: dan punog meseca; otuda u rimskom kalendaru: petnaeste dan u martu, maju, julu i oktobru, a trinaesti u ostalim mesecima; ovi dani bili su posvećeni Jupiteru.

ideal (grč. idea pojava, lik, svojstvo, način, nlat. idealis) uzor, savršenstvo, slika sa-

vršenstva, najviši cilj, želja čije bi ostvarenje predstavljalo vrhunac sreće za onoga koji »seli; ono što je u potpunom skladu sa idejom; predmet naročite želje, ljubavi, divljenja ili obožavanje.

idealan (grč. idea, nlat. idealis) savršen, uzorak, koji potpuno odgovara idealu, koji je željen, uvišen, divan, obožavan; *idealno lep* savršeno lep, koji odgovara svim uslovima lepoga; *idealne vrednost* uobražena, nestvarna vrednost; *idealno pravo* prirodno pravo; *idealni svet* nat-čulni svet; *up. materijalan, realan*.

idealizam (grč. idea) fil. materijalizmu suprotan pogled na svet, po kojem je spoljni svet samo predstava subjekta koji opaža, čak i materija samo oblik u kojem duh dolazi do izražaja; *apstraktni idealizam* platoska predstava o samostalnom i nezavisnom postojanju prapojmova, zakona: saznanje stvarnosti jeste saznanje zakona stvari, te je zakon stvarnost, a pojedine stvari su prolazne; *praktični idealizam* upravljanje volje prema idealnom, težnja da se u životu ostvari ono što se smatra idealnim, savršenim; *objektivni* ili *konkretni idealizam* onaj po kome pojmovi razuma postoje u samoj stvarnosti (Hegel); *subjektivni idealizam* učenje po kome je spoljni svet samo predstava, a stvarno postoji samo posmatrač; *up. materijali-zam*.

idealizirati v. *idealizovati*.

idealizovati (grč. idea, fr. idealiser) davati čemu obeležje idealna, nešto nesavršeno u mislima oslobaćati njegovih nesavršenstava, izjednačivati nešto sa idealom, ulepšati, ulepšavati, prikaziva-ti nešto uvišenijim i savršenijim no što je.

idealisti (grč. idea) sanjariti, maštati, žudeti za čim kao za krajnjim ciljem svojih želja, žarko želeti.

idealist(a) (grč. idea) fil. pristalica *idea-lizma*; sanjalica, zanesnjak, čovek koji teži za savršenim, idealnim; *up. materijalist*.

idealistički (grč. idea) koji se *tičeideali-zma*, koji je u vezi sa idealizmom, koji ima svojstvo idealizma. — Engels: „Marks i ja bejasmo svakako zajedno jedini koji smo iz nemačke idealističke filozofije spasli svesnu dijalektiku i materijalističko shvatanje istorije prirode i istorije”.

idealitet (grč. idea, nlat. idealis) postojanje kao ideja ili predstava (za razliku od *realista*, tj. postojanja u stvarnosti, u prostoru i u vremenu).

ideal-realizam fil. shvatanje po kojem je ono što je idealno u isto vreme i realno, idealitet i realitet su korelati, shvatanje da se realno može izvesti iz ideal-nih principa; učenje da idealnom odgovara nešto realno i da se realno ispoljava

u idealnom; shvatanje po kojem je realno nosilac i organ idealnog.

ideacija (grč. idea) *fil.* odnos konkretnog prema ideji, uzdizanje posebnog, pojedi-načnog do opšteg, trajnog; obrazovanje pojmoveva i predstava, saznavanje onoga što je bitno i utvrđivanje toga što je saznano u jednom određenom pojmu.

ideja (grč. eidos vid, oblik, idea) misao, pojam, predstava, osnovna misao, zamisao, pomisao; nazor, gledište; slika koju duh sebi stvara o nekoj stvari; teorijski ili praktični cilj koji čoveku lebdi pred očima, misao vodilja; dosetka; praslika, slika, tip; osnovni nacrt, plan, skica; prazrok stvari (u Platonovoj filozofiji), logička pretpostavka, *hipoteza*; sanjarija, maštanje, uobraženje; u običnom govoru: nešto vrlo malo, malčice; *asocija-cija ideja* v. *asocijacija*.

idejan (grč. idea) koji postoji samo kao ideja, misao, pojmovan, zamišljen, koji postoji samo u mislima; nerealan, nestvaran.

idem (lat. idem) isti, isto; *idem per idem* (lat. idem per idem) *log.* isto istim (dokazivati, definisati ili pojmovno određivati), greška u dokazivanju ili pojmovnoj odredbi, definiciji, kad se svodi na nešto što sadrži u sebi značenje onoga što ima da se dokaže, odredi.

idemist(a) (lat. idem est isto je) onaj koji sve odobrava, koji na sve kaže: da!, aminaš.

identigrafija (nlat. identitas istovetnost, grč. graphia) istovetnost pisma.

identist(a) (nlat. identitas istovetnost, jednakost) *fil.* pristalica filozofije *identiteta*.

identitet (nlat. identitas) istovetnost; *zakon identiteta* (nlat. principium identitatis) *log.* svaki pojam, svaki predmet jeste ono što jeste, znači ono što znači ($A = A$, čita se: A je A); *filozofija ili sistem identiteta* filozofski pravac koji smatra da materija i duh, telesne i duševne, subje-kat i objekat, mišljenje i biće nisu dve načelno različite stvari, nego identične, istovetne, samo dva različita načina pojavljivanja i shvatanja jedne jedinstvene supstancije (Spinoza, Šeling, Fehner i dr.). — Lenjin: „Svestrane, univerzalna elastičnost pojmoveva, elastičnost koja ide do identiteta suprotnosti, — u tome je ono što je bitno“.

identifikacija (nlat. identificatio) poistavljanje, poistovljenje, utvrđivanje istovetnosti nekoga ili nečega; *identifiko-vanje, identificiranje*.

identifikovana (nlat. identitas istovetnost, lat. facere učiniti) v. *identifikacija*.

identifikovati v. *identificirati*.

identificiranje (nlat. identitas, lat. facere) v. *identifikacija*.

identificirati (nlat. identitas istovetnost, lat. facere) poistovetiti, poistovećivati,

utvrditi (ili: utvrđivati) istovetnost; smatrati istim.

identičan (fr. identique, ital. identico) istovetan, jedan i isti, potpuno isti, koji ima isto značenje.

identičnost v. *identitet*.

ideogram (grč. idea predstava, gramma znak, slovo) znak ili slika koja simboliše predstavu neke stvari bez izražavanja imena njenog, kao kineska slova itd.; znak za beleženje pojma, pojarni znak.

ideograf (grč. idea grapho pišem) v. *ideogram*.

ideografija (grč. idea, graphia) pismo kod koga, mesto običnih glasovnih slova, slike predstavljaju pojam stvari, npr. slikovno pismo Kineza i Indijanaca.

ideografika (grč. idea, grapho veština pisanja znacima koji predstavljaju pojmove, pisanje *ideografima*; up. *pasigrafija*).

ideokratizam (grč. idea, krateo jak sam, vladam) vlast razuma, težnja da se sve stvari u svetu urede po pojmovima razuma.

ideokratija (grč. idea, krateo) vladavina razumnih pojmoveva, vlasta ideja.

ideolog (grč. idea, logos) pristalica ideologije učenja; misličac, teoretičar; sanja-lica, zanesenjak, onaj koji se zanosi idejama i verom u njih.

ideologija (grč. idea, logia) *fil.* nauka o pojmovima, o idejama, o osnovama saznanja, *metafizika*; učenje o psihičkim funkcijama i tvorevinama, o postanku i razvitku mišljenja; mišljenje, misli koje sačinjavaju jednu idejnu celinu, npr. *ideologija socijalizma* sve misli koje sačinjavaju socijalizam i kojima se rukovodi socijalizam; po Marksu skupina svesti, ideja i određivanja vrednosti neke društvene grupe, ona je „nadgradnja“ na osnovi društvenih i privrednih odnosa, od kojih zavisi postanak i razvoj određenih duhovnik, kulturnih oblika.

ideološki (rp'i. idea, logikos) koji je u vezi sa *ideologijom*; misličaci, teoretski, sanjačaci, zanesenjački.

ideomotoran (grč. idea, lat. motus kretanje, pokret) *psih.* automatski mišićni pokreti koji nastaju usled potpune zauzetosti svesti jednom predstavom, i u vezi sa moždanim središtim koja kontrolišu takve pokrete.

ideoplastičan (grč. idea, plasso ubličavam) *ideoplastična umetnost* ona na koju vrše uticaj ideje, koja stvara pod uticajem ideja ili prikazuje ideje (Fervorn); *supr. fiziotastičan*.

idila (grč. eidyllion sličica) *poet.* pesnička vrsta koja prikazuje i slika prirodan, zadovoljan i spokojan život ljudi u prirodi, naročito pastira, seljaka i ribara; naročito bila omiljena kod starih Grka (*Teokrit*) i Rimljana (*Vergilije*); kod nas: dubrovački pesnici, Jovan Hadžić (Miloš Svetić) i dr.; *bukolsha pesma*.

- idiličan** (grč. eidyllion) pastirski, jednostavan, prirođen, bezazlen i nežan, seoski, koji ima karakter zadovoljnog i spokojnog života u girodi.
- idio-** (grč. idios pojedincu svojstven, pojedinačan) predmetak u složenicama sa značenjem: samo-, pojedinačno, što pripada pojedincu; sopstven, lični, osoben, odvojen, različit.
- idiobio štija** (grč. fdios, bfos život, logfa nauke) deo biologije koji proučava pojedina živa bića.
- idioblast** (grč. fdios, blaste klica) *vot.* pojedinačna, individualna biljna ćelija različite prirode ili sadržine od okolno-ga tkiva.
- idioginija** (grč. fdios, gyne žena) *bat.* spolna odvojenost.
- idioginičan** (grč. idios, gyne) *bat.* raznospo-lan, jednodoman.
- idiognomik** (grč. idios, gnomon poznavalac) čovek koji ima svoje sopstvene nazore i vlastita gledišta na stvari.
- idiograf** (grč. idios, grapho pišem) sopstveni rukopis, svojeručan *potpis; idiohiron.*
- idiografski** (grč. idios, grapho) svojeručan, vlastoručan; koji prikazuje ili opisuje ono što je individualno, ono što se samo jednom desi i što se više nikada neće ponoviti; *supr. nomotetički.*
- idiodijahronija** (grč. idios, dia, hronos vreme) istorijska gramatika; *dijahronija.*
- idioelektričan** (grč. idios, elektron cílbar) *fiz.* koji je trl>an>em, sam od sebe postao električan.
- idiokraza** (grč. idios, kerannymi mešam, krasíš) osobosten prirode jednog čovečjeg ili životinjskog tela.
- idiokratičan** (grč. fdios, kerannymi, krasíš) telesne osoben, osobenog telesnog sastava.
- idioktonija** (grč. idios, ktefno ubijem) samoubistvo.
- idiolatrija** (grč. fdios, latrefa obožavanje) poštovanje (ili: obožavanje) samog sebe.
- idiolekt** (eng. idiblect) *lingv.* celokupnost govornik osobina pojedinaca, individualci govor, individualni jezik.
- idiom** (grč. idioma) 1. naročita osobina, naročitost, osobosten; 2. *filol.* osobosten jezika, narodni jezik, narečje, dijalekat, način govora, svaki osoben i samostalan govor uopšte.
- idiomatika** (grč. idfoma, idiomatos osobosten, naročita osobina) *lingv.* celokupnost idioma jednog jezika; deo lingvistike koji proučava idiome.
- idiomatografija** (grč. idfoma, graphfa) v. *idioma tologija.*
- idiomatologija** (grč. idfoma, logfa) *filol.* nauka o osobostenima jezika, nauka o na-rečjima; *idiomatografija.*
- idiomatski** (grč. idfoma) *filol.* koji je svojstven nekom dijalektu ili govoru, koji naročito odlikuje neki dijalekat ili govor.
- idiomutacija** (grč. fdios, lat. mutatio promena *biol.*) nasledna promena kod živih bića koja se javlja usled promene jednog nasled-nog činioca.
- idiopatija** (grč. idios, pathos bol) lokalne oboljenje jednog dela tela, bez ikakvog uticaja na ostale delove.
- idiopatičan** (grč. fdios, pathos) *med.* koji dolazi neposredno kao posledica uzroka bolesti; *fil. idiopatična osećanja* osećanja koja se odnose na sebe samog, na sopstveno ja.
- idioplazma** (grč. fdios, plasma tvorevina) *biol.* deo osnovne supstancije životinjskih i biljnih ćelija, tzv. plazme, iz koga se stvara izvesno određeno živo biće (*supr. stereoplazma*, tj. opšta stvaralačka plazma).
- idioritam** (grč. fdios, rythmos sklad, oblik) manastir u kome je dopušteno da svaki kaluder ima svoju ličnu imovinu, da sam za sebe živi, hrani se i odeva. Prvi put su se javili u Sv. Gori, naročito u XIV i XV veku, među njima i Hilandar.
- idiosinkrazija** (grč. idios, syn- sa, krasíš mešavina, mešanje telesnih sokova) 1. *med.* osobina izvesnih lica da na neke na-dražaje odgovaraju jače nego što je normalno, urođena preosetljivo« 'prema nekim stvarima, naročito odvratnost prema nekim stvarima, nekim jelima (jagodama, rakovima), lekovima (aspirinu, jodu, kininu) mirisima i životinjama, ili naklonost prema odvratnim mirisima (na gore pomenuta jela i lekove organizam reageye poremećajima organa za varenje, koprivnjacom, ospama i dr.); 2. temperamenat (ili: duševni sklop, način mišljenja) svojstven nekoj jedinki; 3. način izražavanja svojstven nekoj jedinki.
- idiosinkratičan** (grč. idiosynkrasfa) koji se tiče idiosinkrazije, koji je u vezi sa idiosinkrazijom, koji potiče od idiosinkrazije; svojstven; *up. idiosinkrazija.*
- idiosinhronija** (grč. fdios, syn sa, hronos vreme) *lingv.* 1. isto što i *sinhronija*; 2. opisna gramatika.
- idiosomnabulizam** (grč. fdios, lat. somnum san, ambulare šetati) *somnabulizam* koji je postao bez uticaja magnetizera.
- idiospazmus** (grč. idios, spasmos grč) *med.* grč koji se pojavio u samo jednom jedinom delu tela.
- idiopastičan** (grč. fdios, spasmos) *med.* koji pati od grča u samo jednom delu tela, koji dolazi od takvog grča.
- idiot** (grč. idiotes) u staroj Grčkoj: privatni čovek iz nižih slojeva naroda koji nije upućen u državne poslove i koji nema u njima učešća; *fig.* glupak, blesavko, ble-savac, budala, maloumnik; *med.* najteži stepen mentalno zaostalost.
- idiotizam** (grč. idiotes) *med.* blesavost, maloumnost; *filol.* osobosten jednog jezika ili govora, dijalekatski izraz.

idiotija (grč. *idiotes*) *med.* blesavost, maloumnost, slaboumnost.

idiotikon (grč. *fdios*) rečnik jednog narečja, dijalekatski rečnik; *up. idiom*.

idiotičan (grč. *idiotikos*) blesav, slabouman, malouman, tupoglavl, duhovno ograničen.

idiotrof (grč. *fdios, trophos hranilac*) osobenjak u pogledu hrane i načina ishranje-vanja.

idiotski (grč. *idiotes*) blesavački.

idiofoni instrumenti (grč. *fdios svoj, vlastiti, fone glas)duuz.* instrumenti u kojima titra sama materija od koje su napravljeni (kastanjete, činele i dr.); *up. krustički instrumenti*.

idiohiron (grč. *fdios, cheir' ruka*) v. *ccio-graf*.

idiohromatski (grč. *idios, chroma boja*) koji ima svoju sopstvenu boju; *idiohromatske rude nam*. rude kod kojih je boja bitno svojstvo njihove tvari i koje ne mogu nikada biti bezbojne.

ido (na esperantskom jeziku ido potomak) veštački stvoren međunarodni jezik, izmenjen i uprošćen oblik *esperanta*; sastavili su ga (1907) danski lingvist Otto Jespersen i dr.

idol (grč. *efdolon, lat. idolum* slika) kumir, predmet slepog obožavanje i poštovanja; opseña, varka, natprirodno biće; *fil.* čovečja predrasuda koja smeta pravom saznanju istine (Fransis Bekon).

idolater (grč. *efdolon, latreuo* obožavam) obožavalac idola (ili: kumira), idolopo-klonik; *idolater*.

idolatrija (grč. *efdolon, latrefa* obožavanje) obožavanje idola (ili: kumira) idolopo-klonstvo; *idolatrija*.

idologija (grč. *efdolon, logfa*) nauka o slikama.

idololatrija (grč. *efdolon, latrefa*) v. *idolatrija*.

idolopeja (grč. *efdolon, poieo* pravim) pravljenje idola (ili kumira).

Idomenej (grč. *IotepeuvJlgot.* sin Deukalio-nov, unuk Minosov, kralj Krita, jedan od najhrabrijih grčkih junaka pod Trojom. Kada se, posle trojanskog rata, vraćao kući, za vreme jedne bure zavetuje se bogu Posejdona da će mu prineti na žrtvu prvog koga sretne; prvog je sreo svog sina. Kada je, posle, izbila kuga, Kričani su ga preterali (ovu temu obradio je Mocart kao operu, 1781).

idirot (tur. *egir otu*) *bog.* dugogodišnja bar-ska lekovita biljka, *Acorus calamus*.

I zabele (šp. Isabela) žensko ime = čedna, nevina, netaknuta; *izabela boja* mrko-beličasto-žuta boja; konj mrko-beličasto--žute boje, kulaš; *Izabelii orden* španski orden, posvećen Izabeli Katoličkoj (osnovao ga kralj Ferdinand VII 1815).

izametrale (grč. *fsos* jednak, metron mera, merilo) linije koje na meteorološkim

kartama vezuju ona mesta koja, s obzirom na toplotu, pokazuju podjednako odstupanje od normalne mesečne prosečne temperature. *Izanagi* bog koji je stvorio Japan; on i žena mu *Izamami* bili su prvi japanski bogovi u ljudskom obliku.

Izanami japanska boginja, žena boga *Izanagi*. *izanemore* (grč. *fsos* jednak, *anemos* vetar) pl. crte na karti koje spajaju mesta sa podjednakom jačinom vetra; *izoanemore*.

izanomale (grč. *fsos, anomalos nepravilan*) pl. crte na karti koje spajaju mesta na Zemljinoj površini koja za jednak broj stepeni odstupaju od krajeva sa normalnom temperaturom.

izaritmican (grč. *fsos, arithmos broj*) koji se sastoji od jednakih, istih brojeva, istoci-freni.

izatš. (grč. *isatis sinj, sinjavica, sinjevica, sač*) *hem.* organski hemijski spoj, organsko hemijsko jedinjenje, sastojak nekih vrsta *indiga*, rastvara se u toploj vodi i alkoholu.

izegorija (grč. *isegoria, fsos* jednak, *agoreuo* javno govorim, na zboru govorim) jednakost sloboda, jednakost pravo govorenje i glasanja o državnim i sudskim stvarima (kod starih Grka); jednakost u gradanskim pravima, gradanska sloboda, sloboda uopšte.

Izegrin (nem. *Isegrim*, „gvozdjeni šlem“) ime kurjaka u nemackim pričama o životinjama, vujo; *fig.* svirep čovek; mrzvoljan, natmuren čovek, gunda lo.

I zid a mit. v. *Izio*.

Izislop. egipatska boginja, žena *Ozirisova*, prvobitno poštovana kao simbol stvaralačka snage prirode (slična grčkoj *Demet-ri*) i kao pronalač množih veština; docnije su je smatrali kao boginju meseca i zamjenjivali sa grčkom *Io*; *astr.* asteroid pronađen 1856; *Izida*. *Izidina tabla* ta-bla u egipatskom muzeju u Turinu na kojoj su u slikama predstavljene Izidine tajne.

izmet (arap. *hidma, tur. hizmet*) služba, služenje, posluga, posluživanje.

izmećar (arap.-pers., tur. *hizmetkar*) sluga, poslužitelj.

izo- (grč. *fsos*) predmetak u složenicama sa značenjem: isti, jednak, sličan.

izoanemore (grč. *fsos, anemos* vetar) pl. *geogr.* v. *izanemore*.

izoanomale (grč. *fsos, anomalos neravan, nejednak* *meteor*). linije koje na meteoro-loškoj karti spajaju mesta kod kojih su zapažena ista odstupanja u vazdušnoj temperaturi.

izobare (grč. *fsos, barys težak*) pl. crte koje na karti spajaju mesta sa istim pritiskom vazduha, tj. sa presečno jednakim godišnjim barometarskim promenama; *izobarometarske linije*.

izobarometarske linije v. *izobare*.

izobate (grč. isos, bathys dubok) *pl.* na geografskim kartama: crte koje predstavljaju iste dubine mora i jezera.

izobronte (grč. *isos*, bronte grmljavina) *pl.* crte koje na kartama spajaju mesta u kojima se, za vreme nepogode, grmljavina najpre čuje.

izogamija (grč. *isos*, gamos brak) *btl.* oplođenje nastalo spajanjem morfološki potpuno jednakih semenih ćelija (gameta); *slr.* *anizogamija*.

izogeotermе (grč. *isos*, ge zemlja, therme topota) crta ili površina koja spaja tačke u unutrašnjosti Zemlje koje imaju istu temperaturu; *kol.* geoizoterme.

izogloss (grč. *isos* jednak, *glossa* jezik) linije na lingvističkoj karti koje spajaju sva mesta sa istim jezičkim osobinama.

izogov (grč. *fsos*, gony ugao) *kom.* mnogougao (poligon) sa jednakim uglovima.

izogona (grč. *isos*, gony) crta na karti koja spaja sva mesta na Zemljinoj površini na kojima se pokazuje ista deklinacija mag-netne igle; *izogonična linija*.

izogovizam (grč. *isos*, gone potomak, mladunče) *biol.* proizvodnje spolnih jedinaka istog sklopa (strukture) sa raznih stabala, koje se javlja u nekih hidrozoa (me-duza).

izogoničav (grč. *isos*, gony ugao) jednakih uglova, koji ima jednake uglove, ravnou-gli; *izogonična linija* v. *izogona*.

izografiја (grč. *isos*, graphfa) jednak pisanje, pravljenje faksimile; verno pre-štampavanje starih spisa, npr. „Mirosla-vljevog jevandelja“.

izografska projekcija crtanje jedne karte pri kojem se zamišlja kao da se oko nalazi za jedan Zemljin poluprečnik iznad Zemlje (*homalografska projekcija*); *up.* *projekcija*.

izodimorfан (grč. *isos*, dimorphos dvoobličan) min. koji se pojavljuje u više različitih kristalnih oblika, npr. članovi jednoga izomorfnog niza.

izodivame (grč. *isos*, dynamis sila, jačina, snaga) *pl.* crte koje na fizičkim kartama spajaju mesta na Zemljinoj površini na kojima je jačina magnetizma podjednako velika; *izodinamične linije*.

izodinamija (grč. *isos*, dynamis) *fiz.* podjednaka jačina, podjednako jako dejstvo, naročito magnetizma.

izodivamičav (grč. *isos*, dynamis) podjednako jak, koji ima jednak dejstvo.

izodinamične linije v. *izodiname*.

izodoze (grč. *isos*, dosis davanje) crte koje spajaju sve tačke na nekom području istog intenziteta radioaktivnog zračenja.

izokline (grč. *isos*, klin naginjem, nagnem) *pl.* crte koje na geografskoj karti spajaju mesta na kojima se pojavljuje ista inklinacija magnete igle; *izokliničke linije*.

izokliničke linije v. *izokline*.

izokolon (grč. *isos*, kolon deo perioda) *ret.* jednakost delova u govoru.

izokrime (grč. *isos*, krymos mraz) *pl.* crte koje na geografskoj karti spajaju mesta koja pokazuju istu temperaturu u toku najhladnijih dana, npr. za vreme ZO najhladnijih uzastopnih dana u godini.

izola (ital. *isola*, lat. *insula*) ostrvo, otok.

izolator (ital. *isolatore*) *fiz.* 1. telo koje ne provodi ili koje rđavo provodi elektricitet, neprovodnik elektriciteta, npr. staklo, porcelan, smola, crveni vosak, ebonit, cibar (*up. dielektrikum*); 2. svaka stvar koja ne dovodi ili koja rđavo sprovodi toplotu, zvuk.

izolatoriј(ум) (nlat. *isolatorium*) klupica na koju treba da stane onaj koji hoće da se elektririza, a koja je staklenim ili porcelanskim nogama izolovana od zemlje.

izolacija (nlat. *isolatio*) izdvajanje, odvajanje; izdvojenost, odvojenost; usamljivanje, uklanjanje; *fiz.* obezbeđenje od prelaženja ili provođenja elektriciteta, toplotne; *med.* izdvajanje onih koji boluju od zarazne bolesti kako se bolest ne bi raznosila; izdvajanje umobolnih; *izoli-ranje*.

izolacionizam (lat. *isolare* izdvojiti, odvojiti) politički pravac koji ide za izdvajanjem; specijalno američki politički pravac za nemešanje Evrope u američke i Amerike u evropske poslove, poznat pod imenom *Monrova doktrine*.

izolacionista (ital. *isolare* izdvojiti, osamiti) pristalica usamljivanje, izdvajanja od nekog pokreta; naročito: Amerikanac koji je bio za to da Amerika ne stupa u prvi svetski rat.

izolekse (grč. *isos* isti jednak, legein govoriti) linije koje na lingvističkoj karti spajaju sva mesta u kojima se upotrebljava ista reč ili više istih reči.

izolirajući jezici jednosložni jezici kod kojih se međusobni odnos reči izražava bez promene (*fleksije*), jedino mestom na kojem su ili pomoću predloga (u ove jezike spadaju: kineski, tibetski i neki jezici Indije).

izoliran (ital. *isolato*) slobodan, sam, usamljen; odvojen, izdvojen, zaseban; koji »sivi sam za sebe, povučen od sveta; *fiz.* koji je napravljen neprovodljivim, neprovod-nikom; *izolovan*.

izoliranje (ital. *isolare*) v. *izolacija*.

izolirati (ital. *isolare*) izdvojiti, izdvaja-ti, odvojiti, usamiti; fetz. odvojiti pomoću neprovodljivih tvari da se spreči prelaženja ili provođenja elektriciteta, toplotne, učiniti neprovodljivim, neprovod-nikom; *izolovati*.

izolovan (ital. *isolato*) v. *izoliran*.

izolovati (ital. *isolare*) v. *izolirati*.

izolukse (grč. *isos* isti, jednak, lat. lux svjetlost) crte koje spajaju tačke jednakog osvetljenosti izražene u *luksima*.

izomeran (grč. isos, meros deo) koji ima jednakde delove, jednakako podeljen, sastavljen od sličnih delova; *izomeričan; izo-merna tela* hen. v. *izomerija*.

izomeri (grč. isos, meros) *hem.* jedinjenja koja imaju isti hemijski sastav, ali različite strukturne formule; razlikuju im se fizičke karakteristike, a delom i hemijska svojstva. U nuklearnoj (rizici: atomska jezgra u probudrenom stanju, koja takvo stanje relativno dugo mogu zadržati).

izomerija (grč. *isos*, meros) jednak udeo, jednakopravo na nešto; *mat.* svođenje razlo-maka na iste imenitelje; *hem.* pojava da tela istoga procentnog sastava imaju različita hemijska i fizička svojstva, i to ne samo u čvrstom agregatnom stanju gde različitost u svojstvima može biti uslo-vljena istim molekulima koji su različito raspoređeni (*alotropija, polimorfija vam fizička izomerija*), već u svima agregatnim stanjima, tako da različitost svojstava počiva na različitom rasporedu atoma u molekulu.

izomeričan (grč. *fsos*, meros) v. *izomeran*.

izometrija (grč. *isos*, metria) merenje na jednakde delove.

izometričan (grč. *isos*, metron) jednak po meri, koji ima istu meru; *izometrični sistem št.* regularni sistem kristali-sanja (zbog tri jednakne ose).

izomorfav (grč. *isos*, morphe oblik) *hem., min.* jednakobličan, koji ima svojstvo kristalisanja u istom ili bliskom geometrij-skom obliku; *izomorfne rude št.* rude koje, uz sličan hemijski sastav, imaju i slične kristalne oblike.

izomorfe (grč. *isos*, morphē) linije koje na lingvističkoj karti spajaju sva mesta gde se javljaju isti gramatički oblici, iste morfološke osobine.

izomorfizam (grč. *isos*, morphē) *hem.* svojstvo izvesnih hemijskih supstanca da, pored sličnog hemijskog sastava, imaju i slične kristalne oblike; *izomorfija*.

izomorfija (grč. *isos*, morphē) jednakobličnost; hen. v. *izomorfizam*.

izonefe (grč. *isos*, nephoo naoblaci) *pl.* crte na geografskim kartama koje spajaju mesta sa podjednakom oblačnošću.

izonomija (grč. isonomia) jednakost pred zakonima, jednakost u pravima, ravnopravnost, politička jednakost, građanska sloboda.

izonomičan (grč. isonomikos) koji važi za sve podjedнако; koji živi slobodnim građanskim životom.

izopatija (grč. *isos*, pathos patnja, bol) *med.* grana medicine koja, slično *homeopatiji*, hoće da leči isto istim, po načelu: klin se klinom izbjija; *izopatika*.

izopatika (gr. *isos*, pathos) *med.* v. *izopatija*.

izopatičan (grč. *isos*, pathos) koji leči istim onim čime je i prouzrokovano oboljenje.

izoperimetrija (grč. isos, perimetros obim) jednakost obima.

izoperimetričan (grč. isos, peri-metrikos) koji je jednakog obima, koji ima jednak obim (opseg).

izopletan (grč. isoplethes) jednak brojem; jednakne veličine, podjednak.

izopleuron (grč. *isos*, pleura strana) ravnostrana figura.

izo-površina fkz. ekvipotencijalna površina.

izopolitija (grč. isopolitheia) jednakost u pravima, građanska ravnopravnost.

izopolitičav (grč. isopolites) sa jednakim građanskim pravima, ravnopravan.

izopssfičan (grč. isopsephos) koji ima jednakopravo *tlasanja'*, *izopssfični stihovi* oni čija slova, posmatrana kao brojevi, sačinjavaju isti broj.

izorahije (grč. *Isos*, rachia plima) *pl.* crte na pomorskim kartama koje spajaju mesta na kojima je u isto vreme plima i oseka; *homoplerote*.

izoseiste (grč. *isos*, seismos potres, trus) *pl. geol.* crte na geološkim kartama koje spajaju mesta, koja, pri jednom zemljotresu, osete podjednako jak potres; *izosiste*.

izosintagme (grč. *isos*, syntagma sredivanje) linije koje na lingvističkoj karti spajaju sva mesta sa istim sintakšičkim osobinama.

izosiste (grč. *isos*, seismos potres, trus) *pl. geol.* v. *izoseiste*.

izoskelan (grč. *isos*, skulos krak) *mat.* ravno-krak; deljiv bez ostatka.

izoskop (grč. *isos* isti, jednak, skopeo gledam) uredaj za izoštravanje i ujednačavanje slike kod dogleda.

izosmotičan (grč. *isos*, osmos guranje, tiska-nje) v. *izotonici*.

izostazija (grč. *isos*, stasis stajanje) *geol.* nauka o opštem stanju ravnoteže masa u Zemljinoj kori.

izostenija (grč. *isos*, sthenos snaga) jednakajačina, ista snaga.

izostera (grč. *isos*, stereos tvrd, čvrst, krut, ukočen, gust) crta na geografskim kartama koja spaja mesta na Zemljinoj površini koja imaju istu gustinu vazduha.

izotalanta (grč. *isos*, talanton vaga) crta koja na meteorološkoj karti spaja sva mesta sa istom razlikom u temperaturi između najhladnjeg i najtoplijeg meseca, ili mesta sa istim godišnjim temperaturnim kole-banjem (amplitudom).

izotahija (grč. *isos*, tachys brz) crta na geografskim kartama koja spaja tačke iste brzine vode na poprečnom profilu nekog vodenog toka.

izotera (grč. *isos*, theros leto) crta na geografskim kartama koja spaja mesta na Zemljinoj površini koja imaju istu srednju letnju temperaturu. **izoteralna linija** v. *izotera*.

izotermalan (grč. isos, thermos topao) v. *izotermičan; izotermalne linije v. izo-terme.*

izoterme (grč. isos, thermos) crte na geografskoj karti koje spajaju sva mesta na Zemljinoj površini iste srednje temperature, godišnje ili mesečne, većinom sve-dene na morski nivo; *izotermične ili izotermalne linije.*

izotermičan (grč. isos, thermos) koji ima istu srednju temperaturu, jednak topao; *izotermične linije v. izoterme.*

izotone (grč. isos, tonos dizanje glasa) crte koje na lingvističkoj karti spajaju sva mesta sa istim akcenatskim osobinama.

izotoni (grč. isos, tonos napetost) fiz. atom-ska jezgra koja sadrže isti broj neutrona, a različiti broj protona.

izotonija (grč. isos isti, jednak, tonos napetost, napon) fiz. jednakost napregnutosti osmotskog pritiska različitih rastvora.

izotoničan (grč. isos, tonos zategnuće, napon) zove se, u fiziologiji vodenim rastvor izvesnih materija (sol, šećera i dr.) koje *osmozom* sa jednakim osmoznim pritiskom upijaju i privlače još više vode (*izosmotični rastvori*). Celični sok morskih biljaka izotoničan je sa morskom vodom, inače bi u ćelijama moralia nastupiti *plazmoliza* i na te biljke štetno delovati; tzv. fiziološki rastvor kuhinjske soli izotoničan je sa ćelijama crvenih krvnih zrnaca i, prema tome, neškodljiv.

izotonan hen. koji ima svojstvo *izotopa*.

izotopi (grč. isos, topos mesto) hem. razni vidovi atoma istog hemijskog elementa; imaju isti atomske broj (broj protona u atomskom jezgru i broj elektrona u omotaču), ali različit broj neutrona u jezgru i različitu masu atomskih jezgra, odnosno atoma; neki od izotopa su radioaktivni.

izotopizam hem. svojstvenost *izotopa*.

izotopija hen. v. *izotopizam.*

izotopičan hen. v. *izotopan.*

izotropan (grč. isos, tropos način) „koji se vlađa na isti način“; *izotropna tela* sa jednakim fizičkim, naročito optičkim, svojstvima u svima pravcima, tj. kod kojih se svetlost, toplota i elektricitet ra-sprostiru na sve strane jednakom brzinom. Ovde spadaju amorfne supstancije i kristali regularnog, teseralnog sistema; *supr.: anizotropan.*

izofona (grč. isos, phone glas) *lingv.* v. *izoglosa.*

izofoničan (grč. isos, phone) koji ima jednak glas, sa glasom jednakog obima.

izofota (grč. isos, phos svjetlost) kriva koja spaja tačke jednake svjetlosne jačine na snimku ili slici svetle ili osvetljene površine.

izohazma (grč. isos, chasma raspuklina) crta koja na geografskim kartama spaja ona

mesta sa kojih se polarna svetlost podjednako često vidi.

izohaline (grč. isos, hals so) crte koje na okeanografskim kartama spajaju sve tačke na moru sa istim *salinitetom*.

izohejimalna linija v. *izohimena.*

izohole (grč. isos, helios sunce) crte koje na meteorološkoj karti spajaju sve tačke sa istom količinom Sunčeve svetlosti.

izohijeta (grč. isos, hyetos kiša) crta koja na geografskim kartama spaja mesta na Zemljinoj površini u kojima pada godišnje podjednaka količina kiše; *izohije-toza, izohita.*

izohijetoza (grč. isos, hyetcs) v. *izohijeta.*

izohimena (grč. isos, cheima zima) crta na geografskim kartama koja spaja sva mesta sa istom srednjom zimskom temperaturom; *izohijemalna linija.*

izohipsa (grč. isos, hypsos visina) crta koja na geografskim kartama spaja mesta na Zemljinoj površini sa istom nadmorskom visinom.

izohita (grč. isos, hyetos) v. *izohijeta.*

izohore (grč. isos, choros prostor) crte koje na dijagramima prikazuju promenu pritiska i temperature pri stalnoj zapremini gase.

izohromatičan (grč. isos, chroma boja) koji je jednake boje, istobojan; *izohromatična fotografija* fotografija koja na slici pokazuje boje predmeta onakve kakve su i u prirodi; *izohromatični firmajs* firmajs koji se upotrebljava za premazivanje slika račenih masnim bojama.

izohron (grč. isos, chronos vreme) istovremeni, koji traje podjednako dugo; *izohroni-čan, sinhronističan.*

izohrona (grč. isos, chronos) linija koja spaja mesta na kojima se istovremeno javlja neka pojava, npr. linija koja spaja sva mesta na kojima se javlja istovremeno zemljotres; linija koja spaja tačke u koje se iz jedne tačke može za isto vreme stići; *up. tautohrona.*

izohronizam (grč. isos, chronos) istovremeno, jednakovremenost, podjednaka dužina trajanja; naročito: jednak trajanje oscilacije, treptanja klatna na jednom istom mestu Zemlje.

izohroničan (grč. isos, chronos) v. *izohron.*

izohronost v. *izohronizam.*

Izrael v. *Izrailj.*

Izrailj (hebr. Jisrael „onaj koji se bori za boga“)
1. počasno ime Jakova i njegovih potomaka;
2. carstvo Izraelja i to: a) svi potomci Avramovi; b) carstvo Izraelja (za razliku od carstva Judinog koje se, posle Solomona, otcepiло od Izraelja).

Izrailjac (hebr. Jisrael) potomak Izraelja, tj. člana jevrejskog naroda, Jevrejin.

izurija (grč. isos, uron mokraća) med. izbacivanje svakog dana podjednake količine mokraće.

Ijakho (grč. lakkhos) mistično ime boga *Baha* u Atini i Eleuzini; svećano klijanje i pevanje u slavu Baha, praćeno orgijskim plesovima i drugim bahovskim obredima šestog dana velikih *Eleuzinija*.

ijamatologija (grč. fama lek, 1o^a)med. nauka o sredstvima za lečenje, nauka o lekovima.

ijatralipt (grč. iatralieptes) lekar koji leči mastima, tj. pomazivanjem spolja.

ijatraliptika (grč. iatros lekar, aleipho mažem) med. veština lečenja mastima; nauka o lečenju bolesti mastima i drugim spoljnim lekovima.

ijatrarhija (grč. iatros lekar, archo vladam) vladavina lekara, lekarska sila.

ijatreuza (grč. iatreuo lekar sam, lečim) v. *ijatrija*.

ijatreziologija (grč. iatreuo, logia) med. nauka o lečenju bolesti.

ijatrija (grč. iatreia lečenje) nauka o lečenju bolesti.

ijatričan (grč. iatrikos) lekarski, lečnički, koji se tiče lekara.

ijatros- (grč. iatros) predmetak u složenica-ma sa značenjem: lekar, lekarski.

ijagrognomika (grč. iatros, gnome saznanje; oznaka, obeležje) nauka o raspoznavanju i utvrđivanju vrsta bolesti; *up. dijagno-stika*.

ijatrolologija (grč. iatros, logia) nauka o veštini lečenja.

ijatromantija (grč. iatros, manteia prorica-nje) lekarske proricanje, gatanje.

ijatromatematika (grč. iatros, mathema) primena matematičko-mehaničkih principa u medicini; *ijatromehanika*.

ijatromatematičar (gr. iatros, mathematikos) pristalica lekarske škole koju je, u HUD veku u Pizi, osnovao *Boreli*, i koja je htela da objašnjava funkcije čovečjeg tela po mehaničkim zakonima, kao funkcije kakve obične mašine; *ijatromehani-čar*.

ijatromehanika (grč. iatros, mechanikos) v. *ijatromatematičar*.

ijatromehavičar (grč. iatros, mechanikos) v. *ijatromatematičar*.

ijatrosofist(a) (grč. iatros, sophistes mudrac, filozof) lekar koji voli da filozofira, lekar-filozof.

ijatrotehnika (grč. iatros, techne) veština lečenja (naročito rana).

ijatrofizika (grč. iatros, physis priroda) nauka o prirodi sa lekarskog gledišta.

ijatrofizičar (grč. iatros, physiSKOS) onaj koji proučava prirodu sa lekarskog gledišta.

ijatrohemija (grč. iatros, chemeia) lekarska hemija, tj. delovi hemije koji su u najtešnjoj vezi sa naukom o lečenju bolesti.

ijatrohemičar (grč. iatros, chemeia) poznavalač lekarske hemije.

ikamet (arap.) kod muslimana: poziv sa minareta na ustajanje i molitvu (slično *ezanu*).

Ikar (grč. Ikaros) mig. sin Dedalov; spasao se sa ocem iz ropstva na Kreti (Kritu) pomoću krila napravljenih od perja i voska, ali, pošto se u letu odviše približio Suncu, krila mu se otopila i on pao u more. Po njemu jugoist. deo Egejskog mora nazvan Ikarsko more; smatra se kao prva žrtva vazduhoplovstva.

ikarija (grč. Ikaros) u cirkusu: akrobatska produkcija u kojoj glavni artist ležeći na leđima baca uvis i opet dočekuje u ruke, kao lopte, decu i poluodrasle; lekarske *igre*.

ikarski komunisti v. *ikarci*.

ikarci (grč. Ikaros Ikar) *ilitikarski komunisti* udruženje francuskih socijalista koji su ispovedali načela što ih je fr. advokat Etjen Kabe (Etienne Cabet, 1788—1856) izložio u svom delu „*Voyage en Icarie*“ („Putovanje u Ikariju“, i koji ih je naveo da se, 1894, isele u Ameriku radi osnivanja komunističke opštine; ikarci-ma su se nazvali po *Ikaru*, upoređujući visinu svoje zamisli sa smelim letom Ikara).

ikebava (jap. živo cveće) veština aranžiranja cveća, vrlo popularne u Japanu (od XIV v.).

ikozaedar v. *ikosaedar*.

ikozandrija v. *ikosandrija*.

ikozitetraedar v. *ikositetraedar*.

ikona (grč. eikon slika, lat. icon) slika nekog božanstva ili svetitelja.

ikonizam (grč. eikon) verno prikazivanje na slici, verna slika.

ikone- (grč. eikon) predmetak u složenicama sa značenjem: slika, ikona.

ikonoborci (grč. eikon) sekta u ruskoj pravoslavnoj crkvi koja je vodila borbu protiv ikona i molila se bogu pod vedrim nebom.

ikonograf (grč. eikon, grapho pišem) ikonopisac; sprava za mehaničke prenošenje slika i crteža.

ikonografija (grč. eikon, graphia) ikonopis; opisivanje, poznavanje slike i kipova, naročito onih iz starog veka.

ikonografski (grč. eikon, grapho) ikonopi-sni, koji se odnosi na izradu (ili: opis, poznavanje) slike, ikona, kipova, koji je u vezi sa izradom, opisivanjem, poznavanjem slike, ikona, kipova.

ikonoduli (grč. eikon, dulos rob) pl. pošto-vaci ikona, obožavaoci ikona i slika u crkvi.

ikonodulija (grč. eikon, dulia ropstvo) poštovanje ikona, obožavanje ikona.

ikonoklazma (grč. eikon, klasma odlomak, parče) v. *ikonoklastija*.

ikonoklast (grč. eikon, klaw lomim, razbijem) ikonoborac, protivnik ikona i slika u crkvi.

ikonoklastija (grč. eikon, klaw) ikonoborstvo, protivljenje poštovanju ikona i slika u crkvi.

ikonolater (grč. eikon, latreuo obožavam) obožavalac ikona i slika.

ikonolatrija (grč. eikon, latreia obožavanje) poštovanje (ili: obožavanje slika i ikona).

ikonolog (grč. eikon, logos) onaj koji proučava simbolično i alegorično značenje ikona, poznavalac ikona.

ikonologija (grč. eikon, logia) poznavanje ikona kao simbola, proučavanje simboličnih slika i starih spomenika.

ikonomanija (grč. eikon, mama pomama, ludilo) preterano i ludo poštovanje slika sa likovima svetitelja.

ikonomahija (grč. eikon, machia borba) borba protiv ikona, borba protiv poštovanja i obožavanja slika sa likovima svetitelja, ikonoborstvo.

ikonometar (grč. eikon, metron) u fotografiji: ogledalu slična naprava kod fot. aparata koja predmet snimanja pokazuje u jako umanjenom obliku i pomaže da aparat, pri snimanju, bude u pravilnom položaju; *zuher*.

ikonoskop (grč. eikon, skopeo gledam) *tehn.* najstariji tip katodne cevi u TV kameri kojom se optička slika pretvara u električne impulse; konstruisao ga V. K. Zvo-rikin (1933); *ortikon*.

ikonostas (grč. eikon, istemi stavim, postavim) pregrada između oltara i ostalog dela crkve, ukršena, po naročitom i utvrđenom redu i rasporedu, ikonama.

ikonski (grč. eikonikos koji daje verno sliku) naslikan verno, naslikan kao što je u prirodi; *ikonske statue* kipovi izrađeni verno, naročito koji su izrađeni u prirodnoj veličini (*supr. kolosalne statue* kipovi u natprirodnoj veličini).

ikosaedar (grč. eikosi dvadeset, hedra osnova, strana) geometrijsko telo ograničeno s dvadeset ravnostranih trouglova.

ikosandria (grč. eikosi dvadeset, aner, andros čovek, muž:) *pl. vot.* biljke čiji cvetovi imaju 20 i više slobodnih prašnika (HL klasa u Lineovom sistemu biljaka).

ikositetraedar (grč. eikosi dvadeset, tetra četiri, hedra osnova) *min.* telo zatvoreno sa 24 ravne plosni; *leucitoedar*.

iks *mat.* naziv za latinske slovo *h* koje se često upotrebljava kao oznaka nepoznate veličine u matematičkim izrazima; 2. u običnom govoru: oznaka za neodredenu ili nepoznatu ličnost, predmet, pojam; neodređeno mnogo, neznano koliko. *Iks ipsi-lon* (prema *h*, *u* — nepoznate u matematici) oznaka za neodredenu ili nepoznatu osobu, ili za neki drugi pojam.

iksan (arap.) v. *nisan*.

ikseutika (grč. ixeio hvatam ptice na lepak, izos imela) hvatanje ptica na lepak.

iksija (grč. ixia) *med.* proširenje vena.

iksografija fotografisanje Rendgenovim zracima (H-zracima, čita se: iks-zraci-ma); *rendgenografija*.

ikteričan (grč. f ktersos) *med.* onaj koji boluje od žutice, žutičav. **ikterus** (grč. iktersos) *med.* žutica.

iktus (lat. icere pogoditi; ictus) udar, ubod, hitac, otkucaj, mlaz; *kuz.* takt; *četr.* jače naglašavanje pojedinih slogova u stihu, *arza*, naglasak, dizanje glasa; *iktus arte-rijarum* (lat. ictus arteriarum) *med.* kucanje bila, otkucaj bila.

il- (lat. il-) predmetak u lat. rečima koje počinju sa „\=in (in).

ila (grč. ile) odred, eskadron konjice od 200 ljudi u staroj makedonskoj vojsci, pod komandom jednog *ilarha*.

ilakrimacija (lat. illacrimare, illacrimatio) *med.* izliv suza, suženje.

ilarh (grč. ile, archo vladam) u staroj makedonskoj vojsci: komandant jedne *ile*.

mlata (lat. inferre uneti, illatum) *pl.* ono što je uneseno u kuću, prćija, miraz; stvari od vrednosti koje se unošu u posao, pri osni-vanju nekog preduzeća i sl., a koje se ne sastoje od gotovog novca, npr. mašine, zgrade, zemljište, prava itd.

ilativ (lat. illatus) *lingv.* poseban padež u nekim jezicima ugro-finske grupe jezika kojim se označava nešto što je vezano za unutrašnjost predmeta.

ilativan (lat. illativus) zaključni, zaključan; *ilativne rečenice gram.* posledične rečenice.

ildirim (tur. jyldrym) munja, grom, ratni grom; nadimak sultana Bajazita I, zeta carice Milice.

ilegalac (nlat. illegalis) protivzakonit, nezakonit.

ilegalac (nlat. illegalis) onaj koji radi ilegalno.

ilegalnost (fr. illegalité) nezakonitost, protivzakonitost.

ilegibilan (rtat. illegibilis) koji se ne može čitati, i-i>. ??k, nečitljiv.

ilegitiman (lat. illegitimus) nezakonit, rođen u nezakonitom braku, vanbračan; nepravedan, nedopušten.

ilegitimitet (nlat. illegitimitas) nezakonitost, neosnovanost; poreklo iz nezakoni-tog braka, vanbračnost; *ilegitimetetu tužba* prav. tužba kojom se osporava zako-nitost deteta rođenog od supruge.

ilejitis (grč. eilem zavijati se) *med.* zapaljenje usukanog creva, *ileuma*.

ilejičan (grč. eilem) *amat.* koji pripada usu-kanom crevu ili donjem delu karlične kosti.

ileum (grč. ile, lat. ileum) *zool.* usukano crevo, donja polovina tankog creva; donji deo karličnjače ili karlične kosti (nlat. os ilium, os ilei).

ileus (grč. eilem sabiti, stutkati eileos) *med.* zapletena creva; v. *mizerere*.

iliberalan (lat. illiberalis) nedarežljiv, ne-podatljiv, neizdašan, škrt; nazadan, ne-slobodouman.

- iliberalitet** (lat. *iliberalitas*) neslobodou-mlje; nedarežljivost, nepodatljivost, ne-izdašnost, škrrost.
- Ilijada** (grč. *Ilias*) veliki herojski spev u 24 pevanja koji se pripisuje Homeru, opeva jednu epizodu iz borbi Grka pod Trojom, gnev Ahilov zbog uvrede koju mu je naneo Agamemnon, i njegovu osvetu nad trojanskim junakom Hektorom, zato što mu je ovaj ubio najboljeg prijatelja Patrokla.
- iličan** (grč. eilem) *anat.* v. *ilejičan*.
- ilikvidan** (nlat. *illiquidus*) nejasan, mutan, nerazumljiv, sumnjiv, koji još nije izведен na čistinu, npr. neki račun; *trg.* nesposoban da vrši plaćanja svojih obaveza.
- ilikviditet** (nlat. *illiquiditas*) nejasnost, nerazumljivost, odnos koji nije izведен na čistinu; nesposobnost plaćanja obaveza.
- ilimitiran** (lat. *limes*, *limitis*, fr. *illimite*) neograničen, bezgraničan.
- ilingus** (grč. Špdon) med. vrtoglavica, nesvestica.
- ilimirati** (lat. *linere*, *illinere*) med. trljati uljem ili mašću.
- Ilion** (grč. Šop) v. *Troja*.
- iliterat** (lat. *illitteratus*) neobrazovan čovek, čovek neposvećen u nauku.
- ilitra ga** (lat. *illitterata*) pl. tonski spojevi koji se ne mogu beležiti slovima, npr. šumovi, uzdasi itd.
- I litija** (grč. *Eileithyia*) mit. boginja porodaja kod starih Grka, zaštitnica porodilja, kći Zevsova i Herina (kod Rimljana *Luci-na*).
- ilicija** (nlat. *illitio*) med. trljanje uljem ili mašću, pomazivanje.
- ilicite** (lat. *illicite*) *prav.* nedozvoljeno, nedopušteno; *rve illicita* (lat. *res illicita*) nedopuštena radnja.
- ilidža** (tur. *ihca*) izvor lekovite vruće vode, banja, toplice.
- il-kan** (mong.) vojskovoda u ratu, vladalom, gospodar.
- ilmihal** (arap.) v. *katehizmus*.
- iloza** (grč. *illosis*) med. razrokost.
- ilos** (grč. *ilos*) mit. sin Trosov i Kalirojin, praunuk Dardanov, otac Laomedonov, brat Ganimedov; sagradio je *Ilion* (Troju).
- iltizam** (arap., tur. *iltizam*) zakup, arenda.
- iludirati** (lat. *ludere*, *illudere*) igратi se s kim ili s čim, zbijati šalu, titrati se s kim, rugati se, ismevaTM, vući nekoga za nos; izbegavati, izgravati (npr. zakonske propise); obmanjivati, varati.
- iluzija** (lat. *illusio*) čulna obmana, samoobmana, varka, uobraženje, obmana pri kojoj se zapaža neki predmet drukčije no što je u stvarnosti; iluzija ima tri vrste: usled nepažnje; usled afekta, naročito straha (kad nam se, npr. noću u šumi učini od panja da je čovek); bez afekta, tj. one koje ne moraju nestati ni pri budnoj pažnji.
- iluzionizam** (lat. *illusio*) filozofski pravac koji smatra da su istina, leptota i moralnost samo iluzija, obmana i varka.
- iluzionist(a)** (lat. *illusio*) madioničar, veštak u izazivanju iluzija kod drugih, opsenar.
- iluzoran** (nlat. *illusorius*) obmanljiv, varljiv, prevarljiv, neostvarljiv, prazan, koji postoji samo u mašti, opsenski; *iluzoran ugovor* ugovor koji nema izgleda da će ikada biti ostvaren.
- ilum** (arap. 'ilm, tur. Št) znanje, nauka.
- iluminat** (lat. *illuminatus*) prosvećen čovek, obrazovan čovek.
- iluminator** (nlat. *illuminator*) prosvetitelj; onaj koji bojadiše slike, bakroreze ili otiske u kamenu; u sred. *veku=minijator*; *iluminist*.
- iluminacija** (lat. *illuminationis*) svećano osvetljavanje; bojadisanje nekog crteža, bakro-reza ili otiska u kamenu; iznenadno nadahnuće, svetlost koja ozari dušu, *inspiracija*.
- iluminiran** (lat. *illuminatus*) svećano osvetljen; prosvećen; izrađen u živim bojama; *fig. pijan*.
- iluminirati** (lat. lumen svetlost, illumi-nare) osvetliti, osvetljavati; naročito: osvetliti svećano, radi ukrasa; pomoću boja dati nečemu život; prosvetiti, na-dahnuti, ozariti; *fig. opiti*.
- iluminist(a)** (lat. *illuminare*) v. *iluminator*.
- ilustragivan** (lat. *illustrativus*) objašnjavati, koji objašnjava, koji služi kao objašnjenje, osvetljavan, koji osvetljava.
- ilustrator** (lat. *illustrator*) slikar slika u nekom tekstu; objašnjavač, tumač.
- ilustracije** (lat. *illustratio*) objašnjenje, tumačenje, teksta; sjaj, slava, proslavljenost; slika kao dopuna ili kao ukras teksta u listu ili knjizi; ilustrovani list, časopis sa slikama, list sa slikama.
- ilustrirati** (lat. *illustrare*) objasniti, objašnjavati, pokazati (ili: pokazivati) u pravoj svetlosti, osvetliti; proslaviti; dopuniti i ukrasiti neki tekst slikama (listove, časopise, knjige).
- ilustrisimus** (lat. *illustrissimus*) najsjajniji, najjužvišeniju najsjajniji; kao oslovlja-vanje: presvetli, preuzvišeni.
- ili otrovani** (lat. *illustrare*, fr. *illustre*) koji je, poređ teksta, dopunjjen, osvetljen i ukrašen još i slikama, npr. list, časopis, knjiga.
- ilustrovati** (lat. *illustrare*) v. *ilustrirati*.
- ilutacija** (lat. lutum, nlat. *illutatio*) med. lečenje pripajanjem neke smese, kaše ili lekovitog blata na oboleli deo tela.
- ilutirati** (nlat. *illutare*) med. premazivati kašom, privijaTM kašu ili lekovite blato na obolelo mesto.
- im-** (lat. im-) predmetak *in* u lat. rečima koje počinju usnenim suglasnikom.

imaginabilan (nlat. *imaginabilis*) zami-šljiv, koji se može zamisliti, moguć, verovatan.

imaginaran (lat. *imaginarius*) uobražen, zamišljen, tobožnji, koji postoji samo u uobrazilji, nestvaran; mat. *imaginarnie veličina* veličina koja nije realna; *imagi-narna jedinica* broj Y*-T. obeležava se sa i.

imaginativan (nlat. *imaginatus*) maštav, koji ima sposobnost zamišljanja, uo-bražavanja; mašteni, koji potiče iz mašte (ili: uobrazilje) koji je u vezi sa maštom (ili: uobraziljom); koji je pun mašte, koji ima jaku uobrazilju.

imaginacija (lat. *imaginatio*) uobraženje, uo-bražavanje, zamišljaj; uobrazilje; moć uobražavanja, mašta, fantazija; uobraženje, uobražena stvar, stvar koja ne postoji.

imago (lat. *imago*) slika; lik; zool. naziv za potpuno razvijen insekat.

imažizam (lat. *imago*, fr. *image* slika) pesnički pokret u Engleskoj i SAD (1909—1917) i u SSSR (1917—1925); imažisti su uglavnom negovali „slobodan stih“, nov ritam i ispovedali potpunu slobodu u izboru tema.

imažinizam v. *imažizam*.

imakulatav (lat. *immaculatus*) neporočan, neokaljan, neumrljan; *imakulata koncepcio* (lat. *immaculata conceptio*) učenje katoličke crkve o bezgrešnom začeću Deve Marije, tj. da je bila oslobođena naslednog greha od prvog trenutka života u materinoj utrobi.

imam (arap. *imam*, tur. *imam*) gospodar, vladalac; naročito: bivši gospodar i vladalac Jemena u Arabiji, kao i nekadašnji vladalac Maskata u Persijskom zalivu; *dvanaest imama od Iraka*, potomci Alije, čija je vlast u Medini postojala pored halifata; turski sveštenik i naučenjak, naročito: poznavalac Korana, glavni hodža jedne džamije; *imam-efendi* svešte-nik-hodža u seraju.

imamat (arap.-tur.) zvanje i nadležnost starešine džamije; država jednog imama.

iman (arap. *iman*, tur. *iman*) vera, zakon, verovanje.

imansngan (lat. *immanens*) unutrašnji, koji ostaje unutra, bitan, neodvojljiv; fil. *ima-nentna metoda* ona koja se određuje samim predmetom istraživanje; *imanentna kritika* ona koja jednu misao ili sistem misli procenjuje sa njihovih sopstvenih pretpostavki; u teoriji saznanja: koji ostaje u granicama mogućeg iskustva (Kant) ili u granicama svesti (Fichte); po Spinozi, bog je immanentni uzrok sveta, dakle sam svet (*deus sive natura bog ili priroda*); supr. *transeuntan, transcen-dentan*.

imanontnosg (nlat. *immanentia*) fil. v. *imanencija*.

imanencija (nlat. *immanentia*) postojanje u, nalaženje u, ostajanje u, bitno pripadanje nečemu; *filozofija imanencije* pravac u filozofiji koji se ograničava na saznanja u granicama iskustva i svesti, koji drži, dakle, da ne postoji neka stvarnost koja bi bila nezavisna od svesti.

imanitet (lat. *immanitas*) nečovečnost, bezosećajnost, surovost.

imaret (arap. 'imara tur. *imaret*) zgrada, dom, stan; naročito: javna građevina; u užem smislu: vrsta gostionice u Turskoj, gde se đaci hrane i gde se dele životne namirnice sirotinji i putnicima.

imarimirati (lat. m, *marinus* morski) v. *marimirati*.

imaterijalan (nlat. *immaterialis*) netelesan, bestelešan, duhovni; *imaterijalna dobra* proizvodi duhovnog rada, duhovna svojina.

imaterijalizam (nlat. *immaterialis*) fil. pravac koji poriče stvarnost materije tvrdeći da je sve što postoji duh (Platon); učenje da je duša bestelesna; *spirituali-zam; supr. materijalizam*.

imaterijalist(a) (nlat. *immaterialis*) fil. pristalica *imaterijalizma*; onaj koji smatra ili tvrdi da je duša bestelesna; *supr. materijalist*.

imatrikulacija (nlat. *immatriculatio*) upis, upisivanje u *matrikulu* neke ustanove, naročito univerziteta, stupanje u red studenata.

ima grikul prati (nlat. *imaticulare*) upisati u matrikulu, zavesti u spisak; naročito: upisati za redovnog studenta univerziteta; *supr. eksmatrikulirati*.

imatrikulisati v. *imatrikulirati*.

imbecil (lat. *imbecillus*) onaj koji je, tele-sno ili duševno slab, duhovno zaostao čovek, maloumnik, blesavko, glupak, tupoglavar.

imbecilan (lat. *imbecillus*) telesno ili duševno slab, duhovno zaostao, malouman, blesav, glup.

imbecilitst (lat. *imbecillitas*) maloumnost, duhovna zaostalost, blesavost.

imbibirati (lat. *bibere piti, imbibere*) upi-jati, usisavati, upiti, usisati; *slik. kvasiti, nakvasiti, natopiti, natapati*.

imbibicija (nlat. *imbibitio*) usisavanje, upijanje, kvašenje, natapanje.

imborzirati (ital. *imborsare*) trg. primiti novac, naplatiš.

imbrolio (ital. *imbroglio*) muz. zaplet u akcentima, kada dva različita glasa stoje u različitim vrstama takta; zapleten pozorišni komad.

imedijatan (nlat. *immediatus*) neposredan; trenutak, koji se odmah događa ili obavlja; *imedijatna molba, predstavka prav.* neposredna molba ili predstavka koja obilazi sve niže vlasti i predaje se neposrednoj najvišoj vlasti, vladaocu;

- imediJatni grad** grad KOJI zavisi samo od najviše vlasti, slobodni grad.
- imedijativai** (nlat. immediatus) koji radi bez posredovanje, koji neposredno označava ili kazuje što, npr. glagol koji, bez dodavanja imenice, iscrpljuje pojam radnje: boriti se, ići itd.
- imemorabilan** (lat. immemorabilis) koji nije vredan da se pomene, koji nije zašlužio sećanje.
- imemorialjan** (lat. immemorialis) nezapamćen, koji se ne može zamisliti, nečuvan.
- imenzan** (lat. immensus) neizmeran, beskrajan, bezgraničan, ogroman.
- imergeti** (lat. immergere zagnjuriti, zamo-čita) ll. pristalica ponovnog krštenja, tj. krštenja odraslih; *anabaptisti, meno-nii*.
- imerzija** (lat. immersio) potapanje, zamaštanje, zagnjurivanje; *astr.* ulazak jednog nebeskog tela u senku drugog nebeskog tela, zaklanjanje jednog nebeskog tela drugim nebeskim telom; zamračivanje jedne zvezde sunčanim zracima ;olt, kada se, radi dobi-janja što boljih likova pod mikroskopom, umesto vazduha između donje površine najdonjeg sočiva u objektivu i stakla koje pokriva predmet, pri najjačim uveliča-vanjima upotrebi kakva tečnost; *homogena imerzija* kada se tečnost i staklo za pokrivanje objekta izaberu tako da oboje imaju isti indeks prelamanja kao i naj-donje sočivo objektiva; *imerziono krštenje* krštenje koje se vrši zagnjuri-vanjem u vodu; *med.* primena stalnog, perma-nentnog kupatila.
- imigrant** (lat. immigrare doseliti se, immigrans) doseljenik, useljenik.
- imigracija** (lat. immigrare doseliti se, nlat. immigratio) useljavanje, udelenje, do-seljavanje, doseljenje; useljenost; uselje-ništvo, svi useljenici.
- imigrirati** (lat. immigrare) useliti se, useljavaTM se, doseliti se, ući u.
- iminstan** (lat. imminens) koji tek što nije nastupio (ili: naišao), koji neposredno predstoji, zagrozan, koji zagrožava, koji preti dolaskom.
- iminencija** (lat. imminentia) neposredno predstojanje, zagrožavanje, skoro nastupanje, blizak dolazak.
- imisija** (lat. immissio) *prav.* upućivanje na posed, puštanje na posed; *imisio bonorum* (lat. immissio bonorum) =*imisija*; puštanje unutra, posvećivanje; il>gsžni de-kret sudska odluka o puštanju na posed; *imisioni termin* rok za puštanje na posed.
- imitabilan** (lat. imitabilis) koji se može podražavaTM, koji je za podražavanje, za ugledanje.
- imitativan** (nlat. imitatus) koji podražava, koji se ugleda na nekog, kome je cilj da podražava.
- imitator** (lat. imitator) podražavalac, onaj koji radi po ugledu na koga ili što; veštak u podražavanju raznih tipova ljudi, životinja i dr.
- imitacija** (lat. imitatio) podražavanje, ugledanje na; ono što je izradene po ugledu na nešto, npr. veštacke drvo, kamen, mramor itd.
- imitiraTM** (lat. imitari) 1. podražava ti, ugledati se na, stvarati po ugledu na koga ili na što; majmunisati.
- imitiraTM** (lat. immitere) 2. poslati u, met-nuti u, pustiti, usaditi, uglaviti; *prav.* sudskim putem odrediti, narediti, izdati nalog.
- imobilan** (lat. immobilis) nepokretan; nepomičan, postojan, nepokolebljiv, cvrst; *voj.* nepremljen, nespreman za rat; *imobilan zavoj med.* zavoj koji čini da se neki deo tela ne može kretati (od gipsa, vodenog stakla itd.).
- imobilizirati** (nlat. immobilisare) pokretno dobro ili imanje pretvoriti u nepokretno, proglašiti nepokretnim; napraviti nešto postojanim; utvrditi, učvr-stiti.
- imobilijaran** (nlat. immobiliaris) nekret-ninski, nepokretnosni, nepokretan, sastavljen od nepokretnih dobara ~, *imobiljar-na egzekucija* egzekucija koja se vrši na nepokretnim dobrima; *imobiljarno imanje* nekretnina, nepokretnost, nepokretno imanje; *imobiljarni kredit* zajam na nepokretno imanje; *imobiljarna masa* masa koja se sastoji od nepokretnog imanja.
- imobilije** (lat. immobilia se. bona) *pl.* nekretnine, nepokretnosti, nepokretna dobra, nepokretna imanja.
- imobilitet** (lat. immobilitas) nepokretnost, nepomičnost; nepromenljivost, stalnost; *med.* ukočenost.
- imoralan** (nlat. immoralis) protivan moralu, nemoralan; razvratan.
- imoralizam** (nlat. immoralis) *fil.* stanovište „s one strane dobra i zla“, to jest, uzevši relativno: s one strane onoga što se sada smatra kao dobro i zlo ili, uzevši apsolutno: odricanje svih moralnih vrednosti, apsolutna uzvišenost iznad onoga što važi kao dobro i zlo.
- imoralist(a)** (nlat. immoralitas) *fil.* pristalica *imoralizma*; protivnik morala, nemoralan čovek, razvratnik.
- imoralitet** (nlat. immoralitas) protivnost moralu, nesaglasnost s moralom; nemoral-nost, razvratnost.
- immortalitet** (lat. immortalitas) besmrtnost, vekovečnost, neumrlost.
- imortela** (fr. immortelle) *bot.* smilje, biljka sa sjajnim i suvim laticama koje, zbog toga, ne venu.
- Imotep** *kit.* bog lekarske veštine kod Egip-ćana.

impaginirati (lat. in-, pagina strana) *tip.* prelamati štampali slog (*šifove*) u strane i tabake.

impako (ital. impacco) *trg.* pakovanje, smeštanje, spremanje; *per impako* (ital. reg impacco) za robu: upakovana, dobro smeštena, dobro spremljena.

impanatori (nlat. impanatores) mr. pristalice učenja o *impanaciji*.

impanacija (lat. panis hleb, nlat. impanatio) •*kol.* spajanje tela Hristova sa hlebom u hrišćanskoj tajni pričestvi.

imparabilan (nlat. imparabilis) koji se ne može uporedivati, neuporediv, nesra-vnjiv, besprimeran.

imparisilabum (lat. imparisyllabum) *gram.* nejednakosložna reč, tj. reč koja u drugom padežu ima više slogova nego u prvom, npr. vreme, vremena.

impast (ital. impastare, impasto) *slik.* debeo reljefan namaz boja (ulja, tempere) na slici. **impastacija** (ital. impastare, impasto) ute-P1ćenje, pretvaranje u testo, u smesu, u lepak; slikanje debelim slojem boja, izbacivanje boja; u bakrorezu: izglađivanje tačaka i critica i dejstvo koje se, usled toga, dobiva.

impastirati (ital. impastare) *grad.* praviti zidarski lepak od maltera i sitno razdrobljenog kamena; u bakrorezu: tačke i crte, napravljene rezaljkom ili vajali-com, izgledati i izbrisati.

impatibilan (lat. impatibilis) nesnosan, nesnošljiv, nepodnošljiv.

impaciencija (lat. impatientia) nestrpljenje, nestrpljivost, nepodnošljivost.

impedancija (lat. impediantia) *fiz.* svaki otpor jednoj električnoj struci.

impediment (lat. impedimentum) smetnja, prepreka; *impediment pl. prav.* prepreke zbog kojih se neko osloboda odgovornosti što nije došao na sud.

imekabilitet (nlat. impeccabilitas) bezgrešnost, nepogrešivost, nevinost.

impenetrabilan (lat. impenetrabilis) neprobojan; koji ne propušta vodu, nepromočiv; nedokučljiv, neispitljiv, nedosežan; neprolazan, neprohodan.

impenze (lat. impensae) *pl.* troškovi; ono što je utrošeno ili uloženo u što; *impenze necesarie* (lat. impensae necessariae) nužni troškovi; *impenze volupta-rie* (lat. impensae voluptariae) troškovi na provodenje, na raskoš; *impenze utiles* (lat. impensae utiles) troškovi koji donose korist; *impenze funebres* (lat. impensae funebres) pogrebni troškovi.

imperativ (lat. imperativus) *gram.* zapovedni način; *fil.* zapovest, zapoved, naredba, propis; zakon; *Kantov kategorički imperativ* glasi: Delaj tako da načelo tvoje volje može u svaku dobu postati opštим zakonom; *kategorički imperativ* zapovest koja naređuje da se nešto radi zbog same te

radnje, bez obzira na cilj, na materiju radnje; *hipotetički imperativ* zapovest koja naređuje nešto kao sredstvo za postizavanje cilja i koja važi samo pod izvesnim okolnostima; *energetički imperativ* glasi: „Ne troši uzalud energiju, nego se njome koristi!“ (*Ostwald*).-

imperativan (lat. imperativus) zapovedni, zapovedan, zapovednički; *imperativni mandat* prinudna naredba.

imperator (lat. imperator) zapovednik; vladalač, car.

imperatorski (lat. imperatorius) vojvodske, zapovednički; vladalački, carski.

imperije (lat. imperium) carevina, država (npr. Rimska Imperija, Britanska Impe-rija).

imperijal (lat. imperialis) 1. ruski zlatan novac od 10 rubalja; 2. hladno piće od vode, šećera, limunove kore i vinskog kamena (strešna); 3. *tl.* vrsta sloga sa veoma visokim slovima; 4. vrsta finog sira; 5. bradica pod donjom usnom (naziv po tome što je takvu bradicu nosio francuski car Napoleon Š); 6. španska meri-no-ovca; 7. carski ples; *imperijal-dukat* ruski zlatan novac od 3 rublje; *imperijal papir* hartija najvećeg formata; carska hartija.

imperijalizam (lat. imperialis carski) 1. carska vlast, privrženost carstvu; 2. neograničeno vladanje koje se oslanja na vojnu silu, despotска vladavina; 3. najviši stupanj razvoja kapitalizma, u koji je ovaj prerastao krajem XIX i početkom XX veka. Njegovu bitnu karakteristiku čini dominanta uloga — u ekonomici i politici — privatno-kapitalističkog monopolija koji izrasta na osnovi visokog stupnja razvoja u proizvodnih snaga i koncen-tracije proizvodnje „...; imperijalizam je monopolistički stupanj kapitalizma“ (Lenjin). Njegove blize karakteristike su: a) monopol ničice kapitalista u industriji i trgovini; b) monopol šačice kapitala u bankarstvu. Industrijski i bankovni monopol su proizvod visokog stupnja koncentracije proizvodnje. Ovi se monopolji prepliću i stapanju u novi vid kapitala — *monopol finansijskog kapitala*, koji gospodari čitavim privrednim životom (i politikom) date zemlje. Njima raspolaže grupica kapitalista — *finansijska oligarhija*; v) izvoz kapitala i borba za monopol u izvozu kapitala postaje bitna ekonomska operacija finansijskog kapitala; g) međunarodni monopolji koji ekonomski dele svet, jesu oblik vladanja i borbe finansijskog kapitala za monopol u eksploraciji svetskog tržišta; d) monopol finansijskog kapitala u eksploraciji kolonijalnih i zavisnih zemalja na osnovu izvršene teritorijalne podele sveta u borbi za novu deobu sveta koja vodi svetskim ratovima. Imperijali-

zam je ,.... svetski sistem kolonijalne^ ugnjetavanje i finansijskog gušenja ogromne većine stanovništva zemaljske kugle od strane šačice „naprednih“ zemalja“ (Lenjin), — tj. finansijskog kapitala tih zemalja. — Imperijalizam je viši stupanj kapitalističkih proizvodnih snaga, ali ujedno znači i dalje razvijanje protivrečnosti kapitalizma, njihovo krajnje zao-štravanje, zbog čega je svetski kapitali-zam s velikom krizom (1929—1939) definitivno zašao u period svoje opšte krize. Imperijalizam je stoga „... predvečerje socijalne revolucije proletarijata“ (Lenjin). Usled produbljivanje opšte krize kapitalizma u mnogome se menjaju stari oblici i odnosi imperijalizma, ali i sada u svetu preovlaćuje težnja izgradnje novih vidova imperijalizma čiju ekonomsku osnovu čini državni ka-pitalizam. Istovremeno raste i jača an-tiimperialistička borba naroda za slobodu i uzajamnu saradnju na osnovi ravnopravnosti.

imperialist(a) (lat. *imperialis*) pristalica *imperializma*; privrženik carev, carstva; u Francuskoj *bonapartist*; osvajač, pljačkaš.

imperialistički (lat. *imperialis*) koji je u duhu imperijalizma, koji se u političkom radu rukovodi i oduševljava idejama imperijalizma, zavojevački, osvajački.

imperij(um) (lat. *imperium*) najviša državna vlast koja je, u starom Rimu, prenošena sa naroda na najviše činovnike, naročito vojna vlast; najviša vlast, vlasta; docnije: Rimsko Carstvo; *imperijum Manlija-ium* (lat. *imperium Manlianum*) stroga vr-hovna vlast, nazvana po Luciju i Torkvatu Manliju, poznatim sa svoje strogosti; *imperijum merum* (lat. *imperium merum*) čista državna vlast u upravnim stvarima i u ratu; takođe: neprljativost sudskog položaja, pravo suđenja na život i na smrt; *imperijum mikstum* (lat. *imperium mix-tum*) mješovita državna vlast, tj. upravna i zakonodavna vlast.

impermanentan (nlat. *impermanens*) nepostojan, nestalan, promenljiv.

impermanencija (nlat. *impermanentia*) nepostojanost, nestalnost, prevrtljivost, promenljivost.

impermeabilan (nlat. *impermeabilis*) v. *im-peneta bilan*.

impermeabilist (lat. *in-*, *permeare* prolaziti) fiz. nepropustljivost; *supr.*: *permea-bilitet*.

impersonalan (nlat. *impersonalis*) bezličan; *impersonalni glagol gram.* bezlični glagol.

impersonalia (lat. *impersonalia se. verba*) mr. gram. bezlični glagoli.

impersuazibilan (nlat. *impersuasibilis*) sa kojim se ne može govoriti, koga je teško

ubediti, tvrdoglav, zadrt; *impersvazibi-lan*.

impertinentan (lat. *impertinens*) nepristojan, neučitiv, neuljudan, bezobrazan, bezobziran, drzak.

impertinencija (nlat. *impertinentia*) nepri-stojnost, neučitivost; drskost, bezobzirnost, bezobraznost.

imperturbacija (lat. *imperturbatio*) duševno spokojstvo koje se ne može ničim poremetiti; ravnodušnost.

imperfekat (lat. *imperfectum*) *gram.* predašnje nesvršeno vreme, tj. glagolski oblik kojim se ističe trajanje glagolske radnje u prošlosti; *imperfektum*.

imperfektan (lat. *imperfectus*) nedovršen, nepotpun, nesavršen.

imperfektivian (nlat. *imperfectivus*) nesvr-šen; *imperfektivni glagol gram.* nesvrše-ni glagol.

imperfektivnost (nlat. *imperfectivus*) *gram.* nesvršenost, nesvršeni vid.

imperforacija (nlat. *imperforatio*) *med.* za-tvorenost ili sraslost izvesnih delova tela koji, po prirodi, treba da su otvoreni, naročito zadnjice.

impetigo (lat. *impetigo*) *med.* kožno oboljenje u obliku mehurića sa bistrom tečnosti, koje, kad se mehurići otvore i tečnost sasuši, prelazi u žute kraste.

impetigologija (lat. *impetigo*, grč. *\o\\$a**med.* nauka o oboljenjima kože, naročito o postojanju, razvijanju i lečenju krasta.

impetrant (lat. *impetrans*) *prav.* tužilac, tužitelj; *pr. impertrantičan*.

impetrat (lat. *impetratus*) črav. tuženi, optuženi; *pr. impetratičan*.

impetracija (lat. *impetratio*) *prav.* dobivanje, zadobivanje; naročito: dobivanje prava; tužba.

impetuozo (ital. *impetuoso*) *muz.* neobuzdano, burno, plahovito, silovito.

impetus (lat. *impetus*) žestok napad, npr. neke bolesti; *kum impetu* (lat. sit *impetu*) neobuzdano, žučno, plahovito; *konimpeto* (ital. con *impeto*) *nuz.* v. *impetuozo*.

impičment (eng. *impeachment*) optužba i sudski postupak, naročito protiv državnih činovnika.

implantacija (nlat. *implantatio*) *med.* primanje i održavanje *transplantata*; usađi-vanje, ukorenjivanje; kalemljenje, pelco-vanje.

implauzibilan (nlat. *implausibilis*) neisti-nit, neprihvatljiv, neuverljiv, neodobriv, neverovatan, neusvojiv i sl.

implement (lat. *implementum*) *med.* bolesno gojenje; popunjavanje; pomoćno sredstvo; *implementum kontraktus* (lat. *implementum contractus*) *prav.* izvršavanje ugovora.

implikacija (lat. *implicatio*) zapletanje, upletanje u što; umešanost.

impliciran (lat. *implicatus*) uplenet u nešto, umešan u; koji se podrazumeva, sadržan, obuhvaćen.

implicirati (lat. implicare) uplesti, umešati, uvući, uvlačiti; *fig.* sadržavati, obuhvatati sobom.

implicitan (lat. implicare) koji je obuhvaćen, sadržan u nečemu; koji se podrazumeva.

implicite (lat. implicite) dril. podrazumeva-jući se već (u); obuhvaćeno čim; prečutno; *supr. eksplícite*.

implorant (lat. implorans) *prav.* tužitelj, tužilac; onaj koji traži zaštитu; *pr. implorantski*.

implorat (lat. imploratus) *prav.* tuženi, optuženi.

imploracija (lat. imploratio) prizivanje u pomoć, prekljinjanje za nešto. **impluvij(um)** (lat. pluvia kiša, impluvium) nepokriven i otvoren prostor u predvorju (*atrijumu*) starorimskih kuća, u kojem se obično nalazio basen za skupljanje kišnice; kućna bašta; predvorje crkve, ulaz u crkvu; *med.* kupanje u kišnici. **impozantan** (fr. imposant) koji uliva poštovanje (ili: divljenje, poslušnost), koji zadobija i osvaja ljude, koji pravi utisak, koji privlači na sebe pažnju; nadmoćan, ugledan, značajan, dostojanstven, veličanstven.

impozicija (lat. impositio) polaganje ruku pri posvećivanju za sveštenika, rukopo-laganje; porez, namet, danak; *tip.* udešavanje forme, strane; *impozito silencio* (lat. imposito silentio) *prav.* pošto je naređeno čutanje. **imponderabilav** (nlat. imponderabilis) netežljiv, nemerljiv po težini. **impovderabilije** (nlat. imponderabilia) stvari koje se ne mogu meriti po težini, netežljive stvari, npr. etar; moralne vrednosti; osećanja, raspoloženja, misli i dr., neodredljivi uzroci, neodredljivi uticaji. **imponderabilitet** (nlat. imponderabilitas)

netežljivost, nemerljivost po težini. **imponente** (ital. imponente) *kuz.* veličanstveno, dostojanstveno.

imponirati (lat. imponere) nametnuti uslove; narediti (npr. da se čuti i sl.); naročito: praviti utisak; ulivati ili zahtevati poštovanje (ili: divljenje, strah, poslušnost); imati uticaja na ljude; *tip.* urediti štampanu stranu i metnut je u formu.

impozitet (nlat. imporositas) neporoznost, nešupljikavost; nepostojanje međumolekulskih prostora; *med.* zatvorenost otvora na koje izlazi znoj.

imoort (lat. importare uvoziti, uvesti, eng. import) *trg.* uvoz, uvozna trgovina; uvezena roba; *supr. eksport.* **importabilan** (nlat. importabilis) koji se

može uvoziti, koji je određen za uvoz.

importantan (lat. importans) važan, značajan, znatan, uticajan, osetan, bitan.

importacija (nlat. importatio) *trg.* uvoženje (robe iz inostranstva), uvoz; donošenje sa strane (mode, običaja, navika i sl.).

importer (fr. importeur) uvoznik, trgovac koji se bavi uvoženjem robe iz inostranstva.

importirati (lat. importare) *trg.* uvoziti stranu robu na domaća tržišta, baviti se uvoznom trgovinom, tj. uvoženjem robe koja nije izrađena ili se ne izrađuje u zemlji; donositi sa strane, npr. modu, navike, običaje; *supr. eksportirati*.

importunitet (lat. importunitas) nametlji-vost, dosadivanje, nametanje, dosadno sale-tanje molbama.

impos (lat. potis, impos) nemoćan, nesposoban, slab; *impos ama/m* (lat. impos animi) slab duhom, malouman.

imposibilan (lat. impossibilis, fr. impos-sible) nemoguć, nemogućan.

impost (lat. imponere nametnuti, udariti, nlat. impostus, ital. imposto) posredan porez, porez na robu; *grad.* deo između stuba i svoda, tako da svod time dobiva širu podlogu.

impostirati (ital. impostare) udariti (ili: udarati) porez na, opteretiti porezima, oporezovati; *jako impostirana roba* jako oporezovana roba.

impostor (lat. imponere, nlat. impostor) varalica, lažov, klevetnik; *impostores dokti* (lat. impostores *Aos/l/pl.* učene varalice, naučenjaci koji su tendenciozne spise poturali drugima, ili pogrešno izvodili citate, ili branili pogrešna učenja.

impotentan (lat. impotens) nesposoban, nemoćan (naročito u spolnom pogledu); sakat, bogaljast; duhovno nesposoban, duhovno nemoćan

impotencija (lat. potentia) spolna nemoć muškarca, nesposobnost oplodavanja; nesposobnost ženke da primi seme mužjaka; duhovna nemoć, duhovna nesposobnost; nemoć da se nešto sproveđe; *impotencija konjugalž* (lat. potentia coniugalis)/ipae. bračna nemoć, supružanska nemoć.

impregnator (nlat. impraegnator) *prav.* oploditelj, otac deteta.

impregnacija (nlat. impraegnatio) oplodenje, zatrudnjenje; *he», natapanje, natopljavanje, nakvašenje, prožimanje* nekog tkiva uljem ili mašču, drveta tvarima koje ga čuvaju od truljenja (npr. železničkih pragova), tkanina nesagorljivim ili nepropustljivim tvarima, npr. vodenim stakлом, da bi se obezbedile od vatre, itd.

impregnirati (nlat. impraegnare) zatrudni-ti, oploditi; hem. natopiti, natapati, nakvasiti, prožeti drvo ili tkaninu uljem, mašču ili drugom kakvom nesagorljivom ili nepropustljivom tvarju.

impresario (ital. impresario) lice koje se, u ime kakvog pozorišnog ili koncertnog društva, stara o priređivanju predstava i

koncerata i o njihovom materijalnom uspehu; lice koje pronalazi i vrbuje dobre i talentovane članove, npr. za neku pozorišnu trupu.

impresibilan (nlat. impressibilis) sposoban za primanje utisaka, prijeljiv za utiske.

impresivan (lat. impressio utisak, dojam, fr. impressif) upečatljiv, koji pravi utisak, dojmljiv.

impresija (lat. impressio) utisak, upečatak, dojam, dejstvo koje jedna stvar (npr. pročitana knjiga, videna slika, saslušan muzički komad itd.) ima na koga.

impresionizam (lat. impressio) likovni, muzički i književni pravac koji se javio šezdesetih godina XIX veka u Francuskoj i koji smatra da se zadatak u umetnosti sastoji u što čistijem i vernijem prikazivanju i reprodukovavanju čulnih utisaka; *fil. pozitivizam*, zato što za njega, kao jedino realni, važe čulni utisci; *supr. ekspresionizam*.

impresionisti (lat. impressio) pl. pristalice *impresionizma* u slikarstvu, čiji je vod bio Klod Mone (1840—1926), koji smatra da umetnost treba da reprodukuje samo prvi, neposredan utisak; *supr. ekspresionisti*.

impresionistički (lat. impressio) koji potiče iz impresionizma, koji pripada im-presionizmu, koji je u vezi sa *impresio-nizmom*.

impresum (lat. impressum) štampana stvar, tiskanica; zakonski obavezno naznačavanje, na novinama i listovima, imena izdavača i urednika, odgovornog za sadržinu.

imprimatur (lat. imprimatur) „neka se štampa, može se štampati”; ranije: formula kojom cenzura dopušta da se neko delo sme štampati; danas: odobrenje kojim pisac, urednik, odgovorni korektor i sl. dopušta da se nešto može štampati.

improbabilitet (nlat. improbabilitas) neverovatnost, neverovatnoća.

improbacija (nlat. improbatio) neodobravanje, odbacivanje.

improvidencija (nlat. improvidentia) neobavizost, neopreznost, nesmotrenost, ne-pažljivost.

improvizan (lat. improvisus) nepredviđen, neslućen, iznenadan; v. *eko improvizo*.

improvizator (nlat. improvisator, ital. improvisatore) onaj koji nešto čini bez prethodnog pripremanje, npr. drao! govor, sastavlja pesmu, recituje, glumi, svira, peva itd.

improvizacije (nlat. improvisatio) činjenje (ili: radenje) bez pripreme; držanje govora, pisanje pesme, recitovanje, glumljenje, pevanje itd. bez pripremanje: *improvi-zada*.

improvizirao^{IM} (ital. improvisare) učiniti (ili: raditi, činiti, uraditi) bez pret-

hodnog pripremanje; stastaviti nešto na brzu ruku (pesmu, govor, deklamaciju itd.).

improperije (lat. improprius) pl. delovi liturgije na Veliki petak u katoličkoj crkvi: žalbe Spasitelja zbog nevernosti njegovog naroda.

improporcija (nlat. improprio) nesrazme-ra, nesrazmernost.

improprijacija (nlat. impropriatio) *prav.* prisvajanje, prisvojenje; davanje crkvenih dobara u leno.

improprijet (lat. improprietas) nepode-snost, pogrešna upotreba (izraza).

impuberes (lat. impuberes) pl. *prav.* nestasali za ženidbu, nestasale za udaju, nedorasli, nesazreli za ženidbu.

impubertet (nlat. impubertas) neodraslost, nestaslost, nesposobnost za ženidbu (ili: udaju).

impugnacija (lat. impugnatio) pobijanje, osporavanje, napadanje razlozima; *impugnacioni spis prav.* spis kojim se pobijaju dokazi protivničke strane.

impudencija (lat. impudentia) bestidnost, bezobjavnost, bezčnost; nečednost.

impulzivan (nlat. impulsivus) pokretan, koji pokreće, koji podstiče, koji pobuduje, koji podstrekava, koji radi kao da ga nešto goni.

impulzija (lat. impulsio) v. *impuls*.

impulzorijales (nlat. impulsoriales se. lit-terae) pl. pismene opomene kojima viši sud podstiče niži sud da pristupi rešavanju neke stvari.

impuls (lat. impulsus) podsticaj, nagon, težnja; pokretna sila, pokret; med. neodoljiv nagon; *impuls sile fiz.* proizvod iz sile i vremena, trajanja, njenog dejstva.

imputacija (nlat. imputatio) uračunavanje, pripisivanje, bedenje, nabedivanje, okrivljenje, podmetanje krivice.

imputirati (lat. imputare) uračunati, uračunavati, pripisivati (u krivicu), nabe-diti, nabedivati, kriviti, okrivljavati, podmetati, podmetnuti.

imrahor (arap.-pers., tur. mirahor) konu-šar.

imun (lat. immunis) sloboden od državnih tereta, oslobođen poreze, vojne službe; med. neprimljiv za zarazu, otrov, bolest, obezbeden kalemljenjem od bolesti.

imunizacija (lat. immunis) med. činjenje ne-primljivim za zarazu, otrov, bolest, obezbedenje od zaraze, otrova, bolesti; obezbe-denost od zaraze, otrova, bolesti; kalemljenje protiv bolesti.

imunizirati (lat. immunire) obezbediti (ili: obezbedivati) od bolesti, činiti (ili: učiniti, praviti, napraviti) nepri-mljivim za bolest, kalemiti protiv bolesti.

imunizovati v. *imunizirati*.

imunitet (lat. immunitas) oslobođenje sve-tovnih i crkvenih poseda od vlasti javnih službenika; oslobođenje od tereta,

poreza i dr.; krivična neodgovornost narodnih predstavnika za dela i izjave koje učine u svojstvu narodnih predstavnika; *med.* neprimljivost za zarazu, otrov, bolest, otpornost organizma prema zaraznim bolestima. U međunarodnom pravu imunitet znači oslobođenje tudiših državnih organa pretvaranja, npr. pri prekoračenju granice u službenom saobraćaju; znači *ieksteritorijalnost*.

imunologija (lat. immunis, grč. logia) *med.* nauka o imunitetu organizma.

imunost v. *imunitet*.

imunoterapija (lat. immunis, grč. therapeia lečenje) *med.* podsticanje organizma da stvara tela koja ga čine neprimljivim za zarazu, otrov, bolest.

imutacija (lat. immutatio) menjanje, preinacivanje, preobražavanje.

imutirati (lat. immutare) promeniti, izmeniti, preinaciti, preobraziti.

in- (lat. in) u složenicama kada dolazi ispred 1 piše se i čita il, ispred: b, m, r = im, ispred r = ir; 1. nerazdvojan odrečni predmetak u latinskom i romanskim jezicima —ne, iskazuje prestanak, suprotnost ili odsustvo i nepoštovanje onoga što sadrži u reči, pred kojom stoji, izraženi pojam; 2. latinski i italijanski predlog, sa značenjem: za kretanje i pravac — u, na, ka; za vreme — do; za rok — na; za smer i svrhu — na, za, radi, zbog.

nnabruptan (lat. inabruptus) preopširan, neprekidan, oviše razvučen.

inad (tur.) v. *inat*.

inadekvatav (nlat. inadæquatus) nejednak, neodgovarajući, nepodesan.

inakuratan (nlat. inaccuratus) netačan, nemaran, alkav, neuredan.

inakeptabilitet (nlat. inacceptabilitas) neprimanje, neprihvatljivost, neusvajanje.

inakceptibilan (lat. in-, acceptibilitas) neprihvatljiv.

inamorato (lat. amor, ital. inamorato) onaj koji je zaljubljen, dragan.

inanicija (nlat. inanitia) ispra, —njavanje; praznoća želuca; nemoć (ili: slabost) usled nedostataka hrane.

inapetencija (nlat. inappetentia) nemanje (ili: nedostatak) prohteve za jelom, neraspoloženje za jelo, nedostatak volje za jelom; gađenje od nečega.

inaplikabilan (nlat. inapplicabilis) neprimljiv, koji se ne može primeniti.

in apsencija (lat. in absentia) u odsutnosti, u odsustvu.

inapstinencija (nlat. inabstinentia) neuzdržljivost, neuzdržavanje.

in apstrakto (lat. in abstracto) u opštem, posmatran zasebno, samo u mislima (bez obzira na konkretne odnose); *supr. in kontekstu*.

in armis (lat. in armis) pod oružjem, naoružan.

inartikulacija (nlat. inarticulatio) nejasnoća u izgovaranju, mucanje, mumlanje.

inartikuliran (nlat. inarticulatus) nejasno izgovoren, promucan, promumlan.

inat (tur. inat, arap. 'inad) prkos, tvrdoglavost, upornost u protivljenju; *inad*.

inauguralni (lat. inauguro posvećujem, uvodim) koji je u vezi sa *inauguracijom*, koji se tiče *inauguracije*; *inauguralni govor* govor koji se drži prilikom posvete i uvođenja u dužnost, zvanje ili položaj, pristupni govor, pristupna beseda, pristupno predavanje; *inauguralna disertacija ili disputacija* naučna rasprava koju, na univerzitetima, mora da napiše i podnese fakultetskom savetu onaj koji želi da dobije zvanje doktora.

inauguracija (lat. inauguratio) posveta u neko dostojanstvo, svečano uvođenje u zvanje, položaj, dužnost; svečano otvaranje, svečano otkrivanje; započinjanje, označavanje početka.

inaugurirati (lat. inaugurate) svečano po-svetiti koga u neko dostojanstvo, svečano uvesti u dužnost ili zvanje; svečano otvoriti, svečano otkriti; započeti, započinjati.

inauratura (lat. aurum zlato, nlat. inaura-tura) v. *inauracija*.

inauratus (lat. inauratus) pozlaćen; *pilule inaurate* (lat. pilulae inauratae) pl. *med.* pozlaćene pilule.

inauracija (lat. aurum zlato, nlat. inaura-tio) pozlata, pozlaćivanje; *ged. prevlačenje pilula zlatnom penom.

inafektacija (nlat. inaffectatio) neusilje-nost u ponašanju, prirodnost.

inadžija (arap.-tur. inalci) tvrdoglav, jogunast čovek, prznica, svađa lica.

in Bahu et Venere (lat. in Baccho et Venere) u Bahu i Veneri, tj. u piću i ljubavi.

in brevi (lat. in brevi se. tempore) za kratko vreme, uskoro.

inbriding (eng. inbreeding) *biol.* gajenje životinja ili biljaka putem ukrštanje srodnih jedinki.

inv. (lat. inv., invenit) v. *invenit*.

iiivaginacija (lat. vagina kapija, korice, nlat. invaginatio) uvlačenje u korice, navlaku, kanal i sl.; *med.* uvlačenje jednog creva u drugo.

invadirati (lat. invadere) upasti u tuđu zemlju sa vojskom, napasti, navaliti.

invazivan (nlat. invasivus) napadan, osvajački, napadački; *invazivna vojska* vojska za neprijateljski upad u tuđu zemlju; *invazivni rat* napadački rat koji počinje iznenadnim upadom u neprijateljsku zemlju; *invazivne bolesti* koje izazivaju životinjski i biljni gotovani (izraziti).

invazija (lat. invasio) navala, najezda, upad s vojskom u tuđu zemlju; naročito: neprijateljski upad kome nije cilj trajno osvajanje zemlje, nego samo postizanje nekog prolaznog cilja.

- invalencija** (lat. *invalidia*) nemoć, iznemoglost, slabost, bolešljivost.
- invalid** (lat. *invalidus*) onaj koji je nesposoban ili onesposobljen za službu i zarađivanje radi izdržavanja sebe i svoje porodice, naročito onaj koji je onesposobljen u ratu, *rati invalid*.
- invalida** (lat. *invalida*) vrsta socijalne pomoći invalidima i njihovim porodicama.
- invalidan** (lat. *invalidus*) iznemogao, nemoćan, s manom, nesposoban za službu, neupotrebljiv, onesposobljen; rashodovan, škart; *prav.* nevažeći, koji nije osnovan na pravu.
- invalidacija** (nlat. *invalidatio*) *prav.* proglašenje nevažećim, presuda kojom se nešto proglašava za nevažeće, obesnaženje; *validiranje*.
- invalidirati** (lat. *in, valere*, fr. *invalider*) *prav.* poništiti, oboriti, obesnažiti, lišiti pravnog osnova.
- invaliditet** (lat. *invalidus*, fr. *invalidité*) iznemoglost, nemoćnost, neupotrebljivost, nesposobnost za vršenje službe; naročito: nesposobnost nekog lica da, usled bolesti ili rana zadobivenih u ratu ili javnoj službi, radom privredi ni trećinu onoga što bi, da je telesno odnosno duševno zdravo, moglo da privredi; *prav.* nevaženje, nevažnost, ništavost.
- invar** (lat. *varius* različit, nlat. *invariabilis* nepromenljiv) čelik sa oko 36% nikla, sa vrlo malim koeficijentom istezanja, zbog čega je podesan za izradu raznih vrsta mera i sl.
- invariabilan** (nlat. *invariabilis*) nepromenljiv, neizmenljiv, postojan.
- invariabilitet** (nlat. *invariabilitas*) nepromenljivost, postojanost.
- invariјanta** (lat. *in-*, fr. *variant*) *kat.* svojstvo ili vrednost koja pri datim transformacijama ostaje nepromenjena.
- invekta** (lat. *invehere* uvesti, *invectus* uvezen, *invecta* uvezeno, uvezene stvari) v. *invekta et plata*.
- invekta et plata** (lat. *invecta et illata*) *prav.* „sve što je uvezeno i uneseno“, pokretno-sti koje zakupac donosi na zemlju uzetu pod zakup, *plata*.
- invektiva** (lat. *invehi* kidisati, nasrnuti, napasti, *invectivus* nasrtljiv, pogrdan) na-srтанje, vređanje, uvreda, uvredljivo za-dirkivanje, peckanje, grdnja, grđenje; naročito: *invektive* uvrede, vređanja, uvredljiva zadirkivanja, peckanja, grđenje.
- invektivan** (lat. *invectivus*) nasrtljiv, uvredljiv, pogrdan.
- invenit** (lat. *invenire* pronaći, *invenit*) pronašao je, pronašao (na bakrorezima, obično skraćeno *inv.*, pored imena umetni-kova).
- inventar** (lat. *invenire* pronaći, nlat. *inventarium*) spisak stvari koje se nađu prilikom nekog pregleda, spisak pokretnih stvari koje spadaju u sastav nekog imanja, ili same te stvari; živi inventar stoka koja pripada nekom imanju; mrtvi inventar poljoprivredne sprave, alata i sl.; knjiga koja sadrži takav spisak.
- inventarizacija** (nlat. *inventarisatio*) popisivanje (ili: pravljenje spiska) stvari koje pripadaju nekom imanju ili ostavštini, pravljenje inventara; *inventari-sanje*.
- inventarizirati** (nlat. *inventarisare*) popisati (ili: popisivati, napraviti spisak) stvari, napraviti inventar; *inventarisa-ti, inventirati*.
- inventarisanje** (nlat. *inventarisare*) Ć. *inventarizacija*.
- inventarisati** (nlat. *inventarisare*) v. *inventarizirati*.
- inventivan** (nlat. *inventivus*, fr. *inventif*) v. *invenciozan*.
- inventor** (lat. *inventor*) pronalazač, izumi-telj, tvorac.
- inventura** (nlat. *inventura*) pregled i popis onoga što se zatekne, npr. u nekom stovarištu; trg. ispisivanje robe koja se nade na stovarištu; stovarišna knjiga, skla-dišna knjiga, knjiga stovarišta, lagerska knjiga; stovarišno stanje, skladišno stanje, stanje *lagera*.
- invencija** (lat. *inventio*) pronalazeњe, izumevanje; pronalazak, izum; pronalazački dar, sposobnost pronalazeњa; duhovitost, dosetljivost.
- invenciozan** (lat. *invenire* pronaći, nlat. *inventiosus*) pronalazak, iznalazan, pronalazački, iznalazački; duhovit, dosetljiv; *inventivan*.
- invergencija** (nlat. *invergentia*) nagib, nagibanje, naginjanje.
- inverzivan** (nlat. *inversivus*) obrnut, izvraćen, premetnut; Č. *inverzija* (lat. *inver-so* ordine) obrnutim redom, u obrnutom poretku.
- inverzija** (lat. *inversio* obrtanje) *gram.* premetanje, premetnut red rečenica, kad zavisna rečenica dode pre glavne gde hoće da se jače istakne smisao zavisne rečenice, npr.: Kud vojska pređe, tu trava ne raste; *ret.* premet, obrtanje reda reči radi isti-canja onoga dela rečenice koji bi, u običnom redu reči, zauzimao manje vidno mesto, npr.: Za junačko pitaju se zdravlje (= *hiperbaton*); *voj.* obrazovanje ubojnog reda na način koji odstupa od uobičajenog, postrojavanje obrnutim redom; *med.* izvrat, izvracenost, posuvraćenje, posuvraćenost (pojedinih šupljih organa), npr. materice, creva, pri čemu unutarnja površina postane spoljašnjem, i obratno; *meteor.* slučaj kad se na nekoj visini nađe topliji sloj vazduha nego što je sloj ispod njega dok je normalno da temperatura na većoj visini bude niža; u seksologiji: spolni život osoba koje svoje spolne prohteve mogu zadovoljiti samo na osobama spola kome i same pripadaju; *hen.* pretvaranje

- hemijskih stereozomera iz jednog oblika u drugi, razlaganje složenih šećera na optički aktivne komponentama!-, suprotna operacija (npr. sabiranju je inverzno oduzimanje).
- inverzor** (nlat. inverzor) *fiz.* instrumenat koji služi za preokretanje galvanske struje, preokretач. **inversivan** v. *inverzivan*.
- invertebrata** (nlat. invertebrata) *pl. zool.* beskičmenjaci.
- ivvertencije** (lat. invertentia) *pl. med.* sredstva za omotavanje ljtih lekova, naročito kiselina.
- invertirati** (lat. invertere) obrtati, obrnuti, izvrnuti, izvrtnuti, preokrenuti, preo-kretati, premetnuti; vo/. postrojiti obrnutim redom.
- investigabilav** (lat. investigabilis) koji se može istražiti ili ispitati.
- investigator** (lat. investigator) istraživač, ispitivač.
- investigacija** (lat. investigare) istraživanje; traganje; traženje.
- investirati** (lat. investire) postaviti, postavlјati, snabdeti znacima dostojanstva; *trg.* uložiti novac u neki unosan posao ili preduzeće.
- investitura** (lat. investire postaviti, nlat. investitura) svečano postavljanje na neki položaj, npr. biskupski; uvođenje u posed feudalnog dobra; davanje biskupima prstena i štapa kao znaka njihovog prava poseda.
- investicija** (lat. investitio) ulaganje kapitala u neki unosan posao ili unosno preduzeće; *investiciona banka* novčani zavod koji daje kredit za ulaganje novca u unosno preduzeće; *investicioni zajam* zajam koji se zaključuje za privredne korisne ciljeve (npr. za izgradnju železnica, puteva i dr.); *investicioni klkmelioracionikredit* kredit koji se upotrebljava za popravljanje kakvoće zemljišta, za pretvaranje zemljišta nesposobnog za obradivanje u sposobne (npr. za isušivanje ritova i ol.).
- invizibilan** (lat. invisibilis) koji se ne može videti, nevidljiv.
- invizibilitet** (lat. invisibilitas) nevidljivost.
- in vitro** (lat. in vi tro) u staklu (npr. u *epru-veti*).
- in vino veritas** (lat. in vino veritas), „y vinu je istina“, tj. kada je čovek pri piću, govori istinu.
- invitator** (lat. invitator) pozivač.
- invitacija** (lat. invitatio) poziv, pozivanje.
- in vivo** (lat. in vivo) uživo; na živo.
- invokacija** (lat. invocatio) prizivanje, dozivanje, moljenje da dođe.
- involvencija** (lat. involventia) *pl. med.* sredstva za ublažavanje i neutralizovanje žestine nekog leka, npr. ulje.
- involvirati** (lat. involvere) umotati, umota-vati, zametati, zamotavati, obviti, obvi-
- jati; imati u sebi, sadržavati u svom pojmu.
- involukrum** (lat. involucrum) zavoj, omotač, pokrivač, oblog; *bot.* ovojak.
- involucija** (lat. involutio) JDijanje, zamotavanje, obmotavanje; zapl ::t, zamršaj; *med.* oronjavjanje tela u stare iti (npr. u klimakterijumu), ili pojedinih organa (npr. materine odmah posle porodaja); opadanje, slabljenje; *supr.* evolucija.
- invocirati** (lat. invocare) prizvati, prizivati, dozivati, moliti da.dode.
- invulnerabilitet** (nlat. invulnerabilis) neranljivost, nepovredljivost.
- inguinalan** (lat. inguinalis) *znat.* preponski, koji se tiče prepona.
- ingeminacija** (nlat. ingeminatio) udvajanje, ponavljanje.
- ingeminirati** (lat. ingeminare) udvojiti, udvajati, ponoviti, ponavljati; udvojiti se, udvajati se, umnožavati se.
- ingeneracija** (nlat. ingeneratio) usaćivanje, rađanje s čim, urođenost.
- in genere** (lat. in genere) uopšte, općenito, u svemu, ukupno.
- ingenij(um)** (lat. ingenium, ingnere usaditi) prirodnja sposobnost, darovitost, duh, razum, genije; duhovit i oštouman čovek; oštouman pronalazak; *ingenijum akutum* (lat. ingenium acutum) oštouman i fin duh; *ingenijum kapaks* (lat. ingenium sarah) sposoban duh; *ingenijum stupidum* (lat. ingenium stupidum) tlupak; *ingenijum tardum* (lat. ingenium tardum) trom duh, glava koja sporo misli.
- nngeniozan** (lat. ingeniosus) uman, oštouman, duhovit, darovit, dosetljiv, pronicljiv.
- ingeniozitet** (nlat. ingeniositas) oštou-mnost, dosetljivost, pronicljivost, darovitost, pronalazačka sposobnost.
- ingenuitet** (lat. ingenuitas) nekada pravo čoveka koji se rodio kao slobodan (a ne kao rob); prostodušnost, bezazlenost, iskrenost.
- ingerent** (lat. ingerens) *prav.* sporedni tu-žilac.
- ingerencija** (nlat. ingerentia) mešanje u što, uticanje, vršenje uticaja.
- ingerirati** (lat. ingerere) uneti, unositi; unositi u želudac hrani; *ingerirati se* mešati se, petljati se u što.
- ingeeta** (lat. ingerere unositi, ingesta) *pl. fkziol.* tvari, materije, koje se unoše u telo (hrana, vazduh i dr.).
- ingestija** (lat. ingestio) unošenje hrane u telo kroz usta.
- Inglišmen** (eng. Englishman) Englez.
- ingluvijes** (lat. ingluvies) *zool.* voljka, guša.
- ingot (eng. ingot) oblici metala izliveni u naročitim kalupima; blok kovine; kalup za livenje kovine.
- iigredijencija** (lat. ingredior) sastavni deo nekog spoja, smeša; sastojak; dodatak, pri-mesa, *ingredijens*.

- ingres** (lat. *ingressus*) ulazak, pristup, stupanje u; odobravanje; primanje kaludericu u manastir.
- ingresiv** (lat. *ingredior*) *gram.* glagolski vid ili oblik kojim se' označava otpočinjanje glagolske radnje ili stanja.
- ingresija** (lat. *ingressio*) ulaženje, ulazak, stupanje u, početak.
- ingrosar** (nl. *ingrossarius*) poverilac koji je upisan u hipotekarnu knjigu.
- ingrosat** (nl. *ingrossatus*) v. *ingrosar*.
- ingrosator** (nl. *ingrossator*) onaj koji vodi hipotekarnu knjigu; *ingrosč*.
- ingrosacija** (nl. *ingrossatio*) unošenje (ili: upisivanje) u hipotekarnu knjigu.
- ingrosirati** (nl. *ingrossare*) akta ili dokumenta prepisati načisto; naročito: upisati u hipotekarnu knjigu.
- ingrosist(a)** (nl. *ingrossare*) v. *ingrosator*.
- in groso** (ital. *in grosso*) *trg.* naveliko.
- ingustabilan** (lat. *gustare*, nlat. *ingustabilis*) bezukusan, otužan, bljutav.
- indantren-boje** (složenica od *indigo* i *antracin*) vrsta postojanih katranskih boja.
- indsbite** (lat. *indecibilis*) *prav.* bez krivice, nedužno; bez prava, bez ovlašćenja.
- indebitum** (lat. *indebitum* nedug) *prav.* radnja izvršena iz zablude, koja se nije morala izvršiti.
- indeklinabilan** (lat. *indeclinabilis*) *gram.* nepromenljiv, bespadežan.
- indeklinabilitet** (lat. *indeclinabilitas*) *gram.* nepromenljivost imenica, pridava, bespadežnost.
- indeks** (lat. *index*) pokazivač lista ili strane u knjizi; spisak, registar; kratka sadržina; pokazivač, skazaljka; mag. oznaka desno uđnu; znak; *staviti nekoga ili nešto na indeks* zabraniti, isključiti, žigosati kao opasno; *indeks librorum prohibitorum* (lat. *index librorum prohibitorum*) ili samo *indeks* spisak knjiga koje je katolička crkva zabranila zbog jere-tičkih učenja koja sadrže, i koje se smeju čitati samo po naročitom odobrenju; *in-deksna kongregacija* stalni odbor kardinala i dominikanaca koji vodi nadzor nad knjigama i odlučuje: koje od njih treba odobriti; *indeks cena* pokazatelj cena.
- indeks prelamanja svetlosti** *opt.* odnos između *sinusa* upadnog i sinusa prelomnog ugla, koji je uvek isti za dve određene sredine, i ne zavisi od veličine upadnog ugla, nego samo od prirode obeju sredina (pokazuje odnos brzina prostiranja svetlosti u obema sredinama).
- indemnitet** (lat. *damnum* šteta, *indemnitas*) naknada štete, odšteta.
- indemniti** (eng. *indemnity*) obezbeda od kazne, nekažnjivost; *akt* (ili: *bil*) ov *indemniti* (eng. Act, ili: Bili, of Indemnity) zakonski predlog ili rešenje kojim par-lamenat saopštava, u slučaju kada je ministarstvo, imajući u vidu interese države,
- ve, u nekoj stvari radilo na svoju ruku, da postupak toga ministarstva smatra opravdanim i nekažnjivim.
- indent** (eng. indent) *trg.* nekada ugovor o isporučivanju robe evropskim trgovackim kućama u Istočnoj Indiji i Australiji, ili ovih poslednjih domaćim trgovcima.
- independentan** (lat. *independens*) nezavisan, samostalan, slobodan; sklon nezavisnosti ili samostalnosti.
- independevti** (lat. *independens*, *independen-tis*) pristalice jedne protestantske struje u Engleskoj i Americi, koji traže nezavisnost i samostalnost svake crkvene opštine.
- in depozito** (lat. *in deposito*) *prav.* u ostavi, na čuvanje kod suda.
- ideterminacija** (nl. *indeterminatio*) neodređenost, neopredeljenost; nerešenost, nerešljivost.
- indeterminizam** (lat. *in determinatio* određenje, opredeljenje) *fil.* učenje da je čovečja volja potpuno slobodna u svom opredelji-vanju i delanju, tj. da se može, pod istim okolnostima i uslovima, različito opredeljivati; *supr. determinizam*.
- indeterminiran** (nl. *indeterminatus*) neodređen, neopredeljen; nerešen.
- indeterminist(a)** (lat. *in determinare* odrediti, opredeliti) *fil.* pristalica učenja da je čovečja volja slobodna; *up. indeterminizam*.
- indefenzus** (lat. *indefensus*) *prav.* nebranj, kome nema pomoći.
- čndefinitan** (lat. *indefinitus*) neodređen, nejasan, nerazumljiv.
- indefinitum** (lat. *indefinitum*) *gram.* neodređena zamenila.
- indecantan** (lat. *indecens*) nepriličan, nepristojan, bezobrazan.
- indecizivan** (nl. *indecisivus*) koji ne rešava, koji ne odlučuje, neodlučujući.
- individua** (lat. *individuum* ono što je nedeljivo) v. *individuum*.
- individualan** (lat. *individualis*) jedinčani, koji pripada jedinci ili pojedincu, koji se tiče jedinice ili pojedinca, pojedinačni, osobni, ponaosobni, lični; osobeni, samo jednoma svojstven; *individualno pojam log.* pojam koji obuhvata samo jednu jedinku ili samo jedan predmet, npr. Kraljević Marko.
- individualizam** (lat. *individuum jedinka*) *fil.* pravac mišljenja, osećanja i htjenja koji je upravljen samo na jedinku kao takvu, sistem izdvajanja jedinki u društvu; *etički individualizam* posmatra jedinku kao krajnji cilj, a njeno svestrano razviće i sreću kao ono što je prvo i najglavnije; *istorijski individualizam* smatra veliku ličnost, heroja, kao glavnog činioce u istorijskom zbivanju (*Karlajl*); *politički individualizam* posmatra društvo i državu samo kao sredstvo za postizanje ciljeva jedinke; *pri-*

<i>vredni individualizam</i> ostavlja uobličavanje privrednog života slobodnoj delatnosti pojedinaca; <i>pedagoški individualizam</i> traži da se vaspitni rad podešava prema osobenosti i sposobnostima vaspitanika; <i>socioološki individualizam</i> tvrdi da društvene pojave nastaju usled uzajamnog delanja jedinki.	indigestan (lat. <i>indigestus</i>) neprokuvan, nesvaren; <i>fig.</i> nepromišljen, neizrađen, nedorađen, nesređen.
individualizacija (nlat. <i>individualisatio</i>) v. <i>individualacija</i> .	indigestibilan (nlat. <i>indigestibilis</i>) teško svarljiv, nesvarljiv.
individualizirati (lat. <i>individuum</i> , fr. <i>individualiser</i>) upojediniti, upojedinjava-ti, izdvajati koga ili što da bude samo za sebe, pa ga onda tako posmatrati ili prema njemu postupati; odvajati prema osobenosti; <i>supr. generalizirati</i> .	indigestija (lat. <i>indigestio</i>) <i>med.</i> nevarenje, rđavo varenje, mali katar želuca.
individualist(a) (lat. <i>individuum</i>) <i>fol.</i> pristalica <i>individualizma</i> ; naročito: onaj koji smatra da je ličnost, heroj, glavni činilac istorijskog zbijanja; <i>supr. kolektivist</i> .	indigeti (lat. <i>indigetes</i>) mr. mit. kod Rimljana: domaći bogovi-zaštitnici, bogovi zaštitnici zemlje, heroji koje su, posle smrti, proglašili za bogove.
individualitet (nlat. <i>individualitas</i>) jedin-ka, ličnost; priroda i osobenost jedinke, priroda pojedinca, skup osobina kojima se jedinke razlikuje od svih ostalih jedinki iz svoje vrste, osobenost; <i>individualnost</i> .	indignacija (lat. <i>indignatio</i>) negodovanje, zlovoljnost, srditost, ljutnja, ogorčenost zbog nezasluženog postupanja.
individualnost (nlat. <i>individualitas</i>) v. <i>individualitet</i> .	indigniran (lat. <i>indignatus</i>) rasrđen, naljućen, koji se opravdano buni protiv koga ili čega, ogorčen zbog nezasluženog postupanja.
individualacija (lat. <i>individuum</i> jedinka) upojedinjavanje, upojedinjenje; zbijanje i proces izdvajanja jedinke iz nečega opšteg; radnja kojom nešto postaje jedin-kom, ili kojom se pojačava nečija osobenost (individualitet); posmatranje nekoga ili nečega prema njegovoj osobenosti; ograničavanje na jedinku; <i>principijum individuationis</i> (lat. <i>principium individuationis</i>) načelo (ili: činilac) na kojem se osniva individualacija.	indignirati (lat. <i>indignari</i>) naljutiti, rasrditi, izazvati (ili: izazivati) pobunjenje i zlovolju.
individualitet (nlat. <i>individualitas</i>) pojedinačnost, osobenost; ja.	indignitet (lat. <i>indignitas</i>) nedostojnost, nevrednost, nedostojno ponašanje ili postupanje, niskost, sramota, uvreda.
individualum (lat. dividere deliti, <i>individuum nedeljivo</i>), ono što je nedeljivo, što se ne može deliti, a da time ne izgubi svoju osobenost i svoje postojanje, koje zavisi samo od njegove celovitosti; jedinka, pojedinac, pojedinačno biće; osoba, ličnost, neko; <i>individua</i> .	indigo (šp. <i>indigo</i> , ital. <i>indaco</i> , fr. <i>indigo</i> , lat. <i>indicum</i> = <i>indicus color</i> indijska boja) čivit, najstarija i jedna od najlepših prirodnih modrih boja, postojana prema svetlosti i vodi, a i prema uticaju kiselina i boja, dobija se od lišća raznih vrsta čivitnjača (<i>Indigofera</i>) u Indiji; <i>reducirani indigo</i> v. <i>indigotin</i> ; <i>indigo, indigo-hartija</i> indigom modro obojena hartija koja služi istovremenom pisaju kopija.
individuitet (nlat. <i>individualitas</i>) pojedinačnost, osobenost; ja.	indigoterija (šp. <i>indigo</i> , fr. <i>indigoterie</i>) sađenje indigo-biljke; mesto gde se pravi indigo, čivitarnica.
individuum (lat. dividere deliti, <i>individuum nedeljivo</i>), ono što je nedeljivo, što se ne može deliti, a da time ne izgubi svoju osobenost i svoje postojanje, koje zavisi samo od njegove celovitosti; jedinka, pojedinac, pojedinačno biće; osoba, ličnost, neko; <i>individua</i> .	indigotin (šp. <i>indigo</i>) <i>hem.</i> supstanca koja kristališe u tananim pravim rombičnim prizmama plave boje i metalnog sjaja; čist indigo koji služi za bojenje trajno modrom (plavom) bojom; <i>reducirani indigo</i> .
indigen (lat. <i>indigena</i> , indu u, <i>gignere</i> , genui roditi, stvoriti) urodenik, starosedilac, domaći.	indijanist(a) (lat. India, sskr. <i>sindh</i> , pere. hindu, fr. <i>indianiste</i>) naučnik koji se bavi ispitivanjem i proučavanjem indijskih jezika i književnosti »aročito starijih (<i>sanskrita</i> i dr.).
indigenan (lat. <i>indigenus</i>) urodenički, starosedelački, domaći, zemaljski.	indij(um) (nlat. ind-i-um, indigo po tome što boji plamen plavom bojom) <i>hem.</i> elemenat, atomska masa 114,82, redni broj 49, znak Ir, srebrnastobeo metal, »silav kao olovlo i lako isparljiv.
indigenat (lat. <i>indigena</i>) pravo zavičajno-sti, pravo građanstva, državljanstvo; davanje građanskih prava i plemićke titule strancu; <i>up. inkolat</i> .	indikant (lat. <i>indicans</i>) <i>med.</i> znak, pojava, simptom, po kojem se može poznati i utvrditi neka bolest.
indigencija (lat. <i>indigentia</i>) potrebitost, nemaština, oskudnost, ubogost.	indikat (lat. <i>indicatum</i>) ono što se pokazuje, simptom, znak, pojava.
	iidikativ (lat. <i>indicativus</i>) <i>gram.</i> pokazni (ili: izjavim) glagolski način.
	indikativan (lat. <i>indicativus</i>) koji pokazuje, pokazni.
	indikator (nlat. <i>indicator</i>) pokazivač, puto-kaz; <i>hem.</i> supstance koje promenom obojenja pokazuju promenu stanja ili hemijske pri-

rode nekog sistema, većinom završetak neke reakcije (neutralizacije, oksidacije ili redukcije i taloženja); u elektrotehnici: signalna naprava; u mašinstvu: instrument za beleženje dijagrama o promeni odnosa između pritiska i zapremine, ili pritiska i vremena u stublini neke mašine u toku rada; *med.* radioaktivne materije pomoću kojih se mogu pratiti procesi izmene materija u čovečjem organizmu; *fiz.* materijali koji pod dejstvom nekog nuklearnog zračenja postaju ra-dioaktivni.

indikatoran (nlat. indicatorius) pokazan, naznačan, prikazan, koji pokazuje, koji naznačuje, koji prikazuje.

indikacija (lat. indicatio) pokazivanje, označavanje, oznaka, uputstvo; *prav.* osnov podozrenja; *med.* najbolji način lečenja ili lek koji, kao najcelishodniji, treba primeni-ti u nekoj bolestijs^pr. *kontraindikacija*.

indikta kauza (lat. indicta causa) *prav.* bez saslušanja, bez odbrane, bez dozvoljeno odbrane.

indikum (lat. indicum) v. *indigo*.

indikacija (lat. indictio) objava, objavlji-vanje; raspisivanje, sazivanje crkvene skupnosti; crkveni proglaš; *indikcio pashalis* (lat. indictio paschalis) objavlji-vanje uskršnjih praznika (kod katolika).

indirekt (lat. indirectus) u fudbalu: slobodan udarac koji se ne tuče pravo u kapiju, nego se lopta doda nekom drugom igraču koji puca u kapiju.

indirektan (lat. indirectus) posredan, obila-zan, zaobilazan, okolišan; *indirektan govor gram:* neupravni govor; *indirektan dokaz* onaj kojim se dokazuje istinitost zaključka pokazivanjem neistinitosti njegove *kontradiktorne* suprotnosti ili pokazivanjem da zaključak ne može biti pretpostavljen kao neistinit; *indirektan ton* odbijen ton, refleksni *toi*; *indirekt-ni porezi* posredni porezi, tj. oni koji se ne razrezuju neposredno na poreske obvez-nike, nego na taj način što se udaraju na izvesne vrste robe.

indiskretan (lat. indiscretus) suviše radoznao, slobodan u odnosu prema nekome; ne-razborit, nepromišljen, nesmotren, neoprezan; proliven, koji ne ume da čuti, koji ne ume da čuva tajnu, brbljiv; nametljiv, nepristojan.

indiskrecija (nlat. indiscretio) neobazri-vost, nepromišljenost; nesmotrenost, neo-preznost; prolivenost, nečuvanje tajne; suvišna radoznalost, sloboda prema kome; nametljivost.

indiskriminacija (nlat. indiscriminatio) nesposobnost ili nemogućnost razlikovanja, nerazlikovanje.

indiskutabilan (nlat. indiscutibilis) koji se ne može pretresati, o kome se ne može raspravljati, neosporan.

ivdispenzabilitet (nlat. indispensabilitas) preka potreba, neophodnost, neizbežnost, neminovnost.

indispozicija (nlat. indispositio) rđavo raspoloženje, neraspoloženje, mrzvolja, zlovolja; nelagodno osećanje, bolesli-vost, kenjkavost.

indisponibilan (lat. disponere raspolagati, nlat. indisponibilis) neraspoloživ, kojim se ne može raspolagati, koji nije na raspaganju, neotudiv.

indisponiran (nlat. indisponere) neraspoložen, zlovoljan, mrzvoljan; koji se ne oseća dobro, nelagodan, bolesljiv, kenjkav.

indispoairati (nlat. indisponere) oneraspoložiti, oneraspoložavati, ozlovolti, pokvariti dobro raspoloženje.

indisputabilan (nlat. indisputabilis) neosporan, nesumnjiv, o kome ne treba raspravljati.

indistinkcija (nlat. indistinctio) neodređe-nost, nejasnost, nerazgovetnost.

indiscipliniran (nlat. indisciplina) neu-kročen, neobuzdan, neposlušan; *voj.* neobučen, neuvežban.

indiferentan (lat. indifferens) ravnodušan, koji ne mari, kome je svejedno ^*indiferentan bankovi posao* posao u kome banka učestvuje samo kao posrednik između kupca i prodavca; *indiferentna sredstva* bezazlena sredstva, ona koja nemaju nikakva dejstva; *indiferentna tačka fiz.* tačka na kojoj nema dejstva, tačka između dva suprotna pola gde se oni uzajamno potiru, npr. *magnetna indiferentna tačka* je tačka koja leži u sredini između severnog i južnog pola jednog magneta; *indiferentne terme* topli izvori koji ne sadrže nikakve karakteristične soli (za razliku od mineralnih voda).

indiferentizam (nlat. indifferens nerazli-čan, koji se ne razlikuje, ravnodušan) ravnodušnost, neučešće u nečemu, naročito u verskim stvarima; *fil.* ravnodušno ponašanje prema izvesnim teorijskim ili praktičnim (socijalnim) nazorima; *lgega-fizički indiferentizam* shvatanje da se čovečja volja ne opredeljuje ni spoljnim ni umutarnjim pobudama; *supr. fanaticizam*.

indiferentist (nlat. indifferens) ravnodušan čovek, onaj koji ne pokazuje interesovanje za što (supr. *fanatik*); *fil.* pristalica *indiferentizma*.

indiferentnost v. *indiferencija*.

indiferencija (lat. indifference) ravnodušnost, neosetljivost, hladnokrvnost, ne-zainteresovanost.

indicije (lat. indica) *pl. med.* znaci, predzna-ci, karakterne oznake, simptomi (bolesti); *prav.* osnovi podozrenja, okolnosti koje izazivaju sumnju ili podozrenje; *dokaz indicijama* dokaz na osnovu izvesnih znakova, dokaz za krivicu optuženoga samo po osnovama podozrenja.

indicij(um) (dat. indicium) v. *indicije*.

indicirati (lat. indicare) naznačiti, označiti, pokazati, pokazivati, prikazati; nagovestiti, obećati; uputiti, ukazati, naznačiti posao; *indicirana konjska snaga teh.* konjska snaga jedne gasne ili klipne parne mašine koja se pokazuje na dijagra-mu *indikatora*.

Indogermani (lat. India, Germani) v. *Indoevropljani*.

Indoevropljani (lat. India, Europa) zajedničko ime za grupe naroda koji žive u velikom delu Azije i gotovo celoj Evropi, a pripadaju kavkaskoj (beloj) rasi: Hindu-si, Persijanci, Jermenji, Grci, Romani, Sloveni, Germanni, baltički narodi, Kel-ti i Al banci; *indoevropski jezici* jezici kojima su govorili i govore indoevropski narodi; *up. ariski jezici*.

indoktrinacija (lat. doctrina nauka, učenje) u ideološko-političkom smislu znači nastojanje neke organizacione snage da pomoći raspoloživih sredstava nametne određena shvatnja, verovanja i načine ponašanja.

indolentan (lat. dolere boleti, žalostiti se, nlat. indolens) koji ne oseća bol; neosetljiv, ravnodušan, nehatan, nemaran, trom, lenj, učmao.

indolencija (lat. indolentia) neosetljivost prema bolu; ravnodušnost, neosetljivost, nehatnost, nemarnost, tromost, lenjost, uč-malost.

in dorzo (lat., ital. in dorso) trg. na poledini, npr. menice.

indosament (ital. in dorso, indosso na poledini) trg. prenošenje svih prava sa jedne menice na drugo lice time što se taj prenos zabeleži na poledini menice; *žiro*.

indosant (ital. indosso) trg. onaj koji prenosi menicu na drugog; *žirant*.

indosat (ital. indosso) trg. v. *indosatar*.

indosatar (ital. indosso na poledini) trg. onaj na koga se menice prenosi; *indosat, žiratar*.

indosirati (ital. indossare) trg. prenosi (ili: preneti) menicu na drugoga time što se taj prenos zabeleži na poledini; *ži-rirati*.

indocilan (lat. indocilis) nepoučljiv, neposlušan, nepokoran, kojim se ne može upravljati.

Indra (sskr. ind, indh, ind. Indra) mit. bog vazduha i veta, nosilac munja i gromovnik, najviši bog kod najstarijih stanovnika Indije; docnije: vladar nižih bogova, tj. svih sem Brahme, Višnu i Šive.

in dubio pro reo (lat. in dubio pro geo) trg. jedno od osnovnih načela sudskog krivičnog postupka tzv. klasične škole, po kojem osumnjičenog, u nedostatku dokaza o krivici, treba oslobođiti krivične odgovornosti (lat. in dubilis reus est absolven-

dus u nedokazanim slučajevima okrivljene nog treba oslobođiti).

induizam religija Indusa koja je nastala početkom srednjeg veka spajanjem bramani-zma i budizma; glavna božanstva u induizmu su: Brama, Indra, Višnu i Siva (Šiva).

indukovana struja ili *indukciona struja fiz.* električna struja izazvana ili proizvedena *indukcijom* ili *magneton indukcijom* ili *voltaindukcijom*; v. pod *indukcija*.

indukovati (lat. inducere uvesti, uvoditi) *log.* zaključivati (ili: zaključiti) iz pojedinačnog o opštem (*supr. dedukovati, de-ducirati*); *fiz.* u zatvorenom provodniku izazvati električnu struju kretanjem u blizini magnetsa (magnetna indukcija), ili provodnika kroz koju protiče struja (volta indukcija) ili zatvaranjem i otvaranjem kola struje.

induktivan (nlat. *inductivus*) *log.* koji se zaključuje ili je zaključen putem *indukcije*; *induktivni metod* metod indukcije (v. *indukcija*); *induktivne nauke* nauke koje se, uglavnom, osnivaju na metodi indukcije; *supr. deduktivan*.

induktivitet (lat. *inducere uvesti, uvoditi*, nlat. *inductivus*) *fiz.* koeficijenat *sa-moindukcije* odnos između kapaciteta dvaju kondenzatora jednakih po veličini kad je jedan od njih napunjen naročitim *die-lektrikumom*, a drugi je vazdušni kondenzator.

induktivnost (nlat. *inductivus*) *log.* kakvoće postojanja kao induktivan; *fiz. p.induktivitet*.

induktor (lat. *inductor*) *fiz.* *indukcioni aparat* aparat koji pokazuje jake naponske pojave; *varnični induktor*.

induktorij(um) (nlat. *inductorium*) *fiz.* aparat za proizvodjenje i izazivanje električne struje; v. *indukcioni aparat, indukciona kalem*.

indukcija (lat. *inductio*) 1. uvođenje; 2. *log.* zaključivanje iz pojedinačnog o opštem, metod mišljenja kojim se dolazi, na osnovu posmatranja, do istina o prostornovremenskoj stvarnosti, metoda prirodnih nauka (*induktivna metoda*); *supr. dedukcija*; 3. *fiz.* Faradej je otkrio 1831. god., da u zatvorenom provodniku bez struje, kada se u njegovoj blizini kreće magnet ili provodnik kroz koji protiče električna struja, nastaju električne struje koje samo dotle traju dok se magnet ili provodnik kreće. Ovo zbivanje nazvao je Faradej *indukcijom*, i to u prvom slučaju *magnet-nom*, a u drugom *voltaindukcijom*, a struje tako proizvedene *indukovanim klinindukcionim strujama*; 4. *fig.* navođenje na što, zavodenje.

indukciona vaga veoma osjetljiva sprava pomoću koje se ispituje unutrašnja sadržina metala, ili se, pomoću elektriciteta,

- pronalaže u metalu skrivene primeše (služi za otkrivanje lažnog novca).
- indukciona mašina** *fiz.* mašina za proizvođenje indukovanih električnih struja.
- indukcioni aparat** *fiz.* aparat za proizvođenje indukovanih struja visokog napona na osnovu *volta-indukcije* u sporednom ili sekundarnom kalemu (sa tankom dugačkom žicom) prekidanjem i uspostavljanjem struje u glavnom ili primarnom kalemu (sa debelom kratkom žicom).
- indukcioni kalem** *fiz.* kalem za izazivanje indukovane električne struje.
- indukcioni kapacitet** *fiz.* količina punje-nja strujom, sadržina punjenja; jačina izazivanja električne struje putem *induk-cije*.
- indukcioni motor** *fiz.* električni motor čiji se *anker* pokreće indukovanim strujom.
- indulgental** (lat. *indulgens*) koji prašta, blag, popustljiv, milostiv.
- indulgencija** (lat. *indulgentia*) popustljivost, blagost, milostivnost; oprاشtanje, oproštaj; *teol.* oprашtanje grehova; oprашtanje grehova za novac, što je katolička crkva činila u sred. veku, privikavajući time narod na verovanje da se mogu gresi, čak i budući, novcem otkupiti (trgujući) oprashtanjem grehova za novac, papa Lav H je ogromnim prihodima od te trgovine, sagradio crkvu sv. Petra u Rimu).
- indulin** (lat. *indulin*) *hem.* fabričko ime za indigomodru bojenu materiju; služi za bojenje vune, svile i za spravljanje mastila.
- indult** (nlat. *indultum*) povlastica, dozvola; rok koji je nekome odobren radi izvršenja svoje obaveze, odgađanje, odlaganje roka; izuzetna papska povlastica, papsko pismo kojim daje neku milost za oproštaj.
- in dulci jubilo** (lat. *in dul ci jubilo*) „y slatkom likovanju“, tj. živeti u veselju i izobilju.
- in duplo** (lat. *in duplo*) dvostruko, u dva primerka, u duplikatu.
- induracija (nlat. *induratio*) otvrduće; *fig.* okorenje, otupljivanje; nepokajanje, nepopravljanje; *induracio kordz* (nlat. *induratio cordis*) *med.* otvrduće srca; *induracio lienis* (nlat. *induratio lienis*) *med.* otvrduće slezine; *induracio hepatis* (nlat. *induratio hepatis*) *med.* otvrduće jetre.
- in durijus** (lat. *in durius teže, oštire*) *prav.* osuditi nekoga teže no što ga je osudio niži *sud*; *up. in pejus*.
- indurit** (lat. *in, durus*) *hem.* vrsta baruta, mešavina nitro-celuloze i aromatičnih nitro-jedinjenja.
- industrija (lat. *industria* marljivost, umetnost, radinost) proizvodna delatnost; naročito: proizvodnja na veliko, prerada sirovina pomoću mašina i podele rada (dok zanatstvo obično proizvodi na malo); grana obrta.
- industrijalac** (lat. *industria*) onaj koji se bavi obrtom naveliko, sopstvenik industrijskog preduzeća, fabrikant, tvorničar.
- industrijalizam** (lat. *industria*) učenje po kojem je industrija glavna svrha radnosti čoveka i društva; prevlast industrije ili industrijalca.
- industrijalizacija** (lat. *industria*) pretvaranje u industriju, uvodenje industrije, širenje industrije.
- industrijalist(a)** (lat. *industria*, fr. *industrialiste*) pristalica *industrijalizma*.
- industrijalski** (lat. *industria*) koji se tiče industrije, koji je u vezi sa industrijom, obrtnički, fabrički, tvornički; *indu-strijska železnica* fabričke železnice, ona koja vezuje industrijske preduzeća sa glavnom prugom; *industrijska berze* mesto gde se trguje sirovinama i fabričkom robom; *industrijske sistem* sistem političke ekonomije Adama Smita, po kome su marljivost, rad i štedljivost prizvori celokupne tekovine jednog naroda, pa i poslednji uslov njegovog blagostanja i bogatstva, te je, prema tome, s pravnog gledišta opravданo da budu tri vrste poreza: porez na zemlju, na obrt i na kapital.
- industrijski melanizam** *biol.* pojava tamnih oblika insekata u industrijskim rejoni-ma zagadenim čadi iz fabrika; tamna boja tela je prilagođenost na promenjenu (tamnu) sredinu.
- inducije** (lat. *induciae*) *pl.* primirje; *prav.* rok koji se ostavlja slučajnim i neizmernim krvicima.
- inducirana struja** *fiz.* v. *indukovana struja*.
- inducirati** (lat. *inducere*) v. *indukovati*.
- inevidoran** (lat. *inevidens*) nejasan, nerazgovetan, nerazumljiv.
- inegalan** (fr. *inegal*) nejednak, neravnome-ran; promenljiv, nestalan.
- inegzaktan** (nlat. *inexactus*) nehatan, nemaran, nebržljiv; pogrešan, netačan.
- inegzibilitet** (nlat. *inexigibilitas*) nemogućnost potraživanja, zahtevanja, nepo-tražljivost.
- inegzistencija** (nlat. *inexistencia*) nepostojanje.
- inedita** (lat. *inedita*) *pl.* v. *ineditum*.
- ineditum** (lat. *ineditum*) još neobjavljen, ili: ranije neobjavljeni spis, *anecdota*; *pl.* *inedita*.
- inedifikacija** (lat. *ineadificatio*) zidanje na tuđem zemljištu.
- inekvalan** (lat. *inaequalis*) neravan, nejednak, različit.
- inekspertan** (lat. *inexpertus*) neiskusan, nevičan, neoproban.
- ineksplorabilan** (nlat. *inexplorabilis*) neistražljiv, neispitljiv, neproučljiv.
- inekspresibilan** (nlat. *inexpressibilis*) neiskazljiv, neizražljiv, koji se ne može opisati; *ineksprimabilan*.

- inekstenzibilan** (nlat. inextensibilis) koji se ne može rastezati, nerastegljiv.
- in ekstenzo** (lat. in extenso) veoma opširno, sasvim iscrpio, u potpunosti, u svojoj obimnosti.
- in ekstremis** (lat. in extremis) v. *ekstrem*.
- ineligibilan** (nlat. ineligibilis) koji ne može biti izabran, nebirljiv.
- ineligibilitet** (nlat. ineligibilitas) nemogućnost da se bude izabran, nebirljivost.
- inepcija** (lat. ineptus, ineptiae) glupost, budalaština, ludost.
- inervacija** (lat. nervus živac, nlat. inner-vatio) *fiziol.* 1. snabdevenost delova tela nervima; 2. sprovođenje nadražaja putem nerava iz centralnog nervnog sistema u organe.
- insrтан** (lat. iners, inertis) nepokretan, mrtav, trom, učmao; lenjiv.
- inertne supstance** (lat. iners, inertis) sup-stance koje hemijski reaguju veoma teško (npr. inertni gasovi).
- inercija** (lat. inertia) nepokretnost, mrvilo, tromost, lenjost, učmalost; nesposobnost, slabost; *fiz. zakon inercije* prvi osnovni zakon dinamike (Galilej-Njutn): svako telo ostaje u svojem stanju mirovanje ili jednakoga pravolinijskog kretanja sve dok ga dejstvo sila ne prinudi da to svoje stanje promeni.
- inesiv** (eng. inessive) *gram.* vrsta lokativa koji pokazuje da se nešto nalazi u unutrašnjosti nečega.
- inefektivan** (nlat. ineffectivus) nestvaran; koji je bez dejstva.
- inžektor** (fr. injecteur, lat. injector ubaci-vač) v. *injektor*.
- išknsjer** (fr. ingenieur, nlat. ingenium duh, dar, oštromlje) izradivač ratnih oruđa i mašina (u srednjem veku); docnije: naučio obrazovan tehničar koji rešava zadatke podizanje mostova, puteva, železnice, građevina, mašina, vodenih ili elektro-tehničkih postrojenja.
- inženjering** v. *inžinjering*.
- inžinir** v. *inženjer*.
- inžinjer** v. *inženjer*.
- inžinjerija** (fr. ingenieur) voj. rod vojske za tehničke poslove u vezi sa vojskom i njenim operacijama.
- inžinjering** (eng. engineering) stručna ra-zrada nekog projekta, poduhvate i sl. koju obavljaju specijalisti za tehniku i sl. struke; preduzeće koje se bavi takvom delatnošću.
- inzulaiac** (lat. insula ostrvo) stanovnik ostrva, ostrvjanin, otočanin.
- inzulin** (lat. insula) med. jedini i najpouzda-niji lek protiv šećerne bolesti, proizvod endokrinog dela guštereče(lankrea-sa), u kojoj se nalazi u vidu ostrvaca (po čemu je dobio ime: insula ostrvo).
- in instanti** (lat. in instanti) u trenutku, u magnovenju, u tren oka, odmah.
- inicia** (lat. initium početak, tŠa)ll. osnovi, elementi, prapočeci; u katoličkoj crkvi: tajna služba božja.
- inicijalan** (lat. initialis) početni, osnovni.
- inicijali** (lat. initialia) pl. velika početna slova; ukrašena početna slova kojima počinju glave ili odseci u nekoj knjizi; početna slova imena i prezimena.
- inicijative** (lat. initium početak, nlat. initiativa) samostalan podsticaj, prvi podstrek na nešto, započinjanje, pregalaš-tvo; pravo otvaranja sednice i pravo prve reči pri savetovanjima; pravo podnošenje predloga u zekonodavnom telu; čovek od inicijative čovek koji prvi uzima sebe da pokrene neku stvar ili neko pitanje, koji prvi daje podstreka za nešto, preduzimljiv čovek, pregalac.
- inicijativan** (nlat. initiativa) koji daje podstreka, koji prvi počinje nešto, koji redi iz sopstvenih pobuda, pregalacki, preduzimljiv.
- inicijator** (nlat. initiator) podstrekeč, ze-četnik, vinovnik, pregalac, čovek or, inicijative; up. inicijative.
- inicijatorski** (nlat. initiator) podstrelački, zečetnički, pregalacki.
- inicijacija** (let. initiatio uvođenje, upući-venje, posvećivanje u što) etn. običaji i obredi (gotovo kod svih primitivnih naroda) kojime se dečak proglašava momkom, a devojčica devojkom.
- inicijirati** v. *inicirati*.
- inicij(um)** (lat. inire početi, initium poče-tek) uvod, pristup, početek; *ab iicio* (lat. ab initio) od početka, ispočetka; *ini-cijum kognoscendi* (lat. initium cognoscen-di) fil. načelo, princip, početak, osnov saznanja.
- inicirati** (lat. initium početak) deti, deveti inicijetu za nešto, zepočeti, zepo-činjati, pokrenuti, pokretati, izazvati, izaziveti nešto; uvesti, uvoditi, ostve-riti, ostveriveti nešto (kao novinu, po prvi put), zečeti, zečinjeti.
- injektirati** (lat. injicere) v. *injicirati*.
- injektor** (lat. injector ubaci-vač) sprave za ubacivanje vode u parni kezan, ubacivač, usisavač.
- injekcija** (dat. tjes1š)med. ubrizgavanje neke tečnosti u telo pomoću brizgalice, uštrcavanje, brizganje; uštrcane (ili: ubriz-gana) tečnost.
- injicirati** (lat. injicere) ubacivati, ubriz-gati, uštrcati, uštrcaveti; *injektirati*.
- injunkt** (let. injunctum) prav. v. *injunkcija*.
- injunktiv** (let. injungere uglaviti, nlat. injunctivum) lingv. indoevropski *preterit* bez *augmenta*.
- injunkcija** (lat. injunctio) prav. propis, naredbe (sudske), zapovest.
- injurat** (lat. injuratus) prav. onaj koji nije položio zakletvu, nezakleti.
- injurija** (lat. iniuria) prav. nepravo, nepravda, povreda prava; uvreda, uvreda časti;

injurija verbalis (lat. iniuria verbalis) uvreda nanesena rečima, usmena uvreda; injurija realis (lat. iniuria realis) stvarna nepravda ili uvreda; *injuriarum kauza* (lat. iniuriarum causa) zbog nepravde ili uvrede časti (tužiti, optužiti); *v.jus*.

injurijant (nlat. injurians) *prav.* nanosilac nepravde, uvredilac časti, klevetnik, ogovarač.

injurijat (nlat. injuriatus) *prav.* onaj kome je nanesena nepravda, uvredeni.

injuste (lat. justus, injuste) *pril.* nepravo, nepravedno, nepravično.

nika titula starih peruanskih kraljeva i prinčeve iz peruanske vladalačke porodice (pre španskog gospodstva).

Inka (per.) pleme i država u Južnoj Americi na teritoriji Perua, Ekvadora, Boli-vije i Čilea; ovu su državu uništili španski osvajači pod Pisarom i Alma-grom 1532—35. godine.

in kazu (lat. in času) *prav.* u slučaju.

in kazum kazus (lat. casus slučaj, in casum casus) u slučaju slučaja, tj. u slučaju ako se pojave izvesne predviđene okolnosti.

inkalascencija (lat. incalescens) zagrevanje, zažarivanje.

inkalcando (ital. incalzando) *iuz.* žurno, naglo, hitro, brzo.

inkantacija (lat. incantatio) omadijavanje, opčinjavanje; formula kojom madioničari opčinjuju.

inkapacitet (nlat. incapacitas) nesposobnost, nepodobnost, nedoraslost.

inkardinacija (nlat. incardinatio) prenošenje uprave neke crkve na stranog sveštenika (nlat. clericus incardinatus) kod katolika; izbor za kardinala.

inkarnacije (lat. caro, carnis meso, nlat. incarnantia) *pl. med.* sredstva koja pomažu rastjenje mesa.

inkarnat (lat. caro, carnis, nlat. incarnatum) *slik.* boja mesa, ton boje mesa, ugасitorume-na boja; duboka rumen lica (od stida i sl.).

inkarnatan (lat. caro, carnis, nlat. incarna-tus) koji ima boju mesa; kod bojadžija: otvorenoncrvene boje.

inkarnativan (lat. caro, carnis, nlat. incarnatus) *med.* koji stvara meso, koji pomaže meso da raste.

inkarnatka *bot.* vrsta deteline koja može narasti i do 70 st i ima lepe, velike, crvene krunice, Trifolium incarnatum.

inkarnacija (nlat. incarnatio) utelovljavanje, utelovljenje, ovapločavanje, ova-pločenje, utelovljavanje, utelovljenje, oličavanje, oličenje, oličenost, slika i prilika, naročito neke ideje (u hrišćanstvu je npr. Isus inkarnacija božanstva, Sokrat je inkarnacija mudrosti, tj. sušta mudrost).

inkarniran (lat. caro, carnis, nlat. incarna-tus) utelovljen, ovapločen, utelovljen,

sztaža m torilika kota ili čega, sušti; koji je postao čovekom; koji ima boju mesa.

inkarnirati (lat. caro, carnis, nlat. incar-page) ovaplotiti, ovapločavati, utelovi-ti, utelovljavati, otelovljavati, otelovi-ti, pretvoriti u krv i meso (tj. u telo), pretvoriti u čoveka; oličiti, oličavati.

inkarceracija (lat. sagseg zatvor, haps, nlat. incarcerated) stavljanje u zatvor, hapšenje; *inkarceracio hernie* (nlat. incarcerated herniae) *med.* zatvaranje prosutosti, kile.

inkarcerirati (lat. sagseg, nlat. incarcerated) staviti u zatvor, zatvoriti, uhapsiti; *med.* zatvoriti prosutost, kilu.

inkasirati (ital. cassa, incassare) *trg.* primiti gotov novac za nešto, naplatiš račun u gotovom novcu.

pikaso (ital. incasso) *trg.* naplaćivanje, naplata u gotovom; *inkaso-mandat* nalog za naplaćivanje novca za tudi račun; *inkaso-posao* bankovni posao koji se sastoji u naplaćivanju menica, novčanik uputnica, kupona kojima je dospeo rok i dr. za tudi račun.

inkastratura (lat. incastratura) mala kutija u kamenim oltarima za čuvanje relikvija, utvari i sl.

inkvest (eng. inquest) *prav.* sudski pretres, istraga, isledivanje.

inkvizit (lat. inquisitus) *prav.* onaj protiv koga se vodi istraga, optuženi.

inkvizitor (lat. inquisitor) istražni sudija, islednik, sudija, naročito sudija protiv jeretičke u sred. veku (u vreme ^katoličke *inkvizicije*); *veliki inkvizitor* vrhovni sudija protiv jeretičke u Španiji, među kojima je naročito poznat sa nemilosrdne strogoće Godgasde *Torkemada* (1420—1498); *ft.* mučitelj.

inkvizitorijalni (nlat. inquisitorialis) mučiteljski, preterano strog; *inkvizitorijalni sud* sud koji kinji i muči vršeći istragu.

inkvizitorski (nlat. inquisitorius) ispitivački, ispitivalački; koji je kao kod *inkvizitora*, mučiteljski.

inkvizicija (lat. inquisitio) istraživanje, istraga, samovoljna istraga; u rimokato-ličkoj crkvi: duhovni sud za prona-laženje i kažnjavanje odstupnika od pravog učenja vere (jeretičke). Kazne su se sastajale u mučenju, oduzimanju imanja, javnom bičevanju i spaljivanju ne lomači. Inkvizicija je, kao naročita ustanova papina, vladela u svima zemljama Zapadne Evrope skoro kroz ceo srednji vek; naročito je po zlu poznata inkvizicija u Španiji, gde *je auto da fe* progutao hiljade nevinih žrtava; *fig.* mučenje, zlostavljanje, kinjenje.

inkvijetacija (lat. inquietatio) *prav.* uzinemiravanje u posedu.

inkvilinat (lat. inquilinus ukućanin, inquinatus) npaB. pravni odnos među stanašima, kirajdžijama.

inkvilinizam (lat. inquilinus ukućanin, incolinus od incolo stanujem) zool. stanje kada u telesnim šupljinama ili mestima bora-vljenja izvesnih organizama žive i drugi organizmi kao gotovani (paraziti).

ivkvirent (lat. inquirere istraživati, inquirens) prav. onaj koji vodi istragu, istražni sudija, islednik.

inkvirirati (lat. inquirere) istraživati, voditi istragu, pribavljati dokaze o čemu, saslušavati.

inklavacija (lat. clavus klinac, eksa, nlat. inclavatio) zabijanje, udaranje klinaca; med. usadivanje, nameštanje zuba u vilice, *gomfoza*.

inklinatorij(um) (nlat. inclinatorium) fiz. sprava za merenje magnetne inklinacije; u katoličkoj crkvi: stolica za nemoćne sveštenike u horu crkve.

inklinacija (lat. inclinatio) naklonost, sklonost; nagib, pad, nagnutost; *inklina-cioniugao* nagibni ugao; astr. nagibni ugao ravnih planetarske putanje prema ravni *ekliptike*; med. nagnutost dveju ravnih jedne prema drugoj ili jedne linije prema jednoj ravni; *magnetna inklinacija* fiz. ugao koji pravi inklinaciona igla sa horizont-talnom ravnim kad se njena ravan obrtanja poklapa sa magnetnim meridijanom (inklinaciona igla pokazuje tada nagib linija sile zemnomagnetsnog polja prema horizontu); med. sklonost organizma nekoj bolesti.

inklinirati (lat. inclinare, grč. keino naginjem) imati sklonost, biti sklon čemu; voj. top namestiti tako da središta dušna oca šupljine cevi bude nagnuta napred ispod horizontale; med. imati sklonost nekoj bolesti.

inklinograf (lat. inclinare nagnuti, grč. grapho pišem) fiz. *magnetograf* koji beleži magnetnu inklinaciju.

inklinometar (lat. inclinare nagnuti grč. metron mera, merilo) instrumenat za vr-polenje niveliacije.

inkludirati (lat. claudere zatvoriti, zaključati, includere) uključiti, uključivati sobom, obuhvatati sobom, sadržavati u sebi, podrazumevaTM.

inkluzivan (nlat. inclusivus) uključen, koji uključuje, koji sadrži u sebi, koji obuhvata sobom, koji se podrazumeva; zaključan; *pril. inkluzive uključio, uključujući*.

inkluzija (lat. inclusio) uključenje, uključi-vanje, obuhvatanje, sadržavanje u sebi, uračunavanje u, podrazumevanje.

inkluzum (lat. inclusum) ono što je pri-loženo, priključeno, prilog uz što.

inkognito (lat. incognitus nepoznat, incogni-to) nepoznato, prikriveno, pod tudim imenom; zatajivanje pravog imena ili položaja.

inkoercibilan (nlat. incoercibilis) neukro-tljiv, nesavladjiv, nezadržljiv; koji se ne može stisnuti ili stegnuti, nezatvorno-ljiv.

inkolat (lat. incolere stanovati, incolatus) zavičajne pravo, pravo građanstva, državljanstvo; up. *indigenat*.

inkombustibilan (nlat. incombustibilis) hem. nesagorljiv, neizgorljiv.

inkombustibilitet (lat. comburare sagoreti, spaliti, nlat. incombustibilitas) hem. nesagorljivost, neizgorljivost.

inkomenzurabilan (nlat. incommensurabilis) nesamerljiv, koji se ne može meriti istom merom; mat. koji nema zajedničke mere.

inkomenzurabilitet (nlat. incommensurabilitas) nesamerljivost.

inkomestibilan (lat. comedere jesti, pojesti, nlat. incomestibilis) koji nije za jelo, koji se ne jede.

inkomiscibilan (nlat. incommiscibilis) koji se ne može pomešati, nepomešljiv, neiz-mešljiv.

inkomodirati (lat. incommodeare) dosadiva-ti, smetati, dovoditi u nezgodu, praviti neprijatnosti; *inkomodirati* se biti u nezgodi, praviti sebi neprijatnosti.

inkomoditet (lat. incommoditas) nezgoda, neugodnost, nepodesnost, neprijatnost.

inkomparabilan (lat. incomparabilis) nesravnijv, neuporedljiv, bez premača, jedinstven, vanredan.

inkomparabilia (lat. incomparabilia)TM. gram. pridevi bez poredbenih stepena.

inkompatibilan (lat. in ne, comptabilis podnošljiv) nesaglasan, nesaglašljiv, nespunjiv, koji se ne slaže ili ne ide s čim, nesložan, nesložljiv, nepodudaran.

inkompatibilitet v. *inkompatibilnost*.

inkompatibilnost (lat. incompatibilis) hem. nemogućnost mešanja dva različita tela a da se u njima ne pojave hemijske promene; med. suprotno dejstvo dva ili više lekova datih zajedno; nepodnošljivost određenih krvnih grupa za primaocu koji imaju druge krvne grupe.

inkompenzabilan (nlat. incompensabilis) ne-naknadljiv, neporavnjiv, nezamenljiv.

inkompetencija (nlat. incompetencia) nenadežnost, nemerodaynost, nepozvanost, bespravnost za vršenje nečega; nesposobnost, nedoraslost, *inkompetencija dotle* (nlat. incompetencia dotis) prav. nemanje prava na miraz ili na dodatak; *inkompetencija termini* (nlat. incompetencia termini) nezgodnost ili neprikladnost određenog roka (npr. ako taj rok pada o verskim ili državnim praznicima).

inkompleksan (nlat. incomplexus) nesložan, nesastavljen, prost, jednostavan.

inkompresibilan (nlat. incompressibilis) nestišljiv, koji se ne može stisnuti.

inkompresibilitet (nlat. incompressibilitas) nemogućnost stišnjavanja, nestišljivost.

- inkomprehevzibilan** (nlat. incomprehensibi-lis) nepomljiv, neshvalljiv, nerazumljiv, neobjašnjiv; čudan.
- inkonvenijsntan** (lat. inconveniens) nezgodan, nepodesan, nepogodan, nepriličan; nepristojan, neprijatan.
- inkonvenijencijs** (nlat. inconvenientia) nezgoda, nepogodnost, neprilika; nepristoj-nost, neprijatnost; teškoča, prepreka, smetnja.
- inkonvertibilan** (nlat. inconvertibilis) koji se ne može preobraziti, nepreobratljiv; nepretvorljiv, nepromenljiv, postojan.
- inkongruentan** (lat. incongruens) nesaglasan, nepodudaran, nepodesan, neumestan, nepravilan, pogrešan.
- ivkongruencija** (nlat. incongruentia) nesaglasnost, nepodudarnost, nepodesnost, neu-mesnost; nepravilnost, pogreška.
- inkondenzabilan** (nlat. mcondensabilis) nez-gušnjiv, koji se ne može zgusnuti.
- inkonzekventan** (lat. inconsequens) nedosle-dan, nesledstven; sam sebi protivrečan; besmislen, nepomišljen.
- inkonzekvencijs** (lat. inconsequentialia) nedo-slednost, nesledstvenost; protivrečnost sa samim sobom; besmislenost, nepomišljenost.
- inkonzistencija** (nlat. inconsistentia) nesta-lhost, nepostojanost; neskladnost, protivrečnost, nesaglasnost.
- inkonzonancija** (lat. inconsonantia) nesklad, neskladnost.
- inkonkluzivan** (nlat. mconclusivus) koji ne može da dovede do zaključka, koji ne dokazuje, nedokažljiv, neubedljiv.
- inkonsekvensa** v. *inkonzekvencijs*.
- inkovstantan** (lat. inconstans) nepostojan, nestalan.
- inkonstancija** (lat. inconstantia) nepostojanost, nestalnost.
- inkonstitucionalav** (nlat. unconstitutionalis) neustavan, protivustavan.
- inkontestabilan** (nlat. incontestabilis) neo-sporan, neporečan, pouzdan.
- inkontinencija** (lat. incontinentia) neuz-držljivost, neumerenost; *med.* nemogućnost zadržavanja neke prirodne potrebe, npr. mokraće.
- in kontinuo** (lat. in continuo) neprekidno, stalno.
- inkontracija** (ital. incontratio) *trg.* medusobno obračunavanje više lica u cilju izmi-renja dugova; *škontracij*.
- inkontribuabilan** (nlat. incontribuabilis) koji nije obavezan da plaća porez, neopo-režljiv.
- inkonto** (ital. incontro) susret, sticaj, događaj; *trg.* povoljan sticaj prilika za prodaju robe.
- inkovfidenti** (nlat. inconfidentes) *pl. prav.* nepouzdane lica, lica sumnjiva vlastima, sumnjivci; *up.* *konfidenti*.
- inkoncesibilan** (nlat. inconcessibilis) koji se ne može dopustiti, nedopustljiv, nedo-pušten.
- inkorektvost** (lat. incorrectus) nepravilnost, neispravan; netačan, pogrešan. **inkorektnost** (lat. incorrectus) nepravilnost, neispravnost; netačnost, pogrešnost, nekorektnost.
- inkorekcija** (nlat. incorrectio) nepravilnost, netačnost; neispravnost.
- inkorigibilan** (nlat. incorrigibilis) koji se ne može popraviti, nepopravljiv.
- inkorporativni jezici** *ling.* jezici posebne strukture, čija je glavna osobina da se u izražavanju misli i osećanja jezička sredstva (razne vrste reči ili cele rečenice) stapaju u jednu reč, jednu morfološku celinu; takvi su, npr., eskim-ski, paleoazijski, neki kavkaski i mnogi domorodački jezici Severne i Južne Amerike.
- inkorporativnost** v. *inkorporacija*.
- inkorporacija** (nlat. incorporatio) sjedinavanje, sjedinjenje, spajanje, pripajanje; sjedinjenost, spojenost, pripojenost; primanje u društvo; *teol.* otelovljenje.
- inkorporiran** (lat. corpus telo, incorpora-tus) sjedinjen, pripojen, pridružen, primljen u sastav cega, npr. *inkorporirane zemlje*.
- inkorporirati** (lat. corpus, incorporare) cje-diniti, spojiti, pripojiti, pridružiti, primiti u sastav (neke celine, društva).
- inkorporisan** v. *inkorporiran*.
- inkorporatis** v. *inkorporirati*.
- inkorupcija** (lat. corruptio) nepokvare-nost, čistota; *supr. korupcija*.
- «**vkohezija** (nlat. incohaesio) v. *inkoheren-cija*.
- inkoherentan** (nlat. incohaerens) koji nema veze, koji nije u vezi, čiji delovi nisu povezani, labav; zbuњen, smeten, nedosledan.
- inkoherevcija** (nlat. incohaerentia) nemanje veze, mesvezanost, labavost; zbuњenost, smetenost, nedoslednost.
- inkrasancije** (lat. incrassantia) *pl. med.* sredstva za zgušnjavanje krvi i drugih sokova u čovečjem telu.
- ivkredibilav** (lat. incredibilis) neverodosto-jan, za neverovanje, neverovatan.
- inkrement** (lat. incrementum) rastenje, po-rast, priraštaj, napredovanje; *kat.* prira-niTaj.
- ivkrepacija** (lat. increpatio) grđenje, karanje, prekorevanje.
- inkreti** (lat. in crescere) *biol.* proizvodi žlezda s unutrašnjim lučenjem, *hormoni*.
- inkriminacija** (nlat. incriminatio) *prav.* okrivljavanje, okrivljenje, optužba.
- inkriminirati** (nlat. incrimmari) *npas* okri-viti, okrivljavati, optužiti, optuži-vati.
- inkriminisati** v. *inkriminirati*.

inkrustat (lat. incrustatum) telo iz životinjskog ili biljnog carstva koje je prevučeno kamenastom ili kalcitnom korom; *kamen inkrustat* cementni kamen, veštački kamen.

inkrustacija (lat. crustatio) hvatanje kamenaste kore, kamena kora; hvatanje kalcitne obloge na organskim i anorganskim telima koja se nalaze u kalcitnim izvorima; *grad.* oblaganje zidova raznim vrstama kamenom; umetanje tvrdih predmeta (kocki i ornamentalski parčića od ilovače, mramora, metala i dr.) u mekanu masu koja će se posle stvrđnuti, npr. u kit, gips, cement itd.; oblaganje zlatnim ili srebrnim listićima; *inkrustaciona mašina* mašina za prevlačenje semenja dubretom.

inkrustirati (lat. incrustare) obložiti kamenastom korom; usadićati u zid ili u pod pločice od keramike; izbaciti na zid cementni malter; oblagati (ili: obložiti) zlatnim ili srebrnim listićima.

inkubator (lat. incubator) 1. aparat za nasavdivanje jaja i veštačko izvođenje pilića, veštačka kvočka; 2. aparat sa određenom temperaturom za negovanje nedonoščadi i slabe novorodenčadi; 3. aparat za čuvanje bakterijskih kultura.

inkubacija (lat. incubatio) ležanje na čemu, npr. odojčeta na materinim grudima; ležanje kokoške na jajima, leženje jaja; *med.* vreme koje prode od prodiranja klica neke bolesti u organizam pa do prvih znakova oboljenja, vreme potmuglog razvijanja bolesti.

inkulpant (lat. culpa, nlat. inculpans) *prav.* onaj koji optužuje, tužilac.

inkulpat (lat. culpa, nlat. inculpatus) *prav.* onaj koga optužuju, optuženik; *inkulpata tutela* (nlat. inculpata tutela) odbrana u nuždi, nužna odbrana.

inku l nacija (lat. culpa, nlat. inculpatio) *prav.* okrivljavanje, okrivljenje, optuži-vanje, optužba.

inkulpirati (lat. culpa, nlat. inculpare) kriviti, okriviti, bediti.

inkultura (nlat. incultura) neobrađenost, zapuštenost, napuštenost; nedostatak obrazovanja, neobrazovanost.

inkunabule (lat. incunabula) *pl.* najstarije štampane knjige, one koje su se pojavile pre 1500 god. (tj. knjige iz doba pronalaska štamparske vestine pa do početka XVI veka); *fig.* prvi počeci; *ab inkunabulis* (lat. ab incunabulis) od kolevke, od prvih dana detinjstva, od samog početka.

inkurabilan (nlat. incurabilis) koji se ne može izlečiti, neizlečiv.

inkurat (lat. curare starati se, brinuti se o kome ili čemu, nlat. incuratus) župnik, sveštenik.

inkurvacija (lat. incurvatio) savijanje, krvljenje, ugibanje.

inkurzija (lat. incursio) neprijateljski upad, napad, prepad.

inkurija (lat. incuria) nehat, nemarnost, nebržljivost, nepažnja; *eko inkurija* (lat. eh incuria) iz nehata, nepažnjom.

inkuriozitet (nlat. incuriositas) neradozna-lost, neljubopitljivost.

inlet (nem. Inlett) platnena ili pamučna tkanina u koju se meće perje za posteljne stvari; *angin*.

in loko (lat. in loco) u mestu, na licu mesta, na istom mestu.

in majorom dei glorijam (lat. in maiorem dei gloriam) u što veću slavu božju.

in malam partem (lat. in malam partem) sa ružne strane, po ružnoj strani, po zlu.

in medijas res (lat. in medias res) citat (navod) iz *Horacij*: u sredinu stvari, u srce stvari, tj. odmah preći (ili: prelaziti) na samu stvar, u sredinu toka radnje.

in memorijam (lat. in memoriam) za uspomenu, u uspomenu, radi uspomene.

in natura (lat. in natura) u prirodi, u stvarnosti, onako kako jest, prvobitno; u istom sastavu, pravi, sušti.

in naturalibus (lat. in naturalibus) u prirodnom stanju, kao od majke rođen, go.

in nomine (lat. in nomine) u ime, po naredbi; *in nomine dei thlndomini* (lat. in nomine dei, domini) u ime boga.

in nuce (lat. in pise) u ljusci od oraha, tj. sasvim zbijeno, sažeto, ukratko.

inobligatan (lat. obligatus obavezan, nlat. inobligatus) neobavezan.

in obskuro (lat. in obscuro) u mraku, u tami; potajno, skriveno.

inovacija (lat. innovatio) novina, novačenje, novotarenje, menjanje.

inovirati (lat. innovare) uvoditi nešto novo, uvoditi, novotarije.

inogeneza (grč. is, inos žila, genesis postanak, stvaranje) *med.* stvaranje vlaknastog tkiva; *inoza*.

inoza (grč. is, inos) *med.* v. *inogeneza*.

inozit (grč. is, inos) *hem.* šećer što ga sadrži meso, naročito srce i mišići, kao i mnoge biljke (boranija, grašak, sočivo i dr.), $S_6N_{12}O_6 + 2N_2O$.

inozurija (grč. is, inos, uron mokraća) *med.* vrsta šećerne bolesti kod koje se u mokraći nalazi; *inozit*.

inokulator (lat. inoculator) kalemilan, ce-pilac, onaj koji vrši kalemljenje, ce-pljenje (pelcovanje).

inokulacija (lat. inoculatio) *med.* kalemljenje, cepljenje, pelcovanje; ubrizgavanje izazivača bolesti (*virusa*) u telo neke životinje u cilju ispitivanja i proučavanje dejstva klica te bolesti.

inokulirati (lat. inoculare) *med.* kalemiti, ceniti, pelcovati.

inokulisati v. *inokulirati*.

inokupacija (nlat. inoccupatio) nezauzetost, nezapošljenost.

inokupiran (nlat. inoccupatus) nezauzet, ne-zapošl>en, besposlen. **inominatan** (lat. innominatus) neimenovan, bezimen; *inominatnikontrakt* neimenovani ugovor, tj. realni ugovor. **inoperabilan** (nlat. inoperabilis) *med.* koji se ne može operisati, koji nije za operaciju. **inopinata** (lat. inopinata) *pl.* neočekivani dogadjaji, neočekivani slučajevi. **inopportun** (lat. inopportunitus) nezgodan, neu-mestan, nekoristan, koji pada u nezgodno vreme. **inopservacija** (lat. inobservatio) nevršenje, neodržavanje (reči, obećanja). **in optima forma** (lat. in optima forma) u najboljem obliku, u savršenom obliku (ili: redu). **inormalan** (nlat. irmormalis) nepravilan, neprirodan, protivprirodan. **inočentamente** (ital. innocentamente) *muz.* prostodušno, prirodno, neizveštačeno. **inoficiozan** (lat. inofficiosus) nezvaničan, neslužben. **inocentan** (lat. posege škoditi, innocens) neškodljiv, nevin, bezazlen, prostodušan. **inocencija** (lat. innocentia) nevinost, pro-stodušnost, bezazlenost.

INP- V. IMP-.

in parentezi (lat. in parenthesi) uzgred, uzgredno, uz to.

in pade (lat. in rase) u miru, mirno.

in pejus (lat. in peius) *prav.* v. pod *pejus*.

in perpetuum (lat. in perpetuum) zauvek, za večna vremena.

in persona (lat. in persona) u sopstvenoj osobi, lično, osobno.

in peto (ital. in petto) u sebi, u duši, u srcu, u pripravnosti (imati).

in pleno (lat. in pleno) u celini, u celokup-nosti; u punoj sednici, u punoj skupštini.

in praksi (lat. in praxi) u primeni, u stvarnosti, u radu, u praktičnom vršenju.

in prima instancija (lat. in prima instantia) v. *instancija*.

in pristinum statum (lat. in pristinum statum) u prvobitno stanje (vratiti), dovesti nešto u raniji položaj, u stanje u kome je ranije bilo.

in promptu (lat. in promptu) u pripravnosti, u pripremnosti, pri ruci.

in punkto (lat. in puncto) odnosno, u pogledu na, s obzirom na.

in punkto punkti (lat. in puncto puncti) c obzirom na šestu božju zapovest (tj. na čednost, na moralnu čistotu).

in puris naturalibus (lat. in puris naturali-bus) v. *in naturalibus*.

inramo (lat. in ramo) *trg.* sirovi pamuk, naročito egipatski.

in rerum natura (lat. in rerum natura) u prirodi stvari, u suštini ili bitnosti stvari, u celom svetu.

in residuo (nlat. in residuo) u ostatku, u preteku, u suvišku.

inrotulacija (nlat. inrotulatio) *prav.* sredi-vanje i uvezivanje akata radi upućivanja od nižeg suda višemu; *inrotulacioni termin* dan određen za pregledanje i popi-sivanje akata. **inrotulirati** (nlat. inrotulare) napraviti spisak akata, srediti i uvezati akta. **in salvo** (lat. in salvo) u sigurnosti, na sigurnom mestu. **in saldo** (ital. in saldo) *trg.* još u dugu, još dužan (ostati). **insalivacija** (lat. saliva pljuvačka, nlat. insalivatio) mešanje pljuvačke sa jelom pomoću žvakanja; nedostatak pljuvačke. **insalubritet** (nlat. insalubritas) nezdravost, npr. nekog mesta s obzirom na vazduh, vodu, podneblje (klimu) i dr. **insan** (arap. insan, tur. insan) čovek, osoba, ljudski stvor. **insanabilan** (nlat. insanabilis) neizlečljiv, neisceljiv, nepopravljiv. **insanija** (lat. insania) ludilo, duševna bolest, bezumlje. **insanija nokturna** (lat. insania nocturna)*«». noćno ludilo, lutanje noću ili za vreme spavanja. **insanitet** (lat. insanitas) *med.* nemanje zdravlja, bolest; ludilo, bezumlje. **in sano seizu** (lat. in sano sensu) u dobrom smislu, u lepom smislu. **in sedecimo** (lat. in sedecimo) *tip.* u šesnaestom delu veličine štampanog tabana, u formatu šesnaestine. **insekt** (lat. insecare useći, urezati, insectum kukac) *pl.* *insekti* *zool.* kukci (vaši, steni-ce, bube, komarci, muve, zolje, pčele, str-šljeni itd.). **insektarij(um)** (lat. insectum kukac) naročito udešen kavez u kome se kukci čuvaju, neguju i posmatraju (vrsta *terarium*). **insektivora** (nlat. insectivora) *pl. zool.* bu-božderi, bubojedi, životinje koje se hrane kukcima (jež, krtica, rovka i dr.); *bot.* biljke koje se hrane kukcima, bubojede biljke. **insektifuga** (lat. insectum, fugare bežati) razna prirodna i veštačka sredstva kojima se teraju, odstranjuju insekti. **insekticidan** (lat. insectum, caedere ubiti) koji ubija insekte; *insekticidna sredstva* sredstva za utamanjivanje insekata (naročito prašak od cvetnih glavica buhača, DDT i dr.). **insekticidi** (lat. insectum, caedere) *insekticidna sredstva*. **insektolog** (lat. insectum, grč. logos) *zool.* poznavač kukaca, naučnik koji proučava kukce (insekte); *entomolog*. **insektologija** (lat. insectum, grč. *Io\$α)zool.* nauka o kukcima; *entomologija*. **insektores** (nlat. insectores) *pl. zool.* seku-tiči, osam prednjih zuba. **insekcija** (lat. secare seći, rezati, nlat. insectio) usek, urez, usecanje.

- inseminacija** (lat. in, semen seme) oplođenje, osemenjenje; *up. entelogeneza*.
- insenescencija** (nlat. insenescens) nestarenje, staračka svežina; *agerazija*.
- insenzibilan** (nlat. insensibilis) neosetljiv; neosetan, neprimoran.
- inseparatan** (lat. inseparatus) neodvojen, nerazdvojen, nezaseban.
- inserat** (nlat. insertum) plaćeni oglasi u dnevnim listovima; *prav.* prilog, umetak, podsetnik; *up. insert*.
- inserendum** (lat. inserendum) oglas, beleška (ili: vest) koju treba pustiti u dnevni list.
- inserirati** (lat. inserere) umetati, umetnuti, staviti u (naročito u novine).
- insert** (lat. inserere staviti, metnuti) isečak, odломak, kratka beleška u novinama, informacija - na radiju i televiziji; *filmski insert* snimljeni materijal umetnut u TV program, film, predavanje i sl.
- insercija** (lat. insertio) umetanje, unošenje; *med.* nameštanje mišića na deo tela koji treba da se kreće; *inserciona kontrola* spisak oglasa za objavljivanje (u listu).
- inses** (lat. insidere, nlat. insessus) *med.* kupanje (ili: parenje) u sedećem stavu.
- insešija** (nlat. insessio) *j.yr.* sedenje u kupatilu, parenje u sedećem stavu.
- insignije** (lat. insignia) *pl.* znaci, znamenje, osobeni znaci nekog zvanja ili dostojanstva, počasni znaci, odličje.
- insidiacija** (nlat. insidatio) pravljenje zaseda, pletenje zamki, rađenje o glavi.
- insimulacija** (lat. insimulatio) više ili manje neosnovana optužba.
- insimulirati** (lat. insimulare) lažno optužiti, okriviti, nabediti, potvoriti.
- insinuantan** (lat. insisnuans) ulagljiv, koji umre da se ulaguje, da se uvuče pod kožu; ulagivački, umiljat, dopadljiv; *insinua-tivan*.
- insinuativan** (nlat. insinuatus) v. *insinuantan*.
- insinuacija** (lat. insinuatio) veštvo izvođenje na neku misao, puštanje u uši, ulivanje u glavu na fin način; podmetanje; ulagi-vanje, uvlačenje pod kožu; *prav.* predavanje nekog akta putem suda; *insinuacioni termin* rok za proglašavanje presude.
- insinuirati** (lat. insinuare) nekome nešto na fin način dostaviti, pustiti u uši, uliti u glavu, veštvo navesti koga na neku misao; podmetati, podmetnuti; *prav.* dostaviti preko *suda*; *insinuirati se* dodvorići se, ulagati se, uvući se kome pod kožu.
- insistirati** (lat. insistere) uporno nastojati (da nešto bude), postojano tražiti, ne popuštati u nekom zahtevu, navaljivati, ne odustajati od nečega, ostajati pri.
- inskribirati** (lat. inscribere) upisati, upisivati, zapisati, zapisivati; staviti natpis; prepisati, pripisati; posvetiti kome što.
- inskripcija** (lat. scribere pisati, inscriptio) upisivanje, upis; stavljanje naslova, naslov, natpis.
- inskulpirati** (lat. insculpere) urezati, useći, utisnuti.
- insolacija** (lat. sol sunce, insolatio) sunčanje, iznošenje na sunce, izlaganje suncu; med. sunčani udar, sunčanica.
- insolentav** (nlat. insolvens) *trg.* koji ne može da vrši plaćanje, bez sredstava za plaćanje; *proglasiti pro insolvente* (lat. pro insolvente) proglašiti nesposobnim za vršenje plaćanja.
- insolventnost** v. *insolvencija*.
- insolvencija** (nlat. insolventia) nesposobnost plaćanja, obustavljanje plaćanja obaveza.
- insolentan** (lat. insolens) nepristojan, ne-skroman, obestan, drzak, naduven, onakav kakav ne treba biti.
- insolencija** (lat. insolentia) nepristojnost, drskost, oholost, naduvenost.
- insolidan** (lat. insolidus) neodrživ, bez čvrstine, slab; nepouzdani, sumnjiv.
- insolirati** (lat. insolare) izlagati suncu, sunčati, iznositi na sunce, sušiti na suncu; *up. insolacija*.
- in solutum** (lat. in solutum) *trg.* primiti ili dati nešto na ime plaćanja ili mesto plaćanja u gotovom novcu.
- insomnija** (lat. msommaV[“] besanica, nesanica.
- in spe** (lat. in spe) u nadi, u očekivanju.
- inspektor** (lat. inspector) nadzornik; starešina, upravnik.
- inspektorat** (nlat. inspectoratum) nadzor-ništvo, zvanje, delokrug i stan nadzornika (inspektora).
- inspektura** (nlat. inspectura) v. *inspektorat*.
- inspekacija** (lat. inspectio) pregledanje, pregled; nadziranje, nadzor; nadzorništvo; *voj.* smotra; *okularna inspekacija* (lat. inspectio ocularis) vršenje pregleda na licu mesta, iscrpev zvaničan pregled.
- insperzija** (lat. inspersio) posipanje, pr-skanje, škropljenje, poškropljavanje; usi-panje, uprskavanje.
- in specije** (lat. in specie) naročito, osobito; u zvečecem, u gotovom novcu.
- inspirator** (nlat. inspirator) podstrekac, navodilac, onaj koji nagovara na što; onaj koji daje nadahnuće, nadahnjavač.
- inspiracija** (lat. inspiratio) udisanje; pesničko nadahnuće, nadahnjivanje, oduše-vljavanje, zagrevanje za što; podstrekavanje, podsticanje, nagovaranje, izvođenje na; *teol.* božansko nadahnuće, više nadahnuće.
- inspirirati** (lat. inspirare) udisati, udahnuti; *poet.* nadahnuta, nadahnjivati, oduševiti, oduševljavati, zagrijati za; pod-strekavati, podsticati, navesti na misao, nagovoriti.
- inspirisati** v. *inspirirati*.

- inspisacija (lat. *spissare* zgusnuti, nlat. *inspissatio*) *med.* zgušnjavanje.
- inspicijent (lat. *inspiciens*) onaj koji vrši nadzor; naročito: službenik u pozorištu koji nabavlja stvari potrebne za predstavu ili probu, upravlja *statim*, daje znak glumcima kad treba da izadu na pozornicu i uopšte obavlja i vrši sve poslove iza pozornice.
- inspicirati (lat. *inspicere*) izvideti, ispitati, pregledati; nadgledati, nadziravati, voditi nadzor.
- instalater (fr. *installateur*) stručno obrazo-vano tehničko lice koje vrši sve radove oko uvođenja, uređenja ili opravke vodovoda, električnog osvetljenja, kupatila i dr.
- instalacija (nlat. *installatio*) svečano uvođenje u dužnost, ustoličenje (npr. novog patrijarha); postavljanje na zvanje, nameštanje, smeštanje; stručno izvođenje vodo-vodnih, elektrotehničkih i dr. postrojenja; postrojenje.
- instalirati (nlat. *installare*) uvesti u dužnost, ustoličiti; postaviti na zvanje, u službu, namestiti; uvesti, uvoditi (npr. vodovod, električne osvetljenje itd.).
- instalat** v. *instalirati*.
- instantan (nlat. *instans*) trenutak, iznenadan, npr. instantana dizanja i spuštanja zemljишta kao posledica zemljotresa.
- instancija (lat. *instantia*) navaljivanje, uporna molba, uporna želja, npr. *ad in-stanciam kreditorum* (lat. ad instantiam creditorum) na uporno navaljivanje (ili: upornu molbu) poverilaca; *prav.* nadležna vlast, sudska nadležnost, npr. *in prima instancija* (lat. in prima instantia) u prvoj instanciji, tj. kod prvostepenog suda; dobiti ili izgubiti parnicu *kod svih instancija*, tj. kod prvostepenog, i svih višestepenih sudova; *ret.* prigovor, protiv-dokaz; *absolvirati abinstancija* *prav.* zbog nedokazane krivice oslobođuti optuženog dužnosti da se i dalje osvrće na tužbu protiv sebe, obustaviti, prekinuti dalje progonjenje optuženog.
- in statu kvo (lat. *in statu quo*) u stanju u kojem je neka stvar i dotle bila, tj. nepromjenjeno.
- in statu kvo ante (lat. *in statu quo ante*) u stanju u kojem je stvar i ranije bila (tj. pre početka spora, rata i sl.).
- instaurator (nlat. *instaurator*) ustanovlji-vač, osnivač, zasnivač; obnavljač, obnovi-lac.
- instauracija (lat. *instauratio*) ustanovlji-vanje, ustanovljenje, osnivanje, zasnivanje; obnavljanje, obnovljenje.
- instaurirati (lat. *instaurare*) ustanoviti, ustanovljavati, osnovaTM, zasnovati; obnoviti, obnavljati.
- instigator (lat. *instigator*) podbadač, podstrekaoč, podbunjivač; skupljač dažbina, naplaćivalac taksa; *fiskal*.
- instigacija (lat. *instigatio*) podbadanje, podstrekivanje, podbunjivanje, nagovaranje, izvođenje na.
- instilacija (lat. *instillatio*) *med.* sipanje kap po kap, ukapavanje (leka).
- instilitirati (lat. *instillare*) *med.* sipati kap po kap, ukapavati (lek).
- instimulprati (lat. *instimulare*) podbadati, dražiti na, podsticati, podstrekavati, podstreknuti.
- instinkt (lat. *instinguere* podbosti, podsta-knuti, *instinctus*) nagon, nasledni nagon kod životinja i ljudi koji ih nagoni da, bez uticaja volje i razuma, dakle nesvesno, vrše izvesne radnje kojima je, u osnovi, cilj održanje jedinke (individue) i vrste.
- instinktivan (nlat. *instinctivus*) nagonski, po nagonu, nehotičan, izvršen pod uticajem prirodnog nagona.
- institor (lat. *institor*) rukovodilac poslova, poslovođa (*faktor*, *disponent*, *prokurist* *iprovizor* su vrste institora); sitničar, prodavac namalo.
- instituirati (lat. *instituere*) ustanoviti, ustanovljavati, uređiti, udesiti, uvesti, zavesti.
- institusati** v. *instituirati*.
- institut (lat. *institutum*) ustanova, zavod, naučni zavod, škola; zavod za unapređivanje stručnog znanja (npr. geografski, botanički, patološki, ginekološki itd. institut).
- institutor (lat. *institutor*) osnivač, ustano-vljač; učitelj, nastavnik.
- institucija (lat. *institutio*) ustanova, zavod, ustanova uređena za naročiti cilj, naročito naučni; ustanova, ustanovljeno; osnivanje, ustanovljavanje, ustanovljenje, zavodenje.
- Institucija (lat. *Institutiones*) *pl.* uputstva, deo *Korpus jurne*, delo koje sadrži pregled rimskog prava i koje je, za cara Justinijana, izradene 535. god. radi uvođenja u proučavanje rimskog prava; predavanja i udžbenici koji treba da posluže kao uvod u izučavanje rimskog prava.
- institucionalizam (lat. *institutio*) 1. pravac u američkoj vulgarnoj političkoj ekonomiji koji se oslanja na filozofiju prag-matizma, i ističe uticaj društvenih institucija, navika, običaja na ekonomске ponašanje ljudi; 2. privrženost institucijama, regulisanje društvenog života i odnosa utvrđenim institucijama.
- instradacija (ital. *instradare*) *voj.* grafički pregled kretanja određenog vojnog transporta u kopnenom, pomorskom ili rečnom saobraćaju.
- insgradicija (ital. *instradare*) određivanje transportnog puta i transportnih sredstava za jednu potiljku.
- instrument (lat. *instruens*) istražni sudija, islednik; *instruktor*.
- instruirati (lat. *instruere*) poučiti, poučavati; davati uputstva, dati uputstva, upu-

- šti, upućivati; obavestiti, obaveštavate, prepisivati.
- instruisati** v. *instruirati*.
- instruktivan** (nlat. *instructivus*) poučan, obaveštavan, uputai, kome je cilj poučavanje čemu i upućivanje u što.
- instruktor** (lat. *instructor*) nastavnik, učitelj, npr. jahanja, smučanja itd.; vojni nastavnik, npr. u rukovanju bombama, zagušljivim gasovima, novom vrstom oružja; vojni stručnjak koji uređuje i obučava čiju (stranu) vojsku.
- instrukcija** (lat. *instructio*) uređenje; uputstvo, upućivanje, poučavanje, nastava; uputstvo punomoćniku kako ima da se drži u nekoj stvari, propis, uputstvo o vršenju službe; pripremanje jedne pravne stvari za naricanje presude po njoi; punomoć, ovlašćenje; *instrukcija akata prav.* sredivanje svih spisa koji se tiču neke parnice; *ižtrukciona loža* loža u slobodnom zidarstvu u kojoj majstor drži slobodna predavanja o ciljevima pokreta slobodnih zidara.
- instrumsn(a)t** (lat., *instrumentum*) sprava, naprava, oruđe, alat, pomoćne sredstvo, oruđe koje služi tehničkim ili naučnim svrhama; mehanizam na kojem se proizvode muzički tonovi; *med.* lekarska, naročito hirurška sprava; *prav.* dokumenat, akt; *instrumentu!** *autentikum* (lat. *instrumentum authenticum*) prava sprava, verodo-stojna isprava, pravovažna isprava; *instrumentum cessionis* (lat. *instrumentum cessionis*) akt o ustupanju čega. **instrumenta**« (lat. *instrumentalis* se. *sasus*) *gram.* oruđni padež, sedmi ili šesti padež u srpskohrvatskom jeziku.
- instrumentalan** (nlat. *instrumentalis*) oruđni, sredstveni, koji služi kao sredstvo ili oruđe; izrađen oruđem ili spravama; *ižtrumentalna aritmetike* računanje pomoću mehaničkih sprava, npr. masine za računanje itd.; *instrumentalna muzika* muzika koja se izvodi instrumentima (simfonije, uvertire i dr.), za razliku od *vokalne*, koju izvode čovečji glasovi.
- instrumentalizam** (lat. *instrumentum* oruđe, sredstvo) *fil.* shvatnje filozofa Džona Djuia (John Dewey), po kojem je mišljenje — tj. logičke, etičke i dr. forme — sredstvo (instrument) za prilagodavanje promenljivim uslovima; *up. pragmatizam*.
- instrumentarij(um)** (nlat. *instrumentarium*) zbirka raznih instrumenata koji služe istoj svrsi; *instrumentarium hirurgi-kum* (nlat. *instrumentarium chirurgicum*) opis hirurških instrumenata.
- instrumentacije** (nlat. *instrumentatio*) *muz.* udešavanje muzičkog dela za izvođenje na većem broju instrumenata.
- instrumentirati** (lat. *instrumentum*) duz. muzički komad udesiti za izvođenje na većem broju muzičkih instrumenata; *prav.* izraditi neku ispravu.
- instrumentima** (lat. *instrumentum*) onaj koji svira na nekom muzičkom instrumentu, muzikant.
- insubordinacija** (nlat. *insubordinatio*) neposlušnost, nepokornost, protivljenje starijem, odricanje poslušnosti.
- insubordiniran** (nlat. *insubordinatus*) neposlušan, nepokoran.
- insulin** v. *inzulin*.
- insult** (nlat. *insultus*) uvredljiv napad, iznenadan napad, uvreda, grdnja, korenje, ruganje, podrugivanje; *lgd.* napad, *paroksizam*, spoljna povrede.
- insultant** (lat. *insultans*) onaj koji nanosi uvredu, vredalac, napadač.
- insultadija** (lat. *insultatio*) v. *insult*.
- insultirati** (lat. *insultare*) grubo vredati, zlostavlјati, napadati, grditi; rugati se, prkositi.
- insultor** (lat. *insultor*) v. *insultant*.
- in suma** (lat. *in summa*) u svemu, ukratko, jednom reći.
- insurgent** (lat. *insurgens*) buntovnik, pobunjenik, ustanič.
- insurekcija** (lat. *insurgere*, *insurrectio*) buna, pobuna, ustanak, dizanje naroda na oružje.
- insuficijencija** (nlat. *insufficientia*) nedovoljnost, oskudnost, nesposobnost; naročito: nedovoljnost čijeg imanja za pokriće njegovih obaveza; *med.* nedovoljna snaga, slabost (naročito srca).
- insuflacija** (lat. *insufflare* uduvati, udahnuti, nlat. *insufflatio*) uduvavanje, upiri-vanje, udahnjivanje.[^]
- inscenacija** v. *insceniranje*.
- insceniranje** (lat. *in*, *scaena*)noa, udešavanje nekoga pozoriginog komada da se može prikazivati na pozornici; *fig.* pravljene ili priredjane nekome scene, događaja.
- inscenirati** (lat. *in*, *scaena*) *loz.* udesiti (ili: udešavati) pozorišni komad za prikazivanje na pozornici; *fig.* praviti ili prirediti nekome scenu, tj. napasti nekoga otvoreno i na javnom mestu, izazvati ga na svađu, tuču i sl.
- intabulando** (lat. *intabulando*) *prav.* putem unošenja u baštinsku knjigu, putem *intabulacije*.
- intabulacije** (nlat. *intabulatio*) zapisivanje na tablu, upisivanje; *prav.* hipotekarno upisivanje meničnog duga, stavljanje pri-beleške na imanje; *grad.* najgornji deo le-simsa.
- intabulirati** (lat. *tabula*, nlat. *intabulare*) zapisati na tablu; uneti u knjigu, zapisati u baštinsku knjigu, u katastar, u intabulacioni protokol.
- intabulisati** v. *intabulirati*.
- intaktan** (lat. *tangere taknuti*, *dirati*, *intactus*) nedirnut, netaknut, nepovreden, ceo, čitav; *voj.* trupa koja još nije uvedena u borbu, koja je još sveža i krepka.
- intaljo** (ital. *intaglio*) tema, dragi kamen sa udubinom, urezanim ukrasima (lat. *gemma insculpta*).

intarzija (ital. tarsia, intarsia) umetničko ukrašavanje predmeta od drveta umetanjem parčića drveta i drugih stvari u raznim bojama (negovane u Italiji u XV i XVI veku, sa ukrašavanjem crkvenih stolica, zidova i dr.; od XVI veka upotrebljava se za umetanje još i sedef, slonova kost i metal za ukrašavanje nameštaja, nosilj-ki, poslužavnika i dr. Francuski luksuzni nameštaj u stilu Luja XV i Luja XVI takođe ima ovakve ukrase; u umetnosti Azije ova tehnika se takođe neguje); *intar-zijatura, kntarziono slikarstvo*.

intarzijator (ital. intarsiatore) majstor koji radi *intarziju*.

intarzijatura (ital. intarsatura) v. *intar-*

integer (lat. integer) nepovređen, čitav, nedirnut, potpun, nov; *integra res* (lat. inte-gra res) nepovredena (ili: nenačeta, nepromenjena) stvar.

integral (nlat. integralis celinski) mat. 1. integral jedne funkcije je ona veličina čija je dana funkcija *diferencijal* ili diferencijalni koeficijenat (zove se tako što se može smatrati kao ceo zbir niza uzastopnih vrednosti koje uzima jedna *infinitezimalna* funkcija, diferencijal, promenljive, dok se poslednja neprekidno menja od jedne vrednosti do druge). Kad su takve granice promene određene, onda se zove „određen integral“; 2. integral jedne diferencijalne jednačine ili sistema diferencijalnih jednačina jeste jednačina ili sistem jednačina od kojih se dana jednačina ili dani sistem jednačina mogu izvesti diferenciranjem.

integralan (nlat. integralis) celinski, koji sačinjava celinu, potpun, celokupan, ce-lovit; koji postoji sam za sebe (npr. integr-alne železnice); *integralni račun* ili *račun integrala* grana infinitezimalno-ga računa koja se bavi iznalaženjem i - svojstvima *integrala funkcije*, takođe služi za rešavanje diferencijalnih jednačina itd.; *integralne formule* obrasci koji se primenjuju pri rešavanju zadataka iz integralnog računa.

integralitet (lat. integer potpun, nlat. integralitas) celinstvo, potpunost, celokupnost, celovitost.

integrant (lat. integrans) nešto što spada u jednu celinu, što je dopunjeno kao bitan sastojak.

integrator (nlat. integrator) mat. mehaničke sprava za dobijanje brojnih vrednosti nekih veličina, kao što su nepravilne geometrijske slike itd.

integrat (lat. integer, grč. grapho) v. *integrator*.

integracija (lat. integratio) obnavljanje, dopunjavanje čega onim što mu je bitno; mat. izračunavanje integrala; fil. prelazak iz jednog rastrojenog i rasutog stanja u usredsređeno stanje (*supr. dezintegracija*).

integrirajući (lat. integrare) pr. koji nužno pripada nekoj celini, bitan.

intsgrirati (lat. integrare) obnoviti, dopu-niti, dodati nešto celini kao njen bitni deo; *kat.* izračunati ili naći *integral*.

integritet (lat. integritas) nepovređeno, nedirnuto stanje, potpunost, celokupnost; nepovredenost, čitavost; čistota duše, časnost, čestitost; nevinost.

integrum (lat. integrum) nedirnuta celina; *nešto restituiri* in *integrum* vratiti u ranije, prvobitno stanje ili raniji, prvobitni položaj.

integument (lat. integumentum) pokrivač, zavoj, omotač; zool. koža; bot. kod fanerogamne biljke: jednostavni ili dvostruki omotač semenog zametka koji ostavlja jedan slobodan i uzan otvor za ulazak cvetno-prašne cevi.

intelek(a) (lat. inter između, legere skupljati, birati, čitati, intelligere uvidati, shvatati, intellectus) razum, um, zbir onih duhovnih funkcija koje iz opažaja prave saznanja; sposobnost saznavanja.

intelektualac (nlat. intellectualis) razumni, umni, pojmovni, duhovni, duševni, koji pripada razumu ili se njega tiče; fil. natčulan, do koga se došlo putem mišljenja; *intelektualno obrazovanje* obrazovanje duha ili razuma; *intelektualno saučesništvo* u nekom zločinu prav. posredno učestvovanje u zločinu savetom; *intelektualni začetnik* duhovni začet-nik, onaj koji zapovešću, nagovaranjem, primoravanjem ili koristeći se zabludom i sl. dade povoda da neko izvrši kakvo krivično delo.

intelektualac (lat. intellectus) obrazovan čovek, čovek posvećen duhovnom radu; filozof, naučnik, književnih.

intelektualizam (lat. intellectus) fil. 1. v. *racionalizam*; 2. cenjenje intelekta kao najviše moći duha: („um i nauka, čovekova najviša sila“); 3. filozofski pravac koji intelektu daje prvenstvo nad svima ostalim duhovnim funkcijama; 4. u oblasti etike: shvatanje da se uvidanjem i trezvenim razmišljanjem može odrediti rad i delatnost čovečje volje; *intelektualna filozofija*.

intelektualizirati (nlat. intellectualisare) rastvarati, rastavljati na pojmove ili misli.

intelektualist(a) (nlat. intellectus) fil. sledbenik (ili: pristalica) *intelek-tualizma*; pr. *intelektualistički*.

intelektualitet (nlat. intellectualitas) svojstvo duhovnih bića, stanje sposobnosti saznavanja, ono što je u čoveku duhovno; *intelektualnost*.

intelektualna filozofija v. *intelektualizam*.

intelektualnost (lat. intellectus) v. *intelektualitet*.

inteligent(a)t (lat. *intelligens*) čovek sposoban za pravilno shvatanje i razumevanje stvari i pojava u životu i svetu, čovek koji ima *inteligenciju*, intelligentan čovek.

intelligentan (lat. *intelligens*) sposoban za pravilno razumevanje stvari i pojava u životu i svetu, razuman, uman, pametan, koji ima duha, mudar, dosetljiv, bistar; vešt, vičan, umešan.

inteligencija (lat. *intelligentia*) urođena sposobnost pravilnog razumevanja stvari i pojava u životu i svetu, razum, um, sposobnost shvatanja i pojimanja; kao zbirna imenica: svi ljudi koji imaju ovu osobinu; omenjeni i bolji svet uopšte, školovani ljudi.

inteligibilan (lat. *intelligibilis*) razumljiv, razgovetan, pojmlijiv, shvatljiv; *fil.* natču-lan, pojmove *l*, koji je dat samo za razum a nikako čulima; *intelligibilni svet* nat-čulni svet; *supr. senzibilan*.

intelipens servis (eng. Intelligence service) britanska obaveštajna služba.

Intelsat skr. od eng. International Telecommunication Satellite Consortium - Međunarodni konzorcij(um) za telekomunikacije putem veštačkih Zemljinih sate-lita; prvi satelit lasniran 6. IV 1965.

intendant (fr. *intendant*) nadzornik, nastojnik, upravnik, npr. pozorišta; *voj.* ofi-dir koji vodi nadzor i stara se o plaćanju i snabdevanju trupa.

intendantura (nlat. *intendantura*) uprava, nadzor; sedište i delokrug jednog nadzornika, upravnika; *voj.* ustanova koja se stara o snabdevanju vojske.

intendancija (nlat. *intendantia*) vrhovni nadzor; uprava; oblast koja стоји pod jednim nadzornikom ili upravnikom.

intenzivan (nlat. *intensivus*) jak, moćan, silan, bujan; koji označava pojačanu radnju, koji označava stepen napregnutosti; *in-tenzivna veličina* jačinska veličina, veličina koja, za razliku od prostorno, *ekstenzivne*, ima stupnjeve jačine (kao: svetlost, zvuk, električna struja i dr.); *intenzivno gazdinstvo* oblik upravljanja dobrom u kome se na obradivanje zemljišta ulaze mnogo više truda i novca, ali se dolazi i do znatno većeg prinosa i prihoda; *supr. ekstanzivan*.

intenzivirati (lat. *intendere zategnuti, naprezati*) činiti, učiniti jačim, pojača-ti, pojačavati.

intenzivnost v. *intenzitet*.

intenzivum (lat. *intensivum, sc. verbum*) *rpax.* glagol koji označava pojačavanje radnje drugog glagola, npr. „prisluškivati“ od „slušati“, „klati“ od „tući“, itd.

intenzija (j:zt. *intensio*) naprezanje, napregnutost, pojačavanje snage; unutarnja snaga, jačina, žestina; sadržina, unutarnja, vrednost, stepen jačine.

intenzimetar (nlat. *intensivus, grč. metron med.*) aparat za doziranje Rendgenovih zraka.

intenzitet (nlat. *intensitas*) jačina, silina, žestina; unutarnja jačina delatnosti; de-latna snaga, delotvornost, veličina snage (*supr. ekstanzitet*); napregnutost, napetost, naprezanje, sila, silina, stepen napetosti.

intenzifikacija (lat. *intensio napregnutost, facere činiti*) činjenje nečega jačim, pojačavanje, povećanje.

intenso (ital. *intenso*) *kuz.* snažno, krepko, povećano, pojačano.

intencija (lat. *intendere uperiti, smerati, nameravati, intentio*) namera, nameravanje, namisao, nakana, težnja za čim, cilj, svrha; *intencio actionis* (lat. *intentio actionis*) *prav.* krajnji cilj tužbe, pobuda za tužbu; *intencio principalis* (lat. *intentio principalis*) glavna namera; *intencio sekundaria* (lat. *intentio secundaria*) sporedna namera, uzgredna namera.

intevcionalizam (lat. *intentio*) shvatanje po kojem su opravdana sva sredstva samo da bi se postigao cilj.

intencionalist(a) (lat. *intentio*) pristalica shvatanja da cilj opravdava sredstva.

intencionizam v. *intencionalizam*.

inter (lat. *inter*) predlog, pojavljuje se kao predmetak u složenicama sa značenjem: među, između, za vreme.

interakcija (lat. *inter, actio radnja, dejstvo*) međudejstvo, međuzavisnost; *fil.* dejstvo dva ili više sistema, ili pojava, jednog na druge; *fil.* načelo interakcije je jedan od osnovnih pojmove filozofije dijalekti-ke; dijalektički metod podrazumeva različite prirodne i društvene pojave kao međusobno povezane i uzajamno uzrokovane; npr. u prirodi *tkivo* biće je modifi-kovano prema sredini u kojoj »sivi, a sa svoje strane ono modifikuje sredinu.

inter arma silent leges (lat. *inter arma silent leges*) navod iz Ciceronovog govora *Za Milona* (Pro Milone, VI, 10): „Pod oružjem čute zakoni“, tj. u ratu ne važe nikakvi zakoni sem zakona vojne sile.

inter arma silent muze (lat. *inter arma silent musae*) „Kad oružje govori, muze čute“, tj. gde se vodi rat, tu ne napreduje umetnost i nauka.

interartikurni (nlat. *interarticularis*) koji se nalazi među zglobovima, među-zglobni.

interval (lat. *inter, vallis bedem, prostor* između bedema, *intervallum*) međuprostor, odstojanje, razdaljina, razmak, praznina između čega; međuvreme; *prav.* međuvreme, *rok*; *muz.* razlika visina između dva tona; *per tggervalia* (lat. per intervalia) u prekidima, na prekide, sa prekidima', *dilucida* ili običnije *lucida* *ingervalia* (lat. dilu-cida, lucida intervalla) *pl.* svetli trenuci

- prisebnosti kod bolesnika, naročito kod bolesnika duševno obolelog.
- intervalometar** (lat. intervallum rastojanje, grč. metron) *voj.* u artiljeriji: sprava za merenje rastojanja od cilja do tačke udara zrna ili rasprskavanja u vazduhu.
- intervenijent** (lat. interveniens) *prav.* onaj koji se umeša u neki spor kao treći (lat. tertius interveniens), posrednik, sudija, izborni sudija.
- intervenirati** (lat. intervenire) mešati se, umešati se u što (npr. u kakav spor), pojavljivati se kao posrednik, posredovač; *trg.* menicu koju je trasat odbio isplatiti ili regulisati za račun trasanta; raditi (ili: uticati) na berzi da se održi kurs novca ili hartija od vrednosti; *voj.* umešati se vojnom silom, priteći vojskom (u pomoć i sl.).
- intervenisti** v. *intervenirati*.
- interventivan** (nlat. interventivus) koji se pojavljuje u ulozi posrednika, posrednički.
- intervendor** (nlat. interventor) posrednik, izborni sudija.
- intervencije** (lat. interventio) mešanje, posredovanje, ulazak trećeg lica u neki spor u ulozi sudije ili posrednika; mešanje jedne države u poslove druge države; *fin.* posredovanje na berzi u svrhu održavanje kursa hartija od vrednosti; *trg.* primanje tude menice na sebe; *voj.* ulaženje u rat.
- interventionizam** (lat. interventio) 1. politička doktrina i praksa oružanog, političkog i ekonomskog mešanja u među-državne ili unutardržavne odnose, radi očuvanja ili promene postojećeg stanja; 2. *ekon.* pravac koji zahteva uplitanje države u privredni život, tj. da država reguliše osnovno kretanje u privredi.
- intervencioisti** (lat. interventio) pl. oni koji rade na tome da se interveniše, tj. da neka država ude u rat.
- intervertebralan** (nlat. intervertebralis=jawa?-, međupršljenski, koji leži među pršljennovima).
- inter vivos** (lat. inter vivos) među živima, za života; *prav.* zaživotni, npr. posao: ugovor, testament itd.
- Intervizija** (lat. inter među između, visio pojava, viđenje) udruženje televizijskih stanica socijalističkih zemalja Istočne Evrope; *Ervizija*.
- intervju** (eng. interview) razgovor, ispitivanje; naročito: razgovor između saradnika nekog lista i kakve istaknute ličnosti iz javnog života o aktuelnim pitanjima, koji će taj saradnik docnije objaviti u svom listu.
- intervjuisati** (eng. interview) posetiti koga u cilju ispitivanja njegovog mišljenja; v. *intervju*.
- intervjuist(a)** (eng. interview) saradnik, reporter nekog lista koji, u razgovoru s kakvim istaknutim državnikom, umetni-
- kom, naučnikom itd., gleda da postavljanjem pitanja dozna njegovo mišljenje o važnim dnevним pitanjima da bi ga objavio u listu.
- intervokalni** (lat. inter, vocalis glasan, zvučan) *ling.* koji se nalazi između dva vokala.
- interglacijalna doba** (lat. inter, glacialis leden) *geol.* doba koja su bila između pojedinih ledenih perioda na Zemlji, naročito u Evropi.
- interdentalan** (lat. inter, dens zub, dentalis Zubni) koji je između zuba; *gram.* međuzubni (glas).
- interdikt** (lat. interdictum) zabrana; u katoličkom crkvenom pravu: obustava obavljanja svih crkvenih obreda (sem krštenja, krizmanja, ispovedanja i priče-ščivanja bolesnih i samrtnika), kao crkvena kazna za oblast, državu, grad ili opština (koju su primenjivale ranije pape da bi prisililo vlade na popušta lje).
- interdiktor** (nlat. interdictor) onaj koji zabranjuje, zabranilac.
- interdikcija** (lat. interdictio) zabrana, uskraćivanje, uskracenje, ukidanje, lišavanje, lišenje.
- interdiciran** (lat. interdictus) *prav.* proglašen nesposobnim za samostalno upravljanje imovinom.
- interdicirati** (lat. interdicere) zabraniti, uskratiti; zabraniti slobodno raspolaganje svojom imovinom.
- interregnūm** (lat. interregnum) vreme od smrti ili silaska s prestola jednog vlašaoca pa do stupanja na presto drugog vlašaoca, međuvlada, vreme za koje država nema vlašaoca.
- interes** (lat. intersum, interesse učestvovati, uzeti udela) ideo, učešće; odnos, privlačnost, zanimljivost; pažnja, ljubav, naklonost; značaj, važnost, vrednost; korist, dobit, dobitak; kamata, prihod od ulože-nog novca, novac plaćen za upotrebu uzaj-mljenog novca; *prost interes* novac plaćen na glavninu zajma; *složen interes* ili *interes na interes* interes plaćen na glavninu periodično povećanu dodavanjem neplaćenog interesa; *prav.* korist ili šteta koju neko ima od radnje nekog drugog lica ili od događaja; *per interesse* (lat. per interes) iz koristoljublja; *interesni račun* račun kojim se izračunavaju kama-te; *politika interesa* sebične politika.
- interesantan** (fr. intéressant) zanimljiv, privlačan, koji pobuduje radoznalost, uzbudljiv, zabavan; važan, značajan; redak, osoben.
- interesantnost** (lat. interesse) zanimljivost, privlačnost, zanačajnost.
- interesent** (lat. interesse, fr. intéresser) onaj koga se nešto tiče, onaj koji ima udela u čemu, onaj kojemu je stalo do čega, učesnik, udeonik; onaj koji želi što, koji polaze pravo na što; kupac, mušterija.

interesira»! se v. *interesovati se*.

interesna sfera područje uticaja; u međunarodnoj imperijalističkoj politici znači priznate prvenstvo uticaja nekoj imperijalističkoj sili na drugu zemlju; područje interesa pojedinih država.

interesovati se (lat. *interesse*) zanimati se za, imati udela u, sudelovati, učestvovati, uzimati učešća u; imati prema čemu naklonost ili ljubav, biti odan; zauzimati se za koga; imati saučešće; *interesuje me* zanima me, stalo mi je, tiče me se, privlači me, izaziva moje saučešće, moju radoznalost, moju pažnju; *tu sam zainteresovan* prema tome nisam ravnodušan, do toga mi je stalo, to me se tiče, to je za mene važno, tu su u pitanju moji računi; *interesirati se*.

interijer (lat. *interior*) v. *enterijer*.

interim (lat. *interim*) međutim; međuvreme; privremeno: privremena uredba, privremena odluka o kakvoj spornoj stvari; privremeno stanje; *provizorijum*.

interimističkum (lat. *interimisticum*) *prav.* privremena odredba o nekoj spornoj stvari, koja važi dok se ne donese konačna odluka; *provizorijum*.

interiorizacija (lat. *interior unutrašnji*) *tih.* shvatanje da je psihička delatnost u stvari rezultat unutra prenesene (*interiorizovane*) spoljašnje materijalne delatnosti.

ingerjekcija (lat. *interjectio*) *gram.* uzvik, usklik (ah, oh, jao, ih, uh, fuj, ajs, iš! i dr.); *prav.* podnošenje žalbe (*apelate*) na presudu višem судu.

interkalaran (lat. *intercalaris*) umetnut, do-dan, dometnut; *interkalaris anus* (lat. *intercalaris annus*) prestupna godina; *interkalaris dies* (lat. *intercalaris dies*) npe-stupni dani (29. II svake četvrte godine); *med.* dani bez groznice.

interkalacija (lat. *intercalare*) naknadno dodavanje, umetanje, dodatak, umetak.

inter kanem et lupum (lat. *inter canem et lupum*) „između psa i kurjaka“ tj. u sumrak, zapravo u vreme između trenutka kad pastir dreši psa sa lanca da mu čuva stado, i vremena kada se kurjak, koristeći se početkom padanja mraka, prikrada u blizinu stada.

interklavikularan (nlat. *interclavicularis*) *znat.* međuključnjačni, koji leži između ključnjača.

interkolumnij(um) (lat. *inter, columnna* stub) *grad.* razmak između dva stuba; međuprostor.

interkomunikacija (nlat. *intercommunicatio*) zajednica, opštjenje, međusobna vezra.

interkomunicirati (nlat. *intercommunicare*) biti u zajednici, imati međusobnu vezu, opštiti.

interkonjekcija (lat. *inter medu*, između, sognjicere strpati) međusobno povezivanje električnih centrala dalekovodima.

interkontinentalan (nlat. *intercontinenta-lis*) koji je između kontinenata, međukontinentalan; međukopnen.

interkonfisionalan (nlat. *interconfessiona-lis*) koji se tiče međusobnih odnosa raznih veroispovesti; koji ne deli, ne razlikuje, po verskom pripadništvu.

interkostalan (nlat. *intercostalis*) *alat.* međurebarni, koji leži među rebrima.

interkruralan (lat. *inter, crus, cruris*) *znat.* međubedreni, međubutni.

interkurentan (lat. *intercurrentis*) koji se pojavljuje za trajanja nekog stanja, koji izbija; *med.* za bilo, puls: nepravilan.

interkutan (nlat. *intercutanus*) *anat.* koji se nalazi između kože i mesa.

interlingva (lat. *inter, lingua* jezik) veštački jezik napravljen od glavnih jezika zapadnih naroda, sa toliko uprošćenom gramtikom da ga svaki poznavalač velikih zapadnih jezika može razumeti gotovo bez ikakvih teškoća.

interlingvistica (lat. *inter, fr. linguisti-que*) lingvistička disciplina koja se bavi sastavljanjem veštačkih jezika za međunarodno sporazumevanje.

interlinearan (nlat. *interlinearis*) napisan ili štampan između redova, međuredni, međuvrsni; *interlinearna verzija* prevod napisan između dva pisana ili štampana reda.

interlokut (lat. *interlocutum*) *prav.* v. *interlokucija*; prethodno priznanje na par-nici.

interlokucija (lat. *interlocutio*) razgovor; *prav.* prethodna odluka, privremena presuda koja se, ranije, izricala pre donošenja konačne presude; sporedna osuda u parni-ci zbog kakve sporedne stvari.

interludij(um) (lat. *interludere*, nlat. *interludium*) *muz.* međuigra.

intermaksilaran (nlat. *intermaxillaris*) *znat.* međuviljni.

intermedijaran (nlat. *intermediarius*) koji predstavlja sponu ili vezu između dve ili više stvari, koji posreduje, posredni.

intermedijeri (fr. *intermediaire*) međupro-dukti, međuproizvodi.

intermedij(um) (nlat. *intermedium*) vreme između dva utvrđena *roka*; *fiz.*, *hem.* materija koja pomaže prelazak jedne materije u drugu, ili sjedinjavanje drugih dveju materija u jednu; *katalizator*; *poz.* igra između dva čina, međuigra.

intermeco (ital. *intermezzo*, lat. *intermedium*) međuigra; mali komični pozorišni komad, obično mala komična opera koja se izvodi između činova glavne predstave i koja nema nikakve veze sa glavnom predstavom; u instrumentalnoj muzici: kratak, samostalan komad; komična epizoda uopšte.

in terminis (lat. *in terminis*) u pristojnim granicama, u pripadajućim granicama (ostaviti).

internisija (lat. *intermissio*) prekid za neko vreme, propuštanje; izostajanje za neko vreme, privremeni prestanak; vreme između prestanka i ponovnog pojavljivanje čega, npr. *internisija groznice med.* vreme bez groznicice (tj. vreme između njenog prestanka i ponovnog pojavljivanja).

intermitens (lat. *intermittens*) *med.* prestup-na groznicu, groznicu koja se javlja na mahove, s prekidima.

intermitentan (lat. *intermittere* obustaviti, prekinuti) koji ima prekide, koji je s prekidima, na mahove, koji izostaje s vremenom na vreme, koji prestane pa se pojavi; nastupni.

intermitirati (lat. *inter-mittere*) prekinuti za neko vreme, propustiti, propuštati; izostajati, prekidati se, prestajati za neko vreme; *intermitirajuće bolesti* bolesti sa prekidima za vreme kojih se bolesnik oseća relativno zdravim (npr. *intermitirajuća grozница*); *intermitira-jući izvori* izvori koji privremeno presušuju pa opet izbijaju; *intermitirajući puls* bilo (puls) koje nejednako bije, s prekidima.

internuskularan (nlat. *intermuscularis*) *aiat.* međumišićni, koji se nalazi između mišića.

internat (nlat. *internatum*) vaspitan zavod u kojem pitomci, pored nastave imaju stan i hrana (*supr. eksternat*).

internacija (nlat. *internatio*) v. *interni-rati*.

internacionala (lat. *inter, natio narod*) 1. međunarodne udruženje radnika. — *Prva internacionala* (1864—1876). Osnovana 1864. god. u Londonu. Organizatori Marks i Engels. Marks je formulisao njene principe i bio njen stvarni rukovodilac. Internacionala je imala cilj da organizuje i poveže akciju međunarodnog proletarijata radi ekonomskog oslobođanja radnika iz najamnog ropstva a s tim i uništenja svakog klasnog gospodstva, tj. klase. Da bi to postigao, proletarijat mora da se organizuje u svakoj zemlji u posebnu političku partiju. Prvu internacionalu je raspustio Marks, jer je njen rad bio onemogućen porastem reakcije u Evropi posle poraza Pariske komune, a i zbog podrivačke delatnosti anarchista (Baku-njin). Faktički je prestala sa Haškim kongresom (1872), mada je formalno raspuštena na kongresu u Filadelfiji (1876. god.). — *Druga internacionala* (1889—1914). Osnovana na kongresu u Parizu. Organizator je Engels, koji je njome stvarno rukovodio za vreme svoga života. Dotle je i Internacionala stajala na marksističkim pozicijama. Od početka XX veka u njoj preovlađuje oportunizam i revizionizam, uprkos otporu revolucionarnog levog krila (Lenjin, Roza Luksemburg). Pretrpela je slom u prvom

svetskom ratu srozavši se u najgori socijalšovinizam i oportunizam prema imperializmu. — *Treća internacionala* (1919—1943). Osnovao je Lenjin na kongresu u Moskvi, marta 1919, kao revolucionarno međunarodne udruženje radnika.

.....njena je misija: ispuniti, sprovesti u život zavete marksizma i ostvariti vekovne ideale socijalizma i radničkog pokreta." (Lenjin). Ova je Internacionala raspuštene 1943. god. — *Druga i po internacionala* (1921—23) međunarodna organizacija centrističkih i socijalističkih partija i grupa, osnovana u Beču, kao reakcija na stvaranje Treće komunističke internacionale, da bi se očuvao uticaj u radničkim masama i sprečio njihov odlazak ulevo. Spajanjem ove internacionale sa ostacima Druge internacionale nastaje tzv. Socijalistička radnička internacionala 1923—40, koja se posle II svetskog rata (1951) obnavlja u Socijalističku internacionalu, sastavljenu uglavnom od so-mijalističkih i socijaldemokratskih partija Zapadne Evrope; 2. himna međunarodne socijalne demokratije, tekst Ežena Potjea (1871), a melodija Pjer de Gajter; *kommunistička internacionala, kominterna*.

internacionale!! (nlat. *internationalis*) međunarodni (npr. internacionalno pravo, internacionalni odnosi ugovori, jezik itd.).

internacionalizam (lat. *inter, natio narod*) 1. međunarodni pokret radnika svih zemalja za klasno jedinstvo i solidarnost u borbi za zbacivanje vlasti buržoazije, uništenje imperializma i uvođenje socijalističkog, odnosno komunističkog poretku; 2. osećanje solidarnosti i bratstva svih radnika sveta, zблиžavanje svih naroda i stvaranje jednog višeg, jedinstvenog društva uređenog pr socijalističkim načelima; zbog toga internacionalizam vodi borbu protiv šovinizma, nacional-ne isključivosti, imperializma, miliarizma i rata.

internacionalizacija (lat. *inter, natio*) priznavanje čega za zajedničko, međunarodne; sporazum po kome sve države imaju jednak pravo da se nečim koriste, npr. nekom teritorijom, moreuzom, rekom itd.

internacionalizragi (lat. *inter, natio*) činiti, učiniti nešto zajedničkim, međunarodnim; sporazumom rešiti da sve države imaju jednak pravo da se nečim koriste, npr. nekom teritorijom, rekom, nekim moreuzom itd.

internacionalist(a) (lat. *inter, natio*) pristalica ili član radničke *internacionale*; *kosmopolit*.

iiternacionalne brigade jedinice stranih dobrovoljaca koje su se borile na strani republikanske vojske u Španskom građanskom ratu (1936-39).

interni (lat. *internus*) unutrašnji, unutar-nji; domaći; *interna medicina* deo medicine koji se bavi unutarnjim bolestima; *interna trgovina* unutarnja trgovina, domaća trgovina (*supr. eksterna*); koji je određen za unutarnju službu, koji nije za javnost (npr. *interne* stvari, *interni* spor).

internirati (nlat. *internare*) sumnjive strance, političke ili vojne begunce strane države, podanike neprijateljske države za vreme rata, ili domaće politički sumnjive i neispravne ljude osuditi da žive pod policijskim ili vojnim nadzorom u određenom mestu, u tzv. *koncentra-cionim logorima*; zatvoriti, držati u zatočenju, ograničiti slobodu kretanja; kao imenica: *interniranje*, *internacija*.

internirac (lat. *internus*) onaj koji je inter-niran; v. *internirati*.

internist(a) (lat. *internus unutrašnji*) dok koji, pored nastave, ima u zavodu i stan i hranu (*supr. eksternist*); *med.* lekar specijalista za unutarnje bolesti; bolesnik koji boluje od neke unutarnje bolesti; u Francuskoj: lekarski pomoćnik.

internodij(um) (lat. *internodium*) *bot.* članak, prostor između dva kolena (ili: kolenca) u stabljike, rastojanje između kolena (ili: kolenaca) članaka.

internum (lat. *internum*) ono što je unutarnje; unutrašnja stvar ili posao.

internuncije (lat. *internuncius*) pregovarač, posrednik; izvanredni papinski poslanik drugog ranga.

interrogativ (lat. *interrogativum*)/*pajM.* upitna zamenica: ko? što? koji? čiji?

interrogativan (nlat. *interrogativus*) upitni, koji ima oblik pitanja.

interrogatorij(um) (nlat. *interrogatorium*) *prav.* saslušanje, sudska ispitivanje; zapisnik o saslušanju.

interrogacija (lat. *interrogatio*) pitanje, ispitivanje, saslušavanje, saslušanje.

interokeanski (lat. *inter*, *oceanus*, grč. *oceanos*) međookeanski, koji leži između okeana, koji vezuje okeane.

interparlamentarni (lat. *inter*, nlat. parlamentum) koji vezuje sve parlamente, međuparlamentarni; *interparlamentarna unija* udruženje parlamentaraca raznih država, osnovano 1888., koje radi na rešavanju međunarodnih sporova; neka vrsta svetskog parlamenta koji svake godine održava svoje konferencije i ima svoj stalni biro (1909—1914. u Briselu, 1914—1920. u Kristijaniji, a od 1920. u Ženevi). Krajem 1976. imala je 72 zemlje-članice.

inter partes (lat. *inter partes* među strankama) *prav.* oznaka da neki pravni posao stvara pravo i obaveze samo za stranke koje su u njemu sudelovale.

interpelant (lat. *interpellans*) podnositelj *interpelacije* u parlamentu.

interpelacija (lat. *interpellatio*) upadica, prekidanje u govoru, prigovor; u parlamentarnom smislu: pitanje kojim poslanik, u parlamentu, traži od vlade ili nekog ministra pismeno ili usmeno izja-šnjenje o izvesnoj stvari iz oblasti unutrašnje ili spoljne politike; *prav.* sprečavanje, osporavanje poseda, prigovor; pozivaše pred sud.

interpelirati (lat. *interpellare*) prekidati, prekinuti koga u govoru, upadati u reč, smetati; tražiti odgovor ili objašnjenje o čemu od nadležnog ministra u parlamentu; *prav.* sprečavati nešto; praviti prigovor; zvati pred sud.

interpelatisi v. *interpelirati*.

interpozicija (lat. *interpositio*) umetanje, stavljanje između; zalaganje, posredovanje; ulaganje pravnog leka; posredovanje vlasti; *interpozicio apelacionis* (lat. *interpositio appellationis*) prav. ulaganje priziva na višu sud.

Interpol (skr. od eng. International police) Međunarodna organizacija kriminalističke policije (sa sedištem u Parizu) za pomaganje država članica u otkrivanju krivičnih dela i hvatanju zločinaca; SFRJ je članica od 1946. god.

interpolator (lat. *interpolator*) falsifikator tuđih dela, umetač u tekst, poturivač, podmetač.

interpolacija (lat. *interpolatio*) umetanje, kvarenje prvočitnog teksta nekog spisa docnjim umetanjem reči, rečenica, strofa ili stavova; mat. umetanje novih članova između članova jednog niza brojeva.

interpolirati (lat. *interpolare*) glasanjem dati nečemu nov ili drukčiji izgled, doterati; umetnuti i tim umetanjem pokvariti nešto; *interpolirana mesta* iskvara-rena ili docnije umetnuta mesta u tekstu nekog dela; *mat.* vršiti interpelaciju.

interponent (lat. *interponens*) *prav.* ulagač pravnog leka protiv neke odluke.

intsrponirati (lat. *interponere*) umetnuti, umetati, metnuti između, metati između, stavljati između, staviti između; posredovati, primiti se posredovanja u čemu; *prav.* uložiti (ili: ulagati) pravni lek protiv nepovoljne odluke.

interpret (lat. *interpretes*) tumač, objašnjava-lac; prevodilac; prikazivač, predstavlj-ač, npr. neke uloge.

interpretator (nlat. *interpretator*) tumač, izlagač; objašnjavac, prikazivač, predstavljač; prevodilac.

interpretacija (lat. *interpretatio*) tumačenje, objašnjanje, izlaganje (spisa, zakona, ugovora i dr.); predstavljanje, prikazi-vanje (npr. neke uloge); prevodenje stranog pisca.

interpretirati (lat. *interpretari*) tumačiti, objašnjavati, izlagati; prikazivati, predstavljati; prevoditi.

- interpungirati** (lat. interpongere) v. *inter-punktirati*.
- intsrpunktacija** (nlat. interpunctatio) v. *in-terpunktacija*.
- interpunktirati** (nlat. interpunctare) *gram.* staviti (ili: stavljati) rečenične znake: tačku, zarez, znak pitanja *itd.*; *interpungirati*.
- intsrpunkcija** (lat. interpunctio) *gram.* reče-nični znaci; stavljanje rečeničnih znakova; *interpunktacijā*.
- intresne** (lat. inter, sexus) *biol.* organizam kod koga su izražene i muške i ženske polne odlike.
- intersekacija** (lat. intersectio) presecanje, presek, izukrštavanje; presećište, tačka u kojoj se presecaju dve linije.
- interseptum** (lat. interseptum) pregradni zid, pregrada; *znat.* prečaga, vetrila, *dijaphragma*.
- intersecirati** (lat. intersecare) prosecati, rascepiti, raseći.
- interskapilij(um)** (nlat. interscapilum) *zool.* v. *interskapulum*.
- interskapulum** (nlat. interscapulum) *znat.* prostor između lopatica.
- interstelarni** (nlat. inter, stella) međuzvezdani, koji se nalazi među zvezdama.
- intersticijalan** (lat. interstitialis) međupro-storni, koji se tiče međuprostora, koji je u vezi sa međuprostorima; *ingersgici/a.gg-no tkivo žol.* poduporno tkivo u životinjskom parenhimu (vezivno, hrskavičavo i koštano).
- intersubjektivan** (nlat. intersubjectivus) *fil.* koji važi za veći broj subjekata.
- intertignij(um)** (lat. intertignum) *grad.* prostor između dve grede.
- intertrigo** (lat. terere trti, tritum, inter-trigo) *med.* ojedina, zapaljenje kože između dveju kožnih površina koje se dodiruju.
- intertritura** (lat. intertritura) *med.* dobijanje stolice pomoću trljanja.
- intertropski** (lat. inter, grč. trope vraćanje, obrtanje) *geogr.* međupovratnički, koji se nalazi između povratnika; koji raste ili uspeva između povratnika.
- interuzurij(um)** (lat. inter, uti upotrebljava-ti, usus upotreba, interusurium) *trg.* međukamate, tj. obračunavanje kamata pri plaćanju nekog potraživanja koje još nije despolo za vreme od dana plaćanja do roka u kojem bi trebalo izvršiti plaćanje.
- interupcija** (lat. interruptio) prekidanje, presecanje; smetanje, ometanje; *interupcio preskripcionis* (lat. interruptio praescriptionis) *prav.* prekidanje zastarelost.
- interferencija** (nlat. interferentia) *fiz.* pojava koja nastaje kada do iste tačke M (neke elastične sredine) stignu dva trep-tajna kretanja, ili, drugim rečima, kada kroz M prolaze dva zraka; uzima se da su *periode* oba kretanja jednake. Kaže se da dva takva zraka interferišu u tačci M,
- i pri tome uzajamnom dejstvu ili se pojačavaju, ili se slabe, ili se poništavaju.
- interferirati** (lat. interferre) *fiz.* vršiti uzajamno dejstvo svetlosnih (ili toplotnih, zvučnih itd.) talasa, tako da se dejstvo svakog talasa pojača, oslabi ili poništi, *up.* *interferencijska*.
- interferisati v. interferirati.**
- ivterferometar** (nlat. interferre, grč. metron) aparat za merenje dužine svetlosnih talasa pomoću pojave *interferenckje* svetlosnih zrakova.
- interfon** (lat. inter, grč. phone glas, zvuk, eng. interphone) uređaj za međusobne razgovore, kada je neposredno sporazumevala nemoguće.
- intercedent** (lat. intercedere, intercedens) posrednik, onaj koji se zauzima za koga ili što: jemac.
- intercelularni** (lat. inter, cellula ćelija) *fiziol.* međućelijski, koji se nalazi između tkivnih ćelija životinjskog tela, npr. *intercelularni prostori* vazduhom ispunjeni prostori između ćelija; *inter-cellularna supstancija* tvar koja se nalazi između ćelija i koja ih spaja.
- intercepcija** (lat. interceptio) oduzimanje tuđega, prisvajanje, zatajivanje.
- iiintercesija** (lat. intercessio) zauzimanje, zalaganje, posredovanje, moljenje; jemčenje, jemstvo; *prav.* ulaganje prigovora.
- intercizija** (lat. intercisio) rasecanje, presek; prekid, odmor, stanka, počinka, pauza; odeljak, odsek, *pasus*; *gram.* umetnuta rečenica.
- intestabilan** (lat. intestabilis) *prav.* nesposoban, da svedoci (pred sudom), nesposoban za pravljenje testamenta.
- intestatan** (lat. intestatus) koji nije napravio raspored imovine pred smrт; *heres intestatus ili heres ab intestato* (lat. heres intestatus, ab intestato) *prav.* onaj koji prima nasledstvo i bez testamenta, tj. prirodni, zakoniti naslednik.
- intestatni naslednik** (lat. heres intestatus) v. *intestatan*.
- intestinalan** (nlat. intestinalis) utrobni; *intestinalni ton med.* šum u crevima koji se može čuti pomoću lekarske slušalice.
- intestinum** (lat. intestinum) *znat.* crevo; *in-testina* utroba.
- nitima** (lat. intimus) 1. unutrašnji, skriveni sadržaj duševnog života pojedinca; skrivena misao, želja; skriven, zatvoren način življenja; prijatna sredina, topla atmosfera; 2. *anat.* unutrašnji sloj zida krvnih i limfnih sudova.
- intiman** (lat. interior, intimus) unutrašnji; prisni, lični, srdaćan, prijateljski.
- intimat** (lat. intimum) visoka naredba, naredba sa najvišeg mesta.
- intimacija** (nlat. intimatio) objavljivane.
- intimnost** (lat. intimus) prisnost, prisno prijateljstvo, tesna veza.
- intimus** (lat. intimus) prisni prijatelj.

intoksikacija (lat. in u, grč. toxikon otrov) *med.* trovanje, bolest izazvana dejstvom otrova na organizam; *fig.* opijanje, zano-šenje, očaravanje; zanesenost, očaranost, opijenost.

intolerantan (lat. intolerans) netrpeljiv.

intolerantizam (lat. intolerantia) netrpelji-vost, netrpeljivost.

intolerantnost v. *intolerancija*.

intoleravcija (lat. intolerantia) netrpelji-vost, netrpeljivost.

intonacija (ital. *intonatio*) *muz.* davanje tona; proizvođenje tona; sviranje, pevanje; u kat. crkvi: početne reči molitve koje izgovori sveštenik za oltarom i na koje verni odgovaraju.

intonirati (lat. intonare) «y3. dati ton, davati ton; proizvoditi tone; svirati, pevati.

intoržija (lat. intorsio) uvrtanje, zavrтанje; krivljenje, iskrivljenost; *intorzio uteri* (lat. intorsio uterine)?, iskrivljenost mate-rice.

intra (lat. interus, intra) latinski predlog, pojavljuje se u složenicama, kao predme-tak, sa značenjem: u, unutra, iznutra; vremenski: za, pre isteka; o brojevima: ispod; u obimu, u granicama.

intravenozan (nlat. mtravenosus) *Mea.* koji se ubrizgava (lek) pravo u vene, da bi se ubrzo dejstvo.

intravertan (lat. intra, vertere okretati) okrenut unutra, upravljen prema onome što je unutra; *intravertne ličnosti* *tih.* po Jungu, to su osobe koje vole da su same sa sobom, koje su povučene u sebe, misaoni
• ljudi (*supr. ekstravertne ličnosti*).

intravilan (lat. intra, villa letnjikovac) gradski, varoški (naziv za izgrađeni i naseljeni deo gradske ili varoške opštine); *supr. ekstravilan*.

intrada (ital. intrata, stfr. intrade) *muz.* uvod, predigra, kratak instrumentalni period kao uvod u veći muzički komad; *intrade pl.* državni prihodi (od poreza, nameta i dr.).

intrakapsularan (nlat. intracapsularis) *ned.* koji se nalazi u zglobojnoj čašici, npr. povreda zgloba koja je doprla u zglobojnu čašicu.

intrakardijalan (lat. intra, grč. kardia srce) *med.* koji se daje u srce (interkardijalna injekcija).

intrakranijalan (lat. intra, grč. kranion lobanja) unutar lobanje.

intramentalan (lat. interus, intra, mens, duša) *fil., psih.* koji pripada svesti pojedinca, području ličnog, neposrednog (subjektivnog) doživljavanje.

intra muros (lat. intra muros) koji je između zidova; koji nije za javnost, tajni.

intramuscularan (lat. intra, muscularis) *med.* koji se ubrizgava u mišiće.

intranzigenti v. *intransigenti*.

intranzitivan (lat. intransitivus) neprelazan; *verbum intranzitivum* (lat. verbum intransitivum) v. *intransitivum*.

intranzitivum (lat. intransitivum) *gram.* neprelazni glagol.

intransigentan (lat. in- ne, transigere nago-diti se) nepopustljiv, nepomirljiv; uporan, postojan.

intransigenti (lat. in- ne, transigere) oni (ljudi) koji ne popuštaju i ne upuštaju se ni u kakvo pogadanje.

intransigentnost (lat. in-, transingere) nepopustljivost, nepomirljivost.

intraokularni (nlat. intraocularis) koji se nalazi u oku, očni.

intrauterinski (nlat. intrauterinus) *med.* koji je u unutrašnjosti materice.

intracelularan (lat. intra, cellula ćelija, nlat. intracellularis) *biol.* koji je u unutrašnjosti ćelije, u ćeliji.

intriga (fr. intrigue, ital. intrigo) spletka, smutnja; u drami: zaplet, tj. veštačke zamršavanje konaca usled čega dolazi do ukrštavanja interesa i želja ličnosti koje igraju.

intrigant (fr. intrigant) spletkaš, splet-kar, smutljivac; u drami: lice koje svojim spletkama najviše doprinosi stvaranju dramskog zapleta.

intrigantski (fr. intrigant) spletkarski, spletkaški, smutljivački, lukav, prepredan, podmukao.

intrigirati (ital. intrigare, fr. intriguer) spletkariti, spletkašti, praviti spletke (ili: smutnje), kovati zamke, raditi kome iza leđa; *poz.* zaplesti, praviti zaplet.

introverzija (nlat. introversio) podavljeno-nost, okrenutoš unutarnjoj strani; *intro-verzio palpebrarum* (nlat. controversio palpebrarum) *med.* podavljenoš ivica očnih kapaka.

introvertan v. *intravertan*.

introvertiranost (lat. intra, vertere okretati) *psih.* duševno stanje u kome se pojedinač „zatvara u sebe“, ograjuje od dodira s okolinom; *supr. ekstravertiranost*.

introgresija (lat. introgredi, nlat. intro-gressio) ulazak, ulaženje, pristup.

introdukcija (lat. introductio) uvođenje, uvod; uvođenje u dužnost, u zvanje; uvod (u knjizi); *muz.* uvod u neki muzički komad, obično lagano i ozbiljnog karaktera.

introitus (lat. introire ući, ulaziti) pristup, uvod; uvodna pesma (obično u katoličkoj misi).

introjekcija (nlat. introjectio) metanje u, umetanje.

intromisija (nlat. intromissio) unošenje, uvlačenje, ubrizgavanje.

intromitirati (lat. intromittere) pustiti (ili: puštati, poslati) unutra.

intromitovati v. *intromitirati*,

intronizacija (grč. thronos presto, nlat. inthronisatio) podizanje (ili: stupanje) na

presto; svečano ustoličavanje novoposvećenog patrijarha, vladike, biskupa ili pape u glavnoj (stolnoj) crkvi; oslobođavanje pokajnika i ponovo primanje u crkvenu opštini; ponovno osvećenje oskrvrenje-ne crkve ili oskrvrenja oltara.

intronizirati (grč. *thronos presto*, nlat. *intronisare*) svečano postaviti na presto; vladiku ili biskupa svečano uesti u zvanje i dostojanstvo.

introspektivan (nlat. *introspectivus*) samoposmatrački, samoposmatralački koji ispituje (ili: posmatra) svoju unutrašnjost, koji izražava samoposmatranje, koji se odnosi na samoposmatranje.

introspekcija (nlat. *introspectio*) gledanje unutra, zagledanje u sebe, samoposmatranje, posmatranje svojih misli, osećanje itd.

introspicirati (lat. *intro-spicere*) gledati u, posmatrati svoju unutrašnjost, zagledati u svoju unutrašnjost, posmatrati samoga sebe; ispitivati pobliško ili podrobitno.

intruzivan (lat. *intrusivus*) koji se uvlači (ili: nameće), nametljiv; *geol.* koji je ugasnut, u tečnom stanju, u šupljine ili pukotine drugog stena.

intruzija (nlat. *intrusio*) bespravno uvlačenje ili ulaženje u zvanje; nametanje, nametljivost.

intubacija (lat. *in, tubus*) med. uvlačenje naročite cevčice u grlo da bi se omogućio dolazak vazduha u pluća, naročito kod difteričnih oboljenja.

intuitivan (lat. *intueri* sagledati, nlat. tŠŠušJfžg.
1. koji je predmet *intuicije*, koji se saznaje intuicijom, koji se neposredno uviđa i opaža, bez posredstva razmišljanja (*intuitivna istina*);
2. koji sačinjava intuiciju i koji prati intuiciju, do koga se dolazi neposrednim shvatanjem stvarne stvari (*intuitivno saznanje*); *supr. diskurzivan*; 3. koji je obdaren intuicijom, koji saznaje intuicijom, koji može da neposredno uviđa i opaža; *intuitivan duh* duh koji neposredno uviđa i opaža koji sagleda celinski, a ne rasuđuje raščlanjavanjem (*analizom*) i apstrakcijom.

intuitivizam v. *intuicionizam*.

intuitu (lat. *intuitu*) *prav.* s obzirom na, u pogledu.

intuitus (lat. *intultus*) gledanje, posmatranje, opažanje, sagledanje; opažaj.

intuicija (lat. *intueor* sagledam, opazim, nlat. *intuitio*) *v.fil.* neposredno opažanje, neposredno uviđanje, duhovno gledanje, neposredno stečeno saznanje, tj. ono do koga se nije došlo putem iskustva ili razmišljanja (*refleksije*), neposredno doživljavanje stvarnosti, „otkrivenje koje se razvija iz čovekove duše“ (Gete); 2. na-slučivanje, predosećanje, slutnja.

intuicionizam (nlat. *intuitio*) *fil.* učenje o neposrednoj, intuitivnoj izvesnosti etič-

kih pojmove i zakona; takođe: učenje o intuiciji kao najglavnijem i najpouzdanijem izvoru saznanja.

intumescencija (lat. *intumescentia*) med. oticanje, otok; nabujavanje.

inturgescencija (nlat. *inturgescentia*) v. *intumescencija*.

intus (lat. *intus*) u unutrašnjosti, unutra.

intus-suscepca (nlat. *intus-susceptio*) *fiziol.* primanje u unutrašnjost, u sebe; naročito: unutarnje prisvajanje, prisajedinjavanje materija primljenih u telo; rastenje primanjem u se hranljivih materija; *intus-suscepca jednog creva* med. uvlačenje gornjeg dela jednog creva u drugo.

inčar (arap. *inkar*, tur. *inkar*) poricanje, odricanje, odbijanje, neodobravanje.

inčariti (arap.) poricati, odricati, odbijati.

inulin (lat. *inula*) *hem., farm.* skrobu sličan ugljeni hidrat koji se dobiva od korena biljke oman (lat. *inula*).

inumbracija (lat. *umbra* senka, *inumbratio* senčenje, osenčavanje, zamračivanje).

inumerabilav (lat. *innumerabilis*) koji se ne može izbrojati, neizbrojliv, bezbrojan.

inundacija (lat. *inundatio*) plavljenje, poplava.

inunkcija (lat. *inunctio*) med. trljanje, utrlja-vanje, pomazivanje trenjem.

inutilis (lat. *inutilis*) nekoristan, neupo-trebljav, štetan, P1kodljiv; *inutile pon-dus tere* (lat. *inutile pondus terrae*) besko-risni teret zemlje, tj. neradin i nekoristan čovek koji zna samo za uživanje.

infalibilizam (nlat. *infallibilitas*) učenje o nepogrešivosti, dogma o nepogrešnosti pape; *up. infalibilitet*.

infalibilist(a) (nlat. *infallibilitas*) pristalica i branilac učenja i dogme o nepogrešljivosti pape.

infalibilitet (nlat. *infallibilitas*) nepogrešnost, nepogrešivost; naročito: ne-pogrešivost pape u pitanjima vere i hrišćanske etike; dogma o nepogrešivosti (*infalibilitetu*) pape primljena je tek na vatikanskom koncilu, 18. jula 1870 (u borbi protiv donošenja ovakve dogme naročito se istakao đakovački biskup Josip Juraj Štrosmajer).

infaman (lat. *infamis*) na zlu glasu, ozloglašen, izvikan; beščastan, sraman, gadan, gnusan, odvratan, nizak, prljav.

infamantan (lat. *infamans*) koji škodi časti, koji nanosi sramotu.

infamija (lat. *infamia*) ružan glas; neča-snost, beščasnost, besramnost, niskost, gadost, sramota, ruglo.

infant (lat. *in, fari* govoriti, *infans*, šp. *infante*) „onaj koji još ne može da govoriti“, tj. dete; prvobitno: naslednik kraljevskog prestola, prestolonaslednik; zatim: kraljev sin, kraljević, kraljevski princ u Španiji i Portugaliji.

infantado (šp. infantado) zemlja koja se ustupa na doživotno uživanje infantu ili infantkinji; otuda: *infantados* (in-fantados) pl. čuvene španske *merino-ovce*, koje su odgajane na tim imanjima.

infanterija (ital. infanteria) voj. pešadija, pešačke trupe.

infanterist(a) (ital. infanteria) voj. pešak, vojnik, koji služi u pešadiji.

infantilan (inn. infantil) detinji, dečiji; detinjast; maloletan.

infantilizam (lat. *infans* dete) zastoj u razvitu jedne osobe u telesnom i duševnom pogledu, oblik oboljenja u kojem odrastao čovek zadržava, i u telesnom i u duševnom pogledu, detinske crte i osobine, nedozrelost, naivnost.

infanticid (lat. *infans*, caedere ubiti, nlat. *infanticida*) *prav.* ubica deteta, deteubica, čedoubica; za ženu: *infanticida*.

infanticidij(um) (nlat. *infanticidium*) *prav.* deteubistvo, čedomorstvo.

infantinja (šp. *infanta*) kraljevska kći, princeza (u Španiji i Portugaliji); *up. infant.*

infarkt (lat. *infarcire* umetati, trpati u nešto, nlat. *infarctus*) med. zatvaranje kanala i krvnih sudova u čovečjem telu što dovodi do izumiranja izvesnih delova tkiva u koje krvni sudovi ne mogu dovesti krv (naročito mozga, bubrega, srca, pluća i dr.); *infarkt miokarda* oboljenje srca prouzrokovano izumiranjem ograničenih delova srčanog mišića usled začepljenja srčanih (koronarnih) arterija.

infatigabilan (lat. *infatigabilis*) neumoran, koji ne zna za umor.

infatuacija (lat. *fatuus* glupav, benast, nlat. *infatuatio*) do smešnosti preterana ljubav prema čemu, zaludenost, zaslepljenost, zanesenost za što.

infekt (lat. *infectum*) gram. glagolski oblik koji obeležava trajnu nesvršenu radnju.

infektan (lat. *infectus*) med. zaražen, kužan, zagaden, otrovan, zatrovani; smrdljiv, gadan, gnjio; *infektivan*.

infektivian (nlat. *infectivus*) med. v. *infekcizan*.

infektrati (fr. *infector*) med. v. *infici-rati*.

infektologija (lat. *infectio*) med. nauka o zaraznim bolestima.

infekcija (lat. *infectio*) med. zaražavanje, zaraženje, zaraza, izazivanje zaraze, nastajanje stanja zaraženosti; prodiranje i razmnožavanje klica bolesti; prenošenje ili dobivanje bolesti zarazom.

infekcizan (nlat. *infectiosus*) med. zarezan, kužan, zaražljiv, kužljiv, koji ima svojstvo ili moć da prenese bolest *infekci-jom*; zarazni, koji potiče od zaraze ili infekcije, koji je pogodak da se prenese sa jedne osobe na drugu.

inferi (lat. *inferi*) pl. mit. podzemni bogovi koji borave u donjem svetu; umrli, pokoj-

nici koji borave u donjem svetu; donji svet, podzemni svet (kod starih Rimljana).

inferioran (lat. *inferior*) donji, niži; mlađi, slabiji; potčinjen, podređen; lošiji po vrednosti.

inferioritet (lat. *inferior* donji, niži, nlat. *inferioritas*) potčinjenost, niži položaj, podređenost; manja vrednost, slabiji kvalitet; supr. *superioritet*.

inferiornost (lat. *inferior* donji, niži) v. *inferioritet*.

inferalan (lat. *infernalis*) koji se tiče podzemnog sveta, koji je u vezi sa podzemnim svetom, sa paklom; pakleni, davolski, nečastivi.

inferno (ital. *inferno*) podzemni svet, pakao; naslov prvog dela Danteove „Božan-stvene komedije“ (*Inferno* Pakao).

infertilan (nlat. *infertilis*) neplodan, nero-dan, neprinosan.

infestacija (lat. *infestatio*) neprijateljsko napadanje; napad, pustošenje, uz nemiravanje.

infeudacija (nlat. *infeudatio*) davanje u feud, davanje u leno.

infeudirati (nlat. *infeudare*) dati (ili: davati) u feud, davati (ili: dati) u leno.

infibulacija (lat. *infibulatio*) zakopčavanje (ili: zašivanje) spoljnih delova ženskog spolnog organa ili gornje kože muškog spolnog uda u cilju sprečavanja prevreme-ne obljube ili brakolomstva, ili da bi se sprecilo, kao škodljivo po zdravlje, vršenje *onanije* kod muškaraca. Raniji običaj na Istoku, koji se i danas još održava kod nekih prirodnih naroda.

infidelitet (lat. *infidelitas*) neverstvo, verolomstvo; neverovanje, bezverje.

infiks (lat. *infingere* umetnuti, *infixum*) gram. umetak.

infiltrat (nlat. *infiltrare*) med. pojava koja nastaje kada u tkivo prodru sastojci koji mu nisu svojstveni (proizvodi zapaljenja, gnoja, seruma i dr.).

infiltracija (nlat. *infiltratio*) ulaženje ce-đenjem, prodiranje u što; med. ravnomerno razilaženje i raspoređivanje proizvoda bolesti (gnoja, seruma, masti, celična raka) po supstanciji organa; geol. uvlačenje ra-stvora u pukotine stena.

infiltrirati (nlat. *infiltrare*) ulaziti ce-deći se u nešto; utajati, upijati se u, prožimati kapljuci.

infiman (lat. *infimus*) najdonji, najniži; poslednji; krajnji.

infinitan (lat. *infinity*) beskrajan, beskonačan, trajan, neprestan; opšti; gram. neodređen.

infinitszimala (fr. *infinitesime*) jifar. beskonačno mala količina.

infinitezimalan (nlat. *infinitesimalis*) 1. mat. beskrajno mali, neograničeno mali; *infinitezimalniračun* klatalaniza besko-na čunog naziv za *diferencijalni* ra čun i *integralno* račun smatrani kao jedan; 2.

suviše malen da bi mogao biti izmeren ili izračunat; krajnje sićušan, krajnje beznačajan.

infinitet (lat. infinitas) beskrajnost, beskonačnost; bezbrojnost.

infinitiv (lat. infinitivum se. verbum) *gram.* neodređeni glagolski oblik, neodređeni način, npr. ići, jesti, »oteti, stajati.

infinitorist(a) (lat. infinitus) pristalica *evolucione teorije* u učenju o organskom stvaranju.

infinitum (lat. infinitum) ono što je beskrajno, beskonačno, bezgranično; *ad* ili *in infinitum* (lat. ad, in infinitum) u beskrajnost, u beskonačnost.

infirmarija (nl. infirmaria) bolnica, soba u kojoj se neguju bolesnici (po kat. manastirima); mesto za bolesne biljke u zimskim baštama.

infirmarius (nl. infirmarius) čuvar bolesnika, onaj koji neguje bolesnike (u kat. manastirima).

informativan (nl. informativus) poništa-van, koji poništava, koji čini nešto nevažećim.

infirmirati (lat. infirmare) npaB. obesnažiti, poništiti važnost, npr. nekog testamenta.

infirmitet (lat. infirmitas) nejakost, slabost, bolešljivost.

inficijacija (lat. infitatio) *prav.* odričanje, poricanje pred sudom.

inficirati (lat. in, facere, inficere) *med.* zaraziti, zaražavati, okužiti, zatrovati (voda inficirana kolerom = voda za-ražena kolerom); zaraziti, zaražavati, uneti (ili: unositi) u organizam klice neke bolesti (inficiran kolerom = zaražen kolerom); *infektirati*.

inflamabilan (nl. inf. inflammabilis) zapaljiv, raspaljiv, upaljiv.

inflamabilije (nl. inflammabilia) *pl.* za-paljive materije, gorivo.

inflamatoran (nl. inflammatorius) zapaljiv, raspaljiv; *med.* koji izaziva zapaljenje, koji je u vezi sa zapaljenjem; *inflamatorna grozница* grozница kao posledica zapaljenja.

inflamacija (lat. inflammatio) zapaljivanje, zapaljenje; zapaljenje, zapaljenost; *med.* zapaljenje, upala.

inflamirati (lat. inflammare) zapaliti; raspaliti, razdražiti, ogoričiti.

inflatilije (nl. inflatilia se. instrumenta) *muz.* instrumenti na koje se svira duvanjem, duvački instrumenti.

inflacija (lat. inflare naduvati, inflatio nadimanje) *fin.* uvećavanje i puštanje u opticaj sredstava za plaćanje u znatno većem broju no što je, s obzirom na ekonomske prilike zemlje, potrebno; preterano štampanje novčanica (*supr. deflacija*); *med.* nadimanje tela usled vetrova; naduve-nost.

inflacionisti (lat. inflatio) pl. pristalice finansijske politike kojoj je cilj izdavanje i puštanje u opticaj većeg broja novčanica no što je, prema stvarnim eko-nomskim prilikama zemlje, potrebno; *up. inflacija*.

infleksibilan (lat. inflexibilis) nesavi-tljiv, nevitak; nesalomljiv, kojim se ne može upravljati, neumoljiv, tvrdoglav; *gram.* nepromenljiv.

infleksibilije (nl. inflexilia) *gram.* nepromenljive reči (sveze, prilozi, predlozi i dr.).

infleksija (lat. inflexio savijanje) *opt.* skretanje svetlosnih zrakova sa njihovog pravog puta; *muz.* menjanje glasa, tona; *gram.* menjanje, oblici.

inflektirati (lat. inflectere) savijati, pre-gibati, menjati; *gram.* staviti nad samogla-snik akcenat

cirkumfleks, **inflektor** (nl. inflector) naprava koja se meče na okna za ventilaciju i kroz koju ulazi u okno spoljni vazduh. **inflikcija** (lat. inflictio, infligere naneti, zadati; pričiniti)

prav, dosudivanje kazne, određivanje kazne; izvršenje kazne. **inflorescencija** (nl. inflorescentia) bot. 1. cvat; *inflorescencija kompozita* (lat. in-florescentia composita) složeni cvat; *inflorescencija simpleks* (lat. inflorescen-tia simplex) prosti cvat;

inflorescencija racemoza (lat. inflorescentia racemosa) grozdasti cvat; 2. procvetavanje, cvetanje, rascvetavanje. **inflorescirati** (nl. inflorescere) procve-

tavati, procvetati, rascvetavati se. **influentna mašina** fiz. na načelu *električne influenze* osnovana mašina za proizvođenje elektriciteta. **influenca** (nl. influentia, ital. influenza) uticaj, upliv; fiz. *električna influenca* ili *elektrostatička indukcija* pojava kada se neko nenelektrisano telo nanelek-triše unošenjem njegovim u polje jednog nanelektrisanog tela, a čim se udalji iz toga polja, elektricitet potpuno iščezava; *magnetna influenca* svojstvo npr. gvožđa koje u polju jednog magneta postaje i samo magnet?">šo, ali gubi magnetizam čim se magnet dovoljno udalji te se gvožđe ne nalazi u njegovu polju; *med.* zarazna i veoma prilepljiva bolest sa temperaturom, klonulošću, bolovima u mišićima i zglobovima, kašljem, glavoboljom itd., grip, vrled, vrlesija, kunjalica; rorina; *vet.* konjska bolest slinavica. **influencirati** (ital. influenzare) uticati, uplivisati, imati uticaja na koga ili što; zaraziti, okužiti; podmititi, potkupiti, zadobiti za.

influksizam (lat. influxus uticaj, upliv) *fil.* shvatanje po kojem duša i telo vrše jedno na drugo takav uticaj da svaki deo jednoga izaziva u drugom promene koje odgovaraju promenama na samom njemu.

- influksija** (lat. *influxio*) uticaj, upliv; *sistem influksije v. influksizam*.
- influkcionist(a)** (lat. *inf luxus*) fžg. pristalica *influksizma*.
- influksus** (lat. *influxus*) fiz. v. *influencia*; *influksus fizikus* (lat. *influxus physi-cus*) fizički uticaj (tj. uticaj tela na dušu).
- informan** (lat. *informis*) bezobličan, bez određenog oblika; ružan, nakaradan; bez reda, protivan redu.
- (formant** (lat. *informans, informantis*) «HrB. termin kojim se označava prirodni nosilac jezika kao osnovni izvor. nformat (nlat. *informativum*) *prav.* pravio mišljenje, sud o čemu, u obliku mišljenja ili saveta, koji traži neki sudija od nekog pravnika radi svog ličnog obaveštavanja; pravio uputstvo koje je već dobijeno.
- informativ** (nlat. *informativum*) *prav.* v. *informat*.
- informativan** (nlat. *informativus*) obaveštan, obaveštavan, koji služi za obaveštenje, obaveštajan, poučljiv; *informa-TIVNIG list* list koji služi samo za upoznavanje čitalaca sa događajima i činjenicama; *informativne služba* obaveštajna služba.
- informatika** (lat. *informare*) nauka o iskorišćavanju informacija za upravljanje i donošenje odluka u privredi, nauci i tehnici.
- informator** (nlat. *informator*) obaveštač, obavestilac, obaveštavalac, izvestilac; domaći učitelj; za ženu: *informatorka*.
- informacija** (lat. *informatio*) poučavanje, upućivanje, uputstvo; obaveštavanje, obaveštenje; raspitivanje; obaveštenost; obavest, izveštaj, izvešće; sudska izviđanje, istraža.
- Informbiro** naziv za „Informacioni biro“ koji su 1947. godine osnovali komunističke i radničke partije istočnoevropskih i nekih zapadnoevropskih zemalja i koji se od 1948. godine do svoga raspuštanja 1956. angažovao protiv nezavisne politike Jugoslavije i KPJ.
- informirati** (lat. *informare*) poučiti, uputiti; obavestiti, obaveštavaTM, izvesti-ti, izveštavati; *informirati se* obaveštavati se, obavestiti se, rasipati se.
- informisati** v. *informirati*.
- Infortijatum** (nlat. *infortiatum*) *prav.* drugi *deoDigesta*, od 21—38. knjige, deo zbornika *Korpus jurne civilne*.
- infortuna** (nlat. *infortuna*) *astrol.* položaj neke planete koji predskazuje nesreću, naročito s obzirom na dve zlokobne i neprijateljske planete, Mars i Saturn, od kojih se Mars zove *infortuna minor* (lat. *infortuna minor*) = manja nesreća, a Saturn *infortuna major* (lat. *infortuna maior*) = veća nesreća.
- infra** (lat. *infra*) *predl.* pod, ispod, niže; *pril. dole, niže (supr. supra, super); infra--svet* svet beskrajno malog, tj. svet atoma (*supr. suprasvet* svet beskrajno velikog, tj. svet vasionih razmara); *infra-crveni zraci* zraci talasne dužine iznad 8 dese-tohiljaditih milimetara koji ne izazivaju osećaj čula vida, nevidljivi zraci sa topotnim dejstvom.
- infratzvuk** fiz. naziv za mehanično treperenje čvrstih, tečnih i gasovitih tela, čiji je broj treptaja toliko mali da ga čoveče uho ne može osetiti.
- infraktor** (nlat. *infractor*) *prav.* prekršilac ugovora; prestupilac zakona.
- infrastrukcija** (lat. *infrastruktur*) narušenje, pre-kršenje, prestup, povrede; prekid, npr. sporazuma, saveza; med. prelom, naročito delimičan prelom kosti.
- infra mikrobi** (lat. *infra*, grč. mikros mali, bios život) *biol.* živa bića koja se ne mogu videti ni pod najjačim mikroskopskim uveličanjem.
- infrastruktura** (lat. *infra* pod, ispod, niže, structura od struere slagati, sklapati) temelj, osnova, podloga; osnova za privredni i društveni razvoj, koju čine: saobraćajne mreža (putevi, železničke pruge, kanali i sl.), vodene instalacije, izvori električne i dr. energije, objekta, namenjeni javnim potrebama osvetljenje, parkovi, trgovci, domovi zdravlja, bolnice, dispanzeri, škole itd.).
- infuzija** (lat. *infusio*) ulivanje, nalivanje, polivanje; natapanje, poparivanje; med. unošenje tečnosti, obično tzv. fiziološkog rastvora (kuhinjske soli) pod kožu ili u krvne sudove radi nadoknadivanja krvi ili telesnih sokova; fig božansko nadahnucé.
- infuzoran** (nlat. *infusorius*) nalivni, natop-ni, koji je postao prisipanjem neke tečnosti ili potapanjem u tečnost.
- infuzorije** (lat. *infusoria*) pl. *zool.* trepljare, nalivnjaci (jednoćelične, mikroskopski sitne životinjice složenog unutarnjeg sastava, »sive u vazduhu, vodi i drugim tečnostima).
- infuzorij(um)** (nlat. *inf usorium*) sprava za polivanje; *zool.* trepljara, nalivnjak; *up. infuzorije*.
- infuzum** (lat. *infusum*) naliv, doliv, ono što se naliva, što se dosipa.
- infula** (lat. *infula*) bela ili crvena vunena vezogлавa koju su nosili oko čela, kao ukras, sveštenici i druga nepriskosnovene lica kod starih Rimljana; kod katolika: biskupska ili opatska kapa; biskupski šešir, traka na biskupskom šeširu.
- infulirati** (nlat. *infulare*) podariti biskupski šešir, tj. proizvesti za biskupa; *infulirani opati* opati kojima je papa podario pravo da mogu nositi znake bi-skupskog dostojanstva.

infunde (lat. infunde) dospi, dolij; *infunde akve fervide kvantum sufficit* ili *sufi-cijentem kuantitatem* (lat. infunde aquae fervidae quantum sufficit, sufficientem quantitatem) *farm.* uspi vrele vode koliko je potrebno (ili: koliko je dovoljno).

infundibulum (lat. infundibulum levak) *zool.* levkasto udubljenje, npr. u trećoj moždanoj komorii; levak u glavonožaca; plučni mehur ic.

inhabilan (lat. inhabilis) nevešt, nevičan, nespretan; *prav.* nespособан.

inabilitet (nlat. inabilitas) nespособност; *inabilitas testijum* (lat. inabilitas testium) *prav.* nespособност svedoka.

inhalator (lat. inhalare, inhalator) *med.* aparat pomoću koga se vrši udisanje pare ili gasova (*inhalacija*).

inhalacija (nlat. inhalatio) med. udisanje pare ili gasova koji se razvijaju iz izvesnih tečnosti, bilo prirodno ili pod uticajem zagrevanje i klučanja; *inhalacioni aparat v. inhalator; inhalacione bolesti* bolesti koje nastaju usled udisanja ško-dljivih gasova; *inhalaciono lečenje* lečenje veštačkim udisanjem gasova, pare i dr.

inhalirati (lat. inhalare) *med.* udisati, usi-savati.

inherentan (lat. inhaerens) prirodno i nerazdvojno spojen ili udružen sa, bitan, svojstven, nerazdvojan.

inherencija (nlat. inhaerentia) prirodna i nerazdvojna pripadnost, nerazdvjnost, bitno pripadanje čemu, odnos dveju stvari u kojem se jedna može zamisliti samo u drugoj, odnos svojstava, jedne stvari prema toj stvari, akcidencija prema supstanci-jii, npr. okrugloća inherira krugu; *prav.* ostajanje pri čemu, nepopuštanje.

inherirati (lat. inhaerere) bitno pripadati, biti nerazlučljiv od; biti nerazdvojno spojen ili udružen sa; *prav.* proizvesti, nastaviti, ostajati pri čemu, ne popuštati.

inheritor (nlat. inhaeritor) *prav.* naslednik; za ženu: *inheritorka*.

inhibirati (lat. inhibere) zadržavati, zadržati, sprečiti, sprečavati, zabraniti, zaustaviti.

inhibitoran (nlat. inhibitorius) koji zabranjuje, kojim se zabranjuje što, koji zadržava, koji sprečava.

inhibitori (lat. inhibere zadržavati, sprečavati) supstance koje svojim prisustvom u malim koncentracijama usporava-ju ili sasvim zaustavljaju jednu određenu reakciju ili proces.

inhibitorijale (nlat. inhibitoriale)npaB. sudska naredba o zabrani; *inhibitorij(um)*.

inhibitorij(um) (nlat. inhibitorium) *prav.* v. *inhibitorijale*.

inhibicija (lat. inhibitio) *fiziol.* zadržavanje neke organske radnje, funkcije, voljom ili nevoljnog fiziološkom rad-

njom; *psih.* sprečavanje Koje se vrši voljom, ili nagonski i podsvesno, na kakav čuvstveni podstrek ili drugo duševno stanje; *prav.* zabrana (višega suda) da se po nekoj stvari obustavi postupak (u nižem sudu).

inhoativa (nlat. inchoativus) početni, uvod-ni; *verba inhoativa* (lat. verba inchoativa) *pl. gram.* glagoli koji pokazuju početak neke radnje ili stanja.

inhoativan (lat. inchoativus) početni, uvod-ni; *verba inhoativa* (lat. verba inchoativa) *pl. gran.* glagoli koji pokazuju početak neke radnje.

in hok kazu (lat. in hoc casu) *prav.* u ovom slučaju, u datom slučaju.

in hok pasu (lat. in hoc passu) *prav.* u ovome slučaju, s obzirom na ovaj (ili: na datij) slučaj.

in honorem (lat. in honorem) u čast.

inhumanacija (lat. homo, čovek, humanus čovečiji, nlat. inhumanatio) *kol.* očove-čenje, počovečenje, ovapločenje Hristovo.

inhumanitet (lat. inhumanitas) nečovečnost; neobrazovanost, neblagorodnost, neljubaznost.

inhumacija (nlat. inhumatio) ukop, ukopavanje, sahranjivane, sahrana.

incentiv (lat. incentivum) sredstvo za nadraživanje, za podsticanje, za podstrekanje.

incentivan (lat. incentivus) koji daje ton; podstican, podstrekavan, podbadan, uzbudan, koji uzbuduje, nadražan, koji nadražuje, uzbudljiv, nadražljiv, razdražljiv.

inceracija (nlat. inceratio) uvoštavanje, uvošćenje, prevlačenje voskom, prelivanje voskom, mešanje sa voskom; mešanje suve materije sa kakvom tečnošću dok se ne zgusne kao vosak.

incerirati (lat. in, sega vosak, incerare) uvoštiti, uvoštavati, prevući (ili: prelit) voskom; pomešati sa voskom.

incest (lat. in, castus čedan, incestus) *prav.* rodoskrvnenje, rodoskrvnavljenje, spolno opštenje sa bliskim srodnicima sa kojima je brak, zbog srodstva, zabranjen (npr. između oca i čerke, majke i sina, brata i sestre).

inciviliziran (lat. civis gradanin, incivilis) neobrazovan, neuljuden; grub, surov, prost.

incivilizovan v. *inciviliziran*.

incident (lat. incidens) događaj, slučaj, neprijatan slučaj; zamerka, prigovor, primedba, upadica; sporedan događaj, sporedna radnja; mali sukob.

incidentan (lat. cadere, incidunt) upadni; umetnut; uzgredan, sporedan, slučajan; *incidentni ugao opt.* upadni ugao (*supr. refleksioni ugao ili refrakcioni ugao*).

ćnicidencija (nlat. incidentia) opt. upadanje, upad.

incizivan (nlat. incisivus) zašecan, koji zaseda, nagriza, koji postepeno nagriza;

- med.** koji rastvara, koji razblažuje; **fig.** zajedl>iv; oštar.
incizivi (nlat. incisivi se. dentes) *pl. zool.* sekutići, sečnjaci (zubi); *incizores*.
incizija (lat. *incisio*) rasecanje, zarez, pro-sek; otvaranje lešine.
incizores (nlat. *incisores*) *pl. zool. v. incizivi*.
incizorij(um) (nlat. *incisorium*) *med.* nož kojim se otvaraju lešine; sto na kojem se otvaraju lešine.
inckzum (lat. *incisum*) usek; *gram.* umetnuta rečenica; umetak, *parenteza*.
incizura (lat. *incisura*) usek, razrez; *med.* izdubljenje na ivici kosti ili na hrska-vičavim delovima.
incineracija (lat. in, činiš *gen.* *cineris* pepeo) pretvarjanje u pepeo spaljivanjem; pogrebni običaj spaljivanja mrtvaca; *up. kremacija*.
in cirkā (nlat. in *circa*) otplikite.
incitancije (lat. *incitancia*) *pl. med.* sredstva koja izazivaju uvećavanje životne svežine i delatnosti.
inč (eng. inch, lat. uncia) mera za dužinu u Engelskoj = 1/12 engleske stope (foot) = 2,54 cm.
indžijel v. *indžil*.
indžil (tur. incil, grč. eyaggelion) evangelje; sveta knjiga.
pitala (tur. *insallah*, arap. *inša'allah*) ako Bog hoće, ako Bog da!
Iokasta (grč. lokaste) *mit.* žena tebanskog kralja Laja, mati i, posle Lajove smrti, žena Edipova (kod Homera *Episkasta*; *Jokasta*).
Iona (grč. 16) *mit.* kći Inaha, kralja u Argosu, koju je Zevs voleo, ali, da bi svoju ljubavnicu sakrio od ljubomorne Here, pretvorio ju je u belu kravu. Hera izmoli tu kravu sebi na poklon i poveri je Argusu, čudovištu sa sto očiju, na čuvanje. Po Zevsovom naredbi Hermes ubije Argusa, ali Hera pusti na Ionu jednog obada koji ju je gonio kroz ceo svet, dok nije u Egipту dobila predašnji oblik i našla spas; posle su je u Egiptru poštovali kao *botinju Izidu*.
ipekakuan (port. *ipecacuanha*) *bot.* biljka iz porodice Rubiaceae, jajastog lišća, belog cveta i modrog ploda, koren joj se upotrebljava kao sredstvo za povraćanje („bljuvaći koren”), preznojavanje, čišćenje i kao lek protiv kašlja; raste u Brazilu.
iperit *hen.* opšti naziv za grupu opasnih bojnih otrova plikavaca (di-hlor-dietil--sulfid), uništavaju kožu, stvaraju rane, izazivaju grčeve, povraćanje i dr.; naziv po belgijskom mestu Ipru (Ypres), gde je, 1917. god., prvi put upotrebljen.
ipsacija (lat. *ipse sam*, nlat. *ipsatio*) samozadovljavanje spolnog nagona kod muškaraca, žena i dece putem spolnjih i misao-nih nadražaja spolnih organa; *masturba-cija, manustupracija, onanija*.
- apse** (lat. *ipse*) sam, lično, glavom; *ipso jure* (lat. *ipso iure*) samim pravom, samo sobom, samo po sebi; *pleo faktō* (lat. *ipso facto*) samim delom, tim samim.
ipsizam (lat. *ipse sam*, nlat. *ipsismus*) sebičnost, samoljublje; *egoizam*.
ipsiloida (grč. *ypsilon*, *eldos vid, oblik*) *znat.* šav moždane kore, nazvan tako zbog sličnosti sa grčkim slovom *ipsilon* (Y).
ipsilon (grč. u *psilon*, „golo i”) dvadeseto slovo grčke alfabete.
ipsisima verba (lat. *ipsissima verba*)^ najuspstvenije reči, tj. pravo i tačno navedene reči (pesnika, mudraca i sl.).
ipso faktō (lat. *ipso facto*) samo po sebi, po prirodi stvari.
ipsofon (lat. *ipse sam*, grč. *phone* glas, zvuk) aparat koji automatski beleži (na traci ili čeličnoj vrpcu) obaveštenja koja kasnije može da ponovi.
Iralšt. boginja srdžbe kod starih Rimljana.
irada (arap. *irada* tur. *irade* zapovest) u bivšoj Turskoj: zvaničan spis, ukaz (u formi carske naredbe) koji se dostavlja velikom veziru radi objavljinane.
iradijacija (nlat. *iradiatio*) ozračivanje, ozračenje, osvetljavanje, zračenje; zrakasto širenje; ozračenost, obasjanost; *fig.* ozarivanje, ozarenje, ozarenost; *ont.* pojava da svetli (beli) predmeti izgledaju na tamnoj (crnoj) osnovi veći nego isto toliki tamni (crni) predmeti na svetloj (beloj); *med.* širenje bola izvan granica obolelog dela *tela'*; *lingv.* širenje jedne gramatičke kate-gorije s nekog određenog područja na druga.
mradijirati (lat. *irradiare*) ozračiti, ozračivati, zračiti, osvetljavati, obasjavati; zrakasto se širiti; *fig.* zračiti (npr. umom); ozariti, ozarivati.
iranski jezici porodica indoevropskih jezika koja, sa indijskim, sačinjava arijsku grupu jezika; najstariji je staropersijski i avestijski jezik na kome su napisane svete knjige pristalica Zaratustrinih; u ovu grupu, pored ostalih, spada još novo-persijski, kurdske i afganske jezike.
irascibilan (nlat. *irascibilis*) sklon gnevnu, ljutju, durnovit, plahovit; *ab irato* (lat. ab irato) u ljutnji, u razdraženom stanju, izdata npr. kakva naredba i sl.
iracioialan (lat. *irrationalis*) nerazuman, koji nije obdaren razumom; nerazložan, nepametan, koji je „iznad razuma”, protivan razumu, koji se razumom (umom) ili pojmovnim mišljenjem ne može shvatiti, koji se ne može dovesti u sklad sa zakonima logičnog mišljenja; *mag.* neracionalan; nesamerljiv običnim veličinama kao što su prirodni brojevi; neizražljiv običnim (krajnjim) razlomkom, pravim ili nepravim; obično se kaže za korenove, npr. iracionalan broj\| 2.
iracionalizam (lat. *irrationalis*) *fil.* metafizičke gledište kome je polazna tačka.

za posmatranje i shvatanje sveta ono što je nerazumno i nepodložno zakonima nauke.

iracionalitet (nlat. irrationalis) nerazumnost, neobdarenost razumom; nesaglašnost sa razumom, neshvatljivost pojmovima, ono na što se ne mogu primeniti zakoni logike; mat. neracionalnost, nesa-merljivost običnim veličinama, kao što su prirodni brojevi; neizražljivost običnim (krajnjim) razlomkom, pravim ili nepravim.

iracionalnost v. *iracionalitet*.

irvas zool. vrsta severnog jelena, niskog rasta, Rangifer tarandus.

irealan (lat. irrealis) koji nije stvaran, nestvaran; gram. nezbiljski.

ireverzibilan (nlat. irreversibilis) nepovratan; *ireverzibilni procesi* oni čiji pravac i tok je može da se vrati natrag, npr. životni procesi (razvitak od jajeta do pune zrelosti organizma), istorijski događaji i dr.; *proces koji se ni na jedan jedini način ne može potpuno povratiti* (svi drugi procesi su *reverzibilni*, tj. povratljivi). Drugim rečima: ireverzibilni proces je onaj posle čijeg proteka ne može se čak upotreboti svih u prirodi postojećih sredstava (reagencija) uspostaviti svuda tačno početno stanje, tј. ne može se celokupne priroda povratiti u stanje koje je imala u početku procesa.

irevolucionaran (nlat. irrevolutionarius) nebuntovan; protivan revoluciji i njenim načelima, koji nije pristalica revolucionarnih načela i metoda.

iregularan (nlat. irregularis) nepravilan; neredovan, netačan, neuredan; *iregularna vojska* deo vojske koji nema veze sa redovnom vojskom, čak ni između sebe nije jednoobrazan s obzirom na delo i opremu, neredovna vojska; *iregularan puls med. neuredno kucanje bila*.

iregularitet (nlat. irregularitas) nepravilnost; neredovnost, neurednost; u katoličkoj crkvi: nemanje jedne od osobina koje se smatraju neophodno potrebnim za dobitvanje svešteničkog čina ili zvanja.

iregularnost v. *iregularitet*.

Iredenta (ital. Italia irredenta) 1. „neoslobodjena Italija”, politički savez u Italiji, od 1878., koji je težio za ujedinjenjem svih krajeva u kojima se govoriti italijanski i u kojima ima Italijana sa tadašnjem Kraljevinom Italijom; 2. u XX veku težnja reakcionarnih i fašističkih krugova Italije za proširenjem granica svoje zemlje, naročito na područje Istre i dalmatinske obale; 3. šovinskička politika svojatanja tudihih teritorija.

iredentizam politika ili program *Ireden-te* i *iredentista*.

iredentisti (ital. irredento) pl. pristalice Iredente; fig. svi oni koji teže za prisla-

jedinjenjem neke oblasti, koja je u tuđoj državi. **irezoluto** (ital. irresoluto) muž. kolebljivo,

manje odmereno, manje tačno. **irezolucija** (nlat. irresolutio) nerešljivost, neodlučnost, kolebljivost. **irekuzabilan** (lat. irrecusabilis) koji se ne može odbaciti, odbiti ili odreći. **ire lativitet** (nlat. irrelativitas) nemanje od-nosa, nesuodnosnost, osamljenost, nevezanost sa. **irelevantan** (nlat. irrelevantans) neznatan, bez-

načajan, sićušan, mali, koji je bez važnosti, nevažan. **irelevantnost** (nlat. irrelevantans)

v. *irelevant-*

cija. **irelevancija** (nlat. irrelevantia)

neznatnost,

beznačajnost, sićušnost; *irrelevantnost*;

pl. beznačajne, neznatne, sićušne stvari.

ireligiozan (lat. irreligiosus) bezveran, koji nema vere, nepobožan, bezbožan.

iremedijabilan (lat. irremedialis) koji se ne može izlečiti, neizlečiv. **Irena** (grč. eirene mir) mit. jedna *hora*, kći

Zevsa i Temide, boginja mira i sluge; *Eirena*; astr. asteroid otkriven 1851.

irenarhija (grč. eirene mir, archfa vladavina) mirovni sud; vladavina mira i reda.

ireneje (grč. eirene mir) pl. pesme o miru, miroljubive pesme. **irenika** (grč. eirene mir)

teol. nauka o miru,

učenje o miru. **ireparabilan** (fr. irreparable) nepopra-

vljiv, nenadoknadiv, nepovrativ. **iresistibilan** (nlat. irresistibilis) kome se ne

može odoleti, neodoljiv. **irespektuozan** (nlat. irrespectuosus) koji ne

ukazuje, koji ne odaje poštovanje.

iresponzabilitet (nlat. irresponsabilitas)

neodgovornost. **irigator** (nlat. irrigator)

staklena, gumena

ili limena posude¹ sa gumenim crevom za klistiranje, ispiranje ženske usmine, drugih organa i rana. **iriga goran** (nlat. irrigatorius) koji služi za

navodnjavanje, za zalivanje. **irigacija** (lat. irrigatio) navodnjavanje, zali-

vanje; med. ispiranje, ušrcavanje, naročito ispiranje ženske usmine pomoću *iriga-*

irigirati (lat. irrigare) navodnjavati, zalivati; med. ispirati žensku usminu pomoću *irigatora*.

irigoskopija (lat. irrigare natapati, grč. sko-reo gledam) rendgenski pregled creva posle unošenja kontrastnog sredstva kroz analni otvor.

irideza (grč. iris dužica, doneo tresem, potresam) med. operativno proširivanje zenice putem izvlačenja jednog dela dužice.

iridektomija (grč. iris, ektome ise-canje) med. veštačke obrazovanje zenice putem ise-canja jednog dela dužice u oku, kada je

- zenica pokrivena izrašajima dužice ili rožnjače.
- iridenkleizis** (grč. iris, enkleio zatvorim, zaključam) med. oboljenje oka koje dolazi od toga što dužica pritiskuje rožnjaču.
- irideremija** (grč. iris, eremia nedostatak) med nedostatak kod dužice usled čega oko ne može da podnosi svetlost i oština vida uopšte opada (u tome slučaju moraju se nositi naočari u boji); *aniridija*.
- iridescencija** (lat. iridescent) prelivanje u različitim bojama prouzrokovano *interferencijom*.
- iridizirati** (grč. iris, nlat. iridium) v. *iri-zirati*.
- iridij(um)** (nlat. iridium) *hem.* elemenat, atomska masa 192,2 redni broj 77, znak Ir, kao srebro beo metal, koji se veoma teško (tek na 2450°) topi; upotrebljava se za izradu normalnih mera, hemijskih sprava i pera za pisanje.
- iridirati** (lat. ridere, irridere) ismevati, rugati se, izrugavati se.
- iridodeza** (grč. iris, desiš vezivanje, veza) hrl. operacija u kojoj se očna dužica obezbeđuje u izvesnom položaju vezivanjem.
- iridodijaliza** (grč. iris, dialysis odvajanje) med. veštačke odvajanje očne dužice od zračice.
- iridodoneza** (grč. iris, doneo tresem, drmam) veštačke odvajanje očne dužice od zračice.
- iridologija** (grč. iris, 1o^a) med. dijagnostika očiju.
- iridoptoza** (grč. iris, ptosis pad) med. spuštanje dužice.
- iridotomija** (grč. iris, tome sečenje) med. zasecanje očne dužice.
- iridocela** (grč. iris, kele prosutost) med. prosutost očne dužice kroz rožnjaču.
- irizacija** (grč. iris duga) pojava dugih boja nastalih interferencijom svetlosti koja se odbila s lica i sa poledine veoma tankog sloja nanetog na neku površinu.
- irizirati** (grč. iris dužica) pokazivati dugine boje, prelivati se u dugim bojama; izradivati predmete i stvari u dugim bojama; *iridizirati*.
- Iris** (grč. Iris) mit. kći Taumasa i Elektre, boginja duge, krilata vesnica i služiteljica bogova (zato što su stari Grci zamišljali dugu kao vest s neba; *Prida*; astr. ime jedne od manjih planeta, pronađena 1847. god).
- iris** (grč. iris duga) *alat.* dužica u oku; bog. perunike, bogiša; *iris staklo* providno staklo koje se preliva u dugim bojama; *iris kamenje* kristali, naročito razne vrste kvarca, koji se prelivaju u dugim bojama; *iris ulje* etarsko ulje koje se spravlja od korena perunike ili ljubičice; *iris štampa* štampanje u šarenom, kod koga se razne boje istovremeno štampanju sa jedne ploče tako da na svojim ivicama prelaze jedna u drugu.
- iritabilitet** (lat. irritabilitas) razdražljivost, nadražljivost, sposobnost žive supstancija da odgovara na spoljne nadražaje menjanjem životnih procesa. Ova sposobnost nije svojstvena samo živim sistemi-ma, jer su i anorganski sistemi sposobni da na promene okoline i uslova odgovore menjanjem (tako se, npr., brzina svakog hemijskog pretvaranja menja sa svakom promenom temperature).
- iritans** (lat. irritans) med. v. *iritancije*.
- iritancije** (lat. irritantia) med. sredstva za nadraživanje, koja sistem sudova i mišiša pokreću na življu delatnost; *jedi. irritans*.
- iritativan** (infat. irritativus) nadražan, nadražavan, koji draži, koji nadražuje, koji izaziva življu delatnost, npr. mišića i dr.; razdražen, razdražavan, koji razdražuje.
- čritacija** (lat. irritatio) draženje, nadraživanje, nadraženje; draženost, nadraženost; razdraživanje, razdraženje; raz-draženost; ogorčenje, gnev, srditost.
- iritis** (grč. iris dužica) med. zapaljenje dužice (oka).
- irmologija** (grč. eirmos, logos reč, govor) bogoslužbena knjiga u kojoj su sabrani *irmosi*, zbirka *irmosa*; crkvene pesme, *irmosi*; poznavanje *irmosa*, pevanje *irmosa*.
- irmos** (grč. eirmos) početna strofa pravoslavne crkvene pesme, prema čijoj se melodijski pevaju ostale pesme; vrsta pesme u pravoslavnom bogosluženju.
- iroborirati** (lat. irrobolare) *prav.* pojačati, potkrepliti.
- irrogacija** (lat. irrogatio) *prav.* nametanje kazne, dosudivanje kazne.
- irrogirati** (lat. irrogare) *prav.* nametnuti, dosudititi kome što, naročito kaznu.
- ironizirati** (nlat. ironisare) na fin način ismevati, podsmevati se, podrugivati se kome ili čemu.
- ironije** (grč. eironēfa, lat. ironia) fina prikrivena poruga koja se sastoji u tome što se njome kazuje baš protivno onome što se, u stvari misli i hoće da kaže, npr. kada se plăšljivcu kaže da je hrabar, gladnom da je sit, glupom da je pametan itd.; metodom ironije naročito se služio Sokrat u razgovoru s onima koji su svoje znanje precenjivali.
- ironičan** (grč. eironikos) podrugljiv, podsmešljiv, zajedljiv.
- iroracija** (lat. ros, roris rosa, nlat. irroratio) orošavanje, orošenje; med. prskanje, škropljene.
- iroš** (med. iros pisar) kicoš, gizdelin, ženskar, razmetljivac.
- isagoga** (grč. eisagoge) uvod, uvođenje (u neku nauku).
- isagogika** (grč. eisagogike) veština uvođenja u neku nauku, uvodna nauka; naročito:

nauka koja služi kao uvod u proučavanje Viblje.

isagogičan (grč. eisago uvodim) koji služi kao uvod u nešto, uvodni.

Isak (hebr. Ishak) sin Avrama i Sare, drugi praotac Jevreja, na čudan način spasen da ne bude prinesen na žrtvu.

iskariotizam podlo izdajstvo (po *Judi Iskariotu*, učeniku Hristovom, koji ga je izdao za ZO srebrnjaka).

islam (arap. islam) odanost, predanost bogu; ovim je imenom Muhamed nazvao religiju koju je osnovao i čiji se najstariji dokumenti nalaze u *Koranu* i u *Haditu*; osnovi islama sastoje se u ovih pet glavnih tačaka: 1. vera u Alaha kao jedinog boga i u njegovog poslanika Muhameda; 2. *salat*, moljenje bogu pet puta dnevno: molitva, recitovanje svetih reči, klanjanje i okretanje lica Meki; 3. *zakat*, prilog za sirotinju; 4. post u mesecu ramazanu; 5. hadžiluk na čabu u Meki; *islamizam*.

islamizam (arap. islam) v. *islam*.

isperdašti (pere.) istegnuti kožu, uglača-ti; *fig.* istući, izudarati.

Ispolkom (rus. Ispolkom — Izvršni odbor)

1. *Ispolkom Kominterne* Izvršni odbor Komunističke internacionalne; 2. skr. naziv za Ispolniteljni komitet Soveta rabočih, krestjanskih i krasno-areiskih deputatova (Saveta radničkih, seljačkih i crvenoarmejskih delegata).

istam geogr. uska kopnena prevlaka između dva mora (naziv prema Korintskoj prevlaci Istmos, koja spaja Peloponez sa grčkim kopnom).

istamske igre v. pod Istmos.

Istar mit. asirsko ime boginje *Astarte*.

Ister i Istar antičko ime za Dunav.

isteso tempo (ital. istesso tempo) *muz.* *isti* tempo. *istiva* (tur. istifa) bela zemlja od koje se prave lule.

istifan (tur. istifan, ngrč. stefanos) vrsta ženskog pokrivala za glavu; nevestin venac.

istamske igre v. pod Istmos.

istmitis (grč. isthmos vrat) med. v. *angina*.

istmoragija (grč. isthmos vrat, regnum prskam, pucam) med. krvarenje vratnih sudova.

Istmos (grč. Isthmós) zemljouz, prevlaka, naročito Korintske prevlaka koja vezuje Peloponez sa srednjom Grčkom; *istamske igre* viteške utakmice koje su svake druge godine održavane na Istmosu, u omoriko-vom gaju posvećenom bogu Posejdunu, i to svagda u prvoj i trećoj godini *olimpijade*; utakmice su bile gimnastičke i muzičke; *istamske igre*.

istorizam (grč. historia) fil. sklonost da se duhovne i kulturne tvorevine (pravo, moralnost, religija i dr.) posmatraju kao proizvod istorijskog razvijatka, ili da se

procenjuju kao istorijski uslovljene i promenljive.

istorija (grč. historia) 1. povest, nauka koja istražuje i proučava prošlost; 2. povesnica (knjiga, udžbenik); 3. priča, događaj; *historija*. istorijski (grč. historikos) koji se tiče povesti, povesni; koji se pamti, čuven; koji je stvarno bio, tačan.

istoriograf (grč. historia, grapho pišem) pisac istorije, povesničar.

istoriografija (grč. historia, grapho pišem) pisanje istorije.

istoriomatija (grč. historia, mathema poznavanje, nauka) izučavanje istorije.

istoricizam (grč. historia) 1. sociološko i filozofsko učenje koje posmatra ljude i događaje ne po njihovoj unutarnjoj vrednosti, nego u istorijskoj sredini, tj. u odnosu prema društvenoj sredini iz koje su ponikli; 2. težnja da se umetnička dela objašnjavaju metodom čiste istoričnosti, isključujući kao prazno i opasno svako estetsko posmatranje; 3. shvanje po kome je istorija, ostavljeni sopstveni moći i bez pomoći filozofije, sposobna da utvrdi izvesne moralne i religijske istine.

istoričar (grč. historikos) pisac istorije, proučavalac istorije, povesničar; *histo-rik*.

Isus (grč. Jesus) grčki oblik jevrejskog imena *Jehoshua*, tj. onaj čija je pomoć *Jehveh* (*Jehova*); up. *Hristos*.

Ishemija (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, haima krv) led. zaustavljanje krvolijtanje; sprečenost priticanja krvi usled pojave grča u nekom krvnom суду, npr. u mozgu.

ishemon (grč. ischo, haima) med. sredstvo za zaustavljanje krvi.

ishiagra (grč. ischfon karličnjača, sednjača, agra lov) med. v. *ishijas*.

ishialgija (grč. ishfon, algos bol) med. v. *ishijas*.

ishidroza (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, hudor voda) med. nemogućnost znojenja, nemogućnost isparavanja kože.

ishidrotičan (grč. ischo, hudor) med. koji sprečava znojenje, koji dolazi od sprečenosti (ili: nemogućnosti) znojenja.

ishijadička (grč. ischfon) med. v. *ishijas*.

ishijadičan (grč. ischfon) *anat.* sednjača, koji pripada sednjači ili koji je u vezi sa sednjačom (npr. *ishijadični živac*, *ishijadična arterija* itd.); *ishijadična* sredstva lekovi protiv bolova u kukovima.

ishijas (grč. ischfon karličnjača, sednjača) med. neuralgično oboljenje ishijadičnog živca, koji se nalazi na zadnjoj strani buta (sastoji se u jakim bolovima duž toga živca, tj. od krsta pa zadnjom stranom sve do stopala); *išijas*, *ishijadička*, *ishiagra*, *ishialgija*.

ishion (grč. ishion) znat. kukača, karličnjača, karlična kost; *os ishii* (nlat. os ischii) sednjača.

ishnofon (grč. ischnés slab, tanak, phone glas) čovek tanka, slaba glasa; tepavac, mucavac.

ishuretika (grč. ischo zadržavam, uron mokraća) *pl.* med. sredstva koja zadržavaju mokraću.

ishuretična sredstva v. *ishuretika*.

ishurija (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, uron mokraća) *med.* prestanak izbacivanje mokraće zato što bubrezi kod zapaljenja bubrega ili kolere, ne izdvajaju mokraću, ili usled mehaničkih prepriča u mokrać-nim kanalima npr. kamena, otoka i dr.; *anurija*.

Ital (grč. Italos) *mit.* pravedni kralj Bru-tija; po njemu nazvane Italija.

Igala (dat. Itala) najstariji starolatinski prevod Biblije, iz koga je docnije postala *Vulgata*.

Italija irredenta (ital. Italia irredenta) v. *Iredenta*.

italijavizam (fr. italianisme) svojstvenost italijanskog jezika.

italijanizacija (fr. italianisation) poitalijanjanje, poitalijanjenje, nasilno pretvaranje pripadnika drugih narodnosti u Italijane; zanošenje u govoru na italijanski, upotrebljavani u govoru italijanskih izraza.

italijanizirati (fr. italianiser) poitalijanjivati; silom pretvarati u Italijane; zanositi u govoru na italijanski, služiti se u govoru italijanskim izrazima.

italijanisimi (ital. Italianissimi) *pl.* Italijani koji su, u težnji i zahtevima za slobodom Italije, bili najuporniji, najžešći, najodlučniji i najnepomirljiviji rodoljupci; *sing.* *italijanismo*.

italijanismo (ital. Italianissimo) v. *italijanisimi*.

italik (fr. italienique) *tip.* kosi slog, kosa latinska štamparska slova, kurzivna slova, kurziv.

Italiot (grč. Iitalotes) prastanovnik Italije, naročito Velike Grčke.

italofil onaj koji je prijateljski raspoložen prema Italijanima i svemu italijanskom.

italofob onaj koji je neprijateljski raspoložen prema Italijanima i svemu italijanskom.

itacizam novogrčki izgovor starogrčkog jezika, po kojem se samoglasnici i, u, e, oi, ei ne izgovaraju različito, nego svi kao „i“; *supr. etacizam*.

item (lat. item) *prid.* takođe, isto tako; dalje, nadalje.

iterativan (nlat. iterativus) ponovljen, pokovan, koji se više puta događa, učestan, učestao.

iterativnost (lat. iterare ponoviti) *llngv.* osobina glagola da označava radnju koja se ponavlja, koja je učestale (*poskakivati* i sl.).

iterativum (lat. iterativum) *gram.* učestali glagoli (koji iskazuju radnju koja se ponavlja, npr. lupkati, skakutati).

iteracija (lat. iteratio) ponavljanje, obna-vljanje. *iterbij(um)* (naziv po mestu otkrića — Švedskom selu Ytterby) *hen.* elemenat, znak Yb, atomska masa 173,04, redni broj 70; pripada grupi retkih zemalja.

itinerarij(um) (lat. itinerarium) opis puta, putovoda; spisak stanica i postaja koje se nalaze na drumu između dva velika mesta, sa naznačenjem odstojanja jedne od druge; molitva koju kat. sveštenici treba da čitaju kada su na putu (lat. itinerarium clericorum).

itinerer v. *itinerarijum*.

itrij(um) (lat. yttrium) *hen.* element, znak Y, atomska masa 88,905, redni broj 39; pripada grupi retkih zemalja.

ičindje (tur. ikindi, ikinci drugi) večernji čas koji deli vreme na polovine; treća po redu od pet dnevnih molitava kod muhame-danaca, koja se obavlja uveče, po zalasku sunca.

Ifigenija (grč. Iphigenea) *kit.* kći kralja Agamemnona i Klitemnestre. Da bi se umilostivila boginja Artemida — koja je, srdita na Agamemnona, sprečavala odlazak Helene iz Aulide u Troju — Agame-mnon je htio da je prinese boginji na žrtvu, ali je ova odnese na Tauridu i učini svojom sveštenicom. Tu spase svoga brata Oresta i pobegne s njim i kipom Artemidinim u Atiku, gde je umrla kao sveštenica. U svetskoj umetnosti i književnosti predmet mnogih obrada: Es-hil, Sofoklo, Euripid, Rasin, Gete; opera od G luka.

iftira (tur. iftira, arap. iftira) kletva, obeđivanje, ogovaranje; srebroljublje.

iftihar (arap.) slava, čast;

ihnevmon (grč. ichneumon) *zool.* faraonski pacov, mala i krvoločne životinja iz porodice *cibetke* (nlat. viverridae), živi u Južnoj Evropi i Egiptu; stari Egipćani su ga obožavali.

ihnognomika (grč. ichnos trag, gnome saznanje, uviđanje) veština ulaženja u trag, veština pronađaženja traga.

ihnograf (grč. fchnos, grapho pišem) onaj koji crta plan ili nacrt, crtač plana ili nacrta.

ihnografija (grč. fchnos, grapho pišem, opisujem) opisivanje traga; nacrt, plan građevine.

ihor (grč. ihor) prvobitno: krv bogova, etarska, krv slična tečnost što teče u žilama bogova; *med.* sukrvica, krvna surutka (nlat. serum sanguinis); gnoj.

ihram (arap. ihram, tur. ihmam) beli nesaši-veni ogrtić muhamedanskih hadžija koji idu u Meku na hadžiluk.

ihti- (grč. ichthys) predmetak u složenica-ma sa znacenjem: riba, riblji.

ihtijar (arap. ihtiyar, tur. ihtiyar) star čovek, starac.

ihtijeleum (grč. ichthys, lat. oleum ulje) riblje ulje, riblji zejtin.

ihtiografija (grč. ichthyo-, graphia) opisivanje riba.

ihtiodonti (grč. ichthyo-, odus, oddntos zub) *pl. kol.* okamenjeni riblji zubi.

ihtioza (grč. f chthys) *med.* vrsta kožne bolesti: kraljuštica, tj. sušenje i perutanje kože.

ihtoidan (grč. ichthyo-eides) sličan ribi, kao riba, u obliku ribe.

ihtiokola (grč. ichthys, kolla lepak) riblji lepak, riblje tutkalo, morunin mehur od koga se pravi lepak, kit, engleski plaster i dr.

ihtiol (grč. ichthys, lat. oleum ulje) *med.* mineralno ulje koje sadrži fosilne ostatke riba (gusta, bistra, neprijatna mirisa i ukusa tečnost, upotrebljava se poglavito za lečenje ženskih spolnih organa, crvenog vetra i raznih kožnih oboljenja).

ihtiolit (grč. ichthys, lithos kamen) min. riblji kamen.

ihtilog (grč. ichthys, 16gos) poznavalac riba, proučavalac riba.

ihtilogija (grč. ichthys, logfa) nauka koja se bavi proučavanjem riba.

ihtiomantija (grč. ichthys, mantela prori-canje) proricanje po utrobi riba.

ihtiomorf (grč. ichthys, morphe oblik, vid) slika ribe; otisak ribe; riblji kamen.

ihtiomorfan (grč. ichthys, morphē) ribast, u obliku ribe, sličan ribi, kao riba, ribolik.

ihtiomorfit (grč. ichthys, morphe) v. *ihtiomorf*.

ihtiosaur (grč. ichthys, sauros gušter) riba-gušter, prepotopska životinjska vrsta iz jurskog perioda, sredina između ribe i guštera.

ihtio-teologija (grč. ichthys, theos bog, logfa) dokaz za postojanje boga, na osnovu toga što postoje ribe.

ihtiotipoliti (grč. ichthys, typos otisak, lithos kamen) *pl.* riblji otisci u kamenu.

ihtiotomija (grč. ichthys, temno sečem, režem) anatomija riba.

ihtiofagi (grč. ichthys-phago) *pl.* riboždeći, ribožedi; ljudi koji se hrane samo ribom (kao npr. neka divlja plemena u Africi i na obalama Arabije i Crvenog mora).

ihtiofagija (grč. ichthys-phagia) hranjenje ribom; *up.* *ihtiofagi*.

ihtiti (grč. ichthys-ites) *pl.* riblje okamenoštine.

išijas (grč. ischfon karličnjača, karlična kost) *med.* reč nepravilno obrazovana, v. *ishijas*.

išpan (mađ. ispan) župan.

ipggali (tur. iftahU) koji ima volju za jelom, sa apetitom; željan.

Ištar naziv feničanske boginje Astarte kod starih Asiraca.

J

J, j jedanaesto slovo naše čirilice, četrnaeste naše latinice; kao skraćenica: J. S. ili *J. Chr.* — *Jezus Hristus* (lat. *Jesus Christus*) Isus Hristos; J. N. R. J. = *Jezus Nazarenus Reke Judeorum*; J. u. D. = *juris utrijusque doktor*; jun. = *junior*; hen. J = *jod*.

jabana (tur. *yabana* pustinja, divl>ina) tudina, inostranstvo; jalovina, neobradjana zemlja.

jabandžija (tur. *yabanci*) stranac, tudin.

jabiru (braz. *jabiru*, *jaburu*) zovi. barske ptice Južne Amerike, slična čaplji, samo znatno veća.

javaš (tur. *yava\$*) blago, sporo; polako, lagano, taho; *javaš*, *javaš!* samo polako! *im.* slab, mek duvan.

javka (rus. *nvka*) 1. ugovorena tajna reč, rečenica ili kakav znak za raspoznavanje koji se upotrebljava u stražarskoj službi u vojsci ili pri susretu ilegalaca, lo-zinka; 2. lice preko kojeg ilegalna organizacija održava vezu sa svojim članovima ili drugom sličnom organizacije!».

jugluk (tur. *yaglik*) rubac, marama, maramica.

jugma (tur. *yagma*) plen, pljačka, grabljenje, otimanje, pljačkanje.

Jago (šp., port. *Jago*) lice u Šekspirovoj tragediji „Otelo“, čije su spletke i intrige dovele do tragične propasti (*katastrofe*) Otela i Desdemone; *fig.* spletkar, smutljivac.

jaguar (braz. *jagoara*) *zool.* krvoločne životinja iz roda mačaka, američki tigar.

jazija (tur. *yazi* od *yazmak* pisati) pismo, pisanje, natpis, list pisane hartije.

jazidžija (tur. *yazici*) pisar.

jajja (tur. *uaua*) pešak; rod vojske u staroj Turskoj — pešadija.

jak (tibet.) 1. *zool.* vrsta azijskog govečeta crne boje, debele kože i duge dlake, otporan i snažan, pripitomljen služi kao i naše domaće goveče; *Poephagus grunniens*.

jak (rus. *Hk*) 2. sovjetski tip aviona nazvan po konstruktoru A. S. Jakovljevu.

jaka (tur. *yaka*) okovratnik, kragna; deo ženske narodne nošnje koji se nosi preko ramena.

jakaranda (braz. *jacaranda*) vrsta južnoameričkog drveća, slična akacijama, sa veli-

kim zvončastim ili čahurastim cvetovima (drvo se naročito upotrebljava za fine stolarske radove).

jakna (nem. *Jacke*) kratak ženski ili muški gornji kaput.

jakobinizam (fr. *jacobin*) stranka i političko shvatanje *jakobinaca*; čežnja za slobodom i jednakošću, radikalnost u zahtevima za slobodom.

jakobivski (fr. *jacobin*) koji se tiče *jakobinaca*, koji radi kao *jakobinci*; radikalni u zahtevima za slobodom i jednakošću, oduševljen za slobodu.

jakobinci (fr. *jacobins*) pl. 1. po mestu gde su se sastajali, ranijem dominikanskom manastiru sv. Jakoba u Parizu, nazvani članovi političkog udruženja za vreme francuske revolucije, koji su u svojim zahtevima za slobodom i jednakošću isli do krajnjih granica i bili glavni oslonac Robespjera; otuda: ljudi koji se energično zalažu u zahtevima za slobodom i jednakošću, oduševljeni borci za slobodu i jednakost u pravima građana; 2. vrsta engleskog zlatnog novca.

Jakov po Bibliji unuk Avramov i sin Isa-kov. Imao dvanaest sinova koji se smatraju pravcima izraelskih plemena.

jakos ned. vrsta osipnog oboljenja, naročito odomaćena u Africi.

j akrep (tur. *akrep*) v. *akrep*.

jaktancija (lat. *jactantia*) hvadisanje, razmetanje, razbacivanje.

jakulator (lat. *jaculator*) bacač, praćaš, strelec, džilitaš; kod starih Rimljana: vojnik naoružan kopljem.

jakut 1. kožom obložena drvena lada u istočnom Sibiru, nazvane po tursko-tatarskom plemenu Jakuti.

jakut (grč. *yakindos*, tur. *yakut*) 2. rubin.

jakut-aga (tur.) starešina evnuha u sultanovom dvoru.

jalija (tur. *yah obala*) pust, prazan prostor uz rečnu ili morsku obalu; obala; poveće prazno mesto na periferiji grada; polje, ledina.

jamavas istočnoindijski taft sa zlatnim i svilenim cvetovima.

jamak (tur. *yamak* pomoćnik) pomoćnik u poslu, majstorov pomoćnik, kalfa; para-

kuvar; regrut u janičarskoj vojsci; barijaktarev zamenik.

jamb (grč. fambos) *poet.* stihovna stopa koja se sastoji od jednog kratkog i jednog dugog sloga: i-, bio odomaćen u pesmama u čast Demetre i Bahu, odatle prešao u satiričnu poeziju Arhiloha; najpoznatiji stih koji se sastoji od jamba je *jagapski trime-tar ili senar.*

jampske trimetar *poet.* v. *jamb.*

jang (kin. yang) pozitivni princip, načelo dobra, u kineskoj filozofiji; *supr.* *jin*

japija (tur. yahni) vrsta jela: meso sa vite vrsta zeleni, koje se dugo kuva.

janičar (tur. yeniceri nova vojska, vojnik nove vojske) vojnik turske milicije koju je 1329. ustanovio Orkan od mladih i zdravih hrišćana-zarobljenika, nasilno pre-vedenih u islam; 1360. sultan Murat je sproveo organizaciju ove nove vojske i dao joj izvesne povlastice, zbog čega su i mnogi Turci u nju stupali. Ova vojska, odlično opremljena, predstavljala je jezgro turske pešadije; docnije se jako osi-lila, tako da je i samom sultanu bila opasna, zbog čega ju je Muhamed P ukinuo 1826; *jeničar.*

janičarska muzika vojna muzika u Turskoj, čiji su neki instrumenti uvedeni u vojne muzike i na Zapadu; otuda: svaka potpuna vojna muzika uopšte.

jansenizam *teol.* učenje holandskog teologa i biskupa Kornelijusa Jansena (1585 — 1638), koji je, u svojoj knjizi „Augustinus“, učio, u duhu sv. Avgustina, da je milost božija tolika da za nju nije potrebno posredovanje crkve i uopšte težio za religioznoetičkim produbljuvanjem, čime je navukao na sebe i svoje pristalice, *janseniste*, gnev katoličke crkve, naročito jezuita.

jansenisti *pl.* sledbenici i pristalice učenja *jansenizma.*

jantar (rus. nantarB) min. v. *čilibar;* bog. glatki bor.

januar (lat. Janus, januarius) „Janusov mesec“, tj. mesec kojim godina počinje, zimski mesec, siječanj; ima 31 dan.

Janus (lat. Janus) mit. staroitalsko i rimsко božanstvo, najpre bog sunca, docnije bog godine, bog rata i mira, vremena i svakog počinjanja uopšte. Predstavljan je sa žezlom u desnoj a ključem u levoj ruci, i sa dva lica, jednim mladičkim kojim gleda napred, tj. u budućnost, a drugim starim kojim gleda unazad, tj. u prošlost. Njegov hram bio je u miru zatvoren, a za vreme rata stalno otvoren. *Janusova politika* politika sa dva lica, politika vrdanja, nestalna politika.

japanska zemlja v. *katehu.*

Japet (grč. Iapetos) *mit.* jedan od *gigana*, sin Uranov i Gejin, brat Kronov, otac Prometeja.

tejev, Epimetejev, Atlasov i uopšte celog ljudskog roda; simbol duboke starosti.

japija (tur. yapi) drveni građevinski materijal; grada; telesna grada.

japundže (tur. yapunca, yapinca) ogrtač, protiv kiše i snega, kišna kabanica.

jarak (tur. ark) rov, prokop, kanal.

jaramaz (tur. yaramaz) nevaljalac, besposličar; nepristojan, nestasan; zlikovac.

jaran (pere. uag) drug, prijatelj, povratim, ljubimac, ljubavnik, dragan; pomoćnik.

jarbol (lat. arbor drvo, ital. albero) drveni ili gvozdeni stub na brodu na koji se razapinju jedra, zastave, signalni znaci i sl.; *up. katarka.*

jard (eng. yard) engleska mera za dužinu od Z eng. stop=0,91439 t.

jarma (tur. yarma) krupno samleveno žito kao stočna hrana, prekrupa.

jarovizacija (rus.) agrotehnička priprema semena poljoprivrednih kultura pre setve radi ubrzanje njihova razvitka i po-većanja prinosa; postupak se sastoji od niza radnji: tako se, na primer, seme ozime pšenice pokvasti i drži na temperaturi od 10-15°C i na toj se temperaturi održava sve dok ne pusti klice, a onda se 15 dana drži na temperaturi od 2-5°C; ovim postupkom, ozima pšenica dobiva svojstvo jare (otuda naziv *jarovizacija*).

jaru ga (tur. yarik) vododerina, brazgotina, pukotina; *jarak.*

jas (eng. yaws) med. vrsta kužne bolesti u Africi i južnoj Aziji, hronična i zarazna bolest kože; *frambezija.*

jaca (ital. yassa) tatarski zakonik.

jasmin (tur. yasemin) *vot.* poznata džbunasta biljka sa belim cvetovima, veoma jaka i prijatna mirisa.

jaspis (grč. faspis) min. veoma tvrd, neproziran kamen u raznim bojama i šarama, iz grupe kalcedona.

jaspra v. *aspire.*

jastog (grč. astakos) *zool.* vrsta velikog morskog raka vrlo ukusnog mesa; *Homarus vulgaris.*

jastuk (tur. yastık) uzglavlje, posteljni predmet koji se stavlja pod glavu.

jatagan (tur. yatagan) kratak i kriv mač, kriva sablja, poreklom iz Indije, nekad glavno oružje turskih janičara; *handžar.*

jatak (tur. yatak) gnezdo, leglo divljeg zvera; mesto gde se počiva, postelja; skrovište lopova ili hajduka; onaj koji pomaže ili skriva lopove, hajduke i uopšte odmetnike od vlasti i prekršitelje zakona.

jati (ind. yati) četvrti stepen života kod brahmanaca.

jatro- (grč. iatros-) v. pod *ijatros-*.

jauznovati (nem. jausen) *varv.* uživati.

Jafet (hebr. Jepheth) treći sin *Nojev*, koga su smatrali praočem naroda rasejanih istočno i zapadno od Palestine (*jafetiti*) i grčkim *Japetom*; otuda: *jafetski narodi i jezici* = indoевropski narodi i jezici.

jafetiti (hebr. Jepheth) *pl. v. Jafet.*

Jahve (hebr. Jahveh večni, nepromenljivi) ime Boga u Starom zavetu; *Jehova*.

jahta (hol. jaghte, jacht, eng. yacht) vrsta malih i brzih luksuznih jedrilica, brod na jedra ili na mehanički pogon za zabavno plovjenje, jedrilica, sportski brodić.

Jehudija (tur. Yahudi) Hebrej, Jevrej, Židov, Izraelac.

jacea (nlat. jasea) *bog.* dan i noć, sirotica; *jacee herba* (nlat. jaseae herba) *med.* suvo liplće sirotice koje se upotrebljava kao sredstvo za urećivanje stolice, obično sa čajem.

jacentan (lat. jasege ležati, jacens) *prav.* koji leži, ostavljen, napušten, bez gospodara ili bez naslednika, npr. jacentno imanje.

jacija (tur. jassy, jatsy) vreme kad treba ići na spavanje; peta i poslednja dnevna molitva kod muhamedanaca, dva časa po zalasku sunca, oko 10 h uveče.

jašmak (tur.) tanka koprena kojom muslimanske žene pokrivaju glavu, lice do očiju i grudi.

jašmačar (tur.) materija od koje se pravi jašmak.

jevangel... v. pod evandel...

jevangelist v. *evangelist*.

jete (tur. ege) vara, turpija.

jeger (nem. Jäger) lovac, strelac; *jegeri* rod vojske u Austro-Ugarskoj.

jegerke (nem. Jägerhemd) košulja od ovčije vune koja se nosi preko donjeg rubla i prsluka (nazvana po zoologu Gustavu Jege-ru, 1832—1916).

jeglen (tur.) v. *eglen*.

jedeček (tur. yedek od yedmek voditi) uže, konopac; povodac od ulara; konj u povodu; laća vučena o užetu.

Jedupak jedan od starih naziva za Roma koji znači *EgšAanin* jer se nekad mislilo da oni potiču iz Egipta.

jezan (arap. ezan) poziv kojim mujezin sa minareta pet puta dnevno poziva muslimane u džamiju na molitvu.

jezuit (lat. Jesus Isus, Societas Jesu Društvo Isusovo) *pl. jezuiti*, članovi ili pristalice „Društva Isusovog”, katoličkog reda koji je 1534. god. osnovao *Injasio Lojola*, za borbu protiv reformatorstva, a za obnovu snage i uticaja katoličanstva, papa Pavle Š (1540) potvrdio ovaj red, papa Klement XIV (1773) ga je ukinuo, a Pije UP (1814) ponovo uspostavio. Dele se na četiri klase: *novici*, *sholastici*, *ko-a-djutori* i *profesi*. Na čelu reda stoji general, sa sedištem u Rimu, koga bira *generalna kongregacija* doživotno. Još se zovu: *lojoliti*, po imenu svog osnivača, i *isusovci*; *fig.* dvوليčan čovek, licemer.

jezuitizam (lat. Jesus Isus) učenje Injasija Lojole, osnivača jezuitskog reda; shvatanja i način rada jezuita; *fig.* dvوليčnost, licemerstvo, pritvornost.

jezuitski (lat.) koji se tiče *jezuita*, koji je u vezi sa jezuitima, koji je u duhu jezuit-skih načela i jezuitskog rada; *fig.* dvوليčan, licemeran, pritvoran.

Ježus (hebr. Jeschua, lat. Jesus) Isus; *Ježus Nazarenus Reke Judeorum* (lat. Jesus Nazarenus Rex Judeorum) Isus Nazarećanin, kralj Jevreja (natpis koji je Pilat naredio da se stavi na krst na kojem je Isus bio razapet).

jejun (lat. jejunus) slab, mršav; suvoparan, otican, bezukusan, neduhovit.

jejunum (lat.) *med.* gornji deo tankog creva.

jektenija (grč. ektēnēm istezanje; uslužnost) u pravoslavnoj crkvi: kratka molitva koju đakon ili sveštenik izgovara na liturgiji i u kojoj su iskazane potrebe, duhovne i materijalne, svih vernih (ima ih više vrsta).

jektika (grč. ektikos naviknut, običan, susiščav) *med.* sušica; v. *tuberkuloze*.

jektikacija (nlat. jecticatio) *med.* bacakanje, trzanje, svako nepravilno kretanje tela u nekim bolestima; drhtanje bila; vrsta padavice.

jelej (grč. elaiion) posvećene ulje koje se upotrebljava u crkvenom obredu (kod pravoslavnih).

jelek (tur. yelek) prsluk.

jelinist v. *helenist*.

Jelisejska palata (fr. palais d e l'Elysée) dvor u Parizu koji je Luj XTV kupio za gospodbu Pompadur; od 1871. u njoj stanuju predsednici Francuske Republike.

Jelisejska polja (grč. Elysion, pedion) 1. *nit.* po verovanju starih Grka i Rimljana: zemlja u donjem svetu gde su, posle smrti, živeli u milju i obilju ljubimci bogova, naročito heroji; 2. veliki bulevar u Parizu u kome stanuje predsednik Francuske Republike; *up.* *Elisejska pol**a.

jelou-metal (eng. yellowmetal) „žuti metal”, legura (slitina) od 60 delova bakra i 40 delova cinka, veoma slična mesingu.

ismsnije (tur. yemeni) vrsta lake plitke obuće; vezene papuče.

jemin (arap. emin) upravnik, nadzornik.

jen (jap. uep) od 1871. novčana jedinica u Japanu = 100 sena'.

jendek (tur. hendek) jarak; šanac, rov; *en-dek*.

jenda (tur. yenge) v. *enda*.

Jenki (eng. Yankee) karakteristične ime za stanovnike Sev. Amerike, naročito SAD.

Jenki-dudl (eng. Yankee-doodle) narodna pesma Severnih Amerikanaca sa veoma živahnom i originalnom melodijom, nekada himna Sjedinjenih Država.

jenjičar (tur. yeniceri) v. *janičar*.

jerarh (grč. hiereus sveštenik, agséb vladam) vladika, episkop, arhijerej.

jerej (grč. hiereus) sveštenik.

Jeremija (hebr. Jirmejah) jedan od tzv. velikih proroka Starog zaveta, koji je prore-

kao i oplakao razorenje Jerusalima u svojim tužbalicama, *jeremijadama*.

jeremijada (hebr. Jirmejah) naricaljka, tugovanka, žalopojka, tužba lica (na zvana po starozavjetnom proroku *Jeremiji*, koji je u svojim tužbalicama prorekao i oplakao razorenje Jerusalima); otuda: jadikovanje, tugovanje, naricanje.

jeres (grč. hairesis izbor, prihvatanje, davanje prvenstva) učenje koje se razlikuje i odstupa od pravog učenja, naročito u pitanjima vere, krivoverstvo, otpadništvo; *herezija*.

jeretik (grč. hairetikos) onaj koji odstupa od pravog učenja (naročito verskog), krivoverac, otpadnik.

jerihonska ruža (lat. Anastatica hierochun-tica) bog, letnja biljka koja raste na istočnim obalama Sredozemnog mora, stablo joj se širi iznad same zemlje u mnogo ograna-ka, pod kraj života postaje drvenasto i, poput mahovine, ponovo oživi čim se stavi u vodu; otuda se zove i *anastatika*, tj. uskršnji cvet.

jerihonske trube po biblijskoj prići Jevreji su, osvajajući prastari grad Jerihon u Palestini, sedam puta obilazili oko njegovih zidina trubeći, a kad su se sedmi put trube oglasile, bedemi su pali i oni su ušli u grad.

jerilja (tur. yerli) meštanin, ovdašnji; domorodac, urođenik; naziv za Turčina koji se od davnina naselio u nekom našem kraju.

jeroglifi (grč. hieros svet, glypho dubem) v. *hijeroglifi*.

jerodakon (grč. hierodiakonos) kaluđer đakon.

jeromonah (grč. hiereus sveštenik, monachos kaluđer) u pravoslavnoj crkvi: kaluđer koji može vršiti sve sveštene radnje koje i tzv. *beli sveštenik*, sveštenik--kaluđer.

Jecaja (hebr. Jeschajahu) prvi od „velikih proroka“ Starog zaveta, radio oko 740. do 700. god. pre n. e.; umro kao mučenik.

jesidi pl. religiozna sekta u Mesopotamiji, osnovana posle Muhamedove smrti, naročito među Kurdimama (nazvane po svom osni-vaću ſeiku *Jesidu*); njihovo verovanje sadrži ostatke starog paganstva, sa primesama hrišćanskog i muhamedanskog učenja; obično ih zovu obožavaocima satane; *jecidi*.

jestastvenica (rus. естество) prirodopis.

jeti nepalski naziv za tzv. snežnog čoveka u visokim predelima Himalaja.

Jehova (hebr. Jahveh, Jahovah večni, nepromenljivi) jevrejske ime za boga; *Jehova Zabaotgospodar* svetova, tj. svih bića koja postoje u vaseljeni = Gospod Savaot; *Jahve*.

ječerma v. *dečerma*.

jidiš (nem. jidisch jevrejski) jezik kojim se služe Jevreji u nekim zemljama centralne

i istočne Evrope; predstavlja mešavinu staronemačkih, slovenskih i jevrejskih jezičkih elemenata; piše se jevrejskim alfabetom. Poznata je književnost na jidiš jeziku.

Ji-kung (kin. Yu-kung) kanonska knjiga Kineza, najstariji izvor kineske istorije.

jin (kin. yin) kineske mera za dužinu = 24,556 t; takođe: mera za težinu = oko 600 g; fil. negativni princip, načelo zla, u staroj kineskoj filozofiji; *gin*.

iovilabijum (lat. Jupiter, Jovis, nlat. jovila-bium) astr. instrument za predočavanje kretanja i položaja planete Jupitera i njegovih pratilaca.

joga (ind. yoga) hinduska filozofija, jedan od šest indijskih filozofskih sistema čiji je tobožnji pisac Patandžali; veruje se u postojanje jednog praduha, tj. božanstva, i teži se za sjedinjenjem sa tim božanstvom putem krajnje uzdržljivostTM u svim vrstama čulnog uživanja, ukočeno-šću tela, zadržavanjem disanja, intelektualnim usredsredenom (koncentracijom) i moralnom stegom; ovim putem postignuto sjedinjenje dovodi do shvatanja Večnog, pročišćavanja i spasenja duše; sastavni delovi joge ušli su u budizam.

jogi (ind. yogi) pristalica religiozno-filozofskog učenja uoga; asket, isposnik, čovek koji, po narodnom verovanju u Indi-ji, jakim usredsredenjem (koncentracijom) volje može da razvije u sebi natprirodnu snagu.

jogunast (tur. yogun) tvrdoglav, svojeglav, samovoljan.

jogurt (tur. joghurt) vrsta kiselog mleka, veoma prijatna ukusa i velike hranljivo-sti; postaje vremenjem mlečnog šećera koje izaziva tzv. *bugarski bacil*; sadrži, kada je u zgušnutom stanju: belančevine (7,1%), masti (7,2%), mlečnog šećera i mlečne kiseline (8,9%), vode (73,7%) i sve vitamine, naročito A i D.

jod (grč. ioeides poput zagasite ljubičice, ion zagasite ljubičica, eidos vid, oblik) *hen*. element, atomska masa 126,9044, redni broj 53, znak J, pronađen 1811. u pepelu morskih biljaka; prostо nemetalno telо crno-sive boje, neprijatna mirisa, u vodi se veoma slabo rastvara; upotrebljava se u medicini kao antiseptično sredstvo; *iodin*.

jodat (nlat. iodum) *hek*. jodno-kisela so.

jod-vodonik *hem*. v. *jodovodonik*.

jodid (nlat. iodum) *hem*. jedinjenje joda s drugim elementom, naročito sa metalom (npr. olovom, gvožđem, srebrom i dr.); veoma osetljiv na svetlost, zbog čega se naročito upotrebljava u fotografiji.

jodizam (nlat.) *med*. trovanje jodom usled uzimanje joda i jodovih preparata u većim količinama.

JODIN (grč. IOP) *hem*. V. *JOD*.

jodipin (nlat.) *hem.* jedinjenja sezamovog ulja sa jodom, jedni preparat koji lako resor-buje, upotrebljava se kao lek protiv sipnje (astme), arterioskleroze, rahiča, sifi-lisa i dr.

jodirati (nlat.) *hem.* pomešati s jodom; premazati jodom (npr. posrebrenu bakarnu ploču, pomoću jodne pare, pokriti tankim slojem jod-srebra pri izradivanju fotografija).

jodikali(j)um *hem.* preparat joda koji se spravlja od čistog joda; u medicini se upotrebljava kao unutarnje sredstvo, a naročito mnogo u fotografiji.

jodlanje (nem. *jodeln*) način pevanja kod stanovnika planinskih predela Svačarski, Austrije i Slovačke; sastoji se u brzom prelazu iz prirodnog glasa u visoki *fal-set; jodovanje*.

jodlati (nem. *jodeln*) pevati na osoben način, brzo izmenjujući prsne glasove sa grlenim; *jodovanje*.

jedva tinktura *med.* rastvor joda u alkoholu, upotrebljava se u medicini kao spoljno antiseptično sredstvo.

jodni preparat *med.* svaki lek koji je napravljen pomoću joda.

jodovodonik *hem.* jedinjenje joda i vodonika.

jodometrija *hem.* metod kvantitativne analize u hemiji, koji se zasniva na redukciji elementarnog joda u *jodid-jon*.

jodoform (nlat. iodum, forma, oblik) *hem.* jedinjenje joda, SNJ₃, stvara žute heksagonalne kristale slatka ukusa i šafranova mirisa; u medicini se upotrebljava kao antiseptično sredstvo; služi za posipanje rana i sl.

jodoformati v. *jodoformovati*.

jodoformovati *med.* jodoformom lečiti, jodoformom prožeti.

jodoformizam (nlat. iodoform) *med.* trovanje usled lečenja jodoformom.

jozefinizam socijalno-političke i crkvene reforme koje je austrijski car *Josif P* (1765—1790) želeo da sproveđe u svojoj državi, a koje su bile zadnjene i prožete duhom tzv. prosvetljenog absolutizma.

jozefinist pristalica jozefinizma, političkog programa austrijskog cara Josifa P. jok (tur. yok) ne, nije, nema.

Jokasta (grč. lokaste) mit. v. *Iokasta*.

jokus (lat. jocus) igala, lakrdija; *joci kauza* (lat. *joci causa*) radi šale, u šali, iz šale.

jole (hol. *jol*, eng. *yawl*) *sp.* čamac preklopne %rade, znatno širi od *skulera*; dobro izdržava talase, zbog čega ga upotrebljavaju na moru i rekama za vežbanje u veslanju.

joldaš (tur. *yolda?*) drug, drugar; saputnik, pratilac.

jolpaz (pere., tur. *yolpaz*) skitnica, besposličar, bitanga.

jomen (eng. yeoman) slobodni sopstvenik zemljišta koji nije plemić, seljak; dvorski sluha; kraljevski gardist-konjanik u Engleskoj.

jomenri (eng. ueošapgu) konjica narodne vojske u Engleskoj, sastavljena od slobodnih sopstvenika zemlje (upotrebljava se poglavito za uživanje unutarnjih nereda); vrsta kraljevske telesne straže (oko 250 ljudi).

jon (grč. ion ono što ide, ono što grede) *pl.* *ioni* fiz. materijalni delić, atom (ili skupina materijalnih delića, atoma) sa električnim nabojem koji se kreće u električnom polju, bilo u gasu bilo u tečnosti, dakle spoj električnih i materijalnih atoma, ili atomskih grupa; *up. anjon, katjon*.

Jona (hebr. Jonah) jedan od jevrejskih starozavetnih proroka iz IX v. pre n.e.

joni (grč. ion) *pl. fiz. v. 'jon.*

jonizam (grč. lones) zbir duhovnih osobina starih Jonjana; *up. jonski*.

jonizator (nlat., grč. ion) *fiz. v. jonizacija*.

jonizacija (grč. icn) *fiz. v. elektrolitima*, tečnostima koje provode elektricitet, JONI već postoje koji nose struju, a u gasovi-ma koji provode elektricitet oni se moraju tek proizvesti. Obrazovanje jona u gasovi-vima zove se *jonizacija* ili *jonizovanje*, sam gas u stanju provodljivosti *jonizovan*, pomoćna sredstva koja obrazuju jone zovu se *jonizatori*; ionizacija nadljudišćom svetlošću, Rendgenovim zracima, radioaktivnim zracima, usijanim meta lima, elektronskim udarom.

jonizovanje (grč.) *fiz. v. jonizacija*.

jonizovati (nlat., grč. ion) dovesti u stanje *jonizacije*.

jonij(um) *hen.* radioaktivni izotop hemijskog elementa *torijuma*.

jonikus (grč. ionikos) u antičkoj metrići: četvorosložna, jonska, stihovna stopa sa dva kratka i dva duga sloga, obično se javlja u obliku: i i - - (lat. *ionicus a minori*), ili: - - i (lat. *ionicus a maiori*).

jonosfera (grč. ion, od ienai ići, sphaira lopta, kugla) sloj atmosfere u debljinu od nekoliko stotina kilometara, nalazi se na visini većoj od stotinu kilometara od Zemlje i sadrži veoma mnogo *jona*.

jonski (grč. ionikos) koji pripada Joncima, jednom starrgrčkom plemenu; *jonski dijarezrjar* narečje Jonjana; *jonski stil*, *jonski stubovi arh.* stubovi čija je „glava“ (*kapitl*) imala zavojite, spiralne ukrase; *jonski stih v. jonikus*; *jonska škola fil.* najstarija filozofija starih Grka, čiji su predstavnici: *Tales* iz Mileta, *Anak-simander* iz Mileta, *Anaksimenes* iz Mileta, *Heraklit* iz Efeza, *Anaksagora* iz Klazomene i *Diogenes* iz Apolonije (po ovim filozofima načela prirode su: ili voda, ili beskrajno, ili vazduh, ili vatra kao lotos, ili duh itd.).

- jontoforeza** (grč. ion, iōtos, phoresis nošenje) *med.* lečenje putem *jonizacije*, naročito kod hroničnih i akutnih oboljenja zglobova.
- jopac** (nem. Affe) majmun; *jopica* majmunica.
- jorgan** (tur. yorgan) posteljni pokrivač postavljen vatom i prošiven.
- jorgovan** (pere., tur. erguvan) ukrasni grm iz porodice maslinica sa lepim grozdastim mirisnim cvetovima plave i bele boje; Syringa vulgaris, *fam.*

jorkšir (eng. yorkshire) po engleskoj grofo-viji *Jorkunazvana* rasa dosad najplemeni-tijih svinja bele, retke dlake i uspravnih ušiju; dostiže težinu od 500 kg.

jota (grč. iota) ime devetog slova grčke abzuke (g.); izgovaralo se kao „i“, ali ponekad, naročito između suglasnika, i kao „j“; *fig.* nešto malo, sitno, neznatno, beznačajno.

jotacizam odviše često ponavljanje slova *jota*; nesposobnost izgovaranja „jote“, jedna vrsta tepanja.

johnimbín *farm.* alkaloid iz kore drveta *jo-himbe* koje raste u tropskim krajevima Amerike; upotrebljava se kao sredstvo za „pojačanje muške snage“, naročito za po-jačanje *erekcije*.

juan (kin. yuan) novčana jedinica u NR Kini.

jubilar (lat. jubilare) slavljenik, onaj koji proslavlja *ju bile* j nečega, npr. života, braka, književnog ili umetničkog rada, službovanja u nekoj struci, vladanja itd.

jubilate (lat. jubilate) u katoličkoj crkvi: treća nedelja posle Uskrsa, nazvana po lat. početku 66. ili 100. psalma: *Jubilate, Likujte, veselite se.*

jubilej (lat. annus jubilaeus, nlat. jubilaeum) proslava dana ili godišnjice nekog događaja ili perioda života od 100, 75, 60, 50, 25 ili 10 godina.

jubileum (nlat. jubilaeum) v. *jubilej*.

juvancije (lat. juvare pomagati, juvantia) *pl. • med.* sredstva za pojačavanje lekova, sastojci koji se mešaju u lekove da bi im se pojačalo dejstvo.

juvel (lat. jocus, fr. jouai, ital. gioiello, eng. jewel, hol. juweel) brušen dragi kamen, adidar; nakit, dragocenost.

juveli (hol. juweel) *pl. v. juvel.*

juvelir (hol. juWeellier) trgovac adidarima ili nakitom; veštak u izrađivanju adida-ra i nakita, zlatar.

juvenalije (lat. juvenalia) mlađičke svečanosti kod starih Rimljana, proslava mladosti u vezi sa pojavom prve brade.

juvenilan (lat. juvenilis) mlađički, mlade-nački, mlađalački; *juvenilna voda* *geol.* voda koja postaje, u unutrašnjosti Zemlje, od vodene pare.

juvenilitet (lat. juvenilitas) mladost, mlađalaštvo, mlađička nezrelost.

juventa (lat. juventa) mladost, doba mladosti; mlađička snaga; *mit.* boginja mladosti kod Rimljana; *juventus*.

juventus (lat. juventus) v. *juventa*.

juga (sskr. yuga) u sanskrtu: doba ili period sveta, kojih ima četiri, a odgovaraju zlatnom, srebnom, gvozdenom i bakarnom dobu klasičnih naroda.

jugalan (lat. jugum jaram, jugalis) spojen, združen, udružen; bračni, svadbeni; jar-meni, koji se tiče jarma; sličan jarmu; *jugalna kost* (lat. os jugale) *anat.* jagodnjaka, jagodična kost.

juger (lat. jugerum) jedinica mere, zemljiš-nog poseda u starom Rimu (3200 t²), odgovara našem nazivu jutro, ral, lanac i sl.; takođe označava i njivu, oranicu.

jugovinil (skr. jugoslovenski polivinil-hlorid) *hem.* sintetička plastična masa, polimer vinilhlorida, od koje se izrađuje veštačke platno, veštačka koža, izolacioni materijal i dr.

jugularan (nlat. jugularis) *anat.* vratni, gr-kljanski, koji se tiče vrata ili grkljana, kotalački; *jugularna vena* vratna ili ko-talačka vena.

Juda (hebr. Jehudah) 1. četvrti sin Jakova i njegovo pleme; posle podele carstva zasebna država, koja se zvala i *Judeja*; 2. Isusov učenik koji ga je izdao za ZO srebrnjaka; otuda: izdajnik, čovek koji je gotov da sve učini i proda za novac.

judaizam (lat. Judas) judejska ili jevrejska vera, jevrejske shvatnje, jevrejski način rada i dr., jevrejstvo.

judeks (lat. judex) sudija, sudac; *sub judice prav.* pod sudijom, pod sudom, tj. još nerešeno.

judika (lat. judica) u katoličkoj crkvi: peta nedelja posta, nazvana po lat. početku 43. psalma: *Judica me, Sudi mi.*

judikatoran (nlat. judicatorius) *prav.* sudske, sudijski, koji spada u nadležnost suda (ili: sudske).

judikatum (lat. judicatum) presuda, sudska odluka, sudska rešenje; *res judikata* (lat. res judicata) pravio važeća odluka, stvar pravio završena, sudska odluka koja stupa na snagu.

judikatura (lat. judicare suditi) organizacije i rad sudskeh organa, pravosuđe.

judikacija (lat. judicatio) suđenje, presudi-vanje, donošenje presude.

judicijalan (lat. judex sudija, judicialis) sudske, sudijski.

judicijaran (lat. judiciarius) v. *judicijalan*.

judicij(um) (lat. judicium) sudstvo, pravosuđe; sudska istraga, suđenje, parnica; sud, mišljenje, shvatnje; pravna radnja, pravni postupak; sudnica; moć rasuđivanja, oštromlje.

judiciozan (nlat. judicious) sposoban da rasuđuje, razborit, razuman, razložan, smislen, oštroman, mudar.

judofil (lat. Judas Jevrejin, philos prijatelj) onaj koji voli Jevreje, prijatelj Jevreja.

judofob (lat. Judas Jevrejin, grč. phobos strah v. antisemit.

juzbaša (tur. yiibasi) kapetan u nekadašnjoj turskoj vojsći, zapovednik bul>uka (čete).

jukluk (tur. yiikluk) ormar, obično uzidan, uklopljen u zid; polica ili udubljenje u zidu za smeštaj stvari (odela, posteljine i dr.), dolap.

juksa (lat. juxta) *pril., predl.* pored, ubлизу, код, kraj, do, uz; kod hartija od vrednosti, lozova i akcija sa kuponima: crta, redovno u nekoj drugoj boji, koja pokazuje gde treba kupon odseći; *juksim*.

juksapozicija (nlat. juxtapositio) stavljanje (ili: metanje) jednog pored drugog, graničenje s nečim, slaganje spolja, dodavanje.

juksim (lat. juxtim) *pril., predl.* v. *juksa*.

juksuk (tur. yuksuk) napretok.

jul (lat. Julius, Julii) sedmi mesec u godini, mesec žetve, srpanj, ima 31 dan (nazvan u čast *Julija Cezara*, koji je izveo reformu kalendara, a toga se meseca rodio; pre njega se zvao *kvintilis*); *juli*.

julijanski kalendar kalendar koji je popravio i uveo *Julije Cezar* postavivši mu kao osnovicu Sunčevu godinu, umesto dotadanje mesečeve godine, koja se zbog toga zove julijanskom godinom. Po ovome kalendaru, koji se još zove *stari kalendar* ili *stari stil*, danas se još upravlja pravoslavna crkva, dok se zapadne crkve upravljaju po kalendaru koji su, za pape *Gregora HŠ*, izračunali naučenjaci 1582. i koji se zove *novi stil*, ili *gregorijanski kalendar*; razlika između ova dva kalendara iznosi 13 dana.

jun (lat. junius = Junonius) šesti mesec u godini, lipanj, ima 30 dana (nazvan, verovatno, po boginji *Junoni*, kojoj je bio posvećen); *juni*.

Junajted pres (eng. United Press) „Ujedinjena štampa”, najveća novinska agencija u Sjevernoj Americi.

juni (lat. junius = Junonius) v. *jun*.

junien džek (eng. Union Jack) popularan naziv za britansku državnu zastavu.

junior (lat. juvenis mlad, junior mlađi) član podmlatka nekog, naročito sportskog, društva, pripravnik.

juniorat (nlat. junioratus) *prav.* nasledstvo najmladih u najmlađoj liniji; imanje koje „ee daje na uživanje samo mladim sveštenicima (kod katolika).

juniori (lat. juniores) *pl.* mlađi članovi, podmladak nekog sportskog društva (za razliku od starijih, reprezent? tavnih članova društva, *seniora*).

juniperus (lat. juniperus) bog. smreka.

junker (nem. junger Herr mlađi gospodin, Jung herr, Junker) „mladi gospodin”, tj. mlađi plemić, naročito (mali) seoski plemić u Pruskoj, oficirski priprav-

nik; *Junkerska napmitja* reakcionarna plemićka partija u Nemačkoj, koja se protivila izjednačenju Jevreja i hrišćana u građanskim pravima i bila protiv velikih gradova, po njihovom shvatanju gnezda socijalnih pokreta i revolucija; *junker-ska politika* ratoborna politika, koju su u Nemačkoj uglavnom vodili oficiri sa bivšim kajzerom Vilhelmom P na čelu, politika zvečkanje sabljom.

junkerirati (nem. junkerieren, junkern) živeti (ili: ponašati se, biti besan) kao *junker*, živeti u neradu; biti ratoboran, zvečkati sabljom.

junkers voz tip nemačkih aviona u P svetskom ratu, najpre transportnih a docnije bombardera (nazvan po nemačkom konstruktoru i fabrikantu aviona Junkersu).

junktim (lat. jungere spojiti, sjediniti, junctum) *psih.* namerno stajanje dvaju kompleksa misli i osećanja, koji su stvarno u slaboj ili nikakvoj vezi, radi pojačavanja efekta.

junktura (lat. junctura) veza, spoj, sastav, zglob; položaj, okolnost.

Junona (lat. Juno) *mit.* kći Saturna i Reje, ponosna i ljubomorna »sena i sestra Jupiterova, boginja meseca, domaćinstva i braka (kod Grka joj odgovara *Hera*); *astr.* jedna od malih planeta između Marsa i Jupitera, otkrivena 1804. god.

junferica (prema nem. Jungfenschaft nevinost, devičanstvo) nevinica, čedna devojka, devica.

Jupiter (lat. Juppiter) 1. *mit.* najglavniji i najmoćniji bog starih Rimljana, bog munje i groma (gromovnik), zaštitnik polja i prava (kod Grka Zevs ili Kronion), sin Saturna i Reje, brat Neptuna i Plutona, muž i brat Junonin.

Jupiter (lat. Juppiter) 2. *astr.* najveća planeta u našem Sunčevom sistemu, od Sunca udaljena 778 miliona kilometara, a $5\frac{1}{2}$ puta dalja od Zemlje; vidi se golim okom.

jura (po planini Jura) *geol.* v. *jurska formacija*.

jurament (lat. juramentum) *prav.* zakletva; *juramentum manifestacionis* (lat. juramentum manifestacionis) zakletva kojom dužnik, pošto prethodno da podatke o svom materijalnom stanju, tvrdi pred sudom da ništa od imanja nije zatajio ni prikrio.

jura novit curia (lat. jura novit curia) *prav.* sud zna pravo; načelo po kome sud mora da poznaje zakone i da zna pravo, tako da stranke ne treba da mu ga dokazuju.

jurat (lat. juratus) *prav.* onaj koji je položio zakletvu, koji je zaklet; *jurata depozicijo* (lat. jurata depositio) iskaz dat pod zakletvom; *jurata renuncijacijo* (lat. jurata renunciatio) odricanje nečega pod zakletvom.

jurator (lat. jurator) polagač zakletve, zakleti svedok, zakleti sudija.

juratoran (lat. *jigage* zakleti se, nlat. *juratorius*) *prav.* pod zakletvom, dat ili učinjen pod zakletvom.

juratorij(um) (nlat. *juratorium*) obećanje dato pod zakletvom.

juracija (lat. *juratio*) zaklinjanje, polaganje zakletteve.

jurget duguljasta tikvica, obično se jede punjena samlevenim mesom; *jurgeta*.

jure (lat. *ius pravo, jure*) pravom, po pravu; *de jure* ili *eko jur*» (lat. *de jure, eh jure*) c pravom, po pravu, s pravnog gledišta; *jure divimo* (lat. *jure divino*) s božanskim pravom, po božanskom pravu; *omni jure* (lat. *omni jure*) sa svim pravom, s punim pravom.

jurekonzultus (lat. *jureconsultus*) *prav.* v. *juriskonzultus*.

juridice (lat. *juridice*) dril. v. *juridičan*.

juridičan (lat. *juridicus*) pravni, sudski, zakonski, koji ide zakonskim putem, putem zakona; *pril. juridice*.

jurne (lat. *ius pravo, ten. juriš prava*) *kvid jurio* (lat. *quid juriš*) što je pravo, što je po pravu; *biti sun jurio* (lat. *sui juriš*) biti svoj gospodar, tj. ne biti pod očin-skom vlašću; *biti alijeni jurio* (lat. *ali-eni juriš*) biti podložan tudioj vlasti, naročito očinskoj; *jurio studiozus* (lat. *juriš studiosus*) pravnik; *jurio utriusque kve doktor* (lat. *juris utriusque doctor*) doktor oba prava, tj. rimskog i kanonskog (gradanskog i crkvenog).

jurisdikeija (lat. *jurisdiction*) pravda, pravo, pravosude, sudstvo; pravo suđenja, nadležnost suda; oblast javnog suda, delokrug suda.

juriskonzultus (lat. *jurisconsultus*) pravnik, poznavalac prava i zakona; *jurekonzultus*.

jurisprudencija (lat. *jurisprudentia*) pravna nauka, pravna učenost; način sudskega rešavanja, sudska praksa.

jurist(a) (lat. *ius pravo, nlat. jurista*) pravnik, poznavalac prava.

juristicij(um) (nlat. *juristitum*) v. *justi-cij(um)*.

juristička persona v. pod *persona*.

juristički (nlat. *jurista*) svojstven pravni-cima, koji se tiče prava ili je u vezi sa pravom, pravnički, pravni, sudski, zakonski; *juridičan; jurističko lice* pravio lice, pravio telo.

juriš (tur. *yiiruyus* od *yiiriimek hodati*, * napredovati) navala, napad.

jurodiv (rus. *gorodivši šašav, sumanut*), „budala Hrista radi“, naziv apostola Pa-vla i ostalih apostola. Rusi smatraju da se na ovakvim jurodivima, ludacima od rođenja, ispoljila volja božja, zbog čega ih nazivaju „božjim ljudima“ i veruju da imaju moć proricanja; u V veku: oni koji su se izlagali ruglu i ismevanju smatrajući to moralnim savršenstvom.

jurska formacija kol. doba u razvitku Zemljine kore, nazvano po planini Juri; u ovo doba bio je veliki deo Evrope pod

morem, a Atlantski okean bio je kopno; u ovoj formaciji nađeni su mnogi ostaci organskog sveta (ribe koštunjače, kor-čanje, krokodili, naročito *ihtiosauri, pleziosauri* i dr.).

jurta (rus. *kzrta pere, jurd*) pokretni stan, koliba Kirgiza i ostalih sibirskih no-mada, kirgiski šator; zimski stan Kam-čadala koji je, u stvari, pokrivena zemu-nica.

juruk (tur. *yuruk*) 1. pripadnik nekadašnje janičarske pomoćne vojske, 2. nomad, čovek bez stalnog prebivališta. *ius* (lat. *ius, sskr. yoh*) pravo, pravičnost, pravda, sila i vlast koja proističe iz prava; *sumum ius summa injuria* (lat. *sum-mum ius summa injuria*) *posl.* najveće, tj. najstrože, pravo često je najveća nepravda. **jus agracijandi** (nlat. *ius aggratiandi*) *prav.*

pravo pomilovanje. **jus gencijum** (lat. *ius gentium*) međunarodne prave. **jus divinum** (lat. *ius divinum*) božansko pravo.

jusiv (nlat. *jussivus*) *gram.* v. *imperativ.* *ius in sakra* (lat. *ius in sacra*) pravo što ga ima crkva nad svojim članovima. **jus jurandum** (lat. *ius jurandum*) *prav.* zakletva. **jus kanonikum** (lat. *ius canonicum*) kanonsko pravo, papsko pravo. **jus kvezitum** (lat. *ius quae situm*) stečeno pravo.

jus komune (lat. *ius commune*) opphte pravo.

jus konubii (lat. *ius cormubii*) u rimskom pravu: sposobnost rimskog građanina da sklopi zakoniti brak.

jus kriminale (lat. *ius criminale*) krivično pravo, kaznenovo pravo.

jus sovovi ime slovima za nazale u staroslovenskoj ǎzbuci: mali *ius A* (nazalno e — e), veliki *ius Z* (nazalno o — r). **jus optionis** (lat. *ius optionis*) *prav.* pravo opciye; v. pod *opcija*. **jus precedencije** (nlat. *ius praecedentiae*) v. *precedentno pravo*.

jus prime noctis (lat. *ius primae noctis*) pravo na prvu noć koje, po verovanju mnogih naroda, pripada bogovima ili demonima, te je, kao opasno po mladoženju, obično ustupano nekom strancu; u srednjem veku: tobôzne pravo feudnog gospodara da, kad njegov sluha ili kmet sklopi brak, provede prvu noć sa njegovom nevestom i da joj oduzme nevinost (ono se osnivalo samo na pravu gospodara da odobri ili ne ženidbu svoga potčinjenog). **jus primogeniture** (nlat. *ius primogeniturae*) *prav.* v. pod *primogenitura*. **jus protekdionis** (nlat. *ius protectionis*) pravo zaštite.

jus retorzionis (lat. *ius retorsionis*) pravo odmazde, pravo vraćanja istom merom; *jus talionis*.

jus reformandi (lat. *jus reformandi*) nekadašnje pravo vlastoca da odlučuje da li će neka veroispovest biti dopuštena ili neće.

jus talionis (lat. *tališ takav, jus talionis*) v. *jus retorzionis*.

Justinijanov kodeks v. *Korpus jurio*.

justifikatura (nlat. *justificatura*) odobrenje, odobravanje nekog računa.

justifikacija (nlat. *justificatio*) *prav.* pravdanje, opravdanje; dokazivanje na sudu, dokaz; odobrenje računa pošto se prethodno ispita; izvršenje kazne, naročito smrtnog pogubljenja.

justificirati (lat. *justificare*) *prav.* pravdati, opravdati, opravdavaTM; dokazati, dokazivati; ispraviti; izvršiti presudu, naročito smrtnu kaznu, pogubiti, omaknuti.

Justicija (lat. *Justitia*) *mit.* boginja pravde kod Rimljana, predstavljena kao devojka sa zavezanim očima, sa mačem i terazijama; kod Grka: *Temida*.

justicija (lat. *justitia*) pravda, pravica, pravčnost; pravosude; sud, sudnica; *distributiva* (lat. *justitia distributiva*) pravosude koje vodi računa, u procenjivanju nekog dela, i o okolnostima pod kojima se delo dogodilo; *justicija komutativa* (lat. *justitia commutativa*) pravosude koje ceni delo kao takvo, bez obzira na okolnosti pod kojima je izvršeno; *Justicija regnorum fundamentum* (lat. *Justitia regnorum fundamentum*) Pravda je temelj država, tj. vlasti, „Pravda drži zemlju i gradove“.

justicijar (nlat. *justitiarius*) sudsija, upravnik suda; pravni stručnjak, referent za pravne poslove i pitanja u nekoj ustanovi ili nekom nadleštву

justicij(um) (lat. *justitium*) obustavljanje sudskih poslova zbog kakvih radosnih ili tužnih dogadaja, naročito zbog rata, teških zaraznih bolesti, zemljotresa i sl.; *juristicij*.

justic-kolegij(um) (lat. *justitia, collegium*) sud, sudjelsko veće, sudsije koje predstavljaju sud u jednom zasedanju.

justic-mord (lat. *justitia* pravda, nem. *Mord* ubistvo, zločin) pravosudno ubistvo, tj. izvršenje smrtnog kaznenog delatnosti nad nekim usled nedovoljne savesnosti i nehata sudsije u ispitivanju i utvrđivanju krivičnog dela.

justorij(um) (nlat. *justorium*) *tio.* tačan pravougaoni instrument za ispitivanje i utvrđivanje ispravne izrade visine izli-venih štamparskih slova.

justus (lat. *justus*) pravedan, pravičan; prav, ispravan, pošten; *justum nekare perec Italije* (lat. *justum pesage reges Italiae*) lozinka italijanskih karbonara: Pravo je ubijati kraljeve Italije.

jusu (lat. *jussu*) po zapovesti, po naredbi.

jus civile (lat. *jus civile*) građanske pravo, civilno pravo.

jus pirka sakra (lat. *jus circa sacra*) crkveno pravo države (za razliku od *jus in sakra*).

juga (beng. *chuti*, eng. *jute*) likini konci dveju lipi sličnih indijskih biljaka (nlat. *Corchorus capsularis* i *Corchorus olitorius*), indijska konoplja ili kudelja koja se mnogo izvozi, naročito u Englesku i Sjevernu Ameriku, i upotrebljava za izradu jakog platna za jedra, užad i sl.

jufka (tur. *yufka*) fino, tanko razvijeno testo, kora za pitu.

juhta (hol. *jucht, jugt*) vrsta crvene goveđe ili konjske kože koja se izrađuje pomoću brezovog ulja i upotrebljava za lovačke čizme, ručne torbe, povezivanje knjiga itd.

đ E i z a n o r s t

U Š

K

K, k dvanaesto slovo naše čirilice, petnaeste naše latinice (K, k); kao skraćenica: **So.**, **Comp.**, Cie = kompanija; SoA. = kodeks; Cio = KOHTO; st = centimetar; kg = kilogram; km = kilometar; Ljt = kubni metar; sst = kubni centimetar; stt = kubni milimetar; č = metrička centa; qcm = KBafl-ratni centimetar; astr. k = Gausova konstanta, brojna vrednost gravitacione konstante Sunčevog sistema; mat. so\$ = kosi-nus; ctg ili cotg = kotangens; fiz. K = kel-vin; S = kulan; hem. SA = kadmijum; K = ka-lijum; Cf = kalifornijum; Sa = kalcijum; S = karbon; St = kirijum; So = kobalt; K,g = kripton; He = ksenon; Si = kuprum; Ki = kurča tovijum.

Kaba (arap. Kjabe) duguljasto-četvrtasta, 12 m duga, 10 m široka i 15 m visoka zgrada u Meku, koju je islamski svet odvajkada smatrao svetinjom, a sam Muhamed proglašio žižom islamske vere i ciljem poklonstvenih poseta vernalih (*hadžija*); u jugoistočnom uglu zgrade nalazi se uzidan sveti „crni kamen“ (*hadžar*), koji pobožni posetioci sa najvećim poštovanjem dodiruju i celivaju; naši muslimani obično kažu *čaba*.

kabadahija (tur. kabadayi) prost vojnik, grubi dahija, nasilnik.

kabak (rus. kabak, fr. cabaret) rakidžinica, livnica, krčma.

kabala (hebr. kabbalah) jevrejske tajno učenje, religijsko i filozofsko, čija je osnova istočnjačke učenje o *emanaciji*; veština opštenja s duhovima; tumačenje tajanstvenih znakova; pravo klanja stoke koje rabiner daje *šahterima* pošto polože ispit; trg. tajni ortakluk; fig. tajno udruženje; sporazum potajno napravljen radi postignuća nekog ružnog cilja; spletka, smicalica, ogovaranje, *intriga*.

kabaler (fr. cabaleur) spletkar, spletkaš, up. *kabalist*.

kabalero (šp. caballero) vitez, gospodin; *kavaljer*.

ka ba leta (ital. cabaletta) muz. naročito prijatan i milozvučan umetak u većim muzičkim delima, u ariji ili kavatini italijanskih opera.

kabalirati (fr. cabaler) spletkariti, spletkašiti, praviti spletke.

kabalist (hebr. kabbalah) jevrejski mističar, učitelj i poznavalač jevrejskih tajnih učenja; trg. tajni ortak; fig. spletkaš, spletkar, smutljivac, *intrigant*; *kabaler*.

kabalistička (hebr. kabbalah) tobožnje opštenje s duhovima; tajno učenje, madijska veština.

kabalistički (fr. cabalistique) tajanstven, nerazumljiv, zagonetan, mračan; koji pripada jevrejskom predanju, koji je u vezi sa jevrejskim predanjem; up. *kabala*.

kabardinci pl. rasa čerkeskih konja iz oblasti *Kabarde*, na severnoj strani Kavkaza.

kabardisati (tur. kabarmak) oteći, oticati, naduti se, nabubriti.

kabare (fr. cabaret, arap. hamarat) krčma; elegantna gostionica u kojoj se daju i artističke produkcije (*kabaret*); stočić, služavnik za čašice i šoljice; lepeza-stačnija za kompot.

kabaret (fr. cabaret, nem. Kabareti), v. pod *kabare*.

kabast (tur. kaba) krupan, debeo, glomazan.

kabestan (fr. cabestan) lom. vitao, čekrk, kotur na koji se namotava uže.

kabilo (nm. cabildo, lat. capitulum) mesto gde kaluderji drže skupštinu, *kaptol*; opštinska sudnica; većnica, senat u juž-noameričkim republikama.

Kabili (arap.) pl. ime mnogobrojnih plemena severne Afrike, *Berberi*.

kabil (arap., pere.) bračni ugovor kod Turaka i Persijanaca, koji se sklapa za određeno vreme; izdržavanje koje pripada udo-vicama turskih paša.

kabina (fr. cabine, eng. cabin) sobica na brodu, avionu, sobica u javnom kupatilu; sobica ili kućica za telefon.

kabine separe (fr. cabinet separe) naročita soba, zasebna soba.

kabinet (fr. cabinet) mala soba, sporedna sobica; u vladarskim dvorovima: soba za stanovanje i soba za poverljiva savetovanja i rad; kancelarija; vlada, tj. članovi ministarskog saveta; osoblje kancelarije ministra, predsednika parlamenta i sl.; zbirka učila (u školama); soba u kojoj su izložene retkosti, naročito umetnič-

ki predmeti; orman sa fiokama; nužnik; *kabinetsko pitanje* pitanje od čijeg rešenja zavisi opstanak jednog kabinet (vlade); *kabinetski rat* rat koji se vodi iz dinastičkih razloga; *kabinetsko pismo* pismo jednog suverena bez premapotpisa ministrovog; *kabinetsko vino* skupoceno vino.

kabir (arap.) vođa putnika kroz pustinju.

ka bl (fr. cable, eng. cable, nlat. caplum, lat. sarege hvatati, uhvatiti) debelo uže, pa-lamar od kudel>e ili tanke žice za vezivanje lada, visećih mostova itd.; uže od bakarne žice, izolovano gumom i gutaper-kom, zaštićeno spolja metalom, služi kao provodnik električne struje kod podzemnih i podmorskih telegrafova, telefona i DR-

kablirati (fr. cabler) telefonirati ili telegrafirati podzemnom ili podmor-skom žicom; sukati, upredati uže, praviti *kablove*, palamare.

kabogram (fr. cable, grč. gramma slovo) depeša poslata podzemnom ili podmor-skom žicom (*kabлом*).

kabotaza (fr. cabotage) plovidba kraj obale; primorska (ili: obalska) trgovina, tj. trgovina obalama jedne zemlje, od jednog pristaništa do drugog.

kaboten (fr. cabotin) putujući glumac; rđav glumac; komedijaš; čovek koji se ponaša kao glumac.

kabotinirati (fr. cabotiner) živeti životom putujućeg glumca; rđavo glumiti; ponašati se kao glumac.

kabotirati (fr. caboter, um. cabo rt) „ploviti od rta do rta”, tj. duž; obale, baviti se obalskom trgovinom.

kabotje (fr. cabotier) mali brod koji plavi duž obale (*kabotjera*); takođe: sprovodnik brodova kroz opasna mesta.

kabotjera (fr. cabotiere) v. *kabotje*.

kabošon (fr. cabochon) dragi kamen nebru-šen, ili brušen samo prema svom prirodnom obliku, naročito rubin; bakreni klinac pozlaćen ili bronziran, sa ukraše-nom glavom, koji se upotrebljava za nameštaj.

kabriolet (fr. cabriolet) lake dvokolice sa kožnim košem i sa jednim konjem; vrsta otvorenog automobila sa dva do četiri sedišta; vrsta ženskog šešira; vrsta male naslonjače.

nabuja (šp. cabuya) vrsta južnoameričke konopljе.

kabuki japanske narodno pozorište (od početka HUP v.); prikazuje istorijske, ro-mantične i ljubavne drame uz muzičku pratnju i igru; ženske uloge igraju muškarci.

kabuliti (arap. qabul, tur. kabul) primiti, dopustiti, dozvoliti, odobriti.

kavaža (fr. sa vase) *trg.* smeštaj robe u podrum; kirija za podrum; plata radnicima koji vrše smeštanje robe.

kavaz (tur. kavas) lični momak ili počasni stražar stranih diplomatskih predstavnika u Turskoj i viših državnih činovnika uopšte; stražar, policajac.

kaval (tur. kaval) 1. vrsta frule, svirale; 2. vrsta kratke starinske puške.

kavalerija v. *kavaljerija*.

kavaleta (ital. cavalletta) *muz.* -v. *kabaleta*.

kavaletto (ital. cavalletto „konjic”) drveni konj za vežbanje u skakanju na konja i preko konja (*up. voltigiranje*); drveni magarac za batinjanje; slikarske nogare, *štafelaj*.

kavalir v. *kavalir*.

kavalkada (fr. sa val čade) svečan sprovod na konjima; sjajna povorka ili grupa konjanika; šetnja na konjima.

kavalke (fr. cavalquet) *voj.* marš konjice; trubio sviranje pri ulasku konjice u neku varoš.

kavaljer (fr. cavalier, ital. cavaliere) konjanik, jahač; pratilac, udvarač neke dame; čovek uslužan i izdašan (naročito u novcu), otmen čovek, fin gospodin; vitez, plemič; konj (u šahu); hartija velikog formata; hartija za pisma malog formata; *fort.* prednji, istaknuti deo nekog utvrđenja.

kavaljerija (ital. cavalleria, fr. cavalerie) *voj.* konjica; u *taroku*: četiri slike u istoj boji jedna za drugom.

kavaljerist(a) (ital. cavaliere) *voj.* konjanik.

kavaljeros (šp. caballeros) vrsta španske vune.

kavaljerski (fr. cavalierement) *pril.* viteški; ljubazno, uslužno, predusretljivo; fino, gospodstvene; otvoreno, neusiljeno, slobodno.

kavana (tur. kahvehane) mesto, radnja u kojoj se kuva kafa, *kafana*.

kavata (ital. sa vata, cavare) 1. *čuz.* mala, laka i jednostavna pesma (za razliku od raskošne operske arije); *trg.* iznos menice prema kursu; prodaja meničnog pisma za gotov novac.

kavata (lat. catus ūpalj) 2. svod; *grad*, temelji na svod jedne crkve.

kavatina (ital. cavatina) *muz.* kratak i jednostavan muzički komad za pevanje bez ikakvih ukrasa i bez ubočajenih ponavljanja kod arije; *up. kavata I.*

kavacija (lat. cavatio pravljenje nečega ūpljim) *grad.* kopanje podruma.

kavga (pere. gawga, tur. kavga, gavga) prepirkva, svada; bitka.

kavgadžija (pers.-tur.) onaj koji izaziva svađu, prepirkvu, svadalicu.

kave (lat. cave) čuvaj se!

kaveat (lat. cavere, caveat) „neka se čuva, neka se pripazi”; *prav.* opomena; sudski prigovor.

kavez (pere. qafes, tur. kafes) krletka; rešetke na prozorima starinskih kuća; *ka-fez*.

- kaverna** (lat. caverna) šupljina, otvor, duplja; pećina, špilja; podrum; *med.* šupljina u plućima, koja je nastala usled raspadanja tkiva, naročito kod tuberkuloze, a ponekad i usled *apscesa i gangrene*.
- kavernozan** (lat. cavernosus) pun pećina, pun duplji; šupljikav, šupljikast, spužvast; *kavernoza respiracija med.* šupljinsko disanje.
- kavedžija** (tur. kahveci) sopstvenik kafane; onaj koji kuva kafu; onaj koji voli da piće kafu.
- kaveta** (fr. cavette) *fort.* mali utvrđeni op-kop između dva veća.
- kavijar** (tat., fr. caviar, ital. caviale, tur. hayvar) usoljena ikra od jesetre, morune i drugih riba, naročito iz Volge i Kaspijskog jezera; *hayvar*.
- kavilacija** (lat. cavillatio) zadirkivanje, peckanje, podsmevanje; pravljenje *sofiza-ma*, govorenje u sofizmima.
- kavirati** (lat. cavere) čuvati se; jamčiti; pri mačevanju; izbegavati protivnikov udarac odbijanjem njegovog mača udarcem odozdo i izmicanjem tela; *trg.* naplatiti (menicu).
- kavitacija** (lat. cavitas *gen.* cavitatis) nastajanje mehura ili vakuuma u tečnosti koja se vrtložno kreće.
- kavitet** (lat. cavus pgupalj, nlat. cavitas) šupljina, duplja, naročito u čovečjem telu (glavi, grudna i trbušna duplja).
- kavkaski** koji pripada Kavkazu, koji potiče od planine Kavkaza; *kavkaska rasa* bela ili *indoatlantska rasa*, kojoj pripadaju stanovnici Evrope (sem. Madara, Turaka, Samojeda, Laplančana i Finaca), Prednje Azije, Indije i Sev. Amerike.
- kavurma** (tur. kavurma) 1. vrsta jela od iznutrice i drugih dodataka; 2. vrsta čorbe od iznutrice; 3. ovčije ili svinjsko meso u komadićima isprženo i konzervi-rano zalivenom mašču.
- kagular** (fr. cagoule) pripadnik tajne poluvojničke fašističke organizacije u Francuskoj u vreme od 1932. do 1940. god.
- kadaver** (lat. cadaver) lešina, mrtvac, mrtvo telo, strvina, mrcina.
- kadaverin** (lat. cadaver lešina) *hem.* otrovno organsko hemijsko jedinjenje iz grupe ami-na koje se stvara razgradnjom belančevina, pri raspadanju mrtve životinjske materije (npr. leševa).
- kadaverozan** (lat. cadaverosus) mrtvački, lešinski, strvinasti.
- kadaif** (tur. kadayif) vrsta slatkog jela, spravljenog od brašna, jaja, masla i šećera.
- kadar** (fr. cadre, lat. quadrum četvorougao) 1. voj. skupina (*kor*) oficira i podoficira u jednoj vojnoj jedinici; *stalni kadar* mirnodopska vojna sila jedne države, vojnici koji su na odsluženju svog zakonom propisanog roka; *adi.* službeništvo, činovništvo, svi službenici (ili: činov-
- nici) jednog nadleštva; *stručni kadrovi* stručni ljudi za pojedine delatnosti u društvenom i državnom životu.
- kadar** (arap. qadir, tur. kadir) 2. *pr.* koji je u stanju da nešto uradi, moćan, sposoban za nešto.
- kadariti** (arap.) „sudbinaši“, protivnici ortodoksnog švatanja sudbine i fatalizma u islamu, a pristalice slobode ljudske volje.
- kadeliti** (arap.) v. *kadri*.
- kadentan** (lat. cadens, cadere padati, pasti) koji pada, koji je u padu, koji tone, koji se spušta.
- kadsnte** (ital. mese cadente) *trg.* protekli, prošli mесец.
- kadencia** (ital. cadenza, nlat. cadentia) odmor na poslednjem, naglašenom slogu (stih, rečenice); ritam; kretanje po taktu; *muz.* završni ton, spuštanje glasa na završetku (pesme); svršetak jednog reda akorada; u plesu: takт.
- kadencirati** (fr. cadencer) pravilno i lepo udesiti, odmeriti po taktu, npr. korake pri plesu.
- kadet** (fr. cadet, lat. caput) učenik, pitomac vojne akademije, oficirski pripravnik; mlađi sin, sin mezimac, naročito u plemićkim porodicama, koji se spremi za vojnu vežbu; član mlade ekipe nekog sportskog kluba.
- kadeta** (fr. cadette) kamena ploča (za kaldr-misanje, popločavanje); kratak bilijarski tak.
- kadeti** pl. članovi stranke „konstitucionalnih demokrata“ (po čemu je napravljen i naziv: k. d.) u bivšoj Rusiji, koji su imali u programu: ustavne slobode, versku trpeljivost, slobodu štampe, ravnopravnost Jevreja i agrarnu reformu; voda stranke bio je Pavle Miljkov.
- kadi** (fr. cadis, eng. caddis) *trg.* fina naborana vunena tkanina.
- kadija** (tur. kadi) sudija, niži sudija, mi-rovni sudija kod Turaka i drugih muhamedanskih naroda.
- kadiluk** (tur. kadihk) zvanje sudske oblasti, delokrug jednog sudske.
- padine** (tur. kadin) pl. žene sultane (sedam na broju), koje su birane između haremskih robinja, po rangu su stojale između *kaseki-sultane* i *odaliska*.
- kadifa** (tur. kadife) svilena tkanina koja s jedne strane (s lica) ima nisko sasećene dlake, a s druge strane je potpuno glatka, svileni somot.
- kadiš** (hebr. kaddisch) molitva za mrtve kod Jevreja.
- kadmij(um)** (grč. kadmla kalamina) *hem.* element, atomska masa 112, 40, redni broj 48, znak Cd, cinku sličan metal, playkasto-belog sjaja, upotrebljava se u zubarskoj tehnici, kao materijal za elektrode itd.; spojen sa sumporom daje lepu žutu slikarsku boju.

kadmiologija (grč. kadmia kalamina, logia) nauka o *kobaltu*; nauka o upotrebi kobal-ta.

kadet (hebr. kadosch) *v. kadiš*.

kadran (fr. cadran) brojčanik, brojnik, cifarnik, ploča sa brojkama (ciframa) na časovniku; sunčanik, sunčani sat; *astr.* sprava za merenje Sunčeve visine.

kadri (arap. kadri, kadarijat) *pl.* „oni koji su Bogom odredeni da budu moćni”, članovi jedne strogo religiozne muhamedanske sekte; *kadeliti*.

kadril (fr. quadrille) 1. četvorka, poznati francuski ples sa četiri para igrača; 2. viteška igra koju izvode četiri odreda konjanika; 3. jedna igra karata učetvoro (kod *l'ombra*).

kadriрати (fr. cadre) raščlanjavati radnju (filma, televizijskog programa) na pojedine delove.

kadrovac *voj.* onaj koji služi obavezni vojni rok u stalnom kadru.

kadrovik 1. službenik koji vodi brigu o kadrovskom, personalnom sastavu preduzeća, ustanove i sl., personalski referent. 2. aktivni oficir ili vojnik (koji pripada stalnom kadru).

kadukan (lat. caducus) 1. bezvredan, trošan; 2. oronuo, nemoćan.

kaduna (tur. kadin, hatun) gospoda, ugledna žena, dama, kneginja; dobra domaćica.

kaducej (lat. caduceus) *kit.* štap antičkog boga trgovine Merkura, sa dva krila na vrhu i obavijen dvema zmijama; takav štap kao glasnička palica i simbol trgovine.

kaduceus *v. kaducej.*

kaducirati (lat. caducus sklon padu; pao) proglašiti propalim, učiniti ne-važećim; *kaducirano imanje prav.* imanje bez naslednika koje, zbog toga, ima da postane državna svojina.

kaducitet (nlat. caducitas) sklonost padu, trošnost, dotrajalost; nevaženje; *fig.* prolaznost.

kaza (tur. kaza) *ist.* administrativno-upravna jedinica u nekadašnjoj Turskoj, sastavni deo sandžaka, kadiluk, srez.

kazaz (arap. qazz svila, tur. kazzaz) svilar, zanatlija koji izrađuje svilene i pamučne predmete i ukrase.

kazak (fr. casaque) kabаница, ogrtač; džokejski kaputić; duga ženska bluza.

kazaken (fr. casaquin) vrsta gornjeg kaputa; vrsta ženske gornje haljine.

kazamat (lat. časa madida vlažna koliba, fr. casemate, ital. casamatta) *voj.* podzemno odeljenje na svodove u tvrđavi koje je sigurno od puščanih zrna; na ratnim brodovima: oklopljena prostorija za smeštaj topova i municije; podzemni magazin; *fig.* podzemni zatvor, tamnica, hapsana.

kazan (pere., tur. kazan, Kazgan) kotao, veliki lonac; janičarski puk.

kazačok (rus. kazačok) vrlo živa ukrajinska narodna igra u dvočetvrtinskom taktu: počinje lagano, zatim postaje sve brža, a na kraju igrač pravi temperamentne skokove i čučnjeve na jednoj nozi.

kazba (arap. kasba) grad, tvrdava; stambena četvrt u gradovima severne Afrike oko vladareva dvoraca; sam taj dvorac.

kazeaza *hem.* ferment koji razlaže belančevinu kazein u prostije jedinjenja.

kazein (lat. caseus sir) *hem.* vrsta belančevine koja se nalazi u mleku i koja se pri sasiravanju, pod uticajem kiseline, izdvaja.

kazimir (sskr. kacmira, fr. casimir, cachmir, eng. cassemere) laka, tanka, naborana vune na tkanina, vrsta polučoje; fina i meka tkanina od kostreti kašmirske koze; *up. kašmir.*

kaznio (ital. časa, casino), „kućica”, letnji-kovac, vila; nekada kockarnica u Firenci u kojoj su se skupljali plemići (otuda isti naziv i za većinu današnjih kockarnica); zatvoreno, uže društvo i kuća u kojoj se takvo društvo sastaje, društveni dom, klub i klupske prostorije; gostionica u kojoj se hrane oficiri, fabrički činovnici i dr.; igra učetvoro ili utroje sa francuskim kartama; *ka-sina.*

kazu (lat. casus slučaj, času) slučajno, slučajem; *in kazu* (lat. in času) *prav.* u slučaju itd.; *in prezenti kazu* (lat. in praesenti času) u sadašnjem slučaju, u datom slučaju.

ka zu a lan (lat. casualis, fr. casuel) slučajan, koji zavisi od slučaja, neizvestan; spore-dan, nerodovan.

kazualizam (lat. casus slučaj) *fil.* učenje o slučajnosti, tj. shvatanje da sve u svetu postaje i biva slučajno.

kazualije (lat. casualia) *pl.* slučajnosti; slučajne pojave; nerodovni (ili: sporedni, nepredviđeni, slučajni) prihodi ili ras-hodi.

kazualist(a) (lat. casus) *fil.* pristalica (ili: propovednik) *kazualizma.*

kazualitet (nlat. casualitas) slučajnost.

kazuar (mal. cassuwari, suwari) *zool.* vrsta velike australijske i istočnoindijske ptice, slične noju.

kazuarina bog. zimzelena biljka Casuarina iz fam. Casuarinaceae koja ima pršljenoastro razgranato stablo s ljuskastim listićima; gaji se kao ukrasna biljka.

kazuizam (lat. casus slučaj) *fil.* *v. kazualizam.*

kazuist(a) (lat. casus slučaj, fr. casuiste) veštak u rešavanju raznih, naročito spornih pitanja savesti; poznavalac teških i zamršenih pravnih slučajeva; *up. kazuistica.*

kazuistica (lat. casus slučaj, fr. sazi!^{8^ie}) *fil.* učenje o sukobima između raznih dužnosti, naročito između različitih tendencija, interesa i sl.; veština reša-

valja raznih pitanja savesti; mudro i umešao raspravljanje i snalaženje u teškim praznim pitanjima; uopšte: veština pronaalaženja pomirljivog, srednjeg puta; *fig.* lukavost, dovitljivost, doskočlji-vost.

kazuk (tur. kaak) debo kolac na rečnoj obali za vezivanje lada i čamacu.

kazula (lat. casula) obredna haljina katoličkih sveštenika, bez rukava, razrezana sa strane, u kojoj se služi misa.

kazus (lat. casus) slučaj, događaj; *gram.* padež (u promeni imenica, zamenica, prideva i brojeva).

kazus beli (lat. casus belli) povod ratu, uzrok ratu, razlog zbog koga se objavljuje ili vodi rat.

kazus mikstus (lat. casus mixtus) *prav.* mešo-vit slučaj, tj. slučaj u kome ima krivice i do onoga lica kome se dogodio.

kazus obliquus (lat. casus obliquus) *gram.* kosi, zavisni padež u lat. jeziku (genitiv, dativ, akuzativ i ablativ); *per kazum obliquum* (lat. reg. casum obliquum) *fig.* kosim putem, zaobilazno.

kazus rektus (lat. casus rectus) *gram.* nezavisni padež (nominativ i vokativ).

kazus federis (lat. casus foederis) *prav.* slučaj kada jedan savez stupa na snagu, tj. kad treba da dode do izražaja.

kaid (arap.) vod, poglavica; arapski poglavari u Maroku, Alžiru i Tunisu.

nail (arap. qa'il, tur. kail) naklonjen, odan, zaljubljen; spremam, voljan, sporazuman.

kaim (arap., tur. kaime) turski papirni novac; čuvar u mošejamama.

Kain (hebr. Kajin) mit. stariji sin Adama i Eve (I Moje., 4), ubica svog brata Avelja, koga je Bog zbog toga žigosa (Kainov žig).

kainit (grč. kainōs nov) mineral, dvojka so kalijumhlorida i magnezijumsulfata sa tri molekula vode; upotrebljava se kao veštačke đubrivo.

kainka-koren *farm.* koren meksičke i antil-ske biljke (nlat. chococca racemosa) iz porodice broćeva (*rubiaceae*), koji se upotrebljava kao lek protiv ujeda zmije i vodene bolesti.

kaiten (jap.: put u nebo) tzv. živi torpedo, japanske oružje slično kamikazama; dobrovoljac-samoubica upravlja torpedom pomoći periskopa u pravcu neprijateljskog broda; upotrebljavan u drugom svetskom ratu od 1944. god.

kaiš (tur. kayis) remen; kožni opasač.

kaišar (tur. kayis) podvaladžija; zelenaš, lihvar.

kaja (fr. cahier) sveska (hartije); *muz.* notna sveska; *trg.* sveska za pribeleške; *kajda.* **kajak** (tur. kayak) čamac, čun, barka; laka turska lada sa 1—7 pari vesala.

kajakaš *sp.* onaj koji se bavi veslačkim sportom u *kajacima*.

kajakaštvo *sp.* vrsta veslačkog sporta, veslanje u *kajacima* i kanuima.

kajak-čamac *sp.* veoma spretan čamac, poreklom sa Grenlanda, služi za vožnju po brdskim rekama, preko slapova i brzaka, gradi se od gume ili neprobojnog platna, nosi jednoga a najviše dva veslača, tera se naročito udešenim dvostrukim veslom, može se lako složiti i nositi na ledima.

kajalit (tur. kaja cement, grč. Hthos kamen) veštačka kamenja masa od magnezija-cementa, upotrebljava se za izradu stonih kamenih ploča i dr.

kajarsuz (gur.) konj koji nije kajaren, tj. nepotkovani konj.

kajao (tur. kayasa) kožna uzica, remen.

kajgana (tur. kaygana) jelo od izmućenih prženih jaja.

kajda (fr. cahier) *v. kaja.*

ka jen (fr. sauappe) najbolja boja u *vistu*; *trg.* vrsta polusvilene letnje tkanine sa prugama.

kajzer (nlat. Kaiser, lat. Caesar) car, uobičajen naziv za bivšeg nemačkog cara Vilhelma I.

kajzerbart (nem. Kaiserbart) brada duž obraza; *up.* *bakenbart.*

kajzerizam (nem. Kaiser car) sistem unutarnje (što bolje naoružanje i jaka vojna organizacija) a poglavito spoljne imperialističke („Drang nach Osten“) politike koji je naročito bio zaveo nemački kajzer Vilhelm II.

kajzerica (nem. Kaiser car) „carska zemička“, vrsta malog okruglog peciva.

kazeršiit (nem. Kaiserschnitt „carski rez“) *med.* *v. sekcio cezarea.*

kajita (hol. kajuit, sv. kajuta) *mor.* soba za stanovanje na ladici.

kajmak (tur. kaymak) „ono što стоји“, skorup, *fig.* ono što je najbolje, probrano, srž nečega.

kajmakam tur. kaymakam) zastupnik; u Turskoj: okružni načelnik, pomoćnik velikog vezira; takođe: zastupnik jednog ta-tarskog kneza.

kajmaka™ (ind.) vrsta finog indijskog platna.

Kajmakčalan (tur. kajmakčali probrana šikara, grmlje i trnje) najviši vrh na planini Nice u Makedoniji.

kajnauba-vosak prirodni vosak, dobiva se, u obliku ljuspica, sa lišća brazilijske voštane palme (*Copernicia cerifera*); upotrebljava se za izradu raznih maziva.

kajsija (tur. kaysi) marelica, *Prunus armeniaca.*

kajuta *v. kajita.*

kakadu (mal. kakatua) *zool.* vrsta belih papagaja sa uspravnom čubom, živi u Australiji i na indijskim ostrvima.

kakalekseterije (grč. kakos rđav, alexo branim) *med.* sredstva i lekovi koji služe za poboljšanje i jačanje telesnih sokova.

kakao (meke. Kakauati, nlat. *theobroma cacao*) *vot.* drvo koje raste u tropskoj Americi i zapadnoj Indiji, sa plodom sličnim kra-

stavcu, u kome ima mnogo semena, veličine zrna pasulja; od semena se prženjem spravlja kakao-prah, čokolada, mast i kakao--butter, od koga se prave razne vrste poma-da, cerati i fini sapuni.

kakaovac (Theobroma cacao) drvo tropске Amerike, visoko do 8 t; gaji se i u zapad-noj Africi i na Cejlonu zbog hranljivih semenki, iz kojih se dobiva kakao.

kakemono (jap.: ono što se veša) slika u obliku svitka od svile ili papira u umetnosti azijskih naroda, naročito u Japanu; čuva se savijena i veša samo u određenim prilikama; *up. makimono*.

kakesteza (grč. kakés rđav, zao, loš, aisthesis osećanje) *med.* bolesno i nelagodno osećanje.

kaki (pere, khaki) tkanine zemljane boje od koje se prave tropске uniforme.

kakistokratija (grč. kakos rđav, kakistos najgori, krateo vladam) vladavina najgo-rih.

kaklofon (grč. kachlozo šumeti, klokotati, phone) starogrčka pozorišna sprava za pojačavanje glasa.

kako- (grč. kakos loš) predmetak u složenica sa značenjem: rđav, nepravilan, pogrešan.

kakogalaktija (grč. kakos, gala mleko) *med.* rđavost mleka, rđav sastav mleka.

kakogamija (grč. kakos, gaméo ženim se, udajem se) rđav brak, rdava (ili: nezakonita) ženidba (ili: udaja).

kakografija (grč. kakographia) ružno pisanje, rđavo pisanje, naročito ono što nije u skladu sa pravopisom.

kakodemón (grč. kako-daimon) zao demon, zao duh; *fig.* siromašak, ubogi davo.

kakodemónija (grč. kakodaimonfa) ludilo, besnilo, nesreća, nevolja, ubogost.

kakodil (grč. kakos) *hem.* bezbojna, ružna mirisa i otrovna tečnost, na vazduhu gori, *radikal* koji se sastoji iz ugljenika, vodonika i arsenika, čiji su oksidi *al-karzin* ili *kakodil-oksid*, i *alkargenilkakodilna kiselina*.

kakodoksija (grč. kakodoxia) rđavo mišljenje, zao glas.

kakoet (grč. kakaethes rđavog pomišljenja na srcu, rđavog karaktera) *med.* neizlečiva bolest, npr. rak; *fig.* neiskorenjiva navika, neodoljiva strast, naročito za pi-sanjem (po jednom izrazu Juvenalom).

kakoza (grč. kakkosis) *med.* pogoršanje, rđavo (ili: bolesno) telesne stanje.

kakozelija (grč. kakozeua) naopako povođenje za kim, glupo podražavanje; podražavanje rđavih stvari.

kakozelon (grč. kakos, zelćo revnujem, podražavam) neukusnost u podražavanju rđavih uzora.

kakozelos (grč. kakos, zelos revnost, nagon, težnja) nespretan (ili: zlosrećan) podražavalac.

kakozmija (grč. kakos, osme miris) ružan (ili: rđav, neprijatan, otužan, nezdrav) miris.

kakoknemos (grč. kakos, kneme golejavača, gnjat, list) *anat.* čovek tankih, slabih listova (zadnjeg, mesnatog dela gnjata).

kakokratija (grč. kakos, kratia vlada, upravljanje) rđavo, nezakonito vladanje ili upravljanje.

kakologija (grč. kakologfa) zao govor, ruženje, potvora; *gram.* pogrešan govor, rđav govor.

kakometar (grč. kakés, metron) *fiz.* instru-ment za merenje pokvarenosti vazduha; *up. eudiometar*.

kakomorfija (grč. kakés, morphē oblik) nakaznosc organskih delova tela.

kakomorfoza (grč. kakos, morphosis uobli-čenje, oblik) v. *kakomorfija*.

kakonihija (grč. kakos, onix nokat, *gei.* cnixos) *med.* rđav sastav (ili: bolest) noktiju.

kakopatija (grč. kaka-pathta) nevolja, muka, zlovolja, rđavo raspoloženje, nepovoljno zdravstveno osećanje.

kakopragija (grč. kaka-pragfa nezgoda, nesreća) *med.* slabost utrobe, poremećaj u delatnosti organa za varenje.

kakorahitis (grč. kakés, rachis rtenjača, kičma) *med.* pokvarenost (ili: iskrivlje-nost) hrpta (kičme).

kakosinteton (grč. kakés, synthon složene, složenica) *gram.* pogrešno, nepravilno sastavljenja reč.

kakositija (grč. kaké-sitos) *med.* odvratnost prema jelima, gadljivost na jela.

kakospermazija (grč. kakos, sperma seme) *med.* rđav sastav semena.

kakosplahnija (grč. kakos, splanchnon utroba) *med.* poremećenost utrobe i, kao posledica tog, rđavo varenje.

kakostomahus (grč. kakés, stómachos želudac) *med.* čovek slaba želuca.

kakostomija (grč. kakés, stéma usta) rđav izgovor, nepravilan izgovor.

kakosfiksija (grč. kakosphyxia) *med.* neuredno bilo, nepravilan puls.

kakotimija (grč. kakothymfa) *med.* neraspoloženje, zlovolja, utučenost; ludilo sa pojačanom besnoćom.

kakotrihija (grč. kakés, thrix, trichés vlas, dlaka, kosa) *med.* retkoća kose, bolesno stanje kose.

kakotrofija (grč. kakés, tropheta ishrana, hranjenje) *med.* rđavo (ili: nedovoljno) hranjenje (dece).

kakofil (grč. kakés, philos) prijatelj zla, čovek odan zlu, zao čovek.

kakofonija (grč. kakés, phoneo zvučim) nesklađnost zvukova, *disharmonija*; *gram.* rđav izgovor, neblagoglasnost; *supr. eufonija*.

kakofoničan (grč. kakés, phoneo zvučim) nesklađan, neblagoglasan.

- kakofrazija** (grč. kakos, phrazem govoriti, kazivati) *med.* mucanje, rđavo govořenje, teško govořenje.
- kakohilija** (grč. kakos, chylos sok) *med.* rđav sastav (ili: pokvarenost) mlečnog i hranljivog soka uopšte.
- kakohimija** (grč. kakos, chemeia hemija) *med* rđavo rastvaranje hrane u želuci, stvaranje nezdravih sokova, slabo varenje hrane, rđava probava hrane; *pr.* *kakohimičan*.
- kakoholija** (grč. kakos, chole žuč) *med.* bolest žuči, pokvarenost žuči.
- kakoholičan** (grč. kakos, chole žuč) *med.* bolestan od žuči; koji je došao kao posledica oboljenja žuči.
- kakohreja** (grč. kakés, chroia boja kože) *med.* rđav izgled, bolesna boja kože.
- kaktus** (grč. kaktos) *vot.* južnoamerička zelena i mesnata bodljkava biljka.
- kakuminalni suglasnici** (lat. cacumen vrh) *lingv.* suglasnici koji nastaju udarom vrha jezika o nepece.
- kala-azar** (ind.) *med.* crna groznica (bolest poreklom iz Indije, u Evropi retka; simptomi: tamne mrlje po celom telu, vrlo visoka temperatura, povećane slezina i jetra i dr.).
- kalabaluk** (tur. kalabahk) množina, gomila; velika i glomazna pratnja; mnoge ali potrebne stvari.
- kalabrezac** (lat. Calaber kalabrijski) šešir sa širokim obodom kakav su nosili stanovnici Kalabrije, oblasti u južnoj Italiji, znak republikanstva.
- kalabrijas** (po Kalabriji, pokrajini na jugu Italije) vrsta kartaške igre.
- kalada** (fr. calade, ital. calare) *sp.* obronak, padina na konjskim trkalištima.
- kalaj** (arap. kali) *hen.* element, atomska masa 118,69, redni broj 50, znak Sn, sjajnosrebrasti metal; u prirodi se najčešće javlja u obliku oksida; upotrebljava se za izradu raznih legura za prevlačenje gvozdenog lima kutija za konzerve.
- kalam** (grč. kalamos) *v.* *kalem*.
- kalamajka** (rus.) živa narodna igra prikarpatskih Ukrajinaca u 2/4 takta (nazvana po gradu Kolomiji).
- kalamank** (eng. calamanco, fr. calmande) vrsta prugaste vunene tkanine, najpre izradivane u Brabantu, sa sjajnim licem; *kalmanek*.
- kalambur** (fr. calembour) dosetka, igra reči koja se sastoji u upotrebi reči sa dvostrukim značenjem, npr. „Tu nek plijen vranom vranu stoji“ (Ivan Mažuranić); *kalan-bur*.
- kalamburist** (fr. calembour) onaj koji u govoru ili pisanju upotrebljava *kalambu-re*; veseljak, šaljivčina.
- kalamistrum** (lat. calamistrum) gvožđe za pravljenje kovrčica u kosi; *ret.* preterana kitnjastost u govoru i načinu izražavanja.
- kalamitet** (lat. calamitas) beda, nevolja, nesreća; šteta, gubitak, propast; poraz; *ka-lamiteti* nesrećni slučajevi.
- kalamoč** (lat. calamus, grč. kalamos, ital. calamo trska) ribarska sprava, štap za koji je vezana jedna ili više udica.
- kalamus** (lat. calamus, grč. kalamos) trska; pero za pisanje od trske; *lapsus kalami* (lat. lapsus calami) pogreška (ili: omaška) pri pisanju; *up. kalem*.
- kalanbur** (fr. calembour) *v.* *kalambur*.
- kalander** (fr. calandre, lat. cylindrus) mašina za roljanje, roljača sa valjcima koji stoje jedan nad drugim; služi za satini-ranje, tj. za davanje veće tvrdoće, sjaja i glatkosti tkanicama, hartiji, koži i dr.
- kalando** (ital. calando) *muz.* popuštanjući u jačini tona i u tempu, tj. u isto vreme i slabije i sporije.
- kalandrirati** (fr. calandrer) roljati, puštati tkanine, hartiju, kožu i dr. kroz *kalandermašinu* da bi im se na taj način dala veća tvrdoća, sjajnost i glatkost.
- kalanka** (ital. calanca, fr. calencar) vrsta istočnoindijskih pamučnih tkanina sa šarama, mustrama.
- kalauz** (tur. kilavuz) putovoda, pratilac; ključ koji otvara svaku bravu.
- kalafatirati** *v.* *kalfatirati*.
- kalaš** (pere. qalas) rasipnik, raspikuća; lopov, nevaljalac, bitanga; *kalaštura*.
- kalaštura** (pere.) raskalašna žena.
- kalvados** (fr. calvados) vrsta rakije od jabuka.
- Kalvarija** (lat. calva lubanja, calvaria lubanja) „breg lubanja“, gubilište koje je nekada bilo izvan Jerusalima, a sada je na tom mestu crkva Svetog groba = biblijska Golgota; u katoličkim zemljama: breg sa raspećem, često veštački napravljen; *fig.* raspeće, mučeništvo, stradanje; *up. Golgota*.
- kalvila** (fr. calville) vrsta glatkih i veoma ukusnih jabuka.
- kalvinizam** učenje verskog reformatora Žana Kalvina (1509—1564), koje se od Luterovog razlikuje u učenju o pričešći-vanju i *predestinaciji*.
- kalvinist(a)** pristalica (ili: sledbenik) Kalvinovog učenja, *kalvinizma*.
- kalvitet** (nlat. calvitas) *med.* čelavost.
- kalvicij(um)** (lat. calvitium) čela, plešina, čelavo mesto.
- kaldera** (tl. caldera kotao) otvor vulkana, krater, grotlo.
- kaldrma** (grč. Kalos drémos lep put, tur. kaldım) kamenom popločan drum, pločnik; kamen za popločavanje drumova.
- kale** (tur.) tvrdava (reč koju često sretamo u sastavu, na početku ili završetku, imena mesta, naročito mesta koja se nalaze na Crnom moru).
- Kalevala** (fine. Kalewala) „zemlja Ka i eva“, tj. Finska; ime starog finskog narodnog eposa, sa oko 23 hiljade aliterirajućih

stihova, KOJI se kroz dugi niz vekova očuvao u usmenom predanju naroda; prvi put objavljen 1835. god.

kalež (lat. calix) čaša (sa staklom) koja se, u katolika, upotrebljava prilikom crkvenih obreda, putir.

kaleidoskop (grč. kalcs lep, eidos vid, oblik, skopein gledati, posmatrati) fiz. op-tička naprava koja se sastoji iz jedne cevi sa obično šest ravnih ogledala koja se spajaju svojim ivicama, ispod kojih predmeti (komadići raznobojnog stakla, đinduve, mahovina) izgledaju umnoženi i pokazuju lepe figure, koje se pri obrtanju naprave oko dužne ose i stalno menjaju; zove se i *miriomoroskop*.

kaleidofon (grč. kalos, eidos, phone zvuk, ton) fiz. naprava pomoću koje se mogu videti treptaji potrebnii za proizvodjenje tonova; fonički *kaleidoskop*.

kalem (grč. kalamos) trska za pisanje na Istoku (pero i držalje); *kalam*.

kalendar (nlat. calendarium, lat. calendae) prvo bitno, kod Rimljana, knjiga u koju su se unosili porezi primljeni o kašendama; docnije: prihod koji se od toga poreza dobivao; u novije vreme: godišnjak, tj. knjiga sa podelom godine na mesece (12), nedelje (52) i dane (365), sa naznačenjem praznika.

kalendariograf (nlat. calendarium, grč. grapho pišem) pisac (ili: sastavljač) kalendara.

kalendariografija (nlat. calendarium, grč. graphia) uputstvo o sastavljanju kalendara, sastavljanje kalendara.

kalende (lat. calendae) pl. kod Rimljana: prvi dan svakoga meseca; *ad kalendas grekas* (lat. ad calendas graecas) na kukovo leto tj. nikada.

kalentura amarilja (tl. calentura amarilla) žuta grozniča u tropskim predelima.

kaleologija (grč. kalos lep, logfa) nauka o lepom; up. *kalilogija*.

kaleta (ital. caletta) kod brilijanata: brušena površina koja zatupljuje donju piramidu.

kalefaktor (lat. calefactor) ložač, onaj koji zagревa sobe; sluga, poslužitelj; glasonoša, došaptava lo, ulizice; *kalfaktor*.

kalefacijencije (lat. calefacentia) pl. sredstva za zagrevanje.

naleta (fr. caleche, od nem. Kalesche od češ. kolesa, od slov. kolo = točak) polufi-jaker, intov, karuce, otvorena putnička kola.

Kaliban (Caliban) u Šekspirovoj „Buri“: čudovište koje samo upola liči na čoveka (protivnost *Arijelu*); fig. grubo i neotesano stvorenje.

kalibar (fr. calibre, ital. calibro, lat. qua libra) voj. prečnik šupljine kod vatrenog oružja; prečnik metka, zrna; veličina i težina topovskog metka; fig. vrednost,

valjanost, važnost; kalup, obrazac; vrsta, kov, fajta, soj.

kaliblefaron (grč. kallos lepota, blepha-ron očni kapak) sredstvo za ulepšavanje trepavica.

kalibrenik (fr. calibre, ital. calibro) sprava za merenje kalibra cevi lakog vatrenog oružja i artiljerijskih zrna.

kalibrer teh. onaj koji priprema valjke za valjanje čelika određenog oblika.

kalibrirati (fr. calibrer) udesiti prema određenoj meri (*kalibru*), odrediti prečnik cevi, zrna (puščanog, topovskog), izmeriti kalibr.

kaligrai (grč. kalos lep, gramma) pesma čiji je motiv predstavljen i likovno, veštим preplitanjem slova.

kaligraf (grč. kalligrapheo lepo pišem) onaj koji ima lep rukopis, veštak u lepom pisanju, krasnopisac.

kaligrafija (grč. kalligraphia) lepo pisanje, veština lepog pisanja, krasnopis; pr. *kaligrafski*.

kalidan (lat. calidus) topao, vruć, vreo.

kaliditst (nlat. caliditas) toplota, vrelina; količina toplote.

kalidukt (lat. calidus topao, ducere voditi) provodnik toplote, cev koja sprovodi toplotu (kod centralnog grejanja).

kaliestetika (grč. kallos lepota, aisthanomai osećam, opažam) nauka o osećanju lepoga, ispitivanje i proučavanje onoga što je u lepom dopadljivo.

kalij(um) (arap. kali) heč. element, atomska masa 39,102, redni broj 19, znak K, srebrenobeo, jako sjajni metal, topi se na 62°, mek skoro kao vosak, na vazduhu brzo potamni, jer naglo oksiduje (stoga se ne može na vazduhu ni održati u čistom stanju; održava se u tečnostima bez kiseonika, npr. u petroleju).

kalikandus vot. ukrasna mirisava biljka Calycanthus floridus iz fam. Calycanthaceae, poreklom iz Severne Amerike, čija se kora upotrebljava kao lek i začin.

kaliko (fr. calicot, eng. calico) prvo bitno: katun; fina pamučne tkanina, platno, naročito za povezivanje knjiga (potiče iz Kalkute po čemu joj i ime).

kaliks (lat. calix) čaša, pehar; putir; bog. čašica, čaška.

kalikstiici (lat. calix) pl. jedna stranka husita u XV veku, pristalica Jana Husa, čiji su članovi naročito tražili čašu (putir), tj. da se pričešćuju i hlebom i vinom (sub utraque specie, pod obadva vida); up. *utrakovisti*.

kalilogija (grč. kallilogia) govornička veština, rečitost; nauka o lepom.

kalime (fr. calumet, lat. calamus) ukrašena lula sa dugačkim čibukom američkih In-dijanaca, iz koje, pri pregovorima o miru, svi puše dodajući je jedni drugima.

Kalimegdan (arap., tur. kale tvrdava, teu-dan polje, vašarište; boj, dvoboј) veli-

- ki javni park u Beogradu na uzvišici iznad ušća Save u Dunav; *Kalemegdan*.
- kaliologija** (grč. kalia gnezdo, logfa) proučavanje ptičjih gnezda, nauka o tičjim i dr. gnezdima.
- Kalipa** (grč. Kaš-ore) *nit.* „miloglasna“, jedna od devet muza (deveta po redu i najstarija), zaštitnica epskog pesništva, filozofije i retorike, koju su pri-kazivali sa voštanom pločom i pisalj-kom; *up. muza*.
- kalipsdija** (grč. kalli-pais koji ima lepu decu; lepo dete) veština podizanje lepe dece; imanje lepe dece.
- kalipedopeja** (grč. kalli-pais lepo dete, poeo pravim, činim, stvaram) veština stvaranja i podizanje lepe dece.
- Kalipso** (grč. Kalypso) *mit.* kći Atlasova, nimfa koja je držala kod sebe, na ostrvu Oigiji, Odiseja sedam godina, kada mu se, na povratku iz Troje, razbila lađa; *astr.* asteroid otkriven 1858. god.
- kalipso** (grč. kalypso) 1. narodna popevka na Karipskim ostrvima; 2. ples u 2/4 taktu, poreklom iz Latinske Amerike.
- kalipter** (grč. kalypto pokrivam) *med.* poklopac, zaklopac, korice.
- kalirati** (ital. calare, grč. chalao popu-štam, labavim) *trg.* ne imati potrebnu težinu, gubiti (ili: izgubiti) u težini usled sušenja i dr.; *kor.* spustiti, spuštaći jedra.
- kalistenija** (grč. kallos lepota, sthenos ja-kost, snaga) telesno vežbanje radi jačanja snage i lepote naročito kod mlađih devojaka.
- kalistija** (grč. kalós lep, kallistos najlepši) u staroj Grčkoj: nadmetanje muškaraca i žena za prvenstvo u telesnoj lepoti.
- kalitehnika** (grč. kallos lepota, technike) veština ulepšavanje, veština lepog pri-kazivanja.
- kalitipija** (grč. kallos, typos otisak) fotografski postupak pri izradi zagasitih kopija iz ferioksalata i srebrnog ni-trata.
- kalif** (arap. hhalif) zastupnik, naslednik (titula islamskih vladalaca koji, smatrajući se zakonitim naslednicima Muha-medovim; stoje na čelu islama; u početku su kalife bili birani i stanovali su u Medini, dno nije u Damasku, Bagdadu, Kai-ru i, naposletku, u Carigradu, gde su svi turski sultani bili ujedno i kalife; marta 1924. god. kalifat je ukinula narodna skupština u Angori).
- kalifat** (arap. hhalifah) zvanje (ili: vlast) *kalife*.
- kalifonija** (grč. kalos lep, phone glas) lepota glasa.
- kalifornij(um)** (po mestu otkrića — Kali-formiji) *hen.* element (transuran), znak Cf, atomska masa 249, red. broj 98; nema ga u prirodi; dobiven veštački 1950. god.
- kaliciforan** (lat. calix, gec culicis čaša, kupa, florerere cvetati) *vot.* čaškat, čaši-čat, koji ima čašku.
- kaliciforman** (lat. calix čaša, kupa, forma oblik) *vot.* čašičast, čaškast, u obliku čaške.
- kalk** (fr. calque) tačan precrt kroz providnu hartiju; *linga.* reč ili izraz načinjen običnim kopiranjem načina na koji su odgovarajuću reč ili izraz napravili u nekom stranom jeziku, npr. „samostalan“ je kalk nemačke reči selbständig, „kolodvor“ — Bahnhof, „veleizdaje“ — Nosć-verrat, „podmet“ od lat. subjectum itd.; *pl.* *kalck;* *fig.* slepo, potpuno podražavanje, obična patvorina.
- kalkaža** (fr. calquage) precrtavanje kroz providnu hartiju; patvorenje.
- kalkan** (tur. kalkan štit, zaklon) 1. vrsta starinske ženske kape; 2. štit; 3. gornji trouglasti deo zida na kući sa dvostranim krovom; daščana zaštitna ograda na zidu; natkriveni otvor, vrata na krovu; 4. potkrovље, tavan; zatvoreni balkon; 5. naprava od drveta ili kože koja se stavlja na leđa jahačoj životinji i služi kao sedište jahaču.
- kalkaneum** (lat. calcaneum os) *aiat.* petna kost, petnjača.
- kalkant** (lat. calcare gaziti, calcans) onaj što gazi mehove na orguljama.
- kalkarija** (lat. calcarius krečni, calx kre-čnjak, kreč) krečata zemlja, zemlja u kojoj ima kreča, krečna zemlja, kreč.
- kalkator** (lat. calcator) onaj koji gazi mehove na orguljama; *up. kalkant.*
- kalkatura** (lat. calcatura) gaženje, gnječenje, muljanje (grožđa).
- kalkil** (fr. calcul) *trg.* račun, obračun, pred-račun. kalkirati (fr. calquer) precrtati (kroz providnu hartiju); slepo podražavati, ropski se ugledati; *up. kalk.*
- nalije** (lat. calquier) vrsta istočnoindijske atlasne tkanine.
- kalkograf** (grč. chalkos bakar, tuč, bronza, grapho) *v.* *halkograf.*
- kalks** (lat. calx) *min.* kreč; krečnjak; *znat.* peta.
- kalkulativan** (lat. calculare) koji služi za obračunavanje, obračunski; određen, utvrđen kalkulacijom, zasnovan na *kalkula-ciji*.
- kalkulator** (lat. calculus račun) račundžija; računovoda, onaj koji vrši proračune i obračune; računoispitač.
- kalkulatura** (lat.) računanje; proračunavanje, obračunavanje; mesto (ili: soba, odeljenje) gde se vrše obračuni i sl.
- kalkulacija** (nlat. calculatio) sračunavanje, izračunavanje, proračunavanje; predračun, proračun.
- kalkulirati** (lat. calculare) računati, izračunati, proračunaTM, proračunavati,

- obračunavati, obračunati; *fig.* odmeriti, odmeravati.
- kalkulisati** v. *kalkulira*TM.
- kalkulozan** (lat. *calculosus*, *calx* krečnjak) *med.* koji ima kamenja (u mokraćnom mehuru, u bu bregu); *kol.* kamenit.
- kalkulus** (lat. *calx* krečnjak, *calculus* kamičak, kamenec) kamičak, kamen za računanje (*up. kalkil*); *med.* kamen u mokraćnom mehuru ili u bubrežima.
- kalmank** (eng. *calamanco*) v. *kalamank*.
- kalmantan** (fr. *calmant*) stišavan, koji stišava, uminjavati, koji uminjava, ublažavan, koji umiruje, koji ublažava (npr. bol).
- kalmato** (ital. *calmato*) *muz.* blago, tih, mirno.
- Kalmetova vakcinacija** *med.* vakcinacija koja služi kao predohrana protiv tuberkuloze.
- Kalmici** (tat.) *pl.* „otpadnici“, mongolsko pleme koje živi u unutrašnjosti Azije nomadskim životom.
- kalmuk** (fr. *calmouc*) vrsta dlakavog sukna, nazvana po tome što Kalmici nose ogrtače od sličnog sukna.
- kalo** (ital. *calare* gubit, *calo*) *trg.* gubitak, manjak u težini neke robe usled sušenja, prerade i dr.; naknada za takav gubitak; *kalirati*
- kalobiotika** (grč. *kalos* lep, *bi'os* život) veština lepo, tj. razumno živeti, veština shvatanja života tako da ga čovek može smatrati kao sreću.
- kaloderma** (grč. *kalos*, dčrma koža) kozmetičko sredstvo za negovanje kože (pravi se od želatina, meda, glicerina, vode i parfema).
- kalo di pezo** (ital. *calo di peso*) *trg.* manjak, nedostatak u potreboj težini.
- kalo di preco** (ital. *calo di prezzo*) *trg.* padanje cene (nekoj robi).
- kalodont** (grč. *kalos* lep, *odys* gen. *odontos* zub) pasta za negovanje zuba.
- kalozan** (lat. *callosus*) žuljevit, koji ima debelu kožu, koji ima žuljeve, nažuljen; *fig.* neosetljiv, otupeo, okoreo, oguglao.
- kalozitet** (lat. *callositas*) *med.* zadebiljalost kože, otvrđnuće kože, žuljevitost; *fig.* neosetljivost, ogugllost.
- kalokagatija** (grč. *kalos*, kai *agathos* lep i dobar) *fil.* udruženost onoga što je lepo sa onim što je dobro, moralna lepota i dobrota, moralan i u isto vreme lep način života (etički ideal starih Grka).
- kalologija** (grč. *kallos* lepota, *logia*) učenje (ili: nauka) o lepom.
- kalomel** (grč. *kalos* lep, *melas* crn, *zagasis*) *hem.* *med.* jedinjenje žive i hlora Hg_2Cl_2 , upotrebljava se kao sredstvo za čišćenje, pri lečenju sifilisa i nekih spoljnih očnih bolesti.
- kalometrija** (grč. *kalos*, metria mera, merilo) merenje lepote; nauka o određivanju stepena lepote umetničkih dela itd.
- kalong** *zool.* tropski sisar *Pteropus edulis* iz reda Megachiroptera, noćna životinja koja se hrani sokovima plodova, a danju spava obešena o granje drveća, letipas.
- kalopizam** (grč. *kallopismos* krašenje, rešenje, ukrašavanje) veština ulepšavanja i doterivanja, veština ukusnog odevanja; *kalopistrija*. *J*
- kalopistrija** (grč. *kallopizo* krasim, resim, ukrašavam) v. *kalopizam*.
- kalor** (lat. *calor*) toplosta, jara, žega; žar, vatra.
- kalorizirati** (lat.) prevlačiTM metal alu-minijem.
- kalorija** (lat.) *fiz.* jedinica za merenje toploste, tj. ona količina toploste koja je u stanju da jednom kubnom centimetru (1 st³) čiste vode povisi temperaturu za jedan stepen Celzijusov (1°S od 14,5° do 15,5°) zvana *gramkalorija* (cal); hiljadu puta veća količina toploste zove se *kilogram-kalorija* (kcal); *up.* mehanički ekvivalent toploste.
- kalorik (lat.) fiz.** nauka o toplosti.
- kalorimetar** (lat. *calor*, grč. *metron*). sprava za merenje toploste.
- kalorimetrija** (lat., grč.) merenje toploste.
- kalorifer** (fr. *calorifere*) toplonoša, pro-vodnik toploste, mašina za centralno grejanje, peć od livenog gožđa; grejač.
- kalorifikacija** (nat. *calorificatio*) proizvođenje toploste.
- kaloričnost** (lat. *calor* toplosta) osobina onoga što je kalorično, sposobnost stvaranja kalorija; količina kalorija u nečemu, kalorična vrednost.
- kalospintehromokrena** (grč. *kalos* lep, *spint-her* iskra, varnica, *chroma* boja, *krene* izvor, vrelo) vodoskok koji, osvetljavan raznim bojama, izgleda kao da baca oko sebe raznobojne svetlucave iskre.
- kalota** (fr. *calotte*) istočnjačke kapa, kapi-ca; okrugla sveštenička kapica koja pokriva samo teme (naročito kod katolika), čelepuš; *kat.* odsečak lopte; *arth.* plitko kuge, okruglo zasvedena tavаницa.
- kalotip** (grč. *kalos* lep, *typos* otisak) slika izrađena putem *kalotipije*, tj. fotografija.
- kalotipija** (grč.) izrada slike na hartiji hemijski priređenoj (pronalažak engleskog hemičara Foksa Talbota); *talbotii-ja, fotografija*.
- kaloshe** (nem. *Galoschen*) v. *galošne*.
- kalpak** (tur. *kalpak*, mađ. *kalpag*) 1. visoka okrugla kapa od krvnog ili opšivenog krvnog; 2. vojnička kapa od lakog metalata, šlem.
- kaluder** (grč. *kalos* lep, *geron* starac) svešteno lice monaškog reda, monah.
- kalumet** (eng. *calumet*) dugačka, ukrašena lula severoameričkih Indijanaca, tzv. „lula mira“ (puši se uz naročite ceremonije); *kalime*.
- kalumnija** (lat. *calumnia*) v. *kalumnjacija*.

- kalumnijant** (lat. calumniari klevetati) onaj koji lažno optužuje, klevetnik, spletkar.
- kalumnijacija** (nlat. calumnatio) lažna optužba, kleveta, spletka, prevara; *kalumnijski*.
- kalumniozan** (lat. calumniosus) klevetan, klevetnički, spletinarski.
- kalumnirati** (lat. calumnieri) lažno op-tuživati, klevetati, spletkariti.
- kalup** (pere. kalib, kalbud, arap. qaleb, qalib) obrazac, model, forma, oblik.
- kalus** (lat. callus) mulj, debela koža; košta-na masa koja ponovo spaja prelomljene kosti.
- kalfa** (arap., tur. kalfa) trgovачki ili za-natljiski pomoćnik, onaj koji je nakon šegrtskog staža položio ispit za kalfu i stekao pravo na polaganje majstorskog ispita.
- kalfaktor** (lat. calefactor) v. *kalefaktor*.
- kalfataža** (fr. calfatage) šuperenje, zapušavanje, kućinom i smolom sastavaka, rupa ili pukotina na lađi, čamcu, tegljeni-ci, prozorima ili vratima, kalavačenje.
- kalfatirati** (fr. calfater) šuperiti, zapušavati sastavke na brodu, čamcu (ili: ispučaloj, rastočenoj lađi) kućinom i smolom, kalavatiti.
- kalcedon** (grč. Kalchedon) min. mlečni kamen, vrsta poludragulja (nazvan po maloazijskoj varoši Kalhedon, odakle je prvi put došao u trgovinu).
- kalcedoniks** (grč. Kalchedon, bpuh nokat) šš. mlečni kamen sa mrkim, belim i sivim prugama.
- palci** (fr. calques) pl. *lingv. v. kalk*.
- kalcidi** (lat. calx, calcis) pl. krečna tela.
- kalcijum** (nlat. calcium, calx krečnjak) *hen.* element, atomska masa 40,08, redni broj 20, znak Sa, lak zemnoalkalni metal, hemijski veoma aktivna, sjajnobele boje, neophodan sastavni deo organizma, naročito kostura, skeleta.
- kalcinabilan** (nlat. calcinabilis) pretvo-rljiv u kreč, ukrečljiv, koji se može pretvoriti u kreč.
- kalcinabilitet** (nlat. calcinabilitas) pretvo-rljivost u kreč, ukrečljivost.
- kalcinacija** (nlat. calcinatio, lat. calx kreč) skrečavanje, pretvaranje u kreč.
- kalcinirati** (nlat. calcinare) pretvarati, pretvoriti u kreč; *hen.* kiseonik spojiti s metalima, = *oksidirati*.
- kalcinozan** (nlat. calcinosus) krečat, koji ima u sebi kreča, krečni.
- kalcit** (lat. calx krečnjak, kreč) *min.* prirodan kristalisan romboedarski kalcijum karbonat (Ca SO_3); predstavlja treći stupanj tvrdoće po Mosovoj lestvici.
- kalcitratan** (lat. calcitrans) koji se opire, koji se protivi.
- kalciferan** (lat. calx kreč, fero nosim) krečat, koji ima u sebi kreča.
- kalcifikacija** (lat. calx gei. calcis kreč, facere činiti, praviti) snabdevanje krečom, dodavanje kreča, okrečavanje, zakrečavanje; pretvaranje u kreč.
- kalcificirati** (lat.) snabdeti (ili: snab-devati) krečom, dodati (ili: dodavati) kreč, okrečiti, okrečavati, zakrečiti, zakrečavati; pretvoriti (ili: pretvarati) u kreč.
- kalj** (nem. Kachel), četvrtasti crep (opeka) s jedne strane gledosan, za gradijanje peći.
- kalja** (tur. kalya) 1. vrsta jela od kuvanog kupusa sa mesom; 2. vrsta jela od prženog ili kuvanog krompira; 3. jelo od boranije.
- kaljun** (tur. kalyon, um. galion) vrsta lađe jedrenjače koja je bila naoružana topovima (u ratnoj mornarici Turske Carevine).
- kama** (tur. kama) nož, bodež prav i oštari sa obe strane.
- kamamber** (fr. camembert) vrsta sira iz okoline francuskog grada Kamambera.
- kamara** (grč. kamara) 1. gomila, hrpa; veliki broj, mnoštvo; 2. plast, stog sadevenog skoplja ili slame.
- kamerad** (fr. camarade) drug, drugar; školski drug, drug po službi.
- kamaraderija** (fr. camaraderie) drugarstvo; društvo za međusobno pomaganje, klika, koterija.
- kamarera** (šp. camarera, ital. cameriera) dvorska dama, komorkinja; počasna dama kraljičine.
- kamarero** (šp. camara soba, camarero) sobar; komornik.
- kamarjer** (šp. camarero) 1. titula koju papa daje crkvenim prelatima; 2. sobar; poslužitelj.
- kamarila** (šp. camarilla, lat. camera) „sobica“; dvorska klika, uža okolina jednog vlastaoca koja vrši osetan i negativan, ali neodgovoran uticaj na upravljanje zemljom.
- kamarinskaja** (rus. kamarinskaj) ruska narodna igra »sivih pokreta u 2/4 ili 3/4 taktu.
- kamarologija** (grč. kammaros rak, logia) nauka o rakovima.
- kamarot** (ital. camerotto) pomoćnik, sluga na brodu.
- kamata** (grč. kamatos) dobit, interes na uloženi novac.
- kamašne** (fr. gamache) naglavci od sukna ili kože; *gamašne*.
- kambana** (ital. satrapa) *nuz.* \. narodni muzički instrument u Makedoniji, vrsta udaraljki; 2. crkvene zvono; zvono uopšte.
- kambiza** (fr. cambuse) brodske kuhinje.
- kambijalno pravo** menično pravo.
- kambijatura** (ital. cambiatura) menični račun; menjanje pošte, italijanska putnička pošta.
- kambijirati** (ital. cambiare) *trg.* baviti se meničnim poslovima.
- kambij(um)** (lat. cambium) *biol.* sloj ćelija između kore i drvenog dela biljke ćijim deobama delovi biljke (koren, stablo i grane) debljaju.

kambio (ital. cambio, nlat. cambium) *trg.* menica, menično pismo; menjačnica.
kambio di polica (ital. cambio di polizza) *trg.* menično pismo.
kambio di ritorno (ital. cambio di ritorno) *trg.* povratka menica.
kambio konto (ital. cambio conto) *trg.* menični račun.
kambio seko (ital. cambio secco) *trg.* „suva”, tj. sopstvena menica.
kambist(a) (ital. cambio) trgovac menicama.
kambrijska formacija *geol. v. kambrijski period.*
kambrijski period *geol.* doba u razvitu Zemljine kore u kojem su postali najstariji zemaljski slojevi u kojima su nadjeni pouzdani i mnogobrojni organski ostaci; naziv po *Kambriju* — Cambria, keltskom imenu za engleski Vele, gde su ovi slojevi prvi put proučeni.
kambrik (eng. cambrian) vrsta finog tankog pamučnog ili lanenog platna; *up. kamertuh.*
kamgarn (nem. Kamm-garn) predano sa rapavom vunenom žicom, jako i sjajno, za koje se vuna, po čišćenju, najpre pomoću magline dobro izgrebena i uvalja.
kameja (fr. satee, ital. cammeo, nlat. sarmaeus, lat. sata, satta) izvajan, rezan kamen; naročito: rezan dragi kamen kod koga ispučena figura ima drukčiju boju nego osnova; takođe: slika u jednoj boji, slika u kamenu.
kamel (grč. kamelos) sprava za izdizanje olovnih objekata (lada, čamaca i dr.) iznad vode; *up. kamila.*
kameleov (grč. chamaileon) *zool.* vrsta guštera, živi u Africi, Australiji i Indiji, glavna mu je odlika što može pomoći pigmentskih ćelija da menjaju svoju zelenu boju; *fig.* prevrtljivac, prevrtljiv, bezna-čelan čovek, onaj koji lako menja boju.
kamelija (nlat. camelia) *bog.* japanska ili kineska ruža, nazvana po ital. jezuiti G. *Kamelusu*, koji ju je 1639. pronašao na Filipinima i odatle preneo u Evropu.
kamelopard (lat. camelopardalis) *zool.* ži-rafa.
kamelot (fr. camelot) 1. glatka tkanina od češljane vune, kostreti ili svile, slična taftu; 2. ulični prodavac igračaka; prodavac novina u Parizu.
kamelhar (nem. Kamelhaar) *trg.* kamilja dlaka.
kamera (lat. camera, grč. kamara soba, odaja na svod) sprava za snimanje slike (fotografski aparat; filmska kamera); TV elektronske sprava za direktni prenos »sivih« prizora na daljinu.
kamera del komerčo (ital. camera del commercio) trgovacka komora.
kamera klara (lat. camera clara) *fiz.* „jasna komora“, instrument za precrtavanje i neosvetljenih predmeta.

kameralizam (grč. kataga, lat. camera soba) ekonomski politika kojoj je cilj podizanje nacionalne industrije, povećanje izvoza a smenjivanje uvoza radi aktivnosti spoljašnjeg trgovinskog bilansa.
kameralije (lat. cameralia) *pl.* nauka o državnim finansijama, nauka o upravljanju državnim prihodima i rashodima; nauka o trgovini i privredivanju uopšte; *kameralne nauke*.
kameralist(a) (lat.) finansijski stručnjak u teorijskom ili praktičnom pogledu, onaj koji se bavi *kameralnim naukama*.
kameralistika (lat.) nauka o državnim finansijama i privreda.
kameralne nauke *v. kameralije.*
kamera lucida (lat. camera lucida) *fiz.* „svetla komora“, instrument u kojem se svetlosni zraci od predmeta odbijaju pomoću prizme i obrazuju lik na hartiji koji se nalazi dole u instrumentu, te se taj lik može nacrtati pisaljkom.
kamera opskura (lat. camera obscura) *fiz.* „mraka komora“, sanduče, iznutra crno, na prednjoj strani ima otvor sa sabirnim sočivom, koje daje stvaran, izvrnut i umanjen lik predmeta spoljašnjeg na hartiji, staklu itd. koji se nalazi u žizi sočiva (svaki fotografski aparat je, u stvari, jedna ovakva komora).
kamerarius (nlat. camerarius) nadzornik blagajne, naročito papski komornik (kardinal koji stoji na čelu Apostolske komore).
kameracija (lat. cameratio) *vrh.* ispučenje, svod; zidanje na svod.
kamerdiner (nem. Kammerdiner) sobar u otmenim kućama, komornik.
nameri ja (tur. Kameriye) isturen, obično otvoren, nezastakljen balkon, doksat (prema dvorištu) u starim muslimanskim kućama.
kamerirati (lat. camera) *arh.* zasvođavati, zidati na svod.
kamerjunker (nem. Kammerjunker) *v. kamher.*
kamerleng (ital. camerlengo) *ist.* komornik, blagajnik.
kamermuzik (nem. Kammermusik) *v. kamerna muzika.*
kamerna muzika sobna muzika, tj. muzika koja je namenjena za uži prostor i uži krug slušalaca, i koja se, zbog toga, izvodi sa manjim brojem instrumenata, naročito solo-instrumenata.
kamerton (lat. camera, tonus, grč. kamara, tonos) *muz.* osnovica za podešavanje muzičkih instrumenata po međunarodnom spora-zumu = 435 treptaja u jedinici vremena.
kamertuh (nem. Kammertuch, fr. cambresine, eng. cambrian) vrsta veoma finog sukna, nazvanog po hol. gradu Kammerich ili Kambray; *up. kambrik.*

kamerher (nem. Kammerherr) otmeni lični sluga nekog vladara; upotrebljava se često samo kao titula; *kamerjunker*.

kamze (tur. Kabiz) držak sablje, handžara, noža i sl.

kami (jap.) opšti naziv za japanska božanstva; titula koja se davala plemićima.

kamizol (fr. camisole, ital. camiciuola) rekla, prsluče, zubun.

kamikaze (jap.) „božji veter”, ciklon koji je u HŠ veku spasao Japan potopivši mon-golsku invazionu flotu; japanski pilot samoubica koji se zajedno sa svojim avionom (torpedom) punim eksploziva bacao na neprijateljski brod.

kamila (grč. Kamelos) *zool.* poznata azijske i afrička tovarna životinja sa jednom grbom ili dve grbe; *up. kamel*.

kamilavka (grč. Kamelauke) okrugla visoka kapa pravoslavnih kaluđera i sveštenika.

kamiltej (nem. Kamillentee) čaj od kamilice.

kamin (grč. Kaminos peć, lat. caminus) peć, furuna, sobno ognjište; odžak.

kaminirati (ital. camininarare, fr. chemin) kod mačevanja: uzmičući pri borbi gledati da se protivnik navede na otkrivanje.

kamion (fr. camion) velika teretna kola, teretni automobil.

kamionet (fr. camionnette) lako teretno motorno vozilo (za prevoz tereta do 2000 kg.).

kamis (arap.) pamučna noćna haljina; košulja kojom Turci pokrivaju mrtvace pošto ih okupaju.

kamiš (tur. Kamiş) cev na luli za pušenje, *čibuk*.

kamlo (fr. camelot) v. *kamelot*.

kami (eng. satr) mesto sa šatorima ili kućicama koji služe za letovanje, sportski ili turistički logor.

kampada dud. deo, prsten rudarskog tunela, jame.

kampana (nlat., ital. satrapa, fr. satrape) zvono, crkvene zvono; zvono na vazdušnom Šmrku (pumpi); arh. kapitel u obliku izvrnutog zvona na korintskom stubu; *bog.* zvonce, zvončić; zvonaste kite i rojte od svile ili zlatnog konca za ukrašavanje svečanih dvorana.

kampanelizam v. *kampanilizam*.

kampaneta (ital. campanetta) *huz.* zvonjenje.

kampanile (ital. campanile) zvonara, zvonik; toranj; kube, tornjić na zgradu gde stoji časovnik.

kampanilizam (ital. campanilismo) preterana ljubav prema rodnom kraju, lokalni patriotizam.

kampanilist (ital. campanilismo) privrže-nik *kampanilizma*, uskogrudi patriota.

kampanologija (nlat. satrapa, grč. logia) nauka o zvonima, nauka o livenju zvona.

kampanula (nlat. campanula) *bog.* zvonce, zvončić.

kampanularia (nlat. campanularia) *pl. zool.* korali zvonastog oblika.

kampanja (fr. campagne, ital. campagna, lat. campus polje, campaneus poljski) 1. poljsko dobro; selo; 2. *fig. voj.* vojni pohod, rat, ratovanje; 3. borba za ili protiv (koga ili čega, naročito putem štampe); 4. svi radovi kojima se priprema ostvarenje nekog socijalnopolitičkog zadatka, npr. izborna kampanja; 5. doba određenog rada u godini, sezona radova na nečemu, npr. kampanja šećerne repe itd.

kamparij(us) (nlat. camparius) poljar, čuvar polja.

kampelogija (grč. katre krivina, logia) nauka o krivinama, o krivim linijama.

kampemtar (grč. katre krivina, metron mera) sprava za merenje krivina.

kamper (eng. satr) onaj koji logoruje u kampu, žitelj kampa.

kampilogramika (grč. kampylos savijen, kriv, gramma crta, linija) nauka o krivim linijama i krivolinijskim veliči-nama.

kamping (eng. camping) boravljenje, logorovanje u kampu.

kampirati (fr. camper) logorovati, živeti u polju (ili: u okolu, logoru); uokoliti se, ulogoriti se; *fig.* privremeno se smestiti, privremeno stanovati™.

kampodeja *zool.* vrsta insekta, žućkaste boje, koji obično živi pod kamenjem ili mahovinom, *Campodea staphylinus*.

kampo santo (ital. satro santo) „sveto polje”; groblje, kosturnica, naročito: groblje opkoljene otvorenim arkadama.

kamut (nem. Kummet) oglina, ogljak koji se stavlja životinji (obično konju) oko vrata; okovratnik na amu.

kamuflaža (fr. camouflage) prerusivanje, prerusenje, preobražavanje; *voj.* bojadi-sanje ratnog materijala tako da se ne razlikuje od okoline u kojoj se nalazi; *fig.* zavaravanje (traga i sl.).

kamufdirati (fr. camoufler) prerusiti, prerusavati; *voj.* obojiti (ili: pokriti, udesiti) ratni materijal tako da se ne razlikuje od okoline u kojoj se nalazi; zavarati, zavaravati (trag i sl.).

kamfin (nlat. camphora) *hen.* materija koja se pomoću joda dobiva iz *kamfora*; mešavina terpentina i špiritusa koju u Se-vernoj Americi upotrebljavaju kao gorivo u lampama.

kamfor (nlat. camphora) bela smola kamforovog drveta, sagorljiva i jakog mirisa i ukusa; upotrebljava se mnogo u fabrikaciji celuloida i eksploziva, a u medicini, u alkoholnom rastvoru (*špiritus-kamfor*), za trljanje kod reumatizma i neuralgije, naročito kod slabosti srca i krvnih sudova, zapaljenja pluća i dr.

kamđžija (tur. Kamci) bič; *kandžija*.

- kan** (tur., tatar.) turska titula sultanova; knez, vladar, gospodar, naročito kod Tatara.
- kana** (lat., ital. sappa, fr. sappe) 1. trska, rogoz; štap, palica.
- kana 2. v. kna.**
- kanabe** (lat. saporešp, grč. konopeion) divan, sofa; *kanape*.
- kanabizam** (grč. Kannabis konoplja) bolesni nagon za uživanjem hašiša; *up. kanabin*; *kanabinomanija*.
- kanabin** (grč. Kannabis konoplja, lat. sapa-bis *heh.* alkoholni sastavni deo indijske konoplje koje ima jako narkotično dejstvo).
- kanabinomanija** (grč. kannabis, mama strast) v. *kanabizam*.
- kanabis** (grč. Cannabis, lat. cannabis) *vot.* konoplja.
- kanadaris** *pl.* polusvilene istočno-indijske tkanine sa crvenim i crnim prugama; vrsta francuskog tepiha.
- kanal** (lat. canalis oluk, brazda, žleb, sappa trska) veštacka reka, propust, prokop; vodovod, oluk; moreuz; cev, čunak; *fig.* sredstvo, put i način za postignuće nekog cilja; *aiat. žila; arh. žleb.*
- kanalizacija** (nlat. canalisatio) prokopa-vanje kanala, sprovođenje kanala, naročito podzemnih (u gradovima); mreža podzemnih cevi za odvođenja vode i nečistoće iz kuća i naselja.
- kanalizirati** (nlat. canalisare) graditi kanal (ili: kanale), sprovoditi kanale; *fig.* dati jednoj stvari ili pokretu izvestan smer i pravac, uputiti ih određenim tokom.
- kanalizati** v. *kanalizirati*.
- kanaliti** (lat. sappa trska, cev, grč. lithos kamen) *pl. kol.* cevaste okamenotine jedne vrste biljki-životinja; v. *tubuliti*.
- kanap** (ital. saparo) uzica, vrpca; konopac, uže.
- kanarinac** (ital. canarino, fr. canari) *zool.* mala žuta ptica pevačica, poreklom sa Kanarskih ostrva.
- kanarinka** (ital. canarino) v. *kanarinac*.
- kanaris** (ind.) *pl.* indijske džepne maramice od žute svile sa belim tačkama.
- kanaster** (grč. Kanastron korpa od vrbovog pruća, tl. canastro) 1. najfinija vrsta venecuelskog duvana koji je puštan u trgovinu lakovan u kotarice (šp. canastro); duvan u valjcima, neprerađen duvan; 2. džak od životinjske kože za pakovanje robe u Indiji.
- kanat** (tur. kanad) 1. krilo prozora ili vrata; 2. pregrada; 3. drvena ograda na kolima sa sve četiri strane.
- kanaus** (pere.) vrsta fine persijske svilene tkanine.
- kanaf(a)** v. *kanap*.
- kanafas** (fr. sape vas) čvrsto, gusto laneno ili namučio platno; upotrebljava se za muške kapute i za izradu madraca.
- kan volan** (fr. camp volant) voj. leteći logor, letaća vojska, vojni odred kome je zadatak da napada neprijatelja iznenadno, čas ovde čas onde.
- kandahar** (po eng. grofu od Kandahara) naziv za vezu kojom se skijaška cipela čvrše vezuje uz skiju.
- kandela** (lat. candela sveća) *fiz.* jedinica za jačinu svjetlosti po Međunarodnom sistemu jedinica.
- kandelabar** (lat. candelabrum svećnjak, candela sveća, voštanica) bogato ukrašen veliki svećnjak u obliku stuba sa tri i više ograna; veliki svećnjak na javnim mestima, naročito pred trgovima, zgradama itd.
- kandidan** (lat. candidus) čist, beo, sjajan; neizveštacen, iskren, čestit; vedar, srećan, veseo.
- kandidat** (lat. candidatus „y belo obučen“, jer su u starom Rimu oni koji su se takmičili za neki položaj bili, za vreme izbora, u belo obučeni) onaj koji traži mesto ili službu; pripravnik; dok koji стоји pred ispitom; onaj koji se sprema i radi da bude izabran za narodnog poslanika, predsednika republike, vlastaoca i sl.
- kandidatura** (plat. candidatura) takmičenje za neko zvanje (ili: mesto), neki položaj, vrbovanje; *up. kandidat*.
- kandidacija** v. *kandidatura*.
- kandidirati** v. *kandidovati*.
- kandidovan!** (lat. candidatus) istaknuti (ili: isticati) za *kandidata*; *kandidovati se*, *kandidirati se* takmičiti se, pojaviti se kao takmac za neko zvanje, mesto, položaj i dr.
- kandidacija** (fr. candi) prevlačenje (ili: posipanje) šećerom; kristalizovana šećera.
- kandilo** (grč. Kandelos, tur. kandil) 1. mala staklena posuda, svetiljka u kojoj gori žižak u ulju (obično u crkvi, na grobu, pred ikonom i sl.); 2. v. *kandilj I.*
- kandilj** (tur. Kandil) 1. fenjer ili električna sijalica, obično na minaretu, koja se pali prilikom muslimanskih praznika; 2. v. *kandilo*.
- kandirati** (fr. candir) zašćeriti, posuti šećerom, prevući šećerom; ušećeriti; *kandirano sohe* ušećereno voće, šećerne voće.
- kandi s** (sskr. khanda, fr. candis) preči-ščen, kristalizovan šećer.
- kandi-stor** (eng. candy-store) engleska poslastičarnice; *konditoraj*.
- kaneva** (fr. canevas, nlat. canevasium) juga, retko platno sa pravilnim četvrtastim rupicama za đurđev (za vez); holandsko jedrilsko platno; *fig.* prvi nacrt književnog dela ili slike, skica, plan; u italijanskoj nepisanoj komediji: podela dramske gradi na činove i scene, koje posle glumci ispunjavaju improvizujući.

kanela (nlat. canella, fr. cannelle) kora od cimeta, cimet.

kanslas (fr. cannelle) cimet prevučen šećerom.

kanelira (fr. cannelure) *vrh.* uzdužna plitka brazda, obično polukružna, na antičkom stubu.

kanelirati (fr. canneler) ižlebiti, izbrz-dati, izolucići, napraviti prugastim, npr. stubove.

kanepen (fr. canepin, ital. canapino, lat. cannabis konoplja) fina, belo učinjena jagnjeća ili jareća koža (za rukavice).

kanibal (iš. canibal, Caribal = Caribe) stanovnik Karibijskih ostrva, ljudožder, *antropofag; fig.* divlji (ili: grub, surov) čovek, nečovek, divljak.

kanibalizam (iš.) ljudožderstvo, *antropo-fagija; fig.* svirepost, nečovečnost, di-vljaštvo.

kanibalski (tl.) ljudožderski; divlji, surov, nečovečan, zverski.

kanije (tur. kin) korice noža ili sablje.

navila (fr. cannule, lat. cannula) cevčica; *ned.* cev na štrcaljki, klistiru; hirurška metalna cevčica.

kaikan (fr. sapsap) ritmička igra, vrsta zabavnog baleta; bila vrlo popularne, naročito u Parizu u drugoj polovini XIX veka.

kankanovati (fr. sapsap)igrati, plesati kankan.

kainov (mad. kanko) med kapavac, triper, gono-reja.

kankrinski (nlat. cancrinus, lat. sapseg rak) koji ide kao rak; o stihovima: koje treba čitati odnatrag, ili kod kojih je, čitani spreda ili odnatrag, isti red reči, npr. Signe te, signa; temere me tangis et angis.

kankroid (lat. sapseg, grč. eidos oblik, vid) med. otok sličan raku; rak prostog *epitela*.

kano (fr. canot, eng. sapoe, port., ital., šp. sapoa) lak čun od kore drveta ili izdube-nog stabla, kakav obično upotrebljavaju severnoamerički Indijanci, oranica; *up. kanu, kenu*.

kanobe (eg.) v. *kanope*.

kanoistika v. *kajakaštvo*.

kanon (grč. kanon, lat. sapop) pravilo, propis, merile, uzor; crkvena odluka, crkveni zakon; zbir knjiga ili spisa koje je neki autoritet (crkveni sabor) oglasio i priznao kao autentične (Sveto pismo) i koje sadrže pravila hrišćanske vere i hrišćanskog života; u katoličkoj crkvi: srednji deo mise koji se nikad ne menja (od *Sanktus* do *Komuniona*); *muz.* komad za dva glasa ili više glasova u kome drugi ili ostali glasovi istu melodiju, upadajući, ponavljaju jedni za drugima; vrsta *mojo-horda* u muzici Grka; *tip.* vrsta velikih slova od 42 i 32 tipografske tačke; u likovnoj umetnosti: pravilo o prikazi-vanju lepote čovečjeg tela.

kanonada (fr. canonade) pucanje (ili: bi-jenje, gađanje) iz topova, topovska paljba, gruvanje topova, bombardovanje.

kanonenfuter (nem. Kanonenfutter) „hrana za topove”, podrugljiv izraz za vojnike koji su žrtve topovskih zrna (fr. chaire a sapop = šer a kanon).

kanonizacija (grč. kanonfzo) proglašavanje nekoga ili nečega svetim, uvršćenje u red svetaca, posvećivanje.

kanonizirati (grč.) proglašiti nekoga ili nešto svetim, uvrstiti u red svetaca, posveti™.

kanonizovati v. *kanonizirati*.

kanonik (nlat. canonicus) u katoličkoj crkvi: više svešteno lice svetovnjačkog reda, prota.

kanonist(a) (nlat. canonicus, grč. kanon) v. *kanoničar*.

kanoničar (grč. kanon, nlat. canonicus) poznavalač ili učitelj crkvenog, *kanonskog* prava; *kanonist*.

kanonske godine godine starosti koje su propisane kao uslov za primanje svešte-* ničkog čina.

kanonske knjige knjige Svetog pisma koje crkva priznaje kao svete i nadahnute, i koje, zbog toga, smatra kao najviši verski autoritet.

panonski (nlat. canonicus, grč. kanon) koji odgovara crkvenim propisima (*kanonima*), koji je u skladu sa crkvenim propisima ili autoritetom, propisan, verodostojan (knjige, spisi); crkveni, papski; *fig.* koji služi kao uzor, uzorak, ugledan.

panonski časovi (nlat. horae canonicae) časovi koje kaluđeri i sveštenici treba dnevno da provedu u molitvi.

kanonsko pravo (nlat. i us canonicum) pravo hrišćanske crkve, sadržano u *Corpus iuri canonici*, koje, osim čisto crkvenih odredaba, donesenih na crkvenim saborima, sadrži i privatne, procesne i kaznene odredbe.

kanope (eg.) pl. egilatske vase — idoli u obliku trbušastih krčaga sa čovečjem glavom na vrhu (poklopcu), u kojima su nekada čuvali mumizirane unutarnje delove tela (srce i pluća); takođe: vase u etruskim grobovima; *kanobe*.

Kanosa (ital. Canossa) zamak, danas ruševine, u ital. provinciji Redino nel' Emili-ja, u kojem se 1077. nemački car Henrik IV pokorio papi Grguru UP, izvukavši od toga poniženja političke koristi; otuda: *uhu u Kanosu* poniziti se pred papom ili upoštite pred nekim kome si se dotle protivio.

kantabile (ital. cantabile) *kuz.* za pevanje, što se može pevati; pevajući.

kantalup (fr. cantaloupe, ital. cantalupo) *vot.* hrapava dinja (nazvana po zamku Kan-talupo, u Ankoni, gde je najpre donesena iz Jermenije).

kantalupa v. *kantalup*.

- kantando** (ital. cantando) *muz.* pevajući, tj. navodeći tako kao da se peva.
- kantante** (ital. cantante) *muz.* pevajući.
- kantaride** (grč. kantharis, gen. kantharidos španska buba) *zool.* španske bube, spadaju u porodicu majaka, zlatnozelene boje; skupljaju ih, suše i trlaju, pa od toga prave melem koji izvlači plikove na koži.
- kantaridizam** (grč.) *med.* trovanje otrovom od španske bube, *kantaridinom*.
- kantaridin** (grč.) *hem.* otrov od španske bube.
- kantata** (ital. cantata) *muz.* prvobitno, za razliku od sonate, pesma koja se pevala uz pratnju instrumenata; sada: veća crkvena pesma, kompozicija za pevanje u svečanim prilikama.
- kantatila** (ital. cantatilla) v. *kantatina*.
- kantatina** (ital. cantatina) *muz.* mala *kantata*, pesmica za pevanje.
- kantatorij(um)** (nlat. cantatorium) kod katolika: knjiga iz koje pojac (*kantor*)na misi odgovara.
- kavgadžija** (lat. cantatio) pevanje, pesma.
- kantela** (fine. Kantele) harfa sa pet metalnih žica uz koju finski narodni pevači pevaju narodne pesme; *up. runo*.
- kantizam** fil. v. *kantijanizam*.
- kantijanizam** fil. kritička i transcenden-talna filozofija Imanguela Kanta (1724 — 1804) sa svojim razlikovanjem forme od predmeta saznanja, *apriornog* od *aposte-riornog*, sa svojim učenjem o apriornosti formi opažanja prostora, vremena i kategorija, sa svojim ograničenjem celokupnog saznanja na pojavu, tj. na predmete mogućeg iskustva, dok se sama *stvar po sebi* (daš Ding ap sich) ne može saznati; Kant, dakle, priznaje postojanje stvari nezavisno od naše svesti; *kantizam*; v. *transcen-dentalna filozofija, transcedentalni idealizam*.
- kantikum** (lat. sapege pevati, canticum) pesma koja se peva.
- Kantikum kantikorum** (lat. Canticum cantorum) Pesma nad pesmama (pripisuje se izraelskom caru Solomonu, 970-930. god. pre n. e.).
- kantilena** (lat., ital. cantilena) *muz.* pesmica, pesmica za pevanje; melodija; kratak muzički komad u obliku pesme (za pevanje); istaknuta pevačka melodija u većim muzičkim delima.
- kantina** (ital. cantina) baraka, krčma, prostor u nekom preduzeću gde se mogu dobiti hrana i piće; sanduk sa pregradama (za boce); *muz.* četvrti žica na violinu.
- kantiner** (fr. cantinier) sopstvenik *kantice*, krčmar (vojnički, radnički), *baraker*.
- kantinerka** (fr. cantiniere) sopstvenica *kantice*, *barakerka*.
- kantist(a)** fil. pristalica *kantijanizma*, Kantove filozofije; *kantovac*.
- kantite neglijabil** (fr. quantite negligable) zanemarljiva veličina, beznačajna veličina, veličina o kojoj se ne mora voditi računa; okolnost o kojoj se ne mora voditi računa pri rešavanju kakvog političkog ili ekonomskog pitanja.
- kantitis** (grč. kanthos očni ugao; oko) *med.* zapaljenje očnog kutića, zapaljenje oka.
- kante** (ital. canto, lat. cantare pevati, cantus) pesma; pevanje.
- kantovac** fil. v. *kantist*.
- kanton** (ital. cantone, fr. canton) srez, okrug, oblast; u Francuskoj: jedan deo *arondismana*; u Švajcarskoj: savezna državica (25 saveznik republika).
- kantonada** (fr. cantonade) deo pozornice koji se nalazi iza kulisa.
- kantonalni** (fr. cantonal) koji pripada *kan-tonu*; sreski, oblasni.
- kantonizirati** (fr. canton) deliti (ili: podeliti) na *kantone*.
- kantoniran** (ital. canto) *apx.* sa stubovima na uglovima.
- kantoniranje** (fr. cantoppeg) *voj.* smeštaj (ili: razmešta) vojske po stanovima i kućama u nekom mestu; boravljenje vojske po kućama (supr. *logorovanje*); *up. kanton-man*.
- kantonirati** (fr.) *voj.* razmesti™ (ili: smestiti) vojnike po stanovima i kućama nekog mesta; boraviti u *kantonmanu*.
- kantonist(a)** (fr. canton) vojni obveznik.
- kantonman** (fr. cantonnement) smeštaj vojske po kućama u nekom mestu (*kantoniranje*); mesto takvog smeštanja.
- kantor** (lat. cantor, sapege pevati) pevač, crkveni pojac (kod katolika); učitelj crkvenog pevanja i muzike.
- kantr** (eng. canter) kratak galop (ili: kratak trk) konja.
- kanu** (šp., port., ital. sapoa, eng. sapoe, nem. Kahn, fr. canot) uzan čamac primitivnih naroda napravljen od izdubenog stabla, oranica; u veslačkom sportu: čamac sa dvostrukim veslom za jednog, rede za dva veslača; *up. kano*.
- kanun** (tur. kanun) *muz.* stari arapski muzički instrument s velikim brojem žica.
- kanuni** (arap.) *pl.* sastavni deo šerijatskog prava, svetovno pravo muslimanskih naroda koje izdaju islamski vladari, prema prilikama i potrebama društva, i koje je, prema tome, promenljivog i mesnog (lo-kalnog) karaktera, jer se može menjati i važi samo za državu koja ga je izdala; *up. fikh*.
- kanu ra** (tur. kaput) nametak prede (vunene, pamučne i sl.) pripremljene za bojenje.
- kancel** (lat. cancelli rešetka, ograda) propovedaonica, predikaonica, govornica u katoličkoj crkvi (zapravo prostor koji je ograđen rešetkama); *up. kancelarija*.
- kancelar** (lat. cancellarius) u srednjem veku: najviši dvorski službenik, čuvan državnog pečata i sastavljač javnih isprava; prvi državnik (u Nemačkoj je prvi dobio titulu kancelara Bizmark).

kancelarija (nlat. cancellaria, cancelli, *rea*, cancellorum rešetka, od cancellus račić, od sapseg rešetkasta životinja, tj. rak) prvobitno: prostor, soba ili sto koji je rešetkama odvojen; danas: zvanična soba za rad, nadleštvo, ured, uredske prostorije.

kancelarije™ jezik jezik kojim su pisana zvanična akta i povelje krajem srednjeg veka.

kancelarijom» stil krut, suvoparan i suviše formalistički način pisanja, kakvim se obično pišu zvanični i uopšte poslovni spisi.

kancelarijski format *trg.* srednje fina i fina hartija za pisanje malog formata (33X42 st.).

kancelacija (lat. cancellatio) precrtavanje, poništavanje nekog spisa, menice, priznanice i dr.; sudsko poništenje nekog spisa, dokumenta.

kancele (lat. cancelli) *pl.* rešetke (ili: pregrade) u nekim kancelarijama između službenika i publike (npr. u pošti, bankama itd.).

kancelirati (lat. cancellare) pregraditi rešetkama; pisano precrtati, prebrisati, poništiti.

kancelist(a) (lat. cancelli) pisar, činovnik, službenik kancelarije.

kancelparagraf čuveni § 130a nemačkog kaznenog zakona (donesen 1871. i 1876) koji zabranjuje zloupotrebu svešteničkog položaja u cilju mešanja u državne poslove na način koji može ugroziti javni mir i bezbednost (kazna do 2 godine robije).

kancer (lat. sapseg) *zool.* rak; *astr.* Rak (sazvežde); *med.* rak (bolest).

kanceracija (lat. sapseg rak, nlat. sapse-ratio) *med.* oticanje od raka, postajanje raka.

kancerin (lat. sapseg rak) prah od račijih ljuštura.

kacerogen (lat. sapseg, grč. genos rod) *med.* koji stvara, izaziva rak.

kancerozan (lat. sapseg rak) *med.* u obliku raka, poput raka; oboleo od raka.

kancerolog (lat. sapseg, grč. logos govor, reč) lekar specijalista za kancerozna oboljenja.

kancerologija (lat. sapeg, grč. logfa) med. nauka koja se bavi ispitivanjem i proučavanjem bolesti raka.

kanceroma (lat. sapseg) *med.* otok od raka, rak.

kanciona (šp. canción, lat. cantio, fr. chanson) pesma, naročito lirska slikovana pesma koja se obično sastoji od stihova sa dvanaest troheja.

kancioneri (š. cancioneros) *pl. lit.* španske zbirke pesama naročito zbirke iz XVI veka.

kanciona (ital. canzone, šp. canción, lat. cantio) u romantičnom pesništvu, naročito kod Talijana, vrsta lirske pesama sa

uzvišenom sadržinom (oda), npr. kod Petrarke.

kanconeta (ital. canzonetta) *kuz.* pesmica, mala pesma; prvobitno: pesmica u duhu narodne pesme.

kanconijer (ital. canzoniere) prvobitno, zbirka starih trubadurskih pesama; zbir-ka pesama; pesmarica.

kandža (tur. kanca) gvozdena kuka, kvaka; oštar i kukast nokat ptica grabljivica.

kandžija (tur.) v. *kamđžija*.

kanjoni (šp. canons) *pl. kol.* rečna korita i rečne doline sa strmim stanovitim stranama, u oblastima gde su slojevi zadržali vodoravan položaj, koje su napravile brdske vode (naročito u Severnoj Americi).

kaolin (kin. kao-ling, kao visok, ling breg, ime jedne planine u severnoj Kini, gde je najpre dobijan) „porculan“, porculanska zemlja, bela, brašnjava masa od koje se pravi porculansko posude.

kap (fr. cap, ital. capo, lat. caput glava) predgorje, rt, svaki deo obale koji se spušta strmo u vodu.

kapa (lat. sarra) kaluđerski ogrtač sa širokim rukavima i kapuljačom; kišni ogrtač; kačket.

kapak (tur. kapak) zaklopac, poklopac (na posudi, satu, oku itd.); prozorsko krilo.

kapama (tur. kapama) kuvano jelo od jagnjetine, mladog luka i drugih začina.

kapamadžija (tur. kapamaci) zanatlija koji izrađuje pokrivače.

kapar (grč. kapparis, arap., pere, kabar, fr. sarge, ital. sarrego) *vot.* trnovita žbuna-sta biljka, Capparis spinosa, koja raste i u našim krajevima (u Dalmaciji i u Hercegovini); njeni nerazvijeni cvjetni pupoljci sadrže ulje slično slačicinom ulju i upotrebljavaju se kao začin i dodatak nekim jelima, kojima daje poseban ukus; kadra.

kapara (ital. saragga) *trg.* novac koji se pri sklapanju ugovora ili pogodbe daje unapred kao zaloga da će sve uslove ugovora ili pogodbe obe strane tačno ispuniti.

kapacitet (lat. capacitas) sposobnost, umetnost, valjanost; upotrebljivost; sposobnost hvatanja, sposobnost sadržavanja, zapremina, sadržina, prostranost, obimnost; čovek koji uživa velik i neospo-ran autoritet; ugled u nekoj struci (naučnik, umetnik i dr.), priznat stručnjak; *fiz.* *kapacitet topotomi* jednog tela je ona količina topotele koja je potrebna (ili broj jedinica topotele potreban) da se to telo zagreje za 1°S; *elektrostatički kapacitet* jednog provodnika meri se količinom elektriciteta koja mu se mora pridati da bi se njegov *potencijal* povisio od nule do jedinice; ili: kapacitet jednog *kondenzatora* je odnos količine elektriciteta na jednom provodniku prema njego-

vom *potencijalu* dok je drugi provodnik uzemljen (ima potencijal nulu).

kapacitron (lat. *sarah* sposoban, grč. *kyklos* krug, elektron) *fiz.* aparat za brzo i snažno bombardovanje elektrona.

kapeadori (um. *capeadores*) *pl.* u borbama s bikovima: pomoćnici boraca koji raz-dražuju bika jednim crvenim ogtačem, pa mu onda vešto izmaknu i puste borca da on produži igru.

kapela (nlat. *capella*, ital. *cappella*, fr. *chapelle*) crkvica, domaća (dvorske) bogomolja; prvobotno: mesto (*sakristija*) gde je sveštenik ostavlja svoj ogtač (lat. *sarra*) i crkvene stvari; docnije: mesto za pevače i muzičare u crkvi; crkveni hor (pevači i orgulje); muzičke društvo, muzički orkestar; *a kapela* (ital. *a cappella*) *muz.* brže no što se izvodi jedan crkveni komad; *pevanje a kapela* harsko pevanje bez muzičke pratnje; *ala kapela* (ital. *alla cappella*) kao u kapeli, tj. vokalna i in-strumentalna muzika zajedno.

kapelan (nlat. *capellanus*) pomoćni sveštenik, mladi sveštenik koji je dodeljen kao pomoćnik i zamenik starijem svešteniku.

kapelanija (nlat.) zvanje, položaj, služba i stan jednog *kapelana*.

kapelen (ital. *capello* kosa) *poz.* glumac ili statist kome se radi veće uverljivosti uloge obrije glava.

kapel-majstor (lat. *capella*, magister, nem. *Kapellmeister*) *v.* *kapelnik*.

kapelnik (lat. *capella*) starešina (ili: dirigent) muzičke kapele, naročito operskog orkestra; *kapel-majstor*.

kaper (hol. *kaper*, fr. *sarge*, lat. *sarege* uhvatiti) gusar, morski pljačkaš; gusarska lada, gusarski brod.

kapetan (fr. *capitaine*, ital. *capitano*, lat. *caput* glava; glavna ličnost) poglavica, starešina; *voj.* komandir čete (ili: eska-drona, baterije); zapovednik broda (ili: pristaništa, vazdušnog balona); starešina sportskog kluba; *up. kapiten*.

kapi-aga (tur.) starešina uškopljenika na turskom dvoru (odgovara evropskom „marsalu dvora“); takođe: janičarski general.

kapija (tur. *kapi*) vrata, ulaz; *fig.* dvor (carski).

kapilaran (lat. *capillus* vlas, dlaka, kosa, vlakno, *capillaris* vlasti, dlačni, kosni) vlasni, dlačni, koji se tiče kose, kosni; vlasast, dlakast, vlaknast, tanak kao dlaka, veoma tanak; *kapilarni sudovi* (*kapi-lari*) veoma fini krvni sudovi koji predstavljaju prelaz od arterija ka venama i u kojima se krv kreće ravnomerno; *kapilar-ne cevi* cevi sa vlasastom, tj. vrlo uskom i malom šupljinom; *kapilarne pojave* pojave koje pokazuju tečnosti u uskim cevima.

kapilari (lat. *capillus*) *pl. znat.* *v.* pod *kapilaran*.

kapilarioza *vet.* bolest domaćih životinja, naročito peradi, čiji su uzročnici ra-

zličite vrste valjkastih crva iz roda *Capillaria*.

kapilarnost (lat. *capillus* dlaka) *fiz.* svojstvo dokazivanje kapilarnih pojava: ako dve otvorene jednake staklene cevi sa vrlo uzanom šupljinom, od kojih je jedna veća, zamočimo donekle u vodu, ona neće u cevima biti na istom nivou na kome je voda u sudu: nivo u široj cevi viši je od nivoa u sudu, a nivo u užoj cevi viši je i od nivoa vode u široj cevi; kod žive je obratan slučaj. Gornja površina tečnosti (u cevi, zvana *meniskus*) koje kvase (voda) je izdubena, a koje ne kvase (živa) isggū-pčena. Ove pojave zovu se *kapilarne*.

kapilaroskopija (lat. *capillus*, grč. *skopeo* posmatram, gledam) med. mikroskopsko ispitivanje *kapilara* na živom čoveku (kod poremećaja sudovnog živčanog sistema i dr.).

kapilacija (lat. *capillatio*) med. vlaknast, jedva primetan rascep lubanje.

kapirati (lat. *sarege*) pojmiti, shvatiti, shvatati, razumeti, razumevati.

kapisla (lat. *capsula*) *v.* *kapela*.

kapislara (lat.) starinska puška koja se pali pomoću kapisle.

kapistracija (nlat. *capistratio*) med. *v. fi-moza*.

kapistrum (lat. *capistrum ular*) hirurški zavoj; med. grč donje vilice.

napita (lat. *caput glava, capita*) *pl.* glave; *kapita averza* (lat. *capita aversa*) na kova-nom novcu: glave čija su lica okrenuta jedno od drugog; *kapita adverza* (lat. *capita adversa*) glave sa licima okrenutim jedno drugom; *kapita jugata* (lat. *capita iugata*) spojene glave, dve glave na novcu.

kapital (lat. *capitalis* glavni, *caput* glava) 1. vrednost koja se određenim kretanjem oplodava, uvećava viškom vrednosti. Opšti obrazac je $N \cdot R \cdot N^1$ (gde znači: N prednjimenu vrednost, R vrstu robe, N^1 oplodenji kapital). Kretanje obuhvata: I faza — promet, kupovinu elemenata proizvodnje, predujam kapitala u radnu snagu i sredstva za proizvodnju; P faza — proizvodnju, trošenje elemenata proizvodnje, pri čemu radna snaga stvara *višak vrednosti*; Š faza — promet, realizaciju oplodenog kapitala. Razvijeni obrazac je:

$$\begin{aligned} &\text{r.s.} \\ &N \cdot R \cdot R \dots R^1 \cdot N^1. \end{aligned}$$

Ovo je kretanje industrijskog kapitala. Pojedine njegove faze se osamostaljuju, postaju funkcija pojedinih vrsta kapitala: proizvodni kapital se bavi proizvođenjem viška vrednosti, proizvodnjom; trgovinski kapital vrši stvarnu realizaciju proizvoda kapitala; kamatonosni kapital mobiliše slobodne novčane kapi-tale, pretvara nedelatni kapital u delatni. Kapital je, dakle, određeni društveni odnos u proizvodnji — *eksploatacija na-*

JZMNOG rada pod komandom kapitala, tj. proizvodnje viška vrednosti. U stvarnom kretanju višak vrednosti se pojavljuje kao *profit*. Pošto svoju svrhu — višak vrednosti (profit) — kapital ostvaruje samo kretanjem, to on teži da se beskonačno kreće i uvećava. I svaki se kapital, bez obzira na poreklo, pretvara u *akumu-lirani višak vrednosti*. 2. „Kapital” — glavno delo Karla Marks-a — najveće političko-ekonomsko (i filozofsko) delo, u kojem su kritički prerađena sva dotadašnja dostigauća u oblasti ekonomije i u kojem je genijalne izložena nova teorija kapitala. U njemu je otkrivena sуштина kapitala, anatomija njegovog kretanja i utvrđena nužnost propasti kapitalizma usled ekonomskih protivrečnosti „. . . akumulacije kapitala i akumulacije bede proletarijata . . .” koju izvršava proletariat svojom revolucijom; 3. glavni grad, prestonice.

kapitala (lat. *capitalis* glavni) velika slova nekog pisma (latiničnog ili grčkog), kapitalno pismo.

kapitalan (lat. *capitalis*) glavni, osnovni, temeljni, bitni, poglaviti; odličan; veoma važan, presudan; *kapitalna slova tip*, velika početna slova; *kapitalkonto* trg. račun u glavnoj trgovackoj knjizi u koju se unosi sve ono što se tiče povećanja ili umanjivanje osnovne imovine; *kapitalni zločin prav*. zločin koji poalači smrtnu kaznu.

kapitalac (lat. *capitalis*) *zool.* snažan jelen s velikim rogovima.

kapitalizam (lat. *caput* glava, *capitalis* glavni) 1. naziv za privredni i društveni poredak u kojem je glavni pokretač privrednog života profit, a ne zadovoljavanje opštih potreba; 2. poslednji društveni poredak zasnovan na eksploracioniji jedne klase drugom, nastao posle *feudalizma*. U poređenju sa ranijim, kapitalizam predstavlja treći oblik ugnjetavanje i eksploracije: u njemu su sva sredstva proizvodnje svojina malog broja ljudi (klase kapitalista), dok je u isto vreme neposredni proizvodač — radnik — lišen tih sredstava. Suština kapitalističke eksploracije sastoji se u tome što kapitalisti prisvajaju neplaćeni rad najamnog radnika, višak vrednosti. U kapitalizmu robna proizvodnja dobiva opšti i vladajući oblik. Razvitak kapitalizma u pojedinim zemljama bio je vrlo neravnomeran i u svakoj je bio specifičan. On je odigrao naprednu ulogu u razvitku društva; unišio je esnafsku ograničenja, ličnu zavisnost radnika, lokalnu zatvorenost i iscepkanost. Razviv-ši silne proizvodne snage, kapitalizam je stvorio materijalne uslove za socijalističku revoluciju, stvorio je svoga grobara — radničku klasu. Ali se zapleo u

nerešljive protivrečnosti. Sve napretke u tehniči koristio je za još veću eksploraciju. Kao neizbežan saputnik kapitalizma javlja se nezaposlenost. Nago-milavanjem kapitala u rukama kapitalista raste beda širokih radnih masa, pro-dubljuje se jaž između rada i kapitala. Početkom XX veka došao je u svoj najviši stadijum — *imperializam*. Pobedom velike socijalističke revolucije, u oktobru 1917., izvršen je prvi probor u lancu kapitalizma; 3. fig. moć novca (*kapitala*) i bogatih ljudi.

kapitalizacija (fr. *capitalisation*) 1. određivanje vrednosti imovine prema dohotku koji ona donosi, uzimajući za osnov *di-skontni* procenat koji postoji u određeno vreme; 2. pretvaranje viška vrednosti u kapital; pretvaranje imovine u novčani kapital.

kapitalisanje v. *kapitalizacija*.

kapitalisati (fr. *capitaliser*) *trg.* pretvoriti višak vrednosti u kapital.

kapitalist(a) (lat. *capitale*) vlasnik kapitala, tj. određene vrednosti koju predujmljuje radi profita. Izvor profita je naja-mni rad radnika, kojim kapitalist komanduje i besplatno prisvaja višak vrednosti (profit). Kapitalist je olike kapitala; njegova svest i duša je duša kapitala.

kapitana (ital. nm. *capitana*) glavni, admiralski brod jedne flote.

napita ci j a (lat. *capitatio*, *caput* glava) lična poreza, glavarina.

kapitel (nl. *capitellum*) *apx.* najgornji deo (ili: vrh, glava) stuba.

kapiten (lat. *caput* glava, eng. *captain*, nem. *Kapitan*) kapetan; *sp* stariji i najbolji igrač koji se pojavljuje kao vođa, starešina i predstavnik svog tima; postoji u svim sportskim disciplinama kad se istupa grupno.

kapitis deminucio (lat. *capitis diminutio*) prav smenjivanje ili gubljenje prava, naročito građanskih prava, građanska smrt.

kapitol (lat. *capitulum*, ital. *capitolo*) glave, odsek, odeljak u knjizi; *fig.* sadržina jednog odeljka, predmet razgovora; u katoličkoj crkvi: zbor viših sveštenika radi rešavanja tekućih pitanja, *kaptol*, *kapi-tol*.

kagštol (lat. *capitulum*) skupština sve-štenstva jedne crkve ili kaludera nekog manastira.

Kapitol (lat. *Capitolium*) tvrdava grada Rima na *Kapitoljskom bregu*, na kojem su bili hramovi, Tarpejska stena itd. (današnji Capitol je ureden prema nacrtu Mikelandelovom); u SAD: sedište zakonodavne vlasti u Vvšingtonu.

kapitulant (nl. *capitulans*) vojnik koji, po odsluženju roka, i dalje dobrovoljno ostaje da služi; pregovarač, onaj koji zaključuje neku *kapitulaciju*.

kapitulat (nlat. capitulatum) sporazum, nalogba između država.

kapitulacije (nlat. capitulatio) saglasnost, sporazum; ugovor o predaji vojnika ili nekog mesta u ratu; ugovor o služenju drugog roka u vojsci; u govoru po kojima su evropske države imale pravo u Turskoj, njenim vazalnim državama i u drugim istočnim, naročito muslimanskim državama, da njihovim građanima sude njihovi vlastiti konzuli; *fig.* popuštanje, ustupanje, žrtva, priznanje pobede, predaje.

kapitulira™ (nlat. capitulare) pregovarati o predaji; predati se, pokoriti se, popustiti, popuštati; poravnati se, sporazumeti se, sporazumevati se.

kapidžik (tur. kapicik) mala sporedna vrata; vratnice između susednih dvorišta.

kaplaka (hol. Kap, Laken) *trg.* doplata za podvoz koju, sem redovnog podvoza, daje onaj što šalje robu brodom da bi se čuvanje robe obratila naročita pažnja.

kaplan (fr. capelan, nem. Kapelan) *zool.* vrsta morske ribe Mallotus villosus iz porodice Salmonidae.

kaplar (fr. caporal) najniži starešinski čin u nekim vojskama; postojao i u staroj jugoslovenskoj vojsci

kapnomant (grč. kapnos dim, mantis prorok) onaj koji proriče sudbinu po dizanju dima.

kapnomantija (grč. kapnos, manteia prorica-iie) proricanje iz dima, gatanje u dim.

kaponir (fr. capponiere) *voj.* betonski bunker, izgrađen za flankiranje rova sa dve strane, snabdeven mitraljezima, a ponekad i nekim artiljerijskim oruđima.

kapotaž (fr. capotage) oklop oko avionskog motora.

kapotaža (fr. capotage) poznavanje vodenih puteva, nauka o vodenim putevima; veština merenja puta što ga prevali jedna lada.

kapotasto (ital. capotasto, capo di tašto) *kuz.* gornji deo (onaj koji se drži u ruci) violine i sličnih instrumenata; parče od ebanovine i sl. koje se upotrebljava za učvršćivanje žica na gudačkim instrumentima; prečažica koja se meće na gitaru radi povišavanja tona; metalni prut preko žica (na *pijanofortu*).

kapra *bot. v. kapr.*

kapriola (ital. capriola srna, fr. cabriole) skok uvreten (ili: smesta uvis) igrača; skok konja koji, skočivši uvis, istovremeno se pračakne zadnjim nogama.

kapris (fr. caprice, ital. capriccio, lat. sareg) čud, čudljivost; *muz.* fantazija; *up.* *kapričo*.

kaprififikacija (lat. caprificus divlja smok-va) veštačke oplodavanje divljih smoka-va pomoću smokvinih oca.

kapriciozan (fr. capricieux) čudljiv, tvrdoglav, jogunast; *fig.* nepravilan, čudan, čudnovat; fantastičan.

kapricirati se (fr. caprice) uzjoguniti se, biti tvrdoglav, joguniti se, uvrjeti sebi nešto u glavu, držati se nečega uporno.

kapričeto (ital. capriccetto) *muz.* mala, kratka fantazija.

kapričo (ital. capriccio) čudljivo, neobično umetničko, naročito kraće šaljivo muzičko delo, u obliku sonate; *a kapričo* (ital. a capriccio) »uz po volji, po čefu.

kapričozo (ital. capriccioso) *muz.* čudljivo, prema čefu.

kaprolaktam hem. organsko jedinjenje koje služi kao sirovina za izradu veštačkog vlakna.

kapron (trgovački naziv) smolasta plastična masa, vrlo elastične i izdržljiva, koja služi za izradu veštačkog vlakna, delova radioaparata i dr.

kapsa (lat. capsā) mrtvački sanduk; odar.

kapsijen (fr. capsien) *apx.* paleolitska kultura zapadnog Sredozemlja; poznato pećinsko slikarstvo sa scenama iz lova i kult-nih igara (nazvane tako po nalazištu *Kapsa* u Tunisu).

kapsitis (lat. capsula) med. v. *kapsulitis*.

kapsla (lat. Kapsula kovčežić, kutica, sanduče) čaura, kopulgulica, omotač; metalni omotač na boci; metalna katika ili cevčica napunjena eksplozivom (služi za paljenje ggnjenja puščanog, topovskog, minskog i dr.); *bot.* čaura (koja omotava seme); *hem.* bokast sud za isparavanje; *kapi-sla, kapsula*.

kapsula (lat. capsula) *bog. v. pod kapsla.*

kapsularan (lat. capsularis) *bot.* čaurast, u obliku čaure (ili: omotača).

kapsulitis (lat. capsula) med. zapaljenje čaure očnog sočiva; *kapsitis*.

kaptaža (lat. captare hvatati, fr. captage) hvatanje i dovođenje vode (izvorske, rečne, podzemne).

kaptacija (lat. captatio, captare revnosno težiti za čim, vrebati) lukavstvo, maj storijsa, dobijanje, dokopavanje čega vešti nom; upotreba nepoštenih sredstava da bi se došlo do cilja.

kaptacio benevolencije (lat. captatio benevolentiae) retorska fraza kojom govornik, u početku govora, moli slušaoce za blagoklonost; vešto zadobijanje naklonosti, lov na milost.

kaitivacija (nlat. captivatio) hvatanje veštinom ili lukavstvom, pecanje.

kaptirati (lat. captare) mašati se nečega, vrebati, kebatи, uloviti nešto; uhvatiti, doći do čega lukavstvom ili prevarom; hvatati i odvoditi vodu (izvorsku, rečnu, podzemnu).

kaptol (lat. capitulum, ital. capitolo) v. pod *kapitl.*

kapudan (tur. kapudan) starešina, zapovednik (naročito pomorski).

kanula (lat. saerša) 1. crni luk; 2. jelo od zgnječena pasulja s lukom.

kaput (lat. caput, capitis glava) glava, odeljak, poglavlje, odsek (u knjizi); *ehe kanite* (lat. eh capite) iz glave, po sećanju; *prav.* iz razloga, zbog.

kapučhaja (tur. kapukahysi) zastupnik, predstavnik nekog manjeg stranog vladao-ca na turskom dvoru (ovo je bila zvančna titula i srpskog predstavnika u Carigradu, dok je Srbija bila još vazalna kneževina).

kapuca (nlat. caputium, ital. cappuccio, fr. sarise) kapuljača, kukuljača; ogrtac sa kapuljačom (kaluderski).

kapuciner (nlat. caputium kapuljača) 1. „kaluder sa kapuljačom”, član katoličkog franjevačkog reda, osnovanog 1525. god.; 2. crna kafa koja, pomešana sa malo mleka, dobija boju kapucinerske mantije.

kapcija (lat. captio obmanljiv zaključak) namerno pogrešan zaključak, obmanljiv zaključak; *up. sofizam*.

kapciozan (lat.) koji se odnosi na *kapciju*; lukav, varljiv, obmanljiv.

kara (tur. kara) 1. crn; često dolazi kao sastavni deo imena, npr. Kara-Đorđe, Kara-Mustafa.

kara (fr. sagge, lat. quadratum kvadrat) 2. voj. v. pod *kare*.

karabin (fr. carabine, ital. carabina, arap. karab) puška, lakaš i krača od pešačke, za konjicu, artiljeriju i -sl.

karabinac (fr. carabinier) vojnik naoružan *karabinom*, laki konjanik.

karabinijeri (ital. carabinieri) *pl.* konjanici naoružani karabinima; u Italiji: žandarmi.

Karabogdanska u turško doba naziv za istorijsku pokrajину, kneževinu Moldaviju, u istočnom delu Rumunije.

karaboja (tur. kara boy) narodni naziv za mešavinu zelene galice i taninskih ek-strakta od koje se pravi crna boja.

Karaburme (tur. kara burun crni greben, crni rt) mali brežuljak nad samim Dunavom, deo Beograda.

karavan (eng. caravan) 1. u motorizovanom turizmu, automobilска prikolice opremljena ležajevima i kuhičkim ureća-jima.

karavan(a) (pere. karwan, tur. kervan, fr. caravane) 2. društvo (ili: povorka) putnika, naročito trgovaca, u srednjoj i prednjoj Aziji i u Africi, koje zajednički preduzima, radi uzajamne odbrane, put kroz daleke i divlje krajeve, naročito pustinje; voda takvog društva je *karavan--* banda.

karavaning (eng. caravanning) putovanje u automobilu s prikolicom (karavanom), kao vrsta pokretnog turizma.

karavan-seraj (pere. karavan-seraj) na Istoku: velika zgrada bez nameštaja za sklonište putnika (po gradovima i putevima), karavanski han; *fig.* velika, neudobna gostionica.

karavela (šp. caravela, fr. caravelle) u XV i XVI veku: veliki brodovi koji su, svojom građom bili osigurani od bure; danas: jedrilica sa četiri katarke u Španiji i Portugaliji; lada za lovljenje haringi, od 120 do 140 tona (u Francuskoj); oveći turski ratni brod sa četiri katarke; tip francuskog mlaznog putničkog aviona.

Karavlah stanovnik Karavlaške; Rumun.

Karavlaška ist. turski naziv za južni deo Rumunije.

karagan (tat.) zool. stepska lisica, naročito cenjena zbog svog krvnog.

karagoli (ital. caragolo, nm. caracol) *pl.* vrsta školjki u Jadranskom moru koje su dobre za jelo; njihove sjajne ljuštture, očišćene od krećne naslage upotrebljavaju se za pravljenje raznog ženskog nakita.

Karadag (tur.) turski naziv za Crnu Goru.

karadoz (tur. karagoz crno uho, fr., eng. caracal) zool. grabljive, slična risu životinja iz roda mačaka (*Felis caracal*), živi u Aziji i Africi.

karakol (tur. karakol) 1. noćna straža, patrola; straža uopšte; 2. noćni stražar, patroldžije; noćni stražer uopšte.

karakola (fr. caracole) zavojnica, spirala; pužaste, zavojite stepenice; *jak.* poigra-venje konja udesno i ulevo.

karakolirati (fr. caracoler) igrati, poigra-vvti konja teko da poskakuje udesno i ulevo; *fig.* trčati tamo-amo.

karakondža, karakondžula (tur. karakoncolos) utvara, avet, strašilo.

karakter (grč. charasso usecam, urezujem, charakter) zbir osobina ili svojstava kojima se neki čovek, neka stvar ili pojava odlikuju; trajna osobina volje i načina delanja jednog čoveka koja ga čini onim što je, tj. različnim od svih drugih ljudi; u užem, psihološkom smislu: trajnost, stalnost i doslednost u volji, u načinu delanja; značaj, znak, obeležje, bitna oznaka, osobnost, posebna odlika, osobina, svojstvo; čvrstina, jačina duše; priroda, narav; ličnost sa dobrim osobinama duše i srca; položaj i čin, zvanje, stalež; *harakter*.

karakteran (grč. charakter) koji ima *karaktera*; koji sačinjava i predstavlja karakter, bitan, svojstven; čestit, ispravan, pošten, valjan; *karakterna maska* poz. maska koja prikazuje neki stalež, tip, neku ličnost, narav i sl.; *karakterna rola* uloga kojoj je cilj da ocrti i potpuno

razvije izvestan karakter; *karakteri komad pozorišni* komad kome je glavni cilj da prikaže karaktere.

karakterizam (grč.) obeležavanje (ili: ocrtavanje) izvođenjem bitne oznake; retorsko prikazivanje.

karakterizirati (grč. charakter, fr. sagasteriser) bitne oznake nekog čoveka ili neke stvari istaknuti (ili: isticati, prikazivati, prikazati, ocrtati, obeležiti), tačno označiti.

karakterisati v. *karakterizirati*.

karakteristika (grč. charakter) oznaka, obeležje, osobina, suština, ono čime se neka stvar ili neki čovek naročito odlikuje i razlikuje od drugih stvari ili ljudi; obeležavanje, izvođenje glavnih, bitnih osobina ili svojstava koga ili čega; mat. značila, tj. ceo broj jednog logaritma (*supr. mantisa*).

karakterističan (grč.) bitan, značajan, svojstven, obeležavajući.

karakterističar (grč. *spi*», prikazivač karaktera, slika kome je glavni cilj prikazivanje karakterističnog u predmetu koji obrađuje.

karakterogen (grč. charakter osobitost, znamenje, gennao radam) koji stvara *karakter*, koji utiče na stvaranje karaktera.

karakterolog (grč. charakter, logia) onaj koji se bavi karakterologijom, koji izučava karaktere.

karakterologija (grč.) nauka koja proučava individualne razlike i varijacije kod pojedinaca ili grupa, ličnosti kao takve, individualne karaktere i tipove; *karakterologiju* neki nazivaju i *individualnog/psihologijom*.

karakul (rus. karakulB) vrsta ovce (nazvane po gradu Karakulu u Uzbečkoj SSR) koja se gaji radi proizvodnje skupocenog kovrdža-vog jagnjećeg krzna, *astragana*; krzno od te ovce.

karamanka agr. vrsta vrlo ukusne kruške koja je u našu zemlju prenesena iz Karamanije u Turskoj.

karambol (šp. carambola) crvena bilijarska lopta; bilijarska igra sa tri lopte; fig. sudar, sukob (npr. kola).

karambolaza (fr. carambolage) sudar jedne lopte sa dvema od jednog poteza takom (kod bilijara); fig. sudar, sudaranje.

karambolina (šp. carambola) žuta lopta u bilijaru; bilijarska igra sa pet lopti.

karambolirati (fr. caramboler) dve ili više bilijarskih lopti jednim potezom udariti trećom; fig. jednim udarcem ubiti dve muhe; sudariti se.

karambolisati v. *karambolirati*.

karamel (fr. caramel, možda od nlat. *sappa mellis* šećerna trska) kestenjaste i gorka masa od pečenog šećera za bojadisanje pića; pečeni šećer, bombone od pečenog šećera.

karamelizacija (nlat. caramelisatio) pečenje šećera; začinjavanje (ili: prevlačenje) pečenim šećerom.

karankas pl. teškeistočnoindijske svilene tkanine sa zlatnim, srebrnim i dr. cvetovima.

karanten (fr. quarantaine, ital. quarantina) četrdesetodnevno sanitetsko posmatranje putnika što dolaze iz krajeva (inostranstva, preko mora i dr.) u kojima vlada kakva zarazna bolest; up. *kontumac*.

karantin (ital. quarantina) v. *karanten*.

karanfilić (grč. *Karyophyllum*) cvetni pupoljak sa drškom od tropskog drveta *Caryophyllus armoracius*; domaćice ga upotrebljavaju za začin, a i u farmaciji igra znatnu ulogu, naročito kao antiseptično sredstvo.

karar (arap. qarar, tur. karar) stalnost, poštovanost, trajanje; zaključak, odluka; prilika; počivanje, pokoj.

karat (grč. karation, fr. carat, ital. carato) „semenka rogača”, jedinica za merenje težine zlata, srebra i dijamanta (= 0,275 grama).

karatirati (grč. keration, fr. carat) praviti smesu od zlata i srebra, ili od zlata, srebra i bakra.

karatura (grč. kerdition rogač) smesa zlata i srebra, ili zlata, srebra i bakra.

karaula (tur. karavul) stražarske kule na granici, stražarnica; kao manji fortifikacijski objekt, služi za zaštitu mostova i tunela.

karafa (ital. caraffa) stona boca od bruše-nog (šlifovanog) stakla sa zapušaćem.

karafina (ital. caraffa, caraffina) mala stona boca za zejtin i sirče.

karafindl (ital. caraffina) v. *karafina*.

karadž (arap.) lični porez, glavarina (u Turskoj).

karaš (nem. Karausche) zool. slatkvodna riba srodne šaranu, ali bez brkova, *Sa-rassius vulgaris*.

karbamat hem. so karbaminske kiseline.

karbamid (grč. carbo ugalj, lat. amida amonijak) diaminid (hidrozid) ugljene kiseline; napravljen, kao prva organska supstanca, veštački iz neorganskog jedinjenja; nalazi se u mokraći sisara i nekih reptila.

karbid (lat. carbo ugalj) hem. jedinjenje ugljenika sa nekim drugim elementom, obično metalom, npr. jedinjenje kalcijuma i ugljenika, dobija se u električnim pećima iz kreća i ugljena.

karbinol 1. hen. naziv za metilalkohol; 2. vrsta lepka.

karbo (lat. carbo) ugljen, ugalj.

karbolein (lat. carbo ugalj, oleum ulje) materija za gorivo, sastoji se od praha drvenog ili kamenog ugalja, koji, pomešan sa nekim uljem, postaje čvrsta masa; upotrebljava se za parne mašine.

karbolizam (lat. carbo ugalj) med. trovanje usled uzimanje karbolne kiseline ili

- dužeg neopreznog rukovanja karbolnom kiselinom.**
- karbolineum** (lat. carbo ugalj, oleum ulje) karbolno ulje (sredstvo za impregnisanje i mazanje drveta kao i za dezinfekciju).
- karbolna kiselina** hem. kiselina karbolnog ulja, srodnina kreozotu, dobija se iz katrana kamenog uglja, stvara bezbojne, higroskop-ne kristalne iglice koje na vazduhu pocrvene; upotrebljava se u vodenom rastvoru Z—5% kao odlično antiseptičko sredstvo; v. *fenol*.
- karbon** (lat. carbo ugalj) hem. ugljenik, ugljik, nemetalan elemenat, atomska težina 12, redni broj 6, znak S, javlja se nejedinjen u tri allotropna oblika (dva *kristalna* — dijamant i grafit — i jedan *amorf* — drveni ugalj), u jedinjenju SC_2 (gasu ugljenoj kiselini) i gotovo u svima organskim jedinjenjima; geol. v. *karbonska perioda*.
- karbonada** (fr. carbonnade) kuv. meso pećeno na žaru, čublastija.
- harbonado** (port. carbonado) tin. porozan i uglast crni dijamant (služi većinom kao građa za glačanje i za burgije za bušenje stena).
- karbonari** (ital. carbonari) 1. pl. „ugljari“, članovi političkog udruženja u Italiji kojima je prvobitno bio cilj borba protiv francuskog gospodstva, a posle 1814. god. oslobođenje i ujedinjenje Italije; fig. zaverenici; 2. širok i dugačak muški ogrtac bez rukava.
- karbonarizam** (ital) ideje, načela i način rada italijanskih karbonara; up. *karbodža-ri* 1.
- karbonat** (lat. carbo ugalj, ugljen) hem. so ugljične kiseline, so ugljenične (ili ugljene) kiseline.
- karboneširati** (lat. carbonescere) ugljeni-sati se, pretvarati se u ugalj.
- karbonizacija** (fr. carbonisation) hem. ugljenisanje, pretvaranje u ugljen; u tkačkoj industriji: uništavanje biljnih primesa u neprerađenoj vuni pomoću sumporne kiseline.
- karbonizirati** (fr. carboniser) hem. pretvarati u ugalj, ugljenisati.
- karbonisati** v. *karbonizirati*.
- karbonit** (lat. carbo ugalj) hem. rudarski eksploziv, mešavina nitroglicerina s kalcijumovom šalitrom i brašnom.
- karboniferski** (lat. carbo, gen. carbonis ugalj, fero nosim) geol. ugljonasan, = *karbonski*.
- karbon-papir** tanak papir premazan rastvorno-rom ugljenog prapka rastopljenog u lepku, koji služi za kopiranje.
- karbonska perioda** geol. perioda kamenog uglja, doba stvaranja kamenoga uglja, doba stvaranja kamenoga uglja u slojevima Zemljine kore neposredno nad *devonskom formacijom*.
- karbonska formacija** v. *karbonska perioda*.
- karbonski** (lat. carbo ugalj) 1. hem. ugljenič-ki, ugljički; ugljene kiseline, prouzroko-van gasom, ugljenom kiselinom; 2. geol. iz slojeva Zemljine kore sa naslagama kamenoga uglja, iz doba stvaranja kamenoga uglja, stena, fosila u tim slojevima; *karbonski sistem, karbonska perioda*.
- karbunkul** (lat. carbunculus) min. crveni plemeniti granat; med. vrsta velikog, višeognjišnog čira, naročito na potiljku (kod starijih ljudi).
- karbunkulacija** (lat. carbunculatio) bog. zapaljenje u pupoljcima biljaka.
- karburator** (lat. carbo ugalj, fr. carburateur, eng. carburettor, carburet jediniti sa ugljenikom) teh. kod motora sa unutrašnjim sagorevanjem: raspinjač, naprava za pretvaranje tečnog goriva (benzina, benzola, spiritusa i dr.) u gasovitu smešu vazduha i gorivne pare.
- karburiranje** (fr. carbure) hen. povećavanje rasvetne moći gasa za osvetljenje privodenjem ugljovodonika koji su bogati ugljenikom.
- karga** (šp. carga, fr. cargaison, lat. carrus) mor. v. *kargo*.
- kargador** (šp. cargador) punomoćnik po-šiljaoca robe brodom, koji putuje s njom i na određenom mestu je predaje ili prodaje; brodski senzal.
- kargo** (šp. cargo, fr. cargaison, lat. carrus) mor. tovar broda; punjenje, tovarenje broda; *kargo-brod* brod s robom; *kargo-težina* teret koji se može metnuti na jednu tovar-nu životinju (u Španiji = oko 150 kg); trg. osiguranje robe u pomorskom, avionskom i kopnenom saobraćaju; *karga*.
- kardamom**(arap., grč. kardamomon) &>t. srditi; seme jedne sa dumbirom srodrne istočno-indijske biljke; upotrebljava se u medicini i kao začin (u kobasicama, likeru i sl.).
- kardan** tehn. mehanički zglob na motorima vozila, mašina alatljika i sl. koji omogućava da se obrtanje prenosi sa jednog vratila na drugo, odnosno da se kretanje vrši u svim pravcima (nazvan po konstruktoru, italijanskom lekaru i matema-tičaru Čerolamu Kardanu — Gerolamo Cardano, 1501—1576).
- kardaš** (tur. kardas) drug, prijatelj.
- karderonirati** (fr. quarderionner) izraditi u obliku četvrtine kruga; grad. rogleve ivica i greda zaokrugliti, zaobliti, zao-bljavati.
- kardialgija** (grč. kardia srce, algos bol) med. bol srca, osećanje pritiska na srce; grč želuca, zavijanje u želucu.
- kardigan** (eng. cardigan) vrsta pletenog prsluka.
- kardija** (grč. kardia) znat. 1. srce; 2. ulaz iz jednjaka u želudac, želudačni ulaz, želudačna usta, srčanik.

kardijaka (grč. kardi'a srce, nlat. cardiaca) *pl.* sredstva za pojačavanje delatnosti srca, lekovi za srce.

kardijalni (grč. kardi'a) *aiat.* koji pripada srcu, srčani; u odnosu na organe za va-ren>e: koji su blizu kardije.

kardinal (lat. cardinalis baglamni, stožer-ni; glavni; cardo, gen. cardinis baglama, stožer) 1. od XI veka: prvi sveštenik do pape u katoličkoj crkvi, stariji po činu od biskupa i nadbiskupa; ima ih 70 i oni, zajedno sa papom sačinjavaju *Sveti kole-gijum* i papino savetodavno telo (*konzi-storijum*); 2. piće od belog vina, narandži i šećera; 3. *vot.* vrsta jabuka i grožđa; 4. *zool.* crvena ptica pevačica, duga do 23 st, živi u Sjevernoj Americi.

kardinalan (lat. cardinalis) glavni, osnovni, bitni, najvažniji, najznačajniji; *kardinal-ne tačke* glavne tačke; narocito: četiri glavne strane sveta (istok, zapad, sever, jug) i četiri glavna vetrta koji od njih duvaju (*kardinalni vetrovi*); *kardinalni brojevi* prosti brojevi (jedan, dva, tri, četiri itd.); *supr. ordinalni brojevi* redni brojevi (prvi, drugi, treći, četvrti itd.).

kardinalija *gram.* kardinalni, osnovni brojevi.

kardio- (grč. kardia) predmetak u složenica-ma sa značenjem: srce, srčani.

kardiogram (grč. kardi'a, gramma crta, linija) *med.* kriva (ili: kriva linija, krivulja, crta) koju beleži *kardiograf*.

kardiograf (grč. kardi'a, grapho pišem, beležim) *med.* aparat koji beleži kretanja srca pomoću povlačenja krive linije na hartiji, itd.; služi za ispitivanje bolesti srca.

kardiografija (grč. kardi'a, graphia pisanje, beleženje) *med.* grafičko predstavljanje kretanja srca.

kardiologija (grč. kardia, logfa) *med.* nauka o srcu i njegovim svojstvima.

kardiometar (grč. kardi'a, metron mera, merilo) *med.* instrumenat za merenje sile srčane radnje.

kardioneuroza (grč. kardi'a, neuron živac) *med.* nervoza srca.

kardiopalmija (grč. kardia, palnios skakanje, drhtanje) *med.* kucanje srca.

kardiopatiјa (grč. kardi'a, pathos bol) *med.* bolest srca, bol srca.

kardioperikarditis (grč. kardia, nlat. pericardium) *med.* zapaljenje osrda.

kardiospazmus (grč. kardi'a želudačni ulaz, želudačna usta, spasmis grč) *med.* grč želudačnih usta.

kardiostenoz (grč. kardia, stenosis suženje, suženost) *med.* suženost želudačnih usta.

kardiotoika (grč. kardia, tonikos napornski, zategnutosni) *pl. med.* sredstva (ili: lekovi) za jačanje srca.

kardiofon (grč. kardi'a, phone zvuk, glas) aparat, sličan telefonu, za ispitivanje i kontrolisanje delatnosti srca.

karditis (grč. kardi'a srce) *med.* zapaljenje srca.

kare (fr. sagge, lat. quadratum) četvorougaonik, kvadrat; *kuć.* teleća, ovčja ili svinjska rebra pržena ili pirjanjena; *voj.* kara, četvorougaonik u koji se postrojava pešadija radi odbrane od konjice; *topovske kare* kola u kojima se vozi topovska municija.

karebarija (grč. kare glava, barys težak) *med.* teška, nesnosna glavobolja.

kareograf (fr. sage, grč. grapho) aparat za snimanje perspektivnih crteža.

karsta (ital. carretta) *zool.* vrsta kornjače, Chelone imbricata.

karecando (ital. carezzando) *muz.* umilno.

karecevole (ital. carezzevole) *muz.* ljupko.

karibu *zool.* severni jelen iz arktičkih predela Rangifer caribou iz fam. Cervidae.

karizma (nlat. carisma, lat. quadragesima) uskršnji, četredisetodnevni post; kod nas obično: *korizma*.

karijatide (grč. Kariatides Karijačanke) *pl.* u grčkoj arhitekturi: ženske figure koje, kao stubovi, drže na glavi gredu ili tavanicu (naziv po u rođstvo odvedenim ženama iz peloponeskog grada Kirije, ili, verovatnije po sveštenicama koje su bile na službi u Artemidinom hramu u Kariji).

karijer (fr. carriere, ital. carriera, lat. carrus kola) *jih.* pun, najbrži trk konja; *napad u karijeru* voj. žestok konjički juriš; *up. karijera*.

karijera (fr. carriere, ital. carriera, lat. carrus kola) trkalište za kola; *astr. opti-caj* zvezda; *fig.* vreme koje se proveđe u nekom zanimanju, zvanju; uspešan tok službe u nekom pozivu ili nekoj struci; put života; *up. karijer*.

karijerizam (fr. carriere) revan rad na lakom i brzom napredovanju u službi i dobivanju položaja i zvanja, ali ne na osnovu sopstvene vrednosti i nesebičnog uspešnog rada za opšte dobro, nego *nepo-tizmom* i dodvoravanjem onima od kojih to zavisi.

karijerist(a) (fr. carriere) onaj koji bezobzirno radi na pravljenju karijere, lakiš, gurgur; *up. karijerizam*.

karijes (lat. caries trulež, gnjilost) *med.* truljenje, razjedanje kostiju, obično kao posledica tuberkuloze kostiju.

karika (mad. karika) kolut, prsten; *fig.* deo neke celine; veza uopšte.

karikatura (ital. caricare tovariti, optere-titi, caricatura) u književnosti, narocito u likovnim umetnostima, prvenstveno u slikarstvu: veoma razvijen način prikazivanja neke ličnosti, nekog događaja ili predmeta, u kome se karakteristične osobine namerno toliko preveličavaju da celina, i pored sličnosti, izaziva osjećanje smešnoga; *fig.* nakaza, nagrada, rugoba, nakarada, ruglo.

- karikaturist(a)** (ital. caricare) umetnik koji crta, koji radi *karikature*.
- karikirati** (ital. caricare) praviti *karikature*; unakaziti, nagrditi; preuveličava-ti izvesne osobine kod koga ili čega radi ismevanja; pretovariti; *trg.* opteretiti nekoga menicama; *pr. karikiran.*
- karina** (lat. carina) *pop.* unutrašnjost broda; glavna uzdužna greda na dnu lađe, kobi-lica.
- kariogamija** (grč. karyon orah, gamos brak) *biol.* spajanje jedara *gameta* prilikom oplođivanja.
- kariozan** (lat. cariosus) med. bolestan u kostima; načet, natruo, razjeden (o kostima); šupalj (o zubu); *up. karijes.*
- kariokinezia** (grč. karyon orah, kineo okrećem) *biol.* indirektna deoba ćelije; *up. mi-toza.*
- kariologija** (grč. karyon, logia nauka) *biol.* deo nauke o ćeliji (citologije) koji se bavi proučavanjem struktura i promena koje se dešavaju u jedru.
- karioplazma** (grč. karyon, plasma tvorevina) *biol.* jedrova plazma, tečna supstancija koja čini osnovnu materiju jedra.
- kariofilum** (grč. karyophyllum) karanfi-lić, (začin).
- kariran** (fr. sagge) četvrtast, kockast, u kockama (naročito o tkaninama.)
- karirati** (fr. carrer) praviti, napraviti četvrtastim, u kockama, na kocke, praviti kocke; *voj.* praviti, napraviti *karu.*
- karitas** (lat. caritas, ital. carita) ljubav, hrišćanska ljubav prema bližnjima; naročito materinska ljubav (omiljena tema u likovnim umetnostima: mati okružena decom koju sa puno nežnosti i ljubavi hrani i neguje).
- karitativan** (lat. caritas, nlat. caritativus učinjen iz ljubavi) milostiv, darežljiv, dobrotvoran.
- karišik** (tur. kansik) 1. smesa, mešavina (npr. žita: pola raži, pola pšenice); slanina sa izmešanim slojevima mesa i slanine; 2. muzička kompozicija od više arija.
- Karlsbadsko so** med. so koja se dobiva isparavanjem mineralne vode u Karlovim Vari-ma, Karlsbadu; mnogo se upotrebljava kao odlično sredstvo za čišćenje.
- karma** (ind. karma) *fil.* jedna od glavnih dogmi u *brahmanizmu*, *budizmu* i *džainizmu*; apsolutni zakon uzročnosti koji neizbežno prati svet u svima njegovim ispoljenjima (manifestacijama). Sva živa bića podložna su zakonu *karme*: on goni svet na ponovno radanje, život i smrt; svaki, pa i najmanji akt ostavlja za sobom svoj karmički efekat, koji čini sudbinu svakog čoveka onakvom kakvu je zasluzio svojim prethodnim životom.
- karma-joga** (ind. karma-yoga) *fil.* sistem života po kome se čovek usavršava služe-
- njem čovečanstvu delanjem, preko akcije (nasuprot *meditaciji* i *askezi*).
- karmanjol** (fr. caramagnole) 1. po italijanskom gradu Karmanjoli nazvana francuska revolucionarne pesma i igra iz 1792, ru galica Mariji Antoaneti; internaciona revolucionarna pesma; 2. kratak kaput iz vremena francuske revolucije; *fig.* revolucionar, jakobinac.
- karmelit** kaluđer karmelitskog reda, osnovanog 1156. god. i nazvanog po palestin-skom bregu *Karmelna* planini Libanu, gde je i osnovan.
- karmen** (lat. carmen) pesma, naročito: prirodna pesma (svadbene, pogrebna i dr.); *pl. karmina.*
- karmin** (sskr. krmija, arap. karmez, kermez) jako crvena boja (od karminske kiseline, koja se dobiva od sasušenog tela štitaste vaši *košenil*, sa malo ilovače i kreča); crveno mastilo; crvena mast za usne itd. (*RUŽ.*)
- karmina** (lat. carmina) gozba za spomen mrtvima, dača, podušje.
- karminativ** (nlat. carminativum, lat. carmi-nare grebenati) med. sredstvo protiv nadimanja i vetrova.
- karminirati** (fr. carminer) bojiti (ili: obojiti *karminom.*)
- karminisati** v. *karminirati.*
- karmozin** (fr. cramoisi) ugasicocrvena boja, pomalo plavičasta, krmez.
- karmofite** (grč. karmos panj, r̄ ču ton biljka) *bot.* biljke koje imaju koren, stablo i list; *up. talofite.*
- karnalan** (lat. sago, meso, carnalis) koji je od mesa, mesnat, telesni; *fig.* čulan, puten.
- karnalist(a)** (lat. carnalis) onaj koji voli da jede meso, mesožder, proždrlijavac; *fig.* pohotljivac; *karnalit.*
- karnalit** (po pronalazaču Carnallu) hem. kalijum-magnezijum-hlorid sa šest mole-kula vode; nalazi se u prirodi uz naslage soli; upotrebljava se kao veštačke du-brivo.
- karnauba** (ind.) voštana brazilska palma *Copernicia cerifera* iz fam. Palmae; vosak koji se dobiva od te palme.
- karnacija** (lat. carnatio) *slik.* boja ljudskog tela; prikazivanje mesa na slici.
- karne** (fr. carné) *trg.* priručna knjiga sa spiskom dužnika i poverilaca.
- karneval** (ital. carnevale, lat. sagre vale „zbogom meso“) mesojeđe, poklade i razna veselja, maškare) koja se u vreme od 6. januara pa do početka uskršnjeg posta, prireduju, naročito u Italiji.
- karneol** (lat. sago meso, gen. carnis) *mat.* vrsta poluprozirnog *kalcedona*, koja ima boju mesa.
- karner** (lat. carnarium) 1. prvobitno: kosturnica; *vrh.* mala, okrugla kapela u ro-manskem i gotskom stilu.
- karner** (nem. garnieren) 2. ukrasni porub ili našivena nabrana traka, obično na odeći.

- karner** (ital. carniera) 3. kožna lovačka torba.
- karnivora** (lat. sago meso, vorare žderati) *pl. zool.* mesožderi, mesojedi, tj. životinje koje se hrane mesom; *bog.* bubojeđe biljke tj. biljke koje žderu insekte.
- karniz** (nem. Karnies) *arhit.* ukrasni ispušti sa reljefom na gradevini, obično ispod krova ili iznad prozora i vrata.
- karniza v. karniz, karniša.**
- karnifikacija** (lat. carnificatio) *ned.* omekšavanje (ili: omekšanje) kostiju; pretvaranje u meso, npr. pluća.
- karnificirati** (lat. carnificare) *med.* pretvoriti u meso; pretvarati se u meso; *fig.* kinjiti, mučiti.
- karniša** (fr. corniche) 1. v. *karniz*; 2. prečaga iznad prozora, vrata i sl. za koju se pričvršćuje zavesa.
- karnozan** (lat. carnosus mesnat) *med.* zgusnut usled bolesti; *bog.* tvrd i sočan.
- karo** 1. (fr. saggeai) karta za igranje sa crvenim kvadratima; kamena kocka, koc-kasta kaldrma; šara, motiv u obliku četvrtugla; tkanina sa takvom šarom; 2. (fr. quarreau) četvrtast lenjir za povlačenje jednakog udaljenih linija.
- karoza** (grč. Karos dubok san, zanos, samrtni san) *med.* vrtoglavica, bolesna želja za spavanjem; *up.* karus.
- karolina** latinski pismo kojim se pisalo u doba Karla Velikoga (oko 800. god.).
- karos** (grč. karos) *med.* v. *karus.*
- karoserija** (fr. carrossene) gornji deo kola, naročito automobila, kolni sanduk (pod, sedišta i krov.)
- karota** (nlat. daucus carota, fr. carotte, grč. karotén) *bog.* mrkva, šargarepa; smotuljak duvanskih listova za mrvljenje u burmut.
- karotića** (fr. carottage) *tehn.* ispitivanje terena analizom vrtenastih odrezaka zemlje izvučenih sondom iz slojeva različite dubine, sondaža.
- karotide** (grč. karotides, karoyn uspavati dubokim i teškim snom, zaneti, jer se pritiškjam vratnih arterija proizvodi zanos, ošamućenost — Galen) *pl. znat.* dve velike vratne arterije, desna i leva, koje dolazeći iz aorte, vode krv u mozak.
- karotika** (grč. karos) *pl. v. karotikum.*
- karotikum** (grč. karotikés ošamutan, koji proizvodi zanos, nlat. caroticum) *med.* sredstvo za uspavljanje, za omamljivanje; *pl. karotika.*
- karotin** (nlat. daucus carota) *bog.* crvena boja od *hromoplasta.*
- karpe diem** (lat. carpe diem) „beri dan“, tj. koristi se vremenom!
- karpopolit** (grč. karpos plod, ilthos kamen) *geol.* skamenjen plod.
- karpolog** (grč. karpos, logos) *bog.* poznavalac plodova biljaka, drveća.
- karpologija** (grč. karpos, logia) *vot.* nauka o plodovima bilja, drveća.
- karpuz(a)** (tur. karpuz) *vot.* lubenica.
- karpus** (grč. karpos, nlat. carpus) *anat.* šačni koren.
- karst** (nem. Karst) *geol.* krš, kras, krečnjački predeli koji imaju, na površini, duboke brazde razdvojene oštrim zupcima (škrape) i utolegline tanjuraste i levka-ste (vrtače).
- karstologija** (nem. Karst, grč. logia nauka) naučna disciplina koja se bavi proučavanjem *karsta.*
- karta** (grč. charte, lat. charta) parče krute, debele hartije; parče krute hartije sa slikom (za igranje); geografske mapa (kogšena, morska, astronomska); posetni-ca; poštanske otvoreno pismo, dopisnica, dopisna karta; jelovnik, račun za jelo; *jasti a la kart* (fr. a la carte) jesti po jelovniku; *posedovati nešto per kartam* (lat. per chartam) *prav.* posedovati nešto na osnovu nekog pismenog zaveštanja.
- karta bjanka** (ital. carta bianca „bela hartija“) *fig.* neograničeno poverenje, neograničena punomoć, potpuno slobodne ruke, potpuna sloboda; *kart blanš.*
- kartamin** (nlat. chartamus) v. *kartamus.*
- kartamus** (nlat. carthamus, hebr. qarthami) *bog.* divlji šafran, od koga se dobiva crvena bojena materija *kartamin.*
- kart blanš** (fr. carte blanche) „čista bela hartija“; v. *karta bjanka.*
- kartežianizam** filozofija osnivača novi-jeg racionalizma i dualizma Rene Dekarta (lat. Renatus Cartesius, 1596—1650), oca novije filozofije i njegovih učenika.
- kartežijanci** *fil.* učenici filozofa *Karte-zijusa* (Dekarta), pristalice *kartežiani-zma.*
- kartel** (fr. cartel, ital. cartello) 1. red borbi pri turnirskim utakmicama; u međuna-rodnom pravu: ugovor, sporazum zaraćenih država o razmeni zarobljenika; sporazum, savez, naročito između političkih partija u cilju pomaganja pri izborima (*kartelisane partije*); 2. oblik kapitalističkog monopolija; sporazum među kapita-listima oko kvote proizvodnje, prodajnih cena i deobe tržište, radi odstranjivanja konkurenčije i postizanja monopolskog profita.
- kartelant** (fr. cartel) donosilac pisma kojim se neko izaziva na dvoboj.
- kartelski brod** (fr. cartel) ratni brod koji vozi zarobljenike radi razmene.
- karter** (eng. charter) *tehn.* osnovni deo motora sa unutrašnjim sagorevanjem, kućište.
- karteč** (ital. cartoccio, fr. cartouche) *voj.* topovsko zrno napunjene komadićima gvožđa, šrapnelima, rasprskava se još u topovskoj cevi; služe samoodbrani artiljerije za gađanje na kraća odstojanja (450 t) i u meso.
- kartidi** (fr. quartidi) u kalendaru velike francuske revolucije: četvrti dan jedne dekade.

- kartilaginozan** (lat. cartilago hrskavica, cartilaginosus) *a'iat.* hrskavičav.
- kartilago** (lat. cartilago) *znat.* hrskavica.
- karting** (eng. carting) *sp.* takmičenje malim, niskim sportskim automobilom bez karoserije.
- kartirati** (fr. carte) zabeležiti, zapisati; uneti, upisati u kartu; poštanske po-šiljke (pakete i sl.) odaslati sa potrebnim uputnicama, tovarnim listovima itd.
- kartogram** (fr. carte, grč. gramma crta, linija) geografske karta koja, pomoću raznih crtica i sl., prikazuje statističke odnose u pojedinim zemljama.
- kartograf** (fr. carte, grč. grapho pišem, beležim) crtač (ili: izradivač) geografskih karata.
- kartografija** (fr. carte, grč. graphia) nauka o tome kako se rade geografske karte, planovi i sl.; pravljenje geografskih karata, planova i sl.; zbirk geografskih karata.
- kartomantija** (fr. carte, grč. manteia proricanje, gatanje) gledanje u karte, bacanje karata, gatanje (ili: proricanja) iz karata.
- kartometar** (fr. carte, grč. metron mera) sprava za merenje dimenzija geografskog objekta na osnovu geografske karte.
- kartometrija** (fr. carte, grč. mētron) merenje po kartama, nauka o merenju po planovima, na topografskim i geografskim kartama.
- karton** (fr. carton, ital. cartone) kruta i debela hartija; slikarska skica; blok za crtanje; korice od debele hartije (meki povez).
- kartonaža** (fr. cartonnage) pravljenje *cartona*; povezivanje knjiga kartonom; izrađivanje kutija i dr. predmeta od kartona; radnja koja radi poslove sa kartonom; prodavnica predmeta izrađenih od kartona.
- kartonerija** (fr. cartonnerie) veština pravljenja *cartona*, fabrika kartona; predmeti od kartona.
- kartonirati** (fr. cartonner) koričiti, uko-ričiti, povezati knjigu kartonom.
- kartoskop** (fr. carte, grč. skopein) aparat za gledanje malih kinematografskih nizova slika.
- kartoteke** (fr. carte, grč. theke ostava, spremlje, kovčeg) mesto gde se drže karte; registar karata; u knjižarstvu, bibliote-karstvu (knjižničarstvu), trgovini, administrativnoj struci: uredena zbarka karata na kojima je — po alfabetiskom (azbučnom) redu, brojevima ili pojmovima — zapisano ono što može zatrebati (knjige sa imenima pisaca i izdavača, adrese i sl.).
- kartuzijanci** v. *kartezijanizam*.
- kartular** (lat. charta isprava) rukopisni zbornik (zbirka) prepisa isprava, ugovora, testamenata i sl.
- kartuš** (fr. cartouche) 1. isečena hartija ili karton kao mustra (uzorak) za mоловanje ili krojenje; ukraši oko naslova, u obliku razvijenog lista hartije, na planovima, grbovima i sl.; na staroegipat-skim spomenicima; eliptične figure ispunjene hijeroglifima; arhitektonski ukras; fišek, metak; fišeklija (kod konjanika); 2. lopov, razbojnik (po čuvenom pariskom razbojniku *Kartušu*, smak-nutom 1721. godine).
- karunkula** (lat. caruncula mesce, malo parče mesa, sago meso) *ned.* suzna bradavica, krestica.
- karus** (grč. karos) *ned.* samrtni, dubok san, bolest spavanja u visokom stepenu; *karoza*.
- karusel** (fr. carrousel, ital. carosello) viteška igra na konjima u kojoj takmičar pokazuje svoju veština jahanja i gađanja alke; mesto gde se vrše takve viteške igre-utakmice na konjima; okretaljka, vr-teška, *ringlšpil* sa drvenim konjima.
- karuca** (ital. carrozza) kočije na feder.
- karfiol** (ital. cavoli fiori, lat. cauli flores) *bog.* cvetača, poznata biljka sa mesnatim i ukusnim cvetnim plodom.
- karfolog** (grč. kaphphologeo suve grane skidam, suve slamke berem) *med.* bolesnik, ludak ili onaj koji je u bunilu od groznicice, koji čupa krevetski čaršav; *fig.* ce-pi dlaka.
- karfologija** (grč. kaphphologia) *med.* čupkanje krevetskog čaršava, kako rade umobolni i koji su u vatri od groznicice (*krocidizam*); *fig.* cepidlačenje u ocenjivanju.
- karcinit** (grč. karkmos rak, lithos kamen) *geol.* okamenjeni rak.
- karcinoza** (grč. karkmos rak, životinja i bolest) *med.* v. *karcinom*.
- karcivoidan** (grč. karkfnos, eidos vid, oblik) poput raka, sličan raku; *karcinomatozan*.
- karcinologija** (grč. karkfnos, logfa) *zool.* nauka o racima, nauka o ljudskarima, proučavanje ljudskara.
- karcinom** (grč. karkfnoma) *med.* bolest raka; *karcinoza*.
- karcinomatozan** (nlat. carcinomatous) v. *karcinoidan*.
- karcinofobija** (grč. karkfnos rak, phēbos strah) *med.* preteran strah od raka (bolesti).
- kasa** (lat. capsā, ital. cassa) blagajna, metalni ormari gde se čuva novac, mesto gde se novac prima i isplaćuje; *trg.* gotov novac; *kasa defekt*, *kasa deficit*, *kasa manko* manjak pri pregledu faktičkog stanja blagajne i blagajničkih knjiga; *in kasa* (ital. in cassa) nalazi se u kasi, tj. u gotovom novcu; *per kasa* (ital. per cassa) uz plaćanje u gotovom novcu.
- kasaba** (tur. kasaba) gradić, varošica, palanka.
- kasavet** (arap., tur. kasavet) žalost, tuga, briga; kajanje.

kasa-konto (ital. cassa-conto) *trg.* račun blagajne, jedan od računa „glavne knjige“ u koji se zbirno unose, dnevno ili mesečno, sva primanja i izdavanja na blagajni (ovaj se račun *saldira* računom izravnjanja; *sal-do* ovog računa pokazuje stanje blagajne).

kasapin (arap. qassab, tur. kasap) mesar. kasarna (fr. caserne) zgrada u kojoj stalno stanuje vojska; *fig.* kućerina.

kasa-saldo (ital. cassa-saldo) *trg.* ostatak (ili: pretek) posle zaključivanja kase; zaključak stanja kase.

kasatoran (fr. casser poništiti) *prav.* uki-dan, koji ukida, poništavan, koji poništava, smenjuje; *kasatorna klauzula* spo-redan ugovor, koji se dodaje glavnom ugovoru, po kome jedna strana ne mora da se drži ugovora ako druga ne ispunjava njegove odredbe.

kasacija (fr. cassation) 1. otpuštanje iz službe, smenjivanje sa dužnosti, lišenje čina; poništenje, npr. jedne presude i dr.; najviši sud koji donosi konačne odluke o presudama prvostepenih i apelacionih sudova.

Kasacija (ital. cassatione, eng., fr. cassation, nem. Kassation) 2. *iuz.* u HUŠ v. muzička kompozicija za solistički instrumentalni sastav, sroдna *serenada*.

kaea-škonto (ital. cassa-sconto) *trg.* odbitak (ili: smanjenje) kupcima i dužnicima kad kupuju za gotovo ili kad plaćaju dug pre roka.

kasa-štik (nem. Kassenstück) pozorišni komad, film i sl. koji ima mnogo posetilaca, te donosi dobar prihod.

kasa-štraca (ital. cassa-strazza) *trg.* pomoćna knjiga u koju se privremeno unose primili i izdaci, da bi se docnije uneli u glavnu knjigu blagajne.

kaseki-sultana (arap. khos, tur. kaseh) prva sultanova žena, majka naslednika prestola; *up. kadine*.

kasetica (fr. cassette, ital. cassetta, cassa) kasica, sanduče, kutija za novac ili nakit; *arh.* udu bena polja kao ukras na tavanici; *fot.* pljosnata kutija gde se čuvaju ploče ili filmovi; postoje i audio-kasete sa magnetofonskom trakom na koju se snimaju muzika, govor i sl. kao i video-kasete za snimanje TV materijala.

kasetirati (fr. cassette) *arh.* praviti na tavanici udu bena polja.

kasida (arap. quasida) vrsta poduze lirske pesme kojom se veliča neka ličnost.

kasina (ital. casina) v. *kaznio*.

kasir (ital. cassiere) osoba koja rukuje kasom, novcem, blagajnik.

kasirati (ital. cassa, incassare) 1. primiti, naplatitiTM novac; *inkasirati*.

kasirati (ital. cassare, fr. casser) 2. poništiti, proglašiti nevažećim, npr. neki dokument, testamenat i dr.; lišiti čina (ili: zvanja, službe), raščiniti, otpustiti iz službe.

kasiterin (grč. kassfteros kalaj) metalna smesa čiji je glavni sastojak kalaj.

kasiterit (grč. kassfteros kalaj) *min.* prirodan dioksid kalaja, najobičnija kalajna RUDa.

kask (fr. casque) *voj.* šлем, kaciga, kapa sa gvozdenim štitom za odbranu od udarca sablje i šrapnela.

kaskavela (šp. cascabel) *zool.* južnoamerička i srednjoamerička otrovna zmija, *Crotalus tezrificus*.

kaskada (fr. cascade, šp. cascada, ital. cascata) vodopad, vodoskok; vatromet u obliku vodopada.

kaskader (fr. cascadeur) naziv za filmskog radnika koji se specijalizovao za padanje s konja, većih visina itd.; obično zamenuje (dublira) u tim scenama glavnog junaka.

kasko (šp. casco) šлем, kaciga, kalpak; dete mulatskih roditelja; u *lonbru*: „kupo-vanje“ potrebnih karata; *tor.* trup broda; *trg.* osiguranje broda, aviona, automobila od različitih rizika (bez robe i prtljaga).

kasonada (fr. cassonade) neprečišćen šećer iz francuskih kolonija; šećer kuhinjski, za mešenje.

kasta (šp., port. casta, lat. castus čist) stalež, klasa ljudi, društveni red.

kastanija (grč. kastanon, lat. castanea kesten) *bog.* drovo i plod kestena (nazvan po maloazijskom gradu Kastana).

kastanjete (nm. castanetas, fr. castagnettes) *pl.* mali i zvonki koturi od drveta ili slonove kosti koji se nataknut na prste i udaraju jedni o druge pri igranju (nazvani zbog sličnosti sa prepolovljenim keste-nom).

kastel (lat. castellum, castrum) dvorac, za-mak; mala tvrdava, gradić, utvrđeno mesto; *kaštel*.

kastelan (lat. castellanus) upravnik (ili: nadzornik) dvorca (ili: zamka); upravnik ili kuvar jednog društvenog lokala; čuvar kuće; nadzornik gradevina.

kastigacija (lat. castigatio) kažnjavanje, kazna; prekorevanje, ukor.

kastigirati (lat. castigare) kazniti, kažnja-vati; koriti, karati; *kastigovati, kašti-govati*.

kastigovati v. *kastigirati*.

kastitas violata (lat. castitas violata) *prav.* povredena nevinost, povredeno devičanstvo.

kastico (pš. castizo) potomak portugalskih urođenika (kreolaca) i mestika u Južnoj Americi.

kastor (grč. kastor, lat. castor, sskr. kasttiri) *zool.* dabar; dabrovo krzno, dabrovina; šešir od dabrove dlake.

kastoreum (lat. castoreum) *farm.* žućkasta zejtinja tečnost u jednoj žlezdi blizu čmara kod dabra, opojna mirisa i gorka ukusa, služi kao odličan lek protiv bolesti živaca.

kastorin (lat. castor) kao svila sjajna tka-nina od najbolje španske vune; takođe: pamučni konfekcijski pliš.

Kastor i Poluks (grč. Kastor, Polydeykes) *mit.* blizanci spartanskog kralja Tindare-ja, ili Zevsa, i Lede, nerazdvojna braća koja, pošto su pretvoreni u zvezde, služe mornarima kao vodiči i zaštitnici; *fig.* olikeće nerazdvojnog drugarstva i prijateljstva; *astr.* sazvežđe „Blizanci“ u *Zodijaku*; *up.* *Dioskuri*.

kastrametacija (lat. castra logor, oko, metari omediti) *voj.* podizanje i uređivanje poljskog logora; veština podizanje logora.

kastrametrija (lat. castrum logor, fr. castrametrie) veština izbora mesta za logor trupa i njegovo utvrđivanje.

kastrat (lat. castrarre ustrojiti, castratus) uškopljenik, evnuh.

kastracija (lat. castratio) vadenje spolnih žlezda, škopljenje, štirojenje, jalovljenje.

kastrirati (lat. castrare) uškopiti, ustrojiti, ujaloviti; izbrisati, izbaciti, smanjiti; *kastriran spis* spis iz koga su neka mesta izbačena.

kastrola (fr. casserolle, castrole) gperpa, pherpenja, činija, sud za prženje od metala ili gline sa dugačkom drškom ili ručkama.

castrum (lat. castruin) utvrđenje, tvrđava, utvrđeni grad; u srednjem veku: plemički zamak, plemičke gnezdo (lat. castrum nobile)

kast stil (eng. cast steel) liveni čelik.

kat (tur. kat) red, sloj; sprat; materijal za jedno odelo.

kat- (grč. kata) v. *kata-*.

kata- (grč. kata) grčki predlog koji se pojavljuje kao predmetak u mnogim složenica-ma i naučnim terminima, izražava, uglavnom, neko kretanje i pravac nekom cilju, obzir, odnos, prilagodenost, sličnost itd.; služi i za građenje prelaznih glagola; pred samoglasnicima; *kat-* (kat- i kath-).

katabazija (grč. katabasis, kata-balno silazim) ulaz u neku podzemnu prostoriju; u grčkim crkvama: mesto ispod oltara na kome se čuvaju relikvije.

katabolizam (grč. katabole) *biol.* opšti naziv za hemijske procese razlaganje hranljivih materija u organizmu na različita jedinjenja, pri čemu se iz tih jedinjenja oslobada energija potrebna za održavanje života.

katavasija (grč. katabasfa) u pravoslavnoj crkvi: izvodi iz *kanona*; pesme koje se pevaju na jutrenju.

katagma (grč. katagma) *med.* prelom kosti; *pr. Katagmatičan.*

katagrafologija (grč. katagrapho opisem, opisujem, logfa) nauka o opisivanju lekova.

katadioptrika (grč. kata u *katoptrika* i *dioptrika*) *opt.* nauka o pojавama koje poči-

vaju i na odbijanju i na prelamanju svetlosti.

katadioptričan (grč. kata u *katoptričan* i *dioptričan*) *opt.* koji pripada odbijanju i prelamanju svetlosti, koji se tiče odbijanje i prelamanja svetlosti; koji prividno uvećava ili približava predmet gledanja (npr. staklo, ogledalo, naočari).

katakana japanske pismo.

kataklaza (grč. kata-klaeo slomim; savijem) *med.* lomljenje kostiju; grč očnih kapaka.

kataklizma (grč. kataklýsmos poplava, potop) *med.* ispiranje creva, *klistir*; potop, poplava; *fig.* prevrat, slom, propast; *teorija kataklizme* Kivijeovo mišljenje, zasnovano na paleontološkim istraživanjima i pod uticajem biblijskog učenja o stvorenju sveta, po kome će organski svet, usled poremećaja na zemljinoj površini, ponovo biti uništen, a zatim opet se roditi u novom obliku (*teorija katastrofe*).

katakombe (nlat. catacumbæ, ital. catacombe) *pl.* podzemni hodnici, dugi ponegde i više kilometara, u koje su se sahranjivali prvi hrišćani (u Rimu, Na-pulju, Jerusalimu, Sirakuzi).

kataksis (grč. kataksis prelamanje) *med.* prelom kosti.

katakustika (grč. kata, akustike) *fiz.* nauka o odbijanju zvuka; *katafonika*.

kataleksa (grč. katalego prestajem) *četr.* zamena slogova koji nedostaju u stihu doda-vanjem pauze ili produženjem sloga.

katalekte (grč. kata-lego uračunam, ubrojam) *pl.* zbirka odlomaka ili kraćih pesama (npr. Vergilijevih); nepotpuni ostaci dela starih klasičnih pisaca.

katalektičan (grč. kata-lego prestanem, završim; katalektikos koji prestaje) nepotpun; krnj; *katalektičan stih pong.* stih kod koga je poslednja stopa kraća za jedan slog ili više slogova (*supr. akatalektičan*).

katalepsija (grč. katalepsis) *med.* obamrost, ukočenost, grčenje, bolest spavanja; zadržavanje tela i udova u svakom pa i najnezgodnijem datom položaju (usled hipnotičnog stanja i kod nekih duševno bolesnih).

kataleptičan (grč. kataleptikos) ukočen, obamro; *up. katalepsija.*

kataliza (grč. katalysis) rastvaranje; *hem.* ubrzavanje jedne reakcije prostim prisustvom jedne materije (*katalizatora*), koja pri tom ne pretrpi nikakvu stalnu promenu (na katalizi se osniva oksidacija sum-porne kiseline pomoću platine ili željeznog oksida, zatim *katatipija* i dr.).

katalizator (grč. kata-lyo rastvaram) *hem.* supstanca koja ima svojstvo da ubrzava hemijske procese ili da ih izaziva na znatno nižoj temperaturi od one na kojoj bi se ti procesi sami sobom izvršili; *up. kataliza.*

katalitičan (grč. kata-lyo) rastvoran, koji rastvara; *hem.* koji ima svojstvo da dejstvuje *katalizom*, tj. da rastvara druga tela samim dodirom ne sjedinjujući se s njima.

katalog (grč. katalogos) spisak, naročito umetničkih i naučnih zbirki, ili spisak knjiga javnih ili privatnih biblioteka, antikvarnica i izdavačkih preduzeća; prozivnik đaka jednog razreda.

katalogizirati (grč. katalogos) uneti (ili: unositi) u spisak, u katalog; *katalogi-rati.*

katalogirati (grč. katalogos) *v.* *katalogizi-*

katalotičan (grč. kat-alao smrvim) *med.* koji uklanja ožiljke, masnice.

katamenije (grč. katamenios mesečni) *pl. med.* mesečno pranje kod žena, *menstruacija*.

katapazma (grč. katapasma, kata-passo nospem, posipam) *med.* prašak za posipanje i sasušivanje rana.

katapepsijsa (grč. kata-pesso svarim) *med.* svrivanje, potpuno varenje hrane u želucu.

katapeptičan (grč. kata-pesso) *med.* koji se tiče varenja, koji pomaže i olakšava varenje, probavni.

katapirin (grč. kata, rug vatra, organj) *med.* lek protiv vatre, groznice, glavobolje i DR-

kataplazma (grč. kataplasma namazano, premazane, kata-plasso namažem) *med.* gusta kaša od raznih vrsta brašna ili od ukuvanih trava (upotrebljava se, u obliku zavoja, kao sredstvo za održavanje vlage na ranama, otocima i drugim obolelim mestima).

kataplazmirati (grč. kata-plasso namažem) *med.* stavlјati na bolesna mesta obloge od gусте kaše; *up.* *kataplazma.*

katapleksija (grč. kataplexis) *med.* ukočenost tela usled kaplje; kočenje vilica, lica i dr.; *fig.* uplašenost, utučenost.

kataptoza (grč. kataptosis pad) *med. v.* *epilepsija.*

katapult (grč. katapeltes, lat. catapulta) sprava za bacanje kamenja, strela ili kopalja u grčkoj i rimsкоj vojsci; uvrtni (ili: torzional) top; *mor.* mehanička naprava za uzletanje aviona s broda koji nema palubu za uzletanje; mehanizam za automatske odvajanje kosmonauta od svemir-skog broda.

katar (grč. katarrus stakanje, salevanje, katar-reo stačem se, salevam se) *med.* zapaljenje sluzokože nekog organa (nosa, ždrela, grkljana, dušnika, uva, bešike, creva, pluća i dr.) usled nazeba ili mesnog (lokальног) nadražaja, praćeno lučenjem sluzavog proizvoda; kijavica, na-zeb.

katarakt (grč. katarraktes vodopad, lat. cataracta) vodopad, brzak; *med.* zamućenost očnog sočiva, siva ili bela mrena, besna, beločica, belorka, belo perde (*katarakta*);

teh. sprava za regulisanje rada parnih mašina.

katarakta (grč. katarraktes) *med. v.* pod *katarakt.*

kataraktičan (grč. katarraktes) *med.* sa belom mrenom u očima, bolestan od *katarakta.*

kataralan (grč. katar-reo) *med.* koji je u zapaljenju, koji luči sluz; kijavičav, nazebao; *kataralna grozica* grozica praćena lučenjem sluzi; *kataričan.*

katareksa (grč. katarrexis) jako trganje, čupanje; *med.* žestok proliv.

katareuma (grč. katar-reo stačem se, slevam se) *med.* lučenje sluzi, izbacivanje sluzotok.

katarza (grč. katharsis) *med.* čišćenje, ispružnjavanje creva; *fil.* moralno čišćenje i uzdizanje duše iznad svih telesnih, čulnih strasti i prljavština (po Aristotelu cilj tragedije).

katarizam (grč. kathafro čistim) čišćenje jezika; *v.* *purizam.*

kataričan (grč. katar-reo stačem se, slevam se) *med. v.* *kataralan.*

katarka (ngrč. katartakion) drevni ili gvozdeni stub na brodu na kojem se razapinju jedra; *up.* *jarbol.*

katartiza (grč. katartisis urećenje, doterivanje) *med. v.* *katartizam.*

katartizam (grč. katartismos zglobljenje, učaćenje) *med.* nameštanje preolomljene ili iščašene kosti; *katartiza.*

katartika (grč. kathartikos čišćenje) 1. *fil.* nauka, učenje o čišćenju duše veština moralnog očišćavanja; 2. *pl. med.* sredstva za čišćenje creva; *pr.* *katartičan.*

katartister (grč. katartister) hir. instrumenat za nameštanje preolomljenih ili iš-čašenih kostiju.

katasarka (grč. kata, sarx meso) *med. v.* *anapsarka.*

katastaza (grč. katastasis) *poet.* deo drame u kome se zaplet, počet u *epitazi*, joni više zamršava i zapliće, dok se, u *katastrofi*, potpuno ne rasplete; *ret.* deo govora u kojem se izlaže predmet za raspravljanje; *med.* stanje, sastav.

katastaltika (grč. katastaltikos podesan za zaustavljanje, za sprečavanje, katastello zaustavljam, sprečavam) *pl. med.* sredstva za zaustavljanje krvi.

katastar (nlat. catastrum) državna ustanova za istraživanje čistog prihoda od zemljišta i odmeravanje poreza na zemlju; zadatuk katastra je da prikupi potreban materijal za procenu i da spremi osnovu za sastav baštinskih knjiga, gruntovnica.

katastih (grč. kata, stfchos red, vrsta) u starim srpskim manastirima: ručna knjiga u koju je manastirska uprava upisivala sve priloge i zaveštanja što ih je narod darivao, „pisao“ manastiru.

katastrirati (nlat. catastrum) uneti (ili: unositi, uvoditi, uvesti, upisati, upi-sivati) u *katastar.*

katastrofa (grč. katastrophe) preokret, prevrat, obrt, presudan, odlučan trenutak; u drami: odlučan događaj koji dovodi do rešenja zapleta (*up. epitaza i katastaza*); svaki odlučujući, naročito nesrećan obrt; težak (ili: nesrećan) događaj, propast; *teorija katastrofe* v. pod *kataklizma*; *pr. catastrofalan*.

katastrofizam (grč. katastrophe) prevrat, preokret; propast) teorija po kojoj su neke geološke i biološke pojave bile prouzrokovane *katastrofama*, ili naglim i silnim poremećajima u prirodi, u Zemljinoj kori.

katashazmus (grč. kata-schazo zaparam) *med.* lokalno puštanje krvi pomoću kupica.

katasheza (grč. kataschesis) *med.* dobar, povoljan telesni sastav.

katataza (grč. katateino istežem, katarasis uzglobljena istezanjem) *med.* nameštanje prelome kosti.

katatipija (grč. kata, typos otisak) *med.* fotografski postupak, osnovan na *katalizi*, pri pravljenju kopija sa negativa i bez uticaja svetlosti.

katatomija (grč. katatonos manje napregnut nego što bi trebalo da bude) *med.* duševna bolest praćena povremenom melanholijom, potpunom nepokretljivošću, grčevima, raznim halucinacijama, sumanutim idejama i sl.

katafalk (ital. catafalco, fr. catafalque) postolje ukrašeno crnim draperijama i dr. na koje se meće sanduk sa mrtvaczem, svećani odar.

katafonika (grč. kata, phone zvuk) *fiz.* v. *ka takustika*.

katafora (grč. kataphora san sa zanosom) *med.* dubok bolesnički san, bolesna želja za spavanjem.

kataforeza v. *elektroforeza*.

katafrakt (grč. kataphratto oklopim, kata-phraktos oklopljen) gradnji oklop; *med.* zavoj za prebijena rebra.

katahreza (grč. katachresis) rdava upotreba; *ret.* pogreška u upotrebi figura, bilo da je samo jedna figura nelogične i netaćna, ili da su dve figure rdavo vezane, npr.: „Na troje je vojsku razdvojio”, „Kliče Arap iz grla bijela” itd.; *pr.* katahesti-čan.

katgut (eng. catgut) *hir.* konac, ranije izradi-van od mačjeg creva (eng. sal=mačka), kojim hirurzi podvezuju krvne sudove.

kateget (grč. kathegetes) voda, učitelj, vaspi-tač. **kategzohen** (grč. kat' exochen) prvenstveno, po prevashodstvu, osobito, odlično izvanredno.

kategorizirati (grč. kategoreo) v. *kategori-sati*.

kategorija (grč. kategorfa) odsek, vrsta, rod, klasa, red; *fil.* najopštiji pojmovi bez kojih se ništa ne može zamisliti a da se ne bi moglo podrediti pod jedan od tih

najopštijih pojmova. Po Aristotelu, takvih kategorija ima 10: *Supstancija* (čovek, konj); *Koliko* (od dva laka, od tri laka); *Kakvo* (belo, gramatički); *Odnos, prema* (dvostruko, pola, više); *Gde* (na trgu); *Kada* (dan, lane); *Položaj* (ležati); *Stanje* (biti opremljen); *Delati* (seći, kopati); *Trpeti* (biti bijen, zepsti). Po Kantu, kategorije su osnovni pojmovi saznanja (*apriori pojmovi*) koji omogućuju saznanje, jer su funkcije za suđenje, i dele se na 4 grupe (svaka sa po 3 dela): *kvalitet, kvantitet, relacija i modalitet*. Po Hegelu: objektivni pojam stvari čini samu stvar”.

kategorisati (grč. kategoreo) uređiti, uređi-vati, deliti po vrstama (ili: rodovima, strukama), razvrstati, razvrstavati, srediti, sreditavati.

kategoričan (grč. kategorikos koji tvrdi) koji tvrdi bezuslovno, bezuslovan, odlučan, određen, tačan, jasan; *fil.* *kategoričan sud log.* sud u kome se jednom subjektu naprosti nešto daje ili odriče.

kategorički imperativ *fil.* imperativ dužnosti, koji je nemački filozof Kant ovako postavio: Dela j tako da *maksima* (ili: načelo* princip) tvoje volje u svako doba istovremeno može važiti kao načelo opštег zakonodavstva; *ua. imperativa*

katedre (grč. kathedra sedište) stolica, učiteljev sto; uzvišeno mesto sa naslonom za grudi, sa koga nastavnik drži predavanje; biskupska, papska stolica; *fig.* naučni predmet na univerzitetu (katedra slavistike, filozofije itd.); *eks katedra* (lat. eh cathedra) na način onoga koji govori zvanično, sa autoritetom.

katedrala (grč. kathedra sedište) glavna, saborna crkva, pored koje obično stanuje crkveni velikodostojnik (patrijarh, biskup, vladika).

katedralan (grč. kathšdra) koji se tiče biskupske, vladičanske vlasti, saborni.

katenačar (lat. catenarius) verigast, lan-čast, u obliku lanca.

katenačarija (lat. catena lanac, catenaria) *mat.* lančanica, kriva linija koju gradi lanac ili konopac podjednake gustine koji slobodno visi o dvema utvrdenim tačkama koje nisu u istoj uspravnoj, vertikalnoj, liniji.

katenačacija (lat. catenatio) vezanje lancem; ulančavanje, spajanje, pripajanje.

katenačacija (lat. catena, sa tena tio) proces slivalja glasova u glasovne skupine, tj. slogove reči; ščitavanje; sastavni deo procesa početnog čitanja.

katenučiran (lat. catenula) verižica, lančić, sastavljen od lančića, sastavljen od člančića.

katereza (grč. kathalresis smanjivanje, smršavljenje) *med.* klonulost, slabost, utuče-nost.

kateretika (grč. kathairetikos podesan za slabljenje) *pl.* sredstva za slabljenje, umr-tljivanje; sredstva za ubijanje; sredstva za nagrizanje.

kateta (grč. kathete uspravnica, uspravna linija, kathemi spuštam) *geoa.* strana u pravouglom trouglu koja sa drugom stranom toga trougla zaklapa ugao od 90° ; *up. hipotenuza.*

katetar (grč. katheret ono što se spušta) *med.* valjasta cev od kaučuka ili metala koja se uvlači kroz mokraćnu cev u mokraćni mehur radi veštačkog popuštanja za-držane mokraće; upotrebljava se i za unošenje lekova u telo.

kateter (grč. katheret) *med. v. katetar.*

kateterizam (grč. katheret) *med.* ispuštanje zadržane mokraće uvlačenjem *katetra* u mokraćni mehur.

kateterizirati (grč. katheret) ispuštati za-držanu mokraću pomoću *katetra.*

katetometar (grč. kathete uspravnica, uspravna linija, metron mera, merilo) sprava za merenje razlike u visini dveju tačaka, naročito malih razlika nivoa tečnih stubova u cevima; takođe: aparat za merenje lubanja.

kateheza (grč. katechesis usmena nastava) poučavanje; u hrišćanskoj crkvi: poučavanje u obliku pitanja i odgovora; poučavanje onih koji »sele da pređu u hrišćanstvo.

catehet (grč. kat-echetes nastavnik, učitelj) veroučitelj koji poučava putem pitanja i odgovora; učitelj nauke o veri; *katiheta.*

catehetika (grč. kat-echeo usmeno poučavam) veština poučavanja u veri u obliku pitanja i odgovora; metodsko upućivanje i uvođenje u ovu veština; *katihetika.*

catehizacija (nlat. catechisatio) poučavanje u veri u obliku pitanja i odgovora; *katih-i-zacija.*

catehizirati (grč. katechizo) poučavati u veri putem pitanja i odgovora.

catehizmus (grč. katechismos) svaki kratak i jezgrovit udžbenik neke nauke ili umetnosti; udžbenik o osnovama hripcanske vere, napisan u obliku pitanja i odgovora; *ka-tih-i-zis.*

katilinizam pravljenje zavere, zavereničke spletke i intrige (po L. S. Katilini, tvorcu jedne opasne zavere uperene protiv republike u starom Rimu, koju je otkrio i osuđio Ciceron).

katirati (fr. catir) valjati i presovati štofove da bi dobili veću jakost i sjaj-nost.

katiheta (grč. kat-echeo) *v. catehet.*

katihizacija (grč. kat-echeo) *v. catehizacija.*

katihizis (grč. katechismos) *v. catehizmus.*

katjon (grč. kation ono što silazi, silazeće, katiensilaziti) *fiz.* elektropozitivan elemenat koji se u elektrohemiskom razlaganju razvija na katodi (*supr. anjon;*

Faradejeve kovanice), npr. vodonik, cink (anjon npr. hlor, azot).

katoda (grč. kathodos put nadole) *fiz.* 1. put kojim električna struja napušta elektro-lit i prelazi u negativan pol; tačka ili mesto ili površina u dodiru sa negativnim polom; 2. jezička upotreba poistove-tila je krajeve elektrolita, tečnoga pro-vodnika, sa naleglim krajevima metalnoga provodnika, elektrodama, te negativnu *elektrodu* naziva katodom.

katodna cev naprava u kojoj se proizvode katodni zraci odn. mlaz elektrona (Brau-nova cev). Nalazi primenu za katodne osciloskope, televizijske prijemnike i DR-

katodni zraci *fiz.* zraci sastavljeni od elektrona; nastaju pri električnom pražnjenju u cevi u kojoj pritisak spadne na nekoliko stotih milimetara žive; svetleći stub odvoji se od katode pri čemu iz katode izlaze plavičasti zraci koji se zovu katodni. Oni se prostiru pravoli-nijski dok ne udare o anodu ili stakleni zid, pri čemu staklo fluorescira zelenkasto; *up. katoda.*

katodofon (grč. kathodos put naniže, phone zvuk) vrsta mikrofona za tonfilm i radio, kod koga *ionizirani* vazduh služi kao provodnik struje -između slabo zagrejane svetle *katode* i *anode.*

katolizirati (grč. kata, holos CEO) prevesti (ili: prevoditi) u rimokatoličku veru, pokatoličiti.

katolik (grč. kata, holos, katholicos opšti, celinski) 1. hripgčanin koji svoje crkve-no verovanje smatra kao jedino pravo i obavezno, pravoverni hrišćanin; 2. pristalica (ili: član) rimokatoličke crkve.

katolikon (grč. kata, holos, katholikón opšte) nešto opšte; naročito: opšti rečnik, rečnik sveg znanja; opšti lek, tj. lek koji treba da leči sve bolesti.

katolicizam (grč. kata, hčlos, katholikos) shvatanje i tumačenje hrišćanstva u duhu rimokatoličke crkve; rimokatolička veroispovest.

katolički (grč. kata, holos, katholikos) opšti, opštevažeći; pravi, pravoverni; koji se tiče rimokatoličke crkve, koji pripada rimokatoličkoj crkvi, papski.

Katon (lat. Cato) čuveni rimski državnik, nepomirljivi protivnik Kartage, velik rodoljub i strog moralista (234—149. pre n. e.); *fig.* ozbiljan mudrac, strog i neumitan sudija u pitanjima morala.

katonizam strogost u pridržavanju moralnih i etičkih normi, strogo poštovanje tih normi (prema imenu rimskog državnika Katona).

katoptrika (grč. kat-optron ogledalo) *opt.* nauka o odbijanju svetlosti; *anakamptika.*

katoptromantija (grč. kat-optron ogledalo, manteia proricanje) proricanje iz ogledala.

- katorga** (grč. katergon, delo, rad) robija, prinudni rad, kuluk.
- katoterika** (grč. katoterikos koji čisti) *al. med. sredstva, lekovi za čišćenje; pr. ka-toteričan.*
- katoha** (grč. katoche ukočenost) *med. krutost, ukočenost udova; tvrdo spavanje pri otvorenim očima.*
- katren** (fr. quatrain) *post. strofa od četiri stiha, četvorostih.*
- katronin** *tehnol. vrsta hemijskog jedinjenja koje se upotrebljava za punjenje vatreških snih aparata.*
- katul-bujruntija** (arap. qatl, tur. katal ubistvo, pogubljenje) pismena zapovest kojom se naređuje da se neko pogubi.
- katul-ferman** (arap. qatl, tur. katil) sultanova pismena zapovest kojom se naređuje da se neko pogubi.
- katun** (arap. kuton, ital. cotone, pamuk, engl. cotton) vrsta krute i sjajne pamučne tkanine, obično sa šarama, sa mustrama.
- kathipnija** (grč. kata, hypnos san) *med. veoma tvrd san, dubok san.*
- kačuša** (rus. *hip.* od Katarine) popularan naziv za sovjetsku višecevnu (plotunska) raketna oruđa iz drugog svetskog rata.
- kauboj** (eng. cowboy) kravar, govedar, pastir, na konju na zapadu Sjedinjenih Američkih Država.
- kaudalan** (lat. caudalis, cauda, rep) *zool. koji pripada repu, repni.*
- kaudiljo** (šp. caudillo voda) voda; titula španskog diktatora generala Franka; *up. duče, firer.*
- kauza** (lat. causa) uzrok; razlog, povod, pobuda; pravna stvar, pravio pitanje, sporno pitanje, parnica, *in kauza* (lat. in causa) *prav.* u spornoj stvari.
- kauza eficiens** (lat. causa efficiens) dej-stveni uzrok, učinski uzrok, uzrok koji prethodi delu, stvarni uzrok (*supr. kauza finalis*).
- kauza kriminalne** (lat. causa criminalis) *prav.* krivični predmet, predmet krivične parnice.
- kauzalan** (lat. causalis) uzročan, uzročni; *kauzalna konjunkcija* *gram.* uzročna svezičica; *kauzalna ili uzročna rečenica* zavi-sna rečenica kojom se kazuje uzrok radnje u glavnoj rečenici, npr.: Poslušaj, ga, jer je pametan.
- kauzalgija** (grč. kausis paljenje, algos bol) *med. jaki bolesti u ruci ili nozi.*
- kauzalizam** (lat. causa) naglašavanje kauzalnosti, uzročne povezanosti pojave.
- kauzalitet** (lat. causalitas) *fil.* uzročnost, uzročna veza, odnos između uzroka i posledice; *princip kauzaliteta* glasi: svaka promena mora imati i svoj uzrok.
- kauzal-neksus** (lat. causa uzrok, causalis uzročni, nexus veza) *prav.* u krivičnim delima: uzročna veza između krivične radnje koju je učinio izvršilac i štetnih posledica koje su usled te radnje nas-
- tale; dok se ne utvrdi ta veza, smatra se da ne postoji ni krivična odgovornost.
- kauzalno-genetičan** (lat. causa grč. genesis postanak) koji izlaze uzroke razvitka, koji počiva na uzrocima razvoja.
- kauza sine kla non** (lat. causa sine qua non) uzrok bez koga se nešto ne bi uopšte ni dogodilo, tj. glavni, osnovni uzrok.
- kauza sui** (lat. causa sui) *fil.* sam sebi uzrok, bezuzročan, apsolutan.
- kauzativan** (nlat. causativus) uzročan, učinski; *kauzativni glagoli* *gram.* glagoli koji iskazuju uzrok neke radnje, uzročni, učinski, *faktitivni glagoli* (npr. *deliti, belim* je kauzativan — znači: činim da nešto postane belo — prema glagolu *bele-ti, belim*, koji znači: postajem belo).
- kauzator** (nlat. causator) vinovnik, tvorac.
- kauza finalis** (lat. causa finalis) krajnji uzrok, krajnji cilj, svrni uzrok.
- kauza civilne** (lat. causa civilis) *prav.* građanski spor, predmet građanske parnice.
- nauk** (tur. kavuk) okrugla kapa od deblje tkanine oko koje Turci obavijaju čalmu.
- kaul** (arap. qawl, tur. kavıl) reč, govor; uslov, ugovor.
- kauledon** (grč. kaulos stabljika) *med. poprečan prelom kosti.*
- kaulescentan** (lat. caulis stablo zeljastih biljaka) bog. koji utiče na stvaranje stabla, koji stvara stablo.
- kauliklue** (lat. cauliculus) *apx.* cvetno stablo na glavi korintskih stubova.
- kauliflorija** (grč. kaulēs stabljika, lat. flos, floris cvet) *bog.* pojava cvetova na starijim delovima stabla i grana.
- kaulom** (lat. caulis stablo) *bot.* svaka stabljići slična tvorevina na biljci (za razliku od lišća, korena i dr.).
- nauma** (grč. kauma vrućina, žar) *med.* jaka vatra, groznična vatra.
- kaunt** (eng. count) u Engleskoj: naziv za „grofa“ koji nije Englez, za razliku od *erl-a*, engleskog grofa.
- kauper** (eng. couper) *tehn.* aparat za zagrevanje vazduha potrebnog za proizvodnju gvožđa u visokoj peći.
- kaur v. daur.**
- kauri** (eng. cowrie) 3007. vrsta afričkog puža *Suraea moneta* iz fam. Cypraeidae, čija se šarena ljuštura upotrebljavale kao sredstvo plaćanja, umesto novca.
- kaustika** (grč. kaustikos nagrivan, koji nagriva) 1. *pl.* sredstva za nagrivanje, za najedanje; *kaustična sredstva;* 2. sposobnost nagrivanja pomoći *kaustičnih sredstava;* takođe: nauka o *kaustičnim kri-vuljama* (v. pod *kaustičan*).
- kausticitet** (nlat. causticitas) nagriznost, najednost, moć (ili: svojstvo) nagrivanja (ili: najedanja); *fig.* zajedljivost, za-grižljivost, podsmešljivost.
- kaustičan** (grč. kaustikós) nagrivan, najedan, koji nagriza, koji najeda; *fig.* zajedljiv, zagrižljiv, satiričan; *kaustična kri-*

- vulja (linija) fiz.** kriva linija koju obrazuju svetlosni zraci koje je odbila ili prelomila neka kriva površina; **hen. kau-stična soda** jedinjenje natrijuma, vodonika i kiseonika (NaHO).
- kaustičnost** *v. kausticitet.*
- kaustobioliti** (grč. kaustikos koji gori, bios život, Hthos kamen) sedimenti koji gore (ugalj, bitumen, nafta i dr.).
- kautela** (lat. cautela) *prav.* mera predostrožnosti, odredba ugovora kojoj je cilj obezbeđenje od moguće štete.
- kautelarna jurisprudencija** deo praktične pravne nauke koji se bavi merama za obezbeđenje od moguće štete.
- kauterizacija** (nlat. cauterisatio) *med.* sagorevanje rane u cilju sprečavanja daljeg procesa, veštacke otvaranje rane pomoću nagriznih (ili: razjednih) hemijskih sredstava, usijanog metala ili varnica električne struje visokog napona.
- kauterizirati** (nlat. cauterisare) *med-* lečiti pomoću površinskog nagrizanja ili sagorevanja tkiva.
- kauterijum** (grč. kauterion) *med.* sredstvo za nagrizanje, za površinsko sagorevanje tkiva u cilju lečenja; metal pomoću koga se vrši *kauterizacija*.
- kaucija** (lat. cautio) jamstvo, jamčevina, izvesna suma novca položena na ime jamstva za nekoga ili za sebe, zaloga; *realna kaucija* (lat. cautio realis) *prav.* osiguranje dobara.
- kaucirati** (lat. cautio) položiti (ili: polagati kauciju) (ili: jamčevinu).
- kauč** (eng. couch postelja, ležaj) moderni krevet sa malim naslonom koji može da posluži i za sedenje.
- kaučuk** (fr. caoutchouc) guma koja se dobiva iz mlečnog soka izvesnih tropskih južnoameričkih, afričkih i indijskih drveta, naročito od drveta *ficus elastica*; mnogo se upotrebljava u privatnom životu, tehniči i nauci (reč uzeta iz jezika brazilskih Indijanaca, cahuchu suze drveta).
- kafa** (arap. qahwa, fr. cafe, eng. coffee, nem. Kaffee) 1. drovo poreklom iz Etiopije, raste u Arabiji, ist. Indiji i ostalim tropskim krajevima Starog i Novog sveta; koštuničav plod toga drveta; poznato i omiljeno piće od toga ploda.
- kafa 2. trg.** vrsta indijskog katuna.
- kafana** (tur.) *v. kavana.*
- kafe** (fr. cafe) kafa (roba i piće); kafana; *kafe-restoran* (fr. cafe-restaurant) kafana i gostonica; *kafešantan* (fr. cafè--chantant) kafana u kojoj se priređuju artističke, naročito pevačke predstave.
- kafeizam** *med.* oboljenje koje nastaje od preteranog pijenja kafe.
- kafeni** (arap., qahwa, nlat. caffeinum) *lei. v. kofein.*
- kafilerija** (nem. Kaffillerie) ustanova u kojoj se uništavaju lešine uvijenih i uginu-
- lih životinja, strvodenica (nemački izraz iz HUP v.).
- kaftan** (pere., tur. kaftan) duga gornja haljina, muška i ženska, obično od plave čohe; kod Turaka: počasna duga gornja haljina koju su sultani iz počasti davali stranim podanicima; kod Rusa: dugačak kaput (narodna nošnja).
- kahal** (hebr.) *v. kagal.*
- kaheksija** (grč. kachexfa rđavo stanje tela, zdravlja, kakos rđav, hexis stanje, svojstvo) *ned.* slabo stanje zdravlja, rđav izgled, oronulost, kao posledica teških hroničnih opštih bolesti (sifilisa, tuberkuloze, raka i dr.); *kahektika.*
- kahektika** (grč. kakos, hexis) *med. v. kaheksija.*
- kahektičan** (grč. kakos, hcxis) *med.* slab, tuberkulozan, ispijan bolešću.
- kaciga** (lat. cassis) vrsta šlema.
- kacik** (ši. caciue) haitska reč kojom se naziva poglavica divljih indijanskih plemena u Srednjoj Americi, Meksiku i Gvatemale; oni su i danas predsednici indijanskih opština.
- kama** (ital. caccia lov) *muz.* lovačka muzika sa rogovima.
- kačak** (tur. kapak) 1. begunac, odmetnik; 2. prokrijumčarena roba.
- kačamak** (tur. kacamak) vrsta jela od kukuruznog brašna, mammaljuga, žganjci, pura; *palenta.*
- kačkavalj** (ital. caciocavallo) vrsta prevre-log presovanog sira, spravljenog obično od ovčeg mleka.
- kačket** (fr. casquette, ital. caschetto) kapa sa štitom; oficirska kapa.
- kašika** (tur. kasik) žlica, ožica.
- kaširati** (fr. cacher) kod knjigovezaca: obaviti hartijom, prevući hartijom; prile-piti, staviti na platno, npr. geografsku kartu; kriti, prikrivati, prečutati, zatajiti.
- kaškavalj** *v. kačkavalj.*
- kašmir** (sskr. kacmira, fr. cachemir) vrsta fine i mekane tkanine koja se izrađuje od kostreti kašmirskih koza.
- kaštel** (lat. castellum) *v. kastel.*
- kaštelan** *v. kastelan.*
- kaštigovati** (lat. castigare) *v. kastigirati.*
- k&adar** (lat. quadra) 1. /tom. prav kvadratni ili pravougaoni paralelepiped; *arh.* pravilno otesan četvorougli zidarski kamen.
- kvadar** (ital. quadro) 2. slika, slikarski rad četvrtastog oblika.
- kvadernarija** (ital. quadernario) *post.* strofa sa četiri stiha jednog soneta.
- kvadragezima** (lat. quadragesima) kod katolika: četrdeseti dan pre Uskrsa, prvi dan uskršnjeg posta.
- kvadragezimale** (nlat. quadragesimale) kod katolika: četrdesetodnevni post, uskršnji post.
- kvadrant** (lat. quadrans) četvrti deo jedne celine, četvrtina kruga; *astr.*, *brod.* sprava

za merenje visine planeta, služila za određivanje položaja broda (četvrtina kruga podeljena na stepene); *voj.* instrumenat za upravljanje topova; sprava za merenje uglova, uglomer.

kvadrati elektrometar *fiz.* veoma osetljiv instrument za merenje električnog tovara (ili: električnog naboja, opterećenja).

kvadrat (lat. quadratum) *mat.* četvorougaonik sa jednakim stranama i uglovima; *kvadrati metar* površina od 1 m dužine i 1 m širine; *alt.* drugi stepen (druga potencija).

kvadrati (lat. quadratum) *pl. tip.* veći delovi sloga, dugi 24, 36 i 48 tipografskih tačaka (*punktova*).

kvadratne jednačina *mat.* jednačina drugog stepena (kod koje nepoznata veličina стоји на drugoj potenciji).

kvadrati (lat. quadratus) četvorouglast, četvrtast; *mat.* kvadrati broj druga potencija, tj. proizvod koji se dobija kad se jedan broj pomnoži samim sobom; *kvadratni koren* broj koji je „osnova“ jednog *kvadratnog broja*, npr. 5 je kvadratni koren od 25 ($V/25 = 5$); *kvadratni metar* v. pod *kvadrat*; *min. kvadratni* kristalni sistem v. *tetragonalni kristalni sistem*.

kvadratura (lat. quadratura) 1. *mat.* izna-laženje jedne površine jednakе sa nekom danom površinom, naročito iznalaženje kvadrata jednakog po površini sa jednom danom površinom, kao u čuvenom problemu koji se zove *kvadratura kruga*, tj. pretvaranje kruga u kvadrat s jednakom površinom pomoću šestara i lenjira; *fig. tražiti kvadraturu kruga* tražiti nešto nemoguće, pošto je broj *ut* (*pi*) *transcen-dental* broj; 2. *astr.* odnosni (relativan) položaj dvaju nebeskih tela kada je njihova razlika dužine 90° .

kvadrivalvan (lat. quattuor četiri, valva krilo vrata, valvulae mahune, ljske) *bog.* koji ima četiri mahune, četvoromahunast; *zool.* koji ima četiri ljutištva.

kvadrivalent (lat. quadrivalent) *hen.* četvorovredan, koji je (tj. jedan atom nekog elementa) vezan sa četiri atoma vodonika, četvorovalentan; *up., valencija*.

kvadrivaskularan (lat. quattuor četiri, vasculum sudić) *bog.* koji ima četiri čašice (čaške) četvorodomni.

kvadrivijum (lat. quadrivium, quattuor, via put) mesto gde se sastaju četiri puta, raskrsnice; u srednjem veku: četiri dela matematike: aritmetike, geometrija, astronomija i muzika, koje su stari, pored *trivijuma* (gramatike, retorike i dija-lektike), pod imenom „sedam slobodnih nauka“, smatrali glavnim predmetima višeg školskog obrazovanja.

kvadrita (lat. quadriga, quattuor, jugum zaprega) zaprega od 4 konja; dvokolice sa 4 konja (u starom veku upotrebljavate naročito pri utakmicama, trijumfima i sl.);

um. plastično prikazivanje ovakvih kola; *med.* unakrsni zavoj.

kvadrienalan (lat. quadriennalis) koji ima četiri godine, četvorogodišnji.

kvadrienijum (lat. quadriennium) četvorole-će, vreme od četiri godine.

kvadrilijun v. *kvadrilion*.

kvadrilion (nl. quadrillio) milion tri-ljona: jedinica sa dopisane 24 nule, tj. 10^{24} (u SFRJ, SSSR, Engleskoj, Nemačkoj), ili jedinica sa dopisanih 15 nula, 10^{15} (u SAD, Francuskoj).

kvadrimani (lat. quadrimani) *pl. zool.* v. *kvadrumani*.

kvadrinom (lat. quattuor četiri, nomen ime) mat. veličina koja se sastoji od četiri člana, četvoročlan izraz, četvoroimena količina.

kvadrinoman (lat. quattuor, nomen) *mat.* koji ima četiri člana, četvoročlan, četvoro-imen (izraz).

kvadripartirati (lat. quadripartire) deliti sa 4, podeliti na četiri dela.

kvadripartiran (lat. quadripartitus) podeljen na četiri dela, četvorostruk.

kvadriparticija (lat. quadripartitio) deljenje na četiri dela, četvrtanje.

kvadirirati (lat. quadrare) napraviti četvoročlastim; *mat.* iznači površinu jednaku sa nekom danom površinom, iznači kvadrat jednak po površini sa jednom danom površinom; broj (ili; izraz) podići na drugi stepen, tj. pomnožiti ga sa samim sobom; napraviti na spoljašnjem zidu takve useke da izgleda kao da je sastavljen od četvrtastog kamenja; *fig.* slagati se, složiti se, biti prilagoden.

kvadrirema (lat. quadriremis) lađa sa četiri reda vesala (veslačkih klupa).

kvadrisekcija (lat. quattuor četiri, secare seći, nlat. quadrisectio) deljenje na četiri dela, rasecanje na četvoro, četvrtanje.

kvadrisilabum (lat. quattuor, grč. syllabos slog) četvorosložna reč; *pr. kvadrisila-bičan*.

kvadrifilan (lat. quattuor, grč. phyllon list) bot. četvorolist, sa četiri lista.

kvadrifloran (nl. quadrifloris) *bog.* sa četiri cveta, četvorocvetni.

kvadrifolij(um) (nl. quadrifolium) bot. četvorolist, sa četiri lista; *pr. kvadrifloran*.

kvadrifilan (lat. quattuor, grč. phyllon roobličan, koji ima četiri oblika).

kvadricikl (nl. quadri-cyclus) velosiped na četiri točka; *up. bicikl*.

kvadro (ital. quadro) muz. komad za četiri glasa ili instrumenta (*kvartet*); arh. ploča (kocka) u podnožju spomenika.

kvadrumani (lat. quadrumanus) *pl. zool.* sisari sa četiri ruke, tj. majmuni.

kvadrupedi (lat. quadrupedes) *pl. zool.* četvornošci, četveronožni sisari.

kvadruplika (lat. quadruplum) *prav.* četvrti spis ili treći odbrambeni spis optuženoga, odgovor na *tripliku*.

kvadrušrati (lat. quadruplare) učetvorostručiti, učetvorostručavati, učetvoro-gubiti, učetvorogubljavati, izraditi u četiri primerna.

kvaduplicirati (lat. quadruplicare) v. *kvadruplicari*; *prav.* predati sudu kvadru-pliku.

kvadrumplum (lat. quadruplum) ono što je četvorostrukuo, četvorogubo, u četiri primerna.

kvadšiling (hol. quadschilling) holandski srebrni novac.

kvazar (Quasar od eng. quasi stellar radio source tj. tobožnji zvezdani izvor) do sada najudaljeniji uočeni kosmički objekti (i do 12 miljardi svetlosnih godina) izvanrednog sjaja, neuporedive gustine i energije, čije poreklo i struktura još nisu dovoljno naučio objašnjeni.

kvazi (lat. quasi) kao, kao da, gotovo, skoro, donekle, otprilike; *muz.* kao, skoro; u sastavljenim rečima (složenicama) obično u značenju: tobožnji, vajni, polu-, nadri-, npr. kvazi-naučnik, kvazi-umetnik itd.

kvazi-affinitet (lat. quasi affinitas) *prav.* odnos sličan rodbinskom odnosu.

kvazi-dezercija (lat. quasi desertio) *prav.* postupak jednog supružnika koji je sličan napuštanju bračne zajednice, nevršenje bračne dužnosti.

kvazi-delikt (lat. quasi delictum) *prav.* delo ili radnja koja se graniči sa prestupom i koja se, u svojim privatnopravnim dej-stvima, tretira kao prestup; neizmeran prestup, prestup bez preduvišnjaja.

kvazi-dominij(um) (lat. quasi dominium) *prav.* prividna svojina, koja se prethodno tretira kao svojina.

kvazi-kontrakt (lat. quasi contractus) *prav.* prividan ugovor; pravni odnos koji se tretira i smatra kao ugovor pošto ne postoji pravi ugovor, prečutan ugovor.

kvazi legitimitet (lat. quasi legitimitas) *prav.* prividna (ili: tobožnja) zakonitost.

Kvazimodo (lat. Quasimodo) grbavi zvonar Bogorodičine crkve u Parizu, glavni junak romana Victora Igoa: „Bogorodičina crkva u Parizu”; fig. nakaza, rugoba.

kvazimodogeniti (lat. quasi modo geniti) *pl.* „kao da su tek rođeni”, prva nedelja posle Uskrsa, „bela nedelja” (zato što su tada, u staro hrišćanske vreme, kršteni poslednji put nosili svoje bele haljine).

kvazi-posesija (lat. quasi-possessio) *prav.* nestvarno posedovanje, posedovanje netelesnih stvari, čije se stvarno posedovanje u pravom smislu ne može zamisliti.

kvazi-tradicija (lat. quasi traditio) *prav.* radnja koja zamenjuje radnju formalne predaje.

kvazi-uzusfruktus (lat. quasi ususfructus) *prav.* pravo koje se daje nekome da uživa

neku stvar pod uslovom da jednom stvar iste vrste i vrednosti dade u naknadu za nju.

kvale (lat. qualis kakav, quale kakvo) svojstvo, osobina, kakvoča.

kvalitativav (lat. qualitativus) kakvočni, osobinski, koji se odnosi na osobinu, kakvoču, vrednost neke stvari; *kvalita-tivna razlika* razlika usled pripadnosti dvama rodovima, razlika po kakvoči (*supr. kvantitativna razlika*); *hen.* v. *analize*.

kvalitet (lat. qualitas) kakvoča, svojstvo, osobina; vrlina, vrednost, dobrota, dobra osobina; *log.* *kvalitet suda* svojstvo suda s obzirom na potvrđivanje i odricanje predikata (afirmativni — potvrdim i negativni — odrečni); *psih.* *kvalitet osećaja* ono glavno svojstvo jednog osećaja koje ga čini onim što je.

kvalitetni (lat. qualitas kakvoča) koji je dobre kakvoče, koji je od vrednosti.

kvalifikativan (lat. qualificatus) odre-dan, koji bliže određuje, koji pridaje ili određuje osobinu, svojstvo.

kvalifikator (lat. qualificator) *prav.* izve-stilac, odredilac jednog krivičnog dela prema krivičnom zakonu, referent, tuži-lac (u krivičnim delima).

kvalifikacija (lat. qualificatio) određivanje kakvoče ili svojstva, pridavanje (ili: davanje) imena čemu; vrednost, sposobnost, upotrebljivost; *prav.* pravni osnov tužbe, tj. zakonski naziv jednog krivičnog dela koje je predmet tužbe, zajedno sa izvođenjem krivičnog zakona, koji se, po predlogu tužioca, ima da primeni; *kvalifikacije pl.* sposobnosti nečije za što, naročito s obzirom na svedočanstva o svršenim školama, ospozobljena, ospozobljenost.

kvalifikovan (lat. qualificatus) sposoban (ili: dorastao) za neki posao, ospozobljen, stručno spremjan.

kvalifikovati (lat. qualificare) odrediti (ili: određivati, pridavati, pripisati, pripisivati, pridati) izvesne osobine, kakvoču nekome ili nečemu, utvrditi nečemu vrednost, priznati sposobnost za nešto; *kvalifikovati* se pokazati se sposobnim (ili: vrednim, doraslim) za neki posao, ospozobiti se.

kvalificiran v. *kvalifikovan*.

kvalificirati v. *kvalifikovati*.

kvalunkvizam (ital. uomo qualunque običan, mali čovek) *pol.* politički pokret u Italiji posle drugog svetskog rata, osnovan od bivših fašista.

kvalunkvist(a) pristalica *kvalukvizma*.

kvant (lat. quantum koliko) količina čiji se iznos ne određuje potpuno; *fiz.* najmanja količina energije; *teorija kvanta* učenje novije fizike po kome energija nije bezgranično deljiva, tj. i energija je *diskretna* kao i materija (Plank).

kvanta (lat. quantum koliko, količina, veličina, quanta) *pl.* od *kvantum*; *kvanta diskreta* (lat. quanta discreta) prekidne, neprodužne veličine; *kvanta kontinua* (lat. quanta continua) neprekidne veličine, produžne veličine; v. *quantum*.

kvantaš (lat. quantum koliko, količina) prodavac i kupac navelik.

kvantitativa (nlat. quantitativa sc. nomina) *pl. gram.* imenice koje označuju količinu.

kvantitativan (nlat. quantitativus) količinski, veličinski, s obzirom na količinu, na veličinu, na kvantitet; *kvantitativna razlika* količinska ili veličinska razlika, razlika po količini, po veličini i ne po pripadnosti dvama rodovima; *hen. v. analiza; supr. kvalitativan*.

kvantitet (lat. quantitas) količina, množina, veličina; broj, brojna određenost; *gram. dužina* i kratkoća slogova, količina sloga; *muz. mera vremena, mera tona; log. kvantitet suda* određenost jednog suda prema obimu subjekta (univerzalni — opšti, partikularni — delimični, singularni — pojedinačni).

kvantitetski (lat. quantitas količina) *gram.* količinski, koji se tiče količine, npr. *kvantitetke promene*.

kvantitirati (lat. quantitas) četr. slogove u stihu meriti i graditi po kvantitetu, tj. s obzirom na dužinu i kratkoću a ne po naglasku.

kvantifikacija (nlat. quantificatio) ukolicinjavanje; *log. izjednačavanje, poklapanje; kvantifikacija* predika ga izjednačavanje predikata sa subjektom po obimu, tj. određivanje veličine obima predikata prema veličini obima subjekta.

kvantifikovati *log.* po obimu izjednači™ sa subjektom.

kvantum (lat. quantum) količina, određen ideo, mera, iznos, zbir, broj, množina, veličina (*pl. kvanta*); *fiz.* energijski atom, elemenat energije; *up. električni elementarni kvantum*.

kvarat (lat. quartarius) četvrti deo, četvrtina neke mere; *up. kvart*.

kvargl (nem. Quarzel) specijalna vrsta sira.

kvark (eng. quark) jedna od tri hipotetične čestice (i njihove odgovarajuće antičesti-ce — antikvarkovi) iz kojih se, kako se pretpostavlja, sastoje sve poznate elementarne čestice. Zbog nedostataka ove teorije, u poslednje vreme čine se pokušaji dopune sa još nekoliko čestica tipa kvark (hipoteze broja, hipoteze šarma, Han-Nambu model).

kvart (lat. quartum) četvrt, četvrtina; *tip. format* hartije u veličini četvrtine jednog tabaka; mera za tečnosti i »sito u nekim zemljama; gradska četvrt, rejon; *in kvarto* (lat. in quarto) u kvartu, tj. u veličini V_4 tabaka (knjiga).

kvarta (lat. quarta) četvrti razred jedne škole; *muz.* četvrti ton po redu počev od

osnovnog tona, kvarta izvrši $\frac{4}{3}$ puta toliko treptaja u sekundi koliko izvrši osnovni ton; treća žica na violini (a); *mač.* četvrti način zadavanja udarca; u igri karata: 4 karte iste boje koje dolaze jedna za drugom.

kvartal (nlat. quartale) četvrtina godine, tromesečje, tromesečni period ili ras-hod; *kvartalni časopis* tromesečnik, časopis koji izlazi svaka tri meseca.

kvartana (lat. quartana sc. febris groznica) groznica koja dolazi svaka 4 dana, četvoro-dnevka.

kvartar (nlat. quartarius) *kol.* najmladi slo-jevi Zemljine kore (*diluvijum* i *aluvijum*), sa prvim tragovima čoveka.

kvartarni (nlat. quartarius) četvrti po redu, koji zauzima četvrtu mesto u nekom redu ili nizu, npr. *kvartarni period, geol. v. kvartar*.

kvartacija (nlat. quartatio) razlučivanje zlata od srebra pomoću šalitrene kiseline, ako je srazmara između oba metala 1:3; *up. kvartirati* 2.

kvarter (eng. quarter) engleska (290,951) i američka (242,10 1) mera za zapreminu suvih materija.

kvarteroni (šp. cuarteron) *pl.* potomci jednog Evropljanina i jedne *terceronke*, ili terceronca i Evropljanke.

kvartet (ital. quartetto) *muz.* kompozicija za četiri instrumenta, ili četiri glasa; *kvadro*.

kvartetino (ital. quartettino) *muz.* mali muzički komad za četiri glasa.

kvartir (fr. quartier, nem. Quartier) stan, sklonište, konak; *voj.* logor, logorište, bkb, vojnički stan van kasarne.

kvartirati (fr. quartier, nem. quartieren) 1. smestiti (ili: smeštati) vojnike u logor, kasaru, uokoliti, ulogoriti; stanovati.

kvartirati (lat. quartus četvrti, nlat. quartare) 2. zlato i srebro otopiti u sra-zmeri 1:3, pa ih onda, putem *kvartacije*, razlučiti.

kvartir-majster (nem. Quartier-meister) *voj.* onaj koji se stara o stanovanju vojnika, stanar, konačar; *mor.* pomoćnik krmara, nadzornik brodskih straža, mornarski kaplar.

kvarto (ital., šp. quarto) četvrti deo nečega, četvrtina.

kvartus (lat. quartus) četvrti.

kvarc (nem. Quarz) *min.* belutak, kremen, vrsta kamena velike tvrdoće, u vodi i kiselinama gotovo nerastvoran, po hemijskom sastavu silicijeva kiselina bez vode; na 1720°S postaje tečan i tada se od njega izrađuju predmeti za hemijske, fizičke i medicinske laboratorije.

kvarcit (nem. Quarz) *kol.* običan kvarc, stena od kvarca.

kvare-lampa *med.* „kremena svetiljka”, lampa kod koje električna struja prolazi kroz živinu paru, ima veoma jaku svetlost i

zrači *ultravioletne* (nadljubičaste) zrake; staklo u ovoj lampi je od kvarca.

kvarcovanje (nem. Quarz) *ned.* zračenje ultravioletnim, nadljubičastim, zracima pomoću *kvarc-lampe* radi predohrane i sprečavanja širenja izvesnih bolesti.

kvas (rus. kvas) nakiselo, osvežavajuće bezalkoholno piće u Rusiji, spravlja se previranjem slada, raženog brašna i vode.

kvasija (nlat. quassia amara) *bog.* jedna surinamska biljka sa gorkim korenom i gorkom korom; upotrebljava se za pojačavanje proheva za jelom i okrepljenje uopšte (nazvana po nekom crncu *Koasiju*).

kvasin (nlat. quassia) *hen.* alkaloid, glavni sastojak *kvasije*; upotrebljava se za klijstiranje i kao sredstvo protiv glista pozderuša.

kvastna (nem. Quaste) kita, rojta, peca; jastučić za puderisanje.

kvaterna (lat. quarterni po četiri; četiri odjednom, nlat. quaterna) dobitak na četiri broja uzeta i zvučena (kod tombole ili lutrije).

kvaternar (lat. quaternarius koji se sastoji od po četiri) *poet.* četvorostopni stih; v. *dimetar*.

kvaternaran (lat. quaternarius koji se sastoji od po četiri) četvorostruk, od četiri dela; *kvaternarni slojeva kol.* četvrti i poslednji slojevi u obrazovanju Zemljine kore.

kvaternio (nlat. quaternio) četvrtina, mnoštvo od četiri, celina koja se sastoji od četiri dela; naročito u starim rukopisima i knjigama; jedan sloj od četiri dvostruka lista koji su umetnuti jedni u druge; *pl. kvaternioni*.

kvaternion (lat. quaterni po četiri, nlat. quaternio) 1. skupina četiri lica ili četiri stvari; 2. *kat.* količnik dva *vektora*, ili *operator* koji menja jedan vektor u drugi, tako nazvan zbog zavisnosti od četiri geometrijska elementa; *pl. kvaternioni* onaj oblik računa vektora u kojem se upotrebljava ovaj operator.

kvaternio terminorum (lat. quaternio Terminorum) *log.* četvrtina pojmove, četiri pojma, pogreška u zaključivanju koja nastaje usled dvosmislenosti jednoga od tri pojma (gornji, srednji i donji pojam) u zaključku, silogizmu, koji u ovom slučaju ima, mesto tri, četiri člana.

kvaternitet (nlat. quaternitas) četvornost, četvorostrukost.

kvaterno (ital. quaderna) četiri broja na jednoj istoj vodoravnoj liniji (u *tomboli*).

kvatriduum (lat. quadratum) vreme od četiri dana, četvorodnevni rok.

kvaticinij(um) (nlat. quaticinium) *muz.* muzički komad za četiri roga ili četiri trube.

kvatro (ital. quattro, lat. quattuor četiri) *a kvatro ili a kvatro voči* (ital. a quattro voci) *muz.* za četiri glasa (muzički komad).

kvatročentisti (ital. quattrocento četiri stotine) *pl.* italijanski pisci i umetnici! iz XV veka, tj. u početku renesanse.

kvattročento (ital. quattrocento četiri stotine) talijanski naziv za XV vek, naročito s obzirom!« na književnost i umetnost toga vremena.

kvezitor (lat. quaesitor tražilac) *prav.* istražni sudija.

kvezitum (lat. quaeſitum) ono što se traži, traženo.

kveker (nem. Quacke mamač za životinje) u izrazu: udariti nekome kveker: podvaliti, nasamariti (nekoga).

kvekeri (eng. quakers) *pl.* oni koji drhte, drhtavaju (nazvani po tome što dršću kad padnu u verski zanos), religijska hrišćanska sekta u Engleskoj i Americi koja nema ni sveštenika, ni crkvenih obreda, ni tajni; oni ne priznaju zakletvu, vojsku (rat), zadovoljstva, prazne formalnosti itd., sve ljude oslovljavaju sa „ti“, ni pred kim ne skidaju kapu, a same sebe nazivaju „društvo prijatelja“; osnivač sekte je eng. obućar Džordž Foks 1652. god. u Engleskoj, a B. Pen je preneo u Sev. Ameriku 1682. godine.

kverela nullatis (lat. querela nullitatis) *prav.* ništavna žalba, tužba zbog ništa-vosti kojoj je cilj da, i posle formalne pravosnažnosti, ukloni dva najteže razloga ništavosti; učešće isključenog sudsije pri donošenju pobijenog rešenja i nedostatak stranačkog zastupanja.

kverulant (nlat. querulans) tužibaba, onaj koji pati od toga da stalno tužaka; *prav.* predavalac tužbe sudu.

kverulancija (lat. querulus) bolesna sklonost tužakanju i parničenju.

kverulat (nlat. querulatus) *prav.* lice protiv koga se podnosi tužba, tuženi.

kverulirati (lat. querulus, nlat. querulare) tužakati, podnositi tužbu bez naročito opravdanih razloga.

kvestor (lat. quaestor) 1. visok finansijski službenik kod starih Rimljana, državni blagajnik kome je bila dužnost da skuplja državne prihode; 2. na nekim univerzite-tima: skupljač, naplaćivalac honorara za profesorska predavanja; 3. u nekim državama: upravnik policije.

kvestura (lat. quaestura) zvanje i služba *kvestora*.

kvescio (lat. questio) pitanje, sporno pitanje; naučio pitanje; naučio ispitivanje; zadatak, istraga, sporna tačka; mučno pitanje, muka, mučenje.

kvescio jurne (lat. quaestio juriš) *prav.* pravilo pitanje, pitanje koje spada u oblast prava.

kvescionirati (lat. quaestio) *prav.* pitati, istraživati, ispitivati, mučiti ili do-saćivati pitanjima.

kvescio fakti (lat. *quaestio facti*) *prav.* ispitivanje (ili: pitanje) o stvarnom, činje-ničnom (za razliku od ispitivanja pravnog načela). **kvečkal** (sa acteškog) 1. ptica iz Srednje Amerike, neobično lepa, crveno-zelene boje; smatra se simbolom slobode i nalazi se u grbu Republike Gvatemale; 2. novčana jedinica Gvatemale, deli se na 100 centa-vosa. **kvečalkoatl** (acteški) pernata zmija. kviditet (nlat. *quidditas*, od lat. *quid* što, šta) *fil.* bitnost, suština stvari. **kvid pro kvo** (lat. *quid pro quo*) jedno mesto drugog, brkanje, nesporazum, zamena u pojmu, osobi ili imenu. **kviz** (eng. *quiz*) ispit; ispitivanje nečijeg znanja postavljanjem zadatka, priredba s takmičenjem u znanju i veštini iz različitih oblasti. **kvijer** (lat. *corium* životinska koža, fr. *cuir*) pergament; dokument na njemu. **cvijeta non movere** (lat. *quieta pop movere*) ono što miruje ne treba dirati (po Platonu), opomena vladama da ne preteruju u donošenju reformi. **kvijetiv** (lat. *quies mir*) *fil.* saznanje prave suštine stvari koje vodi ka umirivanju volje za životom, ka odricanju te volje u razočaranju, rezignaciji (*up. pesimizam*). **kvijetizam** (lat. *quies, gen. quietis mir*) 1. *fil.* težnja odvraćanju od životnog nemira i želja za što pasivnijim i bezosećajnjim stavom u životu, za kontemplativnim udu-bljivanjem u božanstvo; 2. učenje jedne hrišćanske sekte, osnovane u XVH v. u Španiji, koje se sastoji u sticanju unutarnjeg mira putem potpunog udubljivanja i predavanja duše bogu; *up. kvijetisti*. **kvijetisti** (lat. *quies*) *pl.* pristalice filozofskog ili religioznog *kvijetizma*. **kvijeto** (ital. *quieto*) *muz.* mirno, spokojno. **kvinar** (lat. *quinarius* koji sadrži pet) *metr.* stih od pet stopa. **kvinaran** (lat. *quinarius*) koji se sastoji od pet, deljiv sa pet, petostruk; kome je osnova pet. **kvindekagoi** (lat. quindecim petnaest, grč. *gonia ugao*) *kom.* petnaestogaonik. **kvinkvagezima** (lat. *quinquagesima*) sedma nedelja, odnosno pedeseti dan pre Uskrsa (kod katolika), koji obično zovu i *esto-mihi*. **kvinkvenal** (lat. *quinquennalis* petogodišnji) *trg.* petogodišnji poček plaćanja; *up. moratorijum*. **kvinkvenalan** (lat. *quinguennialis*) koji traje pet godina, koji biva svake pete godine, petogodišnji. **kvinkvenijum** (lat. *quinquennium*) vreme od pet godina, petogodište, petogode, peto-leće. **kvinkverema** (lat. *quinqueremis*) lada sa pet reda vesala, ili sa pet veslačkih klupa.

kvinkvercij(um) (lat. *quinquertium petoboj*) petostruka borba, pet vrsta berbenih vežbi kod starih Grka i Rimljana: skakanje, bacanje diskrsa, hitanje kopljja, trčanje i rvanje; kod Grka: *pentathlon*. **kvinkvecentisti** (nlat. *quinquecentisti*, ital. cinquecentisti) v. *činkvečentisti*. **kvinkvilion** (lat. *quinque pet*) milion *kvadriliona*, tj. 10^{30} . kvins-metal (eng. queens-metal) metalna sme-sa od cinka, olova, antimona i bizmuta. **kvint** (lat. *quintus peti*) v. *kvinta*. **kvinta** (lat. *quinta*) peti razred jedne škole; *muz.* alt-violina; E žica na violinu; peti ton od osnovnog tona koji u sekundi izvrši $\frac{3}{2}$ puta toliko treptaja koliko izvrši osnovni ton (zvana još *dominanta*); *mač.* peti način zadavanja udarca; u *piketu*: peta po redu karta iste boje. **kvintal** (šp. *quintal*, fr. *quintal*) pedeset kilograma; *metarski kvintal* sto kilograma. **kvintana** (lat. *quintana*) *med.* petodnevka, groznicu koja dolazi svakog petog dana. **kvinternio** (lat. *quinternio*) letina, mnoštvo od pet, celina sastavljena od pet delova; u starim rukopisima i knjigama: sloj od pet dvostrukih listova koji su u metnu ti jedni u druge; *pl. kvinternoni*. **kvintesenza** (lat. *quinta essentia* peta suština) *fil.* prvobitno: *eter*, koji je Ari-stotel dodao, kao peti uz četiri elementa (vatu, vodu, vazduh, zemlju), ali koji važi, zbog svoje finoće, kao prvi, naj-glavniji elemenat; *fig.* ono što je najfinije i najčistije u nečemu, suština, srž, jezgro, skup onoga što je najbolje, najbitnije, ekstrakt; *hem.* najfiniji deo; *alhem.* glavna materija za pretvaranje metala; *kvintesencija*. **kvintesencija** (lat. *quinta essentia*) v. *kvintesenza*. **kvintesenciran** (lat. *quinta essentia*) *pr hem.* koji je pretvoren u *ekstrakt*, iz koga je izvaden *ekstrakt*. **kvintet** (ital. *quintetto*) muzički komad za pet glasova ili pet instrumenata. **kvintiljun** v. *kvintilion*. **kvintilion** (lat. *quintus peti*) broj 10^{18} (u Francuskoj i SAD) ili broj 10^{30} (u Engleskoj i Nemačkoj). **kvintirati** (fr. *quinter*) *muz.* svirati u *kvintama*; žigosati metal, naročito zlato i srebro. **kvintola** (lat. *quintus peti*) *muz.* tonska figura od pet nota koje, izvedene povezano, dobivaju vrednost četiri takve note. **kvintuplika** (nlat. *quintuplum* petostruko, petogubo) *prav.* peti protivodgovor, peti utuk. **kvintplum** (nlat. *quintplum*) petostruko, petogubo, petostruka količina. **Kvirinal** (lat. *Quirinalis sc. collis brežuljak*) jedan od sedam brežuljaka u Rimu, na kojem se, od 1870, nalazio kraljev dvor;

otuda nekada *fig.* italijanska vlada (*up. Vatikan*).

kvisling onaj koji je u službi tuđina, a protiv osećanja i interesa svoga naroda (po norveškom političaru *Vidkunu Kvi-sliigu*, koji je, u drugom svetskom ratu, stupio u službu okupatora Nemaca i bio, u to vreme, predsednik norveške „kvi-slinške“ vlade). Kvislinzima su u to vreme smatrani: *Haha* u Češkoj, *Pavelić* u Hrvatskoj, *Rupnik* u Sloveniji, *Nedić* u Srbiji, *Peten* u Francuskoj, *Degrel* u Belgiji, *Tuka* u Slovačkoj, *Antonesku* u Rumuniji i dr.

kvit (fr. *quitte*, lat. *quietus*) gotov, svršen; izmiren, slobodan, razrešen obaveze, razdužen.

kvita (fr. *quittance*) priznanica, namira.

kvitancija (fr. *quittance*) v. *kvita*.

kvitirati (fr. *quitter*) oslobođiti, razrešiti, razrešavati; oslobođuti se obaveze, razdužiti se; potvrditi prijem novca (priznanicom); ostaviti, napustiti (posao, službu); razići se, raskrstiti s kim ili s čim.

Kvo vadis? (lat. *Quo vadis, Domine?*) Kuda ideš, Gospode? pitanje koje je, po hrišćanskom predanju, apostol Petar, bežeći iz Rima, uputio Isusu susrevši ga na izlasku iz grada. Isus mu je odgovorio da se umesto njega vraća u Rim da bude ponovo razapet, što je Petar postiglo! nateralo da se vrati u Rim, gde je doživeo mučeničku smrt.

kvod erat demonstrandum (lat. *quod erat demonstrandum*, skraćeno q. e. d.) što je bilo za dokazivanje, što je trebalo da se dokaže.

kvorum (lat. *quorum* kojih) predviđen minimalni broj članova jedne organizacije čije je prisustvo na sednici potrebno da bi se poslovi mogli obavljati; u parlamentu: potreban broj članova (poslanika) za punovažno rešavanje.

kvota (lat. *quota sc. pars* koliki deo) deo koji pri nekoj deobi, pripada pojedincu, srazmeran deo, pripadajući deo, ideo; po-reski iznos; *pro kvota* (lat. *pro quota*) prema udelu, srazmerno.

kvotacija (nl. *quotatio*) obračunavanje i podela kvote, udela; *kvotizacija*.

kvotidijana (nl. *quotidiana*) med. svakodnevka, svakodnevna groznica.

kvotidijanus tipus (lat. *quotidianus typus*) med. svakodnevni povraćaj neke bolesti.

kvotizacija (nl. *quotisatio*) v. *kvotacija*.

kvotizirati (lat. *quota sc. pars* koliki deo) srazmerno deliti (ili: podeliti), utvrditi-vati (ili: utvrditi, odrediti) *kvotu*: finansijskim zakonom utvrditi, u parlamentu, visinu poreza koji se ima pokupiti u svakoj budžetskoj periodi, prema državnim finansijskim potrebama.

kvotirati (lat. *quota sc. pars*) *prav.* podeliti na srazmerne delove, obeležiti brojevima spise koji se tiču jedne parnice.

kvo titule (lat. *quo titulo*) na osnovu čega? s kojim pravom?

kvouskve tandem (lat. *Quousque tandem Catilina, abutere patientia nostra?*) „ta dokle ćeš!“ izraz kojim se iskazuje nestrpljenje (prema početnim rečima Ciceronovog prvog govora protiv Katilina).

kvocijent (lat. *quotiens* koliko puta) *mat.* količnik, broj koji kazuje koliko se puta jedan broj sadrži u nekom drugom broju.

ke (fr. *queue*, lat. *cauda rep*) red, povorka lica koja čekaju na red (npr. na ulazu u poz. blagajnu i sl.); ogradien prostor pred blagajnom, da bi se izbegla gužva; bili-jarski štap, tak; *muz.* drška na violinu, žičnik, *hordar*.

keb (eng. *cab*) najamna jednoprežna kočija u Engleskoj.

kebl (eng. *cable*) mera za konac u Sev. Americi, = oko 220 t.

kegl (nem. *Kegel*) kupa, čun; nišan (na ku glani).

kediv (pere. *liidiw*) titula bičeg egipatskog vicekralja; vladalac, knez, veličanstvo.

kej (fr. *quai*, eng. *quay*) zid pored rečne ili morske obale, ozidana obala; mesto u pristaništu za utovar i istovar robe; ulica pored obale, put između vode i kuća; železnički peron.

kejaža (fr. *quaiage*) *trg.* dažbina za utovar i istovar robe; *up. kej*.

keko (eng. *cake*, *cakes*) *pl.* engleski dvopek, sitni suvi kolačići koji se naročito jedu uz čaj.

kelvin (skrać. *K*) *fiz.* jedinica za merenje temperature u Međunarodnom sistemu jedinica (po engleskom fizičaru *V. Kelvinu*, 1824—1907).

keleraba (nem. *Kohlrabi*, dijal. *Kehlerabe*) *vot.* dvogodišnja zeljasta biljka, čiji se ko-rentabilno jede.

keler-menica (nem. *Keller-Wechsel*) *trg.* lažna menica, na kojoj su potpisni trasanta, akceptanta i indosanta izmišljeni, pošto to lice ne postoji, a samo je potpis poslednjeg indosanta istinit, i on nema namere da se izvuče iz obaveze, nego samo da dode za neko vreme do novca; *fingirana menica, proforma-menica*.

kelimej řehadet (arap.) dve glavne osnove islamske vere, islamsko „vjeruju“: verovanje u jedinstvo božje i poslanstvo Muhamedovo.

kelner (lat. *cellarius* podrumar, nem. *Kellner*) kafanski momak koji služi goste jelima i pićima, konobar.

kelnera] (nem. *Kellnerei*) pregrađen prostor u krčmama i gostionicama u kome stoje čaše, boce, piće i dr.

kelnska voda (nem. *Kolnisches Wasser*) v. *kolonjska voda*.

- kelologija** (grč. kele kila, prosutost, logia) *med.* nauka o kili, nauka o prosutosti.
- kelotom** (grč. kele, tome sećenje, rezanje) *hir.* nož. kojim se vrši operacija kile.
- kelotomija** (grč. kele, tome) *hir.* operacija kile.
- Kelti** (grč. Keltoi, lat. Celtae), *pl.* staro indoevropsko pleme u zap. Evropi (narоčito u Galiji, Spaniji i Britaniji) koje se, većim delom, izmešalo sa Germanima.
- keltolog** naučnik koji proučava istoriju, jezik i kulturu Kelta.
- kemalizam** političke, ekonomске, socijalne i kulturne reforme Kemala Ataturka, vođe turskog naroda i obnovitelja turske države, koji je za nešto više od 10 godina, od Turske, nekadašnjeg „bolesnika na Bosforu“ i sinonima zaostalosti i zaparboženosti, napravio modernu državu.
- kemalisti** pristalice nekadašnjeg predsednika Turske Republike Mustafe Kemala Ataturka; *up. kemalizam.*
- kemp** (eng.) v. *kamp.*
- kemping** v. *kamping.*
- keiangija** (grč. kenos prazan, angos sud) *med.* praznoća krvnih sudova, malokrvnost.
- kengur(u)** (domorodački gangaruh, eng. kangaroo) *zool.* vrsta velikog biljojedog australijskog torbara, sa dugim repom, dugim i snažnim zadnjim nogama, koje mu služe za skakanje i odrbanu, i sa kratkim, slabim prednjim nogama; meso mu se jede, a krzno je važan trg. artikl.
- kendo** (jan. ken mač, do način, veština) *sp.* staro japanska veština boreњa mačem; od XIX v. sportska disciplina; borci nose zaštitnu opremu, a bore se bambusovim štapovima.
- kenesteza** (grč. koinos zajednički, opšti, aisthesia osećaj, osećanje) *psih.* opšti osećaj postojanja koji potiče od ukupnosti telesnih utisaka; životni osećaj.
- kenobij(um)** (grč. koinobion, koinos zajednički, opšti, bios život) manastir.
- kenobit** (grč. koinos, biooo živim) opšteži-telj, onaj koji živi u manastiru, kaluder; *fig.* usamljenik, isposnik.
- kenogeneza** (grč. kenos prazan, genesis postanak) *zool.* odstupanje od *palingeneze* u *ontogenetskom* razvitku: uzrok prilagođavanja vrste novim uslovima za indivi-dualni razvitak, razvitak koji ne odgovara zakonima života jednog organizma.
- kenoza** (grč. kainos nov, zoon životinja) *kec.* ispravljanje, čišćenje.
- kenozook** (grč. kainos nov, zoon životinja) *geol.* v. *kenozojski period.*
- kenozojska formacija** *geol.* v. *kenozojski period.*
- kenozojski** (grč. kainos nov, zoon životinja) koji je iz trećeg velikog geološkog doba, koji pripada trećem velikom geološkom dobu, koji obuhvata *tercijarno* i *kvaternarno* doba, koji sadrži životinske ostatke novijeg doba.
- kenozojski period** *geol.* najmlade Zemljine formacije (tj. *tercijar*, *diluvijum*, *aluvi-jum*); *kenozojska formacija.*
- kenologija** (grč. koinos zajednički, logia) dogovor, savetovanje; savetovanje lekara o stanju bolesnika, lekarski konzilijum.
- kenotaf** (grč. keno-taphion) prazna grobnica (bez mrtvaca), kakve su Grci podizali u čast pokojnika poginulih u ratu ili na moru kojima se nije znalo za grob; počasni spomenik.
- kenofobija** (grč. kenon prazno, prazan prostor, phobem plasti se) *med.* strah od velikih praznih prostora (trgova, poljana i sl.).
- Kentaур** (grč. Kentauros) *mit.* neman pola čovek a pola konj, *Centaur.*
- nenu** (eng. sapoe) v. *kano i kanu.*
- kenhriti** (grč. kenchros proso) *pl. min.* kamenje čija su zrnca slična prosu.
- kenhroiti** *min.* v. *kenhriti.*
- kenjača** (mad. kenocs) kolomast.
- kep** (eng. sare, nem. Karre, nlat. sarra) *med.* dug ženski prolečni ogrtić bez rukava.
- kepotaf** (grč. kepos vrt, gradina, taphos grob) nadgrobni spomenik oko koga je napravljen vrtić.
- kepcija** (tur. kepce, kefce) kutlača.
- ker** (fr. coeur) srce; crveno srce na francuskim kartama za igranje; *up. herc.*
- keramika** (grč. keramike) lončarstvo, grnčarstvo, izrada posuda i dr. stvari od gline pečenjem; tričarija, grnčarska roba; *pr. keramičke.*
- keramografija** (grč. keramos lončara, grnčara, glina, graphia) slikanje na posudama od gline, narоčito na vazama, kod starih Grka.
- keramografika** (grč. keramos, graphike) v. *keramografija.*
- keratektomija** (grč. kéras rog, ek-temno isećem) *med.* operativno odstranjenje (ili: isećanje) rožnjače oka.
- keratijazis** (grč. kérás) *med.* rožast izraštaj na delu tela.
- keratin** (grč. kérás) *fiziol.* rožnina, belančevinasta tvar, supstancija u rogovima, pokožici, noktima i dlakama.
- keratina** (grč. keras) *muz.* krivi rog, *pozauna.*
- keratitis** (grč. kérás) *med.* zapaljenje rožnjače oka.
- keratogeneza** (grč. keras, génesis postanak, obrazovanje) stvaranje roga, oružanje.
- keratoza** (grč. kérás) *med.* bolest kože koja se sastoji u *hipertrofiji* rožastog dela po-kоžice.
- keratoidi** (grč. keras, eidos vid, oblik) *pl. geol.* rogu slične okamenotine.
- keratoliti** (grč. keras, Uthos kamen) *pl. geol.* okamenjeni rogovici.
- keratomi** (grč. keras) *pl. med.* mrke ili crvenkastomrke bradavice, obično u veličini sočiva, pojavljuju se na čoveku posle četr-

desete godine života usled otvrdnuća,
• orožnjenja kože.

keratoplastika (grč. keras, plastike) med. obrazovanje rožastog dela kože veštačkim putem; zamena neprozirnog dela rožnjače prozirnim.

keratoskop (grč. keras, skopem gledati, posmatrati) *ned.* aparat za ispitivanje krivina rožnjače i utvrđivanje njihovih ne-pravilnosti.

keratoskopija (grč. keras, skopem) *med.* ispitivanje rožnjače pomoću *keratoskopa*.

keratomotom (grč. keras, temno sećem, režem) *med.* instrumenat za probadanje ili prosecanje rožnjače.

keratomija (grč. keras, temno) *med.* probadanje rožnjače, prosecanje rožnjače.

keraunometar (grč. keraunos grom, metron mera, merilo) aparat za merenje jačine munje i oluje.

keraunoskopija (grč. keraunos, skopem gledati, posmatrati) gatanje po oluji, nepogodi, munji. keraunoskopijum (grč. keraunos grom, skopem) mesto sa koga se posmatra grmljavina; mašina za proizvođenje grmljavine na pozornicama.

Kerber (grč. Kerberos) 1. *mit.* troglavi pas sa zmijskim repom koji je čuvao ulaz u podzemni svet i na ulaznike mahao repom, ali nikoga nije pustio da izide; *fig.* grub i neljubazan vratar, surov hapsandžija; 2. *astr.* sazvežđe koje sada spada u Herkul.

kere (grč. Keres) *pl. mit.* boginja smrti i sudsbine, naročito nasilne smrti kod starih Grka.

kerenština sistem slabe i labave uprave, šuplji govor, paradiranje rodoljubljem i besplodna politika (po A. F. Kerenskom, prvom predsedniku ruske vlade posle odstupanja cara Nikole P, 1917).

kerikтика (grč. keryx glasnik, objavljuvač) veština propovedanja; *homiletika*.

kermez (arap.) vrsta južnoevropske štita-ste vašice; jagodičasta udubljenja na lišću, u kojima ova vašica nosi jaja, od kojih se prave crvene boje.

kermes (eng. kermess) zabava, obično dobrotvorne, koja se priređuje u slobodnoj prirodi.

kerner (nem. Korner) *teh.* obeležač, burgija kojom se počinje bušenje rupa, tačkalo.

kerografija (grč. keros vosak, graphia) slikanje voskom, slikanje u vosku.

kerozin (grč. kérōs) svetleća materija koja se dobiva od američkog petroleja.

keroidan (grč. keros, eídos vid, oblik) voščast, sličan vosku.

keromantija (grč. keros, manteia proricanje) gatanje u vosak.

keroplastika (grč. keros, plastike) pravljenje figura od voska.

kesa (pere. kiše, tur. kese) vreća, džačić, torba; papirna vrećica; vrećica za držanje novca.

keser (tur. keser od kesmek seći) tesarska sekira; vrsta čekića kojim se može uki-vati, seći i tesati, bradvu; *hecep*.

kesedžija (tur. kesici) 1. junak, dobar borac (koji seče glave protivnika; 2. drumski razbojnik, kradikesa, ubojica).

kesim (tur. kesim) zakup, najam, arenda.

kesov (fr. caisson) municiona kara; komor-džijska kola; kolski sanduk na boku, ispod sedišta; mor. sanduk na stražnjem kraju lađe; metalni sanduk koji se spušta u vodu da bi se mogli kopati pod vodom temelji i zidati stubovi za mostove, uređen za radnike da bi mogli raditi pod visokim vazdušnim pritiskom bez štete po zdravlje.

kefalagra (grč. kephalargia, atički za kephalalgia, kephale glava, algos bol) *med.* ulozi, *post* glave.

kefalgija (grč. kephale, algos) *med.* bol glave, glavobolja.

kefaleja (grč. kephale) *med.* jaka, teška glavobolja.

kefalija (grč. kephale) u srpskoj srednjovekovne] državi: poglavar, starešina grada (poglavitvo vojno-politička ličnost).

kefalika (grč. kephale) *pl. med.* sredstva, lekovi za jačanje glave.

kefalitis (grč. kephale) *med.* zapaljenje glave, mozga.

kefalodinija (grč. kephale, odyne bol) *med.* glavobolja.

kefalometar (grč. kephale, metron mera, merilo) glavomer, sprava za merenje glave novorođenčadi.

kefalopodi (grč. kephale, pus, gen. podos noge) *pl. zool.* glavonošci, životinje iz kola mkušaca, najsvršeniji mkušci.

kefaloskopija (grč. kephale, skopeo gledam, posmatram) *med.* ispitivanje glave, pregleđivanje glave.

kefalotrib (grč. kephale, tribe) *med.* v. *bazio-trib*.

kefalotripsija (grč. kephale, tripsis trenje, tribus tarem, satrem) *med.* lomljenje, razbijanje glave mrtvog deteta u utrobi poro-dilje, u slučajevima teškog poradanja.

kefalotriptor (grč. kephale, tribus), *med.* v. *baziotrib*.

kefalocentričai (grč. kephale lat. centrum središte) *fil.* koji se nalazi u glavi, koji postoji samo u glavi.

kefir (tat.) penušavo i gusto mlečno vino od kravljeg mleka i kefirske zrna ili kefirske gljive, prijatna i sveža mirisa i ukusa, pronašli ga kavkaski Tatari; upotrebljava se i kao sredstvo protiv malokrvnosti, bledoće i hroničnih bolesti pluća.

keč (eng. catch) 1. *muz.* kompozicija komične pesme u stilu fuga, naročito omiljena u Engleskoj.

keč (eng. catch, skr. za catch-as-catch-can, doslovno: uhvati kako možeš) 2. *sp.* vrsta

- rvanja u kome su dozvoljeni svi zahvati, rvanje slobodnim stilom.
- kečer** (eng. catch) *sp.* sportista koji se bavi *kečomrvač* slobodnog stila.
- keš (eng. cash) novac u gotovom; plaćanje u gotovom.
- kibernetika** (grč. kybernao upravljam, vladam, krmam) nauka o opštim zakonito-stima procesa upravljanja i komunikacije u organizovanim sistemima — mašinama, živim organizmima i međusobnom odnosu jednih prema drugima; definiše se i kao nauka o načinima primanja, predaje, čuvanja, obrade i iskoriščavani informacija u mašinama, živim organizmima i međusobnom odnosu jednih prema drugima.
- kibernetičar** naučnik koji se bavi *kiberne-tikom*.
- kibitka** (rus., arap.) šator nomadskih Kal-mika i Kirgiza od koža ili kore drveta; polupokrivena ruska putnička kola ili saonice.
- kibicer** (nem. Kiebitz) radoznao posmatrač i savetnik nekog igrača pri igri (karata); radoznao posmatrač uopšte, merkalo.
- kibicovati** (nem. kiebitzen) posmatrati sa zadovoljstvom druge pri igranju karata; radoznao posmatrati uopšte, merkati.
- kibla** (arap. qibla) 1. strana okrenuta prema nama, strana u koju gledamo, prednja strana, naročito južna; jerusalimski, naročito mekanski hram; tačka koja označava geografski položaj Meke, prema kojoj se muslimani okreću kad se mole Bogu; ormar sa Korakom u svakoj džamiji koji označava taj pravac.
- kibla** (nem. Kubel) 2. kablica, čabrica.
- kibomantija** (grč. kybos kocka, manteia proricanje) proricanje iz kocaka, gatanje u kocke.
- kibuc** (hebr.) poljoprivredna komuna u Izraelu, sa zajedničkom svojinom nad zemljom i sredstvima za proizvodnju; pod uticajem su raznih političkih i verskih organizacija.
- kivan** (pere. km lјutnja, osveta) lјut, neprijateljski raspoložen, spreman za neku osvetu.
- kiveta** (fr. cuvette) umivaonik; sud za hvatanje kišnice s krova; čanak u kome стојi saksija sa cvećem; kod džepnih satova sa kljunićem; unutrašnji poklopac sa dve rupice za navijanje i doterivanje; *voj. ki-neta*.
- kini zool.** retka i sve reda ptica trkačice sa Novog Zelanda sa dugim i tankim kljunom, potpuno zakržljalim krilima i repom, i dlakastim perjem.
- ki vivra, vera** (fr. qui vivra, verra) ko živi, videće, tj. budućnost će pokazati, videće se.
- kivlaža** (fr. cuvelage) podgradivanje, obla-ganje okna daskama; u vođenje metalne cevi u arteski bunar.
- kivot** (grč. kibotos) u pravoslavnoj crkvi: kovčeg sa moštima nekog svetitelja; kutija u kojoj se čuva *euharistija*; *civot*.
- kid** (eng. kid) učinjena jareća koža.
- kidisati** (grč. kindyneuo, tur. kiymak) 1. navaliti, napasti (na nekoga ili na nešto), jurišati, nasnuti, saleteti, spo-pasti; 2. prionuti, prianjati na posao; 3. oduzeti nekome život, ubiti (se).
- kidnap** (eng. kidnap) kradljivac deteta ili odrasle osobe u cilju ucenjivanja.
- kneza** (grč. kyesis) *med.* trudnoća, bremenitošt.
- kieziologija** (grč. kyesis, logia) *med.* nauka o trudnoći, bremenitosti.
- kiema** (grč. kyema) *biol.* zametak, *embrio*.
- kienognoza** (grč. kyesis trudnoća, gnosis poznavanje) *med.* poznavanje (ili: utvrđiva-nje) trudnoće.
- kizlar-ara** (tur. kizlar agasi) glavni nadzornik crnih uškopljenika (*evnuha*) i sultanovog harema.
- kijamet** (arap. qiyama) zabuna, buna, gungula, vika i galama; nepogoda, mečava, rđavo vreme; napast, zlo, nedrača; smak sveta; uskršnjuće mrtvih na dan strašnog suda.
- kijanizacija** natapanje drveta u rastvoru živinog sublimata, vitriola, bakra i dr. radi zaštite od truljenje, nazvan po engleskom pronalazaču ovoga metoda Kijanu (Kuap).
- kijanit** (grč. kyanos zatvorenoplav, modar) *min.* vrsta minerala, aluminijev silikat, obično modre boje.
- kijanometar** (grč. kyanos zatvorenoplav, te-tron merilo) instrumenat za merenje jačine nebeskog plavetnila; *cijanometar*.
- kik** (eng. kick) *sp.* kod fudbala: udarac, šut; takođe: pravo na udarac po redu.
- kiker** (eng. kicker) *sp.* fudbalski igrač, član fudbalskog kluba.
- Kiklop** (grč. Kyklops) *kit.* mitski džin na Siciliji, sa jednim okom na čelu; *Kiklo-pi*, kod Homera: prastari narod gorostasa na Siciliji; *Ciklop*.
- kiks** (nem. Kickser, eng. kick) *muz.* pogrešan ton duvačkog instrumenta; *fig.* pogreška, omaška.
- kikser** (nem. Kickser) *v. kiks*.
- kiksirati** (eng. kick) učiniti nešto kako ne treba, promašiti, promašivati.
- kikstarter** (eng. kickstarter) nožni mehanički pokretač na motornom vozilu.
- kila** (grč. chilioi hiljadu) *v. kilogram*.
- kilar** (grč. chilioi, lat. agea) mera za površinu, $1000 \text{ arz} = 100.000 \text{ t}^2$; *kiliar*.
- kilasa** (fr. culasse) *voj.* zadnji deo topa, ležište topa; donji deo brilijanta.
- kiler** (nem. Kuhler) naprava za hlađenje pri *destilaciji* i kod automobila, hladnjak.
- kiliar** (grč. chilioi, lat. agea) *v. kilar*.
- kilistika** (grč. kylistikos koji pripada valjanju, vešt u valjanju) veština hodanja na rukama i stajanja na glavi.

kilka (rus.) *zool.* ruska sardela, cenjena zbog veoma ukusnog mesa.

kilo (grč. chilioi hiljadu) v. *kilogram*.

kilo- (grč. chilioi) u sastavljenim nazivima metarskog sistema mera i težina, kao i električnih jedinica = hiljadostruki broj jedinice uz koju stoji, npr. *kilovat*, *kilogram*, *kilometar* itd.

kilobar (grč. chfUoi, baros težina) megeor. jedinica za merenje atmosferskog pritiska, od 1000 kg na 1 m^2 .

kilovat (grč. chilioi, eng. watt) = 1000 *vata* = 1,36 konjske snage; *kilovat-čas* = 1000 *vat-časova*.

kilogram (grč. chilioi, gramma) 1000 grama; jedna od osnovnih mernih jedinica po Međunarodnom sistemu jedinica = masi etalona koji je sankcionisala Generalne konferencije za težine i mere, održana u Parizu 1889. godine.

kilogramkalorija v. *kalorija*.

kilogramometar (grč. chilioi, gramma, metron) fiz. jedinica rada u tehničkom ili gravitacionom sistemu merenja, rad koji se izvrši kada se 1 kg podigne na visinu od jednog metra.

kiloza (grč. kyllcs krov, iskrivljen) med. iskrivljenost, uzetost udova i, kao posledica toga, klaćenje pri hodu.

kilokalorija v. *kalorija*.

kilotar v. *kilotra*.

kilotra (grč. chilioi, tria) hiljadu litara.

kilometar (grč. chilioi, metron) dužina od 1000 metara.

kilometarska fotografija v. *rotaciona fotografija*.

kilometraža (grč. chilioi, metron) merenje u kilometrima; obeležavanje kilometara; računanje po kilometrima, nagrada po pređenom kilometru.

kilote (fr. culotte) pl. kratke čakšire; kratke gaće, ženske gacice.

kiloherc (grč. chilioi, nem. Herc) v. hiljadu herca (kHz hiljadu oscilacija u sekundi), mera za frekvenciju.

kilodžaul (grč. chilioi, eng. joule) fiz. hiljadu džaula.

kilt (eng. kilt) kockasta nabранa sukњa, narodna nošnja škotskih brđana.

kilj(a) (ital. chiglia) glavna uzdužna greda na dnu lade, kobilica.

kim (grč. kymion, tur. kimyon, nem. Kummel) bog. vrsta biljke (*Carum carvi*) iz fam. štitarica, koja služi kao hrana za stoku, a njene sitne sivosmeđe semenke kao začin.

kima (grč. kyma) apx. talasasti deo glave stuba.

kimberlit geol. alkalna eruptivna stena tamne boje (nazvana prema *Kimberliju*, gradu u Južnoafričkoj Republici).

kinograf (grč. kyma talas, talasanje, gra-pho pišem) 1. aparat koji grafički regi-struje fiziološke pojave (krvni pritisak, puls, disanje i dr.); 2. u eksperimen-

talnoj fonetici: aparat koji beleži krivu lju zvuka.

kimografija (grč. kymamo talasam se, graphia) med. merenje i grafičko predstavljanje pritiska krvi.

kimografija (grč. kymaino talasam, grapho pišem) med. aparat pomoću koga se meri i grafički predstavlja pritisak krvi.

kimono (jap.) muška i ženska gornja haljina kod Japanaca sa širokim rukavima (prenesena i u Evropu).

kiva-vino farm. vino sa tinkturom kinina; upotrebljava se za jačanje organizma.

kina-kora farm. kora južnoameričkog kina-drveta, jednog od najvažnijih lekova protiv groznice; *kino-koren* se ne dobija od ovoga drveta, nego od persijske biljke *kina-smilaks*; *peruanska kora*.

king 1. stari kineski muzički instrumenat; 2. kineska mera za površinu = 6,7335 ari; fu.

king-sajz (eng. king siže kraljevska mera) određena dužina cigareta, domaćih i stranih (srednje dugačka).

kined (grč. kmaidos) pasivni *pederast*, protivprirodan bludnik.

kinedijska (grč. kinaidi'a) neprirodna pohota *pederastija*, protivprirodan blud.

kineza (grč. kinesis) kretanje.

kinezijatrika (grč. kinesis kretanje, iatrike lekarstvo) lečenje (ili: snaženje) tela pomoću kretanja, gimnastike.

kineziometrija (grč. kinesis, metria) vještina merenja kretanja.

kinezioneuroza (grč. kinesis, neuron živac) med. živčano, nervno, oboljenje pribora za kretanje.

kinezioterapija (grč. kinesis, therapeia lečenje) lečenje pomoću kretanja, gimnastike.

kineziterapija v. *kinezioterapija*.

kinema (grč. kinema pokret, kretanje) v. *kinematograf*.

kinematika (grč. kinema) nauka o zakonima kretanja tela bez obzira na sile i mase koje to kretanje proizvode; *primenjena kinematika* deo ove nauke koji se bavi mehanizmom kretanja; up. *kinetika*.

kinematogram (grč. kinema kretanje, gramma slika) niz živih, kinematografskih slika.

kinematograf (grč. kinema, graphem pisati) 1. aparat za snimanje i reprodukovanje predmeta koji se kreću, pronađen 1895. god. naročito vrsta fotografskog aparata koji pravi u sekundi oko 20 snimaka; 2. dvorana u kojoj se prikazuju i gledaju filmski snimci; *kinetograf*, *kineto-skop*.

kinematografija (grč. kinema krećem, grapho pišem) uzaštopno snimanje živih bića ili stvari u pokretu kino-foto-ka-merom na kino-filmu i njihovo uveličano projektovanje kinoprojekcijom na filmske platno.

- kineskop** (grč. kineo krećem, skopeo gledam) sprava sa stereoskopskim slikama koje se okreću.
- kinestezija** (grč. kinesis kretanje, anaisthesis osećanje) osećanje kretanja.
- kinestetični osećaji** psih. naročiti osećaji kretanja, napetosti i napregnutosti snage.
- kineta** (fr. cunette, lat. cunae) voj. odvodni kanal u sredini suvog tvrdavskog rova.
- kinetika** (grč. kinetikos pokretan, koji pokreće) deo dinamike koji istražuje odnose između kretanja tela i sila koje dejstvuju na njih (*supr. statika*); pr. *kine-tički*.
- kinetička energija** fiz. energija kretanja, tj. sposobnost jednog tela da svojim kretanjem izvrši rad, zvana još i živa sila: polovina proizvoda iz mase tela i kvadrata njegove brzine (*supr. potencijalna energija ili energija položaja*).
- kinetičke veštine** mimičke veštine.
- kinetograf** (grč. kinetos pokretljiv, pomican, grapho pišem) v. *kinematograf*.
- kinetografija** (grč. kinetos, grapho) pismo za plesne pokrete; upotrebljava se u nekoliko zemalja: SAD, Nemačkoj, Vel. Britaniji i dr.
- kinetoze** (grč. kineo okrećem, vrtim) pl. med. poremećaji vegetativnog nervnog sistema koji se ispoljavaju bledilom, gadjenjem i povraćanjem kod osoba izloženih posebnim pasivnim kretanjima za vreme plovljenja, letenja i vožnje automobilom i vozom.
- kinetoskop** (grč. kinetos, skopem gledati, pogledati) v. *kinematograf*.
- kinetofon** (grč. kinetos, phone zvuk, ton) Edisonov pronalazak: kombinacija kinematografa i gramofona, pri kojoj radnju na slici prate odgovarajuće reči, preteča *tonfilma*.
- kinefot** (grč. kineo krećem, phos gen. photos svjetlost) aparat za gledanje malih kinematografskih slika, poređanih na ploči u krugu ili zavojito, spiralno, sličan *kartoskopu*.
- kinidin** (per. quina) hen. smolasti sastojak kore kininskog drveta, po hem. sastavu sličan *kininu*; služi kao lek kod živčanih poremećaja srca.
- kinizam** v. *cinezam*.
- kinin** (per. quina) form. osoben alkaloid, so koja se pravi od kore kininskog drveta, poznato odlično sredstvo protiv groznice.
- kininizacija** (nlat. cininatio) med. opšta upotreba kinina kao sredstva za predohranu od bolesti, naročito u malaričnim krajevima.
- kininovac** (per.) vot. rod tropskog visokog drveta iz čije se kore dobija kinin.
- kinici** (grč. kynikos) pl. fil. v. *cinici*.
- kino** (grč. kineo krećem) kraći izraz za *kinematograf*.
- kinovija** (grč. koinosbios) manastirska zajednica u kojoj kaluđeri žive kao članovi jednog, zajedničkog domaćinstva.
- kinodiva** (grč. kineo krećem, lat. diva božanska, omiljena) čuvena, slavna i omiljena filmska glumica, filmska zvezda.
- kinoidin** (per. quina, grč. eidos) hem. gorak i bez mirisa proizvod koji se, kao uzgredan, dobiva pri spravljanju *kinina*; upotrebljava se i kao lek protiv groznice.
- kinodroi** (grč. kyon, pas, drēmos put, cesta) sportske trkalište za pse.
- kinologija** (grč. kyon gen. kynos pas, logfa) nauka o psima i o psećim rasama.
- kinoreksija** (grč. kyon, orexis težnja, prohtev, žudnja) med. kurjačka glad, pasja glad, neodoljiva žudnja za jelom.
- kinoskop** (grč. kinesis kretanje, skopeo gledam) aparat za presnimavanje televizijskih emisija sa televizijskog ekrana.
- kinoteke** (grč. kineo krećem, theke kutija, sanduk; ostava) zbirka filmova, filmska arhiva; zgrada u kojoj se nalazi ovakva zbirka.
- kinifikacija** (grč. kineo okrećem, vrtim, lat. facere činiti, raditi) uvodenje i širenje kinematografske mreže; popularizacija kinematografske umetnosti.
- kinofobia** (grč. kyon pas, phobos strah) med. bolesni strah od pasa.
- kinteron** (šp. quinteron) „petina crnca”; potomak Evropljanina i *kvarteronke*; up. *kvarteroni*.
- kindžal** (rus. kinžalD, tur. hancer) nož sa oštrom na obe strane, bodež.
- kionitis** (grč. ki'on peča) med. zapaljenje resice.
- kionoptoza** (grč. ki'on, ptosis pad) med. spadnutost resice.
- kionofaranks** (grč. kion, pharanx klisura) med. rascep resice.
- kiosk** (tur. koš ugao, čošak) orijentalski hladnjak u bašti na stubovima; istaknuti deo na orijentalskim zgradama u obliku zatvorenog balkona; ulični paviljon od drveta, gvožđa ili stakla u kome se prodaju novine, duvan i sl.
- kiotrofija** (grč. kyos zametak, breme, trophe ishrana) med. ishranjivanje zametka u materici.
- kioforija** (grč. kyos, phoreo nosim) med. nošenje, vreme trudnoće, trajanje trudnoće.
- kip (mad. kep slika, lik) 1. um. izvajan lik čoveka u glini ili kamenu; statua, spomenik.
- kip 2. novčana jedinica Laosa, deli se na 100 ata.
- kiper** (nem. Kipper) 1. teretno vozilo (obično kamion) sa pokretnom karoserijom za brzo istovarivanje tereta; 2. dizalica, lift.
- kir** (grč. kyrios) gospodin, gospodar (naročito kao sastavni deo osobnog imena, npr. Kir-Janja); cir.

kiraet (arap.) kod muslimana: čitanje, recitovanje Korana.

kirasa (fr. cuirasse) oklop (kožni, gvozdeni i sl.) koji je štitio grudi i leđa vojnika; grudni deo oklopa.

kirasir (fr. cuirassier) konjanik sa prsnim oklopolom.

Kirgizi pl. nomadski narod tursko-tatar-skog plemena, živi u Kirgijskoj stepi, između Urala i Irtyša.

kire (fr. sige, ital. corata) lov. deo ubijene divljači koji se daje psima (utroba i krv).

kirenajici pl. fil. pristalice Sokratovog učenika *Aristipa iz Kirene*, koji su smatrali kao najviše dobro *hedonizam* (načelo zadovoljstva).

kireta (fr. curette, curer) med. greblica, naročita kašika na dugačkoj dršci za čišćenje materice.

kiretaža (fr. curettage) med. čišćenje materice pomoću kirete.

kirzomfalus (grč. kirisos prskanje ili proširenje krvnog suda, omphalos pupak) med. proširenost trbušne vene.

kirzotomija (grč. kirisos, tome sečenje, rezanje) med. odsecanje vene, odvajanje vene sečenjem.

kirzoftalmija (grč. kirisos, ophthalmos oko) med. zapaljenje očiju sa proširenjem vena.

kirzocela (grč. kirisos, kele kila, prosutost) med. prosutost vena, proširenost semene vene.

kirzus (grč. kirisos) med. proširenje vene.

kiri (skr. Ci) fiz. ranija jedinica za merenje aktivnosti radioaktivnih supstanci; predstavlja $3,7H10^{10}$ radioaktivnih raspada u sekundi; naziv po francuskoj naučnici poljskog porekla Mariji Kiri; danas se za jedinicu uzima bekerel.

kirija (arap. kira) zakup, zakupnina, zakup-na cenu.

kirije eleison (grč. kyrios gospodin, eleeo sažalim se, smilujem se) Gospodi pomiluj! — reči kojima počinje katolička misa.

kirij(um) hem. radioaktivni trovalentni elemenat, atomska masa 247, redni broj 96, znak St; ime po Mariji k Pjeru Kiri.

kiriologija (grč. kyrios glavni, presudan, logia) pravo značenje, stvarno značenje, pravi smisao.

kiriološki (grč. kyrics, logos) prid. što treba razumeti u pravom smislu; u pravom izrazu; prirodno predstavljene, prirodno prikazano.

Kirka (grč. Kirke) kit. grčka čarobnica koja je pretvarala ljude u životinje, poznata po tome što je kod sebe zadržavala Odiseja kad se vraćao od Troje (Homerova „Odiseja“); fig. opasna ljubavnica; astr. ime jednog asteroida otkrivenog 1855. godine.

kirner (nem. Körner) v. kerner.

kirtoma (grč. kyrtoma) med. otok, taka, micina.

kisa (grč. kissa) med. gađenje na obična jela i bolestan prohtev za neobičnim jelima kod trudnih žena; *kita*.

kislev (hebr.) treći mesec jevrejskog kalendara.

kismet (tur. kismet, arap. qisma) sudbina, udes, ono što je providjeće svakom unapred odredilo.

kismis (ind.) vrsta istočnoindijskog *ka tuna*.

kisoida (grč. kissos bršljan, eidos oblik, vid) mat. linija bršljanastog lista, kriva linija trećeg stepena.

kist (rus. kistv) slikarska četkica, kičica; četkica za bojenje; fig. način, tehniku slikanja, slikarski stil; veština slikanja, slikarski rad, slikarstvo; slikar.

nista (grč. kystis mehur, kesa) znat. mokračni mehur, mokračna bešika; med. okruglasta i šupljina otekline sa kašastim ili tečnim sadržajem; *kistis*.

kistalgija (grč. kystis mokračni mehur, algos bol) med. bol u mokračnom mehuru; *kistodinijska*.

kistis (grč. kystis) znat. v. *kista*.

kistitis (grč. kysthos stidnica) 2. med. zapaljenje usmine (na ženskom spolnom organu).

kističan (grč. kystis mehur; kesa) pr. koji se tiče mokračnog mehura; mehurast, beši-čast.

kistodinija (grč. kystis, odyne bol) med. v. *kistalgija*.

kistolit (grč. kystis, llthos kamen) med. kamen u mokračnom mehuru.

kmetom (grč. kystis) med. izraštaj podeljen na više šupljine sa tečnom ili pihtijastom sadržinom.

kistopatijska (grč. kystis, pathos bol, bolest) med. oboljenje mokračnog mehura.

kistoskop (grč. kystis, skopeo posmatram, gledam) med. sprava (ili: ogledalo) za pregled mokračnog mehura.

kistoskopija (grč. kystis, skopeo) med. pregled mokračnog mehura *kistoskopom*.

kistotom (grč. kystis, tome sečenje, rezanje) med. nož za prorezivanje mokračnog mehura.

kistotomija (grč. kystis, tome) med. operativne otvaranje, prorezivanje mokračnog mehura.

kistocela (grč. kystis, kele) med. kila (ili: prosutost) mokračnog mehura.

kit (grč. ketos) l. zool. najveći sisar koji živi u okeanima, *Balaena mysticetus*.

kit (nem. Kitt) 2. meka, testasta tvar, sup-stanca koja se, posle upotrebe, stvrđnjava; služi za pričvršćivanje čvrstih tela (npr. prozorskih okana).

kit 3. egipatska jedinica za težinu.

kita (grč. kitta) med. v. *kisa*.

kitab (arap.) knjiga, pismo; *Koran, čitab*.

- kitajka** (rus. kitaika) *trg.* vrsta kineske svilene ili pamučne tkanine; u Češkoj: vrsta finog *katuna*.
- kitara** (grč. kithara) *muz.* *v. gitara*.
- kitatka** (rus.) vrsta kineske pamučne tkanine.
- kitirati** (nem. kitten) spojiti, stajati kitom; *kitovati*.
- kitnkes** (nem. Quitten-kase) „sir od duša“, sprihtijan sok od kuvanih dunja.
- kitovati** *v. kitirati*.
- kit u dubl** (fr. quitte ou double) u igri: ili gubitak povratiti ili dvostruko platiti; *fig.* staviti sve na kocku, ili ostati ili propasti.
- kifl(a)** (nem. Kipfel) vrsta finog peciva obično u obliku polukruga.
- kifoza** (grč. kyphos grba) *med.* krivljenje (ili: iskrivljenost) hrpta (kičme) unazad, grbavost, grba; *up.* *lordoza, sholioza*.
- kifom** (grč. kypahoma grba) *med.* *v. kifoza*.
- kič** (nem. Kitsch od eng. sketch ekipa) prvo bitno, naziv za jeftinu robu iz oblasti primenjeno umetnosti; sada opšti naziv za proizvode likovne, literarne i muzičke nazovi umetnosti.
- kičma** (tur. kif stražnja strana) leđa, leđni stub.
- kjat** burmanska novčana jedinica, deli se na 100 pjasa.
- Kju-kluks-klan** (eng. Ki Klux Klan) naziv tajne rasističke organizacije u SAD koja širi rasnu diskriminaciju i sprovodi teror nad Crncima i naprednim pokretima u SAD. Organizacije osnovana 1867, ukinuta zakonom od 1871. ponovo oživela 1915. godine.
- klabo** (fr. clabaud) kevkalo; vrsta levačkih pasa klempavih ušiju.
- klavijatura** (lat. clavis ključ) *muz.* sve dirke, red i raspored dirki na klaviru i orguljama; *tastatura*.
- klavikula** (lat. clavicula ključić) *aiat.* ključna kost, ključnjača.
- klavikularan** (lat. clavicularia ključić, nlat. clavicularis) znat. ključnjačni, koji se tiče ključne kosti.
- klavir** (lat. claviarium, fr. clavier) *muz.* najvažniji instrumenat sa dirkama i žica-ma, kod koga obim tonova iznosi šest i po do sedam oktava.
- klavirštimer** (nem. Klavierstimmer) onaj koji podešava, ugača, štimuje klavire.
- klavis** (lat. clavis) ključ; *muz.* dir ka kod orgulja i klavira; notni ključ, znak kojim se obeležava ton nota; *filološkiklavis* jezički ključ, rečnik, npr. *Clavis Homeria* rečnik sa tumačenjem Homerovih reči.
- klavihord** (lat. clavis, grč. chorde žica) stariji, klaviru sličan muzički instrumenat.
- klavičembalo** (ital. clavicembalo) *muz.* *v. klavihord*.
- klav(e)sen** (fr. clavecin) *muz.* žičani muzički instrumenat, preteča današnjeg klavira; *up.* *klavičembalo*.
- klavus okuli** (lat. clavus oculi) *med.* ispad dužice (oka) kroz otok na rožnjači.
- klavus pedis** (lat. clavus pedis) *med.* žulj na nozi, kurje oko.
- klavus histericus** (nlat. clavus hystericus) *med.* žestok bol samo na jednom mestu glave.
- klajderštok** (nem. Kleiderstock) vešalica za odela, civiluk.
- klajster** (nem. Kleister) obućarski lepak; *ćiriš*.
- klak** (fr. claque) šamar; potplaćeni plje-skači (u pozorištu); šešir (*cilindar*) na sklapanje.
- klaker** (fr. claqueur) plaćeni pljeskač; *up.* *klak*.
- klakson** (eng. clack škljocati, lat. sonus glas) zvučni signalni, alarmni uredaj, sirena.
- klaksofon** (eng. clack, grč. phone glas) *v.* *klakson*.
- klamer** (nem. Klammer) spojnica, spojka, spajalica, žabica.
- klamfa** (nem. Klampfe) gvozdena kuka kojom se sastavlaju grede i slični veći predmeti.
- klan** (kelt.) 1. u Škotskoj: bratstvo čiji su članovi verovali da vode poreklo od jednog osnivača, tako da je starešina bratstva imao nad njima neku vrstu patri-jarhalne vlasti (klansko uređenje ukinuto 1745. god.); 2. *eš.* naziv za bratstvo čiji se članovi smatraju krvnim srodnicima, te, prema tome, ne sklapaju između sebe brakove, svete se zajedničkom neprijatelju i dr.; *fig.* grupa ljudi vezanih zajedničkim interesima.
- klandestina posesio** (lat. clandestina possessio) *prav.* imanje do koga je neko došao potajno.
- klandestina sponzala** (lat. clandestina spo-salia) *pl. prav.* potajni verenici.
- klandestinum konjugijum** (lat. clandestinum coniugium) *prav.* potajni brak.
- klapa** (nem. Klappe) *film.* naročita pločica sa udarnim delom odozgo sa koje se snimaju oznake za obeležavanje pojedinih kadrova filma; *klapa*.
- klapna** (nem. Klappe) 1. *v.* *ventil*; 2. deo mehanizma koji putem pritiška, pomeranje i sl. služi za zatvaranje ili otvaranje nekog otvora, uključivanje ili isključivanje nekog uređaja i dr.; 3. *film.* *v. klapa*.
- klarina** (ital clarino) *muz.* truba, trompeta.
- klarinet** (fr. clarinette) *muz.* drveni duvački instrumenat, vrsta flauta; pronađen oko 1700. godine.
- klarinetišta** (fr. clarinette) svirač u *klarinet*.
- klarirati** (lat. clarare) razjasniTM, izvesti na čistinu; obaviti carinski postupak pri dolasku ili odlasku broda; oslobođi-

ti robu pošto se odgovori svim carin-skim obavezama.

klarisimus (lat. clarissimus) „naјslavniji”, Visost, Svetlost (grof, titula).

klarifikacija (nlat. clarificatio) bistrenje, prečišćavanje (neke tečnosti); *prav.* objašnjenje, izviđanje, izviđaj.

klasa (lat. classis razred) *bog., zool.* 1. razred, kolo; 2. u sociološkom smislu: „Klase se zovu velike grupe ljudi koje se razlikuju po svome mestu i istorijski određenom sistemu društvene proizvodnje, po svome odnosu . . . prema sredstvima za proizvodnju, po svojoj ulozi u društvenoj organizaciji rada i, prema tome, po načinu dobijanja bogatstva kojim raspolažu” (Lenjin). Klase su istorijski prolazna kategorija. Po marksizmu, borba klase u savremenom društvu nužno vodi diktatu-ri proletarijata kao obliku ukidanja klase; 3. vrsta; razred, učionice,odeljenje; *voj.* obveznici kojima iste godine pada rok služenja; *sp. npr. konj od klase* odličan konj, odličan trkač.

klaser (lat. classis razred) u filateliji: naročita knjiga za umetanje i čuvanje maraka i duplikata maraka; zbirka predmeta složenih po nekom redu, principu, *kolekcija*.

klasik (lat. classicus) v. *klasici*.

klasirati (fr. classer, lat. classis) razvrsta-ti, razvrstavati, deliti ili podeliti na redove, kola, vrste itd.; odrediti vrednost, red. rang, *klasu*.

klasifikacija (lat. classificatio) podela, raspored, razvrstavanje, *logička klasifi-kacija* podela obima jednog pojma, tj. podela toga pojma na one pojmove koje on pod sobom obuhvata, npr. pojam *parallelograma* deli se na: kvadrat, pravougaonik, romb i romboid.

klasifikovati (nlat. classificare), razvrsta-ti, razvrstavati, podeliti na vrste, grupe, kola, redove i dr.; ocepeti (učenike).

klasificirati v. *klasifikovati*.

klasici (lat. classici) pl. u starom Rimu: građani prve klase; docnije: istaknuti pisci grčke i rimske starine; u novijim književnostima: pisci koji su pisali ugledajući se na starogrčke i rimske pisce, ili oni čija dela, po vrednosti spadaju u prvi red; sit. *klasik*.

klasicizam (lat. classicus) pravac u novijoj književnosti i umetnosti čija je glavna odlika ugledanje na slična dela klasične starine i renesansa; *supr. romangizam*.

klasicitet (lat. classicus) ono što je primer-no, uzorno, nedostižno, npr. stil.

klasičan (lat. classicus) koji se odnosi na klasike ili potiče od *klasika, antički*; uzorit, odličan, prvorazredan; *klasični jezici* grčki i latinski jezik.

klasična književnost književnost starih Grka i Rimljana; u širem smislu: ono što

je u nekoj književnosti, s obzirom na vrednost, najbolje, prvorazredno. **klasična starina** vreme starih Grka i Rimljana.

klasna borba borba o prevlast dveju klasa koje se" po političkoekonomskom položaju i pogledima, međusobno razlikuju; u užem smislu: borba modernog proletarijata protiv kapitalističkog društvenog uređenja. „U modernoj istoriji bar je, dakle, dokazano da sve političke borbe jesu klasne borbe i da se sve emancipacijske borbe klase, uprkos svome nužno političkom obliku — jer je svaka klasna borba politička borba — najzad okreću oko ekonomске emancipacije”. Fridrik Engels.

klasna svest celokupan pogled na svet jedne društvene klase do koga je došla i u kome je vaspitana na osnovu svoga političkoekonomskog položaja i opštih uslova života.

klasni porez neposredan porez, pri kome se poreski obveznici razvrstavaju u određene klase, prema spoljnim oznakama (socijalni položaj itd.), i prema tome se različito oporezuju.

klauza (nlat. clausa, clausum, claudere zaključati, zatvoriti) prebivalište, koliba; kaluđerova ili isposnikova ćelija; tesnac, klanac; sprava za valjanje stabala sa planina u doline.

klauzula (lat. clausula) *prav.* uslov koji ograničava, odredba, tačka, član (ugovora, zakona); *ret.*, *muz.* zaključak jednog perioda; *sine klauzula* (lat. sine clausula) bez ograničenja.

klauzura (lat. claudere zaključati, zatvoriti, clausura zatvor, brava) zatvaranje; hapšenje, manastirski haps; manastirska osamljenost; pismeni zadatak na završ-nim državnim ispitima koji se radi pod nadzorom članova ispitne komisije (u zatvorenoj sobi). **klaustrofobije** (lat. claudere, grč. phobos strah) strah od zatvorenih prostora. **klaustrum** (lat. claustrum) manastir, „zatvoreno mesto”; u katoličkim manastirima: unutrašnje dvorište okruženo tremovi-ma sa arkadama (klaustar); samostan; *klo-ster*.

kleidagra (grč. kleis, kleidos ključnjača, agra ispadanje, napad) *med.* kostobolja ključnjače.

kleidomantija (grč. kleis ključ, manteia proricanje) proricanje po ključevima, gatanje u ključeve.

kleplovati (nem. kloppeln) u ženskom ruč-nom radu: plesti čipku drvenim štapićima (iglama).

klepsidra (grč. klepsydra, klepto skrivam, hydor voda) starinski vodeni časovnik sličan peščaniku, peščanom satu. **klepte** (grč. kleptes) pl. v. *klefte*.

kleptoman (grč. klepto kradem, mania pomama, ludilo) osoba opterećena bolesnim i neodoljivim nagonom za krađom.

kleptomanija (grč. klepto, mania) *med.* bolestan i neodoljiv nagon za krađom kod psihopata, slaboumnih, epileptičara i histeričnih osoba; *kleptosine*.

kleptosine (grč. kleptosyne lupeštvo, lopovština, kрадa) v. *kleptomanija*.

kler (fr. dere, grč. kleros ždrebljenjem dobijeno, nasleđeno dobro) sveštenstvo, duhovništvo; duhovnički stalež.

klerik (grč. kleros) sveštenik, duhovnik; pisac, naučnik; *klirk*.

klerikal (grč. kleros) sveštenički, koji pripada svešteničkom staležu; koji u radu strogo vodi računa o interesima crkve i sveštenstva (*ultramontan*).

klerikalac (grč. kleros) pristalica sveštenstva i *klerikalizma*.

klerikalizam (grč. kleros) sistem politike i ideologije katoličkog ultramontanskog sveštenstva, koje u svima svojim postupcima i javnom radu vodi prvenstveno računa o interesima katoličke crkve i svoga staleža.

klerikat (nlat. clericatus) sveštenički stalež, sveštenstvo.

klerogamija (grč. kleros, gamia ženidba, udaja) sveštenički brak.

klerokratija (grč. kleros, kratfa vladavina, vlast) vladavina, svešteničkog staleža, vladavina, uticaj i moć klerikalaca.

kleromantija (grč. kleros, manteia prori-canje, gatanje) proricanje iz kocaka ili datih brojeva.

klerofašizam (grč. kleros, ital. fascismo) moralna i fizička saradnja i sprega rimokatoličkog sveštenstva (naročito višeg, sa biskupima i Vatikanom na čelu) sa fašizmom i fašističkim državama (Nemačkom, Italijom i Španjom) u borbi protiv naprednih i demokratskih ideologija i država u svetu, naročito pred drugi svetski rat i u vreme njegovo.

klerus (grč. kleros, lat. clerus) sveštenički stalež, sveštenstvo; *up. klir*.

klefte (grč. kleptes) *pl.* hajduci koji su se, kad su Turci pokorili Grčku, povukli u planine severne i srednje Grčke i odatle radili na oslobođenju svoje otadžbine; *kleše*.

klizeometar (grč. kh'sis savi j anje, nagib, metron) *ned.* instrumenat za merenje ženske karlice (zdelice).

kliziometar (grč. klisis, metron) *ned.* v. *klizeometar*.

klizma (grč. klysma) v. *klistir*.

kljen(a)t (lat. cliens gen. clientis „onaj koji se odziva“ svom zaštitniku, grč. Muo čujem, slušam) štićenik; lice koje se poverilo advokatu da mu ovaj štiti interes; *med.* bolesnik, pacijent; *trg.* mušterija, kupac.

klijentela (lat. clientela) štićenici, *kli-jenti* advokata; bolesnici, pacijenti lekara; mušterije trgovca.

klik (eng. clicks) *liigv.* fonetski termin za glasove nekih afričkih i dr. jezika koji se proizvode na taj način što se vazduh uvuče unutra pa se pritom crkne jezikom.

klika (fr. clique) društvo za spletarenje ili varanje, međusobno pomaganje neča-snim sredstvima, bagra, fajta.

klima (grč. klima nagib, predeo Zemlje, klin naginjem) podneblje, stanje (ili okolnosti, prilike) jednog predela, ili kraja, neke oblasti u odnosu prema pretežnim pojavama kao što su temperatura, vлага itd., osobito ukoliko to utiče na životinjski i biljni život.

klimazona (grč. klima, zone pojas) *geol.* oblast sa određenom klimolgom koja zavisi stvaranje Zemlje.

klimaks (grč. klimax lestve, stube) penjanje; *poet.* redanje u kome se ide od činjenica najmanje važnosti ka onima koje su najvažnije, npr.: „Če obrne hoće nišaniti, (De nišani hoće pogoditi,) De pogodi melem ne trebuje“; *gradacija*.

klimakterij (grč. klimakterij stupanj, lestvna prečaga) *med.* doba kod žene kada joj prestaje *menstruacija*; *fig.* stupanska godina, opasna ili prekretna godina u ljudskom životu.

klimakteričan (grč. klimakterikē stupanj-ski, stepenski) *klimakterične godine* kritične „opasne“ godine (kod žena doba kad im se spolne funkcije počnu gasiti, između 45—55, a kod muškaraca između 50—60 godine).

klimatizator (grč. klima) aparat kojim se reguliše i održava odgovarajuće temperaturu u zatvorskoj prostoriji.

klimatizacija (fr. climatisation) održavanje odgovarajuće temperature i vlažno-sti vazduha u zatvorenim prostorijama pomoću *klimatizatora*.

klimatika (grč. klima) nauka o uticaju *klime*, podneblja, na telo.

klimatografija (grč. klfma, grapho) opisivanje klime.

klimatologija (grč. klima, logia) nauka o klimi (deo fizičke geografije).

klimatoterapija (grč. klima, therapeia lečenje) lečenje uticajem klimatskih prilika.

klimatske bolesti bolesti koje, uglavnom, posredno ili neposredno, izaziva klima (toplota, vlažnost, veter, nadmorska visina itd.); pretežno su tropske prirode, javljaju se u žarkom pojasu.

klimatski (grč. klima) koji se odnosi na klimu, koji je u vezi sa klimom.

klinike (grč. klinikos koji leži bolestan u krevetu, kline ležište, krevet) *med.* proučavanje u praktičnoj medicini na samim bolesnicima; bolnica, zdravstveni zavod где se daju takve pouke studentima medicinom.

ne; *stacionarna klinika* bolnica čiji bolesnici služe i kao nastavni materijal; *poliklinika* zavod u koji dolaze bolesnici radi saveta; *ambulatorna klinika* poseta bolesnicima u njihovim stanovima (naročito od strane mlađih lekara) lečenje bolesnika koji ne leže u postelji.

kliničar (grč. kline ležište, krevet) *med.* nastavnik u klinici; student koji posećuje kliniku radi učenja.

klinički (Grč. klinikos) koji se tiče lečenja bolesnika vezanih za postelju; *klinički institut* ustanova za proučavanje bolesti i lečenje bolesnika pored bolesničke postelje.

klinkeri (eng. clinker) *pl. sp.* trkački čamci preklopne gradnje.

klinoidan (grč. kline krevet, postelja, eidos oblik, vid) posteljast, krevetast, u obliku postelje, sedla (kost).

kliniologija (grč. kline, logia) *ned.* nauka o najboljem i najcelishodnijem načinu negovanja i lečenja bolesnika.

klinometar (grč. klinein nagnuti, nagibati, metron mera, merile) rudarski instrumenat za merenje nagibnog ugla brdskih slojeva.

klinoskop (grč. kline nagnem, nagibam, sko-reb posmatram) rudarski instrumenat koji pokazuje da li neka površina ili linija odstupa od vodoravnog pravca.

klinotehnika (grč. kline postelja, krevet, tehnike) *med.* veština uređenja bolnica, bolesničkih soba i dr.

klinč (eng. clinch) *sp.* u boksovanju, pesničenju; položaj kad se borac nasloni na (ili uhvati za) svog protivnika i na taj način ga sprečava da zadaje udarec.

Klio (grč. kleio, kleos dobar glas, slava) *nit.* jedna od devet muza, muza zaštitnica istorije, obično predstavljena sa polutvorenim smotuljkom hartije u ruci; *up. muza*.

kliper (eng. clipper) vrsta severnoameričkih brzih trgovачkih jedrilica u XIX veku; veliki transportni avion.

klir (grč. kleros) *v. kler.*

kliring (eng. clearing) u ekonomskoj politici: sistem razmene dobara kome je cilj da uvozi iz jedne države u drugu budu podjednaki, tj. da roba robu plaća; *trg.* plaćanje obaveza bez davanja gotovog novca ili deviza, prostim prenošenjem sa svog računa kod neke banke na račun onoga prema kome se imaju obaveze plaćanja.

kliring-haus (eng. clearing-house) ustanova u kojoj bankari izravnavaju svoja potraživanja (menična, čekovna i dr.); prva ovakva ustanova osnovana je 1775. u Londonu.

klistir (grč. klyster štrcaljke) ubrizga-vanje tople ili hladne vode (često sa dodatkom zejtina, soli, sapuna, sirčeta ili male količine, glicerina) u creva radi ispiranja i čišćenja od zaostale hrane (upotrebljava se i za direktno uno-

šenje lekova i hrane; sprava pomoću koje se to vrši).

klistirati (grč. klyzo ispiram, ispiram creva) ispirati creva pomoću *klistira*.

klitoridektomija (grč. kleitoris, gei. kleitori-dos sekilj, sikelj, dražica, ektome iseca-nje) *med.* operativne vадење *klitorisa*.

klitorizam (grč. kleitoris) *med.* bolesni otok *klitorisa*; protivprirodna upotreba se-kilja, dražice radi zadovoljenja spolnog nagona.

klitoris (grč. kleitoris) *med.* sekilj, sikelj, dražica (valjčast organ na prednjem i gornjem delu ženskog spoljašnjeg spolnog organa).

klitoritis (grč. kleitoris) *ned.* zapaljenje *klitorisa*.

klif (eng. cliff) strmo zemljište koje se uzdiže visoko iznad vode (mora) ili okol-nog zemljišta.

kliše (fr. cliche) fotografski snimak na staklu ili metalnoj ploči, stereotipne ploča, otisak slike, kalup sa slikom (slika za umnožavanje).

kliširati (fr. clicher) prenositi (ili: preneti) sliku na kalup (*kliše*) radi umnožavanja.

klišograf (fr. cliche, grč. grapho pišem) sprava za kliširanje elektromehaničkim putem; upotrebljava se većinom u novinarstvu.

kloaka (lat. cloaca) dubrište, pomijara; podzemni odvodni kanal za nečistoću; *zool.* zajednički odvodni kanal za izmet i mokraću kod ptica.

klovn (eng. clown, lat. colonus seljak, budala) šaljivčina na staroengleskoj pozornici (ono što je *Hanswurst* kod Nemaca); danas: komedijaš, lakrdijaš, pajac u cirkusu *klaun*.

klozet (stfr. *dem.* od clos, lat. clausum od claudere zaključati, zatvoriti) nužnik, zahod; *engleski klozet* nužnik u kojem se nečistoća spira vodom u dovodnu jamu.

klon (grč. klon klica, mladica) *biol.* red direktnih potomaka nasledio Jednorodnih organizama (ili odvojenih ćelija u kulturama) nastalih kao rezultat bespol-nog ili vegetativnog razmnožavanja od jednog zajedničkog pretka; u mikrobiolo-giji klon predstavlja sveukupnost potomaka jedne ćelije rodoničelnika (nasleđuju se geni samo jednog pretka — samo oca ili samo majke).

kloničan (grč. klončs žestok pokret, silan pokret) *med.* trzav, trzajni; *supr. toničan*.

klonuo (grč. klonos) *med.* trzajni grč, trza-vica.

klonfer (nem. Klempner) limar.

kloster (lat. claustrum, nem. Kloster) manastir, samostan.

klot (eng. cloth) sukno, platno, materija za postavu.

klu (fr. clou čavao, klin) *fig.* vrhunac, centralna, najuzbudljivija tačka neke priredbe.

klub (eng. club) uže društvo (političko, književno, prijateljsko) i mesto gde se takvo društvo sastaje; sportske društvo; *prid. klupska*.

kna (tur. kına, arap. hinna') misirska kalina, egipatska pasjakovina (Lawsonia intermis) čijim listom žene na Istoku bojadišu nokte i kosu crvenkastonaranđastom bojom.

knedla (nem. Knodel) *kup.* poznato jelo od brašna i jaja (sa sirom, šljivama i dr.) oblika lopte, valjušak.

tsnjzdg V^{AP} VcnSesis "češanj" med. *EDDŠčnšajp* mesto, ožiljak ili rana napravljena češanjem.

knezmus (grč. knesmos) *med.* svrab. **Kneset** (hebr.) službeni naziv za izraelski Parlament.

knidozis (grč. knide kopriva) *med.* svrab, svrbljenje; koprivnjača; pštanje koprivama (kod neosetljivosti), *urtikarija*. **kniks** (nem. Knicks) poklon pred kim sa malim poklecanjem.

knisoregmija (grč. kni'ssa miris pečenja, regnumi izbijem, pokuljam) *med.* podrigivanje.

knuta (rus. knut, got. hunto) bič, kamđija; naročiti bič od neučinjene kože kojim su u Rusiji, sve do 1845, šibali one koji su osuđivani na macke.

koagulancia (lat. coagulantia) *pl. med.* sredstva koja izazivaju zgrušavanje krvi i krvne surutke (krvnog seruma). **koagulativan** (nlat. coagulativus) zgrušavan, koji izaziva zgrušavanje, koji pomaže usiravanje.

koagulacija (lat. coagulatio) zgrušavanje, zgrušanje, grušanje, sasiravanje, usiravanje, usirenje; zgrušanost, sasirenje, sa-sirenost, usirenje, usirenost. **koagulirati** (lat. coagulare) zgrušati, zgrušavati, sasiriti, sasiravati, usiriti, usiravati; zgrušati se, zgrušavati se, sasiriti se, sasiravati se, usiriti se, usiravati se, zdrigosati se. **koagulum** (lat. coagulum) sredstvo za zgrušavanje; *med.* krvni kolač koji se stvara pri zgrušavanju krvi.

koadjuvancija (nlat. coadjuvantia) pomoć, saradnja.

koadjutor (nlat. coadjutor) pomoćnik; pomoćnik ili unapred određeni naslednik crkvenog velikodostojnika kod katolika, naročito nadbiskupa. **koadjutorat** (nlat. coadjutoratus) zvanje i

služba *koadjutora*.

koadjutorkinja (nlat. coadjutor) pomoćnice ili unapred određena naslednica jedne opatkinje, igumanije.

koadunacija (nlat. coadunatio) ponovno spašanje, udruživanje onoga što je ranije bilo odvojeno.

koaksacija (lat. coaxatio) v. *koasacija*.

koaksijalan (lat. sit sa, axis oca, osovina, nlat. coaxialis) saosni, saosovinski, sa zajedničkom osom (ili: osovinom). **koaktivan** (lat. cogere primorati, prinudit, coactio primoravanje, prinudjenje) prinudan, prisilan, koji ima pravo da priliči. **koakcija** (lat. coactio) prinuda, prisiljanje; prinudno naplaćivanje. **koala** *zool.*

vrsta sisara torbara (*Phasedartus cinerens*) koji živi u Australiji; sličan je malom medvedu. **koalescencija** (nlat. coalescentia) *med.* srasljanje; sraslost.

stati; *koalizirati*.

koalizirati (fr. coaliser) v. *koalescirati*.

koalirati (lat. coalescere) udružiti, sjedi-niti.

koalicija (lat. coalitio) udruživanje, savez; naročito: udruživanje više sila ili političkih stranaka protiv zajedničkog protivnika.

koaptacija (lat. co-apptatio) podešavanje, prilagođavanje; *med.* nameštanje slomljenih ili osakačenih udova.

koaptirati (lat. co-aptare) sastaviti, priljubiti; podesiti, prilagoditi.

koarktacija (lat. coarctatio) jako sužavanje, stešnjavanje, stešnjenje, zbijanje; jako suženje, jaka suženost, stešnjenje, stešnjenost.

koartikulacija (nlat. coarticulatio) *znat.* sastav (ili spoj, veza) dveju kostiju; *sinar-troza*.

koacervacija (lat. coacervatio) *ret.* gomilanje, nagomilanje (dokaza, razloga).

kobalt (nem. Kobalt, ista reč kao Kobold, jer su nekad rudari smatrali da nema vrednosti) *hen.* elemenat, atomska masa 58,9332, redni broj 27, znak So, belosiv metal, tvrdi od gvožđa, kovan je magnetičan, ima ga u prirodi samo u obliku jedinjenja sa arsenom i sumporom; od njegovog oksida dobiva se lepa plava boja (*smalta*) za bojenje stakla i glazura za grnčariju; *kobalt-ultramarin* plava boja sastavljena od kobaltovog oksida i gline.

kobaltna bomba *med.* uredaj kojim se omogućuje primena radioaktivnog kobalta za ozračavanje i uništavanje malignih ćelija; *tehol.* uredaj za dobijanje radiografskih snimaka metalnih ili betonskih delova; *voj.* hidrogenska bomba sa omotačem od kobalta koji prilikom eksplozije razvija radioaktivni kobaltni prah ogromne snage.

koboldi (nem. Kobolde) *pl.* u nemačkoj mitologiji: ružni, pakosni, kao patuljci mali domaći i brdski demoni.

kobre (port. cobra, lat. colubra zmija) *zool.* istočnoindijska naočarka (zmija otrov-nica).

kovarijacija (lat. co-variatio) v. *korelacija*.

koventrirati (eng. Coventry) bombardovanje! topovima i iz vazduha jedan grad ili naselje pretvoriti u gomilu ruševina (kao što su Nemci, u prvoj fazi drugog svetskog rata učinili sa engleskim indu-strijskim gradom *Koventrijem*); *up. ham-burgirati*.

koverat (fr. couvert) v. *kuvert*.

koverkot (eng. covercoat) glatka vunena tkanina; ogrtač od takve tkanine.

kovrdžast (tur. Kivircik) kudrav, kuštrav, loknast.

kovrdžica (tur. Kivircik) lokna, pramen uvijene kose.

kogitabilan (lat. cogitabilis) zamišljiv, koji se može zamisliti.

kogitacija (lat. cogitatio) *fil.* mišljenje, razmišljanje, smišljanje; svesnost, svest.

kogito, ergo sum (lat. cogito, ergo sum) *fil.* mislim, dakle postojim (osnovno načelo Dekartove filozofije).

kognat (lat. cognatus) srodnik, rođak po krvi, rodak po ženskoj strani (materi ili »seni»); *supr. agnat*.

kognacija (lat. cognatio) kryno srodstvo; *fig.* sličnost, srodnost; *kognacio spiritualis* (lat. cognatio spiritualis) duhovno srodstvo, kumstvo.

kognitivan (lat. cognitivus) saznanjski, koji se tiče saznanja, saznanjini, spoznajni.

kognicija (lat. cognition) moć saznavanja, saznanje, znanje; prav. sudska istraga.

kognicionálni (lat. cognitionalis) *prav.* koji spada u sudsку istragu, koji se tiče sudske istrage.

kod (fr. code) 1. Plifra, ključ; 2. međunarodni naziv za sistem znakova za signalizaciju i sporazumevanje.

koda (ital. coda, lat. cauda rep) *muz.* završetak jednog muzičkog komada; *post.* stihovi kao dodatak uz sonet.

kodak (Kodak) izmišljeno fabričko ime kao zaštitni znak za američko-engleske proizvode fotografskih aparata i filmova; fotografski aparat.

kodebitor (nlat. codebitor) sadužnik.

kodein (grč. kodeia makova čaura, nlat. codeinum) hež alkaloid koji se nalazi u opijumu, spravlja se veštački iz *morfina*, ali je blaži od ovoga; upotrebljava se kao sredstvo za smirenje kašlja, bolova i živčane napetosti.

kodeks (lat. codex trupac, deblo, panj; knjiga, jer su stari pisali na drvenim tabli-cama prevučenim voskom, caudex beležnica) zakonik, zbornik zakona; rukopis; *fig.* propis, pravila.

kodeks kartaceus (lat. codex chartaceus) stari rukopis napisan na hartiji.

kodeks manuscriptus (lat. codex manuscriptus) delo u rukopisu, naročito: stari rukopis.

kodeks rescriptus (lat. codex rescriptus) v. *palimpsest*.

kodenuncijat (nlat. co-denuntiatus) *prav.* saoptužnik, saokrivljenik.

kodecernent (nlat. co-decernere saodlučiti, sarepliti) učesnik u donošenju odluke, saradnik na donošenju odluke.

kodivizija (nlat. co-divisio) sporedna podela nečega po drugom nekom načelu.

kodirektor (nlat. codirector) saupravnik, saupravitelj.

codirekcija (nlat. codirection) sauprava, saupravljanje.

kodifikator (nlat. codificator) sastavljač zakonika (ili: zbornika zakona).

kodifikacija (lat. codex zakonik, facere činiti, praviti) pribiranje pojedinačnih zakona i njihovo sredovanje i unošenje u jedno jedinstveno, sistematsko delo.

kodifikovati v. *kodificirati*.

kodificirati (lat. codex zakonik, facere činiti, praviti) sastavljanje zakonika, sastaviti zakonik (ili: zbornik zakona).

codicil (lat. codicillus *dem.* od codex) *prav.* dodatak testamentu koji sadrži neke sporednje i manje važne odredbe; takođe: testamenat koji nije sastavljen u propisnom obliku i pred dovoljnim brojem svedoka; *codicilarna klauzula* odredba po kojoj jedan testamenat treba smatrati kao *codicil* u slučaju da ne bude priznat kao pravi.

Kod Napoleon (fr. Code Napoleon) francuski građanski zakonik koji je nazvan tako po tome što je izrađen pod predsedništvom Napoleona I i objavljen 1804. godine.

koegzistencija (nlat. coexistentialia) saposto-janje, saopstanak, istovremeno postojanje, zajedničko postojanje, postojanje više stvari u isto vreme.

koegzistirati (nlat. coexistere) postojati u isto vreme, zajedno postojati.

koegzistovati v. *koegzistirati*.

koedukacija (lat. co-educatio) zajedničko vaspitanje muške i ženske dece u istom razredu (odeljenju), u mešovitom školama.

koekstenzivan (nlat. coextensivus) koji se podjednako daleko prostire, pruža.

koekstenzija (lat. coextensio) podjednako prostiranje, podjednako pružanje.

koemcija (lat. coemptio) kupovina, ortačka kupovina; brak pri kome se žena kupuje.

koepiskop (lat. so-, grč. episkopos) suvladi-ka, saepiskop, sabiskup.

koercibilan (nlat. coercibilis) ukrotljiv, savladljiv; za gasove: utečnjiv, koji se može pretvoriti u tečnost.

koercibilitet (nlat. coercibilitas) ukrotljivost, savladljivost.

koercirati (lat. soegsege) prisiliti, prinudititi, primorati, ukrotiti.

koercitivan (nlat. coercitivus) prinadan, prisilan; *koercitivna sila fiz.* sposobnost gvožđa da zadrži u sebi preostali magnetizam po prestanku dejstva induku-jućeg magneta.

- koercicija** (lat. coercitio) ograničavanje, obuzdavanje; primoravanje.
- koesencija** (nlat. coessentia) jednosušnost, jednaka suština (u učenju o sv. Trojici); *coesencialitet*.
- koesencijalan** (nlat. coessentialis) iste suštine, iste bitnosti, jednosušan.
- koesencijalnost** (nlat. coessentialitas) v. *coesencija*.
- koeficijent** (nlat. coefficiens) *kat.* stalna ili poznata veličina koja je množitelj promenljive ili nepoznate veličine, sačinilac.
- koeficijencija** (nlat. coefficientia) sadej-stvo, saradnja, sudeovanje.
- kozakin** (rus.) vrsta kraćeg muškog ogrtića.
- kozaci** (rus.) u carističkoj Rusiji: plaćanja poreza oslobođeni, ali zato uvek za polazak u rat spremni ruski stanovnici na jugu evropske Rusije, severnom Kavkazu i duž azijske granice (ukrajinski, donski, uralski, kubanski, zaporoški, sibirski i DR-)
- kozer** (fr. causeur) čovek koji ume i voli lepo i zanimljivo da priča, pričalo, časkalo.
- kozerija** (fr. causerie) razgovaranje, časkanje, pričanje; predavanje ili napis više zabavnog nego ozbiljnog i strogo naučnog karaktera.
- kozinus** v. *cosinus*.
- kozirati** (fr. causer) pričati, časkati.
- kozmetika** (grč. Kosmetike) v. *kosmetika*.
- kozmizam** v. *cosmism*.
- kozmo-** (grč. kosmo-) v. *kosmo*.
- kozmoglobus** v. *cosmoglobus*.
- kozmodrom** v. *cosmodrom*.
- kozmozoa** v. *cosmose*.
- koilanaglif** (grč. Koilaino izdubit, glyphe urezati u kamen) *um.* plitak reljef na kojem su samo obrisi figura urezani u podlogu.
- kilometrija** (grč. koilos šupalj, tb. kailon udubljenje, metria merenje) veština merenja pgupljih tela, nauka o merenju posuda.
- koilstomija** (grč. Koilos, stoma usta) šu-pljina glasa, šupalj glas.
- koindikantan** (nlat. coindicans) *ned.* koji pored ostalih pojava, takođe pokazuje, npr. postojanje neke bolesti.
- koindikacija** (nlat. coindicatio) *med.* saznak, istovremen znak, sporedna pojava, spore-dan simptom (neke bolesti).
- koiae** (grč. Koinos zajednički) prvobitno, opšti, zajednički govorni i književni jezik starih Grka postao od različitih dijalekata, a u širem smislu — svaki jezik postao na taj način — uklanjanjem razlika među mesnim govorima, odnosno među različitim dijalektima.
- koinologija** (grč. Koinologia) zajedničko savetovanje, dogovor, naročito lekara (*konzilijum*).
- koinspektor** (nlat. coinspector) sanadzornik.
- koincidencija** (lat. coincidentia) *geom.* poklapanje, podudaranje; *fig.* jednovremenost, istovremenost, događanje u isto vreme; susret; *koicidencija* *opozitorum* (nlat. coincidentia oppositorum) *fil.* podudaranje (ili: slaganje) suprotnosti.
- koincidirati** (lat. coincidere) *geok.* poduda-rati se, podudariti se, poklapati se, poklopiti se; *fig.* dogoditi se (ili: događati se, zbivati se, zbiti se) jednovremeno, istovremeno imati vezu sa; *prid.* *koinci-dentan*.
- koir** vlakna od ljudske kokosovog oraha, koja služe za pravljenje konopaca, četaka i sl.
- koitus** (lat. co-ire sastati se, spojiti se, coitus) snošaj, parenje; obljuba.
- koitus animalijum** (lat. coitus animalium) parenje životinja.
- kojon** (fr. coillon) v. *kujon*.
- kojot** (šp. coyote) *zool.* američki P1akal (između lisice, kurjaka i psa).
- koka** (lat. coccus bobica) 1. *biol.-med.* bakterija loptastog ili jajastog oblika, izazivač mnogih zaraznih bolesti: zapaljenja mozga (*meningokoka*), zapaljenja pluća (*pneumokoka*), gonoreja (*gonokoka*) i dr.
- koka** (iš. sosa, nlat., erythroxylon sosa) 2. peruanska biljka čije mirisavo i gorka ukusa lišće žvaću radi njegovog stimula-tivnog, oživljavajućeg dejstva.
- kokana** (iš.) *hem.* alkaloidna materija koja se nalazi u lišću *koke*, upotrebljava se za umirivanje živaca i uminjavanje bolova.
- kokainizam** (šp.) uživanje *kokaina*, oblik narkomanije; trovanje kokainom.
- kokainist(a)** (šp. cocaine, fr. sosate) onaj koji uzima kokain kao drogu.
- kokainomanija** (šp. sosa, grč. tata pomama, ludilo) teška telesna i duhovna rastroje-nost kao posledica uživanja u kokainu.
- kokakola** osvežavajuće piće od različitih biljnih ekstrakta s dodatkom vrlo male količine *kofeina*.
- kokarda** (fr. cocarde, coq petao, nazvane tako po petlovoj kresti) značka (na kapi ili kaputu) kao znak pripadnosti nekom staležu (vojsci) ili nekoj organizaciji (političkoj, socijalne j. kulturnoj, sportskoj itd.), znak članstva nekog staleža ili neke organizacije.
- kokve** (lat. coquere, coque) *farm.* kuva j (na receptima). **koker** (eng. cocker) *zool.* mali lovački pas,
- vrsta prepeličara, kovrdžave dlake, crne, riđe, žute ili mrke boje, sa belim pegama ili **bez njih.**
 - kokerija** (fr. coquerie) 1. brodske kuhinje; 2. fabrika, pogon za proizvodnju plina, plinara; 3. fabrika, pogon za proizvodnju *koksa*, *koksara*.
- koketa** (fr. coquette) žena koja voli i gle-, da da se dopadne drugima (naročito muškarcima); kačiperka, namiguša, svidljivica.

koketan (fr. coquet) koji voli (ili: udešava, traži) da se drugima dopadne; lep, krasan, cifrast, ukusan (za stvari).

koketerije (fr. coquetterie) želja za dopadanjem, za svidanjem; udvaranje; kačiprstvo, namigivanje, cifranje.

koketirati (fr. coq petao, coqueter) „ponašati se kao petao”, tj. težiti na sve moguće načine da se zadobije i privuče pažnja suprotnog pola.

koketovati v. *koketirati*.

koki (lat. cocci) 1. *pl. med.* v. *kokus*.
koki (fr. sosi, lat. cuculus kukavica) 2. prevaren muž, rogonja, rogan (zapravo „kukavica”, zato što mužjak kukavičin biva, tobože, prevaren na taj način što njegova žena nosi jaja u gnezda drugih ptica i ostavlja da ih one izvedu).

kokila (fr. coquille školjka) metalni kalup za livenje.

kokliš (fr. coqueluche, lat. cucullus) kaluderske kapuljače; *med.* magareći kašalj, hripavac; *fig.* ljubimac žena.

kokni (eng. cockney) maza, mekušac (podrugljivo ime za Londonce).

koknizam (eng. cockneyism) londonski dijalekat.

kokon (fr. coque, cocon) čaura ili mehurak svilene bube, zapredak gusenice, svilo-prelje.

kokota (fr. cocotte koka, kokica) otmena javna »seneka, *supr. grizeta*.

koks (eng. coke) materijal za gorivo koji se dobiva suvom destilacijom kamenog uglja, lakši ali čvršći i bolji od njega.

koksgaz bog. višegodišnja zeljasta biljka Taraxacum iz fam. Compositae, čiji koren i lišće sadrže kaučuk; *koksgas*.

koksagra (lat. soha kuk, grč. agra napad) *med.* kostobolja kukova.

koksalgija (lat. soha, grč. algos bol) *med.* bol u kukovima, bol u slabinskem delu.

koksara fabrika, pogon za proizvodnju *koksa*.

koksitis (lat. soha) *med.* zapaljenje bedrenog zgloba.

koksohemija (nem. KOKS, eng. coke, grč. chemeia) *tehn.* grana tehnologije koja proučava način proizvodnje koksa.

koktel (eng. cocktail) „petlov rep”, konj koji nije čiste rase; vrsta rashlađenog groga, gorka ukusa (mešavina rakije, šećera, limuna i leda).

koktel-bar (eng. cocktail, bar) zasebna prostorija (obično u većim hotelima) gde se služi piće, a gosti se zadržavaju kraće vreme.

koktel-partija (eng. cocktail, fr. partie) prijem sa manjim posluženjem (obično popodnevni).

koktura (lat. coquere kuvati, coctura) v. *kokcija*.

kokus (lat. coccus bobica) *med.* klica okru-glasta ili jajasta, izazivač raznih oboljenja, npr. *gonokok* (izazivač tripera

ili kapavca), *meningokok* (izazivač zapaljenja mozga), *pneumokok* (izazivač zapaljenja pluća), *stafilocok* (izazivač gnojenja), *streptokok* (izazivač crvenog vetra, zapaljenja u trbušnoj i grudnoj duplji i gnojenja); *pl. koki*.

kokcidije (nlat. coccidia) *pl. med.* gotovanske (parazitske) praživotinje, izazivači veoma opasnih bolesti jetre i creva.

kokcidioza (nlat. coccidia) *med.* veoma opasna, obično smrtonosne, bolest jetre i creva, izazvana prisustvom jednoćelijskih životinjica *kokcidija*.

kokcija (lat. coctio) kuvanje, varenje; varenje, probava hrane u želucu; *koktura*.

kola (lat. colare procediti, cola) 1. *farm.* na receptima: procedi, filtriraj.

kola (grč. kolla) 2. lepak, klijja, čiriš, tutkalo.

kolabirati (lat. collabiri) *med.* naglo malaksati, klonuti snagom; onesvestiti se; biti napadnut *kolapsom*.

kolaborator (lat. collaborator) saradnik, pomoćnik; pomoćni učitelj, sveštenik; u P svetskom ratu saradnik fašističkog okupatora; *up. KVISING*.

kolaboratura (lat. collaboratura) sarađi-vanje, saradnja; saradničko mesto.

kolaboracija (lat. collaboratio) saradnja, sarađivanje; *prav.* zajedničko privredovanje muža i žene.

kolaboracionizam (lat. collaborare) saradnja s fašističkim okupatorom u P svetskom ratu.

kolaboracionist(a) (fr. collaboration) sarađivanje, saradnja) čovek koji je u drugom svetskom ratu saradivao sa fašističkim zavojevačem, saradnik okupatora.

kolaborirati (lat. collaborare) sarađivati, sudelovati u radu.

kolaborisati v. *kolaborirati*.

kolaž (fr. colle lepilo) *slik.* slika od nalepljenih komada različitog materijala, novinskih isečaka, štampanog teksta i ilustracija, fotografija, tkanina itd.

kola jna (ital. collana ogrlica) 1. metalna pločica sa simboličnim znakom, likom ili natpisom, obešena na tekstilnu pantljiku, koja se daje nekom zaslужnom licu; *orden*; 2. ogrlica, derdan.

kola parte (ital. colla parte) *čuz.* oznaka za glasove koji prate ili se upravljaju prema glavnom glasu.

kolale (nlat. collapsus) *med.* nagla malakslost, naglo opadanje životne energije posle jakog gubitka krvi i bolesti koje iscrpljuju, praćeno hladnoćom kože, slabim bilom, vrlo slabim disanjem i dr.; slom.

kolaptika (grč. Kolapto) izdubljivanje dle-tom, vajanje dletom.

kolare (lat. collare) okovratnik; kod katoličkih sveštenika; okovratnik ugasite boje sa belim prugama ili čipkama.

- kol arko** (ital. coll'arco) *huz.* gudalom, tj. vući, svirati.
- kolateralan** (nlat. collateralis) pobočni, sporedni, prostran; *kolateralna utvrđenja voj.* sporedna utvrđenja u sastavu jedne tvrđave; *kolateralni naslednici prav.* naslednici u pobočnoj liniji.
- kolateralna linija** pobočna linija, sporedno srodstvo.
- kolator** (lat. collator) sravnjavač, upoređi-vač različitih rukopisa istog dela.
- kolatorijum** (lat. colatorium) tkanina koja služi za filtriranje tečnosti.
- kolatura** (lat. colare procedi™, colatura) *hem.* filtrirana, procedena tečnost.
- kolaudacija** (lat. collaudatio) pohvaljivanje, pohvala; zvaničan pregled građevina radi proveravanja da li njihova izrada odgovara ugovoru.
- kolaudirati** (lat. collaudatio) 1. vršiti, izvršiti *kolaudaciju;* 2. pregledati, sravniti, sravnjivati.
- kolacija** (lat. conferre, collatio) 1. *prav.* unošenje, spajanje imanja u zajedničku masu (lat. collatio bonorum); davanje crkvenog dobra, univerzitske titule i sl.; skromna večera o postu; svaki skroman obrok uopšte; upoređivanje, sravnjivanje prepisa sa originalom.
- kolacija** (lat. colare, colatio) 2. v. *kolatura.*
- kolacionirati** (lat. collatio) sravniti (ili: sravnjivati, uporediti) prepis sa originalom; razgledati (ili: pregledati) nepovezane knjige, list po list, radi proveravanja da li su potpune; užinati, doručkovati.
- kolbertizam** po Žan Batistu Kolberu (1619—1683) nezvani sistem u narodnoj ekonomiji: pretpostavljanje i povlašćenje industrije, a zapostavljanje poljoprivrede, otežavanje uvoza (putem velikih uvoz-nih carina), unapređivanje izvoza (putem naročitih povlastice); *merkantilizam.*
- kold-krim** (eng. cold-cream) bela pomada za omešavanje kože.
- kolega** (lat. collega) drug, drugar; drug u struci (ili: u službi, po školi).
- kolegijalan** (lat. collegium) drugarski, druževan, družel>ubiv.
- kolegijalitet** (lat. coellegialitas) v. *kolegi-jalnost.*
- kolegijalnost** (lat. collegialitas) prijateljski i sračan odnos među članovima istog reda ili poziva; drugarstvo, druželjublje; *kolegijalitet.*
- kolegijat** (lat. collega) član nekog akadem-skog društva koje uživa prihode od zgrada (*kolegijatura*) koje pripadaju akademiji.
- kolegijatura** (lat. collega) studentski dom, zgrada u kojoj stanuju studenti pod nadzorom nastavnika (najpre u Parizu, zatim i na dr. univerzitetima).
- kolegij(um)** (lat. collegium) društvo (ili: skup) osoba koje su međusobno vezane istim zvanjem, npr. svi nastavnici jedne škole, većnici jednog grada, članovi jednog suda itd.; društvo sa određenim ciljem; aka-demsko predavanje na univerzitetu; *up. ko-lež.*
- kolegijum medikum** (lat. collegium medicum) zdravstveni savet, sanitetski savet.
- kolegijum privatissimum** (lat. collegium privatissimum) plaćeno predavanje samo za ograničen broj slušalaca.
- kolegijum privatum** (lat. collegium privatum) naročito predavanje koje slušaoci plaćaju.
- kolegijum publikum** (lat. collegium publicum) javno besplatno predavanje.
- kolegijum sakrum** (lat. collegium sacram) sveti sabor, sabor kardinala u Rimu.
- koleda** (lat. calendae) prvobitno: Božić ili Nova godina; docnije: povorka mlađih momaka koji, u božićnoj sezoni, idu od kuće do kuće i igraju i pevaju pesme, kojima se dočarava plodnost i bogatstvo, i za koje je karakterističan pripev *koledo* (starinski običaj, postoji i kod nas).
- kolež** (fr. college) zavod za vaspitanje; privatna gimnazija (u Francuskoj i Belgiji).
- koleza** (grč. Kollesis) slepljivanje; spajanje metal-a, lomljjenje; ned. brzo srašćivanje.
- koleitis** (grč. Koleos korice, kapija) med. zapaljenje vagine; *vaginitis.*
- kolekta** (lat. colligere skupljati, zbrati, collecta) skupljanje priloga, novac skupljen u dobrotvorne svrhe; u kat. liturgiji: molitva koju sveštenik govori ili peva pre čitanja evanđelje.
- kolektanea** (lat. collectanea) pl. zbirke misli iz dela raznih pisaca, izvodi iz dela.
- kolektant** (nlat. collectans) skupljač, sabi-rač (npr. milostinje).
- kolektacija** (nlat. collectatio) skupljanje priloga u dobrotvorne svrhe.
- kolektiv** (lat. collectivum) 1. *gram.* zbirno ime, zbirna imenica (ona koja jednino označava veći broj lica ili stvari, npr.: momčad, čeljad, deca, lišće i dr.); 2. sva lica združena na istom, zajedničkom radu, npr.: kolektiv fabrike duvana, kolektiv narodnog pozorišta, kolektiv pro-svetnih radnika i sl.
- kolektivni** (lat. collectivus) zbirni, skupni, zajednički, opšti; *gram. kolektivna imenica* zbirna imenica; *kolektivni pojам fil.* pojam koji obuhvata više predmeta kao jednu celinu, npr. puk; *kolektivna garancija* zajedničko jemstvo opšte jemstvo, jamstvo svih; *kolektivna presuda prav.* presuda koja obuhvata više lica; *kolektivne sočivo ont.* sočivo mikroskope okrenuto predmetu; *kolektivni ugovor* u međunarodnom prevu: držvni ugovor u kojem na svakoj strani učestvuje više od jedne strane ugovornice (međunarodno pravo i izgrađeno je u suštini na zaključivanju kolektivnih ugovora); u privred-

nom pravu: ugovor između više radnika i jednog poslodavca ili više poslodavaca.

kolektivizam (lat. colligere skupljati, zbrati) osećanje čvrste nevezanosti ličnosti s kolektivom, izjednačena svoga bića s kolektivom u kome živi i radi i uverenje da bez napretka kolektiva i čitave zajednice nema ni ličnog napretka i sreće.

kolektivacija (lat. colligere združiti) udruživanje individualnih poljopri-vrednih domaćinstava u velika zadružna domaćinstva socijalističkog tipa.

kolektivne nota zajedničko formalno (pismeno) saopštenje više kabinet (vlada) vlasti neke države u kome se izlaže zajedničko gledište tih kabinet odnosno nekog aktuelnog političkog pitanja.

kolektivni prokura *trg.* kada je više lica ovlašćeno da potpisuju firmu, ali se sva smatraju kao jedan *prokurist* (ako sva ne potpišu firmu, potpis nema vrednosti).

kolektivum (lat. nomen collectivum) *gram. v. kolektiv 1.*

kolektirati (lat. collectare) skupljati; prirediti *kolektu*; pevati ili čitati *kolek-tu(u)* (katoličkoj crkvi).

kolektor (nlat. collector) sakupljač, sabirač, npr. maraka, bilja i dr.; prodavac srećaka; sabirna jama u kanalizaciji; deo električnog generatora koji sakuplja naizme-ničnu struju iz rotora i pretvara u jednosmernu; elektroda tranzistora koja odgovara anodi u elektronskoj cesti; sabirno sočivo.

kolekcije (lat. collectio) zbirka (npr. starog novca, oružja, rukopisa, pisama, maraka itd.); skupljanje.

kolenhim (grč. kbNa lepak, cnchyma usuto) *bot.* tkivo sa izduženim i po uglovima zadebljanim ćelijama kao u lisnim peteljkama i mladim stabljikama mnogih diko-tiledona.

koleopter (fr. coleoptere) vazduhoplov sa nepokretnim prstenastim krilom i sopstvenim mehaničkim pogonom.

koleoptera (grč. koleos krilni poklopac, pteron krilo) *pl. zool.* tvrdokrilci.

koleptoza (grč. koleos korice, kapija, ptosis pad) *ned. spad* (ili: spuštenost) *vagine.*

koleoreksis (grč. koleds, rexis kidanje, provajljivanje) *med.* provajlenost (ili: iski-danost) *vagine.*

koleocela (grč. koleos, kele) *med.* prosutost, kila *vagine.*

kolera (grč. choléra, lat. cholera) *med.* vrlo teppsa zarazna i *paidemica* bolest koja se sastoji u iznenadnom i veoma jakom prolivu, povraćanju, velikom gubitku tečnosti, padu telesne temperature, promuklosti i dr.; u najviše slučajeva završava se smrću.

koleraba (nem. Kohlrabi) *v. keleraba.*

kolergang (nem. Kollergang) *tex.* drobilica za usitnjavanje ruda, kamena, uglja i dr.; sa-

stoji se od teških točkova koji se kotrljaju preko građe i drobe je.

kolereta (fr. colerette) ženska ogrlica, jačica od tankog platna.

kolerik (grč. cholericus ljut, besan) žučan i plah čovek, onaj kod koga je energija združena sa žučnošću i plahovitošću.

kolerina (grč. cholera) *med.* blaži slučaj *kolere*, obično se javlja samo u obliku proliva; takođe: težak želudačnorevni poremećaj, naročito kod dece.

koleričan (grč. cholericus ljut) plah, žučan, žestok, vatren, kod koga je energija združena sa žučnošću i plahovitošću, npr. *koleričan temperament* (*up. kolerik*); *med.* bolestan od *kolere*.

koletika (grč. kolletikos podesan za lepljenje) *pl. med.* sredstva koja slepljivanjem pomažu brzo sraščivanje; *up. koleza.*

koletičan (grč. kolletikos) podesan za lepljenje koji slepljuje; *med.* koji doprinosi zaraščivanju.

koletko (fr. coli, ital. collo) svežanj, denjak, koji se šalje železnicom, brodom ili poštom.

koledž (eng. college) u Engleskoj i SAD: ime raznih vaspitnih zavoda i škola, od srednjih škola do univerziteta; takođe: naziv specijalnih viših škola.

kolibacil (nlat. bacillus coli) *med.* bacil koji živi u debelom, naročito u sitom crevu ljudi i životinja, veoma sličan tifusnom bacilu kod ljudi; izaziva teška oboljenja mokraćnih organa, zapaljenje slepog creva, srčanih opni, žučnih kanala i dr.

kolibri (šp. colibri) *zool.* jedna od najmanjih ptica, duga svega 6 st, živi u tropskim krajevima Amerike.

koligacija (lat. colligatio) spajanje, združi-vanje, vezivanje, povezivanje.

kolidirati (lat. collidere) sudariti se, suda-rati se, sukobljavati se, sukobiti se, doći (ili: dolaziti) u oprek.

kolidovati *v. kolidirati.*

kolizija (lat. collisio) sudar, sukob, opreka, borba.

kolika (grč. kolikos koji pati od grčeva u stomaku) *med.* svaki jak trbušni bol koji se javlja kao čupanje i zavijanje; jak i iznenadan proliv.

kolikativan (nlat. colliquatus) koji utečnjava, koji pretvara u tečnost; koji rastapa, koji izaziva slabljenje; *kolikva-tivno* dao/elje jako znojenje koje oslabljuje.

kolikvacija (lat. colliquatio) utečnjavanje, utečnjenje, pretvaranje u tečnost, stapanje, rastapanje; *med.* rastvaranje sokova; truljenje.

kolikodinija (grč. kolon sito crevo, odyne bol) *med.* bol sitog creva.

kolimotor (nlat. collimator) *ont.* mali durbin za doterivanje linije *kolimacije* drugog durbina na kojem je pričvršćen; *up. koli-macija;* cev sa procepom i sećivom (ili: samo sočivo) u spektroskopu za skupljanje

svetlosti i bacanje ove u paralelnim zracima na prizmu.

kolimaciјa (nlat. collimatio od collineatio dovođenje u jednu zajedničku pravu liniju) kod optičkih instrumenata za merenje: poklapanje vidne linije sa optičkom osom; *kolimaciona linija* vidna linija ili optička oča; *kolimaciona greška* iznos za koji vidna linija skreće od svoga položaja tačne podešenosti.

kolimirati (lat. collimare od collineare) *opt.* doterati vidnu liniju (durbina); namesti-ti (dva sočiva, itd.) tako da (njihove) optičke ose budu u istoj pravoj liniji.

kolitis (grč. kolon sito crevo) *med.* zapaljenje sitog creva.

kolma (ital. colma) plima na Jadranskom moru.

kolo (ital. collo) *trg.* denjak, bala robe.

koloboma (grč. koloboma osakaćeno, osakaćen deo) *med.* unakaženost ili osakaćenost nekog organa, naročito mana dužice usled nepotpunog zatvaranja sudovnjačine pukotine.

kolodij(um) (grč. kolla lepak) *hek.* rastvor koji se dobija rastvaranjem dinitroceluloze u alkoholu i etru; posle isparenja ostavlja tanku i providnu opnicu; upotrebljava se za premazivanje manjih rana i u fotografiji.

koloid (grč. kolla lepak, eidos oblik, vid) *med.* pihtjasto tkivo koje se razvija u telu; *fiz.*, *hen.* svaka supstanca koja se rastvara ali pritom ne obrazuje kristale, npr. dekstrin, sirup, belančevinasta materija, lepak i dr.: *prid. koloidal; up. kristaloid.*

koloidna hemija grana fizičke hemije koja proučava *koloide*.

kolokacija (lat. collocatio) položaj; smeštanje, određivanje mesta; *prav.* stavljanje poverilaca u red po kome će se naplaćiva-ti; *kolokaciona presuda* rešenje po kome će se redu poverioci isplaćivati (kod stечaja).

kolokvijalan (lat. colloquium) koji je svoj-stven razgovornom jeziku, tj. svakidašnjem jeziku, razgovorni, nemamešten, neformalan (stil, izgovor).

kolokvijalizam (lat. colloquium) *lingv.* reč (ili izraz) svojstvena razgovornom jeziku (npr.: Užasno sam se umorio; *Strašno mi ga je žao*; i sl.).

kolokvijum (lat. colloquium) razgovor, odgovor; *led.* nastavka metoda koja se sastoji u pitanjima učiteljevim i odgovorima učenikovim; propitivanje učenika (na univerzitetu), usmeni ispit.

kolokvirati (lat. colloqui) razgovarati, dogovarati se; polagati usmeni ispit.

kolokuciјa (lat. collocutio) v. *kolokvijum*.

kolon (grč. kolon) 1. član (ili: odsek) jednog perioda, naročito deo rečenice; dve tačke (u interpunkciji).

kolon (grč. kolon) 2. *iat.* sito (debelo) crevo.

kolon (lat. colonus) 3. sitni zemljoradnik u starom Rimu koji je dobio zemlju od parcelisanih latifundija, s obavezom da je ne sme napustiti i da jedan deo prihoda daje vlasniku zemlje; *up.* *kolonat*.

kolon 4. novčana jedinica Kostarike (= 100 centimosa) i Salvadora (= 100 centavosa).

kolona (fr. collone, ital. colonna, lat. columna) stub; spomenik u obliku stuba; stubac (u novinama, knjizi); *voj.* red, razmeštaj vojnika pri kome pojedini delovi (vodovi, čete i dr.) stoje jedan za drugima; takođe oznaka za delove vojske: *municipio-na, ikžinjerska, sanitetska, automobilска kolona* itd.

kolonadi (fr. colonnade) red stubova; hodnik (ili: dvornice) na stubovima.

kolonat (lat. colonatus) sistem proizvodnih odnosa koji se razvijao u periodu raspadanja robovlašničkog poretku. Nastao ce-panjem krupnih *latifundija* na sitne par-cele, koje se daju na obradivanje *kolonima*, tj. upropšćenim seljacima ili oslobođene-nim robovima, a ovi vlasnicima ustupaju višak roda u obliku *naturalis rente*. Začetak feudalizma.

kolonatikum (nlat. colonaticum) služba koju je obraćivalac dužan da vrši sopstveni-ku zemljišta.

kolonel (fr. colonel) *voj.* pukovnik; *tip.* vrsta sitnijih štamparskih slova (između *nonparela* i *petita*).

kolonizator (fr. colonisateur) osnivač naselbine, naseljivač.

kolonizacija (nlat. colonisatio) naseljavanje, naseljenje, osnivanje kolonije.

kolonizirati v. *kolonizovati*.

kolonizovati (fr. coloniser) naseliti, naseljavati, osnovati naselbine; učiniti kolonijom.

kolonija (lat. colonia) 1. naseobina, naselje; naselja u nekoj stranoj, naročito prekomorskoj zemlji, koja osniva jedna strana država radi ekonomskih koristi; 2. u imperializmu — područje koje je prigrabila neka od razvijenih država i koje njen finansijski kapital monopolski eks-ploatiše kao sferu izvoza kapitala, izvore sirovina i prodajno tržište; u posleratnom periodu *dekolonizacije* najveći deo nekadašnjih kolonija oslobođen je i od njih su stvorene nove nezavisne države; 3. ferijalne, slikarske i sl. kolonije, sezonski skupovi omladinaca ili umetnika u prirodi ili kakvom ruralnom ambijentu.

kolonijalizam borba za kolonije radi njihovog povećanje, čuvanja ili stvaranja koju vode imperialističke zemlje.

kolonijalna roba *trg.* neprerađeni proizvodi žarkog pojasa, naročito iz nekadašnjih kolonija evropskih država: kafa, šećer, čaj, začini i sl.

- kolonijalni** (nlat. colonialis) koji se tiče kolonija ili potiče iz kolonije; naselje-nički, naseobinski.
- kolonista** (lat. colonus) naseljenik, stanovnik kolonije.
- kolonjska voda** (fr. eau d e Cologne) mešavina raznih mirisnih esencija (jorgovana, ruzmarina, ruže, kedra, limuna i dr.) u utvrđenim srazmerama sa alkoholom od 90%; *kelnska voda*.
- kolor** (lat. color) boja; izgled, spoljašnost
- koloramento** (ital. coloramento) *slik.* način raspoređivanja boja na slikama.
- koloratura** (ital. coloratura) *muz.* pevački ukras, finesa, svako sa izvesnom okretnošću i veštinom izvedeno spajanje više nota na jednom slogu; *koloraturne pevačice* sopranistkinje koje umeju i mogu da pri pevanju prave kolorature.
- koloracija** (nlat. coloratio) bojenje, bojadi-sanje; bojenost, bojadisanost; doterivanje, ulepšavanje.
- kolorimetar** (lat. color boja, grč. metron mera, merilo) sprava za merenje jačine neke boje.
- kolorimetrija** (lat. color, grč. metrfa merenje) merenje jačine boje; *hen.* određivanje jačine rastvora prema jačini boje.
- kolorisati** (lat. colorare, ital. colorare) bojiti, obojiti; dati lep izgled, doterati, doterivati, ulepšavati, ulepšati, ukra-siti; učiniti slikovitim; *prid. kolori-san.*
- kolorist(a)** (fr. coloriste) slikar koji vešto upotrebljava boje, jak u bojama, koji slika u lepim, svežim, izrazitim i živim bojama; pisac čiji je stil sjajan, izrazit, živ i slikovit.
- kolorit** (ital. colorito) veština bojenja, veština davanja i upotrebe boja; prirodan sjaj boje; mesna, lokalna boja; način izlaganja nekog pisca ili pesnika; *muz.* način instrumentacije kompozitorove.
- kolor-fotografija** (lat. color boja, phos svetlost, grapho pišem) fotografija u boji.
- kolos** (grč. kollosos gorostasan kip, kip izrađen preko prirodne veličine) nešto ogromno, gorostasno; naročito: kip na ostrvu Rodosu koji prikazuje Apolona i koji su stari smatrali kao jedno od sedam svetskih čuda (34 m visok); *fig.* gorostas, div, džin, ispolin.
- kolosalan** (nlat. colossalis) ogroman, gorostasan, džinovski, divovski, ispolinski, veoma velik.
- kolosalnost** (nlat. colossalis) ogromnost, gorostasnost, divovska, ispolinska veličina.
- koloseum** (lat. colosseum) ogroman amfiteatar u starom Rimu (opseg 524 t, visina 48,5 t), u kojem su se priredivale javne igre, mogao je primiti 40.000—50.000 gledalaca, dovršen 80. god. naše ere, danas veličanstvena ruševina; u novije vreme
- ovim se imenom nazivaju velike građevine za javne priredbe.
- kolostomija** (grč. kέlon sito crevo, tome rezanje) *med.* operativne stvaranje otvora na debelom crevu.
- kolostracija** (lat. colostratio) *ked.* bolest koju odoje dobija od prvog materinog mleka, *kolostruma*.
- kolostrum** (lat. colostrum) *ked.* prvo mleko posle porođaja, babinje mleko, ono koje mlečne žlezde luče pre nadolaženja pravog mleka, grušalina.
- kolotomija** (grč. kolon, tome) *med.* otvaranje *kolona* (sitog creva) operativnim putem.
- kolofon** (grč. kolophon) vrh, kraj, završetak, završni kamen; otuda, na poslednjoj stranici starih knjiga: beleška sa imenom pisca, štampara, mesta i godine štampanja (ovaj se običaj u najnovije vreme počeo ponovo uvoditi).
- kolofonij(um)** (grč. Kolophon jedan od 12 jonskih gradova) smola za mazanje violin-skih gudala, nazvana po maloazijskom gradu *Kolofonu*.
- kolpalgija** (grč. kolpos stidnica, algos bol) *med.* bol usmine (ili: stidnice, *vagine*).
- kolpeuriza** (grč. kolpos, euryno proširim) *med.* proširivanje (ili: rastezanje) *vagine*.
- kolpeurinter** (grč. kolpos, eyrynter) *med.* rastezač (ili: proširivač) *vagine*.
- kolpitis** (grč. kolpos stidnica) *med.* zapaljenje *vagine*.
- kolportaža** (fr. colportage) raznošenje i prodaja novina i knjiga po ulicama i kućama; torbarenje, teljaljenje; prenošenje vesti.
- kolporter** (fr. colporteur) ulični prodavac sitnica, naročito novina, knjiga i sl.; raznosač glasova.
- kolportirati** (fr. colporter) prodavati po kućama i ulicama, torbariti; *fig.* razno-siti glasove, prinositi glasove.
- kolpohisterotomija** (grč. kolpos stidnica, hysteria materica, tome sečenje) *med.* otvaranje materice sa strane stidnice, za vreme trudnoće nazivano i stidnični carski rez.
- kolt** (eng. colt) vrsta američkog vojničkog revolvera (po pronalažaču Samuela Koltu).
- koluzija** (lat. collusio) šurovanje, domundavanje; *prav.* potajan sporazum između optuženog i svedoka u cilju prikrivanja istine; *prid. koluzoran.*
- kolumna** (lat. colum) cedilo.
- kolumbarij(um)** (lat. columbarium) „golubarnik”, udubljenje sa pregradama (sličnim golubarniku) u zidu starih rimske grobnica za posude sa pepelom spaljenih; danas: mesto gde stoje urne sa pepelom spaljenih leševa.
- kolumbij(um)** (nlat. columbium) *hem. v. tantal.*
- kolumela** (lat. columella) stubić; *geol.* valjčasta okamenotina; *kolumelarni zubi* zubi

- očnjaci**, koljači u nekih životinja (npr. u zveri, divlje i domaće svinje itd.).
- kolumna** (lat. *columna* stub) *tip.* stubac, štampana strana; *up.* *kolona*.
- kolure** (grč. *koluros*) *pl. astr.* dva najveća kruga koja se u nebeskim polovima sekut, od kojih jedan prolazi kroz ekvinocijalne (*ekvinocijalna kolura*), a drugi kroz solsticijalne (*solisticijalna kolura*) tačke ekliptike.
- kolutorij(um)** (nlat. *collutorium*) *farm.* voda za ispiranje usta.
- kolhicin** *hen.* otrovni alkaloid; nalazi se u semenkama biljke mrazovac (*Colchicum autumnale*).
- kolhoz** (rus. *kolektivnoe hoznistvo kolektivne gazdinstvo*) oblik krupnog (zadružnog) gazdinstva u poljoprivrednoj SSSR-u. Poseduje zemlju, stoku i manje važna oruđa-inventar. Nastao je kolektivizacijom. Najglavnija tehnička oruđa za rad (traktore, kombajne itd.) drže mašin-sko-traktorske stanice, koje su državna preduzeća.
- kolje** (fr. *collier*) derdan, ogrlica; pseći litar, kaiš oko vrata.
- kom** (lat. sit, sop- s, sa) predmetak u složenica sa značenjem: s, sa.
- koma** (grč. *koma* od *koimao* uspavam) 1. med. duboka zanesenost, pospanost u kojoj su moždana delatnost, osećajnost i voljni pokreti delimično ili potpuno isčešli, tako da bolesnik uopšte ne može da odgovara na spoljne nadražaje.
- koma** (grč. *komma* urez, zarez od kopto udarim) 2. *gram.* zaleta, zarez (rečenični znak); *muz.* deveti deo tona, devetina tona.
- komanda** (ital. comando) *voj.* zapovedništvo; kratka vojnička zapovest koja se mora odmah izvršiti; sedište nekog vojnog nadleštva, npr. komande mesta, divizij-ske oblasti i dr.; *trg.* narudžbine, porudžbi-na; *teh.* uređaj koji automatski ili na pritisak izvršava željenu radnju.
- komandant** (ital. *comandante*) *voj.* zapovednik (grada, tvrđave, vojne jedinice od bataljona navise, ratne lade itd.).
- komandantura** (ital. *comandatura*) zvanje, stan ili kancelarija *komandanta*.
- komandir** (fr. *commandeur*) *voj.* zapovednik čete, baterije, eskadrona i dr.; vitez, nosilac nekoga višeg ordena, npr. „legije časti“.
- komandiraTM** (ital. *comandare*, fr. *sot-mander*) zapovedati, narediti, naređivati, nalagati, naložiti; vladati čim; *trg.* naručiti, naručivati, poručiti, poručivati.
- komandita** (ital. *commandita*) *trg. v. koman-ditno društvo*.
- komanditar** (fr. *commanditaire*) *trg.* tajni ortak; *up.* *komanditno društvo*.
- komanditist(a)** (ital. *commandita*) *trg.* spoljni član *komanditnog društva*.
- komanditno društvo** *trg.* ortačko preduzeće pod zajedničkom firmom sa dvostrukim jemstvom ortaka: jedni jemče celokupnom imovinom (*komplementari*, tj. unutarnji članovi), a drugi ulogom u novcu, robi ili radu (*komanditisti*, tj. spoljni članovi); u vođenju poslova učestvuju samo komplementari, a komanditisti imaju pravo nadzora.
- komandovaTM** (ital. *comandare*) *v.* *komandirati*.
- komandosi** (port.), *voj.* jurišni odredi ili pojedinci specijalno obućeni za izvršavanje diverzantskih akcija na neprijateljskoj ili neutralnoj teritoriji.
- komasacija** (nlat. *commassatio*) zgrupisanje imanja, naročito zemljišta, npr. kad seljaci formiraju radnu zadrugu, mogu dobiti zemljište u jednom kompleksu, a svoja rasuta imanja ustupaju vlasnicima uzete zemlje.
- komatizam** (grč. *komma* odsečeno, komad) isečkan način pisanja, pisanje u kratkim rečenicama.
- komatičan** (grč. *kommatikos* odsečen, koji se sastoji iz pojedinih odjeljaka ili odseka) sastavljen iz pojedinih stavova ili rečenica.
- komatozan** (grč. *koma* dubok san, zanos u snu, fr. *comateux*) koji izaziva ili pokazuje znake duboke zanesenosti; *up.* *koma I.*
- kombabizirati** samog sebe uštrociti, ujalo-viti (po imenu Kombabos).
- kombajn** (eng. *combine* spojiti) mašina sastavljena od više raznih mašina tako da istovremeno obavlja nekolike poslove; *poljoprivredni kombajn* sastoji se od mašina žetelice i vršalice, te može istovremeno i da »sanje i vrše žito.
- kombatanti** (fr. *combattant*) *pl.* borci, ratnici (za razliku od neboraca); ratni drugovi, saborci.
- kombatirati** (fr. *combattre*) boriti se, tući se; *fig.* pobijiti (dokaze).
- kombinabilan** (nlat. *combinabilis*) sklo-pljiv, sastavlјiv, složljiv.
- kombinat** (lat. *combinare* spojiti) tehničke i organizacione povezivanje preduzeća gde proizvodi jednog služe kao sirovina (materijal) za drugo preduzeće; najviše su zastupljeni u povezivanju poljoprivrede i šumarstva sa industrijom.
- kombinator** (nlat. *combinator*) spajač, skupljač, sastavljač.
- kombinatorika** (lat. *combinare*) *mat.* deo matematike koji istražuje broj različitih *kompleksija* datih stvari ili elemenata (deli se na *permutacije*, *kombinacije* i *varijacije*).
- kombinacija** (nlat. *combinatio*) sastav, sklop, spoj, stajanje dveju ili više stvari, jedinjenje; splet, stičaj; *log.* vezivanje srodnih pojmoveva; *fig.* računanje, proračun.

navanje, dovijanje; naslućivanje; plan, namera; *kombinovanje*.

kombinacije (nlat. combinatio) *pl. hat.* različite skupine, grupe određenoga broja koje se mogu načiniti od svakoga broja danih elemenata bez obzira na njihov red u poređanosti.

kombinacioni ton ak. treći ton koji se čuje kad jednovremeno neprekidno zvuče dva tona različite visine vrlo snažno i podjednako, kako pri pogodnom intervalu i podesnoj jačini, i broj treptaja ovoga tona ravan je razlici broja treptaja ona dva tona: *diferencijalni ton*, *Tartinijev ton*; čuju se *zbirni topovi* ili *sumacioni* golovi, čiji je broj treptaja jednak sa zbirom ova dva tona; *diferencijalni k sumacioni* tonovi jesu *kombinacioni topovi*.

kombinezon (fr. combinaison) *mod.* žensko donje rublje; radno odelo (zanatlija, avijatičara, traktorista, rudara i dr.) koje se sastoji od kaputa i čakšira izrađenih izjedna.

kombinira™ (lat. combinare) sastaviti, složiti, sjediniti, spajati, spojiti, srediti; praviti plan za neki posao, smisliti, smišlja™, dovijati se: *hen. jediniti, sjediniti, spojiti, spajati dva tela ili više raznih tela po utvrđenom merilu; kombinovati*.

kombinovati (lat. combinare) v. *kombinirati*.

kombustibilan (nlat. combustibilis) zapa-ljiv, gorljiv, sagorljiv.

kombustibilije (nlat. combustibilia) *pl.* zapaljive tvari, zapaljive materije.

kombustibilitet (nlat. combustibilitas) zapaljivost, gorljivost, sagorljivost.

kombustija (lat. combustio) gorenje, sagorevanje; požar; zgarište.

kombustor (nlat. combustor) održavač sagorevanja; *hen. naziv za element* koji se, pod uticajem svetlosti i topote, lako spaja sa drugim nekim elementom, npr. kiseonik.

komedija a tiroar (fr. comedie a tiroir) šaljiv poz. komad sa scenama bez medusobne veze.

komedija (grč. komodia) prvo bitno: pesma u čast boga *Dioniza*, iz koje se razvila starogrčka komedija; danas: vesela, šaljiva igra; dramsko prikazivanje ko-mičnog sukoba, u kome glavni junak u toku cele radnje strada, ali to njegovo stradanje ne izaziva u nama osećanje sažaljenja, nego osećanje smešnoga, koje dostiže svoj vrhunac na kraju, kada se ipak sve svršava lepo (*supr.: tragedija*); fig. šala, šegačenje, šaljiv slučaj.

komedijant (grč. komos, ital. commediante) glumac, putujući glumac; fig. glumac, lice, čovek koji u životu glumi.

komedija™ (grč. komodia) zbijati šalu, šaliti se, šegačiti se

komediaš (grč. komodia) šaljivčina; predstavljač šaljivih uloga (cirkuskih), klovni, pajac.

komedijograf (grč. komodia, grapho pišem) pisac *komedija*.

komedijografija (grč. komodia, grapho) pisanje *komedija* ..,

Komediji fransez (fr. Comedie francaise) Francuska komedija, parisko pozorište koje prikazuje poglavito klasične komade; osnovano 1680. godine.

komedo (lat. comedo) *ned.* mozuljica, lojavica, sujed; *miteser*.

komemorabilan (lat. commemorabilis) vredan (ili: zaslужen) sećanja, vredan (ili: zaslужan) pominjanja.

komemorativan (nlat. commemorativus) koji se priređuje radi sećanja, za uspomenu, u spomen, koji služi za sećanje, za uspomenu, u spomen.

komemoracija (lat. commemoration) spomen, sećanje; svečan sastanak u slavu nekog velikog pokojnika (na kome se govori o njegovom životu, radu i zaslugama); (crkveni) pomen umrlima, podušje.

komemorirati (lat. commemorare) spominjati, sećati se, obnavljati uspomenu na koga ili što; držati pomen umrlog.

komenda (nlat. commenda) upražnjena parohija (kod katolika); imanje verskog reda; imanje koje uživa neko po svom činu ili zvanju (sveštenik, učitelj).

kombinacija (lat. commendatio) preporuka; kod katolika: molitva za umrlog, zaupo-kojna molitva.

komendirati (lat. commendare) preporučiti, preporučivati.

komenzial (lat. commensalis) stoni drug, onaj koji se hrani za istim stolom sa nekim, u zajednici, solo jednik; *zool. v. parazit*.

komenzializam (lat. commensalis) zool, naziv za simbiozu kod koje se jedne životinje, živeći u zajednici sa životinjama druge vrste, hrane otpaćima njihove hrane.

komenzurabilan (nlat. commensurabilis) *tat.* naziv za sve veličine koje se mogu deliti ili meriti bez ostatka nekom drugom veličinom kao njihovom zajedničkom merom; koji ima zajedničku meru, samerljiv; uporedljiv.

komsnzurabilitet (nlat. commensurabilitas) *mat.* samerljivost; uporedljivost.

komensalizam v. *komenzializam*.

komentar (lat. commentarius) objašnjavanje, izlaganje, tumačenje; knjiga sa objašnjenjima.

komentarisati (lat. commentari) v. *komenti-rati*.

komentator (lat. commentator) objašnjava-lac, izlagalac (dela, pisca, događaja itd.).

komentacija (lat. commentatio) naučna rasprava koja objašnjava neki predmet.

komentirati (lat. commentari) tumačiti, objašnjavati; *komentarisati*.

- kome prima** (ital. come prima) *auz.* kao pre, kao gore.
- komers** (lat. commercium, fr. commerce) trgovina, trgovanje, trgovinstvo; u studentskom jeziku: svečana gozba, pijanka (*up. kermes*); igra karata.
- komercijalan** (nlat. commercialis) trgovački, obrtni, privredni, prometni; društveni; *komercijalna ulica* trgovačka ulica; *komercijalne igre* društvene igre; *komercijalni sistem* sistem državne privredne politike koja povlačuje trgovinu, naročito na račun poljoprivrede; *komercijalni traktat* trgovinski ugovor.
- komercijalist(a)** (lat. commercium) lice stručno za vođenje trgovačkih poslova; lice koje se bavi trgovačkim poslovima.
- komercijum** (lat. commercium) odnos, opštenje; v. *komers*.
- komes** (lat. comes) saputnik, pratilac; *muz* slično ponavljanje *fuge* u drugom nekom glasu.
- komesar** (nlat. commissarius) osoba kojoj je neki naredbodavac, naročito država, poverio naročitu dužnost (npr. *finansij-ski komesar, vladin komesar*); *vojni komesar* onaj koji se stara o snabdevanju vojske hranom, odelom i dr.; u narodnooslobodilačkoj borbi: politički rukovodioци pojedinih jedinica.
- komesarijat** (lat. commissariatus) zvanje, dužnost i sedište (kancelarija) komesara; *komisarijat*.
- komesarija t.**
- kome sopra** (ital. come sopra) *muz.* v. *kome prima*.
- kome sta** (ital. come sta) *muz.* kako стоји, kako jest, bez svojevoljnog ukrašavanja.
- kometa** (grč. kometes, lat. cometes) *astr.* zvezda repatica, kosara, kreće se oko Sunca parabolom ili eliptičnom putanjom (velikog ekscentricitet), tako da je te putanje teško razlikovati.
- kometografija** (grč. kometes, graphia) *astr.* opisivanje (ili: proučavanje) zvezda repatica.
- kometologija** (grč. kometes, logia) nauka o zvezdama repaticama.
- kometomantija** (grč. kometes, mantela proricanje, gatanje) proricanje na pojавama *kometa*.
- komi** (fr. commis) trgovački pomoćnik; niži činovnik, pisar.
- komi vojažsr** (fr. commis voyager) trgovački putnik.
- komigracija** (lat. commigratio) odlaženje, odlazak, seljenje, seoba.
- komigrirati** (lat. commigrare) seliti se, odseliti se, odseljavati se.
- komizeracija** (lat. commiseratio) sažaljenje; deo govora kojim branilac želi da izazove kod sudsije sažaljenje (samilost) prema optuženom.
- komika** (grč. komos terevenke, pijanka, veselje, komikos šaljiv, smešan) ono što je smešno, što izaziva smeđ; sposobnost da se izazove osećanje smeđnog.
- komikstura** (nlat. commixtura) v. *komiks-cija*.
- komikscija** (nlat. commixtio) mešanje; primesa; smesa; *komikstura*.
- komilitoii** (lat. commilito) *pl.* saborci, braća po oružju, ratni drugovi; školski drugovi.
- kom il fo** (fr. comme il faut) uzorno, valjano, primerno, baš kako treba, kao što priliči; otmenost.
- kominacija** (lat. comminatio) *prav.* pretnja, zaplašivanje, stroga opomena.
- kominke** (fr. communiqué) službena objava, zvanično saopštenje, zvaničan izveštaj; *komunikat*.
- Kominterna** skr. za *Komunistička internacionala* v. *internacionala*.
- komis** (lat. commissus) naziv za stvari koje država daje vojniku (rublje, cipele, hleb itd.).
- komisar** (nlat. commissarius) v. *komesar*.
- komisariat** (nlat. commissariatus) v. *komesarijat*.
- komisija** (lat. commissio) nalog za izvršenje nekog posla; lica koja treba da izvrše taj posao; naročito: zvanična lica koja država ili neka ustanova odreduje radi obavljanja izvesnog posla (*ispitna, anket-na, sanitetske, regruta komisija* i dr.); *eks komisione* (lat. eh commissione) po nalogu; *tehnička komisija* odbor stručnjaka.
- komision** (lat. commissio) *trt.* v. *komisiona trgovina*.
- komisiona knjiga** *trg.* knjiga u koju se unose svi nalozi i sve narudžbine.
- komisiona menica** *trg.* menica vučena i prodata po nalogu nekog trećeg (*komitenta*); *komisiona trta*.
- komisionar** (nlat. commissionarius) *trg.* posrednik, onaj koji prima naloge, opunomoćenik, lice koje obavlja trgovačke poslove za tuđ račun uz izvestan procenat.
- komisiona rimesa** *trg.* menica izdata po nalogu i za račun nekog trećeg (*komitenta*).
- komisiona trta** *trg.* v. *komisiona menica*.
- komisiona trgovina** trgovački posao (kupovina i prodaja), po kojem *komisionar* sklapa trgovačke poslove u svoje ime, ali za tuđ račun (za račun *komitenta*), i uz izvestan procenat; trgovačka organizacija koja obavlja takve poslove; *komisioni posao*.
- komisioni artikl** *trg.* roba koju trgovac, uz izvestan procenat, prodaje za račun sopstvenika robe.
- komisioni biro** ustanova koja obavlja poslovne naloge uz izvesnu nagradu.
- komisioni konto** *trg.* račun o poslovima obavljenim za tuđ račun.
- komisioni posao** v. *komisiona trgovina*.
- komisiono izdanje** u knjižarstvu: kada se knjižar primi, uz izvestan procenat, pro-

daje dela koje je pisac ili neko drugi izdao o svom trošku.

komisiono pismo *trg.* pismo kojim se izdaje nalog za obavljanje nekog posla.

komisura (lat. commissura) spoj, sveza; alat. živčani (nervni) spletovi koji spajaju levu i desnu stranu središnjog živčanog pribora (centralnog nervnog sistema).

komita (lat. comes, comitis drug, pratilac) voj. pripadnik oružanih formacija koje nisu sastavni delovi redovne vojske.

komitet (lat. comitatus) pratinja; svita.

komitativ (lat. committere sastaviti, zadužiti) gram. padež koji znači društvo ili zajednicu.

komitent (lat. commitens) *trg.* naredbovac; poslovni prijatelj> van mesta u kojem je trgovina kome se poverava da u svome mestu zastupa dottičnu trgovinu; *up. komisiona trgovina*.

komitet (fr. comité) 1. odbor koji je među svojim članovima izabrala neka veća organizacije da radi u njeno ime na ostvarenju izvesnih ciljeva (političkih, privrednih, kulturnih i sl.); *lokalni komitet* mesni odbor; *centralni komitet* glavni odbor; 2. rukovodeći partijski organ ili partijski forum; 3. naziv za neke državne ustanove.

komitiv (lat. committere poveriti, predati) 1. *trg.* narudžbenica, porudžbeno pismo, porudžbenica, punomoćno pismo.

komitiv (nlat. comitivum) 2. pismeno ovlašćenje ili punomoć.

komitirati (lat. committere poveriti, predati) 1. *Trg.* izdati nalog, porudžbinu; omastiti, dati pismeno ovlašćenje, opu-nomoćiti.

komitirati (lat. comitari) 2. pratići, oiti u pratinji.

komicije (lat. comitium) *pl.* narodna skupština kod Rimljana, koja je rešavala o važnim državnim poslovima.

komičan (grč. komikos smešan, šaljiv, komos terevenka, pijanka, veselje) smešan, šaljiv; zabavan.

komičar (grč. komikos, lat. comicus) pisac šaljivih stvari, komedija; glumac koji prikazuje šaljive, komične uloge.

komoda (fr. commode) onizak ormar sa fiokama.

komodamente (ital. comodamente) *muz.* v. *modo*.

komodan (lat. commodus) prijatan, ugodan, udoban, pogodak, zgodan; popustljiv, koji gleda kroz prste; nemaran (kod nas se često upotrebljava, u ovom značenju, reč *komotan*).

komodant (lat. commodans) *prav.* v. *komodat*.

komodat (lat. commodatum) *prav.* stvar koju njen sopstvenik (*komodant*) daje privremeno na upotrebu nekome (*komodataru*) besplatno.

komodatare (lat. commodatarus) *prav.* v. *komodat*.

komodacija (lat. commodatio) *prav.* pozajmljivanje, pozajmljenje; zajam.

komodeto (ital. comodetto) *muz.* v. *komode*.

komoditet (lat. commoditas) udobnost, ugodnost; popustljivost, nemarnost.

komodo (ital. comodo) *muz.* udobno, umereno, natenane.

komodor (eng. commodore) *mor.* oficir zapovednik po činu iznad kapetana a ispod kontra-admirała; zapovednik male ratne eskadre kojoj se poverava izvršenje nekog naročitog zadatka; glavni brod trgovačke flote.

komodum (lat. commodum) *prav.* korist, dobit; dobro, blagodet; udobnost; *komodum posesionis* (lat. commodum possessionis) korist vezana sa posedovanjem neke stvari na osnovu prava; *komodum publikum* (lat. commodum publicum) opšte dobro; *komodum rep vendite* (lat. commodum rei venditae) pravo uživanja prodate stvari.

Komonvelt (engl. commonwealth zajednica) zajednica koju sačinjava Velika Britanija sa svojim bivšim kolonijama i dominionima, sada samostalnim državama; to je novi vid međudržavne organizacije najvećeg dela bivše Britanske Imperije ustanovaljen 1948. godine.

kominicija (lat. commonitio) opominjanje, podsećanje, opomena.

komora (grč. kamara, lat. camera) svod; odaja na svod, soba; organizacije nekih staleža (advokatske, trgovačke, itd.); ranije, u nekim državama, parlament ili državna blagajna; *voj.* četa s vozilima za snebde-venje berbenih trupa; *rud.* podzemni prazni rudarski prostori odeljeni *monolitima* rude koja se kopa; *znat.* duplja u nekim organima tela (moždana, srčana, očna, grkljanska komora); *opt.* mračna komora, v. *kamera opskura*; *up.* *kamera*.

komorna muzika v. *kamerna muzika*.

komot v. *camut*.

komotan (lat. commodus) v. *komodan*.

komedija (lat. commotio) pokret, potres, uzbudjenje; *med.* jak unutrašnji potres, npr. mozga. Ova se reč kod nas često pogrešno upotrebljava mesto *komoditet*.

kompakt (lat. compactum, compacisci sporazumeti se medusobnim ugovorom) ugovor, sporazum, nagodbe; *kompakti* (lat. sot-pacta) *pl.* tečke ugovora.

komptakan (lat. compactus, compingere sastaviti, zbiti) čvrst, jeder, gust, zbijen, jedinstven; jek, solidan.

kompaqtat (lat. compacisci uglaviti) ugovor, sporazum; poznat Češki ili Preški sklopljen između husitskih *utrakovista* i izaslanika sabora u Bazelu.

kompačcija (lat. compactio) sklop, zbijenost, jedrine.

kompanija (fr. compagnie, ital. compagnia) društvo, udruženje; trgovačko društvo; *voj.* četa; *kompanija*.

kompanjon (fr. compagnon, ital. compagno) *trg.* ortak, drug u nekom poslu; drug, pratilac, saradnik; *konpanjon*.

komparabilan (lat. comparabilis) uporedljiv, sravnjiv.

komparativ (lat. comparativus) *gram.* drugi poredbeni stepen prideva (npr. lepši, bolji itd.).

komparativan (lat. comparativus) uporedni, poredbeni.

komparator (lat. comparator) sravnjivač; sprava za merenje veoma finih razlika u dužini.

komparapija (lat. comparatio) poređenje, upoređivanje, sravnjivanje, sravnjenje, upoređenje; *ret.* figura kojoj je cilj da nam nešto učini poznatijim tim što će to nepoznato uporediti sa nečim njemu sličnim a poznatijim, npr.: „Prede Miloš preko pol>a ravna, kao zezda preko neba sjajna“; *gram.* poredba prideva.

komparent (lat. comparere pojavit se, predstati) *prav.* onaj koji predstaje sudu.

komparencija (lat. sotragege.nlat. sotarentia) *prav.* predstajanje суду.

komparzerija (ital. comparsa) v. *komparse-rija*.

komparirati (lat. comparare) 1. uporedivati, uporediti, sravniti, poređiti, sra-vnjivati, *ret.* praviti poređenje; *gram.* poređiti prideve.

komparirati (lat. comparere) 2. pojavit se pred sudom, predstati sudu.

komparicija (lat. comparere, nlat. comparatio) *prav.* v. *komparencija*.

komparsa (ital. comparsa) v. *komparserija*.

komparserija (ital. comparsa) poz. lica koja u pozorištu i filmu nastupaju kao neme figure, statisti, figuranti; raspored i pojavljivanje statista; *komparzerija, komparsa*.

kompartiment (ital. compartimento) pravilna podela polja ili odeljaka; železnički odeljak (ili: kupe).

komparticija (nlat. compartitio) podela na pravilne odeljke.

kompas (lat. sit, passus) sprava, u obliku kutije, sa magnetnom iglom, služi za određivanje strana sveta (*busola*); fig. snalaženje u nečemu; pravilno opredeljivanje.

kompasija (lat. compassio) samlost, sažaljenje, saučeće.

kompaskuum (lat. compascuum) *prav.* zajednička paša.

kompateriitet (nlat. compaternitas) duhovno srodstvo, kumstvo.

kompatibilan (nlat. compatibilis) saglasan, saglašljiv, složljiv, spojljiv, snošljiv; pomirljiv.

kompatibilitet (nlat. compatibilitas) saglasnost, saglašljivost, složljivost, sno-šljivost; pomirljivost; mogućnost da jedno lice istovremeno vrši više javnih poslova.

kompatriot (fr. compatriote) zemljak, sunarodnik.

kompaund-mašina (eng. compound) teh. parna mašina sa kondenzatorom u kojoj mehaničke dejstvo pare počinje u jednoj manjoj stublini (cilindru), a završava se u jednoj većoj stublini.

kompendijum (lat. compendium) izvod, izvadak, kratka sadržina; udžbenik u izvodu, priručna knjiga, priručnik, podsetnik.

kompendiozan (lat. compendiosus) kratak, sažet, zbijen, u izvodu.

hompenzabilan (nlat. compensabilis) naknadljiv, odštetljiv.

kompevzator (nlat. compensator) onaj koji ili ono što naknaduje, naknadilac, na-knadilo, regulator.

kompenzacija (lat. compensatio) naknada, odšteta, obeštećenje; izravnjanje, poravnavanje, zamena; fiz. izravnjanje dejstva nečega što bi, inače, štetno delovalo; *kompenzaciono klatno* klatno udešeno tako da usled temperaturskih promena ne menja svoju dužinu, pa stoga ni vreme klačenja; med. prilagođavanje srca uticajima koji menjaju krvotok.

kompenzirati (lat. compensare) naknaditi, naknadivati, vratiti, izravnati, izrav-navati, odštetiti; izravnati se, izravnavaTM se, poravnati se, poravnavati se, nagoditi se.

komperendinator (nlat. comperendinator) *prav.* lice koje iznosi nove činjenice da bi izazvalo odlaganje presude.

komperendinacija (lat. comperendinatio) *prav.* odlaganje za treći dan; pozivanje obeju stranaka da trećeg dana predstavu sudu; obnavljanje spora.

komperendinirati (lat. comperendinare) *prav.* odložiti rok predstajanja суду za treći dan.

kompetent (lat. competens) suparnik, tak-mac, satražilac, polagač prava na.

kompetentan (lat. competens) nadležan, merodavan, formalno ili stvarno ospozobljen (kvalifikovan) za neki posao, sposoban.

kompetencija (nlat. competentia) nadležnost, merodavnost; sposobnost (ili: pozva-nost sudije za sudjenje ili ocenjivanje; polje rada (ili: područje) nekog nadleštva; takmičenje više lica za neko mesto; ono što se ostavlja dužniku da bi mogao od toga da »sivi« *pitanje kompetencije* pitanje nadležnosti (npr. nekog suda, nadleštva itd.).

kompetirati v. *kompetovati*.

kompetitor (lat. competitor) v. *kompetent*.

kompeticija (nlat. competitio) polaganje prava na, takmičenje, suparništvo.

kompetovati (lat. competere) pripadati po pravu; biti u nadležnosti, spadati u nadležnost; naticati se, takmičiti se za neko mesto, zajedno s nekim težiti za čim.

komplikator (lat. compilator) sabirač, pa-birčar, sastavljač iz tudi knjiga.

komplikacija (lat. compilatio) delo sastavljeno pabirčenjem (ili: paletkovanjem), književni pabirak (ili: paletak); sasta-vljanje dela pabirčenjem iz tudi knjiga; skupljanje, pabirčenje, palektovanje.

komplikirati (lat. compilare) skupljati (ili: paletkovati, pabirčiti), iz tudi dela.

komplikovati v. *komplikirati*.

kompljačevole (ital. compiacevole) muz. ljupko, dopadljivo.

kompjuter (eng. computer) elektronska mašina za računanje, „elektronski mozak“; *komputer*.

komplanabilan (nlat. complanabilis) moguć za upravljanje, uravnjiv; koji se može izjednačiti, izjednačljiv.

komplanacija (lat. complanatio) mag. izračunavanje površja neravnih površina; uravnavanje, uravnjene, npr. tvrdavskih postrojenja.

komplanirati (lat. complanare) poravniti; sravniti) uravnati, uravnavati, izravna-vati, izravniti; *fig.* otkloniti, otklanja-ti teškoće.

kompleks (lat. complexus) gomila, masa koja sačinjava celinu, npr. kuće, zemljiste; složeno, složenost; *fil.* složen pojam; u *psihoanalizi*: sadržaji svesti, većinom čuvstveni (emocionalni), potisnuti te otuda podsvesni, koji dovode do nenormal-nog duševnog stanja.

kompleksan (lat. complexus) složen, sastavljen od delova povezanih među sobom; zapleten; *mat.* *kompleksan broj* (broj sastavljen od realnih i imaginarnih veličina (npr. $a+Lj$, gde je i imaginarna jedinica, tj! U^T , a a i b realni brojevi).

kompleksija (lat. complexio) celokupnost, ukupnost; sastav tela, sklop tela; boja lica, izgled.

komplement (lat. completere dopuniti, sotplementum) dopuna, dodatak, popuna; *gram.* dopuna, odredba; *mat.* ugao koji se dopunjuje do 90° (*up.* suplement); *med.* serumska materija koja ima sposobnost da uništava bakterije ili da neutrališe njihove otrove.

komplementan (lat. complementum) v. *komplementaran*.

komplementar (nlat. complementarius) *trg.* zamenik, zastupnik, administrator trgovacke kuće; v. pod *komanditno društvo*.

komplementaran (nlat. complementarius) dopunski, koji dopunjuje, koji služi kao dopuna ili dodatak (čemu); *komplementar-ne boje* dopunske boje, tj. one dve koje daju belu boju kad se pomešaju u određenom odnosu, npr. žuta i indigoplava boja (*harmonične boje*); *komplementarni dan* dopunski dan (29) u februaru svake pre-stupne godine.

komplot (lat. completus) celokupna dela jednog pisca; svi brojevi (ili: sva godišta)

nekih novina (ili: nekog časopisa, neke zbirke i sl.); sve što sačinjava potpunost knjižnice, zbirke, trgovine, kuće itd.

kompletan (lat. completus) potpun, celokupan, sav, ceo; savršen; popunjen, dovršen.

kompletirati (fr. completer) popuniti, popunjavati, dopuniti, dopunjavati.

komplikacija (lat. complicatio savijanje, smotavanje) nejasnost, zaplet, zapletenrst, zamršenost; *med.* oboljenje koje se pojavljuje u toku nekog drugog, već izraženog oboljenja, i time otežava bolesnikovo stanje i remeti pravilan tok glavne bolesti; *psih.* udruživanje između neistovrsnih, po kakvoći različitih, elemenata (osećanja različitih čula) pri čemu je jedan elemenat (osećaj) pretežak, tj. njega smo više i jasnije svesni nego ostalih.

komplikovati (lat. complicare) zaplesti, zapletati, zamrsiti, zamutiti, zapetljati, zapetljavati (neku stvar); zbog nespretnosti učiniti jednu stvar tezgom no što bi trebalo; *komplikovati* se zaplesti se, za-pletati se, zapetljavati se; za bolest: poći na gore, biti otežan (drugom bolesču); *komplizirati*.

komplimenat (ital. complimento, fr. compliment) izraz poštovanja rečima i pokretima, naklon, poklon; laskava reč; *kazati nekom komplimenat* kazati nekom ono što mu godi; *praviti komplimente* govoriti laskave, udvarati se, čestitati kome na čemu.

komplimentirati (fr. complimenter) pozdraviti, pozdravljali, pokloniti se, klanjati se; čestitati, pohvaliti, govoriti ljubazne reči.

komplipes delikti (nlat. complices delicti)

pl. prav. V. KOMPLOCI.

komplici (lat. complex gen. complicis saveznik, učesnik) *pl. prav.* saučesnici, pomagači, sukrivci.

komplicirati (lat. complicare saviti, savi-jati, sklopi) v. *komplikovati*.

komplicite (nlat. complicitas) *prav.* saučesništvo, saučestovanje, saučešće.

komplot (fr. complot) zavera, tajni sporazum, sprezanje više osoba radi izvršenja nekog zločina, udara, pobune.

komplotirati (fr. comploter) kovati zaveru, skovati zaveru, snovati, spremati u potaji (prevrat, udar i sl.).

kompozita (lat. composita) *pl. od kompozi-tum.*

kompozite (lat. compositae) *pl. bog.* glavočike, mnogobrojna porodica biljaka sa složenim cvetovima (sa preko trinaest hiljada vrsta).

kompozitor (fr. compositeur) muz. v. *kompo-nist*.

kompozitoran (nlat. compositorius) muz. koji se tiče izrade muzičkog dela, koji je u vezi (ili: u odnosu) sa izradom muzičkog dela.

- kompozitum** (lat. componere sastaviti, compositum) ono što je sastavljeno, od više delova, složene; *gran.* složena reč, složenica; *mikstum kompozitum* (lat. mixtum compositum) užasna zbrka, strašan darmar; *eko kompozito* (lat. eh composito) *prav.* po sporazumu, po pogodbi, po nagodbi.
- kompozitora** (lat. compositura) sklop, sastav, žleb za spajanje.
- kompozicija** (lat. compositio) sastavljanje, sastav, sklop, sastavljanje delova u celinu; u estetici: umetnička obrada jedne misli prema zahtevima i zakonima umet-ničkog prikazivanja; *muz.* pronalaženje i umetnička izrada muzičkog dela, muzičke delo; *slik.* delo, obično većih razmara, na kojem je prikazano više osoba i stvari, veštoto povezanih u celinu; u najmodernijem slikarstvu, tzv. apstraktom: slika bez ikakvog motiva, u kojoj je najglavnije raspored boja; »ž. naziv za razne metalne slitine, legure; *hen.* jedinjenje, sjedinja-vanje; sva kola (ili: svi vagoni) jednog voza.
- komponenta** (lat. componere sastaviti) sastavnica, sastojak, svaki sastavni deo jedne celine; *fiz.* sastavnica (*supr. rezultanta*).
- komponirati** v. *komponovati*.
- komponist(a)** (lat. componere) sastavljač muzičkog dela; *kompozitor*.
- komponovati** (lat. componere) sastaviti, sastavlјati; izraditi plan za neko umetničko delo i srediti njegove delove; *muz.* sastaviti muzičke delo; *komponirati*.
- komportirati se** (fr. se comporter) vladati se, ponašati se; slagati se, snositi se.
- komposesija** (nlat. composessio) *prav.* zajedničko imanje, zajednički posed.
- kompost** (lat. compositum) mešanac, mešani gnoj, mešano gnojivo (ili: dubrivo, dubre), naročito: mešavina zemlje sa istruljim organskim materijama.
- kompostirati** (lat. compositum) dubriti mešanim dubretom (*kompostom*).
- komposto** (ital. composto) *muz.* složene.
- kompot** (fr. compote, lat. compositum sastavljeno, komponere sastaviti, udesiti) voće kuvano sa šećerom.
- komprador** (port.) u Kini i nekim drugim zemljama Istoka, posrednik, obično komisionar, koji posređuje u izvoznoj i uvoznoj trgovini za račun inostranih firmi.
- komlres** (lat. compressa) *med.* obloga, zavoj od više puta presavijenog komada platna ili gaze; *kompreza*.
- kompreza** (lat. compressa) *med.* v. *kompres*.
- kompresan** (lat. compressus) zgusnut, stisnut, zbijen.
- kompresibilan** (nlat. compressibilis) sti-šljiv, zgušnjiv.
- kompresibilitet** (nlat. compressibilitas) *fiz.* stišljivost, zgušnjivost.
- kompresivan** (lat. comprimere stisnuti, nlat. compressivus) stiskav, koji stiska, sabijan, koji sabija, zbijajući.
- kompresija** (lat. compressio) pritisak; sabi-janje, stiskanje, stezanje, zbijanje; *fig.* pri-nudivanje, potištavanje, tlačenje; *kompre-siona mašina* sprava za zbijanje elastičnih, naročito gasovitih tela; *kompresio-no ognjilo* v. *pneumatično ognjilo*.
- kompresor** (nlat. compressor) sabijač, sabijalo, sprava za sabijanje (ili: zgušnjava-vanje) vazduha ili gasova.
- kompresorij(um)** (nlat. compressorium) *med.* hirurški instrumenat za vršenje pritiska na krvne sudove; u mikroskopiji: aparat pomoću koga se predmet ispitivanja i posmatranja učini tanjim i providnijim.
- komprehezibilan** (lat. comprehensibilis) pojmljiv, shvatljiv, razumljiv.
- komprehenzivan** (nlat. comprehensivus) obuhvatan, koji obuhvata; shvatljiv, koji shvata, koji pojima, koji razume.
- komprehezija** (lat. comprehensio) shvatljivost, moć shvatanja, sposobnost pojimanja (ili: shvatanja, razumevanja); shvatanje, razumevanje.
- komprimirati** (lat. comprimere) sabiti, sa-bijati, zbiti, zbijati, stisnuti, stiskati, zgušnjavaš, zgusnuti; *fig.* ugusišti, ukrotiti, prigušiti.
- komprimovati** v. *komprimirati*.
- komprobacija** (lat. comprobatio) priznanje, priznavanje, odobrenje.
- kompromis** (lat. compromissum) sporazum, poravnanje, nagodba; *prav.* u građanskoj parnici: sporazum stranaka koje su u sporu da će se, izabравši sudiju spora (*arbitra*), pokoriti njegovoj presudi.
- kompromisar** (nlat. compromissarius) *prav.* izborni sudija.
- kompromisor** (nlat. compromissor) sajemac, onaj koji još sa jednim стоји за nekoga dobar.
- kompromitent** (lat. compromittens) *prav.* onaj koji pristaje da spor reši izborni sudija.
- kompromitira™** (lat. compromittere) 1. *prav.* sporazumeti se da spor reši izborni sudija; 2. izložiti (ili: izlagati) neprilici ili opasnosti, nahudititi (ili: huditi) ugledu ili poverenju, dovesti (ili: dovoditi) u pitanje, izneti (ili: iznositi) na rdav glas, brukati, obrukati.
- kompromitovati** v. *kompromitirati*.
- komplulzacija** (nlat. compulsatio) v. *kompulzija*.
- komplulzija** (nlat. compulsio) primoravanje, prisiljavanje, prinuda, prisila.
- kompluzor** (nlat. compulsor) naplaćivalac (računa, poreza i dr.).
- kompluzoran** (nlat. compulsorius) prinudan, prisilan.
- kompluzorij(um)** (nlat. compulsorium) *prav.* akt kojim viši sud naređuje nižem da pohita sa odlukom o nekoj stvari.

kompurgator (nlat. compurgator) *prav.* onaj koji pod zakletvom jemči za nečiju nevinost.

komputabilan (lat. computabilis) sračunljiv, proračunljiv, izračunljiv.

komputacija (lat. computatio) izračunavanje; *prav.* određivanje stepena srodstva po rimskom (*civilna komputacija*), ili po papskom pravu (*kanonska komputacija*).

komputirati (lat. computare) sračunata, preračunato, zbrojiti.

kom si, kom sa (fr. comme ci, comme sa) i ovako i onako, svakojako.

Komsomol (rus. Sokzz kommunističeskoi molodeži) skraćenica za „Savez komunističke omladine“, omladinske organizacije u Sovjetskom Savezu sa zadatkom da vaspitava omladinu — „smenu“, kako kažu boljevici — u marksističko-ko-munističkom duhu.

komun (lat. communis) *pr.* opšti, zajednički, javan.

komuna (fr. commune) opština, teritorijalna jedinica sa lokalnom samoupravom; građani jedne opštine; opštinski dom; zajednica; *Pariske komuna* socijalistička vladavina u Parizu, ustanovljena 18. Š 1871; posle žestokih borbi ugušena od versajske vlade u maju iste godine.

komunaliziranje (lat. communalis) prelaženje privatnih preduzeća u opštinske ruke (ili: pod opštinsku upravu).

komunalije (lat. communalia) *pl.* opštinske stvari, opštinski poslovi.

komunalni (lat. communalis) opštinski, koji pripada opštini, koji se tiče opštine.

komunalni sistem upravno-teritorijalno uređenje, u okviru ustanovnih odredbi, koje se zasniva na samoupravi komuna (opština) a ostvaruje se u punoj samostalnosti opštinskih ustanova, organa i udruženja građana u privrednoj, kulturnoj i drugim oblastima.

komunar (fr. communard) učesnik u Pariškoj komuni (1871).

komunizam (lat. communis) društveni poredak koji istorijski smjenjuje kapitalizam. Besklasno društvo na bazi visokog stupnja proizvodnih snaga. U njemu su sva sredstva za proizvodnju u direktonu društvenom posedovanju. Proizvodnja je planska, pod sveskom kontrolom društva (proizvođači) i služi njegovim raznovrsnim potrebama. Razlikujemo nižu i višu fazu komunizma. Niža faza komunizma = socijalizam, još ima tragova prošlosti, tj. kapitalizma. Sredstva za proizvodnju su podruštvljena, ali nagradivanje se vrši *prema radu*. Još uvek postoje izvesne klasne razlike. Nije uki-nuta suprotnost umnog i fizičkog rada. Postoje i neke državne funkcije. Viša faza komunizma se razvija na daljem stupnju ekonomskog napredovanje društva. U njemu se svi (sposobni) bave proizvodnim

radom uz skraćeno radno vreme. Prisvajanje sredstava za potrošnju je *prema potrebama pojedinaca*. Nema nikakvih klasa ni države.

komunikabilan (nlat. communicabilis) saopštljiv, dostavlјiv; spojljiv, saobraćajne spojljiv, koji se može vezati, spojiti (saobraćajnom vezom).

komunikant (lat. communicans) u katoličkoj crkvi: pričesnik, onaj koji prima pričest.

komunikat (lat. communicatum) v. *kominike*.

komunikativan (nlat. communicativus) prenošljiv, koji se lako prenosi na drugoga; saopštljiv, koji rado kazuje svoje misli drugome, razgovoran; pristupačan.

komunikativnost (lat. communicare) pristupačnost, veština u opštenju i sporazumevanju s ljudima.

komunikacija (lat. communicatio) saopštavanje, saopštenje; veza, ophodenje, opštenje, dodir; saobraćaj; saobraćajnica; voj. zaštićen pristup prednjim položajima, *komunikaciona linija* saobraćajne linija.

komunikacio idiomatum (nlat. communicatio idiomatum) *teol.* sjedinjenost svojstava božanskih i čovečanskih u Isusu Hristu.

komunio (lat. communio) zajednica, naročito crkvena, verska; pričest; vreme kad se pričešće (u katoličkoj crkvi); zajedničko učešće.

komunista (lat. communis) pristalica *komunizma*; član komunističke partije.

Komunistička internacionala v. pod internacionale.

Komunistički manifest spis koji su 1848. objavili, po nalogu internacionalnog Komunističkog saveza, Krl Marks i Fri-drih Engels, u kojem su izložene osnove komunizma. „Sa genijalnom jasnoćom izne-to je u ovom delu novo shvatanje sveta, dosledni i oblast društvenog života obuhvatni materializam, dijalektika kao najmnogostranije i najdublje učenje o razvoju, teorija klasne borbe i svetsko istočijske revolucionarne uloge proletarijata, tvorca novoga, komunističkog društva“ (V. I. Lenjin). •

komunitet (lat. communitas) zajednica; smisao za zajednicu; opšte dobro.

komunice (lat. communis zajednički) *pl.* zajedničke ispaše (gore, šume i planine jednoga plemena, sela ili zadruge). Svi kojima one pripadaju imaju podjednako pravo uživanja, ali ne mogu nijedan deo otuditi.

komunicirati (lat. comunicare) pozajedničiti, pozajedničavati, učiniti zajedničkim; saopštiti, saopštavaTM, objaviti, izneti (ili: iznositi) na javnost; biti u vezi s kim, dopisivati se, opštiti; u katoličkoj crkvi: pričestiTM se, pričeščivati se.

- komutabilan** (lat. commutabilis) zamenljiv, promenljiv.
- komutativni ugovor** (lat. commutare promeniti) dvostrani ugovor zasnovan na obavezi da ono što jedna strana daje drugoj mora biti jednak onome što od nje prima (npr. ugovor o kupoprodaji, zajmu, zameni).
- komutator** (lat. commutare) fiz. prekidač, sprava kojom se vrši naizmenično prekid i uključenje električne struje u jednom kolu, prema potrebi i automatski, odvođenje struje u drugo kolo, ili menjanje smera struje; sprava kojom se otvara ili zatvara galvanska struja i u zatvorenom luku po volji obrće; strujni menjač, koji na dinamo-mašini naizmenično struje upravlja jednim pravcem.
- komutacija** (lat. commutatio) menjanje, izmena, promena, zamena; prav. zamenjivanje jedne kazne drugom; lingv. metod ispitivanja koji se sastoji u tome da se pri izmenama na jednom jezičkom planu (nivou) javljaju neke izmene na drugom jezičkom planu; kat. zakon komutacije: zbir (proizvod) ne menja vrednost ako sabirci (činioci) promene mesta.
- komutirati** (lat. commutare) menjati, razmenite, zameniti.
- komfor** (eng. comfort) ugodnost, udobnost; konfor.
- komfortabilan** (eng. comfortable) ugodan, udoban; konfortabilan.
- komfortan** (eng. comfort udobnost) v. komfortabilan.
- komforter** (eng. comforter) ogrtač za kišu.
- komšija** (tur. kom'u) sused.
- kon- (lat. sit, sop-) predmek u složeni-cama sa značenjem: s, sa.
- konak** (tur. konak od komak odsesti, biti gost) dvor, gospodski dvor, palata; put koji se prevali za jedan dan; noćiste, prenoćište.
- kon alegreca** (itrl. sop allegrezza) muz. sa živošću, živahno, sa veselošću.
- kon amareca** (ital. sop amarezza) muz. sa gorčinom, tužno.
- kon amore** (ital. sop amore) muz. s ljubavlju, radosno, sa zadovoljstvom.
- kon anima** (ital. sop anima) muz. sa izrazom punim duše.
- konat** (lat. conatus) pokušaj, namera; prav. pokušaj nedozvoljene radnje.
- konaturalitet** (nlat. connaturalitas) prirodna veza, srodnost po prirodi.
- kon afeto** (ital. sop affetto) v. afetuozo.
- kon adžitacione** (ital. sop agitazione) muz. v. adžitato.
- kon brio** (ital. sop brio) muz. živahno, burno, vatreno.
- konvalescent** (lat. convalescens) bolesnik koji je počeo da se oporavlja.
- konvalescencija** (lat. convalescentia) opora-vljanje od bolesti, ozdravljenje.
- konvalescirati** (lat. convalescere) opora-vljati se, biti na putu ozdravljenja.
- kon varijacioni** (ital. sop variazioni) muz. sa varijacijom, sa delimičnim odstupanjima od glavne teme.
- konvejer** (eng. conveyer, conveyor) uređaj, „beskrajna traka“, koji služi za neprekidno dodavanje proizvoda u fazi izrade od jednog radnika do drugog; uređaj za prenos tereta, transporter.
- konveksan** (lat. convexus) ispučen, soči-vast (supr. konkavan).
- konveksitet** (lat. convexitas) ispučenost; (supr. konkavitet).
- konveks-konveks** (lat. convexus) v. bikonveksan.
- konveksno-konkavan** (lat. convexus ispučen, concavus izduben) ispučeno-iz-duben.
- konvektor** (lat. convectio) uređaj za grejanje prostorija.
- konvekcija** (nlat. convectio) fiz. strujanje (up. kondukcija, radijacija); meteor. strujanje toplog vazduha od Zemlje uvis i njegovo mešanje sa gornjim, hladnjim vazduhom.
- kon vol o čita** (ital. sop velocita) muz. v. ve-loče.
- konvenabilan** (fr. convenable) zgodan, pogodak, podesan, prikladan, povoljan.
- konvenijencija** (lat. convenientia) pristoj-nost, uljednost; ugodnost, udobnost, prijatnost; podudaranje, slaganje, saglasnost, skladnost, prikladnost, podesnost; vođenje računa i imanje obzira prema onome što postoji, što odgovara spoljašnjim okolnostima (položaju, zvanju, imetku i dr.), obzir.
- konvenirati** (lat. convenire) slagati se, odgovarati; svideti se, dopadati se, goditi; pristojiti, priličiti, biti u skladu sa interesima.
- konvent** (lat. conventus) sastanak, zbor, skupština, sabor (narоčito kaluderski); manastir, samostan; Konvent 1792. u Francuskoj sazvana Ustavotvorna skupština Convention nationale.
- konventual** (nlat. conventionalis) kaluđer, monah; narоčito: katolički kaluđer koji pripada redu sa blažim i slobodnijim propisima (za razliku od opservanta).
- konvencija** (lat. conventio) sporazum (ili: pogodba, ugovor) između pojedinih država kojim se regulišu njihovi međusobni pravni, politički i ekonomski odnosi (književna, vojnička, finansijska i dr.); sporazum, dogovor; u Engleskoj: sastanak parlamenta u vreme kad nema kralja; običaj, primljene pravilo, uobičajenost.
- konvencionalan** (lat. conventionalis) koji se osniva na konvenciji, koji odgovara sporazumu, sporazumni, ugovorni, dogovorni; uobičajen, koji se drži primljenih navika ili običaja; konvencionalni braJgbrak koji je sklopljen prema staleškim ili imovnim obzirima, a ne prema naklono-

- sti; *konvencionalna laž* neistina prihvaćena po sporazumu.
- konvencionalna kazna** kazna kojom se neko obavezuje da će platiti izvesnu sumu u slučaju ako ne izvrši, ili ne izvrši kćeo treba, neki posao.
- konvergencija** (lat. convergentia) *geom.*, *fiz.* uzajamno približavanje, sticanje; *fig.* stremljenje (ili: težnja) istom cilju, staganje.
- konvergirati** (lat. convergere) približa-vati se uzajamno, sticati se (u istoj tački); *fig.* stremiti (ili: težiti) istom cilju; *pr. konvergentan*.
- konvergovati** v. *konvergirati*.
- konverza** (lat. conversa) v. *konvertirati*.
- konverzatori(j)um** (lat. conversatorium) soba za razgovor; društvo za zabavu koja se sastoji u razgovoru.
- konverzacija** (lat. conversatio) razgovor, razgovaranje, zabavljanje ili učenje stranog jezika razgovorom.
- konverzacioni leksikon** veliki enciklopedijski stvarni rečnik, koji obraduje, alfabetskim (azbučnim, abecednim) redom, predmete koji se u ophodenju pojavljuju (naročito su poznati veliki nemački konverzacioni leksikoni *Brokhausov i Majerov*).
- konverzija** (lat. conversio) okretanje, obrtanje, promena, pretvaranje; *trg.* promena interesne stope, pretvaranje jednog duga u drugi sa povoljnijim uslovima; preočraćanje; preočraćanje u veru, preveravanje, preverenje; *fil. logička konverzija* obrtanje jednog suda, tj. kad suojekat i predikat promene svoja mesta (*up. kon-trapozicija*); *prav.* pretvaranje jednog pravnog odnosa u drukčiji, npr. zakupa u najam.
- konverzirati** (lat. conversari) razgovarati, zabavljati se razgovorom; učiti strani jezik razgovorom.
- konverzus** (lat. conversus) v. *konvertit*.
- konverter** (lat. convertere okretati, pretvarati) 1. *tehnol.* aparat za prečišćavanje rastopljenog metala oksidacijom; 2. *TV adapter* koji omogućava primanje frek-ventnog područja za koje televizor nije bio prvobitno konstruisan; 3. *el.* menjac; *konvertor*.
- konvertibilan** (lat. convertibilis) pretvorljiv, preobratljiv.
- konvertibilnost** (lat. convertere okretati, pretvarati) preobratljivost, pretvorljivost, promenljivost (u).
- konvertiplan** (eng. convertiplane) avion sa rotorom, kombinacija *helikopteri i aviona*.
- konvertirati** (lat. convertere) preobraziti, preočraćati, preobratiti, pretvoriti, promeniti (u); preveriti, preveravati, preobratiti, prevesti u drugu veru; *fin.* pretvoriti (ili: pretvarati) jedan dug u drugi pod povoljnijim uslovima po dužnika.
- konvertit** (ital. convertito) preverenik, onaj koji je prešao iz jedne vere u drugu, preobraćeni; *konzervus*.
- konvertita** (ital. convertita) preverenica, preobraćenica, ona koja je prešla u drugu veru, preobraćena; *konverza*.
- kon viveca** (ital. con vivezza) *muz.* živahno, živo.
- konvij(um)** (lat. convivium) gozba, čast, gošćenje.
- kon vigore** (ital. con vigore) *muz.* krepko, živahno, snažno, izrazito.
- konvikt** (lat. convictus) zavod u kome stanuju studenti katoličke teologije ili daci uopšte; takođe: ustanova u kojoj se daci hrane besplatno ili uz znatan popust.
- konviktori(j)um** (lat. convictorium) zajednička trpezarija.
- konviktorst(a)** (lat. convictus) pitomac *konvikt*.
- konvikcija** (lat. convictio, convincere) *prav.* uverenje, ubedjenje, dokaz.
- konvincirati** (lat. convincecere) *prav.* ubediti, uveriti, dokazati.
- konvoj** (fr. convoi pratinja) *voj.* grupa trgovačkih ili transportnih brodova sa pratinjom jedinica ratnih brodova (radi zaštite od napada neprijateljskih podmornica i aviona); grupa vozila koja se kreće pod zaštitom oružane pratinje; svaka oružana pratinja kojoj je zadatak zaštita.
- konvokacija** (lat. convocatio) sazivanje, sa-ziv; *prav.* pozivanje poverilaca.
- konvolatilizacija** (lat. convolatilisatio) *hen.* saispavarjanje, pretvaranje u paru zajedno sa drugim tečnostima.
- konvolulus** (lat. convolvulus) *bog.* poponac, s laki; *med.* zaplenost creva.
- konvolut** (lat. convolvere smetati, skotura-ti, convolutum) smotak akata; sveska za akta (ili: spise).
- konvoluta** (lat. convoluta) *apx.* zavojica na jonskom *kapitlu*.
- konvolucija** (lat. convolutio) *med.* umotavanje.
- konvocirati** (lat. convocare) sazvati, sazi-vati.
- konvulzibilitet** (lat. convulsibilitas) *med.* trzavost, trzanje mišića.
- konvulzivan** (lat. convulsus, nlat. convul-sivus) *med.* grčevit, praćen grčevima; koji izaziva grčeve (ili: trzaje).
- konvulzija** (lat. convulsio, convellere) *med.* grčenje, grčevi, trzanje; *fig.* trzavica; pokret, potres.
- konvulzionar** (lat. convulsionarius) *med.* onaj koji boluje od grčenja, trzanja mišića; takođe: *kveker*.
- kongelativan** (lat. congelativus) koji izaziva smrzavanje, koji smrzava.
- koigelacija** (lat. congelatio) smrzavanje, smrznuce, sledavanje, sledenje; smrznuce, smrznutost, sledenje, sledenost; stvrdnjavanje, zgrušavanje.

kongelirati (lat. congelare) smrznuti, smrzavati; zgusnuti, zgušnjavaTM; zgrušati, usiriti.

kongeneričan (lat. congener, genus rod) jednorodan, istorodan, istovrsan.

kongenijalan (nlat. congenialis) duhovno srođan, srođan po duhu.

kongenijalitet (nlat. congenitalitas) srodnost po duhu, duhovna srodnost.

kongenijalnost v. kongenijalitet.

kongenitalan (lat. congenitus, nlat. sogenitalis) urođen, koji postoji od samog rođenja, npr. neka bolest (mana srca).

kongerirati (lat. congerere) snositi, zgrta-ti, nagonilavati; *up. kongestija*.

kongestivan (nlat. congestivus) koji izaziva navalu krvi, koji potiče od navale krvi.

kongestija (lat. congestio) *ned.* navala krvi ili sokova, prepunjavanje jednog organa krvlju, podilaženje krvi.

konglobacija (lat. conglobatio) zgrtanje, gomilanje; *ret.* gomilanje dokaza.

konglobirati (lat. conglobare) gomilati, nagomilavati; ugrudvati, ugrudjavati.

konglomerat (lat. conglomerare zgomilati, zbiti) *geol.* gromaća, slepljevina (kad se kakvim lepkom slepi krupan rečni, jezer-ski ili morski šljunak ili valuci); *fig.* prenatrpanost, mešavina svega i svačega.

konglomeracija (lat. conglomeration) gomilanje, nagomilavanje, slepljivanje; spajanje svega i svačega.

konglomerirati (lat. conglomerare) zgrudva-ti, nagomilati, skupiti, slepti.

konglutinant (lat. conglutinans) lepljiv, slepljiv.

konglutinancia (lat. conglutinantia) *pl. farh. v. koletika.*

konglutinat (lat. conglutinatum) nešto slepljeno; *min.* nekristalisan kamen slepljen nekom masom.

konglutinacija (lat. conglutinatio) slepljivanje, slepljenje; zgušnjavanje, zgrušavanje, usiravanje.

konglutinirati (ital. conglutinare) lepiti, slepti; zgusnuti, zgušnjavati.

kon granita (ital. con gravita) *iuz.* dostojanstveno, sa dostojanstvom.

kongratulacija (lat. congratulatio) v. *gratulant ja.*

kongratulirati (lat. congratular) v. *gratuli-rati.*

kon gracija (ital. con grazia) *muz.* ljupko, umilno.

kongregati (nlat. congregatum) *pl. min.* nekristalisan kamenje koje se samo sobom, bez neke naročito lepljive materije, slabo održava u vezi.

kongregacija (lat. congregatio) verske udruženje, zajednica, bratstvo; udruži-vanje više manastira istoga reda u organizovanu celinu; skupština kardinala; naziv jedanaest administrativnih odeljenja kardinalskog kolegijuma u Rimu (inkvizicija, propaganda vere itd.).

kongregacionalisti (lat. congregatio) *pl.* članovi verske partije u Engleskoj koji priznaju kao jedini izvor vere Sv. pismo, odbacuju svaku simboličnu versku formu, ne priznaju nikakve verske poglavare (biskupe, papu); *independenti.*

kongregacionisti (lat. congregatio) *pl.* članovi jedne verske *kongregacije*, naročito jezuitske.

kongregirati (lat. congregare) sabrati, udružiti, sjediniti, skupiti.

kongres (lat. congressus) skupština, skup, zbor, sastanak radi dogovaranja i savetovanja o zajedničkim poslovima; naročito: sastanak punomoćenika više država (npr. Pariski, Bečki kongres); skupština članova istog staleža i iste struke (pro-fesorski, učiteljski, geografski itd. kongres) ili istih načela (partijski kongres); u SAD: zakonodavna skupština narodnih poslanika.

kongresija (lat. congressio) sastajanje, sastanak.

kongresist (lat. congressus) član kongresa, učesnik u kongresu.

kongruentan (lat. congruens) saglasan, jednak, podudaran; *mat.* podudaran, jednak i sličan, istog oblika i jednak površine.

kongruentnost (lat. congruere) v. *kongruen-cija.*

kongruencija (lat. congruentia) saglasnost, slaganje; podudarnost, sličnost i jednakost; istovetnost oblika i jednakost površina; *kongruentnost.*

kongruirati (lat. congruere) biti saglasan, slagati se; podudarati se, poklapati se, biti sličan i jednak.

kongruitet (nlat. congruitas) saglasnost, slaganje, potpuna jednakost.

kon gusto (ital. con gusto) *muz. v. gustozo.*

kondebitor (lat. condebitor) *prav.* sadužnik.

condemnat (lat. condemnare osuditi, soppdemnatus) *prav.* osuđenik.

condemnator (lat. condemnator) *prav.* onaj koji izdejstvuje donošenje presude, tužilac.

condemnatoran (nlat. condemnatorius) *prav.* osudni, kazneni; *condemnatoria presuda* (nlat. sententia condemnatoria) osudna presuda, ona koju izriče sud kad nađe da je osuđenik kriv za delo za koje se optužuje.

condemnacija (lat. condemnare osuditi, condemnatio) *prav.* osuda, kazna.

kondenzabilan (nlat. condensabilis) koji se može zgusnuti, zgušnjiv.

kondenzabilitet (nlat. condensabilitas) mogućnost zgušnjavanja, zgušnjivost.

kondenzans (lat. condensans) sredstvo za zgušnjavanje; *pl. kondenzaciJa.*

kondenzancija (lat. condensantia) *pl. v. kondenzans.*

kondenzat (lat. condensare zgusnuti) *fiz.* tečnost nastala *kondenzacijom* neke pare.

kondenzativan (nlat. condensativus) zgušnjavan, koji zgušnjava, zgušnjavajući.

kondenzator (nlat. condensator) *fiz.* zgušnji-vač, skupljač; *električni kondenzator* dve metalne ploče, razdvojene slojem od materijala koji ne provodi elektricitet, *die-lektrikuma* (vazduh, staklo, porcelan, pa-rafin i dr.), od kojih je jedna vezana s izvorom elektriciteta, a druga sa zemljom (služi za nagomilavanje elektriciteta u većoj količini no što bi se to moglo postići samo sa jednom pločom); kod par-nih mašina: sud s vodom u kome se zgušnjava izrađena para iz stubline, cilin-dra; kod peći za topljenje: sprava za zgušnjavanje tečnih supstanci.

kondenzacija (lat. condensatio) *fiz.* zgušnjavanje, pretvaranje pare u tečnost putem rashladivanja ili pritiska; *električna kondenzacija* zgušnjavanje, nagomilavanje elektriciteta pomoću *električnog kondenzatora*, *lajdenske boce* itd.; zbijanje, sažimanje.

kondenzirati (lat. condensare) zgusnuti, zgu-pgnjavati; zbiti, zbijati, skupljati; *fig.* sažeti, sažimati.

kondenzitet (nlat. condensitas) gustoča, zgu-snostenost.

kondenzovati v. *kondenzirati*.

kondenzor (lat. condensor) aparat za osvet-ljavanje objekte posmatranja (kod mikroskope i projekcionog aparata); *opt.* sočivo sabirača, sakupljača.

kondicija (lat. conditio) otkazivanje, otkaz; *prav.* zahtev za povraćaj stvari koja nam pripada ili prava koje nam pripada; svaka lična tužba uopšte.

kon dilidencija (ital. con diligenza) .itz. pažljivo, brižljivo.

kondilom (grč. kndylos) *ked.* guta, guka, izraštaj, bradavica; *prid.* *kondilomatozan*.

kondilus (grč. kndylos) *znat.* zglob, zglobavak, čukalj.

kondirektor (nlat. condirector) saupravnik.

konditor (lat. condere osnovati, conditor) 1. osnivač, tvorac.

konditor (lat. condire začiniti; ukusno zgo-tovit, conditor) 2. poslastičar; luksuzni pekar.

konditoraj (lat. condire začiniti; ukusno zgotoviti) poslastičarnica; radnja sa luksuznim pecivom.

konditum (lat. condire, conditum) *farm.* pomešano, začinjeno šećerom.

kondicija (lat. conditio) uslov; stanje, okolnost; služba, položaj, nameštenje; mesto koje se dobiva pod izvesnim uslovima; privatno poučavanje đaka, davanje privatnih časova đacima; *biti u kondiciji sp.* biti u dobrom (ili: povoljnem) stanju (rvač, bokser, teniser, fudbaler, vežbač na spravama, trkački konj i dr.).

kondicional (lat. conditionalis) *gram.* pogod-beni način (kod glagola), npr.: Putovao bih, kad bih mogao.

kondicionalan (lat. conditionalis) uslovan, pogodbeni; *gram.* *kondicionalna* ili *pogod-*

bena rečenica ona koja kazuje pogodbu ili uslov pod kojim se vrši ili bi se vršila radnja glavne rečenice, npr.: Pomogao bih ti kad (ako) bih mogao.

kondicionalizam (lat. condicio) *fil.* učenje po kojem pojам uzroka treba zamjeniti pojmom uslova.

kondicionirati (lat. conditio) usloviti, uslovljavati; biti u nekoj službi, zauzimati neko mesto; *biti dobro kondicioniran* (fr. conditionné) biti dobro očuvan, u dobrom stanju; *kondicionirana menica* uslovna menica.

kondicio sine kva non (lat. conditio čine qua pop) uslov bez koga se nešto ne može zamisliti ili izvršiti, tj. neminovan, neophodan, nužan, apsolutan uslov.

kondicirati (lat. condicere) *prav.* tužiti, sudskim putem zahtevati vraćanje neke stvari ili prava.

kondolencija (lat. condolentia) saučešće, sažaljenje; izjava saučešće.

kondolirati (lat. condolere) sažaljevati, učestvovati u čujoj žalosti; izjaviti (ili: izjavljivati) saučešće.

kon dolore (ital. con dolore) *muz.* s bolom, tužno, žalosno.

kon dolčeca (ital. con dolcezza) *muz.* ljupko, umilno, slatko.

kondom (fr. condom) košuljice, navlaka od gume ili ribljeg mehura koja se navlači na muški spolni organ radi predohrane od zaraze i zatrudnjavanja, nazvana po pronalazaču, engleskom lekaru Conton-y; *up.* *prezervativ*.

kondominat (nlat. condominium) zajednička vladavina više lica nekom zemljom; imanje sa više gospodara.

kondominij(um) (nlat. condominium) zajedničko vladanje više država nekom teritorijom, saposedovanje, zajedničko vlasništvo, suvlasništvo.

kondominus (nlat. condiminus) saposednik, suvlasnik.

kondonacija (lat. condanatio) *prav.* poklanjanje, darivanje; oproptgenje.

kondor (tl. condor) *zool.* najveći južnoamerički sup, lešinar.

kondota (ital. condotta) pratnja, sproveđenje; *trg.* otpremanje, odašiljanje robe.

kondotjeri (ital. condotieri) *pl.* vođe najamničkih trupa u XIV i XV v., koji su u Italiji često bili veoma moćni; *avanturisti*.

konduta (fr. conduite, lat. conducere) vladanje, ponašanje (naročito u službi); ophodenje, način života; svedodžba o ponašanju.

konduit-lista (fr. conduite, nem. Liste) lista u koju prepostavljeni beleže kvalifikacije, zasluge, radnu sposobnost i ponašanje službenika (činovnika) ili oficira.

konduktor (fr. conducteur) voda, pratilec, sprovodnik (voza, tramvaja, pošte, broda itd.); nadzornik, upravnik radova.

konduktibilan (nlat. conductibilis) provodljiv, koji se može rasprostreti ili širiti provodenjem, sprovodljiv.

konduktibilitet (nlat. conductibilitas) provodljivost, mogućnost provedenja.

konduktor (lat. conductor) *prav.* zakupac; *fiz.* provodnik (elektriciteta, toplothe itd.), tvar (ili: grada, supstanca) koja ima svojstvo da provodi elektricitet, toplostu itd., tj. da se kroz nju prostire toplota itd. od sloja do sloja (*up. konvekcija, radijacija*); naziv za jedan deo mašine za proizvođenje elektriciteta trenjem koji skuplja elektricitet; gromovod na zgradama; *med.* hirurški instrumenat pomoću koga se unosi neki drugi instrumenat u organe, šuplja sondu; takođe: osoba koja prenosi bolest u prikrivenom stanju.

kondukcija (lat. conductio) u rimskom pravu: davanje u zakup, iznajmljivanje; *fiz.* provođenje (toplove, elektriciteta, itd.), pro-stiranje od sloja do sloja ili od delića do delića; *up. konvekcija, radijacija.*

kondurango-kora *med.* kora biljke gonolobus condurango, koja se upotrebljava kao lek protiv raka.

konducirati (lat. conducere) voditi; spro-voditi, pratiti; provoditi; *prav.* najmiti, zakupiti.

koneks (lat. connexus) spoj, tesna veza.

koneksa (lat. sopphea) *pl.* spojene stvari, stvari koje su u međusobnoj vezi.

koneksija (lat. connexio) veza, tesna veza; uticajno poznanstvo.

konektiv (nlat. connectivum) *bog.* veza, produžetak prašničkog nita između prašničkih kesica.

konektirati (lat. connectere) svezati, spojiti, skopčati; biti spojen, biti vezan, biti u vezi.

kon espresione (ital. con espressione) »uz. sa izrazom, izrazito.

konetabl (fr. connetable) maršal, nekadašnji glavni zapovednik vojske u Francuskoj; takođe kao nasledna počasna titula; u Engleskoj; policijski službenik, *kon-stabler.*

konz ... reći kojih nema ovde treba tražiti pod *kons. I.1.*

konzerva (fr. conserve, ital. conserva) naročito spremljene i od kvarene osigurate životne namirnice (voće, povrće, ribe, meso) u limenim, dobro zatvorenim i zalemljenim kutijama ili bocama, turši-ja; *voj.* spoljašnje utvrđenje ispred velikog utvrđenja.

konzervabilan (nlat. conservabilis) sačuvljiv, održljiv, koji se može sačuvati, održati.

konzervativan (nlat. conservativus) koji održava, koji čuva ono što se zateklo, koji je protivan novotarijama, naročito u

političkom životu, staromodan, zastareo; *supr. liberalan.*

konzervativac (nlat. conservativus) čovek konzervativnih pogleda i shvatanja; član konzervativne stranke; *supr. liberal.*

konzervativizam (lat. conservare sačuvati, održati) pravac mišljenja i težnja onih koji žele da se održava i čuva staro, ono što se zateklo i nasledilo (u privatnom, društvenom, političkom itd. životu).

konzervator (lat. conservator) nadzornik, čuvar; onaj koji održava u redu umetničke stvari, starine, naučne zbirke i sl.

konzervatorij(um) (nlat. conservatorium) visoka muzička škola (u rangu fakulteta), zavod za negovanje dobre muzike; kuća u kojoj se čuvaju biljke od zimske hladnoće, zimska bašta.

konzervatorist(a) (nlat. conservatorium) đak visoke muzičke škole; *fig.* čovek visoke muzičke kulture.

konzervacija (lat. conservatio) 1. održavanje, održanje, čuvanje; *princip konzervacije energije* načelo održanja energije; 2. spremanje hrane biljne i životinjske (sušenjem, salamurom, dimljenjem, toplotom, hladnoćom i hemikalijama), tako da se može sačuvati od kvarenja duže vremena.

konzerviran! (lat. conservare) čuvati, očuvati, sačuvati, održati; metati u turšiju, praviti konzerve; *prid. konzerviran.*

konzervatis v. *konzervirati.*

konzilijar (lat. consiliarius) većnik, savetnik; savetodavac; naročito: savetodavni lekar koji važi kao autoritet u svojoj struci.

konzilij(um) (lat. consilium) savet, predlog; savetovanje, većanje.

konzilijum abeundi (lat. consilium abeundi) savet daku da napusti školu (zbog slabog učenja ili krivice), nešto blaža vrsta *relegacije.*

konzilijum medikum (lat. consilium medicum) lekarski savet, lekarske mišljenje.

konzilirati (lat. consiliar) većati, savetovati se; davati savet, savetovati; udaljiti od škole.

konzistentan (lat. consistens) čvrst, gust, jedar (npr. konzistentna mast); *fig.* staljan, postojan, održljiv.

konzistencija (nlat. consistentia) čvrstoća, gustoća, slabija ili jača povezanost sastojaka, trajnost; *fig.* stalnost, postojanost.

konzistrirati (lat. consistere) istrajati, biti istrajan, održati se, ostati (ili: ostajati) pri čemu.

konzistorija (lat. consistorium) kod Rimljana: carski savet; mesto gde se taj savet sastajao; kod pravoslavnih: duhovni sud, pomoćni organ eparhijskih episkopa pri vršenju njihove sudske vlasti; kod katolika: skupština biskupovih pomoćnih organa, skupština kardinala pod pred-

- sedništvo** pape; kod protestanata: crkvena vlast; *pr. konzistorijalan*.
- konzola** v. *konsola*.
- konzorcij(um)** (lat. *consortium*) v. *konsorci-jum*.
- konzul** (lat. *consul*) u starorimskoj republi-ci: titula dvojice najviših službenika koji, zajedno sa senatom, upravl>ahu državom; naziv tri najviša funkcionera u Francuskoj Republici (1799—1804); danas: službenik koji u inostranstvu zastupa trgovачke i privredne interese svoje države i njenih podanika, a katkad mu se poverava i diplomatska funkcija (po rangu se dele na: *generale konzule, konzule, vice-konzule i konzulske agente*).
- konzulat** (lat. *consulatus*) dostojanstvo i zvanje konzula; nadležnost konzula; predstavnštvo jedne države u raznim mestima druge kojemu je na čelu konzul; kancelarija konzula.
- konzulsnt** (lat. *consulens*) savetodavac, branilac, zastupnik; pravni savetnik.
- konzulirati** (lat. *consulere*) savetovati se, pitati za savet.
- konzult** (lat. *consultum*) odluka, rešenje; pravio mišljenje.
- konulta (ital., šp. *consulta*) savetodavna skupština; državni savet u Italiji i Spaniji.
- konzultativan** (nlat. *consultativus*) savetoda-van.
- konzultator** (nlat. *consultator*) onaj koji traži savet za što ili za mišljenje o čemu.
- konzultacija** (lat. *consultatio*) v. *konsulta-cija*.
- konzultirati** (lat. *consultare*) v. *konsulti-rati*.
- konzultovati** v. *konsultovati*.
- konzultor** v. *konsultor*.
- konzum** (lat. *consumere* trošiti, potrošiti) potrošnja, trošenje, prođa.
- konzument** (lat. *consumere*) potrošač, naročito životnih namirnice i robe (*supr. producent*).
- konzumirati** (lat. *consumere*) trošiti, potrošiti; jesti.
- konzumtibilje** (nlat. *consumtibilia*) pl. roba koja se troši, naročito koja je za jelo, životne namirnice.
- konzumtivan** (nlat. *consumtivus*) koji troši, nagrizan, koji nagriza, koji uništava.
- konzumtor** (lat. *consumtor*) potrošač.
- konzumcija** (lat. *consumtio*) *trg.* trošenje, potrošnja, npr. životnih namirnice; *med.* trošenje tkiva, slabl>enje, sušenje, sušica.
- koniin** (grč. *koneion* kukuta) *hem.* tečnost bez boje, neprijatna i omamljiva mirisa, nalazi se u kukuti, veoma otrovan alkaloid (otrov kojim su otrovali Sokrata); *ciku-tin*.
- konimetar** (grč. *konos* kupa, *metron* mera) sprava za merenje kupa.
- konioza** (grč. *konis* prah) *med.* oboljenje koje nastaje usled udisanja raznih vrsta praha (ugljenog, krečnog, bakarnog, železnog i DR-ja).
- konifere** (grč. *konos* šišarka, lat. *ferre* nositi, proizvoditi) *pl. bog.* četinari, npr. bor, omorike, jela, smrča itd.
- konicitet** (grč. *konos* kupa) kupastost; kosina, nagnutost.
- koničan** (grč. *konos*) kupast, čunast, u obliku kupe; *konačna refrakcija* prelamanje svetlosnog zraka u kupast snop; *konačno ogledalo* kupasto ogledalo.
- konjektansa** (lat. *conjectare, conjectanea*) *pl.* zbirka napomena, zapažanja, trenutnih desetaka i slično.
- konjekturna** (lat. *conjectura*) naslućivanje, nagadanje, prepostavka, verovatnoće; način čitanje starih pisaca koji se oslanja na prepostevke i nagadanja.
- konjekturnal** (lat. *conjecturalis*) koji se osniva na nagadanjima, naslućivanjima, prepostavkama.
- konjekturnalizam** (lat. *conjectura naslućivanje*) fil. učenje Nikole Kuzanuse (Kuzan-skog, 1401—1464), po kojem je, s obzirom na nedovoljnost našega saznanja, sve naše znanje samo naslućivanje i nagadanje beskrajne istine.
- konjekturnirati** (lat. *conjectura*) negedeti, prepostavljati.
- konjicirati** (lat. *conjecere*) nagedati, praviti verovatne zaključke; objašnjavati (ili: popravljati, utvrđivati, postavljati) verovatne varijacije nekog teksta.
- konjugalan** (lat. *conjugalis*) bračni, koji se tiče braka; supružnički.
- konjugata** (lat. *conjugata linea*) znat. mali prečnik zdelice (karlice).
- konjugacija** (lat. *conjugatio* spajanje) *gram.* promena glagola po licu, broju, vremenu, načinu i rodu; *bog., zool.* sljubljivanje (kod izvesnih alga i jednočeličnih životinja jednostavan spolni proces koji se sastoji u stapanju dveju ćelija).
- konjugijum** (lat. *conjugium*) brak.
- konjugirati** (lat. *conjugare*) v. *konjugovati*.
- konjugicidijum** (nlat. *conjugicidium*) *prav.* ubistvo bračnog druga.
- konjugovati** (lat. *conjugare* spregnuti, spre-zati, spojiti, stajati) *gram.* menjati glago-le; *geom.* *konjugovani prečnici* spregnuti prečnici (jednog kupinog preseka): dva prečnika takva da je svaki paralelan sa dirkom na kraju drugoga; *fiz.* *konjugovana ogledala* spregnuta ogledala: dva parabol-na ogledala postavljena tako jedno prema drugom da se toplotni ili svetlosni zraci koji polaze iz žiže jednoga od njih odbijaju paralelne ka drugom, pa odatle u njegovu žižu.
- konjugirati** (lat. *conjugere*) vezati, spojiti, sjediniti, dodati.
- konjunktiv** (lat. *conunctivus*) *gram.* zavisni način u glagolskoj promeni kojim se iska-

zuje radnja koja se prepostavlja (u grčkoj, latinskoj, francuskoj i nemačkoj grama-tici). **konjunktiva** (lat. conjunctiva) *znat.* veznica očnih kapaka, vežnjača, sluzokožna opna koja vezuje očnu jabućicu sa kapcima i oblaže njihovu unutarnju stranu, kao i jedan deo očne jabućice. **konjunktivan** (lat. conjunctivus) *gram.* koji se tiče konjunktive, koji stoji u *konjunktivi*, uslovljen; spoj ni, vezivni. **konjunktivitis** (lat. conjunctiva) veznica očnih kapaka *med.* zapaljenje očnih kapaka; v. *konjunktiva*. **konjunktivni sudovi** *log.* sudovi sa jednim subjektom (S) i sa više predikata (P₁, P₂, RZ . . .), npr.: Godišnja doba su proleće, leto, jesen i zima. **konjunktura** (nlat. conjunctura) sticaj zgodnih prilika, okolnost, prilika; *trg.* izgled na povoljnu ponudu i tražnju robe koji se pruža ili ukazuje poslovnim preduzećima. **konjunkcija** (lat. conjunctio) stajanje, zdržanje; *gram.* veznik, svezica (a, i, ali, jer); *astr.* položaj dva nebeska tela koja se, posmatrana sa Zemlje, nalaze u istom pravcu sa iste strane (*supr. opozicija*); povoljan ili nepovoljan sticaj okolnosti (=konstelacija), naročito u politici i na berzi. **konjurant** (lat. conjurans) zaverenik, urot-nik. **konjurat** (lat. conjuratus) v. *konjurant*. **konjuracija** (lat. conjuratio) zavera, urota. **konkavan** (lat. concavus) izduben, uduben (*supr. konveksan*); *konkavnom* se naziva unutrašnja strana jedne krive linije i površine; *konkavno sočivo opt.* izdubeno sočivo. **konkavitet** (lat. concavitas) izdubenost, udubenost, ugnutost. **konkavno-konveksan** (lat. concavus, conve-xus) *opt.* izdubeno-ispupčen. **konkavno-konkavan** (lat. concavus) *opt.* dvoguboizduben, ugnut s obe strane. **konkameracije** (lat. concameratio) *pl.* odelj-ci, pregrade, odeljenja, komore. **konkatenacija** (lat. concatenatio) povezanost, vezivanje (lancima). **konkauze** (lat. concausae) *pl. fil.* sauzroci, sporedni uzroci, tj. oni koji deluju zajedno sa glavnim uzrokom. **konkvistadori** (šp. conquistadores) *pl.* pogrešan izgovor, v. *konkistadori*. **konkista** (šp. conquista osvojenje) period prvih otkrića u Americi. **konkistadori** (šp. conquistadores) osvajači; u nekadanjim španskim i portugalskim posedima Srednje i Južne Amerike: osvajači zemlje i njihovi potomci, koje je dvor nagrađivao plemičkim titulama i velikim imanjima; *fig.* zavojevači, osvajači, pustolovi.

konklave (lat. conclave) „zaključana odaja”, kardinalska skupština za biranje pape; tajna zaključana dvornice u kojoj se vrši izbor pape (ranije u Kvirinalu, zatim u Vatikanu). **konklavist(a)** (lat. conclave) lice dodeljeno kardinalu (sluga, lekar) za vreme biranja pape, koje ne može napustiti *konklave* dok se izbor ne izvrši. **konklamacija** (lat. conclamatio) vikanje, vika; klicanje. **konkludirati** (lat. concludere) *log.* zaključi-vati, zaključiti, izvoditi (ili: izvesti) zaključak. **konkluzivan** (nlat. conclusivus) zaključni, koji sadrži zaključak, završni; *gram.* *kon-kluzivne* ili *zaključke rečenice* nezavisne rečenice od kojih se druga javlja kao zaključak prve, npr.: nisi učio, dakle ne možeš ni znati. **konkluzio** (lat. conclusio) *log.* zaključak, logički akt mišljenja gde se izvodi sud iz jednog suda ili više sudova (*premisa*). Ako se izvodi iz jednog suda, onda je *neposredan*, a ako se izvodi iz dva suda ili više sudova, onda je *posredni zaključak ili silogizam*; *ret.* zaključak, završetak govora. **konkluzum** (lat. conclusum) ono što je odlučeno, odluka, rešenje, zaključak. **konkokcija** (lat. concoquere skuvati, svariti) varenje, kuvanje, prekuvavanje (hrane u želucu). **konkomisar** (nlat. concomissarius) *prav.* saopunomočenik. **konkomitantan** (lat. concomitari pratiti) koji prati, koji sadejstvuje, koji se pojavljuje istovremeno. **konkomitirati** (lat. concomitari) pratiti, sadejstvovati; *konkomitirajući simptomi ned.* pojave koje samo prate, sporedne (ili: nebitne, nevažeće) pojave kod bolesti. **konkordabilan** (lat. concordabilis) koji se može složiti, složljiv, saglašljiv. **konkordabilitet** (lat. concordabilitas) mogućnost slaganje, složljivost, saglašljivost. **konkordantan** (lat. concordans) saglasan, složan, jednodušan, skladan. **konkordancija** (lat. concordantia) saglasnost; alfabetski spisak svih reči koje dolaze u jednom spisu, npr. u Bibliji (*verbalna konkordancija*) sa navođenjem citata, ili spisak svih mesta koja se odnose na neku misao ili neki predmet (*realna konkordancija*); *geol.* pojava kad površine slojeva teku paralelne. **konkordat** (lat. concordatum) sporazum, nalogdba; naročito: sporazum između pape i jedne svetovne sile o odnosima i pravima rimokatoličke crkve u toj državi. **konkordija** (lat. concordia) sloga, saglasnost, jednodušnost. **konkordirati** (lat. concordare) slagati se, biti saglasan.

konkorporacija (lat. concorporatio) prisajedinjavanje, prisajedinjenje, združivanje, združenje.

konkorpirati (lat. concorporare) prisajediniti, prisajedinjavati, sajuziti, združiti, združivati, primiti u društvo, primiti u bratstvo.

konkreditirati (nlat. concreditare) učestvovati s drugima kao poverilac, npr. u nekom zajmu.

konkreditor (nlat. concreditor) sapoverilac.

konkrement (nlat. concrementum) telo koje nastaje zgušnjavanjem neke tečnosti u čovećem ili životinjskom telu (npr. kamen u mokraćnom mehuru).

konkrescencija (lat. concrescentia) srašči-vanje, slepljivanje.

konkret (eng. concret) engleski kameni malter.

konkretan (lat. concretus) „srastao”, stvaran, koji se može opaziti čulima, opaža-jan, opipljiv, telesni; *konkretan pojam log.* pojam koji označava čulima opažljivu stvar ili čulima opažljivo svojstvo (*supr. apstraktan*).

konkretizirati v. *konkretizovati*.

konkretizovati (lat. concrescere srasti, concretus) učiniti da nešto bude stvarno, prikazati (ili: predstaviti) stvarno, **OPITLJIVO**.

konkretum (lat. concretum) stvar koja postoji, npr. čovek, životinja, drvo itd.; *in konkredo* (lat. in concreto) u stvarnosti, u datom slučaju, u stvarnom slučaju, ono što se javlja u oblasti stavnog.

konkreacija (lat. concretio) sraščivanje, skupljanje u jedno; zgušnjavanje, usiravanje, stvrđnjavanje, smrzavanje nekog tečnog tela; *med.* taloženje stranih tvari u telu, npr. kamena u mokraćnom mehuru; *mia.* mineralna masa koja je postala koncentracijom mineralne supstancije oko jednog središta; *fig.* oteolvljene, ovaplo-ćenje.

konkrecijanci (lat. concretio) pl. psiholozi koji smatraju da je duša nerazdvojive od tela.

konkubina (lat. concubina) naložnica, vanbračna žena; bludnica.

konkubinar (nlat. concubinarius) naložnik, vanbračni muž; bludnik.

konkubinat (lat. concubinatus) divlji brak, naložništvo; blud.

konkubitus (lat. concubitus) snošaj, oble-žaj, obljava; *konkubitus anticipatus* (hzl. concubitus anticipatus) *prav.* prevremeni snošaj (npr. verenika, pre venčanja).

konkurator (lat. concurator) *prav.* sastaralac, sututor, član starateljstva.

konkurent (lat. concurrens) suparnik, tak-mac, takmičar, nadmetać.

konkurenčija (nlat. concurrentia) 1. suparništvo, takmičenje, nadmetanje, utakmica; takmičenje više osoba (npr. za raspisano nagradu, položaj i sl.); 2.. borba robnih

proizvođača za realizaciju roba. Ako je ponuda robe veća od potražnje, onda konkurenčija besni među vlasnicima robe; uspeva se niskim cenama (dakle višom proizvodnošću rada) i kvalitetom robe. Slabiji proizvođači propadaju. Ako je ponuda robe manja od potražnje, onda se konkurenčija prenosi na stranu potražnje. Kupci se nadmeću u nabijanju cena, a prodavci imaju neki vid monopolja.

konkurenčije klauzula (lat. concurrentiae clausula) *trg., prav.* pogodba kojom se službenik (npr. trgovачki pomoćnik) ograničava, u korist svoga nekadašnjeg poslodavca, u svom privrednom radu.

konkurzifeks (nlat. concursifex) *prav.* zajednički dužnik; *up. konkurs*.

konkurzus kreditorum (lat. concursus creditorum) v. pod *konkurs*.

konkurs (lat. concursus) takmičenje više osoba za neku stvar, povlasticu, nagradu, neki položaj, naticanje, utakmica; raspisati konkurs = raspisati stečaj; *trg. stečaj*, zajednički istup poverilaca radi obeštećenja svojih potraživanja od zajedničkog dužnika čija pasiva premaša aktivu, ili je, sticajem prilika, postao nesposoban da odgovara svojim novčanim obavezama (*konkurzus kreditorum*).

konkusija (lat. concussio) zaplašivanje u cilju iznudavanja novca, globljenje, primanje mita; *krimen konkusionis* (lat. cri-men concussionis) *prav.* zločin iznudavanja novca, primanja mita.

konkusionar (nlat. concussionarius) *prav.* iznuđivač, globaldžije, derikoža.

konkusor (lat. concussor) *prav.* v. *konkusionar*.

kon mogo (ital. con moto) *muz.* v. pod *motus*.

konoid (grč. konos kupa, eidos oblik, vid) telo koje nastaje obrtanjem kupinog preseka oko svoje ose, npr. paraboloid, hiperboloid i dr.

konoidan (grč. konoeides kupast, eidos) ku-past.

konopejon (grč. konopelon od konops komarac) mreža za zaštitu od mušica i komaraca, komarnik; krevet sa zavesama od tanke materije za odbijanje mušica; *up. kanabe*.

konosament (ital. connoscimento) *trg.* v. *konsman*.

kon oservanca (ital. con osservanza) *muz.* s pažnjom, pažljivo.

konosman (fr. connaissance) *trg.* pomorski tovarni list, na kome kapetan lađe potvrđuje pošiljaoču prijem izvesne robe i obavezuje se da će je, pošto mu se plati podvoz, predati na određeno mesto.

konotativan (lat. con, notare obeležiti) saobeležavajući, saoznačavajući (kaže se o jednom izrazu koji ne označava neki „predmet“, nego on postaje jasan i razumljiv samo po jezičkoj vezi, npr. i, ali, ma, da).

- konotacija** (nlat. connotatio) saprijavlji-vanje; *konotacioni termin prav.* rok za prijavu svih dugova i potraživanja u jednom stečaju.
- konoftalmus** (grč. konos kupa, ophthalmos oko) *med.* kupasta ispadnutost oka.
- konpanija** (fr. compagnie) v. *kompanije*.
- konpanjon** (fr. corapagnon) v. *kompanjon*.
- kon pasione** (ital. con passione) *muz.* strasno, strastveno, sa uzbudnjem; *pasionato*.
- konrektor** (nlat. corrector) saupravitel., nastavnik koji po rangu dolazi iza rektora i koji ga zastupa.
- konrektorat** (nlat. correctoratum) zvanje i kancelarija *konrektora*.
- kons... reči** kojih nema treba tražiti pod *konz L.*
- I.*
- konsakralental** (nlat. consacramentalis) v. *konjurator*.
- konsangvinitet** (lat. consanguinitas) krvno srodstvo, srodstvo po ocu.
- konsangviničan** (lat. consanguineus) srođan po krvi, srođan po ocu.
- konsekventan** (lat. consequens) dosledan, sledstven, postojan u načelima, veran sam sebi, tj. svojim načelima i tvrdnjama, nepokolebljiv.
- konsekvensija** (lat. consequentia) posledica; *log.* zakl>učak; doslednost, postojanost, nepokolebljivost; važnost i značaj neke stvari (s obzirom na njene posledice).
- konsekvirati** (lat. consequi) sledovati, ići za kim; steći, sticati, postizati, postići, zadobiti.
- konsekracija** (lat. consecratio) osvećenje, osvećivanje, osveštavanje, npr. crkve; posvećenje u čin višeg katoličkog sveštenstva; osvećenje hleba i vina pri priestvu (kod katolika).
- konsekrirati** (lat. consecrare) osvetiti, osvećivati, osveštavati, osveštiti; posvetiti u čin.
- konsektrarium** (lat. consectarium) posledica, zaključak.
- konsekutivai** (lat. consecutivus) posledični, sledben; sledni, uzastopni; *konsekutivne bolesti med.* one koje se javljaju kao posledica ranijih bolesti; *log.* *konsekutivne oznake* jednog pojma su one koje dolaze iz drugih, tj. *konstitutivnih oznaka*; *psih.* *konsekutivne slike* paslike, tj. sledbene posledične slike; *gram.* *konsekutivna rečenica* posledična rečenica (ona zavisna rečenica kojom se kazuje posledica radnje kazane u glavnoj rečenici; npr.: Toliko sam umoran da se jedva krećem).
- konsekucija** (lat. consecutio) sled, sledjenje, sledovanje; sled, posledica, zaključak.
- konsekucio temporum** (lat. consecutio temporum) *gram.* sled vremena, pravilno slaganje vremena u rečenici.
- konzensualan** (nlat. consensualis) koji sao-seća, saosećajan; *konsensualniugovor prav.* ugovor čija se važnost osniva samo na prostom pristanku ugovaračkih strana (*kontrahenta ta*).
- konsenzus** (lat. consensus) slaganje, pristanak, odobrenje (npr. za stupanje u brak i sl.); pismeno odobrenje; saosećanje; *fil.* saglasnost misaonih bića (uzima se često kao jedan od kriterija istine); *konsens*.
- konsenzus gencijum** (lat. consensus gentium) *teol.* saglasnost svih naroda u pogledu verovanja u postojanje božanstva (uzima se često kao dokaz za postojanje boga).
- konsens** (lat. consensus) v. *konsenzus*.
- konsentirati** (lat. consentire) saglasiti se, saglašavati se, slagati se, sporazumeti se, jednoglasno odlučiti.
- konsignant** (lat. consignans) *trg.* onaj koji daje robu u *konsignaciju*.
- konsignatar** (nlat. consignatarius) sapotpisnik, npr. svedodžbe, uverenja; *trg.* prima-lac konsignirane robe.
- konsignacija** (lat. consignatio) obeležavanje (znakom), pečaćenje; *trg.* deponovanje, predaja robe na čuvanje ili radi prodaje; naročita vrsta komisione prodaje, uobičajena pri trgovini robom sa udaljenim, naročito prekomorskim mestima, gde po-šiljalac robe (*konsignant*) prima od prodavca iste (*konsignataru*) menicama predujam na tu robu (obično jednu trećinu do dve trećine iznosa fakture).
- konsignacio bonorum** (lat. consignatio bonorum) *prav.* sudski popis imanja (npr. posle smrti onoga koji umre bez testamenta), kod javnih prodaja, u slučaju bekstva nekog prestupnika; simbolično oduzimanje imanja.
- konsignirati** (lat. consignare) obeležiti (znakom), obeležavati (znakom), zapečati-ti; *voj.* izdati naredenje, odrediti neku jedinicu da bude u pripravnosti (npr. za pokret); *trg.* predati robu u *konsignaciju*; dati na čuvanje, položiti, deponovati novac.
- konsignifikacija** (lat. consignificatio) dvostruko značenje.
- konsiderabilan** (nlat. considerabilis) zama-šan, znatan; značajan, od položaja, ugledan, vredan poštovanja.
- konsideracija** (lat. consideratio) posmatranje, razmatranje, razmišljanje; precenjivanje, ispitivanje, uzimanje u obzir; poštovanje, uvažavanje.
- konsistirati** (lat. consistere) v. *konzisti-rati*.
- konsjeržerija** (fr. conciergerie, nlat. sopcergerie) nadzorništvo kuće, pazikućstvo, vratarev stan; zatvor; naročito: zatvor starog francuskog dvora, kod „Palate pravde“, u Parizu.
- konskrribent** (lat. conscribens) popisivač vojnika, skupljač regruta.
- konskrribirani** (lat. conscribere popisati) onaj koji je uzet u vojsku, regrut, vojni obveznik.

konskrivirati (lat. conscribere) popisati, popisivati vojnike, regrutovati,

konskripcija (lat. conscriptio) popis, popisivanje vojnika, regrutovanje.

konsola (fr. console) *px.* podupirač balkona, podgrednjak; polica uza zid za kipove ili vazne; stočić na dve izvijene noge koji stoji pod ogledalom ili uz zid; *kon-zola*.

konsolator (lat. consolari tešiti, consola-tor) tešilac, utešilac.

konsolacija (lat. consolatio) uteha, umirenje, ospokojenje.

konsolidancija (lat. consolidantia) *pl. med.* sredstva koja pomažu zalećivanje, sraćivanje (rana).

konsolidacija (lat. consolidatio) utvrđivanje, utvrđenje, učvršćivanje, učvršćenje, srećenost (dugova); *fin.* pretvaranje letećih državnih dugova u dugoročne zajmove; utvrđivanje, sredivanje akcione-narskog preduzeća smanjivanjem osnovnog kapitala; *med.* zarašćenje, zalećenje (rana i sl.).

konsolidirati (lat. consolidare) utvrditi, utvrđivati, učvršćivati, učvrstiti, obezbediti, osigurati, staviti na zdrave noge; sjediniti u celinu; *med.* zalećiti (ranu).

kondolirati (lat. consolari) tešiti, utešiti, umiriti, ospokojiti.

konsonant (lat. consonans) *gram.* suglasnik.

konsonanta (fr. consonante) *muz.* vrsta harfe.

konsonantan (lat. consonans) jednoglasan, suglasan, skladan.

konsonantizam (lat. consonare sazvučati) *gram.* sistem, tj. broj i svojstva suglasnika jednog jezika.

konsonanca (lat. consonantia) v. *konsonancija*.

konsonancija (lat. consonantia) *muz.* sklad, skladnost, harmoničnost, stapanje tonova i zvukova u skladnu celinu (*supr. diso-nancija*); *poet.* slikovanje, rimovanje; *kon-sonaca*.

konsonirati (lat. consonare) *muz.* biti u skladu, biti uskladen, skladno zvučati; *poet.* slikovati se, rimovati se; *fig.* sagla-siti se, saglašavati se, biti saglasan sa, slagati se.

konsort (lat. consors) ortak, drug, učesnik; ortak (u rđavom smislu), jatak, član neke bagre, klike, fajte; *prav.* satužilac ili saoptuženi.

konsortes litis (lat. consortes litis) *pl. prav.* drugovi pred sudom, svi koji pred sudom zajednički zastupaju isto pravo.

konsorcij(um) (lat. consortium) zajednica, udruženje; u berzanskom saobraćaju: udruživanje banaka i trgovackih kuća radi davanja zajmove državi, osnivanja trgovackih preduzeća, akcionarskih društava, banaka i sl.; brak.

konsocijacija (lat. consociatio) združivanje, pridruživanje, spajanje; udruživanje; udruženje.

konspskt (lat. conspectus) gledanje, razgledanje, viđenje, vidik, izgled, pregled; spisak; *in konspaktu omnijum* (lat. in conseptu omnium) naočigled svih, pred celim svetom.

konspirant (lat. conspirans) zaverenik, urotnik.

konspirativan (nlat. conspirativus) zaverenički, koji ima karakter zavere, urotnič-ki; tajni, strogo poverljiv.

konspiracija (lat. conspiratio) zavera, urota.

konspirirati (lat. conspirare „duvati u istu tikvu“) zaveriti se, učestvovati u zaveri, sklapati zaveru.

konspicirati (lat. conspicere) gledati, razmatrati, paziti, opažati.

konspozitor (lat. consponsor) *prav.* onaj koji jemči zajedno sa ostalima, sujemac; saduž-nik.

konstabilirati (lat. constabiliare) učvrstiti, učvršćivati, utvrditi.

konstabler (lat. constabularius) *voj.* donosač municije, tobđijski pomoćnik; komandant topa (na ratnim brodovima); stražar, milicajac, policajac; *konštabler*.

konstanta (lat. constare) *mat., fiz.* stalna veličina, nepromenljive veličina.

konstantan (lat. constans) 1. stalan, nepromenljiv; postojan, istajan; koji je trajnog dejstva (npr. galvanski elementi); koji vlada, vladajući (običaj, navika); izvestan, nesumnjiv, priznat (činjenica).

konstantan (lat. constans) 2. legura bakra i nikla; upotrebljava se za izradu spirala raznih otpornika.

konstantnost (lat. constantia) stalnost, ne-promenljivost; postojanost; istrajnost, doslednost; *konstancija*.

konstancija (lat. constantia) v. *konstantnost*.

konstant (lat. constat) stoji kao činjenica, izvesno, poznato je; slaže se (račun).

konstatacija (lat. constat, fr. constatation) utvrđivanje, utvrđenje, utvrđivanje činjenica, ustanovljavanje, ustanovljenje; utvrđena činjenica.

konstatirati (lat. constat, fr. constater) utvrditi, utvrđivati, ustanoviti, ustanovljavati, uveriti se da nešto postoji, osvedočiti se; potvrditi.

konstatovati (fr. constater) v. *konstatirati*.

konstelacija (lat. constellatio) *astr.* zvezdano jato; sazvežde; položaj zvezda i njihov tobožnji uticaj na čovečju sudbinu (*up., nativitet*); izvesno određeno grupisanje; *fil.* *psihička konstelacija* opšte prethodno stanje svesti; *fig.* sticaj prilika.

konsternacija (lat. consternatio) poraženje, poraženost, preneražena, preneraženost, zaprepašćenje, zaprepašćenost, utu-čenost, zabuna.

konsternirati (lat. consternare) poraziti, poražavati, zaprepastiti, zaprepašćava-

- ti, preneraziti, preneražavati, zbunuti; *prid. konsterniran.*
- konstipancija** (lat. cinstipantia) *pl. farm.* lekovi protiv proliva, za zatvaranje.
- konstipacija** (lat. constipatio) *med.* zatvor, zatvorenost, tvrda stolica.
- konstipirati** (lat. constipare) *med.* zatvoriti, zatvarati, izazivati, izazvati tvrdnu stolicu.
- konstituant (fr. constituant) član ustava-tvorne skupštine.
- konstituanta (lat. constituere) ustavotvorna skupština, ona koja donosi osnovni zemaljski zakon (ustav).
- konstituens** (lat. constituiens) *farm.* sredstvo koje propisanom leku daje oblik.
- konstituent** (lat. constituentis) *prav.* vlastoda-vac, izdavalac punomoći; u Engleskoj: bi-rač za parlament.
- konstituirati** v. *konstituisati.*
- konstituisati** (lat. constituiere) sastaviti, sačiniti, sačinjavaTM, obrazovati, osno-vati, ustanoviti; utvrditi, urediti, rasporediti; *prav.* pozvati na odgovornost; *konstituisati se* rasporediti se, odrediti prava i dužnosti (zvanja) izabranih članova uprave; *konstituisani autoriteti* zakonske sile, državne vlasti.
- konstitutivan** (lat. constitutivus) određen, utvrđen, osnovni, bitan, objektivno važe-ći; sastavan, sastavni; *up. regulativni.*
- konstitutivna naredba** *prav.* naredba kojom se nekome daju izvesna prava (dozvole, povlastice i sl.).
- konstitutor** (lat. constitututor) raspoređivač, uredivač, osnivač.
- konstitutum** (lat. constitutum) *prav.* utvrđeno, ugovoren; obnovljen ugovor.
- konstitutum posesorijum** (lat. constitutum possessorium) *prav.* jedan od načina sticanje svojine u pokretnim stvarima bez stvarne predaje, tj. tako da ta stvar i dalje ostane kod ranijeg sopstvenika u upotrebi (državini).
- konstitucija** (lat. constitutio) *prav.* ustav, osnovni državni zakon; ustanovljena, određivanje; *akat.* skup svih telesnih i duševnih osobina jednog čoveka, telesni sastav, grada tela, telesni sklop; *hem.* unutrašnji sastav hemijskih jedinjenja; raspored atoma u molekulu.
- konstitucionalan** (lat. constitutionalis) *prav.* ustavni; *znat.* koji je u vezi sa sasta-vom (ili: sklopom) tela, koji potiče iz sastava tela; *konstitucionalne bolesti med.* one kojima je uzrok u samom sastavu tela; *konstitucionalna monarhija* ustav-na monarhija; *konstitucionalni sistema, konstitucionalizam.*
- konstitucionalac (lat. constitutio) prijatelj ustava, pristalica ustavnog oblika vladavine, ustavobranitelj.
- konstitucionalizam** (lat. constitutio) ustavni sistem kod koga je vladalac pri dono-šenju zakona vezan za saradnju i prista-nak narodnog predstavnštva (*supr. apsoluziam*); *konstitucionalni sistem.*
- konstitucionalitet** (lat. constitutionalitas) ustavnost, ustavna vladavina.
- konstriktivan** (lat. constrictivus) *znat.* ste-zav, koji steže, skupljan, koji skuplja, sužavan, koji sužava (mišić).
- konstriktor** (lat. constrictor) *znat.* mišić stezač.
- konstrukcija** (lat. constructio) *med.* stezanje (delova tela), skupljanje, grčenje; ograničavanje, sužavanje.
- konstringencija** (lat. constringentia) *pl. med.* sredstva za stezanje, skupljanje.
- konstringirati** (lat. constringere) stezati, stegnuti, skupiti, skupljati.
- konstruirati** v. *konstruisati.*
- konstruisati** (lat. construere) graditi, sagraditi, napraviti, sazidati, izvesti (zgradu, mašinu); sastaviti, izraditi plan (za zgradu, mašinu itd.); iz osnovnog pojma (iz osnovne zamisli) razviti (učenje, nauku); *geom.* nacrtati (vrstarom i šestarom) sliku, telo; *gram.* rasporediti, složiti reči u rečenicu, sastaviti rečenicu; napisati, sačiniti, sastaviti skinu (književnog dela, slike, filma i dr.).
- konstruktivan** (lat. constructivus) koji sreduje, koji dosledno, logički razvija (misao, zamisao); koji gradi, podiže; koji je bitan za održavanje u celosti delova gradevine (*supr. dekorativan.*)
- konstruktivizam** pravac u zapadnoj umetnosti i književnosti, nastao posle I svetskog rata, čije pristalice nastoje da umetnička stremljenja dovedu u sklad s razvojem tehnike i industrijalizacije.
- konstrukcija** (lat. constructio) građenje, gradnja, pravljenje, zidanje, podizanje; način građenje, način gradnje; građa (ili: materijal) za građenje; sastav, način sa-stavljanja, uredjenje i raspored delova neke celine; dosledno, logičko razvijanje neke misli (u učenje, u nauku, u sistemu); *gram.* sastav, sklop, red, raspored reči (u rečenicu); *geom.* crtež (ili: crtanje vrstarom ili šestarom) nekog geometrijskog lika (ili: tela) radi izvođenja dokaza ili rešavanja kakvog zadatka.
- konstupracija** (lat. constupratio) obešča-šćenje, silovanje.
- konsultator** (lat. consultator) onaj koji traži savet za što ili mišljenje o čemu.
- konsultacija** (lat. consultatio) savetovanje, većanje (naročito više lekara pored bolesničke postelje u ozbilnjijim slučajevima oboljenja); pitanje za savet, traženje saveta ili mišljenja.
- konsultirati** v. *konsultovati.*
- konsultovati** (lat. consultare) pitati za savet, za mišljenje (npr. lekara, pravnike i dr.); davati savet, davati mišljenje; tražiti obaveštenja.
- konsultor** (lat. consultor) savetnik, savetodavac.

konsumacija (lat. consummatio) sabiranje, sračunavanje; *prav.* izvršenje (ugovora, prestupa, brakolomstva itd.).

konsumirati (lat. consummare) sabrati, sibirati, sračunata, sračunavati; svršiti, izvršiti.

kon suono pjene (ital. con suono pieno) *muz.* punim tonom.

konsupstancijalan (nlat. consubstantialis) *teol.* istovetan, jednobitan.

konsupstancijalitet (nlat. consubstantiona-litas) *teol.* istovetnost, jednosušnost, jed-nobitnost (u hrišćanskom učenju o sv. Trojici).

koncijencija (lat. conscientia) svest; savest.

koncijencijalizam (lat. conscientia svest) *fil.* shvatanje da je predmet nauka ono što nam je dato u svesti, dakle osećaji i osećanja, a da „stvari po sebi“ uopšte ne postoje; *gnoseološki idealizam.*

koncijenciozan (nlat. conscientiosus) savestan.

koncijus (lat. consicus) suznalac, učesnik, svedok.

kong (fr. comte, lat. comes pratalac) grof, knez.

kontabescencija (nlat. contabescentia) *med.* sušenje, venjenje; *up. tabes.*

kontabilitet (fr. comptabilité) polaganje računa, odgovornost računovođe; računo-vodstvo, knjigovodstvo.

kontagijum (lat. contagium) *med.* tvar (ili: supstanca, materija) za koju se pretpostavlja da se njome prenosi zarazna bolest.

kontagiozan (lat. contagious) *med.* zarezan, prilepl>iv, prenošljiv.

kontagiozitet (nlat. contagiositas) *med.* zaraznost, zarazna moć neke bolesti, prilepči-vost.

kontagion (lat. contagio) *med.* zaraza, zaraznost, prilepčivost; zarazna bolest.

kontakt (lat. contactus) dodir; spoj; *fig.* dodir, druženje, opštenje, veza.

kontaktni (lat. contactus) dodirni, koji nastaje dodirivanjem; *kontakta infekcija* *med.* zaraza izazvana dodirom; *kontaktni elektricitet* dodirni elektricitet, npr. onaj koji nastaje dodirom bakra i cinka; *kontaktni metamorfizam* *kol.* promena koju pretrpi neka starija stena usled dodira sa mlađom usijanom eruptivnom stenom.

kontaminacija (lat. contaminatio) kvarenje, prljanje; *med.* ulaćenje zarazne tvari (ili: materije) u telo; *lit.* stapanje, stajanje više rukopisa nekog dela u jedan; *gram.* stapanje više oblika reči u jedan.

kontaminirati (lat. contaminare) kvariti, unakaziti, uprljati; *med.* zaraziti; *lit.* dobro književno delo unakaziti rđavim u mećima i dodacima.

kontan (fr. comptant) *trg.* gotov novac, gотоvina; plaćanje u gotovu; *o kontan* (fr. ai comptant) za gotovo, u gotovu.

kontano (ital. contano) *muz.* brojite, tj. pravite pauzu (u partituri kod onih glasova koji docnije počinju).

kontantan (ital. contante) *trg.* sposoban za plaćanje gotovim; koji plaća u gotovom; *in kontanti* (ital. in contanti) u gotovom; *per ili pro kontakte* (ital. per, pro contante) za gotov novac.

kontakte (ital. conte) knez, grof.

kontejner (eng. container) naročiti otvoreni ili zatvoreni sanduk ili cisterna za prevoz nepakovane ili lako lakovane robe u pomorskom i kopnenom prevozu.

kontekst (lat. contextus) veza misli u govoru; sadržina jednog akta u celini, smisao, spoj reči.

kontekstura (nlat. contextura) veza, splet, sklop, sastav, spoj.

kontemplativan (lat. contemplativus) posmatrački, misaoni, sklon misaonom posmatranju sveta i života.

kontemplatoran (nlat. contemplatorius) v. *kontemplativan.*

kovtemplacija (lat. contemplatio) misaono posmatranje, razmipiBanje, misaono udu-bl>ivanje, nutrenje.

kontemplirati (lat. contemplari) posmatrati, razmišljati, udubljivati se duhom u nešto, nutriti.

kontemporaneitet (nlat. contemporaneitas) savremenost.

kontemporaran (nlat. contemporarius) savremen.

kontemporirati (lat. con sa, tempus gen. temporis vreme) jednovremeno postojati, živeti u isto vreme.

kontemptibilan (lat. contemptibilis) preziv, koji je za preziranje.

kontener v. *kontejner.*

kon tenereca (ital. con tenerezza) *muz.* sa nežnošću, nežno, dirljivo.

kontente (lat. continere) pl. u primorskim gradovima: spiskovi prispele robe sa imenima brodara i primalaca.

kontentivni zavoj (lat. contendere naprezati se) *med.* zavoj od gipsa, čiriša i dr. koji, tim što se stvrdne, drži zavijeno delove tela u pravilnom položaju.

kontencija (lat. contentio) naprezanje, napor; spor, raspre, svada.

kontendiozan (lat. contentiosus) sporni, koji se tiče spora; svadljiv, prepirački, nasrljiv.

kontesa (ital. contessa) grofica, grofova kći; kneginja, kneginjica.

kontestabilan (nlat. contestabilis) sporan, osporljiv.

kontestacija (lat. contestatio) *prav.* posvedočenje pomoću svedoka, posvedočenje svedocima; osporavanje, osporenje, spor.

kontestirati (lat. contestari) *prav.* pozivati za svedoka, tvrditi pomoću svedoka; osporavati, osporiti, sporiti.

kontigvitet (nlat. contiguitas) graničenje, dodirivanje; *fil.* dodirivanje u prostoru i

- vremenu, prostorno ili vremensko, ograničenje predstava, koje izaziva *asocijacije*.
- kontignacija** (lat. *contignatio*) *apx.* sklop od greda, sprat.
- contingens** (lat. *contingens*) nešto slučajno, slučaj, slučajnost, mogućnost.
- kontingent** (lat. *contingens*) obavezan deo koji na nekoga pada; u međunarodnoj trgovini: ograničena količina robe koju države međusobno jedna drugoj odobravaju za izvoz, pod izvesnim povlašćenim uslovima; takođe: deo obaveze neke države da daje određen broj trupa s kojima učestvuje u kakvoj međunarodnoj političko-vojnoj akciji.
- kontingentan** (lat. *contingens*) dodirni, u dodiru, susedan, blizak; *kontingentipojmovi lot.* pojmovi, koji, u obliku jednog višeg pojma, označavaju najsitnije razlike (npr. u nizu pojmove: beo, otvorenosmeđ, smeđ, zatvorenosmeđ, crn itd. kontingentni su pojmovi: otvorenosmeđ i smeđ; slučajan, koji je neizvesnog pojavljivanja, mogućan; uslovljen, zavisan od nečega ranijeg).
- kontingentirati** v. *kontingentovati*.
- kontingentovanje novčanica** fin. tačno utvrđivanje broja novčanica koje ne moraju imati metalnu podlogu.
- kontingentovati** (lat. *contingere* dopasti, pripasti) utvrditi (ili: utvrđivati) *kontingent*.
- kontingencija** (lat. *contingentia*) slučajnost, neizvesnost, mogućnost da nešto bude i drukčije no što je (*supr. nužnost*).
- kontinent** (lat. *continens* se. terra, continere držati zajedno, sadržavati) deo sveta, kopno, suva zemlja (za razliku od ostrva).
- kontinentalan** (nlat. *continentalis*) kopneni, suvozemni; *kontinentalne sile* države evropskog kopna (za razliku od Engleske); *kontinentalne trupe* one koje su određene da služe samo na kopnu; *kontinentalni sistem* mire Napoleonove kojima je hteo (1806–1812) da isključi Englesku od trgovačkog saobraćanja sa Evropom.
- kontinacija** (lat. *continentia*) uzdržavanje; uzdržljivost (naročito u spolnom životu), umerenost.
- kontinirati** (lat. *continere*) sadržavati, obuhvatati, biti u vezi; *kontinirati se* uzdržavati se, umeravati se.
- kontinuan** (lat. *continuare* produžavati) neprekidan, trajan, staljan, *koitinuiran*.
- kontinuativan** (nlat. *continutivus*, *continuare* produžavati) produžen, koji produžava, koji iskazuje neprekidnu radnju.
- kontinuator** (nlat. *continuatori*) nastavljač, produžavalac.
- kontinuacija** (lat. *continuatio*) produžavanje, produženje, nastavljanje.
- kontinuet** (lat. *continuet*) med. neka nastavi (bolesnik da upotrebljava lek).
- kontinuetur** (lat. *continuetur*) med. neka se nastavi (uzimanje leka).
- kontinuiran** (lat. *continuus* produžen) neprekidan, staljan, *kontinualan*.
- kontinuirati** (lat. *continuere*) produžavati, produžiti, nastaviti, nastavlјati; neprestano trajati, ne prestajati.
- kontinuitet** (lat. *continuitas*) produženost, neprekidnost (*supr. diskretnost, diskontinuitet*); produžavanje, stalno trajanje; neprekidna veza, prisna povezanost; *kontinuitet svesti psih.* neophodan uslov logičkoga mišljenja, jer bi bez njega upore-dna delatnost mišljenja bila nemogućna.
- kontinuo** (ital. *continuo*) *muz.* bez prekidanja.
- kontinuum** (lat. *continuum*) kat., fil. produžna veličina, neprekidna veličina, celina pre delova (*supr. diskretum, diskretna veličina*); prostor i vreme su *kontinua*, materija je *diskretum*; *in kontinuo* (lat. *in continuo*) neprekidno, stalno.
- kontirati** (ital. *contare*) trg. staviti u račun, stavljati u račun; *up. konto*.
- kontist** (ital. *conto račun*) trg. onaj koji ima *konto*, npr. kod nekog kreditnog zavoda.
- konto** (ital. *conto*) trg. račun; u knjigovodstvu: predstavljanje stanja računa između dva poslovna prijatelja na taj način što svaki od njih na suprotnim stranama („duguje“ i „potražuje“) *konto-knjige* beleži obaveze („duguje“) i primanja („potražuje“) onoga drugog; *nekome otvoriti konto* stupiti s nekim u poslovne veze, odobriti mu kredit; *saldirati konto* izmiriti račun, zaključiti račun; *per konto* (ital. *per conto*) po računu.
- konto a meta** (ital. *conto a meta*) *konto* o poslovima na zajednički račun, tj. na deljenje gubitka i dobitka.
- kontoar** (fr. *comptoir*) trg. kancelarija, pi-sarnica, poslovnička trgovca i njegovog osoblja; trgovачke kuća; blagajna; *kontor*.
- kontoarist(a)** (fr. *comptoir*) knjigovođa, trgovčki službenik (ili: činovnik); pri-vatni službenik (ili: činovnik).
- konto korente** (ital. *conto corrente*) trg. tekući račun, tj. kada banke, trgovci i industrijalci otvaraju jedan drugom me-nični ili akceptni kredit ili račun (*konto*), pa na osnovu toga kredita vrše međusobne poslove.
- kontor** (ital. *contore*) trg. v. *kontoar*.
- kontorzija** (lat. *contortio*) nasilno izvijanje mišića i udova; kreveljenje, razvlačenje lica, pravljenje grimasa; *med.* grčenje, uvi-janje, zavijanje.
- kontorzionist(a)** (lat. *contortio*) u cirkusu: veštak u izvijanju tela, čovek-zmija.
- kontorist** (fr. *comptoir*) v. *kontoarist*.
- kontorno** (ital. *contorno*) v. *kontura*.
- kontorceija** (lat. *contortio*) v. *kontorzija*.
- kontr** (fr. *contre*) 1. v. *kontra*.
- kontr** (fr. *contre*) 2. v. *kontr-dans*.
- kontra** (lat. *contra*) prema, sproću, na suprotnoj strani; naprotiv, protivno, suprotno, drukčije, obrnuto; protiv.

- kontraavionski** (lat. contra, avion od avis ptica) protavionski, koji dejstvuje protiv aviona (npr. top).
- kontraadmiral** (lat. contra, arap. amrl al-bahr) *voj.* podadmiral, početni admiralski čin.
- kontraalt** (ital. contralto) duboki alt, naj-dubl>i ženski glas.
- kontraapertura** (nlat. contra-apertura) *med.* protivotvor, naročito kod gnojenja, da bi gno mogao izlaziti.
- kontrabanda** (fr. contrebande, ital. contrabbando) krijumčarenje; krijumčarena roba.
- kontrabandirati** (ital. contrabbando) krijumčariti; baviti se nedopuštenom trgovinom.
- kontrabandist(a)** (ital. contrabbando) krijumčar.
- kontrabas** (ital. contrabbasso) *muz.* duboki bas, po tonu najdublji instrumenat orkestra, obično sa 4 žice (*kontraviolon*); onaj koji peva duboki bas.
- kontrabasist(a)** (ital. contrabbassista) svirač u *kontrabas*; pevač koji peva kontrbas.
- kontrabaterija** (fr. contrabatterie) *voj.* protivbaterija.
- kontravalacija** (nlat. contra-vallatio) *voj.* protivopkop, protivrov opsadilaca za zaštitu od ispada opsadenih.
- «ontravenijent** (nlat. contraveniens) *prav.* istupnik, prestupnik.
- kontravenijencija** (nlat. contravenientia) *prav.* v. *kontravencija*.
- kontravenirati** (nlat. contravenire) *prav.* raditi protivno, istupiti, ogrešiti se (o ugovor, zakon, propis).
- kontravencija** (nlat. contraventio) *prav.* istup protiv, prestup (zakona, ugovora); *in kazu ili in kazum kontravencionis* (nlat. in času, in casum contraventionis) *prav.* u slučaju istupa, nevršenja; *kontravenijencija*.
- kontraviolon** (lat. contra, ital. violone) *muz.* v. *kontrabas*.
- kontravotirati** (lat. contra, votum zavet) glasati protiv.
- kontradampf** (lat. contra, nem. Dampf para) protivpara (koju daje mašinovođa kad hoće, u naročitim slučajevima, mašinu naglo da zaustavi).
- kontradiktor** (nlat. contradicitor) protivrečilac; *prav.* zastupnik zajedničkog dužnika koji pregovara sa poveriocima o njihovim potraživanjima.
- kontradiktoran** (nlat. contradictorius) protivrečan, logički suprotan; *kontradik-torni sudovi* *log.* kad se u jednom od dva suda stavљa, potvrđuje izvestan odnos (S je R), a u drugom se taj odnos uklanja, odriće (S nije R); *zakon o isključenom trećem суду između dva kontradiktorna suda* (lat. principium exclusi tertii inter duo iudicia contradictoria) v. *principijum ekskluzi*
- tercii sive medii; up. kontraran, subkon-traran.*
- kontradiktornost** (lat. contradicere protiv-rečiti) v. *kontradikcija*.
- kontradikcija** (lat. contradictio) protivrečnost, logička suprotnost.
- kontradikcio in adjekto** (nlat. contradictio in adjecto) *log.* protivrečnost u pridanome, npr. četvorouglast krug, drveno gvožđe, hladna vatra itd.
- kontradikcio simptomatum** (nlat. contradicatio symptomatum) *med.* protivrečnost znakova bolesti.
- kontradicent** (lat. contradicens) *prav.* protivrečilac, protivnik.
- kontradicirati** (lat. contradicere) protiv-rečiti; biti u opreci.
- kontrados** (nlat. contrados) *prav.* protivni-raz, protivzaveštanje koje muž posle smrti ostavlja ženi koja mu je donela miraz.
- kontraekstenzija** (nlat. contraextensio) *med.* potezanje u suprotnom pravcu (kod nameštanja iščašenih udova i preloma kostiju).
- kontraindikans** (nlat. contra-indicans) *med.* pojava kod bolesnika koji govori protiv upotrebe nekog leka.
- kontraindikacija** (nlat. contraindicatio) suprotna pojava, suprotan znak; *med.* način lečenja, lek ili operacija koji bi bili necešnodni ili čak i štetni u izvesnom slučaju bolesti (*supr. indicacija*).
- kontraindicirati** (nlat. contraindicare) pokazivati suprotne znake, imati suprotna obeležja.
- kontrakambio** (ital. contra-cambio) *trg.* povratna menica.
- kontrakt** (lat. contractus) *prav.* ugovor sporazum.
- kontraktan** (lat. contractus) *gram.* sažet, skraćen, okrnjen; *med.* ukočen, uzet, paralizovan.
- kontraktibilan** (nlat. contractibilis) stež-ljiv, skupljiv, zgrčljiv.
- kontraktibilitet** (nlat. contractibilitas) stežljivost, skupljivost, zgrčljivost; *kontraktilitet*.
- kontraktivan** (nlat. contractivus) sažiman, koji sažima, stezav, koji steže, koji skuplja, koji izaziva skupljanje.
- kontraktilan** (nlat. contractilis) v. *kontraktibilan*.
- kontraktilitet** (nlat. contractilitas) v. *kontraktibilitet*.
- kontraktura** (lat. contrahere skupljati, stezati, contractura) *med.* zgrčenost jednog dela tela usled skraćivanja mišića, žila i tkiva; uzetost.
- kontraktus socide** (nlat. contractus socidae) *prav.* V. *SOCIDA*.
- kontrakcija** (lat. contractio) stezanje, skupljanje, skraćivanje; *gram.* sažimanje, skraćivanje (npr. dvaju slogova u jedan);

- med.* skupljanje, grčenje (mišića, vrata i DR-)
- kontralicitirati** (lat. contra, licitari) *trg.* nadmetati se pri javnoj prodaji.
- kontralto** (ital. contralto) *muz.* dublji *alt; kontraalt.*
- kontramarka** (fr. contremarque) *trg.* drugi žig na robi; karta u pozorištu koja se daje pri izlasku između činova radi kontrole pri povratku.
- kontramarkirati** (fr. contramarquer) *trg.* udariti (ili: udarati) drugi žig na robu; *up. kontramarka.*
- kontramarš** (fr. contramarche) *voj.* marš u suprotnom pravcu, vraćanje, odstupanje, povlačenje.
- kontramina** (fr. contre-mine) *voj.* protivnička opsadenja kojoj je cilj bacanje u vazduh mina koje su postavili opsadivači; *fiz.* protivlukavstvo, protivsmicalica; *trg.* spekulacija kojoj je cilj da doskoči drugoj spekulaciji.
- kontraminirati** (fr. contreminer) postavljati kontramine; *fig.* raditi nasuprot (kome ili cemu).
- kontrapozauta** (lat. contra, nem. Posalne) *muz.* duboki bas u orguljama.
- kontrapozicija** (nlat. contrapositio) *log.* preokretanje, tj. neposredan zaključak iz danoga suda jednakim formalnim važenjem sa obrtanjem (*konverzijom*), tj. subjekat danoga suda postaje predikatom zaključenoga ili izvedenoga suda, a predikat danoga subjektom izvedenoga ili zaključenoga, uz promenu kvaliteta, npr.: Svi indoevropski narodi su kulturni narodi; zaključak preokretanjem: Nijedan nekulturan narod nije indoevropski; *trg.* ispravka pogreške u knjigovodstvu; pokriće meničnog duga.
- kontraponirati** (lat. contra-ponere) *log.* dati jednom суду, ne menjajući mu sadržinu, drugi oblik tako da od određenog postaje potvrđan sud (*up. kontrapozicija*); *trg.* ot-pisati ili dopisati, uneti ispravku u knjige.
- kontrapost** (lat. contra, ital. posta) u vajar-skim radovima: ritmička ravnoteža delova tela koji se nalaze u različitim pokretima; *ret. = antiteza.*
- kontrapriznаница** *trg.* priznanica kojom se ranije izdata priznanica stavљa van snage.
- kontraprotest** (lat. contra, protestari) *trg.* podizanje meničnog protesta protiv *adre-sata po potrebi* ili *akceptanta za čast* zbog neprimanja ili neplaćanja menice.
- kontraproši** (fr. contre-approches) *voj.* rovovi koje opsednuti podižu prema rovovima opsadivača.
- kontrapunkt** (lat. punctum contra punctum) *muz.* „tačka prema tačci“, tj. nota prema noti (zato što su se ranije mesto nota upotrebljavale tačke); veština sjedinja-vanja više glasova prema zakonima har-
- moničnosti; naročito: deo kompozicije koji sa jednom datom melodijom (lat. sap-tus firmus) stapa u harmoničnu celinu jednu melodiju ili više drugih samostalnih melodija.
- kontrapunktirati** (nlat. contrapunctare) «uz. primenjivati u komponovanju zakone *kontrapunkta*.
- kontrapunktist(a)** (nlat. contrapunctum) *muz.* kompozitor koji se drži zakona kontrapunkta, školovan muzičar.
- kontraran** (lat. contrarius) suprotan, oprečan, protivan, koji se nalazi na suprotnoj strani; *kontrarni pojmovi log.* oni koji su kao članovi jednog niza *kordiniranih pojmoveva*, najviše udaljeni jedan od drugoga, npr.: beo-crni, dobar-rđav, vrlina i porok; iz istinitosti jednoga suda sleduje neistinitost *kontrarno* suprotnoga suda, a iz neistinitosti jednoga suda ne sleduje istinitost *kontrarno* suprotnoga suda, jer oba mogu biti neistinita, npr. sudovi „tela mirišu prijatno“ i „tela mirišu neprijatno“ ova mogu biti neistinita u odnosu na tela koja uopšte ne mirišu.
- kontraran seksualni osećaj pskh.** bolesno izvrtanje spolnog osećaja pri kome se oni što pate od toga osećaju, u svojim spolnim nagonima, kao da pripadaju drugom spolu, i zbog toga osećaju spolni nagon prema svom sopstvenom spolu (*homoseksualnost*).
- kontrarevolucija** (lat. contra-revolutio) protivrevolucija, tj. nastojanja i radnje protiv učinjenog prevrata u jednoj državi, kojima je cilj uspostavljanje i vraćanje ranijeg stanja; *pr. kontrarevolucionaran.*
- kontrarevolucionar** (lat. contra protiv, *gevolutio* prevrat) pristalica *kontrarevo-lucije*.
- kontrarija** (lat. contraria) *pl.* protivnosti, suprotnosti; *kontrarija kontrariis curantur* (lat. contraria contrariis curantur) protivnosti se leče protivnostima (načelo *alopatije*).
- kontrarnost** (lat. contrarietas) suprotnost, oprečnost, protivnost.
- kontrasignal** (lat. contra, nlat. signale znak) protivznak, odgovor znakom na znak.
- kontrasignalizirati** v. *kontrasignalizo-vati.*
- kontrasignalizovati** (lat. contra, nlat. signale znak) odgovoriti (ili: odgovarati) znakom na znak, dati (ili: davati) protivznaake (kao odgovor na primljene znaake).
- kontrasignatura** (nlat. contrasignatura) premapotpis, npr. uz potpis vladara potpis i ministra na ukazu (čime ovaj na sebe prima odgovornost za opravdanost u korist toga akta).
- kontrasignirati** (nlat. contrasignare) premapotpisati (v. *kontrasignatura*), staviti, pored adrese, i ime službenika koji otpravlja pismo.

- kontrast** (fr. *contraste*, ital. *contrasto*) protivnost, suprotnost, najveća razlika, jako odudaranje, jako odskakanje.
- kontrastimulazm** (nlat. *contrastimulus* protivpodstrek) *ned.* sistem medicine koji se sastoji u namernom izazivanju na-dražaja, npr. bola u jednom delu tela, da bi se time izazvao nadržaj u nekom drugom.
- kontrastimulista(a)** (nlat. *contrastimulus*) *ned.* pristalica *kontrastimulizma*.
- kontrastimulus** (nlat. *contrastimulus* protivpodstrek) *med.* protivnadražaj; *up.* *kontrastimulazm*.
- kontrastirati** (fr. *constraster*) veoma se razlikovati, jako odudarati, jako odsakati.
- kontrastna sredstva** (fr. *contraste*) *med.* sredstva koja se unose u neku telesnu duplju, u šuplje organe ili u krvne sudove radi rendgenskog pregleda ili snimanja pome-nutih delova tela.
- kontrasubjekat** (nlat. *contrasubjectum*) *kuz.* drugi, podredeni stav u *fugi*.
- kontratempo** (ital. *contratempo*) *v.* *koitran*.
- kontra tonovi muz.** najdublji tonovi basa (ispod S).
- kontrafa** (ital. *contraffare* protivno raditi) rđavo rađena, neumetnička slika, umetnička nakarada (kakve se vidaju po seoskim i palanačkim berbernicama, kafanama Š reda i sl.).
- kontrafagot** (lat. *contra*, ital. *fagotto*) *kuz.* za jednu oktavu dublji *fagot*.
- kontrafaktura** (nlat. *contrafactura*) vajar-sko delo, kip, skulptura.
- kontrafakcija** (nlat. *contra-factio*) nedopušteno podražavanje, patvorenje; nedopu-pggeno preštampavanje (knjige).
- kontrafacijent** (nlat. *contrafaciens*) prekr-P1ilac naredbe.
- kontrafisura** (nlat. *contrafissura*) *hir.* suprotna pukotina, suprotan prelom (npr. kad lubanja prsne na drugom mestu a ne na onome gde je dejstvovala spoljna sila).
- kontrafrakturna** (nlat. *contrafractura*) *hir.* *v.* *kontrafisura*.
- kontrahaža** (lat. *contrahere*) sklapanje ugovora, ugovaranje; ugovor; izazivanje na dvoboju; utvrđivanje uslova dvoboja.
- kontrahent** (lat. *contrahens*) *prav.* onaj koji sklapa ugovor, ugovaračka strana.
- kontrahencia** (lat. *contrahentia*) *pl. med.* sredstva za stezanje (skupljanje).
- kontrahirati** *v.* *kontrahovati*.
- kontrahovati** (lat. *contrahere*) s(a)kupiti, s(a)kupljati, stegnuti; sažeti, sažimati, skratiti; *trg.* sklopiti ugovor, ugovoriti, ugovarati; pozvati na dvoboj; *kontrahirati* se skupiti se, stegnuti se zgrčiti se.
- kontrašpijunaža** (lat. *contra* protiv, fr. *espionnage*) suzbijanje, osujećivanje neprijateljske špijunaže sopstvenom špijunazom.
- kontrabalans** (fr. *contrebalance*) protiv-teža, uravnoteženi; *fig.* naknada.
- kontrabalsvirati** (fr. *contrebalancer*) držati u ravnoteži, uravnotežavati, uravnotežiti; *fig.* izjednačavati se sa, nadoknadivati.
- kontribuij** (fr. *contrebille*) protivlopta, lopta koja, odbivši se od ivice bi li jara, pogodi loptu saigrača.
- kontr-dans** (fr. *contredance*) četvorka, živahan i lep francuski ples sa mnogo figura, u kome učestvuju po dva para ili više parova igrača koji stoje jedni prema drugima; *kontr.*
- kontrektacija** (lat. *correctatio*) *prav.* be-spravno prisvajanje, krada.
- kontrektirati** (lat. *correctare*) opipati, dodirivati) *prav.* prisvojiti protivzako-nito, krasti.
- kontriran** (fr. *contraire*) *v.* *kontraran*; *o kontrir* (fr. *au contraire*) naprotiv, obrnuto, štaviše.
- kontreskarpa** (fr. *contre-escarpe*) *voj.* spoljni nagib rova (okrenut prema neprijatelju).
- kontr-ešanž** (fr. *contre-echange*) *trg. v.* *kontršanž*.
- kontribuent** (lat. *contribuens*) poreska glava, poreski obveznik.
- kontribuirati** (lat. *contribuere*) plaćati porez, namet (naročito ratni); platiti, priložiti svoj deo (troška); doprineti, do-prinositi, pomoći, pomagati, pripomoći.
- kontributivan** (nlat. *contributivus*) poreski; pripomočni, doprinosni.
- kontribucija** (lat. *contributio*) zajednički prinos; porez; ratni namet koji se uzima u novcu u okupiranom delu neprijateljske države.
- kontr-ku** (fr. *contre-coup*) *sp.* protivudar, uzvraćen udarac, odboj.
- kontroverza** (lat. *controversia*) naučna ra-spra, spor; sporno pitanje, sporna stvar; nesuglasice.
- kontroverzan** (lat. *controversus*) sporan, osporljiv; osporen, koji je u pitanju.
- kontroverzija** (lat. *controversia*) *v.* *kontroverza*.
- kontroverzirati** (lat. *controversari*) prepirati se, sporiti se oko čega (rečima, perom); sporiti, osporiti.
- kontroverzist(a)** (lat. *controversari*) protivnik, borben govornik.
- kontrovertist(a)** (lat. *controversari*) *v.* *kontroverzist*.
- kontrola** (fr. *controle*) dvostruki registar, dvostruko računovodstvo u kancelarijama da bi se izbegle greške, zloupotrebe i sl.; kontrolna knjiga, kontroliše; nadzor, nadgledanje.
- kontrolirati** *v.* *kontrolisati*.
- kontrolisati** (fr. *controler*) pregledati (rad, račune i sl.); nadgledati, nadzirava-ti, paziti na (koga ili što); unositi u kontrolnu knjigu.
- kontrolna kasa** kontrolnim napravama snabdevena kasa, koja tačno i automatski

- beleži sva plaćanja izvršena u toku dana.
- kontrolni aparati** naprave koje automatski pokazuju da li je neki rad, koji je trebalo izvršiti, odista izvršen.
- kontrolor** (fr. contrôleur) pregledan, nadzornik, nadzorni službenik; aparat za regulisanje nečega.
- kontrordr** (fr. contre-ordre) protivnaredba, protivzapovest (kojom se neka ranija ukida).
- kontr-pa (fr. contre-pas) u plesu: protivko-rak, kojim se prema igraru odgovara, promena koraka.
- kontrparada (fr. contre-parade) mač. odbijanje udarca mačem.
- kontrparirati** (fr. contre-parer) *muz.* odbraniti, odbiti, odbijati (udarac mača).
- kontrpart** (fr. contre, lat. pars *rea*. partis) protivnik i protivna strana.
- kontrparti** (fr. contre-partie) *muz.* protiv-glas; *trg.* kontrolna knjiga, kontroliše.
- kontrpoa (fr. contrepoids protivteg) motka kojom se igrači na konopcu održavaju u ravnoteži.
- kontrsali** (fr. contre-salut) *voj.* otpozdrav topovskom paljbom.
- kontrtan** (fr. contretemps) događaj u nevreme, nepriyatan događaj, neprilika, nezgoda; iznenadno prekidanje konja u njegovom pravilnom kretanju; kod mačevanja: udarac upotrebljen u nevreme; *muz.* razvlačenje tempa.
- kontrtranše** (fr. contre-tranchée) *voj.* prema-rov, rov prema opsadivačima.
- kontrfason** (fr. contre-facon) podražavanje, preštampanje.
- kontr-šanž (fr. contre-change) *trg.* povratka menica.
- kontuzija** (lat. contusio) uboj, naboj, zgnječenost usled udara kakvog spoljnog tupog predmeta, ili vazduha usled eksplozije granate, dinamita i dr.
- kontuzovati** (lat. contundere) zgnječiti, prignječiti, zdrobiti.
- kontumaks (lat. contumax prkosan, uporan) *prav.* onaj koji je u odsustvu optužen ili osuđen.
- kontumacija** (lat. contumacia prkos, upornost) *prav.* neposlušnost, neodazivanje sud-skom pozivu, nedolazak na sudenje; takođe: = *karantin*; *in kontumacijam* (lat. in contumaciam) zbog neposlušnosti, tj. zbog neodazivanja sudskom pozivu, u odsutnosti (biti osuđen); u šahu: gubitak partie zbog prekoračenja vremena za razmišljanje.
- kontumacirati** (lat. contumacia prkos, upornost) *prav.* zbog neposlušnosti ili nedolaska na sudenje suditi i osuditi na osnovu podnete tužbe (lat. in contumaciam); biti (ili: držati) u *karantinu*.
- kengura** (fr. contour) nacrt; skica, ocrt, opseg, linija koja ide granicom, koja ocrta neki lik, neku figuru.
- konturirati** (fr. contour) praviti nacrt; ocrтati, ocrтavati, povlačiti granične linije nekog lika, neke figure; okružiti, okruživati, zaokružiti; *konturni-rati*.
- konturnirati** (fr. contourner) v. *konturirati*.
- kontutor** (lat. contutor) *prav.* sastaralac, član starateljskog odbora.
- kontuš** (pol., contusz) spreda otvorena ženska gornja haljina; takođe: muški kratak domaći kaput.
- koncertino** (ital. concertino) *muz.* manji muzički komad, obično sa jednim odeljkom do tri samostalna odeljka.
- končeti** (ital. concetti) *lit.* briljantni i pun afektiranja pesnički način izražavanja, sastoji se u preteranoj virtuoznosti meta-fora, hiperbola, antiteza i u izveštaje-noj igri sa beskrnjim nagomilavanjem reči i fraza. Ovaj stil je, na štetu jednostavnog i prirodnog stila, preplatio ital. književnost poznije Renesanse (Taso, Marili), iz Italije prešao u Španiju (*gongorizam*), Englesku (*eufujizam*) itd.
- končetizam** (ital. concetti) *lit.* v. *končeti*.
- končetisti** (ital. concettisti) *pl.* pristalice pesničkog pravca *končeti* (u Italiji, Španiji, Engleskoj i Nemačkoj u XVH veku).
- konubijalan** (lat. connubialis) bračni, koji se odnosi na brak.
- konubijum** (lat. connubium) brak; pravo na brak (među članovima različitih staleža, plemena i sl.); *konjugijum*.
- konu teraci ja (nlat. connumeratio, lat. sit s, sa, pitegane brojiti, računati) sraču-navanje.
- konus** (grč. konos kupa, lat. conus) *geom.* kupa, čunj.
- konfabulacija** (lat. fabula) pojava da osoba ono što nije dobro zapamtila ili je zaboravila u svojim usmenim ili pismenim iskazima ispunjava izmišljenim stvarima.
- konfederacija** (lat. confoederatio, cum, foe-dus gen. foederis savez) udruživanje (ili: povezivanje) u savez, udruženje u savez; naročito: savez država pri kojem one zadržavaju svoj *suverenitet* ali imaju zajednički centralni organ.
- konfederirati se** (lat. confoederare) udružiti se u savez, vezati se savezom.
- konfekt** (nlat. confectum, ital. confetto) kolač, poslastica, šećerleme (naročito ušećereni bademi, orasi itd.).
- konfekcija** (lat. confectio) pravljenje, građenje, gotovljenje; svršetak, dovršenje, izvrpenje; pravljenje odela; radnja gotovim muškim (*muška konfekcija*) ili ženskim (*ženska konfekcija*) odelom; *farm.* spravljanje lekova.

konfekcionar (nlat. confectionarius) izrađivač gotovog odela; trgovac gotovim odelom; apotekar.

konfer (lat. conf eg) uporedi, srovnji (upućivanja na neko mesto u knjizi); upotrebljava se obično u skraćenom obliku: cf.; *up. konferatur*.

konferansje (fr. conferencier) javni govornik, predavač; lice koje na priredbama najavljuje i objašnjava pojedine tačke programa (najčešće na duhovit način); voditelj.

konferatur (lat. conferatur) neka se uporedi; *up. konfer*.

konferencijski (lat. conferentia) savetovanje, dogovor; sastanak radi dogovora, raspravljanje (o nekom spornom pitanju i dr.); javno predavanje, obično sa diskusijom.

konferirati (lat. conferre, fr. conferer) savetovati se, dogovaratate se, pregovarati; sastajati se radi dogovora; držati javno predavanje; upoređivati, srovnjivati; *konferisati*.

konferisati (fr. conferer) v. *konferirati*.

konfesija (lat. confessio) prav. priznanje; veroispovest, svaka hrišćanska verska stranka uopšte (rimokatolička, starokatolička, luteranska, reformistička, pravoslavna konfesija i dr.).

konfesionalan (nlat. confessionalis) veroispovedni, koji se tiče vere, verski.

konfesionalizam (lat. confessio) učenje teologa koje smatra da prava religioznost zavisi od pripadnosti ovoj ili onoj ve-roispovesti.

konfesionario (nlat. confessionarius) ispovediše.

konfesionist(a) (lat. confessio) pripadnik jedne konfesije.

konfesor (lat. confessor) onaj koji ispoveda hrišćanstvo; naročito, u staroj crkvi, onaj koji je morao da strada za veru, mučenik; ispovediše.

konfeti (ital. confetti) pl. kolačići, loptice od gipsa ili raznobojne hartije kojima su se, naročito u Italiji, gađali učesnici u karnevalu; danas: raznobojni papirni kružići kojima se obasipaju učesniciigranki ili novogodišnjih svečanosti.

konfiguracija (lat. configratio) uobičajvanje, uobičenje, obrazovanje oblika, spoljni oblik; astr. odnosni položaj, prividan ili stvaran, nebeskih tela.

konfigurirati (lat. configurare) uobičiti, uobičavati, dati (ili: davati) oblik.

konfidejusor (lat. confideiussor) prav. saje-mac.

konfident (lat. confidens) poverenik, pouzdanik, poverljiva osoba; doušnik.

konfidencija (lat. confidentia) poverenje, poverljivost; poverljivo saopštenje.

konfidirati (lat. confidere) poveriti, pove-ravati; osloniti se (na koga), pouzdati se (u koga).

konfinacija (lat. confinatio) prav. progostvo; zatočenje; upućivanje nekoga u mesto u kojem mora stalno živeti; kučni zatvor. **konfini** (lat. confinis, confines) pl. susedi po imanju, graničari. **konfinije** (lat. confinia) pl. granice, granič-

ne linije, međe; zemlje koje se graniče.

konfinijum (lat. confinium) meda, granica, granični kamen, medaš.

konfinirati (fr. confiner) graničiti se; ograničiti slobodu kretanja, zatvoriti, osudititi na kučni zatvor; prognati, proterati. **konfinitet** (nlat. confinitas) graničenje, su-sedstvo.

konfirmand (lat. confirmandus) onaj koga treba učvrstiti u veri, tj. mladić koji se proglašava crkveno punoletnim (kod katolika).

konfirmando (lat. confirmando) devojčica koja se proglašava crkveno punoletnom; *up. konfirmant*.

konfirmativan (nlat. confirmativus) potvrđan, kojim se potvrđuje.

konfirmacija (lat. confirmatio) kod protestanata i katolika: svečan čin potvrđi-vanja crkvenog punoletstva i puštanja prvoj pričesti mladića i devojčica (*konfirmandi*), krizma, krizmanje; prav. potvrđenje, potvrda, overa, overavanje. **konfirmirati** (lat. confirmare) potvrditi, potvrđivati, učvrstiti, učvršćivati, osnažavati, osnažiti; potvrditi nekoga u veri, proglašiti crkveno punoletnim, krizmati.

konfiskabilan (nlat. confiscabilis) koji je za oduzimanje, zaplenljiv, uzapljiv. **konfiskat** (nlat. confiscatum) ono što je zaplenjeno, uzapćeno (roba, imanje).

konfiskacija (lat. confiscatio) prav. oduzimanje privatnog dobra (stvari, neke vrednosti, imanja) u korist države, uzapćivanje, uzapćenje; *konfiskovanje*. **konfiskovati** (lat. confiscare) v. *konfisci-rati*.

konfiscirati (lat. fiscus državna blagajna, confiscare) oduzeti (ili: oduzimati, uzapćivati, uzaptititi) u korist države (robu, imanje).

konfident (lat. confitens) onaj koji se ispoveda (kod katolika).

konflagracija (lat. conflagratio) opšti požar; naročito: propast svega u požaru „strašnog suda“; fig. prevrat, buna, ustank, *revolucija*.

konflagrirati (lat. conflagrare) opaliti, sažeći, uništiti požarom, pretvoriti u prah i pepeo; fig. pobuniti. **konflacijska** (lat. conflatio) zduvanje, stapanje; zduvanje, stopljenje.

konflikt (lat. conflictus) sukob, sudar, borba; spor, svađa; *tragičan konflikt* sukob zakona ili dužnosti u kome propada jedan ljudski život.

- konfluentan** (lat. confluere sticati se, sli-vati se, confluens, confluentis) koji se sliva, slivni.
- konfluencija** (lat. confluentia) stave, sastav, slivanje (dveju reka); skupljanje, na-loga, navalna (ljudi).
- konfluirati** (lat. confluere) slivati se, uticati; slegati se, sleći se, sticati se, navaljivati (o ljudima).
- konfokalan** (lat. focus žiža, nlat. confo-calis) opt. sažižni, sužižni, sa zajedničkom žižom, sažarišni, sužaritni.
- konfor** (fr. confort) udobnost, ugodnost (kao posledica ukusnog i praktičnog uređenja stana, života i sl.), sve ono što jedan stan treba da ima pa, da bude potpuno udoban; materijalno blagostanje; pomoć; *komfor*.
- konforman** (lat. conformis) saobrazan, jednoobrazan.
- konformacija** (lat. conformatio) sastav, sklop, grada nekog tela; saobražavanje, saobraženje, podešavanje prema čemu, prilagođavanje.
- konformeri** (eng. conformers) *pl. v. konformisti*.
- konformizam** (lat.) saobražavanje, prilagođavanje, slaganje, prihvatanje nečijeg mišljenja iz spekulativnih ili oportuničkih razloga.
- konformirati** (lat. conformare) saobraziti, saobražavati, podesiti, udesiti; dati oblik; *konformirati se* prilagodiTM se.
- konformisti** (lat. conformare) *pl. engleski protestanti* koji su priznali 39 članova anglikanske konfesije od 1562; *konformeri*.
- konformitet** (nlat. conformitas) saobraznost, jednoobraznost.
- konfortabilan** (fr. confortable) udogan, udoban, prijatan; lepo i praktično ureden; *komfortabilan*.
- konfortancija** (nlat. confortantia) *pl. med. sredstva* (ili: lekovi) za jačanje.
- konfortativ** (nlat. confortativum) *med. lek* za jačanje, lek za okrepljenje.
- konfortacija** (nlat. confortatio) jačanje, krepljenje, okrepljenje.
- konfortirati** (nlat. confortare) 1. okrepliti, okrepljivati, ojačavati, ojačati; *fig.* ohrabriti, ospokojiti.
- konfortirati** (fr. confort) 2. snabdeti, snabdevati (kuću, stan itd.) *konforom*.
- konfrater** (lat. confrater) sabrat, sadrug, drug po zvanju ili službi.
- konfraternizirati** (lat. confrater) zbrati-miti, primiti u bratstvo.
- konfraternitet** (lat. confrater sabrati, nlat. confraternitas) bratimstvo, pobratimstvo, drugarstvo.
- konfrontacija** (nlat. confrontatio) *prav. suočavanje, suočenje, naročito svedoka* (nlat. confrontatio testium) ili okriviljenih čiji su iskazi protivrečni; poređenje, sravnjivanje, sravnjenje, upoređivanje, upoređenje.
- konfrontirati** (nlat. confrontare) *prav. suočiti, suočavati* (svedoček, okriviljene); sravniti, sravnjivati, upoređivati, uporediti.
- konfuzija** (lat. confusio) mešanje različitih stvari; pomešanost, zbrka, neredit, nejasnost (stila, misli); pobrkanost, br-kanje, mešanje, nerazlikovanje, pometnja; *fig.* zbunjenost, zbrkanost, smučenost, zabuna; *pr. konfuzav*.
- konfuzionar** (nlat. confusionarius) smetenjak, smučenjak.
- konfundirati** (lat. confundere) pomešati, smešati, zamrsiti, zbrkatiti; smesti, zbuniti, dovesti u nepriliku.
- kon fuoko** (ital. con fuoco) *muž. vatreno, sa žarom, živahno*.
- konfutabilan** (nlat. confutabilis) koji se može pobiti, opovrgnuti.
- konfutator** (nlat. confutator) onaj koji pobija (dokaze, navode), opovrgavalac.
- konfutacija** (lat. confutatio) pobijanje, dokazivanje protivnog; učutkivanje.
- konfutirati** (lat. confutare) pobiti, pobijati, dokazivati protivno.
- konfucijanizam** religija koju je osnovao kineski filozof Konfučije (Konfucijske, Kung-fu-ce, 551—479) i njegovo učenje o vrlini, o prirodi i društvenom uređenju.
- konha** (grč. konche) *apx. 1. svod u obliku školjke, polukupola; 2. polukružna izbočina na građevini, apsida*.
- konhilije** (grč. konchylion *dem.* od konchyle = konche dvoljušturna školjka) *pl. zool.* lju-skari (puževi i školjke).
- konhililog** (grč. konche dvoljušturna školjka, logos) proučavalac (ili: poznavalač) ljuškar.
- konhililogija** (grč. konche, logia) *zool.* nauka o ljuškarima; *up. konhilije*.
- konhiforman** (grč. konche, lat. forma) *pr. školjčast, oblika dvoljušturne školjke*.
- konhoida** (grč. konche, eidos oblik, vid) *mat.* školjčanica, Nikodemova ravanska kriva linija četvrtog stepena.
- koncedirati** (lat. concedere) dopustiti, dopugnati, dati za pravo, ustupiti, popustiti, priznati.
- koncentracija** (nlat. concentracio) usredsredivanje, usredsredena, usredsredenost; prikupljanje, zbiranje; smeštaj, npr. zarobljenika u mali prostor (*v. koncentracioni logor*); *hen.* pojačavanje rastvora smanje-njem njegove zapremine (npr. isparavanjem); pojačanje rastvora, pojačanost rastvora; *rud.* uklanjanje mehaničkim putem manje vrednih delova rude; zgušnjavanje, zgušnuće.
- koncentracija kapitala** uvećavanje kapitala putem akumulacije vitka vrednosti. Time se povećava društveno bogatstvo, za razliku od centralizacije, koja ga samo drukčije raspoređuje.
- koncentracioni logor** 1. *voj. mesto u koje se internira ju civilni zarobljenici i trupe*

koje su prešle na neko neutralno zemljište; 2. sabirališta političkih protivnika za vreme mira, spoljnopoličke za-tegnost i u toku rata; mnogo ih je osnovano u P svetskom ratu, naročito u fašističkim zemljama, gde su bila mesta sistematskog uništavanja ljudi.

koncentrirati v. *koncentrisati*.

koncentrisati (nlat. concentrare) usredsrediti, usredsredjivati, skupiti, skupljati, sabirati, sabrati, sjediniti na jednom mestu; zbiti, zgušnuti; *hem.* povećati jačinu rastvora smanjenjem njegove zapremine; *rud.* izdvojiti (ili: izdvajati) metal ili rudu iz jalovine; *koncentrirati (koncentrisati)* se skupiti se, sabrati se; usredsrediti se, usredsredjivati se, pribrati se, srediti se (misli).

koncentricitet (nlat. concentricitas) sasredišnost, zajedničnost središta.

koncentričan (nlat. concentrare) sasredišni, sa zajedničkim središtem; koji su upravljeni ka istom središtu; *voj.* *koncentričan napad* napad koji je iz polukružnog položaja upravljen ka jednoj tačci; *koncentrična vatra* unakrsna vatra; *koncentrično odstupanje* odstupanje rasturenih delova vojske u pravcu iste tačke; *kat.* koncentrični krugovi sasredišni krugovi, krugovi sa zajedničkim središtem.

koncentus (lat. sapege pevati, concentus) *muz.* skladno pevanje, skladne muzika, skladnost, harmoničnost.

koncept (lat. conceptum, concipere zamisliti, shvatiti) 1. plan, nacrt, skica; prvi pismeni sastav (nekog dela ?gisa).

koncept (lat. conceptus) 2. pojam; sposobnost shvatanja, moćpoimanja; *izleći iz koncep-ta* izgubiti vezu misli, pobrkrati misli, zbuniti se; *izbaciti nekog iz koncepta* poremetiti nečiji red misli, zbuniti ga.

konceptakulum (nlat. conceptaculum) ostava; sanduk za ostavu, pohranilište; *bog.* udubljenje na talusu (v. *talus I*) u kome se razvijaju spolni organi (kod mrkih alga).

koiceptivan (nlat. conceptivus) *zool.* oplod-ljiv, sposoban da bude oploden; shvatljiv, sposoban za shvanjanje.

konceptirati (lat. conceptum) izraditi prvi sastav, praviti (ili: napraviti) plan, nacrt, skicu (dela, spisa i sl.).

koncept-papir prostije, polubela hartija za sastavljanje *koncepcata*.

koiceptualizam (lat. conceptus pojam) *fil.* pravac između *realizma* i *nominalizma* po kojem opšti pojmovi jesu oblici i prave radnje misli, a ne prosti znaci koji se podjednako primenjuju na više jedinki.

koiceptualista (lat. conceptus pojam) *fil.* pristalice *koiceptualizma*.

koicepcija (lat. conceptio) 1. poimanje, shvatanje, razumevanje; shvatljivost, moć poimanja, moć razumevanja; zamisao; 2. *fiziol.* začeće, oplodenje, zatrudnjavanje; *koncep-cio imakulata beate Virtnis* (lat. con-

ceptio immaculata beatae Virginis) *teol.* neporočno začeće Bogorodice (učenje rimokatoličke crkve).

koncer(a)t (lat. concertare takmičiti se, tal. concerto) *pol.* saglasnost, sporazum više sila u cilju zajedničkog političkog delo-vanja (npr. Evropski koncerat); *muz.* veći muzički komad, obično u tri dela, za jedan solo-instrumenat sa orkestarskom pratnjom (npr. violinisti, klavirski i dr. koncerat); program sa više muzičkih komada (vokalnih ili instrumentalnih); javna muzička priredba.

koncern (eng. concern) najviši oblik privatnokapitalističkog monopola. Uključuje niz industrijskih, trgovinskih i ban-karskih monopola. Obično je na čelu najkрупnije banke. Preko koncerna najviše jača moć finansijske oligarhije (npr. koncern Morgan u SAD); održavanje međusobnih odnosa (u političkom smislu).

koncert (lat. concertare) v. *koncerat*.

koncertacija (lat. concertatio) prepiranje, prepirkva (rečima); takmičenje, utakmica; sporazum, saglasnost.

koncertne (ital. concerto koncerat) *muz.* vrsta akordiona ili harmonike na raz-vlačenje.

koncertirati (lat. concertare takmičiti se) *muz.* takmičiti se javno u sviranju ili pevanju, prirediti (ili: priredjivati) *koncerat*, učestvovati u *koncertu*; *pol.* ugo-voriti, ugovaratiti, sporazumevati se o čemu.

koncertist(a) (ital. concertante) glavni pevač ili svirač na koncertu.

koncert-majstor (lat. concertare, nem. Mei-ster) *muz.* prvi violinist (solist) u orkestru; titula netaknutih članova muzičkih kapela.

koncert™ komad *muz.* koncerat u užem obliku za neki solo-instrumenat u orkestru.

koncesivan (nlat. concessivus) *gram.* dopustan, dopusni (npr. rečenica, svezica); *konce-sivna ili dopusna rečenica* ona koja kazuje dopuštenje ili ustupanje radnji glavne rečenice, npr.: Nisam ga našao, iako sam ga svuda trežio.

koncesija (lat. concedere dopustiti, sop-cessio) dopuštanje, ustupak, povlastice, davanje povlastice; odobrenje vlasti (državne, opštinske) za bavljenje nekim poslom koji je slobodan od nadzora te vlasti.

koncesionar (nlat. concessionarius) onaj koji ima *koncesiju* (povlasticu), povlaščeni, povlastičar.

koncesionirati (lat. concedere ustupati, dopustiti, concessio) dati kome povlasticu, *koncesiju*.

koncizan (lat. concisus) sažet, jezgrovit, zbijen, pregledan, kratak, jasan.

koncizija (lat. concisio) 1. komadanje, raskomadavanje; 2. *ret.* kraćenje (rečenica,

stavova); 3. zbijenost, jezgrovitost, saže-tost.

konciznost (lat. concisio) v. *koncizija* 3.

koncil (lat. concilium) skupština crkvenih velikodostojnika radi raspravljanja i rešavanja o aktuelnim crkvenim pitanjima, crkveni sabor; univerzitetski sud.

koncilijantan (lat. concilians) pomirljiv, popustljiv, sklon posredovanju, zgodan za posredovanje i izravnavanje nesuglasica.

konciliatoran (nlat. conciliatorius) v. *konciliantan*.

konciliјum (lat. concilium) v. *koncil*; **konciliјum akademicum** (nlat. concilium academicum) univerzitetski savet (ili: sud); **konciliјum ekumenicum** (nlat. concilium oecumenicum) veseljenjski sabor, sveopšta crkveni sabor čije su odluke (*kanoni*) obavezne za ceo hrišćanski svet, a kojih je, od *Nikejskog* (325) do *Trident-skog* (1545—1563), bilo osamnaest; **konciliјum medicum** (nlat. concilium medicum) lekarski sastanak i savetovanje o težim stručnim pitanjima; *prid. konciliјarni*.

konciliјati (lat. conciliare) pomiriti, sprijateljiti, izmiriti (npr. različita mišljenja i sl.); složiti, saglasiti; udružiti, udruživati.

koncinan (lat. concinnus) ret. skladan, skladno i umetnički sastavljen s obzirom na oblik i vezu pojedinih delova; lep, dopadljiv.

koncinator (lat. concinnator) uređivač, urednik; takođe: smicaličar, onaj koji voli da pravi smicalice.

konciniрати (lat. concinnare) skladno sastaviti, urediti, srediti.

koncinitet (lat. concinnitas) ret. umetničko i skladno spajanje (reči, misli), skladnost, harmoničnost.

koncipijent (lat. concipere zamisliti; sastaviti) pisac, sastavljač jednog spisa; pisar, vežbenik (npr. advokatski, sudski).

koncipirati (lat. concipere) sastaviti; napisati; smisliti, zamisliti (plan, ekipu, nacrt); *biol.* zatrudneti, ostati oploden.

koncitanjem (lat. concitamentum) med. sredstvo za razdraživaše.

koncitativan (nlat. concitativus) podbadan, koji podbada, podstrekavan, koji podstre-kava, buntovan, buntovnički, razdražujući.

koncitar (lat. concitator) podstrek-ač, podbadač, bumilac.

koncitacija (lat. concitatio) podbadanje, podstrekavanje, podbunjivanje, podsticanje, razdraživanje.

koncitrati (lat. concitare) podbadati, podstrekavati, podbunjivati, razdražiti, ra-spaliti.

konšabler (lat. comes stabuli) v. *konsta-bler*.

konjak (fr. cognac) po francuskoj varoši Cognac nazvana fina rakija od destilisanih vina, sa 50 procenata alkohola.

kooperativa (nlat. cooperativa) zadruga, dobrovoljno udruženje privredno slabih građana koji žele, udruženim sredstvima i radom, da obavljaju određene privredne poslove u korist svojih članova (zadruga-ra).

kooperativan (nlat. cooperativus) zadržni, osnovan na zajedničkom delovanju više članova jednog staleža.

kooperativizam (nlat. cooperari saradivati) zadrugarstvo, zadržni pokret. U uslovima kapitalizma može korisno da posluži sitnim proizvođačima, ali ne i radikalno da popravi njihov položaj; to je moguće u uslovima izgradnje socijalizma.

kooperator (nlat. cooperator) saradnik, pomagač.

kooperacija (nlat. cooperatio) oblik zajedničkog rada, u istim ili povezanim procesima proizvodnje i po planu; *prosta kooperacija* ako svaki učesnik vrši sve operacije potrebne da ee napravi proizvod; *složena kooperacija* u njoj je izvršena podela rada: svaki se specijalizuje u pojedinim operacijama, a proizvod je gotov kad prode kroz ruke sviju.

— Kooperacija je skok u razvoju proizvodnih snaga u odnosu na individualnu proizvodnju.

kooperirati (nlat. cooperari) saradivati, sudelevati; fig. doprinositi.

kooperisati v. *kooperirati*.

kooptacija (lat. cooptatio) dopunski izbor, biranje novih članova (radi dopune nekog društva).

kooptirati (lat. cooptare) birati novog člana (radi dopune nekog društva).

koordinata (nlat. coordinata) mat. svaka veličina jednog sistema dveju ili više veličina upotrebljenih za određivanje položaja tačke, linije, ili ravni odnosom prema jednom utvrđenom sistemu linija, tačaka, itd. (*up. apcisa, ordinata*), *koordi-natne ose* (u Dekartovu sistemu) jesu dve prave koje se sekut ili pod pravim uglom ili pod kosim uglom. Koordinate jedne tačke (u ravni) jesu njena odstojanja od koordinatnih oca; *polarne koordinate* jesu koordinate koje određuju tačku (u ravni) odnosom prema jednoj utvrđenoj liniji (početnoj liniji ili osi) i jednoj utvrđenoj tački (početku ili *polu*) na toj liniji. Koordinate neke tačke jesu dužina prave linije (*radius vektor*) povučene do nje od pola i ugao koji gradi ta linija sa osom.

koordinatograf (lat. coordinata, grč. grapho pišem) sprava za ucrtavanje na kartu ili plan tačaka prema njihovim koordinatama.

koordinacija (nlat. coordinatio) uređenje, uredivanje, sređivanje; izjednačena, izjednačivanje (u rangu); *gram.* naporednost; *log.* uzajamni odnos između pojmove koji su podređeni jednom istom višem pojmu.

koordinirati (lat. coordinare) srediti, uređiti, uređivati, dovesti u red; prirediti, priredivali, pridodatao, pridružiti, pri dru živeti.

kopaj-balzam *heb.* smolasti sok južnoameričkog, naročito brazilijskog drveta *copaiba* (port., šp. copaiba, braz. cupauba).

kopajiva (port., šp. copaiba, braz. cupauba) *bog.* južnoameričko drvo od koga se dobiva *kopaj-balzam*.

kopal (meke, kopalli) čilibaru slična, čvrsta, sjajna i prijatna mirisa drvena smola koja se dobiva od isušenog soka drveta *rhus copallinum*; upotrebljava se kao firnajs.

kopar (arap., pere, kabar, fr. sarge, ital. sarrego) *bog.* mirodija, još zatvoren pupoljak jedne biljke u Sredozemlju; upotrebljava se kao začin u jelima.

koparticija (nlat. copartitio) sporedna deoba, deljenje iste celine prema drugim obzirima i mjeri l'ima.

kopejka (rus. kopeika) najmanji ruski (bakarni) novac = 1/100 rublje (nazvan po tome što je prvobitno bio sa likom konjanika naoružanog kopljem).

kopija (lat. copia) prepis; *fot.* otisak, snimak; precrta, preslikano slikarsko ili vajarsko delo; *fig.* podražavanje, ugledanje; nešto izrađene podražavanjem; *pro kopiju* (lat. rgo copia) za prepis.

kopiozan (lat. copiosus) bogat, obilan.

kopiopija (grč. kopos zamor, malaksalost, oopsis vid) *med.* zamorenost očiju.

kopirajt (eng. copy-right) ubočajena formula za zaštitu autorskog i izdavačkog prava.

kopirajt bil (eng. copy-right bill) zakon o autorskom i izdavačkom pravu.

kopirati (lat. copia, fr. copier) prepisati, prepisivati; precrtavati, preslikavati; umnožavati (spis); *fot.* praviti otisak, snimati (sliku); *fig.* praviti po ugledu na, podražava™.

kopir-buh (nem. Kopier-buch) knjiga sa prepisima, naročito trgovackih pisama i dr.

kopir-mašina sprava za umnožavanje rukopisa mehaničkim putem.

kopir-papir tanka hartija za umnožavanje rukopisa na kopir-mašini ili presi za kopiranje.

kopist (lat. copia) prepisivač; *fot.* snimač; *fig.* podražavalac.

kopjejka (rus.) *v. kopejka.*

kopos (grč. kopos zamor) keš. osećanje velike zamorenosti, premorenost, malaksalost, klonulost.

kopra (ind.) *trg.* osušeno meso kokosovog oraha, od koga se spravlja poznato kokosovo ulje.

kopragoga (grč. kopros izmet, balega, ago odnosim) *pl., med. v. koprokritika.*

kopragogija (grč. Kopros, ago) *med.* izbacivanje izmeta, čišćenje creva od izmeta.

zo*

koprodukcija (lat. so, productio) zajednička proizvodnja; saradnja preduzeća iz dve ili više zemalja pri podizanju investicijskih objekata ili u proizvodnji druge robe namenjene tržištu.

koprokritika (grč. kopros, krino lučim, izdvajam) *pl. med.* sredstva za čišćenje; *kopragoga.*

koprolađa (grč. kopros, lalein brbjati) *med.* pojava kod nekih duševno obolelih da moraju i protiv volje, izgovarati neprijetne, ružne i sramne reči.

koproliti (grč. kopros, lithos kamen) *pl.* okamenjeni izmeti prepotopskih životinja.

kočrologija (grč. kopros, logfa nauka) 1. ispitivanje *fekalija u dijagnostičke svrhe;* 2. *fig.* naziv za pornografsku lite-raturu.

koproprijetet (nlat. co-proprietas) *prav.* su-vlasništvo, zajednička sopstvenost.

koproskleroza (grč. kopros, skleros tvrd) *med.* otvrđivanje izmeta u crevima, tvrda stolica.

koprostaza (grč. kopros, stasis stajanje, zaustavljanje) *med.* zatvor, tvrda stolica.

koprofag (grč. kopros, phagein jesti) životinja koja jede izmet druge životinje.

koprofagija (grč. kopros, phagein) *med.* jedenje izmeta (pojava kod neke vrste duševno bolesnih).

Kopti (arap. Kibti, lat. Aegypti) *pl.* hrišćanski potomci starih Egipćana, ima ih oko 3 mil. u Egiptu.

Koptska umetnost period egipatske umetnosti, od P pre do US veka posle n. e., koji se sastoji od elemenata egipatske, grčke i sirijske umetnosti.

kopteki jezik najmladi oblik egipatskog jezika, služi se grčkom abzukom (danas postoji samo kao jezik koptske hrišćanske crkve.)

kopula (lat. copula) *gram.* spona (reč koja vezuje subjekat sa predikatom); *zool.* stapanje; *log.* onaj deo u суду kojim se izražava da veza između subjekta i predikata postoji kao saglašavanje ili kao opreka, npr.: Čovek je smrtn; *kopula carnalis* (nlat. copula carnalis) *prav.* snošaj.

kopulativan (lat. copulativus) *gram.* sastavan, opojan; *kopulativna konjunkcija* sastavna svezica; *kopulativna rečenica* sastavna rečenica, tj. nezavisna rečenica koja kazuje radnje koje se mogu samostalno vršiti bez uticaja jedne na drugu, npr: On je to rekao, pa će i potvrditi; *log. kopulativni sudovi* sudovi koji imaju više subjekata, a samo jedan predikat.

kopulator (lat. copulator) sveštenik koji obavlja venčanje (kod katolika).

kopulacija (lat. copulatio) spajanje brakom, venčavanje; *biol.* spolno spajanje dveju ćelija u jednu *zigosporu* (kod nižih biljaka ili životinja); spolno sparivanje uopšte; način oplemenjivanja voča spajanjem plemenitog stabla sa divljakom.

- kopulirati** (lat. copulare) spojiti brakom, venčati; spolno opštiti; oplemenjavati voćke spajanjem plemenitog stabla sa divljim.
- kopun** (ital. sarrope, nem. Kapaun) uštroje-ni petao (radi boljeg gojenja i ukusnijeg mesa).
- kopunizacija** (ital. sarrope) štrojenje, odstranjivanje spolnih žlezda kod mlađih petlova; *up. kopun*.
- kor-** (lat. sog-) 1. latinski predmetak koji dolazi, mesto *kon-* (sop-), u rečima koje počinju sa g.
- kor** (lat. sog, gen. cordis) 2. *anat.* srce.
- kor** (fr. corps, lat. corpus) 3. telo, celina; zajednica, društvo, esnaf, svи predstavnici jednog reda ljudi (*oficirski, diplomatski kor*), odred vojnika pod jednim komandantom (*armijski kor*); *kor a kor* (fr. corps a corps) prsa u prsa, ukoštač; *up. korpus*.
- kor** (grč. chorēs) 4. v. *hor.*
- koraba**, (nem. Kohlrabi) keleraba, vrsta povrća iz roda Brassica; *korabica*.
- koradijacija** (nlat. corradiatio) sticanje (svetlosnih) zrakova u jednoj tačci.
- korazija** (lat. corrosio) *geol.* ronjenje, podločavanje.
- koral** (grč. korallion) 1. merdžan; crveno staklo od kojeg se prave perle za nakit i sl; *zool.* morska životinja iz klase *antozoa*, čija se skeletna masa upotrebljava za ukrase; 2. vrsta crkvene horske pesme, koja se peva jednoglasno.
- koralin** (grč. korallion) *pl.* male drvene loptice sa umerenim šiljcima na pasjem ovratniku, koje budu kad se ovratnik povuče (upotrebljava se pri dresiranju pasa).
- koralin** 1. veštačka riblja kost koja se pravi od vlakana nekih biljki.
- koralin** (grč. korallion) 2. crvena bojena materija, koja se dobiva od *fenola*.
- koraliniti** (grč. korallion koral, merdžan, lithos kamen) *pl. v. koraliti.*
- koralioliti** (grč. korallion, lithos) *pl. v. koraliti.*
- koralopetre** (grč. korallion, petra kamen) *pl. v. koraliti.*
- koraliti** (grč. korallion, lithos kamen) *pl.* okamenjeni korali.
- koralitičan** (grč. korallion) *ark.* ukrašen cvećem i lišćem.
- koram populo** (lat. coram populo) v. *koram publike*.
- koram publike** (lat. coram publico) pred skupljenim narodom, pred celim svetom, javno i otvoreno.
- Korav** (arap. Qur'an) arapski pisana reli-giozna knjiga muhamedovaca, koja sadrži u govorima, psalmima, zakonima, savetima i legendama objavljena božanska otkrivenje Muhamedova, izvor vere i zakona muhamedovaca, sastoji se iz 114 glava (*sura*); *Alkoran.*
- korbač** (tur. kyrbac, polj. karbacz) bič, kam-džija.
- korbal** (nem. Korb koš, Bali lopta) *sp.* nemačka sportska igra loptom, slična košarcu.
- korbeja** (fr. corbeille) kotarica; na pariske j i bečkoj berzi: mesto rezervisano za berzanske agente.
- korbijar** (fr. corbillard) velika putnička kola sa korpom pozadi; takođe: mrtvačka kola.
- korveta** (fr. corvette, lat. corbi ta) *voj.* manja izvidnička lađa, mala brza krstarica.
- kord** (eng. cord) mančestarski pamučni somot sa prugama.
- korda** (fr. corde, ital. corda) uže, konopac; struna, žica (na violini); *mat.* tetiva, prava linija koja spaja dve tačke obima kruga; fitilj za paljenje eksploziva; *muz.* una *korda* (ital. una corda) jedna žica (kad na klaviru, pomoću *pedala*, čekići dodirnu samo jednu žicu); *a due korde* (ital. a due corde) na dve žice; *tuge korde* (ital. tutte corde) sve žice, tj. bez pedala.
- kordeljera** (fr. cordeliere) kalučerica franejkva; konopac za opasivanje (kaluđerski); ženska čvornasta ogrlica.
- kordijalan** (nlat. cordialis, lat. sog srce) srdačan, usrdan; koji okrepljuje (lek).
- kordijale** (nlat. cordiale) *farm.* lek koji krepi srce.
- kordijalitet** (nlat. cordialitas) srdačnost, usrdnost, prisnost, iskrenost.
- kor diplomatik** (fr. corps diplomatique) svи predstavnici stranih država u nekoj državi, diplomatski kor, diplomatske telo.
- korditis** (grč. chorde žica) *med.* zapaljenje glasnica.
- kordifolijum** (nlat. cordifolium) *bog.* srčast list, list oblika srca; biljka sa srčastim lišćem.
- kordiforman** (nlat. cordiformis) u obliku srca, srčast.
- kor d'loži** (fr. corps de logis) *apx.* srednji glavni deo palate ili zamka.
- kordova** novčana jedinica Nikaragve deli se na 100 centavosa; *kordoba.*
- kordovan** (šp. cordoban) v. *korduan.*
- kordon** (fr. cordon) užica, gajtan, vrpca (npr. na šeširu); traka, lenta (od ordena); *arb.* gornji venac na podzidu (*simsu*); *voj.* lanac vojnih straža za zaštitu granice od krijučarskih upada, vojna granica.
- kordonist(a)** (fr. cordon) pogranični stražar, graničar.
- kordofoni instrumenti** (ital. corde žice) *muz.* instrumenti kod kojih se ton dobiva treperenjem zategnutih žica koje je iza-zvano na više načina; razlikuju se tri vrste: *gudački* (violina; viola, violonče-lo), *trzalački* (razne vrste tambura, harfa, gitara i sl.) i *udarački žičani instrumenti*, kod kojih se treperenje dobija

- va putem udarca u žicu (klavir, klavi-kord, cimbalo i sl.).
- kor d'plas** (fr. corps de place) *voj.* glavni unutarnji deo utvrđenja.
- kords** (ept. cords, fr. corde) *pl. trg.* razne vrste teških pamučnih tkanina.
- korduan** (fr. cordouan) pomoću ruja uštavljena ovčja ili kozija koža, šagrini-rana, služi za izradu finije obuće, gaštanerijske robe i za povezivanje knjiga (naziv po španskom gradu *Kordovi*, gde su je izradivali Mavri); *kordovan*.
- Kordun** (fr. cordon) deo SR Hrvatske oko reke Korene; teritorija nekadašnje „vojne granice“ (pogranični pojas između Austro-Ugarske i Bosne); *up. kordon*.
- Kordunaš** (fr. cordon) stanovnik *Kor du na*; graničar.
- korealan** (nlat. correalis) *prav.* sukriv, koji se osniva na zajedničkoj krvici ili obavezi; *korealna obligacija* skupna obaveza, skupni dug, dugovanje većeg broja lica; *korealni dužnik* skupni dužnik; *korealni poverilac* skupni poverilac.
- koredijaliza** (grč. kρέας zenica, dialysis razdvajanje, odvajanje) *med.* veštačke stvaranje zenica odvajanjem dužica; *iridodializa*.
- korektazija** (grč. κορεκτασία ektasis istrezanje) *med.* proširenost zenica.
- korektan** (lat. *correctus*) koji je bez pogreške, besprekoran, ispravan, uredan, tačan, pravilan; jezički pravilan; koji odgovara umetničkim pravilima i propisima; *tip.* koji nema štamparskih grešaka.
- korektne** (lat. *correctivum*) sredstvo za popravljanje, sredstvo za doterivanje; *ned.* sredstvo koje popravlja ili ublažuje svojstva drugog nekog leka ili sredstva; *fig.* ublaženje, popravka.
- korektivav** (lat. *correctivus*) popravan, koji popravlja, koji ispravlja, koji poboljšava.
- korektnost** (lat. *correctus*) besprekornost, ispravnost, tačnost, pravilnost.
- korektopija** (grč. κορεκτοπία) ek iz, *topos mesto* *med.* neprirodan položaj zenice kada ne leži u sredini dužice (nego sa strane).
- korektor** (lat. *corrector*) popravljač, ispravljač; onaj koji ispravlja greške što ih napravi slagač pri slaganju; opominjač, korilac.
- korektorialan** (nlat. *correctorialis*) v. *korrekonalan*.
- korektura** (lat. *correctura*) ispravljanje, popravljanje, ispravka, popravka; *tip.* ispravljanje štamparskih grešaka; privremeni otisak sloga na kome treba ispraviti pri slaganju napravljene štamparske greške.
- korekcija** (lat. *correctio*) popravljanje, ispravljanje, ispravka, popravka; opomena; regudisanje rečnih obala i korita, granica i dr.
- korekcionalan** (nlat. *correctionalis*) popravni, koji pripada popravni (ili: *isprav-ci*); koji se tiče popravke (ili: *ispravke*); popravan, koji popravlja.
- korekcionar** (nlat. *correctionarius*) onaj koji se nalazi u zavodu za popravku, zatvorenik, kažnjениk.
- korelati** (nlat. *correlata*) *pl.* stvari koje stoje u uzajamnom odnosu; *log.* pojmovi koji prepostavljaju jedan drugi (npr. uzrok — posledica, pravo — dužnost, brdo — dolina).
- korelativ** (lat. *sit sa*, *relativus odnosan*) lingv. jezički elemenat, reč, ili grupa reči, koja je u suodnosu s drugom rečju ili grupom reči: *kakav-takaa; koliki-tolikk* i sl.
- korelativan** (lat. *correlatus*) suodnosan, uzajamno, koji kazuje uzajamni odnos; *korelativan pojam log.* onaj koji prepostavlja ili traži neki drugi pojam (npr. mati i kći, gde mati znači nešto u odnosu prema kćeru, i obratno, otac i sin, žena i muž itd.).
- korelativizam** (lat. *correlatus*) *fil.* pravac u teoriji saznanja po kojem su subjekat i objekat korelati te se ne mogu odvajati jedan od drugoga.
- korelativitet** (nlat. *correlativitas*) suodno-snost, saodnosnost, postojanje uzajamnog odnosa, uzajamni odnos, uzajamno pretpostavljanje.
- korelacija** (lat. *correlatio*) suodnosnost, uzajamnost, uzajamni odnos, uzajamno pretpostavljanje; takođe: izveštaj *koreferenta*; u nastavi: dovođenje u uzajamnu vezu predmeta koji imaju sličnosti i dodirnih tačaka, npr. pedagogije i psihologije, istorije i geografije, i etnologije, matematike i fizike itd.
- koreoliza** (grč. κορελίζω) (zenica, lysis odvajanje) *med.* odvajanje zenice.
- koreografija** (grč. κορεογραφία) choreuo igram u kolu, graphem pisati, beležiti) veština be-leženja koraka, pokreta i figura u plesu, veština komponovanja balega; *horeogra-fija*.
- korepetirati** (nlat. *correpetare*) obnavljati s nekim zadatkom, pomagati pri učenju, preslišavati zadatok.
- korepetitor** (nlat. *correpetitor*) onaj koji pomaže dacima pri učenju, preslišava-lac zadatka; *poz.* preslišavalac uloge; uvežbavač operskih horova.
- korepcija** (lat. *correption*) *gram.* skraćivanje slogova (u izgovoru).
- koreskop** (grč. κορεσκόπιον) skopeo posmatram) *med.* instrumenat za ispitivanje zenica.
- korespondent** (nlat. *correspondens*) onaj koji piše pisma, naročito u nekom preduzeću, trgovачki ili bankarski službenik koji piše pisma i odgovara na prispela pisma; onaj s kojim se pismeno ili poslovno opšti, pošiljač ili primalac pisma,

- poslovni prijatelj; saradnik na strani, dopisnik (novina).
- korespondenc-biro** (nlat. correspondere, fr. bureau) v. *presbiro*.
- korespondencijska** (nlat. correspondentia, ital. corrispondenza) pisanje pisama, dopisivanje, prepiska, opštenje preko pisama; veza, promet, saobraćaj; saglasnost, slaganje, podudaranje (npr. u shvataju), odgovarašćeemu.
- korespondenc-karta** poštanska dopisna karta, dopisnica.
- korespondirati** (nlat. correspondere, ital. corrispondere) pisati i odgovarati na pisma, dopisivati se, biti u prepisci s nekim, biti u poslovnoj vezi; slagati se, odgovarati, podudarati se.
- koresponzal** (nlat. correspondensialis) *trg. v. akceptant*.
- koreus** (lat. correus) *prav.* sukrivac, sadužnik; *koreus debendi* (lat. correus debendi) sadužnik; *koreus kredeidi* (lat. correus credendi) sapoverilac.
- koreferat** (lat. correferre) saizveštaj, saizvešće, sporedni izveštaj.
- koreferent** (lat. correferens) saizvestilac, sporedni izvestilac, pomoćnik referenti.
- koreferencijska** (lat. correferre) saizveštaj, saizvešće; takođe: *korelacija*.
- koreferirati** (lat. correferre) dati (ili: davati, podnosit, podneti, slati, poslati) saizveštaj.
- korza** (ital. correre, corsa) trka konja bez jahača (u Italiji).
- korzaž** (fr. corsage) ženska bluza.
- korzak** (rus. tatar.) mala stepska lisica sa skupocenim krznom, živi u azijskom delu SSSR.
- Korzakovljeva bolest** *ned.* teško duševno oboljenje koje se javlja kao posledica hroničnog alkoholizma; praćeno je sumornim raspoloženjem, apatijom, zaboravnošću i čestom sumanutošću.
- korzar** (ital. corsare, šp. corsario) morski razbojnik, gusar; gusarske lada; naoružana lada za hvatanje neprijateljskih trgovačkih lada.
- korzet** (fr. corset, lat. corpus telo) prsnik, prsluk, grudnjak, steznik, stežnjak, *mi der.*
- korzirati se** (ital. corso) šetati se korzom, voziti se ulicama radi šetnje.
- korzo** (ital. corso, lat. cursus) trk, trčanje; tok; trkalište; ulično šetalište (upotrebljava se često i kao ime ulica, kafana i sl.); *trg. = kurs; al korzo* (ital. al corso) po sadašnje vrijednosti, po kursu.
- koribavtizam** (grč. korybas zanesenjak) *med.* spavanje otvorenim očima; trabunjanje u groznici.
- korival** (nlat. corrivalis) suparnik (naročito u ljubavi).
- korivalitet** (nlat. corrivalitas) suparništvo (naročito u ljubavi).
- korivacija** (lat. corrivatio, rivus potok) svodjenje više potoka ili reka u jedno korito.
- korigend** (lat. corrigere popraviti, corrigenus) onaj koji treba popravljati, npr. maloletan prestupnik.
- korigenda** (lat. corrígenda) *pl.* sve ono što treba popravljati (ili: ispravljati); ispravke, popravke (naročito štamparske greške).
- korigencija** (lat. corrígentia) *pl. med.* primese lekovima koje popravljaju ukus i otklanjaju škodljivost; sredstva za popravku sokova.
- korigibilan** (nlat. corrígibilis) popravljiv, ispravljiv, koji se može popraviti.
- korigirati** v. *korigovati*.
- korigovati** (lat. corrigere) popraviti, ispraviti, popravljati, ispravljati (rukopis, štamparske greške); opominjati, koriti, kažnjavati.
- korida** (tl. corrida) borba s bikovima.
- koridor** (ital. corridore) *apx.* trem, hodnik na koji vode vrata iz pokrajnih soba, loža i dr.; u političkoj geografiji: deo zemlje ili linija koja spaјa jednu državu sa morem.
- koriza** (grč. koryza) med. zapaljenje nosne sluznice, pijavica, unjkavica.
- korizma** (nlat. carisma) v. *karizma*.
- korijandar, korijander** *bog.* jednogodišnja aromatična i lekovita biljka iz por. štitara, Coriandrum sativum.
- korijandoli** (ital. coriandoli) v. *konfeti*.
- korijere** (ital. corriere) 1. v. *kurir*; 2. poštarkonjanik.
- korinta** (fr. corinthe) suvo grožđe bez semena, nazvane po grčkom gradu Korintu, odakle dolazi.
- korintski** (grč. korinthios) koji je svojstven ili koji pripada grčkom gradu Korintu; *korintski stil ark.* treći po redu stil (posle dorskog i jonskog) koji se pojavio u grčkoj arhitekturi krajem V veka pre n. e., odlikuje se stubom koji se završava kapi-telom u obliku kotarice od akantova lišća.
- korioi** v. *horion*.
- korifej** (grč. koryphalos poglavari, vod, prvi, koryphe teme) najviši deo čega; u pozorištu starih Grka: voda hora; danas: voda, prvak balega; *fig.* prvak, onaj koji je najbolji u nečemu, naročito u nekoj grani umetnosti ili nauke, „zvezda“; narodni voda, kolovoda.
- kormoran** (lat. corvus marinus) *zool.* morski gavran, crni pelikan (ptica koja se hrani isključivo ribom).
- kormofite** (grč. kormés panj, cepanica, phytē biljka) *pl. bog.* biljke koje imaju koren, stablo i list (za razliku od *talofita*).
- kormus** (grč. kormés) *bog.* telo biljke na kome se nalaze tri organa; stablo, list i koren.
- korna** (eng. sogpeg) *sp. v. korner*.

kornak (arap., fr. sogpas) 1. voda slonova, slonar; 2. vodič stranaca.

kornamuza (ital. sogpo rog, cornamus) „svirala sa rogom”, tj. gajde.

kornd bif (eng. corned beef) usoljena govedina konzervisana u limenim kutijama (*konzerva*).

kornea (lat. sogpea) *znat.* rožnjača (oka).

korneitis (lat. sogpea rožnjača) *med.* v. *kera-titis*.

korver (eng. sogpeg) ugao, kut, čošak; u fudbalu: kazneni udarac nogom sa ugla protivničke gol-linije pred kapiju protivnika, zbog toga što je igrač protivničkog tima izbacio loptu sa igrališta pored ili iza svog gola; *trg.* udruživanje trgovaca naveliko radi dizanja cena robi.

korist (ital. cornetto) »uz. mali rog, rošćić, trubica; obruč od rožine za držanje kose.

korneta (fr. cornette) konjička zastava; brodska zastava; ženska kapa za spavanje.

koristiš (ital. cornettino) *huz.* mali krivi rog.

kornetist(a) (ital. cornetto) onaj koji svira u rog, svirač u rog, svirač u trubu.

korniša (fr. corniche, ital. cornice, lat. coronis) *ark.* atula, venac, gornji deo na *gesimsu* (opšivnici) stubova i dr., glavna opšivnica, glavni gesims; gornji, kraći deo zavesa više prozora ili vrata.

kornišoni (fr. cornichons) *pl.* mali krastavci, krastavčići.

korio (ital. sogpo) *muz.* rog; *korio di kača* (ital. sogpo di caccia) šumski, lovački rog.

kornulit (lat. cornu rog, grč. Hthos kamen) *min.* okamenotina u obliku roga.

kornuta (lat. cornuta) *hen.* retorta sa dva vrata, jedinim pravim kratkim, i jednim dugim savijenim.

koroborans (lat. corroborans) *med.* v. *koroborativ*.

koroborancije (lat. corroborantia) *pl. med.* sredstva za okrepljenje i jačanje.

koroborativ (lat. corroborativum) *med.* sredstvo za okrepljenje i jačanje.

koroboracija (lat. corroboratio) jačanje, okrepljivanje, okrepljenje, snaženje.

koroboratori (lat. corroborare) jačati, osnažiti, okreptiti.

korodencije (lat. corrodentia) *pl.* nagrizna sredstva, sredstva za nagrizanje (ili: najedanje).

korodibilan (nlat. corrodibilis) v. *korozibi-lan*.

korodirati (lat. corrodere) gristi, nagriza-ti, najedati, izgrizati, ojedati.

korozibilan (nlat. corrosibilis) nagrižljiv, najedljiv, razjedljiv.

koroziv (lat. corrosivm) nagrizno sredstvo, razjedno sredstvo, sredstvo za nagrizanje; ljut (ili: razjedan, nagrivan) otrov; *pl. koroziva*.

koroziva (lat. corrosiva) *pl.* v. *koroziv*.

korozivan (lat. corrosivus) razgrizan, koji razgrize, razjedan, koji razjeda, nagrivan, koji nagriza, koji najede.

korozija (lat. corrosio) razgrizanje, nagrizanje, najedanje; *znat.* nagrizanje, razaranje životinjskog tkiva usled gnojenje; *geol.* ronjenje, podlokavanje; *hen.* nagrizanje, razaranje površine metala izazvane hemijskim ili elektrohemimjskim procesima (npr. *oksidacija*).

korola (lat. corona, corolla krunice) *bog.* venčić, cvetna krunica.

korolar (lat. corollarium) *kom., log.* stav ili zaključak koji sleduje kao prirodna posledica iz već dokazanoga stava; prirodna posledice.

korolitičan (lat. corolla venčić) *arh.* obvi-jen lišćem i cvećem, ukrašen zelenilom.

koroia (grč. kogbpe, let. sogope) venec, kruna; kod starih Grka i Rimljana: najviše odlikovanje koje se davalo pobednicima ne utakmicame, zaslužnim građanima, vojskovadama i dr.; *fig.* krut slušalaca, publika; svetišteljski sjaj; *astr.* beličaste sjajan venac koji se vidi oko temnog Mesečevog kolute ze vreme totalnog pomračenja Sunca; opsadna linija vojske.

koroia veneris (lat. corona Veneris) *med.* „Venerin venac”, sifilisni osip po čelu.

koronarit (lat. corona venac) *med.* oboljenje venčastih arterija srca.

koronacija (nlat. coronatio) krunisanje, naročito maledenaca pri venčanju.

koronida (grč. koronis) u grčkoj dramatiči: *spiritus lenke* ze označku *kraze* (npr. tu-mon mesto to emon).

koro pjeno (ital. čoro pieno) *muz.* pun hor, potpun hor.

korosa (um. coroza) davolska kapa, kapa jeretike koje je inkvizicija osuđivala na lomaču (u Španiji).

korota (arap. kahret) žalost za mrtvim.

korporal (fr. caporal, nem. Korporal) kap-lar.

korporalan (lat. corporalis) telesni.

korporalitet (nlat. corporalitas) telesnost.

korporativno (fr. corporativement) u društvu, zajednički, osobno, lično.

korporacija (nlat. corporatio) više lica udruženih u istom cilju kojima je država priznala prave pravnog lica, esnaf, društvo, udruženje.

korporaciona prava *prav.* prava pravnog lica.

korporizacija (nlat. corporisatio) v. *korporifikacija*.

korporizirati (nlat. corporisare) v. *korporifikirati*.

korporifikacija (nlat. corporificatio) pretvaranje u telo, otelovljenje, ovapločenje; pretvaranje tečnog tela u čvrsto; *korporizacija*.

korporificirati (nlat. corporificere) pretvoriti u telo, oteloviti, ovaplotiti; stvrdnuti.

- korpulentan** (lat. corpulentus) krupan, pun (telom).
- korpulentnost** v. *korpulencija*.
- korpulencija** (lat. corpulentia) krupnoća, debljina, punoča tela; *korpulentnost*.
- korpus** (lat. corpus) telo; celina, ukupnost, skup; stalež; zbornik; voj. veći odred vojske pod jednim komandantom, kor; tip. vrsta štamparskih slova od 10 tipograf-skih tačaka (nazvana po tome što je njima štampan *Korpus jurne*); *in korpore* (lat. in sogroge) listom, svi zajedno.
- korpus vile** (lat. corpus vile) v. pod *vilis*.
- korpus delicti** (lat. corpus delicti) *prav.* predmet koji dokazuje krivicu, tj. orude kojim je krivica izvršena ili objekat nad kojim je izvršena.
- korpus Domini** (lat. corpus Domini) u kat. crkvi: telo Gospodnje (Hristovo); priče-sna *hostija* kao telo Hristovo; Telovo, Brašančevo (praznik).
- Korpus jurne** (lat. Corpus iuriš) zbornik prava, knjiga celokupnog rimskog prava: zbirka rimskog prava koju je, u VI veku, priredio car Justinijan (Institucije, Pandekte, Kodeks Justinijanus i Novele), no koja je tek u XVI veku dobila ovo ime.
- Korpus jurne kanonici** (lat. Corpus iuriš canonici) zbirka pravnih izvora kanon-skog prava.
- Korpus jurne civilne** (lat. Corpus iuriš civilis) zbirka pravnih knjiga Justinijano-vih (sadrži: Institucije, Pandekte, Kodeks i Novele).
- korpuskula** (lat. corpuscula) pl. od *korpuskulum*.
- korpuskularac** (lat. corpusculum) pristalica *korpuskularne filozofije, atomisti-čar.*
- korpuskularna teorija** f.kz. v. *emanaciona teorija*.
- korpuskularna filozofija** (lat. corpusculum telašće, malo telo) učenje da su poslednji sastavni delovi tela izvesna telašća (*atomi*) koja se ne mogu deliti na sitnije delice, a koja su po veličini i obliku različita; *atomistika*.
- korpuskulum** (lat. corpusculum) malo telo, telašće; takođe: *atom* (lat. corpusculum primitivum); pl. *korpuskula*.
- kortež** (fr. cortège) svečana pratinja, počasna pratinja kakvog visokog funkcionera, svita. korteks (lat. cortex) bog. kora.
- kortes** (šp. corte) narodna skupština u Španiji i Portugaliji (oba zakonodavna tela, senat i parlament).
- korteš (mađ. kortes) onaj koji revnosno radi za neku političku ličnost, partiju ili ideju, ili protiv njih, politički agitator.
- . **kortesovati** (mađ. korteskedik) raditi kao korteš.
- kortikalan** (nlat. corticalis) korni, koji pripada kori (*supr. medularan*), spoljašnji; korast, prirode kore.
- kortikozan** (lat. corticosus) korat-, pun kore, bogat korom.
- kortina** (ital. cortina) v. *kurtina*.
- korugator** (nlat. corrugator) znat. čeoni mišić koji nabira kožu čela, mišić mr-štilac.
- korugacija** (nlat. corrugatio) mršćenje, bo-ranje čela.
- korugirati** (lat. corrugare) namrštit, na-brati (ili: nabirati) kožu čela.
- korumpirati** (lat. corrumpere) kvariti, pokvariti, izopačiti, izopačivati; podmititi, podmićivati, potplati, potplačiva-ti, potkupiti, potkupljivati pr. korumpi-ran.
- korund** (lat. corundum, tamilski kurand rubin) št. veoma tvrd mineral iste klase kao rubin i safir; prost korund, smravljen, upotrebljava se za čišćenje i gla-čanje metala (*šmirgl*).
- korupantan** (lat. corruptus) pokvaren; potplaćen, podmićen; naopak, nastran, posuvraćen (u pojmovima).
- koruptela** (lat. corruptela) kvarenje, izopačivanje; podmićivanje, potplačivanje; zavodenje, bešašćenje.
- koruptibilan** (nlat. corruptibilis) ukvarljiv, pokvarljiv, raspadljiv, podložan kva-reњu, truljenju (o telima); podmitljiv, potkupljiv.
- koruptibilitet** (nlat. corruptibilitas) ukvarljivost, pokvarljivost, podložnost truljenju, podmitljivost, potkupljivost.
- korupcija** (lat. corruptio) pokvarenost, kvarnost, izopačenost, razvrat; potkuplji-vanje, podmićivanje, potkupljenje, pod-mićeњe; kvarenje, ukvarivanje, truljenje, raspadanje; krivotvorena (spisa, mere, tega i sl.).
- korupcionist(a)** (lat. corruptio) pokvarenjak, pokvaren čovek; naročito: onaj koji prima mito.
- kordž** (ind., eng. corge) izraz koji, slično našem *tucetu*, u Indiji označava 20 komada nečega.
- kos** (ind.) istočnoindijska milja.
- kosekans** (nlat. cosecans, complementi secans) geom. goniometrijska funkcija jednog ugla: odnos između hipotenuze i suprotne katete, sekanta *koltlementa* jednog ugla (skr. cosec); *kosekanta*.
- kosekanta** (nlat. cosecans) geom. v. *kosekans*.
- kosinus** (co-sinus, complementi sinus) kat. si-nus komplementa danoga ugla, goniometrijska funkcija: odnos nalegle katete prema hipotenuzi (skr. cos).
- koskinomantija** (grč. koskinon sito, manteia proricanje) vraćanje u sito.
- kosmarhija** (grč. kosmos svet, vasiona, archo vladam) vladanje svetom, npr.: papizma.
- kosmetika** (grč. kosmetike veština ukrašavanja) 1. veština polepšavanja tela ve-

štačkim doterivanjem pojedinih delova (kose, kože, zuba, ruku i dr.) pomoću pomade, mirisa, pudera, šminke itd.; radnja u kojoj se prodaju ili koja izrađuje sredstva za ulepšavanje; *kozmetika*.

kosmetika (grč. kosmetikos ukrasni, uresni) 2. *pl.* sredstva za ulepšavanje i doterivanje.

kosmizam (grč. kosmos) uzimanje svemira i pojava u njemu za predmet umetničkog, obično književnog stvaranja.

kosmika (grč. kosmos) v. *kosmologija*.

kosmički (grč. kosmos svet, vasiona) vasiionski, vaseljenški, svetski, koji se odnosi na ceo svet, vaseljenju; *astr.* kosmički izlazak zvezde izlazak zvezde zajedno sa Suncem; *kosmički zalazak* zalazak zvezde zajedno sa Suncem; *kosmički zraci* zraci koji neprekidno dolaze iz svemira na Zemlju, odlikuju se velikom prodornom moći (180 put većom od moći Rendgenovih zrakova); *supr.* telurski.

kosio- (grč. kosmos) predmetak u složeni-cama sa značenjem: svet, vasiona, vaseljena, vaseljenški.

kosmoglobus (grč. kosmos, lat. globus) sprava za prikazivanje pojava u vasioni.

kosmogonija (grč. kosmogonia) učenje o postanku sveta, naročito hipoteze Kanta i Laplasa, poznate pod imenom *Kant-Laplasova teorija* o postanku Sunčevog sistema; mitsko tumačenje stvorenja i postanka sveta (predmet mnogih pesničkih i dr. dela); *pr.* *kosmogonijski*.

kosmograf (grč. kosmos, grapho) opisivač sveta, opisivač vasione.

kosmografija (grč. kosmos, graphia opisivanje) nauka koja opisuje i prikazuje opšte crte vasione (neba i Zemlje), nauka o vasioni, tj. o svima nebeskim telima (proučava položaj, daljinu, fizička svoj-stva i kretanja nebeskih tela, kao i sile od kojih zavise njihova kretanja).

kosmodrom (grč. kosmos vasiona, dromos put, staza) uređena površina zemljista sa objektima, instalacijama i uređajima za smeštaj, održavanje i lansiranje raketa sa vasionskim letelicama.

kosmozoe (grč. kosmos, zoon životinja) *pl.* živa bića vasione; *hipoteza kosmozoa* shvatnje S. A. Arenijusa (1859) i dr. po kojem život na Zemlji nije postao putem prazačeća, nego se u klicama oduvek nalazio u supstanciji vasione, odakle je sa meteoritima, kosmičkim prahom ili putem svetlosti, došao na Zemlju.

kosmozofija (grč. kosmos, sophia) ispitivanje vasione putem intuitivnog razmišljanja; *kosmosofija*.

kosmokratija (grč. kosmos, krateo vladam) v. *kosmarhija*.

kosmologija (grč. kosmologta) teorija vasione kao uređene celine i opštih zakona koji vladaju njome; *fil.* onaj deo metafizi-ke koji raspravlja o ideji sveta kao celo-

kupnosti svih pojava u prostoru i vremenu; *kosmika*.

kosmološki (grč. kosmos, logikos) koji pripada kosmologiji, koji se tiče kosmologi-je; *kosmološka razmatranja* razmatranja o vasioni kao uređenoj celini i opštim zakonima koji u njoj vladaju; *kosmološki dokaz o postojanju boga teol.* na osnovu činjenice što postoji vasiona zaključuje se da mora postojati i prvi uzrok vasione, nešto bezuzročno, bezuslovno, apsolutno, a to je bog (jedan od glavnih dokaza hrišćanske dogmatike).

kosmonaut (grč. kosmos, nautes mornar) onaj koji leti u kosmos, na planete; *up.* astro-naut.

kosmonautika (grč. kosmos, nautike veština plovlenja) nauka koja se bavi rešavanjem problema lansiranja letelica (sa posadom ili bez nje) u vasionu, njihovog kretanja u vasioni (kosmosu) i povratak na Zemlju.

kosmonizam (grč. kosmos, monos sam) *fil.* pogled na svet koji gleda na vasionu, zajedno sa čovekom i svim što je čovečansko, kao na jedno veliko jedinstvo i celinu, a na duh kao ogledanje vasione.

kosmonomija (grč. kosmos, nomos zakon) nauka o zakonima koji vladaju vasionom.

kosmopolit (grč. kosmopolites) građanin sveta, tj. onaj koji ceo svet smatra svojom otadžbinom, a sve ljude svojim sugrađanima i svojom braćom.

kosmopolitizam (grč. kosmopolites) građanstvo sveta, shvatanje *kosmopolita*.

kosmopolitizirati (grč. kosmopolites) raditi na širenju *kosmopolitizma*; praviti se kosmopolitom, izigravati kosmopolita.

kosmorama (grč. kosmos, orama pogled, prizor) slika sveta, niz slika koje predstavljaju razne delove vasione.

kosmos (grč. kosmos) svet, svemir, vasiona, vaseljena.

kosmoskopija (grč. kosmos, skopeo posmatram) posmatranje vasione.

kosmosofija (grč. kosmos, sophia mudrost) v. *kosmozofija*.

kosmosfera (grč. kosmos, sphaira lopta) nebeska lopta, vasiona, svet.

kosmoteizam (grč. kosmos, theos bog) *fil.* učenje da su bog i svet (vasiona) jedno; *up.* *panteizam*.

kosmoteologija (grč. kosmos, theos bog, logtfa učenje, nauka) *teol.* učenje da postoji bog na osnovu činjenice što postoji svet, koji je morao imati svoj prauzrok i svog tvorca.

kosmofizika (grč. kosmos, physike) ispitivanje prirodnih zakona koji vladaju vasionom.

kosofil (grč. kosmos, philos prijatelj) prijatelj vasione.

kost (nem. Kost) hrana, ishrana.

nostalgija (lat. costa rebro, grč. algos bol) *med.* bol u rebrima.

nestalni (nlat. costalis) rebarni, koji pripada rebrima.

kostija dete belca i *fustije* (u Americi). kostim (ital., fr. costume) „navika, običaj”, odelo, nošnja, naročito nonš>a koja je karakteristične za neko doba, zemlju, sta-lež itd.; »seneka sukњa i kaput od iste tkanine; *istorijski kostim* nošnja minulih vremena kao izraz kulture u pojedinim epohama.

kostimer (fr. costumier) *paz.* lice koje se stara o kostimima koji odgovaraju vremenu u kojem se događa prikazivani komad; pozorišni krojač; čuvat pozorišne garderobe; *kostimje*.

kostimirati (fr. costumer) obući kostim, prerusiti; odenući, obući; *kostimirani bal* zabava na koju posetioci dolaze u raznim nošnjama (istorijskim, pokrajinskim i dr.).

kostimograf (fr. costume, grč. grapho pišem) slikar, crtač kostima za pozorišne predstave.

kostirati (nem. Kost) hraniti, ishranjivati, davati (ili: izdavati) hranu; kod nas se čuje i *kostirat*. **kostički** (ital. costi tamo) *pr. trg.* tamošnji;

kostička roba tamošnja roba. **kostumbristi** (nm. costumbre običaj) *slik.* južnoamerički slikari svakodnevнog života, običaja, naravi, predela itd. (u XIX v.).

kota (fr. cote) 1. razrez, deo, ideo (koji neko treba da plati), kvota; slovo, cifra, broj (za oznaku akta i sl.); kursna lista (na berzi).

kota (fr. cote) 2. na geografskim kartama: visinska tačka (označava absolutnu ili nadmorsku visinu); brežuljak, vis, kosa; morska obala, pribrežje, primorje. **kotangene** (nlat. cotangens, complementi tangens) *kon.* goniometrijska funkcija: odnos između nalegle i suprotne katete, tangenta *komplementa* danoga ugla (*skr. cotg.*)

kotangenta (nlat. cotangens) *geom. v. kotangene.* **kotež** (fr. cottage, eng. cottage) poljska kućica, kuća van grada, vila, kuća za jednu porodicu; deo grada sa vilama, kućama za po jednu porodicu.

koterija (fr. coterie) spletkaško društvo, skupina ljudi koji rade da postignu izvesne IJljive na račun drugah-, društvo, obično političara ili književnika i umetnika, za medusobno pomaganje (u rđavom smislu), klika.

kotizacija (fr. cotisation) razrezivanje, određivanje dela; razrez, srazmeran deo koji pada za plaćanje, ulog. **kotizirati** (fr. cotiser) razrezati, razrezi-vati, odrediti deo koji svaki učesnik u nekom poslu ima da platí; davati svoj ideo.

kotile (grč. kotyle) čašica, zdelica. **kotiledov** (grč. kotyledon) *bog.* prvi kličin listić.

kotiljon (fr. cotillon) francuski društveni ples; muzika za taj ples. **koting** (eng. coating) vrsta engleske guste i čupave vunene tkanine (upotrebljava se za zimske kapute).

kotirati (fr. coter) obeležiti, obeležava-ti, označiti (ciframa, slovima); *berz.* be-ležiti (ili: određivati) vrednost (*kurs*) hartija od vrednosti (*up. kota 1*); *topogr.* određivati visinsku tačku (*up. kota 2*). **kotlet** (fr. cotelette) *kuv.* rebra s mesom (ovčja, teleća, svinjska ili od divljači), krmenadla.

koton (fr. coton, šp. al-godon, arap. koti) 1. pamuk koji se dobiva od semenih čaura jedne prvo bitno arapske biljke; pamučna tkanina, *katun*; 2. (fr. condom) *v. prezer-vatk*, *kondom*. kotonada (fr. cotonnade) pamučna tkanina, katunska platno.

kotonerija (fr. cotonnerie) gajenje pamuka; zemljište zasađeno pamukom; radionica pamučne robe.

kotoniziran (fr. coton pamuk) izrađen kao pamuk, pamučast (npr. kao pamuk izrađena lanena vlakna). **kotonizirati** (fr. coton) vlakna like ili celulozu preradivati kao pamuk. **kotonirati** (fr. cotonner) ispuniti pamukom, fatirati.

kofein (arap. kahva, nlat. coffeeinum) *hem.* alkaloid, nalazi se u kafi, ča ju i kola-orahu, u malim količinama deluje oživljavajuće, u većim otrovnno; sredstvo protiv glavobolje i drugih nervnih bolesti; *kafeni*.

kofer (grč. kophinos korpa, fr. coffre) putnički sanduk, kovčeg, skrinja; *voj.* u utvrđenjima: prolaz s obe strane utvrđenja zaštićen zemljanim nasipom koji vodi preko suvih rovova ili kroz brisani prostor ka spoljnim delovima utvrđenja. **kofoza** (grč. kophosis) ned. gluvoča. **kofraža** (fr. coffrage) *voj.* oblaganje min-skih hodnika ili zemljanih prokopa gredama, oblicama, talpama i sl.

kofrirati (fr. coffrer) *voj.* oblagati hodnike i prokope gredama, oblicama i sl., vršiti *kofražu*. koh (nem. kochen kuvati) *kuv.* povarak koji se tte^e ^ •VDŽJZML (rerni). **kohabitant** (lat. cohabitans) sastanovnik, sastanar. **kohabitacija** (lat. cohabitatio) stanovanje zajedno; život udvoje; snošaj, spolno optenje. **kohezivan** (nlat. cohaesivus) uzajamno privlačan, koji drži zajedno, koji ima svojstvo koheriranja; *up. kohezija.* **kohezija** (lat. cohaesio) fiz. privlačna sila između molekula istog tela (čvrsta tela imaju najveću, tečna vrlo malu, vazdušasta nikavu koheziju); *fig.* veza, povezanost jednog reda misli i sl; *sinafija*.

koherentan (lat. cohaerens) koji se drži zajedno; skopčan, povezan, spojen; *fiz.* povezan (sa drugima) tako da se svakoga trenutka treptajno stanje jednoga potpuno slaže sa treptajnim stanjem drugoga.

koherencija (lat. cohaerentia) sveza; spojenost, sraslost, povezanost; *fiz.* koherencija (talasnih sistema): svojstvo biti *koherentan*.

koherirati (lat. cohaerere) držati se zajedno; biti u vezi, biti povezan, biti spojen, imati veze (npr. govor).

kohibicija (lat. cohibitio) zabrana, sprečavanja, obuzdavanje, ograničavanje.

kohinor (ind., eng. kohinoor) min. čuveni dijamant race od Lahora, ima 279 karata, danas najskupoceniji dragulj engleske krune.

kohiliti (grč. kochlos puž, lithos kamen) *pl. geol.* okamenjeni puževi.

Kohovi bacili med. bacili tuberkuloze, otkrio ih dr Robert Koh (1843–1910).

kohorta (lat. cohors) kod Rimljana: deseti deo legije, jedinica koja se sastojala od šest centuriona po 100 vojnika; četa, pratinja, telesna straža.

Kocit (grč. Kokytos) mit. „reka kukanja“, reka u podzemnom svetu koja je tekla iz Stiksa u Aheron; *up.* Tartar.

košnili (fr. cochenille) *zool.* američka šti-tasta vaš (nlat. Coccus cacti), od čijih se osušenih ženki dobiva najfinija krmež-na boja.

košer (hebr.) hrana i način spravljanje jela dopušteni jevrejskim verskim propisima.

košmar (fr. cauchemar) mora, nemiran i težak san; *fig.* nesnosan čovek.

košon (fr. cochon) svinja, svinjče; *fig.* prljavac, poganc; pokvarenjak.

košonerija (fr. coquinerie) svinjarija, prljavpggina; bezobrazluk.

koštati (nem. kosten) stajati, vredeti (u novcu); kušati, okusiti (jelo).

koštirati (nem. Kost) v. *kostirati*.

kraal (hotent., hol. kraal) hotentotsko selo.

kraval (nlat. charavallium, nem. Krawall) gungula, gužva, metež (obično praćen protivzakonitim povredama osoba ili stvari), vika, galama.

kravalist(a) (nem. Krawall) čovek kome je u krvi da pravi nered, galamđija, bukač, svadalica.

kravata (fr. cravate) prvobitno: vratna marama; mašna, poša (nazvana po Hrvatima od kojih su je, za vreme ratova sa Francuzima u HUP veku, primili najpre Francuzi, a potom i ostali zapadni narodi).

kragna (nem. Kragen) deo košulje i kaputa kojim obuhvata vrat, jaka, ogrlica.

kraza (grč. krasíš mešanje) *med.* mešanje sokova u telu, od čega, po zastareлом shvatanju, zavisi zdravlje; *gram.* mešanje, stapanje, sažimanje dvaju samoglasnika u jedan ili dveju reči u jednu (npr. tiinoma mesto to onoma ime).

kraziologija (grč. krasíš, logia) *ned.* nauka o mešanju sokova u životinjskom telu; *up.* *kraza*.

krajcer (nem. Kreuzer) bakreni novčić u Austro-Ugarskoj.

krak (dan. crack) 1. *kor.* vrsta danskih i švedskih brodova sa tri katarke.

krak (eng. crack) 2. *sp.* najbolji konj u jednoj trkačkoj štali; konj koji ima najviše izgleda na pobedu.

krakovjak poljski narodni ples (po gradu Krakovu).

krakuži (polj.) *pl.* laka poljska konjica, ustrojena 1812. u Krakovu i nazvana po sv. Krakušu.

Krampus (nem. Krampus) pratilac sv. Nikole, u obliku đavola sa motkama i vilama, koji kažnjava neposlušnu decu, dok sv. Nikola dobru nagrađuje.

krampus (nlat. crampus, fr. crampe) *med.* grč.

kran (grč. geranos, lat. grus, nem. Kranich žđral) *teh.* mašina dizalica za podizanje velikih i teških tereta (nazvana po tome što njena gvozdena konstrukcija podseća na dugački vrat ptice žđrala).

kramnjum (nlat. cranium, grč. kranion lubanja) *znat.* v. *kranion*.

kranio- (grč. kranion) predmetak u složenici sa značenjem:- lubanja, lubanjski.

kraniongnomika (grč. kranion, gnome moć saznanja, razum) *psih.* određivanje i proučavanje duševnih sposobnosti i sklonosti jednog čoveka prema sastavu njegove lubanje.

kraniolazija (grč. kranion, klasis lomljenje) *ned.* razbijanje detinje lubanje u slučajevima veoma teških poroda.

kraniolast (grč. kranion, klaw lomim, slamam) *ned.* instrumenat za razbijanje detinje lubanje u slučajevima vrlo teških poroda.

kranioliti (grč. kranion, ilthos kamen) *pl. geol.* okamenjene lubanje raznih životinja.

kranilog (grč. kranion, logos) *anat.* poznavalac lubanje, proučavalač lubanje.

kraniologija (grč. kranion, logia) *anat.* nauka o čovečjoj lubanji, s obzirom na veličinu, oblik i težinu; *pr.* *kraniološki*.

kraniomalacija (grč. kranion, malakos mek) *med. v.* *kraniotabes*.

kraniomant (grč. kranion, mantis prorok) onaj koji proriče sudbinu prema obliku lubanje.

kraniomantija (grč. kranion, manteia proricanje) gatanje po lubanji, proricanje iz lubanje.

kraniometrija (grč. kranion, metria mereše) merenje oblika i veličine lubanje kao veoma važnog činioca za utvrđivanje karakterističnih odlika svakog čoveka i rase kojoj pripada.

kranion (grč. kranion) *znat.* lubanja; *kranijum*.

kranopatija (grč. kranion, pathos bol) *med.* bol lubanje; bolest lubanje.

- kranioskop** (grč. kranion, skopeo posmatram, gledam) *ned.* instrumenat za ispitivanje lubanje.
- kranioskopija** (grč. kranion, skopeo posmatram, gledam) *med.* pregledanje, ispitivanje lubanje.
- kriavotabes** (grč. kranion, lat. tabes sušica) *med.* omekšanje lubanje, naročito zatiljka (kod *rahitisa*); *kraniomalacia*.
- krianiotom** (grč. kranion, tome sečenje, temno sečem) *med.* aparat za otvaranje (ili: bušenje) lubanje, vrsta *trepana*.
- krianiotomijs** (grč. kranion, tome) *med.* razbijanje (ili: bušenje) lubanje (u slučajevima teškog porodaja).
- kranoge** (kelt. crannoges) *pl.* drvena ostrva, veštacka preistorijska ostrvaca, obično okrugla, u jezerima i rekama Škotske i Irske.
- krasnoarmejac** (rus. krasnoarmeeac) vojnik Crvene armije, vojnik u SSSR.
- krasnogardejac** (rus. krasno tvar d eec) „crveni gardist“, vojnik „crvene garde“ za vreme građanskog rata u Rusiji (postojala od 1917. do 1920).
- krater** (grč. krater) kod starih Grka: sud sa dve drške u kome su mešali vino sa vodom; vulkansko grotlo, ždrela; usta staklarske peći.
- krati-šerif** (pere.) svojeručan potpis turskog cara; *up. hati-šerif*.
- kraun** (eng. crown) kruna, engleski srebrni novac od 5 šilinga; *braun-staklo* staklo od silicije, potaše i kreča, sa *flint-stakлом* od važnosti za gradenje sočiva kojima se ništa hromatska aberacija.
- kraker** (nem. krachen praska™, pući) poznato bezalkoholno piće u zatvorenim bocama koje, pri otvaranju, izazivaju prasak.
- kransje** (fr. creancier) poverilac, *kreditor*.
- kreativav** (nlat. *creativus*) stvaralački, tvorački, tvoran.
- kreatin** (grč. *kreas meso*) *hen.* glavni sastojak mesa, krvi, mozga itd. u kičmenjaka.
- kreatinin** (grč. *kreas meso*) *hen.* proizvod lučenja belančevina, stvara se iz *kreati-na*, nalazi se u mesu, krvi i mokrači kičmenjaka.
- kreator** (lat. creator) tvorac, stvoritelj, stvaralač, stvorilac; pronalazač.
- kreatofagija** (grč. *kreas meso, phagem* jesti mesožderstvo; v. *kreofagija*).
- kreatura** (lat. *creatura*) stvor, stvorene; miljenik (ili: štićenik, prišipetlja) nekog uglednog čoveka; nakaza, čovek za preziranje.
- kreacija** (lat. *creatio*) stvaranje (npr. pozorišne uloge); pronalaženje, proizvodjenje; delo, tvorevina; *trg.* izdavanje kreditne hartije.
- kreacijanizam** (lat. *creatio*) *fil.* učenje Aristotelova i crkvenih otaca po kome je bog stvorio čovečju dušu pri samom stvaranju tela i da ju je udahnuo u telo (*supr.* traduci *Janizam*).
- kreacijanci** (lat. *creatio*) *pl. fil.* pristalice *kreacijanizma*.
- krevasa** (fr. *crevasses*) prolom, pukotina, naročito na ledniku (glečeru).
- krevele** *pl. trg.* mali slonovi zubi sa Gvineje (važan trgovачki artikl).
- kreda** (lat. *creta*) *št.* po ostrvu Kritu nazvana vrsta zemljastog belog krečnjaka; *geol.* doba (ili: period) u razvitu Zemljine kore, treća mezozojska formacija.
- kredencia** (lat. *credenda*) *pl.* ono u što treba verovati, članovi (simbola) vere.
- kredenc** (ital. *credenza*) prvobitno: postavljen sto sa koga su kušana jela i pića za vladara; stočić pored oltara za utvari (kod katolika); trpezarijski orman.
- kredencirati** (ital. *credenza*) kušati jela i pića za stolom vladara (za dokaz da nisu otrovana); poslužiti, posluživati jelom i pićem.
- kredibilan** (lat. *credibilis*) kome se može verovati, vredan poverenja, verodostojan, verovatan.
- kredit** (lat. *credere* verovati, credit, fr. *credit*) poverenje u neku osobu da svoje novčane obaveze može i hoće ispuniti, vera, veresija, poček (jedna od najvažnijih ustanova savremene privrede); otvoren račun; *fig.* poverenje, uvažavanja, ugled, upliv, uticaj; *fin.* svota (ili: suma) pred-viđena budžetom koja se ne može prekoraci; ekonomskopravni odnosi između dva fizička ili pravna lica u kojem jedno istupa kao poverilac, drugo kao dužnik.
- kreditiv** (nlat. *creditivum*) pismena punomoć jednog poslanika, *akreditiv*.
- kreditirati** (fr. *crediter*) dati (ili: davati) na poverenje (ili: na veresiju, na poček).
- «**reditna zadruge** nekada: novčana ustanova kojoj je cilj da privredne slabije zaštiti od zelenštva i da ih privredne održi, ojača i osposobi za privrednu delatnost.
- kredit™ papiri** hartije od vrednosti, ob-veznice.
- kreditno pismo** *trg.* dokument kojim se *adre-sat* (obično banka) izveštava da u pismu naznačenoj trećoj osobi (*akreditiranom*) isplati, pod izvesnim uslovima, neku svotu (ili: sumu) novca.
- kreditor** (lat. *creditor*) poverilac.
- kredo** (lat. *credo*) verujem; simbol vere, vjeruju; veroispovest, vera; *muz.* treći deo jedne mise.
- Krez** (grč. Kroisos) poslednji lidijski kralj (560—546. pre n. e.), čuven sa svoga bogatstva; *fig.* truli bogataš, čovek koji ni sam ne zna šta sve ima.
- krezol** *hen.* fenolu sličan sastojak suve destilacije drvenog i kamenog uglja (sredstvo za dezinfekciju ruku, rublja, ispljuvaka, podova itd.).
- kreirati** (lat. *sgeage*) stvoriti, stvarati, "sazdati, napraviti; izmisliti, pronaći; ustanoviti, osnovati; *ulogu kreirati poz.*

- prvi prikazati jednu ulogu u nekom novom komadu (na pozornici ili u filmu).
- krejon** (fr. sgauop) olovka; slika izrađena olovkom, kredom; slikanje olovkom ili kredom; skica, nacrt.
- krem** (eng. sgeat, fr. sgete, ital. steta, lat. tremor lactis) skorup, kajmak, pavlaka; jelo od mleka, jaja, brašna i šećera; žučasta boja; vrsta finog likera; pomada, mast za lice i ruke; fig. ono što je najbolje, najodabranije i najbolje (u staležu, društvu), kita, cvet (društva).
- kremajera** (fr. cremaillere) voj. testerasto, zupčasto, na ševljicu (ili: cik-cak) izlomljena linija jednog rova.
- kremajerija** (fr. cremaillerie) voj. testerast rov, rov na cik-cak.
- kremajirati** (fr. cremailler) voj. praviti testeraste, ševljičaste rovove.
- Kremalj** v. *kremlj*.
- kremaster** (grč. kremaster mišić dizač muda, kremannumi vešam, obesim) *iat.* mišić koji podiže semenjake (muda).
- krematorijum** (lat. crematorium) naročito udešena peć za higijenske spaljivanje mrtvaca, spalište; zgrada za kremaciju.
- kremacija** (lat. crematio) spaljivanje mrtvaca (u *krematorijumu*).
- kremirati** (lat. crematio) spaliti, spaljivati mrtvace (u *krematorijumu*).
- kremlj** (rus. kremlj) 1. utvrđen unutarnji deo nekog grada, gradska tvrđava u starim ruskim gradovima; 2. *Kremlj* sedište Sovjetske vlade u Moskvi; fig. Sovjetska vlada.
- kremometar** (fr. sgete skorup, kajmak, grč. metron mera) graduiran stakleni valjak (cilindar) koji pokazuje jačinu skorupnog sloja u mleku.
- kremonška violina** vrsta odličnih violinu iz italijanskog grada *Kremene* (Amatije-ve, Gvarnerijeve, Stradivarijeve i dr.).
- kremor** (lat. tremor) gust sok, kajmak, skorup; *kremor tartari* (lat. tremor tartari) *xea*. vinski kamen, strep!.
- krenelirati** (fr. creneler) voj. praviti (ili: napraviti) zupčaste otvore na zidovima tvrđava, načiniti puškarnice; izupčati obod novca.
- krene** (fr. creneau) voj. puškarnica; zupčasti otvor na zidovima tvrđava.
- kreilogija** (grč. krene izvor, logfa) nauka o izvorima, naročito lekovitim.
- kreozot** (grč. kreas meso, sozo spasavam, održavam) *hen.* materija koja služi održavanju mesa; žuta, bistra i jezljivaju tečnost, miriše na dim i ljuta ukusa, dobiva se iz katrana vukovog drveta; služi i kao odlično dezinfekcione sredstvo, naročito kao lek protiv Zubobolje.
- kreolski jezici** mešavina romanskih, holandskog ili engleskog jezika sa crnač-kim, indijanskim i drugim jezicima, odn. sa jezicima starosedelaca.
- kreolci** (fr. creole, tl. criollo) *pl.* potomci evropskih doseljenika rođeni u bivšim francuskim, španskim, portugalskim, holandskim i dr. kolonijama Amerike, Afrike i Azije.
- Kreon** (grč. Kgebpb) *kit.* brat Jokastin, šurak Edipov, posle smrti Edipovih sinova kralj u Tebi, naredio da se *Antigona* živa zakopa.
- kreofag** (grč. kreas meso, phagein jesti, žderati) mesojed, onaj koji se hrani mesom, mesožder.
- krep** (lat. crispus kovrčast, fr. stere) laka i retka svilena, polusvilena, vunene ili pamučna tkanine kovrčasta izgleda (služi za balske i letnje ženske haljine); laka crna tkanine za ženske haljine u žalosti, vela i sl. flor; kudrava kosa; vrsta kudrave frizure; *krepon*.
- krep-de-šin** (fr. stere de Chine) kineski flor (tanka svilena tkanina od čvrsto upredenih žica).
- krep-žoržet** (fr. crepe-georget) v. *žoržet*.
- krepirati** (lat. sgerage, ital. sgerage) crći, lipsati, uginuti, manjkati, krepati.
- krepitacija** (lat. crepitatio) puckaranje vatre; *med.* krckanje, škrpanje (preolomljenih kostiju); puckanje zglobova.
- krepitacio vezikularis** (nlat. crepitatio vesicularis) *med.* krčanje u grudima koje se čuje pri udisanju vazudha.
- krepitus ventris** (lat. crepitus ventris) *med.* čujno, glasno puštanje vetrova iz trbuha (kroz creva).
- krep-maroken** (fr. crepe-maroquin) marokanski flor, laka svilena tkanina od valovite potke.
- krepon** (fr. sgerop) v. *krep*.
- krepuskularan** (nlat. crepuscularis) sumračni, sutonski, večernji.
- krep sanžan** (fr. stere changeant) *krepčije se boje* prelivaju.
- kresent** (eng. crescent) polumesec, red kuća u obliku polumeseca.
- kresencija** (lat. crescentia) rastenje, bujanje; prinos, žetva; prinos od berbe grožda.
- krsta** (fr. crete, lat. crista) kresta u petla; greben, vrh; perjanica; šiljak na šlemu; voj. kruna, venac grudobrana.
- kretacejski** (lat. cretaceus kredast, creta kreda) kredni, kredast; *geol.* iz doba krede, iz formacije krede, nađen u formaciji krede; *kretacejski periodcoba* za kojeg su naslagani kredni slojevi (*up. trijas, jura, kreda*).
- kreten** (fr. cretin, ital. cretino, lat. christia-num ljudski stvor) *med.* osoba koja je u svom duhovnom razvitku zaostala a fizički zakrjlala (suviše mali rast, gušavost, velika glava, krive noge itd.); *pope.* poslednji, najteži slučaj umne zaostalost; fig. blesan, blesavac, maloumnik, glupačina.
- kretenizam** (fr. cretenisme) *ned.* bolest kretena, koja se osniva na prevremenom pre-

- stanku razvijanja kostiju i nesrazmerno velikom razvitku mehanih delova (najteži oblik umne zaostalosti); *fig.* blesavost, umio i telesne bogaljstvo, opšta zekržljelost.
- kreten** (fr. cretonne) jako belo platno od konoplje; vrsta jakog *katuna*.
- krecio** (lat. cretio) *prav.* izjava pred sudom i svedocima o primanju nekog nasledstva.
- krešendo** (ital. crescendo) *kuz.* sve jače, pojavičavajući jačinu tona.
- kribedž** (eng. cribbage) engleska i severoamerička igra karata, obično sa dva igrača i pet karata *vista*.
- kribler** (fr. cribleur) mašina sejačica.
- kribrozan** (nlat. cribrosus lat. cibrum sito) izbušen, izrešetan, kao sito, sitast, re-šetast.
- krigla** (nem. Krugel) čaša, naročito pivska od pola litre.
- kridar** (nlat. cridarius) zajednički dužnik, onaj koji je u nemogućnosti da plaća svoje obaveze, *insolvent*.
- kriz v. griz.**
- kriza** (grč. krisis) preokret, obrt, nastupanje odsudnog trenutka; *med.* obrt u nekoj bolesti (na bolje ili na gore); *fig.* prekretnice, poremećaj, zbrka; *politička kriza* nerедovno stanje, naročito između ostavke i obrazovanje nove vlade; *privredne kriza* poremećaj u širim privrednim krugovima u pogledu proizvodnje ili potrošnje proizvoda narodne privrede.
- krizanteme v. hrizantema.**
- krizma** (grč. chrisma mast, ulje) v. *hrizma*.
- krizmanje** (grč. chrisma) v. *komfirmacija* i *hrizma*.
- kriket** (eng. cricket) engleska igra lopte sa po 11 igrača u svakoj od dve partie, drvenim maljicama i gumenim loptama teškim po 200 grama.
- krikoidan** (grč. krikos prsten, eidos oblik, vid) koji je u obliku prstena (ili: beoču-ga), beočugast, prstena--.
- krikotraheotomija** (grč. krikos, arteria e trachea dušnik, tome sečenje) *ned.* v. *laringotraheotomija*.
- krimatologija** (grč. krima sud, logia) *log.* nauka o sudovima i zaključcima.
- krimen** (lat. crimen zločin) *prav.* kažnjivo delo, zločin, zločinstvo, prestup.
- krimen dese majestatis** (lat. crimen laesa majestatis) *prav.* uvreda veličanstva; zločin prema državi, veleizdaja.
- krimnalac** (lat. criminalis) *prav.* koji se donosi na kazneno pravo ili kazneni postupak; krivični, kazneni; zločinački, zlikovački, kažnjiv; *krimnalne pravo* krivično pravo.
- krimnalac** (lat. crimen zločin) zločinac, zlikovac.
- krimnalist(a)** (lat. crimen zločin, fr. criminaliste) poznavalac (ili: profesor) krivičnog prava.
- kriminalistika** (lat. crimen zločin) nauka o realijama krivičnog prava; ona ispituje: kako je zločin izvršen, koji su mu bili motivi, kakve je imao ciljeve i, napisetku, metode njegovog otkrivanja.
- kriminalitet** (nlat. criminalitas) krivič-nost, zločinost; vladanje pojedinaca, celog jednog naroda ili pojedinih klasa društvenih s obzirom na vrstu i obim vršenja krivičnih dela.
- kriminalne antropologija** nauka koja objašnjava zločine telesnim i duševnim oso-benostima (anomalijama) zločinaca (osnivač *Cezare Lombrozo*).
- kriminalne politika** nauka o ciljevima kazne i o što celishodnjem uređenju krivičnog zakonodavstva i metoda kažnjavanja.
- kriminalne psihologije** nauka koja se bavi ispitivanjem sposobnosti za odgovornost optuženog.
- kriminalne statistike** brojni (ili: statistički) podaci o zločinima u pojedinim odsecima vremena.
- kriminat** (lat. criminator) tužilac, op-tužilac; klevetnik, opadač.
- kriminacija** (lat. criminatio) okrivljavanje, optužba; klevetanje, opadanje.
- kriminoetiologija** (lat. crimen, criminis, grč. aitia uzrok, povod, logos) nauka koja ispituje uzroke zločina.
- kriminolog** (lat. crimen, grč. logos reč, govor) onaj koji se bavi kriminologijom, stručnjak u *kriminologiji*; *kriminalist*.
- kriminologija** (lat. crimen zločin, grč. logia) nauka o zločinu, tj. naučio ispitivanje zločina s obzirom na okolnosti pod kojima je izvršen i na unutarnje, psihološke uzroke koji su ga izazvali.
- kriminosomatologija** (lat. crimen gen. criminis, grč. soma gen. somatos telo, logos) deo kriminoantropologije koji se bavi ispitivanjem oblika prestupa (kriminala) maloletnika.
- krimodinija** (grč. krymos mraz, studen, ody-pe bol) *med.* hladan reumatizam zglobova.
- Krimhilda** (nem. Kriemhild) glavna junakinja nemačke narodne epike („*Nibelun-ške pesme*”), sestra kralja Guntera, žena *Sigfridova*, docnije hunske kralja Ecela (Atele); pošto je osvetila Sigfridovu smrt ubivši njegovog ubicu Hagenu, nju je ubio stari Hildebrand.
- krinoidee** (lat. crinis kosa, vlasti, grč. eidos oblik, vid) *pl. kol.* okamenotine morskih ljiljana i drugih izumrlih životinjskih vrsta, većinom biljnog oblika.
- krinolina** (lat. crinis kosa, dlaka, fr. crinoline) tkanine u koju je utkana konjska dlaka da bi bila kruća; široka donja suknja od ovakve tkanine.
- krioskopija** (grč. kryos mrez, skopein posmatreti) određivanje tačke mržnjenja kod tečnosti.

krioterapija (grč. kryos, therapeia lečenje) *med.* lečenje rashladivanjem, naročito raka, pri čemu se u obolelim delovima organizma pomoću hladnoće izazivaju znatne promene u životu i funkciji celija.

kriofor (grč. kryos, phoreo nosim, donosim) *fiz.* sprava pomoću koje se voda, putem brzog isparavanja, pretvara u led.

kriohidrat (grč. kryos, hydor voda) *hem.* rastvor, npr. kuhijske soli u vodi, koji se mrzne na stalnoj temperaturi, kao da je jedinstveno telo (*eutektička mešavina*).

kripta (grč. krypte skrivalište, skriveno udubljenje, lat. crypta) grobnica ispod hora u starim hrišćanskim crkvama, docnije proširena u samostalne kapele ispod crkve.

kripte (grč. kripte) *pl. med.* džepaste jamice, u vrate žlezdanih cevi, kao i uvale u krajnji cima.

criptostežija (grč. kryptos skriven, aisthesis osećanje, opažanje) skrivena sposobnost, npr. kod telepata, vidovitih i dr.

kriptičan (grč. kryptos) sakrit, skriven, *ezoteričan*.

kripto- (grč. krypto skrivam, krijem, kryptos skriven) predmetak u složenica-ma sa značenjem: skriven, tajni.

kriptoanaliza (grč. kryptos, analisis raščlanjavanje) deo *criptologijekojm* proučava šifrovane poruke i utvrđuje njihovu vrednost.

kriptogame (grč. kryptos, gamos svadba) *pl. bog.* proste biljke bez cveta, koje mesto mnogočelijskog semena sa zametkom (klicom) imaju jednočelijsku sporu, bez kljice, kojom se množe, bescvetnice, biljke sa nevidljivim ili skrivenim spolnim orga-nima (XXIV i poslednja klasa u Lineovu sistem).

kriptogamija (grč. kryptos, gamos i -ia nastavak za stanje) skriven brak, potajan brak.

kriptogamičan (grč. kryptos, gamos) koji živi u skrivenom (ili: potajnom) braku: čiji je način razmnožavanja zagonetan (ili: nejasan).

kriptogamologija (grč. kryptos, gamos, logia) *bog.* nauka o bescvetnicama tj. o biljkama kod kojih se ne razaznaju spolni delovi: *up. kriptogame*.

kriptogenetičan (grč. krypto, genos poreklo) kome se ne zna poreklo, koji je nepoznata porekla.

kriptogram (grč. kryptos, gramma) pismo napisano (ili: spis napisan) tajnim pismom; *šifra*.

kriptograf (grč. kryptos, grapho pišem) onaj koji piše tajnim pismom; pisac mašina pomoću koje se mogu pisati *šifre*; *pr. kriptografski*.

kriptografija (grč. kryptos, grapho) pisanje tajnim pismenima, *šifrovanje*.

kriptografika (grč. kryptos, grapho) veština pisanja tajnim pismenima.

kriptodepresija (grč. krypto, depressio) *reorp.* ulegnuće ispunjeno vodom čiji je nivo viši od mora.

kriptokarpičan (grč. krypto, karpos plod) *bog.* koji radu skrivenim plodovima.

kriptoklerikalac (grč. krypto, kleros) potajni (ili: skriveni) privrženik svešten-stva i njegove ideologije.

kriptomnezija (grč. kryptos, mnesis pamćenje) podvesno pamćenje.

kripton (grč. krypto) *hem.* elemenat, atomska masa 83,80, redni br. 36, plemeniti gas bez boje, mirisa i ukusa, znak Kg; nalazi se u vazduhu u malim količinama (0,028%).

kriptonim (grč. krypto, oputa ime) sa skrivenim imenom, *anoniman*.

kripgoportik (grč. krypto, lat. porticus trem, hodnik) *arkh.* skriven ili podzemni hodnik.

kriptorhizam (grč. kripto, orchis mudo) *med.* *kriptorhija*.

kriptorhija (grč. krypto, orchis) *med.* skrivena muda, tj. kad muda leže, mesto u svojoj kesi, u trbušnoj duplji ili preponskom kanalu muškarca.

kriptorhit (grč. krypto, orchis) *med.* onaj kod koga se muda nalaze u trbušnoj duplji ili preponskom kanalu.

kriptoskop (grč. krypto, skopeo gledam) instrumenat za snimanje *Rendgenovim* zracima u svetlom prostoru.

kriptofite (grč. kryptos, phyton biljka) *vot.* višegodišnje zeljaste biljke čiji nadze-mni delovi izumiru u vezi sa nastajanjem nepovoljnog perioda godine, a pupoljci se nalaze na podzemnim organima ili na organima u vodi ili mulju.

krispatura (nlat. crispatura) kovrčavost, smežuranost, zgrčenost, zboranost.

krispacija (nlat. crispatio) kovrčanje, nabi-ranje, smežuravanje; *med.* skupljanje, grčenje (živaca, mišića).

krispirati (lat. crispare) kovrčati, nabira-ti, grčiti, smežuravati; *med.* *krispirati žilu* odsečenu žilu malo zavrnuti da bi se ustavilo krvarenje.

kristal- (grč. krystallos) 1. prva, početna reč u složenicama sa značenjem: led, sve što je ledu slično, kristal.

kristal (grč. krystallos) 2. ledu slično obrazovanje minerala; *min.* telo ograničeno ravnim geometrijskim površinama (pljosnima) i u svima delovima podjednakih hemijskih svojstava; *kristalno staklo* providno, teško i veoma skupoceno staklo.

kristalan (grč. krystallos) koji ima svojstvo kristala; *fig.* savršeno bistar, providan, čist (kao kristal); *supr. amorfian*. **kristalast** (grč. krystallos) v. *kristalan*. **kristalizacija** (grč. krystallos) *min.* obrazovanje kristala, postajanje pravilnih oblika; *kristalizovanje*.

kristalizirati (fr. cristalliser) pretvarati (ili: prelaziti) u geometrijske oblike, npr. kocku, tetraedar, oktaedar, šesto-stranu prizmu, tj. u *kristale*; *fig.* utvrditi, tačno odrediti; *kristalizovati*.

kristalizovati v. *kristalizirati*.
kristalisati v. *kristalizirati*.

kristaliTM (grč. krystallos, h'thos kamen) *pl. poš. mikroskopom* sitne tvorevine, još neizraženi i neodređeni počeci kristalizacije pojedinih minerala (za razliku od *mikrolita*, koji već imaju odredene oblike).

Kristalna palata (eng. Crystal Palace) velika palata u Sidnemu (Sydenham), predgrađu Londona, sagradena 1851—1854. od gvožđa i stakla, sa pozorišnim i koncertnim dvoranama, i stalnim umetničkim i kulturno-istorijskim izložbama.

kristalni sistem naziv za sve grupe kristalnih oblika koji se mogu svesti na jedan, zajednički sistem oca simetrije (v. *teseralni, tetragonalni, heksagonalni, rombni ili rombični, monoklini, tri-klini sistem*).

kristalno sočivo *znat.* sabirno sočivo oka, sastavljeno od mnogobrojnih providnih slojeva, nalazi se odmah iza zenice.

kristalogeđa (grč. krystallos, gignomai postati, nastati) stvaranje (ili: postajanje) kristala.

kristalograđa v. *kristalograđa*.

kristalograđa (grč. krystallos, graphfa) *min.* opisivanje *kristala*, deo mineralogije koji proučava geometrijske oblike minerala.

kristaloidan (grč. krystallos, eidos oblik, vid) kristalast, sličan kristalu, kao kristal.

kristaloidi (grč. krystallos, eidos oblik, vid) *pl. min.* tela koja neposredno ili u spoju sa drugim telima dobivaju oblik kristala i koja su sposobna za difuziju; *agregati* sastavljeni od sitnih kristala grupisanih oko zajedničkog središta tako da im se ne može tačno odrediti kristalni oblik; *up.* koloid.

kristalograđa (grč. krystallos, logos, govor) nauka o kristalima; *kristalograđa*.

kristalomantija (grč. krystallos, manteia proricanje, gatanje) proricanje iz kristala ili ogledala.

kristalometrija (grč. krystallos, metron mera, merilo, metria merenje) vepggina me-renja kristala.

kristalonominja (grč. krystallos, nomos zakon) nauka o zakonima nestajanja kristala.

kristalotehnika (grč. krystallos, technike) vepggina postakljivanja.

kristalotomija (grč. krystallos, tome sečenje, cepanje) razdvajanje (ili: cepanje) kristala.

kristalofizika (grč. krystallos, phisike) deo mineralogije koji se bavi fizičkim svojstvima kristala.

kristalohemija (grč. krystallos, chemia) deo *kristalograđe* koji proučava odnose između sastava kristala i njihovih hemijskih svojstava, kao i uzajamnu vezu između hemijskih s jedne i fizičkih i geometrijskih svojstava s druge strane.

kristijanija (po starom nazivu glavnog grada Norveške) *sp.* okret obema nogama kod skijanja.

krite (grč. krithe) *med.* ječmičak (u oku).

kriterij(um) (grč. kriterion) merilo, znak raspoznavanja; npr. kriterijum za formalnu istinu su *logički zakoni*.

kritizer (grč. kritike) onaj koji voli da kritikuje, prigovara, zajeda, nekonstruktivan kritičar, zajedalo.

kritizerstvo (grč. kritike) kritikovanje, naročito nekonstruktivno, prigovaranje.

kritizirati (grč. krimo sudim, ocenjujem) ispitivati vrednost, ocenjivati, pisati *kritiku*; kudit, zamerati; *kritikovati*.

kritika (grč. kritike, krino) ocenjivanje, veština ocenjivanja, tj. utvrđivanje i razlikovanje onoga što je dobro ili vredno od onoga što je rđavo ili slabo (u književnosti, nauci, javnom životu itd.); prikaz (ili: ocena) nekoga umetničkog, naučnog i dr. dela.

kritikaster (grč. kritike) zameralo, nadkritičar, vajni kritičar.

kritikovati (grč. kritikrite) v. *kritizirati*.

kritikomanija (grč. kritike, mania pomama, besnilo) strast za kudenjem (ili: zame-ranjem, kritikovanjem).

kriticizam (eng. criticism) *fil.* pravac filozofske kritike, ono gnoseološko stanovište koje smatra osnovnim zadatkom filozofije sistematsko ispitivanje porekla, mogućnosti, važnosti i granica našeg saznanja (Kant). U pitanju porekla saznanja, *kriticizam* stoji između *racionilizma* i *empirizma*, a u pitanju njegove mogućnosti, važnosti i granica između *skepticizma* i *dogmatizma*.

kritičan (grč. kritikos) koji se odnosi na *kritiku* ili ima karakter kritike; koji ocenjuje, koji kudi, kudljiv; *ned.* opasan, odlučujući, sudbonosan, presudan; *kritic-ne godine* godine klimakterijuma.

kritičar (grč. kritikos) ocenjivač, sudija (u pitanjima književne, umetničke, naučne, moralne itd. vrednosti); *fig.* kudlac, zameralo.

kritički (grč. kritikos) v. *kritičan*.

kritomanija (grč. krino sudim, ocenjujem, mania) v. *kritikomanija*.

krmez (tur. kirmiz) tamnocrvene boje koja se dobiva od istoimenog insekta.

kroa d'oner (fr. croix d'honneur) francuski orden: krst legije časti.

kroazada (fr. croisade) krstarenje, naročito morem; krstaški rat; u mačevanju: unakr-san udarac.

kroaze (fr. croise, ukršten, unakrstan) 1. ime različitih svilenih i vunenih tkanine, naročito za postavu; 2. korak u plesu.

kroazirati (fr. croiser) ukrotiti, ukršta-vati; K'ostariti, obilaziti, ići tamо-amo; *voj.* otvoriti unakrsnu vatru.

krojcer (nem. Kreuzer) *voj.* krstarica, krstaš, vrsta brzih ratnih brodova; *kraj-er.*

krokantan (fr. croquant) vruskav, rskav, koji pri jelu pukca pod zubima (kolači od badema).

kreket (eng. croquet) *sp.* društvena igra u kojoj učestvuju dve strane sa drvenim lop-tama i čekićastim maljicama.

kroketa (fr. croquette) *kuv.* knedla, valjušak (od mesa, krompira i dr.).

kroki (fr. croquis) prva zamisao, nacrt, skica slike ili predela izrađena jednostavnim sredstvima (olovkom, šestarom, vrstarom, merenjem odoka).

krokirati (fr. croquer) raditi nacrt nekog predela odoka; crtati (ili: nacrtati) u glavnim potezima, skicirati.

krokodil (grč. krokodeilos) *zool.* vrsta velikih grabljivih i veoma opasnih guštera, živi u većim rekama Afrike, naročito u Nilu; *krokodilske suze* pritvorne, neiskrene, licemerne suze (jer krokodil, po priči, kad vreba plen podražava glas deteta koje plače).

krokomagma (grč. krokos Šafran, magma mast) *farm.* Šafranova mast.

krokus (grč. krokos, lat. crocus) *bog.* v. Šafran.

kroma (ital. croma, grč. kroma boja) *iuz.* spuštanje ili povlašavanje note za pola tona (naziv verovatno po tome što su se ranije polotonovi označavali drukčijim mastilom, ili po tome što su ih smatrali samo kao boju i nijansu osnovnih, glavnih tonova); takođe: osmina note.

kromiomantija (grč. kromyon crni luk, man-teia proricanje) gatanje u luk.

kromlek (kelt. erom, lech, eng. cromlech) preistorijski keltski kameni oltar, druidski nadgrobni spomenik.

kromoplasti v. *hromoplasti.*

krvnika (grč. chronika) v. *hronika.*

Kronos (grč. Kronos) *mit.* gospodar sveta pre Zevsa, najmladi sin Uranov i Gejin, muž Rejin, pojeo svu svoju decu, pošto mu je bilo prorečeno da će ga sin zbaciti s prestola, samo ostane Zevs, koga je mati bila sakrila; Zevs ga docnje zbilja svrgne i baci u *Tartar*; kod Rimljana: *Saturnus*.

kronprinc (nem. Kronprinz) prestolonaslednik, najstariji sin *kajzerov* (u bivšoj Nemačkoj Carevini).

krop (eng. sgor) berba, naročito: berba duvana u Sjevernoj Americi; veliko bure u koje se pakuje duvan u listu.

kros (eng. cross) *sp. v. kros-kotri.*

krosa (fr. crose, ital. croccia) pastirski štap, biskupska štaka; *voj.* kundak na pušci; rep lafeta.

kros-kontri (eng. cross-country) sl. lakoat-letska disciplina: trčanje po raznolikom terenu (uzbrdo, nizbrdo, kroz šume, polja i dr.) na stazi od 3—15 km; održava se obično uprleće (*Irolečni*) i u jesen (*jesenji kros*).

krotalist(a) (grč. krotalon) igrač uz ka-stanjete; *up.* krotalon.

krotalon (grč. krotalon) antička čegrtaljka, kastanjeta, klepetalo.

krotafij(um) (grč. krotaphos slepoočnica) *med.* kucanje u glavi, naročito u slepoočnicama.

krotafit (grč. krotaphites) *anat.* slepoočni mišić.

krototonin (grč. kroton) *hen.* eona organska baza koja se nalazi u semenu biljke croton tiglium.

krofter (eng. crofter) škotski seljak, pola farmer a pola radnik, koji nema sopstvene zemlje nego plaća za nju veleposedniku neku malu zakupninu.

krocea (lat. sgosea Šafran) v. *kroča.*

krocidizam (grč. crocydismos) *med.* v. *karfologija.*

kroča (lat. sgosea Šafran, ital. croccia) crvena kardinalска mantija; *krocea.*

kročata (ital. crociata) krstaški rat; novac koji su plaćali oni koji nisu lično učestvovali u krstaškom ratu.

kročati (ital. crociati) *pl.* krstonosci, kr-staši, križari.

kroš (fr. croche) *kuž.* osmina note.

kroše (fr. crochet) kuka, kukica; igla sa kukicom (za kukičanje); kovrčica kose na slepoočnicama kod žena; kalauz; nosački samar; *voj.* kukast zidani ispust na uglovima utvrđenja za zaštitu od bočne vatre; *gram.* kukaste zgrade []; *med.* kuka za izvlačenje kamičaka; *sp.* u boksu: udarac izmah-nutom rukom u širinu, i to tako da se pogodi telo protivnika prednjim delom stisnute pesnice.

kroširati (fr. sgos kuka, kukica, crocher) savijati; kukičati, raditi kukicom (ženski rad).

krismet (tur. k'smet) sudbina, udes.

krudelitet (lat. crudelitas) svirepost.

kruditet (lat. cruditos) *med.* nesvarljivost; pretovarenost želuca.

kruentacija (nlat. cruentatio) krvavljenje, okrvavljenje, umrljanost krvlju.

kruks (lat. crux) krst; *fig.* muka, patnja.

kruna (grč. korone, lat. sogopa, nem. Kugpe) 1. novčana jedinica u nekim evropskim državama; 2. znak vladarskog dostojanstva koji se, u svečanim prilikama, nosi na glavi; v. *koroia.*

- kruor** (lat. sgiog) usirena, prelivena krv, krv izvan tela; crvena boja krvi.
- krup** (elt. croup, nem. Kropf) l. med. zapaljenje grkljana i dušnika, veoma teška bolest, naročito kod dece, kod koje bolesnik izgleda kao zadavljen, zadavica, gušter.
- krup** (fr. croupe) 2. sapi kod konja.
- krupada** (fr. croupade) jak. školski skok kod koga konj prednje noge izbací uvis, a zadrnjima se odbaci i izvede skok preko prepone.
- krupje** (fr. croupier) pomoćnik, zastupnik onoga što drži *bank*, meša karte, prima izgubljeni novac i naplaćuje dobitke (u velikim kockarnicama); ortak u igri; *trg.* tajni ortak.
- krupon** (fr. coupon) vrsta kože za pravljenje cipela.
- kruralan** (lat. crus, cruralis) *zool.* butni, breneni.
- kruska** (ital. crusca) trice, mekinje, osevine; *Akademija dela kruska* (ital. Accademia della crusca) 1582. god. u Firenci osnovano naučno društvo za čišćenje italijanskog jezika (kao brašna od trica).
- krusta** (lat. crusta) kora, ljska.
- krustar** (nlat. crustarius) izrađivač reljefa.
- krustacea** (lat. crustacea) pl. *zool.* ljskari (rakovi).
- krustaceologija** (lat. crustacea, grč. logia *zool.* nauka o ljskarima).
- krustacija** (nlat. crustatio) dobivanje kore, okravanje, okorenje, skoravanje; *med.* krasanje.
- krustički instrumenti** (grč. kruo udaram, lat. instrumentum) *kuz.* instrumenti u koje se udara (bubanj, timpan, daire ili def); *membranofoni instrumenti*.
- krustoderme** (lat. crusta kora, grč. derma koža) pl. *zool.* ribe sa tvrdom kožom, npr. ribe oklopinjače.
- krustozan** (lat. crustosus) korat, koji ima koru; *med.* krastav.
- krucijacija** (lat. crux krst, nlat. cruciatio) raspinjanje, prikivanje na krst.
- krucifer** (nlat. crucifer) krstonosac.
- krupifere** (nlat. cruciferae) pl. *vot.* (biljke) krstašice.
- krucifiks** (nlat. crucifixus) raspeće Hristovo na slici ili u kipu (na Zapadu se počelo umetnički prikazivati tek od XIII veka).
- kruška** (rus. kruška) mera za tečnosti u Rusiji =1/10 vedra= 1,230 l.
- krdžalija** (tur.) turski hajduk u XVIII veku i na početku XIX veka.
- ksako** (jap.) vrhovni sveštenik religije *fo* u Japanu i Kini.
- ksaitin** (grč. ksanthos žut) *hem.* organska baza koja se nalazi u mokraći, krvi i jetri sisara, bezbojna i nekristalinska masa koja se u vodi teško rastvara ($C_5H_4O_2N_4$); žuta boja koja se dobiva od broća.
- Ksantipa** (grč. Ksanthipe) „žuta kobila”; ime zle i goropadne žene Sokratove; *fig.* aspida, zla žena, oštrocunda.
- ksantogen** (grč. ksanthos, gen- koren od *gfg-nesthai* roditi se, nastati, postati) *hen.* materija koju sadrže lišće i cvetovi i koja, spojena sa alkalijama, požuti.
- ksantom** (grč. ksantbs) med. benigni žućkasti tumor, obično na gornjoj vedi.
- ksantopsija** (grč. ksanthēs, <*opsis* vid, viđenje) *ned.* žutovidost (kod žutice i trovanja pikrinskom kiselinom i santoninom).
- ksantofil** (grč. ksanthos, phyllon list) *vot.* žuta boja u *hromoplasta*; žutilo lišća, žuti pigment koji sadrži lišće kad požuti.
- ksenelazija** (grč. xenos tudinac, elases teranje, isterivanje, elayno teram) progonjenje stranaca, tudinaca.
- ksenije** (grč. xenia) *pl.* pokloni za goste; kod rimske pesnika Marcijala: naslov XIII knjige njegovih epigrama; naslov knjige Geteovih i Silerovalih epigrama (1797) protiv izopaćenosti u ovdašnjoj nemačkoj književnosti; kratki stihovi duhovite ili satirične sadržine.
- ksenogamija** (grč. xenos tud, gamos brak) *bog.* unakrsno opravljanje biljaka, pri kome se u procesu oplođenja spajaju *gameti* različitih individua iste vrste.
- ksenografija** (grč. xenos tud, graphein pisati) poznavanje stranog pisma; strano pismo.
- ksenoza** (grč. xenosis) otudivanje, odrođivanje.
- ksenokratija** (grč. xenos tud, krateo vladam) vladavina stranaca, tudinaca.
- ksenologija** (grč. xenos, logos govor) govor o tajnom, skrivenom, = *okultizam*.
- ksenoman** (grč. xenos tudinac, stranac, tata pomama, besnilo) onaj koji preterano voli strance i sve strano.
- ksenomanija** (grč. xenos, mania) preterana ljubav prema strancima i onome što je strano, tudinsko, ludovanje za tudinšti-nom.
- ksenonomija** (grč. xenos, mīseō mrzim) mržnja na tudince (ili: strance).
- ksenon** (grč. xenos) *hem.* elemenat, atomska masa 131,30, redni broj 54, znak He, 1898. god. pronađeni „plemeniti gas”, koga u malim količinama (0,005%) ima u vazduhu; u spektru pokazuje plave linije.
- ksenotafijum** (grč. xenos tud, taphos grob) groblje za strance.
- ksenofilija** (grč. xenos, philos prijatelj, koji voli) ljubav prema strancima i onome što je strano, tudinsko.
- ksenofob** (grč. xenos, phobos strah) neprijatelj stranaca; onaj koji se plaši stranaca; onaj koji se plaši stranaca i zazire od njih.
- ksenofobija** (grč. xenos, phobeo bojam se) mržnja na tudince (ili: strance), strah od stranaca.

kserazam (grč. xerasmos suvoća) *med.* sušenje kose, čelavljenje, čelavost; *kserazija*.

kserazija (grč. xerasia suvoća) *med.* v. *kserazam*.

kserafijum (grč. xeros suv) *farm.* suvi lek protiv osipa.

kserion (grč. xerds) *farm.* suvi lek, naročito lek u obliku praška za posipanje.

ksero- (grč. hegkb) predmetak u složenicama sa značenjem: suv.

kseroderma (grč. xercs, ḫerma koža) *med.* sušenje kože, suvokožast.

kseroza (grč. hegzbz) *med.* sušenje, sasušivanje, suvoća.

kseroma (grč. xeros) *med.* suvoća, naročito očiju.

kserometar (grč. xeros, metron mera, merile) sprava kojom se meri gubitak težine tela usled sasušivanja.

kserostomija (grč. xeros, stoma usta) *med.* sušenje usta, suvoća usta.

kserosfera (grč. xeros, sphalra lopta) klima u pustinjama.

kserotičan (grč. xeros) koji suši, koji zasušuje, zasušavan.

kserotribija (grč. xeros, tribe trljanje) *med.* suvo trljanje bolesnog dela tela.

kserotripsija (grč. xeros, tripsis trljanje) *med.* v. *kserotribija*.

kserofagija (grč. xercs, phagem jesti) hranjenje svom hranom; hranjenje suvim plodovima i hlebom za vreme posta (kod prvih hrišćana).

kserofili (grč. xerds, phileo volim) *bog.* životinjske vrste prilagođene suši, stanovnici sušnih oblasti.

kserofite (grč. xerbs, phyton biljka) *vot.* biljke koje su prilagođene životu na be-zvodnom zemljisu (stenama, pustinjama i DR-).

kseroform (grč. xercs, lat. forma oblik) *farm.* žut i bezmirisan prašak; služi spolja kao antisepтикum za rane i razjede, a iznutra protiv katara creva.

kseroftalmija (grč. xeros, ophthalmos oko) *med.* suvo zapaljenje očiju sa zakrvavljanjem beonjače, zapaljenje očiju praćeno crvenilom i bolom.

ksilit (grč. xylon drvo, lithos kamen) *hem.* naročita vrsta alkohola koji se dobiva od drveta; mineral po spoljašnosti sličan drvetu.

ksilo- (grč. xylon) predmetak u složenicama sa značenjem: drvo, drveni.

ksilogliptika (grč. xylon, glypho dubem, režem) v. *ksilogliptika*.

ksiloglif (grč. xylon, glypho) drvorezac, duborezac.

ksiloglifika (grč. xylon, glypho) veština rezanja figura ili slova u drvetu, drvo-restvo, duborestvo; *ksilogliptika*.

ksilograf (grč. xylon, graphein pisati) drvorezac, duborezac, veštak u pravljenju figura i slika u drvetu.

ksilografija (grč. xylon, graphem pisati) rezbarstvo, rezbarija, veština pravljenja figura i slika u drvetu; štampanje drvenim slovima i tablicama; veština pre-štampavanja na drvo.

ksilografirati (grč. xylon, graphem) v. *de-kalkirati*.

ksilografski (grč. xylon, graphem) rezbar-ski; štampan drvenim slovima, izrađen putem preštampavanja na drvo.

ksiloidan (grč. xylon, efdos vid, oblik) sličan drvetu, nalik na drvo, drvast.

ksiloidiv (grč. xylon, eidos) *hem.* materija koja se dobiva uticajem jake šalitrene kiseline na drvenu strugotinu, pamuk, platno i dr.

ksilolatrija (grč. xylon, latreia obožavanje) obožavanje drveta, tj. slika ili kipova od drveta, drvenih idola.

ksilolit (grč. xylon, lithos kamen) kamoно drvo, veštačka kamena masa od strugotine drveta i magnezija kita (upotrebljava se za izradu poda, stepenica itd.).

ksilologija (grč. xylon, logfa) nauka o raznim vrstama drveta, opisivanje raznih vrsta drveta.

ksilometar (grč. xylon, metron mera, merile) u šumarstvu: naprava za merenje zapremine stabala nepravilnog oblika (drvo koje treba izmeriti zagnjuri se u vodu, i zapre-mina vode koja pri tome biva istisnuta jednaka je zapremini zagnjurenog drveta).

ksiloterapija (grč. xylon, therapeia lečenje) *med.* lečenje nekim vrstama drveta.

ksilofag (grč. xylon, phagein jesti, žderati) *zool.* drvožder, crv koji »svi u drvetu.

ksilofon (grč. xylon, phone zvuk) *muz.* drvena citra, instrumenat koji se sastoji od tankih dašćica raznog tona i na koji se svira udarajući maljicima.

ksister (grč. huo stružem) *med.* strug za skidanje streša (kamenca) sa zuba.

ksifijas (grč. xiphos mač) *zool.* morska sablja, riba naročito poznata po svojim usoljenim perajama koja se spravlja na Siciliji.

ksifodan v. *ksifoidan*.

ksifodonti (grč. xiphos mač, odus, odontos Zub) *pl. geol.* mačozupci, vrsta okamenjenih pretpotopskih sisara.

ksifodian (grč. xiphos mač, eidos vid, oblik) u obliku mača, kao mač, mačast.

ksi-čestice v. *hiperoni*.

ktitor (grč. ktfzo osnivam) kod pravoslavnih Slovaca i u srednjovekovnoj Vizantiјi: osnivač manastira, njegov zaštitnik i veliki darodavac.

kub (lat. cubus, grč. kybos kocka) *mat.* treći stepen nekog broja, tj. proizvod tri jednakata činioca (npr. $8 = 2^3 = 2H2H2$), pošto je zapremina kocke jednakata trećem stepenu njene ivice, a^3 ; *kubus*.

kubatura (lat. cubatura) izračunavanje zapremine jednog tela; zapremine.

kubacija (lat. cubatio) v. *kubatura*.

- kubizam** (grč. kybos, lat. cubus kocka) *slik.* umetnički pravac (naročito u slikarstvu) na početku XX veka, čiji su predstavnici svodili ljudske figure i predmete iz prirode na geom. oblike (kocke, kvadrate, lopte i dr. geometrijska tela).
- kubirati** (lat. cubus kocka) *kat.* podići (ili: dizati) jedan broj na *kub*, tj. na treći stepen; izračunati zapreminu nekog tela.
- kubist(a)** *um.* pristalica *kubizma*.
- kubitalni** (lat. cubitalis) *aiat.* lakatni.
- kubitus** (lat. cubitus) *aiat.* lakat.
- kubni** (grč. kybikos) kockast, u obliku kocke, koji je iste dužine, širine i visine (npr. kubna stopa, mera, kubni metar); *kubne tablice* tablice koje sadrže kubove (ili: треće stepene) brojeva od 1—1000 i dalje; *kubni koren mat.* veličina koju dobijemo kad jedan broj (*kubni broj*) podelimo na tri jednakca činioca (npr. 2 je kubni koren od 8); *up. kub*.
- kuboidan** (lat. cubus, grč. eidos vid, oblik) kockast, sličan kocki, u obliku kocke.
- kubre** (tl. cubras) *pl.* potomci mulata i crnaca u Južnoj Americi.
- kubura** (tur.) 1. mala puška (pištolj); 2. kožna torba, pričvršćena uz sedlo, u kojoj se drži mala puška; 3. uzan hodnik; 4. kamena ili drvena humka, u obliku kocke, na grobovima velikana; *fig.* nevolja, nedača, beda, jadno stanje.
- kubus** (lat. cubus, grč. kybos) *mat.* v. *kub*.
- kuvada** (fr. couvade ležanje) *eš.* veoma rastrovanjen običaj da se muškarac, kad mu se rodi dete, ponaša u svemu kao da ga je on rođao: leže u postelju, neguje dete, prima čestitanja, uzdržava se od jela porodiljama zabranjenih itd. Ovo je jedan od običaja koji ukazuje na prelazak iz *matrijarhata* u *patrijarhat*.
- kuveza** (fr. couveuse) *med.* grejalica, „kvoč-ka”, aparat za zagrevanje pre vremena rodene i slabunjava dece pomoću gasa ili električne struje.
- kuver** (fr. couvert) 1. stoni pribor za jelo; 2. v. *kuver(a)t*.
- kuver(a)t** (fr. couvert) zavoj za pisma, *koverat*.
- kuvertira** (fr. couverture) pokrivač postelj-ni; korice knjige; omot.
- kuvertirati** (fr. couvert) metnut (ili: me-tati, zatvoriti) pismo u *koverat*.
- kugla** (nem. Kugel) *kom.* lopta, telo kod kojeg su sve tačke njegove površine (periferije) jednakom udaljene od središta; lopta za igru (drvena, koštana, gumena, staklena itd.).
- kuglof** (nem. Gugelhupf) *kuć.* pečeni kolač od brašna, jaja, mleka, šećera, suvog grožđa i sl.
- kuglja** v. *kugla*.
- kuguar** *zool.* v. *puma*.
- kudu** (hotent.) *zool.* južnoafrička antilopa.
- kueizam** *med.* psihoterapijska metoda lečenja koja se osniva na uticaju volje na ozdra-vljavanje putem autosugestije (naziv po fr. apotekaru *E. Soie-u*).
- kuzen** (fr. cousin) rođak, bratić, sestrić.
- kuzina** (fr. cousine) rođaka, sestra od strica, od ujaka, od tetke.
- kujavjak** (polj. kujawiak) poljska narodna igra u 3/4 taktu, srodnna mazurki.
- kujon** (fr. couillon) nikakav čovek, propalica, kukavica; *kojon*.
- Ku-kluks-klan**, v. *Kluks klan*.
- kukularis** (nlat. cuculla kapa, kukuljača, cucullaris) *anat.* mišić šije.
- kukurbita** (lat. cucurbita) *bog,* bundeva; *ned.* kupica, sprava za isisivanje krvi.
- kukurbitacija** (nlat. cucurbitatio) *med.* me-tanje kupica, isisavanje krvi.
- kukurbitacija** (nlat. cucurbitatio) *med.* me-tanje kupica, isisavanje krvi.
- ku laža** (fr. coulage) *trg.* gubitak u tečnoj robi usled curenja (ili: isticanje); isigurela tečnost.
- kulak** (rus. kulak) seoski bogataš, kapita-list.
- kulan** (tatar.) divlji magarac u Tatarskoj, Persiji i Indiji.
- kujundžija** (tur. kuyumcu) zlatar, zanatlja koji izrađuje ukrasne predmete od zla-
- kulant** (fr. coulant) pokretan ukras (dragi kamen i sl.) na ženskim ogrlicama; pokretni prsten (na kišobranu).
- kulantan** (fr. coulant) lak, tečan (stil); prijatan, prirodan; uslužan, predusretljiv, prilagodljiv.
- kulaš** (tur. kula at) konj sivopepeljaste boje, boje olova, mišje boje.
- kule** (fr. coulee) *tip.* v. *kurziv*.
- kulevrina** (fr. coulevrine, lat. coluber zmija) voj. poljska zmija, vrsta lako dugačkog topa.
- kuli** (fr. coulis) 1. proredena i jaka supa (od živine, teletine, rakova i dr.).
- kuli** (kin., eng. coolie) 2. nadničar, nosač, amalin u Indiji i Kini, pripadnik jedne od najnižih i naјsiromašnijih kasta.
- kulinarav** (lat. culinarius) kuhički, kujn-ski, koji spada u spravljanje jela.
- kulinarstvo** (lat. culina kuhinja) veština spremanja jela.
- kulisa** (fr. coulisse) 1. pokretni zid na pozornici (pronađen u XVI veku u Italiji); deo pozornice koji publika ne vidi, tj. onaj koji je iza kulisa; otuda: *raditi nešto iza kulisa* raditi tajno, skriveno; *fig.* tajna; 2. skup berzanskih posrednika i špekulanata na pariskoj berzi; 3. vodice (na mašini), povode, vodilo.
- kulisje** (fr. coulissier) berzanski posrednik; *up. kulisa 2.*
- kulicide** (lat. culex, nlat. culicidae) *pl. zool.* komarci.
- kulmen** (lat. culmen gei. culminis) vrhunac, vrh, najviša tačka; vrhunac napetosti.
- kulminacija** (nlat. culminatio) *astr.* prolazak zvezde kroz meridijan (podnevak) nekog

mesta; *gornja kulminacija* prolazak nekog nebeskog tela kroz podnevak nekog mesta iznad *horizonta* (vidika); *donja kulminacija* prolazak nekog nebeskog tela kroz podnevak nekog mesta ispod *horizonta* (vidika); *fig.* najviša tačka u razvitu nečega, vrhunac.

kulminaciona tačka najviša tačka u razvitu nečega, vrhunac, najviši stupanj, krajnji stepen.

kulminirati (lat. *culmen* vrh, nlat. *culminare*) *astr.* proći (ili: prolaziti) kroz *meridijan* (podnevak) nekog mesta, i, prema tome, doći do krajne tačke; *fig.* dostignuti najvišu tačku ili najviši stepen, doći do vrhunca, biti na vrhuncu, vrhuniti.

kuloar (fr. *couloir*) hodnik, prolaz, trem (u pozorištu, berzi, zgradi parlamenta); *up. koridor, foaje.*

kulometrija v. *kulometrija*.

kulon (skr. S) *f kz.* jedinica za merenje količine elektriciteta u Međunarodnom sistemu jedinica; predstavlja količinu elektriciteta koji u 1 s prođe kroz po-prečni presek provodnika u kome jačine električne struje iznosi 1 amper; kulon je jednak jedinicama ampersekunda (skr. As); naziv po francuskom fizičaru S. Kulo-nu (Charles Coulomb, 1736—1806).

kulonmetrija (po fr. fizičaru *Kulonu*, grč. metria merenje) merenje količine elektriciteta.

kulpa (lat. sšra greh, pogreška) *prav.* krivica (bez predumišljaja, tj. iz nemarnosti ili neopreznosti); *in kulpa* (lat. in culpa) u krivicu, kriv, kažnjiv.

kulpabilitet (lat. *culpabilitas*) kažnjivost, krivičnost.

kulpa lata (lat. *culpa lata*) *prav.* široka, tj. gruba, teška krivica.

kulpa levis (lat. *culpa levis*) *prav.* laka, mala krivica.

kulpa levissima (lat. *culpa levissima*) *prav.* veoma laka, posve mala krivica.

kulpa mea (lat. *culpa tea*) moja krivica, moj greh.

kulpipirati (lat. *culpare*) *prav.* kriviti, okriviti; koriti, ne odobravaTM.

kulpozan (nlat. *culposus*) grešan, kriv. kult (lat. *cultus*, *colere* gajiti; poštovati) poštovanje boga; crkveni obredi, vera, veroispovest; visoko poštovanje, divljenje do obožavanje (npr. kult rada, slobode, Tolstoja itd.).

kultivator (nlat. *cultivator*) ratar, zemljoradnik, zemljodelac; svaka poljoprivredna sprava za površinsku obradu zemljišta; plug prašač, drlača (koja odstranjuje korov i kamenje i time oplemenjuje zemlju).

kultivacija (nlat. *cultivatio*) obradivanje, obdelavanje, gajenje, podizanje; usavršavanje, oplemenjivanje.

kultivirati v. *kultivisati*.

kultivisati (nlat. *cultivare*) gajiti, obrađi-vati, obdelavati, krčiti zemlju; održavati dobre odnose i veze s nekim; razvijati, vežbati, obrazovati, usavršavati, po-boljšavati, oplemenjivati.

kultura (lat. *colere* gajiti, negovati, *cultura*) 1. obdelavanje, obradivanje, negovanje, gajenje, racionalno podizanje neke privredne grane; 2. racionalno podignuta pri-vredna grana; 3. *fig.* razvijanje, obrazovanje, usavršavanje, oplemenjavanje, bo-gaćenje duha; stručna, naročito opšta obrazovanost; načitanost; *etička kultura* podizanje pojedinca i celog društva do toga da mu budu idealni: pravičnost, istinitost, čovečnost i uzajamno poštovanje; 4. gajenje izvesnih vrsta bakterija u naučne svrhe; bakterije dobivene gajenjem u laboratoriji.

kulturan (lat. *cultura*) odnegovan, obraden, obdelan; razvijen, usavršen, oplemenjen; koji ima stručno i, naročito, opšte obrazovanje, načitan.

kulturizam (fr. *culturisme*) atletska gimnastika — sistem telesnog vežbanja kojemu je svrha skladan razvoj muskulature tela.

kulturene tehnika nauka o svemu što je u vezi sa racionalnim obradovanjem zemlje (geodezija, regulisanje malih voda i njihovo iskoriščavanje, poznavanje poljoprivrednih sprava itd.).

kulturni sistemi delimični izražaji jedne kulture, povezani međusobno stvarnom srodnosću, od kojih su najvažniji: religija, umetnost, nauka, privreda, država i pravo.

kuluk (tur. *kulluk*) 1. besplatan rad turskom spahiji; 2. težak, naporan rad za drugoga; 3. obavezan besplatan rad na izgradnji puteva i drugih objekata u korist zajednice.

kumbara (pere. humbere, tur. kumbara) vrsta starinske granate ili bombe; top koji bacaju ove granate.

kum grano salis (lat. *sit grano salis*) v. pod *granum salis*

kumir (stsl.) jedan od starih slovenskih naziva za *idol*.

kum laude (lat. *sit laude*) sa pohvalom, pohvalio, odlično (u ocenjivanju uspeha na ispitima).

kumio (mont., rus.) mlečno vino, stepsko mleko, kiselo mleko koje se dobiva od kobila sa ruskim stepa, proizvod vrenja mlečnog šećera; značajno kao sredstvo za ishranu i lek.

kum rezervacione (nlat. *sit reservatione*) sa izuzetkom, uz ogradu, osim.

kumrija (arap. *qumriya*, tur. *kumru*) grlica, gugutka.

kumulativan (nlat. *cumulativus*) nagomilan; nagomilavan, koji gomila; skupni, udružni; *kumulativna granata voj.* granata čije je zrno udešeno za probijanje oklopa, npr. tenkovskog, puni se naročitim eksploziji.

- vom, pri udaru razvija topotu uz visoku temperaturu koja rastapa oklop i probija ga.
- kumulacija** (nlat. *cumulatio*) gomilanje, nagonmilavanje; *ret.* nagonmilavanje sličnih pojmova (*supr. distribucija*).
- kumulirati** (lat. *cumulare*) gomilati, nagonmilavati; imati istovremeno više zvanja i primati plate koje ona nose.
- kumulonimbus** (lat. *cumuius* gomila, *nimbus* taman olujni oblak) *keteor.* veliki oblak u vidu planine, a nekad u vidu nakovnja; obično nosi oluju, pljusak, grmljavinu i grad.
- kumulus** (lat. *cumuius* gomila, nagomilana masa) *meteor.* vrsta gustih oblaka, obično blistavo belih, u vidu tornjeva ili glavica karfiola; obično se pojavljuju pri lepotom vremenu usled sunčevog zagrevanja vlažnih predela.
- kundalini** (sskr. *kundalini*) „vatrena moć“, velika magnetna moć (koja se krije u materiji i u čoveku).
- kunealan** (lat. *cuneus* klin, nlat. *cunealis*) klinast, u obliku klina.
- kuneiforman** (nlat. *cuneiformis*) v. *kunealan*.
- kuneus** (lat. *cuneus* klin) *voj.* klinasti bojni red.
- kunktator** (lat. *cunctator*) oklevalo, odgada-lo, stezalo.
- kunktacija** (lat. *cunctatio*) oklevanje, otezanje, odgadanje.
- kunst (nem. *Kunst*) veština; umetnost; *fig.* veština; *to je kunst* to je veština, to nije lako.
- kunstgrif** (nem. *Kunstgriff*) veštački ru-kohvat koji ne može svako izvesti (naročito u raznim vrstama sporta).
- kunstdruk-hartija** (nem. *Kunst-druck*) hartija prevučena *kazeinom*, glatka i porcelan-skog izgleda (služi za precizne umetničke otiske *autotipija*).
- kunststajn** (nem. *Kunststein*) veštačka kamena masa, veštački kamen.
- kunststik** (nem. *Kunststück*) majstorija, veština; *fig.* obešenjakluk.
- kup** (eng. sir) pehar; naročito nagradom, koji u sportu svake godine odnosi igrač ili organizacije koji se, u nizu utakmica, pokažu kao najbolji; *kup sistem* način odigravanja sportskih utakmica većeg broja timova ili pojedinaca po principu *eliminisanja*; pobedeni ispada iz daljeg takmičenja, a u završnoj (finalnoj) utakmici dobija se konačni pobednik.
- kupaža** (fr. *coupage*) mešanje različitih vrsta vina; mešanje alkohola razne jačine; dodavanje vode u piće.
- kupe** (fr. *soiree*) zatvorena kola sa dva sedišta, polufijaker; prednji deo poštanskih kola; odeljenje u železničkom vagonu; korak u plesu.
- kupeza** (fr. *coupeuse*) mašina (ili: sprava) za sečenje hartije.
- kupela (lat. *cupella*) *hem.* mala posuda za čišćenje srebra ili zlata od olova; že-lezna posuda sa peščanom podlogom, slična kazanu, za zagrevanje *retorti*.
- kupelacija** (lat. *cupella*) *hen.* čišćenje zlata ili srebra od olova oksidacionim to-pljenjem; *up. kupela*.
- kupelirati** (lat. *cupella*) *hem.* čistiti zlato ili srebro od olova oksidacionim to-pljenjem.
- Kupidon** (lat. *Cupido*) *nit.* bog ljubavi kod starih Rimljana, *Amor*.
- kupirati** (fr. *soireg*, ital. *colpire*) seći, odseći; preseći, npr. put; mešati razne vrste nekog pića (vina); voznu kartu zace-piti ili probušiti i time je poništiti; podseći rep (konjima, psima); *voj.* preseći odstupnicu; *med.* u samom početku sprečiti razvijanje neke bolesti; u kartama: preseći, odneti adutom; *mač.* obići protivni-kov mač pa izvesti udarac.
- kuple** (fr. *couplet*) v. *kuplet*.
- kupler** (lat. *copulare* spojiti, skopčati, nem. *Kuppler*) podvodač; sopstvenik javne radnje; za ženu: *kuplerka*.
- kupleraj** (nem. *Kupplerei*) javna radnja, bludna kuća, burdelj.
- kuplet** (fr. *couplet*, lat. *copulare* spojiti, skopčati) strofa Jedne pesmice; u fr. komičnoj operi: pesmica duhovite, socijalne ili političke sadržine; u vodvilju: pesma čije se strofe pevaju po istoj melo-diji, obično sa refrenom (npr. „Berberi su prvi ljudi“ itd.); pravilan izgovor je: *kuple*.
- kupletirati** (fr. *couplerter*) rugati se, isme-vati u stihovima; pevati *kuplete*.
- kuplung** (nem. *Kupplung*) *meh.* spoj dvaju vratila koji prenose pogonsku snagu jednog vratila na drugo, kvačilo, spojnica.
- kupola** (nlat. *cuppula*, ital. *cupola*) *vrh.* u obliku polulopte ili drugog rotacionog tela izveden svod, naročito na monumentalnim građevinama, kube.
- kupon** (fr. *coupon*) odsečak, ostatak tkanine (*resti*); *fin.* odsečak, npr. akcije, na osnovu koga se prima interes ili dividenda; priznanica.
- ku pri g** (lat. *cuprum*) bakarne ruda (88,8% bakra), oksid bakra (Si_2O); svetlocrven mineral.
- kuproza** (fr. *couperose*, lat. *cupri rosa*) *hem.* bakrena voda, *vitriol*; *med.* bubuljice, bubrežavost.
- kuprum** (lat. *cuprum*) *hem.* bakar.
- kur** (fr. *soit*) 1. dvor, dvorac; podvorenje na dvoru ili na nekom visokom mestu; dvorska poniznost, ulagivanje; udvaranje; *up. kurisati*.
- kur** (lat. *cura*, nem. *Kur*) 2. *med.* mere za suzbijanje i otklanjanje bolesti, lečenje.
- kurabilan** (nlat. *curabilis*) izlečljiv, koji se može lečiti.
- kurabilitet** (nlat. *curabilitas*) izlečljivost, isceljivost, lečljivost.

kuraž (fr. courage, lat. *sog*) hrabrost, srča-nost, odvažnost; *pr.* *kuražan*.

kurand (lat. *curandus*) *prav.* maloletnik, štićenik, siroče.

kurantan (fr. *courant*, lat. *sštege*) tekući, koji je u opticaju (naročito novac koji ide po svojoj nominalnoj vrednosti); koji prolazi, koji ima prođu, koji se traži (roba); *kurantni dugovi* sitni, leteći dugovi (bez podloge menice i sl.); *biti o kuran* (fr. *ai courant*) biti u toku čega, biti s čim upoznat, *kurentan*.

kurare (indijan.) jak biljni otrov, u koji urodenici Juž. Amerike može strele; u medicini se upotrebljava protiv tetanusa i pri *vivisekcijama*; *up.* *urari*.

kurariy *hen.* otrovni alkaloidi od kojih se sastoji otrov *kurare*.

urasao vrsta finog likera od kore naran-čine, izrađuje se u Holandiji (naziv po zapadnoindijskom ostrvu *Kurasao*).

urat (lat. *curare* brinuti se, *curatus*) kod katolika: zastupnik parohijskog sveštenika, kapelan.

uratela (nlat. *curatela*) *prav.* starateljstvo, tutorstvo.

urativa (lat. *curativus*) *med.* lečenje organ-skih i psihičkih oboljenja.

urativan (nlat. *curativus*) koji leči, koji je za lečenje, lekovit.

uratör (lat. *curator*) *prav.* staratelj, stara-lac, tutor.

uratör(um) (nlat. *curatorium*) *prav.* starateljstvo, staralaštvo, tutorstvo (zvanje i nadležnost).

uratacija (lat. *curatio*) lečenje.

urba v. *kurva*.

urbav (arap.) prinos, žrtva, žrtva bogu; *Kurban barjam* v. *barjam*.

urbatura (fr. *courbature*) *vet.* ukočenost (konja).

urbeta (fr. *courbette*) *jak.* podskok konja prednjim nogama, vrlo kratak *galop*; *fig.* klanjanje, naklon.

urbetirati (fr. *courbetter*) *jak.* juriti kratkim galopom; *up.* *urbeta*.

urva (fr. *courbe*, lat. *curvus* kriv) *vrh.* krivina; *kom.* kriva linija, kriva, kri-vulja; *vet.* vrsta otoka na konjskom kolenu; *urba*.

urvature (lat. *curvatura*) krivljenje, iskrivenost; krivina; *urvacija*.

urvacija (lat. *curvatio*) v. *urvature*.

urvilinear (nlat. *curvilinearis*) *geom.* krivolinijski.

urvimetar (lat. *curva* kriva, krivulja, grč. metron merilo, mera) instrumenat za merenje krivih linija (na crtežima i kartama).

uretan (lat. *currens*) tekući, koji je u toku; *urantan*.

urer (fr. *coureur*, lat. *sštege* trčati) trkač; konj trkač; *voj.* laki konjanik, izvi-đač; ženskaroš, suknjaroš.

urziv (lat. *cursiva* se. *scriptura*) *nm.* polože-no (ili: koso) pismo, slova nagnuta nade-sno (tako da izgleda kao da trče).

urzoran (lat. *currere* trčati, nlat. *curso-rius*) koji teče bez zadržavanja, bez prekida, npr.: čitanje.

urija (lat. *curia*) u starom Rimu: jedan od ZO odeljaka na koje su bile podelene najstarije rimske porodice (patricij); mesto, kuća u kojoj se sastajale kurija radi većanja o zajedničkim poslovima; docnije: zgrada za senatske sednice, većnica; danas: većnica, sudnica; veće, sud; papin dvor; *Rimska kurija* v. *Kurija romana*.

urijalije (lat. *curialia*) *pl.* formalnosti *urijalnog stila*; kancelarijski običaji i formalnosti; izrazi učitivosti u naslovima i sl.

urijalisti (lat. *curia*) *pl.* katolici koji priznaju papi neograničenu vlast u crkvi, *ultramontanci*; <upr. *episkopali-sti*.

urijalni (lat. *curialis*) napisan kurijalnim stilom; *urijalni stil* kancelarijski stil, formalistički stil; *urijalno pismo* tip latinice kojim su pisani stariji dokumenti papske kancelarije.

Kurija romana (lat. *Curia romana*) Rimska kurija, papin dvor; svi papski službenici i sve papske ustanove koje se staraju o izvođenju opštег crkvenog prava; papina vlada.

urikulum vite (lat. *curriculum vitae*) tok života, životopis.

uriozan (lat. *curiosus*) radoznao, ljubopitljiv; redak, neobičan, čudan, čudnovat, zanimljiv.

uriozitet (lat. *curiositas*) radoznalost, ljubopitljivost; retkost, neobičnost, osobenost, čudnovatost; retka stvar, zanimljivost, znamenitost; *urioznost*.

uriozum (lat. *curiosum*) neobičnost, retkost, znamenitost, zanimljivost.

urir (fr. *courrier*) glasnik, skoroteča, *ulak*; službenik ili poverljiva osoba koje vlada ili poslanstvo šalju sa važnim vestima, aktima ili sl. (zbog hitnosti ili veće sigurnosti).

urira™ (lat. *curare*) *med.* negovati bolesnika, lečiti.

urisati (fr. *cour*) udvarati se (nekoj dami).

urkuma zelenkasto-žuta biljna boja iz korena južnoazijske biljke *Curcuma longa* i *Curcuma rotunda*; služi za bojenje pamuka, vune, svile, ulja, buttera, sira i dr.

urmuzirati (šv.) oivičiti, ovečati, uok-viriti; naročito: krupniji dragi kamen okružiti vencem sitnijih kamenčića; *karmozira ti*.

urotrofij(um) (grč. *kuro-trophos* koji gaji decu) zavod za nahoćad.

ur (lat. *cursus* tok, fr. *cours*) tok, putanja, pravac (npr. broda); opticaj jedne vrste novca; berzanska cena pojedinih vrsta novca, menica, državnih hartija, akcija i

- sl; tečaj, niz predavanja, časova nekog predmeta (npr. kurs ruskog jezika, stenografije itd.), udžbenik.
- kursalon** (lat. cura lečenje, fr. salon dvorana za prijem) dvorana u kojoj se skupljaju vanjski posetioци, dvorana za zabavu i provodnju u banji.
- kursirati** (fr. cours) biti u toku, biti u opticaju, opticati, biti u prometu; *kurzi-rati*.
- kurs-makler** *trg.* berzanski posrednik koga, za pojedine berze, postavlja i otpušta vlada (sudeluje u zvaničnom utvrđivanju berzanskih kurseva za robu i hartije od vrednosti).
- kursni list** *trg.* pregled cena koji izdaje berza svakodnevno sem prazničkih dana, kada se berzanski sastanci ne drže; u njega se unose cene svega čime se trguje na berzi.
- kurtaža** (fr. courtage) posredovanje u trgovini; nagrada koju dobiva posrednik za svoj trud; *up. kurtje*.
- kur-taksa** (lat. cura lečenje, nlat. taxa) propisana cena koju plaćaju kupaci (bolesnici) i posetioци banja, banjska dažbina.
- kurtalisati** (tur. kurtarmak) oslobođiti, spasti, izbaviti.
- kurtana** engleski kraljevski mač bez šiljka, koji se, o svečanosti krunisanja, nosi ispred kralja.
- kurtizan** (fr. courtisan) dvoranin; laskavac, udvarač; ljubavnik.
- kurtizana** (fr. courtisane) elegantna ljubaz-nica, milosnica, naložnica.
- kurtina** (fr. courtine, ital. cortina) zavesa, naročito u pozorištu pri promenama na otvorenoj pozornici; krevetska zavesa; *fort.* bedem koji spaja dva bastiona, srednji bedem; *kortina*.
- kurtje** (fr. courtier) *trg.* posrednik za trgovачke poslove, senzal, mešetar.
- kurtoazija** (fr. curtoisie) otmeno ponašanje, fino, viteško ophodenje, naročito prema damama, dvorska uglađenost, učitost, uljudnost.
- kur-first** (nem. Kurfurst) izborni knez, jedan od kneževa koji su, od XIII veka, birali nemačke careve.
- kurcsius** (nem. Kurzschluss) *fiz.* „kratak spoj”, tj. slučajan dodir ili premošćenje dva električna raznoimena pola, usled čega se stvara izuzetno jaka struja, koju provodnik ne može da izdrži, nego mora da pregori; dovodi do prekida struje.
- kurčatovij(um)** *hrm.* radioaktivni elemenat, atomska masa 260, redni broj 104, znak Ki; ime po sovjetskom fizičaru I. V. Kurča-tovu (1902—1960).
- kuršum** (tur. kuršum) olovo; puščano zrno, tane.
- kustodija** (lat. custodio) čuvanje, nadzor, stražarenje, zatvor, tamnica.
- kustodija honesta** (lat. custodia honesta) *prav.* kazna lišenja slobode koja ne lišava časti, naročito za manje političke krivice (naš pravni sistem je ne poznaje).
- pustos** (lat. custos) čuvar, nadzornik, nad-zorni službenik (npr. biblioteke, zbirke, muzeja itd.); crkvenjak; zvonar.
- kusur** (arap. qusur, kusur, tur. kusur) ostatak novca koji prodavac vraća kupcu.
- kuter** (eng. cutter) brza jedrilica, naročito kod ratnih brodova; takođe: brz mali engleski brod sa jednom katarkom.
- kuta** (fr. coutil, lat. culcita) jako i gusto laneno, kudeljno ili pamučne platno (za postelje), *civilih*.
- kutikula** (lat cuticula) *zool.* pokožica; &> kožasta opna na biljkama.
- kutis** (lat. cutis koža) *zool.* potkožno tkivo, *bog.* kora jednogodišnjih biljki.
- kutitis** (lat. cutis) *ned.* zapaljenje kože.
- kutka** (rus.) kratka bluza ruskih ratnika.
- kufsko pismo** po gradu *Kufa* nazvano najstarije arapsko pismo, danas u upotrebi samo kao ukrasno pismo (na novcu, u natpisima i sl.).
- kuš!** (fr. couche) naredba psima: lezi! mi-RUJ! čuti! umukni!
- kšatrija** (ind.) druga po redu indijska ka-sta, koju sačinjavaju ratnici i narodni prvac; pripadnik ove kaste.

E | O | V

L

L, 1 trinaesto slovo naše cirilice, še-snaesto naše latinice (L, 1); kao skraćenica: l = *litra*; L = rimski broj 50, oznaka za *funtu sterlinga*; 1. s. = *loko citato*; 1L> = *lord*; 1ls. = *licencijat*; Liq. = *likvor*; L. D. = *legum doktor*, doktor prava (u Engleskoj); **log.**, ln = *logari-tam*; (L. S.) = *loko sišli*; hen. L. = *liti-jytt*; La = *lantan*; Lr = *loreicijum*; Lu =

labadisti pristalice verske protestantske sekte, koju je u XVH v. osnovao Žan Laba-dije.

labarum (grč. labaron, nlat. labarum) rimska ratna zastava za vreme pozniјih careva; posle Konstantina Velikog sa znakom krsta i grčkim početnim slovima imena Isusa Hrista; kod katolika: crkveni če-tvorouglasti ophodni barjak od skupocene materije sa slikom raspeća ili kog svetitelja.

labdacizam v. *lambdacizam*.

label (eng. label marka, etiketa) naročita vrsta stalnog bojkota koji, u kapitalističkim zemljama, radnički sindikati primenjuju prema izvesnim preduzećima; onima koja izlaze u susret radničkim zahtevima sindikati daju svoje kontrolne marke (labele) da ih stavljuju na robu koju proizvode, po čemu će članovi sindikata i ostali potrošači znati da je to roba preduzeća koja su u dobrim odnosima sa sindikatima te, prema tome, samo nju treba kupovati. Ovo je način posrednog bojkotovanja nečije robe time što se preporučuje roba fabrikanata koji su naklonjeni radnicima; *lejbel*.

labellum (lat. labellum) *bog.* medna usna.

laberdan (hol. labberdaan) svež bakalar, priređen kao sled (ili: haringa).

labidometar (grč. labis drška, ručka, mera, merilo) *med.* v. *labimetar*.

labijal (lat. labialis) *gram.* usneni glas.

labijalan (lat. labialis) usneni.

labijalizacija (lat. labium usna) *lingv.* izgovor glasova (vokala) praćen zaokrugljenjem i isturanjem usana.

labijate (nlat. labiatae) *bog.* usnatice (npr. žalfija, bosiljak, majčina dušica i dr.).

labije (lat. labia) *pl. muz.* v. *labijum*.

labijirati (lat. labium) *muz.* orguljske cevi snabdeti, snabdevati jezićima.

labij(um) (lat. labium) usna, gubica; *muz.* jezičak na orguljskim cevima; *pl. labije*.

labilan (lat. labilis) nemoćan, slab, prolazak, trošan, nesiguran; *fkz.* nepostojan, nestalan; *labilna ravnoteža* nepostojjana ravnoteža (kad težipge tela stoji u vertikalni iznad osovine); *supr. stabilan*.

labilnost (lat. labilis) neučvršćenost; nepostojanost, kolebljivost, nepouzdanošć.

labimetar (grč. labis drška, ručka, metron mera, merilo) *ned.* hirurška sprava za merenje rastojanja krakova klešta, odnosno rastojanja između kašike na kracima tih klešta, pomoću kojih se vrši porađanje; u grčkoprvoslavnoj crkvi: kaši-čica kojom se verni pričećuju.

labiodental (lat. labialis usneni, dentalis zubni) *gram.* usnenozubni glas.

labiodentalai (lat. labialis usneni, dentalis zubni) koji se izgovara pomoću usana i zubi, usnenozubni.

labiovazal (lat. labialis usneni, našališ nosni) *gram.* usnenenosni glas; u srpskohrvatskom jeziku labionazal je glas t.

labirint (grč. labyrinthos) *mit.* ogromna Minotaurova zgrada sa velikim brojem soba i izukrštanih hodnika, u kojoj je bio zatvoren Tezej i iz koje se spasao samo pomoću Arijadninog konca; otuda: izukrštane staze na kojima se nije lako snaći; *fig.* zamršenost, nejasnost, mnogostrukost, složenost, zbrkanost, zapletenost; zamršen posao; položaj u kome je teško snaći se i naći iz njega izlaz; *znat.* unutrašnje uvo; *lavirint*.

labirintit (grč. labyrinthos) *med.* zapaljenje uva, naročito *labirinta*.

labirintski (grč. labyrinthos) izukrštan, zamršen, zaplenjen, nejasan, zbrkan, bez početka i kraja, složen, mnogostruk; *labirintska voda znat.* slušna voda.

labis (grč. labia klešta, maglice) *med.* klešta kojima se vrši poraćanje; *up.* *labimetar*.

laborant (lat. laborans) radnik, naročito u hemijskom, apotekarskom itd. *laboratoriju*; u srednjem veku: hemičar koji pravi zlato, *alhimist*.

laboratorija (nlat. *laboratorium*) nekad radionica, naročito hemijska, apotekarska, puškarska itd.; danas specijalno uredena prostorija ili zavod u kojem se vrše razna ispitivanja, ogleda i eksperimentala naučna istraživanje.

laborirati (lat. *laborare*) raditi; *hem.* lučiti, destilovati, topiti; *med.* trpeti, bolovati, ležati od bolesti.

labrador (po Labradoru, severnoameričkom poluostrvu) diž. mineral iz grupe *feld-spata* — bazičnih silikata — u kojima kalcijum preovlaćuje nad natrijumom; upotrebljava se za izradu nakita i ukrašnih predmeta.

labradorit št. stena u kojoj je glavni sasto-jak mineral *labrador*.

labride (lat. *labrum usna*) *zool.* usnače, usta-šice (tribe).

labrum (lat. *labrum*) usna (v. *labijum*); ivica suda; posuda za pranje.

laburisti (eng. *labourist*; labour trud, rad) *pl.* pristalice, članovi britanske Radničke stranke (Labour Party i Independent Labour Party Radnička stranka, Nezavisna radnička stranka).

lava (lat., ital. lavare prati, otirati, lava) užarena i tečna masa koju izbacuju vulkani, koja teče iz njih, a koja, kad se rashladí, očvrne kao kamen.

lavabo (lat. lavare prati, lavabo) umivaonik.

lavanja (ital. lavagna) vrsta kamena koja se naročito upotrebljava za izradu mozaika.

lavatorij(um) (nlat. *lavatorium*) sud za pranje (ili: kupanje); kupatilo, kupka.

lavendla (nlat. *lavandula*) *bog.* despić, poznata baštenske biljka veoma prijatna mirisa; upotrebljava se mnogo u *kozmetici*.

lavi (fr. *lavis*) crtanje (ili: bojenje) tušem.

lavina (nlat. *lavina*, ital. *lavigna*) usov, snežna masa koja se kotrljanjem sa visokih planina uveća do ogromnih razmara rušeci i satirući sve što pred sobom nađe; *fig.* nešto što se kreće velikom brzinom i neodoljivom silinom i čemu je nemoguće suprotstaviti se i odoleti.

lavirati (lat. *lavare*) 1. *slik.* boju stavljenu na sliku vodom isprati; tuširati, izraditi crtež tušem ili mastilom.

lavirati (hol. *laveren*, fr. *louvoyer*, *louvier*) 2. *mor.* prema vetru ploviti ševeljicom; *fig.* postupati smotreno i oprezno, ne izja-šnjavati se brzo o nekoj stvari, služiti se svakojakim izgovorima da bi se što izbeglo (plačanje, vraćanje duga i sl.), vrdati, izvrđavati.

livirint (grč. *labirinthos*) v. *labirint*.

lavman (fr. *lavement*) med. ispiranje creva radi čišćenja, klistiranje.

lavor (nlat. *lavatorium*, fr. *lavoir*) 1. umivaonik; peronica; 2. v. *lovor*.

lavra (rus. *lavra*, grč. *lauros*) prvo bitno: celija *anahoreta*; docnije: veči pravoslavni manastir, naročito koji je sedi-

šte i episkopa (*lavri* ima u Jerusalimu, Rusiji, Svetoj Gori i dr.).

laga (nem. *Lage*) *muz.* položaj u registru tonova na muzičkom instrumentu ili kod pevača (npr. gornja laga, donja laga).

lagena (lat. *lagoena*) bokast sud za vino sa dugačkim i uzanim grlom i sa ručicama sa strane.

lageniforman (nlat. *lagoeniformis*) koji ima oblik boce, koji je kao boca.

lager (nem. *Lager*) stovarište, smestište, skladište; *voj.* *tabor*, *logor*; ležiste, le-galo, postelja.

lago (ital., šp. *lago*, lat. *lacus*) jezero.

lagonoponos (grč. *lagon slabina, ponos muka, bol*) *med.* bol (ili: probadanje) u slabinama.

lagostoma (grč. *lagos zec, stoma usta*) zečja usna, rnja, rasečena gornja usna; rnja, rnji-ca, rnjavac, rnjo, čovek sa rasečenom gornjom usnom.

lagoftalmija (grč. *lagos, ophthalmos oko*) *med.* zečje oči, držanje otvorenih očiju pri spavanju, kao zec, usled mane u očnim kapcima.

lagoftalmos (grč. *lagos, ophthalmos oko*) čovek koji spava otvorenih očiju, kao zec.

lagohilus (grč. *lagos, cheilos usna*) rnja, rasečena gornja usna; v. *lagostoma*.

lagrimozo (ital. *lagrimoso*) *muz.* plačno, tužno, u plačnouzbudljivom tonu.

lagum (tur. *lagun*) 1. podzemni hodnik. 2. podzemni potkop napunjen eksplozivom za rušenje nečega; *up.* *mina*.

lagune (ital. *lago*, lat. *lacunae*) *pl.* mala jezera, plićaci ostrva u Jadranskom moru, plitki morski rukavci, obalske bare.

Lada 1. boginja proleća, mladosti i lepote u starih Slovene; 2. (Lada) udruženje li-kovnih umetnika u Beogradu (osnovano 1904).

ladizam v. *ludizam*.

ladan (fr.) dijalekt retoromanskog jezika.

ladino (šp.) 1. špansko-jevrejski jezik, kojim se služe Jevreji u mediteranskim zemljama; 2. melez, potomak belca i Indi-janke u Južnoj Americi.

ladinjos (šp. *ladinos*, lat. *latinus*) *pl.* oni koji pristaju uz latinsku crkvu, Indijanci i mulati u Srednjoj Americi koji su primili katoličku veru.

laditi v. *ludit*.

lažirati (fr. *lacher prepustiti*) *sp.* namerno iz nekog računa izgubiti na nekom takmičenju.

Lazar (hebr. *Eleasar*) brat Marte i Marije koga je Isus, treći dan po smrti, vaskrsao iz groba; ime jednog u Bibliji opisanog (Luka, 12,20) gubavca, koji je docnije postao, kao svetitelj, zaštitnik svih bolesnika; *fig.* ubog i bolestan čovek.

lazaret (fr. *lazaret*, ital. *lazzaretto*) prvobitno u sred. veku: dom za gubavce kod Jerusalima, posvećen sv. Lazaru; docnije: bolnica, naročito vojna bolnica; *up.* *karantin*.

lazaroni (ital. lazzaroni) *pl.* ubogi lenjivci i golje u Napulju i Siciliji, koji žive od nosaštva (amalstva) i drugih nadničarskih poslova, ili od prošaćenja (nazvali po ubogom Lazaru, iz „Evangelja“ po Luki).

lazirati (nlat. lazurium) *slik.* već izrađenu i gotovo suvu sliku u boji ili metalnu osnovu ovlaš premazati retkom, providnom bojom, tako da se slika ispod te boje vidi, npr. kod lakiranja.

lazur (nlat. lazurium, lazur, arap. lazvard) min. vrsta plavog kamena koji se upotrebljava poglavito za ukras.

lazura (nlat. lazurium) lako premazivanje već izradene slike u boji nekom providnom, ranije plavom bojom, tako da se donja boja može videti; boja kojom se vrši takvo premazivanje.

lazuran (nlat. lazurium, arap. lazvard) boje kao *lazur*, svetloplav, plav kao nebo; *transparent*; *lazurno nanošenje boje* nanošenje boje tankim premazom, za razliku od pastuoznog.

lazurne boje v. *lazura*.

laizirati (grč. laikos narodni, pučki, nlat. laicus) lišiti svešteničkog čina, raščiniti, vratiti sveštenika u položaj svetovnog lica, raspotpiti, raspoljavati.

laik (grč. laos narod, puk, laikos narodni, pučki) svetovnjak, svetovno lice, lice koje nije sveštenik; *fig.* onaj koji nije posvećen u što, čovek nevičan i neiskusan u nekoj umetnosti ili veštini; ne-stručnjak.

laicirati (grč. laikos) v. *laizirati*.

laički (grč. laikos narodni, pučki) svetovan, mirski, nesveštenički; neposvećen u što, nevešt, nevičan, neiskusan; nestručan.

lajas (eng. lias) *kol.* v. *lijas*.

lajbl (eng. libel) *prav.* uvreda ili kleveta nanesena putem štampe.

lajbnicijanizam učenje nemačkog filozofa i matematičara *Gottfrida Vilhelma Lajb-nica* (1646—1716), obeleženo monadologijom, spiritualizmom i optimizmom naročito, a zatim prestabilizovanom harmo-nijom, racionalizmom, teleologijom i determinizmom.

lajbhen (nem. Leibchen) prsnik, prsluk, prsluče.

lajdenska boca *fz.* staklen sud obložen spolja i iznutra, do izvesne visine, kalaj-nim listovima (*staniolom*), služi za skupljanje elektriciteta (pronadena u *Lajde-nu*); *kondenzator*.

lajka vrsta vrlo predivnog fotografskog aparata (skr. od Leitz-Camera, po Ernstu Leitzu, nemačkom industrijalcu, 1843—1920).

lajke rasa levačkih oasa rasprostranjena u Skandinaviji i severnim oblastima SSSR; jedna sibirská lajka (Lajka) bila je

prvi živi putnik u vasionu (3. novembra 1957. u *Sputniku*).

lajm (nem. Leim) lepilo, tutkalo.

lajmovati (nem. Leim) lepiti *lajmom*, tutka-liti.

lajner (eng. liner) brod koji plovi prema utvrđenom redu plovidbe, „linijski“ brod; *supr. tramer*.

lajstna (nem. Leiste) letvica.

lajter (nem. Leiter) upravitelj, upravnik, vod, kolovoda; *fiz.* provodnik (struje).

lajtmotiv (nem. leiten voditi, nlat. motivum) pobuda u radu, misao vodilja; *muz.* u oper-skim kompozicijama, naročito kod Riharda Vagnera: određena muzička tema kojoj je cilj da karakterizuje nekog junaka ili neki događaj, i koja se uvek ponavlja pri pojavljivanju na pozornici toga junaka i pri sećanju na taj događaj.

lajtnant (nem. Leutnant, fr. lieutenant) *voj.* poručnik; *lajnант*.

lak (lat. *lascus*) 1. mleko; *lak sulfuris* (*lal.* *las sulfuris*) *hen.* sumporno mleko, sumporni talog mlečnog izgleda.

lak (sskr. lakscha, nlat., ital. lacca, fr. laque) 2. neproziran firnajs koji se izrađuje od raznih smola i u raznim bojama, a predmetima njim namazanim daje sjajan izgled; vrsta veoma fine i sjajne kože za izradu obuće, ručnih torbica itd.

lakaj v. *lakej*.

lakej (fr. laquais, šp. lacayo) pratilac, sluga; naročito: uniformisan sluga u otmenim kućama; *fig.* ulizice, podlac.

lakirati (ind. lakh) v. *lakovati*.

lakirer (pere.) radnik ili zanatlija koji radi lakom, koji lakira.

lakisti (eng. Lakists) engleski pesnici tzv. jezerske škole, koji su stanovali u blizini engleskih jezera (S. T. Kolridž, R. Saudi i V. Vordsvort) i težili za prirodnošću u izražavanju i izboru teme, jezerci.

lakmus (hol. 1aktoez, lak lak, moes voćna kaša) plava bojena materija koja se dobiva iz raznih vrsta lišajeva, naročito od Lecanora tartarea i Roccella tinctoria; upotrebljavaju je hemičari, bilo u vodenastom rastvoru (*lakmusova tinktura*), ili kao hartiju obojenu tim rastvorom (*lakmusova hartija*), za raspoznavanje kiselina i baza, pošto ona u kiselinama pocrveni, a u bazama ponovo poplavi.

lakovati (fr. lacre vrsta voska za pečaćenje, ind. lakh crvena smolasta tvar) premazati lakom, premazivati lakom.

lakoliti (grč. 1akkos udubljenje, rupa, jama, lithos kamen) *pl. kol.* mase kristalastih stena zasvođenog oblika i većeg ili manjeg obima, katkada više kilometara široke, postaju kad se *magma* utisne među slojeve taložnih stena, razdvoji ih i u njima očvrse u vidu žične stene. Kod nas: Kopaonik.

- lakonizam** (grč. Lakon Lakedemonac) *ret.* preterana kratkoća i zbijenost u iskazi-vanju misli, naročito kada se izostavljaju reči koje se po smislu mogu nagačati, da bi rečenice bile što kraće, no što često smeta jasnoći stila i misli, npr. dan i komad, krv i nož itd. (izraz postao po starim Lakedemoncima, koji su se odlikovali ovom osobinom); *supr. pleonazam, tau-tologija.*
- lakonizirati** (grč. lakonizo) ugledati se na Lakedemonce, tj. govoriti kratko i jezgrovito; *up. lakonizam.*
- lakonikum** (grč. LaKon, lat. laconium se-balneum lakedemonško kupatilo) *med.* odeljenje u kupatilu za parenje i preznavanje, suvo kupatilo, parno kupatilo.
- lakonski** (grč. lakonikos) kratak i jasan, zbijen, jezgrovit, sažet, koji s malo reči kazuje mnogo (po običaju starih Lakonaca, tj. Lakedemonaca, koji nisu marili za opširan govor).
- lakrdije** (tur. lakirdi) *poet.* vrsta niže komedije, kojoj je glavni zadatak da izazove smeh, bez ikakvog cilja, tako da je, zbog preterivanja u svemu, više karikatura nego prava komedija, *farsa; fig. šala, šegačenje.*
- lakrdijaš** (tur. lakirdi) praviti šale, šaliti se, šegačiti se.
- lakrdijaš** (tur. lakirdi) šaljivčina, spadalo.
- lakrima** (lat. lacrima) suza; *lakrime Kristi* (lat. lacrimae Christi) „Hristove suze“, vrsta otvorenoncrvenog, veoma finog i skupocenog vina od grožđa „lakrima“, koje uspeva u Italiji, na podnožju Vezuva.
- lakrimalan** (lat. lacrimalis) *med.* koji se tiče suznih kanalića, suzni.
- lakrimalia** (lat. lacrimalia) *pl. znat.* suzne kosti.
- lakros** (fr. lacrosse zavinut štap) *sp.* igra loptom; dve ekipe sa po 10 igrača nastoje da reketom proteraju loptu kroz protivnička vrata.
- lake (nem. Lachs) *zool.* losos, pastrvka, pastrmka (grabljiva morska i slatkvodna riba, veoma ukusna za jelo).
- laksament** (lat. laxamentum) olakšanje, olakšica; *prav.* rok od dva meseca koji se daje staraocima za vraćanje pupilnog ma-loletničkog novca.
- laksancija** (lat. laxantia) *pl. med.* sredstva za čišćenje.
- laksativ** (lat. laxativum) *med.* sredstvo za čišćenje; *pl. laksativa.*
- laksativa** (lat. laxativa) *pl. med.* v. *laksativ.*
- laksativan** (lat. laxativus) *med.* koji čisti, koji tera napolje.
- laksizam** (lat. laximus) labavost u shvatanjima i pitanjima moralu.
- laksir** (lat. laxare razlabaviti, smekšati) *med. Proliv.*
- laksirati** (lat. laxare) *med.* imati stolicu, čistiti creva, ići često napolje.
- laksitet (lat. laxitas) labavost, razlabavlje-nost, aljkavost.
- laktogoga** (lat. lac, lactis mleko, grč. ago izazivam, dovodim) *pl. med.* sredstva koja pomažu lučenje mleka.
- laktati** (lat. lac, lactis) *pl. hem.* soli mlečne kiseline.
- laktacija (nlat. lactatio) stvaranje (ili: lučenje) mleka iz mlečnih žlezda; is-hranjivanje deteta materinim mlekom.
- laktein** (lat. lac, lactis mleko) kajmaku slična masa koja se dobiva isparavanjem mleka.
- laktizma** (grč. laktisma ritaj, ritnuće, lakti-zo ritnem) *med.* osetno kretanje deteta u materici.
- laktirati** (lat. lactare) dojiti.
- laktiferan** (lat. lac, lactis mleko, fero donosim) mlečan, koji daje mleko.
- laktifugij(um)** (nlat. lactifugium) *med.* sprava za crpanje mleka pumpom.
- lakticinije** (lat. lacticinium) *pl.* mlečni proizvodi (sir, mleko, kajmak i dr.).
- laktičan** (lat. lac, lactis mleko) mlečan, mlečni; *laktična grozlica* *med.* mlečna grozlica kod porodilja.
- laktobioza** (lat. lac, lactis, grč. bfos život) v. *laktoza.*
- laktovegetarijanac** (lat. lac, lactis, nlat. vegetarinarius) vegetarijanac koji se hrani, pored bilja, i proizvodima od živih životinja, naročito mlekom i njegovim prerađevinama.
- laktodenzimetar** (lat. lac, densus gust, grč. metron mera, merilo) *areometar* za ispitivanje specifične težine mleka; brojevi 20—40 na skali, leštici, odgovaraju spe-cifičnoj težini 1,020 do 1,040; naročito udešena vaga za utvrđivanje kvaliteta mleka.
- laktoza** (lat. lac, lactis) *hem.* šećer koji se dobiva od mlečnog šećera.
- laktozurija** (lat. lac, grč. uron mokraća) *med.* vrsta šećerne bolesti kod koje se nalazi u mokraći mlečni šećer.
- laktolin** (fr. lactoline) v. *laktein.*
- laktometar** (lat. lac mleko, grč. metron mera, merilo) razne sprave pomoću kojih se ispituju i mere sastojci mleka.
- laktoskop** (lat. lac, lactis, grč. zkoreo posmatram) v. *laktometar.*
- lakuna** (lat. lacuna) nedostatak, praznina, šupljine, npr. u knjizi.
- lakunar** (lat. lacunar) *apx.* tavanica sa izdubenim kockastom poljima, bojadisanim ili sa ukrasima od zlata i slonove kosti.
- lakunozan** (lat. lacunosis) koji ima praznina, sa nedostacima, nepotpun, kraj.
- lakustričan** (lat. lacus jezero) jezerski, koji se tiče jezera, koji pripada jezerima.
- Lakšimi** u indijskoj religiji boginja lepote, supruga boga Višnu; obično se predstavlja kako sedi na lotosovom cvetu; *Lakomi.*

- la la** (fr. 1a 1a) svakojako, površno, osrednje, donekle, prilično.
- lala** (tur. lala) 1. turski velikaš, dvoranin; 2. učitelj, vaspitač.
- lalacija** (grč. lalia) tepanje, mucanje.
- laletika** (grč. laleo tepam) nauka o govorenju, poznavanje veštine govorenja.
- lalija** (grč. lalia) govor, govorenje.
- lalofobija** v. *logofobia*.
- lama** (tibet, blama, lama) 1. titula budističkih sveštenika u Tibetu koji, kod Mongo-la i Kalmika, većinom žive po manastirima; v. *dalaj-lama*.
- lama** (per. Nata) 2. *zool.* ovca-kamila, dugo-vrata životinja, velika koliko jelen, živi u čoporima po planinama Perua, pri-pitomljena služi kao najvažnija domaća životinja za tegljenje (cenjena i zbog vune i mesa); vrsta fine vunene tkanine, slične flanelu, naročito za dame.
- lamaimazam** (tibet, lama) hijerarhijski oblik budizma u Tibetu i Mongoliji, naročito njegov preobražaj koji su izvršili, u XIV i XV veku, Džong-kapa i njegovi učenici.
- lamaiti** (tibet, blama lama,) *pl.* pristalice budističke, lamajske religije u Tibetu i Mongoliji; *up.* *lamaizam*.
- lamajska religija** v. *lamaizam*.
- lamarkizam** učenje fr. prirodnjaka ŽanLa-marka (1744—1829), po kome upotrebljavaњe ili neupotrebljavajuće pojedinih organa ima uticaja na preobražavanje same vrste organskih bića, a stečene osobine postaju nasledne, i po kome »siva bića imaju sposobnost da se prilagoćavaju okolini u kojoj žive (u *neolamarkizmu* pitanje nasleđivanja stečenih osobina je sporno).
- lambda** (grč. lambda) grčko ime slova „l“ (H); *lambda-tav anat.* spoj temenih kostiju sa zatiljkom kosti u obliku grč. slova „L“ — H.
- lambdacizam** (grč. lambda) pogrešno izgovaranje glasa „l“ mesto „r“.
- lamboidan** (grč. lambda, eidos oblik, vid) sličan grčkom slovu lambda (H), uglast, čoškast.
- lambljaza** (po ruskom lekaru Lambli) *med.* zarazna crevna bolest, najčešće dečja; prenosi se mišjim izmetom; *up.* *lamblije*.
- lamblije** *ned.* paraziti u crevima (po ruskom lekaru Lambli koji ih je specijalno proučavao).
- lame** (fr. lame) vrsta tkanine protkana metalnim žicama.
- lamela** (lat. lamella) listić, pločica, ljuspa; tanak lim od raznog metala.
- lamelaran** (nlat. lamellaris) pločični, u obliku pločice (ili: lima, listića, ljuspe).
- lamelacija** (nlat. lamellatio) listavost, listanje, ljuspavost, ljuspanje.
- lamelioforman** (nlat. lamellioformis) plo-čičast, koji ima oblik listića ili pločice.
- lamentabile** (ital. lamentabile) *muz.* tužno, plačno, žalosnim tonom.
- lamentacija** (lat. lamentatio) tugovanje, jadijanje, oplakivanje, naricanje, kukanje, ridanje, plač.
- lamentirati** (lat. lamentari) oplakivati, žaliti, jadikovati, tužiti, kukati, cvi-leti, naricati.
- lamentozo** (ital. lamentoso) *muz.* v. *lamentabile*.
- lameta** (ital. lametta) *pl.* tanani konci od metala obično u boji, za ukrašavanje božićne jelke.
- lati** reč sastavljena od imena muzičkih tonova la i mi; *muz.* nešto što zvuči ružno ili tužno; *svršiti sa lami* svršiti ružno, žalosno.
- laminaza** (lat. lamina ploča, fr. laminage) pravljenje metalnih pločica i listova, valjanje, tanjenje, metala.
- laminerija** (lat. lamina ploča, fr. lami-nerie) radionica za valjanje i tanjenje metala, valjaonica.
- laminirati** (lat. lamina ploča, fr. laminer) praviti od metala lim, praviti metalne listove ili pločice, tanjiti (ili: valjati) metal.
- laminoar** (fr. laminoir) mašina za tanjenje (ili: valjanje) metala.
- lamiran** (fr. laminer, lame) protkan srebrom ili zlatom.
- lampadarius** (grč. lampas, lat. lampadarius) bakljonoša, zubljonoša.
- lampadodromija** (grč. lampas buktinja, dromos trčanje) utakmica u trčanju sa zapaljenim voštanim buktinjama.
- lampadefor** (grč. lampas, foreo nosim) onaj koji nosi buktinju, zublju, bakljonoša.
- lampadist(a)** (grč. lampas) trkač sa zapaljenom buktinjom.
- lampadodromija** (grč. lampas, dromos) v. *lampadodromija*.
- lampadomantija** (grč. lampas, manteia nporicanje) proricanje po tome kako gori buktinja.
- lampas** (fr. lampas, lampasse) 1. vrsta svilene istočnoindijske i kineske tkanine sa slikama i šarama; 2. *voj.* široka traka od tkanine druge boje (obično crvene), umet-nuta duž spoljašnjeg šava čakšira viših oficira.
- lampion** (fr. lampion) mala, lampa, lampica; lopta od hartije, sa šarama i slikama u živim bojama, u kojoj gori sveća i koja visi nepomična ili se nosi o štapu u svećanim prilikama, proslavama i sl.
- lampiris** (grč. lampyris) *zool.* svitac, kre-snica.
- lampreta** (lat. lambere lizati, petra kamen, stena, nlat. lampretta, lampetra) *zool.* morska zmijuljica, životinja iz reda kolou-sta.

- lamprofiri** žične magmatske stene zrnaste strukture; kod nas se javljaju u zapadnom podnožju Avale, kod Ripnja (kersantit, koji se naziva i „ripanski granit”), na planini Rudniku i na dr. mestima.
- lampaprofonija** (grč. lampros, phone glas, zvuk) jasnoglasnost, veoma jasan i jak glas.
- lamprofoničan** (grč. lampros, phone glas, zvuk) jasnoglasan, sa jakim i jasnim glasom.
- lana** (lat. lana) vuna.
- lanbri** (fr. lambris) *ark.* drvena ili mramorna obloga donjeg dela sobnih zidova; gipsana tavanica, plafon u gipsu.
- lanbrisirati** (fr. lambrisser) obložiti (ili: oblagati) zidove drvetom ili mramorom; obložiti gipsom.
- langvente** (ital. languente, lat. languere) *kuz.* čežnjivo, žudno, s uzdisajima.
- langviditet** (nlat. languiditas) malaksalost, iznurenost, slabost, nemoć; čežnja, sahnjenje, ginjenje, ljubavna strast.
- langvido** (ital. languido) *muz.* v. *langvente*.
- langetirati** (fr. languetter) reckati ivice na belom rublju, praviti šupljike, šu-pljičiti.
- Langobardija** staro ime današnje italijanske Lombardije.
- langusta** (lat. locusta, fr. langouste) *zool.* jastog (veliki morski rak); vrsta skakavca; v. *lokusta*.
- landauer** (nem. Landauer) putnička kola, kočije sa četiri sedišta, čiji je krov u sredini rastavljen, tako da se jedna polovina može spustiti napred, a druga natrag. Nazvan po tome što je takvim kolima car Josif I putovao 1702. ka opsednu-tom gradu *Landau*.
- landver** (nem. Landwehr) *voj.* prvi i drugi poziv u nemačkoj i švajcarskoj operativnoj vojsci; u bivšoj Austro-Úgarskoj: deo vojske koju je davala sama Austrija (za razliku od „zajedničke”, tzv. K. *ips* K.=carske i kraljevske vojske).
- landgraf** (nem. Landgraf) titula vladalaca u staroj nemačkoj državi.
- Landliga** (eng. Landliga) političko udruženje u Irskoj, osnovano 1879., koje je zahtevalo ukidanje vlastelinstva i vraćanje zemlje irskom narodu.
- landolet** (nem., fr. landaulet) mali *landauer*, polulandauer, male poluzavorene kočije.
- landšturm** (nem. Landsturm) *voj.* poslednja odbrana mladića i staraca u nemačkoj vojsci (obuhvatala sve vojne obveznike od 17. do pune 45. god. života koji nisu prošli kroz stalni kadar).
- laniferan** (lat. lana vuna, ferre nositi) koji nosi vunu, vunat.
- lanolin** (lat. lana, nlat. lanolinum) *hem.* žućkasta masa koja se dobiva od vunene masti i alkalija; upotrebljava se za pomazivanje suve i krte kože i služi kao važan sastojak kosmetičkih i medicinskih masti (lat. adeps lapae = mast od vune).
- lanoform** (lat. lana, forma) *farm.* mast za rane, pravi se od lanolina i formalde-hida.
- lane** (fr. lance) vrsta plesa sa dva para ili više parova, slična *kadrilu*.
- lansadirati** (fr. lancade) *jak.* praviti s konjem polukružne skokove uvis.
- lansaža** (fr. lancage) *mor.* porinuće, spuštanje lade u vodu.
- lansiraTM** (fr. lancer) hitnuti, hitati, baciti, bacati; izbaciti (npr. torpedo iz lansirne cevi); dobaciti pitanje (ili: slutnju, sumnju, predlog); uvesti (ili: u voditi) u svet (ili: u društvo, u modu); dati (ili: davati) maha čemu; vešto, ali ne zvanično, pustiti u javnost glas, vest, saopštenje, predlog; brzo plesati; sa psima ići po tragu divljači; *lansirati brod* spustiti brod u vodu.
- lansje** (fr. lancier) konjanik naoružan kopljem,ulan.
- lantan** (grč. lanthano krijem) *hem.* elemenat olovaste boje, metal, pronađen 1839. u *ceritu*, atomska masa 138,91, redni broj 57, znak La.
- lantanidi** (grč. lanthano skrivam) *hen.* naziv za hemijske elemente sa rednim brojem 57—71.
- lan-tenis** (eng. lawn-tenis) *sl.* „poljski tenis”, poznata igra malim gumenim lopta-ma, engleskog porekla.
- lanterna** (fr. lanterne, lat. la(n)terna) fenjer.
- lanugo** (lat. lanugo) malje, sitne meke dlačice po ljudskom telu.
- lanceta** (fr. lancette) *hir.* instrumenat sa dva reza i šiljastim vrhom za otvaranje vena, kalemljenje itd.; kratak šiljat dvorezač-ki nož.
- lancman v. lacman.**
- lanč** (eng. lunch) drugi doručak kod Engleza, zakuska oko podne, između ranog doručka i ručka.
- Laokoont** (lat. Laocoön) mit. sveštenik Apolonov u Troji, koga su, zajedno sa njegovim dva sina, udayile dve ogromne zmije, zato što je savetovao Trojancima da ne unose u grad drvenog konja i prvi hitnuo kopljje na njega govoreći: „Bojim se Danaja-ca i kad darove donose“. *Laokoonta grupe* čuveno helenističko plastično delo (iz II veka pre n. e. sada u Vatikanu), koje prikazuje trenutak kada zmije dave Laokoonta i njegove sinove.
- laokratija** (grč. laos narod, kratos vladavina, vlast) vladavina naroda, *demokratija*.
- Lao-ce kineski filozof i „posmatrač prirode“, iz VI v. pre n. e., smatra se piscem čuvenog dela *Tao-teh king* i osnivačem *taoizma*.
- lapazan** (pere. lafzen) brbljivac, *laparalo*.

lapaktičan (grč. *lapazo* ispraznim) *med.* koji pomaže da se creva blago ispražnjavaju, koji uređuje stolicu.

laparalo (pere. *lafzen*) v. *lapazan*.

laparoskopija (grč. *lapare* slabina, *skopeo* posmatram) *med.* ispitivanje trbuha u cilju utvrđivanja uzroka oboljenja.

laparotomija (grč. *lapare*, tome sečenje) *hir.* otvaranje trbuha na slabinama.

laparohisterotomija (grč. *lapare*, *hystera* materica, tome sečenje) *med.* operativne otvaranje trbuha i materice radi vadenja deteta, u slučaju velike tesnoće zdelice kod porodilja, carski rez, „kajzeršnit”, *sectio caesarea*.

laparocela (grč. *lapare*, kele kila) *med.* trbušna, prosutost, *hernija*.

lapen (fr. *lapin*) *zool.* pitomi zec.

lapidar (lat. *lapidarius*) sredstvo za premaživanje koje ima svojstvo da premažani predmet otvrdne kao kamen (može se mešati i sa bojom).

lapidar (lat. *lapidarius*) urezan u kamenu; kratak, zbijen, jezgrovit; *lapidaran stil* zbijen, kratak i jezgrovit stil (kao stil u starim rimskim natpisima).

lapidarijum (lat. *lapis*, kamen, *lapidarium*) zbirka kamenih spomenika.

lapidacija (lat. *lapidatio*) kamenovanje, bacanje kamenom na koga.

lapidifikacija (lat. *lapis* kamen, nlat. *lapidificatio*) okamenjavanje, pretvaranje u kamen, posta j anje, eolskog peščara time što u smetove peska voda unese krečni cement.

lapili (dat., ital. *lapilli*) pl. vrsta šljunka koji izbacuju vulkani: omaleni, čoškasti ili zaobljeni komadići sa staklenom korom, a unutarnjom masom često kristala-stom.

lapis (lat. *lapis*) kamen; *lapis infernalis* (lat. *lapis infernalis*) *hem.* srebra nitrat; *lapis kaustikus* (lat. *lapis causticus*) *hem.*, *med.* natrijum-hidroksid; *lapis filozo-fikus* (lat. *lapis philosophicus*) kamen mudrosti.

lapsus (lat. *labi*, *lapsus*) greška, pogreška, omaška: pad, padanje, opadanje, propadanje; *lapsus bonorum* (lat. *lapsus bono-rum*) *prav.* opadanje, propadanje imanja; *lapsus kalami* (lat. *lapsus calami*) greška (ili: omaška) učinjena pri pisanju; *lapsus lingve* (lat. *lapsus linguae*) pogreška (ili: omaška) napravljena u govoru; *lapsus memorije* (lat. *lapsus memoriae*) greška u pamćenju; *lapsus palpebre* (lat. *lapsus palpebrae*) *med.* mana u očnom kapku.

lapta (rus.) stara ruska narodna igra s palicom, danas jedna od masovnih sportskih igara i popularna zabava u SSSR; slična je *bezbolu*.

lararij(j)um (lat. *lararium*) domaća kapelica ili naročito mesto kod ognjišta na kome su stajale slike i kipovi domaćih bogova-zaštitnika (*lara*) kod starih Rimljana.

larbord (eng. *larboard*) *mor.* leva strana broda.

larva (lat. *larva*) kod starih Rimljana: avet, priviđenje, utvara; obrazina, maska; *zool.* mlađ oblik neke životinje koji se u mnogome pogledu razlikuje od roditeljskog oblika (prvi stadijum u razviću insekata).

larvalan (nlat. *larvalis*) *zool.* koji pripada *larvi*, larvin; *larvalni organa* organi koje neka životinja ima samo dok je larva, a koji se docnije, kad se razvije, gube.

larviran (lat. larva) pod obrazinom, prikriven; *larvirane bolesti* bolesti kod kojih se neki simptomi ne pojavljuju.

largeeto (ital. *lorghetto*) *muz.* malo sporije, rastegnutije, gotovo *andante*.

largeca (ital. *larghezza*) obilje, izobilje; *trg.* znatna rezerva novca za menična pisma na jednom tržištu.

largisimo (ital. *lorghissimo*) *muz.* veoma lagano i svečano; *up. largo*.

largo (ital. *largo*) *muz.* lagano, polagano, rastegnuto, razvučeno; *trg.* obilno i, zbog toga jeftino.

largo di molto (ital. *largo di molto*) *muz.* v. *largisimo*.

largus (lat. *largus*) obilat, bogat; darežljiv, izdašan, podatljiv; *larga manu* (lat. *larga manu*) darežljivom rukom, tj. izdašno, obilato, bogato.

lari (lat. *Lar*, *Lares*) pl. *mit.* kod starih Rimljana: domaći, kućni bogovi, bogovi zaštitnici doma, blagotorni duhovi preminulih ukućana; *up. penati*.

laringal (grč. *larynx*, grlo, grkljan) *liigv.* glas koji se obrazuje u grkljanu, laringal-ni (grkljanski) glas.

laringe-alan (grč. *larynx* grkljan) grkljanski, grleni.

laringizam (grč. *larynx*) *med.* grčevito stezanje mišića grkljana i šije kod dece, dečja *astma*.

laringitis (grč. *larynx*) *med.* opšti naziv za sve vrste zapaljenja grkljana i dušnika.

laringo- (grč. *larynx*) predmetak u složeni-cama sa značenjem: grkljan, grkljani, grleni.

laringolog (grč. *larynx*, *logos*) lekar stručnjak za grkljan i njegove bolesti.

laringologija (grč. *larynx*, *log'a*) *med.* nauka o grkljanu i njegovim oboljenjima.

laringoragija (grč. *larynx*, *regnum* prskam, pucam) *med.* krvarenje iz grkljana, dušnika.

laringosirinks (grč. *larynx*, *syrinx* frula; šuplja naprava) *med.* brizgalica (ili: štrcaljke) za dušnik ili pluća.

laringoskop (grč. *larynx*, skopeo posmatram) *med.* malo ogledalo u veličini metalnog dinara, na držalu, pomoću koga se vrši pregled grkljana, dušnika i obližnjih organa (pronadeno 1840. usavršeno 1858).

- laringoskopija** (grč. larynx, skopeo posmatram) *med.* pregledanje grkljana i obližnjih organa *laringoskopom*.
- laringoskopirati** (grč. larynx, skopeo posmatram) *med.* pregledati grkljan i obližnje mu organe *laringoskopom*.
- laringospazmus** (grč. larynx, spasmus grč *med.* grč u glasnicu).
- laringostenozna** (grč. larynx, stenosis suženje) *ned.* stešnjavanje (ili: sužavanje) grkljana i otežano disanje koje dolazi usled toga.
- laringostroboskop** (grč. larynx, strēbos vrtlog, skopeo posmatram) instrumenat za ispitivanje treptaja glasnih žica, kao i za proučavanje drugih treptavih tela.
- laringotomijska** (grč. larynx, tome sečenje, rezanje) *hir.* otvaranje grkljana radi uklanjanja izraslinja, čireva, stranih tela itd.
- laringotraheitis** (grč. larynx, tracheia dušnik) *med.* zapaljenje grkljana udruženo sa zapaljenjem dušnika.
- laringotraheotomijska** (grč. larynx, tracheia dušnik, tome sečenje, rezanje) *med.* najuobičajeniji metod otvaranja vezdušnih puteva presecanjem prstenaste hrskavice i dveju najgornjih dušnikovih hrskavica; *krikotraheotomija*.
- laringofisura** (grč. larynx, lat. fissura ce-panje, rascep) *med.* operativno rasecanje grkljana radi odstranjivanja stranih tela.
- laringofon** (grč. larynx grlo, phone glas, zvuk) specijalni mikrofon koji se prič. Bpnihyje na grlo i služi da bi se pri razgovoru otklopila spoljna buka; primenjuje se i u tenkovskim i avionskim radiostanicama.
- laringoftiza** (grč. larynx, phthisis sušica, tuberkuloza) *med.* tuberkuloza grkljana, dušnika.
- laringohirurgija** (grč. larynx, cheir ruka, ergon delo, rad) *hir.* operacije grkljana.
- larinks** (grč. larynx) *alat.* grkljan.
- larinksedem** (grč. larynx, oidema oticanje, otok) *med.* oticanje glasnica, oticanje gr-kljanove sluzokože koje dovodi do teškoće pri disanju i gušenje; *glotisedem*.
- l'ar pur l'ar** (fr. l'art pour l'art) „umetnost zbog umetnosti”, shvatanje po kome umetnost treba da postoji samo zbog umetnosti, a nikako ne sme da bude sredstvo ili cilj čemu drugom (deviza Teofila Gotjea).
- larpurlartzam** (fr. l'art pour l'art) v. *l'ar pur l'ar*.
- Larus** (fr. Larousse) čuveni francuski enciklopedijski rečnik, leksikon, u velikom i malom izdanju, nazvan po leksiko-grafu i izdavaču Pjeru Larusu (1817—1875).
- lasalijanizam** učenje F. Lasala o društvu i državi; v. *lasalijanci*.
- lasalijanci** pl. pristalice učenja nem. socijaliste Ferdinand Lasala (1825—1864), kojem je cilj razvitak „radničkog staleža” pomoću države i preobražaj društva.
- tvenog poretku uvođenjem opštег biračkog prava; *lasalovci*.
- lasalovci** v. *lasalijanci*.
- lase** (fr. lacet) vrpca, gajtan, uzica; vrpca za ženske domaće haljine.
- laser** (eng. skr. od Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation) aparat pomoću kojega se od elektromagnetske energije (vidljivih i infracrvenih zrakova) stvara snop svetlosti koji ima razornu snagu.
- lasi** (fr. lacis) mrežaste tkivo; vrsta polu-svilene tkanine, *marli*.
- lazo** (nm. lazo, lat. laqueus) konopac ili kaiš sa olovom ili omčom na kraju, 10 do 15 m dug, pomoću kojega pastiri u Americi, bacajući ga, hvataju bivole, konje i druge životinje.
- lastaTMja** (vlat. lastagium) *mor.* tovar broda; mesto u velikim primorskim gradovima gde lade vrše utovar i istovar robe.
- lastadija** (nlat. lastadium) *mor.* v. *lastagja*.
- lasteks** v. *lastiš*.
- lastik** v. *lastiš*.
- lasting** (eng. lasting trajan) vrsta atlasaste glatke i sjajne vunene tkanine (upotrebljava se naročito za zimske kapute).
- lastiš** (grč. elatino vučem, rastežem, nlat. elasticus) veoma elastične tkanine izrađena od gume i raznih tekstilnih žica; upotrebljava se za izradu podvezica, midera, uprta za držanje čakšira i dr.
- lascivan** (lat. lascivus) razvratan, poho-tljiv, pohotan, sladostrasan, razuzdan, bestidan, sablažnjiv.
- lascivitet** (lat. lascivitas) razvratnost, po-hotljivost, pohotnost, sladostrasnost, bestidnost, sablažnjivost.
- lateks** (grč., lat.) mlečni sok iz kaučukovog drveta od kojeg se pravi kaučuk.
- latentan** (lat. latere, latens) tajni, potajni, prikriven, sakriven; fiz. vezan, skriven (*supr.* oslobođen), npr. *latentna topota* vezana topota, tj. topota koju neko telo prima a da se pritom ne zagreva, da mu se temperatura ne povišava, npr. led kad se usled topote topi, i dok god se topi, temperatura mu se ne povišava; *latentna snaga* prikrivena snaga med. *latentne bolesti bolesti* koje ne pokazuju nikakve vidne znake.
- latentnost** (nlat. latentia) potajnost, prikrivenost, skrivenost.
- latencija** (lat. latentia) vreme koje protekne od momenta kada počne da deluje *stimulus* do momenta kada nastaje reakcija na stimulus.
- lateralan** (lat. lateralis) bočni, pobočni, sa strane, sporedni; *lateralni naslednici* naslednici iz pobočne linije; *lateralno srodstvo* srodstvo po pobočnoj (ili: sporednoj) liniji.
- Lateran** (lat. Lateranus) paleta u Rimu u kojoj su pape stanovale do progona u Avignon, od 1843. u njoj se nalazi čuveni

muzej za paganske i hrišćanske starine; do nje je crkva sv. Jovana, u kojoj su održavani ekumenski, tzv. *lateranski* crkveni sabori (*sinodi*).

laterirati (lat. latus strana) računske stavke po stranama sabrati da bi se iznos dobiven na jednoj strani (latus) preneo na narednu stranu.

laterit (lat. later opeka, cigla) vrsta zemljišta u tropskim predelim; nastaje raspadanjem stena pod uticajem tople i vlažne klime i šumske vegetacije; odlikuje se jasnom crvenom bojom, znak da u njemu ima i hidroksida gvožđa po kojoj je i dobio ime.

laterna (lat. laterna) fenjer, lampa; *laterna magika* (lat. laterna magica) *ont.* čarobna lampa, projekciona lampa, *skioptikon*.

laternizirati (lat. laterna) obesiti koga o fenjerski direk.

Latin (lat. Latinus) 1. prastari stanovnik *Lacijsa*, stare oblasti današnje Italije u kojoj leži Rim; 2. u našim narodnim umotvorinama odomaćeni naziv za pripadnika nekog naroda zapadne Evrope; 3. *la-tin* rimokatolik.

lativac 1. srednjoškolac koji uči latinski jezik; 2. v. *latinist*.

latinizam (lat. Latini) osobenost latinskog jezika, naročito reda reči, što pada u oči kod bukvalognog prevoda sa lat. na srpsko-hrvatski, npr. „Cezar, pošto je . . .”, mesto: „Pošto je Cezar . . .”

latinizirati (nlat. latinizare) podražavati latinski jezik, osobnosti i način izražavanja latinskog jezika prenositi u drugi jezik; provoditi na latinski; pola-tiniti, polatinjavati.

latinist(a) (fr. latiniste) poznavalač latinskog jezika i književnosti, čovek kome je latinski jezik struka.

latinitet (lat. latinitas) poznavanje latinskog jezika, naročito: čisto latinske izražavanje; latinske pravo.

latinofobija (lat. Latinus, grč. phobos strah) 1. strah od Latina i njihovog uticaja, naročito od agresivnosti rimokatoličke crkve; 2. mržnja na Latine; up. *Latin* 2, 3.

latirostre (lat. latus širok, rostrum kljun) pl. zool. ptice sa širokim kljunom.

latituda (lat. latitudo) širina, prostranstvo; geogr. širina, uglavno odstojanje na podnevku (*meridijanu*) nekog mesta na Zemljinoj površini severno ili južno od polutara (ekvatora); astr. uglavno odstojanje nekog nebeskog tela od *ekliptike* („nebeska latituda”); fig. sloboda, polje rada.

latitudinalan (nlat. latitudinalis) širinski, koji se tiče (geografske) širine.

latitudinaran (nlat. latitudinarius) široko-grud, slobodouman, koji ne preteruje, ne-preteran.

latitudinarizam (lat. latitudo) širokogru-dost, slobodoumnost; labavost u pitanjima morala.

latitudinareci (lat. latitudo) pl. širokogru-di, slobodoumani ljudi; fil. po *Kantu*: predstavnici i prista-w ce širokogru-sti i labavosti u pita fima morala (*supr. rigoristi*), oni koji su, za vreme žučnih verskih borbi i sukoba u Engleskoj i Škotskoj u XVII veku, hteli da posreduju među zavađenim strankama.

latifolan (lat. latifolius) širokolist, koji ima široke listove.

latifundija (lat. latifundium) veliko poljsko imanje, veliki posed.

latma (arap. ha trna svršetak, kraj) 1. jedno čitanje (učenje) celog Korana; 2. molitva posle završetka čitanja celog Korana; 3. kraj, svršetak, konac.

latom (grč. latomos) radnik u kamenolomu; slobodni zidar.

latomija (grč. latomia) kamenolom, majdan kamena; podzemne tammice u kamenolomima kod Sirakuze (za vlade tiranina Dio-nizija); slobodno zidarstvo.

lato seizu (lat. lato sensu) u širem smislu.

latrija (grč. latrefa) služba; bogosluženje; naročito: obožavanje svetaca.

latriva (lat. latrina) nužnik, zahod.

latrocijum (lat. latro razbojničar, hajduk, latrocinium) drumske, ulično razbojništvo.

latrunkulator (lat. latrunculator) sudija koji istražuje zločine drumske, ulične razbojnike.

latun (šp. laton, fr. laiton, isl. latun) lim od mesinga.

latus (lat. latus strana, bok) strana lista; zbir (ili: iznos) računa napisanog na jednoj strani računske knjige; *latus per se* (lat. latus per se) strana ili iznos računa za sebe, tj. iznos pojedinih strana, kada jedna strana sadrži samo jednu stavku ili partiju; *ad latus* (lat. ad latus) pridodan kao pomoćnik, kao savetnik i sl.

laudamijum (nlat. laudamium) v. *laudemijum*.

laudaminijum (nlat. laudaminium) v. *laudemijum*.

laudanum (nlat. laudanum) ranije: svako sredstvo za umirivanje živaca i uspavljanje; danas: prosta alkoholna tinktura opijuma, napitak za uspavljanje.

laudativan (lat. laudativus) koji ima karakter pohvale, pohvalan.

laudator (lat. laudator) hvalilac, hvalitelj; onaj koji drži posmrtni govor, govornik na pogrebu.

laudatorav (lat. laudatorius) pohvalan, pohvalni, koji govoriti pohvalio.

laudacija (lat. laudatio) hvaljenje, pohvala; pohvalni govor; posmrtni govor.

laudemijSum (nlat. laudemium) dažbina koja se davalala vlasniku *lena* za ustupljeno iskorišćavani lena.

- laudirati** (lat. laudare) hvaliti, pohvaliti, slaviti; *laudirati svedoka prav.* naznačiti (ili: imenovati) svedoka.
- laudum** (nlat. laudum) *prav.* odluka izbornog sudsije.
- laureat** (lat. laureatus) pesnik ovenčan lovorovim vencem, tj. pesnik koji je dobio kao nagradu lovorov venac; književnik ili umetnik koji je dobio najvišu nagradu; nosilac najviše nagrade, ili najvišeg priznanja.
- laureatus** (lat. laurus lovori, laureatus) lovorovim vencem ovenčan; nagrađen (za pesničke, umetničke i dr.).
- laureacija** (nlat. laureatio) v. *promocija*.
- laus** (lat. laus gen. laudis) hvala, pohvala, slava, priznanje; *up. kum laude, magia kum laude, suma kum laude* (pod *suma*). lauta (nem. Laut) instrumenat sličan gitari, sa 4—5, docnije sa 24 žice.
- lautirati** (nem. Laut glas, lautieren) ščita-vati, ščitati, pri učenju čitanja: slova odmah izgovarati prema njihovom glasu, a ne sričati, tj. izgovarati svako slovo zasebno; *metoda lautiranja* metoda ščita-vanja.
- lautist(a)** (nem. Laute) svirač u *lautu*.
- lautferšterker** (nem. Lautverstärker) aparat za pojačavanje glasa (kod telefona).
- lauspreher** (nem. Laut-sprecher) glasnogovornik, zvučnik (npr. kod radio-aparata).
- laufer** (nem. Laufer) 1. jedna figura u *šahu*, lovac; 2. dugačak i uzan tepih (ili: čilim); pravilnije; *loffer*.
- lafet** (fr. l'affut) *voj.* prednjak, postolje na kome stoji topovska cev.
- lafetirati** (fr. l'affut) namestiti (ili: na-mepggati, metati, metnuti) top na prednjak, na lafet.
- laceracija** (lat. laceratio) deranje, kidanje, cepanje, rastrzanje.
- lacman** (nem. Landsmann) 1. zemljak; 2. tudinac, stranac, osobito iz zapadne Evrope, često i prezivo; *laicman*. daco (ital. lazzo) *poz.* nema igra u tal. komediji, naročito u *komediji del'arte*, radi ispunjavanje pauza u govoru, govor bez reči; smešno ponašanje, lakrdije, šega-čenje, šala; *pl. laci.*
- Leander** (lat. Leander) *mit.* ljubavnik *Herin*, koji je svake noći plivao iz Abida u Sest dragani na sastanak, dok se nije udavio u Helespontu.
- lebel-sistem** (eng. label, grč. sistema) v. *la-bel*.
- leblebija** (tur. leblebi) seme od biljke sla-nutka; jede se i prženo.
- lev** (bug.) novčana jedinica u Bugarskoj od 100 stotinki.
- levada** (fr. levade) u jahanju: kada se konj visoko propne, a prednje noge skupi, tako da telo pri tom za kratko vreme nepokretno стоји само na zadnjim nogama.
- leva manu** (lat. laeva manu) *muz.* levom rukom.
- levant** (ital. levante istok) povetarac koji duva sa istoka.
- Levant** (ital. Levante) sve zemlje na Sredozemnom moru koje leže istočno od Italije, do Eufrata i Nila; u užem smislu: primorje Male Azije, Sirije i Egipta; Istok, Orijent.
- levantina** (ital. Levante, fr. levantine) *trg.* svilena ili polusvilena tkanina sa krstićima za ženske haljine, poreklom sa Levanta.
- Levantinci** (ital. Levantino) *pl.* Evropljani, naročito Grci i Italijani, i melezi između njih i istočnjaka, koji su rođeni i koji žive u primorskim gradovima *Levanta*.
- levantski** (ital. levante) istočnjački, koji potiče sa Istoka ili pripada Istoku; *levantski vetrovi* zestok zapadni vetrovi na obalama Sirije.
- levator** (lat. levare dizati, podizati, nlat. levator) *zool.* mišić podizač.
- levatorijum** (nlat. levatorium) *med.* v. *elevatorijum*.
- levacij** (lat. levatio) dizanje, naročito ruke pri udaranju takta.
- leve** (fr. levše) dizanje, podizanje; zbiranje, sabiranje (useva); pozivanje u vojsku; ustanač; *leve an mas* (fr. levee en masse) narodni ustanač, opšti ustanač, poslednja odbrana.
- leveleri** (eng. leveller koji izjednačava) „borci za jednakost“, pripadnici demokratske partije u Engleskoj osnovane za vreme buržoaske revolucije u XVII v.; zahtevali su sveopšte izborio pravo, jednakost svih pred zakonom, versku slobodu, vraćanje seljacima oduzetih delova zemlje, ukidanje trgovackih i privrednih monopola, oslobođenje iz zatvora dužnika koji nisu mogli da plate porez; 15. XI 1647. podigli su u vojsci ustanač, koji je Krom-vel ugušio; iščezli su sredinom XVII v.
- leventa** (pere., tur. levend, ital. levantino) lenština, besposličar, dangubnik, goto-van; ranije: turški vojnik.
- levigacija** (lat. levigatio) glaćanje; *fark* pretvaranje čvrstih tela u prah rastrljavanjem.
- levigirati** (lat. levigare) glaćati, uglačati; *hen.* čvrsta tela rastrti, rastrljati u prah.
- levijatan** (hebr.) 1. ogromna (biblijска) morska neman; 2. fig. ogroman, strašan čovek; veliki brod; 3. mašina, stroj za uklanjanje nečistoće iz vune; 4. *Levijatan političko-filosofski spis* engleskog filozofa-materijaliste T. Hobsa, objavljen 1651. god.
- levir** (lat. levir, grč. daer) *prav.* mužev brat, dever; *leviratski brak* brak između žene i brata njenog pokojnog muža, brak između najbližih srodnika (kod Jevreja i nekih prirodnih naroda u Aziji).

levirati (fr. lever, lat. levare) *jax.* naterati konja da se propne na zadnje noge; *levirati protest trg.* protestovati menicu.

levit (lat. levita, grč. levites, hebr. lewi) kod starih Jevreja: potomak Levija, član plemena Levi koji je morao da bude sveštenik; u rimskoj crkvi: pomoćnik sveštenika.

levitacija (nlat. levitatio) u spiritizmu: tobožnje lebdenje jednog tela, uklanjanje privlačne sile Zemljine duhovnom snagom (primer *levitacije* bio bi legendarne uz-dizanje Hristovo na nebo).

levkoja (grč. leukoion *bot.* dremovac, poznato baštensko cveće iz porodice sunovrata).

levuloza (lat. laevus levi) *hen.* šećer koji se nalazi u mnogom slatkom voću, medu, obrće nalevo ravan polarizovane svetlosti (*up.* dekstroza); *fruktoza*,

levha (arap.) kaligrafski napisani i uram-ljeni citati iz Korana ili mudre istočnjačke izreke koje kao ukras vise po zidovima muslimanskih kuća.

legabile (ital. legabile) *muz.* vezano, spojeno, sliveno.

legalan (lat. leh zakon, legalis) zakonski, zakonit, zakonom dozvoljen, pravni, pravovaljan; *legali modo* (lat. legali modo) zakonski, po zakonu, putem zakona; *lega-lis medicina* (lat. legalis medicina) sudska medicina.

legalizacija (fr. legalisation) ozakonjava-nje, ozakonjenje, potvrda (ili: potvrćenje) kod vlasti, overavanje (po propisima zakona).

legalizirati v. *legalizovati*.

legalizovati (fr. legaliser) ozakoniti, ozakonjavati, pozakoniti, pozakonjavati, učiniti nešto da ima zakonsku vrednost; potvrditi na sudu, overiti, preci u legal-nost.

legalitet v. *legalnost*.

legalni marksizam političko-literarna struja liberalne inteligencije u Rusiji koja se krajem XIX v. pod zastavom mark-sizma borila protiv narodnjaštva, pogrešno tumačeći marksizam; njeni predstavnici objavljujivali su svoje članke u legalnim novinama i časopisima (otuda naziv). Glavni predstavnici ove struje bili su: P. Strune, M. Tugan-Baranovski, S. Bulgakov i N. Berdjajev.

legalnost (nlat. legalitas) zakonitost, zakonski propisi, saglasnost jedne radnje sa zakonom; *fil.* postupanje (ili: delanje, ponašanje) koje je u skladu sa državnim, spoljnjim zakonom (za razliku od *moralni-teta*, to će reći postupanja ili delanja ili ponašanja koje je u skladu sa unutarnjim zakonom, tj. moralom); *načelo legalitet-a prav.* načelo po kome se, kod krivičnih dela za koja se goni i sudi po službenoj dužnosti, mora početi krivično postupanje čim se steknu dovoljni stvarni i pravni razlozi za krivično postupanje.

legat (lat. legatum) 1. zaveštanje, ostavljanje u nasledstvo jednog dela ostavštine nekom licu koje inače ne bi, po zakonu, imalo prava na nasledstvo.

legat (lat. legatus) 2. kod starih Rimljana: podvojvoda koji je zapovedao jednim krilom vojske u ratu; najviši pomoćnik na-mesnika carske pokrajine; u novije doba: papin izaslanik ili stalni predstavnik u nekoj državi; *legatus a latere ili de latere* (lat. legatus a latere, de latere) papin poslanik prvog reda, kardinal-po-slanič; opunomoćenik Svetе stolice u stvarima duhovnog suda za jednu veću oblast.

legatar (nlat. legatarius) lice kome je zaveštanjem ostavljen u nasledstvo deo zaveštačeve ostavštine, a koje inače ne bi imalo prava na nasledstvo.

legativan (nlat. legativus) poslanstven, koji spada u poslanstvo, koji se tiče poelan-stva.

legato (ital. legato) *muz.* v. *ligato*.

legator (lat. legator) onaj koji ostavlja zaveštanje, zaveštalac, zaveštač.

legatura (ital. legatura) mešanje (ili: mešavina) dva ili više metala putem stapanja, slitina; *aligacija, legiranje, legura*.

legacija (lat. legatio) izaslanstvo; poslanstvo; osoblje poslanstva; zgrada poslan-stva.

legen (pere) 1. vrsta posude sa poklopcom i drškom; *leđen*.

legen (eng. lagan, lagon) 2. *mor.* roba sa neke razbijene lađe izbačena vodom na kopno.

legenda (lat. legere čitati, legenda) 1. ono što treba čitati; 2. u sred. veku: naslov knjige koja je sadržavala štiva koja su se svakog dana morala čitati na službi božjoj; 3. priča iz života svetaca, životopis svetaca; izmišljena priča, bajka, gatka, basnoslovna priča; 4. natpis na vencu metalnog novca ili medalje; spoljašnja ivica metalnog novca na kojoj, da bi se otežalo falsifikovanje, obično стоji kakva misao ili deviza; 5. tumač, objašnjenja znakova (na crtežu, u planu, geografskoj karti i sl.).

legendar (nlat. legendarius) pisac priča iz života svetaca, životopisac svetaca; pisac *legendi*.

legendaran (nlat. legendarius) koji ima karakter *legende*, koji spada u legende, ba-snoslovan; čuvan, slavan (kao neki junak iz bajke).

legendarijum (nlat. legendarium) knjiga sa pričama iz života svetaca, zbirka priča o svećima, žitije svetih.

legija (lat. legere, legio) u starorimskoj vojsci: odeljenje od 1.200—6.000 pešaka i 300 konjanika, podeljeno na ZO *manipula* i 60 *centurija*, a docnije na 10 *kohorata*; *fig.* velika množina vojske, četa, odred, vojska; v. *Ležjon etranzer*.

- legion** (lat. *legio*) *voj. v. legija.*
- legiovar** (lat. *legionarius*) vojnik rimske legije; vojnik Stranačke legije (Lšgion etrangere); imalac ili vitez francuskog ordena Legije časti (Legion d'honneur).
- legirati** (lat. *lex, legis* zakon, *legare*) 1. testamentom zaveštati, praviti zaveštanja, ostaviti (ili: *ostavl>ati*) u nasleđstvo; poslati koga kao poslanika; postaviti (ili: *uzeti*) za *legata*.
- legirati** (ital. *legare*, lat. *ligare* spojiti, združiti) 2. mešati (ili: *stapati*) više metala, naročito: zlato i srebro mešati sa metalima manje vrednosti; u kuvarstvu: čorbe ili sosove začiniti jajetom ili brašnom da bi bili gušći; u mačevanju: v. *ligirati*.
- legislativa** (nlat. *legislativa*) zakonodavno telo, zakonodavna skupština, zakonodavna vlast.
- legislativan** (nlat. *legislatus*) zakonoda-van; zakonodavni, koji se tiče zakonodavstva; zakonski.
- legislatura** (nlat. *legislatura*) zakonodavstvo, donošenje zakona; zakonodavna skupština, zakonodavna vlast, zakonodavno telo; *legislaturi period* vreme trajanja i rada zakonodavne skupštine.
- legislacija** (lat. *legis-latio*) donošenje zakona, zakonodavstvo, zakonodavna vlast; zakoni.
- legist** (lat. 1eh zakon, fr. *legiste*) poznavalac zakona, pravnik; nastavnik svetovnog prava, pristalica rimskog prava u sred. veku (*supr. dekretist*); u Italiji: protivnik *fašizma*.
- legitima** (lat. *legitimasc.* pars zakonski deo) *prav.* zakonski deo očinstva ili materinštva koji nasledniku, bez obzira na testa-menat, mora pripasti.
- legitiman** (lat. *legitimus*) zakonit, zakonski; pravedan, opravdan, pravilan (zahtev); rođen u zakonitom braku, bračni.
- legitimacija** (nlat. *legitimatio*) uzakonjenje, usinovljenje, usvojenje vanbračnog deteta; potvrđivanje, akreditovanje stranog poslanika; overavanje ovlašćenja (ili: punomoći); isprava izdana od vlasti nekom licu (sa slikom, naznačenjem imena, položaja i zvanja, starosti, ličnog opisa, mesta rođenja i dr.), iskaznica; pravo na podnošenje tužbe.
- legitimizam** (fr. *legitimiste*) shvatanje i načela *legitimista*.
- legitimirati** v. *legitimisati*.
- legitimisati** (lat. *legitimare*) uzakoniti, usvojiti, usiniti, posiniti; overiti, oza-koniti, potvrditi; tražiti od nekoga da se kaže, tj. da pokaže svoje isprave; *legitimisati se* pokazati svoju punomoć ili ovlašćenje, dokazati svoje pravo na što, pokazati svoje isprave, kazati se.
- legitimisti** (fr. *legitimistes*) pl. pristalice *principa legitimitea*, po kojem pravo na presto jedne vladalačke dinastije ne za-visi od volje naroda, te se, kao i svako privatno pravo, ne može i ne sme krenjiti; u Francuskoj: stranka koja priznaje pravo na presto samo staroj lozi Bourbona; *madarski legitimisti* pristalice ponovnog dovodenja Habzburgovaca na kraljevski presto Madarske.
- legitimistički** (fr. *legitimiste*) koji je uz zakonitu vladu i *princip legitimitea*; up. *legitimitet*.
- legitimitet** (fr. *legitimite*) zakonitost, osnovanost na pravu; zakonito rođenje deteta; pravo na presto po rođenju; *princip legitimitea* princip po kome se ne mogu krenjiti prava naslednik vladalačkih dinastija.
- legograf** (lat. *lex, legis* zakon, *grapho* pišem) pisac zakona, sastavljam zakona.
- legografologija** (lat. *legere* čitati, grč. *lego* čitam, *grapho* pišem, *logfa*) nauka o či-[—] tanju i pisaju.
- legologija** (lat. *legere*, grč. *lego*, *logfa*) ština čitanja, znanje čitanja.
- leguan** (šp. *iguana*) zool. vrsta guštera u, žarkim predelima, naročito u tropskoj Americi, 1 / 2 m dug, meso mu je dobro za jelo.
- legulejizam** (lat. 1eh zakon, legulejus zakonski sittičar) rđavo advokatisanje, slepo držanje (ili: pridržavanje) zakonskih paragrafa.
- legumen** (lat. *legumen*) bog. mahuna.
- legumin** (lat. *legumen*) belančevinasta materija u plodovima mahunastih biljaka, slična *kazeiu*, biljni kazein.
- leguminoza** (nlat. *leguminosa*) hranljivi preparat koji se dobiva od brašna ploda mahunastih biljaka pomešanog sa brašnom pšenice ili raži; daje hranljive supe (ili: juhe) koje želudac lako vari.
- leguminoze** (nlat. *leguminosae*) pl. bog. mahunare, mahunaste biljke.
- legura** (ital. *legare*) v. *legatura*.
- leghorn** (po eng. imenu ital. grada *Livorna* — Leghorn) 1. vrsta belih kokoši, nastala ukrštanjem italijanskih i španskih kokoši; gaji se i kod nas; 2. vrsta pletenе slame za šesire i šešir od takve slame.
- Leda** (grč. Leda) kit. neobično lepa žena spartanskog kralja Tindareja, u koju se Zevs zaljubio i prilazio joj prerušen u labuda, dok se kupala; mati Kastora i Poluksa, lepe Jelene, Klitemnestre; omiljen predmet mnogih umetničkih dela; astr. ime jednog asteroida pronađenog 1856. god.
- ledent** (lat. *laedens*) *prav.* onaj koji nanosi uvredu, uvredilac.
- lederica** (nem. Leder koža) vrsta jabuke debele kožice, kožara.
- ledi** (eng. lady) izraz kojim se oslovljava otmena »sena ili devojka u Engleskoj, dama; Ledi, Bogorodica.
- ledizam** v. *ludizam*.

ledi-lajk (eng. lady-like) ono što odgovara jednoj otmenoj gospodi, što je u skladu sa položajem jedne *ledi*.

ledi petrones (eng. lady patroness) otmena gospoda kao pokroviteljica (npr. priredbe u dobrovorne svrhe).

ledirati (lat. laedere) oštetići, pokvariti, ozlediti, pozlediti; vredati, uvrediti; uskratiti, naneti (ili: pričiniti) štetu.

ledičan (nem. ledig) sam, koji živi kao samac, neoženjen; *ledična*, neodata.

leđen (pere. legen) v. *legen* 1.

leđere (ital. leggiere) *muz.* lako, s lakoćom, bez usiljavanja.

leđerisimo (ital. leggierissimo) *muz.* veoma lako, posve lako, bez imalo usil>avanja.

leđermente (ital. leggiermente) *muz.* v. *ledere*.

ležeran (fr. leger, legere, lat. levus) lak, neusil>en; lakomislen, brzoplet, nesmotren, nemaran; površan, aljkav.

ležernost (fr. legerete) lakoća; lakomislenost, nesmotrenost, nemarnost, brzople-tost, površnost, aljkavost.

Ležjon d'oner (fr. Legion d'honneur) veoma ugledan fr. orden „Legija časti“.

Ležjon etranžer (fr. Legion etrangere) „Stranačka legija“, trupa osnovana posle juliske revolucije u Francuskoj (1830) i sastavljena od političkih begunaca i puštolova svih naroda, pod komandom francuskih oficira; služila je za osiguranje francuskih prekomorskih i koloni j al-nih poseda.

lezbijka ženska osoba nenormalnih seksualnih sklonosti, koja se seksualno zadovoljava s drugom ženskom osobom (naziv prema grčkom ostrvu Lezbosu, gde je živila pesnikinja Sapfa, za koju se pričalo da vodi ljubav sa ženama).

lezbijski (grč. Lesbos) koji pripada ostrvu Lezbosu, koji potiče sa ostrva Lezbosa, u Egejskom moru; *lezbiska ljubav* neprirodno zadovoljavajuće spolnog nagona između dveju žena, po lezbijskoj pesnikinji Sapfi (*tribadija*).

lszginka vrsta kavkaskog narodnog plesa.

lezet (tur. lezzet) slast, užitak.

lezija (lat. laesio) *prav.* ozleda, povreda; vredanje, uvreda; oštećenje, pričinjavanje štete, zakidanje.

lezonit v. *lessonit*.

lezus (lat. laesus) *prav.* onaj koji je uvreden, pozleđen, oštećen.

lej^J (RU^M- leu) od 1868. novčane jedinica u Rumuniji = 100 *banija*.

lejbel v. *label*.

le(j)lek (tur. leylek) roda, štrk.

lekaža (nem. lecken curiti, isticati) *trg.* curenje iz oštećenih sudova, gubitak usled curenja; svota (ili: suma) koja se unosi u obračun na ime odbijanja od ukup-nog iznosa računa zbog curenja.

lek-daj (eng. lac-dye) naročita vrsta laka koja se upotrebljava poglavito za bojenje vune crvenom bojom.

lekisti v. *lakisti*.

leks (lat. lex, legis) zakon, zakonski predlog, zakonska odredba, propis, pravilo; *lege artis*(lat. lege artis) po zakonu umetnosti; prema propisu; *leks abrogata* (lat. 1eh abrogata) zakon koji više ne važi, ukinut zakon; *contra leges* (lat. contra leges) protivno zakonima.

leksika (grč. leksikon rečnik) sve reči jednog jezika, dijalekta ili nekog pisca.

leksikalan (lat. lexicalis) v. *leksički*.

leksikalije (nlat. lexicalia) pl. stvari koje se tiču rečnika ili koje spadaju u rečnik.

leksikograf (grč. lexikon rečnik, grapho pišem) pisac (ili: sastavljač) rečnika.

leksikografska (grč. lexikon, graphia) pisanje, sastavljanje rečnika.

leksikolog (grč. lexikon, logos) naučnik koji se bavi proučavanjem reči.

leksikologija (grč. lexikon, logia) nauka o rečnicima i njihovom sastavljanju.

leksikon (grč. lexikon sc. biblion) rečnik; pl. *leksika, rečnici*.

leksipireton (grč. lexis prestanak, presta-janje, pyretos groznična vatra) *med.* sredstvo (ili: lek) protiv groznice.

leksis (grč. lexis) *med.* popuštanje (ili: prestajanje) bolesti.

leksički (grč. lexikon rečnik) rečnički, koji spada u rečnik, koji se tiče rečnika; u obliku rečnika, npr. delo.

lektila (fr. lecture, nlat. lectura) čitanje; štivo, knjige ili gradivo koje treba pročitati uopšte ili za izvesno vreme, npr. u jednoj školskoj godini, školsko štivo.

lektor (lat. legere čitati, lector) čitalac, predavač; na univerzitetima: učitelj živih jezika, muzike i dr., koji ne mora imati akademski stepen; ispravljач, a i ocenjivač, rukopisa u izdavačkim predu-zećima.

lektorat (nlat. lectoratum) zvanje predavača i učitelja živih jezika na univerzitetu.

lektrisa (fr. lecturerice) čitateljka, prodavačica.

lektulus (lat. lectulus) *ned.* zavoj za uvezi-vanje u daščice (slomljenih ruku, nogu itd.).

lekatura (lat.) čitanje i jezičko popravljanje tekstova.

lekhorn (eng. leghorn) v. *leghorn*.

lekcijska (lat. lectio) nastava, obučavanje, predavanje, čas nastave; zadatak za učenje; odlomak iz biblijskih ili drugih crkvenih knjiga; grdnja, karanje; *očitati lekciju*, očitati vakelu, ukoriti, pokarati nekoga.

lekcionarijum (nlat. lectionarium) u katoličkoj crkvi: zbirka odlomaka iz Biblije koje se čitaju na bogosluženju (ako su iz evandelje = *evangelijarijum*, ako su iz apostolskih poslanica = *epistolarijum*, ako su iz oba = *pleiarijum*).

- lem** (nem. Lehm, glina, ilovača) lepak, vezi-vo, kit; uredaj za lemljenje (najčešće električni).
- lema** (grč. lemma) *fil.* prepostavka, *premi-sa*, pravilo koje jedna nauka uzajmno uže od druge neke nauke u kojoj je ono već dokazano, npr. neko pravilo koje fizika uzima od matematike; lozinka, geslo, *deviza; naslov* članka koji sadrži objašnjenje onoga o čemu se u članku govori; reč u rečniku kojoj se značenje opisuje.
- leming** (lat. *lemmus lemmus*) *zool.* arktička životinja slična poljskom mišu (glodar).
- lemiti** (nem. Lehm) lepiti lemom.
- lemniskata** (grč. *lemmkos* traka, zavoj) *geom.* naziv za izvesne zatvorene krive linije koje uopšte liče na ~ (brojku 8, osam).
- lemozitet** (grč. leme, lat. lema) *med.* krmelji-vost.
- lempira** novčana jedinica Hondurasa (= 100 centavosa).
- lemur** *zool.* vrsta polumajmuna iz fam. Lemuridae, kratkih ruku, dugih nogu, glave slične lisicama; živi na Madagaskaru i u tropskim predelima Afrike i Azije.
- lemuri** (lat. *lemures*) *pl. mit.* kod starih Rimljana: duše pokojnika, od kojih su dobre duše poštovane kao domaći bogovi (*lari*), a zle su tumarale kao noćne aveti.
- lemurije** (lat. *lemuria*) *pl. mit.* kod starih Rimljana: svečanosti koje su se slavile o ponoći 9, 11. i 13. maja radi otklanjanja zlih duhova od domova.
- lenger** (tur. lenger, ital. Gapsoga, fr. Gapsge, grč. ankyra) sidro, kotva.
- lengo** (fr. lingot) šipka, poluga, slitak (olova, zlata, srebra i dr.); *tip.* kvadrat za popunjavanje praznina.
- lendler** (nem. Landler) omiljeni ples stanovnika tzv. *Laidla*, u Gornjoj Austriji, u 3/8 i 3/4 takta.
- Lend-lease** (eng. Lend-lease acte) Zakon o zajmu i najmu, donet 1941. u Sjedinjenim Američkim Državama, na osnovu kojega se savezničkim vladama dodeljuje pomoć u materijalu, brodovima itd.
- lendlord** (eng. landlord) veliki posednik zemlje u Engleskoj, veleposednik, vlastelin.
- lenijencia** (lat. *lenientia*) *pl. med.* sredstva za uminjivanje (ili: ublažavanje) bolova; omekšavna sredstva, sredstva za omekšavanje.
- lenitiv** (nlat. *lenitivum*) *med.* sredstvo za uminjivanje (ili: ublažavanje) bola; takođe: *v. paliativ.*
- lenitivav** (nlat. *lenitivus*) ublažavan, koji ublažava, utolan, koji utoljava, koji umiri-RUje.
- leno** (nem. Lehn) zemlja ili imanje koje su, u sred. veku, vladari darivali svojim za-služnim ratnicima (*vazalima*, kletveni-cima) uz obavezu da im oni budu verni i odani u službi (jedan od osnovnih pojmovra)
- srednjovekovnog društvenog uređenja); *up. feud.*
- lenta** (rus. lenta) široka traka od sjajne skupocene tkanine na kojoj se nosi orden najviših stepena; obično se nosi ukoso preko grudi.
- lentando** (ital. *lentando*) *muz.* sa otezanjem, sve sporije i sporije.
- lentante** (ital. *lentante*) *muz.* v. *lentando.*
- lentescens** (lat. *lentescens*) *med.* koji se polako razvija, hroničan (za bolesti).
- lentiginozan** (lat. *lentiginosus*) *med.* lečajiv, koji ima po telu pege od sunca.
- lentigo** (lat. *lentigo*) *med.* pege po koži.
- lentikular** (lat. *lens* sočivo, leće, *lenticula-ris* sočivast) hirurški nož; u obliku sočiva.
- lentikularan** (lat. *lens*, *lenticularis*) u obliku sočiva, sočivast, lečast.
- lentitis** (lat. *lens*) *med.* zapaljenje (očnog) sočiva; *fakitis.*
- levto** (ital. lento) *muz.* lagano, otegnuto, sporo, natenane.
- I sito asai** (ital. *lento assai*) *muz.* veoma lagano.
- lenjinizam** učenje i delanje Vladimira Iliča Uljanova Lenjina (1870—1924) vode ruske revolucije, državnika i filozofa, koje je u suštini *marksizam*. Lenjin kaže: „Učenje Marksovo je svemoćno, jer je tačno.“ Lenjin je razvio marksizam u novim uslovima kapitalizma i klasne borbe proletarijata; obnovio je i ostvario revolucionarnu sadržinu marksizma, primenjujući ovaj naročito na ruske prilike i boreći se protiv oportunizma Druge internacionale. Lenjinovo razvijanje marksizma označeno je kao marksizam epoha imperializma i proleterske revolucije. Lenjin kaže: „Marksizam pobeduje već nesumnjivo sve druge ideologije radničkog pokreta . . . Ideološka borba revo-lucionarnog marksizma protiv revizio-nizma krajem devetnaestog veka jeste samo uvod u velike revolucionarne borbe proletarijata, koji uprkos svima kolebanjima i slabostima malograđanstvene korača u susret punoj pobedi svoje stvari.“
- lenjur** (nem. Lineal) poduža daščica za povlačenje pravih linija, vrstar.
- lenjo** (ital. legno) drvo; *kol lenjo* (ital. col legno) *muz.* drvetom gudala, a ne strukom (svirati).
- leone** novčana jedinica Sijera Leone = 100 centa.
- leonezas** (šp. leonesas) *trg.* vrsta najbolje španske vune.
- Leonida** (grč. Leonidas) slavni spartanski kralj (vladao od 488. pre n. e.) koji je 480. sa 300 Spartanaca i oko 6.000 saveznika junački branio Termopilski klanac od daleko nadmoćnije persijske vojske, koju je vodio Kserks, dok nije, izdajstvom Efi-jalta, poginuo sa svim vojnicima. Na spomeniku, u obliku lava, uklesane su reči:

- „Putniče, kad dođeš u Spartu, javi da smo pali pokoravajući se njenim zakonima.“
- Leonidi** (lat. leo, leonis lav) *astr.* roj meteora koji se javlja svake godine u prvoj polovini novembra kao da polazi iz sazvežđa Lava.
- leoninski stihovi metr.** heksametar i penta-metar kod kojih se kraj slikuje sa sredinom stiha, nazvani po jednom srednjovekovnom pesniku koji se zvao *Leo*.
- leoninski ugovor** (lat. *societas leonina*) nepravedan ugovor, po kome jedna strana vuće „lavovski deo“, tj. svu korist, a druga malo ili nimalo, poput onoga lava (lat. leo, leonis lav) u poznatoj Ezopovoj basni.
- leoninsko društvo** (lat. *societas leonina*) društvo, drugovanje s lavom; v. *leoninski ugovor*.
- leonsko zlato** lažno zlato koje se spravlja od čistog bakra i cinka, pozlaćeni bakar i cink, nazvano po španskoj varoši Leo-nu; *lionsko zlato*.
- leonsko srebro** lažno srebro, posrebren bakar; *leonsko cveće* veštačke cveće od posrebrene ili pozlaćene bakarne žice.
- leontijaza** (lat. leon, leontos lav) *med.* lice slično lavovskom usled čvornovitog za-debljanja kože kod gube i krasta, ili preterane razvijenosti viličnih kosti i krsti lica.
- leonard** (grč. leon lav, pardos panter) *zool.* afrički tigar, grabljiće životinja iz porodice mačaka, ali se hrani i biljem; živi u Africi, Persiji i Indiji.
- lepon** (reč stvorena od leopard i leon lav) mezeš lava i ženke leoparda (okočena dva u jednom japanskem zoološkom vrtu).
- lepeza** (tur. elpeza, elpeze) sprava (obično na sklapanje) kojom se žene, mašući njom, hlađe na vrućini.
- lepezan** *zool.* golub lepezasta repa.
- lepezast** koji liči na *lepezu*.
- lepidantičan** (grč. lepis, lepidos krljušt, ljuska, anthos cvet) *bog*, koji ima ljuskaste cvetove, sa ljuskastim cvetovima.
- lepidijum** (grč. lepidion) *bat.* gronica sa ljusčicama.
- lerido-** (grč. lepfs, lepidos) predmetak u složenicama sa značenjem: krljušt, ljuska, ljuskav, ljuskast.
- lepidodan** (grč. lepis, eidos oblik, vid) ljuskast, u obliku ljuski; *lepidodičan*.
- lepidodendron** (grč. lepis, dendron drvo) *geol.* vrsta okamenjenih, drvetu sličnih preči-ca sa rompskim lisnim oziljcima oblika ljuske na površini (naročito u karbon-skoj periodi).
- lepidodičan** (grč. lepis, eidos lik, oblik) v. *lepidodan*.
- leridoza** (grč. lepis, eidos) *med.* ljuskasto osipanje, krastanje.
- čepidoida** (grč. lepis, eidos) *zool.* ljuskasti šav lubanje.
- lepidolit** (grč. lepfs, lithos kamen) min. ljuskasti liskun ljubičastocrvene boje; *li-lalit*.
- lepidomelan** (grč. lepis, melas crni) *min.* mineral iz grupe crnog liskuna (biotita) sa znatnom količinom gvožđa.
- lepidoptera** (grč. lepis, pteron krilo, pero) *pl. zool.* leptiri i moljci.
- lepidopteriti** (grč. lepis, pteron, lithos kamen) *pl. geol.* otisci leptira u kamenu.
- lepidopterolog** (grč. lepis, pteron, logos) poznavalač leptira, zoolog koji proučava leptire i moljce.
- lepidopterologija** (grč. lepis, pteron, logfa) *zool.* nauka o leptirima i moljцима.
- lepidotičan** (grč. lepidotos) ljuskav, sa ljuskama, ljuščav.
- lepra** (grč. lepos ljuska, lepros ljuskav, krastav, gubav, lepra guba) *med.* guba, prokaza, hronično oboljenje koje izazivaju naročiti, tzv. *Hanzenovi* leprozni bacili.
- lepralgija** (grč. lepra guba, algos bol) *med.* bol mišića koji se pojavljuju pri oboljenju od gube.
- leproza** (grč. lepra) *med.* v. *lepra*.
- leprozan** (grč. lepra, lat. leprosus) bolestan od gube, gubav, prokažen.
- leprozerijum** (nlat. leproserium) *med.* v. leprozorijum.
- leprozorijum** (nlat. Iēprosorium) bolnica za gubavce.
- leprordan** (grč. lepra, eidos oblik, vid) *med.* sličan gubi, nalik na gubu.
- lepsis** (grč. lepsis uzimanje, hvatanje); pretpostavljanje, pretpostavka; *med.* napad (neke bolesti).
- lepta** (grč. leptos tanak, sitan, lepton) starogrčki bakarni novac; novogrčki sitan novac = 1/100 *drahme*.
- leptografski** (grč. leptos tanak, tanan, sitan, grapho pišem) napisan finim ili sitnim slovima.
- leptomerija** (grč. leptos, meros deo) sasto-janje od sitnih delova.
- leptoni** (grč. leptos) *fiz.* najfiniji sastojci materije; elektroni, atomi, joni i mole-kuli.
- leptonologija** (grč. leptos, logia) nauka o *leptonima*.
- leptotriks** (grč. leptos, thrix vlas, dlaka) *med.* vrsta bakterija kojih ima naročito mnogo u šupljim Zubima.
- leptotrihija** (grč. leptos, thrix, trichos vlas, dlaka) fina, tanka kosa; finoča perja.
- leptofilan** (grč. leptos, phyllon list) *bot.* tankolist, koji ima tanko lišće.
- leptofonija** (grč. leptos, phone glas) tanko-glasnost, finoča glasa.
- leptofohra** (grč. leptos, chroia koža) tanka i fina koža.
- leptocefalija** (grč. leptos, kephale glava) uskoglavost, jedan oblik *dolihcefalije*.
- lereza** (grč. lereo) benetanje, lud i detinjast govor; naročito: podetinjavanje u dubokoj starosti.

lerzolit min. dubinsko-magmatska stena zr-naste strukture, spada u *peridotite*.

lesija (lat. laesio) prav. v. *lezija*.

leso (ital. lessso) muz. v. *lesto*.

lesonit obično: *lesonit ploče*—presovane ploče od drvenih vlakana i veštačke smole; služe za izolaciju zvuka i topote; imaju primenu i u izradi montažnih zgrada, stolarije, nameštaja i pregrada; *lezonit*.

lesto (ital. lesto) muz. živo, živahno, lako.

Leta (grč. Lethe) 1. mit. boginja noći i svega skrivenog kod starih Grka, mati Apolona i Artemide (kod Rimljana: Latona); astr. asteroid pronađen 1861. god.

Leta (grč. Leše) 2. nit. reka zaborava u podzemnom svetu iz koje se, po verovanju starih Grka, oni što silaze u podzemni svet napiju vode i zaborave sve što su preživeli ranije; fig. zaborav, zaborav-nost.

letalan (lat. letalis) smrtan, smrtonosan; *egzitus letalis* (lat. exitus letalis) smrtonosan ishod.

letalitet (nlat. letalitas) smrtonosnost, ubitačnost; smrtnost.

letargija (grč. lethargia, lethe zaborav) ned. bolesna želja za spavanjem, bolest spavanja, obamrlost, tromost, neosetljivost; fig. nemar, krajnja nemarnost.

letargičan (grč. lethargia) bolesno spavljiv, bolesno pospan, obamro, trom, neosetljiv; krajnje nemaran.

L'eta s'e moa (fr. L'état c'est moi) Država sam ja (izreka koju pripisuju fr. kralju Luju XIV radi označavanja njegovog apsolutizma).

logera (ital. lettera) pismo; *letera di kam-bio* (ital. lettera di cambio) trg. menično pismo, menica.

letest novelti (eng. latest novelty) trg. poslednja novost, tj. najnoviji trgovачki ar-tikl.

letifikancija (lat. laeticanticia) pl. med. sredstva za okrepljivanje (ili: razvedravanje, oživljavanje).

letovaTM (nem. loten) spajati dva metala pomoću naročite smese za lemljenje, *le-miti*.

let de gros (fr. lettre de grosse) u trgovачkom pravu: pismo kojim se osigurava brod za slučaj nesreće.

let de kreans (fr. lettre de creance) akreditivno pismo; istraživanje.

let de repi (fr. lettre de repit) trg. pismo kojim se nekom dužniku odlaže rok plaćanja duga.

let de šanž (fr. lettre de change) trg. menično pismo, menica.

leuka (grč. leuke) med. bela tuba.

leukangitis (grč. leuko beo, angos sud) med. zapaljenje limfnih sudova.

leukemiјa (grč. leukos beo, haima krv) med. belokrvnost, oboljenje organa koji stvaraju krv pri kojem se bela krvna zrnca

(leukociti) izvanredno umnožavaju, a crvena smanjuju.

lsuketiopija (grč. leukos, Aithiops Etiop-ljanin) med. v. *albinizam*.

leuko- (grč. leukos) predmetak u složenica-ma sa značenjem: beo, beli.

leukoblastičan (grč. leukos, blastos klica, izdanak) med. koji se tiče stvaranja belih krvnih zrnaca.

leukoderma (grč. leukos, ḫerma) med. v. *leukodermija*.

leukodermija (grč. leukós, ḫerma koža) med. v. *albinizam*; takođe: stalna bela, bespigmentna mesta na koži, dobivaju se od rođenja ili usled bolesti, npr. sifilisa ili zapaljenja živaca.

leukoza v. *leukemija*.

leukoma (grč. leukoma) med. bela mrlja na rožnjači (oka), kao posledica zapaljenja.

leukomatozan (grč. leukoma) med. koji boluje od *leukome*.

leukopatija (grč. leukos, pathos bol, bolest) med. bledoća, malokrvnost.

leukopatičan (grč. leukos, pathos) med. bled, malokrvan.

leukopenija (grč. leukos, perua siromaštvo, potrebitost) med. smanjivanje broja belih krvnih zrnaca.

leukoplakija (grč. leukos, plāsi obrazovanje, uobičavanje) med. stvaranje belih, sjajnih, sedefu sličnih belega na sluzokozji jezika i usta, naročito kod pušača; teško se leči i dosta često prelazi u rak.

leukoplasti (grč. leukos, plasso obrazujem, tvorim) bog. mala, bezbojna tela oblika lopte ili elipsoida koja imaju sposobnost da se, prema potrebi, pretvaraju u *hloroplaste ili hromoplaste*.

leukorea (grč. leukos, geb tečem, curim) med. belo pranje kod žena.

leukotom (grč. leukos, terano sečem) med. hirurški instrumenat kojim se vrši *leukotomija*.

leukotomiјa (grč. leukos, temno) med. presecanje izvesnih vlakana u beloj moždanoj supstanciji u cilju lečenja izvesnih duševnih poremećaja i oboljenja.

leukofan (grč. leukos, phamo sijam, svetlim) min. beo i sjajan mineral; naročito ga ima u Norveškoj.

leukofobija (grč. leukos, phobos strah) med. strah od bele boje.

leukociti (grč. leukos, kytos šuplje telo, šupalj sud) pl. zool. bela krvna zrnca.

leukocitoza (grč. leukos, kytos šuplje telo, šupalj sud) med. prolazno umnožavanje belih krvnih zrnaca, za vreme trudnoće, kod novorođenčadi, zatim posle velikog gubitka krvi, kod zaraznih bolesti (npr. šarlaha, sepse, pneumonije i dr.).

leut (ital. leuto, liuto) 1. muz. v. *lauta*; 2. vrsta malog ribarskog broda (za bacanje i izvlačenje mreže).

leucizam (grč. leukos) med. v. *albinizam*.

leucin (grč. leukos, nem. Leuzin) *hek.* prva izlovana aminokiselina, sastavni deo mnogih belančevina.

leucit (grč. leukos) *min.* mineral, silikat aluminijsuma i kalijuma, beličast, vulkanskog porekla; naročito važan za dobijanje metalnog aluminijsuma.

leucitis (grč. leukos) *ned.* zapaljenje beonjače (oka).

leceder (nem. Lebzelter) onaj koji pravi razne kolače s medom; *licitar*.

lecitin (grč. lekithos žumance) *fiziol.* karakterističan sastojak mozga, živaca i žumanca, ima ga i u životinjskim i biljnim organizmima, sadrži fosfora, spada u *lipoid*.

lecitoblast (grč. lekithos, blastos klica, izdanak) *fiznol.* žumanačna žlezda.

lešina (pere. laše, tur. les, nem. Leiche) mrtvo telo čoveka ili životinje; strvina.

li (eng. 1ea) 1. engleska mera za konac= 1, 1V₂ ili 2 arda.

li (eng. lee side) 2. *kor.* strana zaklonjena od vетра, tj. strana koja je u zavetru, zavetrina.

li 3. kineska mera za dužinu (576 t).

liander v. *oleander*.

livade (arap. lubbada, pere. lebad) kratka ženska gornja haljina.

libanomant (grč. Ifbanos tamjan, mantis prorok) onaj koji proriče (ili: tata) po mirisu tamjana.

libanomangmja (grč. Ifbanos tamjan, manteia proricanje) proricanje, gatanje po mirisu tamjana.

libel (lat. libellus) knjižica, mali spis; *prav.* pismo, pismena molba, pismena tužba; ismevački spis, pamflet, pask-vila.

libela (lat. libella) 1. *zal.* ravnjača, ravno-mer, vodena vaga u kojoj se, iznad tečnosti (etra), u jednoj blago savijenoj cevi nalazi mehur vazduha (služi za iznalaženje vo-doravnog položaja); *vaservaga*; 2. *zool.* vi-linski konjic, insekat lepe boje sa četiri mrežaste krilca; 3. vrsta ukosnice.

libelant (nlat. libellans) pisac ismevačkih spisa, paskvila, pamfleta.

libelirati (lat. libella) 1. ispitivati i iznalaziti vodoravan položaj pomoću ravnjače; *up. libela*.

libelirati (lat. libellus) 2. *prav.* podneti (ili: podnosit) pismenu molbu ili tužbu.

libelist(a) (lat. libellus) v. *libelant*.

liberal (lat. liberalis) čovek slobodouman i napredak; član liberalne stranke.

liberalan (lat. liberalis) slobodouman, koji nema predasuda, napredan, slobodnjački; plemenit, blagoradan, blag, dobroćudan; podatljiv, darežljiv; *supr.* *konzervativac*.

liberalizam (lat. liberalis slobodan) 1. prvobitno: slobodoumlje, slobodarstvo; 2. buržoaski politički i ideološki pravac koji se u doba feudalizma borio za poli-

tičke slobode: slobodu mišljenja i delanja; 3. prihvatanje različitih vidova buržoaskog (političkog i ekonomskog) sistema i buržoaske ideologije, kao i pokušaj njihovog infiltriranja u teoriju i praksu socijalizma; blagonaklon, pomir-ljiv stav prema neprijateljima, prema neprijateljskoj ideologiji, prema negativnim pojavama uopšte; 4. teorija i praksa neograničene slobode tržišta; 5. pomirljivost, suvišna popustljivost.

liberalizacija (lat. liber slobodan) proces oslobađanja spoljne trgovine od ograničenja koja sputavaju njen slobodni razvoj; oslobađanje uvoza od količinskih ograničenja.

liberalizirati (fr. liberaliser) praviti što ili koga slobodoumnim, staviti se na slobodrumne osnove; pokazivati se (ili: ponašati) kao slobodouman i napredan čovek.

liberalistički (lat. liberalis) slobodouman na način nezgodan i štetan.

liberalitet (lat. liberalitas) slobodouumno i plemenito mišljenje, slobodoumnost; plemenitost, darežljivost.

liberator (lat. liberator) oslobođilac; leteća tvrđava, vrsta velikih aviona bombardera u Sjedinjenim Državama Amerike (U drugom svetskom ratu).

liberatoran (lat. liberare oslobođiti) oslobođajući; *prav.* *liberatorna presuda* presuda kojom se optuženik oslobođa krvice.

liberatorijum (nlat. liberatorium) v. *apsolutorijum*.

liberacija (lat. liberare oslobođiti, libera-tio) oslobođenje, puštanje na slobodu; proglašenje za nevinog na sudu.

Libertas (lat. Libertas) *mit.* boginja slobode kod starih Rimljana.

liberte (fr. liberte) sloboda; *liberte, egali-te, fraternite* (fr. Liberte, egalitš, frater-nite) čuvena lozinka francuske revolucije, koju je izneo junja 1793. Klub Cordeliers; ona je bila i zvanično geslo Druge republike (1848—1852).

libertina (lat. libertinus) dubrovački srebrni novac iz HUŠ v.

libertinizam (nlat. libertinismus) težnja (ili: žudnja) za slobodom, slobodnjaštvo; učenje o slobodi.

liberticid (nlat. liberticidus) onaj koji ubija slobodu, ubica slobode, tj. onaj koji ruši ili ukida slobodu.

liberum arbitrijum (lat. liberum arbitrium) *fil.* slobodna volja, sloboda volje, sloboda opredeljivanja.

liberum isto (lat. liberum veto) pravo slobodnog odričanja ili uskraćivanja, do 1791. zakonsko pravo svakog člana poljske skupštine da, glasanjem protiv, osuđeti donošenje neke odluke.

libidinist(a) (lat. libido požuda) slado-strasnik, pohotljivac, razvratnik.

- libidinozan** (lat. libidinosus) sladostrasan, pohotljiv, čulan, razvratan.
- libido** (lat. libido požuda) seksualna strast, sladostrašće, povećan spolni nagon, pohotljivost, pohota; *psih.* psihička energija, tj. intenzitet psihičkog procesa, njegova psihološke vrednost (Jung).
- libitum** (lat. libitum) volja, nahodenje, dopadanje, cef: *ad libitum* (lat. ad libitum) ili *pro libito* (lat. pro libito) po volji, po nahodenju, npr. pevati; *lubitum*.
- libra** (lat. libra vaga) mera za težinu.
- libracija** (lat. libratio) astr. prividno kolebanje Meseca usled njegovog nejednakog kretanja eliptičnom putanjom čija je ravan nagnuta za 5° prema *eklipticu* usled nagnutosti njegove ose za l'Aj" prema upravnoj na ravan ekliptike; to je uzrok što možemo, umesto polovine, posmatrati gotovo "Lo Mesećeve površine.
- libretist(a)** (ital. librettista) pisac teksta za operu, pesnik *libreta*.
- libreto** (ital. libretto) knjižica, naročito sa tekstom opere ili operete; reči opere.
- live** (fr. livet) poslednji po redu igrač u bili j zru.
- lividan** (lat. lividus) olovne boje, modar, modrikast, boje kao zemlja; fig. zavidan, zloban, pakostan.
- lividitet** (lat. lividitas) olovna boja, modrina; fig. zavist, pakost.
- livor** (lat. livor) med. modrica.
- livra** (fr. livre) funta; = *livra sterlina*; ^, *sterling*.
- livrezon** (fr. livraison, lat. liberatio) trg. isporuka, predavanje, predaja (robe).
- livreja** (fr. livree, ital. livrea, uni. librea) prvo bitno: ograč i dr. koje je fr. kralj, o naročito svečanim prilikama, davao svojim stegnošama i gardistima; docnije: jednoobrazno odelo koje nosi послuga i vratar u jednoj otmenoj kući, dvoru itd., služiteljska uniforma.
- lig** (eng. league) engleska mera za dužinu: na suvu = 4,827 km, na moru = 5,565 km.
- liga** (šp., ital. liga, fr. ligue) savez, društvo, udruženje, zajednica; savez vladalaca ili država; *Liga naroda* Društvo naroda, nekadašnje udruženje država osnovano posle prvog svetskog rata radi rešavanja međunarodnih sporova mirnim putem, sa sedištem u Ženevi.
- ligada** (fr. ligade) mač. izvijanje ili izbijanje protivniku mača iz ruke jednim kružnim pljoštimičnim pokretom mača.
- ligament** (lat. ligamentum) alat. žiličasta tvorevina pomoću koje se većina delova kostura drži u vezi, vezu, žila; tip. dvostruka slova, slivena slova, npr. oz.
- litar** (od fr. Iop lav i *tigar*) melez lava i tigrice, odnosno tigra i lavice; *lagar*.
- ligato** (ital. ligato) muz. vezano, spojeno, sli-veno; *legato*.
- li ga tu ra** (lat. ligatura) muz. spajanje dveju nota iste visine ili više nota nejednake visine lukom (p); *tip.* spajanje dvaju slova (npr. se); *med.* podvezivanje vena, podveza za vene; zavoj, omot knjige.
- ligacija** (lat. ligatio) *med.* hirurški zavoj.
- igel tender** (eng. legal tender) fin. primanje od strane engleskih državnih blagajni novčanica koje izdaju pojedine banke u Engleskoj, pošto se te novčanice prethodno proglaše valjanim sredstvom plaćanja.
- ligeštel** (nem. Liegestuhl) stolica (bašten-ska) za ležanje i odmaranje; *šezlong*.
- ligirati** (lat. ligare) u mačevanju: izvesti *ligadu*; *ligirati metale v. legirati 2*.
- ligista(a)** (šp., ital. liga) član lige, saveznik.
- ligmus** (grč. lygmos štucanje) *med.* grčevito štucanje.
- lišin** (lat. lignum drvo) drvena materija.
- lignit** (lat. lignum) vrsta mrkoga uglja na kojem se vide tragovi porekla od drveta.
- lignozan** (lat. lignosus) drvenast, sličan drvetu, kao drvo.
- lignozitet** (nlat. lignositas) drvenastost, sličnost drvetu.
- lignolit** (lat. lignum drvo, grč. lithos kamen) v. *ksilolit*.
- lignoston** (lat. lignositas) kameno drvo; dobiva se vrćim presovanjem drvenih gredica, prethodno impregnisanih nekim hemikalijama; služi kao zamena egzotičnih vrsta tvrdog drveta za izradu mašinskih delova u tekstilnoj industriji, podmetača za železničke šine i dr.
- ignum** (lat. lignum) drvo.
- lid** (nem. Lied) muz. solo-pesma uz klavirsku pratnju, naročito u doba romantizma.
- lider** (eng. lead, leader) upravnik, vođa, prvak; *lider stranke* vođa (ili: prvak) stranke; *liding artikl* (eng. leading artic-1e) u novinama: uvodni članak, uvodnik.
- ličijski kamen** (lat. lydius lapis) min. v. *lidit*.
- lidit** (lat. lydius sc. lapis) min. *ftanit* sa mnogo ugljena, služi za ispitivanje čistoće zlata u zlatnim predmetima.
- lido** (ital. lido, lat. litus morska obala, žalo) obala; peščani sprudovi iznad morske površine, obično dugački i uzani, često u obliku ostrvskog lanca; naročito: obala jako utvrđenog ostrva Malamoko, koji deli lagune Venecije od Jadranskog mora.
- liza** (grč. lysis drešenje) razrešenje, otkup, oslobođenje; *med.* postepeno kretanje nabolje jedne bolesti, naročito groznicе (*supr. kriza*).
- lizeza** (fr. liseuse) čitačica; ženska gornja haljina koja se oblači pri čitanju; belega od kartona, značka, obično u obliku nožića, za označavanje strane u knjizi na kojoj se stalo u čitanju; sto za čitanje.
- lizin hem.** aminokiselina C₆H₁₄N₂C>3, sasto-jak mnogih belančevina, bitan sastavni deo ishrane.

lizini *hem.* materije u krvnom serumu koje rastvaraju bakterije ili eritrocite.

lizne (grč. *lysis*) v. *liza*.

lizol (grč. *lysis* rastvaranje, lat. *oleum ulje*) *hem.* veoma jako dezinfekcionalno i antisep-tično sredstvo, dobija se mešanjem krezo-la sa ricinusnim ili lanenim uljem, otrovno.

lizoform (grč. *lysis* rastvaranje, lat. *forma oblik*) *hem.* dezinfekcionalno sredstvo, složene od formaldehida i sapuna.

lijas (eng. *lias*, fr. *liais*) *kol.* donji slojevi jurske formacije koji se sastoje od plavog glinovitog krečnjaka.

lijen (lat. *Iep*) *anat.* slezina.

lijevalan (nlat. *lienalis*) *zool.* slezinski, koji se tiče slezine.

lijenterija (grč. *leios* gladak; podjednako tečan, bez grumuljica, enteron crevo) *med.* jak proliv, srđobolja.

lijerica (grč. *lyra*) gudački narodni instrumenat u upotrebi na Primorju, građen iz jednog komada; ima tri žice preko kojih se vuče primitivnim gudalom; služi za pratnju igre, plesa.

likaitropija (grč. *lykos* vuk, *anthropos* čovek) *med.* vrsta ludila koja se sastoji u tome što bolesnik uobrazi da se pretvorio ili da se može pretvoriti u vuka (bolest koja je naročito mnogo bilo u starom i srednjem veku).

likvacija (lat. *liquatio*) utečnjavanje, utečnjenje; topljenje, rastapanje, izdvajanje metalna topljenjem.

likventan (lat. *liquens*) tečan; *fig.* jasan, razumljiv.

likvescencija (nlat. *liquefentia*) utečnjavanje, topljenje, pretvaranje u tečnost.

likvescrati (lat. *liquefere*) utečnjavati se, pretvarati se u tečnost, topiti se.

likvefakcija (nlat. *liquefactio*) utečnjavanje, utečnjenje; utečnjenost; topljenje, rastapanje, pretvaranje čvrstih tela u tečna.

likvidan (lat. *liquidus* tečan); *trg.* *jasan** čist, pravilan, izvestan, pouzdani; *lik-vidna sredstva* u *trg.* bilansu: ona aktiva koja se brzo i bez većih napora i teškoća može upotrebiti kao sredstvo plaćanja, ili pretvoriti u sredstvo za plaćanje, npr. gotov novac, istraživanje kod banke, dobre menice, sigurna potraživanja i dr.

likvidant (nlat. *liquidans*) poverilac koji putem suda opominje dužnika i traži isplatu svog potraživanja.

likvidat (nlat. *liquidatus*) tuženi dužnik, dužnik od koga poverilac preko suda traži vraćanje duga.

likvidator (nlat. *liquidator*) lice koje vrši obračunavanje i raščićavanje računa, predstavnik ili zastupnik mase, obračunavalac, raspravnik.

likvidatura (lat. *liquidare*, nem. *Liquidatur*) kancelarija, odeljenje uz blagajnu koje likvidira račune.

likvidacija (nlat. *liquidatio*) *trg.* obračunavanje, prečišćavanje, raščićavanje, ra-sprodavanje, rasprodaja; obračunavanje troškova; napuštanje i prestanak neke radnje ili posla i sve što je s tim u vezi; plaćanje dugova; *likvidacioni odbor* odbor kome je zadatak konačno raščićavanje stvari jedne radnje, trgovackog preduzeća, banke, ustanove itd.; *likvidacioni termin rok* koji sud odredi poveriocima za podnošenje prijava njihovih potraživanja.

likvide (lat. *liquidae sc. litterae*) *pl. gram.* tekući glasovi, suglasnici l, r, lj; *supr. mute*.

likvidirati (nlat. *liquidare*) *trg.* precistiti, srediti, raspraviti; međusobne potraživanja obračunati; obustaviti plaćanja; postepeno napustiti neki posao rasproda-jom robe, raspusti™ neko trgovacke društvo, postepeno ugasiti neku trgovacku kuću ili posao; izvesti obračun troškova koje treba platiti, izvršiti konačno obračunavanje, obračunati; raspro-davati; smaći, ukloniti.

likviditet (lat. *liquiditas*) tečnost, tečno stanje; *trg.* odnos sredstava kojima raspolaže neko trgovacke preduzeće prema obavezama kojima uskoro dolazi rok plaćanja.

likvidnost (lat. *liquiditas*) v. *likviditet*.

likvidum (lat. *liquidum*) nešto tečno, tečnost; *trg.* jasno dokazano istraživanje, jasno dokazan dug.

likvor (lat. *liquor*) tečnost; alkohol, *spiritus*; *med.* rastvor nekog čvrstog tela koje se daje u kapljicama; naročito: kičmena tečnost koja se nalazi pod mrežastom opnom, a postaje lučenjem u mozgu.

liker (fr. *liqueur*) fina rakija sa dodatkom šećera, biljnog ekstrakta, eteričnih ulja, voćnih esencija itd.

likoreksija (grč. *lykos* vuk, *orexis* žudnja, prohtje) *med.* osećanje strašne gladi.

liksivijacija (nlat. *lixiviatio*, lat. *lixivia lug, ced*) iskuvavanje u ceđu, luženje.

liksija (lat. *lixivia lug, ced*).

liktori (lat. *lictores*) *pl.* sluge i pratioci najviših državnih činovnika kod starih Rimljana (diktatora, konzula i pretora); oni su nosili pred svojim gospodarima snopove pruća (*fasces*), iz čije je sredine strčale sekira, kao znak sudske vlasti; inače su bili u svemu slepi izvršioci volje svojih gospodara.

ilia (fr. *lilas*, šp., eng. *Sas*, tur. *leilak*) *bog.* jorgovan, ljiljak; boja jorgovana, boja ljiljka, tj. otvorena plavo-rumenasta boja.

ilacin (fr. *lilas*) *hem.* gorka materija koja se dobiva od listova i lisnih pupoljaka jorgovana.

iliija (lat. *lilium*, grč. *leipion*) *bog.* ljiljan.

iliijacee (nlat. *llaseae*) *pl. bog.* ljiljani.

Liliput izmišljena zemlja čiji su stanovnici (*Liliputanci*) veliki koliko palac

- (u Swiftovim „Guliverovim putovanjima“).
- Liliputanac** stanovnik zemlje *Liliput*, visok kao palac; *fig.* čovek duševno ili telesne mali i zakržljao; *fig.* protivnik koji je za preziranje.
- lim** (ital. lamina) tanka ploča gvožđa; *pleh*.
- lima** (grč. lelmma) 1. *muz.* veoma mala pauza, počivka, *interval*.
- lima** (ital. lima) 2. turpija, rašpa.
- limakografija** (grč. leimax, lat. limax puž golač, graphia) *zool.* opisivanje puževa.
- limakologija** (grč. lefmax puž golač, logia) *zool.* nauka o puževima.
- liman** (rus., tur., grč. limen luka, zaliv) močvaran zaliv ili morski rukavac u Rusiji, naročito ušće reke koje je proši-reno u prostran morski rukavac.
- limanhija** (grč. limos glad, ancho davim, mučim) skapavanje od gladi, smrt od gladi.
- limatura** (nlat. limatura) opiljci, ostrušći, strugotina od turpijanja.
- limacee** (lat. limax puž golač, limaceae) *pl. zool.* puževi.
- limburgit** (po gradu Limburgu u Belgiji) *mm.* vrsta magmatske, vulkanske stene; očvrsla na površini; sadrži veću količinu *al-kalija*.
- limbus** (lat. limbus) ivica, rub, porub na haljinama; na instrumentima za merenje uglova: ivica kruga podelejena na stepene, minute; po učenju rimokat. crkve: *limbus infantum* (lat. limbus infantum) odvojeno mesto pored pakla u kome borave deca koja su umrla nekrštena, sve dok se ne očiste od naslednog greha i time postanu sposobna da uđu u raj; *limbus patrum* (lat. limbus patrum) slično predvorje pakla u kome su boravili sveti i bogougodni ljudi Starog zaveta, dok ih nije Hristos odatile oslobođio svojim pobedičkim silaskom u podzemni svet.
- limenoreutika** (grč. limen luka, zaliv; pribrežište, egeipab istražujem, težim za) nauka o moreplovstvu, naročito o upravljanju brodom, o krmarenju.
- limes** (lat. limes) 1. granica; granica nekadašnje rimske države; 2. *mat.* naziv za graničnu vrednost funkcije.
- limit** (lat. limes, fr. limite) *trg. v. limitum*.
- limitativan** (nlat. limitativus) ograničavan, koji ograničava, ograničavajući; *limitativan sud log.* sud koji je po svom obliku potvrđan, ali sadrži negativan predikat (S je non-R), npr.: Duša je besmrtna.
- limitacija** (lat. limitatio) ograničavanje, ograničenje; određen rok, propisan rok.
- limited** (eng. to limit) ograničiti, limited) ograničen, tačno utvrđen, određen; kao sastavni deo naslova akcionarskih društava u Engleskoj, znači: da članovi toga društva jamče za dugove društva samo u visini iznosa kapitala koji su uložili, društvo sa ograničenim jamstvom (*limi-*
- ted kompani* — limited company); kao skraćenica: Itd. ili Id.
- limitiran** (lat. limes granica, limitatus) ograničen, utvrđen, tačno određen.
- limitirati** (lat. limitare, eng. to limit) ograničiti, ograničavaTM, omeđiti, omedava-ti; tačno odrediti, propisati cenu ili kurs nekoj robi, naročito hartijama od vrednosti.
- limito** (ital. limito) *trg. v. limitum*.
- limit(um)** (lat. limes, limitis granica, međa) *trg.* najviša i najniža utvrđena cena, granica kursa; granica kredita koji jedan trgovac daje drugom.
- limnade** (grč. limne jezero, ribnjak) *pl. mit.* jezerkinje vile, vodene nimfe.
- limnograf** (grč. limne jezero, grapho) *v. limnograf.*
- limnimetar** (grč. limne, metron mera) sprava koja automatski obeležava promene nivoa vode u jezerima.
- limnobiologija** (grč. limne stajača voda, ribnjak, jezero, bios život, logos govor, reč) grana biologije koja proučava živa bića i njihov život u kopnenim, uglavnom slatkim, vodama.
- limnograf** (grč. limne, grapho pišem) na-prava koja automatski beleži vodostanje; *limnografska krivulja* linija koja pokazuje promene u kretanju vodostanja.
- limnolog** (grč. limne, logos reč, govor) naučnik koji se bavi proučavanjem kopnenih voda (reka, jezera).
- limnologija** (grč. limne, logia) nauka koja proučava sve što je u vezi sa jezerima i slatkim vodama uopšte, deo hidrografije.
- limoza** (grč. limos glad) *med.* bolesno osećanje gladi, neodoljiv prohtev za jelom.
- limoktonija** (grč. limoktonia) ubijanje gladu, smrt od gladi.
- limonin** (ital. limone, fr. limon, eng. lemon, arap. laimun) *hem.* gorka materija koju sadrže limunove semenke.
- limonit** (grč. leimon luka, livada, navodnjena ravnica) *min.* veoma važna ruda gvožđa; oksid gvožđa sa vodom, prvobitni oblik gvozdene rude iz vodenog rastvora; boje je zute ili mrke, često izmešan sa glinom, gradi žutu prašnjavu masu (*žuta okra*), koja se upotrebljava za boju.
- limoterapija** (grč. limos -glad, therapeuo lečim) *med.* lečenje pomoću gladovanja.
- limpidan** (lat. limpidus) bistar, jasan, providan.
- limuzina** (fr. limousine) vrsta zatvorenih kola, naročito zatvorenih automobila (naziv po francuskoj provinciji *Limu-zen*).
- limunade** (fr. limonade, ital. limonata) piće za osvežavanje od limunova soka, šećera i vode.
- limfa** (lat. lympha ili limpha voda) *fiziol.* belančevinasta, bezbojna ili pomalo žučkasta tečnost koju grade krvna plazma i

bela krvna zrnca i koja obiliva tkiva i ćelije u organizmu, bela krv; *bog.* vodenast sok u bijjkama.

limfadenitis (lat. *lympha*, grč. *aden* žlezda) *med.* zapaljenje limfnih žlezda.

limfadenom (lat. *lympha*, grč. *aden*) *med.* otok limfnih žlezda.

limfangiom (lat. *lympha*, grč. *angeion* sud) *med.* otok koji se obrazovao iz proširenih limfnih sudova.

limfangitis (lat. *lyrapha*, grč. *angeion*) *med.* zapaljenje limfnih sudova.

limfatican (lat. *lymphaticus*) *fiziol.* v. *limfni*; *limfatičan temperamenat* v. *flegmatik*.

limfni (lat. *lymphaticus*) *fiziol.* koji se tiče *limfe*, koji pripada limfi; *limfni sistem* sistem limfnih sudova koji se nalaze u svima organima čovečjeg tela a kojima je cilj da tkivnu tečnost, koja je izvan krvnih sudova, skuplja i ponovo dovodi u krv, od koje je i postala; *limfni sudovi* tanke, venama slične cevčice.

limfo- (lat. *lympha* ili *limpha*) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, tj. bela krv; v. *limfa*.

limfoza (lat. *lympha*) *fiziol.* obrazovanje (ili: stvaranje) limfe u limfnim sudovima.

limfoidan (lat. *lympha*, grč. *eidos* oblik, vid) *fiziol.* sličan limfi; *limfoidno tkivo* tkivo slično tkivu limfnih žlezda.

limfom (lat. *lympha*, grč. nastavak -oma kao u reči karcinom) *med.* v. *limfadenom*.

limfopenija (lat. *lympha*, grč. *penia* siromaštvo) *med.* smanjeni broj limfocita u perifernoj krvi.

limfosarkom (lat. *lympha*, grč. *sarkoma* izraštaj mesa) *med.* maligni (zločudni) izraštaj koji nastaje u limfnom tkivu iz atipičnih limfocita.

limfotok (lat. *circulatio lymphae*) *fiziol.* opticanje limfne tečnosti telom.

limfotomija (lat. *lympha*, grč. *tome* sečenje, rezanje) *med.* operacija limfnih sudova.

limfociti (lat. *lympha*, grč. *kytos* šuplje telo, bokast sud) *fiziol.* mala bela krvna zrnca, limfne ćelije.

limfocitoza (lat. *lympha*, grč. *kytos*) *med.* bolesno namnožavanje *limfocita* u krvi.

linament (lat. *linum lan*, *linamentum* iščimkano platno) šarpija.

lingvalan (lat. *lingualis*) jezični, koji se tiče jezika, koji pripada jeziku.

lingafon (lat. *lingua* jezik, *phone* glas) serija gramofonskih ploča na koje je snimljen potpuni tečaj (kurs) za učenje nekog stranog jezika (kod nas se često čuje pogrešan oblik *lingafon*).

lingvista(a) (lat. *lingua*, fr. *linguiste*) jezičar, znalac jezika, onaj koji se bavi proučavanjem jezika.

lingvistika (fr. *linguistique*) nauka o jeziku, nauka analitičkog karaktera kojoj je

zadatak da činjenice koje je prikupila *filologija* svestrano analizira, utvrđi njihove veze i uzroke, i da tako otkrije i utvrđi opštu zakonitost u životu i razvitku jezika.

lingvistički (fr. *linguistique*) koji se tiče nauke o jeziku, koji pripada nauci o jeziku.

lingviforman (lat. *lingua* jezik, forma oblik) jezičast, u obliku jezika.

lingvičan (lat. *lingua* jezik) jezički, govorni, koji se tiče govora, koji je u vezi s govorom.

lingijada (po imenu osnivača švedske gimnastike P. H. Lingu) sp. slet švedske gimnastike (prva lingijada održana je 1939, a druga, i poslednja, 1949).

lingula (lat. *lingula*) mali jezik, jezičak; *zool.* školjka iz reda *brahiopoda*.

linea (lat. *linea*) v. *linija*; a *linea* ili *alinea* (lat. a *linea*) spreda, iz početka, iznova; odeljak, odsek, pasus, nov red.

linea alba (lat. *linea alba*) *zool.* bela linija, traka žila u sredini trbuha, gde su mišići međusobno srasli.

linea ascendens (lat. *linea ascendens*) *prav.* linija srodstva koja se penje, uzlazna linija (roditelji, dedovi, pradedovi itd.).

linea descendens (lat. *linea descendens*) *prav.* linija srodstva koja ide naniže, silazna linija (deca, unuci, praunuci itd.).

linea inferior (lat. *linea inferior*) v. *linea descendens*.

lineal (lat. *linea lanena nit*; crta) lenjir, ravnalo.

linealan (lat. *linealis*) crtast, koji ima oblik crte ili linije, koji se kreće u pravoj liniji; *linealni sistem* *prav.* određivanje nasledstva po najbližoj liniji srodstva (*supr. gradualni sistem*); *lineal-no-gradualni sistem* određivanje nasledstva po najbližem stepenu najbliže linije.

linea lateralis (lat. *linea lateralis*) *zool.* bočna linija u riba, tj. sa svake strane tela po jedna linija kojom teče naročito čulo.

linea media (lat. *linea media*) *znat.* srednja linija tela.

lineamenti (lat. *lineamenta*) pl. crte, potezi, crte lica; crte na ruci, na dlani.

linearan (lat. *linearis*) crtast, koji ima oblik linije ili crte; *linearna jednači-na* mat. jednačina čija je nepoznata, odnosno nepoznate, na prvom stepenu; *linearna taktika voj.* način borbe sa rasporedom trupa u dugim linijama; *linearni crtež* izrađen u linijama, tj. skida, nacrt, kotura.

lineariboličan (lat. *linearis*, grč. *bolos* gruda zemlje) *bog.* koji ima režnjeve u obliku linija.

linearifolan (lat. *linearis*, folium list) *bog.* koji ima listove u obliku linija, sa crotolikim lišćem.

- linea superior** (lat. linea superior) v. *linea ascendens*.
- linea facialis** (lat. linea facialis) znat linija lica.
- lineta** (fr. lunette) dogled; staklo za uveličavanje; naočnjaci, zazirci (kod konja); *fort.* malo istaknuto utvrđenje ispred ro-vova u obliku polumeseca; *vrh.* polukruž-no polje na zidu, iznad prozora, vrata i dr., često ukrašeno šarama i slikama u boji; prozorče, otvor na svodu u obliku polumeseca; polukružna slika iznad kakve veće slike (na oltaru).
- linija** (lat. linea) crta, potez, pravac, niz, red, nit; *mat.* idealno prostiranje u dužinu, bez debljine i širine; u genealogiji i nauci o nasledstvu: niz sredstava koji potiče od jednog zajedničkog praoca ili osnivača porodice (prava, pobočna, uzlaz-na, silazna linija); *voj.* taktički raspored trupa u dugačkom frontu i sa malom dubinom; stajaća vojska (sem garde); *fig.* pravac i načela kojih se čovek pridržava u životu (*on je ostao na staroj liniji*, tj. ostao je veran svojim načelima); takvo shvatanje nije *na liniji* nije u skladu sa načelima, npr. stranke.
- linijski** (lat. linea) koji se odnosi na liniju, koji pripada liniji; *linijski brodovi* brodovi koji se upotrebljavaju u jednoj borbenoj liniji, veliki oklopni brodovi sa 50 do 110 topova; *linijska perspektiva* pravilno skraćivanje linije i skice predmeta, koje treba nacrtaTM, po zakonima perspektive; *linijski sistem* iu₃, pet paralelnih linija na kojima se pišu note.
- liniment** (lat. linimentum) gustotečna mešavina za mazanje i trljanje sastavljena od masnih ulja ili sapuna.
- linin** v. *ahromatin*.
- linkejioskop** (grč. Lynkeus jedan od argonauta čuven sa svoga oštrog vida, skopeo posmatram) *opt.* fotografski objektiv koji daje perspektivno tačne slike; *aplanat*.
- linkrusta** (lat. linum lan, crusta kora) vrsta *linoleuma* od koga se prave veštačke kožne tapete.
- links** (grč. Guph) *zool.* ris.
- linoksin** (lat. linum lan) elastična masa koja se dobiva oksidacijom lanenog ulja; služi kao osnova za proizvodnju linoleuma.
- linoleum** (lat. linum lan, oleum ulje) materija za pokrivanje podova i oblaganje zidova: smesa od firnajsa lanenog ulja i 50% smole (*kolofonija*) rastopi se i pomeša sa praškom od pluta (zapušaća) i mineralnih boja, pa se onda ta masa stavi na čvrstu tkaninu od jute.
- linon** (lat. linum, fr. linon) veoma fino laneno ili pamučno platno od najfinijeg konca, fini batist.
- linonopl** (fr. linonopl) v. *linon*.
- linotip** (eng. linotype) *tip.* mašina-sлагаči-ca koja odmah lije cele redove; *up.* mono-*tip*.
- lint** (eng. lint) raščijani lan, kučina, šar-pija; flanelasta tkanina od pamuka za medikamentozne preparate (karbol-lint, borlint itd.).
- linurgija** (grč. linurgia) izradivanje platna, tkanje platna, platnarstvo.
- linč** (eng. lynch) samovlasno vršenje narodne osvete ili narodnog kažnjavanja nad omrznutim osobama koje bi, po shvatanju gomile, zakoniti sud osudio na suviše blagu kaznu; ovakvo suđenje, naročito odo-maćeno u Sev. Americi, gomila vrši obično neposredno posle izvršenog kri-vičnog dela, vešanjem, kamenovanjem ili premlaćivanjem (naziv napravljen po *Džo-nu Linču*, farmeru koji je živeo krajem XVI veka u Virdžiniji, i koji je od svojih sugrađana bio dobio neograničenu vlast da nemilosrdno kažnjava odbege robeve, razbojnike, lopove i dr.); narodno suđenje, sud gomile.
- linčovati** (eng. lynch) izvršiti nad nekim *linč*, premlatići krivca bez suđenja i na licu mesta.
- liofilizacija** (grč. lub rastvaram, razre-šujem, phflos prijatelj) *hen.* proces kojim se u naročitim aparatima izoluje neka supstancija iz rastvora njegovim zamrzavanjem i isparavanjem pod *vakuumom*.
- liparija** (grč. liparos mastan) *med.* gojaznost, debljina.
- liparit** (po ostrvu *Lipari* u Tirenskom moru) min. vrsta vulkanska stene, po glavnim sastojcima slična granitu.
- lipemija** (grč. lipa masnoća, ulje, hafma krv) *med.* umnožavanje inače veoma male sadržine masti u krvi, kod teških slučajeva šećerne bolesti i hroničnog alkoho-lizma.
- lipidi** (grč. lipos mast, eidos vid, oblik) *hen.* supstancije slične mastima koje se rastvaraju u organskim rastvaračima — etru, hloroformu, benzolu i dr., a nera-stvoriljive su u vodi.
- linil** (grč. Ifpos masnoća) *heč.* materijal čiji oksid stvara bazu masnih ulja.
- lipicaneri** (nem. Lippizaner) *pl.* vrsta punokrvnih arapskih konja, tamnozelene, gotovo crne boje, koja sa starošću prelazi u belu, nazvanih po ergeli *Lipica*, blizu Sežane.
- lipoidi** (grč. Hpos mast, eidos vid, oblik) *hem.* jedinjenja slična mastima koja se, za razliku od masti, ne mogu pretvarati u sapun.
- lipoliza** (grč. lipos mast, lub rastvaram) *fiziol.* rastvaranje hraničivih masti u masne kiseline i sapun u toku želudačnog varenja, pod uticajem žuči i gušteričnog soka.
- lipom** (grč. lipos mast i nastavak -oma) *med.* tumor koji obrazuju masna tkiva.

- lipomatoza** (grč. Upos mast i nastavak -osis) *ned.* nagomilavanje masti u tkivima.
- lipotimija** (grč. lype jad, tuga, thymos duh, duša, lipothymia) seta, žalost, tuga, neveselost.
- lipsava** (grč. leipo, lefpsonon) ostatak, svetinja, svete moštvi, relikvija.
- lipsanografija** (grč. leipsanon ostatak, preostatak, grapho pišem) opisivanje relikvija.
- lipsanoteka (grč. leipsanon, theke pričuvi-šte, sanduk) mesto gde stoje relikvije.
- liptauer** (nem. Liptauer) vrsta finog ovčijeg sira koji se izraduje u Liptovu, u Slovačkoj.
- liptopedijski** (grč. lithos kamen, pafs dete) *med.* uginuli zametak koji se u materici ili trbušnoj duplji (u slučaju vanmateričnog začeća) pretvorio u kamen.
- lipurija** (grč. lipos mast, ureo mokrim) *ned.* lučenje masti putem mokraće kod neprirodnog spoja mokraćnih kanala sa limf-nim sudovima.
- liphaber** (nem. Liebhaber) ljubavnik, dragan; ljubitelj, prijatelj čega, *amater*.
- Lir (eng. Lear) mitski kralj Britanije, junak istoimene Šekspirove tragedije; *fig.* simbol nesrećnog i teško razočaranog oca.
- lira** (lat. libra, ital. lira) 1. novčane jedinica u Italiji od 100 centezima.
- lira** (grč. lyra) 2. najstariji muzički instrument kod starih Grka, sličan *kita-ri*, no sa dubljim i punijim glasom, najpre sa 4 žice, a posle sa 7 žica; *fig.* simbol lirskog pesništva, pesništvo.
- Lira** (grč. Lyra) *astr.* sazvežđe na Severnom nebu, sa zvezdom prve veličine *Bega*.
- liridi** (Lyridi) noćni meteorski roj sa *radijantom* sazvežđu Lire, otuda i naziv.
- lirizam** (grč. lyra, fr. lirisme) oduševljenje, zanos, topolina; lirska jezik; lirsko raspoloženje; pesnički stil.
- lirik** (grč. lyrikos) pisac lirskih, naročito ljubavnih pesama.
- lirika** (grč. lyra, lyrike) *poet.* pesnička vrsta koja rečima izražava osećanje pesnika; može biti: lirika svečanog i zanosnog raspoloženja (himna, oda, ditoramb), lirika čistog osećanja (osećajna, naročito ljubavna pesma), misaona i posmatračka, refleksivna lirika (elegija).
- lirist(a)** (grč. lyra) svirač u liru.
- liričar** (grč. lyrikos) *poet.* v. *lirik*.
- lirod** (grč. lyrodos) pevač uz liru.
- lirodan** (grč. Guta, efdos lik) sličan liri, u obliku lire, kao lira.
- lirska poezija** v. *lirika*.
- lirska** (grč. lyrikos) koji pripada *liri*; koji se tiče *lirike*, koji pripada *lirici*; koji se može pratiti lirom; koji se može pevati, koji ima oblik pesme; pun osećanja; *lirska pesma* pesma u kojoj je glavno izražavanje osećanja; *lirska poezija* v. *lirika*; *lirska pesnik* v. *lirik*.
- lisa** (grč. lyssa) *med.* besnilo, besnilo, naročito: pasje besnilo; mehurić, otok ispod jezika kod besnih pasa.
- lisans** (fr. licence) univerzitetski stepen u Francuskoj, diplomski ispit.
- lisansje** (fr. licence) onaj koji je položio *lisans*, diplomirani student univerziteta u Francuskoj.
- lisodegma** (grč. lyssa besnilo, degma ujed) *med.* ujed besnog psa.
- lisodepijski** (grč. lyssa, degma) v. *lisodegma*.
- lista** (fr. liste, ital., tl., nlat. lista) spisak, popis.
- lister** (nem. Lister) vrsta lake sjajne tkanine (za letnja odela).
- l'istesso tempo** (ital. l'istesso tempo) *muz.* ista mera za vreme (kada se u nekom muzičkom komadu takt menja, ali i dalje ostaje isto kretanje).
- listrin** (fr. lustrine) pečeni štirak, koji se upotrebljava za *apretiranje* tkanine, da bi im se dao sjaj.
- litagoga** (grč. lithos kamen, ago teram) *pl. ked.* sredstva koja pomažu izbacivanju kamena,
- litanije** (grč. litaneia moljenje, prekljinjanje) molitva koja se peva u slučaju nužde, molepsitije; crkvena žalopojke, tužba-lica; *fig.* nagvaždanje, dugo i dosadno ponavljanje, gnjavljenje.
- litantraks** (grč. lithos kamen, anthrax ugalj) *pl.* okamenjene biljke u kamenom uglju.
- litantraciti** (grč. lithos, anthrax) *pl.* kameni ugalj.
- litar** v. *litra*.
- litargirum** (grč. lithos, argyros srebro) ok-sid olova (PbO) koji se dobiva izlaganjem rastopljenog olova vazdupošoj struji.
- litera** (lat. littera, sskr. likh) slovo; *ad literam* (lat. ad litteram) doslovno, bukvalno; *in literam* (lat. in litteram) azbučnim redom, po azbučnom redu.
- literalan** (nlat. litteralis) doslovan, bukva-lan, od reči do reči; *literalni kontrakt* ugovor kod koga izdavalac ugovora već samim pismenom postaje obavezan; *lite-ralna metoda* metoda sričanja u nastavi čitanja (za razliku od tzv. „glavne metode“).
- literalizam** (lat. littera slovo) doslovnost, bukvalnost, zanemarivanje duha i duhovnog rada zbog krutog i slepog pridržavanja napisanog.
- literalist(a)** (lat. littera) onaj koji se kruto drži napisanog, cepidlaka.
- literaran** (lat. litterarius) koji se odnosi na knjige, koji je u vezi sa knjigama, koji spada u pismenost; književan, koji ima književne vrednosti, koji je od značaja po književnosti; *literarna istorija* istorija pismenosti i književnih dela jednog naroda.
- literat** (nlat. litterator) onaj koji se bavi književnošću, koji poznae književnost, književnik.

- literatura** (lat. litteratura) književnost, pismenost uopšte; naročito: lepa književnost, pesništvo; *stručna literatura* ona koja obuhvata samo pojedine struke (npr. tehnička, medicinska, muzička, vojna, filozofska, pedagoška literatura).
- litera** (lat. litterae) *pl.* slova; pismo, pismeni sastav, rukopis; knjige, književnost; učenost, nauka.
- literija** (grč. lub ublažim, nlat. lyteria) *pl. med.* predznaci povoljnog i srećnog obrta u razvitku opasnih bolesti.
- literomanija** (lat. litterae spis, grč. mama pomama, strast) strast za pisanjem, osobina onoga koji voli da piše.
- litigant** (lat. litigans) *prav.* onaj koji vodi spor, parnična strana, parničar.
- litigacija** (nlat. litigatio) parnica, spor; parničenje, sporenje, sudjenje; parba, parbljenje, prepiranje, kavženje.
- litigiozan** (lat. litigiosus) parnični, spo-ran, koji je u sporu; koji voli da se parniči, parničarski, kavgadžijski.
- litigiozitet** (nlat. litigiositas) spornost, sumnjivost neke stvari; *litigioznost*.
- litigirati** (lat. litigare) parbiti se, svadati se, parničiti se, sudititi se, voditi spor.
- litijum** (grč. lithos kamen) *hem.* elemenat, alkalni metal, srebrnastobeo, najlakši od svih metala, atomska masa 6,939, red. broj 3, hem. znak Li.
- litija** (grč. litaneuo molim, prosim) u pra-vosl. crkvi: 1. molitva uoči nedelje i praznika, na večernju, sa osvećenjem hle-bova; 2. povorka vernih sa sveštenstvom i crkvenim barjacima, kao manifestacija pobožnosti, o velikim praznicima (o crkvenoj slavi, Bogojavljenju, Uskrsu, Spasovdanu i dr.); 3. povorka (kao pod 2) kao naročito molepstvije za prestanak kiše, suše, rata, kakve zarazne bolesti itd.
- litijaza** (grč. lithiasis kamen u mokraćnom mehuru) *med.* stvaranje kamaena u mokraćnoj bešici.
- lito-** (grč. lithos) predmetak u složenicama sa značenjem: kamen, stena.
- litobolija** (grč. lithos, bole bacanje, hitac, od balio bacam) ubijanje kamenjem, kamenovanje.
- litogenija** (grč. lithos, genos od gignomai nestajem, postajem) jedan od najvažnijih delova opšte geologije u kome se proučava i izlaže kako je postalo stenje i kamenje; *petrogenija*.
- litoglipt** (grč. lithos, glyptos urezan, iz-rezan) v. *litogliptika*.
- litogliptika** (grč. lithos, glypho urezujem, režem) v. *litogliptika*.
- litogif** (grč. lithoglyphos) kamenorezac; kamen koji služi za ukras.
- litogifika** (grč. lithos, glypho urezujem, režem) kamenorezačka veština.
- litograf** (grč. lithos, grapho pišem) crtač (ili: štampar, pisac) na kamenu.
- litografija** (grč. lithos, graplraa) 1. veština da se crteži, slova i dr., izrađeni na kamenu, umnožavaju pomoću naročite pre-se; 2. opisivanje kamenja.
- litografika** (grč. lithos, graphike) veština crtanja (ili: pisanja, štampanja) na kamenu; v. *litografija*.
- litografirati** (grč. lithos, grapho) štampati ili crtati na kamenu, pa onda otiske sa toga kamena umnožavati; *min.* opisivati kamenje.
- litografisati** (grč. lithos, grapho) v. *litografirati*.
- litografski** (grč. lithos, grapho) koji se tiče litografije, izrađen putem litografije; koji se odnosi na opisivanje kamenja; *litografski kamen* naročiti kamen škri-ljac za upotrebu u litografiji.
- litodevdron** (grč. lithos, dendron drvo) okamenjeno drvo, kameneno drvo.
- litodijaliza** (grč. lithos, dyalysis razluči-vanje, rastvaranje) *med.* rastvaranje kamaena u mokraćnoj bešici.
- litoza** (grč. lithos, zoon životinja) *pl. zool.* koralne životinje, korali.
- litoidan** (grč. lithos, eidos vid, oblik) sličan kamenu, kao kamen, kamenast.
- litoklaze** (grč. lithos, klasis lomljene) *pl. kol.* pukotine koje se, uticajem raznih geodinamičkih sila, proizvode na Zemljinoj kori.
- litoklast** (grč. lithos, klaos lomim, razbijem) *med.* instrumenat za razbijanje kamičaka u mokraćnoj bešici (mehuru).
- litokoletičan** (grč. lithokolletos) optočen, ukrašen dragim kamenjem.
- litoksilon** (grč. lithos, xylon drvo) *min.* okamenjeno drvo.
- litolabon** (grč. lithos, lambano hvatam, uzmem) *med.* instrumenat za vađenje kamaena iz mokraće bešike (mehura).
- litolatrija** (grč. lithos, latreia obožavanje) obožavanje kamenja, vrsta *fetišizma*.
- litolog** (grč. lithos, logos) poznavalac kamenja, naučnik koji se bavi proučavanjem postanka i prirode stena i kamenja; *pe-trolog*.
- litologija** (grč. lithos, logia) nauka o postanku i prirodi stena i kamenja; poznavanje kamenja; *petrologija*.
- litomantija** (grč. lithos, manteia proricanje) proricanje (ili: gatanje) po kamenju, ili položaju kamenja.
- litomorfi** (grč. lithos, morphe oblik) *pl.* kamenje koje ima oblik čega (životinje, čoveka, glave i dr.).
- litonefroza** (grč. lithos, nephros bubreg) *med.* oboljenje od kamaena u bubrezima.
- litontriptika** (grč. lithos, tripsis trenje, trljanje) *pl. med.* v. *litotriptika*.
- litopedion** (grč. lithos, pals, paidés dete) *med.* u slučajevima vanmateričnog začeća: uginuli zmetak koji se, u trbušnoj duplji, pretvorio u kreč.

litopen (grč. lithos) *hen.* bela mineralna boja; sastoji se od smeše cink-sulfida i barijum-sulfata.

litoral (lat. litus morska obala) obalski ili neritski deo morskog dna, koji se za vreme oseke delimično nalazi van vode.

litoralan (lat. litus morska obala, litoralis) primorski.

litorale (lat. litorale) primorje.

litostea (grč. lithos, osteon kost) *pl.* okamenjene kosti.

litostratum (grč. lithos, lat. stratum pod) pod (ili: patos) izrađen u mozaiku.

litosfera (grč. lithos, sphafra lopta) *geol.* Zemljina kamenita kora.

litota (grč. litotes prostota, jednostavnost) *poet.* ublažavanje, umanjivanje, jedan od *tropa* pesničkog stila u kome se prave reči zamenuju slabijim i suprotnim izrazima, tj. kad se upotrebni blaži izraz da bi se stvar o kojoj se govori utoliko više i jače istakla, npr. nije rđavo (tj. dobro je), dobro nije, moj brate Alile (tj. rđavo je).

litotipografija (grč. lithos, typos otisak, graphia) prenošenje štampanog teksta na kamen i umnožavanje po metodu pronala-zača, braće *Dipunu* Parizu.

litotom (grč. lithos, tomos oštar, koji seče) *med.* instrumenat za isecanje kamena u žučnom ili mokraćnom mehuru.

litotomija (grč. lithos, tomia sečenje) *med.* operacija koja se sastoji u rasecanju ili neposrednom isecanju kamena u žučnom ili mokraćnom mehuru.

litotomist(a) (grč. lithos, tomia) *hir.* lekar stručnjak za vađenje kamena iz žučnog ili mokraćnog mehura.

litotripsija (grč. lithos, tripsis trljanje) *med.* razbijanje kamena u žučnom ili mokraćnom mehuru.

litotriptika (grč. lithos, tripsis trl>anje) *pl.* sredstva za razbijanje ili rastvaranje kamena u žučnom ili mokraćnom mehuru.

litotriptor (grč. lithos, tribo trljam) *med.* instrument za razbijanje i usitnjavanje kamena u žučnom ili mokraćnom mehuru.

litotriptija (grč. lithos, tribo) *med.* razbijanje (ili: razdrobljavanje) kamena u žučnom ili mokraćnom mehuru.

litotritist(a) (grč. lithos, tribo) *med.* lekar-specijalist(a) za vađenje kamena iz žučnog ili mokraćnog mehura.

litotritor (grč. lithos, lat. tero, tritum) *med.* v. *litotriptor*.

litofag (grč. lithos, phagem jesti, žderati) onaj koji jede ili gledi kamen.

litofagija (grč. lithos, phagem jesti, žderati) žderanje (ili: gutanje) kamenja.

litofanija (grč. lithos, phaino svetlim) izrađivanje slika na tankim, neglaziranim pločama od porcelana; *litofani* su slike utisnute u ploče i, kada svetlost kroz njih probija, daju stupnjevite prelaze

svetlosti i senki (služe kao ukras na prozorima, šeširima lampi itd.).

litofize (grč. lithos, phyo postajem) *pl. geol.* velike šupljikave lopte od koncentrično naslaganih ljusaka kristalisane sili-cije.

litofil (grč. lithos, phyllon list) okamenjen list.

litofiti (grč. lithos, phytē biljka) *pl.* okamenjene biljke.

litohromija (grč. lithos, chroma boja) veština slikanja na kamenu masnim bojama i skidanja naslikanog na platno, otisak u boji snimljen sa kamena; *hromolitogra-fija*.

litra (grč. litra, lat. libra) u metričkom sistemu mera: jedinica za merenje zapremine tečnosti, iznosi jedan kubni decime-tar (skraćeno: 1).

litrametar (fr. litre, grč. metron mera, merilo) sprava za određivanje specifične težine tečnosti.

litura (lat. litura) precrtavanje, brisanje ili popravljanje onoga što je napisano; precrтано, izbrisano ili popravljeno mesto.

liturgija (grč. lithos, ergon delo, posao) 1. preradivanje kamena; nauka o poznavanju kamena, hemija kamena.

liturgija (grč. leiturgia) 2. u staroj Atini: radovi koje su građani o svom trošku morali da obavljaju u korist drhtave; u crkvenom jeziku: služba božja, bogo-služenje.

liturgika (grč. lithos, ergon delo, rad) 1. primenjena nauka o kamenu, nauka o preradivanju kamena i minerala uopšte.

liturgika (grč. leiturgike) 2. nauka o bogoslužbenim radnjama i bogosluženju, o bogoslužbenom ritualu.

liturgikum (grč. leiturgikos službeni, ergon delo, rad) u pravoslavnoj crkvi: knjiga koja sadrži tri bogosluženja ili litur-gije: sv. Vasilija, sv. Jovana Zlatoustog (Hrizostoma) i sv. Grigorija Velikog.

liturija (grč. lithos, ureo mokrim) *med.* izbacivanje kamena ili peska putem mokraće.

liferant (nem. Lieferant, fr. livrer isporučiti, isporučivati) *trg.* snabdevač, nabavljač, dobavljač, isporučilac (robe i sl.).

liferacija (nem. Lieferung) isporučivanje, isporuka, nabavljanje, nabavka, snabdevanje, dobavljanje.

liferovati (nem. liefern) isporučiti, isporučivati, snabdeti, izvršiti narudžbinu robe i sl.

lift (eng. lift) uspinjača, dizalica za ljudе i robu u višespratnim kućama.

lift-boj (eng. lift-boy) dečko koji rukuje *liftom*.

lichen (grč. leichen, lat. lichen) *vot.* lišaj; *med.* lišaj, liša (na koži).

lihenologija (lat. lichen, grč. logia) *vot.* nauka o lišajima.

lihnomanija (grč. lychnos svetiljka, man-teia proricanje) proricanje (ili: gatanje) po plamenu svetiljke.

liht (nem. licht) *pr.* svetao, vidan; otvoren, otvorene boje; redak.

licej (grč. Lykeion, lat. Lyceum) gimnazija u staroj Atini s vrtovima, u kojoj su preda-vali filozofiju Aristotel i peripateti-čari (nazvana po obližnjem gaju koji je bio posvećen Apolonu Likejskom); otuda: viša, srednja škola, gimnazija, naročito: ženska srednja škola.

licencija (lat. licentia) dopuštenje, dozvola, odobrenje, pravo na što; pravo upotrebe, pravo vršenja čega, pravo izvođenje ili prikazivanja čega; povlastica; dozvola za profesionalno bavljenje nekim sportom; zloupotreba slobode, razuzdanost; *licencija poetika* (lat. licentia poetica) pesnička sloboda, dopuštenje da pesnik sme da odstupa od strogih propisa poetike i gramatike; *licenca*.

licencijat (nlat. licentiatus) onaj koji je, na visokim školama, dobio dopuštenje da bude doktor i da predaje svoju nauku, naročito teologiju i pravo.

licencirati (lat. licentiare) dopustiti, popuštati, dozvoljavati, dozvoliti; oslobođiti, dati slobodu, otpustiti, razrešiti.

licet (lat. licet) dopušteno je, slobodno je, dopušta se, sme se, može se.

liceum (lat. Lyceum) v. *licej*.

licitando (lat. licitando) *pr.* putem javne prodaje nadmetanjem.

licitant (lat. licitans) *trg.* ponuđač, učesnik na javnoj prodaji nadmetanjem.

licitar (nem. Lebzelter) poslastičar koji izrađuje razne kolače sa medom.

licitacija (lat. licitatio) *trg.* javna prodaja koju vrše organi vlasti; rasprodaja.

licitirati (lat. licitari) *trg.* prodavati na javnoj prodaji koja se vrši nadmetanjem; učestvovati na javnoj prodaji kao nadme-tač; *fig.* povraćati (posle piganke).

licitum (lat. licitum) *trg.* ponuda pri javnoj prodaji koja se vrši nadmetanjem.

lišjo (ital. liscio) *muz.* prosto, prirodno, glatko.
lob (eng. lob) *sp.* u tenisu: udarac koji se izvodi oborenom raketom okrenutom uvis; lopta bačena visoko.

lobektomija (grč. lobos režanj, ektome izrezivanje) *ked.* operacija na plućima kojom se odstranjuje jedan plućni režanj.

lobelin *hen.* gust, tečan alkaloid iz biljke Lobelia inflata koji isparava i miriše na duvan; upotrebljava se u medicini u obliku injekcija kao sredstvo za podsticanje disanja.

loberan (lat. lobus režanj, krilo) *med.* koji se tiče celih plućnih režnjeva; *loberna pneumonija* zapaljenje plućnih režnjeva.

lobi (eng. lobby predvorje, predsoblje, hodnik; „devojka za sve“) u poslovnom i političkom životu Amerike: čovek koji poz-

naje svakoga, naročito one koji u poslovnom i političkom životu nešto znače, a bez koga se, kao posrednika, ne može ništa važnije svršiti.

lobuleran (lat. lobus režanj, krilo) *znat.* koji se tiče jednog dela plućnih režnjeva, režnjast.

lobuli (nlat. lobuli) *pl.* *znat.* plućni režnji-ći, plućna krilca.

lobus (nlat. lobus, grč. lobos) alat. plućni režanj, krilo, strana.

lovor bog zimzeleni šib ili drvo primorskih krajeva, Laurus nobilis, čiji se listovi upotrebljavaju kao začin (narodni naziv *lorber*); *lavor*.

lovrata (lat. aurata zlatna) *zool.* vrsta morske ribe, zlatva.

log (nem. Logge, eng. log) *mor.* instrumenat za merenje brzine brodova.

logaedski stihovi (grč. logos reč, aoide pevanje, pesma) *četr.* stihovi kod kojih su sjednjene stope raznih ritmova, npr. dak-tilski (1 i i) i trohejski (— i), tako da izgleda kao da stoje u nekoj sredini između pesničkog (aoide) i prozognog (logos) ritma.

logar v. litar.

logaritam (grč. logos odnos, arithmos broj, nlat. logarithmus) *mat.* logaritam jednog broja (z) za neki osnovni broj ili osnovu, *bazu* (b) zove se *eksponent* (izložitelj) koji nam pokazuje kojоj je *potenciji*, stepenu baze b jednak broj z. Ako je, dakle, $z = b^x$, onda je $1 = \log z$ (za bazu b). Tako je npr., po običnom, *Briksovom* ili *dekadnom sistemu* logaritama (sa bazom: $b=10$) $1 = \log_{10} 10$, $2 = \log_{10} 100$, $3 = \log_{10} 1000$, $5 = \log_{10} 100.000$ itd. pošto su brojevi $10, 100, 1000$ itd. prva, druga, treća itd. potencija od 10.

logaritamski (grč. logarithmos) *mat.* koji se tiče logaritama; *logaritamske tablice* knjiga u kojoj su izračunati logaritmi jednog sistema brojeva.

logaritmar (grč.) sprava koja služi za različita računanja: za množenje, deljenje, stepenovanje, izračunavanje korena, rešavanje jednačina itd.

logaritmika (grč. logarithmos) *mat.* nauka o logaritmima; v. *logaritam*.

logi- (grč. logizomai mislim, sudim) predme-tak u složenicama koji označava nešto u vezi sa mišljenjem, suđenjem, prosudi-vanjem.

logizam (grč. logos reč, govor; razum, um) *fil.* 1. učenje po kome je svet logička priroda, koji se razvija po logičkim zakonima; 2. v. *logicizam*.

-legija (grč. Iégos slovo, pojам, razlog, odnos, učenje) završne reč u složenicama, znači: znanje, učenje, nauka (npr. bio-logi-ja, psihologija, socio-logija, filo-lo-gija itd.).

logika (grč. 16gos razum; odnos; pojам, logikos koji se tiče razuma, razumnii logike se).

- tehne veština) *fil.* nauka o zakonima mišljenja, tj. o onim zakonima mišljenja kojih se valja pridržavaTM pri sticanju naučnog saznanja; u užem smislu: nauka o prirodi i postajanju pojmoveva, sudova i zaključaka; *fig.* zdravo mišljenje i rasuđivanje, doslednost u mišljenju i rasudi-vanju; *logika činjenica* zakonitost u prirodnom zbivanju.
- logistika (grč. logistikē) veština računanja pomoću slova (umesto cifara), *algebra*; veština pravljenje zaključaka, sposobnost zaključivanja; *voj.* nauka koja uči kako se proračunavaju vreme i prostor koji su potrebni da bi se izveo kakav taktički pokret.
- logicizam (grč. logos razumni, logički) *fol.* učenje koje (ili: metoda koja) logiku čini osnovom, načelom filozofije; *supr. psihologizam*.
- logicitet (grč. logike, nlat. logicitas) karakter onoga što je logično; *supr. fakticitet*.
- logičan (grč. logiko's) koji je u skladu sa zakonima mišljenja, koji pravilno misli, dosledan u mišljenju i rasudivanju.
- logičar (grč. logike) učitelj pravilnog mišljenja; onaj koji pravilno misli, razuman, razborit čovek.
- logički (grč. logike) koji se tiče *logike*, koji pripada logici, koji je u vezi sa logikom.
- logo- (grč. logos) predmetak u složenicama sa značenjem: reč, govor, razum, um.
- logo v (mad. logo koji se kreće) konj upregnut sa strane u zaprezi sa jednim ili dva konja.
- logograf (grč. logographos) hroničar, povesničar, ime najstarijih grčkih istoričara koji su pisali verodostojne ili potvrđene vesti i predanja o osnivanju pojedinih grčkih gradova i sl. u prozi, za razliku od pesnika (poietes). Ovako su se zvali Herodot i njegovi prethodnici: He-katej, Ferekid i Helanik.
- logografija (grč. logographia) hroničarstvo, povesničarstvo, pisanje najstarije istorije na osnovu verodostojnih predanja itd.; *up. logograf*.
- logograf (grč. logos, griphos zagonetka) zagonetka slovima, kod koje reč, ispuštanjem, dodavanjem ili menjanjem jednog slova, dobiva različita značenja; *fig.* zamršena, nejasna stvar, zagonetna osoba.
- logodelalja (grč. logos, daidallo uresim, krasim) slatkorečivost, krasnorečivost, veština govora.
- logodijarea (grč. logos, diarreo protičem, ističem) proliv od reči, preterano govorenje, preterana opširnost u govoru.
- logozofija (grč. logos, sophia razum, poznavanje, znanje) znanje (ili: poznavanje) reči, temeljno i svestrano poznavanje reči.
- logoklonija (grč. logos, klonos metež) *ned.* bolesno ponavljanje završetaka reči ili rečenica.
- logokratija (grč. lógos razum, kratos vladavina) vladavina razuma.
- logolatrija (grč. logos, latrefa obožavanje) preterano poštovanje reči ili razuma, vera u svemoć razuma.
- logomanija (grč. logos, mama pomama, ludilo) preterana govorljivost (često znak duševnog oboljenja).
- logomah (grč. logomachšo prepirem se) onaj koji se bori rečima, svačalica.
- logomahija (grč. logomachfa) borba rečima, prepirkla, svada.
- logoneuroza (grč. logos, neuron živac) *med.* poremećaji u govoru usled pogrešnog obrazovanje misli.
- logopatija (grč. logos, pathos bolest) *med.* v. *logoneuroza*.
- logoped (grč. logos, paideia vaspitanje) nastavnik koji radi na otklanjanju govornih poremećaja i nedostataka.
- logopedija (grč. logos, paideia vaspitanje) vežbanje u izgovaranju reči i govoru (kod glu vonemih).
- logor (nem. Lager) *voj.* v. *lager*.
- logoreja (grč. logos, rheo tečem) poremećaj usmenog govora, čitanja i pisanja u nekim afazičara.
- logos (grč. logos) reč, govor; um, razum, moć mišljenja i rasudivanja; odnos; u stočkoj filozofiji: božanski razum koji vlada vasionom i prožima je; u jevrejsko-aleksandrijskoj religioznoj filozofiji; božanska stvaralačka snaga i proviđenje; u hrišć. teologiji: božanska priroda Isusa Hrista (u Jovanovom Evandeliju). Po Heraklitu: sve teče; ali otac ili kralj ovoga toka je rat, tj. opreka suprotnosti. U večnom uništenju i ponovnom stvaranju vlada nepromenljivo jedinstvo — logos, svetski um ili svetski zakon.
- logotet (grč. logotheteo tražim računa od koga, logos račun, tithemi stavljam) pisac; pisar, brzopisac; visoki činovnik, kan-celar u Vizantijskom carstvu i kod srpskih srednjovekovnih vladara.
- logotipi (grč. logos, typos) v. *logotipija*.
- logotipija (grč. logos, typos otisak) otisak u drvetu izrezanih ili galvanoplastički izrađenih štamparskih formi koje sadrže čitave reči ili slogove, tzv. *logo-type*.
- logofobia (grč. logos, phébos strah) strah od govorne aktivnosti i izbegavanje govora; ispoljava se najčešće kod mucavih osoba.
- logofor (grč. logos, foreo nosim) prenosač reči, cev za govor, *telefon*.
- lod (eng. load) engleska mera za žito = 5 kvartera=14,539 hl; kao mera za drvo = 40 engl. kubnih stopa (=1,13cbm) za nepregradeno drvo, a 50 kub. stopa (=1,41 cbm) za preradeno; kao mera za težinu = 2240 funti = 1016 kg.
- lodi (nem. Loden) sukno od grube vune, naročito za sportska odela.

loda (ital. loggia) loža; naročito: pokriven i poluotvoren hodnik, u prizemlju ili na spratu, oko neke kuće, galerija, hodnik sa svodovima.

Loengrin (nem. Lohengrin) mit. u nemačkim epškim pesmama HŠ veka: vitez svetog *Grala* i sin kralja *Parsifala*. Sveti Gral ga šalje da brani vrlu i nevinu Elzu od Brabanta od lažnih optužbi grofa Fridriha od Telramunda, i on dolazi kao nepoznat vitez u čunu koji vuče labud, pobedi u dvoboju Fridriha i oženi se Elzom. Ali kad ga Elza zapita za pravo ime i poreklo, on je odmah napušta na istom čunu sa labudom. Opera Rikarda Vagnera (1850. god.) i predmet većeg broja umetničkih dela.

loža (fr. loge, ital. loggia, nlat. logia) kolibice, kućica, čelija; poz. zasebno i pregradama odvojeno mesto sa više sedišta; soba za oblačenje glumaca; u slobodnom zidarstvu: dvorana ili mesto gde se drže skupštine i sastanci, sama skupština, udruženje slobodnih zidara u jednoj pokrajini ili državi; zasebna čelija za bolesnike u bolnici za umobolne; mor. sobica, kabina; u menažerijama: kavez za divlje životinje; u Engleskoj: stan za čuvanja kapije nekog parka; mala kućica na selu; kancelarija trgovачkog preduzeća, poslovničica, biro.

loži (fr. logis, nlat. logicum) stan, kuća, obitavalište, prebivalište.

ložiranje (fr. logement) stan, stanovanje; voj. u opsadnom ratu: utvrđivanje jedne tačke koju su opsadivači osvojili; sama ta utvrđena tačka; razmeštanje vojnika po kućama.

loz (nem. Los) srećka.

lozinka (nem. Losung) 1. ugovorena tajna reč kao znak raspoznavanja; 2. kratka izreka kojom se izražava rukovodna ideja neke organizacije.

loimijater (grč. loimos kuga, iatros lekar) lekar koji leči kugu.

loimografija (grč. loimos, graphi'a) opis, opisivanje kuge, nauka o kugici.

lojalan (fr. loi zakon, loyal zakonski, lat. legalis) veran, iskren, odan; čestit, častan, pošten; ispravan, pravičan, propisan.

lojalist (fr. loyal) veran (ili: odan, iskren) čovek; = rojalist, naročito onaj koji je u severnoameričkom ratu ostao veran engleskom kralju.

lojalitet v. lojalnost.

lojalnost (fr. loyal) iskrenost, odanost, vernost, podanička vernost; čestitost; ča-snost, poštenje; ispravnost, pravilnost; zakonitost, propisnost.

loyd (ept. Lloyds, Lloyd) naziv društava za razvrstavanje brodova radi pomorskog osiguranje i pomorskog prevoza (naziv po Edvardu Lojdiju, pod kraj XVH veka, sopstveniku jedne kafane u Londonu, u kojoj su se sastajali pomorci i trgovaci po-

srednici, naročito radi osiguranja brodova i prevoza, kao i radi primanja i davanja obaveštenja); ovo londonske društvo docnije se razvilo u osiguravajuće, a od 1834. bavi se i razvrstavanjem pomorskih brodova, ima svoj veliki obaveštajni biro za trgovачke i pomorske pitanje, izdaje svoj list itd. Po ugledu na ovo, osnovana su udruženja sa sličnim ciljevima i u nekim drugim državama Evrope.

lojtnant (nem. Leutnant, fr. lieutenant) v. *lajtnant*.

lojtra v. lotra.

lojfer (nem. Laufer) v. *laufer*.

lokabilitet (nlat. locabilitas) skladnost sa prilikama i prirodom jednog mesta.

lokajati (ind.) indijski filozofi materijalisti koji priznaju samo čulno opažanje, odbacuju otkrivenje i sve religijske običaje smatraju prevarom gramzivih sveštenika.

lokal (lat. locale) prostor, prostorija, mesto; prostorija udešena za neku svrhu (dučan, radionicu, čitaonicu, gostionicu, kafanu); voz ili stalno prevozi sredstvo (autobus, parobrod) jednog grada i njegove bliže okoline.

lokalan (lat. localis) mesni, prostorni; koji je udešen prema jednom mestu, koji odgovara potrebama ili prilikama jednog mesta i njegovog položaja, koji pripada jednom mestu, koji se nalazi ili upotrebljava u jednom mestu, koji ima važnosti samo za jedno mesto; lokalna vlast mesna vlast; lokalni list mesni list, tj. onaj koji se bavi poglavito prilikama mesta u kome izlazi; lokalni patriotizam ljubav prema zavičaju, u užem smislu, i svemu što je u njemu i što iz njega dolazi; lokalni saobraćaj unutrašnji saobraćaj jednog grada ili opštine.

lokalizam (lat. localis) 1. zalaganje za usko shvaćene interese svoga mesta ili kraja koji su u suprotnosti sa interesima šire zajednice; 2. gram. jezička crta karakteristična za usko područje.

lokalizacija (nlat. localisatio) ograničenje na izvesno mesto, na uži prostor, npr. bolesti, požara, rata itd.; određenje mesta gde se nešto zbiva.

lokalizirati (nlat. localisare, fr. localiser) ograničiti (ili: ograničavati) na izvesno mesto, npr. rat, bolest, požar itd.; lokalizovati.

lokalizovati (nlat. localisare, fr. localiser) v. *lokalizirati*.

lokalija (lat. locus mesto) mesna prilika, mesni interes.

lokalistički (lat. localis) ponekad mesto *lokalan*.

lokalitet (nlat. locabilitas) skladnost sa prilikama i prirodom jednog mesta.

lokanda (ital. locare, locanda) soba za izdavanje; gostionica, krčma, svratište (u

- Italiji, Grčkoj i nekim varošima Dalmacije).
- lokrijum** (lat. locarium) zakupna cena, zakupnina, kirija.
- lokatar** (nlat. locarius) zakupac stana, krajdžija.
- lokativ** (nlat. locativus se. causus) *gram.* sedmi padež, znači mesto na kojem se nešto nalazi ili gde se neka radnja vrši; upotrebljava se samo s predlozima.
- lokativni** (nlat. locativus) *gram.* koji se odnosi na *lokativ*, npr. završetak.
- lokator** (lat. locus mesto) 1. elektronski uredaj za otkrivanje objekata i utvrđivanje njihovog položaja, pravca i brzine kretanja pomoću radio- ili ultrazvučnih talasa; 2. iznajmilac, izdavalac pod zakup.
- lokatorijum** (locatorium) v. *lokrijum*.
- lokatum** (lat. locatum) ono što je dato u zakup ili pod kiriju.
- lok-aut (eng. lock-out) otpuštanje radnika iz jednog ili više preduzeća koje vrše poslodavci u kapitalističkim zemljama da bi primorali radnike na prihvatanje težih uslova rada, ili da bi sprecili, odnosno ugušili *strajk*.
- lokacija** (lat. locatio) izdavanje ili uzimanje pod zakup ili kiriju, iznajmljivanje, iz-najmljenje; zakupnina, kirija; smeštaj pojedinih objekata na nekom području ili u nekom mestu.
- lokia** (nem. Locke) kovrčica, uvojak, vitica (kose).
- leko** (lat. loco) na mestu, u mestu; umesto, namesto; *loko sigili*(lat. loco sigilli) umesto pečata (kao skraćenica: L. S.); *loko laudato* ili *loko citate* (lat. loco laudato, citato) na navedenom ili na označenom mestu (kao skraćenica: 1. 1., 1. s.); *trg.* mesto gde se roba prodaje.
- lokobil** (lat. loco mobilis) v. *lokomobila*.
- lokomobila** (lat. loco mobilis s mesta pokretljiv) prenosna (ili: pokretna) par- -na mašina.
- lokomobilan** (lat. loco mobilis s mesta pokretljiv) sposoban za mešanje mesta, s mesta pokretljiv, prenosan, pomičan.
- lokomobilitet** (nlat. locomobilitas) pokre-tljivost s mesta, pomičnost.
- lokomotiva** (nlat. locomotiva) parna mašina koja sama sebe kreće i služi za vučenje tereta (vozova), parna kola.
- lokomotivan** (nlat. locomotivus) koji može izazvati menjanje mesta, koji pokreće ili pomiče s mesta.
- lokomotivitet** (nlat. locomotitas) pokre-tljivost, sposobnost kretanja.
- lokotor** (nlat. locomotor) mašinska kola, kola za pogon.
- lokotoran** (lat. locus mesto, motor) koji služi za pokretanje s mesta, koji se tiče pokretanje s mesta.
- lokocija** (nlat. locomotio) kretanje s jednog mesta na drugo, pokretanje.
- loko roba** *trg.* roba koja se nalazi na tržištu.
- lokot** (ital. luchetto) katanac.
- lokofiksitet** (lat. loco fixus utvrđen za jedno mesto) nepokretnost, nepomičnost, neprenošljivost.
- lokocesija** (nlat. lococessio) pravljenje mesta, u stupanje, u klanjanje s mesta.
- lokris** (eng. locchreas) platno iz Mrske.
- loksartroza** (grč. loxos kos, arthron članak) *med.* krivljenje članaka.
- loksodroma** (grč. loxos kos, dromos put; kretanje, trčanje) kursna linija koja s utvrđenim skretanjima (zbog prirodnih prepreka) najpovoljnije spaja dva mesta (npr. brodovi plove po loksodromi); *loksodrom-ska linija*; v. i *ortodroma*.
- loksodromska linija** *geogr.* dvostruko kriva linija, povučena površinom jedne lopte ili jednog eliptičkog sferoida, koja se, presecajući pod istim uglom sve meridi-jane, približava polu u obliku spirale.
- loksokosmos** (grč. loxos kos, kosmos svet, vasiona) sprava koja predstavlja kretanje Zemlje oko Sunca i oko svoje osovine.
- loksotalmičan** (grč. loxos kos, omthalmos oko, loxophthalmos) *med.* razrok.
- lokum** (tur. lokum, rahatlokum) vrsta kolača od tvrdog testa, ratluk.
- lokum tenens** (lat. locum tenens) onaj koji drži mesto; zastupnik, upravnik, zapovednik, šef.
- lokus** (lat. locus) mesto; *lokus delicti* (lat. locus delicti) *prav.* mesto gde je krivično delo izvršeno; *lokus communis* (lat. locus communis) opšte mesto, mesto za svakog razumljivo; *lokus minoris rezistencije* (lat. locus minoris resistentiae) *med.* mesto sposobne da da slabiji otpor, tj. mesto kroz koje se neka bolest ponajlakše može uvući u organizam.
- lokucija** (lat. loqui govoriti, locutio) govor, izraz, način izražavanja.
- lombard** (fr. lombard) *trg.* lombardni posao davanje zajmove na zalogu pokretnosti; založni zavod, založna banka; zalog, zalog. Ovaj kreditni posao dobio je ime po menjačima (sarafima) iz Lombardije u Italiji, koji su, kao pristalice Gibeli-na, početkom HŠ veka morali da beže u Francusku i prvi se počeli baviti ovom vrstom posla i osnivati ovakve zavode.
- lombardi** (fr. lombards) *pl.* priznаницe na založene stvari, založnice.
- lombardirati** v. *lombardovati*.
- lombardni posao** *trg.* v. *lombard*.
- lombardovati** (fr. lombard) *trg.* dati u zalogu, založiti.
- Lombrozov tip** tip čoveka koji se rodio sa sklonostima zločinu, rođeni zločinac (naziv po italijanskom naučniku, neuro-logu i kriminalisti *Cezaru Lombrozo*, 1836—1909, koji se naročito bavio proučavanjem kriminalnih tipova).

- lonbr** (fr. l'homme) igra karata, poreklom iz Španije, obično između tri igrača.
- longaniman** (lat. longus dug, animus duh, duša) strpljiv.
- longet** (fr. longuette) duga i uzana platnena traka za komprese i gipsane zavoje.
- longimetrija** (lat. longus dugačak, grč. te-tria merenje) merenje dužina.
- longitudeinalan** (nlat. longitudinalis) dužinski; koji se odnosi na dužinu, dužni; uzdužni; *longitudeinalni talasi fiz.* uz-dužni talasi, tj. talasi koji se prostiru u pravcu poremećaja ravnoteže delića elastične sredine (*supr. transverzalan*).
- longitude** (lat. longitudo) dužina, *geografske ili astronomska dužina*.
- long plej** (eng. long play) naziv za gramofonske ploče velikog formata.
- Lonšan** (fr. Longchamp) mesto u *Boa de Bulonj* (Bois de Boulogne), kod Pariza, gde je ranije bilo trkalište; otuda: trkalište, trkačka staza.
- loran** (skr. od eng. Long Range Navigation duga plovidba) aparat na brodovima i avionima koji hvata radio-signale i pomoću njih određuje svoj momentalni položaj u plovidbi ili u letu.
- lorandit** (po prezimenu Lorand) *min.* veoma redak crvenkast mineral, nađen u rudi-štu arsenovih jedinjenja kod Alšara nedaleko od Đevđelije; sastoji se iz taliju-ma, arsena i sumpora.
- lorbsr** (nem. Lorbeer) *bog.* lovoro vo lišće kao začin.
- lord** (eng. lord, staroengleski = čuvar hleba: loaf) gospodin; u užem smislu: član engleskog Gornjeg doma, *per*; počasna titula engleskog visokog plemstva po rangu ispod vojvode (markiza, grofa, vikonta i barona); zvančna titula nekih visokih državnih činovnika (lord-admiral, lord-kancelar i dr.) i biskupa engleske narodne crkve.
- lord-mer** (eng. lord-mayor) „gospodin predsednik”, titula prvog predsednika opštine gradova Londona i Jorka.
- lordoza** (grč. lordosis) *med.* savijenost kičme napred, nagnutost, povijenost tela napred.
- lordoma** (grč. lordoma) *med.* v. *lordoza*.
- lordotičan** (grč. lordos) iskrivljen napred, grbav.
- lordšip** (eng. lordship) dostojanstvo lorda; gospodstvo, gospodarstvo, vlast: *ju r lordšip* (engl. your lordship) u oslovljavanju-ma: vaše gospodstvo.
- loreat** (lat. laura lovor, fr. laureat lovoram okičen) v. *laureat*.
- Lorelaj** (nem. Lorelei) veoma strma stena na desnoj obali Rajne, čuvena po svom ehu, nekada brodarima bila veoma opasna; po mitologiji, boravište i ime jedne vodene vile, koja je svojim pevanjem primamljiva-la brodare, dok im se lađe ne bi razbile o stenu (predmet većeg broja pesničkih i muzičkih dela).
- lorencij(um)** *hem.* radioaktivni elemenat, atomska masa 257, redni broj 103, znak Lr; dobijen veštački 1961. godine.
- loreta** (fr. lorette) malo otmenija javna ženska u Parizu, fina fačkalica (nazvana po crkvi Notre Dame de Loret, u čijoj blizini većinom stanuju).
- lorika** (lat. lorum, lorica) oklop, pancir, naročito od kože; *voj.* grudobran na šan-čevima ili tvrdavama.
- loricirati** (lat. loricare) staviti oklop, oklopiti; *hem.* čaše obložiti ilovačom da se ne bi na vatri rasprse.
- lornjet** (fr. lorgnette) naočarsko staklo za jedno oko, vrsta naočara koje ne stoje na nosu, nego vise o vratu i učvršćene su na jednoj, obično lepo ukrašenoj dršci, a stavljuju se pred oči samo kad zatreba.
- lornjon** (fr. lorgnon) obično uveličava juče staklo, naočarsko staklo samo za jedno oko, *monokl*.
- los** (rus. losv) *zool.* vrsta velikog severnog jelena, lopatastih rogova, *Cervus alces*.
- losos** (rus. LOSOSB) *zool.* vrsta ribe iz roda pastrmki.
- lost** (eng. lost) u golfu (igri): izgubljena lopta.
- lot** (nem. Lot) sprava za merenje morske dubine, zvučni dubinomer; *eholot*.
- leto** (ital. lotto) poznata društvena igra koja se sastoji u vučenju brojeva, tombola, lutrija.
- lotos** (grč. lotos) *bog.* zvezdan; ime različitih biljaka sa hraničivim i osvežavajućim plodovima, naročito biljka koju su stari Egipćani i Indijci smatrali svetom, a njen cvet simbolom zemlje; ime većeg broja morskih i vodenih ruža.
- lotra** (nem. Leiter) jedna od dve bočne ograde na teretnim (seljačkim) kolima u obliku lestvica; *lojtra*.
- lotura** (lat. lotura) sredstvo za ispiranje; v. *loci ja*.
- lohiće** (grč. locheia rađanje, porađanje) *pl. med.* sluzasta, iz početka malo sukričasta tečnost koja izlazi iz materice porodilje i traje 3—6 nedelja (to je, u stvari, čišćenje porodilja posle porođaja, a dolazi od ponovnog stvaranja sluzokože u materici, koja se usled porođaja bila istro-šila i propala).
- lohioragija** (grč. locheia, regnimi prskam, pucam) *med.* krvavljenje materice posle porođaja.
- lohodohijum** (grč. lochos porađanje, docheion primalište, mesto za primanje) *med.* porodilište, zavod (ili: bolnica) za porodilje.
- loc** (nem. Lotse) brodar koji, kao dobar poznavalac vodenih puteva, sprovodi lađe kroz opasna mesta; *loc*.
- loci** (lat. loci, locus) *pl.* mesta; *ad loca* (lat. ad loca) na svoja mesta sedite; *loci memo-*

rijales (lat. loci memoriales) mesta koja treba učiti napamet.

locija (lat. lotio) pranje, ispiranje, kupanje, čišćenje; v. *lotura*.

locijum (lat. lotium) *med.* mokraća, *urin*.

locirati (lat. locare) metnuti na jedno mesto, smestiti, namestiti; dati na zajam, pozajmiti, npr. novac; izdati, pod najam, dati pod zakup; *prav.* odrediti poverioce stečajne mase.

lubarda v. *lumbarda*.

lubin (port.) *zool.* vrsta morske ribe, smudut.

lubitum (lat. lubitum) v. *libitum*.

lubrikancia (lat. lubricantia) *pl.* sredstva koja izazivaju pohotljivost; predmeti, slike, spisi i sl. koji izazivaju pohotu.

lubrikator (lat. lubricator) mazalica, sprava za automatske podmazivanje mašina.

lubrikacija (nlat. lubricatio) izazivanje pohotljivosti.

lubrifikater (fr. lubrificateur) v. *lubrikator*.

lubrifikacija (fr. lubrication) v. *lubrikacija*.

lubricitet (fr. lubricite) pohota, pohotljivost, sklonost bludu.

Luvr (fr. Louvre) stara kraljevska palata u Parizu, na desnoj obali Sene, od 1793. glavni francuski muzej sa veoma raznovrsnim i bogatim umetničkim zbirkama.

ludizam pokret engleskih radnika u početku XIX veka kojem je bio cilj uništavanje fabrika i mašina, koje su smatrali uzrokom bede radnih masa (naziv, bez potvrde, po radniku *Ludu*, Ned *Ludd*, koji je prvi uništilo jedan tkački razboj). Radi suzbi-janja ludizma u Engleskoj bio je donet vrlo strog zakon.

ludisti *pl.* v. *luditici*.

luditici *pl.* engleski radnici koji su radili na suzbijanju besposlice time što su se sistematski borili protiv uvođenja mašinskog rada, kao najvećeg neprijatelja svoga opstanka (*ludizam*); nezvani po *Ladu* ili *Ludu* (*Ludd*), koji je prvi razbio jednu mašinu; *laditi*.

Ludolfov broj kat. broj koji označava odnos prečnika kruga prema njihovom obimu, beleži se obično sa ni (*pi*) i iznosi 3,141592... nazvan po matematičaru *Lu-dolfu Kelenu* (Ceulen, Keulen, 1540—1610); *p* je transcendentan broj.

lues (lat. lues) pomor, zaraza; *lues venerea* (lat. lues venerea) *ned.* v. *sifilis*.

luetican (lat. lues) *med.* koji boluje od luesa, sifilisa, sifili(s)tičan.

luetičar (lat. lues) *med.* onaj koji boluje od sifilisa, sifilitičar.

Luzijadi (port. Os Lusiadas) *pl.* potomci Luzusa, praoca Portugalaca; naslov slavnog *Kamoensovog* (1524—1580) epa, u komе veliča dela svojih zemljaka koji su, pod vodstvom Vaska da Game, učestvovali u pohodu na Indiju.

luzingando (ital. lusingando) *muz.* umiljava-jući se, sa umiljavanjem, umiljato.

luzingevolmente (ital. lusinghevolmente) *muz.* v. *luzingando*.

Luzitanija (lat. Lusitania) 1. rimska pokrajina u Španiji, otrvilike današnja Por-tugalija; 2. veliki engleski parobrod koji su Nemci, u početku prvog svetskog rata (7. maja 1915), potopili kod južne obale Irske, kojom prilikom se udavilo 1134 lica.

luzitanski (lat. Lusitania) portugalski.

luzus (lat. ludere, lusus) igranje, igra.

luvit bojni otrov, teška uljasta tečnost, sa mirisom koji podseća na miris cveća zdravac (geranijum); plikavac je, po tok-sičkim osobinama sličan iperitu; posto-janost na zemljipagu je 3—6 puta manja nego iperita.

luj-dor (fr. louis d'or) „Luj od zlata”, fr. zlatan novac, nazvan po Luju HŠ, od 20 zl. franaka; *up. napoleon*.

lukijerna (lat. lucerna) svetiljka.

luknja (nem. Lučke) rupa, otvor.

lukrativan (lat. lucrativus, lucrum dobit, korist) koji donosi zaradu, unosan, koristan, probitačan.

luke (lat. lux, lucis svetlost, svetlo) *fiz.* jedinica za merenje jačine osvetljenja: jedan *luke* ima površina koja je jedinicom svetlosne jačine (jačine svetlosti) na odstojanju od jednog metra osvetljena upravio.

luksacija (nlat. luxatio) *med.* uganuće, išča-šenje (kosti).

luksometar (lat. lux svetlost, grč. metron mera) aparat za merenje jačine svetlosti (pri filmskom snimanju, fotografisanju i sl.).

luksuz (lat. luxus) raskoš, raskošnost, sjaj, obilje; ljubav prema sjaju i raskošu; ono bez čega se može biti, tj. što nije neophodno za život.

luksuzan (lat. luxus raskoš) raskošan, sjajan, rasipan; *luksuzni artikal* trg, raskošan predmet, predmet koji je, po carin-skoj tarifi, ocenjen kao raskošan i, prema tome, ocarinjen po višoj stopi.

luksuzirati se (lat. luxus) živeti u raskošu, terati raskoš.

lukubracija (lat. lux svetlost, lucubratio) sedenje i rad noću, noćno proučavanje, noćni rad, vrlo savestan rad.

Lukul (lat. Lucullus) čuveni rimski vojskovođa (114—57 pre n. e.), naročito se istakao u ratu protiv Mitridata, poznat po bogatstvu i veoma raskošnom životu (*lukulske gozbe*).

lukulski raskošan, bogat i obiman (po ugledu na raskošni način života rimskoga vojskovođe Lukula).

lumbago (lat. lumbus krsta, lumbago) *med.* protisli, krstobolja, used, ušinuta leda, reumatično-živčani bolovi u krstima, bol u krstima.

lumbalan (nlat. *lumbalis*) *znat.* koji se odnosi na krsta, koji pripada krstima; *lumbalna anestezija med.* postizavanje neosetljivosti za bolove, npr. kod operacije, na taj način što se u kanal kičmene moždine, između pršljenova, ubrizga 5% rastvor tropakolo-kaina ili novokaina, usled čega postanu nesetljiva oba donja uda i trup niže pupka; *lumbalna punkcija* vodenje tečnosti iz kanala kičmene moždine, u slabinskiom delu, u terapeutičkom ili dijagno-stičkom cilju.

lumbaran (lat. *lumbus* krsta; but, kuk, deo tela oko bubrega) *znat.* v. *lumbalan*.

lumbarda (ital. *lombarda*) 1. starinski top; 2. velika šupljia gvozdena kugla, napunjena olovom i barutom, koja se izbacuje iz topa.

lumen (lat. *lux*, *lumen*) svetlost, sjaj; fig. sjajna, glava, veliki duh; *lumen naturale* (lat. *lumen naturale*) *f.k.* prirodna svetlost, tj. prirodna, prvobitna, čoveku urođena moć saznavanja; *f.k.* jedinica svetlosne struje: svetlosna struja koju šalje u svima pravcima tačkast svetlosni izvor koji svetli jedinicom svetlosne jačine u prostorni ugao jedan.

lumijsa (ital. *lumia*, *lomia*) *bog.* vrsta sitnih, lakin i slatkih limunova, sličnih na-randži.

lumikon (lat. *lumen*, *luminis* svetlost) fotografski aparat koji može da snima i u gotovo potpunom mraku; primenjuje se naročito u medicinskoj radioskopiji i u astronomiji.

luminal *farm.* beo kristalni prašak gorka ukusa; služi za umirenje živaca i za uspavljinjanje; *up. veronal*.

luminarizam (lat. *lumen* svetlost) *um.* pravac u slikarstvu koji poglavito obraća pažnju na dejstvo i prelivne svetlosti.

luminescencija (nlat. *luminescentia*) *fiz.* svetljenje tela na drugi način a ne usled usijanosti, proizvodjenje tzv. „hladne svetlosti“ (zajedničko ime za *fluorescenciju* i *cenpijuk fosforescenciju*).

luminizam v. *luminarizam*.

luminiferan (lat. *lumen*, *fero*) koji prenosi svetlost, svetlonosan.

luminozan (lat. *luminosus*) svetao, sjajan, blistav, jasan.

lumpen-proletariat (nem. *Lump odrpanac, golja*, lat. *proletarius* građanin najnižeg reda) 1. u starom Rimu propalo, osiromašeno seljaštvo, pretvoreno u armiju skitnika, prosjaka, koji su se slegli u Rim, živeli od milostinje velikaša. Nisu radili, jer je rad bio samo stvar robova, nesto što se preziralo, već su živeli na račun robova; 2. u kapitalizmu najdonji, uboški sloj nezaposlene radničke klase. Sem skitnika, prostitutki i sl. obuhvata tri kategorije: a) sposobne za rad, b) siročad i paupersku decu, v) propale gole siromahe, za rad nesposobne, inva-lide, žrtve industrije, bolesnike, udovi-

ce. Predstavlja „... invalidski dom aktivne radničke armije i mrtvi balast industrijske rezervne armije“ (Marks). U klasnoj borbi proletarijata često je oruđe buržoaske reakcije.

lumperaj (nem. *Lump*) pijanka, pijančenje, terevenke.

lumpovati (nem. *Lump*) pijančiti, tereven-čiti.

luna (lat. *luna*) 1. Mesec (nebesko telo); 2. (Luna) starorimska boginja Meseca; 3. ime nekoliko sovjetskih automatskih vasiionskih stanica.

lunambulizam (nlat. *lunambulismus*) mesečarstvo, padanje u stanje slično snu pod uticajem Mesečeve svetlosti, tumaranje zatvorenih očiju po mesecini; *lunatizam*.

lunambulist(a) (lat. *luna* mesec, *ambulare* hodati, šetati) mesečar, somnambulist, epileptičar.

lunarani (lat. *lunarisi*) koji se tiče Meseca, Mesečev; u obliku Meseca, mesečast; *lunarski*.

lunarijum (nlat. *lunarium*) aparat za predavačavanje kretanja Meseca oko Zemlje (obično spojen sa *telurijumom*).

lunar orbiter (naziv za neke američke veštačke satelite oko Meseca).

lunarski (lat. *lunarisi*) v. *lunarani*.

lunatizam (nlat. *lunatismus*) mesečarstvo; v. *lunambulizam*.

lunatik (lat. *lunaticus*) v. *lunambulist*; *lunaticus morbus* (lat. *lunaticus morbus*) mesečarstvo, padavica, epilepsija.

lunatičan (lat. *lunaticus*) med. koji pati od mesečarstva, epileptičar.

lunaut (lat. *luna* Mesec, grč. *nautes* brodar) letač na Mesec.

lunacija (nlat. *lunatio*) mena Meseca.

luneta v. *lineta*.

Lunik v. *Lunjik*.

lunisolaran (lat. *luna* Mesec, *sol* Sunce) koji se tiče kretanja Sunca i Meseca.

uniforman (lat. *luna*, *forma* oblik) koji ima oblik mladog Meseca, mesečast.

lunta (nem. *Lunte* fitilj) 1. upaljač, fitilj za paljenje eksploziva; 2. staro vatreno oružje koje se palilo na fitilj (puška ili top).

lunula (lat. *lunula*) mali mesec; ženski ukras, broš (u obliku polumeseca); bela polukružna mrlja pri dnu nokata.

Lunjik (rus. *lunik* prema lat. *luna* Mesec) ime nekoliko sovjetskih veštačkih sate-lita; *Lunik*.

luogo (ital. *luogo*, lat. *locus* mesto) *kuz.* na pravom mestu.

lupa (fr. *loupe*) *ont.* instrumenat — jako ispućeno sabirno sočivo kratke žižne daljine — pomoću koga se sitni bliški predmeti mogu videti pod mnogo većim vidnim uglom no golim okom, tako da izgledaju jako uvećani.

lupanar (lat. *lupanar*) javna kuća, bordel, kupleraj.

lupin (lat. *lupinus*) *bog.* vučjaka, obrnika (ukrasna biljka).

luping (eng. *looping*) *avaj.* jedna od najsmelijih i najtežih vazdušnih akrobacija: obr-taj avionom u vertikalnoj ravni za 360°.

lupinoza (lat. *lupinus* obrnika) bolest ovaca koja se pojavljuje, kad se ovce hrane obr-nikom, od otrova koji sadrži u sebi obrnika (*lupin*), tzv. *lupinotoksinu*.

lupinotoksin (lat. *lupinus* obrnika, vučjaka, grč. *toxikon* otrov) otrov kojeg ima u obrnici (vučjadi); v. *lupinoza*.

lupilin (lat. *lupulinum*) hmeljno brašno, žlezde na šišaricama ženskog hmelja koje daju pivu aromatičan ukus; upotrebljava se u medicini i kao sredstvo koje tera na mokrenje.

lupus (lat. *liriv*) zool. vuk, kurjak; med. živa rana, lokalna tuberkuloze kože, naročito na nosu ili kome drugom delu tela; *lupus in fabula* (lat. *lupus in fabula*) posl. citat iz Terencija: mi o vuku, a vuk na vrata (kad iznenada nađe neko o kome se baš u taj mah govorilo).

luskozitet (lat. *lucus* škiljav, čorav, nlat. *lusciositas*) med. kratkovidost.

luster (lat. *lustrum*) svećnjak sa više sijalica, obično raskošno izrađen.

lustracija (lat. *lustratio*) svečano čišćenje od grehova, čišćenje žrtvom, posveta; razgledanje, razmatranje.

lustrum (lat. *lustrum*) vreme od pet godina kod Rimljana posle koga je cenzor priredivao svečanu žrtvu očišćenja od grehova i pokajanja za ceo narod; otuda: period od pet godina, petoleće.

luscitet (lat. *lucus* škiljav, nlat. *luscitas*) med. škiljavost.

lutein (lat. *luteus* žut, žućkast) žuta boja u lišću biljaka u žumancetu.

luteran pristalica učenja *Martina Lugara* (1483—1546), osnivač nemačke reformističke crkve; fig. otpadnik od prave vere, izdajnik.

luteranizam pokret i učenje velikog reformatora i osnivača nemačke narodne crkve *Martina Lutera*.

luteranstvo v. *luteranizam*.

lutejij(um) (po latinskom nazivu Pariza —

Lutecia) *hen.* element, lantanid, retka zemlja, hem. znak Lu, atomska masa 174,97, red. broj 71.

lutirati (lat. *lutare*) gusto premazati lepkom, kitovati, zakitovati.

lutrija (fr. *lot, letterie*) igranje srećkama; *klasna lutrija* lutrija sa više, obično pet, vučenja, sa tačno utvrđenim planom vučenja srećaka, koje se najčešće dele na četvrtine, polovine i cele; *lutrijski zajam* državni zajam koji zajmodavcu daje izgled na izvlačenje kakvog većeg zgodiš-ka, ali zato nosi manji interes.

luf (eng. *loof*) *mor.* strana izložena vetru.

luft (nem. *Luft*) vazduh.

luftbad (nem. *Luftbad*) med. vazdušno kupanje, lečenje pomoći svetlosti i vazduha; *up. fototerapija*.

luftbalon (nem. *Luft* vazduh, fr. *ballon* vazdušni balon, *aerostat*).

luftirati (nem. *Luft, liiften*) vetriti, prove-travati.

luft-linija (nem. *Luft*, lat. *Ipea*) vazdušna linija, tj. najkraće rastojanje između dva mesta na Zemljinoj površini.

luc sp. jedan od najtežih skokova u umetničkom klizanju (nazvan po austrijskom kli-začu Alfredu Lutzu).

lucerka (fr. *luzerne*) *vot. v. lucerna*.

lucerna (fr. *luzerne*) *bog.* vrsta veoma izdaš-ne deteline, plava detelina.

lucidan (lat. *lux* svetlost, *lucidus*) jasan, svetao blistav (npr. duh); svestan; *lucida intervala* v. *interval*.

luciditet (nlat. *luciditas*) vedrina, bistrina, duha; jasnost, svesnost.

lucidnost (nlat. *luciditas*) v. *luciditet*.

lucimetar (lat. *lux, lučiš* svetlost, grč. *te-tron* merilo, mera) 1. instrumenat za merenje jačine svetlosti, *fotometar*; 2. instrumenat za merenje isparavnog dejstva sunčane svetlosti.

Lucifer (lat. Lucifer=lx, ferre onaj koji nosi svetlost, svetlonosac) 1. *astr.* ime planete Venere kada se javlja pre izlaska Sunca, zornjača, zvezda Danica; 2. vladar tame, poglavica đavola, sotona, davo, po alegoričnom prikazivanju proroka *Isajije* (14,12) i *Luke* (10,18).

lj

Lj, lj četrnaeste slovo cirilske azbuke, a sedamnaesto naše latinice. **ljaneros** (tl. llaneros) *pl.* pastiri i odgajivači stoke koji žive na stenama Španije i Južne Amerike; v. *ljana*. **ljano** (tl. Papo) velika, ravna i nepošumljena stepa u Španiji i Južnoj Americi koja, u doba kiša, obraste bujnom travom i

bujnim zelenilom; omiljeno prebivalište pastira i odgajivača stoke; *pl. ljanosi*.

ljarmavi (alb.) *pl.* Albanci dvoverci koji se prikazuju kao muslimani, a u stvari su, kod kuće, potajno katolici.

ljulj (lat. *lolium*) *vot.* vrsta trave, utrinac, vrat; zeljašta jednogodišnja biljka, raste u usevima i po livadama.

M

M, m petnaeste slovo naše cirilice, osamnaeste naše latinice; kao skraćenica: M = rimski broj 1000; mr = *magister*; u eng. i fr. *pa-mister, mesje*; na receptima: m = *manipulus, misce, miscatur*; m = *metar*; na = *kvadrat metar*; m* = *kubni metar*; M = *marka* (nemački novac); mm = *milimetar*; mf = *mezoforte*; muz. — *meno, mano, meco*; gram. t. = *maskulinum*; hen. Mg = *magnezijum*; Md = *mendeljevkjum*; Mp = *mangan*; Mo = *molibden*.

maviš v. *mafis*.

mag (grč. magos, lat. magus) staropersijski obožavalac vatre, naročito njegovi sveštenici, koji su bili zvezdoznaci i tumači snova; istočnački mudrac koji prevaru i praznovjeru iskorišćuje u vradžbine i čarolije; žrec, враč, čarobnjak.

magaza (tur. magaza) prostorija u kojoj se drži žito, so ili druga roba, podrum; v. *magacin*.

magazin (arap. mahhazin) 1. dućan, radnja, trgovina robom naveliko; 2. stručni ili ilustrovani časopis, zbornik; v. i *magacin*.

magazinaža (fr. magasinage) trg. vreme ležanja robe u magacincu; magacinska tak-sa, ležarina; smeštanje robe u *magacin*, u stovarište, u skladište.

magaziner (fr. magasinier) v. *magacioner*.

magacin (arap. mahhazin, fr. magasin, ital. magazzino) stovarište, skladište, spre-mište za robu; žitnice, ambar; voj. slaga-lište ubojnog materijala; ležište za metke u pušci; v. i *magazin*.

magacinirati smestiti (ili: smeštati) u magacin (ili: u skladište, u stovarište).

magacinska puška poj. puška sa magacinom ispod cevi u koji staje više metaka, brzometka.

magacioner (ital. magazziniere) upravnik, nadzornik, rukovalac magacina (stovarište, skladišta).

maga (maggi) poznati hranljivi začin za supe i čorbe, sastavljen uglavnom od biljnih sastojaka (nazvan po pronalazaču *Ju-liju Magiju*, 1846—1912).

magija (grč. mageia) čarolija, vradžbina, veština potčinjanja svojoj volji tajan-

stvenih sila prirode, duhova i demona. Verovanje u magiju je kaldejskog porekla, odakle se, preko Persije i Egipta, rasprostrločak na Zapad; bela magija ona koja priziva u pomoć nebeske sile, tj. dobre duhove; crna magija ona koja priziva u pomoć zemaljske sile, tj. zle duhove.

magister (lat. *magister*) v. *magister*.

magister (lat. *magister*) učitelj, nastavnik; učitelj slobodnih (humanističkih) umetnosti; zvanje koje se posle položenog pro-pisanog ispita dodeljuje svršenim studentima trećeg stupnja (postdiplomskih studija); *magister farmacije* diplomira-ni apotekar (skr. Mg ph.); *magistar*.

magistrsrijum (lat. *magisterium*) upravitelj-stvo, nadzorništvo, upraviteljska služba, nadzornička služba; upravljanje, nadzor; dostojanstvo *magistra*.

magistrale (lat. *magistralis*) učiteljski; glavni svaka glavna linija (ili: pruga) u odnosu na sve drugostepene i sporedne linije koje iz nje izlaze (npr. glavni drum, glavna železnička pruga, glavna vodovodna cev, glavni električni vod i

DR-)

magistral (lat. *magistralis*) školski, učiteljski; majstorski; veštački, vešt; glavni, poglaviti, koji sačinjava osnovu nečega; med. izrađen po propisu lekarjem; *magistralna formula* (lat. formula *magistralis*) recept koji je propisao lekar.

magistrale (nlat. *magistrale*) voj. spoljašnji greben linije utvrđenja.

magistrand (nlat. *magistrandus*) onaj koji se sprema da postane *magistar*.

magistrat (lat. *magistra tuš*) sudski (ili: policijski, samoupravni) službenik; opštinski sud, opštinske veče, opština.

magistratura (nlat. *magistratura*) upravio nadleštvo, upravna vlast, poglavarstvo; poglavarsko dostojanstvo; ispit za zvanje *magistra*.

magistrirati (lat. *magister, magistrare*) dobiti zvanje magistra na velikoj školi, postati *magister*.

magičan (grč. *mageia, magos*) čaroban, čarobnjački; *magični kvadrat* kvadrat podeljen na kvadratiće u koje treba upisati brojeve tako da zbirovi svih brojeva u

bilo kojoj vrsti, stupcu ili dijagonalni budu jednaki; **magična oko** specijalna radio-cev u radio-prijemniku koja služi za podešavanje prijemnika na tačnu dužinu željene radio-stанице.

magičar (grč. mageia) čarobnjak, враћ.

magia (grč. magma testo) *med.* gnjecava masa, mast; *reojr.* gradivo eruptivnih stena koje se nalaze u unutrašnjosti Zemlje u usijanom, tečnom, kašastom ili kao testo gustom stanju. **magma zona** (grč. magma, zone pojas) *kol. zana* rastopljeno mase koja se, po mišljenju nekih teologa, nalazi ispod čvrste Zemljine kore.

magmasfera (grč. magma, sphaira lopta) *teol. v. magnazona.*

magmatizam (grč. magma) naziv za sve pokrete rastopljene užarene mase u unutrašnjosti Zemlje.

Magica karta (lat. Magna charta, eng. The Great Charter Velika povjela) osnovni državni zakon Engleske koji je, 15. juna 1215, odričući se nekih svojih prava, morao dati plemstvu i sveštenstvu kralj John Lackland (*Jovan Bez Zemlje*), kojim su bili regulisani feudalni odnosi, sveštenstvo izuzeto od nadležnosti svedovnih sudova itd.

magia cum laude (lat. magna cum laude) sa velikom pohvalom, veoma pohvalio (u ocenjivanju uspeha na ispitima).

magnalijum (grč. Magnesia) *hem.* slitina (legura) magnezijuma i aluminijuma (90 i 10% procenata), veoma laka, veoma čvrsta i kao srebro bela; služi za pravljenje osetljivih analitičkih vaga.

magnet (ital., šp. magnate, nlat. magnas, lat. magnus velik) 1. velikodostojnik, velikaš, velmoža; naročito: visoki državni službenik ili plemić od davnina (naročito u Ugarskoj i Poljskoj); 2. krupan sopstvenik zemlje, vlastelin; 3. krupan kapitalista, npr. *finansijski magnat*.

magnezija (grč. Magnesia, nem. iz grč. Magnezija, grad u Maloj Aziji) *hem.* oksid magnezijuma (MgO); beli alkalni prah koji se dobiva od karbonata magnezijuma; upotrebljava se kao blago sredstvo protiv zatvora i kiseline.

magnezij(um) (grč. Magnesia Magnezija, grad u Maloj Aziji) *hem.* elemenat, atomska masa 24,312, redni broj 12, znak Mg, beo, sjajan i vrlo lak metal; jako zagrejan zapali se i sagori jakom belom svetlošću (*magnezijumova svetlost* služi za fotografске snimanja u mraku, davanje signala i dr.); *magnijum, talcijum*.

magnezit (grč. Magnesia Magnezija, grad u Maloj Aziji) *min.* bezbojan ili žučkast mineral, magnezijumov karbonat; upotrebljava se za pravljenje gorke soli i magne-zije.

magnet (grč. magnetis Hthos, Magnes lithos) ili *prirodni magnet*, mineral koji ima svojstvo da privlači i drži gvozdenu tela (nazvan po gradu *Magneziji*, gde su ga stari Grci prvi put našli); *veštački magnet*, onaj koji se dobije kada se komad čelika prevlači u jednom smeru prirodnim magnetom.

magnetizam (grč. Magnes Hthos) svojstvo izvesnih tela, gvozdene rude, da privlače i drže druga tela u kojima ima gvožđa; prirodna sila čije se dejstvo ispoljava u takvim pojavama privlačenja (i odbijanja); nauka o magnetnim pojavama; *životinjski magnetizam* magnetna sila za koju se pretpostavlja da postoji u životinjskom, naročito u čovečjem organizmu, pomoću koje neki čovek može da vrši znatan uticaj na volju i na telesno stanje nekoga drugog čoveka; *up. somnambulija*.

magnetizer (fr. magnetiseur) stariji naziv za *hipnotizera*.

magnetizirati (nlat. magnetizare) 1. preneti magnetna svojstva sa magneta na gvožđe koje nije magnet; 2. po metodu *dr Mesmera* trljanjem ili pravilnim kretanjem ruke i dodirivanjem (*manipulacijom*) probuditi u čovečjem telu skrivene sile i na taj način lečiti bolesti; 3. dovesti nekoga u stanje magnetičnog sna; 4. imati neodoljiv uticaj na koga, neodoljivo privući ili privlačiti koga.

magnetizmomanija (grč. Magnes magnet, taša pomama, ludilo) *med.* bolest govorenje u snu.

magnetizovati (nlat. magnetizare) *v. magnetizirati.*

magnetisati (nlat. magnetizare) *magnetizirati.*

magnetit (grč. Magnes i nastavak -ites) gvozdena ruda (Fe_3O_4) na kojoj je prvo primećeno magnetno svojstvo privlačenja.

magnetičan (grč. nlat. magneticus) koji ima privlačnu силу magneta; *fig.* neodoljivo privlačan, neodoljiv; *up. magnetski.*

magneti (grč. Magnes) *v. magnetski.*

magneto- (grč. Magnes) predmetak u složeniciama sa značenjem: magnet, magnetski, magnetni.

magnetograf (grč. Magnes, grapho pišem) *magnetometar* koji automatski beleži veličinu zemnomagnetskih kolebanja (ako beleži deklinaciju = *deklinograf*, ako beleži inklinaciju = *inklinograf*).

magnetodetektor (grč. magnetis, lat. detegere) vazduhoplovni uređaj na bazi magnetizma za traženje i određivanje položaja pod-mornica protivnika.

magnetoelektricitet (grč. Magnes, elektron) *fiz.* električna struja koja je izazvana pomoću magneta.

magnetoindukcija (grč. Magnes, lat. inducitio) *fiz.* izazivanje električne struje pomoću relativnog kretanja električnog provodnika i magneta.

magnetologija (grč. Magnes, logia) nauka o magnetu i magnetizmu.

magnetometar (grč. Magnes, metron merilo, mera) instrumenat za tačno određivanje magnetske deklinacije i za merenje jačine Zemljinog magnetizma; naprava kojom se sigurno i brzo ispituje sadržina Zemljine kore u svrhu otkrivanja nalazišta bogatih rudom i naftom.

magneton (grč. Magnes) elementarna jedinica magnetskog momenta; magnetski moment izazvan rotacijom elektrona i protona.

magnetopat (grč. Magnes, pathos bol) v. *magnetizer*.

magnetoskop (grč. Magnes, skopšo gledam) fiz. uredaj za registrovanje i reprodukciju TV programa na magnetskoj traci.

magnetostrikcija (grč. magnetis, lat. strictu-ga stezanje) osobina izvesnih metalnih legura da se stavljene u promenljivo mag-netsko polje izdužuju i skraćuju u istom ritmu kao i promene magnetnog polja.

magnetoterapija (grč. Magnes, therapeia lečim) med. lečenje živčanih oboljenja putem životinjskog magnetizma, osnovano na dejstvu sugestije.

magnetofon (grč. Magnes, phone glas) aparat koji beleži govor na traci prevcenoj gvozdenim prahom, tako da se zvuk na nju prenosi elektromagnetskim putem, i zatim može da se reprodukuje.

magnetohemija (grč. Magnes, chemeia) nauka koja proučava vezu magnetskih i dijamagnetskih svojstava hemijskih elemenata sa njihovim hemijskim svojstvima.

magnetohidrodinamika (grč. Magnes, hydor voda dynamis) fiz. moderna grana fizike, koja proučava svojstva jonizovanih gasova (*plazme*).

magnetron (grč. Magnes elektron) elektronska lampa u kojoj na elektrone koji protiču dejstvuje spoljašnje magnetsko polje; služi za proizvodnju vrlo kratkih radio-talasa.

magnetski (grč. magnetikos) koji ima pri-vlačnu silu magneta; *magnetska igla* igla koja zauzima pravac sever-jug, igla koja zauzima pravac magnetnog podnevnika (ili: meridijana); *magnetska indukcija* v. *mag-netoindukcija*; *magnetsko lečenje* primena životinjskog magnetizma u lečenju bolesnika; *magnetsko polje* okolina magneta do daljine na kojoj se još opaža njegova sila, njegovo dejstvo; *magnetni*.

magnijum (nlat. magnium) hem. v. *magnezijum*.
magnilokvencija (lat. magnus velik, loqui govoriti) hvalisanje, hvalisavost, razmetljivost.

magnifikant (lat. magnificus) veličanstven, velelepni, divan; divotan, sjajan, uzvišen, raskosan.

magnifikacija (lat. magnificatio) veličanje, slavljenje, uzdizanje hvalama.

magnifikus (lat. magnificus) veličanstven, sjajan; plemenit, uzvišen; titula rektora

univerziteta (na nekim univerzitetima Zapada, „rektor magnifikus“).

magnificencija (lat. magnificentia) vele-lepnost, veličanstvenost, divotnost, ra-skošnost.

magnovenje (stslov.) tren, trenutak, trenut.

magnolije (Magnolia) bog. ukrasno drveće i žbunje iz fam. Magnoliaceae, duguljastog lišća, belih ili crvenih cvetova sličnih lali; raste u Sredozemlju i u toplim krajevima (naziv po Pjeru Magnolu, francuskom botaničaru).

magnus (lat. magnus) velik, naročito kao sastavni deo imena vladara.

magot (hebr.) zool. vrsta majmuna bez repa; živi u severnoj Africi i oko Gibralta-ra; lako se pripitomjava.

Magreb (arap. aG maghrib zapad) zajednički naziv za arapske zemlje u zapadnom delu severne Afrike (Maroko, Alžir i Tunis).

madam (fr. madame) gospođa, gospa, milostiva gospoda, milostiva, izraz kojim se oslovljava uodata žena, u Francuskoj i Engleskoj takode i ugledne starije devojke.

madarozis (grč. madarosis) med. čelavljenje, čelavost; naročito: opadanje trepavica; *madezis*.

madezis (grč. madesis) med. v. *madarozis*.

madeira (port. Madeira) v. *madera*.

madera (šp. madera) vrsta odličnog vina sa ostrva Madere.

madefakcija (nlat. madefactio) vlaženje, kvašenje, škropljenje.

madlen (fr. madeleine) fig. pokajnica (po biblijskoj Magdaleni Pokajnici).

madlonete (fr. madelonnettes) pl. 1. pokajni-ce, bivše razvratno »sene koje u manastirima okajavaju svoje grehe, nazvane po novozavetnoj Magdaleni (= Madleni) Pokajnici; 2. manastiri ili zavodi u kojima one žive.

madmoazel (fr. mademoiselle) gospodica.

Madona (ital. Madonna) moja gospođa; slikarske ili plastično prikazivanje bogorodice koja drži u naručju malog Isusa, često okružena i svetiteljima.

madrac v. *matrac*.

madrigal (grč. mandra tor, fr. madrigal, ital. madrigale) poet. prvo bitno: pesma koju su pevali pastiri, pastirska pesmica; od Petrarke: kratka idilična pesma; docnije: idilična šaljiva pesmica; muz. vrsta umetničko horske pesme, naročito negovana u XVI i HUP veku.

madarizacija pomadarivanje, pretvaranje u Madare nemadarskog stanovništva, naročito slovenskog.

Madarorsag (mad. Magyarorszag) mađarski naziv bivše Kraljevine Ugarske.

Madenta (ital. Magenta) 1. grad u severnoj Italiji gde su, 4. juna 1859. Francuzi i Pijemontezzi pobedili austrijsku vojsku; 2. *madenta* vrsta crvene anilinske boje.

madije (grč. mageia) v. *magija*.

madijski (grč. magos, lat. magus) vračarski, vradžbinski, čarobnjački; čaroban.

madiioničar (grč. magos, lat. magus) vrač, čarobnjak, veštak u izvođenju tobožnijih natprirodnih pojava, koje su, u stvari, vešte prevare i obmane.

maestozo (ital. maestoso) *muz.* veličanstveno, svečano.

maestral (ital. maestrale) severozapadni vetar koji duva na Jadranskom i Sredoze-mnom moru.

maestro (ital. maestro, lat. magister) majstor, učitelj, umetnik, veštak; naročito: veliki majstor u stvaranju muzičkih dela, učitelj muzike; veliki veštak u šahu; gospodin, gospodar, pretpostavljeni.

mažong (kin. mah-jong) kineska igra, slična dominama, sa 144 kamenima, u kojoj sude-luju četiri igraca.

mazdaizam (stpers.) vera starih Persija-naca.

mazohizam izopačena spolna strast koja se sastoji u tome što neki muškarac ili neka žena oseća povećan spolni nadražaj i uživanje ako joj osoba suprotnog spola zadaje telesne bolove, npr. ako je tuče, štipa, ujeda i sl.; ova izopačenost nazvana je po nem. pisacu *Leopoldu Saher-Mazolu* (1836—1895), koji ju je u svojim pikantnim romanima i novelama prikazivao; *up. sadizam*.

mazurka (rus., polj. mazurek) poljski narodni ples u 3/4 takta, veoma živa igra (nazvana po oblasti *Mazuriji*).

mazut (rus.) ostatak od destilacije petroleja, tečno gorivo.

maina (ital. ammainare spustiti) tišina bez veta na vodi.

maj (lat. maius) ime petog meseca u godini, svibanj, ima 31 dan (nazvan po rimskoj boginji prirode *Maji*).

maja (tur. tava) kvasac; vakcina, serum.

majasil (tur. mayasil) *med.* 1. vrsta kožne bolesti od koje ispuca koža po rukama i stopalima; 2. šuljevi, hemoroidi.

majdan (arap. ma'dan, ma'din, tur. maden) mesto gde se kopaju ruda ili kamen, rudnik.

majestet (lat. maiestas, fr. majeste) najviša i najveća vlast i najviše dostojanstvo; titula careva, kraljeva i njihovih žena; veličanstvo.

majestetičan (lat. maiestas) veličanstven, užvišen; kraljevski, vladarski.

majeuzis (grč. maieusis) *med.* vršenje porođaja, poradanje.

majeutika (grč. maieutike) veština vršenja porođaja, babička veština; *fin.* veština kojom je Sokrat, čija je mati bila babica, umeo da zgodnim pitanjima i odgovorima izvuče tačno saznanje koje je nesvesno čamilo u nekom čoveku; *meja*.

majeutički (grč. maieutikós) koji pripada babičkoj veštini, babički.

majnher (hol. mynheer) izraz kojim se oslovljavaju u Holandiji; gospodine, moj gospodine; nadimak za Holandane.

majolika (ital. Majolica, Majogsa) posude izrađene od fine ilovače, sa belom glazurom i umetnički isarane, radene naročito u XVI veku, kada su najveći umetnici, čak i Rafael, iz ličnog zadovoljstva radili slike na takvim posudama; naziv po ostrvu Majorka ili Majolika.

majonez (fr. mayonnaise) *kup.* vrsta hladnog umokca (sosa) od kiselog skorupa (milera-ma), limunova soka, ulja i žumanaca, koji se jede uz hladno pečenje i ribu.

major (lat. magnus velik, major veći) stariji od dva brata; *up. senior;* *log.* prva premisa u zaključku; *voj.* početni čin višeg oficira; upravnik, nadzornik imanja; *mažor*.

majora (lat. maiora se. vota) *pl.* većina glasova, nadmoćnost u glasovima; *per majora* (lat. per maiora) većinom glasova.

majoran (ital. majorana, nlat. majoraca) *bog.* poznata baštenske biljka iz porodice usnatica čije se lišće upotrebljava (kao mirodija) za začine.

majorat (nlat. majoratus) utvrđen red nasledstva koji daje pravo nasledstva najstarijem članu porodice. Ovde spada: *pri-mogenitura* pravo prvorodenog, po kome najstariji član iz najstarije linije srodstva prima nasledstvo; *senioratpo* kome najstariji član porodice uopšte ima pravo nasledstva; *majorat u užem smislu* po kome prima nasledstvo najbliži srodnik prema stepenu srodstva, a kada ima više podjednako bliskih srodnika, onda nasleđuje najstariji; neotudiva imovina, ne-kretinja.

majordoma (šp. mayordoma) nadzornik kuće; upravnik imanja, glavni nadzornik.

major domus (lat. maior domus) najviši dvorski i državni službenik u staroj franačkoj državi, nastojnik kraljevskog dvora i zastupnik kraljev; docnije, pod slabim vladaocima, često imao svu vlast u svojim rukama, npr. Pipin Heristalski, Karlo Martel, Pipin Mali.

majoren (nlat. majorennis, lat. major annis) *pr.* punoletan.

majorevitet (nlat. majorenitas) *prav.* punoljetstvo, punoletnost.

majorizirati (lat. maior veći) nadglasati, nadglasavati, nadvladati većinom glasova, npr. protivničku stranku.

majoristi (lat. maior) *pl.* u katoličkoj crkvi: nosioci viših svešteničkih činova, od subdakona naviše.

majoritet (nlat. majoritas) većina, većina glasova; *supr. minoritet*.

majstergezang (nem. Meistergesang) *lit.* umetničko lirsко pesništvo kojim su se, u XIV veku, bavili u Nemačkoj tzv. „majsto-ri-pevači“; v. *majsterzingeri*.

majsterzengeri (nem. Meistersanger) *pl. lit. v. majsterzingeri.*

majsterzingeri (nem. Meistersinger) *pl. lit. „majstori-pevači”, nemački pesnici iz građanskog reda, u XIV veku, koji su se u svojim profesionalnim udruženjima bavili umetničkim pesništvom (*majsterge-zang*), držeći se strogo pesničkih propisa, koji su bili izloženi u njihovoj *tabu-laturi*.*

majstor (nem. Meister, lat. magister) zanatlija, naročito onaj koji je polazio majstorski ispit i stekao majstorsko pravo; učitelj, onaj koji je u čemu dostigao savršenstvo, umetnik, veštak.

majuskuli (lat. *majusculus* poveć, oveć) *pl. tip.* velika slova, početna slova; štampanje samo velikim slovima, iz *verzala*; *supr. minuskuli*.

Makabejci *pl. v. pod makabijada.*

makabijada *sp.* priredba na kojoj se okupljaju Jevreji sportista iz celoga sveta, u Izraelu, gde se takmiče u svima vrstama sporta i veština, jevrejska olimpijada (naziv po jevrejskoj vladalačkoj porodici *Makabejaca*, iz P veka pre n.e.).

makabr (fr. *danse macabre*) mrtvačka igra, mrtvački ples, slikovito prikazivanje tzv. mrtvačkog plesa na grobljanskim zidovima; predmet mnogih alegorijskih slika i motiv u mnogim umetnostima.

makadam (eng. *macadam*) način izradjivanja ulica i puteva, kod koga se kolovoz obično sastoji samo iz dobro nabijenog sloja istucanog kamena, nazvan po pronalazaču *John London Mas Adam-y* (1756—1836); grada od koje se pravi makadamisan put.

makadamizirati (eng. *macadam*) raditi ulicu ili put nabijanjem kolovoza slojem istucanog kamena; *upr. makadam.*

makaze (arap. *maqass*, tur. *makas*) nožice, škare.

makako (port. *tasaso*) *zool.* morska mačka, vrsta majmuna koji žive na obali Gvineje, Angole itd.

makame (arap. *makameh*) književni skup na kome učesnici zabavljaju jedni druge čitanjem duhovitih književnih radova; priče napisane u umetničkom, poluplesničkom obliku, koji je naročito usavršio arapski pesnik *Hariri*.

makao (braz. *glasao*) *zool.* brazilijanski papagaj sa dugim repom.

makara (tur. *makara*) l. vitao; naprava pomoću koje se dižu predmeti uvis ili spuštaju naniže. 2. mašina za pobijanje u zemlju stubova (drvenih, čeličnih, armi-ranobetonskih); 3. cev, kalem; tkački čunak.

makaron (ital. *macarone*, fr. *macaron*) kola-čić od badema.

makaroni (ital. *maccaroni*) *pl.* vrsta suvog testa, fabrički izrađenog od brašna tzv. „tvrde pšenice“ u obliku dugih šupljih cevčica (veoma omiljeno narodno jelo u

Italiji); podrugljivo: Italijani; *maka-ronski stihovi* šaljivi stihovi u koje su umešane reči iz drugih jezika.

makartizam naziv za reakcionarnu politiku koju je vodio američki senator Džozef R. Makarti (Joseph McCarthy, 1909—57) pod parolom „borbe protiv komunističke opasnosti“.

makasar-ulje *farm.* ulje koje pomaže rastenu kose, nazvano po gradu Makasaru u Indiji.

makat laka vunena tkanina sa krstićima, za prekrivanje divana, kreveta itd.

maketa (fr. *maquette*) prva vajarska skica od ilovače, voska ili gipsa (obično umanjena), model neke palate, crkve, sta-tue, knjige i dr.

maki (fr. *maquis* šikara, šikarje, zemlji-šte obrasio žbunjem) *pl. „šumski ljudi“;* naziv za francuske rodoljube koji su, u vreme drugog svetskog rata, ustali protiv Nemaca-okupatora i vodili protiv njih uspešne gerilske i druge operacije (*maki* je, prvo bitno, značilo „sibljak“ koji je nekada bio postojbine i utočište korzi-kanskih pastira i svakoga koji je došao u sukob sa sudom i zakonom).

makijavelizam učenje ital. državnika i istoričara *Nikole Makijavelija* (Niccolò Machiavelli, 1469—1527), izloženo u njegovoj knjizi „*Vladalač*“ (II *Principe*), kojim preporučuje da se vladaci u svom radu pridržavaju samo neograničenih načela mudrosti, ne vezujući se nikakvim zakonima morala i sentimentalnim obzirima, tj. da ne prezazu ni od kakvih sredstava samo da bi došli do cilja, sa geslom: cilj opravdava sredstva.

makijavelist(a) (ital. *Machiavelli*) onaj koji se rukovodi ili koji smatra da se treba rukovoditi načelom: cilj opravdava sredstva, pristalica *makijavelizma*.

makijavelistički (ital. *Machiavelli*) koji je u duhu *makijavelizma*, podmukao, neveran, bezobziran, kome je glavno postignuće cilja.

makimono (jap.) *v. kakemono.*

makinjon (fr. *maquignon*) vešt trgovac konjima, *džambas* koji mesto dobrih konja podmeće arum-kon>e; *fig.* vešt posrednik, posrednik-vrdalama (npr. *makinjonska politika*).

makinjonaža (fr. *maquignonnage*) trgovanje konjima, džambastvo, džambašenje; *fig.* povlaživanje, podvala, prevara.

makler (nem. *Makler*) *trg.* posrednik, lice koje za račun nekoga drugog posreduje pri ugovorima o kupovini ili prodaji robe, hartija od vrednosti, pri obezbeđenju, oda-šiljanju ili prevozu, i to vrši kao stalno zanimanje: *mekler, broker, senzal.*

makleraža (nem. *Makler*) *trg.* nagrada koju *makler* dobiva za svoje posredovanje, a čija je visina obično određena berzan-skom uredbom ili po običaju koji vlada na

- tržištu, ili prema tome kako su obe strane ugovorele: *mekleraža, senzarija*.
- mako** crvenkastožuti egipatski pamuk, odlične kakvoće (nazvan po *Mako-beju*, koji se najviše bavio gajenjem ovog pamuka).
- makrela** (hol. makreel, nlat. macarellus) *zool.* skuša, škombra (vrsta veoma ukusne morske ribe).
- makro** (fr. maquereau) 1. peza, podvodač; mučababić, uljez; sopstvenik javne kuće, *kupler*.
- makro- (grč. makros) 2. predmetak u složenicama sa značenjem: velik, visok; dug, dugotrajan.
- makrobioza** (grč. makros, bios život) dug život, dugovečnost.
- makorbiotika** (grč. makros, bfos) veština dugog življenja, nauka o čuvanju i održavanju zdravlja uopšte, nazvana po isto-imenoj knjizi Kristofa Vilhelma Hufe-landa (1796); *dijetetika, higijena, orto-biotika*.
- makrobiotičan (grč. makrobios) koji dugo živi, dugovečan; koji se tiče produženje života, koji pomaže produženju života.
- makroglosija** (grč. makros, glossa jezik) *med.* neprirodno uvećanje jezika, kao posledica proširenosti limfnih sudova (mahom u rođen nedostatak).
- makrodaktil** (grč. makrēs, daktylos prst) *med.* dugoprsti, onaj koji ima dugačke prste.
- makroekonomija** (grč. makros, oikonomia upravljanje kućom) deo ekonomije koji proučava društvenu privredu kao celinu, za razliku od *mikroekonomije* koja proučava pojedinačne ekonomske pojave.
- makrocefalija** (grč. makros, kephale glava) *med.* nenormalno povećanje lubanje.
- makrokosmika** (grč. makros, kosmos svet, vasiona) *pl.* spoljašnje stvari, stvari iz spoljašnjeg sveta; *up. kosmos*.
- makrokosmologija** (grč. makros, kosmos, logia) nauka o stvarima i pojavama iz spoljašnjeg sveta.
- makrokosmos (grč. makros, kosmos) svet u velikom, veliki spoljni svet, vasiona, svemir (*supr. mikrokosmos*).
- makrolingvistica** (grč. makrēs, fr. linguistique) 1. lingvistica kao kompleksna i ujedno jedinstvena nauka; 2. grana lin-gvistike koja se bavi ispitivanjem jezika u najširim razmerama putem statističkih metoda.
- makrologija** (grč. makrologia) opširno govorenje, opširnost, sklonost držanju dugih i opširnih govora.
- makromeran** (grč. makros, rneros deo) *mat.* kaže se za kamen čiji se sastojci mogu videti i razaznati golim okom, *fannerome-ran* (*supr. mikromeran*).
- makronozija** (grč. makros, nosos bolest) *med.* dugotrajna bolest, iznurenost.
- makroplasija** (grč. makros, plasso ubličavam, gradim) *med.* prekomerna razvijenost pojedinih delova tela.
- makropnoja** (grč. makros, pneo dišem) *med.* duboko i lagano udisanje vazduha. **makropoda** (grč. makros, pus, podos noga) *pl. zool.* glodari sa dugačkim zadnjim nogama.
- makropsija** (grč. makros, opsis vid, viđenje) *med.* viđenje stvari u povećanom obliku, bolest očiju koja dolazi usled slabosti izvesnih spoljnjih očnih mišića, zbog čega izgleda da su predmeti veći i dalji no što su u stvari; *megalopsija*.
- makroptera** (grč. makrēs, pteron krilo) *pl. zool.* insekti sa dugačkim krilima.
- makroskopija** (grč. makros, skopeo posmatram, gledam) posmatranje, ispitivanje golim okom (*supr. mikroskopija*).
- makroskopičan** (grč. makros, skopeo) golim okom vidljiv, koji se može videti bez lupe ili mikroskope (*supr. mikroskopičan*).
- makroskopski v. makroskopičan**.
- makrosomija** (grč. makros, soma telo) gorostasna razvijenost celog tela, svih njegovih delova; *gigantizam*.
- makrosporangija** (grč. makrēs, spora seme) bog, deo biljke u kojem se razvijaju *makrospore*.
- makrospore** (grč. makros, spora) *al. vot.* ženski spolni organi kod bescvetnica.
- makrostiličan** (grč. makros, stichos) koji ima dugačke redove, sa dugim redovima ili stihovima.
- makrostomičan** (grč. makros, stictma usta) sa velikim ustima.
- makrostruktura (grč. makros, lat. structura sklop, sastav) grada i sastav nekog prirodnog objekta npr. kamena, koji se mogu videti i raspozнатi golim okom.
- makrotija** (grč. makros velik, us *gen.* otos uho) *med.* nenormalna razvijenost ušiju, uha-tost, ušatost.
- makrofauna** (grč. makros, nlat. fauna životinjski svet) *zool.* deo *faune* koji obuhvata životinje koje se mogu videti golim okom; *supr. mikrofauna*.
- makrofon** (grč. makros, phone glas, zvuk) koji ima jak glas, sa glasom (ili: zvukom) koji se daleko čuje.
- makroftalmos** (grč. makros, ophthalmos oko) čovek krupnih očiju, krupnooki.
- makroheir** (grč. makro-cheir) onaj koji ima duge ruke, dugoruki.
- makrohejlja (grč. makros, cheilos usna) *med.* odbijanje gornje i donje usne, kao posledica hroničnog zapaljenja.
- makrohir** (grč. makro-heir) v. *makroheir*.
- makrocefal** (grč. makros, kephale glava) onaj koji ima preterano veliku lubanje (ili: glavu), glavonja, glavatilo.
- makrociti** (grč. makros, kytos šuplje telo, bokast sud) *pl. ned.* izvanredno velika crvena krvna zrnca koja se nalaze kod perni-ciozne anemije, malarije, trovanja krvi i drugih bolesti: *megalociti, megaloblasti, gigantociti*.

makrura (nlat. macrura) *pl. zool.* ptice sa dugačkim repom kod kojih je rep duži od nogu; dugotrbi raci.

maksvel *fiz.* jedinica za merenje toka mag-netske indukcije, oznaka Mh; nazvana po eng. fizičaru Dž. K. Maksvelu (1831-1879).

maksi (lat. maximus) pojam u novoj modi, koji označava haljine i sukne do peta; *supr. mii*.

maksila (lat. maxilla) *zool.* vilica. **maksilaran** (lat. maxillaris) koji se tiče vilica ili pripada vilicama, vilični. **maksima** (lat. maxima sc. regula) osnovno načelo koga se čovek pridržava u životu i radu, rukovodna misao, pravilo, lozin-ka; izreka, kratko i jasno nekažana misao; *muz.* najveća ili najduža nota. **maksimalan** (nlat. maximalis) najveći, najviši, preko koga se više ne može (npr. brzina, težina, iznos itd.); *slur. minimalan*.

maksimalneTM (lat. maximum) najveća vrednost, najveći iznos) *pl.* pripadnici grupe ruskih socijaliste revolucionara (esera), koja se 1906. izdvojila i borila za tzv. maksimalni program, trudbeničku republiku, a raspala se posle oktobarske revolucije.

maksimirati (nlat. raaximare, fr. maximiser utvrditi (ili: utvrđivati) najveću vrednost (ili: cenu) čemu; povisiti (ili: povišavati) do najvišeg stupnja; *maksi-mirane cene* propisane, najviše cene po kojima se izvesni robni artikli mogu i smeju prodavati.

maksimum (lat. maximum) ono što je najveće ili najviše: najviša vrednost, najviši stupanj.; najveća količina; najveća cena, najveća suma; najveća kazna; *supr. minimum*.

maksimus (lat. maximus) najveći, najviši.

maksuz (arap. majjsus, tur. mahsus) naročit, specijalan, osobit; *maksuz selam* naročit, topli pozdrav.

makuba vrsta finog duvana-burmuta koji ima miris ljubičice (nazvan po distriktu *Makuba* na Martiniku, gde se kultivira i izrađuje). **manula** (lat. macula) mrlja, pega; žig srama, ljaga, sramota; *med.* mestimična, manja ili veća, promena u boji na koži. **makulatura** (nlat. maculatura) umrljani i pokvareni štampani tabani hartije koji se upotrebljavaju za pakovanje, rđavo od-štampan tabak; *fig.* književni rad bez ikakve vrednosti, rukopis „za koš“. **makulirati** (lat. maculare) uprljati, ispr-ljati, umrljati (hartiju pri štampanju); izbrljana ili pokvarena hartiju upotrebiti za pakovanje. mal (arap. mal) dobro, imanje, svojina, готов novac, bogatstvo.

mala *v. mahala.*

malaga vrsta čuvenog slatkog i aromatičnog vina, nazvanog po španskom gradu *Malaga*.

malagma (grč. raalagma) med sredstva za omekšavanje, obloga, sredstvo za uminjanje bola, zavoj koji ublažava bol.

maladerija (fr. maladie bolest) bolnica, naročito bolnica za gubavce.

malakija (grč. malakia) *med. v. malacija.*

malakodermi (grč. malakos mek, derma koža) *pl. zool.* mekušci; puževi, školjke i glavonošci; *moluske*.

malakozoe (grč. malakos, zoon životinja) *pl. zool.* mekušci; *v. malakodermi.*

malakozoologija (grč. malakos, zoon životinja, logia) *zool. v. malakologija.*

malakolit (grč. malakos, lithos kamen) *min.* meki kamen, augitu srodnna vrsta kamena.

malakologija (grč. malakos, logia) *zool.* nauka o mekušcima.

malak-osteon (grč. malakos, osteon kost) *med.* omekšavanje kostiju.

malaksacija (nlat. malaxatio) *med.* umekšavanje, ublažavanje.

malaksirati (lat. malaxare, grč. malasso) razmekšavati, mesiti, gnječiti.

malaktika (grč. malasso, nlat. malactica) *pl. med.* sredstva za omekšavanje (ili: za ublažavanje, za uspavljanje).

ma 1 anti čak (grč. malaktikos) med. omekšavan, koji omekšava. ublažavan, koji ublažuje, uspavljuje.

malandrija (lat. malandria, ital. malandra) *vet.* vrsta konjske bolesti: pauk.

malarija (ital. malaria, mala aria rđav vazduh) *med.* hronična i povratka groznič-na bolest izazvana ubodom komarca mala-ričara *Anopheles maculipennis*.

malarijatifoid (ital. malaria, grč. typhos para, dim, eidos vid, oblik) med. istovremeno oboljenje od malarije i tifusa; malarija koja se razvija kao tifus.

malarni (lat. mala obraz, nlat. malaris obra-zni) obrazni, koji pripada obrazu, koji se tiče lica ili obraza.

malati (nem. malen) raditi živopis, slikati bojom; *up. molovati.*

mala fide (lat. mala fide) u zloj nameri, zlonamerno, podmuklo.

malahit (grč. malache crni slez) *min.* mine-ral, uglavnom karbonat bakra, često gradi bubrežaste mase koje su u unutrašnjosti koncentrične, te otuda, uglačan, pokazuje divne zelene šare u raznim prelivima.

malacija (grč. malakia mekoča, slabost) *med.* bolesna želja za jelom, naročito kod trudnih žena; *malakija.*

malvasija (ital. malvagia, malvasia) čuveno balzamsko i slatko crno vino koje se prvo bitno dobivalo u Napoli di Malvasija, na istočnoj obali Peloponeza, a docnije presađeno i na ostala grčka ostrva, u sred. veku veoma cenjeno; takode: vrsta veštačkog spravljanog francuskog vina od muskata.

malvacee (nlat. malvaceae) *pl. bog.* slezovi.

malverzant (fr. malverser) onaj koji ne vrši ispravno i poštено svoju službu, proneverilac, utajivač.

malverzacija (fr. malversation) neisprav-nost u vršenju službe, pronevera, utaja; zloupotreba službenog položaja zbog primanja mita.

malverzirati (lat. male versare, fr. malverser) proneveriti, proneveravati, vršiti pronevere, utajiti, utajivati.

male (lat. male) *pril.* zlo, rđavo.

maleabilan (nlat. malleabilis) kovan (metal), koji se daje (ili: može) kovati.

malevolentan (lat. malevolens) zlonameran, zločest, zlurad; *supr.* benevolentan.

malevolencija (lat. malevolentia) zluradost, zlonamernost; nenaklonost.

malez (fr. malaise) *med.* kenjkavost, slabost, osećanje telesne nelagodnosti.

maleni (lat. malleus sakagija) *vet.* preparat izrađen od bacila sakagije; služi za utvrđivanje postojanja sakagije; *up.* maleinizacija.

maleinizacija (lat. malleus sakagija) *vet.* naučna proba kojom se utvrđuje da li su kopitari zaraženi sakagijom ili nisu; *up.* maleni.

maleolaran (lat. malleolus čekić) *aiat.* ču-kljeni, gležnjeni, koji se tiče čuklja ili gležnja, koji pripada čuklju ili gležnju.

maler (nem. Maler) 1. slikar-umetnik, živopisac; kod nas: *moler* slikar-zanatlija, mazalo.

maler (fr. malheur) 2. nesreća, neprilika, zao udes, neprijatan slučaj.

maleraj (nem. Malerei) slikarstvo kao umetnost, živopis; *up.* moleraj.

malerozan (fr. malheureux) nesrećan, zlosrećan, baksuz.

maleus (lat. malleus) 1. *vet. v. sakagija.*

maleus (lat. malleus čekić) 2. *aiat.* naziv za najveću slušnu koščicu u srednjem uhu.

maligan (fr. malignand) 1. aparat za brzo određivanje količine alkohola u vinu; zasniva se na principu da je tačka klju-čanja vina niža što je sadržina alkohola veća; nazvan po pronalazaču, fr. eno-logu *Maliganu* (*up.* ebulioskop); 2. proce-nat alkohola u vinu, npr.: vino je jako 12 maligana.

maligan (lat. malignus zločudan, zlurad, opak) *med.* maligni tumor zločudni tumor, onaj koji se sastoji od nezrelih ćelija i prodire duboko u tkiva šireći se i po drugim mestima tela putem telesnih sokova i tečnosti (limfom i krvlj); *supr.* benigni.

malignitet (lat. malignitas) zlobnost, pakost, opaćina, zluradost; *med.* opakost.

malignus morbus (lat. malignus morbus) *med.* opaka bolest, teška bolest.

malizam (lat. malum zlo) *fil.* učenje da u svetu i životu, zbog stalnog kretanja i menjanja, ima više zla, bola i trpljenja nego zadovoljstva i radosti.

malinkonikamente (ital. malinconicamente) *muz. v. melankoliko.*

malinkoniko (ital. malinconico) *muz. v. melankoliko.*

maliforman (lat. malum jabuka, nlat. maliformis) u obliku jabuke, jabučast.

malicija (lat. malitiaj zloba, pakost, podmuklost; nevaljalstvo, ugursuzluk.

maliciozan (lat. malitious) zloban, pakostan, podmukao, lukav; nevaljao.

maliciozitet (nlat. malitiousatis) zloba, pakost, podmuklost; nevaljalstvo, ugursuzluk.

malicioznost (nlat. malitiousas) *v. maliciozitet.*

malnutricija (lat. male rđavo, nutrire hraniti, nlat. malnutrition) *med.* rđava ishrana, tj. jednolika, rđavo pripremljena, neukusna itd. hrana, čiji sastojci nisu u dobro razmerama.

Maltežanin (ital. Maltese) *v. Maltezac.*

Maltezac (ital. Maltese) 1. stanovnik ostrva Malte, *Maltežanin*; vitez sa Malte, tj. član kaluđerskog reda sv. Jovana, koji je osnovan u doba krstaških ratova; 2. *mal-tezac* luksuzni pas sa čisto belom i kao svila mekom dlakom, crnim nosom i očima.

malter (nem. Mortel) smesa od jednog dela krećne kaše i 3 do 4 dela peska, na vazduhu otvrđene, jer se sušenjem iz njega gubi mehanički vezana voda.

maltoza (nem. Malz slad) *hM.* vrsta šećera koja nastaje uticajem slanog ekstrakta na skrob, kristališe finim belim iglicama.

maltretirati (lat. male tractare, fr. maltrater) zlostavljati, kinjiti, mučiti, rđavo postupati s kim.

maltuzijanac pristalica *maltuzijaniza.*

maltuzijanizam *soc.* učenje engleskog nacionalnog ekonoma Roberta Maltusa (1766–1834) po kojem se težnja množenja stanovništva kreće u geometrijskoj, a proizvodnja životnih sredstava u aritmetičkoj progresiji, čime objašnjava sva društvena zla i bedu siromašnih slojeva naroda; kasniji razvoj ukazao je na suprotne tendencije od onoga što je iznosio Maltus, npr. u visokorazvijenim zemljama došlo je do sniženja stope rasta stanovništva, pa se sve više prihvata gledi-šte, koje je još Marks izrekao, da je razvitak stanovništva istorijski uslo-vljen proces, što će reći u zavisnosti od delovanje bioloških, demografskih, so-cio-ekonomskih, kulturnih i drugih či-nilaca, te se ne može izolovano posmatrati; *neomaltuzijanizam* pokret koji polazi od istih argumenata kao Maltus, ističući da je porast stanovništva osnovni uzrok bede u mnogim zemljama, kao i proletarijata u gradovima, pa smatra da je interes društva odn. države da ograniči umnožavanje stanovništva.

maltuzijanist(a) v. *maltuzijanac*.

malum (lat. malum) zlo, nesreća, nevolja; muka, jad, bolest; *malum necesarium* (lat. malum necessarium) nužno zlo (ranije i definicija, pojmovna odredba žene).

malc (nem. Malz) slad, svako žito koje se veštački doveđe do kljanja, naročito sirovine koje se upotrebljavaju u fabri-kaciji piva i špirituša, u prvom redu ječam, u čijim se klicama tada stvara *dijastaza*, koja pretvara ječmeni skrob u šećer (*maltoza*); *malc* ili slad je u stvari, tako promjenjen ječam.

malcbonbone (nlat. Malz, fr. bonbon) pl. bonbone koje se spravljuju od sladovog ekstrakta i običnog šećera.

mama (lat. mamma) sisa, dojka; u dečjem govoru: majka.

mamalije (nlat. mammalia) pl. zool. sisari, sisavci.

mamaliologija (lat. mammalis, grč. logia) zool. nauka o sisarima.

mameluk (arap. mamluk, ital. mammalucco) 1. rob rođen od roditelja hrišćana a vaspitan u muslimanskoj veri; 2. pripadnik nekadašnje telesne garde egipatskih sultana; 3. pripadnik Napoleonove telesne straže; 4. danas: otpadnik od vere, *renegat*; takođe: slepi sluga i branilac čega, npr. vlade, režima i sl.

mameluci (tl. *mamelukos*) pl. deca belaca i Indijanaca u Brazilu.

mamzel (fr. *mamselle*) izraz kojim je, u HUŠ veku i prvoj polovini XIX veka, oslovljena devojka iz građanskog staleža, gospodica.

mamilia (lat. *mammilla*) znat. bradavica (na sisi).

mamilaran (lat. *mammilaris*) bradavičast, poput snene bradavice.

mamifere (lat. mamma sisa, dojka, fero nosim) pl. biol. sisari.

mamiforman (lat. mamma sisa, forma oblik) u obliku sise, dojke, sisast.

mamozan (lat. *mammosus*) sisat, koji ima velike sise.

maiozitet (nlat. *mammositas*) velike i pune grudi, punoća grudi, sisatost.

mamon (grč. *mamonas*) bogatstvo, hald. *ta-top*, hebr. *matmon*) zlatno tele, zlatni kumir, bog zlata (Mamon); fig. blago, novac, zemaljska blaga i bogatstva za kojima čovek žudi.

mamonizam (hald. *mamon*) žudnja za novcem, vladavina i svemoć novca, obožavanje boga Mamona, klanjanje zlatnom teletu.

mamonist(a) (hald. *mamon*) Mamonov sluga, obožavalac novca, tvrdica, cicija; onaj koji je za carstvo zemaljsko.

mamuran (arap. *mabmur*, tur. *mahmur*) polupijan, još neistrežnjen, umoran i neispavan posle pića.

mamurluk (tur. *mahmurluk*) stanje posle preterane upotreba alkohola i duvana.

mamut (rus., tatar. *mamma* zemlja) zool., geol. ogromna preistorijska životinja, veoma slična današnjem indijskom slonu (naziv po tome što su Tunguzi i Jakuti verovali da je živeo pod zemljom i bio kao krtica).

mamutovac vot. v. *sekvoja*.

mana (grč. *manna*, lat. *manna*, hebr. *tap*, arap. *tapp*) 1. nebeski dar; hrana koja je Izraeljцима, po biblijskoj legendi, padala iz neba kad su bili u pustinji; 2. med. žućasta, žitka i sladunjava masa, sa 60—80% *manita*, koja služi kao sredstvo za otvaranje.

manastir (grč. *monasterion*) v. *monastir*.

manacija (lat. *manatio*) izlivanje, isticanje; up. *emanacija*.

mangal (tur. *mangal*, arap. *manqal*) sud sa raspaljenim ugljem, žeravicom, obično od bakra, služi za zagrevanje prostorije ili podgrevanje jela, lak i podesan za prenošenje.

masan (grč. *magnes*, nlat. *manganesium*) *hen*. metalan, gvožđu sličan elemenat, atomská masa 54,9380, redni broj 25, znak Mp; veoma rasprostranjen, ali nikada sam, nego pomešan sa drugim mineralima, čelič-nosiv, veoma krt i tvrd.

manganeut (grč. *manganeuo* obmanjujem pomoći čarolija) čarobnjak, opsenar, madioničar; varalica.

manganeutski (grč. *manganeutikos*) čarobnjački, opsenarski; varalički.

manganizam med. profesionalno oboljenje, izazvane višegodišnjim udisanjem prašine ili pare metalata *mangana*.

manganija (grč. *manganeia*) čarobnjaštvo, opsenarstvo, madioničarska veština.

mangovizacija (nlat. *mangonisatio*) trg, isticanje dobrih svojstava svoje robe a pri-krivanje njenih nedostataka; falsifiko-vanje lekova.

mangonija (lat. *mango* trgovac varalica) v. *mangonizacija*.

mangonijum (lat. *mangonium*) v. *mangonizacija*.

mangura (tur. *mangir*, *mankir*) sitan turski bakarni novac.

mandal (tur. *mandal*) drvena greda koja se stavlja preko vrata sa unutrašnje strane radi zatvaranja, zasovnica, prevornica (prijevornica).

mandamus (lat. *mandare*, *mandamus*) „naredujemo, zapovedamo“; naredba kraljevskog suda u Londonu, koja se izdaje u ime kralja i kraljice.

mandant (lat. *mandans*) v. *mandator*.

mandarin (sskr. *mantrin*, *mantra*, port. *mandarim*) svaki visoki državni službenik u Kini za vreme carstva; titula otmenog Kineza uopšte; vrsta vunenog ili poluvu-nenog štofa za zimske kapute.

mandarina (port. *mandarim*) bog. vrsta sitnih i¹ slatkih naranči sa ostrva Malte.

mandat (lat. mandatum) nalog, naredba; punomoć, ovlašćenje; poslaničko punomoćstvo; uputnica, nalog za isplatu.

mandatar (nlat. mandatarius) *prav.* lice koje prima na sebe da, u ime i za račun nekoga drugog (*mandatora*), izvrši neki posao, punomoćnik, zastupnik, predstavnik; poslovoda.

mandati (lat. mandatum) kolonijalne područja koja su pod specijalnom upravom nekih velikih sila ili međunarodnih organizacija. Posle P svetskog rata taj je sistem zamjenjen starateljstvom UN.

mandatni (lat. mandatum) naložni, naredbeni, koji se tiče naloga, koji je u vezi sa nalogom (ili: naredbom, mandatom); *man-datne oblasti* bivše nemačke kolonije i delovi nekadašnje Turske Carevine (Pa-lestina, Sirija, Mesopotamija), kojima su, po Versajskom ugovoru o miru, posle prvog svetskog rata, upravljale druge sile po nalogu Društva naroda; *mandatno pismo* pismo koje sadrži nalog ili ovlašćenje da se izvrši neki posao; *mandatni postupak* u građanskom procesnom pravu: postupak koji počinje time što sudija izdaje nalog dužniku da ispunji ono što poverilac od njega traži; *mandatna kazna* kazna koja se naplaćuje na mestu prekršaja.

mandator (nlat. mandator) *prav.* onaj koji daje nekome nalog da u ime njegovo svrši neki posao; vlastodavac, naredbodavac; *supr. mandat, mandatar*.

mandelada (nem. Mandel badem) piće od bade-movog mleka, žumanca, šećera, cimeta ili vapile.

mandman (fr. mandement) naredenje koje ima više karakter saveta i opomene nego proste naredbe, nalog, raspis, poziv; biskup-ska poslanica.

mandola (ital. mandola) *muz.* instrumenat potpuno sličan *mandolini*, samo od nje veći i sa dubljim glasom.

mandolina (fr. mandoline) *muz.* vrsta male i kratke tambure sa 4-6 žica; *mandora*.

mandora (ital. mandora) *muz. v. mandolina.*

mandorla (ital. mandorla) badem; svetiteljske oreole koja ne obuhvata samo glavu, nego ceo lik, izradena u obliku badema.

mandra (grč. mandra staja, obor, tor) pu-stinjačka čelija, peštera; manastir.

mandragora (grč. mandragoras, lat. mandragora) *bog.* biljka za čiji se koren ranije pretpostavljalo da ima sličnosti sa čo-večjim likom, *alrauna*.

mandril *zool.* vrsta afričkog čovekolikog majmuna, *Mandrillus sphynx*.

mandukatores (lat. manducare žvatati, manducatores) *pl. zool.* mišići žvatači.

mandula (ital. mandula, mandorlo) 1. *bot.* badem (plod i stablo); 2. *znat.* krajnik.

manevvar (fr. manoeuvre) rukovanje, upravljanje, obavljanje nekog rada, način postupanja; rad koji se izvodi vešto i lukavo, smicalica, ujdurma, spletka, podvala; *voj.*

vežba većeg broja jedinica u ratnoj službi; u ratu: sva sredstva kojima je cilj da se oslabi neprijatelj, sem borbe, naročito važna u tzv. strategiji zamaranja i zbuđivanja protivnika; *mor.* kretanje i vežba jednog broda ili više brodova, vešto izvedeno kretanje; u saobraćaju: razmeštanje vagona i vozova.

manevarka (fr. manœuvre) lokomotiva za razmeštanje vagona i sastavljanje vozova.

manevrisati (fr. manœuvrer) upravljati svojim pokretima, izvoditi vešte pokrete; *voj.* izvoditi vežbe u većem obimu; raznim strategijskim sredstvima raditi na zamaranju i zbuđivanju neprijatelja; *mor.* vešto upravljati brodom; razmeštati vagone i vozove; *fig.* vešto i lukavo raditi, vrdati, izvrdavati, vešto se snalazi-ti u nezgodnim prilikama.

manež (fr. manege, ital. maneggio, nlat. managium) škola jahanja; jahačnica, jahačka staza; veština jahanja, veština ukroćavanja i obučavanja konja.

maneken (fr. mannequin) drvena lutka sa pokretnim udovima (krojačeva, slikare-va), koja služi za probanje; u modnim trgovinama: osoba koja služi za probanje odeće; *fig.* čovek bez karaktera, lutka, igračka u tuđim rukama; *med.* veštački izrađeni pojedini delovi tela za vežbanje u vršenju operacija; *fantom.*

manekinaža (fr. mannequining) vajarski rad na gradevinama.

manžetne (fr. manchette) narukvice, tasli-ca; *manšeta.*

mani (eng. money) novac; *tajm iz mani* (eng. time is money) vreme je novac.

mani-broker (eng. money-broker) menjač, se-raf.

manizam (lat. manes seni, duše pokojnika kod Rimljana i starih italskih naroda) *teol.* poštovanje predaka svog naroda ili svoje porodice.

manija (grč. mama) oblik duševnog oboljenja koje se javlja na razne načine, često u nastupima; bes, sumanutost, ludost, ludilo; u glavu uvrčena misao; nastranost, zanesenost, strast za čim, npr. za knjigama (= *bibliomanija*), za Englezima i svim što je njihovo (= *anglomakija*) itd.; *mani-tost.*

manijabilan (fr. maniable, lat. manus ruka) spretan, zgodan i lak za rukovanje, koji se lako radi rukom; *fig.* gibak, zgodan, pogodan, podešan.

manjak (grč. manikos) ludak, zanesenjak; nastran čovek, onaj koji je uvrteo sebi u glavu neku misao, npr. bezrazložan strah od čega što u stvari i ne postoji, itd.

manijački (grč. mama pomama, ludilo) koji se osniva na *maniji*; nastran, zanesen, ludački.

maniker (fr. maniqueur) onaj koji vrši *manikir.*

manikir (fr. manicure, manucure) negovanje ruku i noktiju, naročito ono koje vrše stručno obrazovana lica; pribor za negovanje ruku i noktiju.

manikirati (fr. manicure, nem. manikieren) negovati ruke sasecanjem nokata, zanokti-ca, kožnih zadebljanja, lakiranjem i dr.

manilovština prazno sanjarenje, pasivan odnos prema stvarnosti (po *Manilovu*, junaku Gogoljevog romana „Mrtve duše“).

maniman (fr. inaniement, manier) rukovanje, upravljanje, način rada; rukovanje kićicom (kod slikara).

maniok (port. mandioca) *bog.* brašnom bogati koren biljke *Latropia manihot*, koja raste u Indiji i *Jun*.. Americi; daje veoma uku-san i zdrav hleb.

maštu la (lat. manipulus) 1. *farm.* na receptima: pregršt, npr. trave ili lišća; 2. kod starih Rimljana: odeljenje pešadije, od 60 do 120 ljudi.

manipulant (lat.) 1. rukovalac; 2. niži službenik u nekim nadleštivima ili predu zećima.

mašulator v. manipulant.

manipulacija (nlat. manipulatio) vešto, stručno rukovanje ili upravljanje nečim; pravljenje poslovnih smicalica; dodirivanje ili prevlačenje rukom preko živčano obolelog tela, kao što čini *magnetizer* da bi izazvao u telu povoljne promene.

manipulirati v. *manipulisati*.

manipulisati (nlat. manipulare) rukovati, upravljati (čime): rukom obradivati (ili: raditi, spravljati); udešavati, praviti smicalice; dodirivati ili prevlačiti rukom, pilati.

manipulum (nlat. manipulum) u grčkoj crkvi: rubac za brisanje ruku i sv. sasuda koje je dakon nosio preko levog ramena; kod katolika: široka iskićena traka koju nosi sveštenik na *mis*.

manir (fr. maniere, ital. maniera) put i način ponašanja ili postupanja u nekoj stvari, način obradivanje koji prelazi u jednoobraznost i šablon; fin način života, ponašanje, draganje; umetnički potez; u književnosti i umetnosti: neduhovito podražavanje ili stalno ponavljanje jednoga po sebi dobrog i originalnog stila, „izveštačeno“, nakindurenost; *maniri* pl. običaji, ponašanje; muzički ukrasi; *čovek lepih manira* čovek lepog ponašanja i ophodenja.

manirizam (fr. manierisme) um. 1. stvaranje slepim podražavanjem oblike, tehnike i ideja starijih, dobrih uzora; izveštače-nost, neprirodnost, usiljenost; 2. pravac između kasne renesanse i ranog baroka koji karakteriše uznenamirenost kompozicije, izduženost proporcija i sl.

manirist(a) (fr. maniere) književnik ili umetnik koji radi u duhu *manirizma*.

manit (grč. manna, arap. mann) *hen.* sladak glavni sastojak *mane*, služi kao lek za otvaranje; *manin šećer*.

Manito mit. v. Manitu.

manitost (grč. mama pomama, ludilo) v. *manija*.

Manitu mit. veliki duh, bog severnoameričkih Indijanaca; *Manito*.

manifest (lat. manifestus) proglaš, objava, obznana; proglaš koji upućuje vlasta narodu o nekom važnom pitanju da bi nagove-stila, objasnila ili opravdala svoje držanje i postupke; v. *Komunistički manifest*.

manifestant (lat. manifestans) onaj koji javno ispoljava svoje mišljenje, učesnik u javnom ispoljavanju političkih i drugih uverenja i raspoloženja.

manifestator (nlat. manifestator) otkrivač, objavljuvач, obznanjivač, pokazivač; *up. manifestant*.

manifestacija (lat. manifesta-tio) javno ispoljavanje, javno izražavanje odobravanja ili negodovanja, objava, objavljuvane, iznošenje na videlo, pokazivanje.

manifestirati (lat. manifestare) v. *manife-stovati*.

manifestovati (lat. manifestare) ispoljiti, ispoljavati, objaviti, objavljuvati, obznanjivati, obznaniti, obnarodovati, izneti na javnost; javno ispoljiti svoje mišljenje ili raspoloženje.

manihejizam učenje persijskog jeretika *Manesa* ili *Mani* i njegovih pristalica, neka mešavina staropersijskog *dualizma* i hrišćanskog *gnosticizma*, po kojem je od samog početka postojalo carstvo svetlosti i carstvo mraka; potpuni manihejci strogo su se uzdržavali od svakog čulnog uživanja, ručnog rada i zemaljskog poseda; u studentskom govoru: „glupo“ shvatanje poverilaca da treba plaćati svoje dugove.

manihejci (nlat. Manichaei) pl. pristalice pagansko-hrišćanske sekte persijskog jeretika *Manesa* ili *Mani*, osnovane oko 242. n. e.; v. *manihejizam*.

mankando (ital. mancare, mancando) *muz.* postepeno popuštajući, iščezavajući, gubeći se.

mankirati (fr. manquer, ital. mancare) ne pogoditi, promašiti; propuštaTM, propustiti priliku; ne uspeti, ne poći za rukom, izraditi rđavo; *trg.* ne odgovarati obavezama, obustaviti plaćanja, pasti pod stečaj, bankrotirati.

manko (ital. manco) *trg.* nedostatak, gubitak, manjak u robi.

mano (ital. mano, lat. manus ruka) *mano destra* ili *drita* (ital. mano destra, dritta desna ruka) *kuz.* desnom rukom; *mano sini-stru* (ital. mano sinistra leva ruka) *kuz.* levom rukom (tj. svirati).

manometar (grč. manos redak, mštron mera, merilo) *fiz.* instrumenat za merenje elastične sile gasova ili pare.

mansarde (fr. mansarde) soba ili stan na tavanu, potkrovničica, potkrovljje; krov ili prelom, na lakat, holandski krov (naziv po imenu pronašlaka, fr. gradevinara *Fransoa Manevra*, Fr. Mansard, 1598 — 1666).

mantevizam (grč. manteuo proričem) laki oblik vidovitosti (sposobnosti predviđanja).

mantika (grč. mantikos proročki) veština proricanja sudsbine, veština gatanja (ili: vratčanja).

mantil (lat. mantellum, nem. Mantel) v. *mantl*.

mantilja (pš. mantilla, lat. mantellum) dugačka marama od čipaka koju žene u Španiji nose na glavi i koja im pokriva deo lica i dopire do pojasa.

mantisa (lat. mantissa) dodatak, dometak; *kat. desetinske (decimalne) brojke logaritma, kazaljka; supr. karakteristika*.

mantički (grč. manteia proricanje, mantikos) koji se tiče proricanja, koji je u vezi sa proricanjem, proročki.

mantl (lat. mantellum, fr. manteau, nem. Mantel) ogrtač bez rukava, plašt; gornji kaput uopšte, prolećni muški i ženski kaput; zaklon; *mantil*.

mantlirati (lat. mantellum) voj. ograditi, opasati, učvrstiti, utvrditi.

mantra (sskr.) kratke molitve kojima se pripisuje osobita moć; magične formule.

manu (lat. manus ruka) rukom; *manu armata* (lat. manu armata) oružanom silom; *manu propria* (lat. manu propria) sopstvenom rukom, svojeručno; *manu fortis* (lat. manu forti) *prav.* silom, silom državne vlasti.

manual (lat. manualis ručni) trg. ručka knjiga, beležnica, priručnik; naročito: knjiga u koju se unose izdaci i primici (sa rubrikama: od koga i zašto); dnevnik, podsetnik, *memorijal*; kod orgulja: niz dirki, *klavijatura*.

manuale (lat. manuele) *muz.* kod orgulja: sviranje na klavijaturi koja je za ruke (za razliku od *pedale*, što znači sviranje na klavijaturi za noge).

manualiter (lat. manualiter) *pril. muz.* ručno, izvoditi na orguljama samo rukama, bez *pedala*.

manuduktor (nlat. manuductor) rukovodilac.

manudukcija (nlat. manuductio) rukovanje, rukovodstvo, uputstvo.

manuelan (lat. manus ruka, fr. manuel ručni) ručni, koji radi rukama; koji je izrađen rukama; *manuelni radnik* onaj koji radi fizički, zanatlja (za razliku od *intelektualnog*, koji radi glavom i perom).

manukaptor (nlat. manucaptor) *prav.* onaj koji daje pismeno jemstvo.

manukapcijska (nlat. manucaption) *prav.* pismo jemstvo.

manus (lat. manus) ruka.

manuskript (lat. manu scriptum) rukopis, naročito onaj koji je spremljen za objavljanje, za štampanje.

manustupracija (nlat. manu-stupratio) spolno samozadovoljenje, onanija, drkanje, ip-sacija.

manutenevcijska (nlat. manu-tenentia) *prav.* održavanje na snazi, npr. nekog zakona; zaštita prava posedovanja.

manutencija (nlat. manu-tentio) *prav.* v. *manutencija*.

manufakt (lat. manu factum) rukotvorina, ono što je izrađene rukom, ručni rad.

manufaktura (nlat. manufacture) 1. složena kooperacija koja počiva na podeli rada; njenu tehničku osnovicu čini zanat. Razvija do virtuoznosti umetnost radnika u vršenju delimičnih operacija, ali ga čini nesposobnim da sam izradi ceo proizvod; radnik postaje nesposoban za rad van manufakture, ali umetnik u njenom sklopu. S podelom rada u manufakturi vrši se i uprošćavanje zanatskog alata, njegovo prilagodavanje delimičnim operacijama radnika; time se u manufakturnom periodu kapitalizma pripremaju materi i alni uslovi za mašineriju koja se sastoji iz kombinacije jednostavnih instrumenata. Predstavlja oblik krupne proizvodnje koji se javlja u raznim istorijskim epohama, ali je karakterističan za kapitalizam od XVI do XIX veka; postaje ili kombinacijom ranije samostalnih raznih zanata u jedan povezani proces proizvodnje u kojem se dalje usavršava podela rada, ili koncentracijom radnika istog zanata, koji se takođe raščlanjava. Prema karakteru proizvoda razlikujemo *heterogenu* i *organjsku* manufakturu; 2. naziv za tekstilnu industriju.

manufakturirati (fr. manufacturer) raditi, izradivati, fabrikovati (robu).

manufakturist(a) (fr. manufacturier) obrtnik, zanatlja; tvorničar, fabrikant; trgovac manufakturnom robom.

mancipacija (lat. mancipatio) u rimskom pravu: predaja neke stvari drugom u svojini po svima propisima zakona; primanje u svojinu, prisvajanje, podvrgavanje pod vlast; *už. emancipacija*.

mancipij(um) (lat. mancipium) u rimskom pravu: formalna kupovina zaključena pred sudom, ugovor o kupovini; pravo svojine, svojina, pritežnjavanje; u ranije vreme: kupljeni rob.

mancipirati (lat. mancipare) u rimskom pravu: dati nešto u svojinu, prodati, zaključiti prodaju pred nadležnom vlasti.

mančester (eng. Manchester) vrsta pamučne tkanine, slične somotu, naročito za sportska odela, ženske haljine i dr. (nazvana po engleskom gradu Mančesteru, gde se počela izradivati); *mančesterska škola* shvatanje jedne grupe nacionalnih

ekonomista u Vel. Britaniji koji traže slobodu trgovine i nemešanje države u industriju; često se pod tim podrazumeva shvatanje da je egoizam pojedinaca pokretna snaga u privreda.

mašda (ital. mangiare) jelo.

manšeta (fr. manchette) v. *manžetna*.

manjanerijski (fr. magnanerie) zavod za gajenje svilenih buba; svilarstvo.

maoizam naziv za ideje i političku delatnost vode kineske revolucije i predsednika centralne vlade NR Kine Mao Ceduna, kao i za kineski model političke prakse.

mapa (lat. *tarra*) geografske karta, plan, crtež; torba, tašna, korice za držanje spisa, planova, crteža.

maper (fr. *mappeur*) voj. crtač geografskih, naročito vojnogeografskih, karata i crteža.

manira™ (lat. *tarra*) crtati geografske karte; neki predeo ili zemlju kartograf-ski snimati (ili: snimiti).

mapmond (fr. *mappemonde*) mapa cele Zemlje, *planiglob*.

marabu-pera (fr. marabouts) pera od marabua (rode topnih krajeva), zbog izvanredne lepote služe kao ukras, naročito na ženskim šeširima.

marazam (grč. *marasraos* čiljenje, venjenje, gubljenje) med. gubljenje telesne snage i svežine usled bolesti; *senilni marazam* (nlat. *marasmus senilis*) gubljenje snage i svežine usled starosti, staračke nemoć.

marama (arap. *mīqrāma*) šal, rubac, bošča; ručnik, peškir; *mahrāma*.

maranzis (grč. *maransis*) med. slabljenje, venjenje, gubljenje snage i svežine.

marani (šp. *marranos*) Jevreji i Mavri u Španiji koji su, pod pritiskom inkvizi-cije morali da prime hrišćanstvo, ali su potajno i dalje ostali verni svojoj ranijoj religiji.

marantičan (grč. *marantikos*) med. koji je došao usled slabosti, usled gubljenja telesne snage; *marastičan*.

maraskin (fr. *marasquin*, ital. *maraschino*) vrsta finog likera od trešanja, trešnje-vača.

marastičan (grč. *maraino*) med. v. *marantičan*.

maraugija (grč. *maraugla*) med. treperenje pred očima, gubljenje vida; *fotopsija*.

margarin (grč. *margaron* biser, fr. *margarine*) veštačko maslo, pravi se od smeše precišćenog govedeg loja, svinjske masti, nekog biljnog ulja (sezamova ježtina) i otoplavljenog mleka, ukusno je i hranljivo kao i prirodno maslo, samo što ne sadrži vitamine; danas se izrađuje više vrsta margarina, od kojih se nekim dodaju i vitamini.

margarit (grč. *margaron* biser) min. bisera-sti liskun, srebrnast liskun sedefastog sjaja.

margarita (grč. *margaron*, *margarites* biser) med. pega na rožnjači, slična zrnu biseru.

margarite (nlat. *margaritae*) pl. u katoličkoj crkvi: parčići osvećene hostije koji se daju bolesnicima.

margariton (grč. *margarites* biser) med. izraštaj sličan zrnu biseru, bisernik.

margaritum (nlat. *margaritum*) u grčkoj crkvi: posuda u kojoj je držana pričest.

margina (lat. *margo*, gen. *marginis* ivica, rub, okrajak, ital. *margine*) prazan prostor sa strane na pisanim i štampanim listovima, belina; up. *margo*.

marginalan (lat. *marginalis*) koji se tiče ivice, koji se nalazi na ivici, ivični, obodni, okrajni, rubni.

marginalizam buržoasko ekonomski doktri-na (krajem XIX veka) koja vrednost roba objašnjava graničnom (marginalnom) korisnoću i marginalnom produktivno-nih, drugim rečima, psihološkim faktorima, subjektivnim stavom potrošača (otuda i naziv: *teorija subjektivne vrednosti, subjektivistička škola, psihološke škola*).

marginalije (lat. *marginalia*) pl. beleške (ili: napomene, primedbe) napisane na ivici, sa strane (npr. neke knjige).

marginirati (lat. *marginare*) oivičiti, oivičavati; napisati (ili: pisati) primedbe na ivici lista (ili: sa strane) u knjizi, pored štampanog teksta.

marginoplastika (lat. *margo* rub, ivica, grč. plastike) med. porubljivanje očnog kapka.

margo (lat. *margo*) ivica, rub, okrajak; *trg*. prazan prostor na ivici tovarnog lista na kojem se beleže oznake i brojevi posla-te robe.

margraf (nem. *Markgraf*) knez koji je upravljao jednim pograničnim okrugom, *markom*.

mareaza (fr. *mareage*) mornarska, matroska plata; ugovor između sopstvenika broda ili trgovca i posade broda.

maregraf (lat. *mare* more, grč. *grapho* pišem) aparat koji automatski beleži talasanje morske površine; služi za određivanje srednjeg nivoa površine mora, prema kome se određuju nadmorske visine ostalih tačaka, plimomer.

marela (lat. *amarus* gorak, ital. *amarella*) bog. v. *amarela*.

mareograf (lat. *mare* more, grč. *grapho* pišem) v. *maregraf*.

mareometar (lat. *mare* more, grč. metron mera, merilo) v. *maregraf*.

marž (fr. *marge*) v. *margo*.

marža (lat. *margo*, fr. *marge* ivica, rub, okrajak) *berz*. razlika između dnevnog i emisionog kursa neke hrstije od vrednosti; razlika između najvišeg i najnižeg kursa ili najviše i najniže cene; razlika između kupovne i prodajne cene.

marijaž (fr. *mariage*) brak, bračno stanje; u kartama: kralj i dama u jednoj ruci.

- Marijana** (fr. Marianne) žensko ime; oličenje Francuske Republike.
- marimba** afrički muzički instrumenat od drvenih pločica sa rezonatorom, sličan *ksilofonu*.
- marina** (fr. marina, lat. marina) mornarstvo, brodarstvo; pomorska sila, mornarica, brodovlje, flota; u slikarstvu: motiv s mora, slika mora.
- marinada** (fr. marinade) salamure; jelo, naročito riba iz salamure; *marinat*.
- marinaža** (fr. marinage) metanje u salamuru, usol>avan>e, usoljenje.
- marinat** (fr. marinade) v. *marinada*.
- marinac** (lat. marinus) mornar, pomorac; vojnik na ratnom brodu; brodar, ladar.
- Mariner** (eng. Mariner) porodica američkih automatizovanih vasonske letelice za ispitivanje međuplanetskog prostora i Marsove atmosfere.
- marinizam** (lat. marinus morski) 1. težnja jedne države da stvori i održava što jaču pomorsku silu, mornaricu.
- marinizam** 2. lit. način pisanja ital. pesnika *Dambatiste Marina* (1569—1625), koji se odlikuje izveštalošću, naročito traženim slikama i aluzijama; ovaj stil je bio uzeo maha u ital. književnosti XVII veka.
- marinirati** (fr. mariner) useliti, metnuti u salamuru; staviti ribe u sirće i začine.
- marinist(a)** (ital. Marini) lit. pristalica i sledbenik *marinizma* u pesništvu; v. *marinizam*; um. (lat. mare more) slikar koji obrađuje pejzaže s mora.
- marinski** (lat. marinus) morski, pomorski; *marinska akademija* visoka škola u kojoj se obrazuju pomorski oficiri.
- marioneta** (fr. marionette) „Marijica”, mala lutka sa pokretnim udovima koja može da podražava ludske kretnje (pokreti udova izvode se pomoću konca ili žice); sa ovakvim lutkama izvode se čitavi manji pozorišni komadi u tzv. *marionet-skim pozorištima*, pozorištima s lutkama; fig. čovek koji se može za sve i svakoga pridobiti, povodljiv čovek.
- mariska** (lat. marisca) med. bradavica.
- paritalan** (lat. maritalis) bračni, muževlji, prav. *maritalis potestas* (lat. maritalis potestas) muževlja vlast; *maritalis soci-jetas* (lat. maritalis societas) bračna zajednica; *maritalis tutela* (lat. maritalis tutela) pravo muževljevog staralaštva; *maritalis ususfruktus* (nl. maritalis ususfructus) pravo muža da uživa ženino imanje dok je u braku.
- maritim** (lat. maritimus) morski, pomorski; koji se tiče pomorstva, pomorske sile i dr.; primorski.
- marifstluk** (arap.-tur. marifetlik) preprede-nost, dovitljivost, majstorija, lukavstvo.
- marihuana** (šp. marijuana) v. *hašiš*.
- marjaš** (mad.) 1. madarski srebrn novac u XVII veku sa likom Deve Marije, u vredno- sti od 17 krajcara; 2. srpski nikleni novac u vrednosti od 5 para din.; 3. naziv za više vrsta igara sa 32 karte.
- marka** (nem. Mark) 1. granica sreza ili oblasti; 2. današnja novčana jedinica u Nemačkoj od 1871. god. = 100 *pfeniga*; 3. (fr. marque, tal. marca) znak, belega, obeležje, oznaka; žig; poštanska vrednost koja se lepi na pisma i uputnice; raboš, tantuz; znak (ili: žig) neke trgovачke kuće ili robe.
- markando** (ital. marcando) *muz.* istaknuto sa naročitim naglaskom.
- markantan** (fr. marquant) istaknut, znatan, važan, vidan, upadljiv, koji pada u oči, koji se odlikuje.
- markato** (ital. marcato) *muz.* v. *markando*.
- markacija** (nem. Mark) oznaka; belega; obeležje; obeležavanje; znak za planinarske staze.
- markgraf** (nem. Markgraf) od Karla Velikog: zapovednik jednog pograničnog okruga, *marke*; ovo dostojanstvo docnije je postalo nasledio.
- marker** (fr. marqueur) onaj koji beleži pogotke kod biljara; kelner u gostionicama koji beleži pića i jela što se iznesu iz kuhinje, beležać, zabeleživač; mašina za udaranje žiga.
- marketender** (ital. marcattante) trgovčić koji prodaje vojnicima životne namirnice i ostale sitne potrebe.
- marketerija** (fr. marqueterie) rad išaran utiskivanjem parčića raznobojnog drveta ili kamenčića, šaranje utiskivanjem, mozaik.
- marketing** (eng. marketing) *trg.* izraz kojim se obuhvataju sve odluke i mere koje se preduzimaju u okviru preduzeća radi najboljeg plasmana robe.
- marketirati** (fr. marqueter) poprskati, pr-skati, šarat umeranjem raznobojnog drveta, raditi u mozaiku.
- markiz** (fr. marquis) visoka plemićka titula u Francuskoj, Engleskoj i Italiji (po rangu između vojvode i grofa).
- markiza** (fr. marquise) žena ili kći markiza; platneni zaklon od sunca ili kiše pred prozorima i vratima; krov nad peronom; fotelja; belo vino pomešano sa ki-selom vodom ili sokom od limuna.
- markizat** (fr. marquisat) dostojanstvo i plemićki posed markiza.
- markizet** (fr. marquise) tanka končana tkanina, raznobojne, upotrebljava se za ženske haljine.
- markirati** (fr. marquer) označiti, označa-vati, obeležiti; staviti žig na, žigosati; metnuti poštansku ili taksenu marku; istaći, skrenuti pažnju na važnost neke misli i sl. time što se stampa masni jem slovima ili kurzivom; na pozorišnim probama: ulogu samo čitati, bez glu-mljenja; u bilijaru: beležiti pogotke.

marksizam (nem. Marxismus) filozofske, ekonomske i političke teorije nemačkog filozofa i sociologa Karla Marks-a (1818—1883). Filozofski: marksizam je tzv. dijalektički materializam pri-menjen na prirodu i društvo; njegova osnovna društveno-ekonomска postavka je: „U društvenoj proizvodnji svoga života ljudi stupaju u određene, nužne, od njihove volje nezavisno odnose — odnose proizvodnje, koji odgovaraju određenom stupnju razviti ka njihovih materijalnih proizvodnih snaga. Celokupnost tih odnosa proizvodnje sačinjava ekonomsku strukturu drugegva, realnu osnovu na kojoj se diže pravna i politička nadgradnja i kojoj odgovaraju određeni oblici društvene svesti. Način proizvodnje materijalnog života uslovjava društveni, politički i duhovni proces života uopšte. Ne određuje svest ljudi njihovo biće, već obrnuto, njihovo društveno biće određuje njihovu svest. Na izvesnom stupnju svoga razviti ka materijalne proizvodne snage društva dolaze u protivrečnost sa postojećim odnosima proizvodnje, ili — što je samo pravni izraz za to — sa odnosima svojine u kojima su se dотle razvijale. Iz oblika razviti ka proizvodnih snaga ti se odnosi pretvaraju u njihove okove. Tada nastupa epoha socijalne revolucije. S promenom ekonomске osnove vrši se brže ili sporije prevrat u čitavoj ogromnoj nadgradnji ... U opštim crtama mogu se azijatski, antički, feudalni i savremeni burzoaski način proizvodnje označiti kao napredne epohe ekonomske društvene formacije“ (Marks). Kagdatalizam je poslednji društveni poredak zasnovan na klasama i njihovom antagonizmu. Uloga kapitalizma je bila podruštvljenje procesa proizvodnje. On je rasparčava radnička sredstva koncentrisao, pretvorio u kapital, a samog proizvodača u najamnog radnika. Njegovu predistoriju čini nasilno i krvavo sprovođenje ove eksproprijacije ranije sitnih proizvodača. A zatim je kapital silno razvijao proizvodne snage — radi profita — uvećao se, centralizovao, ali i uvećao masu proletarijata — aktivnu i rezervnu armiju rada. Sa ovom koncentracijom i centralizacijom kapitala „... raste masa bede, pritiska, ropstva, degeneracije i eksploatacije, ali i revolt radničke klase koja stalno nabujava i koju sam mehanizam kapitalističkog procesa proizvodnje školuje, ujedinjuje i organizuje. Kapitalov monopol postaje okov za način proizvodnje koji je s njim i pod njim procvetao. Centralizacija sredstava za proizvodnju i podruštvljenje rada dostižu tačku na kojoj više ne mogu podnositi kapitalističku lujsku i razbijaju je. Kuca poslednji čas kapitalističke privatne svojine. Eksproprijatori bivaju“

eksproprijsani“ (Marks). Ovo se izvršuje *klasnom borbom proletarijata, koja se uzdiže do revolucije i diktature proletarijata.* „Ova ne uspostavlja iznova radnikovu privatnu svojinu, ali uspostavlja *individualnu svojinu na osnovicu tekovina kapitalističke ere: na osnovici koo-peracije i zajedničkog poseda zemlje i sredstava za proizvodnju koje je proizveo sažrad*“ (Marks). Vladimir Ilič Uljanov Lenjin kaže: „Marksizam je sistem nazora i učenja Marksovih. Marks je bio nasta-vljač i genijalni dovršilac triju duhovnih glavnih struja devetnaestoga veka, koje pripadaju trima najodmaklijim zemljama čovečanstva: klasične nemačke filozofije, klasične engleske političke ekonomije i francuskog socijalizma u vezi sa francuskim revolucionarnim učenjima uopšte. Čak i Marksovi protivnici priznali su značajnu doslednost i potpunost njegovih nazora, koje u svojoj celokupnosti prepostavljaju moderni materijalizam i moderni naučni socijalizam kao teoriju i program radničkog pokreta u svima civilizovanim zemljama sveta . . .“

marksist(a) fil., soc. pristalica *marksizma*.

markt (nem. Markt) svako javno mesto na kome se vrši izmena dobara, trg, tržiste, pazar, pijaca.

marli (fr. marli) mrežaste i pomalo kruta tkanina, *tul*; mrežast ukras na ivici srebrnih tanjira, ivica porcelanskih tanjira; vrsta polusvilene tkanine (nazvana po selu Marli-la-Machine, gde je najpre početa da se izrađuje).

marmariga (grč. marmafro) *med. v. maraugija*. marmelada (fr. marmelade od grč. meli med, melon jabuka) pekmez od raznog voća ukuvan sa šećerom.

marmor (lat. marmor, grč. marmaros) *min.* mramor, mermer, fin i veoma tvrd krečnjak, sastavljen od sitnih nepotpunih kristala, raznobojan.

marmoracija (nlat. marmoratio) mramori-sanje, oblaganje mramornim pločama.

marmorirati (lat. marmorare) izraditi pege ili pruge kao kod mramora; obložiti (ili: oblagati) mramornim pločama.

marmot (fr. marmotte) *zool.* brdski pacov, mrmot, svizac (živi u porodicama po najvišim planinama Evrope i Azije).

marod (fr. maraud, lat. moratus) bolestan, slab, nemoćan, iznuren od puta.

maroder (fr. maraudeur) pljačkaš, vojnik koji, pod izgovorom premorenosti ili slabosti, zaostaje iza svoje jedinice pa krišom ide u kradu i pljačkanje; vojnik koji pljačka poginule i ranjene vojnike; *fig.* hulja, nitkov.

maroderstvo (fr. maraudage) pljačkanje stvari uvijenih i ranjenih vojnika.

marodirati (fr. marauder) bolovati, biti slab;

voj. pod izgovorom premorenosti ili

- slabosti zaostati iza svoje jedinice pa ići u pljačku po okolini; drsko prosjačiti; otimati; pljačkati poginule i ranjene vojnike.
- marok** (fr. maroc) laka vunena tkanina.
- maroken** (fr. maroquin, ital. marrochino) marokanska koža, bojadisana kozja koža sa finim ožiljcima, *safijan*.
- maroko** (marocco) vrsta američkog burmuta; pamučne tkanina za povezivanje knjiga.
- maron** (ital. marrone) *vot.* pitomi kesten, krupan i veoma ukusan za jelo; *maron glase* (fr. marrons glaces) kestenje u šećernoj ocaklini.
- Mars** (lat. Mars, gei. Martis) *mit.* bog rata kod starih Rimljana (kod Grka *Arvs*); *fig.* rat, boj, borbene buke; *astr.* jedna od velikih planeta, između Zemlje i Jupitera.
- Mars I** sovjetska vasonska sonda, prva koja se 1963. približila Marsu, ispitala niz karakteristika ove planete i otkrila treći prsten zračenja oko Zemlje; prošavši Mars, postala je veštacka planeta koja kruži po elipsi oko Sunca.
- marsala** (ital. vino di Maršala) slatko sici-lijsko vino, spravlja se dodavanjem zgu-snute šire, slično *malvasiji* (nazvane po sicilijskom primorskom gradu Marsali).
- marselin** (fr. marcelline) vrsta lake, obično crne svilene tkanine (*tafta*); nazvana po francuskom gradu St. Marcellin.
- Marseljeza** (fr. Marseillaise) marseljski margin, omiljena fr. narodna pesma koja je, za vreme prve francuske revolucije, podsticala narod na borbu za slobodu i jednakost, spevao ju je komponovao kapetan Rouget de l'Isle 1792. g.; danas francuska himna (ime dobila po tome što su je, u Parizu, prvi put pevali vojnici iz Marselja).
- marsilijana** (ital. marsiliana) venecijanske, spreda okrugla lada za obalsku trgovinu na Jadranskom moru.
- marsupijal** (lat. marsupialis) *zool.* torbar, *oposum*.
- marsupijalizacija** (nlat. marsupialisatio) *med.* pravljenje trbušne torbe.
- marsupijalije** (lat. marsupialia) *pl. zool.* torbari.
- mart** (lat. martius) mesec posvećen bogu *Marsu*, treći mesec u godini, ožujak (31 dan); prvi mesec u godini starih Rimljana.
- martelosi** (ital. martellos, lat. martulus) *pl.* zasvoćene okrugle kule na obalama Sar-dinije i Korzike za odbranu od morskih razbojnika (gusara).
- martengal** (fr. martengal) bilal, kaiš koji prolazi između prednjih nogu kod konja i ne da mu da diže ili spušta glavu, nego mora da je drži uvek u istom položaju.
- martir** (grč. martyros svedok) svako koji je gonjen i zlostavljan zbog svoje ideje, naročito onaj koji je mučen i ubijen zbog toga što uporno ostaje, ne žaleći i ne šte-
- deči svoj život, pri hrišćanskoj veri, mučenik, junak vere.
- martirij(um)** (lat. martyrium) mučeništvo, patnje i smrt onoga koji nevinu strada (za svoju veru); deo crkve u kome se nalazi grob mučenika za veru.
- martoloz** (ngrč. armatolos, tur. martoloz) ime kojim su Turci, u XVI i XVII veku, nazivali hrišćane koji su služili kao vojnici u turskim pograničnim gradovima; *marto-lozbaša* starešina martolaza.
- marturina** (lat. marturina, nem. Marder kuna) zemljarska dažbina u feudalnoj Slavoniji; plaćana najpre u krznima kuna (otuda naziv), a od XVI v. u novcu.
- maréale** (ital. marciale) *kuz. s. marçale*.
- marunka** (lat. malus armeniaca jermenska jabuka) bog. jermenska žuta jabučica; vrsta krupnih, okruglih, plavocrvenih šljiva.
- maruflirati** (fr. marouflier) *slik.* nalepiti slikarske platno na drvo; *maruflirana* *slika* slika na lepljena na drvo.
- marcesciriati** (lat. marcescere) postajati trom, slab, slabeti, militave™.
- marcijalan** (lat. martialis Marsov, boga rata) ratnički, ratoboran, borben, ratni; srčan, hrabar, odvažan; divlji; *up. Mars*.
- marcijalizam** (lat. martialis Marsov, boga rata) ratobornost, borbenost, sklonost ratovanju.
- marcijalitst** (nlat. martialitas) v. *marcijalizam*.
- marcipan** (nlat. Marci panis, ital. marza-rape) kolač od oadema i šećera.
- marçale** (ital. marciale) *muz.* kao marš, vojnički, ratnički; *marçale*.
- marš** (fr. marche) hod, hodanje, gredenje, koračanje; uredno kretanje jedne vojne jedinice ka određenom cilju; muzički komad kao pratnja svečanih, naročito vojničkih kretanja, stupanja, „vojnički“, „žalosni“, „paradni“ marš; *forsiran marš* usiljen marš, brz marš; kao komanda: *marš!* = napred! polazi!; dalje! beži! kidaj! *marš-ruta* put kojim se ima maršovati, pravac maršovanja (ili: putovanja).
- maršal** (nem. Marschal, nlat. marescalcus, ital. mariscalco, fr. marechal) prvobitno: konjušar, nadzornik štale; zatim: vrhovni nadzornik vojske i dvora nekog vladara-ca; nadzornik i rukovalac javnih svečanosti; danas: najviši vojni čin u vojskama nekih država; *maršal dvora* najviši dvorski činovnik, nadzornik i upravnik unutarnjih poslova vladaračkog dvora; *feldmaršal* vrhovni komandant vojske u nekim državama.
- maršalat** (fr. marechalat) 1. zvanje i nadležnost maršala; 2. nadležstvo pod nadzorom maršala; 3. zgrada u kojoj se nalaze kancelarije maršala i njegovih službenika; 4. vrhovna vojna komanda, sa marša-lom na čelu, uvedena u Francuskoj u febr. 1858. godine.

maršan (fr. marchand, lat. merx, mercatus) trgovac, prodavac.

marše (fr. marche) tržište, trg, pijaca; pijačne cena, kupovna cena.

marsirati (fr. marcher) v. *maršovati; marširati nekoga* najuriti nekoga kazavši mu marš!

maršovati (fr. marcher) pravilno koračati, ići propisnim vojničkim korakom; pešačiti, tresti, putovati; *nekoga maršovati* nekoga najuriti, otperdašiti, oterati.

marš-ruta (fr. marche-route) v. *marš*.

masa (lat. massa, fr. masse) 1. <riz. mera za inerciju, jednaka je količniku sile i ubrzanja (jedinica mase v. *gram*); masa nekog tela meri se količinom materije koja se sadrži u njemu; proizvod iz zapremine i gustine; 2. velik broj, gomila, množina, mnoštvo; 3. puk, svet, narod, rulja; 4. testo, smesa; 5. telo bez određenog oblika; 6. ulog u kocki; 7. *prav.* imanje koje ostane posle nečije smrti; imanje pokretno i nepokretno, koje ostaje posle pada neke trgovine pod stečaj, a od kojeg se imaju da podmire poverioci; *masa bono-rum* (lat. massa bonorum) imovno stanje; *masa konkurzus* (lat. massa concursus) stečišna masa, ona iz koje imaju da se naplate poverioci; *masa hereditatis* (lat. massa hereditatis) celokupne ostavština onoga koji ostavlja nasledstvo.

masaža (fr. massage) trljanje tela, gnječeњe tela (naročito posle kupanja) radi pojačavanja cirkulacije krvi, održavanje zdravlja, jačanja mišića i dr.

masakr (fr. massacre) pokolj, mrvarenje, ubijanje, krvoproljeće.

masakrirati (fr. masacrer) ubijati, klati, mrvariti, kasapiti žrtvu, prolivati krv.

masal (hebr. masal) uticaj neba ili zvezda na čovekov život, sreća, sudbina.

masenjo (ital. masegno) beli krečni kamen iz Verone za kaldrmisanje ulica.

maser (fr. masseur) lice koje vrši trljanje (*masažu*), trljač (u kupatilu i dr.).

maserka (fr. masseuse) trljačica.

maseter (grč. maseter) *znat.* mišić žvatač.

masiv (fr. massif) petrografski: nepravilna erupтивna gromade; orografski: planina bez glavnog pravca; masa kristala-stih škriljaca koja može odiskona biti nepokrivena mlađim formacijama, ili je bila pokrivena pa ogoljena *erozijom* i *dislokacijama*.

masivan (fr. massif) težak, pun, jak, čvrst, načinjen iscela; nezgrapan, trom, sirov; u građevinarstvu: čvrsto sagraden, jak, otporan, jakih i temeljnih zidova; o metalima: gust, pun, težak, neprobojan, koji nije šupalj.

masivitet (fr. massivité) v. *masivnost*.

masivnost (fr. massivité) punoča, težina usled punoće, čvrstina.

masirati (grč. massein mesiti, gnječiti, lat. massare, fr. masser) telo (posle kupanja) trljati, gnječiti, valjati da bi se izazvao življi krvotok i dr.; *up. masaža*.

maska (fr. masque, nlat. masca) obrazina, lorfa; lice pod obrazinom, prerušena ličnost; stalna karakterna uloga u šaljivim igrama; *fig.* privid, spoljašnji izgled; izgovor, pretvaranje, lukavstvo; čovek koji želi da se prikaže drukčijim no što je, pretvaralo; *maškara*.

maskara (tur. maškara, mashara) šala, ismevanje, sprdanje; čovek sa obrazinom, maskom; šaljivčina, lakrdijaš, ismevač.

maskarada (fr. mascarade, ital. mascherata) prerušavanje, prerušenost; gomila ili povorka prerušenih osoba (pod obrazinama), krabuljni ples.

maskaron (fr. mascaron, ital. mascarone) *arh.* čovečja glava, obično iscerena lica, koja se, kao ukras, oduvek u građevinarstvu upotrebljavala, naročito na kapijama, nad prozorima, na bunarima i dr.

maskenbal (nem. Maskenball) zabava (ili: igranka) na koju učesnici dolaze pod obrazinama (maskama).

maskirav (fr. masquc) koji je pod obrazinom, prerušen, preobućen; sakriven, prikriven, zaklonjen; *maskirana baterija* (jedinica i dr.) *voj.* prikrivena baterija (jedinica i dr.), ona koju neprijatelj ne može da primeti sve do trenutka dok ne stupi u dejstvo, zato što je prikrivena kakvim za to podešnim predmetom (granjem, zelenilom i sl.)

maskiraTM (fr. masquer) metnut obrazinu, prerušita, preobući; *voj.* položaje, topove i druge vojne objekte pomoću granja, zelenila i sl. učiniti nevidljivim za neprijatelja, zakloniti, sakriti; *fig.* prikriti, prikrivati, zavijati, sakrivati prave namere.

maskoki (mascochi) trg, vrsta pamučne tkanine ukrašene cvetovima, izrađuje se u Austriji.

maskota (fr. mascotte) dete sreće, batlja, bat lika; *amajlija, talisman*.

maskulina (lat. masculina) pl. *gram.* reči muškog roda; v. *maskulinum*.

maskulinizam (lat. masculinum) pojava telesnih i duševnih muških osobina kod ženskih osoba.

maskulinum (lat. masculinum) *gram.* muški rod; reč muškog roda; pl. *maskulina*.

maskuliranje (lat. masculinum) fiziol. pretvaranje ženskih životinja u muške time što im se na mesto ženskih spolnih žlezda, koje se uklone, usade muške spolne žlezde, tako da se životinja posle toga dalje razvija, i u telesnom i duševnom pogledu, kao muška jedinka; ovaj metod pretvaranja ženskih u muške i muških u ženske (*feminiranje*) prvi je pokušao da primenjuje bečki lekar *Ojgen Štajnah*.

masovan (lat. massa) koji je u masi, u velikom broju; *masovan rad* rad u kojem učestvuje veliki broj radnika; *sredstva masovne komunikacije* štampa, radio, televizija.

mason (fr. maçon, nlat. maccio) zidar, naročito: slobodan zidar; v. *franmason*.

masonerija (fr. maçonnerie) slobodno zidarstvo; slobodni zidari.

masoterapija (fr. massage masaža, grč. therapeia lečenje) *med.* lečenje trljanjem, masažom.

mastalgija (grč. mastos dojka, sisa, algos bol) *med.* bol u sisama, bol dojke.

master (eng. master, lat. magister) gospodar, starešina, gazda, sopstvenik; majstor; gospodin, učitelj; mladi gospodin; upravitelj, nadzornik.

mastike (grč. mastiche) v. *mastike*.

mastikatorije (nlat. masticatoria) *pl. med.* lekovi koji se uzimaju žvakanjem.

mastikatorijum (nlat. masticatorium) sredstvo za žvakanje.

mastikacija (lat. masticatio) žvakanje, žvanjanje.

mastike (grč. mastfche, fr. mastic) bledožuta i mirišljave smola mastikovog drveta, koje raste naročito na Hiosu, upotrebljava se za pravljenje raznih balzama, masti, firnajza, lakova i kao začin za kolače, šećerne voće i dr.; staklorezački lepak, kit; vrsta rakije začinjene ovim mirisom; *mastika*.

mastitis (grč. mastos dojka, sisa) *med.* zapaljenje sisa, dojki.

mastif (eng. mastiff) samsov, bulldog (vrsta velikog psa).

masto- (grč. mastos) predmetak u složenica-masa značenjem: sisa, dojka.

mastodon (grč. mastos) v. *mastoïdan*.

mastodinija (grč. mastos, odyne bol) *med.* osećanje bola u sisama (ili: dojkama), sisobolja.

mastodon(t) (grč. mastos, odiis Zub) *geol., zool.* vrsta izumrlog surlaša iz porodice slo-nova, sa kljovama u gornjoj i donoj vilici.

masto-zoolit (grč. mastos, zoon životinja, lithos kamen) *geol.* skamenjen sisar.

masto-zoon (grč. mastos, zoon životinja) *zool.* sisar, sisavac.

mastoïdan ^grč. mastos, eidos oblik, vid sličan sisi, sisast, dojčast.

mastoidit (grč. mastos dojka, eidos) *med.* zapaljenje sisastog dela slepočne kosti koji se nalazi iza ušne školjke.

mastopatija (grč. mastos, pathos bol, bolest) *med. v. mastodinija.*

mastupracija (nlat. mastupratio) v. *manustupracija*.

masturbacija (nlat. masturbatio) v. *manustupracija*.

masturbirati (nlat. masturbare) onanisati; v. *manustuprirati*.

mashala (grč. maschale) *med.* pazuho.

mashalister (grč. maschalister kaiš naramenik) *anat.* drugi vratni pršlen.

mat (fr. mat) 1. pr. bez sjaja, taman, tamne boje, ugasit.

mat (pere.) 2. u šahu: završni potez protivnika posle koga ugroženi kralj više nema nikakvog izlaza; *fig.* pobeden, propao, izgubio igru.

mata (šp. mata) paragvajski čaj od biljke Peh paraguayensis, omiljeno piće Južnoamerikanaca.

matador (šp. matador, lat. mactator koljač, ubica) glavni borac u borbi s bikovima u Španiji, koji ranjenoj životinji zadaje smrtni udarac; u kartama: najjači aduti; *fig.* istaknut, važan, ugledan čovek, čuvena ličnost, prvak u nekoj struci, pečen u svojoj struci, „zverka“.

matamorizam (šp. matamoros) samohvalisanje; izraz koji se upotrebljava za one koji vikom i drekom, nadutim i visoko-parnim rečenicama pokušavaju da zbune svoje protivnike; zool. izraz kojim se označava način odbrane kojim se služe neki insekti da bi se odbranili od svojih napadača time što se silno kostreše, nadimaju, ističu svoje bodljike i dr., samo da bi zastrašile svoje neprijatelje.

matamoro (šp. matamoros) *lit.* „ubica Mava-ra“, veoma omiljena ličnost u staroj španskoj komediji, španski vojnik--lažljivac koji priča svoja junaštva i podyige koji se, u stvari, nikada nisu dogodila; *beg.* naziv za veći broj neofan-zivnih biljaka, ali po izgledu veoma opasnih i otrovnih.

mateziologija (grč. mathesis učenje, znanje, logfa) učenje o nauci, tj. metodika.

matezis (grč. mathesis učenje, znanje) v. *matematika; matezis aplikata* (nlat. mathesis applicata) primenjena matematika; *matezis pura* (nlat. mathesis pura) čista (ili: neprimenjena) matematika, tj. ona koja proučava veličine same za sebe.

matema (grč. mathano učim, naučim, mathema znanje, nauka) ono što je naučeno, predmet učenja, znanje, nauka; pravilo, naročito matematičko.

matematika (lat. mathematica, grč. mathema) nauka o veličinama, tj. *aritmetika, alge-bra i geometrija; matezis*.

matematičar (lat. mathematicus, grč. mathema) nastavnik matematike; onaj koji se naučio bavi matematikom.

matematički (grč. mathema) koji pripada matematici ili se na njoj osniva; izvestan, pouzdan, nesumnjivo utvrđen.

matev (fr. matin, ital. mattino, lat. matutinum) 1. jutro; jutarnji kaput, jutarnja haljina; 2. ime poznatog francuskog lista.

mateozofija (grč. mataios uzaludan, ništavan, sophia) ništavna mudrost, nadrimu-drost.

mateologija (grč. mataios uzaludan, ništavan, logia) nekoristan govor, prazne reči, lupertanje.

mateopeja (grč. mataios uzaludan, ništavan, poieo činim, radim) nekoristan, bes-ciljan, uzaludan posao.

mateoponija (grč. talašroša)uzaludan trud, uzaludan rad.

mateotehnija (grč. mataios uzaludan, ništavan, tehne veština) veština ili umetnost bez vrednosti.

mater (lat. mater) mati, majka; *alma mater* (lat. alma mater) blaga, časna majka (počasno ime za univerzitet); *dura mater* (lat. dura mater) *znat.* tvrda moždane opna, moždani omotač.

Mater dolorosa (lat. Mater dolorosa) „bolom skršena majka“; bogorodice u bolu zbog patnji svoga sina (omiljena tema slavnih slikara i vajara).

materija (lat. mater mati, materia) *fil.* celokupna objektivna stvarnost koja postoji nezavisno od ljudske svesti, data je u prostoru i vremenu, a njenou suštinsko svojstvo, prema Marksu, jeste da je ona subjekt svih promena, odn. da je dinamička, da u sebi sadrži princip kretanja; tvar, stvarna sadržina prostora ili jednog njegovog dela, ono što ispunjava prostor a čiji se fizički karakter označava kao „masa“, telesna tvar, ono od čega je telo sastavljeno (*supr. forma*); sadržina, predmet (npr. govora, proučavanje); tkani-na; *materija morbi* ili *materija pekans* (lat. materia morbi, materia peccans) *med.* uzrok bolesti.

materijal (lat. materia) grada za neki rad, predmet obrade; sprema, pribor, oprema; grada, gradivo.

materijalan (lat. materialis) tvarni, telesni, stvarni, koji se tiče onoga od čega se neko fizičko telo sastoji; bitan, sadrža-jan (*supr. formalan*); *materijalna istina prav.* najveći stepen izvesnosti do koje sudija može doći u krivičnom postupku; *materijalni interes* stvarna korist, bitna korist; *materijalna tačka* geometrij-ska tačka sa fizičkim značenjem, tj. tačka koja ima svojstvo lenivosti ili inercije (pojam koji je u XVIIH stoljeću stvorio Dubrovčanin Ruder Bošković); *geometrij-ska tačka*.

materijalizam (fr. materialisme, lat. materialis) *fil. teorijski:* shvatanje koje smatra tvar ili materiju kao jedinu supstanciju sveta i kao suštinu svih stvari, pa i psihičke (duševne) pojave samo kao funk-cije materije; *dijalektički materijalizam* — marksistička filozofija. „ . . . nauka o najopštijim zakonima kretanja i razvitka prirode, ljudskog društva i mišljenja“ (Engels); *praktički ili etički materijalizam:* učenje koje postavlja kao cilj života čulno uživanje sadašnjice, a čulna ili materijalna dobra smatra kao

jedino za čim valja težiti, odbacujući I prezirući tzv. idealne vrednosti, pošto su materijalna dobra jedini stvari osnovi života i kulture; *istorijski materijalizam* primena dijalektičkog materija-lizma na istraživanje istorije, primena na društvene nauke: „Privredni sklop (ekonomski struktura) društva jeste stvarna osnova na kojoj se podiže pravni i politički nadgradak (pravna i politička nadgradnja), i kojoj odgovaraju određeni društveni oblici svesti . . . Načinom proizvodnje materijalnog života uslo-vljeno je društveno, političko i životno zbivanje uopšte“ (Karl Marx, Zur Kritik der politischen Okonomie, predgovor, 1859); *mehanički materijalizam učenje* koje smatra da živi organizam nije ništa drugo nego složen mehanizam, i da se, prema tome, živa materija ne razlikuje od mrtve; *supr. idealizam*.

materijalizacija (nlat. materialisatio) tobožnje otelovljenje, ovapločenje duhova onih koji su umrli, kako veruje *spiriti-zam*; postajanje telesnim, pretvaranje nečega eteričkog u telesno.

materijalizirati v. *materijalizovati*.

materijalizovati (fr. materialiser) učiniti nešto telesnim, pretvarati (ili: pretvoriti) u telesno, ovapločavati, ovaploti-ti, oteloviti, otelovljavati; pridati (ili: pridavati) čemu prirodu telesnog.

matsrijalist(a) (fr. materialiste) *fil.* 1. pristalica materijalizma; *supr. idealist*; 2. čovek koji ceni samo materijalna dobra i teži samo za materijalnim dobrima, sebi-čnjak.

materijalistički (fr. materialiste) koji je u skladu sa učenjem *materijalizma*, naklonjen materijalizmu.

materijatum (nlat. materiatum) nešto što je izradene ili sastavljeno od neke tvari (ili: grade, materije).

materijacija (nlat. materiatio) stvaranje (ili: obrazovanje) grade (ili: materije, tvari). **materna** (lat. mater mati, materna) 1. *pl. prav.*

materinstvo, materinski deo nasledstva, nasledstvo koje nekome pripada po materi.

materna (lat. materna) 2. fosforom bogati hranljivi preparat koji se spravlja od klica »sita. **maternite** (lat. mater mati, fr. maternite)

porodilište; škola za babice. **maternitet** (lat. mater mati, nlat. maternitas, fr. maternite) materinstvo; bitisanje majke; *princip materniteta prav.* načelo po kome je dužnost matere da izdržava svoje vanbračno dete. **mater pija** (lat. mater pia) nežna, bogougodna majka; *aiat.* meka moždana opna, meki moždani omotač. **mater familijas** (lat. mater familias) majka porodice, majka.

- matiko** (nlat. folia matico) biberasta *ukusa* lišće jedne peruanske biljke, od koga se spravlja lek protiv *gonoreje*.
- matinata** (ital. mattinata) jutarnja pesma pod prozorom dragane; *supr. serenada*.
- matine** (fr. matinee) vreme od svanuća do podne, prepodne; zabava (ili priredba, sedeljka) koja se održava pre podne i posle podne; jutarnja haljina.
- matirati** (fr. mater) 1. učiniti nesjajnim, tamnim, ugasitim; *up. mat 1.*
- matirati** (pere.) 2. pobediti protivnika u šahu; *fig.* pobediti, savladati, ukrotiti, onesposobiti za dalji rad ili borbu, uhvatiti koga u sve četiri; *up. mat 2.*
- matrac** (nlat. matratium, ital. materasso) dušek ispunjen konjskom dlakom ili morskom travom pa prošiven; strunjača; prošiven kolski jastuk; *madrac*.
- matrijarhat** (lat. mater mati, grč. archos voća, starešina) 1. prvobitni oblik društvenog uređenja u kojem je majka bila glava porodice i upravljala zadругom; 2. materinsko pravo, stanje u kome dete ne pripada očevoj, nego materinoj lozi.
- matiks** (lat. matrix) *znat.* materica; *fig.* poreklo, izvor, uzrok; javni spisak, popis, matica.
- matrikula** (lat. matricula) popisna knjiga, spisak imena članova nekog društva; upi-snica na univerzitetima; spisak prihoda nekog duhovnog ili svetovnog nadleštva; spisak članova jedne parohije: rođenih, krštenih, umrlih i oženjenih (udatih), matica, broj vojničkog jediničnog spiska.
- matrimonijalan** (nlat. matrimonialis) koji se tiče braka, bračni.
- matrimonijalije** (nlat. matrimonialia) *pl.* "bračne stvari, bračni poslovi."
- matrimonijum** (lat. matrimonium) brak, bračno stanje; *supr. konkubinat*.
- matrica** (fr. matrice) *tip.* bakarni kalup u kojem se liju štamparska slova; u galva-noplastici: obrnut kalup koji se dobiva otiskivanjem drvoreza ili autotipije, pomoću jedne prese, u ploči od voska ili od čiste gutaperke, pri čemu se ispušćeni delovi prvobitne ploče pojavljaju uđube-ni, dok su uđubeni delovi ispušćeni; baž-darska mera, pramera.
- matricidijum** (lat. matricidium) ubistvo matere, materoubistvo.
- matroz** (hol. matroos, dan., šv. matros) mornar, brodar, sluga na brodu.
- matrona** (lat. matrona) kod starih Rimljana: ugledna gospoda visokog reda; uvažena žena u godinama, gospa.
- matronimika** (grč. mater mati, oputa ime) izvođenje porodičnog imena (prezimena) od ženskog, materinog imena, npr. Mili-čić (Milica), Ljubičić (Ljubica), Aničić (Anica) i dr.
- natura** (lat. matura) *v.* *maturitet*.
- maturant** (lat. maturare dozrevati, maturans) učenik završnog razreda srednje škole koji će polagati viši tečajni ispit (*maturu*).
- maturancije** (lat. maturantia) *pl. med.* lekovi koji pomažu sazrevanje, gnojenje.
- maturativan** (nlat. maturatus) sazrevan, koji pomaže sazrevanje, gnojenje.
- maturacija** (lat. maturatio) ubrzavanje, požurivanje; zrenje, sazrevanje, dozrevanje; *med.* gnojenje, zagnojavane.
- maturirati** (lat. maturare) dovesti do zrelosti, učiniti zrelim; zreti, dozreti, sa-zreti; položiti ispit zrelosti u srednjoj školi; ubrzati, brzo izvesti, požuriti nešto; *prav.* tražiti da se ubrza donošenje rešenja.
- maturitet** (lat. maturitas) zrelost, dozrelost, dospelost; naročito: ispit zrelosti u srednjoj školi, viši tečajni ispit (matura).
- matutina** (lat. matutina se. hora) u katoličkoj crkvi: jutrenje, prvi kanonski čas.
- maćuška** (rus. matuška) majčica, mamica.
- mauzerka** *voj.* brzometna puška, brzometka kalibra 7,9 mm i sa najvećim dometom od 4.000 m (nazvana po pronalazačima Vilhelmu i Pavlu Mauzeru).
- mauzolej** (grč. Mausoleion, lat. Mausoleum) divan nadgrobni spomenik, raskopšo ukrašena grobnica, vladarska grobnica. Naziv po spomeniku koji je kraljica Arte-mizija podigla Halikarnasu, svom mužu *Mauzolu*, karskom kralju (377—353. pre n. e.) i koji je bio ukrašen vajarskim radovima.
- maunt** (eng. mount, lat. mons breg, brdo) reč koja se pojavljuje kao sastavni deo mnogih geografskih naziva (npr. Mount Everest).
- mafija** (ital. Mafia, Maffia) tajno razbojničko i pljačkaško društvo na Siciliji, koje je postojalo od 1860. g.; *fig.* opasno društvo, udruženje ljudi sa opasnim ciljevima.
- mafis** (tur. mafis) 1. vrsta šlatkiša od tankih listova ispržena testa s jajima.
- mafis** (arap.) 2. ništa.
- mah** (nem. mach) jedinica za merenje brzine aviona, projektila i raketa bržih od zvuka.
- maha-** (ind., pere. maha-) velik (javlja se u mnogim složenim rečima).
- Mahabharata** (ind. Mahabharata) „Veliki rat porodice Bharata”; veliki narodni ep Indusa, ima preko 200.000 stihova; potiče od nekoliko pesnika, a u IV veku dobio uglavnom svoj sadašnji oblik; široko poznate su epizode *Pesma o kralju Nalu (Nal i Damajanta), Bhagavad-gita, Legenda o Savitri*.
- mahagoni** (eng. mahogany) *bot.* fino i veoma tvrdi drvo, raste u istočnoj Aziji i Južnoj Americi, boje crvenosmeđe, služi za fine stolarske radove, furnire, štapove i dr.

- mahala** (arap. mahalla, tur. mahalle) deo jedne varoši, gradska četvrt, kvart; ulica, sokak; *mala*.
maharadže (sskr. maha, rājan) „veliki kralj”, vladalac u Indiji pod kojim stoji više rada; često samo titula običnog domaćeg vlađaoca (race).
- mahatma** (sskr. maha velik, atman duša) *fil.* najviša titula koja se može dati čovекu koji je napredovao i otiašao daleko u duhovnom saznanju (kod Indusa); velika duša, duša svega (u filozofiji *Vedante*); *u* teozofiji; duhovni vod.
- Mahdi** (arap.) *mit.* prorok, očekivani spasitelj, muslimanski mesija koji, po predanju, živi skriven u nekoj pećini blizu Bagdada.
- maher** (nem. Macher učinilac) čovek koji se ume u svim prilikama snaći, umešan čovek; ujdurmaš, podvaladžija.
- maheraj** (nem. Macherei rad) posao koji je izведен na štetu nekoga drugog, veštoto izведен podvig, ujdurma, podvala.
- mahefa** v. *mečeta*.
- mahetika** (grč. mache borba) veština bo-renja, boračka veština.
- mahizam** v. *empiriokriticizam*.
- mahiia** (lat. machina) v. *mašina*.
- mahinalno** (nlat. machinale, fr. machinal) nehotično, nesmišljeno, kao mašina, mašinski; mehanički.
- mahinacija** (lat. machinatio) podbadanje, podstrekavanje, podsticanje; spletka, ujdurma, smicalica, podvala.
- mahinirati** (lat. machinari) izmisliti, izmišljati; smišljati (ili: snovati) neko zlo ili podvalu, potajno spremati nešto, plesti zamke.
- mahnist(a)** (lat. machina) v. *mašinist*.
- mahmil** (arap.) tovarna životinja; naročito: posvećena kamila koja ide u Meku sa raskošnim darovima i vodi direktno poreklo od kamile na kojoj je Muhamed, na svojim putovanjima, obično jahao.
- mahmudiјa** (arap. mahmudiyya, tur. mahmudiye) turski zlatan i srebrn novac.
- mahnovština** kontrarevolucionarna oružana borba anarcho-kulačkih bandi u Ukrajini (1918—1921) protiv sovjetske vlasti, kojima je rukovodio avanturist N. I. Mahno.
- mahorka** (rus. mahorka) vrsta prostog duvana, krca.
- mahrama** (arap. miqrāma) v. *marama*.
- mahut** (ind. mahut) gonič ili čuvar slonova u' Indiji.
- maca** (hebr. mazzah) v. *maces*.
- macaklin** *zool.* vrsta guštera, velika gubavi-ca, Hemydactylus turcicus.
- macerat** (lat. maceratum) *farm.* tečnost dobi-vena putem *maceracije*.
- maceracija** (lat. maceration) duži uticaj neke tečnosti (vode, alkohola, etra, kiselina i dr.) na neku čvrstu biljnu ili životinjsku tvar na običnoj temperaturi; raskva-
- šivanje, raskiseljavanje, topljenje, kva-šenje; *fig.* iznuravanje, kinjenje, mučenje.
- macerirati** (lat. macerare) topiti, potopiti, moći, natapati, kvasiti, raskvasiti (npr. *macerirati kosti* potopiti kosti u vodu da bi mekani delovi sa njih otpali, naročito radi anatomskih prepariranja); *fig.* mučiti, kinjiti, iznuravati.
- maces** (hebr. mazzah) beskvasnji hleb koji Jevreji jedu u vreme Pašhe.
- macies** (lat. macies) mršavost; *med.* suppša; jekтика, tuberkuloza.
- mačeta** (šp. macheta, port. machete) oružje i oruđe u Južnoj Americi, služi za sećenje trske i krčenje puta kroz punglu, sredina između noža i sablje, handžar, lovački nož.
- mašalah** (arap. ma ša'allah, tur. ma?allah) kako je Božja volja, kako Bog hoće! (kao užvik); izraz koji, po narodnom verovanju, štiti od uroka; turski naziv za opijum.
- mašina** (grč. mechanike oruđe da se nešto veštacki izradi, lat. machina) 1. *teh.* oruđe za rad koje stalnim pokretima svojih delova obavlja raznovrsne radnje po zamisli čoveka, pretvarajući *energiju* jedne vrste u drugu ili jednog oblika u drugi; 2. lokomotiva; 3. *fig.* stvor bez duha, čovek bez duha.
- mašinizacija** (grč. mechanike sprava) uvodenje mašina (strojeva) u poslovanja i proizvodnju gde se ranije upotrebljavao fizički rad ljudi i životinja (u zanatstvu, poljoprivredi, vojsci itd.); *up. mehanizacija*.
- mašinalno (fr. machinal) v. *mahinalno*.
- mašinengever** (nem. Maschinengewehr) *voj.* v. *mašinenever*.
- mašinenever** (nem. Maschinengewehr) *voj.* vatreno oružje kalibra vojničke puške i automatskog dejstva, podesne za prenošenje, u minutu može da izbaci oko 600 metaka.
- mašinerija** (fr. machinerie) strojevi, mašine; mašinski delovi; izrada mašina; odeljenje u kome se nalazi više mašina koje sve služe istoj svrsi; naročito: sve sprave pomoću kojih se vrše promene na pozornici.
- mašinist(a)** (fr. machiniste) rukovalac mašinom, mašinovođa; gradilac mašina; *poz.* nadzornik mašina.
- mašinka** (fr. machine) *voj.* automatska mašinska puška ili mašinski pištolj, strojnica, automat.
- mašinski** (fr. machine) koji se tiče mašina, koji pripada mašinama; izrađen na mašini.
- maškara** (ital. maschera) 1. v. *maska*.
- ma škara** (arap. mashharat) 2. v. *maskara*.
- mašna** (nem. Masche) petlja, zamka; vrsta kratke kravate.
- mbret** (alb.) poglavica države, vladar (titula nekadašnjih vladara u Albaniji).

- mea culpa (lat. *tea culpa*) moja krivica, moj greh, kriv sam! (uzvik kojim se pokajnički priznaje sopstvena krivica).
- meandri (grč. *Mafandros*) *pl.* v. *meandrine*.
- meandrine (grč. *Maiandros*) *pl.* zavoji, okuke; vijuge (ili: okuke) koje neka reka gradi pri toku kroz ravnici (nazvane po maloazijskoj reci *Meandru*, koja ima neobično vijugav tok); u ornamentici: vijugave šare.
- meandričan (grč. *maiandros*) krivudav, vijugav, verugav, zavojit, sa okukama (kao maloazijska reka *Meander*, koja je čuvena sa svojih mnogih okuka).
- meatus (lat. *meatus*) hod, hodanje, kretanje; *meatus auditorius* (lat. *meatus auditorius*) *alat.* slušnik, slušnica, ušnica.
- mebl (fr. *meuble*, lat. *mobile*) pokretnina, pokretno», pokretno imanje; naročito: kućni nameštaj; *mebl-štof* tkanina za pokrivanje nameštaja.
- meblirati (fr. *meubler*) kuću namestiti, snabdeti nameštajem.
- Mevlud (arap. *mawlid*, tur. *mevlid* rođenje) rođendan proroka Muhameda, veliki muslimanski praznik.
- mega- (grč. *megas*, megale, mega velik, -a, -o) predmetak u složenicama sa značenjem: velik, veliki, golem.
- megavat (grč. *megas*, eng. watt) *fiz.* „veliki vat“ električna jedinica = milion vati; znak: MW.
- megavolt (grč. *mégas*, ital. *Volta*) *fiz.* „veliki volt“, električna jedinica = 1 milion volta; znak: MV.
- megagastrija (grč. *megas*, *gaster* želudac) *med.* povećanje želuca, povećan želudac.
- megakolon (grč. *megas*, kolon debelo crevo) med. preterano veliko debelo crevo.
- megalantropogenezija (grč. *megas*, *anthropos* čovek, *génésis* stvaranje, rađanje) veština stvaranja uslova za radanje krupne, zdrave i snažne dece.
- megalegorija (grč. *megalegoria*) hvalisanje, hvastanje, razmetanje.
- megaliti (grč. *megas*, *h'thos kamen*) *pl.* veliki kamenovi, starodrevni spomenici koji se sastoje od velikih kamenih trupaca, blokova.
- megalo- (grč. *megas*) v. *mega-*.
- megaloblasti (grč. *megas*, *blastos* klica, izdanak) *pl. med.* v. *makrociti*.
- megalograf (grč. *megas*, *grapho* pišem) slikar koji radi predmete, naročito osobe u prirodnjoj veličini.
- megalografija (grč. *megas*, *graphia*) slikanje (ili: prikazivanje) važnih predmeta u uvećanom obliku, npr. junaka, bogova i dr.
- megalokarpičan (grč. *megas*, *karpos* plod) koji ima krupan plod.
- međoman (grč. *megas*, mama pomama, ludilo) golemaš, uobražena veličina, čovek koji boluje od ludila veličine, koji precenjuje samog sebe, svoju vrednost; *grandoman*.
- megalonacija (grč. *megas*, mama pomama, ludilo) golemaštv, ludilo veličine, uobražena veličina, bolesno precenjivanje samog sebe; *grandomanija*.
- megaloniks (grč. *megas*, *onyx* nokat, pandža) *zool.* vrsta izumrle životinje iz diluvijalne i najmladih slojeva neogenske formacije, bila duga 2,5 m i imala na prstima veoma velike pandže.
- megalopsija (grč. *megas*, *opsis* vid) *med.* v. *makropsija*.
- megalopsihija (grč. *mégas*, *psyche* duša) veličina duše, velikodušnost.
- megalosaurus (grč. *megas*, *sauors* gušter) *zool.* divgušter, ogromna izumrla životinja, slična krokodilu, duga oko 18 t.
- megafon (grč. *megas*, *phone* glas) čovek jaka i puna glasa.
- megafonija (grč. *megas*, *phone*) pun i jak glas.
- megafoničan (grč. *meglophonos*) koji ima jak i pun glas, jaka i puna glasa.
- megalocefal (grč. *megas*, *kephale* glava) v. *makrocefal*.
- megalocit (grč. *megas*, *kytos* duplja, šuplje telo) *pl. med.* v. *makrociti*.
- megametar (grč. *megas*, *metron* mera, merilo) *astr.* instrumenat sličan *heliotremu*; danas bez značaja.
- megapodije (grč. *megas*, *pus*, *podos* nogu) *pl. zool.* velikonošci, vrsta ptica sličnih kokošima.
- megarani *fil* v. *megarici*.
- megarici *pl. fil.* pristalice starogrčke filozofske škole (*megarska škola*), čiji je osnivač učenik Sokratov *Euklid* iz *Mega-re* (oko 444-369. pre n. e.). Oni su se poglavito bavili logikom, veštinom u borbi rečima, i spajali sokratovsku etiku sa eleatskim (v. *eleati*) učenjem o večnom i nepromenljivom biću, o dobru, koje je samo jedno, mada ga ljudi različito nazivaju.
- megaskop (grč. *megas*, *skopeo* posmatram, gledam) *ont.* vrsta *kamere opskure, laterne magike* pomoću koje se dobije uveličan lik (nekog predmeta) na zaklonu.
- megaterijum (grč. *megas*, *therion* zver, divlja životinja) *zool.* vrsta ogromnog izumrlog lenjivca-surlaša koji je veličinom prelazio današnjeg slona; takođe: opšti naziv za velike izumrle životinje.
- megafon (grč. *megas*, *phone* glas, zvuk) dugačka cev za govor sa otvorom u obliku zvona i dve cevi za slušanje, služi za pojačavanje zvuka i za razgovor na većim odstojanjima (pronalazak Edisonov).
- megdan (arap. *maydan*) v. *međan*.
- megdandžija (arap.-tur. *meydancı*) v. *međandžija*.
- Međera (grč. *Mégaira*) nit, jedna od tri *furije* kod starih Grka; *fig.* goropadna žena, zla žena, oštrokonda.

megom (grč. *megas*, nem. *Ohm*) *fiz.* „veliki om”, električna jedinica = 1 milion *oma*; znak *ML*.

megometar (grč. *megas*, nem. *Ohm*, grč. *metron metar*) *fiz.* aparat za merenje veoma velikog otpora, reda veličine od milion *oma*; *up. megom*.

medalja (fr. *medaille*, ital. *medaglia*, nlat. *medalla*) kolajna, spomenica izrađena od metal-a; odlikovanje, orden.

medalist(a) (fr. *medailliste*) poznavalac (ili: skupljač) medalja i starog novca.

medalion (fr. *medaillon*) velika spomenica, krupna medalja; okrugla ili oblika jajeta slika, sa skupocenim i umetnički izrađenim okvirom, koja se nosi o vratu; sam takav okvir; *an medaljon* (fr. *en medaillon*) u obliku spomenice, npr. okrugla slika.

medam (fr. *mesdames*) *pl. v. madam*.

medano (tl. *medano*) peščani breg, dina.

medvedki (rus. *medvedki*) *pl. trg.* kože mladih morskih vidri, dok su još bele.

medezimo modo (ital. *medesimo modo*) *muz. v. medezimo tempo*.

medezimo tempo (ital. *medesimo tempo*) *muz. istim tempom*.

Medeja (grč. *Medea*) *mit.* kći kralja Ejeta u Kolhidi, pomogla svojim čarolijama aragonatu Jazonu da se dočepa zlatnog runa, udala se za njega i pobegla s njim u Jolkos, gde mu se za neverstvo svirepo osvetila; *fig. ljubomorna i osvetoljubiva žena*.

medet (arap. *madad*) pomoć, potpora; kao uzvik: upomoć, pomagaj!

medecina (fr. *medecine*) *v. medicina*.

media (lat. *media*) *pl. gram. v. medija*.

medieval (lat. *medium aevum* srednji vek) *tip. vrsta* starinskih štamparskih slova = *antika*.

medievalan (lat. *medium aevum*) koji pripada srednjem veku, srednjovekovni.

medievisti (lat. *medium aevum*) *pl. ljudi* iz srednjeg veka; naročito: pisci srednjeg veka.

medij (lat. *medium*) *gram. v. medijum 4.*

medija (lat. *media*) *gram. srednje slovo; naziv za zvučne suglasnike; razlikuju se tri vrste: čiste ili zvučne medije, polu zvučne medije i aspirovane medije*.

iedijalan (nlat. *medialis*) koji se nalazi u sredini, srednji, središnji.

medijana (lat. *medianus* srednji) *kat. svaka od triju duži povučenih iz temena trouglo-vih do sredina suprotnih strana; težiš-na linija trougla*.

medijanta (lat. *medianta*) *muz. srednji ton, onaj koji se nalazi između osnovnog tona i njegove kvinte i terce*.

medijante (lat. *mediante*) *pril. pomoću, posredstvom, putem; medijante juramento* (lat. *mediante juramento*) *prav. zakletvom, posredstvom (ili: putem) zakletve*.

mediastinitis (nlat. *mediastinum*) *med. zapaljenje sredogrudnice*.

medijastinum (nlat. *mediastinum*) *alat. sredogrudnica, prostor između plućnih krila u kojem se nalaze srce, aorta, dušnik, jednjak i grudna žlezda (timus)*.

medijatan (nlat. *mediatus*) posredan, koji biva posredstvom koga ili čega.

medijater (fr. *mediateur*) posrednik; sudija, izborni sudija.

medijativan (nlat. *mediativus*) koji posreduje, posredan.

medijatizacija (nlat. *mediatisatio*) pretvaranje jedne nezavisne države u zavisnu stavljanjem pod vlast druge, pripajanje (ili: priključenje) obično većoj državi.

medijatizirati v. *medijatizovati*.

medijatizovati (nlat. *mediare*) učiniti za-visnim od koga drugog; nezavisnu državu ili vladoca staviti pod vrhovnu vlast druge države.

medijator (nlat. *media tor*) v. *medijater*.

medijatoran (nlat. *mediatorius*) posrednič-ki, koji ima karakter posredovanje.

medijacija (nlat. *mediatio*) posredovanje, posredništvo; *muz. zastoj pri pevanju u sredini stiha*.

medij(um) (lat. *medium*) 1. ono što se nalazi u sredini ili što predstavlja sredinu, sredina, srednji put; 2. *fiz. sredina, posrednik, ono kroz što se prenosi dejstvo; pomoćne sredstvo, sredstvo poređenja*; 3. u spiritizmu: posrednik između ljudi i duhova; 4. u grčkoj gramatici: srednje stanje, koje stoji između radnog i trgdaog stanja kod grčkih glagola; 5. *medijum evum* (lat. *medium aevum*) srednji vek, vreme od V do kraja XV veka.

medikabilan (lat. *medicabilis*) lečljiv, izle-čljiv, koji se može lečiti.

medikament (lat. *medicamentum*) lek.

medikaster (nlat. *medicaster*) nadrilekar, rđav lekar.

medikasterija (nlat. *medicaster*) nadrilekarstvo.

medikacija (lat. *medicatio*) lečenje.

medikomanija (lat. *medicus lekar, grč. ta-nia pomama, ludilo*) strast za davanjem ili uzimanjem lekova.

mediko-hirurg (lat. *medicus, grč. cheiourgos*) lekar-hirurg koji leči i unutrašnje bolesti.

medikus (lat. *medicus*) lekar; *pl. medici* (medici) lekari.

medio (lat. *medio*) u sredini, sredinom; *trg. u sredini meseca* (menice koje se izdaju „per medio” (per medio) moraju se petnaestog u mesecu isplatiti, i za njih nema počeka).

mediokrist (lat. *mediocrist*) v. *mediokritet 5.*

mediokritet (lat. *mediocritas*) 1. osrednjost; 2. osrednje stanje; 3. osrednja sposobnost; 4. delo osrednje vrednosti; 5. čovek osrednje sposobnosti i vrednosti (umne).

meditativan (nlat. *mediativus*) koji misli, koji razmišlja, utonuo u misli, sklon razmišljanju, zamišljen.

- meditacija** (lat. *meditatio*) razmišljanje, misaone posmatranje; tiha i usrdna molitva.
- mediteranski** (lat. *mediterraneus*) sredoze-mni; *Mediteranska more* Sredozemno more.
- meditirati** (lat. *meditor*) misliti, razmišljati, premišljati, misaone posmatrati što; utonuti u misli o bogu.
- medicina** (lat. *medicina*) nauka o lečenju i negovanju bolesnika; sredstvo koje pomaže lečenju, lek; *medicina forensis* (lat. *medicina forensis*) sudска medicina; *medicine doktor* (lat. *medicinae doctqr*) lice koje je svršilo medicinski fakultet univerziteta i steklo titulu „doktor“; *medicine praktikus* (nlat. *medicinae practicus*) lekar koji vrši praksu, praktični lekar.
- medicinar** (nlat. *medicinarius*) student medicinskog fakulteta (ili: medicinske visoke škole); onaj koji uči lečenje ili koji se bavi lečenjem; poznavalac medicinske nauke.
- medicinirati** (ital. *medicinare*, fr. *medici-peg*) upotrebljavati ili primenjivati lekove, davati lekove.
- medicinski** (lat. *medicinus*) koji se tiče *medicine*; koji spada u lekove; službeno priznat kao lekovit; lečnički.
- Mediči** (ital. *Medici*) čuvena florentinska porodica, vladala Firencom 1434—1737, naročito pomagala umetnost i nauku; *doba Medičija* doba cvetanja umetnosti i nauke u Firenci pod uticajem i zaslugom porodice Mediči.
- medmoazel** (fr. *mesdemoiselles*) pl. v. *madmoazel*.
- medok** (fr. *medoc*) crveno bordosko vino, nazvano po istoimenoj francuskoj varoši, u čijoj se okolini proizvodi.
- medopersijski** koji se tiče Medana i Persijsanaca.
- medorea** (grč. *medos* muški spolni organ, geotem, curim) med. v. *gonorea*.
- medresa** (arap. *medres*, *medreset*) muslimanska srednja škola, gimnazija u kojoj se, pored naučnih predmeta, uče i verski predmeti, arapski jezik itd.; takođe: visoka škola.
- Meduza** (grč. *Medusa*) 1. lit. jedna od tri *Gorgone*, tj. kćeri *Gorgonove*, koja je htela boginji Ateni da ospori prvenstvo u lepoti, zbog čega je ova njenu lepu uvojitu kosu pretvorila u zmije, a očima joj dala strahovitu moć da se svako pod njihovim pogledom mora pretvoriti u kamen. 2. *meduza* zool. morski klobuk.
- medula** (lat. *medulla*) zool. moždina, srž; jezgro; *medula oblongata* (lat. *medulla oblongata*) produžena moždina, pamodži-na; *medula osijum* (lat. *medulla ossium*) koštana srž; *medula spinalis* (lat. *medulla spinalis*) leđna moždina.
- medularan** (lat. *medullaris*) moždinski, srž-ni, kičmeni; *medularni sarkomkec*. mož-
- dinski mešnjak; *medularna supstakciJa* moždina.
- medulin** (nlat. *medullinus*) bela tvar koja se izdvaja iz srži raznih biljaka, naročito zove.
- medulitis** (lat. *medulla med.*) zapaljenje leđne moždane. **medulozan** (lat. *medullosus*) sržat, moždi-
- nat, koji je pun srži, moždane. **meza** (ital. *mezza*, lat. *medius*) pola, upola; *a meza voće* (ital. a mezza voće) *muz.* u pola glasa, poluglasno. **meza voće** (ital. *mezza voće*) *muz.* poluglasno, u pola glasa, prigušeno. **mezalijansa** (fr. *mesalliance*) nepriličan brak, brak između osoba veoma različitih po rodu ili položaju.
- mezalijirati** (fr. *mesallier*) oženiti ili udati za nepriliku, tj. za osobu koja svojim radom ili svojim društvenim položajem ne odgovara.
- mezanin** (ital. *mezzanino*) *grad.* polusprat, međusprat, svaki niži sprat koji se nalazi između dva viša; poluprozor, manji prozor između dva veća. **mezar** (arap. *mazar*, tur. *mezar* mesto obilaska) groblje.
- mezarluk** (arap.-tur. *mezar l k*) v. *mezar*.
- mezatinta** (ital. *mezza-tinta*) *klik.* v. *mezo-tinto*.
- meze** (ital. *mese*, lat. *mensis*) 1. mesec; *per meze* (ital. per mese) *trg.* na mesec, mesečno.
- meze** (tur. *meze poslastica*) 2. zakuska, jelo koje se uzima uz neko piće. **mezelin** (fr. *meseline*) fino francusko platno od vune i svile (za zavese, prevlake i dr.).
- mezenterijalan** (grč. *mesenterion* opornjak) *anat.* opornjačni, maramični, koji se tiče opornjaka, koji pripada opornjaku, koji je u vezi s opornjakom.
- mezenterijum** (grč. *mesenterion*) znat. maramica koja obmotava creva, opornjak. **mezenteritis** (grč. *mesenterion*) med. zapaljenje maramice koja obmotava creva, zapaljenje (ili: upala) opornjaka. **mezenteriski** znat. v. *mezenterijalan*.
- mezencefalon** (grč. *mesos srednji*, ep u, *kephale glava*) *anat.* v. *mezocefalum*. **mezil** (arap. *manzil*, tur. *menzil*) mesto gde se putnik zaustavlja, gostionica, stanica, obdanica; pošta, naročito ona koju su nosili stalni kuriri na konjima; *mezu l, menzul*.
- mezilana** (arap., tur. *menzilhane*) poštanske stanica gde se menjaju konji, usputne stanica na kojoj su stalni kuriri, tzv. *tata-ri*, noseći zvanična pisma, dokumente i novac iz raznih pokrajina u Carograd, menjali zamorene konje odmornim, kako bi bez zastaja mogli produžiti put; *mezula-na, menzulana*.
- mezildžija** (arap.-tur.) onaj koji nosi poštu na konju, poštar, kurir.

- mezo-** (grč. mesos) predmetak u složenicama sa značenjem: sredina, srednji.
- mezogastrijum** (grč. mesos, gaster trbuš) *znat.* srednji deo trbuha.
- mezognati** (grč. mesos, gnathos vilica) *pl. antrop.* ljudi u kojih su vilice nešto malo isturene, a zubi nešto koso usadeni.
- mezoderm** (grč. mesos, derma koža) *anat.* srednji list kličinog zametka.
- mezozoe** (grč. mesos, zoon živo biće, životinja) *biol.* životinjski parazitski organizmi sastavljeni samo od nekoliko ćelija među kojima postoji podela rada.
- mezozoik** (grč. mesos, zoon) *kol.* zajedničko ime za formacije: *grijač, jura m kreda*, gde nema više paleozojskih životinja, a prvi put se javljaju ptice, sisari i ribe oko-štala skeleta.
- mezozojski** (grč. mesos, zoon) *kol.* koji sadrži ostatke životinja što predstavljaju prelaz ka životnjama koje još žive, koji stoji u sredini između paleozojskog i kenozojskog perioda.
- mezoklima** (grč. mesos, klima) *meteor.* prosečno stanje atmosfere manjih područja na površini Zemlje (šuma, ravnica, grad, jezero i dr.).
- mezokranijum** (grč. mēsos, kranion lubanja) *anat. teme.*
- mezolabijum** (grč. mesolabion) starinski, Eratostenov, instrumenat za nalaženje srednjih proporcionala između dveju datih linija.
- mezolitik** (grč. mesos, lithos kamen) *kol.* srednje kameno doba, između paleolitskog i neolitskog perioda.
- mezolitski** (grč. mesos, lithos) *kol.* koji pripada prelaznom dobu od paleolitskog ka neolitskom periodu.
- mezologija** (grč. mēsos, logia) proučavanje sredine.
- mezomerija** (grč. mesos, meros deo) pojava da se neki spoj, koji bi, pri istom rasporedu atomskih jezgara, mogao imati više različitih struktura, pojavljuje samo u jednoj modifikaciji.
- mezon** (grč. mesos) 1. *fiz.* v. *mezotron*.
2. *fr. maison* 2. kuća, dom.
- mezo pijano** (ital. mezzo piano) *muz.* poluslabo, polutihu.
- mezopotamski** (grč. mesos srednji, potamos reka) koji leži između dve reke.
- mezoskaf** (grč. mēsos, skaphos čamac) sredstvo za naučna ispitivanja u srednjim morskim dubinama.
- mezopran** v. *mecosopran*.
- mezostilon** (grč. mesos, stylos stub) *arh.* prostor između dva stuba.
- mezosfera** (grč. mesos srednji, sphaira) sloj Zemljine atmosfere na visini od 50 do 80 km; njena gornja granica je *mezopauzau* kojoj se pojavljuje polarna svetlost.
- mezotérmino** (ital. mezzo-termino) srednji put; sredina između dveju krajnosti.
- mezotinto** (ital. mezzo tinto) *slik.* srednja boja, tj. boja koja se stvara prelaskom jedne boje u »drugu, poluboja; u bakrorezu: pripremanje ploče tako da se dobije blago senčenje; *mezatinta*.
- mezotorijum** (grč. mesos srednji, lat. tho-rium) *hem.* radioaktivni elemenat potomak torijuma, izotop radijuma, bega izrači-vač; poluvreme 6—7 godina; dobiva se iz monacitnog peska; upotrebljava se za lečenje kao i radijum.
- mezotron** (grč. mesos, tron iz reči elektron) *fiz.* teški elektron sa masom otrlike nekoliko stotina puta većom od mase običnog elektrona, *mezon*.
- mezofil** (grč. mesos, phylon list) *bog.* srednji sloktivka u listu biljke.
- mezofili** (grč. mesos, phileo volim) *zool.* životinjske vrste koje žive u uslovima srednje vlažnosti staništa (npr. u šumama i na livadama).
- mezofiti** (grč. mesos, phyton biljka) *bog.* biljke prilagođene životu na umereno vlažnim staništima.
- mezoforte** (ital. mezzoforte) *muz.* sa pola jačine, polujako, poluglasno.
- mezohoros** (grč. mesochoros) onaj koji stoji u sredini hora, horovoda.
- mezocefalitis** (grč. mesos, kephale glava) »ed. zapaljenje srednjeg mozga.
- mezocefalum** (grč. mesos, kephale) *anat.* srednji mozak.
- mezra** (arap.) noćno putovanje Muhamedovo na nebo.
- mezuza** (hebr. mezuza) limeni valjčić koji je učvršćen na ragastovima jevrejskih stanova i koji sadrži, na pergamentskom listiću, deset božjih zapovesti.
- mezul** (arap. manzil) v. *mezil*.
- mezulana** (arap.) v. *mezilana*.
- mezuldžija** (arap.-tur.) v. *mezildžija*.
- mejdan** (arap. maydan) prostrano polje, veći prazan prostor u gradu, trg, vašarište, pijaca; mesto gde se vodi borbă; dvoboј.
- mejdandžije** (arap.-tur. meydanci) junak u borbi, učesnik u borbi, naročito u dvoboju.
- mejd in ...** (eng. made sačinjeno, proizvedeno, in u) izradene u ... (ime zemlje), oznaka na robu koja označava njeno poreklo.
- mejligma** (grč. meiligma) *med.* sredstvo za umirujuće (ili: ublažavanje), naročito lek za umirivanje, za razvedravanje.
- mejligmata** (grč. meiligma) *pl. med.* v. *mejligma*.
- mejoza** (grč. meiosis) *med.* smanjivanje nekog organa usled oboljenja; *ret.* tobožnje smanjivanje, prividno umanjivanje koga ili cega.
- mejtef** (arap. maktab) v. *mekteb*
- Meka** (arap. Makka, tur. Mekke) glavni grad Hедžasa (Saudska Arabija) u kome se nalazi *Caba*, najveće muslimansko svetilište; rodno mesto Muhamedovo.
- mekam** (arap. maqam) glas, melodija; način harmoničnog (ugodnog) učenja Kurana; položaj (u nekom zvanju).

mekanografika v. *mehanografika*.

mekintoš (eng. mackintosh) nepromočiva, gumiрана тканина i ограђа са капулажом за киšу од такве тканине, назван по имену проналазача, шкотском хемијару Чарлу Мекинтошу (1766—1843).

mekler (нем. Makler) *trg.* v. *makler*.

mekleraža (нем. Makler) *trg.* v. *makleraža*.

mekometar (грч. mekos dužina, veličina, metron mera, merilo) sprava за merenje dužine.

mekometrija (грч. mekos dužina, metria merenje) merenje dužine.

mekonizam (грч. mekon mak) *med.* trovanje opijumom.

mekonijum (грч. mekon mak, lat. meconium) sok od nedozrele mahove čahure, опијум; takođe, zbog sličnosti po боји, прва, ћитка столица код новорођенčadi.

mekonin (грч. mekon) *hem.* makova материја, кристаласт састојак опијума.

mekonion (грч. mekon) v. *mekonijum*.

mekteb (арап.) школа, нароћито основна школа; *mektebali* висока, велика школа.

mekterbaša (перс.-тур. mekter basi) заповедник султанове или шахове војне музике, капелник.

mekterin (прем. мијтер већи, велikan) старешина, претпостављени, нацелник; на персијском двору: коморник коме је у свако доба слободан приступ шаху; свирач у војној музичи владао чевој; слуга који nameшта ѕатор.

mektubdži (арап.-тур. mektupfu) писар, секретар, тајник.

mel (лат. mel) *med.*

melazma (грч. melasma) *ned.* crnilo ili crna pega na obolelom delu tela kod onih što pate od kostobolje (*gihta*).

melanemija (грч. melas crn, naima krv) *med.* prisustvo u крви krvnog crnila (*melani-na*), готово увек као последица teških nastupnih groznica, nastaje raspadanjem crvenih krvnih zrnaca i stvara crnu boju коže i unutarnjih органа; crnokrvnost, crnokrvica.

melanž (fr. melange) мешавина, смеса; ме-шани сладоled; бела кafa.

melanizam v. *industrijski melanizam*.

melanin (грч. melas crn) crna бојена материја које има у sudovnjaci oka, који crnaca, mastilu sepije itd.

melanit (грч. melas) *min.* granat crne боје, гвоzdjeni granat, granatu srodnna vrsta камена; смеса од тврде гуме, crne боје (upotrebljava se za pravljenje чешијева i

DR)-melankoliko (итал. melancolico) *muz.* setno,

tužno, žalosno. **melano-** (грч. melas, melaina, melan) предме-

tak u složenicama sa značenjem: crn, crna, crno. **melanodermija** (грч. melan, derma koža) *med.*

mrkopegavost, vrsta којне болести.

melanoza (грч. melas, nosos bolest) *ned.* crno-kožnost, pocrnjivanje telesnih органа i tkiva usled menjanja krvnog crvenila u materiju crne боје.

melanoma (грч. melanoma) crnilo, crna masa; *med.* mrki израштaj.

melanoragija (грч. melas, regnymi prsnem, pucam) *med.* crna srdobolja; *up.* *melema*.

melanotip (грч. melan, typos otisak) fotografске слике izrađena na pocrjenom bakru.

melanotipiјa (грч. melan, typos) veština izradivanja fotografskih слика na pocrjenom bakru.

melanuriјa (грч. melas, uron mokraća) *med.* crno mokrenje, izlučivanje *melanina* mokraćom,obično znak *melanoznih* otoka u unutarnjim organima, naročito u jetri.

melanhlorus (грч. melas, chloros otvorenozelen) *med.* koji boluje od *melanoze*.

melanholije (грч. melas, chole žuč, melancholia) seta, setnost, туга, snuždenost, потишеност; vrsta duševnog oboljenja kod koga preovlađuje mučno i потишене raspoloženje; *melanholije agitans* (нлат. melanholia agitans) nemirna seta sa nastupima straha; *melanholije mizantropika* (нлат. melanholia misanthropica) seta spojena sa strahom od ljudi; *melanholije hipocondrika* (нлат. melanholia hypochondrica) seta na osnovu uobraženih болести.

melanolik (грч. melancholikos) човек melanolikična temperamenta, tj. склон jakim i,

obično, punim bola uzbudnjima која se lagano menjaju i prolaze.

melanholičan (грч. melanholikos) setan, tužan, snužden, потишен; *melanholičan temperamenat* v. *melanolik*.

melanholičar (грч. melanholikos) v. *melanolik*.

melas (грч. melas) *med.* crna pega na koži.

melasa (fr. melasse, lat. mellaceum ukuvana ſira) mrki sirup koji ostaje posle ukuva-vanja ſćerā, sa mnogo primešanih soli, zloga čega se iz njega više ne može ſećer iskrstalisavati; po naročitom postupku može se iz njega vaditi i ostatak ſćerā; služi za stočnu hranu i za vrstu ſćerne rakije, tzv. *tafije*.

melatrofija (грч. melos ud, atrophi'a nehranjenje) *med.* sušenje jednog dela tela.

melafir (fr. melaphyre, грч. melas, porphy-ga) crni porfir.

melez (арап. malas) меšанас, крижанас, *bastard*, потомак родитеља različitih rasa, rod od dve razne животинje, npr. od magarca i kobile.

melek (арап. malak) andeo, Božji posланик; *meleć*.

melem (грч. malagma, tur. melhem) mast за мазање, flaster; lek; *fig.* благ човек.

melena (грч. melaina crna) *med.* crna bolest, crni proliv, crna boljka; *hematemiza*.

meliglosus (grč. meli-glossos) onaj koji ima medena usta, zlatousti; *fig.* odličan govornik.

melizma (grč. melisma) *muz.* pesma, arija, melodija, kao suprotnost recitativnoj ili deklamatorskoj muzici.

melikrat (grč. mlikraton) piće od mleka i meda koje su Grci prinosili na žrtvu dušama pokojnika i podzemnim bogovima.

melilit (grč. meli med, lithos kamen) *min.* sa granatom srođan kamen, kao med žute boje, vulkanskog porekla.

melinit (grč. meline proso) razorni materijal koji se sastoji poglavito od pikrinske kiseline.

meliodoza (grč. melis bolest životinja, eidos izgled, spoljašnjost) *vet.* bolest životinja iz grupe zoonoza koju prouzrokuje mikrob *Malleomyces pseudomallei* (*Pseudo-monas mallei* ili *Pfeiferella Whitmori*); potiče sa Dalekog Istoka.

meliorament (nlat. melioramentum) v. *melioracija*.

melioracija (nlat. melioratio) poboljšavanje, popravljanje, naročito poljoprivredne vrednosti nekog zemljišta; *up.* *me-liorati*.

meliorizam (lat. bonus dobar, melior bolji) *fil.* shvatanje da ovaj svet, istina, nije baš najbolji, ali da nije ni posve rđav, naročito da bi se mogao čovečjim radom, nastojanjem i pregalaštvom poboljšati.

meliorirati (lat. meliorare) poboljšati, poboljšavati, popravljati; popraviti, poboljšati poljoprivrednu vrednost nekog zemljišta (navodnjavanjem, odvodnjavanjem trebljenjem korova, gnojenjem i dr.).

melis (fr. melis) *trg.* kudeljno platno za jedra (fr. izgovor: meli).

melisa (grč. melissa) bog, biljka matičnjak.

melitemija (lat. mel, grč. meli, melitos med, haima krv) *med.* šećerna bolest.

melitizam (grč. melitismos) *med.* upotreba meda u lečenju bolesti.

meliturija (grč. meli, melitos med, uron mokrača) *med.* izlučivanje šećera mokraćom, šećerna bolest.

meliferan (lat. mellifer) medonosan, koji proizvodi med.

melifikacija (nlat. mellificatio) pravljenje meda, proizvodnje meda.

melifluentan (nlat. mellifluens) koji teče medom, obilat medom; sladak kao med.

melograf (grč. melos pesma, grapho pišem) pisac i zabeležač narodnih melodija; pisac nota; mašina za pisanje nota (na klaviru, koja sve što se svira automatski stavlja u note, = *notograf*).

melografija (grč. melos, graphia) pisanje nota; beleženje narodnih melodija; opisivanje narodnih melodija.

melodeklamacija (grč. melos, lat. declama-tio) umetničko govorjenje ili čitanje nekog teksta (u stihu ili prozi) uz pratnju muzike.

melodija (grč. melodia) *muz.* skladan, ritmičan, metričan i prema zakonima muzičke arhitektonike sreden niz tonova; način pevanja, pevanje, napev.

melodika (grč. melos pesma, ode pevanje) *muz.* nauka o melodiji; instrumenat sličan orguljama, vrsta malog *fligla*.

melodiozan (nlat. melodiosus) v. *melodičan*.

melodist(a) (grč. melodia) pisac (ili: sa-stavljač) prijatnih melodija; muzičar koji ima više sklonosti melodiji nego harmoniji.

melodičan (grč. melodos) blagozvučan, milozvučan, umilan; koji se može pevati, udešen za pevanje; *melodiozan*.

melodrama (grč. melos pesma, drama radnja, pozorišni komad, ital. melodramma) *lit.* pozorišni komad u kome govor dramskog lica prati muzika, ili svuda ili samo na značajnim mestima; vrste: *monodrama*, ako u komadu govor i jedna ličnost, i *duodrama*, ako u komadu učestvuju dva lica.

melokopija (grč. melos ud, kopiao sustanem, klonem) *med.* oduzetost udova.

meloman (grč. melos pesma, manikos pomaman, ushićen) oduševljen, strastan ljubitelj muzike.

ielomanija (grč. melos pesma, mama pomama, ludilo) strasna, preterana ljubav prema muzici.

melomantija (grč. melos ud, mantela proricanje) proricanje (ili: gatanje) po nehotičnim pokretima udova jednog tela.

melon (grč. melon jabuka) *med.* ispupčenje oka u obliku jabuke.

melonkus (grč. melon obraz, oinkos nadutost) *med.* otok obraza.

melopeja (grč. melos pesma, poieo pravim) pisanje pesama; sastavljanje melodija; govor u vidu pesme, *recitativ*.

meloplast (grč. melos pesma, plasso obliku-jem, ubličavam, obrazujem) *muz.* metod (koji je pronašao Galen) nalaženja i davanja *intonacije* bez pomoći muzičkog instrumenta.

meloplastika (grč. melon obraz, plastike veština ubličavanja) *med.* popravljanje obraza hirurškim putem.

melos (grč. melos) kod starih Grka: lirska pesma koja se pevala uz pratnju instrumenata; zatim: pesma uopšte, pevanje, način pevanja, melodija, zvuk.

melotezija (grč. melothesia) *kuz.* sastavljanje melodije, *komponovanje*.

melotet (grč. melos pesma, tithemi stavljam, mećem) *muz.* sastavljač melodije, *kompozitor*.

melotipija (grč. melos, typos otisak) štampanje nota.

Melpomena (grč. melpo pevam, Melpomene) *mit.* ime jedne od devet muza, muza zaštitnica pevanja i tragedije, koju su prikazivali sa tragičnom obrazinom i bršljano-vim vencem oko glave; ime četvrte knjige

- Herodotove istorije; *astr.* ime asteroida otkrivenog 1852. god.
- melski** (grč. melos pesma) *pr.* koji se može pevati, koji je za pevanje, npr. *melsko pesništvo* lirsко pesništvo ili pe-sništvo udešeno za pevanje.
- melton** (eng. Melton) *trg.* vrsta vunene tkanine za odela, naročito muška, zagasite sjaja (nazvane po engleskom gradu *Meltonu*, gde se izrađuje).
- Melhior** (hebr.) „kralj svetlosti“; jedan od sveta tri kralja ili jerarha.
- Melhisedek** (hebr. Malki-zedek) „kralj pravde“; u St. zavetu: jevr. prvosveštenik i car u Salimu (Jerusalimu) u vreme Avra-movo, važi kao uzor Hristu.
- membrana** (lat. membrana) opna, nežna koža, kožica; *fiz.* elastične metalna pločica za prenošenje zvučnih treptaj a gotovo bez promene.
- membraniforman** (nlat. membraniformis) op-nast, kožičast.
- membranozan** (nlat. membranosus) opnast, kožast, kožičast.
- membranofoni instrumenti** *muz.* instrumenti iz grupe udaraljki, kod kojih ton proizvodi treperenje zategnute kože (membrane); najpoznatiji: bubenj, tamburin.
- membratura** (lat. membratura) obrazovanje udova, građa udova; svi udovi.
- membrirati** (lat. membrum ud) stvarati udove, obrazovati udove; *supr.* *dismembrirati*.
- membrum** (lat. membrum) *znat.* ud; član, npr. nekog društva.
- memento** (lat. memini sećam se, memento) kao usklik: pamti! sećaj se! misli na! kao imenica: znak za podsećanje, podsetnik; *memento mori* (lat. memento mori) sećaj se smrti, pomišljal na smrt!
- memla** (pers.-tur. nemli) vlaga, bud.
- memoar** (fr. memoire) spomenice; pismeno izlaganje, predstavka; *pl.* *memoari uspomene*, delo u kome pisac iznosi svoja sećanja na događaje koje je sam doživeo ili u kojima je učestvovao, kao i sećanja na značajne ljude.
- memorabilian** (lat. memorabilis) vredan spomena, znatan, znamenit.
- memorabilije** (lat. memorabilia) *pl.* stvari koje vredi pamititi, znamenitost.
- memorandum** (lat. memorandum) predstavka, diplomatske nota; podsetnik, beležnik; *trg.* komisioni račun.
- memoracija** (lat. memoratio) sećanje, podsećanje, pominjanje, pomen.
- memoriјa** (lat. memoria) uspomena; pamćenje, sećanje, opominjanje; moć pamćenja, *in memoriam* (lat. in memoriem) radi sećanja, u spomen.
- memorijal** (lat. memorialis liber) ono pogo služi za sećanje, kao podsetnik; spomeni-ca, knjiga uspomene; predstavka, pismena molba; *trg.* beležnica, štrace, primanote, trgovački dnevnik.
- memorijale** (lat. memoriale) *v.* *memorijal*.
- memorijalist(a)** (fr. memorialiste) pisac uspomene, memoara; podnositac predstavke (ili: molbe), molilac.
- memorirati** (lat. memorari sećati se) pamtitи, učiti napamet.
- menada** (grč. mainas, mainados) *mit.* sveštenice boga Baha, besna bahantkinja; *fig.* be-snulja, besna i goropadna žena, zla »sena.
- menaža** (fr. menage, nlat. managium, lat. mansio boravište) domaće gospodinstvo, domaćinstvo; zajednička ishrana, udruživanje više lica radi zajedničkog i jevti-nijeg ishranjivanja (npr. oficirska, službenička menaža); mesto gde se tako udružena lica hrane.
- menažer** (fr. menageur) domaćin, onaj koji vodi domaćinstvo ili gospodinstvo; rukove-lac menažom.
- menažerija** (fr. ' menagerie) živinarnik; zverinjak, mesto gde su smeštene strane i retke životinje, zbirka životinja, zoološki vrt.
- menažirati** (fr. menager) štedeti, čuvati; ' domaćinski postupati; hraniti se u me-naži; rukova™ menažom.
- menajon** (grč. meniaios mesečni) „mesečne knjige“; liturgijska knjiga u pravoslavnoj crkvi, koja sadrži liturgije za praznične dane; *mine.j.*
- menarhe** (grč. men mesec, arche početak) *med.* vreme pojave prve menstruacije, početak polne zrelosti »sene.
- menadžer** (eng. manager) nadzornik pozornice, reditelj, *režiser*; tehnički upravnik ili direktor u engleskim fabrikama; poslovoda, priredivač, npr. neke sportske utakmice, javne priredbe i sl.
- mengele** (grč. magganon, tur. mengene) *pl.* procep, zanatljske sprave ze stezanje i presovanje.
- mendacitet** (nlat. mendacitas) sklonost laži, lažljivost.
- mendelizam** *vot.* zekonitost u prenošenju roditeljskih osobina na potomke kod biljnog sveta; otkriće austrijskog botaničara *Gregora Mendela* (1822—1884).
- mendeljevij(um)** (po Mendeljejevu, ruskom hemičaru) *hem.* hemijski elemenat, aktinit, znak Md, redni broj 101, atomske masa izotope sa najdužim vekom 256; dobiven veštačkim putem 1955. god.
- mandula** *v.* *mandula*,
- mene** (fr. menee) *lov.* trag divljači u bežanju.
- Menelaj** (grč. Menelaos) *mit.* spartanski kralj, sin Atrejev, brat Agamemnonov, muž lepe Jelene koju je Paris bio odveo i zbog čega je došlo do trojanskog rata; jedan od najhrabrijih grčkih boraca pod Trojom.
- menestrel** (fr. menestrel) svirač, pevač--pesnik u srednjem veku, sluga i pratilac provensalskih trubadura koji je umeo samo da peva, ali ne i da sastavlja pesme.
- menetekel** ili potpuno: *mene mene tekel ufarsin* (= brojio, brojio, izmerio i

razdelio) tajanstvene reči koje je po Bibliji, nevidljiva ruka ispisala na zidu dvorane u kojoj je bezbožni vavilonski kralj Valtazar, sa svojim doglavnicima, pio vino iz zlatnih posuda ukradenih iz jerusalimskog hrama, a koje su mu proričale skoru pogibiju i propast njegove države, koju su Persijanci, 539. pre n.e., odista i uništili (St. zavet, Dan., gl. 5); otuda: tajanstvena opomena i pretnja.

menza (lat. mensa) sto, trpeza; prostorija gde se hrani više lica.

menzija (lat. mensio) merenje, premeravanje.

menzis (lat. mensis) dvanaesti deo godine, mesec.

menzola (ital. mensola) *grad.* kamen koji podupire zid, kamen, podupirač.

menzul v. mezil.

menzula (lat. mensula) geodetski sto, daska za crtanje koja leži vodoravno na *stativu* sa razapetom hartijom na kojoj se prave snimci terena u proizvoljnoj srazmeri.

menzulana v. mezilana,

menzura (lat. metior meriti, mensura) mera; naročito: graduirana staklena posuda u obliku valjka koja služi za merenje količine tečnosti; merenje vremena; *muz.* vre-menska vrednost pojedinih nota, mera za vreme jedne jedinice takta, tempo jedne kompozicije; pravilna podela vrata instrumenta sa žicama; *mač.* izmereno rastojanje između boraca; u studentskom govoru: dvoboj sabljama; *ad menzuram* (lat. ad mensuram) prema meri i težini.

menzurabilan (nlat. mensurabilis) merljiv, izmerljiv.

menzurabilitet (nlat. mensurabilitas) merljivost, izmerljivost.

menzuralan (lat. mensuralis) merni, koji služi za merenje; *menzuralna muzika* ranija muzika sa tačno određenim tempom i taktom; *menzuralne note* srednjovekovne note koje su tačno beležile trajanje pojedinih tonova.

menzu raci j a (lat. mensuratio) merenje, premer, premeravanje.

menzurirati (lat. mensurare) meriti, izmeriti; orguljske cevi odmeriti prema tokovima koje treba da daju.

meni (fr. menu) jelovnik; naročito: spisak jela koja sačinjavaju jedan obrok.

meninge (grč. meninx, menigos kožica) *znat.* opne koje obmotavaju mozak i kičmenu moždanu.

meningizam (grč. meninx moždana opna, moždanica) *med.* znaci slični zapaljenju moždane opne.

meningitis (grč. meninx) *med.* zapaljenje (ili: upala) moždane opne, prouzrokovano najčešće bacilom tuberkuloze.

meningo- (grč. meninx) predmetak u složenicama sa zanačnjem: moždana opna, moždanica.

meningokoka (grč. meninx, lat. coccus bobi-ca, zrno) *med.* klica zapaljenja moždane opne.

meningoreea (grč. meninx, geb curim, tečem) *med.* prodiranje krvи kroz moždanu opnu.

meningosimfiza (grč. meninx, symphysis sraslost) *med.* sraslost lubanjske opne.

meningocela (grč. meninx, kele prosutost) *med.* prodor moždane opne.

meninks (grč. meninx) *znat.* moždana opna, moždanica.

meniskus (grč. meniskos mesečić) predmet u obliku polumeseca; *opt.* ispučeno-izdu-beno sočivo; *geom.* kružni odsečak u obliku polumeseca; *fiz.* ispučena ili izdubena gornja površina tečnoga stuba koju prouzrokuje kagšlarnost; *med.* srpska, polukružna hrškavica između zglobova.

menisheza (grč. menes mesečno pranje kod žena, schažo zadřim) *med.* obustava mesečnog pranja kod žena.

meno (ital. tepo, lat. minus) *muz.* manje; *meno alegra* (ital. tepo allegro) manje brzo; *meno pijano* (ital. tepo piano) manje slabo; *meno forte* (ital. tepo forte) manje jako.

menologijum (grč. tep mesec, logion) istorija svetaca sredena po mesečnim danima, kalendar svetaca.

menoniti hrišćansko-protestantska sekta, koju je u XVI v. osnovao u Holandiji *Menon Simons*; propovedaju krštenje odraslih, nepriznavana sile i vojne službe, odba-civanje zakletve itd.

menopauza (grč. menes mesečno pranje kod žena, pausis prestanak) *med.* prestanak mesečnog pranja kod žena, precvet.

menoplanija (grč. tep mesec, planao skrećem) *med.* neurednost u javljanju mesečnog pranja kod žena.

menoragija (grč. menes mesečno pranje kod žena, -ragia od korena rag- od regnimi prsnem, pušnjem) *med.* odviše često ili odviše dugotrajne mesečno pranje kod žena.

menorea (grč. tep mesec, geb tečem, curim) *med.* mesečno pranje kod žena.

menostazija (grč. tep mesec, stasis stajanje, mirovanje) *med.* zastoj (ili: izostanak) mesečnog pranja.

menosheza *med.* v. *menisheza*.

Menroova doktrine v. *Monroova doktrina*.

mene (lat. mens, mentis) misaoni duh, razum, um; razum, um; raspoloženje, shvatanje, smisao; *mene legne* (lat. mens legis) prav. duh zakona, smisao zakona; *mene sana in corpore sano* (lat. mens sana in corpore sano) zdrav duh u zdravom telu (navod iz Juvenalovih „Satira“).

menstrualan (lat. menstrualis) mesečni; koji traje mesec dana; naročito: koji se tiče ženskog mesečnog pranja, koji je u vezi sa ženskim mesečnim pranjem; *menstrualni kolik* *med.* iznenadna i nagla pojava mesečnog pranja, pračena bolom.

- menstruacija** (lat. *mensis* mesec, nlat. *mestratio*) mesečno pranje kod žena, ženski cvet, mesečnica, perioda; *up. men-struum*.
- menstruirati** (lat. *mensis*, *menstruare*) dobiti ili imati mesečno pranje, mesečiti, omesečiti se.
- menstruum** (lat. *menstruum*) ono što biva svakog meseca, mesečno pranje kod žena; hem rastvorio sredstvo.
- menta** (grč. *mmtha*, *mmthe*, lat. *menta*, *mentha*) *bat.* metica, nana.
- mentagra** (lat. *mentum* brada, grč. *agra* lov, plen) *med.* zapaljenje žlezda dlačnih meščića na usnama, bradi i obrazima, kosopasica.
- mentalan** (nlat. *mentalis*) koji se tiče duha, duše, uma, duhovni, duševni, umni.
- mentalizam** (lat. *mens*, gen. *mentis* duša, duh, razum, pamet) *lingv.* naziv koji daju predstavnici američke deskriptivne (opisne), *lingvistike* onim pravcima u lingvistići koji razmatraju govorni akt kao rezultat složenog kompleksa pojava zasnovanih na umioj delatnosti govornog lica.
- mentalitet** (nlat. *mentalis*, fr. *mentalite*) celokupne duhovno ustrojstvo — način mišljenja, shvatanja, sklonosti, raspoloženja i dr. — jednog čoveka, društvenog reda, pokolenja itd., duševno stanje, duhovna nastrojenost.
- metalna higijena** *med.* grana medicine koja se bavi sprečavanjem duševnih poremećaja i čuvanjem duševnog zdravlja.
- mengni** (fr. *maintenue*) *prav.* sudska zaštita sopstvenosti.
- mentol** (lat. *menta nana*, *oleum ulje*) glavni sastojak nane, služi kao lek protiv glavobolje, katara i dr.; takođe kao sredstvo za osvežavanje.
- mentomanija** (lat. *mens*, gen. *mentis*, grč. *mama*) bolesna sklonost za pričanjem laži.
- Mentor** (lat. *Mentor*) *nit.* odani prijatelj Odisejev i vaspitač sina mu Telemaha, kome je Odisej, pred polazak u trojanski rat, poverio na čuvanje svoju kuću; otuda: vođa, savetodavac, vaspitač, nastavnik.
- mentula** (lat. *mentula*) *anat.* muški ud.
- mentulagra** (lat. *mentula*, grč. *agra* lov, lovina) *med.* v. *prijapizam*.
- menuet** (fr. *menuet*, lat. *minutus* srušan) nekadašnji fr. ples sa laganim, odmerenim i svečanim pokretima, svečani ples; *muz.* komad zgodan kao pratnja za taj ples.
- menueto** (ital. *menuetto*) *muz.* u temgu *manueta*.
- menhiri** v. *megaliti*.
- menjševizam** (rus. *menyšinstvo* manjina) ideologija i politika manjine Socijalističke stranke u carskoj Rusiji, koja se 1903. razila od boljševike, a definitivno se odvojila 1912; bili su za februarsku revoluciju 1917. i ušli su u privremenu vladu, ali su bili protiv
- oktobarske revolucije; njihov vođa i ideolog bio je L. Martov (1873—1923); za vreme prvog svetskog rata našli se na poziciji socijal-šovinista.
- menjševici** (rus. *menyševiki* manjinaši) *pl.* pristalice *menjševizma*, *minimalisti*.
- mer** (fr. *maire*) 1. predsednik opštine, varoški sudija, gradski načelnik; seoski kmet.
- mer** (eng. *mayor*) 2. predsednik opštine; *up. lordmer*.
- meraba** (arap. *marhaba*) v. *merhaba*.
- merak** (arap. *maraqi*, tur. *merak*) strast, želja, prohtev, čef.
- meraklija** (arap.-tur. *merakh*) ljubitelj nečega, čovek koji voli da zadovoljava svoje prohteve i želje, koji zna i ume da uživa i da se provodi.
- meratrofija** (grč. *meros deo*, *atrophia* nehranjenje) *med.* v. *melatrofija*.
- merdevine** (pere. *nerduban*, tur. *merdiven*) *pl.* lestvice, stube.
- meredov** (mad.) mreža na motki kojom se riba vadi iz barke.
- mer-emfraksis** (grč. *meros deo*, *emphrasso* zapušim, začepim) *med.* delimična začepljenošć ili pretrpanost.
- meretriks** (lat. *merere* zaradivati, *meretrix*) bludnica, kurva, javna »seneka».
- merzer** (nem. *Morser*) 1. *voj.* teški top za uništavanje jako utvrđenih tačaka; 2. *avan* (sud za tucanje u prah tvrdih materija).
- meridijan** (lat. *meridianus sc. circulus*, od *meridies* podne) *geogr.* podnevak, krug (u stvari elipsa usled spljoštenosti Zemlje) koji prolazi kroz неко место на Zemlji i kroz stožere, tj. severni i južni pol; to je Zemljin meridijan ili *terestrički meridijan* (ime otuda što sva mesta na jednom podnevku imaju podne u isto vreme); *astr.* najveći krug nebeskog svoda koji prolazi nebeske podove i uzenit nekoga mesta na Zemljinoj površini; *fig.* visina, najviši stepen, vrhunac.
- meridionalan** (lat. *meridies*, nlat. *meridi-onalis*) podnevni, južni; južnjački.
- meridionalitet** (nlat. *meridionalitas*) podnevnost, podnevni ili južni položaj ili pravac, južnost.
- meridrozis** (grč. *meros deo*, *idroo* znojim se) *med.* delimično ili lokalne znojenje, znojenje samo pojedinih delova tela.
- meridrotičan** (grč. *meros* deo, *idrotikos* koji tera na znojenje) *med.* koji se znoji samo na pojedinim delovima tela.
- merinizacija** (šp. *merinos*) oplemenjivanje domaćih vrsta ovaca ukrštavanjem s merino-ovnovidima.
- merino** (šp. *merinos*) čuvena španska ovca sa najfinijem kovrčastom vunom, sviloruna ovca; vuna merinskikh ovaca; tkanine od vune merinskikh ovaca.
- merinovka** (šp. *merinos*) v. *merino*.

meristem (grč. merizo delim) *bog.* bujno tkivo, ono koje je podložno stalnom deljenju ćelija, iz kojih neprestano postaju i razvijaju se nova tkiva.

merit (fr. merite, lat. meritum) zasluga; vrednost, valjanost; *pl. meriti* zaslužni ljudi.

meritirati (fr. meriter) zaslužiti, za-služivati; biti zaslužan, valjan; stечi zasluge.

meritoran (lat. meritorius) zaslužan, pohvalan; koji se upušta u samu stvar, koji se tiče suštine same stvari ili predmeta, koji odgovara značenju; bitan, suštastven, stvaran; pozvan za, stručan, nadležan, zaslužan, sposoban da dade svoje mišljenje o čemu.

meritum (lat. meritum) zasluga; vrednost, valjanost.

merkantilan (nlat. mercantilis) trgovčki, koji se tiče trgovca, trgovinski, koji spada u trgovinu, koji se tiče trgovine (*merkatoran*); *merkantilni sistem, mer-kantilizam*.

merkantilizam (nlat. mercantilis) u narodnoj ekonomiji: shvatanje po kojem je trgovina jedini pravi izvor narodnog blagostanja i bogatstva; pogledi *merkantilista* mogu se svesti na sledeće principe: izjednačavanje bogatstva s novcem, neposredan izvor bogatstva je promet i to spoljnotrgovinski, bilans spoljne trgovine mora biti aktivran; čiftinstvo; v. pod *merkantilan*; trgovina i obrt, trgovčki poslovi sa svojim običajima, zakonima i osobenostima uopšte; *supr. fiziokratski sistem*.

merkantilnoTM (nlat. mercantilis) *pl.* pristalice *merkantilizma ili merkantilnog sistema*.

merkantistički (nlat. mercantilis) koji je u skladu sa učenjem *merkantilizma; fig. čiftinski*.

merkantilni sistem v. pod *merkantilan*,

merkancija (nlat. mercantia) trgovčka špekulacija, nepoštena dobit.

merkaptani (lat. mercurium captans koji veže živu) *hem.* organska hemijska jedinjenja, poznata i pod imenom *tioalkoho-li*; tečnosti veoma jakog i neprijatnog mirisa; sadrže karakterističnu SH grupu.

merkatoran (lat. merx roba, stvar, mercatorius) v. *merkantilan*.

merkatura (lat. mercatura) trgovina, trgovanje, promet robe.

Merkur (lat. Mercurius) 1. *kit.* rimske ime grčkog boga *Hermesa*, vesnik bogova, bog trgovine, simbol mira, pronaletaženja, mudrosti i veštog govorenja, ali i lukavstva, prevare i krade; *fig.* vesnik, poslanik; 2. *astr.* najmanja od velikih planeti i najbliža Sunču; 3. *hen.* živa.

merkurijalan (lat. mercurialis) koji se tiče *Merkura*; koji sadrži u sebi žive, živin, od žive.

merkurijalizam (lat. mercurius) *med.* živina bolest, lagano trovanje usled upotrebe žive.

merkurijalizacija (nlat. mercurialisatio) *med.* lečenje životom.

merkurijalija (nlat. mercurialia) *pl. med.* lekovi koji sadrže u sebi žive.

merkurijalci (lat. mercuriales se. viri) ljudi čiji je zaštitnik bog *Merkur*; naučnici i pesnici; trgovci.

merkuriifikacija (nlat. mercurificatio) *hen.* jedinjenje (ili: spa janje) sa »sivom, pretvaranje u živu; izdvajanje metala pomoću žive.

merkuriificirati (lat. mercurius živa, fa-sege učiniti, napraviti) *hem.* pretvoriti u živu; pomešati sa životom.

Merlin (eng. Merlin) *kit.* u starobritanskim pričama čarobnjak, drug za trpezom kralja Artura; predmet mnogo obraćivan u umetnosti.

merlon (fr. merlon) *voj.* deo grudobrana između dve puškarnice.

merluški (rus.) *pl.* kože mladih jaganjaca, naročito sa Krima.

mermer (grč. marmaros, tur. mermer) mramor.

merobalneum (grč. meros deo, ud, lat. balneum kupanje) *med.* lečenje udova i pojedinih delova tela kupanjem.

Merovinzi *pl.* najstarija vladalačka porodica u nekadašnjoj franačkoj državi (vladala od 486. do 752).

meropija (grč. mēros deo, brz, oroz oko) *ked.* delimično pomračenje vida.

meropsi (grč. oi meropes ljudi) kmetovi u srednjem veku; *uc. parik*.

merocela (grč. mēros stegno, but, kele prosutost, kila) *med.* butna kila.

mersi (fr. merci, lat. merces plata, nagrada) hvala, zahvaljujem.

martrijera (fr. meurtriere) *voj.* puškarnica, mazgala.

merula (lat. merula) *zool.* kos.

merum (lat. merum se. vinum) čisto, nepomešano vino; *prav. merum ju s* (lat. merum j us) čisto, izrično, zakonsko pravo; *mero jure* (lat. mero jure) po zakonskom pravu, po slovu zakona.

merhaba (arap. marhaba, tur. merhaba) pozdrav kojim se muhamedanci pozdravljaju samo među sobom: zdravo!; *meraba*.

mercedes pupillorum (lat. mercedes pupillorum) *pl. prav.* troškovi oko izdržavanja i školovanja maloletnika.

mercerizovanje *tehnol.* postupak u industriji pamuka: ispiranje pamuka visokoprocentnim natrijskim hidratom, da bi se pamučnim vlaknima dala svilasta sjajnost (pronalažak engleskog hemičara *Džona Mercera*, 1844).

merđzan (arap. margan, tur. mercan) korali.

mesa (ital. messa, šp. misa, fr. messe, lat. missa) 1. kod katolika: služba božja; duhovna muzika koja se izvodi za vreme službe božje (sastoji se iz šest delova);

2. javna prodaja životnih namirnice i robe, sajam, vašar.
- mesaž (fr. message, nlat. messagium) poruka,glas; zvaničan, službeni izveštaj; poslanica.
- mesažerija (fr. messagerie) prevoz putničkim kolima; putnička pošta, zgrada u kojoj je putnička pošta; brz prevoz; privatna ustanova za prevoz putnika brzim kolima (u Francuskoj i Belgiji); autobusko preduzeće.
- mesalijanci (sir. zala, kald. zela) pl. v. *masalijanci*.
- Mesalina (lat. Messalina) zloglasna treća žena rimskog cara *Klaudija*, čuvena sa svog razvratnog života, gramzivosti i vlastoljubja (ubijena 48. god.); otuda: bestidna, drska i sladostrasne žena uopšte.
- mesalina vrsta veoma fine svilene tkanine u boji.
- mesendžer (eng. messenger) glasnik, vesnik (ime mnogih engleskih novina).
- mesendžer-boi (eng. messenger-boy) sluga za spoljni posao, raznosač robe.
- mesidor (fr. messidor, lat. messis) mesec ţetve, deseti mesec u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru, od 19. VI do 18. UP.
- Mesija (hebr. maschiach, maschach) pomazanik, kralj; u poznijem jevrejstvu: kralj koji će, po obećanju starozavjetnih proraka, posle perioda patnji i muka doći i osnovati savršeno (mesijansko) carstvo i spasti jevrejski narod; hrištanstvo smatra mesijom Isusa Nazarećanina; fig. do-nosilac i propovednik spasonosnih ideja, spasitelj.
- mesijanizam (hebr. maschiach) dostojanstvo *Mesije*; učenje o Mesiji; očekivanje Mesije i spasenja koje će on doneti; fig. tobožna spasiteljska, izbaviteljska uloga nekoga.
- mesijanitet (hebr. maschiach) biće i suštvenost *Mesije*.
- mesing (nem. Messing) slitina, metalna masa (legura) bakra sa 40% cinka (ta razmara može biti i drugičja).
- mesje (fr. messieurs) pl. gospoda.
- meskalin hem. alkaloid iz jedne vrste mek-sičkog kaktusa, upotrebljava se za izazivanje ekstaze prilikom verskih obreda.
- mesmerizam med. učenje i način lečenja pomoću magnetizma *Franca Mesmera* (1734 — 1815), osnivača učenja o životinjskom magnetizmu.
- mestang (eng. mustang, iš. mestengo v. *mustang*).
- mestici (šp. mestizo, lat. mixtus pomešan) melezi od oca belca i majke Indijanke u Americi.
- mesto (ital. mesto, lat. moestus tužan) muz. tužno, žalosno, setno.
- mestozo (ital. mestoso) muz. v. mesto.
- met (fr. meute, nlat. movita) l. lov. čopor od 50 do 60 pasa hajkača.
- met (eng. Metropolitan Railway) 2. londonske gradske železnice, londonska podzemna železnice.
- meta (lat. meta) 1. cilj, granica, kraj za kojim se teži; kupast stub na kraju niskog zida u trkalištu.
- meta (ital. meta, fr. moitie, lat. medietas) 2. polovina; a meta (ital. a meta) trg. popola, na jednak dobitak i gubitak.
- meta- (grč. meta) 3. predlog koji se pojavljuje u mnogim složenicama i označava, uglavnom, promenu mesta, reda, stanja, prirode; dalje: učestvovanje, zajedničku radnju; teženje, traženje; katkad ima značenje: za, iza, posle, po, odgovara latinskom *trzne-*.
- metabaza (grč. meta-bamo prelazim na drugi predmet) ret. figura kojom se govornik obraća odsutnima ili kakvom mrtvom predmetu (*apostrofa*); metabazis e je alo genos (grč. metabasis eis allo genos) log. pogreška u dokazivanju koja se napravi kada se iz jedne oblasti najednom skoči u neku drugu.
- metabola (grč. metabole promena) v. *metabolizam*.
- metabolizam (grč. metabolē) 1. biol., hem., fi-ziol. zbivanje ili proces u jednom organizmu ili u pojedinoj ćeliji kojom hranljivi grada (nutritivan materijal) prelazi u živu materiju (konstruktivni *metabolizam*, *anabolizam*), ili kojim se protoplazma razlaže na prostije tvari (supstan-ce) da vrši naročite radnje, funkcije (destruktivni *metabolizam*, *katabolizam*); 2. menjanje običaja, navika i sl.; 3. nm. premeštanje slova; 4. ret. sjedinjavanje suprotnosti obrnutim redom.
- metabolija (grč. metabole) v. *metabolizam*.
- metaboličan (grč. metabolē) promenljiv, koji trpi ili preživljuje izvesno preobraženje, koji se menja; biol., hem. koji pripada metabolizmu, koji je skopčan s metabolizmom, koji je proizveden metabolizmom.
- metabolija (grč. meta-buleyo menjam odluku) menjanje volje, menjanje ranije odluke.
- metagalaksija (grč. meta, galaktos) naziv za deo prostora do kojeg dopiru astronomski instrumenti.
- metageveza (grč. meta, genesis postanak, radanje) biol. pravilno menjanje spolnog i bespolnog razmnožavanja kod nekih životinja (*salpe*) i mnogih biljaka, dosta često spojeno sa različitim načinom života i telesnim ustrojstvom organizama.
- metaglobulin (grč. meta, nlat. globulus loptica) zool. oblik proteinskih tela u životinjskom carstvu, tj. belančevina-stih materija koje sadrži životinjske telo.
- metagnostika (grč. meta, gnostike) fil. v. *metafizika*.
- metagogija (grč. metagoge) ret. govorničko ponavljanje jednih istih reči radi izazivanja jačeg i boljeg dejstva kod slušalaca.

metagram (grč. meta, gramma slovo, pismo) dodatak pismu, prilog uz pismo; prepis; prevod.

metagramatizam (grč. meta, gramma menjanje slova, prepisivanje slova).

metagramatika (grč. meta, grammatike) filozofija nauke o jeziku (*gramatika*).

metadon hemijski preparat za lečenje osoba koje su zahvaćene manjom upotrebe opojnih droga na bazi opijuma.

metazoa (grč. meta, zoon životinja) *pl. zool.* više, mnogočelijske životinje, tj. one čije se telo sastoji iz čelijskih kompleksa i diferenciranih tkiva, dakle sve životinje sem *protozoa*, koje se sastoje samo od jedne čelije.

metazomatoza v. *metasomatoza*.

metajezik jezik lingvističke nauke, a u širem smislu — jezik naučne teorije uopšte.

metakarpijum (grč. metakdrpion) *anat.* šačna grana, doručje, šaka.

metakineta (grč. metakinesis) v. *metakinema*.

metakinema (grč. metakinema) premeštanje, menjanje mesta, prelazak; *med.* premeštanje bolesti.

metakopdili (grč. meta-kondyloj) *pl. anat.* delovi između zglaykova na prstima.

metakosmije (grč. meta, kosmos vasiona) *pl.* međusvetovi, prostor između svetova u kojima bogovi, po Epikuru, provode život u blaženstvu; *internundije*.

metakritika (grč. meta, kritike) kritika neke druge kritike, kritika na kritiku, utuk na utuk.

metaksilogija (grč. metaxylogia) pravljjenje umetnutih rečenica (u govoru ili pisanju), umetanje rečenica.

metal (grč. metallon iskopina, ruda, metallao istražujem, lat. metallum) *pl. metali* kovine, hemijski elementi, svi sem some čvrsti na običnoj temperaturi, dobre toplotne i električne provodljivosti, neprozirni, sa osobenim metalnim sjajem.

metalaga (grč. metallage) v. *metalaksa*.

metalaksa (grč. metallaxis) promena, izmena, zamena, razmena.

metalan (nlat. metallicus) izrađen od kovine ili *metala*; koji sadrži metale; sličan metalu; zvonak kao metal.

metalepsa (grč. meta-lepsis) retorsko premeštanje ili zamjenjivanje kada se mesto prethodnog stanja pomene ono koje treba tek posle da dođe, npr. „grob“ mesto „smrt“.

metalizai (grč. metallon, lat. metallum) u narodnoj ekonomiji: shvatanje po kojem treba da bude novčana jedinica uvek izvesna količina zlata i srebra, jer samo metal daje novcu, kao sredstvu plaćanja, njegovu stvarnu vrednost i samo on može da služi kao stvarno merile vrednosti; *supr. nominalizam*.

metali zaci ja (fr. metallisation) preobratavanje u čist metal: oblaganje predmeta

tankim metalnim slojem; prožimanje metalom; unovčavanje, pretvaranje u novac.

metalizirati (fr. metalliser) preobratiti u metal ili rudu; drvo načiniti trajnjim i otpornijim impregnisanjem, proži-manjem zelenom galicom i kalcijumhloridom; obložiti (ili: oblagati) predmete tankim metalnim slojem.

metalni (lat. metallum) materija sastavljena od olova, cinka i ugljenika (služi za podmazivanje mašinskih delova).

metalisti (lat. metallum) *pl.* u narodnoj ekonomiji: pristalice *metalizma*; *supr. nomi-nalisti*.

metaliferan (lat. metallifer) koji proizvodi kovine, koji ima u sebi kovina, bogat kovinama, kovinovit.

metalno doba zajedničko ime za bakarno, bronzano i gvozdeno doba u istoriji čoveka, doba u kome su ljudi izradivali svoja oruđa od metala (posle kamenog doba).

metalo- (grč. metallon) predmetak u složenicama sa značenjem: kovina.

metalogika (grč. meta, logike logika) *fil.* nauka o osnovima na kojima počivaju logički zakoni.

metalogičan (grč. meta, logos reč, govor; razum, mišljenje) *fil.* koji je izvan oblasti logičke sfere, koji se ne osniva na logici.

metalografija (grč. metallon, graphia pisanje, opisivanje) opisivanje metala i le-gura s obzirom na njihova hemijska, fi-zička i tehnička svojstva; veština izrađivanja crteža na metalnim pločama (kao u drvorezu), metalopis, metalan urez.

metalografiati v. *metalografisati*.

metalografisati (grč. metallon, grapho pišem) izradivati crteže na metalnim pločama, praviti ureze u metalu.

metaloza (grč. metallon) *med.* oboljenje pluća usled udisanja metalnog praha.

metaloидан (grč. metallon, eidos oblik, vid) metalast, sličan metalu, nalik na metal, kovinast.

metaloidi (grč. metallon, eidos) *hem.* tela slična metalima, ali koja nemaju metalnih svojstava: fluor, hlor, brom, jod, kiseonik, sumpor, selen, telur, azot, fosfor, arsen, bor, silicijum, ugljenik; kod nekih hemičara: laki metali.

metaloksid (grč. metallon, oxys oštar, ljut) *hem.* spoj metala sa kiseonikom.

metaloskopija (grč. metallon, skopeo posmatram) *med.* u *metaloterapiji*: vršenje ogleda sa metalom na koji je obolela osoba osjetljiva; takođe: tobožnje sposobnost na-slučivanja i pronalaženja metala u zemlji.

metatosfera (grč. metallon, sphaira lopta) *kol.* sloj magme, debeo oko 1400 km, u kome se nalazi, po mišljenju nekih teologa, metalno plastično jezgro Zemlje.

metaloterapija (grč. metallon, therapeia lečenje) *med.* lečenje oduzetih delova kod

- histeričnih i živčano bolesnih metanjem metalnih ploča na obolela mesta.
- metalotehnika** (grč. metallon, technike) veština prerađivanja i primenemeta.
- metalofon** (grč. metallon, phone glas, zvuk *muz.*) udaraljka slična ksilofonu; niz čeličnih pločica smeštenih u kutiji; ton se dobiva udaranjem maljicama.
- metalohemija** (grč. metallon, chemeia) hemija metala ili kovina.
- metalohromija** (grč. metallon, chroma) galvansko bojenje metala.
- metallurg** (grč. metallurgos) stručnjak u *metallurgiji*; topioničar.
- metallurgija** (grč. metallon, ergon delo) 1. nauka o procesima putem kojih se od ruda dobivaju metali i neki njihovi spojevi, topioničarstvo; 2. industrija koja proizvodi crne i obojene metale.
- metallurgist** (grč. metallurgos) v. *metallurg*.
- metamatematika** (grč. meta, mathematike) filozofija matematike; nauka koja posmatra i analizira osnove matematike sa dubljeg filozofske logičkog gledišta.
- matameri** (grč. meta, meros deo) *pl. zool.* delovi tela kod životinja koji se pravilno nižu jedni za drugima, npr. prsteni kod prstenastih glista i zglavčara, pršljenovi kod kičme itd.
- metamerizam** (grč. meta, meros deo) *hem., zool. v. metamera*.
- metamerija** (grč. meta, meros) *hem.* vrsta *izomerije*, stanje tzv. *metamernih tela*, tj. stanje onih izomernih jedinjenja koja i pored istog sastava i molekulske težine imaju različita hemijska svojstva; *zool.* metamerno segmentovanje, podeljenost na jednakane segmente.
- metamikroskopski** (grč. meta, mikros mali, skopeo gledam) koji se ne može videti ni pod najvećim mikroskopskim uveličavanjem (o bićima i stvarima).
- metamorfizam** (grč. meta, morphe oblik) *kol.* promene u sastavu stena izazvane uticajem vulkanskih para, vode ili dodira sa erupтивnim kamenjem.
- metamorfoza** (grč. meta-morphosis) preobražavanje, preobražaj, promena, preobraćanje, pretvaranje; u grčkoj mitologiji: pretvaranje ljudi u životinje, kamenje, drveće i dr. (često pesnički obradivana tema, naročito kod rimskog pesnika Ovidija); *zool.* proces razvijanja od jajeta do zrele životinje.
- metamorfozija** (grč. metamorphosis) *med. v. metamorfopsija*.
- metamorfozirati** (grč. meta-morphoo preobražavam, preinačujem, preobličavam) preobražavaTM, preobraziti, preobličiti, preobličavati, pretvarati, preobraćati, preobratiti.
- metamorfologija** (grč. meta, morphē oblik, logia nauka) *viol.* nauka o preobražajima organizama od samog početka (jajeta) do završne, adultne faze razvitka.
- metamorfopsija** (grč. meta, morphe, opsis vid, videnje) *med.* nedostatak u očima usled koga oblik i veličina predmeta izgledaju izmenjeni, razvučeno gledanje.
- metan** *hem.* gas bez boje i mirisa, nalazi se u vulkanskim gasovima i rudnicima kamenog uglja, nastaje suvom destilacijom kamenog uglja i drugih organskih supstancija (ako se pomeša sa vazduhom ili kiseonikom pa zapali, nastaje strašna eksplozija), barski gas.
- metanastaza** (grč. metanastasis seoba) pojedinačno ili grupno preseljavanje stanovništva u cilju promene mesta dotadašnjeg stanovanja.
- metaneologija** (grč. metanoia promena mišljenja ili odluke, logia) nauka o poka--janju (ili: popravljanju, obraćanju na pravi put, u pravu veru).
- metanatisi** (grč. meta-noeo menjam svoju odluku) kajati se, činiti pokoru; davati izraza svoje skrušenosti i pokornosti padanjem ničice (pred ikonom, oltarom, episkopom itd.); *fig.* ropski se ponašati.
- metanol** v. *metilalkohol*.
- metaplazija** (grč. metaplasia preinačenje, preobražavanje) *med.* pretvaranje jedne vrste tkiva u drugu (npr. vezivnog u hrskavično).
- metaplazija** (grč. metaplasia preinačenje, preobražavanje) *fizol.* menjanje tkiva, izmena tkiva.
- metaplazma** (grč. metaplasso preobličavam, preinačujem) *lingv.* preinačenje, menjanje, npr. oblika jedne reči; naročito: slučaj kad se pojedini padeži izvode iz druge osnove, a ne nominativne.
- metaplastičan** (grč. metaplasso preobličavam, preinačujem) preinačavan, koji prei-načuje, preobličavan, koji preobličava, koji menja, koji se tiče preinačavanja (ili: preobličavanje, preobražavanja), koji je u vezi sa preinačavanjem.
- metapodium** (grč. meta, pus, podos nogu) *znat.* grana stopala; *geol.* otisak u kamenu koji liči na otisak gorostasne ljudske noge.
- metapolitika** (grč. meta, politike) čisto filozofska učenje o državi.
- metapsihika** (grč. meta, psyche duša) v. *parapsihologija*.
- metapsihiza** (grč. meta, psychosis davanje duše, oživotvoreno) v. *metempsihiza*.
- metapsihologija** (grč. meta psyche duša, logia nauka) *fil.* nauka o najosnovnijim, poslednjim načelima psihičkog (duhovnog i duševnog) života.
- metaptoza** (grč. metaptosis preokret) *med.* preokret jedne bolesti u drugu; *metashematizam*.
- metar** (grč. metron mera, merile, lat. metrum) 1. mera za dužinu i jedna od 7 osnovnih jedinica u Međunarodnom sistemu jedinica: prvobitno je definisan kao četrdesetmilioniti deo Zemljinog meridijana (ili desetomilioniti deo kvadrant-

ta tog meridijana); danas predstavlja dužinu koja je jednaka 1,650.763,73 tala-snih dužina svetlosti koju zrači atom kriptona 86; 2. poet. mera stiha, stopa stiha, mera kojom se raspoznaaju veće zvučne celine: ritamski redovi ili stihovi.

metarziologija (grč. metarsios uzdignut, u vazduhu, logia) nauka o promenama i uzrocima promena u vazdušnom omotaču Zemlje; *up. meteorologija*.

metarkilogram (grč. metron, chilioi, gramma) fiz. jedinica za merenje rada u tehničkom sistemu mera, tj. rad koji je potreban da se sila od 1 kg savlada na putu od 1 m; danas uobičajeni naziv *kilopondmetar*.

megarkilopond v. *kilopondmetar*.

metarski (grč. metron) koji ima metar za jedinicu merenja, npr. metarski sistem.

metasilikati (grč. meta, lat. silex, gec. silicis) soli metasilicijumove kiseline koja ima približno sastav (H_2SiO_3) H.

metasivkriza (grč. meta, syn-krino sastavljam, spajam) med. poboljšanje u opštem stanju tela koje je došlo usled izbacivanja škodljivih tečnosti iz kože pomoću melema (*flastera*) za izazivanje plikova.

metasinkritičan (grč. meta, syn-krino) ned. koji preobražava ili poboljšava opšte stanje tela putem izbacivanje škodljivih tečnosti iz kože.

metasifilitičan (grč. meta, v. *sifilis*) kec. izraz kojim se označavaju bolesti što dolaze kao posledica *sifilisa* (progre-sivna paraliza, sušenje kičmenjače i pro-širenost aorte).

metasomatoza (grč. meta, soma telo) kol. pretvaranje jedne stene u drugu sasvim različite vrste; *metensomatoza*.

metastabilan (grč. meta, lat. stabilis postojan) koji pokazuje težnju da prede u stanje *stabilnosti*, u stabilnu ravnotežu.

metastaza (grč. metastasis premeštanje, premeggaj; preobličenje, preinačenje) med. stanje kada klice bolesti ne izazivaju bolesne promene samo na mestu zaraženja, nego se šire i po ostalim delovima tela, krvotokom ili limfnim sudovima, te se tako pojavitju nova oboljenja na drugim mestima, npr. kod gnojenja, tumora i dr.

metastatičan (grč. metastatikos) premeštajni, koji je prešao na drugo mesto.

metastrofa (grč. metastrophe preokret, preokretanje) odvraćanje misli od neke stvari.

metashemativam (grč. metashematismos preobličenje, preobražaj) med. v. *metaptoza*.

metataksa (grč. meta, tatto stavljam) lingv. premeštanje akcenata bez promene njihove intonacije: voda — voda, trava — trava, vino — vino i sl.

metatarzus (grč. meta, tarsos lesa, splet) znat. grana stopala.

metateza (grč. metathesis) gram. premeštanje slova i glasova u reči, npr. *namastir* mesto *manastir*.

metatonija (grč. meta, ton) gram. izmena, promena intonacije pojedinih samoglasnika; promena prirode akcenta.

metatoraks (grč. meta, thorax trup; grudni koš zool. zadnji grudni prsten kod insekata).

metatorijum (lat. metatorium sc. jus) prav. pravo smeštanja, pravo logorovanja.

metatropizam (grč. meta, tropos način) neprirodan uzajamni odnos spolova u seksualnom pogledu.

metafaza (grč. meta, phainomai pojavljujem se, phasis pojava) *fiziol. v. mitoza*.

metafiza (grč. metafyomai rastem posle nečega) *anat.* deo dugе kosti, između *epifi-ze* i *dijafize*, koji raste u dužinu.

metafizika (grč. ta meta ta physika ono što dolazi posle fizike) fil. u zbirci Ari-stotelovih dela stajale su knjige koje su se bavile načelima i uzrocima stvari posle (meta) njegove fizike (ta physika). Ovo, prvo bitno čisto spoljašnje obeležje, upotrebljene je, docnije, kao obeležavanje mišljenja koje se bavi onim što je van granica iskustva, onim što je izvan pro-stornovremenske stvarnosti; otuda: nauka o poslednjim principima i uzrocima stvari, o saznanju stvari po sebi. Tri glavna problema kojima se metafizika oduvek bavi jesu: bog, sloboda volje i besmrtnost duše; u marksizmu metafizički metod se tumači kao formalno-lo-gički metod koji posmatra stvari kao večno date i nepromenljive, a ne u njihovom razvoju; *supr. dijalektika*.

metafizičar (grč. meta physika) fil. poznavalač ili učitelj metafizike, filozof koji se u svom učenju drži metafizičkog pravca raspravljajući probleme metafizike.

metafizički (grč. meta, physika) fil. koji spada u metafiziku; koji se nalazi van granica iskustva, natičulni, natprirodni.

metafora (grč. metaphora prenošenje, prenos poet. figura u kojoj reč, mesto svoga prvo bitnog značenja, dobiva drugo, zbog toga što je govornik u svom duhu uporedio dva predmeta; skraćeno poređenje u kome nije izrično kazano da je neka stvar poređena sa drugom, te je, mesto reči koja treba da se poredi, prosto došla reč s kojom se ona poredi, npr. „društveni talog“ (mesto *olos*), „glava države“ (mesto *vladatelac*), „čelična volja“ (mesto *nepokolebljiva volja*) *itd.*‘, slikovit izraz, prenosio značenje, prenosni smisao.

metaforski (grč. meta-phero) slikovito, u prenosnom značenju ili smislu.

metafragma (grč. meta, phragma ograda, plot) zool. pregrada između grudne i trbušne duplje kod insekata.

metafraza (grč. metaphrasis) opisan prevod, prevod po smislu; naročito: prevod stihova u prozi.

metafrast (grč. meta-phrazo) onaj koji prevodi po smislu, opisno.

metahoreza (grč. metachoreo prelazim) *med.* menjanje mesta, premeštanje ili seljenje materije koja prouzrokuje bolest.

mstahromatipi (grč. meta, hroma boja, typos otisak) *pl.* slike u boji prenesene na hartiju pomoću litografije.

metahromatipija (grč. meta, chroma, typos) veština prenošenja slika u boji, štampanih na naročitoj hartiji koja je prevučena nekim lakorastvorljivim slojem, na drvo, staklo, metal, porcelan, kožu, lim i dr., pošto se obratna strana hartije na kojoj je slika prethodno ovlaži; *up. dekal-komanija.*

metahronizam (grč. meta, chronos vreme) premeštanje jednog događaja u neko pozniye vreme (u kome taj događaj nije mogao da se dogodi); *up. anahronizam.*

metacentar (grč. meta, kentron, lat. centrum središte) u mehanici tečnih tela i brodogradnji: granični položaj tačke preseka (ili presečista) između vertikale koja prolazi kroz težište plivajućeg tela kad je u ravnoteži i vertikale povučene kroz napadnu tačku potiska kad je telo malo okrenuto (telo plovi stabilno dok mu je težište ispod metacentra).

metempijski (grč. meta, empeiria iskustvo) s one strane iskustva, koji prelazi granice iskustva.

metempsihiza (grč. metempsychosis) *fil.* seljenje duše iz jednog tela u drugo posle smrti (vera u metempsihizu bila je raširena kod Hindusa i Egipćana, i ona sačinjava sastavni deo budističke, orfi-stičke i pitagorejske filozofije, zatim Platonove, Plotinove, Empedoklove i dr.). Danas su pristalice ovoga učenja teozofi; *metensomatoza.*

metempsihoziti (grč. metempsychosis) *pl.* pristalice učenja o *metempsihizi.*

metemptoza (grč. meta, emptosis upadanje) u gregorijanskom kalendaru: ispuštanje jednog prestupnog dana u 134 godine.

metensomatoza (grč. meta, en u, soma telo) 1. *geol.* v. *metasomatoza;* 2. *fil.* v. *metempsihiza.*

meteor (grč. meteoron) 1. „ono što lebdi u vazduhu“, vazdušna pojava, sve ono što se dogada u atmosferi: talozi, duga, jutarnje rumenilo i dr.; u užem smislu: komad stene koja iz nebeskog prostora pada na Zemlju; *fig.* neobična (ili: čudna) pojava; 2. pamučni saten; satin; gruba veštačka svila.

meteoracija (nlat. meteoratio) stanje vremena, ponašanje vremena.

meteori (grč. meteoron) *pl.* grčki manastiri u Tesaliji, sagrađeni na visokim, nepristupačnim stenama.

meteorizam (grč. meteoron) *med.* nagomilavanje vazduha u želucu, nadimanje.

meteorizacija (nlat. meteorisatio) *med.* v. *meteorizam.*

meteorika (grč. metéoron) nauka o vazdušnim pojavama, nauka o vremenu.

meteorit (grč. meteoron) stenovita ili metalna masa što pada iz neba na Zemlju; ima je dve vrste: *meteorsko kamenje*, koje se sastoji iz silikatnih minerala u raznim kombinacijama, i *meteorsko gvožde*, prosto gvožde sa nešto nikla.

meteoro- (grč. meteoron koji se nalazi u vazduhu, nad Zemljom) predmetak u složenicama koji označava pojave i promene u vazdušnom omotaču Zemlje.

meteorognosija (grč. meteoron, gnosis poznavanje, znanje) naučio proučavanje i poznavanje vremenskih pojava; predskazivanje vremena.

meteorognost (grč. meteoron, gnostes poznavac) onaj koji proučava vremenske pojave.

meteorograf (grč. meteoron, grapho opisujem) ogdsivalac vremenskih pojava; aparat koji na jednom postolju sadrži više automatskih instrumenata koji beleže vazdušne promene; instrumenat koji određuje putanju meteora.

meteorografija (grč. meteoron, graphfa opisivanje) opisivanje vremenskih pojava i vazdušnih promena.

meteorografski (grč. meteoron, graphia) koji opisuje vremenske pojave, koji pokazuje promene u vazduhu.

meteorolit (grč. meteoron, li'thos kamen) v. *meteorit.*

meteorolog (grč. meteoron, logos) naučnik koji proučava atmosferu i sve prirodne pojave u njoj.

meteorologija (grč. meteoron, logia) nauka koja se bavi proučavanjem atmosfere i svih pojava u njoj: temperature vazduha, atmosferskog pritiska, vetrova, oblaka, magle, vodenih taloga, svetlosnih i električnih pojava i dr., a naročito ispitivanjem uzroka vremenskih pojava, uslova njihovog razvijanja i preobražaja i, najzad, predviđanjem (*prognozom*) vremena.

meteoroloski (grč. meteoron, logikos) koji se tiče *meteorologije*, koji je u vezi sa meteorologijom; *meteoroloska stanica* ustanova u kojoj se redovno vrše posmatranja vremenskih pojava i beleže njihove promene i razna stanja (temperature, vlažnosti, vazdušnog pritiska itd.).

meteoromant (grč. meteoron, mantis prorok) onaj koji proriče kakvo će biti vreme, prorok, predskazivač vremena.

meteoromantija (grč. meteoron, mantia npričanje) proricanje vremena; proricanje događaja po pojavama u vazduhu.

meteoronomija (grč. meteoron, nomos zakon) nauka o zakonima po kojima se vrše promene u vazduhu.

meteoropatija (grč. meteoron, pathos bolest) *med.* tegobe, smetnje koje nastaju kao posledice vremenskih promena (glavobol>e, reu-matični bolovi i dr.).

meteoropatologija (grč. meteoron, pathos bolest, logia nauka) jedna od najmlađih grana medicine, kojoj je zadatak da tačno odredi veličinu i karakter uticaja meteoroloških promena na čovečji organizam.

meteorskop (grč. meteoron, skopeo posmatram) instrumenat koji pokazuje promene u vazduhu.

meteorskopija (grč. meteoron, skopeo) posmatranje (ili: proučavanje) vremena i vremenskih promena u atmosferi.

meteorski (grč. meteoros) koji se tiče meteora, vazdušni; *meteorsko gvožde, meteorosko kamenje, v. meteorit; meteorski čelik* čelik spojen sa niklom.

meter (fr. metteur en pages) *tip.* slagač koji prelama slog u strane.

metil (grč. methy opojno piće, vino, yle drvo, tvar, materija) *hem.* jednovalentna grupa — SN_3 , baza drvnog spirituse, mravlje kiseline i mnogih drugih organ-skih hemijskih jedinjenja.

metilalkohol (grč. methy, yle, arap. al-koh-hlu) *hem.* drvni špiritus, žestok otrov, dobiva se suvom destilacijom drvena, upotrebljava se za rastvaranje lakova i firnajsa, za gorivo i za dobivanje anilinskih boja, a najviše za spravljanje formalina.

metilamin (grč. raethy, yle, amin = ammonia) *hem.* jedinjenje u kojem je jedan atom vodonika u amonijaku zamenjen metilom.

metilbenzol (grč. methy, yle, nlat. bensoe) *hem. v. toluol.*

metilbibilorid (grč. methy, yle, chloros otvorenozelen, zelenkast, žutozelen, lat. bis dvaput) *hem.* spoj hlora sa metilom; upotrebljava se kao sredstvo za opijanje.

metiletar (grč. methy, yle, aither) *hem.* drvni etar, bezbojan gas, postaje od metilalkohola sa sumpornom kiselinom; *metiloksid.*

metilizam (grč. methy, yle) *ned.* trovanje *metilalkoholom.*

metiloksid (gr. methy, yle, oxys ostar, ljut) *hem. v. metiletar.*

metilhlorid (grč. methy, yle, chloros otvorenozelen) *hem.* spoj hlora sa *metanom*, služi za pravljenje katrantskih boja i veš-tačkog leda.

metiologija (grč. methy, logia) veština pi-jenja, nauka o pijanstvu.

metistika (grč. methy) 1. v. *metiologija.*

metistika (grč. methy, nlat. methystica) 2. *pl. med.* opojna sredstva.

metje (fr. metier) 1. struka, zanimanje. 2 tehnička spremja, radno iskustvo, stručno obrazovanje umetnika, pisca.

metod (grč. methodos istraživanje, ispitivanje, put i način istraživanje, lat. methodus) smišljeno i plansko postupanje pri radu radi postignuća nekog uspeha,

istine, saznanja, određeni put i način ispitivanja, mišljenja i rada; u užem smislu: misao ili praktični postupak koji omogućava da se dode do znanja o predmetu istraživanje; u *istraživačke metode ili heurističke metode* ubrajaju se: *analizaili analitičkimetod, sinteza ili sintetički metod, indukcija ili induktivni metod, dedukcija ili deduktivni metod; dijalektički metod v. dijalektika i metafizika;* naročito: način poučavanja i predavanja; *Sokratov metod* način poučavanja u kojem se dolazi do saznanja putem veštih postavljenih pitanja i odgovora.

metoda (grč. methodos) v. *metod.*

metodizam (grč. methodos) strogo utvrđen način poučavanja i izvođenja nastave; naročito: učenje i način života *metodista.*

m sto dika (grč. methodike, se. techne) nauka o metodima nastave uopšte (*metodologija*), i pojedinim nastavnim • predmeta posebno (*specijalna metodika*).

metodista (grč. methodos) v. *metodičar;* takođe: lekar koji se u svom radu pridržava strogo nauke.

metodisti (grč. methodos) *pl.* hrišćanska sekta, naročito u Engleskoj i Sev. Americi, koju su osnovali oko 1738. *Con i Čarls Vesli* u Oksfordu, nazvana po tome što se za njene članove govorilo kako su pronašli neki nov metod hrišćanskog života (danas ih ima preko 25 miliona); ranije katolički pisci u XVII veku koji su hteli da prekrate borbu sa protestantima.

metodičar (grč. methodos) nastavnik ili naučnik koji se u radu strogo pridržava nekog nastavnog ili naučnog metoda, koji piše o metodima uspešne nastave.

metodologija (grč. methodos, logia) v. *metodika.*

metodski (grč. methodos) *pril.* prema utvrđenim načelima rada, po redu, po planu, planski, smišljeno; školski, nastavio; vešt, umešao, naučio; *metodska jedinica* kraća partija nastavnog gradiva koja se obrađuje obično na jednom času, a može i na više časova i predstavlja jednu celinu, tesno povezanu i sa prethodnim i sa narednim izlaganjem. Pri planiranju, gradivo jednog nastavnog predmeta obično se deli na „metodske jedinice“.

metonimija (grč. metonymia zamena imena poet. figura u kojoj se jedan pojam zamjenjuje drugim pojmom koji s onim prvim, po svom smislu, stoji u bližoj vezi, npr. „hiljada pušaka“ (mesto *hiljada vojnika*), „seda kosa“ (mesto *duboka starost*).

metonimski (grč. metonymia) zamenujući jedno ime drugim ili neku reč drugom iz kojih se mogu pogoditi zamjenjeno ime ili zamjenjena reč.

metonomazija (grč. metonomasia menjanje imena) menjanje jednog osobnog imena, naročito prevodenjem tog imena na neki tuđi

- jezik**, npr. *Aleksandar* mesto *Branko*, *Teo-dor* mesto *Božidar*, *Konstantin* mesto *Stojan k dr.*
- metopantralgiJa** (grč. metopon povije, čelo, antron duplja, pećina, algos bol) *med.* bol u čeonoj duplji.
- metopantritis** (grč. metopon, antron) *med.* zapaljenje čeone duplje.
- metopantron** (grč. metopon, antron) *znat.* čeona duplja.
- istopi** (grč. metopon) *pl. arh.* obično reljefi-ma ukrašena polja između *triglifa* na dorskom *frizu* (narocito čuveni na atin-skom Partenonu).
- metopomantija** (grč. metopon čelo, manteia proricanje) proricanje (ili: vraćanje) po crtama lica ili čela.
- metoposkop** (grč. metopon skopeo posmatram) onaj koji predskazuje ili vraća po crtama čela i lica; *up. fiziognom.*
- metoposkopija** (grč. metopon, skopeo) proricanje iz crta lica ili čela.
- metoh** (grč. metecho sudelujem, učestvujem, metochos) 1. zemljoradničko naselje nekog manastira u kome su živeli sami monasi i obradivali zemlju; 2. u srednjovekovne} Srbiji: mala crkva pored nje malo zemlje sa stanom za monahe; 3. docnije: svaki manastir koji su ktori priložili nekom većem manastiru i podložili ga njegovoj upravi; 4. danas: svako imanje jednog manastira koje je udaljeno od njega.
- metr** (fr. maitre, lat. magister, ital. maestro) gospodar; gazda, vlasnik, sopstvenik, učitelj, nastavnik; veštak, onaj koji se usavršio u svojoj struci, majstor, vir-tuo; majstor slobodnih zidara; *metr d'o-tel* (fr. maitre d'hotel) glavni kelner.
- metra** (grč. meter, metra) *med.* materica.
- metraža** (fr. metrage) merenje metrom, mernje; broj metara.
- metralgija** (grč. metra materica, algos bol) *med.* bol u materici.
- metralgičan** (grč. metra, algos) *med.* koji se tiče bola u materici; sa bolovima u materici.
- metratomija** (grč. metra thnesko venem, či-lim, učmijam) *med.* učmalost (ili: malaksalost) materice.
- metratrezija** (grč. metra, a-, tressis probuše-nje) *med.* bolesna zatvorenost materice.
- metrektonija** (grč. metra, ek iz, tome sečenje, rezanje) *med.* vađenje materice sečenje.
- metremfizema** (grč. metra materica, emphysema uduvina, uduvano) *med.* naduvenost (ili: nadutost) materice.
- istresa** (fr. maitresse) gazdarica, domaćica; ljubaznica, naložnica.
- metreurizma** (grč. metra materica, eurus prostran, širok) *med.* proširenje (ili: rastezanje) materice.
- metrizirati** (fr. maitriser) vladati, gospodariti; savladati, ukrotiti.
- metrika** (grč. metrike se. techne) *poet.* teorija pesničke blagoglasnosti ili nauka o stihovima uopšte; prvi deo metrike je nauka o merenju slogova (*prozodika*), a drugi se bavi poetskim stopama, stihovima i stro-fama.
- metriopatija** (grč. metrios umeren, uz-držJBIV, pathos čuvenstvo, osećanje, strast) umerenost u strastima, duševno spokojsvo, staloznenost.
- metritis** (grč. metra materica) *med.* zapaljenje materice.
- metričar** (grč. metrike) *poet.* poznavalac nauke o pravljenju stihova (*metrike*); pesnik koji piše u stihovima.
- metrički** (grč. metrikos) 1. *poet.* koji se odnosi na *metriku*, odmeren tačno po zakonima metrike; napisan u stihovima; 2. (grč. metron mera, merilo) kome je *metar* kao jedinica za merenje (*up. "metar I."*)
- metro** (fr. metro, metropolitain) gradska podzemna ili nadzemne električna železnice.
- metrografika** (grč. metron mera, merilo, graphike) veština pisanja stihova po zakonima *metrike*.
- metrologija** (grč. metron mera, merilo, log'a) nauka o merama.
- metromanija** (grč. metra materica, mama pomama, ludilo, bes) 1. ženska pohota; *up. nimfomanija.*
- metromanija** (grč. metron mera, marna) 2. strast za pisanjem (ili: pravljenjem) stihova, preterana ljubav prema stihovima.
- metrometar** (grč. metron) *muz. v. metronom;* = *hronometar.*
- metronimikon** (grč. meter mati, oputa = opta ime) materino ime, ime izvedeno iz materinog imena; *supr. patronimikon.*
- metronimičan** (grč. meter, oputa) nazvan po imenu svoje materice.
- metronom** (grč. metron mera, nomos zakon, pravilo) *fkz.* kratko fizičko klatno (sa težištem iznad tačke vešanja) čije se trajanje treptaja (*oscilacija*) reguliše pomeranjem jednog tega duž šipke klatna, sa na špici urezanim podeljcima na kojima je označen broj oscilacija u minutu; upotrebljava se, u muzici, za davanje takta, često za brojanje sekundi.
- metropola** (grč. metro-polis) grad-matica za razliku od gradova u pokrajinama; glavni grad, prestonice.
- metropolip** (grč. metra, polys mnogi, pus nogu) *med.* materični polip.
- metropolit** (grč. metropolites) kod katolika: nadbiskup, *up. mitropolit.*
- metropolitan** (grč. metropolites) kod evangelička: glavni sveštenik, starešina glavne (saborne) crkve.
- metropolitanski** (nlat. metropolitanus, nadbiskupski; *metropolitanska crkva* nadbiskupska, glavna crkva).
- metroptoza** (grč. metra materica, ptosis pad) med spad materice.

metroragija (grč. metra, regnimi prsnem, pucam) *med.* v. *metrorea*.

metrorea (grč. metra, geb tečem, curim) *med.* curenje (krvi, sluzi) iz materice.

metroskop (grč. metra materica, skopeo posmatram) med. instrument pomoću koga se vrši pregled materice, materična slušalica.

metroskopija (grč. metra, skopeo) *med.* pregledanje materice, naročito pomoću *metro-skopa*.

metrotomija (grč. metra, tome sečenje, rezanje) *med.* rezanje materice.

metrocela (grč. metra, kele prosutost, kila) *med.* prodor materice.

metrum (lat. metrum) *loet.* v. *metar* 2.

Metusal (hebr. Methuschelach) *mit.* v. *Metusalem*.

Metusalem (hebr. Methuschelach) *mit.* po St. zavetu (1 Moje. 5,2?), čovek koji je dostigao starost od 969 godina; otuda: *star kao Metusalem* kaže se za onoga koji doživi duboku starost; pravilnije: *Metusal*.

methemerski (grč. meta, hemera dan) *med.* dnevni, svakodnevni, koji se javlja svakog dana, npr. napad groznice.

mefijantan (fr. mephiant) nepoverljiv; obazriv, oprezan, koji sumnja.

Mefisto *mit.* v. *Mefistofeles*.

Mefistofeles (grč. te ne, phos ki. photos svjetlost, philos prijatelj) *mit.* „onaj koji ne voli svjetlost, koji se plaši svjetlosti“, tj. davo, sotona; ime davola u Geteovom „Faustu“.

mefitizam (lat. mephitis škodljiva para, škodljivo isparjenje, naročito iz zemlje) *med.* kužnost vazduha usled otrovnih isparjenja; zugušljiva, zarazna, kužna moć, zaraznost, kužnost.

mefitizirati (lat. mephitis, fr. mephistiter) okužiti, zaraziti, opoganiti.

mefitis (lat. mephitis) škodljivo, kužno isparjenje, zugušljiv, zarazan vazduh.

mefitičan (lat. mephiticus) koji dolazi od kužnih isparjenja, kužan, zarazan, zugušljiv, smrdljiv, opoganjem.

mehana (pere. teu piće, vino, hane kuća, tur. meyhane) krčma, gostionica, pivnica.

mehandžija (pere.-tur. meyhaneci) krčmar, vinar.

mehanizam (grč. mechanao veštački radim, nlat. mechanismus) 1. grada (ili: sastav, unutarnji sklop) neke mašine (časovnika, puške i dr.); 2. zakonski određen sistem kretanja ili zbijanja, kao i naprava koja izvodi te kretne; 3. *fil.* v. *mehanicizam*.

mehanizacija (grč. mechanao) 1. zamena fizičke (ljudske i stočne) snage mašinama, uvođenje i upotreba mapšta u proizvodnji; 2. voj. snabdevanje vojske ubojnim oklopnim i motorizovanim vozilima (tenkovima, automobilima itd.); *up.* *mašinizacija* i *motorizacije*.

mehanika (grč. mechanao veštački uradim, pronalazim, mechanike) deo fizike koji

se bavi proučavanjem pojave kretanja i mirovanja, tj. zakonima, silama i pomoćnim sredstvima koja izazivaju kretanje i ravnotežu tela, nauka o kretanju i ravnoteži; deli se na *statiku* (*hidrostatiku*, *aerostatiku*), *dinamiku* (*hidrodinamiku*, *aerodinamiku* i dr.); nauka o mašinama; uređenje, grada mašine itd.

mehanisti (grč. mechane mašina, stroj) pristalice mehaničkog materijalizma; posebno je tako nazivana jedna grupa sovjetskih filozofa krajem dvadesetih i početkom tridesetih godina ovog veka (Buharin, Stjepanov, Akselrod, Sarabja-nov i dr.).

mehanistički (nlat. mechanismus) *pr.* *fil.* koji je u duhu *mehanicizma*, *mehanizma*.

mehanicizam (grč. mechane mašina, stroj, sprava) *fil.* shvatanje po kojem se sve pojave u prirodi i u društvu svode na mehaničko kretanje materije; *mehanizam* 3.

mehaničar (lat. mechanicus, grč. mechanikos) onaj koji se bavi *mehanikom*, naročito primenjenom; onaj koji pravi i opravlja mašine, naučne pomoćne alate i instrumente, *mašinist*.

mehanički (grč. mechanikos) zanatski, ručni, rukom izrađen; *psi**, izrađen ili učinjen po navici, bez učešća mišljenja i svesti, *mahinalan*; koji se tiče mehanike, koji spada u mehaniku; koji je izazvan kretanjem, prirodnim (fizičkim) uzrocima; *mehaničke nauke* delovi *mehanike*, nauke koje spadaju u mehaniku; *mehaničke veštine* veštine koje se izvode rukom; *mehanički dokaz* dokaz koji se izvodi pomoću instrumenata.

mehanografija (grč. mechane veštačka sprava, grapho pišem) upotreba mašina, strojeva za obavljanje kancelarijskih poslova.

mehanografika (grč. mechane oruđe za veštačko izvođenje čega, grapho opisujem) mehaničke slikanje, mehaničke slikarstvo.

mehanologija (grč. mechane, logia) nauka o spravama koje izazivaju kretanje, tj. o mašinama.

mehanoterapeut (grč. mechane, therapeuo lečim) veštak u lečenju pomoću kretanja (masaže); *up.* *mehanoterapija*.

mehanoterapija (grč. mechane, therapeia lečenje) nauka o lečenju pomoću kretanja, naročito trljanjem, gnjećenjem, valjanjem i dr. mišića (= švedsko lečenje gimnasti-kom, masaža); tvorac i osnivač ovakvog lečenja je Svedanin *Per H. Ling*.

mehanurgija (grč. mechane, ergon delo, posao) 1. veština pravljenje mašina; 2. deo medicine koji obuhvata mehaničke lečenje bolesnika.

meca (ital. mezza, lat. medius) v. *meza*.

mecanin (ital. mezzanino) v. *mezanin*.

mecena pokrovitelj i zaštitnik književnika, umetnika i naučnika, po *Gaju Cilniju*

- Meceni** (1. Maecenas, 70. pre do 8. n. e.), ugleđnom Rimjaninu, ljubimcu cara Avgusta, zaštitniku i prijatelju naučnika i pesnika, naročito Vergilija i Horacija.
- mecenstvo** pokroviteljstvo; v. *mecena*.
- mecosopran** (ital. mezzo soprano) *muz.* glas između soprana i alta, naročito se odlikuje punoćom srednjih tonova; *mezosopran*.
- mecotinto** v. *mezotinto*.
- mecofant** (ital.) čovek koji zna više stranih jezika, *poliglot* (izraz stvoren po kardinalu Duzepelu Mecofantiju, 1771-1849, koji je znao oko 60 stranih jezika).
- mecoforte** (ital. mezzoforte) v. *mezoforte*.
- meč** (eng. match) *sp.* utakmica, takmičenje, borba, dvoboja (naročito bokserski, šahovski); u užem smislu: trka u kojoj se takmiče samo dva konja.
- meč-bol** (eng. match-ball) *sp.* poslednji, odlučujući poen uteniskom meču.
- mečet** (arap. masgid, tur. mescid) mala muslimanska bogomolja, kao kapela.
- medžedija** v. *medžidiјa*.
- medžela** (arap. magalla, tur. mecelle) rezime kodeksa *šerijatskog prava*.
- medžidiјa** (tur. mecidide) nekadašnji turski novac; srebrna medžidiјa vredela 20, a zlatna — 100 groša, naziv po sultanu Mepidu (sredina XIX v.).
- medžlis** (arap. magliš mesto gde se sedi, tur. meclis) u arapskim zemljama skupština, parlament; sudski kolegijum; versko upravio telo.
- mialgija** (grč. mys mišić, algos bol) *med.* bol u mišićima.
- miastenija** (grč. mys mišić, astheneia slabost, nemoć) *med.* slabost (ili: nemoćnost) mišića.
- miatonija** (grč. mys, atonia mltavost, klonulost) *med.* mltavost mišića.
- migma** (grč. mlgma, mignymi mep!am) mešanje, mešavina; *up. mikstura*.
- migmatiti** (grč. meigma, mlgma mešanje, mešavina) *kol.* magmatske stene stvarane za vreme tektonskih pokreta od materijala magmatskog porekla i okolnih stena kroz koje se magia probija.
- migmos** (grč. mygmos) *med.* v. *mihmos*.
- migratorav** (nlat. migratorius) koji se seli, pokretan, nestalan.
- migracija** (lat. migratio) seoba, seljenje; seoba životinja, npr. ptica selica.
- migrena** (grč. hemikrama, hemisys pola, kranion lubanja, lat. hemicrania, fr. migraine) *med.* jednostrana glavobolja.
- migrenin** (fr. migraine) *med.* lek protiv mi-grene (mešavina antipirina, kao i ko-feina i limunove kiseline).
- migren-štift** (fr. migraine, nem. Stift) *farm.* mentol u obliku male pisaljke (lek protiv glavobolje i Zubobolje, kao i sredstvo za rashladivanje).
- migrirati** (lat. migrare) seliti se, preseli-ti se, iseliti se, odseliti se, otići; seliti, preseliti.
- midalein** (grč. mydaio istrulim) *med.* otrov koji se stvara u truloj šešini.
- midezis** (grč. mydaio) *med.* truljenje usled sluzi ili druge neke vlage.
- mider** (nem. Mieder) steznik, uteg, potpašaj.
- midi** (eng. mid srednji) jedan od modernih stilova odevanja; karakteriše ga umere-nost, za razliku od *maksitl miii*.
- midinetkinja** (fr. midinettes) pomoćnica u pomodnim trgovinama u Francuskoj; mlada radnica; *midineta*.
- mi dolina** *tip.* vrsta slova, mešavina između slova *antikva* i *frakturna*, tzv. *akcident-na slova*.
- midon** (grč. mydaio istrulim) *med.* truo izraštaj na telu.
- midraš** (hebr.) zbirka rabinskih tumačenja Biblije.
- midrijazis** (grč. mydriasis) *med.* proširenje zenice izazvane veštačkim putem ili usled oboljenja.
- midrijatikum** (grč. mydriasis) *med.* sredstvo koje izaziva proširenje zenica.
- midrijatičan** (grč. mydriasis) *med.* koji boluje od proširenje zenica.
- miza** (fr. mise) ulog u igri; *trg.* kapital uložen u neki posao ili trgovčko preduzeće i dr.
- mizaletija** (grč. miseo mrzim, aletheia istina) mržnja na istinu, zaziranje od istine.
- mizandrija** (grč. miseo, aner, andrés čovek) mržnja na muškarce, strah i zaziranje od muškaraca.
- mizanscena** (fr. mise en scène) rasporeći-vanje glumaca na pozornici.
- mizantrop** (grč. miseo mrzim, anthropos čovek) čovekomrzac; osoran i povučen čovek.
- mizantropija** (grč. miseo, anthropos) mržnja na ljudе, zaziranje od ljudi; osornost i povučenost.
- mizantropeTM** (grč. miseo, anthropos) koji ima osobine čovekomrsca i osorna čoveka.
- mizautija** (grč. miseo, autcs sam) mržnja na samog sebe, preziranje samoga sebe.
- mizdrak** (arap. mizraq, tur. imzrak) koplje; *mizrak*.
- mizerabilan** (lat. miserabilis) jadan, bedan, kukavan, nesrećan.
- mizerabilitet** (nlat. miserabilitas) beda, jad, kukavnost, nesreća.
- mizeracija** (lat. miseratio) žaljenje, sažaljevanje; dirljiv način govora.
- mizerere** (lat. miserere) početak 57. psalma: Miserere mei, Deus! — Bože, smiluj se na mene; *med.* povraćanje izmeta usled zamršenih creva.
- mizerija** (lat. miseria) beda, nevolja, nesreća; jad; beda od čoveka, oličenje bede i nevolje.
- mizsrikordija** (lat. misericordia) milosrđe, sažaljenje, samilost; milost, pomilovanje.
- mizerikordije** (lat. misericordiae) *pl.* kod katolika: stolice za stare i nemoćne sveštenike na kojima sede za vreme bogosluženja.

- mizet** (fr. musette) *muz.* male gajde; francuska narodna igra ili mali muz. komad u 6/8 takta; vojnički ranac; đakačka torba.
- mizo-** (grč. mīseō mrzim) predmetak u složenicama sa značenjem: mržnja.
- mizogal** (grč. mīseō, lat. Gallus Gal) onaj koji mrzi na Francuze, francuzomrzac.
- mizogam** (grč. mīseō, gamos brak) onaj koji mrzi na brak ili zazire od braka; mator neženja.
- mizogamija** (grč. mīseō, gamos brak) mržnja na brak, zaziranje od braka.
- mizogamski** (grč. mīscō, gamikos bračni) neprijateljski raspoložen prema braku.
- mizogin** (grč. mīseō, gyne žena) onaj koji mrzi na žene, ženomrzac.
- mizoginija** (grč. mīseō, gyne) mržnja na žene.
- mizokal** (grč. mīseō, kalos lep) onaj koji mrzi i prezire ono što je lepo i dobro.
- mizokapnos** (grč. mīscō, kapnos dim) neprijatelj (ili: protivnik) pušenja duvana.
- mizokozmija** (grč. mīseō, kosmesis kićenje, rešenje) mržnja na kićenje i doterivanje, preziranje kićenja i doterivanja.
- mizoksenija** (grč. mīseō, xenos tuđinac) mržnja na strance (ili: na tuđince).
- mizolog** (grč. mīseō, logos) onaj koji mrzi i prezire razum ili nauku.
- mizologija** (grč. mīseō, logia) mržnja na razum ili nauku (često slučaj kod teologa); *pr. mizološki*.
- mizoneizam** (grč. mīseō, neos nov) mržnja na novo, otpor protiv onoga što je novo — protiv novih ideja, novih običaja, novih uređenja itd. — koje se odbacuje, bez ispitivanja i proveravanja, samo zato što je u suprotnosti sa starim i nasleđenim.
- mizopedija** (grč. mīseō, paideia omladina, deca) mržnja na decu.
- mizopogon** (grč. mīseō, pogon brada) bradomrzac, onaj koji mrzi na bradu, protivnik nošenja brade.
- mizoponija** (grč. mīseō, ponos trud, muka) mržnja na rad, zaziranje od rada.
- mizopsihija** (grč. mīseō, psyche duša) zasićenost životom, mržnja na život.
- mizofobija** (grč. mybos nečistoća, prljavština, phobos strah) bolestan strah od dodira, od infekcije; strah od mikroba, nečistoće.
- miiocefalon** (grč. myia muva, kephale glava) *med.* prodor dužice (oka) kroz rožnjaču.
- mijaza** (grč. myia muha, muva) *med.* oboljenje prouzrokovano muvama.
- mijazma** (grč. miasma opoganje) *med.* zarazna, kužna klica u vazduhu, zaraznica, kužio isparavanje.
- mijazmatičan** (grč. miasma) *med.* zarazan, kužan, okužen, opoganjen, zagaden.
- mijelalgija** (grč. myelos srž, mozak, algos bol) *med.* bol u lednoj moždini.
- mijelin** (grč. myelos) *znat.* živčana moždina.
- mijelitis** (grč. myelos) *med.* zapaljenje ledne moždine.
- mijelo-** (grč. myelos) predmetak u složeni-cama sa značenjem: srž, mozak.
- mijeliza** (grč. myelos moždina) *med.* 1. bujanje koštane moždine; 2. postojanje većeg broja mijeloma.
- mijeloidan** (grč. myelos, eidos vid, oblik) sličan srži, sržast.
- mijelom** (grč. myelos) *med.* izraštaj u koštanoj srži, tumor, vrsta raka koštane srži.
- mijelomalacija** (grč. myelos, malakia mekoća) *med.* omekšanje ledne moždine.
- mijelomeningitis** (grč. myelos, meninx moždانا opna) *med.* zapaljenje ledne moždine i njenih omotača.
- mijelopatija** (grč. myelos, pathos bolest) *med.* bolest, oboljenje ledne moždine.
- mijeloplakse** (grč. myelos, plax ploča) *pl. zool.* krupne sržne ćelije.
- mijelospongos** (grč. myelcs, spongos sunđer) *med.* moždinski spužvasti izrapggaj.
- mijeloftitiz** (grč. myelos, phthisis sušica) *med.* sušenje kićme.
- mijelociti** (grč. myelos, kytos sud, ćelija) *pl. zool.* ćelije koštane srži.
- mijitis** (grč. mys mišić) *med.* zapaljenje mišića.
- mika** (lat. mica zrno, mrviča, nešto sitno) *min.* liskun, mačje srebro, mačje zlato.
- mikagrafija** (lat. mica, grč. graphia pisanje) podražavanje slikanja na staklu lepljenjem na staklo bojom išaranih listića liskuna.
- mikado** (jal. mi uzyišen, kado vrata, doslovno: visoka vrata) titula japanskog cara, koju naročito upotrebljavaju stranci; takođe: kratak muški zimski kaput.
- mikacija** (lat. micatio) *med.* kretanje (ili: kruženje) krvi po telu.
- mikašist** (fr. micaschiste) *geol.* metamorfna stena iz grupe kristalastih gpkriljaca čiji su glavni sastojci kyarc i liskuni, odnosno amfiboli i pirokseni.
- mikeleti** (šp. miqueletes, fr. miquelets) *pl.* ratoborni gorštaci, stanovnici južnih Pirineja, odlični strelići.
- mikimoto** japanski veštački biser (po ostrvu Mikimoto).
- mikoza** (grč. mykes gljiva) *med.* glavna bolest, opšte ime za sve bolesti izazvane glji-vama.
- mikozis** (grč. mykes) *med.* sluzni polip, glji-vast izrapggaj na mesu, oboljenje od glji-vica.
- mikologija** (grč. mykes, logia nauka) nauka o gljivama; poznavanje gljiva.
- mikoriza** (grč. mykes, rhiza koren) pojave naseljavanja nekih gljivica na korenju ili u korenju viših biljaka (bukve, breze, jele i dr.).
- mikotanaton** (grč. mykes, thanatos smrt) od sumporne kiseline i kuhinjske soli spra-vljeno sredstvo za utamanjivanje i sprečavanja plesnivosti i truljenja drveta.

- mikotičan** (grč. mykes gljiva) *med.* izazvan gljivama, gljivičav.
- mikrakustičan** (grč. mikros mali, akoyo čujem) koji može da čuje i slab glas, koji pojačava zvuk (naziv za instrumente koji pojačavaju moć slušnog čula dovodeći mu zvučne treptaje).
- mikro-** (grč. mikros) predmetak u složenica-ma sa značenjem: mali, sitan, golin okom nevidljiv.
- mikroanaliza** (grč. mikros, analysis razlaganje, razlučivanje) v. *mikrohemija*.
- mikrobarometar** (grč. mikros, barys težak, metron mera, merilo) *fiz.* barometar koji pokazuje stanje žive u uvećanoj meri (što olakšava čitanje veoma malih promena u pritisnu vazduha).
- mikrobi** (grč. mikros, bios život) *pl.* najmanja životinjska ili biljna živa bića; zarazne klice, bakterije; *up.* *mikroorganizmi*.
- mikrobiologija** (grč. mikros, bios, logia nauka) nauka o *mikrobima*.
- mikroblasti** (grč. mikros, blastos klica, izdanak) *pl. med.* sitna jezgrovite crvena krvna zrnca.
- mikrovaga** (grč. mikros, nem. Wage vaga) *hen.* naročito osetljiva (do 1/10.000 g) vaga za mikroanalitička ispitivanja.
- mikrogram** (grč. mikros, gramma mala težina) vrlo mala težinska jedinica; 1 mikrogram = 0,001 miligrama.
- mikrografija** (grč. mikros, graphia opisivanje) 1. opisivanje malih tela posmatra-nih pod mikroskopom; 2. pisanje malim slovima.
- mikroskonomija** (grč. mikros, oikonomia upravljanje kućom) deo ekonomije koji proučava pojedinačne ekonomske pojave: cene pojedinih roba, mehanizam tržište, i ponašanje individualnih proizvođača i potrošača, raspodelu dohotka itd.
- mikrozom** v. *mikrosome*.
- mikrokardija** (grč. mikros, kardia srce) *znat.* slaba razvijenost srca.
- mikrocefalija** (grč. mikros, kephale glava) nenormalno mala lubanja (lobanja).
- mikroklima** (grč. mikros, klima) fizičko stanje prizemnog sloja atmosfere (do 2 m visine); stanje prirodnih pojava na vrlo malom prostoru.
- mikrokosmički** (grč. mikros, kosmos svet, vasiona) koji se tiče *mikrokosmosa*, koji pripada *mikrokosmu*.
- mikrokosmologija** (grč. mikros, kosmos, logia učenje, nauka) učenje o malom svetu, učenje ili nauka o svetu u malome; nauka o čoveku, *antropologija*; *up.* *mikrokosmos*.
- mikrokosmos** (grč. mikros, kosmos) svet u malom, svet malih veličina, koji se donekle može posmatrati kao zaseban svet, kao umanjena slika velikog sveta ili *makrokosmosa*, sveta u velikome; naročito, od Paracelzusa, tako se zove čovek kao centar *makrokosmosa*; u najnovijoj fizici: *atom, molekul*.
- mikrokristalast** (grč. mikros, krystallos) sastavljen od kristala vidljivih samo pod mikroskopom.
- mikrolepidopterologija** (grč. mikros, lepis, lepidos ljušpa, pahlja, pteron krilo, logia nauka) *zool.* nauka o leptirićima.
- mikroličgivistika** (grč. mikros, lat. lingua jezik) *lingv.* 1. deo nauke o jeziku koji proučava veze i uzajamne odnose pojava u jezičkom sistemu; 2. lingvistika u užem smislu; *supr.* *makrolingvistika*.
- mikroliti** (grč. mikros, lithos kamen) sitni kristali koji se mogu videti samo pod mikroskopom.
- mikrolog** (grč. mikro-logos) cepidlaka, sit-ničar, tesnogrud čovek, *pedant*.
- mikrologija** (grč. mikro-logia) cepidlačenje, sitničarenje, bavljenje beznačajnim stvarima, *pedanterija*.
- mikromanija** (grč. mikros, mama pomama, ludilo) *psih.* bolesno potcenjivanje samog sebe, naročito kod melanholijs, staračke izlapelosti i dr. (*supr.* *megalomanija*); uobraženje da se telo smanjilo i skupilo, ludilo smanjivanja.
- mikromegas** (grč. mikros, megas velik) mali čovek, koji bi htio da ga smatraju nekom veličinom.
- mikromelija** (grč. mikros, melos ud) *ned.* nenormalno mali udovi.
- mikromerav** (grč. mikro-meres) koji je sastavljen od veoma malih delova (naročito se kaže za minerale čiji se sastojci mogu videti samo pomoću mikroskopa).
- mikrometar** (grč. mikros, metron merilo, mera) *fiz.* sprava na dogledima i mikroskopima koja služi za merenje veoma malih predmeta i uglova (obično pomoću *mikrometarskog zavrtnja*, malog zavrtnja za preciziranje fizičkih, astronomskih i matematičkih instrumenata).
- mikrometeorologija** (grč. mikros, *meteorologija*) nauka o fizičkim procesima u najnižem sloju vazduha (na donjoj granici atmosfere).
- mikrometrija** (grč. mikros, metria merenje) *fiz.* veština merenja veoma malih predmeta i uglova.
- mikromilimetar** (grč. mikros, metron mera, merilo, lat. mille hiljada) v. *mikron*.
- mikron** (grč. mikron) *fiz.* jedinica za merenje veoma malih dužina u svjetlosti= 1/10.000 st= 1/1000 tt (obeležava se grčkim slovom i); *mikromilimetar*; *up.* *milimikron*.
- mikroorganizmi** (grč. mikros, organon oruđe, alatka) *biol.* životinjska i biljna bića koja se mogu videti samo pomoću mikroskopa; *up.* *mikrobi*.
- mikropaleontologija** (grč. mikros, *paleontologija*) grana paleontologije koja proučava male fosilne objekte (npr. alge, foraminifere).

mikroparaziti (grč. mikros, parasitos goto-van) *viol. mikrobi* koji žive kao *paraziti* i prouzrokuju bolesti.

míkropetalan (grč. mikros, petalon list) *bog.* koji ima male latice.

mikropila (grč. mikros, pyle vratnice, kapija) *zool.* na jajetu školjki, insekata i dr.: fini otvor na čvrstoj opni oko neo-plodenog jajeta, služi za disanje, is-hranjivanje za vreme razvijanja i za prolaz semene ćelije pri oplodavanju; *vot.* na semenom zametku biljčinog ploda: propust koji vodi kroz *integument* ka *nucelusu*, služi za prodiranje cvetnog praha ili cvetnoprašne cevi radi opršivanja ili oplodavanja.

mikropsija (grč. mikros, opsis vid, viđenje) *med.* gledanje stvari u umanjenom obliku, bolest očiju koja dolazi usled slabosti nekih unutarnjih očnih mišića i, izvesnih oboljenja mrežnjače, zbog čega izgleda da su predmeti gledanja manji i bliži no što su u stvari; *supr. makropsija*.

mikropsihija (grč. mikros, psyche duša) malodušnost, klonulost duševna; sitničar-stvo, tesnogrudost.

mikroptera (grč. mikros, pteron krilo) *pl. zool.* sitnokrilci među insektima.

mikropteran (grč. mikros, pteron) *zool.* koji ima mala krila, sitnokril.

mikrorhija (grč. mikros, orchis mudo) *ned.* sitnomudost, sitni semenjacici.

mikroseizmičan (grč. mikros, seismēs potres) koji potiče od malih potresa Zemlje; koji pokazuje i beleži male potrese; koji se može videti samo na *seizmografu*, tj. neosetan (potres).

mikrosekunda (grč. mikros, lat. secunda) milionita deo jedne sekunde.

mikroskop (grč. mikros, skopeo posmatram, gledam) *ont.* instrumenat (uglavnom) sa dva sabirna sočiva, pomoću kojeg se sitni bliski predmeti mogu videti pod mnogo većim vidnim uglom no golim okom, usled čega takvi predmeti izgledaju jako uveličani (najnoviji mikroskopi mogu da uve-ličaju predmet posmatranja nekoliko hiljada puta); *mikroskopijum simpleks* (lat. microscopium simplex) prosti, jednostavno uveličavač juće staklo; *mikroskopijum kompozitum* (lat. microscopium compo-situm) aparat za uveličavanje koji se sastoji od više sočiva; *elektronski mikroskopi* uveličavaju daleko više puta nego pomenuti (stotine hiljada puta).

mikroskopima (grč. mikros, skopeo) upotreba aparata za uveličavanje (*mikroskopa*) i nauka o tome; posmatranje, ispitivanje, proučavanje pomoću mikroskopa.

mikroskopirati (grč. mikros, skopeo) raditi mikroskopom, uveličavaTM.

mikroskopski (grč. mikros, skopeo) koji se odnosi na mikroskop; posmatran mikroskopom; koji se može videti samo pod mikroskopom, npr. mikroskopske živo-

tinje; *mikroskopska tehnika v. mikrotehnika*. *mikrosomatija* (grč. mikrēs, soma telo) v. *mikrosomija*.

mikrosome (grč. mikrēs, soma telo) il. *fiziol.* jezgrasti delići u protoplazmi ćelija.

mikrosomija (grč. mikros, soma) patuljstvo, badžavost, mala grada tela.

mikrosociologija (grč. mikros, *sociologija*) grana sociologije koja proučava male društvene grupe i procese koji povezuju ljudе u takve grupe.

mikrospore (grč. mikrēs, spora setva, usev) št. *vot.* muški spolni organi kod bescvetnica.

mikrosporija (grč. mikrēs, spora) med. zarazna bolest kože i kose, koju izazivaju naročite gljivice.

mikrostoman (grč. mikros, stoma usta) *pr.* koji ima mala usta, maloust.

mikrostruktura (grč. mikros, lat. structura sklop, sastav) grada jednog tela koja se može promatrati samo pomoću mikroskopa.

mikrofiksija (grč. mikros, sphyo uzbudim se, uzrujavam se) *ned.* slabo kucanje bila (pulsa).

mikrotazimetar (grč. mikros, tasis napetost, zapetost, metron mera, merile) *fiz.* instrumenat koji pokazuje i najmanje istezanje nekog tela usled toplove vlažnog vazduha i dr.

mikroteka (grč. mikros, theke orman) zbirka mikrofotografija.

mikrotehnika (grč. mikros, technike) sve metode za istraživanje najfinije (mikroskopske) grade tela.

mikrotom (grč. mikrēs, tome sečenje) aparat pomoću kojeg se životinjska i biljka tkiva rasecaju u posve tanke i providne listiće (do 0,005 mm debljine), i na taj način pripravljaju za mikroskopska ispitivanja.

mikrotrofija (grč. mikrēs, trophe ishrana, hrana) *med.* oskudna (ili: nedovoljna) ishrana.

mikrofarad (grč. mikros, eng. Faraday) milionita deo jednog farada; znak: .fi F.

mikrofauna (grč. mikrēs, nlat. fauna životinjski svet) *zool.* deo faune koji obuhvata životinje koje se mogu posmatrati samo pod mikroskopom; *supr. makrofauna*.

mikrofile (grč. mikros, phyllon list) *pl. bog.* biljke sa malim lišćem.

mikrofilm (grč. mikrēs, eng. film) fotografski umanjen snimak knjiga i dokumenata.

mikrofiti (grč. mikros, phyton biljka) *pl. vot.* biljni mikrobi.

mikroflora (grč. mikros, lat. flora biljni svet) sitni biljni organizmi, koji su široko rasprostranjeni u prirodi (gljive, alge, bakterije).

mikrofon (grč. mikros, r pope zvuk, glas) *fiz.* aparat za pojačavanje zvuka, naročito u telefoniji i rapifoniji.

- mikrofonija** (grč. mikrós, phone) slabost glasa, slaboglasnost.
- mikrofotografija** (grč. mikrós, phos, photós svetlost, graphia pisanje) snimanje (ili: slikanje) u uvećanom obliku, pomoću mikroskopa, mikroskopski malih predmeta.
- mikrofotoskop** (grč. mikros, phos, photos, skopeo posmatram) aparat pomoću kojeg se mogu čitati generalštabne karte u smanjenom srazmeru i danju i noću.
- mikroftalmija** (grč. mikros, ophthalmia oč-na bolest) med. bolesna smanjenost očne jabučice, sitnookost; *pr. mikroftalmi-čaa.*
- mikrohemija** (grč. mikros, chemef a) deo hemije koji se bavi posebnim svojstvima malih i najmanjih delića, i utvrđivanjem sastojaka koji se mogu naći samo pomoću mikroskopa, ultramikroskopa, mikrovage itd.
- mikrohrovometar** (grč. mikrós, chronos vreme, metron merilo, mera) sprava za merenje veoma malih vremena, časovnik za određivanje veoma malih razmaka vremena.
- mikrocefal** (grč. mikrós, kephale glava) onaj koji ima *mikrocefaliju*, sitnoglavac.
- mikrocefalija** (grč. mikrós, kephale) sitnoglavost, osobina ljudi koji, zbog toga što im prerano srastu kosti lubanje, imaju neobično sitnu lubanju, usled čega im se i možak nedovoljno razvije te ostane duhovno ograničeni.
- mikrociti** (grč. mikros, kytos duplja, šuplje telo, bokast sud) med. neprirodno sitna, loptasta krvna zrnca.
- miksa** (grč. tuha sluz) *med.* nosna sluz.
- miksedem** (grč. tuha, oidema otok) *med.* sluza-sta podbulost kože, naročito na licu.
- mikseoliza** (grč. mfgnymi mešam, luo rastvaram) spravljanje čistijih mešanih boja mešanjem njihovih rastvora.
- mikser** (eng. mixer) 1. momak koji meša piće u baru; 2. aparat za mešanje, seckanje, mlevenje i ceđenje namirnica; 3. stručnjak za mešanje, pretapanje slika (video-mi-kser) ili tonova (audio-mikser) na televiziji i radiju.
- miksodan** (grč. tuha sluz) *pr. med.* sličan sluzi, sluzast.
- miksoma** (grč. tuha) *med.* sluznik, sluzni izraštaj, naročito na pljuvačnim žlez-dama, mudima i dr.
- miksomatoza** (grč. tuha, soma telo) *med.* zarazna virusna bolest zečeva i kunića.
- miksomicete** (grč. myxa, mykes gljiva) *pl. bog.* v. *micetozoa.*
- miksoreea** (grč. tuha, geo tečem, curim) *med.* isticanje sluzi, izlučivanje sluzi.
- miksosarkom** (grč. gluha, sarx, sarkos meso) *med.* sluznomesnati izraštaj, sluzni polip.
- miksosofite** (grč. myxa, phyton biljka) *pl. vot.* v. *micetozoa.*
- miksgum** (lat. mixtum) smeša, mešavina.
- mikstura** (lat. mixtura) smeša, mešavina, bućuriš; *farm.* mešavina od raznih lekova, pomešano piće; *muz.* orguljski registar za pojačavanje tonova, mešavina osnovnog tona, kvinte i oktave, ili duode-cime.
- miktere** (grč. mykter) *pl. alat.* nozdrve.
- mikterizam** (grč. mykterismos) ruganje, izrugivanje, podrugivanje, ismevanje.
- mikterofovija** (grč. mykter, phone glas) med. govorenje kroz nos, unjkanje.
- mile** (lat. mille) hiljadu, tisuća, npr. jedan *pro mile* jedan na hiljadu, dva *pro mile* dva na hiljadu.
- miledi** (eng. mylady) izraz kojim se oslovljava jedna *ledi:* milostiva gospoda, milostiva gospodica.
- milezim** (fr. millesime) godina utisнутa na novcu (ili: spomenici, medalji itd.).
- nilenar** (nlat. millenarius) v. *hilijast.*
- milenarizam** (nlat. millennium hiljadu godina) učenje o budućem hiljadugodišnjem carstvu Mesijinom na Zemlji; *up. hilija-zam.*
- mileniјum** (nlat. millennium) vreme od hiljadu godina; hiljadugodišće carstvo.
- milepes** (lat. millepes) *zool.* stonoge.
- mileram** (nem. Milchrahm) pavlaka sa mleka.
- mileranizam** oportunistička struja u socijalističkom pokretu koja traži učešća socijaliste u buržoaskim vladama; naziv po imenu fr. socijalističkog vode Aleksandra Milerana (Millerand), koji je 1899. god. ušao u vladu Valdeck-Rusoa; *up. mini-sterijalizam.*
- milerovanje** negovanje tela jutarnjom sobnom gimnastikom po sistemu danskog inženjera *J. P. Miler.*
- milefjori** (ital. millefiori) *pl. „hiljadu cvetova“*, stakleni mozaik od živopisnih staklenih prutića umetnutih u nebojeno staklo (za šolje, doze i dr.).
- milefolijum** (lat. millefolium) *bog.* sporiš, hajdučka trava, stolisnik.
- mili-** (lat. mille, milli-) predmetak u složenicama sa značenjem: hiljaditi deo čega (1/1000).
- miliampjer** (lat. mille, milli-, fr. Ampere) *fiz.* hiljaditi deo jednog ampera.
- miliampmetar** (lat. mille, fr. ampere, grč. metron) *fiz.* ampermetar pomoću kojega se mogu meriti vrlo male jačine električne struje.
- miliar** (lat. mille, area površina) hiljaditi deo jednog *ara*, deseti deo kvadratnog metra.
- milibar** (lat. mille, milli-, grč. baros težina, teret) dinamička jedinica za merenje atmosferskog pritiska, = hiljaditi deo jednog *bara.*
- miligram** (lat. mille, grč. gramma) hiljaditi deo grama (beleži se sa mg).
- milijada** (nlat. milliada) vreme od hiljadu godina, hiljada godina.

milijarav (lat. milium proso) sitan kao zrno prosa; *milijsna tuberkuloze* med. tuberkuloza sa tuberkulama sitnim kao zrno prosa.

milijarde (fr. milliard) hiljadu miliona.

milijarder (fr. milliardaire) bogataš čije imanje predstavlja vrednost od jedne milijarde ili više milijardi.

milijarija (lat. milium proso, miliaria) med. prosica, prosasti osip; *milijaris febris* (lat. miliaris febris) prosasta groznička.

milije (fr. milieu) 1. sredina, okolina, društvo, sve ono što okružava jedno živo biće, pa i čoveka; 2. mali stoni čaršav, stolnjak (vezen ili od čipaka); milje.

milijum (lat. milium proso) ked. sitna bela ili žućkasta zrnca koja nastaju skupljanjem epidermskih ćelija u lojnim žlezdama kože, ponajčešće na očnim kapcima.

mililitar (lat. mille, grč. litra) hiljaditi deo litra.

milimetar (lat. mille hiljada, grč. metron mera, merilo) hiljaditi deo metra.

milimikron (lat. mille, grč. mikron mali, sitan) opt. jedinica za merenje posve malih dužina = 1 milionit deo milimetra (beleži t;e sa m V-).

milion (nlat. mililo, ital. milione) hiljadu hiljada = 1.000.000.

milionar (fr. millionnaire) bogataš čije imanje predstavlja vrednost od jednog ili više miliona; fig. veoma bogat čovek, truli gazda.

milister (lat. mille, fr. ministere) hiljaditi deo jednog etera; up. eter.

militarizam (fr. militarisme) prevlast vojske nad civilnim organima državne vlasti; sistem primenjivanja vojne sile u konačnom rep'en>u spornih pitanja spoljne i unutarnje politike; politika naoružanja i pripremanje za rat; vojnički sistem, vojna uprava, vojnička vladavina.

militarizacija (fr. militarisation) uvođenje vojničkog uređenja, uređivanje neke ustanove (škole, države, društva, staleža itd.) po vojničkom sistemu, povojničavanje, povojničenje; proširenje vojnih zakona i vojne discipline na izvesne grane narodne privrede (industrije, železnice i dr.); uvođenje opšte vojne obaveze.

militarizirati v. *militarizovati*.

militarizovati (fr. militariser) uvesti (ili: uvoditi) vojničko uređenje, povojničiti, povojničavati; uvoditi (ili: uvesti) opštu vojnu obavezu.

militarist(a) (fr. militariste) pristalica *militarizma*.

milicajac (lat. militia) v. *milicioner*.

milicija (lat. militia) 1. narodna vojska, naoružani narod (za razliku od redovne ili stajaće vojske); 2. u SFRJ: oružani deo državne ili javne bezbednosti, jedna od službi organa unutrašnjih poslova,

koja štiti život i ličnu slobodu građana, održava javni red i mir, otkriva krivična dela i njihove izvršioce i obezbeđuje izvršenje drugih poslova određenih zakonom.

milicioner (lat. militia) član milicije; *milicioner*.

miloniti (grč myle mlin) pl. kol. zdrobljene ili potpuno samlevene stene koje postaju prilikom izvlačenja pojedinih delova stenovitih masa preko stabilne podloge.

milord (eng. mylord) gospodin, milostivi gospodin; titula visokog plemstva u Engleskoj; titula raznih visokih državnih činovnika i episkopa engleske narodne crkve.

milreis (port.) zlatna portugalska novčana jedinica od 1000 reisa, težine 1,77 g.

mitloza (grč. miltos crvena kreda) med. ispadanje trepavica usled zapaljenja; *madarozza*.

milja (eng. mile, lat. mille hiljada) jedinica za merenje dužine (engleska milja) = 1760 jarda= 1609,3426 m u zemljama Komonvelta i 1609,3472 m u SAD; mera za površinu u Engleskoj = 2,58 km²; *morska milja* u nau-tici jedinica za odstojanja; ona je jednaka lučnoj minuti i iznosi 1852 t.

milje (fr. milieu) v. *milje*.

milje (ital. miglio) italijanska milja = 1,48 km.

mima (grč. mimos, lat. mimus) podražavanje; lakrdije, šaljiva igra kod starih Grka i Rimljana koja se poglavito sastojala u komičnom podražavanju raznih karaktera i tipova; mimska umetnica, baletska igračica.

mimanza (sskr. mimansa) fil. naziv jednog indijskog filozofskog sistema panteističkog pravca, koji smatra supstanciju kao jedino što je stvarno, a sve ostalo kao puku varku i obmanu.

mimansa v. *mimanza*.

mimar (tur. mimar) građevinski inženjer, arhitekt(a); otuda naziv neimar.

imber(a) (tur. minber, mimber) propovedaonica u džamiji s koje se govori petkom i na Bajram.

mimeza (grč. mimesis podražavanje) 1. podražavanje pokreta i ponašanja nekoga čoveka; 2. ret. podrugljivo ponavljanje čijih reči; podražavanje uopšte, npr.: „On će doći, ja velim.“ „Hm! . . . On će doći, ja velim.“

mimeograf (grč. mimos, grapho pišem, beležim) aparat za umnožavanje pisanih stvari (pronalažak Edisonov).

mimika (grč. mimos) označava izrazne pojave na licu ukoliko ove počivaju na pokretima mišića.

mimikrija (eng. mimicry od grč. mimikos podražavački) zool., bog. stalna ili privremena sličnost po obliku, boji i drugim spoljnim osobinama nekih životinja, u manjoj meri i biljaka, sa okolinom u kojoj

obično žive (sa granjem, lišćem, korom drveća, kamenjem i dr.), usled čega ih je teško prepoznati kada su na tim predmetima; takođe: velika sličnost jednih životinja s drugim, tako da ih je teško razlikovati, iako između sebe nemaju nikakve druge veze sem te spoljne sličnosti (npr. neki leptirovi liče na osice, zbog čega se neprijatelji ne usuđuju da ih napadaju).

mimičar (grč. mimos) veštak u podražavanju i predstavljanju nekog drugog, glumac; šaljivčina, lakovljaš.

mimički (grč. mimikos podražavan, podražavački, mimos) podražavan, koji podražava, koji predstavlja pokretima nekoga drugog, podražavajući; koji spada u mimiku; *mimičko predstavljanje* predstavljanje podražavanjem pokreta; *mimičke veštine* veštine podražavanja; *mimički umetnici* glumci.

mimograf (grč. mimos, grapho pišem) pisac mimičkih pozorišnih komada.

mimografija (grč. mimos, graphia) pisanje mimičkih pozorišnih komada i drama.

mimodrama (grč. mimos, drama) mimički pozorišni komad, mimička drama.

mimoza (nlat. mimosa, iš. mimoso) bog. porodica biljaka veoma srodnih sa leptira-stim biljkama, samo sa zrakastim cvetovima; naročito je zanimljiva tzv. *mimoza pudika* (lat. mimoso pudica „stidljiva mimoza“), čiji se listići pri dodiru sklapaju.

mimolog (grč. mimos, logos) podražavalac, veštak u podražavanju drugoga.

mitologije (grč. mimos, logia) podražavanje govora i ponašanja drugih lica.

mina (ital. mina, fr. mine) 1. podzemni hodnik u rudniku i utvrđenju; tamnik, lagum; rudnik, majdan, rudno okno; rudna žica; ruda; *voj.* čelična kutija napunjena jakim razornim materijalom za uništavanje neprijateljskih objekata (utvrđenja, brodova, mostova i dr.); *fig.* skriven plan kome je cilj uništavanje koga ili čega; grafit za pisaljke.

mina (fr. mine) 2. izraz lica, izgled, lice; *praviti minu* izrazom lica pokazivati svoje raspoloženje prema kome ili čemu.

minare(t) (tur. minare) visoka uska kula uz džamiju, s koje mujezin poziva vernike na molitvu.

minatoran (nlat. minatorius) pripretan, koji preti, pretilački, opasan.

minačevole (ital. minaccevole) *muz.* v. *mina-čozo.*

minačozo (ital. minaccioso) *muz.* preteći, silno.

minber(a) v. *mimber(a).*

minder (tur. minder) dušek.

minderluk (tur. minderlik) vrsta dugačkog otomana s jastucima; *sećija.*

minduše (tur. mengu\$, od per. menguš) nakit koji se veša o uho, naušnica, obo-dac.

mine (nem. Minne) ljubav, udvaranje ženama; *up. minezengeri.*

minezengeri (nem. Minnesangeri) *pl.* nemački lirski pesnici iz HP i HŠ veka, nazvani po tome što je glavni predmet njihovog pevanja bila ljubav i udvaranje ženama.

minezingeri (nem. Minnesangeri) *pl.* v. *minezengeri.*

minej (grč. meniaios mesečni) u pravoslavnoj crkvi: mesečnik, knjiga koja se upotrebljava na bogosluženju, a sadrži tropare i sve što se pева o praznicima, raspoređeno po mesecima.

minen-verfer (nem. Minenwerfer) *voj.* sprava za bacanje mina na neprijateljske objekte i položaje, minobacač.

miner (fr. mineur) vojnik koji služi u rodu vojske kojem je zadatak pravljenje i nameštanje mina; pionir; rudar, rudarski radnik; na berzi: špekulant koji računa sa dizanjem kursa (*supr. kontra-miner* onaj koji špekuliše padanjem kursa).

mineral (nlat. minerale, fr. mineral) ruda, svako homogeno anorgansko prirodno telo koje sretamo kao sastavni deo Zemljine kore, kao i neki proizvodi raspadanja organskih materijala (ugalj, smola, petrolej i dr.).

mineralan (nlat. mineralis) rudni, koji sadrži u sebi rude; *mineralna voda* lekovita voda, voda sa znatnim sastojkom raznih soli i gasova, koja se, prema svom glavnom sastojku, zove: kisela, gorka, sumporna, gvozdena, jodna voda; *mineralna teorija bog*, učenje nemačkog hemičara J. Libiga (1803—1873), po kojem se biljke hrane ras-tvrljivim mineralnim sastojcima koji se nalaze u tlu; *mineralna fizika* deo mineralogije koji proučava fizičke osobine ruda; *mineralna hemija* nauka koja proučava hemijski sastav i hemijska svojstva minerala; *mineralna ulja* tečni ugljovodonici izdvojeni iz naftе frak-cionom destilacijom; *mineralne soli* neorganska jedinjenja koja se sastoje iz kiselina delimično ili potpuno neutra-lisanih bazama.

mineralizacija (fr. mineraliser) pretvaranje u mineral; menjanje sastava vode dodavanjem mineralnih sastojaka.

mineralizirati (fr. mineraliser) pretvoriti (ili: pretvarati) u mineral; izmeniti vodu dodavanjem mineralnih sastojaka.

mineralije (nlat. mineralia) *pl.* minerali, rude; *kabinet mineralija* zbirka ruda i raznog kamenja.

mineralna teorija v. pod *mineralan.*

mineralna ulja v. pod *mineralan.*

mineralna fizika v. pod *mineralan.*

mineralna hemija v. pod *mineralan.*

mineralne soli v. pod *mineralan.*

- mineralog** (nlat. mineralis, grč. logos) poznavalac minerala, naučnik koji se bavi mineralogijom; *mineralogist*.
- mineralogija** (nlat. mineralis, grč. logia) nauka o sastavu i svima ostalim svojstvima minerala.
- čineralogist(a)** (nlat. mineralis, grč. logi-stes) v. *mineralog*.
- mineralurgija** (nlat. mineralis, grč. ergon delo) dobivanje i prerada minerala.
- Minerva** (lat. Minerva) mit. kod starih Rimljana: kći Jupiterova, boginja mudrosti, veština (naročito tkanja) i nauka; takode: boginja rata i ratne veštine (kod starih Grka *Atina*).
- minerogen** (nlat. mineralis, grč. gen- koren od *gignesthai* nastati, postati) koji je nastao od minerala, ovako se kaže za rude čiji su sastojci postali ili kristalizacijom iz rastopljene materije ili iz ra-stvora, dakle bez saradnje organskih bića; *supr organogen*
- minerogenija** (nlat. mineralis, grč. koren gen- od *gignesthai* sa dodatkom *genia* u značenju načina proizvođenja, postajanja) deo mineralogije koji se bavi istorijom postanka i razvitka minerala.
- minerognozija** (nlat. mineralis, grč. gnosis poznавање, znanje) deo mineralogije koji se bavi opisivanjem i svrstavanjem minerala.
- minerografija** (nlat. mineralis, grč. graphia opis) opisivanje ruda (minerala).
- minet** v. *menuet*.
- miii** (lat. minimus) pojam u novoj modi, koji označava veoma kratke haljine i sukne; takođe oznaka za predmete izradene u veoma malim razmerama; *sulr. maksi*.
- čini-basket** (mini- od lat. minimum, eng. basket) sp. košarka koju izvode dečaci m devojčice (od 8 do 12 godina), dečja košarka;
- miniator** (ital. miniatore) umetnik koji radi slike u malom formatu.
- minijature** (ital. miniatura) prvo bitno: slika *minijatora*, obično kaluđera koji su, u sred. veku, ukrašavali rukopise, naročito velika početna slova, crtežima; otuda: slika izradena u malom formatu, slika u malome.
- minijaturav** (lat. miniatuus, fr. miniature) malen, smanjen, u malom ili smanjenom obliku; *minijaturni slikarstvo* slikanje srednjovekovnih minijatora; slikarstvo koje izrađuje slike u malom formatu gumi-bojama.
- minijaturacija** (lat.) umanjivanje, usitnjavanje, cepkanje (sećenje) do najmanjih delića.
- minijaturist(a)** (fr. miniaturiste) v. *minijator*.
- minijum** (lat. minium crvenilo) složeni oksid olova (Pb_3O_4); crvene boje; upotrebljava se u industriji stakla, za izradu
- glazura u grnčarstvu, za zaštitu metala od rđanja i dr.
- minima** (lat. minima) muz. mala nota, nota koja označava pola takta.
- minimalan** (nlat. minimalis) najmanji, najsitniji, najniži, najneznačniji; najneop-hodniji, najpotrebniji; *minimalni termometar* termometar koji pokazuje samo najnižu temperaturu za neki razmak vremena; *supr. maksimalan*.
- minimalisti** (lat. minimum) pl. oni koji se u svom političkom programu zadovoljavaju najmanjim.
- minimum** (lat. minimum) (ono što je) najmanje, najsitnije, najniže, najneznačnije; najmanja mera, najmanja vrednost neke veličine, najmanji iznos nečega, najniži stepen neke veličine (*supr. maksimum*); *ba-rometarski minimum* oblast najnižeg ili najdubljeg vazdušnog pritiska; *minimum egzistencije* materijalna sredstva koja su neophodno potrebna za održavanje života i za opstanak.
- minimus** (lat. minimus) vrlo mali, vrlo sitan, najmanji, najsitniji.
- minirati** (fr. miner) potkopati, potkopavati, praviti podzemne hodnike, lagume; nametiti *minu*, nameštati *mine*, praviti minske prepreke; fig. skriveno i lukavo raditi protiv koga ili čega, podrivati temelje čega.
- ministar** (lat. minister) „sluga“; najviši državni službenik koji, stojeći neposredno pod poglavарom države, upravlja jednom granom državne uprave i koji je odgovoran samo po glavaru države a, u ustavnim državama, i narodnom predstavništvu. Svi ministri zajedno sačinjavaju *ministarski savet ili kabinet*, kojem na čelu стоји ministar predsednik (*mini-ster-prezident*); *ministar bez portfelja* ministar koji samo učestvuje na većanjima ministarskog saveta, a nema svoga resora.
- ministarski** (nlat. ministerialis) koji se tiče ministra ili ministarstva, koji pripada ministru ili ministarstvu, koji potiče od ministra ili ministarstva.
- ministarstvo** (lat. ministerium) odsek celokupne vrhovne državne uprave koji je pod upravom jednog ministra i njegovi službenici; zgrada za to.
- ministerijalizam** (lat. minister) 1. politika ministara; 2. odobravanje rada ministara i držanje uz njih, tj. uz vladu; 3. oportunistička struja u socijalističkom pokretu koja traži učešće socijaliste u buržoa-skim vladama, „ministarski socijalizam“ (*up. mileranizam*).
- ministerijalitet** (nlat. ministerialitas) zvanje i položaj ministra.
- ministerijalni** (lat. minister) v. *ministarski*.
- ministerijat** (lat. minister) zvanje i položaj jednog ministra.

- ministerijum** (lat. ministerium) državna uprava ili vlast; svи ministri jedne države i njenog poglavara; resor koji stoji pod upravom jednog ministra i njegovi činovnici.
- minister-rezident** (nlat. minister residens) opunomoćeni ministar jedne države kod vlade i vlastaoca druge (po rangu, niži od ambasadora).
- ministrativan** (nlat. ministrativus) koji služi, poslužuje, pomaže, saradjuje.
- ministrator** (lat. ministrator) sluga, pomoćnik, saradnik; *ministrator jurne* (lat. ministrator juriš) pravni savetnik.
- ministracija** (lat. ministratio) služba, posluživanje, pomaganje, saradivanje.
- minitator** (nlat. minitator) onaj koji preti, pretilac, grozilac.
- minitacija** (nlat. minitatio) pretnja, grožnja, ugrožavanje.
- minifon** (lat. minimus najmanji, grč. phone zvuk, glas) mali aparat koji se sastoji od mikrofona za diktiranje, električnog uredaja za pojačavanje i slušalice (ili zvučnika) za slušanje.
- minor** (lat. minor) manji, slabiji, neznatniji; mladi po godinama; log. druga *premisau* posrednom zaključku.
- minorat** (nlat. minoratus) pravo prvenstva mladeg u nasleđivanju; *supr. majorat*.
- minorativ** (nlat. minorativus) *farm.* sredstvo za blago čišćenje.
- minorativan** (nlat. minorativus) *ked.* koji pomaže blago čišćenje.
- minoracija** (nlat. minoratio) smanjivanje, umanjanje; *kec.* blago čišćenje.
- minore** (ital. minore) *muz. v. mol.*
- minoren** (lat. minorennsis) *prav.* maloletan, nepunoletan; *supr. majoren*.
- minorevitet** (nlat. minorenitas) *prav.* maloletstvo, maloletnost.
- minorist(a)** (lat. minor) katolički sveštenik nižeg čina.
- minoritet** (nlat. minoritas) manjina, manji broj glasova; *supr. majoritet*.
- minoriti** (lat. fratres minores) *pl.* manja ili neznatnija braća, ime kojim se, iz skromnosti i skrušenosti nazivaju franci-skanci (franjevci).
- minorka** plamenita rasa kokošiju belog ili crnog perja (nazvana po španskom ostrvu *Minorka* ili *Menorka*).
- Minos** (grč. Minos) *kit.* 1. sin Zevsov i Evropin, kralj i zakonodavac na Kršu; čuven po svojoj strogoj pravičnosti, sudija u podzemnom svetu; 2. unuk prvoga, tvorac čuvenog *laviritta*, kritski kralj koji je primorao Atinjane na plaćanje teškog i sramnog danka u krvi; *up. Minotaur*.
- Minotaur** (grč. Minos, tauros bik) *mit.* sin Pasifaje, žene kritskog kralja *Minosa*, i jednog bika, čudovište — pola čovek a pola bik; kralj *Minos* sagradio je *lavirint* i zatvorio u njega Minotaura, hraneći ga ljudskim mesom, zbog čega su mu Atinjani morali da šalju kao danak u krvi, svake devete godine po 7 mladića i 7 devojaka, za kaznu zbog ubistva Minosovog sina; grčki junak *Tezej*, koji se takođe nalazio među tih sedam mladića, ubije čudovište pomoću Minosove kćeri *Ari-jadne*, i tako osloboди Atinjane te sramne i teške kazne.
- minster** (nem. Munster, lat. monasterium) glavna crkva, stolna crkva, saborne crkve.
- minstrel** (eng. minstrel) pevač, guslar.
- minuend** (lat. minuendus) *kat.* broj koji se umanjuje, od koga treba oduzeti drugi neki broj, umanjenik.
- minuirati** (lat. minuere) smanjiti, umanjiti, suziti, ograničiti.
- minus** (lat. minus) manje; *mat.* znak kojim se označavaju negativne veličine (—, —h, —u); znak za radnju oduzimanje; *fiz.* znak za elektricitet izdvojen na svili kojom se trlja staklo; znak za oznaku temperature ispod temperature leda koji se topi ili vode koja se mrzne pod normalnim pritiskom; kod termometra: znak kojim se obeležava stanje note ispod *nule* (tj. ispod tačke smrzavanja); kao imenica: manjak, nedostatak; *to je njegov minus* to je njegova mana, nedostatak, neuspeh, nešto što mu ne ide u prilog.
- minuskuli** (lat. minusculus omanji) *pl. tip.* vrsta veoma malih slova.
- minut** (lat. minutum) *v. minutia*.
- minuta** (lat. minuta se, pars umanjen deo) šezdeseti deo jedne celine, naročito jednog časa, stepena; *geogr.* šezdeseti deo jednog stepena; *fig.* veoma mali deo vremena, časak, trenutak; *slik.* mala mera za dužinu čovečjeg tela, četrdesetosmi deo dužine jedne glave; *arh.* trideseti deo jednog modela; *ala minuta* ili *al minut* (ital. alla minuta, al. minuto) *trg.* namalo, nasitno, tj. trgovati, prodavati; *minuta trgovina* trgovina namalo, detalda trgovina.
- minuterije** (lat. minuta) *pl. v. minucijske*.
- minutisima** (lat. minutissima) *pl.* sitnice, podrobnosti, najsitnije (ili: najneposred-nije) pojedinosti, npr. nekog događaja.
- minutist(a)** (lat. minuere umanjiti) trgovac namalo, sitničar, detaljist.
- minucijske** (lat. minutiae) *pl.* sitnice, beznačajnosti, besposlice.
- minuciozan** (fr. minutieux) koji ide do sitnica, podroban, iscrpen; veoma tačan, savestan; cepidlački.
- minucioznost** (fr. minutieux) podrobnost, iscrpnost; tačnost, brižljivost, krajnja savesnost; cepidlačenje.
- Minhauenzen** (nem. Munchhausen) šaljivčina koji grubo uveličava svoje lovačke i razne lagarije; *fig.* veliki lažov.
- minjon** (fr. mignon) mali i ljubak, nežan, umiljat, dražestan, sladak, omiljen, naj-

- miliji; kao imenica: miljenik, ljubimac; *kup.* vrsta malih i veoma slatkih kolača; *tip.* vrsta sitnih slova.
- mio-** (grč. mys, myos) predmetak u složenici sa značenjem: mišić, mišica.
- miogeloza** (grč. mys, myos mišić, lat. gelare zgusnuti, stegnuti) *med.* mestimično otvrd-nuće mišića.
- mioglobin** (grč. mys, lat. globus, lopta, grudva) *hem.* složena belančevina koja se nalazi u mišićima.
- miograf** (grč. mys, grapho pišem, beležim) aparat pomoću kojeg se meri snaga mišića.
- miografiја** (grč. tu s., graphia opisivanje) opisivanje mišića; ćrtanje mišićnih kretanja.
- miordinamija** (grč. mys, dynamis snaga, sila) snaga mišića.
- miordinamometar** (grč. mys, dynamis, metron mera, merilo) *v. miograf.*
- miordinija** (grč. mys, odyne bol) *med.* bol u mišićima, reumatizam mišića.
- miozis** (grč. myein zatvoriti) *med.* sužavanje zenica.
- miozitis** (grč. mys, mycs) *med.* zapaljenje mišića.
- miokardijum (grč. mys, kardfa srce) *znat.* mišić od kojeg se sastoji srce, mišični deo srca.
- miokarditis** (grč. mys, kardia) *med.* zapaljenje mišićnog dela srca.
- mioklonija** (grč. mys, klonos grč) *med.* mišični grč.
- mio konto** (ital. mio conto) *trg.* na moj račun, za mene; *per mio.*
- miologija** (grč. mys, logia) *znat.* nauka o mišićima.
- mnom** (grč. mys) *med.* mišični izraštaj, obično na materici, mišićnjak; *fibroic,*
- miomantija** (grč. mys, manteia) gatanje (ili: vraćanje) pomoću miševa (obično belih, dresiranih).
- mioparaliza** (grč. mys, paralysis uzetost, oduzetost) *med.* uzetost mišića.
- miopatija (grč. mys, pathos bol, bolest) *med.* bol u mičdačima.
- miopatičan** (grč. triys, pathos) *pr.* bolestan od mišića, bolesnih mišića.
- miopija** (grč. myein zatvarati, ops, opos oko, vid) *med.* kratkovidost.
- miopičan** (grč. myein, ops) kratkovid.
- miopodiortotikon** (grč. myein, ops, opos) *med.* sprava za lečenje kratkovidosti.
- miops** (grč. myein, ops, opos) *med.* kratkovid.
- miositis** (grč. mys, myos mišić) *med.* zapaljenje, upala mišića.
- miospazmus** (grč. mys, spasmés grč) *med.* mišični grč.
- miotomija** (grč. mys, tome sećenje) *med.* potkožno sećenje mišića, rasecanje mišića.
- Mirtovija** (grč. mys, tonos zatezanje, zategnutost) *med.* napetost mišića, mišični grč.
- miofibrili** (grč. mys, lat. fibrilla) *bnol.* vrlo tanka vlakanca u citoplazmi ćelija.
- miofobiја** (grč. mys, myos miš, fobija) bolestan strah od miševa.
- miofon** (grč. mys, phone zvuk, glas) *med.* sprava za slušanje mišićnih šumova, mišićna slušalica.
- miocen** (grč. meion manji, kainos nov) *geol.* v. pod *eocen.*
- mi-partitum** (nlat. mi-partitum) moda koja je bila od XI do XVI veka, kada je bio običaj da svaka polovina odela bude u drugoj boji, katkad i drukčije sašivena.
- mir** (rus. mir svet) 1. u Rusiji nekad seoska opština sa svojim članovima.
- mir** (fr. mire) 2. mušica (na pušci); ska-zaljka za doterivanje (na dogledima).
- mira** (lat. murra, murra) 1. sok koji je kapao sa arabljkanskog drveta mire, kojim su starci mazali kosu te je činili sjajnom i lepotom.
- mira** (grč. myron, hebr. tog) 2. izmirna, gorka, veoma mirisava i lekovita smola koja se dobiva od više vrsta drveta Sot-miphora.
- mirabela** (lat. mirabella) *bog.* sitna crvenka-stomrka ili žuta šljiva, piškor, piško-ruša, džanarika (po fr. gradu *Mirabo*, lat. Mirabella).
- miraz** (arap. mi'rat, tur. miras) nasleđe; imovina koju devojka donosi mužu prilikom udaje, prćija.
- mirakl** (lat. miraculum) čudo, čudna stvar, čudan događaj; u srednjovekovnoj franc. i eng. književnosti: dramatizovan događaj iz života svetaca.
- mirakulozan** (nlat. miraculosus) čudan, vredan čudenja ili divljenja, koji liči na čudo; čudotvoran; *mirakulozan* čovek čovek koji izaziva divljenje.
- mirarh** (grč. myrios deset hiljada, agséb vodim, predvodim) pukovnik u novogrčkoj vojsci.
- miradž** (arap.) praznik uzlaska Muhamedovog na nebo.
- mirza** (pere. mlrza) sin vladalačke porodice, kraljević, knežević; plemić. Kad *mirza* stoji iza imena, npr. Abas-mirza = kraljević, knežević iz vladajuće porodice u Persiji; kad stoji ispred imena, npr. Mirza-Šafi = gospodin.
- miri-ar** (grč. myrias deset hiljada, lat. agea površina) deset hiljada ara = milion t².
- Miriditi** *pl.* albansko katoličko pleme, živi u Albaniji, južno od Drima.
- mirizma** (grč. myrisma mirišljave mast) mirisavo ulje, pomast, balzam.
- mirija** (tur. miri) po ranijem turskom pravu, zemlja na koju se plaćao harač; porez, danak.
- mirijagram** (grč. myrias deset hiljada, gram-ma) deset hiljada grama.
- mirijada** (grč. myrias *gen.* myriados) najveći broj za koji su stari Grci imali jednu reč: deset hiljada; *mirijade pl.* bezbrojno mnoštvo.

- mirijalitar** (grč. myrias deset hil>ada, Htra) deset hiljada litara.
- mirijametar** (grč. myrias, metron) deset hiljada metara.
- mirijapodi** (grč. myrias, pus, podos nogu) *pl. zool. stonoge; miriopodi.*
- mirijarh** (grč. myri-archos) zapovednik nad deset hiljada vojnika; u novogrčkoj vojski: divizijski general.
- mirijaster** (grč. myrias, fr. stere) deset hiljada *etera* = deset hiljada kubnih metara.
- miriomorfoskop** (grč. myrios, morphe oblik, skopeo posmatram, gledam) *fiz.* ogledalo sa bezbroj slika = *kaleidoskop.*
- mirmedonija** (grč. myrmex mrav) *biol.* insekti tvrdokrilci iz fam. Staphylinidae, žive u mravinjacima, hraneći se jajima mrava ili njima samim.
- mirmekofilija** (grč. myrmex, myrmekos, phileo volim) *biol.* simbioza, zajedničko življenje, između mrava i biljaka, odnosno između nekih insekata i biljaka.
- mirodija** v. *mirodiјa.*
- mirodiјa** (grč. mirodia) *bog.* jednogodišnja zeljasta biljka, Anetum graveolens, iz fam. Umbelliferae, korena vretenasta; zbog aromatičnog mirisa i ukusa, upotrebljava se kao začin.
- miropodi** (grč. myrias bezbroj, mnoštvo, pus, podos nogu) *pl. zool.* v. *mirijapodi.*
- miriorama** (grč. myrias, orama pogled, izgled) veštačka naprava pomoću koje se pojedine slike predela mogu sastaviti tako da izgledaju kao mnogi novi predeli.
- mirofilum** (grč. myrias phylon list) *vot.* v. *milefolijum.*
- mirmekijazis** (grč. rrīrmex mrav) *med.* v. *mirmecizam.*
- mirmekijke** (grč. myrmex) *pl. med.* mravičaste bradavice, naročito na dlanu i tabanu; *mirmecije.*
- mirmekolog** (grč. myrmex; logos) prirodnjak koji se bavi proučavanjem mrava, poznavalač mrava.
- mirmekologija** (grč. myrmex, logia) nauka o mravima.
- mirmekofag** (grč. myrmex, phagem jesti, žderati) *zool.* mravožder, mravojed.
- mirmekofili** (grč. myrmex, phflos prijatelj, koji voli) *pl. zool.* prijatelji mrava, tj. zglavkari koji žive zajedno sa mravima; *mirmekofilne biljke* biljke koje su sa mravima u tešnjoj vezi, tj. koje im daju stan i hranu, a mravi opet njih štite od napada drugih životinja (*mirmekofite*).
- mirmekofite** (grč. myrmex, phyton biljka) *pl. bog.* v. pod *mirmekofili.*
- mirmecizam** (grč. myrmex) *med.* mravci, osećanje kao da po telu mile mravi, *mirmekijazis.*
- mirmecije** (grč. myrmex mrav) *pl. med.* v. *mirmekijke.*
- miro** (grč. myron mirisavo ulje) u pravosl. crkvi: osvećene mirisavo ulje („sveto
- miro”), koje se kuva od mirisavih tvari i koje poglavari crkve osvećuju na Veliki četvrtak; služi za „sv. tajnu miropoma-zanja”.
- mirolog** (grč. myron, logos) poznavalač mirisavih ulja i pomasti; veštak u spravljanju mirisavih ulja, balzama, melema i sl.
- miroteka (grč. myron, theke ostava) posuda ili kutija za mirisavo ulje, balzam i dr.
- mirotecijum** (grč. myron, theke ostava) posudica, kutijica za balzam i dr.
- mirski** (rus. mir svet) svetovni; *mirsko sveštenstvo* svetovno sveštenstvo, za razliku od monaha.
- mirta** (grč. myrtos, lat. myrtus) *bog.* poznato, stalno zeleno šiblje ili drveće iz žar-kog pojasa, sa belim i mirisavim cvetovima i bobicama u veličini graška; kod pesnika simbol ljubavi, zato što je kod starih Grka i Rimljana, bilo posvećene *Veneri (Afroditu); mirtin venac* svečani venac kojim se kite mlade.
- mis** (eng. miss) gospodica; ranije: kći iz porodice nižeg engleskog plemića.
- misa** (lat. missa) služba božja, bogosluženje kod katolika.
- misal** (nlat. misaale) kod katolika: knjiga koja sadrži molitve i pesme koje se čitaju i pevaju na bogosluženju, molitvenik, trebnik; *tip.* vrsta velikih slova kojima se štampaju naslovi i početni redovi kod *misala.*
- mi-sezon** (fr. demi-, mi-saison) srednje doba godine; prelazio doba između zime i leta, i obratno; prolećna i jesenja moda, npr. *šapo de mi-sezon* (fr. chapeau de mi-saison) prolećni ili jesenji šešir; *demi-se-zon.*
- misija** (lat. mittere poslati, slati, missio slanje, poslanje) nalog, zadatak; poslanstvo, izaslanstvo sa naročitim ciljem; poslanje; diplomatske predstavninstvo u nekoj državi; društvo ili ustanova za obraćanje nevernika u pravu veru, naročito kod katolika; *misio in posesionem* (lat. missio in possessionem) *prav.* zvanično, sudsko upućivanje nekoga da primi u posed dodeljeno mu imanje.
- misionar** (nlat. missionarius) sveštenik ili kaluder koji je poslat da obraća inoverne u pravu veru; *fig.* propovednik neke nove ideje; *pr. misionarski.*
- misionarstvo** (lat. missio poslanje) pokret za obraćanje nevernika u pravu veru, naročito verska politika katoličke crkve kojoj je cilj obraćanje nehrisćanskih naroda i rasa u kat. veru; *fig.* propovedanje novih ideja.
- misioner** (fr. missionnaire) v. *misionar.* **misio** (eng. missis) izraz kojim se u Engleskoj oslovljava udata žena: gospođa, *madam* (upotrebljava se samo zajedno sa porodičnim imenom).

- mistagog** (grč. mystagogos) kod Grka: sveštenik koji je upućivao u *misterije*; danas u podrugljivom smislu: onaj koji preteruje u čuvanju tajni.
- mistagogija** (grč. mystagogia) pripremanje za posvećivanje u misterije; uvođenje u misterije; *teol.* uvođenje u učenje hrišćanske crkve.
- mister** (eng. mister) gospodin (skraćeno u pismima: Mg.), izraz kojim se oslovljavaju, u Engleskoj, sva gospoda koja nemaju pravo na titulu lord, sir i dr.
- misterija** (grč. mysterion tajna, *pl.* mysteria) tajna; *pl.* *misterije tajne*; kod starih Grka: tajne nauke, tajne službe nekom božanstvu koje su se sastajale u tome što su pred narodom izvođeni njemu neki nerazumljivi obreda (npr. *eleuzinske, orfičke, samo-trakijske* dr. misterije); — u sred. veku: dramska prikazivanja scena iz života svetaca, naročito prizora iz rođenja, muka, vaskrsenja i ponovnog dolaska Hristova na Zemlju, najpre samo na lat. jeziku u crkvama, a posle i na narodnom na javnim mestima (*up. moraliteti*).
- misteriozan** (nlat. mysteriosus, fr. myste-rieux) tajanstven, zagonetan, nerazumljiv, nejasan, mutan, mračan.
- misterioznost** (nlat. mysteriositas) tajanstvenost, zagonetnost, nerazumljivost.
- misteriozofija** (grč. mysterion tajna, sophia nauka, učenje) nauka (ili: učenje) o tajanstvenom.
- mistika** (grč. mystikos tajni, tajanstven) prvobitno: učenje o tajanstvenom u koje su samo izabrani bili posvećivani; zatim: tobožnje shvatanje natičulnog, transcedentnog i božanskog putem pronicanja u mračne dubine sopstvenog bića i sjedinjavanja sa božanstvom; težnja za tajanstvenim, nepoznatim i neobjašnjivim, da bi se, putem neposrednog sagledanja i doživljavanje, shvatilo i približilo duši i srcu.
- mistifikator** (nlat. mystificator) obmanji-vač, varalica.
- mistifikacija** (nlat. mystificatio) obmanji-vanje, obmana, prevara; zbumjivanje; književna prevara, književna prušenost.
- mistificirati** (nlat. mystificate) iskori-ščavati lakovernost nekog čoveka navodeći ga da veruje u smešne i nemoguće stvari, zaluditi; obmanuti, obmanjiva-ti, varati, prevariti.
- misticizam** (grč. mystikos tajni, tajanstven, fr. mysticisme) sklonost *místici*, tj. verovanju u čuda i u mogućnost saznanja onoga što je tajanstveno i nedokučljivo; vera u mogućnost neposrednog sjedinjenja sa božanskim bićem i strasna težnja za postignućem toga sjedinjenja.
- mističan** (grč. mystikos) odan mistici, tajan, tajanstven, neobjašnjiv, taman, skriven, zagonetan.
- mističar** (grč. mystikos) onaj koji veruje u mistiku, koji teži za *mistikom*; *fig.* zanesenjak.
- mistral** (fr. mistral) v. *maestral*.
- mistres** (eng. mistress, fr. maîtresse) domaćica, gazdarica; učiteljica; gospoda, izraz kojim se oslovljavaju sve udate »sene koje nemaju prava na titulu *ledi*; dragana, *metresa*.
- misurit** (Missouri SAD) *iii.* vulkanska stena sastavljena od olivina, piroksena i leu-cita.
- miscela** (nlat. miscella) odredba u zaveštanju kojom muž »seni, koja ga nasleđuje, zabranjuje stupanje u drugi brak.
- miscelaneje** (lat. miscellaneae) *pl.* članci, spisi razne, mešovite sadržine; svašti-ce, sitne vesti i saopštenje, razno.
- miscele** (nlat. miscellae) *pl.* v. *miscelaneje*.
- miscirati** (lat. miscere) mešati, izmešati; na lekarskim receptima: *misce* (lat. misce) mešaj; *misce, da, sita* (lat. misce, da, signa) mešaj, podaj, označi; *misce, fi-jat, pulvis* (lat. misce, fiat, pulvis) Menaj, neka bude prah; *misceatur* (lat. misceatur) neka se izmeta.
- mig** (grč. mythos) *lit.* bajka, pripovetke o događajima iz života natprirodnih i božanskih bića, u kojoj se ta božanska bića spuštaju na Zemlju, žive i rade kao ljudi, s kojima se često druže i zajedno s njima vrše mnoge čudnovate i junačke podvige (najlepše primere mita imamo u staroj klasičnoj, naročito grčkoj mito-logiji); *mitos*.
- mitariti se** *zool.* menjati perje (o pticama).
- mitacizam** (grč. tu, mytakismos) pogrešno nagomilazanje slova „m“, tj. izgovaranje glasa „m“ mesto drugih glasova.
- mitela** (lat. mitra, mitella) povezača za glavu; *med.* poveska.
- miteser** (nem. Mitesser) bubuljica, lojavica, sujed, sujedica.
- mitigantan** (lat. mitigans) v. *mitigativan*.
- mitigancija** (lat. mitigantia) *med.* lek za ublažavanje bola; *prav.* razlog za ublažavanje kazne, olakšavajuća okolnost.
- mitigativan** (nlat. mitigatus) ublažavan, ublažavajući, utoljav, ugodan, utoljava-jući; *mitigantan*.
- mitigacija** (lat. mitigation) ublažavanje, utoljavanje; *mitigacio pene* (lat. mitigation roepae) *prav.* ublažavanje kazne.
- mitilizam** (grč. mytilos, lat. mytilus pučica, školjka) *ned.* trovanje školjkama.
- mitilotoksizam** (grč. mytilos, toxikon otrov) *med.* v. *mitilizam*.
- miting** (eng. meeting) skup, skupština, sastanak, zbor; javni narodni zbor.
- mitificirati** (grč. mythos mit, lat. facere učiniti, načiniti) učiniti pričom, pretvoriti u priču ili bajku, napraviti nešto da bude *mit*.
- mitlfajn** (nem. mittel-fein) koji je srednje finoče, srednje fini (naročito hartija).

- mitograf (grč. mythos mit, graphos pisac) pisac priča ili bajki, naročito o junacima, natprirodnim pojavama, vilama, bogovima i dr.
- mitografija (grč. mythos, graphia pisanje) pisanje priča ili bajki.
- mitoza (grč. mitos nit osnove) *znat.* deoba jedra celije na niti.
- mitolog (grč. mythologos) pripovedač priča ili bajki, skupljač bajki, poznavalac i proučavalac bajki (mita).
- mitologizirati (grč. mythologeo) obraditi (ili: obrađivati) nešto kao priču ili bajku, tumačiti ili smatrati nešto kao priču ili bajku.
- mitologije (grč. mythologia) naziv za mnogo božačke religije, učenje o bogovima i herojima, naročito staroga veka; grčko-rimska, germanske, slovenska mitologije.
- mitološki (grč. mythologikos) koji spada u oblast priča i bajki o bogovima, herojima, vilama i čudima.
- mitopeja (grč. mythos, poieo činim, pravim) pričanje, stvaranje priča ili bajki, pesničko obradivanje bajki.
- mitos (grč. mythos) lit. v. *mit*.
- mitoteologija (grč. mythos mit, theos bog, logia nauka) spajanje mitologije sa učenjem o bogu.
- mitofobija (grč. mythos, phobeomai bojim se) strah od izmišljenih priča, strah od laži.
- mitra (grč. mitra, lat. mitra) prvobitno: pojas, povezača; vrsta turbana kod starih naroda prednje Azije, naročito kod njihovih vladalaca, koji su ga nosili kao znak svog dostojanstva; u hrišć. crkvama: kruna pravoslavnih episkopa; kapa katoličkih biskupa koju nose kad služe; *mitra Hippokratis* (lat. mitra Hippocratis) *med.* „Hipokratova kapa”, zavoj oko glave.
- mitraizam (pere.) kult staroiranskog boga *Mitrasa*, zaštitnika istine i pravde, koji se, od I veka n. e., bio jako raširio po celom Rimskom Carstvu, ali ga je docnije potisnuo kult prema Hristu, koji mu je umnogome sličan.
- mitrajada (fr. mitraillade) *voj.* kartečna vatrica, gadanje kartečom.
- mitrajirati (fr. mitrailler) *voj.* zasipati neprijatelja kartečom, tući (ili: gađati) kartečom.
- mitralan (nlat. mitralis) kapast, u obliku kape, dvoperni, dvokrilni, dvolisni; *mitralna valvula* (nlat. valvula mitralis) *med.* v. *mitralis*.
- mitralis (nlat. mitralis) *med.* dvoperni zali-stak, dvolistak.
- mitraljez (fr. mitrailleuse) *voj.* brzometno vatreno oružje sa mečima kalibra vojničke puške i automatskim punjenjem i paljenjem, izbacuje u minutu do 350 metaka, a neki specijalni mogu izbacivati i do 1.800; *up.* *mašinengever*
- mitraljezac (fr. mitrailleur) vojnik koji služi u mitraljeskom odjeljenju, vojnik koji rukuje mitraljezom.
- mitraljirati v. *mitrajirati*.**
- mitras (pere.) mit. u staroiranskoj religiji: bog dana i sunca, čiji je kult naročito bio razvijen za vreme prvih vekova hrišćanstva.
- mitridat protivotrov, sredstvo protiv trovanja, lek koji sadrži opijum i još 54 razne supstancije, upotrebljava se protiv najraznovrsnijih bolesti, nazvan po pont-skom kralju *Mitridatu* (oko 120. pre n. e.) koji je, da bi se sačuvalo od trovanja, privikao svoje telo na razne vrste otrova.
- mitridatizam privikavanje organizma na otrov; *up. mitridat*.
- mitropolija (grč. meter mati, polis grad) crkvena oblast koja stoji pod upravom pravoslavnog *mitropolita*; zgrada u kojoj stanuje i radi mitropolit.
- mitropolit (grč. meter, polites građanin) posle *patrijarha* najviši arhijerejski čin u pravoslavnoj crkvi.
- mitski (grč. mythikos) koji spada u oblast priča (ili: mita), basnoslovan, stvoren maštom, izmišljen.
- miuričan (grč. mys miš, ura rep, myuros mišorep) koji ima mišji rep, sličan mišjem repu; četr. „kratkorep”, tj. stih čiji metar na kraju nije potpun.
- miurus pulsus (grč. myiros zatubast, lat. pulsus bilo) *ned.* slab ali veoma brz puls (bilo).
- Mihl (nem. Michel) podrugljivo oličenje Nemaca i njihovih slabih strana, naročito sporosti i tromosti.
- mihmos (grč. mychmos) *med.* stenjanje, ječanje; *migmos*.
- mihrab (arap. mihrab, tur. mihrab) oltar u džamiji sa koga imam, okrenut prema Meki, čita molitvu; prostran trem.
- micetozoa (grč. mykes gljiva, zoon živo biće, životinja) *pl. bot.* vrsta najnižih biljnih organizama koji su u mnogo čemu slični izvesnim životinjskim organi-zmima.
- micetologija (grč. mykes, logia) v. *mikolo-gija*.
- micetofag (grč. mykes, phagein jesti, žderati) gljivojed, gljivožder.
- miš-maš (nem. Mischmasch) smesa, mešavina, zbrka, nered; *up. pel-mel*.
- Mišna (hebr. Mischnah) prvi deo *Talmuda*, sadrži sve zakonske odredbe koje su stvorene do kraja P veka n. e.
- mjuzik-hol (eng. music-hall) muzička dvorica, muzička dvorana, *variете*.
- mnema (grč. mneme pamćenje) *psih.* opšti naziv za sve sposobnosti organizma za primanje i zadržavanje spoljnih utisaka, nadražaja; te se sposobnosti sastoje u tome da nadražaji izazivaju u živim bićima trajne promene (*engrami*), koje međusobno stoje u izvesnoj sredenoj vezi i

koje se mogu ponoviti čim slični na-dražaji počnu da deluju; pamćenje, sećanje.

mnemoneutika (grč. mnemoneutos što se pamti, čega se čovek može setiti, što se može pamtiti) v. *mnemonika*.

mnemonika (grč. mnemon koji pamti, koji se seća, mnemonikos koji se tiče pamćenja, koji je u vezi sa pamćenjem) veština pamćenja, tj. veština da se mogućnost pamćenja potpomogne izvesnim pomoćnim sredstvima; sastoji se poglavito u tome da se stvari koje treba zapamtitи *asocijacijom* dovedu u vezu sa drugim stvarima, obično po mehaničkoj shemi, čime se olakša sećanje na one prve.

mnemoničar (grč. mnemonikos pamtljiv) pamtljivac, onaj koji dobro pamti, veštak u pamćenju.

mnemonički (grč. mnemonikos) u vezi sa veštinom pamćenja, putem pamćenja.

mnemotehnika (grč. mneme pamćenje, sećanje, tehnike) v. *mnemonika*.

mnestički (grč. mneso sećam se, pamtim) pete, koji se tiče pamćenja, koji je u vezi sa pamćenjem; *mnestički poremećaja* poremećaji u pamćenju.

moalakat (arap. al-mualakat) ime sedam arabljanskih pesama iz VI veka n. e. koje se smatraju najboljim ostvarenjima poezije iz vremena pre Muhameda.

moare (fr. moire preliv, sjaj) vrsta svilene ili vunene tkanine, glatkog i sjajne, s prelivima nepravilnih oblika i različitih veličina.

moarirati (fr. moirer) dati čemu, npr. tkanini, ili metalu, prelivni sjaj, plameni ili mramorast izgled.

moatje (fr. moitie, ital. medietà, lat. medietas) polovina, polutka; *praviti moatje* deliti s kim dobitak i gubitak, npr. u igri; preuzeti u zajednica s nekim posao na osnovi jednake deobe dobitka i gubitka.

mob (eng. mob) prost svet, svetina, ološ.

mobilan (lat. mobilis) pokretan, pokretljiv, pomican; voj. gotov, spremjan za pokret; za polazak u rat; v. *perpetuum mobile*.

mobilizacija (fr. mobilisation) voj. činjenje pokretnim, pokretanje, stavljanje u pokret; prevoćenje jedne vojske iz mirnodopskog stanja u ratno stanje po ranije pripremljenoj mobilizacionom planu.

mobilizirati voj. v. *mobilisati*.

mobilijar (vlat. mobilare) pokretnost, pokretnina, pokretna imovina, naročito kućni nameštaj.

mobilije (lat. mobilia) pl. pokretnosti, pokretnina, pokretna imovina; pokućstvo; up. mebl.

mobilisati (fr. mobiliser) voj. načiniti (ili: učiniti) pokretnim, pokrenuti, staviti u pokret, stavljati u pokret, prevesti jednu vojsku iz mirnodopskog stanja u ratno po mobilizacionom planu; *mobilizirati*.

mobilitet (lat. mobilitas) pokretnost; mogućnost kretanja, pokretljivost; fig. nepo-stojanost, promenljivost.

movevs (lat. movere kretati, pokrenuti, to-vens pokretan, koji kreće, koji pokreće) sredstvo koje izaziva kretanje, pokretna sila, uzrok kretanju; *spiritus movens* (lat. spiritus movens) duhovni (ili: glavni) pokretač neke delatnosti.

movencije (lat. moventia) pl. delovi imanja koji mogu sami da se kreću, npr. stoka (za razliku od *mobilija*, stvari koje treba drugi da krene).

movimento (ital. movimento) nuz. mera za vreme, *tempo*.

moviola (lat. movere kretati) u filmskoj tehnici, sto na kojem se montiraju filmovi i kopira tonska vrpca.

mog (eng. mogg) engleska pamučna materija, slična *pikeu*.

moget (fr. moguette) plišu slična vunena tkanina sa utkanim figurama, upotrebljava se za čilime.

mogografija (grč. mogis s mukom, jedva, graphia pisanje) ked. pisarski grč, bolesni ili nervozni poremećaji mišića živaca ruku i prstiju (usled prekomernog pisana ili nepravilnog držanja pera pri pisanju); *grafospazmus*.

ilogila (rus. mogila) stari mongolski nadgrobni brežuljak, u stenama južne Rusije; humka, grob.

mogilajija (grč. mogis s mukom, jedva, lalia čeretanje) teško govorenje, mucanje, za-muckivanje.

mogoviš (lat. magavismus) danak koji su stari Dubrovčani plaćali trebinjskim i humskim knezovima za vinograde izvan gradskog bedema.

mogul prvobitno naziv za Mongole, docnije naziv za sve muslimanske vladare u Indi-jii; veliki *mogul* titula mongolskih osvajača Timurida, koji su vladali musliman-skim delom Indije 1526—1803. godine.

moda (fr. mode, lat. modus način) čud, ukus, običaj, način nošnje i odevanja nekog vremena; *a la mod* (fr. a la mode) po modi, u modi, po sadašnjem običaju, po najnovi-jem ukusu.

modalan (nlat. modalis, modus način) koji je uslovljen prilikama ili koji zavisi od prilika; gram. načinski.

modalitet (nlat. modalitas) fil. načinstvo, put i način na koji nešto postoji, zbiva se ili zamišlja; kategorije modaliteta su: mogućnost — nemogućnost, stvarnost — nestvarnost, nužnost — slučajnost; log. svojstvo suda da se u njemu iskazuje odnos kao moguć (*problematičan*), stvaran (*asertoran*) ili nužan (*apodiktičan sud*); neposredno zaključivanje modalitetom: Ako je istina da *S* mora biti *R*, onda je istina da *S* jeste *R*, i istina je da je *S* mogućno kao *R*. - Ako *S* jeste *R*, sledi da je *S* kao *F* mogućno, a ne sledi da *S* mora

biti R. — Ako S jeste mogućno kao R, ne sleduje niti da S jeste R, niti da S mora biti R; muz. tonski red; fig. slučajna razlika, sporedna razlika.

modeartikl (fr. mode, lat. articulus) *trg.* roba koja odgovara najnovijoj modi, pomodna roba.

modedama (fr. mode dame) žena koja se odeva po najnovijoj modi, pomodarka.

model (ital. modello, fr. modele, lat. modulus) 1. v. *modul*; 2. obrazac, uzorak, mustra; 3. um potpuno ili delimično gola osoba prema kojoj umetnik radi sliku ili kip; 4. u građevinarstvu i tehničici: uzorak predmeta koji treba izvoditi, izrađen od jevitog materijala i, obično, u smanjenom obliku; 5. kalup po kome se što izrađuje, npr. liju se u pesku mašinski delovi i dr.; fig. ugled, primer, uzor.

modelar (fr. modeleur) v. *modeler*.

modelarstvo (fr. modeles) grana sportskog vazduhoplovstva koja organizovanim radom na izradi minijaturnih letećih mo-delja u omladine razvija ljubav i smisao za vazduhoplove i vazduhoplovnu tehniku.

modelacija (ital. modellare, fr. modeler) izrada lika prema određenom modelu.

modeler (fr. modeleur) izrađivač uzoraka, uglednih primeraka, stolar izrađivač modela od drveta po kojem će se predmet liti u pesku.

modelirati (ital. modellare, fr. modeler) raditi (ili: izraditi) po izvesnom uzoru; izraditi u malom obliku, predstaviti u manjim razmerama; izraditi (ili: izradivati) *modele* (od ilovače, gipsa, voska i dr.).

modelisati v. *modelirati*.

modelist(a) (fr. modelliste) izrađivač uzoraka, uglednih primeraka, modela.

modelovati v. *modelirati*.

moderan (fr. moderne, nlat. modernus) sadašnji, današnji, koji je u duhu novog vremena, savremen, koji ima obeležje nečega novog, koji odgovara najnovijem ukusu ili shvataju; u književnosti i umetnosti: koji nosi obeležje novijeg doba (*supr. antički*).

moderantizam (nlat. moderantismus) umerenjaštvo, duh umerenosti; umereni sistem vladanja.

moderantist(a) (fr. moderantiste) umerenjak, pristalica umerenosti, naročito u političkim stvarima.

moderatan (lat. moderatus) umeren, skroman; ravnodušan; jevtin.

moderato (ital. moderato) muz. umereno.

moderator (lat. moderator) upravljač, rukovalac; na mašinama: deo koji usmerava kretanje, regulator.

moderacija (lat. moderatio) umeravanje, umerenje; umerenje, umerenost; blaženje, ublažavanje, obuzdavanje.

moderirati (lat. moderare, moderari) umereti, umeravati, blažiti, ublažiti, smanjiti, stišati, umiriti.

moderna (fr. moderne) raniji izraz kojim su se označavali svi najnoviji književni i umetnički pravci.

modernizam (nlat. modernismus) 1. malo slobodniji pravac u katoličkoj teologiji, koji se upravljao po modernoj teoriji saznanja i istorijskoj kritici (papa Pije H osudio je ovaj pravac); 2. ukus novog vremena i sklonost takvom ukusu (u književnosti, umetnosti, modi i dr.).

modernizacija (fr. modernisation) preinacavanje (ili: udešavanje) po najnovijem ukusu (ili: načinu, shvataju).

modernizovati (fr. moderniser) preinaciti po novom, na nov način prekrojiti, udesiti po najnovijem, vladajućem ukusu ili modi.

modernist(a) (fr. moderne) pristalica ukusa i duha novog vremena.

modestan (lat. modestus) umeren, trezven, razborit; skroman, pošten, čedan.

modestija (lat. modestia) umerenost, trezvenost, razboritost, skromnost, smernost, čestitost, čednost.

modi (lat. modus način, modi načini) pl. od *modus*.

modijon (fr. modillon, ital. modiglione) vrh glave kao ukras ispod krovnog venca.

modijus (lat. modius) stara rimska mera za žito.

modikus (lat. modicus) umeren, koji vodi računa o potrebnoj meri, o onome koliko je potrebno.

modiskinja (fr. modiste) trgovkinja pomod-nom robom; radnica koja izrađuje pomodnu robu (ženske šešire, fino rublje i dr.).

modist(a) (fr. modiste) trgovac pomodnom robom.

modifikacija (lat. modificatio) preinacivanje, preinacenje, predugojačavanje, predugojačenje, izmena; preinacenje, preinacenost, predugojačenost; odredivanje mere; bliže odredivanje npr. jednog pojma; ograničavanje, ublažavanje.

modifikovati v. *modificirati*.

modificirati (lat. modus način, lacere načiniti, činiti, modificare) preinaciti, preinacavati, predugojačiti, predugojačavati, izmeniti, izmenjivati; drukčije ili bliže odrediti, ograniciti; odmeriti kako treba, svesti na pravu mjeru, uo-bličiti.

modicitet (nlat. modicitas) umerenost, neznačajnost, malenkost.

modl (nem. Model, lat. modulus mera, merilo) metalan ili drven kalup za pravljenje kolača, slatkiša.

modler (lat. modulus mera, merilo, fr. modeleur) 1. umetnik koji vaja kipove, statue i reljefe; vajar koji je sposoban da svaki oblik izradi, do sitnica, u najsavršenijim i najživljim nijansama (npr.

Roden); 2. radnik koji izrađuje modele; 3. fabrikant statueta; trgovac statuetama; *up. modeler*.
modo (lat. modo) *pril.* odmah (na trg. priznacima, računima i dr.).
modul (lat. modulus mera, merile) *arh.* mera za određivanje veličine pojedinih delova stubova i svodova građevine; jedinica za meru, merilo; prečnik metalnog novca, medalje i dr.; figura ili slika kod krojačica i tkalja; kalup za pravljenje metaka; *fiz.* *modul elasticnost*, *moduo elasticnost* recipročna vrednost koeficijenata elasticnosti; *model*.
modulator (lat. modulari umeriti, odmeriti skladno pevati) 1. prilagodavač, uskladi-vač, regulator; 2. sprava za izvođenje modulacije.
modulacija (lat. modulatio) *muz.* pravilno odmeravanje ili menjanje glasa, izvijanje glasom, prelaz iz tonu u ton ili iz skale u skalu; način sviranja ili pevanja; *fig.* raznolikost (stila).
modulirati (lat. modulari) *muz.* menjati, izvijati (glasom), praviti prelaze, imati melodične prelaze, menjati ton u melodiji i harmoniji.
modus (lat. modus mera; način) mera, merilo; put i način nekog zbijanja ili postojanja; *kuz.* vrsta tona, tonski red, skala; *gram.* glagolski način (*modus indikativus* = određeni način, *modus konjunktivus* = savezni način, zavisni način) u grčkoj, latinskoj, francuskoj i nemačkoj gramatici; *modus optativus* = zapovedni način; *modus imperativus* = zapovedni način; *pl.* *modi*; *fil.* način postojanja (Spinoza).
modus vivendi (lat. modus vivendi) način življenja, snošljiv život u zajednici protivničkih strana, po načelu: živeti i dati drugome da živi.
modus major (lat. modus major) *muz.* velika ili *dur-skala*. **modus minor** (lat. modus minor) *muz.* mala ili *mol skala*. **modus ponens** (lat. modus ponens) *log.* hipote-tičan zaključak u kome druga *premisa* potvrđuje pogodbu izraženu u prvoj pre-misi. **modus procedendi** (lat. modus procedendi) način postupanja, metod rada. **modus tolens** (lat. modus tollens) *log.* hipote-tičan zaključak u kome druga *premisa* odrice pogodbu izraženu u prvoj premisi. **mozaizam** (nlat. mosaicismus) *v.* *mojsijevstvo*. **mozaik** (fr. mosaique, šp., port. mosaico, ital. musaico, lat. opus musivum, grč. museion) slika ili ornamenat, na zidu ili podu, izrađeni od kamičaka, mramornih ili staklenih parčića u boji. **mozaist(a)** (fr. mosaique) umetnik koji radi slike i ornamente u mozaiku.

moire (grč. Moira) *pl. št.* boginje sudske, sudaje kod starih Grka; kod starih Rimljana *parke*. **Mojsije** (hebr. Moscheh, maschah „onaj koji je spasan iz vode“) po predanju oslobođi-lac, osnivač vere, prorok, vod i zakonodavac Izraeljaca, živeo oko 1500. pre n. e. **mojsijevstvo** (hebr. Moscheh) skup svih propisa i uredaba, religioznih i socijalno-političkih, koji se pripisuju *Mojsiju*, Mojsijevo učenje, jevrejstvo; *Mozaizam*. *mok* (eng. mock) nepreradeni čelik, gvožđe slično čeliku. **moka** vrsta najbolje kafe (iz *Moke*, grada i luke u Jemenu). **mokasin** (indijan. moccasin) opanak severo-američkih Indijanaca izrađen od neštavljene kože; danas vrsta plitke cipele bez vezica. *meket* (fr. moquette) ranije: briselski cilim; somotasta vunene ili pamučna tkani-na; danas,obično, tepih koji se postavlja od zida do zida. **mokirati se** (fr. se moquer) podsmevati se, šaliti se na čiji račun. *mol* (fr. toNe, lat. mollis mek) 1. skala ili mol leštvinica, tonovi koji odgovaraju crnim dirkama na klaviru; naziv nema nikakve veze sa mekom tonova, već stoji u vezi sa uglastim i oblim oblikom znakova tf i J>, to jest V durum (tvrdо *be*) t* V molle (meko *be*) srednjovekovnog pisanja nota (Helmholc); *supr.* *dur.* *mol* (nlat. molecula masica, mala masa) 2. *fiz.* gram-molekul, u Međunarodnom sistemu jedinica predstavlja jedinicu za količinu supstance (mol); jednak je onoj količini strukturnih čestica (atomi, molekuli, joni i dr.) koliko ima atoma u 0,012 kg nuklida ^{12}S . *mol* (ital. molo) 3. lučki nasip; gat. **mola** (lat. mola) *med.* izrodila, plodina. **mol-akord** (lat. *mollis mek*, ital. accordo) *muz.* trozvuk u molskoj skali. **molaran** (lat. molaris mlinski kamen, žrvanj) koji služi za mlevenje. **molari** (lat. molaris mlinski kamen, žrvanj) *anat. kutnjaci (zubi)*. **molas** (fr. mollasse, lat. *mollis*) *kol.* gli-novit i peskovit krečnjak, naročito između Alpa i ure. **molekil** (fr. molécule) *fiz.* v. *molekul*. **molekul** (fr. molecule, nlat. molecula masica, mala masa, od lat. *moles* masa) *fiz.* najsigurniji delić jednog tela koji još zadržava sva svojstva svoje prvobitne celine; svako telo sastoji se od molekula, a svaki molekul iz *atoma*; *molekulská masa* zbir atomskih masa svih atoma prisutnih u molekulu; broj koji pokazuje koliko je puta masa jednog molekula veća od mase ^{12}S ; ekvi-valentna je molekulskoj težini; *molekul-ske sile*, *molekularne sile* privlačne i

odbojne: sile molekula; *fig.* veoma mali deo, delić.

molekularna biologija (grč.) područje biologije koje se bavi proučavanjem osnovnih bioloških fenomena na nivou molekula.

molekularna genetika (grč.) grana biologije koja proučava procese nasleđivanja, *muta-cije*, promene naslednik osobina i *evolu-cije* na osnovu fizičko-hemiske grade čelijskog jezgra.

molekularni (nlat. *molecula* masica, mala masa) koji se tiče (ili koji potiče od) molekula, koji se osniva na (ili koji je u vezi sa) molekulima.

moler (nem. *Maler*) v. *maler*.

moleraj (nem. *Maleraij*) slikarstvo kao zanat; neumetnički živopis; *up. maleraj*.

moles (lat. *moles*) teret, masa, teško telo, npr. velika gradevina, kolos; napor, teškoća, muka, trud, nevolja.

moleskin (eng. *moulskin* krvno od krtice) gusta i teška pamučna tkanine slična jelenjoj koži.

molestan (lat. *molestus*) težak, mučan, dosadan, neprijatan, nelagodan.

molestirati (lat. *molestare*) dosadičati, zlostavlјati, uznemiravati.

moleta (port. *moleta*, fr. *molette*, lat. *mola-ge*) *slik.* tučak za rastrljavanje boja; mali čelični valjak za snimanje mustre na katun.

moletirati (fr. *moleter*) snimati mustru pomoću čeličnog valjka na bakar; glaćati ogledala.

molibden (grč. *molybdos* olov) *hen.* elemenat, metal, atomska masa 95,94, redni broj 42, veoma dragocen u pravljenju čelika.

molibdenit (grč. *molybdos*) *št.* glavna ruda *molibdena*.

molibdomantija (grč. *molybdos*, manteia proricanje) proricanje po istopljenom olovu.

molijencije (lat. *mollientia*) *pl. med.* omekšavna sredstva, sredstva ili lekovi za omekšavanje.

moliment (lat. *molimentum*) *med.* lek za umekšavanje ili ublažavanje bola.

molifikativan (nlat. *mollificatus*) umekšavan, umekšavajući, ublažujući, umi-njujući.

molifikacija (nlat. *mollificatio*) umekšavanje, ublažavanje, uminjavanje.

molo (ital. *molo*, lat. *moles*) nasip, kamena brana na ulazu u pristanište.

molovati (nem. *malen*) raditi kao mazalo ili slikar zanatlija, naročito sobe.

molops (grč. *molops*) *med.* masnica, maznica, ožiljak.

molosus (grč. *molossos*, se. *pus*) *četr. sti-* hovna stopa od tri duga sloga (-----), nazvana po epiškoj oblasti Molosiji.

Moloh (hebr. *molech* kralj) mit. božanstvo, kumir starih Feničana, Amonita i Moa-bitu u kome su poštovali Sunce i kome su, prinosili decu na žrtvu; poznat je njegov

mesingani kip sa volovskom glavom i raširenim rukama; *fig.* nešto što zahteva velike i teške žrtve, npr. *Moloh gladi, Moloh rata* i dr.

mol-skala (lat. *mollis, scala*) *muz.* tonska lestvica u molu; *melodijska mol-skala* ona kojoj se pri penjanju i šesti stupanj povišava za polustepen, a pri spuštanju šesti i sedmi stupanj snižavaju za polustepen; *harmonijska mol-skala* ona koja i pri penjanju i pri spuštanju ima podjednak razmak stupnjeva.

molski (lat. *mollis*) muz. koji je u *molu*.

molskin (eng. *moleskin*) fina pamučna tkanina sa utkanim šarama od fine vune.

molto (ital. *molto*) *muz.* mnogo, vrlo; *molto alegro* (ital. molto allšgro) vrlo brzo; *non molto* (ital. pop molto) ne previše, ne prejako.

molton (fr. *molleton*) mekana i topla vunena tkanine, vrsta finog *flanela*.

moluske (nlat. *mollusca*) v. *malakodermi*.

momenat (lat. *momentum* za movimentum od moveći kretati, pokretati) trenut, trenutak, čas, časak, magnovenje; vreme za počinjanje nekog posla; odsudan, odlučan trenutak; razlog, povod, ono što pokreće, podstiče na neki rad; bitni sastojak, bitna okolnost, bitna tačka; fiz. *momenat inerciji* ili *momenat lenivosti* zamišljena masa koja, postavljena na odstojanja od obrtnje ose, pri istoj uglovnoj brzini, ima istu energiju koju ima i stvarno telo koje se obrće (zbir proizvoda iz materijalnih tačaka i njihovih kvadrata odstojanja od obrtnje ose $\frac{1}{2} mr^2$); *mag-netni momenat* jednog magneta: proizvod iz jačine jednog pola toga magneta i rastojanja oba pola; *mehaničkim staticki momenat* proizvod iz jedne sile R i rastojanja g neke tačke od pravca sile zove se (staticki) momenat sile u odnosu prema toj tačci.

moment v. *momenat*.

momentalan (lat. *momentum*) v. *momentan*.

momentan (nlat. *momentaneus*, fr. *momentan-pe*) trenutak, magnoven; iznenadan, letimičan, brz, prolazak.

momentativum (nlat. *momentativum*) *gram.* trenutni glagol (koji označava radnju koja se u jednom trenutku zbiva).

moment-aufname (lat. *momentum* trenutak, nem. *Aufnahme* snimanje; *snimak*) *fot.* snimanje trenutnih slika; trenutno snimanje slika.

momenvt-bild (lat. *momentum*, nem. *Bild* slika) *fot.* trenutno snimljena slika.

momentulum (nlat. *momentulum*) *muz.* šesnaestina jedne pauze.

momentum (lat. *momentum*) *muz.* osmina jedne pauze.

moment-fotografija (lat. *momentum*, grč. *phos, photos* svjetlost, *graphia* pisanje) izrađivanje trenutnih slika; takođe *mo-ment-bild*.

- momomanija** (grč. momos kudenje, mama pomama, ludilo) strast za grđenjem (ili: za kudenjem), džankavost.
- mona** (ital. topla, skr. za madona) gospoda.
- monada** (grč. monas, monados jedinica) *fil.* jedinica, jednostavno biće,proto biće, nedeljivo sastojak materije; Lajbnic: mo-nade nisu delovi, već osnove pojava; *zool.* veoma sitna jednoćelična životinja iz roda Flagellata, bičara; *hen.* elemenat ili radikal koji ima moć jedinjenja jednog atoma vodonika.
- monadelfija** (grč. monos jedini, adelphos brat) vog, jednobraštvo, svojstvo biljaka kod kojih su prašnici svojim prašničkim kolčićima srasli u jednu cev, npr. kod slezova (u *Lineovom* sistemu biljaka XVI klase).
- monadologija** (grč. monas jedinica, logfa) *fil.* učenje o *monadama*; po *Dordanu Brunu*, sve stvari sastoje se od telesnih i oduho-vljenih *monada*; pravi osnivač nauke o monadama je *Lajbnic*, po kome su monade, iz kojih se sastoje sve stvari, bestesne, jednostavne, većne, oduhovljene jedinice sile, sposobne da stvaraju predstave i da teže; one su metafizičke tačke, psihički atomi, *entelehije*; *Monadologija* delo Lajbnicovo, u kome je on izneo svoj pogled na svet.
- monandrija** (grč. monos čak, jedini, aner, andros muž, čovek) *bog.* svojstvo koje imaju jednomuževne biljke, tj. one čiji cvetovi imaju samo jedan prašnik (I klasa u *Lineovom* sistemu).
- monartrizam** (grč. monos, arthron zglob) *med.* jednozglobni reumatizam.
- monarh** (grč. monarchos) vladac, samodržac, samovladar.
- monarhizam** (grč. monarchfa) sistem monarhijske vladavine, samovlada; privrženost monarhijskom sistemu.
- monarhizirati** v. *monarhizovati*.
- monarhizovati** (grč. monarchoe sam i neograničeno vladam) jednu državu ili republiku pretvoriti u monarhiju.
- monarhija** (grč. monarchia) oblik vladavine u kojoj je na čelu države stalno neka osoba (*monarh*), vlada jednog čoveka; *apsolutna monarhija* država u kojoj vladalac ima neograničenu vlast; *konstitucionalna monarhija* ustavna monarhija, država u kojoj je vlast vladaočeva određena i ograničena ustavom.
- monarhijski** (grč. monarchikos) osnovan na monarhijskom sistemu vladavine, koji se tiče monarhije ili joj pripada; carski, kraljevski, vladarski.
- monarhista**) (grč. monarchia) pristalica monarhističnog sistema vladavine.
- monarhističan** (grč. monarchikos) koji je odan monarhiji ili monarhu.
- monarhomah** (grč. monarchos, machomai borim se) protivnik monarhijskog sistema vladavine, protivnik vladanja jednog čoveka.
- monarhomahi** (grč. monarchos, machomai) *pl.* „oni koji se bore protiv monarhije”, ovako su nazivani pisci koji su se, u XVI i XVII veku, borili protiv apsolutne monarhije i dokazivali da je nosilac vlasti narod.
- monarhofašizam** (grč. monarchfa, ital. fascismo) *fašizam* koji se tesno vezuje za monarhiju i dinastiju i oslanja se na njih (npr. nekad u Italiji).
- monarhofašist(a)** pristalica i sledbenik *monarhofašizma*.
- monastir** (grč. monasterion, lat. monasteri-um) „mesto gde se živi samačkim životom”, samostan (kod nas odomaćen nepravilan oblik: *manastir*).
- monastičav** (grč. monastikos) usamljeničke, manastirske, samostanske; kaluderski, monaški.
- monauralan** (grč. monos sam, jedan, lat. auris uvo) koji ima samo jedno uvo.
- monah** (grč. monos, monarchos) „onaj koji živi sam”, tj. usamljenik, kaluđer.
- monahizam** (grč. monarchos) kaluderski red, kaluderstvo, duh kaluderstva.
- monahinja** (grč. monache) kaluđerica, opatica, časna sestra.
- monahologmja** (grč. monarchos, logfa) učenje o kaluđerstvu i kaluderskom životu, izlaganje suštine kaluđerstva.
- monahomahija** (grč. monarchos, mache boj, borba) borba protiv kaluđerstva i suštine kaluđerstva.
- monacidan** (grč. monos, lat. acidum kiselina) žeš koji ima moć zasićenja jednog molekula monobazne kiseline.
- monaški** (grč. monarchos) koji se tiče kaluđerstva, kaluderski.
- mongolizam** (nl. mongolismus) patološka anomalija kod koje oboleli izgleda kao Mongolac, a pokazuje i znake duševne zaostalost.
- mond** (fr. monde, lat. mundus) svet, vasiona, vaseljena; ljudski rod, ljudi; svet, društvo; fini svet, dobro društvo, odabranu društvo; svetska mudrost, fin način života.
- monden** (fr. mondain) svetski čovek, čovek koji odlazi u viša i otmenija društva, čovek koji hoće i ume da uživa u zadovoljstvima ovog sveta.
- mondenka** (fr. mondaine) svetska dama, svetska žena; *up. monden*.
- mondenski** (fr. mondain) svetski, svetovni, ovosvetski; visokodruštveni, koji živi ili koji se ume dobro snalaziti u veliko-društvenom životu.
- monepigrafičan** (grč. monos sam, jedini, epi-grapho pišem na, napišem na) o novcu: koji ima samo slova ili natpis, bez lika.
- monere** (grč. moneres) *pl. zool.* po Heklovu shvataju najprostije živa bića koja bi

- trebalо да се сastoјe само od protoplazme bez jedra, ali takva živa bićа nisu nađena; delići protista bez jedra nisu sposobni za život.
- Moneta** (lat. Moneta se, Juno, moneo opominjem) *mit.* „ona koja opominje”, nadimak boginje Junone, zbog dobrih saveta koje je davalа Rimljanim; u blizini njenog hrama, na Kapitolu, bila je kovnica novca (*up. toneta*).
- moneta** (lat. moneta) novac, naročito: kova-ni novac.
- monetalni** (lat. monetalis) koji se odnosi na novac, novčani.
- monetarni** (lat. monetalis, fr. monetaire) v. *monetalni*.
- monetizacija** (lat. moneta, fr. monetisation) kovanje novca; unovčavanje, unovčenje, pretvaranje u novac.
- monetizirati** (lat. moneta, fr. monetiser) kovati novac, iskiyati novac; pretvoriti (ili: pretvarati) u novac, unovčiti, unovčavati.
- monecije (grč. monos sam, jedini, oiki'a kuća, dom) *pl. bog*, jednodomne bil-ke sa odvojenim muškim i ženskim cvetovima na jednom stablu (u Lineovom sistemu biljaka XXI klasa).
- moni** (eng. money) v. *mani*.
- monizam** (grč. monos sam, jedini) *fil.* filozofsko shvatanje koje sve pojave svodi na jedan jedini princip, bilo u pogledu njihove supstance, bilo u pogledu zakona koji u njima vladaju, bilo u pogledu morala, po kojem, dakle, telesne i duhovno imaju isto poreklo i u suštini su isto; *up. dualizam, pluralizam*.
- moni-meking** (eng. money-making) pravljenje novca, zaradivanja novca.
- movirati** (lat. monere) opominjati, podseća-ti, upućivati, poučavati; koriti, ukoriti, kazniti.
- monist(a)** (grč. monos sam, jedini) *fil.* pristalica *monizma*.
- monistički** (grč. monos) koji posmatra ži-vot i svet u duhu *monizma*, koji smatra da se duhovno i telesne mogu odvajati, pošto ^SU U suštini jedno.
- monitaža** (fr. monitage) prskanje vinograda.
- monitor** (lat. monitor) 1. savetodavac, opominjač; učenik koji poučava svoje drugove; pravni savetnik; 2. voj. manji ubojni brod za operacije uz morsku obalu, rečni ubojni brod; 3. aparat u televizijskom studiju na kojem se proverava ispravnost slika na televizijskom prijemniku; 4. službenik koji stalno prati strane radio-emisije i izveštava o njima.
- monitorij(um)** (nl. monitorium) opomena, naročito pismena opomema.
- monitum** (lat. monitum) podsećanje, opomena, prekor, prekorna napomena; *pl. monita*.
- moniha** (grč. mcnos, opuh nokat) *pl. zool.* v. *mononiha*.
- monmorilonit** (po mestu Montmorillon u Francuskoj) mineral, hidratisani sili-kat aluminijuma; sličan kaolinu; sadrži i kalcijuma i magnezijuma.
- mono-** (grč. monos) predmetak u složenicama sa značenjem: sam, jedan, jedini.
- monoacidne baze** (grč. monos jedan, lat. aci-dus kiseo, grč. basis) *xea.* jedinjenja čiji molekuli mogu primiti jedan protok, odnosno čiji jedan molekul reaguje s jednim molekulom *monobazne kiseline*.
- monobazne kiseline** (grč. monos, basis) *hem.* jedinjenja čiji molekuli mogu odati jedan proton, odnosno u kojima vodonikov atom može biti zamjenjen nekim drugim jednovalentnim *jonom ili radikalom*.
- monovalentan** (grč. monos, lat. valere vredeti) hem. jednovredan, tj. elemenat čiji se jedan atom spaja s jednim atomom vodo-nika (ili: vo dika), ili može da zameni jedan njegov atom (flor, brom, jod, fluor, kalijum, natrijum, srebro i dr.).
- monogame** (grč. ménos, gamos brak) vot. biljke sa sraslim prašnicima u prostim cvetovima.
- monogamija** (grč. monos, gamos) brak između jednog muža i jedne žene, jednoženstvo; *zool.* život u parovima; *supr. poligamija*.
- monogamski** (grč. monos, gamos) sa jednom ženom ili sa jednim mužem; bog. koji ima srasle prašnike; *zool.* koji živi sparen.
- monogen** (grč. monos, gen. od gignesthai nastati, postati) koji potiče samo od jednog roda ili stabla, jednovrstan; *monogene stene kol.* stene koje se sastoje samo od jednog minerala.
- monogevezia** (grč. monos, genesis postanak, rađanje) *zool.* samozičće, bespolno množenje.
- monogenizam** (grč. monos, gignomai postajem, nestajem) u biologiji i antropologiji: shvatanje da sve ljudske vrste vode poreklo samo od jedne vrste koja je nastala na jednom geografskom mestu; *supr. poligeni-zam*.
- monogin** (grč. monos, gyne žena) *bog.* v. *monoginičan*.
- monotonija** (grč. monos, gyne) jednoženstvo; *bog.* svojstvo biljaka sa cvetovima čiji tučkovi imaju samo po jedan stubić (I red u klasama I—HŠLineovog sistema biljaka).
- monoginičan** (grč. monos, gynaikios ženski) bog. jednožen, tj. cvet čiji tučkovi imaju samo po jedan stubić; *monogin*.
- monotonija** (grč. monos, gonefa rađanje, stvaranje) *zool.* bespolno množenje (deljenjem, pupljenjem, klinim telašcima, delovima tela, ili sporama).
- monogram** (grč. monos, gramma slovo) jednim potezom napisana početna slova jednog imena, ili imena i prezimena; jednostavan, samo linijama načinjen crtež; figura koja predstavlja marku neke trgovачke kuće ili nekog artikla; znak koji stavlja umetnik na svoje rade mesto imena.

ionogramisti (grč. monos, gramma) *pl.* u istoriji umetnosti: umetnici, poglavito slikari, o kojima se ne zna nešto podrobnije i koji su poznati samo po svojim monogramima.

monografije (grč. monos, grapha pisanje) književna ili naučne rasprava koja se podrobitno bavi samo jednim predmetom neke nauke, ili životom i radom samo jednog pisca, umetnika, filozofa, istorijske ličnosti itd.

monodaktilav (grč. monos, dakylos prst) *zool.* koji ima samo jedan prst, jednoprst.

monodija (grč. monodfa) pevanje pojedinca, solo-pevanje; pesma u jednom tonu, *monolog* u stihovima.

monodontan (grč. monos, odus, odontos Zub) *zool.* koji ima samo jedan Zub, jednozub.

monodrama (grč. monos, drama radnja, pozorišni komad) pozorišni komad u kojem nastupa samo jedno lice.

monoze v. *monosaharidi*.

monozof (grč. monos, sophés mudrac) onaj koji misli da je samo on pametan, uobraženi mudrac.

monozofija (grč. ménos, sophfa mudrost) uobražena mudrost onoga koji misli da je samo on pametan.

monoidejizam (grč. monos, ideia misao, predstava) laž ograničenost svesti koja je obuzeta samo jednom jedinom mišlju ili predstavom; *supr. polidejizam*.

monokarpanski (grč. monos, karpos plod) *bot.* jednoplođ, koji ima samo jedan plod; *monokarpne biljke* biljke koje za vreme svog života samo jednom cvetaju i donose plod, pa posle toga uginu.

monokeros (grč. monókeros) *zool.* v. *monoceros*.

movokefalan (grč. monos, kephale glava) koji ima samo jednu glavu, jednoglav.

monokini (grč. monos, *bikini* po ostrvu u Tihom oceanu) vrsta ženskog kupaćeg kostima bez grudnjaka; *ust. topless*.

monokl (grč. ménos, lat. oculus, fr. monocle) naočarsko staklo samo za jedno oko; *supr. binokl*.

moiokliničav (grč. monos, kline krevet) *bog.* koji ima i prašnike i tučkove u istom cvetu.

movoklinski sistem (grč. monos, klinč nagnjem) u *kristalografskom*: sistem u kome su tri nejednako duge ose, od kojih se dve sekut pod oštrim uglom, a treća je na njima upravna.

movokolov (grč. monókolos jednostran, jednolik, jednovrstan) *poet.* pesma koja se sastoji samo od jedne vrste stihova; *supr. bikolon*.

moaokolor (grč. monos, lat color) filmska tehnika u jednoj boji; *up. polikolor*.

movokord (grč. monochordon, ménos jedini, chorde žica, struka) sprava pomoću koje se ispituju zakoni treperenja (oscilovana) žica; služi za matematička određi-

vanje muzičkih intervala (dugačka kutija od tankog suvog drveta, na kojoj su razapete, i pomoću tegova zategnute, jedna ili više žica).

movokordav (grč. monos, chorde) jednožičan, sa jednom žicom, sa jednom strukom.

monokotiledone (grč. monos, kotyledon kli-cin listić) *pl. bot.* biljke koje imaju samo jedan klicin listić; *pr. monokotiledon-ski*.

movokrat (grč. monos, kratos j anina; vlast) samovladar, samodržac, *monarh*.

movokratija (grč. monos, kratos) samovlada, *monarhija*.

movokristal (grč. monos, krystallos) kristalno telo sastavljeno od samo jednog *kristala*.

movokromatski v. *monohromatski*.

monoksilon (grč. monos, xylon drvo) čamac izrađen, izduben od jednog stabla, oranica.

movokularav (grč. monos, lat. oculus oko) koji ima samo jedno oko, jednook; *monokularno gledanje* gledanje samo na jedno oko; *supr. biiokularan*.

movokultura (grč. monos, lat. cultura gajenje) *aip.* obdelavanje samo jedne vrste useva u nekoj zemlji, koja je njena glavna privredne grana (npr. gajenje kafe u Brazilu). Nezgoda ovog sistema je u tome što, u slučaju rđave žetve, narod ostaje bez izvora za podmirenje svojih potreba; podizanje i negovanje samo jedne vrste nasa-da, npr. bukova šuma, hrastova šuma i sl.; *supr. polikultura*.

monokulus (grč. monos, lat. oculus oko) v. *monoftalmus*.

monolajn (eng. monoline) *tip.* mašina slaga-čica koja slaže i lije cele redove.

monolema (grč. monos, lemma primljeno, uzeto) *log.* polovični zaključak, zaključak u kojem nedostaje jedna *premisa*.

monolit (grč. monos, Ifthos kamen) delo izrađeno od jednog kamena, npr. spomenik ili stub (*obelisk*) od jednog jedinog kamena.

monolitan (grč. ménos, Úthos) izrađen iz-jedna, iscela, jedinstven, celinski po sklopu.

monolog (grč. monos, Iégos govor, razgovor) razgovor sa samim sobom; *lit. deo* drame u kome neko lice samo sa sobom govori i upoznaje slušaoce sa svojim duševnim stanjem i pobudama.

movologisati (grč. monos, Iégos) govoriti *monolog*; govoriti sam sa sobom.

movom (lat. monomius sa jednim izrazom) *mat.* jednočlan izraz (tj. izraz čiji delovi nisu vezani sa *plus* (+) i *minus* (-)'), *mononom*; *up. vinom, polinom*.

monomay (grč. ménos, manfa ludilo) med duševni bolesnik koji je uvreto sebi u glavu samo jednu bolesnu misao (*fiks-ideju*).

monomanija (grč. ménos, mama) med. naziv za izvesne bolesne nagone koji se smatraju kao samostalni duševni poremećaji, kao

jednostrano ludilo (npr. *kleptomanija*, *piromanija*, bolesni nagon za ubijanje, *megalomanija* i dr.); sad je dokazano da su ovakve pojave znaci opštег duševnog oboljenja.

monomatičan (grč. monos, omma oko) koji ima jedno oko, jednook.

monomah (grč. monomachos) pojedinačni borac, borac u dvoboju (kod Rimljana = *gladijator*); nadimak Vladimira P. kijevskog kneza (1113–1125).

monomahija (grč. monomachia) pojedinačna borba, dvoboј.

monomsran (grč. monos, meros deo) sastavljen iz jednostavnih, prostih delova, jednode-lan, jednočlan; *supr. polimeran*.

monomerija (grč. monos, meros) sastavljenost iz prostih delova, jednostavnost, jedno-članost; *supr. polimerizam*.

movometalizam (grč. monos, metallon) u narodnoj ekonomiji: slučaj kada je novčana jedinica neke države određena kao izvesna količina nekog metala (zlata ili srebra), kada se, dakle, obavezno novac sastoji od jednog metal-a; *up. bimetatalizam*.

monometar (grč. ménos, metron mera, merile) metr. stih koji se sastoji od istih stopa, npr. dvostopni *jampski* ili *trohejski* stih.

monometričan (grč. monos, metron) *ketr.* koji se sastoji iz istih stopa, istostopni.

monomorf (grč. monos, morphe oblik) koji ima isti oblik, jednoobličan.

monomorfija (grč. monos, morphē) isti oblik, istoobličnost, jednoobličnost.

moioniha (grč. monos, onyx, onychos nokat, kopito) pl. *zool.* lihoprsti papkari (konji, nosorozi i dr.).

moionom (lat. mononomium) *mat. v. monom.*

mononukleari (grč. monos, lat. nucleus jedro) š., *fiziol.* bela krvna zrna, krupna i sa velikim okruglim jedrom.

mononukleoza (grč. monos, lat. nucleus) *med.* povećali broj monocita u krvi.

monopatija (grč. monos, pathos bolest, bol) *med.* oboljenje samo jednog dela tela, oboljenje samo duše, oboljenje samo tela.

monopetalan (grč. monos, petalon list) *bog.* jednolist, sa jednim cvetnim listićem; *up. polipetalan*.

monopireničan (grč. monos, pyren koštica) *bog.* koji ima samo jednu košticu, jezgru.

movoplan (grč. ménos, lat. planum ravan) aeroplani koji ima sa svake strane trupa samo po jedno krilo (za razliku od *biplana*, *triplana* i *multiplana*).

monoplastida (grč. monos, plastos uobičen, obrazovan) pl. *zool.* jednoćelijske životinje, *protozoe*.

monoplegija (grč. monos, plege udarac, rana) *med.* uzetost samo jednog uda ili samo jedne grupe mišića.

monopodija (grč. monos, piis, podos noga, stopa) *ketr.* istostopnost s obzirom na

gradu stihova (*supr. dipodija*); *bog.* jedno-članost.

monopodijski (grč. monos, r us, podos) *ketr.* koji se sastoji od istih stopa, napisan u jednakim stopama; *monopodijsko grananje bog.* jednočlano grananje.

monopol (grč. monopolion pravo samotrgovi-ne, samoprodaje, od monos, poleo prodajem) isključivo pravo trgovanja nekom vrstom robe (naročito kad država zadrži za sebe pravo na proizvođenje i trgovinu nekom vrstom robe, npr. solju, šibicama, duvanom, petroleumom, raznim obrascima i dr.); kapitalistička udruženja (*karteli*, *sindikati*, *trustovi*) kojima je cilj da bez konkurenata zavladaju nekim granama privrede radi dobijanja vitka vrednosti, jedan od najviših stupnjeva udruživanja kapitalističkih preuzeća, karakterističan za epohu *imperializam*.

monopolizirati (grč. monopolion) uvesti za neku vrstu robe *monopol*; fig. zadržati (ili: zadržavati) samo za sebe pravo na nešto.

monopolisati v. *monopolizirati*.

monopolist(a) (grč. monos, poleo prodajem) imalač isključivog prava proizvodnje i trgovine nekom vrstom robe; službenik *monopola*, radnik u monopolu.

monopsihizam (grč. monos, psyche duša) *fil.* učenje Averoesa, po kome su pojedine duše samo *modifikacije* jedne univerzalne, opšte duše.

monopson (grč. monos, opson tržište) *trg.* situacija na tržištu kada se pojavljuje samo jedan kupac.

monopteran (grč. monos, pteron krilo, pero) *zool.* jednokrilni, sa jednim perajem; *arh.* sa jednim redom stubova, u obliku okrugle građevine sa jednim redom stubova.

monopteron (grč. monos, pteron) *zool.* jednokrilac, jednoperajac.

monopteros (grč. monos, pteron) *arh.* okrugla građevina koja leži samo na jednom redu stubova (antički hram).

monorema (grč. monos, geta reč) *lingv.* jednočlan izraz (kada se jednom rečju obuhvati cela misao, npr. u dečjem govoru).

monorima (grč. monos, fr. rime slik) *poet.* pesma sa jednom vrstom slikova, ili sa istim slikovima.

monorhidija (grč. ménos, orchidion mudašće) *anat.* urođeni nedostatak jednog muda, jednomudost, lihomudost; jednostrani *kriptorhizam*.

monorhizam (grč. monos, orchis mudo) *anat.* v. *monorhidija*.

monorhit (grč. monos, orchis) *anat.* lijač, jednomudac, onaj koji se rodio samo sa jednim mudom.

monosaharidi (grč. monos, sakchar šećer) *hen.* jednostavni ugljeni hidrati, naročito *laktoze*.

monosilabičan (grč. monos, syllabe slog) jednosložan, koji ima samo jedan slog; *mono-*

- silabični jezici** jezici kod kojih se reči sastoje samo od jednog sloga (npr. kineski, tibetanski i dr.).
- monosilabum** (grč. monos, syllabe) *gram.* jedno-složna reč.
- monosimptomatičan** (grč. monos, symptomata slučaj, događaj) koji pokazuje samo jedan simptom.
- monositija** (grč. monos, si'tos jelo, hrana) osobina onoga koji voli da jede sam; uzimanje hrane samo jedanput dnevno; *mono-fagija*.
- monospermija** (grč. monos, sperma seme) *fiziol.* postojanje samo jedne semene ćelije; prodiranje samo jedne semene ćelije.
- monospermičan** (grč. monos, sperma) jednosemeni, sa samo jednom semenom ćelijom.
- monostihov** (grč. monos, stíchos red, stih) *poet.* pesma od strofa sa po jednim stihom.
- monosociji** (grč. monos, skia senka) *pl. geogr.* „jednosenčani“, tj. stanovnici umerenih pojaseva kojima senke, u toku cele godine padaju u podne samo u jednom pravcu: u severnom umerenom pojasu — ka severu, u južnom — ka jugu.
- monoteizam** (grč. monos, theos bog) vera u postojanje jednog boga, jednoboštvo; *supr. politeizam*.
- monoteist(a)** (grč. ménos, theos) onaj koji veruje u postojanje samo jednog boga, jednobožac; *supr. politeist*.
- monoteistički** (grč. monos, theos) jednobožački, koji veruje samo u jednog boga; koji je u vezi sa učenjem o postojanju samo jednog boga; *supr. politeistički*.
- monoteleti** (grč. monos, thélo hoću) *teol.* pristalice učenja o dve prirode, ali samo jednoj volji Isusa Hrista (na VI crkvenom saboru, u Carigradu 680., oni su, nasto-janjem protivnika, tzv. *dioteleta*, prokleti).
- monoteletizam** (grč. monos, thelo) *teol.* učenje o postojanju samo jedne volje u Isusu Hristu; *up. monoteleti*.
- monotip** (grč. monos, typos otisak) 1. *tip.* mašina slagačica koja slaže i lije pojedinu slova (*up. monolajn linotip*); 2. *slik.* samo jedan otisak slike prethodno izradene uljanim bojama na bakarno j ploči; *mo-notipija*.
- monotipijski** (grč. monos, typos) *slik.* v. *monotip* 2.
- monotičan** (grč. ménos, us, nar. otos uvo) *med.* koji čuje samo na jedno uvo.
- monoton** (grč. monos, tome sečenje, rezanje) mineral koji ima samo jednu cepljivost.
- monoton** (grč. monos, tonos naglasak, ton) u jednom glasu (ili: zvuku); jednolik, jednoobrazan, dosadan.
- monotonija** (grč. monos, tonos) jednolikost, jednoobraznost, dosada.
- monotreme** (grč. monos, trema rupa, otvor) *pl. zool.* životinje koje imaju samo jedan otvor za izbacivanje izmeta, mokraće i semena, kljunari.
- monotriglif** (grč. monos, triglyphos) apx. na fasadama dorskih hramova: trostruki razrez između dva stuba, kada su stubovi blizu jedan drugom.
- monotropan** (grč. monos, trépos obrt, pravac mm. naziv za mineralne tvari koje mogu preći iz jedne modifikacije u drugu, ali iz ove ne mogu preći u onu prvu.
- monofagija** (grč. monos, phagefn jesti) v. *monositiija*.
- monofazi** (grč. monos, phagem) životinje koje se hrane samo jednom vrstom hrane: biljnom ili životinjskom.
- monofazija** (grč. monos, phasis iskaz, tvrdjenje) med. poremećaj u sposobnostima govora koji obično dolazi posle kapljbe ili kod duševnih bolesti, a sastoji se u tome što bolesnik može da izgovara samo jednu reč ili najviše nekoliko reči, dok je ostale reči ili zaboravio ili ne može da ih izgovara.
- monofiziti** (grč. monos, physis priroda) *pl.* pristalice učenja carigradskog arhimana-drita *Eutihesa* o samo jednoj božanskoj prirodi Isusa Hrista; prokleti na crkvenim saborima u Kalcedonu (451) i Carigradu (553).
- monofilan** (grč. monos phyllon list) *bog.* jednolist, koji ima samo jedan list; *supr. polifilan*.
- monofiletitizam** (grč. monos, phyle pleme) *biol.* učenje da sva živa bića (ljudi, životinje, biljke i mikroorganizmi) vode poreklo od zajedničkog pretka — najnižeg organizma, tj. od ćelije; leži u osnovi darvinizma i savremene biosistematičke; *supr. polifiletitizam*.
- monofilija** v. *monofiletitizam*.
- monofobijski** (grč. monos, phóbos strah) med. strah od samoće.
- monofon** (grč. monos, phone glas, zvuk) *pr.* jednoglasan; jednozvučan; *supr. polifon*.
- monofonijski** (grč. monos, phone) jednoglasnost; jednozvučnost.
- monoftalmija** (grč. monos, ophthalmos oko) posedovanje samo jednog oka, jednookost.
- monoftalmičan** (grč. monos, ophthalmos) jednook, koji ima samo jedno oko.
- monoftalmus** (grč. monos, ophthalmos) onaj koji ima samo jedno oko, jednooki.
- monoftong** (grč. monos, phthongos zvuk, glas) *gram.* dug samoglasnik, jednoglasnik.
- monoftongiranje** (grč. monos, phthongos) *gram.* pretvaranje dvoglasnika (*diphonga*) u jednoglasnik (*monoftong*).
- monohroizam** (grč. monos, chros boja kože) jednobojojnost.
- monohroičan** (grč. monos, chros) u jednoj boji, jednobojan.
- monohrom** (grč. monos, chroma boja) slika u jednoj boji.
- monohromatski** (grč. monos, chroma) koji ima samo jednu boju, jednobojan.
- monohromija** (grč. monos, chroma) jednoboj-

- monohroničan** (grč. monos, chronikos vremenski) jednovremen, istovremen.
- monoceros** (grč. monos, keras rog) *zool.* jednorožac, narval, morska životni, "slična kitu i delfinu, sa zubom u gornjo; gllici koji je često duži od 3 t.
- motocikl** (grč. monos, kyklos *TUG, točak) velosiped samo sa jednim točkom (na komu artišti izvode svoje produkcije); *supr. bicikl.*
- monociti** (grč. monos, kytos šupljina) vrsta belih krvnih zrnaca.
- monroizam** v. *Monroova doktrina.*
- monoist(a)** pristalica *Monroove doktrine.*
- Monroova doktrina** shvatnje Džemsa Monroa (James Monroe, 1758—1831), petog predsednika SAD, po kojem treba odbiti svako mešanje evropskih država u poslove nezavisnih američkih država, i obratno, i po kojem SAD treba smatrati zaštitnikom država Srednje i Južne Amerike, a energično odbijati svako dalje širenje evropskih država na tlu Amerike; *Menroova doktrina.*
- mons** (lat. mons, fr. mont, ital., šp. monte) breg, planina, gora; *mons Veneris* (lat. mons Veneris) znat. Venerin brežuljak.
- monsenjer** (fr. monseigneur) milostivi gospodin; u Francuskoj: titula kojom se oslovljavaju članovi vladalačkog doma (visočanstvo, vaša visost, vaša milost), sem cara i kralja, i crkveni velikodostojnici (preosveštenstvo, visokopreosveštenstvo).
- monsinjor** (ital. monsignore) titula kat. crkvenih velikodostojnika: preosveštenstvo, visokopreosveštenstvo.
- monstr** (eng. monster, fr. monstre, lat. monstrum) v. *monstrum*; u sastavljenim rečima označava nešto grdno veliko, neizmerno, npr. *monstr-adresa* predstavka sa vrlo mnogo potpisa; *monstr-koncert* koncert u kojem su svi instrumenti zastupljeni u velikom broju; *monstr-miting* zbor sa ogromnim brojem učesnika; *monstr-peti-cija* molba sa velikim brojem potpisa; *monstr-proces* parnica sa veoma velikim brojem optuženih, svedoka i brani laca.
- monstranca** (lat. monstrare pokazivati, nlat. monstrantia) u katoličkoj crkvi: bogato zlatom i srebrom ukrašena posuda u kojoj se drži osvećene hostija (radi pokazivanja vernima da bi joj se mogli pokloniti), darohranilnica, pokaznica.
- monstrativan** (nlat. monstrativus) koji se osniva na pokazivanju ili neposrednom opažanju, opažajni.
- monstracija** (lat. monstratio) iskazivanje, prikazivanje; *up. demonstracija.*
- monstrozan** (lat. monströsus, monstruosus, fr. monstrueux) čudovišan, nakazan, nagrađan; užasan, strahovit; grdan, ogroman, strašno velik; *monstruoza.*
- »**Jonstrozitet** (nlat. monströsitas) čudoviš-nost, nakaznost, nakaradnost; nečuven postupak; nečovečnost, gadost.
- monstrum** (lat. monstrum) čudovište, neman, ala; nakaza, nakarada, nagrda, grđoba, rugoba; grđosija; čudovište od čoveka, nečovek; nečuveno delo, nečuvena stvar.
- monstruoza** (lat. monstruosus) v. *monstruoza.*
- monstruoznost** (nlat. monstruositas) v. *monstruoza.*
- monsun** (eng. monsoon, fr. mousson) veter koji redovno duva, u određeno doba godine, usled nejednakog zagrevanje kopna i mora, na Kineskom moru i Indijskom oceanu: od maja do septembra sa jugozapada, od oktobra do aprila sa severoistoka; pri menjanju pravca duvanja vladaju žestoke bure; *muson.*
- montaža** (fr. montage) 1. postavljanje neke sprave na mesto upotrebe; nameštanje, sklapanje, sastavljanje (mašina, pušaka, topova i dr.); 2. *voj.* punjenje metaka, granata itd.; 3. odabiranje pojedinih odломaka, delova, crteža, slika i dr. i sastavljanje u jednu skladnu umetničku celinu (u književnosti, muzici, filmu, grafici, fotografiji i dr.).
- montan** (fr. montant) *trg.* iznos, veličina jednog računa.
- montanist(a)** (lat. montanus brdski, planinski) poznavalac šumarstva i rudarstva, stručnjak za šumarstvo i rudarstvo.
- montanistaka** (lat. montanus) nauka o rudarstvu i rudnicima.
- montanički** (lat. montanus) v. *montanski.*
- montanski** (lat. montanus) brdski, gorski, planinski; brđanski, gorštački; rudar-stveni, koji se tiče rudarstva, rudarski.
- montanja** (ital. montagna) planina, brdo, gora.
- montanjar** (fr. montagnard) gorštačak, brđa-nin, planinac; naziv tzv. *montanjara* ili „brdske partie“, ekstremni republikan-ci u francuskoj nar. skupštini (1792. i 1848—1849), nazvani zato što su u skupštinskoj dvorani, koja je imala stepenaste uzvišena sedišta, zauzimali najviša sedišta na krajnjoj levici, za razliku od umerene stranke *žirondista* (g. 1792), koji su zauzimali niža sedišta i zbog toga nazivani *parti de la plen* (parti de la plaine), tj. stranka ravnice ili stranaka doline.
- monte** (ital. monte) *fin.* zajam uzet na podlogu nepokretnog imanja.
- montekopter** (fr. monter peti se; sklopliti, grč. helix spirala, pterón krilo) novo vozilo (konstruisano u SAD) koje je istovremeno helikopter, motorni čamac i automobil.
- Montenegro** (ital. monte negro) Crna Gora.
- monter** (fr. monter) sastavljač (ili: skla-pać) mašina, časovnika i dr.; optočilac dragog kamenja; sklapam pušaka, topova.

montir (fr. monture) optok od nakita.

montiranje (fr. monter) v. *montaža*.

montirati (fr. monter) 1. penjati, podići, podizati, uzdići; 2. sklopiti, namestiti mašinu na mestu upotrebe iz gotovih delova; namestiti (ili: optočiti, uglaviti) dragi kamen; spremi, snabdeti kuću nameštajem; snabdeti brod posadom; *voj.* uglaviti pušku u drvo; sastaviti top i učiniti ga sposobnim za dejstvo; puniti puščane i topovske metke; *supr. demonti-rati; up. montaža*.

montisti (ital. monte) pl. *fiz.* davaoci zajmo-va na podlogu nepokretnih imanja.

montura (fr. monture) vojničko odelo, oprema; *mundir* jednoobrazno odelo posluge; podloga vlesulje (perike).

monumen(t) (lat. monumentum) umetnički izrađen predmet koji neposredno ili simbolično služi kao uspomena na koga ili što, spomenik.

monumentalan (lat. monumentalis) koji pripada spomeniku ili se tiče spomenika; kao spomenik, tj. velikolepan, veličanstven, znatan, koji ima svojstva onoga što se ne može zaboraviti.

monumentomanija (lat. monumentum spomenik, grč. mama pomama, ludilo) pretere-nost u želji za podizanjem spomenika.

mope (fr. mops, nem. Mops) *zool.* rasa pasa kratke dlake i male, zatupaste njuške, mala doga.

mora (ital. toga) 1. omiljena italijanska i dalmatinska igra prstima u kojoj učestvuju dva igrača: jedan brzo pruža jednu ruku ili obe pokazujući izvestan broj prstiju, a protivnik odmah mora, takođe prstima, da pogodi koliko je onaj prstiju pokazao; *ala mora* (ital. alla mora).

mora (lat. toga) 2. oklevanje, odlaganje, otezanje.

mora (lat. mora) 3. *fon.* jedinica glasovne (fonetske) dužine koja otprilike odgovara kratkom glasu, odnosno polovini dugog glasa.

morál (lat. mos *gen.* moriš običaj, moralis) *fil.* skup običaja, naročito dobrih običaja, onih koji omogućuju povoljan i skladan opstanak i razvitak pojedinca i društva, vrlina, krepst, najviši zakon održanja ljudskog društva; misao kojoj je cilj da pouči, pouka (npr. neke priče, basne); *fig.* duševno raspoloženje, duh, hrabrost, npr. vojnički moral; *up. etika*.

mora lan (lat. moralis) v. *moralni*.

moralizam (lat. moralis) priznavanje i strogo zahtevanje jednog moralnog shvatanja dužnosti; *supr. amoralizam, imoralizam*.

moralizacija (nlat. moralisatio) potpoma-ganje (ili: unapredavanje) morala i njegovih propisa; *up. moralizirati*.

moraliziraTM (nlat. moralisare) činiti (ili: učiniti) moralnim, popravljati koga ili što u moralnom pogledu; uliti moral, ulivati moral; razmišljati o mo-

ralu, govoriti o moralu, propovedati moral; *fig.* korita, karata koga, popovati kome.

moralisati (nlat. moralisare) v. *moralizirati*.

moralist(a) (fr. moraliste) učitelj, propo-vednik morala, pisac koji piše o moralu; sudija u pitanjima morala.

moralitet (lat. moralitas) ono što je u skladu sa zahtevima morala (pomišljenje na srcu, radnja, postupak), svojstvo slaganja sa najvišim zakonom održanja ljudskog društva, celine ljudskog roda (*supr. lega-liter* svojstvo slaganja sa zakonima ili pravnim poretkom jedne države), ono što je u moralnom pogledu dobro, moralno ponašanje nekog čoveka; vrlina, krepst, čistota i etička vrednost nekog postupka.

moraliteti (fr. moralites) pl. u poznjem srednjem veku: vrsta pobožnih drama koje su, za razliku od *misterija*, predočavale, u izmišljenim primerima, pojedine moralne pouke.

moralne pedagogija vaspitanje u duhu shvatanja života koje se oslanja na filozof-sku i naučnu, a ne na religijsku etiku.

moralne statistike statistike izvesnih, u moralnom pogledu značajnih, pojava i radnji u ljudskom društvu koje se događaju po nekoj pravilnosti, npr. zločini, samoubi-stva, sklapanje i razvodi brakove itd.

moralne teologija po Kantu, pokušaj da se, na osnovu urođene težnje razumnih bića da žive u skladu sa izvesnim moralom, zeključi o postojanju boga i njegovih osobina.

moralne filozofija v. pod *moralni*.

moralni (lat. moralis) koji se tiče morala i njegovih propisa, koji pripada moralu; *moralni zakon* unutarnji zakon po kojem niko ne treba da čini ono što ne bi želeo da se njemu učini (v. *kategorički imperativ*); *moralna osoba* pravio lice, *juri-stičko lice*, ono što ima sva zakonska prava a stvorio ne postoji kao osoba, npr. neko zaveštanje; *moralni princip moralni zakon*; *moralni filozof* filozof koji moralne i etička pitanja sistematski proučava i obrađuje; *moralna filozofija* učenje o moralu, praktične filozofija, etika; *up. etički*.

moralnost (lat. moralis) v. *moralitet*.

morendo (ital. morando) iuz. otežući, razvlačeći, zadržavajući.

moratorijum (nlat. moratorium od lat. mora-ri odužiti, odugovlačiti) odlaganje roka plaćanja nekog duga, bilo pristankom pojedinih poverilace ili putem zekone; odlaganje plaćanje do izvesnog roka, koje određuje vlada kad nastupe izuzetne okolnosti i prilike, npr. rat i dr.

morbidan (lat. morbidus) bolestan, bolešljiv; *slik.* mekan, nežan.

- morbidity** (nlat. *morbidity*) *med.* bolesno stanje, bolesnost; brojni odnos bolesnih prema zdravim.
- morbile** (nlat. *morbili*) *pl. med.* ospse, ospice, mrase, sipanice.
- morbilitet** (nlat. *morbilitas*) *med. v. morbility*
- morbilozan** (nlat. *morbillosus*, fr. *morbil-leux*) *med.* ospični, koji spada u ospice.
- morbicid** (lat. *morbus bolest*, *caedere ubijati*) *hen.* formaldehidni sapunski preparat (dezinfekcijsko i antiseptično sredstvo).
- morbozan** (lat. *morbosus*) bolestan; nezdrav, bolešljiv, slabunjav.
- morbozitet** (lat. *morbositas*) bolesnost, bolesljivost, slabunjavost.
- morbus** (lat. *morbus*) *med.* bolest.
- Morgana** (Morgana Le Fay) mitološke biće, prvo bitno keltsko polu božanstvo, vila ili zla volšebnica, zavisio od vremena u kojem se oživljava; sestra kralja Artura, u kasnijim legendama zlobna zavodnica: *fata morgana* (nlat., ital. fata Morgana vila Morgana) opsena u Mesinskom moreu-zu, pripisivana njenim čarolijama, zato nazvana po njoj.
- morganatika** (nlat. *morganatica*) jutarnji dar, koji je, ranije, mlađoženja davao ženi posle prve bračne noći.
- morganatski brak** (nlat. *matrimonium ad morganaticam*, stv. *morgan* jutro) nepriličan brak, tj. brak što ga sklopi član neke vladalačke kuće ili visokog plemstva sa ženom koja mu po rođenju nije ravna; deca iz takvog braka nasleđuju samo materino ime i imanje.
- mordacitet** (lat. *mordacitas*) moć i sposobnost nagrizanja; *fig.* zajedljivost.
- mordeksin** (fr. *mordexin*, šp. *mordechin*) *med.* azijska kolera.
- mordente** (ital. *mordente*) *muz.* polutrilovanje, ukrašavanje sviranja ili pevanja time što se iz glavnog tona brzo prelazi u najbliži niži ton, pa se opet vraća u glavni; osnova (*grund*) za pozlaćivanje i posrebravanje.
- morela** (ital. *morello*, fr. *moreau*, lat. *mau-rus*) *vot.* odlična vrsta krupnih, crnih ili mrkocrvenih trešnja.
- morel inseniti** (eng. *moral insanity*) *med.* moralno ludilo, bolesni poremećaj u duhovnoj delatnosti koji dolazi do izražaja u nedostaku moralnih (etičkih) osećanja i pojmove, u slabosti volje i u sklonosti nemoralnim i zločinačkim radnjama (obično urođena, ali dolazi i kao posledica odanosti piću i sl.).
- merena** (fr. *moraline*) *geol.* sa obronaka i proplanaka, ispod kojih se nalaze ledni-ci (glečeri), pada na lednike krupno i sitno kamenje i zemlja; lednik, krećući se polako naniže, nosi sobom taj kameni materijal, koji se lagano slaže uz njegove bokove u dugačke redove; sav taj materijal zove se *bočna morena*; kada se dva lednika sa svojim morenama sastanu i spoje u jedan, onda se i njihove bočne morene spoje u jednu, tzv. *središnju morskú*.
- morendo** (ital. *morendo*) *muz.* izumirući, gubeći se, spuštajući ton toliko da se jedva čuje; *morigente*.
- mores** (lat. *mos*, *moriš*) *pl. v. pod mos.*
- moreska** (ital. *moresca*, fr. *moresque*) „mavarska igra”, igra s mačevima u 3/4 takta, naročito bila omiljena u XV i XVI veku (kod nas i danas postoji i izvodi se svake godine u gradu Korčuli, o prazniku gradskog zaštitnika sv. Todora, 28. avgusta, i prikazuje borbe sa Mavrima i pobedu nad njima); *moriska, moreška*.
- moreske** (ital. *moresco*, šp. *morisco*) *pl. v. arabeske, groteska*.
- Morzeov aparāt** uređaj koji je 1832. izumeo severnoamerički slikar i pronalazač Samuel Morze (1791—1872) kojim se ot-premanje telegrama vrši ručno, pomoću tastera, a primanje na sluš (akustički) ili optički, prenošenjem znakova na traku; u upotrebi od 1844. god.
- Morzeova azbuka**, *Morzeovi* znaci azbuka (pismo) koju je sastavio američki pronalazač Samuel Morze; pismo se sastoji od tačaka i crtica, a služi za telegrafi-sanje i signalizaciju; *up. Morzeov aparāt*.
- Morzeovo pismo v. Morzeova azbuka**.
- moribundus** (lat. *mori*, *moribundus*) *med.* koji je na smrt oboleo, samrtnik.
- morija** (grč. *topa*) *med. v. moroza*.
- mori jente** (ital. *moricente*) *muz. v. morendo*.
- Morlaci** (ital. *Moriacchi*) „vlasti s mora”, Slovensi (Hrvati i Srbi) sa ist. obale Jadranskog mora, tj. sa Hrvatskog primorja i iz Dalmacije, do Splita.
- mormonizam** mormonstvo, vera i shvatanja sekete *mormonaca*.
- mormonci** *pl.* „sveci poslednjih dana” (eng. Latter-day Saints), religiozna sekta koju je, 1827. osnovao u Sev. Americi Dž. Smit (1805—1844), koji je 1830. izdao knjigu nekog tobožnjeg proroka *Mormona*, pisanu 420. n. e., punu izmišljenih priča o biblijskim plemenima u Sev. Americi, čuda i otkrivenje; mormonska vera dopušta i propoveda mnogoženstvo, inače sadrži hrišćanske i moderne nehrišćanske ideje.
- mormorando** (ital. *mormorando*) *muz.* žuboreći, kao da žubori.
- mormorevole** (ital. *mormorevole*) *muz. v. mormorando*.
- mormorozo** (ital. *mormoroso*) *muz. v. mormorando*.
- morodohijum** (grč. *moros budala*, luda, *docheion prihvatište*) luda kuća, ludnica; *morokomijum*.
- moroza** (grč. *moria*) *med.* tupoglavost, ludost, ludilo; *morija*.
- morozan** (lat. *morosus*) mrgodan, nabusit, namčorast, osoran, mrzovoljan.

morozofija (grč. moros luda, sophia mudrost) *med.* vrsta mračnog ludila.

morokomijum (grč. moros, kome selo) v. *mordohijum*.

moromoro (tl. togotogo) *zool.* vrsta lame, šarena, crne i bele boje, samo veća od obične lame.

more (lat. mors) smrt; more aparens ili more spurijs (lat. mors apparens, spuria) *med.* prividna smrt; more civilne (lat. mors civilis) *prav.* građanska smrt.

morsele (nlat. morsuli, merselli) *pl. farm.* dugljaste i četvrtastе pločice od šećera u koje se, dok su rastopljene, stavljaju razne lekovite supstance.

Morseovo pismo v. *Morzeova azbuka*.

mort (nem. Mortel) lep, malter, žbuka.

mortadela (ital. mortadella) debela bolonjska kobasica od jednog dela svinjskog mesa sa slaninom i dva dela govedine, sa bibe-rom i dr. začinima.

mortalitet (lat. mors smrt, mortalitas) smrtnost, umiranje; zbir slučajeva umiranja u jednom određenom vremenu, za razliku od slučajeva rađanja (*fertiliteta*); *tablice mortaliteta* tablice iz kojih se vidi broj smrtnih slučajeva u izvesnom vremenu.

mortisdonacija (nlat. mortis donatio, donatio mortis causa) *prav.* poklon u slučaju smrti, zaveštanje.

mortifikacija (nlat. mortificatio) izumi-ranje, umrvljenje, izumiranje pojedinih delova; mučenje, umrvljivanje (tela); ukrćivanje, umekšavanje, npr. mesa, time što se drži na vazduhu; *trg.* uništavanje, ukidanje, npr. potraživanja nekog duga; *prav.* proglašenje izgubljene isprave za nevažeću ili nekog duga da se ugasio; *fig.* poraženost, uniženje; *amortizacija*.

mortificirati (nlat. mortificare) izumira-ti; kinjiti, mučiti (svое telo); priguši-vati, npr. prohteve, strasti; ukrćivati, umekšavati meso time što se ostavlja na vazduhu; *prav.* poništiti, oglasiti da ne važi (ugovor, testament); *med.* umrviti; *ft.* poraziti, poniziti; teško uvrediti; takođe: amortizirati.

mort-sezov (fr. morte-saison) mrtva sezona, doba godine kad nastupa veliki zastoj u trgovackim poslovima, obično za vreme letnjih meseci; *sezon-mort*.

mortuarium (nlat. mortuarium) u feudalnom sistemu: pravo gospodara da, u slučaju smrti nekog njegovog kmeta-podanika, traži za sebe nešto od njegove ostavštine; takođe: *manus mortua*.

mortuu (lat. mori umreti, mortuu) mrtav, umro, mrtvac; *manus mortua* (lat. manus mortua mrtva ruka) *prav.* svojina koja je, putem zaveštanja, postala neotudiva, imanje koje je, putem zaveštanja, prešlo u svojinu crkve i time postalo za državu takoreći mrtvo (takođe: *mortuarium*); *de mortuis nil nisi bene* (lat. de mortuis nil

niši bene) *posl.* o mrtvima ne treba govoriti ništa nego samo ono što je dobro.

morula (lat. morula dudinja, plod od duda) *biol.* začetni stadijum u razvitku »sivog organizma (skup ćelija sličan plodu duda).

morum (grč. moron, lat. morum) *bog.* dudinja, dud; *med.* dudasti čir.

moruna (grč. muraina, lat. murena) *zool.* vrsta vrlo krupne ribe iz fam. jesetri, Acipenseruso.

morus (lat. morus) *bog.* dudovo drvo.

morf (grč. morphe oblik) *lingv.* morfološka jedinica kao fizička pojava.

morfea (grč. morphē oblik) *med.* bela kožna pegavost (predznak gube).

Morfej (grč. morphē, lat. Morphoeus) *mit.* po Ovidiju, sin boga spavanja Somnusa, bog sna, nazvan zbog toga što se njegovom pomoću, u duši onoga koji spava, stvaraju razne slike i oblici (morphē = oblik).

morfema (grč. morphē) najmanji deo reči koji je nosilac nekog značenja — semantičkog ili gramatičkog, npr. reč *voda* sastoji se od dve morfeme: *vod-i -a*; prva ima semantičko značenje, a druga grama-tičko: označava da je to imenica ženskog roda i ujedno nominativ jednine.

morfij(um) (grč. morphē, lat. Morphoeus) *hen.* v. *morfīn*.

morfīn (grč. morphē, lat. Morphoeus) *hen.* glavni sastojak opijuma, sasušen mlečni sok što curi iz zasećenih čaura nezrela maka, kristališe bezbojno, u manjoj količini uspavljuje i utoljava bolove, a u većoj otrovan (mnogo se upotrebljava u medicini); *morfij(um)*.

morfīnizam (grč. morphē) *med.* trovanje usled stalne upotrebe *morfijuma*, ispoljava se u teškim nervnim poremećajima i oboljenjima; strasna i neodoljiva odanost uživanju u morfijumu.

morfīnist(a) (grč. morphē) onaj koji je strasno odan uživanju u *opijumu*.

morfīnoman (grč. morphē, mania pomama, strast) v. *morfīnist*.

morfīnomanija (grč. morphē, mania) strast uživanja u morfijumu; *up.* *morfīnizam*.

morfō- (grč. morphē) predmetak u složeniciama sa značenjem: oblik.

morfogeneza (grč. morphē, genesis postanak, postanje) *fiziol.* *ontogenetski* i *filogenetski* razvijetak oblika živih bića (organi-zama).

morfografija (grč. morphē, graphia opis) opisivanje prirodnih tela, s obzirom na njihove oblike.

morfoza (grč. mērphosis) uobličenje, postavljanje oblika, razvijanje oblika, oblik.

morfologija (grč. morphe, logia) nauka o postanku i razvitku oblika; organskih tela (životinja i biljaka), Zemljine kore, reči itd.

morfometrija (grč. morphē, metron merilo, mera) merenje oblika.

morfovomija (grč. morphē, nomos zakon) nauka o zakonima postojanja i razvijanja oblika prirodnih tela.

morfosintaksa (grč. morphē, syntaxis) lingv. deo gramatike koji proučava *morfeme* zajedno s njihovim funkcijama, službama.

morfotika (grč. morphē, nlat. morphotica) pl. delovi iz kojih su sastavljena prirodna, naročito organska tela.

morfotomija (grč. morphē, tome sećenje, rezanje) nauka o rastavljanju i razučivanju organskih tela = *anatomija*.

morfotropija (grč. morphē, tropos) u kristalografiji: sličnost morfoloških i fizičkih svojstava jedinjenja koja hemijski nisu znalo gna.

mos (lat. mos ki. moriš) običaj, navika, način života.

mosje (fr. monsieur) u Francuskoj: titula koja se, iz učitosti, daje svakoj muškoj osobi; pl. mesje.

moskitero (šp. mosquitero) zavesa na krevetu za zaštitu od uboda moskita i drugih dosadnih insekata; muvobran.

moskito (šp. mosca, mosquito, lat. musca muha) komarac nekoliko raznih vrsta roda *Culex*, čija »senka dugačkom rilicom probada kožu životinja i ljudi i siše krv, komarac malaričar.

moskovada (fr. moscouade, ital. moscovato) neprečišćen šećer; up. *kasonada*.

moso (ital. mosso) nuz. sa malo življim kretanjem, pokretljivo.

most (nem. Most) v. *mošt*.

mostard (ital. mostarda) slačica.

moshata (nlat. moschata) pl. stvari koje imaju mošusa ili mošusovog mirisa.

mosholatrija (grč. moschos tele, latreia obožavanje) mit. obožavanje teleta, kome su se klanjali Izrajljci dok su bili u pustinji.

motacile (lat. motacillae) pl. zool. red ptica pastirica (u koji spadaju slavuj, vrabac, grmuša i dr.).

motel (od eng. Motorists Hotel) hotel na autoputu sa garažom i servisnom stanicom namenjen onima koji putuju motornim vozilima.

moteta (nlat. motetum, fr. motet, ital. mottetto) iuz. crkvena pesma u više glasova, bez instrumentalne pratnje, obično sa tekstom iz Biblije; predstavnici: Pale-strina, Laso, Bah i dr.

motiv (nlat. motivum, ital. motivo, fr. motif) pobuda, povod, podstrek, podsticaj, razlog; u lepim veštinama: izvorno za-snovana umetnička misao koja preovladuje celokupnim umetničkim delom ili celokupnom umetničkom radnjom; muz. figura od više tonova iz čijeg se ponavljanja, menjanja i mešanja sa drugim motivima razvijaju veće tonske celine.

motivacija (nlat. motivatio) obrazlaganje, obrazloženje, izvođenje pobuda ili razloga za nešto.

motivirati (fr. motiver) v. *motivisati*.

motivisati (fr. motiver) obrazložiti, obrazlagati, navesti (ili: navoditi) pobude ili razloge za nešto.

motilitet (lat. movere kretati, motus kretanje, pokret, nlat. motilitas) pokretljivi-vost, pokretnost, sposobnost za svojevoljno kretanje.

moto (ital. motto, fr. mot, nlat. muttum, lat. muttire zucnuti, zuckati) jezgrovita misao, poslovica ili navod (citat) iz nekog spisa, rasprave ili većeg dela, obično odmah posle naslova, a koji treba da naznači i nagovesti sadržinu, smisao ili svrhu onoga o čemu se pisalo.

moto-kros (eng. moto-cross) sp. takmičenje u vožnjici motociklom kroz teške terene s prirodnim zaprekačima (uzbrdica, klizav teren, voden prelazi i sl.).

motonautika (lat. motus kretanje, grč. nautes) sp. takmičenje sportskih čamaca s motornim pogonom.

motor (lat. motor) pokretač, pokretna sила, pokretalo; pogonski mehanizam kod mašina (pokretan snagom vode, vetra, pare, gasa, benzina ili elektriciteta); motocikl.

notorna (lat. movere kretati, pokretati, nlat. motoria) pl. zool. organi koji proizvode kretanje.

motorizacije (lat. movere kretati, nlat. motorisatio) zamenjivanje ljudskog i životinjskog rada motornom energijom (npr. u poljoprivredi); *motorizacija vojske* upotreba automotora za snabdevanje i brzo transportovanje trupa i vojnog materijala, za vuču artiljerije i dr.; up. *mehanizacija*.

motorizirati v. *motorizovati*.

motorizovati (lat. movere kretati, motor pokretač) snabdeti, snabdevati motorom; uvesti motore i motorna vozila u transport, poljoprivredu, vojsku; voj. *motorizovana divizija* ona koja je pomoću automobila i traktora za artiljeriju sposobna za brzo pokretanje; *motorizovana pešadija* ona koja se pomoću automobila i motoci-kala može brzo prebacivati s mesta na mesto.

motorist(a) (eng. motorist) rukovalac motorom; terač kola sa motorom, vozač na motociklu.

motorni (lat. motorius) pokretan, koji pokreće, koji proizvodi kratanje, npr. motorni živci; koji je u vezi sa motorom, koji se zasniva na motoru, koji pripada motoru; *motorna kola* kola koja tera motor; *motorni točak* v. *motocikl*; *motorni čamac* čamac koji se tera motorom.

motosikl (fr. motocycle) v. *motocikl*.

motoskaf (ital. motskaf) voj. veoma brz ubojni čamac, sa 3 člana posade, naoružana malim topom i torpedom.

motocikl (lat. motor, grč. κύκλος točak) točak (ili: velosiped) koji se tera motorom; *motosikl*.

motociklizam (lat. motus kretanje, grč. κύκλος) sport u kome se takmičenja održavaju na motociklima.

motu proprio (lat. motuproprio iz vlastite pobude) poslanica, bula ili naredba koju izdaje papa po sopstvenom nahodenju, tj. bez podstrekha sa strane.

motus (lat. motus kretanje, pokret) kretanje, pokret; duševni pokret, pokret duše, jako osećanje, duševna radnja, strast; *con moto* (ital. con moto) *muz.* sa kretanjem, živo; *mato précédent* (ital. moto precedente) *muz.* v. *medesimo tempo*; *motu proprio* (lat. motu proprio) iz vlastite pobude, po sopstvenom nahodenju (*up. motu proprio*).

motus peristalticus (nlat. motus peristalti-cus) *fiziol.* v. *peristaltika*.

mofeta (ital. mofetta) *kol.* izbijanje kužnog ili otrovnog gasa iz pukotine zemlje; pukotina iz koje izbija kužan ili otrovan gas.

mohatra (arap. muhatarah, nlat. contractus mohatrae, mohatrae pactum) *prav.* tobobožni ugovor, zelenički ili kaišarski ugovor koji dve strane prividno sklapaju, obično da bi izvršile kakvu nezakonitu radnju.

mohel (hebr. mohel) lice koje vrši obrezi-vanje novorođene dece kod Jevreja.

moher (eng. mohair) kostret angorske koze; materija za odela od angorske vune; vrsta materije koja sem kostreti sadrži vunu i lan.

Mohikanci pl. izumrlo pleme Indijanaca u Sjevernoj Americi, istočni ogrank Irokeza; *poslednji Mohikanac*, po naslovu čuvenog romana *Dž. F. Kulere*, poslednji iz svog plemena, poslednji iz svoje vrste.

mohlija (grč. μοχλεία nameštanje polugom) med. nameštanje iščašenih zglobova pomoću istezanja.

moceta (ital. mozzo, mozzetta) kaput bez rukava visokog katoličkog sveštenstva u Italiji.

mocija (lat. motio) kretanje, pokretanje tela, gibanje, menjanje, promena; usmeno podnešen predlog na skupštini; duhovni podsticaj.

mošak v. *mošus*.

mošeja (arap. masdžd, ital. moschea) muhammedska bogomolja, turski hram drugog reda; *up. džamija*.

mošt (nem. Most) nov, tek isceden groždani sok sa 12—30% šećera, slatko vino, šira.

mošti (stsl.) kosti nekog sveca.

mošus (nlat. moschus, lat. muscus, arap. muck) sekret mužjaka moškavca, dok je svež predstavlja meku, crvenkastomrku masu, jakog mirisa i gorkog, oštrog ukusa; osušen postaje crnomrk i može da se pretvara u prah; služi za spravljanje

parfema, a ranije se uti rebljavao i kao lek; *bizam*.

mramor (lat. marmor) čvrsta kristalasta stena sastavljena od zrnaca kalcita ili dolomita, postala metamorfozom krečnjaka; obično bele boje; služi kao dekorativni građevinski materijal i u vajarstvu; *mermer*.

mrmot(a) zool. mali glodar srođan neverici (*Arctomys marmota*); odlikuje se time što provodi u spavanju 8—10 meseci, u dubokim jamama koje sam iskopa; živi u Karpatima, Pirinejima i Alpima.

mu 1. (mow) kineska jedinica za merenje površine, koji iznosi: *običan mu* 6,250 ari, *šangajski mu* 6,144 ari, razne vrste *mu od*, 6,13 do 7,67 ari; 2. (too) burmanska jedinica za merenje mase (ili težine), koji iznosi: 2,04 g.

muazil (tur.) prvi doglavnik jednog turskog paše.

muderiz v. *muderis*.

muderis (arap.) učitelj na višoj školi, nastavnik, profesor; *muderiz*.

mudir (arap. mudir) upravnik grada ili neke oblasti, uggravitelj škole.

mueda (port. mueda, lat. moneta) novčana jedinica u Portugaliji.

mužik (rus. мужик) seljak u Rusiji; fig. muškarac, muškarčina, grub čovek.

muza (grč. Musa) pl. *muze mit.* kćeri Zevsa i Mnemosine, boginje i zaštitnice učenosti i lepih veština, naročito pesništva i muzike. Broj muza bio je najpre tri ili četiri, dok najzad nije utvrđen na devet, i to: *Kaliopa*, zaštitnica epskog pesništva; *Klio*, muza istorije; *Melpomena*, muza tragične i lirske poezije; *Talija*, muza komedije i komične poezije; *Euterla*, muza lirske pesništva; *Erato*, muza ljubavne (eroticne) poezije; *Uranija*, muza astrono-mije; *Polihimnija*, „bogata pesmom“, muza svečane pesme i rečitosti; *Terpsihora*, muza veštine igranja; fig. pesništvo, pesma, spev, veština, umetnost, nauka.

muzej (grč. muselon) kod Grka i Rimljana: mesto posvećeno muzama, hram posvećen muzama; od renesansa: mesto gde se čuvaju zbirke predmeta iz oblasti umetnosti, etnografije, istorije, tehnike itd; zbor-nik, naučni časopis, različite sadržine.

muzeografija (grč. musefon, graphia opis) opisivanje umetničkih i prirodopisnih zbirki i njihovih retkosti.

muzeolog (grč. musefon, logos) onaj koji se stručno bavi muzejskim pitanjima i poslovima.

muzeologija (grč. muslon, logi'a) nauka ili uputstvo o sastavljanju i održavanju prirodopisnih zbirki itd.

muzeum (grč. musefon, lat. museum) v. *muzej*.

muzika (grč. μουσική se. tehne, lat. mušica) tonska umetnost, čiji su osnovni tehnički elementi *ritam*, *melodija* i *harmonija*; kod starih Grka obuhvatala, za razliku od

- gimnastike**, sve one umetnosti koje su uticale na obrazovanje duha i srca, a tek u hrišćanskom periodu dobila uže značenje kao čisto tonska umetnost.
- muzikalан** (grč. musikós, ital. musicale) koji odgovara zakonima muzičke umetnosti; koji poznaje muziku; koji ima smisla i dara za muziku, koji ima dobar sluh; blagozvučan, milozvučan.
- muzikalije** (nlat. musicalia) *pl.* stvari koje spadaju u muziku ili se tiču muzike, naročito: sveske sa notama.
- muzikant** (ital. musicante) onaj kome je sviranje stalno zanimanje, svirač.
- muzikologija** (grč. musike, logia) nauka o muzici (bavi se poglavito teorijom i istorijom muzike).
- muzirati** (fr. mousser) *v. musirati.*
- muzicirati** (ital. musicare) proizvoditi muzičke tonove; baviti se muzikom; svirati; pevati.
- muzičar** (lat. musicus) umetnik u muzici, izvođač; kompozitor.
- muzički** (grč. museios) posvećen muzama, koji se tiče muza; koji se tiče muzike, koji pripada muzici (npr. muzički koncerat, instrumenat, muzičko obrazovanje itd.); muzičke veštine kod starih Grka: sve ono što spada u više duhovno i umetničko obrazovanje (za razliku od gimnastičkog).
- muzomanija** (grč. musa, mania pomama, strast) strasna ljubav prema umetnosti, naročito prema muzici, oduševljenje za muziku.
- mujaža** (fr. mouillage) „krštavanje vina“; dodavanje ukiseljenom vinu špiritusu, šećera i vode da bi se napravilo upotrebljivim.
- mujezin** (arap., tur. miezzin) hodža koji sa minareta poziva verne na molitvu.
- mukago** (nlat. mucago) *med. v. mukus.*
- mukadem** (arap. muqaddam probarni, vredni) poglavica, starešina, zapovednik, gospodar, gospodin; *mukadem pojaz* gospodski pojaz.
- mukajet** (tur. mukayyet) zainteresovan, obazriv, pažljiv; *bitti mukajet* povesti, voditi računa o nečemu, obraćati pažnju na nešto, mariti, želeti; *ni mukajet ni najmanje* ne obraća pažnju, ni brije ga nije.
- mukati** (lat. mucus sluz, nlat. mucata) *pl. nek.* sluzaste soli.
- mukoza** (nlat. mucosa se. membrana) *znat.* sluzokoža.
- mukozan** (lat. mucosus) sluzast, balast, sli-nast, sluzav, balav, slinav; *mucilagino-zan.*
- mukozitet** (nlat. mucositas) sluzavost, bala-vost, slinavost.
- mukoidi** (lat. mucus sluz, eidos vid) *hem.* belančevinaste materije iz grupe gliko-proteina.
- muktar** (tur. muhtar) starešina mahale u gradu, seoski starešina, upravni činovnik.
- muktaš** (tur. muft) onaj koji hoće sve badava, mukte, koji hoće da se časti na tuđ račun.
- mukte** (pere. muft) *pril.* besplatno, badava; *mufti.*
- mukulentan** (nlat. muculentus) sluzast, balast, slinast, slinav, sluzav, balav.
- mukulenciјa** (nlat. muculentia) balavost, sluzavost, slinavost.
- mukus** (lat. mucus) med. sluz, slina, bala.
- mul** (eng. muli) 1. tanak i fin muslim (poreklom iz Indije).
- mul** (fr. moule) 2. vrsta malih školjki za jelo: klapavica, klapunica, pučica.
- mula** (arap. mawla, tur. mlilla) 1. gospodin, gospodar, sudija u velikoj varoši; bog.
- mula** (lat. mulus) 2. *zool.* mazga, mazgov.
- mulaža** (fr. moulage) kalupljenje, pravljenje kalupa, livenje u kalupu, izlivanje; uzimanje otiska, otisak; kolorisan anatom-ski preparat od voska.
- mulat** (šp., port. mulato, lat. mulus mazga) prvo bitno: mazga (od ždrepca i magarice); posle: polucrnac (rođen od oca crnca i bele »sene, ili obratno); za žene: *mulat-kinja.*
- mulatkinja** (šp. mulata) *v. pod mulat.*
- mulac** (lat. mula) *zool.* mazgov.
- mulzum** (lat. mulsum se. vinum) vino pomešano s medom, medovina.
- muljebrije** (lat. mulier žena, muliebria) *pl.* nseniske stvari, ženski spolni organi; med. žensko mesečno čišćenje.
- muljebritet** (nlat. muliebritas) ženska priroda, ženskost, ženstvenost.
- mulinaza** (fr. moulinage) predenje svile i sve što je potrebno za taj posao (mašine i DR-)
- muline** (fr. moulinet, ital. mulino lat. mulina) mali mlin, vodeničica; okret u plesu; sprava za merenje brzine rečnog toka; okretni krst (na prolazu za pešake); vrsta konca od dve raznobojne niti; suknj tkano od tog konca; u mačevanju: kružno vitlanje mačem da bi se istovremeno odbili udarci više protivnika.
- mulimirati** (fr. mouliner) presti u dve boje (na točku), npr. svilu.
- mulir** (fr. moulure) *apx.* venac na kući, pervaz, gesims.
- mulirati** (fr. mouler) liti u kalup, saliti u kalupu; uzeti otisak, otisnuti, štampati, odštampati.
- mulkta** (lat. multcta) *prav. v. multa 1.*
- multirati** (lat. multcare) *prav.* kazniti novčano, kažnjavati novčano.
- mulomedicina** (lat. mulomedicina) nauka o lečenju životinja.
- multa** (lat. multa) 1. *prav.* novčana kazna, globla (*mulkta*).
- multa** (lat. multa mnoge stvari, mnogo) 2. *d*-mnogo* (u kvantitativnom pogledu), mnoge stvari, mnogo toga; *non multa, sed multum*

(lat. pop multa, sed multum) ne mnogo stvari (kazati, učiniti), nego od jedne kazati ili učiniti mnogo, tj. malo ali temeljno, bolja je kakvoća nego količina rada.
multeka (arap.) = *liturgika* (islamska).
multi- (lat. multum) predmetak u složeni-cama sa značenjem: mnogo, više.
multiangularan (nlat. multiangularis) mnogougli, mnogougaon, mnogokutan.
multivalentan (nlat. multivalens) *hem.* elemenat koji ima više *valencija*; mnogovre-dan.
multivitamin (lat.) preparat koji sadrži više vrsta *vitamina*.
multivitaminski (lat.) koji sadrži mnogo (ili: veći broj) *vitamina*.
multigeneričan (lat. multigeneris) raznovr-stan, raznorodan.
multikoloran (lat. multicoloris) mnogobojan, raznobojan, šaren.
multilateralan (nlat. multilateralis) mnogo-stran, višestran.
multilateralizam (lat. multilateralis) *ekon.* odnos više država koji se reguliše sporazumem o raznim pitanjima (o plaćanju, trgovini, carinama itd.).
multimodan (lat. multimodus) na mnogo načina, mnogostran.
multinuklearan (nlat. multinuclearis) sa mnogo jezgri, mnogojezgreni, mnogojedreni.
multipara (lat. multipara) »sena koja je mnogo puta radala, dobra rotkinja.
multipl (lat. multiplus) *pr.* mnogostruk, mnogogub; složen; kao imenica; *kat.* broj koji sadrži drugi neki broj više puta bez ostatka, sadržitelj.
multiplan (lat. multus, planum ravan) aeroplansa više redova krila; *up.* *monoplan*.
multipleks (lat. multiplex) mnogostruk, mnogogub.
multiplikand (lat. multiplicandus) *mat.* broj koji treba pomnožiti drugim brojem, množenik; *up.* multiplikator.
multiplikativan (nlat. multiplicativus) umnožavan, umnožavajući, množan, koji izražava množenje ili umnožavanje.
multiplikator (lat. multiplicator) *kat.* broj kojim se množi drugi broj (*multiplikand*), množitelj, množilac.
multiplikacija (lat. multiplicatio) *mat.* množenje; umnožavanje.
multiplicirati (lat. multiplicare) umnoži-ti, umnožavaTM; *mat.* množiti.
multiplicitet (nlat. multiplicitas) mnoštvo, množina, raznovrsnost.
multiplum (lat. multiplum) mnogubo, mnogu-baljčina; *mat.* sadržatelj, broj koji sadrži u sebi drugi broj više puta bez ostatka (npr. 9 je multiplum od 3) sadržatelj.
multipolaran (nlat. multipolaris) mnogo-stožerni, koji ima mnogo stožera, polo-va, sa mnogo stožera, polova.

multipotentan (lat. multipotens) koji mnogo može, veoma moćan. **multifaran** (lat. multifarius) koji ima mnogo redaka, mnogored. **multifloran** (lat. multiflorus) *bog.* sa mnogo cvetova, mnogocvetan, koji ima više od pet cvetova. **multiforman** (lat. multiformis) mnogoobličan, koji ima mnogo oblika, raznoobličan, raznolik, mnogolik.
multum (lat. multum) mnogo; v. pod *multa*.
multus (lat. multus) mnogi, mnogobrojan, obilan; *up.* *multa*.
mumija (pere. mumia, fr. momie) kod starih Egipćana: lep! čoveka očišćen od svih mehanih delova, ispunjen smolom, asfaltom ili gumom, obmotan naročitim likom i premazan smolom; *fig.* preživeo starac, starkelja; mršav čovek; mineralna mumija vrsta veoma skupocenog persijskog bal-zama, prijatna mirisa i za rane vrlo lekovitog, koji su stari Egipćani upotre-bljavali pri *mumificiranju* leševa.
muiin (tur. mumin) vernik, musliman.
mumifikacija (nlat. mumificatio) balzamovanje, pretvaranje u *mumiju*, pravljenje mumija; *fig.* smršavljenje.
mumificirati (nlat. mumificare) pretvarati (ili: pretvoriti) u *mumiju*, balzamova-ti; *fig.* smršaveti, doći mršav i suv kao pršuta.
munara (tur. minare) v. *minaret*.
mungo (lat. mungos ichneumon) 1. zool. v. *ihnevmon*.
mungo (eng.) 2. vrsta sukna; predivo od stare, raščijane tkanine.
mundanizam (lat. mundus svet) svetovnost, duh ovoga sveta.
mundanitet (nlat. mundanitas) v. *mundanis*.
mundanski (lat. mundanus) koji je u vezi sa svetom, svetski, svetovni.
muvdijal (lat. mundus svet) sportske takmičenje na kojem učestvuju predstavnici zemalja iz celog sveta.
mundijum (nlat. mundium) pravo muža nad ženom, staraoca nad štićenikom i dr.
mundir (fr. monture) VOJ. v. *montura*.
mundifikancije (nlat. mundificantia) *med.* sredstva za čišćenje.
mundifikativa (nlat. mundificativa) *pl. med.* v. *mundifikacije*.
mundus (lat. mundus) svet, vasiona; čovečanstvo, ljudi; *mundus intelligibilis* (lat. mundus intelligibilis) razumni svet, svet razuma; *mundus sensibilis* (lat. mundus sensibilis) čulni svet, priroda; *mundus vult decipi, ergo deoipijatur* (lat. mundus vult decipi, ergo decipiatur) *posl.* svet (ljudi) hoće da bude obmanjivan, prema tome da se obmanjuje, treba ga obmanjivati.
mundharmonika (nem. Mundharmonika) muz. instrument sa čeličnim jezičcima na kojem se zvuk proizvodi duvanjem.

- mundštok** (nem. Mundstück) muštolka, ci-garluk; *muz.* pisak, deo koji se meće u usta (na duvačkim instrumentima).
- muniment** (lat. munimentum) zapognitno sredstvo, tvrđava, utvrđenje; *prav.* dokazno sredstvo, okolnost koja jednoj parničnoj strani ide u prilog.
- municija** (lat. munitio utvrđivanje, utvrđenje, lat. munire utvrditi, zaštiti, obezbediti, fr. munition) *voj.* zaira, džebana, tj. puščani meci, granate, šrapneli, bombe i dr.; *munitioni delo* smestište municije, slagalište municije; *municipio-na kolona* odeljenje vojske koje snabdeva operativnu vojsku municijom.
- municipalizirati** (lat. municipium) dati nekom gradu, nekoj varoši, opštinski sud čije članove biraju građani.
- municipalitet** (nlat. municipalitas) gradski odbor, opštinske veće, sud opštine, gradsko poglavarstvo, gradska uprava; službenici (ili: službeništvo, činovnici, činovništvo) gradskog odbora ili opštine, opštinske časništvo.
- municipalni** (lat. municipalis) koji se tiče gradskog odbora (ili: samostalne gradske uprave), gradski, varoški, opštinski; *municipalni činovnik* službenik gradskog odbora ili opštine.
- municipija** (lat. munus capere, municipium) grad u Italiji ili van Italije pod vrhovnom rimskom vlašću, ali sa svojom samoupravom, ustavom i zakonima (gradani ovakvih slobodnih gradova dobili su docnije i rimske građanske pravo, čak i pravo glasa).
- murale** (lat. murus zid, murales) *pl.* biljke koje rastu po zidovima.
- muratori** (lat. murus zid, nlat. muratores) *pl.* slobodni zidari.
- murdar** (pere. murdar) neuredan, nečist, prljav, aljkav.
- murdarluk** (pers.-tur. murdarhk) neurednost, nečistoća, prljavština, aljkavost.
- murid** (arap. murid) pristalica islamske religiozno-mistične sekte na Kavkazu, koju je osnovao Čamil; *mirid*.
- murijaTM** (lat. muria salamura, raso, nlat. muriata) *pl. hem.* hloridi.
- murijatikum** (nlat. muriaticum se. acidum, lat. muria salamura, raso) *hem.* eona kiselina, hlorovodonična kiselina.
- murijatičav** (nlat. muriaticus) *hem.* koji sadrži sonu kiselinu; *murijatični prah* barutu slična smesa koja, mesto šalitre, sadrži hlorno-kiseo kali.
- murijacit** (lat. muria) *hem.* v. *anhidrit*.
- murmur** (lat. murmur) žuborenje, romorenje; *med.* krkljanje, šuštanje.
- murus** (lat. murus) zid, bedem; *pl.* muri.
- Musaget** (grč. Musegetes) „vođa, pročelnik muza“, nadimak Apolona i Herakla; *fig.* priatelj muza, zaštitnik i pokrovitelj nauke i umetnosti.
- musaka** (arap. musaqqa, tur. musaka) jelo od tanko izrezanog uprženog krompira ili plavog patlidžana posutog samlevenim mesom, u slojevima, i zapečene u pećnici.
- musafir** (arap. musafir) putnik, stranac, namernik, *gost*.
- musafirhana** (tur. misafirhane) u islamskim zemljama kuća, odaja za goste i putnike--namernike.
- muse** (fr. mousseux) penušavo vino; kao pridev: penušav, koji se penuši, npr. šampansko vino.
- muselim** (arap. musallim) sreski sudija.
- muselin** (fr. mousseline, ital. mussolino) fina pamučna tkanina (nazvana po iračkom gradu *Mosulu*, gde se najpre počela izrađivati).
- musirati** (fr. mousser) praviti penu, peniti se, penušati se (kod nas uobičajeno *muzi-rati*).
- muska** (lat. musca) *zool.* muva.
- muskade** (fr. muscadet) belo vino od muskatnog grožđa, tamjanike.
- muskarin** (lat. musca) *hem.* otrovni alkaloid koji sadrži otrovne gljive muhomor (*Aga-ricus muscarius*).
- muskarinizam** (lat. musca) *med.* trovanje gljivama; *up.* *muskarin*.
- muskat** (fr. muscade, šp. moscada, nlat. muscatum) mošusov orašak, orašić.
- muskateł** (nlat. muscatellum se. vnum, ital. moscatello) muskatsko grožđe, tamjanika; vino od toga grožđa.
- muskatełka** (nlat. muscatellum) kruška mirisavka.
- musketa** (ital. moschetto, fr. mosquet, nlat. muscheta) stara vojnička puška u XVI i HUP veku, koja se palila fitiljem; *muš-keta*.
- musketar** (fr. mousquetaire) vojnik naoružan *musketom*, pešak; *mušketir*.
- musketon** (eng., fr. mousqueton, nem. Musketon) ručno vatreno oružje jahačih i drugih jedinica, kojima je puška smetala zbog svoje dužine.
- muskozan** (lat. mouscosus) mahovinovit, obrastao mahovinom.
- muskoze** (lat. muscosae) *pl. bog.* mahovinaste biljke.
- muskozitet** (nlat. muscositas) mahovinovi-tost.
- muskul** (lat. mus miš, musculus mali miš, mišić) *pl. muskuli anat.* mišići, mesnati delovi čovećeg i životinjskog tela koji ga, skupljanjem i ispružanjem, čine sposobnim da izvodi svojevoljne kretnje.
- muskularitet** (nlat. muscularitas) snaga mišića, sposobnost i delatnost mišića.
- muskularni** (nlat. muscularis) *anat.* mišićni; *muskularni sistem* sastav i raspored svih mišića u jednom telu.
- muskulatura** (nlat. musculatura) *anat.* mišićni pribor, svi mišići jednog tela, sistem mišića.

muskulozan (lat. *musculosus*) mišićat, razvijenih mišića, jakih mišića, snažan, jak.

muskulozost (nlat. *musculositas*) mišića-tost, razvijenost mišića, telesna snaga (usled jakih mišića).

muskus (lat. *muscus*) 1. *vot.* mahovina.

muskus (lat. *muscus*, fr. *musc*) 2. *zool.*, v. *mošuš s i bizam*; mošusov miris.

musliman (arap. *muslim*, tur. *musliman*) onaj koji ispoveda *islam*, tj. muhamedovac; *Musliman* pripadnik jedne etničke zajednice u SFRJ.

muslin (fr. *mousseline*) v. *muselim*.

musloman (arap. *muslim*) v. *musliman*.

muslomanstvo (tur.-pers. *musulmanlik*) prava vera, muhamedanstvo.

muson (fr. *mousson*, arap. *mausim*) v. *monsun*.

mustang (eng. *mustang*, šp. *mestengo* stočarski) 1. poludivlji konj u američkim prerijama; 2. „*mustang*“ tip severoameričkog vojnog aviona *mestang*.

mustaš (fr. *moustache*, ital. *mostaccio*, grč. *mystax*) brk, brkovi.

muster one vert (nem. *Muster ohne Wert*) *trg.*, „muster bez vrednosti“, natpis na posve maloj količini robe koja se šalje besplatno na ogled.

mustija kći belca i mulatkinje; *up. fustija*.

mustik (fr. *moustique*) v. *moskito*.

mustiker (fr. *moustiquaire*) komarnik, muvarnik; *moskitero*.

mustra (nem. *Muster*) uzorak, predmet koji služi za ugled; fig. osoba koja ne može poslužiti za ugled.

muscide (lat. *musca*) pl. *zool.* muve, kao porodica insekata.

muta (lat. *muta se littera*) *gram.* stariji naziv za mukli (ili: bezvučni) suglasnik: k, p, s, t, č, f, h, c, č, š.

mutabilan (lat. *mutabilis*) promenljiv, kolebljiv, nestalan, nepostojan.

mutabilitet (lat. *mutabilitas*) promenljivost, kolebljivost, nepostojanost.

mutap (pere. *muytab*) materija od kozje dlake (za prostirke, prekrivače samara, zobni-ce, džakove itd.); strunar, onaj koji pravi pojaseve za konje.

mutard (fr. *moutarde*, ital. *mostarda*, lat. *mustrum*, nem. *Most*) *kuv.* slaćica (gorušica) začinjena slatkim vinom ili vinskim sirčetom.

mutaskop (lat. *mutare menjati*, grč. *skopeo gledam*) v. *mutoskop*.

mutatis mutandis (lat. *mutatis mutantdis*) pošto se izmeni što se mora izmeniti, kad se izvrše potrebne izmene.

mutacizam (nlat. *mutacismus*) svojevoljna nemost, namerna nemost.

mutacija (lat. *mutatio*) promena, menjanje; *gram.* pomeranje, pomeštanje glasova; menjanje glasa kod dečaka u doba spolnog sazrevanja (*puberteta*); iznenadna pojava novih svojstava kod biljnih i životinjskih vrsta.

mutacioni (lat. *mutatio promena*) koji je u vezi sa *mutacijom*; *mutaciona teorija biol.* oblik neodarvinizma koji je osnovao hol. biolog Hugo de Friz: organske vrste ne razvijaju se jedna iz druge neprimetno, tj. u postupili prelazima, već naglo, bez malih postupnih prelaza, putem *mutacije*.

mutekarib (arap.) poet. arapski jedanaesterac koji se sastoji iz 4 *ba(k)hijske* stope sa *kataleksom* na kraju.

mutesarif (arap. *mutasarrif*) upravnik, guverner jednog sandžaka u Turskoj.

muteselim (arap. *mutasallim*) privremeni upravnik jednog sandžaka u Turskoj.

mutizam (nlat. *mutismus*) nemost, nemoća; čutanje.

utilacija (lat. *mutilatio*) sakaćenje, bogaljenje, obogaljenje, krnjene, oskrnjivanje, kvarenje; osakaćenje, osakaćenost, obogaljenje, obogaljenost.

mutilirati (lat. *mutilare*) osakatiti, obo-galjiti, okrnjiti, kvariti, pokvariti.

mutirati (lat. *mutare*) menjati, zamenjivati, promeniti; naročito: menjati (dečački) glas pri nastajanju doba spolnog sazrevanja (*puberteta*).

mutograf (lat. *mutare menjati*, grč. *grapho pišem, beležim*) aparat za fotografiske snimanje predmeta u kretanju.

muton (fr. *mouton*) ovac, ovnjuško meso; podrugljiv naziv za francuske tajne policajce.

mutoskop (lat. *mutare*, grč. *skopeo*) aparat za iskazivanje prizora snimljenog *mutogra-fom*.

mutualan (nlat. *mutualis*) uzajamni, međusobni, obostran.

mutualizam (lat. *mutuuus uzajmljen*; uzajamni) utopijskosocijalističko učenje Pjera Zozefa Prudona, po kojem se *kapitali-zam* može preobraziti u *socijalizam* putem osnivanja udruženja za uzajamnu pomoć, za davanje beskamatnog kredite i sl.; *biol.* slabija ili jača uzajamnost između životinja, ili između biljaka različite vrste, ili između životinja i biljaka (*up. mutualisti i simbioza*).

mugualisti (lat. *mutuari uzajmiti*) pl. 1. članovi jednog tajnog udruženja, osnova-nog 1833. u Lionu, kome je bio cilj borba za jednakost u pravima; 2. članovi društva kome je cilj uzajamno osiguranje; 3. *zool.* vrsta *parazita* (gotovana) koji životinji, od koje i na kojoj žive, čine znatne usluge.

mutualitet (nlat. *mutualitas*) uzajamni odnos, uzajamnost.

mutuacija (lat. *mutuatio*) uzajmljivanje, pozajmica, zajam.

mutuum (lat. *mutuum*) zajam, pozajmica, dug u novcu.

muf (nem. *Muff*) 1. grejač za ruke u obliku torbice s obe strane otvorene, koji se pravi od toplog krvna, kolčak.

muf (nem. Muffe) 2. *teh.* naglavak za vezivanje (ili: spajanje) dveju cevi koje se dodiruju.

mufete (fr. moufette) *pl. geol.* v. *mofeta*.

mufl (fr. mousfle, eng. muffle, nlat. muffilla) *hem.* posuda od pećene ilovače u kojoj se mogu jako zagrejati predmeti koji ne smeju doći u dodir ni sa gorivom ni sa gasovima što ih razvija vatra (npr. porcelan).

muflon (fr. mouflon, ital. maffo, nem. Muff zool. divlja ovca (»sivi po bregovima Sar-dinije i Korzike, u Sibiru i severozapadnoj Americi); *argali*.

mufte (tur. muft) besplatno, džabe; *mukte*.

mufti (tur. muftii) v. *muftija*.

muftija (tur. muftu) pravoznalač Korana, tumač zakona na osnovu Korana; turski vrhovni sveštenik i vrhovni sudija; ministar prosvete u Turskoj (koji se zove i *veliki muftija*).

muhabet (arap. mahabba, tur. mehabbet) razgovor radi zabave, časkanje; l>ubav, prijateljstvo.

Muhamed (arap. Muhammed) onaj koji je dostojan slave, hvaljeni, slavljeni; osnivač muhamedanske religije, rođen u Mekiji oko 570. umro 632. god.

muhamdsanizam učenje Muhamedovo, *islam*.

muhamedanci v. *muhamedovci*.

muhamedovci pripadnici vere koju je osnovao Muhamed, *muslimani*, *muhamedanci*.

muharem (arap. muharrem) prvi mesec u muhamedanskom kalendaru (ima ZO dana), nazvan po tome što je u njemu zabranjen rat i borba (harama = zabraniti).

muhafeza (arap. muhafaza, tur. muhafaza) tvrđava, utvrđeni grad.

muhafis (arap. muhafiz, tur. muhafiz) zapovednik tvrđave (*muhafeze*); garnizonski vojnik, stražar, čuvar; *muhafiz*.

muhadžiri (tur. muhacir) *pl.* pristalice Muhamedove koje su se u Medini skupljale oko njega; iseljenici, izbeglice.

mucescirati (lat. mucescere) pretvarati se u sluz, postajati sluzav.

Mucije Scevola (lat. Mucius Scaevola) rimski plemić koji je, kad su Etruščani 507. pre n. e. bili opseli Rim, otisao u logor kralja Porzene da ga ubije, a kad su ga uhvatili, da bi dokazao svoju neustraši-vost, sagoreo je svoju desnu ruku, zbog čega je dobio nadimak Scevola, tj. Levak.

mucilaginoza (lat. mucilaginosus) *med.* sluzava sredstva, lekovi biljnog ili životinjskog porekla koji sadrže dosta sluzi.

mucilaginozan (nlat. mucilaginosus) v. *mu-kozai*.

mucilago (nlat. mucilago) *med.* v. *mukus*; *mucilago gumi arabici* (nlat. mucilago gum-mi arabici) guma rastvorena u četiri dela vode, gust gumeni rastvor.

mucini (lat. mucus sluz) sluzaste belančevinaste materije iz grupe glikoproteina koje izlučuju kožne žlezde.

mušema (arap. muBamma, tur. musamma) voštano (ovoštano) ili gumirano platno.

mušeta (fr. mouchette) *arh.* nadstrešnica, nadnesen deo na zidu sa žlebom pozadi da se ne bi voda slivala niza zid.

muškatl(a) (nlat. muscatellum), v. *pelargo-nija*.

mušketa (fr. mousquet) v. *musketa*.

mušriki (arap. musrik, tur. musrik) *pl.* mnogošći, *politeisti*, nagani, ime kojim muhamedanski teolozi nazivaju hrišćane, zato što veruju u tri lica božja.

mušriklik (arap. musrik, tur. musrik) mnogoštvio, *politeizam*, paganstvo.

mušterija (arap. muštar) kupac, stalni kupac u jednoj trgovini; klijent.

muštuluk (pers.-tur. mu^tuluk) povoljan, prijatan glas; nagrada koja se daje onome koji prvi javi kakvu dobrodu, radosnu vest.

A E I O U

595<h boo/608/Gila 6f?o.

N

N, n šesnaeste slovo naše cirilice, devetnaeste naše latinice (N, p); kao skraćenica: p. = *pomen, numerus, neutrum, nomi-nativus* (na rim. natpisima i rukopisima); N međunarodna skraćenica za: sever (eng. North, fr., nem. Nord) N. V. ili NB. = Hora *bene*; N. S.=*nuovo ili nostre konto* (ital. nuovo, nostro conto) No., Nr., Nro.=numere; *lot.=nominativus*; N. T.= *Novum testamentum**; *tLo.* = neto; *trg.* novi račun, naš račun; *fiz.* N=*njutn*; *hem.* ~N~=*nitrogenijum*; Na = *natrijum*; Nd= *neodin*; Ne = les«?; Np= *neptunijum*; N1= *nikl*; I\$z=*nilsborijum*; *fb*=*HHo6njyM*; No = *nobelijum*.

nabob (arap. nuwwab, eng. nabob) prvobitno oblasni namesnik u carstvu velikih mogula; docnije upravnik, guverner, komandant u Indiji; činovnik nekadašnje Englesko-istočnoindijske kompanije koji je stekao bogatstvo u Indiji; *fig.* veliki bogataš, bogati gavan, truli gazda.

naval (lat. navale) cena za najam broda ili za prenos robe, pomorska vozarina.

navalije (lat. navalia) *pl.* grada za brodove; brodske oprema, sve što pripada brodu; brodarska radionica.

navalvi (lat. navalijš) morski, pomorski, plovidbeni, koji se tiče pomorstva; *na-valni rat* pomorski rat.

navar (reč napravljena od reči *navigacija* i *radar*) aparat za regulisanje vazdušnog saobraćanja, sličan radaru (upotrebljava se u Americi).

navigabilan (lat. *navigabilis*) plovak; sposoban za plovljjenje.

navigator (lat. *navigator*) brodar, mornar, moreplovac; plovilac.

navigacija (lat. *navigatio*) 1. plovljjenje, plovidba, moreplovstvo; brodarenje; brodarstvo, nautika; 2. plovljjenje vazduhom, vazduhoplovstvo.

navigacijski satelit veštački Zemljin sa-telit koji dostavlja podatke važne za navigaciju i aeronavigaciju (v.).

navikularni (lat. *navicicularius*) brodarski.

nagajka (rus.) debo kozački bič sa kratkim bičaljem, knuta.

nagana *vet.* vrsta stočne bolesti od koje najviše stradaju goveda (u Južnoj Africi).

nagari (ind.) naziv za najmladu staroindij-sku azbuku, kojom se obično štampa *san-skrt*.

nagit (eng. nugget) grudva nekog plemenitog metala, naročito zlata.

nagor *zool.* vrsta afričkih antilopa.

nadir (arap. nadir) *geogr.* tačka koja leži suprotno od *zenita* a nalazi se na donjoj nevidljivoj polovini nebeskog svoda; nadir i *zenit* su podovi horizonta i za po 90° od njega udaljeni; *nazir*.

nazal (nlat. našališ) *gram.* nosni glas (koji se izgovara propuštanjem daha kroz nos); *kuz.* nosni registar na orguljama.

nazalan (nlat. našališ) nosni, npr. *nazalni suglasnik*= nosni suglasnik.

nazalizacija (nlat. *nasalisatio*) izgovaranje kroz nos.

nazalizirati (fr. *nasaliser*) v. *nazalirati*.

nazalije (nlat. *nasalia*) *med.* sredstva za ušmrkivanje u nos.

nazalirati (nlat. našališ nosni) govoriti kroz nos, izgovarati kroz nos; *nazalizirati*.

nazarevi *pl.* pristalice pijetističko-bap-tističke sekte, koju je osnovao kalvinski pastor Henrik Frelih, u Švajcarskoj (oko 1830); sva njihova učenja svode se samo na Svetu pismo, ne poštuju krst i njegovo znamenje, a od crkvenih tajni priznaju samo krštenje i pričešće po kalvinskom obredu, a ne priznaju sveštenstvo, svetitelje, ikone, hramove i crkvene obrede; odbacuju sve gozbe i veselja, ne sviraju i ne igraju, ne piju vina i ne puše, protivnici su zakletve i svakog ubistva, stoga ni kao vojnici neće da polažu zakletvu ni da nose oružje; odbacuju nacionalizam i propovedaju internacionalizam. Kod nas ih ima u Vojvodini, gde ih zovu još i novovercima i bugerima (sirotinjom).

nazarenizam *slik.* v. pod *nazarećani* 3.

nazarećani *pl.* 1. hrišćani, pristalice hrišćanske vere (ime kojim su protivnici nekada nazivali hrišćane po Nazare-tu, mestu u kome su živeli Hristovi roditelji; 2. hrišćanska sekta u Palesti-

- ni, iz II veka, koja je smatrala da treba spojiti jevrejski ceremonijal sa propisima Hristovim; 3. *slik.* pristalice religij-skog pravca (*nazarenizma*) u novijem nemačkom slikarstvu, na čelu sa Overbekom, Kornelijusom i dr.
- Nazarećaniv** (grč. Nazarenos, Nazoraios, hebr. ben nezer) čovek iz galilejskog grada Nazareta, nadimak Isusa Hrista.
- nazir** (arap. nazir, tur. nazir) turski viš činovnik, nadglednik, nadzornik, inspektor.
- naivan** (fr. naïf, nlat. naivus, lat. nativus) prirođen, prirođan, bezazlen, prostodušan, neskučen, otvoren, neiskusan, de-tinjast; *fig.* priglup.
- naivitet** v. *naivnost*.
- naivka** (fr. naïve) pl. glumica koja igra uloge mladih i bezazlenih devojaka.
- naivnost** (fr. naïveté) prirodnost, bezazlenost, prostodušnost, iskrenost, neiskušnost, detinjastost; često i u značenju: priglupost, ograničenost.
- najdion** (grč. naos hram) nadgrobni spomenik u obliku crkvice.
- najada** (grč. Naias) mit. rečna nimfa, vodena nimfa, vila brodarica; zool. rečna školjka.
- najide** (grč. nais, naias) pl. zool. male slatkovodne prstenaste gliste, žive na vodenim biljkama.
- najkvirc** (nem. neues Gewiirz, Neugewurz) „novi začin”; trg. bobice tropске mrite Pimenta officinalis, imaju ukus biberast i služe za začin; dolaze iz Meksika, Anti-la i Jamajke; *pimeit*.
- najlon** (eng. nylon) sintetička gradnja, he-mijski proizvod proteinasta sklopa koji se sastoji od polimernih amida, dobiva se iz uglja, vazduha i vode, pogodak za uboličavanje u konce krajne žilavosti, jačine i elastičnosti; upotrebljava se za tkanine, čarape, padobrane, četkice i dr.
- najt** (eng. knight) vitež (u Engleskoj); *najtof d-garter* (knight of the garter) vitež ordena podvezice.
- najt-klab** (eng. night-club) noćni lokal, bar.
- nakere** (ital. nacchere) pl. koturići od drveta koji se nataknut na prste pa se udaraju jedan o drugi, kao neka muzička pratnja uz žive i vesele melodije; *kastanjete*.
- Nal** (sskr. Nala) junak u jednoj epizodi *Mahabharate*, kralj koji je u kocki izgubio svoju državu, u šumi napustio i svoju vernu ženu *Damajantu*, s kojom se, tek posle mnogih patnji i muka ponovo sjedinio.
- ialune** (arap. pa'leup, tur. nalin) v. *nanule*.
- namaz** (pere., sskr. namas) molitva, klanjanje koje su muslimani dužni da obavljaju pet puta dnevno.
- namčor** (pere. tap hleb, kur slep) nezahvalnik, onaj koji ne vidi, koji zaboravlja dobro koje mu je učinjeno; nabusig, prek, nevaljao, džandrljiv.
- nava** (arap. na'ne) 1. bog. poznata lekovita biljka, metvica. **nana** (tur. nine) 2. majka; baba; baka, stara žena; uspavanka; nanuška. **nanizam** (grč. nannos kepec, patuljak) med. neprirodnost u razvitku čovečjeg bića koja se sastoji u preterano maloj, kepeča-stoj razvijenosti tela u odnosu prema običnom čoveku istih godina i iste rase, patuljavost; *nanosomija*. **nankin** prvobitno kineska, veoma gusta i jaka pamučna tkanina, obično žute boje (po kineskom gradu Nankingu). **nanking** v. *nankin*. **nankinet** *nankingu* slična gusta i jaka, samo fini i a pamučna tkanina. **nanomelija** (grč. nannos kepec, patuljak, melos ud) ned. neprirodnost u razvitku koja se sastoji u preterano] kratkoći celih udova ili samo njihovih pojedinih delova. **nanosomija** (grč. nannos kepec, patuljak, soma telo) v. *nanizam*. **nanocefalija** (grč. nannos kepec, patuljak, kephale glava) med. neprirodnost u razvitku čoveka koja se sastoji u sitnoći cele glave ili samo pojedinih delova, sitno-glavost.
- Nansenov pasoš** (Certificat Nansen) potvrda identiteta i putna isprana; počela se davati posle I svetskog rata izbeglicama i drugim emigrantima čime im je utvrđen pravni položaj do eventualnog sticanja državljanstva neke zemlje. **nanule** (tur. nalin) vrsta papuča s drvenim donom i malim kaišem odozgo; *nalune, nalule*.
- iaos** (grč. naos) starogrčki hram, naročito unutrašnjost hrama gde je stajao kip božanstva kome je hram posvećen. **nana** (po kalifornijskom gradu Napa) pre-parirana jagnjeća ili járeća koksa koja se upotrebljava za izradu rukavica. **napali** (skr. od naftenat palmitat) vrlo zapaljiva smesa koja pri sagorevanju dostiže visoku temperaturu uz snažan plamen; služi za punjenje plamenih bombi i bacača plamena; *napalm-bomba*, plamena bomba, bomba napunjena napalmom koja pri eksploziji razvija plamen do 2.000°, sagoreva jući sve unaokolo; upotrebljene prvi put na pacifičkom ratištu 1944, a masovno u korejskom ratu (1950-1953). **napeza** (fr. nappeuse) parom zagrevana mašina koja suši vunu i pravi od nje vatu. **napeja** (grč. napaios sa gorovitim dolinama, sa šumovitim dolinama, pare šumovita dolina, gota) mit. dolinske vila, dolinske nimfa. **npirati** (fr. parre) kup. prelititi, prelivati jelo sokom ili sulcom.
- Napoleon** (grč. napos, pare šumovita dolina, leon lav) „lav iz doline”; ime velikog i pobedonosnog fr. cara (1769—1821); *napoléon* francuski zlatnik od 20 franaka sa likom Napoleona I i III.

napoleondor (fr. Napoleon, d'og zlatan) zlatnik
= napoleon.

napoleovizam (fr. napoleonisme) načela kojih se Napoleon I., kao vladalač pridržavao, i odobravanje tih načela.

napoleonist pristalica Napoleona I., bona-partist.

napoleoniomanija (fr. Napoleon, grč. tata pomama, ludilo) strasno poštovanje francuskog cara Napoleona I.

napolitanke (ital. Napoli Napulj) vrsta čokolade; kocke od nekoliko listića testa premazane obično čokoladom.

napoliten (fr. napolitaine, ital. Napoli) glatka tkanina vunene osnove i potke, često mešana i sa pamukom (upotrebljava se za ogrtanje i delja).

nar (tur. epag, nar) bog, šipak.

narandža (tur. pageps) bog, voćka slična limu-nu, s okruglastim, sočnim plodom, Citrus aurantium; pomorandže.

narata (dat. paggafe pričati, narrata) pl. stvari koje se pričaju; priče ili ispričane podrobnejne okolnosti nekog događaja.

narativan (nlat. narrativus) pripovedan, pripovedački, koji je u obliku priče.

narator (lat. narrator) pripovedač, priča-lac.

narackja (lat. narratio) priča, pripovetke, pripovest; pričanje, pripovedanje.

narval (šv. narhval, eng. narwhale) zool. jednorog, zuban, kljovan (Monodon monoceros) sisar iz roda delfina u Sev. ledenom moru, do 5 m dug, beo sa mrkim pegama; mužjak ima do 3 m dug, savijen Zub u gornjoj vilici, sličan slonovom.

nargila (pere, nargile) istočnjačke lula kod koje duvanski dim pomoću duge gumene cevi prolazi kroz sud sa vodom, tako da pušaču dolazi u usta rashlaćen dim.

narda (grč. nardos, lat. nardus, hebr. nerd) pl. narde, bog, mirisni podanci (rizomi) većeg broja biljaka, naročito iz porodice odoljena (Valerianaceae), u starom i sred. veku veoma cjenjeni; od njih se dobivaju skupoceno nardovo ulje i nardova mast.

parka (grč. narke ukočenost, grč.) ned. ukočenost, opijenost; zool. riba drhtulja.

narko- (grč. narke) predmetak u složenica-ma sa značenjem: ukočenost, grč.

narkoza (grč. narkosis ukočenje, nesvest) med. opijenost, neosetljivost usled upotrebe narkotičnih sredstava.

narkolepsijsa (grč. narke, lepsis napad) med. iznenadan napad želje za spavanjem.

narkologija (grč. narke, logia) med. nauka o ublažavanju, ugušivanju i pritajivanju bolova opojnim sredstvima.

parkom (rus. narkom, narodnyš komissar) zvanje članova vlade u SSSR do 1947, kada je zamjenjeno zvanjem „ministar“.

narkoman (grč. narke, mania pomama, strast med. onaj koji je odan narkomaniji).

narkomanija (grč.) med. strast za uživanjem u opojnim sredstvima.

narkotizam (grč. narke) med. stanje opijeno-sti, uspavanost čula, neosetljivost za bolove; narkoza.

narkotizacija (grč. narke, nlat. narcotisatio) opijanje narkotičnim sredstvima.

narkotizirati (grč. narke) med. pomoću narkotičnih sredstava učiniti neosetljivim za bolove, dovesti u stanje narkoze, opiti, uspavati.

narkotin (grč. narke) farm. jedan od alkaloi-da opijuma, sredstvo za uspavljanje (lek protiv malarije i glavobolje); opijan, opijanin.

narkotikum (grč. narke, nlat. narcoticum) med. sredstvo za uspavljanje, za uminjavanje bola; opojna sredstva; pl. narkotici.

narkotici (grč. narke, nlat. narcotica) pl. med. v. narkotikum.

narkotičan (grč. narkotikus opojan, ošamu-tan) koji opija, opojan, koji uspavljuje, koji uminjava bol; narkotična sredstva opojna sredstva, sredstva za uspavljanje, za uminjanje bola.

narteks (grč. narthex) v. nartecijum.

nartecijum (grč. narthex, lat. narthecium) kutijica za belilo i rumenilo, masti i meleme; med. daščica za lečenje preloma kostiju; vrh. uzano, četvrtasto predvorje kod bazilika i crkava; bog. lekovita biljka iz porodice ljiljana.

narcisino (ital. narcissino) poz. karakterna uloga glupaka u italijanskoj mimičkoj komediji.

narcein (grč. narke) hen. jedna od biljnih baza koju sadrži opijum.

narcizam (grč. Narkissos Narcis) sklonost zaljubljivanju u samog sebe, uživanje u samom sebi, samodopadanje.

narcis (grč. narkissos) vot. sunovrat.

Narcis (grč. Narkissos) mit. sin Kefiza i Lariope, veoma lep mladić koji se, videvši svoj lik u potoku, toliko sam u sebe zaljubio da je odčešnje za samim sobom umro; njegov leš su posle bogovi pretvorili u cvet koji nosi njegovo ime; fig. čovek zaljubljen u samog sebe, lep mladić.

narcitin (grč. narkissos) med. materija koja goni na povraćanje, a dobiva se iz lukovi-ca vodenih narcisa.

nasta (grč. nastos) med. veliki mesnat izraštaj, naročito na vratu.

vascentav (lat. nasci roditi se) koji se upravo stvara, nastaje; nascentno stanje hem. ak-tivno stanje neke materije (elementa) u trenutku oslobođanja iz jedinjenja.

vascencija (lat. nasci roditi se, nascentia) rođenje, rađanje; postajanje, postanak.

nasciturus (nlat. nasciturus) onaj koji tek ima da se rodi, dete koje je još u utrobi materinoj; iasciturus pro jam nato habe-tur (lat. nasciturus pro jam nato habetur) prav. onaj koji ima tek da se rodi, tj. dete u utrobi, smatra se, s obzirom na njegova prava, kao da je već rođen.

- natales** (lat. natales se. dies) *pl. v. natali-cije.*
- natalitet** (lat. natalis koji se tiče rađanja, fr. natalite) zbir slučajeva rađanja u jednom određenom vremenu (u nekom narodu, državi), odnos broja rađanja prema broju stanovništva, rođnost; *supr. mortalitet.*
- natalicija** (lat. natalicia) proslava rođen-dana.
- natalni** (lat. natalis) koji se tiče rođenja, rodni, rođeni, zavičajni; *dies natalis* (lat. dies natus) rođendan.
- Natan** (hebr. Nathan) izrailjski prorok koji je, svojom mudrom pričom, prekorio cara Davida što je mučki oteo Urijnu ženu, i pomogao Solomonu da dode na presto.
- notaroš** (lat. notarius) seoski beležnik, notar.
- natatores** (lat. natatores) *pl. zool.* ptice plo-vuše, plivačice.
- nativan** (lat. natus) urođen, prirođen, do-biven rođenjem, prirođen.
- nativizam** (lat. natus urođen, prirođen) *fil.* učenje po kome su izvesni pojmovi, neke istine, neka načela i opšte ideje čoveku urođeni (za razliku od onih do kojih se dolazi tek putem iskustva); *pol.* svhatanje po kome domorocima pripada prednost.
- nativistički** (lat. natus urođen, prirođen) koji je zasnovan na *nativizmu*, sa gledišta nativizma.
- nativitet** (lat. nativitas) u astrologiji: rođenje, čas rođenja, srećna zvezda jednog čoveka, položaj zvezda u času rođenja nekog čoveka i proricanje njegove sudbine po položaju zvezda, *horoskopkoj* se odnosi na rođenje nekog čoveka; otuda: *čitati nekome nativitet* proricići sudbinu po položaju zvezda u času njegovog rođenja.
- natir mort** (fr. nature morte mrtva priroda) *um.* slika neživih predmeta (cveća, voća, povrća, divljači, mrtvi riba i dr.), sli-kana ne u slobodnoj prirodi nego u ateljeu.
- NATO** skr. od eng. North Atlantic Treaty Organization Severnoatlantski savez (sačinjavaju ga: SAD, Velika Britanija, Francuska, Kanada, Belgija, Danska, Island, Italija, Holandija, Norveška, Luksemburg, Portugalija, Grčka, Turska i Zapadna Nemačka).
- natrij(um)** (nlat. natrium) ^{xx.} elemenat, atomska masa 22,997, redni broj 11, znak Na, nalazi se poglavito u kuhinjskoj (kamenoj) soli, morskoj vodi, slavim izvorima, čilskoj šalitri, mnogim silikati-ma i dr.; *natrijum sulfat* ili *natrijum sulfurikum v. Glauberova so; natrijum--hlorid* kuhijske so.
- natron** (fr., eng. natron, arap. natrun, lat. nitrum, grč. nitron) *hem.* natrijumov oksid, pored *kalija* najjača od svih baza.
- natura** (lat. nasci roditi se, natura) priroda (osobina, suština, narav, karakter, temperament); priroda (kao svet, vasiona, red u svetu), sve ono što je samo sobom postalo, nezavisno od ljudi i veštačkih uticaja.
- naturalan** (lat. naturalis) prirodan (a ne veštački).
- naturalia** (lat. naturalia) *pl.* prirodne stvari, prirodne potrebe, prirodnosti.
- naturalizam** (nlat. naturalismus) *fil.* pogled na svet koji smatra prirodu kao jedino što stvarno postoji, i duh i njegove tvore-vine svodi pod pojam prirode (stojici, Epikur, D. Bruno, Spinoza, Gete, Hekl i dr.); po Kantu, objašnjavanje celokupnog zbivanja prirodnim uzrocima i zakonima; u etici: zahtev da se živi u skladu sa prirodom (Ruso); u teologiji: ojačanje i idealizovanja (Zola); u religiji= ževnosti i umetnosti: pgg vernije podražavanje prirode i prikazivanje života onakvog kakav je, bez ikakvog ulepšavanje i idealizovanje (Zola); u religiji = *pateizam*.
- naturalizacija** (nlat. naturalisatio) prirodenje, primanje u državljanstvo, u građanstvo, *nacionalizacija;* *bog.* presadivanje, prilagođavanje biljaka drugom tlu i podneblju; *zool.* punjenje životinja.
- naturalizatori** (fr. naturaliser) prirodiTM, primiti u državljanstvo, u građanstvo, *nacionalizatori;* primiti koga u porodicu i proglašiti ga da ima pravo nasledstva, usvojiti; *bog.* neku biljku priviknuti na drugo podneblje, održati biljku u prirodnom stanju; *zool.* puniti, ispuniti životinju.
- naturalije** (lat. naturalia) *pl.* prirodna tela koja nisu veštačkim putem izmenjena, naročito u zbirkama — kabinetima natura-lija — izložene životinje, biljke, minerali, fosili; zemaljski proizvodi, životne namirnice, sirovine, prirodna tela; *prav.* prirodne posledice i osobine jednog već postojećeg prava.
- naturalist** (fr. na tura! iste) 1. prirodnjak, onaj koji se bavi proučavanjem prirode; 2. *fil.* pristalica *naturalizma*; 3. onaj koji ispoveda prirodu religiju a ne priznaje otkrovenje; 4. prirodan čovek, čovek koji teži da živi u skladu sa prirodom i njenim zahtevima; 5. *um.* književnih i umetnik koji teži da u svojim delima prikaže prirodu onakvom kakva je, bez ulepšavanje i idealizovanja; 6. *zool.* ispunjavač životinja.
- naturalistički** (lat. naturalis prirodan) u duhu *naturalizma*; koji je u skladu sa prirodom, koji posmatra sa gledišta prirodnih nauka i uzima prirodu za ugled, ili samo nju smatra merodavnom; koji smatra prirodu, prirodne činjenice i prirodna zbivanja kao jedinu osnovu svega.
- natura naturans** (lat. natura naturans) *fil.* tvorna priroda, stvaralačka priroda, priroda koja stvara (izraz pod kojim filozof Spinoza zamišlja prirodu kao ži-

- votvorno jedinstvo koje, u svojoj stvara-lačkoj delatnosti, proizvodi iz sebe *natura naturata*; sinonim za boga.
- natura naturata** (lat. *natura naturata*) *fil.* stvorena priroda, skup svega onoga što sačinjava prirodu.
- natura non facit saltus** (lat. *natura pop. facit saltus*) *fiz.* priroda ne pravi skokove (princip kontinuiteta, po kome se celo-kupni razvitak u prirodi vrši organski i postepeno).
- naturizam** (lat. *natura priroda*) 1. shvatanje po kojem su se primitivni religije sastajale u obožavanju pojava i predmeta u prirodi; *med.* metoda lečenja prirodnim lekovima; 2. v. *nudizam*.
- natus** (lat. *natus*) *pr.* rođen; *im.* sin.
- nauzeja** (lat. *nausea*, grč. *nausie*) *ned.* morska bolest; muka, povraćanje, bljuvanje; gđenje.
- nauzeoza** (lat. *nauseosa*) *pl. med.* sredstva koja teraju na povraćanje.
- nauzeozan** (lat. *nauseosus*) gadan, koji izaziva gđenje, odvratan; koji tera na povraćanje.
- naumahija** (grč. *naumachia*) bitka na moru, pomorske bitka.
- nauskop** (grč. *naus* brod, lađa, skopein posmatrati) *kor.* sprava za pronalaženje udaljenih brodova.
- nauskopija** (grč.) *kor.* veština pronalaženja udaljenih brodova.
- naut** (pere. nohud) *bog.* rogačica, slani grah (od koga se pravi *leblebija*).
- nautika** (grč. *naus* brod, lađa, nautike se. tehnne veština plovidbe, brodarstvo) 1. pomortvo, skup svih teorijskih i praktičnih znanja koja su potrebna mornaru da bi bezbedno mogao prevesti, najkraćim putem, brod preko mora; *navigacija*; 2. pomorska škola ili: akademija.
- nautil** (fr. *nautile*) *kor.* pojas za održavanje na vodi, pojas za spasavanje.
- nautilit** (grč. *nautilus*, lithos kamen) *geol.* okamenjeni *nautilus*.
- nautilus** (lat. *nautilus*, grč. *nautilus*) *zool.* lađica, morska životinja iz porodice četvoroškržnjaka.
- nautičar** (grč. *nautikos*) moreplovac, pomo-rac, poznavalač pomorstva; nastavnik veštine moreplovstva.
- nautički** (grč. *nautikos*) pomorski, plovidbeni, koji je u vezi sa moreplovstvom; *nautički instrumenti* sprave koje su potrebne moreplovcu (kompas, kvadrant, sek-stant i dr.).
- nautomanija** (grč. *naus* brod, lađa, mania pomama, ludilo) *med.* strah od vode.
- nautofobija** (grč. *nautes* mornar, *phobos* strah) *med.* bolestan strah od vožnje brodom.
- naufragij(um)** (lat. *naufragium*) brodolom; *fig.* stradanje, propast.
- nafora** (grč. ana-phero, ana-phoreo uznosim) u [pravoslavno] crkvi: osvećeni hleb koji predstavlja u pričešću telo Hristovo.
- nafta** (hald. *naphtha*, arap. *naft*) *hem.* kameni ulje, sirovi petrolej (mrka, zejtinjava i lako zapaljiva tečnost, jaka mirisa i lakša od vode).
- naftalin** (hald. *naphtha*) *hem.* ugljovodonik koji nastaje suvom destilacijom organskih tela, a dobiva se i iz katrana kamenog uglja; upotrebljava se za utamanjivanje moljaca, za pravljenje veštačkih boja i smola, eksplozivnih materija i dr.
- nafteni** (grč. *naphtha*) zasićeni ciklični ugljovodonici; glavni sastoјci galicijske i kavkanske nafte.
- naftiferan** (hald. *naphtha*, lat. *ferre nositi*) naftonosan, koji sadrži naftu.
- naftoli** (grč. *naphtha*) *hem.* organska jedinjenja formule $C_{10}H_7OH$; nalaze se u katranu kamenog uglja, a spravljuju se i od naftalina; služe za proizvodnju veštačkih organskih bojenih materija.
- nahija** (arap. *nahiya*, tur. *nahiye*) okrug, srez; *naija*.
- nahname** (nem. *Nachnahme*) pouzeće, povuka, doplata; *per nahnažepreporučeno*, sa pouzećem, na povuku, na doplatu.
- naci~skraćeni oblik izraza *nationalso~cializam*.**
- nacizam** skraćeni oblik izraza *nacionalso~cializam*.
- nacija** (lat. *nasci* roditi se, *natio*) narod, društvena zajednica ljudi koji govore istim jezikom, koji su zajednički proživeli politički i kulturni razvoj i koji su prožeti svešću o uzajamnoj pripadnosti i celovitosti u odnosu prema drugim kapijama.
- nacional** (nlat. *nationale*) spisak svih ljudi koji se nalaze u sastavu neke vojne jedinice (sa podacima, za svakog ponaosob: ime, prezime, mesto rođenja, godine, veroispovest itd.); obrazac (formular) sa ličnim podacima koji ispunjavaju studenti pri upisu na univerzitet; lični podaci o jednom čoveku uopšte; narodno obeležje, značka, kokarda.
- nacionalan** (nlat. *nationalis*) narodni, narodski, koji pripada nekom narodu, koji se tiče jednog naroda, koji je svojstven jednom narodu, otačestven, zavičajan; *nacionalni karakter* skup svih onih osobina kojima se jedan narod naročito izdvaja od drugih naroda; *nacionalna ekonomija* narodna privreda, nauka kojoj je cilj si-stematsko proučavanje pojava i zakona privrednog života naroda.
- nacionalizam** (fr. *nationalisme*) narodnaštvo, rodoljublje; društveno, političko i kulturno delovanje sa nacionalnog stanovišta koje se ispoljava u različitim oblicima: 1. kao društveno-politički i kulturni pokret građanske klase u cilju buđenja nacionalne svesti, oslobođenja,

ujedinjenja i stvaranja nacionalne države; 2. kao ideološki i politički izraz zatvaranja, samodovoljnosti i kulta sopstvene nacije kojeg karakteriše šovini-stički odnos (v. *šovinizam*) i potcenjivanje prava i vrednosti drugih nacija i nacionalnosti, narodni egoizam.

nacionalizacija (fr. nationalisation) primanje u državljanstvo, prirođenje, pretapanje; podržavljivanje, podržavljenje, proglašavanje čega narodom, tj. društvom, državnom svojinom.

nacionalizirati (fr. nationaliser) primiti (ili: primati) državljanstvo, prirediti, prirodavati, pretogdati pripadnika jednog u člana drugog naroda tako da se smatra sa ovim jedno; podržaviti, po-državljivati, proglašiti nešto svojnjom naroda.

nacionalizovati (fr. nationaliser) v. *nacionalizirati*.

nacionalist (fr. nationaliste) narodnjak, rođljub, patriota; pl. narodnjaci, rođljubi, pristalice političkih struja i stranaka koje poglavito vode računa o interesima svoje zemlje i svoga naroda; v. *šovinist*.

nacionalitet (fr. nationalité) narodnost, narodna osobenost, pripadnost jednom narodu; *princip nacionaliteta* načelo savremenog političkog shvatanja po kome svaki narod ima pravo da se samostalno opredeljuje i da, nezavisno od drugih država, sam rešava svoja životna pitanja.

nacionalsocijalizam Hitlerov fašistički poredak u Nemačkoj (1933—1945) i njegova ideologija. Nacionalsocijalistička partija osnovana 1918, naglo uzela mahu u godinama velike krize (1929 — 1933), koja je najjače pogodila Nemačku. U oštrom klasnom sukobu, koji se razgarao, uspela je, poduprta krupnim kapitalom, da privuće u svoje redove velike mase upropasćene sitne buržoazije a delom i proletarijat, služeći se demagoškim parolama „socijalizma“, „kontrole kapitala“, „nacionalizma“. Pobedila i zbog oportunitizma socijal-demokratije i sektaštva nemačke komunističke partije, koje nisu umele da iskoriste križu kapitalizma u interesu radničke klase. Teror, gušenje svega demokratskog i najagresivijii imperializam odlike su njene politike na vlasti. Pobedom nacional-socijalizma (1933) finansijski kapital je rešio križ u svoju korist, ali u obliku razvijanja najterorističkih i najzverških forme državnog kapitalizma. Pro-povedajući svoju pseudonaučnu, u stvari mizantropsku, teoriju o čistoti germanske rase i golemaški nacionalizam, ovaj sistem je uspeo da zavede i opije znatan deo nemačkog naroda i ideološki ga pripremi za osvajački rat. Za filozofsku podlogu svoje imperialističke politike

hitlerovci su uzeli Ničeovu misao: „Slabi i netvorni neka uginu, a prvi znak naše milosti prema njima biće da im pomognemo da što pre dođu do propasti“. Izazvavši drugi svetski rat i pregaziv-ši, u munjevitom naletu, gotovo celu Zapadnu Evropu, Jugoslaviju, Grčku i veliki deo SSSR, Hitlerovi Nemci su primenjivali Ničeovu misao nemilosrdnim masovnim ubijanjem i pljačkanjem podjavljenih naroda, ostvarujući tako svoj zloglasni „životni prostor“ (Lebensraum). Ovaj pakleni nasrtaj na čovečanstvo izazvao je opravdan revolt celog naprednog i demo-kratskog sveta i udružio ga protiv Nemačke i njenih saveznika, Italije i Japana, tzv. „Osovine Berlin—Rim—Tokio“. Rezultat ovoga revolta bio je potpun vojni, moralni i politički poraz osovin-skih sila, čiji je logičan epilog bio Međunarodni vojni sud u Nürbergu, koji je glavne vođe nacionalsocijalizma osuđio kao ratne zločince, na smrt; *nacizam, hitlerizam; up-fašizam*.

nadžak (pere. načah, tur. nacak) čekić; mala ubojna sekira.

nadžak-baba (tur.) svačalica, prznica.

neartroza (grč. neos nov, arthron zglob) med. stvaranje novog zgloba, ali ne na pravom mestu.

ne bis in idem (lat. ne bis in idem) *prav.* načelo u kaznenom pravu po kome se jedno lice ne može osudivati dvaput za isto krivično delo.

nebula (lat. nebula magla; oblak) *nabula kornee* (nlat. nebula cornea) med. mrlja u rožnjači (oka), *nefelijum*; *astr.* mamina, neko nebesko telo gledano golim okom ili durbinom nalik na oblak.

nebulist (lat. nebula) *um.* slikar oblaka.

nebulistički (lat.) maglovit, oblačan; mutan, nejasan; *crtati nebulistički* crtati tako da se likovi i crte veoma nejasno naziru.

nebulozna (lat. nebula) maglina u vasioni u kojoj se nalazi bezbroj zvezda; maglovi-tost, zamagljeno», nejasnoća.

nebulozan (lat. nebulosus) maglovit, oblačan, mutan; *fig.* maglovit, nejasan, nerazumljiv.

nebulozitet (nlat. nebulositas) oblačnost, natuštenost; *fig.* natmurenost; maglovi-tost, nejasnost, nerazumljivost.

nebuloznost (nlat. nebulositas) v. *nebulozitet*

nevra- (grč. neuron živac) v. pod *neura-*.

nevro- (grč. neuron živac) v. pod *neuro-*.

nevus (lat. naevus) med. mladež, madež: negando (lat. negando) odričući, odricanjem, putem odricanja.

negativ (lat. negativus) u fotografiji: negativna slika, fotografске ploča na kojoj mesta gde je svetlost jače dejstvovala jače pocrne, mesta gde je slabije dejstvovala pocrne slabije, a mesta na koja nije nik-

ko dejstvovala ostanu sasvim providna (*negativ* se, u daljem radu, mora *fiksirati*, tj. učiniti da svetlost na njega više ne dejstvuje).

negativa (fr. negative) *gram.* odrečna rečenica; odricanje, odrečan stav, odrečno mišljenje; odrečan odgovor, odrečna izjava i

DR-

negativan (lat. *negativus*) odrečan; *log.* *negativan sud* odrečan sud (*supr. afirmativan sud*); *negativan odgovor* odrečan, nepovoljan odgovor (*supr. pozitivan odgovor*); *negativna veličina* veličina sa znakom minus (—); *negativ zzznak* minus (—); *negativni brojevi mat.* brojevi ispod 0, sa znakom minus (—); v. *elektricitet negativan*; *supr. pozitivan*.

negativizam (lat. *negativus*) *psih.* strast za odricanjem, bolesna sklonost izvesnih duševno poremećenih lica da svemu proti-vreće i da uživaju kad rade suprotno onome što treba. negativitet (nlat. *negativitas*) odrečnost, protivan stav ili odnos.

negativo (šp. *negativo*) za vreme španske inkvizicije, „*jeretik*“ koji nije htio pred inkvizitorskim sudom da prizna ništa od onoga za šta je optuživan (ovakve jeretike inkvizicija je, posle temeljnog mučenja, spaljivala na lomači kao nepo-pravljive grešnike).

negatorijska tužba (lat. *actio negotiorum*, *negativa*) *prav.* tužba kojoj je cilj obeznaženje polaganja prava ili zahteva drugog nekog lica na stvarno pravo onoga koji podiže tužbu.

negatron *fi.* negativni elektron, elementarna čestica negativnog elektriciteta.

negatur (lat. *negatur*) odriče se, poriče se, tvrdi se da nešto nije; odbija se, ne prima se.

nsgacija (lat. *negatio*) odricanje; *gram.* odrečna reč; *supr. afirmacija*; *fh.* Hegel: „... da se protivrečno ne razrešava u nulu, u apstraktno ništa, nego u negaciju svog određenog sadržaja“. Zakon negacije negacije kao jedan od triju zakona *dijalektika*: jedinstvo protivrečnosti i jedinstvo suprotnosti. „Istina biva kao i ničega jeste otuda jedinstvo oboga; ovo jedinstvo je nastajanje“ (Hegel).

neger (šp., ital. negro, fr. negre, lat. niger) pripadnik crne rase, crnac.

negirati (lat. *negare*) odricati, odreći; poricati, govoriti ili tvrditi da nešto nije bilo ili da ne postoji.

negligentan (lat. *negligens*) nemaran, neha-tan, aljkav, lakouman.

negligencija (lat. *negligentia*) nemarnost, aljkavost, nehatnost, zanemarivanje.

neglijente (ital. *negligente*) *muz.* nemarno, nehatno, bez velike pažnje.

negliže (fr. *neglige*) domaća haljina (noćna ili jutarnja); u *negližeu* u domaćoj haljinji, neobučen propisno, nedotera.

negosijabilan (fr. *negociable*) koji se može prodati, koji se može preneti na drugog (npr. menice, hartije od vrednosti i dr.).

negosijater (fr. *negociateur*) posrednik, pregovarač (naročito u političkim stvarima).

negocijanizam (nlat. *negotianismus*) trgovачki duh.

iegocijant (lat. *negotians*) trgovac, onaj koji trguje naveliko.

negocijator (lat. *negociator*) trgovac naveliko; naročito: trgovac novcem, bankar.

negocijacija (lat. *negotatio*) trgovачki posao, trgovina, trgovanje; pregovaranje, ugovaranje, posredovanje (naročito u političkim stvarima); prodaja menice kojoj još nije dospeo rok plaćanja, prodaja nedospele menice, prenošenje menice na drugog.

negresa (fr. *negresse*) crnkinja.

negreti (šp. *negretti*) pl. vrsta španskih ovaca sa gustom i jakom vunom (nazvana po nekom grofu *Negreti*, koji je, kažu, držao takve ovce).

negrilo (šp. *negrillo*, lat. *niger* crn) vrsta crnog holandskog burmuta.

nsgrit (šp.) pripadnik crne rase, crnac.

negroid (lat. *niger*, šp. *negro*, fr. *negre*, grč. *efdos*) pripadnik negroidnih naroda; čovek koji ima crnačka rasna obeležja.

negroidan (pot. *negro* crnac, grč. *eidos oblik*, vid) sličan crncu, kao crnac, poput crnca.

negrofil (šp., ital. *negro* crnac, grč. *philos* priatelj, koji voli) priatelj crnaca, onaj koji želi oslobođenje crnaca od robovanja belcima.

negus (etiop. *negus*) „*krunisani*“, titula abisinskog cara.

negusa nagast (etiop.) „*kralj kraljeva*“, zvanica titula abisinskog cara, potiče još iz IV veka, iz vremena kada su Abisinci primili hrišćanstvo.

než (fr. *neige sneg*) vunena tkanina poprskane belim tačkicama, tako da izgleda kao posuta snegom.

nezologija (grč. *nesos ostrvo, otok, logia*) nauka o ostrvima (deo fizičke geografije).

neimar (arap. *mi'mar*, tur. *mimar*) graditelj, gradevinski inženjer, arhitekt.

nekacija (lat. *pesage ubiti, necatio*) ubijanje, usmrćivanje.

nekiomantija (grč. *nekys leš, manteia proricanje*) v. *nekromantija*.

nek-plus-ultra (lat. *nec plus ultra*) v. *non-plus-ultra*.

nekro- (grč. *nekros mrtav; leš*) predmetak u složenicama sa značenjem: mrtav; lepši, lešinski.

nekrobiozoa (grč. *nekros, bios život*) *med.* postepeno kvarenje, izumiranje živih delova organskih tela, a da pri tom ti delovi ne prelaze u truljenje.

nekrograf (grč. *nekros, grapho pišem*) pisac istorije umrlih (ili: mrtvih).

- nekrografija** (grč. nekros, graphia pisanje) pisanje istorije mrtvih, istorija mrtvih.
- nekrodermitis** (grč. nekros, derma koža) *ned.* zapaljenje kože spojeno sa truljenjem, kožno izumiranje.
- nekroza** (grč. nekrosis izumrlost) *med.* izumiranje delova tkiva kod živih bića usled nedovoljne ishrane krvlju, dejstva raznih kliča, opeketina, otrova i sl.
- nekrokaustija** (grč. nekros, Kaio spaljujem) spaljivanje mrtvih.
- nekrolatrija** (grč. pekgoz, latreia obožavanje, poštovanje) poštovanje mrtvih.
- nekrolog** (grč. pekgoz, logos reč, govor) članak napisan povodom smrti nekoga tek umrlog pokojnika (sa podacima o njegovom životu, radu i zaslugama); spisak umrlih, čitljiva; zbirka životopisa umrlih.
- nekrologija** (grč. nekros, logia) životopis pokojnika, zbirka životopisa pokojnika.
- nekromanija** (grč. nekros, mania pomama, strast) v. *nekrofilija*.
- nekromant** (grč. nekromantes) onaj koji priziva duhove da bi od njih doznao ono što je bilo i što će biti, volšebnik, prizivač duhova umrlih.
- nekromantija** (grč. nekromantia) prizivanje duhova umrlih da bi se od njih doznao ono što je bilo ili što će biti, volšebništvo.
- nekropolja** (grč. nekros, polis grad) v. *nekropoli*.
- nekropolis** (grč.) grad mrtvih, podzemna grobnica, groblje; mesto gde su stari, naročito Grci i Egipčani, sahranjivali mrtve.
- nekropompa** (grč. nekros, pompe svečana povorka) pratičnja mrtvaca, sprovod.
- nekropsija** (grč. nekros, opsis vid, viđenje, gledanje) v. *nekroskopija*.
- nekrosilija** (grč. nekros, sylao pljačkam) pljačkanje mrtvaca.
- nekroskopija** (grč. nekros, skopein posmatrati, gledati) pregled mrtvaca (ili: leša); *nekropsija*.
- nekrotizija** (grč. nekros, thysis) *ned.* obamiranje, npr. nekog mesta u telu usled delovanja bacila.
- nekrotičan** (grč. nekros) *ned.* koji je u zapaljenju, izumro (naročito o kostima i hrskavicama).
- nekrotomijsa** (grč. nekros, tome sečenje, rezanje) *prav.* otvaranje leša da bi se mogao utvrditi uzrok smrti; *ned.* odstranjivanje izumrle kosti operativnim putem.
- nekrofag** (grč. nekros, phagein žderati) *zool.* strvožder.
- nekrofilija** (grč. nekros, philein voleti, philia sklonost, naklonost) sklonost vršenju nemoralnih, naročito seksualnih postupaka sa umrlim, obljuba mrtvaca, mrtvoskrnavljenje; *nekromanija*.
- nekrofobija** (grč. nekros, phobos strah) strah od mrtvaca, strah od leša.
- neksum** (od lat. nectere vezati) sklapanje zajma (u starom rimskom pravu); *eks neksu* (lat. eh nexu) van obaveze. **neksus** (lat. nexus) sveza, veza; pravni odnos, pravna obaveza; *neksus kauzalis* (lat. pe-xus causalis) uzročna veza, uzročna po-vezanost.
- nsktar** (grč. nektar) *mit.* božansko piće, vino koje su, po verovanju starih Grka, pili olimpski bogovi; *fig.* odlično piće, osvežavajuće piće; čuveno grčko vino sa ostrva *Skio* od suvarka (polusuvog grožđa) *bog.* mednik, mednica (u cveću). **nektrijum** (grč. nektar, nlat. nectarium) *bog.* mednik, mednica (u cveću). **nekatarski** (grč. nektareos) sladak i osvežavajući kao nektar, božanski. **nekton** (grč. nektos koji pliva) u okeanogra-fiji: živi svet koji samostalno pliva vodama; *up.* plankton, bentos. **nelikvidan** (lat. liquidus) koji ima aktivu veću od pasive, ali ne raspolaže potreb-nom gotovinom da bi odgovorio svojim novčanim obavezama; *supr.* likvidan. **nel tempo** (ital. nel tempo) *muz.* u tempu, u taktu. **nematelmintes** (grč. nema konac, nlat. nema- *thelminthes*) *pl. zool.* v. *nematoidi*. **nematoidi** (grč. nema konac, nit, eidos vid, oblik) *pl. zool.* oble gliste. **Nemeza** (grč. Nemesis) *mit. v. Nemezis*. **Nemezis** (grč. Nemesis, peto dodelim, dosu-dim, dosudujem) *mit.* božanstvo u kome je oličena božanska pravičnost, koja na-graduje dobro a kažnjava зло, naročito nepravde i nasilja učinjena iz obesti. **nemejade** (grč. ta Nemeia) *pl. v. nemejske igre*. **Nemejske igre** viteške utakmice starih Grka koje su se, u čast Zevsa, održavale na *Nemeji* svake treće godine. **nemejski lav** *mit.* ogromni lav koji je pustošio okolinu argolidskog sela *Nemeje* sve dok Herkul nije uspeo da ga ubije. **nemet** (mad.) plemić, vlastelin. **nemo** (lat. peto, gen. neminis) niko; *nemo judeks, nemo testis idoneus in propria kauza* (lat. nerno judeks, peto testis idoneus in propria causa) *prav.* niko ne može u sopstvenoj stvari, tj. gde je lično zainteresovan, biti ni pravi sudija ni svedok. **nemolit** (grč. nemos pašnjak, gaj, lug, lithos kamen) *min. v. dendrit*.
- nemoralije** (lat. nemoralia) *pl.* šumske, dubravskе svečanosti kod starih Grka i Rimljana. **nemorozan** (lat. nemorosus) šumovit, bogat šumom; sa gustim drvećem. **nemoroze** (lat. nemorosae) *pl. bot.* šumske biljke, biljke koje rastu po šumama. **venija** (lat. nenia) naricaljka, žalopojka, tužbalica (koju su, kod starih Rimljana, na pogrebima pevale naročite žene slaveći pokojnika); uspavanka. *veo-* (grč. neos) predmetak u složenicama sa značenjem: nov, novo.

neovitalizam (grč. neos, lat. vitalis život-ni) *fil.* moderni oblik *vitalizma*, spajanje mehaničkog pogleda na svet sa vitalizmom.

veogen (grč. neos, gen- koren od *gignesthai* postati, nastati) *kol.* mladi odeljak *terci-jarnog perioda* u razvitu Zemljine kore; deli se na dva pododeljka: *pliocen* i *miocen*.

veograf (grč. neos, *grapho* pišem) pisac koji se ne drži propisanog pravopisa, novotar u pisanju.

neografizam (grč.) strast za uvođenjem novotarija u pisanju, naročito u pravopisu.

geografije (grč. neos, *graphia* pisanje) nov način pisanja, odstupanje od propisanog pravopisa.

neogrek (grč. neos, fr. neo-grec) stil koji je težio da razvije *klasicizam* bogatijih grčkih umetničkih oblika; naročito cvetao za Napoleona S.

veodarvivizam evolucionistička teorija nemačkog biologa A. Vajsmana (Weismann August, 1834—1914) u kojoj je Darwinov princip prirodnog odabiranja proširen i na procese u samom organizmu.

neodim (grč. neos nov, *didymos* dvojni, dvostruk) *hem.* elemenat iz grupe retkih zemalja; atomska masa 144,27; hem. znak Nd; mineral žućkastobele boje.

veozoik (grč. neos, *zoon* životinja) *kol.* v. *kenozojski period*.

neoinvrezvonizam (grč. neos, lat. *impressio utisak*) *slik.* v. *poeitilizam*.

neokantijanizam filozofski pravac koji se, sredinom prošlog veka, javio u Nemačkoj, kao reakcija na spekulativni idealizam Fihteov, Šelingov i Hegelov, i koji je istakao kao polaznu tačku vraćanje *Kantu* p njegovoj kritičkoj filozofiji.

neoklasicizam (grč. neos, lat. *classis*) književni pravac na Zapadu, od 1905. god., koji, oslanjajući se na klasičnu književnost, naročito važnost polaze na što veće savršenstvo oblika.

neolitik (grč. neos, *lithos* kamen) *kol.* mlađe kameno doba, doba glaćanog kamena (trajalo u Evropi od 10000—3000. god. pre n.e.), kada su ljudi upotrebljavali kamen za svoje potrebe (oružje, oruđe, zidanje i dr.), podizali gradove, naselja i bavili se već zemljoradnjom i stočarstvom.

nvolitski (grč. neos, *lithos* kamen) *kol.* koji pripada novijem, mlađem kamenom dobu; *neolitik*.

neolog (grč. neos, *logos* reč, govor) onaj koji unosi novotarije u neko starije učenje; naročito: onaj koji uvodi nove reči i konstrukcije u jezik.

neologizam (grč. neos, *logos* reč, govor) novina u nekom starom učenju ili religiji, novotvorina; strast za uvođenjem novotvorina; *gram.* nova reč napravljena po ugledu na strane jezike, kovanica, stara reč s novim značenjem, npr. brzovat, vodovod,

dvoboja, kišobran, kolodvor, olovka, palidrvce, znatiželjan itd.

neologija (grč. neos, *logia* izgovaranje, govor) upotreba starih reči u novom značenju, pravljenje novih reči, novotvorina, kovanica.

veologistički (grč. neos, *logos* reč, govor) pr. sklon uvođenju novotarija i novotvorina, naročito u jeziku i stvarima vere; novostvoren, novoskovani.

neomaltuzijanizam *soc. v. pod maltuzijani-zam.*

neomicin (grč. neon novo, *mykes* gljiva) *hen.* antibiotik izolovan 1949. iz gljivice *Streptomyces fradiae*; deluje protiv bacila tuberkuloze i crvenih bakterija.

neomutacija (grč. neos, lat. *mutatio* promena) *biol.* nasledna promena kod živih bića usled pojave nekog novog naslednog či-nioca.

veov (grč. neon novo) *hen.* elemenat, spada u plemenite gasove zato što se ne spaja sa drugim elementima, ima ga u vazduhu, atomska masa 20,183 redni broj 10, znak Ne.

neonacizam (grč. neos, *nacizamoc nacional-socijalizam*) naziv za krajnje reakcionar-na struju u Zapadnoj Nemačkoj koja teže vaskrsavanju nacionalsocijalistič-kog, tj. nacionaalfaističkog pokreta.

veonomisti (grč. neos, *nomos* zakon) *pl.* pristalice nekog novog zakona.

ieopagavizam (grč. neos, lat. *paganus* seljak) novo neznaboštvo, pokušaj da se stara neznabogačke verovanja obnove i da zamene hrišćansku religiju; *up.* paganism.

neopedagog (grč. neos, *paidagogos*) onaj koji se, kao vaspitač, služi novim vaspitnim metodama.

neopitagorejizam *fil.* obnova i, pod uticajem istočnjačke religije, modifikacija *pitagorejizma*, spojenog sa elementima raznih grčkih filozofema, koja predstavlja teozofsku spekulaciju.

neoplazma (grč. n̄cos, *plasma* tvorevina) *med.* normalno ili bolesno nagomilavanje novih tkiva u telu, novo tkivo, novoraslica, izraslica, izraštaj.

neoplastija (grč. neos, *plassein* uobičiti, obrazovati) *ied.* obnova povređenih ili izgubljenih delova tela prirodnim putem, novorastenje.

neoplasticizam (grč. neos nov, *plasso* uobičavam, obrazujem) *slik.* jedan od pravaca apstraktnog slikarstva u kojem preovlađuju geometrijski elementi.

neoplatonizam *fil.* stapanje Platonovih, Aristotelovih, stojičkih i dr. učenja sa istočnjačkim religiozno-spekulativnim elementima, u jedan jedinstven pogled na svet, uz jaku primesu mističkih i teozofskih crta; posle propasti antičke kulture, neoplatonizam je imao jakog uticaja na izgradnju hrišćanske filozofije.

neopren sintetički kaučuk dobiven polimerizacijom hlorbutadijena.

neopurizam (grč. *neos* nov, lat. *purus* čist) *litv.* jezičko čistunstvo koje se oseća kod nekih savremenih jezičkih stručnjaka.

neorama (grč. *neos*, orama pogled, prizor) kombinacija *panorame* i *diorame*, aparat koji prikazuje sliku unutrašnjosti neke građevine, hrama i sl.

neorganska hemija v. *anorganska hemija* (pod *anorganski*).

neorealizam (grč. *neos* nov, lat. *realis* stvaran) 1. umetnički pravac, nastao najpre u italijanskoj umetnosti posle drugog svetskog rata, čiji su predstavnici, suprotno subjektivnim ekspresionistima, težili za realnim prikazivanjem sveta; 2. *fil.* jedan od pravaca u savremenoj idea-lističkoj filozofiji, čiji predstavnici smatraju da su osećaji (oseti) osnovni, odnosno jedini elementi sveta.

neoromantizam v. *neromantika*.

neoromantika (grč. *neos*, fr. *romantique*) pravac u novijoj književnosti koji se javio oko 1890. kao suprotnost *naturalizmu* i *pozitivizmu*.

neosalvarzan *med.* spoj *salvarzana* sa formaldehidnatrijumsulfoksilatom, služi kao lek protiv sifilisa i drugih spiro-hetnih oboljenja.

neoslavizam noviji pravac *panslavizma*, kome je cilj da sve Slovene ujedini, ostavljujući svakom slovenskom plemenu i narodu što puniju samostalnost; ova ideja uzela je naročito maha posle 1908., kada je Austro-Ugarska nasilno i iznenadno anektirala Bosnu i Hercegovinu.

neosocijalizam (grč. *neos*, lat. *socius* drug) pokušaj nekih francuskih socijaliste (Renodela i Markea) da stvore oportunističku struju u socijalističkom pokretu, stvaranjem nekog državnog socijalizma (kombinacija sa fašizmom).

neospinozizam filozofski pravdi kojima služi kao polazna tačka *Spinozina* filozofija, naročito njegov monistički pogled na svet.

neosholastika (grč. *neos* nov, *schole* škola) pokret, nastao sredinom XIX v., u okviru katolicizma, za oživljavanje srednjovekovne sholastike; pokret se često naziva i *neotomizam*, zbog naslanjanja na učenje sholastičara Tome Akvinskog.

neotenija (grč. *neos* nov, tenem produžiti) *biol.* sposobnost živih bića da se raz-množavaju i pre nego što se razviju.

neoterizam (grč. *neoterizo* novatarim, uvo-dim novine) težnja za novim, ljubav prema novatarstvu; upotreba novih reči i konstrukcija.

neoteričan (grč. *neoterikos* mladalački) novovrstan, koji je po novom uskusu, koji teži za novim.

neofašizam (grč. *neos* nov, lat. *fascus* svežanj, snop) pokret reakcionarnih bur-

žaskih krugova, poglavito u Italiji i Nemačkoj, koji teži oživljavanju bivše fašističke vladavine.

neofilolog (grč. *neos*, *philos*, *logos*) poznavalač i istraživač novijih jezika i književnosti, naročito slovenskih, roman-skih i germanskih.

neofobia (grč. *neos*, *phobos* strah) strah (ili zaziranje) od uvođenja novotarija.

neohegelijanizam *fil.* pravac u modernoj filozofiji koji, oslanjajući se na nemačkog filozofa *Hegela*, razvija dalje njegove misli.

neohumanizam prosvjetiteljski pokret 18. veka u Nemačkoj kojem je ideal bio ostvarenje harmoničnog čoveka po uzoru na stare Grke.

nepentes (grč. *nepenthes*) *med.* sredstvo za ublažavanje bolova; sredstvo za osvežavanje i razvedravanje, razbiljriga; *bog*, vrsta bubojedih biljaka iz tropske Azije i Australije, čiji su listovi u vidu kan-tica.

neper *fiz.* jedinica za merenje akustičnih i električnih vibracija; *skr.* N (naziv po škotskom matematičaru Džonu Neperu, 1550—1617); *up. bel.*

Neperov broj v. pod *E. e.*

nepotizam (lat. *nepos*, *nepotis* nećak) povlašćivanje rođaka u davanju položaja i zvanja na račun drugih zaslužnijih ljudi koji bi, s obzirom na svoje zasluge i sposobnosti, trebalo da imaju prvenstvo; uvlačenje rođaka na unosne i uticajne položaje; provobitno: uticaj papinih rođaka na državne poslove.

Neptun (lat. *Neptunus*) 1. *kit.* bog mora kod starih Rimljana (kod Grka *Posejdon*); 2. *astr.* planeta u našem sunčanom sistemu iza Urana.

neptunizam *kol.* shvatanje nekih teologa, tzv. *neptunisti*, iio kome je Zemljina kora, u svom sadašnjem obliku, postala uticajem vode (*supr.* vulkanizam, po kojem je vatra jedini uzrok sadašnjeg oblika Zemljine kore, i *plutonizam*, shvatanje po kojem je unutrašnja toplota Zemlje uticala na stvaranje oblika njene kore).

neptunij(um) (lat. *Neptunus*) *hem.* radioaktivan element (*transuran*), redni broj 93, znak *Np*; u prirodi ne postoji, nego dobiven veštackim putem 1943—44, kada je prirodni *uran* bio bombardovan neutronima; raspadajući se radioaktivno, on se pretvara u drugi transuranski hem. element *plutonijum*.

neptunisti *geol.* pristalice *neptunizma*.

Nentunov .. (lat. *Neptunius*) *Neptunov pojas med.* mokar oblog oko tela, preko kojeg se stavљa vunena tkanine; *Neptunova pošta* davanje vesti u staklenim bocama koje se, u slučaju opasnih nepogoda na moru, puštaju u more.

nerandža (pere.) v. *narandža*.

nerv (lat. *nervus*, grč. *neuron*) *znat.* živac; *nervni sistem* živčani pribor; *fig.* snaga, moć, jačina; živac, duša, glavni pokretač nečega, npr. *nerv društva* =duša, stub društva; *nervus probandi* (lat. *nervus probandi*) *log.* glavni osnov dokazivanje.

nervatura (nlat. *nervatura*) *bog. v. nervacija.*

nervacija (nlat. *nervatio*) *bog.* rebra, žilice na listu, lisna rebra.

nerviva (nlat. *nervina*) *pl. med.* sredstva za pojačanje i umirenje živaca.

vervirati (lat. *nervus živac*) razdražiti, razdraživati, uzrujati, uzrujavati.

nervna supstancija *fiziol.* tvar (materija) od koje se sastoje živci.

nervni sistem *fiziol. v. nerv.*

vervoza (lat. *nervus živac*) *ned.* bolest živaca, slabost živaca; razdražljivost, uzbudljivost.

nervozan (lat. *nervosus*) koji se tiče živaca, živčani; danas obično u značenju: živčano oboleo, razdražljiv, lako uzbudljiv, oslabelih živaca.

nervozitet (nlat. *nervositas*) *v. nervoza.*

nervus probandi (lat. *nervus probandi*) *log. v. pod nerv.*

nervus rerum (lat. *nervus rerum živac stvari*) glavna stvar, ono što je stvarni, bitni osnov nečega.

Nerej (grč. *Nereus*) *mit.* sin Okeanov i Gejin, muž Daridin, bog mora i otac pedeset kćeri (*nerejida*) koji stanuje s njima u dubinama mora.

nerejide (grč. *Nereides*) *pl. 1. mit.* kćeri *Nerejeve*, morske nimfe (među kojima su najpoznatije: *Tetida, Kalipso i Amfi-trita*).

nerejide (grč. *nereides*) *2. zool.* morske životinje iz porodice glista čekinjara.

ne recipiatur (lat. *ne recipiatur*) *prav.* ne prima se, odbija se.

nero antiko (ital. *nero antico*) crni egipatski mramor.

neroli (ital., fr. *neroli*) eterično ulje od pomorandžinog cveta, veoma jakog i prijatnog mirisa.

Neron (lat. *Nero*) zloglasni rimski car (54—68. god. n. e.) čoven sa svoje svireposti i strahovitog gonjenja hrišćana koje je optuživao da su zapalili Rim (64. god.), ubica svoje matere, žene i mnogih drugih uglednih Rimljana; otuda: svaki svirep i krvoločan gospodar i vladalac.

neronski (lat. *Neroneus*) svirep i okrutan kao *Neron.*

ners (eng. *nurse*) dojkinja, dadilja, vaspitačica, čavarica.

nerterologija (grč. *nerteros, enepteros* donji, logia) nauka o telima koja se nalaze pod zemljom.

nerteromorfija (grč. *nerteros* donji, *morphe oblik*) stvaranje podzemnih tela i oblika.

nere (nem. *Nertz, Nortz*) *zool.* vrsta male vidre severnih zemalja; krzno te životinje.

neseser (lat. *necessarius*, fr. *necessaire*) ono što je nužno, potrebno; naročito: putnička kutija ili torba sa onim što je čoveku najpotrebnije (pribor za toaletu); alatsko sanduče, torba sa alatom; najpotrebniji lekarski instrumenti.

iestijatrija (grč. *nesteia* pošćenje, iatreja lečenje) *med.* lečenje gladovanjem. **Nestor** (grč. Nestor) mig. sin Nelejev, kralj u Pilu, čoven sa svoje mudrosti i velikog iskustva; u dubokoj starosti učestvovao u Trojanskom ratu i svima služio kao odličan savetodavac; otuda: mudar, iskusni i častan starac, najstariji i najiskusniji među sebi ravnima.

nestorijanizam *teol.* učenje carigradskog patrijarha *Nestorija*, koje je hrišćanska crkva proglašila i osudila kao jeretičko; *v. nestorijanci.*

nestorijanci pristalice carigradskog patrijarha *Nestorija* koji je 431. god., zbog svog učenja o dvema odvojenim prirodama Isusa Hrista, božanskoj i čovečanskoj, kao jeretik svrgnut sa svog položaja i proteran. **nestoterapija** (grč. *nesteia* pošćelje, terapeia lečenje) *med. v. nestijatrija.* **nescijencija** (nlat. *nescientia*) neznanje. **nescio** (lat. *nescio*) ne znam. **nescire** (lat. *nescire*) ne znati; *a nescire ad non ese* (lat. *a nescire ad pop esse*) *log.* nepravilno zaključivanje „iz neznanja o nepostojanju“, tj. misliti da se nešto zna a u stvari to ne znati, pa na osnovu takvog neznanja zaključivati da to nešto ne postoji.

net (nem. *nett*, fr. *net*, ital. *netto*) *1. lep,* zgordan, pristaо, doteran.

net (eng. *net*) *2. mreža,* naročito mreža kod tenisa koja stoji između igrača protivnika.

ietivz (eng. *natives*) *pl.* oni koji su se rodili u Americi, rođeni Amerikanci; članovi političke stranke u Sjedinjenim Američkim Državama koja se organizovala u cilju odbrane prava prvenstva rođenih Amerikanaca u odnosu prema strancima i doseljenicima, i koja traži da se rok za *naturalizovanje* produži od 7 godina na 21 godinu.

nego (ital. *netto*) *trg.* izraz, u običaju od početka HUD veka, koji označava čistu težinu (*neto-težina*) neke robe, tj. kad se odbije od ukupne *bruto-težine* ono u čemu roba stoji (džak, bure, sanduk i dr.), ili čist prihod (*neto-prihod*) od nekog posla, tj. kad se odbije iznos svih rashoda itd.

neto-investicije (ital. *netto* čisto lat. *investitio*) ekon. celokupne društvena ula-ganja iz narodnog dohotke.

neto-regastar-tona (eng.) mera za zapreminu i nosivost broda (korisni prostor); skr. *nrt.*

nego tara (ital. netto tara) *trg.* odbitak stvarne, a ne približno težine onoga u čemu roba стоји, npr. džaka, bureta, sanduka i dr. **neuma** (grč. neuma miš, znak) znaci za be-leženje nota u srednjem veku; nisu odredi-vale apsolutnu visinu tonova, nego melo-dijsko kretanje; u pravoslavnoj i katoličkoj crkvenoj muzici zadržale su se dugo posle uvođenja notnog sistema. **neur-** (grč. neuron živac) predmetak u složenicama sa značenjem: živac, koji se tiče živaca, živčani.

neuralgija (grč. neuron, algos bol) *med.* bolest živaca koja se, u nastupima, pojavljuje u određenom delu tela, a nije izazvana nekim vidljivim anatomskim promenama; *pr.* neuralgičan. **neurastenija** (grč. neuron, astheneia slabost)

med. slabost živaca.

neurastenik (grč. neuron, asthenikos slabujav) med. onaj koji pati od slabosti živaca.

neurastenični (grč. neuron, astheneia slabost) *med.* koji pati od slabosti živaca, živčano oboleo. **neurastičan** (grč. neuron) *med. v.*

neurasteni-

čan. **neureksereza** (grč. neuron, exa'resis vadjenje)

operativne odstranjenje obolelog živca.

neurektomija (grč. neuron, ek iz, tome cećenje, rezanje) *med.* delimično isecanje jednog živca.

neuri- (grč. neuron) predmetak u složenica-ma sa značenjem: živac, koji se tiče živaca, živčani. **neurilema** (grč. neuron, eilyma omot, obvoj)

alat. v. neurilima.

neurilima (grč.) *inat.* živčana opna, živča-nica, Švanova opna; pogrešno: *neurilema, nerolema.*

neurin (grč. neuron) *med.* veoma otrovan proizvod koji dolazi usled truljenja leševa. **neurit** (grč. neuron živac, nerv) *anat.* živčano vlakno.

neuritikum (grč. neuron, nlat. neuriticum) *med.* sredstvo za lečenje i ojačavanje živaca.

neuritis (grč. neuron) *med.* zapaljenje živaca.

neuritičan (grč.) *med.* koji se tiče (ili: dolazi od) zapaljenja živaca; koji utiče na živce, koji jača živce. **neuro-** (grč. neuron) predmetak u-složenica-ma sa značenjem: živac, koji se tiče živaca, živčani. **neurobat** (grč. neuron, baino koračam, idem)

igrač na konopcu.

neuroblasti (grč. neuron, blastos klica, izdanak) *pl. anat.* ćelije koje stvaraju živce, ćelije živčorodnice. **neurovegetativan** (grč. neuron živac, lat. vegetus) koji pripada vegetativnom nerv-nom sistemu.

neurogamija (grč. neuron, gamos brak) spašanje živčane delatnosti=životinjski magnetizam.

nefograf (grč. nephos oblak, grapho pišem) naročita vrsta fotografskog aparata za snimanje oblaka.

neurografija (grč. neuron, graphia opis) opisivanje živaca.

neurodinija (grč. neuron, odyne bol) *med.* bolest živaca, *neuralgija.*

neuroza (grč. neuron) *med.* nervоза.

neurolema (grč. neuron, eilyma omot, obvoj) *anat. v. neurilima.*

neuroleptici (grč. neuron živac, lepsis hvatanje) *med.* sredstva za umirivanje živaca.

neurolog (grč. neuron, logos reč, odnos) naučnik, biolog koji se bavi proučavanjem živaca; lekar stručnjak za živčane bolesti.

neurologija (grč. neuron, logia) nauka koja proučava živce.

neurom (grč. neuron) *med.* živčani izraštaj, živčanik.

neuroma (grč. neuron) *med. v. neuron.*

neuromalacija (grč. neuron, malakia mekoća) *med.* omekšanja živaca.

neuron (grč. neuron) anatomski i fiziološka jedinica živčanog sistema, osnovni element živčanog (ili: nervnog) tkiva, nervna ćelija, živčana ćelija.

neuronal (grč. neuron) *med.* lek za umirenje živaca i uspavljanje.

neuroparaliza (grč. neuron, paralysis, uze-test) *med.* uzetost živaca.

neuropat (grč. neuron, pathos bolest) *med.* onaj koji pati od živčanih bolesti.

neuropatija (grč. neuron, pathos bolest) *med.* bolest živaca.

neuropatolog (grč. neuron živac, pathos bolest, logos reč, govor) *med.* lekar specijalist za *neuropatologiju.*

neuropatologija (grč. neuron, pathos, logia) *med.* nauka o živčanim bolestima; poznavanje živčanih bolesti.

neuropira (grč. neuron, pur vatra) *med.* živčana groznicna.

neuropsihijatrija (grč. neuron živac, psyche duša, iatreia lečenje) nauka koja obuhvata *neurologiju* (nauku o nervnim obo-ljenjima) i *psihijatriju* (nauku o psihičkim oboljenjima).

neuropehoze (grč. neuron, psyche) *pl. med.* živčano-duševne bolesti koje se javljaju bez anatomskih promena.

neuroptera (grč. neuron, pteron krilo) *pl. zool.* mrežokrilci, kukci sa četiri prozirna i mrežaste krila.

neuroretinitis (grč. neuron, nlat. retinitis zapaljenje mrežnjače) *med.* zapaljenje vidnog živca i mrežnjače.

neuroskop (grč. neuron, skopeo gledam) aparat za ispitivanje i merenje karaktera i talenta (pronalažak ukrajinskog lekara dr Viskija).

neurospazme (grč. neuron »sila, vrpca, spasmos grč.) *pl.* lutke koje se kreću pomoću žice ili konca; *marionete.*

neurostenija (grč. neuron, sthenos jačina, snaga) *med.* odviše velika živčana delatnost.

neurotikum (grč. neuron, nlat. neuroticum) *med. v. neuritikum.*

neurotičan (grč. neuron) živčani, koji se tiče živaca; koji dolazi kao posledica oboljenja živaca.

neurotomija (grč. neuron, tome sečenje, rezanje) *med.* sečenje, prerez živaca.

neurotonija (grč. neuron, teino zatežem) *med.* zatezanje živaca.

neurofibrili (grč. neuron živac, lat. fibrilla) vlakanca živčanog sistema.

neurohirurgija (grč. neuron, cheir ruka, eg-gon rad) *med.* lečenje hirurškim putem bolesti živčanog porekla, kao i raznih oboljenja mozga i moždane (deo moderne medicine).

neutra (lat. neutra) *pl. gram. v. neutrum.*

neutralac *v. neutralist.*

neutralan (lat. neutralis) nepristrasan, koji ne pripada ni jednoj stran(c)i, koji ne učestvuje u ratu; *gram.* ni muškog ni ženskog roda, srednjeg roda; *hen.* koji ne reagu-je ni kiselo ni alkalno; *neutralne države* države kojima je, iz međunarodnih razloga, zajemčena neutralnost, npr. Švajcarska; *fiz. neutralna zona magnata* onaj deo magneta koji ne pokazuje magnetno dejstvo; bez + ili — naboja.

neutralizam (lat. neutralis) nepripadanje nijednoj određenoj religiji ili nijednom filozofskom pravcu, slobodno mišljenje.

neutralizanija (nlat. neutralisantia) *pl. med.* sredstva za uklanjanje kiseline u želucu.

neutralizacija (nlat. neutralisatio) dovođenja u stanje nepripadanja nijednoj strani, izjednačenje suprotnih stanja, potiranje, otklanjanje dejstva, činjenje neškodljivim; *hem.* zasićavanje, spajanje kiseline sa ba-zom u so, u kojoj su izgubljena svojstva i kiseline i baze.

neutralizovati (nlat. neutralisare) učiniti neutralnim, dovesti u stanje nepripadanja nijednoj strani, učiniti bezuticajnim, otkloniti uticaje neke radnje ili stvari, osujetiti; *hen.* jednu kiselinu sa bazom ili neku bazu sa kiselinom tako pomešati da ta mešavina više nije ni kisela ni alkalna, nego *neutralna*.

neutralizirati (nlat. neutralisare) *v. neutralizovati.*

neutralisati (nlat. neutralisare) *v. neutralizovati.*

neutralist (lat. neutralis) neopredeljen čovek, onaj koji ne zastupa nijednu od sukob-ljenih strana, onaj koji ne pripada nijednoj religiji ili nijednom filozofskom pravcu, slobodni misilac; nepristra-stan posmatrač.

neutralitet (nlat. neutralis) nepristrasnost, nepripadanje ni jednoj strani, nemešanje u raspre i sporove drugih; *oružani neutralitet* ako se jedna država naoružava

da bi po svaku cenu mogla održati i odbraniti svoj neutralitet.

neutralnost (lat. neutralis) *v. neutralitet.*

neutrino (lat. neutrum nijedno od oboga) *fiz.* neutralna materijalna čestica manje mase od mase *neutrona.*

neutron (lat.) *fiz.* materijalna pračestica (Chadwick) koja se javlja u zracima i koja je bez naboja (*v. električni elementarni kvantum*) mase veće od mase *protona*; pored jednakе mase sa masom vodoničnog atoma, razlikuje se od neutralnih vodoničnih atoma mnogo manjom zapreminom, čime se objašnjava jaka prodirna moć njihova; *up. neutrino.*

neutrofili (lat. neutrum, grč. philos koji voli) *pl. med.* bela krvna zrnca koja primaju neutralne boje.

neutrumb (lat. neutrumb) nijedno od obadvoga; *gram.* srednji rod kod imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva; reč srednjega roda (*pl. neutra*); *verbum neutrumb* (lat. verbum neutrumb) neprelazni glagol.

iefelijum (grč. nephelē, nlat. nephelium) *med. v. nefelion.*

nefelinit (grč. nephelē oblak, magla) *min.* bazaltni eruptivni kamen, sastoji se od augita, magnetnog gvožđa i nefelina.

nefelion (grč. nephelion oblacić, maglica) *med.* maglica, oblacić u rožnjači (oka) i u mokraći; bela pega na noktima.

nefsloidan (grč. nephelē oblak, magla, eidos vid, oblik) oblakan, maglovit, mutan, sumoran.

nefelologija (grč. nephelē, logia) nauka o postajanju oblaka.

nefeloformetar (grč. nephelē, phoreo nosim, odnosim, metron mera, merilo) aparat za merenje oblaknosti i kretanja oblaka.

nefograf (grč. nephos oblak, grapho pišem) naročita vrsta fotografskog aparata za snimanje oblaka.

nefologija (grč. nephos oblak, logos reč, govor) nauka koja proučava oblake.

nefometar (grč. ne[^]os, metron mera) instrument kojim se određuje pravac i brzina kretanja oblaka.

nefoskop (grč. nephos, skopeo gledam) *v. nefometar.*

nefralgija (grč. nephros bubreg, algos bol) *med.* bol u bubrežima.

nefratonija (grč. nefros bubreg, reino zate-žem) *med.* uzetost bubrega, slabost bubrega.

nefrektomija (grč. nephros, ektome isecanje) *med.* vađenje bubrega, celoga ili samo jednog njegovog dela, operativnim putem.

nefridiye (grč. nephros bubreg) *alat.* mokračni organi.

nefridij(um) (grč. nephros, nlat. nephri-dium) *med.* bubrežna mast.

nefrit (grč. nephrites bubrežast) *min.* „bu-brežni kamen”, mineral koji se upotrebljava za pravljenje pečata, balčaka na mačevima, a u preistorijskom dobu od njega su izradivali kamene sekire.

- nefritika** (grč. nephros, nlat. nephrotoca) *pl. med.* sredstva protiv stvaranja kamena u bubrežima.
- nefritis** (grč. nephrites) med. zapaljenje bubrega.
- nefritičan** (grč. nephros bubreg) bubrežni; *nefritičan bol* bol u bubrežima; *nefri-tična sredstva* sredstva protiv bolova od kamena u bubrežima.
- nefro-** (grč. nephros) predmetak u složeni-cama sa značenjem: bubreg, u vezi sa bubre-gom, bubrežni.
- nefrografija** (grč. nephros, graphia opis) *med.* opisivanje bubrega.
- nefrodičan** (grč. nephros, eidos vid, oblik) bubrežast, sličan bubregu.
- nefroza** (grč. nephros, nysos bolest) *med.* bolest bubrega, oboljenje bubrega.
- nefrolitijaza** (grč. nephros, lithos kamen) *med.* bolesno stanje usled kamena u bubregu, u bubrežnoj karlici, usled taloženja sastojaka inače normalno rastvorenih u mokrači (mokraćna kiselina, oksalna kiselina, fosfati).
- nefrolog** (grč. nephros, logos govor, reč) *med.* lekar koji se bavi proučavanjem i lečenjem bubrega.
- nefrologija** (grč. nephros, logia) nauka o bubrežima i njihovim radnjama, funkcija-ma, proučavanje bubrega, poznavanje bubrega.
- nefron** (grč. nephros) *znač.* osnovna anatom-ska i funkcionalna jedinica bubrega.
- nefropatijsa** (grč. nephros, pathos bolest) *med.* opšti naziv za sve bolesti bubrega.
- nefropeksija** (grč. nephros, pexis pričvršćena) *med.* v. *nefrorafija*.
- nefropijelitis** (grč. nefros, puelos valov, korito) *med.* zapaljenje bubrežnog levka ili bubrežne karlice.
- nefropioza** (grč. nephros, pyosis gnojenje) *med.* gnojenje bubrega.
- nefroragija** (grč. nephros, pag- koren od pagregnymi prskam, pucam) *med.* krvarenje bubrega.
- nefrorafija** (grč. nephros, raphe šav) *med.* operativne pričvršćivanje (ili: priši-vanje) bubrega; *nefropeksija*.
- nefroskleroza** (grč. nephros, skleros) *med.* bolest bubrega, prouzrokovana patolo-škim promenama na bubrežnim arterijama.
- nefrotomija** (grč. nephros, tome sečenje, rezanje) *med.* vađenje kamena iz bubrega operativnim putem.
- nefroftizis** (grč. nephros, phtisis sušica) *med.* tuberkuloza bubrega.
- nec** (nem. Netz) mreža; preda.
- necesitet** (lat. necessitas) nužnost, nužda, potreba.
- necessitirati** (nlat. necessitare) primorati, primoravati, prisiljavati, prisiliti, prinudititi, prinudivati, naterati, nag-nati.
- nečerel silekšn** (eng. natural selection) *biol.* prirodno odabiranje u borbi za opstanak (po učenju Darvinovom).
- Nibelungenlid** (nem. Nebelungenlied) *Nibelunška pesma*, najznačajniji nemački srednjovekovni junački ep, koji potiče s početka HS v. od nepoznatog pesnika; obraduje mitološke motive o Sigfridu, Brunhildi i Krimhildi, i bajke o propasti Burgunda na Atilinom dvoru.
- Nibelunzi** (nem. Nibelungen) *pl.* u nemačkoj mitologiji: pleme patuljaka, sopstvenika tzv. nibelunškog blaga.
- nivelacija** (fr. niveler ravnati, izravnati) 1. izravnavanje, izjednačavanje, doterivanje nečega u vodoravan položaj; uklanjanje razlika između nečega; 2. me-renje visinske razlike raznih tačaka na Zemlji pomoću naročite sprave, *nivelira*.
- niveleta** (fr. nivelette) kretati ravnomer, ravnjača, libela.
- nivelir** (fr. niveler) sprava za određivanje razlike u visini raznih tačaka zemljine površine.
- niveliranje** (fr. niveler) merenje ravnjačom (ili: ravnomerom, libelom); određivanje razlike u visini između raznih tačaka Zemljine površine; izravnavanje; poravnavanje; fig. uklanjanje razlike između čega, izravnavanje, izjednačavanje, *nivel-man*.
- nivelirati** (fr.) odrediti (ili: odreditati) razlike u visini između raznih tačaka Zemljine površine; meriti ravnjačom (ili: ravnomerom, libelom); uvodoravni-ti, napraviti vodoravnim, izravniti, po-ravniti, sravniti; fig. otkloniti razlike, izjednačiti, izravnati.
- nivelisanje** (fr.) v. *niveliranje*.
- nivelisati** (fr.) v. *nivelirati*.
- nivelisač** (fr. niveleur) onaj koji meri libelom, merač; izjednačilac.
- nivelman** (fr. nivellement) v. *niveliranje*.
- nivo** (fr. niveau, lat. libella) vodoravna površina, vodoravan, razina; morska površina, površina mora (morski nivo); ravnjača, ravnomer, libela; fig. stepen visine čega, npr. obrazovanosti, kulture itd.; *biti ispod nivoa* biti ispod prosečnosti.
- nivoz** (fr. nivose, lat. nix, nivis sneg) „snežni mesec“, četvrti mesec u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru (od 21. HP do 19. I.).
- nivoski** (fr. niveau) pr. koji se tiče nivoa; *nivoska površina* = *ekvipotencijalna površina* površina u električnom ili magnetnom polju koja stoji upravio na pravac linija sile.
- niger** (lat. niger) crn.
- nigrescentan** (lat. nigrescens) koji crni, prelazi u crno, crnkast, nacrn.
- nigromant** (lat. niger, crn, grč. mantis prorok madioničar, čarobnjak, onaj koji vra-ča i proriče pomoću zlih duhova).

nigromantija (lat. niger, grč. manteia proricanje) toboga crna veština, gatanje i proricanje sodbine pomoću zlih duhova.

nigror (lat. nigror) *med.* crna ili modro siva pega na koži.

nidifikacija (nlat. nidificatio) *zool.* pravljenje gnezda.

nidologija (lat. nidus gnezdo, grč. logia nauka o gnezdima).

nidor (lat. nidor) para, miris, vonja od izgorelih životinjskih tela; *med.* miris na trulo (kod podrigivanja).

nidorozav (nlat. nidorosus) koji se oseća na trulo, na mućak, truležan.

nizam (arap.) red, pravilo, pravilnost, uredba; redovni turski vojnik; titula nekih vladalaca — vazala u Indiji.

nijansa (fr. nuance, lat. nubes oblak) postupak prelaz, postupno prelivanje boja, senčenje bojama; *fig.* fina i neosetne razlike, jedva primetan prelaz iz jednoga u drugo; *muz.* prelaz; *gram.* finiča jezika, tananost izraza, tančina, utančanost.

nijansiran (fr. nuance) izrađen (ili: izražen) u *nijansama*, u finim prelazi-ma, predstavljen u tančinama, utančan.

nijansirati (fr. nuancer) praviti postupke prelaze u bojama, udesiti (ili: udešavati) boje mešanjem, senčiti; *fig.* praviti ili iznositi utančane i postupke razlike.

nijelirati (ital. niellare) na zlatnim i srebrnim pločama urezivati ukrase pa ih onda ispunjavati crnim emajlom; *up. ni-jelo.*

nijelo (ital. niello, lat. nigellus) tamna masa spravljenja od zajedno istopljenog srebra, bakra, olova, sumpora i boraksa; služi za ispunjavanje graviranih ukrasa na zlatnim i srebrnim pločama, crni emajl.

Nikejski sabor crkveni sabor koji je sazvao, 325. u vitinijskom gradu *Nikeji*, Konstan-tin Veliki radi rešavanja arijanskih raspri. Na njemu je *arijanizam* proglašen za jeres i donesen tzv. *nikejski simboli vere* (koga se i danas drže sve hrišćanske veroispovesti).

nikerbokeri (eng. knickerbockers) *pl.* Holan-dani koji žive u Njujorku; široke čakshire do kolena (kakve ovi nose).

nikl (nlat. nicolum, fr. nickel, nem. Nickel) *hen.* element, atomska masa 58,71, redni broj 28, znak Ni; čisti nikl je srebrnasto-beo metal, uglačan ima veoma lepu sjaj-nost, na vazduhu postajan, može se kovati i legirati.

niklovati gvozdene predmete prevući *ni-kлом* galvanskim putem.

nikol *opt.* običniji i kraći naziv za *Niko-lovu prizmu*.

nikolaiti *pl.* pristalice jeretičke gnostičke sekte u P veku hrišćanske crkve; pristalice ponovnog krštenja u XVI veku; katolički sveštenici koji napuštaju sveštenički čin radi ženidbe.

Nikolova prizma *opt.* prizma od islandskog kristala za ispitivanje polarizovane svetlosti (nazvana po škotskom fizičaru William-y Nicol-y, 1768—1851).

nikotin *hem.* veoma otrovan alkaloid, nalazi se u lišću i semenu duvana vezan uz jabučnu i limunovu kiselinsku, inače bezbojnu i uljasta tečnost koja na vazduhu dobije smeđu boju (naziv po Francuzu Jeap Nicot-y, koji je uneo duvan u Francusku 1560).

nikotinizam (nlat. nicotinismus) *med.* trovanje duvanom.

nikocijana (nlat. herba nicotiana) *bot.* duvan, duvanova biljka.

nikocijanin (nlat. nicotiana) *hem. v. nikotin.*

niksis (grč. nyssō bodem, probadam) *med.* bođenje, bočkanje.

nikt- (grč. puh, nyktos) predmetak u složenicama sa značenjem: noć, nočni.

niktalopija (grč. puh, nyktos, ops vid, viđenje) *med.* očna bolest koja se sastoji u tome što je bolesnik slep za dnevnu svetlost, a ima sposobnost da vidi noću.

niktalops (grč.) *ned.* onaj koji je slep za dnevnu svetlost, onaj koji bolje vidi noću nego danju; *supr.* *hemeralops.*

niktacija (lat. nictatio) *med.* treptanje, trep-kanje, žmirkanje.

niktegersija (grč. puh, nyktos, egersis buđenje) *med.* buđenje noću, trzanje iz sna.

niktitacija (nlat. nictitatio) *med. v. niktacija.*

niktobatezis (grč. puh, nyktos, baino idem, hodam) lutanje noću, mesečarstvo.

niktobatija (grč. nyktobatia) *med. v. niktoba-*

niktograf (grč. puh, nyktos, grapho pišem) sprava za pisanje u pomrčini.

niktografija (grč. puh, nyktos, graphia pisanje) veština pisanja noću, u pomrčini.

niktofite (grč. puh, nyktos, phyton biljka) *pl. bot.* biljke kojima se cvetovi noću otvaraju, a danju zatvaraju.

niktofobia (grč. puh noć, phobos strah) *med.* strah od noći, od mraka.

nikturija (grč. puh, nyktos, uron mokraća) *med.* pojačano mokrenje noću.

nimbus (lat. nimbus) prstenast sjaj oko glave svetitelja, svetiteljski venac (krug) oko glave; u meteorologiji: kišni oblak, olujni oblak (*up. cumulus, stratus, cirrus*); *fig.* sjaj koji okružuje neku istaknutu, veliku ličnost, veliki ugled.

Nimrod jevrejske osobno ime, sin Husov, unuk Hamov, legendarni osnivač Vavilon-skog Carstva i graditelj Vavilonske kule i asirskih gradova; po Starom zavetu (Moje. I, 10, 9): „dobar lovac pred Gospodom”; otuda se za dobrog lovca uopšte kaže: lovac kao Nimrod.

nimfa (grč. nymphē) *mit.* manje žensko božanstvo kod Grka, vila. Ima ih više vrsta, a zovu se po mestima u kojima žive: *aulonijade, oreade, leimonijade, limnade,*

- napeje, nerejide, i oceanide, naJade i potamide, drijade i hamadrijade; fig.** lepa devojka, lepotica; ljubavnica, javna ženska; zool. larva insekta.
- nimfagog** (grč. nymphē, ago vodim) ručni dever.
- nimfe** (grč. nymphai) pl. znat. male ružičaste usmine na ženskom spolnom organu, male stidnice.
- nimfitis** (grč. nymphē) med. zapaljenje malih ružičastih u emina (ili: malih stidni-ca); up. nimfe.
- nimfomanija** (grč. nyraphe, mania pomama, strast) preterana pohotljivost i spolna razdražljivost žena prema muškarcima, *andromanija*.
- nimfonamija** (grč. nymphē) žensko samoblu-de; up. onanija.
- nimfonkus** (grč. nymphē, ognos masa, tele-sina) med. otok stidnice, usmina.
- nimfotomija** (grč. nymphē, tome sećenje, rezance) med. operativno odstranjivanje malih ružičastih usmina na ženskom spolnom organu.
- Nioba** (grč. Niobe) kit. kći Tantalova i Dionina, žena tebanskog kralja Amfiona. U materinske} gordosti što ima 7 sinova i 7 kćeri, drznula se da se poreda sa boginjom Letom, koja je imala samo dvoje dece (Apolona i Artemida). Ca bi je kaznili za ovu druskost, Apolon i Artemida poubijaju joj pred očima svu decu strelnama; bol i očajanje pretvore nesrećnu majku, voljom Zevsvom, u jednu stenu. Ovaj motiv je u književnosti i umetnosti veoma mnogo obraćivan.
- niobijum** (nlat. niobium) hem. element, veoma redak metal belog sjaja, atomska masa 92,906, redni broj 41, znak Nb.
- Nipon** (Nippon) 1. japski naziv za Japan; 2. najveće japanske ostrvo; zove se još Hondo ili Honšu.
- nirvana** (sskr. nirwana) u budističke i reli-giji i filozofiji: „ugasnuće“, stanje većitog i blaženog mira koje se nalazi s one strane sveta svesti i individualnog življenja. Do ovoga stanja, za kojim proseće-ne budist teži kao za najvišem i krajnjom svrhom, dolazi se potpunim uga-snucem svoga „ja“ i volje za životom, tj. potpunim oslobođenom duha od materije; u docnjem budizmu: blaženi život u nekom Budinom svetu punom sjaja i velelepnosti.
- Nisa** (grč. Nysa) kit. jedna od nimfi koje su odgojile Baha, nazvane po istoimenom gradu i bregu u Indiji; astr. asteroid otkriven 1857. godine.
- nisan** (aram.) prvi mesec jevrejskog kalendara; ima ZO dana; označava početak proleća (mart-april).
- nistagmus** (grč. nystagmos klimanje glavom, dremanje) med. bolesno miganje očima, drhtanje očiju, grč u očnoj jabučici ili kapcima.
- nietaksis** (grč. nystaxis) ned. v. nistagmus.
- nitna** (nem. Niet) teh. zakivak, zakovica, nakovica, čavao.
- nitovati** (nem. nieten) teh. zakovati, zakivati zakivcima, udarati zakivke.
- niton** (lat. nitere sjati, svetleti se) hen. element, atomska masa 222, redni broj 86, znak Nt; plemeniti gas; up. radon.
- nitr-** (grč. nitron) predmetak u eloženicama sa značenjem: lužna so.
- nitrat** (grč. nitron lužna so) hen. so azotne kiseline, kalijumov nitrat ili šalitra u svom prirodnom stanju; natrijumov nitrat ili čilska šalitra; nitrat srebra lapis, pakleni kamen.
- nitridi** (grč. nitron) pl. hem. jedinjenja elemenata s azotom.
- nitrirati** (nlat. nitrare) hem. praviti šali-tru; šalitriti.
- nitriti** (grč. nitron) pl. hem. soli azotaste kiseline.
- nitrifikacija** (nlat. nitrificatio) hem. pretvaranje amonijaka u šalitrenu kiselinu, obrazovanje šalitre.
- nitro-anilini** derivati benzola koji sadrže jednu amino-grupu i jednu ili više nitro-grupa; žućkaste kristalne materije koje služe uglavnom za dobijanje anilinskih boja.
- nitrobenzid** (grč. nitron, šp. benjui) hem. v. nitrobenzol.
- nitrobenzin** (grč.) v. nitrobenzol.
- nitrobenzol** (grč.) hem. tečnost žućkaste boje, dobije se ako benzol metnemo u smesu koncentrisane azotne i sumporne kiseline; mirše kao ulje gorkog badema, pa se zato njime parfimišu tzv. bademovi sapu-ni; najviše se upotrebljava u industriji anilinskih boja.
- nitrogenij(um)** (grč. nitron, gen-koren od gygnesthai postati, nastati) hem. dušik, azot.
- nitroglycerin** (grč. nitron, glykys sladak) hem. veoma jako eksplozivne sredstvo, dobiva se preradom glicerina azotnom i sumpornom kiselinom; po pronalazaču di-namita Alfredu Nobelu zove se još i Nobelovo praskavo ulje; nitroleum.
- nitrozan** (lat. nitrosus) hem. šalitrovit, koji ima u sebi šalitre; šalitраст, sličan šalitri.
- nitrozitet** (nlat. nitrositas) hem. šalitrovi-tost; šalitrostost.
- nitroleum** (grč. nitron, lat. oleum ulje) hem. v. nitroglycerin.
- nitron** organska boja, difenil-anilo-dihi-drotirazol, čiji vodeni rastvor sulfata služi kao reaktiv za dokazivanje i određivanje azotne kiseline.
- nitro-fenoli** aromatična nitro-jedinjenja sa jednom ili više nitro-grupa, čvrste kristalne supstance koje predstavljaju polazne sirovine za proizvodnju boja, lekova i dr.
- nitrofoska** složene veštačke dubrivo koje sadrži jedinjenja azota (nitrogenijuma),

- fosfora i kalijuma* (odатле и назив: ni--foska).
- nitrofoefat** (грч. nitron, phos светlost) *hen.* већаће дубре: међавина азота и фосфорне киселине.
- nitroceluloza** (грч. nitron, lat. cella ћелија) *hem.* праскави памук.
- nitrum** (грч. nitron, lat. nitrum) *hem.* џа-литра.
- nitruracija** (лат. nitrum јалитра) стврђивање ћелићних површина помоћу азота (нaročito при изради цилиндара за авион-ске моторе).
- nife** *geol.* централни део Земљиног језгра за који се претпоставља да је, углавном, састављен од никла и гвоžђа ($\text{Ni} + \text{Fe} = \text{никл} + \text{гвоžђе}$).
- Niflhajm** (нем. Niflheim) у nord. митологији: хладни северни део света; подземни свет у коме влада богinja *Hela*.
- nihil** (лат. nihil) ништа.
- nihilizam** (лат. nihil ništa) *fil.* становише потпуног одрицања вредности уопште: *teorijski nihilizam* одриće могућност сазнавања истине, а *etički nihilizam* вредност моралних закона; у политичко-сociјалном погледу: штављање да данашње друштво и целокупни његов поредак не валја ништа, због чега би га требало потпуно уништи, па тек на тим руšевинама градити једно посве ново друштво; израз направљен по идејама које је руски писац *I. S. Turgenjev* изнео кроз *Bazarovo*, главног јунака свог романа *Očevi i deca*, 1862. год., који је одлуčно одрио сва начела и традиције руске племићке културе.
- nihilisti** (лат. nihil) *pl.* присталице *nihil-i-zma*.
- nihilitet** (лат. nihilitas) ништавост, нишавило, одсуство сваке вредности.
- nihilum album** (лат. nihilum album) *med.* цинково белило (лек за очи).
- ničovo** (рус. ниčего) *v.* *njičevo*.
- niša** (фр. niche) *vrh.* обликасто удубљење у зиду, издубак, слепи прозор; обично služi да се у њу стави кип, попрсје или други какав украс.
- nišador** (арап.-перс.) *hen.* амонијумхлорид (NH_4Cl), салмјак; укуса је лјуто-сланог, а у води се раствара; služi као лек, за грађење амонијака, punjenje Leklanseo-vih елемената, при лемљењу и калажијану метала itd.
- nišan** (перс. nišan) знак, белег; мета у коју се гада (копљем, pušком, topom); nišan-ska таčka.
- nišaniš** (перс.) стreljati, гадати у cilj.
- nišan iftihar** (перс.-арап.) знак славе, почасно обељеђе, турски orden који је уstanovio сultan Mahmud P.
- no 1. класична јапанска лирска драма праћена песмом и igrom; 2. јапанска позо-риšна маска.
- nobelij(um)** *hen.* елемент, актинид, redni broj 102, znak No; добијен већаћим путем (назив по шведском физичару Нобелу).
- Nobelova nagrada** звећање које је, svoјим тестаментом од 27. XI 1895, оставил проналазач динамита, шведски хемијар *Alfred Nobel* (1833—1896). Он је одредио да се камате од његовог имања (44 miliona franaka) posle njegove смрти dele, као награда, оним великанима који су, у току прошле године, највеће услуге човечанству учинили на пољу хемије, физике, književnosti, medicine и одржавања светског мира.
- Nobelovo praskavo ulje** *hem. v.* *nitroglice-rin.*
- nobiles** (лат. nobiles) *pl.* племићи.
- nobilis** (лат. nobilis) племенит; племић.
- nobilitacija** (нлат. nobilitatio) давање (или: подаривање) племићке titule, проглашање за племића.
- nobilitet** (лат. nobilitas) племство, племићко poreklo, племићки stalež, племићи; племићки duh.
- vobl** (фр. noble, lat. nobilis) племенит; одличан, изврстан; узвишен, sjajan, raskošan; отмен, гospodstven; племенит по rođenju, племенити.
- nobles** (фр. noblesse) племство, племићке достојанство, племенитост; *nobles obliž* (фр. noblesse oblige) племићка titula, обавезује, tj. ко је племић тај мора племићки и да се ponaša.
- nova** (лат. nova) *pl.* нове ствари, новине, новости; новитет; *sing. astr.* нова звезда (nekretnica).
- novantike** (лат. novus nov, fr. antiques starine) *pl.* нове ствари израдене по старом, naročito klasičnom ukusu.
- novantički** (лат. novus nov, fr. antique starinski) израђен сада, али по старом, naročito klasičnom ukusu.
- novator** (лат. novare uvoditi novine) онaj који уводи нове идеје и методе rada u некој области doprinoseći time kvalitetnom i kvantitetnom unapredivanju neke vrste rada.
- novacija** (лат. novatio) *prav.* обнављање, по-нишавање једне zakonske обавеze time što место ње stupa na snagu друга; замена једне isprave другом.
- novela** (итал. novella, lat. novellus nov) „мала новина“ 1. *lit.* првобитно: лако и пријатно испričан догадај који има draž nećeg novog (велики мајstor у овој vrsti je Bokac са svojom zbirkom novela *Dekame-ron*); *danas:* manja priповетке u prozi која se, за razliku od romana који приказује обимну и složenu sliku vremena i života, ограничава на само jedan догадај iz живота главног junaka, ili na само jednu crtu iz narodnog života i karaktera, dok se остала radna lica i sporedne radnje само ovlaš pomину i nagoveštavaju; 2. *prav.* *pl.* новеле (тј. constitutiones odredbe)

nove odredbe ili zakoni Justinianovi posle objavljivane drugog *Kodeksa* (jedan deo *Korpus juri*); 3. naknadne izmene i podaci jednom zakoniku.

noveleta (ital. novelletta) *lit.* mala pripovetke, novelica; *muz.* mali muzički komad izrađen u sasvim slobodnom obliku (kakve je prvi komponovao Robert Šuman).

novelist (ital. novellista) *lit.* pisac novela; ljubitelj novosti, raznosač novih vesti, abronoša.

novelički (ital. novella) *lit.* napisan u obliku povele.

novelti (eng. novelty) *trg.* novost, nov trgovacki artikl.

novembar (lat. novem devet, november) deveti mesec u kalendaru starih Rimljana; danas: jedanaesti mesec, studeni (ima ZO dana).

novečento (ital. nove cento devet stotina) *um.* izraz za umetnost XX veka (likovnu, arhitekturu i muziku).

novitet (lat. novitas) novost, novina; *trg.* sveža roba, nov trgovacki artikal; u knjižarstvu: nova, tek objavljena knjiga.

novicijat (nlat. noviciatus) iskušeništvo, vreme koje onaj koji želi da stupi u neki sveštenički red mora da proveđe kao iskušenik ili pripravnik (*novicijus*), a koje obično traje jednu godinu do dve godine (kod katolika).

novicijus (lat. novicius) novajlja, novak, početnik; u katoličkoj crkvi: manastirski iskušenik, pripravnik za kaludera.

novokain (lat. novus nov, šp. sosa) *ned.* sintetička zamena kokaina, služi za lokalnu anesteziju.

novum (lat. novum) nešto novo; *prav.* okolnost koja, posle već završenog pravnog postupka, daje povoda pokretanju drugog postupka.

Novum testamentum (lat. Novum testamentum) Novi zavet.

iovus (lat. novus) *pr.* nov; *im.* novajlja; *homo novus* (lat. homo novus) novi čovek, novajlja, skorojević.

nodozan (lat. nodosus) čvornat, čvorovit, čvornovit; zaplenet, zamršen.

nodozitet (nlat. nodositas) čvornatost, čvornovitost, čvorovitost, kvrgavost; *med.* čvorasta gukavost.

nodulus (nlat. nodulus) *znat.* čvorić, krvžica.

nodus (lat. nodus) čvor, zaplet; teškoća, smetnja; *med.* tvrdi otok na zglavkovima, tkivima i dr., guka; *bog.* kolence; *nodus gordijus* (lat. nodus gordius) *v.* Gordijev čvor.

noeza (grč. noesis) *fil.* saznavanje, mišljenje, akt mišljenja, svest.

noema (grč. noema) *fil.* predmet mišljenja, mišljeno, misao.

poetika (grč. poeo mislim, saznajem) *fil.* nauka o mišljenju ili saznavanju.

nostičan (grč. noetikos) *fil.* koji spada u oblast mišljenja ili saznavanja. **No je** (hebr. Noach) *mit.* po Starom zavetu, jedini pravednik u grešnom rodu ljudskom koji se, po Božjoj odredbi, sa svojom porodicom spasao od potopa u tzv. Nojevu kovčegu, i sa svojim sinovima *Samom*, *Hamom* i *Jafetom* postao prvičac današnjeg čovečanstva; *Noah*. **nokaut** (eng. knock udarac, out ugašen, izbačen iz igre) *sp.* u boksu: kad od udaraca protivnikovih (obično u bradu, želudac ili srce) bokser padne, zanemogne i 10 sekundi ne može da se digne radi pro-đuženja borbe; *tehnički nokaut* je kada protivnik ne padne, ali nije sposoban da se dalje bori.

nokautirati (eng. knock-out) *sp.* u boksu: pobediti protivnika *nokautom*; *fig.* onespo-sobiti koga za dalju borbu. **nokdaun** (eng. knock udarac, down oboriti, baciti na zemlju) *sp.* u boksu: udarac koji trenutno onesposobljava protivnika; bokser je u *nokdaunu* čim padne na zemlju. **noksa** (lat. posege škoditi, poha) šteta, krivica, prestup; *prav.* šteta koju nečijem imanju nanese neko po sebi neodgovorno biće, npr. životinja.

noktambul (lat. nox, noctis noć, ambulare hodati, šetati, nlat. noctambulus) *med.* mesečar; *up.* somnambul. **noktambulacija** (nlat. noctambulatio) *med.* *v.*

noktambulizam. **noktambulizam** (nlat. noctambulismus) *med.* mesečarstvo; *up.* somnambulizam. **noktua** (lat. noctua) zool. sova, sovuljaga. **nokturno** (lat. nocturnus) *muz. v.* nocturno. **nokturvis** (lat. nocturnus noćni se, cantus pesma) kod katolika: noćna služba, noćna pesma u manastirima, noćnica. **nokšir** (nem. Nachtgeschirr) noćna posuda obično za malu nuždu (mokrenje). **noledo** (ital. noleggio) *mor. v.* *nolo*. **Io lene volens** (lat. nolens volens) hteo ili ne hteo, milom ili silom.

voli me tangere (lat. noli me tangere) ne diraj me, ne dodiruj me!; *slik.* prikazivanje prizora kada Hristos, ustavši iz groba, kaže Magdaleni: „Ne dodiruj me!“ (Jov. 20,17); bog, mimoza; *med.* naziv za rane, naročito sifilisne, koje se lokalnim lečenjem pogoršava ju; *muz.* tremulant na orguljama; *fig.* stvar koju je bolje ne dirati.

Noli turbare cirkulos meos (lat. Noli turbare circulos meos) „nemoj kvariti moje krugove!“ Po Liniju (XXV, 31, 10) reči kojima se Arhimed, udubljen u svoja matematička razmišljanja, obratio rimskom vojniku kada je ovaj provalio u njegovu kuću i ubio ga.

nolo (ital. nolo) *mor.* uzimanje lađe pod zakup; zakupnina za brod; tovar lađe, cena za prenos tovara.

voma (grč. peto pasem, pote paša) *ned.* licojedina, vodeni rak (opaka zaražna bolest koja se javlja u obliku rane na obrazima i drugim delovima lica, naročito kod slabunjava i bolešću oronule dece).

nomadi (grč. Nomades, pote paša) *pl.* paštirski narodi bez stalnog boravišta, koji, menjajući pašnjake, lutaju sa svojim stadima, naročito kod Arabljana i Turaka.

nomadizirati (grč. nomas, nlat. nomadisare) lutati, skitati; živeti nomadskim životom.

nomadski (grč. nomadikos) skitački, luta-lački, bez stalnog boravišta.

nomantija (lat. nomen ime, grč. manteia proricanje) proricanje sudbine iz slova od kojih se sastoji jedno ime.

nom d'ger (fr. pot de guerre) „Ratno ime”, lažno ime koje su uzimali vojnici-na-jamnici, nadimak; lažno književničko ime, *pseudonim*.

nom d'plim (fr. pot de plume) *v. nom d'rep.*

nomen (lat. nomen) ime, naziv; *gram.* reč koja označava neku stvar (nomen substantivum) ili osobinu ili svojstvo neke stvari (nomen adjectivum); *pl. nomina*.

nomen gentile (lat. nomen gentile) narodno ime, npr. Srbin, Francuz itd.

nomen est omen (lat. nomen est omen) ime je znamenje, predznak, tj. često već samo ime sadrži veliko značenje, pokazuje bitnu osobinu onoga koji ga nosi, npr. kad se neko zove *Vinko* a voli vino itd.

nomenklator (lat. nomenclator) kod Rimljana: rob koji je svom gospodaru kazivao imena onih koje bi sretali; otuda: spisak imena bez ikakvog daljeg objašnjenja, registar imena.

nomenklatura (lat. nomenclatura) zbirka tehničkih izraza, skup uobičajenih imena i naziva u nekoj naučioj oblasti; *bog. zool.* utvrđen način davanja imena biljnim i životinjskim vrstama sa latinskim ili latiniziranim rečima, koje isključuju promenljivost živilih jezika a razumljive su i zajedničke svim narodima.

nomen materijale (lat. nomen materiale) *gram.* gradivno ime, gradivna imenica, npr. voda, kamen, zlato, drvo itd.

nomen patronimikum (nlat. nomen patronymicum) očevo ime, prezime napravljeno po očevom imenu, npr. *JoBaHoehn* po imenu oca *Jovana*.

nomen proprium (lat. nomen proprium) *gram.* vlastito ime (zemlje, osobe itd.).

nomina (lat. nomina) *pl.* imena, nazivi; *nomina sunt odioza* (lat. nomina sunt odiosa) citat po Ciceronovu govoru „Za Seksta Roscija”: imena su mrška, imena treba izbegavati (tj. kad se govori o moralu i kude mane, poroci i sl. bolje je i uggutni-je, navodeći primere o tome, ne pominjati imena).

nominala (lat. nomen ime, nominalis imen-ski) *v. pod nominalan.*

nominalan (lat. nominalis) koji se tiče imena, imenski; po imenu; *nominalna vrednost ili nominala fin.* imenska, nazivna, označena vrednost, tj. vrednost naštampa-na ili utisнутa na novcu, hartijama od vrednosti i dr. (*supr.* stvarna realna vrednost); *nominalna definicija log.* definicija koja, pored čistog objašnjenja reči, ne zamenjuje samo tu reč drugom, nego daje i značenje reči; *nominalna distinkcija* razlikovanje značenja reči; *nominalni iznos* naznačeni iznos; *nominalni katalog* spisak knjiga po azbučnom redu imena pisaca.

nominalizam (lat. nomen ime) 1. *fil.* shola-stičko shvananje po kome su opšti pojmovi (*univerzalija*) samo reči, imena, koja služe kao znaci za stvari i njihova svojstva i, sem toga apstraktnog i misaonog, ne označavaju ništa stvarno (*supr. realizam*); 2. u narodnoj ekonomiji: gledište po kojem novčana jedinica nije izvesna količina vrednog metalata, nego izvesna količina, apstraktne kupovne i platežne moći, koja može biti predstavljena i predmetom koji, sam po sebi, nema nikakve naročite vrednosti, kao što je na primer papirni novac (*supr. metalizam*).

nominalisti (lat. nomen) *pl.* pristalice *nominalizma* u filozofiji i narodnoj ekonomiji; *supr. realisti.*

nominat (lat. nominatus) imenovani, naimenovani, novopostavljeni.

nominativ (lat. nominativus se. casus) *gram.* prvi padež, nazivni padež, padež koji u rečenici pokazuje gramatički podmet ili prirok (ako je taj prirok ime).

ominatori (lat. nominatores) *prav.* lica koja nadležnoj vlasti predlažu jednog čoveka za staraca maloletniku koji je ostao bez staraca primajući u isto vreme na sebe i odgovornost za njega.

nominacija (lat. nominatio) kazivanje, imenovanje, naimenovanje: *nominacio aukto-ris* (lat. nominatio auctoris) u građanskom procesnom pravu: pravo optuženog da odredi svog zastupnika.

nomo- (grč. nomos) predmet u složenicama sa značenjem: zakon.

nomograf (grč. nomos, grapho pišem) pisac zakona, sastavljač zakona, zakonodavac, skupljač zakona.

nomografija (grč. nomos, graphia pisanje) pisanje zakona, zakonodavstvo.

nomodidakt (grč. nomos, didaktos učen) poznavalač zakona, pravnik.

nomokanon (grč. nomos, kanon pravilo, propis) zbirka državnih i crkvenih zakona; u grčko-pravoslavnoj crkvi: ručna knjiga crkvenog prava koju je, oko 883. god. izradio patrijarh Fotije.

nomokratija (grč. nomos, kratia vladavina, vlast) vladavina zakona, državno uredenje

- u kome vladaju zakoni, kao kod starih Izraeljaca.
- vomokratska vladavina** v. *nomokratija*.
- nomologija** (grč. nomos, logia nauka) veština donošenja zakona; *fil.* nauka o zakonima zbijanja.
- vomomah** (grč. nomos, machomai borim se) onaj koji se bori protiv zakona, koji napada zakon.
- nomomahija** (grč. nomos, machomai borim se) borba protiv zakona, napadanje zakona.
- nomos** (grč. nomos) zakon, uredba, odredba, običaj; *kuz.* melodija, napev, muzički komad kod starih Grka koji se izvodio na kitari ili flauti.
- nomotezija** (grč. nomothesia, nomos zakon, tithemi postavljam, stavljam) donošenje zakona, zakonodavstvo.
- nomoteletika** (grč. nomos, telos izvršenje) nauka o održavanju i primenjivanju zakona; crkvena disciplina.
- nomotet** (grč. nomothetes) onaj koji donosi zakon, zakonodavac.
- nomotetika** (grč. nomothetike) donošenje zakona, zakonodavstvo, veština donošenja zakona.
- nomotetički** (grč. nomotheticos) zakonodavstveni, koji se tiče zakonodavstva, zakonodavni; po *Vindelbandu*, prirodne nauke su nomotetičke, zato što one obuhvataju u „prirodne zakone“ događaje u prirodi koji se stalno ponavljaju na isti način (*supr. idiografski*).
- nomofilaks** (grč. nomos, phylax čuvat) čuvat zakona, onaj koji se stara da se zakoni primenjuju kako treba.
- non** (lat. pop, fr. pop) ne.
- nova** (lat. popa) 1. *huz.* deveti ton po redu (počevši od osnovnog tona).
- nova** (lat. norma, fr. nonne) 2. kod katolika: kalučerica, opatica; *zool.* duvna, noćni paunovac (vrsta noćnog leptira, čija gusenica pustoši borove i omorikove šume).
- nova** (ital. popa) 3. *ned.* neodoljivi nagon za spavanjem, koje može trajati po nekoliko dana, pa i nedelja (obično dolazi kao posledica gripe).
- nonagevarijus** (lat. nonagenarius) devedesetogodišnjak, čovek od 90 godina.
- nonagon** (lat. nonus deveti, grč. gonia ugao) *geom.* poligon sa 9 uglova, devetougaonik.
- nonandria** (lat. nonus deveti, grč. apeg, ap-dros *muz.* čovek) *pl. bog.* biljke sa devet prašničnih niti na muškom cvetu; *pr. nonandričan*.
- nov bis in idem** (lat. pop bis in idem) *prav.* v. *ne bis in idem*.
- nonvalencija** (lat. nonvalentia) *trg.* nesposobnost plaćanja.
- nonvaler** (fr. nonvaleur) nevrednost; stvar ili imanje koje ne donosi prihoda; nepri-nosnost, neunosnost; hartije od vrednosti koje ne donose nikakvih prihoda.
- none** (lat. popae) *pl.* u starorimskom kalendaru: peti dan u svima mesecima, osim u martu, maju, julu i oktobru (u kojima je bio sedmi dan); nazvane po tome što su vazdabile devet dana pre *ida*.
- nonegzistencija** (nlat. nonexistentia) *fil.* nepostojanje, nestvarnost.
- nonev-akord** (lat. popa deveta, ital. accordo) *muz.* petozvuk, tj. istovremeno zvučanje pet tonova jedne skale, i to: osnovnog tona, njegove terce, kvinte, septime i none.
- nonens** (nlat. nonens, lat. pop ens) *fil.* ne-stvar, ništa, stvar koja ne postoji niti može postojati; *non entis nulla sunt pre-dikata* (nlat. pop entis nulla sunt praedi-cata) ono što ne postoji nema nikakvih oznaka.
- noventitet** (nlat. nonentitas) *fil.* nebićnost, nepostojanje, ništavost, ništa.
- nonet** (ital. nonetto) *muz.* kompozicija za devet glasova.
- noneto** (ital. nonetto) *muz.* v. *nonet*.
- nonidi** (lat. nonus deveti, dies dan) deveti dan *dekade* u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru; *up. dekada*.
- nonijus** po Portugalcu *Pedru Nonijusu* (Pedro Nunez, 1492-1577) nazvano merilo podeljeno na delove metra (obično na milimetre), duž koga se može pomerati drugo merilo, na koje je prenesena dužina od devet podelaka prvog merila, i ona (tj. dužina) podeljena na deset jednakih delova te se može nešto izmeriti tačno na desete delove milimetra; isto merno načelo primenjuje se i na merenje desetih delova i kod merenja uglova, duž *limbusa* pomera se pomoći nonijusni luk (stvarni pronalazač ovoga instrumenta je R. Ver-nier, 1631, pa ga često zovu i po njemu: *vernije*).
- nonkonformizam** (lat. pop ne, conformare saobraziti, prilagodiTM) nesaglasnost, blaža forma protesta protiv nekog u društvu vladajućeg religioznog, političkog ili nekog drugog shvatavanja; *supr. kon-formizam*.
- vonkonformisti** (lat. pop ne, conformis caglašan, jednoobrazan) *pl.* engleski protestanti koji ne pripadaju vladajućoj epi-skopalnoj crkvi; *disenteri, presbiteri-janci, independenti*.
- non likvet** (lat. pop liquet) v. *likvet*.
- nov multa, sed multum** *posl.* v. *pulta*.
- nonopstancija** (nlat. nonobstantia) povelja (ili: akt) o ponovnom postavljanju ili o ponovnom uspostavljanju.
- iovparej** (fr. nonpareille) bez premca, bez ravnog sebi; *tip.* vrsta najsitnijih štam-parskih slova od tipografskih tačaka (nonparel); uopšte naziv za sve stvari koje se odlikuju svojom naročitom vrednošću, npr. krupan brilljant, vrsta uzanih svilenih traka itd.
- nonparel** (fr. nonpareille) tip. v. *nonparej*.
- vov paserav** (tl. pop paseran) „neće proći“ lozinka španskih revolucionara koji su

se borili protiv fašističke diktatura u Španiji.
non-plus-ultra (lat. pop plus ultra) ono što je najviše i nenadmašivo u svojoj vrsti; *nek-plus-ultra*.
non possumus (lat. pop possumus) „ne možemo”, formula kojom rimska kurija odbija razne zahteve svetovnih vlasti, koji su u protivnosti sa dogmama katoličke crkve (ovu formulu je prvi upotrebio papa Kle-ment VII odbijajući da dade razvod braka Henriku VIII).
nonsans (fr. non-sens) v. *nonsens*.
nonsens (nlat. non-sensus) besmislica, glupost, ono što nema nikakvog smisla; *nonsans*.
non-usus (nlat. non-usus) *prav.* neuobičajeno primenjivanja nekog prava.
nonšalantan (fr. nonchalant) nehatan, nemaran; bezbrižan.
nonšalantnost (fr. nonchalance) nemarnost, nehatnost; bezbrižnost.
noogonija (grč. noos razum, gone rađanje) *log.* učenje ili nauka o postojanju pojmove.
noologija (grč. noos, logia) *fil.* ranije: nauka o duševnom životu, *psihologija*; po Gomperciju, deo filozofije koji se bavi problemom mišljenja.
noologist (grč. noos, logos) *fil.* po Kantu, svaki misilac koji smatra da saznanja, nezavisno od iskustva, imaju svoj izvor u razumu (Platon); *supr. empirist* (Aristo-tel).
noološki (grč.) *fil.* koji se odnosi na duh, koji je samostalan, aktivan, stvaralački i napredan izvor duhovnog života; *supr. psihološke*.
noosterezis (grč. noos, stereosis lišenje) *med.* gubljenje svesti pod uticajem opojnih sredstava.
noohirija (grč. noos, cheir gen. cheiros ruka) nasilni napad na nečije duhovne sposobnosti, zločin izvršen nad duševnim životom nekoga.
noi (hol., por., fr. pore) upočak, čvorić u vunenoj tkanini (štofu, čoji).
nopalin (meke. nopalli) crvena bojena materija, krmez.
nopovati (fr. poreg) čistiti tkaninu, štof, čuju od čvorića.
No-poperi (eng. No-Popery) „nikakvog pa-pinstva”, lozinka engleskih *episkopala*, kojom se odbija svaka pojava papinske vlasti u Engleskoj.
norija (šp. noria) točak, dolap za navodnjavanje polja u Španiji.
norki (rus.) *pl.* krzna mladih polarnih lisica u SSSR-u.
norma (lat. norma) pravilo, propis, merilo, osnova, načelo rada, ugledni primer; utvrđena mera (ili: količina) rada; *tip.* skraćeni naslov knjige pri dnu svakog novog štampanog tabaka; *ad normam* (lat. ad normam) prema pravilu, po propisu.

normala (lat. normalis) *kom.* okomica, upravna ili linija pod pravim uglom spuštena na neku pravu ili na ravan.
normalan (lat. normalis) koji odgovara pravilu, pravilan, propisan, redovan, prirođan; uzoran, za ugled, ugledan, primerak; *mat.* upravan, ortogonalan; *fig.* duševno i telesne zdrav, npr. normalan čovek.
normalizacija (lat. normalis) 1. sređivanje, dovođenje u normalno stanje; 2. v. *standar-dizacija*.
normalije (lat. normalia) *pl.* osnovni oblici; uzorni crteži, uzorne skice, uzorni obrasci.
normalitet (nlat. normalitas) stanje koje odgovara propisima ili pravilima, redovno stanje; stanje potpunog duševnog i telesnog zdravlja.
normalna (lat. normalis) *ned.* v. normalna škola; takođe: osnovna škola.
normalna brzina *teh.* srednja brzina jedne mašine.
normalna mera propisana mera, osnovna mera.
normalna težina tačno utvrđena i propisana jedinica težine prema kojoj se upravljaju sve ostale težine.
normalna škola uzorna škola, škola u kojoj se radi po najpriznatijim i najboljim nastavnim metodama; *normalka*.
normalni kolosek puno i propisno rastojanje između železničkih pružnica (šina) od 1,435 m (za razliku od ustanog i nadnormalnog koloseka).
normalno vreme jedinstveno vreme, ono koje važi za železnice.
normalno pravo prirodno pravo, pravo kome je poreklo u razumu.
normalnost (nlat. normalis) v. *normalitet*.
Normani (germ. Normannen, Nord-mannen) *pl.* „ljudi sa severa”, ime germanskih stanovnika Skandinavskog poluostrva koji su, od Vni-XI veka, u Evropi bili čuveni kao gusari i moreplovci.
normativ (lat. norma) veličina utroška materijala i vremena za proizvodnju jedne jedinice (sirovine, energija, gorivo itd.); izražava se u novčanim ili naturalnim pokazateljima.
normativan (nlat. normativus) koji služi kao pravilo, koji postavlja pravila ili propise; koji prepisuje šta treba i kako treba nešto raditi (*up. norma*); *normativ-ne nauke* = logika, etika i estetika, pedagogija, pravna nauka i politika (kao primenjena sociologija), zato što se one, pored ostalog, bave i normama mišljenja, htenja, umetničkog stvaranja, vaspitanja i društvenog života; *normativne odredbe* osnovne odredbe.
normiranje (nlat. normare) utvrđivanje, sređivanje, regulisanje; propisivanje, određivanje, uskladivanje sa pravilima, uskladivanje sa propisima.

normirati (nlat. normare) utvrditi osnovna pravila ili propise; udesiti (ili: udešavati) prema pravilima ili propisima (npr. cene životnih namirnice); srediti, propisati, utvrditi, regulisati, odrediti učinak, odrediti količinu rada koji ima da se izvrši za dano, utvrđeno vreme.

normirac (lat. normare) onaj koji proverava, kontroliše radne norme i vodi evidenci-ju o njima.

norne (nord. norn) u skandinavskoj mitolo-giji: boginja sudbine, sudjaje (*Urða* — Bivša, *Verdandi* — Sadašnja i *Skuld* — Buduća).

norvik (rus.) mlada polarna lisica čije se krzno (*norki*) yrlo ceni.

nortes (pš., eng. norther) jak, hladan severni vjetar koji duva zimi na obalama Meksič-kog zaliva.

noselija (grč. noseleia) *med.* bolešljivost, slabunjavost; negovanje bolesnika; bolnica.

nosema (grč. nysos, nysema bolest) *net.* opasna bolest odraslih pčela koju izaziva goto-van. Nosema apis dolazeći s hranom u crevni aparat pčele.

nosetiologija (grč. nosos bolest, aitia uzrok, logia nauka) *med.* nauka o uzrocima bolesti.

nosos (grč. nosos) predmetak u složenicama sa značenjem: bolest.

nosogenija (grč. nosos, gennao rodim, radam, otvaram) v. *nosogonija*.

nosogeografija (grč. nosos, ge zemlja, graphia opis) *med.* prikazivanje geografskog i klimatskog rasprostranjeno bolesti, geogra-fija bolesti.

nosogonija (grč. nosos, gonos rođenje, poreklo) *med.* postanak bolesti, začetak bolesti.

nosograf (grč. nosos, grapho opisujem) onaj koji se bavi opisivanjem bolesti.

nosografija (grč. nosos, graphia opis) opisivanje bolesti.

nosodohij(um) (grč. nosos, docheion prihvatište) v. *nosokomijum*.

nosokomija (grč. nosos, komizo negujem) *ned.* negovanje bolesnika.

nosokomij(um) (grč. nosokomeion bolnica) bolnica.

nosolog (grč. nosos, logos) *med.* naučnik koji podrobnog proučava pojedine bolesti; *pa-tolog*.

nosologija (grč. nosos, logia) *med.* nauka o bolestima; *patologija*.

nosološki (grč. nosos, logikos) *med.* koji se tiče nauke o bolestima; *patološki*.

nosomanija (grč. nosos, mania pomama, ludilo) *med.* uobražavanje bolesti.

nosonomija (grč. nosos, nomos zakon) *med.* nauka o zakonima postanka i razvitka bolesti.

nosofobija (grč. nosos, phobos strah) *med.* strah od bolesti, *hipohondrija*.

nostalgija (grč. nostos povratak u zavičaj, algos bol) tuga za zavičajem, čežnja za

rodnim krajem; *fig.* čežnja za nečim što nam je nekada bilo veoma draga i priyatno; *nostomanija*.

nostalgičan (grč. nostos povratak u zavičaj, algos bol) koji se tiče tuge za zavičajem; koji tuguje za rodnim krajem

nostomanija (grč. nostos povratak u zavičaj, mania pomama, strast) v. *nostalgija*.

nostrat (lat. nostras, nostratis) našinac, zemljak.

nostrifikacija (nlat. nostrificatio) usvo-jenje, primanje u red građana; davanje ravноправnosti svedodžbi neke strane škole sa svedodžbom domaće škole iste vrste.

nostrifikovati (nlat. nostrificare) v. *no-strijfkira* *tī*.

nostrificirati (nlat. nostrificare) učiniti svojim ili našim; usvojiti, prirodiTM, primiti u građanstvo, dati nekome građanska prava; priznati svedodžbi neke strane škole ravноправnost sa svedodžbom istovrsne domaće škole.

nota (lat. nota) znak, oznaka, podsetnik; pismena primedba, zabeleška, napomena radi dopune i objašnjenja nekog mesta u knjizi; u diplomatiji: formalno saopštenje jedne vlade drugoj; *trg.* kratak račun, privremena priznanice, zabeleška koja služi kao potvrda o prijemu robe; banknota; *muz.* određeni znak kojim se be-leže pojedini tonovi, muzičko pismo; ocena (u školi); *nota karakteristika* (ital. nota caratteristica) ton kojim jedan muzički komad počinje; *prima nota* osnovna knjiga, prvobeležnica; *uzep** *nešto ad notam* (lat. ad notam) uzeti zabelešku o čemu, primiti k znanju, zapamtiti.

nota bene (lat. nota bene) zapamti! znaj! imaj na umu! *notabene im.* znak za podsećanje, pribeleška koja služi kao podsetnik.

notabilan (lat. notabilis) viden, ugledan, znamenit, značajan, važan.

notabilitet (nlat. notabilitas) viđenost, uglednost, uvaženost, značaj, ugled; *notabiliteti pl.* najviđenje (ili: najuglednije) ličnosti države ili grada, pravci.

not-adresa (nem. Not nužda, fr. adresse) *trg.* adresa u nuždi, adresa trgovачke kuće koja se stavlja na menicu za slučaj da menični *trasat* ne plati menicu.

notalgija (grč. notos leđa, algos bol) med. bol u ledima.

notar (lat. notarius) prvobitno: brzopisac, onaj koji piše pomoću skraćenica ili znakova (notae), pisar.

notarijat (nlat. notariatus) zvanje i nadležnost *notara*.

notat (lat. notatum) beleška, pribeleška, napomena, primedba.

notacija (lat. notatio) beleženje, označavanje, primećivanje; *muz.* pisanje nota.

not-bremza (nem. Not-bremse) na, vozovima: kočnica koja se upotrebljava samo u slučaju opasnosti.

note (lat. notae) *pl.* od *nota*; = *muzikalije*.
notenplan (lat. nota, planus, nem. Notenplan)
kuz. pet linija na kojima se pišu note.
notes (lat. notitia, fr. notes *pl.* od note nota,
pribeleška) beležnica, džepna knjižica za
sitne pribeleške.
potaje (grč. nothos vanbračni, nlat. nothia) *pl.*
prav. delovi imanja koji se ostavlaju u
nasleđstvo vanbračnoj deci.
notiologija (grč. notios vlažan, logia) v.
higrologija.
notiometar (grč. notios vlažan, metron mera,
merilo) v *higrometar*.
notirati (lat. notare) beležiti, ubeležiti, zapisati;
trg. uneti u knjigu, knjižiti.
notist (lat. nota) Mys. pisar nota, onaj koji iz
partiture ispisuje note za pojedine glasove.
notifikacija (nlat. notificatio) objavlji-vanje,
obznanjivanje; objava, obznana, oglas;
saopštenje, izveštaj.
notificetura (lat. notificetura) v. *notifikacija*.
notificirati (lat. notus poznat, facere učiniti,
notificare) objaviti, objavljuvati, obznaniti,
obznanjivati, oglasiti; saopštiti, saopštavati,
dostaviti, dostavlja-ti, izvestiti, izveštavati.
notica (lat. nota) mala beleška, kratka vest,
kratko saopštenje.
notograf (lat. nota, grč. graphia pišem) mrz.
sprava koja odmah piše note komada koji se
svira na klaviru.
notoran (lat. noscere upoznati, poznati,
notorius) opštepoznat, javan.
notorijetet (lat. notorieta) opštepozna-tost,
opštepoznata stvar.
notorno (ital. notturno) *cuz.* v. *noturno*.
notornost (nlat. notorieta) v. *notorijetet*.
Notr-dam (fr. Notre-Dame) Bogorodica;
crkva posvećena Bogorodici; ime čuvene
Bogorodičine katedrale u Parizu.
not-signal (nem. Not, nlat. signale) znak koji
obraća pažnju na opasnost.
noturnino (ital. noturnino) *muz.* v. *noturno*.
noturno (ital. notturno) *muz.* noćna ili
večernja pesma; serenada, podoknica;
obično: klavirska kompozicija sanjalač-kog
karaktera (najbolji predstavnik Šopen).
notus (grč. nothos vanbračni, nlat. nothus) 1.
vanbračni sin, kopile.
notus (grč. notos, lat. notus) 2. južni vetar ili,
tačnije, jugozapadni vetar.
noumeon (grč. noumenon) *fil.* stvar koja (ili:
biće koje) se ne može opaziti, nego samo
razumom zamisliti, pojam bez predmeta koji
bi mu odgovarao u iskustvu; ideja kojoj u
stvarnosti ne odgovara ništa; *supr.*
fenomenon.
nocio (lat. notio) *log.* pojam, misao.
nubekula (lat. nubecula) *med.* oblačak, bela
pega u rožnjači (oka); *nefelion*.
nubilan (lat. nubilis) stasala za udaju; sta-sao
za ženidbu.

nubilitet (nlat. nubilitas) stasalost, sposobnost za
stupanje u brak.
nubilozan (nlat. nubilosus) oblačan, mutan,
tmuran, natmuren.
nuvelist (fr. nouvelliste) raznosač novih vesti;
novinarski saradnik.
nuvote (fr. nouveautés) *pl.* novosti, novine;
naročito: moderne novosti, stvari poslednje
mode.
nugat (fr. nougat, lat. pih orah) kolač od oraha
ili badema (kod nas poznat pod imenom
francuski nugat).
nugacitet (lat. nugacitas, nugax šaljiv) la-
krdijaštvo, šegačenje.
nudizam (lat. nudus go, nag) 1. učenje po kome
bi najbolje odgovaralo uslovima higijene,
fizičke i moralne, kad bi se ljudi kretali i
bavili sportovima u slobodnoj prirodi potpuno
ili delimično nagi; 2. kult golotinje, pokret koji
teži da oslobodi čoveka predrasuda i stida od
golog čovečijeg tela.
nudisti (lat.) *pl.* pristalice pokreta goli-šavosti,
golišavci; *up.* *nudizam*.
nuditet (lat. nuditas) nagota, razgoličenost,
golotinja; slika ili kip golog ljudskog tela,
gola figura.
nudl (nem. Nudel) valjušak od brašna i
krompira.
iudla (nem. Nudel) v. *nudl*.
nudus (lat. nudus) go, nag, razgoličen.
nu zla (arap. nezle) med. mehurići u ustima.
nuklearan (nlat. nuclearis) *bog., zool., fiz.* jez-
greni, jezgrin, jedreni; *nuklearna fizika* grana
moderne fizike koja se bavi proučavanjem
svojstva atomskog jezgra; *nuklearna energija* jezgrene energija atoma.
nuklearna bomba (lat. nucleus) bomba čije se
dejstvo ostvaruje atomskom eksplozijom, tj.
odredenom nuklearnom (atomskom)
reakcijom pri čemu se veoma brzo oslobađa
ogromna količina energije vezane u
atomskom jezgru.
nuklearna reakcija *fiz.* proces u kome jedno
atomsko jezgro reaguje sa drugim atomskim
jezgrom, elementarnom česticom ili fo-
tonom proizvodeći u veoma kratkom vremenu
jedno ili više drugih jezgara, a eventualno i
druge čestice.
nuklearna tehnika *fiz.* metode, procesi i sredstva
koja služe pri korišćenju nu-klearne energije.
nuklearna transmutacija *fiz.* pretvaranje jezgara
hemiskih elemenata jednih u druge pri
nuklearnim reakcijama. Spontane nuklearne
transmutacije otkrili su M. i P. Kiri. Prvu
veštačku nuklearnu tran-smutaciju izveo je E.
Raderferd (bombar-dujući azot alfa-česticama
dobjio je kiseonik i vodonik). Savremene
nuklearne transmutacije vrše se pomoću
akcelera-tora.
nuklearna fisija (eng. nuclear fission) *fiz.*
razlaganje, cepanje, razbijanje atomskog
jezgra urana bombardovanjem neutronima

- uz oslobođanje velike energije, tzv. nuklearne energije, koja se ispoljava uglavnom u razvijenoj topotri.
- nuklearna hemija** grana hemije koja se bavi proizvodnjom i promenom materija koje nastaju promenama u atomskom jezgru.
- nuklearns elektrine** (lat. nucleus) električne centrale (elektrane) na nuklearni pogon.
- nuklearni reaktor** (lat. nucleus jezgro, gea-gere) *fiz.* uređaj za cepljanje atomskog jezgra nuklearnih goriva i za dobivanje energije koja se pri tom razvija, ili za dobivanje radioaktivnih izotopa ili neutrona.
- nukleini** (lat. nucleus, nuculeus) *hem.* proizvodi razgradivanja *nukleoproteida* s manjim sadržajem belančevine.
- nukleinske kiseline** (lat. nucleus jezgro) složena organska hemijska jedinjenja koja se nalaze u jezgru ćelija biljaka i životinja.
- nukleolus v. nukleus.**
- nukleoni** (lat. nucleus) *fiz.* zajednički naziv za neutrone i protone, sastavne delove atomskog jezgra.
- nukleonika** (lat. nucleus) *fiz.* i *hem.* nauka o atomima i drugim elementarnim česticama, nuklearna fizika.
- nukleoproteidi** (lat. nucleus, grč. protos prvi, eidos oblik, vid) složene belančevine ogromne molekulske težine; sastavljeni su od belančevine i nukleinske kiseline, a nalaze se prvenstveno u jedrima ćelija.
- nukleoprotein** (lat. nucleus, proteinum) *hem.* organsko jedinjenje čiji se molekuli sastoje od nukleinske kiseline i proteina.
- nukleus** (lat. nucleus) 1. *zool.*, *bog.* jezgro (ili: jedro) ćelije; 2. *fiz.* jezgro atoma.
- nuks** (lat. pih) orah, lešnik; *ii nuce* (lat. in pise) zbijeno u ljušku od oraha, tj. ukratko, zbijeno, sažeto; *nuks vomika* (lat. pih vomica) *med.* pasji orah, seme istočnoindijskog drveta (*Strychnos pih vomica*) koje izaziva povraćanje.
- nula** (lat. nulla) *kat.* ništica, znak koji označava ništiku ili odsustvo jednog broja; *fig.* vrednost ravna ništici, ništavilo.
- nula pena sine lete** (lat. nulla poena sine lege) „nikakva kazna bez zakona“; *prav.* načelo zakonitosti u pogledu kazne, po kome se kazna može utvrditi samo zakonom i primeniti jedino na dela za koja je zakon unapred rekao da će biti tom kaznom kažnjena.
- nula racione** (lat. nulla ratione) ni na koji način, nikako, nipošto.
- nulibisti** (lat. nullibi) *pl.* oni *spirituali-sti* koji tvrde da duša, kao bestelesno biće, ne može postojati u jednom ograničenom prostoru kao što je čovečeće telo; *supr. holomerijanci.*
- kulinara** (lat. nullipara) žena koja još nikako nije rađala, nerotkinja; *supr. multi-paro.*
- nulitet** (lat. nullitas) ništavost, nevažnost, nevrednost, gubitak važnosti ili vrednosti.
- nulifikacija** (lat. nullificatio) poništa-vanje, poništenje, stavljanje van snage, ukidanje.
- nulifirati** (lat. nullificare) poništiti, poništavati, staviti (ili: stavljati) van snage, proglašiti nevažećim, ukinuti, ukidati; izjednačiti sa ništicom, potce-niti.
- nulti** (lat. nulla ništica) *mat.* koji ima kazaljku nula (tj. član niza), npr. a,, h₀, u,, itd.; *nulti meridijan nulti podnevak geogr.* meridijan, podnevak, koji prolazi kroz početak obeležavanja geografskih dužina, grinički meridijan; *fiz.* *apsolutna pulta tačka temperature* je na — 273°S.
- nulto-valentan** (lat. nullus nijedan, valere vredeti) *hem.* koji se ne jedini s drugim elementima (takvi su, npr. helijum, neon, argon, kripton, ksenon i radon).
- numaran** (lat. nummarius) novčani.
- numen** (lat. numen) izraz kojim su Rimljani obeležavali boga, silu božanstva, veličanstvenu i čudesnu moć božanstva; božanstvo, veličanstvo.
- numefalan** (lat. numen božanstvo) božan-stven, veličanstven, čudesan.
- numenor** (grč. noumenon) *fil.* pogrešno mesto *noumenon.*
- numera** (lat. numerus, nem. Nummer) broj.
- numerale** (lat. numerale, se. nomen) *gram.* broj, reč koja označava broj; *pl.* *numeralia.*
- numeralia** (lat. numeralia) *pl.* *gram.* v. *numerale.*
- numerativ** (lat. numerativum) *gram.* v. *numerale.*
- numerator** (lat. numerator) *mat.* brojitelj, brojilac (kod razlomka); sprava za udaranje (ili: beleženje) brojeva po redu.
- numeracija** (lat. numeratio) *mat.* brojenje, izgovaranje brojeva; udaranje brojeva, obeležavanje brojevima; *numerisanje.*
- Numeri** (lat. Numeri) Brojevi, naziv IV knjige Mojsijeva, zato što počinje brojenjem izrailjskih plemena.
- numerirati** (lat. numerare) brojiti; udarati brojeve, obeležiti (ili: obeležavati, označavati) brojevima (predmete, strane u knjizi itd.); *trg.* cene robi označiti slovima ili kakvim drugim, samo trgovcu poznatim, znacima na samoj robi.
- numerisati** (lat. numerare) v. *numerirati.*
- numeričan** (lat. numerus) koji se tiče brojeva, brojni; brojem izražen.
- numero** (lat. numero) prema broju, prema cifri; *sub numero* (lat. sub numero) pod brojem, tj. pod rednim brojem, npr. 1, 2, Z itd.

- numerozan** (lat. *numerous*) mnogobrojan, čest; *rat.* blagozvučan, harmoničan, ritmičan.
- numerozitet** (nlat. *numerositas*) mnogobrojnost, velik broj, masa, gomila; *ret.* ritmička blagozvučnost govora.
- numeroznost** (nlat. *numerositas*) v. *numerozitet*
- numerus** (lat. *numerus*) broj; brojna, cifra; *gram.* broj tj. jednina (*singular*), dvojina (*dual*) i množina (*plural*); *muz.* takt, melodija; *ret.* govornički ritam, blagoglasnost.
- numerus klauzus** (lat. *numerus clausus*) „zatvoren broj”, odredba po kojoj se u neko zvanje, na neku priredbu itd. može primiti samo određen broj službenika ili uče-snika.
- numizmatika** (grč. nomisma novac, lat. numisma) nauka koja se bavi proučavanjem starinskog novca i starih medalja; deli se na: *staru numizmatiku*, koja proučava doba do Zapadnog Rimskog Carstva, *srednjevekovnu*, koja počinje sa Vizantijom i sa novcima iz vremena seobe naroda, i *moder-nu*, koja počinje sa renesansom; *pr. numizmatički*.
- numizmatičar** (grč. nomisma novac, lat. numisma) onaj koji se bavi sakupljanjem i proučavanjem starinskog novca i starinskih medalja.
- numizmatograf** (lat. *numisma*, grč. *grapho* pišem) onaj koji se bavi opisivanjem starinskog novca i starinskih medalja, spomenica.
- numizmatografija** (lat. *numisma*, grč. *gra-phia* opis) opisivanje starinskog novca i starinskih medalja; *pr. iumizmatograf-ski*.
- numinozan** (lat. *numen*) v. *numenalan*.
- numofilacijum** (lat. *nummus* novac, grč. *phylatto* čuvam) zbirke novca, naročito starinskog.
- numularan** (nlat. *nummularis*) koji ima oblik kovanog novca, paričast.
- numularijus** (lat. *nummularius*) menjač novca, saraf.
- numuliti** (lat. *nummus* novac, grč. *lithos* kamen) *pl. geol.* naslage krečnjaka, peščara i dr. u kojima se nalaze mnogobrojni ostaci nekadašnjih organizama, naročito puževa i školjki, u obliku novca.
- nunkupativ** (lat. *testamentum nuncupativum*) *prav.* poslednja volja nekazana usmeno.
- nunkupativan** (nlat. *nuncupatus*) koji je izjavljen usmeno, usmeni, npr. *nunkupativno zaveštanje*.
- nunkupacija** (lat. *nuncupatio*) svečano proglašavanje za naslednika.
- nunkupirati** (lat. *nomine capere*, *nuncupare*) *prav.* izjaviti nešto u zakonskom obliku,
- svečano i javno izjaviti; *nunkupativa voluntas* (lat. *nuncupata voluntas*) volja nekazana jasno i određeno.
- nuncijant** (lat. *nuncians*) *prav.* potkazivač, dostavljač, tužilac.
- nuncijat** (lat. *nunciatus*) *prav.* potkazani, dostavljeni, tuženi.
- nuncijatura** (nlat. *nuntiatura*) zvanje, nadležnost i sedište papinog poslanika na nekom stranom dvoru, pri vlasti neke teže države.
- nuncijacija** (lat. *nunciatio*) objavljivanje, dostavljanje, prijava.
- nuncije** (lat. *nuntius*) glasnik, vesnik, poslanik; naročito: papin poslanik na stranom dvoru ili pri vlasti neke strane države (potpuna mu je titula: *nuncijus apostolicus*).
- nuncijum** (lat. *nuntium*) vest, izveštaj, izvešće; poslanstvo.
- nupcijalitet** (lat. *nuptiae svadba*) *soc.* odnos sklopljenih brakova neke zemlje prema ukupnom broju njenih stanovnika, ili prema broju lica sposobnih za brak.
- nupcijalni** (lat. *nuptialis*) svadbeni, venčani, bračni; laka *nupcijalia* (lat. *pacta nuptialis*) *pl.* bračni ugovori.
- nurija** (grč. *enoria*) parohija, župa.
- nus** (grč. *nus um*) *fili.* duh, intelekt; kod Anaksagore: duša sveta; kod Platona i Aristotela: dupla koja misli, a po kojoj se čovek razlikuje od životinje.
- nutacija** (lat. *nutatio*) klimanje, njihanje; kolebanje; *astr.* razne periodične nejedna-kosti u *precesiji* koje dolaze od privlačne sile Meseca na spljoštenu Zemlju, čija oca nije upravna na ravan ekliptike, a ravan Mesečeve putanje nagnuta je prema Zemljinom polutaru; *bog.* obrtanje biljke prema Suncu.
- nutrija** (*Myocastor coypus*) *zool.* barski da-bar, glodar dug do 90 st; živi u Južnoj Americi, a gaji se u mnogim zemljama, pa i kod nas, radi skupocenog krvna.
- nugrijencia** (lat. *nutrientia*) *pl.* hranljive materije.
- autriment** (lat. *nutrimentum*) sredstvo za ishranu, hrana.
- nutritivan** (nlat. *nutritivus*) koji hrani, hranljiv, koji služi za ishranu.
- nutricija** (nlat. *nutritio*) hranjenje; ishranjivanje, odgajivanje.
- nutricionist** (nlat. *nutritio* hranjenje, ishranjivanje) *soc.* onaj koji stručno proučava ishranu raznih naroda.
- nutus** (lat. *nuere*, *nutus*) mig, dani znak.
- nufar** (pere.) *bog.* morska ruža, voden klin, kordon, lokvanj, lopoč, lopuh; *nenufar*.
- nucelus** *bog.* zametno jezgro.

nj

Nj, nj sedamnaesto slovo naše cirilice, dvadeseto naše latinice (Nj, nj). njanja (rus. няня) čuvarica male dece, dadi-lja, dojkinja; u diminutivu: *njanječka*, *nja-njuška*. njanjuška (rus.) v. pod *njanja*.

Njerdr (nord. Njordhr) u nordijskoj mitolo-giji: bog mora, moreplovstva, bogastva i obilja uopšte.

njičevo (rus. ниčего) ne mari ništa, ne škodi ništa, ne znači ništa; *ničevo*.

njoki (ital. gnocchi) *pl. kuv.* knedle, valjušci.

Iju (eng. new, lat. novus, nem. neu) nov, skorašnji (naročito se javlja kao sastavni deo američkih i engleskih imena mesta, npr. New York, New Orleans, New Westminster i dr.).

Njuget (eng. Newgate) veliki kriminalni zatvor u Londonu, zgrada u kojoj se izvršuju smrtne kazne.

njukeri (eng. newkerry) vrsta surinamskog pamuka slabijeg kvaliteta.

aus-boi (eng. news-boy) raznosač, prodavac novina.

Ijuta (skr. N) jedinica za silu u Međunarod-nom sistemu jedinica; definisana je kao sila koja masi od 1 kg poveća brzinu za 1 m/s; naziv po engleskom naučniku Isaku Ljutnu (1642—1727); v. din.

njufaundlender (eng. -New-Foundland) rasa velikih i snažnih pasa crnosjajne dlake sa belim pegama na grudima; služi za spasavanje davaljenika i odličan je čuvar; poreklom je sa ostrva Nju-Faundlenda (na severoistočnoj obali Amerike); *ter-nev*.

B V T D Ž Z I L L, M,

6Z8/ bZOa. 610/

n o p r s t F h i i

M / 6» J" «M«. «8/ I6<h «8/ «9/ 65(/ Š/ IJU

O

O, o osamnaeste slovo naše cirilice, dvadeset prvo naše latinice; kao skraćenica: *O = ordr* (na menicama); *Or. = opus*; *Orr. = opera* (lat. opus, opera); *hem.* *O = oksigenijum*; *O\$ = osmijum*.
o (fr. eai) voda; *o d'Kolonj* (fr. eai de Cologne) KOLONJSKE voda, kelnska voda.
oaza (grč. oasis, auasis, koptski ouahsi) plodan predeo sa vodom usred velikih peščanih pustinja Afrike, kao neko kopneno ostrvo u ogromnom peščanom moru; *fig.* udobno odmorište posle velikog i napornog rada; *pr. oaski*.
oarion (grč. oarion jajnjak) *nat.* malo jaje, jajašće; *jajnjak; up. ovarijum*.
oarionkus (grč. oarion, onkos masa, telesina) *med.* otok jajnjaka.
oaritis (grč. oarion) *med.* zapaljenje jajnjaka.
oaskop (grč. bop jaje, skopeo posmatram) sprava za pregled jaja.
obad (fr. aubade, ital., lat. alba) jutarnja pesma trubadura; koncert u zoru nekome u čast, jutarnja serenada, podoknica.
obaudicija (nlat. obauditio) *med.* gluvost, gluvoča.
obvencija (nlat. obventio) susret, sretanje, doček; prav. prihodi; dobrovoljni prilog, porez, naročito crkveni prirez.
obvolencijs (lat. obvolentia) *pl. med.* lekovi u obliku zavoja, koji razgoličena ili ranjava mesta pokrivaju lekovitim oblogom.
obvolutan (lat. obvolvere, obvolutus) spolja savijen, žlebast, olučast.
obvolucija (lat. obvolutio) *med.* zavijanje, uvijanje, obvijanje, povijanje.
obdukcija (lat. obductio) u sudskoj medicini: otvaranje i pregled ležine u cilju utvrđivanja uzroka smrti; *obduktioni izveštaj* zvaničan izveštaj o otvaranju i pregledu ležine; *protokol obdukcije* zvanični spisak činjenica nadenih i utvrđenih prilikom otvaranja i pregleda ležine.
obducient (lat. obducens) lekar koji vrši otvaranje i pregled ležine radi utvrđivanja uzroka smrti; *up. obdukcija*.
obducirati (lat. obducere) u sudskoj medicini: otvarati i pregledati ležinu radi utvrđivanja uzroka smrti itd.

obsdijsncija (lat. obedientia) poslušnost, pokornost.

obezitet (lat. obesitas) gojaznost.

obelizam (grč. obelismos) obeležavanje, *obelusom*, označavanja sumnjičivih mesta i izraza u starijim izdanjima klasika.

obelisk (grč. obeliskos) u starom Egiptu: četvrtast, 15 do 20 m visok, obično iz jednog kamena istesan kameni stub koji se pri vrhu sužava; svaki visok spomenik koji se pri vrhu sužava.

obelus (grč. obelos ražanj) znak kojim se obeležavaju mesta i izrazi, u starijim izdanjima klasika, u čiju autentičnost ima razloga da se sumnja.

ober (nem. Ober) v. *oberkelner*.

oberkelver (nem. Oberkellner) u gostionicama: glavni konobar, glavni kelner, onaj koji naplačuje; *ober*.

oberliht (nem. Oberlicht) *grad.* otvor za puštanje svetlosti u zatvorene prostorije (obično na krovu itd.), svetlarnik.

Oberon (nem. Oberon, fr. Auberon) *mit.* vi-linski kralj, muze *Titanije*, zaštitnik prave i iskrene ljubavi; naslov i predmet poznatog romantičnog epa nem. pesnika Vilanda.

oberst v. *obrst*.

oberfeldher (nem. Oberfeldherr) *voj.* vrhovni zapovednik (u nemačkoj vojsci).

obit (nlat. obitus) svečano opelo umrlom u katoličkoj crkvi; godišnji parastos ili pomen; *dies obitus* (lat. dies obitus) dan sahrane.

obituarij(um) (nlat. obituarium) spisak umrlih, čitulja.

obitus (lat. obitus) propast, smrt; *obitus jurijum* (nlat. obitus jurium) *prav.* prestanak ili gubitak izvesnih prava ili polaganja prava usled zastarelosti.

objek(a)g (lat. objectum) predmet, stvar, ono što se vidi ili predstavlja, predmet ili osoba na koje je posmatranje upravljeno; zadatak, svrha, cilj neke delatnosti; *gram.* predmet, tj. ona reč u rečenici na koju prelazi (ili: na koju se odnosi) glagolska radnja; *fiz.* predmet ili sadržina neke misli, bila ona stvarna (*realni objekat*) ili samo zamišljena (*idealni objekat*); *supr. subjekat*.

objektiv (nlat. *objectivus*) kod optičkih instrumenata (dogleda, durbina, mikroskope i fotografskih aparata): dvoguboispu-pčeno sočivo, ili kombinacija više sočiva koja skupa dejstvuju kao sabirao sočivo, koje stvara od predmeta posmatranja ili snimanja (*objekta*) stvaran izvrnut lik.

objektivan (nlat. *objectivus*) objektni, koji se tiče objekta, predmeti; stvaran, istinski, koji nije samo zamišljen, nego odista postoji, nezavisan od subjekta i subjektivnog mišljenja, prirode i od interesa subjekta, koji važi za sva razumna bića, opštevažeći; nepričasni, pravedan, pravičan, ni po babu ni po stričevi-ma; *supr. subjektivan*.

objektivacija (nlat. *objectivatio*) upredmetljivanje, upredmetljenje, pravljenje nečega predmetom, objektom; psihička radnja kod koje svest projicira svoje sadržaje u spoljni svet, pa ih onda smatra predmetima spoljašnjeg sveta (npr. kod iluzija i halucinacija); javljanje stvari po sebi u obliku koji se može opažati.

objektivizam (lat. *objectum* predmet) *fil.* u teoriji saznanja: priznanje objektivnih, tj. opštevažećih istina, vrednosti i normi, koje postoje nezavisno od subjekta koji saznaće; u etici: pravac koji, suprotno *subjektivizmu*, odnosno kao njegova dopuna, priznaje i teži da odredi objektivna merila i ciljeve etičkog delanja; naziv za tendenciju prikrivanja društvene određenosti nauke i filozofije.

objektivizacija v. *objektivacija*.

objektivirati (lat.) upredmetiti, upredmet-tljivati, učiniti predmetnim, tvorevinu naših čula shvatati kao nešto (predmet, stvar) što postoji van nas i nezavisno od nas.

objektivisati (lat.) v. *objektivirati*.

objektivisti (lat.) *pl. fil.* pristalice *objektivizma*.

objektivitet (lat.) predmetnost, stvarnost; nezavisnost od subjektivnih primesa i uticaja, nepričasnost, pravičnost.

objektivnost (lat.) v. *objektivitet*.

objektirati (lat. *objectare*) v. *objicirati*.

objektitet (lat. *objectum*) *fil.* ono što za jedan subjekat postoji kao objekat.

objekcija (nlat. *objectio*) primedba, napomena; prigovor, zamerka; prepreka.

objicirati (lat. *objicere*) primetiti, prigovoriti, zameriti; odgovoriti, odvratiti, protivstaviti.

okoničan (lat. ob, grč. *konos* kupa) koji je u obliku kupe okrenute naopako, tj. sa osnovom nagore.

oblane (lat. *oblata*) *fari.* tanka pločica od neuskislog pšeničnog brašna koja služi kao omot radi lakšeg gutanja lekova u prašku; *up. oblata*.

oblata (lat. *oblata* od *offerre*) prvobitno: hleb koji su stari hrišćani donosili na

večere ljubavi; u katoličkoj crkvi: sveta pričest, žrtveni hleb; okrugla markica od hartije za pečaćenje pisama, paketa i dr.: *farm. v. oblanka*.

oblatorije (nlat. *oblatoria*) *pl.* štampane trgovačke ponude, preporuke i sl.

oblacija (lat. *oblatio*) prinošenje, posvećivanje komu ili čemu; žrtvovanje bogu ili crkvi; darivanje, dar, poklon; posvećivanje hleba i vina za pričest.

oblektacija (lat. *oblectatio*) uživanje, zanimanje, zabavljanje, zabava.

obliviozan (lat. *obliviosus*) zaboravan.

obligatan (lat. *obligatus*) vezan dužnošću, obavezan.

obligato (ital. *obligato*) *muz.* izraz koji označava da neki glas pripada glavnom glasu, da služi kao pratinja uz glavni glas, te se, prema tome, ne sme izostavljati; *supr. ad libitum*.

obligatoran (lat. *obligatorius*) obavezan, propisan, zakonom utvrđen i određen, prisilan, prinudan; *supr. fakultativan*.

obligacija (lat. *obligatio*) obaveza, obavez-nost; dug; obveznica, priznanica; *obliga-cio akcesorija* (lat. *obligatio accessoria*) *prav.* sporedna obaveza.

obligo (ital. *obligo*) *trg.* dug ili obaveznost jednog trgovca prema drugom trgovcu; jemstvo, garancija; *bit-i in obligo* = biti nekome obavezan (ili: dužan); *dati za nekoga svoj obligo* = jamčiti (ili: jemči-ti) za nekoga.

obližantan (fr. *obligeant*) uslužan, predusretljiv, učitiv, ljubazan.

oblikvitet (lat. *obliquitas*) kosost, kosina, nagnutost, nagib; pritvornost, neiskrenošć, okolišenje, izvrdavanje, vrdanje; *gran.* zavisnost.

oblikvum (lat. *obliquum*) kosost, kosina, krivina.

oblikvus (lat. *obliquus*) kos, kriv; *oracio oblikva* (lat. *oratio obliqua*) *gram.* neupravni govor.

obliteracija (lat. *oblitteratio*) brisanje, prebrisavanje slova; *fig.* brisanje iz pamćenja, predavanje zaboravu; *med.* zapušenost, začepnenost, zugušenost (krvnog suda, kanala itd.).

obliterirati (lat. *oblitterare*) brisati, izbrisati slova; *fig.* izgladiti iz pamćenja, predati zaboravu; *med.* zapušti, zapušavati.

oblokvij(um) (nlat. *obloquium*) v. *oblokucija*.

oblokucija (nlat. *oblocutio*) protivrečenje, prigovaranje; *oblokvij(um)*.

Oblomov (rus.) v. pod *oblomovština*.

oblomovština (rus.) osobina čoveka nepokretnog, lenjog, slabe volje, po prirodi dobrog i pitomog, ali od koga su vaspitanje i društvena sredina učinili goto-vana (po *Oblomovu*, glavnom junaku istoimenog romana ruskog pisca I. A. Gončarova).

oblong (lat. oblongum) duguljast četvorougaon, pravougaonik. **oblovgav** (lat. oblongus) duguljast, duguljast i četvrtast. **obnoksijacija** (nlat. obnoxiationis) *prav.* pot-činjavanje, kojim je onaj koji nije mogao sam sebe da hrani, ili da položi dužnu krvarinu, ili da naknada što je ukrao, sebe ili svoju porodicu, jednom formalnom poveljom (lat. charta obnoxiationis), prodavao nekom trećem licu. **obnubilacija** (nlat. obnubilatio) *med.* pomračenje vida; pomračenje uma. **oboa** (fr. hautbois, hoboe) *kuz.* drveni duvački instrument sa oštrijim tokovima od tonova flaute; *oboe, obovalan* (nlat. oboialis) u obliku jajeta okrenutog naopako, tumbe. **oboist(a)** (fr. hautbois) *muz.* svirač u obou; svirač u vojnoj muzici uopšte. **obod** (grč. obolos) starogrčki sitan novac, 1/6 *drahme*, oko 1/2 din; od 1836. grčka jedinica za merenje težine = 1/10 drahme = 1 *decigram*; *fig.* para, novčić, marjaš, lepta. **obrepacija** (lat. obreptio) prokradanje, dobiti vanje čega na vešt način, prevarom. **obrogacija** (lat. obrogatio) *prav.* predlog da se neki zakon ukine ili izmeni. **obrogirati** (lat. obrogare) *prav.* stari zakon novim sasvim ili delimično ukinuti, nekom zakonu oduzeti punu važnost. **obrst** (nem. Oberst) 1. u nemačkoj vojsci: komandant puka, pukovnik. **obrst** (nem. daš Oberste ono što je najgornje) 2. pavlaka (na mleku). **obrst-lojtnant** (nem. Oberst, fr. lieutenant) u nemačkoj vojsci: zastupnik pukovnika, potpukovnik. **obrusa** (grč. obryzos čisto zlato, lat. obru-ssa) prečišćavanje zlata pomoću vatre. obe... (lat., fr. obs ...) v. pod *ops.* ... obt ... (lat., fr. obt ...) v. pod *opt.* ... **obumbracija** (nlat. obumbratio) senčenje, osenčavanje, zamračivanje. **obfirmirati** (lat. obfirmare) učvrstiti, utvrditi, pojačati. **oval** (nlat. ovalis, ovale) 1. duguljastokrugla slika; jajastost, okruglastost; u ovalu, u duguljastokrugom obliku, npr. slika. **oval** (lat. ovum jaje) 2. geom. zatvorena kriva koju nijedna njena tangenta ne seče. **ovalan** (nlat. ovalis) oblika jajeta, jajast, duguljastokrugao. **ovaplotiti** (crksl.) nečem zamišljenom datu stvaran, telesni oblik, oteloviti. **ovaralgija** (nlat. ovarium jajnik, grč. algos bol) *med.* v. *ovarialgija*. **ovarialgija** (nlat. ovarium jajnik, grč. algos bol) *med.* živčani bol u trbuhi koji dolazi od jajnjaka. **ovarijalan** (nlat. ovarialis) jajnični, koji pripada jajniku, koji se tiče jajnika (ili: jajnjaka), jajnjački. **ovarij(um)** (nlat. ovarium) v. *ooftoron*.

ovarioterapija (nlat. ovarium, grč. therapeia lečenje) *ned.* lečenje jajnjaka. **ovariotomija** (nlat. ovarium, grč. tome se-čenje, rezanje) *med.* operativno uklanjanje jajnjaka. **ovritis** (nlat. ovarium, jajnik, jajnjak) *med.* zapaljenje jajnjaka. **ovatan** (lat. ovatus jajolik) u obliku jajeta, jajolik (naročito u botanici). **ovatifoličan** (lat. ovatus jajolik, folium list bog.) koji ima lišće oblika jajeta. **ovatooblongan** (lat. ovatus jajolik, oblongus duguljastokrugao) koji je više duguljast nego jajolik. **ovacija** (lat. ovatio) kod Rimljana: mali trijumf, ulazak pobedonosnog vojskovođe u grad pešice ili na konju i sa mirtinim vencem na glavi, pri čemu je pobednik, mesto vola, prinosio bogovima na žrtvu ovcu (ovis); danas: javno i burno odobravanje ili ukazivanje počasti kome. **ovidukt** (nlat. oviductus) *alat.* jajovod. **ovizam** (lat. ovum jaje) *zool.* učenje ovista; v. *ovisti*. **ovipara** (lat. ovum, parere rađati, leći; nositi, sneti) *pl. zool.* životinje koje se legu iz jaja; *supr.* *vivipara*. **oviparan** (lat.) *zool.* koji se leže iz jaja. **oviparitet** (lat. ovum, parere) *biol.* razvoj jaja u spoljašnjoj sredini, van tela majke. **ovisti** (lat. ovum jaje) *pl. zool.* biolozi koji su smatrali da je prava klica jaje, a da ga spermatozoid, pri oplodavanju, samo podstiče da se razvije; *supr.* *spermatisti*. **oviforman** (nlat. oviformis) jajast, jajolik, oblika jajeta. **ovovivipara** (lat. ovum, vivus živ, parere rađati, leći) *pl. zool.* Životinje čija snese-na jaja, u normalnom slučaju, imaju u sebi više ili manje razvijen zametak (npr. ptice, kljunari itd.). **ovogeneza** (lat. ovum, grč. genesis rađanje, postajanje) *biol.* v. *oogeniza*. **ovoidalan** (lat. ovum, grč. eidos lik) jajolik; isto i *ovoidan*. **ovoidan** (lat.-grč.) u obliku jajeta, jajast. **ovologija** (lat. ovum, grč. logia) v. *oologija*. **ovoskop** (lat. ovum, grč. skopem posmatrati) ogledalo za pregled jaja. **ovulacija** (nlat. ovulatio) *med.* izbacivanje zrelog jajeta iz jajnjaka (kod žena između dve menstruacije). **ovulisti** (lat. ovulum ženska spolna ćelija, jaje) *pl. zool.* v. *ovisti*. **ovulum** (lat. ovulum) malo jaje, jajce; *bog.* semeni zametak; *zool.* ženska spolna ćelija, jaje. **ovum** (lat. ovum) jaje; početi *ab ovo* (lat. ab ovo) od jajeta, tj. sasvim od početka, od samog osnova. **ogar** v. *zagar*. **oglan** (tur.) dečko, mladić; šegrt, sluga. **oglu** (tur. oglu) sin.

i, fr. ogc[^], mkal. oteo, z\km. \ Orcus) *mit.* vukodlak, divlji čovek, džin koji jede decu, hala.
od (isl. odr) neka neobična prirodna sila koja, po nem. prirodnjaku Karlu Rajhenba-hu (1788—1869), strujanjem izlazi iz predmeta, naročito iz ljudi, i koju osetljivi tzv. senzitivni ljudi više ili manje jako osećaju.
oda (grč. ode pesma) 1. *poet.* vrsta svečane i uzvišene pesme, pune bujnog zanosa i strasnog osećanja u koje pesnik dolazi motreći uzvišene i veličanstvene pojave i stvari u prirodi i ljudskom društvu (npr. more, Bog, vera, prijateljstvo, junaštvo itd.).
oda (tur. oda) 2. odred, četa turskih vojnika, naročito janičara.
odabaša (tur. oda oazd) zapovednik čete turskih vojnika, naročito janičara, kapetan; glavni nadzornik jednog *karavanse-raja*.
odaja (tur. oda) odjeljenje kuće ili stana, soba.
odaksezmus (grč. odaxezmos ujedanje, grijenje, čupanje) *med.* sevanje, oštar i ljut bol, naročito bol pri izbjivanju zuba = *odontijazis*.
odaksestički (grč. odaxo grizem) *med.* koji peče od bola, koji jako боли.
odaliska (tur. odalik) služavka, bela robinja u istočnjačkom haremu koja obavlja grublje domaće poslove, soberica; naročito: ime služavki bivših turskih sultana između kojih on bira za sebe sedam kaduna; *fig.* naložnica; vrsta vunene tkanine.
odadžija (tur. ' odaci) 1. sober, soberica (u gostonici), poslužitelj; 2. podrugljiv naziv za pesnike oda.
odeon (grč. odeion, lat. odeum) 1. kod Grka i Rimljana: zgrada u kojoj su se održavale pesničke i muzičke utakmice; zbirka lirske pesama; *odeum*.
Odeon (fr. Odeon) 2. čuveno pariske pozorište na levoj obali Sene.
odeum (lat. odeum, grč. odeion) v. *odeon*.
odijum (lat. odium) mržnja, omraženost, neprijateljstvo; nenaklonost, nezadovoljstvo, ogorčenje.
Odin (nord. Odin, Odhinn) mit. najstariji i najpoštovaniji bog kod svih starogermaških plemena, bog pobede; *Vodai, Vuotan*.
edioza (lat. odiosa) pl. mrske (ili: odvratne, gnusne) stvari.
ediozan (lat. odiosus) mrzak, smrznut, odvratan, gnusan, grozan, dosadan.
ediozitet (nlat. odiositas) mrskost, odvratnost, omrznutost, mržnja.
odioznost (nlat.) v. *ediozitet*.
odiozus (lat. odiosus) mrzak, odvratan, gnusan čovek.
Odisej (grč. Odysseiis) *mit.* sin Laertov, muž verne Penelope, otac Telemahov, kralj Itake, hrabri, lukavi i dovitljivi grčki junak pod Trojom; *fig.* lukav i dovitljiv čovek.

ep o desetogodišnjim lutanjima i neobičnim doživljajima itačkog kralja *Odiseja*, kada se, posle pada Troje, vraćao morem u otadžbinu; *fig.* pustolovno putovanje, pustolovine, lutanje.
oditologija (grč. hodites putnik, logia) v. *hoditologija*.
odol (grč. odus zub, lat. oleum ulje) *farm.* voda ili nasta za ispiranje i dezinfikovanje zuba i usta (mešavina alkohola, mentola, naninog ulja i jednog antiseptika).
odometar (grč. odos put, metron merilo, mera) v. *hodomетар*.
odont- (grč. odus, odontos) predmetak u složenicama sa značenjem: zub, Zubni.
odontagogum (grč. odus, odontos, ago vučem, privlačim) *med.* klepgga za vađenje zuba.
odontagra (grč. odus, odontos, agra plen) *med.* Zubna kostobolja.
odontalgija (grč. odus, odontos, algos bol) *ned.* Zubobolje, oboljenje zuba, bol zuba.
odontalgika (grč.) *med.* sredstva protiv Zubobolje.
odontijazis (grč. odus, odontos) *med.* teško dobivanje zuba kod dece.
odontijatrija (grč. odus, odontos, iatreia lečenje) *med.* nauka o lečenju zuba, Zubno lekarstvo.
odontika (grč. odus, odontos) pl. *med.* v. *odontalgiка*.
odontin (grč.) *med.* lek protiv Zubobolje; sredstvo za održavanje zuba.
odontitis (grč.) *med.* zapaljenje zuba.
odontoblaste (grč. odus, odontos, blastos klica, izdanak) pl. tvorne ćelije Zubne kosti.
odontogenija (grč. odus, odontos, genesis postanak, stvaranje) obrazovanje zuba, stvaranje zuba.
odontogifon (grč odus, odontos, glypheion rezbareni nož, rezaljka, dubač) *med.* lekarski instrumenat za čišćenje zuba.
odontografija (grč. odus, odontos, graphia opis) opisivanje zuba.
odontozis (grč. odus, odontos) *med.* dobivanje zuba, nicanje zuba, obrazovanje zuba.
odontoidan (grč. odus, odontos, eidos vid, oblik) Zubast, Zubolik, u obliku zuba.
odontolit (grč. odus, odontos, li'thos kamen) *med.* Zubni kamen.
odontoliti (grč.) pl. kol. okamenjeni zubi sisara.
odontolitijazis (grč.) *med.* stvaranje, pravljenje Zubnog kamena.
odontologija (grč. odus, odontos, logia nauka, učenje) nauka o Zubima, Zubno lekarstvo.
odontom (grč. odus, odontos) *med.* Zubni izraštaj, Zubnik.
odontoplastika (grč. odus, odéntos, plastike veština ubočavanja) Zamenjivanje rđavih zuba veštačkim.
odontoterapija (grč. odus, odéntos, therapeia lečenje) *med.* nauka o lečenju i održavanju zuba.

odontotehnija (grč. odus, odontos, techne veština) veština održavanja zuba u dobrom stanju; zamenjivanje rđavih zuba novim.

odontotehnika (grč. odus, odontos, technike) Zubna tehnika.

odor (lat. odor) miris, vonja.

odorantan (lat. odorans) mirišljiv, mirisan.

odorata (lat. odora ta) pl. prijatni mirisi; stvari prijatna mirisa.

odvratan (lat. odoratus) v. *odorantan*.

odoriferan (lat. odor miris, f ero nosim) mirisan, mirišljiv.

o živa (fr. ogive) apx. Šiljat obluk na gotskim svodovima.

oživalan (fr. ogival) apx. koji ima šiljat obluk, šiljatog obluka; duguljast.

ozemund vrsta odličnog švedskog gvožđa u šipkama, nazvana po istoimenom rudniku gvožđa *Osemund*.

ozena (grč. ozaina izrastao u nosu neprijatna mirisa) med. kijavica, katar nosa sa bala-ma ružnog mirisa.

Oziris mit. glavni bog starih Egipćana, bog Sunca, tvorac vremena, zaštitnik Egipta i Nila, muž Izidin.

ozokerit (grč. ozein mirisati, kerds vosak) hen. zemljani vosak (prirodna smesa čvrstih ugljovodonika); upotrebljava se za pravljenje parafina i *ceresina*.

ozon (grč. ozein mirisati) hem. koncentrisan kiseonik, postaje pražnjenjem električne tete u kiseoniku. Oksidiše jače no kiseonik, te stoga utire biljne boje i ubija klice; ima ga u vazduhu, naročito u šumskom i morskom, čiji je veoma koristan sastojak, jer ga čisti od škodljivih klica; upotrebljava se za beljenje (slonova kost, lan) i za čišćenje pijaće vode od škodljivih klica.

ozonizacija (grč.) hem. pretvaranje u ozon.

ozonizirati (grč.) hem. pretvoriti, pretvarati u ozon.

ozonometar (grč. ozein mirisati, metron mera, merilo) hem. sprava za merenje količine ozona u vazduhu: hartija natopljena u lepk jodkaljika, koja od ozona poplavi.

ozostomijska (grč. ozein mirisati, stoma usta) med. ružan zadah iz usta, zaudaranje iz usta.

oidijum (nlat. oidium) vot. pepepljica, mača, sijer (vrsta veoma sitnih gljiva, koje se na biljkama i životinjskim telima pojavljaju kao uzrok pojave bolesti, naročito kod vinove loze).

oikofobija (grč. oikos kuća, phobos strah) med. strah od kuće, duševno-živčani poremećaj koji se sastoji u osećanju straha od sopstvenog doma.

oka (tur. okka) 1. ranija jedinica za merenje težine u Turskoj, Srbiji, Bosni, Grčkoj, Bugarskoj, Madarskoj i Rumuniji = 1,250 - 1,280 kg.

oka (per., šp.) 2. biljka sa hranljivim kore-nom (nlat. Oxalis tuberosa), glavna hrana Indijanaca-urođenika.

okazion (lat. occasio gen. occasionis) prilika, zgoda, prigoda, povoljan slučaj; povod, razlog.

okazionalizam (lat.) fil. učenje o slučajnim uzrocima, po kome bog svuda neposredno sadejstvuje služeći se voljom ljudi i nagonom životinja samo kao povodom za delanje: ne utiču telo i duša jedno na drugo, kako je tvrdio Dekart, nego bog stvara, u zgodnoj prilici (lat. occasio), od kretnji osećaju u čulnim organima, a od akata volje, opet u zgodnoj prilici, pokrete mišića. Glavni predstavnici ovoga pravca, oka-zionalisti, su: Arnold Gelinks (1624—1669) i Nikolas Malbranš (1638—1715).

okazionalisti (lat.) pl. fil. pristalice oka-zionalizma.

okazionalni sistem fil. v. *okazionalizam*.

okazionalno (nlat. occasionaliter) pril. slučajno, zgodom, prigodne.

okazionar (nlat. occasionarius) v. *partizan*.

okalescencija (nlat. ocallescentia) zadebljavanje kože, otvrđivanje kože, dobivanje debele kože; fig. neosetljivost, otupelost.

»žalica (tur. okka) posuda; boca koja sadrži jednu oku.

»kapi zool. vrsta male žirafe, velike kao konj, u prašumama Srednje Afrike, veoma retka životinja.

okarina (ital. oca, ocarina) muz. mali, poglavito dečji duvački instrumenat od ilovače, sa 10 rupa za tonove.

Okean (grč. Okeanos) 1. mit. po najstarijem grčkom verovanju, moćna reka koja oggigiće ceo svet, pravzvor svih stvari, pa i bogova; zatim: sin Uranov i Gejin, muž Teti-din, otac mnogobrojne dece (3000 sinova i 3000 kćeri), *Ocean*.

okean (grč.) 2. veliko svetsko more (Atlantski, Tih i Indijski okean); fig. more, bezbroj, sijaset, tušta i tma; *ocean*.

Okeanija (nlat. Oceania) v. *Oceanija*.

okeanograf (grč. Okeanos) stručnjak u okeanografiji.

okeanografija (grč. Okeanos) nauka koja se bavi proučavanjem mora i okeana, izučava osobine morske vode, kretanje, dubine i organski svet mora, reljef i sastav morskog dna i dr.

okeanski (grč. Okeanos) v. *oceanski*.

oker (grč. ochros bled, žućast, zelenkast) ilovača žuta od gvožđa oksida; pr. *oke-rast*.

okigrafija (grč. okys brz, grapho pišem) veština brzog pisanja; *tahigrafija*.

okidrom (grč. okys brz, dramem infinitiv aorista od trecho trčim) onaj koji brzo trči, skoročaća, glasnik-pešak.

okipod (grč. okys brz, pus, podos nogu) brzognog.

oklagija (tur. oklagu, oklava) drvena oblica za razvijanje testa.

okludirati (lat. *occludere*) zatvoriti, zatvarati, zaključati; smetati, sprečiti; *fig.* zadržati gasove na svojoj čvrstoj površini.

okluziv (lat. *occlusivus*) lingv. zatvorni, pregradni ili eksplozivni glas, tj. glas pri čijem izgovoru vazdušne struja nailazi na prepreku, koja je potpuno zaustavlja, tako da ona ne može nastaviti put dok se pregrada ne ukloni.

okluzivan (nlat. *occlusivus*) koji zatvara; koji sprečava; *okluzivni zavoj med.* zavoj koji sprečava da do rane dopru spoljne ozlede i prljavštine.

okluzija (nlat. *occlusio*) zatvaranje, sprečavanje; *fig. adsorpcija* gasova na površini čvrstih tela.

o kontan (fr. *au comptant*) *trg.* uz plaćanje u gotovom.

okra (grč. *ochros bled*, žučkast) mešavina gline sa hidroksidom gvožđa; *up. oker*.

oksalati (nlat. *oxalis kiseljak*) *pl. hem.* soli oksalne kiseline, nalaze se u mnogim biljkama, naročito u kiseljaku.

oksalemijska kiselina (nlat. *oxalis kiseljak*, grč. *chal-ma-kri*) med prisustvo oksalne kiseline u krvi više no što treba, npr. kod šećerne bolesti i dr.

oksalij(um) (nlat. *oxalium*) *hem.* dvostruko kiseli kalijum.

oksalis (nlat. *oxalis kiseljak*, *kiselj*) *bog. cecelj.* oksalit (nlat. *oxalis kiseljak*, grč. -ites) mineral koji se sastoji od oksalnog gvozdenog oksida i vode; *humboltit*.

oksalna kiselina (nlat. *acidum oxalicum*) *hem.* otrovna kiselina koja nastaje oksida-cijom mnogih organskih jedinjenja, danas se dobiva od celuloze (*služi* u farbar-stvu i za vadenje mrlja od mastila, čišćenje metalova i dr.).

oksalurija (nlat. *oxalis kiseljak*, grč. *uron mokrača*) *med.* prisustvo oksalne kiseline u mokrači više nego što treba.

okser (eng. *oheg*) *sp.* vrsta složene prepone, prepreke (u jahanju).

oksi- (grč. *oxys*) predmetak u složenicama sa značenjem: oštar.

oksigen (grč. *oxys, genos* poreklo, rođenje, koren gen- od *gignesthai* roditi se, postati, nlat. *oxygenium*) *hem.* kiseonik, kisik, najrasprostranjeniji element u prirodi, sastojak vazduha, vode, većine minerala i gotovo svih jedinjenja što sačinjavaju gradu biljaka i životinja; *hem.* znak O, atom-ska masa 16, redni broj 8.

oksigenacija (grč. *oxys, genos*, nlat. *oxygenatio*) *hem. v. oksidacija.*

oksigenij(um) (grč. *oxys, genos*) *hem. v. oksigen.*

oksigenirati (grč. *oxys, genos*) *hem. v. oksidi-rati.*

oksigon (grč. *oxys, gonia ugao*) *geom.* figura sa oštrim uglovima.

oksigoničan (grč.) *geom.* opggrougli, sa oštim uglovima.

oksid (grč. *oxys*) *hem.* jedinjenje sa kiseonikom, naročito jedinjenje nekog metala sa kiseonikom, npr. oksid gvožđa.

oksidabilan (grč. *oxys, nlat.* *oxydabilis*) *hem.* koji može da se jedini s kiseonikom, tj. koji može da oksidiše.

oksidabilitet (grč., nlat.) *hem.* sposobnost sjedinjavanja sa kiseonikom, jedinljivost s kiseonikom.

oksidabilnost (grč., nlat.) *hem. v. oksidabilitet.*

oksidacija (grč. *oxys, nlat.* *oxydatio*) *hem.* sjedinjavanje nekog tela s kiseonikom, sagorevanje.

oksidirati (grč. *oxys, lat.* *oxydare*) *hem.* jedi-niti se (ili: spojiti se, spajati se) s kiseonikom, pretvarati se u oksid.

oksidisati (grč. *oxys*) *hem. v. oksidirati.*

oksid-hidrat (grč. *oxys, hydor voda*) hemijsko jedinjenje oksida s vodom.

oksičrata (grč. *oxys, krasit mešavina*) si-rčetna voda, mešavina sirčeta i vode.

oksičratisati (grč.) prati, ispirati si-rčetnom vodom.

oksikroceum-flaster (grč. *oxys, krokos Šafran, nem. Pfaster*) *med.* Šafranov flaster, crvenomrki melem od žutog voska, kolofonijuma, omorikove smole, terpentina, Šafrana i drugih sastojaka (lek protiv reumatizma).

oksimisl (grč. *oxys, lat. mel med*) *farm.* kiseli med, preparat od prečišćenog meda pome-šanog sa bilnjim sirčetom.

oksimstar (grč. *oxys, metron mera, merilo*) sprava za merenje jačine kiseline.

oksimoron (grč. *oxys, moros tup, glupav*) *ret.* duhovita glupost, duhovita besmislica, misao koja na prvi pogled sadrži u sebi neku protivrečnost, a ipak ova pojma stoje jedan pored drugog i vezuju se u jedan pojam, npr. nemi glas, glasna tajna, pametna budala, rečito čutanje i sl.

oksimitron (grč. *oxys, mtron lužna so*) *hem.* Šalitrena kiselina.

oksiopija (grč. *oxys, ops gen. oroz vid*) oštar

vid, oštrovidost; *fig.* oštroumnost. **oksirodin**

(grč. *oxys, rodon ruža*) sirće od ruže.

oksisaharum (grč. *oxys, sakchar šećer*) *hem.* sirćetni šećer, mešavina sirčeta i šećera.

oksitimijska kiselina (grč. *oxythymia*) naprasitost, plahovitom, plahost, prekost.

oksitimičan (grč. *oxythymos*) ljut, naprasit, plah, plahovit, prek.

oksitonirati (grč. *oxys, teino zatežem*) *gram.* jedan slog, naročito poslednji slog neke reči, izgovoriti visokim ili oštrim naglaskom (*akutom*).

oksitonon (grč. *oxytonon*) *gram.* u grčkoj gramatici: reč sa oštrim naglaskom (*akutom*) na poslednjem slogu.

oksiuris (grč. oxys, ura rep) *zool.* bela glista, šiljac.

oksiuroza (grč.) *med.* opšti naziv za sva oboljenja prouzrokovana belom glistom.

oksifonija (grč. oxys, phone glas, zvuk) oštar glas, piskav glas.

oksihemoglobin (grč. oxys, haina krv, lat. globus lopta, grudva) *znat.* kiseonik vezan za *hemoglobin*, koji arterijama odlazi u tkiva.

oksihidrat (grč. oxys, hydor voda) *he*, jedinjenje oksida i vode.

oksihloridi (grč. oxys, chloros otvoreno-zelen) *pl. hek.* spojevi (jedinjenja) metalnih oksida sa hlornim jedinjenjima (spojevi-ma).

oksford (eng. oxford) 1. vrsta tkanine; 2. u fudbalu: udarac u loptu zadnjim gornjim delom kopačke, petom.

oktav (lat. octavus osmi) format hartije koji je, normalno, jedna osmina običnog formata; format knjige čiji štampani tabak, ima 8 listova ili 16 stranica (odstupanja u veličini naniže ili naviše zovu se *mali oktav i veliki oktav*); *in oktavo* (lat. in octavo) u formatu osmine, tj. tako da se tabak presavije na osam listova.

ostava (lat. octo osam, octava) *kuz.* osmi ton počevši od osnovnog tona; tonska grupa na kakve se deli jedan tonski plan; celokupan obim svih osam tonova; *fiz.* ton čiji je broj treptaja u sekundi dvaput veći od broja treptaja onoga tona čiji je on oktava (viša oktava); u katoličkoj crkvi: osmod-nevni verski obreda u proslavi nekog velikog praznika (npr. uskršnja oktava); poslednji, osmi dan takve osmodnevne svetkovine; *poet.* strofa od osam stihova.

oktavoni (fr. octavon, šp. octavo) *pl.* deca ?Evropejca i kvarteronke.

oktagon (grč. okto osam, gonia ugao) *geom. v. oktogan.*

oktaedar (grč. oktaedron, okto osam, bedra sedište, osnova) *kon.* telo ograničeno sa 8 ravnostranim trouglova, pravilan osmostranac; u kristalografskoj: oblik tese-ravnog, regularnog sistema.

oktaedarski (grč. okto osam, hšdra osnova) koji ima osam površina.

oktaeterida (grč. okto, etos godina), period vremena od 8 godina, osmogode.

oktaeterisa (grč.) *v. oktaeterida.*

oktan (grč. okto osam) *hem.* bezbojna, isparljiva i zapaljiva tečnost, jedinjenje 8 atoma ugljenika i vodonika, sastojak nafta i benzina.

oktangularan (nlat. octangularis) *geom.* koji ima osam uglova, osmougaoni.

oktangulum (lat. octo osam, angulus ugao, kut) *tom.* osmougaonik.

oktandria (grč. okto, aner, andros muž, čovek) *pl. bog.* cvetovi sa osam slobodnih praktičnih niti (UŠ klase u Lineovom sistemu biljaka); *pr. oktandričan.*

oktanski broj merile otpornosti nekog motorskog goriva prema nekontrolisanom eksplozivnom sagorevanju (*detonaciji*).

oktant (lat. octans) osmi deo kruga; luk od 45 stepeni (=45°); *astr.* položaj Meseца ili drugog nebeskog tela koji je udaljen 45 stepeni od nekog drugog položaja, naročito od položaja konjunkcije ili opozicije; *ont., astr.* instrument za merenje uglova, sa podeljenim lukom od 45 stepeni.

oktapla (grč. okta-plasios osmostruk) *pl.* izdanje Biblije na osam jezika.

oktahord (grč. okto osam, horde žice, stru-na) *muz.* instrument sa osam žica; *oktohord.*

oktet (lat. octo osam) *muz.* komad od osam samostalnih glasova; *otet.*

oktiduum (nlat. octiduum) rok od 8 dana, vreme od 8 dana.

oktilion (lat. octo osam i nastavak -illion) 1. kod Francuza i Amerikanaca: 10^{27} , hiljada podignuta na deveti stepen, broj pred-stavljen jedinicom uz koju stoje 27 nula; 2. kod Engleza i Nemaca: 10^{48} , milion podignut na osmi stepen, broj predstavljen jedinicom uz koju stoje 48 nula.

oktifonij(um) (grč. okto, phone glas) *huz.* komad za osam samostalnih glasova.

oktobar (lat. october) vinski .mesec, u rimskom kalendaru osmi, kod nas deseti mesec u godini, listopad, ima 31 dan.

oktobarska revolucija *v. revolucija 1.*

oktobristi (lat. october) *pl.* nekadašnja monarhističko-ustavna stranka u carskoj Rusiji, osnovana 1905. godine.

oktoginia (grč. okto osam, gyne žena) *pl. bog.* cvetovi koji imaju osam stubića (osmi red u klasama I—XIII Lineovog sistema biljaka); *pr. oktogičan.*

oktogonal (grč. okto osam, gonia ugao, kut) *geom.* osmougaonik; *oktagon.*

oktogonalni (grč.) *geom.* osmougaoni.

oktodec (lat. octodecem osamnaest) *tip.* format hartije sa osamnaest listova, 36 stranica, u jednom štampanom tabaku.

oktoih (grč. okto osam) u pravoslavno} crkvi: osmoglasmnik, bogoslužbena knjiga u kojoj su pesme za večernju, jutrenju i liturgiju za svaki sedmični dan razdeljene na osam glasova.

oktonarijus (lat. octonarius) *poet.* stih od osam stopa; *tetrametar.*

oktopetalan (grč. okto, pétalon list) *bog.* koji ima osam kruničnih listića (ili: latica).

oktopoda (grč. okto, pus, podos noga) *pl. zool.* osmoručci.

OKTOSTILON (grč. oktO, StyloS Stub) *ark.* NIZ OD osam stubova, svodova.

oktofilan (grč. okto, phyllon list) *bog.* osmo-lisni, koji ima osam listova.

oktohord (grč. okto, horde žica, struka) *v. oktahord.*

oktroisati (fr. octroyer, lat. auctorare) dati, podariti, ustupiti, odobriti, dopustiti; dati (ili: dopustiti) slobodu trgo-

vanja; nametnuti, silom odrediti; *oktroi-sati zakon* ili *ustav* silom vladalačke vlasti i autoriteta nametnuti zakon ili ustav, bez prethodnog odobrenja o saglasnosti narodnog predstavnštva.

oktuplum (lat. octuplum) ono što je osmostruko, osmogubo, osmostruka (ili osmoguba) veličina (ili: količina).

okular (lat. oocularis očni) *ot.* sočivo u durbinu, mikroskopu itd. koje je okrenuto oku i koje vrši ulogu lupe za posmatranje lika dobivenog prelamanjem svetlosti kroz *objekgiv*.

okularan (lat. oocularis) očni; *vidljiv*; *oku-larna inspekacija* pregled, smotra; *oku-larni svedok prav.* očeviđac; *okularno staklo v. okular*.

okulacija (nlat. oculatio) *bog.* kalemljenje.

okulirati (lat., nlat. oculare) *bog.* jedno biljno okce umetnuti u strano drvo, kalemiti; *up. inokulirati*.

okulist(a) (lat. oculus oko) *med.* očni lekar.

okulistika (lat. oculus oko) *ned.* nauka o bolestima očiju, očno lekarstvo.

okulomotorijus (nlat. oculomotorius se. nervus) *znat.* zajednički živac očnih mišića.

okulta (lat. occultia) *pl.* skrivenе stvari, tajne.

okultan (lat. occultus) skriven, prikriven, tajni, potajni; *okultna nauka =spiriti-zam; okultne bolesti* potajne (ili: skrivene) bolesti.

okultans (lat. occultans) *farh.* sredstvo za prikrivanje mirisa i ukusa.

okultator (lat. occultator) prikrivač, zata-jivač, naročito nekog zločina.

okultacija (lat. occultatio) krijenje, prikrivanje, sakrivanje, tajenje, zatajivanje; *astr.* pomraćenje zvezde.

okultizam (lat. occultus tajni, skriven) tajna nauka, nauka o okultnom (tj. mračnom, skrivenom, natčulnom), o „mnogim stvarima između neba i zemlje, o kojima naša školske mudrost ne može ni da sanja”, kako tvrde *okultisti* sa Hamletom; učenje o nekim pojavama koje se, kako kažu, ne mogu objasniti neobičnim putem, tj. na osnovu poznatih prirodnih zakona. Ovde razlikuju: *fizičke* (parapsihičke) i *psi-hičke* (parapsihičke) pojave. U one prve ubrajaju: kucanje, pojave svetlosti, kretanja i lebdenja bez dodira (*telekinezija* i *levitacija*), pojave telesnih likova koji se mogu čak i fotografisati (*materijali-zacija*); u ove druge: *telepatiju* i vidovi-tost; *up.* *metapsihika*, *parapsihologika*.

okultisti (lat. occultus) *pl.* pristalice *okultizma*.

okulus (lat. oculus) oko; *okulus elefantinus* (nlat. oculus elephantinus) *med.* volovsko, buljava oko; *ad okulum* ili *ad okulos* *demonstrirati* (lat. ad oculum, ad oculos) izneti pred oči svima, pokazati tako da svi jasno vide i uvere se, nepobitno dokazati, dokazivati.

okupatoran (lat. occupatorius) osvajački, kome je cilj osvajanje.

okupatorski (lat. occupatorius) v. *okupatoran*; *okupatorska vojska* vojska kojom se vrši posedanje ili zauzimanje jedne strane zemlje ili države.

okupacija (lat. occupatio) posedanje, zauzimanje, osvajanje; *voj.* posedanje vojskom jedne strane zemlje u cilju prisilnog zadobijanja ili priznanja nekih zahteva ili u slova; *prav.* uzimanje u posed neke stvari koja je do tole bila bez gospodara; *fig.* zaposlenost, zauzetost, posao, zanimanje.

okupiran (lat. occupatus) posednut, zaposed-nut, zauzet, osvojen; zapremljen; zaposlen, zauzet poslovima.

okupirati (lat. occupare) posesti, posediti; zauzeti, zauzimati, osvojiti; zapremiti, zapremati; držati neku stvar, dočepati se neke stvari; zaposliti, zapošljavati.

okurentan (lat. occurrentis) koji se događa slučajno, koji se zbiva slučajem.

okurencija (nlat. occurrentia) događaj, slučaj, povod, prilika; u crkvenom jeziku: padanje dva praznika u jedan isti dan; *al okorensa* (ital. ali' occorrenza) *trg.* slučajno, prema prilikama.

okcident (lat. occidere zaći, sesti, occidens) zalazak Sunca; zapad; *supr. orijent*; *Olkident* Zapad, države na zapadu, kultura zapadnih naroda.

okcidentalan (lat. occidentalis) zapadni, zapadnjački; *Olkidentalno carstvo* Zapadno Rimsko Carstvo.

okcipitalni (nlat. occipitalis) koji se tiče potiljka (ili: zatiljka); koji pripada potiljku (ili: zatiljku), potiljni, zatiljni; *os okcipitalis* (nlat. os occipitalis) *znat.* potiljka kost, potiljača, zatiljača.

okcipicijsum (lat. occipitum) *anat.* zadnji deo glave, potiljak, zatiljak.

okciput (lat. occiput) *alat.* v. *okcipicijum*.

olaj (mad. olaj ulje) laneno ulje, ulje od lanenog semena.

olgatin vunena tkanina ukrašena persijskim šarama i crtežima.

old (eng. old) star; *old Inglecd* (eng. old England) „stara Engleska“, od 1643. naziv za Englesku kao zemlju starih predanja i stare slave (za razliku od engleskih na-seobina u Severnoj Americi); *old Džek* (eng. old Jack) stari Džek (britanske zastava).

eld-boj (eng. old-boy) *sp.* društvo starijih igrača jednog sportskog kluba koji se ne bavi više aktivno sportom.

olea (lat. oleum ulje, olea) *pl.* od *oleum*.

oleaginozan (lat. oleagineus, fr. oleagineux) uljat, uljevit, koji ima u sebi ulja, zejtinjav.

oleandar (nlat. oleander, ital. oleandro, nlat. oleandrum, lorandrum) *bog.* južnjačka zimzelena biljka sa velikim, ružičastim cvetovima, i belim, veoma otrovnim sokom u stabljici, *lijander*.

oleaster (lat. oleaster) *vot.* divlja maslina (Drvo).
oleat (nlat. oleata) 1. v. *oleati*; 2. slika rađena uljem ili na uljanom papiru.
oleati (nlat. oleata) *pl. hen.* soli *oleinske kiseline*.
olein (lat. oleum ulje, fr. oleine) *hem.* osobe-ni sastojak svih biljnih i životinjskih masti; *up. elain*:
oleinska kiselina nezasićena masna kiselina $C_7H_{33}COOH$.
olekranon (grč. olekranon strčava glava latnjake u pregibu) *ned.* lakat, komolac.
oleografija (lat. oleum ulje, grč. grapho pišem) *um.* otisak slike radene uljanom bojom.
oleoza (nlat. oleosa) *pl. farm.* naziv za sve zejtinjave lekove.
oleomargariv (lat. oleum ulje, grč. margaron biser) veštački puter.
oleometar (lat. oleum, grč. metron mera, merile) sprava za ispitivanje valjanost ulja, uljomer.
oleohalkografija (lat. oleum, grč. chalkos bakar, graphfa pisanje) bakrorez sa ulja-nim bojama.
oleoharta (lat. oleum, grč. chartes hartija, list hartije) tapeta natopljena u ulju (tako da se može prati).
oleracee (lat. olus zeleniš, povrće, nlat. oleraceae) *pl. bog.* kuhinjske biljke, povrće, zeleniš.
oleum (lat. oleum) ulje, zejtin.
olefini (grč.-lat.) *hem.* nezasićeni ugljovo-donici sa dvostrukim vezama.
oliban (nlat. olibanum) tamjan.
oliva (lat., šp. oliva, fr. olive, ital. uliva) *bog.* maslinka, plod maslinovog drveta; *fig.* ukras u obliku maslinke, metalna drška na kvaci u obliku maslinke, dugme u obliku maslinke.
olivar (nlat. olivar) maslinov, masli-nast, u obliku maslinke.
olivenit (nem. Oliven-erz) maslinasta ruda, nastavak grč. -ites) *min.* maslinasto-zelena ruda bakra, prirodni arsenit bakra.
oli *vot* (lat. olivetum) maslinjak; maslinov vrt, maslinova šuma.
olivil (lat. oliva maslina) *hem.* osobeno kri-stalasto telo maslinove gume.
olivin (lat. oliva) rompski mineral maslinasto-zelene boje.
oligarh (grč. oligos mali brojem, brojno malen, archos voda, glavar) član ili pristalica vladavine malog broja plemičkih porodica; *up. oligokrat*,
oligarhija (grč. oligarchia) vladavina malog broja plemičkih (aristokratskih) porodica; *up. oligokratija*.
oligarhijski (grč. oligarchikos) koji je pod vladavinom malog broja; koji ima oblik vladavine malog broja plemičkih porodica; koji je pristalica ovakvog oblika vladavine; *up. oligokratski*.

oligemija (grč. oligos malen brojem, chaima krv) *med.* smanjenost količine krvi, malokrvnost.
oligo- (grč. oligos) predmetak u složenicama sa značenjem: brojem malen, mali brojem; mali, malen.
oligoklas (grč. oligos, klaw lomim) *št.* na-trijev i kalcijev *feldspat*, obično mutne boje.
oligokrat (grč. oligos, kratos jačina, snaga, vlast, vladavina) *v. oligarh*.
oligokratija (grč. oligos, kratos) *v. oligar-hija*.
oligokratski (grč. oligos, kratos) *v. oligarhijski*.
oligomeriji (grč. oligos, meros deo) *zool.* životinje čije je telo sastavljeno od malog broja članaka.
oligopol (grč. oligos, poleo prodajem) *trg.* tržišna situacija kada nekoliko prodavaca vlada celokupnim tržištem nekog proizvoda.
oligopsihija (grč. oligos, psyche duša) slabost duha, siromaštvo duha.
oligopson (grč. oligos, opson tržište) *trg.* tržišna situacija u kojoj nekoliko kupaca vlada tržištem određene robe.
oligotrihija (grč. oligos, thrix, gen. trichos vlas, dlaka) *med.* oskudica u kosi, retkoća kose, slaba dlakavost; *pr. oligotrihičan*.
oligotrofija (grč. oligos, trophe hrana, ishrana) *med.* smanjeno uzimanje hrane, nedovoljna želja za jelom, post.
oligofilan (grč. oligos, phyllon list) *vot.* koji ima malo lišća.
oligofrenija (grč. oligoi malo njih, fren duša) *med.* maloumnost, umna zaostalost.
oligofrenopedagogija (grč. oligos mali, phren gen. phrenos duša, duh, um, razum, pais gen. paidos dete, ago vaspitavam, odgajim) *med.* nauka o vaspitanju, odgoju, proučavanju umio zaostale, maloumne dece.
oligohroničan (grč. oligo-chronios) koji traje malo, kratkotrajan, malovečan.
oligohronometar (grč. oligos mali, chronos vreme, metron mera, merilo) instrumenat za merenje malih odseka vremena.
oligopen (grč. oligos, kainos nov) *geol.* po starosti druga po redu grupa slojeva u *tercijarnoj formaciji*, koja dolazi posle vodenog.
oligocitemija (grč. oligos, kytos duplja, suplje telo, chaima krv) *med.* smanjenost crvenih krvnih zrnaca (obično kao posledica gubitka krvi, duge groznice, slabe ishrane i dr.).
oligurija (grč. oligos, urein mokriti) *med.* smanjenost mokrenja usled bolesti.
Olimp (grč. Olympos) čuveno brdo na granici Makedonije i Tesalije, visoko 2970 t; *mit.* stan, prebivalište Zevsa i ostalih bogova, po verovanju starih Grka; *fkg* nebo.
Olimpija (grč. Olympia) predeo u Elidi, posvećen bogu Zevsu, gde su održane čuvene *olimpijske igre*.

olimpijada (grč. olympias) vreme od četiri godine, tj. vreme od jednih *olimijskih igara* do drugih (Grci su po njima računali godine, počinjući od 776. god. pre n. e.); olimpijske igre; danas: međunarodne utakmice u svim glavnijim granama sporta, koje se od 1896. priređuju svake četvrtre godine, sem u vreme rata; od 1924. uvedene su i zimske olimpijske igre.

olimpijac učesnik u olimpijskim igrama, na *olimpijadi*.

olimijski (grč. olympios) koji se nalazi na Olimpu; pridev Zevsa i ostalih bogova koji, po verovanju starih Grka, borave na Olimpu; fig nebeski: *olimijske igre* svečane narodne igre kod starih Grka koje su se, svake četvrtre godine, održavale u *Olimpiji*, predelu u Elidi koji je bio posvećen Zevsu; u ovim igrama učestvova-la su sva grčka plemena, a sastajale su se od utakmica u borenju, trčanju, skakanju, bacanju kopljia i dr.; *up. olimpijada*.

olimpski (grč. olympikes) koji pripada Olimpu; *up. olimpijski*.

oliteti (lat. oleum ulje) *pl.* mirisava ulja, tinkture i esencije koje sadrže u sebi ulja; lekovi spravljeni od ulja.

olitoričan (lat. olitor povrtar, olitorius) koji raste u povrtnjacima, koji se tiče kuhinjskog povrća.

olifant (fr. olifant, lat. elephantus slon) 1. rog od slonove kosti koji su nosili, o bedrima, srednjovekovni vitezi-latalice; rog paladina Karla Velikog Rolanda; 2. hartija najvećeg formata sa markom slona (za tabele i bakroreze).

olofonija (grč. oloos loš, bolestan, rpbne glas) *lingv.* defektan glas zbog nepravilnosti govornih organa.

oltar (lat. altare) *rlg.* deo hrama gde se vrši glavni deo bogosluženja (u pravoslavnoj crkvi odvojen ikonostasom).

oluk (tur. oluk) limena cev za odvoćenje vode sa krovova; kanal.

olfaktoietar (lat. olfactus miris, grč. te-tron mera, merilo) aparat za merenje oštirine mirisa.

olfaktometrija (lat. olfactus, grč. metria merenje) merenje, ispitivanje oštirine mirisa.

olfaktoran (nlat. olfactorius) koji se tiče čula mirisa, koji pripada mirisnom čulu.

olfaktorijus (nlat. olfactorius) znat. mirisni živac.

olfaktus (lat. olfactus) miris; čulo mirisa.

olja podrida (nm. olla podrida) omiljeno špansko narodno jelo od raznih vrsta sitno iseckanog mesa i raznih zeleni i začina (vrsta našeg „lonca“ ili papazja-nije); posuda napunjena raznim mirisnim cvećem ili korenjem, *poturi*; *lit.* čest naziv knjiga sa raznolikom, obično šaljivom sadržinom, svaštarije, sva-štice.

om *fiz.* praktična jedinica za merenje električnog otpora, nazvana po nem. fizičaru Georgu Simonu Omu (Ohm, 1787—1854): otpor stuba žive dugačkog 106,3 centime-tra a poprečnog preseka jedan kvadratni milimetar na 0°S.

omagra (grč. omos rame, agra plen) *med.* kostobolja u ramenima.

omazum (lat. omasum) *zool.* listavac, treći odeljak u želucu preživara.

omalgija (grč. omos rame, algos bol) *med.* bol u ramenima; *up. omoalgija*.

omama (mad. 6 star) baka, baba.

omartritis (grč. omos rame, arthron zglob) *med.* zapaljenje ramena.

ombrograf (grč. ombros kiša, grapho pišem) *v.* *ombrometar*.

ombrologija (grč. ombros, logia nauka) grana meteorologije koja ima za predmet ispitivanja kišu.

ombrometar (grč. ombros, mētron mera, merilo) kišomer, daždomer.

ombrometrija (grč. ombros, metria merenje) merenje količine kiše koja padne.

omega (grč. b mega) veliko, tj. dugo ili prođuženo „o“ u grčkom jeziku (š), poslednje, dvadeset četvrtvo slovo u grč. abzuci; *alfa* i *omega* početak i kraj, sve i sva.

omen (lat. omen) znak, predznak, znamenje, kob, slutnja.

omentitis (lat. omentum) *med.* zapaljenje crevne mrežice, skramice.

omentum (lat. omentum) *anat.* skramica; trbušna maramica.

omikron (grč. o mikron) malo, tj. kratko grčko „o“ (ο).

omilitika (grč. homilia) *v.* *homiletika*.

ominirati (lat. ominari) predskazivati, ko-bit, slutiti, naslućivati.

ominozan (lat. ominosus) koban, zlokoban, koji naslućuje zlo ili nesreću.

emisija (nlat. omission) izostavljanje, propuštanje, propust, prenebregavanje; *omisija nasledstva prav.* propuštanje zakonskog roka za prijem nasledstva.

omisum (lat. omissum) ono što je izostavljeno, ispušteno, izostavljena tačka, rečenica, stav (*pl. omisa*); *kazus omisi* (lat. casus omissi) *pl. prav.* u pravnim odredbama, zakonima i dr.: izostavljeni, nepomenuti slučajevi, o kojima posle, ocenivši okolnosti, rešava vrhovna vlast; *salvo errore et omisione* (lat. salvo errore et omissione) *trg.* „izuzevši pogrešku i propust, uz ogragu od zabluda i izostavljanja“, formula koja se stavlja ispod računa i sl.

emitirati (lat. omittere) propustiti, propuštat, izostaviti, izostavljati, napustiti, napuštati, mahnuti se čega, preći preko čega.

omlet (fr. oeufs meles mešana jaja, omelette) kajgana.

(lat. omne) sve; svako; celo, potpuno; *pl. omnia*.

omne vivum eks ovo (lat. omne vivum eh ovo) *fiziol.* sve živo razvija se iz jajeta (misao koju je formulisao Viljem Harvej, 1578–1657). **omnia** (lat. omnia) *pl. od omne; omnia mea* *mekum porto* (lat. omnia tea mecum porto) sve što imam nosim osobom (izreka grčkog mudraca *Bijasa*, kome je najveće blago bilo u njegovoj mudrosti). **omnibus** (lat. omnis sav, sva; svaki, svaka; omnibus svima) „za sve, svima“; u javnom saobraćaju: prostrana putnička kola sa više sedišta, koja vrše redovan saobraćaj na određenoj liniji; *up. autobus*. **omnibus-filmovi** (lat. omnibus svima, eng. film) umetnički filmovi sastavljeni od nekoliko različitih priča istog ili srodnog autora, povezanih sličnim motivima ili istim licem. **omnivora** (lat. omnivorus koji sve guta, proždire, omnivora) *pl. zool.* svaštojci (životinje, naročito neke ptice, koje uzimaju hranu i iz biljnog i iz životinjskog carstva). **omnivoran** (lat. omnivorus) *zool.* koji sve guta (ili: proždire), svaštojed, svaštožder; *up. omnivora*. **omni ju m** (lat. omnium svih, sviju) *sp. trka u* kojoj učestvuju svi konji (bez obzira na njihovu starost, rasu i sl.). **omnikoloran** (lat. omnis, color boja) svakokratnih boja, raznbojan, šaren. **omniparentan** (lat. pario rodim, proizvodim, omniparens) koji sve radi, sveproizvodan, koji sve proizvodi. **omniparitet** (lat. omniparitas) svejedankost, opšta jednakost. **omniiotentan** (lat. omnipotens) svemoćan, svemogućan, svemoguć. **omnipotencija** (lat. omnipotentia) svemoć, svemogućnost (kao oznaka savršenosti bića). **omniprezentan** (lat. omnipraesens) svuda prisutan, sveprisutan. **omniprezencijska** (lat. omnipraesentia) sve-prisutnost, svudaprисутност. **omnis** (lat. omnis) sav, sva; svaki, svaka; ceo, cela, potpun, potpuna. **omnis celula e celula** (lat. omnis cellula e cellula) *biol.* svaka ćelija razvija se iz jedne ćelije (misao koju je izneo Rudolf Firho, 1821 — 1902). **omniscijentan** (lat. omnisciens) koji sve zna, sveznači. **omniscijencija** (lat. omniscientia) sveznanje, sveznalost (kao oznaka savršenosti bića). **omnifag** (lat. omnis, grč. phagein jesti, žderati) *zool.* svaštožder, svaštojed. **omniforman** (lat. omniformis) koji se javlja (ili: nalazi) u svakom obliku. omoalgna (grč. omos rame, algos bol) *med. v.*

omometar sprava za merenje električnog otpora; *up. OM*.

omoplata (grč. čmos rame, nlat. omoplata) *anat.* lopatica, plečka. **omotokija** (grč. omos nezreo, prevremen, to-kos radanje, poradanje, porodaj) *med.* pre-vremeni porodaj, nedonošenje. **omofag** (grč. omos sirov, presan, phagein jesti) onaj koji jede sirovo, presno meso. **omofagija** (grč. omos, phagein) hranjenje sirovim, presnim mesom. **omofor** (grč. omos rame, phoreo, phoro nosim) u pravoslavnoj crkvi: naramnik, dugačka i poširoka traka od čiste vune koju arhijerej nosi na ramenima i bez koje ne može vršiti nikakvu crkvenu radnju. **omfal-** (grč. omphalos) predmetak u složenicama sa značenjem: pupak, pupčani. **Omfala** (grč. Omphale) *kit.* ime jedne lidij-ske kraljice, koja je Herkula umela toliko da očara i strpa pod papuču da je, preobučen u žensku odeću, i preo na preslici; zato se kaže: svaki će Herkul naći svoju Omfaluu. **omfalekozis** (grč. omphalos, elkosis gnojenje med. čir na pupku, gnojenje pupka). **omfalitis** (grč. omphalos pupak) *med.* zapaljenje pupka. **omfaličan** (grč. omphalos, omphalikos) koji se tiče pupka, pupčani; u obliku pupka, pupčast. **omfalomantija** (grč. omphalos, manteia npricanje) proricanje (ili: čitanje) sudbine iz vijuga pupčanog čvora novorođenčeta. **omfaloneuron** (grč. omphalos, neuron žila, vrpca) *anat.* pupčana vrpca. **omfalonkus** (grč. omphalos, onkos masa, telesina) *med.* tvrdi otok pupka. **omfaloragija** (grč. omphalos, koren rag- od regnimi prskam, puknem) *med.* krvarenje pupka kod novorođenčadi. **omfalotaksis** (grč. omphalos, taxis uređenje, nameštanje) *med.* nameštanje ispalje pupčanice. **omfalotom** (grč. omphalos, tome sečenje, rezanje) *med.* instrumenat za odrezivanje pupčane vrpce. **omfalotomija** (grč. omphalos, tome) *med.* odrezivanje pupčane vrpce. **omfaloflebitis** (grč. omphalos, phleo gen. phlebos žila, vena) *med.* zapaljenje pupčanih vena. **omfalocela** (grč. omphalos, kele prosutost) *med.* prosutost pupka, pupčani prodor. **onagar** (grč. onagros, lat onagrus) *zool.* divlji (ili: šumski) magarac; ratna sprava starih Rimljana za bacanje kamenja; *onager*. **onanizam** v. *onanija*. **onanija** neprirodno zadovoljavanje spolnog nagona nadraživanjem spoljašnjih spolnih organa, samoblud, samoblude, drkanje; naziv po starozavjetnom *Onanu* (I Moje., 38,9), koji „znači da neće biti njegov porod, kad lijege sa ženom brata svojega, prosipaše na zemlju, da ne rodi djecu bratu svojemu“; *up. masturbacija*. **enanasati** vršiti samoblud, drkati.

onanist(a) onaj koji vrši samoblud, drkač.
ovaii^{v.} *onanist*.

ombražirati (fr. ombrager) zaseniti, za-senčiti, pokriti hladom ili senkom; *elt.* senčiti, dati slici više senke.

ongstrem^{v.} *angstrem*.

ondatra (huronski ondatra) *zool.* bizamski pacov; *dezman*.

ondedamento (ital. ondeggimento) *muz. v.* *on-dedare*.

ondedare (ital. ondeggiare) *muz.* talasaste kretanje, drhtanje, podrhtavanje.

ondulacija (fr. ondulation) talasanje, njihanje, leljanje, talasaste kretanje, valovite kretanje; doterivanje kose da bude talasaste (ili: valovita).

i

ondulirati (fr. onduler) talašati se, lelu- ; jata se; talasati kosu, praviti (ili: napraviti) kosu valovitom.

oneiro- (grč. oneiros) predmetak u složeni-cama sa značenjem: san.

oneirodinija (grč. oneiros san, odyne bol, muka) sanjanje da te neko guši, mora.

oneirokrit (grč. oneiros, krites presudilac, sudac) *v.* *oneirolog*.

oneirokritija (grč. oneiros, krites) *v.* *oneirologija*.

oneirolog (grč. oneiros, logos) tumač snova.

oneirologija (grč. oneiros, logla) nauka o snovima; tumačenje snova, proricanje iz skova.

oneiromant (grč. oneiromantis) onaj koji proriče iz snova, tumač snova.

oneiromantija (grč. oneiros, manteia' proricanje) proricanje iz snova, tumačenje snova.

oneiropol (grč. oneiropолос) *v.* *oneiromant*.

oneiroskopija (grč. oneiros, skopeo posmatram) posmatranje snova, proučavanje snova.

onera (lat. onus teret, pl. opega) *pl. v.* *opus*; *opera publika* (lat. onera publica) državni porezi, javni nameti.

onerabilan (nlat. onerabilis) oporežljiv.

onrsacija (nlat. oneratio) terećenje, opterećivanje.

onerozav (lat. onerosus) težak, tegoban, teretan, mučan, dosadan.

oniks (grč. opuh) *min.* vrsta prugastog kalcedona, sastoji se od jednog crnog i jednog sjajnog sloja (upotrebl>ava se za izradu nakita); *med.* nagomilavanje gnoja između pločica rožnjače.

oniomanija (grč. one kupovanje, kupovina, mama pomama, strast) *med.* bolesni nagon za kupovanjem svega što se stigne.

oniromant (grč. oneiros san, manteia gatanje, proricanje) tumač snova.

oniromantija (grč. oneiros, manteia) tumačenje snova.

onihija (grč. opuh, onychos nokat) *med.* zapaljenje noktiju, zanoktice.

onihisteron (grč. opuh, onychos nokat, ste-geo liphim, lišavam) nož za opsecanje noktiju.

onihitis (grč. opuh, onychos nokat) *med. v.* *onihija*.

oniho- (grč. onyx, onychos) predmetak u složenicama sa značenjem: nokat; kopito.

oniograf (grč. opuh, onychos, grapho pišem, beležim) *med.* instrument koji meri i beleži kretanje krvnog pritiska u noktima.

oniografija (grč. opuh, graphia pisanje, beleženje) *med.* merenje i beleženje kretanja krvnog pritiska u noktima pomoću *oniografa*.

onihogripoza (grč. opuh, onychos, grypos iskrivljen, kukast) *med.* savijenost noktiju, kandžatost noktiju.

onihogrifoza (grč. opuh, onychos, grypos) *med. v.* *onihogripoza*.

onihogkritija (grč. opuh, krino presuđujem, sudim) naslučivanje (ili: pogađanje) osobina karaktera jednog čoveka po obliku noktiju njegove ruke.

onihologija (grč. opuh nokat, kopito, logia nauka) *net.* nauka o potkivanju.

onihomantija (grč. opuh, manteia proricanje) proricanje sudbine po noktima.

onihomikoza (grč. opuh, onychos, mykes gljiva) *med.* gljivična noktobolja.

onihereksis (grč. opuh, regnymi prskam, pucam) *kec.* krtost noktiju, lomljivost noktiju.

onihofagija (grč. opuh nokat, phagem jesti) *med.* bolesni nagon za griznjem noktiju.

Onkl Sam (eng. Uncle Sam) šaljiv naziv za Amerikance kao narod, nastao od skraćenice U. S. A. M. = United States of America (Sjedinjene Američke Države).

onkologija (grč. onkos masa, telesina, logia nauka) *med.* nauka o bolesnim izraštajima.

onkotomija (grč. onkos, tome sečenje, rezanje) *med.* sečenje (ili: odstranjivanje) otoka ili izraštaja operativnim putem.

onkus (grč. onkos) *med.* tvrdi otok, izraštaj.

onokrotalus (grč. onos magarac, osao, krota-lon čeketalo, čekrtalo) *zool. v.* *pelikan*.

onolatrija (grč. onos, latrefia obožavanje) služba magarcu, poštovanje magarca (zbog čega su stari optuživali Jevreje i, docnije, hrišćane, verovatno zbog toga što je Hristos, jaščući na magarcu, ušao svećano u Jerusalim).

onoma- (grč. onoma) predmetak u složenicama sa značenjem: ime.

onomastikon (grč. onoma) 1. spisak imena ili reči; 2. rečnik koji nije sređen azbučnim redom, nego po stvarnim grupama, realni leksikon; 3. pesma u slavu nečijeg imendana ili rodendane.

onomatika (grč. onomatike) nauka o značenju i pravljenju imena.

onomatolalija (grč. onoma, lalia čeretanje, blebetanje) *med.* nagon za ponavljanjem izvesnih reči.

onomatolatrija (grč. onoma, latreia obožavanje) preterano poštovanje, obožavanje imena nekog slavnog čoveka.

- onomatologija** (grč. onoma, logfa nauka) v. *onomatika*; takođe: tumačenje imena, proricanje iz imena.
- onomatomanija** (grč. onoma, mama pomama, ludilo) *med.* ludački strah i zaziranje od novih reči.
- onomatomantija** (grč. onoma, manteia proricanje) proricanje (ili: čitanje) sADBINE iz imena.
- onomatomorfoza** (grč. onoma, morphosis uobičavanje, uobičenje, obrazovanje) pravljENJE (ili: sastavljanje) imena, obrazovanje (ili: pravljENJE, građENje) reči.
- onomatopeja** (grč. onomatopola) *ret.* pravljENJE (ili: građENje) imena ili reči; podražavanje zvuka, građENje reči podražavajući prirodni glas ili zvuk neke stvari ili radnje (npr. bubanj, topot, šuštanje, sr-kanje, bleka, rika, zveka, kukurekati itd.).
- onomatopejski** (grč. onoma, poiem činiti, praviti) v. *onomatopoetski*.
- ovomatopoetika** (grč. onoma, poein) *pl* reči sastavljene prema prirodnom glasu ili zvuku predmeta koji označavaju.
- onomatopoetski** (grč. onoma, poiem činiti, praviti) podražavajući zvuk; *poet.* koji ritmom podražava prirodni zvuk i prirodne znakove.
- onomatotet** (grč. onoma, tithemi mećem, stavljam, thetes stavljać, metač) sastavljač reči, pronalazač novih reči, naročito novih imena.
- onore di letera** (ital. onore di lettera) *trg.* v. *honor di litera*.
- onoscelit** (grč. onos magarac, skelos krak, noga) onaj koji ima magareće butine.
- onocephalus** (grč. onos magarac, kephale glava) magareća glava.
- ontario** vrsta jabuke nazvane po svojoj postojbini, kanadskoj pokrajini *Ontario*; plod ove jabuke, koja se i kod nas mnogo uvodi, krupan je, gladak, okruglo-kola-častog oblika i veoma ukusan.
- onteizam** (grč. bp *gen.* ontos biće, prilog glagola emai biti, postojati, theos bog) *fil.* izraz kojim Hekl, za razliku od *panteizma*, naziva predstavu o postojanju boga kao individualnog lica, koje, kao samostalan subjekat, postoji izvan prirode.
- ontički** (grč. emai biti, postojati, to bp, *gen.* tu ontos biće, stvarnost) *fil.* koji se tiče onoga što postoji, koji se tiče opštih svojstava stvari i bića.
- onto-** (grč. emai biti, postojati, to bp, *gen.* tu ontos biće, stvarnost) predmetak u složenicama sa značenjem: biće, bični, stvar-nosni.
- ontogeneza** (grč. on, ontos, genesis postanak) *biol.* razvitak jedinke od oplodenog jajeta pa do potpunog organizma.
- ontogenija** (grč. on, ontos, gignomai nestajem, postajem, rađam se) *biol.* nauka o postanku organskih bića na Zemlji, nauka o *ontogeniji*.
- ontografija** (grč. bp, ontos, graphfa opis) opisivanje stvari ili bića.
- ontozofija** (grč. bp, ontos, sophia mudrost, nauka) *fil.* v. *ontologija*.
- ontologizam** (grč. bp, ontos, logos razmišljanje, dokazivanje) *fil.* 1. zaključivanje da postoje stvari na osnovu toga što postoje pojmovi o tim stvarima; 2. shvatanje *racionalista*, po kome potpuno, lo-gičko mišljenje sadrži u sebi u isto vreme i *realitet* (stvarno postojanje) onoga o čemu se mislilo; 3. učenje koje se osniva na Platonu, Avgustinu i Malbran-šu, a po kome je biće boga istinski predmet neposrednog i čisto duhovnog opražanja itd.
- ontologija** (grč. bp, ontos, logia nauka) *fil.* nauka o biću, o onome što postoji, osnovna nauka, nauka o opštим svojstvima stvari i bića.
- ontološki** (grč. on, ontos, logikos koji se tiče mišljenja) *fil.* koji se tiče *ontologi-je* ili se osniva na njoj; *ontološki dokaz o biću ili postojanju boga* dokaz postojanja boga iz pojma boga kao beskrajnog ili savršenog bića; *ontološki metod* logički postupak koji, oslanjajući se na princip protivrečnosti i princip dovoljnog razloga, hoće da na osnovu postojanja pojmljova zaključuje o postojanju onoga što ti pojmovi predstavljaju; *ua. kosmološki fizikoteološki*.
- ontonomija** (grč. on, ontos, nomos zakon) *fil.* zakonitost bića, zakonitost postojanja.
- ontoteologija** (grč. on, ontos, theos bog, logia učenje, nauka) učenje da postoji bog, sa svima svojim atributima, na osnovu toga što postoji pojam o bogu kao takvom.
- onus** (lat. onus) teret, tovar, breme; tegoba, dosadnost; dužnost, obaveznost; *opus probandi* (lat. onus probandi) teret dokazi-vanja.
- oo-** (grč. bbp) predmetak u složenicama sa značenjem: jaje.
- oogamija** (grč. bbp jaje, gamos brak) *biol.* oplodavanje, sjednjavanje jajne ćelije sa *spermatozoidom*.
- oogeneza** (grč. bbp, genesis postanak) *biol.* postanak jaja iz klicinih praćelija u jajnjacima; *med.* određivanje spola po jajetu.
- oogonije** (grč. bbp, gone rađanje) *pl. biol.* klicine praćelije u jajnjacima od kojih postaju jaja.
- oolit** (grč. bbp, lithos kamen) *min.* ikrovac, krečnjak od zrnaca sličnih ikri.
- oolitski** (grč. bbp, lithos) u obliku ikrovca, sastavljen od sitnih zrnaca sličnih ikri; *oolitska formacija kol. v. jura-formacija*.
- oologija** (grč. bbp, log'a nauka) *biol.* nauka o jajima; nauka o ptičjim jajima i gnezdiima.
- oomantija** (grč. bbp, manteia proricanje) proricanje iz jaja; *ooskopija*.
- oonin** (grč. bbp) belančevina, belančevina-sta materija.

- ooskopija** (grč. *bbp*, skopem posmatrati) v. *oomantija*.
- ooforektomija** (grč. *bbp*, rćogeb nosim, ektemno išećem) kod. vadenje jajnjaka.
- ooforin** (grč. *bbp*, rćogeb nosim) *farm.* preparat izrađen od jajnjaka svinja i goveda, lek protiv bolova pri *menstruaciji* i *klimakterijumu*.
- oofritis** (grč. *bbp*, rćogeb) *med.* zapaljenje jajnjaka.
- ooforon** (grč. *bbp*, rćogeo) *zool.* jajnjak; *up. ovarijum*.
- spal (sskr. upala kamen, grč. *opallios*, lat. *opalus*) št. kvarcu sličan mineral, po hemijskom sastavu silicijev dioksid sa vodom, raznobojan i preliva se (upotrebljava se naročito za ukras).
- opalescentan** (nlat. *opalescens*) koji preliva boje kao opal; *opalescengno staklo opalio* staklo, staklo koje se preliva poput opala.
- opalescencija** (nlat.) prelivanje boja; pr. *opalescentan*.
- opalescirati** (nlat. *opalescare*) v. *opalizi-rati*.
- opalizacija** v. *opalescencija*.
- opalizirati** (nlat. *opalisare*) prelivati boje kao opal.
- opat** (ital. *abbate*) u katoličkoj crkvi: starešina (muškog) manastira; crkveni velikodostojnik uopšte.
- opatija** (ital. *abbazia*) samostan, manastir nekih katoličkih redova.
- opatica** (ital. *abbadessa*) igumanija ženskog manastira; katolička kaluderice uopšte, duvna.
- opekunski sovjet** (rus. *opekunkii sovet*) starateljsko veće (u Rusiji).
- opera** (lat. *opera*) 1. delanje, radenje, delatnost; rad, trud, muka.
- opera** (ital. *opera*) 2. *muz.* drama u kojoj se cela sadržina peva, pri čemu instrumen-talna muzika dolazi delom kao pratnja pevanju, a delom samostalno (sastoji se iz *uvertire*, *recitativa*, *arija*, *solo-partija*, *dueta*, *terceta*, *horova* i dr.); *opera bufa* (ital. *opera buffa*) komična opera; *opera lirik* (fr. *opera lyrique*) lirska opera; *opera serija* (ital. *opera seria*) ozbiljna, velika opera.
- opera** (lat. *opus*, *opera*) 3. pl. dela; *opera omnia* (lat. *opera omnia*) celokupne dela; *opera selekta* (lat. *opera selecta*) izabrana dela, odabranu dela.
- operat (lat. *operari* raditi) spis, pisana uredba, iscrpne pismene predstavka.
- operator** (fr. *opérateur*) *med.* lekar kome je struka hirurgija, hirurg, *operator*; ruko-valac nekom mašinom, npr. filmskim aparatom itd.; fotograf koji vrši kine-matografska snimanja.
- operativa** (lat. *operativus*) 1. izvršni organi neke ustanove ili organizacije koji sprovode izvršenje nekog zadatka, posla; 2. praktični radovi, praksa.
- operativni** (nlat. *operativus*) koji se tiče rada, radni; *operativna vojska* sve jedinice i rodovi vojske koji učestvuju u izvođenju ratnih operacija; *operativne lekar-stvo* = *hirurgija*.
- operatika** (lat. *operatio*) voj. teorija i věština primene i vodenja vojnih operacija.
- operator** (nlat. *operator* radnik, izvršilac) 1. *med.* lekar koji vrši operacije, hirurg (v. *operator*); 2. *mat.* simbol ili znak koji pokazuje neku operaciju (radnju) i sam predmet operacije, npr. operator za dife-renciranje d/dx .
- operacija** (lat. *operatio*) delanje, rad, obavljanje, vršenje; *med.* lečenje hirurškim putem, rezanje, sečenje; *trg.* veštvo izveden posao, spekulacija; *voj.* ratna radnja, plan-ski izveden pokret jedinica radi postizanje izvesnog cilja; *mat.* računska radnja, računanje; *fig.* upotreba nekog tajnog sredstva.
- operacijski** v. *operacioni*.
- operacionalizam** (lat. *operari posloвати, radити*) idealistički, antimaterijalistički pravac u savremenoj fizici, koji sve pojmove o fizičkim veličinama kao i same veličine, svodi na operacije koje posmatrač vrši pri merenju ili drugom načinu proučavanje; osnivač mu je američki fizičar P. V. Bridžmen.
- operacioni** (lat. *operatio delanje, rađenje, radnja*) pr. koji se tiče *operacije*, koji je u vezi sa *operacijom*; *operaciona baza voj.* osnova, oslonac za ratna kretanje i poth-vete, naročito niz utvrđenja i meste iz čijih se zaliha vrši dopunjavanje utrošenog ratnog materijale; *operaciona linija* glavna linija ratnih operacija; *operacioni osuekatilj* jedne operacije; *operacioni plan* plan po kome se radi u cilju postizavanje izvesnog cilja; *operaciona sala med.* dvornice (ili: dvorana) u kojoj se vrše hirurške operacije.
- operacionizam** (lat.) stanovište u savremenoj filozofiji fizike, prema kojem osnova fizike nije pasivno iskustvo, već ljudski izumi i proizvodnja mernih obre-zeca i mernih instrumenata, dekle lebo-ratorijska praksa.
- opereta** (ital. *operetta*) mela opera, obično šaljive sadržine, u kojoj se i peva i govori.
- operiraTM** (lat. *operari delati, raditi*) v. *operisati*.
- operisati** (lat. *operari*) raditi, obavljati; dejstvovati, vršiti dejstvo; *med.* lečiti neku bolest hirurškim putem, seći, re-zati.
- operist(a)** (ital. *opera*) peveč u operi, oper-ski pevač.
- operistkinja** (ital. *opera*) pevačica u operi, operske pevačica.
- operkuliti** (lat. *operculum* poklopac puže-vljeve kućice, grč. *lithos* kamen) pl. *geol.* okamenjeni puževi.

- operkulum** (lat. operculum) *zool.* poklopac u puževljeve kućice; *vot.* poklopac.
- opernglas** (nem. Opernglas) *v.* *opernguker*.
- opernguker** (ital. opera, nem. Gucker dogled) pozorišni (operski) dogled.
- operozan** (lat. operosus) trudan, mučan; koji se mnogo bavi čim, trudoljubiv.
- opignoracija** (lat. pignus zaloga, nlat. oppignoratio) davanje u zalog, zašeganje.
- opignorirati** (lat. pignus zaloga, oppignora-ge) dati u zalog, založiti; *dekretum de opignorando* (lat. decretum de oppignorando) prav. akt kojim vrhovna starateljska vlast dopušta da se založi imanje štikenika (maloletnika).
- opizma** (grč. opizo, opos sok) skupljanje i zgušnjavanje biljnih sokova.
- opijaniv** (lat. opium, grč. opion makov sok) *farm.* alkaloid opijuma, sredstvo za uspavljivanje, glavobolju itd.; *up.* *narkotin*.
- opijat** (lat. opium, grč. opion) *far*«, lek koji sadrži opijuma' (za uspavljivanje).
- opijum** (lat. opium, grč. opos, opion makov sok) mlečni sok koji se dobiva zarezivanjem nedozrelih makovih čahura; od davnina važno sredstvo za lečenje, utiče na umirenje živaca, umiljava bolesti i pomaže spavanju; od srednjeg veka upotrebljava se kao opojno sredstvo, naročito u Kini, Engleskoj i Severne Americi; *up.* *laudanum, mekonijum*.
- opijumomanija** (grč. opion makov sok, mama strast) strast za uživanjem u opijumu.
- opilacija** (lat. oppilatio) *med.* zatvaranje, zapušavanje.
- opinavt** (lat. opinari misliti, prepostavljati) onaj koji daje svoje mišljenje (glas), glasač.
- opinion piblik** (fr. opinion publique) javno mnenje, javno mišljenje.
- opiofag** (grč. opion makov sok, phagein jesti) *med.* onaj koji jede opijum, koji je odan poroku uživanja u opijumu.
- opiofagija** (grč. opion, phagein) *med.* jedenje opijuma, strast uživanja u opijumu.
- opistener** (grč. opisthenar) *alat.* nadlanica.
- opistobranhijati** (grč. opisthen pozadi, branchia škrge) *pl. zool.* puževi sa škrgama pozadi srca.
- opistograf** (grč. opisthen, graphia opisivanje) rukopis ili knjiga kod koje se tekst nalazi na poledini listova.
- opistografiјa** (grč. opisthen, graphia) pisanje na zadnjoj strani lista.
- opistodom** (grč. opisthodomos) *apx.* zadnji deo hrama.
- opistokefalov** (grč. opisthen pozadi, kephale glava) *alat.* *v.* *opistocephalum*.
- opistokranion** (grč. opisthen, krani'on lubanja) *alat.* potiljak, zatiljak; potiljača, za-tiljača, zatiljna kost.
- opistotonos** (grč. opisthen, tonos) *med.* ukočenost vrata, zatiljni grč.
- opistocephalum** (grč. opisthen, kephale glava) *alat.* zatiljak, potiljak.
- oplecija** (lat. oppletio) *med.* pretovarivanje želuca.
- opobalzam** (grč. opobalsamon) vrsta skupocenog mirišljavog arabljanskog balzama od soka drveta Amyris gileadensis; *mekabalam*.
- opodeldok** (grč. opos biljni sok) *farm.* mast ili tečnost za trljanje protiv kostobilje, sastavljena od sapuna, kamfora i amonija-ka (kovаницa Teofrastusa Bombastusa Paracelzusa).
- opozita** (lat. opposita) *pl.* suprotne stvari, protivnosti, suprotnosti, oprečnosti.
- opozitum** (lat. oppositum) protivno, protivnost, suprotno, suprotnost, oprečno, oprečnost; *pl.* *opozita*.
- I opozicija** (lat. oppositio) suprotnost, protivnost, protivljenje, protivstavljanje; protivnička stranka, obično stranka manjine koja je protivna vlasti i njenoj većini; *log.* odnos između dvaju suprotnih pojmljiva, sudova ili stavova; *astr.* planeta je u opoziciji sa Suncem ako je Zemlja na liniji koja spaja planetu sa Suncem, ili kada je razlika u dužini dvaju nebeskih tela 180°; *up.* *konjunkcija*.
- opozicioni** (lat. oppositio) suprotni, protivni, koji pripada opoziciji; *opozicio-na partija* protivna strana, politička stranka koja radi protiv vladajuće stranke i vlade.
- opolčenije** (rus. opolčenie) rusko domobranstvo, treći poziv.
- opolčenjec** (rus. opolčenec) vojnik trećepozivac u Rusiji, domobranac.
- ponent** (lat. opponens) onaj koji protivreči, protivnik, zastupnik oprečnog mišljenja.
- ponirati** (lat. orropege) biti protivan kome ili čemu, staviti (ili: stavljati) nasuprot, protivstaviti, protivstavljati, navesti protiv, sporiti, osporavati, protiviti se, prigovarati, činiti napomene (ili: upadice).
- portun** (lat. opportunus) zgodan, podesan, povoljan, koji dolazi u zgodnom trenutku, u dobar čas, koji je s ruke.
- portunizam** (lat. opportunus, fr. opportunitisme) iskoriščavanji poveljnih prilika radi postizavanje ciljeva, naročito u politici; u radničkom pokretu: sporazu-mapggvo, svođenje klasne borbe na borbu za pojedinačne reforme u okviru buržoaske zakonitosti; zanemarivanje osnovnih ciljeva klasne borbe, izdaja u revolucionarnim situacijama.
- portunist(a)** (lat. opportunus zgodan, podesan, fr. opportuniste) čovek koji se ume snalaziti; u radničkom pokretu: sporazu-maš s klasnim neprijateljem u svim prilikama, *v.* *portunizam; pr. oportuni-stički*.
- portunitet** (lat. opportunitas) zgodnost prilike, povoljnost prilike, zgodna prilika, zgora, povoljno vreme, povoljna okolnost;

- podobnost, sklonost, prijemuljivost, npr. za neku bolest.
- oportuno** (lat. opportune) *pril.* korisno, probitačno, zgodno, povoljno.
- opoterapija** (grč. opos biljni sok, therapeia lečenje) *kec.* lečenje bolesti (izraštaja, raka i dr.) organskim sokovima (prepara-tima organskih sokova); *up.* *organotera-pija*.
- opresivan** (lat. opprimere tlačiti, ugnjeta-vati, nlat. oppressivus) ugnjetački, nasil-nički, tlačilački; *med.* zagušan, zapti-j van, koji guši, zagušuje, zaptiva.
- opresija** (lat. oppressio) pritiskivanje, ugnjetavanje, tlačenje; pritisak; potlače-nost; *ned.* gušenje, zagušivanje, zaptivanje, teško disanje.
- oprimirati** (lat. opprimere) pritiskivati, ugnjetavati, tlačiti; gušiti, zagušivati, zaptivati.
- Ops** (lat. Ops) *kit.* boginja plodnosti kod Rimljana, zaštitnica zemljoradnje, plodnosti, obilja i bogatstva, sestra i žena Saturnova.
- opsedirati** (lat. obsidere, fr. obseder) opse-dati; biti stalno uz koga, dosadivati, obletati, saletati, spopadati, spopasti, uporno moljakati, ne prestajati s molbama.
- opsekviye** (nlat. obsequiae) *pl.* kod katolika: pogreb, pratnja.
- opsekracija** (lat. obsecratio) preklinjanje, bogoradenje, moljenje boga radi.
- opsvabilan** (lat. observabilis) koji *motke* biti posmatran, koji se može posmatrati, primetan, opažljiv.
- opsvabilije** (lat. observabilia) stvari koje se mogu čulima opažati, očevidne stvari, očigledni predmeti.
- opsvancija** (lat. observantia) poštovanje utvrđenog reda, poštovanje (ili: pridržavanje) propisa (ili: pravila, zakona), pošta koga ili čega; *up.* *oservanca*.
- opsvrat** (lat. observatus posmatran) onaj koji je pod policijskim nadzorom, sumnji-vac.
- opsvator** (nlat. observator) posmatrač, osmatrač, ispitivač; posmatrač na zvezdarnici.
- opsvatorija** (nlat. observatorium) v. *opsvatorij(un)*,
- opsvatorij(un)** (nlat. observatorium) posmatračnica, osmatračnica; naročito: astronomska osmatračnica, zvezdarnica, zvezdara.
- opsvacija** (lat. observatio) opažanje, posmatranje, ispitivanje, motrenje, osmatranje; *pl.* *opsvacijske* primedbe, napomene, opaske.
- opsveter** (eng. observer) posmatrač, motrilac (naslov jednog eng. lista).
- opsvirati** (lat. observare) posmatrati, ispitivati, motriti, paziti na što, opažati, vršiti posmatranja.
- opsesije** (lat. obsessio) saletanje, navaljivanje, spopadanje, dosadivanje; spopadnu-tost, obuzetost čime (npr. mišlju, idejom).
- opsiantičan** (grč. opse, opsi kasno, dockan, anthos cvet, anthikēs cvetni, cvečni) *bog.* koji kasno cveta.
- opsigamija** (grč. 6psi kasno, dockan, gamos brak) pozni brak, brak u nevreme, brak podstarost.
- opsignacija** (lat. obsignatio) pečaćenje, zapečaćivanje, udaranje pečata; potvrdivanje, overavanje (udaranje pečata).
- opsigoničan** (grč. opsi dockan, kasno, gone rođenje) dockan rođen, dockan postao ili stvoren, pozni.
- opsimatija** (grč. opsi, manthano učim) pozno učenje, izučavanje čega podstarost.
- opsiometar** (grč. opsis vid, viđenje, metron mera, merilo) v. *optometar*.
- opskuran** (lat. obscurus) mračan, taman, zatvoren, mrk; mračan, nejasan, nerazumljiv, maglovit, neodređen; potajan, prikriven; nepoznat, neznatan; *živeti in opskuro* (lat. in obscuro) živeti u tišini, u povu-čenosti, kao nepoznat.
- opskulant** (lat. obscurans) mračnjak, nazadnjak, neprijatelj svetlosti (ili: prosvećenosti, napretka).
- opskuranizam** (nlat. obscurantismus) mračnjaštvo, nazadnjaštvo, mržnja na napredak, strah od prosvećenosti, težnja da se razmišljanje i napredak prosvećenosti spreči, da se narod održi u mraku neznanja itd.
- opskuracija** (lat. obscuratio) «*sed.* pomračenje, zamračenost, npr. rožnjače (oka).
- opskuritet** (lat. obscuritas) tama, pomrčina; nejasnost, nerazumljivost, maglovitost, neodređenost, neizvesnost; potajnost, prikrivenost, skrivenost; nepoznatost, neznatnost.
- opskurnost** (lat. obscuritas) v. *opskuritet*.
- opsolecirati** (lat. obsolere, obsolescere) v. *opsolirati*.
- opsoletan** (lat. obsoletus) zastareo, izve-štao, iznošen, otican, neupotrebljiv (naročito o rečima i izrazima).
- opsolirati** (lat. obsolere) zastareti, izve-štati; otrcati se, izići iz mode; izgubiti u ugledu i vrednosti.
- opsomanija** (grč. opson kuvano jelo, na vatri zgotovljeno jelo, marna pomama, strast) preterana strast za jelima. ; **opsofag** (grč. opson, phagem jesti, žderati) \ onaj koji jede mnogo povrća (variva); tako-: de: izjelica, proždrljivac, mesožder.
- opsofagija** (grč. opson, phagem) ljubav prema povrću (varivu); proždrljivost.
- opstagijum** (lat. obses talac, nlat. obsta-gium, ital. ostaggio) *prav.* jamstvo koje se • sastojalo u tome što glavni dužnik, ili njegovi jamci, udu u neki grad, zamak ili stan i tu ostaju, kao taoci, dok poverio-ve zahtevi ne budu zadovoljeni; zabranjen

Ženevskom konvencijom od 12. avgusta 1946. god.

opstetrika (lat. *obstetrix* babica, *primalja*) babištvo, primaljstvo, veština babi-čenja, veština porađanja; *opstetricija*.

opstetricija (lat. *obstetrix gen.* *obstetricis* babica, *primalja*) *med.* grana medicine koja se bavi normalnom i patološkom trud-noćom i porođajima; *opstetrika*.

opstinatan (lat. *obstinatus*) uporan, tvrdoglav, jogunast.

opstinacija (lat. *obstinatio*) upornost, tvrdoglavost, jogunstvo, uskopljenost.

opstipacija (nlat. *obstipatio*) *med.* zatvore-nost, zapečenost, tvrda stolica.

opstipiran (nlat. *obstipatus*) *med.* zatvoren, zapečen, tvrde stolice.

opstipirati (lat. *obstipare*) *med.* zatvoriti, zapeći (o stolici).

opstipitet (nlat. *obstipitas*) *med.* iskrivlje-nost vrata.

opstruencije (lat. *obstruentia*) *pl. med.* sredstva za zatvaranje.

opstruirati (lat. *obstruere*) prečiti, sprečavati, smetati, ometati; kočiti rad skupštine dugim govorima; *med.* zagušiti, zagušivati, zapušti.

opstruktivan (nlat. *obstructivus*) *med.* koji zatvara, zapušava, zagupguje.

opstrukcija (lat. *obstructio*) sprečavanje, smetanje, kočenje; ometanje skupštinskog reda dugim govorima; *med.* zatvaranje, zatvorenost, zagušenost.

opstrukcionisti (lat. *obstruere* zakrčiti, zatvoriti, eng. *to obstruct*) *pl.* članovi stranke u eng. parlamentu, koji su sačinjavači Irci, i koja se istakla što je 1882. i 1887. god. dok još nije usvojen stroži pravilnik o poslovnom redu, pokušala da ometa skupštinski rad raznim parlamentarnim smicalicama (dugim govorima, besciljnim predlozima i sl.).

opscena (lat. *obsceна*) *pl.* skarednosti, gadosti, odvratnosti, gnušobe, nepristojnosti; nepristojne reči.

opscenav (lat. *obscoenus*) skaredan, gadan, odvratan, gnušan, prljav, sramotan, nepristojan.

opscenitet (lat. *obscoenitas*) skarednost, sramotnost, nepristojnost, gnušnost.

optabilan (lat. *optabilis*) poželjan.

optant (lat. *optare, optans*) *prav.* onaj koji ima pravo slobodnog opredeljivanja u biranju otadžbine ili podaničke pripadnosti; *up. opcija*.

optativ (lat. *optativus*) *gram.* način kojim se iskazuje želja (u grčkom jeziku), željni način. optativan (lat. *optativus*) željni, koji sadrži ili iskazuje neku želju.

optacija (lat. *optatio*) željenje, želja.
optika (grč. *orao* vidim, gledam, optikos vidni, koji se tiče viđenja) *fi-z.* nauka o svetlosti i svetlosnim pojavama uopšte; nauka o prirodi svetlosti i zakonima

viđenja, gledanja; *geometrijska optika* nauka o pravolinijskom prostiranju svetlosti i pojavama koje su s tim u vezi; *praktična* ili *primenjena optika* bavi se sočivima, kombinacijama sočiva i optičkim instrumentima; *fizičke* ili *fizikalna optika* proučava opšte pojave svetlosti (*interferenciju*, *difrakciju*, *di-sperziju*, *polarizaciju*, dvostruko prelamanje, *fosforenciju*, *fluorescenciju* i dr.).

optilogion (grč. optike, Iēgos govor, govorenje) sprava kojom se gluvonemi sporazumevaju.

optimalan (lat. *optimus* najbolji) koji najbolje odgovara, najpovoljniji.

optimat (lat. *optimas*) plemič, aristokrat.

optimati (lat. *optimates*) *pl.* ljudi iz najboljih krugova, odličnici, plemiči, aristokrati; članovi aristokratske i konzervativne stranke kod starih Rimljana.

optimati ja (nlat. *optimatia*) plemstvo, aristokratija.

otima fide (lat. *optima fide*) u najboljoj veri, u najboljoj nameri.

optima forma (lat. *optima forma*) najbolji oblik, u najboljem obliku.

optimizam (lat. *optimus* najbolji) *fil.* shvatnje koje sve stvari događaje u svetu posmatra sa njihove najbolje strane, u ružičastoj boji; naročito: filozofsko učenje po kome je ovaj svet najbolji od svih mogućih svetova (Lajbnic); *fig.* sklonost da se stvari gledaju sa njihove najlepše strane; *supr.* *pesimizam*.

optimist(a) (lat. *optimus*) *fil.* pristalica *optimizma*; čovek sklon da sve stvari i pojave u životu gleda u lepoj ružičastoj boji; *supr.* *pesimist*.

optimistički (lat. *optime*) koji odgovara *optimizmu*, koji je zasnovan na *optimizmu*, koji je u vezi sa *optimizmom*; *fig.* vedar, pun životne radosti.

optimitet (nlat. *optimitas*) odličnost, izvr-snost.

optimum (lat. *optimum*) ono što je najbolje, najpovoljnije; skup najpovoljnijih uslova.

otirati (lat. *optare*) želeti, hteti; birati, izabrat; opredeljavati se (ili: opredeliti se) u izboru podaničke pripadnosti.

optičar (grč. optikós vidni, koji se tiče vida, viđenja, gledanja) izradivač očnih stakala, naočari i optičkih instrumenata.

optički (grč. *optikos*) koji spada u nauku o svetlosti; svetlosni, vidni, očni; *optički instrumenti* razne kombinacije ogledala, sočiva i prizama pomoću kojih možemo dobiti, prema potrebi, uvećane ili umanjene likove predmeta, pomoću kojih, dakle, naoružavamo oči (lupa, mikroskop, durbin, teleskop, fotografski aparat itd.).

optometar (grč. *optikos*, métron merile, mera) *med.* vidomer, aparat za određivanje i me-

- renje jačine vida radi propisivanja naočara; *opsiometar*.
- optometrija** (grč. optikos, metria merilo, mera) *med.* određivanje i merenje jačine vida pomoću *optometra*.
- optopescirati** (lat. obtorpescare) ukočiti se, utrnuti, postati neosetljivim.
- otofon** (grč. optikos vidni, koji se tiče viđenja, phone glas, zvuk) „slušač svetlosti”, aparat sastavljen od komore i telefona, pomoću koga slipi mogu opažati svetlosne utiske putem slušanja (pronaden 1912. god.).
- optrektacija** (lat. obtrectatio) *prav.* zlonamerno ogovaranje, kudenje, obeđivanje.
- optruzivan** (nlat. obtrusivus) nametljiv, primorljiv, prisilni, nasilan.
- optruzija** (nlat. obtrusio) ugurivanje, umeđanje; prisiljavanje, primoravanje.
- optuzan** (lat. obtusus) tup, otupljen; bez osećaja, ošamućen, opijen, onesvešćen; slabouman.
- optuzija** (lat. obtusio) tupost, otupelost; bezosećajnost, neosetljivost; slaboumnost.
- optundencija** (lat. obtundentia) *pl. med.* sredstva za opijanje.
- optundirati** (lat. obtundere) otupiti, otu-pljivati, zatupljivati, zatuliti; ošamu-titi, opiti, zaneti, onesvestiti, oslabiti, zaglušiti, zaglušivati.
- opturatori** (nlat. obturatorii se. musculi) *pl. znat.* mišići zatvarači, zapušači.
- opturacija** (nlat. obturatio) *hir.* zatvaranje, zapušavanje, začepljavanje.
- opturbacija** (nlat. obturbatio) pometnja, zabuna; *med.* zatvaranje, zapušavanje.
- opturbirati** (lat. obturbare) pomesti, dovesti u zabunu, zbunuti; *med.* zapušiti, zatvoriti, začepiti.
- opturgescirati** (lat. obturgescere) oticati, bubreti, nadimati se.
- opulentan** (lat. ops, opulentus) veoma bogat; bujan, raskošan; veoma moćan.
- opulencija** (lat. opulentia) veliko bogatstvo, izobilnost, izobilje; raskošnost, veličanstvenost.
- opus** (lat. opus) delo, naročito: naučio ili umetničko delo, knjiga, spis; *kuz.* kompozicija; *pl. opera.*
- opuskulum** (lat. opusculum) delce, malo delo, mali spis, mala rasprava.
- opus musivum** (lat. opus musivum) v. *mozaik*.
- opus postumum** (lat. opus posthumum) posmrtno delo, delo koje je objavljeno tek posle smrti njegovog pisca.
- opcija** (lat. optio) slobodno biranje, slobodni izbor, pravo biranja; naročito: pravo slobodnog opredeljivanja u biranju otadžbine ili podaničke pripadnosti, koje se daje, do jednog određenog roka, stanovnicima osvojene ili prisajedinjene (anekti-rane) pokrajine; *opcionis jus* (lat. optio-nis j us) pravo slobodnog opredeljivanja u izboru otadžbine ili podaničke pripadnosti; *trg.* povlašćenje za izvršenje ili neizvršenje, prema izboru, u nekom određenom roku neke trgovачke transakcije po odredbama sada utvrđenim.
- or** (fr. og, lat. aurum) zlato; *or double* (fr. og double) stvari izradene od pozlaćenog bakra, naročito nakit.
- ora** (grč. hora, lat. hora) pravo, najpogodnije vreme.
- orada** (fr. aurade) *hen.* kamfor od pomoranđinog cveta.
- orakuški** (lat. oraculum) *pril.* kao u proročištu, tj. tajanstveno, zagonetno, nejasno, mračno, dvosmisleno.
- orakulum** (lat. oraculum) kod starih Grka: proročište, mesto na kome su naročita sveštena lica primala poruke od bogova i saopštavala ih ljudima; proročanstvo, odgovor bogova; proricanje; *fig.* svaka zagonetna ili dvosmislena izreka uopšte.
- oralni** (lat. os gen. oris usta, lice) usni; u smeni; *oralni* zakon u smeni zakon, nepisan zakon.
- orangutan** (mal. orang utan „šumski čovek“) *zool.* veoma snažan, oko 1,35 m visok majmun na Borneu, od koga je, po nekim prirodnjacima, postao čovek.
- oranž** (fr. orange) narandžasta boja.
- oranža** (fr. orange, ital. arancia, nlat. aurantia, šp. naranja, per. nareng) *bot.* po-morandža, narandža (drvo i plod).
- oranžada** (fr. orangeade) piće od narandži-nog soka, šećera i vode.
- oranžat** (fr. orange) slatko od narandžine kore, ušećerene narandžina kora.
- oraniselete** (fr. orangelettes) sitne, nedozrele, osušene narandže.
- oranžerija** (fr. orangerie) vrt sa narandžama i limunovima, narandžište; mesto gde se narandže zimi drže.
- orašketa** (fr. orangette) narandžica, zelena narandža za slatko.
- oranija** (tur. haranı) veliki kazan.
- orator** (lat. orator) govornik, besednik; propagovnik; član duhovničkog reda.
- oratorijska** (nlat. oratoria) v. *oratorijska*.
- oratorijski** (nlat. oratorium) *l.* soba za molitvu, bogomolja; *2. muz.* vrsta muzičke drame sa ozbilnjom sadržinom (obično iz Bi-blje), koja se ne prikazuje igrom, nego se samo muzički izvodi.
- oratorijska** (lat. orator) govornik, besednik) govorništvo, besedništvo, govornička ili besednička veština; *oratorijska*.
- oratorski** (lat. oratorius) govornički, besednički.
- oracija** (lat. oratio) govor, beseda; *oracio direkta* (lat. oratio directa) *gram.* upravni govor; *oracio indirekta* (lat. oratio indi-recta) *gram.* neupravni govor.
- orbikularan** (lat. orbicularis) kružan, kotu-rast, okrugao, prstenast.
- Orbilije** (lat. Orbilius) rimski gramatičar, strogi učitelj pesnika Horacijia; otuda: strog i ljut učitelj, dački tiranin; *orbilski*.

orbis (lat. orbis) krug; okruglina, obruč.
orbis piktus (lat. orbis piktus) naslikani svet, svet u slikama, prikazivanje predmeta iz prirode i umetnosti u slikama; naslov poznate knjige za decu, koju je 1657. god. izdao Amos Komenijus.

orbis terarum (lat. orbis terrarum) Zemlja >in šar, Zemljin svet.

orbita (lat. orbita) kolosek, putanja; *astr.* putanja kojom se kreću nebeska tela; *znat.* očna duplja.

orbitalni (lat. orbita očna duplja, nlat. orbitalis) *znat.* koji pripada očnoj duplji, koji se tiče očne duplje.

orbitet (lat. orbitas) bezdetnost, nemanje dece; nemanje roditelja, samohranost, siro-tanstvo.

orgazam (grč. orgao bujam, da prsnem od zdravlja; upaljujem se) *med.* jako kretanje krvi i drugih sokova u telu, navala krvi (naročito u pravcu spolnih organa), zanos; bujanje, jak nagon; *orgasmus venerus* (nlat. orgasmus venereus) spolni zanos; *up.* *orgoza*.

organ (grč. organon oruđe, alatka; naprava, sprava) oruđe; ranije: muzički instrumenat (otuda naše *orgulje*, nlat. *organum*); pomoćne sredstvo, član pomagač; *fiziol.* deo jedne žive jedinke koja ima neku samostalnu funkciju, ud, deo tela, naročito: čulo, čulno oruđe; govorio oruđe, glas (pevača, glumca); *fig.* predstavnik, npr. organ vlasti i sl.; lice po kome se nešto poručuje ili koje ima za koga da obavi neki posao, posrednik; glasilo, list, časopis koji je predstavnik nekog pokreta, staleža, grupe i dr.

organdin (grč. *organdi*) vrsta fine pamučne tkanine, slične muslinu i linonu.

organeli (grč. organon oruđe, sprava) *biol.* sastavni delovi tela jednoćeličnih organizama koji, kao organi višećeličnih organizama, obavljaju pojedine životne radnje.

organizam (grč. *órganon*, fr. *organisme*) živo biće, živ stvor; celina, sposobna za život ili za neki rad, sastavljena od većeg broja različitih delova (*organa*) od kojih svaki ima svoju posebnu funkciju, ali svi zajedno ipak služe održavanju te celine i stoje u uzajamnom odnosu kao sredstvo i svrha.

organizator (nlat. *organisator*) ustrojilac, onaj koji (ume da) organizuje, uredivač, sredivač; osnivač (ili: tvorac) *organizacije*.

organizator»TM (nlat. *organisatorius*) ustrojilački, uredivački, sredivački; tvorač-ki, stvaralački koji ima smisla i duha za stvaranje, za *organizaciju*.

organizacije (nlat. *organisatio*) spajanje pojedinačnih delova (*organa*) u celinu, tako da ta celina bude sposobna za život, organizovanje/ustrojstvo, uredenje; sastav, sklop; društvo, udruženje, ustanova.

organizirati (fr. *organiser*) snabdeti orga-nima potrebnim za život, oživiti; ustrojiti, ustrojavati, stvoriti (ili: urediti) po izvesnom planu, dati čemu pravilan oblik; *voj.* učiniti neku vojsku sposobnom za akciju; *supr.* *dezorganizirati*.

organizovano (grč. *organon*, nlat. *organisatio*) pravljenje, stvaranje organizacije: v. *organizacije*.

organizovati (fr. *organiser*) v. *organizirati*.

organist(a) (nlat. *organiste*) *muz.* svirač u *orgulje*, orguljaš.

organo- (grč. *organon*) predmetak u složeniciama sa značenjem: oruđe, alatka, naprava, sprava, oruđni, napravim, spravni.

organogen (grč. *organon*, gen- koren od *gennesthai* postati, nastati, roditi se, *genos* poreklo) *pr.* koji je organskog porekla.

organogeneza v. *organogenija*.

organogenija (grč. *órganon*, *genos*) nauka o postanku organskih (živih) bića.

organognozija (grč. *organon*, *gnosis* saznanje, poznanje) saznavanje organskih tela, pravljenje razlika među organskim telima.

organografija (grč. *organon*, *graphia* opis, opisivanje) opisivanje organskih prirodnih tela; opisivanje muzičkih instrumenata.

organozoe (grč. *órganon*, *zoon* životinja), *pl.* gotovani (paraziti) koji žive u životinjskim i biljnim organizma.

organozoizam (grč. *órganon*, *zoon*) *fil.* vrsta *hilozoizma*, učenje koje celokupni život, čak i viši život mišljenja i htenja, izvodi iz organskog života materije.

organozoomomija (grč. *organon*, *zoon*, *nomos* zakon) teorija o zako'nima života u organskoj prirodi.

organologija (grč. *órganon*, *logia* nauka) nauka o organskim prirodnim telima; *med.* nauka o instrumentima koji se upotrebljavaju pri vršenju porođaja.

organonomija (grč. *organon*, *nomos* zakon) nauka o zakonima organskog života.

organon (grč. *organon*) *fil.* pomoćno sredstvo, oruđe; ime kojim su izdavači nazvali logičke spise Aristotelove, smatrajući ih „oruđem“ koje pomaže da se dode do istine. Za razliku od Aristotela, Fren-sis Bejkn je nazvao svoje novo učenje o metodama: „Novi organon“ (Novum organon).

organopatija (grč. *organon*, *pathos* bolest) *med.* bolest organa, organska bolest.

organopatologija (grč. *órganon*, *pathos*, *logia* nauka) *med.* nauka o bolestima organa.

organoplastika (grč. *órganon*, *plastikos* koji pripada ubličenju, vičan ubličavanju) stvaranje, postajanje organa.

organoskopija (grč. *órganon*, *skopeo* gledam, posmatram) ispitivanje organa posmatranjem.

organoterapija (grč. *drganon, therapeia* lečenje) *med.* lečenje izvesnih bolesti, naročito raka i izraštaja uopšte, preparatima od sitno iseckanih ili iscedeñih organa koji utiču na rastenje izraštaja (slezine, jetre, želuca i dr.); *up. apoterapija.*

organohordijum (grč. *organon, chorde strune*) *muz. v. orhestrión.*

organski (grč. *organikos*) *biol.* koji je snabde-ven organima ili orućima, tj. svim onim što je potrebno za življenje, rastenje i razmnožavanje životinja i biljaka, živ; koji sačinjava živu celinu, jedinstven; koji je svojstven ili koji pripada organ-skim telima, npr. jedan organski prirođni zakon; koji se tiče unutarnjeg sklopa ili unutarnjeg života; koji predstavlja harmonički sredenu i za život i postojanje sposobnu celinu, celinski, celovit; *organska hemija* deo hemije koji se bavi proučavanjem sastava složenih grupa kod biljaka i životinja; *supr. anorganski.*

organcin (ital. *organzino*, fr. *organsin*) upredena svišta.

orgastičan (grč. *orgao*) bujan, žestok; neodoljiv, zanosan, spolno zanosan.

orgijast (grč. *orgiastes*) mit. posvećeni, koji slavi *orgije.*

orgijastički (grč. *orgiastikos*) *pril.* oduševljeno, zanosno; divlje, obesno, pomamno, plahovito.

orgijaTM (grč. *orgiazo* slavim orgije) pirove-ti, pijančiti, terati kera, praviti *orgije.*

orgije (grč. *orgia*) *pl.* prvobitno: svaka ver-ska tajna služba u slavu nekog božanstva, naročito pomamne noćne gozbe i žrtve u slavu *Bahusa; fig.* pijanka, terevenke.

orgoza (grč. *orgao* bujam, da prsnem od zdravlja, upaljujem se) *med. v. orgazam.*

orgulje (grč. *organon*) *muz.* najveći muzički instrument, u kojem su sjednjeni mnogi instrumenti na duvanje, upotrebljava se poglavito u crkvenoj muzici kod katolika i protestanata; *orgulje-harmonijum* spoj orgulja i harmonijuma, instrument koji često zamjenjuje orgulje.

ordal (nlat. *ordalium*) „Božji sud”, vrsta sudskog dokazivanja u srednjem veku, koje se sastojalo u tome što je optuženi svoju krivicu imao da dokaže time što je morao da izdrži izvesne, po život opasne probe: dvobojo, guranje ruke u vatru i dr.; *pl. ordalije.*

ordevr (fr. *hors d'oeuvre*) predjele, jelo pre glavnog jela.

orden (lat. *ordo red*) 1. stalež, društvo, udruženje, svetovno ili duhovničko bratstvo sa izvesnim (verskim ili humanim) ciljevima, znacima itd.; 2. odličje, odlikovanje; *kola jna.*

ordija (tur. *ordu*) 1. vojska; 2. gomila, rulja; *up. horda.*

ordinalan (lat. *ordinalis*) redni; *up. kardina-*

ordinale (nlat. *ordinale*) 1. *gram.* redni broj (prvi, drugi, itd.); *pl. ordinalija* redni brojevi.

ordinale (nlat. *ordinale*, fr., eng. *ordinal*) 2. knjiga koja sadrži pravila anglikanske crkve i sveštenstva.

ordinalia (nlat. *ordinalia*) *gram. pl.* od *ordinale:* v. *ordinale 1.*

ordinand (lat. *ordinandus*) onaj koji je posvećen, rukopoložen za sveštenika.

ordinant (lat. *ordinans*) kod katolika: onaj koji posvećuje za sveštenika, biskup koji vrši rukopoloženje.

ordinaran (lat. *ordinarius*) redovan, običan, pravilan, prosečan, osrednji; prost, neo-tesan, neuljudan, nepristojan; *ordinarna cena* trž. piјačna cena; kod knjižare: dučanska, prodajna cena knjige, za razliku od neto-cene.

ordinariat (nlat. *ordinariatus*) kod katolika: dijecezni duhovni upravni sud pod predsedništvom biskupa; na univerzite-tima: služba i položaj redovnog profesora (*ordinarius*).

ordinarij(um) (lat. *ordinarium*) kod katolika: stalni delovi mise, tj. oni koji se na svakoj misi redovno ponavljaju (npr. *Kirije elejson, Glorija* i dr.); u državnom gospodarstvu: redovni, budžetom predviđeni prihodi i rashodi.

ordinarius (lat. *ordinarius*) redovni profesor univerziteta, glavni predstavnik jedne naučne struke, katedre (*supr. ekstra-or-dinarius*); razredni starešina; svaki sveštenik, koji stoji na čelu jedne crkve ili parohije; u katoličkoj crkvi: biskup kao stvarni upravnik svoje biskupije (dijeceze).

ordinario (ital. *ordinario*) *muz.* obično, na običan način.

ordinata (nlat. *ordinata*) *geom.* u Dekartovu koordinatnom sistemu: merni broj odstojanja ma koje tačke u ravni od *apscisne ose*; *ordinatna oca* prava koja ima upravan, normalan položaj prema apscisnoj osi u koordinatnom sistemu; *aplikata.*

ordinacie (lat. *ordinatio*) med. lekarski propis, lekarska odredba; stan u kojem lekar prima bolesnike; u katoličkoj crkvi: za-rečivenje, rukopoloženje.

ordineran (fr. *ordinaire*) v. *ordinaran.*

ordiniraTM (lat. *ordinare*) med. propisati, prepisati, odrediti lek; primati bolesnike na pregled i lečenje; kod katolika: rukopoložiti, zarediti, posvetiti za sveštenika.

ordo (lat. *ordo gen. ordinis red*) red; poređak; sloj; odelenje, odsek, razred, vrsta; stalež.

ordonans (fr. *ordonnance*) raspored, uređenje, red; naredba, uredba, odredba, odluka, propis, rešenje; *voj.* niži oficir, podoficir, desetar ili redov koji je dodeljen nekom višem oficiru da izvrševa

njegova naredenja; *slik.* raspored i razmeštaj predmeta na slici.

ordonans officir (fr. ordonnance-officier) *voj.* mladi oficir dodeljen na službu višem oficiru (komandantu), radi izvršavanja njegovih naredenja.

ordonirati (fr. ordonner, lat. ordinare) srediti, sredivati, uređivati, urediti, rasporediti, rasporedavati; naredivati, prepisivati, odredivati.

ordr (fr. ordre, lat. ordo) red, poredak; pravilo, propis; *trg.* nalog; na menicama: prenos menice na drugog; *par ordre* (fr. par ordre) po naredenju, po vašoj zapovesti; *ordr di žur* (fr. ordre du jour) dnevni red; *voj.*, dnevna zapovest.

oreada (grč. oros breg, planina, Oreias *ten.* Oreiados) *mit.* planinska nimfa, gorska vila (kod Grka); *up. nimfa.*

o revoar (fr. au revoir) do viđenja!

orejon (fr. oreillon) 1. kapica koja se stavlja konju na glavu; 2. (fr. oreillons) *med.* zauške; 3. *voj.* v. *orijon.*

oreksija (grč. orexis težnja, žudnja) želja, požuda; *med.* prevelika želja za jelom, ješnost.

orelin hen. v. pod *orlean.*

oreljeđ (fr. haut-relief, ital. alto rilievo) *uh.* reljef sa jako ispušćenim, gotovo punim likovima.

oreola (fr. aureole, lat. aureola) svetao venac ili krug oko glave svetitelja; *fig.* sjaj, slava; *up. aureola, nimbus.*

oreofite (grč. oros gora, planina, phytion biljka) *pl. bog.* alpske biljke, tj. biljke koje rastu na visokim planinama i na kojima se jasno vidi uticaj visinske klime, vi-sinskog podneblja.

oreri (Orrery) v. *orerij(um).*

orerij(um) (nlat. orrerium) sprava pomoću koje se prikazuje kretanje nebeskih tela oko Sunca (nazvana po grofu Oggegu, kome je prva takva sprava bila posvećena); *up. planetarij(um).*

Orest (grč. Orestes) *mit.* sin mikenskog kralja Agamemnona i »sene mu Klitemnestre. Da bi osvetio mučko ubistvo svog oca, ubije majku Klitemnestru i njenog ljubavnika Egista; ali zbog ubistva matere počnu ga goniti eumenide, te side s uma. Jedan od glavnih junaka starogrčke tragedije, čuvan i po svom prisnom prijateljstvu sa vernim Piladom.

orestijada (grč. orestias, orestiados) *mit.* v. *oreada.*

oržada (fr. orge ječam, orgeade) piće od ječma i sluzastih biljnih materija (pije se radi osvežavanja).

origami japanska vepggina oblikovanja najrazličitijih figura od hartije.

original (lat. origo poreklo, iskon, originalis prvobitni, iskonski) nešto što je prvo u svojoj vrsti, što nije izrađene podražavanjem, ugledanjem na druga slična dela, nego samostalno, izvorno, samoni-

klo; izvorno delo, izvornik, prvobitno delo, onako kako ga je izradio njegov tvorac (za razliku od prepisa, kolije i sl.; *up. komplikacija*); uzor, obrazac, primer; *fig.* čovek naročit u svojoj struci, po svom držanju i sl.; osobenjak, čudak.

originalan (lat. origo, originalis) izvoran, iskonski, prvobitan, samonikao, samostalan, pravi, koji nije izrađen podražavanjem i ugledanjem na druge; redak, čudan, koji se razlikuje od običnog, neobičan, naročit, osobit; *originalno izdanje* izdanje jednog dela koje priredi zakoniti, ovlašćeni izdavač (za razliku od pre-štampanog); *originalan pesnik* pesnik koji peva samostalno, ne ugledajući se na druge

originaliter (lat. originaliter) *prav.* u izvor-nom obliku, u originalu, npr. pokazati neku ispravu.

originalitet (nlat. originalitas) izvornost, samoniklost, samostalnost, prvobitnost; osobenost, osobitost, neobičnost, čudnova-tost.

originalnost (nlat. originalitas) v. *originalitet.*

originacija (nlat. originatio) početak, postanak, poreklo, izvor čega.

oriaš (mađ. orias) div, gorostas.

orient (lat. oriri roditi se, izaći, oriens) rađanje Sunca, istok; *Orient Istok;* *supr. okcident.*

oriental (fr. orientale) vrsta pamučne tkanine, *satin.*

orientalac (lat. orientalis) čovek sa istoka, istočnjak.

orientalizam (nlat. orientalismus) osobenost istočnjačkih jezika; poznavanje istočnih naroda i književnosti.

orientalist(a) (fr. orientaliste) poznavalač istočnih naroda i književnosti, naročito *semitiskih.*

orientalistika (lat. orientalis) nauka koja se bavi proučavanjem istočnjačkih naroda, njihovih jezika i književnosti.

orientalitet (nlat. orientalitas) istočni položaj; istočnjaštvo, priroda i osobenost Istoka i istočnih naroda.

orientalni (lat. orientalis) istočni; istočnjački; *orientalno pitanje* istočno pitanje, nekada veoma važno političko pitanje: kako potisnuti Tursku Carevinu sa Balkana; *Orijentalno Carstvo* Istočno Rimsko ili Vizantijske Carstvo.

orientalski (lat. orientalis) v. *orientalni.*

orientacija (fr. orientation) snalaženje u prostoru; određivanje položaja nekog mesta prema stranama sveta; *fig.* snalaženje, umijeće da se nađe put, upućivanje u, upoznavanje, obaveštavanje.

orientacioni sport takmičenje po neobeleženom putu pomoću geografskih karata i kompasa; od 1962. svake druge godine održavaju se takmičenja za prvenstvo Evrope u orientacionom trčanju.

orientirati se (fr. s'orienter) zapravo: tražiti izlazište Sunca, Istok, da bi se po tome mogle naći i ostale strane sveta i po njima se upravljati (što su moralni da rade mornari pre pronalaska magnetne igle); snaći se u prostoru, snalaziti se u prostoru, upoznati se sa položajem i prilikama nekog mesta; upoznati se s nečim; *fig.* snaći se, snalaziti se, upoznati se, obavestiti se.

orientisanje (fr. orientation) v. *orientacija*.

orientisati se (fr. s'orienter) v. *orientirati se*.

orijon (fr. orillon) *voj.* ispučenje na ugлу između fasade i boka utvrđenja, radi zaštite branitelja boka; *arh.* ukras na ugлу zgrade; *orejon*.

orktogenija (grč. oryktion kopano, iskopano, gen-koren od gignomai postanem) postanak kamenja.

orktognozija (grč. oryktion kopano, iskopano, gnosis nauka, poznavanje) nauka o raspoznavanju prostih ili nepomešanih minerala.

orktografija (grč. oryktion, graphia opis) opisivanje kamenja i ruda.

orktozoologija (grč. oryktion, zoon živo-tinja, logia nauka) nauka o okamenjenim životinjama (*fossilima*).

orktologija (grč. oryktion, logia) v. *mineralogija*.

orktometrija (grč. oryktion, metria merenje) veština merenja kamenja, merenje kamenja.

orktohemija (grč. oryktion, chemeia) hemijsko ispitivanje kamenja i ruda.

orinjak (fr. orignac) *zool.* v. *orinjal*.

orinjal (fr. original) *zool.* kanadski los, se-verni jelen, veoma snažna životinja iz roda jelena.

Orion (grč. Orion) *mit.* po *Odiseji*, odličan lovac, veliki junak, vanredno jak i lep čovek, ljubimac boginje *Eos* (Žore), posle smrti pretvoren u sazvežde; *astr.* sazvežde od 136 zvezda koje se mogu videti golin okom.

orka (lat. ogsa) *zool.* kosatka.

orkan (ital. oragano, fr. ouragan, šp. huracan) reč iz jezika ostrva Haití; velika bura, naročito u žarkim krajevima, vihor; *fig.* bura, vihor, npr. strasti, gneva, oduševljenja itd.

orkestar (grč. orchestra) v. *orkestar*.

orkestracija (grč.) v. *orchestracijak instrumentacije*.

orkestrion (grč. orchestra) *muz.* vrsta mehaničkog muzičkog instrumenta koji podražava zvuk orkestra; pokreće se rukom ili električnim pogonom; *orchestrion*.

orkestirati (grč.) v. *orchestrirati*.

Orkus (lat. Orcus) *mit.* prebivalište mrtvih, donji, podzemni svet kod starih Rimljana; *Tartarus*.

orlean lepa crvena bojena materija, dobiva se od semena južnoameričke biljke *Bixa*

orellana; sadrži narannastocrvenu bojenu materiju (*biksin*) i jednu smeđu (*orelin*); upotrebljava se, u farbarstvu, za izradu uljanih i vodenih boja, za bojadisanje putera, sireva, ulja, margarina, firnajsa i dr.

orlon *trg.* vrsta sintetičnog tekstilnog vlakna, doiven polimerizacijom akriloni-trina; veoma otporan, lako se pere; pro-izveden 1946. u SAD; upotrebljava se za izradu odeće, zavesa, tkanina za jedra i

DR-

ormanica (ital. armare naoružati) veći čamac kao ratni brod.

ormar (lat. armarium) uspravan, visok sanduk za držanje haljinu, knjiga i dr.

ormolu (eng. ormolu) pozlaćene bronza; predmeti ukrašeni takvom pozlatom.

Ormuzd (pere. ahura mazda) *mit.* genije koji stoji na čelu prvog dana stare persijske sunčane godine; u učenju Zoroastrove religije: svetlost, načelo dobra, princip dobra (za razliku od *Ahrimana*, u kome je oličeno načelo zla).

ornamen(a)t (lat. ornamentum) ukras, ures, šara, nakit; naročito: ukras ili šara na građevinama, posudama i dr.

ornamentacija v. *ornamentika*.

ornamentika (lat. ornamentum) skup ukrasa; veština ukrashavanja; nauka o upotrebi i primeni *ornamenata*.

ornamentirati (nlat. ornamentare) ukrasi-ti, ukrasavati, uresiti, urešavati, ki-titi, snabdeti ornamentima.

ornamentist(a) (lat. ornamentum) ukrasha-lac, uresilac, onaj koji pravi ukrase, ornamente na građevinama, posudama i dr.

ornat (lat. ornatus) ukras, nakit; naročito: propisno odelo, svečano odelo visokodostojniku, svešteniku, sveštenička odežda; *u punom ornatu* propisnom svečanom odelu i sa svima znacima svoga čina i dostojanstva.

ornatamente (ital. ornatamente) *muz.* ukraseno, izvedeno sa ukrashanjem.

ornatura (nlat. ornatura) v. *ornacija*.

ornacija (lat. ornatio) kičenje, rešenje, urešavanje, ukrashavanje, ulepšavanje, rasporedivanje ukrasa.

ornithniti (grč. ornis, ornithos ptica, ich-nos stopa) *pl. kol.* tragovi nogu prepotpopskih ptica (u kamenju).

ornito- (grč. ornis, ornithos) predmetak u složenicama sa značenjem: ptica, ptičji.

ornitogalum (grč. ornis, ornithos, gala mleko) bog. ptičje mleko, vranji luk.

ornitogame biljke (grč. ornis) biljke čije oprašivanje vrše ptice prenoseći cvetni prah na tučak.

ornitograf (grč. ornis, ornithos, grapho opisujem) *zool.* opisivač ptica, prirodnjak koji se bavi proučavanjem ptica.

ornitografija (grč. ornis, ornithos, graphia opisivanje) *zool.* opisivanje ptica.

ornitoza (grč. ornis) *med.* zarazno oboljenje koje prenose ptice, osobito golubovi i papagaji.

ornitolit (grč. ornis, ornithos, lithos kamen) ptičji kamen, okamenjena ptica.

ornitolog (grč. ornis, ornithos, logos reč, mišljenje) poznavalač, proučavalac ptica; pisac o pticama.

ornitologija (grč. ornis, ornithos, logia nauka) deo zoologije koji se bavi proučavanjem ptica, nauka o pticama.

ornitomant (grč. ornis, ornithos, mantis prorok) onaj koji motri ptice, pa na njihovom letu i glasu proriče; *ornito-skop*.

ornitomantija (grč. ornis, ornithos, manteia proricanje) proricanje sudsbine po letu i glasu ptica; *ornitoskopija*.

orniton (grč. ornis, ornithos) kuća za ptice, kavez, krletka.

orvitopter (grč. ornis, pteron krilo) vazduhoplov teži od vazduha, koji se održava u vazduhu mahanjem krila.

ornitorinhus (grč. ornis, ornithos, rynchos njuška) *zool.* kljunar, kljunasta guja (vrsta neobičnog sisara, sličnog guji, sa kljunom kao u patke i sa 4 noge za plivanje; živi po jezerima Njuholanda).

ornitoskop (grč. ornithoskopos) v. *ornito-mant*.

ornitoskopija (grč. ornithoskopia) v. *ornitomantija*.

ornitoteologija (grč. ornis, ornithos, theos bog, logia) dokazivanje da postoji bog na osnovu posmatranja ptica i njihovog života.

ornitotrofija (grč. ornithotrophia) hrانjenje ptica, odgajivanje ptica.

ornitofilija (grč. ornis, philia prijateljstvo) *bog*, oprašivanje posredstvom ptica.

ornitofobija (grč. ornis, phobos strah) *med.* bolestan strah od ptica.

ornitocefalus (grč. ornis, ornithos, kephale glava) ptičja glava; *zool.* prepotopska okamenjena životinja (po Semeringu).

oro- (grč. oros) predmetak u složenicama sa značenjem: brdo, gora, planina.

orogeneza (grč. oros, genesis postojanje, postanak) *kol.* posta j anje (formiranje) brda i planina.

ogenija v. *orogeneza*.

orognozija (grč. oros, gnosis nauka, poznavanje) proučavanje (ili: poznavanje) brda i planina.

orognostički (grč. oros, gnostikos vičan saznanju, vičan poznavanju) koji se tiče proučavanja, poznavanja brda i planina.

orograf (grč. oros, grapho opisujem) opisi-vač brda i planina.

orografiја (grč. oros, graphia opisivanje) opisivanje, opis brda i planina.

orografski (grč. oros, grapho pišem, opisujem) koje se odnosi na opisivanje brda i planina; *orografska karta* mapa na kojoj su predstavljene planine i brda.

orodermatoza (grč. orros, orros surutka, serum, derma koža) *med.* v. *orodermitis*.

orodermitis (grč. orros, orés, surutka, serum, derma koža) *med.* vlažno zapaljenje kože.

oroz (tur. horoz) petao; obarač na pušci, okidač.

orolog (grč. oros, logos) naučnik koji se bavi proučavanjem brda i planina.

orologija (grč. oros, brdo, gora, logia) 1. deo geografije koji se bavi opisivanjem i proučavanjem brda i planina.

orologaja (grč. orros, oros surutka, serum, logia) 2. *med.* deo normalne i patološke anatomije koji ispituje i proučava sokove u organizmu (krv, limfa i dr.).

orometrija (grč. oros, metria merenje) nauka koja hoće da izrazi, srednjim vrednostima, karakteristične odnose oblika i veličina planina; radi samo na osnovu karata, te je, prema tome, i njena pouzdanost po-glavito zavisna od pouzdanosti karata sa kojima radi.

oronim (grč. oros, onoma ime) *litv.* ime brda, planine, gore.

ororea (grč. orros, oros surutka, vodnjikav deo, serum, geo tečem, curim) *med.* vodnjikava stolica, vodnjikav proliv.

oros (grč. orros, oros surutka, vodnjikav deo, serum) *fiziol.* vodnjikasti sastojak mleka, krvi itd.

oroteologija (grč. oros, theós bog, logia) dokazivanje da postoji bog na osnovu toga što postoje brda i planine.

orohezija (grč. orros, oros surutka, vodnjikav deo, serum, cheo lijem, sipam) *med.* vodnjikave, surutki slična stolica.

orpingtonka (eng. Orpington) vrsta plemenite rase kokošiju, dobivena ukrštanjem azijske rase i drugih rasa kokošiju; može da teži do 4,5 kg.

ore (eng. oars) *pl.* mali čamci sa dva vesla, služe za prevoz preko Temze.

orsej (fr. orseille, ital. oricello, nlat. lichen rocoëlla) bojadžijski lišaj, služi za spravljanje ljubičastocrvene boje i *lakmusu*; *up.* *eritrin*.

ortak (tur. ortak) drug u trgovini, kompanjon; drug u nekom poslu uopšte.

ortikon (grč. orthos ravan, pravi) katodna cev u TV kamери, usavršeni tip *ikono-skopa*.

ortičan (grč. orthios uspravan; prav) *kuz.* visok; *ortična melodija* melodija koja se kreće u visokim tokovima.

orte- (grč. orthos) predmetak u složenicama sa značenjem: prav; pravi, uspravan, pravilan; upravan.

ortobiotika (grč. orthos, biotike veština življenja) nauka o pravilnom, dobrom življenju.

ortogjezea (grč. orthos, genesis postanak, rođenje) normalni razvoj; učenje da je promenljivost živih bića usmerena u jednom određenom pravcu, tj. da se iz jedne vrste

- mogu razviti nove jedinke u određenim pravcima i do određenih granica.
- ortognati** (grč. orthos, gnathos vilica) *pl. ljudi u kojih je prednji deo glave u profilu približno upravo sa linijom donje vilice; *supr. opistognati, prognati*.*
- ortogon** (grč. orthos, gonia ugao, kut) *geom. pravougaonik.*
- ortogonalan** (grč. orthos, gonia ugao) *geom. pravougli.*
- ortograf** (grč. orthos, graphos) *poznavalač (ili: nastavnik) pravilnog pisanja.*
- ortografija** (grč. orthos, graphia pisanje) *pravilno pisanje, pravopis; veština na crtati uspravnu stranu nekog tela onako kako pada u oči.*
- ortografika** (grč. orthos, graphike) *nauka o pravilnom pisanju, o pravopisu.*
- ortografska projekcija** *crtanje geografske karte pri kome se zamišlja da se oko nalazi na beskrajnom odstojanju od Zemlje pa vidi pojedine zemlje kao da stoje, jedna pored druge, na nekoj ravnoj ploči; *up. projekcija.**
- ortografski** (grč. orthos, graphikos koji se tiče pisanja, pismeni) *koji odgovara pravopisu, pravopisni; ortografska greška pravopisna greška.*
- ortodidaktika** (grč. orthos, didasko pouča-vam, didaktikos nastavni, poučan) *pravilna, celishodna nastavna metoda.*
- ortodijagonala** (grč. orthos, dia kroz, goma ugao, kut) *min. vodoravna poprečna oca u monoklinskom kristalnom sistemu.*
- ortodijagraf** (grč. orthos, dia-grapho nacrtam) *med. aparat za beleženje Rendgenovih slika unutrašnjih organa, naročito srca i želuca, u prirodnoj veličini.*
- ortodijagrafija** (grč. orthos, dia-grapho) *med. metod određivanja veličine unutrašnjih organa, naročito srca i želuca, pomoću ortodijagrafa.*
- ortodoksai** (grč. orthodoxos) *pravomeran, koji strogo veruje, pravoslavni; pravi, istinit;* *ortodoknsa crkva istočno-pravoslav-na crkva.*
- ortodoksijsa** (grč. orthodoxia) *pravoverje, pravoslavlje, puna saglasnost sa učenjem crkve; *supr. heterodoksijsa.**
- ortodoksist(a)** (grč. orthos, doxa mišljenje, mnenje) *pravoslavac, pravoslavni, zaštitnik pravoverja.*
- ortodoksografija** (grč. orthodoxos pravoveran, graphia pisanje) *spisateljstvo koje se strogo pridržava crkvenog učenja.*
- ortodontija** (grč. orthos, odus, odontos Zub) *med. ispravljanje nepravilnosti Zubala, tj. zuba koji stoje nepravilno.*
- ortodroma** (grč. orthos, dromos put; kretanje, trčanje) *najkraći put koji spaja dva mesta; najkraća udaljenost dveju tačaka na površini Zemlje (npr. avioni lete po ortodro-mi); v. i loksodroma.*
- ortoepija** (grč. orthos, epos reč) *v. ortoepika.*
- ortoepika** (grč. orthos, epos reč) *nauka o pravilnom izgovoru reči.*
- ortoepistički** (grč. orthos, epos) *v. ortoep-ski.*
- ortoepografija** (grč. orthos, epos, graphia) *nauka o pravilnom izgovoru i pisanju.*
- ortoepski** (grč. orthos, epos) *koji se tiče pravilnog izgovora reči.*
- ortoklas** (grč. orthos, klasis lomljenje) *min. kalijev feldspat, cepa se vrlo lepo u dva, jedan na drugom upravna pravca koji idu paralelne bazi i pinakoidi; upotrebljava se za izradu porculana i raznog kamenog posuda.*
- ortokolon** (grč. orthos kolon ud) *med. ukočenost (ili: nepravilna ispruženost ili pravost) jednog uda.*
- ortokromatičan** *v. orthohromatičan.*
- ortokromatičnost** *v. orthohromatičnost.*
- ortologija** (grč. orthos, logia) *pravilnost jezika, pravilan govor.*
- ortometrija** (grč. orthos, metria merenje) *pravilno merenje.*
- ortomorfan** (grč. orthos, morphe oblik) *fiz. za telo se kaže da je ortomorfno kad se ogledanjem ili sa ogledanjem složenom simetrijskom operacijom može dovesti u položaj koji se ne da razlikovati svakidašnjem metodom istraživanje; a kad se može razlikovati naziva se enantiomorfan.*
- ortomorfizam** (grč. orthos, morphē) *med. v. ortomorfija.*
- ortomorfija** (grč. orthos, morphē) *med. lečenje iskrivljenosti kičme i udova.*
- ortonimičan** (grč. orthos, onoma ime) *sa pravim imenom, pravilno nazvat.*
- ortopanhromatičnost** (grč. orthos, pan sve, chroma boja) *med. svojstvo ploča i filmova koji su sposobni da osete i prime sve boje spektra i da ih prenose onako kako ih vidi čoveče oko.*
- ortopedija** (grč. orthos, pals gen. paidos dete) *deo hirurgije koji se bavi lečenjem iskrivljenosti i izobličenja, deformacija čovečjeg tela, naročito kostura, prvobitno samo kod dece, a posle i kod odraslih; ovo lečenje se vrši na hirurškim klinikama i naročitim ortopedskim institutima ili zavodima pomoću gimnastike, masaže, elektriciteta, bandaža, mapšna i izvođenje određenih pokreta tela.*
- ortopedijum** (grč. orthos, pals gen. paidos) *med. = ortopedski institut.*
- ortopedski** (grč. orthos, paidikos dečji) *koji se tiče ortopedije.*
- ortopedski institut** *med. v. ortopedija.*
- ortopneja** (grč. orthos, pnem disati) *med. mogućnost disanja samo u uspravnom stavu, najviši stepen teškoće disanja (naročito kod astme, kada bolesnik uopšte ne može da diše ležeći).*
- ortoptera** (grč. orthos, pteron krilo) *pl. zool. pravokrilci.*
- ortorendgenografija** *med. v. ortodijagrafija.*

ortoskop (grč. *orthos* ravan, pravi, skopeo gledam) pribor za proveru nišanjenja pri obučavanju i gađanju streljačkim *oružjem* (puškom, automatom, puškomitraljezom i mitraljezom).

ortosomatika (grč. *orthos*, somatikos telesni) med. *ortopedija*.

ortotonija (grč. *orthos*, tonos naglašenje, naglasak) *gram.* pravilno naglašavanja reči.

ortotonički (grč. *orthos*, tonos glas) *liigv.* koji je naglašen, koji ima svoj akcenat.

ortofonija (grč. *orthos*, phone zvuk, glas) pravilno izgovarane reči; up. *orthoepika*.

ortofonika (grč. *orthos*, phone zvuk, glas) uputstvo za pravilno izgovaranje reči.

ortofrenija (grč. *orthos*, fren duša) ned. nauka koja se bavi proučavanjem duševnog razvoja.

ortohromatičan (grč. *orthos* pravi, *chroma* boja) koji je sposoban da prima boje spektra i da ih tačno prenosi; *ortokromatičan*.

ortohromatičnost (grč. *orthos* pravi, *chroma* boja) svojstvo fotografiskih ploča ili filmova da tačno prima i pokazuje boje spektra, odnosno njihove nijanse; *ortokromatičnost*.

ortocentričan (grč. *orthos*, lat. *centrum* središte) koji ima središte na pravil-'nom mestu (izraz u *optici*).

ortus (lat. *oriri* rađati se, izaći, *ortus*) rađanje, rodaj, izlazak.

orfanići (grč. *orphanos* siroče) pl. *husiti* koji su se, posle Žiškine smrti, odvojili, a posle spojili *sababoritima*.

Orfej (grč. *Orpheus*) kit. sin muze Kaliopie i Apolona, slavni grčki pevač i svirač u liru, koji je svojom pesmom očaravao ne samo ljude nego i divlje životinje, reke, potoke i vetrove, pa i same bogove, koje je na taj način toliko odobrovio da su pristali da mu vrati iz podzemnog sveta ženu *Euridiku*, pod uslovom da se, vodeći je, ne osvrne na nju, što on ipak učini, te nje tako nestane. Često ime mnogih levačkih društava.

orfejon (grč. *Orpheus*, fr. *orpheon*) naziv muških levačkih društava u Francuskoj; muzička dvorana; dvorana za igranje i druge zabave; *orfeum*.

orfelinat (grč. *orphanos* siroče, fr. *orphelinat*) dom za siročad, dom za sirotu decu.

orfeonist(a) (grč. *Orpheus*, fr. *orphéoniste*) član muškog pevačkog društva; *orfio-nist*.

orfeum (grč. *Orpheus*) v. *orfejon*.

orfika (grč. *orphika*) muz. instrument sa žicama, po tonu sličan *leutu*, u koji se svira udaranjem maljicama.

orfionist(a) (fr. *orphioniste*) v. *orfeonist*.

orfici (grč. *Orpheus*) pl. starogrčka reli-giozna-mistička sekta u VII i VI veku pre n. e. koja je smatrala svojim osnivačem

legendarnog tračkog pevača *Orfeja*. Verovali su u seobu duše i u njeno pročišćavanje putem zatvaranja u telo i kazni u podzemnom svetu: telo (soma) je grob (sema) iz koga duša gleda da se osloboди; oni su uveli kajanje i *askezu u grčki život*.

orfički (grč. *orphikos*) koji se tiče *Orfeja*, npr. *orfički kult*, prastari religiozno--mistički obred kod starih Grka; up. *orfici*.

orheziografija (grč. *orchesis* igranje, ple-sanje, *graphia* opis) opisivanje plesa, igranja.

orheotomija (grč. *orchis* mudo, semenjak, tome sećenje, rezanje) med. v. *orhitomija*.

orhestar (grč. *orchestra* igralište, plesa-lište) kod starih Grka: mesto gde se igralo i pevalo; prostor između pozornice i gledališta gde je hor igrao i pevao; mesto na atinskom trgu gde su se prodavalo knjige; kod Rimljana: mesto ispred pozornice gde su sedeli senatori; — danas: skup većeg broja svirača i muzičkih instrumenata u celinu radi izvođenje nekog muzič-kog komada; naročito: mesto u pozorišti-ma i koncertnim dvornicama za muzičku kapelu; *orkestar*.

orhestika (grč. *orchestike*) veština igranja: (ili: plesanja).

orhestracija (grč. *orchestra* igralište, plesalište) prerada i udešavanje muzič-kog komada za razne instrumente *orchestra*; *orkestracija*.

orhestrión (grč. *orchestra*) muz. 1. orgulje sa žicama, pronalazak opata Foglera, u Amsterdamu 1789 (zove se i *organohordijum*); 2. sličan prvome muzički instrumenat sa žicama i cevima, u obliku *fligla*, pronađen u Pragu 1791; 3. veliki automatski muzički instrumenat, pronađen 1851. u Drezdenu.

orhestrirati (grč. *orchestra*) muzički komad preraditi i udesiti za razne instrumente *orchestra*; *orkestirati*.

orhialgija (grč. *orchis* mudo, *algos* bol) med. bol u semenjaku, mognicama.

orhidalgija (grč. *orchis*, *algos*) med. v. *orhialgija*.

orhideje (grč. *orchis*) pl. *bog.* porodica kačuna (oko 15 hiljada poznatih vrsta).

orhidektomija (grč. *orchis*, *ektome* isecanje; pgkopljene, štrojenje) med. operativno vadenje muda, škopljene, štrojenje; up. *orhitomija*.

orhidodinija (grč. *orchis*, *odyne* bol) med. v. *orhialgija*.

orhidopeksija (grč. *orchis*, *pexis* umetanje, pričvršćivanje) med. prišivanje mošnica ili muda.

orhidoterapija (grč. *orchis*, *therapeia* lečenje) med. lečenje mošnica (muda).

orhidocela (grč. *orchis*, kele prosutost, kila) med. prosutost mošnica, mudna kila.

orhis (grč. *orchis*) zool. mudo, semenjak, mošnice; *bog.* kačun, gorocvet, čukundeda.

- orhitis** (grč. orchis) *med.* zapaljenje mošnica (muda).
- orhitomija** (grč. orchis, tome sećenje, rezanje) *med.* sećenje (ili: rezanje) muda; *up.* *orhideotomija*.
- orhotomija** (grč. orchis, tome) *med. v. orhitomija.*
- os** (lat. os, oris) 1. usta; lice; otvor, ušće; *per os* (lat. reg os) *med.* kroz usta, na usta, tj. unositi lek, lečiti.
- os** (lat. os *gen.* ossis, *pl.* ossa) 2. *znat.* kost. oca (lat. os *ki.* ossis kost, ossa) *pl.* kosti.
- osari** (fr. hausser) valovita nanosi šljunka i peska u severnoj Evropi, proizvodi ota-panja glečera.
- osarij(um)** (nlat. ossarium) mesto na groblju gde se čuvaju mrtvačke kosti, kosturnica; *osuarium.*
- osatura** (nlat. ossatura) *med.* kostur, sklop kostiju.
- osein** (lat. os kost) *aiat.* organska materija koja čini osnovnu masu koštanog tkiva.
- oservanca** (ital. osservanza) *v. opservacija; kon oservanca* (ital. con osservanza) *muz.* pažljivo, smotreno.
- osivoričan** (lat. ossa kosti, vorare žderati) *med.* koji nagriza kosti, koji ždere kosti.
- Osjan** (kelt. Ossian) legendarni sin kelt-skog kralja *Fingala*, koji je, po priči, opevao u svojim bardskim pjesmama slavna dela svoga oca.
- osilegijum** (nlat. ossilegium) sakupljanje kostiju; zbirka kostiju.
- osifikacija** (nlat. ossificatio) pretvaranje hrskavice u kost; okoštavanje, okoštanje, okošćenje; okoštalost.
- osificirati** (nlat. ossificare) pretvarati u kost, okoštati, okoštavati.
- oskar** pozlaćena bronzana figura (predstavlja viteza oslojenjenog o balčak mača) koju od marta 1929. dodeljuje svake godine Akademija filmske umetnosti i nauke u Hollywoodu (Academy of Motion Picture Arts and Sciences) kao nagradu za najviša američka ostvarenja u filmu u prethodnoj godini, za najbolju mušku i žensku ulogu, za najbolju režiju, scenario itd.; od 1956. dodeljuje se i za najbolju neameričku ostvarenju u filmu (ime — prema anegdoti — po tome što je prilikom prvog dodelji-vanja nagrade zapažena slučajna sličnost s nekim producentom čije je ime bilo Oskar).
- oskulatacija** *med. v. auskulatacija.*
- oskulacija** (lat. osculatio) ljubljenje; *geom.* dodir jedne krive drugom krivom u više od jedne tačke, dodir drugog stepena.
- oskulirati** (lat. osculari) ljubiti, poljubiti; *geom.* dodirivati u više od jedne tačke.
- oskultacija** (lat. auscultatio) *med.* postupak lekara da osluškivanje!« rada pojedinih organa, prvenstveno srca i pluća, stvara zaključke o njihovom normalnom ili ne-normalnom stanju.
- oskulum** (lat. osculum) ustašca; poljubac.
- osmazom** (grč. osme miris, zomos čorba, juha) *hem. V.* *OSMOZOM.*
- osmanizam** (po imenu Osman, osnivača turske države) reakcionarna, šovinistička doktrina nastala u turskim buržoasko--spahijskim krugovima krajem XIX v.; imala je za cilj nasilnu assimilaciju ugnjetenih naroda Turske Carevine; za vreme i posle buržoaske revolucije (1908) postala zvanična ideologija Mladotu-raka.'
- Osmanlija** (arap.-tur. Osmanli) Turčin.
- Osmanlije** naziv koji se nekad (od XIV do poč. XX v.) upotrebljavao za Turke; naziv za dinastiju turskih sultana do 1922, prema imenu prvog sultana Osmana.
- osmašguk** (tur.) senica od vinove loze koja se penje uza stube, odrina, čardaklja.
- osmij(um)** (grč. osme miris) *hem.* elemenat metal, atomska masa 190,2, redni broj 76, znak Os, sličan platini, modrosiv ili crn, javlja se zajedno sa platanom, upotrebljava se za žice u sijalicama; njegov oksid odaje od sebe jak miris i otrovnu paru.
- osmodiforija** (grč. osme miris, dys-phoreo teško podnosim) nemogućnost podnošenje nekih mirisa.
- osmoza** (grč. osmos guranje, tiskanje, otheo guram, gurnem, tiskam) *fiz.* mešanje dveju tečnosti *difuzijom* kroz pregradu, propu-stljivu opnu, *semipermeabilnu* membranu (polupropustljivu opnu), koja ih razdvaja. Ako je jedna od ovih tečnosti rastvor, onda rastvorena građa, pošto ne prolazi kroz opnu, vrši pritisak na ovu, jer ne može da se kreće, i to je *osmojni*, osmo-tički ili osmotski pritisak, koji se pokorava gasnim zakonima, tj. osmotski pritisak nekog rastvora je isti kao pritisak koji bi vršili molekuli kad ne bi bilo rastvorenog sredstva, već bi njime zauzet prostor bio na raspolaaganju onim molekulima u gasovitom stanju; *diosmoza* (*up. egzosmoza, endsmoza*); *osmotični postupak* u fabrikaciji šećera: dobivanje većeg prinosa iz melase prolaskom kroz celulozu i pergamentsku hartiju.
- osmologija** (grč. osme miris, logia nauka) nauka o mirisima, o mirisavim materi-jama.
- osmonozologija** (grč. osme, nosos bolest, log'a) *med.* nauka o bolestima čula mirisa.
- osram-lampa električna lampa (sijalica) koja daje jaku svetlost a u isto vreme štedi struju (reč *osram* je skraćenica od prvog sloga reči *osmijum* i drugog reči *volfram*).
- ostalgija** (grč. osteon kost, algos bol) *med.* bol u kostima, kostobolja. **ostalgitis** (grč. osteon, algos) *med.* zapaljenje kostiju.
- ostealgaja** (grč. osteon, algos) *med. v. ostalgija.*
- osteitis** (grč. osteon) *med. v. ostalgitis.*

ostenzibilan (lat., nlat. ostensibilis) koji se treba ili može pokazati, vredan da se pokaže; javan, očit, očigledan, očevidan, jasan kao dan.

ostenzivan (nlat. ostensivus) koji samo pokazuju a ne objašnjava pojavu, npr. *ostenziv-na metoda* nastavka metoda koja se sastoji samo u pokazivanju bez objašnjavanja; očigledan, očit, jasan.

ostenzorij(um) (nlat. ostensorium) u katoličkoj crkvi: pokaznica; v. *monstranca*.

ostentativan (nlat. ostentativus) kome je cilj isticanje (ili: pokazivanje, iznošenje na videlo); razmetljiv, hvalisav.

ostenzacija (lat. ostentatio) iznošenje na videlo, razmetanje, hvalisanje.

ostenzaciozan (nlat. ostentatosus) v. *ostentativan*.

ostentirati (lat. ostentare) iznositi na videlo, razmetati se, hvalisati se.

ostenutum (lat. ostentum) znak, predznak, čudno i neobično znamenje; neobična prirodna pojava (kao predznak čega).

osteо- (grč. osteon) predmetak u složenica-ma sa značenjem: kost.

osteoaartritis (grč. osteon, arthron zglob) *med.* zapaljenje zglobova i kostiju.

osteoblasti (grč. osteon, blastos klica, izdanak) pl. *fiziol.* tvorne ćelije kopganog tkiva, ćelije iz kojih postaju koštane ćelije.

osteogeneza (grč. osteon, genesis postanak, postajanje) postajanje kostiju, postanak kostiju.

osteografija (grč. osteon, graphia opis) opisivanje, opis kostiju.

osteoderme (grč. osteon, derma koža) pl. *zool.* hrskavičave ribe.

osteektomija (grč. osteon, ektome isecanje) *med.* uklanjanje jednog parčeta kosti hirurškim dletom.

osteoid (grč. osteon, eidos vid, oblik) *med.* koštani izraštaj, koštanik bez krečnih soli (naročito kod „engleske bolesti“).

osteoklazis (grč. osteon, klaw lomim, slomim) *med.* prelom kosti.

osteoklast (grč. osteon, klaw lomim, slomim) *hir.* instrument za lomljenje iskrivljene kosti, naročito kod nepravilno izlečenog preloma.

osteolit (grč. osteon, Hthos kamen) *geol.* okamenjena kost.

osteolog (grč. osteon, logos) poznavalac kostiju, proučavalac kostiju.

osteologija (grč. osteon, logia) nauka o kostima, deo *ana tomi je* koji proučava i opisuje kosti.

osteom (grč. osteon) *med.* koštani izraštaj, koštanik.

osteomalacija (grč. osteon, malakia mekoća) *med.* omekhpavanje kostiju.

osteomijelitis (grč. osteon, mielos moždina) *med.* zapaljenje kostne srži.

osteonekroza (grč. osteon, nekros leš, mrc) *med.* truljenje kostiju.

osteopatija (grč. osteon, pathos bol, bolest) *med.* osećanje bola u kostima, bolest kostiju.

osteopatologija (grč. osteon, pathos, logia nauka) *med.* nauka o bolestima kostiju.

osteopedion (grč. osteon, pais, paidos dete) *med.* zametak koji se pretvorio u kost; up. *litopedion*.

osteoplastika (grč. osteon, plastike veština uobličavanja) *med.* krpljenje kostiju, zamjenjivanje kostiju.

osteoporozna (grč. osteon, poros rupica) *med.* šupljikavost ili razređenost kostnog tkiva; česta u starosti.

osteosarkom (grč. osteon, sarkoma izraštaj mesa) *med.* rak koštanog tkiva.

osteosinteza (grč. osteon, synthesis sastavljanje) *med.* u operaciji kostiju, učvršći-vanje delova prelomljenih kostiju metalnom žicom, pločicama, klinovima i dr.

osteosklerozna (grč. osteon, skleros krt, tvrd) *med.* otvrdnjavanje kostiju.

osteotom (grč. osteon, tome sečenje, rezanje) *hir.* testera za rezanje kostiju.

osteotomijska (grč. osteon, tome) *med.* delimično sečenje kostiju.

osteohemija (grč. osteon, chemeia) nauka o hemijskim svojstvima i prirodi kostiju.

osteocela (grč. osteon, kele prosutost, kila) *med.* prelom kosti.

osteofima (grč. osteon, phyma izraštaj) *med.* mekan kostni (koštani) izraštaj.

ostijarijat (nlat. ostiarius) zvanje vratare-vo; prvi od četiri najniža sveštenička čina u katoličkoj crkvi; up. *ostijarijus*.

ostijarijus (lat. ostium vrata, otvor, ostia-rius) čuvar vrata, vratar u manastirima; u katoličkoj crkvi: lice koje je primilo najniži od 4 početna čina (ostala tri su: *lektor, egzorcist i akolut*).

ostaje (lat. ostia) pl. *med.* srčani otvorići.

ostinato (ital. ostitato) *muz.* uporno, stalno (za tonske figure koje se stalno ponavljaju, većinom u basu).

ostiotenoza (lat. ostium ulaz, vrata, grč. stenosis suženje) *med.* sužavanje (ili: suženost) srčanih otvora.

ostitis (grč. osteon kost) *med.* v. *ostalgitis*.

ostrakizam (grč. ostrakismos) v. *ostracizam*.

ostrakon (grč. ostrakon crep) crep od pečene zemlje ili keramike koji je u starom Egiptu i u antičkoj Grčkoj služio kao materijal za pisanje; na njemu su i učenici pisali školske zadatke i vežbe.

ostrakon (grč. ostrakon crepić) glineni crepić, pločica za glasanje u staroj Atini (v. *ostracizam*).

ostracizam (grč. ostrakismos od ostrakon crepić) kod starih Grka: progonstvo iz Atine na 10, dočnije na 5 godina kakvog uglednog građanina (koga su smatrali da se toliko osilio da bi mogao biti opasan) narodnim glasanjem (sa 6000 glasova), koje se vršilo na taj način što

su glasači ispisivali ime kandidata za progonstvo na crepiće (*v. ostrakon*) ili ljušturu školjki. Ovakvo progonstvo nije se smatralo kao sramota, nego kao neka počast, mada neprijatna.

ostraciti (grč. ostrakon crepić; ljuštura, školjka, koruba) *pl. geol.* okamenjene školjke.

ostrva (lat. ostrea) *ostriga*, vrsta morske školjke.

ostriga (ital. oštrica) vrsta morske školjke vrlo ukusna mesa, kamenica.

ostrizam (lat. ostrea) med. trovanje *ostrugama*, školjkama.

ostrolit *v. osteolit.*

osuarij(um) (nlat. ossuarium) *v. osarijum.*

osfialgija (grč. osphys kuk, algos bol) med. bol u kukovima

osfitis (grč. osphys) *med.* zapaljenje bedrenog zgloba.

osfreza (grč. ospheirosis) mirisanje, miris, vonja, vonjava.

osfreziologija (grč. ospheirosis mirisanje, miris, logia nauka) nauka o ču lu mirisa i o mirisima.

osheitis (grč. osche mošnice) *med. v. oshitis.*

osheonkus (grč. osche onkos masa, telesina) med. *v. oshonkus.*

osheofima (grč. osche phyma izraštaj, otok) *med. v. oshofima.*

osheocela (grč. osche kele prosutost, kila) *med. v. oshocela.*

oshitis (grč. osche) *med.* zapaljenje mošnica (semene kesice); *osheitis.*

oshonkus (grč. osche onkos masa, telesina) med. tvrdi otok (čir) mošnica; *osheonkus.*

oshofima (grč. osche phyma izraštaj, otok) *med.* mekani otok ili čir mošnica; *osheofima.*

oshocela (grč. osche kele prosutost, kila) *med.* prosutost mošnica, kila; *osheocela.*

oscilator (lat. oscillare) *fiz.* 1. telo koje oscilira, koje može da titra, da se klati; 2. aparat koji proizvodi oscilatorno kretanje.

iscilatoran (nlat. oscillatorius) treptav, treptajni, koji se klati, ljudja, njija.

oscilacija (lat. oscillatio) treptaj, klačenje, njihanje; *fig.* kolebanje; *up. vibracija.*

oscilirati (lat. oscillare) klatiti se, njihati se, ljudjati se, trepteti, trepereti; *fig.* kolebati se; *vibrirati.*

oscilovati *v. oscilirati.*

oscilogram (lat. oscillare, grč. gramma slovo) *fiz.* grafički crtež, dobiven pomoću oscilografa, na kome se vidi razvoj titraja.

oscilograf (lat. oscillare, grč. grapho pišem) instrument za beleženje oscilacija, naročito električnih; instrument za prikazivanje talasnih oblika promenljivih struja i ostalih fizičkih veličina koje se mogu prikazati električnim, ili pretvoriti u električnu energiju.

osciloskop (lat. oscillare, grč. skopeo gledam) instrument za promatranje i ispitivanje brzih promena koje nastaju oscilacijom prouzrokovanim naizmeničnim strujama.

oscitancija (nlat. oscitantia) *v. oscitacija.*

oscitacija (lat. oscillatio) zevanje, dremanje; nemarnost, tromost, aljkavost; način izražavanja otmenosti poneke gospode koja, u razgovoru sa mladima od sebe, nemarno učestvuju u razgovoru i svaki čas zevaju; otuda: potcenjivanje, gledanje s visine, izigravanje gospodstva i otmenosti.

oscitirati (lat. oscillare) razjapljavati usta, zevati; biti aljkav i nemaran; praviti se otmenim.

ot- (grč. us, otos) predmetak u složenicama sa značenjem: uho, ušni.

otava (ital. ottava, lat octava) *muz. v. oktava; al' otava* (ital. ali' ottava) u oktavi, u osmini tona, ili za osam tonova više; *alta otava, alt' otava* (ital. alta ottava, alta ottava) visoka otava, znak da treba svirati za jednu oktavu više no što piše u notama.

otava rima (ital. ottava rima) *poet.* strofa od osam stihova, ital. *stanca* (stihovni oblik ital. epskog pesništa sa slikom: a b a b a b s s).

otavina (ital. ottavina) *muz* mala oktava.

otagra (grč. us, otos uho. agra plen) *med* ušna kostobolja.

otakustika (grč. us, otos, akuo čujem, akustikos slušni) vepggina pojačavanja čula sluha.

otakustičan (grč. us, otos, akustikos) koji pojačava sluh, koji služi pojačavanju sluha.

otalgija (grč. us, otos, algos bol) *med.* bolest ušiju, uhobolja.

otalgika (grč. us, otos, algos) *pl. farm* sredstva za ublažavanje i otklanjanje bola u ušima.

otalgična sredstva *farm. v. otalgika.*

otelkozis (grč. us, otos, elkos gnojava rana) *med.* zagnojavanje uha.

Oteľo (Othello) 1. *lit.* glavni junak istoimene Šekspirove tragedije, koji je, zatrovani neopравdanom ljubomorom, udario svoju vernu i nedužnu ženu *Desdemonu* a potom i sebi oduzeo život; *fig.* ljubomoran muž.

otelo (othello) 2. vrsta vinove loze.

o tempora, o mores! (lat. o tempora, o mores!) o da čudnih li vremena, o da čudnih li običaja! (uzvik kojim se izražava nezadovoljstvo vremenom u kome se živi i njegovim običajima; navod iz Ciceronovog prvog govora protiv Katiline).

otenhita (grč. us, otos, ep u, cheo levam, sipam) *med.* štrcaljke za unošenje leka u uši.

otet (ital. ottetto) *muz. v. oktet.*

otijater (grč. us, otos, iater lekar) lekar za bolesti ušiju, ušni lekar.

otijatrija (grč. us, otos, iatreia lečenje) nauka o lečenju ušiju, nauka o bolestima ušiju.

otijatrika (grč. us, otos, iatreia v. *otijatrija*).

otika (grč. us, otos, otikos ušni) *pl. med.* sredstva (ili: lekovi) protiv bolesti ušiju.

otitis (grč. us, otos) *med.* zapaljenje ušiju.

oto- (grč. us, otos) predmetak u složenicama sa značenjem: uho, ušni.

otoglis (grč. us, otos, glypho dubem, urezujem) *med.* v. *otoglyphon*.

otoglyfon (grč. us, otos, glypho dubem, urezujem) *med.* kašičica za čišćenje ušiju.

otografija (grč. us, otos, graphia opis) opisivanje ušiju, opis ušiju.

otodinija (grč. us, otos, odyne bol) *med.* bol u ušima.

otolit (grč. us, otos, lithos kamen) *med.* ušni kamenčić.

otolog (grč. us, otos logos reč, govor) *med.* lekar specijalist za bolesti ušiju.

otologija (grč. us, otos, log'a nauka) nauka o ušima i o ušnim bolestima.

otoman (arap. Utman Osman, Osmanlije) tursko nisko kanabe, divan.

otomikoza (grč. us, otos, mykes, gljiva) *med.* zapaljenje spoljnog ušnog kanala.

oto-motori klipni motori sa unutrašnjim sagorevanjem, nazvani po pronalazaču, nemackom konstruktoru Otu; za pogon upotrebljavaju lako gorivo: benzin, benzol i dr., po čemu se nazivaju i *benzinski motori*.

otopatija (grč. us, otos, pathos bolest) *med.* bolest ušiju, ušno oboljenje.

otoplastika (grč. us, otos, plastike veština uobičavanja) veštačke pravljenje (ili: krpljenje, zamenjivanje) spoljašnjeg uha.

otoragija (grč. us, otos, rag- koren od regnimi puknem) *med.* krvarenje iz ušiju.

otorea (grč. us, otos, reo tečem, curim) *med.* curenje gnoja iz ušiju.

otorinolaringolog (grč. us, ris nos, larynx grlo, grkljan, logos reč, govor) *med.* lekar specijalist za bolesti uva, nosa i grla.

otorinolaringologija (grč. us. ris, larynx, logia nauka) *med.* nauka o bolestima ušiju, nosa i grla.

otoskleroza (grč. us, otos, skleros krt, tvrd) *med.* hronično zapaljenje srednjeg uha sa otvrđivanjem sluzokože bubreške duplje, umanjivanjem pokretljivosti slušnih koščica i dr.; ima za pos ledinu ogluvljivanje.

otoskop (grč. us, čtos, skopeo posmatram) *med.* aparat (ogledalo) za pregledanje ušiju.

otoskopija (grč. us, otos, skopeo) *med.* pregled ušiju pomoću *otoskopa*.

ototomijsa (grč. us, otos tome sečenje, rezanje) *med.* sečenje, rasecanje uva.

otofon (grč. us, otos, phone zvuk, glas) aparat koji omogućava gluvima slušanje, uš-na slušalicu.

otočento (ital. ottocento osam stotina) naziv za književnost i umetnost XIX veka, naročito talijansku.

ofanziva (fr. offensive) voj. napad; nastu-panje; napadačko i izazivačko draganje; preći u ofanzivu, preći u napad, napasti; *supr defanziva*.

ofanzivan (fr. offensif) napadni, napadački, koji služi za napad; *ofanzivna po-ložaji voj.* položaji koji treba da posluže kao osnova za iznenadan napad na neprijatelja, ili da namame neprijatelja da prede u napad; *ofanzivna pripreme pripreme* za napad; *ofanzivna rat* napadni rat, napadački rat; *ofanzivni savez* savez za napad; *ofanzivna i defanzivni savez* savez za napad i odbranu.

ofenzivan (nlat. offensivus) v. *ofanzivan*.

ofenzija (lat. offensio) navala, napad, napadanje, nasrtaj; vređanje, uvreda.

oferirati (lat. offerre) *trg.* nuditi, ponuditi, podneti (ili: podnosići) ponudu za prodaju neke robe; prinositi, žrtvovati.

ofert (lat. offerre ponuditi, nuditi, fr. offert) *trg.* ponuda (naročito pismena) za prodaju neke robe.

ofertalni (fr. offert) ponudni, koji je pod-nesen u obliku pismene ponude; *ofertalna licitacija* nadmetanje u obliku pismenih ponuda.

offertorijum (nlat. offertorium) u katoličkoj crkvi: dizanje i pokazivanje, na misi, posvećene *hostije* koja se nalazi u *monstranci* i pesma koja se peva uz taj obred; molitva pre i posle tog obreda; *muz.* komad za orgulje koji se izvodi između *Kredo* i *Sanktus*.

ofidizam (grč. ophis zmija) *med.* trovanje od ujeda zmije, trovanje zmijskim otrovom.

ofidije (grč. ophis, nlat. ophidia) *pl. zool.* zmije.

ofiidiologija (grč. ophis zmija, logia nauka) deo zoologije koji proučava zmije, nauka o zmijama.

ofijazis (grč. ophiasis) *med.* zmijasto čela-vljenje pojedinih mesta na glavi.

ofijanci (grč. ophis zmija) *pl.* hrišćanska gnosistička sekta, od P do UP veka, koja je poštovala zmiju, koja je navela prvog čoveka (Adama) na greh; *ofiti*.

ofikleid (grč. ophis kleis, kleidos, reza, šip) *muz.* duvački instrument, od mesinga i u obliku zmije, sa šest rupa za tonove; daje veoma dubok ton.

ofioliatrija (grč. ophis, Iatreia obožavanje) poštovanje zmija, obožavanje zmija; *ofi-tizam*.

ofiolioti (grč. ophis, lithos kamen) *pl. geol.* okamenjene zmije.

ofiologija (grč. ophis, log'a nauka) deo zoologije koji proučava zmije.

ofiomantija (grč. ophis manteia proricanje) proricanje sudbine pomoću zmija.

ofiofag (grč. ophis, phagein jesti) onaj koji jede zmije, zmijožder.

ofis (fr. office, dat. officium) 1. soba za stoni pribor u otmenim kućama, soba u kojoj jede posluga; kuhinjska posluga; usluga, služba.

ofis (eng. office, lat. officium) 2. poslovni-ca, kancelarija; ekspedicija, biro.

ofisje (fr. officier) *voj. v. oficir; ofisje di žur* (fr. officier du jour) dežurni oficir.

ofit (grč. ophites lithos) *tin. v. serpentin.*

ofiti (grč. ophis zmija) *pl. v. ofijanci.*

ofitizam (grč. ophis) *v. ofitolatrija.*

ofiuriti (grč. ophis, ura rep) *pl. geol.* okame-notine slične zmijinom repu.

oficirati (lat. officium) vršiti službe-nu dužnost; služiti službu božju; govoriti zvaničnim tonom.

oficijal (nlat. officialis) službenik, činovnik; kod katolika: zastupnik biskupa u duhovnom sudu, duhovni sudija, naročito u bračnim sporovima; predsednik biskup-skog duhovnog suda (*oficijaljata*).

oficijalan *v. oficijelan.*

oficijalije (nlat. officialia) službeni poslovi, poslovi koji se vrše po zvaničnoj dužnosti.

oficijalijat (nlat. officialius) kod katolika: biskupski duhovni sud, *konzistorija*; zvanje i nadležnost *oficijala*.

oficijant (nlat. officians) sluga, poslužitelj; niži činovnik, zvaničnik; u katoličkoj crkvi: sveštenik koji služi misu.

oficijelan (fr. officiel) službeni, zvaničan; vladin; *oficijelne novine* službene novine, zvanične novine; *oficijelni izveštaj* službeni izveštaj, zvanični izveštaj.

oficij(um) (lat. officium) dužnost, obavez-nost, obaveza; osećanje dužnosti, vršenje dužnosti; *eko oficio* (lat. eh officio) po službenoj dužnosti, zvanično; besplatno, badava.

oficina (lat. officina, opificina) radionica, laboratorija (naročito apotekarska, štamparska).

oficinalan (nlat. officinalis) lekarski, propisan; opšti naziv za sve prirodne proizvode, hemikalije i dr. koje se, kao sredstva za lečenje, nalaze u apotekama na slagalištu; u užem smislu: samo oni lekovi koji se nalaze u *farmakopejjedne države*; *oficinalne biljke* sve biljke koje se upotrebljavaju u medicinske svrhe, lekovite biljke; *oficinalna formula* (nlat. formula officinalis) recept sastavljen u apoteci.

oficinalije (nlat. officinalia) apotekarska roba, lekarije, lekovi.

oficinelan (nlat. officinalis) *v. oficinalan.*

oficiozan (lat. officiosus) poluslužbeni, poluzvaničan; *oficiozni list* polu službeni, poluzvanični list, nezvaničan vladin list; uslužan, predusretljiv, ljubazan.

oficiozitet (nlat. officiositas) uslužnost, predusretljivost, ljubaznost.

oficir (lat. officium dužnost, služba, fr. officier) *voj.* svako vojno lice koje je po činu starije od podoficira (počevši od potpo-ručnika pa do generala, odnosno maršala, vojvode); *oficir-aspirant* prvi oficirski čin u nekim evropskim državama, zastavnik, *avantažer*; *oficirski kor* svи oficiri jedne vojske ili veće vojne jedinice.

ofrand (fr. offrande) žrtva bogu; dar, prilog, poklon.

ofsajd (eng. off-side) *sp.* u fudbalu; nepravilnost u igri koja se sastoji u tome što se igrač nađe između protivničkih *bekova* i *golmana*, pa u tome položaju dobije loptu; za ovu nepravilnost sudija dosućuje kazneni udarac protiv onog *time* čiji se igrač našao u ofsađu.

offset (eng. offset) *tip.* štampanje na *offset-presi.*

offset-presa (eng. offset, lat. pressare tiska-ti) *tip.* litografska rotaciona mašina za ravno štampanje sa prenosnim tiskanjem; ovde prelazi otisak sa kalupove ploče na jedan ogrtić od kaučuka na naspramnom valjku (cilindru), a ovaj predaje slog, koji treba odštampati, na hartiju (pronalažak Amerikanca Dž. V. Ru bela).

oftalm- (grč. ophthalmos) predmetak u složenicama sa značenjem: oko, očni.

oftalmaltija (grč. ophthalmos, algos bol) *med.* bol u očima, okobilja.

oftalmija (grč. ophthalmos) *ned.* spoljašnje zapaljenje očiju.

oftalmija simpatika (grč. ophthalmia sympathica) *med.* teško zapaljenje drugog oka koje nastaje obično 4 do 8 nedelja po oboljenju prvog oka, a može se javiti i posle više godina.

oftalmijater (grč. ophthalmos, iatros lekar) očni lekar.

oftalmijatrija (grč. ophthalmos, iatreia lečenje) *med.* nauka o lečenju očiju, očno lekarstvo.

oftalmijatrika (grč. ophthalmos iatrike lekarstvo, nauka o lečenju) *med. v. oftalmijatrija.*

oftalmika (grč. ophthalmikos očni) *pl. med.* lekovi za oči, očne vodice, očne masti.

oftalmitis (grč. ophthalmos) *med.* unutrašnje zapaljenje cele zenice.

oftalmički (grč. ophthalmikos) očni; koji se tiče lečenja očiju; *oftalmička svoj-stva v. oftalmika.*

oftalmobiotika (grč. ophthalmos, biotikos životni, koji služi životu, bios život) nauka o negovanju očiju.

oftalmoblenoreea (grč. ophthalmos, blenna sluz, bale, geb tečem, curim) *med.* gonoreič-no zapaljenje veznice očnih kapaka.

oftalmograf (grč. ophthalmos, grapho pišem) instrument za posmatranje pokreta očiju za vreme čitanja.

oftalmografija (grč. ophthalmos, grapha opis) opisivanje očiju.

oftalmodinija (grč. ophthalmos, odyne bol) *med.* bol u očima.

oftalmolog (grč. ophthalmos, logos pojmovna odredba; poučak; nauka) očni lekar, *oku-list*.

oftalmologija (grč. ophthalmos, logia nauka) nauka o očima, očno lekarstvo, *okuli-stika*.

oftalmometar (grč. ophthalmos, metron mera, merilo) instrument za merenje oblika oka i poluprečnika krvine rožnjače.

oftalmometrija (grč. ophthalmos, metria merenje) nauka o uređenju i upotrebi *oftalmometra*; merenje oblika oka i poluprečnika krvine rožnjače.

oftalmoplegija (grč. ophthalmos plege udarac) *med.* uzetost očnog mišića.

oftalmoptozis (grč. ophthalmos ptosis pad) *med.* ispadanje očne jabućice.

oftalmorea (grč. ophthalmos, geb tečem, curim) *med.* suzenje očiju, suzavost.

oftalmoskop (grč. ophthalmos, skopeo posmatram) *med.* očno ogledalo, aparat za ispitivanje i pregled očiju.

oftalmoskopija (grč. ophthalmos, skopeo) *med.* ispitivanje bolesnog oka *oftalmosko-pom*; ranije: proricanje iz očiju.

oftalmoskopirati (grč. ophthalmos, skopeo) *med.* ispitivati oči pomoću očnog ogledala (*oftalmoskopa*).

oftalmoskopski (grč. ophthalmos, skopeo) koji se tiče *oftalmoskopa*, koji se vrši pomoću oftalmoskopa.

oftalmospazmus (grč. ophthalmos, spasmos, grč) *med.* očni grč.

oftalmo-spektroskop (grč. ophthalmos, nlat. spectrum spektar, grč. skopeo posmatram, gledam) *med.* aparat za ispitivanje očnog slepila za boje; *spektro-kolori-metar*.

oftalmostat (grč. ophthalmos, statos, postavljen, stavljen, metnut) *med.* instrument za pričvršćivanje očne jabućice.

oftalmo-terapija (grč. ophthalmos terapeia lečenje) *med.* veština lečenja bolesnih očiju.

oftalmotomija (grč. ophthalmos tome ce-čenje, rezanje) *med.* rasecanje očiju, operi-sanje očiju.

oftalmotonometar (grč. ophthalmos, tonos zategnutost, napon, metron mera, merilo) *med.* instrument za merenje napona očne jabućice.

oftalmotonometrija (grč. ophthalmos, tonos, metria merenje) *med.* merenje napona očne jabućice pomoću *oftalmotonometra*.

oftalmotrop (grč. ophthalmos, tropos obrt; način, sklop) *med.* model koji nam predočava kretanja očnih mišića.

oftalmotropometrija (grč. ophthalmos, tropos, metria, merenje) *med.* merenje (ili: određivanje) kretanja očnih mišića.

oftalmofantom (grč. ophthalmos phantasma pojava) *med.* naprave za vežbanje u operisanju očiju.

of šor (eng. off shore) „od obale”, tj. van zemlje; naziv za narudžbine koje SAD daju stranoj industriji za izradu materijala (naročito ratnog), koji će, u vidu pomoći, po nalogu američke vlade biti isporučen nekoj državi.

ohema (grč. ochema nosač) *med.* tečan uvijač za odvije suve i jake lekove.

ohlokrat (grč. ochlos gomila, svetina, kratos j anina, snaga, vladavina) vođa svetine (ili: onaj koji ima uticaja na svetinu); *up. demagog*.

ohlokratija (grč. ochlos, kratos) vladavina puka, svetine (za razliku od demokratije tj. vladavine naroda u dobrom smislu).

ohrana (rus. ohrana odbrana, čuvanje, straža) tajna policija u carskoj Rusiji, naročito protiv naprednih društvenih snaga.

ohrijazis (grč. ochriasis) *med.* žućkasto bledilo lica.

ohropira (grč. ochros bled, bledožut, rug vatra) *med.* žuta groznica.

Ocean (lat. Oceanus, grč. Okeanos) 1. *mit.* v. *Okean*.

ocean (lat. oceanus, grč. Okeanos) 2. v. *ocean*.

Oceanide (lat. Oceanides) *mit.* kćeri Okeana, morske nimfe; *Oceanitide*.

Oceanija (nlat. Oceania) opšte ime za sva ostrva, ostrvje u Tihom Okeanu, zajedno sa Australijom; *Okeanija, Polinezija*.

Oceanitide (lat. Oceanitides) *mit.* v. *Oceanide*.

oceanograf v. *oceanograf*.

oceanografija (lat. oceanus, grč. graphi'a opis) opisivanje mora, nauka koja se bavi proučavanjem oceana, hemijskih i fizičkih svojstava njihove vode, faune i flore itd.; *talasografija*.

oceano-telegrafija (lat. oceanus, grč. tele u daljinu, na daljinu, graphia pisanje) telegrafija pomoću podmorskog kabla.

oceanski (lat. oceanus) koji pripada oceanu ili ostrvima Južnog mora; *oceanski jezici* jezici kojima govore stanovnici ostrva Južnog mora, polineziski jezici.

ocelatan (lat. ocellatus) alat. okcat, okčat, koji ima okca.

ocelot (meke. oceloti, nlat. felis pardalis) *zool.* panteru slična životinja iz porodice mačaka (u Juž. Americi).

ocelus (lat. ocellus okce, oculus oko) okce, okance, oko.

ociozan (lat. otiosus) dokon, besposlen; ne-skorišćen,^npr. novac, grada i sl.

oca (pere. hajge, tur. hoca, hace) v. *hodža*.

odžak (tur. 'ocak) dimnjak, ognjište; kuća, porodica; versko udruženje; janičarska trupa; posada u pograničnim utvrđenjima; *odžak agalar* janičarski oficir.

odžaklija (tur. 'ocaklı) 1. prostorija koja ima ognjište sa zidanim dimnjakom (*odžakom*); 2. sin iz ugledne i stare porodice, kole-nović, kućić.

odžačar (tur.) čistač dimnjaka, dimničar.

A E I 3 JI H 0 R S G T U F

,51o, 681/ 6??/ 708a TOV/ "^^a ^fl-/ ?33<x >61d ?N a ? ba 7fOo^r
770

P

P, p devetnaesto slovo naše cirilice, dvadeset drugo naše latinice (R, r); kao skraćenica: r. ili pag. = *pagina*; r. a. = *pro anno*; r. t. = *per midaili pro mile*; f. s. = *procent*; R. S. = *post skriptum*; r. t. = *pro tempore* ili *plelo titule*, *premiso titule*; pl. ili plur. = *plural(is)*; praeſ. = *prezens*; praet. = *preteritum*; slik. r. = *piksit*; cuz. r. = *pijano*; apr. R = Zemlji-ni polovi; hen. Pd = *paladijum*; Pt = *platina*; Ri = *plutonijum*; Ro = *poloni-jum*; Rt = *prazeodilg*; Rt = *prometijum*;  a = *protaktinijum*; R = *fosfor* (*phosphor*).

pa (fr. pas, lat. *passus*) korak, naročito: korak u plesu; klanac, tesnac, moreuz.

pavana (šp. *pavana*, lat. *pavo*) paunov ples, vrsta španskog plesa u XVI i HUD veku; iuz. pratnja uz taj ples; dostojanstven i gord hod, španski korak.

pavezada (fr. *pavesade*) kor. oklop na ratnim brodovima.

navija (fr. *pavie*, iim. *pavia*) bog. breskva čije je meso sraslo sa košticom (nazvana po ital. gradu *Paviji*, odakle potiče); trg. vrsta finog belog lanenog platna.

pavijan (fr. *babouin*, ital. *babbuino*, nlat. *babovinus*, *papiro*) zool. vrsta divljeg afrič-kog majmuna sa kratkim repom; mor. stražar kod čamca.

paviljon (fr. *pavillon*, lat. *papilio* leptir; šator, nlat. *pavilio*) šator, baštenski i logorski šator; nebo nad krevetom u obliku šatora; krilo u obliku šatora (palate); mali letnjikovac sa okruglim krovom, kućica sa kubetom; prostorija sa izloženim predmetima na izložbama; kruna ili gornji deo na brilijantu; okvir grba; svaka zastava sa nacionalnim bojama jednog naroda, naročito brodska; široki deo levka na muzičkim duvačkim instrumentima.

paviment (lat. *pavimentum*) šaren pod (od kamičaka, zemlje i kreča), pod od mozaika.

panonija (lat. *pavo*, nlat. *pavonia*) vrsta korala; bog. biljka iz porodice slezova.

pavor (lat. *pavor*) drhtanje, strah; med. trzanje od straha pri spavanju.

naga (ital. *paga*, lat. *pacare*) plata, nagrada; radnička dnevница; obračunska knjiga;

knjiga u koju se upisuju radničke zarade u nekim preduzećima.

pagament (nlat. *pagamentum*) pomešan metal, slitina, legura; staro, izlomljeno srebro (za topljenje); kovani novac, naročito sitan novac; trg. plaćanje u gotovom; rok kada treba izvršiti plaćanje.

pagan (lat. *paganus* neuk. čovek, seljak) neznabožac; mnogobožac; *paganin*, *paganin*.

paganizam (lat. *paganus*) neznaboštvo, mnogoboštvo (izraz nastao po tome što se neznaboštvo najduže zadržalo po selima, pagus selo).

paganski (lat. *paganus*) neznabožački, mnogobožački.

paganstvo (lat. *paganus*) v. *paganizam*.

pagizam (fr. *page*) ljubavna sklonost starijih žena prema mlađicima.

pagina (lat. *pagina*) strana u knjizi, broj koji označava stranu knjige.

paginacija (nlat. *paginatio*) tip. brojevi koji obeležavaju strane knjige; obeležavanje strana knjige brojevima.

paginirati (nlat. *paginare*) obeležiti (ili: obeležavati) brojevima strane knjige (ili: rukopisa).

pagoda (pere. *but-kadah*, port. *pagode*) u Evropi odomaćen naziv za idolske hramove u Indiji i Kini; sam idol; idol koji klima glavom; mala figura koja klima glavom i kreće rukama; zlatan novac različite vrednosti koji se nekada upotrebljavao u Indiji.

pagopleksija (grč. *pagos* mraz, *plexis* udarac) med. smrznutost, uzetost usled smrzavanja.

padisah (pere., tur. *padisah*) gospodar nad kraljevima, samodržac, car, sultan, veliki sultan (jedna od titula bivših turskih sultana).

padovana (ital. *padovana*) vrsta ital. plesa, *pavana*.

padrone (ital. *padrone*, lat. *patronus*) gospodin, gospodar; gospodar lade; zaštitnik, pokrovitelj.

pa  (fr. *page*, grč. *paidion* detence; mali rob, mlad rob, nlat. *pagi s*, ital. *paggio*) ranije: mlađi plemić koji se spremao da postane vitezom; mlađi plemić na službi kod vlastaoca, skutonoša; stipaljka za podizanje haljine.

pajav (grč. paian) himna u slavu nekog božanstva, naročito Apolona; svečana, radosna, pobednička pesma koja je pevana sa više glasova; *up. pean*.

pajaco (ital. pajazzo) v. *bajaco*.

pajet (fr. paillette) zrnce zlata u pesku ili vodi, listić zlata; vrsta lake svilene tkanine.

pajnt (eng. pint, šp., port. piata) mera za tečnosti i žita u Engleskoj = 0,568 l.

pajon (fr. paillon) listić srebra ili drugog nekog metalra.

pajonizam *teol.* učenje o naročitoj milosti božjoj prema izabranim, nazvane po francuskom reformist Klodu Pajonu, 1626—1685, koji je branio to učenje.

pajonirs (eng. pioneers) pl. v. *pionir*.

pajonist (fr. pajoniste) *teol.* pristalica *pa-jonizma*.

paji (eng. pipe) v. pod *pila*; *cev*.

pajp-lain (eng. pipe-line) cevovod, vod gvozdenih cevi za provođenje petroleja (od izvora do tržišta, rafinerija), vode.

pajtaš (mad. pajtas) drug, drugar, priatelj.

pak (nem. Pack) 1. v. *paket*.

pak (eng. pack) 2. mera za vunu u Engleskoj = 108,86 kg.

pak (eng. puck) 3. sp. pločica (loptica) u hokeju.

paka (port., braz. rasa, nlat. cavia rasa) *zool.* brazilijski pacov.

pakan krvno kanadske lisice.

pakaret (inn. pacaret) vrsta najboljeg španskog vina; *šeri*.

pakvon (kin. packfong) slitina, legura bakra (50%), cinka (35%) i nikla (15%), po boji veoma slična srebru i na vazduhu postojana; upotrebljava se za izradu sto-nog posuđa, raznih ukrasa itd.; „novo srebro”, *argentan*, *pakfoig*.

paket (fr. paquet, ital. pacchetto, nem. Pack) rukovet, svežanj; roba složena i uvijena u hartiju, kutija ili sanduč sa robom; *pak*.

paketirati (fr. paqueter) praviti svežnje (ili: pakete); *paketir-mašina* sprava za pravljenje paketa, naročito duvana, zači-na, čaja i dr.

paketni brod poštanska lada, obično manja lada koja, u odredene dane, prevozi putnike i poštu od jednog morskog pristaništa do drugog.

pako (per. raso) 1. *zool.* vrsta peruanske lame, manja od obične, naročito cenjena zbog veoma fine i skupocene vune, koju u Engleskoj preraduju kao kamilju dlaku.

pako (ital. rasso) 2. *trg.* denjak robe, bala robe, zavežljaj s robom.

pakovati (nem. packen) zametati (ili: spremiti) stvari radi odašiljanje, udenjčiti, udenjčavati, praviti paket; fig. nameštati karte, varati pri kartama.

pakpapir (nem. Packpapier) jaka hartija za pakovanje.

Paks (lat. Rah) 1. boginja mira kod starih Rimljana.

paks (lat. rah) 2. mir.

pakt (lat. pacisci sporazumeti se, pactum) ugovor, pogodba, dogovor, sporazum; savez; *eško pakto* (lat. eh pacto) prema ugovoru, prema pogodbici; *pakta dotalia* (lat. pacta dotalia) *prav.* bračni ugovor.

paktirati (nlat. pactare) ugovarati, praviti ugovor, pogoditi se, pogačati se; sporazumeti se, sporazumevati se.

pakung (nem. Packung) pravljenje paketa, pakovanje; način pakovanja.

pakfong (kin. packfong) v. *pakvon*.

Palada (grč. Pallas, Pallddos mit. v. *Palas*.

paladijanizam *ahr.* podražavanje, naročito u XVII i XVIII veku u Engleskoj, umetničkog gradevinskog stila glavnog majstora ital. renesanse Andrea Palladio (1518—1580).

paladij(um) (grč. Palladio p) 1. *kit.* legendarni kip *Palas Atine* u Troji, od koga je zavisila sudsbita Prijamovog grada, jer ga nije niko mogao osvojiti dok se kip nalazio u njemu; otuda, fig. svaka stvar koja se smatra da ima zaštitnu moć; okrilje, zaštita; 2. *hem.* platini veoma sličan metal koji se javlja zajedno s njom, pronađen 1803, atomska masa 106,4, redni broj 46, znak Pd.

paladin (fr. paludin, lat. palatinus carski) u franc. i špan. romanima: ime viteza iz pratnje Karla Velikog, dvorski vitez; fig. otmen vitez, hrabar junak; vitez latalica, pustolov.

palamar (grč. palamari, tur. palamar) 1. uže, debelo uže, naročito ono kojim se brod veže za obalu; 2. debeli gvozdeni klin.

palamida (ital. palamita) *zool.* vrsta morske ribe iz porodice skuša, *Pelamys sarda*.

palander (ital. palandra) *mor.* vrsta ubojnog broda (za bombardovanje).

palanka (fr. palanque, mad. palank, tur. palanca) voj. malo utvrđenje od stabala, *palisada*; varošica.

palankin (ind. palki, port., fr-, eng. palanquin) nosiljke; *mor.* čekrk za dizanje jedara.

palans (fr. palanche) gruba tkanina od vune i lanenog konca, upotrebljava se za postavu, matroske ogrtače i dr.

Palas (grč. Pallas) *kit.* nadimak *Atine*, boginja mudrosti, lepih veština, ratničke hrabrosti i veštine itd. (kod Rimljana: *Minerva*); *astr.* planetoid otkriven 1802; ! *Palada*.

! **palas** glavna zgrada u srednjovekovnom zamiku, sa svečanom dvoranom i odeljenjima za stanovanje; sama svečana dvorana, j pa la ga (lat. palatiura carski dvor) velika i lepa kuća, dvorac.

palatal (lat. palatum nepce, nlat. palatale) *gram.* nepčanik, prednjonepčani glas d, č, dž, ž, š, lj, nj, j)

palatalizacija (lat. palatum nepce) *lingv.* umekšavanje su glasnika; promena, pretvaranje zadnjonepčanih suglasnika k, g i h u vezi s mekim vokalom u palatalne, meke

- suglasnike** (junak — junače, vrag — vraže, duh — duše; junak — junaci, zadruga — zadruzi, duh — dusi i sl.).
- palatalizirati** (lat. palatum, palatalis) *gram.* umekšati, umekšavati (glasove); *up. pala-tal.*
- palatalni** (lat. palatum, nlat. palatalis) *znat.* nepčani; *gram.* nepčani, tj. mek, prednjone-pčani (glas).
- palatalnost** (lat. palatalis, palatum) *lingv.* mekoća, prisustvo elemenata palatalnih suglasnika u artikulaciji drugih sugla-snika; takvih elemenata nalazimo, npr., kod srpskohrvatskih glasova: *h, d, l, i nj.*
- palatin** (fr. palatine) 1. ženski kržneni ovratnik (kragna).
- Palatin** (lat. Palatinus) 2. palatinski breg i kraj u starom Rimu, gde je bio dvor cara Avgusta i njegovih naslednika (*Palaci-jum*); *fig.* palata, dvor rimskih careva.
- palatin** (lat. palatinus) 3. prvobitno: svako ko pripada *palacijumu; u* sred. veku: velikodostojnik iz najbliže okoline kraljeve, naročito *pfal/džraf; u* Ugarskoj, do 1853. najviši državni velikodostojnik, zamenik kraljeva, vicekralj; vojvoda (u Poljskoj).
- palatinat** (lat. palatinatus) zvanje, dostojanstvo i oblast palatina, palatinstvo, vojvodstvo; *up. palatin 3.*
- palatitis** (lat. palatum nepce) *med.* zapaljenje nepca, upala nepca.
- palatogram** (lat. palatum) veštačke nepce kojim se eksperimentalna fonetika služi za određivanje artikulacije govornih organa pri obrazovanju glasova.
- palatograf** (lat. palatum, grč. grapho pišem) aparat za precrtavanje ili presli-kavanje *palatograma* u cilju njegove analize.
- palatografija** (lat. palatum, grč. grapho) *gram.* proučavanje tvorbe glasova pomoću *palatograma*, odnosno dijagrama koji pokazuje deo nepca koji jezik dodiruje prilikom tvorbe pojedinih glasova.
- palatoplastika** (lat. palatum, grč. plastike veština uobičavanja) *med.* veštačke pravljenje nepca.
- palatofonija** (lat. palatum, grč. phone zvuk, glas) poremećaj glasa zbog rascepljenosti nepca.
- palatum** (lat. palatum) *znat.* nepce.
- nalafiti** (ital. palafitta kolje, tipovi) *pl.* sojenice, stanovi na sohamu ili kolju radi zaštite od poplava, vlage i dr.
- Palacijum** (lat. Palatum) v. *Palatin 2.*
- palaco** (ital. palazzo) v. *palata.*
- palačinke** (mad. palacsinta) vrsta jela od testa u kome je zavijen sir ili pekmez.
- palenta** (ital., lat. polenta) gusto skuvano kukuruzno brašno i prelivene vrelom mašču, u kojoj je ispržen crni luk, mlekom ili skorupom, žganjci, mamaljuga, kačamak; *up. polenta.*
- paleo-** (grč. palaios) predmetak u složenica-ma sa značenjem: stari, drevni.
- paleobiologija** (grč. palaios, bios život, 1o-g'a nauka) biologija prepotropskih životinja i biljaka.
- paleobotanika** (grč. palaios, botanike) v. *paleofitologija.*
- paleogen** (grč. palaičs, gen- koren od gignesthai postati, nastati) *geol.* stariji *tercijar*, doba u kome su se mnogi krajevi Evrope, pa i Balkanske poluostrvo nalazili pod morem.
- paleogeografija** (grč. palaios, ge zemlja, graphia opis) nauka koja se bavi geografskim problemima i prilikama u ranijim geološkim vremenima i koja, npr. teži da rekonstruiše sliku ranijih doba.
- paleograf** (grč. palaios, graphos) poznavalac starinskog pisma, vepggak u čitanju starih rukopisa.
- paleografija** (grč. palaios, graphia pisanje, pismo) poznavanje starinskog pisma, poznavanje starinskih rukopisa, veština čitanja starih rukopisa.
- naleodoksija** (grč. palaios, doxa mišljenje, mnenje) starinsko mišljenje, mišljenje u starinskom duhu.
- paleoetnologija** (grč. palaios stari, drevni, ethnos narod, logia nauka) *ethnologija* najstarijih i preistorijskih naroda.
- paleozoik** (grč. palaios, zoon životinja) *geol.* v. pod *paleozojski.*
- paleozojski** (grč. palaios, zoon) koji se tiče prepotropskih životinja; u nauci o planinama: koji sadrži u sebi ostatke najstarijeg životinjskog sveta na Zemljii; *geol. paleozojsko doba ili paleozoik* doba u razvitu Zemljine kore koje obuhvata formacije: *permsku, karbonsku, devonsku, silursku i kambrisiku.*
- paleozoologija** (grč. palaios, zoon, logia nauka) nauka o životinjama koje su živele u ranijim geološkim vremenima.
- paleozoon** (grč. palaičs, zoon) prepotopska životinja.
- paleolit** (grč. palaios, lithos kamen) starije kameni doba, najstarije i najduže doba u praistoriji; počinje od vremena kada je čovekoliki majmun počeo da pravi prva oruđa i traje do *neolita.*
- paleolitičan** (grč. palaios, lithikos kameni) koji pripada starijim kamenim perio-dima.
- paleolog** (grč. palaios, logos reč, povesnica) 1. pristalica stare vere, staroverac 2. poznavalac, proučavalac starina.
- paleologija** (grč. palaios, logia nauka) staro učenje (*supr. neologija*); nauka o starinama, poznavanje starina.
- paleontografija** (grč. palaios, op, gen. ontos biće, ono što postoji, ono što je biti-pguće, graphia opis) opisivanje okamenje-nih ostataka biljaka i životinja koje su živele u ranijim geološkim vremenima.

paleontolog (grč. palaios, op *gev.* ontos, pril. od *einai* biti, postojati, logos naučio istraživanje) naučnik koji proučava životinje i biljke iz ranijih geoloških vremena.

paleontologija (grč. palaios, bp *gen.* ontos, od emai, logia nauka) nauka koja proučava životinje i biljke koje su živele na Zemlji u ranijim vremenima i čiji se tragovi i ostaci nalaze i danas u Zemljinoj kori.

paleopatologija (grč. palaios, pathos bolest, logia) nauka koja ispituje oboljenja od kojih je bolovao čovek praistorijskog doba.

paleoterion (grč. palaios, therion divlja životinja, zver) prepotopska životinja; vrsta prepotopskih životinja koje predstavljaju sredinu između tapira i noso-roga.

paleotipi (grč. palaios, typos otisak) *pl.* početne, prve štampane stvari posle pronalaska štampe; *inkunabule*.

paleofitologija (grč. palaios, phyton biljka, logia nauka) nauka o okamenjenim ostacima biljaka koje su živele u ranijim geološkim vremenima; *paleobotanika*.

paleofron (grč. palaiophron) onaj koji (ili: ona koja) se ponaša kao star čovek, star-mali, starmala.

palestra (grč. palaistra rvalište; vežbalište, važbaonica; lat. palaestra) rvalište, škola rvanja, škola za mačevanje, mesto za gimnastička vežbanja kod starih Grka i Rimljana.

palestrika (grč. palaistrikos rvalipši, vežbališni) veština mačevanja, rvanja, pesničanja i borenja uopšte; *up. gimnastika*.

palestrina-stil muz. ili a-capella-stžg muzika za pevanje bez instrumentalne pratnje (nazvan po kompozitoru Giovanni Palestrina, 1526—1594).

palestrit (grč. palaistrites, lat. palaestrita) borac, rvač, gimnastičar.

paleta (fr. palette, ital. paletta, lat. paia ašov, lopata) jajasta daščica, sa otvorom za palac leve ruke, na kojoj slikar pri radu drži i meša boje.

paleto (fr. paletot, šp. paletoque) gornji kaput, ogptač, vrskaput.

pali (sskr. pali) jedan od indijskih indoevropskih jezika, kojim su napisane svete knjige budističke religije, mlađi izdanak jednog jezika sličnog *sanskrtu*.

paliditet (lat. pallidus bled, nlat. palliditas) bledilo, bledoća; *up. palor*.

paličativ (lat. palliatus ognut *palijumom*, nlat. palliativum) *med.* lek ili sredstvo koje uklanja privremeno bol i spoljašnje znake bolesti, a ne njen uzrok, lek koji privremeno leči i trenutno umanjuje bol; *fig.* sredstvo koje samo privremeno pomaže, privremena pomoć, trenutna pomoć.

palijativan (nlat. palliativus) koji leči samo privremeno; koji rešava neko pitanje samo naoko, samo za neko vreme, koji zataškava, ublažuje; *palijativno lečenje* lečenje koje otklanja prividno samo spoljašnje znake bolesti, a ne samu bolest i njen uzrok (*supr. radikalno lečenje*).

palijacija (nlat. palliatio) ogrtanje, uvijanje, doterivanje čega da ima lepši izgled, ulepšavanje; *ned.* prividno, površno lečenje, privremeno ublažavanje bolesti ili bola.

nalije (fr. palier) *aaj.* u govor vazduhoplovaca: kraći horizontalni let (najčešće pri uzletanju i sletanju aviona).

palij(um) (lat. pallium) omotač, pokrivač; ogptač, naročito grčki ogptač (za razliku od rimske toge); biskupski ogptač koji su od IV veka, rimski carevi davali crkvenim velikodostojnicima kao znak njihove duhovne vlasti, *fig.* okrilje.

palikari (ngrč. palikari) *pl.* neredovne trupe, vojnici dobrotoljci u novogrčkoj vojsci.

palilalija (grč. palin opet, ponovo, lalia govor) govorni poremećaj sličan mucanju; osoba sa ovim poremećajem, izgovarajući pojedine stereotipne reči, ponavlja više puta neke slogove pre nego što pređe na izgovor drugih reči.

palilogija (grč. palin logos reč) *ret.* vraćanje, ponavljanje jedne reči ili više reči na kraju i u početku rečenice, npr. Kada sutra bijeli dan osvane, / Dan osvane i sunce ograne; — Đe si bila, de si dangubi-la, / Dangubila tri bijela dana.

palimbahijus (grč. palimbakcheios) *ketr.* tro-složna stopa koja se sastoji od dva duga i jednog kratkog sloga: —U; *antibahijus*.

palimpsest (grč. palimpsestos) pergamenat sa koga je, u doba oskudice u pergamentima, prvoobični tekst izbrisani pa napisan nov; pomoću hemijskih reagencija često je moguće pročitati i raniji tekst; *kodeks rescriptus*.

palingenezija (grč. palin opet, ponovo, gene-sis rođenje, postanak) ponovo rađanje, preporodenje; *teol.* u okrenute mrtvih na dan strašnog suda; učenje da će i grešnici najzad ući u carstvo nebesko (*apokata-staza*); moralni preporod čoveka; ponavljanje (ili: nasleđivanje) osobina predaka.

palivgeiezis (grč. palin, genesis) v. *palingenezija*.

palingrafija (grč. palin, graphia pisanje, pismo) verno prenošenje drvoreza, bakro-reza i dr. na kamen a da se original ne pokvari.

palindromija (grč. palindromia vraćanje, povratak) med. povratak iste bolesti, nov napad iste bolesti; *up. recidiv*.

palindromos (grč. palindromos koji se vraća, povratan) *poet.* rakovski stih (lat. versus cancrinus), tj. stih koji i spreda i odna-zad jednako glasi; reč koja kad se čita

- spreda i odnазад jednakog glasi a ima isto (npr. *ratar, potop*) ili različito značenje, npr. *dan = dan i nad, vez = vez i zev.*
- palinodija** (grč. *palinodia*) opozivanje pesme, pisanje pohvalne pesme mesto ranije napisane uvredljive (kao što je *Stesihor*, mesto uvredljive pesme za lepu Jelenu, posle spevao pohvalnu); *prav.* opozivanje onoga što se ranije o komе pogrdno reklo ili nagšalo.
- palinodirati** (grč. *palinodia*) opozvati (ili: opozivati) rečeno ili napisano.
- palinologija** (grč. *paline sitna prasina*) nauka koja proučava polen i *spore* biljaka.
- Palinur** (lat. *Palinurus*) *mit.* u Vergilijevoj *Enejidi*: verni krmari, *Enejinkoji* se, kad su plovili u Italiju, udavio u moru kraj jednog rta u Lukaviji; otuda: veran krmari uopšte; *zool.* vrsta velikog morskog raka, prug (lat. *Palinurus vulgaris*); *mor.* nautički instrumenat za određivanje skretanja (*devijacija*) kompasa.
- palir** (nem. *Palier, Pallier*) starešina zidara i radnika na nekoj gradevini i dr. koji raspoređuje rad i vodi nadzor, pomoćnik (ili: poverenik) glavnog preduzimače; gradevinski poslovođa; *polir.*
- palisada** (fr. *palissade*, nlat. *palissata*, lat. *palus kolac, proštag*) ograda od prošća (kolja); *voj.* kolje, u gornjem delu zašiljeno, usaćeno u zemlju uspravno ili ukoso, naročito kod poljskih utvrđenja; *bog.* palisadno tkivo biljno tkivo sastavljeno od jedno-obraznih parenhimskih ćelija, bogatih *hlorofilom* (ovako nazvano zbog sličnosti sa ogradom od kolja, palisadom)
- palisander-drvo** purpurno drvo, vrsta veoma finog gujanskog i brazilskeg drveta ljučicastoplave boje, koje pod uticajem vazduha menja boju (upotrebljava se za fine stolarske radove, muzičke instrumente itd.).
- palifikacija** (lat. *palus kolac, proštag, šip, nlat. palificatio*) utvrđivanje zemljišta tipovima (koljem) da bi se sprečilo odronjavanje i odnošenje zemlje.
- palifiti v. *palafiti*.**
- palma** (lat. *palma*, grč. *palame* dlan, šaka) 1. dlan, šaka; mera za dužinu: *pedalj.*
- palma** (lat. *palma*) 2. *bog* poznato tropsko drvo, visoko i golo, sa lišćem i plodom (urmama) samo pri vrhu; *fig.* *palmova grančica* nagrada, slava, znak pobjede, simbol mira.
- palmaran** (lat. *palma, palmaris*) dlaneni, koji pripada dlanu; dlanast, sličan dlanu; *palmarna mašpulacija* dodirivanje rukom (kod magnetiziranja).
- palmarij(um)** (lat. *palmarium*) nagrada za uspeh ili pobedu, naročito nagrada pravozastupniku za dobivenu parnicu.
- palmarum** (lat. *palma, dies palmarum*) kod katolika: nedelja pred Uskršnjim danom kada se proslavlja uspomena na svečani ulazak Hristov u Jerusalim, kada su mu bacali pred noge palmove grančice, Cveti, Vrbica.
- palmatura** (nlat. *palmatura*) *zool.* sraslost prstiju opnom, npr. kod plovuša.
- palmer-metoda** *ped.* sistem učenja stranih jezika koji je izradio *Harold Palmer* (1877—1942), metodičar engleskog jezika u Japanu, po kome deca počinju učiti strane jezike najpre učenjem reči, zatim praksom govornog jezika, a tek potom navikama čitanja tekstova i navikama pisanja.
- palmestrija** (nlat. *palmestria*) gatanje u dlan, *hiromantija.*
- palmete** (lat. *palma, fr. palmettes*) *pl. arh.* ukraši na grčkim svodovima u obliku palminog lišća ili grančica.
- palmin** (lat. *palma*) prečišćene kokosova mast (za jelo i za spravljanje *margarina*).
- palmipedes** (lat. *palmipedes*) *pl. zool.* ptice plovuše, ptice sa sraslim prstima, sa opnom za plivanje.
- palmit** (lat. *palma*) palmino brašno, pal-mina srž.
- palmitin** (lat. *palma palma*) *hen.* organsko jedinjenje palmitinske kiseline i glicerina, estar, sastavni deo biljnih i živo-tinjskih masti i ulja, naročito ga ima u palminom ulju.
- palmona** (lat. *palma*) *margarin* spravljen od kokosove masti.
- palmos** (grč. *palio vitlam, zavitlam, palmos vijanje, vitlanje; drhtanje*) med udaranje, kucanje (naročito srca, bila).
- palmoskop** (grč. *palmos, skopeo posmatram*) med. instrumenat za merenje kucanja bila, *pu lea.*
- palmoskopija** (grč. *palmos, skopeo posmatram*) *med.* posmatranje kucanja *pulta;* gatanje (ili: proricanje) po kucanju bila, *pulta.*
- palmospazmus** (grč. *palmos, spasmos grč*) *med.* grč koji izaziva drhtanje.
- palantomija** (grč. *palos ždreb, kocka, man-teia proricanje*) proricanje iz kocke; *up. kleromantija.*
- palor** (lat. *pallere, pallor*) *med.* bledilo, ble-doća; prebledelost, mrtačko bledilo; *up. paliditet.*
- paloš** (tur. *pala*, grč. *pale, pala*) dugačak i težak mač.
- palpabilan** (lat. *palpabilis*) opipljiv; očevi-dan, očit, jasan.
- palpacija** (lat. *palpatio*) dodirivanje, pipanje, opipavanje.
- palpe** (lat. *palpae, palpes*) *pl. zool.* pipni u kukaca (insekata).
- palpebralni** (lat. *palpebralis*) koji pripada očnim kapcima, kapčani.
- palpebracija** (lat. *palpebratio*) trepuštanje, žmirkanje, trepkanje.
- palpirati** (lat. *palpare*) blago dodirivati, gladiti rukom, pilati.
- palpitacija** (lat. *palpitatio*) *med.* kucanje srca; kucanje bila, udaranje *pulta.*

palpitirati (lat. palpitare) *ned.* kucati, lupati; drhati, treperiti, treptati; trzati se, mrdati.

paludizam (lat. palus, *gei.* paludis bara) *kec.* barska grozica, malarija.

paludozan (lat. paludosis) močvaran, barovit, barski.

pampa (per. ratra) velika i travom bogata ravnica u Južnoj Americi.

pampeiro (port. pampeiro) hladan i jak vетар sa zapada ili jugozapada koji briše preko ravnica Južne Amerike od Anda.

pampero (ši. ratrego) v. *pampeiro*.

pamplegija (grč. rap sve, plege udarac) *med.* kaplja u celom telu, opšta uzetost tela.

pamflet (eng., fr. pamphlet) kratka nepovezana rasprava, obično o nekom spornom, političkom ili drugom predmetu, od opštег interesa; letak, mali spis ili knjižica, sa pišćevim imenom ili bez imena pisca, čija je svrha da nekome nanese uvredu ili ljagu (njim se obično služe politički protivnici, naročito pred same za sebe značajne dogadaje, npr. izvore itd.).

pamfletist(a) (eng., fr. pamphlet) pisac pogrdnog spisa (*pamfleta*).

pan (polj., čes. rap) 1. gospodin; gospodar. Pan (grč. Rap) 2. *itt.* sin Hermesa ili Zevsa i jedne nimfe, bog polja, šuma, stada i pastira, pronalazač pastirske frule, sa kožnjim ušima, jarećim rogovima, jarcijom bradom i jarčijim nogama, a rutav po celom telu; smatrali su ga i izazivačem iznenadnog i neopravdanog straha, te otuda izrazi: *paničan strah, panika*.

pan- (grč. pas sav, pasa sva, rap sve) 3. predmetak u složenicama sa značenjem: sve.

papagaja (grč. rap sve, agios svet, sveta) u pravoslavnoj crkvi: naprsnik, ikonica Hrista ili Bogorodice koju arhijerej, pored krsta, nosi o lanicu na grudima; up. *enkolpija*.

Panakeja (grč. Panakeja) mit. lečница od svake bolesti, boginja ozdravljenja, kći *Eskulapova*; up. *panacea*.

panama 1. vrsta platnene, poluvunene ili vunene tkanine kod koje se prepliće isti broj nitи osnove i potke, pa tako nastaju kvadratići.

panama 2. letnji šešir načinjen od vlakana nekih vrsta palmi.

panama 3. izraz kojim se označava slom jednog preduzeća itd., prema aferi koja je izbila za vreme izgradivane Panamskog kanala; fig. velika prevara uz podmiči-vanje.

panamsrikanizam (grč. rap sve) *pol.* opšti naziv za sva nastojanja kojima je cilj ostvarenje političke i privredne zajednice svih američkih država pod vodstvom SAD.

panarabizam (grč. rap) *pol.* težnja za ujedinjenjem ili za političkom saradjnjom svih Arapa.

panaricijum (lat. panaricum) *med.* priš na prstu, kukac.

panateneje (grč. Pan-athenaia) *pl.* velike narodne svetkovine u Atini u čast boginje Atine (svake četvrte godine).

panafrikanizam (grč. rap sve) težnja da se svи afrički narodi i države okupe u jednoj političkoj zajednici.

pana(h)ija (grč. rap) kuvano osvećeno žito (pšenica) koje se služi kod pravoslavnih na pogrebu ili parastosu.

panaceja (grč. panakeia) lek za sve, opšti lek, lek od svake bolesti, čudotvorni lek; up. *Panakeja*.

panašira (fr. panacher šarati, kititi) *bog.* pojava bledožučkastih pegavih listova, zbog nedostatka *chloroplasta*.

panaširati (fr. panachure) izraditi u raznobojnim prugama.

panbioma (grč. rap sve, bios život) *fol.* opšte načelo života, opšti princip života.

panbiotizam (grč. rap sve, bios život) *fil.* shvatjanje po kojem svuda u prirodi vlada život (A. Bergson).

panavavilonizam (grč. rap) mišljenje po kome se sve religije i celokupna kultura starog sveta uopšte, a potom i današnje religije i kultura, svode poglavito na uticaje starih vavilonskih shvatanja.

panvitalizam (grč. rap sve, lat. vita život) *fil.* v. *panbiotizam*.

pangen (grč. rap, genos rod) *biol.* po teoriji De Friza: materija koju sadrže ćelije organizama i koja, dobivena nasleđem, određuje svojstva ćelija.

pangeneza (grč. rap, genesis postanak, postanje) shvatjanje po kome se iz samih ćelija stvaraju nova, nasledio opterećena organska bića.

pangermanizam (grč. rap, lat. Germani) težnja da se svi nemački narodi duhovno i politički ujedine, svegermanstvo.

pangermanist(a) (grč. rap, lat. Germanus) pristalica ideje pangermanizma, borac za ideje *pangermanizma*.

panglosija (grč. rap, glossa jezik) brbljivost, govorljivost.

pandan (fr. pendant) predmet, naročito slika, koji se simetrije radi stavљa uz drugi sličan predmet, uz drugu sličnu sliku ili prema drugom sličnom predmetu ili drugoj sličnoj slici; fig. (ono što je) slično, jednak, ravno.

pandantiv (fr. pendentif) *vrh.* deo loptastog svoda između velikih lukova što drže kube.

Pandekta (grč. rap, dechesthai sad.ržati, pandektes koji sve sadrži u sebi) *pl.* „knjige koje sadrže sve“, glavni sastavni deo *Corpus iuriš civilis*, zbornik koji sadrži spise starijih rimskih pravnih pisaca

- (koji je sastavilo, po naredbi cara Justiniijana, sedamnaest pravnike, i koji je objavljen 16. HP 533. sa zakonskom snagom); takođe: ime koje obuhvata celokupne rim-sko gradske pravo i predavanja o njemu; *up. Digesta*.
- pandektist(a)** (grč. pandektes) poznavalač *Pandeka*; profesor univerziteta koji predaje Pandekta i rimske prave.
- pandemija** (grč. pandemios koji se tiče celoga naroda, opšti) *med.* opšta bolest, bolest koja pogada ceo jedan narod ili kraj, opšta epidemija.
- pandemičan** (grč. pandemios) koji se tiče celog naroda, opšti, svuda raširen, u celom narodu, u celoj zemlji, na celom kontinentu, na celom svetu; *supr. endemičan, epidemičan*.
- pandemonij(um)** (grč. panadaimonion) hram posvećen svima demonima ili polubogovima; svi zli duhovi, svi davoli; prebiva-lište svih davola, carstvo sotone, pakao.
- pandereta** (ši. pandereta) *kuz.* mali *tambu-rmn.*
- pandero** (šp. pandero) *muz.* v. *tamburin.*
- pandikulacija** (nlat. pandiculatio) *med.* te-gljenje (ili: protezanje) mišića u celom telu, naročito kod groznice.
- pandil** (fr. pendule) klatno, šetalica; sat, časovnik s klatnom.
- pandit** (sskr. pandita) titula indijskog, naročito bramanskog naučnika koji se po-glavito bavi proučavanjem starih san-skrtskih tekstova (odgovara tituli „doktora“ kod nas); *pundit*.
- Pandora** (grč. pan, doron dar) „obdarena svim darovima“; *kit.* prva žena na svetu koja je stvorena na propast ljudima po naređenju Zevsa, gnevног što mu je Prometej ukrao vatru; stvorio ju je *Hefest*, a ostali bogovi obdarili svima dražima, darovima i leptom. Ona je sva zla ovoga sveta nosila zatvorena u jednoj kutiji, koju je *Epimetej* otvorio, tako da su sva zla izletela i raširila se po Zemljii; u kutiji je samo ostala *Elpis* (Nada); *Pandorina kutija* izvor svakog zla; *astr. aste-roid* otkriven 1858. god.
- Pandorina kutija** *mit. v. pod Pandora.*
- pandur** (nlat. banderius sledbenik zastave, mađ. pandur) prvo bitno: naoružani sluga i pratilac hrvatskih i slavonskih plemića u HUP i HUŠ veku; vojnik pešak iz južne Mađarske; pre rata kod nas: opštinski stražar, služitelj; *fig.* prost i neotesan čovek, bezobraznim.
- panevropizam** (grč. rap, Eugore Evropa) ekonomsko-politički pokret, čiji je osnivač Austrijanac grof Coudenhove-Kalergi (1923. god.), kome je bio cilj stvaranje jednog ekonomsko-političkog saveza evropskih država („Sjedinjene Države Evrope“) koji bi bio protivteža Sjedinjenim Državama Amerike.
- panegiptjanizam** mišljenje po kojem se u religiji starih Egipćana nalaze svi elementi docijeljih tzv. viših religija.
- panegirizam** (grč. panegyrismos oštenarod-no svetkovanje) pohvalio besedništvo.
- panegirik** (grč. panegyris skup celoga naroda, sleg svetkovanja radi) svečana beseda pred narodom, svečana pohvalna beseda u slavu i čast nekoga, pohvalni spis, oduševljena pohvala; *fig.* preterano hvaljenje i veličanje koga ili čega.
- panegrist(a)** (grč. panegyristes učesnik u opštem narodnom slavlju) onaj koji drži pohvalne besede, onaj koji u govoru slavi i veliča; *fig.* onaj koji preterano hvali i veliča koga ili što.
- panegričar** (grč. panegyrikcs) pisac pohvalnih spisa i beseda (*panegirika*).
- panegrički** (grč. panegyris) koji ima svojstva pohvalnog spisa ili pohvalne besede.
- panel** (eng. panel, nlat. pannellus *dem.* od lat. *pannus* parče sukna) *arh.* udubena površina na zidu sobe oivičena i ukrašena šara-ma; isto tako izrađene drvene ploče kojima su obloženi donji delovi sobnih zidova.
- iznela** (port. panela, fr. panelle) prost nsuti šećer, u obliku ploča, iz Južne Amerike i Antila.
- panel-diskusija** (eng. panel) organizovana javna diskusije uz sudjelovanje auditorijuma.
- panelirati** (eng. panel) donje delove sobnih zidova obložiti išaranim drvenim pločama; *up. panel.*
- panel-ploča** ploča sastavljena od slepljenih letvica, oblepljene s jedne i druge strane *furniro&t;*, primjenjuje se u stolarstvu.
- panem et circenses** (lat. panem et circens'es) „hleba i cirkuskih predstava!“ (krilati-ca rimskog pesnika Decima Junija Juvena-la prekorno upućena svetini u starom Rimu, kasnije geslo vladajućih krugova kojim su hteli držati narod u poslušnosti).
- panenteizam** (grč. rap sve, *ep u, theos bog*) *fil.* učenje po kojem je svet sadržan u bogu, tj. po kojem je sve u bogu a bog u svemu.
- panerotizam** (grč. pan, eros ljubav) *med.* duševni poremećaj kod koga se spolni nagon pojavljuje u svim mogućim pravcima i oblicima.
- nanetizam** (grč. pan, ethos običaj; uobičajeni način mišljenja i delovanje; moral) *fil.* učenje po kojem je moralno dobro osnova i merilo sve stvarnosti (predstavnici: Platon, Kant, Bunt i dr.).
- panzootija** (grč. pan, zoon životinja) *eet.* opšta marvena (stočna) zaraza.
- panzootičan** (grč. pan, zoon) koji se tiče celokupnog života, koji je u vezi sa životom uopšte.
- panzof** (grč. pan, sophos) v. *pansof.*
- panzofija** (grč. pan, sophla) v. *paneofija.*

paniberizam (grč. rap, Iberes I berci) 1. pokret za ujedinjenjem u jednu državu obeju država na Pirinejskom (*Iberskom*) poluostrvu; 2. težnja država tzv. Latinske Amerike (Južne i Srednje Amerike) za što prisnjom vezom sa Španjonom i Por-tugalijom u cilju da se što više parali-zuje ekonomski i politički uticaj SAD i *panamerikanizma*.

panika (grč. Rap, fr. panique, eng. panic, nem. Panik) iznenadna i bezrazložna vika i galama, iznenadno i bezrazložno opšte prestravljenje i zbumjenost, čijim su tvor-cem stari Grci smatrali boga *Pana*; kao berzanski izraz: iznenadan pad vrednosti svih državnih hartija i hartija od vrednosti uopšte, opšta poremećenost i gubljenje kredite.

panikografija v. *panikonografija*.

panikonografija (grč. rap sve, eikon slika, lik, grapho param, urezujem) postupak prenošenja slika, likova nacinkane ploče za štampanje, *fotocinkografija*.

panikulus (lat. *panniculus*) krpica; *med.* tvrda, debela koža.

panir (fr. banniere, ital. bandiera, nem. Band, nlat. banderia) steg, glavna državna zastava, vojnička zastava.

panirati (fr. rappeg) *kuv.* parčeta mesa, ribe, hleba i dr. pre pečenja umočiti u razmuće-no jaje pa posuti mrvicama hleba ili brašnom.

panis (lat. panis) hleb, hlebac, kruh.

panislamizam (grč. rap, arap. islam) poli-tičko-religiozni pokret kome je svrha združenje svih muhamedovaca, naročito ujedinjenje sunita i pošta, radi ojačanja i širenja *islama* i radi odbrane od svega što je upereno na slabljenje islamskih država.

panist (lat. panis hleb) onaj koji dobiva besplatno hranu.

panifikacija (lat. panis, nlat. panificatio) pravljenje hleba, mešenje hleba; pretvaranje u hleb, uhlebljenje.

panihida (grč. pannychis, panychidos noćna svečanost) u pravosl. crkvi: opelo, pomen za pokoj duše mrtvima; *up. vigilija i rekвијем*.

paničan strah v. *Pan 2.*

paničar onaj koji pravi *paniku*.

pankalizam (grč. rap sve, kal los lepota) *fil.* učenje po kome je osnova svega u svetu lepote, po kome je biće i suština svega ono što je lepo (osnivač američki filozof i psiholog Džems Mark Bolduin).

pankarta (fr. pancarte, grč. rap, chartes list hartije) objava koja se prikučava na zid; velika hartija sa carinskrom tari-fom.

pankosmizam (grč. rap, kosmos vasiona) *fil.* budističko učenje po kome postoji samo vasiona (*kosmos*) a. da bog ne postoji, svet bez boga uopšte.

pankratezija (grč. rap, kratesis gospodarenje, vladavina) svemoć, svevlast, neograničeno gospodarstvo.

pankratiast (grč. pankratiastes) gimnasti-čar koji se bavi *pankracijom*.

pankracija v. *pankracijom*.

pankracija (grč. rap sve, kratos, jačina, snaga, lat. pankratium) *sp.* borba ili utakmica sa naponom svih sila i berbenih sredstava; vežbanje u boreњu kod starih Grka u kome je bilo spojeno rvanje i pesničenje, i koje je zahtevalo upotrebu celokupne telesne snage; mašina sastavljena od više točkova i pogonaca, čiji se prvi točak pokreće pomoću jednog tega (služi za pri-kazivanje i objašnjenje raznih principa koji se odnose, na uštedu u vremenu i snazi).

pankreas (grč. pankreas gušterića, rap, kreas meso) alat. gušterića, podželučna žlezda.

pankreasni (grč. rap, kreas) *znat.* koji se tiče gušterića, gušterični; *pankreasna žlezda* v. *pankreas*.

pankreatitis (grč. rap, kreas) *med.* zapaljenje gušterića.

panlogizam (grč. rap, logos razlog) *fil.* učenje Hegelovo po kome je svet ovapločenje jednog apsolutnog razuma koji ima sličnosti sa razumom.

panmelodion (grč. rap, melos pesma) *mu-j.* instrument na kome se proizvode tonovi pomoću šipaka.

panmiksija (grč. rap, mixis mešanje) *fiziol.* nesmetano mešanje dobrih i rđavih individualnih osobina pri razmnožavanju i nasleđivanju, glavni uzrok razvitka rudimentarnih organa i drugih po organizme nepovoljnih pojava, što vodi kvarenju i propadanju rasa.

pan-iacionalan (grč. rap, lat. natio narod) koji se tiče celog jednog naroda, svenarod-ni, opštenarodni.

pan-negrizam (grč. rap, šp. negro crnac) težnja da se svi afrički crnački narodi i plemena ujedine; v. i *panafrikazam*.

pavo (fr. panneau) *arh.* udubena ili ispučē-na polja na vratima, zidovima i sl. (radi ukrasa, natpisa i dr.); svaki ukršteni deo gradevine; naslikano prozorsko okno; široko sedlo na kome veštaci u jahanju po cirkusima jašu stoeći.

panoplija (grč. rap sve, oplon oružje) puna viteška ili vojnička oprema; zbirkia oružja umetnički razumeštenog po zidu.

panoptikon (grč. rap, optikos vidni, koji se tiče viđenja, orao vidim) zavod u kome su smeštene razne umetničko zbirke i naučni aparati, naročito figure od voska, radi očiglednog poučavanja posetilaca rečju i ogledom.

panoptikum (grč. rap, optikos, nlat. panopticum) v. *panoptikon*.

panoptičan (grč. rap, optikos) koji sve vidi, koji svuda gleda.

panorama (grč. rap, horama pogled, prizor) celokupan izgled svih predmeta u prirodi koji se mogu obuhvatiti pogledom sa izvesne tačke i umetničko prikazivanje takvog izgleda u obliku okrugle ili dugačke slike (u novije vreme obično u naročito za tu svrhu udešenim prostorijama, gde se pretežno prikazuju panorame bitaka).

panoramograf (grč. rap, horama pogled, prizor, grapho pišem, beležim) aparat koji izrađuje slike za *panoramu*.

panostitis (grč. rap, osteon kost) *med.* opšte zapaljenje kostiju.

panotip (lat. pannus parče suknja, krpa, grč. typos otisak) fotografске slike izrađena u sloju kolodijuma koji leži na voštanom platnu.

panotipiјa (lat. pannus, grč. typos) veština izradivanja *panotipa*.

pannotitis (grč. rap, us, otos uho) *med-* zapaljenje celog slušnog organa, tj. srednjeg i unutrašnjeg uva.

pavofobiјa (grč. rap, phēbos strah) *med.* iznenadno trzanje iz sna usled prestravljenosti.

panoftalmits (grč. rap, ophthalmos oko) *ned.* gnojno zapaljenje celog oka praćeno bolom.

pannlegija (grč. rap, plege udarac) *med.* opšta uzetost, potpuna uzetost.

paypneumatizam (grč. rap, pneuma dah; duhato biće) *fil.* učenje da svuda u svetu postoji samo duh, sveduhovnost.

pannsihizam (grč. rap, psyche duša) metafizičke shvatanje po kome je sve što postoji dušato, oduhovljeno, odnosno po svom unutarnjem biću duhovno ili slično duši; kao što ni u jednom deliću materije nema bezivotnosti, tako nigde ne postoji, u pravom smislu, potpuno umiranje i apsolutni prestanak života; takođe: pretpostavke o postojanju jedne opšte duše sveta.

pavpsihisti (grč. rap, psyche) *pl. fil.* pristalice *pavpsihižna* (Platon, Plotin, Đordano Bruno, Lajbnic, Seling, Fehner i dr.).

pansatanizam (grč. rap, hebr. satan) *fil.* svedavolstvo, izraz kojim O. Libman naziva Sopenhauerovu pesimističku metafi-ziku volje; *Herbart* ovako naziva *pantei-zam*, jer bi se po njemu i sve зло u svetu imalo pripisati bogu.

panse (fr. pansee, lat. pensare) misao, mišljenje, uverenje, shvatanje; *bog.* dan i noć (cveće); ljubičasta boja koja prelazi u crvenomrku.

panseksualizam (grč. rap, lat. sexus spol) *fil.* učenje po kome se sve duševne pojave moraju izvoditi iz seksualnog, spolnog života i seksualnog, spolnog nagona, po kome je, dakle, spolni nagon osnova celokupnog duševnog života, od najnižih do najviših njegovih izražaja, gde se, u ovim

poslednjim pojavljuje kao transformiran i sublimiran.

pansimbioza (grč. rap, symbiosis zajednički život) *fil.* izraz kojim se naziva činjenica da u celoj organskoj prirodi vlada načelo uzajamnog i međusobnog pomaganja, podržavanja u borbi sa teškoćama; ovo načelo igra u razvitku živih bića i u kulturi istu značajnu ulogu kao i borba za opstanak, ili, štaviše, on je jedno sredstvo u borbi za opstanak.

pansion (fr. pension) cena za stan i hranu; kuća, ustanova gde se može dobiti stan i hrana na novac; zavod za vaspitanje.

pansionat (fr. pensionnat) v. *pansion*.

panslavizam (grč. rap, nlat. slavismus) sve-slovenstvo, težnja za ujedinjenjem svih slovenskih naroda u jednu državu, ili za stapanjem u jedan narod.

panslavist(a) (a) (grč. rap, nlat. slavismus) svesloven, pristalica i pobornik ideja i ciljeva *panslavizma*.

pansof (grč. rap, sophos mudar, pametan) onaj koji sve zna, sveznačica.

pansofija (grč. rap, sophia mudrost) svemudrost, sveznačtaštvo; uobraženo sveznačanje.

pansperrija (grč. rap, sperma seme) *fil.* teorija šved. fizičara Arenijusa (Arrhe-niūs, 1859), po kojoj se klice živih bića mogu prenositi sa jedne planetе na drugu pomoći pritiška sunčanih zraka, gde se pod povoljnim okolnostima mogu potpuno razviti.

panspermijum (grč. rap, sperma) osnovna materija, pramaterija, pravtar.

panspermičan (grč. rap, sperma) koji se sastoji od samog semenja.

panstereorama (grč. rap, stereos krut, tvrd, čvrst, horama pogled, prizor) *un.* prikazivanje nekog predmeta u jako ispušćenom *reliefu*.

pantagoga (grč. panta sve, ago odnosim) *pl. med.* lekovi koji potpuno čiste creva.

pantalone (ital. Pantalone, Pantaleone) 1. zaštitnik stanovnika Venecije, koga su naročito poštovali i deci na krštenju često davali njegovo ime, zbog čega su dobili nadimak *pantaloni*; karakterna uloga u ital. narodnoj komediji (*commedia dell'arte*): mudar, bogat, čas tvrdica, čas ljubomoran, ponekad zaljubljen venecijanski trgovac, obično otac porodice, star i mršav čovek, u papučama koje, sem njega, niko na pozornici ne nosi; takođe: lakrdijaš, šaljivčina, zamljata.

pantalone (fr. pantalone) 2. *pl.* do stopala duge muške čakšire, koje su se pojavile za vreme francuske revolucije; čakšire uopšte.

pantamorfija (grč. panta sve, amorphos bezobličan) potpuno odsustvo oblika, potpuna bezobličnost.

panta rej (grč. panta rei) *fil.* „sve teče”, tj. sve je podložno većtom menjanju (izreka starogrčkog filozofa Heraklita).

pantaskija (grč. panta sve, a- bez, skia senka) *geogr.* potpuno odsustvo senke.

paetatičija (grč. panta sve, *typos otisak*) *tip.* pretvaranje grafičkih radova, namenje-nih za litografisanje i dr., u ispućene ploče za štamparsku mašinu.

pantatrofija (grč. panta, a- bez, *trophe ishrana, hrana*) *med.* potpuna uvelost, potpuna klonulost, potpuna iznemoglost; v. *atrofija*.

cantafobija (grč. panta, *phobos strah*) *med. v. pantofobija*.

panteizam (grč. *rap sve, theós bog*) *fil.* učenje po kome su bog i priroda jedno isto, a, stvari i pojave, u svetu samo momenti božanskog sveživota, po kome, dakle, bog i svet ne stoje u odnosu kao tvorac i stvoreno delo; glavni predstavnici: Eleaćani, Spinoza i Dordano Bruno; *up. deizam*.

panteist(a) (grč. *rap, theos*) *fil.* pristalica *panteizma*.

panteograf (grč. *rap, tele na daljinu, daleko, grapho pišem*) telegraf koji može da prenosi i rukopis, poteze, crteže i dr.

pantelizam (grč. *rap, thelo hoću*) *fil.* učenje o svevolji, učenje da je volja osnovni i glavni činilac celokupnog postojanja i bivanja; ovim imenom je nazvana Sopenhauerova metafizika, koja u volji gleda suštinu stvari, osnovu i razlog postojanja sveta; *voluntarizam*.

panteologija (grč. *rap, theos bog, logfa učenje, nauka*) učenje o svima bogovima.

Panteon (grč. *rap sve, theos božanski*) „sav božanski”; 1. kod starih Grka i Rimljana: hram posvećen kultu svih bogova; 2. ranije crkva sv. Genoveve u Parizu, a od 1791. hram časti u kome se sahranjuju veliki i zasluzni Francuzi.

panter (grč. *panther, lat. panthera*) *zool.* ti-gru i leonardu slična afrička i istočnoindijska grabiljiva životinja.

pantera (grč. *rap sve, thera lovljenje, lov, fr. pantiere*) mreža za hvatanje ptica, obično snabdevena ogledalima (u Italiji).

pantljičke (nem. Band, Bandel) vrpca, traka.

panto- (grč. *rap, pantos sav*) predmetak u složenicama sa značenjem: sve.

pantograf (grč. *pas, pantos sav, grapho pišem, beležim*) aparat za mehaničke prenošenje crteža, karata, uzoraka od tkani-na i dr., u uvećanom i umanjenom obliku.

pantografija (grč. *pas, pantos, graphia pisanje, beleženje*) veština prenošenja crteža pomoću *paitografa*; crtež; dobiven pomoću pantografa.

pantozofija (grč. *rap, pantos, sophi'a mudrost*) v. *pansofija*.

pantokrat (grč. *pantokrator*) svemogući, vladar svih stvari, svedržitelj, bog.

pantokratija (grč. *rap, pantos, kratos jačina, snaga, vladavina*) svemoć, svemogućnost.

pantokrator (grč. *pantokrator*) 1. svedržitelj, svemogući (kod starih Grka naziv za

Zevsa, a kod hrišćana za Hrista); 2. u pravoslavnoj crkvi: ikona koja predstavlja boga kao tvorca sveta, obično стоји u kubetu crkve.

pantometar (grč. *rap, pantos, metron merilo, mera*) uglomer za vršenje najraznovrsnijih premeravanja na polju i na nebu.

pantomim (grč. *pantémimos*) „onaj koji sve podražava”; glumac koji predstavlja misli, osećanja i radnje samo pokretima tela i izrazom lica, obično uz ples i muziku (a bez reči); podražavalac pokreta drugih.

pantomima (grč. *pas, pantos sav, rap sve, mimein podražavati*) „podražavanje svemu”; igra izraznim pokretima, bez reči; govor samo pokretima i izrazima lica; dramska radnja koja se prikazuje samo pokretima tela i izrazima lica, bez govora.

pantomimizirati (grč. *pan-to-mimem*) podražavati koga, iskazivati ili prikazivati (misli, osećanja, radnju) samo izraznim pokretima, bez reči.

pantomimika (grč. *pan-to-mimein*) veština podražavanja drugih; veština govorenja i prikazivanja samo izraznim pokretima, bez reči.

pantomimist(-a) (grč. *pantomimos*) v. *panto-*

pantomimički (grč. *pan-to-mimem*) iskazan izraznim pokretima, bez reči. **pantomorfan** (grč. *rap, pantos, morphē oblik*) sveobličan, koji se javlja u svima oblicima. **pantofag** (grč. *rap, pantos, phagēm jesti, žderati*) *zool.* svaštojed, svaštožder.

pantofagi ja (grč. *rap, pantos, phagēm jesti, žderati*) upotreba svake hrane bez razlike. **pantofobija** (grč. *rap, pantos, phobos strah*) *ned.* bolesni strah od svačega; strah od vode; *pantafobjija*. **panurg** (grč. *panurgos, rap sve, ergon delo*) onaj koji može sve da učini, svemu vičan, vešt za sve; lukav, prepreden čovek.

panurgija (grč. *panurgos svemu vičan, vešt za sve; lukav, prepreden*) lukavost, preprednost, dovitljivost, sposobnost snalaženja u svakoj prilici. *panu s* (lat. *pannus*) krpa, dronjak; *panus cutaneus* lat. *pannus cutaneus* med. pega, mrlja, mrlja na koži; *panus okuli* (lat. *pannus oculi*) mrlja ili navlaka na oku.

panharmonikon (grč. *rap, harmonikos skladan*) *huz.* instrumenat koji sjedinjuje u sebi više duvačkih instrumenata. **panharmoničan** (grč. *rap, harmonikos skladan*) savršeno skladan, potpuno saglasan.

panhelenizam (grč. *rap, Hellenes Heleni, Grci*) težnja za ujedinjenjem svih grčkih plemena u jednu narodnu državu.

panhelenion (grč. *rap, Hellenes Heleni, Grci*) 1. hram Zevsa *Panheleniosa* (tj. Zevsa koga poštuju svi Grci), na Egini, kod koga su se proslavljale panhelenije; 2.

- državni savet u Novoj Grčkoj, ustanovljen 1828. godine.
- panhistorija** (grč. pan, historia) sveznanje.
- panhrestičan** (grč. pan, hrestos upotrebljiv, koristan) koji pomaže u svemu, koji leči sve, za sve koristan, za sve upotrebljiv.
- pavhrestum** (grč. pan, hrestos) *med.* koji leči sve bolesti; *up. panacea*.
- panhristijapizam** (grč. pan, Christós) pokret koji teži jedinstvu hrišćanskih crkava; *up. ekumenizam*.
- panhromatičnost** (grč. pan, chroma boja) *foto.* osetljivost za sve boje spektra i sposobnost njihovog reprodukovanja (kod ploča i filmova).
- panhumanizam** (grč. pan, lat. humanus čovečanski, čovečan) svečovečnost, opštečo-večnost.
- pancer** (ital. panziera) 1. grudni oklop od gvožđa ili čelika; 2. oklop ratnih brodova; 3. tenk.
- pancir** (ital. panziera) *v. pancer.*
- pančaratra** (ind. pantscharatra) ime stare teističke sekte u Indiji, obnovljene u HI veku n. e.; *bagavata*.
- panšan** (fr. penchant, lat. pendere) sklonost, naročita ljubav prema čemu.
- papa** (lat. papa, grč. pappas tata) 1. u dečjem jeziku: tata, otac.
- papa** (lat. papa, grč. pappas tata) 2. u grčkoj crkvi: naziv za sva, naročito viša sveštenička lica (*papas*); u rimokatoličkoj crkvi: od V veka naziv za biskupe, a od XI isključivo za vrhovnog poglavara rimokatoličke crkve.
- papabili** (ital. papabili) *pl.* kardinali za koje se misli da bi mogli biti izabrani za papu, kandidati za papu.
- papaver** (lat. papaver) *bog. mak.*
- papaveracee** (nlat. papaveraceae) *pl. bog.* biljke iz porodice maka, makovi.
- papaverin** (lat. papaver) *hen.* jedna od biljnih baza koje se nalaze u opijumu.
- papagaj** (tur. papagai, pere. bang, arap. badha, malaj. bayan, iš. papagayo, ital. pappagallo, nem. Papagei, nlat. papagallus) *zool.* poznata veoma mnogobrojna porodica većinom lepih šumskih ptica u Aziji, Africi i Americi.
- papajacee** (nlat. rarauaceae) *pl. bog.* tikve.
- papalizam** (lat. papa) *v. papizam.*
- papalini** (ital. papalini se. soldati) *pl.* papini vojnici, vojnici papine države.
- pupalitet** (nlat. papalitas) papstvo, papske dostojanstvo.
- papalni** (nlat. papalis) papski, papin; *pa-palna misa* svećana misa koju služi papa; *papalni sistem* papska vrhovna vlast u rimokatoličkoj crkvi.
- papat** (ital. papato) papstvo, papsko dostojanstvo; vlast pape kao vrhovnog poglavara katoličke crkve.
- papatači-groznica** (lat. febris pappataci) *med.* akutna i kratkotrajna zarazna bolest;
- javlja se leti, naročito u krajevima u kojima žive mali komarci.
- paperta** (lat. pars aperta otvoreni deo) u starim hrišć. hramovima: otvoreni deo ili spoljašnji pritvor, mesto na kome su stajali grešnici koji su bili odlučeni i od crkve i oni koji su se spremali da prime hrišćanstvo (oglašeni).
- papesa** (ital. papessa) žena, po imenu Đova-na, za koju neki pisci i istoričari tvrde da je uspela, prerušena kao muško, 885. god. da se proturi postane papa.
- papeterija** (fr. papeterie) radnja sa hartijom, trgovina hartijom, papirnicom; fabrika hartije; izradivanje hartije; kutija od drveta ili kartona u kojoj стоји hartija i pribor za pisanje.
- papizam** (lat. papa) papstvo; učenje rimokat. crkve o papi kao namesniku Hristovu na zemlji i o njegovoj nepogrešivosti u pitanjima vere.
- papijota** (fr. papillote) parče hartije ili lima oko koga se obmota pramen kose da bi ostao ukovrčen; *vikler*.
- papijotirati** (fr. papilloter) kovrčiti kosu, praviti kovrčice uvijanjem kose oko parčeta hartije ili lima.
- palila** (lat. papilla) adat. bradavica, krvžica; naročito: prsna bradavica.
- papilaran** (lat. papillaris) bradavičast; *papilar telo* krvžični sloj, gornji sloj krvna sa *papilama* u kojima se završuju živci.
- papi li o** (lat. papilio) *zool.* leptir. *, papilionacee* (nlat. papilionaceae) *pl. bog.* leptiraste biljke, lepirnjače.
- papiliforman** (nlat. papilliformis) bradavičast = *papilaran*.
- papilozan** (nlat. papillosus) bradavičat, krvžičat, koji ima krvžice slične bradavicama.
- papilom** (lat. papilla) *med.* tvrd i bezopasan, mali otok, obično na spoljnoj koži i sluzokoži grkljana, ili mekani na materici, u želucu, crevima i mokračnoj bešici (mehuru), gde može da izazove jaka krvarenja.
- papilon** (lat. papilla) *med. v. papilom.*
- papilotna** (fr. papillote) *v. papijota.*
- papir** (grč. papyros) biljna materija na kojoj se piše, hartija; *up. papirus.*
- papirni** (grč. papyros) pergament-hartija.
- papirmaše** (fr. papier papir, mache saž-vakan) papirna masa pomešana s lepilom, kredom i dr., od koje se prave različiti predmeti (igračke, kutije i sl.).
- papirograf** (grč. papyros, grapho pišem) sprava za umnožavanje rukopisa.
- papirografija** (grč. papyros, grapho) kopiranje i umnožavanje rukopisa pomoću *papirografa*.
- papirologija** (grč. papyros, logia nauka) nauka koja se bavi proučavanjem grčkih i latinskih tekstova na papirusu, nadenim na teritoriji Egipta, a nastalim u perio-

du između 331. god. pre n. e. i 641. god. n. e.; starije egipatske papiruse proučava *egkptologija*.

papiroška (rus. papiroška) cigareta.
papirus (grč. papyrus) staroegipatska hartija koju su pravili od tanke kore ili like jedne vrste site misirske; rukopis na papirusu, kakvi su nalaženi u Egiptu, Pompejima i drugim mestima.

papist(a) (lat. papa) papinac, bezuslovni pristalica pape i njegove što potpunije vlasti; rimokatolik.

papjemaše (fr. papiermache) uobličljiva masa, ukalupljiva masa, napravljena od stare hartije, sa dodatkom lepka, skroba, gipsa, krede i ilovače, ukalupljena, premazana firnajsom i obojena; upotrebljava se za duvanske i dr. kutije, lutke, životinjske figure, geografske karte itd.

papendekl (nem. Pappendeckel) olepljena, debela hartija za zavijanje, karton.

papocezarija (lat. papa, Cesar) papina vr-hovna vlast; mešanje pape u prava svetovnih vladara.

paprikaš (madž. paprikaš) *kuv.* goveđe, teleće, svinjsko ili živinsko meso uprženo sa dosta luka i paprike.

papula (lat. papula) *med.* bubuljica, kožni mehurić.

papulozan (nlat. papulosus) *med.* bubuljičav, bubuljičast.

papuča (pere. papus, od pere. ra noga, rišiden pokriti) laka, plitka, otvorena obuća koja se nosi u kući.

papučar (tur. rarış) onaj koji izrađuje i prodaje papuče; *fig.* muze kojim žena gospodari.

par (lat. par) 1. *pr.* jednak, ravan; 2. *im.* dvoje.

par- (grč. par-) 2. v. pod *para-*.

para (pere. rage) 1. sitan.novac; novac uopšte; stoti der dinara.

para- (grč. para) 2. grčki predlog, javlja se u mnogim složenicama i označava: promašaj, pogrešku, zabludu; prekoračenje ili premašaj, protivljenje ili suprotnu težnju; pored i. najzad, neku promenu ili preobražaj; pred samoglasnicima= par.

paraaminosalicilna kiselina v. PAS.

parabaza (grč. parabasis) 1. odstupanje; 2. prekoračaj, prekršaj; 3. skakanje s jednog predmeta na drugi; 4. u starogrčkoj komediji: deo umetnut u sredinu komada (koji sa prikazivanim komadom nije imao nikakve veze), u kome se voda hora, u ime pisca komada, obraćao gledaocima i slavio državne bogove, a ljudi i zablude svog vremena izvrgavao poru zi i šibao.

parabelum (grč. para, lat. bellum rat) veliki automatski pištolj sa veoma jakim dejstvom.

parablepsa (grč. parablepsis gledanje pored) *med.* prividjenje, obmana vida.

parabola (grč. parabole stavljanje naporedo, upoređenje) *poet.* poučna priča u poređenjima, tj. priča u kojoj sve što se priča treba

uzimati u prenesenom značenju, npr. Hristove priče o sejaču i semenu, o bludnom sinu, o vinogradarima i dr.; *kom.* kriva linija drugog stepena, kupin presek čija je svaka tačka podjednako udaljena od dane tačke, *fokusa*, i dane prave.

parabolizirati (grč. parabole) govoriti u poređenjima, u prenesenom smislu.

parabolican (grč. parabolos) iskazan u obliku poučne priče u poređenjima; *geom.* koji ima oblik *parabole*; *parabolično ogledalo* *ont.* izdubeno ogledalo koje ima površinu *parabolocca*; upotrebljava se u reflektorima.

parabolni v. parabolican.

paraboloid (grč. parabole, eidos oblik, vid) *kom.* telo koje nastaje obrtanjem *parabole* oko svoje ose.

paraboloni (grč. parabolos smeо, opasan) katolički sveštenici koji su se posvetili nezi bolesnika.

paravan (fr. paravent) vetrobran; pomični zid, španski zid, zaklon.

par avans (fr. par avance) unapred, na ime predujma.

parageneza (grč. para, genesis postanak) po-stajanje (ili: radanje) u zajednici s kim ili s čim; min. nauka koja proučava okolinu i prilike pod kojima su postali pojedini minerali i gleda da utvrđi zakone po kojima to biva.

parageuzija (grč. para-geuomai okusim pored toga, pokušam uz to) *ned.* ispitivanje ukusa i sposobnosti za ukus.

paragij(um) (lat. par, nlat. paragium) *prav.* podjednako pravo na *leno*; naročito, kod podele nasledstva u nekoj vladarskoj porodici: izmirenje jedne sporedne linije time što joj se odvoji jedan deo poseda na uživanje; *supr. apanogijum*.

paragirati (nlat. paragere) odvojiti, odeli-ti; *paragirana linija* sporedna linija neke vladarske porodice koja je izmirena time što joj je jedan deo zemlje odvojen i predan u sopstvenost (*supr. apanagirana linija*).

paraglas (fr. paraglace) *mor.* ledobran, ledo-lom, naprava na brodu koja ga štiti od udara ledenih santi.

paraglosa (grč. para, glossa jezik) *med.* zapaljenje jezičnih mišića.

paragoga (grč. paragoge dovodenje) *gram.* produženje završetka jedne reči time što se na završetak doda jedno slovo ili dva, npr. „ovđena“ mesto „ovde“, „tuna“ mesto „tu“; menjanje reči, promena, izvođenje; *med.* omekšanje kostiju.

paragogičan (grč. par-agogos izveden) *gram.* na završetku produžen; izveden.

paragomfoza (grč. para, gomfos klinac) *med.* nepotpune uglavljenost dečje glave u karlici.

paragon (ital. paragone, šp. paragon) 1. predstavnik, obrazac, tip; poređenje, sra-vnjenje; krupan biser, biser, dijamant bez

- mane; *tip.* vrsta slova između *teksta* i *tercije* (od 21 tačke odnosno 18 tačaka).
- paragon** (ital. paragone) 2. vrsta crnog mramora.
- paragrama** (grč. para, gramma slovo, pismo) dodatak, umetak, reči ili rečenice umet-nute u neki spis; ispremešana slova u reči radi dobivanja šaljive igre reči; takođe = *anagram*.
- paragraf** (grč. paragraphos linija ili crta sa strane sa tačkom iznad nje radi obeležavanja delova *hora* i *parabazeu* tragediji i staroj komediji koji odgovaraju jedan drugom) odsek, odeljak nekog teksta koji govori samo o jednoj stvari ili razvija samo jednu misao; odeljak, član (zakona, uredbe, pravilnika i sl.); znak § kojim se obeležena takav odeljak.
- paragrafima** (grč. para, graphia pisanje) *med.* nesposobnost pisanja običnim pismenima (znak izvesnih oboljenja mozga).
- paragrafirati** (grč. para-grapho napišem pored, dopišem) deliti, podeliti na odse-ke ili odeljke; obeležiti odeljke nekog teksta (spisa, zakona, uredbe i dr.) naročitim znacima, *paragrafima* (§)
- paragrel** (fr. paragrele) top za rasterivanje gradonosnih oblaka.
- parada** (fr. rageg, parade, lat. parata ženski rod participa perfekta od *ragage* pripremiti, spremiti) svečanost, svečana pri-redba kojoj je cilj da se nešto pokaže ili istakne; *voj.* svečana smotra; *kač.* odbijanje udarca sabljom.
- paradentoza** (grč. para, lat. dens zub) *med.* prevremeno ispadanje zuba bez ikakvih simptoma oboljenja.
- paradigma** (grč. paradeigma) primer za ugled, uzor, uzorak; obrazac; *gram.* obrazac menjanja; model za likovne umetnike.
- paradigmatizirati** (grč. paradeigma primer, uzor) iznositi primere za ugled, poučava-ti, objašnjavati, objašnjavati na prime-rima.
- paradigmatik** (grč. paradeigma) pisac životopisa svetih i bogougodnih ljudi, onih koji svojim životom i radom mogu drugima da posluže za ugled.
- paradigmatika** (grč. paradeigma) veština pravljenja gipsanih figura, vajanje u gipsu.
- paradigmatican** (grč. paradeigma) uzoran, primerak, koji može da posluži kao obrazac; koji poučava primerom.
- paradijastola** (grč. paradiastole stavljanje jednog pored drugog i rastavljanje) *ret.* rastavljanje stvari koje inače predstavljaju celinu (radi boljeg razumevanja), objašnjavanje nečega pomoću njegovih suprotnosti.
- paradirati** (fr. parader) učestvovati na paradi; razmetati se čim, isticati nešto tako da pada u oči, iznositi na pazar.
- paradne** (grč. paradeisos, lat. paradisus, sskr. paradesa, pardes, pere. i arap. firdaus) *pl.*
- faradis, fr. paradis, nem. Paradies) zverinjak, raskošan vrt, perivoj; *kit.* prebi-valište prvih ljudi dok ih bog zbog greha, nije odatile istorao; mesto u koje dolaze pravednici posle smrti, raj; šaljivo: poslednja galerija u pozorištu.
- paradni** (fr. parade) koji se tiče *parade*, koji učestvuje u paradi, svečani; *paradna kola* kola za svečane prilike; *paradni konj* konj koji se upotrebljava samo u paradama; *paradni marš voj.* svečana korač-nica, svečani marš, marš kojim vojnici idu prilikom smotre, naročito kad odaju počast starešini.
- paradoks** (grč. paradoxos protiv mišljenja, protiv očekivanja, neočekivan, neverovatan) mišljenje protivno opštem mišljenju; 1. prividna besmislica, osobenost, nastranost, neobična i čudna misao ili stvar; 2. *ret.* podvrsta *aititeze:* rečenica čija su dva dela na prvi pogled potpuno suprotna, a ipak stoje jedan pored drugog, npr.: Ne bojim se, ali me je strah.
- paradoksalan** (grč. para, doxa v. *paradoksan*).
- paradoksan** (grč. paradoxos) protivan opštem mišljenju (ili: shvatanju, očekivanju), prividno besmislen, osoben, neobičan, nastran, čudnovat.
- paradoksija** (grč. para, doxa mišljenje, mnjenje) osobenost u načinu mišljenja i shvatanja, nastranost, neočekivano, prividna besmislenost (ili: protivrečnost, neverovatnost); ljubav prema onome što je nastran.
- paradoksologija** (grč. paradoxologia govorenje o neverovatnim stvarima) govorenje ili pisanje u neobičnim rečenicama ili izrazima.
- paradoksomanija** (grč. para, doxa, taša pomama, strast) preterana sklonost nastranom mišljenju i učenju.
- paradokson** (grč. paradoxon) v. *paradoksija*.
- parazit** (grč. para-sitos) onaj koji se hrani zajedno s drugim; drug za stolom, tj. govan, onaj koji živi na račun drugog.
- paraziti** (grč. para-sitos) *pl. biol.* gotovani, životinje i biljke koje žive na ili u drugim organskim telima i hrane se na njihov račun; kod profesionalnih kockara varalica: tajni saveznici glavnog igrača.
- parazitizam** (grč. para-sitos) gotovanstvo, življene na tuđ račun.
- parazitologija** (grč. para-sitos, logfa) *biol.* nauka o gotovanim, nauka o biljkama i životinjama koje žive na račun drugih (nauka o *parazitima*).
- parazitski** (grč. para-sitos) gotovanski, na račun drugoga.
- parazol** (ital. parasole, fr. parasol) štit od sunca, suncobran.
- parakadutist** (ital. paracadutista) *voj.* italijanski vojnik obučen za upotrebu padobrana, padobranac.

parakeratoza (grč. para, keras rog) *kec.* nepravilno stvaranje rožine.

parakinezija (grč. para, kinesis kretanje) *med.* poremećaj u pravilnom kretanju mišića.

paraklaza (grč. para, klasis lomljenje razbijanje) *teol.* veća tektonska pukotina ili rased.

parakletikon (grč. parakletikos odobravan, podržan, utešan) utešni spis; grčka crkvena knjiga koja sadrži reči utehe.

parakletičan (grč. parakletikos) utešan, pun utehe.

parakma (grč. par-akmazo precvetam, opadam) *med.* v. *parakma za*.

parakmaza (grč. par-akmazo precvetam, opadam) *med.* popuštanje, slabljenje bolesti (pošto je već bila dostigla vrhunac jačine).

parakmastičav (grč. parakmastikos) *med.* koji popušta, koji pada (pošto je već bio dostigao svoj vrhunac).

parakopa (grč. parakope ludilo) *med.* buncanje, trubanjanje u groznici.

par aksidan (fr. par accident) v. *per akci-dens*.

parakuza (grč. par-akiio čujem pored toga, čujem pritom) *med.* pogrešan sluh; zujanje u ušima.

paralaga (grč. parallage) menjanje, zamenjivanje; *med.* duhovni poremećaj, zabuna, zbrka.

paralakser (grč. parallaxis promena) uređaj kojim se određuje paralaksa.

paralaksa (grč. parallaxis menjanje, promena astr. ugao koji prave dve različite vidne linije prema istom predmetu, ili: paralaksa nekog predmeta jeste razlika između pravaca ka tome predmetu kad se ovaj gleda iz dve različite tačke).

paralalija (grč. paraleleo na brzu ruku blebećem) *med.* poremećaj u govoru, pogrešno izgovaranje reči.

paralampsis (grč. paralampsis) *med.* bela i sjajna pega na rožnjači oka.

paraleksija (grč. para, lexis govorenje, izražavanje) *med.* nesposobnost pravilnog čitanja, čitanje umišlenih reči mesto onih koje su napisane.

paralela (grč. parallelos naporedan, koji naporedo стоји, леžи, ide itd.) poređenje, srovnjanje; *lit.* poređenje dvaju karaktera; *voj.* spojnica, saobraćajnica između dva rova; *kom.* jedna od dveju ili više *para-lelnih pravih*.

paralelan (grč. parallelos) naporedan, uporedan, istoga pravca, koji je, kaže se, u svima tačkama jedan od drugog jednak udaljen; *fig.* saglasan, koji jedan drugom odgovara, barabar.

parallelepiped (grč. parallelepedon, parallelos naporedan, epipedon ravan) *kom.* telo ograničeno sa šest paralelograma, od kojih su naspramni međusobno jednak.

parallelogram (grč. parallelos) istovremeno i uporedio odvijanje dvaju ili više procesa

ili delatnosti; *analogija*; *fil.* odnos sličnih stvari jednih prema drugima; *biogenetički parallelizam* sličnost i podudarnost između individualnog i opštег razvitka; *psihofizički parallelizam* odnos između mišljenja i bića, psihičkog i fizičkog, prema kojem ove dve grupe jedna drugoj odgovaraju, ali nisu identične; *geom.* naporedan tok pravih linija ili površina, jednak razmak linija i površina u svim tačkama; *teol.* saglasnost, jednoobraznost, sličnost pojedinih mesta u Sv. pismu, sličnost pojedinih stihova u psal-mima.

parallelizirati (nlat. parallelisare) poređi-ti, uporediti, upoređivati, srovnjivati, srovniti.

paralelne mesta mesta u spisima koja jednakako ili slično glase, naročito u Sv. pismu.

paralelne prave *geom.*: „Paralelne su one prave koje se nalaze u istoj ravni i koje se, produžene u beskrajnost na obe strane, ne seku jedna s drugom“ (Euklid).

paraleli krugovi uporednici, krugovi koji idu paralelne sa polutarom (*ekvato-rom*) a koji su sve manji što su bliže stožerima; oni na Zemljii spajaju mesta iste geografske širine, a na nebu zvezde iste *deklinacije*.

paralelnost (grč. parallelos) v. *parallelizam*.

paralelogram (grč. parallelogrammon) *geom.* četvorougaonik kod koga su naspramne strane paralelne, te zbog toga i jednak; *paralelogram sila fiz.* rezultanta (ili: proizlaznica) dveju sila koje dejstvuju u istoj nenadanoj tačci pod izvesnim uglom jednakata je, po jačini i pravcu, dijagonalni paralelograma konstruisanog od datih sila kao strana.

paralelograf (grč. parallelos, grapho pišem, beležim) *muz.* v. *rastral*.

paralelošed v. *paralelepiped*.

paraliza (grč. paralysis uzetost, oduzetost, paralyo oduzmem, ukočim) *med.* potpuna uzetost, ukočenost; *paralizis agitans* (nlat. paralysis agitans) uzetost sa drhtanjem (naročito glave i ruku); v. i *progresivna paraliza*.

paralizirati (grč. para-luo, fr. para-lyser) *med.* v. *paralisati*.

paralipomena (grč. para-leipo propustim, izostavim) *pl.* stvari koje su još ostale da se kažu, stvari koje su bile ispuštene ili preko kojih se prešlo, naknadni prilozi ili dopune nekog dela.

paralipsa (grč. paraleipsis) *rl.* figura kojom se nešto ističe i podvlači baš tim što govornik izjavi kako, tobože, želi da pređe preko toga; v. *pretericija*.

paralisati (grč. paralyo oduzmem, ukočim, fr. paralyser) *med.* ukočiti, umrtviti; *fig.* slabiti, oslabiti, ukočiti, lišiti snage; otkloniti, predusresti.

- paralitik** (grč. paralytikos) med. onaj koji je uzet, onaj koji je ukočen; onaj koji boluje od sušenja mozga.
- paraličan** (grč. paralytikos) *med.* uzet, ukočen; bolestan od sušenja mozga; koji potiče od *paralize*.
- paralogizam** (grč. paralogismos) pogrešan zaključak; *log.* neizmerno napravljen pogrešan zaključak.
- paralogizirati** (grč. paralogizomai) praviti pogrešne zaključke, pogrešno zaključi-vati.
- paralogija** (grč. paralogia) suprotnost razumu, besmislica, zabluda; *ned.* trabunjanje, govorenje bez smisla.
- paralogistika** (grč. paralogistike) veština namernog pravljenja pogrešnih zaključaka, = *sofistika*.
- paramagnetizam** (grč. para, Magnes) *fiz.* svojstvo nekih tela (*paramagnetična tela*) da se svojom uzdužnom osom (tela oblika pruga, štapa) postave paralelne sa linijama sile dvaju suprotnih magnetnih po-lova (aksijalno postavljanje, npr. hrom); *supr. dijamagnetizam*.
- paramagnetična tela** v. *paramagnetizam*.
- paramenti** (lat. ragage spremiti, pripremiti, nlat. paramenta) *pl.* u evangeličkoj i katoličkoj crkvi: crkvene utvari i dra-gocenosti, svi predmeti koji spadaju u sastavne delove crkve (pokaznice, čaše, krstovi, svećnjaci, odežde i dr.).
- parametar** (grč. para, metron mera, merile) *mat.* svaka veličina koja se sadrži u nekoj funkciji pored promenljivih; kod nekog *konačnog preseka*: dužina teteve upravne u ţizi na glavnu osu; *min.* rastojanje od tačke u kojoj jedna kristalna pljosan preseca osu do tačke preseka ose.
- parametrij(um)** (grč. para, metra materica) *anat.* karlično tkivo koje obavija matericu.
- parametritis** (grč. para, metra) *ned.* zapaljenje karličnog tkiva (onoga što obavija matericu), koje se javlja kao posledica porodaja.
- paramecijum** (lat. paramecium) *zool.* vrsta praživotinje, *infuzorije*, koja živi u stajaćim vodama, a kreće se pomoću trepetljika, trepalja na površini tela; najpoznatija je papučica obična (*Paramecium caudatum*).
- paramitiča** (grč. para-mythia) *poet.* vrsta *parabole* koja neku višu moralnu istinu odeva u izmišljen dogadjaj iz života mit-skih bića (bogova, anđela, dobrih i zlih duhova).
- paramnezija** (grč. para mimo, uz, mimnesko sećam se) pojava poremećaja pamćenja u obliku različitih deformacija zapamćenog.
- paramo** (šp. paramo) ledina, pustara, pustopoljina; *pl.* *paramosi* visoravni u Andima.
- paramorfizam** (grč. para, morphe oblik) *min.* istovremeno pojavljivanje obaju oblika jednog *dimorfnog* tela u istom kristalu, *pseudomorfoze* kod kojih se tvar samo fizički promeni.
- paramorfoza** (grč. para, morphe) *min. v. paramorfizam*.
- parangal** (ital. ragapso konop, konopac) naprava za hvatanje riba u obliku dugačke vrpece na koju su u malim razmacima na kraćim užicama privezane udice.
- paragon** (fr. paragon) v. *paragon*.
- paranimf** (grč. paranymphos, para, nympha nevesta, mlada) onaj koji vodi mladu u kuću mladoženjinu, ručni never; upravljač svadbenim svečanostima.
- paravoja** (grč. para-noia ludilo) med. poremećenost uma, vrsta ludila.
- paranomija** (grč. paranomia, para, nomos zakon) rad protiv zakona, protivzakoni-tost.
- parapet** (ital. parapetto) nizak zid, zaklon, grudobran; priručje, ograda.
- parapetazma** (grč. parapetasma) zavesa, naročito pozorišna.
- parapetalum** (grč. para, petalon list) *bog.* sporedna latica.
- parapitek** (grč.) najstariji poznati fosilni čovekoliki majmun, živeo u *oligocenu*.
- paraplastma** (grč. paraplasma) nakaza, izrod.
- paraplegija** (grč. paraplegia) med. uzetost odgovarajućih delova gornje i donje polovine tela, npr. obeju nogu, obeju ruku, oba oka (kao posledica oboljenja leđne moždane ili mozga).
- parapleksija** (grč. para-plexia) *med. v. paraplegija*.
- paraplektičan** (grč. paraplekto) med. uzet u jednoj strani ili u jednom delu tela usled kapljice.
- parapleroma** (grč. para-pleroma) *ret.* suviš-nost, suvišna upotreba reči u govoru, tj. reči koje nisu potrebne ni radi smisla ni radi kakve gramatičke veze, npr.: dakle, elem, znate, more i dr.
- parapleuritis** (grč. para, pleuritis zapaljenje plućne maramice, zapaljenje porebrice) med. malo zapaljenje plućne maramice.
- parapsihologija** (grč. para, psyche duša, logia nauka) *fil.* posebna grana psihologije koja kritički ispituje pojave izvan delo-vanja prirodnih zakona kakvi su zasad poznati, tj. spiritizam, telepatiju, tele-kinezu, materijalizaciju, vidovitost i druge *okultne* pojave; *up. okultizam*.
- pararitmčan** (grč. pararythmos) koji neprirodno (ili: neobično) bije, npr. bilo, puls.
- pararitmus** (grč. pararythmos) *med.* neprirodno bilo, neprirodan puls.
- parartreza** (grč. par-arthritis uganuće, iščašenje) med. malo, nepotpuno uganuće zgloba.
- parartrema** (grč. par-artrema zglob) *med. v. parartreza*.
- parartroma** (grč. para, arthron) *med. v. parartreza*.

paraselena (grč. para, selene Mesec) *metar.* pamesec, sporedni Mesec, vazdušasta slika Meseca; svetli krug oko Meseca.

parasilabičan (lat. par, jednak, ravan, grč. syllabe slog) *gram.* koji ima isti broj slogova, jednakosložan.

parasimpatikus (grč. para, nlat. *sympati-cus*) deo *vegetativnog* živčanog sistema koji upravlja organima čiji se rad odvija bez sudelovanja naše volje (srce, želudac, creva).

parasit v. *parazit.*

parasilitičan (grč. para, v. *sifiliti-čan*) *med.* opšti naziv za bolesti koje, istina, ne pokazuju simptome samog sifi-lisa, ali se smatraju kao njegove posledice.

paraspadija (grč. para-spao odvučem, otrgnem) *med.* neprirodan razvitak muškog spolnog uđa, koji se sastoji u tome što mokračna cev ima bočno otvor za puštanje mokraće.

paraspadijaza (grč. para-spao) *med.* v. *paraspadija.*

parastati (grč. para-states) *pl. ark.* sporedni stubovi, podupirači.

parastatičan (grč. parastatikos) koji pomaže; pomoći; koji samo prividno pomaže.

parastos (grč. parastasis stajanje uz koga) u pravoslavnoj crkvi: služba za pokoj duše umrlog, *panihida;kod.* katolika: *rekвијем.*

parastih (grč. para-stichos) *poet. v. akrostih.*

parascena (grč. para, skefhe skela, pozornica) sporedna scena, sporedan događaj.

parascenij(um) (grč. para, skene) *poz.* soba do pozornice (u kojoj se glumci oblače).

parataksa (grč. para-taxis metanje pored, stavljanje pored, metanje prema, stavljanje prema) *gram.* naporednost, usporednost; *ret.* književna figura kojom se iskazuje neko upoređivanje, npr.: Čovek snuje, a bog određuje; *koordinacija.*

parataktički (grč. para-taxis) *gram.* naporedan, usporedan.

paratan (lat. *ragage*, *paratus*) spreman, gotov, pripremljen.

parateza (grč. para-thesis) pridodavanje, dodavanje, dometanje; poređenje, sravnjenje; suprotnost, protivnost.

parateizam (grč. para, theos bog) izraz kojim neki istraživači religije označavaju *budizam*, pošto ovaj i nije religija u pravom smislu, nego neka vrsta životne filozofije Hindusa, koja im zamjenjuje religiju; *up. pankosmizam.*

paratimija (grč. para, thymos duša, srce) *med.* neraspoloženje, bolesna seta.

paratifus (grč. para, *typhos*) *med.* zarazno oboljenje trbuha, slično tifusu, samo znatno manje opasno od ovoga.

paratonija (grč. para, *tonos* zategnutost, napon) *med.* bolesno napinjanje, bolesna napetost.

paratrima (grč. paratrimma) *med.* ojedenost zadnjice, ojed.

paratrihoza (grč. para, *trix*, *trixos* vlas, dlaka) *med.* izbi j amje (ili: rastenje) dlaka na mestima gde nije prirodno da rastu.

paratropija (grč. para-trepem odvratiti, skrenuti) *med.* nepravilan (ili: neprirodan) položaj nekog dela tela.

paratrofija (grč. para, *trophe* hrana, ishrana) *med.* bolest usled loše ili nepovoljne ishrane.

paraf (fr. *paraphe*, nlat. *paraphus*, grč. *paragraphos*) potez pera pri potpisu, skraćen potpis, obično početna slova imena i prezimena, npr. na nekom aktu (čime se označava da je nadležni službenik imao akt u ruci i upoznao se sa njegovom sadržinom).

parafernaliye (lat. *paraphernalia* srednji rod množine pridева od *parapherna* „osobina“; zasebno imanje udate »sene, od grč. para i *pherne* miraz, prćija) *pl. prav.* lična svojina, lično imanje supruge, koje ne spada u miraz i nad kojim je ona zadržala neograničeno pravo slobodnog raspolažanja.

parafernalo imanje *prav. v. parafernaliye.*

parafiza (grč. *paraphysis* sporedan izdanak) *bog.* u plodonosnom telu izvesnih gljiva: *sterilna* vlakna koja stoje pored vlakana u kojima su *spore*; sporedno biljno vlakno, mladica, izdanak.

parafimoza (grč. para, *phimoo* uvežem, stegnem) *med.* otok i, usled toga, sužavanje gornje kožice muškog spolnog uđa; *španska kragna.*

parafin (fr. *paraffine*, lat. *parum* malo, *affinis* srođan; naziv dao nem. hemišar K. von Reichenbach) *hem.* mešavina čvrstih ugljovodonika, nalazi se kao sastojak petroleja, dobiva se naročito destilacijom nekih vrsta mrkog uglja, treseta i bituminoznih škriljaca (*parafinski škrilj-ci*); upotrebljava se za izradu sveća, voštane hartije, voštanog platna, voska za mazanje poda, za natapanje žižica i za izolovanje kao *dielektrikum.*

parafini (fr.) *hem.* naziv za ceo niz organ-skih hemijskih jedinjenja, zasićenih ali-fatičnih ugljovodonika, opšte formule S_nN₂p+2.

parafinski škriljci *pl. v. parafin.*

parafinsko ulje ulje koje sadrži parafin.

parafirati (fr. *parapher*) načiniti mesto punog potpisa svoj uobičajeni znak, skraćeno se potpisati, staviti *paraf.*

parafonija (grč. para, *phone* glas) *med.* poremećaj u glasu koji se sastoji u tome što se, pored pravog glasa, čuje još jedan sporedan glas.

parafonista (grč. para, *phone* glas) sape-vač, horski pevač; prvi pevač, predvodnik u pevanju.

parafoničan (grč. para, *phone* glas) koji ima ružan, neskladan zvuk.

- parafora** (grč. para-phero, paraphoreo prinosim) *kec.* ludilo u malom stepenu, sulu-dost, sumanustost.
- parafraza** (grč. paraphrasis) *ret.* opisno iskazivanje nečega u cilju bolje razumljivosti, prepričavanje; iskazivanje neke predstave ne jednom njenom rečju, nego sa više drugih reči koje jasno iznose njena najglavnije svojstva, npr. *preselio se u većnost mesto umr'o, dobro gleda i puškom i okom mesto dobro nišani* itd.; *peri-fraza*.
- parafrazirati** (grč. paraphrazomai) opisati, opisivati, prepričavaTM, objašnjavati, razviti, razgranato neku misao; *peri-frazirati*.
- parafrašt** (grč. paraphrastes) opisivač, prepričavalac, onaj koji objašnjava neki tekst opisno uprošćavajući ga prepriča-vanjem.
- parafraštičan** (grč. paraphrazomai) opisan, koji objašnjava, koji prepričava; *peri-frastičan*.
- parafrenetika** (grč. para, phren prečaga, vetrila) *med. v. parafrenitis*.
- parafrenitis** (grč. para, phren) *med.* zapaljenje prečage (*dijafragme*) i besnilo kao posledica toga oboljenja.
- parafroneza** (grč. paraphronesis) *med.* poremećenost, pomućenost uma, ludilo.
- parafrontetičan** (grč. para-phroneo lud sam) pomućena uma, bezuman.
- parafrosins** (grč. paraphrosyne) *med. v. parafroneza*.
- parahidroza** (grč. para, hydor znoj) *med.* abnormalno izlučivanje znoja.
- parahroza** (grč. para, chrosis bojenje) *med.* menjanje boje, gubljenje boje; nečistoća boje.
- parahroja** (grč. para, chroia boja kože) *med.* menjanje boje lica usled bolesti.
- parahroma** (grč. para, chroma boja) obmana vida kad oko vidi druge boje a ne one što stvarno postoje.
- parahromatopsija** (grč. para, chroma, oopsis vidjenje) *med.* slepilo za boje, nesposobnost pravilnog raspoznavanja boja.
- parahromoblepsija** (grč. para, chroma boja, blepsis vidjenje) *med.* pogrešno gledanje boja.
- parahronizam** (grč. para, chronos vreme) pogreška u određivanju vremena kad se desio neki dogadaj.
- parahroničan** (grč. para, chronos) pogrešno određen s obzirom na vreme, koji se ne slaže sa računanjem vremena, koji ne odgovara vremenu.
- paracenteza** (grč. para-kenteo probodem pored, probodem sa strane) *hir.* ubadanje u duplju tela, naročito u trbuš ili grudi, radi vađenja tečnosti koja je u njoj.
- paracentezirati** (grč. para-kenteo probodem pored, probodem sa strane) *ned.* ubosti, ubadati; *up. paracenteza*.
- paracentričan** (grč. para, lat. centrum središte) koji leži nejednako oko središta; koji se kreće oko središta.
- paraciyeza** (grč. para, kyesis trudnoća, bremenitost) *med.* vanmaterična trudnoća.
- parašit** (fr. parachute) ada/ padobran, sprava u obliku velikog otvorenog kišobrana za spuštanje iz aviona i balona; *rug.* mehanizam koji sprečava da kabina (u oknu) padne, u slučaju da se prekine konopac dizalice.
- parašitizam** (fr. parachute) teorija i praksa upotrebe i iskorišćavani pado-brana; padobranski skok.
- parašitist(a)** (fr. parachute) ada/ padobra-nac, onaj koji skače iz aviona ili balona pomoću padobrana (*parašita*).
- parveni** (fr. parvenir, parvenu) skorojević, skorovečernjak, kupikrastavčić, novajlija, neznatan čovek koji je najednom izbio na površinu.
- parder** (grč. pardos, lat. pardus) *zool. v. panter*.
- pardon** (fr. pardon) oproštenje, oproštaj; oproštaj kazne, pomilovanje; molba za izvinjenje, za oproštaj; kao usklik: *pardon!* = izvinite, molim oprostite!
- pardonabil** (fr. pardonnable) oprostljiv, koji se može, kome se može oprostiti.
- pardonirati** (fr. pardonner) praštati, oprostiti; pomilovati od kazne, pokloniti život; izviniti; gledati kroz prste, trpeti koga ili što.
- paršorikum** (grč. paregorikos obodravan, koji odobrava, osokolan, koji sokoli, ublažavan) *med.* lek koji ublažava i uminjuje bol.
- paregoričan** (grč. paregoros odobravan, osokolan, utešan) koji ublažava, koji uminjuje bol.
- pareza** (grč. paresis popuštanje, slabljenje) *med.* nepotpune uzetost, poluužetost, uze-tost za kretanje (a ne i za osećaje).
- parezija** (grč. parresia) otvorenost, prostosrdačnost, prostodušnost, iskrenost; prolivenoga, bezobzirnost u govoru.
- parški** (grč. paroikoi) *pl.* pridošlice, došljaci (bez građanskih prava).
- parekija** (grč. par-oikia) stanovanje u nekom mestu u svojstvu došljaka ili tuđinca, bez građanskih prava.
- par ekselans** (fr. par excellence) *prkl.* osobito, izvrsno, izvanredno, po prevashodstvu; *up. kategzohen*.
- parektoza** (grč. par-ektemo istežem pored, protežem pri tom) *med.* prekomerno raši-renje.
- parelipa** (grč. par-elleipsis izostavljanje) *gram.* ispuštanje jednog slova ili samoglasnika.
- parembola** (grč. par-embole umetanje) *gram.* umetak, umetnuta rečenica; *up. parenteza*.
- paremijsa** (grč. paroimia poslovica) poslovica, izreka; *paremijsa jurne* (alat. paroemija juriš) zakonsko pravilo koje je postalo poslovica.

paremiograf (grč. paroimia, graphos pisac) skupljач poslovica, pisac poslovica, izreka.

paremiografija (grč. paroimia, graphia) skupljanje poslovica, pisanje poslovica (ili: izreka).

paremiologija (grč. paroimia logi'a) poznavanje poslovica, objašnjenje poslovica; zbirka poslovica.

paremptoza (grč. paremptosis upadanje pored, dospevanje pored, pridolazak) *med.* prodiranje krvi u delove tela gde joj nije mesto, što izaziva razna zapaljenja.

pareneza (grč. paramesis obodravanje, sokoljenje, opominjanje) opomena, preporuka, savet, podsticanje i bodrenje na vrlinu, govor kojim se bodri.

parenetičan (grč. parainetikos koji pripada obodravanju, sokoljenju, opominjanju, koji ume da obodrava) koji (ume da) savetuје (ili: opominje, preporučuje), poučan.

parenije (grč. para, omos vino, par-oinia) *pl.* pesme uz vino, vinske pesme.

parentalije (lat. parentalia) *pl.* svečano prinošenje žrtvama u čast umrlih roditelja i srodnika kod Rimljana, daće.

parenteza (grč. parenthesis) umetanje, umetak; *gram.* umetnutna rečenica, označena time što je stavljena u zagrade: () ili [], ili između critica: ----- ; zagrada; *fig.* udaljenje od predmeta o kojem se govorit; mat. znak da se sa veličinama koje se nalaze u zagradama ima računati kao sa celinom; *in pa-rentesi* (nlat. in parenthesis) u zagradi, u zagradama; *ret.* figura koja postaje upotreboom suvišnih i za razumevanje nepotreb-nih reči, npr.: Privlači se od grma do grma, /i uteče, vesela mu majka./Vi odnese dva banova sina (ua. *parapleroma*); *v. pa-rentetičan.*

narentela (lat. parentela) rodbina, srodstvo, rod, svi potomci zajedničkog pradede, rodbinska loza (ili: linija).

parenteral (grč. para, enteron creva, utroba, drob) *ned.* lek koji se ne unosi kroz želudac, nego putem injekcija, trljanja i dr.

parenteralni (grč. para, enteron) *med.* koji se unosi u organizam putem vakcinacije, injekcija, trljanja i sl., a ne kroz želudac; *supr. enteralni.*

parentetičan (grč. parenthesis umetanje, umetak) umetnut, stavljen u zagrade, u zagradama; sporedan, uzgredan, udaljen od predmeta o kome je reč (i zbog toga stavljen u zagrade); *up. parenteza.*

parevitirus (grč. para, en, thyrsos) *ret.* izraz lažnog oduševljenja, preterivanje u izveštajnom zanosu, strasno preterivanje u govoru ili predavanju.

parenhim (grč. parancheo ulijem pored, dolijem pored, par-enchyma uliv pored, do-liv pored) *fiziol.* biljno i životinjske ćelično tkivo bez netaknutog naročitog oblika, delom sa donekle ravnomerno ispruženim ćelijama (<*upr. prozehim*>);

med. bitni sastojak utrobe, meso od koga se sastoje žlezde.

parenhimičan (grč. par-enchyma) *fiziol.* koji se sastoji od parenhima.

parenhimitozan (grč. par-enchyma, lat. ranenhyatosus) *fiziol.* koji se tiče parenhima, sadržan u parenhimu.

parencfalitis (grč. para, eg-kephalos mozak) *znat.* mali mozak.

parencefalis (grč. para, eg-kephalos) *med.* zapaljenje malog mozga.

parerga (grč. par-ergon sporedno delo) *pl.* ovako su, prvobitno, nazivani oni Herku-lovi prdvizi koje mu Euristej nije bio naredio da ih izvrši, koje je on, dakle, izvršio pored svojih 12 glavnih podvigova; otuda: sporedna dela, sporedni radovi, sporedne stvari, sporedne figure, manji spisi.

parergon (grč. par-ergon) *v. parerga.*

parere (ital. ragege) *trg.* pismeno stručno mišljenje o nekom trgovackom sporu; *med.* lekarske mišljenje koje se, po zvaničnoj dužnosti, izdaje o obdukciji leša i svemu što je pri tome nađeno (*parere medikum*).

parere medikum (nlat. ragege medicum) *med. v. pod parere.*

pares (lat. par jednak, pares jednak) *pl.* jednak, podjednako jaki, dorasli jedan drugom; po položaju ili staležu jednak; otuda: *judicijum parijum* (lat. judicium parium) sud koji sudi članovima jednog staleža, u kome optuženom sude samo njemu ravni.

parestezija (grč. para, aisthesis osećaj) *med.* neobičan, izopačen osećaj (npr. kao da mile mravi po telu), izazvan abnormalnim unutarnjim nadražajima.

par et impar (lat. par et impar) parno i neparno, liho i takso (hazardna igra).

paretičan (grč. paretos omlitaveo, oslabeo, malaksao) „*ed.* nepotpuno uzet, poluvuzet, oduzet za kretanja (a ne i za osećaje); *up. pareza.*

pareheza (grč. parechesis podražavanje tona ili glasa) podražavanje zvuka; stajanje reči koje slično zvuče.

parehetičan (grč. parechetikos) koji podražava zvuk.

pari (ital. pari, lat. par ravan jednak) *trg. v. al-pari; iznad pari* iznad nominalne vrednosti; *ispod pari* ispod nominalne vrednosti.

paria (lat. paria se. vota jednak glasovi) *pl.* isti broj glasova, jednakost u glasovima (kod izbora).

paride (nlat. paridae) *zool.* senice, ptice slične senicama.

parizer (nem. Pariser-wurst) vrsta kobasica od telećeg i svinjskog mesa.

pariziJanizam (fr. parisianisme) izraz i reč iz pariskog narečja; pariski običaj; *pa-risizam.*

parizjen (fr. parisienne), *tip.* vrsta sitnih štamparskih slova od 5 tačaka; vrsta najfinijeg *katuna*.

parija (ind. paharija) najsirošašnja društvena klasa u Indiji; više društvene klase smatrali ih „nečistima“ (prvobitno pleme prastanovnika Indije koje su sanskrtska plemena pobedila i oterala u planine); *fig.* siromašan, odbačen, potlačen, prezren čovek.

parijambus (grč. para, iambos) *poet. v. imptt-hijus.*

parijacija (nlat. pariatio) izmirenje duga; plaćanje u gotovom; *prav.* usvojenje tudeg deteta sa uvođenjem u sva detalja prava.

parijetalvi (nlat. parietalis) zidni; *amat.* te-menit; *os parientale* (nlat. os parientale) temena kost, temenjača.

parik (grč. paroikos koji je pored kuće) u srpskoj srednjovekovne državi: zemljoradnik podložan crkvi ili vlastelinu, kmet, *merops*.

parimija (grč. paroimia) u pravoslavnoj crkvi: priča, izabrana mesta iz starozavjetnih i novozavjetnih knjiga koja se odnose na dogadjaj koji crkva toga dana slavi (čitaju se na večernji).

parir (fr. parure) ukras, nakit; krašenje, kićenje, rešenje.

parirati (lat. ragage, fr. rageg) 1. odbiti, otkloniti, sprečiti, zaustaviti, predu-prediti; *mač* odbiti udarac sablje, izmaći udarcu sablje.

parirati (lat. ragege) 2. slušati, pokoravati se, povinovati se.

parirati (nlat. pariare, fr. parier) 3. kladi-ti se, opkladiti se.

Paris (grč. Pariš) *mit.* sin trojanskog kralja Prijama i Hekabe, u sporu između boginje Here, Atine i Afrodite oko toga koja je od njih najlepša, on dosudi nagradu za lepotu (*Eridinu* zlatnu jabuku) Afroditi; odveo je Jelenu, ženu kralja Menelaja, i time izazvao trojanski rat, ubio Ahila, a njega je ubio Filoktet.

parisizam (fr. Pariš) *v. parizjanizam.*

parisilaban (lat. par jednak, grč. syllabe slog gram. sa istim brojem slogova, jedna-kosložan.

paristmije (grč. paristhmia krajnici) *med.* krajnici i njihova oboljenja (zapaljenja).

paristmitis (grč. parishmias) *med.* oboljenje krajnika, *angina*.

paritet (lat. paritas jednakost) jednakost, ravnopravnost (naročito pripadnika raznih veroispovesti pred sudom i u državnoj upravi); *fin.* utvrđeni odnos između vrednosti novca pojedinih država; *metalni paritet stalni* odnos između metalnih, tj. zlatnih i srebrnih, novčanik jedinica pojedinih država, po kome je, npr. novča-na jedinica teška jedan gram zlata ravna svim novčanim jedinicama drugih država koje imaju istu težinu.

paritetičan (lat. paritas) zajednički, ravnopravan, ravnomerne sastavljen iz raznih partija, npr. *paritetična crkva* = crkva na koju imaju jednak pravo pripadnici raznih veroispovesti; *paritetkni iz-borni sud* sud u kome su poslodavcu i radnici zastupljeni jednakim brojem članova.

parifikacija (nlat. parificatio) izjednačavanje, izjednačenje.

paricida (lat. pater otac, caedere ubiti, *paricida*) *prav.* ubica roditelja, ubica oca, mater ili rođaka; takode: veleizdajnik.

paricidijum (lat. parricidium) *prav.* ubistvo roditelja, ubistvo oca, matere ili rođaka; veleizdaja.

park (eng. park, fr. rage, nem. Park, ital. ragso, nlat. parcus, parricus) šetalište, naročito: gradsko šetalište, šumica pretvorena u šetalište, gradski vrt za-saden cvećem i drvećem; *voj.* povorka kola, municione određenje; topovi, mesto gde stoji artiljerija (*artiljerijski park*); *plov-ni park* brodovi i tegljenice; *automobilска park* sva automobili nekog preduzeća; *tenkovski park* svih tenkova neke vojske ili veće vojne jedinice.

Parke (lat. Ragsae) lit. mit. prvobitno: boginje porodaja — *Parka, Nona i Dekuma* — kod Rimljana (danas izjednačene sa grčkim *Moirama*, trima boginjama sudbine, suda-jama, koje, kao Zevsove služavke, upravljaju čovečjim životom i predu mu nit, i to: *Kloto* drži preslicu i počinje nit, *Lahezis* nastavlja i prede konac, a treća, *Atropos*, preseca).

parkeziv hem. tvar slična gumi, sastavljena od pamuka za pravljenje baruta i ricinu-sova ulja, lako prima boju, služi za pravljenje tkanina, zamjenjuje kaučuk i materijal za izolovanje telegrafskih žica.

parket (fr. parquet) 1. pod (ili: patos) sastavljen od naročito impregniranih drvenih daščica; 2. *poz.* prednji redovi sedišta u pozorišnoj dvorani; 3. u reformi-stičkim crkvama: prostor u „ladi“ u kome sede crkveni oci; 4. u franc. суду: mesto u sudskoj dvorani između sedišta sudija i mesta za advokate; 5. u pariskoj berzi: odvojeno mesto za menjace i mesto sa koga posrednici objavljuju kurseve.

parketar (fr. parqueteur) majstor koji pravi i namešta *parket*.

parketirati (fr. parquer) nameštati (ili: namestiti, udarati) pod od *parketa*.

parking (eng. parking) parkiralište (za automobile).

parkirati (fr. parquer) praviti šetalište, neko mesto pretvoriti u šetalište (*u park*); po gradskim ulicama i trgovima poredati vozila (automobile, fijakere) na za to određenim mestima; *voj.* smestiti, namestiti, postaviti park, navući, navesti; biti (ili: ležati, stajati) u parku

(artiljerijskom, plovnom, automobilskom, tenkovskom i dr.).
parlamen(a)t (nlat. parlare, govoriti, parlamentiv, fr. parlement, eng. parliament) danas u svim ustavnim državama izborni najviši zakonodavni organ, narodno predstavništvo; kod nas narodna skupština, sabor, sobranje; u Francuskoj pre revolucije: najviši sud jedne pokrajine koji je imao udela i u najvišoj vlasti.
parlamentar (fr. parlementaire) voj. pokli-sar, izaslanik ovlašćen za pregovaranje s neprijateljem (o uslovima primirje i dr.).
parlamentarni (fr. parlementaire) saglasan sa običajima i redom parlamentea; fig. pristojan, učitiv; up. parlamentarni.
parlamentarac (fr. parlementaire) skupšti-nar, pristalica skupštine i reda u njoj uobičajenog, onaj koji se ume snaci u skupštini i njenom radu.
parlamentarizam (nlat. parliamentarismus) ustavni politički sistem koji smatra da potrebama naroda ponajbolje odgovara parlamentarna vladavina (*parlamentarni režim*); takođe: mešanje parlamenta u prava vladara.
parlamentarni (fr. parlementaire) koji se tiče narodne skupštine, koji pripada narodnoj skupštini, skupštinski; koji odgovara običajima i propisima parlamenta; fig. koji poštuje red, pristojan, učitiv (npr. to nije parlamentarni izraz); *parlamentarni režim vlada* koja upravlja državom u saglasnosti i uz potporu većine članova parlamenta, dakle režim u kome je parlament stvarni nosilac celokupne državne vlasti.
parlamentarni režim v. parlamentarni.
parlamentirati (fr. parlementer) voditi pregovore, biti u pregovorima, pregovara-ti; raspravljati.
parlando (ital. parlando) muz. govoreći, kao kad se govori, tj. više govoriti nego pevati.
parlante (ital. parlante) muz. v. *parlando*.
parlatorij(um) (nlat. parlatorium) soba za razgovor, za prijem; soba za razgovor u manastirima.
parlatorij(um) (nlat. parlatorium) soba za razgovor, za prijem; soba za razgovor u manastirima.
parlograf (fr. parler, grč. grapho) aparat koji, poput *fonografa*, prima reči (*diktat*) i može da ih ponovi kad god zatreba, tako da *stenogram* uopšte nije potreban; *diktafon*.
parmak (tur. parmak) prst; palac u točku; grubo otesana daska ili letva za ogradu.
parmezan (fr. parmesan) fin i ukusan polumanastan italijanski sir, koji se izraduje u *Parmip* oko Milana.
Parnas (grč. Parnasēs, lat. Parnassus) kit. breg muza, breg u Fokidi koji je bio posvećen Apolonu i muzama, na čijem su podnožju bili grad Delfi i izvor Kastalija; otu-

da: sedište pesnika, carstvo pesničke umetnosti; *popeti se na Parnaspoveti* se pesništvu; *sin Parnasa* sin muza, tj. pesnik. *parnaside* (grč. Parnasos) pl. v. muze. *parnasovci* (fr. parnassiens) pl. članovi franc. pesničke škole koji su izdavali (1866, 1869. i 1876) antologiju „Le Parnas-se contemporain“, kojom su zajednički izlazili pred čitaocu. Mada su se razlikovali jedni od drugih u ciljevima, ipak ih je opajala težnja za jasnim i čistim formama.
parnes (hald.) starešina verske zajednice (opštine) kod Jevreja.
parodija (grč. parodia) poet. pesma kojoj je cilj da neku ozbiljnu pesmu napravi smešnom time što, podražavajući njen spoljašnji oblik i ton, priča druge stvari koje nemaju veze sa sadržinom one ozbiljne pesme; smešno ili podrugljivo podražavanje ozbiljnog dela; up. *trave-stija*.
parodirati (grč. parodeo) pevam pesmu sa smešnim izmenama) pisati parodiju; izigravati, predstavljati nekoga ili nešto u smešnoj boji, rugati se podražavanjem.
parodist(a) (grč. parodia) pisac parodija; ismevač.
parodont (grč. para, odus gec. odontos Zub) inat. sva tkiva oko zuba (desni, pokosnica, j amidža, vilica i dr.).
parodontide (grč. para, odus) med. boginje na desnima koje izazivaju jak bol.
parodontitis (grč. para, odus) med. zapaljenje, upala desni.
parodos (grč. par-odos) izlazak na pozornicu hora, i pesma koju on pritom peva (u starogrčkoj tragediji); u starogrčkom pozorištu: vrata s leve i s desne strane, koja su vodila u *orkestar*.
paroksizam (grč. paroxysmos ogorčenje, po-oštrenje) zaostrenost, poostrenost; ned. pojačavanje karakterističnih simptoma neke bolesti, koja se javlja u nastupima, do krajnjih granica (npr. kod neuralgičnih, epileptičnih i dr. nastupa); fig. najviši stupanj bola, strasti, gneva, očajanja, uzbudjenosti uopšte.
paroksizmalan (grč. paroxysmcs, nlat. raxoxysmalis) koji se javlja u žestokim napadima, napadni, nastupni.
paroksitonon (grč. paroxytonon) u grčkoj gramatici: reč koja ima oštar akcenat (akut) na pretposlednjem slogu, npr. lego, phaino.
parola (fr. parole, ital. parola, lat. parabola, grč. parabole) prvobitno: poučna izreka; zatim: reč, govor; krilatice, lozinka, geslo; obećanje, časna reč; voj. ugovorena reč koja služi za raspoznavanje, lozinka, odziv, doziv.
parol d'oner (fr. parole d' honneur) časna reč.

- paromeoza** (grč. par-omoiosis upodobljenje) retorska figura: izjednačavanje delova jedne besede koji dolaze jedan za drugim.
- paromologija** (grč. paromologia) prividno priznanje, prividno popuštanje, pritvorio slaganje.
- paronim** (grč. para, oputa = bputa ime) *gram.* reč koja je isto izvedena kao neka druga reč, izvedena reč, npr. govoriti, govor, govornik, dogovor, razgovor; reč koja isto glasi, ali se razlikuje po poreklu, pravopisu i značenju, npr.: grad — grad, duga — duga, mlađež — mlađež, zelen — zelen, sedeti — sedeti, gore — gore itd.
- paroniman** (grč. para, oputa) koji je izведен od istog korena, srodn po korenu koji isto glasi, ali se razlikuje po poreklu, pravopisu i značenju; jednakozvučan (o rečima).
- paronimika** (grč. para, oputa) *gram.* nauka o paronimima.
- paronihija** (grč. para, opuh, gen. onyxos nokat) *med.* v. *panaricčum*.
- paronihoza** (gr. para, opuh) *med.* rastenje nokata gde ne treba da rastu.
- paronomazija** (grč. par-onomasia) jednako-zvučnost različitih, po značenju često suprotnih reči, združivanje takvih reči u jednu retorskiju figuru, npr. prevareni varalica; igra reči koja se osniva na sličnosti njihovog zvuka; *anominacija*.
- paropsija** (grč. para, opsis viđenje) *med.* poremećaj u viđenju usled oboljenja očiju.
- paropteza** (grč. paroptesis pečenje na površini) *med.* preznojavanje u vrućem pepelu ili pesku.
- paroptika** (grč. para, optikos vidni, koji se tiče vida) *med.* nauka o poremećajima u sposobnosti viđenja.
- paroptičan** (grč. para, optikós) *med.* koji spada u paroptiku.
- paroraza** (grč. parorasis pogrešno viđenje) *med.* pogrešno viđenje (ili: gledanje) obmana vida.
- par ordr** (fr. par ordre) po naredbi, po zapovesti.
- paroreksija** (grč. para, orexis težnja, prohtev) *med.* poremećaj u volji za jelom koji se sastoji u izopacenoći prohteve za jelom ili u bolesnoj ještosti.
- parorhidija** (grč. para, orchis mudo) *med.* zaostalo muda u preponi, otok prepone.
- parosmija** (grč. para, osme miris) *med.* poremećaj u moći mirisanja usled bolesti.
- parotie** (grč. para, us, otos uho) *aiat.* velika ušna pljuvačka žlezda, zaušnica.
- parotitis** (grč. para, us, otos) *med.* zaušnjaci, zauške.
- paroftalmija** (grč. para, ophthalmos oko) *med.* zapaljenje očnih kapaka.
- paroh** (nlat. parochus) sveštenik koji je starešina jedne *parohije*.
- parohija** (nlat. parochia, grč. par-oikia stanovanje kao tudinac na nekom mestu bez prava građanstva) „tudina“; izraz kojim su hrišć. opštine same sebe kazivale smatrajući se tudincima u ovome svetu; oblast koja se nalazi pod upravom jednog sveštenika, *paroha*, a ima bar jednu svoju crkvu (*parohijska crkva*).
- parohijalni** (nlat. parochialis) v. *parohij-ski*.
- parohijani** (nlat. parochiani) pl. verni koji pripadaju jednoj *parohiji*.
- parohijani** (nlat. parochialis) koji pripada parohiji, koji se tiče parohije; *parohijska crkva* glavna crkva jedne parohije; *parohijski sveštenik* v. *paroh*.
- par preferans** (fr. par preference) pre, radije, prvenstveno.
- par renome** (fr. par renommee) po čuvenju.
- pare** (lat. pars gen., partis) deo, ideo.
- Parsi** pl. potomci starih Persijanaca koji su ostali verni učenju Zaratustre (*par-sizmu*), obožavaoči vatre; *Gebri*.
- parsizam** učenje *Zaratustrino*, kome su *Parsi* ostali verni.
- pareki mramor** po vanredno] lepoti čuveni beli mramor sa ostrva *Parosa* u Arhipe-lagu.
- pare litigans** (lat. pars litigans) *prav.* zavađena strana, stranka koja je u sporu.
- pare pro toto** (lat. pars pro toto deo za celinu) *ret.* figura u kojoj se upotrebljava deo mesto celine, npr. „glave“ mesto „ljudi“, „oružje“ mesto „vojska“ itd.
- partaža** (fr. partage, lat. pars deo) deljenje, deoba, podela; deo, ideo, nasleđe; *partaž-ni traktat* sporazum (ili: ugovor) o podeli, npr. zemlje, nasledstva i dr.
- partažirati** (fr. partager) deliti, podeliti; deliti što s kim, zajednički posedovati što s kim, imati učešća.
- partačićan** (fr. partie, nem. parteisch) stražnaci, koji pripada nekoj stranci; pri-strastan.
- parte** (ital. parte) *muz.* uloga u operi; glavni glas.
- partenija** (grč. parthenēia) *med.* devičanstvo, devičanska nevinost.
- partenos** (grč. parthenos devica, devojka, gamos brak) *biol.* razvitak embriona (zametka) bez učešća muškog jedra.
- partenogamija** (grč. parthenos devica, devojka, gamos brak) *biol.* razvijanje jaja ili radanje živih mlađunaca bez prethodnog oplođenja (poglavitno kod ljuskara, škrugonožaca, zatim kod kukaca, npr. li-snih oca, oca šišaruša i, donekle, kod pčela); kod bilja ova osobina je utvrđena samo kod nekih alga; *teol.* bezgrešne začeće Isusa Hrista.
- partenogenetičan** (grč. parthenos, genesis postanak, postanje, rađanje) *biol.* razvijanje jaja ili radanje živih mlađunaca bez prethodnog oplođenja (poglavitno kod ljuskara, škrugonožaca, zatim kod kukaca, npr. li-snih oca, oca šišaruša i, donekle, kod pčela); kod bilja ova osobina je utvrđena samo kod nekih alga; *teol.* bezgrešne začeće Isusa Hrista.
- partenogenetičan** (grč. parthenos, genesis) neoploden, koji je postao bez oplodavanja.
- partenokarpija** (grč. parthenos karpos plod) *bog.* obrazovanje i razviće ploda bez oplodjenja jajeta (semena), u kome je slučaju plod

najčešće bez semena (kod nekih vrsta grožđa, naranči, banaka, krastavaca, bundeva, patlidžana, bostana, krušaka, smokava i dr.).

Partenon (grč. Parthenon) hram u antičkodorskom stilu devičanske boginje Atine Partenos na Akropolju u Atini, sazidan u doba Periklovo (435. god. pre n. e.) i ukrašen plastičnim delima *Fidijasa* i njegovih učenika; u sred. veku pretvoren u hrišć. crkvu, za vreme Turaka u mošeju; porušen 1687. god.

partenofilija (grč. parthenos, philia ljubav, prijateljstvo) duhovna ljubav žena prema devojkama, bez ikakve seksualne podloge.

parter (fr. par terre, parterre) najdonji sprat kuće, prizemlje (Francuzi ovo nazivaju rez-de-chaussee); cvećna, travna gradine, vrtna leja; *poz.* zadnji deo gledališta koji se nalazi u dvorani (za razliku od balkona i galerija); svi gledaoci koji sede u tome delu; *sp.* u rvanju: položaj kada se rvač nalazi na zemlji, ali još nije pobeden; vrsta damasta sa utkanim cvetovima.

partes (lat. pars deo, partes) *pl.* delovi, npr. nekog modela itd.

partecetl (fr. partir otici, umreti, nem. Zettel listić, cedulja) posmrtna lista.

parti blanš (fr. partie blanche) u bilijaru: obična igra u kojoj učestvuju samo dva igrača sa dve lopte (otuda uzvik „*parti!*“ znači što i „dobivene igra“).

partizan (fr. partisan pristalica) 1. ime kojim su Napoleonovi zavojevaci, 1812. god., nazivali grupe ruskih seljaka i rodoljuba koje su se samostalno organizovale i, oružjem otetim od neprijatelja, napada-le i uznemiravalo pozadinu francuske vojske; 2. borac, učesnik u narodno-slobodičkom ratu Jugoslavije. Od pojedi-načnog partizanskog odreda, koji su od 1941. godine poveli nemilosrdan rat protiv svih okupatora i domaćih izdajica, stvorena je Narodno-slobodička vojska, koja oslobođa Jugoslaviju i obezbeđuje pobedu nove, narodne vlasti; 3. pristalica neke stranke ili ličnosti.

partizana (nem. Partisane, fr. pertuisane) vrsta kopljja sa širokim šiljkom na dva reza (nazvana, verovatno, po tome što je to oružje nekada davano partijskim pristalicama).

partija (fr. partie, eng. party, ital. partita, nem. Partei, lat. partiri podeliti) 1. stranka, grupa ljudi istog mišljenja, naročito u političkom smislu, koji se udružuju da bi mogli da predstavljaju što jači front prema onima što ne misle kao oni; 2. stranka, protivna strana, protivnička strana, više lica ili jedno, lice u pravnom sporu sa drugima, parničar; 3. deo, npr. jedne slike i dr.; 4. izvestan broj ili izvesna količina, npr. neke robe; 5. društvo; 6. zabava, jedno putovanje ili šetnja radi zabave; 7. jedna cela igra (npr. bili-

jara, šaha, sansa i dr.); 8. ženidba, udaja (dobra ili slaba partija); 9. *kuz.* note ispisane, iz kompozicije, za jedan glas; 10. stav u računu, račun; *držati nekome partiju* biti pristalica, držati uz nekoga.

partijac (fr. partie stranka) član partije (stranke), naročito političke.

partijski (fr. partie) koji se tiče partije, koji pripada nekoj partiji.

partikula (lat. particula) delić, komadić, parčence; *gran.* reča, nepromenljive reč (prilog, predlog, veznik).

partikularan (lat. particularis delimičan) koji se tiče samo jednog dela, delimičan, odvojen, zaseban; naročit, osobit; opširan, tačan; *partikularna akceptacija* trg. samo delimično primanje na sebe obaveza po jednoj menici; *partikularna istorija* istorija pojedinih država; *partikularno pravo* običajno pravo jedne pokrajine, pravo jedne od nemačkih saveznih država da ima svoje zasebno zakonodavstvo zasnovano na običajima i posebnim prilikama zemlje; *partikularan sud log.* delimičan sud: neki S jesu (ili nisu) R.

partikularizam (lat. particularis delimičan) sklonost odvajanju, čuvanju pojedi-načnih interesa; 1. mišljenje Jevreja po kome su oni „izabrani narod Gospodnjii“, tj. da bog daje prvenstvo njima nad svima ostalim narodima i da će samo oni imati udelu u večnom blaženstvu; 2. učenje o nekoj naročitoj milosti, naime da je Hristos umr'o samo nekih radi, i da će samo neki doći u carstvo nebesko; 3. u politici: shvatanje da povlastice ili samostalnost jednog dela ne treba podređivati niti žrtvovati interesu neke veće celine; težnja za što većom samostalnošću država sastavnica u nekoj saveznoj državi.

partikularizacija (fr. particularisation) potanko izlaganje, opširno prikazivanje; posebno izdvajanje, upojedinjenje, upoje-dinjavanje.

partikularizirati (fr. particulariser) izdvojiti, izdvajaTM, odvojiti, odvajati; potanko iznositi, opširno izlagati, u pojedinostima prikazivati.

partikularist(a) (lat. particularis) pristalica (ili: pobornik) *partikularizma*.

partikulariteti (nlat. particularitas) *pl.* pojedinosti, podrobnosti, posebnosti, pojedinačnosti, pobliže vesti, okolnosti i sl.

partikulacija (nlat. particulatio) razdeljivanje, rastavljanje, rasparčavanje.

partimenti (ital. partimento) *pl.* ouz. komadi za vežbanje u izvođenju označenih *kolor-a-tura*.

partimento (ital. partimento) *kuz.* označeni bas; pratnja po pravilima general-basa.

- parti mort** (fr. partie morte) *voj.* pasivan zaklon, mesto koje nije izloženo neprijateljskoj vatri, mrtvi ugao.
- partipri** (fr. partipris) unapred utvrđeno mišljenje i gledište, unapred doneseno rešenje.
- partitiv** (nlat. partitivum) *gram.* deona reč, npr.: čas — čas, sad — sad.
- partitivan** (nlat. partitivus) deoni, koji deli, koji izražava delimičan pojam, kome je cilj deljenje.
- partito** (ital. partito) *iuz.* podeljen na glasove.
- partitura** (nlat. partitura) *muz.* pregledno napisane note za sve glasove jednog višeglasnog muzičkog komada.
- particija** (lat. partitio) deljenje, deoba, podela; *log.* deljenje jednog pojma prema njegovoj sadržini, npr. drvo = koren + stablo + kruna.
- particip** (lat. participium) *gram.* glagolski pridev; *particip preterita aktivnog* glagolski pridev prošli; *particip preterita pasivnog* glagolski pridev trplji.
- participant** (lat. participantis) učesnik, ideo-ničar.
- participacija** (lat. participatio) 1. učešće, sudeovanje; 2. u novoj ekonomsko-političkoj praksi, uvođenje radnika u poslove odlučivanja i upravljanja privatnim i državnim preduzećima; 3. deo sume kojim korisnik kredita učestvuje u ukupnoj sumi njemu odobrenog kredita.
- participirati** (lat. participare) imati u čemu učešća ili udelu, dobiti deo, učestvovati u delu.
- participni** (lat. participium) *gram.* koji se tiče *participa* ili pripada participu, npr. nastavak.
- partner** (engl. partner, fr. partenaire) učesnik, drug u plesu, u igri karata itd.
- partneršip** (eng. partnership) vrsta ortaštva između radnika i poslodavaca, ideo-ništvo radnika u dobiti jedne fabrike.
- partu-bileta** (fr. partout-billet) karta koja važi kao ulaznica za sve predstave jednog pozorišta.
- partu-karta** (fr. partout-carte) v. *partu-bileta*.
- parturicija** (nlat. parturitio) porodaj, radanje; *zool.* kočenje.
- partus** (lat. ragege, partus) radanje, rođenje; vreme radanja; novorođenče.
- parčavska strela** *fig.* napad iz potaje, neočekivan (zato što su Parčani, po Herodotu, bežeći odapinjali strele na neprijatelje koji su ih gonili).
- parulis** (grč. para, ulon desni) *med.* zapaljenje čeljusne pokosnice usled gnojnog zapaljenja kožice zubnog korena.
- parurija** (grč. para, uron mokraća) *med.* nepravilnost kod mokrenja usled oboljenja.
- parusija** (grč. parusfa) prisustvo, prisutnost; *fil.* prisustvo ideja u njihovim pojavama (po *Platon*?); u hrišćanskoj teolo-
- giji: ponovni dolazak Hristov o strašnom sudu.
- parfe** (fr. parfait) *kuc.* krem s leda.
- parfim** (fr. parfum, lat. per, fumus dim) miris, mirisava vodica.
- parfimer** (fr. parfumeur) prodavac mirisa; fabrikant mirisa.
- parfimerija** (fr. parfumerie) prodavnica (ili: trgovina) mirisa; fabrika mirisa, radionica mirisa.
- parfimerijska roba** roba koja se prodaje u *parfimeriji*: mirisave vodice, mirisavi sapuni, puderi i sl.
- parfimirati** (fr. parfumer) namirisati; okaditi, nakaditi.
- parfimisati** (fr. parfumer) v. *parfimirati*.
- par fore** (fr. par force) silom, nasilno, usiljeno; *parfors lov* hajka; *parfors pas* hajkački pas.
- par-forfe** (fr. par forfait) *sp.* kazna za nedolazak na zakazanu utakmicu ili zbog prekida utakmice (po kojoj se protivničkoj strani priznaje i bez borbe, pobeda sa rezultatom 3:0 u fudbalu, 6:0 u hazaeni).
- parhet** (nlat. barracanus, nem. Barchent) s jedne strane gruba pamučno-lanena tkani-na (za zimsku odeću, naročito za zimsko rublje).
- parcela** (nlat. parcella) komadić, delić celine, npr. zemlje, gradilišta.
- parcelacija** (nlat. parcellatio) rasparčavanje, deljenje na parčad, naročito zemljišta; *parcelisanje*.
- parcelirati** (nlat. parcellare) deliti na komadiće, rasparčavaTM; veće zemljište podeliti na pravilne *parcele*.
- parcelisanje** (nlat. parcellare) v. *parcelacija*.
- parcelisati** (nlat. parcellare) v. *parcelirati*.
- parcijalan** (nlat. partialis) 1. delimičan; *parcijalni topovi fiz.*, *muz.* prosti tonovi koji zvuče zajedno sa osnovnim tonom i čine boju tona; *gornji parcijalni tonovi*
- ONI KOJI SU VIŠI OD OSNOVNOG TONA; astr.** *parcijalno pomračenje* pri kojem je samo deo svetlog nebeskog tela pokriven ili pomračen (*supr.* totalno pomračenje); 2. pristrastan.
- parcijalist(a)** (lat. pars deo) onaj koji drži nekom stranu, pristrastan čovek.
- parcijalitet** (lat. pars deo, fr. partialite) strančarstvo, pristrasnost.
- parče** (pere. parče) deo nečeg, komad, komadić.
- pas** (lat. passus, ital. passo, fr. pas, nem. RaV) putna isprava koju izdaju vlasti za slobodno putovanje, *pasos*; tesnac; korak, osobito u igri, plesu; nepravilan hod konja, koji se sastoji u tome što konj, poput kamile, obe noge jedne strane diže istovremeno, tj. u isto vreme obe desne pa obe leve, ravan, trupkalica; u kartanju: izjava da igrač ne »seli dalje učestvova-

ti u tom krugu igre; *mac.* skok, ispad prema protivniku; *sp.* dodavanje, dobačaj lopte suigraču.

PAS (skr. paraaminosalicilna kiselina), beli kristalni prah bez mirisa, kiselog ukusa, teško se topi u vodi; sprečava razvoj -tuberkuloznih bacila, te se primenjuje u lečenju tuberkuloze.

pasabi (fr. passable) priličan, popriličan, podnošljiv, osrednji.

pasavan (fr. passavant) propusnica; carinska propusnica; *kor.* most za prelazak iz prednjeg dela broda u zadnji.

pasada (fr. passade) prolazak, kratko bavljenje u jednom mestu pri putovanju, obda-nica; kratak prohnev, prolazna l-ubav; *mac.* pokret u pravcu napred; *jah.* jahanje tamo-amo stalno na istoj, jednakoj dugoj liniji.

pasaž (fr. passage) prolazak, prelazak, prelaženje; prelaz, prolaz; naročito: pokriven prolaz, pokrivena ulica, galerija; kretanje gore-dole, jahanje i vožnja na istom mestu; stav ili mesto u knjizi ili muzičkom komadu, *pasus*; *čuz.* melodičan niz tonova; *jah.* odmeren i propisan hod konja; tzv. „španski korak“ (izvedeno od ital. passeggiò šetnja) tj. koračanje po taktu.

pasažer (fr. passateur) putnik, prolaznik; naročito: onaj koji je prispeo poštan-skim kolima, vozom, parobrodom itd.

pasaž-instrument (fr. passage, lat. instrumentum) *astr.* vrsta dogleda koji služi za posmatranje prolaska (*pasaža*) zvezda kroz meridjan.

pasakalja (ital. passacaglia) *kuz.* kompozicija umerenog tempa, u trodelnom taktu; razvila se krajem HUP v. iz istoimenog starin-skog plesa; porekлом verovatno iz Španije.

pasan zool. vrsta divlje koze (*antilope*) u persijskim planinama.

pasant (fr. passant) putnik u prolasku, prolaznik; *pasanti pl.* gajtani kroz koje se provlače oficirske epolete.

pasaport (fr. passeport) putna isprana za slobodno putovanje, *pasos*.

pasarile (fr. passailles, iš. uva pasa) *pl.* suvo grožđe u Španiji i Francuskoj.

pasati (fr. passer, ital. passare) 1. proći, minuti, npr. vreme je pasalo (u Hrvatskoj i severnoj Dalmaciji).

pasati (ital. passare) 2. *pl.* stalni prizemni vetrovi koji duvaju na svima morima, od 30° severne i južne geografske širine prema ekuatoru i imaju na severnoj polu-lopti severoistočni, a na južnoj jugo-stočni pravac; njihovu pojavu izaziva stalno postojanje visokog pritiska na geo-grafskim širinama oko 30°.

pasato (ital. passare, passato) *trg.* prošli, minuli mesec, npr. 6 passato = 6. prošlog meseca.

pasend (nem. passen, passend) zgodan, podesan, pogodak; prikladan, shodan.

pasibilan (nlat. passibilis) osetljiv, sposoban za osete, prijegljiv za radosti i žalosti.

pasiv (lat. pati trpeti, patiti, passivum) *gram.* trpi stanje (kod glagola); *supr.* aktiv.

pasiva (lat. passiva) *trg.* dugovi koji imaju da se plate, teret, obaveze, skup svih dugo-vanja nekog preduzeća; *supr.* aktivna,

pasivan (lat. pati trpeti, patiti, passivus) koji trpi, koji samo prima utiske a ne odgovara na njih, koji samo posmatra a ne učestvuje lično, koji ne radi, nedelatan, nedejstven; dužan; *gram.* trpni; *pasivan dug v. pasiva;* *pasivna legitimacija prav.* op-tužljivost; *pasivna trgovina* ona koja radi podmirivanja potreba jednog naroda mora da u vozi iz inostranstva; *pasivna rezistencija* borba protiv nadmoćnog neprijatelja bez upotrebe sile i formalno gkršenja postojećih zakona, koja se obično sprovodi sistematskim uzdržavanjem od saradnje u svim javnim poslovima; *pasivno biračko pravo* pravo biti biran za narodnog poslanika.

pasivizam (lat. passivus) stanje nerada, nedelatnosti, neprotivljenja, neotpornosti; *fil.* shvatjanje da život pojedinca, naroda i celog čovečanstva ne zavisi od volje pojedinaca i grupa, pošto ga smatra proizvodom neke više sile, prirodnih zakona i dr.; *supr.* aktivizam.

pasivirati (lat. pati, passus) prevesti u stanje trpljenja, nedelatnost posmatranja, učiniti neradnim, umrtvit; *supr.* aktivirati.

pasivist(a) (lat. pati, passus) pristalica *pasivizma.*

pasivitet (nlat. passivitas) ponašanje ili stanje nerada, nedelatnost, nedejstvenost, nerad, neprotivljenje; *hea.* *pasivitet gvožđa* stanje gvožđa kad ga zagnjurimo u šali-trenu kiselini pa se pokrije slojem oksida i posle toga postaje nepristupačno uticaju kiseline.

pasivna rezistencija v. pod pasivan.

pasivnost (lat. pati, passus) v. *pasivitet.*

pasigrafija (grč. pas sav, graphfa pisanje, pismo) „pismo za sve“, veština iskazi-vanja misli izvesnim svim narodima razumljivim znacima ili pismenima.

pasigrafika (grč. pas, graphikos pismen) v. *pasigrafija.*

pasigrafski (grč. pas, grapho pišem) pismenima ili znacima svima razumljivim.

pasija (lat. pati trpeti, patiti, passio patnja)

1. patnja, mučenje, trpljenje, telesni bol; naročito: muke i stradanja Hri-stova, i vreme posvećeno uspomeni na ta stradanja; dramsko ili muzičke prikazi-vanje tih stradanja; *up.* oratorijum.

pasija (lat. passio, fr. passion, ital. passione) 2. strast, ljubavna strast; žesti-na, žar, toplina; vatrena želja, velika

- sklonost čemu, neodoljiva za što; uzbuđenje, uzbudenom¹, uzrujanost.
- pasijsans** (fr. patience) v. *pasjans*.
- pasilalija** (grč. pas sav, lalia brbljanje) opšti jezik, svetski jezik, koji bi sjedinja-vao u sebi ono što je najbolje u svim jezicima.
- pasilingva** (grč. pas, lat. lingua jezik) v. *pasilalija*.
- pasilogija** (grč. pas, logos reč) v. *pasilalija*.
- pasim** (lat. passim) *pril.* ovde-onde, na sve strane, raštrkano; bez razlike.
- Pasional** 'nlat. *Passionale*) zbirka hrišćanskih srednjovekovnih legendi koje opisuju, poglavito, muke i stradanja Hri-stova (lat. *passio stradanje*), zatim i priče o Bogorodici, apostolima i svetiteljima--mučenicima.
- pasionato** (ital. *passionato*) *muz.* strasno, sa uzbuđenjem; *kon pasione*.
- pasioniran** (fr. *passione*) strastan, oduševljen, jako zagrejan za što, strasno zauzet čim (npr. pasioniran lovac, čitalac romana, sportist itd.).
- pasiovirati se** (fr. *se passionner*) oduševiti se, zanositi se čime.
- pasions-špile** (lat. *passio*, nem. *Passions-spiele*) pl. pobožne igre u kojima se dramatski prikazuju muke i stradanja Hri-stova (najpoznatije su one što se svake godine održavaju u Oberammergau i Erlu).
- pasirat** (lat. *passus* korak, ital. *passare*, fr. *passer*) proći, prolaziti, proputovati; proteći, proticati; preleteti, provesti se, projedruti, projahati; dogoditi se, dogadati se, desiti se, dešavati se, zbiti *se*, zbijati se; dobro stajati (npr. odelo), biti za što zgodan ili podesan, *pasovati*, npr. taj ključ *ne pasira (ne pasuje)* za bravu *kuv*. procediti, cediti kroz sito, tako da mekani deo prode a tvrdi delovi (ljuske, seme) ostanu, npr. pasirati para-dajs, šipkove, šljive i dr.; sp. dodati loptu jednom od svojih drugova (u fudbalu).
- pasitelegrafija** (grč. pas sav, tele na daljinu, daleko, *graphia* pisanje) telegrafija čiji bi znaci imali da budu razumljivi svima narodima.
- pasiflora** (nlat. *passiflora*) al. bog. porodica južnoameričkih ukrasnih biljaka, ima ih oko 300 vrsta, od kojih se mnoge taje kao sobne biljke; tu spada i tzv. „Hristovo cvеće”.
- pasifrazija** (grč. pas, phrazo govorim, phra-sis govorenje) v. *pasilalija*.
- pasjans** (lat. *patientia* strpljenje, fr. patience) igra karata sa mnogo varijacija za jednu osobu (sastoji se u tome da se karte dvostrukog ili samo jednog špila karata slažu po izvesnom redu, jedne pored drugih ili jedne na druge, sa ciljem da se sve karte pokriju).
- paskvila** (ital. *pasquillo*) podrugljiv spis na račun nekoga, javna uvreda ili klevetna
- putem spisa, slika i sl. čiji je pisac nepoznat.
- paskvilant** (ital. *pasquillo*) pisac *paskvile*.
- paskvilantski** (ital. *pasquillo*) u obliku *paskvile*, tj. uvredljiv, klevetnički (a nepotpisan).
- paskvilirati** (ital. *pasquillo*) pisati (ili: sastavljati) *paskvile*.
- pasma** (grč. *pasma*, *passo* posipam) *ned.* lek koji se posipa po obolelom mestu.
- pasmanterija** (fr. *passementerie*) radnja, trgovina gajtanima (širitima); fabrika gajtana (širita); gajtanska, širitska roba.
- pasovati** (nem. *passen*, ital. *passare*) v. *pasirati*.
- pasometar** (lat. *passus* korak, grč. *metron* merile, mera) instrumenat za brojenje koraka.
- pasоš** (nem. RaV, fr. *passeport*) v. *pasaport*.
- pasparol** (fr. *passe-parole*) voj. usmena zapovest koja se izda na čelu pa ide, od usta, do usta, do kraja jedinice.
- paspartu** (fr. *passe-partout*) 1. glavni ključ, ključ koji otvara više brava; 2. besplatna, stalna karta za sve predstave jednog pozorišta; 3. okvir (ram) od bakra ili kartona u koji se mogu stavljati figure i slike razne veličine; 3. *tip*. štapić koji služi kao ukras nekog slova.
- paspel** (vr. *passepoil*) porub, ispust na haljinama; v. *paspoal*.
- paspelirati** (fr. *passepoil*) opšiti uzanim trakama (gajtanima), porubititi, praviti ispuste.
- paspoal** (fr. *passepoil*) porub, ispust na haljini; šareni gajtan na čakširama (kod uniformi i livreja).
- paspoalirati** (fr. *passepoil*) v. *paspelirati*.
- pasim** (lat. *passim*) razasuto, raštrkano; na više mesta u nekom delu (knjizi).
- lasta** (grč. paste ječmena kaša, nlat. šp., ital. *pasta*, fr. *pate*) 1. biljni ekstrakt zgusnut u žitku masu; testo, prerađevina od testa; 2. otisak starog brušenog kamenja u smesi od pečatnog voska, sumpora, gipsa ili stakla; 3. meso, sardine itd. isitnjeno u kašastu masu koja se maže na hleb.
- pastel** (ital. *pastello*) pisaljka u boji; slika izrađena takvom pisaljkom, slika izrađena suvom bojom; *an pastel* (fr. en *pastel*) „u *pastelu*”, tj. pisaljkom u boji, suvom bojom (slikati).
- pastelirati** (fr. *pasteler*) raditi pisaljkom u boji, slikati suvom bojom.
- pastelist(a)** (fr. *pastelliste*) slikar koji radi pisaljkom u boji, tj. *pastelom*.
- pasterizacija** (fr. *pasteurisation*) hem. ubijanje toplotom u tečnostima — vinu, pivu, mleku i dr. — gljivica i klica koje izazivaju vrenje, da bi se duže vremena očuvale u ispravnom stanju i bile bezopasne po zdravlje; naziv po francuskom naučniku *Luju Pasteru* (1822—1895).

pasterizirati (fr. pasteuriser) *hem.* zagre-vanjem tečnosti (mleka, vina, piva i dr.) do 55 i 60° ubijati u njima gljivice i klice koje izazivaju vrenje, i na taj način učiniti ih održljivijim; v. *pasteriza-cija*.

pasterizovati (fr. pasteuriser) v. *pasterizi-*

pastila (lat. pastillus loptica) loptica od brašna, noćnog soka, šećera itd.; koluta-sta mirisava bombona; *med.* čvrst kolačić, u obliku loptice ili kolutića, od šećera, čokolade, gume ili traganja, u koji je umešan prašak neke lekovite tvari, sup-stancije (*ta bleta*); loptica ili svećica za kađenje.

pastinaka (lat. pastinaca) *vot.* pastrnjak.

pastiće (ital. pasticcio) v. *pastiš*.

pastiš (fr. pastiche) pašgeta, smeša, pomešano jelo; *slik.* podražavanje manira nekog čuvenog slikara; *muz.* operska muzika sastavljena od kompozicija raznih kompozitora (*kvodlibet*); obmana, prevara, izdavanje za nešto što nije.

pastozan (ital. pastoso) testav, gnjecav, mek kao testo, u obliku *paste*.

pastor (lat. pascere pasti, pastor pastir, čobanin) protestantski, evangelički sveštenik.

pastoralna (lat. pastorale) *loet.* pastirska pesma; *poz.* komad sa pevanjem iz seoskog života, pastirska igra; *muz.* komad pastirskog, idiličnog karaktera.

pastorale (lat. pastorale) biskupski štap.

pastoralije (lat. pastoralia) *pl.* svepgenički poslovi i svešteničke dužnosti.

pastoralna pisma *pl.* pastirska pisma apostola Pavla (Novi zavet) Titu i Timoteju, koja sadrže uputstva o upravljanju crkve-nom opštinom.

Pastoralna simfonija *muz.* Betovenova šesta simfonija (F-Dur), koja veliča poeziju seoskog, pastirskog života.

pastoralna teologija nauka o vršenju svešteničkih dužnosti.

pastoralni (lat. pastoralis pastirski, čobanski, seoski) koji se tiče sveštenika i njegove dužnosti, sveštenički, propovednički.

pastoralni prsten prsten koji dobivaju biskupi i opati (kao simbol njihovog duhovnog venčanja sa crkvom) prilikom po-svećenja u čin.

pastorat (nlat. pastoratum) parohija, parohijalno zvanje, položaj i stan protestantskog pastora.

pastorela (tl. pastorela, fr. pastourelle) pastirska pesma šaljive sadržine i veselje melodije.

pastrma (tur. pastirma, basdirmak pritisnuti) usoljeno i osušeno meso.

pasulat (nlat. passulatum) *med.* zgusnuto sok od grožđa, grožđani med.

pasus (lat. passus) korak; stara mera za dužinu: dvostruki korak = 5 stopa; mesto

u knjizi ili spisu, mali odeljak; slučaj *in hoc pasu* (lat. in hoc passu) u ovom slučaju, za ovaj slučaj.

Pasha (hebr. pesach, pasach) glavni jevrejski praznik, proslavljanje uspomene na izlazak Jevreja iz Egipta i događaj kada je andeo smrti, ubijajući po kućama prvenčad misirsku, poštedeo samo jevrejske domove (Š Moje. 12, 23, 27); slavi se 14. *pisana*, tj. prvog prolećnog punog meseca.

pat (ital. patto, fr. eche pat) u šahu: stanje kada „kralj“ treba da se miče a ne može, pošto su ova polja oko njega ili zauzeta ili u šahu; *šah-pat*.

patavinitst (lat. Patavium, patavinitas) na-ređe kojim govore stanovnici italijanskog grada Padove; naročito: način pisanja rim. istoričara Livija, rođenog u Padovi, koji je odstupao od uobičajenog načina pisanja ostalih rimske pisaca.

patagij(um) (nlat. patagium) *zool.* kožica za letenje, letna kožica.

patareni (ital. patareni) *pl.* 1. podrugljivo ime kojim su nazivali protivnike braka katoličkih sveštenika (*celibata*), u vreme pape Gregora UP, u Milanu, nazvani po jednom zlo glasnom kvartu Milana; 2. pristalice bogumilske jeresi; v. *bogumili*.

patati (ital. šp. patati) *pl.* bog. krompiri; *batati*.

pate (fr. pate, pates) 2. *pl.* srebrne šipke koje nežigosane krijućenjem izvoze iz španskih poseda u Americi.

patela (lat. patella) *nat.* trouglasta kost na kolenu, čašica; *zool.* zdelasti pune, čini-jasti puž.

pateliforman (nlat. patelliformis) koji ima oblik tanjira, tanjurast.

patema (grč. pathema patnja,jad) patnja, nesreća, naročito duševna patnja; strast.

patematologija (grč. pathema, logia nauka) nauka o strastima.

patent (lat. patere biti otvoren, patens) javno pismo, otvoreno pismo; obnarodovan-a naredba vlasti (lat. litterae patentes); povjela o postavljenju na neki službenički položaj; zaštitno pismo kojim se nekome zakonski obezbeđuje pravo prvenstvenog ili isključivog izradivanja neke robe; naročito: akt kojim se tvorcu nekog korisnog pronalaska daje isključivo pravo iskorišćavanja toga pronalaska za izvestan niz godina; majstorsko pismo; porez na radnju; priznanice o plaćenom porezu na radnju.

patentan (lat. patens) u studentskom jeziku: čist, pristojan, po modi, pomoran.

patente nega (ital. patente netta) uverenje koje se daje putnicima da su sa polaznog mesta krenuli zdravi (naročito bez ikakve zarazne bolesti, ili za robu da je sa polaznog mesta upućena ispravna).

patentizirati (fr. patentier) v. *patentirati*.

patentirati (fr. patenter) dati ili dobiti prvenstvo ili isključivo pravo iskoriščanja čega, naročito nekog pronalaska, zaštiti *patentom*; *fig.* ponašati se kao da ima isključivo pravo na nešto, npr.: Taj misli da je patentirao mudrost.

pateit-licencija (lat. patens, licentia) dozvola za izradivanje i iskoriščavanji nekog *natenta*.

pater (lat. pater, grč. pater otac) crkveni otac, crkveni učitelj (u prvim vekovima hrišćanstva); kaluder, član katoličkog kaluđerskog reda.

pater adoptivus (lat. pater adoptivus) *prav.* otac usvojitelj, pocrnici.

paternalizam (lat. pater otac) shvatanje po kome se pojedine društvene grupe, pa i cele nacije i rase, tretiraju kao maloletne, tj. nesposobno da se same razvijaju, već im je potrebna „očinska briga“ i pomoći nekoga ko je od njih razvijeniji.

paternitet (lat. paternitas) očinstvo, pravni položaj oca prema detetu.

paternoster (lat. pater noster) 1. očenaš; svaka veća loptica u brojanicama, kod koje treba očitati očenaš; 2. dizalica sa kotaricama ili kabinama postavljenim u jednakim razmacima, *elevator*.

pater patrije (lat. pater patriae) otac otadžbine, počasna titula zaslужnih ljudi, a docnije i rimskih careva.

pater familjas (lat. pater familias) domaćin, otac porodice (pod čijom su vlašću, po rimskom pravu, bili deca i robovi).

patetizam (grč. pathos čuvstvo, osećanje, fr. pathétisme) veština razbuđivanja strasti, veština uzbudivanja; lažni *patos*.

patetika v. *patos*.

patetikamente (ital. pateticamente) *kuz.* v. *patetiko*.

patetiko (ital. patetico) *kuz.* svečano, dostojanstveno, uzvišeno.

patetičan (grč. pathetikos) strastan, osećajan; dirljiv; ganutljiv, uzbudljiv, potrešan; koji izaziva uzvišena osećanja, uzvišen; snažan i dostojanstven, svečan; koji izražava *patos*.

patibilan (lat. pati trpeti, patiti, patibilis) koji se može trpeti, podnošljiv, snošljiv; osjetljiv, sposoban da oseća.

patik (grč. pathikos lat. pathicus) čovek koji se dade navesti na protivprirodan blud; *up.* kined.

patika (grč. pathike) protivprirodan blud, spolni nagon prema dečacima.

patina (lat. patina) zdela, činija; lepa zelena ili mrka navlake (rđa) na antičkim bakrenim ili tučanim novcima, kipovima i dr. umetničkim delima, koja se, hemijskim sredstvima može i podražavati.

patine (fr. paten, ital. pattino) *pl.* klizalj-ke, tocilače; *slitše*.

pativet (fr. petinette) v. *trotinet*.

patinirati (lat. patina) bakru ili tuču veštačkim putem dati mrku ili zelenu boju, kakvu imaju antička umetnička dela; *up. patina*.

patira (šp. patira) *zool.* bizamsko prase.

patirati (fr. pitter) povlačiti notne linije notnim lenjirom (*rastroлом*).

patirisa (grč. pater otac) u pravoslavnoj crkvi: štaka, palica, patarica, skiptar koji arhijerej dobiva, odmah posle po-svećenja za episkopa, na liturgiji; kao znak duhovne vlasti, ona treba da opominje arhijereja da ćeinski (pater=oTau) upravlja poverenim mu stadom.

patišpanj (ital. pan di Spagno španski hleb) *kup.* pečeno testo od brašna, jaja i šećera.

patlidžan (pere, badigan, tur. pathcan) paradajz, rajčica, Solanum lycopersicum.

patoa (fr. patois, lat. pagus selo) seljački govor, pokvaren govor, pokrajinsko narjeće.

patogeneza (grč. pathos bolest, genesis postanak) *med.* v. *patogenija*.

patogeni (grč. pathos bolest, gen- koren od γίγνεσθαι roditi se, nastati, postati) za-razan, koji izaziva bolesti; *patogeni mikroorganizmi* sićušni gotovani koji u životinjskom i čovečjem telu izazivaju zaraznu oboljenja.

patogenija (grč. pathos genesis postanak, postanje) *med.* nauka o postanku bolesti.

patogeničan (grč. pathos, genikos koji se tiče rada, stvaranja) v. *patogeni*.

patognomika (grč. pathos bolest, gnome saznanje, uviđanje) *med.* nauka o znacima (*simptomima*) bolesti i o njihovom pravilnom procenjivanju.

patognomičan (grč. pathos, gnome) koji određuje (ili: utvrđuje) bolesti; koji je karakterističan za neku bolest.

patognostičan (grč. pathos, gnostikos saznan, koji je vičan saznavanju, uviđanju) v. *patognomican*.

patografija (grč. pathos, grapha opis) 1. *med.* opisivanje raznih oblika oboljenja; 2. opis bolesti, istorija neke bolesti; 3. proučavanje uticaja neke bolesti na izvesnu radnu sposobnost bolesnika, npr. al-koholizma, tuberkuloze i dr.

patolog (grč. pathos, logos razum, uviđanje) poznavalač znakova i uzroka bolesti.

patologija (grč. pathos, logia nauka) poznavanje bolesti, nauka o bolestima i raznim oblicima u kojima se one javljaju; deli se na: *fiziološku patologiju*, koja proučava podobnosti za bolesti, *etiologiju*, koja ispituje uzroke bolesti, *patogenezu* ili *patogeniju*, koja istražuje postanak bolesti, i *semiotiku*, nauku o znacima bolesti.

patološki (grč. pathos, logos) koji spada u nauku o bolestima, koji se tiče nauke o bolestima; bolestan; *patološka anatomija* nauka o promenama bolesnih tkiva i organa.

patomimija (grč. pathos, mimeomai podrazvam) *med.* neobična sklonost ponekog čoveka da se namerno pravi bolesnim od neke bolesti, nalazeći bolesno uživanje u tome da zavarava svoju okolinu.

patopeja (grč. pathos strast; bolest, nevolja, poieo činim, izazivam) izazivanje, razbudiwanje strasti.

patopsihologija (grč. pathos bolest, psyche duša, logia nauka) nauka o bolesnoj duši; *up. psihopatologija*.

patos (grč. pascho patim, pathos patnja, bolest) patnja, bolest; bolesno stanje, naročito duše; strast, strasna uzbudjenost; strasna uzvišenost i dirljivost u izrazu i govoru, velika osećajnost govornika ili pesnika, čuvstvenost, toplina, žar, polet, zanos; strastan i zanosan govor u drami, naročito u tragediji; svaki viši način izražavanja; takođe: naduvenost.

patofiziologija (grč. pathos, fiziologije) *med.* grana medicine koja se bavi proučavanjem poremećaja funkcije tkiva, organa i celog organizma, koji nastaju usled bolesti; *patološka fiziologija*.

patofobija (grč. pathos, phobos strah) strah od bolesti; *hipochondrija*.

patres (lat. patres) *al. od pater* oci.

patres apostolici (nlat. patres apostolici) *pl.* neposredni učenici apostola i njihovi spisi.

patrija (lat. patria) otadžbina, domovina; *in patrija* (lat. in patria) u otadžbini, u zavičaju.

patrija potestas (lat. potestas patria) prav. v. *potestas patria*.

patrijarh (grč. patriarches otac plemena, patria rod, pleme, loza, archos vođa, glavar) praočac jednog plemena ili naroda, naročito izrailjskog (Avram, Isak, Jakov); od V veka titula episkopa rimskog, konstantinopoljskog, aleksandrijskog, an-tiohijskog i jerusalimskog; docnije: titula i dostojanstvo vrhovnih poglavara pravoslavnih hrišćanskih crkava; *fig.* časna starina, uvažena starina.

patrijarhalan (nlat. patriarchalis) starinski, miran i skroman, koji se pridržava starinskih običaja i shvatanja.

patrijarhat (grč. patria rod, pleme, loza, archos vođa, poglavar) 1. dostojanstvo i oblast (*patrijaršija*) vrhovnog poglavara hrišćanske pravoslavne crkve; 2. očevo pravo, stanje u kome dete ne pripada materinske j, nego očevoj lozi; *supr. matrijarhat*.

patrijaršija (grč. patriarchla) oblast kojom upravlja *patrijarh*, npr. srpska patrijaršija; dvor u kome stane patrijarh i gde su njegove kancelarije; *patrijaršijska crkva* glavna, saborna crkva u sedištu patrijarha.

patrimonijalan (nlat. patrimonialis) očevinski, koji pripada očevom imanju, od oca nasleden, baštinski.

patrimonij(um) lat. patrimonium) očevine, imanje nasleđeno od oca, baština.

patrinus (nlat. patrinus) kršteni kum.

patriomanija (lat. patria otadžbina, grč. ta-nia pomama, strast, ludilo) preterana ljubav prema otadžbini.

patriot(a) (nlat. patriota, grč. patriotes zemljak od patrios ocima ili precima svojstven, narodski) onaj koji voli otadžbinu, rodoljub.

patriotizam (nlat. patriot) ljubav prema otadžbini, rodoljublje; *lokalni patriotizam* ljubav ograničena samo na nazuži zavičaj ili mesto rođenja.

patristika (lat. pater) *v. patrologija*.

patrističar (lat. pater) *v. patrolog*.

patrica (lat. pater otac, nem. Patrice) *tip.* kalup iz koga se liju *matrice*.

patricijat (lat. patriciatus) dostojanstvo plemića, plemstvo.

patricije (lat. patricius) kod Rimljana: ple-mić, član nekih porodica koje su, zbog svog porekla, u ranijim vremenima stare rimske države imale znatne povlastice i preimrućstva; *pl. patriciji; supr. plebejac*.

patricijski (lat. patricius) plemićki.

Patroklo (grč. Patroklos) sin Menetijev, drugi prijatelj Ahilov, koga je Hektor pred Trojom ubio (Ilijada, XVI).

patrola (fr. patrouille) *voj.* straža, izvidnica, odred samo od nekoliko vojnika, čija je dužnost da izviđa položaj ili kretanje neprijatelja; mali vojnički odred koji obilazi neko mesto radi nadzora i održavanja mira i reda.

patrolirati (fr. patrouiller) obilaziti stražom, krstariti, izvidati.

patrolog (grč. pater otac, logos) poznavalac života, spisa i učenja crkvenih otaca; poznavalac i proučavalac stare hrišćanske istorije.

patrologija (grč. pater, logia) deo istorijsko teologije koji se bavi životima, spisima i učenjima crkvenih otaca; filozofija crkvenih otaca (Irineja, Tertulijana, Klementa, Origena, Avgustina i dr.) koja spaja hrišćansku dogmatiku sa antičkom filozofijom.

patroldžije (fr. patrouille) noćni stražar; vojnik *iz patrole*.

patroi (lat. patronus) svetac kao zaštitnik doma ili porodice, slava; gospodar broda; šef industrijskog ili trgovackog preduzeća, gazda; branilac, advokat; zaštitnik pokrovitelj, npr. neke svećane priredbe i sl.; metak za pušku ili revolver (*up. patrola 2*).

patrona (lat. patrona) 1. zaštitnica, pokroviteljica; svetiteljica (kao zaštitnica osobe, doma ili ustanove).

patronaža (fr. patronage) zaštitništvo, zaštita, okrilje, pokroviteljstvo.

- patronancija** (lat. *patronantia*) v. *patro-naža*.
- patronar** (fr. *patronneur*) crtač slikarskih obrazaca; izradivač šara, mustara u fabrici štofova.
- patronat** (lat. *patronatus*) pokroviteljstvo, dostojanstvo ili nadležnost *patrona*; članovi pokroviteljskog odbora neke ustanove.
- patronesa** (fr. *patronnesse*) pokroviteljica, zaštitnica; priredivačica zabave u dobrovorne svrhe.
- patronimikón** (grč. pater otac, opata ime) ime po ocu, ime izvedeno iz očevog imena, plemensko ime, npr. Heraklidi po Hera-klu, Nemanjići po Nemanji, Petrovići po Petru itd.; pl. *patronimika*.
- patronymikum** (lat. *patronymicum*) v. *patronimikon*.
- patronimičan** (grč. pater, opata) nazvan po očevom imenu, nazvan po plemenskom imenu.
- patronogaš** (fr. patron, nem. *Patronentasche*) v. *fšeklija*.
- patrocinacija** (nlat. *patrocinantia*) v. *patrocinacija*.
- patrocinacija** (lat. *patrocinatio*) zaštićavanje, branjenje, potpomaganje.
- patrociniјum** (lat. *patrocinium*) pokroviteljstvo, zaštita, pravna pomoć; primanje na sebe vođenja neke parnice; zaštitno sredstvo.
- patrocinirati** (lat. *patrocinari*) zaštićava-ti, uzeti pod okrilje, braniti, potpoma-gati.
- patrueli** (lat. *patrueles*) pl. braća i sestre po stricu, stričevići.
- pat **sir pat** (fr. *pate sur pate*) glaziran porculan u boji, sa ispušćenim (*relief-nim*) belim i providnim ukrasima.
- pauerlum** (eng. powerloom) mašinski razboj za tkanje.
- pauza** (grč. *paiisis* prestajanje, raib zaustavim, lat. *pausa*) 1. privremen mali prekid u nekom radu, počinka, stanka, odmor, naročito u muzici; znak za čutanje, znak za mirovanje; med. zastoj, prestanak, popuštanje, smirivanje neke bolesti.
- pauza** (lat. *pausa*) 2. kopija crteža snimljena pomoću providne hartije.
- pauzirati** (lat. *pausare*) praviti (ili: napraviti) prekid u poslu, zastati; muz. praviti, napraviti stanku (ili: počivku); odmarati se; biti bez posla, ne raditi.
- nauke** (nem. *Pauke*) *kuz.* instrument sa razapetom kožom koja se može pomoću zavrtnja udešavati i tako dobivati potreban ton; talambas, goč.
- paulinizam** (lat. *Paulus*) *teol.* istinske učenje apostola Pavla, za razliku od tzv. jevrejohrišćanstva, a naročito od učenja apostola Petra i Jovana.
- paulicijani** pl. gnostičko-dualistička sekta u Jermeniji, osnovana oko 650, koja je zahtevala od svojih članova život skro-
- man i jednostavan, kakvim su nekada živeli apostoli.
- paund** (eng. pound) funta; kao *avoardipoa-paund* (avoirdupois-pound) = teg od 16 unca = 453,593 g; kao *troi-paund* (troy-pound) = 12 unca = 372,242 g; takođe: *funta sterlinga* (v. *funta*).
- paundidž** (eng. poundage) *trg.* naziv za carinu na svu robu koja izlazi u trgovinu (u Engleskoj).
- pauper** (lat. *pauper* siromašan) siromašan, neimućan; skučen, ograničen.
- pauperizam** (lat. *pauper*, fr. *pauperisme*) osiromašenje; u klasnom društvu propadanje seljaštva; u kapitalizmu: osiromašenje proletarijata usled kapitalističke eksplatacije, koja jača sa razvojem kapitalističkih proizvodnih snaga. Naročito veliko u doba ekonomskih kriza, kada nezaposlenost zahvata velike mase radnika.
- pauperijes** (lat. *pauperies* siromaštvo; potra, potrica, šteta koju napravi četvoro-nožna životinja) *prav.* šteta kojom je oštećeni postao siromašniji, naročito: šteta koju je nekom pričinila tuđa stoka.
- paupertet** (lat. *paupertas*) siromaštvo, nemaština, oskudnost.
- paus-papir** (nem. *Paus-papier*) providna plava, ili ugljena hartija za precrtavanje i umnožavanje rukopisa.
- paušal** (nlat. *pauschale*) prosečna, proračunska, predračunska svota; svota koja se plaća odsekom, duturica.
- paušaliranje** (nlat. *pauschale*) pravljenje predračuna; plaćanje odsekom.
- paušalno** (nlat. *pauschale*) *pril.* presečno, po predračunu, odsekom, duture.
- pafta** (tur. *pafta*, per. *bafte* otkan) 1. oveća metalna kopča kojom se zakopčava ženski pojas; 2. vrsta pojasa, tkanine kojom se opasuju žene i sveštenici; 3. metalna karika (na pušci), grivna.
- pahi-** (grč. *pachys*) predmetak u složenica-ma sa značenjem: debeo, odebljao, zgusnut, zgrušan, stvrdnut.
- pahidermi** (grč. *pachys*, derma koža) *zool.* debelokosć, životinje debele kože, npr. slonovi, svinje i dr.
- pahidermija** (grč. *pachys*, derma koža) *med.* zadebljavanje i otvrđnjavanje kože.
- pahidermičan** (grč. *pachys*, derma koža) koji ima debelu kožu, debelokožac
- pahiemija** (grč. *pachys*, *haima* krv) *med.* zgušnje krv, zgusnuta krv.
- pahimičan** (grč. *pachys*, *haima* krv) *med.* koji ima zgusnutu krv, zgusnute krv.
- pahimenija** (grč. *pachys*, *hymen* koksa, opna, kožica) *med.* zadebljavanje kožica.
- pahimeningitis** (grč. *pachys*, meninx opna, moždana opna) *med.* zapaljenje tvrde moždane opne, zapaljenje (ili: upala) podlubnice.
- pahimeninks** (grč. *pachys*, meninx) *znat.* tvrda moždana opna, podlubnica.

pahintika (grč. pachyno odebljavam, činim da postane debeo, ugojim) *pl. med.* sredstva koja pomažu odebljavanje.

pahintičan (grč. pachynein odebljavam, činim da postane debeo, ugojim) *ke d.* koji odebljava, koji izaziva odebljavanje.

pahisomija (grč. pachys, soma telo) *med.* zadebljavanje mehaničkih delova tela.

pahitrop (grč. pachys, tropos obrt, pravac; način) *fz.* naprava koja omogućava brze veze elemenata da bi se dobila najpovoljnije veza koju zahteva Omov zakon: ona veza daje najveću jačinu struje kod koje je unutrašnji otpor što bliži danom spoljašnjem otporu.

pahlavi (pere.) v. *pehlevi*.

pahometar (grč. pachos debljina, metron mero, mera) *ot.* instrument za merenje debljine stakla za ogledala.

pac (nem. Baize) *kuv.* salamure za ukrućivanje mesa (od divljači, svinjskog i dr.).

pacijent (lat. patiens) onaj koji pati, koji boluje, bolesnik.

pacijencija (lat. patientia) strpljenje, strpljivost; istrajnost.

paciscenti (lat. paciscor sporazumem se, pogodim se, paciscentes) *prav.* oni koji zaključuju ugovor, koji se poravnjavaju, ugovorne strane, strane ugovornice.

paciscentne strane *prav.* v. *paciscenti*.

pacifizam (lat. pacificari napraviti mir, zaključiti mir, rah, »ž. pacis mir, facio činim, učinim, pravim, pacificus miro-tvoran) kulturno-etički i politički pokret u svetu (nastao u Zapadnoj Evropi krajem HUŠ i početkom XIX veka) koji je protiv svakog rata i traži: rešavanje međunarodnih sporova mirnim putem i održavanje večitog mira među narodima.

Pacifik (lat. pacificus miro-tvoran, miran) Tihi ili Veliki ocean; *Pacifik-že-leznice* velike severoameričke železnice koje spajaju obale Tihog oceana sa Atlantskim oceanom.

pacifikale (lat. pacificus, nlat. pacificale) u kat. crkvi: ostava za svetinje, kutija u kojoj se čuvaju hostije.

pacifikator (lat. pacificator) uspostavljač mira, posrednik za mir, mirilac, miro-tvorac.

pacifikacija (lat. pacificatio) uspostavljanje mira, vraćanje jedne zemlje, koja je u ratu ili u kojoj vladaju unutarnji nere-di, u stanje mira, umirenje, umirivanje, izmirenje, pomirenje.

pacifist(a) (lat. pacificus miro-tvoran, koji miri, miran) prijatelj rešavanja međunarodnih sporova mirnim putem, protivnik rata, miro-ljubiv čovek, pristalica *paci-fizma*.

pacifistički (lat. pacificus miro-tvoran, miran) koji je u duhu *pacifizma*, naklonjen miru, protivan ratu, miro-tvoran, miro-ljubiv.

pacificirati (lat. pacificare) uspostaviti mir, stišati zadvice, namiriti.

pacifički (lat. pacifikus) miro-tvoran, miro-ljubiv, miran, tih; koji se tiče *Paci-fika*; *Paci-fička obala* obala Tihog oceana; *Padžifičke države* zapadne države Sjedinjenih Američkih Država, koje leže na obali Tihog oceana.

pačavra (pere. parče-i ure, tur. pac'avra) krpa, sudopera; stvar bez ikakve vrednosti.

pačariz (pere. čepu-rast, tur. papariz) šteta, kvar, nered skopčan sa pravljenjem štete; onaj koji nanosi štetu.

pačuli (fr. patchouli, ind. patch) biljka veoma jakog mirisa, *Plectranthus graveo-lens*, koja raste u tropskim krajevima Azije i Okeanije; vrsta jakog mirisa koji se spravlja od te biljke.

paša (pere. badišan, basa, tur. pasa) upravnik pokrajine u Turskoj; državni savetnik; ugledan vojskovoda, vojvoda; uopšte titula velikodostojnika u Turskoj; kod nas, u prenesenom smislu: samovlastan i bezobziran gospodar, koji radi šta hoće.

pašaluk (tur. pagalik) oblast kojom upravlja paša; čin i zvanje paše.

pašovati (tur.) biti paša, upravljati *pa-šalukom*; fig. raditi bezobzirno i samo po svojoj volji, biti samovlastan, ponašati se kao paša.

pašteta (nlat. pastata, fr. pate) kolač od testa u koje je uvijene: meso, riba, sir itd.

pean (lat. raeap, grč. paian) pesma zahvalni-ca za pobedu (prvobitno upravljena Apolonu); pesma pohvalnica, pesma u slavu, pesma radosnica.

peanizam (lat. raeap, grč. paian) *rer.* oduševljen poklič, uzvik.

Pegaz (grč. Pegasos) 1. *kit.* krilati konj koji je postao iz krvi Meduze kad joj je Persej odsekao glavu; od udara njegovog kopita postao je izvor *Hipokrena*, čija je voda nadahnjivala pesnike; u novije vreme: konj muza; fig. pesničko nadahnuće; *uzjahati Pegaza* posvetiti se pesništvu, pisati pesme; 2. *astr.* sazvežde na Sev. nebu sa dve promenljive zvezde druge, 4 treće, 8 zvezda četvrte veličine i sa mnogobrojnim slabijim zvezdama koje se mogu videti i golim okom.

pegel (nem. Pegel) letva podeljena na stupnjeve za merenje vodostanja, vodomjer.

pegijatrija (grč. pege izvor, iatreia lečenje) med. lečenje mineralnim vodama.

pegma (grč. pegma skela, postolje) skela, naročito na pozornici.

pegmatiti (grč. pegma, pegmatos čvrsta veza) *pl. min.* vrsta stena iz novijeg razvoja Zemljine kore.

pegnija (grč. paizo, paignon) mala, laka i šaljiva lirska pesma.

pegologija (grč. pege izvor, logla nauka) nauka o lekovitim, mineralnim vodama.

pegomantija (grč. pege, manteia proricanje) proricanje iz izvorske, bunarske vode.

pedagog (grč. pais, paidos dete, dečak, ago vodim, paidagogos koji vodi dečake; kao imenica: rob koji je dečake iz roditeljske kuće vodio u školu ili na vežbalište i natrag kući, vaspitač, učitelj muške omladine) vaspitač, učitelj; čovek koji se stručno bavi pitanjem škole i nastave. **pedagogarh** (grč. pais, ago, archo vladam, upravljam) upravnik vaspitanja, upravi-telj škole.

pedagogija (grč. paidagogia vođenje, upravljanje, poučavanje i vaspitava mlada čoveka) nauka o vaspitanju, veština vaspitanja, nauka koja istražuje i proučava zakone i sredstva pomoću kojih se najbolje mogu postići vaspitan ciljevi. **pedagogijom** (grč. paidagogeion boravište pedagoga, škola) naziv škola koje su i vaspitan zavodi.

pedagogika (grč. paidagogike veština vaspitanja) v. *pedagogija*. **pedagogist(a)** (grč. paidagogefn) vaspitanik, pitomac *pedagogijuma*.

pedagogičar (grč. paidagogikos vaspitan, nastavni) poznavalač sredstava i ciljeva vaspitanja.

pedagogomanija (grč. paidagogos vaspitač, učitelj, manfa ludilo, pomama) strast (ili: sklonost) nekoga da, u odnosu i dodiru sa drugima, stalno zauzima nekakav vaspitački stav.

pedagoški (grč. paidagogikos) vaspitan, koji je u skladu sa zakonima i ciljevima vaspitanja, koji spada u pedagogiju, koji je u vezi sa pedagogijom.

pedal (lat. pedalis stopni, nožni, ital. pedale) podnožnik, podnožnica, podnožje; daščica na orguljama, harfi i klaviru koja se pritiskuje nogom i menja karakter zvuka; podnožnik kojim se kreće *bicikli* dr.

pedant (fr. pedant, ital. pedante, prvi deo, možda od grč. paidagogos) čovek koji preteruje u tečnosti, koji i najbeznačajnijim sitnicama pridaže važnost kao da su najkrupnije stvari, cepidlaka, sitničar. **pedantan** (fr. pedant) preterano tačan, dosadan zbog predavanja važnosti sitnicama, cepidlacki, sitničarski.

pedanterija (fr. pedanterie) preterana tačnost, polaganje velike važnosti i najbeznačajnijim sitnicama, cepidlaćenje, sitničarenje.

pedantizam (nlat. pedantismus) v. *pedanterija*.

pedantnost (fr. pedant) v. *pedanterija*.

pedanhone (grč. pais, paidos dete, anchone ugušenje, udavljenje) *med.* krajnici kod dece. **pedatrofija** (grč. pais, atrophia sušica) *med.*

dečja sušica.

pedezis (grč. pedesis skakanje, skakutanje) *med.* kucanje srca; *pedetmos*.

pedel (nlat. pedellus, nem. Pedel, fr. bedeau) sluga, sudski poslužitelj; univerzitetski poslužitelj.

pederast (grč. pais, paidos dečak, epastes ljubitelj, ljubavnik) čovek koji oseća spolni nagon prema osobama istog spola; *up. homoseksualac*.

pederastija (grč. paiderastfa ljubav prema dečacima) bolesna i protivprirodna spolna strast prema istom spolu, naročito muškarca prema muškarpu; *up. homo-seksualitet*.

pedetmos (grč. pedethmos skakanje) *ned.* v. *pedezis*.

pedeutika (grč. paideutike) *fil.* izraz kojim je Pitagora nazvao poučavanje u nauci o dobrom i lepom, tj. o vrlini.

pedeutički (grč. paideutikos) vaspitan, popravni, koji se može upotrebiti radi popravljanje vrline.

pedeuterij(um) (grč. paideuterion obrazovalipge) vaspitni zavod, obrazovalište, škola za dečake.

pedi (eng. paddy) 1. u Indiji: pirinač u ljuškama, neoljušten pirinač.

pedi (eng. paddy) 2. podrugljivo ime kojim u Engleskoj i Sev. Americi zovu Irce (reč postala kvarenjem imena St. Patric, zaštitnika Iraca).

pedialgija (lat. pes, pedis stopalo, noga, grč. algos bol) *med.* bol u stopalima, tabanima.

pedigri (eng. pedigree rodoslov) rodoslov, rodoslovlje, rodoslovno stablo, rodovnik, loza, *genealogija*; u racionalnom stočarstvu: matična zapatna knjiga o domaćim životinjama (sa podacima o poreklu, težini, proizvodom) sposobnosti i dr. o svakom pojediniom grlu); ot poreklo (rodoslov) trkačkog konja.

pedijater (grč. pais *gei*, paidos dete, iater lekar) dečji lekar, lekar za dečje bolesti.

pedijatrija (grč. pais, paidos, iatrela lečenje) 1. nauka o dečjim bolestima; 2. nauka koja proučava sva pitanja i pojave u vezi sa zdravim i bolesnim detetom.

pedijatrica (grč. pais, paidos, iatrefa) *med.* v. *pedijatrija*.

pedikacija (lat. paedor smrad, nečist) spolni odnos preko čmara (*anusa*) kod *homoseksualaca*.

pedikir (fr.. pedicure) negovanje nogu, sečenje i čišćenje nokata i rezanje žuljeva; lice koje taj posao stručno obavlja.

pedikulозa (nlat. pediculosis) *med.* vašliji-vost, ušljivost, bolest dobivena od vašiju.

pedikulozan (lat. pediculosis) ušljiv, vašljiv.

peding (eng. padding) vunena tkanina slabije kakvoće; *peding-mašina* sprava za pranje i štirkanje tkanina.

pediometar (grč. paidion detence, metron mera, merilo) *med.* vaga za merenje težine, dužine tela i veličine glave kod novorođenčeta.

pedler (eng. pedlar) trgovčić koji prodaje po kućama, torbar. *pedo-* (grč. pais, paidos) 1. predmetak u složenicama sa značenjem; dete, dečji. **pedo-** (grč. pedon) 2. predmetak u složenicama sa značenjem: zemlja, tlo. **pedobaptizam** (grč. pais, paidos, baptísmos krštenje) krštenje dece. *pedogeneza* (grč. pais, paidos, genesis postanak, radanje) *zool.* vrsta *partenogeneze* kod nekih životinja koje ne postaju odmah u potpuno razvijenom obliku, npr. kod lar-vi nekih muva *šišaruša*. *pedograf* (lat. pes *ki.* pedis noga, grč. grapho beležim) pribor za mehaničke crtane trase puta pređenog peške ili na konju. **pedok** (eng. paddock) ograda u kojoj se drže konji; ograden prostor za životinje u zverinjacima. **pedologija** (grč. pedon tle, zemlja, logia nauka) 1. nauka koja proučava fizičku, hemijsku i biološku svojstva zemljišta, tla. **pedologija 2.** (grč. pais, paidos dete, logia) nauka o detetu (proučava zakone dečjeg razvijanja u razna doba detinjstva, kao i patološke pojave kod pojedine dece). *pedometar* (lat. rez *gen.* pedis noga, stopalo, grč. metron mera, merilo) aparat za merenje prevaljenog puta, putomer. **pedopatologija** (grč. pais, paidos dete, dečak, *patologija*) nauka o psihičkim nedostaci-ma i manama dece i omladine; nauka o nenormalnoj deci uopšte. **pedopeja** (grč. paidopoia) radanje dece. **pedotizija** (grč. pais *gen.* paidos dete, thysla žrtva, žrtvovanje) žrtvovanje dece, pri-nošenje dece na žrtvu. **pedotrib** (grč. paidotribes) učitelj dece u gimnastici, kome je, naročito kod starih Grka, bila dužnost da gimnastičkim vežbama učini da deca budu lepa, zdrava i jaka. **pedotribija** (grč. paidotribia) veština poučavanja dečaka u rvanju ili u gimnastici) veština zabavljanja dece. **pedotrofija** (grč. paidotrophia) ishranjivanje, negovanje i podizanje dece. **pedofil** (grč. pais *gen.* paidos dete, philos prijatelj, koji voli) 1. prijatelj dece, ljubitelj dece; 2. čovek sklon *pedofiliji*. **pedofilija** (grč. pais, paidos, phileo volim) *ned.* kod urođene i staračke slaboumnosti: postojanje spolnog nagona prema deci protivnog spola. **pedocentrizam** (grč. pais, paidos, lat. centrum) shvatanje da je dete centar celokupnog obrazovno-vaspitnog procesa i jedini kriterijum pri izboru sadržaja i metoda nastave i vaspitanja. **pedum** (lat. pedum) starorimska pastirska palica; *pedum episkopale* (lat. pedum episcopale) episkopski, biskupska štap. **pežorativan** v. *pejorativan*.

pezada (fr. pesade, ital. pesare, lat. pensare) *jah.* propinjanje konja u mestu, bez kretanja zadnjih nogu; *up. levada*. **pezan** *voj.* vrsta dugih pomorskih *merzera* (naziv po pronalazaču, fr. marinskom pukovniku Pezanu—Paixhans). **pezantan** (fr. pesant) težak, trom, nezgrapan, npr. stil nekog písca. **pezante** (ital. pesante) *muz.* teško, veoma lagano i dostojanstveno. **pezeta** (nm. peseta) v. *peseta*. **pezo** (nm., ital. peso) 1. *trg.* teret, teg. **pezo** (šp. peso) 2. v. *peso*. **pejabl** (fr. payable) koji treba (ili: ima) da se platiti; sa dospelim plaćanjem, platljiv, plativ. **pejeracija** (nlat. pejeratio) *prav.* krivo zaklinjanje, krivokletstvo. **pejzaž** (fr. paysage) predeo; slika predela. **pejzažista** (fr. paysagiste) slikar koji radi *pejzaže*. **pejiramologija** (grč. peirasmos pokušavanje, logia nauka) v. *pejiramologija*. **pejirama** (grč. peirao pokušam, okušam, ogledam) pokušaj, ogled; opit, proba; ono do čega se došlo ogledom, opitom, iskustvom. **pejiramologija** (grč. peirao, logia nauka) nauka o pravljenju opita (ogleda); uputstvo o pravljenju ogleda, eksperimentata. **pejorativ** (lat. peior gori, fr. pejoratif) reč kojom se kazuje neko pogrdno značenje, obrazovana pomoću naročitih nastavka (glavonja, nožurda, selendra i sl.). **pejorativan** (lat. peius, fr. pejoratif) koji daje rđav ili ružan smisao, pogrdan, koji pogoršava. **pejoracija** (lat. peius, nlat. pejoratio) pogoršanje, pogoršavanje, pogoršanost. **pejsaž** (fl. paysage) v. *pejzaž*. **pejsmejker** (eng. rase maker) 1. davalac brzine, davalac tempa, onaj koji održava tempo; kod trka: konj vodič, koji svojom brzinom podstiče ostale da ga stignu; 2. *med.* aparat koji pomaže srcu da normalno funkcioniše; 3. *fig.* voda. **pejus** (lat. malum rđavo, peius gore) gore, rđavije; *osuditi koga in pejus* ili *in durijus* (lat. in peius, in durius) *prav.* osuditi koga teže no što ga je osudio niži sud. **pek** (eng. peck) četvrtinska, anglosaksonska mera za žito i dr. = 9,0919 l (skr. pck ili pk) u Engleskoj, i 8,8096 l (skr. US pck ili pk) u SAD. **pekav** *zool.* kuna belica i njeno skupoceno krzno (u Kanali). **pekari** *zool.* vrsta malih, do ZO kg teških, divljih svinja sa jednom žlezdom na ledima koja luči tečnost veoma jaka mirisa (u žarkim krajevima Amerike); *tajasu*. **pekatifobija** (lat. ressage grešiti, grč. fobeomai bojam se) *med.* bolestan strah od greha. **Pekila** (grč. Poikfle) čuvena galerija u staroj Atini, ukrašena slikama Polignoto-

- vim, Mikonovim i Panenovim (bitka Atinjana i Spartanaca kod Eneje, boj amazonki, zauzimanje Troje, bitka kod Maratona i dr.).
- pekmez** (pere. begmaz, tur. pekmez) raskuvano pa nagusto ukuvano voće, naročito šljive, kajsije, šipci i dr.
- peksijan** (tur.-pers.) pogan, nečist, rđav čovek.
- peksimit** (grč. pexamadion, tur. peksimet) hleb dvaput pečen, dvopek.
- peksis** (grč. pexis zgrugpavanje, smrzavanje) med. zgrugpavanje, zgrušanost, progruša-nost.
- pektén** (lat. pecten čegpalj; greben; grablje) zool. gpkoljka kapica; aiat. bruke, stidne dlake; kost preponača.
- pektin** (grč. pektos zgrušen, gust) hen. osobe-na biljna tvar koja čini da se ukuvani bil»ni sok može spihtijati.
- pektorale** (lat. pectus prsa, grudi, nlat. pectorale) u katoličkoj crkvi: napršnik koji nose viši činovi (opati i biskupi), u obliku malog štita, krsta ili kakve relikvije.
- pektoralije** (lat. pectoralia) med. lekovi za grudi, sredstva koja pomažu izbacivanje sluzi (šlajma).
- pektoralni** (nlat. pectoralis) grudni, prsni.
- pektorilokvija** (nlat. pectoriloquia) med. govor iz grudi (kod grudobolnih).
- pektus** (lat. pectus gen. pectoris) grudi; srce, duša.
- pekulijsarno imanje v. peku li ju m.**
- pekulijs(um)** (lat. peculium) prav. odelito, lično imanje, imanje koje je lično stekao sin, rob, itd., i u kojem otac, odnosno gospodar, nema nikakva udela.
- pekunijaran** (lat. pecuniarius) novčani, koji se sastoji u novcu.
- pekuš** (lat. pecus ten. pecoris) stoka; čovek glup kao stoka.
- pelagizam** (grč. pelagos more) med. morska bolest.
- pelagijal** (grč. pelagos) 1. područje otvorenog mora; 2. zool. ili pelagijske životinje životinjski organizmi koji žive u otvorenom moru (do dubine od 300 ga).
- pelagijanizam** učenje kaluđera Pelagijusa iz V veka; up. pelagijanci.
- pelagijanci** pl. pristalice engleskog kaluđera Pelagijusa (umro posle 418), koji je, od 410, u Kartagi i Rimu propovedao da ne postoji nasledni greh i da su prirodne sile čovekove dovoljne pa da stekne večno blaženstvo; ovo učenje je osuđeno kao jere-tičko na crkvenom saboru u Efezu, 431. godine.
- pelagijski** (grč. pelagios) morski, koji je postao ili se nalazi u moru; pelagijski slojevi kol. slojevi koji su se staložili na morskom dnu; pelagijske životinje zool. pučinska fauna, morske životinje koje nalazimo u moru do 300 m dubine.
- pelagoskop** (grč. pelagos more, skopeo posmatram, gledam) aparat za gledanje u morsku dubinu.
- pelagra** (lat. pellis krvno, koža, ital. pelle, grč. pelma taban, a'gra plen) med. endemično oboljenje kože, naročito u sev. Italiji, juž. Francuskoj i Španiji; hronično zapaljenje kože sa ljuštanjem i otpadanjem kože sa lica i ruku, praćeno poremećaji-ma u varenju i živčanim bolovima; vraća se svakog proleća u sve težim oblicima i, ako se zapusti, svršava se, između treće i sedme godine, smrću.
- pelagrozan** (lat. pellis, ital. pelle, grč. agra) med. koji boluje od pelagre.
- pelada** (šp. pelada, fr. pelade) 1. luženjem s kože skinuta a ne strižena vuna, očupana vuna.
- pelada** (fr. pelade) 2. med. kosopasica, proli-sina, mestimično čelavljenje.
- Pelazgi** (grč. Pelasgoi) pl. deo najstarijih stanovnika Grčke, koji su se, postupno, pretopili u Helene; oni su, po predanju, podigli kiklopske bedeme.
- pelami** pl. kineske i istočnoindijske svilene ili atlasaste tkanine.
- pelargonija** (grč. pelargos roda) bot. ukrasna biljka s lepim cvetovima čiji su plodovi nalik na ptičije kljunove.
- pelvimetar** (lat. pelvis karlica, grč. metron mera, merilo) med. v. pelikometar.
- pelekan** (grč. pelekan, lat. pelecanus) zool. v. pelikan.
- peleng** (hol. peling) ugao između pravca kompasne igle i pravca u kome se vidi neki predmet; v. pelengator.
- pelengator** (hol.) mor. naprava na kompasu pomoći koje se određuje peleng raznih tačaka na obali ili predmeta na moru; up. radiopelengator.
- pelengire™** (hol.) 1. mor. odrediti ugao između pravca kompasne igle i pravca na vidljivi predmet; 2. pomoću radiopelenga-tora određivati mesta gde se nalazi emi-siona radiostanica; 3. određivati mesto izvora zvuka pomoću hvatanja zvukova.
- pelencia** (lat. pellentia) pl. farm. sredstva koja pomažu pobacivanje, pobaćajna sredstva.
- pelerina** (lat. peregrinari putovati, fr. pelerine) putnički ogrtac bez rukava i sa kapuljačom; ogrtac uopšte.
- pelivan** (pere. pehlewan) borac, junak, rvač, atleta, artist, akrobata.
- pelidnoma** (grč. pelidnos crnkast, nacrn) med. v. peliomu.
- pelidnus** (grč. pelidnos) med. vrsta kožnog crnila (melanoze).
- pelikan** (grč. pelekan, lat. pelicanus) zool. nesit, gem, najveća ptica plovuša koja ima između grana donjeg dela kljuna kožnu kesu za rezervnu hranu; med. instrument za vađenje zuba; voj. vrsta starog topa; hen. staklena posuda za destilisanje; stolarska pritegača.

- pelikometar** (grč. pelux, pelike sud za crpenje, metron merilo, mera) *med.* aparat za merenje ženske karlice; *pelvimetar*.
- pelioza** (grč. peliosis nasedanje krvlju, modrica, pelios crnkaš, nacrn) *med.* krvna pegavica, hronično oboljenje, sa mnogobrojnim malim izlivima krv (petehijama) u kožu i sluzokožu, usled pokidanosti naj-tanajnih krvnih sudova; *purpura*.
- peliona** (grč. pelioma krvlju naselje olovne boje, pelios) *med.* pega na koži od uboja, olovne boje, zelena, žuta ili modra; *pelidnoma*.
- politi** *pl. kol.* mehanički sedimenti sasta-vljeni od praha i mulja.
- pel-mel** (eng. pall-mall) 1. igra sa kuglama i drvenom maljicom (običniji naziv *kro-ket*); igralište za ovu igru.
- pel-mel** (fr. pele-meles) 2. pomešano, bez reda, kako koji stigne; mešavina, zbrka, dar-mar; *up. miš-maš*.
- peleo** (ital., šp. pelo) v. *pel-svila*.
- Pelops** (grč. Pelops) *mit.* sin *Tantalov*, koga je otac, kao dečka, zaklao i dao bogovima za ručak, ali su ga ovi ponovo oživili. Docnije je prešao iz Frigije u, po njemu nazvani, Peloponez i, oženivši se Hipo-damijom, dobio oblast Elis i uveo *olim-pijske igre*; njegovi sinovi su bili *Atrej* i *Tijest*, a unuci *Agamemnom* i *Menelaj*.
- pelorion** (grč. pelorios gorostasan, ogroman) *med.* preterano razvijen i velik neki deo tela.
- peloron** (grč. peloron čudovište, neman) *med.* v. *pelorion*.
- pelota** (fr. pelote, šp., port., nlat. pelota, lat. pila) *ned.* loptasti deo pojasa protiv kile koji pritisnuje prosuto mesto i ne da mu da ispadne; krojačko jastuće za zabadanje igala; bela pega na konjskoj glavi; mali trkački brod.
- pelotaža** (fr. pelotage) fina kamilja dlaka; prosta vigonjska vuna za pravljenje šešira; u biljaru: nepravilno kećenje lopte.
- pel-svila** (ital., iš. pelo, lat. pilus vlas, dlaka) svila od grubih končića koji se dobivaju od neispravnih čaura svilene bube.
- pelucidan** (lat. per-lucidus, pellucidus providan) providan, prozračan.
- pelc** (lat. pellis krzno, koža, nem. Pelz) prarađeno životinjske krzno; odelo napravljeno od prerađena krzna, naročito bunda.
- pelcer** (nem. Pelzer) kalem, mladica.
- pelemantl** (nem. Pelzmantel, lat. pellis mantellum) ogrtac od krzna, bunda.
- pelcovati** (nem. pelzen) *med.* kalemiti protiv bolesti; bog, kalemiti mladice, ceniti, navrnuti.
- pelcfuter** (nem. Pelzfutter) postava od krzna.
- pemekin** v. *pemikan*.
- pemikan** sušeno i stucano koncentrisano meso bizona, kojim se hrane lovci i putnici na krajnjem severu Sev. Amerike.
- pemptejos** (grč. pemptaios) *med.* petodnevka, petodnevna nastupna groznica.
- pemfigus** (nlat. pemphigus, grč. pemphix plik) *med.* izbijanje plikova (klobučića) po telu, plikovica.
- pemfiks** (grč. pemphix) *med.* v. *pemfigus*.
- pena** (lat. poena, grč. poine) 1. kazna, odmazda, naknada; *sub pena* (lat. sub poena) *prav.* pod kaznom, uz kaznu, pod pretnjom kazne.
- pena** (lat. reppa) 2. pero, pero za pisanje.
- pena kapitalis** (lat. poena capitalis) *prav.* smrtna kazna.
- penal** (lat. poenalis kazneni) svota novca koja se plaća u slučaju neispunjena ili kršenja ugovora, npr. u slučaju zakašnjenja preduzeće će na ime penala za svaki mesec zakašnjenja odbiti po 10% autorskog honorara; u fudbalu: kazneni udarac koji se bije sa 11 metara pravo ka golu kažnjene strane.
- penalizam** (nlat. pennale) na nem. protestantskim univerzitetima, naročito u XVH veku (do 1662): zlostavljanje i despot-sko postupanje starijih studenata prema studentima-novajljima, u čemu se išlo dotele da je moralno biti čak i zakonom zabranjeno.
- penalitet** (lat. poena kazna, fr. penalite) *prav.* kažnjivost; kazneni sistem; kazna.
- penalni** (lat. poenalis) koji se tiče kazne, koji spada u kaznu, kazneni, krivični.
- pevati** (lat. penates) *mit.* bogovi zaštitnici države i svake porodice ponaosob kod Rimljana, domaći bogovi koje je svaka porodica poštovala i prinosila im žrtve u samoj kući; *fig.* dom, stan, domaće ognjište.
- pendakulum** (lat. pendere *visitit*, biti obešen, nlat. pendaculum) čarobna amajlija koja se, kao zaštita od zla i nesreće, nosi o vratu.
- pene agravacio** (lat. poenae aggravatio) *gram.* povećanje kazne, povišenje kazne.
- Penelopa** (grč. Penelope) mig. »sema *Odisejeva*, mati *Telemahova*, čuvena sa svoje vernosti mužu; dok se Odisej bavio pod Trojom i 20 godina lutao morima, nju su saletali mnogobrojni prosci, ali ona ih je, navodeći vešte izgovore, uporno odbijala sve dok joj se nije vratio muž; *fig.* verna i odana žena.
- penetrabilan** (lat. penetrabilis) pojmljiv, shvatljiv, prozrv; proboran, prohodan.
- penetrabilitet** (nlat. penetrabilitas) poj-mljivost, shvatljivost, prozrvost; pro-bojnost, prohodnost.
- penetrantan** (lat. penetrans) prodiran, koji prodire, prožiman, koji prožima (miris, hladnoća itd.); proziran, koji prozire, pronicljiv (pogled); oštar, bistar (razum).
- penetrancia** (lat. penetrantia) *pl. med.* lekovi koji prodiru, koji prožimaju; v. *penetra-cija*.

penetracija (lat. penetratio) prodiranje; prodirna snaga, pronicljivost, oštou-mnost, sposobnost pronicaњa i shvatanja suštine stvari; kulturno ili ekonomske nadiranje jedne države (naroda) u drugu.

penetrirati (lat. penetrare) prođeti, prodirati, probiti; prozreti, proukinuti, dokučiti, shvatiti; ispitati, istražiti.

penzija (lat. pendere obesiti, meriti; platiti, pensio plaćanje) prestanak aktivne službe radnika ili službenika, mirovi-na; primanje radnika ili službenika kad prestane aktivno sužiti, koje se, po posebnim propisima, prenosi i na planove porodice umrlog *penzionera*.

penzionat v. *pansion*.

penzioner (lat. pensio plaćanje, fr. pensionnaire) radnik ili službenik koji je prestao aktivno služiti i koji prima nove, penzijske prinadležnosti, umirovljenik.

penzionisan! (fr. pensionner) prevesti (ili: prevoditi) iz aktivne službe u mirovinu, staviti u penziju.

penzum (lat. pendere meriti po težini, izmeriti, pensum dnevni posao, dnevni rad* zadatak) ono što je nekome odmereno, dodeljeno, određeno; zadatak, naročito dački.

peni (eng. reppu) raniye srebrni, potom bakarni, danas bronzani sitan novac u Vel. Britaniji.

peni-bank (eng. penny-bank) štedionica za siromašne u Londonu.

penibilan (lat. poena muka, tegoba, patnja, nlat. poenibilis) mučan, težak, nevoljen, tegoban.

penid-šećer (nlat. saccharum penidium) prečišćeni šećer u obliku šipki; ječ-meni šećer.

penikulus (lat. peniculus četka; kičica) zool. četkica (na zadnjim nogama u pčeles na unutarnjoj strani prvoga stogšog članka).

peninzula (lat. paeninsula) poluostrvo, polu otok.

peninzularni (nlat. paeninsularis) poluostrvski, poluotočni, koji pripada poluostrvu (ili: poluotoku), koji se tiče poluostrva (ili: polu otoka).

peni-post (eng. penny-post) „pošta po peni”, gradska pošta u Londonu, koja vrši samo lokalni promet.

penis (lat. penis) znat. muški spolni organ, muški ud.

penitencija (lat. poenitentia) kajanje, pokajanje; ispaštanje; crkvena kazna.

penitencijar (nlat. poenitentiarius) svešte-nik-ispovednik kod katolika; naročito: papin predstavnik, obično kardinal, koji, u izuzetnim slučajevima, daje, u ime papino, *dispenzacije*.

penitencijarija (nlat. poenitentaria) papski sud u čiju nadležnost spadaju stvari koje se tiču *penitencije*, koji daje *dispenzacije* i određuje crkvene kazne, pokoru, pokajanje,

penicil (lat. penicillum kičica) *ked.* kičica, naročito kičica za rane.

penicilin (nlat. penicillum) *med., farm.* tvar koja se dobiva kristalizacijom iz tečne kulture plesni *Penicillium notatum*. Deluje antibiotički na stafilokoke, strepto-koke i neke druge bakterije, te se s uspehom primenjuje kao lek protiv meningiti-sa, zapaljenja pluća i drugih gnojnih zapaljenja; unosi se u organizam putem intramuskularnih injekcija, tableta za sisanje i gutanje, masti za rane oči, praška za posipanje; otkrio ga engleski lekar i bakteriolog A. Fleming (1881—1955).

penologija (lat. poena kazna, grč. logia) nauka o sredstvima za kažnjavanje.

pene (eng. repse) *pl. od peni.*

pensa (lat.) u srednjovekovnoj Hrvatskoj, računska jedinica (= 40 denariusa).

penseta (fr. pincette) *hir. v. pincete.*

pensirati (fr. pincer) mlade izdanke na voćkama više trećeg ili četvrtog lista odsecati, potkresivati; zalamati vinograd.

penta- (grč. pente) predmetak u složenicama sa značenjem: pet.

pentaginije (grč. pšnte, gyne žena) *pl. vot.* peti red u klasama I-HŠ u Lineovom sistemu biljaka.

pentaginičan (grč. pente, gyne žena) *bog.* naziv za biljku čiji cvet ima pet stu bića; *up. pentaginije.*

psntaglota (grč. pente, glotta jezik) knjiga na pet jezika, naročito Biblija štampana u jednoj knjizi na pet jezika.

pentagon (grč. pente, gony ugao, kut) 1. *kom.* petougona; 2. (Pentagon) zgrada vojnog ministarstva Sjedinjenih Američkih Država koja ima oblik petougla; miličaristički krugovi koji se oko tog ministarstva okupljaju.

pentagonalni (grč. pente, gonia ugao, kut) petougli, petougaoni.

pentagram (grč. pente, gramma slovo) prvočitno: figura koja se dobije kad se sve strane pravilnog petougla toliko produže dok produženo linije jedna drugu ne dodirnu; petokraka zvezda.

pentada (grč. pentas letina, pet) celina sastavljena od pet delova, period vremena od pet godina.

pentadaktil (grč. pente, daktylos prst) koji ima pet prsta, petoprst.

pentadekadon (grč. pente kai deka petnaest, gonia ugao, kut) *geom.* petnaestougona.

pentadika (grč. pentadike) sistem brojeva čiji je osnovni broj pet.

pentaedar (grč. pente, hedra osnova, strana, sedište) *kom.* telo ograničeno sa pet strana ili površina, petostranac.

pentakrostih (grč. pente, akrostichis, akrostichon) pesma od pet stihova čija početna, ponekad i krajnja slova, sačinjavaju neko ime ili neku reč.

pentalema (grč. pente, lemma dobit, dobitak) *log.* sud koji se sastoji od pet članova.

pentalfa (grč. pente, alpha) v. *pentagram*.

uentametar (grč. pente, metron mera) *četr.* petostopni, odnosno tačnije, šestostopnida-ktilski stih, koji se sastoji od polovina odvojenih nepromenljivom *cezurom*, a upotrebljava se samo sa *heksametrom*; shema: -OD I-UU I-II-UU I-^AUU I-.

pentan (grč. pente) *hen.* najlakši parafin C_5H_{12} , bezbojna tečnost, ključa na 36° ; ra-stvarač.

pentangularni (grč. pente, lat. angulus ugao, kut) petougli, petougaoni.

pentagulum (grč. pšnte, lat. angulus ugao, kut) v. *pentagon*.

pentandrijia (grč. pente, aner *gen.* andrēs čovek, muž) *pl. bog.* biljke čiji cvetovi imaju pet slobodnih prašničnih niti (peta klasa u Lineovom sistemu biljaka).

pentapetalan (grč. pente, petalon list) *bog.* koji ima pet cvetnih listića.

pentapolis (grč. pente, polis grad) 1. u staroj Grčkoj, savez pet gradova; 2. (Pentapolis) u srednjem veku, vizantijski posed pet primorskih gradova u Italiji (Rimini, Pesaro, Fano, Senigavija i Ankona).

pentapteran (grč. pente, pterén krilo) koji ima pet krila, petokrilan.

pentaptoton (grč. pentaptōtos sa pet padeža) *gram.* imenica sa pet padeža.

pentarh (grč. pentarchos, pente pet, archo vodim, upravljam) član vlade petorice.

pentarhat (grč. pente, archo) vlada od pet članova, vlada petorice.

pentarhija (grč. pente, archo) v. *peitarhat*.

pentasilabum (grč. pente, syllabe slog) *gram.* reč od pet slogova.

pentasperm (grč. pente, spérma seme) *bog.* koji ima pet semenki, petosemeni.

pentastilon (grč. pente, stylos stub) *ark.* zgrada sa pet redi stubova.

pentastihon (grč. pente, stfchos red) pesma od pet stihova.

Pentateuh (grč. pente, teuchos sveska, knjiga) grčko-aleksandrijski naziv za tzv. pet knjiga Mojsijevih koje se zovu: *Tenezis* („Stvaranje”), *Eksodus* („Izlaz”), *Levit* („zakoni koji važe za Lezite”), *Numeri* („Brojevi”, tj. brojenje naroda), *Deuteronomijum* („Ponavljanje zakona”).

pentatlist (grč. pentathlos) kod starih Grka: onaj koji se vežba u petoboju, u petostru-koj borbi (*pentathlon*).

pentatlon (grč. pentathlon) petoboj (alma skakanje, dskos hitanje diskosa, dromos trčanje, pale rvanje, pygme pesničanje); *up. kvinkvercijum*.

pentatomon (grč. pente, tonos ton) *muz.* razmak od pet celih tonova, mala *septima*.

pentafarmakon (grč. pente, pharmakon lek) petostruk lek, petogub lek.

pentafilan (grč. pente, phyllon list) *bog.* koji ima pet listova, petolist.

pentafonij(um) (grč. pente, phono glas) *kuz.* komad udešen za pet glasova.

pentahord (grč. pente, chorde žica, struka) muzički instrumenat sa pet žica (struna), petostruna lira.

pentekosta (grč. pentekostos pedeseti, tj. emera pedeseti dan, pentekoste) pedeseti dan po Uskrsu, tj. Duhovi.

pentemeron (grč. pente, emera dan) vreme od pet dana.

pentemimeris (grč. pente, emipola-, polu-, meros deo, emimeres od polovina, prepolovljen) *ketr.* deo stiha koji se sastoji od pet polustopa ili dve i po cele stope; naročito: *cezura* iza druge i po ili u trećoj stopi *heksametra*.

Pentesileja (grč. Penthesilefa) *kit.* kći boga Aresa i amazonske kraljice, kao saveznica trojanske junački se borila protiv Grka, dok je Ahil nije ubio; *fig.* ratničke, ratoborna »sena».

Pentikostar (grč. pentekostos pedeseti) u pravosl. crkvi: Cvjetni triod, bogosluž-bena knjiga koja se, počevši sa prvim danom Uskrsa, upotrebljava za vreme sv. Pedesetnice, tj. od Uskrsa do Duhova. I **pentir-mat** (fr. peinture-raate) slikanje ter-pentinskim bojama na negrundiranom platnu.

pentoze (grč. pente pet) *hen.* ugljeni hidrati sa pet ugljenikovih atoma.

penultima (lat. paenultimus pretposlednji, paenultima tj. syllaba pretposlednji slog) *gram.* pretposlednji slog jedne reči.

penultimus (lat. paenul pretposlednji (npr. dak u razredu).

penumbra (lat. nlat. penumbra) polusenka koja se neprimetno gubi u svetlost; sumrak.

penčingbal (eng. punchingball) *sp.* viseća kruškasta lopta od kože na kojoj bokseri vežbaju pesnice.

penčn (eng. puncheon) engleska mera za tečnosti = 381,661 l.

pendžer (pere. pengere, tur. repsege) prozor.

penje (fr. peigné) tkanina od češljane vune, *kamgar*; *pl.* (peignees) češljana svila u boji.

penjer (fr. peigneur) mašina za grebenanje vune i kudelje, grebenara.

penjoar (fr. pegnoir, lat. pectinare češljati) ženski ograč koji se upotrebljava pri češljanju, puderisanju i kupanju; vrsta široke i udobne ženske jutarnje i večernje haljine.

peon (grč. paion) 1. *četr.* stih-igrač, četvoro-složna stihovna stopa u kojoj su 3 sloga kratka a 1 dug, pojavljuje se u 4 razna oblika, koji se nazivaju prema mestu dužine: *peon:* —iii, *drugi peon:* i -ii, *treći peon:* ii — i, *četvrti peon:* iii—.

peon (šp.) 2. seljak-nadničar u Latinskoj Americi koga nemilosrdno iskorišćava-ju veleposednici.

- peonija** (grč. Paionia) *bog. božur*, nazvan po staroj pokrajini *Peoniju* sen. Makedoni-ji, odakle je donesen.
- pepazmus** (grč. pepasmoš) *med. v. pepazzis*.
- pepanzks** (grč. pcpansis sazrevanje, sazrest) *med. dozrevanje jedne bolesti; vare-nje; probavljanje.*
- pepastikum** (grč. pepainS sazrevam, drzrevam) far», sredstvo (ili: lek) koje pomaže sazrevanju bolesti.
- pepastičan** (grč. pepaino sazrevam) *med.* koji pomaže sazrevanju bolesti, koji probavljva, vari.
- peperon** (ital. reregope) *v. feferon.* **pepita** (šp. pepita) krupnije zrno ili grumen čistog zlata.
- pepsin** (grč. pepto kuvam, varim, pepsis kuvanje, varenje) *hem.* ferment želuca koga ima u želudačnom soku i koji, rastvarajući belančevine, pomaže varenje i probavu hrane.
- pepsis** (grč. pepto) *ned.* kuvanje, varenje, probava hrane.
- peptika** (grč. peptikos koji služi za kuvanje ili varenje, probavu) *pl. med.* sredstva koja pomažu varenje hrane,
- peptičan** (grč. peptikos) koji vari, koji pomaže varenju, probavi.
- peptogen** (grč. pepto kuvam, varim, gennao rodim, stvaram) *med.* opšte ime za sve hranljivo tvari, supstance koje pomažu stvaranje *pepsina u želudačnom soku.*
- pepton** (grč. pepto) *med.* hranljiva tvar koja se usled varenja preobrazila; azotna je-dinjenja koja postaju od belančevinastih těla uticajem želudačnog soka. **peptonizirati** (grč. pepto) *hen.* rastvarati belančevine.
- peptonurijska** (grč. pepto, uron mokraća) *med.* lučenje *peptona* sa mokraćom (kod grozni-čavij zaraznih oboljenja, trovanja itd.). **per** (fr. pair, eng. reeg, lat. par jednak) 1. ranije: nadbiskupi, hercozi, grofovi, ba-roni itd. koji su, kao sa vladaocem rav-norodni krunski vazali, bili međusobno jednak i ravnopravni članovi u najvišim državnim telima; član Gornjeg doma u Engleskoj; velikaš; *pir.* **per** (lat. reg) 2. kroz, preko, po, u, kod; pred; za, za vreme, u toku; pomoću, putem čega; zbog, radi; *trg. per kilo* = po kilogramu, za kilogram itd. **per abuzum** (lat. reg abusum) zloupotrebo, putem zloupotrebe. **peragracija** (lat. peragratio) putovanje, pro-putovanje, prelaženje. **per akcidens** (lat. reg accidens) slučajem, slučajno; *par aksidan.* **perakcija** (lat. peractio) završetak, završna radnja, završni čin. **per aliud** (lat. reg aliud) *fil. v. pod per se.* **perambulator** (nlat. perambulator) *v. hodo-metar.*
- per annum** (lat. reg annum) za godinu, na godinu, godišnje *up. pro anno.*
- per aspera ad astra** (lat. reg aspera ad astra) *posl.* kroz trnje do zvezda, tj. kroz borbu ka pobedi (citat po Vergiliju i Seneku).
- per bako!** (ital. reg bacco) kao formula zakletve: tako mi Baha!
- perverzan** (lat. perverttere pokvariti, uništiti, perversus) izopačen, pokvaren; ne-prirođan (spolno); u užem smislu: *homo-seksualan.*
- perverzija** (lat. perversio) izopačenost, izopačenje, pokvarenost, protivprirodnost (spolna), anomalnost u seksualnom životu čoveka koji se sastoji u odstupanju od normalnog seksualnog cilja.
- perverzitet** (lat. perversitas) izopačenost, pokvarenost, pokvarenjaštvo, protivprirodnost; u psihijatrije izopačenost prirodnih osećanja i nagona, naročito spolnih.
- perverznost** (lat. perversio) *v. perverzitet i perverzija.*
- pervertirati** (lat. perverttere) izopačili, kvariti, pokvariti.
- pervestigacija** (lat. pervestigatio) traganje, istraživanje, pretraživanje.
- per nota majora** (lat. reg vota majora) većinom glasova.
- perulgacija** (nlat. perulgatio) objavlji-vanje, iznošenje na glas; na javnost.
- psrgamen(a)t** (lat. pergamen) hartija iz azijskog grada *Pergamona*, gde su je, u st. veku, izrađivali kao zamenu *papirusa*; neučinjena, samo od dlaka očišćena i krećom lužena i uglačana životinjska (magareća, ovčja, ili teleća) koža; upotrebljava se za doboše i povezivanje knjiga, a pre pronalaska hartije služila je, pored *papirusa*, za pisanje; spis ili povelja napisana na takvoj koži.
- pergamenski papir** veoma jaka, kožasta i providna hartija koja se dobiva ako netutkalisanu hartiju podržimo malo u hladnoj mešavini od 8 delova koncentrisane sumporne kiseline i jednog dela vode, pa je potom dobro isperemo vodom (služi za dokumente, planove, povezivanje boca, pakovanje itd.); *vegetabilni pergament.*
- pergamentska koža** koži slična pergament-ska hartija za povezivanje knjiga.
- pergola** (ital. pergola, lat. pergula) vinova loza koja raste uz drvene ili kamene stubove; hodnik u zelenilu po vrtovima, zgradama itd., osmanluk.
- perde** (pere, perde) zavesa, zastor (na prozoru, vratima, krevetu); pregrada, zaklon; platneni štit od sunca (na dučanskim izložima) i dr.
- perdendo** (ital. perdendo) *muz.* gubeći se, postupno nestajući.
- perdendozi** (ital. perdendosi) *muz.* *v. per-dendo.*
- perdita** (ital. perdita) *trg.* gubitak.
- perdicija** (lat. perditio) propast; večno prokletstvo, večna smrt.

- pereant!** (lat. perire propasti, pereant) neka propadnu, dole s njima!
- pereat!** (lat. perire propasti, pereat) neka propadne, dole s njim, dole!
- peregrinacija** (lat. peregrinatio) bavljenje u tudini, putovanje po tudim, dalekim zemljama.
- peregrinitet** (lat. peregrinitas) tuđinstvo, tuđinština, tudi običaj.
- peregrinoman** (lat. peregrinari živeti u tudini, putovati, grč. manfa pomama, ludilo, strast) čovek koji ima strast da putuje.
- peregrinomanija** (lat. peregrinari, grč. mama) strast za putovanjem.
- peregrinus** (lat. peregrinus) tuđinac, stranac.
- perekvator** (lat. perequator) *prav.* poravna-lac, izborni sudija.
- peremptorav** (lat. peremptorius) koji ne trpi pogovora, odlučan, presudan; bezuslovan, neodložan; *supr.* *dilatoran.*
- perempcija** (lat. peremptio) uništavanje; *prav.* zastarevanje, prestanak važnosti neke tužbe; konačna odluka.
- peremtoran** (lat. peremtorius) v. *perempto-ran.*
- perene** (lat. perennis trajan, stalan) *pl. u* cvećarstvu: višegodišnje biljke trajni-ce, tj. one koje, jednom zasadene, mogu godinama ostati na istom mestu, gde izdržavaju zimu i svake godine listaju i cvetaju, šireći se i razmnožavajući bez naročite nege.
- perenitet** (lat. perennitas) trajnost, dugotrajnost, nepresušnost.
- persesa** (fr. pauresse) žena francuskog pera; plemićkinja; *piresa.*
- pereta** (fr. perette, ital. rega) *bog.* vrsta sitnih, bledožutih i slatkih limunova u obliku kruške.
- pereterion** (grč. pereterion burgija, svrdlo, regab probijem, probodem) *hir.* burgija, naročito za bušenje lubanje; *up.* *trepans.*
- perzer** v. *persijanac.*
- perzijaner** v. *persijanac.*
- peri** (grč. peri oko, okolo) grčki predlog koji se pojavljuje u mnogim složenicama i označava: okolinu, rasprostranjenost, izvršenje nekog kružnog toka; nadmašivanje, prevazilaženje, prekoračavanje, uvećavanje ili pojaćavanje.
- perialgija** (grč. peri, algos bol) *med.* veoma jak bol u celom telu.
- perialgičan** (grč. peri, algos bol) *kad.* koji boluje od *perialgije*, koji je došao kao posledica *perialgije.*
- periama** (grč. periamma) v. *amulet.*
- periantijum** (grč. peri, anthos cvet) *bog.* ocveće, cvetni omot.
- periastrum** (grč. peri, astron zvezda) *or.* kod dvojnih zvezda: tačka na putanji pratioca kada je ovaj najbliže glavnoj zvezdi, slično *perkhelu*, plavetne putanje.
- periblepsis** (grč. peri, blepsis gledanje, blepo gledam) *med.* plašljivo gledanje oko sebe (kod ludaka.)
- peribola** (grč. peribole) obim, opseg; *ret.* govorničko ukrašavanje jedne misli; zaokrugljene rečenica; opisivanje nadugačko i naširoko; *anat.* v. *perikardijum.*
- peribrozis** (grč. peri, brosis jedenje, bibrosko jedem, razjedam) *ned.* čiravost očnih kutova.
- peribronhitis** (grč. peri, ta bronchia kraj dušnika koji ulazi u pluća) *med.* zapaljenje opne koja obavija dušnice.
- perivjen** (fr. peruvienne) jaka svilena tka-nina ukrašena cvetovima.
- perigej** (grč. peri, ge) *astr.* tačka na putanji Meseca u kojoj je on najbliže Zemlji; takođe: tačka na putanji planete u kojoj je ova najbliže Zemlji; *supr.* *apogej.*
- periginije** (grč. peri, gyne žena) *bog.* biljke kod kojih se spolni delovi cveta nalaze na čašici.
- periginičan** (grč. peri, gyne žena) *bog.* naziv za cvet čiji prašnici i oplodni listići stoje na istoj visini, kao npr. kod trešnje.
- periglotis** (grč. peri, glotta jezik) *znat.* kožni omotač jezika.
- perigov** (grč. peri, gone rod) *bog.* unutrašnji cvetni vencić, ocveće.
- perigonijalije** (grč. peri, gone rod) *bog.* listići koji grade unutarnji cvetni venčić ili ocveće.
- peridentitis** (grč. peri, lat. dens, dentis zub) *med.* zapaljenje kožice Zubnog korena.
- periderma** (grč. peri, derma koža) *bog.* zaštitno kožno tkivo koje je sastavljeno iz dva tkiva: tvornog, koje se naziva *pluta kambija ili felgen*, i trajnog, koje je poznato pod imenom *plugo; zool.* čvrst hi-tinski, ređe krečnjački omotač u *hidro-zoa.*
- peridesmijum** (grč. peri, desmos veza, okov) *zool.* kožni omotač žiličastih tvorevinu (*veza*), pomoću kojih se većina delova kostura drži u vezi.
- peridesmitis** (grč. peri, desmos veza; okov) *ned.* zapaljenje *peridesmijuma.*
- peridot** (fr. period) *min.* v. *olivin* (žućka-stozeleni vrsta hrizolita).
- peridotit** (fr. peridot, grč. Hthos) stena sastavljena od olivina i rompskih i monoklinskih piroksena.
- peridrom** (grč. peridromos ono što opkoljava, hodnik, galerija) *arh.* hodnik sa stubovima, hodnik između stubova i zidova; vrsta igre na konopcu.
- periegeza** (grč. peri-egesis vođenje unaokolo i iskazivanje) vođenje stranca po okolini i pokazivanje znamenitosti; opisivanje mesta i zemalja; *periegeze pl.* spisi, knjige u kojima se nabrazaju i opisuju umetnički spomenici i sl.

perieget (grč. perf-egetes) onaj koji vodi strance i pokazuje im znamenitosti; opisivač gradova i zemalja.

periergija (grč. perf-ergia) preterana revnost, sitničarenje, cepidlačenje; odviše izveštačen i naročito tražen način pisanja (*stil*).

periereza (grč. periafresis) *ned.* uklanjanje (ili: odsecanje) čireva.

perizozis (grč. perizosis) *med.* opisivanje, obvezivanje, podvezivanje.

perizoma (grč. perizoma) pojas; pregača; *znat.* prečaga (*dijafragma*).

perija (fr. paire) *perstvo*, zvanje i dostojanstvo jednog *pera*; perov posed, feud; član-stvo u eng. Gornjem domu; *up. per 1.*

perijant (grč. peri oko, okolo, anthos cvet) *bog.* spoljni deo cveta koji štiti delove za oplodavanje, a sastoji se od čašice i venčića, oceće.

perijeki (grč. peri-oikos) *pl. v. peri jeci.*

perijen (eng. parian) porcelanska masa koja izgleda kao persijski mramor, upotrebljava se za izradu malih kipova i svih vajarskih radova.

perijeci (grč. peri-oikos) *pl.* okolni stanovnici, susedi; *geogr.* svi oni koji žive na istom stepenu geografske širine; u staroj Sparti; pokoreni seljaci, starosedeo-ci koji nisu imali građanskih prava.

perika (fr. perruque, ital. perruca, lat. pilus vlas, dlaka) lažna, tuda kosa, vlasulja.

perikardijski (grč. peri, kardia srce) *anat.* osrđni, koji se tiče osrđa (ili: osrđja), koji pripada osrđu, npr. *perikardijske arterije, vene i dr.*

perikardijum (grč. peri, kardfa srce) *anat.* osrđe, osrđe, srčana kesa.

perikarditis (grč. peri, kardia srce) *med.* zapaljenje (ili: upala) osrđa.

perikarp (grč. peri, karpēs plod) vot. semenii omotač; *med.* kožni lek koji se stavlja oko tačnog korena.

perikistitis (grč. peri, kystis) *med.* zapaljenje (ili: upala) trbušne maramice.

periklazis (grč. peri-klasis prelamanje, zalamanje) *med.* prelom, naročito kosti.

perikopa (grč. perikope opsecanje; spoljni ocrt oblika; ukras, ures) odsek, odeljak; naročito: odeljak iz evandelje, apostol-skih poslanica, dela apostolskih i St. zaveta, koji se, nedeljom i praznikom, čita u crkvi i objašnjava; *četr.* sistem nejednakih strofa; *ret.* mali rečenični deo.

perikohlion (grč. perikōchlion) *teh.* navrtanj, gajka.

perikranion (grč. kranion lubanja, pert-kra-nios koji obvija lubanju) *anat.* koža koja obvija lubanju.

perikulozai (lat. periculosis) opasan, nezgodan; smeo, drzak.

perikulum (lat. periculum) pokušaj, ogled; opasnost.

perimadaričan (grč. peri, madarēs go, ogoljen, nag) *ned.* koji uništava, koji razjeda kožu.

perimetar (grč. perimetron) *mat.* obim, opseg.

perimetarski (grč. perimetros koji meri unaokolo, perimetron obim, opseg) obimni, opsežni, koji se tiče obima (ili: opsega), koji pripada obimu (ili: opsegu).

perimetralan (grč. peri, metron) *mat. v. perimetarski.*

perimetrijum (grč. peri, meter materica) *anat.* trbušna maramica koja obvija matericu, materičnica.

perimetritis (grč. peri, meter) *med.* zapaljenje jednog maramice koja obvija matericu, zapaljenje (ili: upala) materičnice.

perimetričan «at. v. *perimetarski.*

perimizijum (grč. peri, mys miš; mišić) *anat.* kockasti omotač mišića, mišićna navlaka.

perimorfoza (grč. peri, morphosis uobličavanje, uobličenje) *min.* kristalni omotač, ponekad tanak kao hartija, koji obvija agregat nekog posve drugog minerala kao kakvo jezgro.

perineoreksis (grč. perinaion, rexis) *med.* ras-cep medice; *v. perineum.*

perineocela (grč. perinaion medica, kele kila) *med.* prodor medice (*perineuma*).

perineum (grč. perinaion, peri neon) *anvt.* medica, spona između stidnice i čmara.

perineurijum (grč. peri, neuron živac) *anat.* tkivni omotač koji obvija pojedina živ-čana vlakna i ceo živac.

perinefritis (grč. peri, nephrcs bubreg) *med.* zapaljenje (ili: upala) bubrežne opne (bubrežnice).

period (grč. peri, odčs put, periodos hod unaokolo; obilaženje,obilazak, lat. periodus) obilaženje, ophod; *astr.* vreme za koje planeta izvrši svoj put oko Sunca; ponavljanje nekog zbivanja ili događaja i sl. u pravilnim vremenskim razmacima; doba, odsek, deo vremena; *fiz.* trajanje jednog treptaja; *poet.* umetnički zaokrugljen odeljak, umetnički zaokrugljena rečenica; *gram.* složena rečenica; *med. v. perioda.*

perioda (grč. periodos) *v. period;* *med.* redovno mesečno pranje kod žena; *up. menstruacija.*

periodizirati (grč. periodos) deliti (ili: podeliti) na *periode*, utvrditi (ili: odrediti) periode.

periodinija (grč. peri, odyne bol) *med.* jak bol u celom telu.

periodist(a) (grč. periodos, fr. periodiste) saradnik u povremenim časopisima.

periodicitet (grč. periodos, nlat. periodicitas) pravilno vraćanje u određenim razmacima vremena izvesnih pojava (zbivanja, sećanja, raspoloženja, psihoza pojava koje prate raste,ne individue, rođenja, smrti i dr.), povremenost.

periodičan (grč. periodikēs) koji se vraća u pravilnim razmacima vremena; povremeni, koji se povremeno menja; nastupim,

prolazak; *periodična kontrole* nadzor (ili: pregled) u određenim razmacima vremena; *periodična rečenica gram.* složena rečenica, ona koja je sastavljena iz dva nerazdvojno povezana dela (*protaze i apodoze*); *periodične bolesti* povremene (ili: nastupne) bolesti; *periodičan spisi* časopisi (ili: žurnali) koji izlaze periodično; *periodičan vetrovi* vetrovi koji duvaju u određenim razmacima vremena.

periodni sistem *hen.* raspored hemijskih elemenata prema njihovim atomskim masama kako rastu počev sa vodonikom (N, Ne, Li, Ve, V, S... do Th, Ra, U), onda u *vodoravnomredžu* (periodu) pokazuje se stupnjevitost *promene* svojstava elemenata; a svojim svojstvima međusobno *slični* (homologi) elementi stoe uspravno jedni ispod drugih (grupa); ovaj raspored je izvršio ruski hemičar Mendeljejev; *prirodni sistem*.

periodičnost (grč. perfodos) v. *periodici-ut*

periodologija (grč. perfodos, logfa) *gram.* nauka o pravljenju složenih rečenica (*peri-oda*).

periodontitis (grč. peri, odtis, odontos Zub) *med.* zapaljenje pozubnice (*cementa*).

periopa (grč. peri-orao gledam unaokolo) osmatračnice, zvezdarnica, zvezdara.

perioptrika (grč. perf-orao) *fiz.* nauka o prelamanju svetlosnih zraka na površinama tela.

periorama (grč. peri, órama pogled, izgled) slika razglednice; *up. panorama*.

periorbita (grč. peri, lat. orbita očna duplja) *anat.* kožni omotač očne duplje.

periost (grč. peri, osteon kost) *anat.* pokosni-ca, kožni omotač kostiju.

periostitis (grč. peri, osteon) *ned.* zapaljenje pokosnice.

periostoza (grč. peri, osteon) *med.* zadebljavanje kosti.

perioha (grč. perioche) obim, celina; kratka i salveta sadržina (npr. neke knjige); takođe: ograničen odeljak, deo koji sačinjava zasebnu celinu.

peripateza (grč. peripatesis) šetanje, šetnja; ozbiljan razgovor, ozbiljna zabava.

peripatetizam (grč. perf-pateo šetam se i pritom raspravljam) *fil.* učenje i način učenja *peripatetika;* Aristotelova filozofija, *peripatetička filozofija*.

peripatetici (grč. peripatetikos filozof peripatetik, *peripatetički* filozof, re-ri-pateo šetam se i raspravljam) *fil.* sta-rogrčki filozofi koji su izišli iz škole Aristotela, koji je svoje učenje izlagao učenicima šetajući se hodnicima (peripatoi) liceja u Atini.

peripatetička filozofija v. *peripatetizam*.

peripatetički (grč. perf-pateo šetam se) šetajući; *fil.* koji pripada učenju i školi Aristotelovo, aristotelski.

peripatologija (grč. peri oko, okolo, *patolo-gija*, v.) nauka i veština razvijanja preostalih čula slepih.

peripetije (grč. peripeteia obrt, preokret) preokret u sudbinu glavnog junaka drame; neočekivana, iznenadna promena u nekom stanju; rasplet čvora u drami; obrt, preokret, prelom.

peripijema (grč. peri, ruop gnoj) *med.* zagnojanje, stvaranje gnoja.

peripleuritis (grč. peri, pleurž rebra) *med.* zapaljenje tkiva koje obvija grudnu maramicu, pogrudnicu.

periploka (grč. periploke obavijanje, obuhvatanje; zapetljavanje, upetljavanje, zamršivanje) veštačko uvijanje stvari; uvijen, prikriven govor.

peripneumonija (grč. peri-pneumonla) *med.* zapaljenje grudve maramice.

peripsiks (grč. peripsyxis ohlađenje, rashlađenje) veliki nazeb; *med.* osećanje hladnoće u celom telu.

periptrijum (grč. peri, pteron položaj stubova krilne zgrade glavnih vratnica) *arh.* spoljašnji hodnik, dvorana sa stubovima.

peripteros (grč. peri, pteron) *arh.* zgrada sa svih strana opkoljena hodnikom sa stubovima, naročito takav starogrčki hram; *up. dipteros*.

periptoza (grč. perfptosis slučaj, prigoda) *med.* odsudan preokret u razvoju neke bolesti.

perirea (grč. perf-reo optičem, perirorio) *med.* opticanje, isticanje na više mesta ili na svim mestima.

perireksis (grč. perirrexis krunjenje unaokolo kostiju) *med.* otkidanje, odvajanje (npr. kosti).

peristola (grč. peri, systelle skulim, stegnem) *med.* zastoј srca, vreme između stezanje i raširenja srca, tj. između dva udara bila.

periskop (grč. perf-skopeo gledam unaokolo, posmatram unaokolo, obazirem se) kod *sumarena* (podmornice): optički aparat pomoću koga se može motriti vidik iznad vode: više metara duga čelična cev, 10-20 st u prečniku, koja se, pri zagnjurivanju sumarena, može teleskopski toliko produžiti da gornji kraj, na kome se nalazi jedna totalno-reflektirajuća staklena prizma, ostane iznad površine vode.

periskopski (grč. peri-skopeo gledam unaokolo) *opt.* koji gleda unaokolo, koji vidi unaokolo; *periskopska stakla* izdubenoi-spupčena ili ispučenoizdubena stakla za oči koja pokazuju slabije sferno odstupanje nego dvoguboispupčena i dvoguboiz-dubena stakla, te stoga omogućuju jasnije gledanje i na ivicama.

perisodaktila (grč. perissés preko broja, preko obične mere, neparan, dakylos prst)

- al. zool.* lihoprsti papkari (konj, nosorog, tapir itd.).
- perisologija** (grč. perissos preko broja, preko obične mere, prekomeren, logos reč, govor), bujica reči, suvišnost izraza; *pleonazam*.
- perisoma** (grč. perissos prekomeren, suvišan) v. *peritoma*.
- perisomeren** (grč. perissós, meros deo) *zool.* koji ima prekobrojne udove.
- perispermijum** (grč. peri, sperma seme) *vot.* semen omotač; *up. perikarp*.
- perispomenon** (grč. perispomenon) u grčkoj gramatici: reč koja ima izvijen akcenat (*cirkumfleks*) na poslednjem slogu, tj. na prvom od kraja zdesna nalevo, npr. *andron*, *skias*, *tois*.
- perisprit** (grč. peri, lat. *spiritus* duh, duša) po shvataju *spiritista*, neka sredina između duše i tela, oduhovljeno telo.
- peristaltika** (grč. peristaltikos obuhvatan i stiskan, peri-stello) *fkziol.* gmizanje, crva-sto kretanje bezvoljnih mišića crevnog kanala u cilju pomeranja napred i izbacivanja crevne sadržine (izmeta); *motus peristalticus*, *peristaltičko kretanje*.
- peristatičan** (grč. peristasis, peri-istemi postavljam unaokolo) zametak, dugotrajan, podroban, opširan.
- peristil** (grč. peristylon) *ark.* slobodan prostor okružen stubovima i pokriven; hodnik sa stubovima.
- peristola** (grč. peri-stello obuhvatim) *fkziol.* crvasto kretanje creva; *up. peristaltika*.
- peristom** (grč. peri, stoma usta) *zool.* ivica usta, obušće.
- perisfera** (grč. peri, sphalra lopta) spoljašnji deo lopte.
- periscijii** (grč. periskios kružnosenčani, koji bac senku unaokolo) *pl. geogr.* stanovnici u polarnom pojusu kod kojih Sunce po više dana ili meseci nikako ne zalazi, tako da njihova senka u 24 časa oko njih obide.
- periscitizam** (grč. periscythismcs) *etn.* običaj deranja kože s glave (koji je nekada vladao kod Skita); *skalpiranje*.
- peritiflitis** (grč. peri, *typhlos* slep) *med.* zapaljenje trbušne maramice koja obvija slepo crevo.
- peritoma** (grč. perithos prekomeren, suvišan) ono što preostaje, suvišnost; *med.* ostatak hrane koji preostaje posle varenja u želucu, pogon; ostatak od bolesti.
- peritonealan** (grč. peri-ténaion) alat. koji pripada trbušnoj maramici, koji se tiče trbušne maramice.
- peritoneitis** (grč. peri-ténaion trbušna maramica) *med.* zapaljenje trbušne maramice.
- peritonejski** (grč. peri-ténaion) v. *peritonealan*.
- peritoneum** (grč. peritonaios) *znat.* trbušna maramica.
- peritonitis** (grč. peri-ténaion trbušna maramica) *med.* v. *peritoneitis*. **perihele(jum)** (grč. peri, helios Sunce) *astr.* položaj neke planete kada se u svom kretanju, najviše približi Suncu, npr. Zemlja se nalazi u perihelejumu oko 1. januara; *supr. afelijum*. **periholija** (grč. peri, chole žuć) *med.* prekomernost žuči. **periholus** (grč. peri, cholos žuč) *med.* onaj koji boluje od žutice. **perihondrijum** (grč. peri, chondros rskavica) *zool.* hrskavična opna, pohrusnica.
- perihondritis** (grč. peri, chondros) *med.* zapaljenje hrskavične opne. **perifakitis** (grč. peri, phake sočivo) *med.* *v. perifacitis.* **perifacitis** (grč. peri, phake sočivo) *med.* zapaljenje očnog sočiva. **periferan** (grč. periphereia obim, opseg) v. *periferijski*.
- periferija** (grč. periphereia) *geom.* obim, opseg; *fig.* deo grada koji je najudaljeniji od središta (*centra*), predgrade; kraj, ivica. **periferijski** (grč. periphereia) koji se nalazi na *periferiji*, krajnji, ivični, najudaljeniji od središta; *periferijski ugao* ugao koji grade dve tetive, a čije teme leži na periferiji (*supr. središnji ugao*). **periflebitis** (grč. peri, phlepsos žila, vena) *med.* zapaljenje spoljašnje opne vene. **perifraza**, **perifrazirati** (grč. periphrazo) opisujem v. *parafrazirati.* **perifraštičan** (grč. periphraistikos opisan) v. *parafrastičan*.
- perifriksis** (grč. periphrfssō ceptim, drhtim) *jako med.* jeza od hladnoće, drhtavica.
- pericement** (grč. peri, lat. caementum kamen lomlenik) *zool.* kožni omotač Zubnog korena.
- pericementitis** (grč. peri, lat. caementum) *med.* zapaljenje pericementa. **pericentar** (grč. peri, lat. centrum) *astr.* tačka na putanji nebeskog tela u kojoj je ono najbliže telu oko koga se okreće. **pericistitis** (grč. peri, kystis) *med.* v. *perikeratitis*.
- aerjurant** (lat. *perjurans*) krivokletnik.
- perjuracija** (nlat. *perjuratio*) *prav.* krivo zaklinjanje, krivokletstvo. **perjurijum** (lat. *perjurium*) *prav.* kriva zakletva, krivokletstvo.
- perjuriozan** (lat. *perjuriosus*) krivokletan; neveran, lažljiv. **perjurus** (lat. *perjurus*) *prav.* krivokletnik, nevera, lažljivac.
- perkal** (fr. percale) gusto tkana istočnoindijska pamučna tkanina, finije od *mit-kala*.
- per kasa** (ital. *reg cassa*) *trg.* uz plaćanje u gotovom.

perkvizitor (lat. perquisitor) istraživalac, istražitelj.

perkvizicija (nlat. perquisitio) sudska istraga, istraživanje; prekvizicio dome-stika (nlat. perquisitio domestica) premetačine, pretres kuće ili stana.

perkvizicioni protest prav. protest menice koji se čini ako se *trasat*, u vreme plaćanja, ne može naći u mestu plaćanja.

perkelt (mađ. porkolt) kuv. mađarski paprikaš od govedeg ili telećeg mesa.

perkolacija (lat. percolatio) hen. procedi-vanje, preciščavanje, razbistravljavanje.

per kontakte (ital. per contante) trg. uz plaćanje u gotovom.

per kovto (ital. per conto) trg. na račun.

perkurzija (lat. percursio) preletanje, pretrčavanje; letimično prelaženje čega, promišljanje na brzu ruku.

perkurirati (lat. reg-sstege) pretrčati letimično, površno pregledati.

perkusija (lat. percussio) udaranje, sudar, udar, potres; med. kucanje, opkučavanje, ispitivanje kucanjem.

perkusioni (lat. percussio) udarni, koji biva pomoću udara; *perkusiona mašina fiz.* sprava za ispitivanje brzine tela pokretnutih udarom; *perkusiona puška* puška čije se punjenje pali udarom čekićastog orozca u kapelu; *perkusiono paljenje* paljenje udarom.

perkusor (lat. percussor) sprava za razbijanje, za lomljenje.

perkustički instrument (lat. percutere udarati, kucati, lupati) muz. udaraljka.

perkutanski (lat. per, cutis koža) kroskožni, koji deluje kroz kožu (lek).

perkutirati (lat. percutere) ned. kucati, ispitivati kucanjem, vršiti perkusiju, npr. grudi, želuca.

perkutorij(um) (lat. percutere, nlat. percutorium) med. lekarska kucaljka, čuk. kerl (nlat. perla, fr. perle) tip. posle *dija-manta* najsjajnija štamparska slova (od pet tipografskih tačaka).

perla (nlat. perla, fr. perle) biser; ned. kao mleko bela, biseru slična pega na rožnjači (oka).

perlmuter (nem. Perlmutter) unutarnji bise-rasti sloj u školjke, *sedef*.

perlustracija (lat. perlustratio) razgledanje, pregledanje; otvaranje i čitanje tudihi pisama bez znanja adresata (u cilju policijskog nadzora).

peri (po Permskoj oblasti u SSSR) kol. v. *permski period*.

permanentan (lat. permanentes) trajan, istrajan, stalni, postojan, neprestan, neprekidan; *permanentni gasovi* hen. postojani gasovi (koji se ranije nisu mogli pretvoriti u tečno stanje); *permanentno belilo* trajna vodena boja koja se dobiva od barijum-sulfata.

permanentnost (nlat. permanentia) v. *permanencija*.

permanencija (nlat. permanentia) neprekidno trajanje, postojanost, istrajnost; stalno zasedanje, npr. zakonodavnog tela, do okončanja izvesnih pitanja; teol. neprestano prisustvo tela Hristovog u pričeštu.

permeabilan (lat. permeabilis) probojan, propustljiv.

permeabilitet v. *permeabilnost*.

permeabilnost (lat. permeabilitas) propustljivost, probognost.

permeacija (nlat. permeatio) prodiranje dvaju tela jednog u drugo, mešanje.

permen (eng. pearmain) vrsta jabuke koja ima ukus kruške, parmenka.

per mile (lat. per mile) na hiljadu, po hiljadi, za hiljadu (komada); *pro mile*.

permisiv (lat. permissio) liigv. dopusni način, način dopuštanja.

permisija (lat. permission) dopuštenje, dozvola, odobrenje.

permisionar (nlat. permissionarius) imalač dozvole, besplatne karte; vojnik na odsustvu; kod putujućih cirkusa i pozorišta: poslovoda koji putuje ispred trupe da na vreme izvadi dozvolu za priredjane predstava i pripremi sve što je potrebno.

permisiovisti (lat. permissionis dopuštenje, odobrenje) pl. stranci koji imaju dozvolu, da borave u nekom gradu.

permiscibilan (nlat. permiscibilis) koji se može pomešati, izmešljiv.

permocija (lat. permotio) pokretanje, pobudivanje, pobuda; razdražena, afekt.

permska formacija geol. v. *permski period*.

permски period geol. period u razvitučem Zemljine kore koji se nalazi između karbon-skog trijaskog perioda (nazvan po ruskoj oblasti Perm, gde su njegovi slojevi vrlo dobro razvijeni i prvo proučeni); *perm*.

permutablebilan (nlat. permutablebilis) zamenljiv, razmenljiv, prenestljiv.

permutablebilitet (nlat. permutablebilis) zamenljivost, prenestljivost.

permutacija (lat. permutatio) promena, razmena, razmenjivanje, zamenjivanje; mat. premeštanje, menjanje mesta u nizu izvesnog broja datih elemenata.

permutirati (lat. permutare) razmenjivati, zamenjivati, promeniti; razmepggati, prenestiti, premeštaTM.

pernambuk crveno brazilsko drvo čija se strugotina upotrebljava za bojadisanje i pravljenje crvenog mastila (nazvane po brazilskoj pokrajini Pernambuko); *fernambuk*.

pernioni (lat. pernio, perniones) pl. med. pri-števi na nogama od zime, ozebice, smrzotine.

perniciozan (lat. perniciosus) ubitačai, razoran, škodljiv, opasan; *perniciozna groznica* nastupna groznica.

- perniciozna anemija** (lat. perniciosus opasan) *med.* naročita vrsta teške malokrvnosti.
- perodinija** (grč. pera torba, odyne bol) *med.* bol želuca; *up. kardialgija*.
- perozis** (grč. perosis ozleda, povreda) „*ed.*“ sakaćenje, naročito udova i čula.
- peroksid** (lat. reg, grč. oxys ostar) *hem.* oksid sa većom razmerom kiseonika nego drugi oksidi istog niza.
- peroksidirati** (lat. reg, grč. oxys) *hen.* pretvoriti, pretvarati u *peroksid*.
- peroma** (grč. peroma uzetost, osakaćenost) *med.* osakaćenost, oštećenost čulnih organa.
- peron** (fr. reggop) slobodan trem (terasa) pred kućom; mesto na stanicama sa koga se ulazi u voz i na koji se izlazi iz voza.
- nerona** (grč. perone žbica) *aiat.* lišnjača, cevanica.
- peroneji** (nlat. musculi peronei) *pl. aiat.* lišnjačni mišići, cevanični mišići.
- peronbspora** (grč. regbpe izraštaj na kosti, spora setva) oboljenje lista i bobica vinove loze koje izaziva prisustvo parazitne gljivice Peronospora viticola; suzbija se prskanjem rastvorom plavog kamena i dr.
- peroralni** (lat. reg, os usta, peroralis) koji se uzima kroz usta, npr. lek.
- per os** (lat. reg os) *med.* kroz usta.
- perotina** (fr. perrotine) mašina za bojadi-sanje tkanina, koja može istovremeno da bojadiše u tri boje: nazvana po pronala-začu Perou (Perrot).
- per pedes** (lat. reg pedes) nogama, tj. pešice.
- per pedes apostolorum** (lat. reg pedes apostolorum) „nogama apostola“, tj. pešice (kao što su putovali apostoli).
- perpendikl** (lat. perpendicularum) visak; klatno na satu, *pendel*.
- perpendikularan** (lat. perpendicularis) uspravan, odvesan, okomit; *vertikal*.
- perpendikularitet** (nlat. perpendicularitas) uspravnost, odvesnost, okomitost; *vertikalnost*.
- perper** (grč. hiperpyron) nekadašnja novčana jedinica Crne Gore (=100 para), kovan od 1909. god.
- perpetracija** (nlat. perpetratio) izvršenje, izvođenje, sprovodenje.
- perpetuana** (lat. perpetuus neprekidan, neprestan, staljan) vrsta veoma jakе vunene tkanine slične *seržu*.
- perpetuacija** (nlat. perpetuatio) neprekidno trajanje, ovekovečavanje.
- perpetuelan** (fr. perpetuel) staljan, neprestan, doživotan, večan.
- perpetuirati** (lat. perpetuare) neprekidno nastavljati ili održavati, pustiti da nešto neprekidno traje, ovekovečiti, ove-kovečavati.
- perpetuitet** (lat. perpetuitas) neprestanost, stalnost, večitost, doživotnost, neprekidno trajanje, npr. službe, zvanja itd.
- perpetuiteti** (lat. perpetuitates) *pl.* neprekidnosti, zadužbinska imanja.
- perpetuum mobile** (lat. perpetuum mobile večito pokretno) *fiz.* opšti naziv za sredstvo koje bi trebalo da samo od sebe stvara energiju bez korišćenja nekog drugog izvora energije, npr. mašina ili sprava koja bi, jednom pokrenuta, obavljala neprekidno mehanički rad bez ikakvog spoljnog uticaja — što je nemoguće prema osnovnim zakonima fizike o održanju energije.
- perpetuus** (lat. perpetuus) neprestan, neprekidan, staljan, večan.
- perpleksan** (lat. perplexus) zbumen, smeten, smučen; nerešljiv.
- perpleksitet** (nlat. perplexitas) zabuna, zbumjenost, smetenost, nerešljivost.
- per posta** (ital. reg posta) poštom, preko pošte, putem pošte.
- per primam intencionem** (lat. reg primam intentionem) „prvim naprezanjem“; *med.* lečenje rane neposrednim strastanjem ivica rane, za razliku od lečenja *per sekundam intencionem* („drugim naprezanjem“), kod koga se rana zatvara putem drugih zbivanja, procesa, npr. stvaranjem granula-cionog tkiva.
- per prokura** (ital. reg procura) *prav.* preko punomoći, preko punomočnika.
- per prokuratorem** (lat. reg procuratorem) *prav.* preko punomočnika.
- per prokurationsm** (lat. reg procreationem) v. *per prokura*.
- per rikapito** (ital. reg ricapito) *trg. v.* pod *rikapito*.
- per saldo** (ital. reg saldo) *trg.* za obračunavanje, za izravnjanje; *pro saldo*.
- persan** (fr. persan „persijski“) *arh.* kip kao stub koji dragi svod.
- per se** (lat. reg se) *fil.* po sebi, sobom, što postoji samostalno, samo za sebe, samo sobom, npr. to je, kod sholastičara, *supstancija*, za razliku od *akcidencije*, koja postoji samo *per aliud*, tj. preko drugog, pomoću drugog.
- perseveracija** (lat. perseveratio) *fil.* postojanost, naročito: predstava u svesti, činjenica da sve što je ikada ušlo u svest i postalo delom njene sadržine izaziva u njoj jače ili slabije promene i ostavlja neki trag.
- perseverirati** (lat. perseverare) istrajati, biti istrajan, ostajati pri svome.
- Persej** (grč. Perseys) 1. *kit.* sin Jupitera i Danaje, argivski heroj, ubio gorgonu Meduzu (iz čije krvi je postao Pegaz); 2. *astr.* sazvežđe na Severnom nebu sa 134 zvezde, koje se mogu videti i golin okom.
- per sekundam intencionem** (lat. reg secundam intentionem) *med.* v. pod *per primam intencionem*.
- persekutirati** (fr. persecuter) *prav.* sudski progoniti, tužiti, terati, goniti, progoniti; *persekvirati*.

psrsekutor (nlat. *persecutor*) gonilac, progonitelj, dosadan čovek, nasrtljivac.

persekučija (lat. *persecutio*) gonjenje, progonjenje, proganjanje.

persenning (eng. *persennung*) *mor.* jako, *teram* premažano platno za pokrivanje.

per si (lat. reg. nem. *sie*) na „vi“; *biti s nekim per si* govoriti nekome „vi“; *supr. per tu*.

persijanac 1. veoma fino crno jagnjeće krzno iz Buhare (u SSSR = *karakul*); 2. vrsta porcelanskih valjaka.

persijen (fr. *persienne*) vrsta finog persij-skog cica; rebrenice, roletne, žaluzine.

persijski koji pripada Persiji, koga ili čega ima u Persiji, koji potiče iz Persije; *persijska zemlja* engleska mrkocrvena boja; *persi joko plavetnilo* (fr. *bleu de Perse*) zelenoplava ili tamnoplava boja; *persijsko crvenilo* koralnocrvena boja; *persijski poredak arh.* poredak stubova u kome kipovi robova zamjenjuju stubove.

persiko (fr. *persicot*) liker od koštica bresaka, breskovača.

persistevtan (lat. *persistens*) istrajan, postojan, staljan, izdržljiv, uporan.

persistencija (nlat. *persistentialia*) istrajnost, postojanst, stalnost, izdržljivost, upornost, tvrdoglavost.

persiflaža (fr. *persiflage*) ismevanje, izručivanje na fin način.

persifler (fr. *persifleur*) ismevač, podsmevač, podrugljivac.

persiflirati (fr. *persifler*) ismevati se, praviti koga ili što smešnim na fin način.

perskripcija (lat. *perscriptio*) *trg.* knjiženje, unošenje u knjigu računa; pismena uputniča za isplatu, dozvaka.

persona (lat. *persona*) osoba, lice, pojedinac, ličnost, svako biće obdareno sposobnošću slobodnog i razumnog htenja i delanja (*fizička persona*); *prav.* svako lice koje ima sposobnosti da stiče izvesna prava i prima na sebe obaveze, pravio lice (*juristička persona*); *in persona* (lat. *in persona*) osobno, lično.

persona grata (lat. *persona grata*) omiljena osoba, osoba koja je kod prepostavljenih u milosti; *persona non grata* nepoželjna osoba.

personal (lat. *personalis* lični) osoblje, svi nameštenici i službenici nekog preduzeća ili nadleštva; broj svih osoba koje sačinjavaju jedan kolegijum.

personalac (lat. *personalis* lični) onaj u čiju nadležnost spada staranje o osobljju nekog preduzeća, nadleštva, neke ustanove.

personalizam (lat. *persona*) *fil.* učenje da se svet sastoji od jedinki koje su »sive, koje svesno teže cilju i koje su svesne svoje vrednosti (Lajbnic, Loce, Bostrem, Renuv-je, L. V. Stern); shvatanje čovečje lično-

sti i osobenosti kao najviše vrednosti (Kant); *teol.* vera u boga kao ličnost.

personalizirati (fr. *personnaliser*) navodi-ti (ili: označavati) ličnosti ili lične podatke; oličavati, sličiti; zadirkivati, zadevati, peckati.

personalije (lat. *personalia*) *pl.* bliži podaci o starosti, imovnom stanju, zanimanju itd. neke osobe.

personalist (lat. *persona*) onaj kome je priznate neko pravo samo u odnosu prema njemu lično.

personalitet (nlat. *personalitas*) ličnost, osobnost, ono što je lično, osobno, osobina jedne ličnosti; svest o svojoj ličnosti, samosvest; *personalitet pl.* lične uvrede, lična zadirkivanja.

personalna akta *pl.* akta o ličnim prilikama, sposobnostima, delima i dr. nekog službenika.

personalna zamenila *gram.* lična zamenica (ja, ti, on, ona, ono).

personalna unija ujedinjenje dveju ili više inače samostalnih država pod jednim vladalom ili jednom vladalačkom porodicom, državno-pravni odnos kakav je, npr., postojao do 1918. god. između Austrije i Ugarske i, od 1102. god., između Hrvatske i Ugarske.

personalki (lat. *personalis*) lični, osobni, koji se tiče osobe ili osoblja.

personalki konto *trg.* račun koji se pojedincima otvara i, kao takav, vodi.

personalki kredit *trg.* veresija koja se osniva na ličnom poverenju.

personalki poveritelj *trg.* poveritelj koji za svoja potraživanja nema nikakve podloge.

personalki porez lični porez, glavarina, porez po poreskim glavama.

persona publika (lat. *persona publica*) javna osoba) osoba koja стоји u javnoj službi, državni službenik, javni radnik, pisac, glumac, umetnik; podrugljivo: javna žena.

personifikacija (nlat. *personificatio*) oličavanje, oličenje, prikazivanje neke stvari kao živog bića; *ret.* vrsta *metaphore* kojom se nežive stvari i pojmovi zamišljenih predmeta prikazuju kao bića sa svim znacima ljudskog života, koja ne samo što rade, misle i osećaju kao ljudi, nego i govore s njima, npr.: *nesreća korača brzo, sama knjiga caru besedila, drumovi će poželjet Turaka itd.; prozopopeja.*

personifikovati (nlat. *personificare*) oličavati, oličiti, pretvarati, preobražavaTM u osobu; opšte pojmove, osobine, mrtve stvari ili životinje prikazivati da rade i misle kao razumna bića (kao osobe).

personificirati v. *personifikovati.*

perspektiv (nlat. *perspectivus*, lat. *perspec-tare* uočavati) mali dogled.

perspektiva (nlat. *perspectiva*) nauka o prikazivanju predmeta na datoj ravni onako kako ih, sa određene tačke posmatranja,

naše oko vidi; slika predmeta u daljini; *fig.* pogled u budućnost; izgledi za budućnost; poljska perspektiva kad tačka oka leži u visini čoveka iznad vidika; ptičja perspektiva slikanje (ili: crtanje, pogled) na neki predmet sa visine ptičjeg leta, tj. ukoso i odozgo; žabljka perspektiva slikanje (ili: crtanje, pogled) ukoso i odozgo.

perspektivizam (nlat. perspectiva) *fil.* učenje po kome mi stvarnost vazda shvatamo samo sa gledišta naših potreba, interesa i ciljeva, i po kome naše saznanje ima važnost samo u tom smislu, a nikako u absolutnom; predstavnici: Niče i dr.

perspektivna projekcija crtanje geografske karte pri kome se zamišlja da oko stoji u središtu Zemlje i odatle gleda i prikazuje zemlje koje oko sebe vidi; centralna projekcija.

perspektivni (nlat. perspectivus) crtan (ili: slikan, gledan) u daljinu, onako kako se vidi izdaleka, u perspektivi; *fig.* koji je u izgledu, u budućnosti.

perspiracija (lat. perspiratio) odisanje, znojenje, kožno disanje.

perstvo (fr. pairie) v. perija.

persuazija (lat. persuasio) nagovaranje, nagovor; nagovorenost; uveravanje, ubedjivanje; uverenost, ubećenost.

persuazio dolozia (lat. persuasio dolosa) *prav.* lukavo (ili: zlonamerno) nagovaranje.

persuazoriye (nlat. persuasoria) *pl. prav.* sredstva kojima se vrši nagovaranje.

per subrepacionem et obrepacionem (lat. reg. subreptionem et obreptionem) *prav.* putem obmane i prečutkivanja (istine).

pertinentan (lat. pertinere dopirati, ticati se koga) pripadan, prikladan; nadležan.

nertinencija (lat. pertinere) pripadnost; stvar koja služi nekoj drugoj (glavnoj) stvari (npr. poljoprivredni alat je pertinencija poljoprivrednog dobra).

pertinencije (lat. pertinentia) *pl. prav.* pribor; pripadajući delovi, npr. imanja, zemlje, koji se, pri otučivanju glavne stvari, podrazumevaju uz nju.

per tu (lat. reg. tu) na „ti“; *biti s nekim per tu* govoriti nekome „ti“; *supr. per si*.

perturbacija (lat. perturbatio) poremećaj, poremećenje; pomenost, zbrka, zabuna, nemir; *perturbacije pl. astr.* poremećaji, odstupanja u putanjama nebeskih tela, ili odstupanja od KeplEROVIH zakona koja pokazuju tok jednog tela Sunčanog sistema, planete, komete ili meseca, naročito našega Meseca, usled istovremenog privlačenja ostalih tela.

perturbacio kritika (nlat. perturbatio criti-sa) *med.* uznemirenost koja prethodi *krizi* neke bolesti.

perturbiran (lat. perturbatus) uznemiren, pomen, poremećen, pobrkan, zbumen, doveden van sebe.

nerturbirati (lat. perturbare) pomesti, poremetiti, remetiti, uznemiriti, pobrka-ti, zbumiti, zastrašiti, dovesti nekoga da bude van sebe.

pertusis (lat. pertussis) *ned.* veliki kašalj, rikavac, hripavac.

peru-balzam v. peruvijanski balzam.

peruvijanska kora *far.*, kora južnoamerič-kog kina-drveta (jedan od najvažnijih lekova protiv groznicice).

peruvijanski balzam (nlat. balsamum peruvianum) smolaš sok, mrkocrven i pri-jatnog vanilijskog mirisa, dobija se od kore peruanorskog balzamovog drveta Mi-roxylon pereirae; maže se kao lek na otvorene rane, a upotrebljava i za spravljanje raznih pomada; *peru-balzam, indijski balzam.*

perula (lat. pera torba, uprtljaca, perula vrećica, džačić) *bog.* kožasti ili korasti omotač jednog dela biljke, npr. pupoljke.

peru-srebro novo srebro.

peru-šalitra čilska šalitra.

perfekt (lat. perfectum) *gram.* prošlo vreme (npr. od raditi: radio sam, od biti: bio sam), gradi se od sadašnjeg vremena glago-la *biti*, obično u krećem obliku, i radnsJg prideva glagolskog trajnih i svršenih glagola.

perfektan (lat. perfectus) gotov, svršen, potpun; savršen, usavršen.

perfektibilizam (nlat. perfectibilis usavršljiv) *fil.* učenje o sposobnosti čoveka i čovečanstva za usavršavanje.

perfektibilist (nlat. perfectibilis) *fil.* pristalica *perfektibilizma.*

perfektuirati (lat. perficere, perfectum) izvršiti, izvesti, privesti kraju, okončati; zaključiti neki posao, ostvariti nešto.

perfekcija (lat. perfectio) svršetak; savršenstvo, odlične osobine.

perfekcionizam (lat. perfectio) *fil.* učenje po kome je usavršavanje čoveka svrha moralnog htenja.

perfekcionirati (nlat. perfectionare) yca-vršiti; svršiti, dovršiti.

perfekcionisti (lat. perfectio) *pl. fil.* pristalice *perfekcionizma;* članovi hrišćanske sekte u Sev. Americi koji teže potpunoj zajednici porodice i imanja, „biblijski komunisti“.

perfeto (ital. perfetto) *kuz.* potpuno.

perfeto mogo (ital. perfetto moto) *muz.* potpuni tempo (naziv za trotakt, jer se 3 ne može deliti parnim brojem bez ostatka).

perfeto moto (ital. perfetto moto) *kuz.* tro-delni takt.

perfidan (lat. perfidus) neveran, veroloman, izdajnički; zloban, podmukao.

perfidiye (lat. perfidia) neverstvo, verolomstvo, izdajstvo; zloba, podmuklost.

perfiditet (nlat. perfiditas) v. *perfidijsa.*

perfidnost (lat. perfidia) v. *perfidijsa.*

- perforativ** (nlat. perforativum) *med. v. perforatorijum.*
- perforativ-trepan** (nlat. perforativum, fr. trepan) *hir.* burgije kojom se kosti samo otvaraju, a koja ne izbacuje ono parče koje sećivom obrezuje.
- perforator** (lat. perforare probušiti) bušile; probujac, zumba.
- perforatorijum** (nlat. perforatorium) *hir.* burgija za bušenje kostiju ili lubanje.
- perforacija** (nlat. perforatio) bušenje, probušenje; 1. *med.* provajljivanje pgupljih organa ili vena usled oboljenja, npr. perforacija čira u želuci i dr.; 2. *hir.* veštačke otvaranje šupljine u telu; 3. upućanje hartije, poštanskih maraka i dr. pomoću perforacione mašine.
- perfaciona mašina** sprava za pravljenje rupica na hartiji, npr. na poštanskim markama itd.
- perfacioni žig** žig koji buši rupice.
- perfiran** (lat. perforare) izbušen, snab-deven rupicama; perforirana hartija u knjigoveštvu: hartija sa rupicama, da bi se listovi lakše mogli otkidati.
- perfirati** (lat. perforare) bušiti, probušiti, vrteti, provrteti.
- perfrigetorijum** (lat. perfrigitorium) *med.* osećanje zime u velikoj meri kod grozničnih bolesti, velika zimljivost (ili: zimogrožljivost).
- perfrikcija** (lat. perfriktion) promrzlost, ukočenost od zime.
- perhidrol** (lat. reg, grč. hydor voda) *far.* 30-procentni rastvor vodonikovog super-oksid-a (za dezinfikovanje i sl.).
- perhorecentna zakletva** *prav.* tvrđenje pod zakletvom da se neki sudija ili svedok ne mogu smatrati kao nepristrasni.
- perhoresevcija** (nlat. perhorrescentia) *prav.* strah od pristrasnosti (sudije, svedoka i dr.) i traženje izuzeća.
- perhorescrati** (lat. perhorrescere) užasnu-ti se, uzdrhtati od; zgaditi se na što, odbiti što od sebe; *prav.* ne primiti, ne priznati, odbiti, tražiti izuzeće, npr. sudije ili svedoka, zbog pristrasnosti.
- percent** (lat. reg centum) *v. procent.*
- perceptibilan** (nlat. perceptibilis) opažljiv, primetljiv osetom, shvatljiv, pojmljiv, osetljiv.
- perceptibilitet** (nlat. perceptibilitas) opažljivost, primetljivost osetom, osetljivost, sposobnost za percepcije.
- perceptivan** (nlat. perceptivus) opežen, koji opaža, koji prima spoljne utiske.
- perceptivitet** (nlat. perceptivitas) *psih.* opažnost, sposobnost opažanja, sposobnost primanja utisaka spolja.
- percepција** (lat. perceptio) *psih.* opažanje, opažaj, svi oni duševni procesi koji (ili: sva ona duševne zbivanja koja) se neposredno izazivaju čulnim nedražaji-ma (*upercepцијa*); *prav.* naplaćivanje,
- kupljenje, primanje (prihoda, novca, plodova itd.).
- percepcionizam** (lat. perceptio opažanje) *fil.* učenje da celokupne mišljenje i znanje vodi poreklo iz percepcije, tj. opažanja, i da su opažanja same opažene stvari (Aristotel, Hamilton).
- percipijent** (lat. percipiens) onaj koji prima, prima lac.
- percipirati** (lat. percipere) primati, primiti, dobiti; opažati, shvatati, poimati, učiti.
- perseronski konj** (fr. cheval percheron) vrsta teških i brzih konja, poreklom iz pokrajine Perš (Severna Francuska).
- persin** *v. persun.*
- per-šub** (fr. pair, nem. Schub) jednovremeno imenovanje većeg broja članova prve komore (*perova*), da bi se time osigurala vlast potrebna većina.
- persun** (lat. petroselinum) *bog.* baštenska dvogodignja biljka iz porodice štitarci, Petroselinum hortense; gaji se zbog mesnatog korena i mirisljavog lišća. Izr. *idi u persun/ublaženo* umesto *idi do đavola!*
- per šup** (lat. reg, nem. Schub) putem stražarnog proterivanja, stražarno.
- pes** (lat. pes *ten.* pedis) 1. noga, stopa; stara rimska mera za dužinu (0,29 t); *ketr.* sti-hovna stopa.
- pes** (eng. rase, fr. pas, lat. passus) 2. korak, hod; trčanje iz sve snage, trka, utakmica u trčanju; kao jedinica za dužinu = 2Va engleske stope = 0,762 t.
- pesan** (grč. pessos) *ked. v. pesarijum.*
- pesarijum** (grč. pessos kocka, lat. pessarium) *med.* materični prsten, prstenasta naprava od mekane ili tvrde gume koja spalu matericu drži u normalnom položaju; takođe: duguljasta i okrugla svećica od vune, svile i dr. umešena sa smolom ili voskom, i lekovitim sredstvima, koja se meče u matericu ili stražnjicu.
- peseta** (šp. peseta) novčane jedinica u Španiji od 1868. god., deli se na 100 sentimo-sa; *pezeta.*
- pesimizam** (lat. pessimus najgori) *fil.* pogled na svet koji smatra da su ovaj svet i život, u svojoj suštini, nepopravljivo rđavi, i da je, prema tome, bolje ne živeti no ovako živeti; sklonost da se stvari uzimaju sa najgore strane; *supr. optimizam.*
- pesimist** (lat. pessimus) *fil.* pristalica *pesimizma;* čovek sklon da sve stvari i pojave u životu uzima s najružnije strane; *supr. OPTIMIST.*
- peso** (šp. peso) novčane jedinica u Argenti-ni, Gvineji Bisau (pezo), Dominikanskoj Republici, Kolumbiji, Kubi, Meksiku, Urugvaju, Filipinskoj Republici i Čileu, deli se ne 100 sentavose.
- pestilencija** (let. pestilentia bolestina, zareze) kuge, čuma.

pesgilencijalan (nlat. pestilentialis) kao kuga, sličan kuzi, kužast; izložen kuzi; kužan, *okužen*, zaražen.

pesulum (lat. pessulum) *med. v. pesarijum.*

petalizam (grč. petalon) izgnanstvo na pet godina iz Sirakuze, pri čemu se o onome koga je trebalo prognati glasale lišćem od maslina (petalon=list); *up. ostrakizam.*

petaloidan (grč. petalon list, eidos vid, oblik) sličan listu, latici, kruničnom listiću.

petaloj (grč. petalon) b:t. v. *petalum.*

petalosome (grč. petalon list, soma, telo) *zool.* ribe sa telom sličnim listu, listovi.

petalum (grč. petalon list, nlat. petalum) *bog.* latica, cvetni listić, krunični listić.

petarda (fr. petard, ital., nni. petardo) *voj.* starinski eksplozivni naboј (XVI—XIX v.) za rušenje mostova, bedema i drugih objekata; danas kartonski cilindar s barutom za označavanje eksplozija pri mane-vrima; takođe: pucal>ka za zaustavljanje voza u slučaju opasnosti, i neopasna bomba za izazivanje pucnjeva.

petaurist (grč. petayron sedalo, motka) igrač na konopcu, akrobata.

petenoteologija (grč. peteincs, petenos koji leti, krilat, pernat, theos bog, logia) *teol.* pobožno razmišljanje o pticama; dokaz o postojanju boga na osnovu postojanja ptica.

petent (lat. petens) molilac, molitelj, podnosilac molbe.

petehe (nlat. petechia) *pl. med. v. petehije.*

petehijalva groznica *ned.* groznica pri kojoj izbijaju po telu sitne crvene pege; v. *petehije.*

petehije (fr. petechie, nlat. petechia) *pl. med.* crven(kast)i pečati, sitne crvene pege na koži, obično znak neke vrste živčane groznicice, znak kuge.

petinoteologija (grč. petenos krilat, theos, logia) v. *petenoteologija.*

petiolaran (nlat. petiolaris, petiolus petelj-ka) *bog.* koji pripada peteljci, koji potiče od peteljke, peteljčin.

petiolus (lat. petiolus *den.* od pes) *bog.* petelj-ka (kod lista).

petiotizirati umnožavati vino time što se na već iscedeno grožđe (kominku) sipa zašećerena voda, pa se onda pusti da ponovo prevri, od čega se dobije tzv. ko-minjak; naziv po burgundijskom vinogra-daru Petiot-u, koji je, 1859, prvi počeo ovako raditi.

petirati (lat. petere) moliti, tražiti; *up. petent.*

petit (fr. petit mali) *top.* vrsta štamparskih slova od osam tipografskih tačaka (između *borgisa i kolonela*).

petitor (lat. petitor) molilac, naročito za neko mesto; *prav.* tužilac u civilnim (gradanskim) stvarima.

petitoran (lat. petitorius) *prav.* koji se tiče tužbe (ili: koji spada u tužbu) za dobijanje izvesnog prava, tužbeni.

petitorijska tužba *prav. v. petitorijum.*

petitorijum (nlat. petitorium) *prav.* tužba ili pravni spor čija je svrha dobijanje izvesnog prava uopšte (za razliku od *posesorijuma*, gde je prethodno posredi samo raspravljanje pitanja o posedovanju ili pravu sopstvenosti neke stvari).

petitum (lat. petitum) molba, traženje; *fil.* načelo čije se usvajanje prepostavlja.

peticija (lat. petitio) molba, naročito: pismena molba, molbenica; traženje, zahtevanje.

peticionar (nlat. petitionaris) molilac, podnositac molbe nekom višem mestu.

peticionirati (fr. petitionner) *prav.* podnosići (ili: podneti) molbu (molbenicu), moliti.

peticio principii (lat. petitio principi!) traženje principa, moljenje načela) *log.* pogreška u zaključivanju i dokazivanju koja postaje kada se stav koji tek treba da se dokaže uzme kao *premisa*, kao razlog dokaza; drugi naziv ove pogreške je *cir-kulus in probando* (lat. cirkulus in proban-do krug u dokazivanju).

peto (ital. petto, lat. pectus) grudi, srce, duša.

petrarkizam poseban pesnički stil po ugledu na italijanskog pesnika *Frančeska Petrarku* (1304—1374).

petraševci članovi tajnih kružaka u Rusiji (1845—49), nazvanih po organizatoru, socijalisti utopisti *Mihailu Vasiljeviču Butaševič-Petraševskom* (1821—1866); pobornici unipggenja samodržavlja i kreposnog prava; pripadao im i F. M. Dostoevski.

petrel (fr., eng. petrel, lat. petrellus, Petrus) *zool.* mala burnica, ptica sv. Petra (najmanja vodena ptica).

petrefakt (grč. petra kamen, lat. factum načinjeno) okamenotina, okamenjak, okamenjena životinja ili biljka; *nauka o petrefaktima v. paleontologija.*

petrefaktan (grč. petra, lat. factus) v. *petrifictara.*

petrinizam (nlat. petrinismus) učenje prvo-bitnog jevrejo-hrišćanstva, čiji je predstavnik apostol Petar.

petrifikacija (grč. petra, nlat. petrificatio) skamenjivanje, okamenjivanje, okamenjenje; pretvaranje u kamen, okamenjenost, skamenjenje, skamenjenost; okamenotina.

petrificiran (nlat. petrificatus) skamenjen, skamenjen, pretvoren u kamen; *petrefaktan, fosilan.*

petrificiran (nlat. petrificatus) okamenjen, skamenjen, pretvoren u kamen; *petrefaktan, fosilan.*

petrificirati (nlat. petrificare) skameniti, okameniti, okamenjivati; pretvoriti u kamen, u stenu; *fig. ukočiti, okameniti.*

petrogenija (grč. petra stena, kamen, gen-koren od *gfgnonai* postanem, nastanem) deo geologije koji izučava rezultate rada geo-

loških sila s pogledom na stvaranje i pretvaranje glavnog gradiva Zemlje, tj. stena.

petrogenetska geologija v. *petrogenija*.

petrografija (grč. petra stena, kamen, grap-hia opis) deo *petrologije* koji opisuje minerale.

petrografska mineralogija nauka o mineralima i stenama.

petrografska (grč. petra stena, kamen, grap-ho opisujem) koji opisuje stene; *petro-grafske karte* geografske karte na kojima su označene vrste planina s obzirom na njihov stenski sastav i njegove granice.

petrodolar (nlat. petroleum, eng. dollar) dolar zaraden prodajom petroleja, tj. prihod ostvaren iskorističavanjem nalazišta nafte.

petrolej (nlat. petroleum) v. *petroleum*.

petrolet (fr. petrolette) automobil koji se kreće pomoću petroleja.

petroleum (grč. petra stena, kamen, lat. oleum ulje, nlat. petroleum) kameno ulje sastavljeno od smesa i otopina gasovitih, tečnih i čvrstih ugljovodonika; nalazi se u pukotinama i podzemnim slojevima gde natapno porozno kamenje, a sluha! kao odlično sredstvo za osvetljenje; *nfta*.

petroleum-benzin benzin koji se spravlja od petroleum-a.

petroleum-spiritus deo petroleum-a koji se, pri prečišćavanju, najpre pretvara u paru; upotrebljava se kao zamena terpentinski-kom ulju.

petroliferan (nlat. petrolifer) petrolejono-san, petrolejovit, koji ima u sebi petroleum-a, petroleumski.

petrologija (grč. petra stena, kamen, logia nauka) nauka o sastavu, strukturi i postanku stena i minerala; u sovjetskoj mineralogiji sinonim za *petrografiju*.

petrofiti (grč. petra, phyton biljka) v. *li-tofiti*.

petunija (nlat. petun, petunia) gr. južnoamerička ukrasna biljka iz porodice pomoć-nica, slična duvanu.

peucedan (grč. peykedanon, lat. peucedanum) bog. silj, siljevinu.

peucedanin (grč. peykedanon silj, siljevina) hen. veoma gorka tvar, materija, koja se dobija iz korena *peucedana*, silja, silje-vine.

peh (nem. Resč) smola; fig. nevolja, nesreća, baksuzluk, maler.

pehar (nem. Becher) 1. veća posuda za piće u obliku visoke čaše; vrč, krčag, pokal; 2. posuda, vaza (obično od skupocenog materijala) koja se daje pobedniku na sportskom takmičenju; *up. kup*.

pehblevda (nem. Pechblende) min. uranski smolinac, mineral mutan i smolasta masna sjaja, veoma važan u nauci i tehnici, pošto se iz njega dobija najviše radioaktivnih materija.

pehiagra (grč. pechys lakat, agra plen) med. gih u laktu.

pehist (nem. Pech smola; baksuzluk) čovek koji nema sreće u poslovima, baksuz, male-rozan čovek.

pehlevi ime persijskog jezika u doba Sasa-nida, kojim su pretežno govorili zapadni Persijanci, mešavina persijskog i semit-skog jezika u kojoj je preovladivala per-sijska gramatika; *pahlavi*.

pehlivan v. *pelivan*.

peci (ital. pezzi) pl. novac, vrste novca.

pedo (ital. pezzo) komad, parče (u svakom smislu).

pedo di bravura (ital. pezzo di bravura) *muz.* komad sa tehničkim teškoćama.

peco kočertato (ital. pezzo concertato) *muz.* koncertni komad.

peš (pere, piš, tur. reş) prednji deo haljine.

šesikan (ital. pescecani) morski pas, aj-kula.

Pešito (sir. Peschito) naziv najstarijeg si-rijskog prevoda Starog i Novog zaveta (iz II veka).

peškeš (pere, piškeš) gar, poklon.

peškir (pere, pišglr) "ubryc, ručnik, marama.

pi (grč. 7£, R) grčko ime slova „p“; *mat.* skraćenica reči *periphoria* (obim): *Ludolfov broj*, tj. odnos prečnika kruga prema obimu=3,1415926.

piartroza (grč. ruop, gnoj, artron zglob) med. gnojenje zgloba.

pibrok (eng. pibroch) ratna pesma, ubojna muzika, škotskih gorštaka (za gajde).

Pigmeji (grč. Pygmaioi, pygme pesnica; aršin, latak) legendarni narod patuljaka, koji je, po Homeru, živeo na Okeanosu, a po docijnim predanjiima na Nilu ili u Indiji; danas naučni naziv za tzv. narode patuljaka; fig. pigmej: kepec, patuljak, mali, sićušan čovek, duševno i telesne zaostao čovek, ništavilo.

pigmejski (grč. pygmios) kepečji, patuljast, kao kepec, kao patuljak; mali, sićušan.

pigment (lat. pigmentum boja) *fiziol.* bojena materija u životinjskim i biljnim ćelij-skim tkivima, koja se nalazi u naročitim pigmentskim ćelijama (*hromatoforima*); bojena materija, boja, šminka; *adjektivni pigment* bojeve materije koje ne mogu same, bez posrednog sredstva, da prionu za tkaninu na koju treba da se prenesu; *sup-stakgivni pigmenti* bojene materije koje same neposredno prijanjavaju.

pigmentacija (lat. pigmentatio) obrazovanje pigmenata, prisustvo pigmenata; bojenje pomoću pigmenata.

pigmentirati (lat. pigmentare) bojiti pomoću pigmenata; bojadisati, šminkati.

pigmentum indikum (lat. pigmentum indicum) v. *indigo*.

pigmentum vigrum (lat. pigmentum nigrum) očno crnilo na unutrašnjoj površini sudovnjače.

- pignorativan** (nlat. pignorativus) založni, u obliku zaloga.
- pignorator** (lat. pignorator) onaj koji prima u zalog.
- pigioracija** (lat. pignoratio) zalaganje, davanje ili primanje u zalog.
- pignus** (lat. pignus) *prav.* zalog; ugovor o zalogu, založio pravo; *pignus imperiji* (lat. pignus imperij.) državna zaloga, državna podloga.
- pijesis** (grč. *rue81z*) lged. gnojenje, zagnojavanje.
- pijekhiza** (grč. ruop gnoj, ekchysis izlivanje) *med.* izliv gnoja.
- pijelitis** (grč. *pyelos valov*) *med.* gnojno zapaljenje bubrega i bubrežnog levka.
- pijelonefritis** (grč. *pyelos valov, nephros bubreg*) *med.* v. *pielitis*.
- pijemezis** (grč. ruop gnoj, emesis povraćanje) *med.* povraćanje gnoja, bljuvanje gnoja.
- pijemija** (grč. ruop, halma krv) *med.* trovanje krvi usled zagnojavanja, *sepsa*, bolest koja nastaje usled prodiranja u krvne sudove izazivača gnojenje (*stafilokoka i strep-tokoka*).
- pijemičan** (grč. ruop, *ca!ta*) *med.* bolestan od trovanja krvi usled gnojenje.
- pižama** (pere.) odeća za spavanje: duge čakšire i kaput; *pidžama*.
- pižon** (fr. pigeon, lat. pipio) golub; vrsta finih jabuka; vrsta hartije malog formata; ples sličan *šotišu*.
- pijade** (pere. piyade, tur. piyade) vojnik-pe-tak; pešak u šahu.
- nija mater** (lat. pia mater) „pobožna mati“; *znat-* mrežasta opna moždane.
- lija mater spinalis** (lat. pia mater spinalis) *znat-* mrežasta opna moždinska.
- pijanđevole** (ital. piangevole) *kuz.* tužno, tužeći, plačno, setno.
- pijanino** (ital. planino) «uz. mali pijano kod koga su žice uspravno.
- pijanino droa** (fr. planino *AgoI*) *muz.* -v. *pijanino*.
- pijamisimo** (ital. pianissimo) *kuz.* sasvim tiho, veoma blago.
- pijanista** (fr. pianiste) *kuz.* svirač u pijano, u klavir.
- pijanistkinje** (fr. pianiste) ita. sviračica u pijano, u klavir.
- pijano** (ital. piano) 1. *muz.* tiho, lagano, blago, slabo.
- pijano** (ital. piano) 2. *muz.* v. *pijanoforte* 2.
- pijanola** (lat. pianola) klavir-automat, kod koga se, pomoću podnožnika ili elektri-citeta, izaziva udaranje maljica.
- pijanotip** (ital. piano, grč. typos otisak) pit. mašina-slagičica; *up. secmašina*.
- pijanoforte** (ital. pianoforte) *iw>-3.* 1. umereno jako, srednjom jačinom.
- pijanoforte** (ital. pianoforte) 2. *muz.* instrumenat sa žicama na kojima se proizvodi zvuk pomoću čekića ili maljica; *forte-pijano, klavir, fligl.*
- pijaristi** „očevi pobožnih škola“ (lat. patres scholarum piarum), katolički du-
- hovni red, osnovan 1591. u Rimu, čiji se članovi zavetuju da će omladinu besplatno poučavaTM; u Poljskoj =*pijarci*.
- pijarci** pl. v. *pijaristi*.
- pijasava** (ital. piasava) vrsta rogoza sa An-tila, upotrebljava se naročito za metle i sl.; takođe lična vlakna južnoam. palme Attalea funifera Mart., koja služe za izradu metli, četaka i dr.
- pijaster** (ital. plasira, nlat. plastrum) „metalna ploča“; nekada novčana jedinica u raznim zemljama (npr. Italiji, Španiji, Turskoj), danas stoti deo novčanik jedinica u Egiptu, Libanu, Siriji i Sudanu; *pjaster*.
- pijafa** (fr. piaffe) odmeren i po taktu izvođen kas konja u mestu; *pijafa* koja se izvodi kretanjem napred zove se „španski korak“.
- pijafirati** (fr. piaffer) gordo, ponosno koračati, naročito kada konj, stojeći u mestu, prednje noge izbacuje veoma visoko i spušta ih zustro na zemlju, održavajući se u ravnoteži samo pomoću zadnjih nogu.
- pijaca** (ital. piazza, lat. platea ulica) trg, tržiste; *up. pjaca, plac*.
- pijedestal** (fr. piedestal, ital. piedestallo) podnožje, postolje, podloga; *arh.* stopa, podnožje, cokla; u cirkusu: stub na čijem gornjem kraju akrobata izvodi svoje veštine.
- pijezoelektricitet** (grč. piezo pritiskujem, elektron cilibrar) *fiz.* svojstvo nekih kristala, naročito kvarca, da se pod pritiskom ili vučom naelektrišu na svojoj površini.
- pijezometar** (grč. piezo, metron mera, merilo) *fiz.* sprava za merenje stišljivosti (*kom-presivnosti*) tečnosti.
- pijelografija** (grč. pyelos korito, valov, grapho pišem) *med.* rendgensko snimanje (pomoću kontrastnih sredstava) bubrežne karličice.
- pije istorije** (lat. piae memoriae) blažene uspomene, svetle uspomene (pokojnik, pokojnica).
- pijesa** (fr. piece, ital. pezza) v. *podd/es*.
- pijeta** (ital. pieta) pobožnost; smernost, milosrde; u likovnoj umetnosti posle XIV veka: umetničko kompozicije koje prikazuju Bogorodicu, čas samu čas okruženu apostolom Jovanom i trima Marijama, kako na rukama ili kolenima drži i oplakuje telo svog sina skinutog s krsta.
- pijetet** (lat. pietas) pobožnost; detinjska ljubav, uspomena puna poštovanja i ljubavi prema kome ili čemu, zahvalna ljubav, odanost i uopšte nežno osećanje prema roditeljima, dobrotvorima, otadžbini itd., naročito prema milim pokojnicima.
- pijetizam** (nlat. pietas pobožnost) pobožnaštvo, smirenost, čerdost; sklonost da se religija prvenstveno shvata osećanjem i da se održavaju naročiti tajni sastanci radi vežbanja u pobožnosti i

vršenju dobrih dela; bolesna religiozna osećajnost kojoj čovečja priroda izgleda potpuno pokvarena i koja smatra svako dobro što ga učine ljudi kao neposredno delo i izliv božanske milosti.

pijetist(a) (nlat. pietista) pobožnjak; u Luteroj i reformiranoj crkvi, od *Filipa Jakoba Spenera* 1675: vernik koji, pored ostalog, naročito polaze na održavanje sastanaka radi vežbanja u pobožnosti.

pijetistički (lat. pietas) pobožnjački; u duhu *pijetizma*.

pijetozo (ital. pietoso) šuz. pobožno, svećano; izazivajući saučeće.

piju (ital. piu, lat. plus) muz. više.

pijam korpus (lat. pium corpus) dobrovorna ustanova, zadužbina.

pijus (lat. pius) pobožan, bogobojažljiv; pošten, savestan, bogougodan.

pik (fr. pique) 1. kopanje sa dugačkim koplji-Ptem; u kartama: crni list.

pik (fr. pique, nem. Pik) 2. potajna srdžba; prikrivena mržnja, želja za osvetom u prvoj zgodnoj prilici; *imati pik na koga ili što* želeti da se kome osvetiš ili da ti padne šaka u prvoj zgodnoj prilici itd.

pik (fr. pic) 3. šiljat vrh planine; uglasti prostor u krmi i kljunu broda.

nika (lat. piča) svrake; »ed. prohtev trudnih žena za stvarima koje inače nisu za jelo, izopćavanje ukusa, drčnost na stvari koje nisu za jelo (kao što je slučaj kod svrake).

nikada (šp. picar) prosecanje puta kroz pršumu.

pikador (nm. picadore) borac na konju, naoružan kopljem, u borbama s bikovima u Španiji.

pikantan (fr. piquant) koji draži, koji izaziva prohtev, nadražljiv, „slan“ (npr. pikantna priča); duhovit, zanimljiv, primamljiv, dopadljiv, privlačan; zajedljiv, peckav.

pikanterija (fr. piquant) ono što draži, što izaziva prohtev; duhovitost, zanimljivost, primamljivost; dvosmislena, „slana“ napomena, priča i sl.

pikaro (tl. picaro ništarija) lopov, lopuža, ugursuz, nitkov; *pikarski roman* vrsta romana u kojem se opisuju život i doživljaji pustolove, probisveta, vrago-lana (počev od „Lazarilja de Tormesa“, iz 1554. godine).

pikarski roman v. *pod pikaro*.

pikacija (lat. pix smola, picatio) smoljenje, mazanje, premazivanje smolom.

piker (fr. piqueur) psar, lovac na konju koji upravlja psima; jahač koji obučava konje; poznavalac vina, okušalac vina, probač vina.

piket (fr. piquet) 1. *trg.* vrsta pamučne tkanine.

piket (fr. piquet) 2. kočić za premeravanje zemljišta; *voj.* odeljenje vojnika, obično 50, koje je uvek u pripravnosti, naročito

radi osmatranja neprijatelja da ne bi izvršio iznenadan napad; igra karata u kojoj učestvuju dva igrača sa 32 karte.

pikiran (fr. piquer) darnut, uvređen, ujeden, koga nešto tišti, peče.

pikirati (fr. piquer) bosti, ubosti; pecka-ti, pecnuti, uvrediti; razdražiti; ciknu-ti (za vino); aed. velikom brzinom poleteti pravo zemlji; *muz.* (ital. piccare) jednim prevlačenjem gudala jedno za drugim ukratko proizvesti više tonova; *kuv.* nade-vati meso slaninicom; u baštovanstvu: češće presadivati mlađe biljke da bi bile što bolje; *pikirati se* smatrati nešto za čast, ponositi se čim, iznositi što na velika zvona.

piknik (fr. pique-nique) zajednička gozba, izlet u kome svaki učesnik doprinosi ili plaća svoj deo; četvrtasta korpa za hladna jela.

piknit (grč. pyknos gust, čvrst, zbijen, lithos kamen) *min.* vrsta topaza.

piknozis (grč. pyknosis) zgušnjavanje, zgušnucne, zadebljavanje.

piknometer (grč. pyknos gust, zbijen, metron mera, merilo) *fкz.* sprava za određivanje specifične težine; sprava za merenje gustoće; u fabrikaciji hartije: sprava za merenje debljine.

piknoskop (grč. pyknos, skopeo posmatram) v. *piknometar*.

piknostilan (grč. pyknos, stylos stub) *ark.* koja je sa gustim stubovima.

piknostilon (grč. pyknos, stylos stub) *ark.* gradevina sa stubovima nagušto, u kojoj razmak između dva stuba, iznosi jednu i po debljinu stuba.

piknotika (grč. pyknos) pl. ned. lekovi koji pomazu zgušnjavanje.

nikoliš» (ital. piccolino) *muz.* v. *pikolo I.*

nikole (ital. piccolo) 1. *kuz.* drveni instrumenat za duvanje: manja vrsta flaute, sa tokovima za oktagon višim od tonova flaute.

pikolo (ital. piccolo) 2. stari novac u Veneciji, i Siciliji; *picciolo*.

pikolo (ital. piccolo) 3. mali konobarski učenik, mali kelnerski šegrt.

pikoti (fr. picots) mr. fino izradene tačke, tačkice, zupčići na čipkama ili opšavi-ma; uzani končani opšavi na tkaninama.

pikotiran (fr. picoter) poprskan, poškropljen tačkicama (kod grbova).

pikotirati (fr. piquer, picoter) bockati, izbockati; zaglavljivati (ili: udarati) klinove u; praviti zupčice (na koži, čipkama i dr.).

pikrati (grč. pikrēs ljut, oštar) pl. hen. soli *pikrinske kiseline* (melinit, ekrazit, lidit), koje mnogo lakše eksplodiraju nego ona.

pikrin (grč. pikrōs) xeM. gorka tvar, materija, koja se dobiva iz Digitalis rigrigera; dog»gatalin.

- pikrinska kiselina** *hen.* postaje uticajem sumporne kiseline na mnoge organske materije, a tehnički od fenola i šalitrene kiseline; upotrebljava se za žuto bojenje svile i vune i kao jako eksplozivno sredstvo: *trinitrofenol*.
- pikrit** (grč. pikrēs ljut, oštar) mineral koji po mineralnom sastavu odgovara *pe-ridotu*.
- pikroholan** (grč. pikrocholos sa gorkom žuči, pikrēs ljut, oštar, chélos žuč) sklon jarosti, žučan, naprasit, nabusit.
- niks** (lat. pix) smola; *piks alba* (lat. pix alba) bela smola; *piks likvida* (lat. pix liquida) tečna smola, katran ter; *piks navalio* (lat. pix navalisi) lađarska smola; *piks nigra* (lat. pix nigra) crna smola.
- pikska** (grč. pyxis) kutija od drveta, naročito šimširovog; *ua. piksis*.
- piksis** (grč. pyxis) kutija od šimširova drveta; kod katolika: kutija u kojoj se čuva posvećena *hostija* i *relikvije*.
- piksla** (nem. Buchse, grč. pyxfs) kutija od šimširovine) kutija.
- piktogram** (lat. pictus slikan, naslikan, grč. gramma, pisano, pismo) slika, crtež, koji prikazuje neki predmet, radnju ili dogadaj.
- piktografija** (lat. pictus slikan, naslikan, grč. graphf a pisanje) umnožavanje rukopisa ili štampanog sloga pomoću preslika-vanja.
- pila** (lat. pilā) lopata, kugla.
- pilav** (pere. pilaw, tur. pilav) pirinač sku-van sa mesom nagusto.
- pilada** (lat. pila) drveni stub oko koga konj, vezan za konopac, opaćava radi vežbanja u kasanju.
- Pilades** (grč. Pylades) *kit.* sin Strofijev, sestrić Agamemnonov, veran prijatelj i pratilac *Orestov*, za koga je htio i život da žrtvuje i čiju je sestraru *Elektru* uzeo za ženu; *fig.* uzoran i požrtvovan prijatelj.
- pilar** (šp. pilar) stub u štalama, koji стоји između dva konjska mesta; *pilari pl.* u cirkusima: dva jaka stuba, udaljena po dva metra jedan od drugog, između kojih se vrši obučavanje konja.
- pilaster** (ital. pilaster) četvrtast stub.
- pilatski** (po Pokciju Pilatu, rimskom namesniku Judeje, 26—36. god.) u frazili-*latksi* prati ruke znači skinuti sa sebe odgovornost; *ići od Poncija do Pileta* ići od nemila do nedraga, obijati pragove.
- pilverizater** (fr. pulvérisateur) sprava za pretvaranje čvrstih tela u prah, avan; sprava za pretvaranje tečnosti u prah, raspršivač, prskalica, štrcaljka.
- pileus** (lat. pileus kapa od pusta, filcana kapa bog., med. klobuk).
- pilirati** (fr. pilier) tucati, istucati, stuca-ti; *pilirani sapui* fini toaletni sapu-ni koji se, pri fabrikaciji, istucaju (*piliraju*) da bi se, pod uticajem vazdušne ugljične kiseline, alkal koji je u njima pretvorio u manje oštar ugljičnokiseli alkal.
- pilozan** (lat. pilus vlas, dlaka, pilosus dlakav, kosmat) kosmat, dlakav, rutav.
- pilokarpin** *hem.* alkaloid iz listova južnoameričke biljke *Pilocarpus*; upotrebljava se u medicini za lečenje očnih bolesti, za negu kose itd.
- pilon** (grč. pylon velike vratnice, portal) kapija, velika vrata; naročito: visoka, kuli slična građevina na ulazu u staro-egipatske palate i hramove, spolja obično pokrivena likovima i slikama u boji.
- pilori** (vlat. pilorium, fr. pilori) mesto na kome su zločinci bili vezani i izlagani javnom prezrenju, sramni stub.
- pilorirati** (fr. pilorer) privezati za sramni stub, izložiti javnoj poruci.
- pilorus** (grč. pyloros) *znat.* vratarnik, želudačni izlaz.
- pilot** (fr. pilote, ital. pilota) prvobitno: krmar, krmamoš, prevodilac lađe kroz nesigurna i opasna mesta, loc; voda (ili: upravljač, rukovodilac) vazdušne lađe, aeroplana, balona.
- pilotića** (fr. pilotage) ali/ upravljanje (ili: veština upravljanja) vazdušnom lađom, aeroplonom, balonom; *mor.* upravljanje lađom, krmarenje; *plata* (ili: nagrada) onome što provodi lađu kroz opasna mesta \rpai>. pobijanje šipova.
- pilot-baloni mali vazdušni baloni koji se puštaju radi određivanja pravca i brzine vatre.
- pilotirati** (fr. piloter) rukoveti, upravljati (vazdušnom lađom, avionom, balonom); sprovoditi brod kroz nesigurna i opasna mesta; *grad.* udarati šipove, pobijati šipove.
- pilule** (lat. pila lopata, dei. pilula optica) lek u obliku loptice, obično u veličini graškovog zrna.
- pimeliza** (grč. pimele mast) *med.* sklonost gojenju, gojaznost.
- piment** (fr. piment, nlat. pigmentum) biberu slične bobice istočnoindijskog drveta *Myrtus pimenta* (upotrebljava se za zači-ne); *najkvirc*.
- pimshtiranje** (lat. pigmentum) v. *pigmentacija*.
- pimpinela** (nlat. pimpinella) *vot.* dinjica, bedrenik (aromatična lekovita biljka).
- nina** (lat. pinna) 1. vilo, brčno pero, brčje pero; 2. vrsta sitnih klinaca bez glave; klinac u kompasu na kome стоји magnetna igla; 3. mali, šiljasta štapovi (u geodeziji); 4. vrsta duguljastih školjki (nlat. *Pinna marina*) čije se okamenotine zovu *piniti*.
- pinakes** (grč. pinax, pfnakos pločica) u staroj Grčkoj, pločice (drvene, glinene, mermerne) za pisanje.
- pinakl** (fr. pinacle) apx. šiljak, naročito na gotskim građevinama.

šakoteka (grč. pinakothike dvornice sa slikama, pfñax, pfnakos daska, tabla, tablica tithemi metnem, mećem) slikama ukrašena prostorija u atinskim Propi-lejima; kod Riml>ana: prostorija sa slikama; danas: zbirka slika, dvorana sa umetničkim slikama; naročito: čuvena galerija umetničkih slika u Minhenu.

pinas istočnoindijska tkanina od like ili vlakana ananasovog lišća.

pinasa (ital. pinassa, eng. pinnace, lat. pinus bor) vrsta šajke sa najmanje 6 vesala; dugačak i uzan manji brod, korveta; mala lada sa dve katarke; po veličini drugi čamac na ratnim brodovima, naoružan malim topom.

pingvin (lat. pinguis mastan, debeo, kelt. rep gwyn) zool. ptica iz porodice gnjuraca, ispod kože ima debeo sloj masti koja ga čuva od hladnoće, živi po morima Južne polulopte.

ping-pong (eng. ping-pong) sp. tenis koji se igra na stolu, stoni tenis.

pindarizam (grč. Pindaros) podražavanje Pindarovog načina pisanja.

pindarski kao Pindar, Pindarovim stilom i jezikom, tj. zanosno, oduševljeno, naduveno, neprirođeno.

pinenžm bezbojna, optički aktivna i prijatna mirisa tečnost ($S_{10}N_{1b}$), glavni sa-stojak terpentinskog ulja, zbog čega je tehnički veoma važan.

pinija (lat. pinea smrćina šišarka) 1. kod vulkana: stub od vodene pare i ostalog eruptivnog materijala koji se penje do velikih visina, pa se onda rasturi na sve strane (izraz koji je upotrebio Plinije Mladi u opisu erugsije Vezuva, 79. god. n.e.).

pinija (nl. Pinus pinea) bog. 2. četinar koji raste samoniklo u zemljama oko Sredozemnog mora i u Dalmaciji; gaji se kao ukrasna biljka, zbog krunice koja je visoka i slična štitu; njen plod (pinjol) sličan je bademu i dobar za jelo.

pinka (grč. pino pijem) reč napravljena u šaljivom smislu: nauka o piću i pijenju, cuturologija; pr. tatčki,

pinin (lat. pineus smrćin, omorikov) omori-kova smola.

pininska kiselina hem. kiselina omorikove smole, jedan od sastojaka kolofonijuma; v. pinin.

pinipedi (lat. pinna nepaja, nepaje, pes $\tau\epsilon\zeta$ pedis noga) zool. sisari koji žive u vodi (npr. morski konj i morski lav), perajari.

pink-koler (eng. pink-colour) karanfilasta boja, crvena porculanska boja, mineralni lak, **pinksit** (lat. pingere slikati, naslikati, pinxit slikao, naslikao) na slikama, pored imena umetnikovog (obično skraćeno pinx): slikao crtao.

pinolin (lat. pineus smrćin, omorikov, oleum ulje) ulje od smole, alkohol od

smole, smolina esencija; otvorenožuta tečnost, jako mirišljave, dobiva se od ulja omorikove smole i upotrebljava za osvetljavanje i kao *firvajs*.

pinseta (nem. Pinzette, fr. pincette) v. *pin-ceta*. ninta (šp. mal de los pintos) med. kožna bolest u Srednjoj Americi, sa raznobojnim pegama koje se ljudskaju i sevaju.

pintado (šp. pintar, pintado) istočnoindijska pamučna ili lanena tkanina sa šarama i slikama u raznim bojama.

pincete (nem. Pinzette, fr. pincette) male i tanke hirurške matice za čišćenje rana, kleštice (za čupanje dlaka), štipalj-cice; *pinseta, penseta*.

pinčbik (eng. pinchbeak) v. *pinčbek*.

pinčbek (engl. pinchbeck) žuti bakar, bakar-na bronza, slitina od bakra, cinka i železa (nazvane po pronalazaču, engleskom mehaničaru Pinčbeku); *pinčbik, tombak*.

pinčer (eng. pincher) rasa engleskih pasa, inteligentnih, živahnih, pouzdanih, izdržljivih, glatkog ili hraptavog dlaka.

pinjon (fr. pignon) vrh. kalkan, zabat, trouglasti završetak zida pod krovom.

pio- (grč. ruop) predmet u složenicama sa značenjem: gnoj, gnojni.

piogeneza (grč. ruop, genesis postanak, postanje) med. stvaranje gnoja, zagnojavanje.

piogenija (grč. ruop, gen- koren od gignomai postanem, nastanem) med. v. *piogeneza*.

piogeničan (grč. ruop, gen-, gignomai) med. koji stvara, koji izaziva zagnojavanje.

piodermitija (grč. ruop, derma koža) med. v. *piodermitis*.

piodermitis (grč. ruop, derma) »ed. gnojavo zapaljenje kože.

pioemija (grč. ruop, haima krv) ned. prisustvo gnoja u krvi, trovanje krvi usled zagnojavanja.

piozis (grč. prosiš) med. gnojenje, zagnojavanje.

piokarcinom (grč. ruop, karkinoma rak, raka-rana) med. bolest raka praćena zagnojivanjem obolelog mesta.

piokenozis (grč. ruop, kenosis ispražnjavanje) med. čišćenje gnoja.

piometra (grč. ruop, metra materica) med. skupljanje gnoja u materici.

pioi (fr. pion) I. u šahu: pešak, *bauer*; u dami: zrno.

pion (grč. ruop) 2. gnoj.

pionefroza (grč. pyon, nephros bubreg) med. zagnojavanje bubrega.

pionir (fr. pionnier) prvobitno: vojnik-pešak; danas: kopač rovova, vojnik koji radi i opravlja vojne putove; fig. onaj koji krči nove puteve, koji u nečemu prednjači, koji utire put, krčilac, začetnik nečega novog; — *pionira pl. vol.* odredi koji rade tehničke poslove: mostove, putove, poljska utvrđenja, miniranje raznih objekata itd.; u Sev. Americi: prvi naseljenici u jednoj još nenaseljenoj oblasti (koji su docnijim

- doseljenicima, može se reći, prokrčili put); kod nas: aktivistička organizacija najmlade omladine.
- pionirati** (fr. pionner) u šahu: uzimati što više liona; u damama: gubiti pion za pionom Jžu, kopati rovove; *fri-*, krčiti put, prednjačiti.
- pioplanija** (grč. pyon, planao lutam) širenje (ili: rasprostiranje) gnoja po telu.
- piopneumotoraks** (grč. pyon, pneuma dah, disanje, thorax trup; grudni koš) *med.* nago-milavanje vazduha i zagojavljivanje u oblasti porebreice.
- piopoezis** (grč. ruop, poiōsis pravljenje, stvaranje) *med.* v. *piogeneza*.
- piopozis** (grč. ruop, ptyo pljujem) *med.* pljuvanje gnoja.
- pioragija** (grč. ruop, rag- koren od regnimi prsnem, puknem) *med.* pojava, početak gnojenja.
- piorea** (grč. ruop, teo tečem, curim) *med.* isticanje gnoja, kuljanje gnoja.
- piosalpinks** (grč. ruop, salpinx truba) *ned.* zagojavljivanje jajovoda.
- pioseptihemija** (grč. ruop, septos koji izaziva trulež, ha'ma krv) *med.* v. *piemija*.
- pioskop** (grč. ruop mastan, debeo, skopō posmatram) sprava za merenje masnoće mleka, mlekomer.
- piotoraks** (grč. ruop, gnoj, thorax trup; grudni koš) *med.* nagomilavanje gnoja u grudnoj duplji.
- pioftalmija** (grč. ruop, ophthalmós oko) *med.* gnojavo zapaljenje očiju.
- piuhezija** (grč. ruop, cheo lijem, sipam) *med.* proliv s gnojem.
- piocela** (grč. ruop, kele prosutost, kila) *med.* gnojna kila.
- piocijanin** (grč. ruop gnoj, kyaneos zagasi-toplav) *med.* bojena tvar ($C_4H_{14}NO_2$) u plavom gnoju.
- piocistis** (grč. ruop, kystis mehur; kesa) *med.* gnojni mehur, gnojna kesica.
- piociti** (grč. ruop, kytos duplja, šupljina) *pl. med.* celije gnoja.
- pipa** (šp., port. pipa, ital. pippa) 1. dugačko i uzano bure u kome se šalje vino i jezjin, naročito u Španiji i Portugaliji; 2. (eng. pipe) jedinica za merenje tečnosti u Engleskoj (izg. *paji*) = 572,491 l; 3. lula, luša.
- piperazin** *hem.* organska baza $C_4H_{10}N_2$; upotrebljava se u industriji gume kao ubrzivač pri vulkanizaciji i u medicini kao sredstvo protiv glista u crevima.
- piperidin** (lat. piper biber) *hen.* materija koja se nalazi u biberu, kao sastojak *piperima*: bezbojna tečnost koja miriše kao biber.
- piperin** (lat. piper) *hen.* slaba organska baza koja se dobiva od belog bibera (služi za pravljenje začina za kobasicu).
- pipeta** (fr. pipette) lulica, luša; *hen.* cr-pčica, staklena cev sa valjkastom proši-renjem u sredini ili na zašiljenom kraju (za crpenje tečnosti, tekućina).
- pips** (nem. Pips, nlat. pipita) kataralna bolest kod ptica, naročito kokošaka, u vezi sa oticanjem vratnih žlezda i zače-pljenjem nosnih otvora; leči se premazi-vanjem obolelih mesta hlornom vodom).
- pir** (eng. reeg) v. *per 2.*
- piramida** (grč. pyramidis gen. pyramfdos, eg. piromi) veličanstvena grobnica starih egipatskih kraljeva; ogromna kamena gradevina, u osnovi četvrtasta, čije se četiri strane pri vrhu završavaju u zajedničkom temenu; gradevina, naročito spomenik, u obliku piramide; *geom.* polieder čija je osnova slika sa tri strane ili više strana a druge strane, ili plosni, jesu trougli.
- piramidalan** (grč. pyramis) koji ima oblik *piramide*, kao piramida; *fig.* ogroman, džinovski, veličanstven, gorostasan.
- piramidion** (grč. pyramis) mala piramida, piramidica; završetak *obeliska* šil,a-stog oblika.
- piramidon** (grč. pyramis) *farm.* dimetilami-no-antipirin, lek protiv groznice, glavobolje i neuralgije.
- Pirai i Tizba** «st. mladi vavilonski ljubavnici (po osnovnoj ideji, mitološki prethodnici Romea i Julije) koji su se, zbog protivljenja roditelja, tajno noću sastajali. Kada ih je jednom iznenadio lav, oni se razbegnu; Piram, misleći da je Tizba rastrgnuta, izvrši samoubistvo, a zatim i Tizba. Tema mnogo obradivana u umetnosti i književnosti.
- piranometar** v. *solarimetar*.
- pirargmit** (grč. rug vatrica, argyros srebro) min. zatvorencrvena ruda srebra, sulfid antimona i srebra.
- pirat** (lat. pirata, grč. peirates) morski razbojnik, gusar; *fig.* razbojnik, lupež; *pr. piratski*.
- piraterija** (fr. piraterie) v. *piratika*.
- piratika** (lat. piratica) razbojništvo na moru, gusarstvo; pljačka, iznudživanje; književna kradja.
- pirg** (grč. pyrgos) v. *pirgos*.
- pirgos** (grč. pyrgos) toranj, toranj tvrdave, kula; kula sagrađena uz manastir za odbranu od gusara i dr.; *pirg*.
- pire** (fr. purée) *kup.* kaša od kuvanog graška, krompira i plodova raznih mahuna-stih biljaka.
- pireksija** (grč. pyresso u vatri sam od groznice, hvata me groznica) «ed. napad groznice, groznicu.
- pireterij(um)** (nlat. pyreterium) ognjište; deo hemijske peći u kome stoji vatra.
- piretika** (grč. pyretcs groznicu) št. med. sredstva (ili: lekovi) protiv groznice (vru-čice).
- piretin** (grč. rug vatrica) «. smola za gorenje.
- piretion** (grč. pyretos groznicu, vrućična vatra) med. laka groznicu.

piretičan (grč. pyretcs) *ned.* grozničav, koji izaziva groznicu; koji odgoni groznicu.

pmretogenezija (grč. pyretcs, genesis postanak, postase) med. postanak groznice.

piretogenija (grč. pyretos, gen- koren od gfgnomai postanem, nastanem) *med. v. piretogenezija.*

piretografija (grč. pyretcs groznična vatra, graphia opis) *med.* opisivanje groznice. piretolog (grč. pyretcs, logos naučio istraživanje) lekar koji se naročito bavi proučavanjem groznice, poznavalac groznice.

piretologija (grč. pyretcs, logla nauka) deo medicine koji se bavi uzrocima, pojavama i lečenjem groznice.

piretoterapija "rč. rug vatra, pyretcs, the-rapefa lečenje *med.* lečenje (sifilisa i dr. zaraznih bolesti) veštački izazvanom groznicom.

piridin (grč. rug vatra) *hen.* isparljivo, bezbojno organsko jedinjenje (tačka ključanja 115°), meša se s vodom, nastaje pri destilaciji azotnih organskih tela, glavni sg.stojak koštane masti; služi za in-halacije kod sипње, astme, i srčanih oboljenja.

pirija (grč. rupa) *med.* kupatilo u toplova vduhu za prenojanje, kupatilo u pari, u »rućem pesku.

pirinač (pere. piring, biring) riža, oriz.

pirit (grč. pyrites bakarna ruda) min. disul-fid gvožđa, javlja se najčešće u žicama, veoma rasprostranjen; služi poglavito za dobivanje sumporne kiseline.

piritičan (grč. rug vatra, pyretos groznična vatra) koji daje vatru, koji proizvodi (ili: izaziva) vatru.

piritologija (grč. pyrftes kremen, logla nauka) *iii.* opisivanje belutka (šljunka); nauka o belucima.

pirihijus (grč. pyrrfche) ples u oružju i pesma koja se uz to pevala; u grčkoj i rimskoj metrici: stopa od dva kratka sloga: U U; *up. dibrasis.*

piričan (grč. rug vatra) vatrene, ognjeni, koji se tiče vatre, koji dolazi od vatre, ognja.

pirjan (pere. biryan, tur. ruguap) meso pečeno u pari.

piro- (grč. rug) predmetak u složenicama sa značenjem: vatra, organj.

pirobalistika (grč. rug vatra, balio bacim) veština bacanja vatre; vatrometna veština.

pirobolika (grč. rug vatra, bole bacanje, hitac) *v. pirobalistika.*

Pirova pobeda pobeda zadobivena sa ogromnim gubicima, pobeda koja više oslabi pobednika nego pobedenog; nazvana po pobedi epirskog kralja Pira (306—272. pre n. e.) nad Rimljanim, kod Askuluma, iz koje je izišao oslabljeniji nego Rimljani.

piroga (fr. pirogue, šp. piragua) čamac južnoameričkih Indijanaca od izdubenog stabla, drveta, veći i viši od našeg običnog čamca.

pirogalna kiselina (grč. rug vatra, lat. galla šišarka) liči bela, lisnata i bezmi-risna masa koja se dobiva sublimacijom iz ekstrakta dobro osušenih šišarki; upotrebljava se u fotografiji za rastvaranje soli srebra.

pirogalol (grč. rug, lat. galla) *hem.* trova-lentni fenol, dobiva se zagrevanjem sumporne kiseline; u alkalnom rastvoru jako redukciono sredstvo, lako apsorbuje kiseonik iz vazduha, zbog čega se upotrebljava u gasnoj analizi, takođe i u bojadisanju kose i fotografiji (kao izazivač).

pirogen (grč. rug, gen- koren od gfgnomai postanem, nastanem) koji je postao iz vatre, vulkanski.

pirogenezija (grč. rug, genesis postanak, postanje) postanak (ili: stvaranje, proizvođenje) vatre.

pirogenetičan (grč. rug, gennetikos vičan stvaranju) koji proizvodi vatru, koji stvara vatrnu.

pirogeničan (grč. rug, gen- koren od gigno-mai postanem, nastanem) *v. pirogen.*

pirografija (grč. rug, graphfa pisanje) proizvođenje (i postupak pri proizvođenju) crteža na drvetu vrelim gvožđem.

pirodinamika (grč. rug, dynamis snaga, sila) nauka o snazi vatre.

piroelektricitet (grč. rug, elektron čilibar) *fiz.* elektricitet izazvan toplotom, npr. kad se kristal turmalin zagreva, onda se njegova površina na jednom kraju ose naelektriše pozitivno, a na drugom negativno, i obrnuto pri hlađenju; isto tako ponašaju se drugi hemimorfni kristali; *up. piezoelektricitet.*

piroelektričan (grč. rug, elektron čilibar) *fiz.* koji ima svojstvo naelektrisavanja na površini usled zagrevanje ili hlađenja, koji je naelektrisan na svojoj površini usled zagrevanje ili hlađenja.

piroza (grč. pyrosis zagrevanje, grejanje, žar) *med.* gorušica, žgaravica, ljutina, osećaj pečenja koji se od želuca proteže uz jednjak, i grlo, obično praćen podrigi-vanjem kiseline; vatreno rumenilo lica.

pirozija (grč. pyrosis) *v. piroza.*

piroka (fr. pirogue) *v. piroga.*

piroksen (grč. rug, xenos) *min. v. augit* (nazvan po tome što se u vatri = rug ponaša kao tudinac = xenos).

piroksilin (grč. rug vatra, hu Ion drvo) he», praskavi pamuk, trinitrat celuloze, izgleda kao pamuk, samo je od njega pod prstima oštriji; zbog jake eksplozivne moći nalazi veliku primenu u tehnici eksploziva; dobiva se obradom celuloze ša-litrinom kiselinom.

pirol (grč. pyrrcs boje vatre, crvenožut kao vatra, lat. oleum ulje) *hem.* bezbojna teč-

- nost, nalazi se u smrdljivom životinjskom ulju, naročito onome koje je dobivene iz kostiju kojima je oduzeta mast.
- pirolater** (grč. rug vatra, latreio obožavam, poštujem) poštovac vatre, obožavalac vatre.
- pirolatrija** (grč. rug, latreia obožavanje, poštovanje) poštovanje vatre, obožavanje vatre.
- pirolejin** (grč. rug, lat. oleum u lje) *hen. alaj* kuvan sa oksidom olova.
- piroliza** (grč. rug, lysis razlaganje) *hen.* razlaganje (ili: razlučivanje) topotom.
- pirološja** (grč. rug, logla nauka) nauka o vatri.
- piroluzit** (grč. rug, luč kupam, perem; kvasim) min. manganov oksid, crn kao gvožde, veoma mek, ostavlja na prstima mrk trag, poput grafita; upotrebljava se za dobivanje kiseonika i za čišćenje stakla od boje.
- piromanija** (grč. rug, mama pomama, strast, ludilo) strast za paljenjem, bolesni nagon za izazivanjem požara.
- piromant** (grč. rug, mantis prorok) onaj koji proriče iz vatre.
- piromantija** (grč. rug, manteia proricanje) proricanje po načinu gorenja vatre.
- pirometar** (grč. rug, metron merile, mera) *fiz.* aparat za merenje temperatura pomoću *termoelektricleta* (termoelektrični pirometar) ili aparat za vrlo tačno određivanje temperature na osnovu zavisnosti svetlosti od temperature (optički pirometar).
- pirometrija** (grč. rug, metria merenje) *fiz.* merenje temperatura neodređivih običnim termometrima.
- piromorf** (grč. rug, morphe oblik) *min.* olovni fosfat koji je postao uticajem fosforne kiseline nagalenit; ima ga kod nas u Bosni, oko Ljubije.
- pironizam** (grč. Ruggbp) *fil.* učenje *Piroia* iz Elide (360/5—270/5. pre n. e.), osnivača starije *skeptičke* škole, po kome ništa u svetu nije ni lepo ni ružno, ni pravično ni nepravično, u svemu ima i jednog i drugog, zavisi samo od toga kako i s koje se strane nešto uzima; stvari su našem saznanju nepristupačne, i zbog toga pravi mudrac treba da se uzdržava od donošenja određenog suda ma o čemu; *up. skepticizam*.
- pironovac** *fil.* pristalica pironizma; onaj koji sumnja u sve i sva; *skeptik*.
- pirotski** u duhu pironizma, kao Piron, tj. sumnjujući u sve; *skeptički*.
- pirop** (grč. pyropcs plamena lica) min. zatvorenocrveni *granat*, magnezijski granat u kome redovno ima ponešto gvožđa, a ponekad *p hroma* (ima ga u Češkoj, zbog čega se zove i *češki granat*).
- piroskaf** (grč. rug vatra, organj, skaphos brod, čamac) brod teran vetrom, tj. parobrod.
- piroskop** (grč. rug, skopeo posmatram) *fiz.* v. *pirometar*.
- pirosome** (grč. rug, soma telo) *pl. zool.* svet-leće morske životinje sa hrskavičastim, gotovo providnim telom.
- pirosfera** (grč. rug, sphaira lopta) *geol.* usijana sfera koja, po mišljenju većine geo-loga, postoji ispod čvrste Zemljine kore (*litosfere*).
- pirotehnika** (grč. rug, technike) veština upotrebe vatre, primenjena nauka o toplo-ti (proučava i obraduje procese paljenja, loženja, topljenja, žarenja, izrade baruta, zapaljivih i eksplozivnih smesa, raketa, signalnih vatarata itd.); takođe: vatromet-stvo.
- pirotehničar** (grč. rug, technikos) onaj koji se bavi *pirotehnikom*.
- pirotika** (grč. pyrotikcs gorući, paleći) *pl. ned.* sredstva za paljenje ili nagrizanje; *adurencia*.
- pirotikum** (grč. pyrotikcs) *med.* lek koji pali ili nagriza, npr. zeleni babak.
- pirotin** (grč. pyrrctes boja crvena, »guta kao vatra) mineral kovna sjaja, neproziran i žute bronzane boje sa prelazom u smeđu; važan za dobivanje nikla, a ako ovoga ne sadrži, onda se upotrebljava za dobivanje zelene galice.
- pirotipija** (grč. rug vatra, organj, typos otisak) utiskivanje u drvetu rel>efnih ukrasa pomoću usijanih graviranih val>aka.
- oirotičan** (grč. pyrotikcs) koji peče, koji pali, koji nagriza, nagrizzan.
- pirofag** (grč. rug vatra, organj, phagem jesti, žderati) tobožnji gutač vatre, vatrožder.
- pirofagija** (grč. rug, phagem) gutanje vatre, vatrožderstvo.
- pirofan** (grč. rug, phaino si j am) opal koji usisavanjem istopljenog voska postaje proziran *up. hidrofan*.
- pirofob** (grč. rug, phēbos strah) *med.* onaj koji boluje od *pirofobije*.
- pirofobija** (grč. rug, phēbos strah) *med.* bolestan strah od vatre.
- pirofan** (grč. rug, phone glas, zvuk) *muz.* instrumenat na kome se proizvode tonovi pomoću vodonikovog gasa.
- pirofor** (grč. rug, phero nosim, donosim) vratnosac; vazdušni upaljač, materija koja se na vazduhu sama pali, npr. *fosfor*.
- piroforan** (grč. rug, rēgb) koji proizvodi vatruljili svetlost; koji se sam od sebe pali, samozapaljiv.
- pirofotografija** (grč. rug vatra, phos gei. photcs svetlost, graphia pisanje) izrada fotografija na toplivoj osnovi i toplij-vim bojama.
- piroške** (rus. pirožok) *pl.* ruske pastete punjene iseckanim mesom, ribom, jajima, sirom i sl.
- pirueta** (fr. pirouette) vrteška, okretaljka; u plesu: okret oko sebe na jednoj nozi i na

- vrhu prstiju; *jah.* okret konja na zadnjim nogama; okret jahača koji stoji na konju.
- pirhelometar** (grč. rug vatra, helios Sunce, metron merilo, mera) *fiz.* aparat za merenje iznosa energije koji Sunce dozrači površini Zemlje; *up.* *aktinometar.*
- pisafalt** (grč. pfssa smola, asphaltos zemljana smola) brdska smola.
- pisela** (fr. pucelle) nevina devojka, devica.
- piseleum** (grč. pissa smola, lat. oleum ul>e) spoj smole i ulja, *ter.*
- pisoar** (fr. pissoir) nužnik za mokrenje.
- pisotjera** (fr. pissotiere) mesto gde se mokri, nužnik za mokrenje; mali vodoskok; česma koja slabo curi.
- pista** (fr. piste, šp. pista) trag konja, trag divljači; ograda trkačke staze u cirkusu; staza *avij.* letilište (deo aerodroma određen za uzletanje i sletanje na vodu, vazduhoplova).
- pistacija** (grč. pistake, lat. pistacium) leš-niku i bademu sličan plod drveta Pistacia vera, uljevit i veoma ukusan, trišlja, trišalj, morski lešnik; raste na Istoku i u južnoj Evropi.
- pisteologija** (grč. pistis vera, theós bog, logia učenje) nauka o veri, veronauk.
- pistol** (lat. pistillum) 1. *fark.* apoteatarski tučak (*pistila*), avanski tučak; 2. *bog.* tučak, plodnica (ženski spolni organ u cvetovima biljaka, koji se sastoji iz Z dela: ovarijuma, stubića i žiga).
- pistila** (lat. pistillum) *fark.* v. *podpistol* 1.
- pietole** (fr. pistole) v. *pištoli;* par pistole (fr. par pistolet) u bilijaru: iz slobodne ruke, tj. ne naslanjajući ruku na bilijar udarati loptu.
- piston** (fr. piston) *teh.* klin (kod šmrka, pumpa); na puškama kapsilarama: kli-pčić na koji se meće kapsla;muz. mehanič-ka naprava kod duvačkih instrumenata pomoću koje ovi nisu upućeni samo na prirodne tonove.
- piscina** (lat. piscina) ribnjak; bazen za vodu u rimskim termama; krstionica u baptisterijugou; u katoličkoj crkvi: udubljenje pored oltara u koje otiče voda.
- pita** (grč. petta, tur. pite, pide) slatko ili slano jelo koje se pravi od tanko razvije-nog testa i raznog drugog prehrambenog materijala (meso, sir, povrće, voće).
- pitagorejizam** (grč. Pythagoras) *fkł.* učenje grčkog filozofa, matematičara i astro-noma iz Samosa Pitagore (580tg-500. pre n. e.) i njegovih učenika, religiozno i etičko-političko udruženje sa strogo uređenim načinom života (uzdržljivost, čutanje, vernost, autoritet učitelja); inače od njih potiče: učenje o brojevima kao načelima svega što postoji, o harmoniji sfera i dr.
- pitagorovi** (grč. Pythagoreioi) *fil.* učenici Pitagore, osnovani i pristalice pitago-rejizma.
- Pitagornno pravilo** u pravouglog trouglu kvadrat nad *hipotenuzom* jednak je zviru kvadrata nad obema *katetama*.
- pitanologija** (grč. pithanós uverljiv, ubedljiv, logia) nauka o ubećivanju, veština ubedinjanja.
- pitekantronops** (grč. plthekos majmun, anthropos čovek) *zool.* prelaz između majmuna ka čoveku, majmun-čovek čiji su ostaci nadjeni 1891/92. u diluvijumu Jave (najstariji, prelazim tip u razvitku čoveka).
- Litija** (grč. Pythia, Fytha) *kit.* sveštenica Apolonova koja je u Delfima ili, po najstarijem imenu, *Pitu*, čuvenom grčkom gradu na Parnasu, proricala; njena „proricanja“ sastojala su se iz reči bez veze i rečenica zagonetnih i dvomislenih; otuda figura koja pravi nejasne i dvomislene zaključke; otuda se zove i *pitijска sveštenica*.
- pitije** (grč. ta Pythia) *pl. v.* pod *pitijski*.
- pitijski** (grč. pythios) 1. koji se tiče Apolona, posvećen Apolonu; *pitijiske igre* svećane igre i utakmice starih Grka u čast Apolonovu, koje su se (od 590. pre do IV veka n. e.) svake 4 god. održavale kod Delfa (*pitije*); 2. nerazumljiv, dvojni-slen.
- pitirijazis** (grč. pityriasis od pftyron mekinje) *med.* zarazna bolest kože praćena perutanjem.
- pitometar** (grč. pithos bure, metron mera, merilo) sprava za merenje zapremine sudova, buradi i sl.
- pitometrija** (grč. pithos, metria merenje) merenje zapremine sudova i buradi.
- piton** (grč. Python aždaja koju je Apolon ubio i dobio naziv *pitijski*, Python naziv predela kraj Parnasa u Fokidi, gde je bio grad Delfi) 1. *zool.* rod velikih, neotro-vnih zmija u Africi i Indiji, srodan sa *boa*; udav, zmijski car.
- piton** (fr. piton) 2. zavojit, spiralni šip u časovniku.
- pitonisa** (grč. Python, fr. pythonisse) proročica, gatarica, vračara.
- pitoreskan** (ital. pittoresco, lat. pictor slikar) životpisno lep, slikarski, zgodan za slikanje, npr. predeo; koji sadrži životpisno izlaganje ili opisivanje (priča, putopis i sl.).
- pitoreske** (ital. pittoresco) *pl.* životpisni opisi, životpisna ocrtavanja.
- pituita** (lat. pituita)*» sluz, žitka tečnost u telu.
- pituitozan** (lat. pituitosus) sluzav, pun sluzi.
- piulkija** (grč. pyulkcs koji izvlači gnoj, ruop gnoj, elko vučem, odvučem) »ed. iscedi-vanje gnoja, ispuštanje gnoja.
- piulkon** (grč. pyulkcs koji izvlači gnoj, ruop gnoj, elko vučem, odvučem) »kd. cev za ispuštanje gnoja.
- piurija** (grč. ruop gnoj, urem mokriti) *med.* izlučivanje gnoja sa mokraćom, posledica

- zapaljenja mokraćnog mehura ili bubrež-nog zagojavanja.
- piut** (hebr., grč. poietén) religiozne pesme i molitve sinagogalnog kulta (u Jevreja).
- piferino** (ital. pifferino) *muz.* poprečna svi-ralica na orgulji.
- pifero** (ital. piffero) *muz.* duduk, frula, svirala; registar na orgulji.
- picikando** (ital. pizzicando) *muz.* proizvo-deći zvuk čupkajući prstom mesto gudalom (na violini).
- picikato** (ital. pizzicato) *muz.* v. *picikando*.
- pičiolo** (ital. picciolo) v. *pikolo* 2.
- pičpajn** (eng. pitchpine) drvo američkog bora, crvenkastožuto, odlično za građu.
- pidžama** (pere.) v. *tokama*.
- pipen-ingliš** (eng. pigeon-, pidgin-english) kinesko-engleski jezik kojim se govori u kineskim primorskim mestima i pristanišima.
- pišman** (pere. pešiman, tur. pisman) onaj koji se kaje.
- pišmanluk** (pere.-tur. pismanlık) kajanje, odustajanje od ugovora.
- pištoli** (fr. pistolet, ital. pistola) ručno vatreno oružje sa magacinom za metke koji se može brzo zamenjivati (naziv po ital. gradu Pistoja).
- pjaster** (ital. piastra) v. *pijaster*.
- pjati** (ital. piatti) *pl. muz.* dve metalne ploče kojima se udara jednom o drugu, sanovi, tasovi.
- pjatiljetka** (rus. pntiletka) petoletka, petogodišnji plan i program SSSR za razvoj privrede; u vremenu od 5 godina izvođenje tačno utvrđenog programa rada u oblasti industrije i poljoprivrede, po kome se mora postići određena količina žitari-ca i industrijskih artikala, sprovesti potpuna kolektivizacija sela, izvršiti podizanje fabrika, zidanje kuća, kopanje kanala, građenje brodova itd.
- pjaca** (ital. piazza, lat. platea, grč. plateia širok put) u Italiji: trg, tržište; široka ulica; *up. pijaca, plac*.
- pjačevole** (ital. piacevole) *muz.* usrdno, ugodno, prijatno.
- pjačevolmente** (ital. piacevolmente) *muz.* v. *pjačevole*.
- pjačere** (ital. piacere) *muz.* po volji, prema dopadanju; kako se hoće.
- pjačimento** (ital. piacemento) *muz.* v. *pjačere*.
- pjedestal** (fr. piedestal) v. *pipedestal*.
- pjeduš** (fr. piedouche) malo podnožje za poprsja, akvarijume, vazne i dr.
- pjekse** (fine.) *pl. sp.* naročite cipele za skijanje sa vrhovima uzvijenim, savijenim nagore.
- pjene** (ital. pieno) *muz.* punim glasom.
- pjereta** (fr. pierrette) žena obućena u karnevalsku haljinu, sličnu kostimu glupog Avgusta.
- pjes** (fr. piece, ital. pezza, nlat. pecia) deo, komad, parče; komad novca, novac, para; top; pozorišni komad; muzički komad;
- tačka u koncertom programu; kratka pesma, kratak sastav u prozi (*pjesa*); u šahu: svaka figura sem liona; sudski dokaz, dokument, diplomatska nota; soba, odeljenje, npr. stan od 6 pjesa.
- pju** (ital. piti) *muz.* v. *pod piju*.
- pjusijizam** teol. učenje religiozne stranke čiji je osnivač oksfordski *teolot Pjusi* (Pusey, 1800—1882), koja teži (priznavši predanje, ponovno zavodenje posta, crkvenog pokajanje, mise i dr.) da približi englesku crkvu katoličkoj i da suzbije racionalistički protestantizam; *ritualizam*.
- plaga** (lat. plaga, grč. plege) udar, rana; ned. otok usled udarca, pada itd.
- plagiederar** (grč. plagios poprečan, kos, hedra osnova, baza) *geom.* telo ograničeno kosim površinama.
- plagijarizam** (lat. plagiarius lopov ljudi, dušeprodavac; učenjak lopov) sklonost književnoj kradji i nedopuštenom prisvajajuće duhovne svojine uopšte.
- plagijat** (lat. plagiūm krađa ljudi, dušepro-daja) književna krađa, prepisivanje iz tuđih dela, nedopušteno prisvajanje tuđe duhovne svojine.
- plagijator** (lat. plagiarius, plagiator lopov ljudi, dušeprodavac) književni kradljivac, onaj koji prepisuje iz tuđih dela, onaj koji prisvaja tuđu duhovnu svojinu.
- plagioklasi** (grč. plagios poprečan, kos, *klaos* lom) *pl. min.* glinenci ili feldspati kod kojih pravdi stoje među sobom koso; *supr. ortoklasi*.
- plagiostoma** (grč. plágios, stoma usta) *zool.* „krivoustica“, vrsta okamenjenih školjki; *plagiostome pl.* ribe šiljoglavke sa kosturom skroz hrskavičavim, bez škržnih poklopaca, sa spoljašnjim škržnim otvorima koji su kao prorez, usta ozdo i popreko položena, npr. ajkule, kamenice i dr.
- plagiocefalija** (grč. plágios, kephale glava) med. krivoglavost, deformacija lubanje koja se javlja kao posledica rahitisa ili kakvih mehaničkih uzroka.
- alagoskop** (grč. plágos strana, skopeo posmatram) sprava koja pokazuje strane sveta; sprava koja pokazuje pravac duvanja vетра.
- pladarozis** (grč. pladarós mokar, vlažan) med. v. *pladaroma*.
- pladaroma** (grč. pladaros mokar, vlažan) med. otok očnih kapaka.
- plaža** (fr. plage) obala (rečna, jezerska, morska) pogodna za kupanje, kupalište, žalo.
- plazma** (grč. plasso obrazujem, uobličim, plasma tvorevina[^] tvorevina, umetničko delo; med. tečnost krvi i limfe (*proto-plazma*); zeleni jaspis, vrsta bojadisanog kalcedona; fiz. materija u ionizovanom stanju).
- plazmogonija** (grč. plasma tvorevina, gone radanje, stvaranje) *biol.* postanak organ-

skih tvornih materija bez začeća i oplođavanja, što je danas, posle pronalaska mikroskopa i Pasterovih ^garića o bakterijama, samo joni hipoteza o postanku najprostijih živih bića.

plazmodij(um) (grč. plasma tvorevina, nlat. plasmodium) *med.* klica, uzročnik mala-rije.

plazioliza (grč. plasma tvorevina, lysis razlučenje, rastvaranje) rastvaranje ćelije u rastvoru gušće koncentracije, npr. u jačem rastvoru šećera, pri čemu spoljni gušći rastvor izvucuje iz ćelije vodu, usled čega se protoplazma odvaja od ćelij-ske opne i skuplja u sredini ćelije kao lopta.

plajvaz (nem. Bleiweis) olovka, pisaljka. plana (fr. plaque) pločica, tablica, list; metalna pločica koju, kao znak, nose milicajci, policajci, nosači i dr.

plakata (fr. placage) oblaganje finih stolarskih radova listovima nekog finijeg drveta, *furnir*.

plakar (fr. placard) drveni ukras više vrata; ormari u zidu, dolap; *tip*. slog u koloni; *takođe plakat*.

plakardirati (fr. placarder) saopštiti nešto javnosti putem objava, proglosa i sl.; lepiti (ili: zlepiti) objave (ili: proglase); tkaninu lužiti i sna bdati šarom, mustrom; *up: plakatkrati*.

plakat (nlat. placare, placatum) oglas, objava, proglos na zidu i drugim javnim mestima da bi ga mogao svako videti i pročitati.

plakatirati (nlat. placatum) objaviti, saopštiti javnosti putem plakata; lepiti ili prikučavati plakate na javnim mestima.

planeta (fr. plaque) pločica, naročito reljefna pločica, spomenica, umetnički izrađena mala ploča (obično od bronce, nikla, srebra itd.) ukrašena malim figurama; *plaketna umetnost* umetničko izrađivanje ovakvih pločica; *zbirka plakata* odelenje muzeja u kome se čuvaju ovakvi predmeti.

plakirati (fr. plaquer) obložiti (ili: oblagati, oblepjavati, oslepiti, prevu-ći) listićima; naročito: pozlatiti ili posrebriti oblaganjem zlatnim ili srebrnim listićima.

plakoidi (grč. plax gen. plakos ploča, tablica, površina, ravan, eldos oblik, vid)zool. hrskavičave ribe (kečiga, moruna, jesetra i dr.).

plav (lat. planum) 1. ravnica, površina, ravan prostor, ravno zemljiste; 2. nacrt, crtež gradevine; kartografsko prikazi-van>e neke manje oblasti; 3. plan u ekono-mici svesno regulisane raspodele ukupnog proizvodnog rada na razne oblasti proizvodnje; oblik regulisanja i ostvarivanja ukupne reprodukcije, koji odgovara socijalizmu (komunizmu).

planar (nlat. planarius) *ont.* fotografski objektiv koji nadmašuje alaetiliag, naročito većom jačinom i oštrinom svetlosti, zbog čega važi kao najbolji objektiv za veoma kratka, trenutna snimanja (kinematografske slike), jaka uveličavanja i za pojedinostima bogate reprodukcije.

planer (fr. planeur) 1. onaj koji glača; 2. lice koje priprema ekonomске planove; 3. *avij.* avion bez motora, jedrilica; avion koji *planira*.

planerizam (fr. planeur) 1. veština letenja i upravljanja *planerima*; 2. planerski sport, jedrilicarstvo.

planerist(a) (fr. planeur) onaj koji leti *planerom*, jedrilicar.

planeta (grč. planaomai lutam, zalutam, planetes koji luta, tj. aster zvezda) 1. *astr.* tamno nebesko telo koje dobiva toplotu i svetlost od Sunca, vidljivo stoga što odbija Sunčevu svetlost, mirnog i retko treperavog sjaja, obrće se oko svoje ose (*rotacija*) i u isto vreme optiče oko Sunca (*revolucija*) u pravcu zapad — istok; u Sunčevom sistemu ima ih devet: Merkur, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun i Pluton.

planeta (grč. planetes) 2. u katoličkoj crkvi: dugačka sveštenička odežda.

planeta r (nlat. planetarium) spisak planeta: model pomoću koga se predočava kretanje planeta oko Sunca.

planetarij(um) (nlat. planetarium) model Sunčevog sistema (*planetar*).

plavetarni (grč. planetcs) v. *planetski*.

planetoid (grč. planetes koji luta, eidos vid, oblik) *astr.* nebesko telo koje optiče oko Sunca između Marsove i Jupiterove putanje; dosad ih otkriveno preko 1200, do kojih mnoga imaju u prečniku jedva 10 km; imaju različita imena, ali se označavaju rednim brojevima, po redu kako su otkriveni; *asteroid*.

planetski (grč. planetos) koji luta naokolo; koji pripada *planetama*; *planetska godina* vreme koje je potrebno da jedna planeta opteče oko Sunca.

planiglob (nlat. planiglobium) *kogr.* karta koja pokazuje Zemljinu ili nebesku loptu, upravo obe Zemljine ili nebeske polulop-te u ravni; *planisfer, astrolabijum*.

planimetar (lat. planum ravnica, ravan, grč. metron merile, mera) sprava za merenje ravnih površina.

planimetrija (lat. planum ravnica, ravan, grč. metrfa merenje) merenje ravnih površina; *koš.* nauka o prostornim veličina-ma koje leže u ravni; *ravna geometrija*.

planirati (lat. planum ravnica, ravan, pla-page poravniti, poravnjivati, fr. planer) 1. ravnati, poravnjivati, glaćati; 2. smi-šljati, snova ti, namerava ti; 3. praviti nacrt (*plan*) privrednog razvoja; 4. *avij.* prekinuti rad motora i elise, pa se avio-

- nom postepeno, lagano, približava™ Zemlji; sruštati se jedrilicom (*planerom*) lagano.
- planir-haier** (fr. planer glaćati, nem. Hammer čekić) čekić kojim zlatari, kujundžije i oni što rade s bakrom glaćaju metal.
- planisfer** (lat. *planus* ravan, grč. *sphaira* lopta) *geogr. v. planiglob.*
- plavkoveksan** (lat. *planus*, *convexus* ispušćen) *ont.* ravnoispupčen, koji je ravan i ispušćen; *plankonveksno staklo* ravninoispupčeno staklo.
- plankonkavan** (lat. *planus*, *concavus* izduben) *opt.* ravnoizduben, koji je ravan i izduben; *plankonkavno staklo* ravnoizdubeno staklo.
- planktov** (grč. *planktos* koji luta tamo-amo, koji švrlja tamo-amo, *plankton*) *biol.* „svet koji tumara“, zajedničko ime za sve biljne i životinjske organizme koji žive u slobodnoj vodi na površini ili ispod same površine, a sami nemaju dovolio pokret-ne snage da se'opiru vodenim strujama nego ih ove nose; *planktonska ekspedicija* putovanje po moru radi proučavanje života i prirode života u moru; *up. bentos i nek-ton*
- planografija** (lat. *planus* ravan, grč. *grapho* pišem) štamparski proces kojim se izvesni uzorak štampa sa ravne površine.
- plavparalelan** (lat. *planus* ravan, grč. *par-allelos*) ravan i iste debljine.
- plantagineje** (nlat. *plantagineae*) mr. *vot.* porodica bokvica, bokvice.
- plantago** (lat. *plantago*) *bog.* bokvica.
- plantaza** (fr. *plantage*) sađenje, zasadivanje; naročito: industrijskim i trgovackim biljkama zasadeno i racionalno obradiva-no zemljiste u Americi, Indiji i dr. zemljama (kafom, Šećernom trskom, pamukom, čajem, duvanom itd.).
- planta pedis** (lat. *planta pedis*) *anit* taban.
- plantarij(um)** (nlat. *plantarium*) poljoprivredna škola, rasadnik.
- plantarni** (lat. *plantaris*) *znat.* koji se tiče tabana, tavanski.
- plantacija** (lat. *plantatio* sadenje, zasadiva-nje) *v. plantaža.*
- planteza** (fr. *planteuse*) mašina za sađenje krompira.
- planter** (fr. *planteur*) sadilac, zasadivač; sopstvenik *plantaže* u kolonijama; vrtar, gradinar, bapggovan.
- plantigrada** (nlat. *plantigrada*) mi. *zool.* živo-tinje koje idu tabanima, tabanaši (npr. medvedi).
- plantigradan** (nlat. *plantigradus*) koji ide na tabanima.
- plantirati** (lat. *planta* sadnica, m ladica, plantare) saditi, zasaditi.
- planuriјa** (grč. *planos* koji luta, koji švrlja, uron mokraća) *ned.* izlučivanje mokraće neprirodnim putevima.
- platna** (fr. *planches*, nem. *Planke*) ploča, metalna ploča u kovnici novca i medalja; bakrorez, bakrene ploča.
- planšeta** (fr. *planchette*) daščica; geome-tarska sprava, stolić za premeravanje; drveni ili koštani prutić u stezniku (*mideru*).
- plas** (fr. *place*, ital. *piazza*) svaki slobodan, otvoreni prostor, naročito trg, tržište; *up. plac.*
- plas d'arm** (fr. *place d'armes*) stalno vojno vežbalište.
- plasiranje** (fr. *placer*) v. *plasman.*
- plasirati** (fr. *placer*) namestiti, postaviti koga ili što, nači kome službu; ulagati, uložiti, dati novac na priplod ili u neko preduzeće; prodavati, prodati, nalaziti prođu.
- plasman** (fr. *placement*) nameštanje, sme-štanje u službu; davanje (ili: ulaganje) novca na priplod ili u neko preduzeće; uloženi novac; prodaja, proda (neke robe); *imat̄i dobar plasman* imati dobro mesto, imati dobro prođu, dobro se prodavati; [^]. *plasiranje.*
- plastelin v. plastelina.**
- plastiđi v. hromatofori.**
- plastidul** (grč. *plasso* pravim, tvorim) *biol.* najmanji organski delić života, osjetljivi organski *molekul* (Hekl).
- plastike** (grč. *plasso* uobičjavam, oblikujem, obrazujem, plastike se. *techne*) 1. pravljenje likova od neke mekane tvari, materije (ilovače, gipsa, voska itd.), vajanje, vajarstvo, vajarska dela.
- plastika** (grč. *plasso* uobičjavam, oblikujem, obrazujem, lat. *plastica*) 2. *pl. med.* v. *plastične sredstva.*
- vlastelin v. plastelina.**
- plastilina** (grč. *plasso*, ital. *plastilina*) veštačka zamaena ilovače u vajanju; staklar-skrom kitu slična masa od voska, oksida cinka, sumpora, ilovače i olivinskog ulja (kod nas u pogrešnoj upotrebi: *plastelin*).
- plastiūitet** (nlat. *plasticitas*) uobičljivost, sposobnost uzimanje raznih stalnih oblika pod dejstvom izvesnog pritiska; živo prikazivanje, živogšnost, slikovitost, očiglednost.
- plastičan** (grč. *plastikos*, lat. *plasticus*) stvarački, tvorački; uobičjavan, oblikovan, obrazovan, koji daje oblik; uobičljiv, sposoban da primi i zadrži dani oblik (*supr. elastičan*), koji se upotrebljava za pravljenje lika, oblika, npr. *pla-stična ilovača*; koji deluje lepotom linija i oblika, živo opisan, prikazan kao da je živ, živopisan.
- plastičar** (grč. *plasso* uobičjavam, oblikujem) vajar, likovni umetnik.
- plastične limfa** «ed. tečnost koja izlazi usled zapaljenje ili kod rene, zgrušava se i prima organski oblik.

- plastične sredstva** (lat. *plastica*) *med.* sredstva koja pomažu hranjenje i obnavljanje tkiva.
- plastične umetnosti** likovna umetnost, *plastike I.*
- plastične hirurgija** opšti naziv za operacije u cilju pokrivanja ili uklanjanja raznih telesnih nedostataka (kod kože, kostiju, čitavih delova tela itd.).
- plastične operacije** v. *plastična hirurgija*.
- plastični ugaj** *trg.* ugaj u obliku kocke, jajeta i sl.
- plastičnost** (nlat. *plasticitas*) v. *plastic-i-ut*
- plastograf** (grč. *plasso* pravim, tvorim, *plastos*, *grapho* pišem) krivotvorilac, falsifikator spisa.
- plastografija** (grč. *plastos*, *grapho*) falsifikovanje spisa; takođe: postupak pri izradivanju reljefa pomoću hemijskog dejstva svetlosti.
- plastolog** (grč. *plastos* izmišljen, lažan, neprav, *Iégos* reč, govor) lažac, lažov.
- plastron** (fr. *plastron*, nlat. *plastrum*) grudni oklop; grudnjak od kože koji nose oni koji se uče mačevanju; široka mašna za vezivanje; na ženskim haljinama: u metak koji pokriva otvor na grudima; nišan, predmet podsmeha.
- plata** (iš. *plata*, grč. *platyc* širok) 1. srebro, srebrn novac (za razliku od belela, tj. bakrenog novca).
- plata** (fr. *plat*, *plate*, grč. *platys* širok) 2. peskovita površina, pesak i kamenje pred pristaništima i ušćima reka.
- platan** (lat. *platanus*, grč. *platys* širok, *platanos*) *bog.* visoko i lepo drvo sa glatkom korom, koja se listato ljušta i širokim, dlanastim lišćem, sličnoj javoru, istočni javor (*Platanus orientalis* L.).
- plateja** (grč. *platys* širok, *rīale!*a).ied. širokočlana ojadljica, trakulja.
- plateno titr** (fr. *platin au titre*) slitina ili legura platine i srebra (upotrebljava se za izradu ukrasa i nakita).
- platana** (pš. *platina dei*, od *plata* srebro, od grč. *platys* širok) 1. „srebarce“, „malo srebro“; hen. metalni elemenat, redak, atomska masa 195,09, redni broj 78, znak Pt, boje kalajnobele ili čeličnosive, veoma *duktilan* i kovan, teško topljav, spe-cifična težina 21,45, zbog postojanosti upotrebljava se za izradu hemijskog posuda; pronađena 1736. u Brazilu, ima je naročito u Uralu.
- platana** (fr. *platine*) 2. ploča na koju se oslanjaju svi delovi sata; metalna ploča kroz koju prolazi ključ u bravu.
- platinin amalgam hen.** platinina živa, jedinjenje platine i žive pomoću kojeg se vrši oblaganje platinom.
- platinirata** (šp. *platina*, fr. *platiner*) poplatiniti, oblagati platinom, poplatinjavati.
- platinit** (šp. *platina*) slitina ili legura nikla i železa, služi kao zamena platine za tehničke svrhe.
- platinojd** (šp. *platina*, grč. *eidos* vid, oblik) slitina ili legura nikla, cinka, bakra i volframa (za žice električnih otpora).
- platnotipija** (šp. *platina*, grč. *typos* otisak) u fotografiji: izrada *pozitiva* na hartiji natopljenoj kalijum-platin-hlo-ridom i gvozdenim oksid-oksalatom.
- ilatinski metali mi»**, retki metali koji se javljaju pomešani s platinom: rodijum, rutenijum, paladijum, osmijum, iridijum.
- platneno ogledalo** metalna ploča prevučena platinom.
- platirata** (fr. *plaquer*, nem. *plattieren*) v. *plakirati*.
- plate** (fr. *plateau*) 1. plitica ili tas na terazijama; 2. poslužavnik; Z. *geogr.* omanja visoravan.
- platonizam** (grč. *Platon*) *fil.* sistem Plato-nove filozofije, koja predstavlja vrhunac grčkog filozofskog mišljenja, naročito u pojmu *ideje*, u značenju *hipoteze*, logičke pretpostavke koja služi kao osnova shvatanju, uvidanju, te je i Galilej pošao od nje, nasuprot Aristotelu, u traženju prirodnih zakona; ideja je lo-gička pretpostavka koju iskustvo ili potvrđuje (ogledom, eksperimentom) ili odbacuje, takođe eksperimentom, merenjem. Merenjem proverena ideja jeste prirodni zakon. Po drugom shvatanju Platonove ideje one su *transcendentna* bića, tj. bića koja postoje van prostora i van vremena.
- platonizirati** (fr. *platoniser*) sledovati Platonovom učenju; voleti čistom duhovnom ljubavlju bez ikakvih čulnih pobuda; *up. platonizam*.
- platononovi** *fil.* učenici i pristalice učenja (*platonizma*) grčkog filozofa *Platona* (427—347. pre n. e.).
- platonska ljubav** ljubav o kojoj Platon govori i koju preporučuje u svom delu „*Simpozion*“ („Gozba“): natčulna ljubav, ona koja je izazvana čisto duševnom lepotom, a ne telesnim odlikama ljubljenog bića, ideal-na ljubav.
- platonska republika** država sa savršenom upravom kakvu je zamišljao i preporučivao *Platon*.
- platonski** (grč. *Platon*) *fil.* koji se tiče Platona, koji potiče od Platona, koji je u skladu sa njegovim učenjem; natčulni, savršen, idealan; fig. praktično nemoguć, neostvarljiva *platonska ljubav, platonska republika*.
- platforma** (fr. *plat-forme*) ravan krov na gradevini; voj. mesto na kome su namešteni topovi za uspešno dejstvo;odeljenje između spoljnog ulaza u ulazu u kupe (kod vagona, tramvaja, trolejbusa i autobusa); visoravan, zaravnjen vis; u vrtovima i parkovima: veštački napravljena zaravnjena uzvišica sa koje je lep izgled na

- bližu ili dalju okolinu; *grac.* uravnjeno mesto za temelj; *fig.* osnova čega, polazna tačka, misao ili pobuda kao pokretač i osnova neke delatnosti; *up.* *platform*.
- platfus** (nem. Plattfuß) med. ravan taban; v. *dustaban*.
- plačido** (ital. placido) *kuz.* v. *plačido*.
- plauzibilav** (lat. plausibilis) vredan plje-skanja, zaslužan javnog odobravanja; prihvatljiv, usvojljiv, verovatan, verodostojan.
- plauzibilitet** (nlat. plausibilitas) zaslužnost javnog odobravanja (pljeskanja); prihvatljivost, usvojljivost, verovatnost, verodostojnost.
- plafon** (fr. plafond) 1. tavanica; slike na tavanici, ukrasi na tavanici; 2. najviši ili najveći iznos (npr. plate); 3. *avij.* najveća visina do koje može doći avion, „vrhunac“.
- plafovaha** (fr. plafonnage) tavanisanje, pravljenje tavanice; ukrašavanje tavanice, ce slikama; ukrasi na tavanici.
- plafonirati** (fr. plafonner) tavanisati, praviti tavanicu; ukrašavati tavanicu slikama i figurama.
- plac** (nem. Platz mesto; prostor, lat. platea) 1. mesto gde se prodaju namirnice, trg, tržiste, pijaca, 2. slobodno mesto za zidanje, gradilište.
- plac-angst** (nem. Platzangst) *ked.* strah živčano slabih od praznog prostora i od prelaženja preko ulica, trgovca itd.; *up.* *agorafobia*.
- placebo** (lat. placere učiniti po volji) pseudolek, obično neka bezazlena pilule koja se daje neobaveštenom pacijentu umesto pravog leka, da bi se postigao autosuge-stivno delovanje.
- placenta** (grč. plakus kolač, lat. placenta kolač) *znat.* posteljina kod porodilja; *bog.* semenik, ono mesto na plodnom listiću odakle izlaze semeni zameni.
- placentija** (lat. placenta kolač) *biol.* si-savci koji u embrionalnom stanju imaju *placentu*.
- placentalni** (nlat. placentalis) koji pripada posteljici, posteljični.
- placenta savvinis** (lat. placenta sanguinis) *ned.* krvava grušavica.
- placenta uterina** (lat. placenta uterina) *anat.* posteljice kod porodilje.
- placentacija** (lat. placentatio) *bog.* nameštanje semenih zametaka u plodnici.
- placet** (lat. placere, place t) dopada se, prima se, usvaja se, odobrava se; kao imenica: odobravanje, usvajanje, potvrda.
- placiditet** (lat. placiditas) mirnoća, tihost, blagost.
- placitum** (lat. placitum) ono što se dopada, što se voli, što je omiljeno; mišljenje, nahodenje, smatranje.
- plac-komandant** (nem Platz-kommandant) voj. komandant mesta.
- plačidamente** (ital. placidamente) *muz.* v. *plačido*.
- plačido** (ital. placido) *kuz.* mirno, spokojno, blago.
- ile** (eng. play) igra, zabava (npr. tenis, trke); kocka, kockanje; pozorišni komad, predstava.
- plebejac** (lat. plebs narod, plebejus) 1. građanin, pučanin, čovek iz nižeg staleža u starom Rimu, onaj koji ne pripada starije senatora i plemića; *supr.* *patricije*; 2. docnije, u srednjem veku: čovek iz reda varaličke sirotinje.
- plebejski** (lat. plebejus) građanski, pučki, pučanski, neplemički, prost, niskog porekla.
- plebiscit** (lat. plebis scitum, plebiscitum odluka naroda) kod Rimljana: zakon donesen narodnim glasanjem; narodno glasanje, opredeljivanje naroda putem opštег glasanja; *^*, *referendum*.
- plebiscitarni** (lat. plebiscitarius) donesen opštim narodnim glasanjem.
- plebokratija** (lat. plebs narod, puk, grč. kratos j anina, snaga; vlada, vlast) vlada puka (ili: svetine); *ohlokratija*.
- plebs** (lat. plere, plebs, plebis, grč. plethos mnoštvo, gomila) „ono čega ima mnogo“, svetina, gomila, puk, pučani, narod; građanski stalež (u Rimu).
- pled** (fr. plaid) 1. odbrambeni govor pred sudom koji drži advokat.
- pled** (eng. plaid) 2. ogać od šareno karira-ne vunene tkanine koja spada u škotsku narodnu nošnju; velik debeli šal; putnički pokrivač uopšte.
- pledjer** (fr. plaideur) branilac, zastupnik, advokat kao glavni govornik u ime jedne parnične strane.
- pleding** (eng. plauding) grubo čebe za ogrtanje sa belim i crnim kockama, naročito vuneno.
- pledirati** (fr. plaider, nlat. placitare) voditi parnicu, braniti pred sudom (kao advokat), zauzimati se za, govoriti u prilog, govoriti za, zastupati.
- pledooaje** (fr. plaidoyer) odbrambeni govor advokata na sudu; završni govor, završna reč državnog tužioca i branioca u jednoj parnici.
- pledooajirati** (fr. plaidoyer) v. *pledirati*.
- plezavtan** (fr. plaisant) prijatan, zanimljiv, zabavan, smešan, šaljiv.
- plezanterija** (fr. plaisirerie) šala, zabava na čiji račun, zadirkivanja; *plezantri a par* (fr. plaisirerie a part) šala nastra-nu, bez šale, sasvim ozbiljno.
- pleziopija** (grč. plesbos blizak, susedan, brz gen. oroz oko) *med.* v. *pleziopsija*.
- pleznopsija** (grč. plesbos, épsis vid) *med.* kratkovidost.
- pleziosaurus** (grč. plesbos, sauros gušter) gal. „životinja bliska gušteru“, zmija-gušter, fosilni gmizavac, dug 3—5 t, du-

tačka vrata, male glave, kratka repa i sa perajima mesto nogu.

plezir (fr. plaisir) zadovoljstvo, uživanje, zabava, prijatnost, udobnost; *mon plaisir* (fr. top plaisir) moje uživanje, moje veselje (čest naziv letnjikovaca i mesta za provodnju).

pleistocen (grč. pleistos veoma mnogi, kainós nov) *kol.* „onaj koji sadrži veoma mnogo sadašnjih oblika“, = *diluvijum*; naziv uveo 1830. engleski geolog Carls La Jel (Lyell, 1797—1875).

Plejade (grč. Pleiades)*nn-. 7 kćeri mavritalskog kralja *Atlanta* i *Plejone*, ljubimice bogova i ljudi; kad su doznade da im otac Atlas mora držati na ledima čitav nebeski svod, očajne zbog njegove patnje izvršile su samoubistvo, posle čega ih je Zevs pretvorio u zvezde, tzv. „Vlašiće“; *as tr.* Vlašići (sazvežde gledano golim okom izgleda kao da ima sedam zvezda, ali se jačim teleskopom vidi preko 2000).

plejada (grč. Pleiades) grupa od 7 slavnih ljudi (književnika, filozofa i dr.), nazvana po 7 Atlantovih kćeri (*Plejade*); naročito: 7 tragičnih pesnika koji su se, u Š veku pre n.e., javili u Aleksandriji za vreme Ptolomeja filozofa; grupa od 7 francuskih pesnika, u XVI veku, koja je radila pod vodstvom Ronsara i Di Belea, i težila da uvede u pesništvo antički duh i antičke oblike; danas: skupio ime za grupu najboljih ljudi u nekoj struci, pokretu i sl.; *fiz.* grupa izotopnih elemenata.

plej-bek (eng. play gluma, igra, back natrag, odostrag) u kinematografiji, naročito kod muzičkih filmova; snimanje slika uz istovremeno reproducovanje ranije snimljene tonu.

plejboj (eng. play igrati, zabavljati se, boy mladić) mladić, dobro materijalno situiran, kome je provod glavno u životu.

plejistocen (grč. to pleiston ono što je najveće, kainos nov) *geol.* gornji, najmlađi sloj *pliocena*.

plekseoblaste (grč. plexis pletenje, tkanje, blastos klica, izdanak) *pl. bog.* biljke sa dvostrukim *kotiledonima*.

pleksiglas (grč. plexis, nem. Glas staklo) trgovачki naziv za tvrdi, otporno, prozirno, teško lomljivo staklo od polia-krilne smole; *up.* *akrilna kiselina*.

pleksus (lat. plexus) *zool.* splet živaca ili krvnih sudova.

pleksus solaris (lat. plexus solaris) *zool.* „sunčani splet“, splet ganglijskih živaca u srednjem trbuhi ili u oblasti želuca.

plektognati (grč. plektés platen, sukan, gna-thos vilica) *zool.* ribe pločare.

clektopode (grč. plektés, pus, podos no ga) *zool.* ribe sa sraslim zadnjim perajima.

plektron (grč. plektron) v. *plektrum*.

plektrum (grč. plesso udaram, lat. plectrum) pero, trzalica, terzijan (od slonove kosti, drveta ili metala) kojim su stari udarali u žice citre, harfe.

plemirija (grč. plemmyris priliv, plima, bujica) *ned.* obilje sokova, prisustvo sokova u telu više no što treba.

plemiričan (grč. plemmyro prelivam se) koji ima puno sokova, koji potiče od obilja sokova.

plena potestas (lat. plena potestas) *v. plenipotencija*.

plena proprietas (lat. plena proprietas) puna vlast, potpuna svojina (sopstvenost).

plenarija fides (lat. plenaria fides) puna vera, potpuna vera.

plenarij(um) (lat. planerium) zbirka biblijskih odeljaka iz evandelja (*evangelijari-jum*) i apostolskih poslanica (*epistola-rijum*) koji se čitaju na katoličkoj misi; kutija u obliku knjige u kojoj se čuvaju relikvije.

plenarna sednica v. *plenum*.

plenarni (nlat. plenarius) potpun, pun, sa punim brojem.

plener (fr. plein air vani, na otvorenom, u prirodi) jz. slika radena pod vedrim nebom, obasjana sa svih strana svetlošću; *plener-slikarstvo* prikazivanje predmeta na slici u punoj svetlosti, obasjanih sa svih strana sunčanom svetlošću i bez senke.

plenerkzam (fr. plain air) v. *plener*.

plenerist(a) (fr. plain-airist) slikar koji radi slike pod vedrim nebom, na punoj sunčanoj svetlosti.

plenipotencija (nlat. plenipotentia) puna vlast, neograničena vlast; punomoć, puno-moćstvo, akt kojim se nekome daje punomoć.

plenist(a) (lat. plenus pun) *fil.* pristalica učenja da u prirodi ne postoji prazan prostor.

pleno jure (lat. pleno jure) s punim pravom.

pleno titule (lat. pleno titulo) sa punim naslovom, s punom titulom; kao skraćenica, na adresama: *p. t.*

pleno horo (lat. pleno choro) *kuz.* sa punim horom, sa svim glasovima.

plenpuvoar (fr. plein pouvoir) v. *plenipotencija*.

plenum (lat. plenum) puna sednica, puno zasedanje, sednica u kojoj učestvuju svi članovi (za razliku od odborske i komisijske sednice); *in pleno* (lat. in pleno) u punoj sednici, sa punim brojem članova.

pleo- (grč. pleon) predmetak u složenicama sa značenjem mnogo, više-.

pleogamija (grč. pleon, gamos brak) *bog.* javljanje raznopolnih cvetova na jednoj biljci, ili na raznim primercima iste vrste.

pleomastija (grč. pleon, mastos sisa) *med.* v. *polimastija*.

- pleomorfizam** (grč. pleon, morphe oblik) višeobličnost, mnogolikost, višelikost, raznolikost; *up. polimorfizam*.
- pleonazam** (grč. pleonasmos suvišak, pretek) *ret.* upotreba suvišnih reči u govoru ili pisanju, suvišno obilje reči (tj. kad se uz reč širega značenja upotrebni i druga čije je značenje sadržano već u prvoj reči), npr. *siromah* prosjak, *stara baba*, *mali čovečić* itd.; *med.* preterana razvijenost ili prekobrojnost jednog dela tela, npr. šest prstiju na ruci.
- pleonastičan** (grč. pleonazo preobilujem, imam suviše) suvišan, pretrpan izrazima istog značenja.
- pleorama** (grč. pleo plovim, horama pogled, izgled) slika plovjenja, slika obale koja polako prolazi ispred očiju gledaoca, dok ovome izgledu kao da plovi čamcem pored predmeta prikazanih na slici.
- pleohroizam** (grč. pleon više, chrosrea chromatos boja kože, boja)fiz. svojstvo bojenih dvoosnih kristala da u svima *anizotrop-nim* pravcima pokazuju drugačije boje i sem toga za različite boje na različit način.
- pleriza** (grč. plerosis) *med.* punjenje, jačanje tela posle bolesti.
- plerotizam** (grč. plerotes punoča, potpunost) *fil.* učenje o stalnoj ispunjenosti prostora materijom; *supr. atomizam*.
- plerotika** (grč. plero punim, ispunjavam, nlat. plerotica) *pl. med.* lekovi koji pomažu popravljanje i jačanje tela posle preležane bolesti; *up. sarkotika*.
- plerofonija** (grč. pleres pun, phone glas, zvuk) *muz.* bujnosc tona, punoča tona, snaga tona.
- plesigraf** (grč. plesso udaram, grapho pišem, beležim) sprava koja opisuje prostor iz koga dopire jek (kod perkusionih ispitivanja).
- plesimetar** (grč. plesso, metron mera, meri-lo) med potuk, pločica koja se upotrebljava kod perkusionih ispitivanja.
- pletizmograf** (grč. plethos širina, veličina, grapho pišem, beležim) med. instrumenat koji beleži kolebanje zapremine jednog organa.
- plet-mašina** (nem. Platmaschine) sprava za glaćanje (pegljanje) rublja.
- pletomerija** (grč. plethos mnoštvo, meros deo) *med.* prekobrojnost delova tela, npr. šest prstiju itd.
- plettere** (grč. plethora punjenje, zasićenje) *med.* prepunost sokovima, punokrvnost.
- pletoričan** (grč. plethora prepunost) koji ima suviše krvi, punokrvan.
- pletform** (eng. platform) uzvišeno mesto sa koga govornik drži govor, tribina; otuda: programska odluka (stranke, skupšti-ne); narodna odluka; politički program stranke; *llatforma*.
- pleumodan** (grč. pleumodes bolestan od pluća, pleumē pluće) *med.* koji boluje od grudi, grudobolan.
- pleumodes** (grč. pleumon = pneumon pluće) *med.* onaj koji boluje od grudi, grudobolni.
- pleumonija** (grč. pleumonia = pneumonia) *med.* v. *pneumonija*.
- pleura** (grč. pleura) *anat.* grudna maramica, pogrudnica, porebrica, plućna maramica.
- pleuralgija** (grč. pleura pogrudnica, algos bol) *med.* bol pogrudnice, bol porebrice.
- pleurezija** (grč. pleura) *med.* v. *pleuritis*.
- pleuritis** (grč. pleura) *med.* zapaljenje pogrudnice (porebrice, grudne maramice).
- pleuritičan** (grč. pleura) bolestan od zapaljenja grudne maramice.
- pleurodinija** (grč. pleura, odyne bol) *med.* reumatičan bol u visini međurebarnog mipsća.
- pleuropijeza** (grč. pleura, ruop gnoj) *med.* zagnojavanje plućne maramice.
- pleuropneumonija** (grč. pleura, pneumon pluće) *med.* zapaljenje pluća i plućne maramice.
- pleurotomija** (grč. pleura, tome sečenje, rezanje) *med.* rasecanje grudne maramice, porebrice radi odstranjivanja škodljivih tečnosti koje su u njoj nakupljene.
- pleurotonus** (grč. pleura, ténos zategnutost, napon) *med.* v. *pleurototonus*.
- *pleurototonus** (grč. pleurothen bočno, sa strane, ténos zategnutost, napon) *med.* bočni *tetanus*, iskrivljenost tela na jednu stranu (vrsta tetanusa).
- pleh** (nem. Blech) lim.
- plivioz** (fr. pluviose) peti mesec u novom kalendaru Prve francuske republike (1793), od 20. I — 18. P.
- pliding** (eng. pleading) *prav.* vođenje parnice; odbrana na sudu.
- ili jeza** (fr. plieuse) mašina savij zlica, previjačica.
- plijirati** (fr. plier) savijati, previjati, borati, praviti nabore; *voj.* popuštati, povlačiti se; *jah* navikavati konja da se lako obrće desno i levo.
- plika** (nlat. pliica, polonica, fr. plique) *med.* poljačka kika, bolest kose usled nečistih sokova (u Poljskoj dosta česta, po čemu i dobila ime).
- plikarija** (nlat. plicaria) <5br. obična prečica (kao tobožnji lek protiv „poljačke kk-> ke“); *up. plika*.
- plimaža** (fr. plumage) perje; ukras od perja na šeširu i šlemu, perjanica.
- plimut rok** (eng. plymouth rock) vrsta američke oplemenjene kokoši.
- plinta** (grč. pHnthos) *apx.* četvrtasta ploča (kao podnožje kipova, stubova, spomenika); *deo* zida kuće od zemlje pa do visine poda prizemlja, stopa, „crkla“.
- pliocen** (grč. pleion više, kainés nov) *geol.* drugi, mladi pododeljak *neogena* ili *mladeg tercijara*, u čijim se okamenotinama nalazi najviše novih organskih vrsta.

pliocenska formacija kol. v. *pliocen*.

plise (fr. plisse) pravilni nabori na ženskim haljinama, nabor, bora.

pliseza (fr. plisséuse) mašina za pravljenje nabora na tkaninama.

plisirati (fr. plisser) nabirati, praviti nabore na ženskim haljinama.

pliš (nem. Plisch, eng. plush, lat. pilus vlas, dlaka) somot, kadifa od pamuka, lana, jute ili vune, polusomot, polukadifa.

ploajirati (fr. ployer, lat. plicare) saviti, savijati, prenijeti, slagati; *voj.* izvesti (ili: izvoditi) pokret u cilju obrazovanje smaknute kolone.

plombe (fr. plomb olovo, lat. plumbum) olovni pečat ili znak na paketima, vratima, sanducima, vagonima i dr.; masa kojom se puni šupalj zub (kod nas se često čuje pogrešno: *blomba*).

plombaža (fr. plombage) zalivanje olovom; udaranje olovnog pečata (*plombe*); ispunjavanje šupljih zuba olovom ili drugom kakvom smesom.

plomberija (fr. plomberie) livnica olova; livenje i preradivanje olova; izrada olova; pečaćenje olovom.

plombira™ (fr. plomber) zapečatiti olovom, udariti *plombu* na popliljku, vrata, sanduk i dr.; zaliti (ili: zavijati, ispuniti) olovom; šupalj zub ispuniti olovom ili drugim metalom, nekom smesom (pogrešno: *bloibirati*).

plonžirati (fr. plonger) gnjurati, zagnjuri-ti, roniti, zaron-avati; doj. otvor topovske cevi oboriti naniže, pucati nadole.

plotun (fr. peloton, ital. plotone) *voj.* četa polučeta ili vod pešaka koji po komandi, istovremeno okidaju puške; *plotunska paljba* istovremeno okidanje pušaka jednog odreda vojnika (pešaka), istovremeno ispaljivanje više vatrenih oružja (i topova).

pluvijale (lat. pluvia kiša, pluviale) ogrtač protiv kiše; ogrtaču slična odežda kat. sveštenika koju nose na popodnevnim bogosluženjima i drugim nekim svečanim crkvenim priredbama.

pluviograf (lat. pluvia kiša, grč. grapho pišem, beležim) *pluviometar* sa registrom.

pluviozai (lat. pluviosus) kišan, kišovit; koji donosi kišu.

pluviometar (lat. pluvia kiša, grč. metron merilo, mera) kišomer, sud koji se postavlja radi hvatanja atmosferskih taloga, da bi se posle moglo izmeriti koliko bi bio visok sloj vode na Zemljinoj površini kada se od količine koja je pala ne bi ništa upilo u zemlju, niti oteklo, niti isparilo; *obrometar, hijetometar*.

pluderhozne (nem. Pluderhose) *pod.* široke čakšire do kolena, obično u boji za izlete i planinarenje.

plumbago (lat. plumbago) št. v. *grafit*.

plumbati (lat. plumbum olovo) *he*», spojevi (ili: jedinjenja) superoksida olova sa ba-zama.

plumbatura (nlat. plumbatura) v. *plumbacija*.

plumbacija (nlat. plumbatio) zalivanje olovom; udaranje olova (*plombe*).

plumbizam (lat. plumbum olovo) *med.* trovanje olovom, tj. parama i prašinom olova.

plumbum (lat. plumbum) olovo; olovni pečat; olovna lopta; olovna cev.

plumozan (lat. plumosus) pernat, perjan; maljav.

plumula (lat. plumala) *bog.* pupoljčić.

plural (lat. pluralis se. numerus) *gram.* množina; *supr. singular*.

plurale tantum (lat. plurale tantum) *gram.* jednobrojna imenica, koja ima promenu i koja se upotrebljava samo u množini, npr. ljudi, naočari, gaće, gusle, makaze, grudi, prsa, vrata, kola, Karlovci itd.

pluralizam. (lat. pluralis množinski, u množini) *fil.* postojanje množine, prisutnost množine; metafizičke pravac koji shvata stvarnost kao mnoštvo odvojenih i samostalnih načela, principa.

pluralis majestatikus (lat. pluralis majesticus) „množina veličanstva“, kad jedan vladalac o sebi govori samo u množini („mi“ mesto „ja“).

pluralis modestatis (lat. pluralis modesta-tis) „množina skromnosti“, kada neki pisac, iz skromnosti, govoreći o sebi i u svoje ime upotrebljava množinu mesto jed-nine („mi“ mesto „ja“).

pluralisti (lat. pluralis množinski, u množini) 1. *fil.* pristalice i sledbenici *pluralizma*: Demokrit, Lajbnic, Herbart, Loce, Džems, Simel i dr.; 2. sopstvenici većeg broja imanja koja pripadaju položaju.

pluralitet (lat. pluralitas) množina, većina; *pluralitas votorum* (lat. pluralitas votorum) većina glasova.

pluralni (lat. pluralis) *gram.* množinski.

pluralni votum (lat. pluralis, votum od vove-ge svečano obećati, želeti) vrsta nejednakog izbornog prava prema kojem pojedini birači (prema položaju, imovnom stanju itd.) uživaju više glasova.

pluralni izborni sistem sistem biranja po kome jedan biran (prema svojim godinama, imanju, položaju i obrazovanju) može da ima pravo na više glasova.

plus (lat. plus) više; *kat.* znak za sabiranje (+); znak kojim se označava *pozitivan broj* (+); *fiz.* znak za označavanje *stožitav-nog* elektriciteta, pola; višak, preostatak, veći iznos; nadmoćnost, prednost; *supr. minus*.

plus-elektricitet (lat. plus, grč. elektron) *fiz.* elektricitet koji se izaziva na staklu kad se ono tare svilom, *pozitivna elektricitet*, označava se znakom

plus (+), za razliku od *minus-elektrici-teta*, tj. elektriciteta koji se izaziva u ovome slučaju na svili i to u podjednako} količini, ili na ebonitu i smo-lama kada se taru krznom, i koji se zove *negativan elektricitet* i označava znakom *minus* (—).

pluskvamperfek(a)t (lat. plus-quam-perfектum) gram, glagolski oblik koji znači radnju koja se izvršila u davnoj prošlosti: davno prošlo vreme.

plutokrat(a) (grč. plutos bogatstvo, kratos j anina, snaga, vlast) onaj koji vlada, koji se održava na vlasti pomoću bogatstva (novca).

plutokratija (grč. plutokratia) vladavina bogatih (pomoću novca i kapitala), vlada novca; bogati ljudi, plutokrata.

Pluton (grč. Pluton, lat. Pluto) 1. *mit.* bog podzemnog sveta kod starih Grka i Rimljana, vladalac carstva mrtvih; 2. *astr.* 12. marta 1930. pronađena transneptunska planeta, udaljena od Sunca oko 5920 miliona km, a vreme njene revolucije iznosi 248,4 godina.

plutonizam (lat. Pluto) *kol.* teorija po kojoj se stvaranje stena, pa i svih ostalih geoloških pojava, ne pripisuje samo dej-stvu vode, nego i uticaju Zemljine unutrašnjosti koja se još nije ohladila (za razliku od teorijeneltunizma, po kojoj su svi čvrsti sastavni delovi Zemlje postali jedino uticajem vode ili uz njenu pomoć).

plutonij(um) (nlat. plutonium) *hen.* radioaktivni elemenat (*transuran*), redni broj 94, atomska masa 238 i 239, znak R; u prirodi ne postoji, već je dobiven veštački putem 1943—44. god. prilikom radioaktivnog raspadanja takođe veštačkim putem dobi-venog hem. elementa *neptunijuma*; ima isključivo važnu primenu u dobivanju nuklearne energije.

plutonisti (lat. Pluto) *kol.* pristalice *plu-tonizma*. **plutonistički** (lat. Pluto) koji je postao uticajem i dejstvom usijane Zemljine unutrašnjosti.

pnevma- (grč. pneuma dah) v. *pod pneuma-*. **pneuma** (grč. pneuma dah) dah, vazduh, etereična vatra; životna snaga, duh života, duh, duša; *fil.* kod *gnostikara*: božanska klica života u svetu; u hrišćanskoj teologiji: sveti Duh.

pneumat (grč. pneuma dah, teško disanje) *med.* čovek kratka daha, tesnih grudi.

pneumatemija (grč. pneuma dah, halma krv) *med.* prodiranje vazduha u krv.

pneumatizam (grč. pneuma dah; duhovito biće, dušato biće) *fil.* shvatanje da u svetu stvarno postoji samo duh, a da je materija samo prividnost pojava; *spkri-tualizam*.

pneumatika (grč. pneuma) 1. unutarnja guma sa zbijenim vazduhom (na točku velosipe-da, automobila itd.); 2. *fiz.* nauka o kreta-

nju vazduha, nauka o težini, pritisku i kretanju vazduha i gasova, *aeromehanika*.

pneumatičari (grč. pneuma) *fil.* 1. pristalice učenja o životnom dahu (Hipokrit i dr.); 2. po *gnostikarima*: oni koji su ispunjeni hrišćanskim duhom, za razliku *odhiličara* (ću-le=tvar, materija) *tłpsi-hičara* (rzusče=duša).

pneumatična železnica, obično podzemna, koja se kreće pomoću vazdušnog pritiska i služi poglavito za prenošenje paketa i sl.

pneumatična kada hem sanduče ispunjeno vodom ili »sivom u kome se, pri hemijskim radovima, hvataju i drže gasovi u staklenim valjcima.

pneumatična mašina vazdušni šmrk.

pneumatična pošta pošta koja se prenosi kroz cev vazdušnim pritiskom.

pneumatični (grč. pneumatikos) koji se tiče vazduha, vazdušni; nastao usled vazdušnog pritiska, zasnovan na zakonima *pneumatike* ili *aeromehanike*.

pneumatični dušek dušek, obično od gume, koji se puni vazduhom.

pneumatični telegraf brzojav u obliku zamotuljka koji se šalje dejstvom vazdušnog pritiska kroz cevi.

pneumatično lečenje lečenje planinskim vazduhom ili udisanjem zbijenog vazduha (u pneumatičnom kabinetu).

pneumatično og&ilo fiz. sastoji se od jedne cevi sa pokretnim k lipom; kad se klip naglo gurne u tu cev, u kojoj ima vazduha, savijeni vazduh se toliko zagreje da se komad truda, koji se nalazi iznutra na klinu, zapali, jer kad se jedna vazdušne masa od 20° sabijeadiuabath* na polovinu svoje zapremine, njena temperatura se popne za 96°; *kompresivno ognjilo*.

pneumato- (grč. pneuma) predmetak u složenicama sa značenjem dah, disanje; duh.

pneumatograf (grč. pneuma, grapho pišem, beležim) *med. v. pneumograf*.

pneumatod (grč. pneuma) *med. v. pneumat*.

pneumatodan (grč. pneumatodes) »r.w. naduvan; koji ima tesne grudi, koji kašљe.

pneumatoza (grč. pneumatosis nadimanje) *med.* skupljanje vazduha ili drugih gasova, naročito u organima i tkivima u kojima ih, normalno, ne bi trebalo da bude, naduvnost, nadam.

pneumatoliza (grč. rpešpa dah, duvanje, veter, lysis razlaganje, razlučivanje) *geol.* razlaganje minerala i stena pod uticajem vrelih gasova, koje se vrši u blizini vulkana i vrelih izvora.

pneumatolitski (grč. pneuma, lytos raz-ložljiv, razlučljiv, rastvorljiv) koji je postao iz gasova i para, uticajem hemijskih reakcija; *pneumatolitske rude* one koje su postale iz gasova i para, uticajem hemijskih reakcija, mešajući se ili same među sobom ili sarudama u okolnom kamenju.

- pneumatomahiJa** (grč. pneuma dah; dušato biće, mache borba, boj) *fil.* odricanje postojanja duha uopšte, odricanje postojanja duhovnog u čoveku.
- pneumatoraks** (grč. pneuma, thorax trup, grudni koš) *med. v. pieumotoraks.*
- pneumatoterapija** (grč. pneuma, therapefa lečenje) *ned.* lečenje zgasnutim ili razrećenim vazduhom.
- pneumatofor** (grč. pneuma, phero, phoreo nosim) *zool.* vazdušna komora u cevastim meduzama.
- pneumatohemija** (grč. pneuma, chemefa) hemijska prerada gasova i vazduha.
- pneumatohord** (grč. pneuma, chorde žica, struka) *Bolova harfa,* kutija sa tankim bokovima na kojoj je razapeto više žica udešenih za isti glas, koje, kad se stave na vetar, trepere i proizvode zvuk.
- pneumatocela** (grč. pneuma, kele prodor, prosutost) *med.* otok nastao usled prodi-ranja vazduha; vazdušni prodor u plućima.
- pneumaturija** (grč. pneuma, uron mokraća) *med.* lučenje vazduha ili gasova sa mokraćom.
- pneumo-** (grč. pneuma, rpešpop pluće) predmetak u složenicama sa značenjem pluća.
- pneumograf** (grč. pneuma, grapho pišem, beležim) *med.* aparat koji grafički beleži kretanje grudnog koša pri disanju.
- pneumokoka** (grč. pneuma, kokkos, lat. coccus zrno, bobica) *med.* loptasta klica, najčešći izazivač zapaljenja pluća.
- pneumokonioze** (grč. pneuma, konis prah, prašina) *med.* oboljenja koja nastaju udisanjem prašine i njenim taloženjem u plućima.
- pneumoliza** (grč. pneuma, lysis razlaganje, razlučivanje) *med.* operativno odstranjenje srasle plućne maramice.
- pneumolit** (grč. rpešpbp, Hthos kamen) *med.* kamnen sličan sloj kreća u plućima, plućni kamen.
- pneumometar** (grč. rpešpop, metron mera, merilo) *med.* aparat za određivanje kapaci-teta pluća za primanje vazduha u zdravom i bolesnom stanju, odnosno snage kojom se vrši udisanje i izdisanje vazduha.
- pneumometrija** (grč. rpešpop, metrfa mere-nje) «*ed.* merenje pluća s obzirom na veličinu prostora za primanje vazduha.
- pneumov** (grč. rpešpop) *aat.* pluće.
- pneumonalgija** (grč. rpešpop, algos bol) *med.* bolest pluća, grudobolja.
- pneumonektazija** (grč. rpešpop, ektasis istezanje, širenje) «*ed.* proširenje pluća.
- pneumonija** (grč. rpešpop) *med.* zapaljenje pluća, upala pluća.
- pneumonika** (grč. pneumonikos plućni) *pl.* *med.* lekovi za bolesti pluća.
- pneumonitis** (grč. rpešpop) *med. v. pneumonija.*
- pneumoničan** (grč. pneumonikos) plućni; *pneumonična sredstva v. pneumonika.*
- pnevumovogastričan** (grč. rpešpop, gaster želudac) koji se tiče pluća i želuca, plućno-želudačni.
- pneumonografija** (grč. rpešpop, graphia pisanje, opis) opisivanje pluća.
- pneumonologija** (grč. rpešpop, logfa nauka, učenje) nauka o plućima.
- pneumonomantija** (grč. rpešpop, manteia proricanje) proricanje, gatanje iz pluća.
- pneumonometar** (grč. rpešpop, metron mera, merile) *med. v. pneumometar.*
- pneumonopatija** (grč. rpešpop, pathos bolest) *med.* oppggi naziv za sve bolesti pluća.
- pneumonopatičan** (grč. rpešpop, pathos) koji boluje od pluća, grudobolan.
- pneumonosnazmuz** (grč. rpešpop, spasmos grč) *med.* grč u plućima.
- pneumonofteja** (grč. pneumon, phthlo padam, stradam, iščezavam, čilim) *med. -a.pneumonofitiz.*
- pneumonoftizis** (grč. pneumon, phthlsis sušica) *med.* tuberkuloza pluća.
- pneumonocela** (grč. rpešpop, kele prodor, PROSUTOST) *med. PLučni Prodor.*
- pneumoperikardij(um)** (grč. rpešpop, perikardion osrće, osrje) *med.* skupljanje vazduha u osrdu.
- pneumopiotoraks** (grč. rpešpop, ruop gnoj, thorax trup, grudni koš) *med.* skupljanje vazduha u gnoju u grudnom košu.
- pneumopleuritis** (grč. rpešpop, pleuron bok, rebro) *med.* istovremeno zapaljenje pluća i plućne maramice.
- pneumoragija** (grč. rpešpop, rag- koren od regnimi lomim, kidam, prołomim) «*ed.* kravarenje iz pluća, pljuvanje krvi.
- ineumotifus** (grč. pneomon, typhos) *w<w.* tifus sa zapaljenjem pluća.
- Ineumotomija** (grč. rpešpop, tome sečenje, rezanje) *med.* operacija pluća u cilju uklanjanja nakupljenog gnoja, stranih tela, izumrlih delova pluća, gotovana (parazi-ta) i dr.
- pneumotoraks** (grč. rpešpop, thorax trup, grudni koš) *med.* ucplljivanje (ili: upumpavanje) vazduha u pluća tuberkuloznih bolesnika da bi se oboleli deo pluća stisnuto i na taj način prestao da radi; *pneuma toraks.*
- pnigalion** (grč. pnigaUon) *med.* mora.
- pnigma** (grč. pnigma ugušenje) *med.* izliv krvi koji čoveka uguši.
- pnigmus** (grč. pnigmos ugušenje, zadavljenje) *med.* gušenje, davljenje.
- poal d'len** (fr. poil de laine) *trg.* fina nojeva pera.
- poal d'sevr** (fr. poil de chevre) kozja dlaka; vrsta tkanine od vune i pamuka.
- poali d'Orjan** (fr. poilu d'Orient) „čupavko s Istoka“, popularan naziv za francuskog vojnika koji se, u prvom svetskom ratu, borio na Solunskom frontu (1915—1918), „solunac“.
- poavta v. poenta.**

poganin v. *pagan(in)*.

pogonijaza (grč. pogon brada, pogonias bradat) *med.* bradatost; rastenje brade u žena.

pogonologija (grč. pogon, logfa) nauka o bradi, o bradatosti.

pogonofil (grč. pogon, philos koji voli, prijatelj) prijatelj, ljubitelj brade.

podagra (grč. pus gen. podos noga, agra plen, lat. podagra) *CT.* kostobolja u nogama, ulozi, giht.

podagrik (lat. podagricus) onaj koji pati od *podagre*, kostobolje u nogama.

podagrist(a) (lat. podagra) v. *podagrik*.

podagričan (lat. podagricus) koji boluje od *podagre*, kostobolje, kostobolan u nogama.

podagrozan (lat. podagrosus) v. *podagričan*.

podalgija (grč. pus gen. podos noga, stopalo, algos bol) *med.* bol u tabanima; takođe: *podagra*.

podartritis (grč. pus. gen. podos, arthon zglavak) *med.* v. *podagra*.

poderbrod (hol. poderbrood) *trg.* vrsta šećera, između prostog i rafiriranog.

podest (grč. pus, podos noga) *arh.* odmorište na stepenicama, širi stupanj stepenica.

podesta (ital. podesta, lat. potestas moć, vlast; nadleštvo; glavar, poglavavar vlastodržac; namesnik, upravnik pokrajine; gradski sudija, gradski načelnik u Italiji).

podestat (ital. podesta) v. *podesta*.

podij(um) (grč. podion, lat. podium) uzvišeno mesto (za govornika, glumca, i dr.); podnožje, postolje; prednji deo pozornice (onaj ispred zavese).

podozoa (grč. pus gen. podos noga, zoon životinja) *pl. zool.* rod u koji spadaju zglavkari, ljuskari, pauci i dr.

podolatrija (grč. pus ge», podos, latreia obožavanje, poštovanje) poštovanje nogu, obožavanje nogu (idola, kumira).

podologija (grč. pus gen. podos, logf a učenje, nauka) nauka o nogama.

podometao (grč. rš gen. podos, metron mera, merile) sprava koja broji korake pešaka ili konja, brojač koraka, *vrstahodometra*.

podoreuma (grč. pus gen. podos, reuma tok, tečenje, bolesna tvar koja šeta po telu) *med.* reumatizam nogu.

poezija (grč. pofesis) pesnička umetnost, pesništvo; pesma, pesme; *fig.* divota, čar; *supr. proza*.

poema (grč. poiema) veća pesma, pesničko delo (najčešće epsko) spev.

poen (fr. point, lat. punctum) tačka; deo, odeljak; oko na kockama i kartama, vrednost pojedine karte, bod; u kocki i sportu: bod, jedinica koja se pri ocenjivanju računa u uspeh; *pobediti na poene* na kraju borbe ili utakmice imati veći broj bodo-va (tj. tačaka koje se, pri ocenjivanju, računaju kao uspeh i, na završetku, sabiraju).

poev d'Vniz (fr. points de Venise) *jM.* venecijanske čipke, mletačke čipke.

poseta (fr. pointe, lat. puncta bod) lit. glavna misao, cilj, zaoka (dosetke, epigrama ili anegdote).

poenter (eng., fr. pointer) 1. lovački pas kratke dlake: ptičar, prepeličar.

poenter (fr. pointeur) 2. onaj koji utvrđuje i beleži *poene*; proveravač rada, lice koje u radionici beleži podatke o radu koji obave radnici, normirac; *voj.* onaj koji nišani topom, nišandžija; u kartama: protivigač *bankarov*, onaj što meče na neku kartu neku svotu.

poentilizam (fr. point tačka) pravac u slikarstvu koji, udaljujući se od impresioni-zma, teži da na slici očuva prvo bitno jasnoću i čistotu boja, i zbog toga ne stavlja na platno mešane, nego čiste boje u odgojenim tačkama ili criticama, tako da se, gledane sa izvesnog odstojanja, u mrežnjači oka same mešaju u tonove koji se žele stvoriti; *neoimpresionizam*.

poentiran (fr. pointer) naglašen, podvučen, naročito istaknut; zaoštren.

poentirati (fr. pointer) istaćati, praviti tačke, snabdeti tačkama, *punktirati*; istaći (ili: isticati, naglasiti) što i time obratiti pažnju na važnost toga; udariti tačku, obeležiti tačkom, označiti tačkom (svršetak čega); upraviti, upe-riti, nanišaniti; *fig.* smerati, ciljati, nanišaniti, pucati na, težiti; u kartama: staviti ulog na kartu.

poet (lat. poeta, grč. poietes) pesnik.

posta laureatus (lat. poeta laureatus) lovorovim vencem ovenčani pesnik, nagrađeni pesnik.

poetaster (nlat. poetaster) nadripesnik, stihoklepac.

poetizirati (lat. poeta, fr. poetiser) praviti stihove, pisati pesme; baviti se pe-sništвom; dati (ili: davati) čemu pesnič-ki karakter (ili: pesničko obeležje); izlagati (ili: prikazati, izneti, prika-zivati) što na pesnički način.

poetika (lat. poetica, grč. poietike) nauka o pesništvu, teorija pesništa.

poetičan (lat. poeticus, grč. poetikos) pesnički, pesnički lep, pesnički vredan, zanosan, poletan; *rp. poetski*.

poetičar (lat. poetica) učitelj pesničke umetnosti, poznavalač *poetike*.

poetski (lat. poeticus, grč. poetikos) pesnički, koji se tiče pesništa; zanosan, pun poleta *juš. poetičan*.

poza (fr. pose) 1. telesni stav, položaj, držanje; stav modela u kome ga radi slike ili vajar; 2. neprirodno, izveštačeno draganje, neprirodan, izveštačen stav.

pozamenterija (nem. Posamenterie, fr. passementerie) 1. izrada gajtana, širita, traka i dr. za porube, opšivenih dugmeta, rojti, resa itd.; 2. radionica u kojoj se izrađuje ovakva roba.

pozauna (nem. Posalne, lat. buccina, grč. bukane) *muz.* duvački muzički instrumenat sličan trubi samo sa savijenom cevi, čiji se pokretni delovi pomeraju naviše i naniže, i time proizvode razlike u tokovima; ima tonove snažnije od tonova trube.

pozentalan (lat. postdentalis) *ipa»f.* zazubni, npr. glas.

pozer (fr. poseur) čovek izveštačena držanja, onaj koji daje sebi važan izgled, koji hoće da obrati na sebe pažnju neprirodnim držanjem i načinom izražavanja (*up. loza 2*).

poziranje (fr. roze) stajanje (ili: sedenje) kao model (slikaru, vajaru i dr.); izveštačeno, neprirodno držanje; predavanje sebi važnosti zamlaćivanjem.

pozirati (fr. poser) stajati (ili: sedeti itd.) kao model (slikaru, vajaru); izveštačeno se držati, praviti se važan, zamlaćivati se.

pozitiz (lat. positivus) *gran.* prvi poredbeni stepen, prvi stepen poređenja; prideva, npr. dobar, lep, visok, star, sit itd. (*up. komparativ, superlativ*); *muz.* male sobne orgulje; *fot.* slika, otisak, kopija (*supr. negativ*).

pozitivan (lat. positivus) utvrđen, određen, siguran, poznat; stvaran, izvestan, koji se osniva na činjenicama, činjenični; potvrđan (*supr. negativan*); trezven (duh); koristan; koji postoji, stvarno dat; *fiz.* pozitivni elektricitet — plus-elektricitet.

pozitivan broj kat. broj koji je veći od nule, beleži se znakom +, *plus*.

pozitivizam (lat. positivus) *fil.* pravac u filozofiji i nauci kojem je polažna tačka samo ono što je pozitivno, činje-nično i iskustvom dato, i koji svoja potraživanja i izlaganja vrši samo u ovim granicama, odbacujući svaki meta-fizički put kao potpuno nepotrebni i nekoristan; ovim se imenom naročito zove filozofski i sociološka škola O. Konta (1798—1857), tvorca ovoga izraza, koja, odbacujući metafiziku, ograničava ljud-sko znanje samo na odnose i zakone, na pozitivne nauke: matematiku, astronomiju, fiziku, hemiju, biologiju i sociologiju.

pozitivisti (lat. positivus)n#. *fil.* pristalice i sledbenici *pozitivizma*.

pozitivnost (nlat. positivitas) određenost, izvesnost, pouzdanost, činjeničnost, tačnost, utvrdenost; *potvrđnost; f_z*. pozitivno-električno svojstvo.

pozitivno pravo utvrđeno, razumno pravo; pravo koje je sada u važnosti; *supr. prirodno pravo*.

pozitron (lat. positivus, grč. elektron) *fiz.* elementarna čestica pozitivnog elektri-citeta, pozitivni *elektron*.

pozitura (lat. positura) položaj tela, držanje tela, stav; *zauzeti pozituru uzeti*

svečan ili zvaničan stav i svečano ili zvanično držanje, pripremiti se, biti u pripravnosti.

pozicija (lat. positio) položaj, raspored, stanje; služba, mesto, nameštenje; *voj.* položaj, utvrđen položaj za odbranu ili napad; *trg.* stavka, računaš stav, bupetski stav; u plesu: položaj noge (prvi, drugi, treći položaj noge); *muz.* *aplikatura*; u mačevanju: osnovni stav mačevaoca; *poet.* produžavanje jednog samoglasnika time što iza njega dolaze dva ili više sugla-snika, usled čega, u grčkom i latinskom, slog postaje dugim; raspored figura (u šahu i dr.).

pozicijski rat *v. pozicioni rat*.

pozicijski top teški, dalekometni top.

poziciones kapcioze (lat. positiones captio-sae) *pl. prav.* zapleteni, zamršeni, tugalji-vi stanovi, zapletena, zamršena, tugalji-va pravna pitanja.

pozicioni rat *voj.* rat koji se vodi sa ranije utvrđenih položaja, rovovski rat, odbrambeni rat.

pozicioni ugao *ont.* vidni ugao tj. ugao koji sklapaju prave povućeno od krajnjih tačaka lika spoljašnjeg predmeta na mrežnjači do odgovarajućih tačaka predmeta; *astr.* pravac komponenata (sastavnica) dvojnih zvezda računa se od severa (0°) preko istoka (90°), juga (180°) i zapada (270°).

poivt-les (eng. point-lace) čipka račena rukom, čipkane trake.

pokal (nem. Pokal) 1. posuda za piće u obliku visoke čaše, obično s drškom, *bokal*; 2. *v. pehar 2*.

poker (eng. poker) hazardna igra karata sa dva do šest igrača s ulozima, u kojoj se karte igrača ne cene prema vrednosti pojedinih karata, nego prema broju istih karata, broju uzastopnih karata, npr. *du-plum, triplum* itd. pokisimo (ital. pochissimo) *muz.* vrlo malo.

poko (ital. roso, lat. paucum) *muz.* malo, nešto; un žito (ital. un roso) nešto malo.

poko alegro (ital. roso allegro) *muz.* malo brže, malo življe.

poko a poko (ital. roso a roso) *muz.* malo-pomalo, postepeno.

poko largo (ital. roso largo) *muz.* nešto malo laganje.

poko lento (ital. roso *LetAo*) *muz.* malo sporije, ne oviše sporo.

poko meno (ital. roso tepo) *muz.* malo manje, nešto manje.

poko piano (ital. roso piano) *muz.* nešto tiše.

poko pju (ital. roso piu) *muz.* malo više, više, nešto više.

poko presto (ital. roso presto) *muz.* malo brže.

poko forte (ital. roso forte)*^*. malo jače.

pol (lat. polus, grč. polos stožer, osa, osovina, Zemljina osa, nebeska osa) stožer; *astr.*,

geogr., kosmogr. stožer, obe krajne tačke na simetričnoj osi lopte, npr. Zemlje, oko koje se okreće: krajnja tačka Zemljine ose prema severu zove se *severna* ili *arktički pol* (lat. *polus arcticus*), a prema jugu *južni* ili *antarktički pol* (lat. *polus antarcticus*); nebeski polovi krajne tačke nebeske ose oko koje se prividna nebeska lopta u 24 časa jedanput obrne; *fiz.* tačke ili mesta koja su sedište suprotnih sila ili svojstava, npr. *magnetni polovi* su mesta na magnetu koja teže suprotnim pravcima i u kojima je njegova privlačna sila najjača; Zemljini magnetni polovi ne poklapaju se sa njenim geografskim polo-vima (v. *deklinacija*).

polaka (ital. *polacca*) v. *polka*.

polarizator (nlat. *polarisator*) *fiz.* deololarizacionog aparata koji daje *polarizovanu svetlost*, prva Nikolova prizma kroz koju prođe prirodna svetlost *polarizuje se*, tj. treperi u određenoj ravni; *up. pola-riskop*.

polarizacija (nlat. *polarisatio*) *fiz.* davanje ili primanje *polariteta*; *polarizacija svetlosti* svojstvo koje dobiva prirodni svetlosni zrak prelamanjem, naročito kod tela sa dvojnim prelamanjem (*islandski kristal*), koje se pokazuju u tome što se takav *polarizovani* zrak različito ponaša u raznim pravcima (za razliku od prirodne svetlosti). I svaka odbijena, reflektovana svetlost je polarizovana, što znači da se treperenja takve svetlosti vrše u određenoj ravni, treptajnoj ravni; v. *dielektrična polarizacija*.

polarizacioni aparat *fiz.* aparat koji služi za posmatranje providnih tela u *polarizovanoj svetlosti*; \ *up. Nikolova prizma*.

polarizirati (nlat. *polaris*, fr. *polariser*) *fiz.* davati ili primati *polaritet*.

polarizovan zrak *fiz.* zrak koji se u raznim pravcima ponaša različito.

polarizovati (fr. *polariser*) *fiz.* v. *polarizirati*.

polarimetar (nlat. *polaris*, grč. *metron mera, merilo*) *fiz.* v. *polariskop*.

polarimetrija (grč. *polos oca, osovina, metron*) *fiz.* merenje skretanja polarizovane svetlosti.

polariskop (nlat. *polaris*, grč. *skopeo posmatram*) *fiz.* deo *polarizacionog aparata* (za ispitivanje *polarizovane svetlosti*).

polaristrobometar (nlat. *polaris*, grč. *stro-bos vrtlog, metron* ha»), aparat za određivanje mogućnosti optičkog obrtanje (obrtnog ugla), naročito kod šećernih rastvora i drugih optičkih aktivnih tečnosti, tj. onih koje obrću polarizacionu ravan.

polaritet (nlat. *polaritas*) teženje ili pravac dvaju slobodnih magneta prema mag-netnim polovima Zemlje; u širem smislu: svojstvo *pozitivnog* i *negativnog* postojanja, posedovanje dva pola ili dva potpu-

no suprotna mesta sa suprotnim (privlačnim ili odbojnim) svojstvima, otuda *magneti* i *električni polaritet*; uopšte: cepanje jedne sile na dve suprotne delatnosti koje teže ponovnom sjedinju-vanju, suprotnost dvaju svojstava ili dveju sila koje stoje u međusobnom odnosu.

polarna distancija *astr.* odstojanje jedne zvezde od Severnog nebeskog pola.

Polarna zvezda (lat. *Alpha Ursae Minoris*) *astr.* Severna zvezda, Severnjača, poslednja zvezda u repu Malog Medveda, u čijoj se blizini nalazi Severni nebeski stožer ili pol.

polarna lisica lisica u zemljama oko Severnog pola, veoma cijenjena zbog svog krvnog, koje je inače kao sneg belo, a leti postane sivo.

polarna svetlost treperava tinjava svetlost koja se vidi noću u krajevima oko Zemljinih polova, zvana *aurora borealis*, severna zora, *aurora australis* južna zora.

polarne zemlje zemlje koje se nalaze između pola i polarnog kruga.

polarne koordinate v. *koordinate*.

polarne struje morske struje koje idu od polarnih oblasti ka umerenim pojasevima i, noseći sobom ledene bregove, ugrožava-ju moreplovstvo.

polarni (nlat. *polaris*) koji se tiče ili potiče od polova, stožerni; suprotni, suprotog dejstva, suprotnih svojstava.

polarni krugovi stožernici, polarnici, uporednici (ili: paraleli) od $66\frac{1}{2}^\circ$ severne („severni polarni krug“) i južne („južni polarni krut“) širine, koji odvajaju tzv. polarne pojaseve od umerenih pojaseva.

polarinci (lat. *polus*, grč. *polos* stožer) *geogr.* stožernici; v. *polarni krugovi*.

polarnost (nlat. *polaritas*) *fiz.* v. *polaritet*.

polemizirati (grč. *polemos rat*; prepirk, fr. *polemiser*) boriti se, prepirati se, voditi polemiku, naročito o raznim naučnim shvatanjima.

polemike (grč. *polemos*) veština prepiranja, veština vođenja naučne prepiske; prepirk između predstavnika dvaju različitih naučnih shvatanja, koja se sastoji u odbrani svoga i napadanju protivničkog shvatanja; rat perima.

polemisati (grč. *polemos*) v. *polemizirati*.

polemičar (grč. *polemikos ratni*; ratoboran) veštak u vođenju naučne prepiske; onaj koji voli da se prepire (naročito o naučnim i umetničkim pitanjima i shvatanjima); *pisac polemike*.

polemički (grč. *polemikos*) koji pripada polemici; koji se prepire, koji napada, napadni; *polemički spisi* spisi koji sadrže odbranu jednog i napadanje protivnog shvatanja.

polemograf (grč. *polemos rat*, *grapho pišem*, opisujem) opisivač rata, pisac o ratu, ratni istoričar.

- polemografija** (grč. polemos, grapho pišem, opisujem) opisivanje rata, opis rata.
- polemografika** (grč. polemos, grapho) veština opisivanja rata.
- polemoskop** (grč. polemos, skopeo gledam, posmatram) ratni i pozorišni dogled (*operituker*).
- polen** (lat. pollēn̄ paspalj) vrlo sitno brašno, prah; *bog.* cvetni prah na prašničnim nitima.
- poleniv** (lat. pollēn̄ paspalj) *hen.* biljni sa-stojak koji se spravlja od cvetnog praha; *up. polen.*, **polenta** (ital., lat. polenta) omiljeno italijansko jelo: kaša od kukuruznog brašna ili kestenje, prelivena puterom, zeitinom ili mašću i posuta parmezanom (slična žganjcima ili kačamaku); [^]*p. palenta*.
- poleografija** (grč. polis grad, graphia opis) opisivanje gradova, opis gradova.
- poli-** (grč. poly) predmetak u složenicama sa značenjem: mnogo, više.
- poliadelfija** (grč. poly mnogo, adelphos brat, sestra) „*bog.*“ HUS klasa u Lineovom sistemu biljaka: biljke sa cvetovima čije su prašnične niti srasle u tri ili više snopića.
- poliakantičan** (grč. poly, akantha bodlja, trn) koji ima mnogo trnja, sa mnogo bodljika.
- poliangije** (grč. poly, angos sud) *genj* biljke sa mnogo pregrada u plodniku.
- poliandria** (grč. poly, aner *gen.* andrōs) mnogomuštvvo, bračna veza ili odnos jedne žene sa više muževa; *vot.* svojstvo biljaka sa 20 do 100 slobodnih prašničnih niti u cvetu.
- polianteja** (grč. poly, anthos cvet) zbirka cveća; zbirka raznovrsnih odabranih be-letrističkih stvari.
- poliantičan** (grč. poly, anthos cvet) *bog.* mnogocvetni koji ima mnogo cveća.
- poliartritis** (grč. poly, arthron zglob) *kec.* akutno zapaljenje većeg broja zglobova.
- poliarhija** (grč. polyarchia) vladanje mnogih u jednoj državi; *ri. monarhija.*
- poliarhijski** (grč. polyarchia) naziv za državno ustrojstvo u kome vlada više članova; *up. monarhijski.*
- poliautografija** (grč. poly, autos sam, gra* phia pisanje, crtanje) veština umnožava-nja crteža, spisa i sl. putem otiskivanja na mramornim pločama; *up. litografija.*
- poliblastija** (grč. poly, blastos izdanak) velika razgranatost, obilje ogranača, obil-nost rasta.
- poliblastičan** (grč. poly, blastos izdanak) koji ima mnogo ogranača, koji je mnogo razgranat.
- poliblenija** (grč. poly, blenna sluz, bale) med. jako nagomilavanje (lučenje) sluzi, *slaj-ma.*
- polivipil-hlorid** *tehnol.* sintetična vlakna koja se dobivaju iz acetilena nizom poli-merizacionih hemijskih procesa; neosetljiva su prema dejstvu vode, a znatno otporna i postojana prema dejstvu alkali-ja i kiselina, ali su nepostojane prema povišenoj temperaturi; polivinil sluzki za izradu cedila, ribarskih mreža, predmeta za tehničku upotrebu, kišnih ogultača, odela za zaštitu radnika u hemijskoj industriji itd.
- polivitaminski** (grč. poly, lat. vita život) *biol.* koji sadrži više vitamine.
- poligalaktija** (grč. poly, gala *gen.* galaktos mleko) *med.* obilje mleka, punomlečnost.
- poligalaktičan** (grč. poly, galare». galaktos) bogat mlekom, koji ima puno mleka.
- poligalija** (grč. poly, gala mleko) *med.* v. *polgalaktija.*
- poligamija** (grč. poly, gamos svadba, brak, udaja, ženidba, lat. polygamia) *pl. bog.* HHS klasa u Lineovom sistemu biljaka: biljke koje, sem hermafroditnih cvetova, imaju i bilo muške bilo ženske cvetove, ili i jedne i druge u isto vreme.
- poligamija** (grč. poly, gamos) mnogoženstvo, bračna veza jedne jedinke sa više jedina-ka protivnog spola, u užem smislu: sveza jednog muškarca sa više žena.
- poligamist(a)** (grč. poly, gamos) pristalica mnogogkenstva.
- poligamičan** (grč. poly, gamos) koji živi sa više žena; *bog.* v. *polygamija.*
- poligenizam** (grč. poly, gen- koren od gfgno-mai postanem, nestanem) *biol.* shvatanje da sve ljudske rase ne vode poreklo samo od jedne vrste, nastale na rodnom geografskom mestu, nego da su postale na raznim geografskim tačkama; *supr. monogenizam.*
- politika** (grč. poly, gyne »sena, nlat. polygynia) *pl. bog.* dvanaesti red u klasama I—HŠ Lineovog sistema biljaka: biljke čiji cvetovi imaju mnoto tučaka.
- poliginija** (grč. poly, gyne) brak između jednog muškarca i više žena, mnogozkenstvo; [^]*. polygamija.*
- poliglobulija** (grč. poly, lat. globulus optica) *med.* preterano veliki broj (ili: nagomilanost) crvenih krvnih zrnaca.
- poliglot** (grč. poly, glotta jezik) čovek koji zna više jezika; pisac koji piše na više jezika; delo koje sadrži istu sadržinu na više raznih jezika (naročito izdanja Bi-blige, kod kojih su osnovnom tekstu doda-ni, u paralelnim stupcima, prevodi na više jezika).
- poliglotan** (grč. poly, glotta jezik) mnogojezični, koji zna mnogo jezika; na mnogo jezika; *poliglotni leksikon* rečnik više jezika.
- poligon** (grč. poly, gonfa ugao, kut) 1. *geom.* geometrijska slika (ili: figura) ograni-

nena sa vite duži, mnogougaonik; 2. voj. utvrđenje, šanac zatvoren sa više strana; artiljerijske strelište; veliki nena-seljen prostor ili naročito uređena prostorija, za ispitivanje tehničkih vojnih sredstava i za vežbanje u tehničkim radovima vojske, npr. *inžinerijski poligon, hemijski poligon* i dr.

poligonalni (grč. poly, goniai mnogougli, mnogokutni, mnogougaoni, koji se tiče mnogougaonika).

poligonija (grč. poly, gfgnomai nastanem, postanem, rodim se) velika sposobnost rađanja, velika plodnost.

poligonometar (grč. poly, gonia ugao, kut, metron mera, merilo) *geom.* sprava za merenje mnogougaonika.

poligonometrija (grč. poly, gonfa, metria merenje) gesas, merenje mnogougaonika, nauka o premeravanju pravolinijskih figura sa više od tri strane.

poligram (grč. poly, gramma crta, linija) figura ograničena sa mnogo strana; pre-štampana stvar umnožena kopiranjem.

poligramatski (grč. poly, gramma slovo) koji ima mnogo slova, sa mnogo slova.

poligraf (grč. poly-graphos) mnogopisac, pisac koji piše mnogo i o svemu i svačemu mašina za kopiranje.

poligrafija (grč. poly-graphfa) pisanje o svemu i svačemu (obično na štetu vrednosti i dubine).

poligrafski (grč. poly-graphikos) koji mnogo piše; izrađen na mašini za kopiranje.

polidakrija (grč. poly, dakryon suza) *ned.* preterano lučenje suza, preterano suženje.

polidaktilan (grč. poly, daktylos prst) koji ima mnogo prstiju, mnogoprst, šestoprst.

polidaktilizam (grč. poly, daktylos) mnogo-prstost, pojava šestog prsta na jednoj ruci ili na obe ruke, ili na rukama i nogama.

polidaktilia (grč. poly, daktylos) v. *polidaktilizam*.

polidemonizam (grč. poly, dafmon duh) vera u postojanje velikog broja dobrih i zlih duhova (*demonia*).

polidinamija (grč. poly, dynamis sila, snaga, moć) obilje snage, velika jakost.

polidipsija (grč. poly, dfpsa žed) *med.* mnogo žedica, velika, prekomerna protivpri-rodna žed, naročito kod šećerne bolesti.

poliedar (grč. poly, hedra osnova, baza) *geom.* telo ograničeno sa više strana. **poliemnja**

(grč. poly, haima krv) *med.* obilnost krvi, punokrvnost. **poliemečan** (grč. poly, haima) koji ima mnogo

krvi, punokrvan. **poliencefalitis** (grč. poliosiv, beličast,

ep- u, kephale glava) *med.* zapaljenje sive moždane supstancije. **poliestezija** (grč.

poly, aisthesis osećaj, osećanje) *ned.* pojava kod bolesnika koji pate od živaca i kičmene (leđne) moždine

da jedan prost spoljni dodir osete kao da je izvršen više puta.

poliidejizam (grč. poly, idea predstava, misao) *pete.* obilnost misli i celokupne duševne delatnosti; *supr. monoidejizam.*

poliidrija (grč. poly, idris vičan, iskusan, obavešten) v. *polihistorija.* iolijater (grč. polis grad, iatros lekar) gradski lekar, gradski fizikus.

polijelej (grč. poly, elaiion maslinovo ulje) u pravosl. crkvi: 1. pevanje 134. i 135. psalma na praznično jutrenji; 2. veliki svećnjak sa mnogo sveća koji visi nasred crkve.

polikarpičan (grč. poly, karpos plod) *bog.* koji ima mnogo plodova, sa mnogo rođova.

polikefalan (grč. poly, kephale glava) v. *policefalan.*

polikladija (grč. poly, klados izdanak, mladica) *bog.* umnoženo, uvećano stvaranje izdanaka i populjaka kod biljaka.

poliklinika (grč. polis, klinikds koji leži u postelji) lečenje ili negovanje bolesnika; zdravstvena ustanova u kojoj se bolesnici pretežno ambulantno leče; bolnica u kojoj se vežbaju klinički pripravnici; opšta bolnica gde se leče razne bolesti (u Engleskoj); *up. klinika.*

polikotiledone (grč. poly, kotyledon kličin listić) *bog.* biljke u kojih klica ima više od dva kličina listića.

prliksen (grč. poly, xenos tudinac, stranac) *min.* platinina ruda koja sadrži gvožđa; platana pomešana sa drugim meta lima.

polikultura (grč. poly, lat. cultura gajenje) 1. *agr.* obdelavanje pod približno podjedna-kim uslovima raznih vrsta useva i rastinja u nekoj zemlji, vrlo podesne zbog toga što, ako jedan usev svojim prinosom podbací, narod može da se koristi ostalim; 2. rastenje raznih vrsta drveća na jednom kompleksu (slučaj sa svakom prirodnom šumom, mešavinom raznovrsne vegetacije); *supr. monokultura.*

polilema (grč. polylemma) *log.* kod *disjunktivnog silogizma:* slučaj kad disjunkcija prve premise sadrži više mogućnosti ;*up. dilema, trilema.*

polilog (grč. poly, 16gos reč) razgovor više lica; dijalog u kome učestvuje više lica.

polilopca (grč. poly-logfa) razgovornost, govorljivost, pričljivost.

polimastija (grč. poly, mastos sisa, dojka) *med.* prisustvo katalačkih žlezda više no što treba. **polimat** (grč. poly-mathes) onaj koji je puno

učio, čovek pun znanja.

polimatija (grč. poly-mathla) velika učenost, velika načitanost. **polimelija** (grč. poly, melos ud) *med.* preko-brojnost delova tela, npr. šest prstiju itd.; *pletomerija, polidaktilija.* **polimenoreja** (grč. poly, men mesec, rheo tečem) *med.* učestale *menstruacija.*

- polimeran** (grč. poly, meros deo) koji ima mnogo delova, sa mnogo članova, mnogočlan.
- polimernzam** (grč. poly, meros) mnogodelnost, mnogočlanost.
- poliierazacija** (nlat. polymerisatio) *xea*, proces stvaranja polimernih hemijskih jedinjenja; v. *polimerija*.
- polimerija** (grč. poly, meros deo) mnogodelnost, pojava različitih oblika hemijskih elemenata ili hemijskih jedinjenja, zasnovanih na različitom broju ili rasporedu istih a toma u njima.
- polimeričai** (grč. poly, meros) v. polimeran.
- polimetalan** (grč. poly, metallon kovina) koji sadrži nekoliko metala.
- polimetar** (grč. poly, metron mera, merilo) u klimatologiji: sprava koja predstavlja spoj *termometra i higrometra*.
- polimetodizam** (grč. poly, methodos) služenje raznovrsnim nastavnim metodama u procesu učenja.
- polimetrija** (grč. poly, metria merenje) *muč.* ritmička mnogostruktost jedne melodije.
- polimitija** (grč. poly, mythos kaža, priča) *lit.* nagomilavanje (ili: nagomilanost) pe-sničkih izuma (*epizoda*); pretrpanost zapletenih događaja u pozorišnim komadima.
- polimorfan** (grč. poly, morphe oblik) mnogoobličan, koji se javlja u mnogo oblika, u različitim oblicima.
- polimorfizam** (grč. poly, morphe) v. *polimorfija*.
- polimorfija** (grč. poly, morphē) mnogoobličnost; *dmn.* svojstvo nekih kristala da se javljaju u različitim kristalnim oblicima, a imaju isti hemijski sastav (*up. hemimorfija, holiedrija*); *zool.* u vezi sa podelom rada: različitost telesnog sastava članova iste životinjske zajednice (npr. kod cevastih meduza) ili životinjske države (kod pčela, mrava, termita); *bog.* lišće različitog oblika na jednoj istoj biljci.
- polinacija** (nlat. pollinatio) *bog.* oprašivanje.
- Polinezija** (grč. poly, nesos ostrvo, otok „zemlja sa mnogo ostrva“ (Australija).
- polineziski** (grč. poly, nesos) koji pripada ili živi na ostrivima Južnog mora; *oli-neziski jezici — oceaniski jezici*.
- polineuritis** (grč. poly, neuron živac) *med.* istovremeno zapaljenje većeg broja živaca.
- polinktura** (nlat. pollinctra) pranje mrtvaca; premazivanje mrtvih tela uljem.
- polinom** (grč. poly, lat. nomen ime, naziv) *kat.* brojna veličina sa više članova, višečlan algebarski izraz, npr. $a + b - c + d$.
- polinoman** (grč. poly, lat. nomen ime, naziv) koji ima mnogo delova, mnogo članova, višečlan.
- poliozis** (grč. pollosis sedenje, poliog sed) *med.* osedelost, sedoča kose.
- poliomielitis** (grč. polios, myelos srž, moždina, mozak) *med.* zapaljne i degeneracija sive moždinske supstancije kod dece, bolest koja dovodi do uzetosti.
- polioniman** (grč. poly, oputa ime) mnogoi-men, koji ima više imena, koji je sa mnogo imena.
- polionimija** (grč. poly, oputa) mnogoime-nost, višeimenost.
- poliopija** (grč. poly, 6psis viđenje) *med.* mnogostrukje viđenje, dvostrukovidost.
- poliopsis** (grč. poly, oopsis) v. *poliopija*.
- poliopter** (grč. poly, ogab vidim, gledam) *opt.* v. *polioptron*.
- polioptron** (grč. poly, orao), *ot.* staklo za umnožavanje.
- poliorketika** (grč. poliorketikos opsadni, poliorkeo opsadujem) v. nauka o opsadanju, o opsadnom ratovanju.
- polip** (grč. polypus koji ima mnogo nogu) 1. *ned.* mesnat i bradavičast izraštaj u ili na čovečjem telu (na srcu, u nosu, jednjaku, želucu, mokraćnoj cevi, materici i dr.); 2. *zool.* vrsta morskih životinja koje provode život pričvršćene na jednom mestu; od njih se, bespolnim putem ili pu-pljenjem, razvijaju *meduze*, a od meduza spolnim putem, tj. iz oplodenih jaja, nastaju polipi.
- polipar** (nlat. polyparium) *zool.* mesto u vodi na kome su utvrđeni polipi; v. *polip 2.*
- polipatija** (grč. poly, pathos bol, patnja) *med.* mnogi bolovi, mnogostruki bol.
- polipatičan** (grč. poly, pathos) ^{2.} koji pati od više bolesti.
- polipedija** (grč. poly, pais *gec.* paidos dete) mnogodelnost, mnoštvo dece,obilje u deci; *politekija*.
- polipetalan** (grč. poly, petalon list) bog. koji ima mnogo, tj. više od šest latica.
- polipilan** (grč. poly, lat. pilus dlaka, vlas) koji ima mnogo dlake (kose), kosmat.
- poliponija** (grč. poly, pion mastan, gojazan, debeo) *med.* gojaznost, pretilos, sklonost gojenju.
- poliplazijazam** (grč. poly-plasios) umnožavanje crteža, spisa, i dr.³ *p. poliautogra-fija*.
- poliplav** (grč. poly, lat. planum ravnina) aeroplán sa više od tri krila, koja su raspoređena jedno ispod drugog.
- polipozan** (lat. polyposus) sličan *polipu*, polipast; bolestan od po lipa.
- polipozija** (grč. poly, posis pijenje; piće) prevelika sklonost piću, želja za pićem.
- polipol** (grč. poly, poleo prodajem) prodaja na veliko; *supr. monopol*.
- polipragmatik** (grč. poly, pragma delo, rad) čovek mnogo zaposlen, vrednica koji se bavi čim stigne, svaštar.
- polipragmatičan** (grč. poly, pragmatikos de-latan; iskusan u poslovanju, poslen) mnogo

zauzet, mnogo zaposlen, nemirna duha, koji se stalno nečim bavi.

poliptera (grč. poly, pterón krilo) *pl. zool.* mnogokrilci (zglavkari sa više pari krila); mnogoperajari (ribe sa više lednih pera).

poliptihon (grč. poly-ptychon) 1. više slika međusobno povezanih tako da predstavljaju izvesnu celinu (naročito na oltarima); 2. knjiga sa mnogo listova, antička knjiga sa više od tri tablice; 3. spisak crkvenih dobara (nlat. Polyptichon ecclesiasticum).

poliptoton (grč. poly, ptosis paděž), često ponavljanje jedne reči sa promjenjenim za-vršetkom.

polir (nem. Polier) v. *palir*.

poliratik (lat. polire, fr. polir) gladiti, glačati, ugačati, napraviti sjajnim, us-jajiti trljanjem (npr. metal); popraviti, doterati, napraviti lepšim; izobraziti, profiniti.

poliritmika (grč. poly, rythmós mera vremena, takt) *nuz.* istovremena upotreba različitih ritama u raznim glasovima; *supr. izoritmika*.

polis (grč. polisj grad, grad koji je u isto vreme i zasebna država (npr. kod starih Grka).

polisaža (fr. polissage) glaćanje, gladenje, s jaj anje; sjaj.

polisarkija (grč. poly, sarx gen. sarkos meso) *ned.* mesnatost, velika razvijenost mišića, gojaznost.

polisarkoza (grč. poly, zaghel. sarkos) v. *polisarkija*.

polisaharidi (grč. poly, saharidi, v.) *hen.* složeni ugljeni hidrati čiji molekuli sadrže više od deset molekula monosaha-rida.

polisemija (grč. poly, semeion znak) šštv. više značenja u jedne reči, kod kojih postoji semantička veza (npr. pun ima značenja: ispunjen i debeo).

poliser (fr. polisseur) glaćalac, gladilac (kod zlatara, kamenorezaca itd.).

polisijalija (grč. poly, sfalon pljuvačka) med. preveliko lučenje pljuvačke.

polislabičan (grč. poly, syllabe slog) *gram.* mnogosložni, koji ima više slogova.

polisilabum (grč. poly, syllabe) *gram.* mnogosložna reč, višesložna reč.

polisilogizam (grč. poly, syllogismos silogi-zam, posredni zaključak) *lot.* složen posredni zaključak, lanac silogizama, izvođenje jednog iz više od dva suda.

polisindezija (grč. poly, syndesis veza, spoj, sveza) *ret. v. polisindeton*.

polisindeton (grč. rogu, syndeton sveza) *ret.* mnogosveznost, nagomilavanje i upotreba mnogih sveza radi pojačavanja utiska, npr.: „I molio sam ga, i kumio sam ga, i pretio mu, i kažnjavao ga, no ništa ne pomaže!“; *supr. asindeton*.

polisinodija (grč. poly, synodla zajednički put) često sastajanje, često održavanje sastanaka.

polisivteza (grč. poly, synthesis sastavljanje, sklapanje, slaganje) spajanje više delova u jednu celinu.

polisintetizam (grč. poly, synthesis) v. pod *polisintetičan*.

polisintetičan (grč. poly, synthetikós koji pripada sastavljanju ili sklapanju, sla-ganju; sastavan) koji spaja u sebe mnogo delova, mnogostrukе složen; *polisivte-tični jezici* jezici koji razne rečenice delove stapaju u jednu reč s glagolom (*polisintetizam*).

poliskop (grč. poly, skopeo gledam) *opt.* staklo za umnožavanje, za umnogostručavanje.

polismen (eng. policeman) policajac (u Engleskoj i SAD).

polisomatija (grč. poly, soma telo) *med.* punoća tela, gojaznost.

polisperman (grč. poly, sperma seme) bogat semenom, pun semena.

polispermija (grč. poly, sperma) prodiranje većeg broja semenih ćelija u jaje; prevelik odliv semena, prosipanje.

polistilan (grč. poly-stylos) *vrh.* mnogostubni, koji ima mnogo stubova, sa mnogo stubova.

polistilon (grč. poly-stylon) *ark.* zgrada sa mnogo stubova.

polistoma (grč. poly, stoma usta) *pl. zool.* mnogoustice (vrsta utrobnih crva).

polishematističan (grč. poly, shematiso oblikujem, uobličavam, obrazujem) mnogoobličan, koji ima mnogo oblika, sa različitim oblicima; *polishematistički stihovi poet* stihovi koji izgleda kao da imaju nepravilan oblik.

politeizam (grč. poly, theos bog) verovanje u više bogova, mnogoboštvo Jtt. monoteizam.

politeist(a) (grč. poly, theos) pristalica *politeizma*, mnogobožac.

politekvija (grč. poly, teknon dete, čedo) v. *polipedijsa*.

politelija (grč. poly, thele bradavica na dojci, sisi) *med.* pojava više bradavica na sisi.

politehnika (grč. poly, technike umetnost, veština) raniji naziv za višu tehničku školu; škola u kojoj se uče sve grane tehnike.

politehnički (grč. poly, technikos) koji obuhvata mnoge grane tehnike i nauke; koji pripada *politehnici*.

politizirati (nlat. politisare) baviti se politikom, govoriti o politici; bistriti politiku.

politika (grč. pôlis grad, država, politikos građanski, državnički od polltes građanin, državni građanin, politike skraćeno od episteme politike poznavanje države, veština upravljanja državom) 1. kauka i veština upravljanja državom; nauka o ciljevima države i o najboljim sredstvi-

ma i putevima koji vode ostvarenju tih ciljeva; deli se na *unutarnju* (trgovina, finansije, privreda, presveta, vojska) i *spoljnu politiku*, koja se bavi odnosima prema drugim državama; *fig.* metod rada neke države, stranke, ustanove ili pojedinca, mudrost i veština ophodenja sa ljudima i snalaženja u životu, dovitljivost, snalažljivost, lukavost, preprede-nost. **politika** (lat. *politica*) pl. 2. državni poslovi, stvari koje se tiču države. **politikavt** (grč. politike politika) v. *poli-tikaster*. **politikaster** (grč. politike politika) nadri-političar; čovek koji se bavi politikom, a nije za nju dorastao. **politikologija** (grč. politike, logfa nauka). nauka o politici, proučavanje političkih pojava na naučnoj osnovi; *politolo-gija*. **politipi** (grč. poly, typos otisak) pl. *tip.* reljefne ploče za natpise; reči koje često dolaze u jednom komadu; takođe: vinjete, ukraši itd. **politipija** (grč. poly, typos) ranr. umnožavanje štampanog sloga; štampanje ukrasa, vinjeta i dr. **politirati** (lat. *politura*) glaćati, davati (ili: dati) spoljašnji sjaj čemu. **političar** (grč. *politikos* javni, državni) čovek koji se praktički ili teorijski bavi državnim poslovima, veštak i zna-lac upravljanja državom, državnik; *fig.* snalažljiv, vešt, okretan, lukav i oprezan čovek. **politička geografije** deo *antropogeografi-je* koji se bavi geografskim posmatranjem i prikazivanjem istorijskog obrazovanja zemalja i država, služeći se naročito *statistikom*. **politička ekonomija** nauka o zakonima ekonomskog razvoja društva. Njen su predmet — društveni odnosi proizvodnje, koji se razvijaju i menjaju po određenim zakonima u vezi sa razvijanjem materijalnih proizvodnih snaga društva. U ljudskoj istoriji su bili odnosi proizvodnje (produkcijski odnosi) prvo bitne zajednice, rođstva, feudalizma i kapitalizma. Sada je epoha smene kapitalizma komunizmom. **politički** (grč. *politikos* javni, državni) koji je u vezi s naukom o državi, koji se tiče nauke o državi, državni, javni; *fig.* mudar, snalažljiv, okretan, oprezan, prepreden, lukav. **politokija** (grč. poly, teknoo rađam, stvaram decu) mnogo radanje dece, velika plodnost. **politologija** v. *politikologija*. **politoman** (grč. poly, tomos odsečak, režanj) koji ima mnogo režnjeva, sa mnogo režnjeva. **politonalnost** (grč. poly, tēnos glas, zvuk) *kuz.* istovremeno zvučanje dvaju ili više različitih *tonaliteta*.

politop (grč. poly, tēpos mesto) kat. geometrijski oblik u prostoru od četiri di-menzije ili više dimenzija. **politopičan** (grč. poly, topos) koji važi za mnogo mesta, koji se nalazi na mnogo mesta; *politopičan časovnik* sunčani sat koji pokazuje vreme u više gradova ili mesta. **politrihija** (grč. poly, thrixrew. trichos dlaka, vlas) med. neprirodno uvećane rastenje kose ili dlake, prekomerna rutavost, dla-kavost. **politropija** (grč. poly, tropos obrt; način) velika okretnost, doskočljivost, dovitljivost, lukavost; raspoloženje, ukus za mnoge stvari. **politrofija** (grč. poly, trophe ishrana) med. mnoga i prejaka ishrana; prehranjenost. **politrofičan** (grč. poly, trophikos ishram-beni) uhranjen odviše, suviše uhranjen; odviše hranljiv. **politura** (lat. *politura*) glaćanje; uglačanost, sjajnost, sjaj; *fig.* spoljašnji sjaj, lep spoljašnji izgled, gladac. **poliurija** (grč. poly, uron mokraća) med. po-većano lučenje mokraće. **polifag** (grč. poly, phagein jesti, žderati) mnogožder, svastožder. **polifagija** (grč. poly, phagefn jesti, žderati) med. preterana ješnost, proždrljivosti. **polifarmakon** (grč. poly-pharmakon).»««. lek sastavljen od više lekovitih tvari; lek za mnoge bolesti. **polifarmacija** (grč. poly, pharmakon lek) pretrpanost lekovima, preterivanje u upotrebi lekova. **polifilan** (grč. poly, phyllon list) bog. mnogolist, mnogolisnat. **polifiletičan** (grč. poly, phylon stablo, pleme, rod)biat, koji vodi poreklo od više njih; *polifiletična hipoteza* hipoteza po kojoj je organski svet postao od većeg broja raznih najnižih živih bića; supr. *monofiletičan*. **polifilija** (grč. poly, phflos prijatelj, poliphilla) 1. ljubav prema mnogima; obilje u prijateljima. **polifilia** (grč. poly, phyllon list) 2. bog. mnogolisnost, umnoženost lišća ili cvetova neke biljke koja odstupa od redovnog, pravilnog broja. **polifon** (grč. poly, phone glas, zvuk) *muz.* instrumenat; vrsta *aristona*. **polifonan** (grč. poly, phone) mnogoglasan; mnogozvučan. **polifonizam** (grč. poly, phone) v. *polifo-nija*. **polifonija** (grč. poly, phone) *muz.* višegla-snost, mnogoglasnost, mnogozvučnost; mnogoglasnost jednog muzičkog stava, pri čemu svaki glas ima svoju punu melodičnu samostalnost; istovremeno izvođenje dveju, triju i više raznih melodija. **polifoničan** (grč. poly, phone) v. *polifo-*

polifrazija (grč. poly, phrasis govorenje, način izražavanja) velika govorljivost, brbljivost) (naročito kod nekih duševno bolesnih).

polihbezija (grč. poly, cheo lijem, sipam) med. stalan proliv.

polihidrija (grč. poly, hidroo znojim *se*) *ned.* prekomerno znojenje.

polihiliija (grč. poly, chylds sok) «ed. obilje hranljive materije koja daje mnogo mleč-nog soka, dakle hrane.

polihiličan (grč. poly, chylos sok) sočan, bogat sokom, pun soka, odviše hranljiv.

polihimija (grč. poly, chymēs sok) sočnost, bogatstvo sokom, obilje sokova.

Polihimnija (grč. poly, hymnos pesma) *teg.* „*„bogata pesmom”*, jedna od devet muza, muza lirske poezije i muzike; *asgr.* ime jednog planetoida.

polihistor (grč. poly, historeo znam, poznam; upoznajem, iskusim) naučenjak koji vlasti celokupnim znanjem svog vremena; onaj koji poznae sve nauke ali, obično, nijednu temeljno, sveznalac, svaštari.

polihistorija (grč. poly, historia znanje, poznavanje) velika učenost, velika načitanost iz oblasti svih nauka.

poliholija (grč. poly, chole žuč) *med.* jako lučenje žuci.

polihord (grč. poly, chorde žica, struna)muz. instrumenat sa više žica, pronađen 1799, preteča *klavihorda*.

polihrestan (grč. poly, chrestēs upotreblv) upotrebljiv za mnoge stvari, upotreblv u mnogim slučajevima, npr. *polihrestna so*.

polihroman (grč. poly, chroma boja) koji ima više boja, mnogobojan.

polihromatičan (grč. poly, chroma) v. *polihroman*.

polihromemija (grč. poly, chroma, hafma krv) *med.* preterano povećanje krvnog crvenila.

polihromija (grč. poly, chroma) mnogobojnost; bojadisanje delova gradevine i plastičnih umetničkih dela raznim bojama (naročito bilo u običaju u starom i srednjem veku; u novije doba ponovo ulazi u modu).

polihromografija (grč. poly, chroma, gra-phia pisanje, beleženje) istovremeno štampanje u više boja.

polihron (grč. poly, chronos vreme) koji dugotraje, dugotrajan.

polihroničan (grč. poly, chronos) v. *polihron*.

polisa (eng. policy, nni. poliza, fr. police) isprava (ili: pismeno, povelja) o osiguranju ličnosti ili stvari sa tačnim i podrobnim spiskom osiguranih stvari i sa uslovima pod kojima je osiguranje pogodeno.

policajac ^lat. politia, grč. politeia državna uprava; ustav; država) lice koje je u službi javnog poretku i bezbednosti, re-dar, stražar.

policefalan (grč. poly, kephale glava) koji ima mnogo glava, mnogoglav.

policija (grč. politela državna uprava; ustav; država, lat. politia) ogranač državne vlasti koji se stara o održanju javnog porekta, lične i imovne bezbednosti; delatnost te vlasti i osoblje u njenoj službi; zgrada u kojoj se nalazi ta vlast; redarstvo.

policiježija (grč. poly, kyesis trudnoća, kyeo zatrudnjim) med. višestruka trudnoća.

policjski (lat. politia) koji se *tkče policije*, koji dolazi od policije, koji pripada policiji, redarstveni.

policist(a) (lat. politia) v. *policajac*.

policitapija (lat. pollicitatio) *prav.* jednostrano obećanje, obricanje.

policitemija (grč. poly, kytos šuplje telo; opna, omot, hafma krv) *med.* preterano namnožavanje crvenih krvnih zrnaca.

polišinel (fr. polichinelle) šaljivčina, lakrdijaš; komična figura u nekim za-padnoevropskim pozorištima lutaka; *up. pulčinela*.

polka (polj. polka) „Poljakinja”; živahan poljski ples u 2/4 takta; *polaka, poloneza*.

polka-mazurka (polj. polka-mazurek) okretna igra u 3/4 takta.

pelo (eng. iz tibetanskog pulu lopta 1. igra slična hokeju u kojoj dve ekipe (sa po četiri jahača) na konjima pokušavaju dugačkim štapovima da ubace drvenu loptu u protivnički gol, raširena naročito u Engleskoj, SAD, Indiji, Pakistanu i Ar-gentini.

pole 2. andalužijski narodni ples; plešu ga Romi uz *kastanjete*.

polografija (grč. polos stožer, graphla opis) *geogr.* opis stožera, opisivanje podova; v. *pol.*

poloveza (fr. polonaise) poljska okretna igra i njena melodija u 3/4 takta (*polaka, polka*); vrsta ženskog krznenog ogrtača; haljina slična *redengotu*.

polonizirati (nlat. Polonia) napraviti Po-ljakom, popoljačiti.

polonij(um) (nlat. polonium od Polonia Poljska) *hen.* radioaktivni elemenat (koji su otkrili u *pehblendu* supružnici Kiri), atomska masa 210, redni broj 84, znak Ro.

polonika (lat. Polonia Poljska) literatura o Poljskoj (bilo da se štampa u Poljskoj bilo u inostranstvu).

polos (grč. p61os stožer) vrsta sunčanog sata.

poltron (fr. poltron, ital. poltrone, nem. Polster jastuk) plašljivac, kukavica; junak na jeziku, razmetljivac; kod nas i u značenju: ulizica, puzavac, beskičmenjak, podrepaš, ližisahan.

poltronerieja (fr. poltronnerie) kukavištvvo, plašljivost; junaštvo na jeziku, razmetljivost; kod nas: pušavost, podrepaštvo.

poltronstvo (fr. poltron) v. *poJpronjerija*.

- Poluks** (lat. Pollux, grč. Polydeikes)*o»T. sin Tindarejev ili Zevsov i Ledi, nerazdvojni brat *Kastorov; astr.* ime zvezde prve veličine, jedna od dveju glavnih zvezda u sazvežđu Blizanci.
- polucija** (lat. polluere ukaljati, uprljati, pollutio kaljanje, prljanje) obesvećenje, os-kvrnjenej med. nehotične noćno prosipanje semena usled spolne nadražnosti u snu, ili sličnih duševnih nadražaja po danu.
- poludio templi** (lat. pollutio templi) *prav.* oskvrnjene (ili: obesvećenje) hrama ili crkve.
- polucirati** (lat. pollutio) oskvrnaviti, obe-svetiti; mvd. prosuti (ili: prosipati) seme usled spolnih nadražaja, prosuti se, prosipati se.
- poša** (grč. pdma poklopac) 1. poklopac; *zool.* škržni poklopac (u riba).
- poma** (lat. pomum voćka, št. rota voće) Č. pl. voće.
- pomada** (fr. pommade, igal. pomata) 1. mirisava mast za negu lica i kose.
- pomada** (fr. pommeau, pommade) Z.jax. skok preko konja, pri čemu se skakač pridržava za jabuku sedla.
- pomeridijanski** (lat. pomeridianus) popodnevni; *pomeridijanske biljke* biljke koje samo posle podne cvetaju.
- pomodar** (fr. mode) onaj koji se, u odevanju i dr., upravlja po modi, kicoš, gizdavac; za »senu: *pomodarka*.
- pomolog** (lat. pomum voćka, grč. 16gos) stručnjak, poznavalač voća i voćarstva, voćar.
- pomologija** (lat. rotšp voćka, grč. logia) poznavanje voća, nauka o voću, voćarstvo; nauka o poznavanju voća.
- gomoranča v. pomorandža.**
- pomorandže** (ital. pomarancia, pomo rancio, sskr. narangas naranča drvo) „zlatna jabuka”, naranča.
- pompa** (lat. rotra, grč. rotre) sjajna svečanost, sjaj, raskoš; svečana povorka, svečani pohod.
- pompadur** (fr. pompadour) 1. stil nameštaja i ženskih haljinja; vrsta torbica koju dame nose na ruci (nazvani po markizi *Pompadur*, ljubaznici Luja XV); 2. francuski salonski ples u XIX veku; 3. ime jedne južnoameričke ptice lepog perja.
- pompezan** (lat. pomposus, fr. pompeux) sjajan, raskošan, velikolepan, velelepans, veličanstven, svečan; visokoparan, npr. stil.
- pompozan v. pompezan.**
- pompozo** (ital. pomposo) muz. sjajno, velelep-no, svečano.
- pomum** (lat. rotšp) voćka, plod drveta; naročito: jabuka.
- pomum Adami** (lat. rotšp Adami) asar. ispučeni deo grkljana, „Adamova jabučica”.
- pom frig** (fr. pommes frites) kup. krompir iseckan na prutiće i pržen u masti ili ulju.
- pongozool, vrsta antropoidnih majmuna, kojima pripada i orangutan.
- pond** (lat. pondus težina) jedinica za me-renje sile i težine; skr. r; up. kilopond.
- ponderabilan** (nlat. ponderabilis) težljiv, težinski merljiv, koji se može meriti po težini.
- ponderabilije** (nlat. ponderabilia) težljiva tela, tela težinski merljiva, tela čija se težina može meriti; supr. *imponderabilije*.
- ponderabilitet** (nlat. ponderabilitas) tež-ljivost, mogućnost merenja težine, težin-ska merljivost.
- ponderacija** (lat. ponderatio) merenje, odmeravanje; ravnoteža, ravnomerna i odgovarajuća podela tereta; u vajarstvu: ravnomerna podela težine tela na pojedine udove koji imaju da je nose; snig, ravnoteža u položaju i kretnji jedne figure.
- ponderozan** (lat. ponderosus) težak; važan, značajan; vredan razmišljanja, ozbiljan (s obzirom na svoju važnost).
- ponderozo** (ital. ponderoso) sa puno važnosti, sa naglaskom.
- ponderometar** (lat. pondus, gec. ponderis težina, teret, grč. metron merile, mera) sprava za merenje tereta.
- pondmetar** (lat. pondus teret, grč. metron mera) fet. rad koji izvrši sila od 1 ponda na putu od 1 t (skrać. rt).
- pondus** (lat. pondus) težina; teg; ad pondus omnijum (lat. ad pondus otšit) mad. isto toliko od svih drugih delova koji dolaze u jedan lek.
- pondus medicinale** (nlat. pondus medicinale) apotekarska mera (teg).
- ponente** (ital. ponente) mesto gde zalazi Sunce, zapad; supr. levante.
- ponerologija** (grč. poneros trudan, mučan; rđav, poročan, logf a) učenje o zlu, naročito o zlu u čovečjoj prirodi.
- poni** (eng. ropu) vrsta malih škotskih konja za jahanje i prezanje, koji su obično visoki samo 85—100 st, a najviše do 140 st.
- ponirati** (lat. ropege) metnuti, metati, staviti, stavljati.
- ponlevi** (fr. pontlevis, lat. pons levaticus) pokretni most za dizanje i spuštanje (pred starim dvorovima).
- poklon** (fr. rotre, rotrop) svileni cvetovi prošarani zlatom ili srebrom (kao ukras za glavu kod žena), kita, resa (npr. na vojničkoj kapi).
- ponseta** (fr. poncette) kesica sa ugljenim prahom za prevlačenje izbočanih crteža koje treba prenositi.
- ponsirati** (fr. ropseg, lat. pumpex plovu-ćac) gladiti (ili: glaćati) plovućcem ili plovcem; izbočane crteže prevući bojom u prahu, čadi, i tako ih prenositi, prevaliti.
- ponta** (ital. punta) vrh brda, rt (u Dalmaciji).

- povte de' sospiri** (ital. ponte Ae' sospiri) „most uzdisaja“ u Veneciji preko koga su nekada vodili na smrt osudene.
- štitari** (fr. pontier) u farau: stavljati novac na jednu kartu,igrati protiv ban-kara; *poevitirati*.
- povtifeks** (lat. pontifex) sveštenik u starom Rimu kome je bila dužnost da vrši nadzor nad svima verskim stvarima; prvosveštenik, biskup, vladika.
- pontifeks maksimus** (lat. pontifex maximus) vrhovni prvosveštenik kod starih Rimljana; u katoličkoj crkvi, od V veka, službeni naziv *pape*.
- Pontifikale** (lat. Pontificale) zbirka liturgijskih obrazaca koji sadrže prava i dužnosti katoličkog biskupa (izdana 1485, 1595. prerađena i dopunjena pod papom Klementom VIII, i propisana za celu katoličku crkvu).
- pontifikal** (lat. pontifex) 1. katolička liturgijska knjiga za obrede koje vrši biskup; 2. svećana misa koju služi biskup ili ovlašćena *prelat*.
- pontifikalije** (lat. pontificalia) *pl.* svešteni obredi koje može da vrši samo biskup; delovi odežde koje nosi samo biskup i naročiti znaci biskupskega dostojanstva; sveštenička odežda; svećane haljine.
- pontifikalni** (lat. pontificalis) prvosveštenički; papski: biskupski, vladičan-ski, arhijerejski.
- pontifikat** (lat. pontificatus) čin i zvanje *pontifeka*; prvosvepggenstvo, papstvo, dostojanstvo i vlast pape; vladičanstvo, biskupstvo.
- pontičelo** (ital. ponticello mostić) *kuz.* čuprija, kobilica (na gudačkim muzičkim instrumentima).
- ponton** (fr. ponton) 1. čamac za most, čamac optočen bakrom ili limom, kao podloga za tzv. *pontonske mostove*, naročito u ratu; pontonski most; 2. barka sa plosnatim dnom na kojoj stoje sprave za vadenje zlato-nosnog peska; 3. buretu slična čelična sprava koja služi pri dizanju brodova.
- pontonir** (fr. pontonnier) *voj.* v. *pontonjer*.
- pontonski lim** vrsta najjačeg železnog lima.
- pontonski most** most sastavljen na podlozi od čamaca; v. *ponton I*.
- pontonski tren** *voj.* povorka kola, voz, komora koja prevozi čamce i sve što je potrebno za postavljanje *pontona*.
- pontonjer** (fr. pontonnier) onaj koji gradi i postavlja mostove; vojnik iz pontonske (mostovne) čete.
- pontus** (lat. pontus, grč. *pontos*) more.
- Pontus Euksinus** (lat. Pontus Euxinus) Crno more.
- pončo** (šp. poncho) vrsta grubog ogrtača koji se sastoji od četvrtastog komada tkanine sa jednim otvorom u sredini kroz koji se provlači glava; naročito se nosi u Argentini, Peruu i Čileu.
- pop-art** (skrać. od eng. popular art popularna umetnost) jedan od savremenih likovnih izraza; idejno blizak *dadaizmu*, nastao je oko 1955. istovremeno u SAD i Engleskoj, kao reakcija na apstrakciju, obnovivši osećaj za figurativan predmeti svec, koristeći odbačene predmete masovne po-trošnje (konzerve, stare automobile, flaše koka-kole) koji se ugrađuju u slike; dela istovremeno veličaju i kritikuju savremenu potrošačku civilizaciju.
- popliv** (fr. pipeline) polusvilena sjajna tkanina, slična taftu; *puplin*.
- poplitični** (lat. poples *gen.* poplitis koleni zglob; potkolenjak) *znat.* potkoleni, pot-kolenični.
- pop-muzka** (ror skrać. od eng. popular) vrsta zabavne muzike, koja se izvodi na električnim gitarama i udaraljkama uz upotrebu različitih tehničkih sredstava (zvučnici, mašine za šumove, svetlosni efekti).
- popelo** (ital. popolo, lat. *populus*) narod.
- popularan** (lat. *popularis*, eng. roršag, fr. *populaire*) narodni; narodski; pisani za narod, pristupačan i razumljiv širim slojevima; omiljen u narodu, koji nalazi odziva u narodu.
- ššularizacija** (nlat. *popularisatio*) širenje u narod, rasprostiranje u narod; činjenje pristupačnim narodu, činjenje razumljivim širokim narodnim slojevima, npr. neke nauke; omiljavanje narodu; omiljenost u narodu.
- popularizirati** (nlat. *popularisare*) učiniti da nešto bude opšte razumlivo i pristupačno širim narodnim slojevima; širiti u narod, rasturati u narod; omiliti narodu; *popularizirati* se steći ljubav i naklonost naroda, omileti narodu; širiti se u narodu.
- popularizovati** v. *popularizirati*.
- popularisati** v. *popularizirati*.
- popularitet** (lat. *popularitas*) omiljenost u narodu; naklonost narodu, snishodljivost; razumljivost za svakoga, pristupačnost širim narodnim slojevima.
- popularnost** (lat. *popularitas*) v. *popularitet*
- populacija** (nlat. *populatio*) naseljavanje, nastanjivanje; stanovništvo, ljudstvo.
- populacionisti** (nlat. *populatio*) ljt. protiv' nici učenja engleskog ekonomiste D. G. J. Pusa o prenatarpanosti stanovništva, pristalice množenja stanovništva.
- populacionistika** (nlat. *populatio*) nauka o stanovništву, o nastanjivanju; statistika stanovništva.
- populizam** (lat. *populus* narod, fr. *populis-me*) lit. pokret u novijoj francuskoj književnosti kome je cilj da, rukovođen i nadahnut ljubavlju prema narodu, prikazuje narodni život i njegovu suštinu.
- populisti** (lat. *populus* narod) lit. pristalice *populizma*; takođe: proleterski pisci

u Francuskoj koji u svojim delima izražavaju revolucionarni duh svoje klase.

populus (lat. *populus*) narod, rimski narod (i patriciji i plebejci); *populus romanus* (lat. *populus Romanus*) rimski narod.

pore (grč. *poros* prolaz; otvor, *cev*, *pl.* *pdroi*, lat. *rogiz*) ll. mali međuprostora otvor ili šupljičice na koži; rupice kroz koje se luči znoj; fiz. međumolekulski prosto-ri, nevidljive šupljike.

porencsfalija (grč. *poros*, en- *u*, *kephale* glava) *ned.* urođena ili bolešću otečena šupljikavost mozga, često spojena sa blešavošću (idiotijom) i uzetošću.

porigo (lat. *porrigo*) *med.* kraste, kožna bolest; *pitirijazis*.

porizma (grč. *porisma*) zaključak iz nečega što je već dokazano, dodatak, korolar, npr. u matematičici; *pl. porizmata*.

poriomanija (grč. *poreia* idenje, put, mania pomama, ludilo, strast) *med.* bolesni nagon za putovanjem (naročito kod *epilepti-čara*).

poristika (grč. *poristikos* dobavan, pronalazak, poristike) *log.* nauka o pravljenju zaključaka, o zaključivanju.

porističan (grč. *poristikos*) koji je po pravilu, pravilan; *up. poristika*.

pornija (grč. *porneia*) kurvanje, preljuba, blud.

pornograf (grč. *pornem*, *grapho* pišem) pisac ili slikar bestidnih, skarednih dela, razvratnih, naročito iz života bludnica.

pornografija (grč. *porneia*, *graphia* pisanje) Plirenje u narod bludničenje književno-šću; bestidna književnost i umetnost.

poropografski (grč. *porneia*, *grapho* pišem) bestidno i skaredno napisan ili nasli-kan; koji spada u *pornografiju*, koji ima karakter pornografije.

porokratija (grč. *porneia*, *kratos* jačina, snaga, vladavina) vlast bludnica, doba najveće pokvarenosti papstva, u H veku, kada su ljubavnice papa potpuno njima vladale, upravljale crkvenom državom i, kao po nekom pravu nasledstva, bile stvarni gospodari Svetе stolice.

porozan (lat. *porosus*) nevidljivo šuplji-kav, pun malih nevidljivih otvora, snab-deven *porama*, propustljiv.

porozis (grč. *porosis* otvrđnuće) okorelost; *med.* sraslost premljenih kostiju.

porozitet (lat. *porositas*) nevidljiva šupljikavost.

porozvost (lat. *porositas*) *v. porozitet*.

poromfalov (grč. *poros* otvrđnuće, otvdli-na, *omphalos* pupak) *ned.* prosutost pupka, pupčana kila.

poromfalocela (grč. *poros*) otvrđnuće, otvd-dak, *omphalos* pupak, kele prodor, prosutost; *med. v. poromfalov*.

poropeja (grč. *poros* otvor, *cev*, *poieo* pravim, činim) *med.* otvaranje, pomoću raznih lekova, kožnih pora ili šupljičica za znoj.

porotikum (grč. *rogbb* otvrđnem, nlat. *rogoticum*) med. sredstvo za zalećivanje, za sraščivanje.

porotičav (grč. *poros* otvrđnuće) koji stvrdnjava; koji pomaže sraščivanje.

porocela (grč. *poros kele* prosutost) med. tvrda prosutost, lanena prosutost (koja nastaje usled otvrđnjavanja).

porpez (po mestu Porpez) min. brazilska ruda koja se sastoji od čistog zlata sa 4% srebra i 10% *paladijuma*.

port (lat. *portus*) morska luka, pristaništa; utočište, pribrežište, mesto mira i sigurnosti; uzan brdski prolaz, tesnac (naročito u Pirinejima).

porta (lat. *porta*) 1. vrata, kapija, ulaz; 2. prostor oko crkve, crkvene dvorište (kod pravoslavnih crkava).

Porta (ital. *Porta*) ime kojim su ranije, u Evropi, zvali tursku vladu; *Visoka porta*.

portabilan (nlat. *portabilis*) nosiš, nošljiv, koji se može nositi, koji je za nošenje.

portabilitet (lat. *portabilitas*) nošljivost, nosivost.

portabl (fr. *portable*) 1. v. *portabilan*; 2. mala pisača mašina zgodna za nošenje, putnička mašina.

portal (lat. *porta* vratnice, kapija, nlat. *portale*, fr. *portal*) glavna vrata, glavni ulaz, svečana vrata sa ukrasima, naročito na crkvama, zamkovima itd.; prednja strana.

pergament (ital. *roglatep!o)muz.* kod pevanja i sviranja na gudačke instrumente prelaženje iz jednog tona u drugi).

portamento di voće (ital. *portamento di voce* muz. v. *portament*).

portaTM (ital. *portata*) *pl. trg.* u pomorskim lukama i trgovackim gradovima: spiskovi robe koja svakog dana stiže sa imenima onih kojima je upućena.

portativ (nlat. *portativum*) knjiga za džep, priručna knjiga.

portativav (nlat. *portativus*) v. *portabilan*.

port-boner (fr. *porte-bonheur*) donosilac sreće, batlja.

port-epe (fr. *porte-epee*) kaišić za vep!anje mača o kaiš oko pasa; temnjak, ukrasna resa na balčaku sablje.

porter (fr. *porteur*) nosilac; nosač (prtljaga); *trg.* sopstvenik menice ili obvezni-ce, donosilac; menice *glasí na portera* = na donosioca; o *porter hartije* (au porteur) hartije od vrednosti koje glase na donosioca.

portijera (fr. *portiere*) vratarka, *portirka*; vrata (na kolima, fijakeru); zavesa na vratima.

portik (lat. *porticus*) v. *portikus*.

portikus (lat. porta vratnice, kapija, porti-cus) dvorana (ili: dvornica), galerija, hodnik na stubovima, hodnik sa svodovima (grč. stoa).

- portilan** (fr. portulan, ital. portolano) *mor.* knjiga sa podacima o položaju obala i pomorskih luka.
- portir** (fr. portier, nlat. portarius) čuvar vrata, vratar; hotelski nameštenih koji čuva ključeve od soba.
- portirka** (fr. portiere) zratarka.
- portland cement** (Portland, poluostrvo Dorsetshire) cement po boji sličan portlandskom kamenu (*portlendstonu*), žućkasto belom krečnjaku.
- portlendston** (eng. portlandstone) portlandski kamen, vrsta oolitskog krečnjaka sa ostrva Portlanda.
- portmone** (fr. port-monnaie) novčanik.
- porte** (ital. portare nositi, porto) 1. taksa za pisma, poštarina.
- porto** 2. čuveno portugalsko crveno vino iz grada *Porto*.
- portolano** (ital. portolano) *mor.* v. *portilan*.
- portofraj** (ital. porto poštarina, nem. frei slobodan) v. *portofraiko*.
- portofranko** (ital. porto-franco) 1. slobodan od poštarine, slobodno od poštarine; 2. (ital. porto franco) slobodno pristanište koje ima pravo da izvozi i uvozi robu bez plaćanja carine.
- portret** (fr. portrait) slika, naročito po-prsje neke osobe; *fig.* veran opis neke ličnosti, sušta slika.
- portretirati** (fr. portrait) slikati, raditi sliku neke ličnosti; opisati, opisivati nekoga.
- portretist(a)** (fr. portraitiste) slikar koji radi *portrete*.
- portfelj** (fr. portfeuille) lisnice, buđelar; torba, službena torba (naročito jednog ministra), otuda: ministarstvo, ministarsko mesto, resor, npr. *primiti portfelj prosvete* postati ministar prosvete; *trg.* novčanik, lisnica za novac; mesto gde novčane ustanove drže hartije od vrednosti; hartije o vrednosti, menice.
- portfolio** (eng. portf olio) v. *portfelj*.
- porus** (lat. porus, grč. poros otvrdnuće, otvdak) led izraštaj na kosti, nažuljeno mesto.
- porfir** (grč. porphyra) 1. *min.* purpurni kamen, grimizni kamen, mešavina raznih stenovitih masa sa kristalima feldspata i dr.; 2. grimiz, skerlet, purpur; skerlet-na odeća, grimizna haljina (*purpur*).
- porfirian** (grč. porphyreus) grimizan, skerletan, grimizne boje; *purpuran*.
- porfirizma** (grč. porphyra) *med.* v. *šarlah*.
- porfirističan** (grč. porphyra) *med.* koji se tiče ili potiče od *šarlaha*.
- porfirit** (grč. porphyra) mramor sa purpurnim prugama.
- porfirogenet** (grč. porphyrogenetos, porph-^ra purpur, skerlet, gennao rodim) „onaj koji se rodio u purpurnoj dvorani“, nadimak nekih vizantijskih careva, „zakoniti car“ (izraz došao od običaja da se vizan-
- tijske carice porađaju u „purpurnoj dvorani“ carske palate).
- porfirogenit** (nlat. porphyrogenitus u pur-puru rođen) v. *porfirogenet*.
- porhet** (nlat. baraccanus, nem. Barchent) *tehnol.* jača tkanina koja je na naličju raščupljena.
- porcija** (lat. portio) deo, udeo, obrok, sledovanje, naročito hrane; vojnička limena posuda za jelo; *prav.* deo nasledstva.
- porcio virilis** (lat. portio virilis) *prav.* jednak deo nasledstva koji pripada deci.
- porcio gracialis** (lat. portio gratialis) *prav.* deo imanja ili novca koji se daje dragovoljno, iz milosti.
- porcio legitima** (lat. portio legitima) *prav.* deo koji nekome pripada po zakonu, zakoniti deo.
- porcio statuarija** (lat. portio statuaria) *lrav.* deo koji žena, po zakonu, nasleđuje posle smrti muža, udovički deo.
- porcio hereditarija** (lat. portio heredi-taria) *prav.* deo koji se nasleđuje, nasledni deo.
- porculan** (ital. porcellana) fina smesa od *kaolina* i sitno istucanog *feldspata*, od koje se grade posude i dr. predmeti; nazvana po „porculanskom pužu“ (lat. *porcella-na*, *concha cypraea*), zbog svoje glatkoće i mlečnog sjaja, ili pio se verovalo da se izrađuje od takvih puževa; *porculanske slike* prozirne reljefne slike od tankog porculana.
- Posejdon** (grč. Poseidon) *kit.* bog mora kod starih Grka, sin Kronov i Rejin, mladi brat Zevsov, muž Amfitritin; kod Rimljana: *Neptun*.
- posesivni** (lat. possessivus) posedni, koji se tiče poseda, posedovanja; *gram.* prisvojni, koji označava posedovanje.
- posesivum** (lat. possessivum sc. pronomen) *gram.* zamenica koja označava neko posedovanje, pristojna zamenica, npr. moj, tvoj, naš, vaš itd.
- posesija** (lat. possessio) posedovanje, pritežavanje; svojina, posed, imanje, dobro; *teo*, opsednutost nečastivim silama, besomučnost.
- posesio prescripta** (lat. possessio praescrip-ta) *prav.* zastarela državina, osnov za sticanje prava svojine putem zastarelosti.
- posesor** (lat. possessor) *prav.* pritežavalac, držalac; posednik, vlasnik.
- posesoran** (lat. possessorius) državin-ski, koji se tiče državine, koji spada u državinu, posednički, posedni.
- posesor bone fidei** (lat. possessor bonae fidei) *prav.* častan pritežavalac, onaj koji misli da po zakonskom pravu drži u posedovanju neku stvar.
- posesorij(um)** (lat. possessorium) *prav.* tužba ili pravni spor u kojima je reč samo o raspravljanju pitanja o posedovanju ili pravu sopstvenosti neke stvari (*supr. peti-torijum*).

posesor male fidei (lat. possessor malae fidei) *prav.* nečastan pritežavalac, onaj koji zna da nema zakonskog prava na pose-dovanje nečega.

posesorna tužba *prav. v. posesorijum.*

posesorni proces *prav. v. posesorijum.*

posibilan (lat. possibilis) mogućan, moguć.

posibilizam (lat. posse moći, possibilis moguć) 1. reformistička struja u socijalističkom pokretu, poreklom iz Francuske, koja je protiv toga da socijalizam ostvaruje svoje ideje revolucionari!™ metodama, nego hoće „politiku mogućnosti“, tj. »seli da postiže svoje ciljeve postepeno, malo-pomalo, i da čini ono što je mirnim putem moguće; 2. prilagodljivost, udešavanje rada prema prilikama i sredini; oportunizam.

posibilisti (lat. possibilis moguć) pristalice *posibilizma.*

possibilitet (lat. possibilitas) mogućnost.

posologija (grč. posos koliki, logfa) nauka o količini u kojoj se mogu i smeju давati lekovi.

post (lat. post) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: pozadi, ostrag, posle, docnije, zatim.

post (eng. post) 2. direk, stub, kolac (naročito na trkalištu, sa strane).

postalije (ital. posta pošta) poštanske stvari.

postament (nlat. postamentum) postolje, podnožje, podloga (stuba, spomenika); temelj, osnova.

postdatirati (lat. post posle, datum oznaka vremena) na pismu ili aktu staviti docniji datum, a ne onaj koga je pisano; *up. antedatirati.*

post-debi (fr. poste, debit) odašiljanje novina poštom uz povlašćenu, sniženu po-štarinu.

postdentalan (lat. post posle, densrar. dentis zub) *gran.* koji se stvara iza zuba na taj način što prednji deo jezika dodiruje zadnju stranu prednjih zuba, izazubni.

postdiluvijumski (lat. post, diluvium potop) poslepotopni, koji se dogodio, postojao ili postao posle potopa; *supr. antediluvijumski.*

postegziegencija (nlat. post-existentia) buduće postojanje, budući život (*supr. preegzistencija.*)

poster (eng. poster) plakat obično sa slikom većeg formata; velika umnožena fotografija.

posteri (lat. posteri) *pl.* potomci.

posteriorius (lat. posteriorius) pozni, docniji, kasniji.

posterioran (lat. posterior) docniji, kasniji, pozni, koji se dogodio posle nečeg drugog.

posterioritet (nlat. posterioritas) zaostalost u činu, manji položaj, položaj koji iziskuje potčinenost; *supr. prioritet.*

posteritet (lat. posteritas) potomstvo, potomci.

posterus (lat. posterus) *pr.* idući, sledeći, naredni, budući.

postała (lat. post illa sc. verba) kod katolika: knjiga sa propovedima o nedeljnim i prazničnim evangeljima.

postiljon (fr. postillon) poštanski momak, poštanski kočijaš, sprovodnik poštanskih kola; jahač na jednom od prednjih zapregnutih konja.

postoplastika (grč. posthe kapica na udu, plastike veština ubličavanja) *med.* stvaranje kaline na muškom udu veštačkim putem.

postarati (fr. poster) postaviti, postavlјati, namestiti, nameštati.

postigne (grč. posthe kapica na udu) *med.* zapaljenje kapice na muškom udu.

postišan (fr. postiche) docnije načinjen i dodat, lažan, veštački, pravljen, npr. postišna kosa, zubi itd.

postliminij(um) (lat. postliminium) povratak kući, povratak u zavičaj; *jus postli-minii* (lat. jus postliminii) *prav.* ponovno stupanje u raniji posed, pravo koje nekome ponovo pipada kada se vrati iz zarobljeništva ili iz tudiine u zavičaj; vraćanje ranijih pravnih odnosa u jednoj zemlji posle njenog oslobođenja od neprijateljske vlasti.

postmeridijanski (lat. postmeridianus) popodnevni; *v. pomeridijanski.*

postnumerando (nlat. postnumerando) plaćajući unazad (ili: naknadno).

postnumerirati (nlat. postnumerare) platiti posle, plaćati naknadno; *supr. prenume-rirati.*

postonkus (grč. posthe kapica na udu, onkos masa) lged. otok kapice na muškom udu.

postplicenski (lat. post, grč. pleion, kai-nōs) rec[»]r. koji je postao posle *pliocenskih* tvorevina.

postpozicija (nlat. postpositio) zaposta-vljanje; *gran.* predlog koji ne стоји ispred imenice koju treba bliže da odredi, nego *posle* nje, npr.: „Mojoj kući preko puta“; mnogi neindoevropski jezici imaju samo postpozicije.

postremitet (nlat. postremitas) poslednjost, stanje poslednjega, položaj poslednjega.

postremum (lat. postremum) (ono što je) poslednje; *prav.* poslednja reč pred sudom, pravo na završnu reč koje optuženom pripada.

postremus (lat. postremus) najzadnji, poslednji, krajnji.

post restavt (fr. poste restante) pismo, nov-čana uputnica ili druga poštanska pošiljka koja se ne nosi primaocu u stan, nego čeka da on sam dođe po nju; poštanski šalter za takve pošiljke.

postsinhronizacija (lat. post posle, grč. syn sa, chronos vreme) u kinematografiji: naknadno ozvučavanje filma, u dvorani za

tonska snimanja, kada glumci govore svoje uloge prateći slike na platnu; *up. sinhronizacija*.

postskribirati (lat. postscribere) napisati iza čega, pismu dodati još nešto pri dnu, ispod potpisa.

postskriptum (lat. postscriptum) dodatak pismu (upotrebljava se obično kao skraćenica: P.S.).

postcenij(um) (lat. post posle, iza, grč. skene pokrivena drvena skela) prostor iza pozornice; *supr. proscenijugl*.

postulant (lat. postulans) onaj koji traži neko mesto, molilac; onaj koji traži da bude primljen u manastir.

postulat (lat. postulatum) zahtev; *log.* zahtev koji se logički ne može dokazati, ali koji je nužan za razumevanje izvesnih činjenica, prepostavka; *mag.* pretpostavka istinitosti nekog stava bez dokaza; *up. aksiom*.

postulacija (lat. postulatio) zahtevanje, traženje, žel>enje; naročito: proizvođenje nekog lica u sveštenički čin u koji ono, po panonskom pravu, zapravo ne bi moglo biti postavljeno.

postulirati (lat. postulare) iskati, tražiti, zahtevati, pretpostavljati kao uslov, želeti; pretpostaviti (ili: pretpostavljati) kao istinito bez dokaza; postaviti koga za biskupa izuzetno.

postumat (nlat. postumatus) poslednje mesto, najniži stepen, najniži čin.

postumum (lat. postumum) v. *posthumum*.

postumus (lat. postumus) v. *posthumus*.

post urben konditam (lat. urbem conditam) „od osnivanja grada“, tj. Rima, po čemu su stari Rimljani računali godine.

post faktum (lat. post factum) posle svrše-nog dela (ili: čina).

post festum (lat. post festum) „posle svečanosti“, tj. dockan, prekasno, posle boja kopljem u trnje.

postformacija (nlat. postformatio) *zool.* v. *epiteneza*.

post hominum memoriam (lat. post hominum memoriam) otkako ljudi pamte, od pamтивка, oduvek, odiskoni.

posthuma (lat. posthuma) posmrće, žensko dete rođeno posle očeve smrti.

posthumvi (lat. posthumus) posmrtni, ostao u rukopisu posle piščeve smrti, objavljen posle piščeve smrti.

posthumum (lat. posthumum) književno ili naučio delo objavljeno posle piščeve smrti; rukopisna zaostavštine; *opus posthumum*.

posthumus (lat. posthumus) dete rođeno posle očeve smrti, posmrće; *liberi posthu-mi* (lat. liberi posthumi) al. deca rođena posle očeve smrti, posmrčad.

pot (hol. Pott) 1. jedinica za merenje tečnosti u Holandiji = 0,96612 1.

pot (eng. pot) 2. velika svota novca, ulog svih igrača (u kartanju); opklada.

potaž (fr. potage, nlat. potagium) supa, čorba; francusko jelo sa mnogo vrsta zeleni, slično papazjaniji.

potamide (grč. potamos reka) *kdž.* vodene nimfe kod starih Grka, vile vodarice.

potamograf (grč. potamos, grapho pišem, opisujem) opisivač reka.

potamografiјa (grč. potamos, graphia opisivanje) opisivanje reka.

potamologija (grč. potamos, logia nauka o rekama i vodenim strujama).

notasij(um) (nlat. potassium) **hen.** *v.kalijum*.

potatorij(um) (lat. potatorium) med. sklonost piću, odanost piću.

potaša (eng. potash, fr. potasse) **hen.** kalijumkarbonat, ranije dobivan iz pepela kopnenih biljaka, naročito iz pepela drveta, a docnije iz melase i dr.; upotrebljava se za proizvođenje stakla, sapuna i uopšte kalijevih jedinjenja, kao i pri pravljenju kolača.

Potemkinova sela opsene, stvari naročito udešene samo da naoko izgledaju dobre i lepe; po ruskom đeneralu i ministru J¹. A. Potemkinu (1739—1791), koji je po pustim stenama južne Rusije dao sagraditi pored puta veštačka sela, sa seljacima, pastirima i stadima, samo da bi carica Katarine P. prolazeći tuda (1787), videla kako Rusija, pod njegovim ministrovanjem, cveta i napreduje.

potentan (lat. potens) moćan, snažan, jak; *med.* sposoban za vršenje snošaja.

potentat (nlat. potentatus) onaj u čijim je rukama sila i vlast, samodržac, absolutni vladar, car, kralj, knez.

potencija (lat. potentia) moć, sila, snaga, jačina; *med.* snošajna moć, sposobnost oplodavanja; *fil.* snaga, sposobnost, podobnost koju neka stvar sadrži u sebi; mogućnost; oživljavajuća sila, životvorna sila, pokretna sila; *<at.* stepen jednog broja.

potencijal (lat. potentialis moćan) 1. *fiz.* količnik rada izvršenog pri kretanju nekog tela i mase tog tela u gravitacionom polju, odn. naielektisanja tog tela u električnom polju. 2. ono što ima moguću moć ili skrivenu, latentnu moć; ono što se može zbiti, dogoditi, npr. ratni potencijal, svi industrijski izvori jedne zemlje koji su potrebni i korisni za vođenje rata mogu se smatrati kao ratni potencijal; 3. *gram.* mogućni način, glagolski oblik kojim se ukazuje da je nešto mogućno ili verovatno, ili da se želi da vrši ili izvrši.

aotencijalan (nlat. potentialis) 1. koji može, koji ima snage, koji dejstvuje, koji ima delatnu snagu; naročito: koji ne deluje neposredno, nego posredno, skriveno, npr. *potencijalni lekovi* (za razliku od *aktuelnih*); 1. *gram.* mogući, pogodbeni.

potencijalna energija *fiz.* energija položaja, nagomilana sposobnost za vršenje rada; *supr.* *kinetička energija*.

potencijalna koturača *fiz.* mašina sa izvesnim brojem pomicnih koturova kojom se može dizati teret silom koja je onoliko puta manja od tereta, koliko je broj koji se dobije kad se 2 uzme onoliko puta kao činilac koliko ima pomicnih koturova; ako ih npr. ima tri, onda $2 \cdot 2 \cdot 2 = 2^3 = 8$, dakle, osam puta slabijom silom može se dizati teret (bez uzimanja u obzir trenja).

džotencirati (lat. *potentia*) dati moć, ovla-stiti, opunomoći; povećati, pojačati, dati veću snagu; *mat.* podići (ili: podizati) na stepen, stepenovati.

potestas (lat. *potestas*) moć, snaga, sila, vlast; *in potestate* (lat. *in potestate*) u vlasti, u rukama.

potestas imperii (lat. *potestas imperii*) snaga države, moć države.

potestas patrija (lat. *potestas patria*) *prav.* očinska vlast, pravo ili ugled oca u odnosu prema deci.

potišomanija (fr. *potiche* sud od kineskog ili japanskog porcelana, grč. *manfa* pomama, strast) veština da se sudovima od običnog stakla dade izgled pravih japan-skih i kineskih porcelanskih sudova le-pljenjem šarene hartije, crteža, cveća i dr.

poto (fr. *poteau*, nlat. *postellum*, lat. *postis*) stub, direk; sp. polazna ili dolazna tačka na trkalištu.

potografija (grč. *poton* napitak, piće, *gra-phi-a* opis) (ili: opisivanje) raznih vrsta pića.

potologija (grč. *poton*, *logfa*) nauka o pićima.

potomanija (grč. *poton*, *mania* pomama, strast) odanost piću, strast za pićem, pijanstvo.

potpuri (fr. *potpourri*) jny3. komad sastavljen iz više poznatih komada, niz više ili manje razrađenih tema ovlaš među sobom povezanih, smeša; luv. paprikaš od raznog mesa; fig. mešavina.

pohovati (nem. *backen* peći, pržiti) gys. v. *panirati*.

pocior kreditor (lat. *potior creditor*) *prav.* poverilac koji ima prvenstveno pravo naplate svog potraživanja.

pocolana (ital. *pozzolana*) v. *pucolana*.

potada (fr. *pochade*) prvi nacrt jedne slike, slika izradena na brzu ruku, u nekoliko poteza kićicom, nacrt, skida; delo napisano na brzu ruku.

pošeta (fr. *pochette*) mali džep, džepić, džepče; džepna violinica sa 3 do 4 žice, bila u modi od XVI do HUŠ veka.

poširati (fr. *rosćeg*) luv. ulupati jaja, skuvati jaja bez ljsaka, tj. pošto se razbiju, pa kuvaju u puteru ili vodi.

pošta (ital., šp., port. *posta*, fr. *la poste*, lat. *ropege* metnuti, staviti, postaviti) javna, najčešće državna ustanova za prenos pisama, paketa i osoba; fig. vest, glas.

pragma (grč. *prasso* ili *pratto uradim*, delam, obavljam, vršim, *pragma delo*) ono što je

učinjeno, delo, radnja, čin, posao, stvar, preduzeće; pl. *pragmata*.

pragmatizam (grč. *pragma delo*) \fil. savremeni filozofski pravac, čiji je začetnik Č. S. Pire, po kome celokupne naše saznanje treba meriti i ceniti samo po njegovoj praktičnoj vrednosti i koristi za život, i po kome je samo ono „istinito“ što može imati i praktične vrednosti; istina je ono što pomaže održanju. Istina ili istinitost nekog suda sastoji se u tome što „je koristan“, što „uspeva, polazi za rukom“, što „zadovoljava“ (u S. Americi ovo učenje zovu -*l humanizam*); 2. način pisanja i izlaganja istorije u kome je pričanje događaja praćeno razmatranjima o stvarnim uzrocima i posledicama prikazivanih događaja.

pragmatika (grč. *pragma*, *pragmatikos* delatan, delotvoran; koji se tiče dela, poslova, naročito državnih) poslovna delatnost, poznavanje i raspored poslovanja, nauka o redu u poslovnom prometu, poslov-nik; ono što je od opšte koristi.

pragmatičan (grč. *pragmatikos* delatan, delotvoran; koji se tiče dela, naročito državnih poslova, poslovni) stvaran, koji se tiče delanja, koji služi delanju; opštekoristan, poučan, koji daje poučio objašnjenje o čemu (npr. *pragmatično pisanje istorije*, je ono koje proučava uzroke i posledice događaja, pa iz tog izvodi poučne zaključke).

pragmatična sankcija opštekorisna državna uredba, nepovredljiv osnovni državni zakon koji je određen da bude stalno u važnosti i za dobro svih (važne su: francuska, iz 1438, i nemacka *pragmatična sankcija*, iz 1439, kojima se ograničava moć pape, kao i austrijska, koju je izdao Karlo VI 1724. kojom se pravo nasledja prenosi i na žensko potomstvo).

prado (šp. *prado*, lat. *pratus*) „livada“; šetalište, park, perivoj; ime glavnog šetališta i muzeja u Madridu.

prazeodim (grč. *prasinos* zelen, dldymos dvostruk) *kem.* elemenat iz grupe retkih zemalja, atomska masa 140,92, redni broj 59, znak Rt.

prajs (nem. *Preis*) vrednost neke stvari izražena u novcu, cena.

prajks-kurant (nem. *Preis cena*, fr. eourant tekući) trg. cenovnik.

prakrit (sskr. *prakrita*) naziv izvesnog broja starijih dijalekata Indije, kojima se pisalo i govorilo, pored *sanskerta*, od vremena *Budila* (500 god. pre n. e.) pa do kraja 1000 god. n. e.

prekriti (sskr. *prakrita*) *fil.* ono što je prvo bitno: elementi iz kojih sve potiče: priroda, tvar, materija.

praksa (grč. *praxis* radnja, delo) rad, vršenje, obavljanje nekog rada; vičnost, izvežbanost, iskusnost (*supr. teorija*); sve mušterije nekog trgovca; svi pacijenti

jednog lekara; svi klijenti jednog advokata; *prav.* uobičajeni način rada u sudu; in *praksi* (nlat. in *praxi*) u radu, u praktičnoj primeni.

prakseologija (grč. *praxis*, logia nauka) nauka o ljudskoj praksi posmatranoj sa stanovišta psihologije, sociologije, političke ekonomije i kibernetike.

praktika (grč. *praktikos* delatan, radan, preduzetan; koji se tiče radnje ili delanja, prasso delam, uradim, obavljam, vršim, nlat. *practica*) vršenje po pravilima neke vrste rada, neke veštine (običnije: *praksa*); način postupanja; u kalendarskom jeziku: nauka o vremenu, predskazivanje vremena; astrološko tumačenje nebeskih pojava.

praktikabilan (nlat. *practicabilis*) izvršljiv, izvodljiv, učinljiv, obavljaljiv; upotrebljiv, primenljiv; prohodan, prolazan.

praktikabilitet (nlat. *practicabilitas*) izvršljivost, izvodljivost, obavljaljivost, uči-nljivost; upotrebljivost, mogućnost pri-mjenjivanja.

praktikant (nlat. *practicans*) službenički (ili: činovnički) vežbe nik, pripravnik; lekar-pripravnik; vežbenik, pripravnik uopšte.

praktikovati (nlat. *practicare*) v.*praktici-rati*.

prakticirati (nlat. *practicare*) raditi, ova-vljati, vršiti neki posao, vršitilrahstu (kao lekar, advokat i dr.).

praktičan (grč. *praktikos* delatan, radan, preduzetan; koji se tiče radnje ili delanja, prasso delam, uradim, obavljam, vršim) iskusni, izvežban, vičan; podesan, zgodan; primjenjen, primenljiv; izvodljiv; opitan, ogledan, isprobani; koji ume mudro da se koristi svima prilikama, koristan po život; *praktična filozofija* filozofija koja se bavi ljudskim de-lanjem; *praktične nauke* nauke čiji je neposredan predmet neka praksa, neko delanje; supr. teorijski.

praktičar (grč. *praktikos* delatan, radan, delotvoran, preduzetan) onaj koji vrši neki posao, čovek vičan i iskusni u poslu; čovek koji se lako i umešno snalazi u poslovima; supr. teoretičar.

praktična teologija v. *pastoralna teolo-gija*.

praline (fr. *praline*) pl. bademi pečeni u šećeru; čokolada punjena bademom, mar-cipanom, sokom od voća i dr.

prangije (fr. Franc Franak, i arap.-pers. sufiks -i, tur. frengi, firengi evropski) vrsta malog topa, iz kojega se puca prilikom veselja; upotrebljava se i za razbijanje gradonosni* oblaka; fig. tvrdoglav čovek.

praška (ital. *pratica*) dozvola za pristajanje u lukama ili za trgovanje, naročito ako lađa ili roba dolazi iz zemlje u kojoj vlada kakva zarazna bolest.

pre (lat. *rgae*) predmetak u složenicama sa značenjem: pred, ispred, pra- (s obzirom na mesto, vreme, položaj, preimstvo ili prednost).

preadolescencija (lat. *rgae napred, spreda, adolescencija*) dve godine pre puberteta; tzv. „pozno detinjstvo“; uzrasni period od 10—12 god. starosti.

preambulacija (lat. *praeambulare* praviti ubod, pripremati, okolišiti) led. priprema, odnosno uvodenje u nastavku temu.

preambulirati (nlat. *praeambulare*) praviti predgovor, ili uvod, pripremiti, okoli-PITI.

preamble (nlat. *praeambulum*) predgovor, uvod, uvodenje, npr. u govor; fig. predloga, okolišenje, opširnost.

preanimizam (lat. *rgae, animus* duh, duša) u uporednom proučavanju religija: shvatanje po kome u stvarima ne postoje duše, nego samo sile; *dinamizam*.

preaprezenzija (nlat. *praeapprehensio*) unapred stvorenio mišljenje, predrasuda.

prebenda (nlat. *praebenda*) prihodište, crkveno imanje koje pripada položaju; godišnji prihod od takvog imanja; zvanje kome pripada prihod od takvog imanja.

prebendar (nlat. *praebendarius*) katolički sveštenik koji uživa prihod od nekog crkvenog imanja; up. *prebenda*.

prebendat (nlat. *praebendatus*) v. *prebendar*.

prevalacija (nlat. *praevalatio*) trg. naknada štete, povuka.

prevalentan (lat. *praevalens*) nadmoćan, pretežan, koji ima prevagu, vredniji, važniji, jači.

prevalencija (nlat. *praevalentia*) nadmoćnost, pretežnost, prevaga.

prevalirati (lat. *praevalere*) biti nadmoćan, imati prevagu, više vredeti, više važi-ti; preovladati, preovlađivati; *prevalirati se* trg. izvlačiti korist, koristiti se.

prevarikacija (lat. *praevaricatio*) prekršenje dužnosti, povreda dužnosti, nesa-vesnost u vršenju službe, izdajstvo.

prevarikirati (lat. *praevaricare*) v.*prevari-cirati*.

prevaricirati (lat. *praevaricari*) ne ići pravim putem dužnosti; prekršiti dužnost, ogrešiti se o dužnosti, raditi nepoštено, zloupotrebljavati poverenje ili položaj.

preveniran (lat. *praevenire*) ranije (ili: prethodno, na vreme) obavešten.

prevenirati (lat. *praevenire*) preteći, preduprediti, predupredavati, sprečiti, preduhitriti, doskočiti; predvideti, predviđati; rakije obavestiti, skrenuti pažnju na vreme.

preventivan (nlat. *praeventivus*) predohran-beni, predohranički, koji služi za predohranu, predupredan, koji predupređuje, koji sprečava, zaštitni.

preventivna medicina grana medicine koja se bavi merama za sprečavanja bolesti (poboljšanjem higijenskih prilika, uvođenjem zaštitnih cepljenja, karantinom i DR-)

preventivna sredstva sredstva koja sprečavaju zarazu; sredstva koja sprečavaju oplodenje.

preventivna cenzura pregled knjige, spisa, novina i dr. u rukopisu ili u prvim štampanim otiscima, da bi se, po potrebi, mogli zabraniti pre objavljuvane.

preventivni rat rat kome je cilj da se preduhitri napad neprijatelja koji se još priprema da zaraći.

prevencija (lat. praeventio) predupredavanje, predupređenje, sprečavanje, preduhitrivanje; pobijanje primedaba za koje se prepostavlja da bi ih suprotna strana mogla navesti; predubedenje, predrasuda; ranije učinjena opomena; *prav.* stavljanje u pritvor, pretvaranje, pritvor.

prevenciona teorija *prav.* teorija koja pravo državne vlasti da kažnjava krvice osni-va na pravu i dužnosti države da sprečava ponavljanje krvice time što će kazna na izvršioca i ostale imati zastrašujuće dejstvo.

preverbacija (lat. rgae napred, spreda, ver-bum) *lingv.* tvorba perfektivnih (svrše-nih) glagola od imperfektivnih (nesvr-šenih) pomoću prefksa.

previgilije (nlalt. praevigiliae) jw. kod katolika: dan pre prevečerja kakvog velikog praznika *up. vigilie.*

previzija (nlat. praevisio) predviđanje, nalaživanje onoga što će se dogoditi.

previo egzamine (lat. praevio examine) *prav.* po prethodnom ispitivanju.

pretjera (igal. preghiera) *ouz.* molitva.

preglacijalni (nlat. praeglacialis) *zool.* koji je postojao pre ledenog doba.

pregnantan (lat. praegnans) trud an; skotan, steon; plodan; važan, koji mnogo kazuje, duboko misaon, pun smisla, veoma značajan.

pregnantnost (nlat. praegnantia) *v.pregnancija.*

pregvancija (nlat. praegnantia) trudnoća; skotnost; plodnost, obilnost; *fig.* bogatstvo misli, bogatstvo smisla ili pojmovra, dubina i sažetost misli.

pregnacija (lat. praegnatio) zatrudnjavanje, oplodavanje; trudnoća; skotnost.

pregravacija (nlat. praegravatio) preopterećenje, pretrpavanje teretom.

pregustirati (lat. praegustare) okušati jelo i piće pre iznošenja na sto (da bi se videlo da nije otrovano).

predamnapija (nlat. praedamnatio) osuda unapred, prokletstvo unapred.

predeizam (lat. rgae, deus bog) doba pre postojanja vere u boga, kada su bogovi bili još samo numina; *v. numen.*

predela (ital. predella) donji deo krilnog oltara u katoličkoj crkvi, obično ukrašen slikama ili reljefima; na nj gornja stepenica pred oltarom, na kojoj sveštenik stoji dok služi.

predeliberacija (nlat. praedeliberatio) prethodno dogovaranje, prethodno savetovanje.

predelikvent (lat. rgae, deliquere pogrešiti) *prav.* maloletnik koji nije izvršio određene godine starosti, a čini krivična dela; po našem krivičnom zakoniku to su deca ispod 14 god. starosti a izvršila su krivična dela.

predelikvencija (lat. rgae, delinquere pogrešiti) *prav.* pojava vršenja krivičnog dela od strane dece ispod 14 god. života i prema kojima se ne mogu primenjivati vaspitne mere ili mere bezbednosti propisane krivičnim zakonikom.

predestinacija (lat. praedestinatio) *teol.* učenje da je čoveku sudbina unapred određena; unapred utvrđeno rešenje božije, po kojem će jedni imati večno blaženstvo, a drugi večno prokletstvo (učenje sv. Avgustina); sudba, sudbina.

predestinapijanač (nlat. praedestinatianus) pristalica učenja o *predestinaciji* i *predeterminizmu*.

predestiniran (lat. praedestinatus) unapred određen, predodređen, predopredeljen; namenjen večnom blaženstvu ili prokletstvu.

predestinirati (lat. praedestinare) unapred odrediti; predodrediti večno blaženstvo ili večno prokletstvo.

predeterminacija (nlat. praedeterminatio) *teol.* predopredeljenje ljudske volje i sudbine.

predeterminizam (lat. prae-determinare) *fil.* učenje o predopredeljenosti, po kome je čoveku, bez obzira na to što on sam želi i hoće, unapred određeno hoće li biti srećan ili nesrećan, dobar ili poročan, hoće li dočekati večno blaženstvo ili večno prokletstvo.

predeterminirati *v. predeterminisati.*

predeterminisati (lat. prae-determinare) unapred odrediti, predodrediti, unapred opredeliti ljudsku volju.

predeterminist(a) (lat. prae-determinare) pristalica (ili: pobornik) učenja o predopredeljenju ljudske volje i sudbine (AvJustin, Anzelm, Kalvin i dr.).

pre-decesor (lat. prae-decessor) prethodnik na nekom položaju, u nekom zvanju.

predigestija (nlat. praedigestio) med. prerano varenje, prevremeno varenje, prerana probava, prevremena probava.

predikabilije (lat. praedicabilia) *pl. fil. I.* kod Porfirija i po njemu kod svih shola-stičara: pet klasa predikata: rod, vrsta, razlika, svojstveno, slučajno (zvane takođe quinque voces i modi praedicandi); 2. kod Kanta: svi pojmovi a priori koji se mogu

- izvesti iz kategorija, npr. iz kategorije uzročnosti sila, radnja, patnja.
- predikabilitet** (nlat. praedicabilitas) *fil.* sposobnost pridavanja ili pripisivanja neke osobine ili nekog svojstva, izriclji-vost.
- predikament** (lat. praedicamentum) osobina, svojstvo, ono što se o nekome može reći ili navesti kao njegova osobina, npr. *nekoga hvaliti ili kudit svima predika-mentima* = nekome predavati sve moguće dobre ili rđave osobine; *fil. = kategorija*.
- predikant** (lat. praedicans) propovednik, protestantski sveštenik.
- predikat** (lat. praedicatum) *gram.* prirok, tj. onaj deo rečenice koji kazuje nešto o predmetu; *log.* ono što se o jednom subjektu iskazuje, kao njegovo svojstvo (u formalnoj logici označava se sa *R*); počasno ili službeno ime, titula, naziv.
- predikativni** (lat. praedictivus) *ipav.* *v. predikatski.*
- predikatni** (lat. praedictum) *gram.* priroč-ni, npr. predikatni dodatak.
- predikatski** (lat. praedictivus) *ipajir.* priroč-ki, npr. predikatska rečenica.
- predikacija** (lat. praedicatio) javno objavljuvanje; propovedanje, propoved; *log.* pridavanje (ili: odricanje) predikata subjektu.
- predikaciona teorija** *log.* teorija suda po kojoj je sud sastavljen iz dva člana, subjek-ta i predikata, od kojih u prostom suđu svaki predstavlja samo jedan pojam; suština ovoga suda sastoji se u predavanju (ili: odricanju) predikata subjektu, tj. u *predikaci.*
- predikacija** (lat. praedicere, praedictio) predskazivanje, proricanje, gatanje.
- predilekcija** (nlat. praedilectio) osobita ljubav, osobite naklonost, povoljna predrasuda o komu ili čemu.
- predispozicija** (nlat. praedispositio) nastrojenost, prirodna sklonost, primljivost (npr. za neku bolest); prirodna sposobnost za što (za muziku, filozofiju itd.).
- predisponirati** (lat. praedisponere) unapred rasporediti, pripremiti; učiniti sklonim, osposobiti, osposobljavati, pripremati unapred za.
- predicirati** (lat. praedicare) objaviti, objavljivati, isticati nešto s pohvalom; dokazivati, iskazati, tvrditi, pridati (ili: pridavati, pripisivati, pripisati) neko svojstvo ili neku osobinu.
- predominantan** (nlat. praedominans) nadmoćan, koji ima prevlast.
- predominantnost** (fr. predominance) *v. predominacija.*
- predominacija** (nlat. praedominatio) nadmoć nadmoćnost, prvenstvo, prevaga, prevlast.
- predominirati** (nlat. praedominare) preovladavati, biti nadmoćan, imati prvenstvo, imati prevagu.
- preegzistencija** (nlat. praeeexistencia) ranije postojanje, raniji život; naročito: postojanje duše pre postanka tela; ¹ *metempsi-hoza.*
- preegzistencijanizam** (nlat. praeeexistencia) *fil.* učenje po kome su duše postojale pre postanka tela.
- preegzistencijanci** (nlat. praeeexistencia) *pl.* oni koji tvrde da su čoveče duše postojale i pre rođenja ljudi.
- areegzistirati** (lat. rgae, existere postojati) ranije postojati, prepostojati.
- preeminantan** (lat. praeminens) izvrstan, odličan, istaknut, nadmoćan.
- preeminacija** (nlat. praeminentia) prednost, nadmoćnost, prvenstvo (u činu, do-stojaštvu, pravu).
- preemcija** (nlat. praemtio)/jpau. ranija kupovina; preće pravo kupovine.
- prezbidojih(um)** (grč. presbys star, doche prijem, ugošćenje) dom za siromašne i iznemogle starce.
- prezbiopija** (grč. presbys, opsis vid) *med.* dalekovidost, daljnovidost (staračke).
- prezbít** (grč. presbys) *med.* onaj koji daleko vidi, daljnovid čovek (koji ne vidi izbliza); *supr. MIOPS.*
- prezbiter** (grč. presbyteros stariji, najstariji) u najstarijoj hrišć. crkvi: crkveni službenik — svetovnjak koga je birala verska zajednica; u evanđeličkoj crkvi: svetovnjak kao član uprave crkvene opštine; sveštenik; *ua. prezviter.*
- prezbiterijanizam** (grč. presbyteros) učenje i crkvene ustrojstvo *prezbiterijanca.*
- prezbiterijanci** (grč. presbyteros) pristalice prezbiterijalnog crkvenog ustrojstva, naročito u Engleskoj i Šev. Americi, koje ne priznaje nikakve biskupe, nego hoće da njihovom crkvom, kao u prvim vremenima hrišćanstva upravljaju samo sveštenici.
- prezbiterijat** (grč. presbyteros) uprava crkve; čin i zvanje starešine crkve.
- prezbiterij(um)** (grč. presbyterion veće starijih) crkvene veće (savet), crkvena uprava.
- prezbiterofilija** (grč. presbyteros stariji, philia prijateljstvo, naklonost) *med.* sklonost osoba oba pola da se seksualno povezuju sa partnerima koji su stariji od njih.
- prezbitezam** (grč. presbys) *med. v. prezbiopija.*
- prezbítija** (grč. presbytes starac) *med. v. prezbiopija.*
- prezviter** (grč. presbyteros sgariji) u pravoslavnoj crkvi: svešteno lice koje sme svršavati sve crkvene obrede, naročito sv. tajne, sem tajne sveštenstva.
- prezviterat** (grč. presbyteros) u pravoslavnoj crkvi: čin, nadležnost jednog sveštenika i oblast (*parohija*) koja spada u nadležnost njegovu; *jp. prezbiterijat.*
- prezens** (lat. od rgae, *i* sum jesam, praesesse, praesens) *gram.* sadašnje vreme (glagolski oblik koji znači radnju koja se vrši

naporedo sa govorom govornog lica); lično prisutan, koji je sada tu.

prezens historikum (lat. praesens histori-cum) *gram.* pripovedački prezent, istorijsko sadašnje vreme (glagolski oblik koji kazuje radnju iz prošlosti kao da se dogada u sadašnjosti).

prezent (fr. present) 1. dar, poklon.

prezent (lat. praesens) 2. *gram.* v. *prezens*.

prezentabilan (nlat. praesentabilis) predstavljiv, prikažljiv; preporučljiv.

prezentan (lat. praesens) prisutan; sadašnji.

prezentant (lat. praesentans) imalac, sopstvenik menice; onaj koji nekoga predlaže ili preporučuje (za neko zvanje, neki položaj).

prezentacija (nlat. praesentatio) podnošenje, predavanje, pokazivanje, npr. menice; predlog, predlaganje, pravo predlaganja kandidata za neko upražnjeno mesto (lat. *jus praesentandi*); predstavljanje, prikazi-vanje.

prezentiraš (lat. praesentare) podneti, podnosi, nuditi, ponuditi; pokazati, pokazivati; predstaviti, predstavljati, uvesti, uvoditi (u društvo); pružiti, pružati, predati, predavati; izložiti, izlaga-ti; dati poklon, darivati, darovati; — *prezentirat se* predstaviti se, pokazivati se, pokazati se, praviti se, pojaviti se, praviti dobar ili rđav utisak, imati dobar ili rđav izgled.

prezencija (lat. praesentia) prisustvo, prisutnost; *in prezencija* (lat. in praesentia) u prisustvu, pred.

prezervativ (nlat. praeservativum) predo-hranno sredstvo, sredstvo za predohra-nu, zaštitno sredstvo; naročito: navlaka od fine gume koja čuva muški ud pri snošaju od spolne bolesti (*up, kondom*).

prezervativan (nlat. praeservativus) koji čuva, koji vrši predohranu, zaštitan.

prezervacija (nlat. praeservatio) čuvanje, za-štićivanje, predohrana.

prezervirati (lat. praeservare) izbeći, zaštiti, predohraniti.

prezident (lat. praesidens) predsednik; starešina, najstariji član jednog kolegijuma; najviši predstavnik izvršne državne vlasti u Sjedinjenim Državama Amerike.

prezidentura (nlat. praesidentura) predsedništvo, zvanje i dostojanstvo predsednika.

prezidijalni (nlat. praesidialis) predsednič-ki, koji pripada predsedništvu, koji potiče od predsedništva.

prezidij(um) (lat. praesidium) predsedništvo, sva lica koja su izabrana da rukovode nekom skupštinom, zasedanjem, ustanovom i dr.; predsedničko zvanje; u SSSR je Prezidijum Vrhovnog sovjeta kolegijalni organ umesto predsednika republike.

prezis (grč. presis) med. zapaljenje, otok sa zapaljenjem.

prezma (grč. presma zapaljenje, otok, pretho zapalim; nadujem) *med.* v. *prezis*.

preistorija (lat. rgaе, grč. istoria) v. *prehi-storyja*.

PEJUDIkat (lat. praejudicare) *prav.* ranija sudska presuda po nekom pravnom pitanju koja važi kao norma za sve docnije slične slučajeve.

prejudicijalna stvar *prav.* sporna stvar koja se mora rešiti pre početka rešavanja glavne stvari, a koja ima presudan uticaj na glavnu stvar.

prejudicijalna tužba *prav.* tužba kojoj je cilj da se utvrdi izvestan pravni odnos, čije je postojanje od presudne važnosti po donošenju odluke o svima ostalim zahtevima.

prejudicijalni predlog u parlamentarnom životu: predlog čijim usvajanjem svi drugi predlozi sami sobom moraju otpasti.

prejudicij(um) (lat. praejudicium) prethodan sud, prethodno rešenje, odluka donesena unapred; unapred donesene mišljenje, predrasuda; *prav.* šteta koju podnosi jedna strana zbog neispunjavanja sudske propis* sa; presuda po jednom pravnom pitanju koja važi kao obrazac i norma za buduće slične slučajeve; *trg.* šteta koja može proizći od primanja neke obaveze.

prejudicirana menica menica koja je izgubila vrednost zbog zastarelost ili ne-podnošenja protesta na vreme.

prejudicirati (lat. praejudicare) prethodno suditi, doneti prethodnu odluku; stvoriti mišljenje o čemu unapred, praviti prepostavke bez stvarnog osnova; nanositi štetu; jednim predlogom ostale gurnuti ustranu.

prekambrij(um) (nlat. praecambrium) *kol.* geološko doba pre *kambrijskog doba* ili *kambrijskog perioda* (naziv po *Kambrij*, keltskom imenu *Velsa*, gde su kambrijski slojevi prvi put proučeni).

prekaran (lat. precarius) izmoljen, ispro-šen, dat privremeno, zavisan od čije volje ili milosti; opozivljiv, privremen, nestalan, nesiguran, prolazan.

prekarij(um) (lat. precarium) *prav.* besplatno ustupanje nečega po molbi s tim da to ustupanje važi do samovlasnog opozivanja od strane onoga koji je ustupanje izvršio; nešto što je dato iz milosti na privremeno uživanje; opozivljivost, pravilo stanje koje se može uvek opozvati.

prekativ (nlat. precativus sc. modus) *gram.* glagolski oblik kojim se iskazuje neka molba.

prekativan (nlat. precativus) izmoljen, dat ili ustupljen iz milosti, privremeno stavljen kome na raspolažanje.

prekaucija (nlat. praecaution) obazrivost, opreznost; mera predostrožnosti.

- prekeran** (fr. precaire) nesiguran, neizvestan, nestalan, opozivan.
- irekludirati** (lat. praeccludere) zaključati, zatvoriti, isključiti; *prav.* odbiti zauvek, proglašiti nekoga lišenim prava ili polaganja prava na što, pretenzija.
- arekluzivai** (nlat. praecclusivus) isključan, koji isključuje, koji odbija potpuno; *pre-kluzugvii rok* isključan rok, isključujući rok, rok posle čijeg isteka neko gubi ono na što polaze pravo; *prekluzivna presuda* presuda kojom se neko odbija ili isključuje od nekog traženja.
- prekluzija** (lat. praeclusio) isključivanje, odbijanje od nekog traženja.
- prekok** (lat. rgaesoh) prerano zreо, pre vremena zreо.
- prekonzumcija** (nlat. paeconsumtio) trošenje unapred, primanje unapred.
- prekonizirati** (RJ at praeconsisare) hvaliti, slaviti, obasš: tti pohvalama; predložiti nekog za biskupa.
- prekoncept** (nlat. praeconceptum) mišljenje o čemu stvoreno unapred, predrasuda, uobrazilja.
- prekoncipirati** (nlat. praeconcipere) uobražiti nešto unapred, stvoriti predrasudu, stvoriti mišljenje o nečem unapred.
- prekordijalni** (nlat. praecordialis) lažični, koji pripada udubljenju ispod grudi a iznad trbuha, koji je u vezi sa lažicom; *prekordijalni strah med.* jako osećanje straha koje je u vezi sa stezanjem srca, pritiskom na srce.
- prekordij(um)** (nlat. praecordium) laži-ca, udubljenje ispod grudi a iznad trbuha.
- nrekocitet** (nlat. praecocitas) prerana zrelost, prevremenost.
- prekurzija** (lat. praecursio) prethodenje, predgredjenje.
- prekurzor** (lat. praecursos) prethodnik; pre-teča (npr. Jovan Krstitelj kao preteča Hristov).
- prekurzoran** (lat. praecursorius) prethodni, uvodni.
- prelat** (lat. praeferre prepostaviti, dati prvenstvo, prelatus izvrstan, odličan) 1. visoki crkveni dostojanstvenik u kat. crkvi, koji ima i sudsku vlast, visoko-prečasni (kardinal, nadbiskup, biskup, opat); visoki crkveni dostojanstvenik u evangelističkoj i protestantskoj crkvi; crkveni dostojanstvenik koji stoji na čelu sekulariziranih manastira i za-veštanja; 2. vrsta crkvenog vinskog likera sa raznim začinima, naročito sa ek-straktom od ljuške naranče i limuna; *prelatske čarape* ljubičaste svilene čarape koje nose katolički velikodostojnici.
- prelatura** (nlat. paelatura) dostojanstvo, nadležnost i sedište prelata.
- prelacija** (lat. paelatio) izvrsnost; preimućstvo, prednost, prvenstvo, pravo prvenstva.
- prelevman** (fr. prelevement) posebna taksa koja ima svrhu poskupljenje jeftinije uvozne robe do visine domaćih cena.
- prelegat** (lat. paelegatum) *prav.* zaveštanje napravljeno unapred, nešto unapred zavestano.
- prelegatum dotis** (lat. paelegatum dotis) *prav.* zaveštanje kojim primalac miraza ostavlja ono što je primio kao miraz u nasledstvo ženi.
- prelegatum dotis restituende** (lat. paelegatum dotis restituenda) *prav.* v. *prelegatum dotis.*
- prelegirati** (lat. paelegare) *prav.* zaveštati unapred, zaveštavati unapred.
- prelibacija** (lat. paelabatio) kušanje unapred, okušanje unapred; *pravo prelibaci-je* pravo prve noći.
- prelibirati** (lat. paelbare) kušati unapred, okusiti unapred, probati unapred.
- preliminiri** (nlat. paeliminaria) *pl.* v. *preliminarije.*
- preliminarije** (nlat. paeliminaria) *pl.* uvodi, pripreme, prethodni stanovi, prethodne tačke sporazuma; *mirovne preliminarije pl.* pripreme za zaključenje mira, prethodne, osnovne tačke za sklapanje mira.
- preliminarna konvencija** prethodni sporazum; prethodne tačke sporazuma.
- preliminarni** (lat. rgae limine, nlat. paeliminarius) uvodni, prethodni.
- preliminirati** (nlat. paeliminare) prethodno utvrditi u glavnim potezima, ne ulazeći u pojedinosti.
- prelogičan** (lat. rgae, grč. logikos) izraz kojim *Levi-Bril* označava način mišljenja primitivnih naroda, koje ne oseća potrebu da izbegava protivrečnosti.
- preludij(um)** (nlat. paeludium) *huz.* uvodna pesma, uvod u neko muzičke delo, uvodni komad; *fig.* uvod, predznak, prvi znak, početak.
- preludirati** (lat. paeludere) svirati što kao pripremu ili kao uvod; *fig.* raditi što sitnije pre prelaska na krupnije stvari, nagoveštavaTM što.
- preluzija** (lat. paelusio) predigra.
- promaturan** (lat. praematurus) preran, pre-vremen, koji pre vremena sazревa.
- prematurirati** (nlat. praematurare) prera-niti, prerano dozreti pre vremena se pojaviti.
- prematuritet** (nlat. praematuritas) prera-nost, prevremenost, prevremena zrelost.
- premeditacija** (lat. praemeditatio) predumišljanje, predumišljaj, umišljaj, namera, prethodno razmišljanje.
- premija** (lat. praemium) nagrada, nagrada kao znak priznanja za iskazani uspeh (u školi, na utakmici i sl.); u spoljnoj trgovinskoj politici: pomoć koju država daje u obliku uvoznih i izvoznih premija; glavni zgoditak u lutrijskim vučenjima;

- kod osiguranje; iznos koji osiguranik ima da plaća osiguraču za primanje rizika.
- premijant** (nlat. *praemians*) nagrađeni, primalac počasne nagrade.
- premijat** (nlat. *praemiatus*) v. *premijant*.
- premijer** (fr. *premier* prvi, lat. *primarius*) onaj koji je prvi, najglavniji, najbolji, najstariji; naročito: prvi ministar, tj. predsednik ministarskog saveta; u novinarstvu: prvi, uvodni članak.
- premijere** (fr. *premiere*) prvo prikazivanje pozorišnog komada, muzičkog dela, filma i dr.
- premijske obligacije** obveznice premijskog zajma, snabdevene brojem, sa mogućnošću dobivanja lutrijeke premije.
- premijske hartije** v. *premijske obligacije*.
- premijski zajam** (vrsta državnog zajma kod kojeg mamac za upisivanje nije u visini interesa koji zajam donosi, nego u mogućnosti dobitka lutrijeke premije; *lutrijski zajam*).
- premijski posao** *berz.* terminski posao kod kojeg je jednoj strani slobodno da, uz plaćanje izvesne naknade (*premije*) do određenog roka odustane od toga posla.
- premijsko pismo** pismeni ugovor o zaključenju *premijskog posla*.
- premisa** (lat. *praemissa* tj. *propositio* ili *sententia ranije postavljen sud*) nešto što je napred istaknuto, pretpostavljeno; *log.* jedan od dva suda u *silogizmu*, posrednom zaključku; *gornja premisa* (lat. *propositio maior*) ili *donja premisa* (lat. *propositio minor*), koje sadrže „veći“ i „manji“ pojam i srednji pojam (lat. *terminus medius*) iz kojih se izvlači *konkluzija*, zaključak ili zaključeni sud.
- premiso titule** (lat. *praemissio titulo*) sa napred stavljrenom *titulom*; obično kao skraćenica; R. T.
- premolari** (nlat. *praemolares* sc. *dentes*) *pl. znat.* prednji kutnjaci.
- premonstrator** (nlat. *praemonstrator*) pokazivač, prednjak (naročito kod telesnih vežbanja i sporta).
- premonstracija** (nlat. *praemonstratio*) pokazivanje pred drugima, prednjačenje.
- premunicija** (lat. *praemunitio*) predohrana, obezbeđenje; prethodno utvrđivanje, naoružanje.
- preper** (fr. *prenieur*) kupac menice; kladi-lac na trkama.
- prenomen** (lat. *praeriomen*) ime.
- prenotacija** (nlat. *praenotatio*) *prav.* sudska prethodna napomena, blagovremena opomena poverioca u slučajevima namernog bankrotstva.
- prenotirati** (lat. *praenotare*) prethodno zabeležiti, napomenuti ranije.
- prenumeravdo** (nlat. *praenumerando*) plaćajući unapred, putem pretplate; *supr.* *post-numerando*.
- prenumerant** (nlat. *praenumerans*) onaj koji plaća nešto unapred; *abovent*, pretplatnik.
- prenumeracija** (nlat. *praenumeratio*) pretplaćivanje, pretplata; *abonman*.
- prenumerirati** (lat. *praenumerare*) platiti unapred, plaćati unapred, preplaćivati, preplatiti, poslati pretplatu; *aboni-rati*.
- preokupatorav** (nlat. *praeoccupatorius*) *prav.* preduhitran, koji preduhitrava, preduhitravajući; naziv za predstavku jednoga koji je tužen višem суду pre no što je pozvat da se brani pred tim sudom.
- preokupacija** (lat. *praeoccupatio*) ranije zauzimanje nekog mesta; zauzetost nečim; briga, zabrinutost; zaokupljenost; predrasuda, predubedjenje.
- preokupaciona libela** *prav.* odbrana koju optuženi podnosi pre no što mu je sud to i tražio.
- preokupirati** (lat. *rgaeossirage*) ranije zauzati, ranije zauzimati, unapred zadobiti, obuzeta, npr. nečiji duh; zadavati brigu, zabrinjavati, uliti nekome predrasude; *biti preokupiran* već unapred biti zauzet nekom stvari, imati ranije stvoreno mišljenje o čemu, imati predrasude.
- preoššant** (nlat. *praeopinari*) onaj koji prvi glasa ili daje mišljenje o čemu.
- preparand** (lat. *praeparandus*) pripravnik, onaj koji se spremi za učitelja, tj. đak učiteljske škole.
- preparandije** (lat. *praeparare*) pripremna škola; učiteljska škola.
- preparat-** (lat. *praeparans*) *farm.* spravljač lekova.
- preparat** (lat. *praeparatum*) nešto pripremljeno, spravljeno, priređeno, npr. pripremljen lek i dr.; naročito: *anatomski preparati* veštacki učinjeni delovi čo-večjeg ili životinjskog tela za održavanje i iskazivanje dacima itd.; *mikro-skopski preparat* tanko odsečeno parče neke materije radi stavljanja pod mikro-skop u cilju posmatranja i proučavanje.
- preparator** (lat. *praeparator*) onaj koji se bavi pripremama, onaj koji priprema *prepare*.
- preparatori** (nlat. *praeparatorius*) pri-pravni, pripremni, prethodni.
- preparatura** (lat. *praeparatura*) pripremanje, pripravljanje, spravljanje.
- preparacija** (lat. *praeparatio*) pripremanje, pripravljanje, spremanje (školskog zadatka); pripremljenost, pripravljenost, pripremanje *zakonfirmaciju* (kod katolika); sveska u kojoj se pripremaju zadaci za školu; gotovljenje, spravljanje.
- preparirati** (lat. *rgaeragage*) spremati, spremiti, pripremiti, pripremati, izraditi, zgotoviti; izradivati anatomске preparate; *med. v. secirati*; — *preparirati se* spremati se, spremiti se za što, pripravljati se, spremiti se.

- prepozitura** (nlat. *praepositura*) mesto i dostojanstvo prepostavljenog (starešine); naročito kod katolika: mesto i dostojanstvo starešine jednog kaluderskog reda.
- prepozicija** (lat. *praepositio*) *gram.* predlog, reč koja pokazuje odnos jednog predmeta prema drugom (npr. bez, blizu, do, kod, na, od itd.).
- preponderavtan** (lat. *praeponderans*) važniji, pretežak, nadmoćan.
- preponderancija** (nlat. *praeponderantia*) prevaga, pretežnost, nadmoćnost.
- preponderirati** (lat. *praeponderare*) prete-zati, pretegnuti, imati prevagu, biti nadmoćan.
- preponirati** (lat. *rgaeropege*) staviti na čelo, učiniti nekoga prepostavljenim, postaviti za starešinu.
- preposteritet** (nlat. *praeposteritas*) naopa-kost, izvrnut red, naopak red.
- prepotentan** (lat. *praepotens*) vrlo moćan, nadmoćan; ohol, drzak, nasilnički, sile-džiski, nadmen.
- prepotentnost** (lat. *praepotentia*) v. *prepotencija*.
- prepotencija** (lat. *praepotentia*) nadmoćnost, veća sila, veća vlast, veća sposobnost; oholost, drskost, nadmenost, samovolja.
- prepucij(um)** lat. *praeputium* *anat.* kapica na muškom udu.
- prerafaeliti** pl. grupa engleskih slikara, koja se pojavila 1850. god., koji su se ugledali na ital. slikare pre pojave Ra-fela (1483—1520); osnovna crta njihove umetnosti je jednostavnost i iskrenost, a motivi često mistične sadržine; glavni predstavnici: Roseti, Hant, Mile i drugi.
- preria** (fr. *prairie*, nm. *praderia*, lat, *rga-tum livada*) livada; naročito: ogromna, travom obrasla ravnica, bez drveća, u Severnoj Americi.
- prerijal** (fr. *prairial*) treći prolećni mesec, a deveti mesec u novom kalendaru Prve francuske republike (od 20. V — 18. VI).
- prerogativ** (lat. *praerogare*) v. *prerogativa*.
- prerogativa** (lat. *praerogativa*) povlastica, preimუćstvo, prvenstveno, isključivo pravo, npr. vladaoca da vrši pomilovanje itd.; kod Rimljana: pravo *centurije* da glasa prva.
- pres** (eng. *press*, fr. *presse*) štampa, novinarstvo, novine, listovi; *presa* 2.
- presa** (fr. *presse*, nem. *Presse*) 1. mašina za pritiskivanje; sprava za gnjećenje i ce-denje grožđa, mu ljana; štamparska mašina; 2. v. *pres*.
- presantan** (fr. *pressant*) hitan, neodložan, preko potreban; dosadan, nasrtljiv, nametljiv.
- presbiro** (fr. *presse* štampa, bureau kancelarija, nadleštvo) novinsko preduzeće, privatno ili državno, koje se bavi organizacijom obaveštajne službe, prima vesti iz celog sveta od svojih naročitih dopisnika i daje ih pretplatnicima u svojim *bilténima*, naročito dnevnim listovima; *korespondenciro*.
- presedan** (fr. *président*) predasnji slučaj, raniji slučaj, slučaj koji se ranije bio dogodio i koji docnjim sličnim slučajevima služi kao primer.
- presepe** (lat. *praesaepe* jasle, štala) *sdič*, scena koja prikazuje rođenje Hristovo u štali; *astr.* grupa zvezda u sazvežđu Raka.
- presso** (lat. *praeses kp. praesidis*) v. *president*.
- presi** (fr. *précis*) kratak sadržaj, izvod iz nečeg; kratak pregled.
- presignifikacija** (nlat. *prae-significatio*) prethodan oglas, prethodna objava, predobjava, pre dokazivanje.
- presija** (fr. *pression*) pritisak, prisiljava-vanje, primoravanje, prinuda; nagonjenje, požurivanje.
- presivig** (eng. *pressing* hitan, vrlo potreban) sp. naziv za iznenadan prodor, neočekivanu navalu igrača koji se inače većim delom igre samo brane; u košarcu igra čovek na čoveka.
- presirati** (lat. *pressare*) pritiskivati, stezati; goniti, napadati, juriti; primora-vati, prinudititi, prinudavati, prisiljava-ti, prisiliti; žuriti, ubrzati, ne dopu-štati odlaganje; *biti* dresiran imati hitna posla, biti pritešnjen, biti u škripnu.
- pres-konferencija** (fr. *presse*, lat. *confe-rentia*) konferencija za štampu.
- preskribiran** (lat. *praescribere*, *praescrip-tus*) *prav.* zastareo.
- preskribirati** (lat. *praescribere*) propisati, prepisivati, odrediti (ili: narediti) pi-smenom naredbom; *prav.* proglašiti zastarelim, tražiti na osnovu zastarelost[^] polagati pravo zastarelošću.
- preskriptibilav** (nlat. *praescriptibilis*) koji može zastareti, zastarljiv.
- preskriptibilitet** (nlat. *praescriptibilitas*) *prav.* zastarljivost.
- preskripcija** (lat. *praescriptio*) propis, pravilo, pismena naredba; *prav.* zastarelost, sticanje prava na osnovu zastarelost[<]; oslobođavanje na osnovu zastarelost.
- prestabilizam** (nlat. *praestabilare*) fil. učenje o predodredenosti, mišljenje da je sve što se dogada u svetu i životu prethodno određeno.
- prestabilirana harmonija** (nlat. *harmonia praestabilata*) fil. ranije određena sklad-nost koja, po *Lajbnicu*, ishodi od boga i održava u skladnosti sve stvari na svetu; ta skladnost upućuje sve stvari istom cilju, a njome se objašnjava i zajednica duše i tela.
- prestabilirati** (nlat. *praestabilire*) ranije odrediti, prethodno utvrditi.
- prestante** (lat. *praestantes*) pl. *muz.* prednje velike svirale od kalaja na orgulji; *up.* *principal*.

prestacio damni (lat. *praestatio damni*) npas, naknada za pretrpljenu štetu.

prestacio doli (lat. *praestatio doli*) *prav.* naknada za štetu zlonamerne učinjenu.

prestacio evikcionis (lat. *praestatio evictionis*) npaB. naknada za jemstvo.

prestaciones ave (lat. *praestations anuae*) *pl. prav.* godišnja plaćanja, godišnje kama-te; godišnji nameti, obavezna godišnja plaćanja podanika ili zakupaca.

prestaciones publice (lat. *praestations publicae*) *pl. prav.* javni državni nameti, porezi i prirezi.

prestigijator (lat. *praestigiator*) opsenar, madiioničar.

prestiz (fr. *prestige*) uticaj, ugled, naročito politički; viša vrednost neke ličnosti, državne, zajednice i sl.

prestisimo (ital. *prestissimo*) *muz.* v. pod *presto*.

prestita kaucione (nlat. *praestita cauzione*) *prav.* pošto se položi jemstvenina, po izvršenom jemstvu.

presto (ital. *presto*) *muz.* vrlo brzo; *presto assai* (ital. *presto assai*) ili *prestissimo* (ital. *prestissimo*) što brže, vrlo brzo.

presumabilan (nlat. *praesumibilis*) prepostavljiv, koji se može prepostaviti, verovatan.

presumirati (lat. *praesumere*) ranije uzeti u sebe; prepostaviti, prepostavljati, držati, smatrati za, naslućivati; imati dobro mišljenje o čemu, precenjivati, uobražavati što.

presumptivan (nlat. *praesumptivus*) verovatan, koji se može prepostaviti ili očekivati, npr. *presumptivni predsednik* onaj koji ima izgleda da će biti izabran za predsednika.

presumcija (lat. *praesumtio*) prepostavka stvorena na razlozima verovatnosti, slutnja, naslućivanje, verovatnost; sumnja, podozrenje; uobražavanje, precenjivanje.

presumcio juridika (lat. *praesumtio juridi-sa*) *prav.* pravna slutnja, pravna sumnja, tj. smatranje, na osnovu zakonskog propisa, da se nešto može smatrati kao dokazano sve dотle dok se ne dokaže protivno.

presumcio jurne (lat. *praesumtio juris*) v. *presumcio juridika*.

presupozicija (lat. *praesuppositio*) prepostavljanje, prepostavka.

presuponirati (nlat. *praesupponere*) prepostaviti, prepostavljati, smatrati kao istinito.

prescijencija (nlat. *praescientia*) predznanje, urođeno znanje, znanje koje prethodi iskustvu; poznavanje budućnosti.

pretekst (lat. *praetextus*) izgovor, izlika, tobožnji uzrok, prividan izrok ili povod; *sub pretekstu jurne* (lat. *sub praetextu juris*) pod pravnim ili zakonskim izgovorom, navodeći kao razlog tobožje pravo ili zakon.

preteksta (lat. *praetexta*) purpurom opervana gornja haljina starih Rimljana, rimska narodna tragedija.

prefekstirati (lat. *praetextus*) izgovarati se, navoditi kao razlog ili povod, uzimati za izgovor, opravdavati.

pretendent (lat. *praetendens*) tražilac, po-lagač prava na nešto, onaj koji polaže pravo na nešto; princ koji polaže pravo na presto.

pretendirati (lat. *praetendere*) zahtevati, tražiti, težiti za nečim, polagati pravo na što.

pretendovati (lat. *praetendere*) v. *pretendirati*.

pretenzija (nlat. *praetensio*) zahtevanje, traženje, polaganje prava na što; uobraženčar.

pretenciozni (fr. *pr&tentieux*) koji polaže neka uobražena prava na što, koji ima o sebi preterano lepo mišljenje, uobražen, naduvan.

pretenciozitet (nlat. *praetentiositas*) uobraženost, naduvostenost, nadmenost, drskost; polaganje uobraženih ili preteranih prava na što.

pretencioznost (nlat. *praetentiositas*) v. *pretenciozitet*.

preterit (lat. *praeteritnm*) *gram.* prošasto vreme, glagolski oblik koji pokazuje radnju u prošlosti.

preteritoprezent (lat. *praeteritopraesens*) *gram.* prošlo sadašnje vreme.

pretericija (nlat. *praeteritio*) prividno prelaženje, prečutkivanje, nespominjanje; *ret.* figura koja se sastoji u tome što neko tobož kaže kako neće nešto da pominje, a baš time obrati naročitu pažnju na to (*paralipsa*); *prav.* izostavljanje, obilaženje jednoga koji ima pravo na nasledstvo.

pretermisija (lat. *praetermissio*) izostavljanje, propuštanje, propust, prelaženje preko nečeg, obilaženje.

preternaturalan (nlat. *praeter-naturalis*) protivprirodan, neprirodan, veštački.

pretor (lat. *prae-ire prethodi*™, *prae-itor*, *praetor*) starešina, prepostavljeni; kod Rimljana: zapovednik vojske, vojvoda; takode: najviša službena ličnost posle konzula, vrhovni sudija; upravnik pokrajine.

pretorijanstvo (lat. *praetorianus*) vladavina vojnika, vladavina vojske; *up*, *pretori-janci*.

pretorijanci (lat. *praetoriani*) vojnici telesne garde starorimskih careva, koji su se isticali svojom obešću i nasiljima, tako da su igrali veliku ulogu u dvorskim prevratima i ubijali i same careve i druge dovodili na presto; *fig.* trupe koje služe kao potpora i daju podršku svakoj nasilničkoj vladavini.

pretorstvo (lat. *praetor*) v. *pretura*,

pretura (lat. *praetura*) zvanje, čin i nadležnost pretora (kod Rimljana); sud, sudnica.

prefacio (lat. praefari unapred govoriti, praefatio) predgovor, uvod; kod katolika: molitva zahvalnica (između prinošenja žrtve i pretvaranja u telo i krv Hri-stovu).

prefekt (lat. praefectus) pretpostavljeni, starešina, načelnik; naziv raznih gradanskih i vojnih zvanja u starom *Rihu;muz.* prvi pevač, vođa hora; danas: upravnik grada, policije, npr. u Parizu; vaspitač (u vaspitnim zavodima, konviktima i sl.).

prefektura (lat. praefectura) starešinstvo, načelstvo, uprava grada, uprava policije; čin, zvanje, nadležnost i sedište (kuća) *prefekta*.

preferavs (fr. préférance) vrsta igre karata za 32 karte i tri igrača; *sans*.

vreferevija (nlat. praeferentia) pretpostavljanje, давање првенство, давање предnosti; veća ljubav prema čemu; u kartama: jača boja, boja koja ima првенство (*kuler*).

preferevijalan (nlat. praeferentialis) povlašćen, koji ima првенство; *preferei-cijalni ugovor* ugovor između dveju država kojim daju jedna drugoj veće povlastice od onih koje se priznaju trećoj državi.

preferirati (lat. praeferre) pretpostavljati kome ili čemu, dati првенство, давати првенство, više ceniti, više voleti.

prefiguracija (nlat. praefiguratio) prethodno uobičavanje, prethodno stvaranje, prethodno obrazovanje.

prefiks (nlat. praefixum) gram. slog koji se jednoj reći dodaje spreda, predmetak, npr. *predgovor*, saradnik, zaraditi itd.; (*supr. sufiks*); *trg.* plaćanje kod koga ne važi poček.

prefiksacija (lat. praefixio) *língv.* tvorba reči pomoću *prefksa*.

prsfiksija (nlat. prefixio) metanje ispred, dodavanje spreda; određivanje, utvrđivanje, ugovaranje (npr. roka).

preficija (lat. praefinitio) određivanje unapred, prethodno utvrđivanje, propis.

prefiso (ital. prefisso, lat. praefixum) *trg.* plaćanje menice bez odlaganja, plaćanje po viđenju.

prefokacija (lat. praefocatio) *ned.* davljenje, ugušenje.

preformatija (nlat. praeformatio) prethodna uobičenost, prethodno obrazovanje; *biol.* učenje po kome se delovi tela potpuno obrazuju već u samom jajetu ili u semenoj ćeliji, samo što su toliko mali da ih je nemoguće opažati; sam dalji razvitak, po ovoj teoriji, nije ništa drugo nego postepeno povećavanje i ogrubljivanje tih već postojećih delova; *supr. epigeniza* ili *postformatija*.

preformirati (lat. praeformare) ranije uo-bličiti, prethodno stvoriti ili prethodno obrazovati.

prehenzija (lat. prehensio) *med.* ukočenost, kočevnica; *katalepsija*.

prehistorija (lat. rgae, grč. istorfa) praisto-rija čoveka, nauka koja proučava život i kulturu čovečanstva onih vremena iz kojih nema pisanih spomenika; ispitivanja samo na osnovu ostataka materijalne kulture.

precedentni slučajevi v. *precedencije*.

precedentno pravo (lt. jus praecedentiae) pravo prvenstva, prvenstveno pravo.

vrecedencija (nlat. praecedentia) prethod-nost; prvenstvo, preimcuštvo, nadmoćnost, prevaga, pretežnost.

precedencije (lat. praecedentiae) pl. *prav.* prethodni slučajevi, raniji slučajevi (presude itd.) koji su, po svom načinu rešavanja, obrasci prema kojima se rešavaju svi docniji slični slučajevi; *up. presedan*.

precedirati (lat. praecedere) prethoditi, prednjaciti, nadmašavati, imati prvenstvo, imati prevagu.

precentor (lat. praecentor) svirač, pevač; vođa hora i učitelj pevanja crkvenih i školskih horova; *up.* kantar.

precept (lat. praeceptum) učenje, pouka, propis, pravilo; naredba, zapovest; sudska naredba, nalog.

precepta (lat. preecepta) al. od *precept*.

vreceptivav (lat. praceptivus) poučan, koji savetuje, opominje, upućuje.

preceptor (lat. praceptor) domaći učitelj, vaspitač, poučavalac.

precesija (lat. praecessio) prethodenje, rgaecedere prethoditi) prethodnost, prednja-čenje; *zar.* precesija ravnodnevničkih tačaka, *ekvinocija*, jeste lagano pomeranje prolećne i jesenje tačke na zapad i ono iznosi 50", 2 za godinu dana ili približno 1° za 70 godina. Ta promena dolazi od kretanja nebeskog polutara (ekvatora), a ovo kretanje jeste posledica promene pravca Zemljine ose, odnosno nebesne ose. U stvari, precesija se sastoji u vrlo laganom kružnom kretanju pola *ekvatora* oko pola *ekliptike* i vreme jednog punog optičaja iznosi 26000 godina.

vrecesor (lat. praecessor) prethodnik u službi, na nekom položaju; *antecesor*.

vrecizav (lat. praecisus) tačan, tačno određen, pravilan; jasan i razgovetan (npr. stil); *precizna mehanika* izroda veoma finih i tačnih aparata, instrumenata i sl.

vrecizija (lat. praecisio) tačnost, odrede-nost, opredeljenost; tačno određivanje, tačna određenost pojmove; kratkoća, jasnost izražavanja, izlaganja.

precizirati (lat. praecisio, fr. preciser) tačno odrediti, tačno određivati, tačno utvrditi, tačno utvrđivati, tačno izložiti, tačno se izraziti.

preciznost (lat. praecisio) v. *precizija*.

precijum (lat. pretium) vrednost, cena; nagrada.

precioza (fr. precieuse) otmena i ugladene žena; fig. »sena izveštačenog i neprirod-nog načina odevanja, ponašanja i govora; *up. precioza I.*

reciozav (lat. *preciosus*) skupocen, dragocen, skup, vredan; *fig.* izveštačen, nepri-rodan, usiljen.

recioze (lat. *precieuses*) *pl.* u Francuskoj, u prvoj polovini HUP veka: dame koje su težile da profine društvo, a to su mislile postići pretjerivanjem u načinu odevanja, ponašanja i govora; otuda: *recioza*.

recioze (fr. *precious*, lat. *preium*) 2. *pl.* skupocenosti, dragocenosti, adidari, nakit i sl.

reciozitet (lat. *pretiositas*) skupocenost, dragocenost; *fig.* nakindurenost, izveštačenost, usiljenost.

precipirati (lat. *praecipere*) unapred uzeti, ranije dobiti; propisati, prepisivati, narediti, zapovediti.

precipitalna mast *farm.* bela živina mast za kožne bolesti.

precipitavdo (lat. *praecipitando*) *Mpa.* *v. precipitando.*

precipitans (lat. *praecipitans*) hem. sredstvo koje izaziva taloženje; med. sredstvo koje uništava želudačnu kiselinu.

precipitavcia (lat. *praecipitans*, *praecipientia*) *M. or, precipitans.*

precipitat (lat. *praecipitatum*) hem. talog, ono što je palo na dno; naziv za neka jedinjenja žive (oksid, aminohlorid).

precipitacija (lat. *praecipitatio*) prenaglje-nost, brzopletost; hem. taloženje.

precipitiran (lat. *praecipitatus*) koji se sta-ložio (na dno); prenagljen, prebrz.

precipitirati (lat. *praecipitare*) hem. ta-ložiti, staložiti; taložiti se, sta-ložiti se; padati na dno; *fig.* nagliti, prenagliti, prenagljivati, biti brzoplet, srljati.

precipuum (lat. *praecipuum*) *prav.* pravo prvenstva pri deobi nasledstva (*up. prelegat*); pravo prvenstva pri deobi prihoda; deo koji se, pri deobi, unapred uzima, tj. pre početka deobe.

prečipitando (ital. *precipitando*) *kuz.* žureći, ubrzavajući, sve brže i brise.

pri (fr. *prix*, nem. *Preis*, ital. *prezzo*, lat. *preium*) vrednost čega izražena u novcu, cena; *a pri fiks* (fr. *a prix fixe*) po utvrđenoj ceni; *a tu pri* (fr. *a tout prix*) po svaku cenu, ma i po najmanju cenu; *gran pri* (fr. *grand prix*) velika, glavna nagrada.

privado (iš. *privado*, lat. *privatus*) mijo-snik, ljubimac, poverenik; prvi ministar u Španiji.

privatan (lat. *privatus*) koji nije državni, koji pripada jednoj ličnosti, lični, vlastit, domaći, kućenik; neslužben, nezvaničan; poverljiv, skriven; *privatan ži-*

vot lični, domaći život jedne osobe (koji nema veze sa njegovim službenim radom).

privativan (lat. *privatus*) lišavan, koji lišava, odriče, isključuje; *J>am.* koji označava lišenje, isključenje, nemanje, odrečan; *alfa privatum* slovo a (a) koje označuje lišenje, odričanje (u grčkom jeziku); *privatno pravo* isključujuće pravo.

privatizacija (nlat. *privatisare*) svojatanje, shvatanje da je neka javna funkcija privatna stvar pojedinca kome je poverena.

privatizirati (nlat. *privatisare*) živeti kao slobodan čovek, tj. bez službe, bez nekog stalnog zanimanja; shvatati svoju javnu funkciju kao privatnu stvar, svojatanati.

privatisime (lat. *privatissime*) *pril.* posve sam, sasvim za sebe, najprisnije, najintimnije.

privatist(a) (lat. *privatus*) slobodan čovek; đak koji ne pohađa školu kao redovan učenik, nego se sprema kod kuće i na kraju godine polaze ispit.

privatje (fr. *homme prive*, *privatier*) privatni čovek, slobodan čovek, onaj koji nije ni u kakvoj, naročito ne u državnoj službi, čovek bez stalnog zanimanja i poziva, rentijer.

privatna audijencija nezvaničan prijem, poverljiv prijem, razgovor sa vladaocem.

privatna biblioteka domaća, lična knjižnica jednog čoveka.

privatna korespondencija lična, prisna prepiska jedne osobe.

privatna nastava domaća, kućna, pojedinačna nastava.

privatna tužba *prav.* lična, građanska tužba, zakonsko proganjene kažnjivih radnji od strane lica koje je tim radnjama lično oštećeno.

privatan docent čovek od nauke koji je, na osnovu *habilitacije*, dobio od fakulteta univerziteta odobrenje da drži predavanje, a nije obavezan i ne prima za to nikakvu nagradu, sem što se može nadati da će, pošto se istakne u struci, biti izabran za *stalnog docenta*.

privatno pravo deo državnog zakonodavstva koji priznaje pojedincima prava koja ih ovlašćuju da mogu vršiti izvesne radnje ili ih ne vršiti u cilju zadovoljenja svojih životnih potreba, i koja im priznaju izvestan položaj (*statua*) u porodici, društvu i državi.

privacija (lat. *privatio*) lišavanje, lišenje; lišenje, lišenost; oduzimanje, nemanje, oskudica u najpotrebnijem; gubitak, oduzetost, lišenost; odsustvo, nepostojanje (nekog svojstva ili neke osobine).

privilegija (lat. *privilegium*, *privus*, *lex*) zakon koji se odnosi samo na pojedinu ličnost (kod Rimljana); naročito, izuzetno, isključivo pravo, povlastica; prednost, prvenstvo, preim秉stvo; prirodni dar; *kum privilegio* (lat. sit *privilegio*)

- sa dopuštenjem, sa dozvolom, sa povlašćenjem.
- privilegij(um) prioritatis** (lat. *privilegium prioritatis*) pravo prvenstva, prioritetno pravo.
- privilegirati** (lat. *privilegium*) povlastiti, povlaščivati, dati (ili: davati) povla-sticu, Davati prvenstvo, dati prvenstveno, izuzetno (ili: naročito) pravo; naročito obdariti.
- privilegisan** (nlat. *privilegiatus*) povla-šen, koji ima prvenstveno pravo; naročito obdarjen.
- privilegisati** (lat. *privilegium*) *v.privile-girati*.
- privilegovan** (nlat. *privilegiatus*) *v. privilegisan*.
- privilegovati** (lat. *privilegium*) *v. privile-girati*.
- priz** (fr. *prise* pl *en*) ai/ sva privatna imovina neprijateljskih brodova koja se, za vreme *blokade*, zapleni na moru, kao i brodovi neprijateljskih zemalja, zajedno sa tovarom, kad pokušaju da prebiju liniju blokade pa pritom padnu u ruke zaraće-noj strani koja je objavila blokadu.
- prizis** (grč. *prfsis* testerenje, *prisis* odonton škrgutanje Zubima) *med.* testerisanje, bušenje lubanje; takođe: grčevito škrgutanje Zubima.
- krizma** (grč. *prisma*) *kom.* *poliedar* ograničen sa dva paralelne i podudarna poligona, kao osnovama, i paralelogrami*» kao bokovima; *optička prizma* providno telo takvog oblika, od stakla, kristala itd.obično sa trougaonim osnovama, upotrebljava se za *refrakciju* ili *disperziju* svetlosti; *v. Nikolova prizma, polariza-cija*.
- prizmatičan** (grč. *prisma*) koji ima oblik prizme; svojstven prizmi, proizведен prizmom; *prizmatični barut* barut presovan u obliku prizama (za punjenje teških topova).
- prizmatoid** (grč. *prlsma ge*», *prismatos*, eidos vid, oblik) *v. prizmoid*.
- prizmoid** (grč. *prisma*, *eidos*) reoM. telo nalik na prizmu koje ima slične osnove ali koje nisu jednake.
- Prijam** (grč. *Priamos*) *mit.* kralj trojanski, sin Laomedonov, muž Hekabin, imao 50 sinova, među kojima *Hektor*, čiji je leš otkupio od Ahila, i *Parisa*, čijom je krivicom došlo do trojanskog rata; prilikom zauzimanja Troje ubio ga Ahilov sin *Neoptolem*.
- Prijap** (grč. *Prlapos*) *mit.* bog oplođavanja i plodnosti, vrtova, polja i vinograda, sin Dioniza i Afrodite; prikazivan kao bra-dat čovek sa velikim muškim udom (*fa-lusom*), kao simbolom oplođavanja; *fig.* pohotljivac, razvratnik.
- prija-peje** (grč. *Piipos*, lat. *priapeae*) *pl. poet.* vrsta epigramskih razvratnih pesama kod Rimljana, neznanih po *Prijapu*.
- prijapizam** (grč. *Rp'aro5*) med. bolom praćena trajna ukrućenost muškog uda (kod trovanja *kantaridinom*, bolova u kičmi i nekih duševnih bolesti).
- prijapitis** (grč. *Prlapos*) *med.* zapaljenje muškog uda.
- prijapski** (grč. *Priapos*) koji se tiče *Prijana; fig.* razvratan, bludan, pohotljiv; *lrltg-japske pesme = prija-peje; prijapski stih poet.* stih kojim su pisane *prija-peje* (sastojao se iz jednog *glikonejskog* i jednog *fe-rekratejskog* stiha).
- prijapus** (grč. *Priapos*, lat. *rpariz*) *ged.* suviše velik muški ud.
- prim** (lat. *prima* od *primus* prvi) 1. *muz.* instrumenat udešen za prvi, vodeći glas; a prim a sa crticom = a'; 2. *fin.* višak koji se plaća, na neki novac, devizu, hartiju od vrednosti preko nominalne vrednosti ili zakonom utvrđenog kursa, *ažija*; 3. u kat. manastirima: prvi jutarnji čas za molitvu, u 6 časova, ili drugi kanonski čas; 4. u mačevanju: prvi borački stav; *up. prima*.
- prima** (lat. *prima* od *primus* prvi) \.trg. prva, najbolja ili najfinija vrsta neke robe (*prima sorte*); C. *muz.* prvi ton jedne oktave, prva partija, prvi glas; 3. prvi a i najstariji razred neke više škole; 4. prvo izdavanje menice, prva menice; *up. prim*.
- prima balerina** (tal. *prima ballerina*) prva igračica, prvakinja u baletu nekog pozorišta i sl.
- prima vista** (ital. *prima vista*) *trg.* po videnju, tj. platiti menicu; *muz.* svirati nešto odmah, čim se vidi, s lista, bez pripreme.
- primadoia** (ital. *prima donna*) prva pevačica (opere); umetnica koja igra glavne uloge (u operi, drami, filmu).
- primaža** (fr. *primeimage*)^{op.} novac *nlklremi-ja* koju, u izvesnim slučajevima utovarač robe plaća kapetanu broda, npr. kad hoće da mu roba brate putuje.
- primaliteti** (nlat. *primalitates*) *pl. fil.* po *Kampaneli*: atributi koji sačinjavaju suštinu onoga što jest i onoga što nije; *primaliteti* onoga što jest su: sposobnost bitisanja i delanja (*potentia*), znanje (*sapi-entia*) i ljubav (*atog*); primaliteti onoga što nije jesu: nesposobnost (*impotentia*), ludost (*insipientia*) i mržnja (*odium*).
- prima-menica** prvi primerak jedne vučene menice (za razliku od drugog primerka ili *sekunda-menice*).
- prima-nota** (ital. *prima nota*) *trg.* prvobe-ležnica, *trg.* knjiga u koju trgovac najpre unosi sve dnevne poslove; *memorijal*.
- primaran** (lat. *primarius*) *v. primarna*.
- primarij(us)** (lat. *primarius*) prvi, glavni lekar jednog odeljenja bolnice; kod katolika: prvi, glavni propovednik.
- primarna škola** osnovna škola.

primarne bolesti med. bolesti koje nisu došle kao posledica drugih nekih bolesti (*sekundarnih, tercijarnih*), nego koje su postale neposredno, npr. sifilis.

primarne pojave prve, prvobitne pojave, one koje su došle nezavisno od drugih, npr. kod bolesti.

primarni (lat. primarius) prvi, osnovni, početni, prvobitni; nepatvoren, izvorni, koji postoji onakav kakav je postao, bez ikakvih docnijih uticaja.

primarni kvaliteta fil po učenju engleskog filozofa Džona Loka: kvaliteta nerazdvojni od pojma materije, koje naša čula opažaju uvek u svakom delu materije, dovoljno velikom da bude opažen: rasprostranost, čvrstoća, oblik, broj, kretanje ili *mir*; *up. sekundarni kvalitet*.

primarni oblik osnovni oblik, prvobitni oblik, naročito kod kristala.

primas (nlat. *primas*) u kat. crkvi: počasna titula arhiepiskopa jedne biskupije, koja mu pripada zbog nekadašnjeg političkog ili crkvenog značaja te biskupije; *muz. v. primaš*.

prima sorte (ital. *prima sorte*) *trg.* prva, najbolja, najfinija vrsta robe; *prima*.

primat (lat. *primatus* prvo mesto, prvenstvo) *fil.* prvenstvo bića nad svešću, materije nad duhom; primat volje, tj. prvenstvo volje nad razumom, volja pre razuma; u kat. crkvi: prvenstvo pape nad svima ostalim velikodostojnicima crkve; nadbiskupstvo; dostojanstvo i nadležnost *primasa*: *fig.* prvenstvo po rangu, preimručstvo, prvenstveno pravo, npr. na neki položaj, presto itd.

primati (lat. *primates*) *njr. odprimas; zool.* po Lineu: prvi red sisara koji obuhvata čoveka, majmune i polumajmune (obično se pod ovim imenom podrazumevaju samo čovek i majmuni).

primaš (nlat. *primas*) *nuz.* prvi violinist ciganske muz. kapele; *pričao*.

prim-brojevi prosti brojevi koji se ni sa jednim drugim brojem, sem s brojem 1 i sa samim sobom, ne mogu deliti bez ostatka, npr. 7, 11, 13, 17, 19, 23, itd.

primipara (lat. *primipara*) »sena koja je prvi put rodila, prvorotkinja; *up. multipara i multipara*.

primitivan (lat. *primitivus*) prvobitan, izvoran, osnovni; nepotpun, početnički, koji sadrži samo ono što je najnužnije, jednostavan, prost, običan; duhovno slabo razvijen, nekulturnan, koji je na niskom stupnju.

primitivizam (lat. *primitivus*) 1. v. *primitivitet*; 2. elt. tehnika *primitivaca*.

primitivitet (lat. *primitivitas*) prvobitnost, izvornost; jednostavnost, prostota, nesložnost, običan; nerazvijenost (duhovna, kulturna itd.).

primitivni živci zool. živčana stabla koja izlaze neposredno iz mozga ili leđne moždine.

primitivci (lat. *primitivus* prost, nepotpun, početnički) 1. prosti, sirovi, neuglađeni, necivilizovani, jednostrani, nekultur-ni ljudi; 2. *sjoos.* naziv za italijanske slikare pre renesanse, koji su bili još neuki i naivni, daleko od znanja velikih renesansnih majstora.

prime (lat. *primo*) najpre, prvo, na prvom mestu, pre svega; *pro pratio*.

primogenitura (nlat. *primogenitura*) prvenstvo, prvorodstvo, prvorodenje; pravo prvorodenja, naročito s obzirom na nasledstvo prestola; *jus primogeniture*.

primodijalitet (nlat. *primordialitas*) prvobitnost, prapocetnost, osnovnost, bitnost.

primordijalna zena kol. najdonja zona *slurske formacije*.

primordijalva fauna kol. okamenjene životinje *primordijalne zone*.

primordijalni (nlat. *primordialis*) prvobitni, prapocetni, glavni, bitni.

primus (lat. *primus* prvi) 1. prvak, onaj koji je prvi, najbolji, naročito đak u razredu; 2. naprava za kuvanje na špiritusu.

primus inter pares (lat. *primus inter pares*) prvi među jednakim po činu.

prinel (eng. *prunello*, fr. *prunelle*) vrsta fine i guste svilene tkanine; vrsta vunene tkanine, *lasting*.

princ (lat. *princeps* prvi, glavni, glavar, fr. *prince*) titula člana vladarske porodice koji nije vladar; vladarev sin, knez.

princeza (fr. *princesse*) titula ženskih članova vladarske porodice (sem žene ranijeg ili sadašnjeg vladaca), vladareva kći, kneginja.

princeps (lat. *princeps* prvi, glavni) onaj koji je prvi, najugledniji, glavni; dakle: prvak, glavar, gospodar, vladar, knez.

princesa (fr. *princesse*) v. *princeza*.

princip (lat. *principium*) početak, poreklo, počelo, izvor, prajzvor; načelo, osnov, praosnov, osnovni uzrok, prabiće, tvorac, začetnik; osnovna tvar, pratvar, pramate-rija; temelj, podloga, osnovno pravilo, osnovni pojam, osnovno učenje, osnovna misao neke nauke; načelo, naročito načelo po kojem čovek živi i radi; *fil.* izvor saznanja, osnov saznanja, ono što leži u osnovima stvari (*princip bića*), ili ono na što se saznavanje nužno oslanja (*princip saznanja*), ili načelo po kojem se radi (*praktični princip*); v. i *principi*.

privcijal (lat. *principalis*) glavna ličnost, načelnik, poglavdar, upravnik, gospodar; naročito: upravitelj škole, domaćin kuće, sopstvenik radnje, gazda, šef; opunomoćenik; *muz.* glavna, obično spreda, svirala na orgulji; u složenicama znači: glavni, npr. *principal-bas* glavni bas; *principal-glas* glavni glas, solo-glas;

- principal-dužnik** glavni dužnik; **prin-cipal-poverilac** glavni poverilac itd.
- principalan** (lat. *principalis*) prvobitan; otmen, odličan; glavni, poglaviti, najvažniji, najznačniji.
- priEcipalitet** (lat. *principalitas*) prvenstvo, starešinstvo, upravnštvo; pravo i vlast domaćina.
- priincipalka** (lat. *principalis*) domaćica kuće, gazdarica; šefovica.
- priidipat** (lat. *principatus*) po Momzenu prvo doba Rimskog Carstva nasuprot do-minatu Dioklecijanovu; prvenstvo, prvo ili najviše mesto u državi ili vojsci, zapovedničko mesto; vladarstvo, vladavina, carevanje, kraljevanje; kneževsko zvanje i vlast, kneževstvo, kneževina.
- principi** (lat. *principia*) *pl.* početna učenja, osnovna učenja, osnovne misli, načela; *fil.* počeci, osnove svega što postoji, npr. voda (*Tales*), vazduh (*Avaksimen*), vatra ili etar (*Heraklit*), broj (*Pitagora*), ato -mi (*Demokrat*), ideje (*Platon*), oblik i materija (*Aristotel*), dah ili pneuma (*stožici*), supstancija (*Spinoza*), monade (*Lajbnic*), ja (*Fichte*), apsolutno (*Seling*), volja (*Šopenhauer*), nesvesno (*Eduard Hartman*) itd.
- principijelan** (lat. *princip(i)alis*) prvobitan, osnovni, početni; koji je u skladu sa principom, načelom, dosledan.
- principijum ekskluzi terci sive medii** (lat. *principium exclusi tertii sive medii*)jor, jedan od četiri zakona mišljenja, „stav isključenja trećeg“ ili „stav isključenog trećeg suda“ između dva *kontradiktorna suda*, po kome svaka stvar mora ili postojati ili ne postojati, pošto je nešto treće nemoguće; ili logički formulisan: 1. Jednom subjektu mora se ili predati ili odreći jedan dati predikat (A mora ili biti B ili ne biti B, nešto treće je nemoguće); 2. Od dva protivrečna suda jedan mora biti istinit, ne mogu oboji biti lažna.
- principijum identitatis** (lat. *principium identitatis*) *log.* jedan od četiri zakona mišljenja, „stav istovetnosti“ ili „identičnosti“, po kome svaki pojam je istovetan sa samim sobom (A je A), a svaka stvar jeste ono što jeste (A=A); v. *identitet*.
- principijum kovtradikcionis** (lat. *princi-pium contradictionis*) *log.* jedan od četiri zakona mišljenja, „stav protivrečnosti“, po kome: 1. Nijedan pojam nije ono što nije (A nije pop-A); 2. Jednom istom subjektu ne može se i pridati i odreći jedan isti predikat (A ne može i biti i ne biti B); 3. Nemoguće je da jedna ista stvar u isto doba i postoji i ne postoji; 4. Od dva protivrečna suda jedan mora biti netačan, ne mogu oboji biti istinita.
- principijum racionis suficientis** (lat. *principium rationis sufficientis*)jor, jedan od četiri zakona mišljenja, „stav drvoljnog razloga“, koji glasi: Sve što se zamišlja i sve što postoji mora imati dovoljnog razloga i opravdanja zašto se tako zamišlja kako se zamišlja, zašto tako postoji kako postoji, a ne drukčije.
- princip kauzaliteta** zakon uzročnosti; v. *kauzalitet*.
- princ-regent** (fr. *prince*, lat. *regens* koji vlada) član vladarske kuće koji vrši vladarsku (kraljevsku) vlast do punolet-stva zakonitog vladara, knez-namesnik.
- privčipe** (ital. *principe*) knez vladar; naslov Makijavelijevog dela „Vladar“.
- prion** (grč. *prion* testera) *med.* testera za sečenje lubanje, burgija za bušenje lubanje.
- prior** (lat. *prior*) načelnik, nastojnik, starešina (naročito kat. manastira).
- priora** (lat. *priora*) *pl.* ono što je ranije bilo, ranije stvari, raniji događaji.
- prioran** (lat. *prior*) prvi, prednji (od dvojice), raniji, predašnji; stariji, bolji.
- prioritet** (lat. *prioritas*) prvenstvo, preimručstvo, prvenstveno pravo; starešinstvo, prvenstvo s obzirom na doba starosti.
- prioritetni** (lat. *prioritas*) prvenstveni, koji ima pravo prvenstva; *prioritetne obligacije pl.* obveznice zajmova i akcija-narskih društava čije se kamate moraju ranije isplatiti ili obračunati pre no što se akcionarima isplati *dividenda*; *prioritetno pravo* pravo prvenstva preče pravo; *prioritetni dugovi* dugovi koji se, prilikom otvaranja stečaja, moraju na prvom mestu uzeti u obzir; *prioritetno rešenje* sudsko rešenje o tome koji se poverioci imaju prvenstveno isplaćivati iz stečajne mase.
- pritran** (grč. *prytanis*) u staroj Atini: član odbora pedesetorice državnih savetnika koji su upravljali narodnom skuštinom; reditelj viteških igara kod starih Grka.
- pritanej** (grč. *prytaneion*) državna zgrada u staroj Atini u kojoj je bilo sedište državne vlade i u kojoj su *sepritani*, za vreme svoje službe, hranili o državnom trošku, a zasluzni ljudi doživotno; ime izvesnih vaspitnih, naročito vojnih, zavoda u Francuskoj čiji se pitomci izdržavaju i školuju o državnom trošku.
- pritaneum** (lat. *prytaneum*, grč. *prytaneion*) v. *pritanej*.
- pri fiks** (fr. *prix fixe*) trg. stalna, utvrđena cena.
- pro** (grč. *rgb*) 1. grčki predlog, javlja se kao predmetak u mnogim složenicama i znači: pred, ispred, napred; pre, pre toga, ranije; radije, draže, više.
- pro** (lat. *rgo*) 2. latinski predlog, javlja se kao predmetak u mnogim složenicama i znači: za, prema, s obzirom, putem, pomoću.
- proagogija** (grč. *proagogefā*) zavođenje, podvođenje, provočenje bluda.
- pro ano** (lat. *rgo appo*) v. *per anum*.

proapodoza (grč. proapodidomi pre vratim, pre ili prethodno predam) *rat.* figura u kojoj istom reči jedna rečenica ili neki stav i počinje i svršava se.

pro Ara (lat. pro arrha) kao zaloga, na ime predujma, kao predujam.

proba (nlat. proba) ispitivanje, ogledanje, pregledanje, kušanje; mat. ispitivanje pravilnosti i tečnosti računskog zadatka ili konstrukcije računskim putem ili crtanjem; ispitivanje sadržine metala od kojeg seku novci; *trg.* uzorak, mustra; vežbanje, priprema za izvođenje ili pri-kazivanje (muzičkog i pozorišnog komada); *generalne proba* glavna poslednja vežba pre javnog izvođenja ili prikazivanja.

probabilan (lat. probabilis) verovatan, koji se može dokazati, dokažljiv.

probabilizam (lat. probabilis) *fil.* stanovište verovatnoće; teorijski: shvatanje po kome naše saznanje i znanje mogu biti samo verovatni; načelo da je samo mišljenje da bi neka radnja mogla biti dobra i korisna dovoljno pa da se ta radnja preduzme; *pol.* pravac u kat. moralnoj teologiji, koji je jezuita *Katrainer* ovako formulisao: „Ako je dopustljivost ili nedopustljivost neposredno i isključivo sumnjiva, onda se treba upravljati po blažem shvatanju, samo ako je ono stvarno verovatno, pa makar suprotno shvatanje bilo, nesumnjivo, više verovatno“.

probabilisti (lat. probabilis) fil. pristalice i predstavnici stanovišta verovatnoće, tj. *probabilizma* (Arkesilaos, Kar-neades, Ciceron, Hjum i dr.).

probati (lat. probare) v. *prebirati*.

probatum est (lat. probatum est) ispitano je, iskušam je, pomaže sigurno (često kao natpis na lekovima).

probacija (lat. probatio) ispitivanje, pregledanje, odobravanje; ogled, opit; dokazivanje, dokaz; iskušeništvo, vreme iskušeništva.

probio logija (grč. rgo, bios život, logia nauka) nauka o predstopenima života.

probionti (grč. probio pre živim, prethodno živim) *pl.* prabića, najjednostavniji praorganizmi.

prebirati (lat. probare) ispitivati, ogledati, pregledati, kušati, proveriti da li je nešto onako kako treba da je; ispitati i odrediti tačnu i pravu sadržinu ruda i metala.

problem (grč. problema naučni zadatak, sporno pitanje, od proballo iznesem pitanje, postavim zadatak) pitanje, zadatak koji čeka rešenje, sporno i sumnjivo pitanje koje treba rešiti; zagonetka. Kao glavni problemi čovečjeg mišljenja smatraju se, u filozofiji: problem odnosa duha i materije, problem istine i stvarnosti, suština prostora i vremena, materija i sila, poreklo i suština života,

poreklo i suština duše, problem sls^bod-ne volje i vrednosti, poreklo i budućnost ljudskog roda.

problematika (grč. problematikos zadačni, koji se tiče zadatka ili spornog pitanja) 1. spornost rešljivosti zadatka, spornost rešljivosti pitanja, zagonetnost, sumnji-vost, dvomislenost; 2. skup svih problema u nekoj društvenoj, naučnoj ili umetničkoj grani ili oblasti, *up.* tematika.

problematičan (grč. problematikos) koji je u pitanju, sumnjiv, nepouzdan, nepoznat; dvomislen, zagonetan; *problematičan sudlog* sudčija je potvrda ili odricanje samo moguće i verovatno; *up.* apodiktičan, aser-toran, modalitet.

proboscidi (nlat. proboscidea, grč. probosktis *gev.* probosWdos surla) *pl.* zool. surlaši.

probrahis (grč. rgo, brachys kratak) četrstopa koja se sastoji od jednog kratkog i četiri duga sloga: i -----

provazal (nlat. provasallus) zamenik kletvenika (*vazala*).

provansalski jezik jezik kojim se govori u juž. Francuskoj, danas samo narečje, ali nekada bio samostalan književni jezik.

provansalski pesnici francuski pesnici HP i HŠ veka iz Provance i sev.-ist. Španije, koji su opevali viteške motive;

trubadura

provenijence (nlat. provenientiae) *pl.* osobe koje dolaze (ili: roba koja dolazi) iz inostranstva.

provenijencija (nlat. provenientia) poreklo robe uvezene (iz inostranstva).

proverb (fr. proverbe, lat. proverbium poslovica) poslovica; naročito: mala komedija i manji poz. komad u kome se razvija neka poslovica (naročita vrsta francuske dramske književnosti).

Proverbia (lat. Proverbia) *pl.* Priče Solomunove.

proverbijali (lat. proverbialis) poslovički, poslovični.

provizija (lat. provisio) *trg.* procenat od obavljenog posla koji se daje kao nagrada za trud posredniku u tom poslu (agentu, špediteru ili komisionaru); hrana, životne namirnice, zaira; snabdevanje životnim namircicama; u katoličkoj crkvi: postavljenje na neko crkvene zvanje ili u neku parohiju.

provizionalan (nlat. provisionalis) v. *provizoran*; *provizionalni dekret* prav. rešenje kojim neka sporna stvar prelazi u posed jedne od parničnih strana.

provizor (lat. provisor) nastojnik, upravnik (apotike, fonda, škole i sl.).

provizoran (nlat. provisorius) određen samo za kratko vreme, privremen, probni, pomoćni.

provizorij(um) (nlat. provisorium) stanje privremenosti, privremeno stanje, privremeno rešenje, privremenost.

provijant (lat. providere predvideti, pripremiti, ital. provianda) hrana, jelo, životne namirnice; naročito: životne namirnice koje su potrebne i predviđene za ishranu vojske (kod nas se kaže i *pro-fijant*).

provijant-kolona voj. sva prevozna sredstva i sve osoblje pomoći kojih se snabdeva vojska hranom, naročito za vreme rata (deo komore).

provincija (lat. provincia) kod Rimljana: osvojena ili nasleđene oblast; danas: pokrajina, oblast; unutrašnjost; u katoličkoj crkvi: oblast koja spada pod jednu nadbiskupiju.

provincijal (nlat. provincialis) kod katolika: starešina manastira jednog kaluđer-skog reda u nekoj oblasti. **provincijalac** (lat. provincialis) stanovnik pokrajine, čovek iz unutrašnjosti, palan-čanin.

provincijalizam (lat. provincialis) reč koja je poznata samo u jednoj pokraj i (provinciji) narodnoj, dijalektska reč; upotreba reči koje su poznate samo u jednom kraju (greška protiv jasnosti naročito ako postoji druga, opštepoznata reč). **provincijski** (lat. provincialis) pokrajinski, oblasni; unutrašnjosni, koji pripada ili se tiče unutrašnjosti; palanački.

provitamini biol. materije iz kojih se u organizmu živih bića stvara ju *vitamini*.

provokando ad akta (lat. provocando ad acta) *prav.* pozivom (ili: pozivajući se) na sudska akta (spise). **provokant** (lat. provocans) *prav.* onaj koji

poziva na viši sud; **apelant.** **provokat** (lat. provocatus)npa onaj koga zovu na viši sud; *apelat*.

provokater (fr. provocateur) v. *provokator*.

provokativan (nlat. provocativus) izazivan, koji izaziva, izazivački. **provokator** (nlat. provocator) izazivač, pod-badač; *agent provokator* plaćeni bukač, onaj koji zlonamerno navodi na akciju, na nešto štetno, pomoćnik tajne policije. **provokacija** (lat. provocatio) izazivanje, draženje, čikanje; izvođenje na protivza-konito delo ili protivzakonitu radnju; izazivanje na dvoboj; *prav.* izazivanje na podizanje tužbe; pozivaše na viši sud (*apelacija*).

provocirati (lat. provocare) izazivati, izazivati, dražiti, čikati, začikavati; davati povoda, prouzrokovati; navoditi na protivzakonito delo i izjave- sa ciljem kompromitovanja i prijave. **progaster** (grč. rgb, gaster) *zool.* pracrevo. **progastor** (grč. progastor) med. kuljavko, onaj

kome trbuhi od debljine visi. **progenitura** (lat. progenitura) deca, potomstvo; mладunci.

progerija (grč. prōgeros koji stari pre vremena) med prevremeno starenje, prerano starenje.

progimnazija (grč. rgm, gymnasium) niža gimnazija, škola koja priprema učenike za višu gimnaziju.

prognati (grč. rgm, gnathos vilica) ljudi u koji su vilice isturene preko gornjeg dela lica, a zubi u njima koso usaćeni; *supr. ortognati*.

prognatizam (grč. rgm, gnathos) oblik lubanje u *prognata*.

prognoza (grč. prdgnosis prethodno znanje, prethodno saznavanje) određivanje ishoda nekog stanja koje je već u toku ili u očekivanju, predviđanje, predskazivanje, zaključivanje unapred o čemu, npr. o toku i ishodu neke bolesti; *prognoza vremena* predskazivanje, predviđanje, na osnovu izvesnih podataka, kakvo će biti vreme (može biti: opšta, oblasna, mesna ili lokalna, kratkoročna i dugoročna).

prognostika (grč. prognostikos koji se tiče prethodnog znanja ili saznavanja, koji je vičan prethodnom saznavanju) veština ili sposobnost predskazivanja (predviđanja), na osnovu izvesnih podataka, ishoda nekog stanja, naročito vremena, neke bolesti i dr.

prognostikov (grč. prognostikos) predznak, preteča, glasnik; znamenje, znak; predskazivanje na osnovu izvesnih, obično astro-loških, znakova; vrsta *barometra* koji pokazuje kakvo će biti vreme po zamudovanju tečnosti kojom je napunjeno (*baroskop*); *postaviti nekome prognostikon* = nekome nešto predskazati, naročito sudbinu.

prognostičar (grč. prognosis) onaj koji zna unapred, predviđač, predskazivač.

program (grč. programma) raspored po kome će se nešto izvoditi; spisak muzičkih dela i drugih tačaka u nekoj priredbi i red po kome će se izvoditi; spisak predmeta i obim u kome će se ti predmeti učiti u jednoj vrsti škole ili u jednoj školskoj godini; u politici: načela i ciljevi političke stranke, ministarstva, vlade.

programer (grč. prōgramma) stručnjak za pripremu i obradu *programa* za elektronske računare i *kompjutere*,

programska muzika instrumentalna muzička dela u kojima kompozitor hoće tokovima da prikaže izvestan događaj, neku misao i sl. (u ovom vrtstvu naročito se ističu simfonije Berlioza, i simfonijeske poeme Lista, Vagnera, Štrausa, Čajkovskog i

DR-)

progres (lat. progressus) napredak, napredovanje, uspeh; razvijanje, širenje, uvećavanje; pomicanje napred, prodiranje napred; *fkf.* tok misli koji se kreće u određenom pravcu: od uzroka ka posledici, od razloga ka posledici, od opštoga ka posebnom, od cilja ka sredstvu; od uslova ka uslovjenom i obratno; progres može biti konačan i beskonačan (ovaj poslednji

često se zove *progressus in infinitum*); *supr. regres*.

progresivan (nlat. *progressivus*) koji se kreće napred, koji se razvija; napredak, uspešan; koji pomaže napredovanje; po-stepen, postupan; koji se postepeno povećava; *supr. regresivan*.

progresivna metoda *fol.* mišljenje koje se kreće od opštega ka posebnom.

progresivna paraliza (nlat. *paralysis rgo-gressiva*) med. sifilitično oboljenje mozga koje se računa u tercijarni stadijum si-filisa, a javlja se posle 10—20 i više godina od zaraze i vodi postepeno uništavanju mozga sifilitičnim klicama, sve većem ludilu i smrti; zove se i: progre-sivno ludilo, sušenje mozga.

progresivni porez oporezivanje kod koga se poreska stopa penje u srazmeri sa penjanjem (povećanjem) prihoda i kapitala posrekih obveznika.

progresija (lat. *progressio*) unapredno kretanje, kretanje unapred, napredovanje, postepeno kretanje; *hat.* niz brojeva koji se kreće po izvesnom zakonu, može biti *aritmetički*, gde je razlika između dva uzastopna broja stalna, npr. 1, 3, 5, 7, 9, 11 itd. (*aritmetička progresija*), ili *geometrijski*, gde je količnik između narednog i prethodnog broja stalan, npr. 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64 itd. (*geometrijska progresija*); *kuz.* ponavljanje jedne figure u raznim vrstama tonova.

progresist(a) (lat. *progressus*) prijatelj napretka, naprednjak (čest naziv članova raznih političkih partija).

progresus in infinitum (lat. *progressus in infinitum*) *fia.* v. pod *progres*.

prodekan (lat. *prodecanus*) zamenik dekana (na fakultetu); v. *dekan*.

pro domo (lat. *rgo domo*) za svoju kuću, tj. za svoju korist, za svoj račun, u svom interesu (govoriti, raditi).

prodoto (ital. *prodotto*) *trg.* čist iznos meni-ca i robe.

prodrom (grč. *prodromos* koji istračava, koji trči ispred) *ret.* uvod, predgovor; *nec.* predznak bolesti, nelagodno osećanje koje prethodi bolesti i nagoveštava je; *fig.* preteča, vesnik.

produkt (lat. *productum*) 1. proizvod, npr. zemlje, prirode (zemaljski, prirodni proizvod) ili neke veštine (veštački proizvod), delo, plod; mag. proizvod, iznos koji se dobije množenjem; ham. novostvorena složena materija koja se dobije hemijskim procesom (*supr. edukt*).

produkt (lat. *productum*) 2. *prav.* protivnik *producenta*.

produkтиван (nlat. *productivus*) koji proizvodi, proizvodan, bogat, ploden, koji dosta donosi, prinosan; *fig.* ploden, npr. pisac, umetnik.

produkтивност (nlat. *productivitas*) proizvodnost, sposobnost proizvodnje, plodnost, stvaralačka delatnost.

produktna berza berza na kojoj se trguje određenim poljoprivrednim proizvodima i industrijskim prerađevinama (žitom, šljivama, jajima, petrolejom, šećerom, ugljem itd.).

produktna trgovina trgovina prirodnim ili zemaljskim proizvodima.

produktni posao prodaja poljoprivrednih proizvoda (životnih namirnica).

produkacija (lat. *productio*) predstavljanje, prikazivanje, npr. nekih veština; *trg.* proizvodnje, proizvodnja; proizvod; *prav.* podnošenje dokaza, isprava (lat. *productio documentorum*); dovodenje svedoka (lat. *productio testimoniū*).

produkcioni termin *prav.* rok u kome jedna strana treba da doneše dokaze.

produdent (lat. *producens* koji proizvodi, proizvodan) 1. svako lice koje svojim radom nešto proizvodi, proizvodač, radnik, fabrikant, poljoprivredni* (*supr. konzument*); 2. *prav.* lice koje dovodi sudu svedoke ili podnosi dokaze, isprave i sl.; *ua. produkt* 2.

producira»» (lat. *producere*) izvođenje, prikazivanje, iskazivanje, izlaganje; proizvodnje, izradivanje; radanje.

producira™ (lat. *producere*) izvoditi, prikazivati, pokazivati, iznositi na video, izlagati; proizvesti, proizvoditi, izrađivati, graditi; rađati; donositi prihod; *producirati se* javno pokazivati svoje sposobnosti ili osobine, pokazivati se; isticati se.

proegumenija (grč. *rgb. ago vodim*) *pl. med.* daleki, pripremni, prethodni uzroci neke bolesti.

proegumeničan (grč. *rgo, ago*) koji služi kao priprema, pripremni, prethodni.

proemij(um) (grč. *pro-oimion*, lat. *proemium*) kod starih Grka: manje homeroske himne, nazvane po tome što su čitane pre recitovanja epskih pesama; docnije; predigra, uvod u neki govor ili pesmu, predgovor.

proeminantan (nlat. *proeminens*) istaknut, odličan, vanredan; ispučen.

proeminencija (nlat. *prominentia*) istaknu-tost, odličnost; ispučenje.

pro et kontra (lat. *rgo et contra*) za i protiv; *pro et kontra neke stvari* za i protiv neke stvari, tj. ono što se može navesti u prilog i protiv nje.

proza (od lat. *prosa* u izrazu *prosa oratio* prav govor, upravan govor, neukrašen govor; ženski rod od *prosus* postalo od *prorsus* od *proversus* pravce napred okrenut; nevezan govor) nevezan slog, govor upućen neposredno, način izražavanja koji nije ograničen rimom ili ritmom, način pisanja u onim književnim poslovima kojima je cilj prikazivanje stvarnosti onakve kakva je, bez ikakvog izmišljanja.

- i odstupanja od onoga što jest ili što je bilo; *fig.* suvoparnost, odsustvo svega pe-sničkog, lepog i užvišenog; *supr., poezijsa.*
- prozaizam** (nlat. prosaismus) osobenost nevezanog, nepesničkog govora; *fig.* suvoparnost, suva trezvenost.
- prozaizirati** (lat. prosa) pisati u prozi; *fig.* činiti (ili: učiniti) nešto suvopar-nim.
- prozaist(a)** (lat. prosa) v. *prozaičar.*
- prozaican** (nlat. prosaicus) nevezan, nepe-snički; svakodnevni, suvoparan, plitak, običan, dosadan; *supr. poetičan.*
- prozaičar** (lat. prosa) onaj koji piše u prozi, tj. nevezanim sloganom; *fig.* suvoparan čovek.
- prozekvirati** (lat. prosequi) v. *prosekvi-rati.*
- prozekutor** (lat. prosecutor) v. *prosekutor.*
- prozekucija** (lat. prosecutio) v. *prosekucija.*
- prozelit** (grč. pros-elitos) došljak, pridošlica; obraćenik, onaj koji je prešao u DRUGU veru, onaj koji je iz jedne stranke, naročito religiozno, prešao u neku drugu (izraz potiče od grčkog jevrejstva, kada su se, u vreme Hristova, ovako nazivali neznaboci koji su primili jevrejsku veru).
- prozelitizam** (grč. proselytos) manija ili pomama obraćanja u neku veru pristalica druge vere, težnja onih koji gledaju da, naročito nečasnim i ružnim sredstvima, pristalice druge religiozne stranke pridobiju za svoju stranku.
- prozenhim** (grč. pros-enchyma) *bog,* oblik biljnog čelijskog tkiva kod koga je čelijska opna odrvenila a čelije izdužene i na oba kraja zašljene, tako da svojim vrhovima zalaze jedna u drugu i nemaju međečelijskog prostora.
- Prozerpina** (lat. Proserpina) *mit.* žena Plutonova i, po tome, kraljica podzemnog sveta (kod Grka: *Perzepona*); *astr.* ime planetoida otkrivenog 1853. god.
- prezimiti** (grč. pro, zyme kvasac) *pl.* ime kojim rimokatolici nazivaju pravoslavne, zato što se ovi pričešćuju kvasnim hlebom; *upl. azimiti.*
- prozni** (lat. prosa) napisan u prozi; *prozaican.*
- prozodija** (grč. prosodia naglašavanje) deo metrike: izgovaranje reči po glasoudaru (*akcentu*) i dužini slogova; pravila o dužini i kratkoći slogova; knjiga koja sadrži pravila i primere o dužini i kratkoći slogova.
- prozodika** (grč. prosodikos naglasni, koji se tiče naglašavanja slogova) nauka o dužini i kratkoći slogova, nauka o glasou-daru.
- prozodomanija** (grč. prosodfa, naglašavanje; pripев, manja strast, pomama) strast za pravljenjem stihova, stihoklepata.
- prozopalgija** (grč. prosopon lice, algos bol) *ned.* **bol u licu.**
- prozopografija** (grč. prosopon, graphf a opis) opisivanje osoba, crtanje karaktera.
- prozopologija** (grč. prdsopon logia nauka) nauka o izgledu lica; ^{a.} *fizionomika.*
- prozopomant** (grč. prosopon, mantis prorok) onaj koji proriče sudbinu iz crta lica.
- prozopomantija** (grč. prosopon, mantela pro-ricanje) proricanja sudbine iz crta lica.
- prozopopeja** (grč. prosopon, poteo pravim, činim) r^{rr}, olicavanje, prikazivanje nečega neosobnog i neživog kao da je živo, oživljavanje; *personifikacija.*
- prozopoplegija** (grč. rgbzprop plege udarac) *med.* uzetost lica, uzetost ličnog živca.
- prozoposkopija** (grč. prosopon, skopeo posmatram) motrenje lica, ispitivanje lica; naročito: nauka o bolesnom izrazu lica, = *patološka fiziognomika.*
- prozopospazmus** (grč. prdsopon, spasmos grč) *med.* grčenje obraza, grč u licu.
- pro i kontra** (lat. pro, contra) v. *pro et kontra.*
- projek(a)t** (nlat. project *t.* nacrt, skica; predlog; nakak *.l;* generalni projekt opšti nac^a „,ethodni plan, plan u glavnim crtama; specijalni projekt nacrt u pojedinostima.
- projektant** (nlat. projectans) izumevač (ili tvorac) projekta (ili nacrta, plana), izradivač plana, nacrta.
- projektivan** (nlat. projectivus) koji baca, bacački, *projekcioni;* naziv za figure koje se pomeranjem mogu dovesti u perspektivni položaj.
- projektivna geometrija** deo geometrije koji proučava svojstva prostornih tvorevin, a koje pri projektovanju iz određenog centra ostaju neizmenjene.
- projektil** (fr. projectile) svako telo bačeno nekom silom, naročito: topovske zrno, puščane zrno.
- projektovati** (lat. projicare) v. *projicirati;* nacrtati, obeležiti, praviti plan (nacrt); nameravati, smišljati.
- projektor** (nlat. projector) bacan, sprava za bacanje, sprava bacačica; takođe: *projekcioni aparat.*
- projektura** (lat. projectura) *vrh.* deo građevine koji ispada, streja.
- projekcija** (lat. projectio) u mehanici: hitanje, bacanje, izbacivanje nekog tela; u crtanju: nacrt, predstavljanje u crtežu prividnog položaja ili oblika nekog predmeta, naročito: crtanje geografskih karata (v. *centralna* ili *perspektivna*, *ortografska*, *stereografska*, *homolograf-ska* ili *izografska projekcija*; *polarna*, *ekuatorijalna*, *horizontalna*, *vertikalne projekcija*); bačeni zraci, slika bačena svetlosnim zracima na neku površinu, zid, platno; *nauka o projekciji* nauka o predstavljanju prostornih oblika (tačke, prave, ravni, tela) u ravni (upotrebljava se u geometriji, kartografiji i optici).

projekciona veština prikazivanje slika, crteža i sl. pomoću *skioptikona*.

projekcione slike slike proizvedene na zidu ili platnu pomoću *projekcionih aparata*.

projekcioni aparati *ont.* električni bacam svetlosti, bacan sliku; sprava pomoću koje dobivamo na platnu jako uvećane slike.

nrojicirati (lat. projicere baciti pred) na-crtati, praviti načrt ili plan, predstavljati na nekoj površini ili ravni, praviti *projekciju*.

prokancelar (nlat. procancellarius) zamenik *kancelara*.

prokatalepsa (grč. prokatalepsis prethodno oduzimanje, prethodno uzimanje) *ret.* prelazak sa tačaka optužbe na tačke koje govore u prilog optuženoga.

prokatarktičan (grč. prokatarktikos prethodni) «ed. prethodni, pripremni.

pro kvota (nlat. pro quota) srazmerno, proporcionalno.

prokimen (grč. prokefmenon) u pravosl. crkvi: kratak stih, izabran iz psalama Davidovih, koji se peva pred čitanjem apostola i evandelja.

proklama (lat. proclama) v. *proklamacija*.

proklamator (lat. proclamator) objavljuvaj-lac, vikač (na licitaciji).

proklamacija (lat. proclamatio) proglaš, objava, obznan, obnarodovanje, objavljuvanje; *proklama*.

proklamirati v. *proklamovati*.

proklamovati (lat. proclamare) proglašiti, proglašavati, objavljuvati, objaviti; obnarodovati, obznanjavati, obznaniti.

proklitika (grč. pro-kline napred nagnem) *gram.* reč koja nema svoga akcenta, nego se izgovara s rečju koja dolazi posle nje (to su neki predlozi, svežice^g *pni* i prilog *ne* na koje skače akcent reči uz koje stoje, npr. iza sna, pred zoru, ni ja, ni, ti, ul, blato, u mesu, u kolo, uz brdo, ne radim itd.); *pep.* enklitika.

prokonzul (lat. proconsul) kod Rimljana: bivši konzul i pretor koji je, po isteku svog službovanja, dobivao na upravu neku pokrajinu, potkonzul.

procrastinacija (lat. procrastinatio) npaB. odlaganje od jednog dana do drugog.

Prokrust (grč. Prokroystes) mit. nadimak legendarnog atičkog razbojnika *Polipemona* ili *Damastesa*, koji je imao dve postelje, jednu kratku i jednu dugačku. Ako bi mu navratio radi prenočišta kakav putnik visoka rasta, on bi ga smestio u kratku postelju i odsekao od njega toliko da može stati u postelju; ako bi namernik bio mala rasta, odveo bi ga u dugačku postelju i istezao dok ne bi ispustio dušu. Ubio ga je Tezej. Otuda: *Prokrustova postelja* znači neki proizvoljan oblik ili kalup u koji neko silom hoće da ugura neku stvar.

proksenetizam (grč. rgohepeb dobavim devojku za »senu) trgovanje belim robljem; povodenje.

proksenija (grč. proxenia) kod starih Grka: državno gostoprinstvo, odnos i pravo državnog gostoprinstva prema poslaniku, uglednoj ličnosti ili vlastaocu strane države; ovu dužnost, u ime države, obavlja je naročito za to određeni gradanin, *proksenos*.

proksima (lat. proxima) *trg.* najbliži rok koji izdavalac menice određuje.

proksimitet (lat. proximitas) blizina, su-sedstvo; bliskost, blisko srodstvo.

proksimo (lat. proximo sc. mense) *trg.* idućeg, narednog, tj. meseca.

proksimus (lat. proximus) najbliži, najpreči; *proksimus sucesor* (lat. proximus successor) *prav.* najbliži naslednik.

proktagra (grč. proktos čmar, trica, agra plen) *med.* reumatičan bol čmara.

proktalgija (grč. proktos, algos bol) *med.* bol čmara, čmarni bol.

prokt-atrezija (grč. proktos, a- bez, ne, tresis probušenje) lged. suženost čmara, začepljenoš zadnjeg creva.

proktitis (grč. rgbM»8) *med.* zapaljenje sluzo-kože zadnjeg creva.

prokt-odinija (grč. proktos, odyne bol) *med.* bol u čmaru ili zadnjem crevu.

proktonkus (grč. proktos, onkos masa) *med.* oticanje, otok čmara.

proktoragijska (grč. proktos, rag-koren od regnumi slomim, prekinem, skrham) *med.* krvarenje čmara ili zadnjeg creva.

proktoreja (grč. proktos, geb tečem, curim) *med.* curenje sluzi iz zadnjeg creva.

proktoreuma (grč. proktos, geb tečem, curim) *med.* reumatičan bol u čmaru, u zadnjem crevu.

proktoskop (grč. proktos, skopeo posmatram) *med.* ogledalo za pregledanje zadnjeg creva.

proktoskopija (grč. proktos, skopeo)^g ^ pregled (ili: ispitivanje) čmara ili zadnjeg creva pomoću *proktoskopa*.

proktospazmus (grč. proktos, spasmos grč) *med.* grč na završetku zadnjeg creva (na čmaru).

proktostenozis (grč. proktōs, stenosis suženje) *med.* suženost zadnjeg creva.

proktotomija (grč. proktos, tome sečenje, rezanje) *med.* prosek mišića stezača zadnjeg creva.

proktocela (grč. proktos, kele prodor, kila) *med.* spad, prosutost zadnjeg creva.

prokura (nlat. procura) upravljanje nekim poslom, zastupanje, zamenjivanje, staranje o čemu, preuzimanje neke stvari na sebe; pismeno punomoćstvo koje *principal* daje *prokuristi*; — per *prokura* v. pod per *prokura*.

prokurador (šp. procurador) 1. v. *prokura-tor*; 2. član druge komore u Španiji, narodni poslanik.

prokurant (lat. procurans) *trg.* v. *prokurist*.

prokurator (lat. *procurator*) poslovoda, zastupnik, opunomoćenik; pravozastupnik, advokat; starešina, nadzornik, upravnik; ekonom u katoličkim manastirima (kaluđer); kod Rimljana: upravitelj carskih ili državnih prihoda.

prokuratura (lat. *procuratura*) vodenje poslova (ili: dužnosti) *prokuratora*; javno tužilaštvo.

prokuracija (lat. *procuratio*) *trg. v. prokura*.

prokurist(a) (lat. *rgosigage* starati se o čemu) *trg.* pomoćnik, poslovoda, ovlašten od principala da može, u ime njegovo, zaključivati trgovačke poslove i puno-važno potpisivati njegovu firmu; *proku-rant*.

prolabij(um) (lat. *labium usna*, nlat. riješio) anat. prednji deo usne, prednja crvena pruga na usni.

irolapsus (nlat. *prolapsus*) *ned.* spadnutost, ispadnutost mehaničkih delova.

prolapsus ani (nlat. *prolapsus ani*) *med.* ispadnutost čmara ili zadnjeg creva.

prolapsus okuli (nlat. *prolapsus oculi*) *med.* ispadnutost oka.

prolapsus uteri (nlat. *prolapsus uteri*) *med.* ispadnutost materice.

prolacija (lat. *prolerre* izneti, *prolatio* iznošenje, pričanje, spominjanje; proširenje, odlaganje; *iuz.* produženje tona, produžavanje vrednosti jedne note).

prolegat (nlat. *prolegatus*) papski namesnik u jednoj pokrajini nekadašnje crkvene (papske) države.

prolegomena (grč. *prolego* kažem prethodno, kažem unapred) *pl.* ono što je unapred rečeno, stvari koje služe kao podsetnik, prethodne napomene, predgovor većem delu, uvod, priprema za ulaganje u neku nauku; pripremna predavanja (na univer-zitetima i dr. visokim školama).

prolepsa (grč. *pro-lepsis* uzimanje unapred) dged. prevremeno nastupanje neke bolesti (npr. napada groznice); *bog.* prevremeno pupljenje (kada se populci, koji treba da izbiju iduće godine, razviju još iste godine); *ret.* odgovaranje unapred na napomene ili prigovore za koje govornik pretpostavlja da bi se mogli učiniti (*anti-pacija*).

proleptičav (grč. *proleptikos* koji preduhitrava, koji prethodno preseže) prenagljen, prerađan, prethodan, koji pretiče, koji pre-dusreta.

proletarizacija (lat. *proletarius*) osiromašenje, osiromašavanje, umnožavanje sirotinje (*proletarijata*); povećanje broja pro-leterskog stanovništva.

proletarizirat (lat. *proletarius*) srozati nešto na najniži red u najnižu vrednost, učiniti siromaškim, osiromašiti, osi-romašavati, osirotiti, obeskućiti, obe-skućavati.

proletarijat (nlat. *proletarius*) klasa kapitalističkog društva koja nema sredstava

za proizvodnju i živi samo od rada u najmu; radnička klasa; osnovna proizvođačka i eksplorativna klasa kapitalističkog društva čiji je istorijski zadatak da likvidira kapitalizam i izgradi besklasno, komunističke društvo; antički proletarijat — klasa slobodnih građana antičkog (rimskog) društva koja je živela na račun države ili imućnih sugrađana.

proleter (lat. *proles* potomak, dete, proleta-rius građanin najniže klase) 1. u Rimu: građanin najnižeg reda, siromašak koji je koristio samo po tome što rada decu (proles); 2. u kapitalizmu: naj amni radnik. On je lišen sredstava za proizvodnju, koja su vlasništvo kapitalista. Raspolaže jedino svojom radnom snagom, koju mora da prodaje kapitalisti, da se podvrgava njegovoj komandi u radu i da mu besplatno proizvodi višak vrednosti, jer samo pod tim uslovom može da pribavi sebi nužna sredstva za život. Za kapital važi kao njegovo najbitnije, živo oruđe; 3. *Proleteri svih zemalja, ujedinite se!* završna rečenica kao gesla „Manifesta Komunističke partije“ od Karla Marksa i Fridriha Engelsa, koja je postala geslo međunarodnog komunističkog pokreta.

proliferan (lat. *proles* dete, potomak, ferer nositi) *biol.* koji množi pojedine sastojke jednog ćelijskog tkiva, koji pupi, koji naglo raste.

proliferacija (lat. *proles*, *ferre*) *biol.* množenje pojedinih sastojaka ćelijskog tkiva, množenje ćelije deljenjem; *vot.* pupljenje na delovima koji obično ne nose populke, npr. kad iz sredine čašice izbije nov cvet.

prolififikacija (lat. *proles*, *facere* činiti, nlat. *rgo1Ssal1>vnalj*) oplodjivanje, rađanje, proizvodnje.

prolificirati (lat. *proles*, *facere*) *biol.* oplodjavati, radati.

prolog (grč. *pro-logos* predgovor) u antičkoj drami: prvi deo koji se prikazivao pre pojave hora, a cilj mu je bio da uvede slušaoca u razumevanje dramske radnje; otuda: predgovor, uvodni govor, naročito: govor slušaocima pre početka prikazi-vanja nekog komada; predigra; *supr. epilog*.

prolongacija (nlat. *prolongatio*) produžavanje, produženje; odgađanje, odlaganje; produženje, produženost.

prolongirati (nlat. *prolongere*) produžiti, produžavaTM; odgoditi, odložiti, produžiti rok; *prolongirati menicu* produžiti menicu (tj. određen dan plaćanja, po međusobnom sporazumu, pomeriti unapred za određeno vreme).

prolonž (fr. *prolonge*) *voj. uže* koje vezuje lafet s prednjakom; municipska kara.

promemoriјa (lat. *promemoria*) spis ili knjiga radi uspomene na koga ili što, spomenice; podsetnik; pismena molba.

promenada (fr. promenade) šetnja, šetanje; šetalište.

promesa (fr. promesse, lat. promittere obećati) obećanje, odobrenje; *trg.* priznanica, pismena obaveza da će se u određenom roku izvršiti plaćanje.

Prometej (grč. Prometheus) *mit*, sin *gigana* Japeta i okeanide Klimene, brat Epimetejev, otac Deukalionov, najveći prijatelj i dobročinitelj ljudi; ukrao je vatru od bogova i doneo je ljudima, a njihove duše naselio slepim nadama; za kaznu Zevs ga prikovoao za jednu stenu na Kavkazu, a orao mu kljuvao džigericu; oslobođio ga Herkul; *fig.* uman i vešt čovek; junak u podnošenju bola. Motiv je često obradivan u književnosti i umetnosti.

prometejski (grč. Prometheus) koji je kao Prometej, koji je junak u podnošenju bola, veličanstven, koji se ne boji neba, koji prkosí nebu, kao Prometej; koji strašno trpi i pati (kao okovani Prometej), veličanstven i gord u patnji.

prometij(um) *hen.* elemenat iz grupe retkih zemalja, atomska masa *izotopa* sa najdužim vekom 145, redni broj 61, znak Rt.

promil (lat. rgo mille) v. *pro-mile*.

pro-mile (lat. rgo mille) na hiljadu, po hiljadu= $\frac{1}{10}$ %, 1 promile= $\frac{1}{10}$ procenta.

prominentan (lat. prominens) istaknut, odličan, znatan, vodeći.

prominentnost v. *prominencija*.

prominencija (lat. prominentia) istaknu-tost, znatnost, veličina.

cromiskuitet (nlat. promiscuitas) mešavina, pomešanost, zbrka; spolno opštenje muškaraca sa svim ženama jednog plemena, zajednica žena (kod primitivnih naroda).

promisorai (nlat. promissorius) koji obećava, koji daje reč; *progoisorna zakletva prav.* zakletva pre davanja iskaza kojom se obećava govorenje istine (*supr. asertorna zakletva*).

promovirati (lat. movere, promovere) unaprediti, doći na viši stepen; na univerzitetima: dati nekome titulu „doktora”; primiti titulu „doktora”.

promovisati (lat. promovere) v. *promovirati*.

promorfologija (grč. rgb, morphē oblik, logia) nauka o spoljašnjem obliku živih bića i o njihovoj stereometrijskoj osnovi.

promotor (nlat. promotor) 1. dekan fakulteta univerziteta koji, po utvrđenom ceremonijalu, proizvodi nekog za „doktora”, vrši promociju; unapredivač u viši čin ili više zvanje; 2. *promotori* hemijske supstance koje povećavaju katalitičku moć katalizatora.

promocija (nlat. promotio) unapredjenje, proizvodstvo na stepen „doktora” nekog fakulteta univerziteta.

progagg (lat. promptus) v. *promptan*.

promptan (lat. promptus) gotov, spreman, pripravan; brz, okretan; oštrouman, pronicljiv, dovitljiv, doskočljiv; tačan, gotov (novac); neodložan; *prošggno plaćanje* plaćanje u gotovom novcu, odmah.

promulgator (lat. promulgator) obznanjivač, objavljavač.

promulgacija (lat. promulgatio) obnarodovanje, objavljuvanje, obznanjivanje.

promulgirati (lat. promulgare) obnarodovati, objaviti, objavljavati, obznanjivati, obznaniti (zakon).

pronaos (grč. pro-naos) kod antičkih hramova: trem pred ulazom u glavni deo hrama (ludu); *aoat.* prednji deo usmne.

pronator (nlat. pronator) alat. mišić koji okreće ruku napred, obrtač.

pronacija (nlat. pronatio) *ned.* uvrtanje, npr. materine; naročito: pokret ruke i šake pri kome, kod spuštene ruke, dlan stoji ostrag a palac unutra; *supr. supinacija*.

Previjena uzda *fiz.* dinamometar s kočenjem kod koga je primenjeno trenje radi merenja efekta mašina (nazvana po pronalazaču, francuskom inženjeru i matematičaru Ironiju).

pronomen (lat. pro-nomen) *gram.* zamenica.

pronomen adektivum (nlat. pronomen adjectivum) *gram.* pridevska zamenica.

pronomen substantivum (nlat. pronomen substantivum) *gram.* imenička zamenica.

pronomina (lat. pronomina) *pl. gram.* zameni-ce; *up. pronomen*.

pronomina demonstrativa (nlat. pronomina demonstrativa) *pl. gran.* pokazne zamenice (taj, ovaj, onaj, i dr.).

pronošgaa indefinita (nlat. pronomina indefinita) *pl. gram.* neodređene zamenice (neki”, neka, neko itd.).

pronomina knterogativa (lat. pronomina interrogativa) *pl. gram.* upitne zamenice (ko, koji, što itd.).

pronominalan (nlat. pronominalis) *gram.* zamenični, zamenički.

pronominalia (nlat. pronominalia) *pl. gram.* oblici koji, u nekim jezicima, služe za označavanje kvantiteta i kvaliteta, veličine i broja predmeta.

pronomina personalia (nlat. pronomina personalia) *pl. gram.* lične zamenice (ja, ti, on, mi, vi i oni.).

pronomina possesiva (nlat. pronomina possessiva) *št. gram.* prisvojne zamenice (moj, tvoj, njegov itd.).

pronomina relativa (nlat. pronomina relativa) *pl. gram.* odnosne zamenice.

pronomina refleksiva (nlat. pronomina reflexiva) *pl. gram.* povratne zamenice.

pronominacija (lat. pronominatio) izbega-vanje pominjanje nekog imena na taj način što se, mesto imena, pomene neka okolnost koja je s tim imenom u poznatoj vezi, npr. *Fruškogorska vila* mesto Milica Stojadinović-Srpkinja itd.

- prononcijacija** (fr. prononciation) *gram.* izgovor, izgovarane; javna obznama.
- prononsiran** (fr. prononce) jako izražen, jako označen, jasno obeležen ili ista-knut; čuven; *pronunciran*.
- prononsirati** (fr. prononcer) izgovoriti, izgovarati, izreći, izricati presudu; obeležiti; *prononsirati* se snažno se izraziti, jasno izjaviti, odlučno se izja-smiti, obeležiti se; *pronuncirati*.
- prontamente** (ital. prontamente) *muz.* brzo, hitro.
- pronuncijamento** (šp. pronunciamento) u Italiji i Latinskoj Americi: vojnički ustanak u cilju političkog prevrata, vojnički puč; poziv na prevrat.
- pronuncijato** (ital. pronunciato) *muz.* jasno, istaknuto, naglašeno.
- pronuncijatum jurne** (lat. pronuntiatum juris) sudska odluka, pravio rešenje.
- pronuncijacija** (lat. pronuntatio) *gram.* v. *prononcijacija*.
- pronuncije** (nlat. pronuntius) titula *nuncija* koji je postao kardinal.
- pronunciran** (lat. pronuntiatus) v. *prononsiran*.
- pronuncirati** (lat. pronuntiare) v. *prononsirati*.
- propaganda** (lat. propaganda) 1. delatnost kojoj je cilj da utiče na najšire slojeve, širenje ideja, rasprostiranje ideja; ime društva koje je, 1623., osnovao u Rimu papa Urban US (lat. Congregatio de propaganda fide), sa ciljem da radi na širenju katoličke vere; svako društvo za širenje političkih ili religijskih učenja i načela; *praviti propagandu* raditi na širenju nekog mišljenja, pokreta i sl.; 2. *reklama*.
- propagandizam** (lat. propagare) 1. načela i način rada neke *propagande*; revnost u širenju ideja, pokreta i sl.; 2. *reklami-ranje*.
- propagandista** (lat. propagare) širilac ideja; pristalica i pobornik neke *propagande*.
- propagator** (lat. propagator) širilac, rasprostranjuvач, razmnožavalac, revnosten pobornik i širilac neke ideje.
- propagacija** (lat. propagatio) širenje, rasprostiranje, razmnožavanje.
- propagirati** (lat. propagare) 1. širiti, rasprostirati ideje, raditi za koga ili što; obaveštavati javnost o čemu; 2. *re-klamirati*.
- propagulum** (nlat. propagulum) *bog.* prah pomoću koga se umnožavaju lišaji, klinčin prah.
- propanhelg.** bezbojni neotrovni ugljovodonik (S_3N_8); nalazi se u sirotoj nafti i u zemnom gasu; upotrebljava se kao gorivni gas u domaćinstvu, radionicama i sl.
- proparoksitonon** (grč. proparox^{tonon}) u grčkoj gramatici: reč koja ima oštar akcenat (*akut*) na trećem slogu od kraja, npr. legetai, efpete.
- pro parte virili** (lat. rgo parte virili) „prema muškom udelu”, tj. prema snazi, po mogućnosti; *prav.* s glave na glavu, na ravne delove.
- propatija** (grč. rgo, pathos bolest, patnja, bol) *med.* predosećanje neke bolesti.
- pro patrija** (lat. rgo patria) za otadžbinu, za domovinu.
- pronedevтика** (grč. propaideuo prethodno poučavam) prethodno vežbanje, predško-la, znanje koje služi kao uvod i priprema u neku nauku, pripremna obuka, pripremna nastava; *filozofska pronedevтика* nauke koje služe kao uvod i priprema za uspešno izučavanje filozofije, naročito *logika* i *psihologija*.
- propedeutički** (grč. propaidetio) koji služi kao prethodna vežba, pripremni; *propedeutički zavod* pripremna škola.
- propeler** (lat. propellere goniti napred, terati napred, eng. propeller) *fiz.* Arhimedov zavrtanj; vijak, brodski zavrtanj za pokretanje brodova; vijak, vazdušni zavrtanj za pokretanje aviona i vazdušnih lada (*elisa*).
- properispomenon** (grč. properispomenon) u grčkoj gramatici: reč koja ima izvijen akcenat (*cirkumfleks*) na pretposlednjem slogu, npr. *pheuge*, *benai*.
- pro persona** (lat. rgo persona) na osobu, po čoveku, npr. plača se.
- propileji** (grč. rgo, rgle vratnice, velika vrata, to propylaion predvorje, ta prop^{laia}-laia predvorja) *pl.* predvorje, raskošan ulaz u kakvu veliku građevinu; naročito: monumentalan i raskošan ulaz u *Akropolis*, tvrdavu stare Atine; *fig.* spisi koji služe kao uvod u razumevanje čega, npr. umetničkih zbirki.
- proplazma** (grč. rgo, plasma tvorevina) uzor, uzorak, model od ilovače (prema kome umetnik radi).
- prope** (fr. propos) v. *propozitum*; prigodan pozorišni komad; v. *a propo*.
- propozitum** (lat. propositum) govor, reči, iskaz; predlog, ponuda; namera, odluka, rešenje; *propo*.
- propozicija** (lat. propositio) predlog, predlaganje, ponuda; postavka, stav, tvrdjenje; *log.* sud; r^{cc}, izlaganje predmeta; *sp.* svi uslovi predviđeni za jednu trku i druga sportska takmičenja (nagrade, ulozi, težina, dužina staze i dr.).
- propozicio major** (lat. propositio maior) ži-, gornja *prepisa*.
- propozicio minor** (lat. propositio gšpog) log, donja *premisa*.
- propolis** (grč. prēpolis) „predgrađe”; smola-sta materija kojom pčele zatvaraju rupice na košnici i na saću.
- proponent** (lat. proponens) podnositac predloga, predlagan; onaj koji se nezvan meša u govor.

proponirati (lat. *rgoropege*) predlagati, predložiti; predstaviti, prepostaviti; u *ekarte-u* primiti, prihvati i igru.

proporcija (lat. *proporito*) razmer, srazmerna, odnos; mat. jednakost dvaju odnosa, npr. $5:15 = 6:18$, $a:b=c:d$; *aritmetička proporcija* odnosna jednačina sa jednakim ostacima, npr. $11-8 = 10-7$; *geometrijska proporcija* jednakodeljiva odnosna jednačina, npr. $12:4=6:2$; *harcionična proporcija* odnos između 4 veličine kada se razlika prve dve odnosi prema razlici treće i četvrte kao prva veličina prema poslednjoj.

proporcionalan (lat. *proportionalis*) razmeđan, srazmeran, koji stoji u nekoj srazmeđi, odmeren; *proporcionalne veličine* pl. veličine koje stoje u nekom odnosu jedne prema drugima, npr. proporcionalne linije; *proporcionalni izborni sistem* izborni sistem kod koga se broj izabranih poslanika pojedinih političkih stranaka određuje u srazmeru prema ukupnom broju svih onih što su glasali.

proporcionalitet (nlat. *proportionalitas*) srazmerost, jednakost odnosa.

proporcioniran (fr. *proportionne*) srazmeran, ravnomeran, koji stoji u odnosu ili srazmeri sa čim; srazmerno udešen, srazmerno skrojen, pravilno ureden ili po-del>en, tačno odmeren, pravilnog rasta.

proporciorati (fr. *proportionner*) dovesti (ili: staviti, dovoditi, stavljati) u srazmeru, učiniti srazmernim, udesiti prema čemu.

proposta (ital. *proposta*) predlog, predla-ganje; *trg. ponuda; nuz. tema*.

propotizam (grč. *pro-potizo*) *med.* lekoviti napitak i njegovo davanje.

proprietor (lat. *propriae tor*) kod starih Rimljana; upravnik ili vrhovni sudija jedne pokrajine.

proprija auktoritate (lat. *propria auctorita-te*) sopstvenom silom ili vlašću, samo-vlasno, samovoljno.

proprija kauza (lat. *propria causa*) svoja stvar, sopstvena stvar, lični posao.

proprija manu (lat. *propria manu*) sopstvenom rukom, svojeručno.

proprietet (lat. *proprietas*) svojina, sopstvenost; pravo svojine; svojstvenost, svojstvo, osobina; imanje, dobro.

pro prodigo (lat. *pro prodigo*) *pan.* proglasiti koga rasipnikom i zbog toga staviti ga pod starateljstvo.

protozoa (grč. *proptosis ispadanje*) *med.* v. *procidencija*.

protoma (grč. *prōptoma* ispadanje) *med.* v. *procidencija*.

propulzivan (nlat. *propulsivus*) koji tera, koji gura napred, pogonski.

propulzija (nlat. *propulsio*) teranje napred, guranje napred; pogon broda.

pro rata (nlat. *rgo rata*) srazmerno, prema izračunatom udelu; *pro rata temporis*

(nlat. *rgo rata temporis*) prema vremenu, prema isteku delova vremena, npr. kod utvrđivanja dividende novih akcija: 12% rgo rata temporis od 1. oktobra do kraja godine=3% od nominalne vrednosti.

proratiziranje (nlat. *rgo rata*) *prav.* podela na rage, tj. na udele.

prorektor (nlat. *prorector*) na visokim školama: zastupnik rektora (položaj za koji se obično bira raniji rektor).

prorektorat (nlat. *prorectoratus*) zvanje i dostojanstvo *prorektora*.

prorogativan (lat. *prorogativus*) odgodan, koji odgada, odložan, koji odlaže, pro-dužan, koji produžava.

prorogirati (lat. *prorogare*) odložiti, odlagati, odgoditi, odgadati (npr. skupštinske sednice); produžiti rok, npr. neke menice; *up, prolongirati*.

pro saldo (ital. *rgo saldo*) *trg. v. per saldo*.

proseko (ital. *prosecco*) *v. proše».*

prosekutor (lat. *prosecutor*) *ned.* parač leša, pomoćnik profesora anatomije koji, pod nadzorom ovoga, vrši paranje leša; takođe: onaj koji vrši ispitivanja sečenjem čovečjeg tela.

prosektura (lat. *prosectura*) ustanova pri velikim bolnicama za praktično rešavanje zadataka iz oblasti patološke anatomije (u kome se, dakle, vrše sečiranja i bakteriološka ispitivanja).

pro sekunde (lat. *rgo secundo*) u drugom redu, drugo (pri nabranjanju); *up. pro primo*.

prosekutor (nlat. *prosecutor*) pratalac, sprovodnik; sudska gonilac, tužilac.

prosekucija (lat. *prosecutio*) nastavljanje, preduživanje; sudska progonjenje.

proselit (grč. *proselytos*) *v. prozelit*.

proseminar (lat. *rgo semen*, *seminis seme*) *seminar* za studente početnike na univerzitetu, u kome se oni osposobljavaju za docniji samostalan rad u seminaru.

proseuha (grč. *pro-euche bogomolja*) jevrejska bogomolja pored puteva, bunara itd.; takođe = *sinagoga*.

prosilogizam (grč. *rgb, syllogismos* posredni zaključak) *log.* prednji *silogizam*, tj. onaj čiji je zaključak gornja ili donja lredaea sledećeg zaključka u *polisilogizmu*.

prosimo (ital. *prossimo sc.* mese, lat. *proximo*) ipr. idućeg meseca, narednog meseca.

prosimo venturo (ital. *prossimo venturo*) *trg.* za idući meseec, za naredni mesec.

prosimo pasato (ital. *prossimo passato*) *trg.* prošlog meseca.

prosit! (lat. *prosum, prosit*) neka je na korist, u zdravlje, na zdravlje!

proskinezija (grč. *pros-kynesis*) štovanje nekog kao boga, klanjanje, padanje ničice pred kim, npr. pred vladacem, metani-sanje; *prosternacija*.

proskomidijska (grč. *pros-komizo prinosim*) u pravoslavnoj crkvi: pripremanje za liturgiju, tj. pripremanje časnih darova (hleba i vina) za pričeće.

proskribirati (lat. pro-scribere) staviti van zakona, stavljati van zakona, lišti (ili: lišavati) koga zaštite zakona; osuditi na smrt bez sudske formalnosti; goniti, progoniti, prognati, isključiti, isterati (iz društva); zabraniti, ukinuti; žigosati, bojkotovati.

proskriptivan (nlat. prescriptivus) koji stavlja van zakona; koji goni, progoni, preteruje, protjeri; koji izgoni, isključuje, isključen; koji zabranjuje, ukida; koji ži-goše, bojkotni.

proskripcija (lat. proscription) stavljanje van zakona, osuda na smrt bez sudske formalnosti; gonjenje, proganjanje; progostvo; izgnanje, isključenje; zabrana, uki-danje; žigosanje, bojkotovanje; izraz potiče od Sulinih proskripcija u starome Rimu.

proskura (grč. prosphora) v. prosfora.

prospek(a)t (lat. prospectus) izgled, pogled, prizor; u likovnoj umetnosti: predstavljanje izgleda grupe građevina, ulica, trgovina itd. (*prospekte slikarstvo*); široka ulica (npr. Nevski prospekt u Lenjingradu); *poz*, slikana pozadina, dubina pozornice; nacrt, plan, skica neke zgrade prema spoljnjem izgledu; pregledan plan o uređenju nekog industrijskog, naučnog, umetničkog ili prosvetnog preduzeća; *trg*, reklama neke robe u obliku štampanog letka ili brošure.

arospektivan (nlat. prospectivus) koji predviđa ono što će doći, dalekovidan.

prosaektor (lat. prospector) ispitivalac zemljišta u mineralnom pogledu, onaj koji se stručno bavi istraživanjem i prona-laženjem minerala.

prospekcija (lat. prospectio) ispitivanje zemljišta u cilju traženje minerala, istraživanje minerala.

prosperirati (lat. prosperare) uspevati, napredovati, ići od ruke, polaziti za rukom; imati sreće, dospevati u povoljne prilike.

prosperitet (lat. prosperitas) uspevanje, po-laženje za rukom; blagostanje, uspeh, sreća (u poslovima).

prostazija (grč. prostasla) prvenstvo, preimručstvo; starešinstvo.

prestat (grč. prostates) starešina, pretpostavljeni, lat. *prostata* starešina, pretpostavljeni, zapovednik, poglavar; u staroj Atini: zaštitnik onoga koji nije bio atinski građanin; *ned.* ono što strči, što izviruje.

prostata (grč. prost^ates branilac, zaštitnik, lat. *prostata*) aHBT. predstojnica, pred-stojača (korena žlezda kod muškarca, na gornjem delu mokraćne cevi i ispod mo-kraćnog mehura, luči sok koji se meša sa spermom).

prostalgija (grč. prostates, algos bol) led. bol u korenou žlezdi (*prestati*).

prostatektomija (grč. prostates, ektome ise-canje) med. operativne vađenje prestane.

prostatelkozis (grč. prostates, elkosis gnojenje) »ed. gnojenje (ili: zagnojavanje) .prosta ge.

prostatizam (grč. prostates).»«^ opšti naziv za sve slučajeve uvećanja (*hipertrofije*) korene žlezde (*prostate*).

prostatitis (grč. prostates) med. zapaljenje korene žlezde (*prostate*).

prostatičan (grč. prostatik⁶s) koji strči, koji se ističe, koji stoji na čelu, odličan, izvrstan.

prostatolit (grč. prostates, Uthos kamen) med. kamen u *prostati*.

prostatovkus (grč. prostates, onkos masa) led. otok *prostate*.

prosteza (grč. prdsthesis dodavanje) *gram.* dodavanje jednog slova ili sloga na početku reči; *med.* naknada, zamjenjivanje izgubljenih udova veštačkim, nameštanje ve-štačkog dela tela, npr. drvene noge; proteza.

prosternidij(um) (grč. prosternidios koji se nalazi pred grudima, preptrnsi, pred-grudni) led. melem (ili: plaster) za grudi.

prosternirati (lat. prcSternere) prostreti na zemlju, oboriti; *prosternirazi* se baciti se pred nekim na zemlju, pasti na kolena, poniziti se.

prosteta (grč. prostfthemi dometnem, prislonim) *pl. med.* lekovi koji se upotrebljavaju spolja.

prostetis (grč. rbg, stethos grudi, prsa) med. mesnatost na prednjem delu grudi kod snažnih muškaraca; mesnatost ruku i nogu, tzv. „miš“ na ruci i lopta pozadi nožnog palca.

prostil (grč. rbg, stylos stub) *vrh*. kapija, ulaz sa stubovima spreda; stubovi samo spreda; *pr. prostilan*.

prostituirati (lat. prostituere) v. *prosti-tuisati*.

prostituisati (lat. pro-stituere) navesti na blud, izvoditi na blud, javno izlagati bludu; osramotiti, obeščastiti, poniziti; *prostituirati* se odati se bludnom životu, obeščastiti se, prodavati se, postati javna ženska, bludnica; obrukati se, *blamirati* se.

prostitutka (lat. pro-stituere) ulična ženska, javna »seneka, bludnica.

prostitucija (lat. prostitutio) blud, bludni život, bludničenje; davanje tela za novac kao poziv (profesije); *fig.* obeščaćenje, oskvrnjenje, skrnavljenje.

prostracio virijum (lat. prostratio virium) *med.* iscrpenost, iznemoglost, klonulost, oslabelost.

prosferonema (grč. pros-r̄cbgb) *al. med.* sredstva koja deluju spolja.

prosfiza (grč. prdsphysis prirastanje, srastanje) *med.* sraslost udova.

prosfora (grč. pros-phora) u pravosl. crkvi: „prinos“, hlepčić od pšeničnog brašna

koji se upotrebljava za pričest i deli vernima (*nafora*) posle liturgije.

proshematizam (grč. proschematismos) *gram.* produžavanje jedne reči dodavanjem jednog slova ili sloga na kraju; pogrešno: *prošematizam*.

proscenij(um) (grč. pro-skenion, lat. proscenium) prednji deo antičkog pozorišta; u modernom pozorištu: prednji deo pozornice (između zavese i orkestra).

prota (grč. protos prvi) prvni sveštenik; počasni čin u pravosl. crkvi, čiji nosilac ima prava na crkveni pojas; takođe: sveštenik pod čijim su nadzorom svi sveštenici iz dela jedne eparhije; *Irogo-jerej, protoprezviter*.

protagonist(a) (grč. protagonistes) prvi borac, prvoborac, voda, glavni pobornik, glavni pokretač, glavna ličnost, prvak; u starogrčkom pozorištu: glumac koji igra glavnu ulogu.

proteza (grč. protasis) *ret.* u samom početku istaknuto pitanje; *gram.* uvodnica, periodski prednjak; *poz.* uvodni (ili: prvi) deo drame u kome počinje dramski zaplet; *supr. apodoza*.

protaktini(jum) (lat. protactinium) *hen.* radioaktivni elemenat, atomska masa 231, redni broj 91, znak Ra.

protandrija (grč. protos prvi, andria muškost) *biol.* kod nekih životinja i biljaka: ranije razvijanje mužjaka nego ženki, odnosno muških spolnih organa nego ženskih; *supr. protoginija*.

protargol (grč. protos, argyron srebro) *med.* jedinjenje belančevine i srebra, utiče antisepsički, upotrebljava se pri lečenju rana, očiju i *tripera*.

proteže (fr. protege) štićenik, ljubimac, onaj koji ima *protekciju*.

protežirati (lat. pro-tegere, fr. protéger) štititi, zaštiti, zaštićivati, zaklanjati, pomagati, podupirati koga; pre-poručiti, preporučivati.

proteza (grč. pro, tithemi, próthesis izlaganje) v. *prosteza*.

proteidi (grč. protos prvi) *pl. hem.* spojevi protekla sa organskim spojevima.

proteiv (grč. protos, nlat. proteinum) *hem.* belančevina, glavni sastojak protoplazme biljnih i životinjskih gradiva, ima ga i u krvi, mesu, mleku, kostima, kosi; najvažnija hrana organizma, koji bez nje ne može da bude.

proteinoterapija (nlat. proteinum belančevina, grč. therapeia lečenje) *med.* lečenje ubrizgavanjem belančevinastih materija; *up. protein*.

Protej (grč. Proteis) *kit.* morski bog starih Grka koji je imao dar proricanja i sposobnost da se pretvara u sve moguće oblike; *fig.* prevrtljiv čovek, prevrtljivac; u al-hemiji: živa.

protektivni (nlat. protectivus) zaštitan, zapltniti, odbrambeni, potporni, pomoći.

protektivsilk (eng. protective silk zaštitna svila) *med.* smolom premazana tanka tkani-na za zaštitu rana (kod antisepsičkog zavoja).

protektor (nlat. protector) 1. pokrovitelj, zaštitnik, onaj koji nekoga preporučuje; 2. titula Olivera Kromvela posle uki-danja kraljevstva u Engleskoj; 3. država koja uzima neku zemlju pod „pokroviteljstvo“, odn. „zaštitu“.

protektorat (nlat. protectoratus) zaštitništvo, zaštićivanje, pokroviteljstvo; u međunarodnom pravu: odnos zavisnosti koji postoji između jedne države (kao „zaštitnice“) i druge (kao „zaštićene“); naziv za zemlju uzetu pod ovakvu „zaštitu“, a u stvari okupiranu od jače države.

protektorij(um) (nlat. protectorium) ustanova za zaštitu ili odbranu od čega, odbrambeni spis; štićenje, zaštita, pokroviteljstvo.

protektura (nlat. protectura) v. *protektori-jum*.

protekcija (nlat. protectio) zaštita, zaštićivanje, pokroviteljstvo; potpora, potrošač, pomać, pomaganje; preporuka, preporučivanje.

protekcionaš (nlat. protectio) Ć. *protektio-nist*.

protekcionizam (nlat. protectio) sistem trgovачke politike kome je cilj zaštićivanje domaćih proizvoda od inostrane konkurenциje putem uvođenja visokih uvoznih carina na stranu robu a snižavanjem izvoznih itd.

protekcionist(a) (nlat. protectio) pristalica uvođenja zaštitne carine, zabrane uvoza, kontingentiranja i drugih mera u borbi protiv konkurenkcije inostranih poljo-privrednih i industrijskih proizvoda; štićenik, ljubimac, onaj koji ima preporuku, pomoći i potporu uticajnih ljudi (*proteze*).

pretrenzija (lat. pretensio) ispruženost, protegnutost; takođe: *protaza*.

proteoliza (grč. protos prvi, lysis razlučivanje) *med.* varenje (ili: probava) belančevina.

proteolitičan (grč. protos, lytikds razlučan, koji razlaže) koji vari belančevine (pepsin, tripsin, fermenti).

protoeroandrija (grč. prdteros raniji, andhra muškost) *biol.* v. *protoginija*.

protoeroginija (grč. proteros, gyne žena) *biol.* v. *protoginija*.

protest (nlat. protestus, ital. protesto) prigovor, izraz negodovanja protiv čega; u meničnom pravu: akt kojim vlasnik menice izveštava trgovачki sud da menični dužnik nije udovoljio ili odgovorio obavezama; *trg. seoča protest* (ital. senza protesto) bez prigovora, bez protesta; *so-*

pra protest (ital. sopra protesto) preko protesta, tj. iz prijateljstva primiti na sebe menicu.

protestant (lat. protestans koji javno posvedočava) hrišćanin evanđeličko-luteranske veroispovesti (naziv po tome što su *lugerovi* uložili, kod rajhstaga u Spajeru 1529, *protest* protiv odluka kat. crkve koje su bile uperene protiv njih); posle Vestfalskog mira ovim imenom zovu i *reformiste*.

protestantizai (lat. protestans) naziv za sve hrišćanske crkvene zajednice koje su proizšle iz velikog pokreta reformacije u XVI veku; *up. protestant*.

protestacija (lat. protestatio) prigovor, svečana izjava protiv čega, javno izražavanje negodovanja.

protestirati (lat. protestari) v. *protesto-vati*.

protestovati (lat. protestari javno posvedočiti; javno iskazati, glasno objaviti) otvoreno se izjasniti protiv čega, dići se protiv čega, izraziti negodovanje zbog čega; *protestovati menicu* po utvrđenoj formi izvestiti trgovачki sud da vlasnik menice nije mogao da izdejstvuje primanje ili plaćanje menice i pored svih zakonom propisanih uslova i mera.

protetika (grč. pro-tithemi postavljam ispred) med. veština zamjenjivanja izgubljenih delova tela (ruke, noge, zuba i dr.) veštački *up. prosteza*.

protiija (grč. prothymia) sklonost, pripravnost, raspoloženje za što; naklonost, raspoloženje prema kome ili čemu.

protiv (grč. rgb. typos otisak) uzorak, ugledni primerak, obrazac, mustra.

protipografski (grč. rgb. typos, grapho pišem, beležim, crtam) izrađen pre pronalaska štampe.

protisti (grč. protos prvi) pl. *biol.* izraz kojim *Hekel* označava najnize organizme, one kod kojih još nisu potpuno razvijene razlike koje postoje između viših životinja i biljaka; dele se na *protozoe* i *protofite*.

proto- (grč. protos) predmetak u složenica-ma sa značenjem: prvi, glavni, najraniji, najviši, najugledniji.

protogala (grč. protos, gala mleko) med. prvo, materinsko mleko.

protoga (grč. protos, ge Zemlja) prvi, prvobitni oblik Zemlje (po Lajbnicu).

protogeničan (grč. protos, gen- koren od glgnomai rodim se, nastanem, postanem) koji je prvo postao, prvopostali, prvo-stvoren, prvoroden.

protoger (grč. protos, geron starac) „prvi starac“; seoski vikač i pozivar, pomoćnik seoskog starešine.

protoginija (grč. protos, gyrie žena) *biol.* kod nekih životinja i biljaka: ranije razvijanje ženki nego mužjaka, odnosno žen-

skih spolnih organa nego muških; *supr. protandrij*.

protografija (grč. protos, graphla pisanje) prvo crtanje, prvi crtež, pravljenje nacrta; veština pravljenje nacrta, planova, skida; prvo pismo, prapismo.

protozoe (grč. protos, zoon životinja) zool. praživotinja, mikroskopski mala jednoćelijska živa bića (za razliku od *meta-zoa* tj. mnogoćelijskih organizama); *up. protisti*.

protozojski (grč. protos, zoon životinja) praživotinski, koji se tiče *protozoa*.

protoistorija (grč. protos, historia) v. *proto-historija*.

protojorej (grč. protos, iereus sveštenik) v. *proto*.

protokol (grč. protos, kolla lepak, protokol-lon)

1. zapisničko utvrđenje neke radnje izvršene po naredenju ili službenoj dužnosti, zapisnik koji sadrži odluke ili zaključke nekog kolegijuma, zapisnik sa iskazima saslušanih lica; zapisnik sednice; 2. zapisnik diplomatske konferencije koji sadrži odluke donesene na takvoj konferenciji; 3. diplomatski pravilnik koji sadrži propise o ceremonijalu kojeg se valja pridržavaTM u prepis-ci i zvaničnim odnosima sa pojedinim državama, kao i prilikom sastanaka šef-fova država ili njihovih predstavnika; 4. odjeljenje pri ministarstvu spoljnih poslova koje vodi ove poslove; šef ovog odjeljenja zove se *šef protokola*; *napraviti protokol* v. *protokolisati*.

protokolant (nlat. protocolum) v. *proto-list*.

protokolarni (nlat. protocollarius) zapisnički; *protokolarna lista* spisak uglednih ličnosti (kod neke ustanove) koje se službeno pozivaju na svečanosti, priredbe i kojima se upućuju čestitke, izražava saučešće i dr.

protokolirati v. *protokolisati*.

protokolisati (nlat. protocolum) zapisati po zvaničnoj dužnosti; uneti u zapisnik, napraviti zapisnik, voditi zapisnik, saslušati (ili: saslušavati) i nekazano zapisati.

protokolist(a) (nlat. protocolum) zapisni-čar.

protolog (grč. proto-16gos) prvi glumac, onaj koji igra glavnu ulogu.

protologija (grč. protos, logf a) prva filozofija, osnovna filozofija.

protoma (grč. pro-temno, protome) slika po-prsa, poprsje, bista.

protomus (grč. pro-temno) ned. v. *prosektor*.

protov (grč. protos prvi)fiz. pozitivno jezgro vodonikovog atoma čiji naboj ili opterećenje iznosi jedan pozitivni električni elementarni kvantum; protoni zajedno sa *neutronima* nalaze se u sastavu atomskog *jezgra*; *up. elektron*.

protonotar (grč. protos, lat. notarius beležnik, pisar) prvi pisar, glavni sekretar (ili: tajnik); prvi sveštenik posle patrijarha u Carigradu; u katoličkoj crkvi: titula visokog sveštenog lica, po rangu odmah iza biskupa, koje obavlja sve poslove koji se tiču papske stolice u katoličkoj crkvi.

protov pseudos (grč. proton, pseudos laž) *fil.* prva laž, prva zabluda, pogrešna osnovna pretpostavka kao izvor svih doc-nijih pogrešnih zaključaka (Aristotel).

protopatijska (grč. protos, pathos bol) naročita naklonost čemu; *med.* prvo osećanje bola, prvi znaci bolesti.

protoplazma (grč. protos, plasma tvorevina) *biol.* živa belančevina, aktivna belančevina ćelija, osnovna tvar iz koje se sastoji svaka biljna i životinjska ćelija (ima vid polutečne, bezbojne i lepljive mase); *fig.* prapraslika, praslika.

protoplast (grč. protos, plastos uobičen, obrazovan) *biol.* ćelično tkivo bez, opne, npr. kod biljnih ćelija.

protoplasti (grč. protos, plastos) *pl.* prvo-stvorenji ljudi, praljudi, prvi ljudi.

protoplastičan (grč. protos, plastikds oblikovan, obrazovan) prvostvoren, pračoveč-ji, praljudski.

protoprežviter (grč. protos, presbyteros stariji) v. *proto.*

protorak (grč. rbg, thorax trup, grudni koš) *zool.* prednji deo grudi u zglavkara (*insekata*).

protorganizmi (grč. protos, ὄγανον orude) *biol.* v. *protosi.*

protosindik (grč. protos, syndikos zastupnik) prvi, glavni branilac, glavni sudija.

protosindel (grč. protos, synklefo spojim, blisko vežem) u pravoslavju] crkvi najstariji monaški čin posle *archimadrita*, po rangu odgovara protoprežviteru.

prototeza (grč. protos, thesis tyrdnja, postav-ka) *fil.* naslućivanje o postojanju neke činjenice koja se osniva na zaključcima po sličnosti (analogniji); hipoteza (pretpostavka) koja se može braniti i činjenicama crpenim iz istekstva.

prototip (grč. protos, typos otisak) prva slika, praslika, prauzorak; obrazac, ugled, uzor; prvi snimak, prvi otisak.

prototipi (grč. protos, typos) koji služi kao obrazac, uzorak, ugledan.

PrOTOTIPSKI (grč. protOS, typOS) •*B.JI*pOTOTM-pičan.

protofite (grč. protos, phytyn biljka) *vot.* jednoćelijske biljke, prabiljke (jednoće-lijske alge, bakterije itd.), za razliku od višećelijskih i mnogoćelijskih biljki (*metaphita*); *up.* *protisti.*

protohistorija (grč. protos, historia) nauka koja, na osnovu ostataka materijalne kulture, proučava vreme o kojem u drugim zemljama već postoje pisani izvori i spomenici, ali ih još nema u onoj zemlji u

kojoj se vrše proučavanje toga vremena; prelazio razdoblje između preistorijskog i istorijskog doba.

protraktor (nlat. protractor) u geodeziji: uglomer za određivanje velikih uglova; *med.* instrumenat za čišćenje rana.

protuberanca (nlat. protuberantia) *med.* prstenasto ispupčenje, jabučica, guka, micina, izraštaj, grba; *astr.* *protuberance* Sunčeve su ružičasti ili purpurni plamenovi koji sa površine Sunca sukljaju u vrlo velike daljine; još u drugoj polovini XIX v. je utvrđeno da je to ogromna masa usija-nog vodoničnoga gasa; mogu se videti i bez pomračenja Sunca.

protuberancija okularom (nlat. protuberantia oculorum) *med.* buljavost, izbuljenost očiju.

protutela (lat. protutela) *prav.* zamena u starateljstvu, sastarateljstvo, sastvaralaš-tvo.

profaza (grč. prōphasis) izgovor, tobožnji razlog, prividan povod; udaljen povod ili razlog čemu; *med.* skriveniji uzrok neke bolesti; *biol.* faza u složenoj deobi životinjskih ćelija.

profan (lat. profanus) „koji se nalazi van hrama”, neposvećen u što; nesvet, skrnavan, koji obesvećuje, bezbožan, bezakon; svetovni, necrkveni; neplemički, prost, običan; *prehrane građevine* građevine koje služe svetovnim ciljevima; *profana istorija* svetovna istorija (za razliku od crkvene); *profana literatura* svetovna književnost (za razliku od biblijske i crkvene).

profanator (lat. profanator) oskrnavilac, obesvetilac, bezbožnik.

profanacija (nlat. profanatio) skrnavljenje, oskrvnenje, obesvećenje, obesvećivanje; ponizanje, zloupotreba.

profanirati (lat. profanare) v. *profani-sati.*

profanisati (lat. profanare) skrnavi™, obesvetiti, upotrebiti svetu ili uzvišenu stvar ili sveto, uzvišeno ime za niske ciljeve; izbrbljati poverenu tajnu; poniziti, zloupotrebiti.

profäšist(a) (lat. rgo, itz l. fascista) onaj koji je naklonjen ideologiji i politici fašista.

profes (lat. professus) 1. zavetovanje, zavet kaludera ili kaluderica nekom kaluđer-skom redu; *učiniti profes* svećano se zavetovati kaluderskom redu (kod katolika); 2. član jezuitskog reda koji je posvećen u sve tajne reda, koji je zaređen i ima viši čin.

profesije (lat. professio) 1. zanimanje, zanat, struka, stručni poziv; 2. javno ispove-danje, javno priznavanje.

profesionalac (lat. professio) čovek koji neki posao obavlja kao svoje stalno, osnovno zanimanje; takođe sportist kojem je

sport stalno zanimanje (struka), tj. koji od sporta živi; *supr. amateur*.

profesionalizam (lat. *professio*) *lingv.* reč koju upotrebljavaju poglavito pripadnici jedne profesije; *sp.* bavljenje sportom za nagradu, platu, odn. u vidu zanimanja.

profesionalci (nlat. *professionalis*) koji radi nešto po zanatu, po struci, zanatski, stručni; *profesionalna tajna* službena tajna, tajna koju neko doznaće u vezi sa svojim pozivom (lekar, advokat, sveštenik i dr.) i koji je ne sme odati bez odobrenja svog *klijenta*; *profesionalne bolesti* bolesti koje dolaze usled stalnog vršenja posla na isti način i pod istim uslovima.

profesionalist(a) (lat. *professio*) onaj koji se nečim stručno bavi, npr. zanatljija.

profesor (lat. *professor* javni učitelj) nastavnik srednje škole ili univerziteta koji predaje naučnu granu iz koje je položio, kao redovni slušalac, diplomski ispit na univerzitetu (filozofskom ili drugom fakultetu) i, pred naročitom komisijom, *profesorski ispit* (profesor univerziteta se bira, a ne mora imati profesorski ispit).

profesorat (nlat. *professoratus*) v. *profesura*.

profesura (nlat. *professura*) nastavnštvo, nastavnikovanje; naučna katedra; *profesorat*.

profet (grč. *prophētes*) prorok; veroučitelj jevrejskog naroda.

profetija (grč. *prophētefa*) proricanje, predskazivanje; proroštvo, otkrivenje.

profetkinja (grč. *rgbrēt!* predskazujem, proričem) predskazivačica, proročica; *up. profet*.

profetski (grč. *prophetikos*) proročki, predskazivački, naslućivački.

profijant (ital. *provianda*) v. *provijant*.

profil (fr. *profil*, ital. *profilo*, lat. *filum tkivo=spoljašnji oblik*) vertikalni, tj. uspravan presek, poprečan presek, izgled sa strane, strana; naročito: izgled čoveč-jeg lica kad se gleda sa strane; u građevinarstvu: izgled neke gradevine u preseku; vezovi koji se ne vezu u tkaninu nego se prišivaju na tkaninu.

profilaksa (grč. *prophylaxis* predostrožnost, smotrenost) »ed. zaštita od bolesti, predohrana od bolesti.

profilaktikum (grč. *prophylaktikos* predohrambeni)*ged. zaštitno sredstvo, sredstvo za predohranu od bolesti; *pl. profilak-tika*.

profilantičan (grč. *prophylaktikds* predohrambeni) *med.* zaštitni, koji služi za predohranu od bolesti; *profilaktična vakcinacija* zaštitno cepljenje, predohrambeno cepljenje.

profilirati (fr. *profiler*, ital. *profilare*) predstaviti telo ili lik onako kako izgleda sa strane, crtati (ili: nacrtati) u

preseku, izvesti oblike ili delove građevine u preseku.

profilini portre slika čovečjeg lica kakvo se vidi sa strane.

profilograf (fr. *profil*, grč. *grapho* pišem, beležim, crtam) aparat za grafičko predstavljanje preseka površine ulice.

profit (fr. *profit*, ital. *profitto*, lat. *profec-tus*) 1. dobitak, dobit, korist; 2. višak vrednosti koji se smatra kao plod celokupnog predujmljenog kapitala. Pojmovi oblik vitka vrednosti. Cilj je kapitalističke proizvodnje. Skriva eksplotaciju i mistificira kapitalističke proizvod-ne odnose; *Z.profitna stopa* višak vrednosti (profit) podešen celokupnim kapitalom; zavisi od stope viška vrednosti, organskog sastava kapitala i brzine obr-tanja kapitala. Sa razvojem proizvodnih snaga ima tendenciju da pada; *^prosečni profit* deo ukupne mase profita koji dolazi na jedan kapital date veličine, koji važi kao alikvotan (odgovarajući) deo ukupnog kapitala plasiranog u proizvodnju (i trgovinu). Regulator kapitalističke raspodele profita, odnosno reprodukcije društvenog kapitala. Zavisi od organskog sastava društvenog kapitala i njegove raspodele na pojedine oblasti proizvodnje.

profitirati (fr. *profiter*, ital. *profittare*) izvući korist iz cega.

profluvij(um) (lat. *profluvium* izlivanje) *med.* prekomeren, protivprirodan izliv tečnosti iz tela npr. sluzi (*profluvium album*), iz trbuha, creva (*profluvium alvi*), izliv krvi (*profluvium cruentum* ili *rgo-fluvium sanguinis*), izliv semena (*profluvi-um seminis*), izliv mokraće kod dijabetičara (*profluvium urinae*).

pro forma (lat. *pro forma*) po izgledu, to-bož, samo da lepše ili bolje izgleda, forme radi.

profundimetrija (lat. *profundus* dubok, grč. *metria* merenje) merenje dubine.

prohibita (lat. *prohibita*) *pl.* ne d opuštene, zakonom zabranjene stvari.

prohibitivan (nlat. *prohibitivus*) koji zabranjuje, koji sprečava; *prohibitoran*.

prohibitivna dariva zaštitna carina; *up. prohibitivni sistem*.

prohibitivni sistem u spoljnoj trgovinske politici: opšti pojam koji obuhvata sve mere koje jedna država preduzima u cilju bilo potpune zabrane uvoza ili izvoza robe, bilo što većeg otežavanja putem visokih uvoznih, odnosno izvoznih carina.

prohibitoran (lat. *prohibitorius*) -v. *prohibitivan*.

prohibicija (lat. *prohibitio*) zabranjivanje, sprečavanje; zabrana proizvodnja, prodaje i upotrebe alkoholnih pića.

prohibicioni sistem v. *prohibitivni sistem*.

prohronizam (grč. ρρόνος vreme) pogreška u računanju vremena (kada se izračuna da je nešto bilo ranije no što se stvarno dogodilo); .ri. *anahronizam*.

procedirati (lat. procedere) ići napred, napredovati, uspevati; raditi, postupati; *non procedatur* (lat. pop procedatur) *prav.* neka se ne ide dalje, neka se obustavi postupak.

procedura (nlat. procedura) način rada, način postupanja, postupak; pravni put, zakonom propisan put sudskog postupka, sudski red.

procelezmatikus (grč. προκελευσματικός) četr. stopa od četiri kratka sloga: i i i i.

procelijus (nlat. procoelius, grč. προκοιλίος) *med.* debeo trbuš, trbuš koji od debljine visi.

procenat (lat. rgo, centum sto, stotina) po-stotak, kamate, dobitak od stotine (označava se znakom %), npr. 4 ili 5% = 4 ili 5 na svakih 100. *Procentualna greška* relativna greška izražena u procenitima.

procenualan (lat. rgo centum) određen po *procenitima*, koji donosi procente, po-stotni.

proces (lat. processus) tok, put i način kojim nešto postaje ili biva, razvitak, postupak; *prav.* sudski spor, parnica; *med.* nastavak, tok npr. bolesti, lečenja.

procesije (lat. processio) svečana povorka, svećani ophod, litija.

procesni (lat. processus) koji se tiče spora, parnični, parbeni; *procesni red* red po kome se vodi parnica.

procesus verbalis (lat. processus verbalis) *prav.* usmena parnica, sudsko saslušavanje; pismeno prikazivanje nekog događaja, napisan iskaz.

procidencija (lat. procidentia) *med.* ispadnu-tost, ispad jednog dela tela.

prosek (ital. prosecco) dezertno vino od suvog grožđa, obično belog (nazvane po selu Proseko (u okolini Gorice).

prošematzam (grč. προ-σχεματιζω) v. *proshematzam*.

prudonizam učenje francuskog teoretičara radničkog pokreta Pjera Žozefa Prudona (Pierre Joseph Proudhon, 1808—1865). U suštini, Prudonovo učenje ima utopijsko-anarhistički karakter.

prunin (lat. prunus) v. *cerasin*.

prunus (lat. prunus) bog. šljivovo drvo, šljiva.

prurigo (lat. prurigo) *med.* svrab kože, svr-bež, češavica; fig. neodoljiv nagon, velika želja za čim.

pruritus (lat. pruritus) *med.* hroničan svrab kože, naročito kod bolesnih od šećerne bolesti i bolesti jetre, kod nervoznih i starih ljudi.

prusofil (nlat. Prussia Pruska, grč. φίλος prijatelj, koji voli) prijatelj Prusa, onaj koji voli Pruse.

prusofob (nlat. Prussia Pruska, grč. φόβος strah) neprijatelj Prusa, onaj koji mrzi Pruse.

pruf (eng. proof) ogled, proba; naročito: probni tabak, probni otisak.

psalam (grč. psalmos) v. *psalm*,

psalenda (lat. psallere pevati uz pratnju instrumenta, psallenda) pl. ono što treba da se peva, pesme (praznična pesma u katoličkoj crkvi koja se peva naizmenično).

psaleta (fr. psallette) škola horskog pevanja.

psaligrafija (grč. πσαλιγραφία pisanje, crtanje) veština izrezivanja makazama i slobodnom rukom oblika (*siluete*) nekog lika ili predmeta na crnoj hartiji.

psalidij(um) (grč. psalidion) makazice; mali svod; *med.* moždani svod.

psalidoma (grč. πσαλιδομά σvoda, lebdeći svod) svod; *anat.* unutarnja površina lubanje.

psalis (grč. psalls) makaze, nožice, škare; svod, luk, podzemni vodovod.

psalm (grč. psalmos udaranje u žice, strune) pobožna pesma u slavu božju; naročito: 150 pohvalnih pesama Starog zaveta koji se pripisuju caru Davidu; *psalam*.

psalmist(a) (grč. psalmbs) pisac psalama u St. zavetu, psalmopevac; pesnik psalama uopšte, pisac pobožnih pohvalnih pesama.

psalmograf (grč. πσαλμός, graphds) v. *psalmist*.

psalmodija (grč. psalmofa) pevanje psalama i drugih starozavetnih tekstova u hrišć. bogosluženju; fig. dosadno, početničko sricanje, na tucanje.

psalter (grč. psalterion) v. *psalterion*.

psalterion (grč. πσαλτερίον žični instrumenat) srednjovekovni muz. instrumenat sa žicama, sličan harfi; zbirka biblijskih psalama (*up. psaltkr*), duge brojanice koje nose kaluđerici u nekim katoličkim manastirima; *zool.* listavac (treći deo želuca kod preživara).

psaltir (grč. psalterion) u pravoslavnoj crkvi: bogoslužbena knjiga iz koje se čitaju i pevaju psalapi (naziv po tome što su se nekada psalmi pevali uz pratnju *psalteriona*).

psaltirati (grč. πσαλτερίον žični instrumenat, psallo sviram na žičnom instrumentu pomoću prstiju) pevati psalme, čitati *psalme*.

psamizam (grč. πσαμμός pesak) *med.* izbacivanje peska sa mokraćom, kod bolesnih od kamena u bubrezima; takode: kupanje (ili: parenje) u toplopm pesku.

psamiti (grč. πσαμμός pesak) pl. *geol.* mehanički sedimenti sastavljeni od zrnaca peska u veličini do 1 št.

- psamomantija** (grč. psammos pesak, mantefaproricanje) gatanje, vraćanje, proricanje iz peska.
- psamos** (grč. psammos) *ned.* pesak u mokraći (kod kamena u bubrežima).
- psataroza** (grč. psatharos krt, sipkav, mek) *med. v. psafaroza.*
- psatiroza** (grč. psathyros krt, sipkav, mek) *ned. v. psafaroza.*
- psafaroza** (grč. psaphards)*»», krtost, omekšlost, omekšanje kostiju.
- psevd-** (grč. pseudos laž) *v. pseud-*.
- pselafetika** (grč. pselaphetos oipljiv, pselaphao opipam) veština raspoznavanja stvari dodirivanjem (pijanjem).
- pselafija** (grč. pselaphao) dodirivanje, pijanje, trljanje rukama.
- pselizam** (grč. psellizomai mucam, tepam) *l«?d. mucanje, zamuckivanje, tepanje.*
- pseud-** (grč. pseudos neistina, laze, obmana) predmetak u složenicama, označava nešto lažno, netačno, pogrešno, nešto što sadrži u sebi obmanu i sl.; *pseudo-*,
- pseudakuza** (grč. pseudos, akoio čujem) *med. obmana čula sluha.*
- pseudangelija** (grč. pseudos, angelia vest) lažna vest, lažna poruka.
- pseudapoštema** (grč. pseudos, apistemi uklanjam, odvraćam) *med. lažni čir, lažna gnojnica.*
- pseudartroza** (grč. pseudos, arthron zglob) *ned. obrazovanje lažnog zgloba, naročito kod potpuno neizlečenog preloma kostiju i kod uganuća koje nije sasvim dovedeno u red.*
- pseudastma** (grč. pseudos, asthma teško disanje) *ned. lažna sipnja (usled otoka u organima za disanje).*
- pseudafija** (grč. pseudos, aphe pipanje, dodirivanje, apto dodirnem, pipam) *ned. obmana dodirnog čula (čula pipanja).*
- pseudepigrafi** (grč. pseudos, epi-grapho) pl. spisi sa lanenim natpisima, podmetnuti spisi, naročito: spisi koji su objavljeni pod imenima starih božjih ugodnika i proroka, ali čija je verodostojnost veoma sumnjiva.
- pseudestezija** (grč. pseudos, aisthesia osećaj, oset) *med. obmana osećaja, postojanje oseta koji zapravo ne možemo imati pošto nam nedostaje organ koji je za njega potreban, npr. osećanje da krećemo prstima noge koja je odsečena, amputirana.*
- pseudo-** (grč. pseudos) *v. pseud-*.
- pseudoblepsija** (grč. pseudos, blepsis vid) *med. obmana vidnog čula; svaki nedostatak u očima uopšte.*
- pseudogeuzija** (grč. pseudos, geusis ukus) *ned. obmana čula ukusa.*
- pseudograf** (grč. pseudos, grapho pišem, beležim) krivotvorilac spisa, falsifikator spisa.
- pseudografiјa** (grč. pseudos, grapha pisanje) krivotvorene spisa, falsifikovanje spisa.
- pseudografum** (grč. pseudos, grapho pišem) lažan, podmetnut, poturen spis.
- pseudodemokratija** (grč. pseudos, demokratija) vajna, lažna, tobožnja demokratija.
- pseudodontoza** (grč. pseudos, odusre«. odontos Zub) *ned. stvaranje bolesnog zuba.*
- peeudepigrafi** (grč. pseudos, epi-grapho) *jw. v. pseudepigrafi.*
- pseudoijater** (grč. pseudos, iatros lekar) lažni lekar, nadrilekar.
- pseudokijeza** (grč. pseudos, kyesis trudnoća) *ned. lažna trudnoća.*
- pseudoklasicizam** (grč. pseudos, lat. classis red, razred) lit. slepo i zbog toga neuspelo podražavanje starogrčkih i rimskih pisaca, naročito pesnika (kod nas najznačajniji predstavnici toga pravca: Lukijan, Mušicki, Jovan Sterija Popović i dr.); *up. klasicizam.*
- pseudokrizi** (grč. pseudos, krísis) »e2r. lažna, neprava, nepotpuna kriza.
- pseudoleukemija** (grč. pseudos, Ieuks beo, haima krv) *ned. uvećavanje limfnih žlezda i dr. organa, prividna belokrvnost.*
- pseudologija** (grč. pseudos, logia) laganje, laž; lažno učenje.
- pseudomavt** (grč. pseudos, mantis prorok) lažni prorok.
- pseudomedikus** (grč. pseudos, lat. medicus lekar) *v. pseudoijater.*
- pseudomesija** (grč. pseudos, hebr. masschiach) lažni mesije, laneni prorok.
- pseudomezija** (grč. pseudos, mimnesko sećam se, mnesis sećanje) peke. obmana u sećanju, kada nam se nešto što prvi put vidimo učini poznato, ili kad nam se nešto što smo već ranije čuli ili videli učini potpuno novo i nepoznato.
- pseudomorfoza** (grč. pseudos, morphe oblik) min. javljanje minerala u kristalnim oblicima drugog minerala.
- pseudomorfom** (grč. psefidos, mdrphoma oblik, lik) tih. lažna, neprava ili bolesna tvorevina.
- pseudonim** (grč. pseudos, 6nyma = 6nomina ime) lažno ime, izmišljeno ime; pisac koji piše pod lažnim imenom.
- pseudoviman** (grč. pseudos, oputa) sa lanenim imenom, pod lažnim ili izmišljenim imenom.
- pseudoorgaizmi** (grč. pseudos, organon oruđe) pl. prirodne ili anorganske tvorevine koje, svojim oblikom, podsećaju na biljke ili životinje, zbog čega su ih ranije smatrali okamenjenim ostacima organi-zama.
- pseudoparaziti** (grč. pseudos, parasitos gotten) pl. biljke ili životinje koje žive na drugim organskim telima, ali ne izvlače hranu iz njih; *up. izraziti.*
- pseudoperippter** (grč. pseudos, peri oko, okolo, pterón krilo) arh. grčki hram sa slobodnim stubovima na prednjoj i zadnjoj strani, a na uzdužnim stranama na polu-stubovima koji samo upola vire iz zidova.

pseudopetrefakti (grč. pseudos, lat. petre-facta) *pl. v. pseudoorganizmi.*

pseudopija (grč. pseudos, ogab vidim) *ned. v. pseudopsija.*

pseudoplazma (grč. pseudos, plasma tvorevina) *med. bolesni izraštaj.*

pseudopleurezija (grč. pseudos, pleurēn bok, rebro) *med. v. pseudopleuritis.*

pseudopleuritis (grč. pseudos, pleuron) *med. nepravo, lažno zapaljenje plućne maramice.*

pseudopneumonija (grč. pseudos, pneuma pluće) *v. pseudopneumonitis.*

pseudopneumonitis (grč. pseudos, pneuma) *med. nepravo, lažno zapaljenje pluća.*

pseudopodij (grč. pseudos, pus gen. podōs nogā) *biol. lažne nožice, nestalni pro-duceći protoplazme, neodredena oblika, kod praživotinja, a koji služe za pokretanje i uzimanje hrane.*

pseudopolip (grč. psefidos, polys mnogi,, piis nogā) *med. nepravi, lažni polip \up. polip.*

pseudopsija (grč. pseudos, opsis vid) *med. obmana vidnog čula koja se sastoji u tome što se nekome čini da vidi nešto što ne postoji.*

pseudorazis (grč. pseudos, orasis videnje, vid) *med. v. pseudopisija.*

pseud-oreksija (grč. pseudos, orexis teženje, prohtev) *med. lažna želja za jelom.*

pseudosifilis (grč. pseudos, sys svinja, phi-los prijatel>, koji voli) *med. pojava koja ima sličnosti sa sifilisom, ali nije sifilis.*

pseudoskop (grč. pseudos, skopeo posmatram) *ont. sprava kroz koju posmatrani predmeti izgledaju drukčiji no što su stvarno, kroz koju se npr. ispušćenja vide kao udubljenje i obratno; pseudoskopske obmane nehotične optičke obmane u pogledu veličine, oblika i pravca linija, figura i dr.*

pseud-osmija (grč. pseudos, osme miris) *med. obmana čula mirisa, pogrešno osećanje mirisa.*

pseudostoma (grč. pseudos, osteon kost) *med. nepravo, lažno stvaranje kosti.*

pseudosfrazija (grč. pseudos, osphrasfa mirisanje, miris) *med. v. pseud-osmija.*

pseudotabes (grč. pseudos, lat. tabes) *med. prividno, lažno sušenje kičme.*

pseudotanatos (grč. pseudos, thanatos smrt) *med. prividna, lažna smrt.*

pseudofilozof (grč. pseudos philosophos) *lažni filozof, nadrifilozof.*

pseudoftiza (grč. pseudos, phthfsis sušica) *med. lažna sušica.*

psefiti (grč. psechos oblatak, šljunak) *kol. mehanički sedimenti sastavljeni od većih i krupnijih komada, bilo zaobljenih (konglomerati) bilo uglastih (brećije).*

psefokratski (grč. psephos kamičak za glasanje, kratos jačina, snaga, vladavina) *koji vlada na osnovu većine u skupštini.*

isidracij(um) (grč. psidrakion) *med. voden Mehurić, naročito na w u ili vrhu jezika, nazvan po tome što se nekada verovalo da se takav Mehurić stvori na jeziku kad neko nešto slaze (psydros = pseudes lažljiv).*

psiksis (grč. psychis) *med. hladenje, rashlađivanje; nazeb, prehlada.*

psikтика (grč. psyktikos rashladan, koji rashlađuje, nlat. psychtica) *pl. lekovi za rashlađivanje.*

psiktičan (grč. psyktikds, nlat. psychticus) *koji hlađi, koji rashlađuje.*

psiloza (grč. psilosis čelavljenje, čelavost) *med. gubljenje kose ili dlaka, čelavljenje.*

psiloma (grč. psilos čelav) *med. čelavost.*

psilometrija (grč. psilometrla) *herojska, ep-ska poezija kod starih Grka, koja se pevala bez muzičke pratnje.*

psilotričan (grč. psi!6s čelav, go, thrix dlaka, vlas) *koji skida dlake ili kosu, koji očelavljuje.*

psitakozis (grč. psitak6s papagaj) *med. „papagajska bolest“ (bolest slična tifusu).*

psitacizam (grč. psittakos papagaj, lat. psittacus) *psih. papagajsko brbljanje, nedostatak neposrednosti mišljenja, govorenje bez svesti o značenju izgovaraš« reči.*

psihi (grč. psyche) *predmetak u složenicama sa značenjem: duh, duša, duševan.*

psiha (grč. psyche) *duša, duh; fil. načelo života, osnova života; zool. vrsta leptira (kao oličenje života i besmrtnosti duše); mit. Amorova ljubavnica, koju su stari Grci predstavljali kao izvanredno lepu devojku sa leptirovim krilima; veliko i pokretno sobno ogledalo koje stoji na podu i u kome se može ogledati ceo stas.*

psihogog (grč. psychagoge) *voda duša; duševodavac; mit. nadimak Hermesa koji je vodio duše pokojnika u podzemni svet.*

psihogoga (grč. psychagoge) *pl. med. sredstva, lekovi protiv nesvestice i prividne smrti; psihagogika.*

psihogogika (grč. psychagoge) *pl. med. v. psihogoga.*

psihasnenija (grč. psyche duša, astheneia slabost) *med. duševna slabost ili oboljenje koje se sastoji u nesposobnosti za voljne odluke, u utučenosti, u stalnoj uplašeno-sti, u težnji za samocom i u izbegavanju društva.*

psihsentoničan (grč. psyche, entefno zategnem, napregnem) *prekomerna duševna napregnutost.*

psihsentonija (grč. psyche, entefno zategnem, napregnem) *izaziva duševno naprezanje, koji je u vezi sa duševnim naprezanjem.*

psihizam (grč. psyche) *filozofsko učenje po kome je duša nešto materijalno ili tečno; takođe: učenje da je duša nešto čisto duhovno i natčulno; duševni život uopšte, svesni i nesvesni; up. idealizam, spiritualizam.*

psihijater (grč. psyche, iatros lekar) *ned.* lekar za duševne bolesti.

psihijatrije (grč. psyche, iatreja lečenje) med. nauka o duševnim bolestima, njihovim uzrocima, o njihovom razvitu i lečenju.

psihički (grč. psyche, psychikos duševni) duhovni, duševni, koji se tiče *duše;psihičke bolesti* duševne bolesti.

psiho- (grč. psyche) predmetak u složenica-ma sa značenjem: duh, duša, duševni.

psihoanaliza (grč. psyche, analysis raščlanjavanje, razglabljivanje) raščlanjavanje duše u cilju što boljeg razumevanja i poznavanje njenih osobenosti; otkrivanje skrivenog, zaboravljenog i u podsvet potisnutog u duševnom životu, kao i nesve-snih želja i nagona, poglavito spolnih, koji nisu bili zadovoljeni te nesvesno teže za zadovoljenjem, izazivajući pri tom često bolesne pojave, koje se otklanjaju time što njihovi pravi uzroci, tj. one nesvesne želje i nagoni, predu iz podsvesti u svest. Osnivač ovoga psihološkog pravca je *Sigmund Freud* (Freud, 1856-1939) po kome se naziva, i *frojdizam; pr. psihoanalitički*.

psiobiologija (grč. psyche, bios život, lo-gf a nauka) fil. biologija duševnog života, nauka o biološkim zakonima duševnog života, ili nauka o duševnim silama; *biopsihologija*.

psihevitalizam (grč. psyche, lat. vita život) *fil. v. psiobiologija*.

psihogeneza (grč. psyche, genesis postanak) razvitak duše, nauka o duševnom razvitu deteta, životinja itd.

psihogenetički (grč. psyche, genesis) koji se tiče (ili koji dolazi u toku) razvijanja duše; koji se proučava s obzirom na postanak i razvitak duševnog života.

psihogeni (grč. psyche duša, gen- koren od gfgnomai postanak) koji je prouzrokovani psihičkim putem, koji je psihičkog porekla, koji je postao pomoću predstava.

psihogimnastika (grč. psyche, gymnastike vežbanje) školovanje (ili: uvežbavanje) duhovnih radnji, funkcija: mišljenja, osećanja i htjenja (npr. antropozofsko školovanje duha austrijskog filozofa Rudolfa Stajnera, 1861—1925).

psihognozija (grč. psyche, gnosis poznavanje, saznavanje) *fil.* poznavanje duše, veština upoznavanja duše.

psihogram (grč. psyche, gramma crta) opis duševnih osobina jedne ličnosti.

psihograf (grč. psyche, grapho pišem, beležim) spiritistički aparat koji spi-ritiste dovodi u vezu sa „duhovima”: jedna ploča sa slovima, brojkama i rečima koje se često javljaju (npr. „da” i „ne”), na kojoj duhovi, u stvari *medijumova ruka*, sastavljaju reči i rečenice i tako saopštavaju svoje poruke.

psihografiјa (grč. psyche, graphia pisanje, crtanje) predstavljanje individualnih duševnih pojava i sadržaja.

psihodinamika (grč. psyche, dynamis snaga) *fil.* dinamika duševnog života, nauka o duševnim silama (Herbart), o dinamičkim izražajima duševnog.

psihodrama (grč. psyche, drama) noer. monološka pesma koja prikazuje neku dramsku radnju, a od monodrame ili solo-scene se razlikuje naročito po tome, što svoje efekte postiže bez ikakvog scenskog aparata.

psihoza (grč. psychosis duša) 1. duševni poremećaj za razliku od *neuroze*, težak poremećaj ličnosti sa ozbiljnim posledicama po odnose jedinke sa sredinom; 2. duševno raspoloženje, opšte stanje uzrujanosti, obuzetosti nekim događajem (npr. ratna psihoza).

psihozoid (grč. psyche, efdod vid, oblik) tvorevina ili sila slična duši, jedan *kompleks*, npr. kod nižih bića, koji baš nije istovetan sa pojmom „duša”, ali se ipak samo psihički može protumačiti da bi se izvesne radnje tih bića mogle shvatiti.

psiholatrija (grč. psyche, latreia obožavanje) duboko poštovanje duše umrlih,

psiolog (grč. psyche, 16gos) ispitivalac duše, poznavalač duševnih pojava i duševnog života uopšte, onaj koji se bavi *psiologijom* kao strukom.

psiologizam (grč. psyche, logfa) *fil.* shvatanje po kome je psihologija osnov celokupne filozofije, sve ostale nauke u stvari su samo primenjivanje psihologije, te je, prema tome, ona jedina nauka; shvatanje da se iz zbiranja, procesa duševnih mogu izvesti zakoni mišljenja i značenja, pojmovi; *supr. logicizam, fenomenologija*.

psiologija (grč. psyche, logia) nauka o duši, tj. o onome što se pod pojmom „duša” razumeva, o činjenicama, zakonima i razviku duševnog života uopšte; za razliku od filozofije, odnosno metafizi-ke, ona je *empirijska* nauka, tj. njen predmet su pojave tzv. neposrednog, unutarnjeg iskustva, one koje svaka svesna jedinka nalazi u sebi kao nešto što joj je neposredno dato.

psiologisti (grč. psyche, 16gos) *pl. fil.* pristalice *psiologizma*.

psihološki (grč. psyche, logikos) koji spada u *psiologiju*, koji je u vezi sa *psiologijom*.

psihom (grč. psyche) duševni, psihički događaj, psihička pojava.

psihomant (grč. psyche, mantis vračar, pogadač, predskazivač) dozivam duhova, onaj koji je u vezi s duhovima; takođe: izgonilac duhova.

psihomantija (grč. psyche, mantefia vrzmanje, pogadanje, predskazivanje) prizivanje duhova, opštenje sa duhovima; izgonjenje duhova; [^], *nekromantija*.

psihomatika (grč. psyche, matheln učiti) nauka o psihičkim pojavama.

psihomahija (grč. psyche, mache borba) duševna, duhovna borba.

psihometrija (grč. psyche, metria) pokušaj ili, zapravo, želja da se psihičko predstavi matematičkim putem.

psihomonizam (grč. psyche, mōnos jedini) *fil.* shvatanje po kome je sve što je dato i što postoji psihička prirode.

psihomonisti (grč. psyche, monos jedini) *pl. fil.* pristalice *psihomonizma* (Fervorn, Cijev i dr.).

psihoneuroze (grč. psyche, neuron živac) *pl. med.* funkcionalna oboljenja živčanog pribora, nervnog sistema, sa telesnim simptomima, uzetostima, bolovima i dr., naročito sa neurastenijom, histerijom i epilepsijom; *neuropsihoze*.

psihoneuroza (grč. psyche, nosos bolest, logfa nauka) *med.* nauka o duševnim bolestima.

psihonomija (grč. psyche, nomos zakon) *fil.* nauka o zakonima duševnog života.

psihopat (grč. psyche, pathos bolest) onaj koji je duševno poremećen, umobolnik.

psihopatija (grč. psyche, pathos) *ied.* duševni poremećaj, bolest duha, umobolnost.

psihopatija seksualne (nlat. psychopathia sexualis)», duševni poremećaj na spolnoj (seksualnoj) osnovi, oboljenje duha kao posledica spolnog života obolelog.

psihopatičan (grč. psyche, pathos bolest) umio poremećen, duševno oboleo, umobolan.

psihopatologija (grč. psyche, pathos, logfa nauka) nauka o bolesnim duševnim pojavama.

psihopedija (grč. psyche, pals/ek paidos dete) *ped.* nauka o vaspitanju duševno bolesne dece.

psihoseksualan (grč. psyche, lat. sexualis spolni) koji se tiče duševnih osobina svojstvenih svakom od dva spola ponašob.

psihosociologija (grč. psyche, lat. socius drug, grč. logfa) nauka koja ispituje duševna zbivanja, duševne procese koji igraju ulogu u postanku, razvitku i izražajima života društvenih gomila i većih zajednica.

psihoterapija (grč. psyche, therapeia lečenje) lečenje duševnih poremećaja (bolesti živaca) duševnim uticajima na obbolele, lečenje uticanjem na dušu, naročito *sugestijom* i *autosugestijom*.

psihotehnika (grč. psyche, technike) deo primenjene eksperimentalne psihologije koji ispituje prilike i uslove čovečjeg rada u granicama datih stvarnih, privrednik i tehničkih mogućnosti i potreba, kako bi radnik dao što bolji rezultat za što kraće vreme i sa što manje trošenja svoje snage; utvrđuje osobine svakog radnika i upotrebljava ga na mestu za koje ponajbolje odgovara; *up. taylorizam, fordizam*.

psihofizika (grč. psyche, physike) nauka o odnosima između duše i tela, naročito: matematičko uporećenje fizičkih na-dražaja sa dejstvom tih nadražaja na dušu (*lshofizički zakon*, Weber-Fehne-rov: nadražaji čine geometrijsku progresiju, oseti čine aritmetičku progresiju).

psihofizički paralelizam *šg.* odnos između duše i tela, psihičkog i fizičkog, koji se sastoji u tome što ovo dvoje jedno drugom odgovara i na svoj se način dopunjaje, ali nije istovetne.

psihofonija (grč. psyche, phone zvuk, glas) *med.* psihološko lečenje živčanih bolesti pomoći gramofonskih ploča koje deluju na živčani sistem (pronalažak bećkog lekara Kazimira de Radvana).

psihohigijena (grč. psyche, hygeia zdravlje) deo socijalne medicine koja se bavi pitanjima koja su ma u kakvoj vezi sa duševnim zdravljem naroda, vodi računa o duševnim bolesnicima koji su otpušteni iz bolnice, o telesne defektnoj i duševno zaostaloj deci i sl.

psihrologija (grč. psychros hladan, bljutav, logfa govorenje) hladan, bljutav, neslan, glup govor; preterivanja u govoru upotreboom mnogih retorskih figura, bombastič-nost.

psihroluzija (grč. psychros, luomai kupam se) *med.* kupanje u hladnoj vodi.

psihrometar (grč. psychrōs, metron mera, merile) instrumenat koji se sastoji od dva termometra na istom postelju, od kojih jedan pokazuje temperaturu vazduha, a drugi navlažen, usled isparavanja tečnosti, pokazuje nižu temperaturu i to utoliko nižu ukoliko je vazduh suviji (jer je tada isparavanje jače); na taj način određuje se apsolutna i relativna vlažnost vazduha.

psihrometrija (grč. psychrōs, metrfa merenje) merenje vlažnosti vazduha iz sniženja temperature usled isparavanja.

psihrofobija (grč. psychros, phdōs strah) strah od hladnoće, naročito od hladne vode.

psoas (grč. psoa, nlat. psoas musculns) *aoat.* slabinski mišić.

psoitis (grč. psōa slabinski mišić) *ned.* zapaljenje slabinskog mišića.

psora (grč. rzbga) *med.* šuga.

psorijaza (grč. psora svrab, šuga) *med.* hronična bolest kože; javlja se obično na laktovima, kolenima i glavi u obliku čvorića različite veličine, koji se na površini ljušte.

psorikum (grč. psorikōn, nlat. psoricum) *med.* sredstvo ili lek protiv šuge.

psoričan (grč. psorikos) šužni, koji se tiče šuge, šugin; koji služi kao lek protiv šuge.

psoromijazma (grč. psora šuga, mfasma zaganđenje, zaraza) *med.* zaraza šugom, šugin otrov.

- psoroftalmija** (grč. psora, ophthalmos oko) *med.* šugavost očnih kapaka.
- ptarmikum** (grč. ptairo kijam, ptarmikos koji tera na kijanje, nlat. ptarmicum) *med.* sredstvo za kijanje.
- ptarmičan** (grč. ptarmikos) koji izaziva kijanje.
- pterigij(um)** (grč. pterygion) *med.* zadebljivanje vežnjače (oka) u pravcu rožnjače i po njoj.
- pteridofite** (grč. pteron krilo, phyton biljka) *pl. vot.* papratnjače.
- pteriks** (grč. pteryx) krilo; *med.* krilo nozdrve.
- pteroidan** (grč. pteron krilo, eidos vid, oblik) krilast, u obliku krila, sličan krilu.
- pteroma** (grč. pterdn krilo) *vrh.* krilo jedne gradevine; takođe: *portikus*.
- pteropoda** (grč. pteron krilo, pus rea. podos nogu) *pl. zool.* kraljonići, vrsta velikih slepih miševa (*ljl>aka*) u Istočnoj In-diji.
- pteroforav** (grč. pteron krilo, phero nosim) sa krilima, krilat.
- oti-grm** (fr. petit-gris) krvno i krzna roba od sibirske, sure veverice.
- ptizis** (grč. ptysis) pljuvanje.
- ptizma** (grč. ptysma) *med.* pljuvačka, ispljuvavak.
- ptizmagoga** (grč. ptysma pljuvačka, sluz, ago izazivam, prouzrokujem) *sg. med.* sredstva za izlučivanje sluzi.
- ptjalogoga** (grč. ptyalon pljuvačka, ago izazivam, prouzrokujem) *pl. med.* sredstva koja izazivaju i pomažu lučenje pljuvačnih žlezda.
- ptjalizam** (grč. ptyalismos često pljuvanje, ptyalzo mnogo pljujem, usta mi puna pljuvačke) *med.* prekomerno lučenje pljuvačnih žlezda, često pljuvanje; *salivacija*.
- ptjalin** (grč. ptyalon pljuvačka) ži. amilo-litički ferment pljuvačke.
- ptiloza** (grč. ptilosis) menjanje perja kod ptica, mitarenje; ispadanje kose; *med.* gubljenje obrva i trepavica.
- ptipoen** (fr. petit point tačkica) vrsta veoma sitnog i finog gobleneskog veza.
- ptisana** (grč. ptisane) *med.* ječmena voda, čaj od ječma.
- ptozis** (grč. ptosis, pad, padanje) *med.* 1. spušten želudac; 2. spadnutost očnih kapaka; 3. takođe: = *prolapsus*; 4. gram. padež, *kazus*.
- ptomain** (grč. ptoma let) *hem.* otrov koji se razvija u lešinama pri raspadanju, tru-ležni otrov, lešinski alkaloid.
- pubertet** (lat. pubertas) spolno sazrevanje, spolna zrelost; doba spolnog sazrevanja (kod dečaka između 14—18 god., kod devojčica između 12—15 god.).
- pubes** (lat. pubes) alat. mesto gde se nalazi spolni ud, dlake oko spolnog uđa, brućke; muževnost.
- pubescentan** (lat. pubescens) koji se nalazi u doba spolnog sazrevanja; obrastao finim dlačicama, maljav.
- pubescencija** (nlat. pubescencia) početak rastenja brade i dlaka oko spolnog organa, spolno sazrevanje, zamomčavanje; dobivanje malja, maljavost.
- pubikum** (nlat. publicum) *znat.* preponjača, stidna kost.
- pubiotomija** (lat. pubis stidnik, grč. tome sećenje, rezanje) *med.* prerez (ili: operacija) preponjače u slučajevima teškog porođaja; *pubotomija*.
- publika** (lat. publicum) svet; naročito: čitalački svet, čitaoci, gledaoci, slušaoci, javnost, narod, ljudi.
- publikacija** (lat. publicatio) objavljuvanje, obznanjivanje, obnarodovanje, objava, obznanica; izdanje, izdavanje (knjige); objavljeno delo, izdano delo.
- publikacio bonorum** (lat. publicatio bono-rum) *prav.* javno konfiskovanje (ili: uzapćivanje) imovine.
- publikovati** (lat. publicare) objaviti, saopštiti, izneti u javnost, štampati (delo, članak), izdati knjigu.
- publikum** (lat. publicum) *v. publika*.
- publikum kolegijum** (nlat. publicum collegium) javno predavanje na visokim školama (univerzitetima); *supr.* *privatum kolegijum*.
- publicirati** (lat. publicare) *v. publikovati*.
- publicist(a)** (nlat. publicista) pisac o javnim, naročito političkim i društvenim pitanjima i stvarima, novinar (*žurnalist*); ranije: značac ili nastavnik državnog prava i nauke o državi.
- publicistica** (nlat. publicista) štampa koja se bavi dnevnim i aktuelnim pitanjima i događajima, dakle: novine, časopisi, pri-godni spisi i sve što putem štampe utiče na stvaranje takozvanog javnog mnenja, javnog mišljenja; *up žurnalistica*.
- publicitet** (lat. publicitas) javnost, javno izlaganje, iznošenje u javnost; rasprostranjenost; *ova knjiga ima veliki publicitet* ova je knjiga mnogo rasprostranjena, tj. ima veliki broj čitalaca.
- pubotomija** (lat. pubis stidnik, grč. tome sećenje) *med.* *v. pubiotomija*.
- pud** (rus. pud, lat. pondus težina) nekada-šnja ruska jedinica za merenje težine = 16,3805 kg.
- pudenda** (lat. pudenda) *pl.* stidni delovi tela, spolni organi.
- puder** (fr. poudre, lat. pulvis *gen.* pulveris) brašnjava belilo za lice; prašak, lek u prahu; pesak za posipanje.
- puderisati** (fr. poudrer) posuti praškom, posipati praškom; mazati lice *puderom*.
- puding** (eng. pudding) omiljeno englesko jelo, povarak; ima ga više vrsta, ali se svako, uglavnom pravi sa brašnom, jajima, gri-zom, pirinčom, puterom ili salom, šeće-

- rom, suvim grožđem ili drugim voćem; peče se u pari.
- pudla** (nem. Pudel) vrsta malih pasa kovrča-ste dlake, kudrov.
- pudler** (eng. puddle) sprava za prečišća-vanje livenog gvožda.
- pudlovati** (eng. puddle mešati) liveno gvožde prečišćavati oslobođajući ga uglje-nika.
- pudr d' ri** (fr. poudre de riz) najfinije brašno od pirinča (za spravljanje bele šminke i pudera).
- pudre-ga (fr. poudrette) dubre, gnojivo u prašku priređeno od ljudskog izmeta; takođe: mokraća veštački prerađena u gnojivo (*urata*).
- pudrijera** (fr. poudriere) kutija za puder.
- pueblo** (tl. pueblo narod) indijansko selo, indijansko naselje.
- pueralna sepsa** (lat. puerilis detinji, dečački) *ned.* babinja grozница.
- puerilan** (lat. puerilis) detinji, detinjski, dečački; detinjast, neozbiljan ili nezreo kao dete.
- puerilizam** (lat. puer dečak) ponašanje odraslih osoba koje liči na ponašanje deteta.
- puerperalni** (lat. puerperalis) porodiljski; *puerperalna grozница* porodiljska, babinja grozница, *puerinal sepsa*.
- pužadist** pristalica francuskog desničar-skog poslanika Pužada (Poujade), koji je oko sebe okupljaо francusku sitnu trgovачku buržoaziju.
- pul** (eng. pool) *trg.* udruživanje više trgovackih preduzeća u špekulativne svrhe, *kartel*.
- pulard** (fr. poularde, lat. pullus) uštrojeno i ugojeno pile, kopun (od 3—5 meseci).
- pulardejia** (fr. poularderie) negovanje živine, živinarstvo; naročito: živinar-nik gde se ustrojena živila (kopuni) proizvodi i goji uveliko.
- pulvav** (polj. polowanie) ispunjeni tetreb (kao mamac u lovnu na tterebe).
- pulverizator** (nlat. pulverisator) v. *pilve-rizater*.
- pulverizacija** (nlat. pulverisatio) sprašenje, pretvaranje u prah.
- pulverizirati** (nlat. pulversare) sprašiti, stući u prah, pretvoriti u prah, pretvarati u prah, smrvit; raspršiti, raspršivati, tečnost kroz štrcaljku rasipati u vrlo sitne kapljice.
- pulvilus** (lat. pulvillus jastuće) med. jastu-čast zavoj."
- pulvis** (lat. pulvis) v. *pulfer*.
- pulen** (fr. poulain, lat. pullus ždrebe) 1. *med.* venerična micina u preponama; 2. *sp.* učenik, pitomac neke sportske škole (bok-serske, rvačke i dr.).
- pulzator** (nlat. pulsator) vazdušni utiski-vač, levkasta sprava za dovođenje vazduha i provetrvanje zatvorenih prostorija,
- npr. mašinskih odeljenja na brodovima itd.
- pulzacija** (lat. pulsatio) udaranje, kucanje, naročito srca; treperenje svetlosti.
- pulzacio aurijum** (lat. pulsatio aurium) *med.* kucanje u ušima.
- pulzacio kapitis** (lat. pulsatio capitis) *med.* kucanje u glavi, naročito u slepočnicama.
- pulzacio kordis** (lat. pulsatio cordis) *ned.* kucanje srca.
- pulzimantija** (lat. pulsus bilo, grč. mantefa gatanje, proricanje) proricanje po načinu kucanja bila.
- pulzimetar** (lat. pulsus bilo, grč. metron merile, mera) *med.* aparat za grafičko predstavljanje, u obliku krive linije, kretanje bila, pulsa; *sfigmograf*.
- pulzirati** (lat. pulsare) udarati, kucati, biti (kao puls).
- pulzometar** (lat. pulsus udaranje; bilo, grč. metron mera, merile) vrsta crnke za cr-penje vode pomoću pare.
- Pulmanova kola** vrsta salonskih i spavačih vagona (naziv po pronalažcu, američkom industrijalcu Dž. M. Pulmanu).
- pulmologija** (lat. ršto gei. pulmonis pluće, plućno krilo, grč. logfa nauka) *ned.* v. *pneumonologija*.
- pulmoialvi** (nlat. pulmonalis) plućni, koji se tiče pluća ili im pripada; koji leči plućne bolesti.
- pulmovarni** (lat. ršto) v. *pulmonalni*.
- pulmonija** (nlat. pulmonia) *med.* tuberkuloze pluća, grudobolja; zapaljenje pluća.
- pulmoničan** (lat. pulmoneus) bolestan od pluća, grudobolan; plućni.
- pulmotor** (lat. ršto pluće, motor pokretalo) *med.* sprava za veštačke disanje.
- pullover** (eng. pullover) pletena, obično vune-na muška bluza, nosi se ispod kaputa i oblači preko glave.
- pulomantija** (lat. pullus pile, pilence, grč. manteia vračanje, gatanje, proricanje) proricanje po kokoškama.
- pulpa** (lat. pulpa krtina, krto meso) 1. *med.* Zubna srž koja sadrži živac i krvne sudove; 2. mesnati delovi životinjskog tela; meso voća i povrća; u apotekama i industriji voćnih konzervi: upihtijano meso ili upihtijana srž korenja i plodova, kaša.
- pulpet** (lat. pulpitum) naprava slična stolu sa kosom površinom (za pisanje, note i sl.); *up. pulp*.
- pulpitis** (lat. pulpa krtina, krto meso, meso) *lgd.* zapaljenje zubne srži; *up. pulpa*.
- puls** (lat. pulsus) *zool.* proširenje arterija izazvane ritmičnim potiskivanjem krvi iz srca, koje odgovara kucajima srca i zavisi od delatnosti srca i sastava zida arterija, bilo; *fig.* najosetljivije mesto neke stvari ili čoveka; *napipa ti nekome puls* pronaći nekome najosetljivije mesto;

- opipati puls* na fin način, zavijeno ispitati šta neko o nečemu misli.
- pult** (lat. pulpitum, nem. Pult) nalonj, sto sa kosom površinom za čitanje, za pisanje, za note i sl.
- pulfer** (nem. Pulver, lat. pulvis) barut u prahu; prah, prašina; prašak.
- puma** (per. rita) *zool.* američki ili crveni tigar, kuguar (lat. *Felis concolor*).
- pumeks** (lat. r̄sphē) plovućac, plavac kamen, šupljikav kamen.
- pumpa** (nem. Pumpe) šmrk, crpka.
- punalua-brak** grupni brak iz kojeg su isključeni braća žena i sestre muževa; otkrio ga je *T. H. Morgan* na Havajskim ostrvima.
- punkt** (lat. punctum) v. *punktum*.
- punkta dierezeos** (lat. puncta, grč. diairesis razdvajanje, deljenje) *pl. gram.* tačke koje se stavlaju iznad samoglasnika kao znak da ga treba čitati kao zaseban i samostalan glas, npr. poeta = posta.
- punktacija** (nlat. *punctatio*) skida, nacrt ugovora, tačke, uslovi sporazuma, osnovne odredbe čega; način proricanja sudbine iz tačaka.
- punktirati** (nlat. *punctare*) označiti (ili: označavati) tačkama, stavljati (ili: staviti) znače interpunktacije; istaćati, načiniti od tačaka; naglašavati, podvlačiti, obeležavati; med. probosti neko mesto na telu da bi izašla bolesna tečnost; *trg.* postaviti, navesti prethodno uslove ugovora; napraviti tačku, tj. obustaviti plaćanja; vрана ti iz ovlašto bačenih tačaka; verno reprodukovati u kamenu jedan model; *nuz.* tačkom označiti da jedna nota vredi za polovinu više od svoje obične vrednosti.
- punkto homicidii** (lat. *puncto homicidii*) *prav.* zbog ubistva čoveka.
- punktuacija** (nlat. *punctuatio*) stavljanje pravopisnih znakova; pravopisni znaci; *up. interpunkcija*.
- punktuelan** (lat. *punctum* tačka) tačan, vrlo tačan; tačkast, u vidu tačke.
- punktum** (lat. *punctum* tačka) bod, ubod; *gram.* znak koji se stavlja na završetku rečenice i kod skraćenih reči, tačka; *geoh.* granica, početak i kraj linije *ret.* potpuna i zaokrugljene rečenica; odjeljak nekog spisa koji predstavlja izvesnu celinu s obzirom na smisao i sadržinu, predmet govora, komad, stvar.
- punktum litis** (lat. *punctum \tis*) *prav.* predmet spora, naročito pravnog.
- punktum materije** (nlat. *punctum materiae*) *fiz.* materijalna tačka, geometrijska tačka sa fizičkim značenjem, tačka sa masom (pojam koji je uveo „najdosledniji njutno-vac“ Ruder Bošković).
- punktum saliens** (lat. *punctum saliens* tačka koja odskače) ono što je bitno, suština nečega, glavna tačka oko koje se sve obrće, ono što je odlučujuće u nekoj stvari, glavna stvar, jezgro čega.
- punktura** (lat. *punctura*) *med. v. punkcija*.
- punkcija** (lat. *punctio*) med. bodenje, ubadanje, probadanje tela radi utvrđivanja prirode bolesti; *lumbalna punkcija* ubod iglom u slabinski pršljen radi vačenja tečnosti iz kičme (*likvora*).
- punski** (lat. *punicus*) koji se tiče Punaca, Kartaginjana ili Feničane, njima svojstven, koji od njih potiče ili im pripada; *punski ratovi* ratovi vodenici između Rima i Kartagine u trećem i drugom veku pre n. e.; bilo ih je tri, a najvažniji je drugi punski rat (219—201); fig. lažan, neveran, veroloman (*punska vernost*).
- punta** (ital. *punta*) vrh, šiljak; rt.
- punta d'arko** (ital. *punta d'arco*) *muz. v. a punta d'arko*.
- punta del'arko** (ital. *punta dell'arco*) v. *a punta d'arko*.
- punca** (ital. *punzone*, lat. *punctio*) četvrtast ili okrugao čelični žig pomoću koga se izraduju u metalu izdubene ili ispučene figure, znaci itd; kalup za metalni novac i medalje; žig na zlatu, srebro i platili.
- puncirati** (ital. *punzone*) praviti pomoću čeličnog žiga u metalu izdubene ili ispučene figure i dr.; žigosati (zlato, srebro, platini, nakit).
- punč** (eng. punch) v. *puši*.
- punš** (eng. punch, hindost. *panch*, *pantsch*, sskr. *pancha*, *pantscha*) piće koje ima pet sastojaka (*panch*, *pancha* = 5): alkohol (zrak, rum ili konjak), nakiseo sok (limunov ili kakvog drugog ploda), aroma-tičan začin (čaj, cimet, limunovu koru i dr.), šećer i vruću vodu ili vruće vino.
- punš-bola** (eng. punch-bowle) posuda u kojoj se spravlja *punš*; *punš* (piće).
- punš-ekstrakt** (eng. punch, lat. extractum) svi sastojci od kojih se spravlja *punš*; sem vode; *punš-esencija*.
- punš-esencija** (eng. punch, lat. *essentia*) v. *punš-ekstrakt*.
- pui** (eng. roor) zadnji deo broda, fara.
- punila** (lat. *pupilla*) *laaar.* kružni otvor na dužini oka sa prosečnim prečnikom od 2—3 mm, zenica.
- lupila** (lat. *pupilla*) 2. *prav.* siroče, podsvoj-če; nepunoletno dete (bez oca) koje je pod starateljstvom.
- pupilaritet** (nlat. *pupillaritas*) *prav.* maloletstvo, vreme pod starateljstvom.
- pupilarni** (lat. *pupillaris*) *prav.* siročeti, si-ročetni, koji se tiče siročeta, podsvojče-ta, maloletnika, maloletnički; *anat.* koji se tiče zenice (oka), zenični; *pupilarni depozit* novac maloletnika-siročeta koji leži, kao masa, u banci pod nadzorom suda.
- pupilni** (lat. *pupilla zenica*) *\anat.* zenični.
- pupilni** (lat. *pupilla*) 2. *prav.* v. *laksament*.
- puplin** (fr. *popeline*) v. *poplin*.

pur aki (fr. pour acquit) *trg.* primljeno, plaćeno (na potvrđama o prijemu, računima i dr.).

purana (sskr. purana) vrsta staroindijskih epsko-didaktičnih književnih dela, koja sadrže mitološke priče o stvorenuju, propasti i obnovi sveta, dela bogova i junaka, propise o verskim običajima i prazno-vanjima, odeljke o pravima i dužnostima pojedinih kasta, filozofska razmatranja itd.

purgavcija (lat. purgantia) *pl. med.* sredstva za pročišćavanje creva.

purgavcija (lat. purgantia) *med.* pročišćavanje creva; lek za čišćenje.

purgativ (nlat. purgativm) *med.* sredstvo (ili: lek) za čišćenje creva.

purgativan (nlat. purgativus) koji pročišćava, koji pomaže čišćenju (creva).

purgatorij(um) (nlat. purgatorium) kod katolika: čistilište, mesto gde duše umrlih moraju najpre da okaju svoje grehe, pre no što dospeju u carstvo večnog blaženstva; *med.* sredstvo za čišćenje.

purgacija (lat. purgare, purgatio) *med.* čišćenje, pročišćavanje; *prav.* opovrgavanje pred sudom neke sumnje.

purger (nem. Burger građanin) malograđanin, čista, filistar.

purgirati (lat. purgare)«^ čistiti, očistiti, pročistiti creva; *prav.* oslobođiti se optužbe, opravdati se; pripravi™ svilu za bojadisanje.

purizam (lat. purus čist) čišćenje jezika od nepotrebnih tudih reči i rdavih kovani-ca; preteranost u težnji za čistotom govora, čistunstvo.

Purim (hebr. pur, purim) veseli jevrejski praznik kojim proslavljuju, 14. i 15.adara (marta), uspomenu na srećno spasenje Jevreja, pomoći *Estere* i *Mordoheja*, od pokolja koji im je pripremao *Haman*.

purini (lat. purus čist) *hem.* grupa baza, derivati purina, (kofein, teobromin, ksantin) C₃H₄N₄; sastavni su deo nuklein-skih kiselina i nekih fermenta.

purist(a) (lat. purus) onaj koji teži da očisti jezik od nepotrebnih tudih reči, onaj koji preteruje u težnji za čišćenjem jezika, čistunac.

puritanac (lat. puritas čistota, nlat. purita-nus) čistunac, onaj koji se strogo pridržava postavljenih načela; član prezbiteriske crkve u Engleskoj, koja je htela da se strogo pridržava evandelske čistote.

puritanizam (lat. puritas, nlat. puritanus) čistunstvo, preterana strogost u vernosti postavljenim načelima i običajima; pokret među engleskim protestantima, u XVI veku, za održanjem crkve u evandelskoj čistoti (nasuprot anglikanskoj crkvi, koja se u mnogome ugledala na katoličku crkvu).

purifikacija (lat. purificatio) čišćenje, prečišćavanje.

puriforman (nlat. puriformis) *med.* gnojast.

puro (lat. purus čist) *mvd.* čist sok (ekstrakt) od mesa (sredstvo za okrepljenje i jačanje).

purpur (lat. purpura, grč. porphyra) purpurni puž; skerletna boja, koju su prvi priredivali starci Feničani od bezbojnog soka tzv. „purpurnog puža”, koji se tek na svetlosti oboji; skupocena tkanina ove boje; purpurna ili skerletna odeća, purpurni ili skerletni ogrtić, naročito kardinalski; fig. lepota, sjaj, raskoš, skupocenost, dragocenost.

purpura (lat. purpura) *med.* v. *pelioza*.

purpurni (nlat. purpurinum) *hem.* trioksan-trahinon, nalazi se, pored *alizarina*, u broću (nlat. rubia tinctorum), veštački se dobiva iz *antracena*.

purpurna kiselina (lat. purpuricum acidum) *hem.* životinjska kiselina koja se spravlja od mokraće.

purulenta (lat. purulenta) *pl. ned.* sredstva za gnojenje, za izvlačenje gnoja.

purulentan (lat. pus, puris, gnoj, purulentus) *med.* gnojav, zagojen.

purulencija (nlat. purulentia) *med.* zagoje-nost, gnojenje.

purulescencija (nlat. purulescentia) *med.* gnojenje, zagojavanje, stvaranje gnoja.

purus putus (lat. purus putus) „čist dečko”, tj. onaj koji poznaje samo svoju struku a o svemu drugom nema ni pojma.

pusat (tur. pusat) oružje.

pusta (mad. pusztá) velika i travom bogata ravnica, pašnjak, stepa u srednjoj Mađarskoj (danas većinom zasevana pšenicom, kukuruzom i dr.).

pustula (lat. pustula)««. gnojava bubulca, gnojnica

pustulozan (lat. pustulosus) *med.* bubuljičav, gnojničav.

put mera za težinu, teg u Undiji = IV₂ eng. funta = 680,288 g; vrsta kalajnog novca.

putamen (lat. putamen) vot. jezgro u voću sa košticom, koštice.

putativan (nlat. putativus) tobožnji, zamišljen; koji se smatra kao zakonit a nije; *putativni brak* prav. brak u kome, pri sklapanju, obe strane, ili samo jedna, nisu znale da postoje zakonske prepreke sklapanju toga braka.

putir (grč. poter sud za piće, čaša, pino pijem) u pravoslavnoj crkvi: zlatna ili srebrna čaša u koju se sipa vino, raz-blaženo vodom, i kojim se verni priče-šćuju.

puto (ital. putto) jif. lik malog golog deteta, obično kao ukras na umetničkim gradevinama, naročito česmama i slično; *pl. puti, dei putino*.

putrescin (lat. putrescere prelaziti u truljenje, truleti) *hem.* otrov koji se razvija pri truljenju mesa.

putrefakcija (nlat. putrefacere) truljenje, trulež, raspadanje.

putridan (lat. putridus) truo; pokvaren, smrdljiv.

puf (eng. puff) preterano hvaljenje, preuznosenje, velimanje; vašarska reklama; ne-slana, preterana šala.

puffer (nem. Puffer) na železničkim vagonima: odbojnik, odbijam (železna naprava u obliku tanjira na oprugu za ublažavanje sudara).

pufva (eng. puff) prašilica (ili: jastučić) za puderisanje.

pucolapa (ital. puzzolana) vulkanski *tuf*, vrsta vulkanske zemlje od koje se pravi malter koji se, pod uticajem vode, stvar-dnjava (naziv po ital. varoši *Pucuoli* tat *Pucali*, odakle se mnogo dobavlja).

puč (nem. Putsch) „udarac”; iznenadan oružan ustanak jednog dela naroda ili

kakve grupe koji biva, obično, brzo ugušen; prepad, mali prevrat, pokušaj prevrata.

pučist(a) (nem. Putsch) učesnik u puču, pre-vratnik, pobunjenik.

pfalc (nem. Pfalz, lat. palatum) „palata”; u srednjovekovne je nem. državi: carski dvorci, kojih je bilo po celoj državi, i u kojima su se carevi povremeno bavili radi održavanje javnog poretku; takođe: oblast koja je bila pod neposrednom vlašću carevom.

pfepig (nem. Pfennig) od 1873. god. novčana jedinica u Nemačkoj, = 1/100 marke.

pfiffig (nem. pfiffig) okretljiv, dovitljiv, lukav, prepreden, npr. *pfiffig čovek*.

pfiflikus (nem. Pfiffigus) okretan, dovitljiv, lukav, prepreden čovek.

R

R, r dvadeseta slovo naše cirilice, dvadeset treće naše latinice (E, t); kao skraćenica: *D.r.=recipe* (na receptima); ges. = *receazent*; *tei.—referant*; mat. *g* = *radi-jus*; fiz. *V*=oznaka za stepen *Reomirovog termometru*; *hen.* *Ka=radijum*; *Kp=radon*; *Pe=renijum*; *10\=rodijum*; *DL>=rubidi-jum*; *Ki=rutenijum*.

Rlmidot. bog Sunca u starih Egipćana; praotac ljudi i bogova, predstavljan sa ptiči-jom glavom.

raba (tur. araba) teretna zaprežna kola.

rabab (arap.) arabljanska violina sa dve do tri žice najviše.

rabarbara (grč. gća, nlat. rha barbarum) *bog*. ravel, poznata biljka Srednje Azije, čiji se žuti koren upotrebljava u medicini, naročito kao sredstvo za osvežavanje i čišćenje; inače ukrasna biljka.

rabarbarin (nlat. rha barbarum) xe»r. kiselina koja se nalazi u *rabarbari*.

rabat (ital. rabattore oboriti, fr. rabais) ip/-. odbitak, pogust u utvrđenoj ceni robe, sniženje cene, smanjena cena.

rabatan (tur. harab, harap od. arap. harab rušenje; ruševine) koji je bez reda, nepovezan; trošan, polovan, star.

rabat-konto *trg.* račun o učinjenom popustu u ceni neke robe.

rabadžija (tur. arabaci) kočijaš.

ragl (arap.) izraz kojim beduini nazivaju *fatamorganu*.

rabadžija (tur. arabaci) najamni vozač robe i drugog tereta, kirijaš, kiridžija.

rabdologija (grč. rhabdos prut, logia) veština računanja na štapiće.

rabdomavt (grč. rhabdos prut, mantis predskazivač, prorok) onaj koji proriče pomoću štapića, naročito koji pomoću čarobnog štapića naslućuje rude, izvore i sl.

rabdomavtija (grč. rhabdos prut, mantef predskazivanje, proricanje) proricanje po štapićima, otkrivanje pomoću štapića pod zemljom skrivenih stvari, naročito ruda i izvora. .

rabdomahija (grč. rhabdomachia) borba palicama ili rapirima u boračkim školama.

rabi (hebr. rab, rabbi) učitelj; u vreme Hristovo počasna titula palestinskog knji-

ževnika, koju su često i Isusu pridavali učenici i poštovaoni (u Bukovom prevodu Novog zaveta: *ravi*).

rabijatan (ital. arrabbiato, lat. rabies bes) grub, surov, svirep, besan, pomaman.

rabijes kanina (lat. rabies sapta)dged. pseće besnilo.

rabin (hebr. rabbi) jevrejski sveštenik, jevrejski veroučitelj.

rabivat (hebr. rabbi) zvanje i nadležnost *rabina*.

rabiner (hebr. rabbi) -v. *rabin*.

rabinizam (hebr. rabbi) nauka o jevrejskom jeziku, jevrejskoj religiji.

rabiniti (hebr. rabbi) pl. v. *talmudisti*.

rabinski jezik novohebrejski jezik koji su stvorili *rabini*, naročito naučni jezik jevrejskih pisaca od H veka.

rabulist (nlat. rabulista) rđav pravnik koji naopako tumači zakone, brbljivac.

rabulistika (lat. rabula) izopačavanje zakona, mlaćenje gloginja.

rabulistički dokaz *log.* tobožnji dokaz, dokaz koji je osnovan na lažnim zaključcima.

rabuni (hebr. rabbuni) naš gospodar i učitelj (titula kojom su učenici oslovljivali Isusa).

ravi (hebr. rab) -v. *rabi*.

ravlen (fr. ravelin) *voj.* spoljašnji deo utvrđenja, u obliku polumeseca, koji se obično nalazi ispred središnjeg bedema i između dva grudobrana.

ragades (grč. rhagas napuklina, pukotina)ll. *med.* pukotine na koži, naročito venerične na spolnim udovima i u blizini stražnjice.

ragadijum (grč. rhagas napuklina, pukotina, nlat. rhagodium) *med.* mala pukotina na koži.

ragastov (mađ. ragaszto) okvir vrata ili prozora.

ragbi (eng. rugby) *sp.* igra između dva tima loptom jajastog oblika, koja se baca rukom (13 odn. 15 igrača u timu).

raglan (eng. raglan) dug, sportski ili kišni, muški gornji kaput (*mantil*), kod koga rukavi nisu ušiveni u ramenima, nego idu od same jake (nazvan po komandantu engle-

- ske vojske u krimskom ratu, lordu Raglanu).
- ragu** (fr. ragout) jelo od iseckanog mesa ili ribe sa finim začinima, sosovima; *fig.* mešavina, smeta.
- raguzino** (ital. ragusino) srebrni novac u vrednosti $1V_2$ dukata, kovan u Dubrovniku do 1800. god.; *violina, talaro*.
- ragutantan** (fr. ragoutant) koji izaziva volju za jelom, ukusan; *fig.* prijatan, umiljat, dražestan.
- Radamant** (grč. Rhadamanthys) u grčkoj mitologiji sudija u podzemnom svetu.
- radar** (eng. skraćeno: radio detection and ranging) radio koji otkriva i određuje u prostoru) naprava koja emituje i u žihu sjedinjuje jak snop talasa nadvisoke frekvencije i ustanavljava, pomoću prijema i merenja vremena odbijenih talasa, odstojanje, visinu i pravac kretanja nekog predmeta na putu snopa, a da pri tom pomrčina, oluja, oblaci ili magla ništa ne smetaju.
- raderford** jedinica za merenje radioaktivnosti, nazvana po Ernest-y Rutherford-y, a odgovara količini ma kojeg radioaktivnog izotopa u kojem se u 1 sekundi odigra 10^8 raspada.
- radesiga** (dan. radesyge) *med.* veoma teška bolest, slična gubavosti, u Norveškoj, Švedskoj, Islandu i dr.
- radiestezija** (nlat. radium, grč. aisthanomai osećam) noviji naziv za tobožnju sposobnost da se, pomoću račvaste leskove grane i drugih „čarobnih prutića“, otkrivaju podzemne vode i druga pod zemljom skrivena tela.
- radiestezist** onaj koji se bavi *radiestezijom*.
- radij** (lat. radius) v. *radius*.
- radijal** (nlat. radialis) zračni, zrakast; koji se odnosi na *radius*, koji ide u pravcu poluprečnika, žbici, koji se tiče žbice ili joj pripada, npr. radijal-ne arterije, radijalni živci, radijalni mišići itd.
- radijan** (lat. radius poluprečnik) *kat.* luk kruga čija je dužina jednak s poluprečnikom; središni ugao kruga koji leži pod takvim lukom.
- radijant** (lat. radiare zračiti, radians koji zrači) ishodište, mesto isijavanja; *astr.* tačka na nebeskom svodu iz koje prividno izviru meteori i meteorski rojevi.
- radijaran** (lat. radiare zračiti) koji zrači.
- radijarije** (nlat. radiaria) okamenjene zraka-ste životinje (zrakari).
- radijati** (lat. radiati) mr. *zool.* zrakaste životinje, zrakari.
- radijator** (nlat. radiator) 1. zračnik, telo kao deo centralnog grejanja koje greje, zagrevanje; cevi od livenog gvožđa ili čeličnog lima kroz koje prolazi vrela voda ili para u cilju zagrevanje; 2. pribor sastavljen od tankih cevčica kroz koje prolazi voda za rashladivanje motora, hladnjak.
- radijacija** (lat. radiatio) *fiz.* zračenje; brisanje, prečrtavanja stava u računu.
- radij(um)** (nlat. ra"diūm, lat. radius zrak, gadiare zračiti) ha», element koji su otkrili Pjer i Marija Kiri, profesori u Parizu, u mineralu „smoljinac“ (*pehblenda*), atom-ska masa 226,05, redni broj 88, znak Ka, radioaktivran; javlja se kao raspadni proizvod urana u svim uranovim mineralima, pri čemu je količinski odnos urana prema radiju gotovo stalan.
- radijumememanacija** (nlat. radium, lat. emanatio isticanje) *hem., fiz.* radioaktiv gas koji se stalno razvija iz radijumovih preparata, i koji se sa svoje strane pretvara u kakav čvrst radio-element.
- radijumterapija** (nlat. radium, grč. therapeia lečenje) med. v. pod *radiotherapija*.
- radijus** (lat. radius) zrak, zraka (Sunca ili svetlosti); adat. žbica; *mat.* poluprečnik.
- radijus vektor** (lat. radius ues!log)mat. poteg, duž koja spaja žihu sa ma kojom tačkom krive elipse, parabole, hiperbole.
- radikal** (nlat. radicalis od radix gen. radicis koren) 1. *mat.* znak koji označava vađenje korena iz broja ili algebarskog izraza; 2. *kem.* osnova baza i kiselina, jednostavna ili složena materija koja sa drugom nekom materijom može da obrazuje kiselinu ili bazu; 3. *fig.* čovek koji teži za kore-nitim menjanjem ili uništavanjem nekog stanja, napredak čovek, naročito u politici i sl. (*up. radikali*).
- radikalalan** (nlat. radicalis od radixre». radicis koren) korenit, ukorenjen, potpun, te-meljiti, osnovan, iz osnova, prvobitan, uro-den, koji je od prirode, prirodan; *mat.* korenski; *radikalno lečenje* lečenje iz samog osnova bolesti, tj. lečenje u potpunosti (za razliku od *paljativnog lečenja*); *radikalna propast* potpuna propast; *radikalno sirće* potpuno čisto, zgusnuto, koncentrisano sirće.
- radikali** (nlat. radicalis korenit, korenski) pl. oni koji teže za korenitim menjanjem ili ukidanjem nekog stanja, napredni ljudi; u Srbiji članovi radikalne stranke koja se zalagala za ograničenje vlasti davaoca i za ujedinjenje austrougarskih Srba sa Srbijom.
- radikalizam** (nlat. radicalis) 1. korenitost, temeljitos, potpuna doslednost u zastupanju nekog shvatavanja ili sprovođenju nekog programa; 2. načela i ciljevi kojima teže *radikali*.
- radikalno** (nlat. radicale) korenito, potpuno, iz osnova, iz korena, temeljno.
- radikand** (lat. radicandus) *mat.* potkorenik, potkorena veličina, broj ili izraz iz koga treba da se izvadi koren.
- radine** (lat. radix) koren, poreklo, stablo, osnova; *mat.* koren (*up. potencija*); *gram.* koren, osnova, korenski slog, onaj koji

služi kao praošnova cele jedne porodice reči.
radikula (lat. radicula) *bog.* korenak.

radio (nlat. radium) 1. uredaj za odašiljanje bežičnim putem na veliku udaljenost elektromagnetskih talasa, pretvarajući ih u zvuke (slike, zname); aparat za primanje tih zvukova; 2. ustanova za organizaciju radio-emisija; 3. skraćenica za *radio-telefon, radio-tegraf, radir-te-gram, radio-aparat*.

radioaktivitan (nlat. radium, activus delatan) koji ima svojstva radijumovih zrakova, koji zrači; *radioaktivne pojave* svojstvo nekih tela da stalno zrače nevidljivim zracima, koji se ponašaju kao katodni, kanalski i Rendgenovi zraci; sve tvari, supstance koje zrače slično kao uran i radijum, zovu se radioaktivnim, tj. koje prodiru kroz tvari svake vrste.

radioaktivitet (nlat. radium, activitas delatnost, dejstvenost) v. *radioaktivnost*.

radioaktivni elementi — elementi koji su sposobni da emituju (ispuštaju) nevidljive čestice i zrake velike energije (radioaktivne zrake kao što su alfa-, beta- i gama-zraci); takvi su: uran, radijum, polonijum i dr. elementi; živi orga-nizmi, ćelije i tkiva izloženi radioaktivnom zračenju trpe velike promene.

radioaktivnost (nlat. radium, activitas delatnost, dejstvenost) *hen.* svojstvo elemenata da svojim zracima pocrne fotografsku ploču, da ionizuju vazduh, da prodiru kroz tvari svake vrste; sem urana i radijuma to svojstvo imaju torijum, aktinijum, polonijum ("prirodna radioaktivnost"); *veštacka radioaktivnost* radioaktivnost koja je izazvana najpre kod aluminiijuma.

radio-amater (nlat. radium, fr. amateur) onaj koji se radio-tehnikom i radiofoni-jom bavi iz ljubavi (a ne profesionalno, po pozivu, po zanatu).

radio-aparat (nlat. radium, lat. apparatus) sprava za primanje talasa emisionih radio-stanica, radio-prijemnik.

radio-astronomija (lat. radium, *astronomi-ja*, v.) grana savremene astrofizike koja se u ispitivanju služi radarskim uredajima i metodama radio-tehnike.

radioautogram (lat. radium, autos, sam, gramma, slika) slika koja se dobija na osetljivoj površini fotografiske *emul-zije* delovanjem zrakova radioaktivne sup-stance.

radioautografija (nlat. radium, grč. autos sam, grapho pišem) ispitivanje nagomila-vanja radioaktivnih materija i njihove razdeobe u bilnjom i životinjskom tkivu pomoću fotografskih ploča i filmova (mnogo se primenjuje u medicini, mirko-biologiji i dr.).

radiobiologija (nlat. radium, *biologija*, v.) grana biologije koja proučava delovanje zračenja na živu materiju.

radio-boje kisele bojene materije za bojadi-sanje vune, odlikuju se jednostavnošću i postojanošću; upotrebljavaju se za bojenje raznih pletiva.

radiogen (nlat. radium, grč. gennao rađam, proizvodim) *med.* radijumov preparat sa ravnomernim i merljivim zračenjem, uzima se kao lek u raznim oblicima: u kupatilu, ubrizgavanjem, u kompresima i DR-

radiogram (nlat. radium, grč. gramma pismo, pisano) brzovaj koji se šalje bežičnom telegrafijom; *med.* slika stvorena naročitim zracima, obično slika rendgenovim zracima (*rendgenogram*).

radiografija (nlat. radium, grč. graphla pisanje) ispitivanje pomoću *rendgenovih zrakova*; naročito: izrađivanje fotografskih slika (*radiograma*) pomoću *rend-gen-aparata*.

radio-difuzija (nlat. radium, *difuzija*, v.) planska raspodela mreže radio-stanica na nekom području.

radioestezija (nlat. radium, grč. aisthano-mai osećam, opažam) fiziološka osjetljivost nekih ljudi prema zračenjima koja potiču od raznih materija i predmeta.

radioizotope (nlat. radium, grč. isos isti, topos mesto) radioaktivne izotope većinom dobijene veštackim putem; pri radioaktivnom raspadanju emituju *alfa-, beta- ili gama-zrake* ili *pozitrone*; imaju veliku primenu u biohemiji, medicini, hemiji i dr.

radio-kompas (nlat. radium, *kompas*, v.) elektronski instrument za navigaciju letelica.

radiolog (nlat. radium, grč. logos) onaj koji se bavi radijumovim i rendgenovim zracima i njihovom primenom.

radiologija (nlat. radium, grč. logia) nauka o zracima, naročito radijumovim i rendgenovim, i njihovoj praktično] primeni, poglavito u medicini.

radio-lokator (lat. locare postaviti, metnu-ti, locus mesto, radius zrak) fiz. u Britaniji naziv zaradar.

radio-lokacija (lat. locatio postavljanje, nlat. radium) način otkrivanja položaja i puta udaljenih predmeta, naročito neprijateljskih vazduhoplovnih i pomorskih snaga, pomoću *radioloka tora oke, radar-a*.

radio-metar (nlat. radium, grč. metron meri-lo, mera) fiz. „svetlosni mlin“, aparat kojim se energija topotnih zrakova preobraća u mehaničku energiju kretanja.

radio-nuklidi (nlat. radium, nucleus) radioaktivni elementi.

radio-peleng (nlat. radium, hol. peiling) određivanje mesta radio-stanice pomoću *radiopeleenga tora*.

radio-pelengator (nlat. radium, hol. peiling) aparat za *pelengiranje* pomoću elektromagnetskih talasa.

radioskopija (nlat. radium, grč. skopeo posmatram) med ispitivanje rendgenovim zracima.

radio-sonda (nlat. radium, *sonda*, v.) uredaj za ispitivanje viših slojeva atmosfere.

radio-televizija (nlat. radium, tele na daljinu, lat. visio vidjenje, gledanje) 1. ustanova koja stvara i emituje informativne, obrazovne, zabavne i umetničke televizijske i radio-programe; 2. prenos audio-vizuelnih programa sredstvima radio-tehnike.

radio-telegrafija (nlat. radium, grč. tele na daljinu, graphfa pisanje, beleženje) teletrafija bez žica, bežična telegrafija.

radio-teleskop uredaj za proučavanje kosmičkih radio-talasa u radio-astronomiji.

radio-telefonija (nlat. radium, grč. tele, phone zvuk, glas) opšti naziv za sve ono što obuhvata prenošenje na daljinu govora putem elektromagnetskih talasa, tele-foniranje bez žica.

radio-terapija (nlat. radium, grč. therapefa lečenje) nauka o lekovitom dejstvu zraka, i to: lečenje svetlosnim zracima = *foto-terapija*, lečenje rendgenovim zracima = *rendgenoterapija*, lečenje radijumovim zracima = *radijumterapija*.

radio-tehnika (nlat. radium, grč. technike) tehniku koja služi dejstvom elektromagnetskih talasa, tj. tehniku prenošenja na daljinu znakova, govora, muzike ili slike elektromagnetskim talasima.

radiotorij hen. radioaktivni izotop *toriju-ma*, atomska masa 228, poluvreme raspadanja 2,02 godine; nastaje radioaktivnim raspadanjem mezotorijuma.

radioficiрати (nlat. radium, lat. facere) raditi podizanje, uvođenje radio-instala-cija, radio-stanica i sl.

radioficiрати (nlat. radium, lat. facere) sprovesti, *sprovodili radiofikaciju*.

radiofonija (nlat. radium, grč. rčbpe zvuk, glas) izazivanje (ili: proizvođenje) zvuka putem svetlosnih ili toplovnih zrakova, koji se, u pravilnim prekidima, puštaju na osjetljivu ploču.

radiofor (nlat. radium, grč. phero donosim, nosim) med. aparat sa strujom visokog napona, služi za lečenje bolesti živaca, reumatizma i sl.

radio-hemija (nlat. radium, *hemija*, v.) moderna grana hemije koja proučava delovanje radioaktivnih zračenja na materiju.

radirati (lat. radere) 1. strugati, ostrugati; izbrisati, brisati struganjem ili gumom; 2. raditi crtež čeličnom iglom na bakarno j, cinkanoj ili čelične j ploči premazanoj voskom ili lakom.

radirung (nem. Radierung) crtež izrađen radiranjem, bakropis.

radicirati (lat. radicari) ukoreniti, uhvatiti koren; svesti, vratiti na osnovu, početak ili poreklo; osnovati, zasnovati,

postaviti na čvrste i sigurne osnove; mat. izvaditi koren nekog broja, korenovati.

radolčendo (ital. raddolcendo) *muz*, blago, ljupko, umiljato.

radon hen. radioaktivni element, inertni, plemeniti gas, atomska masa 222, red. broj 86, znak Rn; nastaje iz radijuma njegovim radioaktivnim raspadanjem; upotrebljava se u medicini i za naučna ispitivanja.

radopijamento (ital. raddoppiamento) *muz*. udvajanje, udvostručavanje.

radopijato (ital. raddoppiato) *jMj[^]*. izraz koji znači da nešto treba dvaput svirati ili pevati.

radene (ital. ragione) trgovачke društvo, trgovачke firma; *radonska knjiga* knjiga koja стоји otvorena na berzi ili u opštini, po većim trgovачkim mestima Italije, u koju svaka trgovачke kuća upisuje svoju firmu.

ražalovati (rus. razžalovat lišiti čina, raščiniti) naročito oficira i podoficira).

razantav (fr- raser, rasant) *voj.* koji nisko kosi, koji briše, npr. *razantna vatra*, *razantna paljba*.

razirati (fr. raser, ital. rasare, lat. radere) šišati, ošišati, ostrići (bradu, kosu); brijati, obrijati; sravniti sa zemljom, razoriti, uništiti (utvrđenje).

razura (lat. radere grepsti, strugati, rasura struganje; ostružina) izbrisano, precrtano mesto (u spisu): šupljina, praznina napravljena brisanjem; kod katoličkog sveštenstva: svečano postrinjenje, odse-canje kose; *farm.* istrugana apotekarska roba.

RAI skr. od Radiotelevisione Italiana — Italijanska radio-televizija.

raja (arap. gaa'ua stado tur. gaua), nemuslimanski podanici u nekadašnjoj Turskoj, uglavnom hrišćani, koji su bili podložni plaćanju harača; fig. sirotinja, prezreni stalež.

rajber (nem. Reiber) obrtna kuka za zatvaranje vrata, prozora i sl.

rajjetin (arap. gaa'ua stado, tur. gaua) hrišćanin u bivšoj Turskoj, koji je morao da plaća harač; fig. siromašan, prezren čovek; *up. raja*.

rajsbret (nem. ReiBbrett) četvrtasta daska od mekanog, obično čamovog drveta (kao podloga za crtanje).

rajsnegl (nem. ReiBnagel) ekserčić sa širokom glavom za pričvršćivanje na tablu hartije za crtanje.

rajspapir (nem. Reispapier) hartiji slična materija za slikanje akvarela i fabrikaciju cveća.

rajsfeder (nem. ReiJJfeder) pero za crtanje tušem.

rajsferšlus (nem. ReiBverschluB) zip, na-prava za brzo spajanje (zatvaranje) i razdvajanje (otvaranje) ivica tkanine povlačenjem jednog zatvarača: dva istovrsna i

isprepletena metalna lanca (tzv. „lasti-na repa“) zatvaraju se ili otvaraju pomoću srčastog gurača (*šibera*).
rajthozne (nem. Reithosen) *pl.* čakšire za jahanje.
rajh (nem. Reich) država; carevina.
rajhsbanka (nem. Reichsbank) nemačka državna (narodna) banka.
rajhsver (nem. Reichswehr) oružane snage Nemačke od 1919. do 1935. god.
rajhsmarka (nem. Reichsmark) novčana jedinica u Nemačkoj.
rajhstag (nem. Reichstag) narodna skupština u Nemačkoj, nemački parlament.
raket (nem. Racket) *iuz.* stari duvački instrument, nalik na *obou*, u vidu cilin-drične kutije; register na staroj orgulji koji podražava ton raketom.
raketa (eng. racket, fr. raquette, od arap. *rahat dlan*) 1. *sp.* mrežna maška, pala na kojoj je razapeta mreža (naročito u tenisu, za kečenje, udaranje lopte).
raketa (nem. Rakete, ital. rocchetto, eng. rocket) 2. cev od tvrde hartije napunjena barutom i dr. zapaljivim raznoboјnim materijama koja, kad se potpali, šikne u visinu i rasprsne se praveći pri tom razne figure u različitim bojama, upotrebljava se u vatrometima i, naročito, u ratu za davanje uputstava i signala artiljeriji, kao i za osvetljivanje neprijateljskih položaja (*sišalna raka*); *voj.* granata izrađena po principu rakete koja se kreće po zakonu *reakcije*.
raketar (nem. Raketierer) izrađivač i bacam raketa; *v.* *raketa* 2.
raketli avion avion koji se kreće pomoću *raketnog motora*, avion na mlaz(ni pogon), mlažnjak.
raketli aparat sprava kojom se, pomoću naročite rakte, sa morske obale ili ostrva dobacuje brodolomcima konopac za spasavanje.
raketni motor motor kod koga se gasovi nastali sagorevanjem neke eksplozivne smeše izbacuju velikom brzinom unazad i time odbacuju motor i spravu na kojoj se on nalazi (npr. avion i dr.) u suprotnom pravcu u kome struje gasovi; *reaktivni motor*.
raketodrom mesto za postavljanje, pripremu i lansiranje rakte; *up.* *raketa* 2, *aerodrom*.
rakun (eng. gassoop) *zool.* vrsta malih medveda iz Sev. Amerike, žućkastosive boje, mogu se lako pripitomiti.
ralentando (ital. rallentando) *kuz.* usporavajući, sve lakše i lakše.
ram (nem. Rahm) 1. skorup, kajmak.
ram (nem. Rahmen) 2. okvir (na slici, ogledalu); *derdef*.
ram (sskr. rama) 3. *v.* *noc Rama*.
Rama (sskr. Kata) *mit.* glavni junak ind. eposa *Ramajana*, koga *ramajiti*, glavna grupa višnuita, poštuju kao najviše biće; i

u današnjem narodnom govoru Indije skraćeni oblik *ram* upotrebljava se često mesto „bog“.

ramadan (arap. ramadan) *v.* *ramazan*.
ramazan (arap. rama4an, tur. ramazan) deveti mesec muhamedanske mesečeve godine, u koji muhamedanski zakon prepisuje verni-ma strog post, uzdržavanje od svih telesnih uživanja prekodan, a noći se provode u molitvi i veselju; posle ramazana dolazi praznik *Bajram*.

Ramajana (sskr. Ramayana) ime velikog indijskog umetničkog epa, iz Š ili IV veka pre n. e., u 7 knjiga i sa 24 hiljade stihova; opisuje doživljaje *Rame*, sina kralja Da-šarte, u kome se oteolvio bog *Višnu*; otmicu njegove žene *Site* i borbu dok je nije ponovo zadobio. **ramajiti** (sskr. Nata) *pl. v.* pod *Rama*.

ramapigek (Ramapithecus) fosil otkriven 1934. u Indiji; otkrivena čeljust i zubi primata slični Zubima i vilici čoveka, po čemu se ubraja u ranog čovekovog pretka; slični fosilni ostaci otkriveni su i u severoistočnoj Africi.
rambada (fr. rambade) mor. ograda na brodovima. **ramburaž** (fr. rambourrage) priređivanje

bojene vune (za šarene tkanine). **rambursirati** (fr. rembourser) *trg.* vratiti, naknaditi, platiti kome troškove; pokriti, dati pokriće; *rambursirati se* na-platiti se, naplatiš potraživanja, primiti predujam.
rambursman (fr. remboursement) *trg.* naknad-na naplata; povuka, pouzeće; naknada troškova; pokriće (za vučevu menicu); *rim-borzo*.

ramisti *fil.* pristalice francuskog humanističkog filozofa i filologa *Petrusa Ramusa* (1515—1572), koji je, kao izrazit protivnik Aristotelov osnovao novu logiku koja se oslanjala na gramatiku i retoriku.
ramifikacija (lat. ramus grana, nlat. ramificatio) grananje, račvanje; fig. razgranost. **ramiforman** (nlat ramiformis) bog. koji ima

oblik grane, granast.

ramozan (lat. ramosus) granat; razgranat.

ramolitiv (nlat. gato11S(aip)med. umekšav-no

sredstvo, sredstvo (ili: lek) za umek-šavanje.
rampa (fr. rampe) *grad.* nagib krovnih direka; blago nagnut prilaz, pristup (nasipu, bedemu), pristupnica; naslon, ograda; deo stepenica koji sačinjava krivinu, odmorište; red svetiljki (sijalica) ispred pozornice koji osvetljava pozornicu; pregrada koja te sijalice zaklanja od gleda-lišta; gvozdena, betonska ili drvena pre-prečnica kod trošarskih stanica ili prelaza preko železničke pruge, koja se diže ili spušta radi otvaranja ili zatvaranja prelaza.

- ramparirati** (fr. remparer, nlat. ataragage) *voj.* opkopati, zaštitići bedemom ili op-kopom, ušančiti.
- rampaža** (fr. ramplage) *grad.* ispunjavanje, ispunjavanje; sitan kamen za ispunjavanje zidova.
- rampstek** (eng. rumpsteak) *kuv.* pećeno ili prženo parče goveđe podledine.
- ramstek** (eng. rumpsteak) *kuv.* v. *rampstek*.
- rana** (lat. tapa) *zool.* žaba; *med.* prišt, mali otok ispod jezika.
- ranac** (nem. Ranzen) vojnička torba koja se nosi na ledima, telećak.
- rand** (rand) novčana jedinica Južnoafričke Republike, deli se na 100 centa.
- rang** (fr. rang) stepen u nekom društvenom ili duhovnom redu, red, vrsta, položaj; *prvi u rangu* prvi po redu (s obzirom na vrednost ili položaj).
- rang-lista** (fr. rang liste) spisak po redu starešinstva, redni spisak (naročito u vojsci).
- rang-glosa** (nem. Rand ivica, grč. glossa jezik) primedba napisana sa strane, pored samog teksta na koji se odnosi, na listu knjige ili rukopisa *up. marginalije*.
- randevu** (fr. rendez-vous) zakazali sastanak (naročito ljubavni); mesto sastanka; zborio mesto, zborište.
- randem** kabriolet ili laka kola sa dva točka, u koja su upregnute, jedan ispred drugog, tri konja; *up. tandem*.
- randman** (fr. rendement) prinos; dohodak, naročito: srazmer prinose u fabrikati-ma koji se dobije od sirovina, npr. koliko se sirovog i rafiniranog šećera dobija od 100 kg šećerne repe, ili npr. kad se kaže da je „randman dobivanja masti“ 30%, to znači da se od svinje teške 150 kg žive mere dobiva 45 kg masti; *dinamički randman* koristan rad (mašine).
- ranžirati** (fr. ranger) uređiti, uređivati, povrstatiti, postrojiti, postrojavati; mane-vrisati vagone; *ranžirati se* dovesti u red, srediti prilike; *ranžirna stanica* manevarska stanica.
- ranimirati** (fr. ranimer) ponovo oživeti, povratiti u život; ohrabriti; pojačati boju, osvežiti boju.
- rankontr** (fr. rencontre) slučajni sastanak, neočekivan susret; iznenadna svada, neočekivana svada, neprijateljski susret, sukob, dvoboj, međan; prilika, povoljan stapa j prilika, povoljan slučaj; *trg.* naznačenje, broj strane glavne trgovacke knjige u drugim knjigama.
- rantran** (fr. rentrant) *voj.* upadni ugao u osnovi jednog utvrđenja, udubljenje; igrač koji zauzima mesto onoga što je izgubio pa se povlači iz igre.
- ranula** (lat.) ned. otok na donjoj strani jezika usled zatvorenog kanala podvilične žlezde.
- ranflman** (fr. renflement) *apx.* izbočenost, ispuštenost jednog stuba.
- ranč** (šp. rancho) u Južnoj Americi: majur, salaš sa naročito razvijenim stočarstvom.
- rančeri** (šp. rancheros) *pl.* meksikanski seljaci špansko-indijanskog porekla, odlični radnici, jahači, lovci i glavni deo meksikanskih konjičkih trupa.
- rapakivi** *iii.* vrsta granita, crvene boje; upotrebljava se u građevinarstvu; nalazišta u Finskoj.
- rapatrirati** (fr. rapatrier) vratiti u otadžbinu, vraćati u otadžbinu.
- rapel** (fr. rappel) opozivanje, pozivanje natrag; akt o opozivanju, naročito poslanika na strani; *voj.* znak trubom za skupljanje, sviranje na „zbor“: *trg.* doplata; *poz.* izazivanje glumaca da se ponovo pojave; *slik.* zgodna razdeoba svetlosti na slikama; *dobiti rapel* biti opozvan, dobiti opozivno pismo.
- rapelirati** (fr. rappeler) opozvati, opoziva-ti; nanovo pozvati; izazivati glumce da se pojave ponovo; *voj.* svirati „zbor“; *slik.* ravnomerno razdeliti svetlost na slici.
- rapert** (nem. Rapert) *voj.* postolje sa točkovima na kome stoje brodski topovi.
- rapidamente** (ital. rapidamente) *muz.* brzo, živo; *rapido*.
- rapidan** (lat. rapidus) brz, hitar; žustar, nagao, žestok, prek (smrt); živahan (način izražavanja, stil); letimičan (čitanje); strm, strmeni.
- rapidi** (lat. rapidus brz, eng. rapids) *pl.* brzaci, vrtlozi, virovi (u severnoameričkim rekama).
- rapido** (ital. rapido) *muz.* v. *rapidamente*.
- rapir** (fr. rapiere) dug i šiljat mač za udaranje bodimice (stariji naziv za *flo-ret*).
- raport** (fr. rapport) izveštaj, saopštenje, dostava, izjava (usmena ili pismena); *voj.* službeni izveštaj, iskaz po zvaničnoj dužnosti; službeni razgovor prepostavljenog i potčinjenog.
- raporter** (fr. rapporteur) izvestilac, izveštač, prikupljač i donosilac vesti za novine, *reporter*; *fig.* dostavljač; mat. uglo-mer (*transporter*).
- raportiraTM** (fr. rapporter) izvestiti, izveštavati, podneti izveštaj po službenoj dužnosti, saopštiti, dostaviti; *trg.* prenositi stavove iz jedne knjige u drugu.
- rapsov** (grč. rapsodos) onaj koji pojedine pesme ili odeljke pesama sastavlja u celinu; putujući narodni pevač kod starih Grka koji je stare junačke pesme, naročito Homerove, spajao u veće celine i javno pevao ili kazivao narodu, slično našim guslarima.
- rapsodija** (grč. rapsodfa) pesma koju *jerapsod* pevao ili kazivao; naročito: pojedini odeljci Homerovih pesama; otuda: odlomak iz neke veće pesme; pesma potpuno slobodnog oblika; *muz.* fantazija slobodnog oblika koja se naslanja na narodnu melodiju.

rapsodist (grč. rapsodla) pisac pesama ili muzičkih komada potpuno slobodnog oblika i bez medusobne veze.

rapsodomantija (grč. rapsodfa rapsodska pesma, manteia predskazivanje, proricanje) proricanje iz stiha koji prvi padne u oči kad se nasumce otvori knjiga pesama.

rapodska (grč. rapsod6s) istrgnut iz celine, koji je u odlomcima; potpuno sloboden po obliku, bez medusobne veze.

raptus (lat. raptus) otmica, odvođenje silom; oduševljenje, zanos; izliv gneva.

rara avis (lat. gaga avis) „retka ptica”, tj. nešto retko, velika retkost, „bela vrana”.

rarefakcija (nlat. rarefactio) *med.* proširenje, širenje znojnih otvora; *fiz.* razređivanje vazduha topotom.

rarefaciencia (lat. rarefacentia) *pl. med.* lekovi za širenje znojnih otvora.

raritet (lat. raritas) retkost, skupocenom; retka stvar, nešto što se retko vidi ili sreća.

ras (arap. ra's glava) u Etiopiji, do 1974. god., vojni ili civilni zapovednik pokrajine; vojvoda, knez.

rasa (fr. gase, šp. gaga, ital. razza, nem. Rasse) veća grupa srodnih bića — životinja ili ljudi — sa istorodnim glavnim oznakama, podobnostima, težnjama, navikama, i sa istorodnim duševnim ustrojstvom, pleme, loza, rod; poreklo, koleno, pasmine; *biologija rasa* nauka o sastavu i ustrojstvu, načinu života, postanku i razvitku rasa; *rasna higijena* v. *eugenika*.

rasada (fr. rassade) stakleni biser ili koral, dinduva, dinduvica.

rasizam (fr. gase, nem. Rasse) 1. učenje o nejednakosti ljudskih rasa; javlja se u političkom delanju kobnom po ljudski rod, da niže rase imaju da služe nekoj višoj rasi; svaka rasna teorija je nenučna, jer su društvene osobine ljudi odredene njihovim društveno-istorijskim, a ne prirodno-istorijskim razvijtkom; 2. pokret za održavanjem čistote rase, naročito u nacističkoj Nemačkoj, koji se, najvećim delom, sastojao u borbi protiv *se-mitizma*, u sprečavanju uticaja Jevreja na duhovni, ekonomski i politički život naroda.

rasisti (fr. gase, nem. Rasse) mr. pristalice i pobornici *rasizma*; v. *rasizam*.

raskacija (nlat. gazsal; š) *med.* iskašljavanje, izbacivanje sluzi iz grla.

raskol (rus. raskol) cejanje pravoslavne crkve u Rusiji, sektaštv.

raskolnici (rus. raskolénik) jeretici, otpadnici od pravoslavne (državne) vere u Rusiji, koji su se 1666. otcepili i osnovali bezbroj raznih sekta, sektaši; *šizma-tici, staroverci, malokanci, moreljsiki, stranjikk.*

raspatorijum (nlat. raspatorium) hir. instrumenat za skidanje pokosnice, strugaljka, makljica; *ratu la.*

rasputra (nlat. raspatura) *med. v. rascacija.*

rascacija (nlat. raspatio) *med.* struganje, uklanjanje struganjem.

raster (lat. rastrum grablje) *štamp.* fino sito u ciklografiji koje služi za izradu stamparskih klišea.

rastral (lat. rastrum) *kuz.* sprava od mesinga-nog lima sa pet kukica, pomoću koje se povlače ili izvlače notne linije.

rastrirati (lat. rastrum) povlačitiTM linije za note pomoću *rastrala*.

rata (lat. rata sc. pars izračunati deo) obrok, srazmeran prinos ili ideo svakog pojedinca, deo plaćanja, otpata; lrorata (lat. pro rata) srazmerno, u delovima, u obrocima, u ratama.

ratanija (šp. ratania, nlat. radix rathaniae) *farm.* koren jedne peruanske biljke veoma opora ukusa, čiji se sok, kao tinktura, upotrebljava kao sredstvo protiv povreda i za zaustavljanje krvi.

ratelje (fr. ratelier) soška u koju se ostavljaju puške; veštačka vilica, veštački zubi, veštačke zubalo.

ratenendo (ital. rattenendo) *muz.* usporavajući, sve lakše i lakše.

ratenuto (ital. rattenuato) v. *ratenendo*.

ratimirati (fr. ratiner) sukna i druge vunene tkanine kovrčati, praviti na njima s jedne strane čvorice.

ratifikacija (nlat. ratificatio) potvrđivanje, potvrda da je opunomočenik postupao i radio u duhu želja i uputstava naredbodavca; u međunarodnim pravu potvrda međunarodnog ugovora koju vrše najviši organi države čiji su predstavnici odn. opunomočenici zaključili ugovor; time ugovor postaje punovažan; u građanskom pravu naknadno odobrenje posla koji je zaključilo neovlašćeno lice ili punomočnik koji je prekoračio granice ovlašćenja.

ratifikovati (nlat. ratificare) v. *ratifici-rati.*

ratifipirati (nlat. ratificare) potvrditi, potvrđivati, odobriti, saglasiti se, izvršiti *ratifikaciju*; usvojiti naknadno.

ratihabirati (nlat. ratihabere) v. *ratifici-rati.*

ratihabicija (nlat. ratihabitio) v. *ratifikacija.*

raton (fr. raton) *zool.* v. *rakun.*

ratula (nlat. ratula) *med. v. raspatorijum.*

raudi (eng. rowdy, rowdies) *pl.* larmadžije, grubijani i nasrtljivci u većim gradovima Sjedinjenih Američkih Država, naročito: zaludni mladići koji su vazda gotovi na pustolovine i prestupe.

raudijizam (eng. rowdy) nerед i uznemirenost u gradu koji izazivaju raudi svojim pustolovinama i ispadima.

- raut** (eng. rout) svečana večera za zvanice, prijem koji ima često i politički značaj.
- raucedo** (nlat. raucedo) *med. v. raucaitas.*
- raucitas** (lat. raucaitas) *med. promuknutost, promuklost, rapavost glasa.*
- raut** (nem. Rausch) opijenost (alkoholom, opojnom drogom i sl.).
- raf** (arap.) pregrada, pretinac, polica, stelaža.
- rafa** (grč. raphe) znat. šav, npr. lubanjski šav.
- rafal** (fr. rafale) vihor, jak i iznenadan vjetar; voj. iznenadan napad brzom paljbom (*rafalna vatra*).
- rafalna vatra** voj. v. *rafal*.
- rafanija** (grč. raphanos) *ned. ruski katar.*
- rafija** vlakno dobivene od madagaskarske biljike Raphia ruffia, služi za povezivanje u voćarstvu, za pletenje korpi i dr.
- rafinada** (fr. raffinade) prečišćavanje šećera; prečišćeni šećer, najfiniji šećer.
- rafinaža** (fr. raffinage) v. *rafinada.*
- rafiner** (fr. raffineur) prečišćavač šećera, preradivač šećera.
- rafinerija** (fr. raffinerie) tvornica za pre-radu šećera; prečišćavanje šećera, pre-rada šećera; postrojenje za prečišćavanje i oplemenjivanje nečeg, npr. bakra, mineralnog ulja, nafta i dr.; pravljenje nečega finijim, prefinjenost; fig. izveštostenost, preprednenost.
- rafimirav** (fr. raffine) prečišćen, napravljen finijim, profinjen; prepreden, lukav, dovetljiv.
- rafimirati** (fr. raffiner) prečistiti, pre-čišćavati (šećer, petrolej i dr.); očistiti metal; praviti finijim, profi-niti.
- rafinoza** (fr. raffinose) vrsta šećera kojega ima u melasi šećerne repe; *melitoza.*
- rafosimfiza** (grč. raphe šav, symphyo srastem) *med. sraslost lubanjskih šavova.*
- rafreširati** (fr. rafraichir) osvežiti, ras-hladiti, okreptiti, potkreptiti; popraviti, doterati, obnoviti; voj. zastati u maršu radi odmora.
- rafresiser** (fr. rafraichisseur) sud za hlađenje pića; sprava za razbijanje osvežava-jučih tečnosti u kapljice (radi rashlađi-vanja lica).
- rahat-lokum** (arap.-tur. rahatlokum, rahat-halkm) najomiljenija istočnjačka poslastica: plijasta masa od pirinčanog branka, sa šećerom, voćnim sokovima, bademom, orahom ili lešnikom; *ratluk.*
- rahi-** (grč. rachis) predmetak u složenicama sa značenjem: leđa; kičma, hrptenjače.
- rahiagra** (grč. rachis, agra plen) *ned. kostobolja u kičmi.*
- rahialgija** (grč. rachis, algos bol) *med. bol u kičmi, kičmobolja, hrptobolja.*
- rahialgitis** (grč. rachis, algos bol) *med. zapaljenje ledne moždine.*
- rahiokifoza** (grč. rachis, kyphos kriv) *med. krivljenje kičme unazad.*
- rahiolorda** (grč. rachis, lordos napred iskrivljen) *med. krivljenje, iskrivljenost kičme unapred.*
- rahiomijelitis** (grč. rachis, myelos srž) *med. zapaljenje ledne moždine.*
- rahiomijeloftiza** (grč. rachis, myelos srž, phthysis sušica) *med. sušenje kičme (hrptenjače).*
- rahioparaliza** (grč. rachis, paralysis uzetost) *med. uzetost ledne moždine.*
- rahioplegija** (grč. rachis, plege udarac) *med. uzetost živaca ledne moždine.*
- rahioreuma** (grč. rachis, rheq tečem, curim) *med. bol u krstima, krstobolja.*
- rahiotom** (grč. rachis, tome sečenje, rezanje) *hir. instrument za sečenje kičmene (hrbat-ne) duplje.*
- rahiofima** (grč. rachis, phyma izraštaj, otok) *med. otok kičme.*
- rahitis** (grč. gasšv) *med. česta bolest kostiju kod dece, sastoji se u tome što se kosti, usled nepravilne ishrane ne skrećavaju nego ostaju meke i gipke, engleska bolest; krivljenje kičme.*
- rahitičan** (grč. rachis) *med. koji boluje od engleske bolesti, mekanih kostiju.*
- rahmetli** (arap.-tur. rahmetli) pokojni, po-čivši.
- ranija** (fr. ration) 1. određena mera, dnevni obrok u vojsci, naročito za konje (za razliku od obroka hrane koji sleduje vojnicima, *porcije*).
- radija** (arap. rgaca, rgacia) 2. prvobitno: pohod muhamedanac^h u borbu protiv nevernika; vojnički pljačkaški pohod; masovna potra policije za sumnjivim osobama.
- racio** (lat. ratio razum) račun; obzir; razmišljanje, mišljenje, razum; načelo, pravilo; pravilno uređenje, put i način, mera; razlog, uzrok, osnov.
- raciolatrija** (lat. ratio, grč. latreia obožavanje) obožavanje (ili: preterano poštovanje) razuma.
- racio legne** (lat. ratio legis)^{npas.} osnov zakona, zakone ki osnov; duh i cilj zakona.
- racionalan** (lat. rationalis) *fil. razumljiv, obdaren razumom; razumni, osnovan na razumu; naučniJmat. koji se može izračunati potpuno, izračunljiv, izražen bez kore-nova znaka; izražljiv celim količinama (supr. fil. empirijski; mat. iracionalalan).*
- racionalizam** (nlat. rationalismus) primena razuma na sve što je čoveku dato u iskustvu; da razum o tome sudi, ispituje i shvata; *fil. pravac koji smatra razum i mišljenje kao jedini, ili bar najglavniji izvor saznanja, kojim se jedino može doći do istine (racionalistički filozofi su: Elejci, Platon, Dekart, Spinoza, Lajbnic, Fihte, Šeling, Hegel, Herbart i dr.); pravac aktivističke etike koja smatra razum i nauku kao najveću snagu čoveka; u reli-*

giji: načelo da nijedno versko učenje ne treba primati bez razumnog ispitivanja i proveravanja; ubeđenje da je razum najviši sudija u pitanjima vere, razumna *separacynp. supranaturalizam*; *lit.* doba u književnosti u kome su pisci radili pod uticajem ideja filozofskog racionalizma.

racionalizator (lat. *ratio* razum) onaj koji u praktičnom delanju radi po savetima razuma, onaj koji radi u duhu *racionalizacije*.

racionalizacija (lat. *ratio*) organizacije neke delatnosti na osnovu najcelishodnijih metoda i načina rada, usavršavanje, poboljšavanje, poboljšanje; *racionalizacija* *proizvodnje* smislenost u radu kojoj je cilj da se što manjim utroškom vremena i energije radnika postigne najviši proizvodni efekat.

racionalist (lat. *ratio*) koji veruje u razum kao u jedini pravi izvor saznanja; onaj koji učenje i načela svog verovanja izvodi razumom, a trudi se da otkrivenu religiju shvati razumom (razmišljanjem); pristalica (ili: pobornik) *racionalizma*.

racionalistički (lat. *ratio*) razumni, stvoren razumom, koji je u duhu *racionalizma*, koji se tiče racionalizma, koji je u vezi s racionalizmom, koji pripada racionalizmu.

racionalnost (lat. *ratio*) *fil.* razumnost, obdarjenost razumom, sposobnost mišljenja; življene i postupanje prema propisima razuma; mag. izraženost bez korenova znaka; izražljivost celim količinama, sračunljivost, proračunljivost.

racionirati (fr. *ration* obrok) 1. deliti na obroke, podeliti na obroke; *up. racija 1.*

racionirati (lat. *ratio* razum) 2. raditi razumno, tj. onako kako je najcelishodnije i najpraktičnije.

racionisati (lat. *ratio*) *v.racionirati 1, 2.*

raciocinacija (lat. *ratio* *cinatio*) promišljanje, razmišljanje; razumno zaključivanje, razumni zaključak; dokaz; retorska ili poetska figura kojom govornik ili pisac sam sebe poziva da navede razlog zbog koga je nešto tvrdio.

radža (eng. taja, gajač, sskr. *gajap*, *radschan*, lat. *geh*) „kralj“; titula domaćih vladalaca u INDII; J/P. *maharadže*.

raš (eng. *rash*, fr. *ras*) 1. vrsta lake i glatke vunene tkanine.

raš (eng. *rush*) 2. *sp.* trčanje punom snagom, na kraju trke, da bi se pobedilo; *ruš*.

rašpa (nem. *Raspe*, *Raspel*) turpija.

raštelo (ital. *rastello*) voj. izlaz iz neke tvrđave u otvoreno polje; naziv nekih mesta u Hrvatskoj duž bivše austrougarske granice prema Turskoj.

Rgveda (sskr.) *v. Rigveda*.

re (lat. *ge-*) 1. latinski i romanski predme-tak (u ital. *ri-*) koji u složenicama znači: natrag, protiv, ponovo, opet, još jednom.

re (ital. *ge*) 2. «ua drugi stepen *C-dur* skale.

reagens (nlat. *reagens*) stvar koja izaziva suprotno dejstvo; *hen.* svaka hemijska tvar, supstanca koja se, po čulno primetnim i osetnim promenama koje sama pretrpi ili izaziva pri dodiru sa drugim nekim tva-rima, supstancama, upotrebljava za utvrđivanje postojanja ovih poslednjih supstanca u napravljenom jedinjenju; *reagen-cije*.

reagencije (nlat. *reagentia*) mr. *hen. v. reagens*.

reagirati (nlat. *reagere*) *v. reagovati*.

reagovati (nlat. *reagere*) protivdejstvovati, protivdelati, raditi nasuprot; hemijski delovati, vršiti hemijske promene; odupreti se, odupirati se, opreti se, opirati se, davati otpor, protiviti se.

readopcija (nlat. *readoptio*) *prav.* ponovno primanje, ponovno usvajanje.

reaktiv (nlat. *reagere* protivdejstvovati) *med.* funkcionalni duševni poremećaj koji se javlja kao posledica (reakcija) jakih duševnih potresa ili afekata.

reaktivativ (lat. *ge-*, *agere* raditi, nlat. *reactivus*) koji dejstvuje suprotno, koji ima protivno dejstvo; *reaktivni motor* *v. ra-ketni motor*.

reaktivirati *v. reaktivisati*.

reaktivisati (nlat. *reactivare*) vratiti u dejstvo, vratiti u raniju službu.

reaktivitet (nlat. *reactivitas*) obnovljena delatnost, obnovljeno dejstvo; *fiz.* sila koja vrši suprotno dejstvo, otporna sila.

reakcija (nlat. *reagere*, nlat. *reactio*, fr. *reaction*) suprotno dejstvo, suprotno dejstvovanje, protivradnja, protivdejstvo; *fiz.* *zakon jednakost akcije i reakcije*: dejstvo i protivdejstvo su međusobno jednak i po pravcu suprotni (Treći zakon kretanja, Treći Njutnov zakon); *med.* delatnost nekog dela tela izazvana pritiskom na njega; *prav.* obnova nekog pravnog spora; u politici: nazadna struja, nazadan pokret, nazadnjaštvo, namerno kočenje napretka ka boljem u državnom i društvenom životu i uništavanje već ostvarenog napretka da bi se, mesto toga, opet uspostavilo ono što je ranije postojalo i što je već jednom bilo odbačeno kao zastarelo, tj. kao smetnja napretku.

reakciovár (fr. *reactionnaire*) čovek nazadnih i zastarelih pogleda i metoda u radu, nazadnjak.

reakcionaran (fr. *reactionnaire*) nazadan, nazadnjački; zastareo.

real (nem. *Real*) 1. *tip.* postolje na kome стоји sanduk sa slovima *up. regal 1.*

real (iš., port. *real*) 2. novčana jedinica u raznim zemljama i različite vrednosti; *pl. reis.*

real (nlat. *realis*) 3. *fil.* kod Herbaria: elementarni faktor stvarnosti, apsolutno jednostavan, nematerijalan, nerazorljiv, nepromenljiv i supstancijalan princip bića (sličan Lajbnicovimmo/gademaL tako je, na primer, jedan od reala i duša).

realan (lat. *res stvar*, nlat. *realis*) stvaran, predmetan (*supr. personalan i verbalan*); koji odista postoji, istinski, objektivan, koji postoji nezavisno od mišljenja (*supr. idealan*).

realgar (arap., fr. *realgar*) *min.* mineral, sulfid arsena, crven sa žutim žilicama.

realizam (nlat. *realismus*) *fil.* učenje da stvari postoje nezavisno od subjekta koji ih saznaće (*supr. idealizam*); oznaka za *materijalizam*; težnja da se stvari gledaju i prikazuju onakve kakve su u stvarnosti; u sholastičkoj filozofiji: mišljenje da opštima pojmovima odgovara, u stvarnosti, realno postojanje; književni i umetnički pravac koji teži da prikaže stvari i život onakvim kakvi su u stvarnosti; surova stvarnost, smisao za pravilno shvatanje stvarnosti; *naivni realizam* shvatanje po kome je svet onakav kakva ga opažamo čulima.

realizator (fr. *realisateur*) ostvarivalac, ostvarivač, izvršilac, privodilac u delo.

realacija (fr. *realisation*) ostvarivanje, ostvarenje, izvršenje, izvođenje, privodenje neke ideje u delo; *trg.* unovčavanje, unovčenje.

realizirati (fr. *realiser*) v. *realizovati*.

realizovati (fr. *realiser*) ostvariti, ostvariti, izvršavati, privesti u delo, pri-voditi u delo; *trg.* prodati, pretvoriti (imanje i sl.) u novac, unovčiti, unovčava-ti; *fil.* smatrati stvarnim, postojećim.

realije (nlat. *realia*) *pl.* stvari koje imaju značaj za praktičan život, stvarnosti, stvarna znanja, stvarne nauke, stvarne činjenice.

realist (nlat. *realista*) u praktičnom životu: čovek koji ume, ne podležući nikakvim tradicionalnim obzirima i nežnim osećanjima, da vidi i prozre stvarnost kakva jest, da se u njoj na najcelishodniji način snalazi i ide, ne obazirući se ni na što, pravo cilju koji je sebi postavio, trezven praktičar; *fil.* pristalica realizma; *supr. idealist i teoretičar*.

realistički (nlat. *realista*) koji shvata stvarnost onakvu kakva je, koji se upravlja samo prema stvarnosti, koji traži u praktičnom životu samo ono što je korisno; čulan.

realitet (nlat. *realitas*) stvarnost, bitnost, činjeničnost, biće, stvarnost onakva kakva je, nezavisno od subjekta koji je doži-vljuje i saznaće; istina, istinitost; pouz-danost; pravičnost karaktera; *subjektiv-ni realitet* ono što se zamišlja da postoji, zamišljivost; *objektivan realitet* stvarnost, izvodljivost, izvršljivost.

realiteti (nlat. *realitates*) *pl.* posedi, nepokretno imanje, zemljište.

realka (nlat. *realis*) osmorazredna srednja škola koja, uglavnom, priprema učenike

za studiranje realnih nauka na univerzitetu i dr. visokim školama.

realna vrednost, stvarna vrednost, prava vrednost metal-a od koga je neki novac iskovani; *supr. nominalna vrednost*.

realna gimnazija tip osmorazredne srednje škole koja teži da u svom nastavnom planu i programu spoji ciljeve i nastavka sredstva *gimnazije* i *realke*, te pored nacionalne grupe predmeta (u koju spadaju narodni jezik sa književnošću, narodna istorija i geografija), obraća pažnju na »sive jezike« (francuski, engleski, ruski i nemački), latinski i matematiku.

realna definicijalog stvarno, jedino pravo objašnjenje neke stvari; *supr. nominalna definicija*.

realna enciklopedija stvarni rečnik, reč-nik stvari.

realna znanja stvarna znanja; *up. realne nauke*.

realna injurija prav. stvarna uvreda, uvreda časti nanesena delom; *supr. verbalna injurija*.

realna kaucija prav stvarno jemstvo, jemstvo osigurano i obezbeđeno davanjem u zalog neke stvari.

realna nadnica po Marksu: „Ali niti nominalna nadnica, tj. svota novca za koju se radnik prodaje kapitalisti, niti realna nadnica, tj. zbir robe koju on može kupiti za ovaj novac, ne iscrpljuju odnose koje sadrži u sebi nadnica.“

realna uvlja potpuno ili stvarno stajanje dveju ili više država u jednu; *supr. personalna unija*.

realna ciganija prav. poziv na sud preko sudskog pozivara.

realne nauke nauke koje se bave predmetima koji su u neposrednoj vezi sa životom i njegovim potrebama, npr. prirodne nauke, tehnička i dr. (za razliku od *spekulativnih i filoloških nauka*).

realni indeks spisak stvari, stvarni registar.

realni katalog spisak knjiga sastavljen s obzirom na njegovu sadržinu; *supr. nominalni katalog*.

realni kontrakt prav. ugovor koji stupa na snagu tek pošto jedna od ugovaračkih strana izvrši neku stvarnu, realnu radnju, tj. ugovor koji se zaključuje predajem neke stvari, kao što su zajam, ostava (*depozit*), posluga, zaloga.

realni leksikon stvarni rečnik, rečnik koji sadrži stvarna znanja.

realni nameti nameti kojima podleže neko nepokretno imanje i koji prelaze na svakog sopstvenika tога imanja.

realni novac stvarni, tj. metalni novac (za razliku od *papirnog i fingiranog novca*).

realno (nlat. *reale*) nešto stvarno, ono što postoji.

realno pravo stvarno pravo, pravo koje se ima na neku stvar bez obzira na osobu.

reambulacija (lat. reambulatio) dopunjavanje i ispravljanje geografskih karata i planova na terenu.

reangažman (fr. reengagement) ponovno primanje u službu.

reapredirati (nlat. reappellare) ponovo pozvati, pozvati po drugi put.

rearmirati (nlat. geagtagge) ponovo nao-ružati, preoružati, preoružavati; brod ponovo naoružati.

reasekuracija (nlat. reasscurantia) ponovno osiguranje, dvostruko osiguranje, obezbedenje jednog osiguranje drugim, reosigu-ranje.

reasekurirati (nlat. reasscurare) ponovno osigurati, jedno osiguranje obezbediti drugim.

reasumcija (nlat. reassumtio) prav. ponovno preduzimanje, obnavljanje, obnova, npr. parnice (*reasumcio litis*).

reasumcio litis (nlat. reassumtio litis) prav. v. *podreasumcija*.

reat (lat. reus kriv, *reatus*) npan. optuženičko stanje, optuženost; zločin, prestup, zločinački pot hvat.

rebel (lat. rebellis) buntovnik, odmetnik, lice koje zakonitoj državnoj vlasti daje oružan otpor.

rebi (fr. rebut) 1. odbijanje, otkazivanje, otkaž, nepovoljan odgovor; trg. rđava, pokvarena, upropošćena roba koja je za odba-civanje.

rebi (arap. rabfu') 2. proleće; ime trećeg i četvrtog meseca u arapskom kalendaru; treći mjesec = *rebi-el-evel* (prvi rebi), četvrti = *rebi-el-aher* (poslednji rebi).

rebondirati (fr. rebondir) odskočiti, od-skakati (za metke i lopte).

rebus (lat. res stvar, rebus stvarima, fr. rebus) zagonetka u slikama, reč ili misao izražena slikama ili znacima (koje treba rešiti) mesto rečima.

rebus sin stantibus (lat. rebus sic stantibus) kad stvari tako stoje, u takvim prilikama, pod tim okolnostima.

revakcinacija (nlat. revaccinatio) Mer. ponovno cepljenje protiv boginja.

revakcinirati (nlat. revaccinare) v. *revakcini sati*.

revakcinisati (nlat. geuasstage) lged. ponovo ceniti protiv boginja.

revalvacija (nlat. re-valvatio) fin. popravljanje vrednosti neke vrste novca; supr. *devalvacija*.

revalidacija (lat. validus zdrav, krepak, snažan, nlat. revalidatio) prav. ponovo osnaženje, ponovno proglašavanje važe-ćim npr. zakona.

revalidirati (nlat. revalidare) j7pas. osnaži-ti, ponovo proglašiti važećim.

revalirati (nlat. valere) trg. ponovo se oporaviti od nekog izdatka ili plaćanja za drugog, naknaditi svoju štetu, materi-jalno ozdraviti.

revalorizacija (nlat. revalorisatio) vraćanje ranije vrednosti nekom novcu ili robi koja je bila pala.

revandikacija (fr. revendication) prav. *v.re vindikacija*.

revanš (fr. revanche) uzvraćanje, uzvrat, vraćanje (u dobrom ili rđavom smislu); vraćanje milo za drago, osveta; uzdarje, vraćanje poklona; u kocki: druga igra na koju igrač koji je izgubio poziva svog saigrača da bi naknadno raniji gubitak; sp. druga utakmica, na kojoj pobedeni imaju prilike da se osvete za poraz na prvoj; *politika ravanja* francuska politika prema Nemačkoj posle poraza od 1871, kojoj je bio cilj osveta za poraz i vraćanje izgubljenog Alzas-Lorena.

revavšizam (fr. revanche) težnja države za osvetom zbog pretrpljenog poraza u prethodnom ratu.

revanširati (fr. revancher) odmazdiTM, osvetiti; *revanširati* se osvetiti se, vratiti milo za drago, pribaviti zadovoljštinu; dati uzdarje, uzvratiti poklon.

revejon (fr. reveillon) obed usred noći (posle igranke ili zabave, uoči Božića i sl.); kod slikara: jači potez kićicom čime se nekim predmetima daje više svetlosti i izraza; živje obojeno, izrazitije mesto na slici.

revena (pere., tur. herifane) v. *refena*.

rever (fr. revers, lat. reversus vraćen, okrenut) zadnja strana, naličje, poledina, strana kovanog novca na kojoj je grb ili simbol sa označenjem vrednosti (*supr. zvere*); posuvratak na odelu (rukavima i okovratniku), parmak na ČIZMIJOVU. strana bedema ili rova koja je zaklonjena od neprijateljske vatre.

reverais (fr. reverence) v. *reverencija*.

reverber (fr. reverbere) limeno ogledalo koje se stavљa iza plamena radi jačeg bacanja svetlosti ili toplote u izvesnom pravcu, odbijač svetlosti.

reverberacija (nlat. reverberatio) odbijanje svetlosti ili topline, odblesak.

reverend (lat. reverendus) prečasni, velečasni (titula katoličkih i engleskih sveštenika).

reverevda (nlat. reverenda) duga crna gornja haljina (mantija) katoličkih i evangeličkih sveštenika; up. *talar, sutana*.

reverendissimus (nlat. reverendissimus) visokoprečasni, velečasni.

reverendus (nlat. reverendus) poštovani, časni, prečasni (naročito kao titula katoličkih sveštenika).

reverentan (lat. reverens) pun poštovanja, smeran.

reverencija (lat. reverentia) poštovanje; dubok poklon (naklon), klanjanje.

reverzibilan (nlat. reversibilis) povratljiv, povratan; koji se može prevrtati (štof); fiz. povratan (supr. *ireverzibilan*). Pošto

u prirodi ne postoji nijedno zbivanje (nijedan proces) koje nije spojeno sa trenjem ili provođenjem topote, onda su sva zbivanja u prirodi u stvari ireverzibilna, a reverzibilna zbivanja su samo idealan granični slučaj. Tok svakog zbivanja u prirodi usmeren je tako da se zbir *entropija* svih tela koja učestvuju u zbivanju povećava. Kod reverzibilnog zbivanja, graničnog slučaja, ovaj zbir ostaje nepromenjen.

reverzibilitet (nlat. reversibilitas) *prav.* povratljivost, povratnost; *fiz.* povratnost (*eupr. irreverzibilnost, ireverzibilitet*).

reverzija (lat. reversio obrtanje; vraćanje) *prav.* povraćaj ustupljenog dobra gospodaru; *ret.* ponavljanje reči u obrnutom ili ra-zličitom značenju.

reverzivo klatno *fiz.* klatno udešeno da se može obesiti naizmениčno i o svoju običnu tačku vešanja i o svoju tačku *oscila-cije*, a da se ne promeni vreme oscilacija.

revers (lat. revertere okrenuti, vratiti, reversus) pismena potvrda prijeme, priznanice na stvar uzetu na poslužu (npr. knjigu i dr.); naličje, druga strana novca; *up. rever*.

revi (fr. revoir, revue) *voj.* smotra, pregled trupa (naročito kao tačka programa proslave kakvog velikog narodnog ili državnog praznika).

reviviscencija (nlat. reviviscentia) *zool.* ponovno oživljavanje, ponovno oživljavanje, npr. točkara i dr.

revident (nlat. revidens) *prav.* onaj koji se služi praznim sredstvom *revizije*.

revidirati (lat. revidere) pregledati, izvršiti pregled, ispitati.

revizije (nlat. revisio ponovno viđenje, ponovno gledanje) pregled; *pra-*, obnova spora (procesa); pregled i penjanje zakona, ugovora, ustavnih odredaba i sl.; *til.* poslednji pregled sloga pre ulaska u mašinu radi štampanja, poslednja *korektura*.

revizionizam (nlat. revisio) 1. pokret za menjanje ustava; 2. pravac u socijaldemokratskom pokretu koji bi htio da dovede u sklad Marksovo učenje sa stvarnim prilikama i potrebama istorijskog razvoja, u stvari sa interesima buržoazije (*up. lenjinizam, marksizam*); 3. traženje da se menjaju odredbe Versajskog ugovora o miru (u periodu između prvog i drugog svetskog rata).

revizioist (nlat. revisio) pristalica izmene ustava; pristalicare *revizionizma* u socijaldemokratskom pokretu; pobornik menjanja odredaba Versajskog ugovora o miru (v. *revizionizam 3*).

revizor (nlat. revisor) ispitivač, pregledač, računoispitač; *tip.* pregledač revizije (poslednje *korekture*).

revije (fr. revue, eng. review) 1. književno-umetnički časopis, sa književnim, naučnim, kulturnim i političkim pregledom;

2. pozorišne delo sastavljen od niza odelitih scena, epizoda i tačaka sa ak-tuelnom sadržinom, sa muzikom i igrom (baletom); *Z.voj.* smotra trupa; 4. prikazivanje najnovijih primeraka mode, modne revije.

revindikacija (nlat. revindicatio) *prav.* traženje povraćaja svojine, tužba sopstveni-kaneposednika protiv nesopstvenika-po-sednika. **revindicirati** (nlat. revindicare) polagati pravo na nešto, tražiti povraćaj izgubljene ili otete svojine.

revir (nem. Revier, lat. ripa obala, fr. rivie-re reka, rive obala) kraj, predeo, oblast, okrug, (npr. *ugljeni revir* predeo bogat mrkim ili kamenim ugljem).

revirman (fr. revirement) *kor.* okretanje broda, obrtanje lade; *trg.* obračun između više dužnika i poverilaca putem prenosa i poravnjanja; *fin.* upotreba viška u jednoj partiji budžeta na druge budžetom nepredviđene ili neodobrene izdatke.

revokacija (lat. revocatio) opozivanje, poricanje; oduzimanje položaja ili zvanja; otuzakivanje, otkaz.

revolver (eng. to revolve okretati, revolver) obrtni pištolj, ili sa više cevi koje se okrenu posle svakog pucnja, ili sa jednom cevi i obrtnim magacinom za metke (obično sa 5–6 metaka); u širem smislu: pištolj koji bez ponovnog punjenja pali nekoliko puta; meci mu stoje *ušarzeru*.

revolving-kredit (eng. revolve okretati, fr. credit veresija) *fin.* vrsta kredita koji traje određeno vreme, ali se u tom roku stalno obnavlja oko prvobitne visine čim imalac kredita vrati o roku poveriocu bilo ceo iznos bilo samo jedan deo odobre-nog mu kredita; najčešće se javlja u među-narodnom kreditnom saobraćaju, obično između novčaničnih banaka.

revolt (fr. revolte) buna, pobuna, ustanak; bunjenje, jako negodovanje protiv koga ili čega.

revoltirati (fr. revolter) buniti, pobuniti, izazvati, pobunu; uzbunuti, izazvati negodovanje; *revoltirati se* pobuniti se, buniti se, ustati protiv koga ili čega, negodo-vati.

revolucija (nlat. revolutio) 1. prevrat, preokret, naglo i nasilno menjanje postojećeg društvenog poretku koje vrše dotle prigušene klase. Buržoaske ili građanske revolucije 16–18. v. dovele su do novog poretku u društvu (npr. francuska revolucija); *oktobarska revolucija*, proleterska revolucija, koja se zbila u Rusiji 1917. god., je socijalistička revolucija. Cilj socijalističke revolucije je uki-danje kapitalističkih društvenih odnosa i njihovo zamenjivanje komunističkim. Politički oblik prelaska od kapitalizma ka komunizmu jeste *diktatura proletarijata*. Engels kaže u predgovoru „Ma-

nifesta Komunističke partije" da je klasa borba „sada dostigla stupanj gde se iskoriščavam i potlačena klasa (proletarijat) ne može više osloboditi klase koja je iskoriščava i potlačuje a da istovremeno ne oslobodi celo društvo zauvek iskorisćenje, potlačivanja i klasnih borbi — ova osnovna misao jeste jedino i isključivo Marksova". 2. **astr.** kretanje ili oticanje manjeg nebeskog tela oko većeg, npr. Zemlje oko Sunca, optičaj, opticanje, vreme opticanja; 3. potpuno menjanje ili preobražavala čega, npr. životinjskog organizma, Zemljine kore (usled velikih poplava, zemljotresa i sl.); 4. obrtanje, okretanje; obrt, obrtaj. **revolucionar** (fr. revolutionnaire) prevratnik, učesnik u revoluciji, onaj čije je shvatanje da se napredak u društvu zbiva putem revolucije.

revolucionara!! (fr. revolutionnaire) prevratnički, koji potiče iz revolucije, koji je zasnovan na revoluciji. **Revolucionarni**

tribunal (fr. Tribunal revolutionnaire) vanredni preki sud za vreme velike francuske revolucije, ustanovljen 10. marta 1793. u Parizu, radi sudenja svima protivnicima revolucije; ukinut 23. maja 1795. godine.

revolucionirati v. **revolucionisati** (fr. revolutionner) pobuniti, dići bunu, izazvati prevarat; uzbuditi, uzrujati, uzrujavati; preobraziti iz osnova, preobražava ta iz osnova.

revolucionist (nlat. revolutio) v. **revolutionnar, revolucionistički** (nlat. revolutio) v. **revolutionaran**.

revocirati (lat. revocare) pozvati natrag, opozvati; oporeći, oporicati, povući, npr. datu reč.

revulzija (lat. revulsio odvodenje) med. jako kretanje telesnih sokova; odvodenje i rasporediranje sokova po telu; lečenje izazivanjem navale krvi daleko od obolelog organa, da bi se spremila navala krvi na oboleli organ (vrši se puštanjem krvi, slaćicom, čašicama i dr.). **regal** (nlat. rega, ital. riga, red, vrsta) 1. polica za knjige, robu i dr.; taš. ormari gde stoe sanduci sa slovima; *kuz.* vrsta orguljskog registre, tzv. „čovečji glas“ (lat. vox humana); mala orgulja, bez pedala, za prenošenje.

regal (lat. regalis kraljevski) 2. v. **regalija**; top. „kraljevsko slovo“, vrsta krupnih štamarskih slova, koja po veličini dolaze posle tzv. *imperikal-slova*. **regal** (fr. regal, šp. regalo) 3. čast, gozba, gošćenje, uživanje; omiljeno jelo; šolja crne kafe s konjakom.

regalija (lat. regalia) „kraljevska cigara“, vrsta velikih cigara.

regalije (lat. iura regalia) pl. prvo bitno: suverena prava i povlastice vladaca (u

srednjem veku); isključiva prava države da vrši zakonodavnu, sudsку, nadzornu i izvršnu vlast; znaci kraljevskog dostojanstva. **regalitet** (nlat. regalitas) pravo vladanja,

pravo posedovanja **regalija**, **regalni** (lat. geh kralj, regalis) kraljevski, vladare ki.

regal-papir (lat. regalis) „kraljevska hartija“ (hartija veoma velikog formata, za geografske karte, bakroreze i dr.). **regata** (ital. regatta) prvo bitno: utakmica gondolama na kanalima Mletaka; docnije, naročito u Engleskoj: veslačka utakmica, trka na čamcima; vrsta lake pamučne tkanine za radnička, bolesnička i letnja odela. **regdova** (češ. regdovak) češka narodna igra u 2/4 i 3/4 takta (vrsta valcera). **regelacija** (nlat. regelatio) ponovno smrzavanje, ponovno mržnjenje. **regenerat** (lat. regeneratus obnovljen) deo organizma koji je nastao putem **regeneracije**.

regenerator (nlat. regenerator) 1. obnovilac, preporodilac, preustrojitelj; 2. komora sa kanalima kroz koju prolazi topao dim iz peći ili topao gas posle sagorevanja u cilju iskorisćenja njihove toplosti. **regeneracija** (nlat. regeneratio) obnavljanje, obnova, preporod, podmladivanje, ponovno uspostavljanje; *biol.* obnavljanje izgubljenih delova životinjskog ili biljnog tela, naročito kod nižih organizama. **regenerirati** v. **regeierisati**. **regeverisati** (lat. regenerare) obnoviti, obnavljati, podmladiti, preporoditi, ponovo urediti i time sposobiti za nov život ili rad; ponovo proizvesti, ponovo uspostaviti; u hemijskoj industriji: ponovnom preradom dobiti od otpadaka dobar materijal.

regent (lat. regens koji vlada, regere vladati) vrlilac vladarske vlasti, onaj koji vlada u ime kralja (još neizabranog, ma-loletnog itd.), kraljevski, vladarski na-mesnik. **regeitstvo** (lat. regens, regentis) namesništvo; v. **regent**.

regerminacija (lat. regerminatio) bog. ponovno klijanje, ponovno proklijavanje. **regerminirati** (lat. regerminare) bot. ponovo klijati, ponovo proklijavati. **regesta** (lat. regesta spisak) pl. srećeni i u sveske povezani prepisi svih važnijih spisa, povetja, pisama i dr. u kancelarijama i arhivama kraljevskih dvorova, bi-skupskih rezidencija, manastira i sl.; hronološki sređeni spiskovi povetja sa naznačenjem sadržine, zbirke starih spisa i povetja (veoma važne za proučavanje istorije).

regijus morbus (lat. regius morbus) kraljevska bolest, žutica.

nifesta Komunističke partije" da je klasna borba „sada dostigla stupanj gde se iskorišćavani i potlačena klasa (proletariat) ne može više oslobođiti klase koja je iskorišćava i potlačuje a da istovremeno ne oslobođi celo društvo zauvek iskorišćavani, potlačivanja i klasnih borbi — ova osnovna misao jeste jedino i isključivo Marksova". 2. astr. kretanje ili opticanje manjeg nebeskog tela oko većeg, npr. Zemlje oko Sunca, opticanje, vreme opticanja; 3. potpuno menjanje ili preobražavanje čega, npr. životinjskog organizma, Zemljine kore (usled velikih poplava, zemljotresa i sl.); 4. obrtanje, okretanje; obrt, obrtaj.

revolucionar (fr. révolutionnaire) prevratnik, učesnik u revoluciji, onaj čije je shvatanje da se napredak u društvu zbiva putem revolucije.

revolucionaran (fr. révolutionnaire) prevratnički, koji potiče iz revolucije, koji je zasnovan na revoluciji.

Revolucionarni tribunal (fr. Tribunal révolutionnaire) vanredni preki sud za vreme velike francuske revolucije, ustanovljen 10. marta 1793. u Parizu, radi suđenja svima protivnicima revolucije; ukinut 23. maja 1795. godine.

revolucionirati v. *revolucionisati*.

revolucionisati (fr. révolutionner) pobuniti, dići bunu, izazvati prevrat; uzbuditi, uzrujati, uzrujavati; preobraziti iz osnova, preobražavaTM iz osnova.

revolucionovist (nlat. revolutio) D. *revolucionar*.

revolucionistički (nlat. revolutio) v. *revolucionaran*.

revocirati (lat. revocare) pozvati natrag, opozvati; oporeći, oporicati, povući, npr. datum reč.

revulzija (lat. revulsio odvoćenje) med. jako kretanje telesnih sokova; odvoćenje i raspoređivanje sokova po telu; lečenje izazivanjem navale krvi daleko od obolelog organa, da bi se sprečile navala krvi na oboleli organ (vrši se puštanjem krvi, slačicom, čašicama i dr.).

regal (nlat. rega, ital. riga, red, vrsta) 1. polica za knjige, robu i dr.; tip. ormari gde stoje sanduci sa slovima; muz. vrsta orguljskog registre, tzv. „čovečji glas“ (lat. vox humana); mala orgulja, bez pedala, za prenošenje.

regal (lat. regalis kraljevski) 2. D. *regalia*; tip. „kraljevsko slovo“, vrsta krupnih štamparski* slova, koja po veličini dolaze posle tzv. *imperijal-slova*.

regal (fr. regal, šp. regalo) 3. čast, gozba, gošćenje, uživanje; omiljeno jelo; šolja crne kafe s konjakom.

regalija (lat. regalia) „kraljevska cigara“, vrsta velikih cigara.

regalije (lat. jura regalia) pl. prvobitno: suverena prava i povlastice vladaca (u

srednjem veku); isključiva prava države da vrši zakonodavnu, sudsку, nadzornu i izvršnu vlast; znaci kraljevskog dostoanstva.

regalitet (nlat. regalitas) pravo vladanja, pravo posedovanja *regalija*.

regalni (lat. geh kralj, regalis) kraljevski, vladareki.

regal-papir (lat. regalis) „kraljevska hartija“ (hartija veoma velikog formata, za geografske karte, bakroreze i dr.).

regata (ital. regatta) prvobitno: utakmica gondolama na kanalima Mletaka; docnije, naročito u Engleskoj: veslačka utakmiča, trka na čamcima; vrsta luke pamučne tkanine za radnička, bolesnička i letnja odela.

regdova (češ. regdovak) češka narodna igra u 2/4 i 3/4 takta (vrsta *valcera*).

regelacija (nlat. regelatio) ponovno smrzavanje, ponovno mržnjenje.

regenerat (lat. regeneratus obnovljen) deo organizma koji je nastao putem *regeneracije*.

regeleator (nlat. regenerator) 1. obnovilac, preporodilac, preustrojitelj; 2. komora sa kanalima kroz koju prolazi topao dim iz peći ili topao gas posle sagorevanja u cilju iskoršćenja njihove topote.

regeneracija (nlat. regeneratio) obnavljanje, obnova, preporod, podmladivanje, ponovno uspostavljanje; biol. obnavljanje izgubljenih delova životinjskog ili biljnog tela, naročito kod nižih organizama.

regenerirati v. *regenerisati*.

regenerisati (lat. regenerare) obnovite, obnavljati, podmladiti, preporoditi, ponovo urediti i time sposobiTM za nov život ili rad; ponovo proizvesti, ponovo uspostaviti; u hemijskoj industriji: ponovnom preradom dobiti od otpadaka dobar materijal.

regent (lat. regens koji vlada, regere vladati) vršilac vladarske vlasti, onaj koji vlada u ime kralja (još neizabranog, ma-loletnog itd.), kraljevski, vladarski na-mesnik.

regentstvo (lat. regens, regentis) namesništvo; v. *regent*.

regerminacija (lat. regerminatio) bog. ponovno klijanje, ponovno proklijavanje.

regerminirati (lat. regerminare) bog, ponovo klijati, ponovo proklijavati.

regesta (lat. regesta spisak) pl. sređeni i u sveske povezani prepisi svih važnijih spisa, povelja, pisama i dr. u kancelarijama i arhivama kraljevskih dvorova, bi-skupskih rezidencija, manastira i sl.; hronološki sređeni spiskovi povelja sa naznačenjem sadržine, zbirke starih spisa i povelja (veoma važne za proučavanje istorije).

regijus morbus (lat. regius morbus) kraljevska bolest, žutica.

regimenta (nlat. regimentum, fr. régiment, ital. reggimento) »/. puk (vojske); fig. veliko mnoštvo, gomila sveta.

region (lat. regio) predeo, kraj, oblast, pokrajina; područje; sloj, društveni red; med. deo tela; vazdušni sloj.

regionalizam (lat. regio) oblasno rodolju-blje, pokrajinski duh, težnja za pokrajinskog samostalnošću; up. partikularizam.

regionalist (lat. regio) pristalica (ili: pobornik regionalizma).

regionalni (lat. regionalis) oblasni, pokrajinski, koji pripada jednom predelu; koji pripada jednom delu tela.

regionar (nlat. regionarius) katolički oblasni sveštenik, oblasni biskup.

regirati (lat. regere) vladati, upravljati, rukovati, voditi; gram. zahtevati određeni padež, npr. sećati se čega (gde, „sećati se“ zahteva drugi padež); up. rezirati.

register (nlat. registrum, fr. registre, ital., šp. registro) spisak, popis, spisak reči ili stvari u azbučnom redu (na kraju knjige), spisak sadržine, pregled, uputstvo; trg. knjiga udešena azbučnim redom; muz. jedan potpun red orguljskih duvaljki koji ima za različite tonove jednu duvaljku ili više njih radi pojačanja tona; oduška na pećima za topanje; ključ na pećima (za udešavanje topote).

register-papir čista hartija velikog formata (za računske knjige).

registre (nlat. regista) pl. v. regesta.

registrator (nlat. registrator) službenik koji sređuje i zavodi u register akta koja dolaze i odlaze.

registratura (nlat. registratura) mesto, kancelarija gde se vodi register; veština rukovanja službenim aktima.

registracije (nlat. registratio) zavođenje u spisak (*uregistar*), registrovanje; građansko venčavanje.

registrira™ (nlat. registrare) v. registro-vati.

registrovati (nlat. registrare) zavesti u register, zavoditi u register; venčati (ili: venčavati) gradanskim brakom.

registrofon (lat. registrare, grč. phone glas) aparat za beleženje telefonskih razgovora.

reglaža (fr. rellage) udešavanje, dovođenje u red (npr. motora); reglaža aviona radnja kojom se daje avionskim krilima i repnim površinama izvestan nagibni ugao.

regl-detri (lat. regula de tribus sc. numeris) kat. pravilo trojno, pravilo po kome se iz tri poznate veličine nalazi četvrta nepoznata, koja sa onima poznatim stoji u izvesnom odnosu.

reglementaristi (fr. reglementer zakonom odrediti) pl. pristalice reglementacije; supr. abolicionisti.

reglementacija (fr. réglementation zakonsko uređivanje) socijalni pokret koji zahteva da se prostitucija prizna kao slobodna

profesija, ali s tim da se obnavlja pod strogim nadzorom sanitetskih i državnih vlasti.

regleta (fr. reglette) tip. mesingana pločica kao umetci između redaka, štamparski lenjići.

reglman (fr. reglement) u re d ba, pravilnik o vršenju službe, odredba, propis, poslovnih; egzercirni reglman voj. pravilnik o vežbanju vojnika (o vojnoj obuci).

regnun hominis (lat. regnum hominis) carevanje čovekovo, tj. na nauci osnovana vlast čovekova nad silama prirode (krajnji cilj nauke, koji su postavili filozofi Bekon i Hobz).

regredijent (lat. regrediens) u meničnom pravu: zakoniti imalac menice koji traži naplatu te menice od potpisnika (*regresata*).

regredijentni naslednik prav naslednik koji ima pravo nasledstva u slučaju ako ono ne pripadne nekom drugom.

regredijencija (nlat. regredientia) v. regres.

regres (lat. regressus) povratak, povlačenje, odstupanje; pribižešte; trg. naplata, naknada štete, npr. od potpisnika na menici; log. vraćanje od posledice uzroku, od uslovljenog uslovu, od zaključaka pretpostavkama na kojima je zaključak zasnovan (ovakav način mišljenja zove *seregresiv-na* ili *analitička metoda*).

regresant (lat. regressus) v. regredijent.

regresat (nlat. regressatus) u meničnom pravu: potpisnik od koga se traži da plati menicu.

regresivan (nlat. regressivus) unazadan, povratni, odstupni, koji dejstvuje povratio; supr. progresivan.

regresivna metoda log. v. pod regres.

regresija (nlat. regressio) vraćanje, odstupanje
1. kol. povlačenje mora sa kopna, tako da se njegovo dno ispolji (*supr. transgresi-ja*); 2. u psihanalizi vraćanje spolnog nagona jednog čoveka na ciljeve spolnog prohteva u ranom detinjstvu; 3. ret. v. *palilogija*.

regresirati (lat. regredi) vraćati se, ići nazad) ići natrag, vraćati se; povlači™ se, uzmicati; naknaditi; regresirati se naplatiti se, naknaditi sebi pričinjenu štetu.

regresni dužnici drugi red meničnih dužnika koji su obavezni da plate menični dug u slučaju da ga ne platiti glavni menični dužnik.

regresni naslednik v. regredijentni naslednik.

regrut (fr. gesgie, ital. recluta) vojnik koji treba da izdrži vojnu obuku, vojnik-no-vajlja, novak; fig. početnik, novajlja.

regrutacija (fr. recruter) v. regrutovanje.

regrutirati (fr. recruter, ital. reclutare) dopuniti (ili: popuniti) novom snagom, uzimati nove vojnike vrbovati nove vojni-

- ke, konačiti; *fig.* vrbovati, pridobijati, (nove pristalice, nove planove i sl.).
- regrutovanje** (fr. recrutement) popunjavanje kadra novim vojnicima, uzimanje novajlja u vojsku, novačenje.
- regrutovati** (fr. recruter) v. *regrutirati*.
- regtajm** (eng. ragtime) *ouz.* američki muzički (klavirske) stil crnačkog porekla sa sinkopiranim ritmom; prethodnih džeza; ušao je i u umetničku muziku (Stravinski i dr.).
- regula** (lat. regula) pravilo, propis, zakon; merile; red, poredak; pravilnost; načelo koje određuje način rada; *med. =menstrua-cija*.
- regula jurne** (lat. regula juris) pravio načelo, pravilo pravilo.
- regularan** (lat. regularis) pravilan, propisan, redovan; uredan, uređen; *regularna vojska* redovna vojska, stajaća vojska.
- regulari** (lat. regulares) *pl.* u katoličkoj crkvi: svi duhovnici svetovnog i kaluđerskog reda koji su se zavetovali da će se u životu pridržavaTM izvesnih religioznih pravila; *religiози; supr. sekulari*,
- regulativ** (nl. regulativum) uredba, propis, pravilnik; poslovni red.
- regulativa** (nl. regulativa) v. *regulativ*.
- regulativni** (nl. regulativus) koji uređuje, koji upravlja, koji služi kao načelo, kao osnova nekog rada.
- regulator** (nl. regulator) uredilac, uredi-vač, udešavač, doterivač; kod raznih mašina: sprava za ujednačavanje rada neke mašine; deo na časovniku (*spiralna*) pomoću koga se časovnik udešava da pravilno radi; vrsta časovnika koji radi vrlo pravilno, tako da se prema njemu doteraju drugi časovnici; u južnim pokrajinama Sjeverne Amerike, naročito u prvoj polovini XIX veka: izvršim organ neke vrste narodnog suda za borbu protiv bezakonja, koji je u isto vreme bio sudija, žandarm i izvršilac presude; *fig.* faktor koji uređuje i uskladijuje društvene odnose.
- regula falzi** (lat. regula falsi) način računanja pri kome se za traženu veličinu uzima koja bilo proizvoljna veličina, da bi se posle, iz dobivenog pogrešnog rezultata, izvela prava tražena veličina.
- regulacija** (nl. regulatio) uređenje, uredivanje, udešavanje, upravljanje; v. *regulisanje*.
- regulirati** (nl. regulare) v. *regulisati*.
- regulisanje** (lat. regula) uredivanje, uređenje, dovođenje u red, u sklad sa zakonima, propisima, pravilima i dr.; regulisanje reka obuhvata ukupne radeve koji se vrše za poboljšanje prirodnih okolnosti reka radi postizanje što izjednačenijeg oti-canja vode smanjenom količinom visoke vode i povećanom količinom niske vode; *regulacija*.
- regulisati** (nl. regulare) urediti, uredivati, dovesti u red; ozakoniti, dovesti u

- sklad sa propisima ili zakonima; *re/uJIG-rati menicu* u određenom roku odgovoriti svojoj meničnoj obavezi, tj. položiti određenu otplatu i interes na ostatak Duga.
- regurgitacija** (nl. regurgitatio) *med.* vraćanje mleka kod odojčadi; podrigivanje, strujanje natrag.
- redaktor** (lat. redactor) 1. urednik, lice koje rukovodi izdavanjem stvari za štampanje i utvrđuje njihovu sadržinu; 2. lice koje sređuje, priprema i rediguje neki tekst za štampu i time daje izdanju konačan oblik.
- redakcija** (nl. redactio) skupljanje i sredjanje rukopisa za štampu; obrada, prera-da, jezičko i pravopisno ujednačavanje svih rukopisa koji treba da se objave u jednoj svesci ili knjizi, uredivanje; svi pisci koji stalno saraduju na nekom listu ili časopisu; mesto, lokal u kome se vrši uredivanje lista ili časopisa, uredništvo.
- redakcijski** (nl. redactio) koji pripada redakciji ili potiče od nje.
- redan** (fr. redan) *voj.* uglasto poljsko utvrđenje, izboćenje.
- redatirati** (lat. ge-, datum) pomeriti unazad datum nekog pisma i sl.
- redemarkacija** (fr. redemarcation) ponovno stavljanje graničnih znakova, na državnoj granici.
- redemcija** (lat. redemtio) spasenje, iskupljenje; *hrav.* otkupljivanje iz zarobljeništva, oslobođenje, oslobođavanje.
- redengot** (fr. redingote, od eng. riding-coat jahački kaput) dug muški kaput, naročito putnički i jahački.
- redi** (fr. reduit) *voj.* povlačilište, unuta-rnji deo utvrđenja, jako utvrđen i sa svih strana zatvoren (služi kao poslednji oslonac odbrane utvrđenja).
- redigovati** (lat. redigere urediti, srediti) pismene sastave sakupiti, pregledati, dovesti u red i prirediti za štampanje (u obliku knjige, časopisa itd.); urediti, uredivati, pripremiti, preraditi; uredi-vati, izdavati list i sl.
- redintegracija** (lat. redintegratio) ponovno uspostavljanje, obnova, obnavljanje.
- rediskontova&e** (ital. re-disconto) *fin.* ponovno diskontovanje, tj. kad bankar ili banka daju ponovo u *eskont* menice koje su sami eskontovali, da bi i na taj način došli do zarade.
- redistribucija** (lat. ge opet, ponovo, *distri-bucija*, v.), preraspodela, ponovna raspo-dela (npr. dohotka, robe, sredstava i sl.).
- redif** (arap. radif, tur. redif) rezervna turska vojska koja je pozivana samo za vreme rata; *supr. nizam*.
- redicija** (lat. redditio) vraćanje; izvođenje nekog razloga ili uzroka; <?/, predaja tvrdave.
- redova** (češ. rejdrovák) češka narodna igra u 2/4 i 3/4 takta.

redovnika (češ. rejdoch) *v. redova*.

redondilja (šp. redondilla) španska i portugalska strofa od 4 osmosložna, rede šestosložna trohejska stiha, od kojih se slikuju prvi sa četvrtim a drugi sa trećim (abba), ili prvi sa trećim a drugi sa četvrtim (abab); upotrebljava se u lirici i drami.

redresacija (fr. redressement) *med.* 1. ponovno previjanje rane; 2. zamenjivanje nekog dela koji nedostaje ili ispravljanje neke deformacije.

redresirati (fr. redresser) ponovo ispraviti, ponovo uputiti na pravi put; opet uspostaviti, krenuti nabolje; osujetita, unazaditi; *trg. stornirati*.

Red star lajn (eng. Red Star Line) „Linija crvene zvezde“, belgijsko parobrodarsko društvo, osnovano 1872. god. sa sedištem u Antverpenu, vrši saobraćaj između Antverpena i severnoameričkih pristaništa.

redublirati (fr. redoubler) udvojiti, udva-jati, udvostručiti, umnožiti, povećati.

redukovati (lat. reducere) *v. reducirati*.

reduktor (nlat. reductor) *ned.* nameštač, hirurška sprava za nameštanje uganutih ili slomljenih udova; *teh.* mehanizam koji usporava, umanjuje brzinu kretanja; *hek.* sredstvo za oslobođenje metala od kiseonika, sumpora i dr.

redukcija (lat. reductio) smanjenje, smanjivanje; uklanjanje, otpuštanje iz službe; smanjivanje broja radnika ili službenika; he, dobivanje čistih metala oslobođajući ih kiseonika, sumpora, soli i *dr.; log.* svodenje jednog *modusa* druge, treće ili četvre *silogističke figure* na odgovarajući modus *prve; fil.* svodenje pojedinačnog saznanja na osnovno i opšte, tj. na princip; *mat.* svodenje, skraćivanje, pretvaranje jedne slike u drugu; pretvaranje, obračunavanje (mera); *med.* nameštanje, vraćanje u prirodan položaj; *fiz.* vraćanje u ranije stanje, vraćanje u raniji položaj; *trg.* smanjivanje (ili: sniženje, spuštanje) cena nekoj robi; umanjivanje (ili: sužavanje) neke figure; *muz.* izvod iz partiture; prenošenje iz nepoznate melodije u pozna-tiju.

reduktiona tabela tablica za obračunavanje ili sravnjivanje raznih vrsta novca, mera i tegova.

reducerirati (lat. reducerare) *med.* ponovo zagnojavati, izazivati gnojenje, ponovo se otvarati (o čirevima).

redundantan (eng. redundant) nebitan, suvišan, izlišan, prekomoran, koji se može zanemariTM.

reduplikativ (nlat. reduplicativum) *gram.* rečenica u kojoj se jedan od glavnih pojmovova udvaja (ponavlja).

reduplikativan (nlat. reduplicativus) *gram.* udvojan, koji udvaja, udvajajući, koji ozna-

čava udvajanje; *bog.* presavijen sa spoljne strane.

reduplikacija (nlat. reduplicatio) udvajanje, ponavljanje; *gram.* udvajanje, ponavljanje reči, slogova ili slova.

reduplicirati (nlat. re-duplicare) udvojiti, udvajati; *gram.* ponavljati reči; slogove ili slova.

redut (fr. redoute, lat. reductus) «?/ malo, sa svih strana grudobranima opasane poljsko utvrdenje, šanac.

reduta (fr. redoute, ital. ridotto) zabava, balska svečanost pod maskama; ranije: mesto, dvorana za igranke i zabave, naročito u Mlecima, gde su se, za vreme karnevala, skupljali maskirane osobe radi kockanja.

reducibilan (nlat. reducibilis) svodljiv, smaljiv; *med.* koji se može vratiti na staro mesto; *hem.* oslobođljiv od kiseonika, koji se može oslobođiti kiseonika.

reducirati (lat. reducere) svesti, svoditi; pretvarati, obračunati, obračunavaTM (novce, mere i tegove); smanjiti, smanjivati, spustiti, spuštati, snižavati, snizi-ti (cenu); svesti, svoditi na manju meru; ograničiti, ograničavaTM; muz. udesiti komad (*partituru*) za manji broj instrumenata; *hem.* oslobođiti metale njihovih je-dinjenja sa kiseonikom, sumporom ili drugim nekim elektro-negativnim telom; *peć za reduciranje* peć u kojoj se metali izdvajaju iz svojih prirodnih jedinjenja; *kup.* ukuvati, ukuvavati; ukinuti, otpustiti iz službe.

redhibicija (lat. redhibitio) *prav.* vraćanje i uzimanje natrag neke stvari kupljene s manom koja je, pri zaključivanju kupovine, bila prikrivena; *redhibiciona tužba* tužba kojom se traži vraćanje plaćenog novca uz povraćaj kupljene robe.

reegzekucija (nlat. reexecutio) *prav.* vraćanje onoga što je sudskim putem bilo naplaćeno.

reedicija (lat. re-editio) novo izdavanje, novo izdanie (knjige), preštampavanje.

reeksport (nlat. re-export) *trg.* izvoz uvezene robe, kako one koja je bila uvezena radi dorade tako i one privremeno uvezene radi prodaje na bilo kom tržištu; *reek-sportacija*.

reeksportacija (nlat. re-exportatio) *trg.* v. *reeksport*.

reeksportirati (nlat. re-exportare) *trg.* izvo-ziti uvezenu robu.

reeskontiranje (fr. reescompt) *trg.* ponovno odbijanje, pokovan odbitak.

reeskontirati v. *reeskontovati*.

reeskontovati (fr. reescompter) *trg.* ponovo *eskontovati*.

režans (fr. regence) namesništvo, *re-gentstvo*; naročito: doba namesnikovanja Filipa Orleanskog u Francuskoj (1715— 1723), čuveno sa svoje razvratnosti; stilu francuskoj umetnosti ovoga vremena, koji

prepostavlja prelazio doba između stila koji je vladao za vreme Luja XIV(*baroka*) i stila za vreme Luja XV (*rokoko*).

režija (fr. *regie*) odgovorna i na polaganje računa obavezna uprava koja gazduje državnim privrednim preduzećima (šumska, duvanske itd. režija); trošak, ras-hodi oko podizanje čega ili oko vodenja nekog privrednog preduzeća; *u sopstvenoj režiji raditi* sam raditi kao preduzi-mać, tj. sam upravljati radovima;»^{TM.} upravljanje pozornicom u umetničkom pogledu^ pripremanje i konačno uboљišenje dramskog, operskog, filmskog, televizijskog dela ili revijsko-zabavnog programa, takođe i na radiju.

režim (fr. *regime*, lat. *regimen*) upravljanje, uprava; vlada, oblik vladavine; način vladanja i upravljanja državom; ustroj-stvo, uređenje; način života; <ed. higijenski način ishrane, *dijeta*.

režimlija (fr. *regime*) slepi pristalica jednog oblika vladavine, vladin čovek, strančar.

režimski (fr. *regime*) koji pripada režimu, koji drži uz vladu, vladin, *režimski list*.

režiranje (fr. *regir*) v. *režija*.

režirati (fr. *regir*, lat. *regere*) vladati, upravljati, voditi; vršiti posao pozor-rišnog, filmskog, televizijskog *reži-sera*.

režiser (fr. *réisseur*) 1. računski poslovođa, računovoda; C. *ui.* reditelj, umetnički rukovodilac pozorišnog, filmskog, televizijskog izvođenja, koji uskladjuje i organizuje, umetnički i tehnički, sav rad na pripremanju predstave; 3. lice koje ruko-vodi pripremama i izvođenjem neke svečanosti.

rezedja (lat. *resedare* ublažavati, *reseda*) bog. katanac, poznata biljka prijatna mirisa, poreklom iz Egipta; bleda sivkastozelena boja.

rezerva (fr. *reserve*) zadržano pravo, ograda; zaliha, pričuva, ono što je ostavljeno ili što se čuva za slučaj potrebe; voj. vojnici koji su odslužiti stalni kadar i koji se pozivaju pod zastavu samo-u slučaju rata; vojska koja nije u prvom borbenom redu, nego na raspolažanju vrhovnom (*strategijska rezerva*) nli nekom drugom komandantu da je upotrebi тамо где se ukaže potreba; dopunska vojska, dopuna; fig. uzdržavanje, uzdržljivost, opreznost; sa rezervom sa izuzetkom, uz ogradu, osim; bez rezerve Zez izuzetka, bez ograde, bezuslovno, potpuno.

rezervaža (fr. *r^servage*) u bojadisanju tkanina: zaštitnik koji sprečava primanje boje na izvesnim mestima tkanine; v. i *anlevaža*.

rezervat (lat. *reservatum* ono što je zadržano) l.*npan.* zadržano pravo, pravo po kojem upotreba nečega pripada samo određenim

licima; 2. spis poverljive prirode; 3. **rezervacija** oblast određena za obitavanje zakonom zaštićenih plemena Indijanaca i Eskima u SAD i Kanadi, ili za zaštitu faune i flore od izumiranja, odnosno za očuvanje prirodne sredine.

rezervacija (nl. *reservatio*) zadržavanje prava na što, npr. na prodenu stvar, dok ne bude potpuno isplaćena; *kum rezerva-cione* (nl. sit *reservatione*) sa izuzet-kom, osim, uz ogradu.

rezervacija (nl. *reservatio*) v. *rezervat 3.*

rezervacio mentalno (nl. *reservatio menta-lis*) prečuta ograda, lukava, podmukla ograda, npr. pri polaganju zakletve, kad neko, u mislima, svojim rečima daje drugo značenje i tumačenje no što ga one same po sebi imaju.

rezervacio hovoris (nl. *reservatio honoris*) *prav.* izuzimanje časti, po kome izrečena kazna ne lišava osuđenog časti ili časnih prava.

rezervirav (lat. *reservatus*) zadržan, ostavljen za posle, za docniju potrebu; namenjen za posle; koji se ne opredeljuje ili ne izjašnjava o čemu otvoreno, uzdržljiv, oprezan, smotren; *držati se rezervirano* držati se po strani, ne opredeljivati se, ne izjašnjavati se.

rezervirati (lat. *reservare*) v. *rezervisati*.

rezervisati (lat. *reservare*) zadržati, zadržavati, imati u pripremi (za ubuduće); čuvati, pričuvati, sačuvati, štedeti; na-meniti što za docniju potrebu.

rezervisan (lat. *reservatus*) v. *rezerviran*.

rezervist (fr. *reserviste*) vojnik iz rezerve, iz pričuve, pričuvnik.

rezervoar (fr. *reservoir*) spremnik, pričuvi-P1te za vodu, petrolej, benzin; vododrž, ubao; ribnjak.

režignacija (nl. *resignatio*) skrušenost, predanost volji božjoj, pomirenje sa sudbinom, tj. sa onim što je neizbežno, pripravnost na sve; *up. resignacija*.

režignirav (lat. *resignatus*) skrušen, predan sudbini, pomiren sa sudbinom, pripravan na sve.

režignirati (lat. *resignare*) v. *podresigni-rati*.

rezident (lat. *residens*) 1. opunomoćeni poslanik na strani (nižeg reda), otpovnik poslova; 2. građanin neke države koji stalno živi u drugoj nekoj državi; 3. obaveštajac koji stalno deluje u nekoj stranoj državi.

rezidencija (nl. *residentia*) mesto stalnog prebivanja, boravišta, prebivališta, stan; naročito: mesto stalnog boravka poglavara zemlje, prestani grad, prestonica; dvor; mesto stalnog prebivanja visokog državnog dostojanstvenika, npr. patrijarha, episkopa, biskupa itd. kao i njegov Dvor.

rezidirati (lat. *residere*) stanovati, boraviti, stalno prebivati.

reziduum (lat. residuum) ostatak, preostatak; *he», talog.*

rezil (arap. radfl, tur. rezil) sramota, poruga, uvreda, grdnja.

rezilijacija (nlat. resiliatio) npaB. odustajanje od ugovora, poništenje (ili: raskidaše) ugovora.

rezilirati (fr. résilier) *prav.* odustati od čega, raskinuti ugovor sudskim putem.

reziliti (arap.) sramotiti, grditi, ružiti, vredati.

rezilja (iš. resilla) svilena mreža ili traka za kosu (ženski ukras).

rezime (fr. résumé) sažetak, sažeto ponavljanje glavne sadržine, kratak pregled, izvod; završna reč.

rezimirati (fr. résumer) sažeti, sažimati, ukratko ponoviti, sažeto, ukratko izložiti, dati kratak i sažet pregled nečega ranije opširno izloženog.

rezistentav (lat. resistere) otporan, tvrd.

rezistencija (nlat. resistentia) otpor, otpornost, odupiranje, odolevanje; odrbana; protivljenje, protivstajanje; *izdržljivost;* *pasivna rezistencija* izvršavanje rada tačno po slovu propisa, ali ne u duhu i cilju istih, tako da se time stvarno ometa i koči uspeh rada, namerno ometanje i usporavanje rada.

rezistirati (lat. résister) protiviš se, opirati se, davati otpor, protivstajati; braniti se; izdržavaTM, podnosiš što, istrajati, odolevati.

rezolutan (nlat. resolutus) odlučan, rešen na delo, odvažan, smeо, srčan; pribran, priseban.

rezolutnost (nlat. resolutio) odlučnost, rešenost, odvažnost, smelost, srčanost, po-stojanost.

rezolucija (nlat. resolutio, fr. résolution) pismeni zaključak, odluka, rešenje (na kraju neke skupštine u kome se iznosi raspoloženje i mišljenje učesnika i formulišu zahtevi); odlučnost, rešenost.

rezon (fr. raison, lat. ratio) um, razum; razlog, povod, pobuda, uzrok; pravo, pravda, pravičnost (*imati rezona* — imati pravo, biti u pravu); *trg.* ime trgovačkog preduzeća, firma.

rezonabil (fr. raisonnable) razuman, uman, uvidavan, pametan; umeren, pristojan (cena); dovoljan, priličan; plemenit, darežljiv.

rezonantan (lat. resonans) koji odjekuje, koji se ori, koji se razleže, zvučan, snažan (glas); *fiz.* koji satreperava, koji sazvučava, koji odgovara svojim treptajima u jedinici vremena kada do njega dopre isti broj treptaja u jedinici vremena; *resonantan*.

rezonancija (lat. resonantia) odjek, odjekivanje; *fiz.* svojstvo satreperavanja, svojstvo sazvučavanja, svojstvo odgovaranja na broj treptaja u jedinici vremena kojom je neko telo sposobne da i samo zatreperi, prenošenje treptaja jednog zvučnog izvo-

ra, kroz vazduh ili drugu neku sredinu, na drugi zvučni izvor; ovo svojstvo satreperavanja javlja se i kod električnih treptaja; *fig.* odjek, saosećanje; *resonancija.*

rezonator (lat. resonare odjekivati, resona-tor) deo govornog aparata u kojem dolazi do *rezonancije*; to su rezonantske duplje koje su uvek podešene na određeni ton i u kojima se oblikuju glasovi; *fiz.* sprava pomoću koje se mogu čuti gornji tonovi koji zvuče istovremeno sa osnovnim tonom, sazvučnik; *resonator.*

rezon d-etr (fr. raison d'être) razlog koji opravdava postojanje nečega, pravo stupanja u život.

rezonirati (lat. resonare) 1. odjekivati, ori-ti se, razlegati se; *fiz.* satreperati, sazvučavati; *resonirati.*

rezonirati (fr. raisonner) 2. v. *rezonovati.*

rezonovati (fr. raisonner) misliti, razmišljati, umovati, posmatrati, govoriti, rasuđivati i zaključivati razumno; posmatrati i zaključivati o čemu na osnovu razumom opravdanih razloga; prezrivo: mudrijašiti, protivrečiTM, prigovarati, praviti primedbe.

rezorcín (fr. resorcine) xeM. dvoobzni aromatični alkohol, derivat benzina, koji se upotrebljava u proizvodnji boja i u lekarstvu; *rezorcino.*

rezultanta (lat. resultare) #«3. proizlaznica, sila, kretanje, veličina i dr. koja se dobije slaganjem dveju ili više datih sila ili upravljanih veličina, vektora; *up. komponenta.*

rezultat (nlat. resultatus) ishod, iznos, krajnje rešenje neke računske radnje; uspeh, ishod nekog rada, krajnji zaključak do koga se dode ispitivanjem.

rezultirati (lat. resultare) proisticati, proisteći, proizići, proizlaziti, doći (ili: dolaziti) kao posledica čega.

rezus (lat. Masasa rhesus) *zool.* uskonosi majmun iz grupe zamorci, raširen u Indiji i na Himalajima.

režus-faktor (skr. Rh-faktor), nasledio obeležje eritrocita, prisutnost posebnog aglutinogena u krvi majmuna *režusa* i većine (85%) ljudi. Negativan Rh-faktor može prouzrokovati teškoće pri trans-fuziji, a i kod poroda, ako majka ima negativan Rh-faktor, a otac pozitivan.

reid (engl. raid) 1. *voj.* prepad, iznenadan i plahovit napad manjim konjičkim, motorizovanim ili flotnim jedinicama na neprijatelja; *sp.* konjička utakmica na dugoj stazi da bi se pokazala istrajnost jahača i konja.

reid (hol. reide) 2. *mor.* deo mora blizu obale, kod ulaza u pristaništa, zaštićen od vetrova, zbog toga zgodan za bavljenje brodova.

reimprimatur (nlat. reimprimatur) „neka se ponovo štampa”, dozvola za ponovno štampanje, za preštamplzvanje.

reinkarnacija (lat. reincarnatio) po učenju o seobi duša: ponovno ulaćenje duše u telo (otelotvorenje) posle smrti tela u kome je do tle bila.

reintegracija (lat. ge-, integratio) upotpunjavanje, dopuna; prav. povraćaj oduzetih stvari, zvanja, prava i dr.

reis (arap. ra'fs) glavar, starešina; zapovednik trgovачkog broda.

reis-efendi (arap. ra'fs poglavar, starešina, ngrč. authentes gospodin, gospodar, tur. efendi) titula turskog državnog kancelara i ministra spoljnih poslova.

reis-ul-ulema (arap. ra'isu-l-'ulema, tur. reis-ulema) titula vrhovnog poglavara islamske veroispovesti.

rejd (eng. raid) v. *reid*.

rejdovak (češ. rejdvák) češki narodni ples u 2/4 i 3/4 taktu.

rejktorijum (nlat. rejectorium) prav. odbijanje priziva jedne parnične strane, presuda višeg suda kojom se odbija priziv; *rejekcja*.

rejekcija (lat. rejectio) odbacivanje, odbijanje, neprimanje; prav. v. *rejktorijum*.

rejon (fr. gauop, ital. raggio, lat. radius zrak) 1. srez, okrug, obim koji obuhvata neka nadležnost, deo grada pod upravom narodnog odbora; (svetlosni) zrak; poluprečnik kruga; voj. područje, oblast tvrdave, gradsko polje, oblast pod domaćnjem topovske vatrenosti.

rejon (fr. rayonne) 2. vrsta plastične mase od koje se izrađuju razni predmeti, prvenstveno odevni; ^. *najlon, orlon*.

rejs (port. reis) mala novčane jedinica u Portugaliji i Braziliji.

rek (nem. Reck) vratilo (gimnastičke sprave).

rekadencija (nlat. recadentia) prav. vraćanje, povraćaj nekog prava onome koji ga je ranije posedovao.

rekantacija (lat. recantare poricati, vlat. recantatio) npaa poricanje, opozivanje onoga što je neko ranije govorio ili pisao \up. *retraktacija*.

rekapitulant (nlat. recapitulans) onaj koji u glavnim crtama ponavlja sadržinu čega, ponavljač.

rekapigulacija (nlat. recapitulatio) ponavljanje sadržine u kratkim crtama; ret. figura koja se sastoji u tome da se, u opširnom i iscrpnom dokazivanju, na kraju svakog dela i celine govora svi razlozi ili glavne tačke izlaganja ukratko i sažeto ponove; *trg.* sažeto ponavljanje glavnih stavova računa.

rekapitulirati (nlat. recapitulare) glavnu sadržinu ukratko ponoviti, sažeto ponavljati, sažeto izložiti; *trg.* račun, na kraju, ukratko ponoviti.

rekvizitar (lat. requisitum potreba) lice koje dobavlja i čuva stvari i sitnice potrebne pri izvođenju pozorišnog komada.

da, ili sprave i opremu za sportska društva.

rekviziti (lat. requisitum) pl. predmeti koji su potrebni da bi se mogla izvesti pozorišna predstava, *rekvizite*; sprave, oprema, predmeti potrebnii sportistima.

rekvizite (lat. requisita) poz. svi predmeti i sitnice koji su, pored dekoracije i garderobe, potrebni da bi se mogao prikazati neki pozorišni komad; potrebe, potrebne stvari i oruđa; fig. potrebne osobine, potrebna svojstva.

rekvizitorijali (nlat. requisitoriales sc. litterae) pl. prav. akt kojim jedna vlast traži nešto od druge vlasti zvaničnim putem; *rekvizitorijum*.

rekvizitorijum (nlat. requisitorium) prav. v. *rekvizitoriali*.

rekvizicija (lat. requisitio) zahtev, traženje, molba; prav. zahtev koji jedna vlast upućuje drugoj radi pomoći i saradnje u nekoj stvari; popisivanje ili uzimanje stvari za vojne ili državne potrebe, naročito u vreme rata, koje se ne plaćaju gotovim novcem, nego uzimaju na priznanicu; zabrana na nešto, polaganje prava na što, npr. *uzeti nešto u rekviziciju* staviti na nešto zabranu.

rekvizicionar (nlat. requisitionarius) prav. onaj koji polaže pravo na nešto, koji stavlja zabranu.

rekvizicioni sistem vođenje rata na taj način što se vojska izdržava sredstvima pokupljenim putem *rekvizicije* u samoj zemlji.

rekvijem (lat. requies mir, počinak; četvrti padež: requiem) u katoličkoj crkvi: svečano podušje i muzički komad koji se na njemu izvodi (nazvan po početnim rečima molitve: Requiem aeternam dona eis, Domine!, Večni pokoj daj im, Gospode! itd.).

rekvinteron (tl. requinteron) *sinkvintero-na* i Evropljanke, ili obratno.

rekvirevt (lat. requirens) istraživalac, isledivač; molilac, tražilac.

rekvirirati (lat. requirere) zahtevati, tražiti, iskati, iziskivati; prav. neku drugu vlast moliti za pomoć ili saradnju; zahtevati nešto natrag, izlagati svoje pravo na nešto; istraživati, ispitivati, isledivati; voj. popisati (ili: popisivati, uzeti, uzimati) na priznanicu za vojne ili državne potrebe (hranu, stoku, prevozna sredstva i dr.).

rekil (fr. recul) so/. ustuk, vraćanje, odskok vatre nogor oružja, naročito topa, pri ispaljivanju.

rekla (nem. Rockel) kratka ženska haljina do pojasa; ponegde se tako naziva i muški kaput.

reklama (lat. reclamare glasno vikati, fr. reclame) preporkuka, javno isticanje rečju ili putem štampe (objava, oglasa) dobrih svojstava svoje robe i povoljnijih cena u

- cilju zadobijanja kupaca (mušterija); trgovacko hvalisanje, vašarsko hvalisanje.
- reklamacija** (lat. *reclamatio*) iskanje, zahtevanje, potraživanje; usmena ili pismena prijana da pošiljka upućena na vašu adresu nije prispeala; *prav.* zahtev za povraća jčega; žalba protiv odluke ili rešenja suda ili vlasti.
- reklamer** (fr. *reclameur*) onaj koji iznosi na pazar, reklamodžija.
- reklamiranje** (lat. *reclamare*) v. *reklamacija, reklama*.
- reklamirati** (lat. *reclamare* glasno vikati; glasno negodovati) javno hvaliti svoju robu, mamiti (ili: dozivati) kupce isti-canjem dobrih svojstava i povoljne cene robe; iskati, tražiti, zahtevate; po-traživati; prigovarati, ulagati protest ili prigovor; podneti (ili: podnositi) prijavu da pošiljka upućena na našu adresu nije prispeala.
- reklinacija** (nl. *reclinatio*) naginjanje unazad, zavaljivanje, posuvraćenje; *med.* operacija očne mrene pri čemu se mrena po-svrne.
- reklimirati** (lat. *reclinare*) nagnuti unazad, prevrnuti, previti, zavaliti, posuvrata-ti; *med.* posvruuti, potisnuti očnu mrenu.
- rekluzija** (nl. *reclusio*) zatvor, zatočen>e; povučenost, usamljenost; isključivanje iz dosadašnjeg mesta boravka.
- rekognicija** (lat. *recognitio*) raspoznavanje; *prav.* sudsko priznanje lica, stvari ili spisa za ono za što se izdaje, priznanje *identiteta* (istovetnosti); pregledanje spisa radi ispitivanja i popravljanje.
- rekognoscirati** (lat. *recognoscere* npsn. ponovo saznati; priznati, potvrditi tačnost i ispravnost pregleda i ispitivanja; *voj.* upoznati se putem izviđanja sa pravim stanjem čega, izvestiti se, ispitati, uhoditi, osmotrite.
- rekolirati** (nl. *recolare*, fr. *recoler*) *prav.* svedocima još jednom pročitati njihove iskaze; proveriti, uporediti.
- rekomandacija** (fr. *recommandation*) preporuka; preporuka, preporučivanje (pisma, pošt. potiljke).
- rekomandiran** (fr. *recommander*) preporučen; *rekomandirano pismo* preporučeno pismo, pismo koje se uvodi u poštansku knjigu i o kome pošiljalac dobiva potvrdu. •
- rekomandirati** (fr. *recommander*) preporučiti, preporučivati, davati na preporuku (pismo).
- rekombinacija** (nl. *recombinatio*) fiz. ponovno stvaranje električnoneutralnih molekula od jona.
- rekompesva** (nl. *recompensa*) v. *rekompencija*.
- rekompenzacija** (nl. *recompensatio*) obeštećenje, odšteta, naknada štete; odmazda, kazna, milo za drago.
- rekompenzirati** (nl. *recompensare*) obeštećivati, naknaditi štetu; nagraditi; odmazdit, kazniti, vratiti milo za drago.
- rekonvalescent** (nl. *reconvalescens*) *med.* oporavljenik, prezdravljenik, onaj koji se oporavlja od bolesti, koji je na putu potpunog ozdravljenja.
- rekonvalescencija** (nl. *reconvalescentia*) prezdravljanje, prezdravljenje, oporavljanje od bolesti.
- rekonvenijent** (nl. *reconveniens*) *prav.* podnosilac protivužbe.
- rekonvenirati** (nl. *reconvenire*) *prav.* podneti (ili: podnositi) protivužbu.
- rekonvevt** (lat. ge-, *conventus*) *prav.* onaj protiv koga je podnesena protivužba.
- rekonvencija** (nl. *reconventio*) *prav.* tužba koju optuženi podnosi protiv tužioca istom sudu, protivužba.
- rekovveciona tužba** D. *rekonvencija*.
- rekoiverzija** (lat. *re-conversio* obrtanje, vraćanje ranijem) *rekonverzija industrie* vraćanje industrije, po završetku rata, od vojne proizvodnje na mirnodopsku; pretvaranje ratne industrije u mirnodopsku.
- rekovstuticija** (nl. *reconstitutio*) ponovno uspostavljanje, ponovno ustanovljena; *prav.* prenos nekog prihoda ili užitka, stupanje u prava nekog drugog.
- rekonstruirati** (nl. *reconstruere*) v. *rekonstruisati*.
- rekonstruisati** (nl. *reconstruere*) ponovo sagraditi, iznova sazidati, prezidati; iz pojedinih delova ili ostataka stvoriti sebi sliku prvobitne celine, pa onda ponovo sastaviti tu celinu, obnovite.
- rekonstrukcija** (nl. *reconstructio*) zidanje iznova, prezidivanje, ponovno uspostavljanje; ponovno podizanje i obnavljanje propalih starih umetničkih spomenika, o čijem se nekadašnjem obliku i izgledu zaključuje po nadinem planovima, ostacima, pismenim predanjima i sl.; u *paleo-biologiji*: pokušaj da se iz okamenjenih ostataka, naročito kostiju, ponovo sastavi lik neke izumrlje životinje.
- rekonstrukcionalizam (lat.) idealistička teorija po kojoj vaspitanje predstavlja sredstvo kojim može i treba da se preobrazи svet.
- rekonfrontacija** (nl. *reconfrontatio*) *prav.* ponovno suočenje, ponovno suočavanje.
- rekonfrontirati** (nl. *reconfrontare*) *prav.* ponovno suočiti, ponovno suočavati.
- rekonciliacija** (lat. *reconciliatio*) ponovno sjedinjenje, izmirenje, pomirenje; u katoličkoj crkvi: ponovno primanje grešnika u crkvenu zajednicu posle održane pokore, održana posta; svečano osvećenje oskrnajljene crkvene utvari.
- rekoncilitirati** (lat. *reconciliare*) ponovo pridružiti, ponovo sjediniti, izmiri™, pomiriti; u katoličkoj crkvi: ponovo

rekuzirati (lat. recusare) *prav.* tražiti izuzeće sudije, izuzeti sudiju; odbiti, ne primiti, odbaciti.

rekuperator (lat. recuperator ponovni osvojilac) *teh.* uređaj za hvatanje korisnih sastojaka koji se nalaze u otpacima proizvodnje radi njihovog ponovnog iskorišćavanja; *rekuperator toplotne* uređaj kojim se toplota što izlazi sa ogrevnim gasovima ponovo iskorišćuje za zagrevanje vazduha što se troši na gorenje.

rekuperacija (lat. recuperatio dobivanje natrag) *teh.* 1. hvatanje i iskorišćavanje sporednih proizvoda proizvodnje, npr. iskorišćavanja gasova koji se stvaraju pri koksovanju uglja; 2. ponovno dobivanje materijala koje se troše pri raznim tehnološkim procesima.

rekurvirostre (lat. recurvus savijen unazad, rostrum kljun) zoot. sabljoklunke, ptice uzvijena kljuna, sa kljunom savijenim nagore.

rekurens (lat. recurens sc. febris)»», povratka groznica.

rekurent (lat. recurens) onaj koji traži pomoć; *prav.* onaj koji se služi *rekursom* kao pravnim lekom.

rekurirati (lat. gescheite) opet doći, povratiti se, vraćati se (na stvar ili predmet); obratiti se kome, potražiti utočište; uložiti žalbu.

rekurs (lat. recursus) *prav.* žalba višoj vlasti na odluku ili postupak niže vlasti, naročito u administrativnim pitanjima; takođe: *regres, regredijencija*.

rekusija (lat. jputere odjekivati, nlat. recessio) odbijanje, odjekivanje; odsakanje, odskok.

rekacija (lat. regere upravlјati, *rectio*) *rpx.* u rečenici: zavisnost jedne reči od druge, npr.: Sećati se rado svojih roditelja (dakle, glagol „sećati se“ zahteva drugi padež) *up. regirati*.

relaksancia (lat. relaxantia) *pl. med.* sredstva koja izazivaju slabljenje bola, mlitavost, labavost, ili popuštanje.

relaksacija (lat. relaxatio) *med.* mlitave-lost, mlitavost (živaca); *prav.* oslobođenje, oproštenje, oproštaj, npr. kazne.

relaksacio aresti (lat. relaxatio *arresti*) *prav.* oslobođenje od zatvora.

relaksacio juramenti (nlat. relaxatio *juramenti*) *prav.* oslobođenje od izvršenja obećanja datog pod iznuđenom zakletvom.

relaksacio jurne (lat. relaxatio *juris*) *prav.* neprimenjivanje zakona u slučaju koji je izuzetne prirode.

relansirati (fr. relancer) divljač koja je umakla pronaći i ponovo krenuti; u kartanju: vratiti, vraćati, ponuditi više, davati više.

relapsus (nlat. relapsus) padanje nazad, ponovno okliznuće; onaj koji ponovo pada u staru grešku, naročito koji ponovo podleže jeresi.

relata refero (lat. refero predajem, prenosim, saopštavam, relatum saopšteno) pričam ono što sam ili kako sam čuo, pošto čuo poto prodajem, ne jemčim za istinitost onoga što pričam.

relativ (lat. relativus) *lit.* pod ovim se terminom u srpsko-hrvatskoj lingvistici podrazumeva: vremensko određivanje (od-meravanje) procesa ili stanja označenog glagolskim oblikom u predikatu — ne neposredno prema vremenu kada se rečenica izriče, nego posredno, preko nekog drugog vremenskog momenta. Od vremen-skih glagolskih oblika našeg jezika samo se prefektivni prezent upotrebljava isključivo u ovoj službi; svi drugi vremenski glagolski oblici mogu biti upotrebljeni i indikativno i relativno.

relativan (nlat. relativus) odnosan, koji se odnosi na što ili prema čemu, koji se tiče čega, koji je u vezi sa nečim, koji važi samo pod izvesnim uslovima; *relativna visina*, za razliku od *apsolutne* ili nadmorske visine, jeste odstojanje od neke tačke na površini zamišljenoj paralelne sa morskom površinom, npr. visina brega od neke tačke u njegovu podnožju do vrha; *srazmeran*; *gram. relativna zamenica* odnosna zamenica; *relativna ili odnosna rečenica* ona koja se odnosi na koju reč glavne rečenice, pa tumači subjekt, objekt, atribut i dr. glavne rečenice, npr.: Neka dode onaj koji mi je poručio; *relativna vrednost* vrednost koja zavisi od raznih okolnosti, te, prema tome, može biti veoma različita, srazmerna vrednost; *relativni pojmovi log.* pojmovi koji postaju tek iz poređenja jednog predmeta s nekim drugim; *supr. apsolutan*.

relativizam (nlat. relativus) *fil.* pravac koji smatra da je svako saznanje *samo relativno*, tj. uslovljeno i zavisilo od odnosa u kome se nalazi onaj koji saznaće prema predmetu saznanja, i od stanovišta koje on uzima s obzirom na svoju psihofizičku organizaciju; *etički relativizam* shvatanje po kome su „dobro“ i „zlo“ relativa-tivni.

relativitet (nlat. relativitas) odnosnost, uslovljenost, srazmernost; *teorija relativiteta* učenje u novoj fizici, koje je osnovao Albert Ajnštajn (1879—1955), po kojem su prostorno i vremenske veličine samo relativne veličine, te se ne mogu ni odrediti nezavisno jedne od drugih; *specijalna teorija relativiteta*: svaki opšti prirodni zakon koji važi u odnosu prema koordinatnom sistemu *K* mora takođe nepromenjeno važiti u odnosu prema koordinatnom sistemu *K_t* koji se u odnosu prema *K* kreće jednakom (uniformno) translatorno. Ova teorija počiva dalje na načelu da svetlost u vakuumu ima uvek određenu brzinu prostiranja; *opšta teorija relativiteta*: fizički zakoni neza-

visni su od stanja kretanja koordinatnog sistema; istovremenost zbivanja u prirodi određiva je jedino merenjem koje je skopčano sa kretanjem.

relativno (lat. relative) *pril.* odnosno, srazmerno. **relacija** (lat. relatio) odnos, veza; poslovna veza; izveštaj, izveštavanje, obavešt, priča; *voj.* pismeni izveštaj, npr. komandanta o ratnim operacijama svojih trupa; opis ratnog podviga pri predlogu za odlikovanje; *muz.* razmak, *interval*; *fil.* medusobni odnos dveju ili više stvari ili sadržaja svesti.

relacionalizam (lat. relatio) *fil.* pravac koji u svemu i svuda obraća pažnju na odnose među stvarima.

relacioni (lat. relatio odnos) odnosni.

rele (fr. relais) v. *relej*.

relevantan (lat. relevans) značajan, važan, istaknut; bitan, jezgrovit; *supr. irelevant-an*

relevancija (lat. relevantia) važnost, značajnost, naročito važnost pravnog sredstva, sudske radnje i sl.; *supr. irelevant-ija*.

relevacija (lat. relevatio) *prav.* rezrešenje, oslobođenje obaveze; olakšanje.

releve (fr. releve) ip/-, izvod iz nekog računa; *kuv.* prvo jelo posle supe.

relegacija (lat. relegatio) proterivanje, prognanje (iz države, grada); udaljenje, izgnanje (sa univerziteta).

relegirati (lat. relegare) udal>iti, isključiti (sa univerziteta).

relej (fr. relais) nova, odmorna zaprega, smena konja; stanica na kojoj čekaju sveži konji radi smene, u cilju što bržeg prenosa putnika; *voj.* malo konjičke odeljenje za brzo prenošenje izveštaja od jedne stanice do druge, održać veze (pešak, konjanik, velosipedist, motociklist i dr.); kod elektromagnetičnih telegrafova: prenosnik, sprava za zatvaranje struje u lanac kod lokalnih baterija na telegraf-skim stanicama; rage.

relejni konji odmorni konji; *up. relej*.

reli (eng. rally) 1. sastanak, skup, susret; 2. posebna vrsta automobilskih trka.

religija (lat. religio) učenje koje se tiče najvišeg bića (božanstvo, boga); vera; veroispovest; *fig.* svetinja, etičko načelo kojim je neki čovek duboko prožet, savest, stvar savesti.

religiozan (lat. religiosus) koji je u vezi sa religijom, koji pripada religiji; po-božan, bogougodan, bogobožljiv, smeran; savestan, duboko prožet osećanjem dužnosti prema sebi i prema drugima.

religioznost (lat. religiositas) verovanje u boga, ljubav prema boga, poštovanje boga, strah od boga; življenje u skladu sa propisima vere, pobožnost.

religiozitet (lat. religiositos) v. *religioznost*.

relidozameite (ital. religiosamente) *muz.* pobožno, ozbiljno, svečano, dostojanstveno.

relidozo (ital. religioso) *muz.* v. *relidoza-mente*.

relikvija (lat. reliquiae) ono što je ostalo od nekog svetitel>a, svetinja; obično *re-likvije pl.* u crkvenom jeziku: moštvi svetitelja, svete moštvi.

relikvijar (nlat. reliquiarium) zbirka svetih moštiju; kivot, posuda ili kutija u kojoj se, u crkvama, čuvaju moštvi svetaca.

relikt (lat. relicitus ostavljen) ostatak; bilj-na ili životinjska vrsta, ili druga kakva pojava koja u nekoj oblasti postoji kao ostatak još iz doba kada su u njoj vladali drukčiji uslovi života, npr. omorika, ohridska pastrmka, ohridski sunđer i dr.; *reliktna jezera* ostatak starih velikih jezera.

relicitacija (lat. relicitatio) *trg.* ponovo nadmetanje, ponovna prodaja ili kupovina putem javnog nadmetanja.

relokacija (nlat. relocatio) ponovno izdavanje u zakup, pazakup.

relvej-spajn (eng. railway-spine) železnička bolest, potres kičmene moždine i živaca kao posledica železničke nesreće.

relief (fr. relief, ital. relieveo, lat. relevarere podići, uzdići) *um.* ispušteni plastičan lik izrađen na ravnoj površini (u drvetu, kamenu ili metalu), vrsta vajarske umetnosti kod koje figure ne stoje slobodno u prostoru nego su vezane za površinu (*up. bareljeff, oreljeff*); *fig.* isticanje, ista-knutost, sjaj, značaj, ugled, slava; *jednoj stvari dati relief ili prikazati u reliefu* = prikazati stvar tako da pada u oči, da bude u punoj svetlosti, naročito naglašena.

reljefan (fr. relief) 1. ispušten; 2. *fig.* istaknut, jasan, pregledan, razumljiv.

reljef-intarzija (fr. relief, ital. intarsia) *um.* rad u drvetu kod koga se, za razliku od *intarzije*, raznobojni parčići drveta slažu tako da ne predstavljaju ravnu površinu, nego figure i likovi čine blaga ispuštenja.

reljefne karte *geogr.* karte na kojima su slike predela prikazane reljefno, na kojima su predeli prikazani onako kakvi su u prirodi, tj. sa svim visinama, nizina-ma itd.; takođe: karte koje pokazuju karto-grafski ili fotografski otisak jednog reljefa.

rembazam (grč. rembasm̄s) lutanje; med. tumaranje noću (*niktobatija*).

remedijum (lat. remedium) sredstvo, *lek;prav.* pravni lek; u narodnoj ekonomiji: zakonom dopušteno odstupanje od propisane finoće i težine zlata ili srebra u kovanom novcu (*tolerancija*); *medijum jurio* (lat. remedium juris) pravilo sredstvo, pravni lek.

- remedura** (nlat. remedura) sudski lek, ot- klanjanje, sprečavanje neke zloupotrebe, popravljanje, poboljšanje.
- remek-delo** (iz mad.) delo vrlo velike vrednosti, savršeno *delo; remek*.
- remi** (fr. remis) 1. u šahu i kartama: izraz koji označava da niko nije dobio, nerešeno, neodlučeno, nerešena igra.
- remi** (eng. remmy) 2. hazardna igra sa dva špila ili više petlova karata.
- remiza** (fr. remise) odgađanje, odlaganje; oproštaj, popust; *trg. = rimesa*; staja za kola, šupa za kola; *los* česta u koju se sitna plemenita divljač sklanja od neprijatelja ili na jakom mrazu; mesto gde su pale i arebine; *poz.* ponovno prikazivanje komada.
- remizje** (fr. remisier) *trg.* posrednik između trgovca i kupaca, naročito na Pariskoj berzi, predstavnik stranih firmi na berzi.
- remilitarizacija** (lat. ge, fr. militarisation) ponovo uvođenje vojničkog uređenja u nekoj oblasti ili ustanovi, koja je dotle bila razoružana, u cilju da se ospособi za čisto vojni napad ili odbranu.
- remingtou** vrsta pisaće mašine i voj. puške (naziv po pronalazaču, američkom fabrikantu F. Remingtonu, 1816—1889).
- reminiscencija** (nlat. reminiscensia) opominjanje, nejasno sećanje, uspomena; mesto u pesmi ili kompoziciji koje je slučajno, po sećanju, uzeto od drugog autora.
- remis** (nlat. remissus) odlaganje roka plaćanja; popust u nekom plaćanju, naročito od zakupnine; popust od kupovne cene, *rabat*.
- remisivan** (nlat. remissivus) koji opršta, oprostan, koji popušta, popustljiv.
- remisija** (lat. remissio) vraćanje; otpust; oproštenje, rproštaj (grehova); *prav.* milost, pomilovanje, oproštenje kazne; uki-danje, povlačenje (zabrane); *med.* prolazno slabljenje, popuštanje bolesti, naročito groznice.
- remisio juramenti** (lat. remissio juramenti) *prav.* razrešenje zakletve.
- remisionar** (fr. remissionnaire) *prav.* onaj koji je pomilovan, pomilovani.
- remisorijales** (nlat. remissoriales sc. litterae) *pl. prav.* akt kojim viši sud vraća nižem predmet na dalji postupak.
- remitenda** (lat. remittere poslati natrag) ono što treba vratiti, npr. neprodata knjige, novine i sl. izdavaču.
- remitent** (lat. remittens) sopstvenik menice, lice koje je, samim izdavanjem menice, ovlašćeno da meničnu svotu o roku naplati, a i pre roka da svoja poverilačka prava ustupi drugom.
- remitirati** (lat. remittere) natrag poslati, povratiti; *trg.* dostaviti novac ili meni-cu; odobriti popust u nekom potraživanju.
- removirati** (lat. removere) ukloniti, udaljiti, smaniti.
- remoliencija** (lat. remollientia) *pl. med.* umekšavna sredstva, sredstva za umekšavanje, ublažavna sredstva, sredstva za ublažavanje.
- remonetizirati** (lat. ge-, moneta novac) *fin.* novac povučen iz optičaj-a ponovo pustiti u optičaj; *up. moneta*.
- remonstranca** (nlat. remonstrare) protiv-predstavka, prigovor, žalba; *remonstra-cija*.
- remont** (fr. remontage) 1. popravke ili pre-pravka sredstava za rad posle njihove duže upotrebe radi osposobljavanja za dalje funkcionišanje u procesu proizvodnje.
- remont** (fr. remonte) 2. mlad, neobučen konj za konjicu; popuna konjice novim konjima.
- remontirati** (fr. remonter) *bog.* posle glavnog cvetanja još jednom cvetati, pozno cvetati; *voj.* nabaviti nove konje, rashodo-vane konje jednog puka zameniti novim; *teh.* ponovo sklopiti, ponovo sklapati, ponovo sastaviti; ponovo spremiti, ponovo snab-deti.
- remontoar** (fr. remontoir) *teh.* navijač (deo časovnika za navijanje bez ključa).
- remokaža** (fr. remorquage) *mor.* vuna, vučenje, tegljenje; *up. remorker*.
- remorker** (fr. remorqueur) vučni brod, vučni parobrod, vučni motorni brod, parobrod za vuču drugog; vučna kola.
- remorkirati** (fr. remorquer) vuči lađu (konopcima).
- remotis arbitris** (lat. remotis arbitris) *prav.* pošto se uklone svedoci, bez svedoka, u četiri oka.
- remotis partibus** (lat. remotis partibus) npas. pošto se uklone stranke.
- remocija** (lat. remotio) udaljenje, otpuštanje, smenjivanje sa položaja.
- remocio ab officio** (lat. remotio ab officio) *prav.* udaljenje sa dužnosti.
- rempstek** (eng. rumpsteak) *v. rampstek*.
- ren** (eng. run) navalna ulagača na blagajnu (kad se pronese glas da je banka pred padom).
- renalni** (lat. gep bubreg, renalis) *aiat.* koji se tiče bubrega, bubrežni.
- rend -v.raid.**
- rendgen** (nem. Röntgen) *jinw. v. rendgenov aparat*.
- rendgenizirati** (nem. Rontgen) *v. rendgenoskopirati*.
- rendgenov aparat** aparat za dobivanje (snimaka pomoću) *rendgenovih zraka*; upotrebljavanja se naročito u medicini.
- rendgenovi zraci** *fiz.* nevidljivi zraci koji se obelodanjuju time što izazivaju *fluorescenciju*, pokazuju hemijska dejstva, čine da vazduh provodi elektricitet, nisu podložni uticaju magnetnih i električnih sila, a imaju svojstvo da prolaze kroz kožu, mišice, drvo, hartiju i dr. i apsor-

buju se u debelim metalnim slojevima, kostima itd.; hovu se još i: *H (iks) zraci*; nazvali po pronalazaču, nemačkom fizi-čaru K. V. Rendgenu (1845—1923).

rendgenogram (nem. Rontgen, grč. grammata snimak koji se dobije *rendgenovim aparatom*.

rendgenografija (nem. Rontgen, grč. graphfa beleženje, crtanje) v. *radiografija*.

rendgenologija (nem. Rontgen, grč. logla) nauka o rendgenovim zracima i njihovoj primeni.

rendgenoluminiscencija fiz. luminiscencija kristala koju proizvode *Reidgenovi zraci* i *gama-zraci*.

rendgenoskopija (nem. Rontgen, grč. skopeo posmatram) gledanje (ili: posmatranje) pomoću *rendgenovih zraka*, odnosno *rendgenovim aparatom*.

rendgenoskopirati (nem. Rontgen, grč. sko-reb) posmatrati ili snimati *rendgenovim aparatom*.

rendgenoterapija (nem. Rontgen, grč. therapeia lečenje) med. v. *pocradioterapija*.

rende (tur. rende) 1. drvodeljski alat za struganje, strug, blanja; 2. kuhinjska sprava za struganje povrća i testa, ribež, trenica.

rendlet (eng. roundlet) mera za tečnost u Engleskoj, od 18 galona = 81,7851.

renegat (nlat. renegatus) otpadnik od vere, naročito: hrišćanin koji je prešao u islam; fig. otpadnik, odmetnik, odrodnik, izrod.

renegirati (nlat. renegare) ponovo odreći (ili: oporeći, poreći, poricati).

rener (eng. runner) 1. trkač, takmičar; 2. trkački konj; 3. krijumčar; 4. trgovački putnik.

renesansa (fr. renaissance) 1. obnova, preporod, procvat, uskrs; 2. naročito: ponovno rađanje, preporod klasične starine — ili, tačnije, slobodnog i stvaralačkog čovečjeg duha — pod uticajem klasične književnosti, umetnosti i filozofije (za razliku od srednjovekovnog crkvenog jarma i vlasti crkve nad čovečjim duhom). To je „najveći progresivni prevrat koji je čovečanstvo dodata doživelio, doba koje je tražilo i radovalo ninove, džinove po snazi uma, strasti i karakteru, po svestranosti i učenosti“ (Engels, „Dijalektika prirode“). Pokret se javio u Italiji, oko 1350, odakle se nadmoćno rasprostrio i zagospodario duhovima celog Zapada, sadržavajući se do početka XVI veka. Glavna obeležja ovoga doba su: odbacivanje autoriteta, obraćanje stvarnom životu i iskustvu, poverenje u sopstveni razum, disciplinovanje mašteta pod uticajem razvitka prirodnih nauka, itd.; arh. gradevinski stil ovoga perioda sa elementima grčko-rimske arhitekture.

reneta (fr. reinette) vot. jabuka pegavuša.

renij(um) (lat. Rhenus Rajna) *hen.* hemijski element, hem. znak Re, redni broj 75, atomska masa 186,22, siv, kovan metal; otkriven 1925. godine.

rešggentan (lat. renior protinin se čemu) uporan, tvrdoglav, prkosan.

renitencija (lat. renior) otpornost, neposlušnost, tvrdoglavost.

reniforman (lat. geplž renis bubreg, nlat. reniformis) vot. bubrežast, u obliku bubrega (list).

renovatura (nlat. renovatura) *prav.* pokovan nacrt i opis imanja.

renovacija (lat. renovatio) obnova, obnavljanje, obnovljenje, popravljanje, menjanje nabolje.

renovirati (lat. renovare) obnoviti, obnavljati, popraviti, osveziti, podmladiti; *renovirati menicu* staru menicu zameniti novom, tj. produžiti je.

renome (fr. renommee) dobar glas, dobro ime; slava, ugled, čuvenost.

renomiran (fr. renommee) čuven, slavan, ugledan, glasovit; redak; na zlu glasu; koji uživa lep glas, dobro posećen (o gostonicomama).

renomirati (fr. renommer) slaviti, proslaviti; izneti na glas.

renonsirati (fr. gepopseg) odreći se, odricati se, odustati; u kartama: baciti drugu boju, ne odgovoriti kartom iste boje.

renta (fr. rente, ital. rendita, nlat renda) 1. u *feudalizmu* oblik vitka kmetovskog rada. Prošla kroz tri stadijuma: radna renta, naturalna renta i novčana renta; 2. u *kapitalizmu* oblik viška vrednosti, jedan njegov deo. Ne proizvodi je ni zemlja, niti kakva nekretnina, nego najamni rad. Monopolsko raspolažanje prirodnim izvorima (zemlja, voda, rudnik i dr.) čini da vlasnici prisvajaju deo viška vrednosti kao rentu; *apsolutna renta* suvišak viška vrednosti preko prosečnog profita; *diferencijalna renta* oblik ekstra profita, tj. diferencija između niže individualne cene proizvodnje poljoprivrednih proizvoda i više; *monopska renta* deo viška vrednosti koji prisvaja vlasnik zemljišta koje daje retke plodove i čija cena ide iznad vrednosti, do visine do koje su kupci spremni da plate (šampan); 3. *doživotne renta* uvećan interes koji neko doživotno prima od nekog kapitala, s tim da taj kapital, posle smrti onoga koji je primao uvećani interes, pripadne davaocu interesa.

rentabilan (nlat. rentabilis) koji donosi prihod, koji se isplaćuje, unosan.

rentabilnost (nlat. rentabilitas) donošenje prihoda, isplatljivost, unosnost.

rentgeno- (nem. Rontgen) v. *rendgeno-*

rent-e-kar (eng. rent-a-car) naziv preduzeća koje se bavi iznajmljivanjem automobila.

rentijer (fr. rentier) onaj koji živi od dohotka svog imanja ili kapitala, uživa-lac, imalac *rente*.

rentirati se (fr. renter) isplatiti se, isplaćivati se, donositi prihod.

renumeracija (nlat. renumeratio) vraćanje novca, doplata, doplaćivanje; ponovno izdavanje.

renuncijacija (lat. renuntiatio) obznanji-vanje, objavljivanje; otkaz, otkazivanje; odricanje, odustajanje od čega.

renuncijacio litis (lat. renuntiatio litis) *prav.* ukidanje jednog npaiHor spora.

renuncijacio sukcesionis (lat. renuntiatio successionis) *prav.* odricanje, otkazivanje nasledstva.

reo (fr. rehaut) *slik.* svetlo, pojačano mesto na slici.

reoksidacija (nlat. reoxydatio) *hem.* ponovna oksidacija, ponovno jedinjenje s kiseonikom.

reoksidirati (lat. ge-, oxys ljut) he«, ponovo jediniti s kiseonikom.

reokupacija (nlat. reoccupatio) ponovno zauzeće, ponovno zauzimanje (zemlje, oblasti).

Reomirov termometar topolomer koji je između tačke smrzavanja i tačke ključanja vode podeljen na 80° (nazvan po pronalazaču, francuskom fizičaru i zoologu R. A. Reomiru, 1683—1757).

reorganizator (nlat. reorganisator) preustrojitelj, preuređivač, preuredilac.

reorganizacija (nlat. reorganisatio) ponovno uređenje, preuređenje, preuređivanje, preustrojstvo, preustrojavanje, npr. nekog posla, vojske itd.

reorganizirati (nlat. reorganisare) *Ć.reorganizovati.*

reorganizovati (nlat. reorganisare) iznova urediti, preuređiti, preustrojiti, preustrojavati.

reosirati (fr. rehausser) *slik.* pojačaTM na slici svetlost, senku itd. i time je jače istaći.

reoskop (grč. rheos tok, struja, skopeo gledam, posmatram) *fiz.* pokazivač struje, aparat koji pokazuje prisustvo električne struje.

reostat (grč. rheos tok, struja, od tečem, istemi postavim, stavim) *fiz.* otpornik, naprava kojom se otpori poznate veličine mogu po volji uvoditi u kolo struje ili iz njega isključivati a da se struja pri tom ne prekida, bilo u cilju da se dobije željena jačina struje, bilo radi uporedenja poznatih otpora sa nepoznatim; *ago-metar*.

reparabilan (lat. reparabilis) popravljiv, uspostavljanje; zagladljiv, naknadljiv, nadoknadljiv.

reiatura (nlat. reparatura) opravka, popravka; naknada štete.

reparacija (nlat. reparatio) opravka, popravka, popravljanje; ponovno uspostavljanje, obnavljanje, obnova; naknada, pla-

ćanje štete; naknada štete pričinjene ratom, ratna odšteta.

reparirati (lat. geragage) opraviti, opa-vljati, uspostaviti ponovo; zagladiti, naknaditi, platiti pričinjenu štetu; repa -*rirati* se okrepiti se, oporaviti se, ojačati.

reparticija (nlat. repartitio) podela, razdeo-ba; razrez, razrezivanje.

repasaža (fr. repassage) ponovno prelaženje, ponovni pregled, preispitivanje, provere, doterivanje (teksta, novih časovnika i dr.), ponovno takmičenje u sportu.

repasirati (fr. repasser) nov časovnik pre upotrebe ili kupovine pregledati i ispitati.

repatriacija (nlat. repatriatio) vraćanje u otadžbinu; ponovno primanje ranijeg podanika u podanstvo.

repatriirati (lat. repatriare) vratiti u otadžbinu; ponovo primiti u otadžbinu ili u podanstvo.

repatriirac (lat. repatriare) lice koje se vraća u otadžbinu, povratnik.

reper (fr. gergee snalažište) u geodeziji: visinska tačka, uočljiva tačka.

reperkusija (lat. repercnssio) *fiz.* odbaci-vanje, odbijanje (zvuka, svetlosnih zrakova i dr.); med. suzbijanje; *dž^z. ponavljanje istog tona; ponavljanje postavljene teme u svima glasovima fuge; *fig.* protivdejstvo, odjek.

reperkulirati (lat. repercutere) *fiz.* odbiti, odbijati, odudarati; protivdejstvovati na nešto, odjekivati.

reperstoar (fr. repertoire) spisak uloga koje je glumac ili pevač preučio i koje može da izvodi; spisak komada koji se u jednom pozorištu prikazuju ili će se prikazivati u odrednom vremenu, raspored, plan prikazivanja ili predstavljanje.

repertorijum (nlat. repertorium) spisak udešen za zgodno i brzo snalaženje i obaveštavanje (otuda često naslov časopisa koji sadrži preglede, kratke prikaze i saopštenje o književnim i dr. delima); spisak stvari, *register*; uređena zbarka, zbornik.

repetent (lat. repetens) učitelj koji ponavlja s dacima na školskom času predeno gra-divo, poučavalac; dak koji ponavlja razred, ponovac; *repetitor*.

repetirati (lat. repeterere) ponoviti, ponavljati, opetovati; ponavljati razred. **'repetirka** (lat. repeterere) puška u čiji magacin staje više metaka, brzometka.

repetitor (lat. repetitor) v. *repetent*.

repetitorijum (nlat. repetitorium) poučavanje koje se sastoji u sažetom ponavljanju predenog gradiva; knjiga koja sadrži sažet pregled naučnog gradiva.

repeticija (lat. repetitio) ponavljanje, opetovanje; proba pozorišnog komada.

repetunde (lat. repetundae sc. res, pecuniae) pl. *prav.* stvari ili novac koji se mogu tražiti natrag.

repi (fr. repit, ital. rispitto, lat. respectus) *trg.* odgadanje, produženje roka.

repignoracija (mlat. repignoratio) *prav.* ponovno zalaganje, ponovno davanje u zalog.

replantacija (nlat. replantatio) *med.* ponovno usadivanje, ponovno umetanje, npr. izvadenih zuba.

replatirati (fr. replater) ponovo premazati, ponovo oblepiti gipsom; *fig.* zamazati, zabašuriti; popraviti, opravdati.

repledirati (fr. replaider) *npan.* opet povesti spor, ponovo u sporu zastupati, ponovo braniti (pred sudom).

replecija (lat. repletio) punokrvnost; preterana punoča (debljine); pretovarenost (želuca); zatrudnjavanje (»sene).

repli (fr. ger!1)vo/. prihvatsna tačka trupa koje se povlače, trupa koja je prihvatsnica za potisnute odrede.

replika (nlat. replica) 1. *muz.* ponavljanje jednog niza tonova, naročito u drugom glasu; *si replika* (ital. si replica) ponavlja se, treba ponoviti.

replika (nlat. gerčesa) 2. *prav.* odgovor na odgovor (*ekscepција*), odgovor tužioca na govor optuženog kojim je odgovorio na tužbu; spis koji je odgovor na drugi neki spis; protivljenje, utuk; ponavljanje, podražavanje; kopija nekog umetničkog dela koju radi umetnik koji je izradio i original; *replikacija*.

replikato (ital. replicato) »uz ponovo, iznova.

replikacija (lat. replicatio) v. *replika* 2.

replicirati (nlat. replicare) *prav.* odgovoriti, dati odgovor na govor protivne strane; protivrečiti.

replumbirati (lat. plumbum olovo) *tehiol.* izdvojiti olovo od srebra, očistiti od olova.

repozitar (nlat. depositarius) sredivalac i čuvan akata.

repozitorijum (lat. repositorium) polica sa pregradama za spise ili knjige; ormari za spise ili knjige; spremište, magacin.

repozitura (nlat. repositura) mesto gde стоји *repozitorijum*; sredivanje spisa ili knjiga u repozitorijum.

repozicija (lat. repositorijum) ponovno nameštanje iščapljene ili slomljene kosti; vraćanje prosutog dela utrobe kroz prodor u trbušnu duplju.

reponibilan (vlat. reponibilis) *med.* name-stljiv, koji se može vratiti na svoje mesto (iščašena kost, prosuta utroba itd.).

reponirati (lat. geropege) položiti, ostaviti, smestiti u ishranu; *med.* prosuti deo tela (kilu) vratiti na svoje mesto; iščašenu kost namestiti.

repor (fr. report) *trg.* razlika između cene neke državne hartije od vrednosti na kraju tekućeg i cene na kraju narednog meseca; *reporni posao* prodaja neke hartije od vrednosti uz obavezu da će se ta ista hartija docnije otkupiti po višoj ceni.

reportaža (fr. reportage) 1. izveštavanje, skupljanje i dostavljanje političkih i drugih novosti u dnevnim listovima; 2. književna vrsta koja neki događaj, pitanje i dr. prikazuje novinarskim stilom i načinom, tj. lako i zanimljivo.

report (eng. report) izveštaj, izveštavanje; *trg.* prenos u trgovačkim knjigama.

reporter (eng. reporter) novinar, dopisnik, *raporter*.

reportirati (lat. reportare, fr. reporter) natrag odneti, vratiti; u novinarstvu: videti nešto na licu mesta i o videnom izvestiti list, doneti izveštaj, prepričati događaj; *trg.* uneti u knjigu, pisati na račun.

repräsentand (lat. repraesentandus) onaj koga treba predstavljati (zastupati).

repräsentant (lat. repraesentans) predstavnik, zastupnik, zamenik (odsutnoga); naročito: predstavnik neke pokrajine, grada ili tala u staleškoj skupštini, narodni zastupnik; *sp.* glavni predstavnik jedne grane sporta u nekoj državi (*repräsentativac*).

repräsentativac (lat. repraesentativus) koji predstavlja, zamenjuje, zastupa; koji služi za *repräsentaciju*.

repräsentativac (lat. repraesentativus) *sp.* najbolji predstavnik nekog sporta u državi, naročito: igrač koji igra u državnoj reprezentaciji.

repräsentativna monarhija ustavna monarhija.

repräsentativni sistem ustavni sistem, po kome je narodu data mogućnost da preko svojih izabranih predstavnika (poslanika) u narodnoj skupštini, učestvuje u upravljanju državom, naročito u donošenju zakona.

repräsentativni ustav v. *repräsentativni sistem*.

repräsentacija (lat. repraesentatio) predstavljanje, zastupanje, zamenjivanje; gospod-stven izgled, dostojanstveno draganje, ponašanje koje odgovara zvanju koje neko ima; narodno predstavništvo; *sp.* najbolji predstavnici jedne grane sporta koji učestvuju, kao celina, na utakmicama u inostranstvu kao predstavnici sporta jednog naroda, jedne države.

reprezervtovo pravo pravo zamenjivanja; u naslednom pravu: stupanje u prava umrlog pretka.

repräsentira™ (lat. repraesentare predstavljati, predstaviti, izraziti) *D.reprezen-tovati*.

reprezervtovati (lat. repraesentare) zastupati ili predstavljati nekoga odsutnog; značiti, označavati, predstavljati sobom (npr. gospodstvo, vlast, silu); dostojanstveno se držati, predstavljati dostojno svoje zvanje.

represalija (nlat. repressalia) u međunarod-nom pravu: opravданo nanošenje neke ne-

pravde od Jedne države drugoj kao odmazda za nepravdu koju je ova pre toga nanela onoj prvoj; odmazda, vraćanje uvrede uvređom, nepravde nepravdom i sl.

represivan (fr. *repressif*) koji sprečava, koji koči, koji obuzdava, koji suzbija.

represivne mere zakonske i druge mere koje državna vlast preuzima protiv lica ili grupe lica koja svojim radom i težnjama ugrožavaju bezbednost ili opstanak države.

represija (nlat. *repressio*) sprečavanja, ugušivanje, obuzdavanje, suzbijanje.

repriza (fr. *reprise*) ponovno uzimanje, povraćanje ranije uzetog; ponavljanje, ponovno prikazivanje pozorišne g komada ili predstave, priredbe; prva predstava posle premijere; *nuz.* ponavljanje glavnog dela nekog komada; znak za ponavljanje; u cirkusu: pauza zbog zamorenosti veštaka i jahača, koju obično ispunjavaju klovni svojim šalama.

reprobacija (nlat. *reprobatio*) teol. odbaci-vanje, prokletstvo, večno prokletstvo; u školi: popravni ispit, popravak; prav. protivdokaz.

reprodukovati (nlat. *reducere*) v. *reproducirati.*

reproduktivav (nlat. *reproductivus*) ponovo proizvodan, koji ponovo proizvodi, koji ponovo stvara, ponovo proizvodilački, umnoživalački reproaktivne umetnosti ili veštine, one koje ponovo proizvode nešto što već postoji (gluma, pevanje, muzika).

reproduktivnost (nlat. *reproductivitas*) noć ponovnog proizvođenja i uspostavljanja;

biol. sposobnost naknadnog osakaćenih ili potpuno uništenih delova tela kod biljaka i životinja, naročito kod crva i amfibija (vodozemaca).

reprodukutor (lat. ge- ponovo, producere proizvoditi) naprava koja pojačava i ponovo proizvodi govor ili muziku primljenu radio-aparatom ili prenesenu tele-fonskim putem: zvučnik, glasnogovornik.

reprodukcijska (nlat. *reproductio*) u ekonomiji: obnavljanje proizvodnje; može biti: 1) *prosta reprodukcija* — ako se obnavlja proizvodnja u istom razmeru; 2) *brošire-na reprodukcija* — ako je proizvodnja u narednom periodu na višem nivou, veća po obimu nego u prethodnom; karakteristične za kapitalizam, a još u većoj meri za komunizam; *Uumanjena reprodukcija* — ako se obnavljanje proizvodnje "vrši" u manjim razmerama, obično posledica ele-mentarnih nepogoda, ratova, epidemija, a u kapitalizmu periodično zakonita u doba kriza; stvar izradena putem umnožavanja (za razliku od originala); *psi**, ponovno ozivljavanje u svesti ranije doživljenog sadržaja; biol. popunjavanje ili naknada uništenih ili oštećenih delova na životinjskim telima, npr. naknadno rastenje

repa kod guštera; popunjavanje ili naknada materija izlučenih iz organskih tela.

reprodukciona metoda način (ili: postupak) pri umnožavanju (slika, knjiga itd.).

reprodukciona sposobnost biol. v. *reproduktivnost.*

reprodukcioni organi *bog*, spolni organi pomoću kojih se vrši rasplodivanje organskih bića (za razliku od nespolnih organa, pomoću kojih se takođe vrši ras-plodavanje, npr. spore, rasplodni pupoljci, gomolje i dr.).

reproducevt (nlat. *reproductens*) onaj koji ponovo proizvodi, koji ponovo stvara; prav. podnosič protivdokaza.

reproducirati (nlat. *reproducere*) ponovo proizvesti, ponovo proizvoditi, ponovo stvarati, ponovo stvoriti; ponovo izvesti, ponovo izvoditi, ponovo prikazivati, ponovo prikazati: preštampati, pre-štampavati; umiožito, umnožavaTM; prav. navesti protivrazloge, protivdokaze, navesti svedoke koji će dokazati protivno; *psih.* doživljenu sadržinu ponovo oživiti u svesti, ponovo usvestiti, ponovo usye-ščivati; *reproducirati* se, ponovo se pokazati, ponovo se pojavit, pojavljivati se ponovo; *reprodukovati.*

reprozelit (lat. ge- opet, ponovo, grč. *proselytos*) onaj koji se ponovo vratio ranjioj veri ili zajednici.

repromaterijal (skr. za *reprodukcioni materijal*) materijal (sirovine, poluprerađevine, delovi) potreban za proizvodnju, izradu konačnih proizvoda.

reprotestirati (nlat. *reprotestare*) npaj>. odgovoriti na protest ili prigovor, odbiti prigovor i proglašiti ga nevažećim ili neopravdanim.

reptil (lat. *gerez gmizati*) *zool.* gmizavac; *fig.* pužavac, ulizica, ližisahan, teme-naš, plaćenih.

reptilijske (lat. *gerez gmizati, reptilia*) *zool.* gmizavci kićmenjaci koji dišu plućima, kreću se nogama, koje su u nekih vrsta posve isčezele (npr. kod zmija), množe se jajima, a rede donose gotove mlade: gušteri, zmije, krokodili i kornjače; *fig.* pu-zavci, ulizice, ližisahani, udvorice, plaćenici, temenaši.

reptilska štampa gmizavačka štampa, potkupljena štampa, plaćena štampa.

republika (lat. *res publica* država, fr. *republique*) u antičkom smislu: država, naročito država sa priznatim narodnim pravima; u novije doba: državno uređenje u kome državna vlast pripada narodu ("narodni suverenitet"), bilo celom narodu (*demokratska republika*), bilo najuglednijem staležu, kao u antičko doba (*aristokratska republika*); u „demokratskoj republici“ vlast može da bude u rukama samog naroda (*neposredna demokratija*), ili u rukama od naroda izabranih predstavnika (*reprezentativna demo-*

- kratija); fig. književna republika* književni svet, književnici.
- republikanac** (fr. républicain) građanin republike; pristalica republikanskog oblika vladavine; član stranke koja teži uvođenju republikanskog oblika države; *supr. konarhiet.*
- republikanizam** (fr. république) privrženost republičkom obliku državnog uređenja.
- republikanizirati** (fr. républicaniser) poprepubličiti, učiniti republikom, pretvoriti u republiku; zapajati (ili: zapo-jiti) republikanskim duhom, učiniti prietalicom republike.
- repudijacija** (lat. repudiatio) odbijanje s preziranjem, odbacivanje, neprimanje; razvod braka; poricanje duga.
- repudijum** (lat. repudium) *k. repudijacija.*
- repudnjum voluntarium** (lat. repudium voluntarium) svojevoljan razvod braka.
- repudijum necesarium** (lat. repudium necessarium) pravio osnovan, opravdan razvod braka.
- repulzivan** (nlat. repulsivus) koji odbija, odboran; redužana sila *fiz.* odbojna sila (*supr. atraktivna sila* privlačna sila).
- repulzija** (nlat. repulsio) odbijanje, odbacivanje, nepovoljan odgovor (na molbu).
- repulzoran** (nlat. repulsorius) *v. repulzivan.*
- repunca** (lat. ge-, ital. punzone) pečat koji se utiskuje na robu izrađenu od plemenitih metala (zlata, srebra, platine) kao znak da je čistoča ispravna.
- repuncirati** (lat. ge-, ital. punzone) na stvari od plemenitog metala (zlata, srebra, platine), kao potvrdu da su čiste, udariti, sem običnog pečata (*punce*), još jedan naročiti (*repuncu*).
- repurgirati** (lat. repurgare). «««. ponovo očistiti, ponovo pročistiti.
- repusuar** (fr. repoussoir) klin za isteri-vanje, probojac; dleto; *elt.* tamno obojen prednji deo slike, da bi ostali predmeti izgledali što udaljeniji.
- reputacija** (lat. reputatio) ime, glas; naročito: dobar glas koji neki čovek uživa, ugled, uvaženje.
- rerma** (nem. Rohre) pekulja, zatvoreni deo štednjaka (*sporeta*) u kome se peče.
- res (eng. gase) 1. *sp.* utakmica, trka.
- res (lat. res) 2. stvar, predmet; stanje, položaj, odnos, okolnost; posao, preduzeće; očevidnost, stvarnost, istina; imanje, dobro, posed; gradivo, grada, sadržaj; prazna stvar; zajednica, država.
- resavtian (fr. ressentiment) kivnost (skrivena), dugotrajna (često nesvesno u sebi gajena) mržnja, zavist.
- res-bot** (eng. race-boat) *sp.* trkački čamac.
- resekcija** (lat. sectio) *med.* isecanje, opse-canje, vadenje (npr. kostiju, zglobova, živaca).
- reseranca** (lat. reserantia) *pl. med.* sredstva (ili: lekovi) za otvaranje.
- resekirati** (lat. resecare) isecati, opse-cat, vršiti *resekciju.*
- resiver** (eng. receiver) *hen., fiz. v. recipient;* u tenisu: igrač koji se brani (*up. server*).
- resignacija** (nlat. resignatio) *prav.* otvaranje testamenta; odricanje, odustajanje, ustupljenje, ustup; ostavka na zvanje; takođe: *rezignacija.*
- resignirati** (lat. resignare) odreći se, odustati od; ustupiti, ustupati, ostaviti zvanje, dati ostavku, zahvaliti se na *položaj;* *prav.* otpaćati, raspečatiTM, otvoriti, npr. testament.
- residencija** (nlat. residentia) *pl. hen.* ostatak, talog koji ostaje u posudi **za destilapiju.*
- residuum** (lat. residuum) *v. reziduum.*
- resina** (lat resina) smola.
- resinat** (lat. resina smola, nlat. resinatum) *hen.* smolina so.
- resinejiv** (lat. resina smola) *hen* smolino ulje.
- resinirati** (lat. resina smola, nlat. resinare) nasmoliti, mazati smolom, premazati smolom; parče smole pustiti u vino.
- resinifikacija** (nlat. resinificatio) pretvaranje u smolu, usmoljavanje.
- resinozan** (lat. resinosus) smolast; smolni.
- res integrā** (lat. res integra) *prav.* stvar neokrnjena, stvar u celosti.
- resital** (fr. tesla*1*)muz. naziv za solistički koncert ili muzičke večeri posvećene jednom ili dvojici kompozitora.
- res judikata** (lat. res judicata) *prav.* pravovaljana odluka, stvar o kojoj je donesena zakonska presuda.
- reskirati** (fr. risquer) *v. rizikovati.*
- res komunis** (lat. res communis) opšta stvar, opšte dobro.
- reskontrirati** (ital. rescontrare) *trg. v. riskontrirati.*
- reskontro** (ital. rescontro) *trg. v. riskontro.*
- res kontroverza** (lat. res controversa) sporna stvar.
- reskript** (lat. rescriptum) pismeni odgovor vladara ili nekog visokog tela podređenim telima i ustanovama na pitanja, molbe i sl., raspis; u rimskom pravu: carska naredba.
- reskripcija** (nlat. rescriptio) zapovest, naredba; *trg.* pismeni nalog za podizanje ili isplatu novca.
- res naturales** (lat. res naturales) *pl.* prirodne stvari.
- reso** (fr. ressaut, lat. saltare) *vrh.* izbok, izbočeni deo građevine.
- re sol** (ital. ge soljrys. promena po kojoj se posle tona „d“ ili „g“ ne peva više „ge“, nego „sol“).
- resolvencija** (lat. resolventia)TM. *med.* sredstva za razlučivanje, za rastvaranje.
- resolutivan** (nlat. resolutivus) rastvoran, koji rastvara.
- resolucija** (lat. resolutio) rastvaranje; popuštanje, labavljenje, labavost, umrtiljeno; *up. rezolucija.*

- resolucio domini** (lat. resolutio *domini*) *pas.* ukidanje, poništaj prava svojine.
- resolucio nervorum** (lat. resolutio nervorum) *med.* rastvaranje, uzetost živaca.
- resonantan** (lat. resonare odjekivati, reso-nans *v. rezonantan*).
- resonancija** (lat. resonantia) *v. rezonancija.*
- resonator** (lat. resonator) *fiz.* *v. rezonator.*
- resoniratn** (lat. resonare) *v. rezonirati.*
- resor** (fr. *ressort*) opruga, pero, feder (na bravi); područje, domaćaj, struka, oblast, obim neke nadležnosti; *resorž** *ministar* ministar kome je povereno neko ministarstvo (npr. presveta, finansije, vojska i dr.), za razliku od ministra *bez port-felja*.
- resorbencija** (lat. resorbentia) *pl. med.* ponovo upojna sredstva, lekovi koji ponovo upi-JaJU-
- resorbirati** (lat. resorbere) ponovo upiti, ponovo upijati, usisati ponovo, usisavati ponovo.
- resorpcija** (nlat. *resorptio*) ponovno upijanje, usisavanje, npr. neke tečnosti u kredu ili u telo.
- respekt** (lat. *respectus*) obzir, prizrenje; poštovanje, pošta, uvaženje, ugled, poslušnost, iz poštovanja.
- respektabilae** (nlat. *respectabilis*) koji zasljuže poštovanje, dostojan poštovanja, ugledan, uvažen.
- respektive** (nlat. *respective*) *pril.* s obzirom, odnosno, prema prilikama.
- respektivni** (nlat. *respectivus*) odnosni, lo-gični, uzajamni, obostrani.
- respektirati** (lat. *respectare*, fr. *respecter*) imati obzira, poštovati, uvažavati; štedeti, poštovati; *trg.* primati na sebe menicu i isplatiti.
- respektni** dani *trg.* dani početka, rok koji se odobrava kao poček za plaćanje menice posle dana isteka roka; *diskrecioni dani, respirodani.*
- respektus parentele** (lat. *respectus parente-lae*) *prav.* zakonski odnos prema braći i sestrama ili prema neposrednim srodnicima roditelja, poštovanje dece prema roditeljima.
- respirabilan** (nlat. *respirabilis*) pogodak za disanje, moguć za disanje, za udisanje, dišljiv.
- respirabilitet** (nlat. *respirabilitas*) mogućnost disanja, dišljivost.
- respirator** (nlat. *respirator*) pomagač disanja; sprava za omogućivanje disanja; sprava koja se stavlja na usta i nos i koja sprečava neposredno prodiranje odviše hladnog ili škodljivog vazduha u pluća.
- respiracija** (lat. *respiratio*) disanje, udisanje; oporavljenje, odmor; isparavanje (vode).
- respiracioni aparat** organi za disanje; sprava koja dovodi čist vazduh u radionice sa nečistim vazduhom; instrumenat za ispitivanje životinjskog disanja.
- respiracioni organi** organi za disanje (pluća, dušnjaci, škrge).
- respirirati** (lat. *respirare*) disati, udisati.
- respiro** (ital. *respiro*) dah; *trg.* strpljenje, produžen rok, odlaganje plaćanja.
- respicijent** (lat. *respiciens*) izvestilac, izveštač; pregledač, nadglednik.
- respondent** (lat. *respondens*) na univerzitetima: branilac disertacija.
- respondencija** (nlat. *respondentia*) *trg.* obezbeda za zajam na robu koja se izvozi morem.
- respondirati** (lat. *respondere*) odgovarati, odgovoriti, dati odgovor, davati odgovor; slagati se, podudarati se, biti nalik na; odgovarati (dužnosti); biti dorastao, moći se meriti sa.
- responzivan** (nlat. *responsivus*) koji daje odgovor, koji odgovara na što.
- responzorijum** (lat. *respondere*) naizmenično i zajedničko pevanje sveštenika i vernika.
- responzum** (lat. *responsum*) pismeni odgovor, mišljenje o čemu izloženo u pismu, svaki pismeni odgovor neke ustanove, nekog nadležstva na pitanje privatnih lica; *responzum jurne* (lat. *responsum juris*) pravilo mišljenje, npr. nekog pravnog tela ili pravnog fakulteta o nekom zamršenom i spornom pravnom pitanju.
- res publika** (lat. *res publica*) opšta stvar, opšte dobro; država, zajednica; *up. republika.*
- rest** (fr. *reste*, lat. *restare* ostati) ostatak, ono što preostaje; zaostatak duga, zaostali dug; *kat.* ostatak koji se dobije pri oduzimanju, razliku.
- restant** (nlat. *restans*) onaj koji je u zaostatku, dužnik; zaostali dug; zaostalo po-traživanje; preostala roba, neprodata roba.
- restauracia** (lat. *restaurantia*) *pl. med.* sredstva za okrešenje.
- restaurator** (nlat. *restaurator*) umetnik koji je stručnjak za obnavljanje i spravljanje oštećenih starinskih građevina, kipova ili slika; *up. restorater.*
- restauracija** (lat. *restauratio*) ponovno uspostavljanje, obnova, obnovljenje; popravka, npr. umetničkih dela, spomenika i sl.; vraćanje na presto revolucijom ili uzurpacijom svrgнуте dinastije, vraćanje prevratom ukinutog oblika vladavine u nekoj zemlji; gostonica, restoran.
- restaurirati** (lat. *restaurare*) uspostaviti, uspostavljati, ponovo podići; obnoviti, obnavljati, popraviti; osveziti, krepiti, okrepiti; vratiti na presto, opet dovesti na vlast.
- restaurisati** (lat. *restaurare*) *v. restaurirati.*
- restituirati** (lat. *restituere*) uspostaviti, uspostavljati, vratiti u prvašnje stanje; naknaditi, vratiti; popraviti.
- restituisati** -*v. restituirati.*

restitucija (lat. restitutio) uspostavljanje, uspostavljeni, povraća] u prvašnje stanje, obnova; naknada, popuna, vraćanje.

restitupio in integrum (lat. restitutio in integrum) vraćanje u prvašnje stanje (posed i sl.); med. potpuno ozdravljenje.

restitupio naturalijum (lat. restitutio naturalium) ozakonjenje vanbračne dece.

restl (fr. reste, nem. Restlein ostacić) ostatak, naročito neke tkanine i dr.

resto (lat. restare ostati) ostatak u kartama, naročito u „ajncu“: ostajem sa kartama koje sam dobio, tj. necu da vučem više karata.

restovati (nem. rosten) pržiti na masti, ia ulju, npr. meso, krompir itd.

restoran (fr. restaurant) mesto za okrepljenje (gostionica, livnica i sl.).

restorater (fr. restaurateur) obnovilac, uspostavilac, popravljač; onaj što popravlja oštećene umetničke predmete; gostioničar, krčmar.

restriktivan (nlat. restrictivus) ograniča-van, koji ograničava, ograničavajući.

restrikcija (nlat. restrictio) smanjenje, ograničenje; log. ograničavanje pojma.

restringirati (lat. restringere) smanjiti, ograničiti, ograničavati, suziti.

resul (tur. resul, resulullah) „božji“ poslanik, svetac, prorok, apostol; (Resul) nadimak Muhameda.

resumirati (lat. resumere) v. rezimirati.

resumtiv (nlat. resumptivum) med. ojačavno sredstvo, lek za jačanje, okrepio sredstvo, sredstvo za okrepljenje.

resumtivan (nlat. resumptivus) med. ojačavan, koji jača, koji služi za jačanje, jačajući, krepeći.

resumcija (lat. resumptio) v. rezime.

resupinacija (lat. resupinare, nlat. resupi-natio) bog. okrenutost cvetne stapke ili peteljke naniže.

resurekcija (nlat. resurrectio) ustajanje iz mrtvih, uskrsnuće; um. slika koja prikazuje uskrsnuće Hristovo.

resurs (fr. ressource) pomoćne sredstvo, izvor pomoći; izvor (privrede) iz koga se dobavljaju sirovine; mesto za razonodu; uže društvo.

resuscitacija (nlat. resuscitatio) ponovno pokretanje, obnavljanje (npr. spora).

resuscitirati (lat. re-suscitare) opet probuditi, ponovo razbuktati; prav. obnoviti (parnicu, spor).

res fakti (lat. res facti) istinsko stanje stvari, činjenica.

rescindirati (lat. ge-8snklege) ravn. raskinuti, oboriti, proglašiti nevažećim, poništiti, npr. testament.

rescissibilitet (nlat. rescissibilitas) npaB. po-nišljivost, mogućnost poništenja pravne radnje.

rescisija (lat. rescissio) prav. poništenje, poništaj testamenta.

retabrirati (fr. retablir) obnoviti, uspostaviti, vratiti u predašnje stanje, ponovo osposobiti.

retardacija (lat. retardatio) otezanje, oklevanje; usporavanje, usporenje, zaostajanje.

retardirati (lat. retardare) usporavati, usporiti, izostajati, zadocnjavati, ići sporo (časovnik).

retenuto nuz v. ritenuo.

retencija (lat. retentio) zadržavanje, uskrćivanje, odbijanje za sebe, npr. od neke sume; med. zadržavanje, zaustavljanje, zastoj; psih. sposobnost zadržavanja doživljaja posle prestanka njegovog spoljnog povoda, tako da on, pri docnjem sličnom doživljaju, neprimetno ponovo iskrse u vesti.

retencmo alvi (lat. retentio a(č)\med. zadržavanje u crevima, zatvor.

retencio menzijum (lat. retentio mensium) med. izostanak menstruacije.

retencionia kvota u jugoslovenskom devizno-monetarynom sistemu procenat konverti-bilne valute od ostvarenog deviznog prihoda kojim radne organizacije mogu slobodno raspolagati.

retencivo pravo pravo zadržavanja stvari do konačne isplate duga.

retencio placente (lat. retentio placentae) ned. zaostajanje posteljice posle porodaja.

retencio urine (lat. retentio urinae) med. zadržavanje mokraće, nemokrenje.

reterirati (fr. retirer) v. retirirati.

retikil (fr. reticule) ženska ručna torbica.

retakulum (lat. gel:1sšit) med. mrežica JZOOD. kapura.

retina (lat. retina.) anat. mrežica, mrežnjača (oka), najunutarnjija kožica jabučice.

retinirati (lat. retinere) zadržati, zadržavati; zadržati za sebe, uskratiti; čuvati, sačuvati u pohranji; najmiti, pogoditi, naručiti, npr. kola, mesto u pozorištu i sl.; *retinirano utvrđenje voj.* utvrđeno mesto koje leži samostalno u nekoj tvrdavi.

retinitis (lat. retina) med. zapaljenje mrežnjače (oka); up. retina.

retinitis pigmentoza (nlat. retinitis pig-mentosa) med. nagomilavanje crne bojene materije u mrežnjači koje dovodi do sle-pila.

retinitis septika (nlat. retinitis septica)*<?. zapaljenje mrežnjače (oka) usled trovanja krví.

retinoid (grč. retine smola, eidos vid, oblik) fark. lek sa složenom smolastom osnovom.

retinol (grč. retine smola, lat. oleum ulje) farm. lek sa jednostavnom smolastom osnovom.

retipede (nlat. retipedes) pl. zool. ptice sa mrežastom kožicom na nogama.

retiracija (nlat. retiratio) -lt. štampanje druge strane tabaka.

retirirati (fr. retirer) povući, povlačiti; povući se, povlačiti se, udaljiti se, ukloniti se, skloniti se, pobeci; povući se,

- povlačiti se, smiriti se, povući se u miran život.
- reticencija** (lat. reticentia) prečutkivanje, prelaženje čutke preko čega; r<, prekid u toku rečenice, *apoziopiza*.
- retl** (nem. Rotel) vrsta crvene crtačke boje; crtež izrađen tom bojom.
- retor** (grč. rhetor) govornik, besednik.
- retorzija** (nlat. retorsio) odvraćanje istim razlozima, uzvraćanje nanesenih uvreda uvredama, vraćanje istom merom, upotreba istih mera prema kome.
- retorzione carine** povećane uvozne carine kojima se opterećuju strani proizvodi, kao sredstvo u borbi protiv inostrane carinske politike ili drugih trgovin-sko-političkih mera.
- retorziono pravo** pravo odmazde (odgovara-nja istim merama); it. *retorzija*.
- retorizam** (grč. rhetor) govornik, besednik) način govorničkog izražavanja i izlaganja; u prezivrom smislu: prenemaganje u govoru, slatkorečivost, razmetanje rečima.
- retorika** (grč. rhetorike) veština lepog go-vorenja i tehnika besedništva uopšte; deo stilistike koji se bavi nevezanim govorom u reči i pismu.
- retorički** (grč. rhetorikos) govornički, besednički; krasnorečiv.
- retorski** (grč. rhetorikos) govornički, besednički.
- retorta** (lat. retorta) »r. metalna, porculanska ili staklena posuda sa nadole povijenim grlićem; služi pri *destilaciji* kao posuda za zagrevanje.
- retrakt** (nlat. retractns) *prav.* stupanje u prava prekupca; prekup.
- retraktacija** (lat. retractatio) vraćanje, opozivanje, povlačenje date reči.
- retraktacio juramenti** (lat. retractatio juramenti) *prav.* osporavanje važnosti zakletve zato što je bila lažna.
- retraktirati** (lat. retractare) povući, opo-reći, opozvati datu reč; ispostaviti po-vratnu menicu.
- retraktno pravo** (lat. jus retractus) pravo prekupa.
- retrakcija (lat. retractio) povlačenje, uvlačenje; med. grčenje, stezanje, skugovanje živaca; smežuravanje ožiljaka.
- retasirati** (fr. retracer) ponovo crtati, ponovo nacrtati; ponovo izložiti, ponovo prikazati.
- retrata** (ital. retratta) *trg. v. ritrata.*
- retrahent** (lat. retrahens) imalac prečeg prava, naročito prava prekupa.
- retrahirati** (lat. retrahere) *v. retraktirati.*
- retribucija** (lat. retributio) plaćanje po zasluzi, naknada, nagrada.
- retro-** (lat. retro) predmetak u složenicama sa značenjem: natrag, nazad, opet, naprotiv; *ut retro* (lat. ut retro) kao na prednjoj strani lista.
- retroaktivan** (nlat. retroactivus) koji (teži da) dejstvuje unazad, unazad dejstven; sa povratnim dejstvom, sa povratkom silom; *retroaktivan zakon* zakon koji čini kažnjivim, ili njemu podvrgljivim, delo izvršeno pre svoga stupanja na snagu.
- retroaktivnost** (nlat. retroactitas) povratio dejstvo, povratka sila.
- retroakcija** (nlat. retroactio) povratio dejstvo, povratka sila.
- retroaurikularap** (nlat. retroauricularis) *anat.* koji se nalazi iza donjeg mekog kraja ušne školjke, iza obuške.
- retrobulbaran** (nlat. retrobulbaris) *anaT.* koji se nalazi u očnoj duplji iza očne jabučice.
- retrovakinacija** (nlat. retrovaccinatio) *kec.* obnavljanje materije za cepljenje (maje) ponovnim cepljenjem dece.
- retroverzija** (nlat. retroversio) okrenutost natrag, zavaljenost.
- retroverzio uteri** (nlat. retroversio uteri) *med.* zavaljenost materice.
- retrovizor** (lat. retro nazad, natrag, videre videti) ogledalo na motornim vozilima u kojem vozač može videti ono što se događa na cesti iza njega.
- retrognatija** (lat. retro nazad, unazad, grč. gnathos vilica) *alat.* prevelika zavaljenost (ili: zabačenost) gornje vilice.
- retrogradan** (lat. retrogradus) koji ide unazad, unazadan, nazadan, zaostao.
- retrogradacija** (nlat. retrogradatio) uzmak, uzmicanje, kretanje unazad; *voj.* vraćanje na niži čin; *astr.* prividno kretanje planete unazad, unazadno kretanje, tj. sa istoka na zapad.
- retrogradivan** (nlat. retrogradivus) *v.* *retrogradan.*
- retrogradirati** (nlat. retrogradi) ići unazad, kretati se kao rak, uzmicati; *fig.* nazadovo-vati.
- retrogrado** (ital. retrogrado) *kuz.* sve sporije i sporije.
- retrodatirati** (lat. retro-dare) na spis ili pismo staviti raniji datum, a ne onaj kada je pisano.
- retronazalni** (nlat. retronasalis) *anat.* koji se nalazi iza nosa, koji pripada delu ždre-la koji leži iza nosa.
- retoperitonealan** (nlat. retroperitonealis) *avat.* koji se nalazi iza trbušne maramice.
- retroraketa** (lat. retro nazad, natrag, *raketa*, v.) reaktivni motor za kočenje raket, koji dejstvuje suprotno njenom kretanju.
- retrospektivan** (nlat. retrospectivus) koji gleda unazad, koji se osvrće, koji se podseća, podsetiti.
- retrospekcija** (nlat. retrospectio) gledanje unazad, osvrt, podsećanje, podset.
- retrosternalan** (nlat. retrosternalis) *anat.* koji se nalazi iza grudne kosti.
- retrofaringealan** (nlat. retropharyngealis) *alat.* koji se nalazi pozadi ždrela.

retrofleksija (nlat. retroflexio) *med.* presavijenost materice unazad.

retur (fr. retour) vraćanje s puta, povratak; *trg.* roba vraćena zbog manje; roba koja se vraća zbog toga što se ne može prodati; roba koja se prima kao protivvrednost za robu prodanu u inostranstvu; na pismima i dr. pošt. pošiljkama: *retur!* = natrag, ne prima se!; *retur-bileta* povratka karta, povratka ulaznica; *retur-menica* v. *rikambio*; *retur-pismo* pismo koje se poštom vraća pošiljaocu; *retur-račun* po-vratni račun (u meničnom pravu); *retur--recepis* povratni recepis.

retuš (fr. retouche) prerada, popravljanje, doterivanje; popravljanje slike tušem; popravljeno ili prerđeno mesto na slici.

retušer (fr. retoucheur) preradivač, popravljivač, naročito fotografija.

retušira™ (fr. retoucheur) preraditi, preraditi, doterati, doterivati, popraviti (hemijskim i mehaničkim metodama i sredstvima); popraviti sliku, osvežiti sliku; na fotografiskim snimcima ili kopijama: svetle tačke ili druge nedostatke ponovo premazati tušem; *muz.* ukre-siti koloraturama. *reuma* (grč. rheo tečem, rheuma) *med.* v. *reumatizam*.

reumartritis (grč. rheuma tok, struja, erth-ron zglob) *med.* reumatično zapaljenje zloba.

reumatalgija (grč. rheuma, algos bol) *med.* v. *reumatizam*.

reumatizam (grč. rheo tečem, rheuma tok, struja) *med.* opšte ime za razna, nestalna i bolom praćena oboljenja mišića, zglobova, živaca, žila i krvnog tkiva, kod kojih je zajedničko to što postaju usled hladnoće i vlage, i što se hladnoćom pogoršavaju, a topotom ublažuju.

reumatičan (grč. rheo, rheuma) koji boluje ili potiče od *reumatizma*.

reumatopira (grč. rheuma, pur vatra) *ned.* reumatična groznica.

reunija (nlat. reunio) sjedinjenje, ujedinjenje; pomirenje, izmirenje; društvo, udruženje; skup, zbor, sastanak; *med.* zatvaranje, zarašćenje, zalećenje rane.

reus (lat. geš) lav. optuženi, optuženik.

refaktirati (fr. refaction) odobri™ popust u ceni za prevoz robe.

refakcija (fr. refaction) *trg.* popust u ceni zbog slabijeg kvaliteta robe; godišnji popust za prevoz = *fusti*; kod železnice: popust u ceni pri većim pošiljkama.

refe (fr. refait) neodlučena, nerešene igra.

refektorijum (nlat. refectorium) dvorana za ručavanje, trpezarije (u katoličkim manastirima).

refektura (nlat. refectura) pravo uzimanje iz šume grade za popravku kuće.

refekcija (lat. refectio) prepravljanje, prepravka, prerada; oporavljenje, okrepljenje;

u katoličkim manastirima: obed posle posta od 24 časa.

refena (pere., tur. herifene) zajednica, sloga, udruženje, ortakluk; *revena*.

referat (nlat. referetus) izveštaj, predavanje; pismeni ili usmeni stručan izveštaj o čemu (npr. o knjizi, o sadržini akta, o stanju neke stvari ili pitanja itd.).

referendum (lat. referendum) „ono o čemu treba da se izvesti”, pravo naroda da opštim glasanjem odluči o nekom novom zakonu; u ustavu nekih država: opštena-rodno glasanje o naročito važnim pitanjima radi primanja ili odbacivanja nekog važnog zakonodavskog akta (*plebis-cit*); *uzeti nešto ad referendum* (lat. ad referendum) uzeti nešto na proučavanje, da bi se posle o tome podneo stručan izveštaj nadležnoj vlasti.

referent (lat. referens) izvestilac; predavač; službenik koji podnosi usmeni ili pismeni stručan izveštaj prepostavljenom o sadržini akata.

referenca (fr. reference, nem. Referenz) *trg.* izveštaj, obaveštenje; preporuka od poznate i ugledne trgovачke kuće; podaci o službevanju nekog lica, ocene (dobre ili rđave) koje mogu poslužiti nekom kao povoljna ili nepovoljna preporuka.

referi (eng. referee) 1. arbitar, presudivač; 2. ot. sudija (utakmice, meča); 3. recenzent.

referirati (lat. referre) v. *referisati*.

referisati (lat. referre) izvestiti, izveštavati, podnosići izveštaj, podneti izveštaj; javiti, javljati, dostaviti, ispričati; *referisati koga* optužiti (po zvaničnoj dužnosti).

reflio (šp. refino) *trg.* najfinija španska vuna; tkanina od takve vune.

reficijencia (lat. reficiens) *pl. med.* sredstva za oporavljenje, sredstva za okrepljenje.

reflacija (lat. reflare duvati u suprotnom pravcu, nlat. reflatio) *fin.* umereno povećanje kontingenta novčanica (papirnog novca) u opticaju da bi se sprečio skok cena ekonomskih dobara (robe) koja su u prometu; ovo biva kada se pokaže da na tržištu ima više robe nego novca u opticaju.

refleks (lat. reflexus) odblesak, odsjaj, od-sev, odbijenje svetlosne zraka; odjek; *fi-ziol.* nevoljna ili nehotična radnja živaca i mišića izazvana nadrežajem spolja, prenesena natrag živčanom središtu, pa onda odvodili živcima napolje opet ka delu na koji je uticao na dražu j.

refleksan (lat. reflexus) *fiz.* odbijen; *ftiol.* refleksna radnja v. *refleks*.

refleksibilan (nlat. reflexibilis) *fiz.* koji može da se odbije.

refleksibilitet (nlat. reflexibilitas) *fiz.* svojstvo odbijanja, mogućnost odbijenje.

refleksivan (nlat. reflexivus) *fiz.* koji odbija, odbijajući, odbijen; *gram.* povratak (glagol, zamenica); koji je postao na osnovu razmišljanja ili posmatranja; *refleksivna moć* moć (ili: sposobnost) razmišljanja i rasudivanja; *refleksivna poezija* misaone pesništvo, ono u kojem pesnik udržuje osećanja sa razmišljanjem.

refleksivum (nlat. reflexivum sc. verbum) *gram.* povratni glagol.

refleksija (lat. reflexio) odbijanje (talasa, svetlosti, svetlosnih zrakova, zvuka itd.); odblesak, odsev, odsjaj; *fil.* razmišljanje, rasudivanje, razmatranje, prenošenje pažnje sa objekta posmatranja na subjekt i razmatranje odnosa u kome se nalazi subjekt prema objektu; znanje radi znanja; posmatranje, zapažanje, opaska.

refleksiona tačka *ot.* tačka u ogledalu sa koje zrak dospeva u oko.

refleksioni goniometar ugomer za kristale koji se osniva na odbijanju svetlosti.

refleksioni ugao ugao odbijanja, odbojci ugao, ugao što ga odbijeni zrak od ogledala gradi sa normalom na površinu od koje se odbio; *suir incidentom ugao.*

refleksni pokret *pete.* pokret koji nastaje neposredno posle nekog spoljašnjeg nadvražaja ili oseta, bez učešća volje i mišljenja, npr. zatvaranje očiju kad im se naglo približi svetlost, trzanje ruke pri iznenadnom osetu dodira itd.

refleksologija (lat. reflexus, grč. logia)uc^{xx}. nauka o refleksiji, noviji pravac u psihologiji, čiji su osnivani ruski naučenja-ci V. Behčerev i J. P. Pavlov, koji kao osnovu ispitivanja uzima samo objektivno opažljive spoljne načine ponašanja životinje i čoveka, svodeći sve to na nasledene ili tokom života navikavanjem stećene refleksno pokrete.'

reflektant (lat. reflectere) onaj koji je na što bacio oko, koji polaže pravo na što, koji želi da dobije nešto; onaj koji namerava nešto da kupi.

reflektirati (lat. reflectare) odbijati, odbiti (svetlost, zvuk itd.); misliti, razmišljati, prosudjivati; *reflektirati na što* pomisljati na što, imati što na umu, polagati pravo, hteti što (npr. kupiti, dobiti neko mesto i sl.).

reflektor (nlat. reflector) *opt.* odbijač svetlosti, bacač svetlosnih zrakova; durbin u koga je objektiv izdubeno ogledalo, koje daje stvaran lik predmeta koji se posmatra okularom; *up.* refraktor.

refont (fr. refondre pretopiti, pretapati, refonte) pretapanje, pretop, preliv; *kor.* opravka lade.

reforma (nlat. reforma) preinačenje, pre-naka, preobražaj, promena nabolje, preu-strojstvo, izmena, popravka; popravka nekog stanja ne menjajući mu suštinu; menjanje nabolje postojećih uredenja za-konskim putem; *up.* agrarna reforma.

reformator (lat. reformator) preinačitelj nabolje, obnovitelj, popravljač; obnavljač crkve u duhu čistog Hristovog učenja, tj. Luter, Kalvin, Cvingli.

reformatorski (lat. reformator) koji se tiče reformatora, koji potiče od *reformato-ra*; popravilački, obnavljački, popravan.

reformacija (lat. reformatio) preinačenje, menjanje nabolje, preustrojstvo, popravka; naročito: crveni pokret iz XVI veka, upravljen protiv papstva i srednjovekovne katoličke crkve, čija je posledica bila otcepljenje luteranske i reformirane crkve od Rima.

reformacio in pejus (lat. reformatio in peius) *prav.* u krivičnom postupku: prvina-čavanje sudske odluke protiv koje se optuženi žali na štetu optuženoga (po našem krivičnom postupku zabranjeno).

reformizam (lat. reformare) oportunistička struja u međunarodnom radničkom pokretu koja se odriče revolucije u korist refor-mi; *up.* revizioizam.

reformirana crkva protestantska crkvena zajednica koju su, u prvoj polovini XVI veka, u Švajcarskoj, osnovali Cvingli i Kalvin.

reformirani (lat. geföltage)pl. preinačeni nabolje, popravljeni; pristalice popra-vljenog verskog učenja Cvinglijia i Kalvi-na, članovi reformirane crkve.

reformira-TM v. *reformisati.*

reformisati (lat. reformare) preinačiti, menjati nabolje, izmeniti nabolje, popraviti, poboljšati, ukloniti nedostatke, dati nov oblik.

reformist (fr. reformiste) prijatelj (ili: pristalica) novina (*reformi* i *refor-mizma*); u Francuskoj: onaj koji teži za novinama kojima je cilj popravka društvenog i ekonomskog položaja radnika.

reformna gimnazija v. *realna gimnazija.*

refraktaran (lat. refractarius svadljiv) ne-prijemčiv, otporan.

refrakteran (fr. refractaire) v. *refraktaran;* teško topljiv; izdržljiv na vatri.

refraktivni (nlat. refractivus) *opt.* prelo-man, koji prelama svetlost, koji izaziva prelamanje svetlosti.

refraktometar (lat. refractus preolmljen, refringere preolmiti, prelamati, grč. te-tron mera, merile) *opt.* sprava za određivanje koeficijenta ili indeksa prela-manja svetlosti nekog tela; *med.* aparat za određivanje opšte sposobnosti prelamanja svetlosti jednog oka.

refraktometrija (lat. refractus preolmljen, grč. metron mera) *opt.* skup metoda za fizicko-hemijska ispitivanja na osnovu merenja indeksa prelamanja svetlosti pomoću *refraktometra.*

refraktor (nlat. refractor) *opt.* „prelamač svetlosti“, dogled ili durbin čiji objektiv i okular jesu sočiva kroz koja se svetlost što dolazi od predmeta prelama

i daje uveličan lik predmeta za posmatra-čovo oko; *dioptrični durbin; up. reflektor*.

refrakcija (nlat. *refractio*) *ot.* prelamanje svetlosti.

refrangibilan (nlat. *refrangibilis*) *opt.* prelomljiv, koji može da se prelama (o zracima).

refren (fr. *refrain*) *poet.* stih koji se pravilno ponavlja posle svakog distiha ili strofe, napev, pripев, dopevak, svršetak koji se ponavlja; *fig.* nešto na što se čovek neprestano vraća, stalno ponavljanje, stara pesma.

refrigerancia (lat. *refrigerantia*) *pl. med.* sredstva za hlađenje, hladila.

refrigerativ (nlat. *refrigerativum*) sredstvo za hlađenje, za rashladivanje.

refrigerativan (nlat. *refrigerativus*) ras-hladan, osvežavajući, hlađeći, koji služi za hlađenje.

refrigerator (nlat. *refrigerator*) hladilica, naprava na kazanu u obliku cevi (za brže hlađenje rakije pri lečenju).

refugijum (lat. *refugium*) utočište, sklonište; pribježiste.

refuzija (lat. *refusio*) naknada troškova; *prav.* prenos parničnih troškova.

refuzns ekspenzis (lat. *refusis expensis*)jrpas. po odbitu troškova; takođe: ne prizna-jući troškove (za koje se čak smatra da ih treba da snosi protivna strana);[^], *refuzija*.

refundacija (lat. *refundere* natrag levati) povraćaj novca, naknada.

refutacija (lat. *refutatio*) pobijanje, obaranje, opovrgavanje.

rehabilitacija (nlat. *rehabilitatio*) uspostavljanje, povraćaj izgubljenih prava; vraćanje u ranije stanje; vraćanje dobrog glasa (časti).

rehabilitirati v. *rehabilitovati*.

rehabilitovati (nlat. *rehabilitare*) vraćati (ili: povratiti) izgubljena prava; vratiti u ranije stanje; vratiti dobar glas, čast, ugled.

recenzent (lat. *recensens*) ocenjivač, prikazivač, sudija o književnim i naučnim delima, kritičar.

recenzija (lat. *recensio* od *recensere* kritički podrobno pregledati) 1. težnja da se poređenjem raznih rukopisa, naročito starih pisaca, uspostavi najbolji i najpotpuniji tekst dela jednog pisca; kritički popravljeno izdanje; 2. ocena, kritički prikaz (knjige, pozorišne predstave, umetničke priredbe i sl.).

recenzirati (lat. *recensere*) kritički pregledati, stručno prikazati, oceniti (knjigu, pozorišnu predstavu, umetničku priredbu, izložbu itd.).

recentan (lat. *recens gei. recentis*) nov, svene, sadašnji, skorašnji, nedavni.

recepis (lat. *recepisse* od *recipere* prihvati, primiti) 1. *trg.* espapnica, onaj deo

smestišne priznanice kojom se dokazuje svojina; 2. pismena potvrda da je pismo predato pošti; *povra tni recepis* potvrda primaoca potiljke da je pošiljku primio.

recessisirati (lat. *recepisse*) *trg.* izdati espapnicu, izdavati espapnicu (*recepis*).

recept (lat. *receptum* prihvaćeno, primlje-no) svaki ukratko napisan propis, formula za spravljanje neke mešavine za tehničke i druge svrhe; naročito: pismeno uputstvo o spravljanju nekog leka koje lekar daje za apotekara; kratko uputstvo za spravljanje nekog jela i sl.

receptakulum (lat. *receptaculum*) *bot.* cveti-šte, plodnica (deo cveta u kome su srasli oplodni organi).

receptar (nlat. *receptarius*) onaj koji se stara o lekarskim receptima (u velikim apotekama).

receptator (lat. *receptare*) primalac; *prav.* utajivač, pritajivač, jatak.

receptivian (nlat. *receptivus*) sposoban za primanje, prijemljiv, osetljiv za što.

receptivitet (nlat. *receptivitas*) sposobnost primanja, prijemljivost; *fil.* sposobnost čula da uticajem spoljašnjih predmeta bivaju podstaknuti da opažaju (Kant);^{s.upr.} *spontaneitet, produktivitet*.

receptirati (nlat. *receptare*) propisati lek i, po propisu, izraditi ga.

receptor (lat. *receptor*) primalac, skupljač (poreza, carina, duga i sl.); telefonske slušalice; primač na telefonu, telefonist; deo mašine koji neposredno prima motornu snagu.

receptum juris (lat. *receptum juris*) pravni propis, zakonski propis.

receptura (nlat. *receptura*) primanje, ubi-ranje, skupljanje (poreza, duga, carine); propisivanje lekova; spravljanje i izdavanje lekova po receptima (u apotekama).

recepције (lat. *reception*) primanje, usvajanje; prijem, doček.

reces (lat. *recessus*) *prav.* konačan zaključak pregovora, naročito: sporazum naslednika o deobi ostavštine (*iasledni reces*), o spornim pitanjima između pojedinih porodica (*porodični reces*); protokol ili pismeni ugovor većeg obima; *trg.* zastoj u plaćanju, propušteno plaćanje, dužna suma; *biti u recessu* biti u zaostatku s plaćanjem; u katoličkoj crkvi: otpusna molitva (na kraju mise).

recesija (lat. *recessus*, eng. *recession* opada-nje) izraz kojim se u novije doba, naročito u SAD, u ekonomskoj literaturi, označava opadanje privredne aktivnosti; blaži izraz za reč *kriza*.

recidiv (lat. *recidivus* koji se ponovo pojavljuje) *med.* povratak, vraćanje bolesti za koju se već mislilo da je prošla.

recidiva (lat. *recidiva*) *med.* v. *recidiv*.

- recidivizam** (lat. recidere natrag *pasti*) *prav.* ponovo izvršeno krivično delo, ponovo padanje u kriminal.
- recidivirati** (lat. recidivus koji se ponovo pojavljuje) *med.* vraćati se, povratiti se (bolest); *fig.* pasti (ili: padati) u istu grešku.
- recidivist** (lat. recidivus) onaj koji je ponovo učinio neku grešku i prestupnu radnju.
- recipe** (lat. recipe) na lekarskim receptima: uzmi; kao skraćenica: Kr.
- recipijent** (lat. recipiens) onaj koji prima, primalac; sud, žbanj; *med.* bolesnik koji prima transfuziju krvi; *hen.* posuda za primanje i skupljanje tečnih materija i gasova; *fiz.* stakleno zvono (kod vazdušnog šmrka).
- recipiran** (lat. recipere primiti) primljen, usvojen; *recipirano pravo* tude, od nekog drugog (države, naroda) primljene pravo.
- recipirati** (lat. recipere) usvojiti, primiti (u društvo), pripustiti, dopustiti, pristup.
- reciprocitet** (nlat. reciprocity) uzajamnost, uzajamni odnos; protivusluga; u spoljnoj trgovinskoj politici: načelo po kome se stranoj državi ne može odobriti po-vlastica bez odgovarajuće povlastice od strane ove države prvoj.
- recipročan** (lat. reciprocus) uzajaman, međusoban, naizmeničan, koji se međusobno uslovljavaju, koji stoje u uzajamnom odnosu, obostran; *recipročni glagol* uzajamnopovrtni glagol; *mat.* recipročna vrednost običnog razlomka jeste taj razlomak sa razmenjenim brojiteljem i imeniteljem, npr. recipročna vrednost razlomka a/b jeste b/a; recipročna vrednost celog broja jeste razlomak čiji je brojilac jedinica, a taj broj imenilac, npr. a i 1/a.
- recitativ** (lat. recitare) *muz.* v. *rečitativ*.
- recitativan** (nlat. recitativus) *pp3.* v. *rečita-tivan*.
- recitator** (nlat. recitator) onaj koji kazuje ili čita pesmu i drugo umetnički pravilno, ritmički, melodično, svečano i glasno; *deklamator*.
- recitacija** (lat. recitatio) umetničko, svečano i glasno kazivanje ili čitanje pesme; pevanje kao *deklamacija*.
- recitirati** (lat. recitare) v. *recitovati*.
- recitovati** (lat. recitare) umetnički i glasno kazivati ili čitati npr. neku pesmu; pričati; *muz.* više govoriti nego pevati.
- rečitando** (ital. recitando) *nuz.* više govoreći nego pevajući.
- rečitativ** (ital. recitativo) *muz.* vrsta govo-rečeg pevanja pri čemu se govorenje ispoljava više nego muzički elemenat; stili-zovan govor.
- rečitativan** (ital. recitativus) *muz.* koji se više govori nego peva.
- rečitativo obligato** (ital. recitativo obligato) *muz.* govoreće pevanje sa instrumental-nom pratnjom.
- rečitativo parlante** (ital. recitativo rag-lante) *muz.* pevanje koje se više govori nego peva (uz pratnju samo basa).
- rečitativo sekō** (ital. recitativo secco) *muz.* govoreće pevanje pri kome se samo glavni akordi pevanja instrumentalno prate.
- rečitativo sempliće** (ital. recitativo sempliçē) (dguz. v. *rečitativo sekō*).
- redžeb** (arap. ragab, tur. geser) sedmi mesec u muslimanskom kalendaru, ima ZO dana.
- repisterd** (eng. registered) upisano u spisak, naročito u spisak patenata, zakonom zaštićeno; na poštanskim pošiljkama: upisano u knjigu.
- reš** (eng. rash) 1. *ned.* vrsta ospi koje brzo prolaze (javljaju se naročito na vrućini).
- reš** (nem. rosch) 2. ispečen da vruska, vruskav, rskavo ispečen, dobro pečen.
- rešanž** (fr. recharge) *trg.* povratka menica, iznos povratne menice.
- rešanhi** (fr. rechanges) mi. rezervni delovi (koji služe za zamjenjivanje, npr. kolski točkovi, automobilske gume i dr.).
- rešerš** (fr. recherche) traženje, istraživanje; sudska istraga, pretres.
- rešit** (fr. rechute) ponovni pad; *med.* vraćanje bolesti; *fig.* padanje u istu grešku.
- rešma** (tur. reşme, arap. raşm) okce, rupica na klečanim čilimima.
- rešo** (fr. rechaud) grejalica, naprava za kuvanje na električnoj strujni ili gasu.
- rešt** (nem. Arrest) zatvor, hanc.
- rz** (arap. ird, tur. irz) čast, obraz, poštenje; hrz.
- ri- (ital. ri-) 1. v. *re I.*
- ri (jap.) 2. mera za dužinu u Japanu: kopnena = 3,927 km; morska = 1,852 km.
- rias (šp. río reka) morski zaliv nastao potapanjem donjeg dela rečne doline.
- ribaso (ital. ribasso) *trg.* v. *rabad*.
- ribizle** (nlat. ribes, arap. ribas) žbun iz fam. Grossulariaceae s grozdastim plodovima s crvenim, beličastim i crnim bobicama.
- riboflavin** (lat. ribes struja, tok, flavus žut) vitamin V (V_2), važan za oči, kožu i dr.; ima ga u mleku, kvascu, povrću.
- riva** (ital.) obala.
- rival** (lat. rivalis suparnik, fr. rival) suparnik, takmac; naročito: suparnik u ljubavi (tj. onaj koji ima sa nekim na njivi zajednički rivus = potok, i zbog toga potoka sa susedom dolazi u sukob).
- rivalizirati** (fr. rivaliser) takmičiti se, nadmetati se u čemu ili oko čega.
- rivalstvo** (lat. rivalitas) nadmetanje, takmičenje; suparništvo, ljubomora.
- rivalitet** (lat. rivalitas) Č. *rivalstvo*.
- river** (eng. river, fr. rivière) reka, u geografskim imenima, npr. the Red River Crvena Reka.
- riverzo** (ital. riverso) *muz.* obrnuto, natraške (tj. čitati note i svirati).
- rivešo** (ital. rivescio) *muz.* -v. *riverzo*.

- rivijera** (ital. riviera) primorski kraj, primorje; naročito: primorski krajevi na Sredozemnom moru, odlični zbog tople klime i dobra vazduha, sa čuvenim vaz-dušnim banjama (Nila, Monako, Manton i San Remo).
- rivoldimento** (ital. rivolgimento) muz. obrtanje glasova u udvojenom kontrapunktu.
- rivoltato** (ital. rivoltato) muz. obrnuto, obratno.
- Rigveda** (sskr.) najstariji spomenik indijske književnosti, u 10 knjiga i sa 1028 pesama (himni), većinom religiozne sadržine; *Rgveda*.
- Rigel** astr. veoma sjajna zvezda u sazvežđu Orion.
- rigidan** (dat. rigidus) krut; ukrućen, ukočen; strog, neumitan, neumoljiv.
- rigla** (nem. Riegel) reza, šip, skakavica.
- rigl-vand** (nem. Riegelwand) slab zid, naročito pregradni (od drveta i cigle).
- rigol** (fr. rigole) uzan jarak, odvodni ka-nalić.
- rigola** (fr. rigole) jarak, kanal (za oticanje vode); rov (iskopan ašovom u vrtu ili vinogradu).
- rigometar** (grč. rigos mraz, studen, metron mera, merilo) aparat za merenje veoma niskih temperatura.
- rigor** (lat. rigor krutost; ukočenost) ukočenost od hladnoće, hladnoća, mraz; strogost, neumitnost, neumoljivost; ukočenost, krutost.
- rigore** (ital. rigore) muz. v. *al rigore di tempo*.
- rigorizam** (lat. rigor krutost) preterana strogost, nepopustljivost u pitanjima moralna i načelnosti; potpuna vernost načelima, naročito moralnim.
- rigoroz** (nlat. rigorosum. sc. examen) na univerzitetu: strog državni ispit, doktorski ispit, *rigorozum*.
- rigorozan** (nlat. rigorosus) strog, neumitan, nepokolebljiv u načelima; tačan, nepobitan; neosporan.
- rigoroznost** (nlat. rigor) strogost, neumitnost, nesavitljivost.
- rigorozum** (nlat. rigorosum) v. *rigoroz*.
- rigocefalus** (lat. rigare kvasiti, grč. kephal-e glava) med. sprava za rashlađivanje glave.
- rigsdag** (dan.) danski parlament.
- rida** (arap. rida, tur. rida) ubrus, rubac, peškir, marama; pokrivač na grobu Muha-medovu.
- rider** (eng. reader) „čitač”, titula docenata i vanrednih profesora na engleskim visokim školama.
- ridikil** (fr. ridicule) mreža za kosu; ženska torbica za pletivo.
- rido** (fr. rideau, arap. rudhat) zavesa na krevetu i prozoru; zavesa na pozornici; voj. niz blagih užvišica, talasaste površina, polje, mali viš sa koga se može bombardrvati neko mesto; zaštitni bedem.
- ridoto** (ital. ridotto) izdvojeno, zasebno mesto, skrovište; soba u kojoj se kockaju maskirane osobe; muz. izvod iz nekog velikog dela, za jedan instrumenat ili manji broj instrumenata; up. *reduta*.
- riel** novčana jedinica Kampućije (=100 sena).
- rizalit** (ital. risalire isticati se, risalto) arh. istaknuti deo lica (*fasade*) građevine koji se proteže kroz sve spratove.
- rizavteje** (grč. riza koren, anthos cvet) št. *vot.* biljke koje cvetaju iz korena.
- rizi-bizi** (ital. risi-pisi) kup. v. *rizi-pizi*.
- rizik** (ital. risico, fr. risque) prvobitno: opasnost koja je ljudama pretila od hridina i stena (risco); docnije: opasnost, izlaganje opasnosti, smeo podvig; posao ili ulog skopčan sa opasnošću da propadne; osiguranje; trgovina: osigurana roba, osiguran predmet.
- rizikovati** (fr. risquer) usuditi se, izložiti se opasnosti, staviti na kocku, stavljati na kocku, raditi ili pokušati što na sreću.
- rizi-pizi** (ital. risi-pisi) kup. smeša od pirinča i zelenog graška; kod nas se obično kaže: *rizi-bizi*.
- rizičan** (fr. risqué) v. *riskantan*.
- rizling** (nem. Riesling) vrsta vinove loze sa belim, sitnim i veoma slatkim zrnima; belo vino od ovog grožđa, veoma prijatna mirisa i ukusa.
- rizma** (arap. rizma svežanj) mera za hartiju, papir (= 100 araka).
- riznvele** (nem. Riesenwelle) gimnastička vežba na vratilu pri kojoj se vežbač opruženim telom i rukama obrće oko vratila, veleobrtanje, velekovrtljaj.
- rizoidan** (grč. riza koren, eidos oblik, vid) bog. korenast, sličan korenju.
- rizoidi** (grč. riza, ei&os) pl. kol. okamenotine oblika korena.
- rizoliti** (grč. riza, lithos kamen) pl. geol. okamenjeno korenje drveća.
- rizolog** (grč. riza, logos) poznavalac korenja, skupljač korenja.
- rizoluto** (ital. risoluto) muz. oznaka tempa: odlučno.
- rizoma** (grč. rizoma korenska masa) bog. podnak, podzemno stablo koje je slično korenju.
- rizomorf** (grč. riza koren, morphe oblik) koji ima oblik korena, oblikom sličan korenju.
- rizopode** (grč. riza, pus *gei*. podos nogu) zool. praživotinje, jednoćelijske životinje sa protoplazmatičnim izraštajima („lažnim nožicama”) koji se stalno izvlače i uvlače.
- rizordinamento** (ital. risorgimento preporod) naziv italijanskog kulturnog i političkog pokreta XIX v. za ujedinjenje Italije.
- rizoto** (ital. risotto) pilav sa džigericom od živine, gljivama ili parmezanom.

- rizotom** (grč. riza koren, tome sečenje, rezanje) proučavalac korenja; poznavalac i skupljač lekovitih biljaka.
- rizotomija** (grč. riza, tome) rasecanje i proučavanje korenja; skupljanje lekovitih biljaka.
- rizofag** (grč. riza, phagein žderati, jesti) ZOOJG. korenožder.
- rizus sardonijus** (nlat. risus sardonus) „caldonski smeh“, usiljen, gorak i kiseo smeh; takođe: grčevito razvlačenja mišića lica, slično smehu, koje navodno dolazi od neke otrovne biljke u Sardiniji (Sardonia herba), od čijeg se ukusa usta razvlače; fig. podrugljiv, pakostan smeh.
- rijal** novčane jedinica Irana, Jemena i Saudijske Arabije.
- rijas** (grč. rheo tečem, curim, rhyas) ned. suženje očiju.
- rijenist** (fr. rien ništa) v. nihilist.
- rijeri** (fr. rire smejeti se, rieurs) pl. u francuskom pozorištu: ljudi plaćeni da se smiju šalama, smijači.
- rikavio** (ital. ricavio) trg. čist prihod od prodaje robe.
- rikambio** (ital. ricambio) trg. povratka menica koja se vraća s protestom, retur-me-nica.
- rikašggirati** (ital. ricapitare uputiti, predati, dostaviti) trg. uputiti nalog, poručiti; primiti na sebe, isplatiti, otkupiti menicu.
- rikapito** (ital. ricapito) trg. natpis, naslov, adresa; mesto gde se menica vuče; primanje ili isplata menice; per rikapito (ital. reg ricapito) putem isporuke ili dostave.
- rikat** (tur.) muslimansko klanjanje pri molitvi.
- rikecije** (Rickettsiae, po američkom patologu Rickettu) grupa mikroorganizama, manjih od bakterija, u obliku kratkih eliptičnih štapića, uzročnicirJpgceioza.
- rikecioze** med. zarazne bolesti prouzrokovane rikecijama, koje na čoveka prenose insekti člankonošci (vaši, krpelji, gri-nje i dr.).
- riknoza** (grč. rhiknōs ukоčen, rhiknosis) dobivanje bora, naboravanje, smežuravanje, smežuranost.
- rikovero** (ital. ricovero) ponovno dobivanje; trg. obeštećenje, naknada štete = regres, rekurs.
- rikolirati** (ital. ricolare) iskopati odvodne kanale ili duboke brazde radi odvodnja-vanja polja.
- rikordanca** (ital. ricordanza) muz. sećanje.
- rikorzo** (ital. ricorso) trg. v. rekurs, rikambio.
- rikoše** (fr. ricochet) odskok, odskakivanje iljosnatog kamena bačenog površinom vode, žabica; voj. odskok zrna (ili projektila) od predmeta u koji je udarilo pod malim uglom; par rikoše (fr. rag richo-chet) posredno, okolišnim putem.
- rikša** (jap., eng. ricksha) u Japanu, Kini i drugim zemljama Dalekog Istoka: čovek koji prevozi putnike na lakim dvokolicama koje sam vuće.
- ril** (eng. reel) živahan škotski i irski ples.
- riilašando** (ital. rilasciando) muz. popuštajući u tempu, usporavajući.
- rima** (fr. rime, nem. Reim)noer. slik; stih.
- rima glottidis** (nlat. rima glottidis) alat. glasnica.
- rima oris** (lat. rima oris) alat. usni otvor.
- rima palpebrarum** (lat. rima palpebrarum) znat. očni otvor.
- rima pudevdorum** (nlat. rima pudendorum) alat. otvor, prorez stidnice.
- rimborzo** (ital. rimborsa) trg. D.rambursman.
- rimesa** (ital. rimessa) trg. domaća menica, ona koja glasi na domaću valutu i isplaćuje se na domaćem tržištu.
- rimovati se** (fr. rime) slikovati se (o stihovima); up. rima.
- rinalgija** (grč. rhis ten. rhinos nos, algos bol med. bol nosa, nosobolja).
- rinaihena** (grč. rhis gei. rhinos, anchone zadavljenje) med. suženost nosa, stešnje-nost nosa.
- ring** (eng. ring, nem. Ring) prsten, kalup, alkă; sp. borilište, četvorougaoni prostor ograđen konopcima gde se drže borbe, naročito rvačke i bokserske.
- ringišpil** (nem. Ringelspiel) vrteška, vr-tuljak, obrtaljka, okretaljka.
- ringofen** (nem. Ringofen) peć u obliku prstena, kružna peć u kojoj se peku cigla, kreč i cement.
- rinezmus** (grč. rhis gei. rinēs nos) med. govorenje kroz nos, unjkanje, unjkavost.
- rinelkoza** (grč. rhis, gei. rhinos, elkosis zagojavanje) med. zagojavljivanje nozdrve, dobijanje čira u nozdrvi.
- rinenhizija** (grč. rhis rea. rhinds, encheo ulevam, usipam) med. ubrizgavanje leka u nos.
- rinenhit** (grč. rhis gei. rhinos, encheo) med. brizgalica, štrcaljke za nos.
- rinitis** (grč. rhis gei. rhinos) med. zapaljenje nosa, kijavica.
- rinkonada** (uni. rinconada) južnoameričko zlato u prahu.
- rino-** (grč. rhis, rhinos) predmetak u složenicama sa značenjem: nos, nosni.
- rinoblenorea** (grč. rhis gei. rhinos, blenna sluz, bale, rheo tečem, curim) med. slina-vost nosa.
- rinokarcivoma** (grč. rhisrea rhinos, karkinos rak) med. rak nosa.
- rinoknezmus** (grč. rhis gei. rhinds, knesis svrab) med. svrab nosa.
- rinolalija** (grč. rhis, lalia brbljanje) med. v. rinofonija.
- rinolit** (grč. rhis, rhinos, lithos kamen) med. nosni kamičak.
- rinologija** (grč. rhis gei. rhinos, logia nauka) deo medicine koji, se bavi bolestima i lečenjem nosa.

- rinometrija** (grč. *rhis*, *rhinos*, *metria* merenje) *med.* merenje sposobnosti nozdrva za propuštanje vazduha.
- rinoplast** (grč. *rhis*, *rhinos*, *plasso* uobičava-vam, oblikujem) popravljač oblika nosa, veštak u *rinoplastici*.
- rinoplastika** (grč. *rhis*, *rhinos*, *plastikos* yobličavan, oblikovan, koji pripada uobičavanju) operativno popravljanje (ili: doterivanje) oblika nosa, unakaženog kakvim zapaljenjem ili povredama spolja.
- rinoragija** (grč. *rhis gei*, *rhinos*, *rhag-* koren od *rhegnum* slomim, prekinem) *med.* krva-renje iz nosa.
- rinorea** (grč. *rhis ten.* *rhinos*, *rheo* tečem, curim) *med.* lučenje tečnosti iz nosa, cu-rene vode iz nosa.
- rinoskop** (grč. *rhis*, *rhinos*, *skopeo* posmatram) *ned.* ogledalo za pregled nosa.
- rinoskopija** (grč. *rhis*, *rhinos*, *skopeo*) *med.* pregled nosa pomoću *rinoskopa*.
- rinostegnoza** (grč. *rhis*, *rhinos*, *stegnōs* zapušen) *med.* Zapušenost nosa, začepljenost nosa usled mnoge sline, polipa itd.
- rinotomijska** (grč. *rhis*, *rhinos*, *tome* sečenje, rezanje) lget. operacija nosa.
- rinofima** (grč. *rhis*, *rhinos*, *phyma* izraštaj) čvornovitost nosa, kvrgavost nosa.
- rinofonija** (grč. *rhis*, *rhinos*, *phone* zvuk, *glas*) *med.* govorjenje kroz nos, unjkanje, unj-kavost.
- rinoceros** (grč. *rhis*, *gen.* *rhinos*, *keras* rog) *zool.* nosorog.
- rinforcando** (ital. *rinforzando*) *kuz.* pojačavajući, u jakom krešendu.
- rinforcato** (ital. *rinforzato*) jify3. v. *rinforcando*.
- rinfranko** (ital. *rinfranco*) *trg.* naknada troškova (ili: izdataka).
- rinfuza** (ital. *alla rinfusa* na gomilu, đuture) *trg.* roba, utovar robe (u vagon, lađu, tegljenicu, šlep) u rasutom stanju, bez omota, džakova, sanduka i sl., npr. žito, ugalj itd.
- rinhos** (grč. *ryncchos*) *zool.* njuška, surla, rilo.
- rinhofore** (grč. *ryncchos* rilo, *phero* nosim) *pl. zool.* ŽIŠCI.
- rio** (šp. *rio*) reka.
- riparograf** (grč. *rhyptards* prljav, *grapho* crtam, slikam) mazalo, rđav slikar; slikar koji slika prljave predmete.
- riparografska** (grč. *rhyptaros*, *graphia*) rđavo slikarstvo, rđavo slikanje, mazanje, drljanje.
- riper** (eng. *ripper* parač, paralo, nož za paranje) alatka za raskopavanje zemlje, vadenje korenja i dr.; teška do 2 t; vuće je traktor; primenjuje se prvenstveno pri izradi i opravci puteva.
- ripida** (grč. *rhipis* *gen.* *rhipidos* lepeza) u pravoslavnoj crkvi: deo sveštenik sasu-da, mahalica od pergamenta, paunovih pera ili platna kojom đakoni mašu nad putirom da ne padne u njega kakva buba;
- sem toga: metalna ili drvena ploča, utvrđena na podužoj motki, sa likom anđela, koji simbolički označava prisustvo duhovnik nebeskih sila pri svršavanju sv. tajne *evharistije*.
- ritijenist** (ital. *ripieno*) *kuz.* dopunjavač, onaj koji ne peva ili ne svira *solo*, nego samo služi kao pojačanje solisti i tačno se prema ovome upravlja.
- ripijeno** (ital. *ripieno*) 1. *muz.* popunjavanje dopunjavanje glasova.
- ripijeno** (ital. *ripieno*) 2. *prid. muz.* svi, u punom horu; *ripijeko-glas* dopunjajući glas, glas koji samo prati i pojačava drugi glas; *up. solo*.
- ripileri** (eng. *ripealer*) *pl.* opozivači, otkaživači; Irci, članovi engleskog parla-menta, koji traže ukidanje jedinstva između Engleske i Mrske.
- ripozo** (ital. *riposo*) mir, tišina; slika beživotnih predmeta (*štيل-lebn*).
- riposta** (ital. *riposta*) doskočica, brz i zgodan odgovor; u mačevanju: brz protivudar mačem.
- ripostirati** (ital. *riposta*) na porugu ili uvredljivu šalu brzo i zgodno odgovoriti, doskočiti; u mačevanju: odbiti udarac i odmah zadati protivudar; *up. parirati*.
- ripreza** (ital. *ripreza*) *muz.* ponavljanje glavnog stava; *poet. vrsta stance*.
- rios** (eng. *ribs*, nem. *Rips*) pamučna ili svilena tkanina sa ispušćenim uzdužnim ili poprečnim brazdama (za haljine i prevlačenje nameštaja).
- riptika** (grč. *rhypto* čistim) *pl. med.* sredstva, lekovi za čišćenje, npr. krv.
- riptičan** (grč. *rhyptikos* koji čisti) *med.* koji čisti; naročito: koji čisti krv, koji smanjuje pritisak krvi.
- ris** (nem. *Ries*) deme, svežanj; *ris hartije* deme (sa 480, 500 ili 1000 tabaka).
- risveljando** (ital. *risvegliando*) *muz.* sve živahnije.
- risveljato** (ital. *risvegliato*) *muz.* budno, živahno, veselo.
- risentito** (ital. *risentitojjirya*. sa puno izraza, izrazito, živo).
- riskantan** (fr. *risque*) smeо, opasan, skopčan s mogućnošću neuspeha, sa izgledom i bez izgleda na uspeh; *rizičan*; č. *rizik*.
- riskirati** (fr. *risquer*, nem. *riskieren*) izlagati se opasnosti, riziку, preduzimati nešto na sreću.
- riskontrirati** (ital. *riscontrare*) *trg.* međusobno se obračunati; izravnati stanje du-govanja i potraživanja.
- riskontro** (ital. *riscontro*) *trg.* međusobno poravnavanje, obračunavanje dugovanja i potraživanja.
- risolutamente** (ital. *risolutamente*) *muz.* odlučno, snažno, krepko.
- risoluto** (ital. *risoluto*) *muz.* v. *risolutamente*.
- risonante** (ital. *risonante*) *muz.* zvučeci, ječeći.

- risordimento** (itzl. risorgimento) v. *rizordī-mento*.
- rispedirati** (ital. ri-spedire) *trg.* poslati dal>e, *ekspedirati* (robu) dalje.
- risposta** (ital. risposta) v. *riposta*.
- rispostirati** (ital. risposta) v. *ripostirati*.
- ristornirati** (ital. ristornare) *trg.* ponovo upisati u glavnu knjigu, otpisati i odo-briti nekome neku *sumu*; *up.* *stormirati*.
- ristorvo** (ital. ristorno) *trg.* v. *ritorno*.
- ristretto** (ital. ristringere, ristretto) *trg.* kratak izvod, glavna sadržina računa; naj-jevtinija cena neke robe; *kuz.* sužavanje u *futi*.
- rit** (nem. Ried) močvar, baruština.
- ritam** (grč. *rhythmos*) ravnomerno, odmereno kretanje; *kuz.* i *poet.* pravilno, naizmenično dizanje (*arza*) i spuštanje (*teza*) glasa, naizmenična upotreba naglašenih i nenaglašenih (dugih i kratkih) slogova u rečima i rečenicama pesničkog stila \up. *numerus, takт*.
- ritamski** (grč. *rhythmikos*) koji se kreće odmereno, ravnomerno, po taktu, lepo ureden; *ritamska jedinica poet.* vezivanje dva naglašena ili nenaglašena (duga i kratka) sloga ili više naglašenih ili nenaglašenih (dugih i kratkih) slogova u celinu; *ritamski period* udruživanje celih „ritamskih redova”, tj. stihova, u veće zvučne celine (*strofe*); *ritamski red* = stih.
- ritardando** (ital. ritardando) *kuz.* usporava-jući, otežući, popuštajući u brzini, sporije; *ritardato*.
- ritardato** (ital. ritardatojjirva. v. *ritardato*.
- ritlberger** sp. vrsta skoka u umetničkom klizanju (nazvan po nemačkom klizaču Werner-y Ritolberger-y).
- ritenuto** (ital. *ritenuto*) muz. sa zadržavanjem u taktu, usporavajući.
- riter** (nem. Ritter) vitez, plemić.
- ritidoza** (grč. *rhytis gen. rhytidos* bora, *rhytidosis* boranje) *ned.* smežuranost; čiljenje, nestajanje očne jabućice usled sušenja oka.
- ritnika** (grč. *rhythmēs*) nauka o *ritmu*, naročito u govoru i muzici, tj. nauka o vremenskoj vrednosti tonova (za razliku od *metrike*).
- ritnički** (grč. *rhythmkds*) v. *ritamski*; *rit-mička gimnastika* gimnastika kojoj je cilj da dovede u sklad kretanje i ritam, tj. da učini pokrete lepim i odmerenim.
- ritmnost** (grč. *rhythmēs*) postojanje ritma; držanje ritma; skladnost medu delovima rečenice.
- ritmomahija** (grč. *rhythmos*, mache borba) igra brojevima koja se izvodi kameničićima na šahovskoj tabli.
- ritmometar** (grč. *rhythmēs*, metron merile, mera) lguz. sprava za merenje takta.
- ritmopeja** (grč. *rhythmos*, poieo činim, pravim) *kuz.* nauka o ritmu u kompoziciji
- ritornel** (ital. ritornello) *kuz.* povraćanje, ponavljanje, svaki muzički stav koji se ponavlja, *refren*; svako mesto na kome solo-glas začuti i pojavljuje se samo hor; *poet.* strofa, kita, od tri stiha od kojih se prvi i treći slikuju (potiče iz talijanskog narodnog pesništva i predstavlja osnovni oblik *tercine*).
- ritorno** (ital. ritorno) vraćanje, povratak; *trg.* opisivanje u ponovno upisivanje jedne svote ili jednog stava u glavnu knjigu.
- ritrata** (ital. ritratta) *trg.* povratka menica; povlačenje vučene menice; *retrata*.
- ritual** (lat. *rituale*) knjiga o verskim i crkvenim običajima i obredima (*agenda*); knjiga koja sadrži propise o vršenju izvesnih ceremonija; svi običaji i obredi koji su u vezi sa slobodnim zidarstvom.
- ritualan** (lat. *ritualis*) koji spada u versko-crkvene običaje i obrede; običajni, obredni; *ritualno klanje* klanje životinja, izmenjenih za ishranu, po naročitim verskim propisima (npr. kod Jevreja); *ritualno ubistvo* ubistvo iz versko-ob-rednih pobuda, pripisivano, bez osnova, Jevrejima, koji, tobože, upotrebljavaju hrišćansku krv za hleb i vino o Pashi.
- Rituale romanum** (lat. *Rituale Romanum*) knjiga koja sadrži propise o vršenju verskih i crkvenih obreda u rimokato-ličkoj crkvi, objavljena 1614, važi i danas.
- ritualizam** (lat. *ritus*) struja u anglikanskoj crkvi, naročito jaka od 1830, koja teži ka zbijenju sa katolicizmom; *prusijizam, traktarijanizam*.
- ritualist** (nlat. *ritualista*) poznavalac ili pobornik versko-crkvenih običaja i obreda.
- ritualistica** (lat. *ritus*) učenje o vršenju versko-crkvenih običaja i obreda.
- rituelan** (fr. *rituel*) v. *ritualan*.
- ritus** (lat. *ritus*) verski običaj, obred, verski propisi; običaj, način, navika.
- rif** (mad.) stara mera za dužinu, = 0,777 t.
- rifiormengi** (ital. *rifiamenti*) mr. *kuz.* proizvoljni ukrsi (pri pevanju ili sviranju).
- rifondo** (ital. *rifondo*) *trg.* protivpokriće za vučevu (*trasiranu*) menicu.
- ricinus** (lat. *ricinus*) bog. krlja, protoka, skočac, arepak (biljka naročito važna što se iz njenog semena dobiva žučkasto-zeleno ulje, *ricinusovo ulje*, koje se mnogo upotrebljava kao lek protiv glista, zatvora itd.).
- ričerkare** (ital. *ricercare*) *kuz.* naročito vešto izrađena fuga.
- ričerkata** (ital. *ricercata*) *kuz.* v. *ričerkare*.
- r is** (fr. *ruche*) ukras na ženskim haljinama (oko vrata i na rukavima).
- rišelje** (fr. *richelieu*) vrsta belog veza sa izrezima.
- roajalist** (fr. *royaliste*) v. *royalist*.
- roba** (ital. *roba*) 1. a) proizvod rada namenjen za tržište, tj. ide u društvenu

upotrebu putem razmene. Ima dva bitna svojstva: *upotrebiu vrednost*, odnosno određeno materijalno svojstvo, *tvrdost*, tj. društveno svojstvo; vrednost se pojavljuje kao *prometna vrednost* (u novcu — cena). Oblik je svega bogatstva buržoaskog društva; b) roba — radna snaga, postoji u kapitalizmu. Njena upotrebljena vrednost je da za kapital proizvodi profit. U njenu vrednost ulazi vrednost životnih namirnica potrebnih radniku: za obnavljanje njegove radne sposobnosti, za izdržavanje porodice i za sticanje kvalifikacija. Pored fizičkog uključuje i moralni elemenat (kulturne potrebe radnika).

roba (hol. rob) 2. *zool.* vrsta ribama sličnih sisara koji žive i u vodi i na kopnu (morski pas, morsko tele, morski lav i DR-)

roba (fr. robe) 3. dugačka haljina ženska i dečja ili komad tkanine dovoljan za takvu haljinu; zvanično odelo pravnika (advokata i sudija) u Francuskoj.

Robinson Kruso (eng. Robinson Crusoe), junak slavnog romana Danijela Defoa, objavljenog 1719, mladić koji se posle brodoloma spasao na neko ostrvo i tu se održao 28 godina; *fig. usamljenik*.

robinsonade pl. romani o doživljajima promičurnih moreplovaca, naročito iz XVEH veka, pisani po ugledu na roman Danijela Defoa „*Robinson Kruso*“.

Robin Hud (eng. Robin Hood) glavni junak velikog broja engleskih narodnih balada i većih pesama iz XV veka: harambaše koji je, sa svojim drugovima, pljačkao bogataše, a siromahe pomagao i štitio, i svom kralju bio odan.

roborans (lat. roborans) med. v. *roborativ*.

roborancia (lat. robortantia) pl. med. ojačavna sredstva, lekovi za jačanje,lek ili sredstvo za okrepljenje.

robot (slov.) mehanički čovek, automat, po spolašnjem izgledu sličan čoveku, koji podražava čovekove pokrete i može da zameni čoveka u obavljanju izvesnih čisto mehaničkih poslova.

roborativ (nlat. roborativum) med. ojačavno sredstvo, lek za jačanje, za okrepljenje.

robustan (lat. robustus) jak, snažan, krepak, čvrst.

rovešjamento (ital. rovesciamento) muz. promena glasova u *kontrapunktu*.

rogacija (lat. rogatio) molba, molbenica; molepstvije za umrle; molepstvije za oticanje teških nedaka (suše, poplave, bolesti i sl.); zakonski predlog.

rodelejon (grč. rhodon ruža, elaios ulje) ružino ulje.

rodenticidi (lat. rodere gledati, occidere ubiti) heh. sredstva za trovanje štetnih glodara (miševa i dr.).

rodeo (eng. rodeo, iz šp.) 1. takmičenje kauboja (SAD) u veštini jahanja; 2. obor, mesto gde se sakuplja stoka.

rodij(um) (nlat. rhodium)*» element, srebrnaste beo metal, otkriven 1804. u platin-skim rudama, atomska masa 102,91, redni broj 45, znak Rh.

rodites (grč. rhodon ruža) *zool.* ružin šišarac (insekat koji proizvodi na ruži-nim stabljikama šišarke koje izgledaju kao mahovinom obrasle).

rodlanje (nem. Rodeln) sankanje, vožnja na niskim sankama.

rododendron (grč. rhodon ruža.., dendron drvo) *bog.* porodica džbunastih biljki sa lepim levkastim cvetovima, mnoge vrste su zimzelene; gotovo sve rastu po planinama Evrope, Azije i Severne Amerike; alp-ska ruža.

rodologija (grč. rhbdon, logia) gor. opisivanje ruža; nauka o ružama.

rodomeł (grč. rhodon, lat. mel med) ružin med, med od ruža.

rodomont (ital. rodomonte) „onaj koji može da kreće s mesta i da valja brda“, tj. hvalisavac (izraz stvoren po *Rodomontu*, hvaliti i razmetljivcu u Ariostovom epu „Besni Rolando“).

rodomontada (fr. rodomontade, ital. rodomontata) razmetanje, hvalisanje; *up. fanfaronada*.

rodosaharok (grč. rhodon ruža, sakhar šećer, sok koji iz kolenaca bambusove trske suzi) ružin šećer.

rodostagma (grč. rhodon, stigma kap, tečnost) -ružina voda.

rodoхроит (grč. rhodon ruža, chrosis boja) mineral, manganov karbonat ($Mn_{2}SiO_4$) razne boje (crvenkast, siv, zelen, žut); javlja se u rudnim žicama u Trepči, Ljubiji i dr. mestima.

rodsko drvo v. *rozvud*.

roza (lat. rosa) bot. ruža; crvena boja ruže, ružičasta boja; *sub rosa* (lat. sub rosa) „ispod ruže“, tj. u poverenju.

rozalija (fr. rosalie) muz. ponavljanje jednog mesta partiture u višem ili dubljem tonu.

rozarijum (lat. rosarium) ružičnjak, čuli-stan; ružičnjak u kojem se nalaze urne na groblju.

rozaceal (nlat. rosaceae) pl. bog. ruže.

rozvud (eng. rosewood) ružino drvo, veoma fino, beličasto-žućkasto drvo na ostrvu Rodu koje ima miris ruže i daje skupoceno ulje; *rodsko drvo*.

rozein (lat. rosa ruža) vrsta crvene bojene materije.

rozeola (nlat. gozeola) led. crvene ospe, mrase (bolest kože koja dolazi u toku tifusa, sifilisa i posle uzimanja izvesnih lekova).

rozeta (fr. rosette) ružica, ružičica, ukras u obliku ruže; traka savijena u obliku ruže; ukras u obliku ruže koji se nosi u rupici od kaputa kao znak nekog odličja ili članstva u nekom udruženju; dugme na džepnom časovniku (za navijanje i

- doterivanje); dijamant kod koga su *facete* glaćane na jednoj polulopti.
- rozetirati** (fr. rosette ružica) opšti zlatnim ili srebrnim ružicama, ukrašavati ornamentima u obliku ružite; izbrisuti dijamant tako da pokazuje samo rompske ili trougle površine.
- rozije** (nem. Rosinen) pl. suvo grožđe.
- rozolna kiselina** (lat. roseus ružičast, oleum ulje) lepa crvena tečnost koja se pravi od katranskog ulja ili karbolne kiseline.
- rozolio** (ital. rosolio, rosoglio) italijanski liker od ružinog lišća, narančinih cvetova i dr., nazvan po tome što se nekad slično piće spravljalо od lišćа „sunčeve rose“ (lat. ros solis), trave roda Drosepa.
- rozomak** (polj. rosomak, mađ. rozomak) zool. mnogožder (zver slična medvedu, živi u Sev. Evropi).
- rojal** (fr. royal, lat. rgalis) kraljevski; format hartije srednje veličine.
- rojalizam** (fr. royalisme) odanost i vernost kralju i monarhiji; pripadništvo monarhijskoj stranci.
- rojalist** (fr. royaliste) pristalica kraljevstva, kraljevske vlasti, monarhijskog oblika vladavine; u Francuskoj: pristalica Burbona (za razliku od *bonaparti-sta* i *republikanaca*).
- rojalistički** (fr. royaliste) odan kralju ili kraljevstvu, kraljevski; *supr. republikan-ski*.
- Rojel sosajeti** (eng. Royal Society) naziv naučnih društava (akademija) u Londonu, Edinburgu i Dablinu.
- rojta** (mađ. rojt) kita, resa (npr. na zavesama, čilimima, zastorima i sl.).
- rok** (arap., pere.) legendarna ptica ogromne snage i veličine u arapskim pričama naročito u „Hiljadu i jednoj noći“; „top“ u šahu.
- rokada** (fr. gos, rochade) u šahu: potez kod kojeg kralj, ako nije u šahu i ako su polja između njega i topa slobodna, a dотle se nije kretao sa svog mesta, menja svoje mesto sa jednim od topova i osigurava bokove na taj način što se pomera za dva mesta u stranu, a top zauzima mesto do njega sa druge strane.
- roketa** (ital. rocchetta) stenovita tvrdava.
- rokirati** (fr. roquer) u šahu: izvršiti rokadu; *voj*, pomeriti, premestiti, prebaciti trupe sa jednog mesta (ili: položaja) na drugo (drugi); *fig.* pomerati u stranu.
- rok'n rol** (eng. rock'n roll, rock and*roll tresenje i vrčenje) igra u 4/4 taktu sa oštrim ritmom koji omogućava slobodne kretnje igrača.
- roko** (ital. goso) *kuz.* tupo, muklo.
- rokoko** (fr. gos, gososo) *ui.* stil u Francuskoj koji se za vreme namesništva Filipa Orleanskog i vlade Luja XV (u HUŠ veku), razvio iz *baroka*; odlikuje se bogatim, izuvijanim oblicima i preteranim ukrasima, naročito u građevinskim ukrasima, u nameštaju i nošnji.
- rokfor** (fr. roquefort) vrsta odličnog francuskog ovčjeg ili kravljeg sira, prošaranog zelenom budom, nazvana po selu *Rokforu*.
- rola** (nem. Rolle) uloga u pozorišnom komadu.
- Roland** (fr. Roland, ital. Orlando) proslavljeni junak priča iz „Karolinškog ci-klosa“, jedan od paladina i sinovac Karla Velikog, čiji su viteški podvizi i borbe protiv Mavara u Španiji predmet velikog broja narodnih i umetničkih priča i pesama u franc., šp. i ital. književnosti.
- roler** (nem. Roller) 1. kanarinka sa Harca (po tome što pri pevanju izvija glasom); 2. *sp.* u fudbalu: udarac lopte tako da se lopta kotrlja po zemlji; 3. takode = *trotinet*.
- roletna** (nem. Rollette) savitljiva drvena, metalna, plastične ili tekstilna zavesa za prozore; roleta.
- rolna** (nem. Rolle) smotuljak, paket u obliku valjka; kotur, klupko.
- rolo** (fr. rouleau zavijutak) drvena ili platnene zavesa koja se pri dizanju savija u svitak; metalna (limena) zavesa na dućanskim izložima, vratima i dr.
- rolomobil** (fr. rouleau valjak, lat. mobilis pokretan) v. *trotinet*.
- rolfilm** (nem. Rollfilm) *fot.* film namotan na kalem, predviđen za više snimaka.
- rolštul** (nem. Rollstuhl) stolica na toč-kićima.
- rolsue** (nem. Rollschuh) vozaljke, nožnim klizaljkama (*slišuama*) slične sportske naprave sa točkićima (za vozanje po ravnom tvrdom tlu).
- Rom** ime koje je kod nas prevladalo za pripadnika etničke grupe Cigana.
- romadur** (fr. romatour) vrsta masnog mekog sira.
- roman** (fr. roman, ital. romanzo, lat. romanicus rimski, u Rimu načinjen) prvobitno, u Francuskoj, izraz kojim su označavane epske pesme napisane romanskim, tj. narodnim jezikom (lat. lingua romana), za razliku od svega drugog što je pisano latinskim jezikom; danas: duži prozni tekst koji obuhvata veliki krug pojava i odnosa, obično više ličnosti čiji se životni putevi ukrštaju, a sve čini jednu umetničku celinu; neki romani su usred-sređeni na jedan glavni događaj i jedno glavno lice (junaka romana); *fig.* redak i zanimljiv doživljaj, naročito ljubavni.
- romaneskan** (fr. romanesque) koji je kao u romanu, izmišljen, čudnovat, pun događaja; *fig.* preteran, zanesen.
- romanizam** (lat. Nota Rim) rimstvo, rimski jezik, rimska kultura, rimski duh i sve

što je s tim u vezi; u vezi sa religijom, verom: papstvo, tj. rimokatolička religija, njeno učenje i njena načela.

romanizirati (fr. romaniser) poromaniti, poromanjivati, porimljavati, dati čemu karakter kakav ta stvar ima kod romanskih naroda; privesti u krilo katoličke crkve, držati se katoličke crkve; dati oblik romana, pričati u obliku romana, pretvoriti u roman, npr. ep ili drama.

romanika (dat. romanus rimski) romanski stil u arhitekturi ranog srednjeg veka.

romanist (nlat. romanista) poznavalac romanskih jezika i književnosti; znalač i pobornik rimskog prava; pristalica rimokatoličkog crkvenog učenja.

romanomanija (fr. roman, grč. mania pomama, strast) preterana strast za čitanjem romana.

romavsa (fr. romance) *aoet. v. romanca*.

romansirati (fr. romancer) pretvoriti u roman, obraditi u obliku romana; *roman-sirana biografija* život nekog čoveka napisan u obliku romana.

romansijer (fr. romancier) pisac romana, romanopisac.

romanski (fr. roman) 1. v. *romanesk, an.*

2. koji vodi poreklo od starorimskog ili latinskog jezika; *romanski jezici* oni koji su, u sred. veku, postali od latinskog: francuski, italijanski, španski, portugalski i dr.; *romanski stil* stil loptastih lukova koji se, u gračevinarstvu, razvio od H—XV veka (= *vizantijski stil*).

romantizam (fr. romantisme) duhovni i umetnički, naročito književni pravac, koji se na Zapadu pojavio pod kraj HUŠ veka, i označava težnju za oslobađanjem umetničkih i literarnih mogućnosti u smislu sve dublje subjektivnosti, nadmoćnosti nad svetom objekata, ispiranja u svet osećanja, mašte i čulnih senzacija; *romantika* 2; *supr. antika, klasika*.

romantik (fr. romantique) v. *romantičar*.

romantika (fr. romantique) 1. sklonost maštanju, sanjarenju, nestvarnim sadržajima; 2. v. *romantizam*.

romanticizam (nlat. romanticismus) v. *romantizam*.

romantičan (fr. romantique) Č. *romantičan*.

romantičar (fr. romantique) pristalica (ili: sledbenik) rolgantizma u književnosti i umetnosti.

Romantična škola pesnička škola u nem. književnosti HUŠ i XIX veka, čiji su predstavnici pravi izvor poezije i umetnosti gledali u hrišćanskom srednjem veku i narodnim motivima i umotvori-nama.

romantički (fr. romantique) napisan (ili: sastavljen) na jednom od romanskih jezika; koji je u duhu romantizma (*supr. antički, klasični, moderni*); koji ima u sebi pomalo viteškog ili pesničkog duha, pesnički

lep, živopisan, ljubak i prijatan, sa puno draži, bajan, kao izmišljen, fantastičan, maštovit, nestvaran, sanjarski, ča-roban.

romanca (šp., stfr. romans nešto napisano na narodnom jeziku, ne na latinskom) u narodnom tonu spevana epsko-lirska pesma, veoma slična *baladi*, od koje se, u stvari, ne razlikuje ni po čemu sem po tome što je nešto kašljiva i vedrija od balade i što vodi poreklo od romanskih naroda, dakle sa juga, dok balada potiče sa severa; *romansa*.

roman-cement prirođeni cement (za razliku od veštačkog *portland-cement*).

romancero (šp. romancero) knjiga romanci, zbirka manjih epsko-lirske pesme, naročito starih ciganskih romanci.

romanco (ital. romanzo = lingua romanza) romanski jezik.

Romanja (ital. Romagna) severoistočni deo nekadašnje crkvene države (sadašnje pokrajine Bolonja, Ferara, Forli i Ravenna).

Romanjac (ital. Romagnole) stanovnik *Romanje*.

romb (grč. rhombos) kom. paralelogram sa jednakim stranama sa dva oštora i dva tupa ugla.

romb-dodekaedar (grč. rhombos romb, dodeka dvanaest, hedra osnova) min. kristalni oblik teseralnog sistema ograničen sa 12 podudarnih rombova; *granatoedar*.

rombičan (grč. rhombos romb) rombni, oblika romba, koji je *kao romb*.

romboedar (grč. rhombos, hedra osnov) telo ograničeno sa *šest rombova*.

romboid (grč. rhomboeides oblika romba, rhombos, eidos oblik, vid) geom. paralelogram čije su samo suprotne strane jednakе i suprotni uglovi jednakci.

romen (fr. roman) 1. tip. latinica u slogu *antikva*.

2. (fr. romaine) 2. rimska vaga, brza vaga.

Romeo glavni junak čuvene Šekspirove tragedije „Romeo i Julija“, mladić koji je zbog svoje velike ljubavi izgubio život; fig. strasno zaljubljen mladić.

Romi v. Rom.

romobil (fr. rouleau valjak, lat. mobilis pokretan) v. *trotinet*.

Romul (lat. Romulus) mit. brat Remov, osnivač i prvi kralj grada Rima (vladao 753—716 pre n.e.), sin vestalke Reje Sil-vije i boga Marsa.

romulidi (lat. romulidae) pl. potomci Romulovi, tj. Rimljani.

ronda (fr. ronde) okruglina, oblina; put oko čega, kretanje u krugu; ples u krugu, jedan obilazak oko dvornice u plesu; obilaženje straža, patrola; okruglo pisanje; muz. cela nota; >h. krug; v. i *runda*.

ronDEL (fr. rondel) *aoet.* pesma od 14 stihova u tri strofe (4-4-6), u kojoj se prva dva

- stiha ponavljaju na kraju druge i treće strofe.
- rondela** (fr. la rondelle) okruglina, okrugao rad, okrugla građevina, okrugla kula; okrugao *bastion* u utvrđenjima; okrugla cvetna leja; *rundela*.
- rondineto** (ital. rondinetto) *kuz.* v. *rondino*.
- rondino** (ital. rondino) *muz.* mali rondo; v. *rondo 2*,
- rondo** (fr. rondeau) 1. mala pesma, obično od 13 redaka, u dva dela i sa jednim *refrenom* koji se po određenim zakonima ponavlja.
- rondo** (ital. rondo) 2. *muz.* komad veselog i vedrog karaktera, obično u dva dela, u kome se glavna tema više puta ponavlja; takođe: završni stav jedne *sonate*.
- rondoletto** (ital. rondoletto) *muz.* v. *rondino*.
- ronžerija** (fr. rongerie) u bojenju pamučnog platna (*katuna*): skidanje nepotrebним boja sredstvima za nagrizanje.
- ronhus** (grč. gp6pspo8)žd. hrkanje, krkljanje.
- ropaličan** (grč. ropałon buzdovan) buzdovana nast, u obliku buzdovana, koji se širi prema donjem delu; *ropalični stihovi* stihovi kod kojih svaka dalja reč ima po jedan slog više.
- rosinante** (fr. rossinante) ime Don Kihoto-vog konja; otuda: konju sina, raga, kljusina.
- roskona** (fr. rosconne) vrsta belog bretanj-skog platna.
- roso antiko** (ital. rosso antico) antički, crvenasti mramor.
- rospija** (pere. ruspi, tur. orospu) ljubaznica; nevaljalica; prostitutka.
- rostbif** (eng. roastbeef) govede meso pećeno na »garu po engleskom načinu, tj. da ostane polukrvavo.
- rostral** (lat. rastrum) *muz.* v. *rastral*.
- rostfraj** (nem. rostfrei) koji nije podložan rđanju, koji ne rđa.
- roshar** (nem. Rosshaar) struka, konjska dlaka od repa i grive, služi prekuvana za vio-linske strune, naročito tkanine i za punjenje jastuka, dušeka itd.
- rota** (lat., ital. rota točak) 1. najviši papski apelacioni sud, vrhovni crkveni sud pod čiju nadležnost spada ceo kato-lički svet; *ruota*.
- rota** (nlat. rota, rus. rota, nem. Rotte) 2. voj. mali odred vojske, vod.
- rotang** (šp. rota, ma la j. rotan) vrsta palme čija je savitljiva stabljika služila za batinanje, tzv. španska trska.
- roter** (eng. rotary) član *Rotari-kluba*.
- rotarijanac** v. *rotar*.
- Rotari-klub** (eng. rotary obrtni, koji je u vezi sa obrtanjem, club, Rotary Club) udruženje osnovano najpre u Čikagu 1905, a zatim i po mnogim gradovima Novog i Starog sveta, kao udruženje poslovnih i profesionalnih ljudi u nekom gradu ili nekoj oblasti, od kojih svaki predstavlja poseban posao ili posebnu profesiju, biran u rotaciji, tj. uzastopno ili naizme-
- nično — otuda i naziv — i koji se sastaju da raspravljaju o trgovini i poslovanju u gradu i da ih pomažu u cilju opštih poboljšanja.
- rotarstvo** (eng. rotary) pokret i osnovna načela članova *Rotari-kluba*.
- rotatoria** (nlat. rotatoria) pl. *zool.* točkare; *rotifera*.
- rotacizam** (grč. rho slovo „ro“, naše *r*) u istorijskoj gramatici: prelazak zvučnog „s“ u „r“, npr. u lat. *flos ge**, *florio* (cvet) *med.* pogreška u izgovaranju izazvana teškoćom ili nesposobnošću izgovaranja izvesnih slova, naročito slova „r“.
- rotacija** (lat. rotatio) obrtanje, okretanje, kretanje, svih tačaka nekog tela oko jedne tačke ili oko niza tačaka, tj. oko obrtnе osovine, tako da svaka tačka opisuje kružnu putanju čija je ravan upravna na obrtnu osu, npr. okretanje, obrtanje, Zemlje oko svoje ose; u poljoprivredi: naizmenično sejanje zemljista; takođe: skraćen naziv *zarotacionu mašinu*; ua. *translackja*.
- rotaciona mašina** tip, mašina za štampanje kod koje štamparski kalup (*forma*) ne leži u ravni, nego je razapet oko jednog valjka koji se obrće, a „beskrajna hartija“, koja se odmotava s jednog valjka, prolazi između dva valjka (cilindra) od kojih jedan nosi zaokruženi kalup koji se tiska na onaj drugi valjak (cilindar), i time ostavlja otisak na hartiji koja između njih prolazi; može da izbací na sat po jedan milion otisaka; *šnelpresa*.
- rotaciona osa** obrtna osa; it. *rotacija*.
- rotaciona fotografija** postupak pri kome se mašinskim putem sa jednog negativa može brzo proizvesti veliki broj kopija; *kilometarska fotografija*.
- rotacioni** (lat. rotatio obrtanje) obrtni, koji nastaje obrtanjem, koji počiva na obrtanju, koji je u vezi sa obrtanjem; roga.ciož> *telo kat.* obrtao telo, telo koje nastaje obrtanjem neke površine.
- rotvelš** (nem. Rotwelsch) „nerazumljivi jezik prosjaka“, jezik nem. šatrovaca.
- rotirati** (lat. rotare) obrtati se, okretati se (oko svoje osovine).
- rotifera** (nlat. goŠega)ll. *zool.* v. *rotatoria*.
- rotlauf** (nem. Rotlauf) ned. crveni veter, grozničavo zapaljenje kože usled zaraze prouzrokovane bakterijama *Streptococcus pyogenes*; jrr. *erizipel*.
- rotodin** (lat. rotare obrtati se kao točak, nlat. rotor, grč. dynamis sila) avij. najnovija vrsta letelice, kombinacija aviona i helikoptera, uzleće i sleće gotovo vertikalno, kao helikopter, ali ima znatno veću brzinu od ovog, od koga je i mnogo sigurniji.
- rotokopija** (lat. rotare, *kopija*, v.) otisak umnožen «a *rotoprinteru* ili *narotoru*.
- rotonda** (ital. rotonda, lat. rotunda) okrugla građevina sa kubetom, naročito letnjičko-vac, cardak s kubetom; svaka spolja i

- iznutra zaokrugljena zgrada, naročito čuveni Panteon u Rimu; *kod.* okrugao ženski ogrtač.
- rotor** (lat. rotare obrtati se kao točak, mlat. *rotor*) *teh.* deo koji se obrće oko svoje osovine, pokretni deo (kod električnog motora, dinamomašina za naizmeničnu struju, turbine i dr.); *supr. stator.*
- rotule** (nlat. rotulae) *pl. farh.* lek u lopticama.
- rotulirati** (nlat. rotulare) spise po redu obeležiti, srediti i povezati u sveske.
- rotulus testijum** (nlat. rotulus testium) *prav.* svežanj sa iskazima svedoka.
- rotunda** (ital. rotonda) *v. rotonda.*
- roštilj** (mad. rostely, nem. *dijal.* roschitl) 1. gvozdena rešetka za pečenje mesa na žaru; pečenje mesa na žaru; 2. rešetka u ložištu peći (za prolaz pepela).
- roš hašana** (hebr. „glava godine”, praznik Nove godine kod Jevreja, 1. i 2. *tišrija* (septembra), kao dan koji treba posvetiti razmišljanju o Božjem sudu i samoposmatranju.
- roš hodeš** (hebr.) „glava meseca”, prvi dan u mesecu kod Jevreja.
- re** (tur. hirs) muška snaga, muškost.
- rsuz** (tur. hirsız) bezobrazan, bestidan čovek; lopuža, lupež; *rsuzin, hrsuz.*
- rubalj** (rus. rublv) novčane jedinica u carskoj Rusiji i u SSSR, deli se na 100 kopejaka; *rubļa.*
- rubato** (ital. rubato) *muz.* oteto, otrgnuto, oduzeto; *tempo rubato* (ital. tempo rubato) „ukradeni takt”, osobeni način sviranja ili pevanja sa osećanjem pri kome je glavnom glasu, s obzirom na takt, ostavljena potpuna sloboda.
- rubaška** (rus. rubaška) ruska studentska i radnička košulja.
- rubeole** (lat. ruber crven) med. ospice, frus, dečja zarazna bolest, slična boginjama.
- rubefakcija** (nlat. rubefactio) šš. pretvaranje crne, zelene i sive boje stena, pri raspadanju, u crvenu.
- rubefacijencia** (nlat. rubefacientia) *pl. med.* sredstva koja (ili: lekovi koji) izazivaju crvenilo i vrućinu.
- rubidijski** (nlat. rubidium, lat. ruber crven *he*», elemenat, sličan kaliju, srebrnasta sjaja, nazvan po dvema crvenim crtama koje pokazuje njegov spektar; atomska masa 85,47, redni broj 37, znak Rb.)
- rubijacee** (nlat. rubiaceae) *pl. bog.* broćevi.
- rubijacin** (lat. rubia broć) narandžasto-žuta bojena materija koja se dobiva od broća; *up. purpurni.*
- rubijacitin** (lat. rubia) tablete kestenjaste boje, lek protiv *impotencije.*
- Rubikon** (lat. Rubico) mala reka u Gornjoj Italiji kod Ravene, danas Pisatelo, koja je predstavljala granicu između Italije i ovostrane Galije (tj. Gornje Italije), čuvena po Cezarevom prelasku preko nje, što je bio znak za početak građanskog rata;
- otuda: *preći Rubikon* = kročiti poslednjim, odlučnim korakom, posle koga nema vraćanja; *up. alea jahta est.*
- rubin** (ital. rubi.no, šp. rubin, nlat. rubinus, lat. rubens crven, crvenkast) šš. proziran crveni dragi kamen, pored dijamanta najtvrdi.
- rubivsko staklo** staklo obojeno crvenom ili žutom bojom rubina pomoću zlata (zlatni rubin), bakra (bakarni rubin) ili srebra (srebrni rubin).
- rubifikancija** (nlat. rubificantia) *pl. ned. v. rubefacijencia.*
- rubifikacija** (nlat. rubificatio) *med.* pocrvenelost, pojавa crvenila, izazivanje crvenila na koži.
- rublja** (rus. rublv) *v. rubalj.*
- rubrike** (lat. ruber crven, rubrica crvena zemlja) prvobitno: naslov zakona crveno pisan; natpis, naslov (knjige, poglavља, spisa i dr.); oznaka, odsek, odeljak, crta kao znak novog odeljka, pregrada; vrsta, struka; u katoličkoj crkvi: obredna uputstva za liturgijske radnje, štampana crvenim slovima u liturgijskim knjigama; *rubrum.*
- rubrikator** (nlat. rubricator) u sred. veku: pisac crvenih naslova i linija u knjigama; naročito slikar koji je izradivao velika početna slova (*iiiciale*) u rukopisima i prvim štampanim knjigama.
- rubricirati** (nlat. rubricare) snabde™ (crvenim) slovima; označiti naslov, napisati naslov; srediti po odeljcima, odsecima, strukama i sl; odeljke (ili: poglavљa) obeležiti crtama.
- ruvet** (arap. hirfa, tur. hirfet) *v. rufet.*
- ruderacija** (lat. ruderatio) pravljenje poda ili kalcdrme od šljunka ili sitnog kamenja sa cementom.
- rudimentaran** (nlat. rudimentarius) početni, osnovni; biol. nerazvijen, zaostao u razvitku, zakržljao; *rudimentarni organi pl.* u toku istorijskog razvijanja zakržljali organi biljki i životinja koji su izgubili svoju funkciju.
- rudimentacija** (nlat. rudimentatio) zakržljajlost, zaostalost u razvitku.
- rudimenti** (lat. rudimentum) prva nastava, vežbaonica, prvi pokušaj, rudimenta) *pl.* osnove, počeci, prvi pokušaji, prvi pojmovi, osnovna znanja; zakržljali (ili: šturi) ostaci nečega.
- rudisti** (lat. rudis) *geol.* školjke sa debelim ljušturašima koje su živele u periodu *kre-de*, donji kapak bio im je kupastog ili kao rog izvijenog oblika i utvrđen za morsko dno, a gornji ga je zatvarao kao kakav poklopac pomoću veoma jakih „zuba”, koji su zalazili u šupljine donjeg kapka.
- ruž** (fr. rouge, lat. rubeus) crven, rumen, rujan; *pl. crvenilo, rumenilo* za lice, nokte i usne, rumen pudjer; *ruž vežetal* (fr. rouge vegetal) biljno rumenilo, portu-galska šminka.

- ruždija** (tur. riişdiye) srednja škola, gimnazija.
- ruž e noir** (fr. rouge et noir) „crveno i crno”, franc. hazardna igra sa 312 karata sa crvenim i crnim poljima.
- ružirati** (fr. rouge) rumeniti, mazati rumenilom, crvenilom (obraze, usne, nokte).
- ruzmarin** (lat. ros marinus) bog. „morska rosa”, poznata biljka veoma prijatna mirisa (kod nas igra naročitu ulogu o svadbama, kao simbol veselja, radosti).
- ruina** (lat. ruina) propast, nesreća, gubitak; razvalina, ruševina, ostatak od građevine koja se vremenom sama srušila; fig. čovek propala zdravlja.
- ruiniran** (lat. ruina) sušen, razoren, uništen; upropasčen, propao, oštećen, pohaban; upropasčena zdravlja.
- ruinirati** (fr. ruiner) srušiti, razoriti, uništiti, upropastiti, upropasčivati (imanje, odelo, zdravlje, ugled itd.); pretvarati u ruševine.
- ruksak** (nem. Rucksack) planinarska i vojnička torba koja se nosi na leđima, ranac, telečak.
- ruktacija** (nlat. ructatio) med. v. ruktus.
- ruktus** (lat. ructus) med. podrigivanje.
- rulada** (fr. roulade) muz. trk, tehnički složen pasaž u solo-pevanju. Jgolragura; kup. svitak mesa.
- Rul Britanija** engleska rodoljubiva pesma, nazvana po početnim rečima *refrena*, koji glasi: *Rule Britannia, Britannia rule the waves! Britons never shall be slaves!* („Vladaj Britanijo, Britanijo, vlada] talasima! Briti nikad neće biti robovi!”); reči od Džemsa Tomsona, muzika od T. Aria (1738).
- rulet** (fr. roulette) točak sreće, obrtna okrugla ploča sa crveno i belo obeleženim pregradama po kojoj se kotrlja loptica od slonove kosti, i broj na kome se zaustavi dobiva; izrekan točkić učvršćen na dršci, kojim se služe obućari, voskari, kolačari, bakroresci i dr.; sprava za umekšavanje koža.
- ruler** (fr. goi!eig)pl. avion koji se više ne upotrebljava za letenje, nego služi samo u pilotskim školama za obuku u voženju po zemlji.
- rulman** (fr. roulement) muz. brzi *triler* na dobošu i bubenjevima.
- rulo** (fr. rouleau, pl. rouleaux) svitak hartije; truba (platna i dr.); valjak, oklagije; valjak za nabijanje drumova; zavesa od štapića i dr. (na prozorima ili izložima) na izmotavanje.
- rum** (eng. gšp) vrsta fine i jake rakije, dobiva se vrenjem melase od sirovog šećera (šećerne trske), sadrži 40–60% alkohola.
- rumba** (amer.) američka poluritmička salonska igra u 4/4 takta.
- ruminancia** (lat. ruminantia) pl. zool. preži-varij.
- ruminacija** (lat. ruminatio) zool. preživanje; fig. ponovo razmišljanje o čemu.
- ruminirati** (lat. ruminare) zool. po drugi put žvakati hranu koja se vraća iz želuca u usnu duplju, preživeti; fig. ponovo razmišljati, zrelo promisliti.
- rumicin** (lat. gšpeh) hedg. ekstrakt iz korena biljke Rumex patientia, po svojstvima ravan *rabarbari*.
- rumpirati** (lat. rumpere) slomiti, razbiti, raskinuti, razvaliti, raseći; provaliti, prokrčiti (put); mač. izbiti protivniku mač iz ruke.
- runda** (eng. round, nem. Runde, fr. ronde) 1. ot deo borbe ili utakmice između dva odmora (npr. u boksu 2 ili 3 minuta) 2. jedno naručivanje pića za sve oko stola; v. i *ronda*.
- rundela** (nem. Rundell) v. *rondela*.
- rundirati** (nem. runden, rundieren) zaokru-glići, zaokrugljivati, zaobliti, zaoblji-vati; brusiti drago kamenje.
- rundisa** (nem. Rundisse) izbrušena ivica dragog kamena koja se uokviruje.
- rune** (got. runa) pl. „tajne”, pravolinijska slova kojima su se služili stari german-ski narodi dok nisu upoznali i primili latinicu; najstariji alfabet runa imao je 24 znaka.
- runografija** (got. runa, grč. graphia pisanje) runsko pismo, *rune*.
- ruota** (ital. ruota) v. roga.
- rupiah** (hindost. rupiyah) novčana jedinica Indonezije (= 100 sena).
- rupija** (hindost. rupiyah, sskr. girua) novčana jedinica u Indiji.
- ruptorijum** (nlat. ruptorium) med. sredstvo koje nagriza kožu i time otvara čir.
- ruptura** (nlat. ruptura) prekid, prelom; pro-boj, probijanje; razbijanje, obijanje, provala; prekid pregovora ili odnosa, raskid ugovora; med. prosutost, prskanje.
- ruralizam** (lat. rus selo, ruralis seoski) osobenost sela, uređenje sela s obzirom na karakter, potrebe i način života njihovih stanovnika.
- ruralni** (lat. rus polje, selo, ruralis) poljski, seoski, seljački.
- rurizam** v. *ruralizam*.
- ruristički** (lat. rus, ruris, polje, selo) v. *ruralni*.
- rusalke** (slov.) pl. kit. šumske i vodene vile kod starih Slovena.
- rusvaj** (pere. rusway osramoćen, ponižen) čudo i pokor, velika gužva, metež; bruša.
- rusizam** reč ili jezička osobina koja ukazuje na uticaj ruskog jezika na naš, npr. dozvoliti, izviniti, nadležnost, upraž-njavati, ukaz i dr.
- rusifikacija** (Rus, nlat. -licatio, lat. facere činiti, učiniti) psJrušavanje, pretvaranje nečega stranog u rusko, pretvaranje u Ruse.

rusificirati (fr. russifier) porusiti, porušavati, napraviti u ruskom duhu, napraviti Rusima.

rusomanija (Rus, grč. mania pomama, ludilo) preterana ljubav prema Rusiji i svemu ruskom.

rusofil (Rus, grč. philos prijatelj, koji voli prijatelj Rusije i Rusa).

rusofob (Rus, grč. phóbos strah) onaj koji se boji Rusa, koji zazire od Rusa, neprijatelj Rusa.

rustika (lat. rustica) građevina od kamenja otesanog samo na sastavcima.

rustikale (nlat. rusticale) seljaštvo, život i prilike sela.

rustikalni (nlat. rusticalis) poljski, seoski, seljački.

rustikacija (lat. rusticatio) život na selu; poseljačivanje, postajaše seljakom.

ruga (fr. route, lat. rupta probijena sc. via staza, put) put, deo puta koji treba prevaliti, pravac putovanja; *up. marš*.

ruga ceza (lat. ruta caesa) *prav.* pokretno imanje, pokretnine.

rutemij(um) (nlat. ruthenium) *hen.* elemenat, veoma teško topljiv metal, atomska masa 101,1, redni broj 44, znak Ru.

rutil (lat. rutillus crvenkast) min. 'mineral, titanov dioksid, crvene boje, veoma tvrd (6,3); titanova ruda; kod nas se javlja u kristalastim škriljcima, u planinama Rodopskog sistema.

rutilizam (lat. rutillus crvenkast) pojava crvene, riđe kose, riđokosost. **rutine** (fr. routine) vičnost u radu, izvežbanost u nekoj vrsti poslovanje, spremnost, više mehanički način rada, po iskustvu i navici, bez udubljivanja u samu stvar.

rutiner (fr. routinier) čovek iskusni i izvežban u nekom poslu na osnovu dugog rada, praktičar; ošljari koji je naučio neki posao gledajući druge, a sam nema nikakvog dublje poznavanja stvari kojom se bavi, npr. takav lekar. **rutiniran** (fr. routine) vičan, izvežban, spretan, iskusni u nekom poslu. **rutinirati** se (fr. routiner) steći (ili: sticati) okretnost i vičnost u nekom poslu. **rufaji** (tur.) pl. derviši čuveni po svom verskom zanesenjaštvu koje graniči sa ludilom, nazvali po svom osnivaču Ametu Rufau (HP vek). **rufet** (arap. hirfa, tur. hirfet) zanat, poziv; zanatljske udruženje, esnaf; rJšet.

rufijanstvo (ital. ruffiano) podvođenje, pomaganje bluda iz koristoljublja. **ruš** (eng. rush) v. *rat* 2. **rušpa** (tur. ruşen sjajan, blistav) mletački dukat, cekin, zlatnik; *rutpija*. **Rh-faktor** (izg. er-ha) v. *rezus-faktor*. **ršum** (pere. hiSm, tur. hisim) besan, divlji napad, napad razjarena čoveka ili gomile; razbešnjenost, ljutnja.

A BE IO IL M, NO PR

851 a 855a. 8556 856s

T Y φ X Λ
la 8785 8865 8875 8885

S

S, s dvadeset prvo slovo naše čirilice, dvadeset četvrtvo naše latinice (S, &), kao skraćenica: S = jug: (eng. south, fr. sud, nem. Siid); S ili s = oznaka za subjekt suda (u formalnoj logici); sc. = *scilicet*; sc. ili *sculps* = *skulpsit*; sq. = *sekvens*; Sh. = *šiling*; sing. = *singular*; S. L. = *sišli loko*; Sld. = *saldo*; Sterl. = *ster-ling nuz-* S = *solo*; mat. sec = sežane; sin = *sinus*; fiz. s = *sekunda*; hen. Sm = *samarijum*; Se = *selei*; Si = *silicijum*; Sc = *skandijum*; Sn = *stanum*; Sb = *stibijum*; Sr = *stroncijum*; S = *sulfur* (sumpor).
saba (tur. sabah, arap. sabah) svež i prijatan severoistočni vетar; up. *sabah*.
sabaile (arap.-tur. sabahile) *prid.* u zoru, zorom rano; *sabajle*.
sabat (hebr. schabbath) subota, praznik odmora kod Jevreja; *sabat*.
sabatarije (hebr. schabbath) *pl.* hrišćanske sekte koje, držeći se strogo Starog zaveta, smatraju da treba praznovati subotu mesto nedelje; *sabatisti*.
sabatisti (hebr. schabbath) *pl. v.* pod *sabatarijci*.
sabah (arap. sabah) jutro, svitanje-
sabejizam (hebr. zaba) obožavanje zvezda, naročito Sunca i Meseca, stara religija Arabljana, Egipćana i dr.
sabejci (hebr. zaba) obožavanje zvezda, naročito Sunca i Meseca; up. *sabejizam*.
Sabinjani (lat. Sabini) staroitalijsko pleme, susedi Latina. Po kaži, podanići Romulovi izvršili su, prilikom jedne svečanosti, otmicu Sabinjanki, sabinskih žena i devojaka, i iz tako nastalih bra-kova proizšlo je stanovništvo Rima; motiv je obradivan u umetnosti.
sabo (fr. sabot) drvena cipela, klopme; čigra; muz. čivijica od mesinga; kada u obliku drvene cipele.
sabov (mad. szabo) krojač.
sabon (fr. sabon) tip. vrsta velikih slova, od 68 telegrafskih tačaka, za naslove.
saborejci jevrejski naučnici u (državi) Vavilonu, koji su se bavili proučavanjem Talmuda.
sabotaže (fr. sabotage pravljenje drvenih cipela) 1. vrsta štrajka koja se sastoji u tome što radnici namerno ošljare pri

radu, ometaju rad kvarenjem alata, mašinskih delova i sl., da bi se poslodavci naterali da prihvate njihove zahteve; 2. potajni, maskirani rad, kome je cilj da onemogući, oslabi ili oduži ostvarenje nečega (kao što obično rade rodoljubi, za vreme rata, u okupiranim zemljama).
saboter (fr. saboteur) radnik koji namerno ošljari i ometa rad, onaj koji vrši *sabotazu*. sabotirati (fr. saboter) namerno ošljariti
i ometati rad, vršiti *sabotazu*. sabura (lat. saburra pesak, pesak sa opterećenje broda opterećenje broda peskom, balast; med. crevna nečistoča. saburalan (lat. sabruralis) med. izazvan (ili: prouzrokovani) nečistočom. savana (šp. savana) velika travna ravnica u Severnoj Americi i Africi, sa rastinjem sličnim stepskom. Savaot (hebr. zebaoth) v. Zebaot. savoar-vivr (fr. savbir vivre) „znati živeti“, mudrost života, veština ophodenja, fino ponašanje. savoneta (fr. savonnette) okrugao sapun za brijanje; kutija za sapun; poklopac preko stakla na džepnim satovima. savornja (tur. sabur, safra) balast broda. Saga (nord. Saga, nem. Sage) mit. staronordijska boginja priča i istorije, ljubavnica Odinova; otuda: saga, kauka, pričauprozi, gatka, bajka (naročita vrsta islandske literature), sagalin prašak za pranje i čišćenje mrlja, nazvan po istočnoazijskom ostrvu Sahalini, gde se proizvodi; sahalin. saganak (tur. saganak) prekid, mah; kaže se: vетar duva na saganak, tj. duva na mahove; povetarac. sagitalan (lat. sagitalis) u obliku strele, strelast, koji ide kroz sredinu tela. sago (malaj. sagu) zrnasto skrobno brašno od hranljive srži *sago-palme* i drugih palmi. sagoma (ital. sagoma, lat. sacoma) protivteg kod brze (automatske) vase; voj. prečnik zrna, kalibar; arh. prečnik stuba. sade (pere.) čist, pravi, jednostavan, prost, jednoličan; sade platno platno u jednoj boji, bez šara; kao prilog: samo, jedino.

- sader (pere. sad-dar) „stotinu kapija”, sveta knjiga gebara; *up. geбри*.
- sadizam (fr. sadisme) izopačena spolna pohotljivost koja nalazi zadovoljenje u telesnom mučenju osoba prema kojima se oseća pohota (naziv po francuskom piscu mar-kizu de Sadu, 1740-1814, koji je tu izopačenu pohotljivost prvi opisao u svojim romanima); *up. мазохизам*.
- sadist (fr. sadiste) čovek opterećen *sadi-zmom*, svirep pohotljivac; *pr. sadistički*.
- sadukejizam učenje *sadukejaca*.
- sadukejci (hebr. zaddukim) jevrejska religiozna sekta iz II veka pre n. e. koja nije priznavala predanje i nije verovala u andele i besmrtnost duše, nego samo u Mojsijeve zakone, konzervativci i protivnici *fariseja*.
- saibija v. *sahibija*.
- saja (tur. saya, lat. saia) vrsta debele čuhe.
- saajan (fr. saillant, lat. salire) *voj.* nenadni ugao kod utvrđenja.
- saj (fr. saillie) *apx.* ispust, izbočina, istaknuti deo; *fig.* ispad, nagla ljutnja; duho-vita desetka.
- sajdžije (arap.-tur. saatci) časovničar.
- sakagija (tur. sakagi) *net.* šmrkavost, bala-vost (veoma opasno zarazno oboljenje kopi-tara, koje prelazi i na čoveka, za koga je gotovo uvek smrtonosno); *up. maleni, ma-leinizacija*.
- sakada (fr. saccade) *jax.* jak trzaj konjskom uzdom; *fig.* oštar prekor; *muz.* jak potez gudalom kojim se odsvira više nota.
- sakadirati (fr. saccader) *jax.* cimati, cimnu-ti jako konjskom uzdom.
- sakat (arap. saqat, tur. sakat) oštećen u nekom delu tela, bogaljast, kljast.
- sake japanske nacionalno piće od prevrelog pirinča; sadrži 12-14% alkohola.
- sako (ital. sacco, lat. saccus) kratak muški kaput.
- sakoe (grč. sakkos vreća, haljina) gornja odežda pravoslavnih episkopa od skupocene materije.
- sakofori (grč. sakkos vreća, džak, phero nosim) džakonosci, pokajnici koji nose haljine od džakova.
- sakra (lat. sacra) *pl.* svete stvari, svetinje; crkvene utvari; crkvene radnje.
- sakra konzulta (lat. sacra consulta) najviši krivični i kasacioni sud u Rimu za podanike papske stolice.
- sakralni (nlat. *sacralis*) 1. koji se tiče crkvenih obreda; 2. *znat.* koji se tiče krsne (ili: krstačne) kosti kod čoveka i ostalih kičmenjaka.
- sakrament (lat. sacramentum) prvobitno: sredstvo kojim neko sebi ili drugom nameće izvesnu obavezu (kapara, kaucija, zakletva i dr.); u hrišćanskim crkvama: sveta tajna, naročito pričešće.
- sakramental (nlat. *sacramentalis*) *prav.* onaj koji pod zakletvom dokazuje čiju nedužnost.
- sakramentalije (nlat. *sacramentalia*) *pl.* u katoličkoj crkvi: sve one svete radnje (obredi, blagoslov) koje nisu sakrament; osvećeni predmeti, npr. sveta voda, brojanice, ikone i dr.
- sakramentalvi (nlat. *sacramentalis*) koji se tiče svetih tajni, svet, svečan.
- sakramevtar (lat. *sacramentum*) liturgijska knjiga katoličke crkve, sadrži svešteni-kove molitve za vreme mise.
- sakramentari (nlat. *sacramentarii*) *pl.* reformisti koji ne priznaju stvarno postojanje tela i krvi Hristove u pričešću
- sakrarium (lat. *sacrarium*) mesto za čuvanje svetih stvari, svetilište; kapela, hram; mesto gde se čuvaju *hostije*.
- sakra skriptura (lat. *sacra scriptura*) sveto pismo, crkvene pismo.
- sakrileg (lat. *sacrilegus*) onaj koji hara crkvu, oskvrnilac svetinje, obesvetilac; bezbožnik, bogohulnik.
- sakrilegium (lat. *sacrilegium*) pohara crkve, svetotatstvo; oskvrnjenje, povreda svetinje, bezbožstvo, bogohulstvo.
- sakrirati (lat. *sacrare*) posvetiti, rukopo-ložiti (episkopa); miropomazati.
- sakristan (nlat. *sacristanus*) crkvenjak (kod katolika).
- sakristija (nlat. *sacristia*) u katoličkim crkvama: soba pored oltara u kojoj se sveštenici oblače za službu i u kojoj se čuvaju odežde i crkvene posude, crkvena rizница.
- sakristicijum (nlat. *sacrisittum*) kod katolika: zabranja vršenja bogosluženja (kao sveštenička kazna).
- sakrificijum (lat. *sacrificium*) žrtva; u katoličkoj crkvi: misa.
- sakrificirati (lat. *sacrificare*) žrtvovati, prinjeti na žrtvu, prinositi na žrtvu; *fig.* posvetiti.
- sakro egoizmo (ital. *sacro egoismo*) „sveti egoizam”, izreka italijanskog ministra Salandre (1914) koji služi kao lozinka italijanskog imperij a lizma.
- sakropolitika (lat. *sacer* svet, grč. politike) veza duhovnog i svetovnog (kao u papstvu).
- sakrosanktan (lat. *sacrosanctus*) presvet; neprikosnoven, nepovredljiv.
- sakrum os (lat. *sacrum os*) *znat.* krsna kost.
- saksifraga (lat. *saxifraga* sc. *herba*) *bot.* kamenika, oplanika (biljka).
- saksifragav (lat. *saxifragus*) *med.* koji lomi, tj. koji rastvara kamen.
- saksofon (grč. phone zvuk, glas) *muz.* metalan duvački instrumenat sa klarinetskim pi-skom i kupastom cevi, različite veličine (od soprana do kontrabasa); nazvan po pronalazaču *Adolfu Seksu* (1814—1894).
- sakus (lat. *soccus*, grč. *sakkos* kesa, vreća) *sakus lakrimalis* (lat. *soccus lacrimalis*) *anat. suzNI zaton.*
- sal (lat. *sal*) hem. so; *sal amarum* (lat. *sal amarum*) gorka so; *sal katartikum* (lat. *sal*

- catharticum) gorka so (za čišćenje); *sal kulinare* (lat. sal culinare) kuhijska so. sala (nem. Saal) velika svečana dvornica (ili: dvorana) za prijeme, igranke, koncerte i sl. saladeros (šp. saladeros) *pl.* klanice u Braziliji, Urugvaju, Paragvaju i Argentini, u kojima se priređuje usoljeno meso za izvoz i usoljena koža; sirove kože koje odande dolaze. salama (ital. salame) „slano meso“, debela, tvrda suva kobasica (naročito mešavina odabranog svinjskog i goveđeg mesa sa začinima, veoma otporna kvarenju). salamander (grč. salamandra, lat. salamandra, sskr. salamandala) *zool.* daždevnjak (životinja o kojoj se nekada pričalo da živi u vatri); *mit.* vatreni duh. salamina (fr. salamine) teška jednobojna franc. svilena tkanina sa tačkama u boji i sjajnom površinom. salangana *zool.* istočnoindijska lasta, cene je na po svojim gnezdima (*tunkin*) koja se jedu i smatraju kao fina poslastica (nazvana po ostrvu *Salang*, zapadno od poluostrva Malake). salarijum (lat. salaryum) godišnja plata; plata, zarada; nagrada. salata (ital. salato, fr. salade, lat. sal so) *kup.* hladno jelo od raznih biljaka i dr., začinjeno sirčetom, ježtinom i biberom. salaš (mad. szallas) poljsko imanje sa potrebnim zgradama, stokom i spravama za racionalno obrađivanje (u Vojvodini i Mađarskoj). salva (fr. salve) pucanj u znak radosti ili počasti, pozdravljanje topovskim pucanjem; takođe: istovremeno pucanje većeg ili manjeg broja pušaka ili topova, plo-tunska paljba, plotun. salvaža (fr. salvage, nlat. salvagium) *mor.* nagrada za spasavanje lade. salvarzan *med.* lek protiv sifilisa i drugih zaraznih bolesti (povratne groznice i dr.), pronašao 1910. nem. prof. Paul Erlih i njegov asistent Japanac Hata; Erlih-Hata 606. Salvator (nlat. Salvator) Spasitelj, Hristos; vrsta čuvenog i odličnog bavarskog crnog piva. salve! (lat. salve) zdravo, zdravo da si, dobro došao! (pri dočeku); zbogom! (pri odlasku). salvia (lat. salvia) *vot.* žalfija, kadulja, pelin, kalaver (lekovita biljka čije lišće sadrži izvesno etarsko ulje, jednu gorku materiju, tanin i smolu). salvo honore (lat. salvo honore) ne nanoseći štete časti, neka je dopušteno reći. salvus (lat. salvus) neoštećen, u dobrom stanju; *a salvo* (lat. a salvo) *trg.* neošteće-no, dobro očuvano (na tovarnim listovima); *in salvo* (lat. in salvo) u sigurnosti, na sigurnom mestu, siguran. salvus konduktus (lat. salvus conductus) sigurna pratinja, zaštitna pratinja; takođe: zaštitno, sprovodio pismo, isprana koja nekome osigurava bezbedan prolaz, npr. pregovaračima u ratu. saldirati (ital. saldere) *trg.* račune zaključiti, izravnati, utvrditi razliku između strane ulaza i strane izlaza, izmiriti ostatak duga, isplatiti dug. saldo (ital. saldo) *trg.* stanje nekog računa; ostatak koji po zaključenom računu još treba da se plati, razlika između dugo-vanja i potraživanja u jednom računu; takođe: zaključak računa; *moj račun je saldo* moj račun je zaključen, tj. izведен načisto; *još sam u saldo* još sam u zao-statku, još dugujem; *per saldo*, *pro saldo* v. pod *per* i *pro*; *saldo plaćanje* plaćanje dužnog ostatka radi potpunog izravnjanja jednog računa; *kasa saldo* stanje blagajne. saldo-konto (ital. saldo conto) *trg.* račun izravnjanja; *up. saldo*. salep (arap. sahlab, tur. saleb) u doba cvetanja iskopani, popareni pa sasušeni go-moljasti koren nekih orhideja, koji sadrže skrob, sluz, šećer i belančevinu; samleveni u prah i skuvani daju gusto i hranljivo piće, naročito omiljeno na Istoku. sales delikvescentes (lat. sales deliquescentes) *pl. hem.* rastopljive soli. sales fatiscentes (lat. sales fatiscentes) *pl. hem.* soli koje izvetravaju ili se rastva-raju. salze (ital. salse) *pl. kol.* blatni vulkani, mali vulkani koji mesto lave izbacuju blato i sumporni gas. salzola (nlat. salsola) *bot.* sonjača (biljka od čijeg se pepela spravlja soda). saliva (lat. saliva) pljuvačka, slina, bala. salivancia (lat. salivantia) *pl. med.* sredstva koja pomažu lučenje pljuvačke. salivacija (nlat. salivatio) suvišno lučenje pljuvačke, baljenje. salivin (lat. saliva pljuvačka) hem. glavni sastojak pljuvačke. saligenin (lat. salix vrba, grč. gen- koren od gignomai postajem, nastajem) hem. alkohol koji odgovara *salicilnoj kiselini* (u koju se može oksidacijom pretvoriti), postaje hidrolizom od *salicina*; *salicil*. salijski zakon (lat. leges salicae) zbornik običajnog prava nemačkog plemena Salija-ca ili Salfranaka, priređen u V veku, najstariji zbornik nemačkih zakona; naročito je zanimljiv čl. 62 toga zakona, koji isključuje kćeri iz nasleda, imanja i prestola; otuda: *salijska dobra* ona koja prelaze samo na muško potomstvo. silina (lat. salina) majdan soli, solana. salinijski (lat. salinus) solni, koji sadrži so, kao so, koji se tiče soli ili stvaranja soli; *salinijske vode* mineralne vode koje sadrže natrijuma i magnezijuma sulfat.

- salinitet** (lat. sal so) procenat soli što ga sadrži neko telo, tečnost i dr., slanost, sonost.
- salinograd** (nlat. salinogradus) *areometar* za određivanje količine soli u nekoj prirodnoj slanoj vodi.
- salinometar** (lat. salinus slan, grč. metron mera) v. *salinograd*.
- salipirin** (lat. salix vrba, grč. rug vatrica) *far*«, jedinjenje *antipirina* sa *salicilnom kiselinom*; služi kao lek protiv nazeba i gripe.
- salitra** (ital. salnitro) *hem.* v. *šalitra*.
- salifikacija** (nlat. salificatio) *hem.* stvaranje soli, pretvaranje u so.
- salificirati** (nlat. salificare) *hem.* pretvoriti u so, pretvarati u so.
- salicil** (lat. salix gen. salicis vrba) *hem.* v. *saligenin*.
- salicilizam** (lat. salix gen. salicis vrba) *med.* trovanje salicilnom kiselinom.
- salicilna kiselina** *hem.* kristalast prašak, u hladnoj vodi teško rastvorljiv, sprečava vrenje i truljenje, uništava *mikrobe* (zbog čega se upotrebljava za konzervisanje životnih namirnice, pića i dr.); upotrebljava se i u internoj medicini.
- salicin** (lat. salix gen. salicis vrba) indiferentna gorka materija koja se dobija u obliku belih kristala iz kore i lišća vrba.
- salicineje** (nlat. salicinae) *pl. vot.* vrbe, vrste vrba.
- salmijak** (lat. sal ammoniacum) *hem.* v. *nišad*; *salmijakov cvet* (lat. flores salis ammoniaci) salmijak prečišćen sublimisanjem.
- Saloma** (hebr. Schalom) kći Irodijadina, koja je na ime nagrade tražila i dobila od kralja Iroda glavu Jovana Krstitelja (Mark, 6, 21 i d.); drama od Oskara Vajlda, opera od Riharda Strausa.
- Salomon** (hebr. Sch'16moh) v. *Solomon*.
- salon** (fr. salon, ital. salone) prvobitno: velika dvorana, dvornice; sada: mala dvorana, elegantna soba za prijem (i u gostionicama); dvorana sa slikama, dvorana u kojoj se priređuju izložbe, izložba slika i vajarskih radova; naročito: izložba dela živih umetnika koja se svake godine priređuje u Parizu; *fig.* otmeno društvo, otmeni svet; *salonska kola* železnička kola udobno nameštena kao društvena soba.
- salpe** (grč. salpe, lat. salpa) *pl. zool.* vrsta mešinica, prozirne morske životinjice koje noću svetle plavkastom svetlošću.
- salpetr** (lat. sal petrae so kamena) *hem.* v. *šalitra*.
- salpingemfraksis** (grč. salpinx truba, etr. hrasso zapušim) *med.* zapušenost ušne trube.
- salpingitis** (grč. salpinx truba) *med.* zapaljenje ušne trube (otosalpingitis); zapaljenje jajovoda.
- salpingoskopija** (grč. salpinx truba, skopeo posmatram, gledam) *med.* pregledanje ušne trube naročitim, za to udešenim aparatima.
- salšgostafilinus** (grč. salpinx truba, staphyle otečena resa) *znat.* trubnoresični mišić.
- salpingostenohorija** (grč. salpinx truba, stenochoria uzan prostor, uzina) *med.* suženost ušne trube.
- salpingotomija** (grč. salpinx, tome sečenje, rezanje) *med.* sečenje jajovoda, vađenje jajovoda.
- salpingofaringeus** (grč. salpinx, pharynx ždrela) *znat.* trubno-ždrelni mišić.
- salpinks** (grč. salpinx) *zool.* vrsta morskih školjki; *anat.* Eustahijeva truba, ušna truba; jajovod.
- SALT** (skrać. za eng. Strategic Arms Limitation Talks) američko-sovjetski pregovori (od 1969) o ograničavanju strateškog oružja; 1972. potpisani je sporazum o ograničavanju u oblasti raketnog naoružanja.
- salta** (lat. salta) „skači“; šahu slična igra sa dva igrača sa po 15 u tri klase (Sunce, Mesec i zvezde) podeljenih kamičaka na dasci sa sto polja.
- saltarello** (ital. saltarello) živahan italijanski, naročito napuljski narodni ples u 3/8 ili 6/8 takta; poskočica, rimski narodni ples u 6/8 takta uz pratnju doboša; *muz.* brza tonska figura.
- saltatoria** (lat. saltatoria) *pl. zool.* skakavci pravokrilci.
- saltacija** (lat. saltatio) skakanje, igranje sa podsakivanjem; *med.* kucanje žila kucavi-ca (*arterija*).
- salto** (ital. salto skok) *sa.* slobodan skok sa gimnastičke sprave: napred, unazad ili sa strane; *salto mortale* (ital. salto mortale) „smrtni skok“, vratoloman skok pri kome se skakač u vazduhu prevrne preko glave; *fig.* veoma smeо i opasan podvig.
- salubritet** (lat. salubritas) zdravost, stanje povoljno po zdravlje (npr. vazduha), lekovitost.
- salus** (lat. salus ge<» salutis) zdravlje, dobro osećanje; blagostanje, sreća, uspeh, spas, spasenje; *salus publica* (lat. salus publica) opšte dobro, državno dobro; *salus publica suprema leko esto* (lat. salus publica suprema lex esto) dobro države mora da bude najviši zakon.
- salutira™** (lat. salutare) pozdravljati, pozdraviti; naročito: pozdraviti po vojnički.
- salhov sp.** vrsta skoka u umetničkom kli-zanju (nazvan po švedskom klizaču Ulri-hu Salhovu).
- salcgajst** (nem. Salzgeist) *hem.* hlorovodonična kiselina tehnička (Acidum hydrochloricum crudum), upotrebljava se mnogo u hem. industriji, u limarskom zanatu (pri lemljenju), za ispiranje porculanskih sudova i dr.

- Saljut** naziv za sovjetsku svemirsku laboratoriju; *Saljut 1* lansiran 1971. god.
- SAM-6** sovjetske protivavionske rakete za vođenje borbe na malim i srednjim visinama sa svim vrstama protivničkih letelica.
- samadan** (arap.) deveti mesec Arabljana.
- samar** (grč. samarion, sagma tovar, tur. semer) sedlasta podloga za tovar na tovar-noj životinji; podloga na kojoj nosači vuku teret.
- samarij(um)** (po rudi samarskitu iz koje je dobiven) *heh*, elemenat iz grupe retkih zemalja, atomska masa 150,35, redni broj 62, znak Sm.
- Samarićani** (hebr. schomron) *pl.* prastanov-nici Palestine; po dogadaju ispričanom u Evangeliju po Luki (10, 33), u crkvenom jeziku Samarićanin znači: milosrdan čovek.
- samarićanstvo** samilost, milosrđe prema nevoljnima; *up. Samarićani*.
- Samarjani** v. *salgarlčani*.
- samarjanski** koji se tiče Samarjana ili je u vezi s njima; *fig.* milosrdan; *samarjanski tečajevi* Crvenog krsta na kojima se obu-čavaju oni koji će u ratu vršiti dužnost bolničara.
- sambenito** (šp. sambenito) žuta košulja i kapa sa crvenim Andrijinim (kosim) krstom i sa slikama ognja i đavola, koji su nosili *heretici* poganskog inkvizicijom osuđeni na lomaču; morali su je nositi izvesno vreme i oni koji su se odrekli svoje jeresi i bili pušteni na slobodu.
- sambukus** (lat. sambucus) *vot.* zova.
- samec** (nem. Sammet, ital. sciamito, grč. eksamiro) kadifa, baršun, pliš, teška svilena tkanine sa dlakavom i mekom površinom; *samt, somot*.
- samizdat** (skr. za rus. samostontelBnoe izdatelvstvo) „samostalno izdavanje”, privatno, autorsko izdanje, knjiga, brošura itd.; oblik „podzemne” izdavačke delatnosti u SSSR.
- somit** (eng. summit) vrh, vrhunac; u novinarском jeziku: konferencija „na vrhu”, konferencija najviših predstavnika nekih država.
- Samojedi** (rus.) *pl.* nomadski narod, altajskog plemena, živi na krajnjem severu Rusije i Sibira.
- samsar** (arap. simsar, tur. sansar) trgovački posrednik, senzal.
- Samsov** (hebr.) izrailjski narodni junak, jedan od tzv. „sudija”, zadavao velike jade izrailjskim neprijateljima Filistejci-ma, dok im nije, lukavošću svoje ljubazni-ce *Dalile*, koja mu je na spavanju odsekla kosu u kojoj je bila sva njegova snaga, pao u ruke, oslepljen i zatočen; *Simson*.
- samt** (nem. Sammet, Samt) v. *samec*.
- Samuilo** (hebr. Sch'muel) jedan od velikih izrailjskih starozavetnih proroka.
- samum** (arap. samum) vreo pustinjski veter, često smrtonosan, u Arabiji, Siriji i severozapadnom delu istočne Indije.
- samur** (pere. semmur, tur. samur) kuna; krzno od kune; *samurovina*.
- samurovina** (pere. semmur) v. *samur*.
- san** (ital., šp. san) skraćenica od *santo*.
- savatoge** (lat. sanus zdrav, grč. gen- koren od gignomai postajem, nastajem, rodim se) *med.* „onaj koji rada zdravlje”, poznati preparat za jačanje živaca i snage uopšte, sadrži 95% *kazeina*.
- sanatorijum** (nl. sanatorium) zdravilište, lečilište, lepo uređena bolnica na kli-matski povoljnim mestima, naročito za lakše i hronične bolesnike, prezdravlje-nike, tuberkulozne i sl.; po većim gradovima: bolnica za lečenje akutnih bolesti, naročito hirurške prirode.
- sanacija** (lat. sanatio) v. *saniranje*.
- sangvina** (lat. sanguis *gei*. sanguinis krv) 1. crvena kreda za crtanje (boje krvi ili rde); 2. crtež izrađen sangvinom.
- sangvinarav** (lat. sanguinarius) krvoden, krvoločan, svirep.
- sangvinacija** (nl. sanguinatio) *med.* krvarenje, krvavljenje.
- sangvivik** (nl. sanguiniclus) čovek bogat krvlju, tj. lako uzbudljiv, plah, živahan čovek, usijana glava.
- sangvinifikacija** (nl. sanguinificatio) *zool.* v. *sangvifikasiacija*.
- sangviničav** (nl. sanguinicus) bogat krvlju, lako uzbudljiv, lako podložan za prijatno i neprijatno raspoloženje, plahovit, veoma živ (npr. temperamenat); takođe: lakovljen, lakovljen, sanjalački.
- sangvinozan** (nl. sanguinosus) koji ima puno krvi.
- sangvinokratija** (lat. sanguis) krv, grč. kra-tos jačina, snaga, vlada) vladavina krvi, krvava vlada, npr. u Francuskoj za vreme Robespjera.
- sangvinolevtan** (lat. sanguinolentus) krvav, poprskan krvlju; boje krvi, obojen krvlju, pomešan sa krvlju.
- sangvifikasiacija** (nl. sanguification) *pl. med.* sredstva koja pomažu stvaranje krvi.
- sangvifikacija** (nl. sanguification) *zool.* stvaranje krvi u životinjskim telima.
- sandal** (arap. sandal, tur. sandal) vrsta poluvilene tkanine.
- sandale** (grč. sandalon, lat. sandalium, tur. sandal) *pl.* 1. proste drvene cipele kod starih Grka (samo donovi) koje su vezivali za noge kaišima; 2. danas: veoma lake muške i ženske letnje cipele; 3. kratke, zlatom i dragim kamenjem bogato izvezene čarape koje nosi visoko katoličko sveštenstvo o svećanim prilikama; 4. proste, plitke kožne cipele (donovi) nakai-še, kakve nose kaluderi.
- sandarak** (grč. sandareke, pere. sandar) 1. *min.* crveni sumporov arsen, *realgar*; 2. v. *sandarah*.

- sandarah (grč. sandarake, pere. sandarah) *hem.* bledožuta smola od severnoafričke smreke (venje), od koje se pravi *firnajš*, lakovi, gitovi i dr.; brašnjava materija koju pčele sakupljaju u saće sebi za hranu; *sandarak* 2.
- sandvič (eng. sandwich) v. *sendvič*.
- sandolina (pere. sandol, ital. sandolino) vrsta malih i lakin „kupačkih“ čamaca za jednu osobu ili dve osobe.
- sanduk (arap. sanduq, tur. sandik) drveni kovčeg, škrinja.
- san žen (fr. sans-gene) bez ustezanje, bez ustručavanja, neusiljeno; *tl.* neustručavanje, neustezanje.
- sanijes (lat. sanies) *med.* redak, krvav gnoj, sukrvica.
- saniozan (lat. saniosus) sukrvičav.
- saniranje (lat. sanare lečiti) izlečenje; popravljanje, poboljšavanje, sredivanje, ozdravljanje (stanja, prilika, privrede); *sanacija*.
- sanirati (lat. sanare lečiti) izlečiti; popraviti, srediti (stanje, prilike).
- sanitarni (lat. sanus zdrav, fr. sanitaire) koji se tiče zdravlja, zdravstveni.
- sanitacija (nlat. sanitatio) v. *saniranje*.
- sanitet (lat. sanitas) zdravlje; opšte stanje zdravlja, zdravstvenost; rad i ustanova za čuvanje i podizanje zdravlja i negovanje bolesnika koje ostvaruju država; državna vlast u čiju nadležnost spadaju sve sanitetske ustanove; *pr.* sanitetski.
- sankilot (fr. sansculotte) golač; u vreme francuske revolucije: onaj koji ne nosi kratke čakšire (kakve su nosili plemići) nego duge (pantalons), naziv za pripadnike „narodne garde“, oružanu snagu francuske revolucije; *fig.* rodoljub, proleter.
- sankiloterija (fr. sansculotterie) v. *sankilotizam*.
- sankilotizam (fr. sansculottisme) golačstvo; zanos za slobodom, odanost načelima *sankilota*, neobuzdanost.
- savija (sskr. sankhya) sistem indijske predbudističke filozofije koji uči da se ovaj svet razvio iz pramaterije, da postoji apsolutna i bitna razlika između duha i materije, i da u saznanju te razlike leži sredstvo za spasenje iz *sansare*.
- sankt (lat. sanctus, sanct) sveti; skraćeno: S., Sct, St, npr. St. Paulus sv. Pavle.
- sankta simplicitas (lat. sancta simplicitas) sveta prostota, blažena prostota (bezazlenost, naivnost, glupost).
- Sanktitas (lat. Sanctitas) Svetost, titula katoličkih biskupa, naročito pape.
- sanktfifikacija (nlat. sanctificatio) osvećenje, posvećenje, proglašavanje svetim.
- sanktuarijum (lat. sanctuarium) svetinja, najsvetiće mesto u hramu starih Jevreja; unutrašnji hor u katoličkim crkvama; prostor oko glavnog oltara; mesto gde se čuvaju relikvije i svetinje; sveto, neprikosnoveno, nepovredljivo mesto.
- sankcija (lat. sanctio posvećenje) 1. svečana potvrda nekog zakona, ugovora i sl. koju vrši viša vlast ili poglavari države, davanje zakonske sile čemu; 2. *prav.* kazna, prisilna mera kao jemstvo za čuvanje zakona, poštovanje ugovora i dr.; 3. ekonomski, finansijski i vojne mере koje se preduzimaju protiv države koja ne poštuje međunarodne ugovore.
- sankcionirati** v. *sankcionisati*.
- sankcionisati (lat. sanctus svet, fr. sanctionner) jedan zakon učiniti svetim i neprikosnovenim, potvrditi, odobriti; nešto utvrditi, učiniti zakonom, dati čemu zakonsku silu.
- san-nijas (fr. sans-nuance) vrsta teške svilene tkanine sa zlatnim cvetovima.
- sans (fr. sans atout bez aduta) v. *preferans*.
- savsvara (sskr. sansara) *fil.* kružni tok života u indijskoj filozofiji, život koji se ponovnim radanjem stalno obnavlja, sa svim svojim patnjama i nezadovoljivim željama, i od koga je u nirvani jedini spas; *up.* sankja.
- sanskrit (sskr. sanskrta) v. *sanskrt*.
- sanskrt (sskr. sanskrta) „savršen, klasični jezik“, drevni jezik Indusa ili Brahmina u Hindostanu kojim su napisana njihova klasična religiozno-filosofska i pesnička dela; kao narodni jezik izumro već u VI veku pre n. e., ali naučnici u Indiji i danas njim govore i pišu; *sanskrit*.
- Sansusi (fr. Sansouci) „bezbrižnost“, ime omiljenog zamka nemačkog cara Fridriha Velikog, kod Potsdama.
- santa (ital., tl. santa) *pr.* sveta; *im.* svetica; *santa kaza* (šp. santa casa) „sveta kuća“, zgrada inkvizicije u Madridu.
- santal-drvo (nlat. santalum, arap. sandel) fino, mirisavo drvo iz Indije i sa ostrva Južnog mora: žuto se upotrebljava za kadjenje i umetnute rade, crveno za boja-disanje; *sandel-drvo*.
- santal (nlat. santalum) bojena materija koja se dobiva od crvenog santal-drveta.
- santigram (fr. centigramme) v. *centigram*.
- santilitar (fr. centilitre) v. *centilitar*.
- santim (fr. centime) francuska i švajcar-ska novčana jedinica, $\frac{1}{100}$ franka, para.
- santimetar (fr. centimetre) v. *centimetar*.
- santinela (fr. santinelle) voj. stražar; stražar, šiljbok.
- santo (ital., šp. santo) *pr.* svet; *tl.* svetac.
- santonizam (nlat. santoninum) *med.* -trovanje glistomorom; *up.* santonin.
- santonin (nlat. santoninum) *farm.* gorak prah koji se dobija od biljke *Artemisia cinae*, služi kao lek protiv glista, glistomor.
- santorin vulkanska zemlja sa grčkog ostrva Santorin, upotrebljava se za pravljenje vodenog maltera i cementa.

Sančo Pavsa (šp. Sancho Pansa) trampavi štitnoša *Don Kihota*, oličenje trezve-nosti, praktičnosti i snalažljivosti.

sandžak (tur. sancak) prvo bitno: zastava; oblast koju su sultani davali na upravu svojim vojvodama; uprava nad manjom oblasti.

sanjinizam shvatanje da čovek treba da živi u slobodnom uživanju i podmirivanju svojih prirodnih potreba i prohteva, naročito erotičnih (slobodna ljubav i sl.). Predstavnik ovoga prilično izopačenog epikurejsko-hedonističkog shvatanja je *Sanjin*, glavni junak istoimenog romana ruskog pisca Mih. P. Arcibaševa.

saorija (lat. saoria) *farm.* etiopska biljka koja sadrži bornu kiselinu, upotrebljava se kao lek protiv ojadelice, pantličare.

sapa (fr. sape, nlat. sappa, ital. zappa) *voj.* zaštićen rov, podzemni hodnik koji vodi u tvrdavu.

saparina (šp. zarzaparrilla) *bot. v. sarsapa-rila.*

saper (fr. sapeur) kopam rovova, pionir.

savijene (lat. sapiens) mudar, pametan; *sapi-jenti sat!* (lat. sapienti sat) mudrom dosta! tj. pametnom ne treba mnogo (govoriti itd.).

sapirati (fr. saper) *voj.* potkopati, potkopa-vati, praviti podzemne hodnike, kopati rovove.

sapo (lat. sapo) sapun; *salo amigdalinus* (nlat. zaro amygdalinus) bademov sapun; *sapo medicinalis* (nlat. sapo medicinalis) lekoviti sapun.

saponarija (nlat. saponaria) *bot.* sapunika.

sanonin (lat. zaro) *her.* sapunska materija, u korenju biljki sapunka i dr.

saponifikacija (nlat. saponificatio) pravljenje sapuna, veština pravljenje sapuna; *hem.* usapunjavanje, usapunjene, pretvaranje u sapun.

saponificirati (nlat. saponificare) *her.* usa-puniti, usapunjavati, pretvoriti u sapun, pretvarati u sapun.

sapremija (grč. sapros truo, haima krv) *med.* trovanje krvi usled prodiranja u krv bakterija koje izazivaju truljenje.

aprinum (grč. sapros, nlat. saprinum) *xex.* truležni alkaloid, lešni alkalodi.

saprogen (grč. sapros, gen- koren od gignomai nastati, postati, roditi se) koji izaziva truljenje; koji je postao truljenjem.

sapropira (grč. sapros, pur vatrica, silna groznica) *med.* trula groznica.

aprostoma (grč. sapros smrdljiv, stoma usta) *med.* neprijatan zadah iz usta.

saprofitti (grč. sapros truo, phyton biljka) *med.* truležne klice, biljni organizmi koji se — nesposobni da asimilišu ugljenu kiselinu i, prema tome, bez biljnog zelenila — hrane mrtvim organskim materi-jama, poglavito bakterije i gljivice.

zarab (arap.) *v. fatamorgana.*

sarabanda (ital. sarabanda, šp. zarabanda) umeren i ozbiljan španski ples u 3/4 takta, sličan *menuetu*; takođe: koračanje konja po taktu.

sarazina (fr. sarrasine) *voj.* rešetke za spuštanje (na tvrdavama).

saraj (pere. seray, tur. saray) *v. seraj.*

saraori (arap.-pers., tur. silahsor) *pl.* stanovnici nekih sela u Turskoj koji su bili oslobođeni od plaćanja poreza i dr. daž-bina, ali su, u naknadu za to, vršili javne radove (održavali drumove, utvrđenja i sl.).

sarapa (šp. zagara) šaren i šal koji u Latinskoj Americi nose kao gornju haljinu, a i kao ukras; *serapa.*

sarapus (grč. serapus onaj koji je širokih stopala i vuče ih pri hodu, seiro metem, riz stopalo) *med.* onaj koji ima plosna stopala, duž-tabanlija.

saraf (arap. sarraf, tur. sarraf) menjač novca, trgovac novcem, hartijama od vrednosti i sl.

sarafan (rus., grč. sarapis bela persijska odeća sa skerletnim prugama) dugi kaput bez rukava ruskih seljanki.

Saraceni (lat. Saraceni) istočnjaci, orijentalni; prvo bitno: ime kojim su u Evropi zvali Arabljane, a zatim sve muhamedovce, Turke i sve nehršćanske narode protiv kojih su vođeni krstaški ratovi; *fig.* grubi, surovi ratnički narodi.

sarač (arap. sarrag, tur. zagas) zanatlija koji pravi i prodaje razne predmete od kože (sedla, uzda, bisage, razno remenje, pletene kamđije itd.).

saradža (arap. siraga, tur. siraca) *med.* skrofu-le, tuberkuloze limfnih žlezada, najčešće na vratu; vrsta sakagine, konjske bolesti.

sarbaz (pere.) persijski ratnik-pešak.

sargasum (nlat. sargassum) *bot.* morska trava, vrsta mrkih algi u Atlantskom okeanu, Sredozemnom i Jadranskom moru, čije delove nose morske struje.

sargija (tur. sargi) gruba i retka tkanine za pokrivanje i umotavanje robe.

Sardanapal (grč. Sardanapalus) ime poslednjeg asirskog kralja (667—626. pre n. e.), koga su Grci smatrali olicjenjem raskoši, mekušta i sladostrašća; otuda: *fig.* me-kušac, pohotljivac, sladostrastan; *pr. sa-radanapalski.*

sardela (ital. sardella) *zool.* po ostrvu Sardi-niji nazvane vrsta malih heringi u Sredozemnom i Jedrenском moru; u trgovinu dolezi usoljena, marinirana i, u zejtunu kuvana, u dobro zalemljenim limenim ku-tijeme; *sardina, srđela.*

sarder (grč. sardion) min. sardski kemen, *kalcon* mrke boje, nazvan po lidijskom gradu Sardu.

sardina (lat., ital., šp. sardina, fr. sardine) *trg.* naziv za konzerviranu *sardelu.*

- sardonski smeh** (grč. Sardo Sardonija) v.
rizus sardonijus.
- sarkazam** (grč. sarkasmos) 1. „grizenje usana od ljutine”, tj. zajedljiva, pakosna tala, zajedanje; 2. ret. vrsta krajnje zajedljive i pakosne ironije, npr. Tvoj je sinak junak bio, /Ako j' umo kamen gristi,/ Mora da se ugojio (Zmaj, „Tri hajduka”).
- sarkastičan** (grč. sarkazo grizem usne od ljutine, rugam se stisnutih usana) koji grize, koji ujeda, tj. zajedljiv, pakosno šaljiv.
- sarkitis** (grč. sarx meso) med. v. *sarcitž*.
- sarko- (grč. *sarx genj* sarkos) predmetak u složenicama sa značenjem: meso.
- sarkoda** (grč. sarkodes mesnat, poput mesa) zool. v. *protoplazma*.
- sarkoza** (grč. sarkosis stvaranje mesa) med. stvaranje mesa, obrazovanje mesa.
- sarkolema** (grč. *sarx, lemma* ono što je primljene) zool. tkivni omotač pojedinih mišićnih vlakana.
- sarkologija** (grč. *sarx genj* sarkos meso, logia nauka) nauka o mesnatim delovima tela, o mišićima.
- sarkom** (grč. sarkoma izraštaj mesa) med. mesni izraštaj, mesna guta, mesnik; *sarkoma*.
- sarkoma** (grč. sarkoma) med. v. *sarkom*.
- sarkomatoza** (grč. *sarx*, nlat. sarcomatosa) med. sarkom koji se krivim kanalima raširio po celom telu; pr. *sarkomatozan*.
- sarkomfalus** (grč. *sarx, omphalos* pupak) med. *sarkom* na pupku.
- sarkoplazma** (grč. *sarx, plasma* tvorevina) zool. protoplazma mišićnih ćelija.
- sarkostoza** (grč. *sarx gei*. sarkos, osteon kost) med. otvrđnjavanje mesa.
- sarkotika** (grč. sarkotikos koji pomaže rastenje mesa) pl. med. sredstva koja pomažu obrazovanje mesa.
- sarkotičan** (grč. sarkotikos) med. koji pomaže stvaranje mesa, koji izaziva obrazovanje mesa.
- sarkofag** (grč. sarko-phagos koji jede meso, mesojed, mesožder) koji ždere, koji nagriza meso; kod starih: mrtvački sanduk od trojanskog krečnjaka koji je imao svojstvo da brzo troši lešinu; docnije: mrtvački sanduk od kamena, naročito od mermara, luksuzan kovček; grob u obliku kamenog kovčega.
- sarkofaga** (grč. sarko-phagos koji jede meso, mesojed) pl. med. sredstva za najedanje, za nagrizanje mesa.
- sarkofija** (grč. *sarx ki.* sarkos, phyo nastanem, postanem) med. mesnati izraštaj, divlje meso.
- sarkocela** (grč. *sarx genj* sarkos, kele prodor, kila) med. tvrdi otok semenjaka (muda) tuberkulozne, kancerozne ili sifilitične prirode.
- sarma (tur. *sarma* ono što je zamotano) vrsta jela koje se pravi od iseckanog, mlevenog mesa uvijenog u list kiselog kupusa, vinove loze i dr.
- Sarmati** (grč. Sarmatai) lat. Sarmatae) pl. nomadski slovenski narodi, stanovnici oblasti Sarmatije, u starom veku, koja se nalazila u severoistočnoj Evropi i susednom delu Azije.
- sarong** (malaj.) deo narodne nošnje u Indoneziji, na Malaji i Cejlонu: platnene ili svilene tkanine koja se omotava oko tela.
- saros** (hald.) razdoblje od 18 godina, posle kojeg se približno istim redom ponavljaju Sunčeva i Mesečeva pomračenja.
- sarsaparila** (šp. zarzaparrilla) vot. lekoviti koren američke vrste tetivke (nlat. Smilax sarsaparilla); *sasaparilla*.
- sarsenet** (eng. sarsenet) laka, kao platno tkana, glatka pamučna tkanina u jednoj boji; upotrebljava se za postavu i povezivanje knjiga.
- sartorijus** (lat. *sarcire* krpiti, nlat. sartori-us) krojač; anat. dugački bedreni mišić.
- sarfalada** (nem. Zervelatwurst) v. *safalada*.
- sarcidijum** (grč. *sarx meso*, nlat. sarcidium) med. mesna bradavica, zamladak.
- sarcina** (lat. *sarcina* svežanj, denjak) med. vrsta bakterija kod kojih se pojedine bakterije (*koke*) dele u tri pravca i tako obrazuju gomile slične unakrsno vezanim denjkovima robe; *sarcina ventrikuli* (lat. *sarcina ventriculi*) nagomilavanje ovih bakterija u želucu.
- sarcitís** (grč. *sarx gei*. sarkos meso) med. zapaljenje mišića; *sarkitis*.
- sasaparila** (šp. zarzaparrilla) bot. v. *sarsaparila*.
- sasolin hem. prirodna borna kiselina, ima je na ivicama toplih izvora kod mesta Saso (Sasso) blizu Firence.
- sat (arap. *saa'*, tur. *saat*) časovnik, ura; *sahat*.
- satana** (hebr. satan, grč. satanas protivnik, davo) buntovnik, neprijatelj; u Starom zavetu (knjiga o Jovu); andeo nesreće i kazne koji stoji u službi Boga; andeo koji se odmetnuo od Boga, zao duh, davo; fig. rđav i odvratan čovek; *sotona*.
- satang** stoti deo *bata*, novčane jedinice u Tajlandu.
- satanizam** (hebr. satan) 1. religiozno poštovanje, kult satane; 2. strahopoštovanje prema načelu zla u životu; davalstvo.
- satara** (arap. satyr, tur. satir) sekirica sa dužim sečivom i kratkom drškom, mesarska, kuhinjska sekirica za sečenje mesa.
- satelit** (lat. *satelles gen. satellitis*) 1. pratilac, telesni stražar, pomagač, ortak (u rđavom smislu); 2. astr. naziv za nebeska tela koja optiču oko planeta po istim zakonima kao ove oko Sunca, npr. Mesec je satelit, pratilac, Zemlje; *trabant*; 3. fig. poslušnik, skutonoša, npr. „satelitska država”.

saten (fr. satin, ital. setino, lat. seta svila) vrsta svilene tkanine, atlas, satin; atla-su slična vunena tkanina.

sati (sskr. sati, eng. suttee) „dobra, prava žena”; u Indiji: žena koja posle smrti muža pristaje da bude spaljena ili živa sahranjena s mužem; ovaj čin naziva se: *satja; suti*.

satin (fr. satin, ital. satinato) v. *saten*.

satinada (fr. satin, satinade) lak polusvile-ni atlas.

satinet (fr. satinette) polusvilena tkanina sa prugama, poluatlasi.

satinirati (fr. satiner) izraditi slično atlasu, dati čemu sjaj atlasa; zlatan konac prišti na ispučen vez; glaćati, sjajati, naročito hartiju.

satir (grč. Satyros) 1. *mit.* pratilec Bahov, šumski bog sa kozjim nogama, malim rogovima, konjskim ili kozjim repom i čupavom kosom, simbol grubočulne poluživotinske čovečje prirode; 2. član hora u satiričnoj drami kod starih Grka; 3. *zool.* orangutan.

satira (lat. satira, satura; satur sit, zasićen) prvo bitno: zdela, činija (lat. satura sc. lanx) napunjena svakojakim voćem; docnije: pesma različitog sadržaja; danas: pesma, priča i sl., koja duhovito i na podrugljiv način osuduje i šiba sve što ne valja u društvu ili kod pojedinaca; podsmech, ruganje.

satirijaza (grč. Satyros) *med.* bolesna pojača-nost spolnog nagona, spolna nezajažljivost kod muškaraca; takođe: unakaženost lica gubom.

satirik (nl. satiricus) pisac satira; duhovit podsmevač; *pr. satirički*.

satirska igra (grč. Satyros) parodičan epilog u starogrčkoj tragediji u kome su satiri sačinjavali hor.

satisfakcija (lat. satisfactio) zadovoljenje, u slučaju uvrede časti, dostojanstva i sl., naročito putem dvoboja; izvinjenje, opravdanje; naknada štete.

satija (sskr. sutya) v. pod *sati*.

satrap (stpers. grč. satrapes) pokrajinski namesnik u staroj Persiji; *fig.* velik, ugledan, ohol i raskošan gospodin, de-spot.

satrapija (grč. satrapeia) 1. velika oblast na kakve je bila podejmjena stara persijska država; 1. namesništvo (ili: upravnštvo) persijske pokrajine; 3. *fig.* zemlja ili oblast u kojoj neki pojedinač samodržač-ki vlada.

saturancia (nl. saturantia) *pl. med.* sredstva za upijanje i odvođenje želudačne kiseline.

saturacija (lat. saturatio) *hem.* zasićavanje, zasićenje; zasićenost; prečišćavanje ra-stvora šećera; *up. neutralizacija*.

saturirati (lat. saturare) *hem.* zasiti, za-sičavati, *neutralizirati*.

Saturn (lat. Saturnus) 1. mit. po starorimskoj legendi, najstariji kralj Lacijuma, zatim bog useva i zemljoradnje, docnije smatran kao grčki *Kronos*; 2. *astr.* posle *Jupitera* najveća planeta Sunčanog sistema, u ravni njegova polutara lebdi sistem od tri prstena koji se sastoje od velikog broja vrlo malih pratilaca (tela koja optiču oko *Saturna*); 3. *hem.* olov.

saturalije (lat. Saturnalia) *pl.* svečanosti u čast *Saturna* kod Rimljana, slavljenje početkom decembra, dani veselja, odmora, slobode i jednakosti, kao uspomena na zlatno doba *Saturnove vladavine* u La-ciji.

saturnizam (nl. saturnismus) *med.* trovanje olovom, olovna bolest.

saturnijski (lat. saturnius) prastari, staro-drevni; jednostavan, srećan; *saturnijski stih* starorimski stih (pre no što su primili grčku metriku).

saturšški (nl. saturnius) *hem.* olovat, koji sadrži olova, olovni.

saturnit (lat. *Saturnus* olov, grč. nastavak -ites) *čin.* mrka olovna ruda.

saćura (pere. sicure) slamma kotarica, naročito za hleb; *saćurica*.

saum (arap. sawm, tur. savm) muslimanski post.

sauroliti (grč. sauras gušter, lithos kamen) *pl. geol.* okamenjeni gušteri.

Safa (grč. Sappho) starogrčka lirska pesnikinja iz Mitilene na ostrvu Lezbosu (oko 600 pre n. e.); *astr.* asteroid, otkriven 1864; *Sapfa, Safa*.

safalada (nl. Zervelatwurst) vrsta kratkih i debebih kobasicu od kaše svinjskog i govedeg mesa; *sarfalada*.

safar (arap. safar, tur. safer) drugi mesec u muhamedanskom kalendaru; *safer*.

safizam (grč. Sappho) homoseksualnost među ženama, lezbijska ljubav (po grč. pesni-kinji *Safi*); *up. tribadizam*.

safijan (polj. safian, pere. sahtijan) vegetabilno ušavljenina fina crvena kozja i jareća koža, nazvana po marokanskom gradu Safi; *up. maroken*.

safijski stih metr. stih nazvan po starogrčkoj pesnikinji *Safi*: -U-UI-U UI-OI*-U; *safijiska strofe* strofa od tri safijska stiha i jednog *adonijskog*.

safir (lat. sapphirus, grč. sappheiros, arap. safir, hebr. sappir, hald. sampir) *min.* plavi korund (dragi kamen).

saflor (fr. safran, lat. flos *gec.* floris cvet) osušeni cvetni venčići šafranike; pržena i obično sa peskom pomešana kobaltova ruda od koje se dobiva *smalta*.

sahalin v. *sagalín*.

Sahara (arap.) pustinja, ravnica; ime ogromne, preko 340 miliona hektara velike peščane pustinje u Sev. Africi.

saharat (nl. saccharatum) *hem.* jedinjenje sirovog šećera sa raznim bazama.

saharimetar (grč. sakchar šećer, metron merile, mera) sprava za merenje količine šećera u rastvoru pomoću *polarizacije* svetlosti.

saharimetrija (grč. sakchar šećer, metria merenje) merenje količine šećera pomoću *saharimetra*.

eaharin (grč. sakchar šećer, sok koji suzi iz kolenaca bambusove trske — Bambusa arundinacea, lat. *saccharum*) *xex*. šećerne materija; takođe: slatka materija, dobiva se iz *toluola*, 500 puta slada od šećera, nije hranljiva, zbog čega se preporučuje bolesnima od šećerne bolesti.

saharina (lat. *saccharina*) *pl. farm.* lekovi koji sadrže šećera.

saharifikacija (lat. *saccharification*) pretvaranje u šećer, pretvaranje skroba u šećer; spravljanje šećera; ušećeravanje.

saharoza (grč. sakchar šećer) obični trščani ili repni šećer (*up. glikoza*).

saharometar (grč. sakchar, metron) sprava za određivanje količine šećera u rastvoru *specifičnom težinom*.

saharometrija (grč. sakchar, metria) merenje *saharometrom*.

saharum (grč. sakchar, sskr. carhara) šećer, šećerna trska; *saharum laktis* (lat. *saccharum lactis*) mlečni šećer; *saharum Saturni* (lat. *saccharum Saturni*) olovni šećer.

sahat (arap. *saa'*, tur. *saat*) v. *sat*.

sahem poglavica severnoameričkih Indija-naca; skupština starih indijanskih ratnika.

sahib v. *sahibija*.

sahibija (tur. sahib, sahip) gospodar, posednik; domaćin.

sahija (tur. *sai*, arap. *sai*) glasnik, knjigo-noša.

sacelan (nlat. *sacellanus*) v. *kapelan*.

sacelar (nlat. *sacellarius*) čuvar crkvenih dragocenosti i crkvenog novca; naročito jedan od prvih službi papinih.

sač (tur. *sac*) plitak metalni ili zemljani poklopac pod kojim se na ognjištu peče hleb i pita, pekva.

sačma (tur. *zasta*) sitna olovna zrna za pušku; *šrot*.

sadžak (pere., tur. *sac ayak*) gvozdeni tronožac koji stoji na ognjištu i na kome se, u nekom drugom sudu, kuva jelo.

Svada (lat. *suadere nagovarati*, *Suada*) *kit.* boginja nagovaranja kod Rmuivana (grčka *Pejito*); *fig.* rečitost, dar nagovaranja, veština izlaganja lepim pričanjem; prezivo: govorljivost, brbljivost.

Svadela (lat. *Suadela*) *kit.* v. *Svada*.

svadeši (ind. *swadeshi*) narodni pokret u Indiji koji je imao za cilj da oživi domaću industriju i da se Indija oslobođi engleske vlade.

svastika (sskr. *swastica* srećan) kukasti krst, prvobitno: znak Sunca; u Hitlerovoј

nemačkoj: simbol nacionelsocijalistič-kog pokreta.

Svebi (lat. *Suebi*) *pl.* veliko germanske pleme na obalama Baltičkog mora, odakle se rasprostrlo na zapad i jug (doknije je od ove reči postala reč *Švabe*, koja se kod nas, u narodu, upotrebljavale za Nemce uopšte).

svedenborgovci *pl.* pristalice švedskog prirodnjaka, teozofa i vidovnjaka Eme-nuela Svedenborga (1688—1772).

svelto (ital. *svelto*) *muz.*, *slik.* lako, neusilje-no, prirodno.

sveljato (ital. *svegliato*) *muz.* živo, živahno, krepko.

sveng (eng. swing) *sp.* u boksu: široki udarac izmahnutom rukom (ovim udarcem je bivši svetski šampion Siki nokautirao francuskog šampiona Karpantijea).

sveter (eng. sweater skupljač znoja) debela pletena vunena ili pamučna sportska košulja (za zaštitu od prekomernog znojenja); kod nas se obično nepravilno izgovara: *sviter*.

sveting sistem (eng. sweating system) „sistem znojenja”, vrsta radnog odnosa (najma) u kome se izmedu preduzimače i radnika pojavljuje treće lice (*sveter*) koje prima od preduzimače rad po utvrđenoj ceni, a zatim gleda de mu radnici izvrše taj posao što jeftinije, dakle, sistem iskorišćavanja radnika.

svipsteks (eng. sweepstakes) *pl.* vrsta kle-đenje ne konjskim trkama u Engleskoj где sopstvenici grle uležu izvesne svote koje sve dobive sopstvenik najboljeg grle; vrsta kockanja gde jedan igrač dobiva sve uloge.

svita (fr. suite, lat. *sequi* pretiti, sledo-vati) pratnja, praćenje, naročito vojničko; posluga visokog gospodina; *muz.* kompozicija od više delova, obično plesove, koji su bez potrebne nevezanosti (npr. kod *simfonije* ili *sonate*); tekoće: kamerna ili plesna sonata; *a la svit* (fr. a le suite) u pratnji, iz pratnje (o oficirima koji nemaju svoje komande, nego su u pratnji vojskovođe ili vlastaoca, da bi po potrebi moglo njime raspologati).

sviter (eng. sweater) v. *sveter*.

svomps (eng. swamps) *pl.* močvare u dolini reke Misipi i na istoku Sjedinjenih Američkih Država.

seansa (fr. seance) sedenje, zesenje, *sesija*; sedenje kao model (pred slikarom, vejarom); naročito: spiritističke sednice ne kojoj *medijum*, tobož, vrši posredovanje između prisutnih i duhova.

seborea (lat. *sebum loj*, grč. *rheo tečem, curim*) *med.* perutanje kože sa preteranim lučenjem masti.

sevap (arep. *teweb*, tur. *sevap*) dobro delo, zadužbina; nagrada ze dobro delo (od Voga); *sevab*.

- sevast** (grč. sebastos uzvišen, carski) naziv za sudiju u staroj srpskoj državi.
- sevastokrator** (grč. sebastos uzvišen, carski, krateo zapovedam) čin u staroj srpskoj vojsci: zapovednik jednog dela vojske.
- sejv aur soulz** (eng. save our souls) „spasite naše duše“, međunarodni radiotelegraf-ski doziv u pomoć koji, kao skraćenicu *S. O. S.* šalju avioni i oni koji se nalaze na moru u životnoj opasnosti; *SOS*.
- sevdalija** (arap.-tur. sevdah) zaljubljen, strastan čovek; ljubitelj ljubavnih pesama.
- sevdaliika** (tur. sevda ljubav, arap. sawda crna žuć) ljubavna pesma puna čežnje i strasti.
- sevdah** (arap. sawda, tur. sevda) ljubav, ljubavna čežnja i strast.
- sevdisati** (tur. sevda, arap. sawda) greti ljubavnom čežnjom, biti zaljubljen.
- sevicije** (lat. saevus besan, svirep, saevitiae) *pl. prav.* surovi postupci, zlostavljanje.
- segve** (ital. segue, lat. sequi) *iuz.* sledi.
- segidilja** (iš. seguidilla) vrsta ptanske pesme u strofama od asonirajućih stihova sa po sedam i pet naizmeničnih stihova, peva se uz ples u 3/4 takta i uz pratnju gitare ili kastanjeta.
- segment** (lat. segmentum od secare seći) odsečak; *kom.* odsečak, deo (kružne) površine između luka i njegove teticе; deo nekog luka odsečen pravom ili ravnim; *zool.* prstenak, *pl.* segmenti prstenci; *biol.* ćelija obrazovana cepljenjem ili segmentacijom.
- segmentacija** (nlat. segmentatio) deljenje ili cepanje na odsečke; *biol.* brazdanje, obrazovanje ćelija cepanjem.
- segregat** (lat. segregatum) ono što je odvojeno, udaljeno, odstranjeno.
- segregatorijum** (nlat. segregatorium) *hen.* sprava za razlučivanje raznih tečnosti.
- segregacija** (nlat. segregatio) odvajanje, izdvajanje iz neke celine; deoba zajedničkog zemljишta; *rasna segregacija* v. pod *diskriminacija*.
- segregirati** (lat. segregare) odvojiti od stada; odvojiti, odvajati, udaljiti, odstraniti.
- sedalna crkva** (lat. sedes sedište) stolna (ili: saborna) crkva, katedrala.
- sedanca** (lat. sedantia od sedare umiriti, stišati, uminuti) *pl. med.* lekovi za umiranje (ili: utišavanje, utoljenje, umirenje) bolova.
- sedativa** (nlat. sedativa) *pl. ned. v. sedancia.*
- sedativan** (nlat. sedativus ublažavan, koji ublažava) ublažavajući, umirujući, koji utoljava bol; *sedativna so so* za ublažavanje bolova, borna kiselina.
- sedentaran** (lat. sedentarius) stalan, stalno nastanjen; koji mnogo sedi, naviknut na mnogo sedenje; *sedentaran život* (lat. vita sedentaria) život koji se mahom provodi u sedenju.
- sedes** (lat. sedes) sedište; stolica; stan, boravište; *med.* stolica, čišćenje; *per sedes* (lat. per sedes) putem stolice, putem čišćenja.
- sedes apostolika** (lat. sedes apostolica) apostolska stolica, papska stolica.
- sedef** (arap. sadaf) v. *aerlmutter*.
- sedec** (lat. sedecimus šesnaesti) oblik (ili: format) šesnaestine (tabaka, knjige).
- sedilja** (fr. cedille) kukica, pravopisni znak ispod francuskog slova s (s) koji kazuje da se s ispred a, o, une čita kao k, nego kao cirilsko „s“.
- sediment** (lat. sedimentum) talog (neke tečnosti); materija izdvojena iz vode; naslaga, sloj.
- sedimentaran** (nlat. sedimentarius) taložni, koji je postao taložnjem; *sedimentarne planine kol.* planine koje su postale od naslaga iz vode.
- sedimentacija** (nlat. sedimentatio) taloženje čestica mehanički zdrobljenih materija; nataloženje.
- sedimentozan** (nlat. sedimentosus) taložan, koji ostavlja talog.
- sezam** (grč. sezamon, lat. sesamum) *bot.* orijentalska zeljasta biljka iz porodice *pedaliaceae* (nlat. Sesamum orientale) od čijeg se žutog semena dobiva bistro i slatko ulje; *su sam*.
- Sezame, otvor se!** arapska čarobna formula pomoću koje se otvaraju vrata od blaga (iz priče „Alibaba i 40 hajduka“ u „Hiljadu i jedna noć“).
- sezona** (fr. saison, lat. satio sejanje, setva od serere sejati) godišnje doba, doba najzgodnije za neku vrstu poslova ili bavljenja (kupanja, žetve, berbe, smučanja, pozorišta, igranki, zabava i dr.); *a la sezon* (fr. a la saison) prema doba godine, u pravo vreme; *or d' sezon* (fr. hors de saison) u nezgodno vreme, u nevreme.
- sezonski** (fr. saisonnier) koji se tiče godišnjeg doba, koji odgovara izvesnom dobu godine, koji se javlja sa godišnjim dobom; *sezonska industrija*, trgovina, roba i dr., ona koja se obavlja, traži samo u izvesno doba godine; *sezonska karta* mesečna, dvo-mesečna, stalna karta; *sezonski radovi* oni koji se mogu obavljati samo u određeno doba godine.
- seid** (arap.) gospodin, gospodar, poglavac, vladalac, potomak Muhamedov, *emir* iz Prorokova plemena; ime jednog roba i fanatičkog pristalice Muhamedovog koji je, nesvesno, postao oceubica; *fig.* slepo oruđe verskog zanesenjaštva i sile.
- seiz** (arap. sayis, tur. seyis) konjušar.
- seizmičan** (grč. seismos potres) trusni, koji se tiče zemljotresa, zemljotresni, koji potiče od zemljotresa.
- seizmogram** (grč. seismos, gramma slovo) *kol.* kriva linija koju izbeleži *seizmograf*.

- seizmograf** (grč. seismos, grapho pišem, beležim) sprava koja automatski beleži zemljotres, trusomer.
- seizmologija** (grč. seismos, logia nauka o zemljotresima, trusovima).
- seizmometar** (grč. seismos, metron merile, mera) v. *seizmograf*.
- seičento** (ital. seicento) u istoriji italijanske umetnosti i kulture, naziv za HUČ vek.
- sejm** (polj). 1. sastanak, skupština, zbor; 2. (Sejm) poljska narodna skupština.
- sejmen(in)** (pere. segban, tur. seymen, segmen) psar; vojnik janičarskog puka; kod nas: stražar, pandur.
- sek** (fr. sec suv) vino u kojem je sav šećer iz grožđa fermentacijom pretvoren u alkohol, suvo vino.
- sekans** (lat. secans) *geom.* goniometrijska funkcija: odnos između hipotenuze i na-legle katete (skraćeno: sec), recipročna vrednost *kosinusa*.
- sekanta** (lat. secans) *geom.* sečica, linija koja seče drugu liniju; *sekanta kruga* prava koja seče obim u dvema tačkama.
- sekantan** (ital. seccante) nervozan, dosadan, zagrižljiv, svadljiv; koji zanoveta, zame-ra, prigovara.
- sekativ** (ital. secco suv) v. *sikativ*.
- sekvenca** (lat. sequi slediti, pratiti) 1. ono što dolazi posle čega, što sledi iza čega; 2. *muz.* ponavljanje nekog motiva na različitim stupnjevima užazno ili silazio, u istom glasu; 3. u filmu: najmanja filmska celina, scena, epizoda.
- sekvestar** (nlat. sequestrum) *prav.* davanje na čuvanje (ili: u ostavu) neke sporne stvari po sudskom nalogu ili po sporazumu stranaka u ruke trećem koji treba da je čuva dle konačnog rešenja spora; uzabranjeno, uza pčeno dobro; *staviti pod sekvestar* staviti pod zabranu, uzaptiti; *med.* istrulela kost koja se još drži u novostvorenoj koštanoj masi, odvojak.
- sekvester** (lat. sequester) v. *sekvestrator*.
- sekvestrator** (nlat. sequestrator) *prav.* državom ili sudom određeni upravnik ili staralač imanja i stvari koji su u sporu o svojini; *sekvester*.
- sekvestracija** (nlat. sequestratio) *prav.* stavljanje pod zabranu spornog imanja (*sekve-striranje*); *med.* odvajanje istrulele kosti.
- sekvestrirati** (nlat. sequestrare) *prav.* na imanje u sporu staviti (ili: stavljati) sudsku zabranu i dati ga nekome trećem na upravu ili čuvanje, uzabraniti, uzabra-njivati, uzaptiti.
- sekvestrotomija** (nlat. sequestrum, grč. tome sečenje, rezanje) *med.* vadenje sečenjem kosti koja je u truljenju.
- sekvitur** (lat. sequitur) sledi, sleduje, pro-izlazi.
- sekvoja** bog. vrsta džinovskog četinarskog drveta (*Sequoia*), čija pojedina stabla do-stižu visinu i preko 100 t a dožive i do
- 4.000 godina; rastu u brdskim i planinskim vlažnim predelima Kalifornije.
- sekeš** (tur. seki?, ciki?) stariji čovek koji voli da se muva oko devojaka.
- sekirati** (ital. seccare sušiti) dosadičati, srditi, ljutiti, gristi koga.
- seko** (ital. secco, fr. sec, lat. seccus) suv, osušen; *slikati al seko* (ital. al secco) slikati na suvoj osnovi (*supr. al freske*).
- sekret** (lat. secretum) tajna; tajni pečat (vladarja); nužnik, zahod.
- sekretarža** (fr. secrétage) šaltrena kiselina u kojoj je rastvorena živa, pomoću koje šeširdžije izraduju od dlake file.
- sekretar** (nlat. secretarius) 1. pisar; tajnik, delovoda; onaj koji vodi zapisnik (sednice, skupštine); 2. pisači sto; 3. *zool.* afrička stepska ptica grabljivica, poznata kao utamanjivač zmija.
- sekretariat** (nlat. secretarium) čin ili zvanje sekretara, tajništvo; soba u kojoj radi tajnik, kancelarija tajnikova.
- sekretirati** (lat. secretum) držati u tajnosti, prečukivati; držati pod bravom u pisaćem stolu (*sekretaru*); lučiti, izlučivati.
- sekretist** (lat. secretum) onaj koji je odvojen; u industrijskim preduzećima: radnik na tajnim poslovima, čuvar industrijskih tajni.
- sekrecija** (lat. secretio) *fiziol.* odvajanje, lučenje, izlučivanje tečnosti iz tela, npr. znoja; izlučena tečnost, lučevina.
- seks** (lat. sex) 1. šest. -
- seks** (lat. sextus) 2. v. *seksus*.
- seksagezimalni** (lat. sexagesimus) mat. šezde-setni, šesetni; *seksagezimalna podela* podela punog ugla na 360 jednakih delova, stepena, podela stepena na 60 jednakih delova, lučnih minuta, podela minuta na 60 jednakih delova, lučnih sekunda; podela časa na 60 minuta, minute na 60 sekundi; *seksagezimalni račun* računanje ra-zlomcima čiji je imenitelj 60, 600 itd.
- seksagon** (lat. sex šest, grč. gonia ugao) v. *heksagon*.
- seksangulum** (lat. sex, angulus ugao) *geom.* šestougaonik; *pr. seksangularan*.
- seksepil** (eng. sexappeal) neposredna privlačna sila za osobe drugog spola, spolna (seksualna) privlačnost.
- seksologija** (lat. sexus spol, grč. logia nauka) nauka o *seksualizmu*.
- seksta** (lat. sextus šesti, sexta sc. classis) šesti razred neke škole; *muz.* šesti ton skale; u kartama: šest karata iste boje koje dođu jedna za drugom.
- sekstant** (lat. sextans) *astr.* instrument sa dva ravna ogledala i durbinom, služi za me-renjie uglova do veličine gotovo 2 puta po 60° , rastojanja zvezda, dakle i geografske širine i dužine; *geom.* šesti deo kruga, *sektor* od 60 stepena (*up. kvadrat; oktag*).
- sekstet** (nlat. sextetum, ital. sestetto) muzički komad za 6 glasova ili 6 instrumenata.

sekstilijun v. *sekstilion*.

sekstilion (lat. sextns šesti i nastavak po sličnosti sa billion) 1. kod Engleza i Nemaca: milion podignut na šesti stepen, 10^{24} ; 2. kod Francuza i Amerikancaca: hiljada podignuta na sedmi stepen, 10^{21} .

sekstola (nlat. sextola) *muz.* grupa od 6 tonova koji imaju vrednost od 4 tona.

seksualan (nlat. sexualis) 1. spolni, koji se odnosi ili koji je u vezi sa spolnim životom; 2. koji ima jake spolne prohteve, čulan.

seksualizam (nlat. sexualis) spolni život, stalnost; *seksualitet*.

seksualist (nlat. sexualis) pristalica Li-neovog *seksualnog sistema*.

seksualitet (nlat. sexualitas) v. *seksualizam*.

seksualne biologija nauka o spolnom životu.

seksualne etika nauka koja se bavi pitanjima spolnog života sa etičkog gledišta.

seksualne patologija nauka o bolesnim nakanostima spolnih osećaja.

seksualne pedagogija vaspitna načela i mera što ih primenjuju roditelji, škola i medicina da bi se omladina sačuvala od opasnosti spolnog života, spolno pro-svećivanje omladine.

seksualna psihologija deo psihologije koja se bavi proučavanjem spolnog nagona.

seksualna higijena higijena spolnog života.

seksualni nagon spolni nagon.

seksualni sistem bog podela biljaka prema njihovim spolnim delovima, Lineov sistem; takode: svi muški ili ženski spolni organi.

seksus (lat. sexus) spol, pol, spolnost.

sent (fr. sec, ital. secco suv) fino špansko i italijansko vino koje se cedi od suvarka, suvog grožđa; opšti naziv za fina bela vina iz Spanije i sa Kanarskih ostrva, nemački naziv za penušava vina (Sekt).

sekte (lat. secta) sledovati, pratiti načela kojih se neko drži; stranka, škola) manja verska stranka ili manje udruženje koje se odvojilo od neke veće, vladajuće verske stranke; jeres.

sektaš (lat. secta) pristalica neke sekte; onaj koji je sklon da zastranjuje i da se odvaja od grupe (npr. književne, političke itd.) kojoj pripada.

sektešti (lat. secta) izazivati podvojenost u nekoj široj grupi; odvajati se iz neke šire zajednice, stvarati sektu.

sektaštvo (lat. secta) stvaranje sekti, podvojenost u nekoj široj zajednici; zatvorenost i tudenost od širokih masa.

sektor (lat. sector isečak) 1. *geom.* isečak, deo kruga između luka i dva poluprečnika povučena iz središta do krajeva toga luka; 2. *voj.* deo ili odsek borbene ili utvrđene linije; 3. u privredi: oblast proizvodnje gde se proizvodi na način

svojstven toj oblasti (državni sektor, zadružni sektor, privatni sektor).

sekularizacija (nlat. secularisatio) posvetovljavanje, posvetovljenje, pretvaranje nečega crkvenog u svetovno (mirsko); posvetovljenost, pretvorenost nečeg crkvenog u svetovno (mirsko).

sekularizreti (nlat. secularisare) posvetov-niti, posvetovnjavati, učiniti svetovni[^] (ili: mirskim), crkvene lice ili crkvenu stvar učiniti svetovnom.

sekularitet (lat. saeculum vek) svetovnost, svetovno pravosude u crkvi.

sekularni (lat. secularis) vekovni, stolječni, STOGODIŠNJI; svetovni, mirski, necrkveni; svetski; sekularna proslava proslava stogodišnjice.

sekulum (lat. saeculum) stoljeće, vek; vek, dug niz godina; ljudski vek, jedno pokolenje; u sred. veku: svet, zemaljski život.

sekunda (lat. secundus drugi, drugi po redu, secunda od nlat. pars minuta secunda drugi umanjeni deo, pa je ostalo, kratkoće radi, samo secunda) šezdeseti deo lučne minute ili vremenske minute (*up. munuta*); *mač.* drugi način izvođenja udarca mačem; *muz.* drugi ton posle osnovnog tona; *sekunda menice* druga menica (v. *traga*); *sekunda vuna* manje fina vuna, vuna druge vrste; *fiz.* jedna od osnovnih mernih jedinica po Međunarodnom sistemu jedinica = trajanju 9.192.631.770 perioda zračenja koje odgovara prelazu između dva hiperfina nivoa osnovnog stanja atoma *cezijuma* 133; oznaka s; *sekundno klatno* čije jedno klaćenje traje jednu sekundu *pro sekunde* (lat. pro secundo) drugo.

sekundant (lat. secundans povoljan, koji pomaže) pomoćnik, dever, svedok u dvoboju.

sekundar (lat. secundarius) 1. kod katolika: sveštenik po rangu drugi posle opata; kod evangelika: drugi propovednik, onaj koji drži propovedi posle podne; 2. *muz.* pratilac, onaj koji u orkestru na istom instrumentu svira drugi glas.

sekundarni (lat. secundarius) koji zauzima drugo mesto u nekom redu, drugog reda, sporedan, uzgredan, pomoćni, podređen, zavisan; *sekundarne pojave med.* pojave u bolesti koje su došle kao posledica prvih (*primarnih*) pojava, pojave docnije po postanku; *sekundarni lekar* pomoćni lekar (u bolnicama).

sekundarni kvaliteta fil. po učenju eng. filozofa Džona Loka: kvaliteta koji ne postoje onakvi kakvi su opaženi, već su izvesna određenja *primarnih kvaliteta*.

sekundine (lat. secundina) *med.* posteljice (opna u kojoj dete leži za vreme trudnoće); *sekundina retenta* (nlat. secundina retenta) zaostala posteljica.

sekundira™ (lat. secundare) pomagati kome, podupirati koga, ići na ruku kome, povlađivati kome; prisustvovati kao svedok

- ili dever (u dvoboju); *muz.* svirati ili pevati drugi glas, pratiti.
- sekundni** koji se tiče sekunde, koji pripada sekundi, koji je u vezi sa sekundom, koji traje sekundu itd.; *up.* sekunda.
- sekundi**« **klatno** *fiz.* v. sekunda.
- sekundogenitura** (nlat. secundogenitura) *prav.* drugo rođenje, prava drugog sina i njegovih naslednika na nasleđstvo; *supr.* primogenitura.
- sekundus** (lat. secundus) *pr.* drugi, drugi po redu, sledeći; *prav.* onaj kojo nasleđuje ako prvi naslednik (*primus*) ne dobije nasleđstvo.
- sekcija** (lat. sectio) 1. *med.* sečenje, paranje, otvaranje leša; 2. odelenje, deo (knjige, geografske karte); 3. odeljak, odsek (nekog većeg nadleštva); deo puta ili pruge; *voj.* vod.
- sekocio aurea, sekcio divina** (lat. sectio aurea, sectio divina zlatni presek, božanstveni presek) *geom.* podjeljenost jedne duži tačkom tako da se manji deo ima prema većem delu kao što se ima veći deo prema (celoj) duži; ovaj odnos duži na predmetima, slikama itd. izaziva kod posmatrača osećanje svadljivosti ili dopadanja.
- sekcio cezarea** (lat. sectio ceasarea) *med.* carski rez (operativne otvaranje trbuha i materice radi vađenja ploda, u slučaju velike suženosti karličnih kostiju); *kajzeršnit.*
- se la ger** (fr. c'est la guerre) to ti je rat, tako ti je to u ratu.
- selam** (arap., tur. selam) turski pozdrav; veština izražavanja misli i osećanja pomoću cveća (omiljena zabava haremских žena), govor cvećem.
- selemet** (arap.) sreća, uspeh; *selamet.*
- selvasi** (šp. selva šuma) *pl. geogr.* vlažne tropске šume u Južnoj Americi, u oblasti reke Amazona.
- selekta** (lat. selecta sc. pars) 1. odabранo, odabrani deo, izabrano, izabrani deo; 2. lat. selecta sc. classis) najbolji razred, razred odabranih učenika (u nekim školama).
- selektivan** (lat. seligere odabiraš, fr. selectif) koji ima svojstvo odabiranja oda-biran; sposoban da tačno i čisto prima emisije radio-stanica (o radio-apara-tima).
- selektivnost** (nlat. selectivitas) odabirnost, moć (ili: sposobnost) odabiranja; *up.* selektivan.
- selekcija** (lat. seligere odabirati, odabirati, selectio) odabiranje, izbor; *selekciona teorija* po C. Darvinu, borbom za opstanak izazvano prirodno odabiranje i održanje jedinaka najspasobniji» za život, tj. onih koje se uslovima života mogu najbolje prilagoditi (*up.* darvinizam).
- selekcionizam** v. selekcija.
- selen** (grč. Selene Mesec) *hem.* elemenat, metaloид, atomska masa 78,96, redni broj 34,
- znak Se, pod dejstvom svetlosti povećava mu se električna provodljivost; *selenove ćelije* služe kao ispravljači struje za pretvaranje naizmenične u jednosmernu struju.
- Selena** (grč. Selene Mesec) *kit.* boginja Meseca kod starih Grka; «*ed.* selena bela pega na noktu.
- selenati** (nlat. selenium) *pl. hen.* soli selen-ske kiseline (H_2SeO_4).
- selenijaza** (grč. Selene) *med.* v. selenogamija.
- selenijum** (nlat. selenium) *hem.* v. selen.
- selenogamija** (grč. Selene Mesec, gamia brak) brak s Mesecom; *med.* mesečarstvo; *up.* somnambulizam.
- selenograf** (grč. Selene, grapho pišem, opisujem) opisivač Meseca, proučavac Meseca.
- selenografija** (grč. Selene, graphia) opisivanje Meseca, proučavanje površine i drugih svojstava Meseca; grafičko predstavljanje Mesečeve površine.
- selenolabijum** (nlat. selenolabium) v. lunarium.
- selenolog** (grč. Selene Mesec, logos) v. selenograf.
- selenologija** (grč. Selene, logia) v. selenografija.
- selenostat** (grč. Selene, istemi postavim, namestim) sprava za posmatranje Meseca.
- selenotopografija** (grč. Selene, topos mesto, graphia opisivanje) opisivanje Mesečevih mesta.
- selfaktor** (eng. self sam, actor delalac) automatska mašina za fino predenje (u fabrikaciji pamuka).
- selfgovernment** (eng. selfgovernment) samouprava.
- selfiš sistem** (eng. selfish system) *fil.* „se-bični sistem”, shvatanje po kojem se čove-čija priroda uglavnom upravlja po nagonu samoodržavanja, a *altruizam* je samo prefinjena samoživost koja je postala putem uvidavnosti i navike; glavni predstavnici: T. Hobz, Lametri, Helvecijus i dr.
- selfmedmen** (eng. self-made tap) čovek koji sopstvenom snagom krči put kroz život, pravi karijeru, koji za sve što postiže i što ima treba samo sebi da zahvali.
- self-fider** (eng. self-feeder) samopunjачa, sprava koja automatski domeće ugalj pri loženju kazana i dr.
- Sem** (eng. Sam) engleska skraćenica imena *Samuel*: *ankl Sem* (eng. uncle Sam) „ujka Sem”, šaljiv naziv Severnoamerikanaca i njihove vlade. U ratu za slobodu Sev. Amerike bio je neki *Elbert Anderson* vojni lifierant, a *Samuel Wilson*, poznat pod imenom *ankl Sem*, nadzornik liferovane, isporučivane robe, koga je vlada postavila. Na upakovani provijant stavljeni su znaci E. A. (Elb. Anderson) i U. S. (United States, Sjedinjene Države). Kada su jednom zapitali onoga što je stavljao ove znake šta znače ta slova, odgovorio je: Elbert

Anderson i Uncle Sam. Štampa je prihvatala ovu šalu i raznela je po celom svetu.

semazija (grč. semasia označavanje) давање знака, označавање; *med.* наговештјај, предзнак.

semaziologija (grč. semasia, logia) наука о значењу речи; филозофија језика (део граматике); *pr.* *semaziološki*.

semantema (eng. semantema) употребљава се као термин новије лингвистике, према терминима *morfema* и *fonema*, а означава најманju јединицу у систему садржине језичких знакова.

semantika (grč. semantikos који означава, који значи) v. *semaziologija*.

semafor (grč. sema znak, phero, rēteb nosim) носач знакова, телеграф знакима, поморски телеграф; давач знакова који се може употребљаватиTM данju и ноћу.

semaforeTM (grč. sema, phero, rpogeb) који дaje знаке у далјину; који се тиче мorskог телеграфа (*semafore*), или му припада.

sementema (grč.) *lingv.* рећ као знакова појма који приказује.

semejografija v. *semiografija*.

semejoza (grč. semeiosis označавање, забележавање) v. *semozoa*.

semejotika (grč. semeion знак) v. *semiotika*.

semema v. *semantema*.

semen (lat. semen) семе; *pl.* *semina*.

semestar (lat. sex шест, mensis месец, semestrus) пола године, полугоде, шестомесечје.

semi- (lat. semi, grč. emi) пола, уполовина . . . (появљује се само као предметак, у слоžеницама).

semibrevis (лат. semibrevis) *muz.* полубрввис, cela nota.

semivokal (лат. semivocalis) *gram.* полусамогласник.

semidijametar (лат. semi пола, polu, grč. diámetros prečnik) полупреčник круга; *up. radius*.

semikolon (лат. semi, grč. kolon ud, deo) *gram.* таčка и залета (;); у грчком се употребљава као знак пitanja (upitnik).

semiluksacija (натл. semiluxatio) *med.* пољуšање, полугануће.

semimetali (лат. semi-, grč. metallon) *pl.* полуметали.

semiminima (натл. semiminima) *muz.* четвртина note.

semina (лат. semen *gen.* seminis семе, semina semenje) *pl.* v. *semen*.

seminar (лат. semen *gen.* seminis семе, seminarinm) расадник; приправни завод или припремна школа (за богослова, учитеље), семениште; на универзитетима: завод за стручно усавршавање у науци (историјски, српски, филолошки и dr. seminar); семinarsko rad probni писмени сastav koji se чита i kritiči pretresa u seminaru.

seminarist (лат. seminarium) дак, pitomac jednog *seminare*; богословac.

seminacija (лат. seminatio) *biol.* rasturanje семена природним путем, сеjanje; оплодавање.

semiografija (grč. semeion знак, graphia писање) писање знакима, брзо писање; *muz.* наука о музичким знакима, веština стављања тонова у note, писање nota; *semejografija*.

semiologija (grč. semeion знак, logia) v. *semiotika*.

semiotika (grč. semeiotike) *fil.* учење епiku-reјца Filodемоса по којем рећи нису сlike него само znaci (ознаке) naših predstava; *ned.* наука о знакима (симптомима) болести; *semejotika*.

semiotičan (grč. semeiotikos који показује, који наговештава, показан, наговештаван) који показује, који služi као знак (болести).

semipermeabilan (лат. semi полу . . . , regmeabilis propustljiv) *fiz.* полупропустљив (опна).

semipermeabilitet (лат. semi, permeabilis пропустљив) *fiz.* полупропустљивост.

semiplata (шп. semiplata) „polusrebro”; метална смеса која се састоји од jednakih delova kalaja i цinka.

semiplena prebacio (лат. semiplena probatio) *prav.* полупotpun dokaz, nedovoljan dokaz.

semitestes (лат. semitestes) *pl. prav.* полусведоци, tj. полувалјани, сумњиви, nepouzda-ni сведочи.

Semiti *pl.* истоњачки народи кавкаске рase који воде poreklo od *Sem-a*, jednog od тројице Нојевих sinova (Јевреји, Сирци, Етиопљани, Арапи i dr.; u ујем смислу само Јевреји); *semitski jezici* језици Se-mita: јеврејски, сирски, халдејски, арапски i dr.

semitizam јеврејство посматрано са етнографског гледишта.

semitist прoučаваљак, зналac semitskih језика.

semitologija наука која се бави прoučавањем историје и културе Semita, naročito semitskih језика, semitska filologija.

semiton (лат. semitonum) *muz.* полутон.

semitonije (лат. semitonija) *pl.* полутонови.

semifinale (лат. semi-, finale kraj) *sp.* полуфинале, претпоследња борба (или: utakmica), posle које долази finale.

semifuza (натл. semifusa) *muz.* 1/16 note.

semilogija (grč. semnos поштovanja vredan, поште достојан; častan, достојанствен, 10-gia говор, govorenje) говорење ozbiljnim i svečаним тоном.

semovencije (лат. se movere kretati se) *pl.* покретности, покретне ствари, чија је покретљивост последица сile која је у njima као живим bićima.

semons (fr. semonce) *mor.* опомена пучanjем из топова са ратних или patrolnih бродова којом се pozivaju трговачки бродови да стану да би били подвргнути pregledу.

- semperfivum** (lat. sempervivum „uvek živo“) *bog, čuvarkuća.*
- sempiterna** (lat. sempiterna večna) veoma jaka vunena tkanina; v. *perpetuaria*.
- sempiternel** (lat. sempiternus večan) vrsta grube keplovane tkanine.
- sempliče** (ital. semplice, lat. simplex prost) *muz.* prosto, jednostavno, bez ukrasa.
- sempličisimo** (ital. semplicissimo) *muz.* sasvim jednostavno i prosto.
- sempre** (ital. sempre, lat. semper) *muz.* uvek, stalno, neprestano.
- sempre pijanissimo** (ital. sempre pianissimo) «uz. uvek vrlo tiho, stalno vrlo tiho.
- sempre iju moso** (ital. sempre piu mosso) *muz.* sve brže, sve brže i brže.
- sen** (jap.) japanska novčana jedinica = 1/100 jena.
- sepa** (ital., šp., arap. sena) *farm.* sredstvo za čišćenje koje se dobiva od lišća drveta Cassia senna (raste u Egiptu, Siriji i dr.).
- separ** (lat. senarius) četv. v. *trimetar*.
- senat** (lat. senex *ten.* senis starac, senatus) „veče staraca“; savet, veće; kod starih Rimljana: državni savet; od sred. veka: opštinske veće u velikim gradovima; na univerzitetima: samoupravne telo (*up. senatus akademikus*); sudski kolegijum; u novije doba: ime prve komore (gornjeg doma) u mnogim državama; zgrada, dvorana u kojoj zasedaju članovi senata.
- senator** (lat. senator) član senata; većnik, savetnik.
- senatus akademikus** (lat. senatus academicus) akademski senat, veće čiji su članovi redovni profesori univerziteta.
- senatus konzultum** (lat. senatus consultum) odluka senata, rešenje senata.
- senatus populusque romapus** (lat. senatus populusque Romanus) senat i narod rimski.
- sendvič** (eng. sandwich) dve kriške hleba, namazane butterom, između kojih je umetnu-ta šunka, salama, sir i dr. (naziv po grofu Conu Sendviču, 1718—1792); *up. sendvič-men; sendvič.*
- sendvič-men** (eng. sandwich-man) ili samo *sendvič*, ljudi koji idu ulicama noseći na grudima i leđima velike reklamne plakate; *sandvič-men.*
- senega-koren** koren biljke Polygala senega (lek od ujeda zmije zvečarke); *poligala.*
- senegin hen.** materija koju sadrži *senega-koren.*
- senzial** (ital. sensale, lat. censualis procen-ski) berzanski, trgovački posrednik; *up. kurtje.*
- senzalija** (ital. sensale) v. *kurtaza.*
- senzarija** (ital. sensale) v. *kurtaza.*
- senzacija** (lat. sensatio) *psih.* osjet, osećaj, utisak koji se dobiva od energije iz spoljašnjeg sveta (*eupr. refleksija*); fig. uzbudjenje, stvar ili pojava koja izaziva uzbudjenje, novost koja skreće opštu i veliku pažnju, zanimljiv dogadjaj.
- senzacionalan** (nlat. sensationalis) koji izaziva uzbudjenje, uzbudljiv.
- senzibilan** (lat. sensibilis) opažljiv, osetan, primoran, zapažljiv; osetljiv, sposoban za primanje utisaka, sposoban za osete; osetljiv, pun osećanja, nežan.
- senzibilizatori** (nlat. sensibilisatores) 1. *pl.* u fotografiji: bojene materije koje se dodaju želatinu bromnog srebra da bi se dobile *orthochromatske ploče.*
- senzibilizatori** (lat. sensibilisatores) 2. *hem.* materije koje neke druge materije ospozobljavaju za neku fotohemiju reakciju (neke organske boje, jedinjenja zlata i nadnjuma).
- senzibilitet** (nlat. sensitibitas) osetljivost, sposobnost opažanja osetom; pojačava čulna osetljivost, osećajnost, čuv-stvenost, nežnost osećanja.
- senzitivan** (nlat. sensitivus) sposoban da oseti, osetan, čulan, oseća j an; koji se osniva na opažanju, čudnom opažaju (*senzacija*).
- senzitivitet** (nlat. sensitivitas) osetljivost, sposobnost osećanja, *senzibilitet.*
- senzitometar** (nlat. sensitus, grč. metron mera) aparat za merenje fotografskih emulzija.
- senzitometrija** (lat. sensitus, grč. metron) merenje osetljivosti fotografskog materijala na svjetlost *senzitometrom.*
- senzificirati** (nlat. sensificare) poosećaji-ti, poosetiti, učiniti da se može osetiti ili čulima opaziti, očigledno predstaviti, učiniti nešto da bude pristupačno čulima.
- senzoran** (nlat. sensorius) osetni, osećajni, koji se tiče sedišta osećanja u mozgu; *senzorni živci*, oni koji spoljnim na-dražajem izazvani živčani pokret sprovode od jednog čulnog organa do živčanog centra, središta.
- senzorijum** (nlat. sensorium) *psih.* deo mozga u kome je sedište osetljivosti; *senzorijum komune* (nlat. sensorium commune) opšte sedište osećaja, deo mozga u kome se susreću osećaji izazvani preko svih čula.
- senzualan** (nlat. sensualis) čulni, putevi, telesni; sklon čulnim uživanjima, sladostrastan; *senzuelan.*
- senzualizam** (nlat. sensualis čulni) *fol.* učenje koje celokupne saznanje svodi na čulne doživljaje, pa ipak ostavlja jednu nečulnu aktivnost: pažnju (*Kondijak*); fig. sklonost čulnim uživanjima.
- senzualist** (nlat. sensualis) pristalica *senzualizma* (*up. ešpīzam, empirist*); čovek sklon čulnim uživanjima, sladostrastnik.
- senzus** (lat. sentire osetiti, osećati, sensus) osećanje, osećaj, čulo: smisao; *senzus komunis* (lat. sensus communis) zdrav razum; *seizu bono* (lat. sensu bono) u dobom smislu; *seizu malo* (lat. sensu malo) u rđavom smislu; *seizu proprio* (lat. sensu proprio) u pravom smislu; *senru strikiori* (lat. sensu strictiori) u užem smislu; *sensu*

- striktisimo** (lat. sensu strictissimo) u najužem smislu.
- senilan** (lat. senilis) starački, oronuo, gro-nuo; izlapeo.
- senilnost** (lat. senilis) staračke slabost i nemoć (duhova i telesna), gronulost.
- senilitet** (lat. senilitas) v. *senilnost*.
- senior** (lat. senex gen. senis starac, senior) stariji (za razliku od *juiora*); stariji član nekog sportskog kluba; *kolegijum seniorum* (nlat. *collegium seniorum*) veće (ili: savet, skupština) starijih članova.
- seniorat** (nlat. *senioratum*) zvanje i dostojanstvo *seniora*; prav. prvenstveno pravo na nasledstvo najstarijeg u porodici (vrsta *majorata*).
- se non e vero e ben trovato** (ital. ze pop £ vero, fe ben trovato) ako nije istinito, ipak je lepo zamišljeno.
- sen-simonizam** socijalistički sistem koji je osnovao grof Claude Henry de Saint-Simon (1760—1825) i njegovi učenici *An-fanten* i *Bazar*: državom treba da vladaju privrednici, a ne plemstvo i visoko činovništvo; društvo treba preustrojiti u duhu načela prvih hrišćana, na osnovi proizvodjačkih zadruga, ukidanja lične svojine i prava nasleda proizvodnih sredstava u korist države; *simonizam*.
- sen-simonisti** pl. pristalice *sen-simoniz-ma*; *simonisti*.
- sen-sirac** (fr. Saint-cyrien) pitomac čuvene francuske Sen-sirske vojne akademije.
- sent** (eng. cent) američka novčانا jedini-ca = 1/100 dolara; *up. cent*.
- sentencija** (lat. *sententia*) mišljenje, sud, odluka; izreka, mudra izreka, povodom kakvog naročitog slučaja kazana rečenica u kojoj je usredsređena kakva opaska, moralna misao i dr., te se tako opštим načinom objašnjava onaj slučaj, npr. „Što god ko čini, sve sebi čini“; sudska presuda; smisao, značenje, pojam.
- sentenciozan** (lat. *sententiosus*) pun izreka, bogat mislima, zbijen, jezgrovit, kao izreka, npr. način pisanja, stil.
- sentiment** (ital. *sentimento*, lat. *sentire* osetiti) osećanje; čuvstvo, osetljivost; duševni pokret, afekat; sud, mišljenje, na-zor; *kon sentimento* (ital. *con sentimento*) muz. sa osećanjem, osećajno.
- sentimentalan** (fr. *sentimental*) podložan osećajima, osetljiv, osećajan, čuvstven, pun osećanja, bolećiv.
- sentimentalizam** (fr. *sentimental*) 1. sentimentalnost; 2. književni pravac u drugoj polovini HUŠ i u početku XDC v. koji se ističe idealizacijom radnje, preteranom osećajnošću ličnosti, kao i težnjom za izazivanjem sentimentalnosti, bolećivosti.
- sentimentalitet** (fr. *sentimentalite*) v. *sentimentalnost*.
- sentimentalnost** (fr. *sentimental*) pojačana osećajnost, pojačana osetljivost, laka uzbudljivost osećanja, bolećivost; u poeziji: prevlađivanje subjektivnog nad objektivnim.
- sentina** (lat. *sentina*) mor. najniži deo broda u koji se skuplja voda i nečistoća; fig. izmet; šljam, kaljuga, rasadnik prljavštine.
- sentr-fovedz** (eng. centre-forwards) sp. u fudbalu: voda navale, centarfor.
- senf** (nem. *Senf*, grč. *sinapi*) slačica, gorušica; začin za jelo koji se pravi od mlevenog semena slačice.
- senca** (ital. senza, lat. sine bez) *senca repetizione* (ital. senza *repetizione*) muz. bez ponavljanja; *senca sordini* (ital. senza *sordini*) muz. bez sordine, prigušnice; *senca tempo* (ital. senza tempo) muz. bez određenog tempa.
- senjer** (fr. *seigneur*, lat. senior) gospodin, gospodar; vlastelin; *gran senjer* (fr. grand *seigneur*) veliki gospodin, čovek koji živi na velikoj nozi.
- senjo** (ital. segno, lat. *signum*) muz. znak; *fin al senjo* (ital. fin al segno) do znaka.
- senjor** (port. *senhor*, inn. *senor*, lat. senior) gospodin; gospodar, vlastelin.
- senjora** (port. *senhora*, šp. *senora*) gospođa; gospodarka, vlastelinka.
- senjorita** (šp. *senorita*) mlada, otmena devojka, gospodica.
- senjorito** (šp. *senorito*) mlad, otmen gospodin.
- separat** (lat. *separatus*) v. pod *separatan*.
- separatan** (lat. *separatus*) odvojen, odelit, različit od drugih; *separatan mir* zaseban mir, mir koji sklopi jedna država bez učešća država s kojima je dottle bila u savezu, *separatan otisak* zaseban otisak, naročit otisak, npr. iz nekog časopisa (*separat*); *uputiti ad separatum* (lat. ad *separatum*) prav. uputiti neki predmet na naročit, odvojen postupak.
- separativan** (nlat. *separativus*) odvojen, koji odvaja, razdvojen, koji teži da razdvoji, odvajajući, koji izražava razdvajanje.
- separatizam** (fr. *separatisme*) sklonost otcepljenju, težnja za otcepljenjem, pokret za otcepljenje iz neke zajednice (državne, verske i sl.), otpadništvo.
- separatist** (fr. *separatiste*) onaj koji teži za cepanjem, za otcepljenjem iz neke zajednice (političke, verske), pristalica otcepljenja; *pr. separatistički*.
- separator** (lat. *separare* odvojiti) centrifuga za spravljanje masla (butera), za vadenje meda iz sača (vrcaljka) itd.
- separacija** (lat. *separatio*) odvajanje, razdvajanje, rastavljanje, izdvajanje, deljenje, npr. zajedničkog imanja; razvod, rastava; neslaganje, podvojenost; *separacio a toro et menza* ili *separacio kvoad torum et men-zam* (lat. *separatio a thoro et mensa, s. quo ad thorum et mensam*) razvod braka od stola i postelje; *separacio kvoad vinku-lum* (lat. *separatio quo ad vinculum*) potpu-

- ni razvod braka; *ruk.* postrojena za odvajanje rude od jalovine.
- separe** (fr. *separe*) zasebna soba u gospodinjama i dr. (za uže društvo, prisne sastanke i dr.).
- separirati** (dat. *separare*) odvojiti, odvajati, razdvajati, izdvojiti, razdvojiti; rastaviti, razvesti, rastavljaš, razvoditi.
- sepedogeneza** (grč. *sepedon* trulež, genesis postanak) *med.* nastavak truljenja, truljenje.
- sepedon** (grč. *sepedon*) *med.* trulež; zagojeni otok, čir.
- sepedoničan** (grč. *sepedonikos* truležni) *med.* truležni.
- sepet** (pere. *seped*, tur. *sepet*) kotarica opletena od rogoza ili pruća.
- sepija** (grč. *sepia*) 1. *zool.* sipa, morska životinja najsavršenija iz kola mekušaca, poznata naročito po crnoj tečnosti koju pušta pred neprijateljima da bi zavarala trag; crnomrka boja ove životinje; *sepija crteži* crteži radeni sepija-bojom.
- sepija** (tur. *sepı*) 2. naročita mrka boja u kojoj se štavi koža; kaca ili udubljenje u zemlji za štavljenje kože.
- seplasijar** (nlat. *seplasiarius*) ranije: putujući prodavač lekova; danas: trgovac lekovima naveliko, drogist (po *Seplasiji*, ulici u Kapui gde su se prodavalili mirisi i razne masti).
- sepsa** (grč. *sepsis*) *med.* trovanje organizma zaraznim klicama, truljenje, truležno raspadanje.
- septana** (nlat. *septana*) *med.* sedmodnevna grozlica, grozlica koja se vraća svakih 7 dana, sedmo danka.
- septavgulum** (nlat. *septangulum*) *geom.* sedmougaonik; *pr.* *septangularan*.
- septem** (lat. *septem*) sedam.
- septembar** (lat. *september*) jesenji mesec, sedmi mesec u najstarijem rimskom kalendaru; danas: deveti mesec, rujan.
- septembrizade** (fr. *septembre-sades*) septembarski pokolji u Parizu 1792. god.
- septembristi** (lat. *september*) *pl.* pristalice ustava od 1820. u Portugaliji (nazvani po svome pobedonosnom ustanku od 9. septembra 1836).
- septemvir** (lat. *septemvir*) član kolegijuma sedmorice (za vršenje kakvog posla); naročito: član suda od 7 sudija.
- septemvirat** (lat. *septemviratus*) zvanje i služba *septemvira*; „sto sedmorice“.
- septempunktata** (nlat. *Coccinella septempunctata*) „sa sedam tačaka“; *zool.* bubamara, pudarka.
- septenat** (lat. *septennatum*) sedmogodišnje trajanje, naročito: period sedmogodišnjeg predsednikovanja predsednika Francuske Republike.
- Septentrion** (lat. *Septentrio*) *astr.* naziv za sedam zvezda na Severnom nebu koje sačinjavaju sazvežđa Velika (Mala) kola ili Veliki (Mali) medved; otuda: sever, severni vjetar.
- septet** (nlat. *septetum*, ital. *settetto*) *muz.* komad u 7 glasova ili 7 instrumenata.
- septika** (grč. *septikos* koji izaziva truljenje) *pl. med.* sredstva za nagrizanje, za najedanje.
- septikemiјa** (grč. *septikos* koji izaziva trulež, halrna krv) *med.* trovanje krvi; *pr.* *septikemičan*.
- septilion** (lat. *septem*, sedam, i -illion po sličnosti sa million) 1. kod Engleza i Nemaca: milion podignut na sedmi stepen, $(10^6)^7=10^{42}$; 2. kod Francuza i Amerikanaca: hiljadu podignuta na osmi stepen, $(10^3)^8=10^{24}$.
- septima** (lat. *septima*) *muz.* sedmi ton skale čiji broj treptja u sekundi iznosi $15/8$ broja treptaja osnovnog tona; *akord septima* četvorozvuk (ili: četvorozvon) koji se sastoji od osnovnog tona, terce, kvinte i septime.
- septimola** (lat. *septem* sedam, *mollis* oznaka za *mol* lešvicu) *muz.* figura od 7 nota koje se smatraju kao 4 note jednake vrednosti; *septola*.
- septina** (lat. *septem* sedam) *poet.* strofa od sedam stihova (sastoji se od jednog *katrena* i jedne *tercine*).
- septičan** (grč. *septikos*) truležni, zagaden, zaražen, okužen; koji izaziva truljenje, koji izaziva trovanje.
- septola** (lat. *septem* sedam) *muz.* v. *septimola*.
- septon** (grč. *sepein* truleti) *hem.* truležna tvar.
- septopira** (grč. *septos* truležni, pur vatrica, vatrūstina) *med.* grozica koja se javlja usled trovanja.
- septohipimiјa** (grč. *septos*, *chymos* tečnost, sok) *med.* truljenje sokova, sklonost sokova truljenju.
- Septuaginta** (lat. *septuaginta* sedamdeset) naziv za grčki prevod Starog zaveta koji su, po priči, izradili 72 učena Jevrejina u Aleksandriji (200. g. pre n. e.) po naredbi egipatskog kralja Ptolomeja Filadelfa; *aleksandrijski* prevod, *aleksandrijska verzija*,
- septum** (lat. *saeptum* ograda) *med.* opnasta pregrada između dve telesne duplje, npr. u nosu ili između polovina srca.
- sepulkralan** (lat. *sepulcralis*) grobni, nadgrobni, pogrebni; *fig.* mrtvački.
- ser** (eng. sir) gospodin; izraz kojim se oslovljavaju vitezovi i baroneti i koji se stavlja pred kršteno ime; izraz kojim se oslovljava svaki otmen čovek, samo bez pominjanja imena; izraz kojim se oslovlja-vaju kralj i prinčevi; *up. sir*.
- svrab** (arap.) v. *fatamorgana*.
- seraj** (pere. *seray*, fr. *serail*) palata bivseg turskog sultana; dvor istočnočackog velikana i njegovih žena, u kome je harem samo jedan njegov deo; sara/.
- serapa** (šp. *serapa*) v. *sarapa*.
- serasker** (pere. ser glava, arap. 'askar vojska) glavni zapovednik vojske; danas: ministar vojni (u Turskoj).

- seraskerijat** (pers.-arap.) kancelarija *seraskera*; zgrada vojnog ministarstva u Turskoj.
- serafim** (hebr. saraph, lat. seraphim) andeo svetlosti sa šest krila; *seraf*.
- serafimski** (hebr.) andeoski;" nebesni, veličanstven.
- seraščer** (pers.-arap. ser 'askar) v. *serasker*.
- serbes** (pere. serbest) slobodan, odvažan, bezbrižan; *pril.* slobodno, bez straha, neu-siljeno.
- serval** (lat.) *zool.* vrsta velike afričke mačke, slične leonardu, *Felis serval*.
- server** (eng. server) u tenisu: igrač koji počinje igru; napadam; *up. resiver*.
- servijeta** (fr. serviette) salvet, ubrus; kožna torba (za akta i sl.).
- servilan** (lat. servilis, servus rob) ropski, pokoran; podao, nizak, izmećarski.
- servilizam** (lat. servilis ropski) v. *servil-nost*.
- servilost** (lat. servilis) slugeranjstvo, puza-vost, ropski duh, ropska pokornost bez i malo dostojanstva.
- servirati** (lat. servire, fr. servir) služiti; služiti, poslužiti (jelom, pićem), izneti na sto, iznositi na sto (*ručak je servi-ran* ručak je na stolu); u tenisu: počinjati igru, napadati.
- servis** (fr. service, lat. servitium) služba, služenje; posluživanje; nagrada za posluživanje, napojnica, bakšiš (npr. kelner); steni pristor, stono posude (jednoobrazno po obliku i boji).
- servitut** (lat. servitus) robovanje; služenje; potčinjenost; *prav.* stvarno pravo na nečiju svojinu; teret na jednom delu imanja ili na celom imanju nekoga (npr. sloboda prolaska kroz čiju kuću, dvorište i sl.).
- servus** (lat. servus) rob, sluga (i kao pozdrav).
- serdar** (pere. serdar) poglavica, zapovednik, vojvoda; nahijski poglavica; *sirdar*.
- serezani** (lat. servire, fr. sergeant) pl. žandarmi u bivšoj Vojnoj granici (u bivšoj Austriji).
- serenada** (fr. serenade) večernja ili noćna muzika, noćna pesma pod prozorom dragane, podoknica; *štendhen*.
- serenata** (itzl. serenata) v. *serenada*.
- serenisimus** (lat. serenus vedar, serenissimus presvetli) kao vladarska titula: pre-svetli.
- cepeW** (ital. sereno) »uz. vedro, zadovoljno.
- serž** (fr. serge) vrsta lake vunene pamučne ili svilene tkanine; služi poglavito za izradu postave.
- seržan** (fr. sergeant) podoficir, podnarednik u francuskoj vojsci.
- serigrafija** (lat.-grč.) način štampanja uz pomoć svilene tkanine.
- serija** (lat. series) red, niz, grupa, lanac; grupa, niz predmeta koji imaju neka zajednička obeležja i namenu, npr. serija slika iz Beograda.
- serijski** (lat. series) koji je izrađen u serijama; objavljen u serijama.
- serimetar** (grč. serikos svilen, metron mera, merilo) svilomer, instrumenat za ispitivanje jačine i elastičnosti svile.
- seriveta** (fr. serinette) ptičje orgulje, verglić, za učenje ptica pevanju.
- serio** (ital. serio) *kuz.* ozbiljno, svečano.
- seriozan** (lat. serius ozbiljan, fr. serieux) ozbiljan, svečan, značajan, važan.
- seriozo** (ital. serioso) *muz.* v. *serio*.
- sericit** (grč. serikos svilen) *poš.* mek, mastan, beličast ili zelenkast mineral svilasta sjaja.
- sericitisanje** (grč. serikos svilen) *kol.* stvaranje belog, mekog liskuna iz feldspata, naročito iz ortoklasa, najviše pod uticajem orogenog pritiska, više temperature i vode.
- serkl** (fr. sercle, lat. circulus) krug, oblast, obim; društvo, društvene, društveni krug; prednji redovi parketa u pozorištu; *držati serkl* na dvorskim svečanostima: razgovarati sa gostima.
- sermologijum** (nlat. sermologium) zbirka, zbornik, propovedi.
- sermocinacija** (lat. sermocinatio) razgovor; retorska figura po kojoj se neko govoreći uvodi na pozornicu.
- serodijagnostika** (lat. serum, grč. diagnosis razlikovanje, raspoznavanje) *med-* ispitivanje i utvrđivanje bolesti pomoću krvnog seruma.
- seroza** (lat. serosa) *anat.* omotač, tkivni sloj koji zastire zid telesne duplje (trbušne, grudne, srčane itd.).
- serozan** (nlat. serosus) vodnjikav, sukrijičast, sličan sukrvici; koji sadrži ili luči *serum*.
- serologija** (lat. serum, grč. logia) *med.* nauka o krvnom serumu i njegovoj terapeutskoj upotrebi.
- seroterapija** (lat. serum, grč. therapeia lečenje) *med.* lečenje serumima.
- serpent** (ital. serpentone) *muz.* zmijasto, u obliku slova S izvijen drveni duvački instrument za najdubljii bas.
- serpentarijum** (nlat. serpentarium) zminjinjak, kavez za zmije.
- serpentin** (lat. serpentinus zmijinji) *min.* mrkozelen ili otvorenozelen, veoma rasprostranjen mineral; upotrebljava se za zidanje, a može se i glačati (nazvan po tome što je prožet belim mineralnim žicama vijugavim kao zmija).
- serpentina** (lat. serpentina) vijugav put, vijugava staza, krivudava staza; zmija od hartije (za bacanje na zabavama i sl.).
- serpentinski stihovi** stihovi čiji početak i kraj sadrži iste reči.
- serpentist** (ital. serpentone) *muz.* onaj koji svira u *serpent*.
- serpiginozan** (nlat. serpiginosus) *bog.* koji se puže po zemlji, krivudav, vijugav; *med.* razjedljiv.

- serpuliti** (lat. *serpula* zmijica, grč. *lithos kamen*) *geol.* okamenotine iz porodice glista cevašica.
- sertaun** (port. *sertao*) *udal>ena*, još nekultivisana unutrašnjost Brazilije.
- serum** (lat. *serum*) *zool.* tečnost koju luči usirena krv, sukrvica; *surutka*; *med.* veštackim putem umnožena lekovita tvar, materija koju obolelo telo samo stvara boreći se protiv zaraze (ta se materija ubrizgava bolesniku kao lek protiv dif-terije i dr. bolesti).
- serdžade** (arap. *saggada*, tur. *seccade*) mala prostirka na kojoj muhamedanci klanjavaju.
- sesija** (lat. *sedere* sedeti, *sessio*) sednica; zasedanje, skup sednica; vreme zasedanja, period zasedanja (npr. skupštine).
- setstet** (ital. *sesto*) v. *sekstet*.
- svetina** (ital. *estina*) *poet.* lirska pesma koja se sastoji od šest strofa sa po šest stihova i, na kraju, sa jednom strofom od tri stiha, osobita strofa od šest stihova, šestostih.
- Set (hebr. Scheth) treći sin Adamov (I Moje., 4, 25), praočac *setita*.
- set (eng. set) *sp.* šest dobivenih igara (*gemova*) u tenisu.
- seter** (eng. *setter*) pas ptičar duge svilaste dlake (pasmina sa tri odlike: engleski, irski seter i gordon-seter).
- setećentist** (ital. *settecento* sedam stotina, settecentista) ital. književnik i umetnik iz HUŠ veka.
- setećento** (ital. *settecento* sedam stotina) naziv za HUŠ vek u istoriji ital. književnosti i umetnosti.
- setiti** (hebr. scheth) *pl.* potomci *Seta*; ogranač gnostičke sekte *ofita*.
- setller** (eng. *settler*) naseljenik, kolonist.
- settlement** (eng. *settlement*) naselje, naseobina, kolonija; posed (npr. britanski posedi na Malajskom poluostrvu); naročito: naseobina akademski obrazovanih ljudi u naj-bednjim radničkim delovima nekog vele-grada da bi se uspostavio dodir između viših i nižih klasa i u materijalnom i moralnom pogledu.
- sef (eng. *safe*) u bankama: od vatre i krade osigurano sanduče (pregradak) koji banke iznajmljuju privatnim licima da u njemu čuvaju dragocenosti, novac, hartije od vrednosti i sl.
- sefardi** (hebr. *s'pharad*) *pl.* Španjolci, naročito španski Jevreji, koji su se, posle proterivanja iz Španije, raselili po Evropi, najviše po balkanskim zemljama (po imenu nekog nepoznatog predela u Španiji).
- sef-rum** (eng. *safe-room*) odeljenje u banci u kojem se nalaze sefovi; v. *sef*.
- sefte** (arap. *istiftah*, tur. *sefta*, *sifta*) prvi dnevni pazar koji napravi trgovac, početak rada.
- sehir** (arap. *sayr*, tur. *seyir*) gledanje, posmatranje nečeg sa uživanjem, uživanje; *seir*.
- secer** (nem. *Setzer*) *tip.* slagač, slovoslagač.
- secesija** (lat. *secessio* seoba) odvajanje, političko otcepljenje, otpadništvo; naziv umetničkog pokreta u srednjoj Evropi na prelazu XIX—XX v., koji se odvojio od starijeg pravca u izboru materije, u shvataju i tehnići.
- secesionisti** (lat. *secessio*) *pl.* 1. *slik.* pristalice (ili: predstavnici) secesije; 2. pristalice grupe (ideološke, političke i sl.) koji su se odvojili iz neke veće celine.
- secirati** (lat. *secare*) seći, raseći, razuditi, razudivati, otvarati (leš).
- secmašina** (nem. *Setzmaschine*) *tip.* mašina slagačica; *up.* *linotip, monotyp*.
- secovati** (nem. *setzen*) *tip.* slagati (slova); stavljati (ili: staviti) svoj ulog radi kladjenja; *secovati se* taložiti se, nata-ložiti se, slegati se.
- sečentizam** (ital. *secentismo*) stil talijanskih književnika HUP veka, koji se odli-kovao pretrpanošću i kitnjastošću; *kon-četizam*.
- sećentist** (ital. *secentista*) talijanski pesnik HUP veka (*sećenta*).
- sečento** (ital. *secento*) XVII vek talijanske književnosti; *up.* *sećentizam*.
- Sibarit** (grč. *Sybarites*) stanovnik starogrč-kog grada *Sibaris-a* u Donjoj Italiji, poznatog sa svoje razvratnosti; otuda: *fig.* sladostratan, razvratnik; mekušac; *pr.* *sibaritski*.
- sibaritizam** (grč. *Sybaris*) sladostrašće, razvrat; mekuštvlo; *up.* *Sibarit*.
- siberit** tš. crveni *turmalin* iz Sibira.
- siberijen** (fr. *siberienne*) tkanina slična *kalmuku* (za zimske kapute).
- sibzonktiv** (fr. *subjonctif*) naziv za *konjuk-tiv* u francuskoj gramatici.
- Sibila** (grč. *Sibylla*, lat. *Sibylla*) ime većeg broja (oko 10) proročica u starom veku (kod Grka i Rimljana); *fig.* babetina, matora veštica.
- sibilant** (lat. *sibilare* šištati, *sibilans*) *gram.* piskavac, šuštavac, šuštavi glas (ž i š).
- sibilarizacija** (lat. *sibilare* piskati, zviž-dati) *fon.* glasovna pojava promene zadnjo-nepčanih suglasnika u vezi sa samogla-snicima prednjeg reda pri kojoj se menjaju u *sibilante*, odnosno u *afrikate*.
- sibilacija** (nlat. *sibilatio*) *med.* v. *sirigmus*.
- sibilizam** (lat. *sibilare*) *med.* v. *sirigmus*.
- Siva** (sskr. *Siwa*) jedno od tri najviša božanstva u Indiji, prvobitno bog vatre, kao oživiteljice i uništiteljke vaseljene; *up.* *Brahma* i *Vipšu*.
- sigban** *fiz.* jedinica za merenje dužine talasa rendgenskih i gama-zrakova, oznaka: sigb XU (po K. M. G. Sigbanu — Siegbahn, švedskom fizičaru).
- sigilacija** (nlat. *sigillatio*) udaranje pečata, pečaćenje.

- sigilografija** (laG. *sigillum* pečat, grč. *gra-phia* opisivanje) opisivanje pečata.
- sigillum** (lat. *sigillum*) pečat; *laco sišli* (lat. *loco sigilli*) mesto pečata.
- sigla** (lat. *sigillum, siglum*) znak za skraćivanje pojedinih reči i slogova, naročito u *steiografiji*.
- silna** (grč. *sigma*) naziv za grčko slovo „S“ (2, o, <).
- sigmatizam** (grč. *sigma*) izbacivanje glasa s iz završnih slogova *is* i *us* ispred sugla-snika, da bi se izbegla položajna dužina (kod starijih rimskih pesnika); *med.* pogrešno izgovaranje glasa „s“, vrškanje.
- sigmatičan** (grč. *sigma*) *gram.* koji se završava slovom „s“ (osnova reči).
- sigmodan** (grč. *sigma, eidos oblik, vid*) koji je u obliku srca ili polumeseca; *sigmoi-dan*.
- sigmoidan** (grč. *sigmoeides* polumesecast) v. *sigmodan*.
- signal** (lat. *signum* znak, nlat. *signale*) znak, poziv objavljen nekim instrumentom (trubom, rogom, zvonom, plamenom); *voj.* znak kojim se nešto javlja (pomoću naročitih zastava, ogledala, raketa i dr.).
- signalizacija** (lat. *signum znak*) davanje signala, znakova.
- signalizirti** (nlat. *signale*) dati znak, davati znak (ili: znaće), objaviti znakom; *signalizirati se* istaknuti se, odlikovati se, pokazati se; *pr. signaliziran*.
- signalirati** (nlat. *signale*) v. *signalizira™*.
- signal ist** (nlat. *signale*) davalac znakova, značar, trubač.
- signatar** (lat. *signatarius*) potpisnik; *sitna-tarne sile* države potpisnice nekog ugovora koje tim potpisivanjem jemče za njegovo poštovanje.
- signatum** (lat. *signare udariti pečat, zapeča-titi, signatum*) potpisano i snabdeveno pečatom (na poveljama).
- signature** (lat. *signature*) znak koji obeležava suštinu čega; potpis, potpisivanje javne isprave, naročito skraćenim potpisom; potpis umetnika, naročito slikara, na svome delu; *tip.* stavljanje broja na prvu stranu pri dnu svakog tabaka, broj na prvoj strani pri dnu svakog novog tabaka; u kartografiji: znak za obeležavanje izvesnih predmeta, prirode zemljjišta itd.; na receptima: uputstvo o načinu upotrebe propisanog leka i ime onoga za koga je lek; *muz.* označavanje nota brojkama, ciframa (naročito kod basa); takođe: predznak, ključ; *trg.* stavljanje znaka, znak (na robii); *učenje o signaturi* teorija sledbenika Paracelzusovih, prema kojoj se dejstvo jednog prirodnog tela na čovečiji organizam može poznati po njegovim spoljnim svojstvima (obliku, boji i dr.), npr. crvenog turčinka na krv, kao sredstvo za umirivanje krvi (na ovome učenju osniva se verovanje u mnoge narodne lekove).
- signet** (nlat. *signetum*) lični, privatan pečat; prsten sa urezanim grbom ili početnim slovima imena koji služi mesto pečata; znak, oznaka (u knjizi); naročito: *vinjeta* štampara ili izdavača na natpisnoj snoj strani knjige.
- | **sigiirati** (lat. *signare*) označiti, obeležiti; potpisati, obeležiti skraćenim potpisom (*parafom*); posvedočiti (potpisom, j. pečatom); žigosati, zapečatiti. i **signifijant** (lat. *signare*) *lingv.* grupa glasova kojom se nešto označava; *up. signifiye*.
- signifije** (lat. *signare*) *lingv.* ono što je označeno nekom grupom glasova, tj. *signifi-jantom* označeni pojam.
- signifikantan** (lat. *significans*) označavan, ! koji označava, naznačuje; znatan, značajan, karakterističan.
- | **signifikativav** (nlat. *significativus*) v. *signifikantan*.
- sigifikacija** (lat. *signare*) *lingv.* jezička strana značenja, značenja koje reč ima kao jezička jedinica, za razliku od značenja koje ona dobiva pri upotrebni u konkretnim situacijama govora.
- signum** (lat. *signum*) znak, belega, obeležje, oznaka; steg, zastava; znamenje, predznak; slika u pečatu, pečat.
- Sid** (šp. *Cid*, arap. *sidi* gospodar, *knez*) španski narodni junak, odlikovao se u borbi protiv španskih Mavara, čija dela još i danas žive u narodnim pesmama (zapravo Ruy Diaz de Bivar, kastiljanski plemić i vojvoda, živeo u drugoj polovini XI veka).
- sideralan** (lat. *sideralis*) zvezdani, koji se tiče zvezda, koji pripada zvezdama, koji biva pod uticajem zvezda; *sideralna svetlost* bela svetlost praskavog gasa, upotrebljava se za projekcione aparate i reflektore.
- sideracija** (lat. *sideratio*) položaj zvezda; *med.* potpuno izumiranje jednog dela tela; sunčanica, omarica.
- siderizam** (lat. *sidus ki.* sideris zvezda) 1. učenje o uticaju zvezda na čovekov život i čovekovo zdravlje; vera u takav uticaj.
- siderizam** (grč. *sideros* gvožde, železo) 2. tobožnji uticaj metala, vode i dr. na čoveka; naročito: sposobnost čoveka da oseti gde ima pod zemljom metala i vode.
- siderit** (grč. *sideros*) min. gvozdeni karbonat, gvozdena ruda.
- sideričan** (lat. *sidereus*) v. *siderni*.
- siderni** (lat. *sidereus* zvezdani, *sidus gei.* sideris zvezda) v. *sideralan*; *siderni dan* vreme za koje zvezda nekretnica jedanput opše svoj krug oko polarne ose na nebeskom svodu ili vreme koje protekne između dveju uzastopnih gornjih ili donjih *kulminaciju* jedne nekretnice; *siderni, siderski mesec* zvezdani mesec, pravo vreme za koje Mesec opteče jednom oko Zemlje (27 dana 7 h 43 min. 11,8 s); *siderna godina* zvezdana godina, vreme koje proteče između

đu dva uzastopna ista položaja Sunčeva ' prema nekoj zvezdi nekretnici (365 dana 6 h 9 min. 9 s); v. i. pod *tropski*.

siderograf (grč. sideros gvožđe, čelik, gra-pho pišem, beležim) čelikorezac.

siderografiјa (grč. sideros, graphia pisanje) veština rezanja u gvoždu ili čeliku.

sideroza (grč. sideros) *ned.* ogoždavanje . pluća, bolest koja se dobiva od udisanja | gvozdene prašine (kod metalurgijskih radnika).

sideroksilon (grč. sideros, xylon drvo) gvozdeno drvo, tj. nešto protivrečno, nemoguće, nešto što samo sebe isključuje, *contradictio in adiecto*.

siderolit (grč. sideros, Hthos kamen) gvozdeni kamen, masa od koje se pravi posude j slično *fajansu*, bronuirano ili pozlaćeno, prevučeno lakom mesto glazurom, gledu.

sideromantija (grč. sideros, manteia predskazivanje, proricanje, gatanje) gatanje u gvožđe, vraćanje iz iskri koje baca slamka kad se pusti da sagoreva na usijanu gvožđu.

sideronim (lat. sidus *gei*. sideris zvezda) vrsta *pseudonima* izvedenog od pojma, odnosno izraza iz oblasti astronomije.

sideroskop (grč. sideros gvožđe, skopeo po , smatram, gledam) sprava za ustanovljenje gvozdene trunke koja padne u oko (magnetna igla čije se pomeranje vidi pomoći ogledala i skale; kad je pomeranje jače, onda je traženi predmet bliže).

siderostat (lat. sidus *ki*. sideris zvezda, grč. istemi postavim, stavim) *opt. heliostat* sa jednim čvrstim i jednim pokretnim ogledalom.

siderotehnika (grč. sideros gvožđe, technike) izradivanje gvožđa, gvozdena industrija, metalurgija gvožđa i njegovih legura.

siderski (lat. sidereus) zvezdani: *siderski dan*, *siderski mesec*, *siderska godina*, v. *siderni*.

siderurgija (grč. sideros, ergon) v. *siderotehnika*.

sidi (arap.) gospodin, gospodar (kao titula plemenskih poglavica, kneževa i dr.).

smesta (iš. siesta, lat. sexta sc. hora šesti čas) „šesti čas dana“, tj. popodnevni odmor, spavanje posle ručka (za vreme najveće žege u Španiji i Italiji).

siže (fr. sujet, lat. subjectum) predmet, sadržina (nekog govora, spisa, umetničkog dela i dr.); *ouz.* glavni stav, tema.

sizeler v. *cizeler*.

sizelirati v. *cizelirati*.

sizeren (fr. suzerain, lat. sursum, susum naviše, gore) u feudalizmu: vlastelin ili vladar koji je dao vazalu zemlju u feud, ili mu nametnuo svoju vlast.

sizerenitet (fr. suzerainete) vlast i dostojanstvo *sizerena*.

sizigija (grč. sun sa, zygon jaram) *astr.* tačke na Meečevoj putanji u kojima se on nalazi

na istoj pravoj sa Zemljom i Suncem, ili kad je Mesec u *konjunkciji* ili *opoziciji*; *sicigija*; *gram.* v. *konjugacija*; takođe: izo-stavljanje srednjeg sloga; *poet.* v. *dipodija*.

Sizif (grč. Sisyphos) mit. sin Eolov, kralj Korinta, po priči otac *Odisejev*, poznat kao prepreden i grabežljiv čovek; zato što je odavao tajne bogova, morao je za kaznu u podzemnom svetu večito valjati ogroman kamen uzbardo, odakle bi se svagda opet skotrljao; otuda: *Sizifov posao* uzaludan težak posao, besciljan posao koji zamara i iznurava.

sizmičan (nlat. sismaticus) v. *seizmičan*.

sizmograf (nlat. sismaticus, grč. grapho) v. *seizmograf*.

sizmometar (nlat. sismaticus, grč. metron) v. *seizzettar*.

sijagonagra (grč. siagon vilica, agra plen) *ned.* kostobolja čeljusti.

sijalagoga (grč. sialon pljuvačka, ago dovodim, izazivam) *pl. med.* sredstva koja izazivaju lučenje pljuvačke; *pr. sijalagogičan*.

sijaladenitis (grč. sfalon, aden žlezda) *med.* zapaljenje pljuvačnih žlezda.

sijalizam (grč. slalon) *med.* v. *ptijalizam*.

sijalozemija (grč. sialon, semia gubitak) *med.* gubitak (ili: prestanak) lučenja pljuvačke.

sijalologija (grč. sialon pljuvačka, logia nauka) *ned.* nauka o pljuvačci i njenom lučenju.

sijalonkus (grč. slalon, onkos masa) *med.* otok pljuvačnih žlezda.

sijalorea (grč. sfalon, rheo tečem, curim) *med.* *ptijalizam*.

sijalosirinks (grč. sialon, syrinks truba) *med.* pljuvačka fistula.

sijalostenoza (grč. sialon, stenosis suženje) *med.* suženost pljuvačnog kanala.

sijaloshezija (grč. sfalon, schesis zadržavanje) *med.* zadržavanje pljuvačke, zastoj lučenja pljuvačke.

sijalofagija (grč. sfalon, phagein jesti, žderati) *med.* gutanje pljuvačke, često spojeno sa *aerofagijom*, ima obično za posledicu razna oboljenja želuca.

sijenit min. zrnasta gromadna stena sastavljena od ortoklasa i augita (ili liskuna); naziv po egipatskom gradu *Sijena*.

sin (lat. sic) tako; sic!, tako!, tako piše, od reči do reči (obično se stavlja u prikazi-ma i dr. kod izraza i mesta na koja se želi obratiti pažnja).

sikancia (lat. siccantia) *pl. med.* sredstva (ili: lekovi) za zasušivanje.

sikativ (lat. sicutivum) hem. sredstvo za ubrzavanje sušenja: od olovnog šećera, lane-nog i terpentinskog ulja (kod masnih boja i lakova).

sikativav (lat. siccatus) koji suši, koji zasušuje, zasušujući.

sikeri (eng. seekers) *pl.* „oni koji traže“, članovi jedne prezbiterijanske sekte u

- XVII veku, koja je smatrala da pravu religiju treba tek tražiti.
- sikozis** (grč. sukon zrela smokva; smokvasta bradavica) *med.* stvaranje smokvastih bradavica; bolest smokvastih bradavica; smokvast mladež.
- sikoma** (grč. sukon) *med.* smokvasta bradavica; lišajasta ogrubelost očnih kapaka, čija je unutarnja strana posuta grudvica-ma sličnim smokvinim zrncima.
- sikomantija** (grč. sukon, mantela gatanje, predskazivanje) gatanje, proricanje iz smokvinog lišća.
- sikomora** (grč. sykdmoron) *bat.* divlja misir-ska smokva i njen plod (od njenog drveta stari Egipćani pravili su sarkofage).
- sikofant** (grč. sykopantes) u staroj Atini: lice koje je dostavljalo vlastima one koji su oštećivali svete smokve i, protivno zabrani, prodavalili izvozili iz Atine smokve: *fig.* dostavljač, potkazivač, špijun, izdajnik, klevetnik, podlac, ucenji-vač; pr. *sikofantski*.
- sikofantizam** (grč. sykopantia) dostavljavanje, potkazivapggvo, klevetnipggvo, podlaštvo, ucenjivaštvo.
- sikofantija** (grč. sykopantia) v. *sikofantizam*.
- sikspens** (eng. sixpence) ranije: engleski srebrni novac od 6/teža, = 1/2 šilinga.
- Sikstinska kapela** papska kapela u Vatikanu, sagrađena 1473. za vreme Siksta IV., sa freskama Mikelandelovim, rađenim 1508—1512; udruženje muzičara koje u toj kapeli izvodi, o velikim praznicima, visoku crkvenu muziku.
- Sikstinska Madona** *slik.* čuvena Rafaelova slika Bogorodice, nazvana po tome što je na njoj predstavljen i sv. Sikst.
- sikhazija** (grč. sikhasia) *med.* gađenje, gnušanje, odvratnost.
- sil** (eng. seal) krzno izrađene od kože morskog psa; *up.* *silskin*.
- silabičan** (grč. syllabikos) sloganovi, koji se sastoje iz sloganova; *silabični stihovipoet.* stihovi koji se mere samo po broju sloganova, a ne po dužini i naglasku.
- silav** (arap. silah) pojas za oružje; *sila j. silah.*
- silaža** (iš. silo ambar) 1. ukiseljena zelena stočna hrana, čije ukiseljavanje izazivaju naročite bakterije; spravlja se od zelenih biljaka koje sadrže dosta šećera (zeleni kukuruz, repa, seme suncokreta, sirak, komine i dr.).
- silaža** (fr. sillage) 2. *mor.* brzina broda.
- Silvan** (lat. Silvanus) *mit.* starolatinski bog šume, polja i stada.
- Silvestrovo veče** poslednje veče u godini, veče uoči Nove godine (nazvane po papi *Silvestru I.*, koji je umro poslednjeg dana 335. g.).
- Silen** (grč. Seilenos, lat. Silenus) *kit.* vaspitan i pratičac Bahov, predstavljan sa debelim trbuhom i čelav, pijan i na magarcu; simbol pijanstva.
- silencijari** (lat. silentiarii) *pl.* čutalice; vrsta viših službenika na dvoru grčkih careva, tajni savetnici; katolički kaluđeri koji su se zavetovali da će večno čutati, npr. *trapista*.
- silencijum** (lat. silentium) tišina, čutanje; kao zapovest: mirno! tiho!
- silepsis** (grč. syllepsis) *gram.* obuhvatanje više predmeta jednom rečju; slivanje dvaju slogova u jedan; upotreba jednog predikata za više subjekata, koji pripada samo jednom.
- sili** novčana jedinica Gvineje (= 100 kau-risa).
- silikati** (lat. silex *gen.* silicis kremen) *hen.* jedinjenja (ili: spojevi) *silicijuma* s kiseonikom i nekim mineralima, soli raznih silicijskih kiselina (pored kvarca, glavno gradivo Zemljine kore).
- silirati** (šp. silo ambar) ukiseljavati zelene biljke koje sadrže dosta šećera, u cilju spravljanje stočne hrane; v. *silaža I.*
- siliskin** (eng. sealskin) v. *silskin*.
- silificirati** (lat. silex kremen, facere učiniti, načiniti) *hem.* v. *silicificirati*.
- silicijati** (nlat. silicum) *pl.* *hem.* v. *silikati*.
- silicijum** (lat. silex *kv.* silicis kremen, nlat. silicum) *hem* posle kiseonika najrasprostranjeniji element na Zemlji (25%), atom-ska masa 28,09, redni broj 14, znak Si; *silicijum-bronza* bronza koja je, prime-som silicijuma, dobila veću tvrdoću (upotrebljava se za telefonske i telegrafske žice).
- silicirati** (lat. silex) *hem.* v. *silicificirati*.
- silicifikacija** (nlat. silicificatio) *hem.* pretvaranje u silicijsku kiselinu.
- silicificirati** (nlat. silicium, facere) *hem.* pretvarati se u silicijsku kiselinu.
- silkin** (eng. silk svila, silkeen) vrsta teške svilene mančesterske tkanine.
- silk-nankins** (eng. silk-nankeens) *pl.* poluvileni *nanking* sa šarenim atlasastim prugama.
- silo** (šp. silo) trap za žito (u Španiji); danas: veliki, moderno ureden, od betona izrađen ambar za žito i hranu; *silos*.
- silogizam** (grč. syllogismos) *log.* posredni zaključak, zaključak iz dva suda ili iz više sudova, npr. „Metali su elementi”, „Gvožđe je metal”, zaključak: „Gvožđe je element”. *silogizirati* (grč. syllogizomai) zaključivati posredno, praviti (ili: izvoditi) posredne zaključke.
- silogistika** (grč. syllogismos posredni zaključak) *log.* nauka o izvođenju *silogizama*.
- silogističke figure** *log.* oblici *kategoričnih silogizama*, u kojima su *premise* *kategorični sudovi*, izlaze iz položaja

srednjeg pojma (*M*) u obema premisama. Ako se pojam subjekta označi sa *S*, a sa *R* pojam predikata u zaključku, onda te figure glase:

I	P	Š	IV
<i>M — R</i>	<i>R — M</i>	<i>M — R</i>	<i>R — M</i>
<i>S — M</i>	<i>S — M</i>	<i>M — S</i>	<i>M — S</i>
<i>S — R</i>	<i>S — R</i>	<i>S — R</i>	<i>S — R</i>

Prve tri figure potiču od Aristotela, a poslednja od Galena.

silogistički (grč. *syllogistikos*) koji ima oblik logički pravilnog posrednog zaključka, koji pripada *silogizmu*.

silograf (grč. *sfilos* onaj koji podrugljivo prevrće očima, *grapho* pišem) pisac satiričnih pesama (*silosa*).

silometar (fr. *sillage*, grč. *metron merile, mera mor.* sprava za merenje brzine brodova.

silos (grč. *sillos*) 1. vrsta starogrčkih sati-ričnih pesama u kojima su ismevane izreke čuvenih filozofa a stihovi velikih pesnika primenjivani, u podrugljivom smislu, na druge predmete.

silos (šp. *silo*) 2. v. *silo*.

silskin (eng. *seal skin*) krvno izrađene od kože morskog psa, ili morskog medveda; vrsta finog svilenog pliša izrađenog slično ovome krvnu (kod nas uobičajeno: *silskin*).

silueta (fr. *silhouette*) slika oblika, lica i dr. izrađena sa strane po senci, profil (kao slika), slika izrezana po ivicama makazama iz crne hartije pa zapepljena na belu, i obratno (nazvane, zbog svoje jeftinije, po štedljivom fr. ministru finan-sija Siluetu, u HUŠ veku); *fig.* senka, prilika.

silur kol. v. *silurski period*.

silurski period *geol.* slojevi u razvitiu Zemljine kore koji su se obrazovali posle *kambrijskog* a pre *devonskog perioda* (naziv po starom britskom plemenu *Silu-ri*, koji su živeli u jugoistočnom delu Velsa); *silur*.

silfide pl. ženski vazdušni duhovi, vile; *fig.* nežne i ljupke žene.

sim- (grč. syn) predmetak u složenicama sa značenjem: sa, zajedno, istovremeno; v. *sin-*.

sima (složenica od početnih slogova reči: silicijum i magnezijum) *geol.* sloj Zemljine kore koji dopire do 1200 t dubine.

simahija (grč. *symmachia*) savez za napad i odbranu.

simbioza (grč. syn sa, bfos život, biosis život, način života) *biol.* zajedničko življenje, korisna, tesna i trajna zajednica dvaju ili više raznovrsnih organizama (*simbionata*), životinje i životinje, životinje i biljke, biljke i biljke.

simbionti (grč. syn, biooo živim) pl. *biol.* v. pod *simbioza*.

simblefaroza (grč. syn, blepharon očni kapak) *med.* v. *simblefaron*.

simblefarov (grč. syn, blepharon) *med.* sra-slost očnog kapka sa očnom jabućicom.

simbol (grč. *symbolon*) znak po kome se nešto može raspoznati, sazнати ili zaključiti, oznaka, znamenje, znak koji predstavlja nešto što se inače ne može slikovito predstaviti (apstraktno, natčul-no, duhovno, pojam, ideal); ugovoren znak* usmeni znak, lozinka, ispovest, simbol vere; *simvol*.

simbolizam (grč. *symbolon*) pesnički i slikarski pravac, nastao u Francuskoj krajem XIX v., koji teži da slikovitim načinom izražavanja i zvučnim rečima utiče na stvaranje izvesnog raspoloženja i pomoći simbola izraži osećanja i apstraktne pojmove.

simbolizacija (nl. *symbolisatio*) predstavljanje znacima (*simbolima*).

simbolizirati (nl. *symbolisare*) prikazati znacima, predstavljati znacima; prikazivati (ili: govoriti) u prenosnom značenju; stajati u izvesnoj vezi s čim, slagati se, biti srođan s čim.

simbolik (grč. *symbolikos*) učitelj simbolike na visokim školama; bezuslovni pristalica *simboličnih knjiga*, koji ih stavlja pored i gotovo iznad Biblije.

simbolike (grč. *symbolike*) učenje ili nauka o izražavanju religijskih predstava slikovitim znacima; učenje o simbolima, uzorima; ispitivanje i tumačenje simbola vere hrišćanske crkve; nauka o *simbo-ličnim knjigama* neke konfesije (v. *simboličan*).

simboličan (grč. *symbolikos*) slikovit, iskazan znacima, prikazan znacima, koji ima prenosio značenje; koji se tiče simbolike; *simbolična logika* logika koja teži da logičke radnje i odnose pojmove i sudova izrazi kao matematičke funkcije i jednačine, dakle, da stvorи algebru logike (*matematička logika*); *simbolična knjige* veroispovedne knjige koje sadrže učenje po kojima se jedna konfesija razlikuje od drugih.

simboloklastika (grč. *symbolon*, klaw lomim, skram, prelomim) uništavanje simbola, borba protiv simbola.

simbololatrija (grč. *symbolon*, latreia obožavanje, poštovanje) poštovanje simbola; preterano poštovanje simboličnih knjiga.

simbologija (grč. *symbolon*, logia) učenje o znacima, naročito o znacima bolesti.

simbolomahija (grč. *symbolon*, machē borba) borba protiv simbola; borba protiv simboličnih knjiga.

simvol (grč. *symbolon*) v. *simbol*.

simelija (grč. syn sa, melos ud) *med.* v. *simpodija*.

simens (po nem. pronalažaču W. Siemenu)

fiz. jedinica za električnu provodnost.

simentalsko goveče plemenita pasmina goveda, veoma cenjena po mleku, mesu i sposob-

nosti za rad (nazvana po dolini reke *Sime u Švajcarskoj*).

simetrala (grč. syn sa, metron mera) geož. prava koja deli duž, ugao na dva dela tako da se ti delovi mogu poklopiti kada se jedan deo obrne oko te prave za 180°.

simetrije (grč. symmetria) ravnometernost, skladnost, slaganje, ravnomeran odnos pojedinih delova neke celine, suprotna skladnost, suprotno slaganje.

simetričan (grč. symmetros samerljiv; srazmeran) ravnomeran, skladan, saščasan u rasporedu delova (predmet i lik njegov u ravnem ogledalu simetrični su); geodg. simetrična je geometrijska figura prema pravoj ili ravni kad upravne iz tačaka figure na pravu ili ravan prođene za svoju vlastitu dužinu daju opet tačke figure (simetrične tačke prve).

similaržan (lat. similis sličan, fr. argent srebro) novo srebro i druge srebru slične slitine, legure.

eimile (lat. simile) *pr.* slično; *im.* sličnost, sličan primer.

similia similibus kurantur (lat. similia similibus curantur) slično se sličnim leči, klin se klinom izbjiga (načelo *homeo-patijs*).

simili-gravura prenošenje fotografija na ploče radi umnožavanja.

simili-dijamanti *pl.* lažni dijamanti koji se prave od stakla sa primesom *talijuma*, tako da prelambaju svetlost gotovo kao pravi, samo su mnogo manje tvrdi nego pravi dijamanti.

similor (lat. similis sličan, fr. og zlato) lažno, manhajmsko zlato, slitina od 4 dela bakra i jednog dela cinka.

simiografija (grč. semeion znak, grapha beleženje) pisanje nota i melodija kukama, criticama, lukovima i dr. znacima tzv. *trilama* (upotrebljava se i danas u istočnim crkvama).

simit (tur. simit, simid) hleb od najfinijeg pšeničnog brašna.

simonizam (St. Simon) *v. sen-simonizam*.

simonija (nlat. simonia) Simonov greh, kupovanje ili prodavanje svetih stvari, naročito crkvenih zvanja, radnja po kanonskom pravu strogo zabranjena (po haldejskom čarobniku *Simonu*, koji je, po legendi, htio da kupi od apostola tajnu pravljenje čudesa; „Dela apostolska”, 8, 18-21).

simonjak (nlat. simoniacus) onaj koji daje ili dobiva svete stvari za novac; *up. simonija*.

simonisti (St. Simon) *pl. v. sen-simonisti*.

simpazma (grč. syn sa, passo pospem, pospam) *v. katapazma*.

simpatetičan (grč. sympathia saosećanje) koji jednako oseća; koji tajno dejstvuje, koji dejstvuje tajanstvenim sredstvima, čaroban; *simpatetično lečenje* lečenje tobožnjom tajanstvenom silom i telima koja nisu lekovi; *simpatetično mastilo* tajno

mastilo koje se ne može odmah videti, nego tek posle izvesnih hemijskih postupaka (npr. uticaja toplove ili prevlačenja kakvom tečnošću).

simpatizer (grč. sympatheo saosećam) onaj koji s nekim saoseća, koji nekoga voli, koji je nekom naklonjen.

simpatizirati (grč. sympathētikō) biti iste naravi, istih osećanja s kim, saosećati, slagati se, biti naklonjen, voleti.

simpatija (grč. sympathia) saosećanje, sačeće; prirodno slaganje u osećanjima, duhovna srodnost, potajna naklonost nekome; čarobna, tajanstvena sila i tajanstveno dejstvo jednog tela na drugo; veza pojedinih delova tela; *fig.* naklonost, ljubav; predmet naklonosti, ljubavi (moja, tvoga simpatija).

simpatikus (nlat. sympatheticus) *zool.* simpatični životac.

simpatisati (grč. sympathētikō saosećam) *v. stopa tizirati*.

simpatičan (grč. sympathes) saosećajan, jednakih osećanja, duhovno srođan; koji učestvuje u bolu ili osećanju nekog dela tela; priјatan, drag, ljubazan; *simpatične bolesti* one koje dolaze kao posledica drugih bolesti (za razliku od *idiopatičnih bolesti*, koje se pojavljuju samostalno); *simpatični živčani sistem* deo vegetativnog (autonomnog) živčanog sistema; *simpatično bojenje zool.* zaštitno bojenje životinja, tj. bojenje životinje u boju predmeta na kojem ona obično živi, ili u boju okoline u kojoj živi, tako da je teško primetiti je i progoniti (*mimikrija*).

simpepsis (grč. sympepsis) *med.* varenje, probavljanje, probava.

simpetalan (grč. syn, pōtalon list) *bot.* koji je srastao ili spojen sa laticama.

simpetale (grč. syn, pōtalon) *bot.* biljke sa sraslim laticama; *monopetale*.

simpijezometar (grč. sympiēzo stiskam, obuhvatam, metron mera, merile) sprava za merenje vazdušnog pritiska, vrsta *baro-metra*.

simplegmata (grč. symplegma splet) *pl.* kipovi rvača koji su se uhvatili u koštač; grupe sastavljenе od više kipova i reljefa, npr. Laokoont, Nioba; spojene glave i slike poprsja na novcu.

simpleks sigillum veri (lat. simplex sigillum veri) *posl.* prostota je pečat (znak) istine.

simplifikacija (nlat. simplificatio) uproščavanje, uprošćenje, pojednostavljenje.

simplificirati (nlat. simplificare) uprostiti, uproščavati, pojednostaviti.

simplicije (lat. simplicia) *pl. farm.* jednostavni, prosti lekovi.

simplicitet (lat. simplicitas) prostota, neukrašenost; jednostavnost, prostodušnost, bezazlenost, prirodnost; ograničenost, glupavost.

simploka (grč. symploke) isprepletenost, splet, spletenuost; češće ponavljanje reči;

- post.** udružene *aiafora* sa *epiforom*, npr. Veza konja za jednu jeliku, Veza hajku za drugu jeliku.
- simpodija** (grč. syn sa, pus *ki*, podos nogu) *ned.* sraslost nogu; nakaza sraslih nogu; *sime-lija*.
- simpozijum** (grč. *symposion* gozba, nlat. *symposium*) sastanak užeg kruga stručnjaka, najistaknutijih predstavnika jedne nauke, na kome se strogo naučio raspravlja samo o jednom pitanju iz njihove struke.
- simpozion** (grč. *symposion*) gozba, pijanka (kod starih Grka); naslov Platонovog dela u kome izlaže svoje misli o ljubavi, erosu.
- simpsihija** (grč. syn sa, *psyche* duša) duševna sloga, jednodušnost, saglasnost.
- simptozna** (grč. *symprosis*) rušenje; *ned.* naglo slabljenje, mršavljenje, opa danje.
- simptom** (grč. *symptoma* slučaj, udes) znak, obeležje; *med.* predznak, znak po kome se poznaje neka bolest; *fig.* znak, nagovestaj, preteče.
- simptomatičan** (grč. *symptomatikos* slučajan) koji služi kao znak čega, nagovesta-van, koji nagovestava, nagovestilački; *med.* koji služi kao znak neke bolesti; *simptomatično lečenje* ono koje leči samo simptome a ne uzroke bolesti.
- simptomatografija** (grč. *symptoma* slučaj, udes, *graphia* opis) *med.* opisivanje znakova (pojava) i slučajeva pojedinih bolesti.
- simptomatologija** (grč. *symptoma*, logla nauka) *med.* nauka o znacima po kojima se poznaje postojanje pojedinih bolesti.
- sime** (nem. Sims) *apx.* v. *gesims*.
- simulant** (lat. *simulans*) pretvaralo, pri-tvornik, onaj koji se pravi (npr. da je bolestan), zabušant.
- simulacija** (lat. *simulatio*) pretvaranje, zabašavanje; *prav.* prikazivanje nekog pravnog stanja drukčije nego što je u stvari.
- simulirati** (lat. *simulare*) praviti se onim što nije, izdavati se za što, predstavljati se; podržavati koga; zabušavati.
- multan** (lat. *simul* istovremeno, u isti mah, nlat. *multaneus*) zajednički; isto-vremeni, istodobni; *multana pozornica* tip pozornice na kojoj se jedno pored drugog mogu istovremeno videti mesta na kojima se odigravaju svi delovi radnje; *multana posmatranja* astronomska i me-teorološka posmatranja koja se vrše jednovremeno na raznim mestima; *multana utakmica* ili *multanka* šahovska igra u kojoj jedan dobar majstor igra u isto vreme protiv većeg broja (ZO i više) igrača (majstor ide od table do table, i čim kojot pristupi mora protivnik da izvrši potez, na koji majstor obično odmah odgovori); *multana crkva* crkva kojom se služe dve veroispovesti; *multana škola* škola za učenike raznih veroispovesti.
- multaneizam** (nlat. *multaneus*) *uh.* pravac (jedna vrsta *kubizma*) kod koga su npr. na slici, ruke i noge umnožene („mačke s osam nogu“) da bi dale izraza pokretu, koji je ukočen na trenutno uhvaćenoj slici.
- multaneitet** (nlat. *multaneitas*) istovremenost, jednovremenost, istodobnost.
- multaneum** (nlat. *multaneum*) stvar kojom se istovremeno služe dve osobe; zajedničko služenje istom crkvom od strane dveju I raznih veroispovesti.
- multantka** (nlat. *multaneus* istovremen) v. pod *multantan*.
- simfiza** (grč. *sympysis*) *med.* srastanje, sraslost kostiju.
- simfili** (grč. syn phflos priatelj) *pl. biol.* v. pod *simfilija*.
- simfilija** (grč. *syphilia* saprijateljstvo, uzajamno prijateljstvo) *biol.* sljubljenost, prijateljstvo (mravi primaju i drže u svojim mravinjacima neke kukce od kojih imaju koristi; njih i njihove larve oni neguju i hrane, jer oni luče neke slatke sokove koji mravima prijaju; ti kukci su tzv. gosti, prijatelji ili *simfili mrava*).
- simfonija** (grč. *symphonia* slaganje, saglasnost) sklad; *muz.* orkestarska kompozicija, obično sa 4 glavna stava (alegro, adagio ili andante, skerco, presto i sl.), u kojoj se pojedini instrumenti pojavljuju samostalno, a ne kao pratnja.
- simponijski** (grč. *symphonos* koji skladno zvuči, skladan) koji pripada simfoniji, izrađen kao simfonija; *simponijska poema* simfoniji slična kompozicija koja tokovima prikazuje, u slobodnoj formi, poznate pesme ili pesničke motive (List, Berlioz, Rihard Straus); *simponijski orkestar* orkestar u kome učestvuju svirači na duvačke (drvene i limene), gudačke (sa žilama) instrumente i udaraljke (doboši, triakol, sanovi, kastanjete i DR-).
- simfonion** (grč. *symphonia*) *muz.* mehanički instrument na kome se, umetanjem okruglih ploča, može svirati svaki komad; *ariston*, *melifon*, *polifon*, *orfenson*, *herifon*.
- simfonist** (grč. *symphonista*) sastavljam simfoniju (Beethoven, Šubert, Šuman, Brams, Čajkovski i dr.); muzičar koji svira u simponijskom orkestru.
- simponičar** v. *simfonist*. **simforeza** (grč. *symphoesis* sanošenje, sabijanje) *med.* nagomilavanje, naročito krvi ili drugih sokova; *up.* *kongestija*. **sin-** (grč. syn) predlog koji se pojavljuje u mnogim složenicama i znači: sa, zajedno, skupa, istovremeno i sl.; lat. sit, sop. **sinagoga** (grč. synago skupim, okupim, syna-goge skup, skupština) skupština vernih, zborio mesto; naročito: jevrejska škola, jevrejski hram.

sinaksar (grč. synaxis skupljanje, oku* pljanje, skup) pravoslavna crkvena knjiga koja sadrži kratke, sažete biografije svetitelja poredane po kalendarskim datumima.

sinaksis (grč. synaxis) skupština, zbor, sastanak, naročito crkveni.

sinaktika (grč. synaktikos koji skuplja, stezan) *pl. med.* sredstva za skupljanje, za stezanje.

sinaktičan (grč. synaktikos med. koji skuplja, koji staze).

sinalagmatičan (grč. synallage razgovor, razmena) dvostran, obavezan za obe strane.

sinalefa (grč. synaleipho dva sloga stopit u jedan) v. *sinalojfa*.

sinalojfa (grč. synaloiphe) *gram.* stajanje, stapanje dva samoglasnika ili dvoglasnika na kraju i u početku naredne reči; *up. krazza*.

sin al fine (ital. sin al fine) *muz.* do kraja, tj. treba ponoviti do kraja.

sinandrija (grč. syn, aner *gen.* andros čovek, muke) *bog.* sraslost prašnikovih niti (*filamenata*) i prašnica (*antera*) u izvesnih biljaka.

sinanteran (grč. syn, anthos cvet) *pr. bog.* sraslih prašnica.

sinantropus (nl. sinanthropus pekineski čovek iz Pekinga) *biol.* ostaci ljudskih kostiju nađeni u blizini Pekinga, isti kao kosti *pitiekantropusa*.

sinanke (grč. synanche) *med.* zapaljenje grkljana, zapaljenje krajnika.

sinapeleon (grč. sinapelaion) *hem.* slaćišno ulje.

sinapizam (grč. sinapismos) *med.* slaćišni oblog, oblog od slaćice.

sinapizacija (nl. sinapisatio) *med.* privi-janje slaćice na obolelo mesto.

sinapizirati (grč. sinapizo) oblagati slaći-com, posipati slaćicom.

sinapis (lat. sinapis, grč. sinapi, sinapy) *bog.* slaćica, gorušica.

sinapsa (grč. synapsis sveza) *med.* 1. stupanj u promenama hromozoma pri sazrevanju oplodnih ćelija; 2. mesta dodira ograna dva susedna neurona i supstancije na kojoj se neuron završava.

sinartroza (grč. syn, arthron zglob) v. *koartikulacija*.

sinarhija (grč. synarchia) zajedničko vladanje, savlada.

sinafija (grč. synaphe veza, povezanost) *fiz.* v. *kohezija*.

singevezija (nl. syngenesia) *pl. vot.* biljke čije su prašnične niti srasle na antera-ma (XIX klasa u Lineovom sistemu biljaka).

singerica šivača mašina (nazvana po amer. industrijalcu i osnivaču industrije ši-vačih mašina Ajzaku Meritu Singeruji 1811—1875. god.)

Singidunum (lat. Singidunum) rimske ime Beograda.

singl (eng. single pojedinačan) *sp.* igra samo jednog igrača, npr. u tenisu, protiv samo jednog protivnika; u veslanju: kad jedan veslač vesla sa dva vesla.

singlosa (grč. syn, glossa jezik) ispitivanje veze između pojmove i oblika čovečjeg govora; prikazivanje srodnosti raznih jezika na osnovu sličnosti korena koji slično glase i imaju isto značenje.

singl-taks (eng. single-tax) „jedini porez“, shvatanje fiziokrata i pristalica agrar-nog socijalizma, naročito Henri Džordža (1839—1897), po kome bi konfiskovanje zemljišne rente od strane države učinilo suvišnim sve ostale poreze.

singlon (eng. singleton) u *vistu* i *bridžu*: izraz koji označava da igrač ima samo jednu kartu neke boje u ruci.

singrafa (grč. syn-, grapho pišem) *prav.* pisanje isprave pred svedocima, koju sastavlja i piše treće lice, a potpisuju izdavalac i svedoci.

singular (lat. singularis sc. numerus) *gram.* jednina; *supr. plural.*

singularan (lat. singularis) pojedinačan, poseban; osobit, vanredan, odličan, jedinstven; osoben, svojstven; redak, neobičan, čudnovat; *singularan sud log.* pojedinačni sud, sud čiji se predikat pripisuje ili odrice samo jednoj jedincu, npr.: Miloš je srpski junak; *singularan čovek* osobenjak; *mat.* koji ima svojstva u kojima ne učestvuju druge stvari iste klase.

singulare tantum (lat. singulare tantum) reč koja se upotrebljava samo u jednini, tj. imenica koja ima samo singular, npr. čovek, Dunav, Avala itd.; *supr. plurale tantum*.

singularizam (lat. singularis pojedinac) *fil.* metafizički pravac koji: 1. samo Boga priznaje kao uzrok sveta; 2. smatra da postoji samo jedna vasiona, jedan univer-zum; 3. mnoštvo raznovrsnog izvodi iz jednog načela; 4. smatra da postoji jedinstvo idealna koji gleda u Bogu ili vasioni; 5. prepostavlja samo kvantitativno različite elemente bića (*atome*); *supr. plura-lizam*.

singularijum (nl. singularium) *med.* naročit lek, lek koji ima naročito povoljno dejstvo protiv neke bolesti.

singularitas testijum (nl. singularitas tes-tium) *prav.* pojedinačnost svedoka, kada za svaku činjenicu koju treba dokazati postoji samo po jedan svedok; *testes singuli*.

singularitet (nl. singularitas) pojedinačnost, posebnost; osobenost, nastranost, čudnovatost.

singultus (lat. singultus) *med.* jecanje; štu-canje.

sindezis (grč. synadesis) *zool.* veza, spoj.

sindeznititis (grč. syndesmos veza) *med.* zapaljenje zglobnih veza.

sindezmozis (grč. syndesmos) *anat.* čvrst spoj kostiju pomoću zglobnih veza.

sindezmologija (grč. syndesmos, logia) *alat.* nauka o vezama (žiličastim tvorevinama koje drže delove skeleta). **sindetizam** (grč. syndeō svežem) prisustvo veznika, vezanost pojedinih rečenica u s loženoj rečenici određenim veznicima.

sindik (grč. syndikos) pravni zastupnik, predstavnik, punomoćnik, pravni savetnik (neke zajednice, ustanove, državnog nadleštva, preduzeća i sl.); poslovoda, sekretar trgovачke komore; opunomoćeni službenik.

sindikalizam (grč. syndikos) uprava poslovima preko *sindikata*; oblik sindikalne organizacije, naročito radnika, kojoj je cilj da sredstva proizvodnje predne u ruke proletarijata putem direktnе akcije, a kapitalističko vlasništvo da se ukine.

sivdikalist (grč. syndikon) pristalica (ili: pobornik) *sindikalizma*.

sindikat (grč. syndikos) zvanje ili položaj *sindika*; udruženje, savez na profesionalnoj osnovi: radnika jedne struke, službenika, trgovaca, bankara (sindikat banaka), brodovlasnika (brodarski sindikat) i dr., poslovni, upravni odbor jedne profesije; *radnički sindikat* predstavništvo radnika kao celine (naročito u odnosu prema poslodavcima), profesionalna udruženja radnika kojima je cilj otklanjanje konkurenkcije među radnicima iste struke pri zaključivanju ugovora o radu, a time i ublažavanje teških ekonomsko-socijalnih posledica koje može po radnike da ima takva konkurenca; po Lenjinu, sindikati su škole komunizma.

sindikati (lat. syndicatus) *prav. sindikata tužba* (lat. actio syndicatus in factum) tužba radi zaštite od imovinske štete koju je tužilac pretrpeo usled nepravil-nog vršenja sudske vlasti; *sindikat zločin* (lat. crimen syndicatus) grešenje o sudske dužnosti, sudska pristrasnost.

sindicirati (grč. sindikeo branim na sudu) kupovati i prodavati na zadružnoj osnovi, preko profesionalnih udruženja; davati pravne savete (društvu, preduzeću i DR-).

sindon (grč. sindon) fina indijska tkanina, indijsko platno, vrsta muslina.

sindroma (grč. syndrome) sticaj; zajedničko dejstvo, sadejstvo više činilaca; *ned.* skup simptome koji se istovremeno pojavljaju u izvesnom broju oboljenja, udruživanje znakova bolesti.

sinčel (grč. syn sa, lat. cella celija) „onaj koji je zajedno s kim u celiji”; prvobitno: monah koga je sa sobom dovodio novoiza-brani episkop, s kojim je, i kao episkop, provodio manastirski život; tajni savetnik episkopa (viši monaški čin u pravoslavnoj crkvi); *up. sinclus*.

sindelija (grč. synkeleo zajedno zapovedam) 1. diploma ili gramata kojom je episkop

postavlja ili utvrđiva sveštenika na određenoj parohiji; 2. patrijarška diploma kojom se episkop postavlja ili utvrđiva na izvesnoj eparhiji.

sinegdoha (grč. synekdoche) „zajedničko uzimanje”; *reg.* zamenjivanje značenja jedne reči značenjem druge po obimu i količini, gde se mesto celine uzima deo (pars pro toto) ili celina mesto dela (totum pro parte), ili jednina mesto množine i obratno, npr. *glava* mesto *čovek*, *grlo* mesto *goveče*; Silan *vojnik* polje pritisnuo, Neću tvoga *hljeba* pogaziti; *pr. sinegdoi-čan*.

sinedrijum (grč. synedrion) zasedanje, skupština veća; naročito: nekadašnji jevrejski visoki savet u Jerusalimu, koji je imao 72 člana.

sineza (grč. synesis) moć shvatanja, razboritost; *gram.* red reči po smislu.

sive ira et studio (lat. sine ira et studio) bez mržnje i naklonosti, tj. nepristrasno, ni po babu ni po stričevima (pisati, govoriti o kome ili čemu).

sinekdroma (grč. synekdrome isti završetak, isti oblik) *ipatf.* zajednička osnova, koren različitih reči.

sinekija (grč. syn-oikfa) *zool.* zajednička kuća, zajedničko stanovanje, pojava kada mravi grade svoja gnezda na biljkama; *ua. simbioza*.

sinekura (lat. sine sita bez brige, eng. sine-cure) zvanje koje donosi dobar prihod a u kome se gotovo ništa nema da radi, laka i unosna služba.

sinekurist (lat. sine sita) čovek, naročito službenik koji ima dobro plaćen položaj na kome ne treba gotovo ništa da radi.

sinekfoneza (grč. synekphonesis) *gram.* spašavanje slogova, spojeno izgovaranje odvojeno napisanih samoglasnika ili slogova jedne reči.

sine leko et anno (lat. sine loco et anno) u bibliografiji: bez označke mesta i godine (gde i kad je knjiga štampana).

sinemaskop v. *kinemaskop*.

sinerama (grč. kfnema pokret, okretanje, ogao gledam, fr. cinema) vrsta trodimenzionalnog plastičnog filma, koji se prikazuje na konkavnom platnu, triput dužek od običnog, sa tri projekciona aparata; ovaj način stvara kod gledaoca predstavu potpune plastičnosti; gleda se bez naočara.

sinergetika (grč. syn sa, zajedno, ergon delo) nova naučna grana isključivo interdisciplinarnog karaktera; osnovni joj je cilj da proučava tzv. kooperativne pojave u veoma različitim sistemima.

sinergetičan (grč. synerg6s sadelatan) koji zajedno deluje, pomoćni.

sinergizam (grč. syn, ergon delo) učenje o sadejstvu, učenje o slobodnom sadejstvu ljudi u težnji za svojim popravljanjem i sticanjem blaženstva.

sinergija (grč. synergia) zajedničko delovanje, saradnja, pomagaše; *fiziol.* udruživanje vite organa (mišića) radi obavljanja neke radnje ili nekog pokreta.

sinergist (grč. syn, ergon delo) pristalica *sinergizma*; *pr.* sinergistički.

sivereza (grč. synairesis sažimanje) *gram.* slijvanje dvaju samoglasnika ili dvaju slogova; *supr. dijereza*.

sinestezija (grč. synaisthesis saosećaj, sao-set) sposobnost jednog nadraženog čula da oseti nadražaj drugog nekog čula, npr. da se vidi boja kad se čuju tonovi, tzv. „slušanje boja“ (pri zvuku trube vidi se crvena boja itd.).

sinehija (grč. sinecheia) veza, jedinstvo; *med.* neprestano trajanje neke bolesti; bolesna sraslost dužice oka.

sinehiologija (grč. synecheia veza, logia) *f. il.* učenje o vezi stvari, o postojanosti stvari u prostoru, ili o jedinstvu materije (Herbart, Fehner).

sinehiologija (grč. synecheia, logia) *fil. v. sinehiologija*.

sinzoičan (grč. syn, zoikos životinjski) koji se vrši saradnjom životinja; *sinzoično rasprostranjivanje plodova bot.* rasprostranjivanje semena i plodova koje vrše neke životinje, naročito glodari (poglavito veverica i hrčak) koji skupljaju seme i plodove kao zalihu hrane za zimu.

sinija (arap.-pere. sini kineski, predmet kineske izrade, tur. sini trpeza, sofa) niska i okrugla, drvena, bakarna ili srebrna trpeza sa malim okvirom, na kojoj se prinosi jelo i sa koje se jede; velik drveni tanjur.

sinister (lat. sinister levi) naopak, nespretan; nepovoljan, zlokoban; odvratan, rđav; *kola sinistra* (ital. colla sinistra) *muz.* levom rukom.

siniceza (grč. synizesis sažimanje) stapanje u jedno; *gram.* izgovaranja dvaju samoglasnika u jednom slogu.

sinkarpija (grč. syn, karpōs plod) *bog.* sraslost plodova.

sinkatateza (grč. syn-katathesis) upoređenje, uporedivanje mišljenja jednog sa mišljenjem nekoga drugog da bi se u okladila; odobravanje, priznavanje tuđeg mišljenja.

sinkategorema (grč. syn, kategorema) ono što se u društvu s drugim kaže o kome ili čemu; *poet.* umetnuta reč, npr. da bi se ispunio jedan stih.

sinklinala (grč. synklind naginjem se istovremeno, saginjem se) *pol.* geološka tvorevina kada se slojevi naginju ka osi nabora, ulegnuti deo bore; *supr. antiklinala*.

sinklonus (grč. syn, klonos grč) *med.* opšti grč koji obuhvata sve delove tela.

sinkopa (grč. synkope) 1. *gram.* skraćivanje reči izbacivanjem iz sredine jednog sloga ili jednog samoglasnika između dva suglasnika, npr. stan-, za nj'ga; 2. *med.* iznenadna duboka nesvestica usled zastoja kucanja

srca; iznenadna smrt usled oduzetosti srca; 3. *muz.* spa j anje u jedan ton druge polovine prvog dela taka sa prvom polovinom drugog, tj. nenaglašenog sa naglašenim, pomeranje metričkog akcenta; karakteristične je za džez-muziku.

sinkopirati (grč. syn-kόpto skratim) *gram.* skratiti reč izbacivanjem jednoga sloga ili više slova iz sredine; *med.* onesvesti-ti se.

sinkoptičan (grč. synkoptikos koji izaziva naglu malakslost, koji pati od iznenadne malakslosti) *med.* koji je u nesvestici, malaksala srca.

sinkrazija (grč. synkrasis smesa, syn, kerannymi mephym) mešanje, mešavina, smesa.

sinkraničan (grč. syn, kranion lubanja) *med.* vezan (ili: spojen) sa lubanjom.

sinkratija (grč. synkrateo zajedno držim, vladam) savladavina, oblik državne uprave u kome narod, preko svojih izabranika, uzima izvesnog učešća u vrhovnoj upravi.

sinkretizam (grč. synkretismos ujedinjenje, spajanje, prožimanje) 1. ujedinjenje dveju protivničkih stranaka protiv trećeg neprijatelja; 2. mešanje i spajanje raznovrsnih elemenata u jedan filozofski ili verski sistem; 3. *gram.* formalno izjednačavanje dvaju podežnih oblika i njihovo spajanje u jedan oblik; npr. u slovenskim jezicima izjednačavanje starog genitiva i starog ablativa u docniji genitiv, ili izjednačavanje dativa, instrumentalala i lokativa množine u srpskohrvatskom jeziku (npr. kućama — oblik za dativ, instrumental i lokativ).

sinkretist (grč. synkretizo ujedinjujem dve protivničke stranke protiv trećeg neprijatelja) tvorac ujedinjenja protivnih stranaka, ujedinjavač verskih partija; *fil.* član grupe filozofa u XVI veku koji su hteli da spoje učenja Platona i Aristotela; nekritičan eklektičar; *up.* sinkretizam.

sinkretistički (grč. synkretizo) ujedinjujući, mešajući; eklektički; *v. sinkretist*.

sinkriza (grč. synkrisis sastavljanje, sjeđenje; sravnjenje) sastavljanje, mešanje; poređenje, uporedno prosudjivanje.

sinkritika (grč. synkritikos koji sastavlja, sastavan) *pl. med.* sredstva (ili: lekovi) za spajanje.

sin-neurozis (grč. syn, neuron žila) *zool.* spojenost kostiju žilastom kožom i vezom.

sinod (grč. synodos sastanak, skup, skupština) skupština, sabor, naročito sveštenih lica radi rešavanja verskih ili crkvenih pitanja, crkveni sabor; crkvena upravna vlast, crkvene veće; *sveti sinod* posle „arhijerejskog sabora“ najviša upravna vlast u pravoslavnoj crkvi, izvr-

- šilac odluka arhijerejskog sabora (tj. zbora svih arhijereja pravoslavne crkve).
- sinodal** (grč. synodos) član crkvenog veća, član crkvene skupštine, član *sinoda*.
- sinodalni** (grč. synodos, nlat. synodalis) koji se tiče *sinoda*, koji potiče od *sinoda*; *sinodalni dekret* odluka, rešenje crkvene skupštine ili *sinoda*; *sinodalna pitanja* pitanja koja spadaju u nadležnost crkvene skupštine; *sinodalno i prezبiterijalno ustrojstvo* ustrojstvo po kojem protestant-skrom crkvom upravljaju sinodi i prezbi-terije.
- sinodičan** (grč. synodikos koji se tiče sastanka) zborni, skupštinski; *sinodičan mesec* vreme koje proteće između mla-dine i mladike, dakle, vreme posle koga Mesec dode opet u isti položaj npeivja Šuncu (29 dana, 12 č. 44 m. 2 s.); *up. sideriski mesec*; *sinodičan optičaj Meseca = sinodičan mesec*.
- sinolog** (grč. Sinai Kinezi) proučavalac (ili: poznavalač) kineskog jezika, kineske istorije, kulture, umetnosti, književnosti.
- sinologija** (lat. Sinae, grč. Sinai Kinezi, kineski narod, logfa nauka) proučavanje kineskog jezika, kineske istorije, kulture, književnosti, umetnosti.
- smionim** (grč. synonymous istog imena, istog značenja) *lingv.* srođica, reč koja je slična po smislu, po značenju sa drugom nekom reči, dok se po obliku od nje razlikuje, npr.: kuća — dom, izvor — kladenac — studenac, zboriti — govoriti — besediti, itd.
- sinoniman** (grč. syn, oputa ime) sličan, srođan po značenju, sličnog značenja (reč).
- sinonimija** (grč. synonymia istoimenost, istoznačnost) *lingv.* sličnost značenja, srodnost značenja; slično značenje.
- sinonimina** (grč. synomimos istog imena, istog značenja) *lingv.* nauka o rečima sličnog značenja; zbirka i objašnjenje reči sličnog značenja.
- sinopsa** (grč. synopsis) pregled, nacrt, skica (npr. neke nauke); uporedni pregled većeg broja sličnih stvari; poređenje spisa koji govore o istom predmetu; *sinopsa evanđelja* poređenje glava iz evanđelja koja isto ili slično pričaju život Isusa Hrista, naročito iz evanđelja Matije, Marka i Luke, a koja se, za razliku od Jovanovog, zovu *sinoptična evanđelja*.
- sinopsis** (grč. synopsis) v. *sinopsa*.
- sinoptici** (grč. synopsis pregled) pl. prva tri evanđelista (Matija, Marko i Luka), čiji se opisi života Hristovog mogu srediti u preglednu celinu; *up. sinopsa*.
- sinoptičan** (grč. synoptikos pregledan) koji se može istovremeno videti, tj. pregledan, ukratko izložen, u obliku nacrta, skice; *sinoptična evanđelja* v. pod *sinopsis*; *sinoptične karte* vremenske karte, na telegrafskim izveštajima meteoroloških stanica osnovane i izradene karte koje prikazuju, pomoću naročitih znakova, istodobno stanje vremena u raznim predelima.
- sinorganizam** (grč. syn, ὄργανον oruđe) organsko biće koje je izišlo iz životinjskog tela, npr. utrobova glišta.
- sinoha** (grč. synoche spoj, sticaj) med. potajna groznicu koja traje nekoliko dana, sa temperaturom nas višom, nas nižom.
- sintagma** (grč. syntagma odred; sastav; spis, propis) sastavljanje, sredivanje; zbornik, zbirka spisa, napomena itd.; *gram.* grupa reči koje obrazuju jedan pojam, npr.: dobar čovek, zeleno drvo, krsti kume dete (biljka) itd.
- sintagmatik** (grč. syhtagma sastav; spis) skupljač, sabirač, sastavljač.
- sintagmatičan** (grč. syntagmatikos poput ili način *sintagme*) skupljen, sabran, sastavljen.
- sintaksa** (grč. syntaxis jezički tačan reče-nični sklop) uređenje, uredivanje; *trak.* deo gramatike koji se bavi rečenicom i njenim sastavnim delovima, tj. rečima i oblicima.
- sintaksis orvata** (lat. syntaxis ornata) ki-tnjasta sintaksa, zbirka i prikazivanje izvesnih osobnosti izraza čija upotreba daje govoru nacionalnu boju.
- sintaktički** (grč. syntaxis) *gram.* koji se tiče sintakse, koji je u vezi sa *sintaksom*.
- sinteza** (grč. synthesis) sastavljanje, spoj, spajanje; *log.* stajanje više delova u celinu (npr. pojam je sinteza, tj. spoj više raznih oznaka u celinu); *sinteza nli sintetična metoda, progresivna metoda*, jedna od *istražnih ili heurističnih* metoda; put ili polaženje od prostijega kao poznato-ga, istinitoga, ka složenijim istinama dovodenjem u vezu tih prostijih istina (npr. Euklidova geometrija izgrađena je sintetičnom metodom); put od delova ka celini; postupak kojim se od suprotnih pojnova (*teze i antiteze*) stvara viši pojam u kome su suprotnosti uklonjene (*dijalektična metoda*); *hem.* postupak izgradivanja neke tvari spajanjem, jedinjenjem njenih sastojaka, elemenata; *supr. analiza*.
- sintezist** (grč. synthesis) onaj koji se služi sintetičnom metodom; *supr. analitičar*.
- sintema** (grč. synthema) ono što se osniva na nekom dogovoru; ugovoren znak, kratka i nejasna izreka koju treba rešavati gotovo kao i kakvu zagonetku; ugovor, sporazum.
- sintematičan** (grč. synthematikos u dogovorenim znacima, u ugovorenim znacima) koji je osnovan na ugovoru, na sporazumu, na dogovoru.
- sintematografija** (grč. synthema ugovoren znak, graphia pisanje) pisanje tajnim znacima: uputstvo o iskazivanju misli ugovorenim znacima jasno kao običnim govorom.

- sintetizam** (grč. syntithemi sastavljam, spa-jam) *sintetičan sistem, sintetično učenje.*
- sintetizirati** (grč. syntithemi) sastavljati, spajati; *log.* postupati sintetički, po *sintetičnom metodu.*
- sintetika** (grč. synthesis sastavljanje) proizvodi od veštačke materije; predmeti od plastičnih masa.
- sintetist** (grč. syntithemi sastavljam) v. *sin-tezist.*
- sintetičan** (grč. synthetikos) spojni, sjeđinjavajući; *sintetična metoda* v. *sinteza; sintetičan sud log.* sud koji proširuje naše saznanje, tj. čiji predikat iskazuje nešto o subjektu što nije *identično* vezano sa subjektom, dakle, sud čije se jedinstvo osniva na opažaju; npr.: Neka tela su teška; *sintetična rečenica gram.* rečenica čiji predikat nije već sadržan u subjektu, nego je samo spojen s njim; *hen. sintetički proizvodi* životne namirnice i dr. sirovine izrađene hemijskim putem.
- sinto** (jap. sinto, shinto) v. *šinto.*
- sintomija** (grč. syntomia) kratkoća, sažetost izražavanja; kratak, sažet izraz.
- sinton** (lat. syntonium) *hen.* materija mišićnih vlakana.
- sinuzijasti** (grč. synusiastes) *pl.* hrišćani koji smatraju da su u Hristu obe prirode, božanska i čovečanska.
- sinuitis** v. *sinusitis.*
- sinumbra-lampa** (lat. sine umbra bez senke) vrsta lampe koja ne baca senku.
- sinuozan** (lat. sinuosus) sa naborima, krivu-dav, vijugav, izvijugan, talasast.
- sinuozitet** (lat. sinuositas) naboranost, vijugavost, krvudavost, talasastost.
- sinus** (lat. sinus) poluokrugla površina; nedra, grudi, krilo; zaliv, zaton; nabor na odelu; *att.* duplja, šupljine (kosti, mekog tkiva); geom. goniometrijska funkcija: odnos između suprotne katete i hipotenuze (*sin.*)
- sinusitis** (lat. sinus čeona duplja) *med.* zapaljenje čeone duplje.
- sinusna busola** magnetna igla sa pokretnim provodnikom struje (za merenje galvanske struje).
- sinusoida** (lat. sinus, grč. eidos oblik) *mat.* ravanska kriva ili kriva u ravni koja predstavlja promene sinusa kad se ugao ili luk menja; *anat.* venska mreža u tkivo-m nekog organa.
- sinfonija** (grč. symphonia, ital. smfonia) v. *simfonija.*
- sinfonijeta** (ital). *kuz.* mala simfonija.
- sinhiza** (grč. synchysis slivanje, sasipanje) razblažavanje, razvodnjavanje, mešanje.
- sinhondroza** (grč. syn, chondros hrskavica) *znat.* čvrsta spojenost zglobova hrskavi-com.
- sinhron** (grč. synchronos) istovremen, jednakovremeni; *sinhrono snimanje* u filmu: istovremeno snimanje (kad se ton snima istovremeno sa slikom).
- sinhronizam** (grč. synchronismos) istovremenosť, jednovremenost, istodobnost.
- sinhronizacija** (grč. syn, chronos vreme) usavršavanje, usavremenjenje, istovremeno obavljanje dveju radnji koje su u vezi; naročito: ozvučavanje, ozvučenje filma, tj. snimanje i tona i slike u isto vreme; *up. postsinhronizacija.*
- sivhronizirati** (grč. synchronous istovremen, jednovremen) doterati (ili: učiniti) da dve radnje ili više radnji imaju isto trajanje, da pokazuju isto vreme, da se pojavljuju istovremeno (npr. slika i ton u *ton-filmu*).
- sinhronija** (grč. syn, chrdnos vreme) *lingv.* današnje, sadašnje stanje jezika; stanje u nekom jeziku u jedno određeno vreme, npr. proučavanje odnosa i svojstava samoglasnika u našem današnjem književnom jeziku; *supr. dijahromija.*
- sinhronističan** (grč. synchronous istovremen, istodoban) istodoban, jednovremen; *sinhronistične tablice* istorijske tablice u kojima su istovremeni dogadaji pregledno stavljeni jedni pored drugih; *up. synchron.*
- sincelus** (grč. syn, lat. cella ćelija) sabrat (po ćeliji); domaći sveštenik; *up. sindel.*
- sinciput** (lat. sinciput = semi caput pola glave) *znat.* gornji deo glave, teme.
- simpilat** (tur. sicillat, arap. sigill) sudska potvrđivanje, suđenje.
- sindžir** (pere. zengir, tur. zincir) lanac.
- sinjo** (ital. signo) *muz.* v. *senjo.*
- sinjor** (ital. signore, lat. senior stariji) gospodin, gospodar.
- sinjora** (ital. signora) gospođa, gospodarica.
- sinjorija** (ital. signoria) gospodstvo; plemstvo; kao titula: visost, svetlost.
- sinjorine** (ital. signorina) gospodica.
- sinjorine** (ital. signorino) mladi gospodin.
- Sion** (hebr. zijjon) v. *Cion.*
- sipahi** (pere. sipahi) konjanik; *up. spahi.*
- sir** (fr. sire) milostivi gospodar (izraz kojim se oslovljava car, kralj).
- smrada** (arap. sirat) gajtan za gunjeve.
- siraža** (fr. cirage, lat. sega vosak) mazanje voskom, vošćenje; slika izrađena nekom žutom bojom sličnom vosku.
- sirvant** (fr. sirvente) prigodna pesma, vrsta lirske pesme starih trubadura (prvobitni u službi svetaca i vladalaca), pohvalne ili satirične sadržine.
- sirdar** (pere. serdar) v. *serdar.*
- sirealizam** (fr. surrealisme) književni i umetnički pravac nastao u Francuskoj posle prvog svetskog rata koji se oslanja na psihanalizu, nastavak dadaizma; nadrealizam.
- sirena** (grč. Ceiren) *fiz.* sprava za ispitivanje postanka tonova i za merenje visine tonova; cev iz koje zgasnuti vazduh ili para pušta jake i duge tonove (objavljuje u fabrikama početak i prestanak rada, služi u moreplovstvu kao signal u magli,

- daje znak za uzbunu zbog neprijateljskih aviona itd.); znak za uzbunu; *zool.* morska krava; *med.* nakaza sraslih nogu; *up. sirene.*
- sireve** (grč. Seiren, lat. siren) *pl. kit.* morske nimfe sa čarobnim glasom koje su svojom zavodničkom pesmom mamile brodare pa ih onda ubijale (prikazivali su ih kao ptice sa ženskom glavom, ili kao devojke sa krilima i kandžama); *fig.* zanosna pevačica, lepa zavodnica, žena opasna za muškarce zbog svoje lepote; *sirenska pesma* čarobna pesma, zanosna pesma.
- si replika** (ital. si replica) *muz.* ponavlja se, treba ponoviti.
- sirigmofonija** (grč. syrigma svirka, rčbpe glas, zvuk) *med.* piskavost glasa, piskav glas.
- sirigmus** (grč. syrigmos sviranje, zviždanje) *med.* pištanje, šumljenje u ušima; *sibila-cija.*
- sirijaza** (grč. seiriasis) *med.* sunčani udar, sunčanica, zapaljenje mozga i moždane opne.
- Sirijus** (grč. Selrios, lat. Sirius) *astr.* najsajnija zvezda u sazvežđu Velikog psa.
- siringa** (plat. syringa) *med.* španska groznica.
- siringomijelija** (grč. syrinx cev, muelos srž, moždina) *med.* oboljenje poglavito vratnog dela ledne moždine, izražava se u postepenom i sve većem obamiranju i uzetosti mišića ruke.
- siringotom** (grč. syrinx, tome sečenje, rezanje) *med.* nož za sečenje *fistule.*
- siringotomija** (grč. syrinx, tome), *med.* sečenje fistule, rasecanje *fistule.*
- sirinks** (grč. syrinx) cev, trska, svirala, pastirska frula; *zool.* organ za pevanje, pevalo (u ptica); *med.* v. *fistula.*
- siridžik** (pere. siraga, tur. siraca) belilo za lice, kozmetičko sredstvo (sa životom i drugim školjivim materijama).
- sirmaizam** (grč. syrmaia uljana rotkva za povraćanje i čišćenje) *med.* upotreba kakvog jakog sredstva za čišćenje.
- sirmeja** (grč. syrmafa) *med.* sredstvo za povraćanje i čišćenje, za stolicu.
- sirpriz** (fr. surprise) iznenadenje, čudenje; zgranjavanje, zgranutost.
- sirta** (grč. syrtis) *geol.* sprud od pokretnog peska; naročito dva opasna peščana spruda na obali Severne Afrike.
- sirtu** (fr. surtout) ogrtac, vrskaput; srebrni i porculanski sud nasred stola sa šećerom, solju, biberom i dr.
- sirće** (pere. sirke) ocat, kvasila.
- sirup** (lat. syrupus, ital. siropo) gust šećerni sok; gusto ukuvan biljni ili voćni sok; *farm.* gusto ukuvan lek sa 2/3 šećera koji služi za popravku ukusa toga leka.
- sistem** (grč. systema) ono što je sastavljen, sastav, sustav, celina; prema izvesnom gledištu uređena i od raznovrsnih stvari ili saznanja sastavljena celina, skup ure-
- denih delova npr. u matematici po logičkim načelima uređena raznovrsnost matematičkih tvorevinu kao: jednačina, tačaka, krivih, površina; oblik uređenja i upravljanja državom; način rada, način postupanja; zgrada, građevina, plan, celishodno sastavljena celina (npr. sistem sveta, Sunčani sistem, notni sistem itd.); bez sistema bez veze, bez plana, nenaučno.
- sistematisam** (grč. sistema sistem, celinski sastav, celinski sklop) sredivanje (ili: nagradivanje) po strogo naučnim metodama; načela po kojima se ovako radi; sklonost ovakvom načinu rada.
- sistematisacija** (grč. sistema gei. systelmatos) 1. razvrstavanje, klasifikovanje i grupisanje predmeta i pojava; 2. utvrđivanje radničkih i službeničkih mesta u pri-vrednim i drugim organizacijama prema vrsti i opsegu poslova kojima se bave.
- sistematisirati** v. *sistematisovati.*
- sistematisovati** (grč. sistema celinski sastav, celinski sklop) izvoditi (ili: izvesti) nešto tako da predstavlja skladnu celinu, srediti naučio, sredivati po logičnom načelu, urediti u *system.*
- sistematika** (grč. systematikos u celinu spojen, u celinu sreden) 1. veština planskog i naučnog izlaganja, prikazivanja; plan-sko, naučio prikazivanje; 2. razvrstavanje i grupisanje izvesnih stvari i pojava; 3. *biol.* grana biologije koja razvrstava i grupiše organizme prema njihovoj sličnosti u: vrste, redove, familije, redove, klase, odeljke i kola.
- sistematičan** (grč. systematikos) koji je u skladu sa nekim utvrđenim sistemom, koji odgovara jednom utvrđenom sistemu.
- sistematologija** (grč. sistema, logfa) nauka o celishodnom i pravilnom sredivanju naučnog gradiva.
- sistematomanija** (grč. sistema, mania pomama, strast) pretvaranje u težnji da se sve dovodi i sređuje u naučne sisteme.
- sistematski** (grč. systematikos u celinu spojen, u celinu sreden) ureden u obliku sistema, planski, metodičan, ureden prema utvrđenim gledištima (načelima, principima), naučio obraden; dosledan.
- Sitem jedinica** (skr. SI od fr. Système International d'Unités) Međunarodni sistem mernih jedinica usvojen na XI gene-ralnoj konferenciji za mere i tegove 1960. god.; obuhvata 7 osnovnih mernih jedinica: za dužinu *metar* (t), masu *kilogram* (kg), vreme *sekunda* (s), jačinu električne struje *amper* (A), temperaturu *kel-vin* (K), jačinu svetlosti *kaidela* (cd), i količinu materije *mol* (mol), i sve izvedene merne jedinice.
- sistil** (grč. syn, stylos, systylos sa stubovima sa medusobnim razmahom od dva prečnika) *vrh.* građevina, dvorana sa stubovima između kojih razmak iznosi samo dve debljine stuba, tj. sa stubovima nagusto.

- sistilan** (grč. systylos) *apx.* sa gustim stubovima.
- sistilije** (grč. systylos sa gustim stubovima) *pl. arh.* hodnici, dvorane sa stubovima nagu sto.
- sistilon** (grč. syn, stylos) *arh. v. sistil.*
- sistirati** (lat. sistere) zadrhtati, zaustaviti, obustaviti, prekinuti, sprečiti, ukinuti.
- sistola** (grč. systole) *gram.* skraćivanje slogova, kratak izgovor drugog samoglasnika; *med.* stezanje, skupljanje srca (*supr. dija-stola*).
- sistrofa** (grč. systrophe) *ned.* otok, čir.
- sistrum** (lat. sistrum od grč. seistron) *muz.* jedan od najstarijih instrumenata, sličan čegrtaljci; sastojao se od ručke i metalnog okvira sa pričvršćenim zvonima ili metalnim kolutima.
- sitakratija** (grč. sftos hrana, akratia nemogućnost) *med.* nemogućnost zadržavanja hrane.
- siti** (eng. city) grad, varoš; naročito: deo Londona kao bankovno i trgovinske središte Engleske i Britanske Imperije (the City).
- sitoligija** (grč. sition hrana, namirnice, logia nauka) nauka o hrani; *v. antologija*.
- sitologija** (grč. sitos pšenica, žito; hrana, logia nauka o hrani).
- sitomanija** (grč. sitos, tata pomama, strast, ludilo) *med.* bolesna želja za jelom.
- sitomer** (fr. sitomere) optički instrument za približno merenje vertikalnih i horizontalnih uglova (uglovnih rastojanja) u poljskoj artiljeriji. •
- sitometar (grč. sitos pšenica, žito, merile, mera) sprava za merenje žita.
- sitofag** (grč. sftos, žito, phagem jesti) *zool.* žitojed.
- sitofobija** (grč. sitos hrana, phobos strah) *med.* bolesna odvratnost prema jelu.
- situacija** (lat. situs položaj, nlat. situatio) stanje, položaj (kuće, mesta); društveni položaj, umovno stanje; opšte stanje, prilike (vojske, države i dr.); sadašnje političko stanje (u državi, Evropi, svetu); *komedija situacija* pozorišni komad u kome se osećanje smešnoga ne izaziva rečima, nego samom radnjom i predmetom komada; *situacioni plan* plan npr. gradevine, s obzirom na položaj.
- situirati** (lat. situs položaj, fr. situer) staviti, stavljati, postaviti, postavljati, položiti, dati položaj; *biti dobro si-tuiran* biti u ekonomski povoljnem stanju, biti imućan.
- situs** (lat. situs) položaj; *anat.* prirodni položaj nekog organa prema svojoj okolini; *situs obliquus uteri* (lat. situs obli-quus uteri) kosi položaj materice.
- siflid** (grč. sys svinja, syn, philos) *med.* mehaničvor (osip) koji se, kod *sifilisa*, stvara na raznim organima, brzo se rasprskava i zasušuje; *sufilidi pl.* venečina oboljenja kože.
- sifilidoklinika** (nlat. syphilis, grč. klini-kos bolestan, koji leži u postelji, lat. clinice nauka lekara kraj bolesničke postelje) bolnica za lečenje bolesnih od sifilisa.
- sifilidolog** (nlat. syphilis, grč. logos) *med.* specijalista za lečenje sifilisa.
- sifilidologija** (nlat. syphilis, grč. logia) deo medicine koji proučava sifilis i pronalazi mere za borbu protiv njega.
- sifilidofobjija** (grč. sys svinja, phobos strah med. v. *sifilofobjija*).
- sifilis** (izraz napravljen u srednjem veku od grč. sys svinja i phflos drag, mio; naziv se, izgleda, prvi put pojavio 1530. god. u latinskoj pesmi Hijeronimusa Frakasto-ro pod naslovom „*Syphilis*”, ali kao već odomaćen naziv, koji pesnik izvodi iz imena svoga izmišljenog junaka, pastira *Syphilus-a*; kako se bolest najpre bila pojavila u vojsci francuskog kralja Karla US, nazvana je i *francuskom bolešću* [*morbus Callicus*]) *med.* vrenga, belina, francuska bolest, hronična i veoma rasprostranjena zarazna spolna bolest, nastaje prenošenjem sifilitičnog izazivača dodirom, obično putem spolnog op-štenja ili putem naslede (*hereditarni* ili *kongenitalni sifilis*); uslov za prenošenje zaraze je povreda pokožica; iza-zivač bolesti je *spiroheta* (nlat. *spiroc-haeta pallida*); *primarni sifilis* tvrdi čir na spolnim delovima, tvrdi *šankr*; *sekundari* ili *konstitucionalni sifilis* oboljenje celokupnog tela od ove bolesti, praćeno oticanjem žlezda, bolestima kože i množenjem sluzi u grlu i ustima; *tercijarni sifilis* dolazi od sekundar-nog i izražava se u oboljenjima najrazličitijih organa (jetre, mozga, pluća, kostiju, creva i dr.); *lues*.
- sifilitika** (nlat. syphilitica) *pl. med.* lekovi protiv sifilisa.
- sifilitičan** (nlat. syphilis) bolestan od sifilisa, koji se tiče ili potiče od sifilisa, venečan.
- sifiloida** (nlat. syphilis, grč. eidos vid, oblik) bolest kože slična sifilisu.
- sifilom** (nlat. syphilis) *med. v. sifilid.*
- sifilomanija** (nlat. syphilis, grč. tata pomama, ludilo) *med.* vrsta *hipohondrije* u kojoj se bolesnik bez razloga smatra spol-no zaraženim.
- sifilofobija** (nlat. syphilis, phobos strah) *med.* strah od spolnih bolesti.
- sifon** (grč. siphon trubica, cev, lat. siphon) nategača, krivi nateg; boca za penušava pića kod koje se tečnost isteruje pritiskom ugljene kiseline koja se iz nje razvija.
- sifražetkinje** (fr. suffragettes) pobornice ženskog pokreta i ženskog prava glasa, naročito u Engleskoj.

- sifraž iniverzel** (fr. suffrage universel) opšte pravo glasa.
- sicilijava** *aoet.* lirska strofa od osam stihova, poreklom sa ostrva Sicilije; sici-ljanski pastirski ples; *muz.* pratnja za ovaj ples.
- sicilijansko veče** pobuna stanovnika Pa-lerma koji su ZO. marta 1282. god., u času kad je zvonilo večernje pobili francusku posadu i time dali povoda proterivanju dinastije Anžu sa Sicilije.
- sičan** (tur. sican) miš; sredstvo za trovanje miševa, mišomor (trioksid arsena).
- sjekl** (fr. siecle, lat. saeculum) stoleće, vek; *fen d'sjekl* (fr. fin de siècle) „kraj stoljeća”, izraz kojim se označava najmoder-niji duhovni i umjetnički pravac, vrhunac naturalizma i realizma.
- skabijes** (lat. scabies) *med.* šuga.
- skabiozan** (lat. scabiosus) *med.* šugav.
- skabiv** (nlat. scabinus, ital. scabino) *prav.* protivnik.
- skabinat** (nlat. scabinatus) *prav.* zvanje porotnika, porotništvo.
- skavidž** (eng. scavage) gradska carina, trošarina (u Londonu).
- skadevca** (ital. scadenza) *trg.* rok, dan despolosti, dan plaćanja menice.
- skadirati** (ital. scadere) *trg.* dospeti iste-ći (o roku plaćanja menice).
- skazov** (grč. skazo hraml>em) četr. v. *holijambus*.
- skaj** (eng. sky, od fč. skytos koža) veštačka koža (polimerna materija).
- skajljajt** (eng. skylight) prozor na tavanici (za svjetlost odozgo); *up.* oberliht.
- skaj-skrepr** (eng. sky-scrapers) oblakoder, vrsta veoma visokih kuća u Americi.
- skal** (eng. scull) lagani sportski čamac, jed-nosed.
- skala** (lat. scala) 1. lesteve, stube, merdevine; *muz.* lestvica, niz od šest uzastopnih tonova između osnovnog tona i oktave, dakle, sedam stupnjeva između oktave i osnovnog tona; *fiz.* na stepene podeljena lestvica kod barometra i sličnih instrumenata; podela na stepene, merilo, razmer, mer-nik; u osiguranju: promenljive vrednost osigurane robe za vreme trajanja osiguranja; otuda: *skala osiguranje* osiguranje robe sa promenljivom vrednošću.
- skala** (ital. Teatro alla Scala) 2. zgrada opere na Piazza della Scala u Milunu, jedno od najvećih pozorišta u Evropi (3600 sedišta).
- skalar** (lat. scala lesteve, stube) *fiz.* svaka veličina koja je potpuno određena brojnom vrednošću; *up.* vektor.
- ska ldi** (nord.) *pl.* -íslandski i norveški pesnici-pevači, od ÚS—HŠ veka.
- skalenoedar** (grč. skaleiids raznostran, nejednakih strana, hedra osnova) *min.* kristalni oblik ograničen sa 8 ili 12 raznostranim trougljima.
- skaliranje** (lat. scala) *ped.* način sastavljanja i redanja istovetnih pitanja.
- skalma** (grč. skalmos) *vet.* zarazna konjska bolest, javlja se u obliku katara organa za disanje, praćena slabom groznicom, bronhitisom, kašljem i baljenjem.
- skalp** (eng. scalp lubanja) odrana koža s glave pobedenih neprijatelja, ratnički trofej severnoameričkih Indijanaca i drugih nekih naroda.
- skalpel** (lat. scalpellum) *med.* manji hirurški nož kod koga je sečivo nepokretno usađeno u dršku.
- skalpirati** (lat. scalpare grepsti, rezati, eng. scalp lubanja) odrati kožu s glave (po običaju severnoameričkih Indijanaca i drugih nekih naroda koji su to činili, u znak pobede, pobedenim neprijateljima).
- skalptura** (lat. sculptura) rezanje (ili: urezivanje dubaćem; naročito: veština pravljenja malih reljefa u kamenu i na pečatima (različito od skulpture).
- skaljola** (ital. scagliola) mešavina od finog gipsa i liskuna u prahu sastavljena u testo pomoću tutkala; upotrebljava se za izradu kamenih slika, sličnih mozaiku.
- skamija** (lat. scamnum) klupa, naročito: školska klupa.
- skamnum Hipokratis** (lat. scamnum Hippocratis) *med.* „Hipokratova klupa”, sprava za nameštanje iščašenih udova.
- skandal** (grč. skandalon) sablazan; bruka, sramna stvar; vika, galama, nered; ljutnja, negodovanje, srdžba.
- skandalizirati** (nlat. scandalisare) sablaz-niti, sablažnjavati; izazivati jako negodovanje, srditi, rasrditi; *skandalizirati se* sablažnjavati se, ljutiti se, negodo-vati.
- skandalirati** (nlat. scandalum) praviti (ili: izazvati, izazivati) skandal.
- skandalozan** (nlat. fr. scandaleux) ca-blažnjiv, sraman, odvratan, užasan.
- skandijum** (nlat. scandium) *hem.* element, atomska masa 44,956, redni broj 21, znak Sc, metal.
- skandinavizam** (lat. Scandinavia) 1. težnja da se skandinavske zemlje (Danska, Švedska i Norveška) ujedine ili bar da sklope savez; 2. književni pravac Bjernsona i Ibzena.
- skandirati** (lat. scandere) *metr.* deliti stihove po stopama i čitati ih po taktu (ritmu), bez obzira na značenje.
- skanzija** (lat. scansio) *metr.* deljenje i čitanje stihova po stopama; *skandiranje*.
- skapulalgija** (lat. scapula pleće, grč. algos bol) *med.* bol u plećima.
- skapulodinija** (lat. scapula grč. odyne bol) *med.* v. *skapulalgija*.
- skapular** (nlat. scapularium) deo odela katoličkih kaludera: dve dugačke trake u boji koje se na ramenima skopčavaju i vise preko pleća i grudi, naplečnjak; brojanice; *med.* naramenik.

skarabeus (lat. scarabeus, grč. karabos) 1. zool. kotrljan, balegar (kukac); 2. amulet u obliku skarabeusa; *skarabej*.

Skaramus (fr. Scaramouche, ital. Scaramuccio) ime pod kojim je čuveni ital. glumac-komičar Tiberio Fjoreli (1608 — 1694) dugo vremena igrao, u Francuskoj, na istoj pozornici sa Molijerom; inače: tip razmetljivog kukavice, stalna karakterna uloga na staroj ital. i fr. pozornici (u španskoj nošnji i sav u crno odevan).

skardamigmus (grč. skardamyttō žmirkam) *med.* žmirkanje.

skaredan (rus. скаредним) ružan, gadan, nakan, nepriličan; pagan, prljav, bezobra-zan.

skarifikator (nlat. scarificator) hirurški instrument za površinsko zasecanje kože radi puštanja malo krví; poljoprivredna sprava za drljanje, drljača s noževima (*ekstirpa tor*).

skarifikacija (lat. scarificatio) *med.* mali zasek, ubod skarifikatorom radi puštanja malo krví.

skarificirati (lat. scarificare) *med.* malo zaseći, bocnuti *lancetom*, npr. desni, radi puštanja malo krví.

skarlatina (nlat. scarlatina) *med.* v. šarlaha.

skarlatinozan (nlat. scarlatinosis) šarlaha-ni, sličan šarlahu.

skarpirati (ital. scappare) v. *eskarpirati*.

skartirati (ital. scartare) v. *škartirati*.

skaska (rus. сказка) bajka, narodna priča.

skatol (grč. skor gen. skatos izmet, pagan, lat. oleum ulje) *hen.* trula belančevinasta materija u čovećjem izmetu, koja poglavito prouzrokuje njegov neprijatan miris.

skatofagija (grč. skor gen. skatos pagan, izmet, phageo jedem) *med.* jedenje izmeta (duševna bolest).

skatula (nlat. scatula) v. *škatula*.

skaurus (lat. scarus) *med.* v. *sarapu*.

skaut (eng. scout) izvidnik, član međunarodnog omladinskog saveza izvidnika (*skau-tizma*).

skautizam (eng. scout izvidnik) način telesnog odgajivanja omladine kome je cilj da se gradска omladina dovede u vezu sa prirodom i da se upozna sa pojavama u prirodi putem izleta i logorovanja po šumama, gde se uči razvijanju samopomoći sa lozinkom: „Budi spremen“; ovaj pokret zahteva od svojih članova trezvenost, naročito zabranjuje piće i pušenje.

skafa (grč. skaphe) svaki izduben predmet; valov, korito, zdela, karlica, čabar, *škaf*; lada, čamac, čun; sunčanik, sunčani časovnik.

skafander (grč. skaphe) pojaz za plivanje od plute i dr.; plivačko, gnjuračko odelo.

skafoidan (grč. skaphoeides valovast) u obliku čamca, čunast.

sivo (eng. squaw) žena severnoameričkog Indijanca.

skvadrist (ital. squadrista) fašistički dobrovoljac (u vreme Musolinijeve diktature); fašista koji je prišao pokretu u samom početku i pomogao Musoliniju da utvrdi vlast.

skvamozan (lat. squamosus) kraljuštat, sa kraljuštim, sa ljuskama, ljuskav.

ekver (eng. square, lat. exquadra) skupina ili blok kuća u obliku četvorougona; naročito: četvrtast ili okrugao manji park u gradovima; mera za površinu, = $55,3 \text{ t}^2$.

skver majl (eng. square mile) kvadratne milja.

skvoter (eng. squatter) u Sev. Americi: naseljenik koji se bespravno naseli na neobraćenoj zemlji; u Australiji: onaj koji uzme u zakup pašnjake izvan granice već izmerenog zemljišta i bavi se ovčarstvom i stočarstvom.

skela (lat. scala, tur. iskele) veliki čamac, splav za prevoz preko vode.

skelalgija (grč. skelon bedro, algos bol) *med.* bol u bedrima.

skelet (grč. skeletēn sc. soma) „isušeno telo“, tj. kostur, okosnica.

skeletografija (grč. skeleton kostur, grapha opis) opisivanje kostura.

skeleton (eng. sleleton) kostur, rebra (broda, kišobrana); *sp.* niske sanke na kojima vozač leži potrebuške i tera ih nogama.

skeletopeja (grč. skeletēn kostur, poieo pravim, činim) veština pravljenje kostura.

skelonkus (grč. skelos onkos masa) *med.* otok bedra.

skenofilaks (grč. skenophylax rizničar) činovnik u starim srpskim patrijarškim i episkopskim dvorovima i manastirima koji se starao o dragocenostima, knjigama, odeždama, sasudima sabornog, katedralnog hrama.

skepsa (grč. skepsis posmatranje, razmišljanje) sumnja, sklonost sumnjanju, naročito s obzirom na mogućnost saznavanja istine.

skeptar v. *skiptar*.

skeptik (grč. skeptikos koji ništa određeno ne tvrdi, već samo iskazuje svoje mišljenje uz dvoumljenje) *fil.* onaj koji sumnja u mogućnost saznavanja istine, pristalica *skepticizma*; sumnjalica, nepoverljiv čovek.

skepticizam (grč. skepsis posmatranje, mišljenje) *fil.* shvatanje koje sumnja u mogućnost saznanja, a dolaženje do istina smatra isključenim i nemogućim; sumnjičavost.

skeptički (grč. skeptikos) sumnjalački.

skerlet (ital. scarlato, tur. iskerlet) otvoreno crvena boja; tkanina u takvoj boji.

skercando (ital. scherzando) *muz.* šaljivo, nestošno, vrugolasto; *skercozo*.

skerco (ital. scherzo, nem. Scherz) šaljivo i nestošno pesničko ili muzičke delo.

skercozo (ital. scherzoso) v. *skercando*.

- sketing-rink** (eng. skating-rink) *sp.* klizalište.
- skeč** (eng. sketch) nacrt, skida; kratak sastav; *paz.* kratka dramska igra sa jakim efektima humora i komičnih sukoba; kratko muzičke izvođenje.
- ski** (norv. ski) *pl. sp.* smučke, drvene klizaljke 8—10 st široke, do 3 t duge i na vrhu uživjene za 13—15 st; *skije*.
- skijagrafija** (grč. skia senka, graphia beleženje, crtanje) izradivanje fotografskih rendgenskih snimaka; veština određivanja vremena prema senci, veština pravljenje sunčanika, sunčanih časovnika *skijografija*.
- skijamahija** (grč. skia, mache borba) borba sa senkom, borba sa ogledalima; *sp.* borba sa zamišljenim protivnikom, npr. u bokser-kom treningu; *skiomahija*.
- skijaskop** (grč. skia, skopeo posmatram) ispitivač senki, sunčanik, sunčani časovnik.
- skijaskopija** (grč. skia, skop66) *med.* posmatranje stvaranja senki u oku; *ot.* — *reidgenoskopija*.
- skijati** (norv. ski) *sp.* klizati se na skijama, smučati se.
- skijaš** (norv. ski) *sp.* smučar.
- skijatrofija** (grč. skia senka, troph&j hranim) vaspitanje u senci, tj. u sobi, bez blagotornog uticaja spoljnog sveta, vaspitanje slabotinja; takođe: sobna učenost, kabinetska učenost, bez veze sa stvarnošću.
- skije** (norv. ski) *pl. sp. v. ski*.
- skijering** (norv. skikjoring) *sp.* «sijanje pomoću konja ili motocikla koji skijaše vuku o konopcu dugom desetak metara.
- skijeropija** (grč. skieros senovit, ogab vidim) *med.* obmana vida kod koje bolesnik sve predmete vidi zamraćene.
- skijetamente** (ital. schietamente) *muz. v. ski-jeto*.
- skijeto** (ital. schietto) *muz.* prosto, jednostavno, bez ukrašavanja.
- skijografija** (grč. skia senka, graphla pisanje, beleženje, crtanje) *v. skijagrafija*.
- skiomantija** (grč. skia, manteia predskazivanje, gatanje) proricanje iz senke; takođe: = *nekromantija*.
- skiomahija** (grč. skia, mache borba) *v. skijamahija*.
- skioptikon** (grč. skia, optikon vidni, koji pripada vidjenju) *ont.* aparat za prikazivanje uvećanih slika u mraku (usavršena „čarobna lampa“) pred velikim brojem gledalaca (npr. u školi).
- skiostat** (grč. skia, istemi postavim) časovnik za određivanje sunčanog vremena.
- skiptar** (lat. sceptrum, grč. skeptron) žezlo (kao znak vladalačke moći careva i kraljeva); *fig.* vlast, gospodarstvo.
- Sniti** (grč. Skythai, lat. Scythaë) *pl.* u starom veku: ime svih nomadskih naroda severne od Crnog i Kasijskog mora do duboko u Istočnu Aziju.
- skitovi** (grč. skutos učinjena koža) mali manastiri u kojima su »siveli kaluđeri isposnici (naziv po tome što su bili pravi beskućnici, te se zadovoljavali kožama raznih životinja od kojih su pravili sebi šatore).
- skif** (eng. skiff) *sp.* dug i uzan trkački čamac, vrsta *skulera*, u kome vozi samo jedan veslač sa dva vesla.
- skica** (ital. schizzo) navrzo izrađen (neizveden potpuno) crtež; nacrt, osnova, glavni potezi nečeg (npr. slike, kipa, gradevine i sl.); *lit.* crtica, pričica.
- skicirate** (ital. schizzare) izraditi (ili: izradivati) u glavnim potezima, na brzu ruku nacrtati, naznačiti, napraviti nacrt čega.
- skicist** (ital. schizzare izraditi u glavnim potezima) slikar koji se zadovljava da dade na slici karakteristične delove, a ne ulazi u brižljivo izvođenje pojedinosti.
- sklera** (grč. skleros tvrd) *anat.* beonjača (oka).
- skleradenitis** (grč. skleros, aden žlezda) *med.* otvrđujuće limfnih žlezda usled zapaljenja.
- sklereide** (grč. skleros) *pl. vot.* veoma tvrde i čvrste ćelije s odebljalim opnama (membranama) kojima je zadatak da biljku učine čvršćem.
- sklerem** (grč. skleros) *med.* stvrdnjavanje kože, naročito kod žena.
- sklerenhim** (grč. skleros ἔνχυμα uliv, usuto) *vot.* odebljalo i otvrdlo tkivo ćelija koje biljci daje čvrstocu.
- sklerija** (grč. skleros) *med.* žulj; *skelerija-zis*.
- skleritis** (grč. skleros) *med.* zapaljenje beonjače, upala beonice.
- sklerodaktilia** (grč. skleros, daktylos prst) *med.* otvrđivanje prstiju.
- sklerodermia** (grč. skleros derma koža) *v. sklerem*.
- skleroza** (grč. skleros) sušenje, otvrđivanje, skrečavanje; *med.* bolesno otvrđivanje organa i tkiva; *up.* arterioskleroza.
- sklerom** (grč. skleroma) otvrđivanje, otvrđujuće *med. v. sklerem*.
- sklerometar** (grč. skleros tvrd, tečgop mera, merilo) sprava za merenje tvrdoće neke tvari.
- sklerotika** (grč. skleros tvrd) *1. v. sklera.*
- sklerotika** (grč. skleros suv, nlat. sclerotica) *2. pl. med.* sredstva za zasušivanje.
- sklerotičan** (grč. skleros) tvrd, otvrđnut, zadebljan, zakrečen.
- skolastika** (grč. sholastike) *v. sholastika.*
- skolekijaza** (grč. skolex glista) *med.* glisna bolest, bolest od glisti.
- skolekodičan** (grč. skolekodes crvast, skolex glista, crv, eidos vid, oblik) kao crv, crvast.

- skolekologija** (grč. skolex glista, logla nauka) nauka o prstenastim glistama.
- skolioza** (grč. skoliosis krivljenje) *med.* bočno krivljenje hrptenjače, kičme.
- skoliom** (grč. skolioma krivljenje) *med.* v. *skolioza*.
- skolopendra** (grč. skolopendra) *zool.* striga (životinja iz klase stonoga).
- skontirati** (ital. scontare) *trg. v.* *diskoiti-rati*.
- skonto** (ital. sconto) *trg. v.* *diskonto*.
- skontracija** (ital. scontro) *trg.* obračunavanje međusobnih potraživanja i obaveza na taj način što jedan plaća drugom samo razliku (*skonto*).
- skontrirati** (ital. scontrare) *trg. v.* *riskon-trirati*.
- skontro** (ital. scontro) *trg. v.* *riskonto*.
- skopofilija** (grč. skopeo gledam, philia ljubav) *med.* polio zadovoljavanje gledanjem tudeg golog tela, tudiš polnih organa.
- skopci** (rus. skopeglj) *pl.* članovi jedne ruske religiozno sekte u HIGŠ veku, koji su sami sebe škopili da bi se onesposobili za množenje.
- skor** (eng. score) *sp.* broj bodova u igri, broj golova na utakmici.
- skorbut** (nlat. scorbutus) *med.* zarazna bolest sa povećanim gubljenjem snage i površin-skim krvarenjem, naročito u mišićima lista (mesnatog dela gnjata) i desnima; dolazi usled nedostatka vitamina i jedno-like ishrane (nestašice svežeg mesa i povrća), poljačina, gnjilac, nepomenik.
- skorzo** (ital. scorso) *trg.* prošli mesec = *pasato*; takođe: rok plaćanja menice.
- starija** (grč. skoria) troska, zgura, šljaka.
- skorifikacija** (nlat. scorificatio) pretvaranje u trosku (šljaku).
- skorpija** (grč. skorpios, lat scorpio) *zool.* raku sličan zглавkar, srođan sa naukom, čiji je otrovni ubod veoma opasan, jakrep, cpgu-rak; *fig.* žena zla i pogana jezika; *skorpija*.
- skotazma** (grč. skotasmos pomrčina, tama) *med.* mrak pred očima, nesvestica koja sprečava sposobnost gledanja, mrlje vidnog polja.
- skotizam 1.** *fil.* filozofija franjevca Dun-sa Skotusa, najoštromnijeg od svih srednjovekovnih mislilaca, koja je smatrala volju osnovnom silom duše i težila da odvoji filozofiju od teologije; u „Svetoj porodici“ od Marks-a i Engels-a kaže se: „Materijalizam je jedinorodni sin Velike Britanije. Već njen sholastičar Dune Skotus pita se: „Da li materija ne može misliti“; *supr. tomizam*.
- skotizam 2.** (lat. Scoti) 2. osobenost škotskog jezika.
- statisti** *fil.* pristalice filozofije Dunsa Skotusa; v. *skotizam 1.*
- Skotland jard** (eng. Scotland Yard) naziv zgrade u kojoj se nalazi centralna uprava engleske policije u Londonu; *fig.* engleska politička i tajna policija.
- skotograf** (grč. skotia pomrčina, mrak, gra-pho pišem) sprava pomoću koje se može pisati u mraku.
- skotidinija** (grč. skotia, odyne boljka) *ned. v.* *skotazma*.
- skotoma** (grč. skotoma mrak na očima usled nesvestice) *ned. v.* *skotazma*.
- statomijsa** (grč. skotfzo pomračim) *med. v.* *skotazma*.
- stafobija** (grč. skotia mrak, phobos strah) *med.* strah od mraka.
- skrap-buk** (eng. scrap-book) knjiga u koju se lepe iseći iz novina ili slike.
- skrejper** (eng. scrape strugati, grepsti, scra-reg strugač, grebač) *teh.* mašina za kopanje i prenošenje velikih količina zemlje, upotrebljava se pri velikim zemljanim radovima (*skrejper* od 4,6 t³ može za 1 sat iskopati 84 t³ zemlje i preneti je na daljinu od 60 t).
- skribeng** (lat. scribens) pisar, prepisivač; *kopist*.
- skrinja** (lat. scrinium) sanduk, drveni kofer, kutija; *škrinja*.
- skrip** (eng. scrip) privremena priznanica koja se izdaje za još u celosti neisplaće-ne ili neizraćene originalne državne hartije od vrednosti (engleski berzanski izraz, skraćenica od *inscription*).
- skripta** (lat. scripta) *al. v.* *skriptum*.
- skriptor** (lat. scriptor) pisac; pomoćnik *ku-stosa* (u bibliotekama, knjižnicama).
- skriptorijum** (lat. scriptor pisac) pisarska radionica u kojoj su se u srednjovekovnim samostanima pisala i prepisivala službena akta.
- skriptum** (lat. scriptum) pisano, napisano, pismeno; školski sastav radi vežbanja u prevođenju; pisano predavanje; pismena naredba; *pl. skripta*.
- skriliturist** (nlat. scripturista) proučavalac Svetog pisma; član sekte „skriliturista“ koji su bili pristalice ponovnog kršta-vanja i verovali samo u ono što jasno piše u Svetom pismu.
- skrelt 1.** v. *šarlah*.
- skrelt** (ital. scarlato, tur. iskerlet) 2. v. *skerlet*.
- skrotalan** (nlat. scrotalis) *znat.* koji pripada mošnicama, mošnični.
- skrotiforman** (nlat. scrotiformis) mošni-čast, u obliku mošnica, sličan mošni-cama.
- skrotocela** (lat. scrotum mošnice, grč. kele prosutost, kila) *med.* prosutost, kilavost (mošnica).
- skrotom** (lat. scrotum) *znat.* mošnice.
- skrofula** (lat. scrofa krmača, scrofula krmačica) *med.* tuberkulozni otok žlezda, otečena i otvrđla vratna žlezda, guka; *škrofula*.
- skrofulizam** (lat. scrofula krmačica) *med.* obolelost od otoka vratnih žlezda, guka-vost.

- skrofuloza** (lat. scrofula krmačica) *med.* otečenost vratnih žlezda, gukavost; *škro-filoza*.
- skrofulozan** (nlat. scrofulosis) *med.* sa otečenim, tuberkulozno bolesnim žlezdama, gu-kav.
- skrupula** 1. (lat. scrupulum) *geom.* deseti deo jedne linije; šezdeseti deo stepena (jedna minuta); 2. (lat. scrupulus) plašnja (ili: zabrinutost) zbog dužnosti, bojažljivost, preterana tačnost, savesnost u poslu.
- skrupulozan** (lat. scrupulosus) preterano tačan, krajnje oprezan i savestan.
- skrupulozitet** (lat. scrupolositas) preterana tačnost, krajnja savesnost.
- skrutator** (lat. scrutator, ital. scrutatore) istraživač, ispitivač; naročito: skupljač glasova, brojilac glasova; *skrutato-ri* (ital. scrutatori) *pl.* tri skupljača glasova pri izboru biskupa ili pape.
- skrutinijum** (lat. scrutinium) ispitivanje, istraživanje; u crkvenom pravu: ispitivanje sposobnosti kandidata pre no što će se preneti na njega neko crkvene zvanje (kod katolika); biranje (ili: izbor) biskupa ili pape; biranje putem glasanja listićima ili kuglicama, tajno glasanje; *per skrutinijum* (lat. reg. scrutinium) putem skupljanje glasova (naročito pri izboru pape).
- skul** (eng. scull) *sp.* uski trkački čamac u kojem svaki veslač vozi sa po dva vesla, tj. sa po jednim u svakoj rupi, bez kormilara; čamac kojim se obavlja prevoženje preko reka, naročito na Temzi.
- skulpsit** (lat. sculpere vajati, izvajati, sculpsit) na bakorezima, pored imena umetnika: izvajao, isklesao (je) N. N.
- skulptor** (lat. sculptor) vajar, kipar; *pr. skulptorski*.
- skulptura** (lat. sculptura) vajarska umetnost, vajarstvo; vajarski rad; vajarski ukras; bakorezačka umetnost.
- skunk** (eng. skunk) *zool.* američki tvor, smrdljivac (životinja iz porodice kuna, *Mephitis mephitis*); *trg.* crno krvno američkog tvora.
- skurilan** (lat. scurrilis) prostački šaljiv, lakrdijaški, šegački.
- slavizam** (fr. slavisme) slovenstvo.
- slavizirati** (fr. slavisier) posloveniti, poslovenjivati.
- slavistika** nauka koja proučava duhovni život i kulturu slovenskih naroda, naročito slovenske jezike i književnosti; slovenska filologija.
- slavoman** (fr. Slave Sloven, grč. manfa pomama, ludilo, strast) čovek koji se oduševljava slovenstvom.
- slavomanija** (fr. Slave, grč. manla) preterana ljubav prema slovenstvu.
- slavofil** (fr. Slave, grč. philos prijatelj, koji voli) prijatelj Slovena, ljubitelj Slovena.
- slavofob** (fr. Slave, grč. phobeo bojim se) onaj koji se boji Slovena, koji mrzi na Slovene.
- slalom** (norv.) *sp.* teška skijaška utakmica na kratkoj, ali strogo propisanoj i veoma krivudavoj stazi; pri oceni uzima se u obzir vreme i preciznost vožnje.
- slam** (eng. slum) deo grada naseljen pukom sirotinjom; prljava, zabitna, uličica loše reputacije.
- slang** (eng. slang) osobeni govor neke grupe ljudi (sportski, ribarski, studentski, vojnički, livački, glumački, šatrovacki itd.); vulgarne reči i izrazi londonske ulice; *sleng*.
- slargando** (ital. slargando) *kuz.* proširujući.
- slere** (hol. Slee) sprava za izvlačenje brodova na suvo, brodske saonice (u Holandiji).
- sleng v. slang**.
- slentando** (ital. slentando) *muz.* usporavajući.
- slink** (eng. slink) *trg.* krvna mladih jaganjaca iz Kine.
- slip** (eng. slip) 1. engleska mera za konac = 1800 jardi.
- slip** (eng. slips) 2. vrsta kratkih gaćica.
- sliper** (eng. slipper) papuča; cipela od gume; grejalica za noge.
- sliping-kar** (eng. sleeping-car) kola za spavanje (u železničkom saobraćaju).
- slogen** (eng. slogan) stari ritmički ratni poklič škotskih gorštaka; u SAD: lo-zinka, parola, geslo, krilatice (politička, kulturne i dr.), npr. „Svake nedelje kupi po jednu knjigu”; *slogan*.
- sloka** (sskr.) dvostih u epskim pesmama In-dusa, koji se sastoji od dva reda sa po 16 slogova, od kojih svaki ima u sredini *cezuru*.
- slup** (eng. sloop) mala, brza sportska jedri-lica sa jednom katarkom; vrsta neoklop-ljenih ratnih brodova u Engleskoj, Sev. Americi i SSSR.
- smalta** (ital. smalto) *hek.* plavo staklo koje se dobiva topljenjem prženih kobaltovih ruda; stucano služi kao lepa plava boja za bojenje porculana, stakla i *fajansa*.
- smaniozo** (ital. smanioso) *muz.* besno, zgranuto.
- smaragd** (grč. smaragdos, sskr. marakata) *poš.* skupocen dragi kamen, providan i kao trava zelen, vrsta *berila*.
- smegma** (grč. smegma mazanje, trljanje; mast) sapun; *zool.* kožni loj koji luče lojne žlezde; *med.* sapunjak (sirasta materija na obrubu glavića i pored vezice).
- smektika** (grč. smecko otrem, obrišem, nlat. smectica) *pl. farm.* lekovi za čišćenje i opiranje.
- smektičan** (grč. smecko) koji čisti, koji spirala.
- stog** (eng. kovanica od smoke dim i fog magla) vazduh zagađen nagomilanim produktima sagorevanja, stvara se u industrijskim centrima i većim gradovima.

- smokivg** (eng. smoking) zapravo: kaput koji se nosi u sobi za pušenje; kratak, duboko isečen crni kaput, opšiven svilom, za svečane prilike.
- smorendo** (ital. smorendo) *muz.* umirući.
- smorcando** (ital. smorzando) *muz.* gaseći se, sve slabije; *smorcato*.
- smorcato** (ital. smorzato) *muz.* v. *smorcando*.
- snajper** (eng. sniper) *voj.*, *sp.* odličan strelac, onaj koji dobro vlada veštinom streljanja, prikrivanja i osmatranja; strelac snabde-ven optičkim, snajperskim nišanom na puški.
- snap** *fiz.* nuklearni sistem za proizvodnju električne energije za pogon uredaja na zemlji, moru ili u kosmosu; projektovan je od strane Komisije za atomsku energiju SAD, a ime je dobio po prvim slovima naziva na engleskom Systems for Nuclear Auxillary Power.
- snast broda** (rus. snasté) OPPJTI naziv za jarbole i jedra s pripadajućom opremom.
- snekbar** (eng. snack-bar) ugostiteljski objekt u kome se u svako doba može nešto na brzinu pojesti ili popiti.
- snob** (eng. snob) onaj koji se slepo povodi za modom i običajima i manirima tzv. „višeg sveta“, onaj koji hoće da izigrava gospodina a nema za to ni smisla ni sredstava, „pokondirena tikva“, uboražen čovek; fičfiric (izraz je, verovatno, skraćenica od lat. *izraza sine nobilitate* = ges plemstva, od napomene koju su, u HUŠ veku, stavljali, u skrećenom obliku s. nob., u katalozima engleskih univerziteta posle imena mladića građanskog porekla).
- snobizam** (eng. snob) osobine kojima se odlikuju snobovi: predavanje važnosti sebi, izigravanje gospodina bez us lova za to, pokondirenost; fičfirictvo.
- soave** (ital. soave) *muz.* blago, lјupko, umilno; *suave*.
- soavemente** (itaL. soavemente) *muz.* v. *soave*.
- soare** (fr. soiree, lat. serus poziv, kasni) veče; večernje društvo (ili: selo, poselo), večernja sedeljka, večernji posedak.
- soarija** (fr. soierie) svilara; fabrika svile; svilena roba.
- sobranje** makedonska narodna skupština; u Bugarskoj: parlament.
- soverin** (eng. sovereign) engleski zlatan novac =1 funta sterlinga.
- Sovnarkom** (rus.) skraćenica od reči Sovet Narodnih Komissarow (Savet narodnih komesara).
- sovra** (arap. sufra) v. *sofra*.
- sovhoz** (rus. sovetskoe hoznistvo) skraćen naziv za državno poljoprivredno gazdin-stvo u SSSR.
- soda** (fr. soude, ital., port., pš. soda, lat. salsus)
 1. *hem.* natrijum-karbonat, veoma važan činilac u industriji stakla, sapuna, kao i za pranje, beljenje i dr. (ranije se -dobivala iz pepela nekih morskih i pri-

morskih biljaka, a sada gotovo isključivo od kuhinjske soli); 2. voda sa rastvorenom ugljenom kiselinom, SO₂ (u naročitim, jakim staklenim bocama, tzv. *sifonima*).

sodijum (nlat. sodium) *hem.* v. *natrijum*.

sodoku (jap.) *ned.* zarazna bolest Dalekog istoka, slična malariji; prenosi se uje-dom pacova.

Sodoma (hebr.) legendarni grad u Palestini, na mestu gde je sada Mrtvo more, koji je, sa *Gomorom*, zbog bezbožnosti i razvrata bio uništen ognjem; (I Moje. 19); *fig.* grad greha i razvrata.

sodomija protivprirodno zadovoljavanje spolnog nagona između čoveka i životinja, skotološtvu (po gradu *Sodomi*, gde su, po predanju, vršili blud ove vrste).

sodomit onaj koji vrši *sodomiju*, skoto-ložac.

sodeto (ital. soggetto) »uz. stav ili tekst koji treba muzički obraditi.

soj (tur. soy) porodica, pleme; rod, vrsta.

soja (nlat. soja hispida) *bog.* vrsta pasulja u Kini i Japanu, čije se brašno, mesto masla, upotrebljava za jela.

sokak (arap. zuqaq, tur. sokak) kratka i uzana ulica.

sokl(a) (fr. socle, nem. Sockel, lat. socculus) podloga, podnožje, postolje, stopa.

sokratika način poučavanja grčkog mudraca Sokrata (470—399. pre n. e.) koji se sastoji u tome da se ideje razviju iz duha samog učenika, time što ovaj, vešto postavljenim pitanjima, malo-pomalo sam dođe do pojma koji je učitelj htio da mu objasni; v. *majeutika*.

sokratovska ironija upoznavanje nečijih ideja i intelektualne vrednosti na taj način što se pred njim napraviš kao da ništa ne znaš.

sokratovska metoda v. *sokratika*.

sokratovske škole fin. škole starog veka koje su proizile iz Sokratovog učenja.

sokratovci fil. prijatelji i učenici Sokrata: Ksenofon, Eshil, Evklid, Fedon, An-tisten, Aristip i dr.

sokslet aparat za sterilizovanje mleka (nazvan po pronalazaču F. Soxhlet-y, 1848—1926).

Sol (lat. Sol) mit. rimski bog sunca; Sunce; *hem.* ime za zlato.

sol novčana jedinica Perua (= 100 centa-vosa).

solanacee (nlat. Solanaceae) pl. *bog.* pomoćnice (vrsta biljaka koje imaju moć opijanja).

solaniv (lat. solanum) *hem.* otrovan *alkaloid* u mnogim vrstama biljke *solanum*, npr. i u klicama strog krompira.

solanum (lat. solanum) *bog.* pomoćnice, biljka porodica sa oko 1200 vrsta.

solarizacija (nlat. solarisatio) sunčanje, osunčavanje; u fotografiji: pojava kad nastupa suprotno dejstvo svetlosti ako se ploča veoma dugo osvetljava, npr. kod sni-

maka predela: slika sunca je u negativu staklasto sjajna, a u pozitivu duboko crna.

solarijum 1. (lat. *solum tle, zemljiste, solarium*) *prav.* porez na zemljiste; 2. (lat. *sol Sunce*) sunčani časovnik, sunčanik; časovnik uopšte; mesto izloženo suncu, altan, ravan krov (za sunčanje), sunčano kupatilo.

solarimetar (lat. *solaris sunčani, grč. te-tron mera*) instrumenat za merenje jačine Sunčeva zračenja na površinu Zemlje; *pi-ranometar*.

solarni (lat. *solaris sunčani*) koji se tiče Sunca, sunčev, sunčani; *solarna konstan-ta fiz.* količina toplosti koju svaki kva-dratni santimetar crne Zemljine površig ne primi zračenjem od Sunca u jednom minutu pri upravnom ozračenju na granici vazdušnog okeana ili omota (= 1,93 gram-kalorije); *solarna mašina* mehanič-ka naprava koja toplotu sunčanog zračenja upotrebljava kao pogonsku snagu; *solarna svetlost* sunčana svetlost; *solarno ulje* sunčano ulje, koje se dobiva od mrkog uglja i ima veliku moć svetljenja.

solvabilan (fr. *solvable*) v. *solventan*.

solvatur (lat. *solvere rastvoriti; platiti; solvatur*) na receptima: neka se rastvori; na izlozima za plaćanje: neka se plati, da se platiti; *ua. salve*.

solve (lat. *solvere rastvoriti; platiti, solve*) na receptima: rastvori! na izlozima za plaćanje: platiti!

solvens (lat. *solvens*) *med.* rastvorio sredstvo, sredstvo, lek zz rastvaranje; *pl. solventia*.

solventan (lat. *solvens*) koji je u stanju da plaća, platežan; *solvabilan*.

solventnost (lat. *solvens* koji je u stanju da plaća) sposobnost udovoljivanja dospelim finansijskim obavezama, platežnost; *supr. insolventnost*.

solvencia (lzt. *solventia*) *pl. v. solvens*.

solvencija (nlat. *solventia*) sposobnost plaćanja, platežnost.

soldat (ital. *soldato*, nlat. *soldatus*) prvobitno: vojnik koji služi za platu, plaće-nik; sada: vojnik.

soldateska (ital. *soldatesca*) razuzdana vojska, nedisciplinovana vojska.

soleja (grč. *solea, soleion*) užvišen prostor ispred oltara i ikonostasa na kome se nalaze pevnice i amvon (u pravoslavnim crkvama).

solenitet (lat. *solennitas*) svečanost, svetkovina; *prav. zzkonski oblik; solenitas testament* (lzt. *solennitas testamenti*) oblik koji, po zzkonu, jedan testamenat treba da ima.

solenoid (grč. *solen* cev; *elclos oblik*) *fiz.* cevasta metalna zavojnica koja se pri provoćenju električne struje ponaša kao magnet; *elektrodinamički cilindar*.

solečito (ital. *sollecito*, lat. *sollicitus*) *muz.* zabrinuto, tužno, nujno.

solecizam (grč. *soloikmos*) jezična greška, naročito protiv pravilnog izgovora i sintakse; *fig.* greška protiv prirodnih zakona (naziv po kilikijskom gradu *Soli* — grč. Eoloi, — čiji su stanovnici svoj atički maternji jezik pod stranim uticajem sve više kvarili).

solid (lat. *solidus trajan*) naziv za staro-rimski zlatnik.

solidan (lat. *solidus*) čvrst, jedar, gust, zbijen; trajan, izdržljiv, valjan; temeljan, postojan, pravi, istinit, čestit; trezven, umeren; zdrav, jak (telom).

solidarni (nlat. *solidaris*) zajednički, uzajamno odgovoran (po načelu: svi za jednog, a jedan za sve).

solidarizam (nlat. *solidaris*) sistem koji se, najpre u Francuskoj, samostalno razvio, pored individualizma i socijalizma, sa idejom o potrebi izvesnog prirodnog *soli-dariteta*, koji bi našao izraza u praved-nom rešenju pitanja podele rada, nasled-nosti dobara i dr.

solidarisati (nlat. *solidaris*) učiniti uzajamno obaveznim i odgovornim; *solidarisati se* saglaši™ se, složiti se s kim, uzajamno se obavezati.

solidarna patologija *ned.* učenje o bolesti koje smatra da su osnovne bolesti čvrsti delovi tela, nzročito živci; *supr. humo-ralna patologija*.

solidarnost (nlat. *solidaritas*) zajednička obavez, uzajamna odgovornost, svest o potrebi uzajamne odgovornosti.

solidnost (lat. *soliditas*) gustoća, tvrdoće, čvrstoć; trajnost, izdržljivost, jačina, postojanost; valjanost; temeljito, pouzdano, ispravnost; trezvenost, umerenost.

solilokvijum (lat. *soliloquium*) razgovor sa samim sobom; *up. monolog*.

solingen (nem. *Solingen*) opšti naziv za proizvode čelične i železne industrije u nemačkom gradu *Solingenu* (noževi, sablje, brijači, pribor za jelo i dr.).

solipsizam (lat. *solus sam, bez društva, ipse sam, lično*) sebičnost, egoizam; *fil.* doktrine zasnovane na tezi da je individualno ja celokupna realnost, a da se sve što je izvan njega svodi na osete, opažje i predstave (oblik *subjektivnog idealizma*).

solipsist (lat. *solus, ipse*) *fil.* pristalica *solipsizma*; sebičnjak, egoist.

solist (ital. *solo*) pevač koji peva sam, uz pratnju klavira ili orkestra.

solitar (lat. *solitarius*) 1. usamljenik, pu-stinjak; 2. jedan brillijant uglzvljen u prstenu; 3. *astr.* sazvezde na južnom nebnu, između „Device“ i „Terazija“.

solitaran (lat. *solitarius*) usamljen, povučen, nedruževzn.

soliter (fr. *solitaire*) 1. u građevinarstvu naziv za visoku zgradu, „toranj“; 2. v. *solitar* 2.

solicitant (lat. *solicitans*) *prav.* tražilac, molilac, podnosič molbe.

- solicitor** (lat. *sollicitator*) *prav.* vodilac parnice, teralac parnice.
- solicitacija** (lat. *sollicitatio*) uznemiravanje; moljenje sa navaljivanjem; *prav.* vođenje parnice, teranje parnice.
- solicitrati** (lat. *sollicitare*) pokrenuti, pokretati; dražiti, razdražiti; uznemira-vati; *prav.* sudskim putem goniti, tražiti pravni lek.
- solmnzacija** (nlat. *solmisatio*) *muz.* izgovor samoglasnika, pravilno naglašavanje i jasno izgovarane reči pesme koja se peva; svako vežbanje glasa uopšte.
- solmizirati** (nlat. *solmisare*) *muz.* v. *solfe-đirati*.
- solo** (ital. solo, lat. *solus*) sam, bez pratnje, bez pomoći; *muz.* pevanje samo jednog glasa, izvođenje samo jednog instrumenta; svako izvođenje u kome učestvuje samo jedno lice;
- solo-partija** mesto u kompoziciji koje izvodi samo jedan pevač ili svirač; *solo-pevač* v. *solist*; *solo-scena* dramska ili komična scena koju izvodi samo jedan predstavljač.
- solokrat** (lat. *solus* sam, bez društva, grč. kratia vladam, gospodarim) samovladar; *monokrat, monarh*.
- solo-menica** (ital. solo) sopstvena menica.
- Solomon** (hebr. *Schlomoh*) legendarni kralj Izrajljaca, oko 970—930. pre n. e., sin kralja Davida i Vatsebeje, čuven sa svoje pravičnosti i mudrosti („Premudri”); *fig.* mudar vladalac ili sudija.
- solomonski** mudar poput kralja Solomona; *solomonski sud* oštrouman sud, sličan onome kojim je Solomon presudio spor dveju matera oko deteta.
- solsticija** (lat. *Sol* Sunce, sistere stati, zastati, *solstitium*) *astr.* tačka na *eklipti-ci* u kojoj se Sunce nalazi oko 22. juna (dugodnevica, letnja solsticijska ili severna povratak tačka, lat. *solstitium aesti-vum*) i 22. decembra (kratkodnevica, zimska solsticijska ili južna povratak tačka, lat. *solstitium hibernum* ili brumale).
- solsticijske tačke** *astr.* v. *solsticija*.
- solubilan** (nlat. *solubilis*) koji se može rastvoriti, rastvorljiv; rešljiv.
- solutiva** (lat. *solutiva*) *pl. med.* v. *solvens*.
- soluteija** (lat. *solutio*) *hen.* rastvaranje; rastvor; *fig.* rešenje nekog pitanja; *prav.* plaćanje, isplate (duga).
- solfanarija** (ital. *solfo*) v. *solfatara*.
- solfatara** (ital. *solfo*, lat. *sulphur sumpor*) *kol.* izvor vrele vodene pare sa sumpora-stom kiselinom i sumpor-vodonikom, pojava koja predstavlja kod vulkana prelazak iz rada u mirovanje.
- solfedirati** (ital. *solfeggiare*) *muz.* pevati melodijske vežbe upotrebljavajući samo imena nota (sol, fa i sol, mi itd.).
- solfedo** (ital. *solfeggio*) *muz.* melodijsko vežbanje u pevanju bez reči (teksta).
- soman** najotrovniji nervni otrov dugotrajnog dejstva, iz grupe *trilona*; bezbojna tečnost, slabog mirisa; pronađen 1944. u Nemačkoj.
- somatičan** (grč. *soma* telo) v. *somatski*.
- somatoliza** (grč. *soma*, *lysis* razrešenje) prilagođavanje boje tela životinja boji okoline u kojoj žive, u cilju zaštite od neprijatelja.
- somatologija** (grč. *soma*, *logia* nauka) nauka o čovečjem telu (deo *antropologije*).
- somatomimika** (grč. *soma*, *mimikos* predstavljan, koji predstavlja, podražavan) predstavljanje duševnog stanja pokretima.
- somatotomija** (grč. *soma*, *tome* sećenje, rezanje) v. *anatomija*.
- somatski** (grč. *soma*, *somatikos* telesni) koji se tiče tela, telesni.
- somacija** (fr. *sommation*, lat. *summonere*) *prav.* poziv pred sud; poslednja (pismena) opomena; takođe: *ultimatum*.
- sombrerit** životinske đubre slično *fos-foritu*, koji se dobiva sa antilskog ostrva *Sombrero*.
- sombrero** (um. sombrero) španski šešir sa širokim obodom; nosi se u južnoj Americi i Meksiku.
- sombrero-fosfat** v. *sombrerit*.
- somista** (ital. *sommista*) skupljač, kompila-tor teoloških dela; prepisivač, izrađivač papskih *bula*.
- somnambul** (lat. *somnus* san, *ambulare* gre-sti, šetati, hodati) onaj koji šeta spavajući, mesečar; onaj koji je postao vidovit pomoću magnetisanja; up. *somnambulizam*.
- somnambulizam** (lat. *somnus*, *ambulare*) spavanju slično stanje koje nastaje ili samo sobom (prirodnji somnambulizam, mesečarstvo) ili hipnotičkim uticajem (veštački somnambulizam, hipnotizam u užem smislu); u popularnom smislu, somnambulizam je i vidovitost (budnoća u spavanju), stanje u kome izvesne za to podobne osobe (*somnabuli*) mogu da znaju događaje, da vide predmete itd., bez obzira da li je (nevidljivi) predmet blizu ili daleko i da li su u pitanju događaji prostorno ili vremenski udaljeni.
- somnambulirati** (lat. *somnus*, *ambulare*), šetati pri spavanju, biti mesečar.
- somnambulist(a)** v. *somnambul*.
- somnilok** (lat. *somnus* san, *loqui* govoriti) onaj koji govoriti u snu.
- somnifera** (lat. *somnifera*) *pl. med.* uspavna sredstva, sredstva za uspavljivanje.
- somun** (grč. *psomfon*, tur. *somun*) pšenični hleb sa kvascem.
- sonant** (lat. *sonans*) *gram.* glasnik, artikuli-san glas koji stoji između samoglasnika (to su: v, j, l, lj, m, n, nj, r).
- sonante** (ital. *sonante*) *muz.* zvučeći, zvučno.
- sovar** (lat. *sonare* zvučati) 1. aparat za merenje dubine mora; 2. u ribolovu: aparat za otkrivanje ribljih jata u morskim dubinama (pomoću odašiljanje u dubinu osetljivih ultrazvučnih talasa).

- sonata** (ital. sonata) *muz.* kompozicija samo za klavir, ili uz pratinju malog broja instrumenata, sastoji se iz dva do četiri, a najčešće iz tri stava: jednog *alegra*, jednog *andanta* ili *adada* i jednog *presta ili ronda*.
- sonata da kamera** (ital. sonata da camera) *muz.* kamerna sonata, = *svita*.
- sonatina** (ital. sonatina) *iuz.* mala *sonata*.
- soit** (eng. song pesma, spev) englesko-američ-ka pesma lakog, zabavnog karaktera.
- sonda** (fr. sonde) 1. *med.* tanak srebrni prutić sa dugmetom na vrhu za ispitivanje rana, kanala i šupljina tela; 2. tanka, šuplja i elastična gumena cev kojom se iz šupljih organa tela (želuca, bubrega i mokračnih kanala) vade lučevine radi ispitivanja; 3. *mor.* naprava za merenje morskih dubina; 4. burgija za bušenje zemlje; 5. prut za ispitivanje kojim se služe trošarinci i carinici.
- sondaža** (fr. sondage) *med.* ispitivanje pomoću *sonde*; *mor.* merenje dubine; ispitivanje zemlje bušenjem; *fig.* ispitivanje, ogledanje, probanje; *sondiranje*.
- sondirati** (fr. sonder) ispitivati (ili: meriti) dubinu vode viskom; *med.* ispitivati ranu i dr. pomoću sonde; *fig.* ispitivati, ogledati, izvidati; stvarati uslove za nešto, pripremati teren za što.
- sonet** (ital. sonetto, fr. sonnet) *poet.* vrsta pesme, poglavito lirske, sa četiri strofe, od kojih prve dve imaju po četiri, a poslednje dve po tri stiha koji se slikuju.
- sonetist** (ital. sonetto) pesnik *soneta*.
- sonitet** (lat. sonus zvuk) *liš.* zvučnost, zvučna sadržina glasa.
- sonometar** (lat. sonus, grč. metron mera, merilo) *fiz.* zvukomer, sprava za određivanje broja zvučnih treptaja; *med.* sprava za određivanje stepena gluvoće neke osobe.
- sonoramente** (ital. sonoramente) *muz.* v. *sono*.
- sonoran** (lat. sonorus) koji je prijatna i puna zvuka, zvučan, zvonak, jasan.
- sonoro** (ital. sonoro) *muz.* zvučno, zvonko, jasno.
- sopijencia** (lat. sapientia) *pl. med.* lekovi za uspavljanje, ublažavanje, utoljavanje, uminjavanje.
- sopirati** (lat. sopire) uspavati, uspavaljiva-ti, opijati, opiti, utišati, ublažiti, utoliti, utoljavati; *asupirati*.
- sopor** (lat. sopor čvrst san, dubok san) spavanje, dremanje; *med.* duboka dremljivost, želja za spavanjem.
- soporativan** (nlat. soporatus) uspavan, koji uspavljuje, uspavljujući; *fig.* dosadan.
- soporifera** (lat. sopor čvrst san, dubok san, soporifera) *pl. med.* sredstva, lekovi za uspavljanje.
- sopra** (ital. sopra, lat. supra nad, iznad, preko) *trg.* preko, više od •••; gore; v. *supra*.
- soprano** (ital. soprano) *muz.* najviši ženski ili dečji glas, diskant; pevač ili pevačica koja peva ovaj glas.
- soprani** (ital. soprano) *muz.* pevač koji peva *sopran*.
- Sorbona** (fr. Sorbonne) prvobitno: škola za sveštenike na univerzitetu u Parizu i zgrada u kojoj se nalazila (teolog *Robert de Sorbon*, 1201—1274, osnovao taj zavod 1250) docnije, do 1792, naziv za teološki fakultet u Parizu; sada: istorijsko-filološki i matematičko-prirodnii fakulteta sa univerzitetskom bibliotekom u Parizu.
- sordamente** (ital. sordamente) *muz.* prigušeno, potmulo.
- sordin** (ital. sordino) *muz.* prigušnica, muzički češalj, *dempfer*; *kon sordin* (ital. con sordino) prigušeno, sa priguš-nicom, npr. svirati.
- sordo** (ital. sordo, lat. surdus potmulo) *muz.* potmulo, prigušeno, tiho.
- sorites** (grč. soros gomila, hrpa, sorites) *log.* verižni zaključak, lančani zaključak (npr. svi A su V, svi V su S, svi S su D, svi D su E; dakle svi A su E; Lavovi spadaju u pleme mačaka; Životinje iz plemena mačaka su zverovi; Zverovi su mesožderi; dakle: Lavovi su mesožderi).
- sororalan** (lat. soror sestra, fr. sororal sestrinski) koji se tiče sestre; *sororaln brak v. soror*.
- sororat** (lat. soror sestra) *et., prav.* brak sa sestrom umrle žene, brak sa svastikom.
- sororijacija** (nlat. sororatio) *med.* razvijanje ženskih dojki.
- sororicida** (lat. sororicida) sestroubica.
- sorta** (lat. sors gen. sortis ždreb; rod, vrsta, ital. sorta, fr. sorte) vrsta (robe, novca); soj, kov (o čeveku, konju i sl.).
- sorte** (lat. sors gea. sortis ždreb, kocka, *abl.* sorte) kockom, ždrebanjem; *per sortem*.
- sorti** (fr. sortie) izlazak, izlaženje; izjavljivanje, isplovljavanje; *voj.* ispad, kapija kroz koju se vrši ispad (na gradu, tvrdavi).
- sortilegium** (lat. sors gen. sortis ždreb, kocka, nlat. sortilegium) proricanje iz kocke.
- sortiment** (ital. sorta vrsta, kov) zbirka (ili: zaliha) različitih predmeta iste vrste, slaglište robe sredeno po vrstama; u knjižarstvu: zaliha tuđih i stranih izdanja.
- sortimentar** (ital. sorta vrsta, kov) knjižar koji na stovarištu ima i prodaje tuda izdanja.
- sortira™** (ital. sortire) razvrstati, razvr-stavati, odabrat (ili: odabira™, odvajati, odvojiti, srediti, sredivati) po vrstama (ili: po veličini, po kakvoći); upotpuniti, snabdeti (zbirku, knjižnicu, radnju).
- sos** (fr. sauce, nlat. salsa) *kuv.* umokac od povrća sa raznim začinima; moča; *fig.* prpa, škripac.

- sosisa** (fr. saucisse kobasica; osmatrački balon, ital. salsiccia) kobasičica; *voj.* osmatrački balon.
- sospirando** (ital. sospirando) *muz.* uzdišući, tužeći.
- sospire** (ital. sospiro) *pl. muz.* male počivke (pauze) u pevanju koje su pevaču potrebne da udahne vazduh.
- sospirevole** (ital. sospirevole) *v.* *sospirando.*
- sospirozo** (ital. sospiroso) *v.* *sospirando.*
- sosteijuto** (ital. sostenuto) *muz.* postojano, izdržljivo, stalno.
- sotadičan** (lat. sotadicus) *prl>av,* razvratan, bludan; *sotadični stihovi* razvratni stihovi (nazvani po nekom starogrčkom pesniku *Sotadesu*).
- Soter** (grč. soter) Spasitelj; nadimak bogova (Zeus) i vladalaca; *teol.* Hristos (kao spasitelj, iskupitelj čovečanstva).
- soteriologija** (grč. soter spasilac, logia učenje) *teol.* *v.* *soteriologija.*
- soterologija** (grč. soter, logia) *teol.* hrišćanske učenje o spasenju ljudi od greha, učenje o Hristu kao *soteru*, tj. spasitelju i isku-pitelju čovečanstva; *sotirologija.*
- sotirologija** (grč. soter, logia) *teol.* *v.* *soteriologija.*
- sotoar** (fr. sautoir, lat. saltare) mala ženska marama koja se nosi o vratu a na grudima je unakrst previjena.
- sotovoče** (ital. sotto voce) *muz.* „ispod glasa“, tj. tihim, prigušenim glasom.
- sotona** (hebr. satan) *v.* *satana.*
- sofa** (arap. suffa, tur. sofa) široka klupa duž zida, u sobama, pokrivena tkaninama,, na kojoj se sedi i spava.
- soferimi** (hebr.) „književnici“, skupljači, tumači i učitelji „zakona“ kod Jevreja posle izgnanstva, koji su uživali veći ugled nego i sveštenici.
- sofizam** (arap.) 1. mistične učenje jedne religiozno sekte, naročito u Persiji i Indiji, po kome je sve što u svetu postoji identično, a čovek *emanacija* božanstva koja teži ponovnom sjedinjenju sa božanstvom; *sufizam.*
- sofizam** (grč. sophisma lukavstvo, zavaravanje) 2. nešto mudro ili lukavo smisljeno; naročito: zaključak na osnovu dvosmislenosti izraza za srednji pojam gde se to namerom čini radi zavodenja drugog (primer: Epimenid, Kričanin, kaže da svi Kričani lažu; a Epimenid je sam Kričanin, te, prema tome, nije istina da Kričani lažu; dakle, Epimenid govori istinu; dakle, svi Kričani lažu).
- sofizma** (grč. sophisma) *v.* *sofizam 2.*
- sofija** (grč. sophia) mudrost.
- sofioni** (ital. soffioni) *pl. hem. pare (fumaro-le)* koje sadrže bornu kiselinu a izbijaju iz pukotina zemlje (u Toskani), iznad kojih su bazeni s vodom u koju hvataju bornu kiselinu.
- sofist** (grč. sophistes) onaj koji se namerno služi lažnim zaključcima, prepreden mudrijaš; *fil.* u V veku pre n. e.: čovek od nauke, mudrac, narodni učitelj i prosvetitelj; docnije, malo-pomalo, *sofisti* su se izvrgli u ljude koji su od svog znanja napravili unosan posao, služeći se izvrstanjem istine, zakona itd., kako je kad trebalo; najznačajniji i naučio najsolidniji bio je Protagora.
- sofisterija** *v.* *sofistikacija.*
- sofistikika** (grč. sophistika) filozofija prvih *sofista*, tj. uverenje u odnosnost (ili: relativnost) čovečjeg saznanja u teo-rijskom i praktičnom pogledu; namerno izvrštanje istine i pravljenje lažnih zaključaka pomoću govorničke veštine.
- sofistikacija** (nlat. sophisticatio) krivo-tvorene, patvorenje, kvarenje; krivotvore-vina, patvorina; *fil. sofistikacijama čistog uma* naziva Kant zaključke čistog uma koji ne sadrže empirijske premise i pomoću kojih na osnovu nečeg što znamo stvaramo zaključke o nečemu o čemu nemamo ni pojma, a čemu ipak pridajemo objektivnu realnost; to su sofističke opsene čistog uma, npr. kada na osnovu toga što postoji svet, ili na osnovu celishodnosti organizama, ili na osnovu postojanja „moralnog zakona u nama“ zaključujemo da postoji bog.
- sofistički** (grč. sophistikos) *pr.* namerno krivotvoreni i pogrešan (sud, dokaz), prevaran.
- sofita** (ital. soffitta) *vrh.* izgled luka, *arhi-trava* ili poljima ukrašene sobne tavanice kada se gledaju odozdo; *poz.* pokretna, viseća dekoracija na pozornici koja predstavlja tavanicu, vazduh, oblake, grane drveća koje su se nadnele i dr.
- sofologija** (grč. sophos mudar, logos govor) ironizirajući način, kad neki pisac ili govornik, na osnovu *premisa* jednog odmacenog mišljenja (s kojim se on u duši ne slaže), izvodi zaključke formalno pravilne ali stvarno potpuno absurdne, pa ih onda, držeći se strogo logične doslednosti, sa „ubedenjem“ brani i zastupa. To, u stvari, čini s namerom da učini očigled-nom svu glupost toga mišljenja. Sofologi-jom su se ljudi često služili da bi mogli, bez opasnosti po sebe, iskazati neku misao koju su vladajuće društvene sile strogo zabranjivale.
- sofra** (arap. sufra, tur. sofra) trpeza.
- sofromisterijum** (grč. sophronizo opametim, poučim, nlat. sophronisterium) bolница, dom za umobolne.
- sofrosine** (grč. sophrosyne) razboritost, umerenost, uzdržljivost, trezvenost (jedna od četiri kardinalne vrline u staro-grčkoj filozofiji).
- softa** (pere. su^te, tur. softa) đak velike škole u Turskoj, naročito prava i bogoslovije; imam koji se na grobu umrlog

sultana svaki dan moli Bogu za njegovu Dušu.

socida (nlat. *socida*) *prav.* vrsta ugovora o zakupu po kome zakupac prima inventar zakupljenog imanja, naročito stoku, po proceni, dakle, zapravo ga kupuje; *kontraktus socide*.

socijalan (lat. *socialis*) 1. društveni, koji se tiče društva; *socijalna demokratija* oblik vladavine koji se osniva na društvenoj jednakosti i ravnopravnosti; *soci-jaldemokrat* pristalica socijalne demokratije; *socijalna etika* pravac u etici koji smatra predmetom etičkog delovanje čovečji društveni život; *socijalna medicina* grana medicine koja proučava zdravstveno stanje naroda i pronalazi puteve i načine da se ono popravi; *socijalna politika* na potrebama građanskog društva naučio zasnovan državni sistem koji teži za ostvarenjem načela socijalizma, politika države sa ciljem pomaganja društveno ugroženih; *socijalna reforma* postepeno preobražavanje društvenih odnosa nabolje; *socijalna higijena* grana socijalne medicine koja proučava higijenske prilike u narodu i radi da se one poprave, bori se protiv alkoholizma, spolnih bolesti, tuberkuloze i ostalih zaraznih bolesti itd.; *socijalnikontrakt* društveni ugovor; *socijalne pravo* društveno pravo; 2. društven, drugarski, druželjubiv, druževan.

socijaldemokratija (lat. *socialis* društveni, *demokratija*) opšti naziv za radničke socijalističke partije, nastale u kapitalističkim zemljama u drugoj polovini XIX veka.

socijalizam (lat. *socialis* društveni, od *so-cius* drug, fr. *socialisme*) filozofsko, ekonomске ili političko učenje i pokret koji ima za cilj postizanje društvene jednakosti ljudi na osnovu zajedničke dobar, pre svega sredstava za proizvodnju. Socijalizmom se često naziva i prelazni period od kapitalizma *komunizmu*, u kom vlada pravilo: svako prema sposobnostima — svakom prema uloženom radu; *naučni socijalizam* v. *marksizam*; *utopijski socijalizam* opšti naziv za socijalistička učenja pre Marks-a (T. Mora, T. Kampane, Sen Simona, Furjea, Ovena i dr.), koja nisu imala naučnu osnovu u materijalističkom shvatanju istorije; *administrativni socijalizam* naziv za najraniju etapu prelaznog perioda do predaje preduzeća pod upravu neposrednih proizvođača; *agrarni socijalizam* političko učenje ili pokret koji ima za cilj postizanje socijalizma putem *agrarne reforme*; *državni socijalizam* naziv (po učenju K. Marks-a) za socijalno-političke mere u korist siromašnog stanovništva, a ponekad i za državni *kapitalizam*. Uloga sprovođenja socijalizma istorijskim ra-

zvojem dodeljena je klasi proletarijata. Lenjin kaže: „... Marks izvodi neizbežnost pretvaranja kapitalističkog društva u socijalističke potpuno i isključivo iz ekonomskog zakona kretanja modernog društva. Podruštvljavanje rada koje u tisuću vidova napreduje sve većom brzinom i za polovinu stoljeća od Marksove smrti naročito se ispoljava u rastenju velike industrije, kapitalističkih kar-tela, sindikata i trustova, a isto tako u cinovskom povećavanju obima i moći fi-nansijskog kapitala — to je glavna mate-rijalna osnova za neizbežni dolazak socijalizma".

socijalizacija (vlat. *socialisatio*) pretvaranje lične svojine u zajedničku.

socijalizirati (nlat. *socialisare*) podruštveniti, podruštvenjavati, učiniti društvenim, druževnim, druželjubivim; podruštvit, podruštvljavati, pretvarati (ili: pretvoriti) ličnu svojinu u opštu; uređivati (ili: uređiti) po načelima socijalizma.

socijalisti (lat. *socialis* društveni) pristalice načela socijalizma; takođe: englesko udruženje za *filantropizam* i *ra-cionalizam*.

socijalistički (fr. *socialisme*) koji pripada socijalizmu; koji se tiče socijalizma, koji označava socijalizam, koji se zasniva na socijalizmu, koji ide na ruku socijalizmu; *socijalistička demokratija v. demokratija*.

socijalitet (lat. *socialitas*) druževnost, društvenost, druželjubivost, nagon za društvenim životom, sklonost društvenom životu.

socijativ (lat. *socius drug*) gram. instrumen-tal s predlogom s kojim se označava društvo, npr.: Došao sam s *bratom*, spremam se s *drugom*.

socijetas Jezu (lat. *societas Jesu*) društvo Isusovo, isusovci (ovako Jezuiti sami sebe nazivaju).

socijetet (lat. *societas*) udruženje, zajednica; trgovачke društvo; naučio društvo.

socijus (lat. *socius*) drug, pratilac; učesnik, drug u radnji, ortak; saveznik.

sociografija (lat. *socius drug*, grč. *grapho* pišem) opisivanje životnih prilika i opštег stanja nekog naroda u jednom određenom periodu vremena.

sociolog (lat. *socius*, grč. *logos*) naučenjak, koji se bavi *sociologijom*.

sociologizam (lat. *socius*, grč. *logia* nauka) *fil.* shvatanje po kome sve duhovne i kulturne činjenice i pojave treba objašnjavati isključivo društvenim stanjem.

sociologija (lat. *socius*, grč. *logia*) nauka o osnovnim uslovima čovečjeg društva (izraz potiče od O. Konta, osnivača novije sociologije). Kao *socijalna statika* i *morfologija*, sociologija proučava oblike, sklop i razloge trajanja i čvrstine

- izvesnih stanja čovečje zajednice; kao *socijalna dinamika*, ona proučava uslove i zakone razvitka čovečjeg društva.
- sociometrija** (lat. *socius*, grč. *metron mera*) pravac u sociologiji koji se bavi merenji-ma i istraživanjima da bi se utvrdili različiti odnosi u malim društvenim grupama (porodici, školi, preduzeću).
- spageti** (ital. *spaghetti*) *pl. v. špageti*.
- spagiričan** (grč. *spao izvučem, ageiro skupim*) koji je dobiven izvlačenjem, koji oplemenjava rude; *spagirični lekovi* lekovi dobiveni hemijskim putem, koje je prvi pravio čuveni srednjevekovni lekar, hemičar i teozof Teofrastus Paracelzus, 1493—1541 (za razliku od *galenskih lekova*); *spagirična veština* (lat. *ars spa-girica*) veština rastvaranja i prečišćavanja ruda radi tobožnjeg pretvaranja u plemenite metale.
- spada** (ital. *spada sablja*) *v. špada*.
- spazis** (grč. *spao trzam, cimam, čupnem*) *med. čupanje, trganje*.
- spazma** (grč. *spasma trzaj, grč*) *med. grč.*
- spazmatičan** (grč. *spasmos trzaj, grč*) *med.* koji pati od grčeva.
- spazmacija** (grč. *spasma grč*) *med. mali grč, lak grč.*
- spazmodičan** (grč. *spasmodes*) *med. nalik na trzaj, poput trzaja, nalik na grč, poput grča, trzajast, grčast, grčevit; naklonjen grčevima; koji utišava grčeve, npr. lek (bolje: *antispazmodičan*)*
- spazmologija** (grč. *spasmos grč, logia nauka med. nauka o grčevima*).
- spazmofilija** (grč. *spasmos, philos prijatelj, naklonjen*) *med. velika sklonost grčevima*.
- spazmus** (grč. *spasmos trzaj, grč*) *med. v. spazma*.
- spali** (ital. *palmo*) loj pomešan sa katranom i smolom za mazanje lada.
- spalmirati** (ital. *spalmare, fr. spalmer*) premazivati ludu lojem pomešanim sa katranom i smolom; *up. psalm*.
- spanemija** (grč. *spanios redak, oskudan, hai-ma krv*) *med. bolesno stanje krví sa smanje-njem krvnih zrnaca i čvrstih sastojaka*.
- paragmodičan** (grč. *sparagmodes* koji kida, rastrza, cima, *sparagmos* cimanje, kidanje, rastrzanje; jak grč) *med. sklon grčevima; koji pati od grčeva*.
- sparagmus** (grč. *sparagmos*) *med. jak grč.*
- spadrap** (nlat. *paradrapa*) *med. flaster s obe strane namazan voskom ili melemskom masom*.
- sparaktičan** (grč. *sparasso trgam, čupam, sparakes kidač, rastrzač*) koji trga, koji čupa (o grčevima).
- sparganozis** (grč. *sparganon pelena, novoj*) povijanje; zavijanje obolelog uda.
- spargoziš** (grč. *spargosis bubrenje, nabrekni-vanje*) *med. bubrenje; nabubrele dojke, nabubrelost ili otečenost dojki usled navale mleka*.
- sparing-partner** (eng. *spar*) protivnik na treningu (najčešće u boksu).
- spartakijada** (lat. *Spartacus*) utakmica naroda Sovjetske Unije i svih radničkih sportskih organizacija u svima vrstama sporta i veština, radnička i proleterska *olimpijada*; naziv po Spartaku, vodi po bunjenih robova i gladijatora; *up. Sparta-kus*.
- spartakisti** (lat. *Spartacus*) *pl. članovi grupe nemackih socijalista-levičara* koja je, pod vodstvom Karla Lipknehta i Roze Luksemburg, pokušala za vreme prvog svetskog rata, 1918. god., da izvrši socijalističku revoluciju i zavede diktaturu proletarijata u Nemačkoj; nazvani po Spartaku, vodi pobunjenik robova i gladijatora; *up. Spartakus*.
- Spartakus** (lat. *Spartacus*) čuveni rimske gladijator, poreklom Tračanin, voda pobunjenih robova i gladijatora protiv Rimljana, pobedio više rimskih vojski, poginuo 71. pre n. e. (predmet mnogih književnih i umetničkih dela).
- Spartanci** (lat. *Spartanus*) *pl. stanovnici grada Sparte u staroj Grčkoj, čuveni po strogosti, otpornosti, vrlini i načinu vaspitanja omladine*.
- spartito** (ital. *spartito*) *muz. = partitura*; kod Italijana: muzički komad, kompozicija uopšte.
- spastičan** (grč. *spastikos trzav, koji cima, vuče med. v. spazmodičan*).
- spatula** (grč. *spade lopatica, lat. spatula*) široka i pljosnata drvena lopatica, npr. slikarska (za metanje i razmazivanje boja); med. metalna lopatica za mazanje melemom.
- snahi** (pere. *sipah*) *pl. nekada vojnici-konja-nici u službi francuskih kolonijalnih vlasti u Alžiru i Senegalu*.
- spahija** (pere. *sipahi*) 1. konjanik u nekadašnjoj turskoj vojsci; 2. veliki posednik zemlje, veleposednik.
- spahiluk** (pres., tur.) veliki posed, imanje *spahije*.
- spacijum** (lat. *spatium prostor; međupro-stor; rok*) *muz. prostor između dveju notnih linija; tip. veoma tanke olovne pločice za ispunjavanje prostora između reči*.
- spacionirati** (lat. *spatium prostor među-prostor*) *tip. umetati (ili: umetnuti) između reči tanke pločice, prorediti slova u reči, proređivati slova u reči; pr. spa-cioniran*.
- spedirati** (ital. *spedire, lat. expedire*) *trg. poslati, otpraviti, otpravljati, otprema-ti, otpremiti, odaslati (robu i sl.) na čiji račun*.
- spediter** (ital. *spedire*) *trg. pošiljalac, ot-pravljач, otpremilac, odašiljač robe; carinski posrednik; spediter*.
- spedicija** (ital. *spedizione*) *trg. slanje, otpre-vljanje, otpremanje, odašiljanje robe; spedicija*.

spektabilan (lat. spectabilis) vredan da se vidi, sjajan, ugledan, uvažen.

spektakl (lat. spectaculum, fr. spectacle) pogled, prizor; pozorište; gledalište; predstava, naročito: komad u kome ima mnogo šta da se vidi (raskoš, ples i drugi velelepni prizori) kako bi se privuklo što više sveta; *fig.* galama, prizor na javnom mestu.

spektar (nlat. spectrum) avet, avetiňja, utvara, sablast, prividjenje, pričina, *vizija*; fiz. disperzijom bele, Šunčeve, iz raznih boja ili raznih svetlosti složene svetlosti nastala traka boja crvene, narandžasta, žute, zelene, otvorenoplave, zatvoreno-plave, ljubičaste, zvanih duginih boja, — zove se Sunčev spektar, spektar toga svetlosnog izvora dobiven, dakle, prelamanjem ili refrakcijom svetlosti; može nastati i difrakcijom, savijanjem svetlosti; onda se zove difrakcioni spektar, savojni spektar; kontinuirani ili neprekidni spektar dobiva se razlaganjem prizmom svetlosti od beloušijanih čvrstih, tečnih i gustogasovitih tela; ovakva tela zrače sve vrste zrakova; usijani gasovi i usijane pare zrače samo ograničen broj zrakova i njihov je spektar od pojedinih svetlih linija, to je diskontinuirani ili prekidni spektar; ovi kontinuirani i diskonti-nuirani spektra zovu se emisioni spektri. A kad svetlost polazeći od svetlosnog izvora koji je usijano čvrsto ili usijano tečno telo prolazi kroz gas niže temperature nego što je to telo, onda gas iz bele svetlosti svetlosnog izvora apsorbuje sve one zrake koje gas inače sam izračuje, emituje; od emisionog spektra postao je apsorpcioni spektar, nastalo je obrtanje linija.

spektarska analiza v. spektralna analiza.

spektator (lat. spectator) gledalac, posmatrač, promatrač.

spektatorijum (nlat. spectatorium) krug gledalaca, gledaoci, posmatrači.

spektogram (lat. spectrum, grč. graphein pisati) snimljeni spektar na fotograf-skoj ploči ili filmu u spektrografu.

spektralna analiza fiz. ispitivanje hemijskog sastava nekog tela posmatranjem njegovog spektra (ako u jednom telu ima više elemenata, pa se ono unese u Bunzenov plamen da isparava, u spektru će se videti karakteristične linije za svaki od tih elemenata, svaka na svom određenom mestu).

spektralne boje opt. boje spektra, dugine boje; v. spektar.

spektralni aparati fiz. sprave za posmatranje i tačnije ispitivanje spektralnih pojava.

spektrogram (nlat. spectrum, grč. gramma crta, linija) fotografija spektra nekog nebeskog tela ili neke hemijske sup-stance.

spektrograf (nlat. spectrum, grč. grapho beležim, crtam) kombinacija spektralnog aparata sa fotografskom kamerom, služi za fotografisanje spektara; na mesto mrežnjače osjetljive na svetlost, kao kod spektralnog aparata, dolazi na svetlost osjetljiva fotografске ploča.

spektro-kolorimetar (lat. spectrum color, grč. metron) v. oftalmo-spektroskop.

spektrometar (nlat. spectrum, grč. metron) fiz. sprava za određivanje veličine skretanja bojenih zrakova spektra.

spektroskop (nlat. spectrum, grč. skopeo posmatram) fiz. sprava pomoću koje se dobiva jasna slika nekog svetlosnog izvora, jer se kod spektra, dobivene g običnom prizmom, boje medusobno mešaju, dok kod spektroskopa, sastavljenog od više sočiva i prizmi, boje jasno stoje jedna pored druge i ne mešaju ih.

spektroskopija (nlat. spectrum, grč. skoped), hen. način ispitivanja sastava hemijskih jedinjenja proučavanjem njihovih spektara; up. spektralna analiza.

spektrotelegrafija (nlat. spectrum, grč. te-le, graphia) optička telegrafija kod koje svetlosni zraci prolaze kroz jednu izbušenu metalnu ploču, koja odgovara Mor-zeovoj azbuci, i kroz prizmu raspadaju se u pojedinačne spekture; primalac vesti takođe posmatra kroz prizmu.

spektrofotometar fiz. aparat za merenje jačine svetlosti u spektru.

spektrohelionogram (nlat. spectrum, grč. he-lios, gramma) v. pod spektroheliograf.

spektroheliograf (nlat. spectrum, grč. he-lios Sunce, grapho beležim) aparat tako podešen da prima samo jednu jedinu vrstu svetlosti (jedne talasne dužine), a za sve ostale je neosetljiv; pomoću njega se fotografiše Sunce u svetlosti jedne određene spektralne linije, radi ispitivanja podele i kretanja para koje izazivaju tu liniju, na osnovu poređenja mnogobrojnih uzastopnih fotografiskih snimaka (spektro-heliograma).

spektrohemija (nlat. spectrum, grč. chemeia) ispitivanje, naročito hemijskih elemenata, pomoću spektralne analize.

spekulant (lat. speculans) posmatrač, istraživač, razmišljač, teoretičar; mudri-jaš; čovek preduzimljiv u trgovačkim poslovima, onaj koji misli o zaradi putem kupovine i preprodaje (naročito na berzi), šicardžija; kod nas se često čuje i špekulant.

spekulativan (lat. speculatus) 1. čisto mi-sleni, do koga se dolazi putem čistog mišljenja, koji postaje putem spekulacije, teorijski; spekulativna filozofija filozofija Fihtea, Selinga i Hegela, pošto su oni, nezavisno od iskustva, stvorili sisteme kojima su mislili ostvariti apsolutno saznanje stvarnosti; supr. empirijski; 2. koji je u vezi sa spekulacijom,

koji ima karakter spekulacije (v. *spekulacija* 2).

spekulativnost (lat. speculativus) 1. rezonovanje koje nema osnove u praktičnom iskustvu, prazno umovanje; 2. *fil.* čisto teorijsko saznanje, nasuprot akciji i praksi.

spekulacija (lat. speculatio) 1. *fil.* ispitivanje čistim mišljenjem, težnja za saznanjem putem čistog mišljenja uz saradnju *intuicije* i *fantazije*, težnja za saznanjem koje prelazi granice iskustva; 2. trgovačka težnja za zaradom, predviđanje verovatnog dobitka ili gubitka u nekom trgovackom preduzeću, naročito u berzanskom poslovanju; mudro zamišljen trgovacki posao; *spekulacioni efekti* trgovacke hartije kolebljive vrednosti, koje su zbog toga zgodan predmet spekulacije.

spekulirati (lat. speculari osmatrati, izgledati, gledati unaokolo) 1. udubljivati se duhom u što, razmišljati, mudrovati; 2. praviti trgovacke planove, razmišljati o mogućnosti zarade putem kupovine i prodaje (robe, hartija od vrednosti i dr.).

spekulum (lat. speculum ogledalo) *hir.* instrument pomoću koga se izvesni delovi tela drže otvoreni, proširuju ili pomoću koga se gleda u njih, npr. *spekulum ani* (lat. speculum ani) čmarno ogledalo (za širenje i pregledanje zadnjeg creva); *spekulum okuli* (lat. speculum oculi) ogledalo za pregled očiju; *spekulum oris* (lat. speculum oris) ogledalo za pregled usta; *spekulum uteri* (lat. speculum uteri) ogledalo za pregled materice.

speleogeneza (grč. spelaion pećina, genesis postanak) deo *speleologije* i *geomorfolo-gije* koji se bavi proučavanjem nastanka i razvitka pećinskih prostorija i procesa koji učestvuju u njihovom stvaranju.

speleologija (grč. spelaion, logia nauka) deo geografije i geologije koji izučava pećine i druge srodne pojave u krišom zemlji-štu.

speleofauna (grč. spelaion, lat. fauna) životinjski svet koji živi u pećinama.

spelin svetski jezik, izrađen prema *volapi-ku*, samo uprošćeniji.

spelovati (eng. spell) izgovarati, imenovati svako slovo za sebe pri čitanju pojedinih reči, npr. reč *rad* ako je napisana latinicom, speluje se: *er, a, de*.

spelter (eng. spelter) trgovacki naziv za *cink*.

spelunka (lat. spelunca) pećina, razbojničko gnezdo; mračan i prljav stan, mračna i prljava gostionica; kod nas: *špelunka*.

sperma (grč. sperma seme) 1. *zool.* životinske i čovečje seme, gusta i beličasta semena tečnost spolno zrelih mužjaka koju pri snosaju izbacuje ud i koja sadrži *spermatozoe*; 2. *vot.* seme.

spermatida (grč. sperma *zool.* zrela spolna ćelija iz koje postaje *spermatozoon*.

spermatin (grč. sperma) *zool.* semena materija.

spermatisti (grč. sperma) *pl.* zastupnici učenja o preformaciji buduće generacije u muškim semenim ćelijama; *up. animalku-listi*.

spermatitis (grč. sperma) *med.* zapaljenje semenih kanala.

spermatičan (grč. spermatikos) semen, koji sadrži ili proizvodi seme; *spermatični sudovi* semenii sudovi.

spermatozeneza (grč. sperma seme, genesis postanak, rođenje) *zool.* postanak obrazovanja semena ili semenih ćelija; *spermio-geneza*.

spermatozoe (grč. sperma, zoon životinja) *pl. zool.* semeglavci, semene ćelije, diferencirane ćelije u muškom semenu koje vrše oplodavanje.

spermatozoidi (grč. sperma, zoon) *pl. zool.* v. *sperma tozoe*.

spermatologija (grč. sperma, logia nauka) *zool.* nauka o semenu.

spermatorea (grč. sperma, rheo tečem, curim) *med.* neprekidno curenje semena (kod nekih oboljenja).

spermatozite (grč. sperma, phyton biljka) *pl. bog.* biljke semenačke; *spermofite*.

spermatofore (grč. sperma, phero nosim) *pl. zool.* semene grudvice kod beskičmenjaka koje se, pri parenju (stapanju), prenose u žensko telo i tamo postepeno vrše oplodavanje.

spermatočidan (grč. sperma, lat. caedo ubijam, cecidi) *med.* koji ubistveno deluje na semeglavce (spermu).

spermaturija (grč. sperma, uron mokraća) *med.* prisustvo semenih telašaca u mokraći.

spermacet (grč. sperma, lat. cetus kit, del-fin itd.) *zool.* žitka mast u glavi ulješu-re (vrste kita).

spermiji v. *spermatozoidi*.

spermogeneza (grč. sperma seme, genesis postanak) *zool.* v. *spermatozeneza*.

spermisti (grč. sperma) *pl.* biolozi koji su smatrali spermatozoid za pravu klicu iz koje se razvija živo biće, a jaje i embrio-nalnu kесicu samo kao pogodnu sredinu za razvoj muške klice.

spermozoe (grč. sperma, zoon životinja) št. v. *spermatozoe*.

spermolit (grč. sperma lithos kamen) *geol.* okamenjeno seme.

spermofite (grč. sperma, phyt6n biljka) *pl. vot. v. spermatozite*.

spes (lat. spes) nada; *in spe* (lat. in spe) u nadi.

specija (lat. species vrsta) *farm.* smesa od raznih sastojaka koja služi kao lek.

specijal (lat. specialis) dobar poznanik, poverljiva osoba, prisni prijatelj; vrsta velikih vinskih čaša; naročito dobro piće (vino, pivo); proizvod izuzetne kak-voće.

specijalan (lat. specialis) naročit, osoben, poseban; određen, tačan, pobliži; stručan; *supr. generalan*.

specijalizacija (nlat. *specialisatio*) posebno označavanje, ponaosobno označavanje, posebno izvođenje; stručno usavršavanje, stručno spremanje i izučavanje (grane neke nauke, zanata i dr.); *specijaliziranje*.

specijalizirati (lat. *specialis*, fr. *speciali-ser*) naročito (ili: ponaosob) označiti (ili: označavati, navoditi, navesti); *specijalizirati* se usavršavati se (u grani neke nauke, zanata i dr.), stručno izučava-vati.

specijalizovati v. *specijalizirati*.

specijalije (lat. *specialia*) pl. naročite okolnosti, bliže okolnosti, pojedinosti, po-drobnosti.

specijalist (lat. *specialis* naročit) stručnjak, onaj koji se posvetio isključivo jednoj grani (umetnosti, nauke, zanatu i sl.); naročito: lekar koji se posvetio jednoj grani medicine, npr. specijalist za tuberkulozu, za unutrašnje bolesti itd.

specijalitet (nlat. *specialitas*) 1. naroči-tost, osobenost, posebnost, svojstvo vrste, svojstvo rada; 2. struka, stručnost; naročita grana neke umetnosti kojoj se neko (*specijalist*) isključivo posvećuje; 3. naročiti proizvod neke fabrike, čija su spoljna i unutrašnja svojstva (sastav i oblik) uvek ista.

specijalnost (lat. *species*) struka kojom se neko posebno bavi; posebna veština, spremnost.

specijes (lat. *species*) izgled, spoljašnjost; pojam; predstava; izgled, vid; vrsta (nekog rada); kat. osnovna računska vrsta; dodatak, sastojak (leka, jela i sl.); med. mešavina isitnjih biljnih delova.

specijes fakti (lat. *species facti*) prav. izlaganje činjenica, činjenično stanje.

specilum (lat. *specillum*) med. v. *soida*.

specimen (lat. *specimen*) ogled, proba, ogled-ni rad, probni rad, pokus, pokušaj, dokaz.

specifikacija (nlat. *specificatio*) nabranje pojedinosti, podroban (detaljan) opis, spisak svih pojedinačnih predmeta koji spadaju zajedno; posebno označenje.

specifikovati (nlat. *specificare*) v. *specifirati*.

specifikum (nlat. *specificum*) naročito sredstvo, osoben, siguran i celishodan lek za neku bolest.

specifirati (nlat. *specificare*) naročito označiti (ili: označavati), posebno navoditi, posebno navesti, naborjiti, poimence ili tačno odrediti, navesti (ili: navoditi) tačku po tačku, označiti sve ponaosob, upojediniti, upojedinjavati.

specifitet (nlat. *specificitas*) specifič-na osobina, specifično svojstvo, specifičan sastav, osobenost, svojstvenost, npr. neke bolesti

specifičan (nlat. *specif icus*) svojstven samo jednoj osobi ili stvari, koji njoj isključivo pripada, osoben, naročit, određen, opredeljen; *specifična diferencija* ra-

zlika koja sačinjava vrstu ili rod; *specifična težina* odnos između težine nekog tela i težine iste zapremine vode, težina kubnog centimetra neke grade izmerena gramovima; *specifična toploća* količina toploće potrebna da se prida jedinici mase nekog tela da bi se zagrejale za 1° S, od $14,5^{\circ}$ do $15,5^{\circ}$; *specifično sredstvo* lek koji ima naročito dejstvo na neku bolest (npr. živa na sifilis, kinin na malariju itd.), ili koji naročito utiče na neki organ (npr. *digitalis* na srce).

spianato (ital. *spianato*) huz. prosto, jednostavno, neizveštalo.

epika (lat. *spica*) bog. klas.

spikato (ital. *spicato*) muz. jasno, naglašeno, razgovetno (kod pevanja).

spiker (eng. speaker) 1. govornik, predsednik Donjeg doma u engleskom parlamentu (zato što on uzima reč u ime skupštine); 2. stalni govornik, objavljuvач vesti i dr. na radiju i televiziji.

spilom (grč. *spiloma mrlja*) med. mladež.

spilja v. *špilja*.

spin (eng. spin okretati se, vrteti se) sopstveni mehanički momenat količine kretanja elementarne čestice ili atomskog jezgra.

spina (lat. *spina* trn, bodlja) anat. (nlat. *spina dorsalis*) hrbat, kičma, hrptenjača.

spinalni (lat. *spinalis*) hrbatni, kičmeni, hrptenjačni; *spinalna irritacija* nadra-ženost ledne moždine; *spinalna punkcija* v. pod *lumbalan*; *spinalni meningitis* zapaljenje kožaste opne ledne moždine; *spinalni sistem* sistem ledne moždine, ledna moždina i njeni živci.

spinel (fr. *spinelle*) min. ljubičastocrveni rubin.

spinet (ital. *spinetto*) muz. instrument sa žicama u obliku trapezoidea, preteča klavira.

spinozizam filozofija *Baruha Spinoze* (1632–1677), naročito njegov *panteizam*, po kome su bog i priroda isto, jedno (deus sive natura).

spinozist fil. pristalica *spinozizma*.

spinterizam (grč. *spinther* varnica, iskra) bacanje iskri, vrcanje varnica, bacanje zrakova.

spinteriskop (grč. *spinther*, skopeo gledam) aparat za posmatranje i ispitivanje *alfa-zrakova* (pronalažak eng. naučnika Kruksa).

spinterometar (grč. *spinther*, metron mera, merile) sprava za merenje dužine električnih varnica.

spirala (grč. *speira* savijutak, vijuga, lat. *spira*)

1. zavojnica, loznica; 2. mat. kriva sa beskrajno mnogo zavojaka (ima: Arhimedova, hiperbolna, parabolna, logaritamska itd. spirala); najobičnija je valječana ili cilindarska spirala ili zavojnica zvana još i loza; teh. lozasto zavijena opruga, lozasto zažčjen feder; lozasto

- uvijena žica; 3. avaj**, akrobacija koja se sastoji u tome što se avion, pri spuštanju, obrće oko zamišljene vertikalne ose.
- spiralan** (grč. speira, lat. spira, nlat. spir-a-lis) lozast, uvijen kao puž ili kao zavr-tanj, zavojit, uvojiti.
- spirant** (lat. spirans) gram. strujnik, produž-ni suglasnik, suglasnik koji se može proizvoditi sve dok nam traje dah; to su: f, s-z, š-ž, h.
- spirato** (ital. spirato) trg. u prošlom mesecu, u prošloj godini.
- spiroze** (lat. spirilum dei. od spira za-vojnica, loznica) pl. med. bolesti koje izaziva bakterija *spirilus*.
- spirilus** (lat. spira zavojnica, loznica, *dei. spirillum*) med. grupa bakterija, uvojica, izazivača raznih bolesti, naročito kolere.
- spiritizam** (lat. spiritus duh, nlat. spiritis-mus) verovanje u duhove, verovanje da s one strane groba postoji svet duhova sa kojima se može, pod izvesnim okolnostima (posredstvom stolića i naročitih posrednika — *medijuma*), doći u dodir i opštiti. Spiritizam je, polovinom XIX veka, došao iz Amerike u Evropu; up. *okul-tizam*.
- spiritist** (nlat. spiritista) onaj koji veruje u postojanje duhova i u mogućnost opštenja s njima.
- spiritozo** (ital. spiritoso) muz. v. *spirituoze*.
- spiritualan** (lat. spiritualis) v. *spirituelan*.
- spiritualizai** (lat. spiritus duh) fil. metafizičke shvatnje po kome je ono što postoji, u svojoj suštini, duhovne prirode, duhovna supstancija sastavljena od duhovnih bića, a tela su samo predstave, ili prividi pojave jedne čiste duhovne stvarnosti; *supr. materijalizam*.
- spiritualizacija** (nlat. spiritualisatio) 1. *hen.* pretvaranje u alkohol, izvlačenje alkohola; 2. *fig.* oduhovljavanje, pripisivanje duha, tumačenje u duhovnom smislu.
- spiritualizirati** (nlat. spiritualisare) 1. *hem.* pretvoriti (ili: pretvarati) u alkohol, ualkoholiti, učiniti alkoholnim, izvući iz čega alkohol; 2. *fig.* oduhoviti, oduho-vljavati, dati čemu duhovno obeležje, tumačiti u duhovnom smislu.
- spiritualije** (lat. spiritualia) pl. duhovne stvari, stvari vere; duhovna prava koja su vezana s nekom crkvenom službom (*supr. temporalije*).
- spiritualisti** (lat. spiritus) fil. pristalice, predstavnici *spiritualizma*.
- spiritualitet** (nlat. spiritualitas) duhovnost, duhovna priroda, duhovni život.
- spirituelan** (fr. spirituel) bogat duhom, duhovit, oštroman; duhovni, bestelesni, natčulni; duhovnički, crkveni.
- spirituoza** (nlat. spnrituosis) koji ima u sebi alkohola, alkoholni (o pićima).
- spirituoze** (nlat. spirituosa) pl. pića koja sadrže alkohola, alkoholna pića.
- spirituozo** (ital. spirituoso) muz. sa duhom i žarom, plameno, živo; kon *spiritu*.
- spiritus** (lat. spiritus dah; duh) disanje, dah; životni dah, život; duh, duša, jak i preduzimljiv duh; *hem.* alkohol, *spiritus*; *spiritus agens* (lat. spiritus agens) duhovni (ili: glavni) pokretač, duša pokreta; *spiritus asper* i *spiritus lenis* (lat. spiritus aspep, lenis) u grčkom jeziku grubi dah, glas h (') i blagi dah (') na početnom samoglasniku; *spiritus movens* (lat. spiri-tus movens) v. *spiritus agens*; *spiritus rektor* (lat. spiritus rector) ozivljavajući duh, duhovna životvorna sila, duh upravljač, duhovni pokretač; bot. mirisava tvar u biljkama.
- spirometar** (lat. spirare disati, grč. metron mera, merilo) sprava za merenje količine udahnutog i izdahnutog vazduha.
- spirohete** (nlat. spirochaeta pl. med. jednoćelična živa bića iz grupe bakterija *spi-rla*, izazivači sifilisa (*spirochaeta pallida*) i dr. bolesti.
- spisitas** (lat. spissitas) med. gustoća, zgusnu-tost tečnih tela (usled čega postaju manje tečna, npr. krvi).
- spisitudo** (lat. spissitudo) med. v. *spisitas*.
- splanhničan** (grč. splanchnon utroba, iznutračna, drob) utrobeni, koji se tiče utrobe, iznutični, drobni.
- splanhnografija** (grč. splanchnon) opisivanje utrobe.
- splanhnologija** (grč. splanchnon, logla nauka) nauka o utrobi, nauka o unutrašnjim organima.
- splanhnopatija** (grč. splanchnon, pathos bolest) med. bolest utrobe.
- splanhnoptoza** (grč. splanchnon, ptosis pad) med. spadnutost utrobe.
- splenalgija** (grč. splen slezina, algos bol) med. bol slezine; pr. *splenaličan*.
- splendidan** (lat. splendidus) raskošan, sjajan, velelep; fig. darežljiv, izdašan; tip. sa velikim proredima (slog).
- splenektomija** (grč. splen slezina, ektome isecanje) med. operativne vadenje (ili: isecanje) slezine.
- splenijum** (grč. splenion zavoj, lat. splenium) med. oblog, obloga; up. *kompres*.
- splenitis** (grč. splen slezina) med. zapaljenje slezine, upala slezine.
- splenografija** (grč. splen, graphia opisivanje) opis, opisivanje slezine.
- splenologija** (grč. splen, logia nauka) nauka o slezini (*deo anatomici*).
- splenomegalija** (grč. splen, me-gas velik, me-gale velika, Mega veliko) med. uvećanje slezine, naročito kod malarije.
- spin** (eng. spleen, lat. splen) med. mrzvolja, vrsta hipochondrije koja često donosi osećanje dodijalosti života, a obično se javlja kao posledica dosade; zlovolja, neraspoloženje.

spodijum (grč. spodium metalni pepeo) *hen.* koštani ugalj, ugalj koji se dobiva pougljavanjem kostiju; zbog velike šupljikavosti upotrebljava se za čišćenje šećer-nog soka; *beli spodijum* koštani pepeo.

spodomant (grč. spodos pepeo, mantis predskazivač, враћар, prorok) onaj koji proriče iz pepela.

spodomantija (grč. spodos, manteia predskazivanje, proricanje) proricanje iz pepela.

spolije (lat. spolia) *ia.* u srednjem veku: znaci viteške časti (mač, štit, šlem i dr.) koji su se nosili pri sahranama i u drugim svećanim prilikama.

spolijum (lat. spolium) plen, pljačka; naročito: zaplenjeno oružje i dr. kao znak pobede; *prav.* oduzimanje poseda; kod katolika: *prav®* pape na prisvajanje imanja koja ostanu iza katoličkog sveštenika; *akcija spolni* (lat. actio spolii) *prav.* tužba kojom se traži da se odmah vrati ili naknadi ukradena stvar.

spongija (grč. spongos) *zool.* spužva, sunder.

spongioza (grč. spongos sunder, lat. spongio-sus) *med.* sunderasta kopggana supstancija u kostima.

spongiosan (grč. spongos, lat. spongiosus) sunderast, spužvast, šupljikav.

spovgioliti (grč. spongos, lithos kamen) *pl. geol.* okamenjeni sunderasti korali.

spovgozoe (grč. spongos, zoon životinja) *pl. zool.* morski sunderi.

spondaikus (lat. spondaicus) *v. spondjakus.*

spondej (grč. spondeios, lat. spondeus) *metr.* stihovna stopa od dva duga sloga: — —.

spondjakus (lat. spondiacus) *hetr.* heksame-tarčija je peta stopa *spondej.*

spondilar troza (grč. spondylos pršljen, ag-thron zglob) med ukočenost zglobova kičmenog stuba.

spondilitis (grč. spondylos, sphondylos pršljen) *med.* tuberkulozno zapaljenje pršljena.

spondiloartrokace (grč. spondylos, arthron zglob, kakbi zlo) *med.* zagnojavanje, truljenje pršljenova.

spondilozoe (grč. spondylos, zoon životinja) *pl. zool.* *v. vertebrata.*

spondilus (grč. spdndylos, sphondylos) *anat.* pršljen.

spontav (lat. spontaneus) dobrovoljan, svojevoljan, iz sopstvenih pobuda, iz vlastitih pobuda; sam sobom postao, samonikao; iznenadan; *spontano iščašenje ned.* iščašenje usled nekog oboljenja zglobova, bez spoljnog uticaja; *v. generacio ekvivoka.*

spontaneitet (lat. spontaneus) svojevoljnost, dobrovoljnost, vlastita pobudenost, sopstvena pobudenost, pobudenost samim sobom, dobrovoljno odlučivanje; samodelatnost, samoodređivanje; samoniklost; pojava bez spolnih i vidnih uzroka; *fil.* stvaranje (ili: obrazovanje) iz sebe (*supr. receptivitet*); sposobnost razuma da stvara sam pojmove (po Kantu).

spora (grč. spora setva) *bog.* klica semena, čelija koja vrši umnožavanje (kod biljki bescvetnica).

sporadi (grč. sporas *gei.* sporados rasut, raštrkan, speiro sejem) *pl.* razasuta ostrva i ostrvca.

sporadičan (grč. sporadikos rasut, raštr-kan, pojedinačan; osamljen) razasut, rasturen po raznim oblastima, pojedinačan, usamljen; *sporadične bolesti* one koje napadaju samo pojedince (za razliku od *epi-demičnih*, koje napadaju čitave oblasti i narode).

sporadičnost (grč. sporadik6s), pojedinačnost, osamljenost, pojedinačno javljanje, povremeno javljanje.

sporangidija (grč. spora setva, angos sud, posuda) *bog.* semeni sudić; plodni ovojak kod bescvetnica; matica-čelija spora kod algi.

sporangija (grč. spora, angos) *bot.* *v. sporangidija.*

sporno (ital. sporco, lat. spurcus) *trg.* = *bruto.*

sporogeneza (grč. spora setva, genesis postanak, rađanje) *biol.* umnožavanje putem spora; *sporogenija.*

sporogon (grč. spora, gdnos rođenje, radanje) *bog.* kod mahovina: plod koji stvara spore, a koji se razvija iz oplođenog jajeta *archegonija*, tj. ženskih spolnih organa.

sporogonija (grč. spora, gonos) *biol.* *v. sporogeneza.*

siorozoe (grč. spora, zoon životinja), *pl. zool.* jednočelične praživotinje koje »sive kao paraziti, gotovani, u drugim životinjama, a razmnožavaju se pomoću spora snabdevenih ljudskom.

sporofili (grč. spora, phyllon list) *bog.* listovi na kojima se razvijaju *sporangije* sa sporama.

sporofite (grč. spora, phyton biljka) *bot.* sporonoše biljke koje se razmnožavaju pomoću spora.

sport (lat. disportare raznosit, nlat. di-sportus raznošenje, eng. sport) igra, šala, provodnja u slobodnoj prirodi; naročito: sva ona telesna vežbanja za koja su potrebne snaga, smelost, izdržljivost, okretnost i umešnost (npr. jahanje, veslanje, , klizanje, lov, trčanje, loptanje, rvanje, vežbanje na naročitim spravama itd.).

sportist (eng. sport) lice koje se bavi *sportom*.

sportsmen (eng. sportsman) onaj koji se bavi sportom, *sportist;* onaj koji se odusevljava sportom.

sporulacija (grč. spora setva, nlat. sporulatio) *biol.* stvaranje spora, postajanje spora, npr. kod *bakterija.*

sprej (eng. spray) mlaz, tečnosti ištrcan u vazduh, gde se raspršuje u vrlo sitne kapi; naprava za ištrcavanje tog mlaza; raspršivač; tečnost u toj napravi.

- sprinkler** (eng. sprinkler kanta za zalivanje) uređaj za zaštitu od požara, obično u skladištima, robnim kućama, fabrikama, brodovima.
- sprint** (eng. sprint) *sp.* trčanje na kratku stazu, takmičenje u brzini.
- sprinter** (eng. sprint) *sp.* trkač na kratkoj stazi; *up. sprint.*
- sprinterice** (eng. sprint) *pl.* naročita obuća za trkače sa klincima na prednjem delu, da se trkač ne bi klizao.
- spru** (eng. sprue) *med.* tropска bolest koja naročito napada Evropljane, sastoji se u propadanju sluzokože probavnog kanala, u teškoći jedenja i govorenja i u kataru creva.
- spumozan** (lat. spuma pena, spumosus) penušav; penast.
- sputacija** (nlat. sputatio) *med.* pljuvanje.
- sputum** (lat. sputum) pljuvačka, ispljuvak.
- srdešta** v. *sardela.*
- srma** (tur. sırma) srebro, srebrna ili zlatna žica, konac.
- srmajli** (tur. sirmah) srmom, tj. srebrnim ili zlatnim koncem vezen, ukrašen.
- S romanum** (dat. S romanum) *med.* „rimске S“, iskrivljenost debelog creva u obliku latinskog slova S, na mestu gde prelazi u zadnje crevo.
- srca** (tur. sirca) staklo; *pril. srčali.*
- Stabat mater** (lat. Stabat mater) „Stajaše (pored krsta) majka (Isusova)“ početne reči čuvene katoličke crkvene pesme, na-pisane oko 1300. god., koja se peva na Veliku subotu; muzički često obraćivana (Palestrina, Pergolezi, Astorga, Rosini, Hajdn i dr.).
- stabilan** (lat. stabilis) postojan, stalni, trajan, nepromenljiv, stamen, čvrst; *supr. la-bilan; up. indiferentan.*
- stabilizam** (lat. stabilis) v. *stabilitet.*
- stabilizator** (lat. stabilis) 1. *fiz.*, *ham.* materija koja služi da se neki materijal, podložan promenama, održi stalni, postojan; 2. uređaj koji služi da se održi stalni napon struje; 3. sprava koja sprečava da se karoserija automobila nagiba na zavojima.
- stabilizacija** (nlat. stabilisatio) ustaljenje, ustaljivanje, učvršćenje; *stabilizacija valute fin.* učvršćivanje međunarodnog kursa novca jedne države.
- stabilizirati** v. *stabilizovati.*
- stabilizovati** (lat. stabilis) ustaliti, usta-ljivati, učvrstiti, utvrditi, učiniti postojanim, stalnim, trajnim.
- stabilirati** (lat. stabilire) v. *stabilizovati.*
- stabilist** (lat. stabilis) pristalica onoga što već postoji, tj. postojećeg stanja.
- stabilitet** (lat. stabilitas) 1. postojanost, čvrstina, stalnost, ustaljenost; 2. *fiz.* težnja za održavanjem postojećeg stanja, koja je tim veća što je veća težina i što je veći oslonac i što je težište dublje; 3. u politici: težnja za održavanjem onoga što već postoji (nasleđenog), politička ustaljenost, stajanje na sigurnim nogama (*stabilizam*), *stabilizacija.*
- stabilnost** v. *stabilitet.*
- stavrodulija** (grč. stauros uspravan kolac, krst, duleia ropstvo) poštovanje krsta, obožavanje krsta.
- stavrolater** (grč. stauros, latreia obožavanje) obožavalac krsta.
- stavroskop** (grč. staurds, skopeo posmatram) polarizacioni aparat za ispitivanje op-tičkih svojstava kristalnih ploča.
- stavrofilaks** (grč. stauros, phylax čuvar) čuvar krsta, ranije titula jerusalimskog patrijarha kao čuvara ostataka krsta na kom je Hristos bio razapet.
- stavrofor** (grč. staurds, phepo nosim) krstosac; u pravoslavnoj crkvi: sveštenik--protoprezviter odlikovan pravom da nosi o vratu zlatan krst; *stavrofori pl.* nosači krstova pri katoličkim crkvenim ophodima.
- stagnacija** (nlat. stagnatio) stajanje, zastoj, zastalost, labavost, npr. u industriji, trgovaćkim poslovima itd.
- stagnirati** (lat. stagnare) stajati, ne oticati (o vodi); *fig.* biti u zastaju, ne napredova-ti, ne razvijati se (o poslovima, radu i DR-).
- stad-buk** (eng. stud ergela, book knjiga) u konjarstvu: matična zapatna knjiga sa podacima (poreklo, težina, sposobnost plođenja i dr.) o konjima, rodoslovnik konja; *up. pedigree.*
- stadiometrija** (grč. stadion određen deo puta, metrfa merenje) grana *geodezije* koja utvrđuje, pomoću optičko-geodetskih instrumenata, na terenu, odstojanje izvesnog niza tačaka od jedne osnovne tačke.
- stadijum** (lat. stadium trkalip!te, grč. stadion) v. *stadijon 1, 2, 3.*
- stadijon** (grč. stadion) 1. stara mera za dužinu od 125 koraka ili 600 grčkih i 625 rimskih stopa, 40 stadija=1 geogr. milja; 2. trkalište, mesto na kome su Grci održavali viteške igre; naročito uređeno mesto za sportske utakmice većeg obima; 3. *fig.* odsek vremena, period u neprestanom razvitku nekog događaja ili stanja, npr. neke bolesti (lat. stadium morbi), pitanja i sl.; stanje stvari, položaj stvari (kod nas: *stadijum*).
- staž** (fr. stage) 1. trajanje delatnosti na nekom području rada, posle kojeg se stiču izvesna prava (na godišnji odmor, penziju, dobijanje stana i dr.); 2. pripravna služba, pripravnštvo, vreme koje neko posle završenog školovanja mora da proveđe u pripravničkoj službi.
- stažirati** (fr. stage) izdržavaTM obavezno vreme pripravič službe, služiti kao pripravnik, kao vežbenik.
- stažist** (fr. stage) pripravnik, osoba na *stažu.*

stasis (grč. stasis) stajanje; stanovište, npr. filozofsko; *med.* zastoj sokova, naročito krvi (koji obično dovodi do zgrušavanja).

stazofobija (grč. stasis stajanje, phobos strah) *th.* bolestan strah da se ne može držati uspravno.

stakato (ital. staccato) *muz.* odsečno, nevezano; *up. ligato.*

stalagmit (grč. stalagma kap, kaplja) *min.* kapljanik koji se slaže na tlu kapanjem vode sa tavana pećine, kupasta ledena sveća; *supr.* stalaktit.

stalaktit (grč. stalazo kapljem, stalaktos kaplav, koji kaplje) *min.* kapljanik (ledena sveća) koji visi sa tavana ili sa strane pećine, a postaje kapanjem vode; *supr.* stalapoit.

staltika (grč. staltikos koji skuplja, steže) *pl. med.* sredstva za stezanje, za ustavljanje krvi.

stalinizam (po Josifu Visarionoviču Staljinu) 1. Staljinove teorijsko postavke o društvenim pojavama i njegova interpretacija marksizma-lenjinizma; 2. skup društvenih pojava i metoda upravljanja u SSSR-u vezanih za period Staljinove vlasti (jako izražen birokratski centralizam, državni kapitalizam, kult ličnosti).

Stambul tursko ime za Carigrad; zapravo *Istanbul*, od grčkog eis ten polin=grad.

stamen (lat. stamen) *bog.* prašnična nit, prašnični sud u cvetu (*up. antera*); *fig.* početak; *pl. stamina.*

staminodijum (nlat. staminodium) *bog.* sporedan prašnični sud koji nema *antere* i koji je, zbog toga, neplođan.

stampa (ital. stampa) v. *štampa.*

standard (eng. standard) svaka zakonom utvrđena mera, normalna mera, merile; zakonska novčana stopa i sl.; nešto što važi kao uzor, obrazac, što je priznate kao klasične; *standard života* (eng. standard of life) prosečna mera zadovoljavanja ekonomskih potreba pojedinca, pojedinih društvenih klasa (apstraktno — naroda); *standard zlato* normalno, novčano zlato, zlato od 22 karata; *standard obrazac* *trg.* obrazac, uzorak neke robe kome mora i isporučena roba da odgovara.

standardizacija (eng. standardization) racionalizacija proizvodnje putem smenjivanja većeg broja oblika proizvodnje na manji broj tipičnih obrazaca (standarda istog kvaliteta, oblika, veličine, težine itd.).

standardni (eng. standard) koji se odnosi na *standard*, koji odgovara standardu; istog tipa, tipičan.

standarta (eng. standard, šp. estandarte) zastava, steg; konjička zastava.

stanin (lat. stannum kalaj) legura koja se sastoji od kalaja, bakra, gvožđa i cinka.

stanir (lat. stannum, tal. stagnuolo) kalaj razvučen u veoma tanke listiće (upotreb-

ljava se za uviđanje čokolade, čaja, sapuna itd.).

stante (ital. stante) *trg.* ovoga meseca, tekućeg meseca.

stante pede (lat. stante pede) smesta, odmah, iz ovih stopa.

stanum (lat. stannum) *hen.* kalaj, sjajan beo metal, mekan i jako rastegljiv, atomska masa 118,69, redni broj 50, znak Sn.

stanca (ital. stanza) 1. mesto prebivanja, soba, odaja; zdjelna slika kao sobni ukras (naročito čuvene Rafaelove zdjelne slike u vatikanskom dvoru); 2. kitica, strofa, naročito talijanska strofa (*otava rima*) koja se sastoje od osam petostopnih jamp-skih stihova; 3. čelični udubeni kalup za utiskivanje u lim; čelični valjak za izrezivanje metalnih parčeta različitog oblika pritiskivanjem.

stapel (hol. stapel) 1. mesto na brodogradilištu sa podijumom nagnutim prema vodi na kome se sastavljuju delovi broda i sa koga se brod spušta u vodu; 2. podijum na koji se izvlače hidroplani iz vode; 3. pomoćna naprava na kojoj se sklapaju avioni.

star (eng. star) 1. zvezda; *fig.* pozorišne veličina, sportska veličina, filmska „zvezda”, virtuoz i sl.

star (nem. Star) 2. *med.* ime većeg broja očnih bolesti koje se svršavaju delimičnim ili potpunim slepilom; *zeleni star* zelena mrena = *glaukom*; *sivi star* zamućenost i neprovidnost očnog sočiva, usled čega svetlosni zraci ne mogu da dopru u unutrašnjost oka (leći se operativnim vodenjem očnog sočiva); *cjni star* neizlečivo slepilo kao posledica bolesne neose-tljivosti mrežn-ače ili očnog živca.

starbord (eng. starboard) *mor.* desna strana broda.

starleta (ital. starletta zvezdica) pozorišna ili filmska glumica za sporedne uloge.

start (eng. start) *sp.* na trkačkim utakmicama: polazište, linija sa koje polaze takmičari (trkači, pešaci, velosipedisti, avijatičari, veslači, konji itd.); početni trenutak trke, utakmice; prvi nastup na nekom takmičenju; odlučan polazak na loptu koja se nalazi kod protivničkog igrača (u fudbalu).

starter (eng. starter) 1. elektropokretač, v. *anlaser*; 2. ot. na trkačkim utakmicama: onaj koji zastavicom i dr. daje takmičari-ma znak za polazak.

startovati (eng. start) poći, polaziti, krenuti; pokretati motor; *sp.* učestvovati na utakmici (kao trkač, veslač, plivač, avijatičar); krenuti sa polazne trkačke tačke, započeti trku; *avij.* poleteti.

start-stop-mašina (eng. start-stop, lat. ta-china) *teh.* v. *teleprinter.*

stataran (lat. statarius koji se zbiva u stajanju) koji stoji mirno, nepomičan, tra-

- jan, koji polako napredne; *statarna lektira* čitanje sa zastajkivanjima radi objašnjavanja.
- stativ (nlat. statiwun) stalak, postolje, naročito za *geometarske instrumente*; *sp. u* fudbal: prečka od gola; *stativa*.
- statika (grč. statike) fiz. deo *mehanike* koji proučava uslove pod kojima kakav mehanički sistem ostaje u miru, nauka o ravnoteži; *supr. dinamika*.
- statistkinja (lat. stare) v. pod *statist*.
- statist (lat. stare stajati) poz. lice koje se pojavljuje na pozornici samo u sporednim, obično nemim ulogama, naročito u prizorima kada nastupaju narod, vojnici i sl.; za ženu: *statistkinja*.
- statistike (lat. status stanje) prvobitno: nauka o stanju u državi izraženom u brojevima; deo *sociologije* kojem je zadatak da, upoređujući u brojevima činjenice koje se javljaju u nekoj oblasti državnog i društvenog života, izvodi opšte zaključke i utvrđuje uzroke i posledice opažanjem utvrđenih činjenica, i da proučava metode sistematskog utvrđivanja, sredivanja i preglednog upoređivanja tih činjenica (npr. u oblasti škola, trgovine, poljoprivrede, zdravstvenog stanja nekog kraja, države, naroda itd.), statistika je „sredstvo (metod) za izučavanje netičnih (kolektivnih) pojava“.
- statističar (lat. status stanje) onaj koji prikazuje stanje čega u brojevima, koji se bavi *statistikom*.
- statistički (lat. status) koji prikazuje stanje čega u brojevima, brojni; *statistički ured* državna ustanova koja ispituje prilike u zemlji pomoću podataka izraženih u brojevima.
- statistički (grč. statikos) koji se tiče nauke o ravnoteži (*statike*).
- statmika (grč. stathmos teg) poznavanje tegov-a, nauka o tegovima.
- statograf (grč. stathmos stanica, postaja, grapho beležim, pišem) aparat koji automatski beleži vreme vožnje i vreme zadržavanja na stanicama voza.
- stator (lat. stare stajati) teh. nepomični deo električnog generatora ili motora; pokrivnica, ono u čemu se obrću lopatice parne turbine; *supr. rotor*.
- statoreaktor (lat. status stanje, reagere protivdjstvovati) ali/, avion sa naročitom vrstom mlaznog pogona, male težine i jednostavne konstrukcije; razvija vrlo veliku brzinu.
- statoskop (lat. status, grč. skopeo posmatram)
1. sprava koja beleži nagle promene u vazdušnom pritisku pri nepogoda-ma;
 2. avij. sprava koja beleži razlike u visini u metrima.
- statua (lat. statua, statuere postaviti, staviti) um. kip; fig. osoba hladna (kao kip).
- statuar (nlat. statuartus) kipar, vajar.
- statueta (ital. statuetta) mali kip, kipić.
- statuirati (lat. statuere) odrediti, određivati, opredeljivati, opredeliti, utvrditi, utvrđivati; podići, rsnovati; narediti, odlučiti, postaviti, rešiti; dopustiti, dozvoliti.
- statura (lat. statura) stas, struk; rast, uzrast.
- status (lat. status) *prav.* stanje, pravni položaj jednog lica; sastav, prilike, položaj.
- status insolvencije (lat. status insolventiae) nesposobnost plaćanja obaveza.
- status in statu (lat. status in statu) država u državi.
- status kvo (lat. status quo sc. ante) stanje koje je bilo pre prvobitno stanje, dosadašnje stanje.
- status kognacionis (lat. status cognitionis) *prav.* stanje srodstva, srodstvo.
- status konjugalis (lat. status conjugalis) *prav.* bračne stanje, brak.
- statusna prava prava koja sačinjavaju pravni položaj punopravnog lica.
- status vascendi (lat. status nascendi) *hen.* trenutak nestajanja, tj. ono veoma kratko vreme kada se atomi oslobođaju iz jedinjenja dok se još nisu udružili u mole-kule.
- statut (lat. statutum) zakon, osnovni zakon; propis, odredba; naročito: pravila nekog društva (*statuti*).
- statutaran (lat. statutum odredba) zakonski, koji je po pravilima, propisan pravilima.
- statuti (lat. statutum) pl. v. *statut*.
- stauro- (grč. stauros krst) v. pod *stavro-*.
- stafaža (fr. staffage) u slikarstvu: oživljavanje slike tim što joj se dodaju pojedine figure ili čitave grupe ljudi, životinja i dr.; sami ti dodaci; dodatak čemu, nešto uzgredno.
- stafeta v. *štafeta*.
- stafilagra (grč. staphyle grozd, agra plen) med. mašice za pridržavanje resice (nep-čane).
- stafilon (grč. staphyle) med. prištić na rožnjači (oka) sličan koštici grožđa.
- stafilitis (grč. staphyle grozd; otečena resa) med. zapaljenje resice (nepčane).
- stafilokoke (grč. staphyle, kokkos koštica, zrnce) pl. med. loptaste, grozdaste bakterije, izazivaci raznih vrsta gnojenja (bulbuljica i čireva).
- stafiloplastika (grč. staphyle otečena resa, plasso ubličavam, oblikujem) med. veštačke pravljenje nepca pomoću sluzokože usne duplje.
- stahanovac (po imenu sovjetskog radnika Stahanova) radnik koji se naročito ističe u radu, udarnik.
- stadija (lat. stare, statio) stanica, postaja; u katoličkim crkvenim ophodima: mesto na kome učesnici zastanu radi molitve.

stacionar (lat. statio, nem. Stationar) manja zdravstvena ustanova u kojoj bolesnici mogu da leže, bolesničke prihvatište.

stacionaran (nlat. stationanus) koji miruje, stalan, nepokretan, postojan, koji ne menja mesto, utvrđen u svom mestu, položaju i sl.; stalan; *stacionarno lečenje* lečenje bolesnika u bolnici, u postelji (za razliku od *ambulantnog*); *stacionarna stručna*.

stacionirati (fr. stationner) namestiti, postaviti, npr. stražu.

stearin (grč. stear gen. stearatos loj) *hež.* smesa stearinske i palmitinske kiseline (služi za pravljenje raznih sveća); *stearinska kiselina* glavni sastojak biljnih i živo-tinjskih masti; *steatin*.

steatodermija (grč. stear loj, derma koža) *med.* bolesna masnoće kože.

steatin (grč. stear gen. steatos loj, dem. stearation) v. *stearin*.

steativičan (grč. stear gen. steatos) lojast, koji ima loja, lojni.

steatit (grč. stear gen. steatos) min. slaninac, masnik, vrsta guste i masne milovke.

steatitis (grč. stear gen. steatos) med. sklonost gojenju.

steatoza (grč. stear gen. steatos) *med.* stvaranje masti, debljanje, gojenje.

steatopigija (grč. stear gen. steatos, pyge zadnjica) prekomerno razvijena zadnjica (sedalo), usled velikog nagomilzvanja sala na trtičnom delu tela.

steatorea (grč. stear gen. steatos, rheo tečem, curim) med. lučenje masti kroz izmet.

steganografija (grč. steganos čutljiv; pokriven, graphia pisanje) veština tajnog pisanja, tajno pismo; nauka o igranju saha.

stegano-pode (grč. steganos vododržljiv, pokriven, pys, podos nogu) *pl.* sisari sa plavnim kožicama, veslarice.

stegnozis (grč. stegno zapušavam, začepljujem) med. stezanje, zatvorenost, začepljenost, npr. znojnih rupica; *up. stenoza*.

stegnotika (grč. stegnos) *pl. med.* sredstva, lekovi za stezanje, za skupljanje.

stegnotičan (grč. stegnotikos koji zapušava, začepljuje) koji skuplja, koji zatvara, steže ili zapušava.

stegoptera (grč. stegos krov, pokrivalo, pteron krilo) *pl. zool.* tvrdokrilci.

stezo (ital. steso) *muz.* otegnuto; *stezo moto* (ital. steso moto) laganim kretanjem, polako, razvučeno, otegnuto.

steirozis (grč. steirosis jalovost, neplodnost) med. neplodnost.

stek (eng. stake) 1. ulog pri igri, u opklada-ma, naročito na konjskim trkama.

stek (eng. steak) 2. *kup.* komad mesa; *biftek*.

stelaža (nem. stellen postaviti, Stellage) polica, orman u zidu ili uza zid bez vrata (u bibliotekama, radionicama itd.).

stelarni (lat. stella zvezda, stellaris zvezdani) zvezdani; *stelarna astronomija* deo astronomije koji proučava građu vasione i

bavi se merenjem zvezdanih mesta i kretanja zvezda, merenjem jačine njihove sjajnosti i ispitivanjem njihovih spektara.

stele (grč. stele) uspravan stub; naročito: uspravna mramorna ploča, ukrašena reljefima ili slikama, kao nadgrobni spomenik starih Grka.

stelionat (lat. stellionatus) prevara, obmana, prevarna prodaja, lažno bankrotstvo (lat. stellio = gušter, kao simbol varalice zbog njegove hitrosti i veštine da se izvuče iz škripca).

stelit (lat. stella zvezda, grč. lithos kamen) 1. *geol.* okamenjena morska zvezda; 2. *tehnol.* mešavina nikla, kobalta i hroma (upotrebljava se za medicinske instrumente).

stelografiјa (grč. stele kameni stub, graphia opisivanje) izrada natpisa na stubovima; *up. stele*.

shema (grč. stemma venac) kod starih Rimljana: venac kojim su kitili slike predaka; otuda: venac, niz predaka, rodoslov, rodoslovna tablica; *pl. stemata*.

stematografija (grč. stemma rodoslov, graphia pisanje) v. *genealogija*.

stenizirati (grč. stheno) jačati, krepiti, povećavati delatnosti životne snage; *supr. astenizirati*.

stenija (grč. sthenos jačina, snaga) puna snaga, jačina, krepkost, povećana životna delatnost tela; *supr. astenija*.

steničan (grč. sthenos) u punoj snazi, krepak; *stenična groznica* v. *steno-pira*; *pope. steničan afekt* duševni pokret koji pojačava životne radnje organizma, npr. radost (*supr. asteničan*).

stene- (grč. stenos) predmetak u složenica-ma sa značenjem: tesan, uzan.

stenogram (grč. stenbs tesan, uzan, kratak, gramma slovo, pismo) ono što je napisano stenografski, rukopis napisan stenografiom.

stenograf (grč. stenos, grapho pišem) onaj koji piše stenografski, brzopisac.

stenografija (grč. stenos, graphla pisanje) brzo pisanje pomoću naročitih znakova, tako da se njim može verno zabeležiti i najbrži govor; brzopis, kratkopis.

stenografirati v. *stenografisati*.

stenografisati (grč. stenbs tesan, uzan, kratak, grapho pišem) brzo pisati služeći se *stenografijom*.

stenodaktilograf (grč. stenos, daktylos prst) onaj koji je vičan *stenodaktilografiјi*.

stenodaktilografiјa (grč. stenos, daktylos, graphla pisanje) kombinovanje stenografi-je i daktilografi-je; kada stenograf sam otukava na pisaćoj mašini ono što je stenografisao.

stenodaktilografkinja (grč. stenos, daktylos) ona koja je vična *stenodaktilografiјi*.

stenoza (grč. stenosis sužavanje, suženje) med. suženost sudova i kanala; *up. stegnozis*.

- stenokardija** (grč. stenos tesan, kardia srce) *kec.* stezanje srca, javlja se kao jaka zaptivenost u grudima praćena teškim disanjem i jakim bolovima; *angina pektorž.*
- stenopira** (grč. sthenos jačina, moć, rug vatra) *med.* groznačica usled zapaljenja; *ste-nična groznička.*
- ^stenostomija** (grč. stenos tesan, uzan, stoma usta) *med.* grčenje donje vilice.
- stsnostahigrafija** (grč. stenos, tachys brz, graphia pisanje) „uzano i brzo pisanje“; jedan od sistema *stenografija*, objavljen 1875; *Lemanova stenografija.*
- stenotelegraf** (grč. stenos, tele na daljinu, grapho pišem) telegraf koji radi sistemom znakova mašine za stenografisanje, u minutu može da pošalje do 400 reči.
- stenoterman** (grč. stenos, thermos topao) *biol.* prilagođen određenoj temperaturi sredine u kojoj živi, koji teško podnosi veće promene u temperaturi (o živim bićima); *supr. euriterman.*
- stenotermija** (grč. stenos, thermds) *biol.* osobina onih živih bića koja mogu da žive samo na jednoj, uvek istoj temperaturi.
- stenotika** (grč. stenos, nlat. stenotica) *pl.* sredstva i lekovi za stezanje, za sužavanje.
- stenotip** (grč. stenos, typos otisak) mašina za stenografisanje koja piše slogove ili cele reči.
- stenotipija** (grč. stenos, typos) stenografisanje, pisanje *stenotipom.*
- stevotipisati** (grč. stenos, typos) pisati mašinom *stenotipom.*
- stenotipist** (grč. stenos, typos) onaj koji stenografigpe i stenografisano prepisuje običnim slovima na pisaćoj mašini, *daktilograf* koji zna stenografiju; za ženu: *stenotipistica.*
- stenotičan** (grč. stenos) koji sužava, sužavajući; sužen.
- stenotopan** (grč. stenos, topos mesto) koji ima malu, slabu rasprostranjenost zbog toga što može da živi i uspeva samo pod strogo uslovljenim i veoma ograničenim klimatskim prilikama (naročito o biljkama i životinjama); *supr. euritopan.*
- stenotoraks** (grč. stenos, thorax grudni koš) *med.* čovek uskih grudi.
- stenofilan** (grč. stenos, phyllon list) koji ima gusto lišće, gustog lišća.
- stenohorija** (grč. stenos, chora prostor) *med.* suženost nekog prirodnog otvora, naročito vagine.
- stenohromija** (grč. stenos, chroma boja) *štamp.* jednovremeno štampanje svih boja na gravirama i crtežima.
- stentando** (ital. stentando) *huz.* otežući, razvlačeći.
- stentato** (ital. stentato) *muz.* bolno, tonom, koji izražava bol; *slik.* plašljivo, usiljeno, kruto, teško, glomazne.
- Stentor** (grč. Stentor) ime jednog Grka pod Trojom koji je mogao da nadviše 50 ljudi; otuda: čovek jakog, gromkog glasa; *Stento-rov glas* neobično jak, gromak glas.
- step** (eng. step) u plesu: korak.
- stepa** (rus. stepn) velika, pusta i suva ravnica u Rusiji, sa travama i biljkama koje mogu da podnesu sušu.
- eter** (fr. stere, grč. stereos krut, tvrd, čvrst) francuska jedinica za merenje zapremine suvih tela, naročito drva, = 1 kubni metar.
- stereo-** (grč. stereos) predmetak koji se javlja u složenicama i znači: čvrst, tvrd, jak, gust, telesni, prostorni.
- stereoautograf** (grč. stereos, auto sam, grapho pišem) aparat za snimanje terena.
- stereografija** (grč. stereos, graphia crtanje) perspektivno crtanje čvrstih tela u ravni *supr. ihnografija.*
- stereografska projekcija** crtanje geografske karte pri kome se oko zamišlja kao da se nalazi na jednoj tački površine Zemljine lopte, pa kroz Žemlju obuhvata pogledom suprotnu poluloptu i ova kao da se ogleda u ravni koja polovi Žemlju; *up. projekcija.*
- stereoisomerija** (grč. stereos krut, tvrd, čvrst) *v. izomerija.*
- stereometar** (grč. stereos, metron mera, merile) sprava za merenje zapremine mase brašnastih i poreznih (šupljikavih) tela.
- stereometrija** (grč. stereos, metria merenje) merenje zapremine tela; *geom.* nauka o prostornim veličinama za čije je predstavljanje potrebno više od jedne ravni; (*supr. planimetrija.*)
- stereoplazma** (grč. stereos, plasma) *fiziol.* v. pod *idioplazma.*
- stereoplanografija** (grč. stereos, grapho pišem, lat. planus ravan) *geogr.* izrada karata sa stereografskih snimaka.
- stereorama** (grč. stereos, horama pogled, prizor) reljefna karta.
- stereoskop** (grč. stereos, skopeo posmatram) *opt.* aparat pomoću koga se može najjasnije pokazati prostornost likova; kutija sa dve pregrade, od kojih svaka ima kao *okular* po jedno naročito sočivo, a na suprotnoj strani je zatvoreno mutnim stakлом.
- stereostatika** (grč. stereos, statike) *fiz.* nauka o ravnoteži čvrstih tela.
- stereotelemetar** (grč. stereos, tele na daljinu, u daljinu, metron mera, merilo) *opt.* sprava za merenje odstojanja neke tačke od posmatrača.
- stereotipan** (grč. stereos, typos otisak) *tip.* štampan pločama sa nekretnim sloganom; *fig.* uvek isti, starokovan, nepromenljiv, u istom obliku, ukaljen, uobičajen.
- stereotipi** (grč. stereos, typos) *pl. tip.* ploče sa nekretnim sloganom; klišei; stvari štampane ovakvim pločama.

stereotipija (grč. stereōs, typos) štampanje pločama sa nekretnim sloganom, klišeima, matricama.

stereotipika (grč. stereos, typos) v. *stereotipija*.

stereotipirati (grč. stereōs, typos) izradi-vati ploče sa nekretnim sloganom; štampati takvim pločama.

stereotičan (grč. stereotikos koji čini čvrstim, koji očvrpgćava) *med.* suv, sasušen, koji je postao sušenjem.

stereotomija (grč. stereos, temno sečem, tome sek, presek) deo *stereometrije* koji se bavi presecima površina onih tela koja prodiru jedna u druga delimično ili potpuno (kod kamenorezaca, mašina i dr.).

stereofonija (grč. stereos, prostor-ni, phone glas, zvuk) kod zvučnog filma: sistem kod koga zvuk, pri projiciranju filma, dolazi sa više mesta, a ne sa jednog, kao kod običnog zvučnog filma.

stereohemija (grč. stereos, chemeia) nauka o prostornom rasporedu atoma u molekuli-ma, ispituje *izomeriju* kod jedinjenja.

stereohromija (grč. stereos, chroma boja) vrsta zidnog slikarstva kod koga se na prepariranom suvom sloju maltera izrađuju slike običnim vodenim bojama.

sterilan (lat. sterilis) jalov, neplodan, suv, MpniaB, oskudan, siromašan; uzaludan, beskoristan, nesposoban, neodrživ; *med.* oslobođen od zaraznih klica (zavojni materijal, hirurški instrumenti i sl.).

sterilizacija (nlat. sterilisatio) jalovljenje, ujalovljavanje, činjenje jalovim ili neplodnim; ujalovljenje, ujalovljenost; uništavanje klica i mikroba, npr. u mleku, na hirurškim instrumentima, zavojima i dr.; uništenost klica, mikroba; *up. pasteurizacija*.

sterilizirati v. sterilizovati.

sterilizovati (fr. steriliser) jaloviti, uja-loviti, ujalovljavati, činiti neplodnim; ubijati (ili: ubiti, uništiti, uništavati) klice, mikrobe; takođe: *dezinficira-ti; up. pasterizovati*.

sterilitet (lat. sterilis) v. *sterilaost*.

sterilnost (lat. sterilis) jalovost, neplod-nost, nerodnost; *fig.* mršavost, siromaš-nost, oskudnost.

sterkoracija (lat. stercus izmet, stercoratio) stvaranje izmeta; gnojenje izmetom, dušenje izmetom.

sterling (eng. sterling) ono što ima punu, pravu, utvrđenu vrednost; srednjovekovni engleski srebrni novac; *funta* ili *livra sterlina* raniji kovani novac, danas samo novčana računska jedinica = 20 eng. *šilinga*.

sternalan (grč. sternon grudi, prsa, nlat. sternalis) *znat.* koji se tiče trudne kosti, koji je u vezi sa grudnom kosti.

sternalgija (grč. sternon, algos bol) *ned.* v. *stenokardija*.

sternodinija (grč. sternon, odyne bol) *med.* v. *stenokardija*.

sternum (grč. sternon, nlat. sternum) *znat.* grudna kost.

sternutament (lat. sternutamentum) *med.* sredstvo (ili: lek) protiv pijavice.

sternutativan (nlat. sternutativus) koji izaziva (ili: koji draži) na kijanje.

sternutatorijum (nlat. sternutatorium) sredstvo koje draži na kijanje.

stetograf (grč. stethos grudi, prsa, grapho pišem, beležim) aparat za grafičko predstavljanje kretanja disanja.

stetografija (grč. stethos, graphia beleženje) beleženje kretanja disanja.

stetodeznis (grč. stethos, desmos veza) *med.* zavoj za grudi.

stetopoliskop (grč. stethos, poly mnogo, sko-reb posmatram) *med.* stetoskop na koji mogu više njih u isto vreme *auskulirati*.

stetoskop (grč. stethos, skopeo) *med.* drvena ili metalna slušalica levkasta oblika za ispitivanje plućnih promena (*auskul-taciju*).

stetoskopija (grč. stethos, skopeo) *med.* ispitivanje pluća slušanjem, *auskulacijom*.

stehiogenija (grč. stoicheion elemenat, gen koren od gignesthai roditi se, postati) stvaranje, postajanje *elemenata*.

stehiogonija (grč. stoicheion elemenat, gone radanje) v. *stehiogenija*.

stehiologija (grč. stoicheion, logia učenje, nauka) učenje o pretvarima ili elementima, = *hemija*.

stehiometrija (grč. stoicheion, metria mere-nje) merenje elemenata, hemijsko merenje, hem. učenje o proporciji, nauka o čvrstim ili prostornim uslovima pod kojima se raznorodne materije hemijski spajaju u nova, jednorodna tela.

stehiometrijski (grč. stoichefon, metria) koji se tiče hemijskog merenja ili učenja o proporciji; *stehiometrijski broj* = *atom-ska težina ili hemijski ekvivalenat*.

stibialia (lat. stibium antimon, nlat. stibi-alia) *pl. med.* lekovi napravljeni od *antimo-ia* ili sa *antimonom*.

stibijum (lat. stibium) *min. v. antimon*.

stigijski (grč. stygios) 1. koji pripada Stik-su i podzemnom svetu uopšte; *fig.* užasan, grozan, strašan, jeziv, paklen; 2. *hem.* koji nagriza, koji izjeda, kao npr. čezap (zbog vode reke *Stiksa*, koja je, po verovanju starih Grka, vila otrovna).

stigma (grč. stigma) bod, ubod, tačka, mrlja; *bog.* žig na tučku cveta; *zool.* spoljni otvor *traheje* (dušnjaka) kod zglavkaza, disaona oduška; ožiljak, opeketine; *žig*, znamenje srama koje su stari Grci i Rimljani udarali zločincima i odbeglim robovima; *fš.* sram, stid; *pl. stigmata*.

stigmatizacija (nlat. stigmatisatio) udaranje žiga, žigosanje; *pak.* obično bolom praćena toboljna sposobnost uživljavanja u Hristove patnje na taj način što se kod

izvesnih osoba (*stigmatizovanih*) pojavljuju po telu Hristove rane (po mišljenju psihopatologa, ovo stanje je slično stanjima kod nekih hipnotiziranih i histeričnih osoba).

stigmatizirati (grč. *stigmatizo*) obeležiti žigom, žigosati; fig. obediti, oklevetati; *stigmatizirane osobe psih.* osobe na kojima se rane slične Kristovim pokazuju bilo spolja bilo da ih one osećaju u sebi (Franjo Asisijski, Lujza Lato, Ana Eme-rih, Tereza Nojman i dr. (po mišljenju psihopatologa, stanje slično stanju kod nekih slučajeva hipnotizma i histerije).

stigmatograf (grč. *stigma* bol, ubod, tačka, žig, *grapho* pišem) onaj koji radi *stigma-tografiju*.

stigmatografija (grč. *stigma*, *graphla* pisanje, beleženje) pravljenje malih šara, mustara u boji, npr. sitnih crvenih tačaka na plavoj osnovi itd.

stigmeologija (grč. *stigme*, *log'a*) *gram.* v. *akcentuacija*.

Stiks (grč. *Styx*) *mit.* reka ili izvor u podzemnom svetu preko kog je Haron prevozio duše umrlih i u čiju su se vodu bogovi zaklinjali najsvetijem i najstrašnjom zakletvom (po verovanju starih Grka, koje se održalo do danas, ova voda je bila smrtonosno otrovna).

stil (grč. *stylos*, lat. *stilus*) obična gvozdena rezaljke, poput današnje pisaljke, na jednom kraju zašiljeno gvožđe koje je paralo, tj. pisalo po voštanim tablica-ma); 1. pisaljka starih Grka i Rimljana; 2. način pisanja i izražavanja misli (pro-zni, pesnički, besednički, poslovni, zvanični stil); 3. u likovnim umetnostima, arhitekturi, nameštaju itd. umetnički ukus, oblik prikazivanja, umetnički pravac, način davanja oblike; naročito: čist, plemenit, neizveštačen i prirodan način prikazivanja (za razliku od *manira*), 4. sp. način upražnjanja neke vrste sporta; 5. fig. običaj, navika; 6. *stari p novi stil* Č. pod *julijanski kalendar*.

stilet (ital. *stiletto*, fr. *stilet*) bodež s obe strane oštar i sa kratkim sečivom; *šti-let*.

stilizacija (nlat. *stilisatio*) davanje stila, tj. pravilnog i lepog oblika načinu iskazivanje misli; *um.* menjanje prirodnog oblika u duhu izvesnog umetničkog shvatanja (odbacivanjem svega sporednog u predmetu prikazivanja itd.).

stilizirati v. *stilizovati*.

stilizovati (nlat. *stilisare*) napisati, sastaviti, prikazati praviln i lepim stilom; *um.* menjati (ili: izmeniti) prirodn oblik u duhu izvesnog umetničkog shvatanja (npr. odbacivanjem svega slučajnog, sporednog itd.).

stilist (lat. *stilus* rezaljka, paraljka, pisaljka) pisac koji piše dobrim stilom-,

poznavalac dobrog i pravilnog načina izražavanja pismom.

stilistika (lat. *stilus*) 1. nauka o stilu, tj. dobrom i pravilnom pisanju; *pr. s-gili-stički*.

stilistik (lat. *stilistica*) 2. *pl.* stvari koje su u vezi sa naukom o dobrom i pravilnom pisanju ili se odnose na nauku o dobrom i pravilnom pisanju.

stiliti (grč. *stylos* stub, *stylites*) *pl.* stoljni-ci, hrišćanski asketi u V veku koji su, ugledajući se na sirijskog kaludera Simeona, veći deo života provodili na platformi visokih stubova.

stile (grč. *stylos* rezaljka, pisaljka, šaralj-ka, šaralica) držala sa perom i mastilom za pisanje, nalivpero.

stilobat (grč. *stylobates* stubno podnožje) *arch.* zajedničko podnožje za više stubova.

stilograf (grč. *stylos* rezaljka, pisaljka, *grapho* pišem) v. *stilo*.

stilografija (grč. *stylos*, *graphla* pisanje) rezanje ili graviranje u masi koja nije provodnik elektriciteta, radi izrade bakrenih stamparskih ploča galvanoplastičnim putem.

stiloliti (grč. *stylos*, *stub*, *Ifthos kamen*) *pl. geol.* krečne tvorevine u obliku stubova.

stilometar (grč. *stylos*, *metron mera*, *merilo*) sprava za lakše pronaalaženje i određivanje odnosa na stubovima, stubomer.

stilometrija (grč. *stylos*, *metrla* merenje) veština merenja stubova.

stilopinakije (grč. *stylopinakion*, *stylos*, *pi-pah gen. pmakos* slika) *pl. um.* reljefi na stubovima koji prikazuju mitološke i istorijske slike i motive.

stilos (grč. *stylos*, lat. *stilus*) *bot.* stubić, deo cvetnog tučka.

stimatzoa (grč. *styma* ukrućenost muškog uda) *med.* krvarenje iz mokraće cevi praćeno pohotljivim krućenjem muškog uda; *uretroragija*.

stimer (eng. steamer) parobrod.

stimpot (eng. steampot) *med.* parni lonac za udisanje tople pare; *inheler*.

stimulans (lat. *stimulans*) *med.* nadražno sredstvo, sredstvo za draženje, za podstrekavanje, za podsticanje.

stimulant (lat. *stimulans*) *med.* nadražan, koji draži, koji nadražuje; koji podstre-kava, koji podstiče.

stimulancia (lat. *stimulantia*) *pl. med.* na-dražna sredstva, sredstva za nadraži-vanje; v. *stimulans*.

stimulacija (lat. *stimulatio*) *med.* draženje, nadraživanje; podsticanje.

stimulirati (lat. *stimulare*) pobuditi, pobu-divati, podsticati, dražiti; u ekonomi-ci: podsticati na veću proizvodnost ili intenzivnost rada, npr. sistemom plata i zarada.

stimulus (lat. *stimulus*) draž, nadražaj, nagon, podstrek.

stipaža (fr. stypage) *med.* lokalna obamrllost, ili utrnulost usled hladnoće.

stipendijska (lat. stipendum od stips *gen.* stipis novčani prilog, pendere odmeriti) kod starih Rimljana: plata, nagrada u novcu; porez, danak (*tribut*); danas: novčana pomoć, potpora za školovanje, blagodejanje; kod katolika: zaveštanje za čitanje mise.

stkipendist (lat. stipendum) primalac *sti-peidije*, blagodejanac.

stipl-čes (eng. steeple toranj, châse hajka, trka) prvobitno: trka preko polja kojoj je bio cilj neki crkveni toranj; danas: trka s preponama.

stipsa (grč. stypho, stypsis skupljanje) 1. *hen.* kiseli kamen, *alaun*.

stipsa (grč. stypho, stypsis skupljanje) 2. cicija, džimrija.

stipsis (grč. stypsis) *med.* stezanje, skupljanje, zatvaranje; zaustavljanje krvii; zatvor (stolice).

stiptika (grč. styptikos opor, trpak, stypho skupljam, kupim, stežem, nlat. stypica) *pl. ned.* sredstva za stezanje, naročito za zaustavljanje krvii.

stipticin (grč. stypho skupljam, kupim, stežem) *farm.* proizvod oksidacije *iarkotina*, utiče na stezanje sudova; piće se kao sredstvo protiv krvarenja.

stiptičan (grč. styptikos opor, trpak) *med.* koji steže, koji skuplja, koji zaustavlja krv.

stipulant (lat. stipulans) onaj koji sklapa pogodbu, ugovarač, ugovorna strana.

stipulacija (lat. stipulatio) *prav.* uslov, po-godba; pristanak, obećanje; ugovor; svečano priznanje u govorenne obaveze.

stipulirati (lat. stipulari) ugovoriti, ugovarati, utvrditi, uglaviti, uglavljivati; usloviti, sklopiti ugovor; obećati, obavezati se.

stih (grč. stichos) *poet. v. vere.*

stihar (grč. sticharion, stocharion) deo odežde sveštenika pravoslavne crkve: dugačka i široka haljina, slična dugačkoj košulji, od bele i šarene materije; nosi se ispod *feloia*.

stihija (grč. stoicheion ono što je osnovno, elemenat, pravtar) 1. neodoljiva sila prirode; bura, oluja, poplava, požar, nepogoda; 2. *fil.* osnovni elemenat sveta (prema starogrčkim filozofima bilo ih je 4: vatra, voda, zemlja i vazduh); 3. *hen. v. elemenat; pr. stihiski.*

stihomantija (grč. stichos, red, vrsta, stih, manteia) ggoricanje iz stihova, srećaka, ili ceduljica kod Rimljana: stihove iz *sibilskih knjiga* napisali bi na ceduljice, koje bi potom izmešali, zatim ih izvlačili i čitali iz njih ubudućnost.

stihometrija (grč. stichos, metria merenje) merenje stihova, brojenje redaka (u rukopisima).

stihomitija (grč. stichos, mythos govor, razgovor) *poet.* govorna figura, podvrsta

antiteze: razvijeni stihovi (u dramama i dr.), koji su obično jedni drugima i odgovori, npr. „More, Marko, ne ori drumova — More, Turci, ne gaz'te oranja“.

stjuard (eng. steward) kelner, konobar (na brodu i avionu).

stjuardesa (eng. stewardess) kelnerica, konobarica (na brodu i avionu).

stoa (grč. stoa) dvorana (ili trem, hodnik) sa stubovima; naročito: šarena dvorana sa stubovima (stoa poikile) u Atini, u kojoj je učio Zenon iz Kitiona i njegovi sledbenici; *stočka škola v. stoici.*

stov (eng. stove) peć, visoka peć; sušnica (u fabrici šećera).

stoik v. stoici.

stoici (grč. Stoikof, lat. Stoici) *pl. fil.* staro-grčki filozofi iz *stoičke škole*, pristalice *stoicizma*; *fig.* hladni, mirni, neuzbudljivi i nepokolebljivi ljudi, koji sve spoljne nedaće podnose mirno i spokojno.

stoicizam (nlat. stoicismus) *fil.* učenje Zeno-ni, osnivača *stoičke škole*, i njegovih sledbenika, koje traži život u strogoj vrlini, suzbijanje mukušnih i slabih osećanja, preziranje bola i ravnodušnost prema svakom bolu i životnim nedaćama; *fig.* duševni mir, miroća, ravnodušnost, neuzbudljivost, neuzruljivost, nepokolebljivost.

stoički (grč. stoikos) miran, ravnodušan, neuzbudljiv, neuzruljiv.

stop (eng. stock) *lager*, količina robe na stavaristi, količina robe na skladištu, količina robe na tržištu; glavnica, go-tovina, osnovni kapital; naročito: državna glavnica; ideo, ulog; državne ob-veznice koje su u opticaju (u Engleskoj); desnica, akcija.

stok-broker (eng. stock-broker) posrednik u trgovini hartijama od vrednosti.

stok-ekscendž (eng. stock exchange) novčano tržište, berza hartija od vrednosti, efektna berza.

stokfiš (eng. stock-fish) *zool.* bakalar.

stokholder (eng. stock-holder) sopstvenik državnih obveznica, akcionar.

stok-džobr (eng. stock-jobber) bankar koji spekulise na berzi, trgovac deonicama (akcijama), efektima, *ažioter.*

stola (grč. stole, lat. stola) duga »seneka haljina starih Rimljanki; *mod.* široka traka koju dame nose preko haljine oko vrata; traka sa kršćima katoličkih i anglikanskih sveštenika koju nose preko odežde oko vrata (odgovara *oraru* pravoslavnih đakona).

stoma (grč. stoma) usta, ušće; ustašca; *bog*; otvor na epidermisu bilja kroz koji se vrši razmena gasova.

stomak (grč. stomachos) *zool.* želudac.

stomatitis (grč. stoma usta, nlat. stomatitis) *med.* zapaljenje sluzokože usne dušve, zapaljenje desni.

- stomatitis aftoza** (grč. stoma, nlat. stomati-tis aphtosa) *med.* plikovitost usta.
- stomatografija** (grč. stoma, graphla opis) opisivanje usta ili usne dupl>e.
- stomatologija** (grč. stoma, logia nauka) nauka o oboljenjima usne dupl>e.
- stomatoplastika** (grč. stoma, plasso uobliča-vam, oblikujem) *med.* veštačke pravljenje usta.
- stomatopodi** (grč. stoma, pus, *gen.* podos nogu) *pl. zool.* vrsta rakova oklopnika u kojih samo tri para trudnih nogu služe za kretanje, a dva kao organi za hvatanje plena.
- stomatoskop** (grč. stoma, skopeo posmatram) *med.* usno ogledalo, ogledalo za osvetljavanje i ispitivanje usne i obližnjih duplji.
- stomahalan** (grč. stomachos nseludac, nlat. stomachalis) koji se tiče želuca, želudačni;
- stomahalne kapljice* kapljice za jačanje želuca.
- stomahalija** (grč. stomachos, algos bol) *med.* bol želuca.
- stomahale** (grč. stomachos, nlat. stomachale) *med.* lek za želudac, sredstvo za jačanje želuca.
- stomahika** (grč. stomachikos želudačni) *pl. med.* sredstva, lekovi za želudac.
- stop!** (eng. stop!) stoj, stani, prekini!; u telegramima: tačka.
- stopila** (ital. stoppino) *voj.* upaljač, fitilj; v. *štapin*.
- stoping** (eng. stopping) časovnik za merenje veoma malih delova vremena; upotrebljava se naročito u sportu, v. *štoperica*.
- stopirati** (eng. stop, fr. stopper) zaustaviti, zaustavljati (brod, mašinu); stati, zaustaviti se.
- stor** (eng. store) zaliha, pričuva, rezerva; stvarište robe; u Sjevernoj Americi: dućan u kojem se prodaju sve životne namirnice.
- stora** (fr. store) prozorska zavesa na oprugu; naročito: zavesa ukrašena bogatim motivima (za ceo prozor).
- storija** (ital. storia, eng. story) priča, pričevanje, zgodba, događaj.
- stornirati** (ital. stornare stuknuti, suzbi-ti; skrenuti) *trg.* dovesti u red; ispraviti grešku u pisanju ili računanju) ne precr-tavanjem, nego otpisivanjem i prepisiva-njem); ispraviti grešku u knjiženju protivnom pozicijom (stavkom); poništiti, poništavati (narudžbinu itd.).
- storovo** (ital. storno) *trg.* ispravljanje pogrešno uknjižene stavke otpisivanjem i prepisivanjem, protivna pozicija, stanka (u knjigovodstvu); *up. ritorno*.
- storting** (norv. stor, thing) „velika narodna skupština”; norveški parlament, sastoji se od *latinda* (prve komore) i *obelstin-ga* (druge komore).
- stohastika** (grč. stochastic) veština pogadanja, veština pogadanja onoga što je tačno; učenje o onome što je verovatno.
- strabizam** (grč. strabismos, strabos razrok) *med.* razrokost.
- strabitican** (grč. strabon) razrok.
- strabo** (grč. strabon, lat. strabo) *med.* razrok čovek.
- strabometar** (grč. strabon razrok, metron mera, merilo) *med.* sprava za merenje stepena razrokosti.
- strabotomija** (grč. strabos, temno sečem, režem, tome sečenje, rezanje) *med.* lečenje razrokosti operacijom.
- stragl for lajf** (eng. struggle for life) *biol.* borba za život, za opstanak (izraz koji Darwin često upotrebljava izlažući svoju teoriju o prirodnom odabiranju).
- strajk** (eng. strike) v. *štrajk*.
- strakdija** (nlat. extractio) *tip.* izdizanje reči ili redaka koji treba da se stampaju u jednoj boji ili u više boja.
- stralčo** (ital. stralcio) *trg.* prijateljsko povravljane, nagodbave, sporazum.
- stramin** (lat. stramen strelja, slama, ital. strame) fina *kaneva* za pravljenje čilima; takođe: gusta pamučna tkanina za papuče i dr.
- strangulacija** (lat. strangulatio) davljenje, gušenje, vešanje; smrt vešanjem.
- strangurija** (grč. stranguria) *med.* teptko mokrenje praćeno bolovima.
- stranac** (ital. strapazzo) v. *štrapac*.
- strateg** (grč. strategos) poznavalač veštine ratovanja, vojskovođa.
- strategem** (grč. strategema) ratno lukavstvo; *fig.* lukavstvo, majstorijska.
- strategija** (grč. strategia) nauka o vođenju vojske, veština ratovanja; knjiga o veštini ratovanja.
- strategijski** (grč. strategikos) vojskovođni, koji se tiče vojskovođe; sposoban da vodi vojsku, koji se tiče vođenja vojske, ratne veštine.
- strategika** (grč. strategike) v. *strategija*.
- strategist** (grč. strategia) vešt vojskovođa; pisac knjige o veštini ratovanja.
- stratigrafija** (lat. stratum sloj, grč. gra-phla opis) nauka ili opisivanje odnosnog, relativnog, položaja slojeva stena; istorijska geologija (po tome što su slojevi materijalni ostaci i predstavnici pojedinih faza Zemljine istorije).
- stratiot** (grč. stratiotes vojnik) u staroj srpskoj državi: vojnik, obično najamnik.
- stratifikapija** (nlat. stratificatio) *geol.* obrazovanje slojeva, slaganje u slojeve; naslaganost u slojeve, slojevitost.
- stratificirati** (lat. stratum sloj, facere načiniti) *geol.* uslojiti, uslojavati, slagati u slojeve, sloj na sloj.
- stratograerija** (grč. stratos vojska, graphla opis) opisivanje vojske, istorija ratova uopšte.
- stratokratija** (grč. stratos, krateo jak sam, vladam) vladavina vojnika (ili: vojske).
- stratokumulus** (nlat. stratocumulus) *meteor.* sloj okruglastih ili valjčastih oblaka,

- lepo poredanih u skupine, nizove ili talasaste oblike, obično sivih sa mračnim delovima.
- stronaut** (lat. stratum sloj, grč. nautes brodar, mornar) ali/, pilot koji je stručnjak za letenje u stratosferu.
- stratopauza** (lat. stratum, pausis prestajanje) sloj vazduha na granici između *stratosfere* i *mezosfere*.
- stratopedija** (grč. stratopedia) voj. vepggina podizanja okola (logora), nauka o biranju mesta zgodnog za okolovanje (logorovanje) trupa i o podizanju i uređenju, okola (logora).
- stratoplan** (lat. stratum sloj, fr. planer leteti bez mahanja krilima) avij. avion udešen za letenje u stratosferu.
- stratostat** (lat. stratum, grč. istemi postavim, stavim) vazdušni balon naročito sagraden za dizanje u *stratosferu*.
- stratosfera** (lat. stratum, grč. sphaira lopata) sloj vazduha, debeo oko 12—60 km, koji stoji iznad *troposfere*, sa teškim gaso-vima, gotovo stalnom temperaturom, bez vremenskih pojava itd.
- stratus** (lat. stratus prostrt, razastrt od sternere sterati) meteor. visoka magla, sloj niskih oblaka sličan magli, obično mesni, lokalni, oblak koji se stvara od magle.
- strada (ital. strazza) trg. v. *straca*.
- strašikavdo** (ital. strascicando) «uz. v. *strashinando*.
- strašinando** (ital. strascinando) muz. povlačeći, vukući; *strašinando l'arko* (ital. strascinando Gagso) sa pripojenim gudalom.
- strebloza** (grč. strebloo uvinem, uganem) med. uganuće, iščašenje udova.
- strema** (grč. stremma); 1. med. uganuće, iščašenje nekog uda.
- strema** (grč. stremma) 2. mera za površinu u današnjoj Grčkoj = $1000 t^2$.
- strepigozo** (ital. strepitoso) muz. sa šumom, burno, larmajući; *kon strepite*.
- streptazol** (grč. streptos uvijen) fark. veoma uspešan lek protiv streptokoka i mnogih drugih mikroba; leči anginu, grip, zapaljenje pluća, sepsu i dr.
- streptokoke** (grč. streptos sukan, uvijen; obrtnjiv, okretnjiv, kokkos koštica, zrnce) pl. med. bakterije okruglasta oblika koje vezujući se obrazuju lance, izazivači gnojenja.
- streptomycin** (grč. streptos uvijen, mykes gljiva) farm. veoma uspešan lek (antibio-tik) protiv tuberkuloze, tifusa, dizente-rije i dr.
- streptocid** (grč. streptos, lat. caedo ubijam) farm. sredstvo za uništavanje streptokoka.
- strehra** (ital. stretta) muz. v. pod *stretto*.
- stretto** (ital. stretto) muz. pr. kratko, brzo, zbijeno; im. živahni pasaž na završetku (*streta*).
- stridor** (lat. stridor) med. zvuk različitih svojstava koji se čuje pri disanju (šišta-
nje, zviždanje), prouzrokovani suženjem dušnika.
- striktan** (lat. strictus) strog, odsečen, tačno određen, izričan; *striktō jure* (lat. stricto jure) po strogom pravu, tačno po zakonu; *striktō seizu* (lat. stricto sensu) u užem smislu, strog uvezvi.
- striktissimo seizu** (lat. strictissimo sensu) u najstrožem smislu (reči).
- striktura** (lat. strictura) stezanje, sužavanje nekog prirodnog kanala, npr. crevnog kanala, mokraćne cevi i dr.
- strindendo** (ital. stringendo) muz. zbijeno, žureći se, sve brže.
- strinjendo** (ital. strignendo) muz. v. *strindendo*.
- strip** (eng. strip, nem. Streifen) pruga, traka, kaiš (kože, hartije, zemljista); *roman u stripovima* roman sa posve malo teksta, u kome su glavne slike koje prikazuju radnju, dakle, niz slika koji liči na dugačak kaiš.
- strihnin** (grč. strychnos) hem. veoma otrovan alkaloid koji se nalazi u semenu biljki *strihioza*; i u veoma maloj količini deluje na živčani pribor i izaziva ukočenost mišića i smrt.
- strihnomanija** (grč. strychnos manikos velebilje, manfa pomama, ludilo) med. ludilo izazvano uzimanjem velebilja (*beladone*).
- strišando** (ital. strisciando) muz. razvlačeći, pretapajući jedan ton u drugi.
- strobiloidan** (grč. strobilos cigra, efdos vid, oblik) ciglast, šišarkaet, sličan cigri, šišarcu, kao cigra.
- strobilus** (grč. strobilos) cigra, zvrk; Not. šišarka, šišarica.
- stroboskop** (grč. strobilos vrtlog, čevrntija, skopče posmatram) v. *zootrop*.
- stroma** (grč. strdmma prostirka, stronnymi prostrem) fiziol. osnovna supstancija nekog tkiva, naročito vezanog tkiva žlezda-stih organa; prostirka, pokrivač, cilim.
- stromatika** (grč. stromata prostirke, cilimi, tepisi) veština tkanja cilima, cili-marstvo.
- stroncijanit** (nlat. strontium) hem. bezbojan ili u boji mineral, straklasta sjaja, karbonat *stroncijuma*; služi za stroncijiske preparate i u fabrikaciji šećera (nazvan po prvom nalazištu *Stroncijan* u Škotskoj).
- strondijum** (nlat. strontium) hem. elemenat, atomska masa 87,62, redni broj 38, znak Sr, beo kao srebro; njegova jedinjenja bojadišu plamen crveno, zbog čega se mnogo upotrebljava u pirotehniči.
- strop** (eng. strop kaiš) omča od konopca za vuču ili dizanje; konopac ili metalno uže za vezivanje tovara za dizalicu, gondole za dirižabl ili aerostat, padobrana za čoveka.
- strofa** (grč. strophe obrtanje, okretanje) 1. prvobitno: okretanje hora, kod starih Grka, dok je igrao i pevao, za vreme toga

okretan>a; 2. *poet.* ritamski period koji se dobije vezivanjem dva ili više ritamskih redova (stihova) u celinu koja se više puta ponavlja, kitica; 3. *muz.* pro-menjeno ponavljanje melodije.

strofika (grč. *strophe*) *poet.* podela stihova na strofe; deo poetike koji govori o pravljenju strofa; *teol.* odmeravanje stavova u pesničkim knjigama Starog zaveta.

strofulus (grč. *strophos*) *med.* kožna bolest kod male dece; javlja se u obliku kvržica i mehurića.

strofus (grč. *strophos*) *med.* zavijanje u trbuhi.

struktura (lat. *structura*) način građenja, sklop, sastav, ustrojstvo; raspored; *kol.* način kako su spojeni delovi stena i planina; tvorevina, gradevina; *up.* konstrukcija.

strukturalizam (lat. *structura*) pravac u vremenoj nauci (biologiji, antropologiji, lingvistici, sociologiji, psihologiji, filozofiji) koji traži da se činjenice jedne naučne oblasti proučavaju kao elementi zavisni od celine (strukture) u koju su uključeni.

struma (lat. *struma* otok žlezda) *med.* skrofulozan otok i zagnojenje limfnih žlezda, naročito na vratu, guša, škrofula.

strumektomija (lat. *struma*, grč. *ektome* isecanje) *med.* vađenje *strume* operacijom.

strumitis (lat. *struma*) *med.* zapaljenje guše.

strumozan (lat. *struraosus*) *med.* gušav, škrofulozan.

student (lat. *studens*) redovni slušalač univerziteta ili neke visoke škole.

studija (lat. *studium*) težnja, stremljenje, revnost, ornost za što; ispitivanje, istraživanje, učenje, proučavanje; bavljenje nekom naukom ili umetnošću; rasprava iz oblasti nauke i umetnosti; prethodan rad, načrt nekog umetničkog dela; *pro studio et labore* (lat. rgo studio et labore) za pokazanu revnost i rad.

studio (ital. *studio*) 1. soba za rad umetnika, naročito slikara, vajara, glumca itd.; kinematografska radionica, *atelje*; 2. odjeljenje u RTV stanici iz kojeg se daju emisije.

studirati (lat. *studere*) nastojati da se neka stvar ispita, pomno ispitivati ili razmišljati; naročito: baviti se naukom, posvetiti se nauci, učiti, proučavati; biti slušalač univerziteta, velike škole, visoke škole (radi proučavanje neke nauke).

stukatura (ital. *stucco*) v. *štukatura*.

stupa (sskr.) u budističkoj arhitekturi u Indiji, kupolasta gradevina koja obe-ležava neko sveto mesto.

stupefakcija (lat. *supefacentia*) pl. *med.* sredstva za uspavljanje, za umrtvljavanje.

stupidan (lat. *stupidus*) glup, tup, tupoglav, blesav.

stupor (lat. *stupor*) med. ukočenost, utrnu-lost, obamrllost, neosetljivost; duhovno oboljenje u kome se volja gotovo nimalo ne ispoljava; *fīg.* preneraženost, zaprepaščenost.

stuprator (lat. *stuprator*) *prav.* oskvrnilac devojačke nevinosti, obeščastilac.

stuprum (lat. *stuprum*) *prav.* skvrnavljenje devojačke nevinosti, silovanje, blud.

su (fr. *sou*, lat. *solidus*) francuski bakreni novac od 5 santama, petparac (nije više u upotrebi).

suave (ital. *suave*) *muz.* v. *soave*.

sua sponte (lat. *sua sponte*) v. *pod sponte*.

sub (lat. *sub*) predlog, javlja se u mnogim složenicama i znači: 1. za prostor na pitanje „kuda“: pod, do, u; 2. za vreme: oko, baš pred, odmah posle; 3. za stanje: pod; 4. za prostor na pitanje „gde“: pod, ispod; 5. za vreme: u toku, pri, oko, za vreme; pred bezvučnim suglasnicima: *sun-*.

subakutan (nlat. *subacutus*) *med.* koji se ne razvija naglo, koji se javlja sa umerenom vatom (groznica).

subakcija (lat. *subactio*) *med.* obradivanje, preradivanje, umekšavanje, mešanje.

subalimentacija (lat. *sub*, *alimentum* hrana, nlat. *subalimentatio*) *med.* pothranjivanu, nedovoljna ishrana, nedovoljnost količine hrane potrebne za povoljno stanje i razvitak organizma.

subalteran (nlat. *subalternus*) koji стоји под неким drugim, zavisan od koga, podređen, potčinen, niži; *log.* posebno prema opštem je subalterno; neki stoji u subalter-nom odnosu prema svima; *subalterni službenik* potčineni, niži, mlađi službenik.

subalternacija (nlat. *subalternatio*) *log.* odnos podređenosti užih pojmoveva prema opštijim, posebnih sudova prema opštim.

subarenda (nlat. *subarrenda*) podzakupljanje, podzakup, pazakup.

subarendator (nlat. *subarrendator*) podzakupac, pazakupac.

subarendacija (nlat. *subarrendatio*) v. *subarenda*.

subarktičan (lat. *sub*, grč. *arktos sever*) koji se nalazi ispod severnog stožera, sever-nog *pola*, tj. u ledenu pojusu.

subaciditet (nlat. *subaciditas*) *med.* slaba, umanjena količina kiseline.

subaša (tur. *subaşı*) gradski nadzornik u Turskoj Carevini, predstavnik dahijiske vlasti u selima u Srbiji pred prvi srpski ustank.

subvenirati (nlat. *subvenire*) pomagati, pomoći, priteći u pomoć (novčano).

subvencija (nlat. *subventio*) pomoć, pripomoć; naročito: državna pomoć u novcu (npr. pozorištu, stručnim školama, naučnoj ili humanoj ustanovi itd.).

subvencioniran (nlat. *subventio*) pomognut (novčano) od države.

- subvencionirati (nlat. *subventio*) v. *subve-nirati*.
 subvevcionisati (nlat. *subventio*) v. *subve-nirati*.
 subverzivan (nlat. *subverzivus*) razoran, rušilački, prevratni, prevratnički.
 subverzija (nlat. *subversio*) prevrat, razo-renje, rušenje; *subverzio stomachi* (nlat. *subversio stomachi*) med. izokrenutost želuca, tj. jako povraćanje.
 sub voce (lat. *sub voce*) pod reči . . . (kod upućivanja na neki rečnik); v. *voks*.
 subdermalan (lat. *sub*, grč. *derma koža*) *znat.* potkožni, koji se nalazi pod kožom površine tela.
 subditicijus infavs (lat. *subdititius infans*) *prav.* podmetnuto dete; kopile.
 subdominanta (ital. *sub-dominante*) *muz.* donja dominanta, ton ispod dominantne, četvrti ton u dijatonskoj skali tonova.
 subdukacija (lat. *subductio*) odvođenje, uklanjanje; *ned.* odvođenje nečistoće iz tela; cedenje, filtrovanje.
 suberizacija (lat. *suber pluta*, nlat. *suberi-satio*) *bot.* oplutavanje.
 suberit (lat. *suber pluta*) *tehnol.* sintetički, veštački proizvod od izmrvljene plute i kakvog mineralnog lepka, tvrdi od plute.
 suberozan (nlat. *suberosus*) plutast.
 subzis- (lat. *subsis-*) v. pod *supsis-*.
 subinvolucija (lat. *sub, involutio uvijanje*) med. nepravilno i nedovoljno smenjivanje i skupljanje materice posle porođaja i počačaja.
 subito (lat. *subito*) iznenada, odjednom; *muz.* brzo, žurno.
 subjekat (lat. *subjectum* ono što je podmetnuto) podloga, temelj; *gran.* podmet, osnovni pojam, predmet o kome se u rečenici nešto iskazuje; lice, osoba (za razliku od *objekta* ili stvari); *fig.* čovek s obzirom na sposobnost ili valjanost svoju za neki (podređeni) posao, naročito: apotekarski pomoćnik; upotrebljava se i u prezrivom smislu mesto: osoba, čovek; *fil.* nosilac doživljaja, ono što ima opažaje, predstave, osećaje i želje, tj. *ja*.
 subjektivan (nlat. *subjectivus*) lični, unutrašnji, koji se tiče *subjekta*, koji potiče od *subjekta* (osobe), a ne od stvari; *fig.* koji polazi od sebe, jednostran, pristrastan, ličan; *subjektivan oset, osećaj psih.* osećaj koji je postao unutrašnjim nadražajem; *supr. objektivan; z. idealizam.*
 subjektivizam (nlat. *subjectivismus*) *fil.* 1. u teoriji saznanja: shvatanje da je celokupne saznanje subjektivno, i to: a) da svi iskazi zavise od subjekta koji ih daje, tako da jedan sud za nekoga može važiti kao istinit a za drugog kao lažan, a opšte-važeće istine su isključeno, ili da jedna vrsta subjekta može nešto smatrati isti-nitim, a druga lažnim, te prema tome apsolutne istine nema; b) da svako saznanje shvata stvari onako kako se pri-
 kažu subjektu koji ih sazna, a ne kakve su u stvari (glavni predstavnici su *sofi-sti*, naročito Protagora sa svojom mišlju: „Čovek je merile svih stvari“); 2. u etici: shvatanje da je cilj moralnog delanja uspostavljanje subjektivnog stanja, bila to radost (*hedoizam*) ili blaženstvo (*eudaj-mokizam*); *fig.* pristrasnost; *supr. objekti-vizam.*
 subjektivitet (nlat. *subjectivitas*) postojanje i važenje nečega samo za duh koji sazna, lično opažanje i shvatanje; jednostranost, pristrasnost; *supr. objektivitet.*
 subjektivnost (nlat. *subjectivitas*) v. *subjektivitet.*
 subjekcija (lat. *subjectio* podmetanje) *ret.* pitanje koje govornik sam sebi postavlja, pa zatim sam na njega odgovara.
 subjunktiv (lat. *subjunctivus modus*) *gram.* v. *konjunktiv.*
 subkarbon (lat. *sub, carbo* ugalj) *kol.* donja formacija kamenog uglja.
 sub kondicione (lat. *sub conditione*) *prav.* pod uslovom.
 subkonzektencija (nlat. *subconsequentia*) *log.* zaključak izveden iz zaključka.
 subkontraoktava (lat. *sub contra octava*) *muz.* leštlica S_2-N_2 , koja je za jednu oktavu ispod *kontraoktave* (njen najdublji ton sa 16,17 treptaju u sekundi je najdublji ton celog tonskog sistema).
 subkontraran (nlat. *subcontrarius*) „*podsutran*“; *log.* naziv za suprotnost između delimično potvrđnih i delimično odrečnih sudova od kojih jedan ne odriče isto što drugi potvrđuje, npr.: „Neke ptice su selice“ i „Neke ptice nisu selice“. (Oba subkontrarna suda mogu biti istinata).
 subkontrariost (nlat. *subcontrarius*) *subkontrarna suprotnost; up. kontrarnost, kontradikcija.*
 subkutan (lat. *sub, cutis* koža, potkožno tkivo) potkožni; *subkutana injekcija* med. ubrizgavanje lekovitih materija (morfijum, kinin i dr.) ili hranljivih sastojaka u potkožno tkivo.
 sub lege libertas (lat. *sub lege libertas*) *prav.* sloboda u granicama zakona.
 subligakulum (lat. *subligaculum*) pregača, kecelja; med. potpasač, utega (kod kile).
 subligacija (lat. *subligatio*) med. podvezivanje, potpasivanje.
 subliman (lat. *sublimis*) uzvišen; divan, veličanstven, velelepán.
 sublimat (lat. *sublimatum*) *hen.* čvrsto telo koje je zagrevanjem pretvoreno u paru pa vraćeno u čvrsto stanje; naročito: hlorid žive ($HgCl_2$), najotrovnije živino je-dinjenje (upotrebljava se kao antiseptično sredstvo, za konzervisanje drveta, živo-TIN.SKIH i anatomskeh preparata i dr.). sublimatorijum (nlat. *sublimatorium*) *hem.* mesto gde se vrši *sublimacija*; sredstvo za sublimisanje.

- sublimacija** (nlat. sublimatio) *hem.* prelaženje čvrstog tela u paru, pa ponovno zgušnjavanje te pare u čvrst oblik.
- sublimirati** v. *sublimisati*.
- sublimisati** (lat. sublimare) *hem.* čvrsto telo zagrevanjem pretvoriti u paru, pa hla-đenjem pustiti da ponovo očvrsne; *fig.* uzvisiti, pretvoriti u nešto više, ople-meniti, oblagoroditi (npr. čulnu požudu u poštovanje itd.).
- sublicitacija** (nlat. sublicitatio) *trg.* ustu-panje najjevtinijem ponuđaču.
- sublokacija** (nlat. sublocatio) *trg.* pazakup, podzakup.
- subluksacija** (nlat. subluxatio) *med.* nepotpuno iščašenje.
- sublunarani** (lat. sub, lunaris Mesečev) koji se nalazi pod Mesecom, tj. zemaljski, prolazak.
- submisija** (lat. submissio) 1. potčinjenje, pokoravanje, ponižavanje; pokornost, po niženost, poslušnost; 2. (fr. soumission) isporuka nekog posla po utvrđenoj ili po najnižoj ceni; ponuda.
- sub mode** (lat. sub modo) *prav.* uz obavezu, pod uslovom (tj. da se nešto izvrši pa da se dobije izvesna korist, npr. kad neko nasledi imanje *sub modo* da ispunji kakav uslov, u protivnom gubi pravo na to imanje).
- subnormala** (nlat. subnormalis) *geom.* projekcija normale na h-osu (iksnu osu).
- suboksid** (lat. sub, grč. oxys ljt, oštar) *hem.* podoksid, stepen oksidacije jednog metala koji sadrži manje kiseonika nego baza toga metala; *up.* *hiperoksid*.
- subordinacije** (nlat. subordinatio) 1. podredjenost, potčinjenost, zavisnost; poslušnost, naročito u vojsci; 2. *log.* odnos nižeg pojma prema višem; odnos vrste prema R'DU.
- subordinirati** (nlat. subordinare) podredi-ti, podređivati, potčiniti, potčinjavati; *subordiniran pojam log.* pojam čiji obim leži pod obimom nekoga višeg pojma.
- sub pena** (lat. sub repa) *prav.* pod pretnjom kazne.,
- subrepacija** (lat. subreptio) *prav.* obmana, prevara izvršena prikrivanjem istine; *su-brepaciona pogreška log.* pogreška u mišljenju i sudeњu koja nastaje potkradanjem čulne obmane (nedovoljnom pažnjom, ne-promišljenošću i sl.).
- subreta** (fr. soubrette) soberica; naročito: uloga nestasne i duhovite soberice na pozornici; pevačica veselih i smešnih uloga u opereti, najčešće sopran.
- subrogacija (nlat. subrogatio) *prav.* postavljanje na mesto drugoga, stupanje u čija prava.
- sub roza** (lat. sub rosa) „pod ružom“ (kao simbolom čutljivosti), tj. u poverenju, poverljivo, tajno.
- subsekvens** (lat. subsequor idem za kim ili za čim, subsequens) sledeće, naredio, koje se odnosi na nešto prethodno.
- subsekcija** (nlat. subsectio) pododeljak, podrazdeo; *up.* *sekcija*.
- subsemifuza** (nlat. subsemifusa) *muz.* trideset drugi deo taktne note.
- subsi-** (lat. subsi-) v. pod *supsi-*.
- subsonična brzina** brzina kretanja manja od brzine zvuka.
- sub specije** (lat. sub specie) pod vidom, u vidu.
- sub specije eternitatis** (lat. sub-specie aeternitatis) pod vidom večnosti, u svetu večnosti, sa gledišta večnosti i beskonačnosti.
- subspecies** (lat. subspecies) podvrsta.
- subsultus tendinum** (lat. subsultus tendinum) *med.* poigravanje žila; trzanje mišića ruke u samrtnom grču.
- subt-** (lat. subt-) v. pod *supt-*,
- sub una specije** (lat. sub una specie) pod jednim vidom, naime samo sa hlebom (kako se katolici pričešćuju).
- sub utrakve** (lat. sub utraque sc. specie) pod oba vida, naime sa hlebom i vinom (kako se pričešćuju pravoslavni i protestanti); *up.* *utrakvisti*.
- sub utrakve specije** (lat. sub utraque spe-cie) v. *sub utrakve*.
- subfebrilan** (nlat. subfebrilis) *med.* podgronični, kaže se za temperature koje su blizu temperaturama groznice, između 38 i 38,5°C.
- suveren** (fr. souverain, nlat. superanus, lat. super nad, iznad) neograničeni gospodar, samodržac; vladar.
- suvereni** (fr. souverain) *pr.* najveći, najviši, nenadmašan; vrhovni, neograničen; nepriskoven; *suverena država* slobodna i nezavisna država.
- suverenitet** (fr. souverainete) vrhovna vlast, neograničena vlast; potpuna državna nezavisnost; nepriskovenost.
- sugerira-™** v. *sugerisati*.
- sugerisati** (lat. suggestere „podmetnuti“, uliti kome što u glavu, izdahnuti koga čim, uplivati, duhovno uticati na volju, mišljenje ili osećanje nekoga, uticati na koga da učini što; naročito: hipnotiziranim narediti nešto što će ovaj morati da izvrši u toku svoga hipno-tičkog sna ili tek kad se probudi).
- sugestibilan** (fr. suggestibilite) podložan hipnozi; nagovorljiv.
- sugestivan** (nlat. suggestivus) sposoban za vršenje *sugestije*, upliv, uticaj; koji draži čulnost, privlačan; *sugestivna ličnost* • ličnost naročito sposobna da utiče na druge; *sugestivna terapija* *med.* lečenje sugestijom i hipnozom (deo *psihoterapije*).
- sugestija** (nlat. suggestio) ulivanje kome u glavu, uticanje na koga, uplivisanje, nadahuće nekom mišlju; nagovor, nagova-

ranje, navođenje na što; naročito: uti-canje na onoga koji se nalazi u hipnotičkom snu; *up. autosugestija*. **sugilacija** (lat. sugillatio) *med.* podliv krvi, naselost krvi, modrica; *fig.* ruganje, grdenje.

sudamina (lat. sudare znojiti se, nlat. sudamina) *pl. med.* znojni mehurići, znojne ospice.

sudatorijum (lat. sudatorium) odeljenje u kupatilu za preznojavanje, znojilište.

sudacija (lat. sudatio) *med.* znojenje, preznojavanje.

sudra (sskr. sudra) četvrti, najniži stalež (kasta) kod Indusa, koju sačinjavaju zanatlje; *šudra*.

sudeto (ital. suggesto) v. *sođeto*.

sui generis (lat. sui generis) „svoje vrste“ kaže se za ljude originalno i osobenjake ili za nešto jedinstveno, naročito, osobeno.

suzafon *muz.* limeni duvački instrument basovskog registra; upotrebljava se najviše u duvačkim orkestrima, a nosi se preko ramena (ime po američkom kompozitoru češkog porekla Sousi, (1854—1932).

suicid (lat. sui sebe, occidere ubiti) samoubistvo. sujetu (rus. sueta) osobina nekoga da ističe svoju ličnost, da se otima za slavom i počastima, taština, slavoljublje.

sukaril (ital. zucchero šećer) *hen.* sintetički sulfamid, trideset puta sladi od šećera, ne ostavlja gorak ukus kao saha-rin i nema nikakvih rđavih posledica; sem za dijabetičare, veoma je pogodan za gojazne ljude, pošto daje mali broj kalo-rija; upotrebljava se pri izradi noćnih sokova, ušećerenog voća, džemova i mnogih drugih slatkiša.

sukre novčana jedinica Ekvadora (=100 centavosa).

sukulentan (lat. succulentus) sočan, pun soka; hranljiv, snažan, jedar.

sukulent (lat. sucus sok, srž) bog. biljke čiji su listovi, a često i stablo, mesnati i sočni (kakteje, čuvarkuće, tustike i dr.).

sukulevacija (lat. succulentia) sočnost obilje soka; hranljivost.

sukumbencija (lat. succumbentia) podleganje; *prav.* gubljenje parnice (spora).

sukus (lat. succus) sok.

sukusija (lat. succussio) drmanje, ttotresanje; *ned.* drmanje, prodrmavanje nekog bolesnika da bi se utvrdilo postojanje bolesti ili da bi mu se olakšali bolovi; *farm.* mučkanje.

sukusoran (nlat. successorius) potresan, koji potresa, potresni, npr. *sukusorno* kretanje zemljotresa (za razliku od *undulatornog*).

sukcesivan (nlat. successivus) uzastopan, koji dolazi uzastopce, koji dolazi jedan za drugim, postepen.

sukcesija (lat. successio) stupanje na čije mesto; sledovanje (jedno za drugim), uza-

stopnost; prav. nasleđivanje, red nasledstva; nasleđstvo, zaostavština.

sukcesio ab intestato (lat. successio ab intestato) *prav.* zakonsko ili prirodno nasleđivanje (bez testamenta).

sukcesor (lat. successor) *prav.* sledbenik, poslenik, naslednik.

sukcinati (nlat. succinatum, lat. succinum cibilar, jantar) *pl. hen.* soli cibarske kiseline.

Sulioti *pl.* hrišćanske pleme, mešavina Ilira i Grka, na jugu pokrajine Janjine, u planinama *Suli*.

sultan (arap. sultan, tur. sultan) muslimanski vladalac, samodržac, car; ranije: turski car.

sulfati (lat. sulfur sumpor) *pl. hem.* soli sumporne kiseline.

eulfatijsazol (lat. sulfur far», lek protiv zaraza izazvanih gonokokama, stafiloko-kama, streptokokama i dr.

sulfidi (lat. sulfur) *pl. hem.* jedinjenja (spojevi) elemenata, naročito metalâ, sa sumporom.

sulfitti (lat. sulfur) *pl. hem.* soli sumporaste kiseline.

sulfozan (lat. sulfur) *hem.* sumpor natopljen sumporastom kiselinom, služi kao dezinfekcione sredstvo.

sulfoksizam (lat. sulfur, grč. oxys oštar, ljut) *med.* trovanje sumpornom kiselinom.

sulfonal (lat. sulfur) *hem.* jedinjenje, nastaje oksidacijom iz merkaprola (koji se pravi od merkaptana i acetona), bezbojno je bezmirisno i bezukusno; služi kao sredstvo za spavanje i *aiesteziju*.

sulfonalizam (lat. sulfur) sumpor *med.* trovanje *sulfonalom*.

sulfur (lat. sulfur, sulphur) *hem.* sumpor, prosto, nemetalno telo, žute boje, atomska masa 32,064, redni broj 16, znak S.

sulfurator (lat. sulfur sumpor, nlat. sul-furator) sprava za posipanje biljki prahom sumpornog cveta.

sulfuracija (lat. sulfuratio) *hen.* sumporenje, sumporisanje; jedinjenje sa sumporom.

sulfurid (lat. sulfur sumpor) *hem.* jedinjenje sumpora, naročito sumporni metal.

sulfurirati v. *sulfurisati*.

sulfurisati (lat. sulfurare) sumporiti, namporiti, zasumporiti; *hen.* jediniti sa sumporom.

sulfurozan (lat. sulfurosus) sumporni, koji pripada sumporu; sumporast.

sulc (nem. Sulze) v. *žele*.

suma (lat. summa) zbir, iznos, ishod sabi-ranja; svota (novca); *fig.* mnoštvo, množina; *in suma* (lat. in summa) u svemu, u celini, uglavnom, ukratko; *suma kum lau-de* (lat. summa sit laude) sa najvećom poхvalom, sa odličnim uspehom (na školskim diplomama); *suma summarum* (pat. sum-ta summarum) zbir zbirova, svega skupa, ukupno.

- sumandi** (lat. summandus) *pl. mat.* sabirci, brojevi ili veličine koje treba sabrati; *adendi*.
- sumaran** (lat. summa) zbjen, sažet, kratak; pregledno izveden, ukratko izveden, skraćen; ukidan, dobiven sabiranjem; *sumaran proces prav.* kratak sudski postupak, parnica kod koje se, radi ubrzanja, uzima u obzir samo što je najglavnije u jednom postupku.
- sumaren** (fr. sous-marin) *voj.* ubojna lada koja plovi ispod vode, podmornica.
- sumacija** (nlat. summatio) *mat.* sabiranje, zbrajanje; *up. adicija*.
- sumirati** (nlat. summare) *kat.* sabrati, sabi-rati, zbrojiti zbrajati.
- sumitet** (lat. summitas) vrh, vrhunac; najstaknutija ličnost; najviša vlast; *farm.* cvetna krunica.
- sumpor** (lat. sulfur, sulphur) *v. sulfur.*
- sumptuarni zakoni** (lat. leges sumptuariae) zakoni protiv preterane raskoši.
- sumptum** (lat. sumptum „uzeto“) prepis, kopija (za razliku od originala).
- sumpcija** (lat. sumptio) uzimanje; *dog.* pretpostavka, *premisa.*
- sumcija** (lat. sumere) *v.* *sumpcija.*
- sunamitizam** oživljavajuće dejstvo što ga ima na stare, po prirodnom verovanju, blizina mlađih osoba, naročito mlađih devojaka (po primeru cara Davida i lepe devojke Avisage Sunamke koju su mu bili doveli da ga ostarelog i onemoćalog zatrepe i okrepi, I Knjiga o carevima, 1, 1 — 4).
- sunder** (tur. sunger) *zool.* *spužva,* Euspongia officinalis; spužva za brisanje.
- sunet** (arap. sunna, tur. siinnet) pravilo, zakon, Prorokov propis (obavezan kao i božja zapovest); obred obrezivanja muške dece kod muslimana; *suneti pl.* dela i izreke Muhamedovo.
- suniti** (arap. sunniyy, tur. sunni) *pl.* članovi islamske sekte koji, sem Korana, smatraju obaveznim samo predanjem sačuvana dela i izreke Muhameda i četvorice prvih kali-fa; *up. šitti.*
- sunetiti** (arap. sunna) obrezati, obrezivati mušku decu (kod muslimana).
- sunjatsenizam** kineski narodnooslobodilački pokret, koji je osnovao kineski revolucionar-demokrat Sun-Jat-Sen (1866—1925. god.); učenje Sun-Jat-Senovo sadrži tri glavna načela: a) nacionalnu nezavisnost (nacionalizam); b) uvođenje demokratske republike (demokratija); v) spro-vodenje socijalnih reformi, koje olakšavaju život narodnih masa (narodno blagostanje).
- sumijski jezik** (fin. Suomi) književni jezik naroda koji pripadaju finsko-čudijskom jezičnom stablu.
- sup-** (lat. sub) *v. sub-.*
- supa** (fr. soupe, nem. Suppe) juha, čorba.
- supe** (fr. souper) večera.
- supedaieum** (lat. sub pod, ispod, pes /et. re-dis noga, nlat. suppedaneum) *med.* Kaniacr oblog oko nogu.
- super** (lat. super) predlog, javlja se u mnogim složenicama i znači: nad, iznad, preko, više, previše; osim.
- superarbitrijum** (nlat. superarbitrium) *prav.* odluka (ili: rešenje) u višoj *instanciji*, najviša odluka.
- superaciditet** (nlat. superaciditas) *med.* neprirodna uvećanost kiseline u želudač-nom soku.
- superacija** (lat. superatio) prelaženje, prevazilaženje, preovladivanje, prednost, nadmoćnost; *astr.* razlika u brzini kretanja planeta.
- euper dividenda** (lat. super-dividenda) deo *dividende* koji se, po pokriću svih ostalih rashoda, isplaćuje akcionarima kao višak.
- superdrednot** (lat. super, eng. superdreadnought) *mor.* vrsta najvećeg ubojnog broda, po veličini i oružanju većeg od *drednota*, do i preko 40.000 tona.
- superelektka** (lat. superelecta najodabranija) *trg.* vrsta najfinijе vune.
- supererogirati** (nlat. supererogare) ili *supererogativno postupati* plaćati (ili: davati, činiti) više no što si dužan.
- superimpregnacija** (nlat. superimprægnatio) *fiziol.* istovremeno oplodavanje više jaja.
- superivventar** (nlat. superinventarium) umnožavanje postojećeg; ono što neki zakupac na imanju, s obzirom na poljoprivredne sprave, popravi ili umnoži.
- superindukt** (nlat. superinductum) vanredni porez, prirez koji se razrezuje kad redovni porezi ne mogu da podmire državne potrebe.
- superior** (lat. superus, superior) *pr.* viši, bolji, izvrsniji, nadmoćniji; *im.* starešina, upravnik, nastojnik (naročito u kato-ličkim manastirima).
- superioran** (lat. superus, superior) nadmoćan, viši, pretežniji, istaknutiji; *supr. in-ferioran.*
- superioritet** *v. superiornost.*
- superiornost** (nlat. superioritas) nadmoćnost, prevaga, preimutstvo; viša vlast; starešinstvo, nastojništvo; *supr. infe-riornost.*
- superlativ** (lat. superlativus sc. gradus) *trak.* treći stupanj poređenja prideva (npr. superlativ od dobar je najbolji); *ua. pozitiv, komparativ.*
- superlativan** (nlat. superlativus) koji je u *superlativu;* *fig.* krajnji, preteran, izvanredan.
- supernatancija** (nlat. supernatantia) *med.* prekomernost sokova.
- supernaturalizam** (lat. super, natura, priroda) *fil. v. supranaturalizam.*
- supernaturalist** (lat. super, natura) *fil. v. suprana turalist.*

superoksiogeničan (lat. super, grč. oxys oštar, ljut, genos rođenje, rađanje) *hen.* jedinjen sa kiseonikom prekomerno, tj. preko određenog stepena.

superoksid (lat. super, grč. oxys) *xex.* stepen *oksidacije* jednog metala koji sadrži više kiseonika nego baza, a manje nego kiselina toga metala; *hiperokspd.*

superordinirati (lat. superordinare) staviti u viši red, prepostaviti; *superor-diniran pojam log.* pojam pod čijim obimom (ili: opsegom) leže obimi (ili: opsezi) drugih pojmoveva.

superpozicija (lat. superpositio) stavljavanje (ili: metanje) jednog preko drugog; produžavanja, npr. posta.

superponirati (lat. superponere) metati (ili: metnuti, staviti, stavljati, slagati) nad (ili: iznad, preko); *fiz.* superponirati se slagati se jedno na drugo (kod talasnog kretanja); v. *interferencija*.

superporta (lat. super porta iznad vrata) *arh.* ukras ili slika nad vratima.

supervrofit v. *natprofit.*

superpurgativan (lat. superpurgativus) *med.* koji izaziva prekomerno čišćenje.

superpurgacija (lat. superpurgatio) *med.* prekomerno čišćenje.

superrevidirati (lat. super-revidere) ponovo pregledati, vršiti natpregled.

superrevizija (lat. super-revisio) ponovan pregled, natpregled, ponovno ispitivanje i proveravanje, npr. računa.

superrojal hrtija (lat. super, fr. royal) hartija veoma velikog formata, između *rojal-* i *imperijal-hrtije*.

supersaturacija (lat. supersaturatio) *hen.* prezasićenost, presičenost.

supersaturirati (lat. supersaturare) *hen.* prezasiti, prezasićavati, presititi, presičavati.

supersenzibilan (lat. supersensibilis) natčulan.

supersesija (lat. supersessio) *prav.* obustava, odgadanje, odlaganje.

supersonična brzina brzina kretanja tela posle prebijanja zvučnog zida; *transso-nična brzina.*

supersticiozan (lat. superstiosus) praznove-ran, sujeveran.

superstrukcija (lat. superstructio) nadzidavanje; gornji deo gradevine.

supertunika (lat. supertunica) plašt; naročito: zlatotkani plašt engleskih kraljeva koji nose pri krunisanju.

supertyrdava voj. vrsta gorostasnih aviona bombardera.

superfekundacija (lat. superfoecundatio) v. *superfetacija.*

superfetacija (lat. superfoetatio) *fiziol.* tobožnje ponovno oplodavanje, zatrudnjenje već trudne »sene (što predstavlja fizio-lošku mogućnost); *bog.* bujnost rastenja, bujanje; *fig.* suvišno ponavljanje, izlišno ponavljanje.

superfncijalan (lat. superficialis) koji se nalazi na površini, površinski; *fig.* plitak, površan.

superficijar (lat. superficiarius) *prav.* obradivalac tuđeg zemljišta, onaj koji može, uz izvesno godišnje plaćanje, da obrađuje tude zemljište i da se služi zgradama na njemu podignutim.

superficies (lat. superficies) površina; spoljašnja strana; *prav.* sve što je na površini nekog zemljišta ili tla sagradeno ili zasadeno.

superfosfat (lat. superphosphatum) *hen.* smesa kalcijum-sulfata i monokalcijum-fosfata, dobiva se uticajem sumporne kiseline na trikalcijum-fosfat, hemijsko dubre.

supercesija (lat. supercessio) *prav.* oslobođenje, proglašenje nevinim.

supercilijarav (lat. superciliaris) *anit.* obrani, vedni, koji pripada obrvama, vedama.

supiv (lat. supinum) *gram.* drugi infinitivni oblik u latinskom jeziku, zapravo glagolska imenica od koje se upotrebljavaju samo akuzativ i ablativ.

supinator (lat. supinator) *anat.* mišić koji vrši *supinaciju.*

supinapija (lat. supinatio) ležanje poledoške; naročito: okretanje dlana nagore (*supr. pronacija.*)

supir (fr. soupir, lat. suspirium) uzdah, uzdisaj; *nuz.* četvrtina počivke.

suplantalna sredstva (lat. sub, planta taban) *ned.* sredstva za lečenje tabana.

suplement (lat. supplementum) dopuna, dodatak (knjizi, novinama); dopunska sveska (knjizi, leksikonu); *kat.* ugao koji dopunjuje drugi neki ugao do 180°.

suplementaran (lat. supplementarius) dopunski, naknadni; *supplementarni uglovi,* *suplementni uglovi kom.* uglovi koji se dopunjaju do 180°.

suplevt (lat. supplens koji dopunjaje) pomoći nastavnik, nastavnički pripravnik (u srednjoj školi).

supletivan (lat. supplere dodati, dopuniti, popuniti) dopunski, dopunjajući, dometni, naknadni.

supletivi (dat. supplere) lingv. dopunski oblici, oblici različitog korena ali istog osnovnog značenja: čovek — ljudi, dobar — bolji, jesam — biti i dr.).

suppletoran (lat. suppletorius) dopunski, dopunjajući, naknadni; *supletorna zakletva prav.* zakletva koja se polaze za drugo lice, npr. zakletva potčinjenog mesto zakletve starešine; zakletva koja se daje mesto dokaza.

suškant (lat. supplicans) podnosilac molbe, molilac.

suplirati (lat. supplere, fr. suppleer) dopuniti, dopunjavati, popuniti, popunjavati; zameniti, zamenjivati, zastupati; dopuniti (čiju misao).

supozita (lat. *supposita*) *pl. prav.* podmetnute stvari, poturene stvari.

supoziticia (lat. *supposititia*) *pl. v. supozita.*

supozitorijum (nlat. *suppositorium*) *ned.* šiljati čepić, sapunić koji se uvlači u čmar.

supozitum (lat. *suppositum*) ono što se prepostavlja, što se zamišlja.

supozicija (lat. *suppositio*) prepostavljanje, zamišljanje, nagadanje, naslućivanje; prepostavljeni stav (hipoteza); *prav.* podmetanje, poturanje.

suponirati (lat. *supponere*) podmetnuti, podmetati; prepostaviti, prepostavljati, uzeti kao, zamisliti, zamišljati, misliti; *prav.* pripisati, pripisivati, podmetnuti (kome što).

supra (lat. *supra*) gore, iznad; na gornjoj površini, na gornjem delu; *ut supra* (lat. *ut supra*) kao gore, kao pre (pri upućivanju, na mesta u knjizi).

supranaturalan (lat. *supra*, *naturalis* prirodan) natprirodan, natčulan.

supranaturalizam (lat. *supra* iznad, gore, *natura* priroda) *fil.* vera u postojanje nekih natprirodnih sila i u natprirodno i natčulno božansko otkrivenje religije; *supr.* *naturalizam, racionalizam.*

supranaturalist (lat. *supra*, *natura*) *fil.* pristalica, sledbenik *supranaturalizma.*

suprarenin (lat. *supra*, *ren* bubreg) *v. adrenalin.*

sucremat (nlat. *suprematum*) *v. suprematija.*

suprematizam (lat. *suprematum* nadmoće, prevlast) *klik.* pravac koji je oko 1913. god. osnovao ruski slikar K. Maljević za-lažući se za prevlast osećajnog i duhovnog nad predmetnim u slikarstvu i težeći na svojim slikama ka čistoj bespredmetnosti („Crni kvadrat na beloj osnovi“); značaj mu je velik za teoriju apstraktne umetnosti.

suprematija (nlat. *suprematum*, fr. *suprématie*) vrhovni nadzor, vrhovna vlast, naročito pape nad biskupima i crkvama; *fig.* nadmoćnost.

supresivan (nlat. *suppressivus*) prigušivan, prigušilački, zaustavan, zaustavljački, obustavan, obustavljački.

supresija (lat. *suppressio*) *med.* sprečavanje (ili: suzdržavanje) materije koje treba izbacivati; zatajivanje, prečukivanje.

suprimkrati (lat. *supprimere*) prgnječiva-ti, ugušivati, zaustavlјati, zadržavati; izostavlјati, brisati; sakriti, prečutati, zabašuriti.

supsignacija (nlat. *subsignatio*) potpisivanje, potpis svoga imena.

supsidencija (lat. *subsidentia*) med. suženost, sužavanje, naročito zenice; taloženje, talog.

supsidijaran (lat. *subsidarius*) *prav.* pomoćni, koji pruža pomoć; drugostepeni, spo-redan; *supsidijarna obaveza* obaveza koja stupa na snagu tek kad se neko drugi ne

odazove svojom; *supsidijarni poziv* poziv koji se može dostaviti samo pomoću drugog nekog sudiće ili suda; *supsidijarno pravo* pravo čije se odredbe počinju pri-menjivati tek kad se odredbe drugog prava pokažu kao nedovoljne.

supsidijum (lat. *subsidium*) pričuva, pozadina, rezerva; pomoć, potpora, pomoćno sredstvo; pomoć u ratnom materijalu, vojsci, novcu i dr. koju jedna država daje drugoj; državni prirez, narodna novčane pomoć, npr. za vođenje rata.

supsistencija (nlat. *subsistentia*) postojanje, trajanje, življenje; izdržavanje (života), izlaženje na kraj (s obzirom na potrebe); ono što postoji samo po sebi, što je *supstancija* (a ne *akcidents*).

supskribent (lat. *subscribens*) potpisnik.

supskribirati (lat. *subscribere*) potpisati, potpisivati, potpisivanjem svog imena obvezati se (kao *supskribent*) na sudelovanje u nekom preduzeću.

supskripcija (lat. *scriptio*) potpisivanje, potpis, primanje obaveze na učestvovanje u nekom preduzeću davanjem svoga potpisa; *poziv na supskripciju* poziv kojim država ili banka javno poziva građane na upisivanje zajma, akcija i sl.

supstantiv (nlat. *substantivum*) *gram.* imeni-ca; *supstantivum verbale* (lat. *substanti-vum verbale*) imenica napravljena od gla-gola, glagolska imenica.

eupstantivan (nlat. *substantivns*) *gram.* imenički; samostalan.

supstantivacija (lat. *substantivum*) *lingv.* poimeničavanje, pretvaranje neke reči u imenicu: Stari (= stari ljudi) to dobro pamte.

supstantivirati (nlat. *substantivum imenica*) *gram.* napraviti imenicom, poimeni-čiti.

supstanca (lat. *substantia stanje*) *v. supstancija*

2.

supstancija (lat. *substantia*) 1. ono što je osnov čega, samostalan i trajan nosilac nesamostalnih i promenljivih pojava, suštvo; *fil.* po Spinozi ono čija suština (ili: pojam) obuhvata sobom egzistenciju, postojanje, ili ono čija se suština ne može zamisliti do da postoji (ona ima dva atributa: mišljenje i rasprostrost); 2. tvar, celina, materija nekog tela ukoliko se posmatra kao sastavljeno iz neistovr-snih delova (više hemijski, nego mehanički); 3. bitnost, suština najvažnija i najglavnije sadržina čega, jezgro, glavni sastojak, ono što je najbolje i najsnaznije u nekoj stvari.

supstanpijan (nlat. *substantialis*) bitan, suštastven, glavni; samostalan; snažan, hranljiv.

supstancijalizam (lat. *substantia*) *fil.* shvatanje prema kojemu se stvarnost sastoji od nepromenljivih opštih suština (supstancija).

supstancijaliziranje (lat. substantia suština) *fil.* upredmetljavanje; v. *hipostaza*.

supstaicjalitet (nlat. substantialitas) bitnost, suštastvenost, samostalnost; *fil. teorija supstancijaliteta* a) u metafizi-ci: učenje da se stvarnost sastoji u miru-jućem, trajnom, supstancijalnom, a ne u zbijanju (predstavnici: *eleačani, elejci*); b) u psihologiji: učenje da se duševne zbijanja osnivaju na izvesnoj supstanciji, i da je duša stvarno, jedinstveno i samostalno biće (predstavnici: Demokrit, De-kart, Lajbnic, Berkli, Herbart, Loce i DR-).

supstanciozav (nlat. substantiosus) v. *supstancijalan*.

supstituent (lat. substituens) *hen.* v. pod *supsticija*.

supsttituirati (lat. substituere) „podmetnuti”; postaviti (ili: postavljaći, metnuti) na čije mesto, zameniti, zamenjivati; *prav.* označiti, imenovati za naslednika.

supstitut (lat. substitutus) zamenik, zastupnik; *prav.* panaslednik, lice koje nasleduje u slučaju da prvi naslednik ne može primiti nasledstvo.

supsticija (nlat. substitutio) zamenjivanje, zastupanje; *lingv.* zamena jednog glasa drugim; *mat.* zamenjivanje, zamena; *prav.* postavljanje panaslednika za slučaj ako prvi naslednik ne primi nasledstvo; *hem.* zamena atoma ili atomskih grupa drugim ato-mima ili atomskim grupama (*supstitu-entima*); *pismena supsticija* punomoć.

supstrat (lat. substratum od substernere podastreti) podloga, osnova, nosilac, supstancija.

supstratosfera (lat. sub, stratum sloj, grč. sphaira lopta) sloj vazduha između *troposfere* i *stratosfere* na visini od 9—13 km u kome se javlja izvesno povišenje temperature.

supsumirati (nlat. subsumere) podredativat ćemu što, podrazumevaTM pod čim; *log.* (ili: podvlačiti) uži pojam pod širi.

supsumtivan (nlat. subsumitus) podredan, koji podreduje, podrazumeva, prepostavlja.

supsumcija (nlat. subsumptio) *log.* podredivanje posebnog pod opšte, podrazumevanje; zaključivanje iz posebnoga o opštem i obratno; prepostavljanje.

suptangent (lat. sub, tangens) *mat.* deo apsci-sne linije ograničen tangentom i ordina-tom za jednu tačku jedne krive linije.

suptilan (lat. subtilis) tanak, tanan, fin, prefinjen, nežan; tačan, oniTap (o čulima); vešt, lukav, dovitljiv.

suptilnost (lat. subtilitas) tananost, utanča-nost; tačnost, oština (čula); opggrou-mnost, dovitljivost; lukavost, preprede-nost.

suptilnost (lat. subtilitas) v. *suptilitet*.

suptraktivav (nlat. subtractivus) koji se može odbiti ili odračunati; *mat.* oduzi-

mljiv, izraz za veličine sa znakom *sup-trakcije* (—) ili za negativne; *supr. aditi-van*.

suptraktor (nlat. subtractor) *mat.* v. *suptra-hend*.
suptrakcija (nlat. subtractio) *mat.* odbijanje, oduzimanje (jedna od četiri osnovne računske radnje); *ua.* *adicija, divizija, multiplikacija*.

suptrahend (lat. subtrahendus) *mat.* oduzimak, umalilac, umalitelj, broj koji treba oduzeti od drugog broja; *up.* *adend, dividend, multiplikand*.

suptrahent (lat. subtrahendus) *mat.* v. *suptrahend*.
suptrahirati (lat. subtrahere) *mat.* oduzeti, oduzimati (broj od broja).

suptropski (lat. sub, grč. tropos okret, obrt) *geogr.* koji se nalazi ili javlja između tropskog i umerenog pojasa, koji je blizak tropima (povratnicima), koji je nešto hladniji nego žarki pojasi, koji se nalazi između umerenog i žarkog pojasa; polu-tropski; *suptropski pojasi* prelazni pojasi između tropskog i umerenog.

sura (arap. sura, tur. sira) glava, poglavje, red, linija, redak u knjizi, odeljak iz *Korana* (kojih ima 114); u Fruškoj Gori: red drva u hvatovima.

surgun (tur. surgiin) prognaniih, izgnanik; *dati surgun-pasoš* proterati, isterati, izagnati, najuriti, otpustiti.

sur dina (fr. sourdine) *muz.* v. *sordina*.

surditas nervoza (nlat. surditas nervosa) *med.* gluvoča usled obolelosti živaca.

surditas organika (nlat. surditas organica) *med.* gluvoča usled obolelosti slušnih organa.

surdomititet (nlat. surdomutitas) *med.* gluvenost.

surduk (tur. surmek) mali brdski klanac.

surzum (lat. sursum) gore, uvis, u visinu: *surzum korda* (lat. sursum corda) gore srca, uzdignite srca.

surzumverzija (nlat. sursumversio) *med.* obrtanje uvis (očiju); dalekovidost (staračka).

surla (arap. sur) njuška.

surma (tur. surme) boja za kosu i obrve.

surogat (nlat. surrogatum) zamenik; zamena, sredstvo zamene; roba koja zamjenjuje drugu neku robu, ali joj nije po vrednosti i valjanosti ravna, npr. margarin mesto bu-tera, cigara mesto kafe itd.; *fig.* patvori-na, falsifikovani proizvod.

suruntija (tur. suriintu) nevaljala žena, skitnica, suklata (izraz se upotrebljava i za muškarce).

susam (arap. susam, simsim, tur. susam) *bot.* v. *sezam*.

suspendovati (lat. suspendere) „obesiti”; odložiti, odlagati, odgoditi, odgadati; prekinuti, obustaviti, zadržati; ostaviti nerešeno; razrešiti koga dužnosti za

- neko vreme, udaljiti od *dužnosti*; *trg.* obustaviti plaćanje.
- suspendirati** v. *suspendovati*.
- suspenzivan** (nlat. *suspensivus*) odložan, koji odlaže izvršenje nečega, koji zadržava, odgodan; *suspenzivan pravni lek* onaj kojim se zadržava izvršenje presude.
- suspenzija** (nlat. *suspensio*) odgađanje, odlaganje, zadržavanje, obustavljanje nekog izvršenja; privremeno u klanjanje, udaljavanje od dužnosti; neizvesnost, nerešljivost, sumnja, podozrenje; *ostaviti što in suspenzo* (lat. in *suspenso*) ostaviti nerešeno, u sumnji, da lebdi u vazduhu; *f kz.* stanje kada delici lebde ili vise u nekoj sredini, npr. prašak razmučen u vodi.
- suspencionist** (nlat. *suspensio*) veštak, op-senar koji se veša rukama ili nogama, naročito na trapezu.
- susppezorijum** (nlat. *suspensorium*) ned. utega u obliku kesice za pridržavanje visecihih delova tela (grudi ili mošnica); upotrebljava se i u sportu.
- susurando** (ital. *sussurando*) *muz.* sa žuborom, žuboreći.
- suscipcija** (lat. *susceptio*) primanje svešteničkog čina, rukopoloženje (kod rimokatoličkih).
- suscipirati** (lat. *suscipere*) poduzeti, primiti se čega, preduzeti; *suscipere et fi-nire* (lat. *suscipere et finire*) primiti se čega i privesti kraju (kao lozinka).
- suscitacija** (nlat. *suscitatio*) buđenje, izazivanje; podbadanje, pokretanje, rasterivanje, podbunjivanje, podstrekavanje, podsticanje, izazivanje.
- sutana** (fr. *soutane*, nlat. *subtana*) mantija katoličkih sveštenika; fig. sveštenički stalež, sveptenstvo.
- sutanela** (fr. *soutanelle*) kratka mantija katoličkih svešteničkih pripravnika.
- sutener** (fr. *souteneur*) zaštitnik javne »sene koji živi od njene zarade; *up. makro.*
- suteren** (fr. *souterrain*, lat. *subterraneus* podzemni) 1. deo zgrade ispod prizemlja, podzemni sprat, podzemlje, uzemlje; 2. stan u tom delu zgrade ako nije u zemlji dublje od 1 t.
- suti** v. *sati*.
- sutlijas** (tur.-pere. *sutlu a?*) pirinač kuvan u mleku, sa šećerom i cimetom.
- sutura** (lat. *sutura*) *aiat.*, *bot* šav; zašivanje.
- suum kuikve** (lat. *summ cuique*) svakom svoje, svakome ono što mu pripada.
- susreti** (hebr. *schofet*, lat. *sufes*, *sufetis*) pl. sudije, dva najviša službenika u staroj Kartagini.
- sufiks** (lat. *suffixum*) *gram.* nastavak, dodatak (deo reči između korena ili osnove i završetka, npr. potpis-ivati, ruž-ič--ast, nos-ić itd.); *supr. prefiks*, **sufioni** (ital. *suffioni*) pl. *geol.* vodenata para i gasovi sa bornom kiselinom, vodonikom i barskim gasom koji sukljaju iz zemlje kod Sijene i dr.
- suficit** (lat. *sufficere* biti dovoljan, dostajati, suficit) dovoljno je, dostiže; *im.* pretek, veći iznos u računu; svota za koju su prihodi veći od izdataka; višak u kasni; *supr. deficit*.
- sufle** (fr. *souffle*) *kuk.* šupalj, naduven kolač od jaja (povarak), udešen tako da bude vrlo mek.
- sufleza** (fr. *souffleuse*) mašina za duvanje, duva lica.
- sufler** (fr. *souffleur*) *poz.* šaptač; *fig.* dosta-vljač, potkazivač.
- suflirati** (fr. *souffler*, lat. *sufflare*) *poz.* šaptati; *fig.* došaptavati kome što.
- sufokacija** (lat. *suffocatio*) davljenje, gušenje, zagušivanje, zagušljivost.
- sufragan** (nlat. *suffraganeus*) svaki član jednog katoličkog svešteničkog kolegija koji ima pravo da mu prisustvuje i glasa; naročito: biskup koji je podređen nadbiskupu.
- sufragijum** (lat. *suffragium*) glas, glasanje; pravo glasa (kod Rimljana).
- sufragistkinje** (lat. *suffragium* glasanje) v. *sifražetkinje*.
- sufuzija** (lat. *suffusio*) med. podливанje, podlaženje krvi; *sufuzio kornee* (lat. *suffu-sio cornea*) pomračenost rožnjače; *sufuzio lentis kristaline* (nlat. *suffusio lentis crystallinae*) pomračenost kristalnog sočiva, zelena mrena; *sufuzio nigra* (nlat. *suffusio nigra*) crna mrena; *sufuzio. san-gvinis* (lat. *suffusio sanguinis*) podliv krvi.
- sufumigacija** (lat. *suffumigatio*) med. v. *apo-kapnizam*.
- sudžuk** (tur. *sucuk*) kobasica; kobasica od oraha i zgusnutog slatkog vina.
- suš** (fr. *souche*) *trg.* levi deo lista u čekov-noj knjizi, knjizi sa priznanicama, protokolu itd. koji, radi kontrole, ostaje, dok se desni deo otkida.
- sfacelozan** (grč. *sphakelos*) med. bolestan od vučca (mrlina).
- sfacelus** (grč. *sphakelos*) med. vučac, mrlina; *brand*.
- sfen** (grč. *sphen klin*) min. naziv za *titanit*, zbog kristalizacije u obliku klina.
- sfendona** (grč. *sphendone*) pračka; med. zavoj za glavu oblika pračke.
- sfenoid** (grč. *sphen gen.* *sphenos* klin, *efdos oblik*, *vid*) min. hemiedarski oblik tetagonalnog i rompskog kristalnog sistema.
- sfenoidan** (grč. *sphen gei.* *sphenos*, *eidos*) klinast; *os sfenoides* (nlat. *os sphenoï-des aiat.* klinasta kost).
- sfera** (grč. *sphaira*, lat. *sphaera*) lopta; naročito: nebeska lopta; krug, putanja; fig. krug delovanja ili rada, delokrug, domaćaj, oblast, područje; obim; društveni krug; *armillarna sfera* (lat. *sphaera armillaris*) *astr.* sprava za predstavljanje raznih putanja nebeskih tela; *sfera uticaja* teritorija ili deo teritorije neke poluzavisne države koja se stvarno nala-

zi pod političkim i ekonomskim uticajem neke velike, naročito imperijalističke sile; *više sfere* nadzemaljski svetovi ili krajevi; *muzika* ili *harmonija sfera* po Platонu i pitagorejcima; nebeska muzika koja nastaje kretanjem nebeskih tela u vasioni.

sferika (grč. sphalra lopta) v. *sferologija*.

sferisterijum (nlat. sphaeristerium) lopta-lište.

sferipitet (nlat. sphaericitas) lopastost, svojstvo nekog tela koje ima oblik lopte.

sferni (grč. sphafra lopta) lopast, okrugao kao lopta; loptni, koji pripada lopti i površini lopte; *sferna ogledala opt.* ogledala čija je površina deo lopte, dakle, izdubena kad je uglačana unutrašnja površina šuplje lopte (*konkavna*), i ispupčena kad je uglačana spoljašnja površina lopte (*konveksna*) ogledala; *sferna trigonometrija* ona koja se bavi rešavanjem sfernih trouglova; *sferni eksces* višak zbiru uglova sfernog trougla preko dva prava ugla; *sferni poligon* svaki mnogougaonik na površini lopte koji je ograničen lukom najvećih krugova; *sferni trougao* trougao zatvoren sa tri luka najvećih krugova; *sferni ugao* ugao koji prave dva luka najvećih krugova. **sferoid** (grč. sphaira lopta, eidos vid, oblik) lopast, sličan lopti, nalik na loptu. **sferoidan** (grč. sphaira lopta, eidos vid, oblik) lopast, sličan lopti, kao lopta. **sferoidicitet** (nlat. sphira lopta, spha-eroidicitas) sklonost ka stvaranju lopte, težnja za primanjem oblika lopte, npr. vode. **sferologija** (grč. sphalra, logia nauka) nauka

o lopti, nauka o Zemljinom sferoidu.

sferoma (grč. sphaira) zaokrugljene, lopasto telo. **sferomahija** (grč. sphaira, mache boj, borba) igra lopte, loptačka utakmica. **sferometar** (grč. sphaira, metron mera, merilo) 1. loptomer, sprava za nalaženje prečnika jedne lopte od čije je površine dat samo mali deo; 2. *opt.* sprava za određivanje oblika staklenih sočiva i debljine tankih pločica. **sferometrna** (grč. sphaira, metra merenje) merenje lopte ili kruga. **sferosiderit** (grč. sphaira, sideros gvožde, železo) min. *siderit* oblika lopte, bubrega. **sfigmičan** (grč. sphygmos bilo) bilno, koji

se tiče bila, pulsa.

sfigmogram (grč. sphygmos, gramma pisano, pismo) grafički snimak bilnih udara ili otkucaje *sfigmografom*.

sfigmograf (grč. sphygmos, grapho beležim) instrument za merenje bila, pulsa,

za beleženje bilne krvne (ili pulsne) krivulje. **sfigmografiјa** (grč. sphygmos, grapha pisanje, opisivanje, beleženje) veština upotrebe *sfigmografa*; proučavanje *sfigmo-grafa*, opisivanje pulsa.

sfigmodan (grč. sphygmds bilo, eidos oblik, vid) sličan pulsu.

sfigmologija (grč. sphygmos, logfa nauka) nauka o bili.

sfigmomonometar (grč. sphygmos, manos labav, mētron mera, merilo) aparat za merenje krvnog pritiska.

sfigmometar (grč. sphygmos, mētron) v. *sfigaoskop*.

sfigmoskop (grč. sphygmos, skopeo posmatram) aparat za merenje, za ispitivanje bila, pulsa.

sfigmoskopija (grč. sphygmos, skopeo) ispitivanje bila, pregledanje pulsa.

sfigmofon (grč. sphygmos, phoneo zvučim) prekidač struje spojen sa galvanskom baterijom i telefonom, stavlja se na arteriju i čini da se otkucaji bila čuju.

Sfinga (grč. Sphinx, lek Sphingos) mit. 1. fantastična figura sa telom lava i čovečjem ili ovnjuškom glavom, u starom Egiptu, kao simbol boga Sunca, često stajala pred hramovima, i u blizini nadgrobnih spomenika (čuva grobove); 2. kod Grka: čudovište sa telom lava i glavom i grudima devojke, na steni kod Tebe, koje je svakom putniku postavljalo jednu zagonetku i razdirale svakog koji je ne bi rešio; kad je Edip uspeo da je reši, Sfinga se survala sa stene. Smatrali su je čas sim-bolom plodnosti zemlje, čas simbolom mudrosti i tajni u prirodi; fig. zagonetka ličnost.

sfigodont (grč. sphingo stežem) pl. med. lekovi i sredstva koja izazivaju jako stezanje mišića.

Sfinks (grč. Sphinx) mit. v. *Sfinga*.

sfigksis (grč. sphinxis) ned. stezanje, zatvaranje mišića.

sfigkter (grč. sphinkter od sphingo stežem) aiat. mišić stezač, mišić zatvarač.

sforcando (ital. sforzando) mta. pojačano, jače, naglašeno.

sforcato (ital. sforzato) muz. v. *sforcando*.

sfragid (grč. sphragis) pečatna zemlja.

sfragistika (grč. sphragfs gen. sphragidos pečat) pomoćna istorijska nauka: nauka o pečatima, poznavanje pečata na poveljama, naročito starim; pr. *sfragistički*.

sfigmato (ital. sfumato) slik. nejasno, razlivene, mutno (slikane); slikanje blagim senkama (Leonardo da Vinči, Koredo i DR-)

shazis (grč. schasis) med. puštanje krvi.

shazma (grč. schasma) med. zasećeno mesto na telu na kome se pušta krv, **shedijazma** (grč. schedfasma) kratak, na brzu ruku izrađen sastav, nacrt, skica.

- shema** (grč. schema) draganje, ponašanje; oblik, forma; slika, uzor; nacrt, skida, svaki obrazac koji služi kao uzorak i uputstvo za sređivanje, istraživanje i prikazivanje čega; osnovni nacrt, pregled; *gram., poet.* — figura.
- shematizam** (grč. schematismos držanje, ponašanje; spoljašnjost; oblik) oblik nacrta; formalizam, krut i jednoobrazan poslovni (kancelarijski, administrativni) način postupanja; zvaničan kalendar sa spiskom svih državnih vlasti i ustanova, službenika i sl., npr. učiteljski, svešte-nički shematizam; *fil.* postupak razuma sa predstavama danim u opažaju iz kojih se sintezom na osnovu vremenske sheme i transcendentalne apercepcije dolazi do saznanja predmeta (po Kantu); *šematizam*.
- shematisirati** (grč. shemalzo) napraviti nacrt, izraditi u obliku pregleda, nacrtka, skicirati; *šematisirati*.
- shematičan** (grč. shema oblik, nacrt) izrađen u obliku nacrtka, pregleda, u glavnim potezima; *šematican*.
- shematografija** (grč. shema, grapho crtam) crtanje likova ili slika.
- shematopeja** (grč. shema, poieo čimim, pravim) veština prikazivanja (ili: prikazivanje) neke radnje pokretima tj. *pantomimikom*.
- shenobat** (grč. shoinobates) igrač na konopcu.
- shenobatika** (grč. shoinos konopac, bafno idem) veština igranja na konopcu.
- shizogen** (grč. schfzo cepam, rascepam, razdvojim, gen- koren od gignesthai nastati, postati) koji je nastao putem delanja, razdvajanja, odvajanja.
- shizogonija** (grč. schiza cepanje, schizo cepam, gone radanje) *biol.* bespolno množenje neprestanim deljenjem celokupnog organizma (kod sporozoa, bakterija i dr.).
- shizotrihija** (grč. schizo cepam, thrix *gen.* trichos dlaka) *med.* cepanje kose pri vrhu.
- shizofite** (grč. schizo, phytion biljka) *pl. bog.* biljke (*bakterije* i neke *alge*) kod kojih se množenje vrši isključivo bespolnim putem, tj. deljenjem.
- shizofrenija** (grč. schizo, schiza cepanje, phren *gen.* phrenē duša) *med.* duševni poremećaj koji se sastoji u izvesnom cepanju duhovne ličnosti, ispoljava se u naglom menjanju pravca mišljenja, nedostatu jedinstva htenja, nadmoćnosti unutrašnjeg života i u izbegavanju spoljašnjeg sveta (naročito se javlja kod tzv. mladalačkog ludila; *up. demencija*); *šizofrenija*.
- sholastika** (grč. sholastikos školski; čovek školske mudrosti, dedak; prvo značenje: dokon, koji ima vremena da uči, sholastike) 1. *fil.* srednjovekovne filozofija koja je smatrala svojim zadatkom da dokaže da su verske istine u isto vreme i nužne istine razuma; to je, u stvari, teologija ili, kako su je zgodno nazvali, „služavka teolo-gije“.
- sholastika** (dat. scholastica, grč. schole škola) 2. kod katolika: opatica (kalu-derica) koja je i učiteljica.
- sholasticizam** (grč. scholastike) *fil.* nazori i načela *sholastičara*.
- sholastičari** (grč. schole škola, nlat. scholastici) *fil.* školski naučnici, školski mudraci; hrišćanski filozofi sred. veka koji su pokušavali da utvrde naučno-filozofski sistem hrišćanske crkve (Erigena, Roscelin, Anzelm Kenter-berijski, Abelar, Albertus, Magnus, Toma Akvinski, Dune Skot, Biljem Okam i dr.); prezrivo: preklapala čija je mudrost više za školu nego za život.
- sholastički** (grč. scholastikos dokon; školski; čovek školske mudrosti, dedak) školski; *fig.* doseljiv, mudrijaški; *sho-lastičko pitanje* školsko pitanje, mudri-jaško pitanje; *sholastička filozofija* v. *sholastika*.
- sholija** (grč. scholion tumačenje, objašnjenje) *pl. sholije* naučna izlaganja, objašnjenja; napomene kao objašnjenja grčkih i latinskih pisaca koje su pisali stari gramatičari.
- sholijast** (grč. scholiastes tumač, objašnjava-lac) pisac *sholija*, tumač nekog starogrč-kog ili latinskog pisca.
- sholiograf** (grč. scholion tumačenje, objašnjenje, grapho pišem) v. *sholijast*.
- scelerat** (lat. sceleratus) zločinac.
- scelus** (lat. scelus) zločin, prestup.
- scena** (grč. skene drvena skela, drvene skele, pozornica, lat. scaena) pozornica, pozorište; prizor, pojava (deo čina pozoriš-nog komada); predstava, radnja, dogadjaj; slika; mesto gde se događa neka radnja; *fig.* nešto što obraća na sebe pažnju, prizor; svada; *staviti u scenu* obraditi kao pozorišni komad, udesiti za pozornicu; *prirediti scenu* prirediti prizor svetu (izazivanjem svade, nereda, loma i dr.).
- scenarium** (nlat. scaenarium) knjiga scena, uputstvo o promenama, pojавama i dr. u pozorišnim komadima.
- scenario** (grč. skene pozornica, ital. scenario) tekst prema kome se snima film; vrsta književnog dela pisanog tako da može poslužiti kao osnova za snimanje filma.
- scenarist** (grč. skene pozornica) lice koje vodi nadzor nad pozornicom i rukovodi kretanjem glumaca na pozornici i daje znakove za scenske efekte i dr.
- scenarija** (lat. scaena) sve ono što treba da je na pozornici u nekom pozorišnom komadu, naročito nameštaj; slika; predeo, okolina.
- sceniti** (grč. skene sator; arnjevi; bora-vljenje u šatoru) *pl.* stanovnici šatora, čergari.
- scenograf** (grč. skene pozornica, grapho crtam, slikam) pozorišni slikar; instrumenat za lakše vršenje perspektiv-

nog crtanje nekog predmeta; sprava za snimanje panorama.

scenografije (grč. skenographia, skene pozornica, graphfa crtanje) slikanje pozorišnog dekora, pozorišne slikearstvo; slikanje predmeta u daljini, perspektivno slikarstvo.

scenski (lat. scaenicus) pozornični, koji se tiče pozornice, koji pripada pozornici; pozorišni.

scibala (grč. skybalon izmet) *pl. med.* brabonjci (kod tvrde stolice).

scijentizam (lat. scientia znanje, nauka) „hrvičanska nauka“, sekta koju je u Sjevernoj Americi osnovala 1866. Meri Beker-Edi, koja smatra da se bolesti mogu lečiti verom u Sv. pismo i molitvom, jer bog jedini je ono što je stvarno, a sve materijalno, dakle i bolesti, nestvarno je; srnce istine i povoljnog dejstva leži u sugestivnom uticaju vere i molitve.

scijevciologija (lat. scientia, grč. logfa učenje) *fil.* učenje o nauci, tj. nauka o metodima, osnovama, pretpostavkama i ciljevima nauke, teorija saznanja.

Scila (grč. Skylla, lat. Scylla) visoka i opasna stena u Sicilskom moreuzu, kod Mesine, prema vrtlogu *Haribdi*; u grčkoj mitologiji predstavljena kao žensko čudovište koje proždire mornare koji tuda prolaze; *nalaziti se između Scile i Ha-ribde* biti u položaju kada opasnost preti sa dve strane, i kada se izbegne jedna — dočekuje druga, još veća; *fig.* bliska opasnost.

scilicet (lat. scire licet, scilicet) *pril.* naime, to jest; skraćeno: *sc.* = *tj.*

scimporijum (lat. scimporium, grč. skimpodium) *med.* stolica za sklapanje, poljska stolica, porodajna stolica. **scintilatori** (lat. scintillatio) organske ili

neorganske materije ili njihovi rastvori u kojima, pod uticajem jonizujućih (radioaktivnih) zračenja, nastaje svetlucanje (*scintilacija*). **scintilacija** (lat. scintillatio) treperenje,

blistanje, sevanje, prštanje varnica; *astr.* treperenje zvezda. **scirozan** (grč. skfrros otvrđnuće, nlat.

scirhosus) *med.* tvrdi otečen, sa otvrtkom, sličan raku. **scirozis** (grč. skirros) *med.* stvaranje *scirusa*,

otvrđnjavanje. **scirona** (grč. skfrros) *med.* raku sličan otvr-

dak. sciroftalmija (grč. skirros otvrđnuo čir, ophthalmos oko) *med.* rak u očima. **scirus** (grč. skirros otvrđak) *med.* raku sličan

otvrđak, tvrdi otok žlezde. **scisalije** (nlat. scissaliae, lat. scindere

cepati) *pl.* novci koji izlaze iz kovnice sa nekim nedostatkom.

scisija (lat. scissio) cepanje, rascep, odvajanje; *up. szizma.* **scisura** (lat. scissura) rascep, pukotina; *med.*

razderano mesto, rasečeno mesto. **scititis** (grč. skytos koža) *med.* zapaljenje

kože. scitogen (grč. skytos koža, gen-

koren od *gignesthai* nastati, postati) sredstvo za stavljene kože, tanin. **scifoid** (grč. skyphos pehar, vrč, eidos oblik, vid) *geol.* okamenotina u obliku pehara.

D J«lf/»U >l/&ii/&r&\$

T

T, t dvadeset drugo slovo naše cirilice, devetnaeste naše latinice (T, t); kao skraćenica: T.= *Testamentu**!, tom, tribun; I.= *titula, tuš, tare;* t. r.= *Titule pleno;* t. t.= titule *toto;* tab.= *tabula;* Test. — *tes-tamenat;* muz. t.= *tenor;* mat. tg ili tang= *tangens;* fiz. T = *apsolutna temperatura;* t=TOHa; hen. ^P=talijum, la = *tantal;* Te = *telur;* ILj = *terbijum;* Ts=tehnecijum; Ti = *gigan;* I\l=torijskij; Tt = *tulijum;* I—vo-donkkov izotop tricijum.

tabak (arap. tabaq, tur. tabak) 1. komad hartije razne veličine sa dva lista; štamparski tabak list hartije koji ispresavijan daje 16 štampanih strana razne veličine; autorski tabak štampana hartija sa ZO 000 štamparskih slova i drugih znakova.

tabak (šp. tabaco, ital. tobacco, fr. tabac, nem. Tabak) 2. biljka za pušenje i ušmr-kivanje, duvan (nazvana po pokrajini *Ta-bako* u St. Domingu, gde je 1496. najpre nadena; po nekim, reč *tabako* znači, u jeziku ostrva Haiti, posudu iz koje su urođenici pušili).

tabakana (arap.-pers.-tur. tabakhane) kožarska radionica, mesto gde se čini sirova koža.

tabakera (fr. tabac duvan, tabatiere) kutija za duvan, cigarete ili burmut (kožna, drvena ili metalna).

tabakoza (nlat. tabacosis) med. bolest radnika u fabrikama duvana koja dolazi od udisanja duvanske prasine.

taban (tur. taban ravan) donja strana stopala.

tabardiljo (šp. tabardillo) šarlaha groznica u Južnoj Americi.

tabela (lat. tabella) pločica, tablica, pre-gledna tablica, skrižaljka, pregledno sreden spisak (grafički ili u brojkama), npr. genealoške, istorijske, hronološke tablice.

tabelaran (nlat. tabellarius) tabličast, u obliku tablice; tablični, prikazan na tablici ili pomoću tablica; pregledan, prikazan ili sreden po rubrikama.

tabelirati (lat. tabella) farm. pomoću šećerne materije izraditi u obliku pločica, npr. čokoladu.

tabernakl (lat. tabernaculum) šator, paviljon, senica s kovčegom kod starih Jevreja; kod katolika: kovčeg, poveća kutija u obliku kućice u kojoj se čuva monstran-*ca* sa posvećenom hostijom (*up. kivot*); zaštitni krov za kipove, oltare, grobove i DR-

tabes (lat. tabere čleti, kopneti, sahnuti, raspadati se, tabes čilenje, kopnjenje, sahnjenje, raspadanje) med. sušenje, kopnjenje tela; *tabes abdominalis* (lat. tabes abdominalis) tuberkuloze trbuha; *tabes dorsalis* (lat. tabes dorsalis) sušenje ledne moždine praćeno poremećajima stabilnost-i i sigurnosti hoda, posledica sifili-sa; *tabes pulmonalis* (lat. tabes pulmona-lis) tuberkuloza pluća.

tabescencija (nlat. tabescencia) med. sušenje, mršavljenje, kopnjenje, čiljenje.

tabetičan (lat. tabes) med. bolestan od *tabesa*, tabesni, koji se tiče *tabesa*.

tabetičar (lat. tabes) med. onaj koji je bolestan od *tabesa*, sifilisa, sifilitičar.

tabičan (lat. tabes) med. v. *tabetičan*.

tabla (lat. tabula) ploča; ploča za pisanje, crtanje itd.; up. *tabula*.

tabl d'ot (fr. table d'hote) gostionička trpeza, ručak u gostionici sa istim brojem i vrstama jela i sa istom cenom za sve goste, za razliku od ručka *a la carte* (fr. a la carte), gde gost bira i plaća jela po jelov-niku.

tableta (fr. tablette) 1. ploča, tablica za pisanje; 2. poslužavnik za kafu, čaj i dr.; 3. farm. ukupljena, zbijena (ili: presova-na) lekovita masa u obliku četvrtastih ili okruglih pločica (*pastkla*).

tabletirati (fr. tablette ploča) farm. od lekovite mase (smese) praviti okrugle ili četvrtaste pločice (tablete, pastile).

table (fr. tableau, lat. tabula) slika; pregledno sredeno prikazivanje; spisak, lista; u pozorišnom komadu: slika (izmedu čina i pojave); fig, veliko iznenadenje, zaprepašćenje.

tablonet (fr. tableau) omiljena društvena igra karata u kojoj učestvuju dva ili četiri igrača sa 52 karte.

tabl-rond (fr. Table-ronde) lit. „društvo okruglog stola kralja Artusa”, sto za ko-

jim sedi kralj Artus sa svojim vitezovima (iz kruga priča o kralju Artusu u staroj francuskoj i nemačkoj književnosti); *taflrunde*.

tabor (slov.) kod Čeha i Madara: utvrđeni vis, artiljerijski park; naročito: brdska tvrđava, ratni logor *husita* koji je 1420. god. podigao Jan Žiška, po kome su husite nazivali *taboritima*; kod Turaka:odeljenje vojnika u jačini oko jednog bataljona.

taboriti pl. v. pod *tabor*.

taboričani v. *husiti*.

tabu svetost i neprikosnovenost bogovima \ posvećenih stvari, mesta ili osoba, jer ako se dodirnu, oni, tobože, donose veliku nesreću, bolesti i smrt (u religiji ostr-vljana Južnog mora), jedan od najnižih kultova demona i prirodnih predmeta; *tabuizam*.

tabuizam v. *tabu*.

tabula (lat. *tabula*) daska, ploča, tabla (naročito za pisanje); pl. spisi, povelje, pismena, dokumenta, računi, računske knjige.

tabula votiva (lat. *tabula votiva*) spomen-ploča.

tabula raza (lat. *tabula gaza* ploča ili tabla čiji je vosak poravnjan, na kojoj dakle, ništa nije napisano, jer se ranije pisalo *stilom* po takvim (tablicama) istrugana, glatko izbrisana, neispisana tabla; otuda: glatka, prazna bakrena ili kamena ploča, neispisani list; ovaj izraz najčešće se upotrebljava da se označi kako ljudska duša nema nikakvih urođenih ideja, predstava (poreklo mu je u jednom mestu Aristotelova dela „O duši“, S. 4); *napraviti tabulu razu* nešto potpuno ukloniti ili odstraniti, potpuno rači-stiti; ft. potpuno neznanje.

tabulator (nlat. *tabulator*) na pisaćoj mašini: izradivač redaka i rubrika (za pravljenje tabela).

tabulatura (nlat. *tabulatura*) najtačniji red i pravilnost; *muz.* na nekim instrumentima: označavanje tonova slovima i brojkama mesto notama.

tabulet (nlat. *tabuleta*) lak drveni sanduk sa pregradama koji nose na ledima putujući trgovci.

tabun 1. (rus. *tabun*) velika ergela konja u stenama Rusije.

tabun 2. (eng. *tabun*) dugotrajni bojni otrov iz grupe trilona; ima izgled crvenomrke tečnosti, čiji miris podseća na miris krušaka; pronađen 1944, ali nije upotrebljen u ratu.

taburet (fr. *tabouret*, šp. *taborete*) stolica bez naslona; klupica za noge (pri sedenju); floretska tkanina sa šarenim cvetovima.

tavelirati (fr. *taveler*) slik. išarati pegama, poprskati.

tavoleta (ital. *tavoletta*) slik. daščica na kojoj slikar, pri radu, drži boje; up. *paleta*.

tavoloca (ital. *tavolozza*) v. *tavoleta*.

Tagalci pl. malajski narod na Filipinima koji govori *tagalskim jezikom* malajskog jezičkog stabla, potomci malajskih doseljenika.

taze (pere, taze, tur. *taze*) novo, sveže, mlado, tek spravljeno (jelo), tek ubrano (voće).

tazimetar (grč. *tasitis zatezanje, napon; širenje, metron merilo, mera*) sprava za me-renje širenja nekog tela usled pridavanja toplote itd.

tain (arap. *ta'yin* odrediti, tur. *tayin* obrok, sledovanje) obrok; vojnički hleb, sledovanje.

taiga (rus. *tanga*) ogromna sibirska prašuma, 1.000—2.500 km široka, neprohodna i bogata životinjama (lisicama, kurjacima, mrkim medvedima, samurima, vidrama, se-vernim jelenima i dr.).

tajlorizam (Taylor) po američkom inženjeru *Frederiku Vinslovu Tayloru* (1856—1915) nazvani sistem naučne organizacije rada koji se sastoji u tome što se, tačnim aparatima i metodima, mere pojedini pokreti radnika pri radu, pa se, izbegavajući premaranje i rasipanje snage, utvrđuje formula najceleshodnijeg vršenja potrebnih pokreta pri radu; ovim se meto-dom postiže velika ušteda u vremenu i povećava proizvodnja.

Tajlorov sistem v. *taylorizam*.

tajmkiper (eng. time-keeper) sp. sat za tačno merenje vremena.

tajfun (kin. *tai-fung*) v. *tifon*.

tak (fr. *taquet* kočić) bilijarski štap.

takelaža (nem., hol. *Takel*) sve što služi kretanju lađe pomoću jedara i što drži katarke (jarboli, užeta, krstovi i jedra na brodu).

takliди-seif (tur. *taklid seyif*) ceremonija kad sultani pripisuju sablju (što je za-menjivalo krunisanje).

takrir (arap. *taqrir*, tur. *takrir*) službeni akt, naročito akt o ubaštinjenju.

taksa (lat. *taxare* proceniti, nlat. *taxa*, fr. *taxe*)

1. zvanično propisana cena (hleba, mesa, vožnje autom itd.); 2. vrsta posrednog tarifskog poreza: dažbina, pristojba, zakonom utvrđena suma novca koju je potrebno položiti u taksenim markama ili novcu da bi se neka stvar, npr. molba, mogla uzeti u postupak, ili da bi nešto moglo stupiti na snagu (prenosna taksa, nasledna taksa itd.); *taksa stole* (nlat. *taxa stolae*) utvrđena nagrada katoličkom svešteniku za pojedine svešteničke radnje.

taksametar v. *taksimetar*.

taksativan (nlat. *taxativus*) koji se može taksirati, koji se može tačno odrediti ili utvrditi; *taksativno nabranjanje prav.* poimenično nabranjanje, npr. u nekom zakonu, svih slučajeva na koje se izvesna zakonska odredba može primeni™»

- taksator** (nlat. taxator) procenilac, određivač cene.
- taksacija** (lat. taxatio) određivanje vrednosti, utvrđivanje cene; procenjivanje, pro-cena; polaganje propisane takse; stavljanje taksene marke na neku ispravu itd.
- taksi** (fr. taxi) putnički automobil sa *taksimetrom*.
- taksi-automobil** v. *taksi*.
- taksiderma** (grč. taxis uredjenje, derma koža) ispunjena životinja
- taksidermija** (grč. taxis, derma) veština punjenja životinja; uputstvo o punjenju životinja i o njihovom održavanju.
- taksidermist** (grč. taxis, derma) ispunjavač životinja.
- taksija** (grč. taxis) *biol.* v. *tropizam*.
- taksimetar** (fr. taxi, grč. metron mera, merilo) na automobilima: sprava koja sama, automatski, beleži pređeni put u kilometrima (radi određivanja cene vožnje).
- taksin hem.** otrov koji se dobija iz lišća, izdanaka i semena tise.
- taksiologija** (grč. taxis uredjenje; red, poredak, logia nauka) nauka o redu, o raspore-divanju, o sistematisanju.
- taksionomija** (grč. taxis, nomos zakon) v. *taksiologija*.
- taksirati** (lat. taxare) odrediti cenu; utvrditi cenu; proceniti, procenjivati; položiti (ili: platiti) propisanu taksu; prilepiti taksenu marku (na molbu).
- taxis** (grč. taxis red, raspored) ubojni red, raspored bitke; *med.* nameštanje (kile i DR-)
- taksonomija** (grč. taxis, nomos zakon) *lingv.* poređenje sličnih pojava u jednom ili u raznim jezicima koje služi kao osnova za klasifikovanje (razvrstavanje) jezičkih pojava i samih jezika.
- taksofon** (nlat. taxa, grč. phone glas, zvuk) telefon-automat.
- takt** (nlat. tangere dodirnuti, dirati, taknuti, tactus) 1. dodir, dodirivanje, pipanje, sposobnost dodirivanja, opil; *fig.* smisao za fino, finoča i sigurnost ponašanja u ophodenju s drugima, osećanje za ono što priliči; 2. *muz.* grupa tonova dobivena ravnomernom podeлом jednog niza tonova; 3. ravnomerna podeła vremena, ravnomerno kretanje, npr. u plesu.
- taktizirati** (grč. taktike) raditi, postupati po taktici; postupati pri radu i ophodenju oprezno i smišljeno.
- taktika** (grč. taktike od tasso postavim, postrojim) *voj.* naukd o upotrebi trupa pre, za vreme i posle borbe, veština vođenja trupa; grana ratne veštine koja se bavi rešavanjem taktičkih zadataka na kartama i terenu; *fig.* celishodno i odmereno postupanje pri radu ili ophodenju, umetnost.
- taktilan** (lat. tactilis) koji se tiče čula pipanja, opipljiv, dodirljiv.
- taktirati** (lat. tactus) beležiti *takt*, označavati takt; rukom odbrojavati trajanje nota; davati takt, udarati takt. **taktičan** (grč. taktikos) koji se tiče *taktike*, vešt u vođenju trupa; umešan, koji radi po planu ili smišljeno; obazriv, pažljiv, fin u ophodenju.
- taktičar** (grč. taktikos strojni, vičan postrojavanju, vešt u rasporedivanju ubojnog reda) *voj.* onaj koji vešto primenjuje *taktiku*; umešan, obazriv, pažljiv čovek (pri radu itd.).
- taktmeser** (lat. tactus, nem. Messer) v. *metron* ili *hronometar*. tal (nem. Teil) deo neke celine, ideo (npr. u imanju, nasledstvu i sl.), talambas (arap. tabl bubanj, pere, baz od baljen igrati, tur. davulbaz, tulumbaz) vrsta bubnja.
- talamus** (grč. thalamos) bračna postelja; *bog.* semeno ležište cvetova; *znat.* deo sive supstancije mozga koja sadrži nervne ćelije i koja se nalazi ispod moždane kore na prednjem delu moždanog stabla. **talant** (grč. talanton) v. *talent* I. **talar** (lat. talaris) duga svećana haljina, kraljevski ogrtac; duga gornja haljina katoličkih i evangeličkih sveštenika; službeno odelo sudija.
- talasarhija** (grč. thalassa more, agsć vladam) gospodarstvo na moru, pomorska nadmoćnost.
- talasografija** (grč. thalassa, graphia opisivanje) v. *oceanografija*.
- talasokratija** (grč. thalassokratia) v. *talasarhija*.
- talasometar** (grč. thalassa more, metron mera, merilo) sprava za merenje plime i oseke; sprava za merenje morskih dubina.
- talasoterapija** (grč. thalassa, therapeia lečenje) med. lečenje morem; nauka o lekovito-sti mora, nauka koja proučava uticaj morske klime na čovečji organizam.
- talbotipija** (grč. typos otisak) fotografija nazvana po jednom od pronalazača, Englezu Fokusu Talbot-u; up. *kalotipija*.
- galeb** (arap. talib, tur. talebe) istraživač, ispitivač, naročito na polju nauke; učenik; student; naučnik.
- taleman** (šv. tala, tap) govornik u ime seljačkog staleža u švedskom parlamentu.
- talent** (grč. talanton, lat. talentum) 1. kod starih Grka i Jevreja: određena težina i izvesna svota novca (*talant*); u novoj Grčkoj: teg od 100 *mina* =150 kg; 2. *fig.* prirodan dar, darovitost koja se vežbom može razviti u sposobnost naročito lakog, sigurnog i dobrog obavljanja poslova u nekoj oblasti, bez postojanja stvaralačke snage genija; darovit, obdarjen čovek.
- talentovan** (lat. talentum) 'darovit, od prirode sposoban, obdarjen za što.'

talizijanizam (grč. *thatysia* sc. *iera* žrtve prvenice, žrtve prvih plodova) v. *vegetarianizam i talizije*.

talizije (grč. *thalysia* sc. *iera*) pl. žrtve u slavu boginje Demetre, koje su se sastajale od prvih zemaljskih plodova.

Galija (grč. *Thalia, Thaleia*) mit. 1. jedna od tri *gracie*; 2. jedna od devet muza, muza zaštitnica dramskog pesništva, naročito komedije; otuda: *Talijin hram* = pozorište.

/galija (arap. *tali'*, tur. *talih*) sreća, naročito dobra sreća; zvezda pod kojom se neko rodi; sudska.

talijum (grč. *thallos* mladica, izdanak, nlat. *thallium*) hem. osoben metal, u spektru pokazuje sjajnu zelenu liniju, otuda mu i naziv; atomska masa 204,37, redni broj 81, znak *Tl*; služi za izradu optičkih stakala koja jako lome svetlost.

talik (arap.) vrsta položenih persijskih slova, koja su docnije primili i Turci.

talio (lat. *talis* takav, *talio gen. talionis*) uzvraćanje, odmazda, vraćanje istom merom; *jus talionis* (lat. *jus talionis*) pravo odmazde, po načelu: oko za oko, Zub za Zub; *talion*.

talir veoma čest i star naziv novca u mnogim zemljama i u raznim oblicima (taler, daler, dalder, dolar i dr.); naziv po Joahimstalu (Joahimovu) u današnjoj Čehoslovačke j, gde je kovan još u XVI veku; kod nas ih kovala samo Dubrovačka Republika.

talisman (fr., šp. *talisman*, arap. *tilsim*, grč. telesma danak, porez, dažbina, od teleein platiti; izvršiti, ispuniti, telos izvršenje, ispunjenje) čarobni magijski predmet koji, po veoma rasprostranjenom narodnom sujeverju, daje onome ko ga nosi čarobnu moć, štiti ga od zla i donosi mu sreću; *amajlja*.

talit (hebr.) četvrtasto čebe kojim Jevreji, za vreme molitve u sinagogi, pokrivaju glavu i vrat; takođe: mrtvačka haljina, mrtvačka košulja.

talk (arap. šp. *talco*, nlat. *talcus*) min. mi-lovka, magnezijev silikat s vodom, lju-spast ili listast, boje žute ili crvenkaste, pod prstima mastan (upotrebljava se kao prašak za mazanje mašina, glačanje kože i dr.).

talkšist (arap., nlat. *talcus*) min. talkov škriljac.

talmi-zlato žuta slitina bakra, sadrži samo do 1% zlata, kao žica ili lim upotrebljava se za izradu ukrasa i nakita (nazvan po pronalazaču, fr. fabrikantu *Tallois i demior* = Talmior).

Talmud (hebr. *Talmud*, rab. *thalmud* usmena pouka) zakonik pohrišćanskih Jevreja, zbirka jevrejskih predanja i zakona, pri-ređena između P i VI veka n. e., koja sadrži celokupne učenje jevrejstva, *judai-zma*.

talmudisti (hebr. *Talmud usmena pouka*) pl. Jevreji koji priznaju *Talmud*, zovu se još i *rabiuti* (za razliku od *karaita*, koji ne priznaju ni *Talmud* ni predanja).

talov (fr., šp. *talon*, ital. *tallone*, lat. *talus* peta, potpetica) 1. voj. ispuštenje na spoljašnjem zidu bastiona; 2. u kartanju: karte (za kupovanje) koje preostanu posle podele karata igračima; 3. arh. ukras na donjem delu izduben a na gornjem ispušten; 4. muz. donji deo gudala, žbica; 5. kod akcija i hartija od vrednosti: tabak s kuponima, od koga se svake godine odseca po jedan kupon radi unovčavanja po utvrđenoj ceni.

talofite (grč. *thallos* mladica, izdanak, *phyton biljka*) pl. bot. biljke koje nemaju ni jednog pravog biljnog organa, tj. ni korena, ni stabla, ni listova (npr. okreci, lišaji, gljive itd.).

talpa (tur.) velika debela daska, brvno.

talpara (tur.) brvnara, kuća načinjena od talpi.

talus (grč. *thallos* mladica, izdanak, *phyton biljka*) 1. bog. biljno telo na kome se ne razlikuje ni koren, ni stablo, ni list; up. *talofite*.

talus (lat. *talus*) 2. zool. skočna kost; kocka (za igru); nagib zemljišta, nagnute zemljište.

talcijum (nlat. *talcium*) hen. v. *magnezijum*.

taman (arap. *taman*, tur. *tamam*) pril. baš, - upravo, potpuno.

tamandu (braz. *tamandua*) zool. mravojedac, južnoamerički bezubi sisar.

tamarind (ital., šp. *tamarindo*, nlat. *Tata-rindus indica*) bot. afrička i istočnoindijska kisela urma, od koje se pravi pekmez koji se upotrebljava kao blago sredstvo za čišćenje.

tamariska (lat. *tamariscus*) bot. azijske, afričko i južnoevropsko zimzeleno drvo, čiji se solju bogati pepeo upotrebljava za štavljenje i boja disanje.

tambula (arap.) crnacki doboš od drveta.

tambur (fr. *tambour*, ital. *tamburo*) 1. doboš; dobošar; 2. zaklon nad vratima od vetra, kiše, zime i sl.; 3. arh. deo građevine oblika valjka, cilindra, ili mnogougla na kome leži kub; 4. pokrivena platforme železničkog vagona; 5. vrsta veza.

tambura (arap. *tanbur*, tur. *tanbura*) muz. poznati muzički instrument sa četiri do šest metalnih žica.

tamburelo (ital. *tamburello*) v. *tamburin*.

tamburin (ital. *tamburino*) mali doboš u koji se udara dlanom i koji ima praporce u obroču, daire (upotrebljava se na Istoku, u Španiji i kod nas kao pratinja narodnih plesova i pesama, naročito sevdalinki); derdef za vez; živ španski i južnofrancuski ples, sličan *gavoti*, u kome igrač sam sebe prati tamburinom.

- tambur-mažor** (fr. tambour-major) podoficir starešina dobošara i trubača u puku.
- tamiz** (fr. tamise) uglačana vunena tkanina.
- tampon** (fr. tampon) zapušać, čep; ned. zapušać od vase, gaze, šarpije i dr. koji se stavlja u prirodne ili bolešću nastale otvore na telu da bi se zaustavile krva-renje; tamponska država mala država koja se nalazi, kao kakav čep, između dve velike države.
- taiponada** (fr. tampon) med. zatvaranje rane tamponom, stavljanje tampona.
- tamponaža** (fr. tampon) rud. 1. svi radovi kojima je cilj da se odvoje slojevi vode od slojeva nafte i da se spreći pristup vode u izbušeno mesto; 2. kod probijanja rudnog okna; veštačke zapušavanje praznina i pukotina cementom, glinom, bitumenom itd.
- tamponacija** v. *tampona da*.
- tamponirati** (fr. tamponner) začepiti, zapušiti, zatisnut; med. staviti *tampon*, zaustaviti krv (vatom, gazom i sl.).
- tamtam** (kin.) gong, kineski ili indijski ručni doboš od slitine bakra i belog lima, u obliku okrugle ploče, u koji se udara maljicom; fig. vašarska galama, graja, buka.
- tan** (kin.) 1. najveća kineska i japanska trg. mera = 100 *kina* = 60,453 do 60,479 kg (*pikul*); japanska mera za površinu = 9,917 zri.
- tan** (eng. thane) 2. visoka plemićka titula u Škotskoj.
- tanagra** (grč. Tanagra) mali životinjski i ljudski kipovi raćeni od pečene zemlje, odlikuju se gracioznošću (naziv po beotijskom gradu *Tanagri*, gde su proizvođene u GU veku pre n. e.).
- tanaimi** (hebr.) pl. jevrejski tumači Mojsije-vih zakona od I—S veka n. e.
- tanatizam** (grč. thanatos smrt) učenje i verovanje da je duša čovečja smrtna.
- tanatozis** (grč. thandrosis usmrćenje) med. umiranje jednog dela tela.
- tanatoide** (grč. thanatos smrt, eidos vid, oblik) pl. med. bolesna stanja slična smrti, npr. obamrost, bolest spavanja, nesvestica, tetanus i dr.
- tanatologija** (grč. thanatos, logia nauka) nauka o prirodi i uzrocima smrti.
- tanatometar** (grč. thanatos, metron mera, merilo) sprava za utvrđivanje smrti.
- tanatofobiјa** (grč. thanatos, phobos strah) med. preteran (ili: bolesni) strah od smrti.
- tanad** (nem. Tanz) igra, ples; igranka.
- tang** (dan. tang, isl. thang) 1. biljna vrsta iz porodice algi, bojadžijska mahovina od koje se dobiva crvena boja; up. *fukus*.
- tang** (ind.) 2. vrsta istočnoindijskog muse-lina.
- tang** (jap.) 3. mera za površinu u Japanu, u dužini od 20 i širini od 15 Jgenga = 9,917 ari; tan.
- tavgens** (lat. tangens dodiran, koji dodiruje) kom. goniometrijska funkcija: u pravouglom trouglu odnos između suprotne i naglele katete (*tang*) za dani ugao.
- tangent** (lat. tangere dodirivati, tangens) čekići, maljica kod muzičkih instrumenata sa žilama i časovnika što sviraju.
- tangenta** (lat. tangere dodirivati, tangens) geok. dirka, prava koja spaja dve uzastopne (konsekutivne) tačke krive, krivulje.
- tangentni** (lat. tangere dodirivati) dodiran, koji dodiruje; dodirni.
- tangentometar** (lat. tangere dodirivati, tangens, grč. meiron mera, merilo) *tahimetar* za merenje visina trigonometrijskim putem.
- tangenckjalni** (nlat. tangentialis) dirčni, koji je u pravcu dirke, koji dejstvuje u pravcu dirke, koji se kreće u pravcu *tangente*; *tangencijalna sila* komponente sile u pravcu tangente (*supr. normalna sila*); *tangencijalno kretanje* kod *centralnog kretanja* kretanje jednog tela u pravcu tangente, time što centripetalna sila u ma kojoj tačci kružne putanje ne deluje, tako da se telo usled *inercije*, lenivosti, dalje kreće po pravoj liniji.
- tangina** bog. madagaskarska otrovna, zimzelene, šljiva, Tanghima venenifera.
- tangaraTM** (lat. tangere) dirati, dodirivati, ticati, taći, taknuti, taći se, taknuti se; graničiti; pogoditi, pogadati, praviti utisak; ticati se.
- tango** (šp. tango) argentinski apaški ples uz pratnju narodnih instrumenata, koji se, preraden u Parizu, raširio po celoj Evropi i postao jedan od najomiljenijih društvenih plesova; melodija mu ima teške i melanholične ritmove sa mnogo *sinkopa*.
- tandara** (tur. tandır) prčvarnice.
- tandara-mandara** (tur. tandır-mandır) zbrkano, ispreturnano, s brda s dola, bez reda i smisla.
- tandem** (eng., fr. tandem) 1. lake otvorene dvokolice sa dva konja koji su upregnuti jedan ispred drugog; 2. točak (ili: bicikl, velosiped) sa dva sedišta jedan iza drugog; 3. teh. sistem motora sa dva cilindra jedan iza drugog.
- tandler** (nem. Tandler, Trodler) prodavac polovne robe, stinarar.
- tane** (pere. dane, tur. tane) topovske ili puščane zrno, metak iz vatrenog oružja.
- tanizirati** (fr. tanin, taniser) d odavati vinu *tanin*.
- tanimi** (hebr.) pl. velike morske nemani, zmajevi, zmije, krokodili.
- tanin** (fr. tanin) hem. matecija koja se dobiva od šišarki i kore hrasta, jasena, breze, iwe i dr. bezbojan, beo ili žučkast prah,

gorka ukusa i kupi usta, upotrebljava se u industrijske svrhe, naročito za šta-vljenje koža; *up. scitogen*.

tank (eng. tank) *voj.* v. *tenk*.

tanker (eng. tanker) v. *tenker*.

tanpon (fr. tampon) v. *tagapon*.

Tantal (grč. Tantalos) *mit.* sin Zevsov, otac Pelopa i Niobe, kralj u Frigiji; zbog toga što je odavao tajne bogova, s kojima je bio u prijateljstvu, i što je, da bi iskušao njihovo sveznalištvo, izneo pred njih na trpezu rođenog sina (Pelopa) kao jelo, bačen je po kazni u donji svet, gde je morao žedan da stoji u vodi do vrata, koja bi mu se ispred usta izmakla čim bi posegao da se napije, i gladan da gleda u divno voće više same svoje glave, koje bi mu se odmah izmaklo čim bi posegao da ga ubere; otuda: *trpeti Tantalove muke = uzaludno čeznuti za nečim što je čoveku tako reči pred samim nosom*.

tantal (nlat. tantulum) *hen.* element, metal, atomska masa 180,95, redni broj 73, znak Ta; tegljiv (duktilan), sjajnobeo, upotrebljava se za izradu *tantal-sijalica*, opruga (federa) za časovnike, hirurških instrumenata koji ne rđaju itd. (nazvan po tome što se njegov oksid, tj. kiselina, ne rastvara u kiselinama koje ga okružuju, te se, dakle, ne može zasititi; *up. Tantal*); *kolumbijum*.

tantalit (nlat. tantalum, grč. Ifthos kamen) min. redak, kao gvožđe crnosiv i veoma sjajan mineral; sadrži, pored gvožđa i mangana, tantal, niobijum i titan.

tantal-sijalica električna sijalica čije su žice od *tantala*.

tantijeme (fr. tantieme) određeni ideo u čemu; dobitni deo koji pripada predsednicima, članovima upravnog i nadzornog odbora, službenicima i saradnicima u nekom deoničkom (akcionarskom) društvu, privrednom preduzeću (banci); naročito: postotni (procentualni) deo koji pripada dramskim pesnicima i kompozitorima od prihoda sa predstava njihovih dela.

tantuz (šp., tanto, pl. tantos) novac za obračunavanje, obično od lima, kartona i sl., naročito u kafanama.

ganc (nem. Tanz) igra, ples.

tancati (nem. tanzen) igrati, plesati.

tancmajstor (nem. Tanzmeister) učitelj igranja (ili: plesa).

tancšul (nem. Tanzschule) škola igranja.

tanšul (nem. Tanzschule) v. *tancšul*.

tanjur (arap. tannur) plitica, pladanj.

tanjur (arap.) v. *tanjur*.

tao (kin.) kod kineskog filozofa *Lao-cea*: apsolutno biće, nevidljivo, nečujno, nepipljivo, neodređeno, pa ipak savršeno; ono miruje, pa ipak je stalno u pokretu; samo sebe ne menja, a ipak je uzrok svih menjanja; ono je večno jedno, svuda prisutno, večito; ono je koren svega, majka svih

stvari, u svemu je i sve je u njemu; ono je poreklo i svrha saznanja; što ono sazna, to je mudro, to je „sveti čovek“ (reč *tao* se prevodi sa: bog, put, razum, reč, smisao, *lotos*).

taoizam (kin.) učenje Lao-cea o *tao*; docnije se izrodilo u zadrtu mistiku i puku praznovericu; *up. tao*.

Tao-teh-king (kin.) „Knjiga o *tao* i *teh*“, tj. o logosu i vrlini, osnovna knjiga *taoizma* i najznačajnije delo kineske filozofije, pripisuje se Lao-ceu.

taner (fr. tapeur) pijanist ili klavirist koji svira za platu, na večernjim igrankama.

tapet (grč. tapes prostirka, čilim, lat. tapetum) stoni prekrivač, otuda: izneti na tapet učiniti što predmetom razgovora, izneti na rešavanje; *biti na tapetu* biti na dnevnom redu, na rešavanju.

tapeta (grč. tapes, lat. tapetum, ital. tappe-to) prvobitno: čilim za pokrivanje zidova, zidni tepih; sada: naročita materija (od hartije, kože ili tekstila) u šarama, mustrama, za oblaganje zidova.

tapetar (lat. tapetum) v. *tapecirer*.

tapecirati (nem. tapezieren, fr. tapisser) sobne zidove obložiti (ili: oblagati, ukrasiti) čilimima, naročito bojadisa-nom hartijom, kožom ili tekstilnom materijom.

tapecirer (nem. Tapezierer) 1. uređivač ili ukrašavalac soba tapetama; 2. majstor koji vrši presvlačenje nameštaja (tek-stilom, kožom, skajem).

tapija (tur. tapu) zvanično pismeno o svojini kakvog nepokretnog imanja.

tapioka (braz. tapioca) zrnato skrobno brašno koje se dobiva od krtolastog podzemnog stabla biljke *manihot* (*Manihot utilissima*).

tapir (braz. tapy'ra) *zool.* životinja slična svinjetu, »sivi oko reka i bara prašuma Juž. Amerike i južne Azije.

tapiserija (fr. tapisserie) čilimarstvo; vez na retkom platnu, sličan čilimskom vezu; tkanina ili hartija za oblaganje zidova; tapetarska radnja.

tapsel grub istočnoindijski katun sa prugama, obično plave boje.

tapšati (mad. taps pljesak) pljeskati rukama, *aplaudirati*.

tara (ital., šp. tara, fr. tare, arap. tarh) *trg.* dara, odbitak težine zavoja od ukupne težine merene robe; težina sanduka, bureta, džaka i dr.; *sopra tara* (ital. sopra tara) odbitak koji se odobrava preko uobičajene tare; *tara-račun* račun o odbitku tare.

taraba (pere., tur. tahta daska, perde pregrada, zaklon) plot, ograda od dasaka.

tarabit (šp. taravita) španski i južnoame-rički viseci mostovi (na lancima ili čeličnim konopcima).

- tarabulos** (tur.) svileni pojas ukrašen resama i šarama.
- tarai** pl. nezdrave, vegetacijom i zverinjem veoma bogate barovite ravnice na južnom podnožju Himalaja.
- taraksakum** (grč. tardos) uz nemirujem, nlat. Leontodon taraxacum) vot. maslačak, veoma lekovita biljka (nazvana po tome što izaziva uz nemirenost u trbuhi i proliv ako se uzme u većoj količini); up. taraksis.
- taraksis** (grč. tiraxis uz nemirenje) med. poremećenost (ili: uz nemirenost) u trbuhi, proliv; takođe: lako zapaljenje očiju.
- tarana** (pere. terjiane, tur. tarhana) izdrobljeno testo na mrvice u obliku zrnaca, i osušene, od čega se pravi istoimena čorba.
- tarantas** (rus. tarantas) vrsta nekadašnjih ruskih putničkih kola s arnjevima.
- taraitela** (ital. tarantola) 1. vrsta otrovnog pauka u Italiji, naročito kod grada Ta-ranto (Tarento) i u tropskoj Aziji i Americi.
- taraitela** (ital. tarantella) 2. živahan narodni ples u 6/8 takta i muzička pratnja, naročito na Siciliji i u Kalabriji (nazvan po gradu Taraito).
- tarantizam** (ital. tarantola) med. ujed taran-tele i bolest igranja koja dolazi od toga ujeda.
- tarapana** (arap.-pers., tur. darbhane) 1. kovnica novca; 2. gužva, gomića, gurnjava.
- tarator** (arap.) salata od zelenih krastavaca, belog luka, kiselog mleka, ulja i soli.
- taraca** (ital. tarrazza) v. terasa.
- tardando** (ital. tardando) muz. oklevajući, zatežujući, usporavajući.
- tardato** (ital. tardato) muz. v. tardando.
- tardo** (ital. tardo) muz. lagano, sporo.
- tarzalgija** (grč. tarsos stopalo, algos bol) med. bol stopala, stopaonog korena.
- tarzija** (ital. tarsia) v. intarzija.
- tarzitis** (grč. tarsos rub kapka i trepavica) med. zapaljenje hrskavice očnih kapaka.
- tarzofima** (grč. tarsos stopalo; rub kapka i trepavica, phyma izraštaj) med. izraštaj na stopaonom korenju; izraštaj na hrska-vici očnog kapka.
- tarzus** (grč. tarsos, lat. tarsus) znat. stopaoni koren; hrskavica očnih kapaka.
- tarik** (arap. tariq, tariqa put) derviški red.
- tarirati** (ital., šp. tara) trg. odrediti čistu težinu neke robe pre pakovanja i izračunati taru.
- tarifa** (arap. ta'rifa, fr. tarif) utvrđena cena za obavljanje raznih poslova, npr. tarifa grafičkih radnika, automobilska, nosačka itd. tarifa; cenovnik za prevoz putnika i robe (železnička tarifa); spisak sa cenama robe; utvrđeni stavovi po kojima se naplaćuje carina na razne uvozne i dr. artikle.
- tarifirati** (fr. tarifer) odrediti (ili: određivati, utvrđivali, utvrđiti) cenu, carinski stav itd.; up. tarifa.
- tarlatan** (fr. tarlatane) fini i laki pamučni muselin za svečane haljine. **tarnkapa** (nem. Tarnkappe) kit. čarobni ogtač koji je onoga koji ga nosi činio nevidljivim i davao mu neobičnu snagu (kod starih Germana).
- taro** (ind.) skrobom bogat gomoljasti koren jedne istočnoindijske biljke, glavna hrana stanovnika Sandvičkih ostrva.
- tarok** (ital. tarocco, nem. Tarock) igra karata, poreklom iz Egipta, u kojoj učestvuju tri igrača sa 78 karata, od kojih su 22 taroka (aduti).
- tarpan** (rus. iz tatar.) zool. mali divlji konj ruskih stepa.
- Tarpejska stena** (lat. saxum Tarpeium) stena u Rimu sa koje su na smrt osudene survava-li u Tibar (nazvana po Tarpeji, kćeri rimskega zapovednika tvrdave Tarpejusa, koja je, za vreme rata sa Sabinjanima, izdala prolaz u tvrdavu, zbog čega su je sami Sabinjani ubili).
- tartan** (eng. tartan) škotska vunena ili svilena tkanina išarana kockama; škotski ogtač=pled.
- Tartar** (grč. Tartaros) kit. dubok i mračan ponor ispod podzemnog sveta, sa železnim vratima i čeličnim pragovima, u koji je Zevs bacio titane kad su se bili protiv njega pobunili i gde borave grešnici i zločinci; fig. ponor, bezdan, pakao.
- tartar** (nlat. tartarus) hem. vinski kamen, streš.
- tartarati** (lat. tartarus) hem. soli vinske kiseline.
- tartarizacija** (nlat. tartarisatio) čišćenje vinskim kamenom; stvaranje vinskog kamena; up. tartar.
- tartarizirati** (nlat. tartarisare) čistiti vinskim kamenom; stvarati vinski kamen (tartar).
- Tartiniјev ton** ak. v. kombinacioni ton (nazvan po ital. virtuozu na violinu i muzičkom teoretičaru Duzepu Tartiniјu, 1692—1770).
- Tartif** (fr. Tartuf) ime glavnog junaka u istoimenoj Molijerovo komediji; fig. pretvoran čovek, licemer, farisej.
- tartrati** (nlat. tartarus vinski kamen) pl. hem. soli vinske kiseline.
- tas** (arap. tas, nem. Tasse) 1. plitak oveći tanjur od drveta ili metalna, npr. za skupljanje priloga u crkvi itd.; 2. okrugla metalna ploča na kantaru; 3. okrugla mesingana ploča na bubnju.
- tasa** (nem. Tasse, fr. tasse, ital. tazza, šp. taza, arap. tas) šolja, šoljica, naročito za topla pića (kafu, čaj).
- taseta** (fr. tasSfette) deo oklopa koji pokriva donji deo butine, nabutnica.
- taslaisati** (tur. taslamak) ponositi se, oholo se držati, praviti se važan.
- taslak** (tur. taslak) panj; neobradeno drvo od kojeg se pravi oruđe; ekipa, forma.

tasta (nem. Taste, ital. tasto) *čuz.* dirka (na klaviru, orguljama).

tastatura (ital. tastatura) sve gornje i donje dirke na jednom instrumentu (npr. na klaviru, gšačoj mašini itd.).

taster (nem. Taster) dirka, tipkalo, sprava na kojoj se, pritiskivanjem i otpuštanjem naročitog dugmeta, otkucava telegram.

tastijera (ital. tastiera) »*uz. v. klavijatura; sula tastijera* (ital. sulla tastiera) kod gudačkih instrumenata; napomena da treba prevlačiti gudalom po žilama što dalje od kobilice.

tasto solo (ital. tasto solo) *muz.* udaranje prostih bas-tonova, bez pratnje.

Tatari (pere. Tatar, tur. Tatar) *pl.* prvobitno: ime jednog mongolskog plemena; docnije, u sred. veku: opšte ime različitih ratničkih plemena mongolskih, tunguskih i turskih u Srednjoj Aziji; danas: Turcima srodne pleme koje živi u krajevinama na severnom delu Crnog mora (Krim, Kavkaz, Ural i dr.); nekada u Turskoj bili čuvani kao skoroteče; otuda: *tatarin* = skoroteča, glasnici, ulak.

Tatarin (pers.-tur.) v. *Tatari*.

tatarski (pers.-tur.) koji se tiče Tatara, koji pripada Tatarima; *tatarska vest* ne-pouzdana vest, vest kojoj se ne sme pokloniti vera (po tome što je jedan Tatarin, za vreme krimskog rata 1854. bio doneo ne-tačnu vest o padu Sevastopolja).

tat **aham asmi** (sskr. tat aham asmi) *fil. v. tat tvam asi.*

tattersal (eng. tattersall) ustanova za gajenje i prodaju konja trkača, obračunavanje opklada i sl., konjska berza; trkalište za konje sa sedištima za gledaoce (naziv po R. *Tatersalu*, koji je 1777. osnovao prvu ovaku ustanovu u Londonu; danas postoje i U Drugim velikim gradovima).

tatli (tur. tatli) slatko, ukusno, blago.

tatovirati (eng. tattoo) v. *tetovirati*.

tatonirati (fr. tatonner) tražiti pipanjem; *slik.* raditi nesigurnom rukom, plašljivo; lutati u radu.

tat tvam asi (sskr. tat twam asi) „to si ti!”, *tat aham asmi* „to sam ja!”, izraz u ind. filozofiji kojim se izražava identitet subjekta i objekta, između *Ja* i spoljašnjeg sveta; celokupne prividna množina osni-va se na jednom identičnom biću, *atmanu*.

tatu (braz., port. tatu) *zool.* južnoamerički oklopnik; *armadilj*.

tatuirati (fr. tatouer) v. *tetovirati*.

taumatologija (grč. thauma *ten.* thaumatos čudo, logia nauka) nauka o čudima.

taumatotomah (grč. thauma *ten.* thaumatos čudo, macheomai borim se) protivnik verovanja U čuda.

taumatotomahija (grč. thauma *ten.* thaumatos čudo, mache borba) borba protiv verovanja u mogućnost čuda.

taumatotrop (grč. thauma čudo, tropos obrt) *ont.* v. *zootrop*.

taumaturg (grč. thaumaturgbs čudotvorac, opsenar) čudotvorac.

taumaturtja (grč. thauma čudo, thaumaturgia opsenarstvo) čudotvorstvo; čarolije Indijanaca.

taurat (hebr.) Stari zavet (kod Jevreja).

taurokola (grč. tauros bik, kolla lepak) lepak spravljen od bičjih koža.

tauromahija (grč. tafiros, mache borba) borba s bikovima.

taurofag (grč. tauros, phagelh žderati) onaj koji jede bikove, bikožder.

taurofon (grč. tauros, phonetio ubijem, ubijam) onaj koji ubija bikove.

tautacizam (grč. tautdn, t6 auto isto) *ret.* pogrešna jednakozvučnost bliskih slogova; nagomilavanje mesta koja jednako ili slično glase.

tautogram (grč. t6 auto, gramma) *poet.* pesma čiji redovi počinju istim slovima.

tautologija (grč. tautologfa ponavljanje, rečenoga) ponavljanje jedne misli istim ili različnim rečima, npr.: Obožavati idole i *kumire*; Uzmimo na primer, sledeći primer.

tautološki (grč. tautologfa) koji iskazuje (ili znači) isto.

tautomerija (grč. taut6n isto, meros deo) *hei.* svojstvo nekih jedinjenja da reaguju na osnovu dveju svojih izomernih formula.

tautometrija (grč. tauton, metron mera) razmer, srazmera, skladnost.

tautosilabički (grč. tauton, syllabe slog) *lišv.* koji pripada istom slogu; npr. dif-tong *ai* u grčkoj reči *tauto* pripada prvom slogu (tauto) i za njega se kaže da je u tautosilabičkom položaju; *supr. hetero-silabički*.

tautofonija (grč. taut6n, phone zvuk) stalno ponavljanje istog zvuka, neprestano ponavljanje istog tona.

tautohrona (grč. tauttin, chronos vreme) gega*. istovremenica, kriva koju teška tačka *t* opisuje u padu sa početnom brzinom nula iz početnoga položaja *A* do krajnjeg položaja *V* pri čemu vreme pada *T* ostaje isto mada se uzme početni položaj *A* na krivoj, *cikloida*; *up. izohrona*.

tautohroničan (grč. tauton, ségbrov) koji jednako traje, ravnотrajan; *taugohronična krivulja geoh.* v. *tautohrona*.

tauširati (nem. tauschieren) plemeniti metal, obično zlato, srebro ili platinu, umetati radi ukrasa u metalnu podlogu (od gvožđa, bakra, bronze i dr.); *tauširano srebro* = *tudarsrebro*.

tafefobija (grč. taphe pogreb, grob, phobeo bojim se) strah od groba, strah onoga koji se boji da ne bude naš sahranjen.

taflrunde (nem. Tafelrunde) v. *tabl-rond*.

taft (nem. Taft, fr. taffetas, pere. tafte) laka i glatka svilena tkanina, slična platnu, izraduje se od kuvane svile; služi poglavito za izradu postava.

- taftija** (pere. sahtyan, tur. sahtiyān) učinjena koža.
- tahiblastija** (grč. tachys brz, blastano kli-jam, ničem) *vot.* brzo klijanje, brzo razvijanje.
- tahigeneza** (grč. tachys, genesis postanak) *biol.* ubrzani razvitak jednog organizma, ili slučaj kad neka faza u razvitu izostane te se razvitak usled toga ubrza.
- tahigraf** (grč. tachys, grapho pišem) veštak u brzom pisanju; *up.* stenograf.
- tahigrafiја** (grč. tachys, grapho) veština brzog pisanja, brzopis, starogrčka *steno-grafija*.
- tahidrit** (grč. tachys, hydor voda) *hem.* lako rastvorljivo prirodno jedinjenje hlorkal-cijuma, hlor-magnezijuma i vode.
- tačikardija** (grč. tachys, kardia srce) *med.* ubrzano kucanje bila (pulsa) do 200 i više otkucaje u minuti, usled naprezanja, trčanja, psihičkih uzbudjenja, nervoze, trovanja nikotinom itd.
- tahilit** (grč. tachys, Ifthos kamen) min. površinska eruptivna stena; po hem. sastavu odgovara bazaltu.
- tahimetar** (fc. tachys, metron mera, merile) 1 brzinomer; 2. sprava za brzo merenje rastojanja, brzo snimanje zemljiste.
- tahimetrija** (grč. tachys, metria merenje) brzo merenje; brzo pravljenje snimaka.
- tahograf** (grč. tachys brzina, grapho beležim) *tahometar* koji pored merenja brzine obrtanja, u isto vreme i beleži, vrši registriranje.
- tahometar** (grč. tachys brzina, metron mera) tek. merač brzine, sprava na mašinama, motornim kolima i dr. koja meri brzinu obrtanja točkova, naročito kod elektrodi-namičnih mašina.
- tacet** (lat. tacet) *muz.* on (ona, ono) čuti.
- tacite** (lat. tacite) *prid.* čutom, čutke, prečutno; krišom, neopaženo.
- tacitovski** (lat. Tacitus) kratak, zbijen, sažet, težak za razumevanje (kao stil ili način pisanja rimskog istoričara Tacita, 55—117. n. e.).
- tacitus kovsenzus** (lat. tacitus consensus) prečutan pristanak.
- taclije** (nem. Tazeln) narukvice, manžetne.
- tačna** (ital. tazza) plitak tanjirić za šolju, plitica.
- tadžici** (pere.) *pl.* sa stranom krvlju pomešani potomci starih Persijanaca, Medana i Baktrijaca u Aziji (za razliku od vlada-jućih tatarskih plemena).
- taš** (tur. taş) kamen.
- tašizam** (fr. tache mrlja) *elt.* način slikanja pomoću mrlja, tj. bacanje boje na platno bez upotrebe četkice; prvi put primenjen sredinom ovog veka u Francuskoj.
- taširati** (nem. taschieren) kipove od drveta i platna prevlačiti gipsom.
- tašlih** (hebr. schalach) jevrejski praznik čišćenja, prvog dana Nove godine.
- tašna** (nem. Tasche, ital. tasca) torbica, naročito kožna (ženska i muška). **tašner** (nem. Taschner) izradivač torbica; trgovac robom izradenom od kože i dr.
- tašnšpiler** (nem. Taschenspieler) onaj koji iz jedne tobože prazne torbice vadi kao od šale razne stvari, opsesar, madioničar.
- tvid** (eng. tweed) fino keplovana vunena ili poluvunena tkanina za izradu odela i ogretača. **tvil** (eng. twill) gusta i fino tkana pamučne tkanina.
- tvist** (eng. twist) 1. engleski mašinski rađen pamučni konac; 2. piće od rakije, piva i jaja; 3. vrsta igre (plesa); 4. ot udarac lopte tako da se ova u letu obrće.
- teagog** (grč. theōs, ago) dozivanje (ili: prizivanje) bogova (duhova). **teatar** (grč. theatron) pozornica; pozorište, kazalište (zgrada); mesto, poprište neke radnje, nekog događaja; pozorišne predstave. **teatika** (grč. theaomai gledam; posmatram) nauka o gledanju, nauka o vidu. **teatralan** (lat. theatralis) pozorišni, kaza-lišni; *fig.* sličan onome kako se radi na pozornici, sračunat na efekat, neprirodan, udešen, izveštačen, afektiran. **teatrológ** (grč. theatron pozoripite, 16gos reč, govor) stručnjak za pozorišnu umetnost.
- teatromaniја** (grč. theatron pozorište, ta-nfa pomama, strast, ludilo) strast za posjećivanjem pozorišta.
- teatrum** (lat. theatrm) pozorište; *teatrum anatoliosum* (nlat. theatrum anatomicum) anatomska dvornice; *teatrum mundi* (lat. theatrum mundi) pozorište svete, melo pozorište u kome se prikazuju predeli, gradovi i dr. sa pokretnim figurama. **tebaizam** med. trovanje opijumom; *up.* **tebain hem.** otrovan alkaloид opijuma, bez boje i mirisa, rastvara se u alkoholu i etru; i u najmanjim količinama izaziva grčeve (nazven po starom egipatskom gradu Teba).
- tebet** (hebr. tebeth) četvrti mesec građanske a deseti crkvene godine kod Jevreja, odgovara našem decembru.
- tebecin** med. fabričko ime za preparat koji se spravlja od arsenificiranih kultura bacila tuberkuloze; služi kao lek protiv tuberkuloze.
- tebib** (arap.) lekar.
- tevabiја** (arap. tawabi', tur. tevabi) pratnja; pristalice, istomišljenici; *fig.* »sena i deca, članovi porodice (bliži). **tevtoman** (lat. Teutones, Teutoni) ime jednog starog germanskog naroda, Nemci, grč. ta-nfa pomama, strast, ludilo) obožavalac svega što je nemačke.

tevtomanija (lat. Teutoni, Teutones, grč. manfa) obožavanje svega što je nemačko.

tevtonizam (lat. Teutoni, Teutones) oduševljenost svim onim što je nemačko.

tevtonski (lat. Teutonicus germanicus) koji se tiče Tevtonaca, staronemački.

Tevtonci (lat. Teutoni, Teutones) germanske pleme na Baltičkom moru, poznato po svojim borbama s Rimljanim 103. god. pre n. e., zdržalo se sa Cimbrima, 102. godine potpuno ih porazio rimske vojskovođe Marije.

teget tamnoplava boja tkanine (po Wilhelm--u Tegethof-y, austrijskom admiralu, koji je 1866. komandovao u bici kod Visa).

tegla (lat. tegula crep) posuda, obično staklena, za držanje slatkog, turšije i drugih namirnice.

tegument (lat. tegumentum) pokrivač, zastor; zool. koža; bat. ljuškasti omotač pu-poljčica.

Tedeum (lat. Te deum laudamus Tebe boga hvalimo) svećano blagodarenje (u katoličkoj crkvi).

teza (grč. thesis stavljanje, postavljanje; postavka) postavka, tvrdnja, tvrdjenje; fil. prvi stav u *dijalektičkoj getodisamokre-tanji* pojimova (*up. aititeza, sinteza*); stav, naročito stav koji treba dokazati, sporan stav; pismena radnja kao uslov za polaganje doktorskog ispita (*doktorska diser-tacija*); četr, kuz spuštanje glasa, nenaglašeni deo takta (*supr. arza*).

tezauracija (grč.) v. *tesaurizacija*.

tezaurizacija (nlat. thesaurisatio, grč. thesauros blago, riznica) v. *tesaurizacija*.

tezaurirati (grč. thesaurfzo sačuvam, nago-milam) v. *tesaurirati*.

tezaurus (grč. thesaurs blago; riznica) v. *tesaurus*.

tezga (pere. destgah, tur. tezgah) trgovacki, dučanski sto ili klupa; zanatljske klupa.

Tezej (grč. Theseis) nit, jedan od najvećih junaka starogrčke mitologije, sin Egejev, atinski kralj; pošto je, pomoću *Arijadne*, ubio na Kritu *Minotaura* i pobegao iz laverinta, vratio se u Atinu i ujedinio atičke oppggine u jednu državu sa presto-nicom Atinom; sem toga, Tezej je pobedilac *amazonki*, učesnik u pohodu *argonauta*, u *kalidonskom lovu*, u borbi protiv *kentaura* i dr.

teizam (grč. theos bog) vera u boga uopšte (za razliku od *ateizma*); vera u postojanje jednog boga (za razliku od *panteizma*).

tein he, osobna materija koju sadrži čaj (Thea chinensis) = *kafeni*.

teist (grč. theos bog) onaj koji veruje u boga; pristalica teizma.

tehoskopija (grč. teichoskopfa gledanje sa bedemom gradskoga zida) „posmatranje sa zida”, sredstvo koje se često primenjuje u tehniči drame pri prikazivanju događaja, bitaka i sl., koji bi se na pozornici

veoma teško mogli izvesti ili se nikako ne bi mogli izvesti: na pozornici se nalazi bedem, kula, brežuljak i sl. gde стоји posmatrač i prikazuje onima na pozornici dogadjaj koji tobože posmatra (npr. u Šekspirovom „Juliju Cezaru”, V, Z, u Geteovom „Gecu”, Š, u tragediji J. Sterije Popovića „Miloš Obilić”, V itd.).

tej (fr. the, nem. Tee, ital. te, šp. te, eng. tea, rus. čai, kin. tscha) sasušene lišće poznate kineske i japanske biljke *Thea chine-sis* ili sinesis u toplo piće od toga lišća, čaj.

tejlorizam sistem naučne organizacije rada i plaćanja najamnine, nazvan po američkom inženjeru V. F. Tejloru (Taylor, 1856—1915).

teka (grč. theke pričuva, sanduče, kovčeg, od titheimi mećem, lat. theca) kutija, sanduk, ormari; sveska, beležnica (dačka).

tek-drvo v. *tik-drvo*.

tekija (arap. tayka, tur. tekke) muslimanski (derviški) manastir u Turskoj; turska kape la.

tekila (šp. tequila) vrsta žestokog alkohol-nog pića u Meksiku, dobiva se destilaci-jom nekoliko vrsta *agava*.

teksis (grč. teksis topljenje) med. sušenje, kopnjene, supšca.

tekst (lat. texere tkati, plesti, textus tkanje, pletivo; prikazivanje, sadržaj) 1. reči, sadržina nekog dela, napisa i sl. (za razliku od slika, napomena i dr. u njemu); 2. odlomak, rečenica iz Biblije (kao osnova propovedi); 3. nuz. reči pesme, opere i dr. za razliku od muzike (npr. *tekst opere* i dr.); 4. tip. vrsta štamparskih slova u veličini od 20 topografskih tačaka.

tekstil (lat. textile sc. opus) tkanina, tkivo, tkanje, sukno, platno.

tekstilac (lat. textile sc. opus tkanina, tkivo, sukno, platno) radnik u tekstilnoj industriji, tkaninac.

tekstilije (lat. textilia sc. oreğa tkanje stvari, tkanine) pl. opšti naziv za sve pre-divne sirovine, poluprerađevine i gotove proizvode, tekstilni materijal.

tekstilni (lat. textilis tkan, pleten, tkaninski, tkivni, suknjeni, platneni, pletivni) koji se tiče tkanja, koji se može tkati, tkački; *tekstilna industrija* opšti naziv za različite grane predanja, tkanja, pletenja, vezanja, bojenja, apreture itd. kojima je svrha izrada materija za odevanje; *tekstilna hemija* hemija vlaknatih materija, naročito bojarstva; *tekstilne biljke* biljke od kojih se dobivaju predivna vlakna (konoplja, lan, pamuk, itd.).

tekstologija (lat. textus tkivo; sadržina, grč. logia nauka) grana filologije koja se bavi istorijom i kritikom tekstova i njihovim naučnim objavljinjem.

- tekstuelan** (lat. *textus*, fr. *textuel*) koji se drži tačno teksta, veran tekstu, doslovan, bukvalan, od reči do reči.
- tekstura** (lat. *textura*) tkanje, tkanina; sklop, sastav, spoj.
- tektičan** (grč. *tektikos*) topan, rastopan, koji topi, koji rastapa.
- tektoLOGIJA** (grč. *tekton* drvodelja, tesač, te-sar, gradilac, radnik, izradivač, logla) nauka o podizanju čega, npr. jednog organizma.
- tekton** (grč. *tekton*) veštački gradevni materijal, sličan betonu.
- tektonika** (grč. *tektonikos* drvodeljski, te-sački, tesarski, neimarski, tektonike sc. techne veština obrade drveta) 1. veština crtanja i građenja alata, oruda, sudova, nameštaja itd. koja udržuje korisno i umetničko; 2. veština spajanja, izvođenje i raspoređivanja materijalnih i umetničkih elemenata u umetničkom delu; 3. *geol.* deo geologije koji proučava sastav Zemljine kore i procese koji se u njoj zbijavaju = *geotektonika*.
- tektonofizika** (grč. *tekton* radnik, *fizika*) grana geofizike koja proučava oblike stena nastale delovanjem prirodnih sila.
- tektonski** (grč. *tektonikos* neimarski) koji je u vezi sa sastavom Zemljine kore; *tektonski zemljotres* zemljotres izazvan poremećajima i pomeranjima Zemljine kore.
- tekatura** (lat. *tectura*) pokrov, zavoj; čisto parče hartije koje se lepi preko onoga dela u rukopisu koji se želi ispraviti, drukčije stilizovati i sl.
- tela** (lat. *tela*) tkanje, tkivo.
- telazis** (grč. *thelazo* dojim; sisam) *med.* v. *telazmus*.
- telazmus** (grč. *thelasmos*, *thelazo* sisam, dojim) sisanje; dojenje.
- telal** (arap. *dallal*, tur. *tellal*) javni vikač, glasnik; trgovac starim stvarima, stari-nar.
- telalnica** (arap.-tur.) starinarnica.
- telamon** (grč. *telamon*) kožni kaiš za mač ili nož; *med.* pojas za potpisivanje; *tela-moni pl. arh.* stubovi u čovečjem obliku koji drže opšivnicu (sime), *atlanti*.
- telautogram** (grč. tele daleko, u daljinu, na daljinu, *autogram*, v.) vest (ili poruka) poslata i zabeležena *telautografom*.
- telautograf** (grč. tele daleko, na daljinu, u daljinu, *autograf*, v.) instrument koji reprodukuje pisani tekst ili sliku, crtež; mapu itd. na daljinu.
- Tel Biljem** (nem. Tell Wilhelm) legendarni junak švajcarske slobode u XIV veku, koji je, po predanju, ubio austrijskog namesnika Geslera i time počeo narodnooslobodilačku borbu; poznat i po tome što je ustreljio jabuku na glavi svog sina; predmet više umetničkih, književnih (F. Siler) i muzičkih dela (Rosini).
- tele-** (grč. *tele*) predmet u složenicama sa značenjem: daleko, u daljinu, na daljinu, u daljini.
- televiziija** (grč. *tele* na daljinu, lat. *visio* viđenje, gledanje „gledanje u daljinu“; fiz. prenošenje (*transmisijska*) i dostavljanje slika na daljinu pomoću elektromagnet-skih talasa.
- televizor** (grč. *tele*, lat. *visor* posmatrač) fiz. televizijski prijemnik, aparat sa *ekranom* na kojem se prikazuju preneseno slike, odnosno na kojem se prikazuje televizijski program.
- telegonija** (grč. *tele*, *gone* rađanje; potomak) uticaj prve muške jedinke na sve docnije rođene jedinke (naučio nedokazan).
- telegram** (grč. *tele*, *gramma* pišano, pismo) saopštenje putem telegrafa, brzog javljanja.
- telegraf** (grč. *tele*, *grapho* pišem, beležim) 1. svaka optička, akustička ili elektromagnetska naprava za brzo dostavljanje vesti na velika odstojanja; 2. ustanova koja šalje i prima brzovjeze.
- telegrafija** (grč. *tele*, *grapho*) brzo dostavljanje vesti na daljinu pomoću telegrafskih aparata, brzo javljanje.
- telegrafika** (grč. *tele*, *grapho*) v. *telegrafija*.
- telegrafiraTM** (grč. *tele*, *grapho*) v. *telegra-fisati*.
- telegrafisati** (grč. *tele* na daljinu, u daljini, *grapho* pišem) javljati telegrafom, javiti telegrafski, brzovjezni, depeshi-rati.
- telegrafist** (grč. *tele*, *grapho*) službenik koji šalje i prima brzovjeze.
- telegrafska** (grč. *tele*, *grapho*, phone zvuk) spoj prijemnog aparata sa fotografom, čiji voštani valjak automatski beleži govor, tako da se može ponoviti.
- teledirigiranje** (grč. *tele*, lat. *dirigere* upravljanje) v. *teledirigovanje*.
- teledirigovanje** (grč. *tele*, lat. *dirigere*) da-ljinsko upravljanje, upravljanje iz daljine (npr. nekom mašinom, procesom, saobraćajem, svemirskom letelicom) elektro-mehaničkim ili elektromagnetskim putem.
- telekonografija** (grč. *tele* na daljinu, daleko, eikon slika, *grapho* pišem, crtam, slikam) veština slikanja veoma udaljenih predmeta.
- telekamera** (grč. *tele*, lat. *camera*) aparat za televizijske snimanje.
- telekiveza** (grč. *tele*, *kinesis* kretanje) sposobnost izvesnih *medijuma* koji mogu, po tvrdjenju *okultizma*, neki udaljen predmet da pokreću i ne dodirujući ga, samom „snagom duha“.
- teleokino** (grč. *tele*, *kino*, v.) kinematografska vrpca emitovana na televiziji.
- telekomanda** (grč. *tele*, ital. *comando*) *avaj*. uredaj pomoću koga se, sa zemlje upravlja avionom u letu posredstvom radio-talasa.

telekomunikacija (grč. tele, lat. communicatio saopštavanje; opštenje) prenošenje na daljinu vesti, izveštaja, slika itd. *žicom* (putem elektriciteta) ili bežično (putem radio-talasa).

telelal (grč. tele, 1a166 brbljam, govorim) sprava za dovikivanje na daljinu.

telelalija (grč. tele, lalia govorenje, razgovor) govor na daljinu.

telelog (grč. tele, logos govor) *voj.* vrsta poljskog telegraфа koji se upotrebljava pri vežbama u artiljerijske! gadanju; pronađen 1877. godine.

telematizam (grč. thelema volja) *fšg.* v. *volutarizam*.

telematologija (grč. thelema, logia nauka) nauka o volji (deo psihologije).

Telemah (grč. Telemachos) *mit.* sin Odisejev i Penelopin, nazvan („koji se bori u daljinu“) po tome što se rodio kad mu je otac polazio u trojanski rat.

telemeter (grč. tele na daljinu, u daljini, daleko, metron mera, merilo) daljinomer, daljnomer, sprava za merenje odstojanja neke tačke od posmatrača (naročito kod artiljerije).

telemetrija (grč. tele, metria merenje) veština upotrebe *telemetra*, merenje odstojanja između posmatrača i predmeta posmatranja.

telemehanika (grč. tele, mehanao veštacki radim, pronalazim) upravljanje mehaničkim (uredajima, postrojenjima) na daljinu; merenje na daljinu.

telemikroskop (grč. tele, mikros mali, sko-reb posmatram) sprava za uvećavanje slika udaljenih predmeta.

teleobjektiv (grč. tele, nlat. objectivum) *ont.* v. pod *telefotografija*.

teleozis (grč. tel^o vodim k cilju) *fil.* usavršavanje, razvijanje u pravcu jednog savršenijeg stanja, organsko usavršavanje (Hekl).

teleologija (grč. telos kraj, ishod; svrha, cilj, logia učenje) *fil.* učenje o celishodno-sti ili o svrhovnosti; učenje po kome se sve što se zbiva u svetu, u prirodi, u životu čovečanstva upravlja nekom svrhom, nekim ciljem; posmatranje stvari i pojava sa gledišta svrhovitosti, celis-hodnosti.

teleološki (grč. telos, logfa) koji se tiče učenja o svrhovnosti, celishodnosti, koji se posmatra sa gledišta svrhovnosti, celishodnosti; *up. teleologija*.

teleosaur (grč. teleos potpun, sauros gušter) krokodilu sličan prepotpni gmizavac iz donje *jure*, sa dugom njuškom i trbušnim oklopom.

telepat (grč. tele na daljinu, u daljini, pathos osećanje; zbivanje, dogadaj) čovek sposoban da vidi i oseti udaljene stvari i događaje, vidovit čovek, vidovnjak.

telepatija (grč. tele, pathos) vančulno opažanje i osećanje na daljinu, vidovi-

tost, sposobnost da se jako udaljene stvari i veoma udaljeni događaji koji se zbiraju na tim udaljenim mestima osete i vide istoga trenutka kada se odigravaju, tako kao da se nalaze i zbiraju u neposrednoj blizini (ova sposobnost nije opšte priznata).

teleprinter (grč. tele, eng. printer štampar) „mašina koja štampa na daljinu“; pisača mašina koja prenosi štampane tekstove preko žica na velika rastojanja (može preneti 65—75 reči u minutu); *start-stop-mašina*.

telesitometar (grč. tele, metron mera, merilo, lat. citus brz) *voj.* v. *telecitometar*.

teleskop (grč. tele, skop^o posmatram) *ont.* (veliki) astronomski durbin (dogled) sa ogledalom izdubenim kao *objektivom*, a *okular* mu je lupa (*up. refraktor, reflektor*); služi za davanje jasnih likova udaljenih predmeta.

teleskopija (grč. tele, skopeo) deo *optike* koji se bavi durbinima, dogledima, njihovim sastavom i njihovom upotrebotom.

teleskopiran (grč. tele, skopeo) uvučljiv, uvlačljiv (jedan u drugi); izvlačljiv (jedan iz drugog).

teleskopski (grč. tele, skop^o) koji se tiče *teleskopa*; koji se može videti samo pomoću teleskopa.

telestereoskop (grč. tele) *opt.* Helmholcov veliki stereoskop za posmatranje udaljenih predmeta, predela i dr.

telestih (grč. telos kraj, stiehos red, stih) reč ili izreka sastavljena od poslednjih slova stihova ili strofa neke pesme (obično zajedno sa *akrostihom* u zagonet-kama).

teletajp (grč. tele na daljinu, daleko, typos otisak, pismo, eng. teletype) aparat u obliku velike pisaće mašine koji otkucava slova i pomoću koga se može tekst prenositi na daljinu, pri čemu se primanje teksta vrši mehanički.

teletipseter (eng. teletypesetter) slagačka mašina; vrsta *linotipa* za daljinski prenos otkucanog teksta iz redakcije na li-vačku mašinu (u štampariji).

telefijum (grč. Telephos) *med.* vrsta opasnog, neizlečljivog prišta (po *Telefusu*, Heraklovom sinu, koji nije mogao da izleči ranu koju mu je zadao Ahil).

telefičan (grč. Telephos) teško izlečljiv, neisceljiv; *up. telefijum*.

telefon (grč. tele na daljinu, u daljini, daleko, phone zvuk) sprava za prenošenje izgovorenih reči i drugih glasova na neku udaljenu stanicu pomoću električne struje; *radio* je bežični telefon gde se zvuci prenose elektromagnetskim talasima; *pr. telefonski*.

telefonima (grč. tele, phone) prenošenje tonova na daljinu pomoću električne struje.

telefonika (grč. tele, phone) v. *telefonija*.

telefonirati (grč. tele, phoneo zvučim, zovem) telefonom govoriti (ili: javiti, javljati, saopštiti, saopštavati) govoriti, javljati preko telefona.

telefonist službenik na telefonu koji daje veze.

telefonskinje službenica na telefonu koja daje veze.

telefogram (grč. tele, na daljinu, rčbpe glas, zvuk, gramma slovo) vest, saopštenje, tekst i dr. koji se dostavljaju putem telefona.

telefoto (grč. tele u daljini, daleko, phos gen. photds svetlost) fotografija prenesena fototelegrafijom.

telefotograf (grč. tele na daljinu, phos gen. photos svetlost, grapho crtam, slikam) sprava kojom se, pomoću elektriciteta, prenose i dostavljaju slike, rukopisi, crteži i dr. na udaljena mesta.

telefotografija fotografija udaljenih predmeta uvećana pomoću naročitih objektiva (*teleobjektiva*).

telefrazija (fc. tele, phrasis govorenje) veština govorenje na daljinu.

telefryken (grč. tele, nem. Funke varnica, iskra) pl. električne varnice koje se upotrebljavaju za bežičnu telegrafiju.

telecitometar (grč. tele, metron mera, meri-lo, lat. citrus brz) voj. aparat za određivanje pravca, brzine i visine leta aviona (kod nas odomaćeno po fr.: *telesitometar*).

telizam (grč. thelo hoću) fil. v. *voluntari-zam*.

telin (nord. telyn) harfi sličan instrumenat staroindijskih *skalda*.

telitis (grč. thele bradavica, dojka, sisa) med. zapaljenje prsnih bradavica, dojki.

telodinamičan (grč. tele na daljinu, daleko, dynamis sila) koji dejstvuje na velika odstojanja (kablovi, transmisiona postrojenja itd.).

telonkus (grč. thele dojka, 6nkos masa) med. otok (ili: oticanje) dojki.

telorizam v. *taylorizam*.

Telorov sistem v. *Taylorov sistem*.

telofaza (grč. telos kraj, phasis faza) biol. krajnji stupanj u deobi ćelija.

telstar (grč. tele daleko, eng. star zvezda) Zemljin komunikacioni veštački satelit; izbačen je u Zemljinu orbitu 10. jula 1962. god. iz lansirne baze u Kejp Kanave-ralu u SAD.

telur (nlat. tellurium) hen. selenu sličan, redak elemenat, u prirodi se obično javlja sa zlatom, srebrom, olovom i bizmutom, atomska masa 127,60, redni broj 52, znak Te.

telureti (nlat. tellurium) pl. hen. jedinjenja telura sa elektropozitivnim metalima.

teluridi (nlat. tellurium) pl. hen. jedinjenja telura sa elektronegativnim metalima.

telurizam (lat. tellus gen. telluris Zemlja» suština, grada Zemlje) prirodna snaga

Zemlje, sistem opšteg uređenje Zemlje; takođe: zemaljski magnetizam.

telurijum (nlat. tellurium) sprava za predčavanje kretanja Meseca oko Zemlje (*lunarijum*) i ove sa njim oko Sunca.

telurski (lat. tellus) zemaljski, zemni, zemaljskog porekla, koji pripada zemlji, koji je vezan za zemlju, kome zemlja daje snagu ili delatnost; *telurska fizika* v. *geofizika*.

Telus (lat. Tellus) Zemlja (nebesko telo); mit. rimska boginja Zemlje i plodnosti (kod Grka: *Gea*).

telferip (eng. telpherage) električna žična železnica.

tema (grč. Šeta stavljeni, postavljeni, tit-hemi stavim, postavim) 1. predmet, osnovna misao, glavna misao (govora, spisa itd.); 2. pismeni zadatak, predmet koji treba pismeno obraditi; 3. *muz.* osnovna misao (ili: glavna misao) jednog muzičkog dela, motiv koji služi kao osnova za varijacije; 4. naziv za vojno-administrativne oblasti, na koje je bilo podeljeno Vizantijске carstvo od početka UP veka.

temat (grč. Šeta) v. *tema*.

tsmatika (grč. Šeta stavljeni, postavljeni) skup svih aktuelnih problema neke društvene, naučne ili umetničke oblasti; *up. problematika*.

tembr (fr. timbre, grč. tympanon) 1. zvono bez brenčeta (klatna), u koje se udara spolja čekićem; boja zvuka, boja tona, boja glasa; 2. žig; marka; 3. šlem na štitu grba.

tembromanija (fr. timbre marka, grč. mania pomama, strast, ludilo) strast za skupljanjem poštanskih maraka.

tembrofil (fr. timbre marka, grč. phllos prijatelj, ljubitelj) skupljач poštanskih maraka; *up. filatelist*.

temena (arap. tamanni želeti, tur. temenna, temennah) pl. turški način pozdravljanja, pri čemu se ruka, uz mali naklon, stavi na srce pa onda na čelo.

temenati (arap.) praviti pred kim *temena*, tj. ponizno se klanjati, ropski se ponašati pred kim; *metanisati*.

tempera (ital. tempera) *slih.* 1. slikanje mineralnim bojama, gde se boje vezuju žumanacetom, smokvinim mlekom, medom ili lepkom; bilo u upotrebi do pronalaska masnih (uljanih) boja, naročito u srednjem veku; *tempera al seko* (ital. tempura al secco) slikanje na suvim zidovima; 2. slika izrađena ovakvim bojama.

temperament (lat. temperamentum pravi odnos pomešanih stvari, valjana mešavina; prava mera, umerenje) *psih.* narav, čud, skup sklonosti nekog čoveka, oblik stanja svesti, naročito čuvstvenosti ili osećajnosti, koji u nekom čoveku preovladuje; po Loceu: „formalne i stepenske razlike u uzbudljivosti prema spoljnim utiscima, u većoj i manjoj obimnosti s kojom izazvane

predstave izazivaju druge, u brzini kojom se predstave menjaju, u jačini kojom se za te predstave vezuju osećanja radosti ili turobnosti, najzad u lakoći s kojom se za ta unutrašnja stanja vezuju i spoljnje radnje" (*up. koleričan, melanholičan, san-gviničan, flegmatičan; fig. bujnost, pla-hovitost, čulnost, strastvenost.*

temperamentan (lat. *temperamentum*) *pr.* koji ima *temperamenta*; *fig.* bujan, plah, čulan, strastven.

temperans (lat. *temperans* umeravan, ublažavam, koji umerava, ublažava) *med.* sredstvo za rashladivanje, za ublažavanje.

temperancija (lat. *temperantia*) uzdržljivost, umerenost, trezvenost.

temperatura (lat. *temperatura*) ublažavanje, umeravanje; *fiz.* stepen zagrejanosti, stupanj zagrejanosti; stanje toploće: srednja ili prosečna *kinetička energija* ili živa sila svih molekula jednog tela; *muz.* izjednačenje intervala lestvice (skale) među sobom; v. *temperirati* 4.

temperirati (lat. *temperare*) 1. ublažiti, ublažavati, umeriti, umeravati; 2 u toponičarstvu: učiniti metale otporni-jim, oduzeti im krtost, napraviti ih kov-nim; 3. umereno zagrejati; *temperiranavazduh* umereno zagrejan vazduh; 4. *muz* izjed-načiti intervale lestvica, skale; kad je interval dva susedna tona '2= 1,0595, onda je to ravnomerno temperirana ili tem-perovana lestvica, ili lestvica sa ravnomernom temperaturom.

tempesta (ital. *tempesta*) nevreme, bura, mečava; *slih.* slika koja prikazuje nevreme, buru, mečavu i sl.

tempestozo (ital. *tempestozo*) »uz. neobuzdano, burno.

tempirati (ital. *tempo vreme*) odrediti vreme; *voj.* pomoću naročitog ključa (*tempi-rača*) udesiti upaljač topovskog zrna (šrapnela, tempirne granate, bombe) tako da u tačno određenom trenutku izazove eksploziju zrna. *tempirač* (ital. *tempo*) *voj.* v. pod *tempirati*.

tempirnik (ital. *tempo*) *voj.* sprava koja automatski reguliše visinu i daljinu tačke rasprsnuće topovskog zrna (granate, šrapnela).

templ (lat. *templum hram*) prvobitno: svaki posvećen ograničen prostor ili mesto; zatim: zgrada, dom posvećen nekom božanstvu, hram.

templeri (lat. *templum, nlat. templarii*) *pl.* hramovnici, viteški red osnovan za vreme krštaških ratova (1118) u cilju zaštite hadžija koji putuju u Palestinu, borbe protiv nevernika i čuvanje svetog groba; ukinut 1312. godine.

templinsko ulje (nlat. *oleum templinum*) *hen.* eterično ulje od semena šišarica jele; upotrebljava se kao terpentinsko ulje i parfem.

tempo (ital. *tempo*, lat. *tempus vreme*; pravo vreme) *muz.* brzina kretanja tonova, stepen brzine kojom se jedno muzičke delo izvodi (*largo, adagio, andante, alegra, presto, vivace*); u igri, plesu: brzina kretanja; *a tempo* (ital. a tempo) na vreme, za vremena; *trg.* za izvesno vreme; *a tempo-udarac* udarac izveden istovremeno sa udarcem protivnikovim (u mačevanju); *al tempo* ili *a l'rigore di tempo* (ital. al rigore di tempo) čuz. strogo po taktu; *templ pasati!* (ital. tempi passati) prošla vremena tj. prošlo je! bilo pa nije!

tempora (lat. *tempus vreme, tempora vremena*) vremena *pl. v. tempus.*

temporalan (lat. *temporalis*) 1. *gram.* vremenski, za vreme (prived, prilog); zemaljski, svetovni, prolazan; *temporalna* ili *vremenska rečenica* zavisna rečenica koja kazuje vreme kad se događa radnja u glavnoj rečenici, npr.: Javiću ti kad budem stigao. *temporalan* (lat. *temporalis*) 2. *alat.* slepočni, koji pripada slepočnicama.

temporalije (lat. *temporalia*) svetovna prava i prihodi katoličkih sveštenika; *supr. spiritualije.*

temporeran (lat. *temporarius*) vremenski, privremen, prolazak, udešen prema vremenu i prilikama.

tempus klawzum (lat. *tempus clausum*) kod katolika: zatvoreno vreme, tj. vreme-posta (u koje se ne mogu obavljati svadbe i sl.).

tempus ferijatum (lat. *tempus feriatum*) v. *tempus klawzum.*

ten (fr. *teint*, lat. *tingere* bojiti, obojiti) boja; boja lica, boja i kakvoća kože.

tenakl (lat. *tenaculum*) 1. *tip.* držać, naprava za pridržavanje rukopisa (kod slaga-ča); 2. *med.* hirurška sprava, naročito za pridržavanje otoka koji treba rascepiti.

tenajla (fr. *tenaille*, ital. *tanaglia*, lat. *tenaculum klepgga*) *voj.* klešta, malo spoljašnje utvrđenje koje služi za zaštitu *ravelina* kod stalnih utvrđenja; *tenajna trasa* trasa u vidu klešta, sa ispadnim i upadnim uglovima (kod stalnih utvrđenja).

tenajlon (fr. *tenaillon*) *voj.* utvrđenje u obliku klešta.

tenapitet (lat. *tenacitas*) upornost, izdržljivost; privrženost; škrtošt; žila-vost, jačina metala.

tenda (ital. *tenda*) platneni krov za zaštitu od sunca i kiše.

tendencija (nlat. *tendentia*) težnja, teženje (u određenom pravcu, za izvesnim ciljem); sklonost; smer; stremljenje; namera, cilj (npr. knjige); na berzi: sklonost cena (skakanju ili padanju).

tendenciozan (nlat. *tendentiosus*) upravljen u naročitom omeru, uperen naročitom cilju, nameran, sa (naročitom) težnjom, koji ima (skrivenu) težnju.

tender (eng. *tender*) 1. deo lokomotive u kome su ugalj i voda; 2. manji brod kao pratilac

- velikog bojnog broda (za prenošenje zapovesti i izveštaja).
- tendirati** (lat. tendere) razapeti, pružiti, ispružiti; težiti; ići za čim, naginjati čemu, nastojati.
- tendo** (lat. tendo) *aiat.* žila.
- tendovapshtis** (lat. tendo žila, vagina) *med.* zapaljenje žilnice.
- tenezmus** (grč. tenesm̄s) *med.* naponi, napinjanje; veoma težak i mučan grč u mišićima stezačima drevnog kanala i mokraćnog mehura koji otežava ispražnjanje izmeta i mokraće.
- teneramente** (ital. teneramente) *muz.* nežno, s nežnošću.
- tenero** (ital. tenero) *muz.* v. *teneramente*.
- taneta** (fr. tenette) *med.* kleštice za vađenje kamena iz mehura.
- tenzija** (lat. tendere ispružiti, upraviti, tensio) napregnutost, zategnutost; usilje-nost, neprirodnost; *fiz.* napon.
- tenziometar** (lat. tensio zategnutost, grč. metron metar) *avij.* vrsta dinamometra koji, u vazduhoplovstvu, služi za merenje zategnutosti žica i zatega.
- tenzor** (lat. tensor) 1. *aiat.* mišić opružać; 2. *mat.* uopšten pojam vektora, ili upravljenje veličine, za čiji je opis potrebno više od tri komponente, veličina kojom se izražava odnos u kojem se dužina vektora povećava.
- tekija** (lat. taenia), vrpca, traka oko glave ili pojas; *arh.* ukras u obliku ravne trake sa geometrijskim ornamentima; *zool.* tra-kul>a, ojađenica.
- tenijaza** (lat. taenia) *med.* infekcija čovečjeg ili životinjskog tela pantljičarom.
- tenis** (eng. tennis) *sp.* vrsta igre raketom i loptama (poreklom iz Engleske); v. *lan-te-nis*.
- teniser** (eng. tennis) ot. igrac *tenisa*.
- tenk** (eng. tank) 1. *voj.* borna kola, motorna, čelikom sklopljene, mitraljezima i (malim) topovima naoružana kola koja se, mesto na točkovima, kreću pomoću tzv. „beskrajnog platna“ („gusenica“); 2. veliki rezervoar za tečnosti (vodu, ulje, benzin i dr.); *tank*.
- tenker** (eng. tanker) brod-cisterna za prevoz nafte i dr. tečnosti; *tanker*.
- tenkist** (eng. tank) član posade *tenka*.
- teno** (jap. tenno) gospodar neba (zvanična titula japanskog cara).
- tenontagra** (grč. tenon *gei.* tenontos žila, agra plen) *med.* gihth »sila ili mišića.
- tenontografija** (grč. t^hnon »k t^hnontos žila, graphla opis) *aiat.* opis žila, opisivanje žila.
- tenontologija** (grč. tenon žila, logia) *znat.* nauka o žilama.
- tenontomija** (grč. tenon žila, tome sečenje, rezanje) *med.* prerez žile.
- tenor** (lat. tenere držati, tenor) 1. neprekidan tok, neprekidno trajanje; *uno tenore* (lat. ipo tenore) neprestano, neprekidno;
- smisao, sadržina nekog zakona, presude, naređenja i sl.; put i način mišljenja; *kuz.* glavna melodija u nekom višeglasnom muzičkom komadu.
- tenor** (ital. tenore); 2. *muz.* najviši muški glas; *lirske tenor* nežan i mek tenor (za pevanje nežnih i ljubavnih pesama); *herojski tenor* tenor za pevanje junačkih melodija; *tenorski ključ* ključ na četvrtoj liniji linijskog notnog sistema, koji kazuje da se nota koja je na toj liniji zove *s (ce)* i da tako treba čitati i ostale.
- tenore** (ital. tenore) *muz.* v. *tenor 2*; *tenore primo* (ital. tenore primo) prvi, viši tenor; *tenore sekundo* (ital. tenore secondo) drugi, dublji tenor.
- tenorist** (ital. tenore) *muz.* pevač *tenora*.
- tenotom** (grč. tenon žila, tome sečenje, rezanje) *med.* nož za vršenje *tenontomije*.
- tenontomija** (grč. tēnon žila, tome sečenje, rezanje) *med.* v. *tenontomija*.
- tentakula** (nlat. tentacula) *pl. zool.* ručice, lovke, pipaljke.
- tentamaresk** (fr. tintamaresque) malo pozorište u kome igrat samo lice glumca, a udovi su mu veštacki izradeni u najmanjem obliku.
- tentamen** (lat. tentamen) predispit, medui-spit; *tentamen fizikum* (lat. tentamen physicum) predispit iz prirodrpisa, ana-tomije i fizike koji medicinari polažu posle druge godine, a kad ga polože postaju kandidati medicine i tek tada počinju dobivati pravo medicinsko obrazovanje.
- tentati** (ital. tentare) kušati, probati; na-voditi na zlo, nagovaratiti.
- tenuitet** (lat. tenuitas) tankoća, tananost; mršavost; nežnost, suvjavost; siromaštvo, malenkost.
- tenuta** (ital. tenuta, tenere) 1. *muz.* ton u kome treba neko vreme izdržati; 2. poljsko imanje, salaš.
- tenuto** (ital. tenuto) *muz.* izdržavajući, izdržano.
- tencona** (ital. tenzone) pesma u vidu dijaloga dvojice trubadura, obično ljubavne ili šaljive sadržine.
- teo-** (grč. theos) predmetak u složenicama sa značenjem: bog, božanski, božji.
- teogamija** (grč. theos bog, gamos svadba) svadba bogova; svadbena pesma u slavu bogova.
- teognozija** (grč. theos, gnosis saznanje, poznanje) poznanje boga, saznanje boga.
- teognija** (grč. theognia) postanak (ili: stvaranje) bogova, istorija bogova; naslov jedne pesme grčkog pesnika Hezioda; *fil.* ispitivanje o psihološkom poreklu ideje o bogu.
- teodiceja** (grč. theos bog, dike opravdanje) *teol.-fil.* „opravđanje boga“, pokušaj teologa i nekih filozofa (stoika i Lajbnica) da opravduju boga što ima zla u svetu, jer ako je bog stvorio svet i bog je, dakle, uzrok postojanju sveta, onda otkud zlo u posledici, u svetu, kad pojmu Boga pripa-

da da je apsolutno dobar? (a logika zahteva causa aequat effectum — uzrok i posledica su jednaki).

teodolit (poreklo nepoznato) *opt.* sprava za merenje *azimuta* i visine nebeskih tela, sastoji se iz jednog astronomskog durbina i dva izdeljena kruga (horizontalnog za merenje azimuta i vertikalnog za merenje visina, tj. zenitnih odstojanja zvezda); sprava za merenje uglova.

teozof (grč. theos bog, sophos mudar) pristalica *teozofije*.

teozofija (grč. theos bog, sopMa mudrost) božanska mudrost, saznanje, tobože, boga putem neposrednog duhovnog opažanja i udubljivanja u sebe i u natčulni svet (sistem religiozne mistike, sastavljen od prastarih praznovernih hrišćansko-magijskih predstava, veruje u seobu duša i *reinkarnaciju*).

teokratija (grč. theokratia) božja vladavina, oblik državnog uredenja u kome bog, tobože, vlast, preko sveštenstva ili nekog svetovnog poglavara kao njegovog zastupnika, npr. kod starih Izrailjaca, papska država Vatikan itd.; *pr. teokratski*.

teolog (grč. theologos) poznavalač učenja o bogu; onaj koji uči o bogu; bogoslov; student teologije; veroučitelj, sveštenik.

teologija (grč. theologfa) nauka ili, tačnije, učenje o bogu, o bogovima; bogoslovljje; takođe: sistem učenja hrišćanske crkve.

teomanija (grč. theos bog, mania pomama, ludilo, strast) preteran verski zanos, versko ludilo.

teomonizam (grč. theos, monos jedini) *fil. monizam* koji samo bogu pripisuje postojanje, a sve ostalo smatra njegovim delom (za razliku od *fiziomonizma*, koji smatra prirodu kao jedino što stvarno postoji).

teoplegija (grč. the(5s, plege udarac) božji udar; *med.* kaplja koja odmah zadaje smrt.

teopleksija (grč. theos, plesso udarim) *med. v. teoplegija*.

teopornija (grč. theos, porneia kurvanje, preljuba) svepgenički nemoral, lopovski blud.

teorem (grč. theorema) pravilo, poučak, postavka koju treba dokazati, dokažljiva istina; matematička istina u čiju se tačnost uveravamo pomoću dokaza; *teorema*.

teoretizirati (grč. theorfa) praviti *teorije*, razmišljati o čemu bez osvrтанja na stvarnost.

teoretičan (grč. theoretikos) osnovan, na teoriji, misaoni, čisto naučni; *supr. praktičan i empiričan*.

teoretičar (grč. theoretikos) posmatrač, istraživač putem mišljenja, poznavalač neke nauke koji se ne bavi njom i praktično; čovek od čiste nauke; *supr. praktičar*.

teorija (grč. théoria gledanje, posmatranje) u širem smislu: uopšteno iskustvo, čisto saznanje (*supr. praksa*); u užem smislu: sistematsko izlaganje neke nauke, izvođenje

jedne pojave iz zakona na kome se ona osniva (*supr. empirija*); učenje stvoreno od zakona i prepostavki; čisto naučio posmatranje bez obzira na stvarnost; školska mudrost.

teorija relativiteta Ajnštajnova teorija savremene fizike o vremenu, prostoru, kretanjima i fizičkom polju; *v. relativitet*

teorijski (grč. theoryia) *pr. v. teoretičan*.

teofanija (grč. theophaneia) javljanje boga ljudima (kod mnogobožaca i u Starom zavetu); u hrišćanstvu: Bogovajavljenje (kod pravoslavnih), Sv. tri kralja, *epifanija* (kod katolika).

teofobija (grč. theos bog, phobos strah) strah od boga.

tepeluk (tur. tepelik) ženski fes izvezen zlatom ili srebrom i ukrašen niskama bisera i zlatnim i srebrnim novcем.

tepih (lat. tapium, nem. Teppich) cilim, sag.

tepsijsa (tur. tepsi) plitka i okrugla bakrena posuda, naročito za pečenje pite.

ter (nem. Teeg) katran.

tera (lat. terra) zemlja.

teravija (arap. tarwiha, tur. teravi) kod Muslimana: klanjanje uz ramazan.

tera di Sijena (ital. terra di Siena) sijenska zemlja, jedna vrsta mrkocrvene akvarel boje.

terazije (pere. terazu, tur. terazi) ručna vaga, sprava za merenje koja ima dva tasa sa dve strane, koji vise.

Terazije (pere. terazu, tur. terazi) ime ulice u centru Beograda i jedne mahale u Sarajevu. Za vreme turske vlasti to je bilo mesto gde se na vodovodnoj mreži nalazio rezervoar (terazija, terazije) odakle se merila, razvodile voda u raznim pravcima.

tera inkognita (lat. terra incognita) nepoznata zemlja; *fig. to je za njega tera inkognita* on nema ni pojma o tome.

teralit (lat. terra zemlja, grč. lithos kamen) grnčarija (lončarska roba) slična *side-rolitu*, samo polirana.

terakota (ital. terra cotta) kuvana, tj. pečena zemlja; negleđosana glinena roba crvenkaste ili žućkaste boje; od nje se grade kipovi, ukraši na kućama, čibuci, cevi, hladionice za vodu, ploče za podove i dr.

teramicin (terramycin) jedan od antibiotika, žuti kristalni prah bez mirisa; dobiva se od *Streptomyces griseus*; dejstvuje na mnogo bakterija.

terapeut (grč. therapeutes) praktični lekar, onaj koji vrši lekarsku praksu.

terapeutika (grč. therapeuticē) *v. terapija*.

terapija (grč. therapefa opsluživanje, dvo-renje, negovanje; lečenje) nauka o lečenju uopšte (*opšta*) ili samo pojedinih bolesti (*specijalna terapija*); ona je ili *kau-zalna* (sa ciljem da otklanja uzroke bolesti), ili *simptomatična* (da odstranjuje bolove, vatrnu i sl.), i očekivna (*ekspektativa*).

terarijum (lat. terrarium) zagrađen prostor ili staklena posuda napunjena zemljom i kamenjem u kojoj se drže i taje tropske biljke i suvozemne životinje.

tera rosa (lat. terra rossa) *kol.* crvenila, nerastvorljivi ostatak u obliku crvene gline koji ostaje pri rastvaranju krečnjaka u kršnim (karstnim) predelima; skuplja se u dolinama i vrtaćama i predstavlja gotovo jedino plodno zemljiste u kršu (karstu).

terasa (fr. terrasse) 1. uzvišenje tla u obliku širokog stupnja, basamaka (stepenice), slično vodoravno] ili približno vodo-ravnoj platformi, zaravni; 2. *arh.* plat-formast, zaravanast, otkriven ili pokriven deo građevine u visini spratova, između njih ili na krovovima; ravan krov; 3. pločnik, trotoar pred kafanom sa stolovima.

terasirati (fr. terrasser) uzdizati, graditi u obliku *terasa*; *fig.* oboriti, udariti o zemlju, poraziti.

ter-a-ter (fr. terre-a-terre) *jax.* galop u kratkim i veoma niskim skokovima, kod koga konj istovremeno obe prednje noge diže pa spušta.

teratogen (grč. t̄eras *gec.* t̄ratos nakaza) koji prouzrokuje nakaznost ploda; npr. terato-geni lekovi.

teratogenija (grč. teras *gen.* teratos čudovište, nakaza, gen- koren od *gignomai* postanem, nestanem, radam se) rađanje (ili: posta j anje) nakaza.

teratologija (grč. teras *gen.* teratos znamenje, čudo; nakaza, čudovište, logia) nauka o čudima, pričanje čuda (naročito biblijskih); *med.* nauka o nakazama; nauka o nepravilnim tvorevinama kod biljki i mi-nerala.

teratom (grč. teras *ki.* teratos nakaza) *med.* urođen nakazni izraštaj koji se sastoji od najrazličitijih tkiva.

teratoskopija (grč. teras *gen.* teratos čudo, skopeo posmatram) gledanje čuda, viđenje čuda; tumačenje čuda.

teraco (ital. terrazzo) kamena masa za izradu terasa i sl.

terbijum (nlat. terbium) *hek.* elemenat, jedna od retkih zemlji, atomska masa 158,924, redni broj 65, znak Tb.

tergum (lat. tergum) leda, ledna strana, poleđina; *in tergo* (lat. in tergo) na ledima, na poleđini menice.

terebra (lat. terebra) burgija, naročito kao hirurški instrumenat; *up. trepan.*

terebracija (lat. terebratio) bušenje, vrčenje, npr. drveta radi vađenja soka.

terezin vrsta *asfalta* od katrana kamenog uglja, sumpora i kreča.

terela (nlat. terrella) magnet oblika lopte za predstavljanje i prikazivanje zemljinog magnetizma.

terev (fr. terrain) zemljiste, tle, zemlja; *voj.* oblik zemljista, naročito s obzirom na

njegov uticaj] na položaj i kretanje trupa; *fig.* položaj, okolnosti; oblast gde se dejstvuje, radi; *gubiti* pere« gubiti uslove uspeha; *pr. terenski.*

terestričan (lat. terrestris) zemaljski, zemni; Zemljin, koji potiče od Zemlje, koji se tiče Zemlje; takođe: kopneni; *tere-strični talozi kol.* kopneni talozi (za razliku od morskih); *terestrični durbin opt.* zemaljski durbin, durbin kojim se vide uspravni predmeti, a ne izvrnuti kao kod astronomskog durbina.

teretrum (grč. terertron) *med. v. trepan.*

terzija (pere. derzi, tur. terzi) krojač narodnog, seljačkog odela.

terzijan (pere. tar žica, zene od zeden udarati, svirati, tur. taziyanе, tarzene) pero kojim se udara u tamburu.

Terzites (grč. Thersites) po duši i telu najružniji čovek u grčkoj vojsci pod Trojom (razrok, hrom i grbav), na zlu glasu po svom pogonom jeziku, koga je Odisej tukao, a Ahil zbog klevete, ubio; *fig.* klevetnik, čovek drzak i pogana jezika.

terijak (grč. theriakon sc. antidoton) čuveni protivotrov sastavljen od gotovo 70 raznih delova (među ovima i meso otrovnih zmija), koji su stari upotrebljavali kao lek protiv ujeda otrovnih životinja, protivotrov.

terijakalan (grč. theriakon) koji sadrži *terijak.*

terijakologija (grč. theriakon, logfa) nauka o životinjskim otrovima; nauka o spravljanju protivotrova.

terijaci (grč. theriakon) *pl.* oni koji jedu *opijum* (na Istoku).

terijer (eng. terrier, lat. terra zemlja, nlat. *Terrarius canis*) ptičaru bliska rasa pasa, srednje veličine, služi za lov pod zemljom, na miševe i pacove.

teriodan (grč. theriodes) životinjski, zverski; *med.* ljut, žestok, opasan.

teriodeksis (grč. therion zver, divlja životinja, dēxis ujed) *med.* ujed divljih i otrovnih životinja.

teriodonti (grč. therion, odfis *ki.* odontos zub) *pl. kol.* okamenotinski (fossilni) ogromni gmizavci između *trijasa* i *jure*, po lubanji i Zubima slični mesožderima sisarima.

terioliti (grč. therion, lithos kamen) *pl. kol.* okamenotine iz životinjskog sveta.

teriom (grč. therioma) *med.* opasan razjedni čir, naročito u plućima.

teriomorfija (grč. therion životinja, morphe oblik) stvaranje nakaza sličnih životinji, što daje mogućnost pretpostavci da takav čovek potiče od životinje (pojava naročito kod duhovno zaostalih čovečjih rasa); *teromorfija.*

teriotomija (grč. therion, tome sečenje, reza-nje) *v. zootomija.*

terirati (lat. terrere plašiti, zaplatiti, zastrašiti) *hen.* uzavrelu šećernu masu

iznenadnim dosipanjem hladne vode razbititi.

terisati (nem. teeren) natopiti *teram*, namazati terom, nakatranisati (drvo, konopac, krovnu hartiju, gvožde itd.).

teritorija (lat. *terra* zemlja, *territoriuim*) zemljista, okrug, oblast; u Sjedinjenim Američkim Državama: oblast koja još nema dovoljan broj stanovnika da bi mogla biti priznata za državu, te, prema tome, nema pravo glasa u saveznom Kongresu (eng. *territory*).

teritorijalizam (lat. *territorium* zemljista) 1. u crkvenom pravu: shvatanje po kojem je crkva, kao jedan deo države, u svemu podložna vrhovnoj državnoj vlasti, po načelu: *cujus regio, ejus religio* (čija je vlast, onoga je i vera); 2. *voj.* sistem odbrane čije se uređenje u svemu osniva na podeli zemlje.

teritorijalitet (fr. *territorialité*) 1. državopravno shvatanje po kome se suvereni-tet osniva na posedovanju teritorije; 2. pripadnost državnom zemljisu.

teritorijalva politika državna politika kojoj je cilj uvećavanje sopstvenog zemljista, a sprečavanje uvećavanja zemljista drugih država.

teritorijalne vode delovi mora koji se smatraju kao deo neke države ili su pod kontrolom te države.

teritorijalni (lat. *territorialis*) koji pripada teritoriji, koji se tiče *teritorije*, oblasni.

teritorijalni princip pravilo načelo po kome su sva lica koja se nalaze u jednoj državi podložna vrhovnoj vlasti i zakonima te države.

teritorijalni sistem v. *teritorijalizam*.

teritorijalnost (fr. *territorialité*) v. *teritorijalitet*.

terluci (tur. *terlik* papuče) *pl.* obuća od meke kože koja čuva unutarnju obuću, slično kaljačama.

terma (grč. *therme* toplopa) topao izvor; v. *terme*.

termazma (grč. *thermasma*) *med.* topao oblog.

termalan (nlat. *thermalis*, grč. *thermos* topao, vruć, vreo) koji se tiče toplih izvora, banjski; *termalna voda* topla mineralna voda.

termanteria (grč. *thermanterios* podesan za zagrevanje) *pl. med.* sredstva za zagrevanje.

termantika (grč. *thermantikos* podesan za zagrevanje) *pl. med.* v. *termanteria*.

terme (grč. *thērmai* topli izvori, *pl.* od *therme* toplopa, lat. *thermae*) *pl.* topli izvori, topla kupatila, (tople) banje.

termestezometar (grč. *thērme* toplopa, *ais-*thesis osećaj, *oset*, metron mera, *merile*) instrument za ispitivanje sposobnosti za osećanje topote.

termidor (grč. *thermē* topao, fr. *thermidor*) mesec topote, XI mesec u franc. revolucionarnom kalendaru (od 19. ili 20. jula

do 17. ili 18. avgusta); naročito je značajan 9. termidor P godine (27. UP 1794), kada je srušen Robespjer, čiji su protivnici, zbog toga, na zvani *termidoristi*.

termidoristi (fr. *thermidor*) v. pod *termidor*.

termika (grč. *therme* toplopa) nauka o toploti.

termin (lat. *terminus* međaš, granična linija, granica; kraj) 1. granična tačka u vremenu, određeno vreme u kome nešto ima da se dogodi ili obavi, rok; 2. izraz koji tačno označava nešto iz oblasti nauke ili umetnosti, stručan izraz (*terminus tehnikus*); 3. *log.* glavni pojam u zaključku; 4. *mat.* član jednog algebarskog izraza, proporcije itd.; *terminus*.

terminal (lat. *terminus* međaš, granična linija, granica; kraj) 1. završetak, kraj, konac; 2. početak ili završetak transportne ili saobraćajne linije na železnici, u autobuskom ili avionskom saobraćaju; postaja, stanica.

terminata (lat. *terminata*) *pl. prav.* svršene stvari, završene stvari.

terminizam (lat. *terminus* međaš, granična linija, granica; kraj, svršetak) 1. postavljanje cilja, nauka o određivanju cilja; 2. *teol.* učenje *terminista* koji su smatrali da je bog svakom čoveku ostavio izvestan rok (*termin*) radi popravke, posle koga ne treba da se nadra nikakvoj milosti; 3. *fil.* obnovljeni *nominalizam* Viljema Okama (1270—1347), prema kome opšti pojmovi nisu slike stvari, nego samo njihovi prirodni znaci (reči). Pojam se odnosi prema predmetu kao znak (*terminus*) prema onome što označava, a ne kao slika prema svom originalu; ali pojam se može u mišljenju upotrebiti kao znak za ono što označava.

terministi (lat. *terminus*) *pl. teol., fil.* pristalice i pobornici *terminizma*.

terminologija (lat. *terminus* granica, međa, 16gos reč, govor) veštacki govor, skup veštacki napravljenih (stručnih) izraza (*termina*) neke naučne oblasti.

termine™ (lat. *terminus*) ročni, vezan za rok ograničen rokom; *terminski posao* trg. ročni posao, posao robom koja se mora ispo-ručiti u određeno vreme, utvrđeno pri zaključivanju posla.

termintus (grč. *thērminthos* vrsta čira) *med.* pseće boginje, modrocrni krvavi ggriste-vi, naročito na bedrima.

terminus major (lat. *terminus maior* veći član) *log.* pojam koji je uvek *predikat* zaključka.

terminus medijs (lat. *terminus medius* srednji član) *log.* srednji pojam, zajednički pojam *premisa* u zaključku.

terminus minor (lat. *terminus minor* manji član) *log.* pojam je uvek u zaključku *subjekat*.

- terminus tehnikus** (lat. terminus technicus) v. pod *termin*.
- termita** (fr. termites, lat. termes gen. termitis drvomorac, potkornjak) pl. zool. narodski i pogrešno zvani „beli mravi“ u tropskim krajevima, čuveni po svojim umetničkim građevinama; u Africi žive u velikim zajednicama i grade od gline i peska, u obliku valjka, građevine 3—4 t visoke; strašni neprijatelji šuma.
- termički** (grč. thermos topao, th^rme toplota) toplotni.
- termo-** (grč. therme, thermos) predmetak u složenicama sa značenjem: toplota, topotni, topao.
- termobarometar** (grč. thermos topao, bartis težak, metron mera, merile) fiz. *termometar* sa lešvicom (skalom) podeljenom na veoma male delove stepena, služi za određivanje vazdušnog pritiska i za merenje visina (osniva se na zavisnosti tačke ključanja vode od vazdušnog pritiska); *hipsotermometar*.
- termogen** (grč. therme toplota, koren gen- u značenju proizvesti, roditi) telo koje proizvodi toplost.
- termogeneza** (grč. thermos topao, genesis postajanje) proizvodjenje, stvaranje topote u živom organizmu.
- termogram** (grč. thermos, gramma crtež) crtež koji se dobije na *termografu*.
- termograf** (grč. thermos, grapho beležim) aparat za automatsko beleženje temperature.
- termografija** (grč. thermos, grapho) grafičko predstavljanje promena temperature, npr. temperature krvi kod grozničavih.
- termodynamika** (grč. tnerme toplota, dyna-mis sila) fiz. nauka o odnosima topote prema mehaničkom radu, nauka koja se bavi odnosom između topotne i mehaničke energije.
- termoelektricitet** (grč. thermos topao, elek-tron) elektricitet izazvan ili proizve-den topotom.
- termoelektrična baterija** fiz. v. *termo-stub*.
- termoelement** (grč. thermos topao, lat. ele-mentum) fiz. aparat za proizvodjenje *termoelektriciteta* (za tačna merenja temperature do 1600°).
- termokauter** (grč. therraōs, kauter sagorevač, saživač) med. v. *termokoter*.
- termokoter** (grč. thermos, fr. cautere) kec. od platine izrađen šupalj instrument za sagorevanje obolelih mesta na telu i zaustavljanje krvi.
- termolabilan** (grč. therme toplota, lat. labi-lis nepostojan) nepostojan na toplota.
- termolampa** (grč. thermos topao, nem. Lampe) štedna peć koja istovremeno zagревa, osvetljava i pokreće mašine.
- termoliza** (grč. thermos, lysis razlučivanje, razlučenje, razlaganje) hem. razlučivanje (ili: razlaganje) hemijskih jedinica putem zagrevanja.
- termologija** (grč. thermos, logia nauka) nauka o toplim mineralnim izvorima i banjama.
- termoluminiscencija** (grč. thermos, *luminiscencija*, v.) fiz. luminiscencija kristala koja se javlja usled zagrevanje do temperaturne koje su niže od crvenog usijanja.
- termomagnetizam** (grč. thermos, Magnes magnet) magnetizam izazvan zagrevanjem.
- termometar** (grč. thermos, metron mera, merilo) fiz. topomer, naprava za određivanje ili merenje *temperature*; *Celzijusov* ili *centezimalni termometar* podeljen je na 100°; *maksimalni termometar* služi za određivanje najviše, a *minimalan termometar* za određivanje najniže temperature; up. *kalorimetar*.
- termometrija** (grč. thermos, metria merenje) 1. fiz. deo nauke o toplosta koji se bavi određivanjem ili merenjem *temperature*; 2. med. upotreba *termometra* za merenje *temperature*, naročito temperature tela kod bolesti.
- termometrograf** (grč. thermos, metron mera, merilo, grapho beležim) *termometar* za merenje najviših i najnižih temperatura vazduha; takode: aparat koji na traci od hartije automatski beleži sve promene u temperaturi vazduha (*termograf*).
- termometar** (grč. therme toplota, lat. motor pokretač) teh. mašina koja radi pomoću topote.
- termomultiplikator** (grč. thermos topao, nlat. multiplicator umnožilac) fiz. v. *termo-stub*.
- termonuklearan** (grč. thermos, nlat. nuclea-ris koji se tiče jezgra, jezgreni) fiz. koji je u vezi sa razvijanjem topote koja nastaje pri razvijanju atomskog jezgra.
- termopeneracija** (grč. therme toplota, lat. penetratio prodiranje) med. metod lečenja električnom strujom visoke frekvencije a niskog napona, npr. lečenje pritiska krvi, reumatizma, ishijasa i dr.
- termoplegija** (grč. thermos topao, plege udarac) «ed. omarica, udar topote.
- termopodijum** (grč. thermos, ptis, gen. podis noga) sprava za parenje nogu.
- termoregulacija** (grč. thermos, lat. regulatio) automatsko regulisanje temperature.
- termos** (grč. thermos topao) posuda ili boca (Djuarova-Oejag-boca) sa dvostrukim staklenim zidovima u metalnom ili kožnom oblogu, usled dobrog izoliranja održava ono što je u njoj dugo vremena (24 časa) na približno istoj temperaturi; *termos-flaša*.
- termosifon** (grč. thermos, siphon cev) naprava za zagrevanje staklenih bašta pomoću cevi u kojima teče topla voda.
- termoskop** (grč. thermos, skopeo posmatram) fiz. instrument za pokazivanje razlike u temperaturi tela bez tačnog merenja.
- termostabilan** (grč. thermos, lat. stabilis postojan) postojan na toplota.

termostat (grč. thermos, istemi stavim, postavim) aparat za podešavanje temperature automatski.

termostatika (grč. thermtis, statike) nauka o održavanju toplotne ravnoteže.

termo-stub (grč. thermos, topao) fiz. spoj bizmutovih i antimonovih stubića u cilju proizvodjenje *ternoelektriciteta*.

termosfera (grč. thermbs, sphaira lopta, kugla) sloj atmosfere na visini od oko 80 km iznad sloja najnižih temperatura.

termos-flaša (grč. thermos, nem. Flasche boca) v. *termos*.

termoterapija (grč. thermēs topao, therapefa lečenje) lečenje toplotom (topljam kupanjima, toplim vazduhom i sl.).

termotehnika (grč. thermos, tehnika, v.) jedna od tehničkih nauka koja se bavi građenjem i iskorišćavanjem toplotnih mašina, aparata i postrojenja.

termotika (grč. thermos) nauka o toplosti.

termotičan (grč. thermētes toplosta) koji je postao usled toplosti, koji je izazvan toplotom.

termotropizam (grč. thermos topao, trope obrt, obrtanje, okretanje) biol. uticaj toplosti na kretanje nižih organizama; svojstvo *protoplazme* da reaguje na toplostu.

termofagija (grč. thermēs, phagē jedem) jeđenje toplih ili vrelih jela.

termofeugoskop (grč. thermos, phetigo bežim, skopeo posmatram) med. sprava koja pokazuje gubitak toplosti kože.

termofobija (grč. thermos, phobos strah) med. strah od pokrivanja pri spavanju i od odevanja u tople haljine, kao tobožnjih uzroka nekih bolesti.

termofon (grč. thermēs, phone zvuk) instrument na kome se proizvode tonski zračenjem toplove.

termofonija (grč. thermos, phone) v. *radiofonija*.

termofor (grč. thermēs, phero nosim, donosim) „toplonoš”, aparat za trajno zagrevanje nekog dela tela, grejalica (obično kesa od gume koja se puni toplim vodom ili se metal zagревa električnom strujom).

termohemija (grč. thermos, chemela) nauka o odnosima između toplove i hemijskih pojava, tj. o toplovnim pojавama koje nastaju pri hemijskim zbijanjima.

termohigroskop (grč. thermos, hygrēs vlažan, skopeo posmatram) fiz. aparat koji pokazuje apsolutnu količinu vlage u vazduhu.

termohipsometar (grč. thermos, hypsos visina, metron mera, merile) fiz. v. *termobarometar*.

termohroza (grč. thermēs, chroma boja) fiz. svojstvo izvesnih boja da propuštaju samo neke vrste toplotnih zrakova.

termohroičav (grč. thermos, chroia boja) koji propušta samo neke vrste toplotnih zrakova, samo delimično *dijaterman*.

ternaran (lat. ternarius) od tri, trojni; tro-gub; up. *binaran*; *ternarni period* geol. treće i najmlade doba u razvitku Zemljine kore.

ter-nev (fr. Terre Neuve Nova Zemlja) v. *nju-faundler*.

terno (ital. terno, fr. terne) u tomboli: tri broja (*numere*) izvučene u istom redu, treći dobitak.

terno-vuna (fr. ternaux) vrsta fine vune (naziv po imenu jednog francuskog odgajivača ovaca).

teromorfan (grč. ther gen. theros životinja) 1. sličan životinji, oblika životinje (teromorfni su, npr. bogovi starih Egipt-a); 2. životinjskim tvorevinama i osobinama sličan u ljudi, npr. šiljaste uvo, oblik njuške i dr.; up. *antropomorfan*.

teromorfija (grč. ther gen. theros životinja, morphe oblik) v. *teriomorfija*.

teropode (grč. ther gen. therōs divlja živo-tinja, zver, pišč gen. podōs nogu) pl. geol. okamenotinski (fossilni) veliki gmizavci iz grupe *dinosauro*, slični gušterima i kengurima.

teror (lat. terror) užas, strah, strah i trepet; vladavina zastrašivanjem, strahovlada (naročito za vreme francuske revolucije); političko nasilje.

terorizam (lat. terror užas, strah) vladavina zastrašivanjem, način vladanja uli-vanjem straha i nasiljem; politička borba putem individualnog terora.

terorizirati v. *terorisati*.

terorisati (lat. terror užas, strah, fr. terroriser) ispunjavati strahom, zadavati strah i trepet, zastrašivati; vladati pomoću zastrašivanja i nasilja; nasilno sprečavati slobodu mišljenja.

terorist (lat. terror) pristalica vladavine zastrašivanjem; pristalica onih koji misle da će individualnom akcijom, poje-dinačnom radnjom zastrašivanja (ubistvima i sl. netaknutih lica suprotnog shvatanja i rada) doći do ostvarenja svojih političko-socijalnih ciljeva.

teroristička (lat. terror) zastrašan, koji zastrašuje, zastrašujući, nasilnički; *teroristička akcija* delanje onih koji bi hteli da zastrašivanjem (pretnjama, ubistvima i sl.) dođu do ostvarenja svojih političko-socijalnih ciljeva.

ter-papir (nem. Teerpapier) krovna hartija natopljena terom (katranom).

terpe (hol.) pl. veštacki brežuljci u ho-landskoj pokrajini Frizland koji služe stanovništvu kao utočište od poplava.

terpeni hež. nezasićeni ugljovodonici pri-jatnog mirisa, opšte formule $S_{10}N_{1v}$, prisutni u eteričnim uljima.

terpentin (grč. terebinthos) hen. tečna smola ili smolasto ulje, koje se prvobitno dobivalo od terpentinskog drveta na ostrvima Hio i Kipar; dobiva se i od drugih četinara, ali po vrednosti zaostaje. De-

- stilacijom terpentina s vodenim parama ili bez njih dobiva se *terpentinsko ulje*, a u retorti ostane smola *kalofonijum*.
- terpodion** (grč. terpo veselim, ode pesma) *muz.* instrument koji proizvodi tonove frule, roga i fagota.
- Terpsihora** (grč. Terpsi-chora) ona koja voli da igra, pleše; met. jedna od devet muza, muza plesa i horskog pevanja; *astr.* aste-roid otkriven 1864. godine.
- terca** (ital. terza, lat. tertius treći) 1. *muz.* treći ton počev od osnovnog tona (broj treptaja u sekundi iznosi $\frac{5}{4}$ broja trepta-ja osnovnoga tona; v. *tonika*); *velika terca* ona koja se sastoji od dva cela tona; *mala terca* ona koja se sastoji od jednog celog tona i jednog polutona; *umanjena terca* ona koja se sastoji od dva polutona; *prekomerna terca* ona koja se sastoji od jednog celog tona i jednog prekomernog tonskog stepena; 2. *kom.* 60. deo jedne sekunde; 3. u biljaru: udaranje lopte trećom loptom koja stoji između lopte igračeve i one koju želi da pogodi; 4. u kartama: tri karte u istoj boji jedna za drugom; 5. u mačevanju: treći način zadavanja udarca; 6. u katoličkim manastirima: vreme molitve koje počinje od 9 časova pre podne (nlat. *tertia horarum canonicarum*).
- tercera** (iš. *tercera*) treća vrsta (vune).
- tercerol** (ital. *terzeruolo*) džepni pištoljić.
- terceron** (it. *terceron*) dete rođeno od muškinje i Bvropljanina.
- tercet** (ital. *terzetto*, lat. *tertium treće*) *iuz.* kompozicija za tri glasa; *fig.* društvo od tri člana.
- tercija** (lat. *tertius treći*) *tin.* vrsta štam-parskih slova u veličini od 16 tipograf-skih tačaka; *tercija menica* treća meni-ca, menica u tri primerna (v. *trata*).
- tercijal** (nlat. *terciale*) trećina godine.
- tercijanski** (lat. *tertianus* koji pripada trećem) *tercijanska groznica* (lat. *febris tertiana*) groznica koja se vraća svakog trećeg dana.
- tercijar** (lat. *tertius treći*) *geol.* treće, novo doba u razvitu Zemlje, u kome su kontinenta i mora počeli dobivati svoj današnji izgled, i u kome je stvoreno najveći deo mrkog uglja; slojevi od *eocena* do *pilocena*; *tercijarna formacija*.
- tercijarvi** (lat. *tertius*) koji je na trećem mestu, treći po redu; *tercijarna formacija* *geol.* v. *tercijar*.
- tercijarci** (lat. *tertius*) *pl.* kaluđeri trećeg reda, svetovna lica koja pristupaju nekom katoličkom kaluđerskom redu, naročito kod franjevaca, samo iz pobožnosti i radi askeze, a ne polažu glavni zavet i ne napuštaju svoj poziv u građanstvu i porodični život.
- tercijum** (lat. *tertium*) treće; *tercijum non datur* (lat. *tertium pop datur*) treće ne postoji, trećega nema (slučaja, načina, izlaza).
- tercijus** (lat. *tertius*) *pr.* treći (po redu); *per tercijum* (lat. *reg tertium*) preko nekog trećeg, npr. svršiti posao; *tercijus gau-dens* (lat. *tertius gaudens sc. duobus litigan-tibus*) treći koji se veseli (kad se dvojica svadaju); *tercijus interveniens* (lat. *ter-tius interveniens*) treći koji posreduje, izborni sudija.
- tercina** (ital. *terzina*) *poet.* strofa od tri stiha u jampskom ritmu.
- terciogenitura** (nlat. *tertiogenitura*) deo imanja i prava koji pripada trećem po redu rođenom.
- terdžuman** (arap. *targXimon*, tur. *terciiman*) tumač; takode: posrednik kod turskih vlasti.
- tesarotipija** način upisivanja imena, slova i dr. na geografske karte i planove pomoću točkića sa azbukom (naziv po prona-lazaču, Italijanu *Angelo Tessaro*).
- tesaurizacija** (nlat. *thesaurisatio*) skupljanje novca, gomilanje novca.
- tesaurizirati** (nlat. *thesaurisare*) skupljati novac, gomilati blago, novac.
- tesaurirati** (grč. *thesaurozo* skupljam, nago-milavam) v. *tesaurizirati*.
- tesaurus** (grč. *thesaurēs* blago; riznica) blago, dragocenosti; riznica: „riznica znanja“ (nlat. *thesaurus eruditio-nis*) naslov velikih rečnika, jezičkih zbornika i sl.
- teselaran** (lat. *tessellarius* kockin, koji pripada kocki, tesella kockica; mozaično kamenje) kockast, u kockama, iskockan.
- teselirati** (lat. *tessella* kockica) raditi u mozaiku.
- teseralni** (grč. *tesserēs* četiri) koji ima oblik kocke, kockast.
- teskeri** (arap. *tadkira*, tur. *tezkere* podsetni-ca) pismo, cedulja; pismena dozvola, putna isprava; potvrda; poziv.
- teslimiti** (arap. *tasilm*, tur. *teslim*) predati, ustupiti kome što; oslobođiti se čega.
- tesmotet** (grč. *thesmoothes*) zakonodavac.
- tespijada** (grč. *Thespis*) pozorišni događaj; priča ili pustolovina iz pozorišnog života, glumačka posla.
- Tespis** (grč. *Thespis*) Atinjanin, savremenik Solonov, izveo 534. pre n. e. prvu tragediju, dodavši starim dionizijskim horovima i jednog glumca koji je govorio s horom, zbog čega se smatra osnivačem tragedije; svoje komade je prikazivao na jednim kolima; otuda *Tespisova kola* putujuća pozornica.
- test** (eng. *test*, lat. *testari* svedočiti, posvedočiti)
1. ogled, proba; odricanje od pape pod zakletvom, zakletva kojom je svaki Englez stupajući u državnu službu posve-dočavao da nije potajni katolik.
- test** (lat. *testum* zemljana zdela; sač) 2. *heh.* plitka i okrugla posuda od nesagorljive gline za vršenje ogleda.
- testa** (lat. *testa*, lјuska, čahura) *bog.* semena čahura, semenica.

testament (lat. *testamentum*) 1. poslednja volja, zaveštanje, oporuka; *per testamen-tum* (lat. *reg testamentum*) putem formalno g zaveštanja; 2. zavet, naziv za dva dela Biblije: Stari i Novi zavet.
testamenta? (lat. *testamentarius*) *prav.* izvršilac poslednje volje, zaveštanja.
testamentarni (lat. *testamentarius*) zave-štajni, oporučni, koji se tiče zaveštanja, oporuke.
testantibus aktis (lat. *testantibus actis*) *prav.* prema svedočenju akata, kao što se vidi iz spisa.
testat (lat. *testatum*) svedočanstvo, potvrda, dokaz.
testato (lat. *testato*) *prav.* sa ostavljenim zaveštanjem (umreti).
testator (nlat. *testator*) onaj koji ostavlja zaveštanje, zaveštač.
testatoran (nlat. *testatorius*) koji se tiče volje zaveštača, koji je prema volji zave-štača.
testera (pere. destere, tur. *testere*) pila, žaga.
testes (lat. *testis* svedok) *pl.* svedoci; *alat.* žlezdani organi u kojima se stvaraju muške oplodne čelije, muške spolne žlezde, semnici („svedocima“ su nazvane zbog toga što se kod starih, pri svedočenju, mesto zakletve, stavljala ruka na taj deo tela, jer su oplodni organi smatrani kao simbol božanske moći); *testes siigu-li* (lat. *testes singuli*) *prav.* v. *singularitas testijum*.
testija (pere. desti, tur. *testi*) zemljani krčag za vodu.
testikul (lat. *testiculus*) *anat.* semenjak, možnice, mudo.
testimonijui (lat. *testimonium*) svedočanstvo, uverenje, potvrda.
testirati (lat. *testari* svedočiti, posvedočiti; *zavepggati*, napraviti zaveštanje) za-veštati, pismeno izložiti svoju poslednju volju, napisati zaveštanje, potvrditi uredno pohadanje univerzitetskih predavanja (potpisom profesora u upisnici).
testis 1. (lat. *testis*) *prav.* svedok.
testis 2. (lat. *testis*) *anat.* muška polna žlezdica, smeštena u možnicama.
testis klasikus (lat. *testis classicus*) *prav.* verodostojan svedok.
testitis (lat. *testiculus mudo*) *med.* zapaljenje semenjaka (jaja, muda).
testifikacija (lat. *testificatio*) svedočenje, posvedočenje, dokazivanje svedocima.
testosteron *med.* muški polni hormon ($S_{19}N_{28}O_2$).
testudo (lat. *testudo* kornjača) *ned.* kornjač-nik (izraštaj na glavi i kolenu); vrsta zavoja koji se stavlja na povredene koleno.
tetanija (nlat. *tetanus intermittens*) *med.* poglavito mladalačka bolest, ali se javlja i kod trudnih žena, dojilja, pijanica i dr.; sastoji se u obolenosti živaca u obliku teških i dugotrajnih grčeva (tetanske

kontrakcije mišića) u simetričnim delovima tela, naročito gornjim ekstremi-tetima.
tetanski (grč. *tetanós napet*) ukočen, zgrčen.
tetanus (grč. *tētanós napetost*, od *teino* zateg-nem, napnem) *med.* grčevita trzavica, ko-čenje mišića, sklopac, zli grč (veoma opasna zarazna bolest čiji se izazivač nalazi u štalskom čubretu, zemlji, prašini i dr.).
tetartea (grč. *tētartos četvrti*) *čed.* četvorod-nevna grozница.
tet-a-tet (fr. *tete-a-tete*) 1. tajni sastanak, razgovor na samo, u četiri oka; 2. kanabe sa dva sedišta; 3. pribor za čaj za dve osobe.
Tetida (grč. *Thetis*) mit, nimfa, žena Peleje-va, mati *Ahilova*, koga je učinila neran-ljivim okupavši ga u Stiks, sem u petu za koju ga je pri kupanju držala; *astr.* asteroid otkriven 1852. godine.
tetovirati (eng. *tattoo*, tahit. *tatan*) ukraša-vati kožu usecanjem (ubadanjem) šara i figura u boji, naročito kod Indijanaca, Australijanaca i crnaca, pa i kod Evropljana (mornara, zanatlija itd.).
tetra- (grč. *tetra*) predmetak u složenicama sa značenjem: četiri.
tetraginije (grč. *tētra četiri, gyné žena*) *pl. vot.* četvrti red u klasama I-HŠ Lineovog sistema: biljke čiji cvetovi imaju četiri stubića; *pr.* *tetragiūčan*.
tetragon (grč. *tetra*, *gonia ugao, kut*) *kon.* četvorougao, četvorokut.
tetragonalan (grč. *tetra*, *gonfa*) četvorougao-ni, četvorokutni; min. *tetragonalni sistem* sistem kristalisanja u kojem su tri ose pod pravim uglovima, od kojih su dve bočne ose jednake a vertikalna, uspravna, je različite dužine.
tetragonizam (grč. *tetra*, *gonia*), v. *kvadra-tura*.
tetragramatov (grč. *tetra*, *gramma slovo*) reč od 4 slova, naročito ime Boga, koje se u mnogim jezicima sastoji od 4 slova, npr.: grč. *Theos*, lat. *Deus*, fr. *Dieu*, šp. *Dios*, nem. *Gott* i dr.
tetradaktilan (grč. *tetra*, *daktylos prst*) sa četiri prsta, četveroprst.
tetradinamia (grč. *tetra*, *dynamis sila, snaga, moć* *al. bat.* XV klasa u Lineovom sistemu: biljke sa hermafroditnim cvetovima koji imaju šest prašničnih nitи, od kojih su četiri duže (moćnije) od ostalih dveju.
tetraedar (grč. *tetraedron*, tetra četiri, he-dra osnova) geom. telo ograničeno sa četiri podudarna ravnostrana trougla (jedno od pet pravilnih geometrijskih tela: *tetraedar*, *heksaedar*, *oktaedar*, *dodekaedar*, *iko-siedar*).
tetraetija (grč. *tetraetfa*) vreme od četiri godine.

- tetrakord** (grč. tetra četiri, chorde žica) *čuz*. dijatonski niz od četiri tona, pola dijatonske lestvice.
- tetralema** (grč. tetra, lemma postanka) *log.* hipotetičan zaključak koji se sastoji od četiri suda ili četiri *preiise*.
- tetralogija** (grč. tetra, logos reč, govor; priča) četiri drame spojene u jednu celinu, tj. tri tragedije (*trilogija*) i jedna satirska igra (kod starih Grka).
- tetrametar** (grč. tetra, metoon mera, merilo; metar) *četr.* stih od četiri metra (prosta ili dvostopna), odnosno četiri stope, sa cezurom u sredini, npr.: „I ovaj kamen zemlje Srbije, što preteć' nebu dere kroz oblak“ (Đ. Jakšić).
- tetrandria** (grč. tetra, aner, andros čovek, muž) *pl. bog.* IV klasa u Lineovom sistemu: cvetovi sa četiri jednakno duge prašnične niti.
- tetrapak** (od grč. tetra četiri) vrsta četverostranog omota od naročito preparira-nog papira koji služi za pakovanje tečnosti (mleka, sokova i dr.).
- tetrapetalan** (grč. tetra, petalon list) *bog.* koji ima četiri latice.
- Tetrapla** (grč. tetraplus četverostruk) četverostruka, tj. na četiri jezika prevedena Biblija, uporedio štampanje četiri razna grčka prevoda Starog zaveta.
- trapopoda** (grč. tetra, ptis *gei*. podos nogu) *pl. zool.* četvoronošci (opšti naziv za suvozemne kičmenjake koji imaju dva para nogu).
- tetrapodija** (grč. tetra, piis *gen.* pod6s nogu; stopa) *četr.* stih od četiri proste stope.
- tetrapodoliti** (grč. tetra, ptis lek pod6s nogu, lithos kamen) *pl. kol.* okamenotine četvoronožaca.
- tetrapodologija** (grč. tetra, ptis *gen.* podds nogu, logia nauka) *zool.* nauka o četvoronošcima.
- tetrapterije** (grč. t⁴tra, pter6n krilo) *pl. zool.* četvorokrilci, životinje sa po dva para krila.
- tetrarh** (grč. tetrarches) vladalac koji vlada četvrtinom neke zemlje, npr. Palestine (u starom veku).
- tetrarhat** (grč. tetra, archo vladam) vladavina i dostojanstvo *tetrarha*; deo zemlje kojim on upravlja.
- tetrarhija** (grč. tetrarchta) v. *tetrarhat*.
- tetrasilabičan** (grč. tetra, syllabe slog) *gram.* sa četiri sloga, četvorosložni.
- tetraspermičan** (grč. tetra, sperma seme) *zool.* koji ima četiri semene čelije.
- tetrastileon** (grč. tetra, stfllos stub) *vrh.* građevina sa četiri stuba.
- tetraстиhon** (grč. tetra, stychos red; stih) pesma od 4 stiha; strofa od 4 stiha.
- tetrastrofon** (grč. tetra, strophe kita) pesma od četiri strofe, kitile.
- tetrateizam** (grč. tetra, theds bog) verovanje da postoje četiri boga, četvoroboštvo.
- tetrafarmakon** (grč. tetra, pharmakon lek) *med.* lek sastavljen od 4 tvari.
- tetrafilan** (grč. tetra, phylon list) *bog.* koji ima četiri čašična listića.
- tetrahord** (grč. tetra, chorde žica, struka) *muz.* instrument sa četiri žice; akord izведен na četiri žice.
- tetrivan** (pere. taht presto, rewan pokretni, tur. tahtiravan) nosiljke, *palankin*.
- tetripot** (grč. tethrippon) četveropreg, zaprega od četiri konja; kola sa zapregom od četiri konja.
- teurg** (grč. theurg6s) čudotvorac, vidovnjak, prizivač duhova.
- teurgija** (grč. theurgia čini, čarolije) sposobnost činjenja čuda, vidovitost.
- teutoman** (lat. Teutoni, grč. mania strast) obožavalac svega što je germanske (nemačke).
- teutomanija** (lat. Teutoni, grč. mania) obojasavanje svega što je germanske, tj. nemačke (po *Teutonima*, germanskom plemenu na Baltičkom moru, koje je, 102. god. pre n. e., sa Kimbrima upalo u južnu Francusku).
- teferič** (arap. tafarrug veseliti se, tur. teferic) izlet u prirodu sa zabavom, razo-nodom, uživanje u prirodi; mesto gde se prireduju ovakvi izleti.
- tefilin** (rab. thephilien) uzan crni kaiš sa kutijicom, u kojoj se nalaze izreke iz Biblije napisane na pergamentu (Jevreji ga, pri molitvi, obično stavljaju oko glave i ruke).
- tefromantija** (grč. tephra pepeo, mantefa predskazivanje, proricanje) proricanje iz pepela, naročito iz pepela spaljenih žrtava; *up. spodomantija*.
- tefter** (grč. diftira, tur. defter) beležnica, spisak, zapisnik; računska knjiga; trgovacka knjiga primanja i izdavanja.
- tefterdar** (grč.-pers., tur. defterdar) činovnik koji vodi knjigu primanja i izdavanja, računovoda.
- tehnecij(um)** hem. radioaktivni elemenat, redni broj 43, znak Te.
- tehnika** (grč. techne veština, mehanička spretnost; vičnost, umetnost; zanat; nauka, umetnost, technikds umetnosni, umet-nički; veštacki, zanatljski; vešt, vi-čan, umešan) 1. umetnička i zanatska delatnost uopšte; 2. nauka o pravilima kojih se valja pridržavati u radu neke umetnosti, veštine ili nekog zanata, naročito s obzirom na upotrebu mehaničkih sredstava (npr. tehnika slikanja, vajanja, sviranja, igranja, pisanja, gradenje, bo-renja, plivanja, lečenja, glumljenja, pamćenja itd.); 3. oblast primenjenih nauka: matematike, fizike, hemije, radi proizvodnje dobara.
- tehnikolor** (grč. techne veština, lat. color boja) film u bojama.
- tehnikum** (grč. technike, nlat. technicum) viša tehnička škola.

tehnicizam (grč. technike) veština postupanja i rada, stručnost.

tehničar (grč. technikbs) 1. poznavalac pravila s obzirom na materijalni i mehanički deo neke umetnosti, veštine ili zanata; veštak u svom poslu, stručnjak; naročito: svršeni dok srednje tehničke škole; slušalac tehničkog fakulteta, student visoke tehničke škole; 2. stručnjak u primeni naučnih metoda na proizvodnju.

tehnički (grč. technikos) umetnički, veštački, stručni, koji se tiče materijalne i mehaničke strane neke umetnosti ili veštine, koji je u vezi sa materijalnom i mehaničkom stranom neke umetnosti ili veštine; koji se tiče tehnike, koji je u vezi sa tehnikom, tj. oblašću primjenjenih nauka: matematike, fizike, hemije radi proizvodnje dobara; *tehnička komisija* odbor stručnjaka; *tehnička hemija* deo hemije koji se bavi hemijsko-tehničkim procesima koji se izvode u hemijskim fabrikama; *tehnički izrazi* (lat. termini technici) stručni izrazi i nazivi iz neke zanatske, umetničke ili naučne i dr. oblasti, *ter-mini*.

tehno- (grč. techne) predmetak u složenica-ma sa značenjem: veština, vičnost, umeš-nost.

tehnoglif (grč. techne, glypho dubem, režem, va j am) umetnički izrezak kamen.

tehnografija (grč. techne, grapho opisujem) opis veština ili zanata.

tehnokratija (grč. tēchne, kratos jačina, snaga) 1. vladavina tehnike i tehničara; 2. socijalno-ekonomска teorija po kojoj bi u organizaciji privrede i uređivanju svih društvenih odnosa trebalo primeniti „merile energije”, tj. utvrđene i naučio moguće činjenice u svim granama društvenog života, čime bi se blagostanje naroda znatno uvećalo; *tehnokratizam*.

tehnolit (grč. techne, Ifthos kamen) veštački kamen, veštačka kamena masa.

tehnolog (grč. techne, 16gos nauka) stručni poznavalac veština i zanata.

tehnologija (grč. techne, 16gos) nauka o veštinama i zanatima; naučio prikazivanje ljudske delatnosti kojoj je svrha prerada prirodnih proizvoda (sirovina) za ljudsku upotrebu; *mehanička tehnologija* se bavi preradom sirovina kod koje se menja samo njihov oblik; *hemitska tehnologija* se bavi preradom sirovina kod koje se menja njihov unutrašnji sastav.

tehnološki koji se tiče *tehnologije*.

tehnomorf (grč. techne, morphe oblik) kamen sa likom ili slikom.

tece dov (grč. tēkedon kopnjenje; sušica) *med*, sušica, tuberkuloze.

Tibet 1. autonomna oblast u sastavu Kine u južnom delu Srednje Azije; 2. *tibet* *trg.* vrsta veoma finih gustih vunenih tkani-na; krzna kineskog jagnjeta sa belim kovrčicama.

tibia (lat. tibia) *anat.* pšenica, goležica, cevanica, cvolika.

tibijalni (lat. tibialis) *anat.* goležični, ceva-nični, goležični.

tiganj (grč. teganon, tur. tigan) plitka metalna posuda za pečenje (mesa, jaja i dr.), tava.

tigar (grč. tigris, lat. tigris) *zool.* velika zver iz porodice mačaka; *fig.* besan i krvoločan čovek, krvolok.

tigmotropizam (grč. thingano tičem, dodirujem, tropos obrt) *biol.* v. pod *tropizam*.

tigroid (grč. tigris tigar) zrnasta telašča koja se nalaze u citoplazmi živčane ćelije, slična krznu tigra, otuda i naziv.

pijade (grč. thyades) *pl. kit. v. menade*.

tijara (grč. tiara) 1. raskošna kapa, slična turbanu staropersijskih kraljeva; 2. tro-spratna papina kruna, kao simbol tro-strike papske vlasti, nad dušama: na zemlji, u čistilištu i na nebu.

tik (fr. tic) grizenje jasala (kod konja); grčevito trzanje lica; grčevit, nenormalan pokret mišića ili nekog organa; čudna, smešna navika, čudljivost.

tik-drv (eng. teack, malabarski theka, tek-ka) tamnomrko, teško, veoma tvrdo i istrajno indijsko drvo, koristi se u bro-dogradnji i gradevinarstvu, *tek-drv*.

tiket (eng. ticket) listić, cedulja, birački listić; ulazna karta, ulaznica, železnička karta, vozna karta i sl.

tiketiran (fr. tiquete) išaran pegama, pegav, poprskan.

tikset (eng. thickset) *trg.* vrsta teške mančesterske tkanine.

til (fr. tulle) laka, retka i providna tkani-na od najfinijeg svilenog ili pamučnog konca (nazvana po francuskom gradu *Tul-le*, gde su je najpre počeli izradivati); *tul*.

tilberi (eng. tilbury) lake otvorene engleske dvokolice sa jednim konjem i sa dva sedišta.

tilda (šp. tilde critica) 1. u gramatičkoj i rečničkoj terminologiji: izvijena položena critica (-) na latiničkom slovu n (p), što znači da ga treba čitati kao nj (npr. u šp. senor čita se senjor); 2. u rečnicima znak za ponavljanje reči (npr. kod reči izgubiti stavljaju se, mesto da se reč ponovi, <-> glavu=izgubiti glavu).

Tilerije (fr. Tuilleries) nekadašnja palata u Parizu, podignuta 1564. na mestu gde su dotele bile crepane (tuilleries), od Luja XVI rezidencija francuskih kraljeva i careva; prilikom ustanka *Komune* 24. V 1871. izgorela; *tilerijski kabinet* francuska vlada.

galija (lat. tilia) bog. lipa.

tilma (grč. tyollo čupam) v. *šarpija*.

tiloza nemački trgovacki naziv za razne etre celuloze koji služe kao apreture u industriji tekstila, kao zguščivači, kao

- dodaci sredstvima za pranje, lekovima, životnim namirnicama, kozmetičkim preparatima i dr.
- tilozis** (grč. Σ66 dobivam žuljeve) *med.* zadebljalost kože, žuljevitost, nažulenost.
- Til Ojlenšpigel** (nem. TŠ Eulenspiegel) junak velikog broja starih nemačkih narodnih priča o raznim podvizima jednog šeret-budale, nemački Petrica Kerem-puh.
- tiloma** (grč. tyloma) *med.* žulj.
- tilotičan** (grč. tylotos) *med.* žuljevit, nažu-ljen.
- tim** (eng. team) *sp.* skupina igrača, grupa igrača koja nastupa kao celina, npr. „fudbalski tim“.
- timar** (pere., tur. timar) 1. negovanje stoke, naročito konja; 2. feudalne dobro koje je donosilo do 20 000 aspri prihoda, a koje su turski sultani davali odličnim vojnicima na uživanje, pod uslovom da na svakih 3 000 aspri godišnjeg prihoda daju za rat po jednog konjanika i da sami idu u rat.
- timaristan** (pere., tur. timar) turska bolnica za umobolne.
- timetičan** (grč. time vrednost) *fil.* koji priznaje izvesnu našim osećanjima podređenu vrednost kao osnovu naših voljnijih odluka.
- timitis** (grč. thymos majčina dušica) *med.* zapaljenje grudne kotalačne žlezde.
- timokratija** (grč. timokratfa ustav čija je osnova čast — Platon, ili imetak — Aristotel) vladavina bogataša, oblik države u kome se politička prava daju i odmeravaju prema visini imetka.
- timologija** (grč. time vrednost, logia) *fil.* učenje o vrednostima, teorija vrednosti.
- Timon** (grč. Timon) ime jednog Atinjanina, savremenika Sokratovog i glavnog junaka Šekspirove drame „Timon Atinjanin“, koji je, razočaravši se u prijatelje, postao čovekomrzac; *fig.* čovekomrzac, *mizan-trop.*
- timonski** (grč. Timon) *pr.* mrgodan, zlovoljan, čovekomrzački, mizantropski.
- timopatija** (grč. thymos duša, pathos patnja) duševna patnja, duševni poremećaj.
- timorozamente** (ital. timorosamente) *muz.* v. *timorozo.*
- timorozo** (ital. timoroso) *muz.* plašljivo, snebivljivo, tiho.
- timpani** (grč. tympanon ručni doboš, ital. timpani) *muz.* v. *pauke.*
- timpanizam** (grč. tympanon ručni doboš, ručni bubanj) *med.* naduvenost malog trbuha usled gasova.
- timpanitis** (grč. tympanon ručni doboš, ručni bubanj) *med.* naduvenost trbuha usled gasova.
- timpaničan** (grč. tympanon ručni bubanj, ručni doboš) *med.* bubnast, naduven, nadut; koji potmulo jeći, potmula zvuka.
- timpanon** (grč. tympanon talambas) 1. *arch.* koritasto udubljenje u zidu u kojem стоји kakav kip i sl.; trouglast, reljefima ukrašen prostor iznad prozora i vrata; 2. *znat.* bubna opna (u uhu); *muz.* v. *pauke.*
- timun** (ital. timone) *lom.* brodska krma.
- timuniti** (ital. timone) krmaniti.
- timus** (grč. thym6s) 1. srce, duša; strast, gnev; *med.* suvi kašalj.
- timus** (grč. thymos majčina dušica) 2. *anat.* grudna žlezda (zbog sličnosti sa cvetnim glavicama *timijana*, majčine dušice).
- ting** (kin.) kineski hladnjak, baštenska kućica.
- tingltangl** (nem. Tingeltangel) kafana sa pevačicama, kabaret nižeg reda.
- tinea** (lat. tinea) *zool.* moljac; *med.* krasta.
- tinkal** (malaj. tingkai) *hem.* naziv za boraks u sirovom stanju.
- tivktura** (lat. tingere bojiti, obojiti, tintu-ga bojenje, bojadisanje) tečna boja; bojenje, bojadisanje; u heraldici: heraldične boje; *farm.* rastvor neke tvari, ekstrakt iz biljnih ili životinjskih materija, obično pomešan sa alkoholom ili etrom.
- tinta** (ital. tinta) tečna boja; tečnost u boji za pisanje, mastilo.
- tintinabula** (lat. tintinnabula) *pl.* zvonca sa različitim zvukom na kojima se, kod orgulja, izvodi zvonjenje.
- tintnfiš** (nem. Tintenfisch) *zool.* sepija, sipa (glavonožac, morski mukušac sa ručicama lovčama na glavi).
- tioindigo** (grč. theion sumpor, *indigo*, v.) organsko hemijsko jedinjenje, čiji su mole-kuli gotovo istog sastava kao i molekuli indiga; upotrebljava se kao sintetična crvena boja.
- tiokol** (grč. thelon sumpor) naziv za neke elastične i termoplastične mase slične kaučuku.
- tiosulfati** (grč. theion, *sulfati*, v.) soli tiosumporne kiseline; najvažnija natri-jum-tiosulfat; upotrebljava se u fotografiji i u kvantitativnoj volumetrijskoj analizi.
- tip** (grč. typos otisak; oblik; lik; uzor) 1. otisak, slika; uzor, uzorak, obrazac; pra-slika koja sadrži u себи sve bitne oznake izvesnog broja ili niza slika; karakter-ni, opšti oblik, lice konvencionalnog karaktera, karakterističan primerak nekog roda, neke vrste; *fig.* osobenjak; prepredenjak, pokvarenjak; sumnjiv čovek; *teorija tipova* učenje Kivijea po kome treba u životinjskom svetu razlikovati četiri glavna tipa: kičmenjake, zглавka-re, mukušce i zračne rizopode ili zraka-re.
- tip** (eng. tip) 2. mig, nagoveštaj, potajno obaveštenje o mogućnosti uspeha u čemu (pri kocki, na berzi i dr.).
- tipizacija** (grč. typos otisak; uzor, uzorak) utvrćivanje jedinstvenih osobina što ih

mora imati određeni proizvod da bi bio iznesen na prodaju.

tipizirati (grč. *typos*) srediti (ili: sredi-vati) po *tipovima*, tj. po vrstama ili klasama, npr. izrađenu robu.

tipik (grč. *typos nacrt*) u pravoslavnoj crkvi: crkveni ustav, knjiga koja za sva vremena određuje kako treba vršiti bogosluženja preko godine i kada se što čita i peva na bogosluženju; pravilnik o životu monaha u manastirima.

tipika (grč. *typos*) v. *tipologija*.

tipičan (grč. *typos*) koji pripada jednom tipu, koji predstavlja nešto opšte i mnogima zajedničko, uzoran, bitan, značajan, karakterističan; koji se u određeno vreme vraća, periodičan (o bolestima); *tipičan broj* stajaci broj tj. onaj koji se upotrebljava.

tipkačica (grč. *typos otisak*) mašina za pisanje; pisačica na takvoj mašini.

telegraf (grč. *typos, grapho pišem, be-ležim, crtam, slikam*) štampar, slovo-slagač, slagač.

tipografija (grč. *t¹pos, grapho*) štamparska veština, štamparstvo; štamparije.

tipokoničan (grč. *typos, konos kupa*) u obliku kupe, kupast.

tipoliti (grč. *typos, Kthos kamen*) pl. kamenje na kome se vide otisci drugih tela.

tipolitografija (grč. *t¹pos, Ifthos, grapho pišem, crtam*) štampanje na kamenu.

tipolog (grč. *typos, 16gos*) poznavalac tipova, proučavalac *tipova*.

tipologija (grč. *typos, logfa*) nauka o tipovima; učenje po kome su dogadaji u Starom zavetu služili za ugled onima što su sastavljali Novi zavet.

tipometar (grč. *typos, teČgop mera, merilo*) sprava za tačno merenje zapremine štamparskih slova.

tipometrija (grč. *t¹pos, metria merenje*) veština slaganje i štampanja geografskih karata kao što se slažu i štampaju knjige.

tiposkop (grč. *typos, skopeo posmatram*) ot. *kaleidoskop* koji ne pokazuje samo zvezdaste figure, nego njegove figure služe kao uzorci za crtanje mustri.

tipotelegraf (grč. *t¹pos, tele na daljinu, u daljinu, grapho pišem, beležim*) *telegraf* koji odmah piše reči depeše.

tipotet (grč. *typos, tithemi mećem*) slovosla-gač.

tipohromija (grč. *tjrpos, chroma boja*) štampanje u boji.

tipski (grč. *typos*) v. *tipičan*.

tip-top (eng. *tip-top*) nešto najbolje, najiz-vrsnije, najotmenije, kruna čega.

tipus (grč. *t¹pos*) v. *tip*.

tirada (fr. *tirade*) rat. *poduze* mesto u nekom govoru koje se izgovara bez prekidanja, bujica reči; govorancije, prazno govorenje, zamlaćivanje; muz. v. *pasaž*.

tiraden (grč. *thyreos štit, duguljast, četvrtast štit*) sa mlečnim šećerom sasušeni ekstrakt ovčije štitaste žlezde; služi čemu i *tireoidin*.

tiraž (fr. *tirage*) vučenje; *tip.* štampanje; odštampana stvar; broj primeraka koji se štampaju (lista, knjige).

tirajer (fr. *tirailleur*) voj. pešak u prvom borbenom redu (koji može da puca i bez komande), čarkaš; strelac (vrsta pešadije u francuskoj vojsci sastavljene od alžirskih urodenika).

tirajirati (fr. *tirailler*) 1. voj. puškaraTM se, pucati bez reda, potrebe i uspeha; 2. trg. trasirati menice ovde-onda da bi se došlo do novca ili da bi se prikrlila novčana neprilika.

tiran (grč. *tyrannos*) v. *tiranin*.

tiraniziraTM (fr. *tyranniser*) v. *tiranisati*.

tiranija (grč. *tyrannfs*) vladavina i vlast *tiranina*; vlast do koje se došlo nezakonitom i nasilnim putem; fig. svirepost, ugnjetavanje, zlostavljanje.

tiranin (grč. *tjrannos, lat. tyrannus*) 1. prvobitno, u starom veku; vladalac, kralj, svaki samovladar u jednoj dotalje slobodnoj državi (bez prekornog smisla) koji je prevratom došao do vlasti; 2. danas: nasilnik, mučitelj, zulumčar, čovek koji bezobzirno sprovodi svoju volju.

tiranisati (grč. *tyrannos, fr. tyranniser*) postupati svirepo, nasilnički, samovoljno, bezobzirno; zlostavljati, kinjiti, mučiti.

tiranski (grč. *tyrannikos*) pr. nasilnički, nasilan, svirep, nemilosrdan, bezobziran, samovoljan, despotski, samodržački.

tiranja (šp. *tirana*) španska pesmica od četiri stiha koja se peva uz igru; vrsta španskog narodnog plesa u 3/4 takta.

tirasa (fr. *tirasse*) četvrtasta mreža za hvatanje jarebica, prepelica, ševa i dr. ptica.

tirata (ital. *tirata*) v. *tirada*.

tir-emezis (grč. *tyros sir, emesis povraćanje*) med. sirasto povraćanje kod odojčadi.

tireoidea (grč. *thyreos štit, eidos lik, izgled*) alat. štitna žlezda.

tireoidektomija (grč. *thyreoeides štitast, thyreos štit, efdos oblik, ektome isecanje*) *hir.* vađenje štitaste žlezde.

tireoidin (grč. *thyreoeides štitast*) farm. sasušena ili u prah istučana tvar teleće ili škopčeve tiroidne žlezde, štitnja-če; upotrebljava se u *organoterapiji* protiv gušavosti, gojaznosti, Bazelovljeve bolesti i dr.; up. *tiraden*.

tireoiditis (grč. *thyreos štit, efdos oblik, vid*) med. zapaljenje štitnjače, štitaste žlezde.

tireonkus (grč. *thyre6s, ongkos masa*) med. otok štitnjače, štitaste žlezde; guša.

tireotomija (grč. *thyreos, tome sečenje, rezanje*) med. sečenje (ili: rasecanje) štitaste

- hrskavice (Adamove jabučice); takođe: operativne vađenje *strume*.
- tireofima** (grč. thyreos, phyma izraštaj) *med.* otok štitaste žlezde.
- tireuzis** (grč. tyreusis sirenje, pravljenje sira) *med.* stvaranje sira, usiravanje mleka, naročito u želuci.
- tirkiz** (fr. turquoise, ital. turchese) *min.* dragi kamen lepe modre boje i prilične tvrdoće; najlepši dolaze iz sev. Persije, većinom okruglo uglačani (naziv po tome što su prvi doneseni u Evropu iz Turske).
- tiro** (dat. tiro) početnik u ratnoj voštini, regrut, novajlija, svaki mladi Rimljani koji je u 17. god. bio proglašen sposobnim za vojnika; *fig.* početnik u poslu, umetnosti, nauci.
- tirodan** (grč. tyrodes) *pr.* sirast, usiren.
- tirozis** (grč. tyros sir) *med.* v. *tireuzis*.
- tiroidna žlezda** (grč. thyreoides štitast, thyreos štit, eidos oblik, vid, nlat. glan-dula thyreoidea) *znat.* štitnjača, štitasta žlezda (krvnim sudovima veoma bogat organ vrata, ima u sebi joda koji luči neposredno u krv).
- tirojodin** (grč. thyreos štit, nlat. jodium jod) *hem.* jedinjenje koje sadrži joda i fosfora, ima ga u *tiroidnoj žlezdi*.
- tiromant** (grč. tyros sir, mantis predskazi-vač, gatar) onaj koji tata u sir.
- tironantija** (grč. tyros, manteia predskazivanje, gatanje) gatanje u sir, proricanje iz sira.
- tironiske note** (lat. notae Tironianae) znaci za skraćivanje reči u stenografiji starih Rimljana, prvi sistem stenografije (naziv po Marku Tuliju Tironu, rimskom učenjaku i ljubimcu Ciceronovom, koji ih je pronašao).
- tirotoksizam** (grč. tyros sir, toxon otrov) *med.* trovanje sirom.
- tirocinijum** (lat. tirocinium) prvo vreme vojničke službe, prvi pohod u rat; godine učenja, godine šertovanja; ogledni rad, probni rad, udžbenik za početnike.
- tirs** (eng. tierce) engleska mera za tečnosti, = 42 galona = 190,830 l.
- Tirtej** (grč. Tyrtaios) grčki elegijski pesnik u VII veku pre n. e. koji je svojim ratnim pesmama oduševljavao Spartance i pomogao im da pobede Mesenjane; otuda, *fig.* *tirtejski* zanosan, oduševljen, koji oduševljava.
- tir-tet** (fr. tire-tete) *hir.* klešta za vađenje glave deteta (kod porodaja).
- tir-fon** (fr. tire-fond) *hir.* burgija za vršenje *trepanacije*; drveni zavrtanj za pričvršćivanje drvenih pragova.
- *gigan** (grč. Titan) 1. gorostas, div, ispolin; 2. *hem.* element, atomska masa 47,90, redni broj 22, znak Ti, upotrebljava se u industriji čelika, a njegova jedinjenja za dobiwanje žutih porculanskih boja i zelenih boja za mazanje.
- titanati** (nlat. titanium) *hem.* soli titanske kiseline; *up.* titan 2.
- Titani** (grč. Titan) *pl. mit.* preolimpški rod bogova, šest sinova Urana i Geje (Okean, Kej, Hiperion, Krij, Janet i Hronos), koji su zbacili oca sa prestola i zavladali Nebom, ali ih je Hronosov sin Zevs, posle ogorčene borbe (*titanomahije*), savladao i bacio u *Tartar*, gde ih čuvaju *hekaton-heiri*.
- titanit** (grč. Titan, nastavak -ites) 1. *min.* veoma rasprostranjena ruda, ima je u erupтивnom kamenu i kristalastim škriljci-ma, silikat kalcijuma i titana; 2. vrsta jakog eksploziva.
- titanomahija** (grč. Titan, mache borba) borba Zeysova sa *Titanima*.
- tati** (fr. titi) šaljiv naziv priateljice pariskih studenata, = *grizeta*.
- titotelizam** (eng. teetotal trezvenjački, koji se sasvim uzdržava od alkoholnih pića) načela i način života trezvenjaka.
- titr** (fr. titre) titula; isprava; hartija od vrednosti; finoča zlatnog ili srebrnog novca; stepen finoće svile; *hem.* titr nekog rastvora; težina tvari rastvorene u određenoj zapremini rastvornog sredstva.
- titra** (tur. titremek titrati, treperiti) jeza, drhtavica (od zime).
- titrirati** (fr. titrer) 1. srediti, sredjivati, razvrstati, razvrstavati, *sortirati*; naročito: sortirati svilu po finoći, tj. s obzirom na težinu i dužinu njenih konaca; 2. *hem.* odrediti (ili: određivati) težinu tvari rastvorene u određenoj zapremini rastvornog sredstva.
- titula** (lat. titulus) 1. naslov, natpis (knjige, umetničkog dela i dr.); 2. naziv, predikat, koji nekome pripada po njegovom staležu, položaju ili zvanju, počasno ime, npr. grof, baron, ekselencija, gospodin, doktor itd; 3. *prav.* pravni razlog, razlog postojanja nekog prava, uzrok, izgovor; *kao ti-tulo?* (lat. quo titulo?) sa kakvim pravnim razlogom, iz kog razloga?; titule *plelo* ili *toto* (lat. titulo pleno, toto) sa punom ili potpunom titulom (na adresama); *titu-lo premiso* (lat. titulo praemissio) stavivši napred, tj. ispred imena, titulu.
- titular** (nlat. titularius) onaj koji ima samo titulu, a ne i stvarni položaj koji ona označava, titularni.
- titularni** (nlat. titularius) koji ima samo *titulu*, počasni, npr. *titularni predsednik* počasni predsednik, tj. onaj koji ima samo taj naziv a ne vrši dužnost predsednika; *up.* *titular*.
- titulatura** (nlat. titulatura) puni naslov; puni naziv, puna titula; oslovljavanje službenim ili počasnim imenom, tituli-sanje.
- titulirati** v. *titulisati*.
- titulisati** (lat. titulus natpis, naslov; počasno ime, počasni naziv) dati titulu.

naimenovati, nazvati službenim ili po-časnim imenom (pismeno ili usmeno).

titulomanija (lat. *titulus* počasno ime, počasni naziv, grč. manfa pomama, strast, ludilo) strast za *titulama*, pomama za titulama.

titulus posesionis (lat. *titulus possessionis*) *prav.* pravni osnov ili pravni početak državine, pravna radnja kojom neko stupa u pravnu državinu (npr. nekog imanja).

tifilitis (grč. *typhlos* slep) *med.* zapaljenje slepog creva.

tifloza (grč. *typhlosis* oslepljenje, slepilo) *med.* slepilo.

tifloglog (grč. *typhlos* slep, *logos* reč, govor) stručnjak u nauci o slepilu.

tifiloglogija (grč. *typh!os*, *logia* nauka) *med.* nauka o slepili i slepima.

tiflopedagog (grč. *typhlos*, *pedagog*, v.) nastavnik u školi za slepu decu.

tiflopedagogika (grč. *typhlos*, *pedagogika*, v.) nauka o vaspitanju slepe dece i omladine.

tiflopedadija (grč. *typhlos*, paidefa vaspitanje, odgoj) nauka o vaspitanju dece s potpuno ili delimično oštećenim vidom.

tiflotipografija (grč. *typhlos*, *typos* otisak, *grapho* pišem, beležim) ispučena, reljefna štampa za slepe.

tiflotrofeum (grč. *typh!os*, *tropheion* izdržavanje, hrana, *trephe* hranim) zavod za slepe, dom slepih.

tifozan (nlat. *typhosus*) *med.* tifusni, koji pripada tifusu, vručični; sličan tifu-su-

tifoid (grč. *typhos* dim. para, nesvestica, efdos vid, oblik) *med.* laki tifus, vručiča-sto stanje.

tifoidan (grč. *typhos*, *eidos*) *med.* vručičast, sličan tifusu, sa znacima tifusa.

tifomanija (grč. *typhos*, manfa ludilo) *med.* ludilo praćeno zagluhnućem.

tifon (grč. *typhon* vihor, arap. *tufan* opšti potop) vruć i veoma opasan južni vetar u kineskim vodama, naročito u velikom Indijskom moru i duž južne i istočne obale Kine, duva od jula do novembra; *taifun*.

tifotoksin (grč. *typhos* dim. para, *nesvestica*, *txon* OTrOV) *med.* TIfuSNI OTrOV, Vručični otrov.

tifoftalmija (grč. *typhos*, *ophthalmos* oko) *med.* epidemično tifusno zapaljenje očiju, očna kuga.

tifus (grč. *typhos* para, dim; vrsta bolesti po Hipokratu) *med.* crevna vručica, akutna zarazna bolest koju izazivaju naročiti bacili praveći u tankom crevu čiriće (*abdominalni ili trbušni tifus*), počinje jakom glavoboljom, visokom temperaturom, umornošću, zatvorom, zatim sa prelivom, i traje 4–6 nedelja; *egzantema-tični tifus* pegavi tifus (v. *egzantema-tičan*); *tifus rekurens* ili *tifoidna groznica* (nlat. *typhus*, *febris recurrens*) povratni tifus, povratka groznica.

tihizam (grč. *tyche* udes, sudbina, sreća) *fil.* učenje o vladavini slučaja i sreće u svetu.

hitler (nem. *Tisehler*) stolar.

hitlera j (nem. *Tischlerei*) stolarstvo, stolarski zanat; stolarska radionica.

tišri (hebr. *tischri*) prvi mesec građanske, a sedmi crkvene godine kod Jevreja, u kome je pet velikih jevrejskih praznika; odgovara našem septembru i oktobru.

Tjudor (eng. *Tudor*) engleska vladarska porodica (1485–1603); *stil Tjudora vrh.* pretrpan građevinski stil pozne gotike, vladao u Engleskoj do oko 1550. godine.

tmeza (grč. *tmesis* od temno sečem, rastavljam) *gram.* rastavljanje složene reči umeđanjem druge reči između njenih reči, npr.: „ako sam i bio”, mesto „iako sam bio”.

tmetika (grč. *tmetikbs* koji seče, rastavan, temno sečem, rastavljam) *pl. med.* lekovi koji pomažu rastvaranje.

tnetopsihiti (grč. *thnetos* smrtn, *psyche* duša) *pl.* oni koji misle da je duša smrtna.

to (jap.) mera za žito i tečnosti u Japanu = 18,039 l.

toalet (fr. *toilette*, lat. *tela* tkivo, tkanina; razboj) sto sa ogledalom i priborom za udešavanje pri oblaćenju; ormarić ili kutija sa priborom za udešavanje; soba za oblaćenje; soba za umivanje; nužnik, zahod; *an grand toalet* (fr. en grande toilette) u svečanom odelu; *up. toaleta*.

toaleta (fr. *toilette*) odelo, haljine; oblaćenje (sa udešavanjem i češljjanjem); *praviti toaletu* oblačiti se i doterivati.

toaline (fr. *toilinet*) vrsta fine vunene tkanine za prsluke.

tob crnačka košulja, komad sukna koje crnci obavijaju oko tela.

Tobia (hebr. *Tobijah*) junak apokrifne „Knjige Tobijine“, jednog porodičnog romana u kome se veliča stroga pobožnost i čednost (ova je knjiga zanimljiva naročito po tome što je u njoj izbačena ideja o potrebi uzdržavanja od spolnog snošaja u prvoj bračnoj noći, zbog straha od zlih duhova, kojima pripada *jus prima noctis*; ovakve *Tobijine noći*, obično jedna do tri posle svadbe, nalaze se u narodnom verovanju mnogih prirodnih i kulturnih naroda); *Tovija*.

tobogán (indijanski toboggan) 1. niske sao-nice severokanadskih i prerijskih Indi-janaca: dve uporedne daske pričvršćene jedna za drugu kaišima; 2. sprava za klizanje.

tobdžibaša (tur. *topcu ba?*) zapovednik artiljerije.

Tovija (hebr. *Tobijah*) v. *Tobia*.

toga (lat. *toga*) starorimска duga bela gornja haljina od vune koju su nosili prebačenu preko levog ramena, tako da je desno rame ostajalo slobodno; nošena je samo u vreme mira; *fig.* mir, vreme mira; *toga preteksta*

- (lat. *toga praetexta*) purpurom opervažena *toga* koju su nosili starorimski viši službenici i dečaci do 17. godine.
- tod** (eng. *tod*) u trgovini vunom: teg od 28 eng. funti = 12,701 kg.
- tolzuci** (tur. *tolzuk*) *pl.* dokolenice.
- toka** (ital. *tocca*) kapa pripojena uz glavu koja se može nositi ispod šešira; kapa (advokatske, sudijska, trkačka); vrsta malog ženskog šešira.
- tokadila** (nni. *tocadillo*, ital. *toccatille*) italijanska igra na dasci u kojoj učestvuju dva igrača sa kockama, *triktrak*.
- tokajac** (mad. *Tokay*) najbolje mađarsko vino iz varoši *Tokaj*.
- tokata** (ital. *toccata*) *muz.* klavirska ili orguljska kompozicija slobodne forme u kojoj se obe ruke često smenjuju pri izvođenju jedne notne figure.
- tokatina** (ital. *toccatina*) *muz. v. tokata*.
- toke** (tur. *toka*) *pl.* krupna srebrna dugmad, kao ukras na prsima dolame.
- tokirati** (ital. *toccare*) *slik.* raditi u krupnim i punim potezima, u obliku skida.
- tokmak** (tur. *tokmak*) malj, mali buzdovan; zvezkar na vratima; teg obešen o uže iza vrata tako da se sama zatvaraju; velika kljusa, gvožđa (za hvatanje zveradi); *fig.* omalen i plećat čovek; šmokljan, zvrn-dov, čovek zadrt a glup.
- tokogenija** (grč. *tokos* rađanje, porađanje, porodaj, *genos* rođenje) *biol.* postajaše, rađanje putem sparivanja starijih organizama (za razliku od *abiofeneze*), tj. da se živ organizam može roditi samo od živog (omne *vivum e vivo* — sve živo od živog).
- tokogonija** (grč. *tokos* rađanje, porađanje, porodaj, *gonos* rođenje) *biol. v. tokogenija*.
- tokograf** (grč. *tokos, grapho* pišem) *ned.* instrumenat pomoću koga se može tačno odrediti kada će se trudna žena poroditi (pronalažak mad. lekara Sandora Loran-Da).
- tokodinamometar** (grč. *tokos, dynamis* sila, snaga, metron mera, merilo) *med.* sprava za merenje napona porodilje (pri porodaju).
- tokologija** (grč. *tokos, logia* nauka) nauka o porodajima.
- toksalbumini** (grč. *toxik6n* otrov, lat. *albu-men belance*) *pl. med.* otrovne belančevine (javljaju se, kao proizvodi razmene materija bakterija, u zmijskom otrovu i u otrovnim biljkama).
- toksemija** (grč. *toxik6n, haima*) *v. toksike-mija*.
- toksikacija** (nlat. *toxicatio*) trovanje; otrovanje.
- toksikemija** (grč. *toxikon* otrov, *haima* krv) *med.* vrsta trovanja krvi izazvana *toksi-nima*.
- toksikofobija** (grč. *toxikon* otrov, *phobeo* bojim se) strah od otrovanja.
- toksikolog** (grč. *toxik6n, logia* nauka) poznavalac otrova, proučavalac otrova.
- toksikologija** (grč. *toxikon sc. pharmakon* otrov kojim su mazane strele, od *toxikos* koji pripada luku i streli, *logia* nauka) nauka o otrovima, njihovom dejstvu, razvijanju i lečenju.
- toksikomanija** (grč. *toxikon* otrov, *mania strast*), strast za uživanjima koja sadrže otrov, npr. alkohol, nikotin, opijum, ko-kain i dr.
- toksikonoze** (grč. *toxikon, nosos* bolest) *pl. med. V. TOKSONOZv.*
- toksikum** (grč. *toxikon*, lat. *toxicum*) prvo bitno: otrov u koji su se natapale strele; danas: otrov.
- toksivi** (grč. *t6xon* luk za strelu koja je mazana otrovom) *pl. med.* otrovni, po hemijskom svojstvu nepoznati proizvodi razmene materija patogenih bakterija, životinja višeg reda (pčela, zmija i dr.) ili protozoa, izazivači teških oboljenja.
- toksicitet** (grč. *toxikon*) otrovnost.
- toksičan** (grč. *toxikos*) otrovan.
- toksodermije** (grč. *toxon* luk za strelu namazan otrovom, *derma* koža) *med.* toksična, otrovna oboljenja kože.
- toksodonti** (nlat. *toxodontia*) *kol.* gorostasni sisari čije su okamenotine nađene u *oligocenu i pliocenu Južne Amerike*.
- toksonoze** (grč. *toxon* luk za strelu namazan otrovom, *n6sos* bolest) *pl. med.* bolesti usled trovanja.
- toledo** (šp. *toledo*) ženski ručni rad na platnu, svili i dr., kod koga se izvlače žice i prave šupljike sa raznim šarama (naziv po španskom gradu Toledo).
- tolerantan** (lat. *tolerans*) koji podnosi, popustljiv, trpeljiv (naročito u verskom pogledu).
- tolerantnost** (lat. *tolerantia*) *v. tolerancija*.
- tolerancija** (lat. *tolerantia*) 1. popustljivost, trpeljivost (prema tudim shvatanjima, mada se čovek s njima ne slaže, naročito u pitanjima vere i dr.); 2. *fin.* zakonom dopušten višak ili manjak u težini zlatnog ili srebrnog novca.
- tolerirati** *v. tolerisati*.
- tolerisati** (lat. *tolerare*) podnosi, snositi, trpeti, dopuštaTM.
- toluidin** *hen. anilinu* veoma slična organska baza, dobiva se od *toluola* kao i anilin od *benzola*; kristalnim u bezbojnim i sjajnim kristalnim listovima i, zajedno sa anilinom, predstavlja sirovinu od koje se izrađuju anilinske boje.
- toluol** *hem. S₇N₈, benzolu* veoma srođna ugljenovodična tvar katrana kamenog uglja: bezbojna i gorljiva tečnost; upotrebljava se za izradu *toluidina*, veštačkog bade-movog ulja i saharina.
- tolus** (grč. *th6los*, lat. *tholus*) *apx.* kube, gradevina s kubetom.
- tom** (grč. *tomos* odsek, odsečen komad, temno sečem) odsek, deo; sveska (knjige), knjiga.
- Toma** (grč. Thomas) jedan od 12 apostola, koji, po Novom zavetu, nije verovao da se

- Hristos posle smrti javio sve dok ga lično nije video i opipao mu rane; otuda: *neverni Toma* čovek koji teško veruje.
- tomasu** japanska mera za tečnosti i žito = 18,039 l.
- tomat (fr., šp., port. tomate) *bot.* crveni patlidžan.
- tomahawk** (eng. tomahawk) ubojna sekira se veroameričkih Indijanaca.
- tombak** (malaj. tambaga, ital. tombacco) žuti bakar, crveni mesing, slitina (legura) crvenkastožute boje od bakra sa oko 20% cinka.
- tombola** (ital. tombola) poznata vrsta lutrije, poreklom iz Italije.
- tomizam** *teol.* učenje dominikanca Tome Akvinskog (1225-1274) koje je papa Lav XIII proglašio, 1879. god, zvaničnom filozofijom rimokatoličke crkve; v. *tomisti*.
- tomisti** *pl.* pristalice najvećeg sholastičara i teologa Tome Akvinskog (v. *tomizam*); *up.* SKOTISTI.
- tomomanija** (grč. tome sečenje, rezanje, tēmos odsek, manfa pomama, strast) strast za sečenjem, preterana sklonost hirurškim operacijama.
- tomotozija** (grč. tome, tfkto rodim) *med.* vrpčenje porođaja pomoću tzv. „carskog reza“.
- ton** (grč. telno zatežem žice na liri, tonos ton, lat. tonus) 1. *fiz.*, *muz.* zvuk koji postaje pravilnim treperenjem elastičnih tela, koje se treperenje prenosi obično vazduhom kao elastičnom sredinom talasima (u muzici upotrebljavaju se tonovi između 40 i 5000 treptaja u sekundi, E kontrabasa 41 i d₅ pikolo flauta 4702); 2. *slik.* mešavina i slaganje boja; glavna, osnovna boja neke slike; jačina i sjaj boje; 3. *fig.* način ponasanja i govora u društvu, *šlif, takт 1.*
- tona** (eng. ton) ili *metarska tona* mera za težinu = 1000 kg (u Francuskoj i Nemačkoj); u Engleskoj i SAD 1016,0475 kg; *regstarska tona* mera za zapreminu i nosivost brodova = 100 kubnih stopa = 2,83 t³.
- tonadilja** (šp. tonadilla) vesela narodna pesma koja se obično peva između činova nekog poz. komada (na španskoj pozornici).
- tonaža** (fr. tonnage) tovarna nosivost, zapremina broda (u *tonama*).
- tonalitet** (grč. tonos glas, zvuk) odnos svih tonova i akorda prema jednom osnovnom tonu u istoj lestvici.
- tonzile** (lat. tonsillae) *pl.* *znat.* krajnici.
- tonazilektomija** (lat. tonsillae krajnici, grč. ektome isecanje, izrezivanje) *med.* hirurške odstranjenje krajnika.
- tonzilitis** (lat. tonsillae krajnici) *med.* zapaljenje krajnika.
- tonzilotomija** (lat. tonsillae krajnici, grč. tome sečenje, rezanje) *med.* operativne vađenje krajnika.
- tonzura** (lat. tonsura striženje, striža) kod katoličkih sveštenika: okruglo obrijano mesto na temenu (kao simbol predanosti bogu); *fig.* postrig, rukopoloženje; *tonzura Pauli* (lat. tonsura Pauli) obrijan prednji deo glave grkokatoličkih (unijatskih) sveštenika; *tonzura Petri* (lat. tonsnra Petri) obrijane teme rimokatoličkih sveštenika.
- tonzurati** (lat. tonsura) podstrići, obrijati teme (kod katoličkih sveštenika).
- tonika** (ital. tonica) 1. «uz. osnovni ton tonske lestvice; sled i nazivi pojedinih tonova lestvice jesu: *tonika* ili osnovni ton, *sekunda, terca, kvarta, kvinta, ili dominanta, seksta, septima, oktava.*
- tonika** (grč. tēnos snaga tela, krepkost, nlat. tonica) 2. *pl. med. farm.* sredstva, lekovi koji osvežavaju i okrepljavaju; *tonična sredstva v. tončan.*
- tonikum** (grč. tēnos, nlat. toniciun) *med. v. tonika 2.*
- tonkčan** (grč. tonikos naponski) okrepan, koji okrepljuje, osvežavan, koji osvežava; *tonična sredstva v. tonika 2; up. kloničai.*
- tono** (fr. tonneau bure) *avij.* akrobacija pri kojoj se avion, u vodoravnom letu, obrne oko svoje uzdužne ose.
- tonogram** (grč. tēnos zatezanje, napon; ton, gramma pisano, pismo) slika krvnog pritiska dobijena na *tonografu*.
- tonograf** (grč. tonos, grapho beležim, pišem) 1. *ak.* sprava koja automatski beleži tonove; 2. *med.* sprava za beleženje kretanja krvnog pritiska.
- tonologija** (grč. tonos ton, logla) nauka o *tonu*.
- tonometar** (grč. tēnos zatezanje, napon; dizanje; ton, metron mera, merilo) *med.* aparat za merenje krvnog pritiska; aparat za merenje napetosti očne jabučice.
- tonometrija** (grč. tonos ton, metra merenje) *muz.* merenje tonova; *med.* merenje krvnog pritiska; merenje napetosti očne jabučice; *fiz.* merenje naponu pare kod rastvora.
- tonofonitet** (grč. tonos, plione glas) *lingv.* visina glasa.
- tonski** (grč. tonikos) *muz.* koji se tiče *tona*, zvučni; poneka *lestvica* ili *skala* sled tonova počev sa osnovnim tonom ili toni-kom (v. *tonika*); *tonski plan* redanje svih tonova koji dolaze jedan za drugim, počevši od najdubljega pa do najvišeg.
- tovtina** (ital. tontina) društvo za uzajamno nasleđivanje, kod koga udeoničari koji duže žive nasleđuju interes (*rentu*) ranije umrlih (naziv po pronalazaču Lorenzu Tonti, 1630-1695, Italijanu iz XVII veka); takođe: hazardna igra karata sa vistkar-tama, u kojoj učestvuje 12-15 igrača.
- tonus** (grč. tonos zatezanje, napon, lat. tonus) *med.* normalno stanje napetosti organa čovečjeg tela, naročito mišića.
- tonfilm** (grč. tonos ton, eng. Št) film kod koga su slike praćene odgovarajućom zvuč-

- nom pratinjom (prirodnom, govornom i muzičkom).
- top** (eng. top) 1. *hor.* vrh katarke, koš na katarci.
- top (tur. top) 2. *voj.* artiljerijske oružje.
- topaz** (grč. topazos, lat. topasius, sskr. tapus) min. veoma cenjen dragi kamen, tvrdoće 8 (po Mosovoj lestvici), boje obično žućkaste, ali može biti i drukčije obojen i potpuno bistar.
- top-vet** (eng. top-weight) *jax.* najveći teret što ga, u *handikapu*, najviše opterećeni konj ima da nosi.
- tolika** (grč. topos mesto, topikos mesni, topike) 1. *ret.* sistematsko izlaganje izvesnih opštih pojmoveva i stavova koji, pri izradi predavanja, služe kao smernice za pronalaženje celishodnih dokaza; *gram.* nauka o redu reči; *teol.* nauka o dokazima koji se nalaze u Sv. pismu.
- tolika** (grč. topos, topikds, lat. topica) 2. *pl.* spisi u kojima su okupljeni ili izvedeni izvori za dokaze.
- topinaibur** (braz. topinambur) bog. morska repa, čičavka, nahod (severnoamerička biljka, čije su krtole podzemnog stabla dobra stočna hrana).
- topičan** (grč. topik6s) mesni, položajni, koji se tiče mesta ili položaja; *topična sredstva med.* lekovi koji dejstvuju na određeno mesto, spolja ili iznutra (flaster itd.).
- toples** (eng. topless bez gornjega dela) vrsta ženskog kupaćeg kostima bez grudnjaka.
- topognom** (grč. topos mesto, gnomon pokazalo, kazaljka) pokazivač, određivač mesta za •brodove i dr.
- topograf** (grč. topos, grapho crtam, beležim) onaj koji predstavlja zemljiste cr-tanjem.
- topografska** (grč. t̄pos, grapho) grana geode-zije koja se bavi predstavljanjem delova Zemljine površine crtanjem; *anatomска topografska* (nlat. topographia anatomica) anatomsko opisivanje položaja delova tela.
- topografsati** v. *topografisati*.
- topografsati** (grč. topos mesto, grapho crtam, beležim) snimati neki predeo, crtanjem prikazivati prirodu nekog predela.
- topografski** koji se tiče topografije; *topo-grafske karte* velike karte na kojima je tačno i do sitnica zabeležena i označena priroda samo jednog kraja ili predela.
- topologija** (grč. topos mesto, logia nauka) nauka o mestima, nauka o poznavanju mesta.
- toponimija** (grč. topos, oputa ime) jezičko i istorijsko objašnjenje porekla imena pojedinih mesta.
- toponomastika** (grč. topos, oputa) nauka o imenima mesta; nauka koja ispituje poreklo i značenje imena pojedinih mesta.
- toponomastikon** (grč. topos, oputa) spisak mesta, rečnik mesta.
- toposkop** (grč. topos, skopeo posmatram) v. *topognom*.
- topuz** (arap. dabbus, tur. topuz) buzdovan.
- Topčider** (tur. topcu deresi tobđijska dolina) dolina sa rečicom kod Beograda, danas park.
- topčilar-aga** (tur.) artiljerijski general u Turskoj.
- Tor** (nord. Thor) *mit.* bog groma u nordijskoj mitologiji, naročito poštovan u Norve-niKoj; u edskoj mitologiji: sin Odina i Jerde (Zemlje), naoružan čekićem kojim oplodava zemlju, pobednik u borbi s divovima itd. (kod starih Nemaca odgovara mu *Donar*).
- Tora** (hebr. thorah) Mojsijev zakonik, *Pentateuh*, iz koga kantor u sinagogama subotom peva po jedan deo.
- torakodinamometar** (grč. thorax ki. thorakos grudni koš, dynamis sila, snaga, metron mera, merile) sprava za merenje snage, sposobnosti udisanja.
- torakometrija** (grč. thorax grudni koš, te-trla merenje) merenje grudi.
- torakoplastika** (grč. thorax, plastike veština uboličavanja) pravljenje grudnog koša; *med.* jedan od načina lečenja plućnih bolesti, naročito tuberkuloze pluća: operativne odstranjuvanje niza rebara u jednoj polovini grudnog koša, čime se smanjuje njegova zapremine, a tim i obolelo plućne krilo obustavlja svoj rad.
- torakoskop** (grč. thorax, skopeo gledam) *med.* *endoskop* kojim se vrši pregled grudnog koša.
- torakoskopija** (grč. thorax, skopeo) *med.* pregled grudnog koša pomoću *torakoskopa*.
- torakotomija** (grč. thorax, tome sečenje, rezanje) *med.* operativne otvaranje grudnog koša.
- toraks** (grč. thorax) oklop za grudi; *znat.* grudni koš.
- toracika** (grč. thorax, nlat. thoracica) *pl. med.* sredstva, lekovi za grudi.
- toracići** (grč. thorax, nlat. thoracici) *pl. zool.* ribe kod kojih se trbušna peraja nalaze ispod grupnih peraja.
- torba** (pere., tur. torba, tobra) manja vreća koja se nosi preko ramena ili na ledima (lovačka, vojnička, dačka itd.).
- toreador** (šp. toreador) borac s bikovima koji se bori na konju.
- torero** (šp. torero) borac s bikovima koji se bori peške.
- toreumatografija** (grč. toteuma rezba, rezbarija, graphia opis) opisivanje i poznavanje rezbarija.
- toreut** (grč. toteutes) rezbar, *graver*.
- toreutika** (grč. toteuma rezbarija, rezbar-ski rad, toteutike) veština izrađivanja stvari od metala ili slonove kosti (kipova, posuda, reljefa) oštrim oruđem, re-zbarstvom, rezbarska umetnost.
- torefakcija** (nlat. torrefactio) sušenje, prženje.

torzija (nlat. torsio) uvrтанje, uvijanje, upređanje; *fiz.* otpor što ga uvrnuto telo daje spoljnoj sili; *med.* uvrtanje kraja prosećene žile da bi se zaustavile krvarenje.

torziona vaga sprava pomoću koje se mere male sile time što im se uvrтанjem naročite žice održava ravnoteža, uvrtnе terazije.

torzo (ital. torso, grč. thyrsos, lat. thyrsus) gornji deo čovečjeg tela (ramena, grudni koš i bokovi); *um.* vajarsko ili slikarske delo koje prikazuje gornji deo čovečjeg tela, bez glave i ruku (npr. čuveni Herku-lov torzo u Vatikanu).

gori (eng. tory) v. *torijevac*.

torizam (eng. tory) političko-socijalna shvatanja i načela *torijevaca*.

torijevac (eng. tory) član aristokratske stranke u Engleskoj, pristalica starog državnog i crkvenog ustrojstva, tzv. dvorske stranke (prvobitno: podrugljivo ime — ir. tory = razbojnički, — koje su im dali protivnici, *vigovci*); u Sjedinjenim Državama: demokrat.

torij(um) (nlat. thorium) *hem.* radioaktivni element, atomska masa 232,038, redni broj 90, znak Th.

Toričelijeva cev *fiz.* = barometar, nazvan po pronalazaču, ital. filozofu i matematičaru Evangelista Torricelliju (1608—1647); *Toričelijeva praznina* bezvazdušni prazan prostor u gornjem delu baro-metarske cevi; *Toričelijev teorem (stav)*: brzina kojom ističe teška tečnost kroz otvor na sudu ravna je onoj brzini koju bi ona dobila kad bi slobodno pala za visinu jednaku rastojanju otvora od slobodne površine tečnosti u sudu.

tomento (ital. tormento) strahovita vejavica u Visokim Alpima.

tomentum (ital. tormentum) sprava za mučenje; mučenje, muka.

tormina (lat. torqueare, tormina) med. zavijanje (u trbuhi), trbobolja.

tornado (šp. tornado) veoma jak vihor na zapadnoj obali Afrike i u oblasti reke Misisipi (Severna Amerika).

toro (šp. toro, lat. taurus bik) borba s bikovima (u Španiji).

toros (grč. thoros animalno seme) *biol.* spolno seme.

torped (lat. torpedo) *voj.* v. *torpedo*.

torpedika (lat. torpedo) *voj.* poznavanje torpeda, nauka o *torpedima*.

torpedirati (lat. torpedo) *voj.* v. *torpedovati*.

torpednjaka (lat. torpedo ukočenost) *voj.* v. *torpiljer*.

torpedo (lat. torpedo utrnulost, ukočenost) 1. *voj.* podvodna ploveće mina oblika vre-tena, kreće se pomoću sopstvenog mehanizma, pali se elektricitetom (*elektro-tor-pedo*) ili dodirom sa stranim telima (*kontaktni torpedo*); služi za odbranu (*defranzivni torpedo*) ili napad (*ofanzivna torpedo*) protiv neprijateljskih

plovnih objekata, a izbacuje se sa ratnih brodova (*torpiljera*, podmornica, krsta-rica, brzih berbenih čamaca) i sa obala pomoću naročitih (*lansirnih*) cevi; 2. *zool.* drhtulja (riba).

torpedovati (lat. torpedo utrnulost, ukočenost) *voj.* napasti (ili: pogoditi, potopiti, razoriti) *torpedom*.

torpidan (lat. torpidus) obamro, utruuo, ukočen, neosetljiv.

torpiditet (nlat. torpiditas) *med.* v. *torpor*.

torpiljer (fr. torpilleur) *voj.* uzan i onizak ratni brod sa oko 600 tona *deplasmana*, brzine preko ZO milja na čas, sa nekoliko *lansirnih* cevi za bacanje torpeda.

torpiljirati (fr. torpiller) *voj.* v. *torpedovati*.

torpor (lat. torpor) *med.* utrnulost, ukočenost, obamrost.

torta (ital., šp. torta, lat. tortus uvijen, uvrnut; uvoj, vijuga) *kuv.* velik, obično okrugao fini kolač (sa jajima, puterom, čokoladom, voćem, raznim likerima i dr.).

tortikolis (lat. tortus uvijen, uvrnut, lat. collum vrat, nlat. torticollis) *med.* krivovra-tost.

tortuozan (lat. tortuosus) zavojit, krvudav, vijugav, iskrivljan; *fig.* podmukao, pota-jan, lukav; zamršen, nerazumljiv.

tortura (lat. tortura) muka, mučenje; način da se stvaranjem jakih telesnih bolova dobije sudsko priznanje; mučenje pitanjima (na saslušanju); *tortura oris* (lat. tortura oris) *med.* iskrivljenost usta, grč usta; *tortura faciei* (lat. tortura faciei) iskrivljenost lica.

torus (lat. torus) jastuk, uzglavlje; postelja, krevet; bračna postelja; *vrh.* okruglo ispušćenje na bazi jonskih stubova; *bog.* cvetište; *med.* mesnati deo tela, mišić; *tri konsenzio* (lat. tori consensio) *prav.* leganje u bračnu postelju, tj. stupanje u brak.

tost (eng. toast, lat. tostus) 1. pržena kriška hleba, prženica (uz čaj); 2. zdravica, nazdravljanje (po nekadašnjem engleskom običaju, da onaj koji nekome nazdravlja spusti u svoj vrč parče prženog hleba, zatim pušta vrč da ide od jednog do drugog, pa kad opet dode do njega, on ispije ostatak, a hleb pojede).

tosto (ital. tosto) »uz. brzo.

total (lat. totalis ceo, potpun, sav) filmski termin koji znači da je glumac snimljen ceo, u prirodnoj veličini.

totalan (nlat. totalis) ceo, celokupan, potpun, ukupan, sav; *totalna refleksija* ot. potpuno odbijanje svetlosti, pojava koja nastupa kada zrak dolazi iz sredine koja jače prelama pa nađe na sredinu koja slabije prelama, onda on ne pređe u ovu, već se na razdvajnoj površini kad dostigne granični ugao odbije kao od ogledala; *totalno pomračenje astr.* potpuno pomračenje, npr. Meseca, Sunca; *totalni rat* rat u kome ceo jedan narod svim sredstvima —

- vojnim, ekonomskim i duhovnim — radi na uništavanju drugog naroda, odnosno stanovnika države s kojom je u ratu.
- totalizator** (alat. totalisator) mašina za sabiranje, sabiračica; vrsta kladjenja na konjskim trkama kod koje se ukupan iznos (*totalna suma*) opklade sračuna i potom izvrši podela dobitaka; visina dobitka može se utvrditi tek kada je pobednik poznat.
- totalizacija** (fr. totalitaire) zbrajanje, sabiranje, sumiranje.
- totalitarian** (lat. totus ceo, sav, potpun, fr. totalitaire) ukupan, celokupan, sav; *totalitarna država* ona koja uzima na sebe kontrolne staranje o svim fazama života svojih podanika: kapital i rad, proizvođač i potrošača, trgovinu, industriju i ostale profesije, zemljaoradnju, veru, vaspitanje, umetnost, književnost, nauku, radio i štampu, sport, sve javne ustanove, čak i porodični život. Take su, npr. države bile, sve do svoga sloma, Musolinijeva Italija i Hitlerova Nemačka; *to-talitarni rat* v. pod *totalan*.
- totalitet** (lat. totus, fr. totalité) celokupnost, celina, ukupnost, svi.
- totalni reflektometar** opt. sprava pomoću koje se, merenjem graničnog ugla, određuje indeks prelamanja svetlosti jednog tela.
- totem** (ind.) simbol imena, plemenski znak, vrsta životinja ili biljke u kojoj su poštovani preci i duhovi zaštitnici plemena.
- totemizam** (ind.) jedan od najranijih oblika religije, verovanje u zajedničko poreklo i mistični odnos između jednog plemena i neke vrste životinja, a ponekad i biljaka; takvu životinju ili biljku (*totem*) su obožavali i smatrali osnivačem svog plemena, pa se obično po njemu i celo pleme nazivalo.
- toto** (lat. totus sav, ceo) hazardna igra pogadanja rezultata različitih sportskih takmičenja; vrsta kladjenja kod konjskih trka.
- tofus** (grč. *tophos* šupljikav krečni kamen, lat. *tophus*) med. tvrdi otok, koštana kvrga, okvрžak.
- tohubohu** (hebr.) v. *tohuwabohu*.
- tohuwabohu** (hebr. *tohu wabohu*) pustoš i praznina; u I. Moje. I, 2: izraz kojim se označava stanje pre stvorenja sveta; otuda, fig. haos, zbrka.
- trabakol** (ital. *trabaccolo*) obalska lađa sa dve katarke na Jadranskom moru.
- trabakula** v. *trabakol*.
- trabant** (čes. *drab* pandur, ital., šp. *trabant* vojnik telesne garde, telohranitelj) fig. prišipetlj; astr. v. *satelit*.
- trabanti** (čekg. *drab*, ital., šp. *trabante*) pl. telesna straža i stalni pratnici vladara, kneževa i dr. u srednjem veku; fig. odani i poslušni pratnici koji stalno nisive i održavaju se, duhovno ili fizič-
- ki, u senki nekog znatnog čoveka; prišipetlj; astr. zvezde pratilice, *sateliti*.
- trabeata** (lat. *trabea*) lit. starorimska komedija sa motivima iz visokog rimskog društva (nazvana po *trabei*, svečanoj go-rnjoj haljini rimskih vitezova i augura).
- traber** (nem. *Traber*) kasač (konj).
- trabuko** (šp. *trabuco*) kratka puška sa širokim grličem, *štuc*; vrsta cigara.
- travada** (port. *travado*) mor. neobuzdan i promenljiv vетар, praćen sevanjem i gromljavinom.
- traverza** (fr. *traverse*, lat. *transversa*) *građ*. poprečnica, poprečna greda, *treger*; voj. poprečan bedem, pogrečni hodnik kod utvrđenja (za zaštitu od vatre s leda i bočne); poprečna brana, brana iskosa, poprečan sprud (kod regulisanja reke); fig. odvratan slučaj, odvratnost.
- traverzirati** (fr. *traverser*) preći preko, proći kroz; isprečiti se kome; *jah.* skakati ukoso, poprečke; u mačevanju: napasti, napadati s boka; izbeći udarac.
- travertin** (ital. *travertino*, lat. *lapis Ti-burtinus*) min. tvrdi *tuf* koji je postao od taloga iz krečnjačkih topnih izvora; još od starog doba služi kao odličan građevinski materijal (od njega je sazidana Crkva sv. Petra u Rimu).
- travestija** (ital. *travestire*, lat. *trans pre, vestire* obući) prerušavanje, preoblačenje; poet. šaljiva obrada ozbiljnog književnog dela; up. parodija.
- travestirati** (ital. *travestire*) prerušiti, prerušavati, preobući; izokrenuto, izvrnuti (na šaljivo); ozbiljno književno delo preraditi na komičan način.
- travl** (eng. *trawl* izgovara se *trbl*) 1. mreža za lovљenje ribe u morskim dubinama; 2. voj. sprava za lovљenje i uništavanje morskih mina.
- travler** (eng. *trawler*) 1. brod za ribolov pomoću *travla*; 2. voj. brod za lovљenje i uništavanje morskih mina.
- tragala** (šp. *tragala*) španska pesma slobode.
- tragant** (grč. *tragos jarac, anthos cvet*) bog. jarčev cvet, kozlinčina; gumasta sluz koja curi iz stabljike *astragala*, služi kao sredstvo za slepljivanje pastila, pilula, emulzija i poslastičarske robe.
- tragea** (grč. *trageln grickati, glockati, rumati*) prislačci, poslastice: orasi, ba-demi, kolači i dr. PITO se jede posle obeda; med. grubo istucan prašak od začina i šećera (za jačanje želuca).
- traged** (grč. *tragodis*) v. *tragičar*.
- tragedija** (grč. *tragodfa*) poet. „jarčeve pesma“, žalosna igra, vrsta drame u kojoj istaknuti karakter (*tragični junak*), boreći se za neku višu zamisao, dolazi u sukob sa interesima i shvatanjima svoje okoline; tim svojim radom stvara sebi tzv. *tragičnu krivicu*, zato što dolazi u sukob sa prilikama u kojima živi, i u toj

borbi (*tragični konflikt*) podleže, ali zamisao za koju se borio njegovom smrću, ipak pobeduje; *fig.* žalostan, koban, nesrećan događaj (naziv po pesmi koju je hor pevao o svetkovinama u slavu *Baka*, na kojima se prinosio na žrtvu jarac a svi pevači u horu oblačili u jareće kože).

tragedijant (grč. *tragodfa*) nadirtragičar, rđav pisac ili igrač tragedija.

tragema (grč. *tragema* prislačak, poslastica) v. *tragēdia*.

tragi- (grč. tragike) predmetak u složenica-ma sa značenjem: tragedija, tragičan.

tragizam (grč. tragike) v. *tragika*.

tragik (grč. *tragikos*) v. *tragičar*.

tragika (grč. tragike) potresno zbijanje, kobno zbijanje, koban sukob, sudbonosan sukob; celokupne dejstvo tragičnih događaja i tragične umetnosti.

tragikomedija (grč. *tragodfa*, komodfa) no-lužalostan a poluveseo pozorišni komad, drama u kojoj se tragičan predmet prikazuje ili završava komično.

tragičan (grč. *tragikos*) koji pripada *tragediji*, koji ima oblik ili karakter tragedije; *fig.* koban, zlokoban, nesrećan, žalostan, dirljiv, sudbonosan, koji izaziva sažaljenje.

tragičar (grč. *tragikos*) pesnik *tragedije*; glumac koji igra tragične uloge.

tragičnost (grč. tragike) kobnost, zlokob-nost, zlosrećnost; v. *tragika*.

tragomashalija (grč. *tragos* jarac, maschale pazuho) *med.* prečvinast smrad pod pazuhom.

tragopodija (grč. *tragos*, ptis *gen.* *podos* noga)

stvaranje nogu kao u jarca.

tragofonija (grč. *tragos*, phone zvuk, glas)

jareći veketav glas, zamuckivanje u govoru

tragus (grč. *tragos*) *med.* prečvina, smrad koji se stvara pod pazuhom; *anat.* ispust na prednjoj ivici ušne školjke, ušni koz-lac.

tradirati (lat. *trans*, dare, tradere) predati, predavati, izručiti, isporučiti, usmeno preneti, razneti (vest, priču, pouku); poučavati.

traditivan (nlat. *traditivus*) v. *tradicionalan*.

traditor (lat. *traditor*) 1. predavalac, izdajnik, prokazivač; naročito: prokazivač svetih knjiga i utvari vlastima (u vreme gonjenja hrišćana pod Dioklecijanom); 2. voj. skriveni zaklon za oruđa položene putanje (mitraljez, poljski top i dr.) radi iznenadnog dejstva.

traditorno oruđe voj. oruđe koje se nalazi u traditoru; up. *traditor* 2.

tradicija (lat. *traditio*) predavanje s kolena na koleno, usmeno širenje (priča, pouka; verovanja, običaja, pravila ponašanja i sl.) vest; običaj, navika; *prav.* predaja.

tradicionalan (lat. *traditio* predanje) predanjski, raširen predanjem; osnovan na

predanju; uobičajen; *tradicionalna književnost* narodna književnost.

tradicionalizam (lat. *traditio*) *teol.* učenje da je bog otkrio prvim ljudima govor i prvo saznanje, i da su oni to predanjem sačuvali za potomstvo; vera u predanje.

tradicionalne (lat. *traditio*) pristalica predanja.

traducijavizam (lat. *traducere*) *fil.* shvatanje da duša deteta pri rođenju izlazi iz duše ili semena očevog, a da se ne stvara tek pri radanju tela, kao što shvata *kreacijanizam*; pristalice ovoga shvatanja (*traducijanci*) su stolci i epikurej-ci, Tertulijan, Lajbnic i dr.

traducijanci (lat. *traducere*) *pl. fil.* v. pod *traducijanizam*.

trajber (nem. *Treiber*) terač, gonič; hajkač.

trajekt (lat. *trajectus* prelaz; *prelazak*) skela, prevoz (preko vode), prelaz; prelazak, prelaženje; *trajektni brod* brod koji prenosi železnicu preko reke ili jednog dela mora, železnička skela.

trajektorija (nlat. *trajectoria*) *geom.* kriva koja pod stalnim uglom seče krive danog skupa f (h, u) = 0.

trajekcija (lat. *trajectio* prevoz, prelaz); 1. *gram.* premeštanje jedne reči iz glavne rečenice u relativnu rečenicu (ret. figura); 2. *hem.* vrsta procediranja.

trajel (eng. *trial*) saslušanje; ispitivanje, proba) *jak.* probanje i ispitivanje konja koji treba da učestvuju u trci.

trakt (lat. *tractus*) vučenje, potez, prostiranje u dužinu; predeo, kraj; *arh.* krilo gradevine.

traktat (lat. *tractatus*) rasprava, spis, mala knjiga; mali spis ili letak verske sadržine koji rasturaju u narod verska udruženja radi podizanje vere i moralu; *prav.* pogodba, ugovor na osnovu koga se sklapa međunarodni sporazum.

traktirati (lat. *tractare*) obrađivati nešto, raspravljati o čemu; ponašati se, postupati s kim (up. *tretirati*); čaščavati, častiti, ugostiti.

traktor (lat. *trahere* vući, nlat. *tractor*) teglilac, mašina motornog voza; motorni deo kod motornog pluga.

traktorima (nlat. *tractoria*) *mat.* kriva od čijih *tangenti*, računajući od dodirne tačke, jedna data kriva ili prava (*direk-triks*) odseca uvek jednake delove.

traktoriograf (lat. *trahere* vući, grč. *grap-ho* pišem) sprava kojom se tačno izračuna nava dužina krivih linija.

traktriks (nlat. *tractrix*) *mat.* v. *traktorima*.

trama (lat. *trama*, fr. *trame*) potka, poutka u tkanine; *tram-svila* svila sa potkom koja se izrađuje od svilenih čahura druge klase.

trambulina (ital. *trampolino*) v. *trampolin*.

tramvaj (eng. *tramway*) ulična električna železnice za gradski i prigradski saobraćaj.

traminac (nem. Traminer) 1. vrsta veoma slatkog i ukusnog belog i crnog grožđa, porekлом iz *Tramina* (Južni Tirol); 2. vino visokog kvaliteta koje se dobiva od toga grožđa; 3. vrsta jabuke.

tramontana (ital. tramontana) 1. severni vetar u Italiji; 2. severna zvezda, Seve-rinjača; *izgubiti tramontanu* izgubiti pravac, zbunuti se, ne umeti se više snaći (po govoru mornara kojima zvezda Sever-njača služi za snalaženje).

tramber (eng. tramp-steamer) brod koji ne plovi prema utvrđenom redu plovidbe, već prema sklopljenom ugovoru o prevozu.

trampolin (ital. trampolino) odskočnica, skakačka daska, kosa pružena daska koja pojačava zamah tela kod skoka (gimnastičkog, u vodu i dr.); *trambulina*.

tran (nem. Tgap) uljana masnoće, smeša glicerida masnih kiselina; riblje ulje, koje služi za predohranu od *rahitisa*.

tranzit (ital. transito) *trg.* provoz (ili: prevoz robe ili dobara kroz jednu zemlju u drugu bez carine ili po naročitoj ca-rinskoj tarifi); *pr.* tranzitni provozni, prevozni.

tranzitivan (lat. transitivus) prelazan; *tranzitivan glagol v. tranzitivum*.

tranzitivum (lat. transitivum sc. verbum gram. prelazak glagol.

trankvilamente (ital. tranquillamente) *muz.* mirno, tiho.

trankvilitet (lat. tranquillitas) mirnoća, spokojsvo.

trave (lat. trans) 1. predlog koji se javlja u mnogim složenicama i znači: preko, s one strane, pre-.

trans (eng. trance, lat. transire preći) 2. *psi**: stanje duboke hipnotičke uspavanosti spiritističkog medijuma; *fig.* zanos, us-hičenost, *ekstaza*.

transaktor (nlat. transactor) posrednik, pregovarač; izabrani sudija.

transakcija (lat. transactio) poravnjanje, nalogdba, sporazum; krupniji trgovački posao.

transalpinski (lat. trans-alpinus) koji leži s one strane Alpa, prekoalpski.

transanimacija (nlat. transanimatio) seljenje duša, prelaženje duša.

transatlantski (nlat. trans-atlanticus) koji leži s one strane Atlantskog okeana, prekookeanski.

transverza (lat. transverza) v. *traverza*.

transverzala (nlat. transversalis) koš. po-prečnica, linija ili površina koja preseca sistemi linija ili površina.

transverzalan (nlat. transversalis) poprečan; *fiz.* *transverzalno talasno kretanje* kretanje kod kojega delići elastične sredine trepere upravio na pravac prostiranja poremećaja, tj. zraka (*supr. longitudi-nalan*).

transvestizam (lat. trans pre-, vestis odelo) *med.* bolestan nagon za oblačenjem haljina lica suprotnog pola.

transvestija (lat. trans pre-, vestis) nagon za menjanjem odela, obično erotične prirode.

transvestiti (lat. trans pre-, vestis) *pl.* osobe koje pri normalnom spolnom, seksualnom, osećanju imaju nagon da oblače haljine suprotnog spola.

transgresija (lat. transgressio) prestup, pre-koračenje (zakona, naredbe i dr.); *kol.* pro-diranje mora u kopno i širenje na račun kopna (*supr. regresija*).

translementacija (nlat. transelementatio) *hem.* pretvaranje elemenata, hemijsko preobražavanje jednog elementa u drugi.

transeuntan (lat. transiens, transeuntis) *fil.* koji prelazi preko čega (npr. pojma, stvari), koji zalazi u drugu oblast.

Transilvanija (lat. trans- preko, silva šuma) „zemlja s one strane šume”, Erdelj.

transkontinentalan (nlat. transcontinenta-lis) koji prelazi preko kopna, prekokopne-ni; koji spaja ili vezuje okeane.

transkribirati (lat. transscribere) 1. prepi-sati (iz jedne knjige u drugu, iz jednog oblika u drugi; drugom azbukom); 2. *prav.* prepisati na drugog, npr. neko istraživanje.

transkripcija (lat. transscriptio) 1. *prav.* prenošenje na drugog prepisivanjem; 2. prepisivanje, prenošenje nekog teksta na drugu azbuku, npr. sa latinice na cirilicu; 3. *muz.* podeđavanje jedne kompozicije za drugi glas ili drugi instrument.

translatirati (lat. trans, latio) *trg.* prenositi = *transferirati*.

translator (lat. translator) prevodilac, tumač.

translatoran (nlat. translatorius) pomeran, pri kojem se svaka tačka kreće; v. *tran-slacija 4; rotatoran*.

translacija (lat. translatio) 1. prenos, prenošenje, premeštanje; 2. prevod, prevođenje (na drugi jezik); 3. *prav.* prenošenje, prenos (nekog prava); 4. *fiz.* pomerio kretanje, kretanje jednog tela kod koga sve njegove tačke opisuju paralelne, podjedna-ke, istoupravljene puteve.

translacio juris (lat. translatio juris) prenošenje jednog prava na nekog drugog.

translokacija (nlat. translocatio) menjanje mesta, premeštanje.

transmarinski (lat. transmarinus) koji je s one strane mora, prekomorski.

transmisija (lat. transmissio) prenošenje, isporučivanje; *fiz.* prenošenje sile; u mašinskoj tehnici: one naprave (zupčanini, točkovi, vratila, kaiši i dr.) koje prenose pogonsku силу sa motora na mašinu radilicu.

transmitirati (lat. transmittere) predati, isporučiti; *fiz.* preneti silu, prenositi silu (*up. transmisija*).

transmutacija (lat. *transmutatio*) preobražavanje, pretvaranje; preobraženje, pretvorena; preobraženog, pretvore-nost; sposobnost preobražavala; *teorija transmutacije* *biol.* učenje o preobražavanju ili postanku, shvatanje koje su (još pre Darvina, *up. darwinizam*) postavili Lamark i drugi prirodnjaci, po kome su se sva organska bića razvila iz jednog prao-blika ili nekoliko najprostijih prao-blika=descendentna teorija.

transnaturalan (lat. *trans*, *naturalis* prirodan) koji se nalazi s one strane prirode, prekoprironjan, natprirodan.

transokeanski (lat. *transoceanus*) koji je s one strane mora, prekoceanski.

transparent (lat. *transparere*) 1. hartija sa debelim crnim ili crvenim linijama koja se, pri pisanju, podmeće pod hartiju bez linija na kojoj će se pisati; 2. prozračna, providna slika (izradena na providnoj hartiji ili platu natopljenom u ulju); 3. tanka gornja haljina ispod koje se vidi boja donje haljine.

transparentan (lat. *transparare*) prozračan, providan; bistar, jasan; *transparentne folije* tanki, providni (*transparentni*) listovi izrađeni od veštačke plastične mase, po načinu izrade slični veštačkoj svili; prodaju se pod imenom celofan, neofan, transparin i dr. a služe za zaštitu životnih namirnice od vazduha, vlage, za zatvaranje konzervi, boca itd.

transparentnost (nlat. *transparentia*) v. *transparencija*.

transparencija (nlat. *transparentia*) prozračnost, providnost.

transpiracija (nlat. *transspiratio*) ispara-vanje, isparenje; znojenje, znoj.

transpiracioni (lat. *transpiratio* isparava-nje) koji se tiče *transpiracije*; *transpiracioni koeficijenat bot.* količina vode koju biljke, u toku svog razvijanja, ispare (*transpirišu*) da bi stvorile jedinicu (jedan gram) suve materije.

transpirisati (nlat. *transspirare*) ispariti, isparavati; znojiti se; *fig.* pročuti se, izići na glas.

transplantat (nlat. *transplantare*) *med.*, *bog.* deo tkiva ili organ koji je presaden putem *transplantacije*.

transplantacija (nlat. *transplantatio*) presavdivanje, presadenje, premeštanje; *med.*, *bot.* zamjenjivanje uništenog dela biljnog ili životinjskog tela drugim delom uzetim s drugog nekog mesta od istog ili drugog organizma (u *plastičnoj hirurgiji* i vrttarstvu).

transpozicija (nlat. *transpositio*) premeštanje, premeštaj; *mat.* prebacivanje članova jednačine s jedne strane na drugu; *muz.* prevođenje na drugi ton.

transpolaran (lat. *trans* preko, s one strane, polus stožer, osa, zemljina osa) *pr.* koji ide preko Zemljinih podova (odnosi se na

transport koji je, u novije vreme, započeo preko Severnog pola i ispod njega).

transponirati (lat. *transponere*) premestiti, premeštati; *mat.* članove jednačine prebaciti s jedne strane na drugu; *muz.* prevesti na drugi (viši ili niži) glas.

transponovati (lat. *transponere*) v. *transponirati*.

transport (nlat. *transportus*) 1. prenos, prevoz, prenošenje, prevoženje (putnika, robe i dr.); 2. roba koja se prevozi; 3. u knjigovodstvu: prenos, prenošenje zbira računa sa završetka jedne strane na početak druge.

transportacija (lat. *transportatio*) prenošenje, prevoženje; prevoženje osuđenika u koloniju, *deportacija*.

transporter (fr. *transporteur*) 1. *teh.* uređaj za prenošenje materijala koji se obrađuje ili sastavnih delova neke mašine od jednog radnika do drugog; 2. veliki auto za prevoz trupa i vojnog materijala; 3. lice koje se bavi prevoženjem robe; 4. stražar--sprovodnik, pratilac; 5. *geom.* instrument za prenošenje ili merenje uglova (polukrug podeljen na 180°).

transportirati (lat. *transportare*) preneti, prenositi, prevoziti, prevesti, npr. robu, trupe, osuđenike u koloniju, *deportirati*.

transporti (lat. *transportus*) prenosni, prevozni, koji se tiče prenosa ili preveza, koji vrši prenos ili prevoz; *tran-sportne mašine teh.* sprave koje, obično pokretane *transmisijom*, vrše prenos materijala s jednog mesta rada na drugo, a same ostaju na istom mestu, npr. dizalice i dr.

transportovati (lat. *transportare*) v. *transportirati*.

transsonična brzina v. *supersonična brzina*.

transsubjektivan (nlat. *transsubjectivus*) *fil.* koji je s one strane, tj. izvan *subjektivnog*, sopstvenog Ja, objektivan.

transsupstantijacija (nlat. *transsubstantia-tio*) preobražavala jedne suštine u drugu.

transtermia (nlat. *trans*, grč. *thermos* topao, vruć) *med.* v. *termopenetracija*.

transudat (nlat. *transsudatum*) *med.* v. pod *transudacija*.

transudacija (nlat. *transsudatio*) *med.* lučenje serozne tečnosti (*transudata*) iz krvnih sudova u okolne tkivo usled poremećaja u cirkulaciji, povećanog pritiska u sudovima itd.

transudirati (nlat. *transsudare*) *med.* izbijati, izlaziti kroz šupljine, npr. znoj.

transumpt (lat. *transsumptum*) *prav.* overen prepio (kopija).

transurani (lat. *trans*, grč. *uranos* nebo, nlat. *uranium*) *pl. hem.* radioaktivni elementi (*neptunijum* i *plutonijum*) koji dolaze posle *urana*, poslednjeg hem. elementa po tablici Mendeljejeva; dobiveni su ve-

štačkim putem, kao rezultata reakcije atomskih jezgra.

transfer (lat. transferre prenositi) 1. *prav.* akt kojim se prenosi pravo sopstvenosti neke rente, radnje, poseda i sl. na neko drugo lice; 2. *fin.* prenos izvesne sume novca iz jedne zemlje u drugu, tj. iz jedne valute u drugu; 3. prenos nominalnih hartija od vrednosti s jednog sopstvenika na drugog.

transferirati (lat. transferre) preneti, prenositi, premestiti, premeštaTM; prevesti (na drugi jezik); *trg.* iznos menice otpisati sa čijeg *konta*; *transferirati ad usum* (lat. ad usum) pustiti u opticaj, u promet.

transfigurator (fr. transfigurateur) *fiz.* preobraživač, preinačilac oblika, = *kaleidoskop*.

transfiguracija (lat. transfiguratio) preobražavanje, preobražene; Preobražene Hristovo (praznik).

transfigurirati (lat. transfigurare) preobraziti, preobražavati, preinačiti, pre-inačavati.

transfiks (lat. transfixum) *prav.* naknadan dokumentat (koji se pergamentnom trakom spaja sa glavnim dokumentom).

transformator (nlat. transformator) 1. *fiz.* sprava pomoću koje se struja visokog napona može, bez znatne promene ukupne električne energije, preobratiti u struju niskog napona, i obratno; 2. madioničar, veštak u tobožnjem pretvaranju jednih predmeta u druge.

transformacija (lat. transformatio) 1. pretvaranje, preobražavanje, preinačavanje, preobličavanje; preuočenje, preuobljenost; 2. *fiz.* pretvaranje struje visokog napona u struju niskog napona, i obratno, pomoću *transformatora*; *teorija transformacije v. transformizam*.

transformizam (lat. trans, forma) *biol.* učenje o preobražavanju živog sveta u toku istorijskog razvijatka, = *darwinizam*.

transformirati v. *transformisati*.

transformisati (lat. transformare) preuočilići, preuočavati, preobličiti, preoblikovati, preobraziti, pretvoriti, preobratiti, preinačiti; *mat.* preinačiti, preinačavati, jednom matematičkom izrazu dati drugi oblik ne menjajući mu vrednost.

transfuzija (lat. transfusio) presipanje, prelivanje, pretakanje; *med.* pretok, presipanje krvi iz žila jedne osobe u žile druge (u slučajevima težih oboljenja koja su u vezi sa većim gubitkom krvi).

transfuzor (nlat. transfusor) *med.* sprava za pretakanje krvi; *up. transfuzija*.

transfundirati (lat. transfundere) sipati tečnost iz suda u sud, prosipati, presuti, prelititi, prelivati, pretočiti, pretakati; *med.* presipati krv iz žila jedne osobe u žile druge.

transcendentalan (nlat. transscendentalis) *fiz.* koji, posmatran logički, leži pre svakog iskustva, koji čini mogućim saznanje iskustva; *transcendentalna logika* (nasuprot opštoj logici) bavi se oblicima mišljenja u vezi sa saznanjem iskustva, predmeta, danoga u prostoru i vremenu; *transcendentalna filozofija* po Kantu: sistem svih principa čistoga uma, „sistem svih pojmove razuma i načela, ali samo ukoliko se tiču predmeta koji su dati čulima i koji se mogu dokazivati iskustvom“ (njen osobeni zadatak je analiza čistog razuma, a sadrži „uslove i prve elemente celokupnog našeg saznanja a priori“); *transcendentalni idealizam* učenje Kantovo po kome se stvar po sebi ne može saznati, i koje smatra prostor i vreme oblicima čulnog opažanja a *a priori*.

transcendentalizam (lat. transscendere) *fil.* stanovište „transcendentalnog idealizma“; u Americi: vrsta idealističke metafizike.

transcedentan (lat. transscendens, transscendere prelaziti, prevazilaziti) 1. *mat.* koji se ne može izraziti algebarski (npr. broj 1 — odnos obima kruga prema prečniku, broj e — osnova prirodnih ili Neperovih logaritama, *goniometrijske funkcije* — sinus, kosinus, tangens itd.); 2. *fil.* koji prelazi granice mogućeg iskustva, koji prelazi granice prostornovremenske stvarnosti, koji je izvan ili iznad mogućnosti čulnog opažanja, natčulan, natprirodan, hiperfizički; *supr. immanentan*.

transcendencija (nlat. transscendentia) *fil.* prekoračavanje granica iskustva, nesaznatljivog iskustvom, ono što je s one strane iskustva.

trant-e-en (fr. trente-et-un) „trideset jedan“, hazardna igra karata, kod koje igrači gledaju da u 3 karte imaju 31 *poen*.

trant-e-karant (fr. trente et quarante) „trideset i četrdeset“, hazardna igra karata, slična igri *ruž e noar*.

tranša (fr. tranche) 1. kriška, režanj (hleba, mesa); 2. venac na kovanom novcu (sa natpisom ili ukrasom); 3. deo jednog zajma (kad se zajam ne emituje odmah ceo nego u određenim delovima).

tranšeja (fr. tranchee) *voj.* šanac.

transirati (fr. trancher) seći, rasecati, razudjavati (pečenje).

trap (nem. Trab) *jax.* kas, kasanje.

trapez (grč. trapeza) gega*, četvorougaonik sa dvema paralelnim stranama; *sp.* viseće vratilo (gimnastičke sprave). **trapezoedar**

(grč. trapeza, hedra osnova) telo sa 24 jednake, neravnostrane četvorouglaste površine (kristal). **trapezoid** (grč. trapeza, eidos oblik, vid) *kom.*

četvorougaonik u kome nijedna strana nije paralelna s drugom.

traper (eng. trapper) severnoamerički lovac divljači sa skupocenim krznom naročito dabrova i vidri.

trapist (fr. trapiste) vrsta odličnog sira koji su izradivali do početka drugog svetskog rata kaluđeri *trapista* na svom imanju kod Banjaluke.

trapista (fr. trappistes) katolički kaluđeri reda od *Trape*, osnovanog 1122. god, reformiranog u XVII veku, čuvenog po strogosti svojih propisa, naročito po obavezi stalnog i potpunog čutanja (nazvana po opatiji *La Trappe* u jednom pustom kraju Normandije).

trasa (fr. trace trag, šp. traza, ital. traccia trag) nacrt, obeležena, označena linija nekog puta, železničke pruge i sl.; *voj.* crtež, nacrt (utvrđenja).

trasant (ital. trassare) *trg.* izdavalac menice, lice čiji je potpis bitan uslov za vrednost trasirane menice.

trasat (ital. trassato) *trg.* lice na koje se vuče menica, lice koje treba da plati menicom određenu sumu novca.

trasirati (fr. tracer) 1. obeležiti, obeležavati, označiti, označavati, odrediti liniju puta ili železničke pruge; na-crtati, skicirati.

trasirati (ital. trassare, lat. trahere vući) 2. *trg.* izdati, vući menicu (*tragu*) na neko drugo lice.

trata (ital. tratta) *trg.* vučena menica, tj. menica koju smo potpisali i po kojoj dugujemo; *sulr. rimesa*.

tratarella (ital. trattarella) *trg.* mala menica, menica sa malim iznosom.

traulizam (grč. traulismos) vrskanje, tepanje, izgovaranje glasa „r“ iz grla (kao pogreška u izgovaranju).

trauma (grč. trauma) rana, ozleda, povreda (telesna ili duševna); *psihička trauma* veoma jak i neizgladljiv duševni potres, kao posledica nekog strašnog i po život opasnog doživljaja.

traumatizam (grč. trauma, gen. traumatos rana, ozleda) opšti poremećaj organizma prouzrokovani težom povredom.

traumatika (grč. trauma, traumatikos raneni, koji se tiče rane, koji pripada rani, koji leči ranu) *pl. med.* sredstva (ili: lekovi) za rane.

traumaticin (grč. trauma rana) *farm.* rastvor *gutaperke* u *hloroformu*.

traumatičan (grč. traumatikos) raneni, koji se tiče rana, ranjav, koji je došao usled rana.

traumatologija (grč. trauma, gen. traumatos rana, povreda, logos) *med.* grana medicine koja se bavi proučavanjem i lečenjem povreda tela.

trafika (nl. trafficum, fr. trafic, ital. traffico) trgovina, trgovanje, naročito sa izrađenim fabrikatima; prodaja, prodavnica, naročito duvana.

trafikant (ital. trafficante) trgovac, prodavac, naročito duvana.

trahealai (grč. tracheia) dušnični, koji se tiče dušnika.

traheide (grč. trachea dušnik, eidos) *biol.* oblik, izgled ćelije nekih biljaka (cvet-njača) koje sprovode vodu i druge mine-ralne materije od korena do lista.

traheitis (grč. tracheia dušnik) *ned.* zapaljenje dušnika.

traheja (grč. arteria e tracheia dušnik, trachys neravan, hrapav, tracheia neravna, hrapava) *anat.* dušnik.

traheje (grč. tracheia) *pl. zool.* dušnjaci, cevi na koje dišu zglavkari, prelje, stonoge i

DR trahelagra (grč. trdchelos vrat, £gra plen)

med. kostobolja (*giht*) vrate, šije; vrsta krovovrasti. **trahelizam** (grč. trachelos) *med.* kočenje (ili:

ukočenost, grč) u vratu. **trahelofima** (grč. trachelos vrat, phyma

izraštaj) *med.* čir na vratu. **traheoblenorea** (grč. trachea dušnik, b!gn-

pa sluz, rheo tečem, curim) *med.* lučenje sluzi iz dušnika. **traheobronhitis** (grč. trachela, bronchia

dušnice) *med.* zapaljenje dušnika i dušnica. **traheopioza** (grč. tracheia, pyon gnoj) *med.* zagojenost dušnika, gnojenje dušnika.

traheoragija (grč. tracheia, koren rag- od regnumi slomim, skrham, prekinem) *med.* krvarenje dušnika.

traheoskopija (grč. tracheia, skopeo posmatram) *med.* ispitivanje (ili: pregledanje) dušnika pomoću naročitog ogledala.

traheostenoză (grč. trachela, stenosis suženje, suženost) *med.* suženost (ili: sužavanje) dušnika. **traheotomija** (grč. tracheia, tome sečenje, rezanje) *hir.* rezanje, prorezivanje, otvaranje dušnika. **traheotomirati** (grč. tracheia, tome) *hir.* ope-

risati, razrezivati dušnik. **trahocela** (grč. tracheia, kele prosutost, prodor, kila) *med.* prosutost dušnika.

trahielkoza (grč. tracheia, elkos gnojava rana) *med.* čir ili prišt u dušniku. **trahit** (grč. trachys hrapav, neravan) *min.*

gromadna stena porfirne strukture, boje obično svetle i hrapav; ima ga u Srbiji, Fruškoj Gori i Bosni. **trahifonija** (grč. trachys, phone glas) *med.*

grubost glasa, promuklost. **trahoma** (grč. trachoma hrapavost) *med.* veoma

težak oblik zaraznog zapaljenja očiju, kod koga se u veznici očnih kapaka i jabučica stvaraju mnoge žutocrvenkaste grudvice; može dovesti i do slepila. **trač** (nem. Tratsch) brbljanje, ogovaranje, olajvanje, klevetanje. *tre* (ital. tre, lat. tres) tri; *a tre, a tre voči*,

a tre parti (ital. a tre voci, a tre parti) *muz.* za tri glasa, troglasno.

- trebiše** (fr. trebuchet) osetljiva vaga (za merenje zlata, srebra).
- treger** (nem. Trager) nosač, amalin; *grad*. nosač, greda (železna ili betonska).
- tred** (eng. trade) 1. zanat, trgovina, obrt, posao, promet.
- tred** (eng. thread) 2. engleska mera za konac različite veličine, prema vrsti konca.
- tredjunion** (eng. trade-union) zanatljske, radničke profesionalne udruženje u Engleskoj; radnički sindikat.
- tredjunizam** (eng. trade-union) oportunistička struja u međunarodnom radničkom pokretu, nazvana po svojim glavnim predstavnicima, engleskim sindikatima.
- tred-mark** (eng. trade-mark) *trg.* zaštitni žig, zaštitna marka (fabrike).
- trezne** (grč. tressis) *med.* otvaranje burgijom, bušenje.
- trezor** (grč. thesaurós blago, riznica, lat. thesaurus, fr. tresor) 1. blagajna, riznica, kasa, bančin pretinac (*sef*); 2. židna polica za čaše, šolje i dr.; 3. prozorska zavesa sa oprugom od žice za spuštanje; *trezorni bonova fin.* blagajnički bokovi (vrsta papirnog novca).
- trek** (eng. track) *sp.* staza za biciklističke trke ili za takmičenje u trčanju.
- trezorerija** (fr. tresorerie) blagajna; državne finansije.
- trema** (grč. tremá) 1. *gram.* v. *punkta dierezeos* (pod *dierazea*).
- trema** (grč. tremo dršćem) 2. drhtanje, grozničavo uzbudjenje, strah (kandidata pred ispit, glumca pred izlazak na pozornicu i sl.).
- tremendo** (ital. tremendo) *muz.* drpgéući, po-drhtavajući.
- trematode** (nlat. trematoda) *pl. zool.* pljosnate gliste, sisačice.
- tremolando** (ital. tremolando) *muz.* v. *tremando*.
- tremolo** (ital. tremolo) *muz.* drhtanje, podrhtavanje, treperenje; brzo ponavljanje istog tona.
- tremor** (lat. tremor) *med.* brzo kretanje, drhtanje jedne grupe mišića.
- tremulant** (nlat. tremulans) *muz.* treperav (ili: drhtav) zvuk ili glas; pevač koji peva drhtavim glasom; način sviranja na orguljama koji im daje treperav ton.
- tren** (fr. train, lat. trahere vući) voz, vlak, železница; *voj.* komora, vozarske trupe (*artiljerijski*, *municijski*, *pontonski*, *provjantski*, *sanitetski* tren).
- trend** (eng. trend) opšta sklonost, tendenci-ja; osnovni pravac kretanja nekog društvenog procesa ili pojave koja preovladuje u određenom razdoblju.
- trener** (eng. trainer) 1. *sp.* vežbalac, obučavač, onaj koji nekoga *trenira*.
- trener** (fr. entraîneur) 2. vojnik koji zaostane za vojskom, *maroder*.
- trenzla** (hol. trense) metalni dem koji se stavlja u usta tvrdoustim i nemirnim konjima.
- trening** (eng. training) *sp.* vežba, vežbanje, sistematsko, povremeno pripremanje tela vežbanjem kako bi moglo, na utakmici, biti u najboljoj kondiciji i razviti punu veštinu i snagu.
- trenirati** (eng. train, lat. trahere vući) vući za sobom, povlačiti, razvlačiti; *sp.* obu-čavati, sistematskim vežbanjem i celis-hodnim načinom života (*dijetom*) ospozobiti telo za potpun razvitak snage (bokseri, rvači, loptači, džokeji, veslači, plivači, trkači itd.), vršiti stalan trening.
- trenirka** v. *trenerka*.
- trenodija** (grč. threnodia naricanje, nari-caljka) pesma tugovanka, tužba lica.
- trenčkot** (eng. trench-coat) „kaput za rovove”, vrsta muškog (i ženskog) lanenog ili vunenog gornjeg kaputa, koji je po materiji i kroju praktičan, tako da može dobro poslužiti i za rđavo vreme.
- trepan** (grč. trypanon svrdlo, fr. trepan) *hir.* instrument za bušenje lubanje (kojim se ruke obema rukama).
- trepanacija** (nlat. trepanatio) *hir.* otvaranje lubanje (jedna od najstarijih poznatih operacija, ranije vršena *trepanom* ili *trefinom*, danas pomoću dleta, čekića ili električne burgije) radi odstranjivanja skupljene krvi ili gnoja, čireva, komadića kostiju ili drugih stranih tela; takođe: svaka operacija pri kojoj se otyara neka telesna duplja bušenjem ili izrezivanjem kosti itd.
- trepang** (malaj.) v. *holoturije*.
- trepidacija** (lat. trepidatio) drhtanje, bojažljivo kretanje; prezanje, kolebanje; *trepidacija Zemljine ose*, pored *precesije*, *nutacije*, jedno malo kretanje.
- tresalvo** (šp. tresalvo) sin jednog *mestika* i Indijanke, i obratno.
- trest** (eng. trust) v. *trust*.
- tres faciunt kolegium** (lat. tres faciunt collegium) trojica čine *kolegijum*, trojica su potrebna pa da bude *kolegijum*, tj. trojica predstavljaju telo sposobne za donošenje odluke ili presude (staro pravio načelo).
- tretirati** (fr. traiter) 1. obradivati, raspravljati (o čemu); 2. ponašati se, postupati, ophoditi se s kim.
- tretman** (fr. traitement) postupanje, postupak, način prilaženja nekom pitanju, način lečenja.
- treuga Dei** (nlat. treuga Dei) Božji mir, verski zakon u sred. veku koji je zabranjivao vršenje nasilja ili neprijateljstava od četvrtka, docnje od srede uveče do ponedeljka ujutru.
- tref** (nem. Treff) 1. pogodak, zgoditak.
- tref** (fr. trefle, nem. Treff) 2. v. *trefl*.

trefer (nem. Treffer) onaj koji dobro gađa, dobar strelac; zgoditak, dobitak.

trefina (grč. trypanon) *hir.* kratki *trepan* koji se pokreće jednom rukom.

trefiti (nem. treffen) *zgodiš*, pogoditi (npr. puškom); susresti, naići na; slučajno naići; *trefiti se* dogoditi se, desiti se.

trefl (fr. trefle, lat. trifolium) detelina; list deteline ili krst u franc. kartama za igranje, *tref*.

trecentisti (ital. trecento) ital. pesnici i umetnici XIV veka (*trecenta*).

trecento (ital. trecento tri stotine) ital. naziv za XIV vek književnosti i umetnosti (skraćenica, mesto 1300).

tri- (grč. treis, tria, tri-, lat. tres, tria) predmetak u složenicama sa značenjem: tri, tro-.

triangl (lat. triangulus trougao, trokut) *muz.* udaraljka, čelični instrument za udaranje u obliku trougla.

triangularan (nlat. triangularis) trougли, trougaoni, trokutni; trouglast, trokutast; *triangularni brojevi mat.* najprostiji od tzv. *figuriravih brojeva*, naime 1, 3, 6, 10, 15, 21, 28, 36, 45, 55, 66, 78 itd., koji se mogu izraziti tačkama podjednako udaljenim jedne od drugih na površini jednog ravnostranog trougla.

triangulator (nlat. triangulator) *kod.* lice koje se bavi isključivo *triangulacijom* (inženjer, tehničar i dr.).

triangulacija (nlat. triangulatio) *geod.* premeravanje zemljишta pomoću medusobno povezanih trouglova, sa stranama ZO—60 km, pri čemu se temena (*trigonometri*) i strane određuju i izračunavaju trigonometrij-skim putem (služi kao osnova za topo-grafsko snimanje zemljишta; rad počinje sa tačno izmerene baze ili osnovice).

triangulirati (nlat. triangulare) 1. premera-vati (ili: premeriti) pomoću trouglova, meriti trigonometrijski; 2. cepljenjem kalemiti mladicu u trouglast procep na stablu.

triandrija (grč. treis, tria tri, aner *gen.* ap-dros čovek, muž) *bot.* treća klasa u Lineo-vom sistemu biljaka: tromuževne biljke čiji hermafroditni cvetovi imaju tri prašnične niti.

triarhija (grč. tria tri, archo vladam, triarcWa) vladavina trojice, trovlada, *trijumvirat*.

trias (grč. trias trojstvo) *muz.* trozvuk (u duru ili u molu).

triba (lat. tribus) u starom Rimu: deo, klasa naroda u političkom i administrativnom pogledu (prvobitno ih je bilo 3, najzad 35). **tribada** (grč. tribas *gen.* tribadēs žena koja bludniči sa sobom ili sa ženama, triba tarem, trljam) žena koja ima spolnu sklonost prema istom spolu, žena homoseksualac; *up. safizam*.

tribadizam (grč. tribas) spolna sklonost žene prema istom spolu (v. *tribada*; *up. lezbijski lezbijska ljubav*).

tribina (fr. tribune) uzvišeno mesto za govornika, govornice; uzvišeno mesto za gledače, slušaoca itd.; *tribuna*.

triboluminisencija (nlat.) vrsta *luminis-cencije* koja nastaje pod mehaničkim uticajem, npr. pri mrvljenju kristala šećera.

tribometar (grč. tribo trem, tarem, metron mera, merilo) *fiz.* sprava za određivanje veličine otpora trenja, tj. sačinioča trenja, koeficijenta *frikcije*.

tribrahis (grč. tribrachys od tri kratka sloga) *četr.* stihovna stopa od tri kratka sloga: UUU.

tribulkon (grč. tri-, elko vučem, fr. boule lopta, kugla) *med.* sprava za izvlačenje puščanog zrna iz rana.

tribun (lat. tribunus) kod Rimljana: starešina tribe (*up. tribunus*); starešina *tri-bunata* u Francuskoj (od 1799); *fig.* narodni voda, demagog.

tribuna (fr. tribune) v. *tribina*.

tribunal (lat. tribunal) 1. prvobitno: uzvišeno mesto na rimskom Forumu na kome je sedeо *pretor* i sudio; 2. sudska stolica; sudska kolegijum, sud, viši sud.

tribunat (lat. tribunatus) služba i zvanje *tribuna*, tribunstvo; u Francuskoj: ustanova koja je rešavala o predlozima zakona (od 1799—1807).

tribus (lat. tribus) deo gradskog teritorija u starom Rimu.

tribut (lat. tributum) porez, dažbina, danak koji plaća pobedeni narod pobediocu ili vazalni vladalac vladacu gospodaru; *fig.* dug, oduženje.

tributar (lat. tributarius) onaj koji plaća danak; poreski obveznik.

trivalentan (nlat. trivalens) *hem.* koji ima tri valencije, npr. zlato i dr.

trivijalan (lat. trivialis opšte pristupačan, opšte poznat, običan, trivijum raskršće od tri puta) koji se može naći i na ulici, tj. običan, prostak, svakidašnji, suviše poznat, otican.

trivijalitet v. *trivijalnost*.

trivijalnost (lat. trivialitas) svakidašnjost, oticanost, prostaštvo (u ponašanju ili izražavanju); stvar otrcana i suviše poznata, prostak izraz, svakidašnja pojava.

trivijum (lat. trivium) raskršće od tri puta; u sred. veku: naziv za niži stepen nastave (gramatiku, dijalektiku i retori-ku); *up. kvadrivijum*.

triga (lat. triga) zaprega za tri konja, trojka.

trigamija (grč. trigamfa treći brak, treća ženidba, treća udadba) troženstvo, tromuštro, trogubi brak.

trigemin (lat. trigeminus trogub, trojni) beo prašak, lek protiv glavobolje i groznice,

- naročito protiv bolova što ih izaziva tzv. „trostruki živac“.
- trigeminus** (lat. trigeminus sc. nervus) *anat.* trostruki živac (lica i vilica).
- triginije** (grč. tri-, gyne žena) *pl. vot.* treći red u klasama I-HŠ Lineovog sistema biljaka; biljke čiji cvetovi imaju po tri stubića ili žiga; *pr. triginičan*.
- triglif** (grč. trglyphos) *apx.* trorez, tri uspravna ureza na *frizu* dorskih stubova.
- triglot** (grč. tri-, glotta jezik) delo napisano na tri jezika, naročito Biblija; čovek koji zna i govori tri jezika.
- trigov** (grč. trigonon) trougao, trokut.
- trigonalan** (grč. trigonon trougao, trokut) trougaoni, trokutni, trostrani.
- trigonometar** (grč. trigonos trougaon, trou-gli, trokutni, metron mera, merilo) *kod.* tačka na zemljisu čiji su položaj i visina, pri *triangulaciji*, određeni tri-gonometrijskim putem; služi kao osnova za telegrafske rade (označen je visokom drvenom piramidom i ispod nje četvrtastom, oko 1 t dugim, u zemlju usadenim kamenom koji oko 20 st vira iz zemlje).
- trigonometrija** (grč. trigonos trougaon, trou-gli, trokutni, metria merenje) geod. deo geometrije koji se bavi rešavanjem trouglova, tj. koji pomoću dovoljnog broja datih elemenata jednog trougla iznalazi, računskim putem ili konstrukcijom, njegove ostale elemente; *ravna trigonometrija* bavi se rešavanjem ravnih slika; *sferna trigonometrija* bavi se rešavanjem sfernih trouglova.
- trigonometrijski** (grč. trigonos, metra) koji spada u nauku o trouglu; *trigonometrijske funkcije, goniometrijske funkcija* odnosi strana u pravouglog trouglu (v. *sinus, kosinus, sekans, cosecans, tangens, cotangens*).
- tridaktilan** (grč. tri-, daktylos prst) tro-prst, sa tri prsta.
- tridens** (lat. tridens) trozubac (Neptunov).
- trident** (lat. tridens, tridentis) v. *tridens*.
- hridi** (fr. tridi) treći dan *dekade* (u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru).
- triduum** (lat. triduum) vreme, rok od tri dana; trodnevne molitva u katoličkoj crkvi.
- tryedričan** (grč. tri-, hedra osnova) sa tri površine ili strane, trostrani.
- triekija** (grč. tri-, oikos kuća) *bog.* trodomost, trogubo izdvajanje biljaka (koje imaju muške, ženske, i dvospolne cvetove).
- trienjum** (lat. triennium) vreme od tri godine, trogode.
- trieteris** (grč. trieterfs) vreme od tri godine, trogodišnjica; svetkovina koja se slavi svake treće godine.
- triecija** (grč. tri-, oikos kuća) *bot. v. triekija*.
- trizis** (grč. trfzo škripim) *med. v. trizmus*.
- trizmus** (grč. trismos) *med.* škripanje Zubima; grčenje donje vilice.
- trijada** (grč. trias gen. triados) trojstvo (skupina triju lica, stvari, reči itd.); *hem.* trovalentan element ili radikal; *mat.* skupina triju tačaka; neodređen proizvod triju vektora.
- trijaž** (fr. triage odabiranje, probiranje, prebiranje) *trg.* roba slabijeg kvaliteta, ona što je preostala posle odvajanja boljih komada ili zrna, npr. *trijaž-kafa* i dr.
- trijakontaedar** (grč. triakonta trideset, he-dra osnova) miš, telo zatvoreno sa ZO jednakih površina koje imaju oblik *romba* (kristali).
- trijalizam** (grč. trias gen. triados tri, trojica, trojka, trojstvo) 1. podela na troje; 2. ravnopravna podela vlasti između tri države u jednom savezu država; 3. *psih.* v. *trihotomija* 2.
- Trijanon** (fr. Trianon) dva zamka za uživanje u Versajskom parku: *Veliki Trijanon* zamak koji je podigao Luj XIV za gospodu de Menton (u njemu je, 4. VI 1920, potpisana ugovor o miru između Antante i Ugarske); *Mali Trijanon* zamak koji je podigao Luj XV za groficu Dibari, omiljeno boravište Marije Antoanete; *fig.* paviljon ili zasebna zgrada u nekom parku.
- trijas** (grč. trias trojstvo) *geol.* doba pre *jure*, formacija u razvitu Zemljine kore u kojoj je skoro sva Južna Evropa bila pod morem, sa slojevima poglavito od peska, liskunovitih škriljaca i dr. (*trijaska formacija* ili *perioda*).
- trijaska formacija** *geol. v. trijas*.
- trijas harmonika** (nlat. trias harmonica) *muz.* harmonički trozvuk.
- tr pjer** (fr. trieur) mašina za čišćenje žita od kukolja, grahorice, peska i dr.
- trijera** (grč. trieres) ratna lada starih Grka, sa svake strane sa po tri veslačke klupe jedna nad drugom; *trirema*.
- trijerarh** (grč. trier-archos) zapovednik ratne lade kod starih Grka; u Atini: bogati građanin koji je morao da opremi *trijeru* i sam njom da komanduje.
- trijumvir** (lat. triumvir) u starom Rimu: član trojice koji su upravljali državom ili obavljali druge važne poslove; *pl. trijumviri*.
- trijumvirat** (lat. triumviratus) služba trijumvira; vladavina trojice, društvo trojice.
- trijumf** (lat. triumphus, grč. thriambos) 1. prvo bitno, kod starih Grka: svečani bavovski pohod i svečana pesma koja se pri tom pevala; 2. kod Rimljana: svečani ulazak u Rim, vojvode (*trijumfatora*) posle zadobivene pobjede, proslava pobjede; otuda: sjajan uspeh, puna pobjeda i radost zbog toga.
- trijumfal** (lat. triumphalis) pobednički, pobedonosan, sjajan; *trijumfalne kapija* slavoluk.

trijumfator (lat. triumphator) pobednik, onaj koji slavi pobedu; v. *trijumf*.

trijumfirati v. *trijumfovati*.

trijumfovati (lat. triumphare) potpuno pobediti, doživeti potpun uspeh; jako se radovati, klicati, likovati.

trik (eng. trick, nem. Trick) obmana, opsena, vešto izvedena prevara; lukavstvo, podvala, smicalica, ujdurma; doskočica, veština, majstorijska.

triklinski (grč. tri-, kllno nagnjem, nagi-bam) min. sa tri ose nagnute međusobno pod kosim ugлом (*kristalni sistem*).

trikloretilev v. *trihloretilen*.

triko (fr. tricot) pletenjem izradene tkanine; pleteno odelo, pletena potkošulja; tesno pripnjene pletene čakšire (baletnih igrača, akrobata, gimnastičara i dr.).

trikolov (grč. tri-, kolon član) stvar sastavljena od tri člana ili dela; poet. pesma sa tri vrste stihova.

trikolora (fr. tricolore) zastava od tri boje, trobojka, trobojinica.

trikotaža (fr. tricotage) 1. roba od vune, pamuka i svile koja se izrađuje mašin-skim pletenjem; 2. radionica gde se izrađuje ili trgovina u kojoj se prodaje pletena roba.

trikoteza (fr. tricoteuse) 1. pletilja; 2. mašina za pletenje; 3. soba u kojoj se plete.

triktrak (fr. trictrac) v. *tokadila*.

trilateralan (nlat. trilateralis) trostran.

trilema (grč. tri-, lemma postavka) 1. log. posredni zaključak stvoren na osnovu prepostavki (*hipoteza*) sa tročlanim drugim stavom u prvoj, pogodbenoj, premi-si; 2. izbor između triju stvari ili triju puteva za delanje.

triler (eng. thriller) 1. jezoviti roman, detektivski ili špijunski film; *triling*.

triler (nem. Triller, ital. trillo) 2. kuz. treperenje glasa ili zvuka usled brzog ponavljanja jednog ton-a.

triliarda (nlat. trillio) hiljadu *triliona*.

triling (eng. trilling) v. *triler 1.*

trilivgvičan (lat. tri-, lingua jezik) troje-zični, na tri jezika; koji govorii tri jezika.

trilion (nlat. trillio, fr. trillion) kod Engleza i Nemaca: milion na treći stepen, $(10^6)^3 = 10^{18}$; kod Francuza i Amerikanaca: milion na drugi stepen, $(10^6)^2 = 10^{12}$.

trilirati (nem. trillern) istresati, treperiti glasom ili zvukom; čurlikati.

triliteralan (lat. tri-, littera slovo) koji se sastoji od tri slova, troslovan.

trilo (ital. trillo) kuz. v. *triler*.

trilobiti (grč. tri-, lobds mahuna, ljudska) pl. zool. okamenotinski (fosilni) člankonošci iz reda ljudskara, sa telom podeljenim u tri režnja.

trilovati (nem. Trillern) v. *trilirati*.

trilogizam (grč. tri-, 16gos pojam) fil. način mišljenja po kome se svaki predmet saznanja svodi na tri pojma, a svet shvata i

objasnjava „trilogično”, tj. troetapno, i „trilogistički”, tj. tropojamno.

trilogija (grč. trilogya tri tragedije sa kojima su pesnici tragičari istupali u dram-skim utakmicama) 1. govor u tri dela; 2. tri drame, sneva, romana koji svaki za sebe predstavljaju celinu, a sva tri zajedno takođe čine celinu; 3. kod starih Grka: tri tragedije jednog pisca koje su zajedno činile celinu, ili su prikazivane jedna za drugom o Dionizosovim svetkovinama (uz ove se obično, kao četvrta, prikazivala još i jedna satirska igra, to se onda zvalo tetralogija).

trilogrif (grč. tri-, logos reč, grphos zagonetka) zagonetka u tri reči.

triloni nervni bojni otrovi.

trilupa (grč. tria, lat. tria, fr. loupe) ot. lupa sa tri sočiva.

trimestar (lat. trimestris) tromeseče.

trimetar (grč. trimetros) četr. stih od tri stope ili dipodije; naročito: jamski trimetar ili senar, stih grčkih tragičara (U-IU-IU-IU-IU-IU-).

trimo (fr. trumeau) deo zida između dva prozora; ogledalo na zidu između dva prozora ili iznad kamila.

trimorfan (grč. tri-morphos) troobličan, troličan, sa tri lika; trimorfne biljke bog. biljke kod kojih se cvetovi javljaju u tri oblika.

trimorfizam (grč. trf-morphos) troobličnost, troličnost.

trimurti (sskr. tri, murti) u indijskoj religiji: Trojstvo, Trojica, Brahma, Višnu i Šiva zamišljeni i prepostavljeni kao jedno lice.

trinitet (nlat. trinitas) trojstvo.

trinitrotoluol (skr. TNT), eksploziv kojim se pune granate za pomorsku artiljeriju i morske mine; *trotol*.

trinokcijum (nlat. trinoctium) vreme od tri noći, tronočje.

trinom (grč. tri-, lat. nomen ime, naziv) mat. algebarski izraz koji se sastoji od tri člana, npr. a + b+c, tročlan izraz.

trio (ital. trio) muz. komad za tri glasa ili instrumenta; druga polovina komada (u igri, marševima i sl.), srednji deo plesa; up. tercet.

trioda (grč. tri-, odos put) *trg., fiz., teh.* vaku-umna cev, lampa, sa tri elektrode.

triole (ital. triole) pl. kuz. tri note koje se izvode za isto vreme za koje bi se izvede dve takve note.

triolet (fr. triolet) poet. pesmica od osam stihova kod koje se posle trećeg stiha ponavlja prvi stih, a posle šestog oba prva stiha.

Trioni (lat. triones) pl. astr. sazvežđe Velikog i Malog medveda.

triorhos (grč. tri-, orchis mudo) med. trosemenjak, čovek sa tri jajeta (muda).

- triosonata** (ital. sonata a tre) *kuz.* barokna kompozicija za tri instrumenta (najčešće za gudače).
- grip** (ital. trippa, fr. tripe de velours) polusomot, vuneni somot (od sirove svile ili vune na lanenoj ili kudeljnoj osnovi).
- tripalj** (fr. tripoli) v. *tripoli*.
- tripanozis** (grč. trypanon svrdlo, burgija) med. bolest spavanja, spavača bolest.
- tripanosoma** (grč. trypanon svrdlo, burgija, soma telo, nlat. Trypanosoma) *biol.* prazivotinje iz klase bičara koje žive kao gotovani u krvi i tkivnom soku životinje, dva do tri puta veće od crvenih krvnih zrnaca, izazivači raznih oboljenja, naročito spavače bolesti; *up. tripanozis*.
- tripanocidan** (grč. trypanon, lat. caedere ubiti) koji ubija *tripanosome*.
- tripartitan** (lat. tripartitus) podeljen natro-je, na tri dela, trostruk.
- triparticija** (nlat. tripartitio) deljenje na tri dela, deoba natroje.
- tripe** (ital. trippa) *pl. kup.* škembići.
- tripezis** (grč. tripesis) *med.* bušenje.
- triper** (nem. triefen, tropfen, kapati, kapljati, Tripper) *med.* kapavac, zapaljenje mo-kraćne cevi izazvane bakterijom *gonokok*, spolna bolest; *gonoreja*.
- tripetalan** (grč. tri-, petalon list) *bot.* tro-list, koji ima tri latice.
- tripl** (fr. triple) *pr.* trostruk, trogub; *ih.* u vistu: trostruko dobivena igra (kad protivnici imaju samo dva *štaha*).
- tripl-alijans** (fr. triple-alliance) trojni savez (savez između tri sile).
- triplan** (grč. tri-, lat. planum ravan, vodoravan) *avij.* aeroplans sa tri reda krila.
- tripl-antant** (fr. triple-entente) trojni sporazum, naročito sporazum između Engleske, Francuske i Rusije (1904. god.), kao protivteža tzv. „trojnom savezu“ koji je postojao između Nemačke, Austro-Ugarske i Italije.
- triplex staklo** (lat. triplex trostruk) slo-ženo staklo dobivene slepljivanjem dve staklene ploče slojem elastičnog lepka.
- triplet** (lat. triplex trostruk, trogub) *opt.* 1. lupa sa tri sočiva; 2. spektralna linija koja se pri razlaganju raspada u tri pojedinačne linije.
- triplika** (lat. triplex, nlat. triplica) u pole-mici odgovor, utuk na *duplicu*.
- triplikat** (nlat. triplicatum) izrada nekog predmeta ili dokumenta u trećem primer-ku; treći primerak čega; *up. duplikat*.
- triplikacija** (nlat. triplicatio) utrostručavanje, utrostručenje.
- triplirati** (fr. tripler) utrojiti, utrostručiti, utrostručavati, utrogubiti.
- triplicirati** (lat. triplicare) utrostručiti, utrojiti, utrostručavati, utrogubiti; predati (sudu *tripliku*; odgovoriti na *duplicu*).
- triplicitet** (nlat. triplicitas) trostrukost, trogubost; trojstvo.
- tripl-takt** (fr. triple, lat. tactus) *muz.* tro-struki takt, trojni *takt*.
- tripulum** (lat. triplum) nešto trostruko, tro-gubo; *in triplo* (lat. in triplo) u tri primerna, u tri prepisa.
- tripod** (grč. tri-pus gen. trlpodos tronožac) v. *tripus*.
- tripodija** (grč. tripodida) četr. stih od tri stope.
- tripoli** (fr. tripoli, nlat. terra tripolitana zemlja tripliska) eivožuta ili crvenkasta zemljasta vrsta kamena, služi za gla-čanje metala, kamenja i dr. (naziv po gradu *Tripolis*, preko koga je dolazio u trgovinu iz Sev. Amerike); *tripali*.
- tripsin** (grč. thrypto rastarem, razmrvin) ferment gušterace; rastvara belančevine i proekte njihovog nepotpunog raspadanja.
- tripsis** (grč. tripsis) *med.* trenje, trljanje, masiranje, frotiranje.
- triptero** (grč. trifpteros, tri-, pterdn krilo) *zool.* trokrilan.
- tripterigican** (grč. tri-, pteryx gen. pt^rygos peraje) *zool.* sa tri peraja.
- tripthion** (grč. triptychos troslojan, od tri sloja) trostruka slika, kod koje se dve krline slike mogu preklopiti na treću koja je u sredini.
- triptičan** (grč. trlbo tarem) izazvan trljanjem, masiranjem; *up. trkpsž.*
- tripudijum** (lat. tripudium) 1. kod Rimljana: svečani ples salijskih sveštenika u tri koraka; 2. ples pod oružjem ratnika divljih naroda pri polasku u boj.
- tripus** (grč. tri-pus) tronožac, naročito zlatni tronožac na kome je sedela i proricala delfinska *Litija*.
- trirema** (lat. triremis) v. *trijera*.
- trisekcija** (nlat. trisectio) *mat.* deljenje na tri jednaka dela, naročito ugla.
- trisikl** (fr. tricycle) nekadašnja francuska kola na tri točka; velosiped na tri točka; kolica na tri točka; *tricikl*.
- trisilabičan** (grč. tri-, syllabe slog) *gram.* od tri sloga, trosložan.
- trisilabum** (grč. tri-, syllabe) *gran.* trosložna reč.
- Trismegist** (grč. trfsmegistos) *kit.* „triput najveći“, grčki nadimak egipatskog boga *Hermesa* ili *Toga*; *tip.* trismegist vrsta velikih stamparskih slova.
- trispast** (grč. tri-, spaо vučem, privučem) *teh.* trostruki kolotur, trostruka koturača.
- trispermičan** (grč. tri-, sperma seme) *biol.* trosemen, sa tri semena.
- tristije** (lat. tristia) *pl.* pesme u kojima se opeva tuga; naročito: *elegije* koje je rimski pesnik Ovidije spevao u progonstvu.
- tristimanija** (lat. tristis žalostan, tužan, grč. manfa ludilo) *med.* tužno, neveselo ludilo.
- tristihon** (grč. tri-, stichos red, stih) pesmica ili strofa od tri stiha.

- tristrofon** (grč. tri-, stropfe kita, kitica) pesma od tri *strofe*.
- triteizam** (grč. tria tri, lat. deus bog) vera u tri boga, trobošvo; pretpostavka o trima božanstvima u sv. Trojici.
- triteist** (grč. tria, lat. deus) onaj koji veruje u tri boga, u sv. Trojicu.
- tritemimeres** (grč. trftos treći, emi pola, meros deo) četr. u *hekSAMETRU*: presek (*cezura*) posle treće polustope.
- triteofija** (grč. tritaiophyes tyretos vrsta groznice koja hvata svakog trećeg dana) v. *triteus*.
- triteus** (grč. tritams, sc. pyretos) *med.* groznicu koja hvata svakog trećeg dana.
- tritij(um)** (grč. tritos treći) v. *tricijum*.
- triticin** (lat. triticum pšenica) lepljiva tvar koje ima u pšeničnom brašnu.
- triton** (nlat. triton) *muz.* trozvuk, prekomerna kvarta koja se sastoji od tri cela tona.
- Triton** (grč. Triton) *mit.* sin Posejdona i Amfitrite, bog mora koji duvanjem u P1koljku, diže i stišava morske talase, predstavljan s likom čovečjim i ribljim repom.
- tritoni** (grč. Triton) *pl. 1. mit.* više nižih morskih bogova kod starih Grka, koji su bili sluge Posejdona; *2. zool.* vodenjac.
- trituracija** (nlat. trituratio) mrvljenje, srušenje, npr. hrane u Zubima.
- trifa** (fr. truffe) *bog.* v. *trifla*.
- trifarmakon** (grč. tri-, pharmakon lek) lek koji sadrži tri sastojka.
- trifilan** (grč. trphylllos) *bog.* trolist, koji ima tri čašična listića.
- trifla** (nem. Truffel, eng. truffle, fr. truffe) gomoljika, vrsta malih i okruglih, veoma ukusnih gljiva koje rastu pod zemljom.
- trifolijum** (lat. trifolium) *bog.* „trolist“ = detelina; *fig.* društvo trojice, trojica, troje, *trio*.
- trifora** (lat. triforium) *apx.* prozor razdeljen sa dva uspravna stubića na tri dela.
- triforijum** (nlat. triforium) *vrh.* hodnik na svodove sa trostrukim otvorom.
- trifosgen** (lat. tres, *fosgen*, v.) bojni otrov zagušljivac, $(S_1\text{SO})_2\text{SO}$.
- trifurkacija** (nlat. trifurcatio) račvanje u tri grane, u tri kraka.
- trifonija** (grč. tri-, phone zvuk, glas) *kuz.* troglasnost.
- trifong** (grč. tri-, phthóngos glas, zov, ton) *gram.* troglasnik, slogan od tri samoglasnika.
- trihizam** (grč. trix, trichós vlas, dlaka) *med.* veoma fin, kao dlaka tanak rascep kosti.
- trihijaza** (grč. trichasis) *med.* nepravilan položaj na ivici očnih kapaka, uvrače-nost trepavica tako da nadražuju očnu jabučicu i izazivaju zapaljenje.
- trihina** (grč. trix, trichós dlaka, vlas, trichi-nos dlačni, vlasni, lat. *Trichina spiralis*) *zool.* vlasica, kao dlaka tanak, veoma mali gotovan (ženka duga do 3, mužjak 1,5 mm), živi naročito u pacovima, od ovih prela-
- zi u svinje i na čoveka koji jede svinjsko meso zaraženo ovim gotovanom.
- trihijaza** (lat. trichina) v. *trihinoza*.
- trihioza** (lat. trichina, grč. nosos bolest) *med.* teška, često smrtonosne bolest onih koji jedu svinjsko meso zaraženo *trihina-ma*, usled toga što se ove razmnože u crevima, prebiju crevnu sluzokožu, dodu u krv i odatle u mišićna vlakna.
- trihinozan** (nlat. trichinosus) *med.* zaražen *trihinom*.
- trihinoskop** (lat. trichina, grč. skopeo posmatram) projekcioni aparat za posmatranje *trihina*.
- trihitis** (grč. trix gen. trichos dlaka, vlas) *med.* oboljenje, zapaljenje kose.
- trihloretilen** (grč. tri-, tri, chloros zelen, etilen v.) hemijsko jedinjenje $\text{SNS}_1 = \text{SS}_1\text{Cl}_2$ bezbojna nezapaljiva i u vodi nerastvo-rljiva tečnost; miriše na hloroform; koristi se kao rastvarač ulja i masti.
- trihiza** (grč. trix 1. *med.* v. *trihijaza*.
- trihiza** (grč. trichosis) 2. dobivanje kose ili dlaka, dlakavljenje.
- trihoze** (grč. trichoo dlakav sam) *pl. med.* bolesti kože usled anomalija u stvaranju dlaka; dobivanje dlaka na neobičnim mestima.
- trihologija** (grč. trix gen. trichos dlaka, vlas, logla nauka) nauka o kosi; takođe = *karfologija*.
- trihoma** (grč. trix rett. trichós dlaka, vlas, trichoma) obraslost dlakom ili kosom, kosmatost; dobivanje dlaka ili malja, dlakavljenje; *med.* poljačka kika (bolest u oblasti reke Visle, tj. u Poljskoj, i podunavskim zemljama: hronično oboljenje kose, poglavito usled nečistoće).
- trihomikoza** (grč. trix gen. trichos dlaka, vlas, mykes gljiva) *med.* bolest kose izazvana gljivicama.
- trihomonas** (grč. trix gen. trichos dlaka, vlas) parazit koji živi obično u crevima, vagini i mokraćnoj bešici čoveka; prouzrokuje proline i *vagiititis*.
- trihoptera** (grč. trix vlas, dlaka, pterón krilo) *pl. zool.* tularci, vodenji moljci (insekti srodnici sa leptirima).
- trihord** (grč. trichordos trožični, sa tri žice) *muz.* mala lauta ili mandolina sa tri žice; takođe: niz od tri dijatonska tona.
- trihorea** (grč. trlx vlas, dlaka, rheo opadan) *med.* opadanje kose.
- trihoreksis** (grč. trix gen. trichós dlaka, vlas, rag- koren od regnimi slomim, skrham, prekinem) *med.* bolest kose sa beličastim i grudvičastim zadebljanjima na kojima se kosa lako kida.
- trihoriza** (grč. trfx, rysis opadanje) *med.* v. *trihorea*.
- trihoshiza** (grč. trlx, schfsis cepanje) *med.* cepanje kose.

trihotomija (grč. trlx, tome razdvajanje, cepanje) 1. „cepkanje dlaka”, tj. cepidlačenje.

trihotomija (grč. tricha na tri dela, tome odvajanje, razdvajanje) 2. podela na tri (dela); razvrstanje na tri skupine, klase, kategorije; *psih.* deljenje čoveka na telo, dušu i duh (*up. dihotomija*).

trihotomičan (grč. trix vlas, dlaka, tome razdvajanje, cepanje) 1. cepidlački; 2. (grč. tricha na tri dela) podeljen na tri dela.

trihoftitika (grč. trfx vlas, dlaka, rćub rađam stvaram, proizvodim) *pl.* sredstva koja pomažu rastenje kose.

trihofitoza (grč. trfx, phytōn biljka) *med.* zarazno gnojavo zapaljenje žlezda dlačnih mepgčića na usnama i obrazima, izazvano gljivicom kosopasicom.

trihoftora (grč. trlx vlas, dlaka, phthora uništenje, razorenje) *pl.* sredstva za uništavanje dlaka i malja.

trihroizam (grč. tri-, chros boja) trobojnost.

tricenijum (lat. tricennium) vreme od 30 godina, tridesetoleće.

triceps (lat. tri-, caput glava, triceps) tro-glav.

triceratops (grč. trels tri, keras rog) *zool.* izumrli gmizavac iz *krede*, dug 6—8 t; živeo u Severnoj Americi i Kini.

tricij(um) (grč. tritos treći) *hem.* radioakti-van veštački izotop vodonika čiji je atom tri puta teži od atoma vodonika, znak T.

trickl (grč. tri-, kyklos, lat, cyclus krug, točak) *v. triskl.*

tricinijum (lat. tricinium) *muz.* troglasna kompozicija za duvačke instrumente: troglasni stav.

troakar (fr. trois-quarts „tri četvrtine“) 1. *med.* cevasto šilo u obliku luka i sa tri reza za puštanje tečnosti iz telesnih duplja onih koji boluju od vodene bolesti, ili za ispraznjivanje vazduha iz buraga preživara; 2. kaput dužine tri četvrti.

troa-tur (fr. trois-tour) igra utroje.

troglobionti *v. trogloditi.*

troglodit (lat. troglodytes) *zool.* carič.

trogloditi (grč. troglodytes stanovnik pećine) *pl.* stanovnici pećina; u starom veku: ime jednog etiopskog plemena koje je stanovalo u pećinama; docnije: naziv za kri-voverne hrišćane koji su se skupljali po pećinama.

Troilos (grč. Troilos) *mit.* najmladi sin kralja Prijama i Hekabe, ubijen po naredbi Ahilovoju; njegovi ljubavni doživljaji sa Hrizendom, čerkom Apolonovog sveštenika Hrizesa, u srednjovekovnoj književnosti bili su omiljen predmet obradivanje (Bokač i dr.).

Troja (grč. Troja) glavni grad države Troja-de, na Helespontu, koju je, po legendi, osnovao kralj Tros, čuvena po *trojanskom ratu* (1193—1174 pre n. e.), koji su protiv Troje i kralja Prijama poveli grčki vla-

dari Agamemnon, Menelaj, Diomed, Odisej, Ahil i dr., da bi se osvetili za otmicu Lepe Jelene, koju je bio odneo Parne; tek posle desetogodišnje opsade Grci su uspeli da osvoje i uniše Troju pomoću ogromnog drvenog konja u kome su bili sakriveni najbolji grčki junaci a koga su lukavstvom uvkli u grad.

trojanski konj *fig.* lice koje se lukavšću uvuče u neku organizaciju i sl. da bi je iznutra oslabilo i time lakše uništilo; *v. pod Troja.*

trojka (rus. troika) ruska zaprega sa tri konja, jedan pored drugog, od kojih srednji trči ispod velikog luka.

Trokadero (šp., fr. Trocadero) tvrđavica u Španiji koju su Francuzi zauzeli 1823. god; po toj tvrđavici nazvana uzvišica u Parizu, na desnoj obali Sene, sa palatom za izložbe i muzejom.

trokar (fr. trois-quarts) *v. troakar 1.*

trokarirati (fr. trois-quarts) *med.* bosti *tro-karom* radi puštanja tečnosti ili vazduha; *up. troakar 1.*

trola (eng. trolley) 1. motka sa točkićem na električnim kolima koja služi kao provodnik struje; 2. fabrička i rudarska kolica koja se kreću po konopcu.

trolejbus (eng. trolley trola, motka, lat. omnibus svima) kola koja se kreću po slobodnom drumu, a ne po šinama (tračnicama), pomoću električne energije koju dobivaju iz žica kroz dve *trole* kao provodnike struje, omnibus sa dve trole.

tromba (ital. tromba) 1. *muz.* *v. trompeta.*

tromba (ital. tromba, lat. turba) 2. *keteor.* vodeni stub; vihor; *up. tifon.*

tromblon (fr. tromblon) *voj.* puška rasipača; čelična sprava u obliku cilindra, udešena za nameštanje na puščanu cev (za bacanje puščanih bombi pomoću puščanog zrna).

tromblonska bomba *voj.* puščana bomba; *up. tromblon.*

tromboza (grč. thrombosis zgrušavanje) *med.* zgrušavanje krvi u živim krvnim sudovima i, kao posledica toga, začepljeno krvnih sudova.

trombon (ital. trombone) *muz.* velika truba, *pozaua.*

tromboflebitis (grč. thr̄mbos grudva, grumen, kap, phleps, phlebb̄s žila) *med.* zapaljenje vena usled kakve grudvice usirene krvi ili parčenceta tkiva koje je začepilo venu.

trombociti (grč. thrombos grudva, grumen) krvna zrnca pločastog oblika.

troml (nem. Trommel) doboš.

troml-fajer (nem. Trommel-feuer) *voj.* brza paljba velikog broja artiljerijskih oruđa, uraganska, „bubnjarska“ vatrica.

trompeta (fr. trompette, ital. trompetta, šp. trompeta) *muz.* truba.

trompetina (ital. trompettina) *muz.* mala truba sa nežnim tonom.

trompetist (fr. trompetiste) trubač.

tromplej (fr. trompe-l'oeil) *slik. u realističkom postupku način da se na dvodi-menzionalnoj površini slike stvori prividan utisak dubine i (iluzija) stvarnosti; fig. varka, prividnost.*

tromus (grč. tromaos drhtanje, trešenje) *med. v. tremor.*

tron (grč. thronos) presto, jedan od znakova vladalačkog dostojanstva.

tron (grč. trópos, trepo obrće, lat. tropus) obrt; poet. obrtanje, prenošenje reči iz pravoga značenja u nepravu, oblik pesničkih ukrasa koji menjaju i oblik i značenje reči, kod kojih se, dakle, reči i rečenice „prenose“ i dobivaju drugi smisao, te tako, mesto obične i više misaone predstave dobivamo drugu, manje običnu, živilju, očigledniju i lepu (npr. „kamen u srcu“, „ratarevo zlato“, „grlo“ = glas, „klica“ = početak, itd.); u trope spadaju: *metafora* (sa *alegorijom* i *personifikacijom*), *metonomija* (sa *eufemizmom* i *ironijom*) i *sinegdoha* (sa *hiperbolom* i *litotom*).

trona (šp., port. tropa) karavana sa mazgama u Latinskoj Americi.

tropar (grč. tropos obrt; melodija) u pravoslavnoj crkvi: pesma u slavu nekog svetitelja, himna svetitelju.

tropi (grč. trope obrt, okret) 1. pl. povratni-ci: a) astr. svaki od dva kruga nebeske lopte (trop Raka i trop Kozoroga) paralelan sa nebeskim polutaram, ekvatorom, na odstojanju oko $23^{\circ}28'$ severne i južno od ovoga, dodiruje ekliptiku u solsticijalnim tačkama; b) geogr. svaki od dva uporednika na Zemljinoj površini (koji odgovaraju nebeskim krugovima pod a) i imaju iste nazive) na odstojanju oko $23^{\circ}28'$ severno i južno od Zemljinog polutara koji čini granicu žarkoga pojasa, *tropske zone*; 2. poet. v. *trop.*

tropizam (grč. trópos obrt, okret) biol. nastrojenost biljaka i životinja vezanih za mesto da na izvesne spoljne nadražaje odgovaraju pokretima. Te nadražaje izazivaju teža (*geotropizam*), vazduh (*heliotropizam*), topota (*termotropizam*), svjetlost (*fototropizam*), hemijske materije (*hemotropizam*), voda (*hidrotropizam*), dipol (*tigmotropizam*), elektricitet (*galvanotropizam*).

tropikal vrsta luke tkanine, pogodna da se nosi za vreme velikih („tropskih“) vrućina.

tropikus (grč. tropikós sc. kyklos) geogr. povratnik.

tropo (ital. troppo) muz. vrlo, mnogo, jako; non *tropo* (ital. pop troppo) ne odviše, ne premnogo.

tropologija (grč. tropos obrt, logia nauka) poet. ret. nauka o slikovitim izrazima, o rečima koje imaju preneseno značenje, o *trošila*.

tronopon (grč. trephe hranim, trophe) hranljivi preparat koji se sastoji od rastvorlji-vih i lako probavljivih biljnih i živo-tinjskih belančevina.

tropopauza (grč. trópos obrt, okret, pausis) sloj vazduha na granici između troposfere i stratosfere.

troposfera (grč. trópos, sphaira lopta) prvi vazdupši sloj koji obmotava Zemlju, na polutaru visok do 18, oko 45° do 12, a na polovima do 8 km; posle nje počinje *stratosfera*.

tropski (grč. tropikós obrtni, povratni; pre-nosni, lat. tropicus) 1. ret. prenosan, sli-kovit, iskazan u tropima, figurativan; 2. astr. geogr. povratnički, koji pripada po-vratnicima, koji se nalazi na povratni-cima; *tropska godina* vreme koje protekne između dva uzastopna prolaska Sunčeva kroz prolećnu tačku (365 dana, 5 časova, 48 min., 46 sek.; up. *siderski*); *tropske biljke* one koje se nalaze u tropskim zemljama ili između povratnika, tj. u žarkom pojusu (a kod nas mogu uspevati samo u staklenim baštama); *tropska vrućina* nesnosna vrućina; *tropske bolesti* one koje poglavito vladaju u žarkom pojusu i koje su uslovljene podnebljem tih zemalja; *tropska zona*, *tropski pojas* v. *tropi*.

trot (eng. trot) sp. kratač konjski kas.

trotinet (fr. trottinette) kotrljač, uzana daska sa dva točkića i ručkom za upravljanje više prvog točka (dečija igračka); *pati-net, roler*.

trotoar (fr. trottoir) pešački pločnik, ulična pešačka staza.

trofej (grč. tropaion obrtište, tropos obrt, okret) 1. u starom veku: znak pobede koji se sastojao od ratnog plena (zastave, oružje, oprema) koji je bio vešan o drveće i motke na mestu gde je neprijatelj „okrenuo“ da beži; 2. vrh. ukras u obliku pobednik znakova; 3. fig. pobeda, pun uspeh.

trofičan (grč. trophe hrana, ishrana) hram-beni, ishrambeni, koji se tiče hranjenja ili ishrane.

trofički v. trofičan.

trofologija (grč. trophe hrana, ishrana, logia nauka) nauka o ishrani.

trofoneuroza (grč. trophe, neOron živac) med. poremećaj u ishranjivanju usled oboljenja živaca koji regulišu ishranu i razvijanje tkiva.

trofoplazma (grč. trophe, plasma tvorevina) fiziol. nosilac radnji, funkcija ishrane, sastavni deo ćelije (za razliku od *idio-plazme*, drugog sastavnog dela, nosioca nas leđa).

trohanter (grč. trochanter) trkač; znat, veliki i mali valjak na gornjem kraju bedrene kosti (kod čoveka i sisara).

trohej (grč. trochais kolut, kotur, točak) četr. stopa od jednog dugog i jednog kratkog sloga:—i.

- trohiske** (grč. *trochfskos loptica, točkić*) *farm. v. pasile.*
- trohleja** (dat. *trochleia*, grč. *trochalla*) koturača, čekrk, vitlo, dizalica.
- trohoīda** (grč. *trochos krug, kolut, kotur, točak, eldos vid, oblik*) v. *cikloida*.
- trohomētar** (grč. *trochos, metron mera, merile*) sprava za merenje brzine brodova.
- trohoskop** (grč. *trochos, skopeo gledam*) *med.* uređaj za pregled bolesnika rendgenovim zracima u vodoravnom (ležećem) položaju.
- trohotika** (grč. *trochos*) nauka o kružnom kretanju, o kružnom obrtanju.
- trubadur** (fr. *troubadour, itz l. trovatore*) u sred. veku: provansalski pesnik-pevač; fig. ljubavni pesnik, zaljubljeni pesnik.
- truveri** (fr. *trouvere*) pl. severnofrancuski pesnici-pevači u sred. veku, koji su obradivali bajke, romane i dr.
- truzija** (nlat. *trusio*) trzanje; naročito: kretanje srca u trzajima.
- truzam** (eng. *truism*) očigledna, opštepoz-nata istina (koju je suvišno dokazivati), banalnost.
- trun** (eng. *truck*) tovarna kolica; teretna kola (za guranje).
- truk-sistem** (eng. *truck, system*) sistem isplaćivanja radnika koji se sastoji u tome što fabrikant radnike isplaćuje, mesto gotovim novcem, proizvodima svoje fabrike, koje radnici ili uopšte ne troše ili ih ne mogu sve potrošiti, nego sami moraju da ih unovče kako znaju i umiju; ovaj sistem je po radnike veoma nepovoljan i u većini država zakonom zabranjen.
- trupa** (nem. *Truppe*, fr. *la troupe*, lat. *turba* gomila, mnoštvo, četa) 1. *voj.* deo, jedinica vojske; 2. društvo putujućih umetnika, naročito glumaca; svи članovi jednog pozorišta ili cirkusa.
- trust** (eng. *trust*) udruženje velikih proizvo-đača neke vrste robe u cilju monopoli-sanja prodaje i postizanje što bolje cene; *trest; up. kartel 2.*
- trud** (nem. *Trotz*) prkos, inat.
- tuaža** (fr. *touage*, eng. *towage*) *mor.* vučenje lađe pomoću konopca (palamara), naročito po kanalima i rekama.
- tuba** (lat. *tuba*) 1. dugacka ratna truba kod Rimljana; muz. najdublja bas-pozauna.
- tuba** (lat. *tubus*, eng., fr. *tube*) 2. cev, crevo; naročito: limena cev u koju se pakuju kremovi, vazelin, pasta za zube, lanolin i dr. sa limenim zavrtnjem na uzanom otvoru, kroz koji se sadržina u pogrebnoj količini dobija istiskivanjem.
- tuba Eustahii** (nlat. *tuba Eustachii*) znat. ušna truba, Eustahijeva truba.
- tuba stentorea** (lat. *tuba stentorea*) cev za govor, za pojачavanje glasa; *up. Stentor.*
- tubafon** (lat. *tuba cev*, grč. *rēbbēb zvučim*) muz. instrument sa dva reda hromatski zглаšenih čeličnih cevi učvršćenih na jednom postelju, koje, kad se udaraju maljićima, daju zvonomu sličan zvuk.
- tuberkula** (lat. *tuber grba; guka, kyrga, dem, tuberculum gučica, kvržica*) *med.* izraštaj, krvica na kosti; siva, kao zrno prosa velika krvica u raznim organima čoveč-jeg tela, naročito u plućima (lat. *tubercula pulmonum*).
- tuberkulizacija** (nlat. *tuberculisatio*) *med.* obrazovanje tuberkuloznih bacila u telu, zaražavanje tuberkulozom.
- tuberkulin** (lat. *tuberculum*) *med.* sredstvo (ili: lek) protiv tuberkuloze spravljen od *tuberkuloznih bacila* (pronalažak dr Roberta Koha).
- tuberkuloze** (nlat. *tuberculosis*) *med.* sušila, jektika, (veoma rasprostranjena i opasna zarazna bolest koju izaziva tzv. *tuberkulozni bacil*).
- tuberkulozan** (nlat. *tuberculosus*) kvrgav, gukav; *med.* bolestan od tuberkuloze, sušičav, jektičav; *tuberkulozna kaverna med.* šupljine u plućima koju je napravio *tuberkulozni bacil*; *tuberkulozni bacil* (nlat. *Bacillus tuberculosis*) *med.* izazivač tuberkuloze koji je otkrio dr Robert Koh 1832. godine.
- tuberkulocidin** (lat. *tuberculum, caedere ubijati, ubiti*) *med.* toksin spravljen od tuberkuloznih bacila, lek protiv tuberkuloze.
- tuberoza** (lat. *tuber čvor*) *vot.* biljka iz porodice sunovratci (*Polyantes tuberosa*), sa vrlo mirisnim belim cvetovima; gaji se u toplim krajevima; upotrebljava se u proizvodnji mirisa.
- tuberozan** (lat. *tuberosus*) kvrgav, gukast, krtolast; bolestan od tuberkuloze; koji potiče od tuberkuloze.
- tuberozitet** (nlat. *tuberositas*) kvrgavost, gukavost; *med.* izraštaj.
- tubuliti** (lat. *tubus cev, grč. Hthos kamen*) pl. *geol.* cevasta okamenotina jedne vrste biljki-zivotinja; *kanomiti*.
- tubulozan** (nlat. *tubulosus*) u obliku cevi, cevast; *tubulozne žlezde zool.* cevaste žlezde.
- tubus** (lat. *tubus*) cev; dogled, durbin; *gubi kapilares* (nlat. *tubi capillares*) pl. kapilarne cevi.
- tug** (pere, tug, tur, tug) konjski rep privezan na vrhu kopljia, sa zlatnom jabukom na vrhu, koji se nosio kao zastava, pred pašama kad su putovali ili išli u boj (veziri su imali pravo na tri tuga, zato su se zvali *uč tugli paša*, paša od tri konjska repa).
- tugi** (eng. *thougs*) pl. tajna bratstva zlikovaca i ubica u Indiji, čiji članovi, po propisima svoje boginje *Bavani*, koja zahteva ljudske žrtve, napadaju i dave putnike; *taš, fansigari.*
- tugizam** (eng. *thougs*) zlikovačke metode indijskih tuga; v. *tugi.*

tugrik novčana jedinica Mongolije (1 tug-rik = 100 monga).

Tuzla (tur. tuzla solana, mesto gde se vadi so) ime dveju bosanskih varoši sa izvorima soli koje su se pre dolaska Turaka zvale Soli.

tuizam (eng. tu, tuism) *fil. v. altruizam.*

tuja (lat. thuia) *bot.* drvo života, zimzeleno mirisavo drvo u Sev. Africi.

tukan (braz. tucano) *zool.* ptica sa vrlo velikim kljunom, slična gavranu.

tul. (fr. tulle) *v. til.*

tula radovi od srebra ukrašeni umetnutim malim šarama, mustrama, koji se izrađuju u ruskom gradu *Tuli; tula-srebro.*

tula-metal masa od srebra, belog bakra, olova i sumpora koja se umeće na fino gravirane srebrenje kutije (*tula-doze*), elegantne noževe, kašike i dr. i obrađuje slično *emajlu* (naziv po ruskom gradu *Tula*, gde je pronađen).

tularemija (grč. haima krv) *med.* zarazna zečja bolest u Tatarskoj oblasti (Kali-fornija), slična kugi; na ljudi se prenosi insektima.

tula-srebro *v. tula.*

tulban (pere.) *v. turban.*

tulbe (arap. turba, tur. turbe) grobnica, ka-pela nad grobom (turskih careva i velikaša); *turbe.*

tulijum (nlat. nullium) *hem.* element iz grupe obojenih retkih zemalja, atomska masa 168,93, redni broj 69, znak Tt.

tulipan (nlat. tulipa, pere. dilibend) *bog.* lala, cvet iz familije ljljana (nazvan zbog sličnosti sa *turbanom*).

tulipomanija (nlat. tulipa, grč. mania pomama, strast) strasna ljubav prema *tulipa-nima* (lalam).

tulum (grč. tylemos, tur. tulum) mešina, npr. za vino; *fig.* prazne glave, nesabran čovek.

tulumba (ital. tromba, tur. tulumba) 1. šmrk za crpljenje vode ili za gašenje požara; pumpa; 2. vrsta slatkih zalivenih kolača u obliku malih krastavaca.

tulmina (tur.) velika mešina; takođe: porez koji su nekada spahiye uzimale od vinogradara.

tulus (nlat. tulus, grč. tylos) *v. kalus.*

tumbas (pere. dum rep, kraj, krma, baz koji se igra, tur. tombaz) čamac za pontonski most.

tumescencija (nlat. tumescentia) *med.* *v. tumefakcija.*

tumescirati (lat. tumescere) *med.* oticati, prelaziti u otok, u izraštaj.

tumefakcija (nlat. tumefactio) *med.* oticanje; otok, otečenost, naduvenost.

tumidan (lat. tumidus) *med.* otekao, otečen, natečen, naduven.

tumor (lat. tumor) *med.* otok, novostvoreni izraštaj tkiva na čovečjem ili životinjskom organizmu; *benigni tumor* dobroćudni tumor, sastavljen od zrelih ćelija koje nemaju veze sa okolnim tkivom; *maligni*

tumor, zloćudni tumor, sastavljen od ne-zrelih ćelija koje prodiru u okolno tkivo.

tumul (lat. tumulus) gomila; grob.

tumult (lat. tumultus) metež, buka, graja, gužva, nemir, lom; uzbuna.

tun (eng. tun bačva) najveća eng. mera za tečnosti=252 galona—11,450 hl.

tuna (grč. thynnos, lat. thynnus) *zool.* morska riba, cenjena zbog ukusna mesa; *tunjina.*

tungsten *hem.* naziv za hemijski element *volfram.*

tundra (rus. tundra, fin. tuntur) velika, samo mahovinom i lišajima obrasla barovita ravnica u arktičkim delovima Evrope, Azije i Amerike.

tunel (eng. tunnel) put ili hodnik prebijen kroz breg ili ispod reke, podzemni put (naročito železnički), podzemni prolaz.

tunika (lat. tunica) kod Rimljana: donje odelo, donja haljina od bele vune (košulja) preko koje su muškarci nosili *toga* a rimske gospe *palu*; danas: vrsta ženske kratke haljine.

tunikata (lat. tunicata) *pl. zool.* plaštaši, vrsta mikroskopski sitnih, isključivo morskih životinja.

tunicela (lat. tunicella) odežda katoličkih sveštenika koju nose preko *albe.*

tunkin-gnezda *v. pod salangana.*

tunjina (lat. thynnus) *zool.* *v. tuna.*

tupe (fr. toupet) krovčast pramen kose iznad čela; smelost, drskost.

tur (nlat. Sarga caucasica) 1. *zool.* kavkaski kozorog, veoma cenjen zbog ukusnog mesa i odličnog krvna.

tur (fr. tour, nlat. turnus) 2. obrt, okret; hod, šetnja, putovanje, izlet; red u nekom nizu; okret, naročito u plesu; *fig.* podvala, obešenjakluk, veština.

tura (fr. tour) određen deo puta, mala šetnja, izlet, putovanje.

turaža (fr. tour obrt) broj obrta, npr. što ih učini jedan motor u određenom vremenu.

turacin (nlat. turacus) crvena bojena materija životinjskog porekla, sadrži bakar, dobija se od pera tropskoafričke ptice *turako* (bananažder).

turban (pere. dulbend, tur. tiilbent) belo platno koje muslimani obavijaju oko fesa, kao ukras; *obviti turban* primiti islam, poturčiti se.

ture (arap. turba, tur. turbe) *v. tulbe.*

turbijon (fr. tourbillon) raketa koja se penje vertikalno i u kovitlac.

turbina (lat. turbo gen. turbinis vrtlog, vitlo, fr. turbine) vitlo, stalan točak sa izvijenim lopaticama (između kojih, kao kroz kanale, protiče voda koja se ozgo dovodi do jaza u jedan uspravan cilindričan rezervoar), kod kojeg voda dejstvuje bočnim pritiskom na lopatice i obrće ga (sprava za iskorišćavani vodene energije); *parne turbina* vitlo koje obrće, udaranjem u

- lopatice točka, zagrejana i jako napeta para.
turbo (lat. *turbo* vrtlog; vitlo) *teh.* predmet-tak koji se stavlja ispred naziva mašina koje pokreće parka turbina.
turbogenerator (lat. *turbo*, *gei.* *turbinis* vrtlog; vitlo; fr. *turbine*) agregat za proizvodnju električne energije kod koga kao pogonska mašina služi turbina koja pokreće generator električne struje.
turboreaktor (lat. *turbo* *gei.* *turbinis*, *reak-tor*, v.) motor na mlazni pogon.
turbulentan (lat. *turbulentus*) nemiran, bu-ran, uzburkan, bučan, neobuzdan.
turgencija (nlat. *turgentia*) v. *turtor*.
turgescencija (nlat. *turgescentia*) v. *turgor*.
turgor (lat. *turgor* nabreklost) *bot.* napetost biljnog tkiva koja ne dopušta nedrvrena-stim delovima biljke da učmaju.
turela (fr. *tourelle* kulica, tornjić) *voj.* kružno postolje za oruda (mitraljeze, topove) pomoću kojih se može gadati na sve strane, naročito iz aviona.
turizam (fr. *tour* obilazak, putovanje, *tourisme*) putovanje radi zabave, zadovoljstva, razgledanja zanimljivih krajeva, lečenja; *turistika*.
turist (fr. *touriste*) onaj koji putuje iz zadovoljstva, radi razgledanja zanimljivih krajeva, lečenja.
turistička (fr. *touriste*) v. *turizam*.
turkoman (ital., šp. *Turco* Turčin, grč. *manfa pomama, strast*) v. *turkofil*.
turkopoli (ngrč.) potomci, deca Turaka i Grkinja.
turkofag (ital., šp. *Tigso* Turčin, grč. *phagem žderati*) turkožder, onaj koji mrzi na Turke.
turkofil (ital., šp. *Tigso*, grč. *philos*) priatelj Turaka; kome je sve lepo i dragو što je tursko; *turkoman*.
turkofob (ital., šp. *Tigso* Turčin, grč. *phobos strah*) v. *turkofag*.
turmalin (ital. *turmalino*) 1. *min.* dragi kamen boje zelene, mrke, crvene (*rubelit*), ružičaste ili bezbojan; 2. *fiz.* jednoosni kristal koji služi za ispitivanje pola-rizovane svetlosti; *turmalinska klešta* klešta u kojima se svetlost polarizuje prolaskom kroz ploču turmalinskog kristala idući paralelne sa osom, a drugi zrak se upije.
turmino tip sedam srednjih pregradaka u slagačkom sanduku (nazvani po tome što sadrže slova ovim redom).
turn-aut (eng. *turn-out*) v. *štrajk*.
turneja (fr. *tournee*) obilaženje, službeno putovanje nekog službenika, trgovca; putovanje od mesta do mesta nekog umetnika ili sportiste (ili: grupe umetnika ili sportista) radi priredivane predstava, utakmica ili gostovanja.
turner (nem. *Turner*) gimnastičar.
turnike (fr. *tourniquet*) 1. obrtni krst, na ulazima i prolazima, koji dopušta da se prolazi samo jedan po jedan; 2. *hir.* instrumen za stezanje žila; služi za zaustavljanje krvi.
turnir (fr. *tournure*) 1. obrt; zgodan, spretan način izražavanja; sigurno držanje, okretnost; jastuče što žene podmeću pod gornji deo suknje pozadi.
turnir (fr. *tournoi*, ital., šp., port. *torneo*, nem. *Turnier*) 2. viteška utakmica u sred. veku sa kopljem i štitom, obično na konju; priredivali su ih na vladarskim dvorovima i u svečanim prilikama, a bile su strogo određene propisima (pravo uče-stvovanja imali su samo plemići); danas: nadmetanje, utakmica, npr. šahista.
turnira™ (nlat. *turnare*, fr. *tourner*) 1. okrenuti, okretnati, obrnuti, obrnati; *voj.* obići neprijatelja, zaći mu za leđa.
turnira™ (fr. *tourner*) 2. učestvovati kao borac ili takmičar u turniru.
turnman (fr. *tournement*) *jax.* veštvo izvedeno okretanje konja.
turnus (grč. *turnos* alatka drvodelja za obeležavanje kruga, nlat. *turnus*) utvrđen red po kome više lica jedno za drugim obavljaju neki posao, red; naizmenično menja-nje, naizmeničnost, smenjivanje; *per tur-num* (nlat. *per turnum*) po redu, redom.
tur-retur (fr. *tour-retour*) odlazak i povratak; *karta tur-retur* karta koja važi za odlazak i povratak, povratak karta.
turtur (lat. *turtur*) *zool.* grlica.
turf (eng. *turf*) sp. trkalište.
turfiti (eng. *gentlemen of the turf*) priatelj, ljubitelj konjskih trka.
turešija (pere. *turS*, *turuš* kiselo, tur. *turgu*) voće ili povrće ostavljeno u slanoj vodi ili sirčetu za zimu.
turekulacija (lat. *tussiculatio*) dged. suvo kašljucanje.
tusis (lat. *tussis*) *med.* kašljaj.
Tuskulanum (lat. *Tusculanum*) čuvena vila Ciceronova u blizini *Tuskuluma* (danasa Fraskati), u starom Laciјumu, gde je proveo svoje najsretnije časove; otuda *fig.* mirno seosko boravište nekog naučnika ili državnika.
tu-step (eng. two-step) „u dva koraka“, ples (vrsta *uanstepa*) u 2/4 takta.
tuga la forca (ital. *tutta la forza*) *muz.* svom silom.
Tutankamon (Tut-an-ch-Amon) egiptski kralj (oko 1350. god. pre n. e.), čija je gotovo posve očuvana grobnica sa njegovim kovčegom i njegovom mumijom otkrivena 1922. u „Dolini kraljeva“ kod Luksora, sa bogatom i veoma dragocenom arheološkom gradom.
tutela (lat. *tutela*) *prav.* staralaštvo, stara-teljstvo, štitništvo (maloletnika); *fig.* zaštita, okrilje.
tutelarni (lat. *tutelaris*) *prav.* staralački, starateljski; *fig.* zaštitnički.
tutenum slitina (*legura*) bakra, cinka i nikla, kineske novo srebro.

tuti (ital. tutti) *muz.* svi glasovi zajedno, ceo hor, ceo orkestar; *tutti-qtyanti* (ital. tutti--quanti) svi koliko god ih ima, svi odreda.

guti fruti (ital. tutti frutti) „svi plodovi“, jedno ital. jelo sa mnogo plodova (povrća ili voća); *fig.* mešavina, smesa, *potpuri*.

tutkalo (tur. tutkal) lepilo koje upotrebljavaju stolari i obućari.

tutor (lat. tutor) *prav.* staralac, staratelj; *tutor testamentarius* (lat. tutor testamen-tarius) staralac određen zaveštanjem; *fig.* zaštitnik, oslonac.

tutorijum (nlat. tutorium) *prav.* sudsko postavljanje za staraoca; *tutorio lomine* (nlat. tutorio nomine) starateljski, putem starateljstva.

tutorstvo (lat. tutor) *prav.* v. *tukla*.

tutun (tur. tutuñ) duvan.

tuf (nem. Tuff, lat. tofus, tophus vulkanski kamen) *geol.* kamen koji je postao od masa razdrobljenog materijala i pepela koje je vulkan izbacio i koje su samo vodom slabije ili jače slepljene.

tufegdžija (pers.-tur. tufekci) puškar.

tufek (pere. tufenk, tur. tufek) puška; pucanj iz puške.

tuciorizam (lat. tutus bezbedan, tutior bezbedniji, nlat. tutorismus) *fil.* etičko na-

čelo „prilične sigurnosti“, po kome se za dopustljivost nekog dela traže razlozi koji ga opravdavaju ne sa više ili manje verovatnosti, nego sa dovoljnom sigurnošću.

tuč (tur. tuc, tunc) bronza.

tuš (fr. touche dodir, dodirivanje) 1. *muz.* dirka (na klaviru); 2. draženje, vredanje, uvreda; 3. *slik.* prenošenje boje kićicom; poslednji potez kićicom; naknadno stavljanje tamne boje na sliku; 4. vrsta finog kineskog crnog mastila koje se spravlja od najfinije čadi, dobivene sagorevanjem kamfora; 5. svečano pozdravljanje dobo-šem i trubama, naročito posle održane zdravice. (Kod nas se pogrešno upotrebljava i mesto *duš*.)

tuše (fr. toucher) 1. *sa.* u rvanju: trenutak kada rvač koji je na zemlji dodirne obema plećkama zemlju, što znači da je pobeden; 2. *muz.* razlika u jačini udara u dirke (kod klavira).

tuširati (fr. toucher) dirnuti, dodirivati; pilati, ispitivati pipanjem (npr. ženu da li je trudna); dirnuti, dirati, ganuti, tronuta; vredati, uvrediti; crtati ili slikati *tušem*; vodene boje prenositi kićicom. (Kod nas se pogrešno upotrebljava i mesto *duširati*.)

Ć

Ć, č dvadeset treće slovo naše cirilice, peto naše latinice (S, s).

Ćaba (arap. Ka'ba koska, tur. Kabe) v. *Kaba*.

ćage (pere. kagag tur. kagit) hartija; pismo.

haja (pere., tur. kahya) 1. domaćin, starešina; zamenik, nadzornik; 2. kolač sa sirom, kajmakom ili mesom.

ćaknut (pere.) glup, sumanut, šašav.

ćar (pere. kar, tur. kar) dobit, zarada, korist.

ćasa (pere. kase, tur. kase) zdela, činija, posuda.

ćatib (arap. katib, tur. katib, katip) pisar; pisac, mudrac, učenjak.

ćafir (arap. kafir, tur. kafir) onaj koji ne priznaje boga, nevernik (naročito kao pogrda).

će... (ital.) v. *če...*

ćevap (arap. kabab, tur. kebab) komadi raznog mesa pečeni na ražnju.

ćevapčići (arap.) valjušći od seckanog mesa pečeni na roštilju.

ćezap (tur. kezzap, pere. tizab oštra voda) šalitrina kiselina kao sredstvo za izdvajanje zlata i srebra.

ćeif (arap. kayf, tur. keyif) v. *ćef*.

ćeifli (arap.-tur. keyifli) v. *ćefli*.

ćelav (pere. kel, tur. kel) bez kose, sa malo kose na glavi.

Ćele-kula (pere.) „Kula od glava”, strašan spomenik turskog varvarstva koji su Turci podigli kod Niša od lubanja Srba poginulih 1809. god. pri opsadi Niša, kada je herojski poginuo resavski junak Stevan Sindelić.

ćelija (lat. cella soba, soba za ostavu, ostava, dem. cellula, grč. kalia koliba) 1. zasebna sobica, samica, naročito kaluderske; 2. naziv za organizacionu jedinicu neke političke organizacije; 3. okce u pčelinjem saću; 4. biol. osnovna jedinica žive materije, sposobna za umnožavanje.

ćemane (pere. keman, tur. keman) violina.

ćemer (pers.-tur. kemer, grč. kamara, ngrč. kemer) 1. muški kožni pojasa sa pregrada-ma za novac, potpaša; 2. bogato ukrašen ženski pojasa.

ćemerli (pers.-tur. kemerli) sagrađeno na svod, svedeno.

ćenar (pere. kenar, tur. kenar) obala, strana, kraj, ivica, kut; vrsta platna.

ćenifa (arap. kanif, tur. keneff, kenif zaštićen od pogleda) nužnik, zahod.

ćentezimo v. *čentezimo*.

ćepenak (tur. kepenk) krilo od prozora; kapak ispred dućana; dućančić.

ćeramida (grč. cheramis, cheramisidos, tur. keremid) vrsta krovnog crepa.

ćerana (pere., tur. kerhane) zanatlijska radionica, naročito: radionica sapuna i užarska radionica.

Kerpič (tur. kerpic) nepečena cigla.

ćertovi (tur. kertič) pl. urezana i ukrštene grede, balvani na uglovima zgrada sagrađenih od brvana.

ćerčivo (tur. cercive) okvir, oplata, ram na prozoru.

ćesam (tur.) sreća; *kupiti na pesam* kupiti na sreću.

ćesar (lat. Caesar, nem. Kaiser) car.

ćesatluk (arap.-tur. kesatlik) nemanje novca, novčana kriza, besparica.

ćesma (tur. kesme od kesmek seći, odseći) vrsta veza na šupljike.

ćeten (arap. kattan, tur. keten) lan.

ćeten-halva (tur. keten halva) vrsta halve, končana halva.

ćef (arap. kayf, tur. keyif) dobro raspoloženje, dobra volja, radost, veselje, uživanje; prohtev.

ćefli (arap.-tur. keyifli) veselo, dobro raspoložen; pri piću.

ćehaja (pere. ked kuća, Ijuda gospodar, vlasnik, tur. kahya) 1. poglavica, upravitelj dobara; 2. starešina čobana, katunar.

ći... (ital.) v. *ći...*

ćibrit (arap. kibrit sumpor) palidrvce, ši-bica sumporaca.

ćivot (grč. kibotos) v. *kivot*.

ćiler (lat. cella ostava, soba za ostavu, nem. Keller) soba za ostavu, klet, vajat.

ćilibar (tur. kehruba, kehlibar, pere. kahriba ono što privlači slamu) fosil-na smola koja potiče od četinare, jantar.

ćilim (pere. kilim, tur. kilim) zastirač, šarenica, za podove i zidove, sag, tepih; vrsta kecelje.

ćilit (grč. chleidos ključ, tur. kilit brava) katanac, lokot.

ćiriz (tur.) v. *ćiriš*.
ćiriš (tur. ciris) obućarski lepak.
ćispet (arap. kiswa, tur. kispet) odelo, odeća; nakin. **ćitab** (arap. kitab, tur. kitab, kitap) pismo, knjiga; zakon, naredba; verska knjiga; *ćitap*.
ćitap (arap.) v. *ćitab*. **ćifta** (hebr., tur. cifit, cifik) Jevrejin; kod nas samo u značenju: tvrdica, filistar. **ćorav** (pere. kur, tur. kor) slep na jedno oko. **ćorda** (pere. kard nož, tur. gorda, mad. kard) sablja. **ćorsokak** (pere.-arap., tur. kor sokak) slepa ulica; *fig.* bezizlazno stanje, kritično stanje.
ćotek (tur.) v. *ćutek*. **ćuvik** (pere. kuh, tur, kfth) brežuljak. **ćulav** (pere. kulah, tur. kulah) polukružna kapa od uvaljane vune, koja se nosi ispod fesa. **ćulbastija** (tur. kulbastı) meso pečeno na žaru; *dulbastija*. **ćumez** (tur. kiimes) kokošnjak; mala kućica, uperila. **ćumur** (tur. kumur) drveni ugalj.

ćup (arap. kiib, tur- kup) velik zemljani sud (za pekmez, kajmak, turšiju i dr.).
ćupa (pere.) zemljani krčag sa širim grlom.
ćuprija (grč. gephyra, tur. kopriii) most.
ćurak (tur. kiirk) gornji zimski kaput postavljen i opšiven krznom, bunda, kožuh.
ćurdija (pere. kierte, tur. kiirde) kratak krz-neni kaput; dug ženski kaput bez rukava od belog, crnog ili crvenog sukna.
ćurta (tur.) grudnjak, pršnjak.
ćurtauk (tur.) bolest živine koju dobiva za vreme sparivanja.
ćurčija (tur. kurkcu) krznar, kožuhar, zanatlija koji pravi predmete od krzna.
ćuskija (tur. kiiskii) gvozdena poluga; *pijan kao ćuskija* trešten pijan.
ćustek (tur. kostek) sveza, spona kojom se sapinju noge konju, bukagije, negve.
ćutek (tur. kotek) batina, šiba, štap; udarac.
ćutuk (tur. ktituk) panj, klada; po Vuku: gomila, buljuk, četa.
ćufte (pere. kufte od kuften istući, smrviti, tur. kofte) loptica od iseckanog mesa sa biberom i lukom; *pl. ćufteta*.

U

U, u dvadeset četvrto slovo naše cirilice, dvadeset sedmo naše latinice (U, i); kao skraćenica: u. i. = *ut infra* (lat. ut in-fra) kao dole; ult. = *ultimo*; ung. = *ungeve-nrum*; i. s. = *ut supra* (lat. ut supra) kao gore; U. S. = United States (Junajted Ste-its) Sjedinjene Američke Države; hem. U = *uranijum* (*uran*).
uanstep (eng. onestep) okretna igra u 2/4 takta (kod nas obično: *vanstep*).
ubi (lat. ubi) *pril.* gde; *ubi bene, ibi patria* (lat. ubi bene, ibi patria) *posl.* gde mi je dobro, tu mi je otadžbina (iz Cicerona); *ubi leko, ibi pena* (lat. ubi lex, ibi poena) gde je zakon, tu je i kazna; *ubi periculum, ibi leko* (lat. ubi periculum, ibi lex) gde je (ili: gde se pojavljuje) opasnost, tu je (ili: tu se pojavljuje) i zakon (koji će je predu-prediti ili otkloniti).
ubikvisti (lat. ubique svuda) *pl.* 1. *biol.* opšti nazivi za tzv. kosmopolitske biljke i životinje koje mogu da uspevaju i žive svuda, bez obzira na klimatske i druge uslove; 2. *teol.* oni koji veruju u sveprisutnost tela Hristovog u pričešću, = *luteranci*.
ubikvitet (nlat. *ubiquitas*) sveprisutnost, javljanje, postojanje na svakom mestu.
ubikvitisti (lat. *ubique*) v. *ubikvisti*.
uvea (nlat. *uvea* sc. *membrana*) *alat.* grozdnjača, opna tamnoćica (u oku).
uvertira (fr. *ouverture* otvor; otvaranje; počinjanje, početak) *muz.* orkestarski uvod u veće muzičke delo, naročito u operu, oratorijum i dr.
uvula (lat. *uvnla grozdić*) *alat.* resica (na nepcu).
uvulitis (lat. *uvula*) *med.* zapaljenje resice (*uvule*).
uvulotomija (lat. *uvnla resica*, grč. tome sečenje, rezanje) *med.* odsecanje resice (*uvule*).
ugursuz (tur. *ugursuz*) nevaljalac, nesrećnik.
uzane (lat. *usus* upotreba, fr. *usance*) trgovinski običaj, običaj koji je u trgovini usvojen kao zakon; *up. uzo*.
uzanca (ital. *usanza*) *trg.* v. *uzo*.
uzengija (tur. *iizengi*) stremen na sedlu.
uziologija (grč. *usfa* biće, suština, logfa učenje) *fil.* učenje o biću, o suštini.

uzo (ital. *uso* upotreba) *trg.* rok meničnog plaćanja, mesečni rok; *uzo-menica* menica čiji je rok plaćanja određen „a uzo“; *a uzo* (ital. a uso) prema običaju kod menica, po uobičajenom viđenju ili roku plaćanja, dve do četiri nedelje; *a uzo dopio* (ital. a uso doppio) pe dvostrukom roku plaćanja.
uzukapija (lat. *usucapio*) *prav.* sticanje prava na neku stvar dugim posedovanjem, dobitvanje neke stvari zastarevanjem prava nekoga drugog na nju.
uzukapirati (lat. *usu-capere*) *prav.* prisvoji-ti neku stvar dugom, neprekidnom upotrebot ili državinom, proglašiti je svojim vlasništvom, koristiti se pravom zasta-relosti.
uzun (tur. *uzun*) dug, dugačak, visok.
uzur (arap. *huzur*) prisutnost, tur. *huzur* (smirenje) odmor, dokolica, počivanje.
uzura (lat. *usura*) upotreba, uživanje; kamate ili interes na kapital; *med.* habanje, trošenje, nestajanje, ojedanje (tkiva, kostiju).
uzurpancija (nlat. *usurpantia*) običaj, navika, predanje, tradicija.
uzurpator (nlat. *usurpator*) nasilni i be-spravni prisvajač, otmičar (naročito vlasti, prestola); *pr. uzurpatorski*.
uzurpacija (lat. *usurpatio*) protivpravno i samovlasno prisvajanje, otimačina, pri-grabljivanje (npr. vlasti).
uzurpirati (lat. *usurpare*) prigrabit, oteti; samovlasno, bespravno i nasišno pri-svojiti neko pravo, vlast i sl.
uzus (lat. *usus*) upotreba; običaj, navika.
uzus fori (lat. *usus fori*) sudski običaj.
uzusfruktuar (lat. *ususfructarius*) *prav.* uživalac tude svojine.
uzusfruktus (nlat. *ususfractus*) *prav.* upotreba, uživanje tude svojine.
uzufruktuar (nlat. *usufructarius*) *prav.* v. *uzusfruktuar*.
uzufruktuirati (lat. *usus* upotreba, korišćenje, iskoriscavanje, fructus plod) *prav.* koristiti se tudim, uživati tude dobro (bez prava svojine).
uj (mad. ij) nov, naročito u imenima mesta.
ujdurma (tur. *uydurma* udešavanje, podudaranje) vešto udešena stvar, smicalica, podvala.

ulak (tur. ulak) skoroteče, glasnik-konjanik (koji je nekada, u Turskoj, imao pravo da svog umornog konja uz put zameni odmor-nim konjem svakog konjanika koga sretne).

ulalgija (grč. Σόπ desni, algos bol) *med.* bol u čeljustima (vilicama).

ulama (tur.) vrsta veza.

ulan (polj. ulan, hulan, tur. oghlan) kopljani-konjanik, vrsta lake konjice tatar-skog porekla, najpre uvedene u Poljskoj, naoružane pištoljima, sabljama i kopljima.

ulanka (polj. ulan) mundir *u lana*.

ular (grč. εσέγα, tur. yular) konjski povodac.

ulema (arap. 'ulama, tur. ulema) *pl.* znaci zakona, klasa turskih pravnika koji se ujedno smatraju i kao sveštenici i dobri poznavaooci i tumači teksta Korana, islamskog predanja i njihovog značaja.

ulema-medžlis (arap.-tur. ulema meclisi) skup, veće *ulema* (upravni i nadzorni organ islamske verske zajednice).

ulemoragija (grč. Σόπ desni, haima krv, rag-koren od regnimi slomim, skrham, prokinem, raskinem) *med.* *uloragija*.

Ulis (lat. Ulices) latinske ime slavnog grčkog junaka pod Trojom *Odiseja*.

ulitis (grč. οὐλίτης) 1. *med.* zapaljenje desni.

ulitis (grč. οὐλίτης) 2. *med.* zapaljenje ožiljaka.

ulkus (lat. *ulcus*) «ed. čir, prišt, rana; *ulkus atonicum* (lat. *ulcus atonicum*) živa rana; *ulkus duodenii* (lat. *ulcus duodenii*) čir u dvanaestopalačnom crevu; *ulkus durum* (lat. *ulcus durum*) tvrda grizlica, tvrdi šankir; *ulkus mole* (lat. *ulcus molle*) meka grizlica, meni šankir; *ulkus ventrikuli rotundum* (lat. *ulcus ventri-culi rotundum*) okrugli čir želuca.

ulna (lat. *ulna*) *anit.* lakatna kost.

ulonkus (grč. Σόπ desni, onkos masa) 1. *med.* otok desni, izraštaj na desnim.

ulonkus (grč. Σόπ desni, onkos masa) 2. *med.* otok ožiljka.

uloragija (grč. Σόπ desni, rag-, koren od regnimi slomim, skrham, prekinem, raskinem) *med.* krvarenje iz desni; *ulemoragija*.

ulotika (grč. οὐλοτική) *ule* zarasla rana, ožiljak) *pl. med.* sredstva za zarašćivanje rana.

ulofilan (grč. οὐλοφίλος) kovrčav, krecav, phy-llon list) sa kovrčastim listovima.

ulster (eng. *ulster*) dug i širok muški vrs-kaput bez postave (kakav se najpre nosio u *Ulsteru*, pokrajini na severu Mrske); *alster*.

ultima (lat. *ultima*) *gram.* poslednji slog neke reči.

ultima racio (lat. *ultima ratio*) poslednji razlog, poslednja odluka, poslednje, krajnje sredstvo.

ultimatizam (nlat. *ultimativus*) koji ima oblik ili prirodu *ultimatuma*.

ultimatum (nlat. *ultimatum*) poslednja izjava, poslednji predlog za zaključenje nekog sporazuma; završna reč; poslednja reč, poslednji uslov sa ograničenim rokom, čije neprimanje znači prekid daljih razgovora o tom predmetu, a često i prisilne mere.

ultimo (lat. *ultimo*) *berz.* poslednjeg dana u mesecu; poslednji dan meseca; *ultimo--menica* menica čiji rok pada poslednjeg dana u mesecu; *ultimo-novac* novac koji se pozajmljuje do *ultimo*, dakle, za mesec dana; *ultimo-regulisanje ili likvidacija* regulisanje krajem meseca, mesečni obračun.

ultimogepitura (lat. *ultimo*, genitura) *prav.* docnije rođenje; *pravo ultimogeniture* pravo po kome, pri deobi nasledstva, stariji deli a mlađi bira.

ultimum (lat. *ultimum*) poslednje, krajnje, krajnost, krajnji cilj.

ultimus (lat. *ultimus*) *pr.* najudaljeniji, krajnji, poslednji.

ultra (lat. *ultra*) 1. *pril.* predmetak u složenicama sa značenjem: s one strane, preko (toga), dalje, više, još, iznad; preko mere, preterano.

ultra (lat. *ultra*) 2. kao imenica: onaj koji o onome što hoće ne ume (voden straću ili predrasudama) da bude umeren, zbog čega obično ne postiže ni ono što bi možda mogao postići, npr. ultrarevolucionar, ultraroyalist, ultramonarhist, ultrali-beral, ultrademokrat itd.

ultravioletni zraci *ont. v.* *ultraljubičasti zraci*.

ultragama-zraci zraci koji dolaze iz kosmosa (iz dosad nepoznatih izvora).

ultraizam (lat. *ultra*) mišljenje i načela onih koji vole da proteruju; *up. ultra* 2.

ultraljubičasti zraci *ont.* nevidljivi zraci na krajnjem ljubičastom delu Sunčevog spektra koji dejstvuju hemijski (*aktgski zraci*) i kod nekih supstancija izazivaju *fluorescenciju*; *supr. infracrveni, ul-tracrveni* zraci.

ultramarin (lat. *ultra* preko, *marinus morski*) „koji je s one strane mora“ (zato što se ranije dobivao iz prekomorskih zemalja, naročito iz Kine), veoma lepa i kao nebo plava boja, raskoje spravljana mlevenjem prirodnog lazurnog kamena, danas se izrađuje veštački.

ultramikroskop (lat. *ultra*, grč. mikrós malen, skopeo posmatram) *ot.* *mikroskop* kod koga su i najsitniji delići gotovo uporno osvetljeni na pravac gledanja, usled čega ti delići, zbog savijanja (*difrakcije*) svetlosti na njima, postaju vidljivi.

ultramonomarhisti (lat. *ultra*, grč. monos jedini, archo vladam) strasni privrženici i poštovaoci monarhijskog oblika vladavine ili neograničene vladarske moći.

- ultramontanac** (nlat. ultramontanus) pristalica neograničene crkvene vlasti papine, *kurijalist*.
- ultramontanizam** (lat. ultra, mons breg, Alpi) shvatanje u rimokatoličkoj crkvi po kome je Rim, tj. papa, duhovno središte hrišćanske crkve i sveta uopšte.
- ultramontanski** (nlat. ultramontanus) koji je s one strane planine (Alpa); otuda: koji je u duhu papskog katolicizma.
- ultrafiltracija** (lat. ultra, filtratio) prečišćavanje (filtracija) kroz porozne membrane, npr. za izolaciju belančevina i virusa.
- ultracentrifuga** (lat. ultra, *cešrifuga*, v.) naprava sa ogromnim brojem obrtaja (preko 150.000 obrtaja u minutu); upotrebljava se za određivanje molekularne težine he-mijskih jedinjenja, za analizu *koloida* i u nuklearnoj tehnici za odvajanje različitih *izotopa* istog elementa (konstruisao ju je švedski hemičar T. Svedber).
- ultracizam** (lat. ultra) v. *ultraizam*.
- ultracrveni zraci** ot. nevidljivi zraci Sunčeva spektra koji su manje lomljivi no crveni, a odlikuju se toplotnim dejstvom.
- ulus** (mont.) horda, pleme, rodovski savez.
- ulceracija** (lat. ulceratio) 1. *med.* zagnojavanje, izbijanje čira, obrazovanje čira; čir; 2. *fig.* ogorčenje, ogorčenost.
- ulcerirati** (lat. ulcerare) 1. *med.* gnojiti, zagnojavati; 2. *fig.* ogorčiti, ozlojediti.
- ulcerozav** (lat. ulcerosns) gnojav, zagnojen, pun čireva; *fig.* ozlojedljiv.
- umajija** (pere. humajum) vrsta jakog pamučnog platna.
- umbela** (lat. umbella) vot. štit.
- umbelate** (nlat. umbellatae) pl. vot. v. *umbellifere*.
- umbelifere** (nlat. umbelliferae) pl. vot. biljke štitare, štitonoše.
- umbilikalni** (nlat. umbilicalis) alat. pupča-ni, koji pripada pupku.
- umbilikus** (lat. umbilicus) znat. pupak; sredina čega; *prav.* srednji, četvrti deo *Pan-dekta* (od HH-HHUP knjige).
- umbo** (lat. umbo) pupak na štitu; zool. rt (na ljušturi školjke).
- umbra** (lat. umbra senka) 1. *astr.* jezgro Sunčeve pege; 2. *hen.* boja slična mrkožutom okeru, od koga se razlikuje time što pri žarenju pocrni; mrki mineral koji se upotrebljava u molovanju.
- Umbri** (lat. Umbri) pl. prastari narod u Italiji koji su, oko 308. god. pre n. e., Rimljani pobedili.
- umformer** (nem. Umformer) v. *transformator*.
- una korda** (ital. una corda) muz. samo na jednoj žici (svirati); up. *korda*.
- unanimizam** (lat. unanimus jednodušan, složan) lit. književni pokret u Francuskoj u XX veku koji teži za ujedinjenjem na osnovi zajednice i jedinstva moralnih interesa.
- unanimist** lit. pristalica, sledbenik *unani-mizma*.
- unguentum** (lat. unguentum) mast, pomast; farm. lek priećen s mašću.
- ungula** (lat. ungula) zool. kandža; kopito. !
- ungulata** (lat. ungulata) pl. zool. životinje sa kandžama ili kopitim.
- unda** (lat. uncia) val, talas.
- undacija** (lat. undatio) udaranje vala, kretanje talasa; talasasti srčani kucaj.
- undulatoran** (nlat. undulatorius) talasast, vijugav.
- Undina** (nlat. Undina) 1. mit. ženski vodeni duh, vila brodarica (predmet većeg broja pesničkih i muzičkih dela); 2. astr. aste-roid otkriven 1867. godine.
- undulacija** (lat. undulatio) talasaste kretanje, talasanje, leljanje, njihanje; *undu-laciona teorija opt.* učenje o talasnoj prirodi svetlosti; *supr. emisiona teorija*, *korpuskularva teorija*, *emanaciona teorija*.
- undulisti** (lat. undula) um. slikari koji, za razliku od *karakterističara*, vole oblinu i mekoću bez isticanje karaktera prikazivanog predmeta, a vijugavu liniju smatraju uzorom i simbolom lepote.
- undulirati** (lat. undulare) talasati, leluja-ti, praviti talase, valove.
- univalve** (lat. unus jedan, valva ljuštura) pl. zool. životinje sa jednom ljuškom, puževi.
- univalvičan** (lat. unus, valva) 1. bog. sa jednom mahunom; 2. zool. jednom ljuškom.
- univaskularan** (lat. unus, vasculum sudić) zool. sa jednim sudom; sa jednim levkom; bog. sa jednom čašicom, jednočašični.
- univerzalan** (lat. universalis) opšti; sveobuhvatni, koji je svemu (svima) zajednički, bez izuzetka; *univerzalan sud log.* sud kod koga se predikat odnosi na ceo opseg subjektovog pojma (npr.: „Sva tela su rasprostrta”, „Nijedan sisar nema škriga”); *univerzalni naslednik prav.* glavni naslednik.
- univerzale** (lat. universale) v. *manifest*.
- univerzalizam** (lat. universalis opšti) 1. težnja za obuhvatanjem svega; 2. u etici: shvatanje da predmet etičkog delanja nije u jedincu, pojedincu, nego u nekoj celini ili zajednici (porodici, državi); 3. *teol.* učenje da se milost božja prostire na ceo ljudski rod.
- univerzalije** (lat. universalia) opšte stvari, opšti predmeti i dr.; fil. opšti pojmovi, srođni pojmovi; up. *nominalizam*, *realizam*, *konceptualizam*, *nominalisti*. j **univerzalist** (lat. universalis) pristalica *univerzalizma*.
- univerzalitet** (nlat. universalitas) opštost, ukupnost.
- univerzalna istorija** opšta, svetska istorija, istorija koja obuhvata sve.
- univerzalna matematika** fil. kod Dekarta: nauka čiji je zadatak pronađenje jedne opšte metode (univerzalne metode) pra-

vidnog saznavanja (nazvana po tome što je Dekart njen uzor gledao u pouzdanosti matematike).

univerzalni (lat. universalis) opšti.

univerzijada sp. međunarodna takmičenja u raznim disciplinama; održava se svake druge godine.

univerzitet (lat. universitas) velika škola, sveučilište, najviša nastavna ustanova koja u svom sastavu ima više fakulteta; *narodni univerzitet ustanova* kojoj je cilj popularizovanje umetnosti, nauke itd.

univerzum (lat. universum) vasiona, vaseljena, svemir, svet.

univokan (nlat. univocus) koji ima jedno značenje, jedan smisao; koji jednak glasi, ravnoglasan.

unija (nlat. unio, fr. union) savez, sjedinjenje, združenje; sporazum; udruženje, zadruga; sjedinjenje, spajanje, spojenost; trajno spajanje više država u jednu veću (*federativnu*) državu, npr. Sjedinjenje Američke Države; latinska unija ugovor (sklopljen 1865, obnovljen 1885) između Francuske, Italije, Belgije i Švajcarske o istovrsnom kovanju zlatnog i srebrnog novca sa stalnim odnosom vrednosti zlata i srebra od $1:15V_2$; od ostalih država uniji je Grčka pristupila 1867, a po istom sistemu kovale su svoj novac ne pristupa-jući uniji formalno, Španija, Rumunija, Bugarska i južnoameričke republike.

unijati (lat. unire ujediniti, sjediniti, nlat. uniare, uniatii) pl. pravoslavni (u istočnom delu Galicije, Hrvatskoj i Vojvodini) koji su se, pod političkim pritiskom, „ponovo sjedinili“ sa rimokatoličkom crkvom tako što su priznali vlast papinu i dogmu *filiokeve*, a zadržali svoje ranije crkvene ustrojstvo, crkveni jezik i pričešćivanje u oba vida (i hlebom i vinom), grkokatolici.

unikat (lat. unicatum) prvi ili jedini izrađeni primerak čega; *original*.

unikum (lat. unicus jedini) nešto što je jedno u svojoj vrsti, što se samo jednom nalazi; samo još jedan otisak neke retke knjige; novac od koga ima samo još jedan primerak; nešto još neviđeno, jedinstven slučaj, čudo; čudo od čoveka.

unilateralan (nlat. unilateralis, lat. latus gen. lateris strana) jednostran; *unilateralni kontrakt* jednostrani ugovor, po kome uglavnom samo jedna strana prima na sebe obavezu; up. *bilateralni kontrakt*.

unilobičav (lat. unus jedan, grč. lobos ljudska, mahuna) *zool.* sa jednim plućnim režnjem.

unilokularan (nlat. unilocularis, lat. unus, loculus kovčić s pregradama) *zool.* jednopregradni, jednokesasti.

unilokulozan (nlat. uniloculosus) v. *unilokularan*.

unionizam (nlat. unio sjedinjenje) težnja za jedinstvom, za ujedinjenjem.

unionist (nlat. unio sjedinjenje) pristalica jedinstva, pobornik ujedinjenja (*upije*).

onio proljum (nlat. unio prolium) *prav.* podjednako pravo dece dovedene u novi brak (pastoraka) sa decom rođenom pre sklapanja toga braka.

unipetalan (lat. unus, grč. petalon list) *bog.* koji ima samo jednu laticu.

unišolaran (nlat. unipolaris) jednostožerni, koji ima samo jedan pol ili jednu vrstu polarnosti; koji se tiče samo jednog pola, koji se proizvodi samo jednim polom, koji dejstvuje samo jednim polom.

unisono (ital. unisono) *kuz.* jednozvučno, u jedan glas; jednoglasno, složno.

unitamente (ital. unitamente) *muz.* saglasno, skladno.

unitaran (nlat. unitarius) koji teži za jedinstvom ili ujedinjenjem.

unitarac (nlat. unitarius) 1. onaj koji teži za jedinstvom, pristalica jedinstva; 2 onaj koji veruje samo u jedno lice boga, koji ne priznaje dogmę o *trinitetu* (supr. *trinitarac*).

unitarizam (nlat. unitarismus) težnja za jedinstvom, za ujedinjenjem; težnja da u jednoj saveznoj državi vođstvo pripadne najjačoj državi, ili da se savezna država pretvoriti u jedinstvenu; supr. *federalizam*.

unitet (lat. unus, unitas) jedinica; jedinstvo; jedinstvenost; jednakost, jednoobraznost; slaganje, saglasnost; zajednica, bratstvo.

unifikacija (nlat. unificatio) ujedinjavanje, ujedinjenje; sjedinjavanje, sjedinjenje; ujedinjenje, ujedinjenost, sjedinjenje, sjedinjenost; izjednačenje uravnivanje.

unificirati (nlat. unificare) ujediniti, uje-dinjavati, sjediniti, sjedinjavati; ujednačiti, ujednačivati.

uniforma (nlat. uniforma) jednoobrazno odelo; staleška nošnja; službeno odelo, npr. vojničko, milicijsko, železničarsko i dr.

uniforman (nlat. uniformis) jednoobrazan, jednoradan, jednolik; jedinstven, novog oblika; fitz. *uniformno kretanje* jednakо kretanje, kretanje čija se brzina ne menja; supr. *multiforman*.

uniformizam (nlat. uniforma) težnja da sve države ili crkve budu jednakо uredene.

uniformirati (nlat. uniformare) izjednačiti, dati jednak oblik; jednakо odevati; pr. *uniformiran, uniformisan*.

uniformisana (nlat. uniforma) izjednači-vanje, davanje jednakog oblika; zavodenje uniforme, oblačenje uniforme.

uniformisati v. *uniformirati*.

uniformisti (nlat. uniforma) pristalice (ili: sledbenici) *uniformizma*.

uniformitet (lat. uniformitas) jednoobraznost, jednorodnost, jednolikost; saglasnost, slaganje; jednakost.

unicitet (nlat. unicitas) jedinstvenost.

Unkl Sem (eng. uncle Sam) v. pod *Sem*.

- unkcija (lat. *unctio* mazanje) pomazivanje, posvećivanje; *konfirmacija*.
- un peko (ital. un rosa) v. pod *poko*.
- unra (eng. UNRRA=United Nations Relief and Rehabilitation Administration) Uprava Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu (1943—1949).
- unterok (nem. Unterrock) donja sukњa.
- unter-oficir (nem. Unter-offizier) podoficir, potčasnik.
- untercig (nem. Unterzeug donje rublje) donje toplo rublje, tople gaće, potkošulja (od flanela).
- unus (lat. unus) jedan.
- unca (lat. *uncia*) mera za težinu; u SAD i Velikoj Britaniji iznosi 28,349 g (za droge i plemenite metale 31,103 g); *uncija*.
- uncija v. *unca*.
- uncijalan (lat. *uncia*, *uncialis*) sa jednog palca širine = 2,5 st; *uncijalna slova tip*. velika početna slova.
- upanišada (sskr.) istina, vrlina; ime mnogobrojnih indijskih rasprava filozofske i ritualne sadržine, deo *veda* koji hoće njihovu sadržinu filozofski da obrazloži; najstarije potiču iz predbu-dističkog, a mlade (sektaške) iz hrišćanskog doba.
- upas (malaj.) otrov u koji stanovnici Indo-nezije natapaju strele, pravi se od soka dvaju drveta: *Antiaris toxicaria*, koji sadrži otrov upas antiar, i *Strychnos Tieute*, koji sadrži strihnin.
- ura (nem. Uhr, lat. hora) čas, sat; časovnik.
- uragan (fr. ouragan) v. *orkan*.
- uragoga (grč. *uron* mokraća, *ago* teram, *gonim*) pl. ned. sredstva koja teraju na mokraće.
- urakrazija (grč. *uron*, *akrasia* rđava mešavina) med. rđava mešavina (sastav) mokraće.
- urakratija (grč. *uron*, a-kratia neuzdržljivost, slabost) med. nemogućnost zadržavanja mokraće.
- uralit 1. št. crnozeleni, kao svila sjajni amfibol sa Urala; 2. kamena masa od azbesta, krede, stipse i silikata, može se rezati u ploče i zakucavati ekserima; kao nesagorljiva i rdav provodnik toplove služi za građevinski materijal (za po-krivanje krovova, oblaganje zidova i dr.) i za posude.
- Uran (grč. *Uranos* Nebo) mig. bog neba kod Grka, sin i muž *Teje*, s kojom je izrodio •*gigane*; astr. sedma planeta, otkrivena 1781. god., po daljini od Sunca dolazi posle Saturna, po masi 14,6 puta veći od Zemљe.
- uran(ijum) (nlat. *uranium*) hem. elemenat atomske mase 238,03, redni broj 92, znak U, radioaktivni metal po izgledu sličan gvožđu, ali znatno teži od njega; *uranski smoljinac* v. *uranit*.
- uranati (nlat. *uranium*) hem. soli uranske kiseline.
- uranizam (grč. *Uran6s*) ned. *homoseksualitet* među muškarcima, muškoblude.
- Uranija (grč. *Urania*) mit. Nebeska, ime jedne od 9 muza, muza zaštitnica astronomije (v. pod *muza*), prikazivana sa globusom u ruci; nadimak boginje Afrodite (Venere); astr. asteroid otkriven 1854. godine.
- uranijum v. *uran*.
- uranikon (grč. *uranos*) muz. instrumenat, kombinacija dveju harfi na čijim se žicama proizvodi zvuk dirkama.
- uranioni (grč. *Uraniones*) pl. stanovnici neba, nebeski, višnji (nadimak starogrčkih bogova kod Homera).
- uraniskus (grč. *uraniskos*) nebešce; nebo nad prestolom baldahin; med. nepce.
- uranist (grč. *Uran6s*) med. v. *urning*.
- uraniscitis (grč. *uraniskos* nepce) med. zapaljenje nepca.
- uranit (nlat. *uranium*, grč. nastavak -ites) min. jedna od najvažnijih uranskih ruda, veoma važna u nauci i tehnici (u njoj je nađen radioaktivni elemenat, pa i danas služi za dobivanje radioaktivnih materijala).
- uranografija (grč. *uranos* nebo, *graphia* opis) opis neba, opisivanje neba.
- uranolatrija (grč. *uranos*, latreia obožavanje) obožavanje neba i zvezda.
- uranoliti (grč. *uranos*, *lithos* kamen) pl. meteorsko kamenje.
- uranologija (grč. *uranos*, *logia* nauka) nauka o nebu i nebeskim telima.
- uranometrija (grč. *uranos*, *metria* merenje) merenje, premeravanje neba.
- uranoplastika (grč. *uraniskos* nepce, plastike uobičavanje) med. pravljenje veštačkog nepca.
- uranorama (grč. *igapbz* nebo, *orama* pogled, prizor) slika zvezdanog neba.
- uranorafija (grč. *uraniskos* nepce, *raphe* šav) med. nepčani šav.
- uranoskop (grč. *uranos* nebo, *skopeo* posmatram) posmatrač neba; dogled za posmatranje neba.
- uravnoskopija (grč. *uranos*, *skopeo* posmatram) gledanje (ili: posmatranje, proučavanje) neba.
- uranoshiza (grč. *uraniskos* nepce, *schisis* med. potpuni rascep nepca).
- urari otrov spravljen od biljnih sokova u koji Indijanci natapaju svoje strele i oružje.
- urat (grč. *uron* mokraća) hem. so mokraće kiseline; veštačke dubre od urina i gipsa.
- urahus (grč. *urach6s* mokračni vod u pupku) znat. mehurna uzica, kanal koji kod čoveč-jeg embrija polazi od gornjeg kraja mehura i, prolazeći kroz trbušnu duplju, završava se u pupčanoj vrci.
- urbanizam (lat. *urbanus* gradski, varoški) 1. uređenje gradova s obzirom na estetske,

- higijenske i praktične potrebe stanovnika; 2. *lingv.* reč (izraz) karakteristične za govor gradskog stanovništva.
- urbanizacija** (lat. *urbs* grad, *urbanus* gradski) naglo razvijanje gradova na štetu sela, pojava u vezi sa koncentracijom industrije po gradovima.
- urbanizirati** (lat. *urbs gen. urbis* grad, varoš, *urbanus*) učiniti po gradski, pova-rošiti.
- urbanist** (lat. *urbs, urbanus*) inženjer-arhi-tekt koji se bavi *urbanizmom, urbanisti-kom*.
- urbanistika** (lat. *urbs, urbanus*) nauka o uređenju gradova s obzirom na estetske, higijenske i praktične potrebe stanovnika.
- urbanitet** (lat. *urbanitas*) pristojnost, učti-vost, uglađenost.
- urbanski** (lat. *urbanus*) gradski, varoški; obrazovan, uglađen, pristojan.
- urbari** (lat. *urbum ralo, plug, urbare orati*) zbornici propisa kojima su u Hrvatskoj, Sloveniji i Vojvodini uređivani odnosi između feudalca i kmetova; do XVIII v. donosili su ih sami feudalni, a kasnije počela ih je državna vlast donositi; najstarijem urbaram smatra se *Vinodol-ski zakon* (od 1288. god.).
- urbarij(um)** (nem.-lat. *Urbarium*) zemljišta knjiga, katastarske knjiga; *pl. urbarije*.
- urbi et orbi** (lat. *urbi et orbi*) 1. gradu (tj. Rimu) i svetu (naročito kao formula papinog blagoslova koji podaruje katoli-cima o Velikoj nedelji); 2. *fig.* razglasiti nešto celom svetu, svima i svakome.
- urgentav** (lat. *urgens*) hitan, prešan, neodložan.
- urgencija** (nlat. *urgentia*) hitnost, prešnost, neodložnost, požurivanje.
- urgirati** (lat. *urgere*) navaljivati, gurati, požurivati neku stvar (ili: rešenje), uporno nastojati da se što izvrši.
- URDU** jezik kojim se sada govori i piše u Pakistanu.
- urea** (grč. *uron*) *med.* mokraćna tvar, mokraćevina (CON_2H_4).
- urede** (lat. *uredo* svrab koji peče; *snet*) 1. *med.* osip koji peče; 2. *bog.* snet, gara.
- urezis** (grč. *uresis*) *med.* mokrenje.
- uremija** (grč. *uron mokraća, hafma krv*) *med.* trovanje organizma ostacima materijala koje su se zadržale u krvi a nisu bile izbače-ne putem bubrega; ti ostaci skupljaju se u mokraći (u slučajevima teških oboljenja bubrega).
- urencija** (lat. *urere goreti, žeći, sagoreti, urentia*) *pl. med.* sredstva za nagrizanje, za najedanje.
- ureter** (grč. *ureter*) *zool.* mokraćni sprovod-nik, mokraćovod.
- ureteralgiјa** (grč. *ureter, algos bol*) *med.* bol u mokraćovodu.
- ureteritis** (grč. *ureter*) *med.* zapaljenje mokraćovrda.
- ureterolit** (grč. *ureter, lithos kamen*) *med.* kamičak u mokraćovodu.
- ureterotomiјa** (grč. *ureter, tome sečenje, rezanje*) *hir.* rasecanje mokraćovoda radi vadenja kamičaka.
- ureтика** (grč. *uretos* koji tera na mokrenje) *pl. med.* sredstva koja teraju na mokrenje.
- uretikalan** (grč. *uron*, lat. *ureticalis*) *v. uretican*.
- uretičan** (grč. *uretikos*) mokraćni, koji se tiče mokraće; koji goni na mokrenje.
- uretra** (grč. *urethra*) *zool.* mokraćna cev, mokraćni kanal.
- uretralgiјa** (grč. *urethra, algos bol*) *med.* bol u mokraćnoj cevi.
- uretralni** (grč. *urethra, nlat. urethralis*) koji pripada mokraćnoj cevi; *uretralna struktura* suženje (ili: suženost) mokraćne cevi.
- uretrizam** (grč. *urethra*) *med.* grč mokraćne cevi.
- uretritis** (grč. *urethra*) *med.* zapaljenje mokraćne cevi.
- uretroragija** (grč. *urethra mokraćna cev, rag-koren od regnimi slomim, skrham, prekinem*) *med. v. stimatoza*.
- uretroskop** (grč. *urethra, skopeo posmatram*) *med. v. endoskop*.
- uretroskopija** (grč. *urethra, skopeo*) *med.* pre-gledanje mokraćne cevi pomoću *endoskopa*.
- uretrotom** (grč. *urethra mokraćna cev, tome sečenje, rezanje*) *hir.* nož za otvaranje mokraćne cevi.
- uretrotomiјa** (grč. *urethra, tome*) *hir.* otvaranje mokraćne cevi radi proširivanja i odstranjivanja stranih tela.
- uridroza** (grč. *uron mokraća, idros znoj*) *v. urhidroza*.
- Urija** (hebr. *Urijah*) muž *Batsebin* (Dani-čić: *Vitsaveja*), vojskovođa cara Davida, koji ga je, samo da bi se dočepao njegove, žene, poslao s pismom svom glavnom vojskovodi Joau u kome mu je naredio da postavi Uriju na takvo mesto u borbi gde će sigurno poginuti (P Sam. 11, 14-17); otuda: *Urijino pismo* pismo koje donosi propast ili smrt donosiocu.
- uriyazis** (grč. *igeb mokrim, uron mokraća*) *med.* mokrenje.
- urijas** (grč. *uron mokraća*) mokraćna fi-stula.
- Urijel** (hebr. *Uriel*) „Božja svetlost“; *mit.* ime jednoga od 4 arhanđela, koji je s leve strane Božjeg prestola.
- urikum** (grč. *uron mokraća*) *v. urea*.
- urina** (lat. *urina*) *med.* mokraća.
- urinal** (nlat. *urinale*) bandažom pričvršćena za telo boca od gume za hvatanje mokraće; sud za mokrenje bolesnika, „guska“.
- urinalan** (nlat. *urinalis*) mokraćni.
- urinat** (lat. *urina mokraća*) đubre od izmeta i mokraće.
- urinirati** (lat. *urina*) *med.* mokriti.

- urinozan** (nlat. urinosus) mokraćevit, koji sadrži mokraćne materije; mokraćast, koji smrdi na mokraću.
- urinometar** (lat. urina mokraća, grč. metron mera, merilo) sprava za merenje količine mokraće.
- uričan** (grč. uron mokraća) *hem.* koji ima u sebi mokraćne kiseline.
- urma** (pere. hurma, tur. hurma) plod od jedne vrste palmi, datu īa.
- urna** (lat. urna) krčag za vodu; sud u kome se čuva pepeo spaljenog mrtvaca; sud za izvlačenje srećaka.
- urnek** (tur. ornek) pregledalica, obrazac, mustra; uzor, remek-delo.
- urning** (grč. Uranos) muškobludnik, *homoseksualac, pederast* (po *Venus uraniji*, boginji nebeske, čiste ljubavi) zato što su homoseksualci kod starih Grka izbegavali spolno opštenje sa javnim ženskinjem i zbog toga, kod neobaveštenih, pravili utisak čistih ljudi.
- uro-** (grč. uron) predmetak u složenicama sa značenjem: mokraća, mokraćni.
- urobilin** (nlat. urobilinum) *hem.* crvenomrka bojena materija u mokraći, naročito kod bolesnih od groznice i žutice.
- urobilinurija** (nlat. urobilinum, grč. igeb mokrim) *med.* povećane lučenje *urobilina* mokraćom.
- urogenitalan** (grč. uron mokraća, lat. genita-lis koji rađa, oplodava, oplodan, od genere ili gignere roditi, radati, stvoriti, oploditi) *zool.* koji služi lučenju mokraće i razmnožavanju; *urogenitalni sistem* pribor mokraćno-spolni (svi organi tela koji služe lučenju mokraće i razmnožavanju: bubrezi, mokraćovod, mokraćni mehur, mokraćna cev sa korenom zlezdom kao i svi spolni organi).
- uroza** (grč. uron) *med.* mokraćna bolest.
- urokriterijum** (grč. uron, kriterion znak za upravljanje, merilo) *med.* znak, simptom čega u mokraći.
- urokritika** (grč. uron, kritikos presudan) *med.* pregled (ili: ispitivanje) mokraće; *urokritični znaci* ili *urokritika* znaci koji su se pokazali u mokraći.
- urolaginja** (grč. uron, lagneia telesne uživanje) *med.* doživljavanje spolnog zadovoljenja u bilo kakvom dodiru s mokraćom neke osobe drugog pola.
- urolit** (grč. uron, lithos kamen) *med.* mokraćni kamen.
- urolitijaza** (grč. uron, lithiasis kamen u mokraćnom mehuru) *med.* oboljenje od mokraćnog kamena.
- urologija** (grč. uron, logia nauka) *med.* grana medicine koja ispituje i proučava bolesti mokraćnih organa i bavi se njihovim lečenjem, nauka o mokraći.
- uromavt** (grč. uron, mantis predskazivač, prorok) onaj koji proriče po mokraći.
- uromanpca** (grč. uron, manteia predskazivanje, gatanje, proricanje) vraćanje (ili: gatanje, proricanje) po mokraći.
- uropoetičan** (grč. uron, poieo pravim, stvaram) *zool.* koji se tiče stvaranje mokraće; *uropoetični sistem* deo *urogenitalnog sistema* koji služi lučenju mokraće.
- uroskopija** (grč. firon, skopēō gledam, posmatram) *med.* pregled, ispitivanje mokraće.
- urotropin** (grč. uron, tropos obrt, okret) *farm.* lek od *formaldehda* i *amonijaka*, utiče na rastvaranje mokraćne kiseline i tera na mokrenje; upotrebljava se kod *gihta* i katara mokraćnog mehura.
- urohrom** (grč. uron, chroma boja) *hem.* bojena materija mokraće.
- urocela** (grč. uron, kele prosutost, prodor, kila) *med.* mokraćna kila, naduvanost mud-ne kesice usled izliva mokraće u nju.
- urocistis** (grč. uron, kystis mehur, bešika) *med.* mokraćni mehur.
- urocistitis** (grč. uron, k^αstis) *med.* zapaljenje mokraćnog mehura.
- urtikarija** (nlat. urticaria, lat. urtica kopriva, žara) *med.* koprivnjaka.
- urtikacija** (lat. urtica kopriva, žara, nlat. urticatio) *med.* šibanje koprivom (kao sredstvo za razdraživanje kod uzetosti i neosetljivosti).
- urf** (arap.) 1. na tradiciji osnovane odred-be, običajno pravo muhamedanskih naroda; 2. okrugao turban čevrekasta (kobasičas-ta) oblika.
- urhidroza** (grč. uron mokraća, idros znoj) *med.* lučenje mnogo mokraće znojem (kod *uremije*); *uridroza*.
- usiologija** fol. v. *uziologija*.
- ustabasa** (pere.-tur. usta basi) starešina, predsednik zanatlijskog esnafa, glavni, stručni majstor.
- ustija** (lat. ustio) *med.* gorenje, žarenje, žezenje, pečenje, paljenje; takođe = *kauterizacija*.
- ustilaginizam** (lat. ustilago snet) *med.* trovanje sporama kukuruzne sneti. Dečja bolest koja nastaje kad deca jedu hleb i kačamak od kukuruznog brašna koje sadrži spore gotovanske gljive *Ustilago mai-dis*.
- ustulacija** (nlat. ustulatio) *med.* nagorevanje, paljenje, saživanje.
- utenzilije** (lat. utensilia) pl. stvari za upotrebu, pomoćna sredstva; poljoprivredne, kuhinjske, kućne stvari; oruđe, pribor (za pisanje, za slikanje i dr.); lekarski instrumenti i sprave; *konto utenzilija* trg. račun koji se vodi u glavnoj knjizi o stvarima i priboru radnje.
- uteri inflacio** (lat. uteri inflatio) *med.* nadimanje materice, oticanje materice.
- uterina** (nlat. uterina) pl. *med.* sredstva protiv bolesti materice.
- uterinalan** (nlat. uterinalis) *anat.* materični, koji pripada materici.

uterini (lat. uterini) *pl. prav.* deca od jedne majke a raznih očeva, polubraća, poluse-stre.

uterinski (lat. uterinus) materični, koji pripada materici; *up. uterus*.

uteroskopija (lat. uterus materica, grč. sko-reb posmatram) *med.* pregled materine.

uterus (lat. uterus) *zool.* materica.

utija (tur. iitti) zagrejano glatko gvožđe za glačanje rublja, peglja.

util (lat. utilis koristan) opšti naziv za sve stvari i predmete koji su postali neprikladni za dalju upotrebu, ali zgodni da posluže kao sirovina za preradu u industriji, npr. razni otpaci, krpe, kosti, staklo, prazne konzerve, stara obuća, hartija i dr.

utilizam (lat. utilis) *fil. v. utilitarizam.*

utilizacija (nlat. utilisatio) korišćenje, iskorisćavanje, upotreba; pravljenje nečega upotrebljivim.

utilitaran (lat. utilis koristan, fr. utilitaire) praktično koristan, pogodan, prikladan, upotrebljiv.

utilitarizam (lat. utilis koristan) 1. *fil.* gledište korisnosti, etički pravac koji smatra da je svrha čovečjeg delanja korist i blagostanje, bilo pojedinca (*individualci utilitarizam*) bilo celine (*socijalni utilitarizam*). Osnivač utilitarizma, kao etičkog sistema je Džeremi Bentam (Bentham, 1748—1832), po kojem treba da je cilj „što veća sreća za što veći broj“, a radeći na opštem dobru, radimo i na sopstvenom; 2. *prav.* shvatanje po kojem je pravu cilj da zaštiti samo izvesne interese, a ne da ostvari neku višu pravdu; glavni predstavnik Rudolf Jering (Jhering, 1818—1892); 3. težnja da se u svemu traži samo lična korist.

utilitaristTM (lat. utilis) *v. utilitarci.*

utilitarci (lat. utilis) *fil.* pristalice utilitarizma (Džeremi Bentam, Džon Stjuart Mil i dr.); *fig.* ljudi koji se u radu rukovode poglavito načelom koristi i uspeha, naročito materijalnom.

utilitet (lat. utilitas) korisnost, probitac-nost, upotrebljivost, celishodnost, korist, dobit; *princip utiliteta* načelo korisnosti; *teorija utiliteta v. utilitarizam.*

Utopija (grč. i ne, topos mesto) „zemlja koja ne postoji“, izraz kojim engleski držav-

nik i humanist Tomas Mor (1478—1535) naziva, u svom istoimenom fantastičnom romanu, neko zamišljeno ostrvo, na kome postoji njegovo zamišljeno ustrojstvo države; otuda: naziv za svaku državu sa idealnim uredenjem; takođe: neostvarljiva zamisao, sanjarija, kula u vazduhu.

utopist (grč. u, tēpos) sanjalica, zanesenjak; politički ili socijalni radnik koji se zanosi neostvarljivim planovima o popravni stanju; *up. Utopija.*

utopistički (grč. u, tēpos) sa uredenjem kakvo je u zemlji *Utopija*; zamišljen, sanja-lački stvoren, neizvodljiv, neostvarljiv, nemoguć.

utrakvisti umerenija stranka među *husiti-ma* koji su uveli u običaj čašu i putir pri pričešćivanju svetovnjaka i priče-šćivali „pod oba vida“ (lat. sub utraque specie), tj. pod vidom i hleba i vina; *up. kalikstinci.*

ut, **re, mi, fa, sol, la, si** (ut, ge, mi, fa, sol, la, si) *čuz.* naziv tonova *dijatonske lestvice*, uobičajen u Italiji, Francuskoj i kod nas. Slogovi, kojima je poslednji (*si*) tek docnije dodan, zovu se *aretinski* ili *gvi-donski slogovi*, po ital. kaluderu-bene-diktincu Guidu iz Areca (Guido Aretinus, 995—1052), koji ih je uzeo iz stare katoličke crkvene pesme, u kojoj se sv. Jovan, kao zaštitnik pevača, moli da sačuva i spase od promuklosti: Ut queant laxis Re-sonare fibris Mi-ra gestonim Fa-muli tuorum Sol-ve polluti La-bii reatum Sancte loannes! (Da bi tvoje sluge mogle rasirenim gradima da pevaju o tvojim čudesnim delima, o izbriši krivicu obesvećene usne, sveti Jovane!).

utrijuskve jurne doktor (nlat. utriusque juris doctor) doktor oba prava, tj. kanonskog i rimskog.

utrikulus (lat. utriculus) *bog.* meščić, mali meh (biljnog soka).

učkur (tur. uckur) svitnjak, gaćnik.

učtuglija (pers.-tur. iictuglu, ii?, tri, tugKOH,-ski rep) paša sa tri *tuga*.

udžera (arap. frugra tur. hucre) mala i trošna kuća, straćara.

ušur (arap. 'uṣr, tur. 6ṣur) desetak, ujam, naknada za uslugu; *uzeo bog od njega ušur* bog ga obeležio nedostatkom, tj. nije pri svoj pameti.

A E II l p R T W t U

F

F, f dvadeset peto slovo naše cirilice, deseto naše latinice (F, f); kao skraćenica: £. = *fak* (lat. *fac*) učini; f. = *futu-rum*; £ ili £es. = *fecit*; £ ili £em. = *feminlnum*; £ ili fol. ili £*. = *folijum*, *folio*; £*. g°. = *folio rektō*; R. v°. = *folio verzo*; Fosc. = fasciklu £g. = *franko*; fr. frc. = *franak* (fr. franc); JCGZ. f = fa (četvrti ton od osnovnog tona S); £. = *forte*; ££. = *fortissimo*; fiz. F. = oznaka za stepen po *Farenhajtu*; £ = oznaka za frekvenciju; hem. Fm = *fermijum*; F = *fluor*; Gt = *francijum*.

fabijevci (eng. Fabian society) engleski socijalistički društvo osnovano 1884. god. u Londonu koje je težilo da izvrši preobražaj postojećeg društva u socijalističke, ograničavajući postepeno privatnu svojinu i prenoseći zemlju i proizvodnju u državnu svojinu; nazvani po rimskom vojskovodu *Fabiju Maksimu Kunkta-toru* (Oklevalu), koji je oklevao da se pusti sa Hanibalom u odlučnu borbu.

fabrika (lat. *faber* izradivač, spravljač, veštak, zanatlija, fabrica radionica, fr. *fabrique*) tvornica, obrtnička ustanova u kojoj veći broj radnika, uz znatnu pripomoć mehanizama koje pokreću naročite mašine, sa većom podelom rada i većim kapitalom proizvode brže, jевtinije i u velikim količinama neku vrstu robe (tkanine, svilu, mašine, staklo, šećer, municiju, avione itd.); fig. mesto gde se stvaraju izmišljotine, obično u rđavom smislu, npr. „fabrika laži“ i sl.

fabrikant (lat. *fabrika radionica*) vlasnik (ili: sopstvenik) fabrike, tvorničar, proizvodač fabričke robe.

fabrikat (lat. *fabricatum* izradene, napravljeno, *fabricare* izraditi, spravljati) potpuno prerađena roba, tj. roba koja se, po izlasku iz fabrike, više ne prerađuje.

fabrikatura (nlat. *fabricatura*) v. *fabrika-cija*.

fabrikacija (lat. *fabricatio*) proizvodjenje; prerada, prerađivanje (sirovina); fig. izmišljanje, kovanje (laži).

fabrikovati (lat. *fabricari*) v. *fabricirati*.

fabricirati (lat. *fabricari*) proizvoditi (ili: proizvesti, izraditi, izradivati) u

fabrici; proizvoditi naveliko; patvori-ti, npr. vino; raditi po određenom obrascu; fig. izmišljati, kovati (vesti, laži).

fabrički (lat. *fabrica*) koji pripada *fabrici*, izrađen u *fabrici*, tvornički; *fa-brička roba* roba izrađena u *fabrici*; *fabričke biljke* biljke koje se preraduju u *fabricama*; *fabričko zlato* bakar sa veoma malim procentom zlata (za nakite i dr.); vrsta zlata u listovima (za pozlaćivanje).

fabula (lat. *fari* govoriti, kazivati, fabula)

1. basna, priča u kojoj se prikazuju događaji čiji su junaci životinje, koje misle, rade, govore i ponašaju se kao ljudi, obično sa ciljem da pouči ili da ismeje mane i slabosti ljudske. Kao pisci ovak vih priča čuveni su: Ezop, Lafonten, Lesing, Krilov, Dositej Obradović i dr.; 2. izmišljotina, bajka, laž; 3. predmet, sadržina (drame, epa, priče itd.).

fabulirati (lat. *fabulari*) pričati priče, izmišljati, maštati, časkati.

fabulist (lat. *fabula*) pisac basana, basno-pisac.

fabulozan (lat. *fabulosus*) kao u bajci, basnoslovan, izmišljen, neverovatan.

favor (lat. *favor*) milost, naklonost, privrženost, odanost; *in favorem* (lat. in favorem) *prav.* u korist, u prilog.

favorizirati v. *favorizovati*.

favorizovati (fr. *favoriser*) biti naklonjen, pozledjivati kome, ići kome na ruku, pomagati koga.

favorit (ital. *favorito*) 1. ljubimac, milo-snuk; 2. čovek koji je u milosti kod neke moćne, uticajne ličnosti; 3. nešto naj-omiljenije, naročito konj trkač na koga se najviše klade i koji ima najviše izgleda na pobedu; 4. sp. fudbalski tim, bokser, rvač itd. koji ima najviše izgleda da će pobediti.

favoritizam (nlat. *favoritismus*) slabost prema ljubimcima, vlast ljubimaca.

favoritkinja (fr. *favorite*) ljubimica, miljenica, milosnica, dragana, naročito nekog vladara.

favus (lat. *favus*) sat, sače meda ili voska; med. vrsta kraste na glavi, strup.

fagedena (grč. phagedaina) *med.* razjedan čir kod koga se raspadanje tkiva vrši veoma brzo tako da se površina čira naglo povećava.

fagedeničan (grč. phagedainikos) met. razjedan, koji razjeda, nagrizan, KOJI nagriza; *fagedetgčna sredstva* sredstva protiv fagedene.

fagena (grč. phagaina) *med.* bolesna strast za jelom, halapljivost.

fago (grč. phagos, lat. phago) žderonja, izjelica, f a go l iza (grč. phagein žderati, lysis raščinjenje, rastvaranje, slabljenje) *biol.* slabljenje snage ćelija ždernjača (*fagocita*).

fagot (ital. fagotto) *muz.* drven duvački instrument sa najdubljim topovima od svih drvenih duvačkih instrumenata i sa potom ulom bojom tona.

fagotino (ital. faggottino) *muz.* fagotu sličan manji instrument sa višim tonom; *tenor fagot*.

fagotist (ital. faggottista) *muz.* svirač u fagot.

fagociti (grč. phagein žderati, kyotos šu-plje telo; koža, opna) *pl. fiziol.* ćelije ždernjače, ćelije koje imaju sposobnost da „proždiru”, tj. uništavaju mikrobe i mrtve ćelije organizma; to su poglavito *leukociti*.

fagocitoza (grč. phagein žderati, jesti, kyotos šuplje telo; koža, opna) *zool.* svojstvo ćelija ždernjača (*fagocita*) da primaju u sebe i uništavaju bakterije i druga strana tela.

fada (eg. fadda) negdašnji sitan egipatski srebrn novac = 1/40 *pjastera*.

fadem (eng. fathem) hvat, eng. mera za dužinu = 2 *jarca* = 6 *stopa* = 1,828 t.

Faeton (grč. Phaeton) met sin Heliosa (boga Sunca) i Klimene; na njegovu molbu dopusti mu otac da jedan dan upravlja nebeskim kolima, ali dečak, preslab da rukuje vatrenim konjima, skrene s puta i zapali nebo i zemlju, zbog čega ga Zene ubije munjom da bi sprečio dalju nesreću; *fae-ton* (fr. phaeton) laka, nepokrivena, elegantna kola na četiri točka; stariji oblik putničkog automobila sa platnenim krovom.

faza (grč. phainesthai pojaviti se, pojavljivati se, phasis pojavljanje) 1. izgled, pojava; 2. *astr.* mena (Mesečeve faze, Vene-rine faze), naziv za različite izglede Meseca i planeta koji zavise od njihovog položaja prema Suncu i Zemlji; 3. oblik, stepen razvitka (uslovijen promenom vremena i prilika), promena u stanju čovečjeg života; 4. *fiz.* stanje kretanja (kod *oscilo-vanja*) u određenom trenutku, određuje položaj i pravac kretanja tačke; istovremeno postojanje dveju faza, tj. tečnosti i čvrstog tela, npr. vode i leda.

fazan (grč. phasianos) *zool.* gnjetao, poznata ptica iz reda „koka”, poreklom iz Zap.

Azije, odomaćena i u Evropi (nazvana po azijskoj reci *Fazis*), spada u našu najvažniju divljač.

fazon (fr. facon, lat. factio činjenje, pravljenje) rad, izrada, način izrade; oblik, kroj, način nošnje; spoljašnji izgled.

fazonirati (fr. faconner) izraditi, izradi-vati, uboličiti, uboličavati, oblikovati, doterati, doterivati, udesavati, udesiti; obraditi, obdelati; ukrasiti; *fazonirana pića* veštački napravljeni pića, npr. konjak, rum itd.; *fazonkrane tkanine* tkanine sa šarama, mustrama, cvetovima.

faj (fr. faille) teška svilena materija krupno tkana.

fajans (fr. faience, ital. porcellana di Faenza) vrsta poluporculana (nazvana po italijanskom gradu *Faenza*).

fajda (arap. fa^a, tur. fayda) korist, dobit; *vajda*.

fajn (nem. fein) tanak, tanan, utančan, nežan, lep, *fin*.

fajnšmeker (nem. Feinschmecker) sladokusac, gurman.

fajront (nem. Feierabend) prestanak s radom; naročito: vreme kad se noćni lokalni (cafane i sl.) moraju zatvoriti; *fajerunt, faj(e)ramt*.

fajta (mad. faj, fajta) vrsta, soj, pasmina, bagra.

fajter (eng. fighter) *sp.* hrabar i oštar borac, onaj koji u borbi oštrosko i žestoko napada, naročito u boksu.

fajšuter (eng. fiveshooter) vrsta revolvera sa pet cevi.

fakat (lat. facere činiti, factum) činjenica, delo, radnja, događaj; *de fakto* (lat. de facto) u stvari, stvarno, zaista; samovoljno, samovlasno; odmah, smesta, bez okolišavanja; *fakt*.

faken (fr. faquin, ital. facchino) lutka od drveta ili slame koju konjanici, radi vežbe, gadaju kopljem; *up. fakin*.

fakin (ital. facchino, fr. faquin) mangup, hulja, nitkov, ugursuz; nosač, amalin; *up. faken*.

f a ki r (arap. faqir, tur. fakir) siromah; muhamedanski kaluder-prosjak, *derviš*; u Indiji: isposnik-pokajnik (kome pripisuju sposobnost razvijanja natprirodne snage, što postiže ubijanjem telesnosti i jakim usredsređenjem volje).

fakodan (grč. phakodes, phakoeides) sočivost, u obliku sočiva.

fakozis (grč. phakos sočivo, leće) *med.* tamna pega u oku.

fakoliza (grč. phakos, lysis drešenje; oslobođenje) med. vađenje očnog sočiva.

fakometar (grč. phakos, metron mera, merilo) sprava za mereše jačine sočiva.

fakopalingeneza (grč. phakos, palin ponovo, genesis stvaranje) med. ponovno stvaranje očnog sočiva.

fakopsis (grč. phakos, dpsis viđenje, oko) med. pegavost očnog sočiva.

- fakos (grč. phakos) med pega na koži u obliku sočiva, naročito pega od sunca.
- fakoskotoma (grč. phakōs, skotia tama, pomrčina) *med.* zamračenost očnog sočiva.
- fakocistitis (grč. phakbs, kystis mehur) *med.* zapaljenje čahure očnog sočiva.
- faksimil (lat. fac simile učini slično) veran snimak, verna kopija čijeg rukopisa (izrađena pomoću bakroreza, litografije i dr.), tačno podražavanje rukopisa, potpisa itd.
- fakt (lat. facere činiti, factum činjenica) v. *fakat*.
- faktaža (fr. factage) taksa za prenos robe, prenosnina; preuzeće za prenošenje robe.
- faktis (fr. factice) laka pahuljičasta masa, zamena za kaučuk; dobiva se vulkanizovanjem biljnog uglja sumporom ili nekim njegovim jedinjenjem; dodaje se gumi za brisanje, mekim gumenim valjcima i listovima.
- faktitiva (nlat. factitiva) pl. gram. uzročni glagoli, učinski glagoli (npr. be liti, belim — činiti da postane belo, za razliku od beleti, belim — postajem beo); *kauzativu*.
- faktitivan (nlat. factitivus) koji stavlja u delatnost, učinski, uzročni; *faktitivni glagoli* gram. v. *faktitiva*.
- faktički (lat. factum) činjenički, stvaran, pravi; osnovan na činjenicama, dokazan činjenicama.
- faktor (lat. facere činiti, factor) činilac, činitelj; poslovoda, nadzornik, delovođa (u štamparijama, fabrikama, rudnicima itd.); posrednik između radnika koji rade kod kuće i fabrikanata; *disponent* koji zastupa neki trgovачki posao ili upravlja nekom radnjom; upravnik *faktorije*; u Rusiji i Engleskoj: trgovачki agent, *komi-sionar*; fig. činilac, okolnost, sila koja nešto stvara, činjenica; uticajna ličnost; mat. činilac, broj kojim se množi.
- faktorija (eng. factory) 1. fabrika; 2. veće trgovачke naselje u prekomorskim zemljama; mesto u udaljenim krajevima (npr. na severu Kanade) gde se vrši otkup leštine i snabdevanje lonaca i mesnog stanovištva.
- faktotum (lat. fac totum učini sve) onaj koji sve radi, koji se može upotrebiti za sve, glavni činilac, desna ruka, sve i sva (u nekom poslu).
- fakturna (lat. factura) 1. *trg.* spisak kupljene (ili prodate) robe i račun o tome, račun o robi; 2. *muz.* obrada i grada muzičkih komada.
- fakturirati (v. *fakturisati*).
- fakturisati (lat. factura) izdati podroban račun (*fakturu*) o prodatoj robi.
- fakule (lat. facula buktinjica, dei. od fax gen. facis buktinja) pl. astr. „buktinje“, sjajne pege, izvesna svetljava ispuštenja na *fo-tosferi*, sjajnije od nje i zrače jače no ona.
- fakultativan (nlat. facultativus) 1. neobave-zan, ostavljen slobodnom izboru onoga koga se tiče; 2. koji ospozobljava, koji daje pravo (na neko zvanje, posao i dr.); *fakultativni brak* (građanski ili crkveni) ostavljen slobodnom izboru građana; *supr. obligatorian*.
- fakultet (lat. facultas sposobnost) prirodna sposobnost, dar; odeljenje univerziteta (pravni, filozofski); *med.* sila koja stvara proces u životu telu.
- fakultetlija (lat. facultas) onaj koji je svršio *fakultet*.
- fakh (arap.) šerijatsko pravo.
- falake (arap. falaq, tur. falake) klade, klada s užetom u sredini kojim se vežu noge krivcu pa mu se udaraju batine po tabanima.
- falakra (grč. phalakra) *med.* čelavost.
- falakrodan (grč. phalakroeides čelast, sličan čeli) *med.* čelav.
- falakrozis (grč. phalakrosis) će davljenje.
- falanga (grč. phalanx) 1. zatvoren ubojni red četa; jezgro makedonske pešadije, u obliku četvorougla tesno zbijen odred pešadije (od 4, 8 do 16 hiljada vojnika), naoružan dugim kopljima, koji je žestinom svog naleta obično rešavao sudbinu bitaka; 2. u utopističkom učenju Šar la Furije (1772—1837) radna socijalistička opština od 1500—2000 članova; 3. španska fašistička stranka; *falange* pl. *aiat.* članci nožnih i ručnih prstiju.
- falangitis (grč. phalanx članak) *med.* zapaljenje članaka.
- falangoza (grč. phalangosis) *med.* v. *trihijaza*.
- falanster (nlat. phalansterium) zajednički dom i radionica za jednu *falangu*, tj. za zadругu oko 400 radničkih porodica, po sistemu francuskog socijaliste-utopiste Sarla Furije (Fourier, 1772—1837). *falarizam* (grč. Phajaris) svirepa vladavina, slična onoj giranina *Falarisa*. *Falaris* (grč. Phalaris) tiranin u Akragasu na Siciliji (oko 570—554. pre n. e.), čuven po svojoj svireposti i pljačkanju (na smrt osuđene pekao je u jednom čeličnom biku); *ua. falarizam*.
- falacija (lat. fallacia) prevara; *log.* pogreška, pogrešan zaključak; *sofizam*; *falacija optika* (lat. fallacia optica) optička obmana.
- falda (nem. Falte) v. *falta*. *faldistorijum* (nlat. faldistorium) biskupski sto (kod katolika).
- falecijski stih *metr.* trohejsko-daktijski stih jedanaesterac, nazvan po grč. pesniku *Falekosu*: - 01 *- U UT- UI- UT- 0 up. *hende-kasilabus*.
- falzet v. *false*. *falzi-* v. *falsi-*.
- faliment (ital. fallimento) 1. *trg.* obustava plaćanja obaveza, bankrotstvo, stečaj; 2. onaj koji je pao pod stečaj, bankrot.

falirati (ital. fallire, fallere) pogrešiti; popustiti; *trg.* obustaviti plaćanje, ban-krotirati, pasti pod stečaj, propasti.
 faličan (nem. falsch) pogrešan, lažan, loš, rđav; neiskren, lukav, pritvoran; ma-nljiv, sa manom, sa nedostatkom.
 falkada (šp. falcado) *jax.* skok konja u obliku srpa.
 faloragija (grč. phallos napravljen muški ud, rag- koren od regnymi slomim, skrham, prekinem) *med.* krvarenje iz muškog spol-nog uda.
 falorea (grč. phallos napravljen muški ud, rheo tečem, curim) *med.* curenje, izlaženje semena iz muškog spolnog uda.
 falset (ital. falsetto) *muz.* glas iz glave (iz *fistule*), najviši registri čovečjeg glasa pri čijem stvaranju ne pravi rezonancu grudna duplja, nego gornje šupljinegovor-nog organa (kod muškaraca od g do f², g², a kod žena za jednu oktavu više); *falset*.
 falsetist (ital. falsetto) *muz.* pevač iz *fal-seta* (iz *fistule*).
 falsifikat (nlat. falsificatum) krivotvorena stvar, patvorena stvar, lažno izdanje, lažna izrada.
 falsifikator (nlat. falsifier) krivotvo-rilac, patvorilac, varalica.
 falsifikacija (nlat. falsificatio) krivotvo-renje, patvorenje.
 falsifikovanje {nlat. falsificatio} v. *falsifikacija*.
 falsifikovati (nlat. falsificare) patvoriti, 'Krivotvoriti, praviti lažne stvari' (novac, svedočanstva i dr.).
 falso bordone (ital. falso bordone) *kuz.* pogrešna, jednolika pratinja, npr. u sekst-akordima, ili kad razni glasovi imaju iste note, a samo bas ide za jednu notu dublje.
 falta (nem. Falte) bora, nabor.
 faltati (nem. falten) naborati, nabirati, nabrati, praviti bore.
 falus (grč. phalldis napravljen muški ud) muški spolni ud; naročito: muški ud napravljen od crvene kože koji se, kao simbol stvaralačke sile prirode, nosio o bahovskim svečanim ophodima („služba falusu“ igrala je u prirodnim religijama Istoka veliku ulogu).
 falciforman (lat. faix *ki.* falcis srp, nlat. falciformis) srpast, u obliku srpa.
 falcmašina (nem. Falzmaschine) mašina za savijanje hartije, savijalica.
 falcovati (nem. falzen) 1. previjaTM, previ-ti, savijati tabake hartije (kod knjigove-zaca); 2. žlebiti, plipiliti, npr. daske, crep i dr.
 falš (nem. falsch) v. *faličan*.
 fama (lat. fama) glas, vest, kaža; govor, govorkanje; mit. boginja vesti (kod Rimljana).
 familija (lat. familia) 1. porodica, ukućani, domaća čeljad, svojta, rod, poreklo; 2. u prirodnom sistemu biljaka ili živo-

tinja: grupa životinja ili biljaka koje imaju zajedničko poreklo.
 familijaz v. *famulus*.
 familijaran (lat. familiaris) porodični, srodički; koji ima porodicu (npr. familijaran čovek); slobodan, prirodan, neu-siljen (u ophodenju); prijateljski, iskren, poverljiv, prisran.
 familijarizirati se (fr. se familiariser) spratiteljiti se; dobro se upoznati s čim, naviknuti se na što.
 familijarnost (lat. familiaritas) prijateljsko ophodenje, prisnost, druževnost, iskrenost.
 famoza (lat. famosa) vrsta karanfila koji samo na gornjem delu latice ima šaru u boji, a donji deo je vazda beo.
 famoza akcija (lat. famosa actio) *prav.* tužba koja vreda čast, uvredljiva tužba.
 famozan (lat. famosus) čuven, glasovit, slavan, o kome se mnogo govori, izvrstan; na zlu glasu, čuven po zlu.
 famozum judicijum (lat. famosum judicium) *prav.* obeščačavajuća presuda.
 famulus (lat. famulus) sluga, poslužitelj; naročito: školski poslužitelj.
 fanal (fr. fanal, grč. phanos luča, zublja) 1. kula svetilja; 2. znak (vatrom, dimom ili svetlošću); 3. voj. motka sa svetiljkom (kao znak bliske opasnosti); 4. fenjer na brodu.
 Fanar (arap., ngrč. Phanari) grčki kvart u Carigradu (nazvan po kuli svetilji koja je u njemu); *up. fanal*.
 fanariot(i) (ngrč. phanari) pl. stanovnici kvarta *Fanar* (fenjer), ugledne i većinom bogate grčke porodice u Carigradu koje vode poreklo od grčkih aristokratskih porodica poštedenih od gonjenja pri zauzeću Carigrada; docnije: naziv za sve Grke koji su u Turskoj bili na visokim položajima i imali velik uticaj na cari-gradsku patrijaršiju; kod nas: Grci koji su dolazili u Srbiju za vladike i druge svešteničke predstavnike, a isticali se sebičnošću i lukavstvom.
 fanaticizam (lat. fanaticus zanet, zanesen) zanos, preterana odanost ili revnost, preterana zaslepljenost (za neku ideju, narod-nost, veru, stranku itd.).
 favatizirati (lat. fanaticus) zaneti, zasle-piti, ludo zagrejati za što, učiniti nekog fantačnim.
 fanatic (lat. fanum hram, svetilište, fa-naticus zanet, zanesen, van sebe od oduševljenja) čovek do krajinosti odan nekoj ideji, nekom pokretu; poslu i dr., zanesenjak, naročito verski.
 fanatičan (lat. fanaticus) zanet, zaslepljen, preterano zagrejan za što, mahnito odan čemu, naročito veri.
 fango (ital. fango) glib, blato, naročito vruće vulkansko blato; *fango-kupanje* kupanje u mineralnom blatu (protiv reumatizma).

- fandango (šp. fandango) španski narodni ples u 3/4 takta, pri kome igrači udaraju u kastanjete.
- fanerogame (grč. phanerds vidljiv, očit, ga-mos svadba, brak) *pl. vot* cvetnjače, cveto-noše (biljke sa vidljivim spolnim organima).
- fanerokristalinski (grč. phaneros, Kystal-los) koji pod golin okom izgleda kao kri-stalinski (o kamenju) *supr. mikro- ili kripto-kristalinski*.
- faneromeran (grč. phaneros, m^{ros} deo) koji se može raspozнати golin okom; naročito: kamen čiji se pojedini sastojci mogu razaznati golin okom (*supr. mikromeran ili kriptomeran*, tj. koji se može raspozнатi samo pod mikroskopom).
- Fantaz (grč. Phantasos) *kit.* bog sna kod starih Grka, brat *Morfejev*, koji dočarava ljudima u snu prijatne stvari.
- fantazija (grč. phantasia) 1. mašta, uobraženje; maštarija, sanjarija; 2. muz. (ital. fantasia) kompozicija bogata sadržinom, u nevezanom obliku, često sa više delova ili stavova koji prelaze jedan u drugi; 3. psih. svesno preobražavanje predstava i njihovo spajanje u nove spojeve predstava koji nisu u opažanju dati (delatnost kojom u duši postaju slike predmeta je *repro-dukтивна* ukoliko ponovo predočava opažanja, a *produktivna* ukoliko proizvodi nove tvorevine; ona poslednja ima najveći značaj u umetnosti); 4. priča stvorena maštom; 5. prividenje, utvara, tlapnja; *up. Fantaz*.
- fantazira™ (grč. phantazein) 1. maštati, sanjariti, uobražavati, zanositi se; 2. med. biti u bunulu, buncati, bulazniti; 3. muz. svirati bez pripreme (što se hoće i kako se hoće), *improvizovati*.
- fantazma (grč. phantasma) slika stvorena maštom, varljiva slika, utvara, prividenje, avet; *fantom*.
- fantazmagorija (grč. phantasma pričina; predstava, agora skup) veština prikazi-vanja avetinja i dr. pomoću optičkih sprava; opsena, varljiva slika, utvara, čarolija, *halucinacija*.
- fantazmoskopija (grč. phantasma, skopeo posmatram) *psih.* prividenje, vrsta ludila kod koga bolesnik vidi aveti i sl.
- fantaskop (grč. phantazesthai pojavljivati se, skopeo posmatram) *v. zootrop*.
- fantast(a) (grč. phantasia) sanjalica, zanesenjak, onaj koji svoje maštarije smatra stvarnim i koji hoće da udesi stvarnost prema njima; čovek sa preteranom i suviše razigranom maštom.
- fantastike (grč. phantastikos mašteni, uobraziljni; maštav) plod fantazije, ono što je stvoreno maštom, izmišljeno, čudnovato, nestvarno.
- fantastičan (grč. phantastikos mašteni, uobraziljni; maštav) koji je postao čistom delatnošću mašete, bez obzira na stvar-
- nost, maštarski, uobražen, zamišljen, zanesenjački; basnoslovan, neverovatan, neobičan; ogroman, preterano velik.
- fantom (grč. phaino, fr. fantome) 1. v. *fantazma*; 2. ned. veštački napravljeni delovi tela, npr. grkljan, radi vežbanja u operisanju; 3. model čoveka ili životinje u prirodnoj veličini (u muzejima, panoptikumima i dr.).
- fantaskop (grč. phantazein, skopeo) *v. zootrop*.
- fantoš (fr. fantoché) lutka' koja pomoću konca podražava ljudske kretnje.
- fanfara (fr. fanfare) *muz.* limeni duvački instrument; komad koji izvode samo trube; vesela lovačka kompozicija; kratka i treštava svirka trubaca (u konjici); *fig.* galama, buka, razmetanje, hvalisanje.
- fanfaron (fr. fanfaron) razmetljivac, hvalisavac, junak na jeziku.
- fanfaronada (fr. fanfaronnade) hvalisanje, hvalisavost, razmetanje.
- fanšon (fr. fanchon) *med.* laka ženska povrežača, ubradača.
- far (grč. Pharos, fr. phare) 1. kula svetilja, svetionik (nazvan po malom ostrvu Faru, na kome je Ptolomej Filadelf podigao 825. god. pre n. e., svetionik visok 135 t); 2. prednji fenjer na automobilu (služi za osvetljavanje puta); velika lampa, velika svetiljka.
- Faradejeva struja *fiz.* indukovana struja; *v. faradizam*.
- farad *fiz.* jedinica za merenje električnog kapaciteta, kapacitet kondenzatora između čijih provodnika poraste napon za 1 volt kad se napuni količinom električne energije od 1 *kulona*; za merenje upotrebljava se milion puta manja jedinica zvana *mi-krofarad*; naziv po eng. fizičaru i hemičaru M. Faradeju (M. Faraday, 1791-1867).
- faradizam *fiz.* indukciona elektricitet, nazvan po Faradeju; *v. indukcija*.
- faradizacija *med.* lečenje indukovanim, Faradejevom strujom.
- faradizirati *med.* lečiti Faradejevom strujom.
- farandola (fr. farandole) brzi provansalski ples u 6/8 takta, sastavljen od pet figura.
- farao (grč. pharao) hazardna igra karata.
- farao (hebr. paroh, grč. pharao) u Starom zavetu: titula egipatskih kraljeva.
- farba (nem. Farbe) boja; boja u kartama.
- farbati (nem. farben) bojiti, bojadisati; *fig.* varati, obmanjivati, lagati.
- farbl (nem. Farbe boja) hazardna igra karata u kojoj je glavno njihova boja.
- fargo belgijska mera za težinu: = oko 75 kg.
- Farenhajtov termometar topomer koji je između tačke smrzavanja i tačke ključanja vode podeljen na 180° (nazvan po pronalažaču, nem. fizičaru G. D. Farenhajtu, 1686—1736).

farzovi (arap.) *pl.* strogo propisane verske dužnosti muslimana. **farip** (lat. farina brašno) sitan šećer, jednom prečišćen šećer. **farina** (lat. far, farina) brašno. **faring-** (grč. pharynx *gen.* pharingos) predmet tak u složenicama sa značenjem: grlo, ždrelo. **faringemfraksis** (grč. pharynx *gen.* phatin-) gos ždrelo, grkljan, emphrazis začepljavanje, začepljenje, zapušavanje) *med.* začepljenost, zapušenost ždrela. **faringeurizma** (grč. pharynx, eyrus širok) *med.* proširenost ždrela. **faringizam** (grč. pharynx) *med.* grčevito skupljanje mišića ždrela. **faringitis** (grč. phdrynx) *med.* zapaljenje ždrela. **faringografija** (grč. pharynx, graphia opis) opisivanje ždrela. **faringolizis** (grč. pharynx, lysis, malaksalost, iznurenje) *med.* uzetost ždrela; *farriogoplegia*. **faringologija** (grč. pharynx, logia nauka) nauka o ždrelu i njegovim bolestima. **faringoparaliza** (grč. pharynx, paralysis uzetost) *med.* uzetost ždrela. **faringoperistola** (grč. pharynx, peristole pokrivanje, oblaganje) *med.* suženost, sužavanje ždrela. **faringoplegija** (grč. pharynx, plege) *med.* *faringolizis*. **faringoragija** (grč. phdrynx, rag- koren od regnumi slomim, skrham, prekinem) *med.* krvarenje ždrela. **faringoskopija** (grč. pharynx, skopeo posmatram) *med.* pregled ždrela naročitim ogledalom. **faringospazmus** (grč. pharynx, spasmos grč) *med.* grč ždrela. **faringostenija** (grč. pharynx, stenos uzan) *med.* suženost, sužavanje ždrela. **faringotom** (grč. pharynx, tome sečenje, rezanje) *hir.* instrument za otvaranje jedn>a rasjecanjem. **faringotomija** (grč. pharynx, tome sečenje, rezanje) *med.* rasecanje ždrela. **farinks** (grč. pharynx ždrelo; grlo) *anat.* ždrelo (početak jednjaka). **farinograf** (lat. farina brašno, grč. grapho) pišem) aparat za ispitivanje kvaliteta i vodopivosti brašna. **farinografija** (lat. farina, grč. grapho) ispitivanje kvaliteta i vodopivosti brašna; nauka o tome. **farinozan** (lat. farinosus) brašnjav, braš-nast; *slik.* beličast, bled, mutan. **farinometar** (lat. farina brašno, grč. te-tron mera, merilo) sprava za ispitivanje kvaliteta brašna. **farisej** (hebr. parusch, lat. pharisaeus) „odvojeni”, član religiozno-političke stranke kod Jevreja, od II v. pre n. e., koja je propovedala strogo ispovedanje Mojsije-vog zakona, u čemu je bilo mnogo pritvor-

stva; *fig.* licemer, pretvaran čovek; *pr.* faržejski. **farisejizam** (lat. pharisaeus)

licemerstvo, pretvorstvo. **farisi** (arap. -pere. Faris Persija, tur. farisi persijski) najamnička konjica po tvrdavama nekadašnje Turske Carevine, koja se upotrebljavale i za kurirsku službu. **farma** (eng. farm od lat. firmus čvrst, ustaljen, nepokretan) uređeno poljsko imanje, salaš, majur (naročito u Engleskoj i SAD).

farmazon (fr. franc-macon) *v.* *frannason.*

farmako- (grč. phdrmakon) predmetak u složenicama sa značenjem: lek.

farmakognozija (grč. pharmakon, gnosis poznavanje) deo *farmakologije* koji se bavi *drogama*, tj. spoljnim, fizičkim svojstvima lekova. **farmakognostika** (grč.

pharmakon, gnosis poznavanje) *v.* *farmakognozija.*

farmakografiја (grč. pharmakon lek, grapho pišem) 1. opisivanje lekova, 2. receptura, nauka o propisivanju lekova.

farmakodinamika (grč. pharmakon, dynamis sila, snaga) nauka koja proučava dejstvo lekova. **farmakokatagrafologija** (grč.

pharmakon, katagraphb propišem, logia nauka) nauka o propisivanju lekova; *up. katagrafologija.*

farmakolit (grč. pharmakon, lithos kamen) otrovni kamen, arseno-kiseli krečnjak.

farmakologija (grč. pharmakon, logia nauka) nauka o sredstvima za lečenje (lekovima) i o njihovom dejstvu na čovečji organizam.

farmakomanija (grč. pharmakon, mania popama, strast) preteranost u traženju ili upotrebljavanju lekova. **farmakometar** (grč.

pharmakon, metron mero, mera) sprava za merenje lekova.

farmakometrija (grč. pharmakon, metria merenje) merenje lekova. **farmakon** (grč.

pharmakon) lek; čarobno sredstvo, čarobni napitak, otrov. **farmakopeja** (grč. pharamakopia) spravljanje lekova; zvanični spisak uputstava za apotekare o spravljanju, ispitivanju i održavanju lekova, koji objavljuje sani-tetska vlast neke države (*dispensatori-*)

farmakopoetika (grč. pharmakon, poietikos vičan da spravi, vešt da izradi) nauka o propisivanju lekova. **farmakopozija** (grč. pharmakoposia) pijenje, uzimanje lekova; pijenje otrova.

farmakopola (grč. pharmakon, poles prodavac) prodavac lekova, trgovac lekovima.

farmakoteka (grč. pharmakon, theke pričuva, kovčeg) kućna i putna apoteka, sanduk s lekovima. **farmakoterapeutika** (grč.

pharmakon, therapeuta, reib negujem, lečim) *v.* *farmakoterapija.*

farmakoterapiја (grč. pharmakon, therapeia negovanje, lečenje) nauka o primeni (upotrebi) lekova.

- farmakohemija (grč. pharmakon, chemeia) deo *farmakologije* koji se bavi hemijskim svojstvima sredstava za lečenje (lekova).
- farmasoi (fr. franc-mafon) v. *frammason*.
- farmacajt (grč. pharmakeus spravljač lekova, spravljač otrova) onaj koji spravlja lekove, apotekar.
- farmaceum (grč. pharmakeion) v. *apoteka*.
- farmaceut (grč. pharmakeii) 1. v. *farmacajt*; 2. slušalac, student *farmacije*; 3. skraćen naziv za *magistra farmacije*, di-plomirani apotekar.
- farmaceutska hemija grana hemije koja se bavi proučavanjem sastava lekovitih materijala i hemijskih procesa pomoći kojih se one mogu spraviti.
- farmacija (grč. pharmakeia davanje leka, upotrebljavanje leka) 1. nauka o spravljanju lekova i svemu što je s tim u vezi, apotekarstvo; 2. apoteka.
- farmer (eng. farmer) posednik poljskog imanja (*farme*), naročito u Americi.
- farnezijski um. koji pripada galeriji dela antičke umetnosti u vili *Farneze* u Rimu, koji potiče iz te galerije, npr. „Farnezijski bik”, „Farnezijski Herkul” i dr.
- far njente (ital. far niente) nerad, besposličenje; *dolče far niente* (ital. dolce far niente) slatko je ništa ne radi.
- farsa (fr. farce, lat. farcire zapušti, napuniti) manje pozorišne delo vulgarne komike, šala, lakrdija, burleska.
- farser (fr. farceur) lakrdijaš, šaljivčina.
- farsirati (fr. farce) kuv. puniti, nadevati iseckanim mesom, *filovati*.
- fas (lat. fas) 1. pravo osnovano na moralnom zakonu, božansko pravo, ono što je dopušteno (za razliku od *jus*, čovečjeg prava); *fas et nefas* (lat. fas et nefas) pravo i nepravo, dopušteno i nedopušteno; *per fas et nefas* (lat. per fas et nefas) svim sredstvima.
- fas (fr. face, lat. facies lice) 2. lice, izgled, prednja strana; *an fas* (fr. en face) s lica, spreda, s prednje strane.
- fasada (fr. facade) vrh. prednja strana, glavni izgled, lice (gradevine).
- fasenda (port. fazenda) veliko poljsko imanje u Brazilu.
- faseta (fr. facettes lišće, malo lice) brušenjem uglačana pljosna na dragom kamenju i finoj staklenoj robi (udešena prema zahtevima optičkih zakona o pre-lamanju svetlosnih zrakova).
- fasetirati (fr. facetter) brusiti (ili: iz-brusiti) u kose pljosni (staklo, drago kamenje i dr.).
- fasovanje (nem. Fassung) sledovanje hrane (vojničke); uzimanje potrebne količine (npr. ugla za brod, itd.). fason (fr. fa9on) v. *fazon*.
- fasonerija (fr. facon) pravljenje šara, mu-stara ili cvetova (ka tkaninama).
- fastozamente (ital. fastosamente) muz. v. *fastozo*.
- fastozo (ital. fastoso) muz. raskošno, sjajno, velelepno.
- fasung (nem. Fassung) 1. optočavanje, optočenje, uokvirivanje, uokvirenje (slike); 2. učvršćivanje dragog kamenja u zlato ili srebro; 3. okov, okvir, optok, držalo; 4. v. *fasovanje*.
- fasces (lat. fascis svežanj, snop, fasces) pl. snopić pruća iz koga je provirivala sekira (koji su, kao znak krivičnog pravosuda, *lictori* nosili pred konzulima kod Rimljana).
- fascija (lat. fascia) med. opna koja obavlja mišić i grupu mišića; veza, traka, zavoj, povoj.
- fascijacija (nlat. fasciatio) med. stavljanje zavojja, zavijanje, povijanje.
- fascikl (lat. fascis svežanj, dem. fasciculus svežnjič, kitica) svežanj, sveska, svešćica (spisa, akata).
- fascikule (lat. fasciculus svežnjič, kitica) v. *fascikl*.
- fascikulirati (lat. fasciculus) povezati u sveske (*fascikle*).
- srascinacija (lat. fascinatio) općinjavanje, općinjenje, opsenjivanje; opučinjenje, općinjenost, očaranje; očaranost.
- fascinirati (lat. fascinare) opčiniti, općinjavati, opseniti, opsenjivati, oma-dijati, omadjavati, zaslepliti, zasleplji-vati; očarati, očaravati.
- fata (nem. Watte, eng. wadding, fr. ouate) v. *vata*.
- fatalan (lat. fatum sudbina, fatalis sudbin-ski; sudbonosan) sudbinom određen, suđeni, sudbonosan, neizbežan, koban, zlokoban, nesrećan; neprijatan.
- fatalizam (lat. fatum sudba, sudbina) 1. vera u sudbinu i njenu neizmenljivost; 2. teol. učenje o predodređenosti za blažen-stv ili prokletstvo (*up. predestinacija*).
- fatalist (lat. fatum) onaj koji veruje u sudbinu, pristalica *fatalizma*.
- fatalnost (lat. fatum) sudbonosnost, neizmenljiva sudbina, zla kob, nesreća; nesrećan slučaj.
- fata morgana (nlat., ital. fata Morgana) „vila Morgana”, optička pojava u atmosferi, lik predela i predmeta u vazduhu usled preloma i potpunog odbijanja (total-ne refleksije) svetlosti, „tera baba ko-zliće”, vazdušne pojave koja se često vidi u tropskim krajevima, naročito na obalama Sicilije i „Kalabrije, kada je vedro a vreme toplo i mirno (naziv po tome što narodno verovanje ovakve pojave pripisuje čarobnoj moći vile Morgane); Arabljani je zovu: *sarab, svrab ili sirab*; fig. opseна, varka.
- fatelin v. *vatelin*.**
- fatigirati (lat. fatigare umoriti, zamoriti) 1. slik. pokvariti sliku suvišnom izve-štačenošću, slabo, s mukom izraditi

sliku; 2. huv. pustiti da listovi salate malo provenu na taj način što se malo preliju naročitim sosom i sirćetom raz-blaženim topлом mašču.

Fatima (tur. Fatime, Fatma, arap. fatam odbiti dete od sise) ime četvrte kćeri Muhamedovo, žene Ali-kalifa.

fatirati (nem. wattieren, Watte) postaviti vatom; fig. dobro se snabdeti čim, npr. potrebnim novcem i sl.

fatiha (arap. fatilja otvoriti, osvojiti, tur. fatiha) ime prvog poglavlja (sure) u Ko-ranu, koje ima svega sedam stihova, glavna molitva muhamedenaca, muslimanski „očenaš“, molitva za dušu umrlih.

fatne (grč. phatne) znat. Zubna duplja.

fatum (lat. fatum) sudba, sudbina, kob, udes.

fatura (ital. fattura) v. *faktura*.

faul (eng. foul prljav, nepošten) ot. prekršaj pravila u sportskom takmičenju (u boksu: nedopušten udarac; u fudbalu: namerna grubost; na trkama: svaki zabranjen postupak vozača ili jahača).

faulencer (nem. Faulenzer) hartija sa pravim linijama (kao podmetač pri pisanju).

faulirati (eng. foul nepošten, prljav) sp. nepropisno, grubo napasti, prekršiti propis u igri (fudbalu, boksu i dr.).

Faun (lat. Faunus) mit. rimski bog šuma i polja, docnije identifikovan sa grčkim *Papom*. Pored njega je bilo, slično grč.

* *satirima*, više *fauna* (šumskih demona koje su predstavljali sa krivim nosem, jarećim nogama i repom), odanih čudnim požudama i ljubavnim pustolovinama; otuda fig. sladostrasnik, razvratnik, veliki pohotljivac.

fauna (lat. Faunus) rimski bog šuma i polja, nlat. fauna) životinjski svet jedne zemlje ili nekog kontinenta, mora ili dela mora; opis ili spisak takvih životinja (knjiga); up. *flora*.

faunist (nlat. fauna) poznavalač nsvotinja; up. *fauna*.

Faust (lat. Faustus, nem. Faust) lit. glavni junak istoimene Geteove tragedije, koji je, uželji da sazna istinu i pozna trenutak sreće koji bi bio toliko lep da bi se moglo poželeti da večno traje, sklopio savez sa đavolom (Mefistofelom) i, pro-šavši mnoge peripetije, najzad došao do saznanja da je najveća sreća u radu za dobro drugih.

fautor (lat. fautor) zaštitnik, pokrovitelj, pomagač; *fautor delicti* (lat. fautor delicti) prav. podbadač na zločin, pomagač zločina.

fah (nem. Fach) 1. struka, grana (znanja, nauke); 2. pregradak, pretinac (na poštì).

fahman (nem. Fachmann) stručnjak, znalac, veštak u nekom poslu.

facijalni (nlat. *facialis*) lični, koji se tiče lica, koji pripada licu; *facijalna linija* (nlat. *linea facialis*) crta lica; *facijal-*

ni nerv znat. živac lica, pokretač mišića lica i pljuvačnih žlezda.

facije (lat. *facies* lice, izgled) pl. kol. razni izgledi i sastavi taložnih stena koje postaju istovremeno, ali pod različitim pogodbama i u različitim sredinama.

facijes (lat. *facies*) Spoljašnjost, izgled, lice; *facijes Hipokratika* (lat. *facies Hippocratica*) med. mrtvačke lice, primetna promena u licu samrtnika.

facinus (lat. *facinus*) nedelo, zločin.

facit (lat. *facit* čini) suma, zbir, traaseni i nađeni broj; iznos, ishod, rezultat.

facitis (grč. *phake*) med. zapaljenje očnog sočiva.

faša (ital. *fascia*) traka.

fašanke (nem. Fasching) mesojede, poklade.

fašizam (lat. *fascis* svežanj pruća iz koga je strčala sekira, kao znak gospodarske vlasti, koji su *liktori* nosili ispred rimske vlastodržaca kada su se ovi javno pojavljivali, ital. *fascismo*) sistem državnog kapitalizma i nacionalistička, imperijalistička, antideometratska, aristokratska i absolutistička ideologija i politika, koju je sprovodio u Italiji *Benito Mussolini*, sa ciljem da održi kapitalizam u Italiji i proširi itali-jansku imperiju. Toj svrsi stavljene su u službu sve pojedinačne oblasti javnog života. Jedinka je samo državni građanin, deo nacije ovaploćene u državi; ona mora svoje mišljenje, osećanje, htjenje i delanje prvenstveno da posveti celini i da joj služi telom i dušom, imanjem i krvljju; individualna sloboda ima da se utopi u svemoći države i njenog vode: „ne sloboda, nego red, hijerarhija i disciplina“; fašistička država hoće da bude „gospodar nad svima radi dobra sviju“; simbol fašizma je svežanj pruća sa sekicom (vlast nad životom i smrću); up. *nacionalsocijalizam*.

fatina (ital. *fascina*, lat. *fascis* svežanj pruća) santrač, snop pruća za ispunjavanje šančeva (kod radova u vodi i opsada, da bi se šanac pred utvrđenjem ispunio i tako napravio most za opsadivače pri vršenju napada).

fašing (nem. Fasching) mesojede, poklade, karneval.

faširati (nem. *faschieren*) seći, seckati (meso); *faširana šnicla* šnicla od sec-kanog mesa umešenog sa hlebom i lukom (a i krompirom).

fašist(a) (ital. *fascista*) pristalica i pobornik fašizma.

fe (fr. fée, nem. Fee, ital. fata, lat. *fatua*) vila (u romanskom i keltskom narodnom verovanju, natprirodne »seneka bića koja se, kao i kod nas, mešaju u čovečju sudbinu čas kao prijatelji, čas kao neprijatelji).

feb (grč. *Phoibos*) mit. „sjajni“, „čisti“, jedan od nadimaka Apolona, antički bog Sunca.

- feba** (grč. Phoibe) *mit.* „sjajna”, „čista”, jedan od nadimaka antičke boginje Meseca (grčka *Artemida*, rimska *Dijana*).
- feblaža** (fr. faiblage) zakonom dopuštena manja težina kovanog novca.
- febrilan** (nlat. febrilis) *med.* groznični; grozničav.
- febrilnost** (dat. febrilis) *med.* stanje povišene telesne temperature.
- febris** (lat. febris) *med.* groznica.
- febrifuga** (nlat. febrifuga) *pl. med.* sredstva, lekovi protiv groznicice.
- febrifugijum** (nlat. febrifugium) *med.* prestanak groznicice.
- febronijanizam** slobodoumni pokret kome je bio cilj stvaranje samostalne biskupske narodne crkve i otečpljenje od Rima u Nemačkoj (po biskupu U. N. Honthajmu, koji je pisao pod pseudonimom *Justus Febronius*).
- februar** (lat. februarius) veljača, drugi mesec u godini (28 ili 29 dana), nazvan po rimskom godišnjem prazniku čišćenja i pokajanja (februa) koji je toga meseca pro-slavljan.
- februacija** (lat. februatio) religiozno čišćenje, pokajanje.
- fedajin** (arap.: onaj koji je žrtvovao svoj život) palestinski gerilac koji vodi ne-pomirljivu borbu protiv države Izrael.
- feder** (nem. Feder) pero (za pisanje); pero (kao ukras), perjanica; *meh.* opruga, pruglo, gibanj, pokretač.
- federalizam** (lat. foedus *gen.* foederis savezni ugovor, savez, fr. *fédéralisme*) 1. sistem uređenja *federalivne* (savezne) države; 2. politička težnja za stvaranjem saveznog oblika države, *federacije*; *supr.*: *centralizam* i *unitarizam*.
- federalist(a)** (lat. foedus) pristalica (ili: pobornik) *federalizma*.
- federalni** (nlat. foederalis) koji se tiče saveza, savezni.
- federalitvi** (nlat. foederativus) savezni; *federalivna država* savezna država; *federalivni sistem* savez država.
- federacije** (nlat. foederatio) savez; savez država, savezna država.
- federirati** (nlat. foederare) 1. spojiti (ili: udružiti) u savez; stupiti u savez.
- federirati** (nem. Feder) 2. istezati se i skupljati se, rastezati se i stezati, popuštati pod pritiskom, ali se opet vraćati u raniji položaj.
- feeding** (eng. fading) *rad.* povremeno slabljenje ili potpuni prestanak prijema zvuka prilikom slušanja radio-emisija.
- fezer** (fr. faiseur) izazivač političkih nemira, politički smutljivac, spletkaš; lakaš; onaj koji provodi u delo čije planove, npr. nekog ministra.
- fejaža** (fr. feuillage) *apx.* ukras od lišća (rezbarski ili slikarski).
- fekalan** (lat. faex *gen.* faecis talog, mutljag) izmetni, koji se tiče izmeta; koji sadrži izmet (pogan).
- fekalije** (nlat. faecalia) *pl.* životinjski i čovečji ekskrementi.
- fekul** (šv.) lednik (glečer) u skandinav-skim visokim planinama.
- fekula** (lat. faecula pečen vinski streš) *hen.* skrob, štirak.
- fekulentan** (lat. faeculentus) talogovit, multljagovit, sa talogom, zamućen, mutan od taloga.
- fekulencija** (lat. faeculentio) talog, zamuće-nost od taloga, nečistoća.
- fekulometar** (lat. faecula, grč metron mera, merile) sprava za utvrđivanje količine vode u skrobnom brašnu.
- fekundacija** (lat. fecundatio) *biol.* spa j anje ženske oplodne ćelije sa muškom, oplođenje, oplodavanje.
- fel** (lat. fel) žuč.
- fela** (mad. fel, fele) vrsta; pasmina, soj.
- felah** (arap. fallah, tur. fellah) arabljanski, naročito egipatski seljak (zemljoradnik).
- felbebl** (nem. Feldwebel) narednik (u bivšoj austrogarskoj vojsci).
- feldmaršal** (nem. Feldmarschall) najviši vojnički, čin u nekim vojskama, vrhovni komandant vojske; *feldmaršal-lojtnant* (nem. Feldmarschall-leutnant) podvojvoda, podmaršal.
- feldspat(i)** (nem. Feldspat) *pl. min.* glinenci, veoma česti sastojci vulkanskih stena, hemijski čisti su bezbojni, inače obično beli ili crveni; cepaju se u dva pravca: kod jednih ti pravdi su međusobno upravni (*ortoklasi*), a kod drugih kosi (*plagioklasi*).
- feldcajgmajster** (nem. Feldzeugmeister) artiljerijski general u bivšoj austrijskoj vojsci, odgovara našem general-pukovniku (armijskom generalu); maršal.
- feler** (nem. Fehler) mana, nedostatak, porok; greška, pogreška.
- feliks** (lat. felix) srećan.
- felozan** (lat. fellous) žučan, pun žuči.
- felon** (grč. phelones, phainoles debela gornja odeća, ogrtac) u pravoslavnoj crkvi: široka gornja sveštenička odežda bez rukava, nosi se preko stihara i *epitrailija*.
- felovija** (nlat. felonija) verolomstvo, izdaja; u Engleskoj nekada: svaki zločin s ubistvom.
- feloplastika** (grč. phellos pluta, plastike veština uobličavanja) veština vajanja u pluga.
- fels** (arap.) najstariji arapski bakreni novac.
- feluka** (ital. feluca, arap. feluqah) mala, duga i uska jedrilica s veslima.
- felčer** (nem. Feldscher) vojnički bolničar, lekarski pomoćnik; ranarnik, vidar.
- feljton** (fr. feuilleton) podlistak, stalna rubrika dnevног (političkog) lista određena za lepu književnost (romane i

priče), umetničke i književna prikaze i popularnonaučne članke.

feljtonist (fr. feuilletoniste) pisac podlist-staka (*feljtona*).

feljtonski (fr. feuilleton) u obliku podlist-ka, kao što se pišu feljtoni, tj. lako, priyatno, zabavno.

femina (lat. femina) žena.

feminizam (lat. femina žena) 1. pokret žena za oslobođenje od podredenog položaja i za izjednačenja u pravima sa muškarcima; ženskost, ženstvenost, ženske draži; 2. ženske osobine kod muškaraca, naročito kod homoseksualaca.

feminin (lat. femininum) gram. ženski rod; reč ženskog roda.

femininski (lat. femininus) ženski; gram. ženskog roda.

feminiranje (lat. femininum) fiziol. v. pod maskuliranje.

feminist (lat. femina) pristalica *emanci-pacije* žena; up. *feminizam* 1.

feministkinja (lat. femina) pobornica *emancilacije* žena; up. *feminizam* 1.

femicid (lat. femina, occidere ubiti) nasilje nad ženama, od batinanja do prisiljavanja na prostituciju; ubistvo »sene, ženoubojstvo».

femoralan (lat. femur gen. femoris stegno, butina, but, bedro, nlat. femoralis) znat. stegnjeni, bedreni, butinski, koji se tiče stegna, bedra.

fen (švajc. Fohn, lat. favonius blag zapadni vetar) 1. topao i suv vetar u Alpima; 2. teh. sprava za proizvođenje vazdušne struje, električni aparat za sušenje kose.

fenakistoskop (grč. phaino iznosim na videlo, kiste sanduk, skopeo posmatram) v. zootrop.

fenacetin (grč. phaino osvetljavam, lat. ase-tum sircē) farm. bezbojan kristalni prašak, jedan od *antipireтика*, lek protiv visoke temperature i glavobolje.

fengofobia (grč. phengos videlo, svetlost, sjaj, phobos strah) med. strah od sjajnih predmeta, znak psećeg besnila; otuda i = hidrofobija.

fender (eng. fender) odbojnik, jastuk ili lopta napunjena plugom ili kučinom koja visi na brodovima sa strane i služi za umanjivanje jačine sudara pri pristajanju brodova.

fenigmus (grč. phainigmos) med. crvenilo kože; sredstvo za izazivanje crvenila kože.

fenijanizam (eng. Fenians) sistem i metode borbe *fenijanaca*.

fenijanci (eng. Fenians, staroirski fene stanovnik Irske) članovi revolucionarnog irskog udruženja, osnovanog 1861. u Americi, kome je bio cilj otcepljenje Irske od Engleske i osnivanje samostalne irske republike; svoje ciljeve hteli su da postignu krajnje nasilnim sredstvima (ubistvima, paljevinama i dr.).

feniks (grč. phoinix) 1. mit. sunčana ptica, mitska ptica starih Egipćana, koja živi 500 godina a zatim, na lomači koju sama priredi, sama sebe spali i iz svog pepela ponovo oživi podmladena (simbol nečega veoma retkog, odličnog, neprolaznog i besmrtnog); 2. vrsta japanskih petlova koji se odlikuju neobično dugim repom, katkad do 3 t, perje im je raznobojno a naravi su mirne (drže se samo radi ukrasa); 3. vrsta mehaničkog muzičkog instrumenta, sličnog aržtonu; 4. čest naziv raznih osiguravajućih društava; 5. *feniks-period* u hronologiji vreme od 500 godina, petstoleće.

fenicizam (grč. phoinix purpur, purpurna boja) med. male boginje.

feničanska vatrica rastvor fosfora u sul-fidu ugljenika; služi za punjenje zrna koja izazivaju požar.

fenol (grč. phaino iznosim na videlo, obe-lodanim, pokazujem, lat. oleum ulje) hem. karbonla kiselina, deluje antiseptički, zbog čega se njegov rastvor u vodi (1—5%) upotrebljava za dezinfekciju.

fenologija (grč. phainomai pojavljujem se, logia nauka) biol. nauka o pojavljivanju, grana prirodnih nauka koja se bavi povremenim (periodičnim) pojavama u biljnem i životinjskom svetu, kao i njihovim uzrocima (cvetanje i datumi u razvitku biljki u toku godine, datumi seobe ptica, zimskog sna, doba parenja itd.).

fenomen (grč. phainomenon pojava, phainomai pojavljujem se) 1. svaka pojava u duhovnom i spoljnom svetu koja se prikazuje našem opažanju (čulima), naročito teško objašnjiva ili retka prirodna pojava; čudo; 2. sjajna pojava, retko sposobna ličnost; 3. fil. pojava (za razliku od „stvari po sebi“, *noumenon-a*).

fenomenalan (grč. phainomenon) pojavni; veoma redak, vrlo neobičan, čudnovat; izvanredan (čovek, uspeh, delo itd.).

fenomenalizam (grč. phainomenon) fil. pravac filozofije koji ono što je dato u iskustvu smatra „pojavom“ (*feiomenima*) nesaznatljive „stvari po sebi“ (Kantov *kriticizam*, Kontov *pozitivizam*, Spense-rov *evolucionizam*).

fenomenizam (grč. phainomenon pojava) v. *fenomenalizam*.

fenomenogenija (grč. phainomenon pojava, gen- koren od gignesthai postati, nastati, roditi se) postanek, postajanje pojave.

fenomenogonija (grč. phainomenon pojava, gonos radanje, rođenje, poreklo) v. *fenomenogenija*.

fenomenogonologija (grč. phainomenon pojava, gonos radanje, rođenje, poreklo, logia nauka) učenje o postajajuću pojavi, naročito pojava bolesti.

fenomenografija (grč. phainomenon, graphia opis) opis, opisivanje pojave.

fenomenologija (grč. phainomenon, logia učenje) *fil.* učenje o pojavama (za razliku od učenja o „stvari po sebi“); nauka o prirodnim pojavama, kao i o pojavama, izražajima, silama itd. duha s obzirom na njihov razvitak i međusobnu vezu.

fenomen (grč. phainomenon) *fil.* pojava; po Kantu: predmet iskustva (*supr.* „stvar po sebi“ *noumenon*).

fenomenoskopija (grč. phainomenon, skopeo posmatram) posmatranje pojava.

feioskandija (Fенно-Scandia) opšti naziv, zbog sličnosti njihovog geološkog razvijatka, zemalja severnog dela Evrope (Norveška, Svedska, Danska i Finska).

fenotip (grč. phainomenon, typos lik, oblik) u nauci o nasleđu; skup spoljnih, vidljivih osobina živih bića, za razliku od *genotipa*, tj. skupa unutrašnjih, nevidljivih osobina (oboje su samo dve strane jednog živog bića, nikakve suprotnosti, pošto se jedno bez drugog ne može ni zamisliti).

fenjer (grč. phanari, stgrč. phanarion, tur. fenar) svetiljka, ručna svetiljka, staklom ili na drugi način uokvirena, u kojoj gori sveća ili petrolej.

fer (eng. fair) besprekoran, pristojan, častan, pošten; *fer plej* (eng. fair play) časna, besprekorna, otvorena igra (u kla-denju, kockanju, sportskim utakmicama i DR-).

ferventan (lat. fervens) revnosten, usrdan, žarki, vatrene.

fervidan (lat. fervidus) vreo, usijan; vatrene, žestok, ljutit; strastan.

fergazer (nem. Vergaser) *teh.* pretvarač u gas (deo na motoru koji iz pogonskog materijala proizvodi upotrebljivu gasnu smesu).

ferdin (pere.) prvi mesec persijske godine.

ferekratski stih četr. sedmosložni trohejskodaktiški stih (—L — U UT — U), nazvan po grčkom pesniku komedija *Ferekreste-su* (oko 430. pre n. e.).

feredža (arap. farag uteha, tešenje, tur. fera se) dugačka gornja haljina muslimanki.

ferijalni (lat. ferialis) raspusni, odmorski koji se tiče raspusta, koji pada o raspu-stu; *ferijalne kolonije* zajednička letovanja školske omladine za vreme letnjeg raspusta u klimatski zdravim krajevima ili na moru; *ferijalni kurs* tečaj u vreme letnjeg raspusta (za učenje ili usavršavanje u čemu).

ferije (lat. feriae) dani odmora, odmor; ra-spust (školski, sudski).

ferit (lat. ferrum gvožde) čisto gvožde (ili: železo).

feriferan (lat. ferrum gvožde, ferre nositi) koji sadrži gvožde, gvožđevit.

ferifikacija (nlat. ferrificatio) pretvaranje u gvožde, stvaranje gvožda.

ferkin (eng. firkin) engleska mera za pivo = 40,89 l.

ferlong (eng. furlong) eng. mera za dužinu = 201,1662 t.

ferman (pere. ferman od fermuden zapovedati, narediti) pismena naredba sultanova, carska dozvola (*patent*); putna isprave; postavljenje, ukaz.

fermata (ital. fermata) *muz.* muzički znak (^ ili ^) koji ukazuje da označenu notu ili pauzu treba duže izdržati od njene obične vrednosti; nad završenom notom: znak završetka komada.

fermen (tur. fermen) vrsta kratkog muškog prsnika koji se ne zakopčava, izrađuje se od čoje i ukrašava gajtanima.

ferment (lat. fermentum) *hem.* kvasac, izazi-vać vrenja (mikroskopski sitna gljivica koja svojim razvojem i umnožavanjem izaziva vrenje); *fermentum ventrikuli* (lat. fermentum ventriculi) med. želudačni sok; *fermentum morbi* (lat. fermentum morbi) bolesna tvar.

fermentabilan (nlat. fermentabilis) *hem.* pre-vrljiv, koji može da previre, da kisne, uskišnjiv.

fermentativan (nlat. fermentativus) *hem.* koji izaziva ili pomaže vrenje.

fermentacija (lat. fermentatio) *hem.* rastva-ranje organskih supstancija u jednostavnije jedinjenja, vrenje, previranje, uski-šnjavanje.

fermentirati (lat. fermentare) *hem.* vreti, previrati, kisnuti.

fermentograf (lat. fermentum kvasac, grč. grapho opisujem) aparati za određivanje sposobnosti vrenja kod brašna.

fermij(um) *hem.* radioaktivni elemenat, atomska masa 253, redni broj 100, znak Fm; ime po ital. fizičaru E. Fermiju (1901 — 1954).

ferotipija (lat. ferrum gvožde, grč. typos lik, otisak) fotografija izradena na železnom limu.

ferocitet (lat. ferocitas) divljačnost, surovost, svirepost, krvoljčnost.

feroče (ital. feroce) *muz.* divlje, burno.

ferster (nem. Forster) šumar.

fertilan (lat. fertilis, ferre) plodan, roden.

fertilizacija (lat. fertilis) *biol.* oplođenje, proces spajanja spermatozoida i jajne ćelije.

fertilitet (lat. fertilitas) 1. *biol.* plodnost, rodnost; 2. u statistici: broj rođenih na hiljadu žena.

ferto (lat. ferre nositi, ferto neka nosi) deo imanja koji katolički sveštenik mora da ostavi zaveštanjem crkvi.

feruginozan (nlat. ferruginosus) gvožđevit; rđast, boje kao rđa. **feruginoze** (nlat.

ferruginosa) *pl. med.* gvožđeviti lekovi, lekovi koji sadrže gvožđa

(pomažu stezanje i stvaranje krvii). **ferula**

(lat. ferula) *bat.* žukva, žukovina; *med.* uloga, udlaga, daščica; kod katolika:

biskupski štap.

ferum (lat. ferrum) gvožđe, železo.

fes (tur. fes, arap. F'as, po gradu Fesu u Maroku gde je izrađivana) kapa zatvoreno-crvene boje sa kićankom ili bez nje, od 1826. god. u Turskoj uvedena kao vojnička kapa, umesto *čalme*, a potom postala i narodna.

festival (lat. festum, fr. festival) 1. velika svečanost sa muzikom; 2. povremena kulturna svečanost (pozorišne, muzičke, filmske i sl.).

festivo (ital. festivo) *muz.* svečano.

festilog (lat. festum, grč. logos) u katoličkoj crkvi: spisak praznika.

festum (lat. festum) svetkovina, svečanost, praznik; *post festum* (lat. post festum) posle svečanosti, tj. prekasno.

festung (nem. Festung) *voj.* tvrđava, utvrđenje.

fet akompli (fr. fait accompli) svršena stvar, gotova stvar, svršen čin.

fetalan (lat. foetus, fetus zametak, nlat. foetalis) koji pripada zametku; *embriона-lai.*

fetacija (nlat. foetatio) *zool.* stvaranje za-metka (*fetus*).

fetva (arap. falwa, tur. fetva) 1. pravio rešenje turskog *muftije* o nekoj spornoj stvari, naročito o slučaju koji nije zakonom predviđen; 2. pismeno mišljenje muftije o tome da li je nešto dopušteno ili nije po islamskim verskim propisima; 3. osnaženje neke presude od strane velikog vezira, bez kojeg se ne može izvršiti smrtna kazna.

fetiš (fr. fetiche, port. feitico, lat. facti-cius pravljen, veštački načinjen) materi-jalan predmet za koji se veruje da u njemu prebiva duh, svaka mrtva stvar kojoj se pripisuje neka čarobna snaga, npr. kamen, izrezana figura i dr.; nešto čemu je čovek preterano odan, što obožava.

fetišizam (fr. fetiche) 1. obožavanje *feti-ša*; u seksologiji: izazivanje i zadovoljevanje spolnog protheve na delovima odela i dr. voljene osobe protivnog spola; 2. obožavanje raznih predmeta kod primi-tivnih naroda; predavanje natprirodnih svojstava stvarima; 3. *fetišizam robe*, vezan za robnu proizvodnju, potiče iz samog robnog oblika, tj. iz činjenice da se: a) jednakost ljudskog rada robnih proizvo-dača javlja kao jednakost *predmetnosti* vrednosti njihovih proizvoda; b) vremensko merenje utroška ljudske radne snage robnih proizvođača javlja kao *veličina vrednosti* njihovih proizvoda; v) društveni odnosi proizvođača robe javljaju kao društveni odnosi samih proizvoda, tj. stvari. U robnom obliku, tj. kada proizvođači proizvode i razmenjuju robe a time stupaju u međusobne odnose proizvodnje i razdobe, ne pojavljuju se društveni odnosi kao odnosi lica preko stvari, nego obratno, kao društveni odnosi stvari, proizvoda, posredništvom ljudi. Druš-

tveno svojstvo robe izgleda njoj kao od prirode dato, van ljudi i njihovih odnosa. Robni proizvođači ne gospodare svojim društvenim odnosima, niti kretanjem svojih roba, nego obrnuto, robe svojim kretanjem gospodare proizvođačima, određuju i regulišu njihove odnose. Roba, iako proizvod proizvođača, javlja se kao nešto natčulno, kao samostalno biće, koje određuje sudbinu proizvođača, slično feti-šima u primitivnim religijama.

fetotomija (lat. foetus zametak, grč. tome sečenje) *med. v. embriotomija.*

fetus (lat. foetus) *zool.* dete u majčinoj utrobi od trenutka kad počne u *amnionu* da se slobodno kreće, zametak, začetak, plod utrobe; *embrio.*

feugidron (grč. feuno bežim, bežim od, izbegavam, hydor voda) *med. v. hidrofobija.*

feud (nlat. *feudum*) u sred. veku: kletveničko dobro, leno, imanje koje su davali u naslednu svojinu i na uživanje, npr. vladari vitezovima, uz obavezu vernosti i pomaganja u ratu (osnova srednjovekovnog društvenog uređenja).

feudalizam (nlat. *feudum*) kletveništvo; vlastelinstvo, vlast plemića (oblik uređenja u kome su seljaci vezani za zemlju koja nije njihova nego pripada plemstvu); privrženost ovome sistemu.

feudalist (nlat. *feudum*) pristalica *feu-dalizma*; poznavac *feudalnog prava.*

feudalni (nlat. *feudalis*) kletvenički, pronjarski, vlastelinski; srednjovekovni, nazadan; *feudalne pravo* pravo feuda; takođe: svako pravo koje se osniva na zastarelim shvatanjima; *feudalni sistem v. feudalizam.*

feudalci (nlat. *feudum*) pristalice *feuda-lizma* i nazadnjaštva; naročito: pristalice utvrđivanja vlasti i povlastice plemstva i velikih posednika.

feudatar (nlat. *feudatarius*) kletvenik, vazel.

feferon (ital. reregope) vrsta male, obično veoma ljute paprike (*Capsicum annuum*); *peperon.*

fecit (lat. facere činiti, izraditi, fecit) na umetničkim delima: izradio, napravio (skraćeno: /es./)

feces (lat.) izmetine (iz tela).

feš (eng. fashionable, nem. fesch) lep, elegant, gizdav (u odelu i ponešanju).

fibra (lat. fibra) *znat.* vlakno, žilica, končić; naročito: mišićno vlakno.

fibrila (nlat. fibrila) *anat.* vlakance, žilice u ćelijskom tkivu (mišićnom i živčanom).

fibrin (lat. fibra vlakno) *fiziol.* belančevina usirene životinjske krvne plazme.

fibrinogen (lat. fibra vlakno, grč. gen-koren od *gignesthai* postati, nastati, roditi se) *fiziol.* vrsta belančevine krvne plazme od koje zgrušavanjem postaje *fibrin.*

fibrinozan (nlat. *fibrosus*) v. *fibrozan*.

fibrozan (nlat. *fibrosus*) vlaknast, žiličast, končast; vlaknovit, vlaknav.

fibroin (lat. *fibra* vlakno) *hem*, glavni sa-stojak svile i prediva insekata uopšte.

fibrom (nlat. lat. *fibra* vlakno) *med.* dobroćudni otok mišićnih vlakana, vla-knenik, vezivnik.

fibrosarkom (lat. *fibra* vlakno, grč. *sarko-ma* izraštaj mesa) *med.* zlocudni (*maligni*) tumor u organima gde ima vezivnog tkiva (javlja se kod mlađih osoba).

fibula (lat. *fibula*) 1. kopča, spona (na haljinama); 2. znat. lišnjakača, cevanica.

fibulacija (lat. *fibulatio*) v. *infibulacija*.

figantropija (grč. *phyge* bežanje, bekstvo, *anthropos* čovek) zaziranje od ljudi, nedruželjubivost.

Figaro 1. ime prepredenog berberina u Bošaršeovim komedijama „Seviljski berberin“ (1775) i „Figarova ženidba“ (1784); obradili ih kao opere Mozart (1785), Rosini (1816) i dr.; *fig.* okretan posrednik u ljubavnim poslovima; 2. ime velikog pariskog konzervativnog lista, osnovanog 1854. godine.

figura (lat. *figura*) 1. lik, oblik; pojava, prilika; crtež, slika; stas, rast; kip; lik (u šahu i na novcu); slika na kartama zaigranje, karta sa slikom; 2. mat. slika, crtež (geometrijski); 3. slik. čovek (za razliku od slike „mrtve prirode“ ili „bezumnih stvorova“); 4. poet. predstava slike stvorena rečima, slikovit izraz, izraz u slici; 5. muz. niz tonova koji brzo dolaze jedan za drugim i međusobno povezanih, tonovi koji kao ukras opisuju glavni ton, tonski ukras; 6. fil. oblik posrednog zaključivanja (*silogizma*); v. *silogi-stičke figure*; 7. kor. pokreti i slike koje izvode plesači.

figuralan (nlat. *figuralis*) snabdeven *figurama*; *figuralna muzika* muz. komadi sa notama aritmetički tačno odmerenog tem-pa, simfonija.

figurant (lat. *figurans*) poz. sporedni igrač ili plesač, nema osoba, *statist*; *fig.* beznačajna (ili: bezuticajna) ličnost.

figurativan (nlat. *figuratus*) slikovit, izražen u slici, u prenesenom smislu.

figurator (lat. *figura*) v. *figurist*.

figuracija (lat. *figuratio*) 1. ubličavanje, uobličenje, oblikovanje, davanje oblika; oblik; 2. poet. slikovito predstavljanje, izražavanje u slikama; 3. muz. mešavina skladnih i neskladnih akorada; oživljavanje govora ili muzičkog komada figurama.

figurizam (lat. *figura*) v. *tipologija*.

figurina (lat. *figura*, fr. *figurine*) figura-ča, kipiće; sporedna figura, naročito na slikama predela; mo dna lutka. **figuriran** (lat. *figura*) ukrašen šarama, na cvetove, na cvetiće, sa cvetovima (tkanine); slikovit, predstavljen ili prika-

zan u prenosnom smislu; muz. ukrašen, ulepšan; *figurirana muzika* v. *figuralna muzika* pod *figuralan*.

figurirati (lat. *figurare*) praviti, stvarati (figure); predstavljati, prikazivati očigledno ili slikovito; praviti figuru, tj. prikazivati se, davati o sebi sliku (dobru ili rđavu); štrčati, isticati se, padati u oči; igrati ulogu; služiti samo radi popunjavanja neke praznine (npr. „on samo figurira“); služiti kao ukras.

figurist(a) (lat. *figura*) 1. crtač, slikar ili prikazivač raznih likova; 2. livac kipova u gipsu; 3. slikar koji radi grupe; 4. plesač koji ukrašava igru figurama.

fideizam (lat. *fides vera*) *fil.* pravac „čiste vere“ koji je odbacivao svaku vezu religije, odnosno teologije, sa filozofijom, i koji nije htio da zna za filozofiju zasno-vanu na samom razumu; opšti naziv kod V. I. Lenjina za sve one elemente u filozof-skim učenjima koji otvoreno ili prikriveno ili po logičkoj doslednosti vode k religioznom shvanju sveta.

fideikomis (lat. *fideicommissum*) ono što je dato na poverenje) *prav.* nepokretno imanje koje, po želji zaveštavaoca, prelazi ne-razdeljeno i neutidivo s kolena na koleno u istoj porodici, čime se omogućava opstanak te porodice kroz pokolenja.

fideikomisar (lat. *fideicommissarius*) *prav.* naslednik jednog *fideikomisa*.

fideikomitent (lat. *fideicommitens*) *prav.* lice koje svojim zaveštanjem ostavlja i određuje *fideikomis*.

fidejusiv (lat. *fidejussivum*) *prav.* pismeno jemstvo.

fidejusio (lat. *fidejussio*) *prav.* jemstvo.

fidejusor (lat. *fidejussor*) *prav.* jemac.

fidelan (lat. *fidelis*) veran, čestit.

fider (eng. *feeder* od *feed* hraniti, snab-devati) električni vod za prenos električne energije.

Fidija (grč. *Feidias*) najveći grčki vajar iz Atine (oko 500—438. pre n. e.), savremenik Periklov; pod njegovim vodstvom podignut je Panteon; glavna dela: kipovi od zlata i slonove kosti *Atine Partenos* (za Partenon) i *Zevsa* (za hram u Olimpiji); *fig.* nedrštino velik vajar.

fiducijar (lat. *fiducijarius*) *prav.* privremeni primalac zaveštanja, koji ga, posle izvesnog vremena ili po ispunjenju nekog uslove, ima da preda drugom (*fideikomi-saru*).

fiza (grč. *physa*) *med.* voden Mehur, plik.

fizagogum (grč. *physa nadimanje*, vetrar, ago odvodni) *med.* lek protiv nadimanja i vetrova; *karminativ*.

fize (fr. *fusée*) *voj.* upaljač bombe; raketa.

fizezis (grč. *physisis*) *med.* v. *fizema*.

fizema (grč. *physema*) *med.* nadim, nadimanje, naduvenost, nadutost.

fizeter (grč. *physeter*) meh za duvanje, naročito u orguljama.

fiziautokratija (grč. physis priroda, ai-tos sam, kratos jačina, vlada) samovlada-vina prirode, lekovita moć prirode.

fizijater (grč. physis, iatros lekar) prirodni lekar, onaj koji se poglavito oslanja na lekovitu moć same prirode.

fizijatrija (grč. physis, iatrepha lečenje) prirodno lečenje, lekovita moć prirode.

fizik (lat. physicus) v. *fizikus*.

fizika (grč. physis priroda, theoria physike naučio istraživanje prirode, suštine stvari) nauka o prirodi uopšte; u užem smislu: nauka o zakonima prirodnih pojava ukoliko ove nisu izazvane organ-skim ili hemijskim silama, dakle, nauka o energiji i njenim različitim vidovima (danas je teško povući granicu između fizike i hemije).

fizikalni (grč. physike) koji se tiče fizike, koji spada u fiziku; *fizikalna tera-pija* lečenje prirodnim sredstvima: ku-panjem, masažom, oblozima i dr.

fizikat (nl. physicatum) nadležnost i oblast *fizikusa*.

fizikoteologija (grč. physikos prirodni, theos bog, logia učenje) fil. prirodno učenje o bogu, pokušaj da se na osnovu celis-hodnosti u prirodi zaključi da postoji i prvi uzrok toga porekta, tj. bog; *fiziko-teološki dokaz o postojanju boga* teol. dokaz da postoji bog na osnovu postojanja celishodnosti u prirodi, koju je mogao da stvorи samo apsolutno savršen um, tj. bog (*up. geodiceja*).

fizikus (lat. physicus) lekar koga postavlja državna vlast za nadzornog lekara (u gradu, srežu ili okrugu).

fizileta (fr. fusillette) raketica.

fizio- (grč. physis) predmetak u složenica-ma sa značenjem: priroda.

fiziogenija (grč. physis, gen- koren od gignesthai postati, nastati, roditi se) v. *fizionomija*.

fiziognozija (grč. physis, gnosis poznavanje, saznanje) poznavanje prirode, proučavanje prirode.

fiziognom (grč. physiognomon koji sudi o prirodi ili o prirodnom svojstvu, koji prosudjuje o karakteru čoveka iz prirode njegova sklopa, naročito iz crta lica) v. *fizionomist*.

fiziognomija (grč. physis, gnemon poznavalac) spoljni izgled čoveka (u širem značenju i »3mqTHibe, biljke, predela i sl.) kao izraz unutrašnje osobenosti; naročito: crte, kroj, grada lica (ukoliko izražava trajne prirodne osobine duha), izraz lica.

fiziognomika (grč. physis, gnemon) tumačenje (ili: čitanje) crta lica, nauka koja po crtama lica, kretnjama, gradi i držanju tela zaključuje o duševnim osobinama ljudi.

fiziognomist (grč. physiognomon) onaj koji može da pozna duševne osobine čoveka po crtama njegovog lica.

fiziognotip (grč. physis, gnemon poznavalac, typos otisak, lik) crtač lica, aparat za brzo snimanje crta lica i izradu po-prsja.

fiziognotipija (grč. physis, gnemon, typos) automatske snimanje prirodnih objekata.

fiziogonija (grč. physis, gignomai nastanem, postanem) istorija prirode, nauka o postanku prirode.

fiziograf (grč. physis, grapho pišem, beležim) med. aparat koji jednovremeno beleži i kontroliše rezultate devet raznih funkcija čovečjeg tela: otkucaje srca, količinu kiseonika u plućima i telesnim ćelijama, komplikacije u mozgu i dr.

fiziografija (grč. physis, graphia opis) opisivanje, opis prirode.

fiziozofija (grč. physis, sophia mudrost) prirodna mudrost.

fiziokeramika (grč. physis, keramike trnčarstvo) izrađivanje medaljonskih slika prema fotografijama.

fiziokrati (grč. physis, kratos jačina, snaga) ekonomisti *fiziokratizma*; po njima je proizvodan samo rad u oblasti polja privrede, tj. samo se u njoj proizvodi višak vrednosti. U svojim teorijama (Kenej 1694—1774) dali su „...prvo siste-matsko shvatanje kapitalističke proizvodnje“.

fiziokratizam (grč. physis, kratos) 1. fil. shvatanje po kome je celokupan život ljudi, socijalni i politički, potčinjen zakonima koje je postavila sama priroda; 2. u nar. ekonomiji: učenje po kome jedino priroda proizvodi vrednosti, zbog čega samo one radinosti koje su neposredno vezane za zemlju (zemljoradnja, šumarstvo, rудarstvo i ribarstvo) imaju proizvodni karakter; pošto, dakle, jedino zemljoradnja daje čist prinos (produit net), to treba da postoji samo jedan porez, koji bi plaćala ova proizvodna radinost, jer van nje nema bogatstva (*fiziokratski, agrikul-turni, ekonomski sistem*).

fiziokratija (grč. physis, kratos) vladavina (ili: snaga, sposobnost) prirode.

fiziologija (grč. physiologia) 1. prvo bitno: nauka o prirodi (*fizika*); 2. sada: nauka o prirodnim zbiljanjima, procesima u organizmima biljaka (*fitofiziologija*) i životinja i čoveka (*zoofiziologija*); *opšti fiziologija* bavi se pojavama svojstvenim svima živim bićima; *specijalna fiziologija* proučava vegetativne funkcije životinjskog tela koje su zajedničke sa funkcijama biljke (ishrana, disanje, raz-množavanje), i animalne radnje svoj-stvene samo životinji (kretanje, osećanje, moć predstavljanja).

fiziološka psihologija psihologija koja proučava duševne, psihičke pojave u vezi

- sa fiziološkim pojavama i na osnovu fizioloških pojava; osnivači E. H. Ve-ber, G. T. Fehner i naročito Vilhelm Bunt.
- fiziomonizam** (grč. physis, monos jedini) *fil. monizam* koji smatra prirodu kao jedino što stvarno postoji; *supr. teomonizam*.
- fizionomija** (grč. physis, gnomon poznavalac) izgled, izraz, crte lica.
- fizioplastika** (grč. physis, plastike) veština uoblačavanja 1. veštačko stvaranje oblika; 2. veštačko zamenjivanje izgubljenih delova tela, npr. nosa kožom sa čela i dr.; 3. primitivno crtanje koje teži za gotovo fotografски vernim reprodukovanjem predmeta crtanja (naročito kod prirodnih naroda).
- fizioskop** (grč. pysis, skopeo posmatram) instrument koji prikazuje prirodna bića u jako uvećanim slikama.
- fizioteleološki** (grč. physis, telos svrha, logos reč) koji se osniva na celishodnom uređenju prirode; *fizioteleološki razlozi vere* razlozi (opravdanja) vere osnovani na celishodnosti u prirodi; *fizioteleološki dokaz* v. *fizikoteologija*.
- fizioterapija** (grč. physis, therapeia nego-vanje, lečenje) lečenje prirodnim sredstvima (kupanjem, masažom, oblozima i DR.)
- fiziotip** (grč. physis, typos otisak, lik) v. *fiziognotip*.
- fiziotipija** (grč. physis, typos) v. *fiziogno-tipija*.
- fiziofilozofija** (grč. physis, phylosophia) filozofija prirode.
- fizičar** (grč. physis) prirodnjak koji se bavi fizikom.
- fizički** (grč. physikos) prirodni, osnovan u prirodi; čulni, telesni, putni, zemni, zemaljski; *fizičke nemogućnosti* ono što je po prirodnim zakonima neizvodljivo; *fizičke potrebe* prirodna potreba (glad, žed i dr.); *supr. psihički; fizikalni* koji spada u *fiziku*, koji se tiče fizike.
- fizodes** (grč. physodes, physa vetar, nadimanje, nadim, eidos oblik, vid) med. v. *em-fizem*.
- fizometra** (grč. physa nadim, nadutost, te-tra materica) med. naduvenost materine.
- fizonkus** (grč. physa vetar, naduvenost, op-kos masa) med. vazdušni otok.
- fizospazmus** (grč. physa, spasmos grč) med. grč izazvan vazduhom (vetrovima).
- fizostigmin hem.** otrov koji se nalazi u plodu „kalabarskog pasulja“ (nlat. Physo-stigma venenosum); u medicini se upotrebljava za sužavanje zenica, protiv živča-nih bolova, naročito protiv *kolika* kod konja; urođenici njim truju svoje strele.
- fizotoraks** (grč. physis vetar, naduvenost, thorax grudni koš) med. naduvenost pluća i trudne duplje (usled nagomilanosti vazduha).
- fizocela** (grč. physa, kele prosutost, prodor, kila) med. v. *pneumatocela*.
- fizocelija** (grč. physa, koilia trbuuta duplja, trbuuh) med. naduvenost trbuha.
- fizocefalus** (grč. physa, kephale glava) med. skupljanje vazduha, nadim na glavi.
- fiz-harmonika** (grč. physao duvam, armoni-ke) orgulji sličan muzički instrument kod koga proizvode tonove metalni jezici koje pokreće veter.
- fijaker** (fr. fiacre) kočije, naročito kočije u službi uličnog saobraćaja po gradovima (nazvane po svecu Fiacre, čija je slika, oko 1650, bila na kući u Parizu gde su se kočije mogle uzeti u najam); *fijaker-prašak farm.* narodski naziv poznatog sredstva za čišćenje pulvis liquiritiae compositus.
- fijakerist** (fr. fiacre) kočijaš koji tera srijaker.
- fijala** (grč. phiale) 1. v. *fiola*; 2. arh. šiljata kulica na gotskim građevinama (najvažniji ukras gotskog građevinarstva).
- fijasko** (ital. fiasco) velik neuspех, propast, slom, bruka (naročito nekog komada na pozornici); *pretrpeti fijasko* potpuno propasti u nečemu, obrukati se. *fijat!* (lat. fiat) neka bude; pristaje se, odobrava se!; *fijat mikstrura* (lat. fiat mixtura) *farm.* neka bude smesa, neka se izmeša.
- fijerant** (ital. fiera vašar, sajam) trgovac koji prodaje svoju robu samo po vašarima.
- fijumara** (ital. fiumara) kol. rečina, na-plav, sušica (suva dolina kroz koju samo povremeno protiče voda).
- fikologija** (grč. phykos okrek, alga, logia nauka) bog. nauka o algama; *up. alge*.
- fikomicete** (grč. phykos, mykes gljiva) *pl. bog.* okrecima (algama) slične gljive, biljke čije *hife* nisu izdeljene poprečnim zidovima, već izgledaju kao dugačke ćelije (plesni, krompirova peronospora i dr.).
- fikohrom** (grč. phykos, chroma boja) zelena bojena tvar u jednoćelijskim okrecima (algama).
- fiks** (lat. fixus) čvrst, pričvršćen, nepokretan, postojan, stalan; izvestan, određen, utvrđen (o ceni); *fiks-ideja v. fiksna ideja*. fiksaza (fr. fixage) utvrđivanje, učvršćivanje (boja i dr.).
- fiksativ** (nlat. fixativum) sredstvo za učvršćivanje (boje, fotografске ploče, stiska).
- fiksativan** (nlat. fixativus) koji utvrđuje, koji učvršćuje, koji određuje.
- fiksatoar** (fr. fixatoir) sredstvo za učvršćivanje, vosak za brkove, pomada.
- fiksacija** (nlat. fixatio) v. *fiksiranje*.
- fikser** (nem. Fixer) igrač na berzi koji špekuliše padanjem kurseva; onaj koji se bavi terminskim poslovima.

fiksiranje (nlat. fixus čvrst, utvrđen) 1. utvrđivanje, učvršćivanje, određivanje (stalne plate); 2. utvrđivanje (boje, negativ-a fotografskih slika; *up. fiksirati* 3); 3. neskidanje očiju sa koga, piljenje, upi-ljivanje, gledanje netremice.

fiksirati (lat. fixus) 1. utvrditi, učvrsti-ti, odrediti, označiti (npr. dan, rok, cenu i dr.); 2. netremice gledati, piljiti u što, ne skidati očiju sa koga, upiljivati se u koga; 3. u fotografiji: razvijeni *negativ* spustiti u vodenim rastvor natrijum-tiosulfata ($\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$) da bi se zaostali nerazloženi bromid srebra rastvorio i uklonio sa ploče, kako svetlost ne bi više na nju dejstvovala.

fiksna ideja *psih.* misao utvrđena u glavu, misao koja se stalno nameće bolesnom duhu, misao koja potiskuje sve druge predstave (simptom bolesnog duha).

fiksum (lat. fixum) nešto čvrsto, sigurno, utvrđeno, stalno, npr. plata, prihodi.

fiktivan (lat. fingere izmislieti, nlat. fictius) zamišljen, izmišljen, uobražen, tobožnji; pretpostavljen; *up. fikcija*.

fiktilan (lat. fictilis) zemljjan, od zemlje, od gline.

fiktilije (lat. fictilia) *pl.* zemljano posude, glineno posude.

fikh (arap.) sastavni deo *šerijatskog prava*, verske pravo muslimana koje se osniva na božanskim izvorima i koje je, kao takvo, neprikosnoveno i nezamenljivo; *up. kanuni*.

fikcija (lat. fingere izmislieti, fictio izmišljanje, izmišljotina) 1. izmišljotina, zamišljena stvar; 2. u naučnom mišljenju: pretpostavka čija se neverovatnost i nemogućnost uvida, ali je ipak od velike važnosti kao pomoćni pojam čovečjeg razuma, npr. „prazan prostor“, „stvar po sebi“ itd.; 3. *fikcija jurne* (lat. fictio) *jur(s)* prav. zamišljanje nečega što se nije desilo kao da se desilo (radi donošenja rešenja o takvom slučaju).

fikcionalizam (lat. fictio) *fil.* oblik *prag-matizma* koji smatra da je religija, odnosno pojam boga, samo jedna *fikcija*, ali celishodna i nužna, kao i mnogi drugi pojmovi i fikcije, npr. pojam duše, besmrtnosti duše, slobode, savršenstva i dr.; naziv Faingerrove filozofije „*kao da*“ („Als-Ob“).

fil (nem. fullen puniti, nadevati) 1. *kuv.* nadev, nadevak (za paprike, kolač itd.). *fil-* (grč. philos) 2. predmetak i nastavak u složenicama sa značenjem: prijatelj, ljubitelj, pristalica, npr. *filozof, fran-kofil, srbofil* itd.

fila (grč. ph#le) u staroj Grčkoj: pleme, plemenska zajednica. **filagram** (lat. filum nit, konac, grč. gramma crta) vodenii žig na hartiji. **filadelfija** (grč. philadelpia) bratska ljubav, ljubav prema bližnjima; kod nas se

vrlo često upotrebljava u značenju: prepreden čovek, preprednjak, promućuran čovek. **filaža** (fr. filage) predenje; predivo; predionica.

filakterij (grč. philakterion) 1. stražarsko mesto, stražara; 2. zapis kao zaštita od nesreće, amajlija; 3. jevrejska amajlija sa 10 božjih zapovesti, koju nose na čelu, grudima ili odelu. **filaktičan** (grč. philaktikos) koji čuva, koji štiti, zaštitni.

filalet (grč. phialethes) prijatelj istine. **filaletija** (grč. philos koji voli, aletheia istina) ljubav prema istini. **filament** (nlat. filamentum vlakno, žilica) 1. adat. fina vlakna (u žila i živaca); 2. *bog*, prašnična nit, prašnikov konac. **filanda** (ital. filanda) predionica svile, svilara. **filandrija** (grč. philandria) ljubav prema mužu.

filavtrop (grč. philanthropos) čovekolju-bac; *filantropi pl.* čovekoljupci, naziv pedagoša HUŠ veka kojima je bilo osnovno pedagoško načelo slobodan prirodnji razvitak, a podstrek u radu ljubav prema bližnjima (*filantropija*). **filantropizam** (grč. philanthropia) zastupanje *filantropije* rečju i delom. **filantropija** (grč. philanthropia) čovekoljublje, ljubav prema bližnjima. **filantropinizam** (grč. philos prijatelj, ljubitelj, anthropos čovek) led. vaspitni i nastavni sistem Bazedoa i njegovih prijatelja (*filantropa*), po kome osnova vaspitanja ima da bude čista čovečja priroda i prvobitni, čisto čovečanski odnosi, a svrha: vaspitanje pitomaca da postanu praktično korisni, vedri i blagorodni ljudi; *up. filantrop*.

filar (tur. filar) *pl.* vrsta ženske obuće; ranije, vrsta janičarske obuće. **fikus** (lat. ficus) 1. bog, smokva (drvo i plod); 2. *med. tuka* (ili: otok) na stražnjici ili na ženskom spolnom organu. **filantropomanija** (grč. philanthropos čovekoljubac, mania pomama, strast, ludilo) preterano čovekoljublje. **filantropske misije** (grč. pilanthropos čovekoljubiv) organi humanitarnih organizacija, koji se iz čovekoljubivih pobuda upućuju na specijalne zadatke pružanja pomoći; najčešće ih šalju nacionalna društva Crvenog krsta ili Međunarodni komitet Crvenog krsta. **filargirija** (grč. philargyra) ljubav prema novcu, srebroljublje.

filatelizam (grč. philos koji voli, ljubitelj, ateleia oslobođenost od državnih nameta, alfa privativum i telos dažbina, pristojba) sakupljanje poštanskih i dr. maraka; strast za sakupljanjem poštanskih maraka.

- filatelija** (grč. *philos*, ateleta, a- privati-vum „bez”, telos dažbina) poznavanje poštanskih maraka, nauka o poštanski i dr. markama, poznavanje maraka.
- filatelist** (grč. *phllos*, a-, telos) sakupljač poštanskih i dr. maraka; *timbrofil*.
- filatorijum** (nlat. *filatorium*) sprava za odmotavanje i usukivanje svile.
- filautija** (grč. *philautia*) ljubav prema samom sebi, samoljublje = *egoizam*.
- fil-a-fil** (fr. Š-a-Š) vrsta svilene tkanine u raznim bojama (za ženske letnje haljine).
- field** (eng. field polje) sp. svi konji koji će učestvovati u jednoj trci.
- fldiš** (arap.-tur. *fildiš*) slonova kost, slonovača.
- feldmarschal** (eng. fieldmarshal nem. Feldmarschall) voj. najviši oficirski čin u Engleskoj; vrhovni komandant vojske u Engleskoj; v. i *feldmaršal*.
- file** (fr. filet) 1. mrežast ženski ručni rad; 2. ukras od zlatnih linija na leđima korica knjige; 3. kuv. pečenica.
- Filemon i Baukida** (grč. Philemon, Baukis) mit. muž i žena iz Frigije, čuveni po svojoj vernoj ljubavi, kojima je Zevs, zato što su ga jednom gostoljubivo primili u svom siromašnom domu i ne sluteći ko je on, ispunio želju da u dubokoj starosti zajedno umru; posle smrti Filemon je pretvoren u hrast, a Baukida u lipu; fig. deda i baka koji žive u slozi i ljubavi.
- filen** (fr. ffiin) *tehnol.* vrsta tkanine od češljane vune.
- filetrati** (fr. fileter) ukrašavati zlatom; up. *file 2.*
- filetičan** (grč. *phyle pleme*) koji se tiče plemena, plemenski; koji pokazuje istoriju razvitka.
- filetski** (grč. *phyle*) v. *filetičan*.
- filigrap** (fr. filigrane, lat. *filum* konac, nit, žica, granum zrno) 1. umetnički, obično uresni (ornamentalni) mrežast rad od zlatne ili srebrenе žice, kujundžij-ski rad; 2. vodeni žig na hartiji, na novčanici; *filigran-papir* fina harta sa utisnutim mrežastim šarama, mu-strama.
- filigranirati** (lat. *filum*, *granum*) raditi (ili: izradivati) *filigrane*.
- filijala** (lat. *filia* kći) trg. podružnica, ogranač neke radnje ili banke.
- filijater** (grč. *phllos* prijatelj, koji voli, iatros lekar) prijatelj lekarstva.
- filijacija** (nlat. *filatio*) 1. odnos dece prema roditeljima, detinjska obaveznost; 2. poslušnost kaluđera prema starešini reda; 3. *prav.* poreklo;
- filijaciona proba** dokaz o čistoti plemićkog porekla.
- filling-mašina** (eng. filling, grč. mechanē) sprava koja, pri izradi šukije, preseca svilu u određenim dužinama.
- filiovke** (lat. *filioque*) *teol.* „i sina . . .”, dogma rimokataličke crkve koja iskazuje da sv. Duh ishodi „od Oca i *Sina*” (eh Patre et Filio), dok pravoslavna crkva veruje da ishodi samo od Boga-Oca.
- filipika** (grč. *Philippos*) 1. naziv za oštare govore atinskog besednika *Demostenu* protiv makedonskog kralja Filipa P (359—336. pre n. e.), kojima je uticao na Grke da mu se ne pokore; 2. naziv za Ciceronove govore protiv Antonija; 3. fig. žustar govornički napad.
- filir** (mad. *filler*) para, potura; stoti deo *krune* i *penga*; up. *heler*.
- filiraTM** (fr. *filer*) 1. presti, raditi mrežastu tkaninu; u fabrikaciji svile: upredati; 2. *muz.* jedan ton pevajući izdržati toliko koliko dah podnosi; 3. u kartama: varati, podmetnuti kartu; gusti-rati polako otkrivajući svoje karte.
- filistar** (hebr. *Plischthhi*) čifta, čovek ograničena duha (čiji duhovni život ne prelazi granice njegovih animalnih potreba i sitnih zarada); u studentskom jeziku: prezirivo ime za građane i sve koji nisu studenti (izraz postao po *Filistejci-ma*, ratobornom nezemitskom narodu u ju-gozapadnoj Palestini, koji je dugo ratovao sa Izraeljcima).
- filistarstvo** (hebr.) čiftinstvo, malograđanstvo; up. *filistar*.
- filiti** (grč. *phyllon list*, *lithos kamen*) pl. *kol.* okamenjeno lišće biljaka, otisci lišća.
- filiforman** (lat. *filum* nit, konac, nlat. *filiformis*) koji je kao konac, končast, vlaknast.
- film** (eng. film) tanka i nežna kožica, opna; u fotografiji: 1. tanka ploča od celuloida premazana slojem želatina u kome je fino i ravnomerno rasturen prah bromida srebra; 2. dugačka traka od celuloida na koju se brzo snima, jedna za drugom, vrlo mnogo slika koje predstavljaju scensku celinu (filmski komad).
- filmovaTM** (engl. Št) snimati za film.
- filmologija** (eng. film kožica, opna, mem-brana, grč. logia nauka) nauka o filmu, filmskoj umetnosti.
- filmofil** (eng. film, grč. *phflos* prijatelj) onaj koji voli film, prijatelj filma, ljubitelj filma.
- filmofob** (eng. Št, grč. *phobos strah*) onaj koji ne voli film, protivnik filma, neprijatelj filma.
- filoblaste** (grč. *phyllon list*, *blastos klica*) pl. *bot.* biljke kod kojih se, pri klijanju, javljaju dva (*dikotiledone*) ili više (*po-likotiledone*) kličinih listića.
- filovati** (nem. *fiillen*) kuv. puniti, nadevati, (npr. paprike).
- filogeneza** (grč. *phylon* pleme; rod, vrsta; genesis postanak) *biol.* razvitak vrste; geo-loški razvitak biljnih i životinjskih vrsta, redova, familija i klase; supr. *ontogeneza*.

filogenija (grč. phylon, gen- koren od glg-nesthai postati, nastati) nauka o *filoge-nezi*, istorija razvijta biljnih i živo-tinjskih oblika, nauka koja (na osnovu *paleontologije*, uporedne anatomije, *onto-genije* i *biohemije*) objašnjava razvitak biljnih i životinjskih vrsta.

filogin (grč. philogynos) ljubitelj žena; *supr. MIZOGIN*.

filoginja (grč. philogynia) ljubav, strasna naklonost prema ženskom spolu; *supr. mizoginia*.

filogonija (grč. philogynla, phflos koji voli, genos potomak, mladunče) ljubav prema deci, ljubav prema mладuncima.

filodoksijsa (grč. philodoxla) slavoljublje, častoljublje.

filožoja (grč. philozofa) v. *filopsihija*.

filozof (grč. philosophos prijatelj mudrosti) mudrac, mudar čovek, čovek koji se posvetio istraživanju istine o svetu i životu, koji se bavi *filozofijom*, koji se bavi apstrakcijama; student filozofije (na univerzitetu); *fig.* zamišljen, rasejan čovek, čovek čije je misli i reči teško razumeti; v. *filozofija*.

filozofem (grč. philosophema) pitanje iz oblasti filozofije, filozofsko učenje (ili: tvrđenje, mišljenje, posmatranje).

filozofizam (lat. philosophismus) nadrifilozofija, vajna filozofija.

filozofija (grč. philosophha) ljubav prema mudrosti) mudrost, naučni rad na izgradivanju opšteg pogleda na svet i sam taj pogled na svet; prema tome: najviši oblik društvene svesti, nauka o najopštijim zakonima kretanja i razvijta prirode, društva i ljudskog mišljenja; osnovno pitanje filozofije je pitanje odnosa između mišljenja i bića (subjekta i objekta), duha i materije i ispitivanje uzroka i principa stvari; *up.* *materijali-zam*, *idealizam*; *fig.* mudrovanje.

filozofiraTM (grč. philosophem) baviti se filozofijom, umovati, misliti i istraživati istinu o svetu i životu; težiti za saznanjem putem istraživanja, određivanja i vezivanje pojmove; *fig.* mudrovati.

filozofist (grč. philos, sophia) drveni, vajni filozof, nadrifilozof.

filozofski (lat. philosophicus) koji se tiče filozofije, koji pripada *filozofiji*; *filozofska propedevtika* nauke koje se smatraju kao uvod i predsprem za proučavanje filozofije (logika i psihologija); *filozofska škola* učenici i sledbenici nekog filozofa koji, pod njegovim posrednim ili neposrednim uticajem, dalje rade u njegovom duhu.

filoidan (grč. phyllon list, eidos izgled, vid, oblik) *bog.* sličan listu, listolik.

filokalija (grč. philokalia) ljubav prema onome što je lepo, časno, etičko.

filoksenija (grč. philoxenia) ljubav prema tuđincima, strancima, gostoljubivost.

filoksera (grč. phyllon list, xeros suv) *zool.* lozna vašica, žiloždera, trena uš (Philocera vastatrix) koja uništava vinograde sušeći lišće loze.

filolog (grč. philologos) onaj koji proučava jezik, koji utvrđuje i opisuje jezičke činjenice.

filologija (grč. philologia ljubav prema učenosti i književnosti, bavljenje time) nauka čiji je zadatak da iznese i opiše jezičke činjenice, nauka o jeziku.

filološki (grč. philologos) jezički, koji se tiče *filologije*, koji pripada *filolo-giji*.

filomatija (grč. philomathfa) želja za znanjem i učenjem, ljubav prema nauci.

filomela (grč. philos, melos melodija) *muz.* violina sa 4 čelične žice (u obliku male viole).

filomimezija (grč. philos, mimesis podražavanje) sklonost podražavanju drugih.

filomuzos (grč. philo-musos) prijatelj *muza*, tj. prijatelj, ljubitelj umetnosti.

filon (grč. phylon) 1. pleme, rod, vrsta.

filon (grč. phyllon) 2. bog, list, naročito: časični listić.

filonus (grč. philos, omos vino) ljubitelj vina, veseli brat.

filopatrija (grč. phllos, patra otadžbina, domovina) ljubav prema otadžbini, rodo-ljublje.

filopedijsa (grč. philos, pais *gen.* paidos dečak) ljubav prema dečacima i vaspitanju.

filopode (grč. phyllon list, pus *gen.* podos nogu) *pl. zool.* listonošci (grupa najprostije gradičnih rakova).

filopozija (grč. philoposfa) ljubav prema piću, odanost pijančenju.

filopolemičan (grč. philo-polemos koji voli rat, ratoboran) koji voli da se kavži, da polemiše.

filopsihija (grč. philopsychla) ljubav prema životu, plašljivost.

filoristijsa (grč. philaristia strast za određivanjem pojmove, philos, orizein ograničiti, pojmovno odrediti) sklonost objašnjavanju do tančina, cepidlačenje, sitničarenje.

filosarkija (grč. phflos, sarx *gen.* sarkos meso) ljubav prema mesu, sklonost putnom uživanju.

filosemit prijatelj Jevreja, protivnik *antisemitizma*.

filosomatija (grč. phllos, soma *gen.* somatos telo) ljubav prema telu, preterivanje u nezi tela.

filostorgija (grč. philostorgla) nežna ljubav, zaljubljenost.

filoteknija (grč. philos, teknon dete, philotechnla) ljubav prema deci.

filotehnija (grč. philotechnla) ljubav prema umetnosti.

filotimija (grč. philotimia) častoljublje; takmičenje.

- filofagi** (grč. phyllon list, phagem žderati) *pl. zool.* listožderci, naročito familija torbara.
- filofizik** (grč. phflos, physis priroda) prijatelj prirode, prirodnjak.
- filtrar** (nlat. filtrum) cedilo, cediljka (na-prava kojom se tečnost čisti od čvrstih delića i klica).
- filtrat** (nlat. filtrum) procedena tečnost, cedenjem prečišćena tečnost, procedak.
- filtracija** (nlat. filtratio) cedenje, procedi-vanje, prečišćavanje cedenjem.
- filtrirati** (nlat. filtrare) cediti, procedi-ti, prečistiti cedenjem.
- filtrovati** (nlat. filtrare) v. *filtrirati*.
- filtromanija** (grč. phltron ljubavni napitak, manla pomama, ludilo) ljubavno bezumlje izazvano ljubavnim napitkom.
- fil-feder** (nem. Fullfeder) v. *stilo*.
- filharmonija** (grč. phflos, harmonia sklad) 1. ljubav prema muzici; 2. udruženje muzički obrazovanih lica za negovanje muzike i za izvođenje simfonijskih i koncertnih programa.
- filhelen** (grč. phllos, Hellen Grk) prijatelj Grka (ime onih koji su, 1821, pomagali Grke u borbi za slobodu i samostalnost).
- filhelenizam** (grč. phflos, Hellen) prijateljstvo, ljubav prema Grcima.
- file** (nem. Filz) pust, presovana materija od vlakana, dlake (zeće) i dr. za izradu šešira, domaćih cipela, čebadi, odela itd.
- fldžan** (pere. pingan, arap. fangan tur. fincan) šoljica za crnu kafu (bez drške).
- fima** (grč. phyma izraštaj) *med.* svaki otok kože, naročito žlezdani otok.
- fimata** (grč. phyma) *pl. med.* v. *fima*.
- fimatičan** (grč. phyma izraštaj) *med.* otečen, sa stokom; v. *fima*.
- fimacija** (grč. phyma nlat. phymatio) *med.* mala guka, mala micina, čiric.
- fimoza** (grč. phimosis suženje, zatvaranje nekog otvora na čovečjem telu) *med.* suže-nost kapice (muškog uda); *fimožis semi-narum* (nlat. phimosis feminarum) suže-nost materičnog kanala.
- fin** (fr. fin, nem. fein) tanan, utančan, nežan; sitan; odličan, odabran, čist; prepreden.
- finalan** (lat. finis granica, kraj, svrha, finalis) završni, krajnji, konačni; svrhov-ni, svrhnji (v. *kauza finalis*; up. *kauza eficijens*); gram. namerni; *finalna kon-junkcija* namerna svezica (sveza, veznik); *finalna ili namerna rečenica* ona zavi-sna rečenica koja kazuje nameru ili cilj radnje glavne rečenice, npr.: Došao sam da te posavetujem.
- finale** (lat. finale) 1. završetak, kraj; 2. *muz.* završni komad, završna pesma; završni stav u višesatnom muzičkom komadu; završni deo operskog čina; 3. *sp.* završna borba ili utakmica, završna runda u takmičenju.
- finalizam** (lat. finis kraj, finalis) *fil.* učenje da je svako zbijanje, i u psihičkoj i u biološkoj stvarnosti, određeno izvesnim ciljevima i celishodnošću, svrhovno-šću.
- finalitet** (lat. finalitas) *fil.* svrhnost, svr-hovnost, određenje svrhe; *supr. kauzalitet*.
- finans** (lat. finis granica, kraj, fr. finance) finansijski službenik (stražar) koji suzbija krijumčarenje i stara se o priku-pljanju državnih prihoda i taksa.
- finansija** (lat. finis, nlat. financia) *pl.* 1. državni prihodi, državno gazdinstvo, državna imovina; 2. imovno stanje pojedinaca, novčane prilike, gotovila, gotov novac; 3. nauka o državnim prihodima i državnom gazdinstvu.
- finansijer** (fr. financier) 1. finansijski službenik; 2. značac nauke o finansijama; 3. onaj koji radi s novcem, bankar; 4. onaj koji daje novac za kakvo preduzeće.
- finansijski** (fr. fmanciel) prihodni, koji se tiče prihoda; koji se tiče novca, novčani.
- finansirati** (fr. financer) plaćati; praviti finansijske operacije; davati novac za kakvo preduzeće.
- financ** (nem. Finanz) v. *finans*.
- financije** (lat. finantia granica) v. *finansije*.
- financijer** (lat. finantia) v. *finansijer*.
- finigiran** (lat. fingere izmislići) izmišljen, zamisljen, pretpostavljen, prividan, tobožnji, fiktivan; *finigirana menice* menica sa potpisima lica koja ne postoje.
- finigirati** (lat. fingere) izmislići, izmišljati, zamisliti, zamisljati; praviti se, lažno predstavljati.
- fine** (ital. fine, lat. finis) *muz.* kraj.
- finesa** (fr. finesse) finoća, nežnost, tana-nost, utančanost, tančina; nešto naročito fino, tanane i tačno (izrađene, nekazano itd.); lukavost.
- finizam** (lat. finis kraj) *fil.* učenje o krajnosti sveta.
- finis** (lat. finis) kraj, završetak; cilj, krajnji cilj, svrha.
- finisimo** (ital. finissimo) najfinije, vrlo fino (skraćeno ff.).
- finitizam** v. *finizam*.
- finito** (ital. finito) *trg.* zaključak računa.
- finit** (eng. finish) kraj, završetak; *sp.* za-vrn!ni deo trke, završna borba.
- finšper** (eng. finish) *tehn.* mašina za polaganje gornjeg betonskog ili asfaltnog sloja na kolskom putu.
- finta** (ital. finta, lat. fingere) 1. pretvaranje, pritvornost; 2. prevara, podvala, lukavstvo; 3. mačevalački trik, tobožnji udarac.
- findžan** (pere.) v. *fldžan*.
- fioka** (mad. fiok) kutija na izvlačenje (u stolu ili ormaru).

fiola (grč. phiale duboka časa) trbušasta staklena posuda sa dugim i uzanim gr-licem (upotrebljava se u hemiji, a služi za čuvanje tečnosti koje lako isparavaju i onih koje treba čuvati od vazduha i vlage).

firanga (nem. Vorhang) prozorska zavesa.
firaun (arap. Fira'wn Faraon, tur. firavun) Rom, Ciganin (i kao pogrda).

firer (nem. Führer) voda.

firma (ital. firma) ime pod kojim neki trgovac vodi svoj posao, daje potpise i pod kojim se vodi u registru suda; natpis nad radnjom; trgovacke kuća.

firmament (lat. firmamentum) nebeski svod, zvezdano nebo.

firmati (lat. firmare) kod katolika: utvrditi u veri, konfirmirati.

firmirati (ital. firmare) trg. potpisati firmu, potpisivati firmu.

firmitet (lat. firmitas) čvrstine, jakost, trajnost; istrajnost, postojanost.

firm (fr.) višegodišnji planinski sneg zrnaste strukture; od njega su građeni lednici.

firnajš (nem. Firmis) hem. uljasta ili smola-sta tečnost koja kad se u tankom sloju namaže na tvrde predmete (drvo, metal, kamen i dr.) otvrđene i štiti ih od vlage i vazduha.

first (nem. Furst=vorderster) knez vladar (titula).

fire (mad. fercz) konac za prošivanje ili prihvatanje.

firecati (mad. ferczolni) ujemčiti, koncem prihvatići.

fireciger (nem. Vierziger četredesetak) med. vrsta kožnog ekcema koji nije na zaraznoj osnovi, javlja se naročito kod male dece koja se veštački hrane a ne sisaju majku (nazvan po tome što obično traje 40 dana).

fisijsa (lat. fissio cepanje) u nuklearnoj fizici: reakcija, pri kojoj se jezgra teških elemenata dele na dva približno jednaka dela.

fisilan (lat. findere cepati, fissilis) koji se daje cepati, cepljiv.

fisilitet (nlat. fissilitas) cepljivost.

fish (lat. fiscus) v. *fishus*.

fishkal (lat. fiscalis) zastupnik državne blagajne; državni pravobranilac (*up. fishus*); kod nas i u značenju *advokat* (*fiškal*).

fishkalni (lat. fiscalis) koji se tiče državne blagajne, koji pripada državnoj blagajni, koji ide u korist državne blagajne; *fi-skalna godina* računska godina.

fishkarijus (nlat. fisarius) dužnik državnoj blagajni; zakupac državnog prihoda.

fishkovija (grč. physkon, lat. physconia) med. nadimanje, nadutost trbuha ili nekog drugog organa.

fishkultura (grč. physis priroda, lat. cultura negovanje) sportske vežbe kojima je cilj razvijanje i jačanje tela kao uslov za održavanje dobrog zdravlja.

fishkus (lat. fiscus) 1. blagajna nekog nadleštva; 2. u doba rimskih careva: carska privatna blagajna (za razliku od *erariju-ma*, državne blagajne); 3. danas: državna imovina, državna blagajna; 4. država kao privatopravna ličnost, u položaju običnog gradanina.

fistan (grč. phossaton, per. fistan, tur. fistan) sukњa, suknjica.

fistula (lat. fistula cev; frula) 1. svirala od trske; 2. med. šupalj čir, gnojni otvor u koži; 3. muz. usiljeno visok i tanak glas (kao na svirali od trske) = *falzet*.

fistulirati (lat. fistula) govoriti ili pevati iz *fistule*.

fistulozan (lat. fistulosus) cevast, šuplji-kav; oblika *fistule*.

fisura (lat. fissura) rascep, pukotina, pu-klina. fig (eng. fit) sp. pripravan, pripremljen (npr. konj za trku).

fitalija (grč. phytalia) sađenje, zasadivanje, doba sađenja (biljaka).

fitaurari (amh.) general (u etiopskoj vojsci).

fiteumakola (grč. phyteuma sad, posađene drvo, posađen grm, kolla lepak) biljni lepak, biljno tutkalo.

fitilj (arap. afffl, tur. fitil) gajtan za paljenje (mina); žižak, stenjak (u sveći, lampi).

fito- (grč. phyton) predmetak u složenica-ma sa značenjem: biljka, biljni.

fitobentos (grč. phyton biljka, benthos dubina) biol. celokupnoga biljnih organi-zama koji žive na dnu morskih i konti-nentalnih bazena.

fitobiologija (grč. phyton, bios život, logf a nauka) nauka o životu (*biologija*) biljaka.

fitogen (grč. phyton, gen- koren od glgnest-hai postati) ono što stvara biljku, biljna materija; *fitogeni pl.* minerali koji su postali od biljaka (kameni ugalj, treset i DR-)

fitogeničan (grč. phyton, gen- koren od glgnesthai postati) koji je postao od biljaka, biljnog porekla.

fitogeografsa (grč. phyton, geographia) nauka o rasprostranjenosti biljaka na Zemlji, biljna geografija.

fitolifi (grč. phyton, glypho dubem, režem) pl. kamenje sa otiscima biljaka.

fitognozija (grč. phyton, gnosis poznavanje) prirodopis bilja.

fitognomonika (grč. phyton, gnemonikos uvidan, shvatljiv) poznavanje biljaka i njihove vrednosti prema njihovoj spoljašnjosti i njihovom izgledu.

fitograf (grč. phyton, grapho opisujem) opisivalac bilja.

fitografija (grč. phyton, grapho) v. *fito-logija*.

fitoekologija (grč. *phyton, oikos* okolina, sredina, kuća, logia nauka) *bat.* botaničke disciplina koja proučava odnose biljaka i biljnih zajednica prema spoljašnjoj sredini, kao i uzajamne odnose biljaka i biljaka i drugih organizama. **fitozoe** (grč. *phyton, zoon* životinja) *pl. zool.* biljke-životinje. **fitokemija** v. *fitohemija*. **fitoliti** (grč. *phyton, Hthos kamen*) *pl.* biljne okamenotine.

fitologija (grč. *phyton, logia nauka*) opisivanje bilja, nauka o bilju, = *botanika*. **fitomorfi** (grč. *phyton, morphe oblik*) *pl.* kamenje sa šarama sličnim biljkama.

fitonimija (grč. *phytōn, onoma īme*) nadevanje, давanje imena biljkama. **fitonomija** (grč. *phyton, nomos zakon*) *fi-zologija* biljaka.

fitopaleografija (grč. *phyton, palaios star, graphha opis*) opis prepotpiskih biljaka.

fitopaleontologija (grč. *phyton, palaios star, op biće, logla nauka*) v. *paleofitologija*.

fitoparaziti (grč. *phyton, parazit*) biljni paraziti.

fitopatologija (grč. *phyton, pathos bolest, logia nauka*) nauka o bolestima i uzrocima bolesti biljaka.

fitosociologija (grč. *phyton, logia nauka, lat. socius drug*) nauka koja ispituje, proučava međusobne odnose biljaka. **fitoterapija** (grč. *phyton, therapeia nego-vanje, lečenje*) lečenje biljaka, biljno lekarstvo. **fitotipoliš** (grč. *phyton, typos otisak, lithos kamen*) otisci biljaka na kamenju.

fitotoksin (grč. *phyton, toxon strela, otrov*) otrov koji sadrže u sebi neke biljke (npr. neke glijive, ricinus i dr.), biljni otrov.

fitotomija (grč. *phyton, tome sečenje, rezanje*) *anatomija* biljaka.

fitotopologija (grč. *phyton, topos mesto, logia nauka*) nauka o mestima povoljnim za rastenje i razmnožavanje biljaka. **fitotropija** (grč. *phyton, tropos obrt, okret*) preobražavanje biljaka, vestina menjanja i ukrštanja biljaka.

fitotrofija (grč. *phyton, trophe ishrana, hrana*) ishranjivanje biljaka, negovanje biljaka. **fitofag** (grč. *phyton, phagēm* žderati, jesti) biljožder, biljokedac. **fotofiziologija** (grč. *phyton, physis priroda, logia nauka*) nauka o zakonima biljnog života.

fitofilacijum (grč. *phyton, phylakos čuvan*) zimska, staklena bašta, staklara. **fitohemija** (grč. *phyton, hemija*) nauka o hemijskim materijama koje se dobivaju iz biljaka.

fitocenoza (grč. *phyton, koinos zajednički*) *vot.* biljna zajednica (zajednica biljaka).

fitocenologija (grč. *phyton, koinos, logos reč, govor*) *biol.* nauka o biljnim zajednicama ili *fitocekozama*.

fiturgija (grč. *phyton, ergon posao, delo, rad*) nauka o zasadivanju biljaka.

fifti-fifti (eng. *fifty-fifty pedeset-pede-set*) podjednako podeljeno; pola i pola; podjednaka pripadnost; koji imaju jednake izglede (*šanse*); podeljen na jednake interesne sfere.

fišbajn (nem. *Fischbein*) riblja kost, rožasta ploča iz usta kitova od koje se prave šipke u stezniku (*mideru*), čepgljevi, razni sitni ukrasi i dr.

fišek (pere., tur. *fi^ek*) naboј za pušku, metak; kesa od hartije u obliku levka.

fišeklija (pere., tur. *figekli*) *voj.* kožni pojас sa pregracima u kojima stoje naboji, fišeci za pušku; kožna torbica za metke.

fiškal (lat. *fiscalis*) v. *fiskal*; *fig.* lukav čovek, prepredenko.

fjoko (ital. *fioco tmuo*) *muz.* slabo, tiho.

fjord (dan. *Fjord*) dugačak a uzan morski zaliv na obalama polarnih oblasti i u Norveškoj.

fioritura (ital. *fioritura*) *muz.* v. *koloratura*.

flavescant (lat. *flavescere, flavescens*) koji prelazi u zlatnožuto, žućkast.

flagelanti (lat. *flagellantes*) članovi katoličkog kalučerskog reda u XIII i XIV veku koji su sebe; s vremenom na vreme, javno bičevali radi kazne za grehe.

flagelata (nl. *flagellata*) *pl. zool.* bičari (praživotinje sa dugačkim, končastim protoplazmatičnim izraptajima).

flagelacija (nl. *flagellatio*) bičevanje.

flagelirati (lat. *flagellare*) bičevati, šibati.

flagitacija (lat. *flagitatio*) silno moljenje, zahtevanje, opominjanje.

flagicijum (lat. *flagitium*) *prav.* sramno delo, nečasno delo.

flagrantan (lat. *flagrans*) 1. koji gori, vatren, žestok; 2. očevidan, očit, koji bode oči, otvoreni, nesumnjiv; *in flagranti* (lat. in flagranti sc. delicto) na delu, tj. uhvaćen.

flagrantnost (lat. *flagrantia*) v. *flagran-cija*.

f. pagrancija (lat. *flagrantia*) žar, vatra; očistost, očevidnost, očiglednost.

flažolet (fr. *flageolet*) *muz.* mala uzdužna flauta sa šest rupica; upotrebljavana ze vreme baroka rokokoa u muzici za igru.

flazis (grč. *phlasis* pritiskanje, gnjećenje) *med.* prelom neke ravne kosti.

flajer (eng. *flyer, flier „letač“*) 1. *-kh.* na-prava na mašini za prednje koja namotava konac na kalemove; 2. *sp.* brz trkački konj.

flakon (fr. *flacon*) bočica za miris.

flakcescencija (nlat. flaccescentia) laba-vost, mlitavost; *flakcescencija pulmo-num* (nlat. flaccescentia pulmonum) *med.* mlitavost, uzetost pluća.

flambojan (fr. flamboyant) *apx.* „plameni stil”, oblik stila pozne gotike, u XV i XVI veku u Francuskoj i Engleskoj, sa plamenastim ukrasima na prozorima.

fdamet (fr. flammette) kupica, čarak (za puštanje krvi, naročito konjima).

flamingo (lat. flamma plamen) *zool.* plame-nac, crvena čaplja (ptica slična rodi, u Zapadnoj Aziji i Sev. Africi).

flamirati (lat. flammare) u finom stolar-stvu: na letvi, dasci i dr. napraviti plamenaste ureze.

flanel (fr. flanelle) mekana vunena ili pamučne tkanina, tkana kao platno, služi za izradu toplog rubl>a.

flanka (fr. flanc, ital. flanco, nem. Flanke) bok, slabina; *voj.* bok, strana, krajnji deo krila vojske, krilo.

flanker (fr. flanqueur) *voj.* čarkaš (vojnik koji uz nemiruje neprijatelje).

flankirati (fr. flanquer) *voj.* udariti s boka, napadati s boka; zaštićavati s boka; utvrćivati bokove.

flankonada (fr. flanconnade) u mačevanju: bočni udarac.

flaster (grč. emplastron, nem. Pflaster) *med.* melem namazan na naročitu tkaninu (za spoljnu upotrebu).

flat-res (eng. flat-race) *sp.* trka bez prepona. flatumentan (lat. flare duvati) *med.* nadiman, koji nadima; *fig.* prazan, ništavan.

flatulencija (nlat. flatulenta) *med.* nadutost trbuha usled gasova.

flauta (nem. Flöte) *muz.* drven duvački instrument, sa tokovima višim od tonova svih ostalih drvenih instrumenata na duvanje (danasa preovlađuje flauta od metala).

flautando (ital. flautando) *muz.* kao na *flauti*. flah (nem. flach) ravan, pljosnat.

flah-druk (nem. Flachdruck) *tip.* ravno štampanje na *offset-presi*.

flaša (nlat. flasco, nem. Flasche) boca, staklo.

flašncug (nem. Flaschenzug) *tek.* koturača, dizalica koja se sastoji od jednog pomic-nog kotura ili više pomicnih koturova.

flеб- (grč. phl^{ps} *gen.* phlebos) predmetak u složenicama sa značenjem: žila, vena.

flebektazija (grč. phleps *gen.* phlebos vena, žila, ektasis istezanje, širenje) *med. v.* *flebeurizma*.

flebeurizma (grč. phleps, eurus širok) *med.* proširenje vena.

fleibile (ital. flebile) *muz.* tužno, plačno, molečivo.

flebitis (grč. phleps *gen.* phlebos) *med.* zapaljenje vena, upala vena.

flebografija (grč. phleps *gen.* phlebos, grap-hia opis) opis vena.

flebodav (grč. phlebodes) žilat, venat, pun žila; žilast, venast, sličan žili. **flebolit** (grč. phleps, lithos kamen) *med.* ka-menast konkrement u venama, venski kamen.

flebologija (grč. phleps, logfa nauka) nauka o venama.

fleboragija (grč. phleps, rag- koren od regnimi slomim, skrham, prekinem) *med.* krvolijtanje iz vene. **fleboskleroza** (grč. phleps, skleros tvrd, krt) *med.* zadebljanje vena.

blebotom (grč. phleps, tome rezanje, sečenje) *med.* instrument za puštanje krvi iz vena.

flebotomizirati (grč. phleps, tome) *med.* puštanje krv iz vena. **flebotomija** (grč. phleps, tome) *med.* puštanje krv iz vena. **flebotomist** (grč. phleps, tome) onaj što pušta krv iz vena.

flebotomomanija (grč. phleps, tome, tata pomama, strast) preterana sklonost puštanju krvi.

flegma (grč. phlegma sluz, sluzava tečnost u telu) 1. kod starih hemičara: vodnjikavi ostatak destilacije neke alkoholne tečnosti; 2. danas: alkoholom siromašni sirovi špiritus; 3. kod starih medicina-ra: tobožnja sluzasta krv kao osnova *flegmatičnog temperamenta*; otuda: prirodna neosetljivost i tromost, hladnokrvnost, ravnodušnost.

flegmagoga (grč. phlegma sluz, sluzava tečnost, ago odvodim) *pl. med.* sredstva za izbacivanje sluzi (*šlajma*).

flegmazija (grč. phlegmasia) *med.* zapaljenje; *flegmacija alba dolens* (nlat. phlegmasia alba dolens) beli otok, belo zapaljenje butine kod porodilja.

flegmapira (grč. phlegma sluz, pur vatra) *med.* sluzava grozница. flegmatija (nlat. phlegmatia) *med.* vodeni ili sluzavi otok.

flegmatik (grč. phlegmatikos sluzav, pun žitke sluzi) čovek hladne krvi, čovek koji se teško uzbuduje, hladan, ravnodušan, neosetljiv čovek.

flegmatičan (grč. phlegmatikos) pun žitke sluzi; hladnokrvan, neosetljiv, ravnodušan, trom, nedelatan; *flegmatičan tempe-rament v. flegmatik*.

flegmone (grč. phlegmone) bolom praćeno zapaljenje čeličnog tkiva usled zaraze izazivajućima gnojenja (obično prelazi u gnojenje i stvaranje *apscesa*).

fledonija (grč. phledon brbljivost, čeretljivost) *med.* ludilo. **fleka** (nem. Fleck) mrlja, pega, isprljano mesto (na odelu); zakrpa (na cipeli). **flekice** (nem. Fleckchen) *kup.* krpice, na parčiće izrezane testo (za supu). **fleksibilitet** (lat. flexibilitas) savitljivost, vitkost; *gram.* promenljivost.

fleksivan (lat. flexio savijanje) *gram.* koji ima *fleksiju*; *fleksivni jezici* jezici koji imaju fleksiju, npr. indoevropski. **fleksijsa** (lat. flexio savijanje) *gram.* menjanje, promena (brojna, glagolska, zamenička, imenička, mešovita, neodređena, određena, pridjelna, složena).

fleksometar (lat. flectere saviti, kriviti, grč. metron mera, merile) sprava za me-renje savijanja (krivljenja). **fleksor** (lat. flexor) *znat.* mišić savijač (pregibač).

fleksura (lat. flexura) *kol.* kolenasta bora, izvijanje vodoravnih slojeva tako da se jedna strana slojeva spusti prema drugoj ali obe strane ostaju i dalje u vezi. **flektirati** (lat. flectere menjati) *gram.* menjati (imenice, pridjeve, zamenice, brojeve, glagole). **flek-tifus** (nem. Fleck pega, grč. typhos) *med.* pegavi tifus, pegavac.

flenkijjam (eng. flunkeyism) dodvoravanje, slugeanstvo; osobina u karakteru eng. naroda da se strasno, ali kratkotrajno, oduševi nekom namerom, mišlu, nekim čovekom itd.

flenkokratija (eng. flunkey slugeranja, grč. krateo vladam) vlast slugeranja, lakeje, udvorica.

fleret (fr. fleuret) četvorougaoni tanak mač sa kuglicom na vrhu, služi za vežbanje u mačevanju; tkanina od otpadaka svile, polusvilena tkanina; *floret*. **fleron** (fr. fleuron) ukras u obliku cveća ili lišća.

flert (eng. flirt) zabavljanje, udvaranje, ašikovanje, ljubakanje, namigivanje, očikanje, koketiranje; *flirt*. **flertovati** (eng. flirt) zabavljati se, udvarati se, ašikovati, koketirati.

flesibile (ital. flessibile) *muz.* savitljivo, tečno.

fleš (skr. mesto flešlajt od eng. flash-light) 1. magnezijumova svjetlost pri fotografsanju; *blic*.

fleš (eng. flush pun, bogat, obilan) 2. figura u kartama kod pokera kad igrač složi sve karte jedne boje po redu. **fliakografija** (grč. phlyax gen. phluakos la-

krdija, graphia) lakrdija. **fligl** (nem. Fliigel krilo) *muz.* v. *pijano-forte*. **flizis** (grč. phlysis) *med.* izbijanje plikova

po koži. **fliktena** (grč. phlyktaina) *med.* bubuljica od vrućine, plik (na oku). **fliktenodan** (grč. phlyktainoëides pličast)

med. sličan prostim ospicama. **fliktenoza** (grč. phlyktainosis) *med.* plikoviost kože.

flint (eng. flint) kremen, ognjilo, ocilo. **flinta** (nem. Flinte) žena lakog moralu, „laka roba“. **flirt** (eng. flirt) v. *flert*.

flobert (nem. Flober-gewehr) puška gluva-ra, nazvana po pronalazaču *Floberu*.

flogistizirati (grč. phlogizo zapalim, izgorim) spojiti sa gorivom.

flogistička (grč. phloglzo) nauka o sagorljivim, zapaljivim telima.

flogističan (grč. phlox gen. phlogos plamen)

sagorljiv, upaljiv; *flogistična teorija* v. *flogiston*.

flogiston (grč. phlogistos sagoren, sagorljiv) gorivo, po teoriji sagorevanja (*flogistična teorija*) nem. hemičara G. E. Štala (Stahl, 1660—1734) hipotetična tvar koja postoji u svima sagorljivim telima; *up. antiflogistika*.

flogozis (grč. phlogosis zapaljenje) *med.* lo-kalno zapaljenje; trenutno porumenjavanje obraza.

flogopira (grč. phlox gen. phlogos plamen, pur vatra) *med.* groznica koja dolazi usled zapaljenja.

flogoskop (grč. phlox, phlogos plamen, sko-reo posmatram) 1. vrsta štednjaka (šporeta) koji ne samo što zagreva nego i osvetljava; 2. instrument koji pokazuje stepen zagrejanosti. *flogohemija* (grč. phloglzo zapalim, sago-rim, chemela) v. *flogistika*.

flogurgija (grč. phlogizo, ergon delo) v. *flogistika*.

flok-buk (eng. flock stado; book knjiga) u racionalnom stočarstvu: matična knjiga sa podacima (poreklo, težina, proizvodna sposobnost) o ovcama, rodoslovnik ovaca; *up. pedigree*.

flor (lat. flos gen. floris cvet) laka i tanka tkanina od svile, preliva od koprive ili vune; koprrena, veo (nazvan po tome što je nekada raden od *floret svile*, ili što su u njega utkivali cvetove).

Flora (lat. Flora, flos gen. floris cvet) *mit.* rimska boginja cveća i proleća.

flora (lat. Flora) biljni svet, sve biljke koje rastu u jednoj zemlji ili nekom kraju; spisak ili opis tih biljaka.

floreal (fr. floreal) mesec cvetanja (UŠ mesec u francuskom republikanskom kalendaru, od 20. aprila do 19. maja).

florescencija (nlat. florescentia) cvetanje, procvetavanje; cvat.

floret (nlat. floretum) 1. *zool.* gornje, grubo tkivo u gusenice sviloprelje; 2. tkanina od otpadaka svile, polusvilena tkanina, *floret svila*; 3. vrsta mača = *fleret*.

floridan (lat. floridus) cvetak, bogat, cvećem; koji je u cvetu, sveze, mlad.

florilegijum (lat. florilegium) 1. berba cveća; 2. zbirka odabranih štiva (iz dela), *antologija*.

florimanija (lat. flos gen. floris cvet, grč. mania pomama, strast) strast za cvećem.

floristika (lat. flos gen. floris cvet) nauka o cveću, poznavanje cveća.

floriferan (lat. florifer) cvetonosan, cve-tan, bogat cvećem.

flos (lat. flos) cvet; *in flore ili in floribus* (lat. in flore, in floribus) u cvetu, u cvetanju, u blagostanju.

floskula (lat. flosculus cvetić; izreka) *ret.* besednički cvet, govornički ukras, fraza, prazna reč.

floskulirati (nlat. flosculare) upotrebljavanje ali prazne reči.

flota (ital. flotta, fr. flotte, nem. Flotte) brodovlje, mornarica (ratna, trgovacka); naročito: celokupna pomorska snaga jedne države.

flotantan (fr. flottant) lelujav, talasast; kolebljiv; *flotantan dug* (fr. dette flot-tante) leteći dug.

f 1 stadija (nlat. flotatio) *rud.* 1. mokra metoda za odvajanje dveju ruda i za njihovu koncentraciju kada su u prirodi pomešane: pena nekih tečnosti (npr. mineralnog ulja, hlorbenzola), adhezijom i površinskim naponom, zadržava delice sitno sa-mlevene rude na površini, dok delići druge padaju i talože se na dnu; 2. uredaj za koncentraciju rude po ovoj metodi.

flotila (fr. flotille) 1. mala flota, eskadra; 2. odred manjih rečnih brodova za akciju pored morske obale, po jezerima i rekama (npr. „dunavska flotila“).

flotirati (fr. flotter) plivati, plutati, ploviti; talasati se, lelujati se; koleba-ti se; *flotirajuće stanovništvo* stanovništvo bez stalnog mesta boravljenja, koje se stalno seli, seljaka.

fluvijalan (lat. fluvialis) rečni, vodeni, koji raste u rekama, u vodi.

fluvijatilan (lat. fluviatilis) rečni, koga ima u reci, koji živi u reci.

fluviograf (lat. fluvius reka, grč. grapho beležim) sprava za merenje vodostanja.

fluvio-marinski (lat. fluvius, marinus morski) od rečne i morske vode, slankast.

fluid (lat. fluidum) tečnost, tečno telo; *fiz.* tečno telo, gasovito telo; *fig.* nešto nestalno, prolazno.

fluidan (lat. fluidus) tečan, tekući; *fiz.* tečan, gasovit; *fig.* lak, neusiljen, neizveštašen.

fluidifikacija (nlat. fluidificatio) utečnjava-vanje, utečnjenje, pretvaranje u tečnost.

fluid mit (eng. fluid meat) „tečno meso“, preparat od krtog mesa čije su belančevine pretvorene u *peptone* (za bolesne od želulca).

fluidnost (nlat. fluiditas tečnost) tečnost, gasovitost; lakoća, neusiljenost (u govoru, izlaganju).

fluksija (lat. fluxio) tečenje; *mat. v. diferenčijal*; *med.* navala, naviranje krvi.

fluks(us) (lat. fluxus) tečenje, tok; curenje, krvavljenje, odliv, proliv.

fluktuacija (lat. fluctuatio) 1. *med.* talasanje, leljanje, gibanje, žmičkanje (npr. vode ili gnoja u nekoj telesnoj duplji ili otoku pri dodirivanju); 2. kolebanje, menjanje (cena i dr.), nestalnost, nepostojanost.

fluktuirati (lat. fluctuare) talasati se, lelujati se; kolebiti se, biti nestalan.

fluktuozap (lat. fluctuosus) talasast, lelujav; kolebljiv, nestalan. **fluor** (lat. fluere teći) *hem.* halogen element, atomska masa 18,9984, redni broj 9, znak F, žučkasto zelen gas zagušljiva mirisa i veoma opasan.

fluorescencija (fr. fluorine *fluorit*, koji pokazuje svojstvo) *opt.* svojstvo nekih tela da pod uticajem jedne vrste svetlosti zrače svetlost druge vrste (manje talasne dužine) i to samo dok ta svetlost na njih dejstvuje.

fluoridi (lat. fluere) *pl. hem.* jedinjenja *fluora*.

fluorit (lat. fluor, grč. nastavak -ites) *min.* mineral, CaF₂, bledožute, ljubičaste ili zelene boje, pokazuje svojstvo *fluorescen-cije*.

fluorografija (lat. fluor, grč. grafein pisati) fotografске snimanje na malom filmu slike koja se dobija rendgenskim prosvetljavanjem; naročito u upotrebi kod masovnih pregleda za utvrđivanje tuberkuloze pluća.

flus (nem. FluB) v. *fluksus*.

Fo osnivač religije u Kini i Japanu, kineske ime *Bude*, poštovan kao bog.

foaje (fr. foyer, lat. focus ognjište) u pozorištu: hodnik ili dvorana, sa *bifeom*, gde se gledaoci između činova šetaju i osvežavaju.

fob (eng. fob = free op board franko brod) *trg.* skraćenica u međunarodnoj trgovini kojom se označava da se roba prodaje s tim da je prodavac o svom trošku utovari na brod.

fobia (grč. phobos strah) *med.* patološki strah, bezrazložno osećanje straha, npr. *agorafobia* i dr.

fobodipson (grč. phobos, dfpsa žeđ) *med.* strah od vode, pasje besnilo.

fobur (fr. faubourg) predgrađe; naročito: pariske predgrade St. Žermen, na levoj obali Sene, i po njemu nazvana stara aristokratija koja tu živi.

fov (eng. fow = free op waggon franko vagon) *trg.* skraćenica u međunarodnoj trgovini kojom se označava da se roba prodaje s tim da je prodavac o svom trošku utovari u vagon.

fod (dan. Fod) stopa, mera za dužinu u Danskoj = 0,3138 t.

foder (eng. fodder, fother) mera za olovu u Engleskoj = oko 990 kg.

fogen (grč. phos svetlost, gennao rodim, stvorim) *hem.* „svetlošću stvoreni gas“, ugljenoksihlorid, veoma otrovan gas, miriš na trulo voće; u tehnici se upotrebljava za spravljanje raznih bojenih materija; inače opasan bojni otrov; *fosgen*.

foizam = kineski *budizam*; *up. Fo.*

foka (grč. phoke) *zool.* tulanj, tuljan.

fokalni (lat. fpcus žiža, žarište, nlat. focalis) žižni, žarišni; *fokalna di-stancija* opt. žižna daljina; *fokalno osvetljenje* osvetljenje reflektorima.

fokozo (ital. focoso) *muz. v. fuokozo*.

fokometar (lat. focus žiža, žarište, grč. metron, mera, merile) sprava za merenje žižne daljine.

foksterijer (eng. foxterrier) vrsta engleskog psa lisičara; živahan, snažan, glatke ili grube dlake, obično beo sa crnim ili crvenim pegama.

fokstrot (eng. foxtrot) „lisičji hod”, živahan salonski ples u $\frac{4}{4}$ takta, poreklom iz Amerike, kod koga se kretanje izvodi na prstima nogu (slično šunjanju lisice).

fokus (lat. focus ognjište) *fiz.* laska, žarište.

folada (grč. pholas) *zool.* kamotočac, (morska životinja koja probija hodnike u najtvrdim obalskim stenama, u mraku svetli).

folding (eng. falding) vrsta grubog sukna.

folija (šp. folia) 1. „ludost”; živahan španski *muz.* komad sa *varijacijama*.

folija (lat. folium list, nlat. folia) 2. tanak metalni listić (obično od zlata, srebra, aluminijuma ili kalaja) kao podloga za ogledala i umetnuto dragoo kamenje; *fig.* predmet poredenja manje vrednosti koji služi da bi se što jače istakla vrednost drugoga nekog predmeta.

folijant (lat. folium list) knjiga se velikim listovima (u veličini tabaka), knjiga u folio-formatu.

folijaran (lat. folium) koji se tiče lista, liski.

folijacija (nlat. foliatio) 1. *bot.* listanje (u proleće), izbijanje lišća.

folijacija (lat. folio) 2. paginacija, obe-ležavanje strana knjiga (rukopisa) brojevima; ostraničenje, ostraničavanje.

folijirati (lat. folium) 1. listove, strane knjige označiti brojevima; 2. ogledalsko staklo oblagati *staniolom*.

folijum (lat. folium) list, npr. u trgovačkim knjigama.

folikul (lat. folliculus) *anat.* kesica, meš-čić, npr. žučni mehur, čahura i dr.

folio (lat. folium list, folio) 1. format knjige u veličini štampnog tabaka; 2. strana knjige; 3. na tom i tom mestu knjige; *folio meo* (lat. folio teo) na mom listu, tj. na listu mojih izdataka; *folio rekto* (lat. folio recto) na prvoj ili prednjoj strani lista; *folio verso* (lat. folio verso) na drugoj strani lista; *in folio* (lat. in folio) u veličini lista, tj. knjiga, = *folijant*; *fig. budala in folio* arhibusdala, budala nad budalama, preispoljna buda-lina.

folklor (eng. folklore) narodoslovje, nauka o narodnom predanju (običajima, igrama, pesmama, pričama, bajkama, zagonetkama, poslovicama i dr.).

folklorist (eng. folklore) onaj koji proučava *folklor*.

folkloristika (eng. folklore) *v. folklor*.

folkloroidan (eng. folk narod, lore predaje, tradicija, grč. eidos vid, oblik) *muz.* komponovan, oblikovan u duhu i stilu narodne muzike, muzičkog folklor-a.

foment (lat. fomentum) *med.* oblog (topao, suv, hladan, mokar), obloga.

fomentativan (nlat. fomentativus) *med.* zagrevan, koji zagreva, koji izaziva zagrevanje.

fomentacija (lat. fomentatio) *med.* stavljanje obloga, parenje, utopljavanje.

fomentirati (lat. fomentare) oblagati, me-tati obloge, pariti, utopljavati.

fon (grč. phone glas) 1. *lingv.* zvuk, glas kao fizička pojava; 2. šum, pucketanje (u radioprijemniku i sl.); 3. jedinica za merenje glasova i šumova.

fonastenija (grč. phone, asthenela slabost) *med.* slabost glasa.

fonascija (grč. phonaskfa) vežbanje u pevanju i govorenju kod starih Grka.

fonautogram (grč. phone zvuk, glas, autos sam, gramma crta, linija) *fiz. v. vibro-gram*.

fonautograf (grč. phone, autos, grapho beležim) *fiz. v. vibrograf*.

fonacija (lat. fonatio) stvaranje, obrazovanje glasa.

fond (fr. fond, lat. fundus temelj) 1. glavni-ca, suma novca kao osnova nekog preduzeća, osnovni kapital; zaklada, novac koji se može trošiti samo za određenu svrhu, ili samo u izvesnim slučajevima; *invalidski fond* novac koji služi za izdržavanje invalida i njihovih porodica; *dispozicioni fond* novac za poverljive svrhe, o čijem utrošku vlada ne mora polagati račune parlamentu; *rezervni fond* u akcionarskim društvima, glavni-ca koja se stvara redovnim odvajanjem određenog procenta od dobitka, a služi za pokriće eventualnog gubitka i sl.; 2. u Engleskoj: državni prihodi namenjeni plaćanju kamata na državne zajmove.

fondamento (ital. fondamento) *muz.* osnovni bas, osnovni glas.

fondirati (fr. fonder) *v. fundirati*.

fonendoskop (grč. phone zvuk, endon unutra, skopeo posmatram) *med.* instrument za vršenje *auskultacije*; metalni doboš (*rezo-nator*) sa dve gumene cevi koje se stavljuju u uši onoga koji ispituje (osetljiviji od *stetoskopa*).

fonetika (grč. phonetikos zvučni, glasni, govoril) *gram.* nauka o glasovima i r tvorbi glasova; *eksperimentalna fonetika* nauka koja ispituje kako postaju glasovi ljudskog govora i kako zvuče.

fonetički (grč. phonetikos) *gram.* koji se tiče *fonetike* (npr. fonetička ispitivanja); *fonetički pravopis* pravopis u kojem se reči pišu onako kako se izgovaraju (za razliku od *istorijskog pravopisa*, koji se

- drži nasledenog), tj. koji se drži načela: piši kao što govorиш (srpskohrvatski pravopis je fonetički pravopis).
- fonetski** (grč. phone zvuk) *gram.* glasovni (npr. fonetska promena, fonetski zakon, fonetski pravopis).
- fonizmi** (grč. phone) *pase.* oseti zvuka koji postaju nadražajem drugog nekog, a ne slušnog, živca; *up. fotizmi.*
- fonijatrija** (grč. phone, iatrela lečenje) *med.* nauka o lečenju glasa; lečenje glasa.
- fonika** (grč. phone) *ak.* nauka o zvuku.
- fojnički** (grč. phonikos) zvučan, koji zvuči; zvučni; *fojnički točak* u nekim sinhro-nim mnogostrukim telegrafskim sistemima jedan od dvaju točkova, jedan u prijem-noj a drugi u otpremnoj stanicu, koji se sinhrono obrće.
- fono-** (grč. phone) predmetak u složenicama sa značenjem: glas, sluh, zvuk.
- fonogeničan** (grč. phone, gennao rađam, proizvodim) pogodan za snimanje (glas), koji je (glas) na *tonfilmu* zvučan i lep kao što je u prirodi, ili jači, zvučniji i lepsi.
- fonognomika** (grč. phone, gnome saznavanje, uviđanje) veština da se po glasu ili govoru nekog čoveka pozna njegov način mišljenja.
- fonograf** (grč. phone, grapho beležim) *ak.* sprava pomoću koje se čovečji glas ili topovi muzičkih instrumenata upisuju na jedan obrtni voštani valjak ili voštanu ploču, tako da se posle mogu ponovo proizvoditi (pronalažak T. Edisona, 1877).
- fotografija** (grč. phone, grapho) glasovne pisanje (naziv za *stenografije* Karla Faulmana, 1874, i Engleza Pitmena, 1840, sastavljene na fonetičkoj osnovi); be-leženje zvučnih treptaja.
- fonografika** (grč. phone, grapho) pisanje reči onako kako se izgovaraju.
- fotografski** (grč. phone, grapho) koji piše glasove; *fonografsko pisanje* koje se slaže sa izgovorom.
- fonozofija** (grč. phone, sophia znanje, nauka) nauka o zvuku.
- fonokampsija** (grč. phone, kampsis savijanje) *fiz.* prelamanje zvuka.
- fonokamptičan** (grč. phone, kampto savijam) koji prelama zvuk; *fonokamptički centar* kod odjeka: mesto od koga se zvuk odbija.
- fonoklastičan** (grč. phone, klaw lomim) koji prelama zvuk (kod odjeka).
- fonola** (grč. phone zvuk) mehanički klavir.
- fonolit** (grč. phone, Hthos kamen) šš. *tra-hit* koji sadrži *nefelina*, sive i zelen-kastosive boje i jedar; ima ga i u blizini Beograda i na nekoliko mesta u Bosni.
- fono logi j a** (grč. phone, logla nauka) 1. *gram.* nauka o glasovima; 2. *med.* nauka o bolestima i lečenju glasa i sluha.
- fonometar** (grč. phone, metron mera, merile) *fin.* zvukomer, aparat za merenje jačine (*intenziteta* govora).
- fonometrija** (grč. phone, metria merenje) 1. *fiz.* merenje jačine zvuka; 2. *med.* ispitivanje *rezonancije* pojedinih delova tela stavljanjem na njih zvučne viljuške.
- fonomimija** (grč. phone, mimeomai podražavam) podražavanje glasa ili govora *mimikom.*
- fonomimika** (grč. phone, *mimika*) *muz.* način vizuelnog prikazivanja tonova u lestvici pomoću položaja desne ruke.
- fonosinakter** (grč. phone, synago skupim „skupljač zvukova“, cev za slušanje, slušalica).
- fonoskop** (grč. phone, skopeo) aparat sa skalom koja pokazuje broj treptaja jednog tona.
- fovohromatska terapija** (grč. phone, chroma boja, therapeia lečenje) *med.* lečenje duševno bolesnih pomoću svetlosti u boji.
- fonsir-mašina** (fr. foncier, grč. mechanē) mašina za grundiranje (u fabrikaciji šarene hartije i tapeta).
- fontana** (lat. aqua fontana) izvor, zdenac, česma, kladenac; vodoskok.
- fontanela** (ital. fontanella) 1. izvorić, če-smica; 2. *med.* veštački napravljen kanal za odvodjenje škodljivih sokova (gnoja); 3. mekano mesto na temenu novorođenčeta gde kosti još nisu srasle, nego su vezane hrskavicom.
- fonurgija** (grč. phone, zvuk, glas, ergon delo) nauka o zvuku; nauka o glasu.
- for** (fr. fort, lat. fortis jak) *voj.* samostalno malo utvrđenje, tvrdavica; *forteca.*
- foramen** (lat. foramen otvor, rupa) *anat.* ušće kanala, spojki put (u mozgu, kostima).
- foraminifere** (lat. foramen otvor, ferre nositi) *zool.* grupa praživotinja srodnja *amebama*; žive pretežno u morima.
- foraminozan** (nl. foraminosus) izbušen, probušen.
- foraminulozan** (nl. foraminulosus) koji ima vidljive, opažljive pore.
- forve(r)d** (eng. forward) sl. navala, napad; igrač iz navale (u fudbalu).
- fordizam** sistem naučne organizacije rada, nazvan po svom tvorcu, amer. velikom industrijalcu *Henri Fordu*; uspeh nekog preduzeća zavisi od tačne procene potreba za nekim dobrom i organizacije rada; glavno sredstvo kojim se postiže uspeh u svom preduzeću je tzv. „beskrajno platno“, tj. predmet izradivanja kruno! na pokretnoj tezgi od radnika do radnika i kod svakog se zadržava tačno onoliko koliko je radniku potrebno da izvrši određeni i uvek isti posao; na ovaj način nema potrebe nadzora, nego se radnik prilagodava ritmu određenom mu kretanjem toga „beskrajnog platna“.
- forenzičan** (lat. forensis koji je na trgu, javni) *prav.* sudski; koji služi sudskom istražnom i dokaznom postupku; *foren-zična medicina* sudska medicina.

Forin ofis (eng. Foreign Office) englesko ministarstvo spoljnih poslova.

forinte (ital. fiorino) novac u raznim zemljama razne vrednosti; u Austro-Ugar-skoj: srebrni novac od 2 krune, srebrna dvo dinarka.

forlana (ital. forlana) veselo venecijanski ples u 6/8 takta; *furlana*.

forma (lat. forma) oblik (*supr. sadržina*); krov; vid; lik, izled, spoljašnja strana; kalup, uzor, obrazac, mustar, model; uređenje, način, propis; *tip*, složene strane ta baka stegnute u gvozdeni okvir; *biti (nalaziti se) u formi* biti spremjan za što, biti oran; *sub utrakve forma* (lat. sub utraque forma) *teol.* pod obavida, tj. pod vidom hleba i vina (pričest).

formalan (lat. formalis) oblični, vidni, koji se tiče oblika ili spoljašnjeg izgleda neke stvari (a ne sadržine), spoljašnji (*supr. materijalan*); pravi, pravičan, potpun; izričan, određen, tačan.

formaldehid (lat. forma, nlat. alcohol dehydrogenatus) *hem.* organsko jedinjenje, gas bez boje i oštra mirisa; stvara se oksidacijom metilalkohola i nepotpunim sa-gorevanjem mnogih organskih supstancija.

formalizam (lat. forma) 1. preterano polaganje na spoljašnju stranu (*formu*), pretpostavljanje oblika sadržini i suštini; 2. *fil.* pravac koji polaze samo na formu, a zanemaruju sadržinu i suštinu stvari; 3. preterost u čuvanju ustaljenih formi u nekom radu na štetu suštine stvari, bukvalno shvatanje zakonskih propisa i nevođenje računa o njihovom cilju i njihovoj suštini.

formalizirati (fr. formaliser) tačno se pridržavati spoljašnjih propisa i sl.

formalin (lat. forma) *hem.* 40% vodeni rastvor *formaldehida*; služi za konzervisanje anatomske, botaničke i zoološke preparata i za dezinfekciju stanova od zaraznih klica.

formalist (lat. forma) 1. onaj koji se mnogo drži forme i pazi samo na spoljašnjost; 2. pristalica *formalizma*.

formalno (lat. forma) upravo, potpuno, naročito, prsto, određeno, izričito.

formalnost (nlat. formalitas) uobičajenost, utvrđen običaj, postupanje po izvesnom redu i propisima, koliko da se učini.

formamamid *hem.* amid mravljive kiseline NSO-KNj, bezbojna uljasta tečnost; ra-stvarač.

formant (lat. formare, formans uobičavajući) *lingv.* 1. neodređeni glas usne šupljine koji služi kao pratićac običnog glasa; 2. nastavak pri tvorbi reči, pomoću koga se tvori reč od njenog korena, npr. *-ar* u reči stol-ар itd.

format (lat. forma) 1. oblik i veličina (lista, knjige), dužina i širina knjige; 2.

oblik i veličina nečega, npr. fotografije. formativan (nlat. formativus) uobičavan, oblikovan, koji daje ili stvara oblik, uobičavajući.

formacija (lat. formatio) 1. obrazovanje, tvorenje, tvorba, stvaranje; 2. *voj.* sastav, uređenje (vojske); 3. *geol.* niz kamenih masa koje se, po redu svojih slojeva i svojim okamenotinama i dr., smatraju kao delovi jedne celine koja je postala u istom periodu vremena; 4. *državno-ekonomska formacija* (npr. kapitalističke, feudal-na) sveukupnost proizvodnih odnosa nastala na osnovu određenog stepena razvitka proizvodnih snaga, kojoj odgovaraju određene forme nadgradnje.

formijati (lat. formica mrav) *hem.* soli mravljive kiseline.

formika (lat. formica) *zool.* mrav.

formikacija (lat. formicatio) *med.* osećaj kao da po koži mile mravi.

formil (lat. formica mrav) *hem.* radikal mravljive kiseline.

formil-hlorid (lat. formica, grč. chloros otvorenozelen) *hem. v. hloroform.*

forminga (grč. phorminx) harfi sličan, najstariji muzički instrument sa žicama (starogrčkih pevača).

formirati (lat. formare) dati (ili: davati) oblik, uobičavati, uobičiti, oblikova-ti; stvoriti, tvoriti, stvarati, napraviti, sklopiti, sklapati, sastavljati, sastaviti; obrazovati (odred); postrojitiTM, po-strojavati, urediti, svrstati (vojnike).

formol (lat. forma) *hem. v. formalin.*

formula (lat. formula, *dem.* od forma oblik) obrazac, pravilo; izraz; propis.

formular (nlat. formulare) obrazac, štampan ugledni primerak (prema kome treba sve ostale izradivati).

formulacija (lat. formula) jasno i određeno izražena neka misao, zakonska odredba ili nešto slično.

formulirati (lat. formula) *v. formulisati.*

formulisati (lat. formula) dati (ili: davati) određeni oblik, tačno i jasno izložiti (usmeno ili pismeno), sročiti.

fornikacija (lat. fornicatio) bludničenje, kurvanje, kurvarstvo.

forometar (grč. rpegb, rćogeb nosim; donosim, metron mera, merile) 1. sprava za merenje sposobnosti nošenja (izdržljivo-sti) mostova, svodova itd.; 2. u poljoprivredni: sprava za merenje rodnosti; 3. *med.* određivač skretanja vidne ose, stupnja *he-teroforije*.

forometrija (grč. phero, phoreo nosim, te-tria merenje) nauka o merenju i utvrđivanju tereta.

foronomija (grč. phora brzo kretanje od pheresthai brzo se kretati, nomos zakon) merenje kretanja; nauka o zakonima kretanja čvrstih i tečnih tela.

forpens (eng. fourpence) stari engleski novac od 4 pensa.

fore (fr. force) sila, snaga, moć, jačina; nasilje.
forsirati (fr. forcer) 1. ubrzati posao, ubrzavati posao, zapeti, zapinjati (pa raditi); 2. prisiliti, prisiljava™, nago-niti, nagnati, naterati, naterivati, primorava ti (da se nešto brže uradi); 3. iznuditi, iznuđavati, silom uzeti; 4. pre-terati, prenaglići; 5. u vistu: baciti kartu koju protivnik nema i time ga primorati da je seće autom; 6. voj. pod borbom zauzeti, osvojiti; *forsiran marš voj.* usiljen marš, ubrzan marš.

fore mažer (fr. force majeure) v. *vis major*.

fortati (tur.) vući nekoga za nos, ismevati se kome; *vortati*.

forte (ital. forte) *muz.* jako.

fortev (fr. fortin) *voj.* malo, na brzu ruku napravljeno poljsko utvrđenje.

forte pijano (ital. forte piano) *muz.* 1. najpre jako, zatim slabo (tj. izvoditi); 2. *forte-pijano v. pijanoforte 2.*

forteca (ital. fortezza) *voj.* v. *for.*

fortisimo (ital. fortissimo) *muz.* vrlo jako.

fortifikacija (lat. fortificatio) *soj.* 1. nauka o utvrđivanju položaja; 2. utvrđenje, utvrđeno mesto; 3. utvrđivanje, podizanje utvrđenja.

Fortuna (lat. Fortuna) 1. *mit.* boginja sreće kod starih Rimljana (kod Grka: *Tihe*); 2. *astr.* asteroid otkriven 1852. godine.

forum (lat. forum) *trg.* tržište; *fig.* javno mesto; sud, merodavan sud, nadležno mesto; *forum romanum* (lat. forum Romanum) trg u starom Rimu, okružen javnim građevinama i dućanima, središte javnog života rimskog (političkog, sudskog i trgovackog).

forcando (ital. forzando) *muz.* pojačavajući, naglašujući.

forceato (ital. forzato) *muz.* pojačane, snažno, naglašujući.

forceps (lat. forceps klešta, klešte) *med.* klešta za izvlačenje deteta (kod teškog porodaja).

forcimer (nem. Vorzimmer) predsjoblje; čekaonica.

foršus (nem. Vorschub) predujam, avans, akontacija.

fosa (lat. fossa jama, rupa) *anat.* duplja, jamica, čašica, udubljenje.

fosgen v. *fogen*.

fosil (lat. fossilis iskopan) *geol.* okamina, okamenotina, okamenjena biljka ili životinja (iz ranijih geoloških perioda); *fig.* (nešto) prestarelo, čovek zastarelih pojmove.

fosilan (lat. fossilis iskopan) *kol.* okamenjen, skamenjen, npr. fosilne biljke i životinje; *fig.* zastareo, starovremenski.

fossilizacija (lat. fossilis) okamenjivanje, pretvaranje organizama u *fosile*. **fossilist** (lat. fossilis) v. *mineralog*.

fostin hem. bezbojan vrlo otrovan gas RNz, neprijatnog mirisa.

fosfati (grč. phosphros koji nosi svetlost, svetlonosan, koji donosi svetlost) *hem.* soli fosforne kiseline.

fosfidi (grč. phos svetlost, phero nosim, donosim) *hem.* jedinjenje fosfora sa nekim drugim elementom, metalima.

fosfiti (grč. phos, phero) *pl. hem.* soli fos-foraste kiseline.

fosfor (grč. phos, phero, phosphorus svetlonosan, koji nosi ili donosi svetlost) *hem.* „svetlonosac”, elemenat, atomska masa 31,9738, redni broj 15, znak R, na vazduhu lako oksidiše (*beli fosfor*) i zbog toga u mraku svetli, veoma jak otrov; upotrebljava se poglavito za pravljenje žižica.

fosforescencija (grč. phosphoros, nlat. phosphorescentia) svetljenje bez davanja osetne topote i sagorevanja, svojstvo mnogih tela da duže vremena u mraku svetle pošto su prethodno bila izložena zračenju sunčane svetlosti (naročita vrsta *luminescencije*).

fosforesciri (nlat. phosphorescere) svet-lucati u mraku, svetleti bez davanja osetne topote i sagorevanja.

fosforeti (grč. phos svetlost, rčegb nosim) *hem. V. fosfidi.*

fosforizam (grč. phos, phero) *med.* trovanje fosforom.

fosforit (grč. phos, phero) vrsta *fosfata* kreča, vrsta *apatita*, odlično sredstvo za dubrenje.

fosforna bronza legura (slitina) bakra, kalaja i fosfora (služi za izradu delova vatrenog oružja, nakita, otpornih mašinskih delova itd.).

fosforna kiselina *hem.* kiselina koja se dobije jedinjenjem fosfora sa kiseonikom.

fosfornekroza (grč. phos, phero, nekros leš) *med.* bolest kostiju, naročito vilica, koja se javlja kod radnika fosforom.

fosforno ulje fosfor rastvoren u bademo-vom ulju, sredstvo za utrljavanje.

Fosforos (grč. Phosphros) „svetlonosac”; u starom veku: ime planete *Venere* (nem. *Venus*) kao zvezde Zornjače, zvezda Danica (kod Rimljana: *Lucifer*).

fosforoskop (grč. phosphoros svetlonosan, skopeo posmatram) aparat pomoću koga se može videti i veoma slaba *fosforescencija*.

fot (grč. phos gen. photos svetlost) praktična fotografске svetlosne jedinica: uticaj što ga svetlost od jedne Hefnerove sveće sa odstojanja od 1 t vrši na neki na svetlost osetljiv sloj.

fotelja (fr. fauteuil) 1. udobna naslonjača, počasna stolica; 2. u Francuskoj: sedište ili mesto u Francuskoj akademiji; 3. ministarski položaj.

fotizmi (fr. photismos osvetljenje, svetlost) psih. saoseti, osobeni dvojki oseti nekih osoba koje pri izvesnim zvucima

primaju tačno određene osete svetlosti ili boja.

foto (grč. phos, photos) fotografске slike.

foto- (grč. phos, photos) predmetak u složenicama sa značenjem: svetlost, svetlosni.

fotoamater (grč. phos, fr. amateur) onaj koji se, kao nestručnjak, bavi fotografijom iz ljubavi prema njoj.

fotogalvanografija (grč. phos, graphia) izrada pločnog sloga pomoću fotografije i galvanoplastike.

fotogen (grč. phos, gen- koren od gignesthai postati, nastati) „onaj koji stvara svetlost”, materija koja stvara svetlost, veštačko mineralno ulje.

fotogeničan (grč. phos, gennao rađam, stvaram) 1. koji je proizведен svetlošću; koji proizvodi slike pomoću svetlosti; 2. koji dobro utiče na fotografsku ploču; pogodak za fotografisanje, koji na slici izlazi lep ili lepši nego što je u prirodi.

fotograver (grč. phos, fr. graveur) izrađivač slika u bakru.

fotogravira (grč. phos, fr. gravure) fotomehaničko slikanje i izradivanje slika u bakru; heliogravira.

fotogram (grč. phos, gramma slika) slika prema kojoj se određuje veličina fotografsanog predmeta; fotografске slike.

fotogram-metar (grč. phos, gramma, metron merile, mera) aparat za snimanje foto-grama.

fotogram-metrija (grč. phos, gramma, metria merenje) veština da se prema fotografijama odredi stvarna veličina fotografsanih predmeta, naročito u topografiji, aerofotogram-metrija izrada geodetskih planova i karata na osnovu snimaka terena iz vazduha.

fotogram-metrirati (grč. phos, gramma, me-tron mera, merilo) snimati ili izračuna-vati (odrediti) pomoću fotogram-metrije.

fotograf (grč. phos, grapho pišem, slikam) izradivač (profesionalac) fotografskih slika.

fotografija (grč. phos, graphia) 1. „pisanje svetlošću”, „slikanje svetlošću”, postupak kojim se, pomoću dejstva svetlosti na materije na nju osetljive, izrađuju slike predmeta koji na te materije šalju svetlost; 2. slika izrađena na ovaj način, naročito na hartiji (photogram); fig. verna slika.

fotografirati (grč. phos, grapho) v. foto-grafisati.

fotografisati (grč. phos, grapho pišem, crtam, slikam) praviti fotografске snimke; fig. verno predstavljati ili opisati (koga ili što).

fotografometar (grč. phos, grapho, metron) instrument za merenje osetljivosti na svetlost, koju pokazuju razni fotografiski preparati.

fotoelektricitet (grč. phos, elektron čilbar) elektricitet izazvan svetlošću.

fotoelektron (grč. phos gen. photos svetlost, elektron) fiz. elektron emitovan iz neke materije pod uticajem svetlosti.

fotoelemen(at) (grč. phos gen. photos, elemenat) vrsta fotočelije; upotrebljava se za merenje jačine svetlosti, naročito u fotografiji.

fotoefekat (grč. phos gen. photos, lat. effec-tus učin, učinak, posledica) fiz. svetlo-sno-ektrični učin: ozrači li nad-ljubičasta svetlost metalnu površinu, onda iz nje izlaze elektroni.

fotokamlsis (grč. phos, kampsis savijanje) fiz. prelamanje svetlosti.

fotoksilografija (grč. phos, xylon drvo, graphia crtanje, slikanje) izrada fototipa na drvetu.

fotoliza (grč. phos, lysis razlaganje) hem. razlaganje (ili: razlučivanje) pod uticajem svetlosti, naročito pod uticajem nad-ljubičastih zrakova.

fotolitografija (grč. phos, lithos kamen, graphia) prenošenje fotografskih slika na litografski kamen; fotolitografske karte fotografisane i litografski umnožene reljefne i gipsane karte.

fotologija (grč. phos, logia nauka) fiz. nauka o svetlosti.

fotoluminescencija (grč. phos, nlat. luminescentia) fiz. zajedničko ime za fluores-cenciju i fosforescenciju.

fotomagnetizam (grč. phos, Magnes magnet) magnetizam izazvan dejstvom svetlosti.

fotometar (grč. phos, m^tron mera, merilo) opt. svetlosmer, sprava za merenje jačine svetlosti.

fotometrija (grč. phos, metria merenje) 1. fiz. merenje jačine svetlosti; određivanje i ispitivanje jačine i promena u jačini svetlosti koju primamo od nebeskih tela; 2. merenje prema fotografskim snimcima.

fotomitraljez (grč. phos, fr. mitrailleuse) avij. fotografski aparat s filmom koji se namesti na avion, mesto mitraljeza, i pri vežbama u vazdušnoj borbi snima protivnički avion; snimanje se vrši skidanjem okidača pravog mitraljeza i služi za kontrolisanje tačnosti pogodaka koje je imao strelec u vazdušnoj borbi.

fotomontaža (grč. phos, fr. montage sklapanje) sastavljanje isečaka od više raznih slika u jednu novu zajedničku sliku, koja se potom fotografise.

foton (grč. phos gen. photos) fiz. svetlosni kvant, svetlosni kvantum, najmanji delić svetlosti — shvatanje da je i svetlost kao energija diskontinuiranog ili diskret-nog sklopa kao i materija.

photopsija (grč. phos, opsis viđenje) ned. svetlucanje pred očima (kao posledica unutrašnjih oboljenja oka).

fotoreksis (grč. phos, rexis lomljenje) fiz. v. fotokampsis.

fotoreportaža (grč. phos, fr. reportage) snimanje aktuelnih događaja, osoba i sl. radi objavljuvane u novinama i časopisima.

fotoreporter (grč. phos, fr. reporter) saradnik novina ili časopisa koji vrši reportažu.

foto-robot portret izrađen na osnovu opisa; upotrebljava se u kriminalistici za pronađenje *delinkvenata*.

fotosenzibilitet (grč. phos gen. photos svetlost, lat. sensitabilitas) svojstvo nekih materija da se menjaju pod uticajem zračenja (npr. fotografski materijali pod uticajem svetlosti).

fotoseter (grč. photos, eng. setter slagač) jedna od najmodernijih štamparskih tehnika; *fotoslog*.

fotosinteza (grč. phos gen. photos, *sintesa*) *bog.* proces u kome biljka uzima ugljen-dioksid preko svojih zelenih delova.

fotoskijaterika (grč. phos, skia senka) nauka o svetlosti i senci.

fotoskop (grč. phos, skopeo posmatram) sprava za posmatranje svetlosnih efe-kata.

fotoškulptura (grč. phos, lat. sculptura vajarstvo) mehanička primena fotografiskih snimaka u *plastici* (npr. za izradu poprsja, kipova i dr.), tako što se neki predmet snimi fotografiski sa što više raznih strana (obično 24), pa se dobivene konture prenesu na ilovaču.

fotoslog v. *fotoseter*.

fotostat (grč. phos, istemi postavim, stavim) fotografска kopija nekog rukopisa ili dokumenta u prirodnoj veličini.

fotosfera (grč. phos, sphaira lopta) *fiz.* bleštava površina Sunca, sa temperaturom oko 6000°S.

fototaksija (grč. phos, taxis nameštanje) *bot.* kretanje biljnih organa mnogih biljaka u pravcu Sunca, kao izvora svetlosti, npr. sunčokret i dr.

fototahimetar (grč. phos, taxys brz, metron mera) kombinovani aparat za snimanje vrlo brdovitih i planinskih krajeva radi izrade telegrafskih karata i situacionih planova.

fototelegraf (eng. phototelegraph) aparat za prenos vesti putem radijske ili žične veze; služi za predaju i prijem rukopisa, štampanog teksta, crteža, shema, grafikona i fotografiju, koje se u prijemniku registruju na fotografском papiru.

fototelegrafija (grč. phos gen. photos svetlost, *telegrafija*, v.) 1. prenos fotografija telegrafijom ili radio-telegrafijom; 2. prenos Morzeovih signala *helio-grafom*.

fototerapija (grč. phos, *therapeia* lečenje) *med.* lečenje pomoću svetlosti, naročito uticajem plavih, ljubičastih i nadljudi-častih zrakova.

62*

fototehnika (grč. phos, technike) 1. veština osvetljavanja; 2. tehnika fotografskog proizvodnje.

fototip (grč. phos, typos otisak, slika) slika izrađena pomoću *dagerotipa*.

fototipija (grč. phos, typos) opšti naziv za reljefne ploče izrađene primenom fotografije i nagrizanja.

fototopografija (grč. phos, tōpos mesto, grapho crtam, slikam) snimanje predela pomoću *fotogram-metrije*.

fototropizam (grč. phos, tropos) *biol.* v. pod *tropizam*.

foto-finiš (grč. phos gen. photos svetlost, eng. finish) fotografski snimak kraja neke sportske trke na osnovu kojega se može tačno utvrditi kojim su redom takmičari prošli kroz cilj.

fotofobija (grč. phos, phobos strah) *med.* strah od svetlosti, nepodnošenje svetlosti (kod bolesnih od očiju).

fotofoi (grč. phos, phone zvuk) instrument za prenošenje tonova pomoću svetlosti.

fotohalkografija (grč. phos, chalkos bakar, grapho crtam, slikam, graphia) izrađivanje *fototipa* na metalu.

fotohemija (grč. phos, chemela) nauka o hemijskom dejstvu svetlosti.

fotohrom (grč. phos, chroma boja) fotografска slika u boji.

fotohromatska terapija lečenje duševno bolesnih svetlošću u boji.

fotohromija (grč. phos, chroma boja) fotografisanje u prirodnim bojama, reprodukcija boja fotografskim putem; *heliohro-mija*.

fotohronograf (grč. phos, chronos vreme, grapho crtam, slikam) fotografski aparat za snimanje slika u kretanju.

fotocinkografija (grč. phos, grapho crtam, slikam, nem. Zink) prenošenje fotografije na cinkanu ploču.

Fo-hi kineski heroj, pronalazač nauke i veština, osnivač kineskog carstva i prvi zakonodavac (oko 2852—2738. pre n. e.). fra skraćenica ital. reči *frate* (brat), dolazi samo pred imenom običnih katoličkih kaluđera, npr. fra Vrne.

fragilan (lat. fragilis) loman, lomljiv, krt; prolazak, trošan, slab.

fragilitet (lat. fragilitas) lomljivost, kr-tost, prolaznost, trošnost.

fragment (lat. fragmentum) odlomak, ulomak (naročito nekog starog književnog dela koje je očuvano samo u odlomcima).

fragmentaran (nlat. fragmentarius) odlomačni, koji je u odlomcima; koji se daje u odlomcima; sačuvan samo u odlomcima; nepotpun, delimičan.

fragmentacija (nlat. fragmentatio) komadanje, raskomadavanje, rasparčavanje.

fragrantan (lat. fragrans) koji ima lep miris, miomirisan.

fraza (grč. phrasis govorenje, način kazivanja, način izražavanja; izreka, izraz)

- uobičajeni izraz; izraz koji lepo zvuči, a po sadržini je šupalj, prazna reč; *muz. v. motiv*.
- frazeologizam** (grč. phrasis, logos govor, reč) sklonost upotrebljavanju izraza koji lepo zvuče, a ne kazuju ništa.
- frazeologija** (grč. phrasis, logfa) nauka o osobnim izrazima svojstvenim nekom jeziku; zbarka takvih izraza; prazno pričanje (bez vrednosti i sadržine).
- frayer** (grč. phrasis, fr. phraseur) onaj koji voli da u govoru upotrebljava *fraze*, onaj koji lepo govori, a ne kazuje ništa, pričalo, benetalo.
- frazirati** (grč. phrasis način izražavanja, izraz) 1. govoriti u *frazama*; 2. *muz.* jedan komad ili neku pesmu umetnički izvoditi.
- fraj** (nem. frei) slobodan, besplatan.
- frajkor** (nem. Frei-korps) dobrovoljački odred.
- frajla** (nem. Fraulein) gospodica.
- frajlauf** (nem. Freilauf) naprava, naročito na osnovi *velosipeda*, pomoću koje se pogonski točak može isključiti; točak sa takvom napravom.
- frak** (fr. frac, eng. frock, lat. floccus) 1. muški kaput bez leševa, poreklov iz Engleske (u Evropi u modi od 1770); 2. dvorske i galaođelo za vreme Luka XVI, a posle francuske revolucije i vojnička i činovničke uniforma; 3. danas: svećano društveno odelo.
- fraktura** (lat. fractura) 1. *med.* prelom (kosti); 2. *gotica* (siljasta azbuka).
- frakcija** (lat. frangere lomiti, slomiti, skrhati, fractio lomljene) 1. deo, odsek, odjeljenje; 2. deo neke političke stranke (levičari, desničari) koji se u izvesnim pitanjima razilazi sa shvatanjem celine, krilo, grupe jednomišljenika; 3. *hem.* tvar izdvojena *precipitacijom* ili *kristali-zacijom*; *mat.* razlomak.
- frakciona destilacija** (lat. frangere, destil-latio) *hem.* odvajanje tečnosti s različitim tačkama ključanja.
- frakcionač** (lat. fractio lomljene) član frakcije; onaj koji stvara frakciju, onaj koji se ne slaže sa političkom linijom partije.
- frakcionisati** (lat. fractio razbijanje) praviti, stvarati *frakcije*, tj. raditi svesno ili nesvesno, na razbijanju i slabljenju jedinstva neke organizacije stvaranjem u njoj „krila“ (*frakcija*).
- frambezija** (fr. framboise malina) *med.* malinaste boginje (hronična, zarazna, tropnska osipna bolest, naročito kod crnaca).
- franak** (fr. franc) osnova francuskog novčanog sistema=100 *santima* (francuski franak); osnova švajcarskog novčanog sistema=100 rapena (švajcarski franak).
- fraikatura** (nlat. francatura) oslobođenje od poštarine, plaćanje poštarine unapred.
- frankirati** (ital. francare) platiti pošta-rinu, prilepiti (na pismo) poštansku marku itd.
- franklinizacija** 1. proizvodjenje statičkog elektriciteta; 2. *med.* upotreba ovog elektriciteta u lečenju = *franklinoterapija* (naziv po Bendžaminu Franklinu, 1706—1790).
- Franklinova tabla** po Bendžaminu Franklinu nazvan *kondenzator* za statički elektricitet: staklena ploča s obe strane oblepjena *staniolom* tako da po ivici ostane slobodna površina stakla u širi ni od nekoliko centimetara; jedna obloga vezana je sa zemljom, a preko druge visi električne klatne i svojim dizanjem meri stepen elektrisanja.
- franklinoterapija** *med. v. franklinizacija*.
- frankmason** *v. mason*.
- franko** (ital. franco) slobodno od plaćanja, besplatno; oslobođeno od poštarine; *trg.* plaćeno; *franko stanica* plaćeno do stanice (prenos).
- frankomanija** (ital. Franco Francuz, grč. mania pomama, strast) preterana ljubav prema Francuzima i svemu francuskom; *up. galomanija*.
- frankofil** (ital. Franco Francuz, grč. phf-los prijatelj, koji voli) prijatelj Francuske i Francuza.
- frankofob** (ital. Franco Francuz, grč. pho-beo bojim se) onaj koji mrzi na Francuze.
- franmason** (fr. franc-macon) slobodni zidar, *frimesn, mason*.
- franmasonerija** (fr. franc-maconnerie) slobodno zidarstvo.
- franseza** (fr. française) živahan francuski ples u 6/8 takta, sa dva reda igrača.
- fransijada** (fr. franciade) period od 4 god. u francuskom republikanskom kalendaru.
- fran-tirer** (fr. franc-tireur dobrovoljac, slobodni strelac) borac protiv Nemaca u okupiranoj Francuskoj (u drugom svetskom ratu).
- francij(um)** *hem.* radioaktivni elemenat, atomska masa 223, redni broj 87, znak Fr.
- franciškanac** *v. franjevac*.
- francuzirati** (fr. franfais) govoriti francuski; ponašati se kao Francuz, ugledati se na Francuze.
- francuska bolest= sifilis.**
- franšiza** (fr. franchise) deo štete koji na osnovu ugovora o osiguranju snosi sam osiguranik.
- franjevac** katolički kaluder reda koji je 1210. god. osnovao sv. Franja Asiški.
- frapantan** (fr. frappant) koji pada u oči, upadljiv, koji pravi jak utisak, neobičan, čudan, koji izaziva divljenje.
- frapirati** (fr. frapper) padati u oči, iznenaditi, iznenadivati, ubezknuti, začuditi, začudivati; rashladiti (vino, šampanjac).

fras (nem. Frais) *med.* grč sa trzajem ili ukočenošću, šklopci, prekojas, padavica, *eklampsija* kod dece.

fratar (lat. frater brat, ital. frate) kato-lički kaluder, redovnik.

frater (lat. frater brat) v. *fratar*.

fraternizacija (fr. fraternisation) brati-mljenje, bratske ophodenje.

fraternizirati (fr. fraterniser) prijateljski živeti, bratski se ophoditi; brati-miti se; pobratimiti se.

fraternite (fr. fraternite) bratstvo, bra-timstvo; pobratimstvo; v. *liberte*.

fraternitet (lat. fraternitas) v. *fraternite*.

fratricidijum (lat. fratricidium) *prav.* bratobistvo, sestrobistvo.

fraudator (lat. fraudator) varalica.

fraudacija (lat. fraudatio) varanje, prevara.

fraudirati (lat. fraudare) varati, prevariti, obmanuti, krijumčariti.

fraudulentan (lat. fraudulentus) prevaran, varljiv, koji vara, lupeški, lukav.

fraudulozan (lat. fraudulosus) v. *fraudulentan*.

fraus (lat. fraus) prevara, obmana.

fraus optika (nlat. *fraus optica*) optička obmana (varka), obmana vida.

fraht (nem. Fracht) vozarina, podvoz; tovar, teret; sporovozna roba.

fraht-brif (nem. Fracht-brief) tovarni list.

fregata (ital. fregata, fr. fregate) 1. *hor.* vrsta brzih ratnih brodova sa tri katarke i sa do 70 topova (ranije zamenjivala krstaricu); 2. *zool.* tropska morska ptica iz reda štrkova (roda), neobično laka i brza u letenju.

frez (fr. fraise, fraiser) 1. crvena boja jagode; 2. ženska naborana jaka; 3. *voj.* zaštitno kolje; 4. žleb i sl. ukrasi u drvetu i metalu.

frez-mašina (fr. fraise, grč. mechanē) glocalica, mašina za pravljenje različitih površina, žlebova i drugih ukrasa u drvetu i metalu.

frekventant (lat. frequens čest) mnogoljudan, gusto naseljen; obilno posećen; *frekventant puls med.* ubrzan puls.

frekventant (lat. frequentans) trgovac koji obilazi vašare.

frekventativan (nlat. frequentativus) *gram.* učestao, učestan.

frekventacija (lat. frequentatio) često posetovanje; druženje, opštenje.

frekventirati (lat. frequentare) često posetiti, posetivati, pohadati.

frekvencija (lat. frequentia) 1. češće ponavljanje, učestanost, učestalost; 2. obilna posetost, navala; broj posetilaca; 3. fiz. broj treptaja u sekundi; broj perioda naizmenične struje u sekundi; čestina.

frenga (tur. frengi illeti evropska bolest) *med.* v. *sifilis*.

frenezija (grč. phren *gen.* phrenos duša, duh, razum, lat. phrenesis) *med.* duševni pore-

mećaj spojen sa *delirijumom* i zapaljenjem mozga, ludilo, besnilo.

frenetičav (grč. phren duša, duh, razum) 1. pomaman, besan; 2. mahnit, lud od oduševljenja, buran.

frenitis (grč. phren prečaga, vetrila) *med.* zapaljenje prečage, vetrila, *dijafragma*.

frenolog (grč. phren duša, logos) onaj koji se bavi *frenologijom*.

frenologija (grč. phren *gen.* phrenos duša, logia nauka) nauka o lubanju; nauka koja po obliku i gradi lubanje zaključuje o duševnim osobinama i sposobnostima nekog čoveka, polazeći od misli da su duševne radnje (psihičke funkcije) lokalizovane u raznim delovima velikog mozga, i da stvaranje mozga mora da uboљiće i čahu-ru u kojoj on stoji, tj. lubanju.

frevopatiјa (grč. phren duša, pathos bolest) *med.* duševna poremećenost, duševne bolesti.

freska (ital. fresco svene) *um.* slika izrađena vodenim bojama na još svežem malteru zida; *slikati al freske* (ital. al fresco) slikati na još svežem malteru.

fresco (ital. fresco) 1. *muz.* sveže, živahno; 2. *fresco slikarstvo* v. *freska*; 3. vrsta vunene tkanine.

freta (ital. fretta) žurba, naglost; *kon fre-ta* (ital. con fretta) *muz.* žurno.

freter (fr. freteur) zakupac broda.

fretirati (fr. freter) dati brod pod zakup, iznajmiti brod.

freter (fr. fraicheur) svežina, hladovina; *slik.* živahnost, svežina boja.

frivolan (lat. frivulus trošan; bezvredan; beznačajan) raškalašan, razvratan; lakouman, lakomislen; drzak, bezobrazan; ništavan, prazan, tašt, beznačajan, bez vrednosti, bedan, sićušan; *frivola ape-lacio* (lat. frivola appellatio) *prav.* lakomislen, neosnovan i zbog toga uzaludan pri-ziv višem суду; *frivola ekscepicio* (lat. frivola exceptio) *prav.* očevidno netačan, ništavan izgovor.

frivolnost (nlat. frivulus) raskalašnost; lakomislenost; drskost, bezobrazluk; ništavnost, beznačajnost; *frivoliteti pl.* sitnice, igračke, vezene arabeske.

frivolitet (lat. frivolitas) v. *frivolnost*.

frigidan (lat. frigidus) studen, leden, hladan; ravnodušan, hladnokrvan, mlitav, bez života; *med.* spolno (seksualno) neosetljiv i hladan.

frigiditet (nlat. frigiditas) 1. studen, stude-nost, hladnoća; 2. hladnoća, hladnokrvnost; *med.* seksualna hladnoća, odsustvo erotičnih osećaja, umanjena spolna osetljivost ili potpuna ravnodušnost prema seksualnom životu.

frižider (fr. frigidaire, zapravo prema na-zivu jedne fabrike) hladionik za ostavu sa aparatom koji proizvodi led automatski, obično pomoću struje.

friz (fr. frise) 1. *ark.* vodoravna pruga između *arhitrava* i glavne opšivnice, kod grčko-rimskih hramova ukrašena *trigli-fima* i *metopima*, ili reljefima (zbog čega se često ovi poslednji takode nazivaju *friz*); 2. vrsta čupave i grubе vunene tkanine.

frizer (fr. friseur) vlasuljar, osoba koja prirodnу kosu veštački doteruje i stručno neguje, berberin; za ženu: *frizerka*.

frizeta (fr. frisette) kovrčica kose, uvojak (kao ukras na čelu).

frizirati (fr. friser) doterivati (ili: doterati, udesiti, udešavati) kosu (češ-ljanjem, kovrčanjem, šišanjem).

frizura (fr. frisure) način češljanje, način doterivanja (ili: udešavanja) kose; ukuđavljena kosa, ukovrčena kosa, veštački doterana kosa.

frikazmus (grč. phrikasmos ježenje) *med.* nažezenost kože, osećaj hladnoće.

frikandela (fr. fricadelles) *kup. čuflice*.

frikavdo (fr. fricandeau) *kup.* slaninom nadeleno i upirjanjeno parče govedine, tele-tine ili divljači (od buta).

frikase (fr. fricassee) *kup.* paprikaš.

frikasirati (fr. fricasser) *kuv.* omanje komadiće mesa prelići začinjenim umokcem, zgotovljenim od kuvana, iseckana i procedena mesa.

frikativ (lat. fricativus) *gram.* trenik (glas) = *spirant*.

friktidor (fr. fructidor) mesec berbe (HP mesec u fr. republikanskom kalendaru, od 18. avgusta do 16. septembra).

frikitorijum (lat. frictorium) odeljenje u kupatilu za trljanje kupača.

frikcija (lat. frictio) trenje; trljanje; neslaganje stvarnih cena sa cenama koje su propisane; *fig.* trivenje, nesloga, razdor.

frimer (fr. frimaire) treći mesec u nekadašnjem fr. republikanskom kalendaru (od 21. novembra do 20. decembra).

frimesn (eng. freemason) slobodni zidar; *franmason, mason*.

frisoileri (eng. freesoilers) *pl.* stranka u Sjed. Državama (od 1848) koja je tražila da se državna zemlja podeli onima koji je stvarno obraduju.

fri-tred (eng. free trade) slobodna trgovina.

friholder (eng. freeholder) nezavisani posednik zemlje (u Engleskoj).

frojdizam v. *psihoanaliza*.

frok-kot (eng. frock-coat) salonski kaput, *redengot* s leševima.

Fronda (fr. Fronde) „pračka“; stranka političkih nezadovoljnika u Francuskoj koja je, za vreme maloletnosti Luja XIV., bila protiv dvora i absolutističke vladavine kardinala Mazarena, a 1648—1654. izazivala u Francuskoj velike nemire.

fronder (fr. frondeur) član *Fronde*; politički nezadovoljnik, onaj koji otvoreno napada i grdi vladu.

frondescencija (nlat. frondescientia) *bot.* teranje, pupljenje drveća, listanje.

frondirati (fr. fronder) „gađati iz pračke“; javno i otvoreno protiv vlade govoriti, grditi, rovariti.

frondozitet (nlat. frondositas) lisnatost, bogatstvo lišćem.

fronezis (grč. phronesis) razumnost, mudrost, uvidljivost, razboritost.

front (fr. front, lat. frons *ten.* frontis čelo; spoljašnja strana, prednja strana; prednji stroj) 1. lice, pročelje, prednja strana (građevine); 2. voj. stroj, dužina postrojene vojske; bojište, prvi borbeni red; *napraviti front protiv koga* istupiti protiv koga, usprotiviti se otvoreno; *stati u front* stati u stroj, postrojiti se; *fig.* pridružiti se onima koji se otvoreno bore protiv koga; *Narodni front FNRJ* negdašnja jedinstvena politička organizacije pod rukovodstvom KPJ (sada: Socijalistički savez radnog naroda).

frontalni (nlat. frontalis) 1. *aiat.* čoni, koji se tiče čela ili mu pripada (npr. arterija, kost, režanj i dr.); 2. *vrh.* koji se tiče prednje strane ili joj pripada; 3. *voj. s lica, spreda, s fronta, u frontu;* *frontalna vatrica* vatrica spreda; *frontalni marš* kretanje (čete, voda) u razvijenom stroju; *frontalni napad* napad s lica, spreda.

frontaš (fr. front) neškolovan oficir (koji je to postao od vojnika).

frontispis (fr. frontispice) pročelje, prednja strana (građevine); bakrorezom ukrašen naslovni list knjige.

fronton (fr. fronton) krov na kalkan, gornji kalkanski (zabatni) zid zgrade; glavni zid, zid s licem; ukras (nad vratima, prozorima).

froncla (nem. Franse) kita, resa, rojta.

froteza (fr. frotteuse) trlačica, maserka (u kupatilu).

froter (fr. frotteur) trlač, maser (u kupatilu); onaj koji maže voskom pod (*parket*).

frotir (fr. frotte) *trt.* hrapava i čupava pamučna ili svilena tkanina sa kovrdži-cama po površini (upotrebljava se za izradu ubrusa, ogultača za kupanje i dr.).

frotirati (fr. frotter, lat. frictare) trti, trljati, istrljati, masirati.

frotoar (fr. frottoir) krpa, rukavica, četka za trljanje.

frugalav (lat. frugalis) umeren, skroman, malim zadovoljan; štedljiv.

fruktidor (lat. izgovor za fructidor) v. *friktidor*.

fruktoza (lat. fructus plod, rod) *hem.* v. *levulzoza*.

fruktuarije (lat. fructarius plodonasan) *bot.* biljke koje donose plod, žitarice.

fruktuozan (lat. fructuosus) plodan, rodan; koristan, prinosen.

frustracija (lat. frustratio) nenormalno (bolesno) stanje koje se javlja kod pojedin-

ca kada, usled objektivnih spoljnih okolnosti, nisu ostvarene njegove želje.

fruti (ital. frutti) *pl.* plodovi.

fru-fru (fr. frou-frou) 1. šuštanje (svile, haljine); 2. naziv jedne svilene donje sukњe; 3. ime dame koja nosi takvu donju suknu (u francuskim komedijama).

fruštuk (nem. Friihstück) doručak.

ftaleinske boje katranske boje koje se dobivaju od *ftalne kiseline*.

ftalna kiselina *hem.* benzolova ortodikar-bonska kiselina, dobiva se iz naftalina i šalitrene kiseline.

ftiziologija (grč. phthisis sušica, logia nauka) *med.* deo medicine koji se bavi sušicom (tuberkulozom).

ftiziopneumonija (grč. phthisis, pneumonfa bolest pluća) *med.* gnojava plućna sušica sa zapaljenjem.

ftizis (grč. phthysis) *med.* sušica, jektika; *ftizis bronhialis* (nlat. phthisis bron-chialis) sušica dušnica; *ftizis pulmonalis* (nlat. phthisis pulmonalis) plućna sušica.

ftiziurija (grč. phthisis sušica, uron mokraća) *med.* v. *dijabetes*.

ftizičan (grč. phthisikos) sušičav, jektičav, tuberkulozan.

ftinodan (grč. phthinodes) v. *ftizičan*.

ftirijazis (grč. phtheirasis) *med.* vašlji-vost, ušljivost.

fu (kin.) administrativna oblast u Kini, između pokrajine i okruga; takođe: naziv za sedište viših mandarina (dodaje se uz imena mesta, npr. Si-ning-fu); kao mera: v. *king*.

fuga (lat. fuga, ital. fuga, fr. fugue) 1. *muz.* kompozicija za više glasova u kojoj isti stav ponavlja, jedno za drugim, više raznih glasova: (lat. fuga = bekstvo, zato što izgleda kao da glasovi jedan za drugim jure i jedan od drugog beže), najvažniji i umetnički najbogatiji kontrapunkt-ski oblik.

fuga (lat. fuga) 2. bežanje, bekstvo; *fuge suspektus* (lat. fugae suspectus) *prav.* pod sumnjom da će pobeci.

fugasa (fr. fougasse) *voj.* plitka, nagazna mina, koja se ukopana plitko u zemlju i eksplodira kada je neprijatelj pri prelazu nagazi; veliko razorno dejstvo nema, ali moralno vrlo jako.

fugato (ital. fugato) *muz.* stav u obliku fuge u muzičkom komadu.

fugirati (ital. fugare) *muz.* komponovati u obliku *fuge*.

fugna (nem. Fuge) spoj, sastavak, žleb.

fudbal (eng. foot-ball) *sp.* 1. nogometna lopta; 2. nogomet (igra); *futbal, fusbal*.

fudbaler (eng. football) *sp.* igrač nogometa, nogometni; *fudbalist*.

fudroajantan (fr. foudroyant) munjevit, koji bije (ili: ubija) kao grom; *med.* koji na mestu, brzo, ubija (npr. kaplja, teške vrste meningitisa i dr.).

fuza (ital. fusa) *muz.* osmina note.

fuzija (lat. fusio livenje; topljenje) 1. topljenje, mešanje, livenje (metaala); 2. stapanje, spajaše (banaka, preduzeća, političkih stranaka); 3. fiz. nuklearna reakcija u kojoj se spajaju jezgra lakših elemenata u jezgra nešto težih elemenata, uz oslobođanje velike količine energije.

fuzionar (lat. fusio) v. *fuzionist*.

fuzionirati (lat. fusio livenje; topljenje) stapati, otopiti; spajati, spojiti.

fuzionist (lat. fusio livenje; topljenje) pristalica *fuzije*, član fuzioniranih stranaka, banaka, preduzeća i dr.

fukara (arap. fuqara', tur. fukara) sirotinja; nikogovići, ološ.

Fukoove struje fiz. vrtložne, vihorne struje, struje indukovane u masivnim provodnicima; *Fukoovo klatno* klatno pomoću koga se dokazuje da se Zemlja obrće oko svoje ose; naziv po fr. fizičaru Leonu Fukou (Foucault, 1819—1868).

fukologija (lat. fucus lakmus-lišaj, grč. logla nauka) nauka o morskim (primor-skim) biljkama.

fuk (nem. Fuchs) lisica; u jeziku nem. studenata: student prve godine, *brucos*.

fuksija *bot.* mindušica, ukrasna biljka sa oborenim, obično tamnocrvenim cvetovima (nazvana po botaničaru L. Fuksu, + 1565).

fuksin (nem. Fuchsin) anilinska crvena boja; služi za direktno bojenje vune i svile.

fukus (lat. fucus) *bot.* lakmus-lišaj.

fular (fr. foulard) laka tanka svilena tkanina u boji, pravi se od kuvane sirove svile (za haljine i džepne maramice); mala svilena marama (za džep, za oko vrata).

ful-blad (eng. full-blood) čistokrvni konj, punokrvni konj.

fulgentan (lat. fulgens) sjajan; blistav.

fulgencija (lat. fulgentia) sjaj, bljesak.

fulguracija (lat. fulguratio) sevanje; *med.* lečenje opasnih oteklini polivanjem obole-log mesta varnicama Arsonvalove struje (*up. darsonvalizacija*).

fulgurit (lat. fulgor munja) *min.* cevasta, upravio u pesku pobodena tvorevina koja je postala topljenjem zrna peska usled udara groma u pesak, „nebeska strela”; vrh joj je obično u obliku strele, a ponekad je visoka po više metara.

ful-dres (eng. full-dress) potpuno odelo, zvanično, svečano, gala-odelo.

fulminantan (lat. fulminans) koji seva, bleštav, sjajan, besan od gneva, plah, žestok; vatren, gromovit; praskav. **fulminati** (lat. fulmen munja) *hem.* soli pra-skave kiseline.

fulminatin (lat. fulmen munja) *hem.* eksploziv (vuna natopljena nitroglicerinom).

fulminacija (lat. fulminatio) 1. sevanje i pucanje zlata u listovima ili praskavog praha; 2. bešnjenje, praskanje od jarosti; 3. papska anatema, prokletstvo.

fulminirati (lat. fulminare) sevati, grmeti, praskati od gneva; rasprskavaTM se uz jak prasak.

fulminska kiselina hem. praskava kiselina.

fumarole (ital. fumariolo) pl. vodnjikave pare sa sumpornim i ugljovodoničkim ga-sovima koje izbjaju iz zemlje; up. so-fioni.

fumigacija (lat. fumigatio) med. nadimlja-vanje, kađenje; sušenje na dimu.

fumozan (lat. fumosus) dimljiv, koji se dimi, pun dima, zadimljen; maglovit.

funambulist (lat. funambulus) igrač na konopcu ili žici.

fungibilije (nlat. fungibilia) pl. stvari koje se u prometu određuju prema težini, broju i meri, npr. novac, žito i dr.

fungirati (lat. fungi) v. *funkcionirati*.

fungiforman (lat. fungus gljiva, nlat. fungiformis) u obliku gljive, gljivast.

fungicidi (lat. fungus, caedere ubiti, ubijati) opštiti naziv za razna hemijska sredstva pomoću kojih se suzbijaju biljne bolesti izazvane gljivicama.

fungozan (lat. fungus, fungosus) gljivast, spužvast.

fungozitet (nlat. fungositas) men. spužvast, šupljikast izraštaj.

fungus (lat. fungus) gljiva; med. izraštaj.

fundament (lat. fundamentum) osnov, osnova, temelj; tip. ploča na štamparskoj mašini na kojoj se učvršćuje forma.

fundamentalni (nlat. fundamentalis) osnovni, temeljni, glavni, bitni, prvobitni; *fundamentalni zakon* osnovni zakon, ustav; *fundamentalni pojmovi* fil. osnovni pojmovi, načela.

fundator (lat. fundator) osnivač, utemeljač, zaveštač.

fundacija (lat. fundatio) temelj; udaranje temelja, polaganje temelja; ustanavljanje; osnivanje čega, npr. zadužbine; zadužbina, zaveštanje, zaklada.

fundiran (lat. fundare osnovati; zasnovati) osiguran, obezbeden, sa pokrićem; *fundiran dug* dug za koji ima pokrića; *fundira-ni prihod* obezbeden, siguran prihod (od imanja).

fundirati (lat. fundare) 1. udariti temelj čemu, osnovati, ustanoviti; 2. uložiti, dati novac na priplod; 3. obrazložiti, potkrepliti dokazima.

fuvdus (lat. fundus dno) 1. tle, zemlja; zemljište; 2. anat. dno neke telesne duplje, npr. želudačno dno; 3. nepokretno imanje i prihod koji ono donosi; 4. ši. celokupna imovina nekog pozorišta u kostimima, dekoracijama i dr.; *fundus instruktus* (lat. fundus instructus) prav. poljoprivredno imanje snabdeveno svim što je potrebno (stoka, alat, sprave za obrađivanje i korišćenje) za racionalno vodenje gazdin-stva; smatra se sastavnim delom imanja; up. *fond*.

funehoreografija (lat. funis konopac, grč. choros kolo, igra, graphfa opis) opis igranja na konopcu.

funikul (lat. funiculus) anat. organ ili deo organa u vidu vrpce.

funikuler (lat. funiculus konopče, tanko uže) teh. 1. žična železnica, koja, mesto po šinama, pružnicama, ide po jakom čeličnom užetu koje je razapeto iznad gvozdenih ili drvenih stubova; o uže se vešaju vagoneti kojima se prevlači ruda i dr. roba; 2. zupčana železnica, koja se kreće odupiranjem lokomotive o zupčanu ploču pričvršćenu na pragovima između šina; služi za savladavanje uspona.

funikulitis (lat. funiculus) med. zapaljenje semenog kanala.

funkcija (lat. functio vršenje; vršenje službe) rad, radnja; poziv, služba, službovanje, vršenje neke dužnosti; dužnost; zadatak; biol. rad koji obavlja neki organ; mat. promenljive veličina koja zavisi od druge neke veličine, zavisnost, odnos; za jednu veličinu kaže se da je *funkcija* (ili: da zavisi od) druge veličine kad za svaku posebnu vrednost jedne postoji od-govaraajuća vrednost ili niz odgovarajućih vrednosti druge.

funkcionalan (nlat. functionalis) radni, koji se tiče (nekog) rada; med. *funkcionalne bolesti* bolesti izazvane poremećajem funkcije, a organi nisu oštećeni (*supr. organske bolesti*).

funkcionalnost (lat. functionalis) služenje određenoj svrsi.

funkcioner (lat. functio vršenje; vršenje službe) službenik, činovnik; namešte-nik; lice kome je poverena izvesna dužnost u nekom društvu, ustanovi itd. (npr. partijski, sportski funkcioner).

funkcionirati (lat. functio) v. *funkcionisati*.

funkcionisati (lat. functio) raditi, dejstvovati, delati, ići (npr. sat); vršiti službu, službovati.

funkcijski (lat. functio) koji se tiče *funkcije*, koji je u vezi sa funkcijom, koji počiva (ili se zasniva) na funkciji; log. *funkcijski pojam* zakonski pojam (*supr. rodni pojam*).

funta (lat. pondus težina; teret; teg) 1. mera za težinu: u Nemačkoj = 500 grama, u Engleskoj = 453,5972 grama; *apotekarska funta* = 358 grama; 2. eng. novac; *funta sterlinga* = 20 šilinga = 100 pense.

fuokozo (ital. fuocoso) muz. vatreno, sa žarom, strasno; *kon fuoko, fokozo*.

furaž (fr. fourrage) stočna, naročito konjska hrana, krma, pića (u konjici).

furažer (fr. fourrageur) nabavljač stočne hrane (u konjici).

furažirati (fr. fourrager) nabavljati stoč-nu (ili ljudsku hranu).

furgon (fr. fourgon, ital. forcone, lat. furca rogljue) 1. žarač za vatru; 2. zatvoren

teretni železnički vagon; 3. velika zatvorena teretna kola za prenos prtljaga.

furda (reč romansko-germanskog porekla, got. fodr, rum. furdale, ital. fodera, nem. Futter) otpaci.

Furija (lat. Furia) mit. boginja osvete kod Rimljana (kod Grka: *eriniye i eumenide*).

furija (lat. furia) bes, pomamnost, jarost; aspida, zla žena, oštrocunda.

furijant (lat. furia bes) čehoslovačka brza igra u 3/4 takta.

furičan (lat. furiosus) besan, pomaman, ja-rostan, mahnit.

furičo (ital. furioso) *muz.* besneći, burno.

furir (fr. fourrure) krvno; postava od krvna; krzneni kaput, ogrtić od krvna; unutrašnja obloga broda.

furnir (fr. fournir, nem. Furnier) veoma tanka daščica, debljine 0,6 — 3,5 mm od finog drveta (za oblaganje pokućstva iz-rađenog od jevtinijeg drveta).

furnirati (fr. fournir) u stolarstvu: predmete od običnog drveta obložiti (oblagati) tankim dašćicama (listovima) od finijih vrsta drveta, naročito oraho-vog.

furičizam učenje francuskog ekonomiste i socijalnog reformatora Šarla Furije (Fourier, 1772—1837), glavnog predstavnika utopijskog socijalizma, koji je zamišljao novi poredak zasnovan na asocijacija i harmoniji; *up. falanster*.

furnologija (lat. furnus peć, logfa nauka) nauka o građenju peći.

furor (lat. furor, ital. furore) bes, pomama; oduševljenje, zanos; silna želja, slepa strast; *praviti furor, praviti furore* dobiti burno odobravanje, napraviti, postići velik uspeh; *furor poetikus* (lat. furor poeticus) pesničko oduševljenje, pe-snički zanos; *furor skribendi* (lat. furor scribendi) luda pisancija, pomanjlost pisanja; *furor uterinus* (lat. furor uteri-nus) ženska pohotljivost; *furor teutonicus* (lat. furor teutonicus) tevtonski bes s kojim su stari Germani polazili u boj; nemački bes, nemačka silovitost.

furuna (grč. fotirnos, tur. furun, firm) peć.

furunkul (lat. furunculus) *med.* čir.

furunkulin (lat. furunculus) *farm.* preparat od pivskog kvasca (lek protiv prostrelja i furunkuloze).

furunkuloza (nlat. furunculosis) *med.* raširenost čireva po celom telu, čiravost.

furfuracija (nlat. furfuratio) *med.* perutanje.

fus (nem. FuB, lat. rez, grč. pus nogu, stopalo) 1. stopa (mera: oko ZO cm); 2. jedinica za merenje kože: površina kvadrata čija

je strana duga 0,3048 t, a čija površina iznosi 0,092903 t².

fusbal (nem. Fufiball) *sp. v. fudbal*.

fusela (ital. fussela) *muz.* 1/64 note.

fusnota (nem. FuBnote, lat. nota beleška) beleška ili primedba pri dnu strane u knjizi, koja služi kao dopuna ili objašnjenje nečega u gornjem tekstu (obično se označava zvezdicom ili sitnom cifrom s desne strane reči u tekstu, a štampa se redovno sitnjim slovima).

fusta (ital. fusta, lat. fustis) mala teretna lađa na Dunavu; brza ubojna lađica.

fustaža (ital. fusto drveno bure) *trg.* posuda i dr. u čemu se roba otpравlja.

fustanelle (fr. foustanelle) deo muške nošnje u današnjoj Grčkoj, tzv. bela alban-ska košulja (ide od struka do ispod kolena u širokim naborima).

fusti (ital. fusti odbitak u težini) *pl. trg.* gubitak, sve ono što se računa na ime oštećivanja ili zagadivanja robe; *peo;* — *fusti račun* obračun u gubitku ili oštećenosti robe.

fustija dete belca i *mustije*.

fut (eng. foot) engleska stopa = 1/3 jarda = 0,305 t.

fugbal (eng. foot-ball) *sp. v. fudbal*.

futer (nem. Futter) stočna hrana, krma, pića; postava (za odelo).

futing (eng. footing) *sp.* trčanje i pešačenje na čistom vazduhu (kao trening).

futrola (nem. Futteral) korice, kapija.

futur (lat. futurum) *gram.* buduće vreme; *egzaktni futur* (lat. futurum exactum) predašnje buduće vreme.

futurizam (lat. futurus budući) umetničko-knjževni pravac koji bi, kako smatraju njegovi pobornici, tek kod budućih, novih pokolenja trebalo da nađe puno razumevanje. Program mu je izradio italijanski pesnik Filipo Tomazo Marineti (1909), po kome umetnost i književnost treba da veličaju mehaniku i male parobrode u kanalima Venecije namesto „ljuljaške za kretene“ (gondole), a naročito „hrabrost, drskost i buntovnost“.

futuristi (lat. futurus) *pl.* pristalice i sledbenici *futurizma*.

futurum (lat. futurum) *gram.* v. *futur*.

Fu-hi v. *Fo-hi*.

fuš (nem. Pfusch) 1. rđavo, nestručno oba-vljen posao, *fušeraj;* 2. bespravno oba-vljanje posla izvan redovnog radnog odnosa.

fušer (nem. Pfuscher) ošljari, šeprtla, studentlepa, čovek koji radi površno i rđavo, nadrimajstor, majstor kvariš.

A V E I L O R S T U

looio. 10^J 1oPo, lozz/1025/102.5/joZScT

H

H, h dvadeset šesto slovo naše cirilice, dvanaesto naše latince (N, h); kao skraćenica: h = hora; Ča = kektar; h. a. = hok anō ili hujus ani; č. e. = hok est; \L = hektolitar; h. 1. = hok loko ili hujus loci; h. m. = hok menze ili hujus menzis; h. t. = hok tempore; muz. N = sedmi stepen di-jatonske, a dvanaesti hromatske skale; astr. N=časovni ugao; h = visina nebesnog tela i nadmorska visina tačke na Zemljinoj površini; fiz. N = henzi; h = Plankova konstanta; N. R. ili NR = konjska snaga (eng. horse power); hem. Hf = hofnjum; Ne = helijum; Hg = hidrargirum; N = hidrogenijum; No = holmjum.

habanera (šp. Habana Kavana, habanera) vrsta španjolskog plesa, poreklom iz Ha-vane (Kuba).

Habeas-korpus-akt (lat. habeas, corpus, actus) „imaj telo“ (slobodno), 1679. god. izdani engleski zakon po kome nije dan engleski podanik bez sudske istrage ne može biti zadržan u zatvoru, a ako nije okrivljen za zločin koji povlači smrtnu kaznu, može, posle 24 časa, tražiti, uz davanje jemstva, da bude pušten na slobodu; ovaj zakon može parlamentom u izuzetnim prilikama, privremeno staviti van snage.

habemus napam (lat. habemus papam) imamo papu! uzvik kojim se u Petrovoj crkvi u Rimu objavljuje narodu ime novog u kon-klavu izabranog pape.

haber (arap. habar, tur. haber) 1. glas. vest, poruka; 2. saznanje, pojam; mar, osećaj.

habernik (arap. habar, tur. haber) 1. vesnik, glasnik; 2. top, puška na uzbunu; haber-dar, haberjača.

habilitacija (lat. habilitatio) osposobljava-vanje; sticanje prava na držanje predavanja na univerzitetu; prav. sudska priznanje pravne sposobnosti.

habilitaciona rasprava v. pod *habilitira-ti se*.

habilitet (lat. habilitas) spretnost, okretnost, sposobnost; pravo držanje predavanja; *habilitet svedoka prav.* zakonom priznata sposobnost svedoka da može davati iskaze na sudu.

habilitirati se (nlat. *habilitare*) original-nom naučnom raspravom (*habilitaciona rasprava*) i pristupnim predavanjem dokazati svoju sposobnost za nastavnika univerziteta.

habit (lat. *habitus*) v. *habitus* 3.

habituelan (lat. *habitus* stav, fr. *habituel*) stalan, uobičajen, koji je prešao u naviku.

habitus (lat. *habitus*) 1. držanje tela, izgled, ponašanje; 2. odelo, nošnja; 3. mantija katoličkih kaluđera (redovnika); 4. *med.* telesni sastav.

habn (nem. *Haben*) *trg.* primanje, istraživanje; *zol i habn* (nem. *Soll und Haben*) dugovanje i istraživanje.

habronoša (arap. *habar*, tur. *haber*) dosta-vljač, potkazivač.

havana vrsta finih cigara od duvanskih listova sa ostrva Kube (nazvan po *Havani*, glavnom gradu Kube).

havarija (nem. *Havarie*) v. *avarija*.

have (lat. *have*, ave) v. *ave*.

havelok (eng. *havelock*) vrsta muškog polougrtača bez rukava (nazvana po engleskom generalu Haveloku, 1795—1857).

havljija (tur. *havh*) velika bela meka marama; čupav ručnik, frotir.

hagio- (grč. *hagios*) predmetak u složenica-ma sa značenjem: svet, sveti.

hagioglipt (grč. *hagios*, *glyptos* u drvetu, tuču, kamenu izrezak) kip svetitelja.

hagiograf (grč. *hagios*, *grapho* pišem) pisac života hrišćanskih svetaca.

hagiografa (grč. ta *hagiographia*) *pl.* knjige Starog zaveta, osim Pentateuha i Proroka.

hagiografije (grč. *hagos*, *grapho* pišem, opisujem) životopis hrišćanskih svetaca, „žitija svjatih“.

hagiolatrija (grč. *hagos*, *latreia* poštovanje, obožavanje) poštovanje svetaca, služba svećima.

hagiolog (grč. *hagios*, *logos*) v. *hagiograf*.

hagiologija (grč. *hagios*, *logia* učenje) učenje o svetiteljima; zbir ka priča o svetiteljima; *takode = hagiografija*.

hagiomahija (grč. *hagios*, *mache* borba) borba protiv poštovanja svetaca.

- hagiotika** (grč. hagios) *teol.* učenje o načinu nestajanja boljim, o posvećivanju.
Had (grč. Haides) *mit.* grčki bog podzemnog sveta; *fig.* podzemni svet, grob, smrt.
- hadis** (arap. hadit, tur. hadis) muslimanska tradicija, izreke i dela koja se pripisuju Muhamedu ili njegovim najbližim saradnicima.
- hadum** (arap. hadim, tur. hadum) uškopljene-nik, evnuh; sluga.
- hazan** (hebr. chasan) pojac u *sinagozi*.
- hazard** (fr. hasard, ital. azzardo) slučaj; sreća, igra na sreću, kocka; smelo preduzeće; *hazardna igra* igra na sreću, svaka igra u novac kartama, kockama ili brojevima čiji ishod jedino ili uglavnom zavisi od sreće.
- hazardirati** (fr. hasarder) stavljati na kocku, izlagati se opasnosti, preduzimati na sreću; kockati se u novac.
- hazena** (češ. hazeti bacati) *sp.* »seneka igra fudbalskom loptom, u kojoj sa svake strane učestvuje po sedam igračice, slična *fudbalu*, rukomet za žene.
- hazidejci** (hebr.) pristalice Jude Makabi u borbi protiv Siraca; članovi jevr. sekete, rasprostranjene po slovenskim zemljama, koja je ostala verna starom i ne priznaje rabinski zakon; *hazidimi*.
- hazidimi** (hebr.) *pl. v. hazidejci*.
- hazma** (grč. chasma) ponor; razjapljivanje usta, zevanje.
- hazmodija** (grč. chasmodes koji stalno zeva) *med.* bolest zevanja, neodoljivo zevanje.
- hazmofite** (grč. chasma pukotina, phyton biljka) *bet.* biljke koje žive u pukotinama stena.
- hazmus** (grč. chasma) *med.* v. *hazmodija*,
- hazna** (arap. hazina, tur. hazne) blagajna, riznica, kesa.
- haznadar** (arap.-pere. hazinadar, tur. haznadar) blagajnik, *haznadar-aga* blagajnik, rizničar sultana.
- hazurala** (arap.-tur.) v. *azurala*.
- hajvan** (arap. haywan, tur. hayvan) životinja, stoka.
- hajvar** (tur. hayvar) ajvar; kavijar, posoljena ikra.
- Hajdpark** (eng. Hyde park) čuveni kraljevski zverinjak i ghetalište u zapadnom delu Londona.
- hajduk** (arap. haydud skrenuti s pravog puta, mad. haydu vojnik) kod nas prvobitno: odmetnik koji se borio protiv turskih nasilnika; danas: odmetnik od vlasti i zakona; kod Turaka: razbojnik; kod Mađara: lako naoružan pešak; sluga u mađarskom narodnom odelu, glasnik, ulak.
- hajl** (nem. Heil) zdravo, zdravo da si, živeo!
- haj-lajf** (eng. high-life) otmeni, viši društveni krugovi, otmeni svet.
- hak** (arap. haqq pravo, istina, tur. hak) ono što je pravo, što je pristojno; plata; porez, namet.
- hakara** (šp. hacara, jacara) vrsta romance koja se peva; melodija za jednu takvu romancu; ples koji se izvodi po takvoj melodiji.
- hakik** (tur.) v. *akik*.
- hakim** (arap. hakim onaj koji sudi, tur. hakim) mudrac, filozof; titula lekara i sudije; *up. hećim*.
- haknkroje** (nem. Hakenkreuz) kukasti krst (simbol fašističke Nemačke); *up. sva-stika*.
- hala** (nem. Halle trem, dvorana) u fabrikama: velika dvorana obično sa staklenim zidovima, u kojoj se nalaze mašine i dr.
- halaza** (grč. chalaza) *bot.* mesto u semenom zametku gde ulazi sudovni snopić.
- halazion** (grč. chalazion *dem.* od chalaza) *med.* ječmičak, jačmen, jačmičak, čmičak.
- halazis** (grč. chalasis) *med.* mlitavljenje, lavavljenje, malaksavanje.
- halazozis** (grč. chalaza) *med.* obrazovanje (ili: stvaranje) ječmička na očnom kapku.
- halastičan** (grč. chalastikos olabavan, koji olabavljuje) koji umekšava, omekšava-jući, raznežavajući.
- halva** (arap. halwa, tur. helva) orijentalski slatkiš od meda, niehepa, skrobnog brašna, masla i dr.; *četen-halva* poslastica od lanenog semena i drugih sastojaka; *alva*.
- Haldejci** (grč. Chaldafoi) semitsko pleme koje je, na 1000 i više godina pre n. e., provalilo iz Ist. Arabije u Vaviloniju i dalo joj ime *Haldea*; oni su stalno vladali Vavilonijom u kojoj su postali naročiti sveštenički red, odlikovali se astro-nomskim znanjem, astrologijom i veštinom tumačenja snova; *haldejski jezik* srođan jevrejskom, kojim su od vavilon-skog rođstva Jevreji govorili.
- halebarda** (fr. hallebarde) oštoperac, starinsko srednjovekovne kopљe sa sekiri-com pri vrhu, ispod šiljka, ubojna sekira.
- halebardar** (fr. hallerbardier) kopljanič naoružan *halebardon*.
- haleluja** (hebr. hallal) v. *aliluja*.
- halibeata** (grč. chalypis čelik, nlat. cha-lybeata) *pl.* čelični preparati.
- halibografija** (grč. chalypis *gec.* chalybos čelik, grapho crtam, slikam) čeliko-rez.
- haligrafija** (grč. hals *ki.* halos so, grapho opisujem) opis, opisivanje solana.
- halieutika** (grč. halieutikos ribarski, e halieutike ribarski zanat) 1. veština hvatanja riba; *fig.* veština hvatanja, tj. zado-bivanja ljudi; 2. pesma o ribarenju.
- halikoza** (grč. chalix *gec.* chalikos kamičak, šljunak) *med.* bolest pluća usled udisanja prašine.
- halkantit** (grč. chalkos bakar, anthos cvet) *hem.* modra (plava) galica, sulfat bakra.
- halitozan** (nlat. halitus) parovit, pun pare; vlažan od znoja.
- halif** (arap. daša) v. *kalif*.

- halka** (arap. Ijalqa, tur. halka) beočug, prsten, zvezkir; viteška igra gađanja beo-čuga kopljem; *alka*.
- halkar** (arap. Ijalqa, tur. halka) igrač halke; v. *halka*.
- halkelefantin** (grč. chalkos bakar, elephas slon) masa od slonove kosti i bronce.
- halkionski dani** vreme oko kratkodnevice kad je more posve mirno, i kada ptica vodomar (grč. halkyon) po verovanju starih gradi svoje gnezdo.
- halkograf** (grč. chalkos bakar, grapho crtam, slikam) bakrorezac.
- halkografska** (grč. chalkos, grapho crtam, slikam) bakreza.
- halkozin** (grč. chalkos bakar) *min.* crn i tamnometalan sulfid bakra.
- halkoiirit** (grč. chalkos, pyrites kremen) *min.* sulfid bakra i gvožđa, najčešća ruda bakra, sadrži gotovo 1/3 bakra, bakarni pirit.
- halkotipija** (grč. chalkos, typos otisak, slika) hemijsko pretvaranje crteža izrađenog na bakrenoj ploči u reljefan bakreni kalup, od koga se posle, na štamparskoj mašini, može uzeti proizvoljan broj oti-saka.
- halikofilit** (grč. chalkos, phyllon list, lithos kamen) *min.* bakarni liskun.
- halkohemigrafija** (grč. chalkos, chemeia, graphia) v. *halkotipija*.
- halma** (grč. halma skok, skakanje) igra na šahovskoj tabli sa dva, tri ili četiri igrača, sastoji se u tome da jedna strana prevede svoje figure na protivnička polja.
- halo** (grč. halos) 1. okruglina, guvno; fiz. beo ili obojen krug (prsten) oko Sunca i Meseca; med. crven krug oko bradavice na dojci.
- halo** (eng. hallo) 2. hej! čuj! slušaj! (uobičajeni način dozivanja i oslovlja-vanja, naročito telefonom); u lovnu: uzvik kojim se tutkaju psi.
- halo- (grč. hals gen. halos) 3. predmetak u složenicama sa značenjem: so.
- halogen** (grč. hals, gen- koren od gignesthai postati, nastati) hem. elemenat, ili drugi radikal, koji gradi so u jedinjenju sa nekim metalom; *halogeni elementi* brom, fluor, jod i hlor (zato što oni direktno s metalima daju soli).
- halografija** (grč. hals, grapho opisujem) opisivanje soli; opisivanje solana.
- haloidi** (grč. hals, eidos oblik, vid) pl. *hem.* brom, fluor, jod, hlor i cr. = *haloidni elementi*; *haloidne soli* soli koje postaju jedinjenjem jednog haloida sa jednim metalom, npr. hlor-natrijum ili kuhinjska so.
- halokserofiti** (grč. hals so, xeros suv) *bot.* biljke koje su svojom gradom tela prilagođene uslovima zaslanjenih staništa.
- haloksilin** (grč. hals, xylon drvo) puščani i minski barut od drvene strugotine natopljene u feridicijan-kalijumu.
- halologija** (grč. hals, logfa nauka) hem. nauka o solima.
- halomantija** (grč. hals, mantefa predskazivanje, gatanje) proricanje po soli, gatanje u so.
- halometar** (grč. hals, metron merilo) eona vaga, *areometar* za određivanje stepena slanoće slane vode (slanobare). **halometrija** (grč. hals, metria merenje) me-renje slanosti sonog rastvora; određivanje količine alkohola u pivu pomoću njegove sposobnosti da rastvara kuhinjsku so. **halopega** (grč. hals, pege izvor) slani izvor. **haloskop** (grč. hals, skopeo posmatram) eona vaga, sprava za određivanje količine soli u slanoj vodi prema njenoj specifičnoj težini. **haloterme** (grč. hals, thermos topao) topli slani izvori. **halotehnika** (grč. hals, technike) nauka o dobivanju i proizvođenju soli. **halofite** (grč. hals, phyton biljka) *bot.* biljke koje uspevaju u slanim predelima, naročito na obala mora.
- halohemijska** (grč. hals, chemeia) hemijska soli.
- haltere** (grč. halteres) pl. olovne držalice (đulad) koje se drže u rukama pri vežbanju u skakanju; takode: gimnastičke motke za održavanje ravnoteže. **halurgija** (grč. hals so, ergon delo) v. *halotehnika*.
- halucinacija** (lat. hallucinatio trabunjanje, benetanje) prividjenje; *tih.* predstava koju smatramo za opažanje spoljnih predmeta i događaja koji ne postoje (posledica bolesne razdraženosti centralnog nervnog sistema, središnjog živčanog pribora); najčešće su halucinacije čula vida (*vizije*) i čula sluha, a rede čula pipanja, mirisa i ukusa; *up.* *iluzija*.
- halucinirati** (lat. hallucinari) imati prividjenja, opažati predmete i događaje koji ne postoje.
- halucinogeni (lat. hallucinari, grč. genesis postanak, postajanje) materije koje izazivaju prolazne duševne poremećaje, praćene halucinacijama. **halucinoza** (lat. hallutinatio) stanje u kojem se doživljavaju *halucinacije*. **half** (eng. half polovina; sredina) *sp.* igrač *half linije*; *centar-half* srednji pomagač.
- half-linija** (eng. half-line srednja linija) linija trojice srednjih pomagača u fudbalu (između bekova i forverda, tj. navale). **half-tajm** (eng. half pola, time vreme, half-time) *sp.* 1. poluvreme, polovina igre; 2. odmor između prve i druge polovine igre (utakmice).
- hama** (grč. hamma vrpcia, zamka) *med.* utega.
- hamadrijada** (grč. hamadryas) *kit.* nimfa šume ili drveta, koja sa svojim drvetom živi i umire.
- hamaza** (arap.) zbirka staroarabljanskih junačkih pesama.

amajlija (arap. Ijamila) v. *amajlija*.
amalin (arap.-tur.) v. *amalin*. **amam**

(arap.) v. *amam*.

amahromija (grč. hama istovremeno, chro-ma boja) *tip.* istovremeno štampanje u više boja.

:amburgirati (nem. Hamburg) bombardovanjem (iz vazduha) do temelja srušiti. Engleski izraz kao odgovor na nemački *koventrirati*, jer je nemački grad Ham-burg silno rušen iz vazduha. **;ameleon** (grč. chamaileon) *zool.* v. *kameleon*. **samsfiti** (grč. chamai na zemlji, phytion biljka) *bog*, biljke koje imaju stablo podzemno, višegodišnje, a nadzemni delovi im izumiru.

samestice (arap., tur. ammeten sve, sav) *pril.* potpuno, sasvim; *potući hametice* potući do nogu.

Mamiti pl. potomci Hama, drugog Nojevog sina (I Moje. 10), praoци Etiopljana, Egipćana, Feničane, i dr., crnci.

Hamlet legendarni princ danski, živeo, po Saksu Gramatiku, 500 g. pre n.e.; glavni junak istoimene Šekspirove tragedije (opera od Tomasa), tip inteligenta ali neodlučna mladića.

han (pere. han, hane, tur. han) kuća, svratište i prenoćište, gostonica.

hangar (fr. hangar) staja, šupa, sklonište za kola; naročito: zgrada za avione i vazdušne lade.

handbal (nem. Handball) sp. rukomet.

handikap (eng. handicap) sp. trka sa konjima razne starosti i različitim sposobnostima, kod koje se nejednaki uslovi i izgled na uspeh pojedinih grla izjednačuju doda-vanjem većeg ili manjeg opterećenja, davanjem za međiana (fore) «i dr., trka s propuštanjem (izraz potiče od staroen-gleske igre trampljavanja hand in the sar = „ruknu u kapu“); pravilnije: *hendi-kep*.

handikapirati (eng. handicap) otežati, dovesti u teži položaj, smesti, onemogućiti; pravilnije: *hendikepirati*.

handle (nem. Hand ruka) pl. gimnastičke gvozdene bućice, ručice, dulići (za jačanje ruku).

Hanza (nem. Hansa) trgovinski savez severnonemačkih gradova u srednjem veku.

hanzabund (nem. Hansabund) savez nemačkih trgovaca, zanatlija i industrijalaca, osnovan 1909. u Berlinu.

hanzeati (nem. Hanseaten) pl. članovi *Hanze*; stanovnici i, u užem smislu, vojnici triju nem. slobodnih „hanza-gradova“ (Bremena, Libeka i Hamburga).

hank (eng. hank) engleska mera za dužinu konca, i to: za pamučni konac = 768,08 t, za vunicu = 512,06 t, za kudeljin i laneni konac u Engleskoj = 2743,17 t, u Irskoj = 3291,81 t, za upredenu svilu = 3043,09 t.

hansvurst (nem. Hanswurst) lakrdijaš, pa-jac. **hansem** dvokolice sa kočijaševim sedištem pozadi i više sedišta gosta koji se vozi (naziv po pronalazaču, engleskom arhitekt J. A. Hansom-y).

hanuma (tur. hanım) gospoda.

handžar (tur. hancer) kratak mač.

handžija (pers.-tur. hanci) sopstvenik *hana*, gostoničar, ugostitelj.

haomantija (grč. chaos vazduh, manteia pro-ricanje, predskazivanje) proricanje po vazduhu i vremenskim pojavama.

haos (grč. chaos) zbrka, nered; darmar.

haotičan (grč. chaos) zbrkan, u neredu.

hapaks (grč. hapax jednom, jedanput) *lingv.* v. *hapakslegomenon*.

hapakslegomenon (grč. hapax jedanput, lego kažem) *lingv.* „samo jednom rečeno“, reč koja se samo jednom javlja (naročito kod starih klasika).

haplografiјa (grč. hap!gos jednostavan, prost, grapho pišem) „uproigćeno pisanje“ izostavljanjem, pri pisanju i pre-pisivanju, jednakožvučnih (*homonimnih*) slova, slogova i reči.

haploza (grč. haploo učinim razumljivim) uprošćavanje, uprošćenje.

haploglogija (grč. haploos jednostavan, logos reč, govor) *lingv.* ispadanje jednoga od dva srodnih glasa ili sloga, npr. *zakonoša* od *zakononoša* i sl.

haploskop (grč. haploos jednostavan, prost, skopeo gledam) *olt.* sprava za ispitivanje binokularnog gledanja.

haplotomiјa (grč. haploos jednostavan, tome rezanje, sečenje) *hir.* običan, jednostavan zarez.

haps (arap. habs, tur. hapis) zatvor, pritvor.

haptičan (grč. haptikos) opipni, koji se tiče dodira (čula pipanja) ili mu pripada; *haptična obmana* obmana čula pipanja.

harakiri (jap.) v. *harikiri*.

karakter (grč. karakter) v. *karakter*.

harambaša (arap.-tur. harami ba?i) vođa hajduka.

haramija (arap., tur. harami) razbojničnik, kradljivac.

haran (skrać. od eng. High Range Navigation: navigacije na velikim udaljenostima) vrsta radarskog daljinomera za aeronavi-gaciju.

haranga (fr. harangue) svečan govor; govor pred gomilom ili vojnicima; nagovaranje, podbadanje, tutkanje, huškanje.

haranger (fr. haranguer) govornik pred gomilom ili vojnicima; podbadač, huškač.

harangirati (fr. haranguer) držati svečan govor; voditi prvu reč; govoriti pred gomilom ili vojnicima; otuda, kod nas: govorom raspravljati i podbadati, tutka-ti, huškati, podgovarati, npr. *harangirati mase*.

- harač** (arap. tur. harac) glavarina; godišnji danak koji su plaćali nemuslimani u bivšoj Turskoj; izdatak, trošak.
- harem** (arap. dagat, tur. harem) 1. mesto gde nije svakom slobodan pristup (npr. hram u Meku); 2. naročito odvojeno odeljenje u muslimanskoj kući u kojem borave žene.
- haribda** (grč. Charybdis) v. pod. *Scila*.
- harizma** (grč. charisma milosni dar) dar, milošta; u Sv. pismu (I Korinćanima, 12): naročit duhovni dar za neko zvanje ili službu u hrišćanskoj opštini (besed-nički, čudotvorni i dr.).
- harijsntzai** (grč. charis blagost) označavanje čega rđavog blagim izrazom; takođe: šala.
- harikari** (jap.) v. *harikiri*.
- harikiri** (jap.) vršenje samoubistva rase-canjem stomaka (japanski običaj, naročito kod članova tzv. „višeg društva“).
- haringa** (eng. herring) zool. sled (Clupea harengus), morska riba iz porodice košlj-riba; važan trg. artikal.
- haris** (grč. charis) ljubav, ljupkost, umilnost, naklonost; *up. haritine*.
- haristija** (grč. charistfa) v. *euharistija*.
- haristikon** (grč. charis) dar za dar, uzdarje.
- haritime** (grč. Charites) pl. mit. grčke boginje ljupkosti, koje ulepšavaju čovečji život; kod Rimljana = *gracie*.
- harlekin** (ital. arlecchino) lakrdijaš, pa-jac; fig. vrdalama, prevrtljivac.
- harlekinada** (fr. arlequinade) lakrdija, lakrdijaška gpala, pajacduk.
- harmatan veoma svu, topao i zugušljiv vetr u severozap. Africi, duva poglavito od decembra do februara.
- harmonizirati** (grč. harmonia sklad) *muz.* melodiju obraditi prema zakonima o harmoniji, uskladiti; *fig.* saglasiti, složiti.
- Harmonija** (grč. Harmonia) 1. mit. kći Aresa i Afrodite, žena Kadmova; od ovoga dobila, kao svadbeni poklon, ogrlicu, koju je radio Hefest, a koja, onome kod koga je, donosi razne nesreće; *astr.* asteroid otkriven 1856. god.
- harmonija (grč. harmonia) 2. sklad, skladnost, saglasnost; pravilan odnos između delova neke celine; «*uz* spajanje različitih tonova u skladnu celinu; svaki akord u jednom višeglasnom muzičkom stavu; pravilan odnos između pojedinih tonova muzičkog komada; nauka o harmoniji ili *harmonika* nauka o zakonima po kojima se stvaraju i vezuju akordi; *fig.* sloga, slaganje, podudaranje.
- harmonija prestabilita** (nl. harmonia praestabilita) v. *prestabilirana harmonija*.
- harmonij(um)** (grč. harmonia sklad) *muz.* instrument sličan orgulji, samo od ove manji (mesto piskova ima metalne jezičke koji proizvode ton svojim treperenjem).
- harmonika** (grč. harmonike naučio poznavanje muzike) 1. *muz.* v. pod *harmonija*.
- harmonika** (grč. harmonfa sklad) 2. ime raznih muzičkih instrumenata na kojima se proizvode tonovi razvlačenjem, duvanjem (v. *mundharmonika*) itd.; *hemijska harmonija* ton što ga proizvodi plamen vodonikovog gasa u staklenoj cevi kad je držimo nad njim.
- harmonirati** (grč. harmonia) biti u skladu, biti saglasan s kim, slagati se, biti u prijateljskim odnosima.
- harmonist(a)** (grč. harmonia) majstor u *harmoniji*, slikar ili muzičar koji harmoniju oseća i izražava u delima.
- harmonisti** (grč. harmonia) v. *harmoniti*.
- harmoniti** (grč. harmonia sklad) članovi jedne sekte u SAD (nazvali po tome što su hteli da uspostave u životu „harmoniju“, tj. prvo bitnu čistotu, i što su »siveli u bezbračnosti i zajednici imanja).
- harmoničan** (grč. harmonikos) skladan, blagozvučan; složan; *harmonična proporcija mat.* v. pod *proporcija*.
- harmoni-čelo** (ital. harmonicello) *huz.* instrumenat sa žicama u obliku uspravlje-nog izvijenog klavira i sa tonom sličnim tonu harmonike.
- harmonometar** (grč. harmoma sklad, metron mera, merilo) instrumenat za određivanje blagoglasnosti.
- Haron (grč. Charon) mit. vozar u donjem svetu koji je umrle prevozio na onaj svet preko (reke) *Aherona*, za što su mu plaćali po 1 - obol, koji su mrtvima metalni u usta; prikazivan kao sed starac sa dugom bradom.
- Harpagon ime tvrdice u Molijerovoj komediji „L'Avare“; fig. tvrdica.
- Harpija (grč. Harpyia) mit. ime krilatih, kao vetar brzih čudovišta (pola devojke, a pola ptice grabljivice), simboli nezasi-tljive gramžljivosti, zato što su grabila sve što stignu.
- harpsihord** (grč. harpazo zagrabitim, uhvatim, chorde žica) *muz.* izvijen klavir *forte-pijano* (kod Engleza).
- harpun** (eng. harpoon) 1,20-1,50 t dugo kopljje sa gvozdenim šiljkom u obliku ostvi, dugim 60-90 st, kojim se hvataju kitovi.
- harpunaža** (eng. harpoon) lovljenje ribe ostvama.
- harpunaš** (eng. harpoon) bacač *harpuna*.
- harpunirati** (fr. harponner) bacati *harpun*; loviti ribu ostvama.
- harto-** (grč. chartes) v. pod *karto-*.
- haruspeks** (lat. haruspex gen. haruspicis) u starom Rimu, sveštenik koji je proricao budućnost promatraljući jetru, pluća i srce žrtvovanih životinja.
- haruspik** v. *haruspeks*.
- harfa** (strnem. harpha, nvnem. Harfe) *muz.* još kod starih Egipćana poznati muzički instrument sa 30-40 i više žica, udešenih po načinu dijatonske skale; ima oblik trougla, visok gotovo kao čovek; najvaž-

niji instrumenat kod koga se žice zatreperavaju prstima.

harfist(a) (nem.) svirač na harfi.
hasna (arap., tur. hasna, mađ. haszon) korist, dobit.
hat (ind.) mera za dužinu u Indiji, = 1/2 *jarda* = 0,457 t.

hat (tur.) v. *at*.
hata (rus.) ukrajinska seljačka kuća.
hatar (arap. tur. hatir) obzir, ljubav, naklonost, milost, čef.

hatišerif (tur. hattî'erif, arap. hatt pismo, sarif časni, plemeniti) svojeručno pismeno naredenje sultanova koje mora odmah da bude izvršeno, najviši turski državni dekret.

hauba (nem. Haube) kapa u priboru za stavljanje trajne ondulacije; poklopac motora.

haubica (češ. houfnice, nem. Haubitze, ital. obizzo, fr. obus) prvobitno: drvena sprava za bacanje kamenja; *voj.* vrsta artiljerij-skog oruđa (topa) kraće cevi, sličnog *mer-zeru*, kalibra 100 i više (305, 420) mili-metara, sa krivom i ubacnom putanjom; upotrebljava se za gađanje ciljeva koji se nalaze, npr. iza nekog brda i koje gadač ne vidi direktno; *top-haubica* artiljerijske oruđe konstruisano da može gađati i ubacnom i položenom putanjom.

hauzmajstor (nem. Haus-meister) pazikuća, nastojnik kuće.

hauptman (nem. Hauptmarm) kapetan.

haupttrefer (nem. Haupttreffer) glavni zgoditak.

haustus (lat. haustus crpenje; gutljaj) *ned.* lek koji treba popiti najednom.

haf (dan. Hav, nem. Haff) zaliv na ušeu reka, odvojen od mora uzanim i dugačkim obalskim jezikom (*nerungom*).

haf-blad (eng. half-blood) *sp.* polukrvno grlo, polukrvan konj.

haf-dollar (eng. half-dollar) novac od 1/2 dolara.

hafiz (arap., tur. hafiz čuvan) kod muslimana: onaj koji zna napamet ceo Koran ili druge čuvene pesme; počasno ime naučnika.

hafnj(um) (naziv prema *Hafoija*, staro ime Kopenhagena) hai. elemenat, hem. znak Hf, redni broj 72, atomska masa 178,50; redak metal,

haf-peni (eng. half-penny) novac od 1/2 *peni ja*.

haf-tajm (eng. half-time) v. *half-tajm*.

hadži (arap. hagg) v. *hadžija*.

hadžija (arap., tur. hacî) musliman koji je putovao da se pokloni svetim mestima u Meku; pravoslavni hrišćanin koji je putovao u Jerusalim o velikom postu i Uskrusu da se pokloni grobu Hristovu, hodočasnik.

hadžiluk (arap.-tur. hacihk) putovanje na poklonjenje sv. mestima (u Meku i Jerusalim) hodočašće.

hašiš (arap. Ija&is, tur. hagi?) opojno sredstvo koje se spravlja od cvetova indijske konoplje; na Istoku ga piju ili puše radi izazivanja pohotljivosti. hvan novčana jedinica Južne Koreje (= 100 šona).

heautognozija (grč. heautu sebe, gnosis saznanje) saznavanje samog sebe, samosaznanje, samospoznaja. **heautonomija** (grč. heautu, nomos zakon) v. *autonomija*.

heautontimorumenija (grč. heautu, timoreistički kažnjavati, mučiti) mučenje samog sebe, samomučenje. Heba (grč. Hebe) 1. *kit.* boginja mladosti kod starih Grka, peharnica olimpijskih bogova (pre *Ganimedea*); predstavljena sa ibrikom i čašom od školjke (rimski Juven-tus); 2. *astr.* asteroid otkriven 1847. god. **hebetirati** (lat. hebetare) stupiti, zatuliti; zaglupiti, zaglupljivati; **hebetudo vizus** (lat. hebetudo visus) med. slabost vida; **hebetudo mentis** (lat. hebetudo mentis) med. slaboumnost, blesavost; **hebetudo sensus** (lat. hebetudo sensus) med. otupelost, osla-bljenost čula.

hebefrenija (grč. hebe stasalost, phren gen. phrenos duša) *med.* mladalačko ludilo (obično između 16 i 20 god.). **hebraizam** (lat. Hebraeus Jevrejin) starija jevrejska religija (za razliku od mlađe, *judaizma*); osobenost jevrejskog jezika; jevrejski karakter i način mišljenja. **hebraicitet** (nlat. hebraicitas) poznавanje jevrejskog jezika; osobenost jevrejskog jezika.

hebrejist (lat. Hebraeus Jevrejin) onaj koji se bavi proučavanjem jevrejskog jezika, književnosti i kulture.

Hevisajdov sloj (A. W. Heaviside, engleski fizičar, 1850—1925) sloj ionizovanih čestica od 80 do 120 km iznad Zemlje koji dejstvuje kao reflektor, odbičač, bežičnih talasa i primorava ih da idu oblikom Zemlje.

hegelijanizam *fil.* učenje Hegela (1770—1831) i njegovih pristalica, čije je jezgro *panlogizam*, shvatanje da su mišljenje i biće (postojanje) istovetni. **hegelovac** pristalica *hegelijanizma*. **hegemon** (grč. hegemonieuo vodim, vladam, zapovedam) neograničeni gospodar, vladar; vođa.

hegemonija (grč. hegemonia) vođenje, upravljanje, vođstvo, vrhovno zapovedništvo, nadmoćnost, prevlast, prvenstvo, naročito jedne moćne države nad ostalim saveznim državama, ili neke jače klase prema drugim klasama.

hegemonikon (grč. hegemonikon) *fil.* kod *stoika*: najviša duševna sila, čije je sedište u srcu, a koja je izvor predstava, misli i htjenja, kao i jedinstvene veze psihičkih funkcija.

- hegemonist(a)** (grč. hegemonouσ vodim, vladam) onaj koji sprovodi *hegemoniju*, pristalica hegemonije.
- hedizma** (grč. hedysma začin) *farm.* sredstvo za razblaživanje i zaslđivanje lekova.
- hedipatija** (grč. heds sladak, pathos osećanje, čuvstvo) 1. osećanje slasti (prijatnosti), prijatnost, ugodnost, udobnost; 2. odanost ugodnom i raskošnom životu, sladostrasnom.
- hedonal** (grč. hedone zadovoljstvo, prijatnost) *med.* neškodljivo sredstvo za uspa-vljivanje.
- hedonizam** (grč. hedone) *fil.* etički pravac koji smatra da je čulno uživanje i zadovoljstvo najviše dobro i, prema tome, pobuda i svrha, motiv i cilj celokupnog našeg delanja; *up. epikurejizam.*
- hedonija** (grč. hedone) *med.* bolesna veselost, bolesna razdražanost.
- hedonisti** (grč. hedone) *fil.* pristalice *he-donizma.*
- hedrika** (grč. hedra zadnjica, stražnjica) *ned.* sredstvo (ili: lek) protiv bolova u zadnjem crevu.
- hedrocela** (grč. hedra, kele prosutost, prodor, kila) *med.* prosutost zadnjeg creva.
- hezitacija** (lat. haesitatio) zapinjanje u govoru, mucanje; oklevanje, ustezanje, kolebanje, neodlučnost.
- hezitirati** (lat. haesitare) zapinjati u govoru, mucati; kolebatи se, oklevati, usteza-ti se, biti neodlučan, premišljati se.
- hezhasti** (grč. hesychazo mirujem) „oni koji miruju“, članovi mistične sekte među pravoslavnim kaluderima u Svetoj Gori (Atosu), u XIV veku, koji su provodili život po čelijama u neprekidnoj molitvi i smirenosti, po ugledu na svete oce.
- hezhijasti** (grč. hesychazo) *pl. v. hezhasti.*
- heillalgija** (grč. cheilos usna, algos bol) *ned.* bol usne, usnobolja.
- heilitis** (grč. cheilos) *med.* zapaljenje usana.
- heiloplastika** (grč. cheilos, plastike veština uobičavanja) veštačke, operativno pravljenje (krpljenje) oštećene ili nepravilne usne.
- heilosizis** (grč. cheilos, schisis cepanje) rjava, rascepljena usna.
- heimarmene** (grč. heimarmene) sudbina.
- heirijater** (grč. chefr ruka, iatros lekar) onaj koji leči rukama, tj. vidar, ranar, hirurg.
- heiro-** (grč. cheir) *v. pod hiro-.*
- heironomija** *v. hironomija.*
- heiroskopija** (grč. chefr ruka, skopeo posmatram) *v. hiromantija.*
- heirospazmus** (grč. chefr, spasmos grč) *med.* spisateljski grč u prstima ili celoj ruci (dobiva se usled dugog pisanja ili nepravilnog držanja ruke).
- heirotonija** (grč. cheirotonia ispružanje ruke) glasanje dizanjem ruke; takođe = *hi-rotonija.*
- Hekaba (grč. Hekabe) kraljica trojanska, žena Prijamova, mati Hektorova.
- hekatomba** (grč. hekaton sto, bus *gen.* boos vo, hekatombe) 1. kod Grka: žrtva od sto volova; 2. *fig.* velika i svečano prinesena žrtva velikog broja ljudi.
- hekatonheiri** (grč. hekaton, chefr ruka) *pl. mit.* „storuki“, tri divska sina Urana i Geje (Kotos, Brijarej ili Egeon, Gijes ili Giges), koji su pomagali Zevsu u borbi sa titanima i posle ove čuvali u Tartaru; *centimani.*
- hekastilon** (grč. hekaton, stylos stub) *arh.* hodnik sa sto stubova.
- heklati** (nem. hakeln) plesti iglom kukačom, kukičati.
- heklovati** (nem. hakeln) *v. heklati.*
- heks-** (grč. ἕξ) predmetak u složenicama sa značenjem: šest, šesto-.
- heksagivia** (grč. hex šest, gyne žena) *pl. vot.* „šestozene biljke“, biljke sa šest stu-bića.
- heksagon** (grč. hexagonon) šestougaonik.
- heksagonalan** (grč. hexagonios) šestougli; *min.* *heksagonalni kristalni sistem* tri jednake, sporedne, ose koje se sekju pod uglom od 60° i jedna, glavna, osa koja stoji na njima upravo; *up. teseralni, tetragonalni, rombični, monoklini, triklin-ski.*
- heksagram** (grč. hex šest, gramma geometrijska slika, matematička figura) šesto-traka zvezda (figura sastavljena od dva ravnostrana, jedan u drugi utisnuta trougla, znak za raspoznavanje kod pitagore-jaca).
- heksadar** (grč. hex, hedra osnova) *geom.* kocka.
- heksametar** (grč. hexametros koji se sastoji od šest stopa, to hexametron) *metr.* stih od šest stopa, od kojih su prve četiri *dakti-li* ili *spondeji*, peta daktil, rede spondej, a pesta spondej ili *trohej*; epski stih Grka i Rimljana. Pravilna shema: -SGO1 -UUI-UUi-UUI -UUI-0
- heksan** (grč. hex šest) *hem.* zasićen ugljovodo-nik iz reda *parafina*; važan sastojak benzina.
- heksangularan** (grč. hex, lat. angularis ugaoni, ugljovni) *gest.* šestougli, koji ima šest uglova.
- heksandria** (grč. hex, aner *gen.* andros čovek, muns) *pl. bog.* „šestomužne biljke“, biljke čiji cvetovi imaju 6 slobodnih prašničnih niti (VI klasa Lineovog sistema biljaka).
- heksapetalan** (grč. hex, petalon list) *vot.* sa šest latica.
- Heksapla (grč. hexaplus šestostruk) knjiga koja sadrži, u 6 stubaca, prevod Sv. pisma na 6 jezika.
- heksapoda** (grč. hex, pus *gen.* podos noga) *pl. zool.* „šestonošci“ = kukci, insekti.
- heksaptera** (grč. hex, pteron krilo) *pl. zool.* pjestokrilci, bube sa šest krila.
- heksarh** (grč. hex, archo vladam) član vlade šestorice.

heksasilabičan (grč. hex, syllabe slogan) šestosložan, od šest slogova (reč).

hekastilon (grč. hex, stylos stub) građevina (ili: dvorana) sa šest stubova.

Heksateuh (grč. hex, teuchos sveska, knjiga) „koji se sastoji od 6 knjiga”, naziv za 5 knjiga Mojsijevih (*Pentateuh*) i Knjigu Isusa Navina.

heksafilan (grč. hex, phyllon list) vot. še-stolist, sa 6 listova.

heksohord (grč. hex, chorde žica, struna muz. = seksta); takođe: instrumenat sa šest žica.

heksenšus (nem. HexenschuC) med. protisli, probadi u krstima, krstobolja.

heksojen (grč. hex šest, genos rod) brizant-ni, rasprskavni eksploziv; izrađuje se od urotropina i sulfonitrične smeše.

heksoze (grč. hex šest) šećeri sa šest ugljenikovih atoma (npr. glukoza i fruk-toza).

hektar (grč. hekaton sto, lat. agea površina) mera za površinu=100 *ara*, 10⁴ t.

hekgo- (grč. hekaton) kao predmetak u složenicama znači: sto (npr. *hek tolitar* — 100 t).

hekogram (grč. hekaton, gramma težina, teg) teg od 100 grama.

hektograf (grč. hekaton, grapho pišem) aparat za umnožavanje spisa i crteža.

hektografirati v. *hektografisati*.

hektografisati (grč. hekaton sto, grapho pišem) umnožavati rukopise na *hekto-grafu*.

hek tolitar (grč. hekaton, litra mera za težinu i za tečnost, lat. libra) mera za tečnosti = 100 litara.

hek tometar (grč. hekaton, metron mera) mera za dužinu=100 metara.

Hektor (grč. Hektor) sin Prijama i Hekabe, muze Andromahin, najveći junak trojanski, ubio ga Ahil.

Hekuba (grč. Hekabe, lat. Hecuba) kit. v. *Hekaba*.

Hela (grč. Helle) mit. kći beotskog kralja Atamanta i Nefele. Bežeći od mržnje mačehe Inone na zlatorunom ovnu u Kolhidu, padne s ovna i udavi se u moreuzu, koji je po njoj nazvan *Helespont* (Helino more).

Helada (grč. Hellas) Grčka, naročito stara, klasična Grčka, Jelada.

Helvecija (lat. Helvetia) staro latinske ime Švajcarske.

helebarde (nem. Helmbarte, Hellebarde) cpe-dnjovekovno oružje: kopljje sa sekicom pri vrhu, ispod šiljka, ubojna sekira, brada-tica.

heleborizam (grč. helleboros kukurek) med. čišćenje creva kukurekom.

Helen (grč. Hellen) mit. sin *Deukalionia* i *Pire*, kralj u Ftiji, praočac *Helena*, po čijim su sinovima (Eolu, Doru, Jonu i Aheju) nazvana staro grčka plemena: Eol-ci, Dorci, Jonci i Ahejci.

Helena (grč. Helene) mit. kći Lede (žene spartanskog kralja Tindareja) i Zevsa, sestra Kastora i Polideuka (Poluksa), žena kralja Menelaja, čuvena sa svoje lepote (*Lepa Jelena*); od Parisa odvedena, zbog čega je došlo do trojanskog rata.

Heleni (grč. Hellenes) pl. stari Grci, Jedini.

helenizam (grč. Hellenes) osobenost starih Grka, naročito s obzirom na jezik, običaje i obrazovanost; u užem smislu: period grčke književnosti i kulture od smrti Aleksandra Velikog do cara Avgusta; up. *grecizam*.

helenizirati (grč. hellenfzo) pogrčiti, poje-liniti, pogrčavati, pojelinjavati; ugledati se na grčki jezik i način života; up. *grecizira ti*.

helenista(a) (grč. Hellen Jelin, Grk) 1. poznavalač starogrčkog jezika; 2. grčki Jevrejin, ili Grk koji je primio jevrejsku veru; 3. *helenisti* pisci u periodu od Aleksandra Velikog do cara Avgusta, koji su, rođeni na Istoku, primili od Grka jezik i kulturu; 4. filolozi koji se bave staro-grčkom istorijom i starogrčkim jezikom (*grecisti*).

helenofil (grč. Hellen Jelin, Grk, philos prijatelj, ljubitelj) prijatelj Grka.

heler (nem. Heller) para, potura; *filir*.

Helespont (grč. Hellespontos) „Helino more” = Dardaneli; up. *Hela*.

helidonijus (grč. helidon lasta) „lastin veter”, topao veter početkom proleća.

helidrom (grč.) mesto za poletanje i sletanje *helikoptera*.

helijazis (grč. halfasis sijanje Sunca, sunčanje) med. sunčano kupanje; sunčanica.

helijaktičan (grč. heliakos) koji se tiče Sunca ili mu pripada, sunčani.

helijantus (grč. helios Sunce, anthos cvet) bog. sunčokret.

helij(um) (plat. helium) *hen.* gasovit elemenat, bez boje i mirisa, atomska masa 4,0026, redni broj 2; spada u plemenite gasove (zato što se ne spaja s drugim elementima); upotrebljava se za punjenje vazdušnih balona i električnih sijalica (jer je lak i ne gorii), za gasne termome-tre.

helik (grč. helix *ki.* helikos) v. *elisa*.

helikoida (grč. helix *gen.* helikos zavojnica, spirala, loza, eidos oblik, vid) *geom.* površina koja postaje kad se prava kreće po spirali (zavojnici) pod stalnim uglom sa njenom osom.

helikoidan (grč. helix, *gen.* helikos, eidos) zavojničast, lozast, u vidu zavojnice ili loze.

helikometrija (grč. helix, metria merenje) deo geometrije koji se bavi *spiralama*.

Helikon (grč. Helikon) planina u Beotiji (1749 m), po predanju sedište Apolona i muza; up. *helikonide*.

helikon (grč. helix) kod grka: četvrtast instrumenat sa 9 žica koji je služio za

određivanje tona; danas: najveći duvački instrumenat koji svirač nosi preko glave i ramena.

helikonide (grč. Helikonides) *pl. mit.* nadimak muza (po bregu *Helikonu*).

helikoplan (grč. helix zavojnica, spirala, fr. planer leteti bez mahanja krilima) *avij.* v. *helikopter*.

helikopter (grč. helix, pteron krilo) *avij. aerodin* čije se održavanje u letu uglavnom postiže reakcijama vazduha na dve površine ili više površina koje se obrću pomoću motora; odlika mu je sposobnost da se uspravno, vertikalno, diže, da stoji u mestu, da leti vodoravno, horizon-talno, i da se lagano spušta na željenu tačku.

helio- (grč. helios) predmetak u složeni] a-ma sa značenjem: Sunce, sunčani, koji je u vezi sa Suncem.

heliobiologija (grč. helios, bios život, logia nauka) nauka koja proučava direktni uticaj pojava na Suncu na razne prirodne promene i pojave.

heliognosti (grč. helios, gnostes) obožavaoci Sunca,

heliogravira (grč. helios, fr. gravure reza-nje) v. *fotogravira*.

heliogram (grč. helios, gramma slovo) traka od hartije na heliografu na kojoj sunčevi zraci ostavljaju tragove svog zračenja; *up. heliograf 2*.

heliograf (grč. helios, graphos) 1. instrumenat pomoću koga se fotografise Sunce; 2. instrumenat koji pokazuje trajanje sijanja Sunca; 3. aparat koji pokazuje i izračuna-va jačinu sunčeve svetlosti; 4. u vojnoj telegrafiji: aparat kojim se, pomoću jednog okretljivog ogledala o koje se odbija sunčana svetlost, daju znaci na velika odstojanja.

heliografija (grč. helios, grapho opisujem, crtam, slikam) opisivanje Sunca, nauka o Suncu kao nebeskom telu; takođe = *fo-totipija*.

heliografski (grč. helios, grapho crtam, slikam) nacrtan ili predstavljen uticajem sunčane svetlosti.

heliodor (grč. chelios, doron dar) *min.* vrsta *berila*; spada u drago kamenje; ima ga u južnoj Africi.

heliozis (grč. heliosis izloženost Suncu) *med.* v. *helijazis*.

heliolatrija (grč. helios, latrefa obožavanje) obožavanje Sunca, služba Suncu kao bogu.

heliometar (grč. helios, metron merile) astronomski durbin sa prepovoljlenim objektivom, služi za vrlo tačno merenje veoma malih rastojanja i uglova na nebū, naročito prečnika Sunca.

helioilastika (grč. helios, plastike veština uobličavanja) fotografisanje reljefnih slika.

Helios (grč. Helios Sunce) *mit.* bog Sunca kod starih Grka, prikazivan kao mladić na

zlatnim kolima sa 4 konja i sa zracima oko glave (kod Rimljana: *Sol*).

helioskop (grč. helios, skopeo posmatram) durbin sa obojenim sečivom za posmatranje Sunca.

heliostat (grč. helios, istemi postavim, stavim) sprava pomoću koje se sunčevi zraci, i pored kretanja Zemlje, uvek projektuju u istu tačku.

helio-teološki dokaz *teol.* dokaz da postoji bog na osnovu postojanja Sunca.

helioterapija (grč. helios, therapeia lečenje) lečenje sunčanim zracima.

heliotermometar (grč. helios, thermos topao, metron mera, merile) naročit termometar za merenje iznosa apsorpcije Sunčanog zračenja prolaskom kroz atmosferu.

heliotipografija (grč. helios, typos otisak, slika, grapho pišem, slikam) vrsta fotografije za odštampanje rukopisa i dr.

heliotrop (grč. helios, trepo okrećem, obr-ćem) 1. instrumenat za proizvodjenje svetlosnih signala na dalekim rastojanjima, naročito kod trigonometrijskih mreža (sastoji se iz jednog durbina pred kojim stoje, odvesno jedno na drugom, dva ogledala); 2. sunčanik, sunčani časovnik; 3. *bot.* posunac; 4. *min.* vrsta kalcedona tamnozelene boje sa crvenim mrljama.

heliotropizam (grč. helios, tropos okret, obrt) *bot.* težnja jednog dela biljke da se okreće prema Suncu (*pozitivni heliotropizam*) ili da se odvraća od njega (*nega-tivni heliotropizam*).

heliotropii (grč. chelios, trepo okrećem, obrćem) *hem.* vrsta mirisa; po hemijskom sastavu aromatski aldehid — piperonal.

heliofob (grč. helios, phobos strah) onaj koji ne voli svetlost, ili se nje plaši.

hsliofobjija (grč. helios, phobeo bojim se) strah od sunca, zaziranje od sunčane svetlosti.

heliochromija (grč. helios, chroma boja) v. *fotohromija*.

heliocentrizam (grč. helios, lat. centrum središte) *astr., fil.* učenje koje smatra Sunce kao središnjo telo oko koga kruže sve planete obrćući se u isto vreme oko svojih osa; ovo je učenje postavio na naučnu osnovu veliki poljski astronom Nikola Kopernik (1473—1543); *supr. geocentrizam*.

heliocentričan (grč. helios, lat. centrum) sa Suncem u središtu, suncosredišni (naziv za shvatanje po kome je Sunce središte sunčanog sistema; *supr. geocentričan*; *he-liocentrični sistem* = Kopernikov sistem; *geocentrični sistem* = Ptolemejev sistem).

helisa (grč. helix *gen.* helikos, fr. helice) v. *elisa*.

heliferan (grč. chele štipci, makaze, lat. ferre nositi) *zool.* snabdevan makazama (štipcima).

- heliforman** (grč. chele štipci, makaze, lat. forma oblik) *zool.* u obliku štipaka, maka-zast.
- heliciti** (grč. helix loza, zavojnica, spirala i nastavak -ites) *geod.* okamenjeni puževi.
- helicitičan** (grč. helikos) uvojiti, zavojiti, spiralan.
- helkizmometar** (grč. helkysmos vučenje, te-tron mera, merile) sprava za merenje privlačne sile.
- helkozis** (grč. helkosis) *med.* gnojenje.
- helkologija** (grč. helkos gnojava rana, logia nauka) *med.* nauka o čirevima i zagojanju.
- helkoma** (grč. helkoma) *med.* rana, čir.
- helktika** (grč. helkos rana, gnojava rana) *pl. med.* sredstva za stvaranje, za izazivanje čireva.
- helktičan** (grč. helkos) koji izaziva stvaranje čireva.
- helminți** (grč. helmins gen. helminthos glista) *pl. zool.* gliste, naročito utrobne (drevne) gliste.
- helmintijazis** (grč. helminthiao patim od glista) *med.* naziv za bolesti nastale usled drevnih glista.
- helmintika** (grč. helmins gen. helminthos glista) *pl. med.* sredstva protiv glista.
- helmintičan** (grč. helmins) glisni, koji se tiče glista.
- helmintologija** (grč. helmins glista, logfa) nauka o glistama i o njihovom odnosu prema njihovim domaćinima — ljudima i životinjama (grana parazitologije).
- helmintopira** (grč. helmins glista, rug vatra, vatruština) *med.* groznica usled prisustva glista u crevima.
- heloderma** (Heloderma suspectum) *zool.* jedini otrovni gušter, živi po pustinjama SAD.
- helonijarija** (grč. chelone kornjača, željka) kornjačnjak, ribnjak za gajenje morskih kornjača.
- helonofagi** (grč. chelone kornjača, phageln jesti) kornjačojedi, oni koji jedu kornjače.
- helopira** (grč. helos bara, rug vatra, vatruština) *med.* baroka groznicu.
- helos** (grč. helos klinac, čavao) klin; *med.* žulj, kurje oko.
- heloti** (grč. heilotes) robovi u staroj Sparti, koji su vršili poljske radove i služili kao štitonoše i lako naoružani vojnici.
- helotizam** (grč. heilotes spartanski državni rob) sklonost ugnjetavanju.
- helotija** (grč. heiloteia) robovanje, ropstvo.
- helofiti** (grč. helos močvara, phyton biljka) *vot.* biljke koje žive u močvarama.
- hema-** (grč. haima gen. haimatos krv) kao predmetak u složenicama znači: krv, krvni; *hemat-, hemo-*.
- hemagoga** (grč. haima krv, ago teram, izazivam) *pl. med.* sredstva koja izazivaju menstruaciju.
- hemadenoza** (grč. haima, aden žlezda) *med.* bolest krvnih sudova.
- hemataporija** (grč. halma, aporia nedostatak, oskudica) *med.* malokrvnost, = adeloc'a.
- hematomeza** (grč. haima gen. afmatos krv, hemesis povraćanje) *med.* v. *melema*.
- hematizam** (grč. haima) *med.* krvarenje, naročito: krvarenje iz nosa.
- hematikum** (grč. haima, nlat. haematicum) *med.* sredstvo za poboljšanje sastava krvi.
- hematin** (grč. haima) crvena bojena materija krvi; boja u kampehovom drvetu.
- hematinon** (grč. hafma) još u starom veku za mozaik i raskošne posude upotrebljavana neprovidna staklena masa crvene boje; 1846. god ponovo pronađena.
- hematit** (grč. haima krv i nastavak -ites: sličan krvi) *min.* gvozdena ruda, mrkocr-ven oksid gvožđa; kod nas ga ima u Varešu i Ljubiji.
- hemato-** (grč. halma, halmatos) predmetak u složenicama sa značenjem: krv, krvni.
- hematoblaste** (grč. haima, blastos klica) *fiziol.* bojene ćelije od kojih postaju crvena krvna zrnca; krvne pločice.
- hematogen** (grč. haima, gen- koren od gignesthai nastati, postati) *med.* krvotvoran, koji stvara krv, koji daje krv; *im.* lek protiv malokrvnosti.
- hematoglobin** (grč. hafma, lat. globus lopta, grudva) *fiziol.* krvno crvenilo.
- hematografija** (grč. haima, grapho opisujem) *fiziol.* opisivanje krvi, opis krvi.
- hematoza** (grč. halma) *fiziol.* postajanje krvi, pretvaranje hranljivog soka u krv.
- hematozoe** (grč. halma, zoon životinja) životinje koje žive u krvi kao paraziti (gotovina).
- hematoidan** (grč. haimatoeides krvast) boje krvi, kao krv, sličan krvi.
- hematokratija** (grč. haima, kratos vlada) vladavina koja se održava prolivanjem krvi.
- hematokrit** (grč. haima, krinem izdvajati) sprava za izdvajanje krvnih zrnaca.
- hematologija** (grč. haima, logla nauka) nauka o krvi, nauka o stvaranju krvi.
- hematom** (grč. hafma) *med.* izliv krvi pod kožu, krvni otok.
- hematomantija** (grč. halma, mantefa predskazivanje) *med.* predviđanje razvitka i ishoda bolesti po sastavu krvi.
- hematonoze** (grč. haima, nosos bolest) *pl.* krvne bolesti, bolesna odstupanja od normalne količine i normalnog sastava krvi.
- hematopoezis** (grč. haimatopoesis) *med.* stvaranje krvi.
- hematoptizija** (grč. haima, ptysis pljuvanje) *med.* pljuvanje krvi.
- hematoskopija** (grč. haima, skopeo gledam, posmatram) *med.* pregled krvi, ispitivanje krvi.
- hematostatika** (grč. haima, statikos koji zaustavlja, od istemi zaustaviti) *pl. med.* sredstva za zaustavljanje krvi.
- hematoteologija** (grč. haima, theos bog, logfa učenje) *ethn.* učenje da se bog može umilosti-viti prinošenjem krvnih žrtava.

- hematoterapija** (grč. haima, therapēfa lečenje) med. lečenje krvlju i krvnim serumom.
- hematofobija** (grč. haima, phobos strah) strah (ili: groženje) od viđenja prelivene krvi.
- hematoхrom** (grč. haima, chroma boja) krvna boja, krvno crvenilo.
- hematurija** (grč. haima, uron mokraća) *med.* prisustvo krv u mokraći, mokrenje krvi.
- hemendegz** (eng. hem and eggs) *kup.* šunka pržena sa jajima, šunka u kajgani.
- hemeralopija** (grč. hemera dan, opos *gen.* opos viđenje, vid) med. noćno slepilo, kokosije slepilo (očna bolest kod koje se uveče ili noću ne vidi gotovo nimalo, a danju dosta dobro i normalno).
- hemerobaptisti** (grč. hemera dan, baptizo umećim, zagnjurim) *pl.* članovi jevrejske sekte koji su svakoga dana vršili verske obrede pranja.
- hemerologijum** (grč. hemerologion) „sračunavanje na dane“, „brojenje na dane“, = *kalendar*.
- hemeroteka** (grč. hemera dan, theke pričuvi-šte, kovčeg) biblioteka stvari koje svaki dan izlaze (novine).
- hemi-** (grč. hemi-) 1. predmetak u složenica-ma sa značenjem: pola, polovina.
- hemi-** (grč. cheo, chemela) 2. predmetak u složenicama sa značenjem: hemija, hemijski.
- hemialgija** (grč. hemi- pola, polu-, algos bol) med. jednostrana glavobolja, *migrena*.
- hemianestezija** (grč. hemi-, a-, ne-, bez-, aisthesis osećaj) neosetljivost jedne strane tela.
- hemianopija** (grč. hemi-, a-, brz *gen.* oroz) med. v. *hemopijsa*.
- hemiantrop** (grč. hemi-, anthropos čovek) polučovek.
- hemiantropija** (grč. hemi-, anthropos čovek) med. stanje polučovaka, ludilo u kome je čovek gotovo ravan životinji.
- hemiglifija** (grč. chemeia, glypho izdubem, izrežem) izraćivanje *klišea* nagrizanjem *cezapom*.
- hemigrafija** (grč. chemeia, grapho crtam) izrada reljefa, pomoću *cezapa*, u pinku, bakru ili mesingu; = *cinkografija*.
- hemigrafirati** (grč. chemeia, grapho) hemijskim putem izradivati crteže, slike, arabeske i dr.
- hemiedrija** (grč. hemi-, hedra ravan, pljosan) u kristalografskoj: pojava jednog kristalnog oblika samo sa polovinom njegovih pljosni koje se imaju očekivati po kristalnom sistemu (*supr. holodrija*).
- hemizam** (grč. chemeia) opšti naziv za sve hemijske pojave u prirodi; sposobnost (npr. svetlosti) da izaziva hemijske promene, hemijska zbijanje; *fil.* shvatanje po kome je priroda postala hemijskim procesom, zbijanjem.
- hemija (grč. cheo levam, lijem, chemeia) deo nauke o prirodi koji se bavi promenama u materiji, tj. pojavama pri kojima se i materija tela kao takvih menja, i zakonima po kojima se te promene događaju; *organska hemija* bavi se ugljenikovim slojevima (naziv iz vremena kad se mislilo da organski spojevi mogu nastati samo uticajem tzv. „životne snage“ u organizmima biljaka i životinja).
- hemijatrija** (grč. chemeia, iatreja lečenje) lečenje po hemijskim načelima.
- hemijaska kinetika** grana fizičke hemije koja proučava brzinu hemijskih reakcija.
- hemijski** (grč. chemeia) koji se tiče *hemije* ili u nju spada; *hemijaska tehnologija* naučio opisivanje različitih grana tehnike koje govori o hemijskoj preradi, upotrebi, trgovini i dr. sirovinama; *hemijski efekt* spajanje atoma i stvaranje novih molekula; *hemijski proces* zbijanje koje se vrši pri spajaju ili jedinjenju hemijskih elemenata ili pri razluči-vanju jedinjenja na elemente; *hemijski rat* rat u kome se upotrebljavaju kao borbeno sredstvo bojni otrovi; *hemijski spojevi*, hemijska jedinjenja tela koja se mogu rastaviti na svoje elemente.
- kemikalije** (grč. chemeia) *pl.* hemijski proizvodi, hemijski artikli.
- hemikranijum** (grč. hemi-, kramon lubanja) med. v. *hemialgija*.
- hemiluminescencija** (grč. chemeia, nlat. luminescentia) *fiz.* svetlenje uslovljeno hemijskim zbijanjima, procesima.
- hemimorfizam** (grč. hemi-, morphe oblik) v. *hemimorfsa*.
- hemimorfsa** (grč. hemi-, morphe oblik) u kristalografskoj: pojava kada su kristali koji ne pripadaju regularnom sistemu na suprotnim krajevima ograničeni plosni-ma, površinama različitih oblika, tj. kada su na gornjem kraju drukčije razvijeni nego na donjem.
- hemioličan** (grč. hemiōlos) koji sadrži celinu i po, podrug; *četr.* kod Grka: ritam čiji delovi stoje u сразмери 2:3.
- hemioničan** (grč. hemi-onos mazga) koji je kao mazga, tj. trom, mlitav.
- hemopijsa** (grč. hemi-, brz *gen.* oroz oko) med. bolest očiju u kojoj bolesnik vidi predmete samo upola, poluvidost.
- hemiospija** (grč. hemi-, opsis gen. opseos viđenje, vid) v. *hemopijsa*.
- hemoterapija** v. *hemoterapija* 2.
- hemipareza** (grč. hemi-, paresis opuštanje, popuštanje, labavljenje) v. *hemiplegija*.
- hemiplegija** (grč. hemi-, plege udarac) med. nepotpuna, jednostrana uzetost.
- hemipleksija** (grč. hemi-, plexis udarac) med. v. *hemiplegija*.
- hemiptera** (grč. hemi-, pteron krilo) *pl.* *zool.* polukrilci, riličari, rilaši.
- hemipterologija** (grč. hemi-, pteron, logfa nauka) nauka o riličarima.
- hemistih** (grč. hemi-, stichos vrsta, red, stih) *četr.* polustih.

hemisfera (grč. hemi-, sphaira lopta) polulopta, polukugla (nebeska, zemaljska); *aiat.* velikomoždana polutina.

hemisferan (grč. hemi-, sphatra lopta) u obliku polulopte, poluloptast.

hemitipija (grč. chemefa, typos otisak, slika) pretvaranje radiranih i nagrize-nih metalnih ploča hemijskim sredstvima u reljefne ploče.

hemiton (grč. hemi-, tonos) *muz.* poloton.

hemitropan (grč. hemi-, tropos obrt, okret, trepo obrćem, okrećem) *min.* za polovinu pomeren, polupomeren (kristali).

hemitropije (grč. hemi-, tropos obrt) *pl.* sra-sli kristali, kristali blizanci.

hemifonija (grč. hemi-, phone zvuk, glas) poluglasnost, slaboglasnost, slab glas.

hemicefalus (grč. hemi, kephale glava) *med.* nakaza rođena sa pola glave.

hemicikl (grč. hemi-, kyklos krug) polukrug.

hemičar (grč. chemeia) onaj koji se bavi *hemijom*, koji proučava hemiju.

hemo- (grč. haima) predmetak u složenicama sa značenjem: krv, koji je u vezi sa krvlju, krvni.

hemoblastoza (grč. haima *gen.* heimatos krv) *med.* bolest zbog malignog bujanja ćelija krvotvornih tkiva.

hemoglobin (grč. haima, lat. globus lopta, grudva) *biol.* krvni pigment, krvno crvenilo; *med.* sredstvo koje stvara krv.

hemogram (grč. hafma, gramma slovo) *med.* krvna slika, slika iz koje se vidi sastav krvi s obzirom na količinu *hemoglobina*, crvenih i belih krvnih zrnaca i dr.

hemodinamika (grč. haima, dynamis sila, snaga) nauka o jačini kretanja krvi.

hemodinamometar (grč. haima, dynamis, metron mera, merile) *med.* aparat za merenje snage strujanja krvi.

hemozis (grč. chemosis) *med.* oticanje veznice očnih kapaka (znak drugih očnih bolesti).

hemokartika (grč. haima, kathartikos za čišćenje, koje služi za čišćenje) *pl. med.* sredstva za čišćenje krvi.

hemokultura (grč. haima krv, lat. cultura negovanje) *med.* sterilno uzimanje krvi radi odgajivanja zaraznih klica u cilju utvrđivanja dijagnoze tifusa i dr. oboljenja.

hemoliza (grč. haima, lysis rastvaranje) *med.* rastvaranje (ili: razlaganje) crvenih krvnih zrnaca.

hemometar (grč. halma, metron mera, merilo) krvomer, sprava za određivanje gustine krvi.

hemopatologija (grč. haima, pathos bolest, logia nauka) nauka o bolestima krvi (deo medicine). **hemoperikardij(um)** (grč. haima, nlat. peri- cardium osrde) *med.* krvarenje u srcu usled prekida u srčanim žilama. **hemoptizija** (grč. haima, ptysis pljuvanje) *med.* *v. hematoptizija.*

hemoragija (grč. haima, rag- koren od regny-mi slomim, skrham, prekinem) *med.* krvavljenje, krvoliptenje, jak izliv krvи.

hemorea (grč. haima, rheo tečem, curim) *med.* *v. hemoragija.*

hemoroidi (grč. haimorois *gen.* haimoroidos, haima, rheo tečem, curim) *pl. med.* šuljevi, proširenje vena zadnjeg creva u blizini čmara (*spoljni hemoroidi*) ili u mišiću stezaču (*unutrašnji hemoroidi*); stvara većinom okrugle, kao zrno pasulja velike izraštaje koji s vremenom na vreme prskaju i iz njih teče čista krv ili se zagojavaju; javljaju se naročito kod osoba čiji rad zahteva dugo sedenje.

hemosorpcija (grč. chemeia, lat. sorbere upijati) usisavanje, upijanje jednih materija (tečnosti, pare, dima, plina) od drugih usled čega dolazi do hemijske reakcije među njima.

hemostaza (grč. haima, stasis stajanje, zaustavljanje) *med.* zaustavljanje krvи (krvarenja) pomoću raznih instrumenata i podvezivanja zavojeima i sl.

hemostatika (grč. haima, istemi) *pl. med.* *v. hema-gostika.*

hemostatična sredstva *v. hematostatika.*

hemogsrapija (grč. haima, therapeia lečenje) 1. *med.* *v. hematoterapija.*

hemoterapija (grč. chemeia, therapeia lečenje) 2. lečenje bolesti hemijskim sredstvima.

hemotoraks (grč. haima, thorax grudni koš) med. izliv krvи u pleuralnu šupljinu (kao posledica povrede grudnog koša, ili tuberkuloze, raka, sifilisa i dr.).

hemotropizam (grč. chemefa, tropos okret, obrt, trepo obrćem, okrećem) *biol.* *v. pod tropizam.*

hemofilija (grč. hafma, philla prijateljstvo, naklonost) *med.* sklonost krvavljenju, nasledna bolest teškog zaustavljanje krvи.

hemofilicar (grč. haima, philia) *med.* onaj koji boluje od *hemofilije.*

hemofobija (grč. haima, phobos strah) *med.* strah od pogleda na krv.

hemoftalmus (grč. haima, ophthalmos oko) *med.* izliv krvи u jabučicu oka.

hemohromatoza (grč. haima, chroma boja) *med.* taloženje pigmenta u koži i unutrašnjim organizma zbog poremećenog metabolizma gvožđa.

hemociti (grč. haima, kytos šuplje telo; omot) *biol.* krvna zrna.

hemurgija (grč. chemeia hemija, ergon delo) nauka koja iz raznih poljoprivrednih proizvoda izvlači, hemijskim putem, velik broj doskora nepoznatih, a sada veoma korisnih i unosnih industrijskih izrađevina (npr. veštačka guma, platno, pluta, vuna, štofovi, boje, cilići, eksplozivi, lakovi za metale, lek penicilin i dr.).

hemšerija (pere. pet zajedno, sehr grad, tur. hemgeri) zemljak; *fig.* drug, prijatelj.

henade (grč. *henas gei*, *henados* jedinica) *pl. fol.* jedinice; po Platonu: ideje, po Pro-klusu: duhovne sile koje emaniraju na „jednog”; *up. monade*.

hendekagon (grč. *hendeka* jedanaest, goma ugao) *kom.* jedanaestougaonik.

hendekasilabus (grč. *hendekasyllabos*, *hende-ka* jedanaest, syllabe slog) *četr. stih od 11 slogova, jedanaesterac; hendekasilabe pl.* trohejsko-daktilski stihovi (alkejski, safijski i falecijski stih), naročito kod Katula i Marcijala.

hendijada (grč. *hen dia dyoln* jedno pomoću dvoga) *poet.* govorka figura kada se jedan pojam izriče dvema rečima od kojih prva određuje drugu iako su vezane veznikom i: kita i svatovi (tj. kićeni svatovi).

hendijadioin (grč. *hen dia dyoln*) *ret. v. hendijadiš.*

hendijadis (grč. *hen dia dyoln*) *ret. v. ecdi-jada.*

hendiksp (eng. handicap) *sp. v. haidikap.*

hends (eng. hand ruka) u nogometu: greška učinjena zabranjenim dodirom lopte rukom: kad lopta udari igrača u ruku, ili kad je igrač namerno zadrži rukom.

hends of! (eng. hands off) k sebi ruke (devere)!

henoteizam (grč. *ep jedno, theos bog*) *fil.* poštovanje jednog (glavnog) boga, koje ne isključuje postojanje i drugih bogova (prvi stepen *monoteizma*).

henotičan (grč. *épeoo ujedinjujem, sjedinju-jem*) ujedinjavan, koji ujedinjuje, sjedi-njavan, sjedinjujući, kome je cilj ili koji vodi ujedinjavanju ili mirenju, naročito u verskim stvarima.

henri fiz. jedinica indukovanih električnih struja; znak N (prema severnoameričkom fizičaru J. Henriju).

heortologija (grč. *heorte* praznik, svečanik, logia učenje) *teol.* učenje o praznicima, njihovom postanku i značenju.

hepar (grč. *cérag gen. hepatos*) 1. *aiat.* jetra; 2. *hen.* svako u vodi rastvorljivo ujedinjenje nekog alkalnog metala sa sumporom (naziv po sumpor-kaliju koji ima boju jetre).

heparin (grč. *cérag*) supstanca dobivena iz jetre koja služi za sprečavanje malokrvnosti.

hepat- (grč. *cérag gen. heparos*) predmetak u složenicama sa značenjem: jetra.

hepatalgija (grč. *cérag, algos bol*) *med.* bol jetre.

hepatemfraksis (grč. *cérag, emphraxis* zapušavanje) *med.* začepljenost jetre.

hepatizacija (grč. *cérag*) *med.* pretvaranje pluća u jetrustu masu.

hepatizirati (grč. *cérag*) *med.* pretvarati se u jetrustu masu (o plućima).

hepatik (grč. *cérag, hepatikos* jetreni) *med.* bolesnik od jetre.

hepatika (grč. *cérag gen. hepatos, hepatikos* jetreni) *pl. med.* sredstva, lekovi protiv bolesti jetre.

hepatitis (grč. *cérag*) *med.* zapaljenje jetre.

hepatičan (grč. *hepatikos*) jetreni, koji se tiče jetre ili joj pripada; bolestan od jetre; *hepatičan vazduh* sumporni vazduh, škodljiva vrsta vazduha koji zaudara na smrdljiva jaja; *hepatična sredstva v. hepatika.*

hepatografija (grč. *cérag, grapho* opisujem) *med.* opisivanje, opis jetre; rendgenski snimak jetre.

hepatodinija (grč. *cérag, hepatos, odyne bol*) *med.* bol jetre.

hepatolit (grč. *hepar, Mthos kamen*) *med.* kamenac u jetri.

hepatologija (grč. *hepar, logla nauka*) nauka o jetri.

hepatomegalija (grč. *cérag, hepatos, megas velik*) *med.* povećavanje jetre; povećava jetra.

hepatonkus (grč. *cérag, onkos masa*) *med.* izrastaj na jetri.

hepatoskopija (grč. *cérag, hepatos, skopeo gledam, posmatram*) proricanje po jetri, gatanje po jetri.

hepatotomija (grč. *cérag, tome sečenje, rezanje*) *med.* sečenje, operacija jetre.

hepatocela (grč. *hepar, kele* prosutost, kila) *med.* prosutost, kila jetre.

hepatocistis (grč. *cérag, kystos mehur*) *znat.* žučni mehur.

hepening (eng. happening događanje) savremeni oblik likovnog, pozorišnog ili mu-zičkog izražavanja zasnovan na improvizaciji, iznenáčenju i šokiranju publike; izvodi ga umetnik obično na javnom mestu (ulica) uz sudelovanje svih prisutnih; prvi *hepeninzi* organizovani su 1958. u Njujorku.

hepiend (eng. *carri* srećan, end kraj) u književnom, pozorišnom i filmskom jeziku: nasilu, neočekivano izveden srećan svršetak (nekog romana, pozorišnog komada, naročito filma).

hepta- (grč. *hepta*) predmetak u složenicama sa značenjem: sedam.

heptaginičan (grč. *hepta, gyne žena*) bog, „sa sedam žena“, naziv za sve Lineove klase biljaka koje imaju 7 stubića (kao red).

heptagon (grč. *hepta, gonfa ugao*) *geom.* sedmougao.

heptada (grč. *hepta*) sedmica, vreme od sedam dana u svom simboličkom i mističnom značenju.

heptaedar (grč. *hepta, hedra osnova, plosan min.* kristal sa sedam plosni).

heptakord (grč. *hepta, ital. accordo, grč. chorde žica*) *muz. v. heptahord.*

heptametar (grč. *hepta, metron mera, merile* metr. stih sa sedam stopa, sedmerac).

heptandria (grč. *hepta, aner gen. andros čovek, muhe*) *pl. bog.* „sa sedam muževa“, biljke čiji cvetovi imaju 7 prašničnih niti (UP klasa Lineovog sistema).

heptarh (grč. *hepta, archo vladam*) član vlade sedmorice.

- heptarhija** (grč. hepta, archo) vladavina sedmorice.
- Heptateuh** (grč. hepta, teuchos knjiga) „koji se sastoji od sedam knjiga”, naziv za 7 prvih knjiga Starog zaveta (5 knjiga Moj-sijevih, knjiga Isusa Navina i Knjiga o sudijsama).
- heptafilan** (grč. hepta, phyllon list) *bat.* sedmolist, sa sedam listova.
- heptahord** (grč. hepta, chorde žica, struna) *muz.* lira sa sedam žica; takode: = *sep-tima*.
- her (nem. Negg) gospodin, gospodar, vlasnik.
- Hera** (grč. Nega) 1. *mit.* sestra i žena Zevsova i, kao takva, najstarija boginja, boginja brakova i porođaja; inače gorda, vla-stoljubiva, podmukla i ljubomorna boginja (kod Rimljana *Junona*).
- Hera** (grč. Nega) 2. *mit.* sveštenica Afrodi-tina, ljubaznica *Leandrova*.
- herakleje** (grč. Hrakles) *pl.* pesme čiji su predmet život i dela Heraklova.
- heraklit** (grč.) ploče izradene od drveta, rezanog u obliku tankih pljosnatih rezanaca, i cementa; služe za građenje pre-gradnih zidova, topotnu i akustičnu izo-laciju, pokrivanje itd.
- heraklitizam** *fil.* učenje grčkog filozofa Heraklita, oko 500. pre n.e., po kome se sve sastoji u bivanju, dogadanju i delatnosti; *up. panta rej.*
- Heraklo** (grč. Herakles) *mit.* najslavniji grčki heroj, ideal muške snage, hrabrosti i vrline (kod Rimljana: *Herkul*).
- heraldika** (nlat. heraldus) nauka o grbovima (obuhvata poznavanje, veština izradivanja i pravo na grbove); *heraldične figure* likovi na grbovima.
- heraldičar** (nlat. heraldicus) poznavalac, proučavalac grbova.
- herba** (lat. herba) travka, biljka, trava.
- herbar** (nlat. herbarium) 1. *bog.* sveska udešena za čuvanje osušenih biljaka; 2. zbirkapresovanih i osušenih biljaka; služi proučavanju *flore* nekog kraja, države i DR-
- herbarizacija** (nlat. herbarisatio) skupljanje biljaka (trava) u zbirku.
- herbarijum** (nlat. herbarium) v. *herbar.*
- herbarist(a)** (lat. herba travka, trava, biljka) poznavalac biljaka; travar, skupljač biljaka; trgovac biljkama.
- herbartijanizam** filozofija, psihologija i pedagogija nem. filozofa Johana Fridriha *Herbarta* (1776—1841).
- herbivore** (lat. herba biljka, vorare žderati) *zool.* biljožderi, biljojeci.
- herbicidi** (lat. herba biljka, caedere ubiti, cecidi) *pl. hen.* preparati za uništavanje korova i drugog štetnog i nepoželjnog rastinja (odlikuju se time što njihovo veoma jako otrovno dejstvo nimalo ne škodi ostalim biljkama, npr. strnim žitima, a potpuno uništava korovske biljke).
- herbozan** (lat. herbosus) travan, bogat travom.
- hergela** (pere.) v. *ergela.*
- herd-buk** (eng. herd staklo, book knjiga) u racionalnom stočarstvu: matična zapatna knjiga sa podacima (poreklo, težina, proizvodom sposobnost i dr.) o govedima, rodoslov goveda; *up. pedigree.*
- hereditarni** (lat. hereditarius) nasledan, nasledni; nasleden; *hereditarno opterećenje* nasledio opterećenje, nasledena sklonost nekoj bolesti ili slabosti (piću, krađi, zločinu i dr.).
- heredititet** (lat. hereditas) naslede, nasledstvo; naslednost; pravo nasledja.
- herezija** (grč. hairesis) v. *heres.*
- herezijarh** (grč. hairesis jeres, archo vodim, vladam, hairesoarches) glavni jeretik, tvorac, osnivač neke heresije.
- heres** (lat. heres) naslednik; *heres eks ase ili heres univerzalna* (lat. heres eh asse, universalis) jedini naslednik.
- herzologija** (grč. chersos kopno, logia nauka) geogr. nauka o oblicima, visinskim i drugim odnosima Zemljine površine, deli se na *orografiju i hidrografiju.*
- herihter** (nem. Herrichter) priredivač kože, krojilac i prošivač kože za obuću.
- Herkul** (lat. Hercules) *mit.* = *Heraklo; fig.* vanredno hrabar i snažan čovek; *astr.* sazvežđe na severnom nebu; *Herkul na raskršću* navod iz jedne priče sofiste Predika prema kojoj se Herkul na raskršću dugo rešavao: da li da pode putem uživanja ili putem vrline; *Herkulovi stubovi* (lat. Columnae Herculis) Gibraltarski moreuz na čijim je obema obala po verovanju starih, Herkul podigao po jedan stub (kao oznaku dokle je u svojim putovanjima najdalje na Zapad stigao).
- herkuleus morbus** (lat. herculeus morbus) *med.* „Herkulova bolest”, padavica.
- herkulski** (lat. herculeus) koji je kao u Herkul, koji pripada Herkulu; gorosta-san, divovski, džinovski.
- herma** (grč. Hermes, lat. Herma) Hermesova i svaka bista postavljena na stubu ili četvrtastom postolju; *up. herme.*
- hermafrodizam** (grč. Herm-aphroditos) v. *hermafroditizam.*
- Hermafrodit** (grč. Herm-aphroditos) *mit.* sin Hermesa i Afrodite, koga su bogovi, na molbu karijske izvorske nimfe Salmaki-de, sjedinili s ovom u jedno dvospolno biće (pola muškarac pola žena), zato što joj nije uzvraćao ljubav; *up. hermafrodit.*
- hermafrodit** (grč. Hermes, Aphrodite Afrodita) dvospolac, živo biće (životinja ili biljka) kod koga postoje i muški i ženski spolni organi; *up. Hermafrodit.*
- hermafroditizam** (grč. Herm-aphroditos) *biol.* istovremeno postojanje muških i ženskih spolnih organa u jednoj jedinici (pojava kod mnogih biljaka i nižih životinja normalna, a kod kičmenjaka, sem

malog broja riba, i čoveka nakaznost i zakržljalost spolnih organa).

herme (grč. Hermai) *pl.* kod starih Grka: glave i poprsja (prvobitno Hermes, kao boga puteva, a zatim i drugih bogova i znamenitih ljudi) koja su stajala na četvrtastim stubovima; stavljali su ih na vrata hramova i kuća, po raskrsnicama, trgovima i ulicama.

hermelin (lat. hermellina, nem. Hermelin) *zool.* zver iz porodice kuna (*Mustela erminea*), severna, velika lasica; krzno mu je na visokoj ceni.

hermenevtika (grč. hermeneutike tumačenje) v. *hermeneutika*.

hermeneut (grč. hermeneutes tumač, objašnjavalac) tumač, prevodilac Sv. pisma u staroj hrišćanskoj crkvi.

hermeneutika (grč. hermeneutike tumačenje) veština tumačenja ili izlaganja nekog govora ili spisa, naročito biblijskog; veština simboličkog predstavljanje nekog umetničkog dela.

Hermes (grč. Hermes) *mit.* sin Zevsa i Maje, glasnik bogova, bog trgovine, puteva, putnika, kradljivaca, rečitosti, vod duša u Had, bog spavanja i snova, pronalazač lire; prikazivan kao umiljat mladić sa putničkim šeširom, krilatim cipelama i heroldskim štapom (kod Rimljana: *Merkur*).

Hermes Trismegist (lat. Hermes Trismegisti) „triput najveći Hermes”, mitski egipatski mudrac koga su smatrali tvo-rcem svih tajnih nauka i ocem alhemije (hermetičke filozofije); otuda: *hermetika* = *alhemija*; *hermetičar* = veštak u spravljanju zlata, *alchemist*, zanesenjak.

hermetizam (grč. Hermes) zatvorenost, ne-propustljivost; *lit.* jedan od vidova subjektivizma, zatvaranje, povlačenje u sebe i stvaranje sveta prema sopstvenoj zamisli.

hermetika v. pod *Hermes Trismegistus*.

hermetičan (grč. Hermes) zatvoren tako da ne propušta ni tečnosti ni vazduh, potpuno zatvoren (po tome što je *Hermes Trismegistus* pripisivana veština da riznice, posude i dr., pomoću magijskog pečata, učini potpuno nepristupačnim).

hermetičar v. pod *Hermes Trismegist*.

hermoglif (grč. Hermes, *glypho* izdubem, režem) izradivač kipova *Hermesa* (*Merkura*), vajar, kipar.

hermoglifika (grč. *hermoglyphike*) vajarska veština, vajarstvo, kiparstvo.

hernija (lat. *hernia*) *med.* prosutost, prodor, kila (urođena ili stepena ispadnutost utrobe jedne zatvorene telesne duplje kroz nepriroden otvor, tako da izgleda kao izraštaj van duplje — glave, grudi, trbuha itd.).

herniografija (lat. *hernia* prosutost, kila, grč. *grapho* opisujem) opisivanje raznih vrsta prosutosti.

herniologija (lat. *hernia*, grč. *logfa* nauka) nauka o vrstama i oblicima prosutosti.

herniozan (lat. *herniosus*) *ned.* prosut, kilav.

herniotomija (lat. *hernia* prosutost, kila, grč. tome sečenje, rezanje) *hir.* operacija *hernije*.

heroin derivat morfijuma, beli prah, opojna droga.

heroj (grč. *heros*) kod starih Grka: polubog, junak poštovan kao bog, naročito onaj kome je otac ili mati neko više, božansko biće (Heraklo, Tezej, Kastor i Poluks itd.); *fig.* junak, čovek koji se istakao hrabrošću, duhovnom nadmoćnošću ili sposobnošću.

herojida (grč. *herois gei. heroidos*) 1. *poet.* lirsko-elegijska pesma u obliku poslanice, u kojoj neki stari junak (ili stara junakinja) iznosi svoja osećanja.

herojida (grč. *herois gei. heroidos*) 2. v. *herojima 2.*

herojizam (grč. *heros*) junaštvo, viteštvu, velika duševna i telesna nadmoćnost.

herojizirati (grč. *heros*) uzdizati nekog do *heroja*, poštovati kao heroja.

herojina (lat. *heroina*) 1. junakinja, poluboginja, »sena junakinja; 2. glumica koja igra glavnu ulogu; *herojida*.

herojski (grč. *heroikos*) junački, koji se tiče junaka ili junačkog doba jednog naroda; junački, viteški; *herojska poezija* junačko, epsko, pesništvo; *herojski stih=hek-sametar* (kod nas: deseterac); *herojski doba* doba junaka, naročito, kod Grka, doba trojanskog rata i ranije.

herold (nlat. *heraldus*, šp. *heraldo*, nem. *Herold*) u srednjem veku: nadzornik koji je, pri viteškim igrama i svečanostima, ispitivao i objavljivao grbove; poklisar, glasnik, vesnik.

heromanija (grč. *heros* junak, tata pomama, strast) strasno ponašanje junaka i junačkih dela.

heroologija (grč. *heros* heroj, polubog, junak, logia učenje) učenje, nauka o junacima i polu bogovima.

heroon (grč. *heroon*) hram podignut u slavu nekog heroja, grob heroja.

Herostrat (grč. *Herostratos*) zanesenjak iz Efeza koji je htio da mu ime pošto-poto uđe u istoriju i da se proslavi, te je, 356. god. pre n. e., zapalio čuveni Artemidin hram u Efezu; *fig.* čovek koji se proslavio i postao čuven, poput Herostrata, naopakim i razornim radom.

heroteizam (grč. *heros* junak, *theos* bog) obožavanje heroja.

herpes (grč. *herpes gen. herpetos*) *med.* kosopascica, pljuskavica, jaglina (akutno oboljenje kože koje se sastoji u obrazovanju grupa sitnih mehurića sa seroznom ili gnojavom sadržinom).

herpetičan (grč. *herpes gei. herpetos*) *med.* kosopasičan, pljuskavičast, bolestan od *herpes a.*

herpetografija (grč. *herpes gei, herpetos* koso-pasica, *grapho* opisujem) *med.*, opisivanje raznih vrsta i oblika *herpesa*.

herpetologija (grč. *herpes, logia nauka, herpo gmižem*) *med.* nauka o *herpesu; zool.* nauka o gmižavcima i vodozemcima.

herpografija (grč. *herpo gmižem, grapho* opisujem) gmižavičko pisanje, = *reptilska štampa*.

heruvim (hebr.) u hrišćanskoj crkvi: andeo, natčovečansko biće sa detinjom glavom i krilima, koje se nalazi uz boga.

herc (nem. *Herz*) 1. srce; na kartama: karta sa slikom srca, adul; *erc*.

herc 2. fiz. jedinica za merenje *frekvencije* naizmeničnih struja: broj treptaja u jedinici vremena. *Hercov broj* (naziv po pro-nalazcu, nem. fizičaru H. R. Hercu — *Hertz 1857—1894*).

herceg (nem. *Herzog*) Vojvoda; *up. hercog*.

hercig (nem. *herzig, Herz*) mio, umiljat, lju-bak, lep, krasan.

hercija (nlat. *hercia*) trokrak crkveni svećnjak.

hercog (nem. *Herzog, stvnem. heri vojska, zogo=aT. dux*) vojvoda (nekada vladarska i najviša plemićka nasledna titula kod Nemaca).

hesap (arap.) v. *esap*.

hesonit (grč. *hesson manji*) mineral, vrsta poludragog kamena.

Hesperide (grč. *Hesperides*) *pl. nit.* u starogrčkoj mitologiji kćeri titana Atla-nta (na krajujem zapadu čuvaju zlatne jabuke).

Hesperija (lat. *Hesperia*) 1. zapadna zemlja (za Grke Italija, za Rimljane Španija); 2. *astr.* asteroid otkriven 1861. god.

hesperus (grč. *hesperos*) veče; zapad; *Hespe-rus* Večernjača (planet *Venus* kada se pojavi po izlasku Sunca; *up. Fosforos*).

Hestija (grč. *Hestia*) 1. *mit.* grčka boginja zaštitnica ljudi i državnog uredjenja, odgovara rimskoj *Vesti*; 2. *astr.* asteroid otkriven 1857. god.

hetera (grč. *hetafra* prijateljica, drugarica) ljubavnica, bludnica; duhovita, milosnica, obrazovana i slobodna žena.

heterarhija (grč. *heteros drugi, archo vladam*) vladavina tuđinaca, tuđinska vlast.

heteri (grč. *hetairia* društvo, prijateljstvo) makedonske rodovske plemstvo; konjanici staromakedonske vojske.

heterizam (grč. *hetaira drugarica*) priznate naložništvo, priznat *konkubinat*; pret-postavljeni ustanova zajedničkog braka u plemenu.

Heterija (grč. *hetaiia drugarstvo, družina „Prijateljsko udruženje“*, ime grčkog tajnog političkog udruženja, koje je osnovao 1780. u Rumuniji pesnik Riga od Fere i obnovljeno 1814. u Odesi, kome je bio cilj oslobođenje Grka i drugih balkanskih naroda od turskih vlasti.

heteristi (grč. *hetairla*) *pl. članovi Hete-rije*.

hetere- (grč. *heteros*) predmetak u složenicama sa značenjem: drugi, razni, različit.

heterobiografija (grč. *heteros, bios život, grapho pišem*) životopis koji neko napiše o nekom drugom; *supr. autobiografija*.

heterogamija (grč. *heteros, gamos brak*) *bog.* spajanje gameta koji se razlikuje po veličini, obliku i pokretljivosti; *anizoga-mija*.

heterogen (grč. *heterogenes drugoga stabla, drugoga roda, druge vrste*) koji pripada drugoj vrsti, sastavljen od raznorodnih elemenata, raznovrstan, raznorodan; *up. homogen*.

heterogenea (grč. *heteros drugi, genos rod*) *gram.* imenice koje u istom ili različitom značenju imaju različit rod u jednini i množini, npr. akt: *akti i akta*; fakat: *fakti i fakta*.

heterogeneitet v. *heterogenost*.

heterogenija (grč. *heteros, genos*) v. *heterogenija*.

heterogenitet (tačnije je **heterogeneitet**) v. *heterogenost*.

heterogenost (grč. *heterogenes raznorodan, raznovrstan*) raznorodnost, raznovrsnost, nejednakost.

heterogonija (grč. *heteros, gonos poreklo*) *viol.* oblik menjanja generacija, kada pojedine generacije pokazuju različite oblike.

heterograf (grč. *heteros, grapho pišem*) onaj koji piše drukčije od ostalih, tj. uvodi-lac novina u pravopis.

heterodin (grč. *heteros, dynamis snaga, sila*) *teh. generator* naizmeničnih struja visoke frekvencije; primenjuje se poglavito kod radio-prijemnika, gde služi kao lokalni oscilator.

heterodinamičan (grč. *heteros, dynamis*) *bog.* naziv sa biljke sa prašinčini nitima različite dužine npr. krstašice i usna-tice.

heterodoksan (grč. *heteros, doxa mnenje, mišljenje*) koji odstupa od utvrđenog ver-skog učenja, krivo-veran, inoverac; *supr. ortodoksan*.

heterodoksijsa (grč. *h&teros, doxa mnenje, mišljenje*) krivo-verje, jeres; *supr. ortodok-sija*.

heterodontan (grč. *heteros, odus, odontos Zub*) *zool.* naziv za Zubala kičmenjaka koji imaju razne vrste zuba.

hetererotizam (grč. *heteros, heros spolna ljubav*) *psih.* pojava kod odraslih koji traže drugu osobu za seksualnog partnera; *supr. autoerotizam*.

heteroza (grč. *heterosis izmena, promena*) *biol.* pojava bujnijeg rasta, snažnijeg i bržeg razvitka i veće otpornosti koja nastaje ukrštanjem biljaka i životinja različitih naslednih osobina.

heterozeteza (grč. h̄teros, zetezis traženje, istraživanje) sklonost postavljanju na-stranih tvrđenja; *log.* pogreška u zaključi-vanju koja nastaje kad se iz premisa zaključuje nešto drugo a ne ono što je trebalo dokazati (*metabasis e je alo genos*), sofističko, dvosmisleno pitanje.

heterozigot (grč. heteros, zygon jaram) raznospasan, nasledan (melezan) organizam.

heterozigotan (grč. heteros, zygon jaram) *vot.* koji je postao spajanjem *gameta* sa raznim naslednim faktorima; *supr.* *homozigotan*.

heteroinseminacija (grč. he4eros, *insemina-cija*) veštačko oplodavanje životinje ili čoveka.

heterokarpičan (grč. heteros, karpos plod, rod) *vot.* raznosemeni, koji donosi različiti rod.

heteroklizija (grč. h̄teros, klisis promena, heteroklisia) u grčkoj gramatici; megpana promena imenica, npr. *gynē gen. gynaikos*.

heteroklitičan (grč. heteroklitos) *gram.* sa mešanom promenom, nepravilan; neobičan, nastran, čudan.

heterokliton (grč. heterokliton) *gram.* imenica sa mešanom nepravilnom promenom.

heterokrazija (grč. he4eros, krasis mešanje) različito mešanje sokova.

heterokranija (grč. heteros, kranlon lubanja) *med.* jednostrana glavobolja, = *migrena*.

heterolalija (grč. heteros, lalia govorenje, čeretanje) nepravilno govorenje.

heteromeran (grč. heteros, meros deo) sastavljen iz različitih delova.

heteromoran (grč. heteros, morphē oblik) drukčijeg ili različitog oblika.

heteromorfizam (grč. heteros, morphe) pojava jedne iste tvari (supstancije) u dvama (*dimorfizam*), trima (*trimorfizam*) ili više (*polimorfizam*, *pleomorfizam*) bitno različitih kristalnih oblika.

heteronomija (grč. heteros, nomos zakon) 1. zavisnost od tuđih zakona; 2. *fil.* nesamostalnost čovečjeg razuma i volje; *supr.* *autonomija*; 3. *zool.* osobina viših bića kod kojih telesni članci nisu među sobom jednakci, već se stapaju i grade telesne oblasti (glava, vrat, grudi, trbuš i dr.).

heteropatija (grč. heteros, pathos bolest, patnja) *med.* 1. v. *alopatija*; 2. bolesno promenjena osjetljivost.

heteroplazija (grč. heteros, plasso uoblič-a-vam, obrazujem) raznorodno ili nepravilno organsko obrazovanje.

heteroplastičan (grč. heteros, plastikos uobličavan, koji uobličava, obrazovan, koji obrazuje) *biol.* sastavljen od raznorodnih celija.

heteroptera (grč. heteros, pteron krilo) *i zool.* nejednakokrilci = stenice.

heteroptika (grč. he4eros, optikos vidni) lažan izgled, varka, obmana, zabluda.

heterorganski (grč. heteros, organon) koji pripada drugom govornom organu ili različitim organima za govor.

heteroreksija (grč. heteros, orexis težnja, prohnev) *med.* neobičan, neprirodna želja za jelom, naročito kod trudnih žena.

heteroritmus (grč. heteros, rythmos ritam) nepravilan ritam; *med.* nepravilno bilo, nepravilan puls (kao posledica bolesti).

heteroseksualan (grč. heteros, lat. sexualis spolni) raznospolan, spolno osjetljiv i naklonjen prema drugom, suprotnom spolu; *supr.* *homoseksualan*.

heteroseksualitet (grč. heteros, lat. sexus spol) spolnost koja se osniva na prirodnom osećanju i nagonu prema drugom, suprotnom spolu.

heterostilija (grč. heteros, stylos stub) *vot.* oblik *dimorfizma* kod koga hermafro-ditni cvetovi iste biljne vrste imaju kod pojedinih biljaka ili dugačak stubić a kratke prašnične niti, ili kratki stubić, a dugačke prašnične niti.

heteroscijji (grč. heteroskioi) *od. geogr.* „raznosenčani“, stanovnici umerenih podneblja, koji svoju podnevnu senku vazduh bacaju u raznim pravcima, u pravcu severa ili u pravcu juga.

heterotelija (grč. heteros, telos izvršenje, ispunjenje; raj, svrha, cilj) nesamostalnost, zavisnost, stanje bića kojima su ciljevi njihove delatnosti prirodnom određeni i pokazani; *supr.* *autonomija*.

heteroterme (grč. heteros, thermos vruć) *pl. zool.* životinje sa promenljivom temperaturom tela (u ove spadaju sve životinske vrste sem ptica i sisara).

heterotetičan (grč. heteros, tithemi mećem, postavim) natčulan, = *transcendentan*.

heterotomičan (grč. heteros, tome rezanje, sečenje) nejednako urezan ili izrekan.

heterotropan (grč. heteros, tropos obrt, okret, pravac) kooji ne ide u istom pravcu, drukčije upravljen, koji se nejednako prelama (zraci).

heterotrofan (grč. heteros, trophe hrana, ishrana) koji uzima hranu od drugih; *heterotrofne biljke bot.* gotovo isključivo najniže biljne vrste koje nemaju *hloro-fila* i ne mogu izradivati biljnu materiju, te moraju da je uzimaju od drugih biljaka (za razliku od *autotrofnih biljaka*, biljaka koje se same hrane, tj. koje imaju biljno zelenilo i mogu da stvaraju organsku materiju iz neorganskih, mineralnih jedinjenja).

heterotrofija (grč. heteros, trophe) *biol.* v. *alotrofija*.

heterofilija (grč. h̄teros, phyllon list) *bot.* različitost oblika lišća istih biljaka u raznim pojasevima.

heterofonija (grč. h̄teros, phone zvuk, glas) 1. *med.* bolesno promjenjeni glas; 2. *muz.* slučaj kada instrumenat prethodi uniso-noj melodiji ili kad je produžava, kao npr. kod gusalja; raznoglasnost; prolazno, delimično menjanje melodije jednog glasa

- prema istovremenom izvođenju iste melodije drugim glasom.
- hetsroftalmija** (grč. heteros, ophthalmos oko) različitost očiju, naročito različita boja očiju, čakarastost.
- heteroftongija** (grč. heteros, phthongos glas) drukčije govorenje; govor iz trbuha.
- heterohroičan** (grč. heteros, chros boja) raznobojan, šaren.
- heterohromija** (grč. heteros, chroma boja) urođeni nedostatak: raznobojnost očnih dužica kod iste osobe.
- hstman** (nem. Hauptmann kapetan) vrhovni vojni zapovednik u Poljskoj, Litvaniji i Ukrajini (XV—HUŠ v.); v. *ataman*.
- het-trik** (eng. hat-trick) sp. tri pogotka istog igrača, ili tri uzastopne pobjede jedne iste ekipе; izraz potiče iz vremena kad je vladao običaj da se igraču kriketa (koji bi to postigao pokloni novi šešir (eng. hat šešir).
- hećim** (arap. hakim mudrac, filozof, tur. hekim) lekar.
- heureka** (grč. heurisko nadem, nalazim, heureka našao sam) našao sam, pronašao sam! (Radostan uzvik Arhimedov kad je, pri kupanju, otkrio svoj hidrostatički zakon; otuda: radostan uzvik kada se reši neko teško pitanje, napravi kakvo otkriće itd.).
- heuristika** (grč. heurisko nadem, pronađem) veština i nauka o metodima u prona-laženju novih, naročito naučnih činjenica i saznanja.
- heuristički** (grč. heurisko) pronalazak, pronalazački, otkrivački; *heuristički* (*analitički* ili *tenetički*) *metod* put koji vodi pronalazenu naučnih istina.
- Hefest** (grč. Hphaistos) *mig.* bog vatre i onih mehaničkih veština za koje je potrebna vatra, nebeski kovač, sin Zevsov i Herin, muž Haritin (u *Ilijadi*) ili Afroditin (u *Odisеji*); stasom slab, hrom, ali jakih mišica, živi na Olimpu kao Zevsov pe-harnik, a tu ima i svoju kovačnicu (kod Rimljana: *Vulkan*).
- heftemimeres** (grč. hepta sedam, hemi- pola, polu-, meros deo) *metr.* od sedam i po polovina ili tri i po stope, naročito: *cezura u heksametu* koja se nalazi posle tri i po stope ili u četvrtoj stopi.
- hedžira** (arap.) v. *hedžra*.
- hedžra** (arap. higra seoba, tur. hicret) preseljenje Muhamedovo iz Meke u Medinu (16. UP 622. n. e.), od koga dana muhamedanci računaju svoje godine.
- hibernator** (lat. hibernus zimski) *med.* aparat za hlađenje zuba i dr. organa^u cilju postizavanja lokalne anestezije; up. *hibernizacija*.
- hibernacija** (lat. hibernatio) 1. *zool.* zimski san nekih toplokrvnih životinjskih vrsta; 2. *med.* lečenje nekih duševno bolesnih pomoću veštački izazvanog „zimskog sna“.
- hibernizacija** (lat. hibernus zimski) *med.* metod vršenja lokalne anestezije, naročito zubne: uduvavanje, pomoću *hibernatora*, hladnog vazduha i zamrzavanje, npr. u Zub koji treba lečiti ili vaditi.
- Hibernija** (lat. Hibernia) lat. ime Mrske.
- hibernicizam** (lat. Hibernia Irska) osobenost prekog govora; karakter Iraca.
- hibrid** (lat. hibrida melez, od grč. hybris obest, nasilje) *biol.* biće (biljka ili životinja) koje je postalo od dveju različitih vrsta, *melez, bastard*.
- hibridan** (lat. hibrida) melezni, bastardni; *hibridna reč gram.* reč sastavljena od reči raznih jezika, npr. *bi-gamija*.
- hibridacija** (lat. hibrida) *biol.* ukrštanje, parenje raznih vrsta, proizvodjenje meleza ili bastarda.
- hibridizacija** (lat. hibrida) v. *hibridacija*.
- hibridirati** (lat. hibrida) *biol.* ukrštati, proizvoditi meleze (*bastarde*).
- higeist(a)** (grč. hygieia zdravlje) onaj koji radi na unapređenju zdravlja.
- higeologija** (grč. hygieia, logia nauka) v. *higijena*.
- Higieja** (grč. Hygieia) 1. *mit.* grčka boginja zdravlja, kći *Eskulapa* (pričavljana kao devojka sa školjkom u ruci, iz koje piće jedna zmija); 2. *astr.* asteroid otkriven 1849. god.
- higijastika** (grč. higiastikos lekovit, hygieia zdravlje) veština negovanja i održavanje zdravlja.
- higijena** (grč. hygieia) nauka o negovanju zdravlja (pojedinca i naroda, tj. lična, javna i socijalna higijena).
- higijeničar** (grč. hygieia) stručnjak za *higi-jenu*.
- higiomija** (grč. hygieia, komizo negujem, gajim) negovanje zdravlja.
- hitro-** (grč. hygros) predmetak u složeni-cama sa značenjem: vлага, vlažan.
- higrobarometar** (grč. hygros, barys težak, metron mera, merilo) sprava za merenje vlažnosti vazduha.
- higrogram** (grč. hygros, gramma slovo) crtež što ga ispisuje *higrograf*.
- higrograf** (grč. hygros, grapho beležim) *higrometar* koji automatski beleži promene u vlažnosti vazduha.
- higrodermija** (grč. hygros, derma koža) *med.* kožne bolesti pracene lučenjem krvnog seruma.
- higroeudiometar** (grč. hygros, eudios tih, miran, metron mera, merilo) v. *eudiometar*.
- hrigrokolirijum** (grč. hygros, kollyrion mast za oči) *med.* tečni lek za oči.
- higrologija** (grč. hygros, logia nauka) nauka o vlažnosti vazduha.
- higrometar** (grč. hygros, metron mera, merilo) vlagomer, instrumenat za osmatranje promena u vlažnosti vazduha; *higroskop*.
- higrometrija** (grč. hygros, metria merenje) merenje vlažnosti vazduha.

- higroskop** (grč. hygros, skopeo posmatram) v.
higrometar.
- higroskopan** (grč. hygros, skopeo) koji privlači, upija vlagu iz vazduha i usled toga bubri, npr. dlaka od kose, riblja kost, žica od creva, drvo, kuhinjske so, potaša i dr.
- higroskopicitet** (grč. hygros, skopeo) svojstvo materije da upija, privlači iz vazduha vodu.
- higrostat** (grč. hygros, istemi postavim, stavim) uređaj za održavanje stalne vlažnosti vazduha u zatvorenim prostorijama.
- higrofile** (grč. hygros, phflos koji voli) vot. v. *higrofite.*
- higrofilija** (grč. hygros, philia naklonost, voljenje) bog. opršavanje pomoću talasanja vode (kod nekih vodenih biljaka).
- higrofite** (grč. hygros, phyton biljka) pl. bot. biljke kojima je potrebno više vlage da bi mogle uspevati; *up. keerofite.*
- higrofobija** (grč. hygros, phobos strah) psih. strah, zaziranje od vlage ili tečnosti.
- hidalgo** (iš. hidalgo) plemić, vlastelin, titula nižeg plemstva Španiji.
- hidartroza** (grč. hydor voda, arthron zglob) med. vodena bolest zglobova.
- hidat-** (grč. hydor gec. hydatos) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, voden, vodo-.
- hidatide** (grč. hydor gen. hydatos) pl. med. 1. voden mehurići, plikovi; 2. bobice od trakulje u mesu.
- hidatizam** (grč. hydor gen. hydatos, hydatismos šum vode u telu obolelog od vodene bolesti) med. bućanje vode u grudima ili trbuhi.
- hidatogen** (grč. hydor, hydatos, gen- koren od gignesthai postati, nastati) koji je postao taloženjem iz vode.
- hidatogenezis** (grč. hydor, hydatos genesis postanak, postajanje) stvaranje vode, postajanje vode.
- hidatodan** (grč. hydatodes) voden, pun vode.
- hidatode** (grč. hydor, hydatos, hodos put) pl. vot. šupljine na epidermu biljaka kroz koje biljke izbacuju suvišnu vodu u vidu kapljica.
- hidatoza** (grč. hydor, hydatos) vodena bolest.
- hidatonkus** (grč. hydor, hydatos, onkos masa) med. voden izrastaj.
- hidatoskopija** (grč. hydor, hydatos, skopeo posmatram) vraćanje, gatanje u vodu.
- hidatofil** (grč. hydor, hydatos, philos prijatelj) pristalica lečenja hladnom vodom.
- hndatofite** (grč. hydor, hydatos, phyton biljka) pl. bot. v. *hidrofite.*
- hidatričan** (grč. hydor, hydatos) sličan vodi, kao voda.
- hidra** (grč. hydra vodena zmija) 1. *dernejska hidra mit.* mnogoglava neman u jezeru Le-rin kojoj su namesto svake odsećene glave izrastale po dve nove, ali koju je Heraklo ipak uspeo da ubije; 2. *zool.* slatkovodni polip iz kola dupljara, vrlo proste grade
- i sa 6—8 štaka oko usnog otvora; 3. *fig.* zlo koje biva tim veće što se više trudimo da ga otklonimo.
- hidra-** (grč. hydor) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, voden, vodo-.
- hidragoga** (grč. hydor, ago teram, odvodim) pl. med. sredstva koja teraju na mokrenje i znojenje.
- hidradenitis** (grč. hidros znoj, aden žlezda) med. zapaljenje znojnih žlezda.
- hidraza v. hidrolaza.**
- hidrazin** (grč. hydor voda) neorgansko hemijsko jedinjenje vodonika i azota; bezbojna uljasta tečnost; služi kao redupciono sredstvo u analitičkoj hemiji i industriji i kao polazna sirovina za sintezu mnogih jedinjenja.
- hidrangije** (grč. hydor, angeion sud) v. *limf-ni sudovi.*
- hidrangografija** (grč. hydor, angeion, grap-ho opisuju) opisivanje limfnih sudova.
- hidrangiologija** (grč. hydor, angelon, logia nauka) nauka o limfnim sudovima.
- hydrant** (grč. hydor) 1. ulična vodena slavina, naprava za uzimanje vode iz ulične vodovodne cevi, naročito za polivanje ulica i gašenje požara; 2. polip pojedinac u jednoj hidropolipskoj zajednici.
- hidrargilit** (grč. hydor, lat. argilla glina) mineral sastavljen od gline i vode.
- hidrarginizam** (grč. hydrargyros veštački spravljen, iz rumenice, sulfida žive, izvučena živa) med. trovanje živom.
- hidrarginija** (grč. hydrargyros) med. v. *hidrarginizam.*
- hidrarginum** (grč. hydrargyros) hem. „voden srebro“, živa.
- hidrat** (grč. hydor) hem. jedinjenje vode sa nekom drugom tvarju, supstancom, obično kakva neutralna so.
- hydratisati** (grč. hydor) hem. pretvoriti (ili: pretvarati) u *hidrat*, spojiti (ili: spajati) s vodom.
- hidraulik** (grč. hydraulikos koji pripada vodnim orguljama) inženjer vodenih radova.
- hidraulika** (grč. hydraulikos) fiz. nauka o tečnostima kao pokretnoj sili, nauka o praktičnoj primeni i upotrebi kretanja vode (deo hidromehanike).
- hidraulični** (grč. hydraulikos) 1. koji spada u *hidrauliku*; 2. pokretan vodenom snagom; 3. koji se uticajem vode stvrđnjava (npr. „hidraulični kreč“); 4. *hidraulična pre-sa* v. *hidrostaticna pre-sa.*
- hidraulon** (grč. hydor) muz. vodna orgulja.
- hidrahne** (grč. hydor, achne pleva; pena; prašina) med. voden mehurić (plik) na koži ili ustima.
- hidracidum** (grč. hydor, lat. acidum kiselina) hem. vodonična kiselina.
- hidremezis** (grč. hydor, emesis povraćanje) med. povraćanje vode.
- hidremija** (grč. hydor, haima krv) med. vodnjikavost krvi.

hidrevcefalitis (grč. hydor, enkephalos mozak) *med.* vodena bolest mozga (glave).

hidrepigastrijum (grč. hydor, to epigastrion telo od grudi do pupka) *med.* spoljašnja ili površinska vodena bolest trbuha.

hidridi (grč. hydor, eidos oblik, vid) je-dinjenje hemijskih elemenata sa vodonikom.

hidrijade (grč. hydrias *ten.* hydriados) *pl. mit.* vodene nimfe.

hidrijaziologija (grč. hydor, iasis lečenje, logia nauka) *med.* nauka o lečenju vodom.

hidrijazis (grč. hydor, iasis) *med.* lečenje vodom.

hidrijatrika (grč. hydor, iatrikos lekarski) veština lečenja vodom, naročito hladnom vodom.

hidriranje (grč. hydor) proces i postupak uvođenja atoma vodonika u molekule različitih hemijskih jedinjenja, većinom organskih.

hidro- (grč. hydor) predmetak u složenica-ma sa značenjem: vrda, voden, vodo-.

hidroa (grč. hidros znoj) *pl. med.* bubuljice koje su postale od vrućine i znojenja.

hidroavijacija (grč. hydor, fr. aviation) avijacija koja ima u sastavu hidroavione.

hidroavion (grč. hydor, fr. avion) avion, letilica koja se diže s vode i spušta na vodu (sa čamcima mesto točkova).

hidroaeroplan (grč. hydor, aer vazduh, lat. planum ravan) *v.* hidroavion.

hidroakustika (grč. hydor, akustika) grana akustike koja ispituje podvodno kretanje zvuka.

hidroarheologija (grč. hydor, arheologija) grana arheologije koja se bavi ispitivanjem ostataka materijalne kulture prošlih civilizacija pod vodom, prvenstveno morem.

hidrobaza (grč. hydor, basis osnova) baza za uzletanje i sletanje hidroaviona.

hidrobat (grč. hydor, baino idem, gredem) plivač koji može da se drži uspravno u vodi, veštak u plivanju; *zool.* gazivoda.

hidrobiologija (grč. hydor, bios život, logia nauka) nauka o vodenim životinjama i biljkama.

hidrobionti (grč. hydor, bfos gen. biontos život bog, živa bića koja žive u vodenim bazenima).

hidrobus (grč. hydor, lat. omnibus) manji motorni putnički brod.

hidrogamija (grč. hydor, gamos brak) *bot.* oprašivanje biljaka posredstvom vode.

hidrogaster (grč. hydor, gaster trbuha) *med.* vodena bolest trbuha.

hidrogen (grč. hydor voda, gen- koren od gignesthai postati, nastati) *hem.* 1. vodonik, elemenat atomske mase 1,0079, redni broj 1, znak N, najlakši od svih gasova, gori slabo svetlim ali vrlo toplim plamenom; 2. laički naziv za vodonik-peroksid; u medicini služi za dezinfikovanje i uklanjanje neprijatnog mirisa od gnojnih

rana, a u kozmetici za bojadisanje kose; *hidrogenijum.*

hidrogenerator (grč. hydor lea hydatos voda, generator) električni generator na pogon vodenom turbinom.

hidrogenizacija (nlat. hydrogenisatio) *hem.* jedinjenje sa vodonikom.

hidrogenij(um) (nlat. hydrogenium) *hem.* v. *hidrogen.*

hidrogenisati (nlat. hydrogenium) *hem.* jedi-niti (ili: spajati) s vodonikom.

hidrogeologija (grč. hydor, ge Zemlja, logia nauka) nauka o uticaju vode na stvaranje Zemljine površine.

hidrogenска bomba vrsta nuklearne bombe kod koje se koristi proces nuklearne *fuzije* teškog vodonika (*deuterijuma*) i superteškog vodonika (*tritijuma*); karak-teriše je snažno mehanično, toplotno i radioaktivno dejstvo; vodonična ili N-bomba.

hidroglisjer (grč. hydor voda, fr. glisseur) *sp.* motorni čamac, lagan i pljosnat, koji klizi površinom vode velikom brzinom.

hidroglosum (grč. hydor, glossa jezik) *med.* žabica, izraštaj (otok) ispod jezika.

hidrografija (grč. hydor, grapho opisujem) opisivanje vode, deo geologije, naročito morfologije Zemljine kore, koji se bavi fizikom kopnene vode; *hidrografske karte* geografske karte reka, jezera i mora.

hidroderma (grč. hydor, derma koža) *med.* vodena bolest kože.

hidrodermija (grč. hidros znoj, derma) *med.* prekomerno stvaranje znoja.

hidrodinamika (grč. hydor, dynamis sila, snaga) *fiz.* nauka o dinamici tečnosti; nauka o upotrebi vodene snage.

hidrodrom (grč. hydor, dromos) mesto na vodi odakle polaze i gde se spuštaju hidroa-vioi; *up.* aerodrom.

hidroekstrakter (grč. hydor, fr. extracteur) „izvlačilac vode“ centrifugalna mašina za sušenje.

hidroelektrana (grč. hydor, elektrana) *v.* hidrocentrala.

hidroelektričan (grč. hydor, električan) vodeno-električan; *hidroelektrična kupatila* *med.* lekovita kupatila kod kojih se električna struja pomoću elektroda sprovodi u vodu, a kroz ovu u bolesnika; *hidroelektrična centrala* postrojenje za proizvodnju električne energije iz mehaničkog rada dobivenog iz vodenih padova; *hidrocentrala*.

hidroenergetika (grč. hydor, energetika) nauka o iskorišćavanju vodene energije.

hidroenergija (grč. hydor, energija) vodena snaga.

hidrozis (grč. hidros znoj) *med.* znojenje.

hidrozoe (grč. hydor, zoon životinja) *pl. zool.* vodene životinje, klasa najprostije građenih dupljara, »sivi poglavito u moru.

hidroidi (grč. hydor, eidos vid, oblik) *pl. zool.* voden polipi.

hidrokardija (grč. hydor, kardia srce) *med.* vodena bolest osrđa (srčane kese).

hidrokefal(os) (grč. hydor, kephale glava) osoba koja ima veoma povećanu glavu zbog skupljanja tečnosti u lobanji.

hidrokranijum (grč. hydor, kranlon lubanja) *med.* vodena bolest mozga.

hidrokritika (grč. hidros znoj, kritik^s presudan) *pl. ned.* pouzdani znaci bolesti po znoju.

hidroksid (grč. hydor voda, oksid) *hem.* jedinjenje koje sadrži jednu ili više hidroksilnih (—OH) grupa u molekulu.

hidroksilamin (grč. hydor voda, oxys kiseo) neorgansko hemijsko jedinjenje (NH_2OH); bezbojni prozirni igličasti kristali; služi kao redukciono sredstvo, naročito u hemijskoj analizi.

hidrolaza (grč. hydor voda) encim koji posreduje pri odvajaju vode iz nekog hemijskog jedinjenja.

hidroliza (grč. hydor, lysis razlaganje, razlučivanje) *hen.* raspadanje nekog složenog hemijskog jedinjenja, pod uticajem vode, na dva i više prostijih jedinjenja; razlaganje neke tvari, supstancije pomoću jedinjenja (ili: spajanja) jednoga od njenih elemenata sa jednim od elemenata u vodi.

hidrolit (grč. hydor, lithos kamen) 1. voden kamen, veštačka (sintetička) masa za izradu posuda.

hidrolit (grč. hydor, lytos rastvorljiv) 2. u vodi rastvorljivo telo.

hidrolog (grč. hydor, logos govor, reč) stručnjak za hidrologiju.

hidrologija (grč. hydor, logia nauka) nauka o vodama s obzirom na razna strana tela s kojima su pomešana.

hidrologijum (grč. hidrologion) voden časovnik.

hidromanija (grč. hydor, mania pomama, strast, ludilo) *med.* vodio besnilo, nagon kod bolesnika da se baca u vodu, neutolji-va žed; preterivanje u lečenju hladnom vodom.

hidromantija (grč. hydor, mantefa predskazivanje, gatanje) proricanje, gatanje po vodi.

hidromel (grč. hydor, lat. mel med) medovi-na (piće).

hidrometar (grč. hydor, metron mera, meri-lo) vod omer.

hidrometeori (grč. hydor, meteoros u visini, u vazduhu, iznad Zemlje) *pl.* proizvodi zgušnjavanja vode u atmosferi: magla, rosa, kiša, sneg, led i dr.

hidrometeorologija (grč. hydor, meteorolo-gija) nauka koja proučava kretanje (cirkulaciju) vode u atmosferi.

hidrometra (grč. hydor, metra materica) *med.* vodena bolest materice.

hidrometrija (grč. hydor, metria merenje) merenje vode, nauka o merenju težine, količine, brzine, pritiska i dr. vode.

hidromehanika (grč. hydor, mechanike) mehanička tečnih tela.

hidronefroza (grč. hydor, nephros bubreg, nosos bolest) *med.* nagomilavanje mokraće u bubregu.

hidronike (grč. hydor, nike pobeda) „pobeda vode“, postupak kojim se tkanine, klobučine (filcovi) i kože čine da budu ne-propustljive za vodu, a da ipak propuštaju vazduh.

hidronimija (grč. hydor gen. hydatos voda, voda ime) deo onomastike koji se bavi proučavanjem imena voda: reka, jezera, potoka, mora, okeana.

hidronozos (grč. hidros znoj, nosos bolest) *med.* groznica sa znojenjem.

hidro-oksigen (grč. hydor) *hem.* praskavi gas; v. oksigen.

hidropat (grč. hydor, pathos bolest) lekar koji leči vodom.

hidroatija (grč. hydor, pathos) *med.* lečenje vodom = hidroterapija.

hidropizija (grč. hydrops gen. hydropos) *med.* v. hidropsija.

hidropira (grč. hidros znoj, rug vatra) *med.* v. hidronozos.

hidropican (grč. hydrops gen. hydropos vodena bolest) *med.* bolestan od vodene bolesti.

hidroplan (grč. hydor, lat. planum ravan) v. hidroavion.

hidroplanaza (grč. hydor, fr. planage) brzo kretanje hidroplana po vodi, ali bez odvajanja od vode i uzletanja.

hidropneumatičan (grč. hydor, pneuina dah, vazduh) koji se tiče vode i vazduha (gasa).

hidropneumonija (grč. hydor, pneumonija plućna bolest) *med.* vodena bolest pluća.

hidropoetika (grč. hidros znoj, poietikos tvo-ran, poieo pravim, izazivam) *pl. med.* sredstva koja izazivaju znojenje.

hidropozija (grč. Hydor voda, posis pijenje) pijenje vode.

hidroponik (grč. hydor, ponos rad, eng. hydroponics) u širem smislu, sistem ga-jenja kulturnih biljaka u zaštićenom prostoru (staklenici) ili na otvorenom polju; u užem smislu, sistem gajenja biljaka u vodi u kojoj su rastvorene soli biogenih elemenata (vodena kultura).

hidrops (grč. hydrops gen. hydropos) *med.* bolesnik od vodene bolesti.

hidropsija (grč. hydrops gen. hydropos) ied. vodena bolest.

hidroptika (grč. hydrops gen. hydropos vodena bolest) *pl. med.* sredstva, lekovi protiv vodene bolesti.

hidrorahis (grč. hydor, rhachis hrptenjače) *med.* vodena bolest hrpta.

hidrorea (grč. hydor, rh^o tečem, curim) *med.* isticanje vode, vodotečina.

hidrorhis (grč. hydor, orchis mudo) *med.* vodena boles! semenjaka (muda).

hidrosadenitis (grč. hidrs znoj) *med.* zapaljenje znojnih žlezda, najčešće pod pazuhom izazvane stafilokokom.

hidrosarka (grč. hydor, sarx *ten.* sarkos meso) med. vodena bolest kože.

hidrosaharum (grč. hydor, sakeharon šećer, sok iz kolenaca bambusove trske) zašećrena, šećerna voda.

hidroskop (grč. hydor, skopeo gledam) 1. vodeni časovnik; 2. pronalazač izvora.

hidroskopija (grč. hydor, skopeo posmatram) 1. v. *hidatoskopija*; 2. ispitivanje vode s obzirom na njene sastojke.

hidrospidometar (grč. hydor, eng. speedome-ter) sprava za merenje brzine vode; *hidrotahimetar*.

hidrostat (grč. hydor, statos postavljen, stojeći) vrsta ronilačkog aparata za duboka ronjenja.

hidrostatika (grč. hydor, statike) fiz. nauka o ravnoteži tečnih tela.

hidrostatični (grč. hydor, statikos koji zaustavlja; vičan merenju tetkine) koji se tiče *hidrostatike*; prouzrokovani, izazvan pritiskom vode; *hidrostatična presa* mašina osnovana na ravnomernom prenošenju spoljašnjeg pritiska kroz tečnost, služi za vršenje velikih pritisaka malom silom; *hidrostatične terazije* sprava za ogledno dokazivanje *Arhimedovog zakona*; *hidrostatični paradoks* ogled kojim se dokazuje da pritisak jedne tečnosti na dno suda ne zavisi od oblika suda, nego samo od površine dna i visine tečnosti u sudu.

hidrosfera (grč. hydor, sphaira lopta) geom. voden omotač Zemlje, sva voda na površini Zemlje (čije dve trećine pokriva).

hidrotahimetar (grč. hydor, tachys brz, me-tron, mera, merilo) sprava za merenje brzine vode; *hidrospidometar*.

hidroteka (grč. hydor, theke kutija, ostava) zool. hitinski omotač, proširen u obliku čašice, oko pojedinih *hidranata* (poli-pa), u koji se hidrant može uvući; v. *hidrant 2*.

hidrotekt (grč. hydor, tekton radnik veštak) hidrotehnički inžinjer.

hidroterapeut (grč. hydor, therapeia služe-nje, lečenje) stručnjak za *hidroterapiju*.

hidroterapija (grč. hydor, therapeia lečenje) nauka o lečenju vodom; lečenje vodom (hladnom ili toplo, običnom ili mineralnom, pod tušem, u kadi ili basenu).

hidrotehnika (grč. hydor, technike) nauka o gradjevinarstvu u vodi, o vodogradnji, tj. o radovima na regulisanju reka i potoka, o sprovođenju kanala u cilju melioracije zemljišta (*poljoprivredna hidrotehnika*), o izgradivanju pristaništa o osposoblja-vanju reka sa saobraćajem (*saobraćajna hidrotehnika*), o uvođenju vodovoda i kanalizacije po naseljima (*sanitarna hidrotehnika*), o iskoriščavanju vodne snage (*industrijska hidrotehnika*) itd.

hidrotičan (grč. hidrotikos) med. koji tera na znojenje.

hidrotropizam (grč. hydor, tropos) biol. v. pod *tropizam*.

hidrotoraks (grč. hydor, thorax grudni koš) med. vodena bolest grudi.

hidrofizika (grč. hydor, fizika) deo geo-fizike koji se bavi proučavanjem fizičke osobine vode i pojava vezanih za *hi-drosfetu*.

hidrofil (grč. hydor, phllos koji voli) bot. naziv za biljke prilagođene životu u vodi, naročito za cvetnjače, čije se opa-p!ivanje vrši pomoću vode.

hidrofilan (grč. hydor, philos prijatelj) koji voli vodu (tečnost); *hidrofilna vata, gaza* vata i gaza koje lako upijaju znoj, gnoj i tečnosti; *hidrofilne biljke* biljke čiji se *polen* prenosi vodom (*up. hidrofil*).

hidrofilidi (grč. hydor, philos koji voli) zool. veslačice.

hidrofilija (grč. hydor, philia prijateljstvo) bot. opršavanje posredstvom vode.

hidrofita (grč. hydor, phyton biljka) bot., vodene biljke; *hidatofite*.

hidrofoban (grč. hydor, phobos strah) koji se ne meša s vodom; *supr. hidrofilan*.

hidrofobija (grč. hydor, phobos) med. strah, zaziranje od vode (bolest onih koje ujede besan pas).

hidrofon (grč. hydor, phone zvuk) podvodni telefon (za javljanje na obalu o brodovima koji dolaze, a još se s obale ne vide); aparat za osluškivanje podmornica.

hidrofor (grč. hydor, phero, phoreo nosim) „vodonasac“, crevo za vodu.

hidroftalmija (grč. hydor, ophthalmos oko) med. vodena bolest očiju.

hidrohinon (grč. hydor, per. kina kora) aromatično hemijsko jedinjenje, beličasti kristali, lako rastvorljivi u vodi; služi u fotografiji za spravljanje iza-zivača.

hidroholocistis (grč. hydor, chole žuč, kystis mehur) med. vodena bolest žučnog mehura.

hidrohorija (grč. hydor, horeo rasprostirem se) bot. rasprostiranje plodova i semena vodom.

hidrocela (grč. hydor, kele prosutost, kila) med. vodena kila, nagomilanost vode u semenjacima.

hidrocentrala (grč. hydor, lat. centralis središnji) električna centrala sa pogonom na vodu.

hidrocefal (grč. hydor, kephale glava) v. *hidrocefalo*.

Hijade (grč. Hyades) pl. mit. nimfe, kćeri *Atlasove*, koje su toliko tugovale za svojim u lovu postradalim bratom *Hijantom*, da su ih bogovi, iz sažaljenja, pretvorili u grupu od sedam zvezda u glavi sazvežđa „Bika“.

hijazma (grč. chiasma) znak H (*hi*) u grčkom, u latinskom H, ukrštanje, ukrsnica; *hijazma nervorum optikorum* (nlat. chiasma

- nervorum opticorum) *zool.* ukrnsnica očnih živaca.
- hijazmus** (grč. chiasmos) 1. označavanje znakom H (*hi*) ili krstom (+) da bi se upozorilo na patvorenost nekog mesta, ili sa S, da bi se obratila pažnja na njegovu lepotu; 2. *gram.* krstast položaj četiri rečenična dela, tako da odgovaraju jedan drugom prvi i četvrti, drugi i treći; 3. *zool.* izukrštenost vlakana, npr. živča-nih.
- hijalit** (grč. hyalos staklasto providan kamen, lithos kamen) stakleni opal, providna i kao staklo sjajna vrsta opala; sjajnocrna, staklaste i providna masa za izradu umetničkog posuđa.
- hijalitis** (grč. hyalos) *med.* zapaljenje očnog staklastog tela.
- hijalografiја** (grč. hyalos, grapho crtam, slikam) mozaik od čilibara, providne smole i kristala; takođe = *hjalotipija*.
- hijalođan** (grč. hyaloeides) providan kao staklo, staklast.
- hijalođeđa** (grč. hyalos staklo, eidos vid, oblik) *zool.* staklaste opna oka.
- hijalotipija** (grč. hyalos, typos otisak, slika) staklopis, štampanje na staklu; slikanje na staklu.
- hijalurgija** (grč. hyalos, ergon delo) proizvođenje stakla, staklarstvo.
- hijat** (lat. hiatus) *gram.* zev, susret dva samoglasnika na kraju jedne i u početku nared-ne reči (ili sloga), obično se izbegava stapanjem oba samoglasnika ili *elizijom* prvog; šupljina, prekid veze.
- hijatus** (lat. hiatus) v. *hijat*.
- hijacint (grč. hyakinthos) 1. *bog.* zumbul; 2. u starom veku: dragi kamen boje zumbula (verovatno naš *safir*); 3. danas: lisnati *cirkon* (dragi kamen).
- hijena** (grč. hyafna) *zool.* vrsta zveri, poznatih naročito po tome što se hrane strvi-nom; *fig.* zver-čovek.
- hijerarh** (grč. hieros svet, archo vladam, hierarches) pristalica vladavine svetaca, tj. sveštenstva; prvosveštenik, duhovni starešina (poglavar) u pravoslavnoj crkvi, *jerarh*.
- hijerarhija** (grč. hierarchia) 1. vladavina sveštenstva; 2. stroga podela sveštenika po činovima; 3. podeljenost nekog društvenog reda po starešinstvu, npr. vojna, sveštenička, činovnička hijerarhija.
- hijeratičan** (grč. hieratikos) sveštenički; koji se tiče svetih obreda; *hijeratično pismo* vrsta kurzivnog pisma starih Egi-pćana kojim su se služili u rukopisima, poveljama pismima i dr. (za razliku od *demotičnog pisma*).
- hijerentizam** *ret.* figura u kojoj se ironija javlja pod vidom dobrog raspoloženja, npr.: „Blago tebi kad si lud!”
- hijeroglifi** (grč. hieros, glypho izdubem, režem) slikovno (u vidu figure) pismo
- starih Egipćana; *fig.* teško razumljivo, nečitko pismo.
- hijeroglifika** (grč. hieros, glypho) poznavanje tajnog pisma; jezik u slikama. **hijeroglifski** (grč. hieros, glypho) slikovno prikazan, slikovit; nejasan, nečitak.
- hijerograma** (grč. hieros, gramma slovo, pismo) tajno svešteničke pismo.
- hijerogramatist** (grč. hierogrammateus) poznavalač svešteničkog pisma (kod starih Egipćana). **hijerograf** (grč. hieros, grapho pišem, opisujem) opisivalac stvari koje se smatraju kao svete. **hijerografija** (grč. hieros, grapho pišem), opisivanje i objašnjenje obreda, spisa itd. **hijerođrama** (grč. hieros, drama radnja, čin, delo) drama sa predmetom uzetim iz Biblije. **hijerokrat** (grč. hieros, kratos vlasta, vlast) sveštenik-vladar. **hijerokratija** (grč. hieros, kratos) vladavina sveštenstva. **hijerologija** (grč. hieros, logfa) 1. opisivanje duhovnih stvari; 2. učenje o sveštenim radnjama i obredima. **hijeromantija** (grč. hieros, mantea predskazivanje, proricanje) proricanje iz utrobe žrtvenih životinja. **hijeroskopija** (grč. hieros, skopeo posmatram, gledam) v. *hijeromantija*. **hijeroteka** (grč. hieros, theke pričuviste, krov) 1. sanduće u kome se čuvaju stvari koje se smatraju kao svete (u katoličkoj crkvi); 2. takođe: grob svetitelja. **hijerotet** (grč. hieros, tithemi) uredivač ili osnivač (tvorac) obreda. **hijerotika** (grč. hieros) učenje o posvećivanju.
- hijerofant** (grč. hierophantes) tumač i učitelj bogoslužbenih obreda kod starih Grka i Egipćana; naročito: prvosveštenik Demetrin i načelnik (rukovodilac) eleuzinijskih misterija. **hijetografiја** (grč. hietos kiša, grapho opisujem) „opisivanje kiše”, spis o kišovitosti neke zemlje. **hijetometar** (grč. hyetos, metron mera, merilo) kišomer; *up.* *ombrometar i pluviometar*: **hijetometrija** (grč. hyetos, metria merenje) međenje količine kgape koja padne pomoću *hijetometra*. **hijetoskop** (grč. hyetos, skopeo posmatram, gledam) kišomer; *up.* *ombrometar i pluviometar*. **hikori** (ind., eng. hickory) *bog.* vrsta teškog i tvrdog severnoameričkog drveta iz roda oraha (*Carya alba*), naročito dobro za izradu skija.
- hil (grč. chulos sok) *fiziol.* v. *hilus*. **hila** (arap., tur. hile) lukavstvo, prevara. **hile** (grč. hyle šuma; tvar, materija, lat. silva niyMa, drvo) *fol.* tvar, materija, pra-

tvar (naročito: tobožnji „kamen mudrosti“).

hilemorfizam (grč. hyle tvar, materija, morphē oblik) *fil.* učenje o spojenosti svih oblika (formi) sa nekom tvari (materijom).

hiletika (grč. hyle tvar, materija) *fil.* nauka o materiji, o supstanciji sveta.

hilzna (nem. Hiilse ljsuka, čaura) 1. *voj.* čaura metka, metalna košuljice punjena eksplozivom pomoću koje se pale i izbacuju puščana i topovska zrna; 2. cevčica od cigarpapira koja se puni duvanom, tuljak za cigarete.

hilizam (grč. hyle tvar, materija) *fil.* pogled na svet koji smatra materiju (hyle) kao supstanciju sveta, ne odričući ipak postojanje „duha“ (koji je određeno preinačenje komplikovana materije); *supr.* *psi-hizam*.

hilijada (grč. chilia gen. chiliados) zbirka, niz ili broj od tisuću, tisuću (hiljadu) godina.

hilijazam (grč. chilioi hiljadu) učenje gno-stičara i Sv. pisma (Mat. 26,29 i Otkrivenje 20,4 i d.) o nekom predstojećem carstvu da će Hristos lično sići s neba i vladati 1000 godina pre smaka sveta; *fil.* po Kantu: vera u napredovanje ljudi ka dalekom cilju moralnog savršenstva.

hilijarh (grč. chilioi, archo vladam, zapovedam) u starih Grka i Makedonaca, zapovednik odreda od 1000 vojnika; kod Persija-naca naziv za visoku ličnost na dvoru.

hilijast (grč. chilioi) pristalica ili pobornik *hilijazma*, naroč. u I i P veku.

hiliogon (grč. chilioi, gonta ugao) hiljadougaonik.

hilifikacija (grč. chylos sok, lat. facere činiti, stvarati) *v.* *hilopoezis*.

hilobici (grč. hyle šuma, W66 živim, hylobion) *pl.* ljudi koji žive po šumama, stanovnici šume.

hilogenija (grč. hyle tvar, materija, genos poreklo) postanak i razvitak materije.

hilognozija (grč. tvar, materija, gnosis saznanje, poznavanje) učenje, nauka o materiji ili pravtvari.

hilozis (grč. chylosis pretvaranje u sok) *fiziol.* *v.* *hilopoezis*.

hilozoizam (grč. hyle materija, zoe život) *fil.* pravac koji smatra da je sva materija živa i da ima duševne osobine, shvatanje „da materija nikada ne može postojati niti biti delatna bez duha kao ni duh bez materije“ (Gete), i da „svaki atom poseduje izvesnu inherentnu količinu snage i da je, u tome smislu, oduhovljen“ (Hekel).

hilozoist (grč. hyle materija, zoe život) pristalica *hilozoizma*.

hiloklepsis (grč. chylos sok, klepto skrivam) *med.* lagano gubljenje *hilusa*.

hilologija (grč. hyle materija, tvar, logia nauka) 1. nauka o materiji.

hilologija (grč. chylos sok, logia) 2. nauka o mlečnom, probavnom soku (*hilusu*).

hilonomičan (grč. hylonomos) koji u šumama pase; boravi ili živi.

hilopatizam (grč. hyle materija, pathos čuvstvo, osećanje) *fil.* učenje koje materiji kao takvoj pripisuje osećanja i strasti.

hiloplastika (grč. hyle materija, plastikos uobičavan, koji uobičjava, obrazovan, koji obrazuje) 1. *v.* *hilogenija*.

hiloplastika (grč. cheilos, plastike) 2. *v.* *heiloplastika*.

hilopoezis (grč. chylos sok, poiesis pravljenje, stvaranje) *fiziol.* stvaranje *hilusa* u želucu.

hilopoetičan (grč. chylos sok, poiетikos, tvoran) • sokotvoran, koji stvara ili daje *hilus*.

hilopsihizam (grč. hyle materija, psyche duša) *v.* *hilozoizam*.

hilorea (grč. chylos sok, rheo tečem, curim) *med.* bolesni izliv *hilusa*, mlečast proliv.

hiloteizam (grč. hyle materija, theos bog) učenje o božanstvenosti materije.

hiloteist (grč. hyle materija, theos bog) onaj koji materiju, tj. svet, smatra božanstvom.

hilotoraks (grč. chylos sok, thorax grudni koš) *med.* izliv mlečnog soka (*hilusa*) u grudni koš.

hilofagi (grč. hyle drvo, phagēm jesti) dr-vojenci, drvožderi.

hiloforan (grč. chylos sok, phero, phorē nosim) Koji vodi mlečni sok (*hilus*).

hiloftarzis (grč. chylos sok, phtharsis uništenje) *med.* uništavanje mlečnog soka (*hilusa*).

hilurija (grč. chylos sok, uron mokraća) *med.* mokrenje mlečnim sokom (*hilusom*).

hilus (grč. chylos sok) *fiziol.* mlečni, hranljivi sok, beli sok koji se stvara od hrane putem drugog varenja i koji potom prelazi u krv.

him (grč. chymos tečnost, sok) *fiziol.* *v.* *himus*.

himation (grč. himation) u staroj Grčkoj, ogrtac.

himen (grč. hymen opna) *znat.* devojački zalistak, devičnjak (polumesečast nabor sluzokože na ulazu devojačke usmine, koji ga delimično zatvara).

Himen (grč. Hymen) 1. *mit.* bog braka i svadbe kod starih Grka, predstavljan kao mladić sa svadbenom buktinjom i vencem; 2. svad-bena pesma pri izvođenju mlađe iz kuće.

Himenej (grč. Hymenaios) mit. *v.* *Himen*.

himenej (grč. hym^naios) svadbena pesma.

himenis (grč. hymen opna) *med.* zapaljenje utroblne sluzokože (sluznice).

himenografska (grč. hymen, graphia opis) opisivanje kožice (opne).

himenologija (grč. hymen, logia nauka) nauka o opni.

himenoptera (grč. hymen opna, pteron krilo) *pl.* *zool.* opnokrilci.

- himenopterologija** (grč. hymen, pteron, logia nauka) *zool.* nauka o opnokrilcima.
- himenotomija** (grč. hymen, tome sečenje) *med.* sečenje (ili: rasecanje) opne.
- himera** (grč. chimaïra) 1. *mit.* legendarna, strašna neman kod starih Grka (spreda lav, u sredini koza, a pozadi zmaj); 2. *fig.* varka, samoobmana, uobraženje, sanjarija, neizvodljiva misao, šimera.
- himeričan** (grč. chimaïra) neostvarljiv, nestvaran, neizvodljiv, uobražen.
- himija** (grč. chymēia) v. *hemija*.
- himifikacija** (grč. chymos sok, lat. facere učiniti, načiniti) *fiziol.* pretvaranje hrane u himus, prvo varenje hrane u želucu.
- himna** (grč. hymnos) 1. kod Grka: pesma pohvalnica, pohvalna pesma, slavopojka u čast bogova ili heroja, prvobitno epska, docnije više lirska; 2. *rlg.* pohvalna pesma u slavu božju, Hristovu ili svetačku; 3. službena državna pesma, koja se svira ili peva u svečanim prilikama.
- himnarium** (nlat. hymnarium) knjiga katoličkih crkvenih himni.
- himnist** (grč. hymnos) pisac himni, pesnik himni, himnopevac.
- hmnograf** (grč. hymnos) v. *himnist*.
- himnod** (grč. hymnos) pevač himni; u Rimskom carstvu postojali su kolegiji himnoda koji su pevanjem veličali careve.
- himnologija** (grč. hymnos, logia) učenje o crkvenim pesmama i pesnicima.
- himozis** (grč. chymos sok) v. *himifikacija*.
- himorea** (grč. chymos, rheo tečem, curim) *med.* isticanje kaše od hrane iz rana tankog creva.
- himus** (grč. chymos) *fiziol.* pristupom žući izmenjena kaša svarene hrane, koja služi ishranjivanju.
- hinduizam** socijalno-religiozni sistem u Indiji; svi običaji, verski obredi i shvatanja, tradicije i mitologije koje su sankcionisane svetim knjigama (*Bede* i dr.) i propisima brahma.
- hindustani** glavni govorni jezik u severnoj Indiji i Pakistanu (dve književne varijante: hindi, sa mnogo sanskrtskih reči, danas službeni jezik u Indiji, i urdu sa persijskim i arapskim elementima); *hin-dostani*.
- hintov** (mad. hinto) kočije, karuce.
- hipaktika** (grč. hypaktikos pročistan, hypa-go čistim, prečistim) *pl. med.* sredstva za blago čišćenje (creva).
- hipalgezija** (grč. hypo pod, ispod, algos bol) *med.* umanjeno osećanje bola.
- hinantropija** (grč. hippos konj, anthropos čovek) *med.* ludilo u kome bolesnik uobrazi da je konj.
- hipapopleksija** (grč. hypo, apoplexia kap, kaplja) *med.* slab, mali udar kaplje.
- hiparh** (grč. hfpp-archos) zapovednik konjice.
- hiparhija** (grč. hipparchia) čin *hiparha*; odred grčke konjice od 512 vojnika.
- hipate** (grč. hypatos najviši, hypatos sc. chorde) *muz.* najviša ili, po današnjem kazivanju, najniže, najdublja žica starogrčkog tonskog sistema.
- hipaciditet** (grč. hypo, nlat. aciditas kise-lost) *med.* nedostatak kiseline.
- hiper-** (grč. hyper) preko-, nad-, iznad (javlja se kao predmetak u složenicama i označava nešto prekomerno, povećano, suviše i sl.).
- hiperalgezija** (grč. hyper, algesis osećaj bola, osećanje bola) *med.* uvećana, pojačana osjetljivost bola.
- hiperastenija** (grč. hyper, astheneia slabost) *med.* potpuna malakslost i iznurenost.
- hiperauksezis** (grč. hyper, auxesis povećanje) *med.* bolesna uvećanost, npr. dužice oka.
- hiperafija** (grč. hyper, apto dodirnem, pipnem) *med.* bolesno uvećana sposobnost osećaja dodira preosetljivost pri pipanju.
- hiperaciditet** (grč. hyper, nlat. aciditas kiselost) *med.* suvišak kiseline, uvećana kiselost; *supr.* *hipoaciditet*.
- hiperbaton** (grč. hyperbaton od hyperbafno) premeđtanje reči iz njihovog prirodnog reda (kao gramatička figura).
- hiperbola** (grč. hyperbole) i. *geom.* kriva u ravni koja ima svojstvo da je za svaku njenu tačku razlika odstojanja od dve stalne tačke uvek ista (*konstantna*); *up.* elipsa, parabola; 2. *ret.* preterivanje, preterano uvećavanje onoga što treba kazati ili preterano umanjivanje onoga o čemu se govori, u nameri da se na to obrati što veća pažnja, npr.: „Ljuto cvili do neba se čuje”, „Pravi se manji od makova zrna”.
- hiperbolisati** (grč. hyperbole) *ret.* preterati, preterivati (rečju, izrazom).
- hiperboličan** (grč. hyperbolikos) 1. *geom.* koji pripada hiperboli, koji se tiče hiperbo-le, oblike hiperbole; 2. *ret.* preteran (izrazom, rečima).
- hiperboloid** (grč. hyperbole, eidos oblik, vid) *kom.* kriva površina drugoga stepena sa jednim središtem i koju izvesne ravni sekut po *hiperboloma*; telo ograničeno takvom površinom.
- Hiperborejci** (grč. hyper, boreiaios severni) u grčkoj mitologiji: narod koji u izobilju živi na krajnjem severu Evrope; *fig.* pe-snički naziv za Skandinavce.
- hiperboliča** (grč. hyper, btilomai hoću) prekomerno uvećana snaga volje.
- hipergeuzeija** (grč. hyper, geusis ukus) *med.* prekomerna osjetljivost ukusa.
- hiperglikemija** (grč. hyper, glykys sladak, haima krv) *med.* povećanje šećera u krvi.
- hiperdaktilija** (grč. hyper, daktylos prst) prekobrojnosc prstiju (ruke ili noge).
- hiperdrama** (grč. hyper, drama radnja) drama nezgodna i teška za prikazivanje (zbog nedostatka sredstava za njeno izvođenje).

hiperdulija (grč. hyper, dulia ropstvo) preterano poštovanje, npr. Bogorodice.

hiperemija (grč. hyper, haima krv) *med.* prepunjenošć krvlju, presičenost krvnih sudova krivljem.

hiperepidoza (grč. hyper, epidosis rastenje) *med.* uvećanost nekog tkiva ili organa.

hipereretizija (grč. hyper, erethizo dražim, nadražujem) v. *hiperestezija*.

hiperestezija (grč. hyper, aisthesis osećaj, osjet) *med.* preterana osetljivost i razdražljivost.

hiperit (grč.) dubinska eruptivna stena.

hiperkatalektički (grč. hyper, katal^{λογος} navodim, po redu kazujem) *metr.* naziv za stil koji je za jedan slog duži od potpunog.

hiperkatarza (grč. hyper, katharsis čišćenje) *med.* prekomerno čišćenje (creva).

hiperkriza (grč. hyper, krisis odluka, ishod) *med.* odviše žestok obrat u stanju neke oblasti.

hiperkritika (grč. hyper, kritike) preterano stroga kritika; strast za kudenjem.

hiperkritičar (grč. hyper, kritikos) preterano strog kritičar.

hiperkultura (grč. hyper, lat. cultura) prekomerna obrazovanost (kulturna).

hipermangan *hen.* kalijev permanganat (nlat. kalium hypermanganicum), tamnoljubičasti kristali zelenoplava metalna sjaja i opora ukusa; rastvoren u hladnoj vodi služi kao dezinfekcionalno sredstvo za ispiranje rana, čireva, protiv znojenja nogu i dr.

hipermastija (grč. hyper, mastos dojka, sisa) *med.* prekobrojnosc bradavica (na dojci).

hipermetropija (grč. hyper, metron mera, opus *gei.* opos oko) *med.* urođena dalekovidost (nedostatak kod koga su daljina jasnog vida i daljina bliske tačke veće nego kod normalnog oka).

hipermnezija (grč. hyper, mneme sećanje, pamćenje) neprirodna, povećana moć pamćenja.

hipernoja (grč. hyper, noos um, duh) *med.* svaka bolest sa uvećanom delatnošću duha.

hiperoksid (grč. hyper, oxys) v. *superoksid*.

hiperoksidacija (grč. hyper, oxys) *hem.* prezašćenost kiseonikom.

hiperol (grč.) *farm.* fabričko ime za prašak ili tablete sa hidrogenovim oksidom, čiji rastvor služi za dezinfekciju i za ispiranje usta, grla i usiju.

hiperoni (grč. hyper) *fiz.* vrsta elementarnih nuklearnih čestica čija je masa veća od mase protona i neutrona.

hiperopsija (grč. hyper, brz *gen.* opos oko) v. *hipermetropija*.

hiperosmija (grč. hyper, osrae miris) *med.* bolesno uvećana sposobnost mirisanja.

hiperostozija (grč. hyper, osteon kost) *med.* prebuđeno rastenje pokosnice; takođe: bolesno zadebljanje cele kosti.

hipsrspatija (grč. hyper, pathos čuvstvo, osećanje, strast; bolest) *med.* prekomerna osetljivost ili sklonost bolestima.

hiperplazija (grč. hyper, plasso uobličavam, obrazujem) *biol. v. pod hypertrofija*.

hiperpopulacija (grč. hyper, populacija) prenaseljenost.

hiperprodukcija (grč. hyper, lat. productio proizvodnja) proizvodnja nečega više nego što je potrebno, stanje kad se više proizvodi nego što se može potrošiti.

hipersarkoza (grč. hyper, safx gen. sarkos meso) *med.* prekomerno rastenje mesa, „divlje meso“.

hipersenzibilnost (grč. hypfr iznad, *senzi-bilan*) preosetljivost.

hiperskepticizam (grč. hyper, skepsis sumnja) preterana sklonost sumnjanju.

hipersomnija (grč. hyper, lat. somnus san) prevelika potreba za snom.

himeronična brzina nadzvučna brzina kretanja tela pri kojoj se (u atmosferi) pojavljuje topotni zid.

hiperstenija (grč. hyper, sthenos snaga, ja-čina) prevelika jakost tela; bolesno uvećana životna snaga.

hipertenzija (grč. hyper, lat. tendere, tensum napinjati, naprezati, nlat. tensio napinja-nje) *med.* povećanje krvnog pritiska; po-većan krvni pritisak.

hiperterija (grč. hyper, thermos topao, vruć) *med.* povišenje temperature tela iznad normale, tj. iznad 37°C; povišena temperatura.

čipertimija (grč. hyper, thymos duša, srce, čuvstvo, strast) 1. *med.* duhovna bolest sa ludom hrabrošću; 2. preteran spolni nagon.

hypertireoza (grč. hyper, tireos štit) *med.* pojačane stvaranje hormona u štitastoj žlezdi, *up. Bazodovljeva bolest*.

hipertonija (grč. hyper, tonos zategnutost, napon) 1. *med.* prepregnutost, prenapetost; 2. *med.* povećana napetost muskulature arte-rija; povećan krvni pritisak u oku (kod glaukoma).

hipertoničan (grč. hyper, tonos) koji ima ili koji izaziva veću napetost, viši pritisak.

hipertrinoza (grč. hyper, trix *gen.* trichos vlas, dlaka) preterana dlakavost (kosma-tost).

hipertrofija (grč. hyper, trophe hrana, ishrana) prehranjenost; *biol.* preterano uvećavanje jednog organa rastenjem njegovih normalnih sastojaka ili njihovim umnožavanjem (*hiperplazija*); takođe: prekomerna uvećanost celog organizma.

hiperfizički (grč. hyper, physikos) natčul-ni, natprirodni.

hiperflegmatičan (grč. hyper, phlegmatikos sluzav) odviše tröm, previše spor.

hiperhedonija (grč. hypfr, hedone zadovoljstvo) *med.* preterana uvećanost pohotljivo-sti.

- hiperhidroza** (grč. hyper, hidros znoj) med. prekomerno znojenje.
- hipestezija** (grč. čurb pod, ispod, aisthesis osećaj) *psih.* nedovoljna, oslabljena osjetljivost.
- hipi** (eng. hip potištenost, čemer, turob-nost) društvena i kulturna grupa u SAD i zap. Evropi, čiji članovi, društveno neadaptirane jedinke, u znak nepristajanja na društvenu situaciju visoko razvijenih zemalja, vode i sebe i društvo u propast podavanjem uživanju droga i kršenjem moralnih normi.
- hipijade** (grč. hippos konj) *um.* kipovi žena--konjanika, npr. *amazonki*.
- hipijatar** (grč. hippos konj, iatros lekar) lekar specijalist za konjske bolesti.
- hipijatrika** (grč. hyppos, iatreia lečenje) nauka ili veština lečenja konja.
- hipnobat** (grč. hypnos san, baino idem, gredem) mesečar.
- hipnoza** (grč. hypnos san) 1. *psih.* uspavljanje, veštački stvoreno snu slično stanje svesti u kome je svojevoljna delatnost mišljenja i htjenja, usled izvesnog ograničavanja svesti, smanjena ili posve isključena, tako da je osoba dovedena u takvo stanje naročito podesan predmet za sugestije; 2. *fiziol.* isključivanje izvesnih ganglijskih ćelija kore velikog mozga koje, u budnom stanju, izazivaju svesne i voljne radnje.
- hipnolepsiјa** (grč. hypnos, lepsis obuzimanje, napad) *med.* bolesna želja za spavanjem, stalna dremljivost.
- hipnologija** (grč. hypnos, logm nauka) nauka o snu.
- hipnopatiјa** (grč. hypnos, pathos bolest) *med.* bolest spavanja.
- hipnotizam** (grč. hypnos) nauka o promenama u delatnosti mozga i živaca koje u čovečjem telu izazivaju sredstva za uspavljanje hipnozom; bezvrijedno i besvesno stanje jedne hypnotizirane osobe.
- hipnotizer** (grč. hypnos) onaj koji druge dovodi u stanje *hipnoze*.
- hipnotizirati** v. *hipnotisati*.
- hipnotikum** (grč. hypnos san) *med.* sredstvo, napitak za uspavljanje.
- hipnotisati** (grč. hypnos san) 1. uspavati, uspavljavati; 2. *psih.* upotrebot spolja -snjih sredstava dovesti nekog u stanje dubokog sna, koje ide do potpunog isklju-čenja delatnosti svesti, a koje je praćeno čudnim obmanama i automatskim kretanjima; 3. *fig.* nekim potpuno svladati, opći-niti koga.
- hipnotici** (grč. hypnotikos) sredstva za uspavljanje.
- hipnotičan** (grč. hypnotikos) koji uspavljuje, koji lišava dejstva svesti.
- hipnofobija** (grč. hypnos san, phobos strah) trzanje od straha u snu.
- hilo-** (grč. hypo) 1. predmetak u složenica-ma sa značenjem: pod, ispod.
- hilo-** (grč. hlppos) 2. predmetak u složeni-cama sa značenjem: konj, konjski.
- hipoaciditet** (grč. hypo, lat. aciditas) *ned.* nedovoljna količina sone kiseline u želucu; *supr. hiperaciditet*.
- hipobaza** (grč. hypo, basis osnova) podloga, osnova, postolje.
- hipobiјazam** (grč. hypo, biazo svodim) *mat.* svodenje jedne jednačine na niži stepen.
- hipoblast** (grč. hypo, blastos klica) *zool.* unutrašnji list u zametku (*embriju*).
- hipoblefaron** (grč. hypo, blepharon očni kapak) *med.* 1. otečenost ispod očnih kapaka; 2. veštačko oko.
- hipovitaminoza** v. *avitaminoza*.
- hipogastrijum** (grč. hypo, gaster trbuh) *anat.* donji deo trbuha (od pupka do preponske spone).
- hipogej** (grč. hypo, ge zemlja) podzemni prostor; podrum; grob, grobnica, = *katakomba*.
- hipoginičan** (grč. hypo, gyne žena) „koji je ispod ženskog organa“; *bog.* naziv za cvet kod koga su prašnične niti, venčić i čašica dublje od plodište.
- hipoglikemija** (grč. hypo, glykys sladak, hai-ma krv) *med.* nedostatak šećera u krvi.
- hipoglosis** (grč. purb, glossa jezik) *med.* čir pod jezikom.
- hipoglossus** (grč. hypo, glossa jezik, *pl.* nervus hypoglossus) *anat.* živac koji pokreće jezik (dvanaesti lubanjski živčani par).
- kilogram** (grč. hypo, gramma pismo, pisano) potpis (naročito pri dnu stubova).
- Hipogrif** (grč. hippos konj, gryps ptica grif) krilati konj, koga je izmislio talijanski pesnik Bojardo; takode = *Pegaz*.
- hipodam** (grč. hippodamos koji ukroćuje konje) ukrotilac konja.
- hipodermačan** (grč. hypo, derma koža) koji se nalazi ispod kože, potkožni.
- hipodrom** (grč. hippodromos) 1. mesto za održavanje konjinskih trka, trkalište.
- hipodrom** (grč. hypo-dromos utočište) 2. pokriveno mesto za šetanje, pokriveno šetalište.
- hipokampi** (grč. hyppo-kampe) *pl. mit.* morska čudovista s konjiskim telom, na kojima morski bogovi jašu (čest motiv na starim sarkofazima).
- hipokarpičan** (grč. hypo, karpōs plod) *bog.* koji se nalazi ispod plodište.
- hipokaust** (grč. hypo, kaustos zapaljen) antički uredaj za zagrevanje prostorija toplim vazduhom.
- hipokineza** (grč. hypo, kineo krećem) *med.* umanjena sposobnost kretanja.
- hipokorizam** (grč. hypokorismbs laskavo kazivanje, laskav naziv) laskava reč; ublažujući izraz = *eufemizam*.
- hipokoristik** (grč. hypokoristikon) 1. ime odmila, ime iz milošte, npr. *Dokica* mesto Dordje; 2. takode: *deminutiv*.
- hipokofoza** (grč. hypokophos nagluv) *med.* nagluhost.

hipokratičari lekari-pristalice načina lečenja najčuvenijeg lekara st. veka *Hipo-krata* (460-377. pre n. e.), koji se poglavito sastoji u čekanju da sama priroda pomogne izlečenju (načelo: *medicus curat, natura sanat lekar se stara, priroda leči*).

hipokrizija (grč. *hipokrisis*) pretvaranje, pritvorstvo, licemerstvo.

hipokrit (grč. *hypokrites*) licemer, pretvaralo.

hipolog (grč. *hippos konj, logos*) poznavalač konja.

hipologija (grč. *hippos, logia*) konjarstvo, nauka o konjima.

hipomanija (grč. *hippomania ludo voljenje konja*) preterana ljubav prema konjima.

hgagomantija (grč. *hippos konj, manteia predskazivanje*) proricanje po rzanju konja.

hipomahija (grč. *hippomachia*) konjička bitka.

hipomnežija (grč. *hypo pod, ispod, mnesis sećanje*) med. zaboravnost, slabo pamćenje.

hipomnema (grč. *hypomnema*) sećanje; dodatak, dometak (pismu, spisu); spomenica, letopis; takođe: *protokol*.

hipomnemograf (grč. *hypomnematoskopos*) pisac spomenice, letopisac, onaj koji piše u spomenicu; takođe: *protoko-list*.

hipomorija (grč. *hypomoros sulud, luckast*) *psih.* suludost, luckastost.

Hiponaktov stih četr. stih nazvan po svom pronalazaču, grčkom pesniku *Hiponaktu* (Šropah, oko 550. god. pre n. e.); v. *holijamb*.

hipopatologija (grč. *hippos konj, pathos bolest, logia nauka*) nauka o bolestima konja.

hipopion (grč. *hypo pod, ispod, ops ki, opos oko, ruop gnoj*) med. podilaženje krvi i gnoja pod okom.

hipoplazija (grč. *hypo, plasso obrazujem, tvorim*) med. zakržljalost, nepotpuna razvijenost nekog organa usled smanjivanja broja i veličine ćelija u njemu.

hipoleksija (grč. *hypo, plexis udarac, udar*) med. lak udar kaplje.

hipopotam (grč. *hippos konj, potamos reka*) zool. vodenici ili nilski konj (u rekama Afrike).

hiposkop (grč. *hypo, skopeo posmatram, gledam*) voj. vrsta durbina sa dva dugačka kraka (služi za osmatranje neprijatelja iz prikrivenog položaja, rova i sl.).

hipospadija (grč. *hypo, spao vučem, trgnem*) med. urođena nakaznost kod koje muška mokraćna cev ima otvor već pri dnu ili u sredini donje strane uda; *supr. epispadija*.

hipospazma (grč. *hypo, spasmos grč.*) med. slab grč, naročito očnih kapaka.

hipostaza (grč. *hypostasis*) podmetanje, stavljanje pod; stavjenost pod; podloga; talog; tvar, supstancija, materija; postojanje, stvarnost) 1. podloga, osnova; 2. biće, supstancija; 3. *hen.* mokraćni talog; 4. med. zastajanje krvi; 5. fil. opredmetlja-

vanje, popredmetljavanje, opredmetljenje, popredmetljenje nekog svojstva, nekog pojma, uopšte nečeg apstraktnog.

hipostazirati (grč. *hypostasis*) opredmetiti, opredmetljivati, popredmetiti, popredmetljivati, učiniti nešto predmetom ili supstancijom, materijom, stvarnim, rznaku nekog predmeta posmatrati kao zaseban predmet, nešto zamisljeno pretpostavljati kao da stvarno postoji.

hipostatičan (grč. *hypostaticos* koji se stavlja pod, postajan) bitan, predmetan (supstancialan), samostalan; up. *hipostaza*.

hipostenija (grč. *hypo, sthenos snaga, jačina*) med. malaksavanje, slabljenje, gubljenje snage.

hipostilon (grč. *hypo, stylos stub, hyposty-lon*) apx. pokriven hodnik sa stubovima.

hipostrofa (grč. *hypostrophe* okretanje; vraćanje, povratak) med. 1. okrenutost (matrice); 2. povratak bolesti.

hiposfagma (grč. *hyposphagma mesto naselo krvlju*) med. podilaženje ili izliv krvi, naročito u oko.

hipotaksa (grč. *hypotaxis*) podređivanje, podredenost; *sulr. parataksa*.

hipotaktičan (grč. *hypotaktikos*) koji podređuje, podredni, koji se tiče *hipotakse*; naredni, sledeći.

hipotalamus (grč. *hypo, thalamos*) anat. deo mozga u kojem su centri vegetativnog živčanog sistema.

hipoteza (grč. *hypothesis*) prepostavka, prepostavljanje; naučio: prepostavka koja treba da dopuni oskudno empirijsko saznanje; prethodno uzimanje neizvesnog i još nedokazanog, ali i nepobijenog, opštег pravila radi objašnjenja jedne činjenice ili više činjenica; eks *hipo-tezi* (lat. eh *hypothesi*) na osnovu prepostavke, prema prepostavci; in *hipotezi* (lat. in *hypotesi*) u primeni na dati slučaj.

hipoteke (grč. *hypotheke* zaloga) nepokretna zaloga, zajam dat uz pribelešku na imanje, pravo poverioca na nepokretno imanje koje mu je dužnik ustupio kao zalogu.

hipotekar (lat. *hypotecarius*) davalac zajma na *hipoteku*.

hipotekarni (grč. *hypotheke* zaloga) koji se tiče *hipoteke*; *hipotekarna danka* banka koja daje zajmove na nepokretna imanja; *hipotekarni kredit* zajam dobiven na zalogu nepokretnog imanja; *hipotekarni poslovi* davanje zajmova na podlogu nepokretnih imanja.

hipotenzija (grč. *hypo ispod, lat. tensio napon*) med. umanjjen (slab) napon, pritisak.

hipotenuza (grč. *e hypotemusa*) geom. strana u pravouglom trouglu koja leži nasuprot pravog ugla.

hipotermija (grč. *hypo, thermos topao*) med. temperatura tela ispod normalne temperature.

hipotetičan (grč. *hypothetikos*) koji se osniva na *hipotezi*, prepostavljen, uslovan,

nedokazan, sumnijiv; pogodbeni; *hipotetič-na rečenica* gram. pogodbena rečenica; *log. hipotetičan sud* sud sastavljen od dva prosta suda, od kojih je prvi razlog, po-godba, a drugi izlazi iz njega kao posledica, tj. predikat R pripada subjektu S samo pod pretpostavkom da predikat R pripada subjektu Q, npr.: Ako Sunce sija, trava raste; *hipotetičan silogizam* silogizam čije premise sadrže i hipotetične sudove (*čist hipotetičan silogizam* ako su obe premise hipotetični sudovi, onda je i zaključak hipotetičan; *mešani hipotetičan silogizam* ako je jedna premisa katego-ričan sud, onda je i zaključak katego-ričan).

hipotetički (grč. hypothetikos) v. *hipotetičan; hipotetički imperativ* fil. v. pod *imperativ*.

hipotipoza (grč. hypo-typosis) ret. neposredno, očevidno predstavljanje i prikazivanje; kratak nacrt.

hipotireoza (grč. hipo, lat. thyreoidea) med. umanjena funkcija štitaste žlezde.

hipotireoidizam (grč. hypo, thyreos štit, eidos oblik) med. smanjena delatnost štit-ne žlezde.

hipotonija (grč. hypo, teino napinjem) med. smanjena napetost tkiva.

hipotropijazam (grč. hypotropiasmos) med. povratak bolesti.

hipotropičan (grč. hypotropicos) koji se rado ili lako vraća.

hipotrof (grč. hypotrophos koji hrani konje) odgajivač konja.

hipotrofija (grč. hippotrophfa hranjenje konja) odgajivanje konja, konjarstvo.

hipofagija (grč. hlpos konj, phagein jesti) jedenje konjskog mesa.

hipofiza (grč. hypophysis porast, prira-p!taj, od hypophyomai rasti posle, prira-sti) aiat. moždani privesak (mala žlezda u mozgu sa isključivo unutrašnjim lučenjem).

hipofiličan (grč. hypo, phylon list) bog. koji raste ispod lista.

hipofilokarpičan (grč. hypo, phylion, kar-pos plod) bog. kome raste plod ispod lista.

hipoflegmazija (grč. hypo, phlegmasia) med. malo zapaljenje.

hipofora (grč. hypophora snošenje, odvo-đenje dole) 1. med. čir sa fistulom; 2. ret. napomena, primedba.

hipoftalmija (grč. hypo, ophthalmos oko) v. *hipopion*.

hipoholija (grč. hypo, chole žuč) med. smanjene lučenje žući.

hipohondrialgija (grč. hypo, chondros, rskavica na donjem delu grudve kosti, algos bol) med. hipohondričan bol.

hipohondrija (grč. hypochondrios koji se nalazi ispod trudne rskavice, ispod lažice, hypo ispod, chondros rskavica na donjem kraju grudnjače ili trudne kosti — mislilo se da je donji trbušni sedište

hipohondrije) sumornost, seta, čamotinja (kao posledica živčane bolesti koja se sastoji u stalnoj zabrinutosti za stanje zdravlja svog tela ili duha); stalna, preterana i bezrazložna zabrinutost za svoje zdravje, praćena strahom od bolesti koje stvarno ne postoje; fig. nastranost; up. *heautontimorumenija*.

hipohondrij(um) (grč. hypo ispod, chondros) aiat. deo tela ispod rebara, gde su jetra, želudac i slezina.

hipohondrist (grč.) bolesnik od *hipohondrije*, sumoran, setan čovek; nastran čovek, samoučitelj; uobraženi bolesnik.

hipohondričan (grč.) sumoran, setan, samoučiteljski; nastran.

hipocentar (grč. čuro, lat. centrum središte) geol. tačka u dubini Zemljine kore iz koje polaze zemljotresi i iz koje se šire ka površini i dubini Zemlje.

hipocikloida (grč. hypo, kyklos krug, efdos vid, oblik) mat. kriva koju opisuje tačka na obimu kruga koji se kotrlja s unutrašnje strane na drugom krugu; up. *epici-kloida*.

hipso- (grč. hypers) predmetak u složenica-ma sa značenjem: visok; uzvišen.

hiisograf (grč. hypers, grapho pišem) ak. aparat koji beleži jačine vazdušne struje pri govoru.

hipsologija (grč. hypers uzvišenost, logfa nauka) učenje, nauka o uzvišenom.

hipsometar (grč. hypers visina, metron mera, merile) visinomer, *aneroid* za barome-tarska merenja visina.

hipsometrija (grč. hypers visina, metria merenje) merenje visina.

hipsotermometar (grč. hypers, thermos topao, metron mera, merile) fiz. v. *termobarome-tar*.

hipsobofija (grč. hypers, phobeomai bojim se) med. strah od visine.

hipurgija (grč. hypurga usluga, pomoć) nudiljstvo, bolničarstvo, negovanje i staranje oko bolesnika kao terapeutska disciplina.

hipus (grč. hippoc) med. grč dužice oka sa brzim i naizmeničnim sužavanjem i proplirivanjem zenice.

hir (pere., tur. hire) samovolja, čudljivost, jogunstvo, obest.

hiragana (jap.) japanske slogovno pismo.

hiragon (grč. cheir ruka, ago vodim) rukovoda, naprava pomoću koje slepi pišu.

hiragra (grč. cheir, agra plen) med. kostobilja ruke.

hirizis (grč. cheirizo vidarski postupak) med. lečenje rukom; naročito: v. pod *magne-tizirati* 2.

hirizmus (grč. cheirismos vidarsko postupanje, lečenje) med. v. *hirizis*.

hirkaj-serif (arap.) ogrtač Prorokov, veoma poštovana muhamedanska svetinja.

hiro- (grč. cheir *gei*. cheiros) predmetak u složenicama sa značenjem: ruka.

hirogramatist (grč. cheir *gen.* cheiros, gramma – crta, pismo) v. *grafolog*. **hirogramatomantija** (grč. cheir, gramma, mantefa gatanje, proricanje) v. *grafologija*.

hirograf (grč. cheir, grapho pišem) rukopis; ono što je napisano rukom, priznаницa. **hirolog** (grč. cheir, logos govor) onaj koji govori prstima; takođe = *hiromant*.

hirologija (grč. cheir, lego govorim) 1. govor, sporazumevanje prstima (kod gluvonemih); 2. v. *hiromantija*. **hiromant** (grč. cheir *gen.* cheiros, mantis – prorok) gatar u dlanu. **hiromantija** (grč. cheir, mantefa predskazi-vanje, proricanje) gatanje u dlanu, čitanje sudbine po crtama na dlanu. **hironijum** med. opasan i teško izlečiv čir (koji bi, tobože, mogao da izleči samo čuveni vidar *Hiron*). **hironomija** (grč. cheironomija kretanje ruku po izvesnim pravilima) nauka o retorskom kretanju rukama, o besedničkoj *gestkulaciji* (deo *mimike*). hiropedija (grč. cheir, paideuo odgajujem, vaspitavam) vežbanje radi sticanja spremnosti u rukama. **hioplast** (grč. cheir, plasso uobličavam, obrazujem) „rukotvorac”, instrument pomoću koga se ruke (prsti) drže u pravilnom položaju pri sviranju na klaviru. **hioplastika** (grč. cheir, plastike veština uobličavanja) „rukotvorstvo”, izradivanje kipova od mehaničkih materija (voska, gline i dr.). **hioptera** (grč. cheir, pteron krilo) pl. zool. ljiljci, hiroreuma (grč. cheir, rheuma) med. reumatičan otok ruke. **hirotezija** (grč. chelr, thesis metanje) med. lečenje stavljanjem ruku na obolelo mesto. **hiroteka** (grč. chelr, theke pričuvište, kovčeg) hir. rukavičast zavoj (koji obvija celu ruku). **hirotomija** (grč. cheirotona ispružanje ruke) posvećenje, rukopoloženje (za pravoslavnog sveštenika ili episkopa). **hirotonisati** (grč. cheirotoneo ispružim ruku) rukopoložiti, posvetiti za pravoslavnog sveštenika i episkopa. hirurg (grč. cheirurgis, cheir ruka, ergon – delo) med. lekar koji se bavi *hirurgijom*, vidar, operater. **hirurgija** (grč. cheimrgla) med. lečenje koje se vrši rukama, tj. operativnim putem. **hirurški** (grč. cheirurgikos) hirurgijski, koji se tiče *hirurgije*, vidarski. **hircizam** (lat. *hircus* jarac) miris sličan jarećem, prćevina. **hisar** (arap.) zamak, tvrđava, grad. **hisarnik** (arap.-tur.) graditi. **hispanizam** (lat. Hispania Španija) osobenost španskog jezika i govora. **Hispanija** (lat. Hispania) Španija.

histera (grč. hysteria) med. materica; posteljina, plodnica.

histeralgija (grč. hysteria materica, algos bol) med. bol u materici.

histerezija (grč. chystereo docnim, kasnim, zadocnjavam, zakašnjavanje) fkz. *elastične histerezije* pojave da se elastične tela po prestanku delovanje sile koja je izmenila njihov oblik ne vraćaju odmah, nego tek posle nekog vremena u prvobitno stanje; *magnetsna histerezija* pojave da magnetizam jednog železnog tela ne zavisi samo od trenutne magnetske sile, nego i od magnetske sile koja je pre toga na njega delovala, tako da je ono zadržalo nešto predašnjeg magnetizma.

histerektomija (grč. hysteria materica, ektome-isecanje) *hir.* operativno vadenje mate-rice.

histerergija (grč. hysteros potonji, ergon delo) med. naknadno delovanje lekova.

histerija (grč. hysteria materica) med. odomaćen naziv za grupu duševnih poremećaja koji su ponekad praćeni telesnim poremećajima; u starom veku smatralo se da potiče od poremećaja u oblasti spolnog ponašanja; karakteriše je velika nestabilnost i neki oblici razdvojenosti ličnosti usled potiskivanja iz svesti jako željenih ali zabranjenih prohmeta.

histerik (grč. hysteria) koji je podložan *histeriji*, histeričan čovek.

histeritis (grč. hysteria) med. zapaljenje mate-rice.

histeričan (grč. hysteria) bolestan od *histerije*, materničav.

histerolitija (grč. hysteria, lithasis kamen u mehuru, bolovi od kamena) med. stvaranje kamena u materici.

histerologija (grč. hysteros potonji, lego govorim) poet. figura koja se sastoji u tome da se ono što dolazi docnije kazuje ranije, zato što je važnije od ranijeg, npr.: Dobro gleda i puškom i okom.

histeroloksija (grč. hysteria materica, loxos kos) med. iskrivljenost, iskošenost mate-rice.

histeromanija (grč. hysteria, manla ludilo, pomama) med. v. *nimfomanija*, nsenska poholjlivost na muškarce; histerično ludilo.

histerov (grč. hysteron) „nešto što dolazi posle”; med. posteljice, plodnica.

histeron-proteron (grč. hysteron-proteron „kasnije-ranije”) 1. *ret.* figura koja se sastoji u obrnutosti prirodnog reda dvaju rečeničnih delova, npr.: „Obojica, pošto ih je odgajila i rodila božanska mati” (Homer); 2. *log.* pogreška u dokazivanju koja nastaje kad se jedan stav izvodi iz drugog, koji bi tek pomoću prvog trebalo dokazati.

histeroparaliza (grč. hysteria materica, ra-ralysis uzetost) med. uzetost materice.

histsroparatomija (grč. *hystera* materica, paratemo *uzduž* odsečem) *hir.* vađenje materice kroz trbuh.

histeropatiја (grč. *hystera*, *pathos* bolest) *med.* bolest materice, bolovi materice; takođe = *histerija*.

histeroptoza (grč. *hystera*, *ptosis* pad, spadnutost) *med.* spadnutost, ispadnutoet materice.

histeroskopija (grč. *hystera*, *skopeo* posmatram, gledam) *med.* ispitivanje materice pomoću materičnog ogledala (lat. *specu-lum uteri*).

histerotomija (grč. *hystera*, *tome* sečenje, rezanje) *hir.* prorezivanje donjeg trbuha i materice.

histerofor (grč. *hystera*, *phero*, *phoreo* nosim) *med.* materična nosiljka (koja spadnu-tu matericu drži u pravilnom položaju).

histidin *hen.* aminokiselina $C_6H_9O_2N_3$, va-žan sastojak mnogih belančevina.

histiologija (grč. *histon* tkivo, logfa nauka) v. *histologija*.

histo- (grč. *histos*) predmetak u složenicama sa značenjem: tkivo, tkivni, tkiva (*tel.*).

histogeneza (grč. *histos*, *genesis* postanak) v. *histogenija*.

histogenija (grč. *histos*, *genos* rađanje, postanak) proces pravilnog razvijanja tkiva u organskim (životinjskim i bilnjim) telima.

histografija (grč. *histos*, *grapho* opisujem) opisivanje tkiva organskih tela.

histoliza (grč. *histbs*, *lysis* razlaganje, razlučivanje) *med.* gnojavo razlaganje i raspadanje tkiva.

histologija (grč. *histos*, *logia* nauka) nauka o ćelijama čovečjeg, životinjskog i biljnog tela koje su spojene u tkiva.

histonomija (grč. *histos*, *nomos* zakon) nauka o uzrocima i zakonima razvitka i održavanja tkiva.

historija v. *istorija*.

histotomija (grč. *histos* tkivo, *tome* sečenje) *aiat.* rasecanje organskih tkiva.

histrion (lat. *histrio* *gei*. *histrionis*) u starom Rimu, naziv za glumca i plesača u *pantomimi*.

histrizam (grč. *hystrix* *gei*. *hystrichos* čekinja) *med.* V. *IHTIOZA*.

hit (eng. heat) 1. sl. pojedinačna trka; pred-trka, predtakmičenje.

hit (eng. hit pogodak, udarac; uspeh) 2. muzičko ili književno delo, kao i modna *kreacija* koji su postigli velik i brz uspeh i popularnost; *up.* *šlager*.

hitana (šp. gitana ciganka) *kor.* ciganski ples.

hitin (grč. *chiton* odeća, haljina, oklop) *zool.* osobena tvar koja daje čvrstoću raznim kožnim i ljušturastim kutikularnim

tvorevinama crva, zglavkara i drugih životinja.

hitlerizam političko-socijalna ideologija i režim koji je bio nametnuo nemackom narodu *Adolf Hitler*, imperialistički zavojevač Evrope i izazivač drugog svetskog rata (1939—1945); *up. naciona-soci-jalizam*.

hiton (grč. *hiton*) kod starih Grka: kratka bela, vunena ili lanena haljina bez rukava koja se nosila, slično našoj košulji, do golog tela i pasala pojasom; haljina, omotač.

Hitopadeza (ind. *hita*, *upadesa*) „korisna pouka”, zbirka poučnih priča za omladinu koju su, oko 500. god. n. e., sastavili, po zapovesti kralja Sudarzane, mudraci, naučnici i pesnici iz indijskih religioznih i filozofskih spisa.

hit parađa (eng. hit, fr. parade) lista najpopularnijih melodija.

hifa (grč. *hyphe* tkanje, tkivo) bog. dugačka, bezbojna ćelija u gljiva.

hifen (grč. *e*, *hyphen*, *hyph-*, *en*) *gram.* 1. crtica, vezica (-); 2. spajanje dveju reči u složeniku.

hidža (arap.) vrsta satiričnih i prigodnih pesama u arapskoj književnosti.

hlamida (grč. *chlamys* *gei*. *chlamydos*) starogrčki vojnički kratki ogrtać.

hlijazija (grč. *chlafasma*) *med.* topao oblog.

hloazma (grč. *chloazein* izgledati zelenožut kao mlađe klice) *med.* pega boje jetre, naročito kod trudnih žena.

hlor (grč. *chloros* otvorenozelen, zelenožut) *hem.* elemenat, žućkasto zelen zagušljiv gas, atomska masa 35,453, redni broj 17, znak S1; upotrebljava se za beljenje lana, pamuka, kao i krpa u fabrikaciji hartije, kao razorno sredstvo i sredstvo za dezinfekciju.

hloral (grč. *chloros*) *hem.* bezbojna i oštra mirisa tečnost, SS_1_3SNO ; služi za dobi-vanje posve čistog *hloroform* i kao sredstvo za uspavljanje i umirenje.

hloralizam (grč. *chloros*) *med.* trovanje *hloralom*.

hloramini (grč. *chlor6s*, *amini*, v.) *hem.* organska jedinjenja koja služe za *dekontaminaciju* bojnih otrova.

hlorat (grč. *chloros*) *hem.* so hlorne kiseline.

hloracidum (grč. *ch!6r6s*, lat. *acidum* kiselina) *hem.* antiseptični preparat, deluje jače od svih ranijih, a nema nikakvog škodljivog dejstva na tkiva.

hlorenija (grč. *chlor6s*, *haima* krv) *med.* bledilo, bledokrvnost.

hloretiderid (grč. *chloros*, *aither*) narkotično sredstvo = *hloroform*.

hlorid (grč. *chlords*) *hem.* so ili ester hlorvodonične kiseline; jedinjenje hlora sa nekim drugim elementom ili radikalom.

hlorisati (grč. *chloros*) dezinfikovati vodu hlornim krečom, asavelovom vodom ili hlorom.

- hlornatrij(um)** (grč. chloros, nlat. natrium *hem.* kuhinjske so, NaCl).
- hlorni kreč** žućast prah, SaOS_1_2 ; služi za beljenje lana, pamuka, konoplje, hartije i dr.
- hlorovodonična kiselina** *hem.* jedinjenje hlor-a i vodonika, NS1, *hlorovodonik*, upotrebljava se mnogo u hemijskoj industriji.
- hloroza** (grč. chlorōs otvorenozelen, zelenožut) 1. *med.* bledilo, bleda boja lica usled izostale menstruacije, tzv. bela groznica; 2. *bat.* bolest biljaka pri kojoj lišće gubi zelenilo (*hlorofil*) i postaje žuto (*hlorotkno*).
- hloram** (grč. chloros) *med.* opasan zelenasta izrastaj, spada u *sarkome*.
- hlorometar** (grč. chloros, metron mera, meri-lo) instrumenat za merenje količine hlor-a u hlornom kreču, hlornoj vodi i drugim hlornim jedinjenjima.
- hlorometrija** (grč. chloros, metria merenje) merenje količine hlor-a pomoću *hlormetra*.
- hloroplasti** (grč. chloros, plasso gradim, tvorim) *bot.* loptasta ili *elipsoidna* tela u površinskim ćelijama biljaka koja biljkama daju zelenu boju.
- hlorofil** (grč. chlorōs, phylon list) *bot.* biljno zelenilo, veoma složene organsko jedinjenje belančevinaste prirode u svima zelenim delovima biljaka, naročito u listu; postaje samo uticajem sunčane svetlosti; *hlorofilna assimilacija* proces stvaranja organskih materija iz neorgan-skih, poglavito iz vode i ugljene kiseline.
- hloroform** (fr. chloroforme, grč. chlorōs, lat. formica mrav) *hem.* bezbojna tečnost eterskog mirisa i slatkog ukusa, SNS_1_3 ; upotrebljava se u hirurgiji kao narkotič-no sredstvo; *formilhlorid*.
- hloroformisati** *med.* opiti (ili: uspavati *hloroformom*).
- hlorpikrin** (grč. chloros otvorenozelen, zelenožut, pikros ljut, oštار) bojni otrov iz klase suzavaca.
- hlorcijai** (grč. chlorōs, cyaneos) jedan od najjačih kratkotrajnih bojnih otrova.
- hoanoragija** (grč. choanos levak, regnimi kidam) *med.* krvarenje iz nosa.
- hobi** (eng. hobby) omiljeno zanimanje, omilje-ni posao, najmilija razonoda, strast, pasija.
- hobizam** *fil.* učenje engleskog filozofa To-masa Hobza (Thomas Hobbes, 1588—1679); *up. belum omnijum contra omnes i homo homini lupus*.
- hobi** (nem. Hobel) strug, strugaća, blanja, rende.
- hoblovati** (nem. hobeln) strugati (*hoblom*), blanjati, rendisati.
- hoverkraft** (eng. hover lebdeti, craft letelica) naziv za vozilo koje se kreće iznad zemlje ili vode na „vazdušnom jastuku“
- koji proizvodi naročiti motor u sredini karoserije; *up. hidrogliser*.
- hodegetika** (grč. hodegetikos putokazni, koji ume da pokaže put) 1. uputstvo za metodično izučavanje neke nauke; 2. deo pedagogije koji govori o važnosti discipline pri vaspitanju.
- hodometar** (grč. hodos put, metron mera, merile) putomer (aparat za merenje prevaljenog puta).
- hodoplanija** (grč. hodos, planao bludim, zastranim) skretanje, odstupanje sa pravilnog puta.
- hozn-tregeri** (nem. Hosen-trager) *pl.* naramenici za pridržavanje pantalona.
- hojst** (eng. hoist) sprava za dizanje, dizalica za ljudе i stvari da bi se izbegle stepenice (u hotelima itd.).
- hokej** (eng. hockey) *sp.* igra loptom ili pločicom (v. *pak 3*) i krivim palicama (na travi ili ledu).
- hokusokus** (nem. Hokusokus, eng. hocospocos) reč koju madioničari izgovaraju pri izvođenju svojih veština; *fig.* opsena, varka.
- hol** (eng. hall, nem. Halle) *apx.* predvorje, prostran trem.
- holagoga** (grč. chole žuč, ago teram, izazivam) *pl. med.* sredstva koja pomažu lučenje žuči.
- holazma** (grč. cholasma) *med.* uzetost.
- hold** (mad. hold) mera za površinu u Mađarskoj, = 0,57 hektara.
- hole-** (grč. chole) predmetak u složenicama sa značenjem: žuč, žučni.
- holedohus** (grč. choledochos, chole žuč, dechomai primam) *znat.* žučni odvodnik.
- holein** (grč. chole) *hem.* materija od koje se sastoji žuč, $\text{C}_8\text{H}_{15}\text{NO}_2$.
- holelit** (grč. chole, Ifthos kamen) *med.* žučni kamen.
- holelitijazis** (grč. chole, lithos) *med.* stvaranje žučnog kamena; oboljenje od žučnog kamena, kamen u žuči.
- holelitotripsija** (grč. chole, Ifthos, tripsis trenje) *med.* razbijanje žučnog kamena.
- holelogija** (grč. chole, logfa) nauka o žuči.
- holemezija** (grč. chole, emesis povraćanje) *med.* bljuvanje žuči, povraćanje žuči.
- holemija** (grč. chole, hafma krv) *med.* prodiranje žučnih sastojaka u krv.
- holepira** (grč. chole, rug vatrica) *med.* žučna groznica.
- holera** (grč. chole, rheo tečem, curim) *med.* isticanje žuči = kolera.
- holesterin** (grč. chole, stereos čvrst, krut) *hem.* osobena tvar u žuči, žučnom kamenu, žumancetu, živčanom tkivu ($\text{S}_{11}\text{N ON} + \text{N.O}$).
- holecistitis** (grč. chole, kystis mehur) *med.* zapaljenje žučnog mehura.
- holecistografija** (grč. chole, kystis, grap-hein pisati) *med.* rendgenografsko ispitivanje žučne bešike.

holecistotomija (grč. chole, kystis, tome se-čenje, rezanje) *med.* rasecanje žučnog mehura.

holizam (grč. cholos čitav, potpun) 1. *biol.* teorija po kojoj organizam kao „celina“ usmerava fizičko-hemijske procese u životu biću; 2. *psih.* načela da se pojedinosti psihičkog života uvek moraju promatrati u sklopu psihičke celine (strukture).

holijamb (grč. cholos hrom, iambos) *metr.* hromi jamb, hromi stih, jampski trimetar koji u poslednjoj stopi, mesto jamba, ima trohej ili spondej, i koji tom naglom promenom takta izaziva naročito dejstvo; zove se i: *skazon i Hiponaktov stih.*

holin (grč. chole žuč) *hem., biol. v. holein.*

holmij(um) *hem.* elemenat iz grupe retkih zemalja, atomska masa 164,93, redni broj 67, znak No (naziv po starom imenu Stokholma *Holmia*).

holograf (grč. cholos ceo, potpun, grapho pišem) dokumenat, npr. oporuka ili zaveštanje, napisan svojeručno.

holografski (grč. cholos, grapho pišem), svojeručno (napisan).

holoedrija (grč. cholos, edra osnova, pljosan) *min.* svojstvo kristala sa potpunim brojem pljosni, povrp!ina; *up. hemiedrija.*

holoze (grč. chole žuč) *med.* bolesti u vezi sa resorpcijom žuči i žuticom.

holozis (grč. cholos hrom) *v. holazma.*

holokaust (grč. holos ceo, potpun, kaustos spaljen) kod Grka i Rimljana: žrtva spajljivanjem prinošena bogovima ili umr-lima; uništenje spajljivanjem.

holologija (grč. chole žuč, logia nauka) *v. hologlogija.*

holometar (grč. cholos ceo, potpun, metron mera, merile) *v. pantometar.*

holoragija (grč. chole žuč, rheo tečem, cu-rim) *med.* izliv žuči.

holoreea (grč. chole, rheo) *med.* stalno izlivanje žuči.

holosterik (grč. holos ceo, stereos) *v. ane-roid.*

holotonija (grč. holos, tonos zatezanje, napon) *med.* kočenje mišića, sklopac, *tetanus.*

holoturije (grč. ta holothuria) *pl. zool.* trpovi, morski krastavci.

holofot (grč. holos ceo, phos gei. photos svjetlost) aparat za osvetljavanje kula sve-tilja.

holocen (grč. cholos, kainos nov) *geol.* sadašnje doba u razvoju Zemlje.

holurija (grč. chole žuč, uron mokraća) *med.* mokrenje žuči.

homalografska projekcija *v. izografska projekcija.*

homeobiotika (grč. homoios sličan, bios život) tobožnja veština lečenja pomoći zdrave životne snage koja se nalazi u samom telu.

homeografija (grč. homoiros sličan, grapho crtam, slikam) brzo i tačno prenošenje na

kamen i umnožavanje starih crteža i otiska.

homeoza (grč. homoiosis) poređenje; poučavanje pravljjenjem poređenja.

homeomerija (grč. homoios sličan, meros deo) sličnost delova; *fil. homeomerijama* naziva Aristotel Anaksagorine kvalitativne i nepromenljive elemente (spermata) stvari; broj tih elemenata je bezgraničan, a sjednuju se delići sa telima sa kojima su istovrsni, npr. zlato sa zlatom itd.

homeopat (grč. homoios, pathos čuvstvo, raspoloženje) onaj koji se nalazi u istom položaju ili raspoloženju, tj. istomi-šljenik; takođe: pristalica *homeopatije.*

homeopatija (grč. homoios, pathos) lečenje davanjem malih doza onih sredstava protiv neke bolesti koja bi, u zdravom čoveku, izazvala tu istu bolest, npr. proliva sredstvima za čišćenje; *supr. alopatija, heteropa tija.*

homeopatski (grč. homoios, pathos čuvstvo, raspoloženje; bolest) koji je u sličnom stanju, istog mišljenja; *homeopatsko lečenje v. homeopatija.*

homeostaza (grč. homoios, stasis položaj) *biol.* ravnoteža, uskladenost različitih fi-zioloških funkcija u nekom organizmu.

homeoteleta (grč. homoios, teleute) *pl. gram.* reči sa sličnim ili istim zavrsecima.

homeoterman (grč. homoios, thermos topao) *zool.* „stalno topao“, naziv za sisare i ptice (za razliku od životinja hladne krvi).

homeotermi (grč. homoios, thermos topao) *zool.* životinje sa stalnom telesnom temperaturom.

homeotermija (grč. homoios, therme toplota) ujednačenost i stalnost temperature nekog tela.

homeotoničan (grč. homoios, tonos ton) koji ima sličan zvuk, koji slično zvuči.

homeofona (grč. homoios, phone glas) *pl. gram.* reči koje slično ili jednakog glase.

homeridi (grč. Homeridai) potomci grčkog pesnika Homera; porodica pevača na ostrvu Hiosu koja je Homerove pesme prenosila s kolena na koleno, ili u njegovom duhu slične pevala; oni koji su pevali narodu Homerove pesme.

homeristi (grč. Homeros) pesnici podraža-vaoci Homera, npr. Vergilije i dr.

homerski smeh smeh kojim se, kod Homera, smeju bogovi, tj. grohotan smeh.

homeuzija (grč. homoios sličan, usia bitnost, suština) sličnost po suštini ili bitnosti; *up. homuzija, homuzija.*

homeuzijasti *teol.* u istoriji hrišćanske crkve: pristalice mišljenja da Hristos nije jedinosušan (homouisios) nego samo po bitnosti sličan (homouios) sa Bogom Ocem; *up. homeuzija, homuzija.*

homiletika (grč. homiletike veština ophodenja, razgovorna veština) nauka o crkve-nom besedništvu; *omilitika.*

homiletičar (grč. homiletikos druževan, druželjubiv) učitelj crkvenog besedišta; propovednik.

homilija (grč. homilia) propoved sa tumačenjem nekog mesta iz Svetog pisma.

hominacija (lat. homo hominis čovek) primanje čovečjeg telesnog oblika, razvitak čoveka iz životinjskog stanja, postanak čoveka od životinje.

hominidi (lat. poto gei. hominis čovek) *pl. zool.* najstarija ljudska bića, tj. porodica ljudi, čije su vrste i rase: *homo primigenius*, *homo aurignaceus* n crni, žuti i beli *homo sapiens*.

homicidij(um) (lat. homicidium) *prav.* ubistvo; *homicidijum voluntarium* (lat. ho-micidium voluntarium) hotimično ubistvo; *homicidijum kauzale* (lat. homicidium causale) slučajno, nenamerno ubistvo; *homicidijum culposum* (lat. homicidium culposum) ubistvo iz nehata, nemara; *ho-micidijum iecesarium* (lat. homicidium necessarium) ubistvo u nužnoj obrani.

homicidoman (lat. homicidium ubistvo, grč. manfa strast, ludilo) *med.* čovek koji boluje od neodoljive strasti da ubija ljude.

homicidomanija (lat. homicidium, grč. tata) *med.* vrsta ludila koje se sastoju u neodoljivom nagonu za ubijanjem.

homo (lat. homo) čovek.

homo- (grč. homos) predmetak u složenicama sa značenjem: isti, jednak, sličan, zajednički.

homo alieni juris (lat. homo alieni iuris) *prav.* čovek koji je pod tuđom vlašću.

homo aurignacensis (lat. homo aurignacensis) čovek iz diluvijalnog perioda, čiji su ostaci nađeni u južnofranc. mestu *Orinjak* (Aurignac).

homogamija (grč. homos zajednički, gamos svadba, brak, udaja, ženidba) *bot.* istovremeno razvijanje muških i ženskih spolnih organa u nekom cvetu.

homogen (grč. homogenes) 1. istoga roda, iste vrste, jednovrstan, jednoradan, istovr-stan, istoradan; 2. *fiz.* iste gustine; *homo-geio telo* telo koje i u najmanjem deliću svoga prostora ima istu masu; 3. *opt.* prost, nerazložljiv; *homogene boje* proste boje, tj. boje spektra (zato što se ne mogu dalje razlagati); 4. *mat.* sličan po prirodi te otuda uporedljiv po veličini; istoga stepena ili istih dimenzija u svakom članu (posmatrano u simbolima, kao *homogena jednakina*); *supr. heterogen*.

homogenizirati (grč. homogenes) pritiskom većim od 200 atmosfera mast u mleku tako fino raspoređiti da se iz njega više ne može izvaditi ni puter, ni kajmak (što mleko čini zgodnjim za transportovanje i onemogućava umanjuvanje vrednosti oduzimanjem masnoće).

homogenost (grč. homogenes) istovrsnost, istorodnost, jednovrsnost, jednorodnost.

homograf (grč. homos isti, zajednički, grapho crtam) sprava za izradu perspektivnih crteža.

homo dupleks (lat. homo duplex) licemeran čovek koji se u javnom životu ponaša na jedan, a u privatnom životu na drugi, suprotan način.

homoerotizam (grč. homos, erds spolna ljubav) *v. homoseksualizam*.

homoetvija (grč. homos, ethnōs pleme, narod) jednoplemenost, pripadanje istom narodu.

homozigot (grč. homoios isti, jednak, zigotos spojen) organizam nastao od roditelja istovetnih genetskih osobina; *supr. hete-rozigt*.

homousijasti (grč. homoiios po bitnosti sličan) *v. homeuzijasti*.

homologan (grč. homologeo slažem se, saglasan sam) 1. saglasan, odgovarajući; 2. *hem.* koji u obliku slaganja pokazuje izvesnu podudarnost; 3. *biol.* *homologni organi* organi sa istom osnovom razvijta, pa ma i ne vršili iste radnje, npr. prednji udovi sisara i krila ptica.

homologacija (nlat. homologatio) *prav.* sudsko overavanje, potvrđivanje (npr. ugovora); dobivanje uverenja od neke nadležne kontrolne organizacije da neki proizvod odgovara svim zakonskim propisima.

homo logija (grč. homologfa) 1. saglasnost, slaganje; 2. *hem.* sličnost izvesnih organskih jedinjenja.

homologumena (grč. homologeo priznajem, priznam) *pl.* opšte priznati spisi Novog zaveta, oni koje svi smatraju pravim.

homo-menzura (lat. homo-mensura) *fčl.* čovek je mera svih stvari (Protagora).

homomorfan (grč. homos isti, morphe oblik) istog oblika, istolik.

homoniman (grč. homonyms istoimeni, homos isti, onoma ime) jednakozvučan, istoimen; dvosmislen.

homonimi (grč. homos isti, onoma ime) *gram.* istoglasice, jednakozvučne reči (koje jednak glase, a različito znače; dvosmislene reči, npr. varljiv = koji vara, koji je sklon varanju i varljiv = koji se može variti, kuvati; belica (pšenica, jabuka, trešnja, šljiva), blago (stoka, novac), po-činuti (odmoriti se, umreti) itd.).

homonimija (grč. homos, bpota) *gram.* jednakozvučnost (reči koje jednak glase, a različito znače); dvosmislenost; *up.* *antonimi-ja, sinonimina*.

homo novus (lat. poto novus) *v. pod novus*.

homo primigenius (lat. homo primigenius) prvobitni čovek, pračovek iz diluvijalnog perioda, npr. „krapinski čovek“.

homoptera (grč. homos isti, pteron krilo) *pl. zool.* jednakokrilci (vrsta hemiptera).

homo sapiens (lat. homo sapiens) čovek obdarjen razumom, tj. današnji čovek.

homoseksualan (grč. homos isti, lat. sexualis spolni) obuzet spolnim nagonom prema jedinkama istog spola.

- homoseksualac** (grč. homos, lat. sexualis) muškarac koji oseća spolni nagon prema muškarcu.
- homoseksualizam** (grč. homos, lat. sexualis) spolni nagon prema istom spolu; *homoerotizam, uranizam*.
- homoseksualnost** v. *homoseksualizam*.
- homo sum iurne** (lat. poto sui iuris) *prav.* nezavisan, samostalan čovek.
- homoteizam** (lat. homo čovek, grč. theos bog) versko shvatanje i učenje koje zamišlja svoje bogove kao ljude, sa čovečjim likom, stasom, mesom, krvlju i sklonostima.
- homotermija** (grč. homoios isti, jednak, thermē toplota) stalno ista temperatura nekog tela.
- homotoničan** (grč. homos, tonos ton) skladan, zglobašen.
- homofilan** (grč. homos, phyllon list) *bot.* sa jednakim listovima.
- homofon** (grč. homos, phone glas, zvuk) ravnoglasan; *muz.* višeglasci muzički komad kod koga je jedan glas glavni, a ostali služe kao njegova pratnja; *up. polifon.*
- homofonija** (grč. homos, phone glas) ravnoglasmnost (dva glasa ili više glasova u muzici).
- homo homini lupus** (lat. homo homini lupus) „čovek je čoveku vuk”, Plautova misao, jedna od misli na kojima je eng. filozof Tomas Hobbs sagradio sistem svoje pravne filozofije.
- homohromija** (grč. homos isti, chroma boja) *zool.* sposobnost nekih životinja da boju svoje kože prilagode boji okoline u kojoj žive.
- homocentrīčan** (grč. homos, kⁿtron središte) v. *koncentričan.*
- homrul** (eng. home, rule) irska narodna samouprava (sa sopstvenim parlamentom), koju su Iraci, posle duge borbe, izvojevali od Engleza 1922. godine.
- homuzija** (grč. homos isti, usla suština, bit) istovetnost, jedinosušnost, jednobitnost (Hrista sa Bogom Ocem); *up. homeuzija.*
- homunkul** (lat. homunculus) čovečuljak; mali i bedan čovek; u Geteovom „Faustu”: čovek veštački stvoren, hemijskim putem (prema Paracelzusovom spisu *De genera-tione rerum naturalium*, u kome je dato iscrpio uputstvo o hemijskom stvaranju komunkula).
- honved** (madž. hon-ved) „branioci otadžbine”, mađarske domobranstvo. **hondrin** (grč. hondros hrskavica) *hen.* hrskavica, vični lepak. **hondritis** (grč. hondros) *med.* zapaljenje hrskavice. **hondrografija** (grč. hondros, grapho opis-
jem) alat. opisivanje, opis hrskavice.
- hondroza** (grč. hondros) *zool.* ohrkavčavanje. *hondrologija* (grč. hondros, logia nauka) alat. nauka o hrskavicama čovečjeg tela.
- hondrom** (grč. hondros) *med.* hrskavičav izraštaj.
- hondrotomija** (grč. hondros, tome sečenje, rezanje) med. sečenje, rasecanje hrskavice.
- hondrocela** (grč. hondros, kele prelom) *med.* prelom hrskavice.
- honorant** (lat. honorans) *trg.* onaj koji prima na sebe menicu za račun drugog.
- honorar** (lat. honorarium) novčana nagrada (lekarima, nastavnicima za vanredne časove, advokatima, piscima i dr.).
- honorat** (lat. honoratus) 1. čovek na visokom položaju; 2. viši sveštenik nekog katoličkog kaluderskog reda; 3. *trg.* lice za čiji račun *honorant* prima na sebe ili isplaćuje protestovanu menicu.
- honoracija** (lat. honoratio) poštovanje, ukazivanje časti; *trg.* primanje na sebe i otkupljivanje nečije menice.
- honorirati** (lat. honorare) v. *honorisati.*
- honorisati** (lat. honorare) 1. štovati, poštovati, odavati počast; 2. platiti, primiti na sebe (menicu); 3. nagraditi novčano (čiji rad).
- honoris kauza** (lat. honoris causa) iz počasti; *doktor honoris kauza* počasni doktor, onaj koji dobije doktorsku titulu bez polaganja ispita, u znak priznanja za naučni rad i druge zasluge.
- hopletika** (grč. hoplon ratna oprema, oružje) nauka o oružju ili o naoružanju.
- hoplit** (grč. hoplites) teško naoružani oklopnik-pešak u vojsci starih Grka.
- hoplomahija** (grč. hoplomachia) borba u punoj opremi; ratna veština uopšte.
- hoiloometar** (grč. hople kopito, metron mera, merile) sprava za merenje kopita, kopito-mer.
- hoplometrija** (grč. hople, metrfa merenje) uzimanje mere kopita radi potkivanja.
- hoploteka** (grč. hoplotheke) skladište oružja;odeljenje sa starim oružjem.
- hor** (grč. choros kolo) 1. prvobitno: igranje kola sa pevanjem, ili krug igrača i pevača; naročito; u starogrčkoj drami: grupa prikazivača koji su, u odnosu prema glavnom junaku drame, predstavljali narod i pratili radnju samo kao svedoci, pevajući i igrajući jedino kad bi glavni predsta-vljač čitao; 2. danas: pevanje u više glasova; pevači koji takvo pevanje izvode, pe-vački zbor; 3. uvišeno mesto u crkvama, prema oltaru, za pevače.
- hora** (grč. hora, lat. hora) čas, sat (skraćeno: A, npr. 10 h = 10 sati); *hore* (lat. horae) pl. časovi pojedinačni i molitve u katoličkim manastirima.
- horag** (grč. choragos zborovođa) 1. imućan gradaš u staroj Atini koji je o svom trošku sastavljaio i opremao hor za svečane priredbe; 2. prvi igrač u horu, kolovoda = *korifej*.
- horda** (tur. ordu) zajednica od po nekoliko porodica kod skitačkih i levačkih plemena, *fig.* divlja, neobuzdana rulja.

hordapsus (grč. chorde crevo, apto prikačim, zapletem) *med.* zapletenost creva i povraćanje izmeta usled toga; v. *mizerere*.

hordeolum (lat. hordeolum) med. ječmičak na očnom kapku.

hordija (tur. ordu) vojska, armija, veliki vojni logor; *ordija*.

horditis (grč.) med. zapaljenje, upala glasnih žica.

horea (grč. choreia igranje u kolu) *med.* vidovica, stanje psihičke egzaltacije sa grčenjem mišića (neobičnim kretanjem udova, glave i lica).

horeg (grč. Koregos) v. *korag*.

horej (grč. choreios) četr. v. *grehe/*.

horendan (lat. horrendus) v. *horibilan*.

horeograf (grč. choreia igranje u kolu, kolo, choreio igram u kolu, grapho pišem, beležim) veštak u prikazivanju igre znacima, kao što se muzika prikazuje notama; *koreograf*.

horeografija (grč. choreia, choreio grapho) veština prikazivanja igre znacima, kao što se muzika prikazuje notama; igranje; veština priređivanje igara, naročito baleta; *koreografija*.

horeomanija (grč. choreia, tata pomama, strast, ludilo) bolesna strast za ple-sanjem, pomama za igrom; *up. tarantizam*.

horet (grč. choretio) v. *horeut*.

horetida (grč. choros) učesnica u grčkom horu (u drami).

horeus (grč. choreilos) četr. v. *trohej*.

horeut (grč. choretio igram u kolu, plešem) pevač ili igrač u horu.

horeutika (grč. choretio plešem) veština, umetnost igranja (plesanja).

horibilan (lat. horribilis) užasan, strašan, grozan.

horibile diktu (lat. horribile dictu) strašno je i kazati, strašno je i spomenuti!

horidan (lat. horridus) rapav, čupav; divlj, surov, neotesan; jeziv, strašan.

horizam (grč. horismos) *log.* ograničavanje, odredivanje, npr. pojma; *definicija*.

horizmografija (grč. horisma granica, grap-ho opisujem) opis, opisivanje granica neke zemlje.

horizont (grč. horizon *gei.* horizontos) 1. *astr.* prividna granica neba i Zemljine površine (*prividna horizont*), vidik, obzor, krug koji ograničava vidik; 2. ravan koja je paralelna sa „prividnim horizontom“ i koja prolazi kroz središte Zemlje (*pravi horizont*); 3. *geogr.* visina vode u rekama i jezerima (*horizont vode*); 4. grupa taloga koja se odlikuje jednim istim glavnim fosilima; 5. *fig.* moć shvatanja.

horizontale (grč. horizo ograničavam) *mat.* vodoravna linija, vodoravnica. **horizontalan** (lat. horisontalis) vodoravan, koji je pod pravim ugлом na vertikalnan pravac; *horizontalna vaga* v. *libela 1*; *horizontalna sila fiz.* sila koja dejstvuje sa strane.

horizontalna projekcija *mat.* nacrt osnove, prikazivanje nekog tela na vodoravnoj površini; *geogr.* crtanje karte pri kome zamislimo da se nalazimo na ma kojoj tački Zemljine površine, pa crtamo okolne zemlje onako kako ih sa te tačke vidimo.

horizontalnost (grč. horizon *gei.* horizontos vidik, nlat. horisontalis vodoravan) vodoravnost, vodoravan položaj.

horizonta (grč. horizd odvajam, rastavljam, horiones) *pl.* „odvajači“, grčki kritičari Homera koji su odvajali „Ilijadu“ od „Odiseje“, ne smatrajući ih delima istog pesnika, a samo „Ilijadu“ priznavali za Homerovo delo.

horijambus (grč. chorefos sc. pus trohej, tri-babis, iamboj jamb) četr. četvorosložna stopa sastavljena od jednog *horeusa* i *jam-ba*, u kojoj su prvi i četvrti slog dugi, a oba srednja kratki: -i U-.

horioidea (grč. chorioeides) *aiat.* v. *horioidea*.

horiodan (grč. chorion koža, krvno, chorio-eides) kožast, opnast.

horioidea (grč. chorioeides) *aiat.* sudovnjača oka.

horioideitis (grč. chorioeides) *med.* zapaljenje očne sudovnjače.

horion (grč. chorion, lat. corium koža) *zool.* kožast obmotač *embrija* (zametka).

horioretinitis (grč. chorioeides sudovnjača oka, lat. retina) *med.* istovremeno zapaljenje sudovnjače i mrežnjače oka.

horipilacija (nlat. horripilatio) *med.* grozničava jeza.

hormoni (grč. hormao nagonim, podstrekavam, izazovem) *pl. biol.* proizvodi žlezda unutrašnjeg lučenja koji su važni po život ostalih organa.

horn (nem. Not) *muz. rog.*

hornizirati (nem. Not rog) zgusnuti u rožastu masu, stvrđnuti, npr. guma.

hornist (nem. Nogp) svirač u rog.

horograf (grč. chora zemlja, predeo, oblast, kraj, grapho opisujem) opisivač neke zemlje ili kraja; *up. topograf*.

horografiјa (grč. chora, grapho opisujem) 1. opis, opisivanje neke zemlje ili kraja.

horografiјa (grč. hora vreme, doba, godina, dan, čas, grapho) 2. opisivanje časovnika; takođe = *gnomonika*.

horok sp. u košarci bacanje (šut) lopte u luku preko glave (čime se onemogućava blokiranje sa strane protivnika).

horologij (grč. hora vreme, doba, čas, logeo sabiram, logeja zbirka) v. *horologijum*.

horologija (grč. chora zemlja, otadžbina, mesto logfa nauka) 1. nauka o rasprostranje-nosti biljaka i životinja na Zemljiji; *up. biogeografiјa*.

horologija (grč. ēbga vreme, logia nauka) 2. nauka o merenju vremena, ili načela i vestina građenje instrumenata za pokazi-vanje vremena.

horologijum (grč. horologion) pokazivač časova, časovnik; u pravosl. crkvi: zbirka

- molitava za svako doba dana, časoslov, časovac (knjiga iz koje se pevaju *kanon-ski časovi*).**
- horologografija** (grč. horologion časovnik, grapho opisujem) v. *horograđija*.
- horomanija** (grč. horos kolo, mania pomama, strast) v. *horeomanija*.
- horometar** (grč. chora zemlja, tečgop mera, merule) 1. zemljomer.
- horometar** (grč. hora vreme, čas, metron mera, merile) 2. časomer.
- horometrija** (grč. chora zemlja, metria merenje) 1. zemljomerstvo.
- horometrija** (grč. hora vreme, čas, metria merenje) 2. merenje časova.
- horopter** (grč. horos granica, opter uhoda, izvidnik) ona površina u kojoj se, pri određenom položaju očiju, sve tačke vide samo jednostavne, a ne udvojene.
- horor** (lat. horror) groza, jeza; užas, gnušanje; *horor zakup* (lat. horror vacui) fiz. strah prirode od praznog prostora (svojstvo koje su pripisivali prirodi stariji fizičari da bi objasnili time izvesne pojave, npr. penjanje vode u šmrkovima); *th.* strah od praznine, samoće, bescilnjog i besmislenog života.
- horoskop** (grč. ὄβγα čas, skopeo posmatram, gledam) „gledač časova”; 1. kod starih Egipćana: sveštenik koji je vršio astronomski posmatranja; 2. *astrol.* izračuna-vanje položaja nebeskih tela u naročitom trenutku, osobito u času rođenja nekoga, radi predskazivanja sudsbine; proricanje sudsbine po položaju zvezda u času rođenja nekog čoveka (*horoskopija*); crtež koji prikazuje takve položaje.
- horoskopija** (grč. hora, skopeo) v. pod *horoskop*.
- hors pauer** (eng. horse power) konjska snaga (skraćeno: N. R. ili NR), rad od 75 kilogramometara za sekundu.
- hortenzija** bot. ukrasna biljka, poreklom iz Kine i Japana (nazvana po francuskinji *Hortenziji Lapote*).
- hortikultura** (lat. hortus gradina, vrt, cultura gajenje) vrtarstvo, baštovanstvo, građinarstvo, povrtarstvo.
- hortolog** (lat. hortus, grč. logos poznavalač) poznavalač vrtarstva, naročito cvećarstva.
- hortologija** (lat. hortus, grč. logia nauka) nauka o vrtarstvu, vrtarstvo, cvećarstvo.
- hosa** (fr. hausse) trg. skakanje kurseva berzanskih hartija i dr.; *supr. besa*.
- hosist** (fr. haussier) berzanski igrač koji spekulije sa skakanjem berzanskih hartija (*hosom*); *supr. besar i bes je*.
- hospital** (lat. hospitalis gostinski; gostoljubiv) bolnica.
- hospitalar** (lat. hospes tuđinac; domaćin, nlat. hospitalarius) nadzornik bolnice; ne-govalac bolesnika (u katoličkim manastirima).
- hospitalizacija** (grč. hospitalis gostoljubiv) *med.* smegtanje bolesnika u bolnicu radi lečenja.
- hospitalitet** (lat. hospitalitas) gostoprimgstvo; pravo gostoprimgstva.
- hositant** (lat. hospitans) onaj koji prisustvuje predavanjima kao gost ili kao posmatrač.
- hospitirati** (lat. hospitari) v. *hospitovati*.
- hospitovati** (lat. hospitari biti gost, gosto-vati) posećivati ili prisustvovati predavanjima kao gost ili kao posmatrač.
- hospic** (lat. hospitium) 1. svratište, gostonica; 2. sklonište za putnike u katoličkom manastiru.
- hostija** (lat. hostia žrtva) posvećeni bes-kvasni kolačić kojim se katolici pri-češćuju.
- hostilan** (lat. hostilis) neprijateljski.
- hota** (iš. jota) španska narodna igra u 3/8 takta; igra se uz pratnju kastanjeta i mandoline. .
- hotel** (fr. hotel, nlat. hospitale) moderno uređena gostonica sa sobama za prenocište.
- hotelijer** (fr. hotelier) ugostitelj, sopstvenik hotela.
- Hotentoti** (hol. Hottentot) jedan od najstarijih naroda na južnom rtu Afrike.
- hoffirati** (nem. Hof, hofieren) udvarati se.
- hohštapler** (nem. Hochstapler) lice neodoljivo sklone vršenju prevare, onaj koji otmenim držanjem pravi utisak uglađena i otmena čoveka i tako uspeva da se uvuče u tzv. „bolje društvo“ i da vrši prevare, otmena varalica, otmeni probisvet.
- hohštaperisati** (nem. Hochstapler) vršiti prevare na fin način, ponašati se kao *hohštapler*.
- hodža** (pere., tur. Nosa, pase) muhamedanski sveštenik.
- hrezmolog** (grč. chresmologos) predskazivač sudsbine, prorok, враћ.
- hrezmologija** (grč. chresmologia) proricanje, vraćanje, gatanje.
- hrematistika** (grč. chrematistikos tečevin-ski, dobitni, privredni) nauka o novcu, veština zarađivanja novca.
- hrematologija** (grč. chrema rea. chrematos stvar, imanje, dobro, novac, logia nauka) nauka o novcu, o novčarstvu, o finansi-jama.
- hrematonomija** (grč. chrema, ndmos zakon) nauka o celishodnoj upotrebi novca.
- hrematopeja** (grč. chrema gei. chrematos, poieo pravim, proizvodim) „pravljenje novca“, tj. zarada, zarađivanje novca.
- hrestomatija** (grč. chrestos valjan, upotrebljiv, koristan, mathesis učenje, nauka, znanje) „proučavanje onoga što najviše vredi znati“, izbor uzornih mesta iz raznih pisaca, uzorna čitanka (naročito za učenje jezika).
- hrizalide** (grč. chrysallis gei. chrysalidos zlatna lutka leptirova) *zool.* lutke lepti-

- ra, naročito: zlatnim pegama ukrašene lutke raznih dnevnih leptira.
- hrizanteme** (grč. chrysos zlato, anthos cvet) *bat.* „zlatni cvet”, poznato jesenje cveće: jesenče, zimska ruža, ivanjska ruža.
- hrizelefantski** (grč. chrysos, elephas slon) izrađen od zlata i slonove kosti; *hrizelefantini* grčko-rimske statue u kojih su haljine bile izradene od zlata, a goli delovi tela od slonove kosti.
- hrizis** (grč. chrisis) pomazanje, miropomazanje; *krizmanje*.
- hrizma** (grč. chrisma pomazanje, premaz) miro koji se u katoličkoj crkvi pomazuju pri krštenju, potvrdi (u veri) i dr.; *krizna*.
- hrizmarijum** (grč. chrfo pomazujem, nlat. chrismarium) sud sa mirom (u katoličkoj crkvi).
- hrizo-** (grč. chrysos) predmetak u složeni-cama sa značenjem: zlato, zlatan, od zlata.
- hrizoberil** (grč. chrysos, beryllos) *min.* zelen, providan i sjajan dragi kamen, sastoji se od gline i berilske zemlje.
- hrizograf** (grč. chrysos, grapho pišem) zlatopisac, veštak u *hrizografiji*.
- hrizografija** (grč. chrysos, grapho pišem, crtam, slikam) veština pisanja ili slikanja zlatom, naročito negovana u Vizantiji.
- hrizokratija** (grč. chrysos, kratos jačina, vlast, vladavina) vladavina zlata, = *plu-tokratija*.
- hrizolatrija** (grč. chrysos, latreia obožava-nje) obožavanje zlata; robovanje novcu.
- hrizolit** (grč. chrysos, lithos kamen) *min.* „zlatni kamen”, zelen dragi kamen, sastoji se od magnezijeve i silicijeve kiseline.
- hrizomanija** (grč. chrysos, manfa pomama, ludilo, strast) žudnja za zlatom.
- hrizomorfan** (grč. chrysomorphos zlatast) sličan zlatu, kao zlato.
- hrizopeja** (grč. chrysos, poieo radim) to božnja veština pravljenje zlata.
- hrizorin** (grč. chrysos) zlatu slična sliti-na od ²A bakra i Vs cinka.
- hrizostom** (grč. chrysos, stoma usta, chrysostomos) „Zlatousti”, nadimak carigradskog patrijarha sv. Jovana Zlatoustog (345—407). hrizot |grč. chrysos| slitina (legura) slična zlatu.
- hrizoterapija** (grč. chrysos, therapeia lečenje) med. lečenje nekih oblika tuberkuloze pluća preparatima zlata.
- hrija (grč. chreia) *ret.* „upotreba”, „prime-na”; od klasičnih retoričara sačuvani oblik razvijanja ili obradivanje neke misli ili poslovice; sastoji se iz osam delova: 1) postavka zadatka i pohvala autoru; 2) razvijanje postavljenog zadatka na sastavne delove; 3) utvrđivanje istini-tosti postavljenog zadatka potrebnim dokazima; 4) pobijanje protivničkog mi-
- šljenja; 5) poređenje zadatka sa onim što mu je slično u drugoj nekoj oblasti; 6) primeri radi objašnjenja; 7) potvrđivanje zadatka izrekama priznatih pisaca; 8) zaključak sa kratkim ponavljanjem dokazane misli i njena primena.
- hrisovulja** (grč. chrysos zlato, lat. bulla pečat) „zlatna bula”, povelja sa zlatnim pečatom (vladari su važne povelje snabde-vali zlatnim pečatom koji je na pergamentu visio o svilenoj traci).
- hristijanizam** (grč. Christos) Hristova vera, hrišćanstvo.
- hristijanizacija** (nlat. christianisatio) po-hrišćavanje, pohrišćanje, obraćanje (ili: prevodenje) u hrišćanstvo.
- hristijanizirati** (nlat. christianisare) po-hrišćaniti, pohripgćanjavati, prevesti u hrišćanstvo, pokretati.
- hristozofija** (grč. Christos, sophia mudrost) hrišćanska mudrost, hrišćanska filozofija.
- hristoitija** (grč. Christos, ethos običaj) Hristovo moralno učenje; naslov jednog dela Dositeja Obradovića.
- hristokratija** (grč. Christos, krateo vladam) vladavina, vlast hrišćanske crkve.
- hristologija** (grč. Christos, logia učenje) *teol.* učenje o Hristu (deo hrišć. dogmatike). Hristos (grč. chrio pomazujem, Christos, lat. Christus) „Pomazanik”, prvobitno samo nadimak Isusov (zato što je on sam o sebi govorio da je očekivani mesija); docnije, kao osobno ime, spojeno sa imenom Isus.
- hrišćanin** (grč. christianos) pristalica hrišćanstva.
- hrišćanski socijalisti** članovi političkih stranaka u Nemačkoj i, naročito u Austriji (Christlich-soziale Partei), koji teže za rešenjem socijalnog (radničkog) pitanja u duhu hrišćanstva.
- hrišćanstvo** (grč. Christos) religija koju je osnovao Isus iz Nazareta, nazvani *Hristos* (tj. Pomazanik, obećani Mesija).
- hrom** (grč. chroma boja) *hem.* belosiv, sjajan elemenat, metal, atomska masa 51,996, redni broj 24, znak Sg; od velikog značaja za industriju čelika.
- hroma** (grč. chroma boja; mešavina boja; boja kože).
- hromogenetija** (grč. chroma boja, genesis postanak) v. *hroogenetija*.
- hromometar** (grč. chroma, metron mera, merilo) *muz.* instrumenat za zglasavanje (*štimovanje*) klavira.
- hromat** (grč. chroma) *hen.* so hromne kiseline.
- hromatizam** (grč. chroma gei. chromatos) boja, obojenost, naročito delova tela.
- hromatika** (grč. chroma gei. chromatos) 1. nauka o bojama, nauka o postanku i odnosima boja (deo optike); 2. *muz.* ritmičko kretanje glasa po polutonovima; 3. *slik.* veština mešanja boja.
- hromatin** (grč. chroma gei. chromatos) *biol.* tvar, materija u jedru ćelija, koja se može

- lako bojiti nekim materijama, npr. safraninom i dr.
- hromatičan** (grč. chroma gen. chromatos) v. *hromatski*.
- hromato- (grč. chroma *ti*. chromatos) predmetak u složenicama sa značenjem: boja.
- hromatoza (grč. chroma) *med.* bolest kože koja se sastoji u nepravilnom stvaranju *pigmenta*.
- hromatologija** (grč. chroma, logia) v. *hroma-tika*.
- hromatopseudoblepsijska** (grč. chroma *gen.* chromatos, pseudos pogrešan, lažan, blep-sis viđenje) *med.* pogrešno viđenje boja (nedostatak vidnog čula).
- hromatopsija (grč. chroma, opsis viđenje) v. *hromopsija*.
- hromatoptometar** (grč. chroma, orao viđim, metron mera, merile) *med.* aparat za merenje stepena s leplila za boje.
- hromatoskop** (grč. chroma, skopeo posmatram, gledam) *kaleidoskop* koji se upotrebljava u crtanjima šara i mustara; *ideador, tiposkop*.
- hromatotehnika** (grč. chroma, technike) primena hemije u spravljanju boja.
- hromatofori** (grč. chroma, phero nosim) *pl.* 1. *zool.* celije u koži kameleona i dr. životinja (nekih riba itd.) koje su uzrok menjanju boja (*up. pigment*); 2. *bog.* zrnasti delovi čelijske protoplazme, nosioci li-snog zelenila (*hlorofila*) i drugih boje-nih materija (hlorofilnih zrnaca ili *hloroplasta* i *hromoplasta*; *plastidi*).
- hromatrop** (grč. chroma, tropos obrt) sprava sastavljena od dve staklene ploče koje se obrću u suprotnim pravcima a išarane su figurama u boji, zvezdicama i sl. (spojena sa projekpcionim aparatom, služi za proizvodjenje na zidu ili platnu igre boja).
- hromatski** (grč. chroma) bojeni, koji se tiče boja; *muz. hromatska lestvica, hromatska skala* podela oktave na 12 stupnjeva, u lestvicu sa 7 stupnjeva umetnuto je 5 stupnjeva između osnovnog tona i sekunde, sekunde i terce, kvarte i kvinte, kvinte i sekste, sekste i septime (crne dirne klavira), *up. temperirati; hromatska abera-cija v. aberacija; hromatska polarizacija* bojene pojave što ih pokazuju u polarizo-vanoj svjetlosti tela koja dvojno prelamaju svjetlost.
- hromirati** (grč. chroma boja) prevući, prevlacići hromom metalne predmete.
- hromit** (grč. chroma) *min.* oksid gvožđa i hroma; ima raznovrsnu upotrebu, poglavito u industriji čelika.
- hrome-** (grč. chroma) predmetak u složenicama sa značenjem: boja.
- hromogen** (grč. chroma, ḡenos poreklo) *hen.* bezbojna materija iz koje se, vremenjem ili drugim kakvim razlaganjem, može proizvesti neka bojena materija.
- hromozomi** (grč. chroma boja, soma telo) *biol.* končaste telašca koja se stvaraju u jedru pri njegovo deobi i koja su nosilac naslednik osobina — lela; *hromosomi*.
- hromoksilografska** (grč. chroma, xylon drvo, grapho crtam, slikam) izrada bojenih ploča u drvorezu.
- hromolitografija** (grč. chroma, lithos kamen, grapho crtam, slikam) *litografi-sanje* u bojama.
- hromoplasti** (grč. chroma, plasso uobliča-vam, obrezujem) *pl. bot.* hromatofori koji daju žutu i crvenu boju mnogim cvetovima i plodovima; *up. hromatofori*.
- hromopsija** (grč. chroma, ogab viđim, opsis viđenje) *med.* viđenje boja, kada bolesnik viđa na predmetima boje kojih oni nemaju; *hrupsija*.
- hromoskop** (grč. chroma, skopeo posmatram, gledam) aparat za reprodukciju prirodne boje tela mešavinom triju osnovnih boja.
- hromosomi** (grč. chroma, soma telo) v. *hromozomi*.
- hromosfera** (grč. chroma, sphaira lopta) *ko-smogr.* ružičasti sloj usijanih gasova koji obvija Sunčevu fotosferu, a sastoji se od vodonika, helijuma, kalcijuma i dr.
- hromoterapija** (grč. chroma, therapefa lečenje) *med.* lečenje raznobojnim zracima.
- hromotipija** (grč. chroma, t̄pos otisak, slika) fotomehanički postupak pri izradi-vanju reljefnih ploča u cinku i pri štampanju u raznim bojama.
- hromotipografija** (grč. chroma, ty^>os, gra-pho crtam, slikam) v. *hromotipija*.
- hromotrop** (grč. chroma, tropos) v. *hromatrop*.
- hromofor** (grč. chroma, pherd nosim) 1. *hen.* „nosilac boja“, grupa atoma koja, kao sa-stojak organskih jedinjenja, daje ovima bojena svojstva; 2. *fiz.* atomska ili elek-tronska jedinica na osnovu koje obojeno telo ima boju.
- hromofotografija** (grč. chroma, phos *gen.* photds svjetlost, grapho crtam, slikam, graphia) 1. fotografisanje u bojama; 2. fotografске slike u boji.
- hromofototerapija** (grč. chroma, phos *gen.* photbs, therapefa lečenje) *med.* lečenje duševnih bolesnika bojenom svjetlošću.
- hromofototipija** (grč. chroma, phos *gen.* pho-tos, t̄pos otisak, slika) v. *hromotipija*.
- hromocinkografija** (grč. chroma, nem. Zink, grč. grapho crtam, slikam, pišem) štampanje u više boja.
- hromurgija** (grč. chroma, ergon delo) v. *hromatotehnika*.
- hronika** (grč. chronikbs vremenski, ta chronika) 1. letopis, istorija (sveta, neke zemlje, naroda i njegovih prvaka, neke porodice ili nekog mesta) pisana tačno po godinama; 2. deo u novinama u kojem se piše o dnevnim dogadjajima i beleže dnevne vesti i sl.
- hronikal** (grč. chronika) u obliku hroni-ke; uzet iz hronike, npr. podatak.

hroničan (grč. chronikos vremenski) povremen, dugotrajan; *hronične bolesti* dugotrajne bolesti i bolesti koje se javljaju s vremena na vreme, povremene bolesti.

hroničar (grč. chronika) letopisac.

hrono- (grč. chrbnos) predmetak u složeniciama sa značenjem: vreme.

hronogram (grč. chr̄nos vreme, gramm̄a pismo, pisano) latinski zapis ili stih koji sadrži rimska brojna slova (S. D. M. V. L. I.) koja sva zajedno sačinjavaju godinu nekog događaja; ako je samo u jednom stihu, zove se *hronostihon* ili *eteostihon*, ako je u dva stiha, zove se *hronodistihon**. *Tako*, npr. godinu Hubertusburškog mira (15. P 1763), kojim je završen sedmogodišnji rat, sadrži ovaj hronodistihon: Aspera BeLLa sILent: reDIIt bona gratia paCIs; O sl parta foret seMper In orbe qVIes! (Surovi ratovi čute: vraća se blagodat mi' ra; o neka bi u svetu vladao večni mir!)

M + I + V + 1 (= 50 + 50 + 1 + 50 + 500 + 1 + 1 + 1 + 100 + 1 + 1 + 1000 + 1 + 5 + 1) = 1763. Kod nas je poznat hronogram na turskom jeziku; koji stoji na čupriji Mehmed--paše Sokolovića kod Višegrada (v. Ive Andrića hroniku: *Na Drini čuprija*). **hronograf** (grč. chronos, grapho pišem) 1. letopisac, pisac hronike; 2. *hronoskop* sa napravom za automatske beleženje; kombinacija časovnika na zaustavljanje i džepnog.

hronografija (grč. chr̄nos, grapho pišem) pisanje letopisa; *električna hronografija* tačno beleženje početka i svršetka neke pojave, toka radnje i 'dr. pomoću elektriciteta.

hronodeik (grč. chr̄nos, delknymi pokazujem) *estr.* sprava za približno određivanje vremena.

hronodistihon (grč. chr̄nos, distichon dvo-stih) v. pod *hronogram*.

hronoizoterme (grč. chronos, isos jednak, thermos topao) linije koje u *dijagramu* prikazuju istovremeno podjelu temperature prema danima u godini i doba dana.

hronolog (grč. chr̄nos, logos poznавање) poznavalac nauke o vremenu (*hronologije*).

hronologija (grč. chrdnos, logos) nauka o vremenu, nauka o određivanju vremena kada se zbio neki dogadjaj.

hronološki (grč. chronos, logikos) koji se tiče nauke o vremenu ili joj pripada; ureden po vremenskom redu; koji ide vremenskim redom; *hronološka istorija* pričanje događaja po redu kojim su se zbili; *hronološke tablice* vremenske tablice.

hronometar (grč. chr̄nos, metron merilo, mera) sprava, časovnik za tačno merenje vremena.

hronometrija (grč. chronos, metria merenje) merenje vremena; nauka o merenju vremena.

hronos (grč. chronos) vreme.

hronoskop (grč. chronos, skopeo posmatram) sprava za tačno merenje veoma malih delova vremena.

hronostihon (grč. chronos, stfchos red, vrsta, stih) v. pod *hronogram*.

hronofov (grč. chronos, phone zvuk, glas) električni džepni časovnik-budilnik.

hronofor (grč. chr̄nos, phero nosim) časovnik budilnik sa šetalicom (klatnom).

hronofotografija (grč. chronos, phos gen. photōs svjetlost, grapho beležim, slikam, crtam) fotografске prikazivanje nekog kretanja nizom trenutnih slika snimljenih u kratkim ali jednakim razmacima vremena; ovo se vrši *hronofotografskim aparatima* (stroboskopom, kinetoskopom, kinematografom i mutoskopom).

hroogenizeja (grč. chrōs boja, ḡnesis postanak) postajanje boja.

hroologija (grč. chros gen. chrotos i chrōs boja, logfa nauka) nauka o bojama.

hroopsija (grč. chros gen. chrotos i chroos, ḡpsis videnje) v. *hromopsija*.

hrupsija (nlat. chrupisia) med. v. *hromopsija*.

Hsinhua (Nova Kina) zvanična novinska agencija NR Kine, osi. 1944. god., sa sedištem u Pekingu.

htoničan (grč. chthonios, chthon gen. chthonēs zemlja, tlo) koji pripada zemlji, zemaljski, podzemni; čvrst, nepokretan; *htonični bogovi* starogrčki bogovi podzemnog sveta (Had, Demetra, Perzepona i dr.).

hugenoti (fr. huguenots) pl. u početku podrugljiv, docnije opšti naziv za protestante (kalviniste) u Francuskoj i Švajcarskoj.

hula-hup (eng. hnla hoop) vrsta igre s obručem (od plastične mase); vrsta ženskih čarapa.

human (lat. homo čovek, humanus) čovečan, čovekoljubiv, blagorodan, milosrdan.

humanizam (lat. humanus ljudski, čovečji; čovečan) 1. pokret u početku novog veka koji je gledao obrazac čovečjeg savršenstva u životu i književnosti antičkih (klasičnih) naroda i trudio se da marljivim proučavanjem prodre što dublje u njih (Dante, Petrarka, Erazmo Roterdamski, Rajhlin, Melanhton i dr.); 2. fil. gnoseo-loško učenje da je celokupne naše saznavanje po svojim pobudama kao i po svom obimu i ciljevima, vazda samo čovečansko, i da se ne može dići iznad čovečanskog, jer ga i stvaraju i uslovjavaju čovečanske potrebe.

humanizirati (nlat. humanisare) počovečiti, počovečavati, dati oblik i prirodu kakvi ljudima dolikuju; načiniti čovečnim, uljuditi, uljudivati.

humaniora (lat. humaniora) pl. lepe veštine i nauke koje čoveka čine čovekom; naročito: studije klasične grčko-rimskе, starine (od renesanse središte obrazovanja i osnov svakog plemenitijeg vaspitanja duha i srca).

humanist (lat. *humanus* čovečji, ljudski; čovečan) 1. pristalica *humanizma*; 2. takođe: znanac, učitelj, profesor klasičnih nauka i književnosti.
 humanistički (lat. *humanus*) v. *klasični; humanistička gimnazija* gimnazija u kojoj se uči grčki i latinski jezik i obrazuje u klasičnom duhu = *klasična gimnazija; humanističke studije* v. *humaniora*.
 humanitaran (lat. *humanus*, fr. *humanitaire*) čovečji, čovečanski, ljudski; čovečan, čovekoljubiv, sklon da pomogne svojim bližnjima.
 humanitarizam (fr. *humanitarisme*) uređenje čovečeg društva u duhu poštovanja čovečkih prava.
 humanitet (lat. *humanitas*) čovečnost, ono u čovečoj prirodi što čini čoveka čovekom, čoveče dostojanstvo; čovekoljubi-vost, ljubav prema bližnjem; *humanost*.
 humanost (lat. *humanitas*) čovečnost, čovekoljublje, plemenitost, milosrde; *humanita*
 humektancia (lat. *humectantia*) pl. med. sredstva za ovlaživanje, za osvežavanje.
 humektacija (nlat. *humectatio*) kvašenje, vlaženje, ovlažavanje.
 humidan (lat. *humidus*) vlažan, mokar.
 humiditet (nlat. *humiditas*) vlažnost,
 huminizacija (lat. *humus* zemlja crnica) agr. unošenje u zemljište gotovih humusnih materija, ili materija iz kojih se one lako stvaraju: dubrenje zemljišta staj-skim dubretom, zaoravanje zeleniša, ga-jenje trava na njivama i dr.
 humifikacija (nlat. *humificatio*) agr. pretvaranje u *humus*, truljenje biljnih i živo-tinjskih tela i njihovo pretvaranje u zemlju.
 humor (lat. *humor*) 1. vlaga, tečnost, sok.
 humor (lat. *humor*) 2. prvobitno: vlažnost u čovečjem telu od koje, po shvatanju starih lekara, zavisi duševno i telesno dobro raspoloženje; otuda: vedro raspoloženje, vesela duhovitost, šala; najviši oblik komike praćene izvesnom primesom bola.
 humoralan (nlat. *humoralis*) sokovni, koji se tiče (ili: potiče od) sokova tela; *humoralna patologija* med. v. *humorizam*.

humoreska (lat. *humor*) duhovita i šaljiva priča, duhovit i šaljiv prikaz.
 humorizam (lat. *humor* tečnost, vlaga, mokraća) ili *humoralna patologija* med. učenje koje smatra da bolesti dolaze od kvarenja telesnih sokova (danas potisnuto Virhovljevom *celularnom patologijom*); supr. *solidarna patologija*.
 humorizirati (lat. *humor*) pisati sa humorom, prikazivati sa humorom; v. *humor* 2.
 humorist (lat. *humor*) pisac koji piše sa humorom; v. *humor* 2.
 humorističai (lat. *humor*) koji ima u sebi humora, veseo, šaljiv, duhovit.
 humus (lat. *humus*) zemljasti ostatak istruleih biljnih i životinjskih tela, zemlja crnica.
 hunta (šp. junta) društvo, udruženje; odbor za vođenje nekog političkog pokreta, izvršni komitet (u Španiji).
 hunter (eng. *hunter*) lovac; lovački konj; lovački pas.
 hurd-rejs (eng. *hurdle-race*) ot. trka s препонама.
 hurija (arap., tur. *huri*) naziv za lepotice u muslimanskom raju kojima će se verni, posle smrti, u *dženetu* nasladivati; fig. neobično lepa žena, lepotica.
 hurikan (eng. *hurricane*, šp. *hurican*) ciklon, orkan, uragan.
 Huronci pl. nekada moćno indijansko pleme u Sev. Americi, istočno od Huronskog jezera, naročito u Gornjoj Kanadi, koje su *Irokezi* u HUP veku potpuno uništili; *Vajendoti*.
 husar (mađ. *huszar*) lako naoružan mađarski konjanik.
 husiti pl. učenici, pristalice i sledbenici češkog verskog reformatora *Jana Husa* (1370—1415), koji je ustao protiv pape i zloupotreba katoličkog sveštenstva zbog čega je bio opaljen na lomači.
 hutba (arap., tur. *hutbe*) kod muslimana; propoved koju drži *imam* petkom i o *bajramima*.
 hutor (rus. *hutor*) poljoprivredno dobro sa stokom i gazdinstvom, poljski posed, sa-laš, majur.

C

C, c dvadeset sedmo slovo naše cirilice, treće naše latinice (S, s); kao skraćenica: S = *centum* (100), SS = 200 itd.; s = *cvit* (novac); sa. = *cirka*; muz. S = osnovni ton tonskog sistema; fiz. S = *kulon*; S = oznaka za stepen po *Celzijusu*; hem. Se = *cerijum*; Cs = *cezijum*; Zn = *cink*, Zr = *cirkonijum*.
cagrije (tur. sargy koža) korice sablje ili noža, nožnice.
cajg (nem. Zeug) vrsta pamučne tkanine.
pajger (nem. Zeiger) skazaljka na časovniku.
cajzl (nem. Zeisig) zool. čiž, čižak, zelenči-ca (ptica pevačica iz vrste zeba).
calkelner (nem. Zahlen platići, Kellner) kelner, konobar koji naplaćuje račun, glavni kelner, glavni konobar.
cenjak (nem. Zanke) krpa, rita, dronjak.
cvebe (arap. zabib, ital. zibibbo) *pl.* suvo grožđe, grožđice; *rozine*.
cvibak (nem. Zwieback) hleb dvaput pečen, dvopek, peksimit; *biskvit*.
cviker (nem. Zwicker) naočari koje se drže na nosu pomoću opruge, bez zaušnjaka.
cvikovati (nem. zwicken) bušiti, bušenjem ponipggiti (kartu, ulaznicu).
civilih (lat. bilix dvonitni, od dve žice, nem. Zwillich) dvonitka (jako i gusto laneno, kudeljno i pamučne platno); *dril*, *drilih*.
cvinglijavizam v. *cvingljivac*.
cvinglijanci pristalice *cvinglijanizma*, učenja verskog reformatora *Ulricha Cvin-gli-a* (1484—1531).
cvirnovanje (nem. Zwirn konac) predanje, upredanje, sukanje, usukivanje (konca).
ceger (nem. ziehen vući) korpa, kotarica, zembilj; dačka torba.
cedent (lat. cedens) *prav.* ustupilac, onaj koji nešto ustupa nekom.
cedi novčane jedinica Gane.
cedirati (lat. cedere) *prav.* ustupiti, ustupa-ti, odustati od čega, priznati kome prvenstvo.
cedrat (ital. cedrato) vrsta krupnih i sočnih limunova, čija se kora ukuvava sa šećerom (kao poslastica).
cedulja (lat. scheda traka, list hartije, *dei*. *schedula listić hartije*) 1. listić, parče

hartije; 2. *trg.* privremena priznanicu, *nota*.
Cesar (lat. Caesar) porodično ime rimske patricijske porodice Julija; docnije su ga uzeli, kao titulu, svi rimski carevi sem Vitelija (od ove reči postala je slovenska *car* i nem. *kajzer*).
cezarizam (lat. Caesar) demokratsko-autokratski sistem vladavine kakav je uveo *Cesar*; apsolutna vojnička vladavina sa parlamentarnim formama; *up. Cesar*.
cezaropapizam (lat. Caesar, papa) odnos između crkve i države po kome je svetovni vladalac u isto vreme i vrhovni poglavar crkve; mešanje svetovnih vladara u crkvena, naročito papska prava (*supr. papo-cezarija*).
cezijum (lat. caesius sivošgav) *hem.* elemenat iz grupe alkalnih metala, atomska masa 132,90; red. broj 55; znak Cs.
cezura (lat. caesura sečenje, obaranje) *metr.* presek, prelom, usek, ritmički odmor u polovini jednog stiha od više stopa.
ceka (ital. zecca) kovnica novca.
ceker v. *ceger*.
cekum (lat. caecus slep, caecum) *anat.* slepo crevo.
celator (lat. caelator) umetnik koji radi dletom, izradivač reljefa
celatura (lat. caelatura) veština izradi-vanja polureljeva; polurelief, naročito u metalu.
celebrant (lat. celebrans) katolički sveštenik koji služi službu (koji čita *misu*).
celebracija (lat. celebratio) proslavljanje, proslava, svetkovina.
celebrirati (lat. celebrare) svetkovati, proslavljati proslaviti, svećano obavljati.
celebritet (lat. celebritas) slava, čuvenost; slavno ime, čuvena ličnost.
celer (fr. celeri, lat. selinum, grč. selinon) *bog.* poznata baštenske biljka, čiji se koren upotrebljava kao začin.
celeritet (lat. celeritas) brzina.
celestin (lat. coelestis nebeski) *čin.* raznobo-jan, najčešće modar mineral staklastose-

defasta sjaja; upotrebljava se naročito u fabrikaciji niehepa.

Celzijusov termometar topomer koji je između tačke smrzavanja i tačke ključanja vode podeljen na 100° . (nazvan po pronelv-začu, švedskom fizičaru A. Celzijusu, 1701—1744).

celialgija (grč. koilia trbuh, algos bol) *med.* bol trbuha.

celibat (lat. coelibatus) bezbračnost rimokatoličkog sveštenstva (ozakonio papa Grgur UP, 1074).

celioskopija (grč. koilia trbuh, skopeo gledam) *med.* metoda pregleda organa trbušne duplje i male karlice.

celirati (lat. caelare) raditi (ili: izvoditi) u reljefu, naročito metalnom.

celih (lat. cella čelija) 1. prozirna, gipka i teško zapaljiva acetilna *celuloza* (služi, mesto lako zapaljivog *celuloida*, za filmove, a zamenjuje i staklo, kaučuk i sl.); 2. stanovnik čelije, tj. kaluder, monah.

celozo (ital. zeloso) *kuz.* žestoko, žarko.

celoidni papir fotografске hartija za kopiranje, čija se površina, osetljiva prema svetlosti, sastoji od hlornog srebra i srebra šalitrene kiseline.

celon (lat. cella čelija) *hen.* masa slična *celuloidu*, pravi se od celulozina acetata, nije zapaljiva kao celuloid, zbog čega se upotrebljava za filmove.

celofan (lat. cella, grč. phanos svetao, prozračan) veštačka plastična masa, tanka, prozirna, savitljiva i ne propušta vodu; dobiva se od celuloze, a upotrebljava, u obliku listova, za zavijanje životnih namirnica i u grafičkoj industriji.

celularan (nlat. cellularis) čelijski, u obliku čelija; čelijat, snabdeven čelijama, sastavljen od čelija.

celularna patologija *med.* pravac opšte patologije prema kome celokupna životne delatnost i zdravog i bolesnog tela dolazi do čelija.

celuloza (lat. cellula čelica) *hen.* bezoblična amorfna bela masa, bez mirisa i ukusa, koja sačinjava čvrste sastojke biljaka; važna sirovina za fabrikaciju hartije.

celulozan (nlat. cellulosus) *v. cellularan.*

celuloid (lat. cellula čelica, grč. eidos vid, oblik) veštačka plastična masa koja se trljanjem i presovanjem dobiva od kamfo-ra i piroksilina, rožasta, teško prozirna, vrlo elastične i lako zapaljive; služi, za pravljenje češljeva, biljarskih lopti, fotografskog pribora itd.

cement (lat. caementum) 1. naročite vrsta krečnog prehe koji, kad se pokvasti, ima svojstvo de se vremenom otyrdne keo kamen; 2. *znat.* polubnica (sloj koštanog tkiva na Zubnom korenu).

cementiranje (lat. caementum) 1. metalurgijski postupak po kome se jedan metal pokriva izvesnom supstancijom u prašku,

koja treba da uđe, putem zagrevanje, u taj metal (tako se od gvožda i ugljenog praške zegrevenjem dobiva čelik, od bakra i cinka mesing itd.); 2. učvršćivanje cementom, izrada u cementu.

cementirati (lat. caementum) izraditi sa cementom; *fig.* udariti jake temelje, raditi, uraditi nešto solidno.

cenakulum (lat. coenaculum) 1. trpezarije u katoličkim manastirima; 2. Tajna večera; 3. SJPPS. „Tajna večera“, čuvena slika Leo-narda de Vinčija (ital. il cenacolo).

cenz (lat. census) *v. census.*

cenzit (lat. censitus) poreznič; poreska glava, poreski obveznik.

cenzor (lat. censor) 1. visoki rimske činovnik koji je vršio procenu imanje, vodio nedzor ned javnim moralom, deveo državne prihode pod zekup i pregovoreo sa preduzimačima javnih građevina; 2. strog sudija, kritičar; 3. lice koje pregleda privatnu poštu (ze vreme reta) i kontrolise knjige, časopise, pisane štampe, pozorišne i bioskopske komede pre no što će ih odobriti ili zabraniti da se prikazuju.

cenzura (lat. censura) 1. ocenjivanje, pregleđanje, kritičko ispitivanje; 2. zvaničan prethoden pregled stveri ze objevljivanje radi odobrenja ili zabrene štempenje i puštanje u javnost (knjiga, časopisa, pozorišnih dela, filmove i dr.); 3. državna ustenove koja ovaj posao obavlja; 4. ispit-ne ocene (dačka).

cenzurisati (lat. censere proceniti, ocepeti) službeno pregledati spise određene za štampu, poz. komade i filmove, vršiti, izvršiti *cenzuru*.

census (lat. census procena, ocena) precenjivanje imanje; popis stenovništve; porez; u zemljeme bez opšteg preve glesa: najmanja suma poreza koju mora de pleće jeden stanovnik pa da ime pravo glasa i politička prava.

cenobijum *v. kenobijum.*

cenobit *v. kenobit.*

cent (lat. centum sto) jedinica za merenje težine od 100 funti = 50 kg; stoti deo; ime najniže novčane jedinice: u Holandi-ji 1/100 *guldena*, u SAD 1/100 *dolara*; metarski cent = 100 kg.

centa (lat. centum) *v. cent.*

centar (lat. centrum) *v. centrum.*

centarfor (lat. centrum središte) *sp.* u fudbalu srednji igrač u navali.

Centaur (lat. Centaurus) *mit.* *v. Kentaur.*

centvejt (eng. centweight) mere ze težinu u Vel. Briteniji, = 50,8 kg.

centezimalan (nlat. centesimalis) podeljen ne sto jednakih delova, stoti, stotiniti; *cen-tezimalna vaga* vase kod koje se teret drži u ravnoteži sa sto puta manjim tegom.

centenar (lat. centenarium) 1. vreme od sto godina, vek, stoljeće; proslava stogodišnjeg postojanja, stogodišnjica.

centenar (lat. centenarius) 2. čovek od sto godina, stogodišnjak.

centigrad (lat. centum sto, gradus stepen) stepen Celzijusovog termometra (koji je podeljen na sto stepena).

centigradan (lat. centum, gradus) podeljen na sto stepena.

centigram (lat. centum, grč. gramma) stoti deo grama; *santram*.

centilitar (lat. centum, grč. Htra) stoti deo litre; *santiligar*.

centimetar (lat. centum, grč. mētron mera, merile) stoti deo metra; *santimetr*.

centipedan (lat. centum, pes gen. pedis nogu zool. stonog, sa sto nogu).

centifolija (lat. Centifolia rosa) *vot.* stoli-sta ruža, ruža za slatko, slatkača; takođe: vrsta karanfila sa vrlo mnogo listova.

centner (lat. centenarius) teg od 50 kg; *up.* *centa*.

centrala (lat. centrum središte, centralis središnji) 1. glavni grad, prestonica; 2. središte vrhovne vlasti ili uprave (neke ustanove, banke, preduzeća i dr.), matica, središte; 3. mesto gde su glavna postrojenja neke veće tehničke ustanove (električna, vodovodna, telegrafska, telefonske itd. centrala); *kom.* prava koja spaja središte dvaju krugova; duž između središta dvaju krugova, središnica.

centralan (lat. centralis) središnji, koji se nalazi u središtu ili mu pripada, koji deluje u pravcu središta, koji je u vezi sa središtem; *fig.* glavni, bitki, matični; srednji; skupni.

centralizam (lat. centralis) *v.* *centralizacija*.

centralizacija (lat. centralis središnji) 1. usredsredena, usredsredovanje; 2. usredsredena, usredsredenoštit; 3. sistem vladavine pri kome sve državne funkcije dolaze od jednog mesta, od jedne ruke koja njima upravlja (centralizam); *supr.* *decentralizacija* i *federalizam*,

centralizirati (lat. centralis) usredsrediti, usredsredivati, skupiti u jedno, nagomilati na jednu tačku.

centralist (lat. centralis) pristalica (ili: pobornik) *centralizacije*.

centralna pozicija voj. glavni položaj, onaj koji je sa strategijskog gledišta najvažniji.

centralna projekcija *v.* *perspektivna projekcija*.

centralna sila fiz. sila koja, kod centralnog kretanja, održava telo koje se kreće na njegovoj putanji.

centralna uprava u saveznim državama ili pokrajinama: najviša, svima zajednička uprava; kod banaka i industrijskih preduzeća sa više podružnica: glavna uprava, matica.

centralni organi zool. glavni organi života (srce, pluća, želudac).

centralno grejanje zagrevanje prostorija topлом vodom ili parom, koja dolazi iz jednog kazana, postavljenog na najnižem mestu zgrade (obično u podrumu), pomoću cevi provedenih kroz prostorije koje treba zagrevati.

centralno kretanje fiz. kretanje koje se vrši oko središta kretanja pod dejstvom sile koja je upravljena ka tome središtu kretanja (na središtu krive!), npr. kretanje Zemlje oko Sunca, Meseca oko Zemlje itd. vrši se po putanji koja je, po prvom Keplarovom zakonu, elipsa, i središte je kretanja u jednoj žizi, a ne u središtu krive, elipse.

centralizam (lat. centrum) sklonost kompromisima, naginjanje oportunizmu („central-noj liniji”).

centripetalan (lat. centrum središte, pete-ge težiti čemu) sredotežni, koji teži (ka) središtu; *centripetalna sila* fiz. sila koja je stalno upravljena središtu kretanja; *supr.* *centrifugalan*.

centrirati (lat. centrum) 1. *kom.* osrediti središte; dovesti u središte; utvrditi središnu osovinu; 2. *sp.* dobaciti loptu igraču centra.

centrifuga *v.* *centrifugalna mašina*.

centrifugalan (lat. centrum središte, fu-gere bežati od) sredobežni, koji teži da se udalji od središta; *centrifugalna sila* sredobežna sila, sila koja se javlja kao reakcija sredotežnoj sili usled kretanja po krivoj putanji i sa njom jednaku i suprotno usmerena sila koja teži da udalji telo od središta njegove kružne putanje.

centrifugalna mašina fiz. zamajna mašina (upotrebljava se za sušenje rublja, vune, šećera, za cedenje meda iz saća i dr., pošto se kod nje, usled centrifugalne sile, odvajaju tečnosti od čvrstih tela, ili tečnosti različitih specifičnih težina jedne od drugih).

centričan (lat. centrum središte) *v.* *cen^ tralan*.

centrobarika (lat. centrum, grč. baros težina) fiz. nauka o težstu (teži).

centrosom (lat. centrum, grč. soma, telo) *bog* telašce, čelični centar (u blizini jedra ćelije).

centrosfera (lat. centrum, grč. sphalra lopta) *kol.* centralno jezgro Zemlje (za razliku od litosfere, Zemljine kore).

centrum (grč. k^ntron, lat. centrum središte) 1. *kon.* u geometrijskoj figuri (krugu, lopti) tačka koja je od svih tačaka obima ili površine podjednako udaljena; 2. *voj.* glavni deo fronta (za razliku od „krila”); 3. u parlamentarnom životu: stranka koja sačinjava sredinu između ekstremnih stranaka i u dvorani parla-menta sedi u sredini, između tzv. „desni-ce” i „levice”; *centrum gravitatis* (lat. centrum gravitatis) težište.

- centrumat** (lat. centrum) pristalica centruma kao političke stranke.
- centum** (lat. centum) stotina.
- centumvir** (lat. centum sto, vir čovek) u starom Rimu, član sudskeg kolegijuma za gradanske parnice, sastavljenog od 105 do 180 članova.
- centurija** (lat. centuria) kod Rimljana: četa od 100, docnije 60 vojnika; jedan od 193 dela na koje je Srbije Tuliye podelio rimske gradane (otuda „centurijske skup-ttine“).
- centurion** (lat. centurio) zapovednik, komandir jedne centurije, kapetan.
- cepelin** (nem. Zeppelin) veliki motorni vazdušni brod krutog sistema (*dirižabl*), punjen gasovima lakšim od vazduha, nazvan po pronalazaču, grofu Ferdinandu Cepelinu (1838—1917).
- centar** (grč. *skeptron*) v. *skiptar*.
- cera** (lat. sega) vosak.
- cerada** (lat. sega vosak) voštane platno, nepromočivo platno (za pokrivanje kola i izradu nepromočivog odela).
- cerazin** (lat. *cerasus trešnja*) heh. materija koja se dobiva od smole drveta trešnje.
- cerat** (lat. sega vosak) *farm.* mast od voska.
- ceracija** (nlat. *ceratio*) premazivanje voskom nekog tela da bi se sačuvalo od uticaja vazduha; pretvaranje u vosku sličnu masu (rastvaranjem, topljenjem).
- Cerber** (grč. Kerberos) mit. v. *Kerber*.
- cervikalni** (lat. *cervix gen. cervicis vrat*) *anat.* vratni, koji se tiče vrata.
- cerviks** (lat. *cervix vrat*) *anat.* vrat, grlić materine.
- cervicitis** (lat. *cervix gen. cervicis vrat*) *med.* zapaljenje materice; *up. metritis*.
- cerealije** (lat. *Cerealia*) *al.* zemaljski plodovi, žito; kod Rimljana: svetkovine u čast Cerere (9—18. aprila).
- cerealni** (lat. *Cerealis*) koji se tiče Cerere, tj. zemaljskih plodova, žitarice, žitni, hlebni.
- cerebelum** (lat. *cerebellum*) *zool.* mali mozak (ispod i pozadi velikog).
- cerebralan** (lat. *cerebrum* mozak) moždani, koji se tiče mozga; *cerebralna afekcija* bolest mozga; *cerebralni sistem*, deo nervnog sistema, živčanog pribora, koji obuhvata mozak i živce koji iz njega polaze; *cerebrospinalni sistem* sistem moždanih živaca i živaca leđne mož-dine.
- cerebrin** (lat. *cerebrum* mozak) *zool.* fosfo-rasta vrsta masti u mozgu.
- cerebroza** (lat. *cerebrum*) *med.* zapaljenje mozga praćeno besnilom.
- cerebrum** (lat. *cerebrum*) *zool.* mozak, veliki mozak.
- cerezin** (lat. sega vosak) beo ili malo žuć-kast veštački vosak, sličan parafinu; upotrebljava se za izradu sveća, impregniranje tkanina i hartije, veštačke saće, mazanje podova i dr.
- ceremonija** (lat. *caerimonia*, fr. *ceremonie*) 1. simbolična spoljašnja formalnost (ili: simbolički obred) pri bogosluženju ili drugim svečanim činovima; svečanost; 2. preterana i izveštačena učitost i uglađenost u ophodenju sa drugima, praćena banalnim formalnostima.
- ceremonijal** (lat. *caerimoniale*) skup običaja kojih se treba pridržavaTM u raznim svečanim prilikama, zvanično utvrđen raspored neke svečanosti.
- ceremonijkalan** (lat. *caerimonialis*, fr. *sege-monieux*) svečan, koji odgovara propisanim običajima (*ceremonijalu*); pristojan, preterano učitiv, sa puno formalnosti.
- ceremonijal-majster** lice kome je dužnost staranje, u izvesnim svečanim prilikama, da se prepisani običaji strogo vrše (na dvorovima itd.).
- ceremonijar** (nlat. *caerimoniarius*) katolički svećenik koji upravlja svečanim obredima; takode: *ceremonijal-majster*.
- Cerera** (lat. *Ceres*) 1. *kit.* rimska boginja zemljoradnje, zemaljskih proizvoda i plodnosti (kod Grka: *Demetra*); 2. *astr.* asteroid otkriven 1801. god.
- ceresiv** (lat. sega vosak) v. *cerezin*.
- ceribaša** (tur. *ceribaşı*) 1. ciganski glavar ili starešina; 2. zapovednik odreda ne-redovne turske vojske; 3. konjanik.
- cerijum** (lat. *Ceres*, nlat. *cerium*) *hem.* elemenat iz grupe retkih zemalja, atomska masa 140,12, red. br. 58, znak Se; upotrebljava se za izradu raznih vrsta kresiva i kremena itd.; nazvan po boginji Cereri.
- cerkn** (lat. sega vosak) zelena smola, glavni sastojak pčelinjeg voska.
- cerkarije** (grč. *kerkos rep*, nlat. *cercariae*) *pl. zool.* repati mladi stadiji metilja.
- cervirati** (lat. *circinare*, fr. *segpeg*) *voj.* opkoliti, okružiti (utvrđenje, položaj, trupu itd.).
- cerografija** (lat. sega vosak, grč. *grapho* pišem, crtam, slikam, *graphla*) v. *kero-grafija*.
- cerozin** (lat. sega) vosku slično gorivo od sivozelenog praha koji se nalazi na kori šećerne trske.
- ceromantija** (lat. sega, grč. *manteia* predskazivanje, proricanje) proricanje, gatanje u vosak.
- ceromel** (lat. sega, mel med) *farm.* mast od rastopljenog voska i meda.
- ceroplastika** (lat. sega, grč. plastike veština uobličavanja) v. *keroplastika*.
- certifikat** (lat. *certe izvesno*, *facere učiniti*) pismeno uverenje, isprava, priznani-ca; svedočanstvo, svedodžba; *sertifikat*.
- certifikacija** (lat. *certificatio*) potvrđivanje, overavanje; dokazivanje.
- certificirati** (lat. *certe izvesno*, *facere učiniti*) pismeno posvedočiti, posvedoča-vati, potvrđivati, potvrditi, overiti, overavati.

cerulin (lat. coeruleus zatvorenoplav) plavi karmen.

ceruloza (lat. coeruleus) med. v. *cijanoza*.

cerumen (nlat. segšpep, sega vosak, -umen nastavak) slih, ušna mast (sekret lojnih žlezda u ušnom kanalu).

ceruminozan (nlat. ceruminosus) slihovit, koji sadrži ušnu mast; slihast, sličan ušnoj masti.

cesija (lat. cessio) *prav.* ustupanje, odustajanje; prenošenje nekog prava na drugog.

cesio boiorum (lat. cessio bonorum) *prav.* ustupanje dobara (imanja) poveriocima.

cesivar (nlat. cessionarius) *prav.* onaj kome se ustupa neka stvar ili neko pravo.

cestode (nlat. cestodes) *pl. zool.* trakulje.

cesus (lat. cessus) *prav.* onaj na čiji se račun nešto ustupa, tj. koji treba da plati.

cetacee (lat. cetaceae) *pl. zool.* kitovi.

cetaceum (lat. cetaceum) kitova mast.

cetera (lat. cetera) *pl.* druge stvari, ostale stvari; *et cetera* (lat. et cetera) i tako dalje, itd.

ceteris paribus (lat. ceteris paribus) pod inače jednakim okolnostima, tj. ako je sve ostalo u redu, onda . . .

ceterum cenzeo ... (lat. ceterum censeo, — Carthaginem esse delendam „uostalom mislim da Kartagu treba razoriti“) čuvene reči rimskog državnika Katona Starijeg, kojima je svaki svoj govor u senatu završavao; upotrebljavaju se kada se, na kraju krajeva, ipak vraćamo na nešto što smatramo nužnim i neophodnim i što treba da nam je stalno pred očima.

cetologija (lat. cetus kit, grč. logfa) *zool.* opisivanje kitova, nauka o kitovima.

cefal- (grč. kephale) v. pod *kefal-*.

ceh (nem. Zeche) 1. trošak, račun za jelo i piće u kafani (pri pijankama); 2. staleška (profesionalna) organizacije jedne vrste zanatlija, *esnaf*.

cece-muha *zool.* rod muha iz tropske Afrike, koja siše krv domaće stoke i čoveka; na čoveka prenosi opasnu bolest spavanja.

cecidiye (lat. caedo, cecidi ubijam, razbijam) *pl. bog.* abnormalne tvorevinе na biljkama koje izazivaju biljni (*fitocecidiye*) ili životinjski (*zoocecidije*) paraziti.

cibarije (lat. cibaria) *pl.* hrana, jestivo, životne namirnice; obroci.

cibozan (lat. cibosus) hranljiv.

ciborijum (grč. kiborion vrč, pehar) u katoličkoj crkvi: posuda u kojoj стоји posvećena hostija.

civil (lat. civilis gradanski) 1. gradanstvo, gradanski stalež (za razliku od vojničkog, *militera*); 2. gradanska nošnja; ići u civilu, ići u gradanskom odelu.

civilan (lat. civilis) gradanski; učitiv, ugla-den, uljudni, uljuden, pristojan; *prav.* privatnopravni.

civilizator (lat. civilis gradanski, fr. civilisateur) onaj koji nosi ili širi civilizaciju.

civilizacija (nlat. civilisatio) stepen kulture koji dolazi iza varvarstva i na kome se, malo pomalo, čovek privikava da živi u skladnoj zajednici sa svojim bližnjima; prosvećenost, obrazovanost, uljuđenost, društvena usklađenost.

civilizirati v. *civilizovati*.

civilizovati (nlat. civilisare) prosvetiti, prosvećivati, obrazovati, učiniti ugla-denim, uljuditi, uljudivati, učiniti koga skladnim članom ljudskog društva.

civilist (lat. civis gradanin) 1. građanin (za razliku od vojnika); 2. nastavnik građanskog (civilnog), naročito rimskog prava (za razliku od *kanoniste* i *kriminaliste*); 3. sudija koji sudi gradanske sporove..

civiliter mortuus (lat. civiliter mortuus) *prav.* građanski mrtav, oglašen umrlim, koji se smatra mrtvim iako je u životu, tj. bez gradanskih prava.

civilna lista (eng. civil list) partija u državnom budžetu koja se svake godine isplaćuje vlasti radi izdržavanja njega i njegovog dvora.

civilna služba (lat. civilis) građanska služba, služba u gradanstvu.

civilni brak građanski brak, brak koji se sklapa pred državnim vlastima.

civilno pravo gradanske pravo.

civis (lat. civis) gradanin; *civis akademi-kus* (lat. civis academicus) akademski gradanin, student univerziteta.

cigara (šp. cigarro) umotani duvanski listovi (za pušenje).

cigaretta (fr. cigarette) u tanku hartiju uvijen sitno isečen duvan.

cigla (nem. Ziegel) crep, opeka, čeramida.

cigura (ital. cicoria) v. *cikorija*.

cizeler (fr. ciseleur) rezac metalala, rezbar.

cizelirati (fr. ciser, ital. cesello, lat. caedere seći) dletom oklesati, dletom ote-sati, urezivati likove i šare; vajarske radove nalivene u metalu dletom umetničkim popraviti i doterati; *pr. cizeliran; sizelirati*.

pijan (grč. kyaneos zatvorenoplav) *hem.* jednovalentan *radikal*, gas bez boje, oštra mirisa i jako otrovan; jedinjen sa vodonikom daje veoma otrovnu *cijanovodoničnu kiselinu*, sa železom *berlinsko plavilo*, sa kalijumom *cijankalijum*, poznat veoma žestok otrov.

cijanidi (grč. kyanos) *pl. hem.* jedinjenja *cija-na*, naročito sa metalima.

cijanidizacija (grč. kyaneos zatvorenoplav) hemijski način za izdvajanje zlata iz zlatonosnih ruda pomoću jako razblaže-nog rastvora natrijum-cijanida (0,1%).

cijankalijum (grč. kyaneos) *hen.* kalijumova so cijanovodonične kiseline, kalcijumov cijanid, vrlo jak otrov.

cijanoza (grč. kyanos) *med.* modra bolest, sinjavica, modrenica.

cijanometar (grč. kyanos, metron mera, meri-lo) v. *kijanometar*.

- cijanopatiја** (grč. kyanos, pathos bolest) *med.* v. *cijanoza*.
- cijanotipija** (grč. kyanos, typos otisak, slika) postupak pri fotografskom kopiranju pri kome svetlošću dodirnuta mesta na hartiji poplave.
- cikada (lat. cicada) *zool.* cvrčak.
- cikatrizirati** (lat. cicatrix ožiljak) *med.* zarasti, zalečiti se (rana).
- ciklici** (grč. kyklos krug) *pl.* grčki epski pesnici posle Homera koji su, uglavnom, opevali grčki herojski period (junake i bogove) i koji, kao takvi, prepostavljaju izvesno jedinstvo.
- ciklički** (grč. kyklos) kružni, koji se vraća u krug, koji se pravilno ponavlja; *ciklič-ke forme muz.* oblici koji se sastoje iz više stavova koji su radeni po utvrćenim pravilima, npr. simfonija, sonata itd.; *ciklički pesnici* v. *ciklici*.
- ciklobal** (*bicikl*, nem. Ball) sportska biciklistička igra loptom, slična fudbalu ili rukometu; igrači sedeći na biciklima udaraju točkovima i glavom loptu; vratar sme braniti gol i rukama.
- ciklograf** (grč. kyklos krug, grapho pišem, beležim) *teh.* aparat koji kad se veže sa točkom kola koja su u pokretu, automatski učrtava na hartiji trasu prečenog puta.
- cikloida** (grč. kyklos eidos vid, oblik) *mat.* točkanica.
- ciklometar** (grč. kyklos, metron mera) velospedski (točkaški) putomer.
- ciklometrija** (grč. kyklos, metria merenje) *geom.* merenje kruga, tj. svi obrasci (formule) koji prikazuju odnose kružnih lukova prema pravim linijama koje im pripadaju.
- ciklon** (grč. kyklos, kykl66 obrćem u krug) 1. vihor, oluja u kovitlac; *meteor.* oluja ili sistem vetrova, često žestoka u žarkom, a i u umerenom pojasu, sa obilnim padavina-ma i obično u prečniku od 50 do 1500 km; 2. *teh.* aparat za suvo prečišćavanje vazduha i gasova od prašine; 3. *hem.* mešavina cijanovodonične kiseline i hlora, sredstvo za uništavanje gamadi.
- ciklona** (grč. kyklos) *meteor.* područje niskog vazdušnog pritiska, okruženo višim pritiskom.
- ciklonizirati** *hen.* uništavati gamad ci-klonom, vršiti dezinsekciju ciklonom; v. *ciklon 3.*
- ciklonit** *hem.* veoma jak eksploziv ciklotri-metilentrinitramin ($\text{CH}_2\text{N} \cdot \text{NO}_2)_3$.
- Ciklop** (grč. Kyklops) mit. v. *Kiklop*.
- ciklopija** (grč. kyklops) *med.* jednoookost.
- ciklorama** (grč. kyklos krug, čbgata pogled, izgled, horao) krug sa slikama raznih predela neke zemlje.
- cikloskop** (grč. kyklos, skopeo posmatram) naprava za obeležavanje železničkih krivina.
- ciklostil** (grč. kyklos, stil) mašina za umnožavanje pisama i raznih dopisa.
- ciklostome (grč. kyklos, stoma usta) *zool.* kolouste (ribe, npr. zmijuljica i dr.).
- ciklotimiјa** (grč. kyklos, thymos srce, duša) *med.* vrsta ludila sa naizmeničnim jačim ili slabijim, stanjima razdraženosti i duboke potištenosti.
- ciklotron** (grč. kyklos, elektron = elektron) *fil.* elektromagnetički aparat koji proizvodi nanelektrisane čestice veoma velike brzine (*progone, elektrone i alfa-česti-ce*), koje imaju svojstvo da vrše hemijske transmutacije, tj. pretvaranje jednog hemijskog elementa u drugi, i razbijaju atom-ska jezgra.
- ciklus** (grč. kyklos) 1. krug, kolo, zaokružena celina; 2. niz spisa, predavanja, pesama i sl. koje su u vezi i koje čine zaokruženu celinu (npr. ciklus pesama o Kraljeviću Marku); 3. period, izvestan niz godina posle koga se neke pojave ponavljaju istim redom.
- cikonija** (lat. ciconia) *zool.* roda. **cikorija** (grč. kychorion, lat. cichorium, ital. cicoria) *vot.* vodopija, ženetrat; prah ove biljke (kao dodatak uz kavu). **cikcak** (nem. zickzack) linija (ili: crta) izlomljena u kratkim i oštrim zavojcima; vijugast, zavojit; ševeljičast, na še-vuljicu. **cilijaran** (nlat. ciliaris) trepavični; treplat, koji ima treplje, s trepljama. **cilije** (lat. cilia) *pl.* trepavice; *zool.* dlake kod protozoa koje im služe kao organi za kretanje; *bot.* pokretne spolne ćelije. **cilindar** (grč. kylindros) *kom.* 1. valjak, obliča; 2. visok paradni muški šešir od crne svile u obliku valjka; 3. duga i okrugla staklena cev, staklo (na lampama); 4. valjkast zapinjač (u časovniku); 5. stublina (kod parne mašine). **cilindričan** (grč. kylindros valjak, obliča) u obliku valjka, valjkast, obličast.
- cilindrokoničan** (grč. kylindros, konos kupa) valjkasto-kupast.
- cimbala** (grč. kymbalon) *muz.* 1. orguljski registar sa usklaćenim zvoncima; 2. tabla sa žicama u koje se udara drvenim maljičima; 3. tasovi.
- cimelije** (nlat. cimelia) *pl.* skupocenosti, dragocenosti (npr. stari rukopisi neke biblioteke); crkvene blago. **cimentirati** (ital. cementare) žigosati, baždariti, proveravati ispravnost (mera i tegova).
- cimer** (fr. cimier) 1. znak, oznaka, slika, najčešće tabla s natpisom na kakvoj radnji; 2. grb; 3. deo na plugu koji drži lemeš za gredelj. **cimerman** (nem. Zimmermann) tesač, drvo-delja.
- cimet** (grč. kynnamonon) fini začin od lika *cimetnjaka*, tropskog drveta čija je kora bogata eteričnim uljem. **cimetnjak** (grč. kynnamonon) *bot.* v. *cimet*.

- cinabarit** (grč. kynnabari) *naš.* rumenica, živin sulfid, jedina ruda žive, vrlo lepe crvene boje.
- ciničar** (nem. Zink) *iin.v. cink.*
- cinantropija** (grč. kyon lei, kynos pas, ap-thropos čovek) *med.* ludilo u kome čovek uobrazi da je pas.
- cinanhe** (grč. kyon gen. kynos pas, ancho davim gušim, kynanche) *med.* zapaljenje dušnika, gušobolja.
- cingareska** (ital. cingaresca) ciganska pesma.
- cinegetika** (grč. kynegetikos lovački, kynegetike) veština lovljenja pomoću pasa, lov.
- cinerarium** (lat. cinerarium) sud u kome se čuva pepeo mrtvaca, urna.
- cineracija** (nlat. cineratio) v. *cinefakcija*.
- cinefakcija** (lat. cinis pepeo, facere učiniti, načiniti) upepeljenje, upepeljavanje, sagorevanje, spaljivanje, pretvaranje u pepeo.
- cinizam** *fil.* učenje *cinika; fig.* zanemarivanje spoljašnje pristojnosti, bezobrazluk, bezočnost, bestidnost, zajedljivost, zagriženost; odricanje i preziranje svih kulturnih vrednosti.
- cinijatrija** (grč. kyon gen. kynōs pas, iatrica lečenje) veština lečenja pasa, pseće lekarstvo.
- činik** čovek potpuno i podjednako ravnodušan prema dobru i prema zlu; čovek koji se svemu podsemeva; drzak, bezočan čovek, koji prezire sve društvene obzire; *up. cinici*.
- cinici** *fil.* pristalice Sokratovog učenika Antistena (IV v. pre n.e.), koji su učili da su najveća dobra u životu odsustvo želja, *autarkija* i vrlina, sa naročitim naglašavanjem potrebe za što većom prirodno-šću; kod dognijih cinika ovo se učenje izvršilo u često potpuno zanemarivanje svih običaja i vrednosti, tako da se izraz *cinizam* može smatrati tipičnim za oz-naku ovakvog ponašanja (naziv po gimnaziji Kynosarges, u kojoj je Antisten poučavao).
- ciničan** drzak, bezobrazan, bestidan, bezočan; *up. cinici*.
- cink** (nem. Zink) *hen.* element, plavičastobeo metal, atomska masa 65,37, redni broj ZO, znak Zn.
- cinkvajs** (nem. ZinkweiB) bela slikarska boja, neutrovnja.
- cinkove legure slitine cinka sa drugim metalima, npr. sa bakrom (*mesing*), sa bakrom i niklom (*novo srebro*), sa kalajem (*bronza*), itd.
- cinkograf** (nem. Zink, grč. graphb crtam, slikam) onaj koji urezuje slike ili slova u ploče cinka (radi štampanja).
- cinkografija** (nem. Zink, grč. grapho) urezivanje (najedanjem) slika ili slova u ploče cinka (radi umnožavanja štampanjem).
- cinkografisati** (nem. Zink, grč. grapho) raditi pomoću *cinkografije*.
- cinober** (grč. kinnabari) *min. v. cinabarit.*
- cinografija** (grč. kyon gen. kynos pas, grapho opisujem) opisivanje pasa.
- cinolisa** (grč. kyon pas, lyssa besnilo) *med.* pseće besnilo.
- cinologija** (grč. kyon, logfa) v. *kinologija*.
- cinoreksija** (grč. kyon, orexis težnja, prohetev) pseća, neutoljiva glad.
- cinofil** (grč. kyon, phllos ljubitelj) ljubitelj pasa.
- Cion** (hebr. zijjon) najviši jugozapadni breg Jerusalima sa „Davidovim gradom“ i Solomonovim hramom; Jerusalim; *fig.* crkva i njeni verni; *Snop*.
- cionizam** (hebr. zijdjn) jevrejski pokret kome je svrha stvaranja slobodne i samostalne jevrejske države u Palestini; reorganizaciju ovoga pokreta izveo je 1897. god. Teodor Herzd.
- cionist** (hebr.) pristalica (ili: pobornik) *cionizma*.
- cionistički pokret** v. *cionizam*.
- ciragra** (lat. cirrus kovrča, uvojak, grč. agra plen) *med.* poljačka kika (bolest u krajevima oko Vis le).
- cirada** (lat. sega) v. *cerada*.
- ciriforman** (nlat. cirriformis) kovrčast.
- cirk** (lat. circus) v. *circus*.
- pirka** (lat. circa) otprilike, oko.
- cirkator** (nlat. circator) onaj koji obilazi i nadzire katoličke manastire.
- cirkl** (lat. circulus) 1. krug, kružnica; 2. šestar (sprava za opisivanje kruga, me-renjе odstojanja itd.); 3. krug, društvo.
- cirkle** (lat. circulus krug) naprave potrebne za geometrijsko crtanje, npr. za crtanje u načrtnoj geometriji.
- cirkon** (pere.) *min.* dragi kamen, jedinjenje cirkonovog oksida i silicijeve kiseline, dosta čvrst, boje jasno žute ili crvenkasto mrke.
- cirkonij(um)** (pere.) *hem.* elemenat, redak metal, nalazi se u mineralu *cirkonu* (po čemu je dobio ime), atomska masa 91,22, redni broj 40, znak Zr.
- cirkular** (nlat. circulare) 1. zvanično pismo koje se šalje većem broju lica i ustanova sa istom sadržinom; okružnica, raspis; 2. *teh.* beskrajna, kružna testera.
- cirkularan** (lat. circularis) kružni, u obliku kruga, koji se okreće u krugu; koji ima karakter *cirkulara I*.
- cirkularna nota** pismo koje jedna vlada razasilje stranim vladama i u kome izlaže svoja gledišta i odluke o nekom aktuelnom političkom pitanju.
- cirkulacija** (lat. circulatib) 1. *zool.* opti-canje, krvotok; 2. *fin.* opticaj (novca); 3. *trg.* promet (robe); 4. koljanje, rasprostiranje, kruženje (vesti, glasova i sl.).
- cirkulacioni organi** alat. krvni sudovi, sistem krvnih sudova.

- cirkulacioni papiri** *trg.* menice, kreditna pisma i sl. (kao zamena gotovog novca za izvesno vreme i bez sigurne podloge koja bi jamčila njihovu isplatu).
- cirkulirati** v. *cirkulisati*.
- cirkulisati** (lat. circulare) 1. kružiti, teći, opticati; 2. ići od ruke do ruke, biti u opticaju, biti u tečaju; 3. kolati, prenositi se (glas); 4. *hem.* ponovo destilo-vati.
- cirkulus** (lat. circinus) krug, kružnica, kružna linija, kružna putanja.
- cirkulus viciozus** (lat. circulus vitiosus) *log.* „pogrešan krug”, pogreška u dokazivanju i zaključivanju, koja nastaje kada se stav koji treba dokazati uzme kao *premisa*, tj. kao razlog koji dokazuje, tako da u dokazu nedostaje načelo dokaza; u prenosnom značenju: bezizlazan položaj.
- cirkulus major** (lat. circulus maior) *fiziol.* veliki optičaj krvi (kroz celo telo).
- cirkulus minor** (lat. circulus minor) *fiziol.* manji optičaj krvi (kroz pluća).
- cirkum** (lat. circum) preda, oko, okolo, unaokolo (u mnogim složenicama).
- cirkumvalacija** (nlat. circumvallatio) *voj.* opkopavanje, opkop (izrađen od bedema i rovova).
- cirkumgestacija** (nlat. circumgestatio nošenje oko) u katoličkoj crkvi: obnošenje hostiju u monstranci; *up. mon-stranca*.
- cirkumgiracija** (lat. circum, gyrus krug) viju ganje; *ned. vrtoglavica*.
- cirkumligatura** (nlat. circumligatura) *med.* španski krag = *parafimoza*.
- cirkumlokucija** (lat. circumlocutio) *ret.* opširno opisivanje, = *parafraza*.
- cirkumluvija** (lat. circumluvio) *geol.* opti-canje, tj. odvajanje jednog komada zemlje usled prodiranja rečne vode i stvaranje ostrva.
- pirkumpolarne zvezde** *astr.* zvezde nekretnice koje niti izlaze niti zalaze, već im je prividno dnevno kretanje iznad vidika.
- cirkumskripcija** (lat. circumscripicio) opisivanje; ograničavanje, zatvaranje u određene granice; *ret.* opisivanje rečima, građenje *perioda*.
- cirkumskripciona bula** papska bula kojoj je cilj uređivanje prilika katoličke crkve u nekatoličkim zemljama.
- cirkumferencija** (lat. circumferentia) obim, opseg, *periferija*.
- cirkumfleks** (lat. circumflexus) *gram.* izvješni akcenat.
- cirkus** (lat. circus, grč. kirkos krug) 1. kod Rimljana: duguljasto-okruglo trkalište za konje i kola u kome su priredivane *circenzijske igre*; 2. danas: okruglo mesto sa amfiteatralnim sedištim za arti-stičke i sl. produkcije (obično pod šatorom).
- ciroza** (grč. cirrhēs žut, boje limuna) *med.* *ciroza jetre* oboljenje praćeno umnožavanjem vezivnog tkiva u jetri, koje očvrstne i pokazuje jaku žućastu boju (posledica hroničnog alkoholizma, sifilisa i dr.).
- cirozan** (lat. cirrus kovrčava kosa, uvojak, nlat. cirrossus) kovrčast.
- cirokumulus** (lat. cirrocumulus) *pl. meteor.* oblaci koje sačinjavaju slojevi snežnih loptica, u nizovima ili kao stada belih ovaca.
- cirostratus** (lat. cirrostratus) *pl. meteor.* oblaci u vidu tankog, beličastog i prozračnog vela.
- cirusa** (lat. cirrus kovrča, uvojak) *pl. meteor.* ovča vuna, paperjaste oblaci, sastavljeni od ledenih iglica, potpuno beli; na lepom vremenu, ako barometar pada, nagoveštavaju skoru kišu.
- circenzijske igre** (lat. circenses) cirkuske igre kod Rimljana: gladijatorske borbe, borbe sa životinjama, utakmice na konjima i kolima (najomiljenija zabava Rimljana); *panem et circenses* (lat. panem et circenses) „hleba i igara”, uzvik rimskog naroda da mu se dade hrana i cirkuske igre, a on više ne traži (u doba propadanja).
- cirpinus** (lat. circinus šestar) *med.* osip, lišaj oko pojasa.
- cis** (lat. cis) 1. sa ove strane (o prostoru); za (o vremenu).
- cis** (lat. cis) 2. *muz.* ton S povиšen za pola tona.
- cisalpinski** (lat. cis-alpinus) koji leži s ove strane Alpa.
- pista** (grč. kystis mehur, kesa) *med.* vrsta šupljikastog izraštaja ispunjenog tečnošću ili kašastom sadržinom i okruglog, kao lopta (za razliku od drugih tvrdih izraštaja).
- cisterna** (lat. cisterna) 1. bunar za skupljanje kišnice (naročito u bezvodnim krajevima); 2. naročiti vagon za prevoz benzina, ulja, petroleja i dr.
- cistitis** (grč. kystis mokračni mehur) *med.* v. *kistitis I*.
- cistom** (grč. kystis mehur, kesa) *med.* v. *kistom*.
- cistoskop** (grč. kystis mokračni mehur, sko-reo gledam) *med.* optička sprava za pregled unutrašnjosti mokračne bešike.
- cistoskopija** (grč. kystis, skopeo) *med.* v. *kistoskopija*.
- citadela** (ital. cittadella) *fort.* mala tvrđava koja se nalazi u većoj i služi kao glavna utvrđena tačka celokupnog utvrđenja; tvrđava za odbranu varoši.
- citat** (lat. citatum) 1. navod, mesto doslovno navedeno iz neke knjige ili spisa, sa navodnim znacima i tačnim naznačenjem izvora.
- citat** (lat. citatus) 2. *prav.* onaj koji je pozvan da predstane sudu.
- citator** (nlat. citator) 1. *prav.* onaj koji poziva sudu, pozivari; 2. navodilac citata.
- citacija** (nlat. citatio) izvođenje, navod (*citata*); *prav.* poziv pred sud.

- citirati** (nlat. citare) 1. *prav.* pozvati pred sud; 2. doslovno, tačno navesti čije reči ili mesto iz nekog dela.
- citoblastem** (grč. kytos šuplje telo, omot, blastema kljica, izdanak) *bog.* jezgra, piktijasta tvar iz koje se razvija ćeljsko tkivo biljaka.
- citogenetika** (grč. kytos šuplje telo, ćelija, genesis postanak, rada) *Viol.* grana biologije koja proučava građu i funkcije ćelija s obzirom na nasleđivanje.
- citogonija** (grč. kytos, gone rađanje) *biol.* razmnožavanje putem pojedinačnih ćeli-jica.
- citodijagnostika** (grč. kytos ćelija, dia skroz, gnosis poznavanje) *med.* raspoznavanje pomoću ćelija.
- citoliza** (grč. kytos šupljina, lysis rastva-ranje) *biol.* rastvaranje ćelija usled hemijskih, radioaktivnih i dr. uticaja.
- antologija** (grč. kytos, logfa nauka) deo biologije koji se bavi proučavanjem ćelije.
- citoplazma** (grč. kytos, plasma tvorevina) *bot.* providna služava tečnost koja struji u ćeliji, jedna od najvažnijih tvari u prirodi, jer od nje, zajedno sa jedrom, zavise pojave života.
- citotoksičan** (grč. kytos, toxikds otrovan) *med.* koji uništava ćelije; *citotoksična moć* svojstvo imunih krvnih seruma da uništavaju ćelije (*eritrocite, leukoci-te* i dr.).
- citra** (grč. kithdra) *muz.* veoma stari instrument sa žičama na kome se proizvode tonovi metalnim prstenom.
- citat** (grč. kitron, lat. citrus limun) *hen.* so limunske kiseline.
- citron** (grč. kftron, lat. citrus) *bot.* limun (drvo i plod).
- citronat** (lat. citms) nezrela, još zelena limunova kora ušećerene.
- cif** (eng. cif = cost trošak, insurance osiguranje, freight vozarina, prevoz) *trg.* skraćenica u međunarodnoj trgovini kojom se označava da prodavac snosi sve troškove
- (vozarinu, ukrcavanje, merenje i osiguranje robe), sem uvozne carine.
- cifarnik** (nem. Zifferblatt) brojčanik (na časovniku).
- cifra** (arap. gifr) brojka, znak kojim se piše broj, brojni znak.
- cic** (nem. Zitz) pamučne platno sa šarama u boji, poreklom iz Indije.
- cicero** (lat. Cicero) *tip.* slova, malo krupnija od *garmonda*, visoka 4,511 št (nazvana po tome što su prvi put upotrebljena 1467. za štampanje Ciceronovih pisama).
- Ciceron** (lat. Cicero) veliki rimski državnik, besednik i pisac (106—43. pre n. e.); *fig.* odličan besednik; *ciceronov stil* sjajan govornički stil.
- ciceronianizam** težnja da se piše isključivo onim latinskim jezikom kojim je pisao čuveni rimski besednik i filozof Ciceron.
- cicijašti** (tur.) biti cicija, tvrdičiti, škrtariti.
- cokule** (ital. zoccolo) *pl.* teške i jake kožne cipele, naročito vojničke.
- col** (nem. Zoll) starija mera za dužinu: palac = 1/10 ili 1/12 stope = oko 2,5 st.
- colšgok** (nem. Zoll-stock) palaćni razmer-nik; merile na kojem su označeni *coli* (palci); razmernik na sklapanje, sklo-pljivo merilo.
- copo** (ital. zoppo) sakato, kljasto; *ala copa* (ital. alla zoppa) *muz.* nejednako.
- cuvaks** (nem. Zuwachs) prirast, priraštaj, prikova; novak, novajlja.
- cug** (nem. Zug) 1. voz, železnicu; 2. povorka; 3. gutljaj; 4. promajja; 5. vrsta velike udice za lov somova; 6. *voj.* vod.
- cugati** (nem. Zug) piti, pijuckati.
- cuger** (nem. Zugehor) pribor za odelo (postava, vatelin, konac, dugmad i dr.).
- cukar** (nem. Zucker) šećer.
- cuketo** (ital. zucchetto) crvena kardinalska kapica.
- cukor** (mađ. cukor) šećer.
- cušpajz** (nem. Zuspeise) dodatak uz glavno jelo, sporedno jelo, varivo.

Č

Č, č dvadeset osmo slovo naše cirilice, četvrtog naše latinice (S, s).
čador (tur. cadir) v. šator.
čaj (rus. čai, kin. tscha) tej.
čajna (rus. čanka, mad. sajka) lak i brz čamac kod Srba u Vojvodini, Mađara, Turaka i Kozaka na Dunavu i Dnjestru (služio i kao ratni čamac); *šajka*.
čakanac (mad. czakany) čekić kojim se otkivaju (kletvu) kose.
čaklja (mad. czakly) dugačka motka s gvozdenom kukom na kraju kojom se nešto privlači ili otiskuje (npr. male lade i čamci).
čakmak (tur. cakmak) kresivo, ognjilo.
čakov (mad. csako) kolena vojnička kapa, klobuk sa kaišem ispod brade.
čakra (šp. chacra) seljačka koliba, seoska kuća u Južnoj Americi.
čakšire (tur. pakjir) hlače, pantalone.
čalgija (tur. calgi) muz. svirka, sviranje; muzički instrument.
čalma (tur. calma) bela marama koju Turci i drugi muslimani nose oko fesa; *zaviti čalmu* fig. poturčiti se, preći u islam.
čam (tur. sat) 1. bor, jela, smrča; 2. čamac od jelovine.
čamac (tur. satas) v. čam 2.
čamovina (tur. sat bor) jelove drvo, jelovi-na, drvo četinara.
čampara (pere. sagrage, tur. calpara) metalna predica ili lančić ispod donje vilice konja, koji vezuje dva kraja đema i pričvršćuje đem.
čanak (tur. sanak) drvena zdela.
čang (kin.) kineska mera za dužinu, = 3,18--3,58 t.
čankir v. šankir.
čangra (tur. canta) putnička torbica.
čantrati (tur. panta) čangrizajući neprestano pričati, gundati.
čapetovi (šp. chapetonis) novi evropski doseljenici u ranijim španskim pokrajinama Amerike (za razliku od kreolaca, koji su rođeni u Americi).
čanka (polj. csapka) četvrtasta ulanska kapa; poljska narodna kapa.
čapkun (tur. papkm) konj sa sitnim i brzim hodom, ravan konj (koji istovremeno diže

obe desne pa obe leve noge); *fig. lola, obešenjak, okačenjak*.
čaprazdivan (tur. capraz-divan) u izrazu: *praviti kome čaprazdivan* klanjati se kome, udvarati se, ulagivati se.
čardak (pere. bag četiri, taq svod, tur. cardak) 1. velika prostorija na spratu istočnjačke kuće sa izboćenim delom prema ulici; 2. lepa, obično dvospratna kuća, okružena baštama, dvorac, letnjikovac; 3. koš na stubovima za sušenje kukuruza u klipovima; 4. stražarnica na državnoj granici.
čardaklija (pere.-tur. cardaklı) 1. velika soba na spratu sa dobrom vidikom; 2. vinova loza koja se penje uz stubove i oko kuće.
čardaš (mad. csardas) mađarski narodni ples u 3/4 takta, ispočetka lagan, pa sve življi i burniji.
čarka (rus.) 1. ruska mera za tečnosti = 0,132
1.
čarka (pere. 6'agpa, tur. parka) 2. puškanje između prednjih, netaknutih delova, radi izazivanja i uznenemirivanja neprijatelja, ili kao počinjanje ozbiljnije borbe.
čarkadžija (pers.-tur.) v. čarkaš.
čarkaš (pers-tur. carh iši) vojnik na prednjem položaju, zametač čarke.
čarlama (tur.) u izrazu: *udariti kome čar-lamu* podvaliti (kome).
čarlston (eng. charleston) američki salon-ski ples, u 2/4 ili 4/4 takta.
parter (eng. charter) povelja, isprana, dokument; ugovor; pravo, povlastice.
čartizam (eng. charter povelja) politički i socijalni pokret engleskih radnika (1836—1848) protiv aristokratije, veli» kog poseda i kapital; borio se za široke demokratske slobode, naročito za opšte pravo glasa i tajno glasanje. Čartizam je, po Lenjinu, prvi široki, stvarno masovni, politički formiran proleterski revolucionarni pokret.
čartirati (eng. charter) povlastiti, povlašćivati; mor. dati lađu pod zakup.
čartisti (eng. charter) pl. pristalice i po-bornici čartizma u Engleskoj.

čaršav (pere. 6ader pokrivač, seb noć, tur. farjaf) stolnjak, trpežnjak; plahta (jorganska, dušečna).

čaršija (pere. cfir četiri, su strana, tur. par\$i) 1. tržiste, pijaca; 2. poslovni, trgovački deo grada; 3. trgovački stalež; fig. javno mnenje, svet, neobavešteni, ne-stručnjaci, npr. „čaršija priča”.

častuške (rus. častuški) ruske narodne pesme, najčešće vedrog i humorističkog karaktera; pevaju se uz pratnju harmonike, balalajke, orkestra ili hora.

čatma (tur. catma) pleter, naboj; kuća od dasaka i brvana.

čatmara (tur. catma) kuća od čatme.

čatrlija (tur. cati) mala sirotinjska kuća, udžerica.

čatrinja (mađ. cztorna kanal, žleb) v. cisterna.

čauš (tur. cavu?) policijski služitelj, pandur; državni dvorski kurir; gardist konjanik u bivšoj Turskoj; danas: peša-dijiski narednik; kod nas u značenju: starešina svatova, šaljivčina u svatovima.

ča-ča-ča moderna igra, ples, slična igri mambo.

čeb-brava vrsta veštačke brave sa 5—7 zatvarača, od kojih svaki treba da se digne na svoje mesto, pa da se brava otvor (nazvana po pronalazaču, engleskom mehaničaru Chubb-y).

čeze (mađ. csesa od fr. chaise) polufijaker, dvokolice.

čejn (eng. chain) mera za dužinu u Engleskoj = 66 stopa, = 20,17 t.

ček (eng. cheque, check) 1. fin. bankovna upugnica, isprave kojom lice koje je depo-novalo izvesnu sumu novca kod druge ličnosti daje ovaj nalog da isplati nekom trećem licu ili donosiču svotu koja je na toj ispravi označena (tek); 2. celo ili poluplatno sa plavim ili plavim i belim kockama ili prugama, matrosko platno.

čeka (rus. ČK) skraćenica mesto „izvanredna komisija (črezvmčainan komissin) za suzbijanje kontrarevolucije“ ustanovljena u Rusiji posle oktobarske revolucije, reorganizovana februara 1922. god. kao državna politička uprava — GPU, kasnije NKVD.

čekmedže (tur. cekmece) fioka za novac u dučanskoj tezgi, škrabija.

čekrk (tur. ciknk) točak, kolo, vitlo (za dizanje uvis izvlačenjem).

čelebija (tur. celebi) gospodin čovek, lepo vaspitan čovek; naročito: hriščanin gospodskog reda; takođe: mladi gospodin, gospodičić.

čelendžer (eng. challenger izazivač) v. šalan-žer.

čelesta (ital. celesta) muz. vrsta klavira koji umesto žica ima čelične pločice.

čelik (tur. celik) vrsta tehničkog gvožđa, nado, ocal.

čelist (ital. cello) muz. v. violončelist.

čelo (ital. cello) kuz. v. violončelo.

čemadan (pere.) sanduk za haljine.

čembalo (ital. cembalo) kuz. instrument sa žicama, u obliku trapeza, u koji se svira udaranjem u žicu sa dva čekića.

čempionšip (eng. championship) prvaštvo, pobedništvo, šampionat u sportu.

čeng (kin.) kineski duvački instrument sa cevima razne veličine i krivom trubom na koju svirač duva.

čengel (pere. cengal, tur. cengel) gvozdena kuka; kazna čengela kazna na koju su Turci osudivali teške krvice (sastojala se u tome što je osuđeni visio zakačen o gvozdenu kuku dok ne umre).

čengija (pere. ceng, tur. cengi) igračica, kafanska igračice.

čengijaTM (tur. cengi) igrati, plesati, uvija-ti se telom, vrckati se.

čevtezimo (ital. centesimo) stoti deo italijanske novčane jedinice lire; fig. najmanja, minimalna vrednost; čeitezimo.

čeidž (eng. change) u tenisu: promena strana u meču; vrši se samo pri neparnom zbiru gemova.

červovci (rus) pl. „crvenjaci”; ruske novčanice sa zlatnim pokrićem koje je 1923. god. uvela sovjetska vlada (jedan červonec = 10 zlatnih rubalja).

čerga (tur. cerge) 1. ciganski šator; 2. krupno tkana ponjava.

čergar (tur. perge) onaj koji živi pod čergom.

čerevički (rus), pl. male ženske cipele; naslov jedne opere Čajkovskog.

čerek (pere. caryek) četvrtna, četvrt; čej-rek.

čeribaša (tur.) v. ceribaša.

čeri-brendi (eng. cherry-brandy) rakija od trešanja, trešnjevača; šeri-brendi.

čerpić (tur.) v. čerpić.

česma (pere., tur. se\$te) 1. izvor, kladenac;

2. cev kroz koju ističe voda iz vodovoda.

čester-sir (eng. chester) vrsta engleskog si ra, nazvanog po eng. gradu Česteru.

četverik (rus., sskr. tschatur, lat. quattuor)

mera za žito u Rusiji= 26,24 1.

či (kin.) 1. mera za dužinu u Kini: stopa = 0,218 t; 2. mera za pugeve = 0,246 t;

3. mera za žito od 100 činga = oko 100 1.

čibuk (tur. pubuk) šupalj prutić (cev) za lulu.

čiveta (ital. civetta) čuk (ptica); fig. namiguša, koketa.

čiveterija (ital. civetta) v. koketerija.

čibugdžija (tur. pubukcu) 1. pušač na čibuk; 2. izradivač čibuka; čibukčija.

činija (tur. fivi) klin, naročito drveni klin; udariti kome čiviju nasamariti, prevariti koga, podvaliti kome.

čiviluk (tur. pivilik) vešalica za haljine.

Čivutin (hebr., tur. Cifit, Cifut) ime kojim su Turci prezrivo nazivali Jevreje; tvrdica.

- čizma** (tur. fizme, mađ. csizma) kožna cipela sa visokom sarom.
- čikos** (mađ. csikbs) čuvar konja, konjušar.
- čilat** (tur. gil at, mađ. csillas) konj sive dlake, pegav, šaren konj.
- čimbur** (tur. cilbir, pirbir) jaja spravljenia s kajmakom i belim lukom.
- čimpanza** (fr. chimpanze) v. *šimpanzo*.
- činampas** (šp. chinampas) pl. plivajući vrtovi u Meksiku.
- ming** (kin.). mera za žito u Kini = 1/100 či = oko 1 l.
- činele** (ital. cinelle) pl. muz. tasovi (instrumenti za udaranje u obliku mesinganih tanjira, služe za davanje naročite boje pojedinim mestima u muzičkom komadu).
- čineli** (ital. cinelli) muz. udarački instrument, sličan ovećim metalnim tanjirima, na čijem dnu sa spoljne strane postoje držaci od kože; udaranjem jednoga tanjira o drugi proizvodi se zvuk neodredene visine.
- činija** (pere. Cin Kina", šini kineski, kineske izrade, tur. cini) zdela, naročito porculanska.
- činkvečentisti** (ital. cinquecento) pl. italijanski pesnici (T. Taso i dr.) i umetnici (Rafael i dr.) iz doba *činkvečentra*.
- činkvečento** (ital. cinquecento) lit. „pet stotina”, skraćeno mesto „hiljadu pet stotina”: uobičajeni naziv za XVI vek italijanske književnosti i umetnosti, doba cvetanja renesansa.
- čino** (šp. chino) „Kinez”; potomak Crnca i Indijanke u Americi.
- činčila** (šp. chinchilla) 1. zool. južnoamerički zec, zec-miš; 2. krvno sa izvanredno mekom i rastresitom sivom dlakom ove životinje; *šinšila*.
- čipolin** (ital. cipollino) italijanski mramor sa zelenkastim žilama.
- čir** (arap.) med. grizlica.
- čirak** (pere. Mrag, tur. cirak) 1. svećnjak; 2. sluga, šegrt.
- čitadina** (ital. citta, cittadina) građanka.
- čitluk** (pers.-tur. ciflik, ciftlik) poljsko imanje, vrsta feudalnog poseda koji obra-
- đuje gospodar sam ili preko *čifčije*; *čiftlik*.
- čifte** (pere. gtafte, tur. cifte) par, dva komada nečeg; duplo, dvostruko.
- Čifutin** (hebr. tur.) v. *Čivutin*.
- čifčija** (pers.-tur. ciftci) zemljoradnik, težak.
- čicerone** (ital. cicerone) vođa stranaca, naročito u Ital. gradovima (podrugljivo nazvan, zbog svoje govorljivosti, po slavnom rimskom besedniku *Ciceronu*).
- čoban** (pere. Sdban, tur. coban) pastir.
- noja** (pere. 6Qha) v. *čoha*.
- čokolada** (akteški cacauati, xocoati, šp. chocolate, ital. cioccolata, fr. chocolat, nem. Schokolade) masa spravljena od kaše prženog kakao-ploda u zrnu, šećera, vanile i dr.
- čolo** (šp. cholo) potomak *Zamba*; takode: Indijanac koji je odrastao među Evropljana i koji govori španski.
- čomor** (mađ. csomor) 1. otrovan žabljak (biljka); 2. bolest koja dolazi od masnih jela, grozica praćena osećanjem gadjenja i muke.
- čorba** (pere. fSurba, surbag, tur. curba, šorba) supa, juha, sa mesom, pirinčem i dr.
- čorbadžija** (pers.-tur. corbaci) onaj koji deli čorbu; zapovednik janičarske čete; odlikovani hrišćanin.
- čoha** (pere. bića, tur. cuha, cuka) sukno meko i lepo, bolje vrste, za izradu odeće.
- čoček** (tur. kocek) igra, ples; profesionalni igrač (igračica) koji pri plesanju izvode pokrete i trbuhom.
- ču** (jap.) 1. japanska mera za dužinu od 60 kenga ili 360 šaka = 109,310 t; 2. mera za površinu = 99,573 zri.
- čukur** (tur.) rupa, jama, jarak, dolina.
- čulo** (šp. chulo) pomoćnik borca s bikovima, koji bika razdražuje.
- čuros** (šp. churros) pl. ovce sa grubom, obično crnom vunom.
- čutura** (tur. corta mađ. csutora) pljosnata boca, pljoska, obično drvena, sa dubore-zom; vojnička čutura je od metala.

dž

C, dž dvadeset devete slovo naše cirilice, sedmo naše latinice (Dg, dz); fiz. *J = džul*.

džaba (tur. caba) *pril.* besplatno, badava; *džabe*.

džada (arap. gadda, tur. cadde) put, drum.

džaz (eng.-amer. jazz) *muz.* v. *džez*.

džaine *pl.* pristalice *džainizma*.

džainizam religiozna sekta u Indiji, čije pristalice ne priznaju autoritet *Beda* i svetih spisa brahmanskih.

džam (pere. gam, tur. sat) okno, prozor, staklo.

džambas (pere. ganbaz, tur. cambaz) poznavalač i ljubitelj konja; onaj koji dresira konje; veštak u jahanju; trgovac konjima; fig. prepredenjak, varalica.

džamija (arap. gaml, tur. cami) veća muslimanska bogomolja, bogomolja prvog reda u kojoj se uči *ko'bah* (za razliku od *mošje*, manje bogomolje).

džan (pere. gan, tur. sap) duša.

džanarika (pers.-tur. sap erig) *vot.* vrsta šljive, *Prunus cerasifera*, džana; plod joj je crvenkast i okrugao.

džandrljiv (tur.) sklon svađanju.

džanum (pers.-tur. canim) dušo moja, srce moje!

džas (eng. jazz) *muz.* v. *džez*.

džas-band (eng. jazz-band) v. *džez-bend*.

džaul (eng. joule) v. *džul*.

džebana (pere. gebehane, tur. cebhane) barut i olovu, municija; *džebhava*.

džebelija (pere. gebe, tur. cebeli bojni oklop) konjanik koga je spahijska stare Turske bio obavezan da naoruža i povede u rat o svom trošku.

džebedžije (arap.-tur. cebeci) rod vojske u staroj Turskoj za čuvanje i transport oružja i municije.

dževerdar (pere. gewerdar, tur. cevherdar) vrsta starinske puške koja je ukrašena sedefom i dragim kamenjem, damaška puška; *džeferdar*.

džez (eng. jazz) moderna američko-engleska muzika za igru, ples; vrsta sinkopiranog muzičkog izvođenja neharmoničnim tokovima; *džas*.

džez-bend (eng. jazz-band) orkestar koji svira *džez*.

dževza (arap. gadwa, tur. cezve) posuda s dugom drškom za kuhanje kafe.

dželat (arap. gallad, tur. cellat, cellad) krvnik; čovek koji izvršava smrtnе presude.

dželebdžija (arap.-tur. celepcı) trgovac stokom; odgajivač stoke, stočar; *dželepčija*.

dželep (arap. galab, tur. celep) čopor goveda, stado; povorka robova koje su Turci izgonili na trg radi prodaje.

dželepčija (arap.-tur. celepcı) v. *dželebdžija*.

džem (eng. jat) ukuvano voće, pekmez.

džemadi (arap. gumada) ime V i VI meseca u muhamedanskom kalendaru (razlikuje se po dodatku, *el avel* = prvi, a *el aher* = DRUGI).

džemat (arap. ga'ma'a, tur. cemaat) muslimanska verska opština, parohija; zajednička molitva muslimana.

džembori (eng. jamboree „bučno veselje“) naziv za međunarodni s let *skauta*.

džemijet (arap. gam'iyya, tur. cemiyet) udruženje, društvo.

džemper (eng. jumper) gornja haljina (bluza) pletena od vune ili pamuka.

džemperi (eng. jumpers) *pl.* „skakači“, religiozna sekta u Engleskoj i Sev. Americi (postala oko 1760), ogranak *metodista*; zovu ih i *barkeri* (&og. barkers), tj. „lajači“, po tome što pri bogosluženju, kad ih „snade“ unutrašnje prosvećivanje, skaču i uzvikuju od radosti kao da laju.

džem-sejšn (eng. jam-session) sastanak ili festival džez-muzičara na kojem se uglavnom improvizuje džez-muzika.

dženaza (arap. ganaza, tur. cenaze) kod muslimana: 1. molitva za dušu umrloga; 2. pogreb, sprovod.

dženem (arap., tur. cennem) muhamedanski pakao.

dženet (arap. ganna, tur. cennet) muhamedanski raj.

džentlmen (eng. gentleman) gospodin, čovek koji je gospodin u punom i najlepšem smislu, tj. po položaju, vaspitanju i obrazovanju, dakle: čovek lepo vaspitan i otmenih manira; kao titula: gospodin.

džentlmenski sporazum (eng. gentlemen's agreement) neformalni dogovor između visokih predstavnika dve ili više država kojim se reguliše određeno pitanje,

- čije izvršenje je stvar međunarodnog morala, odnosno stvar časti.
- centri** (eng. gentry) stalež uglednih građana i privrednike koji nisu plemići (u Engleskoj): naučnici, pravnici, oficiri, veleposednici itd.
- džep** (arap. giayb, tur. ser) platnene kesice pruživene u odelu za nošenje sitnih stvari.
- džeferdar** (pere.) v. *dževerdar*.
- dživar** (arap. giwar, tur. cıvar) okolina naselja, predgrađe; krvnika koju nije plaćalo samo mesto gde je krv pala, nego i sva okolna mesta (u Srbiji, za vreme Turaka).
- cit** (eng. jig) lak ples sitnim korakom i poskakivanjem.
- džigerica** (pere. giger, tur. ciger) pluća (bela džigerica) i jetra (crna džigerica).
- džigetaj** (mong.) polumagarac (vrsta brze i plasljive životinje iz porodice konja, živi u južnom Sibiru).
- džigitovka** (kavk.) naziv za kozačke viteške igre na konjima.
- džiju-džicu** (jap.) način japanskog hvatanja protivnika u borbi, hvataj (grifovi) pri odbrani ili napadu kojima se Japanci služe sa ciljem da se protivnik onesposobi za napad i odbranu; kao sportska disciplina vrši se po veoma strogim pravilima.
- džil** (eng. gill) engleska mera za tečnosti i žito = 0,124 l.
- džilit** (arap. giarid, tur. cilit, cirit) kratko kopljje od elastičnog palmovog drveta, kojim arapski konjanici vično rukuju i kad su im konji u najvećem trku.
- džilitati se** (arap. garid, tur. cilit) bacati *džilit*; fig. razmetati se, besneti.
- džimrija** (pere. gimri, tur. cimri) tvrdica, cicija.
- džin** (eng. gin) 1. irska klekovača; rakija od raznog semenja, naročito od ječma i raži.
- džin** (arap. ginn, tur. cin) 2. mit. u verovanju muslimanskih naroda: vrsta dobrih i zlih duhova, obdarenih natprirodnom snagom i sposobnošću da se ucline nevidljivim; div, gorostas, orijaš, ispolin.
- džin-fis** (eng. gin, fizz peniti se) džin pomešan s nekim penušavim pićem.
- džingo** (eng. jingo) čovek raspoložen šovinstički i ratoborno (u Engleskoj i Americi).
- džinistan** (pere.) mit. pustinja duhova ili demona.
- džindžer-ejl** (eng. ginger ale) slatko piće od dumbira (isiota).
- džindžer-bir** (eng. ginger beer) pivo pomešano sa isiottom (ćumbirom), dumbirno pivo.
- džip** (eng.-amer. jeer) vrsta malih, lakih i veoma otpornih automobila, sa strane otvorenih i udešenih za vožnju po svima terenima; od 1944. god. uvedeni u američku vojsku.
- džidža** (tur. cici) dečija igračka; imitacija pravog nakita.
- džob** (eng. job) rad, posao; poduhvat.
- džober** (eng. jobber) *trg.* posrednik, senzal; igrač na berzi, spekulant na berzi.
- džokej** (eng. jockey) 1. profesionalci trkač na konju, konjušar; 2. ljubitelj konjskih trka.
- džokej-klub** (eng. jockey-club) društvo (ili: klub) ljubitelja konjskih trka.
- džoker** (eng. joker) u nekim igrama karata: karta koja može zameniti svaku drugu kartu.
- džomba** (arap. gubb duboka jama, bunar, pere, cunbe pokretljiv, nestabilan) 1. skorene i susušene blato; neravnina na putu; 2. provalija, ponor.
- Džon Bul** (eng. John Bull) šaljiv naziv za engleski narod (izraz prvi upotrebio satirik Swift).
- džongla** (eng. jungle) v. *džungla*.
- džukac** (arap.) v. *džukela*.
- džukela** (arap.) psina, gadan pas skitnica; *fig.* nevaljao čovek; lenjivac, propalica, *kalaštura*.
- džul** (eng. jouple) *fiz.* jedinica za rad u apso-lutnem sistemu, = $10'$ *erga* (naziv u čast engleskog fizičara Džula, Joše, 1818 — 1889); *džaul*.
- džulus** (arap.) dažbina koju je svaka crkva u Srbiji, do 1804, morala da plaća turskoj vlasti (sastojala se od lisičje kože, čarapa i nešto novca).
- džuma** (arap. Cita', tur. sita) muslimansko klanjanje petkom.
- džumbus** (pere. gunbiSI, tur. cumbu?) zabava, igra; nerед.
- džumle** (arap. gumla, tur. cumle) *pril.* sve, ukupno, svi zajedno.
- džumhur** (arap. gumhur, tur. cumhur) narod, masa; skup, skupština, sastanak.
- džumhurijska** (arap. gumhuriyya, tur. cumhuriyet) republika.
- džungla** (od hindi jangal pustinja, šuma, eng. jungle) ravnica obrasla prašumom i ispresečana baruštinama obraslim bambusovom trskom i travom u Indiji i podnožju Himalaja, gusta, neprohodna i barovita šuma u kojoj žive tigrovi, slonovi, lavovi, nosorozi, otrovne zmije i dr.; *fig.* mesto nereda.

Š

Š, š tridesete, poslednje slovo naše cirilice, dvadeset peto naše latinice (a, 5) **šabaka** (ital. sciabaca") vrsta mreže i barke za ribolov.
 taban (arap. sa'ban, tur. gaban) osmi mesec u muslimanskom kalendaru, između 15. V i 15. VI, ima 29 dana.
šabat (hebr. schabbath) v. *sabat*.
šabes-goi (hebr. schabbes-goi) hrišćanin koji subotom radi Jevrejinu poslove koji ovome nisu dopušteni.
šablon (fr. echantillon, nem. Schablone) 1. uzorak, obrazac, pregled, mustra, kalup (npr. kod zvonolivaca); 2. fig. otrcanost, banalnost, neoriginalnost (u izražavanju i ponašanju); *up. model*.
šablovizam (nem. Schablone) mehanički rad prema gotovom obrascu, bez učešća duha.
šablonizirati (nem. schablonisieren) v. *šablonirati*.
šablonirati (nem. schablonieren) raditi po šablonu, tj. mehanički, bez duha.
šagren (fr. chagrin) 1. rapava koža (s ožiljcima) od kože konja, magaraca, kamila, ajkula i dr.; *šagren-pápir* rapava, ožiljčana hartija; *šagrenске tkanine* svila, platno i dr. sa ispušćenim tačkicama.
šagren (fr. chagrin) 2. tuga, jad, jed, zlovolja, neraspoloženje.
šagrenirati (fr. chagriner) kožu, hartiju, tkanine izradavati tako da budu s ožiljcima; *up. šagren 1.*
šagrin (fr. chagrin) v. *šagren 1.*
šadrwan v. *šedrvan*.
tajan (tur. sayak) vrsta zbijenog sukna (za seljačko muško odelo).
šajba (nem. Scheibe) prozorsko okno; kolut obeležen ciframa, cifarnik.
šajbva (nem. Scheibe) v. *šajba*.
šajka (mađ. sajka, rus. čanka) v. *čajka*.
Šajlok (eng. Shylock) Jevrejin-zelenič u Sekspirovoj drami „Mletački trgovac“, koji je nemilosrdno zahtevaо od svog dužnika izvršenje ugovora; fig. nemilosrdan zelenič.
šajtov (mađ. sajt6) zavrtanj, vijak.
šakal (pere. Segal, tur. cakal, sskr. srigala) zool. grabljive, kurjaku slična životinja

sive i zlatnožute dlake (u Aziji i Africi).
šakona (fr. chaconne, ital. ciaccona) ples sličan menuetu, samo laganiji (ranije bio naročito omiljen u Španiji, Italiji i Francuskoj); *čakona*.
šaku (jap.) „stopa“, jedinica za merenje dužine u Japanu, = 0,324 t.
šal (eng. shawl, fr. chale, pere. šal) velika vunena ili svilena marama (služi kao ogrtač, naročito ženski), koprena, veo.
šalabazati (pere.) besposlen tumarati, švrljati bez cilja, lunjati.
šalanžer (eng. challenge izazivati) sp. bokser koji, po odobrenju saveza, izaziva na meč dotadašnjeg prvaka (kod nas pogrešan izgovor, po francuskom, eng. reči; pravilno bi bilo: *čelendžer*).
šalvare (pere. Salwar, tur. \$alvar) duge i vrlo široke istočnačke (ženske) čakšire.
šale (fr. chalet) drvena kuća, švajcarska seljačka kuća.
šalitra (ital. salnitro) hen. jedinjenje KNO_3 ; upotrebljava se kao sredstvo za dubrenje (*čilska šalitra*); obična šalitra upotrebljava se za konzerviranje mesa, u medicini, kao oksidaciono sredstvo u piro-tehnici i dr.; sa litru.
šalmaj (fr. chalumeau) čuz. prastari drveni duvački instrument sa dvostrukim jezič-kom, preteča današnje *oboë*; kod nas je poznat u dva oblika; kao *zurle* (u Makedo-niji i na Kosovu) i kao *sopile* (u Hrvatskom primerju).
šalon (fr. chalon) vrsta fine vunene tkanine s krstićima.
šalove (fr. chalon) prozorski kapci od poprečnih daščica, koje se mogu razmica-ti kako bi se dobila povoljne svetlost.
šalter (nem. Schalter) 1. fiz. prekidač, sprava za uspostavljanje i prekidanje električne struje; 2. kod automobila: prekidač paljenja; 3. prozorče kroz koje službenik svršava poslove sa građanima (na železničkim stanicama, prodavnicama monopolskih artikala, u bankama i dr.).
šalupa (fr. chaloupe) 1. mor. veliki čamac na brodovima; 2. mala obalska i ribarska jedrilica sa jednom katarkom.

šamada (fr. chamade, ital. chiamata) do-bošni i dr. znak kojim opsednugi grad javlja da je voljan da povede sa opsadiva-čima pregovore o predaji.

šamani (sskr. schama) *pl.* najniža klasa budističkih sveštenika kod Tatar, Mongolaca i dr., koji su ujedno i lekari, čarobnjaci i prizivači duhova.

šamanizam (tur.) religija raširena kod mongolskih naroda; verovanje u zle duhove i duše umrlih (prostire se od Laponije preko Sibira do Eskima i Indusa).

šamar (tur. ?amar) čuška, pljeska, pljuska.

šambertern (fr. chambertin) čuveno crveno vino, nazvane po istoimenom selu u Gor-njoj Burgundiji, crveni burgundac.

šamdan (pere. Sem'dan, tur. ?amdan) svećnjak.

šamija, (pers. شاهزاده, tur. شاهزاده) ženska marama za glavu, povezača.

šamla (lat. scameum, nem. Schemel) klu-pica.

šamoia (fr. chamois, ital. camoscio) boja divokozete, otvorenožuta boja.

šamot (fr. chamotte) veštački spravljeni masa od netopljive gline u kojoj nema mnogo primesa (kreča, gvozdenog hidrata, alkalnih silikata i dr.); upotrebljava se za unutrašnje oblaganje peći u kojima se proizvodi visoka temperatura, za topio-ničarske lonce, itd.

šampanjac (fr. champagne) fino penušavo vino, dobiva se kad se novom vinu doda šećera, pa se onda podvrgne naknadnom vrenju u jakim, dobro zatvorenim i ne baš posve napunjениm bocama (naziv po francuskoj pokrajini Šampanji, gde se mnogo proizvodi).

šampignon (fr. champignon) *bat.* pitoma pečurka, rudnjača.

šampion (fr. champion, vlat. campio) 1. borac, pobornik za neku stvar, branilac, zaštitnik; 2. *sp.* veštak u borbi, prvak, pobednik (na utakmicama u rvanju, boksu, trčanju, plivanju i dr.).

šampionat (fr. championnat) prvaštvo, pobedništvo, победа, nagrada na utakmici o prvenstvu; utakmica o prvenstvu.

šampon (eng. shampoo) tečni sapun za pranje kose.

šampuing (eng. shampooing, hindi champna) pranje glave nekim spirituoznim sapun-skim rastvorom; pranje i trljanje posle kupanja yonniTe.

šanac (nem. Schanze) *voj.* poljsko utvrđenje, rov, opkop.

šavž (fr. change) menjanje, promena; razmena, trampa; menjачica; *lov.* menjanje traga, pogrešan trag.

šanžan (fr. changeant) šarena svilena tkanina, koja se preliva.

šanžer (fr. changeur) menjач, saraf.

šanžirati (fr. changer, ital. cambiare) menjati, promeniti; razmeniti, trampiti; prelivati boje.

šavž-konto (fr. change, ital. conto) račun na kome knjižari beleže knjige zamenjena sa drugim knjižarama.

šank (nem. Schank) deo gostionice ili krčme gde se toči piće, kelneraj.

šankr (fr. chancre, lat. sapség) *med.* rak, grizlica, raku slična razjedna venerična bolest, sifilitičan čir.

šansa (fr. chance) sreća, srećan slučaj, mogućan povoljan slučaj, dobar izgled na uspeh, verovatnoće uspeha; *imati povoljne, nepovoljne šanse* imati povoljne, odnosno nepovoljne izglede na uspeh.

šansona (fr. chanson, lat. cantio) pesma, naročito svetovna, narodna pesma.

šansoneta (fr. chansonne) pesmica; pevačica koja peva šansone.

šansonijer (fr. chansonnier) pevač ili kompozitor šansona; zbirka šansona.

šavt (eng. shunt sporedni priključak) na-prava u električnom kolu koja uzima na sebe jedan deo struje i tako osigurava osjetljivost instrumenata.

šantaža (fr. chantage) *prav.* ucena, ucenjivanje, protivpravno pribavljanje imovin-ske koristi sebi ili drugom pomoću pretnji iznošenja nepovoljnih stvari.

šantažist (fr. chantage) onaj koji se služi šantažom, ucenjivač, iznućač.

šantan (fr. chantant) *v.* pod kafe.

šanterela (fr. chanterelle) *kuz,* najtanja, najfinija žica (na violinu itd.); *up.* kantina, kvinta.

šapti (eng. shanty) koliba (brvnara ili daščara) severnoameričkih gorštaka.

šantung (kin.) „japanska svila”, služi za izradu ženskih letnjih haljina i kostima (naziv po istoimenoj kineskoj pokrajini i poluostrvu).

tap (fr. chappe) 1. konac od otpadaka svile; svila od otpadaka.

šap (arap. Sabb, tur. ?ar) 2. stipsa; *vet.* zapaljenje papaka (marvena i svinjska zarazna bolest).

šapirograf (nem. Schapirograph) sprava za umnožavanje rukopisa, na kojoj se naročitim mastilom napisano prenosi na spravljenu hartiju; otisci se dobivaju kao kod hektografa.

šapirografisati (nem. schapirographieren) umnožiti, umnožavati rukom napisano na šapirografu.

tapka (rus. šapka) svećana oficirska kapa.

šape (fr. chapeau) šešir, klobuk; u plesu: gospodin (za razliku od dame). šaptalizirati (fr. chaptaliser) popravljati vino time što se u širu koja nije dovoljno slatka meće šećer, a suvišna kiselina odstranjuje ugljenokiselim krećom (naziv po franc. hemičaru Šaptalu, 1756 — 1832).

šar (eng. share) *trg.* desnica, ulog.
šarada (fr. charade) zagonetka u slogovima; *fig.* nejasna stvar.
šaraf v. Šraf.
šargija (arap.) v. *šarkija*.
šardonij (fr. chardons) *pl.* gvozdeni šiljci na ogradama, zidovima itd.
šarža (fr. charge) 1. tovar, breme; teret, tegoba; 2. *fig.* služba, zvanje, položaj, čin; 3. *voj.* juriš; znak za polazak na juriš (trubom, dobošom); 4. *voz.* preterivanje u umetničkom prikazivanju, karikiranje; *šaržirane uloge* oštro karakterizovane manje uloge.
šarže d'afer (fr. charge d'affaires) otpovnik poslova, zamenik poslanika u inostranstvu.
šaržer (fr. chargeur) *voj.*, punjač, gvozdeni okvir sa mećima koji se odjednom meču u brzometnu pušku.
šaržirati (fr. charger) 1. pretrpati, natovariti, opteretiti, npr. poslom; 2. narediti, staviti u dužnost; 3. preterivati u prikazivanju čega, karikirati; 4. *voj.* pu-niti (oružje); obasuti vatrom; napasti silno.
šarivari (fr. charivari, nlat. charivarium) mačja muzika, dernjava; zbrka, darmar, ko u klin ku u ploču; u kartanju: sve 4 dame u jednoj ruci; razni privesci na lancu od časovnika.
šarite (fr. charite) milosrde, ljubav prema bližnjima; otuda: bolnica.
šarkija (arap. Sarqiyy, tur. garki) muzički instrument, vrsta tambure s dugačkom drškom; *šargija*.
šarlatav (fr. charlatan) brbljavac, galam-džija; onaj koji bez poznavanja lekarstva gleda da hvalisanjem stvori sebi ugled dobrog lekara; otud: podvaladžija, varalica, nadri ..., vajni (lekar, naučenjak, umetnik, zanatlija i dr.).
šarlatanizam (fr. charlatanisme) nadriuče-nost, nadirknjištvo, nadriznanje, nadri-lekarstvo, razmetljivost.
šarlah (pere., ital. scarlatto, fr. ecarlate, eng. scarlet, nem. Scharlach) 1. otvorenocrvena boja; čoja u toj boji; 2. *med.* groznicom praćena zarazna (dečja) bolest kod koje je celo telo pokriveno otvorenocrvenim ospama; *skrlet*.
šarm (fr. charme, lat. carmen) čarolija, madjija; čar, ljupkost, umilnost.
šarmantan (fr. charmant) divan, krasan, mio, ljubak, umilan, dopadljiv.
šarmija (fr. charmille) *tkiva* ograda, živica; aleja zasadenia grabovima.
šarmirati (fr. charmer) opčarati, zadiviti, zaneti, ushititi, ushićivati.
šarnir (fr. charniere, lat. cardo) šarka, gvožđe koje drži vrata za dovratnik, naročito kod ormara, kutija i dr.
šarpija (fr. charpie) iskrzano platno za zavoje, tiftik.

šartovi (arap. Sart, tur. §art) *pl.* članovi (simboli) islamske vere.
šartrez (fr. chartreuse) francuski liker što ga spravljaju kaluđeri kartuzijanskog manastira kod Nansija.
šase (fr. chassé) korak u plesu (kada se jedan korak napravi u stranu, a drugi se povuče za njim).
šase-kroaze (fr. chasse-crois[^]) u plesu: korak kojim se parovi ukrštaju; ukrštanje parova u *kadrilu*.
tasi (fr. chassis) oplata, okvir, ram; stakleni krov nad dvorištem; stakleni poklopac; *up. šasija*.
šasija (fr. chassis) donji, gvozdeni deo kola (automobila), na kome počiva *karoserija*.
šatirati (nem. Schatten senken, schattieren) *slik.* senčiti, osenčiti, osenčavati, nijan-sirati.
šatlena (fr. chatelaine) 1. upravnica zamka; 2. pojas u obliku lanca, sa torbicom, koji dame nose oko struka.
šato (fr. chaudeau) 1. *kuv.* v. *šodo*.
tato (fr. chateau, lat. castellum) 2. zamak, dvorac.
šatobrijan (fr. chateaubriand) *kuv.* pržena goveda pečenica.
šator (pere. cader, catr, tur. cadir) poljska, naročito vojnička kolibice od platna na štapovima; *šatra, čador*.
šatula (nlat. scatula, nem. Schatulle) kutija za čuvanje dragocenosti; privatna kasa jednog vlastaoca.
šafolj (nem. Schaff) poveći drveni sud za pranje sudova i dr.; *up. škaf*.
šafot (fr. Échafaud, nem. Schafott) tribina na kojoj se izvršava smrtna kazna, uzdignute gubilište.
šafran (arap. zaferan, tur. safran) *bog.* lukovičasta biljka sa tri vlaknasta žita u cvetu, koji se upotrebljavaju kao začin, kao lek i za bojenje.
šah (pere. Sah, tur. §ah) 1. kralj, titula persijskog vlastaoca i nekih orijental-skih vazalnih kneževa; 2. poznata i veoma staru igra na dasci sa 64 polja i sa po 16 crnih i belih figura (pronadena u Indiji, a u Evropu donesena iz Persije); *dati šah* svojom figurom prisiliti protivničkog „kralja“ da menja svoje mesto ako može, ili da se zakloni sopstvenom figurom; *držati koga u šahu fig.* imati ga u rukama, držati u škripnu.
šah-mat (pere. §ah kralj, mat pobeden, izgubljen, mrtav) u šahu: „kralja“ sa svih strana tako zatvoriti da se više nikuda ne može krenuti, niti zaštititi od protivničke figure koja mu je dala „šah“, tj. protivnika u igri pobediti; *fig.* poraz, neuspех, gubitak.
Šahname (pere., tur. !->ahname) velika epska pesma od 170 hiljada stihova persijskog pesnika Firdusija, prvobitno napisana u prozi (oko 1000 god. n. e.); opeva događaje iz persijskog mitskog, legendarnog i isto-

- rijskog doba, do propasti dinastije Sasa-nida i arapskog osvajanja Persije.
- šah-pat** (pere. šah, fr. pat) v. *pat*.
- šaht** (nem. Schacht) okno (rudničke, vodo-vodsko).
- šahter** (hebr. schachat) v. *šehter*.
- šaška** (rus.) čerkeska sablja; sablja ruske konjice koja se nosi o ramenu.
- šaški** vrsta igre slične šahu; figure (pešaci i dame) se pomiču obično po crnoj boji polja, u kosom pravcu po jedno polje; postoje dve varijante: na tabli sa 64 polja (ruski) i na 100 polja (poljski šaški).
- šva** (hebr.) *LJŠTV.* naziv za praindoevropski redukovani samoglasnik neodređenog izgovora, zbog čega se ponekad naziva i neodređenim vokalom. Obeležava se: znakom z (obrnutim e).
- Švabe** (nem. Schwaben, lat. Suebi) pl. & *Svebi*.
- švadron** (nem. Schwadron, ital. squadrone) voj. v. *eskadron*.
- švajser** (nem. SchweiBer) zač. radnik-zanat-lija koji zavaruje metale, zavarivač.
- švajsovati** (nem. schweiBen) *zan.* zavarivati, zavariti (metale).
- švajcerkes** (nem. Schweizerkase) švajcarski sir, *ementaler*.
- švale** (fr. chevalet) 1. drveni konj za mučenje; 2. kobilica na gudačkim instrumentima; 3. slikarski nogari, stalak.
- švaler** (fr. chevalier) ljubavnik, milosnik, dragan; ženskaroš, lola.
- švalerisati se** (fr. chevalier) održavati ljubavne odnose, lolati se.
- švalerka** (fr. chevalifere) ljubavnica, milosnica, dragana.
- švarglia** (nem. Schwartemnagne) svinjski želudac ispunjen parčićima mesa od svinjske glave, srca, kožurinom, krvlju i zači-nima.
- šveleri** (nem. Schwelle prag) pl. pragovi za koje su pričvršćene železničke pružni-ce (šine); *sliperi*.
- šverc** (nem. Schwarzung) krijumčarenje, „crna berza”; krijumčarena roba.
- švercer** (nem. Schwarzer) krijumčar.
- švercovati** (nem. schwarzen) krijumčariti.
- švindler** (nem. Schwindler) varalica.
- švindlovati** (nem. schwindeln) vršiti prevare, varati.
- švorc** (nem. schwarz) bez novaca, bez prebijene pare.
- šebat** (hebr. schebat) jedanaesti mesec u jevrejskom kalendaru, = februar.
- šeboj** (pere. feb noć, buy miris, tur. şebboy) bog, ukrasno cveće, Cheiranthus cheiri.
- ševal** (arap. sawwal, tur. şewal)) deseti mesec u muslimanskom kalendaru, počinje 7. jula, i ima 29 dana.
- ševiot** (fr., eng. cheviot brdska ovca) ja-gnjeća vuna; glatka tkanina od ove vune za ženske haljine.
- ševo** (fr. chevreau jare) jareća koža; fina koža (jareća i teleća) veoma elastična i mekana; služi za izradu obuće i fine konfekcione robe.
- šerotin** (fr. chevrotin) učinjena jareća koža.
- šerotirati** (fr. chevrotier) 1. jariti se, koziti se; 2. skakanjem amo-tamo pokazivati nestreljenje; 3. u pevanju: veketati, pevati drhtavim glasom.
- šegrt** (pere. Sggird, tur. ?akirt) zanatlijski i trgovački učenik.
- šed-dah** (eng. ched jednospratna tvornička zgrada, nem. Dach krov) *arh.* testerast krov, krov koji se sastoji od niza paralelnih i nejednako kosih, zupcima testere sličnih i prizorima snabdevenih krovova (radi što boljeg osvetljavanja fabričkih prostorija).
- šedrvan** (pere. Śldirwan, tur. Şadirvan) vodoskok, naročito kod džamija i po trgovima za uzimanje avdesta.
- šezlong** (fr. chaise longue) polusofa sa naslonom (za ležanje), dugačka stolica za ležanje; *up. ligeštul*.
- šeik** (arap. Saylj, tur. ?eyh) starac; titula uvaženih lica, opštinskih ili plemenskih poglavica, manastirske starešina i uglednih propovednika (na Istoku).
- šeik-al-islam** (arap.) v. *šeih-ul-islam*.
- šeislam** (arap., tur. gehislam) muslimanski verski poglavica.
- šeitan** (arap.) v. *šejtan*.
- šeih** (arap.) v. *šeik*.
- šeih-ul-islam** (arap.) vrhovni muftija, poglavар *uleme* kod muslimana.
- šejk** v. *šeik*.
- šejtan** (arap. Saytan, tur. geytan) īavo, sotona; *fig.* dovitljiv čovek, obešenjak; *šeitan*
- šećek** (fr. cheque) *fin. v. ček I.*
- šekeri** (eng. chakers) pl. „drhtavini”, reli-giozna sekta u Engleskoj i Severnoj Americi, koja se 1774. otceplila od *kvekeri*; propoveda bezbračnost i zajednicu dobara.
- šekspiromak** oduševljen poštovalač velikog engleskog dramskog pesnika *Viljema Šekspira* (1564—1616).
- šelak** (eng. shel-lac) tvrda smola koja curi iz istočnoindijskih smokava kad ih ubode insekt; služi za izradu lakova za poli-ranje nameštaja, kitova, i crvenog pečat-nog voska.
- šelizirati** (nem. Scheele, scheelisieren) glicerinom zasladičiti vino, pivo i sirće (naziv po švedskom hemičaru Karlu Vil-helmu Šeleu, 1742-1786).
- šelit** min. ruda slična volframitu, često proizvod njegovog hemijskog trošenja.
- šelong** (polj. szelong) poljski *šiling*.
- šelf** (eng. shelf) *reip*, vodoravno zemljište, u vidu platforme, pod vodom (u moru), kao nastavak kopna, koje se od obalne linije prostire prema otvorenom moru do 200 t.
- šelfiš** (nem. Schellfisch) *zool.* vahnja, morska riba slična bakalaru, čije se meso, pri kuvanju, raspada u listiće.

- tema** (grč. shema) v. *shema*.
- temavdo** (igal. scemando, scemare) *muz.* slabeći, gubeći se, iščezavajući.
- šematisam** (grč. schematismos) v. *shemati-zam*.
- tent** (kin.) duvački muzički instrument s velikim brojem cevi razne veličine; *up. čeng*.
- šenluk** (pers.-tur. genlik) veselje, radost, svetkovina, praznovanje, javno veselje.
- šeping** (eng. shaping) rendisaljka za obradivanje metalnih predmeta.
- šeping-mašina** (eng. shaping, grč. mechanē) strug za obradivanje manjih predmeta od metala.
- šerardizirati** pocinkavati železo, npr. železni novac, u jakoj vatri (naziv po pronalazaču *Sherard-y*).
- šerbe** (arap. Sarba, tur. gerbet) kod Turaka: osvežavajuće piće, medovina; toplo piće od pečenog šećera, slično čaju; *šerbet*.
- šerbet** (arap.) v. *šerbe*.
- šeret** (arap. SBrra zlo, tur. şerret) lukavac, prepredenjak; nestaska, vragolan; lukav, prepreden, pritvoran, podmukao.
- šeretluk** (arap.-tur. şerretlik) lukavstvo, prepredenost, podmuklost; nestaluk.
- šeri** (od eng. cherry) vrsta jakog španskog belog vina.
- šeri-brendi** (eng. cherry-brandy) vino *šeri* sa prepečenicom ili konjakom, vrsta likera; *ceri-brendi*.
- šerijat** (arap. Saria' pravi put, tur. ?eriat) učenje (ili: osnovni propisi) islamske vere; pravi put, zakon božji, zakon zasno-van na Koraku, za razliku od adeta, osno-vanog na običajnom pravu; *šerijatsko pravo* pravni sistem kome je svrha da, na osnovu propisa vere, upravlja odnosima u islamskoj verskoj zajednici.
- šerif** (arap. Sarif, tur. Şerif) 1. odličan, plemenit; titula potomaka Muhamedovih, titula upravnika Meke = *emir*.
- šerif** (eng. sheriff) 2. u Engleskoj: najviši službenik grofovije; u SAD: najviši sudski izvršitelj u jednoj oblasti (sem u saveznim državama New Hampshire i Rho-de Island; u Škotskoj: najviši sudsija grofovije).
- šer-koža** (fr. chair) strana kože koja je do mesa (upotrebljava se naročito za rukavice); zove se još: danska i švedska koža.
- šerpa** (nem. Scherbe) posuda, činija za kuhanje.
- šerting** (eng. shirting) jaka pamučna tkanina izatkana od debljih žica; upotrebljava se za izradu rublja.
- šerše la fam** (fr. cherchez la femme) tražiti ženu (tj. kao skrivenog, potajnog pokretača nečega, nekog zla, prestupa, neke nesreće).
- šetland** (eng. Shetland) vrsta engleske vunene tkanine.
- šećer** (pere. Seker, tur. Şeker) slad.
- šef (fr. chef, lat. caput glava) starešina, poglavar, prepostavljeni, zapovednik, principal; *an šef* (fr. en chef) kao starešina, u svojstvu starešine.
- šefija** (arap. SafT, tur. ?efi) prvi sused od imanja.
- šefijsko pravo** (arap.-tur. Şefilik) prven-stveno pravo prvog suseda na kupovinu susednog imanja; *şeflik*.
- šefiluk** (arap.-tur.) v. *şefijsko pravo*.
- šećeh** (arap. Sayh starac, starešina, tur. ?eyh) kralj, vladalac; u šahu: napad na „kraljicu“; *up. şah*.
- šeher** (pere. Sehr, tur. gehir) varoš, grad.
- Seherezada** (pere. Seh kralj, zade dete, tur. jehzade princeza) ime lepe priopedačice iz Hiljadu i jedne noći, koja svojim zanimljivim pričama uspeva da odloži i izvršenje smrtne kazne.
- šahinšah** (pere.) kralj nad kraljevima.
- šehtiti** (arap. Sahid, tur. Şehit) št. članovi islamske religiozne sekte koji priznaju samo Koran, a odbacuju učenje sunita; *up. sunnit*.
- šehter** (hebr. schachat, nem. Schachter) me-sar koji kolje stoku i živinu po jevrejskom verskom običaju; *şahter*.
- šešana** (pere. Seghane, tur. şe?hane) vrsta stare puške koja se punila spreda; *şı-şana*.
- šibolet** (hebr. schibboleth) znak raspoznavanja, lozinka (Knj. o sudijama, 12, 6).
- Šiva** (ind.) jedno od tri glavna indijska božanstva (Brahma, Višnu i Šiva).
- šizma** (grč. shfsma procep, pukotina, shfzo cepam, rascepim) rascep, raskol, odvajanje (naročito od crkve ili vere); *fig.* podvojenost, rascep.
- šizmatik** (grč. schismatikos rascepni, ras-kolni) otpadnik, raskolnik (od vere ili crkve).
- šizo-** (grč. schizo cepam, rascepim) v. pod *shizo-*.
- šizogonija** v. *shizogonija*.
- šiiti** (arap. "sii'yy, tur. §11) pl. članovi islamske religiozno-političke sekte, raširene naročito u Persiji, koji ne smatraju samo Muhameda za proroka, nego i Aliju, Muhamedovog zeta, i imame koji potiču iz njegove porodice, u kojima takođe gledaju ovaploćenje božanstva; *up. sunniti*.
- šik** (fr. chic) pl. ukusan, lep, pristao, svid-ljiv, dopadljiv, pomadan; im. lep spolašnji izgled (koji je u skladu sa propisima mode), dobar način života (koji odgovara društvenim formama).
- šikana** (fr. chicane) zloba, kinjenje, zlonamerno stvaranje teškoča, neprijatnost stvorena kome iz pakosti.
- šikanirati** (fr. chicaner) kinjiti, stvarati kome teškoće iz pakosti, zlonamerno uz-nemiravati.
- šiler** (nem. Schiller, Schieler) vrsta bledo-crvenog vina, kominjak, ružica.

- šiling** (eng. shilling, nem. Schilling) 1. engle-ska novčana jedinica, = 5 pensa = 1/20 funte sterlina; 2. današnja austrijska novčana jedinica.
- šilok** (ital. sciloco) v. široko.
- šiljbok** (nem. Schildwache) straža; stražar.
- šiljbočiti** (nem. Schildwache stehn) čuvati stražu, stražariti.
- šimera** (fr. chimere) v. himera.
- šimi** (eng. shimmy) američka salonska okretna igra u 4/4 takta, postala iz fok-strota.
- šimpanzo** (nem. Schimpanse) zool. vrsta afričkog antropoidnog majmuna, „afrički divlji čovek“, po duševnim osobinama životinja najблиža čovetu, živi porodičnim životom i lako se pripitomljava; *baris, pongo, joko*.
- šimšir** (pere. siimgad, tur. ^imsir) vot. zimzeleno ukrasno šiblje sa žutim cvetovima u grozdovima i s crvenim bobicama, *Buxus sempervirens*.
- šimšrika** (pere.-tur. \$imşir) bog. divlji šimšir, *Berberis vulgaris*.
- šing** (jap.) mera za tečnosti u Japanu, = 1,804 1.
- šindra** (tur. şendere) dapgčice (jelove ili brestove) kojima se pokrivaču kuće.
- šine** (nem. Schienen) pl. pružnice, železničke tračnice.
- šinik** (grč., tur. ?inik) šuplja mera za žito različite težine prema različitim krajevima (8, 10, 20 do 80 oka).
- šimirati** (fr. chiner) konce u osnovi tkanine razno obojiti tako da se dobiju šare, utkivati šare u tkanine.
- šinobus** (nem. Schiene tračnice, lat. omni-bus svima) lak železnički vagon sa sopstvenim motorom; koristi se u putničkom saobraćaju na kraćim železničkim rela-cijama.
- šinseng** (nlat. Panax ginseng, kin. šenšen) koren jednog drveta iz porodice bršljana, koji se u Kini ceni kao zlato, jer ga smatraju sredstvom za produženje života, kao *afrodizijak* i kao lek protiv sifi-lisa; raste u Kini, Koreji, Japanu i Sev. Americi; *zenšen*.
- šinter** (nem. Schinder) stvoder, živoder.
- šinto** (jap. sinto, shinto put bogova) zvanična vera u Japanu, mešavina budizma i kami-kultu, koja sumiši da su mikado i njegovi preci, koji su vladali Japanom, neposredni potomci stvoritelja sveta.
- šintoizam** (jap. sinto, shinto) stara japanska religija koju još i danas održavaju Japanci (pored budizma); po njemu je boginja sunca Amaterasu pramačka japanskih careva.
- šinfejnovci** pripadnici partije Šinfej-na (Sinn fein mi sami) koji su 1905. osnovali ire ki nacionalisti; partija je imala zadatak da se sopstvenim snagama bori za postizanje nezavisnost« Irske.
- šinjel** (rus. šinellj) zimski gornji kaput vojnih lica.
- šinjon** (fr. chignon) 1. punda; 2. tudi uvojni kose kojima žene dopunjaju frizuru, veštačka frizura.
- šipolen** (fr. chipolin, ital. cipollino) pre-mazivanje stvari izrađenih od drveta vodenom bojom i firnajsom tako da dobiju izgled porculana.
- šir** (eng. shire) srez, okrug, engleska grofo-vija.
- šira** (pere. sire, tur. şira) sok izmuljanog zrelog grožđa, još neprevrelo vino.
- širit** (arap. Sarit, tur. ?erit) traka koja se prišiva kao ukras na narodnu nošnju ili kao znak čina na uniformi.
- širi** (nem. Schirm) 1. kišobran, suncobran; 2. obod (na šeširu); 3. šešir (na lampi), štitnik.
- široko** (ital. scirocco) veoma topao i suv jugoistočni vjetar na Jadranu; šilok.
- širting** (eng. shirting) fina pamučna tkani-na za košulje.
- širfeh** (tur.) galerija oko minareta na mošeji, odakle mujezin poziva verne na molitvu.
- šičar** (pere. Sikar, tur. şikar) lov, plen; dobit, laka zarada, korist; blago, imetak.
- šicariti** (pere.) dobiti plen; lako zaraditi, doći do zarade bez muke.
- šif** (nem. Schiff) lada, brod; *tip*. gvozdena i limena naprava koja služi za uručivanje i sručivanje sloga (u štampariji); otisak sloga radi obavljanja prve korekture (pre preloma u strane), tračni slog za popravljanje, traka; *špalta, šlajfna 3.*
- šifon** (fr. chiffon „krpa“) 1. vrsta meke vunene tkanine koja se ne gužva; 2. vrsta finog i gusto tkanog platna, upotrebljava se za donje i posteljno rublje.
- šifonjer** (fr. chiffonier) ormar (sa fiokama za rublje i odelo).
- šifra** (fr. chiffre brojka, cifra) 1. početna slova imena i prezimena, monogram; 2. tajno pismo, pismo tajnim znacima (naročito brojevima) mesto slovima, naročito u obaveštajnoj službi, diplomatički i vojski.
- šifrer** (fr. chiffrer) onaj koji piše tajnim pismom (*šiframa*).
- šifrirati** v. *šifrovati*.
- šifrovati** (fr. chiffrer) 1. pisati tajnim pismom; 2. *trg.* cenu robe označiti tajnim znacima mesto običnim brojevima koje svako razume.
- šihta** (nem. Schicht sloj) 1. smena, vreme rada (kod rudara i radnika čiji posao zahteva rad bez prekida); 2. smena, grupa radnika koji rade u isto vreme.
- šišana** (pere.) v. *šešana*.
- šiše** (pere. SlSe tur. ?i?e) boca, staklo.
- šjor** (ital. signore) gospodin.
- škancl** (nem. Stanitzel) kesa, fišek od hartije u obliku levka.

- škart (ital. scarto) ono što je oštećeno, neupotrebljivo, za odbacivanje.
- škartirati (ital. scartare, fr. écarter) izdvojiti, odbaciti ono što je nepodesno, pokvareno i neupotrebljivo (u nekoj robi i dr.); isključiti, ukloniti.
- škatula (nlat. scatula, ital. scatola) kutija.
- škaf (grč. skaphe valov, korito) valov, čabar; *up. skafa*.
- škembe (pere. Sikembe, tur. i^hkembe) burag, želudac, trbuh.
- škembici (pere.) *pl.* komadi buraga priređeni kao jelo.
- škombra (grč. skombros, lat. scomber) zool. skuta (morska riba).
- škongirati (ital. scontare) *trg. v. diskonti-rati*.
- škonto (ital. sconto) *trg. v. diskonto*.
- škontracija (ital. sconto) *trg. v. inkontra-cija*.
- škorpija (grč. skorplos) v. *skorpija*.
- škrinja v. skrinja.**
- škrlet v. šarlah.**
- škrofula (lat. scrofula) *ned. v. skrofula*.
- škrofuloza v. skrofuloza.**
- škrofulozav v. skrofulozan.**
- škuda (ital. scudo) stari mletački i dubrovački zlatni ili srebrni novac s grbom na naličju.
- škuna (hol.) jedrenjak sa 2 ili 3 jarbola.
- škuner (eng. schooner) sl. jedrilica sa dva jarbola i dva jedra.
- šlag (nem. Schlag udar, udarac) 1. *med.* kap, kaplja; 2. poreklo, vrsta, soj, kov (npr. čovek starog šlaga); 3. *kuv.* mlečna pavla-ka umućena sa šećerom (*šlagoberst*).
- šlagvort (nem. Schlagwort) 1. krilata reč, krilatice, izraz koji snažno i u osobe-nom obliku iskazuje neko određeno stanovište, za ili protiv, prema nekom uredenju, radu, strujanju (u duhovnom, političkom, društvenom, religioznom životu), npr. emancipacija žena, evropska ravnoteža, panslavizam, svoj svome, ko-rupcija i dr.; 2. v. *štihvort*; 3. u biblio-tekarstvu: odrednica.
- slager (nem. Schlager) 1. nešto što privlači, što izaziva naročito dopadanje, retka zanimljivost (npr. pozorišni komad, film, najjača tačka programa neke priredbe i sl.); 2. ono što je trenutno u modi; 3. opšteomiljena pesma za igru; *up. hit 2.*
- šlagfertig (nem. schlagfertig) koji nikada nije u neprilici da neće odmah naći podesan odgovor, vazda spremam, dosko-čljiv, dovitljiv, snalažljiv.
- slajer (nem. Schleier) veo, koprena.
- šlajm (nem. Schleim) *med.* sluz.
- šlajfer (nem. Schleifer) oštrač, brusač.
- šlajfna (nem. Schleife) 1. traka, široka vrpca; 2. traka hartije na kojoj novinari pišu članke; 3. *šif.* *špalta*, tj. otisak štampanog sloga pre nego što se prelomi u strane.
- šlajfovati (nem. schleifen) oštriti, brusi-ti; glaćati.
- šlaik (nem. schlank) vitak, tanak.
- šlauh (nem. Schlauch) gumeni crevo za polivanje bašte, vadenje vina i dr.; *sp.* unutar-nji, gumeni deo (točka, fudbalske lopte i DR)-
- šlafrok (nem. Schlafrack) muška i ženska domaća haljinu u obliku ogrtića.
- šlem (nem. Helm) metalna kapa koja štiti glavu od udarca; *up. kaciga*.
- šlep (nem. Schleppen) 1. *kod.* skut na ženskim haljinama (koji se vuče po podu); 2. tegljonica, tovarna lada bez sopstvenog pogona, koju vuče *remoker*.
- šlingeraj (nem. Schlingerei) ženski vez.
- šliperi (eng. sleeper) *pl. v. šveleri*.
- šlitšue (nem. Schlittschuh) čelične kli-zaljke, korčulje.
- šlis (nem. Schliff) uglađenost, finoća u ponašanju; *imati šlifa* biti uglađen.
- šlifovati (nem. schliefen, schliff) 1. brusi-ti, oštriti; 2. glaćati, izglačavati, dote-rivati glaćanjem; 3. *fig.* raditi da neko postane uglađen, tesati, otesati, uglađiti.
- šlic (nem. Schlitz) prorez, razrez (na ženskim haljinama).
- šlog (nem. Schlag udarac) *med-* kaplja, kap (naučio: *apopleksija*); pravilno: *šlag*.
- šlos (nem. Schlofi) brava, zatvarač; dvorac, zamak.
- šloser (nem. Schlosser) bravari.
- šlus (nem. SchluB) konac, kraj, završetak.
- šljaka (nem. Schlacke) z gura, treska, otpaci pri topljenju ruda.
- šljam (nem. Schlamm) blato, glib, kal; *fig.* blato, kal, ološ.
- šljahta (polj. szlachta) poljsko plemstvo.
- šljahtić (polj. szlachcic) član poljskog plemstva, poljski plemić.
- šljunka (eng. sloop) oveći čamac sa 6—8 vesala za prevoz ljudi i robe.
- šmajser (nem. schmeiflen hitnuti, SchmeiBer) kratka mašinska puška, kojom je bila naoružana nemačka vojska u drugom svetskom ratu.
- šmarve (nem. Schmarren) *kuv.* mrvice, jelo od jaja, brašna, mleka i šećera; *fig.* stvar bez ikakve vrednosti.
- šmekovati (nem. schmecken) slatko jesti, prijati; kušati (jelo); *to mi ne šmekuje* to mi nije slatko, ne prija mi.
- šmizla (fr. chemise) žena koja voli da se prenemaže, prenemagalica.
- šminka (nem. Schminke) sredstvo za privremeno ulepšavanje boje i izraza lica, be-lilo, rumenilo, frakalo.
- šmirgl (nem. Schmirgel, ital. smeriglio) sitnozrni korund pomešan sa kvarcom i obojen gvožđem mrko; upotrebljava se za čišćenje i glaćanje metala.
- šmugler (nem. Schmuggler) krijumčar.
- šmuk (nem. Schmuck) nakit.
- šnajder (nem. Schneider) krojač. šnala (nem. Schnalle) kopča, pređica.

- šnaps** (nem. Schnaps) rakija.
- šne** (nem. Schnee sneg) *kuv.* izlupane belance od jajeta (za kolače).
- šnel-preea** (nem. Schnell-presse) *tip.* v. *rota-ciona mašina*.
- šnelcug** (nem. Schnellzug) brzi voz.
- šnešue** (nem. Schneeschuh) *pl.* sneške, gumene cipele za sneg (nose se preko cipela).
- šnirati** (nem. schnüren) vezati, stezati (uzicom, vrpcom, gajtanom); *up.* *šnur*.
- šnit** (nem. Schnitt) 1. rez, zarez; 2. komad, parče (torte, sladoleda, salame i dr.); 3. krov (odela); 4. pola čaše piva.
- šnicla** (nem. Schnitzel) tanko odsečeno i na masti prženo parče mesa.
- šnur** (nem. Schnur) 1. vrpca, uzica, gajtan; 2. u kartanju: uplaćeni novac (ulozi) svih igrača koji se nalaze u banku; *odneti šnur fig.* uspeti, dobiti, odneti sve.
- šnuftikla** (nem. Schnupftuch) džepna maramica, rupčić.
- šoven** (fr. chauvin) „čelavko“: preteran, zatucan rodoljub (po imenu jednog vojnika hvalisavca u Skribovoj komediji „Le sol-dat laboureur“).
- šovinizam** (fr. chauvinisme) politički pravac u Francuskoj koji je htio da staru slavu francuskog oružja, iz prvog carstva, poštoto poverati; raspaljivanje nacionalne mržnje, propovedanje nacionalne isključivosti.
- šovinist** (fr. chauviniste) onaj koji je zadojen šovinizmom, propagator, pristalica šovinizma.
- šogor** (nem. Schwager) rođak po ženi, šurak, pašenog, zet.
- šoder** (nem. Schotter) kamen tucanik; šljunak.
- šodi** (eng. choddy) vrsta veštačke vune od otpadaka vunenih tkanina; tkanine od ove vune; *fig.* po spoljašnjosti fin, ali nestalan čovek, vetropir, vetrogonje; *šudi*.
- šodizam** (eng. choddy) vetropirstvo; *up.* *šodi*.
- šodo** (fr. chaudeau) *kuv.* 1. punč s jajima; 2. preliv za kolače od vina ili mleka, jaja i šećera (kod nas se upotrebljava u posve izopačenom obliku *šato*).
- šok** (fr. choc, nem. Schock, udar, napad) 1. *med.* poremećaj u radu (funkcionisanju) nekog organa mehaničkim ili psihičkim uticajem, npr. nesvestica posle dobivene rane i operacije (*traumatičan šok*); uze-tost posle velikog straha i dr. duševnih potresa (*psihički šok*); 2. *voj.* žestok napad konjice na konjicu hladnim oružjem.
- šokantan** (fr. choc) koji bode oči, koji izaziva negodovanje, ružan, odvratan, sabla-žnjiv, neprijatan.
- šoking** (eng. shocking) potresan; neprijatan, odvratan, gadan, grozan.
- šokirati** (fr. choquer) udariti, gurnuti; izazivati negodovanje, ne svidati se, ne dopadati se, vredati, uvrediti, sablažnja-vati, zgranuti.
- šokolada** v. *čokolada*.
- šolam lehem** (hebr. schalom alechem) mir s vama! (jevrejski pozdrav).
- šolteca** (ital. scioltezza) *huz.* okretnost, sloboda; *koasolteca* (ital. con scioltezza) *muz.* slobodno, okretno.
- šoltó** (ital. sciolto) *nuž.* okretno, slobodno u izvođenju.
- šomaža** (fr. chomage) nemanje rada, nezaposlenost; zastoj u proizvođačkoj delatnosti neke industrije.
- šoping** (eng. shopping) kupovanje po radnjama, dućanima.
- šor** (mad. sor) ulica, sokak.
- šorc** (eng. shorts) *pl.* *sp.* kratke sportske pantalonice; *šorts*.
- šosoni** (fr. chaussons) *pl.* lake cipele od meke kože za igranje; mačevalačke cipele; kućne cipele od filca.
- šot** (arap.) naziv za slana jezera i bare u Alžиру i Tunisu, koje nastaju u vreme kiša, u pustinjskim udubljenjima prevuče-nim sonom korom.
- šotiš** (nem. Schotisch) živahan ples, poreklom iz Škotske, ranije u 3/4, sada u 2/4 takta; *ekoseza*.
- šou** (eng. show) popularna umetničko-zabavna priredbe.
- šofer** (fr. chauffeur) ložač; danas: upravljač, vozač automobila.
- šofereta** (fr. chaufferette) grejalica za noge.
- šofirati** (fr. chauffer) terati auto, upravljati autom.
- šofroa** (fr. chaud-froid) *kuv.* hladno pečenje sa toplim prelivom.
- špaga** (ngrč. spangos, ital. spago) v. *špagat*.
- špagat** (ngrč. spangos, ital. spaghetti, nem. Spagat) uzica, kanap.
- špageta** (ital. spaghetti) dugi rezanci, makaroni koji nisu šupljii.
- špada** (ital. spada) kratak mač; vrsta bo-deža.
- špajz** v. *špajza*.
- špajza** (nem. Speisekammer) ostava, mesto za ostavljanje jela.
- špalir** (ital. spalliera, nem. Spalier) 1. *voj.* postrojena vojnika u dva reda, jedan prema drugom okrenutih licem, sa slobodnim prostorom između njih, kojim prolazi neka velika ličnost, kojoj se time odaje počast; pravi se pri vojnim paradama i zvaničnim dočecima; 2. red voćaka pored zida ili ograde, osmanluk.
- špalta** (nem. Spalte) v. *šif, šlajfna* 3.
- šparati** (nem. sparen) čuvati, štedeti.
- špargla** (nlat. Asparagus officinalis, nem. Spargel) *bot.* vilina metla (dugovečna biljka, veoma cenjena kao povrće).
- šparkasa** (nem. Sparkasse) štedionici; kutija u koju se meće novac štednje radi.
- špacionirati** v. *spacionirati*.
- špacirati** (nem. spazieren) šetati, hodati; spacirati.
- špediter** (ital. spedire) v. *spediter*.

- špedicija** (ital. spedizione) v. *spedicija*.
- špekulant** (dat. speculans) v. *spekulant*.
- špekulacija** (nlat. speculatio) v. *spekulacija*; u nas, čini se, *špekulacija* znači nedopuštena trgovina i postizavanje pre-komerne dobiti, a *spekulacija* nastojanje da se istina sazna samo putem mišljenja, bez veze sa iskustvom.
- špekulirati** (lat. speculari) v. *spekulirati*.
- špelunka** (lat. spelunca) v. *spelunka*.
- špenadla** (nem. Spenadel, Stecknadel) čioda, batuška, bumbača, bočka, babljачa, bačen-ka, bumbaša, bašlja, glavičata igla, zabadača, pribodača, pribadača, zadevača.
- špengler** (nem. Spengler) limar.
- špendirati** (nem. spendieren, ital. spendere) darovati, pokloniti, obdariti.
- šperploča** (nem. Sperr-platte) zen. olepljena ploča, ukočeno drvo, uprečka, ploča koja se dobiva, pod hidrauličkim pritiskom, unakrsnim lepljenjem neparnog broja (najmanje tri) tankih dašćica, debljine 8—20 mm, pod uglom od 90°; mnogo se primjenjuje u raznim granama zanatstva, pošto znatno povećava jačinu drveta i postiže uštedu u skupocenom drvetu; *up. furnir*.
- pšeceraj** (nem. Spezerei, ital. spezieria, lat. species) životne namirnice, kolonijalna roba, bakalska roba.
- špigel-ajer** (nem. Spiegel-eier) pl. *kup*. jaja pržena cela, jaja na oko.
- pšiglajzen** (nem. Spiegeleisen) sirovo gvožđe koje sadrži ispod 20% mangana.
- špigelmetal** (nem. Spiegelmetall) slitina (le-gura) bakra i kalaja, često sa nešto arsena ili nikla (za metalna ogledala).
- špijun** (ital. spione) uhoda; dostavljač, doušnik, potkazivač.
- špijunaža** (fr. espionnage) uhodenje, vrebanje; dostavljanje, potkazivanje.
- špijunirati** (fr. espionner) uhoditi, potajno motriti (čiji rad, kretanje nekoga).
- špijunisati** v. *špijunirati*.
- špikovati** (nem. spicken) *kuk*. nabockati slaninom, nadenući slaninom, mestimice ispunuti meso (teleće, divljač i dr.) komadićima slanine da bi bilo sočnije.
- špil** (nem. Spiel) igra; karte za igranje.
- špileraj** (nem. Spielerei) igračka, šala; sitnica.
- špilman** (nem. Spielmann) svirač, muzikant; u srednjovekovnoj Nemačkoj: putujući pesnik-pevač (slično srpskom guslaru).
- špilhonorar** (nem. Spiel, lat. honorarium) novčana nagrada koju glumac ili pevač, pored redovne plate, prima za svako veče kad igra, ili kad jednog dana dvaput igra.
- špilšul** (nem. Spiel-schule) dečje zabavište, igralište za decu.
- špilja** (ngrč. spelia) pećina.
- špinat** (nlat. spinacum, ital. spinaca, nem. Spinat) *bog*, spanać, jednogodišnja biljka iz familije loboda, čije se lišće upotrebljava za ishranu.
- špiritus** (lat. spiritus) v. *spiritus*.
- špital**, (lat. hospitalis, nem. Spital) bolnica.
- špic** (nem. Spitz) vrh, šiljak; stara rasa pasa male glave i šiljastih usiju; *saobraćajni špic* vreme najgušćeg sao-braćaja.
- špica** (nem. Spitze) čipka; semenka; palac na točku; tekst i slike koji se projipira-ju na početku filma ili televizijske emisije.
- špicbart** (nem. Spitzbart) šiljasta brada.
- špiclov** (nem. Spitzte) tajni policajac; fig. prepreden čovek, prepredanjak.
- šporet** (nem. Sparherd) štednjak.
- sport** (eng. sport, nem. Sport) v. *sport*.
- špric** (nem. Spritze) 1. šmrk, štrcaljka; 2. «ed. brizgalica, sprava valjkasta oblika sa šupljom iglom za ubrizgavanje tečni lekova ubodom u kožu (pod kožu, u mišiće, vene i dr.).
- špricer** (nem. Spritzer) vino pomešano ..A sodom ili kiselom vodom.
- špula** (nem. Spule) el. valjak sa spiralne namotanom žicom koja služi kao sprovodnik električne struje, zavojnica; kalem za namotavanje konca.
- šrapnel** (eng. shrapnel) voj. artiljerijsko zrno čija je šupljina ispunjena olovnim ili gvozdenim kuglicama; leti do određene daljine, rasprskava se u vazduhu, a kuglice se razleću u vidu levaka; kad se rasprsne, ima strašno dejstvo (naziv po pronalazaču, engleskom artiljerijskom pukovniku *Henri Shrapnelu*, 1761-1842).
- šraf** (nem. Schraube) zavrstanj; navrtanj.
- šrafe** (ital. sgraffio) pl. u kartografiji: crtice pomoću kojih se predstavlja reljef (na kartama).
- šrafirati** (nem. schraffieren, ital. sgraffi-age grepsti) 1. kod crtača, drvorezaca i bakrorezaca: povlačiti fine paralelne linije; *šrafirai crtež* crtež perom; 2. senčiti pomoću linija koje se sekut ili koje su paralelne (u crtežu); 3. u kartografiji: crtati planine *šrafama*; *up. šrafe*.
- šrot** (nem. Schrot) sačma, dramlje; krupno mleven kukuruz, jarma.
- štab** (nem. Stab) 1. voj. oficiri dodeljeni kao pomoćnici, saradnici i savetnici komandantu (puka, brigade, divizije, armije); 2. glavni rukovodeći organ nečega, vrhovno vodstvo.
- štala** (nem. Stall) staja za goveda i konje.
- štambilj** (nem. Stempel) v. *štempl I*.
- štampa** (ital. stampa) tisk, otisak nekog novca; tiskane stvari i rad oko toga; dnevni listovi; *stamp*.
- štampati** (ital. stampare) tiskati, otiski-vati, izdavati (knjige, listove itd.).
- štampilja** (ital. stampiglia) pečat, žig, štambilj.
- štanga** (nem. Stange) motka, poluga.
- štancovanje** (nem. stanzen) pod *stanca* 3.
- štatist** (lat. stare) v. *statist*.

- štatut (lat. statutum) v. *statut*.
- štafaža (fr. staffage) v. *stafaža*.
- štafelaj** (nem. Staffelei) drvene nogare na kojima стоји слика dok је slikar radi.
- štafeta (ital. staffetta, fr. estafette) glasnoša, skoroteča, glasnik, ulak; *sp.* 1. utakmica u trčanju u kojoj svaki trkač predaje palicu ili zastavicu svom narednom trkaču; ekipa koja učestvuje u tom takmičenju; 2. palica ili zastavica koja se predaje u ovom ili kakvom drugom takmičenju; 3. trčanje koje omladina izvodi po Jugoslaviji svake godine (od 1945) u čast Titovog rođendana, za Dan mladosti.
- štafirati** (nem. staffieren) 1. snabdeti potrebnim, spremiti (npr. sobu); 2. ukrasiti, nakititi (npr. odelo); 3. *sliv.* ukrasiti, oživeti sliku dodavanjem pojedinih figura ili grupa (*up. stafaža*).
- štacija** (lat. statio) v. *stacija*.
- štěk-kontakt** (nem. stecken uturiti, lat. contactus dodir) *teh.* naprava za brzo spajanje provodnika električne struje dodirom, utikač, ugurač.
- štelovati** (nem. stellen) postaviti, namesti-ti, udesiti, doterati, doterivati; *štelovati se* ustezati se.
- štelpne** (nem. Stelzen) gigalje, štule, drvene noge pomoću kojih se mogu praviti krupni koraci.
- štempl** (nem. Stempel) 1. pečat, žig; 2. taksena marka.
- štěmplirati** (nem. stempeln) 1. udariti pečat, žig; 2. snabdeti taksenom markom.
- štender** (nem. Stander) ono na čemu što stoji, stup, stalak, pult.
- štapovaTM (nem. steppen) prošivati, ujem-čiti.
- štehvanje** (nem. Stechen bodenje) *sp.* konjička igra koroških Slovenaca u Ziljskoj dolini (Austrija), u kojoj jahači nastoje da u slobodnom trku gvozdenom motkom razbiju burence nasadeno na stub.
- štiglic** (nem. Stieglitz) *zool.* češljugar.
- štikla** (nem. Stuck parče, zakrpa, Fersen-stuck peta na čarapi) potpetica.
- štikovati** (nem. sticken) vesti.
- štilet** (ital. stilletto, nem. Stillet) v. *stilet*.
- štil-lebn** (nem. Stilleben) *slih.* „miran život“, slika stvari, „mrtva priroda“; *la-tir mort*.
- štimer** (nem. Stimmer) 1. majstor koji ude-šava glasove na muzičkim instrumentima; 2. sprava za davanje glasa.
- štimovati** (nem. stimmen) *muz.* zglasavati, zglasiti, udesiti, udešavati glasove; *fig.* stvoriti, stvarati (povoljno ili nepovoljno) raspoloženje prema kome ili čemu.
- štimming** (nem. Stimmung) nasgrojenje, raspoloženje; ugodač.
- štiflete** (nem. Stiefel, Stiefeletten) *pl.* či-zmice, duboke cipele.
- gptift** (nem. der Stift) klinac; pisaljka; u telefoniji: utikač, čep (služi za davanje telefonske veze govornicima preko telefonske centrale).
- štih** (nem. Stich) 1. ubod, bod, rez; 2. bod, poen (u igri).
- štihvort** (nem. Stichwort) 1. *poz.* poslednja reč u govoru glumca posle koje drugi glumac počinje da govorи ili treba da učini što; 2. u rečnicima i sl. delima obično masnim slovima štampana reč koja se objašnjava, odrednica; *up. ſlag-vort*.
- štok** (nem. Stock) 1. štap za pomaganje pri hodу; sprat, kat (kućni).
- štok** (eng. stock) 2. *trg.* v. *otok*.
- štokfiš** (nem. Stockfisch) *kuv.* suvi bakalar (riba).
- štopati** (nem. stopfen) 1. krpiti, zakrpati (čarape, rublje, odelo i dr.).
- štopati** (eng. stop zaustaviti) 2. na *ſtope-rick* beležiti (ili: zabeležiti) tačno trajanje neke radnje.
- štoperica** (eng. stop-watch) *hronoskop* na zaustavljanje, časovnik za tačno merenje vremena (vrsta džepnog ili ručnog časovnika sa velikom sekundnom kazaljkom koja skače i koja se, pritiskom na naročito dugmence, zaustavlja); upotrebljava se po-glavito pri trkama i drugim utakmicama gde je glavno utvrćivanje brzine.
- štovip** (ital. stoppino) *voj.* upaljač, fitilj, (za paljenje bombi, mina i dr.).
- štopl** (nem. Stoppel) čep, zapušać.
- štoplcijer** (nem. Stoppelzieher) sprava za vadenje čepova, otpušać, vadičep, izvojac.
- štos** (nem. Stofi) 1. udar, udarac; 2. gomila, rpa, naslaga (npr. banknota, knjiga i dr.); *fig.* omiljena izreka, dosetka.
- štof** (nem. Stoff) 1. tvar, glavni sastojak, materija; 2. lice, tkanina za odelo; 3. predmet razgovora; 4. građa (za roman, sliku itd.).
- štofaža** (nem. Stoff) *trg.* materija za pakovanje suve robe.
- štajk** (eng. strike) „udar“, jedna od prinudnih mera na tržištu rada: zajedničko napuštanje posla od strane radnika da bi se time poslodavac naterao da prihvati njihove uslove (najčešće: povećanje plate ili smanjenje časova rada); *up. bojkot, lo-kaut*.
- štajkaš** (eng. strike) učesnik u štajku, onaj koji štajkuje.
- štajkbreker** (eng. strike-breaker) štajkolomac, radnik koji bez saglasnosti sa drugima prestaje da štajkuje i dolazi na rad u preduzeće protiv koga se štajkuje, izdajnik klasnih interesa radnika.
- štajkbreher** (nem. Streik-brecher) v. *štajkbreker*.
- štajkoveTM** (eng. strike) biti u štajku, učestvovati u štajku.
- štajjh-orkestar** (nem. streichen, grč. 6g-chestra) *muz.* orkestar sastavljen samo od gudačkih instrumenata, gudački orkestar.

šstrand (nem. Strand) peskovita i ravna morska ili rečna obala, plaža.

štranjga (nem. Strang uže, konopac) uže, konopac, jerek; v. *štrangov*.

štrangov (nem. Strang) obešenjak, okačenjak, spadalo.

strapac (ital. strapazzo, nem. Strapaze) zamoran rad; naprezanje, napor, trud; premaranje.

strapacirati (ital. strapazzare) zamarati radom; premarati; prekomerno upotrebljavati neku stvar, trošiti je, čime joj se i vrednost smanjuje.

štras (fr. strass) bezbojna staklaste masa, od koje se najčešće prave imitacije dijamanta; veštački dijamant, veštački dragi kamen.

strafta (nem. Streifen) pruga, crta; traka, kaiš.

štraca (ital. strazza) *trg.* dnevnik, knjiga - dnevnih primitaka i izdataka.

štreber (nem. Streber) čovek koji lovi znanje i unaprednja, lakaš, gur-gur.

streka (nem. Strecke) dal>ina, put; železnička pruga.

pggrik (nem. Strick) uže, konopac.

strikati (nem. stricken) plesti, npr. čarape.

strikeraj (nem. Strickerei) pletivo.

štrih (nem. Strich) potez, crta, linija.

pggrop (ital. stroppo) *lom.* uže, konopac, kojim se vezuje veslo o klin na čamcu.

štrudla (nem. Strudel) *huv.* savijača, gužvara, pita od savijenih listova testa ispunjena nekim nadevom.

štrupiran (fr. estropie) sakat, bangav, bojaljast, kl>akov, kljast.

štuk (ital. stucco) fini gips ili cement za oblaganje zidova, kao i za ukrase.

štuka (nem. Struzkampfflugzeug) *avkj.* mali brz nemački bombarder *monoplan* za oborušavanje.

štukatura (ital. stucco, nem. Stuckatur) 1. mešavina gašena kreča, kararskog mramora i štamparske krede u prahu; služi za izradu reljefnih ornamenata na zidovima i tavanicama, za livenje ka lupa, šablona i dr.; 2. rad od takve mešavine.

šturm (nem. Sturm) bura, vihor; *voj.* napad, navalna, juriš.

šturm und drang (nem. Sturm und Drang „bura i prođor“, period previranja u

književnosti koji se zalaže za rušenje svega starog i preživelog (po istoimenom književnom pokretu u Nemačkoj u drugoj polovini HUS veka).

štuc (nem. Stutz-biichse) kratka puška.

štukaTM (nem. stutzen) v. *štucovati*.

štucer (nem. Stutzer) kicoš, fićfirić.

štucovati (nem. stutzen) podrezati, podši-šati (brkove, bradu i dr.); *štucati*.

ščavet (od ital. Schiavone) crkvena knjiga koja je sadržavala evandelje i epistole na čakavskom dijalektu, pisana latinicom; poznato je da je u Istri, uporedo s bogosluženjem na latinskom, vršena služba i prema ščavetu, pošto su crkvene knjige štampane glagoljicom bile izbačene iz upotrebe pod pritiskom Rima; nastala je u HUP veku.

šuber (nem. Schub) otvor na guranje u obliku prozora (u gostionicama, bitkama i dr.).

šubler (nem. Schublehre) sprava za tačno merenje, naročito veoma malih dužina.

šund (nem. Schund) nikakva, loša roba, roba za bacanje, *bofl;* *šund-literatura* knjige bez ikakve umetničke vrednosti, po sadržini obično kriminalne, avanturi-stičke, pornografske i nemoralne, književno đubre.

šupa (nem. Schuppen) daščara, staja (za kola, alat, drva i dr.).

šupirati (nem. Schub proterivanje) stražarno sprovesti, proterati u mesto zavičajne pripadnosti.

šus (nem. SchuB) 1. pucanj; 2. rana od puščanog zrna; 3. *fig.* lutka, mušica u glavi (npr. „došao mu šus“).

šuster (nem. Schuster, Schuh, lat. sutor) obućar; *fig.* ošljari u radu, *fušer*.

šut (eng. shoot) pucanj, hitac, udarac; st. udar, npr. lopta nogom (u fudbalu).

šutirati (eng. shoot) *sp.* pucati, udarati, udariti, npr. loptu (nogom ili glavom, u fudbalu); *up.* *šut.*

šućur (arap. Sukr, tur, šukiir) *^g^j^* Bogu!

šuft (nem. Schuft) podlac, nitkov.

Šuebund (nem. Schutzbund odbrambeni savez) borbena organizacija austrijskih socijalista, osnovana, po obrascu vojnih organizacija, početkom 1918. godine.

MILAN VUJAKLIJA
LEKSIKON STRANIH REČI I
IZRAZA

Tehnički urednik
BORIVOJE MILADINović

Korektori
BRANKA JEJINIĆ, OLIVERA JOVANOVIĆ,
DIVNA KLANČNIK, LJUBICA KOVAČEVIĆ,
MIRJANA MILEUSNIĆ, MILICA SEKICKI, NADA
TOMIČEVIĆ, JUGOSLAVA ŠEVKOVIĆ

Izdavač
IZDAVAČKA RADNA ORGANIZACIJA „PROSVETA“
OOUR „IZDAVAČKA DELATNOST“
BEOGRAD, DOBRAČINA ZO

Za izdavača
JORDAN ŽIVKOVIĆ

Štampa
BEOGRADSKI IZDAVAČKO-GRAFIČKI ZAVOD
Beograd, Bulevar vojvode Mišića P

Tiraž 40.000
1980.

Fototipsko izdanje, doštampano u 20000 primeraka

Štampa
BEOGRADSKI IZDAVAČKO-GRAFIČKI ZAVOD
Beograd, Bulevar vojvode Mišića 17
1986